

gr. Yc

1052

Spes mea Christus: ~
Jacobus Hamzeichman

Reverse

gr. Vc

1052

Ex Bibliotheca Collegii nostri.

207690

Publii Virgily marōis opera.

Publū Virgilū Maronis opera cum quinque
vulgatis commentariis: expolitissimisq; figuris atq; imaginibus nuper per Se-
bastianum Brant superadditis: exactissimeq; reuulsis: atq; eliminatis.

Lectori loquitur liber hic: pictasq; tabellas
Commendat: quales virgilio addiderit,

perlege virgilios quotquōt bone lector in orbe
Comperies toto: me quoq; confer eis.
Spero equidem dices me longe alios superare:
Videtis atq; ante hac nec mihi vbiq; parem.
Multa characteribus aliorum: multa liturę:

Et limę debes: sed mihi cuncta dabis.
Hic legere historias / cōmenta q; plurima doctus:
Nec minus indoctus perlegere illa potest,
Dardanij Aeneam doctū non legimus usq;
picturam potuit perlegere ille tamen:
Magna fuit quondam picture gloria: & inter
pręcipuas artes: prima erat illa gradu.
Vnde anti-graphicę teneris luisse sub annis
Instituit pueros gręcia docta suos.
Tantus honos arti fuit: interdicta q; olim
Hęc fuerat seruis: hos docuisse nephas,
pictores fabii: dictatoresq; fuere:

Ars ea principibus nobilitata viris.
Laude sed insigni cunctos superauit Apelles:
Nec passus quęq; prorsus in arte parem.
Nempe volumibus doctrinā hanc auxit habunde:
Nullo: ab eo non est linea ducta: die,
pinxit Aristides animū: sensusq; pathosq;
Atq; hominū affectus: dictus & inde bonus,
Instituit species depingere & Appolidorus:
Isc; penicillo gloria prima leui.
Doctior Eupompus: sine arithmo posse negauit
picturam quęq; perficere ingenuam.
Multa polignotus tantę superaddidit arti:
Multaq; phidiaca: quę placuere: manus.
Auro pularchi legimus tabulam esse repensam:
Vnde data est arti: & gloria magna viro.

Sebastian. Brant Eld Lectorē operis.

prælia pangus Marathonica pinxit athenis:
Atq; rhodi fuerat gloria prothogenes.
parrhasium vicit depicto Aiace Timantes:
Cum tamē hic princeps dictus in arte foret.
Aufus item pythis est doctū contendere contra
Thimagoram: at palmam linquere iussus ei.
plus placuit zeusi pictas donare tabellas:
Quam precio indigno vendere cuiq; suas.
Nobilis imprimis opifex: qui pingere mores
Nouit: & o vtinam viueret idem hodie:
Quo pueris nostris: senib; quoq; virginibusq;
Matribus ac mores pingeret ipse bonos.
Sed quorsus o lector nos hec meminisse putabis?
picturę laudem q; damus eximiam?
Quā nisi: vt has nostras quas pinxim; ecce tabellas
Virgilio: charas tu quoq; habere velis.
Has tibi nemo ante hac tam plane ostēderat vsquā:
Nemo tibi voluit pingere Virgilium.
Nūc mēorare potes monochromata cūcta maronis
Quam leuiter: pictis lector amice locis.
perlege: deinde vale: iubet hoc tibi nomie brantus
Dicere & ipse suo, cum Titione Vale,

Tuumq; Sebastianū: ne Temā
rensis more macules: sed
ama: oro. dabitur ali
quādo & respō
dendi & ex
purgandi
tempus
Amē

Vigeat floreat Crescat
apud argentinenſes
siue Tribotes
pax. liber
tas atq;
q; iu
fici
a

Prooemium Crisostomi.

Christophori Landini Florentini in. p. Virgi. interpretatiōes prooemium ad petrum medicen magni Laurentii filium.

Agnas immortales. p. Petre medices priscis illis viris gratias habendas censeo: qui bonis artibus atq; disciplinis excogitatis atq; repertis: vitam nostrā ita excoluerunt: vt recte cōmodeq; degere possemus: atq; intra naturę humane terminos consistentes: in ferinos cultus: moresq; non laberemur. Maiores tamen ac potius maximas illis habendas haud dubitauerim: quia ea inuenerunt: quibus animi nostri veluti quibusdam alis suffulti: & humanā conditionem transcendere: & his quę terrena caducaq; sunt pro nihilo habitis: ad diuinagrerum cognitionē euolarent. Ex quibus quidē omnibus ego poeticam primas sibi vendicare (modo equos fortiaur iudices) facile me coniecturę existimo. Verū nos huiuscemodi disputationi: & cōuenientiorē: & qui illam non solū postulare: verum potius efflagiteri locum addiximus. Interim autē cum eum nobis poetam interpretandum assumpsērimus: qui vel ex omnibus terrarū regionibus: quarū habitatores hīstoria cognoscantur: vel ex omnibus seculis. quorū memoria ad nostrę vī: temporā scriptorum beneficio peruenerint: si non primus oīno: primo tamen par pene equa līsq; sit: operę nostrę precii haud mediocriter futurū extimo. si paucis tamē: ne pluribus q̃ necessitas exigit ostēdēro ex omī (q̃ innumera pene est) scriptorū copia: illū p̃ter ceteros: & ad grauiter ornatę loquēdū: et ad bene beateq; viuēdū plurimū nobis cōferrē. Nā cum & intelligētiā q̃ omēs disciplinas studio indultia q̃ adhibita assēqui possimus: & orōne quā q̃ didicerimus alios doceamus: hō a ceteris aialibus differat: nonne in utraq; re ita princeps est. P. Maro: vt cū ab eo discesseris: vix nisi longo interuallo relicto: secūdū reperiat latini. Nāq; (imortalis deus) splendorē q̃ dignitatē orationi affert: Quid obsecro aut in maximis rebus sublimius: aut in mediocribus temperatius: aut in humiliorib; pressius excogitari hoc poeta potest? Quis i singulis verbis eius elegantia: Quis i orōnis structura cōpositio nem? Quis i luminibus verborū ac sententię dignitatē maronis adequabit? Quod vero iure omēs stupefiant: ita dicēdi genus varietat: vt rebus: temporibus: personisq; inseruens: modo abundas copiosusq; fluat: modo brevis concisusq; cuncta pstringat. Decet illum nōnunq; siccitas. Decet nescio quid pingue floridūq;: sepe autē suauissimo quodā contemperamēto ita huiuscemodi in vni omīa cōfundit: atq; cōmiscet: vt mirabili voluptate audientis aures demulcet: atq; delectet. Nam quis dicēdi ornatū excellentior esse potest: q̃ is in quo nec precipitata breuitas: nec infinita copia: nec ieiuna siccitas: nec postremo nimium luxurians leticia appareat. Hoc quidem dicēdi genus apud quem alium in uenias non facile reperio. Ego certe apud neminem adhuc cognoscere potui: Si igitur tanq; magnum virum & omni laude dignum eum admiramur: qui horū vno vtatur egregie: si veluti eloquentē deum illum veneramur: q̃ hos omnes: sed in diuersis locis adimpler: quibus laudibus obsecro: quib; tantū laudibus hunc prosequemur: qui vnum in locum: vnam in rem: hęc simul omnia inaudita suauitate cōiciat. Adde ad hęc q̃ cum duo sint dicēdi genera: quorū alterum a quieto: & nulla perturbatione concitato animo mature grauitęq; proferatur. Alterū vero in quo quā nihil ratione: sed omnia summa perturbatione agunt: ardens infensum: torrentesq; nominarunt: nonne vtrūq; ita distribuit. P. Maro. vt seruato hominū ingenio ac natura: vnicuiq; suum attribuat: quid enim grauius maturusq; Aenea: latinoq; & si quos horum similes inducit: quid contra ardentius: erectius: infensiusq; pyro. Turno drāce: sed in primis ipsa Iuone troianis semper infensa fingere potuit: Sed vt ad ea membra in qua totum dictionis corpus diuidimus: quādoq; deueniam: ita proponunt atq; inuocant poete: vt his ea omnia quib; prooemii perficitur summo artificis absoluant: quapropter quo artificio: quo diuini ingenii consilio tantus vates & a magnitudine vtilitatis ac nouitate rer; attentū: & ab erumnis inuictō animo perlatis: & ab iniustis crudelissime iunonis odiis fauorē conciliat: q̃ peripetue docilem aperte absoluteq; re proposita reddit: iam vero narrationibus suis: nec dilucidius quicq;: nec verēsimilius inuenies. In partibus autē quid quominus clare atq; absolute sint deesse perturbationibus. Nam similitudines: amplificationes: exempla: digressiones: signa rerū. argumentationes: ceteraq; huiuscemodi: quę quidē tum ad probandū: tum ad refutandū plurimū valent: tam multa: tam varia: tam vehementia sunt: neq; copiosiora: neq; efficaciora: aliunde exempla sumi possunt. Prętereo eius epilogos: prętereo diuersis in generibus variis referta affectibus orationē. Neq; in eo ero occupatus: vt ostendam q̃ vehemens ad indignationē insurgat: q̃ mitis & cuiusuis pectore misericordiā eliciat. Hoc tamē si lentio non pretermittam. nam in aliis imitandis siue greci illi fuerint: siue latini: tam diligētē rationē adhibuit tanto cōsilio vt illa suis quadarent: curauit: vt nō aliunde accepisse: sed ipse peperisse. ac a se parta aliis mutuas se videatur. Hęc siodum in Georgi. greco etiā iudice longe superauit. Nā in Theocrito si inde doricam illā locutionis proprietatē: quod greci ἰδιώται nuncupant amoueas: quod & moribus: & verbis pastoralibus vehemētē quadrat: quod pręterea inuenies in quo latinus poeta a Siculo vincti putetur. Hoc tamen in Vir. admittor: quod in Theocrito & si absit desidero. Nam pastoris illius ruditatis ita naturā exprimit: vt ne Roscius quidē bucolicā psonam expressius agat: q̃ ille ingētia moresq; referat: quod quidem cum pręstiterit: ac per omnes numeros ita absoluerit: vt ei quem sibi imitandum proposuerat: nusq; cedat: tamen quod poetarum est: eodem figmento maiora quędam contegit: vt q̃ uis a persona pastoralis non discedat. tamē alium sensum longe excellentiorem sub illo vulgari abscondit: vt opus duplici argumento ornatū: & illi qui in promptu est inseruiat: & illum qui latet perficiat. Quā rem si qui sunt: qui vitiō illi vertant: quid propriū poetę sit ignorare conuincuntur: & profecto a maxima quęq; ac diuina natus hic poeta: ita in humilioribus a prima ætate se exercuit: vt iam tum maiora illa & mente concepit: & vt res ferebant aliqua ex parte ita edere inceperit: vt intra bucolicos tamen fines honorate cōsisterit. Verum maius certamen cum Home. restat: cui cum grecorum scriptorum ingens numerus in huiuscemodi pugna adhæreat: ac pertinacius instet: victoria difficillima redditur. Vex cum laboriosum magis q̃ periculosum sit collatis signis in aciem prodire: nō faciet tamē Honorati Serui opinio. vt in ea locum deserat: q̃ uis affirmet Maronē longo interuallo Homerę secutū esse. Magisq; me mouet & Afri domitii: & Quintilianī auctoritas: qui illum ita secūdū ponunt: vt pene illum primo æquale reddant. At dices ii latini sunt: & qui auctoritate potius q̃ argumentis pugnent. Nam cum quid sentiant explicauerint: nō multum laborāt quare ita senserint rationibus cōfirmare: Itaq; longe pluri facio Macrobiū iudiciū: q̃ tum eloquentia excellens: vex facile deprehendere potest: tum quia a grecor; factione est seuerius (q̃ fore par est) iudiciū in eum exercet. Sed tamē vide quid sentiat. Is enim innumeris pene locis ex vtroq; poeta i medium adductis decernit: Maronē nostrū variis in locis modo vincti ab Home. modo victorē ex eo prelio discedere: Itaq; quod ab homine aduersę factionis dat: accipiendū puto: & cum nullam in partē inclinat victoriā: receptū apud illum canant egregie nobis cum actum putauimus. Nā q̃ modo vincitur: modo vincit: hunc ego nō secūdū sed parē iudico. Vex quid plura p̃sertim cum de poetar; vi nulli potius: q̃ poetę: & ei quidē egregio credendū omīs acrioris ingenii viros iudicatuos nō ambigā. Quid ergo agnas Iuue. iudicet: eius & carmine facile est cognoscere. At enim conditor iliados cantabit: atq; Maronis Altisoni dubia facientia carmina palam. atq; hęc de Home. Nam Nicandru Apolloniū: Pisandru: Euphoionē: Euripidē: Pindarę: ceterosq; multos ita

Prooemium Christoferi.

imitatus est: ut nuscq̃ illis cedat. multis autē i locis superet. Vex̃ ut paucis tātā rē p̃ficiā: ego Macrobiū sniam vehemēter (quā verissima est) approbo. Nā tātus phūs: & platonis: in q̃ sūma eloquētia summe sapie coniuncta est: optimus imitator: P. Vir. eloquētia naturę oīm rē optime parētī siml̃e esse docet. Nā hic terrā: hic frugib⁹ arborib⁹q̃ latā vi dēus: ubiq̃ pratis florib⁹q̃ oīa ridere. Aliā regionē fontibus irrigari. Aliā oīno arefcere. Esse & loca q̃ i cāpos portigātur. Esse & alia q̃ in mōtes rupesq̃ cōsurgāt: eodēq̃ alibi horrendis syluis vestiri: alibi nudo saxo inhorrescere. Sic. P. Vir. stilū suū ad oēs vitę mores integre tradidit: vt nunc breuius: nūc copiosius sit: nunc sicci⁹: nūc floridū sese ondat. Est p̃terea ubi leui fluat agniē. Est & cum veluti p̃ cōfragosa: torres rapidusq̃ p̃cipit. Atq̃ hęc i dicēdo. Quod autē ad bene beateq̃ viuēdū p̃tinet: q̃s nō videat oīa q̃bus vita hūana recte instituat p̃cepta ab hoc poeta: veluti ex adorandis phīæ sacratis promi facile ac p̃cipi posse. Nā vt Cyri vitā Xenophon ita a primis incunabulis pducit: vt eius regis ex emplo optimus p̃iceps informari possit. Sic Maronis poema omē humanę vitę genus exprimit: vt nullus hoīm ordo nulla ætas: nullus sexus sit: nulla deniq̃ cōditio: q̃ ab eo sua officia nō integre addiscat. Qua obsecro ille acrimonia q̃ verborū fulmie: moerū: signatū: luxuriā: incōtinētiā: impletatē: p̃fidia: ac oīa iniusticię genera: reliquaq̃ vitā infectat: vexatq̃: q̃bus cōtra laudibus: q̃bus p̃miis: inuitā anī magnitudinē: & p̃ patria: p̃ parētibus: p̃ cognatis: amicisq̃ cōsaceratā piculorū suscep̃tione: religionē in deū: pietatē in maiores: charitatē in oēs. p̃sequit. Nā cū hoc in primis sibi proposuisset. P. Vir. vt generi humano q̃ plurimū p̃desset: eo potissimū cōsilio: i vno ænea: absolutū oīno: atq̃ ex oī p̃te p̃fectum vitū finxit: atq̃ exp̃ssit: vt oēs illū nobis tanq̃ vnū exēplar ad vitā degendā p̃ponerem⁹. Ac nescio an melius multo apud hunc: q̃ apud phōs huiuscemodī oīa affectis. Illi em̃ q̃ vitā beatā p̃stent subtiliter docēt: potius q̃ ad illa trahāt. Hic p̃stārium virorū p̃clarissima gesta recēdo: nos (quia oēs exēplo facile mouemur) ad illos imitādos vehemēter inflāmat. Quap̃pter q̃ illis aurib⁹ p̃cipimus hic tanq̃ nitidissimo i speculo (nescio q̃ pacto) nobis intueri: & dum gerunt adesse videmur. Quāobrē tanto nos hęc q̃ illa magis mouebunt: q̃to oculoꝝ q̃auriū sensus actiores eē cognoscim⁹. Nā quis vnq̃ rēp. melioribus legibus tēperat⁹: in q̃ vnq̃ duce aut audistis: aut legistis tantā inesse rei militaris disciplinā: q̃ta in vno ænea describit⁹. Ac dices nō oēs in repu. p̃cipes esse: aut exercitibus p̃poni possum⁹: Ion geq̃ plures priuati: q̃ cum p̃tate viuimus. Quod q̃dē (vt vex̃ est) ita ingenue fatebor. Sed nōne & priuatis hoibus q̃ pacto secum: q̃ cū suis: q̃ cum ciuib⁹: q̃ cum p̃grinis agendū sit: frequēter admonet. Sed video dū singulis insisterem: cupio: longius vnq̃ p̃ prooemii angustię patiunt. p̃gredit⁹: ac rēp. copia ita vrgeri: vt dū nihil indicitū reliquere nitor: nihil satis p̃ dignitate explicem. Vex̃ ut paucis infinita expedīā: ita locū cōcludā: vt vnīuersam hui⁹ scriptoris poesiū laudē esse virtutis: atq̃ oīa ad illā referri sine dubitationē affirmē. Que vero ad summū bonum quod in diuinis rebus cōtemplandis cognoscēdisq̃ cōsistere scimus p̃tinet: quā oīno diuine. Ixi. ænei libris mirifico signēto intexuerit satis pro nri ingenii viribus in eo libro exp̃ssimus: in q̃ parens tuus Laurentius hæc inuestigās inducit. Adde ad hęc q̃ multa: quę natura ipsa penitus in obscuro cōdidit atq̃ abstruxit: ille singulis sepe versiculis: & breuissimis: quod poetarū est: verb s p̃stringit: q̃ doctę ventorū vim ac naturā explicat: q̃ signat⁹: tum tēpestates: tū multos & syderū ortus obitusq̃ exprimit: q̃ elegāter errores lunę: solisq̃ labores refert. Quā vere vnde pluuię: vnde serēnitates: vnde coeli aut clemētia aut inclemētia sit: ostēdit. De aiorū autē nostrorū vi naturaq̃: deq̃ rēp. p̃ncipis: inōne ita scrutat⁹: vt oēs oīm phōs: sectas ac familias nosse illum manifestū sit. Adde ad hęc cognitionē historiarū. Adde q̃ diligentissimus antiquitatis & nō modo nr̃arū: rēp. sed & grecarū & oīm nationū inuestigator extiterit. Pretereo ius ciuile. Omitto ius p̃ficiū p̃scorum. Pretermitto id quod augurū est: q̃ quidē oīa si ab eo sciunt⁹: si aride: si inculte scripta essent: essent tū p̃per eorū varium multiplicē ac maximū vsū oī studio cognoscēda: nunc autē tā incredibili verborū copia atq̃ elegātia insignita. tam admirabili sniam grauitate illustrata. tot salibus repleta. tanta stili varietate grauitate ac locunde composita: cum sint: quis nō vel noctēs integras (si opus fuerit) ad diurnas huius poete lectiōes addat: cū summa vilitati sūma sit adiuncta voluptas. Hoc ego et si oibus diligēter faciundum censē: nescio tū an tibi optime & mihi charissime Petre p̃ ceteris p̃stādum sit: ac apprimē deceat: vex̃ etiā necessariū existat. Neminē em̃ latet: q̃ta de te expectatiōe ob primos ad huiuscemodī studia ingressus: & ingenii tuum ad oīa facillime assequendā singulari parenti tuo. quantā agnatis atq̃ amicis. quantā deniq̃ quibus oibus excitaueris. Qui si tantū poetā recte tenueris: ita p̃ cōperto te respondurū habeo: vt vel huius solius cognitio si ad reliq̃ quę p̃clara in te nra integra accedat: in p̃claros viros oīno enumerādis sis: Est iam diu Petre medicus princeps in repu. vr̃a domus tua: quę nō fortunę solum munere: sed m̃ro magis virtute ipsa: ita primū tibi locum i ciuitate vendicauit: vt ex ceteris oibus nulla ciuib⁹ fuerit nisi longo interfecto intervallo si bi secunda. Incredibilis fuit in Cosmo. pauo tuos: sapientia: & veluti in eo quē variis fluxibus variisq̃ refluxibus fortunā diutius exercuerat: tam sagax in oī tēperandā rēp. genere prudētia apparuit: tā promptū & cum res ita flagitaret: q̃si extēporaneū: ne p̃ tū ob id minus graue cōsiliū: vt q̃cūq̃ ille diceret: ea nō ab humano ore p̃fecta: sed a diuino oraculo decantata viderent. Erat em̃ in eo vtro id p̃cipue quod Vlysi veluti in rebus humanis oīm maximū Home. tribuit. Nā mores hoīm multos vidit & vrbes. Hoc igit auctore & magnas res in repu. gestas: & grauissima a validis simis hostibus illata bella. p̃pulsa vidimus. Sola deniq̃ huius viri sapia: insubritū validum impium: q̃ venetorum potētia tā penē vorauerat: e mediis (vt ita loquar) faucib⁹ ereptū: & Francisco Sphortia: qui diutius nr̃is exercitiis im peritauerat porrectū ē: quod q̃dē vnicum eo tpe Italię remediū fuerat: ne vnīuersa i venetorū ditionē deueniret. Omittō plurima alia & maxima: q̃bus ille nō solum p̃ vnīuersam ethuriā ac totā Italiā celeberrimū illustrisq̃ & hæcenus fuit: & in futurū erit: sed deinde ingēs etus nomē gallias: hispanias: oēm q̃ germaniā: cunctas. p̃ britanici oceani ifulas repleuit. Successit illi Petrus filius: cuius tu nomē refers: q̃ & anteq̃ aduersa valitudie ipeditet: plurimis ac maxis de rebus legatōibus functus: p̃p̃lo florētino decus gloriāq̃ i mortālē pepit. Ac deinde cū illi p̃ valitudinē insensatū venire nō liceret: domi tū sedēs: ac cū suis ciuib⁹ singul de rebus disceptās: rē nr̃am publicā ita administrat⁹: vt summa i eo prudētiā: summe innocētē cōiunctā oēs cognoscerēt. Multę elucebāt i eo virtutes. Sed nō est nr̃i institut⁹: vt familiæ tuæ hoc tpe laudes p̃sequar. Nouissime autē successit defuncto p̃ri Laurētius parens tuus nōdum plene adolescēs: sed quē natura acerrimo ingenio: studiū vero a teneris vnguiculis assiduū multis iā litteris ornauerat. Vex̃ vix rē attigerat publicā: cū fortuna illū ex tranquillissimo portu i turbulētissimā tēpestatē populit: sed vtraq̃ fortuna illū illustrem reddidit. Nā neq̃ i secundis insolētior factus: oīa maxia ac grauissima tenera illa ætate sese ferre posse indicauit. In diuersis autē quę vel fortissimorū viroꝝ aīos sepe defatigāt: ac postremo cōtundūt: minorē aīm nuncq̃ gessit. Nā horēdis periculis inuictū robore obuiā cundo: amora oī penitus temeritatis suspitōe: grauissimas difficultates superauit. Exorta est subita: & a nemine expectata volateranorū defectio: eratq̃ apud oēs fere ciues penitus insita mētibus opinio: illos & situ vr̃bis & muros: p̃pugnaculoꝝq̃ robore expugnari: nisi diuturna obsidione nō posse. Accersitur igit senatus: rogantur singuli sniam. Quo quidē tpe censebant penē oēs illos: obstinatissime puicacitati ac insolētē cedendū: illosq̃ modo i fidē redire vellēt: q̃bulcūq̃ cōditōib⁹ recipiēdos: potiusq̃ armis cogēdos esse. At Laurētius q̃ hoīm ex ea re insolentiā cognosceret: quicq̃ illorū mētēs oīno alienas a florētino noīe intelligeret: iam em̃ & a p̃cipib⁹ nōnullis & rebus publicis auxilia p̃ legatōes implorāt: & societatē polliciti fuerāt. Qui deniq̃ aiaduēteret illos impunitate: mō

Prooemium Christoferi.

ea daret: p. victoria cōtra nos vsuros neq. vnq. ad sanā mentē redituros: duxit & ad reip. maiestātē tuendā: & ad manifestissimā nouor. p. Italiā tumultuū seia anteq. coalesceret: q. primū extingueda vehemēter prīnere: vt illi & violati foderis: & p. dīte fidei poenas penderet. Itaq. vt est hō ingenio p. picacissimō: & ad oīa vel etiā momētanea celebritate versantī: cūctasq. vtriq. sese rōnes efferrent i vnū adduxit: ac postremo & rei difficultatē: & piculor. magnitudinē cū maiestatis publicē iactura cōponens: & qd nisi cōtrairēt tāni ignominieq. qd rursus si iretur discriminis: eundū esse diu pensitās: tandē in eā sniam deuenit: vt vinceret in viro magnanimo: & ad suę reip. decus nato: id quod in oībus fortibus insitū semp ac fixū est: vinceret in quā amor patrię: cuius charitatē oīs sapiens ceteris rebus sp. p. posuit. Quapropter cū in sniam suā ciues hactenus repugnātes: tandē traduxisset: multa circūspectioem aggressus. Inuēto aio. p. secutus: ac postremo cōtra quam multi putarēt affecutus: expugnata vrbe: pp. q. oīi municipali iure fuerat in deditionē venire coegit: atq. vectigalē pp. florētino esse iussit. Neq. apparebat vnde turbulētiō motus post hac exoriri posset: cū paulopost subita: & p. oīm opinionē ex improviso exorta. p. cella: te vniuersamq. simul ciuitatem e trāquillissimo portu rursus i medios fluctus: ac cecos scopulos retraxit: vt nō paulopost timēdū: sed p. sēns inuitabilēq. naufragiū appareret. Dabis suauissime Petre hoc i loco rogantī mihi veniā: si barbaricā illā: & oīm sceleratissimā: ac sine exēplo cōiurationē silētiō p. terierim: q. in tēplo maxio inter sacra solēnia: & lulian. frater seuissime trucidatus: & ipse Laurēt. inē strictos: atq. vndiq. eū petentes gladios: tā iā casurus: ita elapsus est: vt nō humano: sed diuio auxilio: & sua ai. p. stantia: q. audacissimū quēq. terrore poterat de manu inimicor. ereptus videret. Quāobrem quū sceleratissimi hōies quod nefaria mente cōceperāt: dolis p. ficere neq. rent. id armis statim aggressi sunt. Quo quidē tpe. quot hostiū genera: q. idē potentes: q. crudeles: q. validi exercitus: q. improuii: q. inexpectati vndiq. nos inuadere: q. cum vnus innocētissimū iuuenis: & a q. nemo offensum se: ne dicā legum iure q. p. posset sanguinē appetere p. se ferrent: & illū simul & libertatē nrām p. dere. p. perabāt. Neq. solū humanis armis qbus mortaliū ambitū sequere con sueuit: sed diuinis: si ea tū diuina appellanda sunt: q. impie ac nefarie aduersus dei p. cepta adhibent: cōtra nos pugnatū ē. Nā eodē tpe. & fines nrī igni ferroq. vastabant: pecora abigebant: virgines e matrī amplexu in hostilē libidinē rapiabant: viri miserrime cedebant: eodē (inquā) tpe. hęc oīa impie nefarie ac penitus barbarice tragiceq. fiebant: & Romę prohi scelus inauditiū oīm grauissimā: nrę religiois aduersionū genere sequebat. Ac in eū viis eūq. pp. q. vera religione nulli secūsus est: eas execratiōes effundebat: q. a bono pontifice nō nisi extremā necessitate ipellente in perfidos christiani noīs hostes raro effundi cōsueuere. Interdictū est sacris: i ea vrbe in q. nūq. alibi: neq. plura: neq. splendidiōra: neq. cultiora tēpla erecta cernunt: nec maiori sacror. pompa: nec frequentiori pp. res dīna celebrat. In ea (inquā) vrbe in qua quūq. te veritas: & magna: & frequentia: & rerū oīm copia ornata ad diuīos honores peragendos edificia: medica familia suis votis: suisq. sumptibus dedicata sese offerāt. O impiū facinus: & multis ætatibus inauditiū. O durissima tpa: & secula fere ferrea: qbus a xpīana rep. is exul factus sit: qui semp se nō verbis solū actio nibus: sed oī rerū genere christiani exhibuit. Multa prudēs sciensq. p. tereo: ne tantar. calamitatum acerbissimū vulnus quod illi pene coitū nunc reficē. Cupio ei multar. res: quar. recordatiōe etiā nūc horret animus obliuisci. Cupio crudelissimor. tragicā seuiētē: & barbaricā rabiē e memoria delere. Cupio & id in primis: intestinar. fraudulentor. auctor. insidiarum nō recordari. Quod em̄ essentes Petre medices: q. nec sceler. magnitudine cōcitatus reticere: nec rursus multis causis coercitus recedere valeā. Nō tū in tam horridis piculis cōstitutus Laurētius: cum neq. cui se satis tuto cederet: neq. q. caueret satis certo sciret: ex excellentię suę gradu neq. vnq. cessit: neq. q. de ai. inuicti magnitudine imminuit. Itaq. cū sapientissime q. queq. via agenda essent: q. rōne: aut hoc vitandū: aut illi obuiā eundū puidisset: qua ai. magnitudine immortalis deus maxia queq. picula aggressus est: quā nūq. iglīę vitę cupidū sese ondit. Quā cōtra & publicę libertatis: maiestatisq. & suę dignitatis oī tpe: oī loco apud omē hoīm genus sese acerrimū p. pugnatōrē exhibuit. Quod em̄ vnq. discrimen i tā sibi inimica fortuna adeo tremendū accidit: qd eum a cōstanti i decoro seruando. p. posuit aliēnare: Q. uando illi aut cōsidētia: q. auctore in magnis ac honestis rebus plurimū firmatis: ac roboris certa cū tpe anim. sibi cōpar illi defuit: q. nā a p. suerantia q. est i re bene susepta stabilis p. petuac. mālio vnq. deiectus est: quādo deniq. patientia: q. p. clarissima fortitudinis comite res arduas: ac difficiles vtilitatis honestatisq. cā diuturne quāo nimiror. p. ferimus illū deseruit. Quapropter ita vniuersum hūc locū cōdudā: huius viri: huius inq. viri sapia atq. ai. excellentia: nrę reip. libertatē ex seuiissimor. hostiū faucibus erepta: nobisq. restitutā esse. Hoc auctore ac duce: maiestatis publicę dignitas: q. pene iā extincta esset: nō solū in pristinū gradum reuo: cata est: sed amplior multo atq. illustrior reddita: Sed vt ad alia laboriosa illa qdē: sed minus iniq. tandē trāseat ofocius obsecro viri in ferrariēsi impio a seruiute liberādo maior. p. mptior. opa atq. industria q. Laurētii apparuit. Taceo multa q. totius italię firmissimo testimōnio cōuicere facile possim. Sed nolo dū vnū laudo: q. nō nullos: q. etiā magna laude digni sunt odiū incurere. Quo bello cōfecto fuit oīm opinio cū florentini pp. opes vehemētē attritas: & multor. annor. bellis ærariū exhaustum: viderēt ciues: ipsos grauissimis assiduisq. vectigalibus diu defatigatos libēter geturos. At Laurētius nihil ex vsu publico esse putās: qd nōrā aliquā inureret: fessam ciuitatē grauissimis argumētis i eā sniam attraxit: vt Sergianā vrbe de genuēlibus penso auro a nobis demptā: ac pinde de ipsar. induciā: tps ab iisdē p. sumā fraudē erepta iustissimis armis repeterem. sumpta ē igit expeditio. ac robusto validor. exercitu in hostilē ag. p. peratū. Verū cū a Petro sanctēsi bus nrę copie. ne i ea q. nrā essent venirēt: grauia impedimenta inferrent: in eos oīs belli moles cōuerfa est. Erat autem oppidū nō solū arce moenibusq. munitissimū. Sed magna militū copia: magna armor. magna tormentorū vi refertissimū: & oīm missilium genere istructū. Oppugnabat sūma ducū prudētia: sūmo militū robore: ac audacia. Nihil intentatū: nihil inausum relinq. bat: nec tū antea in deditionē receptū oppidū est: q. ipse i castra p. fectus sit: cuius qdem aduentu tāta vndiq. nrīs: accessit auctoritas: tātus hostibus metus: vt statim se suar. oīa florētino pp. dederent: ac Laurētii fidei cūcta cōmitterent: postulabat post hęc reip. ratio: vt Sergianā obsideremus. Verū coegit pp. florētini ad defensionē cōföderati regis traduceret. Multa hic taceo: qbus solis vel immortalis glia parentis tui. p. pagari possit. Erat aut maior ciuiū pars i ea snia: vt nrōrū potius q. aliorū rō habere. Grandia erant munera: et honorificētissima: que publice priuatimq. offerebant: si ociose rei euentū spectaremus: poterātq. omībus bonis i d. approbātibus suscipi. Verū ille nihil antiquius reip. esse debere: nihilq. magis ad eum vis. qui multa virtute excellens: & esse: & haberi vellet p. nire arbitratus: q. fidē publice datā seruare. id. ne longior sim p. stitit: qd nisi p. stitisset: sed nō possum oīa q. sentio. Verū suę iactura silentio hęc p. tereo: q. nūā neminē latere pnt. Sortitū est tandē bellū illud eum euētum: in quem videret oēs fines Lau. intererat. nō solum fortuna: sed multo magis sapia in ea re sibi operā nauante. Ex qbus oībus id in uisoriū etiā viro iudicio affecutus est: vt i rebus maximis agendis: ac domi forisq. admistrādis vniuersa italia p. mas prudentię fortitudinisq. partes illi sine cōtrouersia cōcedat. Quod iccirco mirabilius multo videt: q. nā paulo ante i eū locū infoclicissimis caibus deiectus abiectusq. fuerat: vt maior hoīm pars fortunę temeritatem secuta: illū penitus negligenter. Nihil dicā de recepta Sergiana: q. expugnatio & obstinādō roboreq. hostium: & loci natura: & numero ex oī genere tormētōrū difficilima: ac diuturna videret: p. fectus est ipse in castra: eiusq. p. sentia: & nrīs aditus: &

hostibus ademptus animus est: cōsilio autē suo multa: quę ad obsidiōē expugnationēq; facerent addita: multa etiā immutata: atq; alio loco: aliāq; forma instituta. Ad quas oēs res addita tantū viri auctoritate breui effectū est: vt il-
lius fide sese dedētes: in potestate nostrā rediret sergitanenses. Sed vt ipm tandē in vrbem reducā: qd illo in snia dicēda
sapientius: quid in disputādo acutius: quid in cōsultādo velocius: qd in ciuitatis maiestate cōseruāda augēdaq; attenti-
bus: vigiliātus: tolerātus: demū inuenies. Multę vt i hoīe ciuili sunt in eo lre: bonus est musicus: bonus architectus: bo-
nus agricola: Eloquētia vero siue extemporanea siue excogitata: & a natura copiosā accepit: & artificio atq; ex-
ercitatione illam grauitate: iucunditateq; illustrem reddidit. Verum cum pręter illud ppetuum ac cōtinuatū genus di-
cendi: alterū quoq; sit quo aut dicentē ita laeissimus: vt & penitus confundat: & quid cōtra respondeat: haud facile in-
ueniat: vt laeissimū ita acute respondemus: vt eum laeissimē poeniteat. Ergo vtrūq; hoc: ita Laurentio concedo: vt cum
ab eo discesserim: quę illi secundū adhibeam nō reperiam. Nam quāta vehementia & amaritudine: si ita necessitas co-
gat: aduersarium veluti telis acerrimis configit: aut quod magis ex ingenio suo est q; vrbane: q; false: q; facete: q; lepi-
de illum eludit. Florentina autē lingua: ita eruditus: ita exculus est: vt si eius: aut elegos: aut lyricos relegas: eum omni-
bus nostri seculi poetis facile anteponas: & ad priscos illos proxime omnino accedere iudices. Sed dices: quorsum hęc in
proemii angustiis intrudis: atq; inculcas: quę vix longiori hystoria satis pro dignitate explicari possent. Nempe vt in-
telligas voluisse me non externis: sed domesticis exemplis hortari te: vt eadem vīa qua parens tuis pergens iisdē viri-
tutibus ad eandē nominis gloriā peruenires: pręsertim cū ille tam exacta cura ac diligentia operā semper dederit: nequa
ex iis rebus quibus bonas omēs artes facilius acquirimus tibi adesset. Plurima sunt quę in illo admirer: sed illud p cæ-
teris q; in educandis: indulgentioris quidē parentis nunq; optimi vero ac sapientissimi semper summa sedulita-
te officiū cōpleuit: in te vero informādo: instituedo: atq; erudiendo: quid vnq; omisit. Nam quīs ipse p le quodidie
admoneret: pręcipet: ac suberet: tamē cū sciret qnti esset: ne a pceptoris latere vnq; discederes: ex omi hoīm doctorū co-
pia Angelū polidantū elegit: virū multa: ac variā doctrina eruditū: poetā vero egregiū: egregiūq; oratorē: ac deniq; to-
tus antiquitatis diligentē pscrutatorē: cui puerilē ætatem tuā: & optimis moribus fingendā: & optimis artibus: ac di-
sciplinis excolendā traderet. Verū cum ad parētis pceptorisq; diligentia: acutissimū quoq; ingeniū tuū: & ardentissimū
studii accederes: pro miraculo omnino est q; breui: q; maxime moribus atq; doctrina pfereris. Verum vt alia
omittam vix tertium supra decimū ætatis annū impleueras: cū ita latine loquereris: vt florēne: ac ita pene grece: vt la-
tine. Sed ne assentator potiusq; adhortator videar: plurima ad p̄sens omittā. Id solū addā: tui te parētis verā esse imagi-
nem: esseq; manifestissima in tua tenera ætate signa: in quibus nobis spes certissima sit: cū in adultos annos pueneris: il-
li te p omēs gradus actus: atq; exp̄surū esse: sed nos iam. P. V. interpretatiōes ita psequemur: vt seorsum seruianq; a
nostris in codice describant: cum vero ad æneidos volumen deuenierimus: ea quoq; quę Donati sunt: in breuiarium re-
dacta: atq; p epithoma descripta: suo nomine interserenda curabimus.

MIRGILIUS Maro parentibus modicis fuit: & p̄cipue patre Marone: quem quidam opificem figu-
lum: plures magi cuiusdam viatoris initio mercenarium: mox ob industriam generum tradiderunt:
quē cū agricolationi reiq; rustice: & gregib; p̄ficeret: socer: syluis coemūdis: & apib; curandis recu-
lam auxit: natus est. CN. Pompeio magno: & M. Licinio. Crasso primū conf. Idum Octobrium
die in pago: qui andes dicitur: qui est a Mantua non procul. Pregnans eo mater Maia somnauit enixā
se laureum rāum: quē in cōtacta terra confestim cerneret coaluisse: & excreuisse ilico in speciem ma-
ture arboris resectę variis pomis: & floribus: ac sequenti luce cum marito rus p̄pinquū petens ex ite-
nere diuertit: atq; in subiecta fossa partu leuata est. Ferunt infantē vt fuit editus: nec euagasse: & adeo
miti vultu fuisse: vt haud dubiā spē posterioris geniture ita tum indicaret. Et accessit aliud p̄fagiū. Siquidē virga po-
pulea more regionis in puerperis eodē statim loco depacta: ita breui coaluit: vt multo ante sars populos adēquasset:
Quę arbor Virgilū. ex eo dicta atq; cōsecrata est summa grauidā: & foetarū religione: suscipiētū ibi & soluentū
vota. In ista ætate: id est vltq; ad septimū annū cremone egit: & xvii. anno virilē togā coepit: illis cōsulis iteq; quē
bus nat⁹ erat. Euenitq; vt eo ipso die Lucreti⁹ poeta decederet: sed Virgil⁹ a cremona Mediolanū: & inde paulopost
Neapolim trāsit: vbi cū lris: & grecis: & latinis vehemētissimā operā dedisset: tandē oī cura: oīq; studio indulsit me-
dicinę & mathematicis. Quibus rebus cū ante alios eruditior: p̄torq; esset: se in vrbē cōtulit. Statimq; mgi stabu-
li equos: Augusti amicitia nactus: multos variosq; morbos incidētes equis curauit. At illi Augustus in mercedem i n-
gulis dieb; panes Virgilio: vt vni ex stabularis dari iussit. Interea a Crotoniatis pullus equi mirę pulchritudinis Cæ-
sari dono fuit missus: qui oīm iudicio spem portendebat virtutis & celeritatis imense. Hunc cū aspexisset Maro: mgo
stabuli dixit natū esse ex morbosa equa: & nō virib; valiturū: nec celeritate. Idq; verū fuisse inuētū est. quod cū mgi
stabuli Augustus recitasset: duplicari ipsi i mercedē panis iussit. Cū itē ex Hispania Augustus canes duo mitterent: & pa-
rētes eorū: dixit Virgilius: & animū celeritatēq; futurā. Quo cognito mādāt iteq; augmētari Virgilio panes. Dubitauit
August⁹ Octauī nē filius eēt: an alterius: Idq; Maronē ap̄ire posse arbitratus ē: quā canū: & equi naturā: parētesq; co-
gnorat. Amors igit oibus arbitris: illū in penitiorē partē domus vocat: & solū rogat: an sciat: qntā eēt: & quā ad foeli-
tūdōs hoīes facultatē h̄er: Noui inqt Maro te Cæsare Augustū: & ferme æquā cū diis immortalibus p̄tātē hāberet:
vt quēuis foelicē facias. Eo aio sum r̄ndit Cæsar: vt si verū p rogatu dixeris: beatū te foelicēq; te idā. Vtinā ait Maro
interrogati tibi vera dicere quēā. Tūc Augustus: Putā: alii me natū Octauio. qdā suspicant alio me genitū viro. Ma-
ro subridens. facile inqt: si impune liceret q; sentio loq; iubes id dicā. affirmat Cæsar iureiurādo nullū eius dictū ægre
latū: imo nō nisi donatū ab eo discessurū: ad hęc oculos oculis Augusti ingens Maro. facilius ait: in ceteris aialib;
qualitates parentū: mathematicis: & philosophia cognosce possunt: in hoīe nequāq; possibile est: sed de te coniecturam
habeo simile veri: vt quid exerceat pater tuus scire possim. Attente expectabar. Augustus quid nā diceret. At ille: n-
tum ego rē intelligere possum: pistoris filius es inquit. Obstupuerat Cæsar: & statim q id pacto fieri potuerit: aio vol-
uebat. Interrūpens Virgi. audi inqt q pacto id cōiicio. Cū qdā enūciarim p̄dixerimq; q; intelligi sciriq; nō nisi ab eru-
ditissimis sūmīs: viris potuissent. tu princeps orbis. itē & itē panes in mercedē dari iussit: qd quidē aut pistoris: aut
nati pistore officium erat. At deinceps inquit Cæsar. non a pistore: sed a rege magnanimo dona feres. Placuit Cæsari
factia: illūq; plurimi fecit: & Pollioni cōmēdauit. Corpore & statura fuit grandis: aqlino colore: facie rusticana: valitu-
dine varia. Nam plerūq; ab stomacho: et faucibus: ac dolore capitis laborabat: sanguinem etiam sepius eiecit: ibi vini
q; min mī: Fama est eum libidinis prouioris in pueros fuisse: sed boni ita eum pueros amasse putauerunt: vt Socrates
Alciade: & Plato suos pueros. Verum inter omēs maxime dilexit Cebetē: & Alexandrū: quē secūda bucolicorū
æglogā Alexim appellat. Donatū sibi ab Asinio Pollione: vtrūq; nō inruditum dimisit. Nā Alexandrū Grāmaticū
Cebetem vero & poetā. vulgatū est cōseruisse eum cū Plotia Hieria sed Alconius Pedian⁹ affirmat ipsum postea ma-
toribus natu narrare solitū: inuitatū qdē se a Varo ad cōionem mulieris: verū p̄tinacissime recusasse: cætera sane via: a
& ore & animo iam probum fuisse constare: vt Neapoli Parthenias appellaretur vulgo. Ac si quando; Romę quo ra-

Vita Maronis.

riissime comēbat viferetur: in publico sectantes demonstrantēq; se subterfugeret in proximum rectum. Bona autem cuiusdam exulantis offerente Augusto: non sustinuit accipere. Possedit prope centies sextertium ex liberalitatibus amicorum: habuitq; domum Romae in exquilis: iuxta hortos Meccenatis: q; q; secessu campaniae: siciliae q; plurimum vteretur. Quocunq; ab Augusto peteret: repulsam nūq; habuit. Parentibus quot annis aurum ad abundantem alitū mittebat: quos iam grandis amisit: ex quibus patrem oculis captum: & duos fratres germanos Silonem impuberē: Flaccum iam adultum: cuius exitum sub nomine Daphnidis desler: Inter cetera studia: vt supra diximus) medicine quoq; ac maxime mathematicae operam dedit. Egit & causam vnam omnino: nec amplius q; semel. Sermonē tardissimum: ac pene indocto similem fuisse Melisius tradidit. Poeticam puer adhuc auspicatus in balistam ludī magistrum ob infamiam latrociniorum coopertū lapidibus distichon fecit. Monte sub hoc lapidum tegitur balista sepultus: Nocte die tutum carpe viator iter: deinde Cathalecton: & Moretum: & Priapeiam: & Epigramata: & Diras: & Culicē: cum esset annorum. xxv. cuius materia talis est. Pastor fatigatus aestu: cum sub arbore obdormisset: & serpens ad illum proreperet: e palude culex prouolauit: atq; inter duo tempora aculeum fixit pastori. At ille continuo culicem contriuit: & vitam serpentē interemit: ac sepulchrū culici statuit: & distichon fecit. Parue culex: pecudū custos tibi tale merenti. Funeris officiū uitae pro munere reddit. Scripsit etiā: de qua ambigit aemam: & mox cū res romanas inchoasset offensus materia: & nominū asperitate: ad bucolica transiit: maxime vt Asinium Pollionem: Alphenum: Varū: & Corneliū Gallum celebraret: quia in distributione agrorū qui post philippensem victoriā veteranis triū virorū iussu trās padū diuis debāt: indē se pstitissent: deinde Georgica i honore Meccenatis edidit: cū sibi vix dū noto: opē tulisset aduersus Claudio Veteranū milites: vel vt alii putant Arii ceturionis violētia: a quo in altercatione litis agrariae parum abfuit quin occideretur. Nouissime autem aeneidem aggressus est. Argumentum varium: & multiplex: & quasi amborum Homerū carminum instar. Praeterea nominibus ac rebus graecis latinisq; cōmune: & in quo quod maxime studebat Romanae simul vrbis: & Augusti origo contineretur. Cum Georgica scriberet: traditur quotidie mediatos mane plurimos versus dictare solitū: ac per totū diem retractando ad paucissimos redigere. nō absurde: carmen se vrsae more parere dicens: & labendo demū effingere. Aeneida profatū pueri oratione formatā: digestāq; in duodecim libros particulatim cōponere instituit: vt quidā tradunt. Alii eius sententiae sunt: vt existiment eū si diutius vixisset quattuor & xx. libros vsq; Augusti tempora scripturū: atq; alia quidē percursum. Augusti vero gesta diligētissime executurū: quippe qui dū scriberet: ne qd impetū moraret: quēdā imperfecta reliquit. Alia leuissimis versibus scripsit: quos per iocum protigillis: vel tibi cinibus interpuni a se dicebat ad sustinendū opus: donec solidae columbae aduenirēt. Bucolica triennio alimii Pollionis suasu perfecit. Hic trans padū prouinciā regebat: cuius fauore cū veteranis Augu. militibus cremonensium: & mantuanorū agri distribuerent. suos Virgilius nō amisit. Facta em distributione: suos Claudio seu Arrio datos recuperauit. Hunc Pollionem maxime amauit Maro: & ab eo magna munera tulit: Quippe qui inuitatus ad conam: caput pulchritudine: & diligentia Alexandri Pollionis pueri: eum dono accepit. Huius Pollionis filiū. C. Asinium: et Corneliū Gallū oratōre clarum: & poetā nō mediocrem miro amore dilexit Virgilius: Is trātulit euphorionē in latinum: & libris quattuor amores suos de Cytheride scripsit. Hic primo in amicitia Caesaris Augusti fuit: postea in susceptione cōiurationis cōtra illum ductus occisus est. Vē vsq; adeo hunc Gallum Virgilius amarat: vt quartus Georgicae a medio vsq; ad finem eius laudē contineret: quē postea iubente Augusto in Aristae fabulā commutauit. Georgica septennio Neapoli. Aeneida: partim in sicilia: partim in Campania. xi. annis cōfecit. Bucolica eo successu edidit: vt in scena quoq; per cantores crebra pronuntiatione recitaretur: at cum Cicero quosdā versus audisset: & statim acri iudicio intellexisset: non cōmuni vena editos: iussit ab initio totā aeglogam recitari: quam cum accurate pernotasset in fine ait: Magne spes altera Romae: quasi ipse linguae latinae spes prima fuisset: & Maro futurus esset secunda: quae verba postea aeneidi ipse inseruit. Georgica reuerfa ab actiā victoria Augu. atq; reficiendarū virium causa Attelle cōmoranti per continuum quadriduum legit: suscipiente Meccenate legendi vtem: quotiens interpellaretur ipse vocis offensione. Pronuntiāuit autē maxima cū suauitate: & lenociniis miris. Sene a tradidit lulium montanum solitū dicere: inuolaturum se quēdā Virgilio: si & vocē posset: & os: & hypocrisim. Foldem em versus eo pronuntiante bene sonare. Sine illo inarescere quasi mutos. Aeneidos vix coepit: tanta extitit fama: vt Sextus Pompeius nō dubitaret sic praedicare. Cedite Romani scriptores: cedite graui. Nescio quid maius nascitur iliade. Augustus vero cum iam forte expeditione cābrica adesset: & supplicibus: atq; minacibus per iocum litteris efflagitaret: vt sibi de aeneide: vt ipsi verba sunt: vel prima carminis hypographa: vel quodlibet colon mitteret: negauit se facturū Virgilio. Cui tamen multo post perfecta demum materia tris omnino libros recitauit: secundū videlicet quartū: & sextum. Sed hunc praecipue ob Octauiam: quae cū recitationi interesset ad illos de filio suo versus. Tu Marcellus eris: defecisse fertur: atq; aegre refocillata: dena sextertia pro singulo versu Virgilio dari iussit. Recitauit & pluribus: sed neq; frequēter: atq; aegre re quibus ambigebat: quo magis iudicium hominū experiretur. Erotē libarium & libertū eius exactae iam senectutis tradunt referre solitū: quondam in recitando eum duos dimidiatos versus cōplexis ex tempore. Misenum Aeolidē adiecisse: quo nō praestantior alter. Item huic: Aeneide viros: simili calore iactatum subiunxisse: martemq; accendēte cantu. Statimq; sibi imperasse: vt vtrūq; volumini ascriberet.

Bucolica Georgicaq; emēdauit. Anno vero. lii. vt vltimā mauū aeneidi imposteret: statuit in greciā & asiā secedere: triennioq; cōtinuo omnē operā limationi dare: vt in reliqua vita tantū philosophiae vacaret. Sed cū aggressus iter athenis. occurrisset Augusto ab oriente romā reuertenti: vnam Caesarē redire destinauit. At cum Megera vicinū athenis oppidum visendi grā peteret: lāguorē nactus est: quē nō intermissa nauigatio auxit. Ita vt grauior in dies tandem Brundisium aduentaret: vbi diebus paucis obiit. x. kal. Octo. CN. Pl. nō. Q. Lucretio consulibus: qui cū grauari morbo sese sentiret: scrinia saepe: & magna instantia petiuit: crematurus aeneida: qbus negatis testamēto cōburi iussit: vt rem inemendatā impfectaq; Verū Tucca & Varus in onuerūt id Augustū nō permissus: Tunc eidem Varro ac simul Tucca scripta sub ea conditione legauit: ne quid adderet: quod a se editum nō esset: & versus etiam impfectos: si qui erant relinquerent. Voluit etiā eius ossa Neapolim transferri: vbi diu & suauissime vixerat: ac extrema valitū dine hoc: ipse sibi epitaphium fecit distichon Tranilata igit iussu Augu. eius ossa prout statuerat Neapolim fuere: sepultaq; via puteolana intra lapidem secundū: suocq; sepulchro id distichon: quod fecerat inscriptum est. Mantua me genuit: calabri rapueret: tenet nunc Parthenope: cecini pascua: rura: duces. Heredes fecit: ex dimidia parte Valerium proculum fratrem ex alio patre: ex quarta Augustum: ex. xii. Meccenatem. ex reliqua. L. Varum & Plociū Tuccam: qui eius aeneidem post obitū: prout petiuerat iussu Caesaris emendarunt. Nam nullius omnino sententia crematurus aeneis digna visa fuit: de qua re Sulpitii carthaginensis extant huiuscemodi versus. Iusserat haec rapidis abolere carmina flammis Virgilius: Phrygium quē cecinere duces: Tucca verat: Varusq; simul: tu maxime Caesar: non sis: & latiae cōsulis historiae. Infelix gemino cecidit: ppe pergamus igni. Et bene ē alio troia cremata rogo. Extant & Augusti de ipsa eadē re versus plures & clarissimi: quorū initium ita est. Ergo ne supremis potuit vox improba verbis Tā dirum

Maronis Vita.

mandare nefas: ergo ibit in ignis. Magna quoque doctiloqui morietur musa Maronis: Et paulopost. Sed legū ē seruanda si des: suprema voluntas. Quod mandat fieri quod iubet parere necesse est. Frangat potius legū veneranda potestas. Quā tot cogestis noctesque diesque labores hauserit vna dies: Et quae sequuntur. Nihil igitur auctore Augusto Varrus edidit. quod & Maro praeceperat: sed summationem emendauit: ut qui versus etiam impectos si qui erant: reliquit. Hos multi mox supplere conati non perinde valuerunt ob difficultatem: quod omnia fere apud eum emistichia: praeter illud quē tibi iā Troia peperit: sensum vident habere perfectū. Nilius grammaticus audisse se a senioribus dicebat Varum duorum librorum ordinem commutasse: & qui tum secundus erat in tertium locum transulisse: etiam primi libri correxisse principium: his demum versibus. Ille ego qui quondam gracili modulatus auena: Carmen: & egressus syluis vicina coegi: Ut quis auso parent arua colono. Gratum opus agricolis: at nunc horrentia martis Arma virumque cano: Nec Virgilius qui coelum lingua latinā fuit: caruit obrectatoribus. In Bucolicis enim duas aeglogas: sed infulsiſſimae Paro quidam de rideret: & sic deridendo incipit.

Tityre si toga calda tibi est: quo tegmine fagi? Sequentis. Dic mihi Damoeta cuius pecus: an ne latinū? Non: verū aegonis: nostri sic rure loquuntur. Alius recitante eo ex Georgicis. Nudus ara: fere nudus. subiecit: habebis frigora fenum. Est & aduersus aeneida liber Carbillii pictoris titulo aeneido mastix. M. Vipranus eum a Macenae suppositum appellabat: nouae cacoziæ repertorem: neque tumidum neque exilem: sed communibus verbis opus illud confecisse. Herenius vitia eius tantum contraxit. Perilius Faustinus furta. Sunt & Quinti Octauii Auiti volumina: Quibus an notantur quos: & vnde versus transfulerit. Alconius Pedianus libro quem contra obrectatores Virgilii scripsit pauca admodum ei obiecta proponit: & potissimum quod non recte historiam contexuit: & quod plerumque ab Homero sumpsit: sed hoc crimen sic defendere assuetum ait: Cur non illi quoque eadem furta tentarent. Verum intellecturos facilius esse Herculi clauam quam Homero versus furripere: & tamē destinasse fecedere: ut omnia ad satietatem malivolorum decideret. Refert etiam Pedianus benignum cultoremque omnium bonorum: atque eruditorem fuisse: & versus adeo inuidia expertem fuisse: ut si quid erudite dictum inspiceret alterius: non minus gauderet: ac si suū fuisset: neminem vituperare: laudare bonos: ea humanitate esse: ut nisi puerus maxime quisque illū non diligeret modo: sed amaret: Nil propriū habere videbatur. Eius bibliotheca non minus aliis doctis patebat ac sibi. Illudque Euripidis antiqui saepe usurpabat: τοῦ φιλοκοινῶν κοινῶν. Communia amicorum esse omnia. Quare coeui omnes poetas ita aduinctos habuit: ut cum inter se plurimum inuidia arderent: illum vna omnes colerent. Varus Tucca: Horatius: Callus: Propertius. Anser vero quoniam Antonii partes secutus est illum non obseruasse dicitur. Cornificius ob peruersam naturam illum non tulit. Glorie vero adeo contentior fuit: ut cum quidā versus quosdam sibi adscriberent: eaque recte haberent: non modo egre non ferebat: imo voluptuosum id erat. Cum enim distichon quoddam laudem foelicitemque docti continebat fecisset. Valuisque non nominato auctore infixisset: id erat huiusmodi.

Nocte pluit tota: redeunt spectacula mane.

Diuitium imperium cum Iouē Cēsar habet. Diu queritans Augustus cuiusnam hi versus essent: eorum auctorem non inueniebat: Baetillus vero poeta quidā mediocris: tacentibus aliis sibi adscripsit. Quāobrem Donatus honoratusque a Cēsaie fuit: quod equo animo non ferens Virgilius iisdem valuis affixit quater hoc principium. Sic vos non vobis: Postulabat Augustus ut hi versus complerentur: quod cum frustra aliqui conati essent. Virgilius preposito disticho sic subiunxit. Hos ego versiculos feci: tulit alter honores. Sic vos non vobis nidificatis aues. Sic vos non vobis velera fertis oues. Sic vos non vobis mellificatis apes. Sic vos non vobis fertis aratra boues. Quo cognito aliquādiu Batylus Romae fabula fuit: Maro vero exaltatior. Cum is aliquando Ennium in manu haberet: rogareturque quidnam faceret: Respondit se aurum colligere de stercore Ennii. Habet enim poeta ille egregias sententias sub verbis non multum ornatis. Interroganti Augusto quo pacto ciuitas foeliciter gubernaretur. Si prudentiores inquit temonem tenerint: & boni malis preponantur. Itaque optimi suos habeant honores: nulli tamen aliorum iniusti quicquā fiat. At Macenas quid inquit Virgilius satietatem homini non affert. Omnium rerum respondit: aut similitudo: aut multitudo stomachum facit: preter intelligere. Item interrogauit quo pacto quis altam foelicemque eius fortunam seruare potest. Cui Maro: Si quantum honore a diuitiis aliis prestantior sit: tanto liberalitate & iusticia alios superare nitatur. Solitus erat dicere nullam virtutem commodiorem homini esse patientiam: ac nullam asperam adeo esse fortunam: quam prudenter patiendo vir fortis non vincat. Quam sententiam in quinto eneidis inseruit: Nate dea quo fata trahant retrahatque sequamur. Quicquid erit superanda omnis fortuna ferenda est. Cum quidam eius amicus Cornificius in eum maledicta: & inimicitias sibi narraret. Quam putas (inquit) esse huiusce rei malivolentiae causam. Nam neque vnquam Cornificium offendit: & eum amo: an inquit Hesiodi sententiae non meministi: ubi ait: Architectum architecto inuidere: poetam poetę. De malis inquit gręcus ille intellexit. Nam boni eruditiores amant. Sed magna cum mea laude: & gloria vindictam in manu habeo: maiore enim cura virtuti intendam: atque quo elegantior fiam: eo magis inuidia rumpitur. Erat Augustus familiaris Filistus quidam orator: & poesis mediocriter doctus: cui multiplex variumque ingenium erat: qui omnium omnia dicta reprehendere conabatur. non ut verū dignosceret: quod Socrates facere consuevit: sed ut eruditior videretur. Hic Virgiliū vbicunque conuenire dabatur maledictis salibusque vexabat. Quare ille sepe aut tacitūdus desedebat: & suffusus pudore tacebat. Verum cum Augusto audiente elinguem illum diceret: & causam etiam suam si linguam haberet: defendere nequiret. Tace inquit tabula: nam hec mea raciturnitas defensorē causarū mearum Augustū fecit & Mecenatem: & ea tuba cum volo loquor: quę vbiq; & iustissime audietur. Tu loquacitate: non modo aures hominum: sed muros rumpis. Augustus vero Filistum graui vultu increpauit. Tunc Maro si tempus Cēsar (inquit) tacendi hic sciret: raro loqueretur. Tacendum enim semper est: nisi cum taciturnitas tibi noceat: aut oratio aliis proſit. Nam qui contendit: & contentioni finis utilis quę sit non nouit: stultis illum annumerandum sapientes putant. Postea quę Augustus summa rerum omnium potitus est: venit in mentē an cōduceret tyrannidē cōmittere: & omnē potestatem annuis consulibus: & senatui rempublice reddere. in qua re diuerse sententię cōsultos habuit Mecenatem: & Agrippā. Agrippa enim vtile sibi fore etiam si honestū non esset relinquere tyrannidē longa oratione. Contendit: quod Mecenās dehortari magnopere conabatur: quare Augusti animus & hinc ferebatur & illinc. Erant enim diuerse sententię variis rationibus firmatę. Rogauit igitur Maronem an cōferat priuato homini se in sua republice tyrannum facere. Tum ille omnibus ferme inquit rempublice occupantibus molesta ipsa tyrannis fuit: & ciuibus: qui necesse erat propter odia subditorum: aut eorum iniusticiam magna suspitione: magnoque timore viuere: sed si ciues iustū aliquē scirent: quę amarent: plurimum ciuitati id vtile foret. si i eo vno ois potestas esset. Quare si iusticiam: (quod modo facis) omnibus in futurū nulla hominum facta compositione: distribues: dominari te: & tibi conducet: & orbī. Beniuolentiam enim omnium habes: ut deum te & adorent & credant. Eius sententiam secutus Cēsar principatū tenuit. Audiuit a Silone precepta Epicuri: cuius doctrine sociū habuit Varum: quibus diuersorum philosophorum opiniones libris inferuisse de anima maxime videatur: ipse tamē fuit academicus. Nam Platonis sententias oib; aliis pretulit. Nunc quā de auctore summatim diximus: de ipso iam carmine dicendum videtur: quod bifariam tractari solet. hoc est: & ante opus & in ipso

Daronis Vita.

opere. Ante opus titulus: causam: intentio. Titulus in quo queritur cuius sit: & quare hoc potissimum sibi ad scribendum poeta prae-sumpserit. Intentio: in quo cognoscitur quid efficere conetur poeta. In ipso opere sane tria spectant: numerus: ordo: explanatio. Quamvis igitur multa $\phi\epsilon\upsilon\lambda\omicron\upsilon\pi\omicron\phi\eta$: id est falsa inscriptio sub alieno nomine sunt prolata: ut theyestestragodia huius poetae. quam Varius edidit pro sua: & alia huiusmodi: tamen Bucolica liquido Virgilii esse minime dubitandum est: praesertim cum ipse poeta tanquam hoc metuens principium huius operis: & in principio aenei. & in alio carmine suum esse testatus sit: sic dicens: Ille ego qui quondam gracili modulatus auena: & reliqua: Et carmina qui lusi pastorum audaxque iuuenta. Tityre te patule cecini sub tegmine fagi. Bucolica autem & dici & recte appellari: vel hoc solum indicium suffecerat: quod hoc eodem nomine apud Theocritum censeatur. Verum ratio quoque demonstranda est: Tria sunt pastorum genera: quae dignitatem in bucolicis habent: quorum qui minimi sunt $\alpha\iota\omicron\iota\omicron\lambda\omicron\iota$ dicuntur a Graecis: iidem a nobis caprarii: Paulo honoratiores qui: $\tau\omicron\iota\upsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma$.i. opiliones dicuntur. Honestissimi: & maximi $\beta\omicron\upsilon\kappa\omicron\lambda\omicron\iota$: quos bubulcos dicimus. Vnde igitur magis decuit pastoralis carmini nomen imponi: quam ab eo gradu qui apud pastores excellentissimus inuenitur. Causa dupliciter inspicere solet: ab origine carminis: & a voluntate scribentis. Originem autem bucolici carminis alii ob deam propter bellum: quod totae Graeciae illo tempore Persae infererebant exhiberi per virgines de more sacra non possent. Alii ab Oreste circa Siciliam vago id genus carminis. Dianae redditum loquuntur per ipsum atque pastores: quo tempore de Scythia cum Pylade fugerat surrepto numinis simulachro: et lato in fasce lignorum: vnde facelidem dianam phibent nuncupatam: apud cuius aras Orestes per sacerdotem eiusdem numinis Iphigeniam sororem suam a patricidio fuerat expiatus. Alii Apollini Nomio pastoralis .i. deo: quae tempestate Admeti boues pauerat. Alii libero nympharum. .i. & satyrorum: & id genus numinum principi: quibus placet rusticum carmen. Alii Mercurio daphnidis patri pastorum omnium principi: & apud Theocritum: & apud hunc ipsum poetam. Alii in honorem Panos scribi putant peculiariter pastoralis dei. Item Sileni Siluani: atque Eaunorum. Quae cum omnia dicantur: illud erit probatissimum bucolicum carmen originem ducere a priscis temporibus: quibus vita pastoralis exercita erat: Et ideo velut aurei saeculi specie in huiusmodi personarum simplicitate cognoscitur: & merito. Virgilium processurum ad alia carmine non aliunde coepisse: nisi ab ea vita: quae prima in terris fuit. Nam postea rura culta: & ad postremum per cultis & feracibus terris bella suscepta: quod videtur Virgilius in ipso ordine operum suorum voluisse monstrare: cum pastores primo: deinde agricolas canit: & ad ultimum bellatores. Restat ut quae causa voluntatem attulerit poetae bucolica potissimum scribendi consideremus. Aut enim dulcedine carminis Theocriti: & admiratione eius illectus est: aut ordinem temporis est securus erga vitam humanam: ut supra diximus. Aut tris modos elocutionum: quos $\chi\alpha\pi\omicron\tau\iota\kappa\eta\pi\omicron\sigma$ Graeci vocant $\iota\tau\chi\upsilon\upsilon$: qui tenuis & $\lambda\omicron\upsilon\upsilon$: qui valde $\mu\epsilon\tau\omicron\upsilon\upsilon$. qui moderatus intelligitur. Credibile erat Virgilium qui in omni genere praevaluerit: Bucolica primum: Georgica secundum: Aeneida tertium voluisse describere. Aut ideo potius primo Bucolica scripsit: ut in eiusmodi carmine: quod & paulo liberius: & magis validum quam cetera est: facultatem haberet captandae Caesaris indulgentiae: repetendi quae agri quae amiserat. Ob hanc causam die tertio iduum martiarum. C. Caesare interfecto: cum Augustum Caesarem pene puerum veterani milites non abnuente senatu sibi ducem constituerunt. Exorto civili bello cremonenses cum ceteris eiusdem studii aduersarios Augusti Caesaris adiuerunt. Vnde factum est: ut cum victor Augustus in eorum agros veteranos deduci iussisset non sufficientem agro cremonensem. Mantuani quoque in quibus erat Virgilius maximam partem suorum finium perdiderunt: eo quod vicini cremonensibus fuerant. Sed Virgilius Augusti familiaritate: suorum carmine fretus centuriani Ario obistere ausus est. Ille statim ut miles ad gladium manum admouit. Cumque se in fugam proripisset poeta: Non prius persequendi finis fuit: quam se in fluuium Virgilius coniecisset: sed postea a Moxenate & Pollio ne: & ipso Augusto fauentibus agros suos recepit. Intentio libri: quam $\sigma\kappa\omicron\iota\omicron\upsilon$ Graeci vocant imitatione Theocriti poetae constituitur: qui siculus & Syracusanus fuit. Est intentio etiam in laudem Caesaris: & principum ceterorum: per quos in sedes suas rediit. Vnde ut delectatione & utilitate finis contineret: secundum praecipua cuncta coecepit. Quae solet cur non plures quam decem aeglogas descripsit: quod nequaquam mirandum videbitur ei qui considerauerit aetate scenarum pastoralium: quae ultra hunc numerum non potest perferri: praesertim cum ipse poeta circumspectior Theocrito (ut ipsa res indicat) videretur deat metuere: ne illa aegloga: quae Polioni inscribitur: minus rustica videatur: cum ipsam sic praestruat ipse dicens: Sicelides musae paulo maiora canamus: & ite silius in aliis duabus facit. Illud tenendum esse praedicimus in bucolicis Virgilii: neque nusquam: neque vbique aliquid figurate dici: hoc est per allegoriam. Vix enim propter laudem Caesaris & amissos agros haec Virgilius concedunt: cum Theocritus: quem hic noster toto studio imitari conatur simpliciter omnino descripsit. Quod autem in ipso carmine tractari solet: est numerus: ordo: explanatio. Numerus aeglogarum manifestus est: Nam decem sunt: ex quibus proprie bucolicae septem esse credunt. Nam tres ultimae proprie bucolicae dici non debent. Pollio .i. Silenus: & Gallus. Prima igitur continet quaestionem publicam: & priuata gratulatione de agro: & dicit Tityrus. Secunda amoris pueri: & dicit Alexis. Tertia certamen pastorum: & dicit palaeomon. Quarta genethliacum: & dicit Pollio. Quinta epitaphium: & dicit daphnis. Sexta metamorphosim: & dicit Varus: & Silenus. Septima pharmaceutria. Octava amoris diuersorum sexuum: & dicit Damon. Nona continet poetam quaestionem de amisso agro: & dicit Moeris. Decima desiderium Galli: & dicit Gallus. Quod ad ordinem spectat illud scire debemus: in prima tertia: & in ultima aegloga poetam voluisse ordinem seruare: quoniam in altera principium constituit: ut in Georgicis ait. Tityre te patule cecini sub tegmine fagi. In altera ostendit finem quippe qui dicat: Extremum hunc arethusa mihi concede laboris. Verum inter ipsas aeglogas pastorales: descriptum quoque ordinem nullum esse certissimum est. Sed sunt quae dicuntur initium Bucolici carminis non Tityre. sed prima Syracusio dignata est ludere versu. Superest explanatio: ad quam antequam veniamus illud dixerim tenue esse bucolicum carmen: & versus adeo ab heroico caractere distare: ut versus quoque huius carminis suas quasdam caenas habeat: & suis legibus distinguantur. Nam cum tribus pedibus trocheus fuerit: etiam caesura: & quartus pes dactylus magisque spondeus partem orationis terminauerit. Quintus & sextus pes ex integris dictionibus fuerit: quod Virgilius a Theocrito saepe seruatum victus operis difficultate neglexit in solo principio incertum industria an casu has caenas seruauerit. Nam Tityre dactylus partem orationis absoluit: tu patulae recubitus trocheum: quamvis decomposita dictione conclusit: bans sub quartum spondeum per dactylum: cum subiunxit tegmine fagi. Terminatis partibus orationis integrum comma perfecit. Cuius rei diligentiam licet in Theocrito ferme omnibus versibus admirari. Qui vero supradicta acri iudicio diligenterque considerarit: facile intelliget quare in Georgicis intentio: quique finis fuerit: nec minus etiam in aeneide.

Poematis stili genera tria sunt: aut enim actiuum: vel imitativum quod Graeci $\lambda\omicron\upsilon\mu\omicron\tau\iota\kappa\omicron\upsilon$ appellant: in quo personae loquentes introducuntur sine poetae interlocutione: ut sunt tragodiae & comediae. $\lambda\omicron\upsilon\upsilon$ enim Graece agere dicitur: quod genere scripta est. prima Tityre: & Quo te mœri pedes. Aut enarratiuum: quod Graece $\lambda\omicron\iota\gamma\eta\mu\omicron\tau\iota\kappa\omicron\upsilon$ appellant: in quo poeta ipse loquitur sine interpolatione personarum: ut tres primi Georgicon libri. Item Lucretii carmina: aut comunc: vel mixtum quod Graeci $\mu\iota\kappa\tau\omicron\upsilon$ appellant: vbi & poeta ipse loquitur: & introductae personae: ut Virgilii Aeneis.

BUCOLICA, vt ferunt inde dicta sunt a custodia bouum: id est ἀποτροφὴν Βουκόλων. Præcipua enim sunt animalia apud rusticos boues. Huius autem carminis origo varia est. Nam alii dicunt eo tempore quo Xerxes persarum rex inuasit græciam: cum omnes intra muros laterent: nec possent more solito Diang sacra perfolui: cōuenisse ad montes Laconas rusticos: & in eius honorem hymnos dixisse: vnde natū carmen bucolicum ætas posterior elimauit. Alii dicunt Orestem cum Dianæ fascelidīs simulachrum raptū ex scythia adueheret: ad siciliam esse tempestate delatum: completo anno Dianæ festum celebrasse hymnis collectis nautis suis: & aliquibus pastoribus conuocatis: & exinde permanisse apud rusticos consuetudinem. Alii non Dianæ: sed Apollini Nomio consecratum carmen hoc volunt: quo tempore Admeti regis paut armenta. Alii rusticis nominibus a pastoribus dictum hoc asserūt carmen: vt Pani Faunis: ac satyris: & hic est huius carminis titulus. Qualitas autem hæc est scilicet humilis character. Tres enim sunt characteres: humilis: mediū: grandiloquus. quos omnes in hoc inuenimus poeta. Nam in æneide grandiloquum habet: in Georgi. mediū: in bucolicis humilem pro qualitate negotiorum & personarum. Nam personæ hic rusticæ sunt simplicitate gaudentes: scilicet a quibus nil altum debet requiri. Adhibentur autem hæc ad carmen bucolicum. Debet quarto pede terminare partem orationis: qui pes si sit dactylus: meliorem efficit versum: vt Nos patriæ fines & dulcia. Primus etiam pes secundum Donatum dactylus esse debet: & terminare partem orationis: vt Tytire. quam legem Theocritus vehementer obseruat: Virgilius non adeo. Ille enim in paucis versibus ab ista ratione deuiat: hic eam in paucis secutus est. Terentianus cum de hoc metro doceret. Plurimus hoc pollet sculæ telluris alumnus. Noster rarus eo pastor Maro. Intentio poetæ hæc est: vt imitetur Theocritum syracusanum meliorem Moscho: & cæteris qui bucolica scripserunt: vnde est. Prima syracusio dignata est ludere versu nostra neq: & aliquibus locis per allegoria agit gratias Augusto: vel alijs nominibus: quorum fauore amissum agrum recepit: in qua re tantum dissentit a Theocrito. Ille enim vbiq: simplex est. Hic necessitate compulsus aliquibus locis miscet figuras: quas perite plerumq: etiam ex Theocriti versibus facit: quos ab illo dictos constat simpliciter: hoc autem sit poetica vrbantate: sic Iuena. Actoris aurunci spoliū. Nam Virgilius de hasta dictum figurate ad speculum transtulit. Et causa scribendorum bucolicorum hæc est. Cum post occisum. iiii. idus martias in senatu Cæsarem Augustus eius filius contra persecutores patris: & Antoniū ciuilia bella mouisset: victoria potitus cremonensium agros: qui contra eum senserant militibus suis dedit. qui cum non sufficerent: etiam mantuanorum iussit distribui: non propter culpam: sed propter vicinitatem: vnde est Mantua ve misere nimium vicina cremonæ. Perdito ergo agro Virgilius Romam venit: & potentium fauore meruit: vt agrum suum solus reciperet. Ad quem recipiendum profectus: ab Ario centurione: qui eum tenebat pene est interemptus: nisi se præcipitasset in Mintium: vnde est Ὀλλυγὸν Πικρὸν. ipse aries etiam nunc vellera siccant. Postea ab Augusto missis triumphuris: & ipsi integer ager reditus est: & mantuanis pro parte: hinc est q: in prima ægloga legimus recepisse agrum: postea eum querelantem inuenimus: vt audieras & fama fuit: sed carmina tantum nostra valent licyda tela inter martia. quantū Chaonias dicunt aquila veniente columbas: Nec numerus hic dubius est: nec ordo librorum. Quippe cum vnus sit liber. De æglogis tantum multi dubitant: Quæ licet. x. sint: incertum tamen est: quo ordine scriptæ sint: Pleriq: duas certas volunt ipsius testimonio vltimam: vt Extremum hunc: & primam: vt in Georgicis Tytire te paulæ cecini sub tegmine fagi. Alii primam illam volunt. Prima syracusio dignata est ludere versu: sed est sciendū. vii. æglogas esse meas rusticas: quas Theocritus. x. habet. Hic in tribus a bucolico carmine: sed cum excusatione discessit: vt in genethliaco Salonini: & in Syleni Theologia: vel vt ex infertis altioribus rebus posset placere: vel quia tot varietates implere non poterat. Poetæ vitam in æneide diximus. Operis explanatio in sequentibus comprobabitur. Sane sciendum Virgilii. xxv. annorum scripsisse Bucolica. Vnde etiam in fine Georgi. Audaxq: iuuēta. Tytire te paulæ cecini sub tegmine fagi. & dicit Donatus (qd etiam in poetæ memorauimus vita) inscribendis carminibus naturalem ordinem secutū esse Virgilium. Primo enim pastoralis fuit in motibus vita: Post agriculturæ amor. Inde bellorum cura successit. Notandum quoq: bucolica vel georgica: cum apud græcos in fine habeant accentum. apud nos in tertia a fine habere. Nā vt in vltima sit: latinitas vctat: vt in penultima non sit breuitatis efficit ratio. Etiam hoc sciendum: & personas huius operis ex maiori parte nomina de rebus rusticis habere conficta: vt Melibæus οἱ κούραιοι βοῶν. id est q: curam gerit bouum: q: Tytir⁹ dicitur aries maior Nam laconum lingua Tytirus dicitur aries maior: qui gregem antequam confueverit: sicut etiam in comœdiis inuenimus. Nam Pamphilus est totus amans. Glicerium quasi dulcis mulier: Philomela amabilis: Personæ: (sicut supra dixi) rusticæ sunt: & simplicitate gaudentes. Vnde in his nihil vrbantū: nihil declamatorum inuenitur: sed ex re rustica sunt omnia negotia: comparationes: et si qua sunt alia. Hinc est q: annos a fructibus computat: vt Post aliquot mea regna videns mirabor aristas: Hinc etiam illæ comparationes sunt. Nā neq: me tantū venientibus sibilus austri: Nec percussa iuuat fluctu tā littora: Nec quæ saxosās inter decurrūt flumina valles.

Argumēta Eleglogæ Primæ.

Publii Virgilii Maronis Mantuani opera

cū cōmētariis Seruii Mauri honorati grāmatici; Aelii Donati; Christofori Landini; Antonii Mancinelli & Domicii Calderini.

Argumentum egloge primæ: quæ Tytirus dicitur.

A patria fugiens Melibeus forte sub vmbra,

Tytiron inuenit cantantem carmina amice,

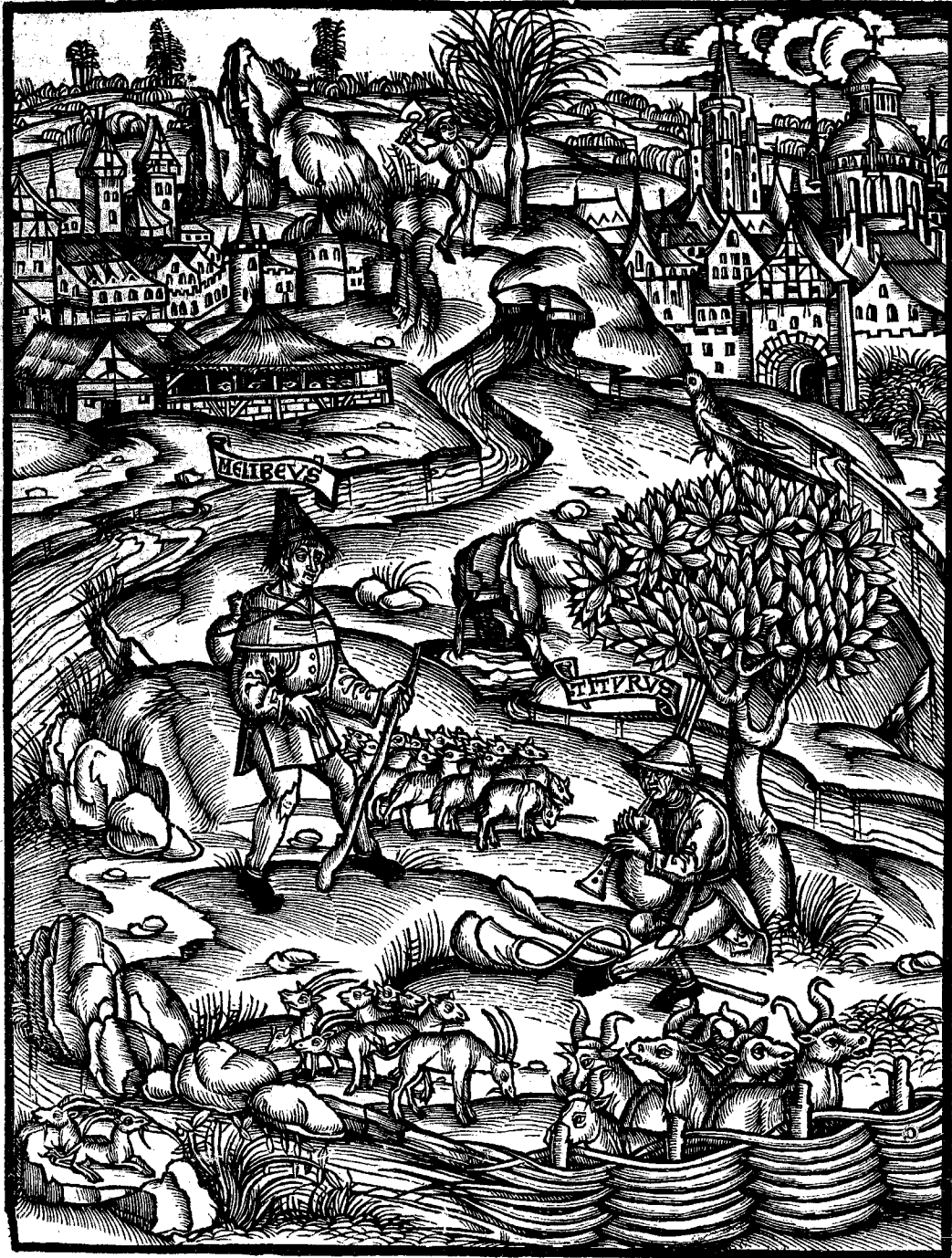
Quapropter miratus ei sua damna recenset:

Auctoremq; sui declarat Tytirus oci,

SEBASTIANVS BRANT

Sub fagi recubans Melibeum Tytirus vmbra

Solatur profugum: collatq; munia laudat.

TITYRE. SERVIVS. Inducitur pastor qui dā iacēs sub arbore securus et ociosus dā re operā cantilene. Alter vero qui cū gregibus ex suis pellitur finibus: Tityrū aspiciēs sic alloquit. Tityrū autē pro Virgilio accipiamus non vbiq: sed vbi rō exigit. **ANTO. M.** Tityrus lybice hircū significat. Melibœus est grece cura bouum: Sunt autē noīa a Theocrito sumpta. p Tityrum sēp Melibœū reliq: mantua nos: allegorice intelligit. **¶** Eri orōnis qnq: sint partes. Vltimē tamen dūge: memoria & prōnūciatio: solius dicentis sunt. Prime autē tres etiā ad scribentē pīnēt: hae sunt inuētiō: dispositiō: & elocutiō. Verū elocutiō ea est: quē caracēter siue figurā oratiōis quā triplex est: conficit. Elocutiō autē habet elegantia: cōpositiōem: euidētiatē. Elegantiā singula verba eligit. Compositiō illa tam electa constituit atq: componit. Itaq: quālē figurā exprime volum: talia verba: talisq: compositiō est adhibenda. Figura autē generi rerū quas scribimus accommodanda est. Ergo cū hic res pastoralis ageretur: hūilis atq: dep̄ssa oratiō fuit eligenda: ac hūilis infimāq: figura. Quāpt̄er cū elegisset: Tityre recubās sub tegmine fagi: quē verba nihil elatum habent nihilq: grandē resonant. tñ ita illa cōstruxit atq: composuit: vt illud infimū elocutiōis genus nō excederet. Itaq: si attente audias: Tityre tu patulē recubās sub tegmine fagi: intelligēs omnia sup̄p̄ssa atq: demissa. Nam iudiciū hoc totū aurīū (modo illē erudire sinit) esse dep̄hendes. **¶** Tityre. Amicē ac familiariter inceptit a nomie proprio qd in homine equali aut inferiori beniuolentiā conciliat. Sin autē superior sit persona: a nomine dignitatis suē appellari postulat. Tityrus pastoris nomen a theocrito sumptū. Is enī egloga tertia inq: Tityre lasciuas virgultis pascē capellas. Et in vltima Tityrus autē illic miser ros cantabat amores Daphnidis. Hircus autē lybica lingua Tityrus appellatur: vt probus asserit. Et Melibœus cura bouum diligens. Scribit idemq: Maro per allegoriā am facit se esse Tityrū: & Melibœum Cornelīū Gallū: qui admiratur qd Virgilius solos agros retinuerit. **b** Tu. **CHRIS. q. d.** solus ex omnibus nobis. **c** Patulē. **SER.** Proprie qd sp̄ pater dicimus patulū vt nares: arbor. Patens quod aperitur & clauditur: vt hostiū & oculi. **ANTO.** Patulē apertē & late patētis. Patulū bouem plautus appellabat. cuius cornua diuersē atq: late paterēt: vt Festus edocet. **d** Recubans. **CRI.** Recubans qd propriū ociosi securiq: est. Nam cui aut ne gociū aut piculū iminet is minime recubare audet. **AN.** Recubās. i. faciens q̄scēs. Iacens autē semī supinus sedens intelligendū. quā qdem voce magnā Tityri securitatē & requiem innuit: cum iaceret omni sp̄reto timore. **e** Sub tegmine. **CRI.** id est in tegumēto a tegendo: vt agmen ab agendo. **ANT.** Sub tegmine sub vmbra: hinc ait postea. Tu Tityre lentus in vmbra. **f** Fagi. **SER.** Dixit autē sub fago allegorice. i. sub arbore glādifera: quē olim fuit victus causa. Antea enī homies glandibus vescēbant. Hinc fagus. **amo. 10. v. 44. y. 1. n:** id ē comedere. ergo sub fago iacēs. i. tuas retētas possessiōes quibus aleris. vt olim fago alebant. **CRI.** Fagi glans triangula cūce includit: hęc muribus gratissima est: &

Tityre tu patulē
recubās sub

tegmīne fagi.

Siluestrē tenui musam

meditaris auena.

Nos patriæ fines: & dulcia līngm⁹ arua.

Nos patriā fugim⁹ / tu tityre lētus ī vmbra

Formosā resonā docēs amaryllida siluas, Ti

turdīs: glīres quoq: saginat: suem hilarē facit: carnem & coctibilem & vtilē & leuem stomacho. Et quīs ex abietis quoq: & picis & tilie cortice vasa fiant: vt ex cortice fagi: tamē in qdam vsu sacrorū: religiosus est fagi cortex: ait Plinius. **g** Siluestrē musam. **SER.** id est rusticiū carnē. **ANT.** Siluestrē musam: rusticiū carnē. musa enī cantus dicit. musico cantu cōtendo. **h** Tenui auena. **SER.** i. culmo: auena: stipula. Vñ rustici cantare cōsueuerūt: sic alibi. Stridēti miser stipula dispdere carnē. Tenui humilē stilum significat quo hic vtitur. **CRI.** Tenui distat a subtili. Tenuē enī diminutiōnē rei vt plurimū notat. Vnde et tenuis vbi argilla. & tenue argentū vt neq: secūde. Hinc attenuo et extenuo. nec habet laudem nisi illa diminutiō sit ex vsu. vt si dicam⁹ tenuia vellera. Subtile vero acutiatem habet: ergo laudatē subtile ingeniū: tenue viteratur. Auena pro omni culmo: ex q rustici fistulā faciūt. **AN.** Tenui auena subtili calamo aut fistulā vel stipula: p quod gracile dicendi genus ostēdit. **i** Meditaris. **SER.** Per antistichon ab eo est qd greci uerbo dicunt: L. enim & d. inuicē cedunt. vt sella profeda. **AN.** Meditaris: meditando canis: exponis: exerceas. **k** Nos patriæ fines. **CRI.** Con-

tentio est color rhetoricus. Et est cū cōtraria contrariis opponitur. Item expolitio est: quā eadē de re sepius dicit: sic in hoc loco. Nos anxii exulamus: tu ociosus manes. Preterea est repetitio: nam in principio clausulę repetit. Item est interpretatio: q sepe affert magiū argumētū rei. Nā iter preatā fines patrię esse dulcia arua: quē res mouet cōmiserationē. **AN.** Nos patrię si. Nos patriā fugimus Anāphora est. i. relatio de qua legito nostrū carnē de figuris. **l** Dulcia arua. Ouidius libro prio de ponto ait. Nescio quā natale solū dulcedie cūctos Ducit: & imemores nō sinit esse sui. **m** Nos patriā fugimus. Pre dolore idē sepius repetit. **n** Fugimus. **SER.** Fugimus plus est q: relinq: mus: sic Horatius. teucer solamētiū patre q: cū fugeret. **CRI.** Fugim⁹. Dixerat līngmus patriā. verū quā volūtariū potuisset ēē exiliū. addidit fugimus: qd sumā etiā mouet cōmiserationē. Nā qd p̄t ēē miserius q: incidere i eā calamitatē: vt patriā (q nihil ē dulci⁹) veluti rē p̄niciosam fugere cogaris. **o** Lentus. S. ociosus: vt. Qui nūc lenti cōsedimus aruis. **ANT.** Lentus securus & ociosus auctore Nonio. **CRI.** Lentus in vmbra. nos properamus in fuga: tu ociares in loco ameno. nos exercemur in labore: tu in iucundo & voluptuoso cantu. **p** Refonare docēs a. f. **SER.** Carmen tuū de amica Amaryllide cōpositū docēs siluas resonare. Intelligimus autē melius simpliciter & nō allegorice: vt aiunt quidā: q dicit tu carmen de Roma condis. Plus enī stupet Melibœus si ita ille securus est: vt tantū de suis amoribus cantet. **ANT.** Resonare p echo scilicet. echo enī resono dicit. echo son⁹. Ouid. libro. iiii. meth. scribit Echo nymphā fuisse: restitit se q ei vocē solū & ossa: ossaq: lapidis figurā traxisse: vocem manere q siluis later: omnibusq: audit. Nam sonus ē qui viuūt in illa. **CRI.** Resonare autē amaryllida: poeticiū ē et p figurā dictū. Nam sonare nō trāsit: sic dicimus currere cursum. Docēs siluas resonare. i. docēs siluas vt resonant. i. p reboatū referāt tuū carnē. Sed de reboatū & qd fit & quō fiat: dicemus paulo post. **q** Amaryllida. **AN.** A tertia Theocriti egloga. sumptū

Bucolicorum

nomen & argumentū est: ut ibi. Canto ego blandicias
sterilesq; amaryllida silue Cādidulā recinuit. Amaryllida
autē splendor dicitur: amarillo luceo. CRIS. Amaryllis
sunt q; dicunt esse nomē mulieris quā Romē adamauit.
r O meliboe. ANT. O est hoc loco admirandi aduer
biū seu magis interiectio. Vtrūq; n. dici potest: ut Prif. li.
decimoquinto docuit: melius tñ interiectio dicit. Ea enī
sola animi affectus exprimit ut Dona. etiam scribit. Ad
mirabā autē Tityrus q; ille dixerat. Nos patriam fugi
mus zc. Est ergo cū admiratōe legēdū. C. O meliboe &
hic fmo familiaris ē & amicus. o vero nō vocantis: sed
pene letantis: q; pter spem
amictū nihil tale expectās
viderit: & distiguit. o Me
liboe: ut sit salutantis: ac
deinde addens. nobis hec
ocia fecit. Vel si iūgis & cō
tinua sit o. O Meliboe
deus zc. Erit o homis ad
mirātis magnitudinē hñfi
cū in se a deo collati.
f Deus. AN. Augustū in
relligit: cui Sucto. refte: et
am viuenti prouinciarum
quocq; plerūq; templa &
aras: ludos q; qui quen
nales pene oppidatim cō
stituerunt. De quo & la
tius egloga quarta.
r Hec oia fecit. ANTO;
Pollionis enī Varii. & Gal
li gratia: Maroni Augu
stus agrum reddiderat: ut
ostendimus. Ocia quietē
& securitatē. Est odiū pro
prie vacatio a labore: cu
ius cōtrariū est negocium.
CRI. Hec oia quasi tam
magna oia: & fatetur q;
ille dixerat. Tu Tityre lei
tus in vmbra.

v Nancq; erit zc. SER.

Iteratio excludit adulationē

nis colorē. A. Nāq; certe. x Semp. SER. & dū viuūt
& post mortē. Alii enī impatores post mortē inter deos
referunt. August⁹ autē templa viuus meruit. Hora. Pñti
tibi maturos largimur honores. Iurādasq; tuū p numen
ponimus aras. Sic Lu. de Nerōe. Sed mihi iam numē es.
y Ouilibus. ANT. Ouium caulis & septis. CRI. Oui
um stabulis. Sic etiā ab equis equile. a capra caprile. et a
porco porcile. z Imbuet. SERVIVS. Imbuere est
proprie inchoare et initiare. Cur ergo eandem rem sepe
inchoat: quia sepe pascua mutant pastores. Vnde to
tiens aras imbuit: q; tiens pascua mutant. Sed etiā apd
maiores imbuere est pfundere & madefacere. Ergo abso
lute possumus dicere sepe pfundet. ANT. Imbuet: pfun
det: inficiet: madefaciet: maculabit. a Ille meas.
ANT. Augusti in se beneficia memorat. b Errare. S.
Pasci. ut mille megisculis errant in montibus agne.
A. Errare: vagari: pasci. q; voce citā sine pastore tutas eē
ostendit. c Ludere. S. scribere. ut carmia q; lus. past.
A. Ludere id significat versib⁹ scribere: sed n̄ fere nisi opu
sculis: qualia sunt epigramata: et hec opuscula dicuntur
lusus. C Ludere ita significat: ut nō referat nisi ad poe
tas. Non enī dicimus aut Ciceronē ludere tusculanas q;
tiones: aut Iuvenē ludere hystoriā Romanā. Neq; etiam
poetas dicimus in oib⁹ ludere: sed in leuioribus iucun
diorib⁹q; Sic et Hora. de se. Poscimus si quid vacui sub
vmbra lusim. precū. Quappet neq; i Geor: neq; i Eneide
ludere dixit: sed canere. sed hic. Et in libello quē Culicem
appellat. Aut enī: Lusimus octauī gracli modulante tha

lia. Atq; ut araneoli tenuem formauimus orsum. Luffi
mus hec propter culicis sine carmia dicta. Omnis ut hy
storie p ludum consonet ordo. d Calamo. S. agresti
stilo: ut supra tenui musa. A. Calamo agresti. rustica si
stula: Rustica enī hic tractat. e Non equidē inuideo:
S. Ne frequens interrogatio fortasse ex inuidia potius q;
ex admiratione esse videatur. A. Non equidem inuideo:
suspitionem tollit: quo se Tityri odio non dolere: sed po
tius letari ostendat. f Vsq; adeo. A. tantum.
g Turbatur. S. Turbamur sine discretiōe culpę vel me
riti: et inuidiose tempora Augusti latenter carpit. Turba

tur autem est verbum im
personale quod ad omēs
pertinet: nam Mantuano
rū fuerat cōmunis expul
sio. Si turbamur legas: ad
paucos videtur pertinere.
ANTO. Turbatur. turba
tio fit. h Capellas.
CRI. Que habent. r. in vi
tima syllaba in diminutis
uis mutāt r in duplex ll.
Ergo a capra capella. a cul
tro cultellus. ab vmbra
ymbella.

i Protenus. S. Porro tea
nus. id est lōge a finibus.
paulo p. At nos hinc al.
AN. Protenus p e scribit
id est alōge: Protenus enī
aduerbiū locale est. id est
porro tenus. Protenus per
i aduerbiū tpale est: id est
statim. auctor ē Caper.
k Aeger. S. corpe & aio.
A. Aeger p id quocq; pa
thos. id ē passio: clades: &
affectio augetur.

l Hic inter zc. A. Nancq;
hic inter densas corylos cō
nixa ah silice in nuda reli
quit gemellos.

m Corylos. AN. Cory

lus arbor. pducens nuces quę auclang vel prenestang di
cunt. q; greci porticas vocant. n Gemellos. A. dicitur
gemi ex vno vtero & vno die editi: ut Marcellus ait.
Philosophus vero libro septimo de hysto. animalū scis
bit. In genere certe humano paucos geminos feruari: si al
ter mas sit: alter foemina. o Spem gregis. S. Marem
& foeminā in vtroq; enim sexu reparatio gregis cōstat:
C. Spem gregis. ut maius sit detrimentū q; si vterq; eius
dem sexus fuisset. p Ah silice in nuda. S. Ideo dolet
quia solēt herbas subternere. A. Ah silice i nuda. id est
sine foliis & virgultis: cum affectu pronuntiandum.

q Connixa. SER. Pro enixa. Hiatus enim causa muta
uit prepositionem: ut est secludite pro excludite. A. Con
nixa partu soluta. r Sape malum hoc. A. Quod di
cit Tityrus non fabula est. Nam post Tullii celsus mor
tem prodigia fuere q; plurima: inter quę cōtinua fulmia
in templis itatuisq; deciderūt: ut etiā Appi. li. q; to ondit
& nos latissime in cōmentario secund⁹ Odes Hor. (quē
iam parauimus & edemus) dictauimus.

s Si mēs. AN. Si id est vtiā: est enī hoc loco oprādi ad
uerbiū. libro Eneid. vi. Si nunc senobis ille aureus am
bore ramus ostendat zc. t Leua. S. stulta contraria:
sensus est. perdituros nos quandoq; agros: res manifesta
p dicebat: sed nos intelligere nequimus. ANT. Leua. ad
uersa auctore Nouio. Dicit autē aduersa mēte futura ma
la dinoscere nequisse. v De coelo. S. Recte compositū
augurium. Nam quercus in tutela louis est. Sed pñci
pius glande vtebantur. Tacras leuēt fulmiatas. Cice

ro. Tactus etiā ille qui hanc urbem condidit Romulus; significabat nutu imperatoris posse agros perire in quibus fulmine sunt arbores. nam agri causa victus sunt: ut olim quercus. Tactus. tempale indicat fore dānū quā le patiuntur arbores leuiter fulmiat. A. de celo tactas: quā signorū genera obseruabant augures: ex celo: ex aui- bus: ex crispēdibus: ex qdrupēdibus: ex diris. auctor est fe- stus. De celo tactas. fulminatas: quoties enī quercus ful- mine tangit: ut plurimū: malū ptendit. Quod etiā anim- aduertit. Nam tacta cuiusdā quercu intra annū ille spon- sam amisit: illa enī alteri nupit: vñ etiam duo interfecti pluresq; etiam carcere asse- ti sunt. C. De celo tactas In Eneide oīa varicinā- di genera breuiter cōplexi sumus: inter q̄ est aurusp- cina: quę fulgura in se con- tinet. Nam q̄ fulmie tacta sunt: incōmodū aut cala- mitates his ptendunt: ad- quos pñet. Quapropter cum Rome aut capitolū aut alia loca publica ful- mine tacta erāt: ad repub- malū spectare putabant: statiq; auruspices vel ex ipsa etiam Etruria accerse- bant. + Sepe sinistra caua. A. Hic versus non oibus rextibus inest: plu- res antiq; vidi: & illum summi pontificis chara- cteribus magna: pfecto alienus est. Tñ aduertēdū cornicē videre unicā: malū ominis ē: duas vero omi- nis boni: quod quidem & legi: & expus tñ plu- ries. Ipsa adeo est in auspi- catę garrulitatis: ut Plini- scribit. i. infelicis q̄si auspi- cis repugnantibus. Ci. aut libro. prio de diuina

tione scribit: coruū a dextra: a sinistra cornicem facere ra- tum. y Sed tñ. C. id est tandē post longū hunc de ful- mine sermonē. z Da. S. dic. Sic cōtra: Accipe nūc Da- naū. i. audi. A. Da dic. idem libro. vi. Da nō indebita po- sco. Regna meis fatis latro considere treucros. A. urbē S. De cēfare interrogatus: urbem describit. verū id aut ru- sticana simplicitate est. ut ordine narrationis ignorato: p- longas ambages ad interrogata descendit: aut q̄a sine cō- tinente nō pōt esse contentū: nec psona sine loco. ergo ro- gatus de cēfare: locū in q̄ eum viderat describit. Est autē longū hyperbaton. urbem quā dicūt. & hic illum vidi. A. urbem zē. longo intervallo responderet Tityrus ad in- terrogatam: cum Meliboeus dixisset. Sed tñ iste deus q̄ sit da Tityre nobis: Exponit prius urbis Romę ampliat- dinem: inde causam quare urbem ipsam odent. Postea vero illic iuuenē illum vidisse: cui anno quoq; bis senos dies: se dicit sacrificare. Urbem. urbis appellatione. etiam si nomen nō adderetur Romam tamē accipi receptū est: ut Fabius libro. vi. edocuit. C. Urbem. locus & edificia di- cimus urbem. habitatores autē ciuitatem. b Stultus. S. rusticus. c Nostre. S. mantiane. d Quo. SER. ad quam. aduerbiū p nomie. e Ouium teneros. S. id est agnos. & est periphrasis. f Depellere. S. a lacte re- mouere. ANT. a lacte disiungere. Agni autem ad quat- tuor mēses a mātis vbi nati sūt: nō disiungunt: hēdi tres: porci duos. Auctor est Varro. g Fortus. A. Dicit q̄cqd nascit ex mātis vel pecoribus: & a foueo verbo descen- dit. inde etiā fortura. i. genitura: q̄ p toto aialū. puctu po-

+ Sepe sinistra caua p̄dixit ab ilice cornix.
Sed tñ iste deus qui sit da Tityre nobis: Ti.
Urbem quā dicunt romā: Meliboe putauī
Stultusego/ huic nostrę filēm: q̄ sepe solem?
pastores ouiu teneros depellere foetus.
Sic canibus catulos similes: sic mrib' hēdos
Noram: sic puis cōponere magna solebam.
Verū hęc tñ alias inter caput extulit vrbes:
Quātū lenta solēt inter viburnacupssi. Me.
Et q̄ tanta fuit Romā tibi cā videndi: Ti.
Libertas: quę sera tñ respexit inertem
Candidior: postq̄ tondenti barba cadebat

nī cōsuevit. h Sic canib'. S. vult Romā nō solū magni- tudie: sed etiā genere differre a ceteris ciuitatib'. & esse ve- lut alterū mūdū: aut q̄ddā cōlū in q̄ cēfare deū vidit. Nā in cōparatione catuli ad canē: aut hēdi ad capellā: quan- titatis & nō generis ponit differentiā. Qui vero leo dicit maior est cane: & q̄ntitatis & generis facit dñtiam. AN. Cōcludit igitur Romā nō solū reliqs urbibus maiorem esse. Sed esse aliquā aliā rem. f. esse sedē deorū. Hoc phat per Viburnū & cupressum. Nam viburnum breuissimū est: cupressus maxima. Hoc genus. argumentatiōis Are- stoteles & Cicero ponūt. i Componere. SER. Com-

parare. k Lenta vi- burna. A. Virgulta sunt q̄ de radice pullulant. Vibur- na autē minuta silua: hu- milia virgulta: ut geniste & hmoi. C. Viburnū spe- cies ē frutis. l Causa. A. Ea ē quę nos impigit ad aliqd' faciendū. Rō autē quā vīmur infaciendū: Ser- uilius auctor in arte. Acci? Qui potis est repellit q̄cqd: vbi null' ē causandi loc'. m Libertas. S. amor li- bertatis: aliter autē seruus cupit libertatem: qui vult carere seruitute. Alter in- genus qui vult hē libe- ram vitā. f. p suo arbitrio agere. ut nūc vult Virgil' sub psona Tityri: latenter aut carpit ea ipa in quib' libertas nō erat nisi Romę: Vñ intelligamus Tityrum simplr ut pastore locutū. Nam Theocritus cū vbi- q; mercenarium inducit: sic Virgilius: Tityre dū re- deo brevis est via: pascere pellas. A. Libertas ordo ē libertas q̄ sera tñ cādidior id est clarior & lucidior re-

spexit inertē: respexit in quā postq̄ barba tondenti cade- bat. & tñ venit longo post tempore. Conuenit & alter ordo sic videlicet libertas cādidior q̄ sera tñ respexit in- erem postq̄ tondenti barba cadebat. respexit tñ & lōgo post tpe venit. Est autē sensus Tityrū seruus cogitasse ad i- re Romā: etiā post resectā barbā: & tñ lōge post cogitatū & prime barbę resectionē venisse. C. Libertas: aliter ser- uus: aliter ciuis optat libertatē. Seru' cū optat a dño ma- numitti. Quis q̄rit ut q̄ iure in ciuitate viuat: ut libera sint iudicia: & nemini nisi q̄ sit i magistratu sit seruiedū. Est autē libertas alia natural: alia de iure gentiū. Natura cū hi liberi sunt q̄ cū minus valeant corporis viribus: sa- pientia & virtute reliqs pstant: q̄bus vero prudentia nō adest: & sola corpis vi nitunt. hi seruūte prudēdū dicun- tur: ut etiā in Politicis oñdit Arist. De iure vero gētium: hi dicūtur serui q̄ in bello capti: vēdi pñt: et seruūte cogūt. Dicit p̄terea libertas: excellentia & magnitudo animi: cū nullo metu coerceri possum: quin freni optima cōsciētia apertis verbis honestatē: equitatē: & publicę vtilitati fa- uemus. Ergo ut illa supior libertas: aut a fortūa: aut a na- tura est: sic hęc a bona mēte & volūtaria. p̄ficiē: quēad- modū reliq; virtutes. n Respexit inertē. S. Arguit suā in- ertā q̄ nō prius Romā ierit: & nō sit vñs puer libertate q̄ vñs est. p̄fectiori etate. o Inertē. A. Segnem. desidem. p Candidior. S. Aut mutatio psonę: aut quidā rusticus senex loquitur nō Virgi. p allegoriā: nam Virg. xxviii. anno scripsit Buc. Vel nō barba sed libertas dicat candidior: an- tea enī libertas illi fuerat: sed nō talis. q Tondenti. A. scy

Bucolicorum

mihi nam passue hic dicitur: sicut Georgio libro tertio Incanas menta cyniphei tendent hirci pro tendent: fm Priscianu libro. viii. dicentē: sunt quedā in o terminatia: quę cum sint actiua: pro passiuis quoq; solent poni: vt lauo: tondeo: pro lauro & tondeor. r Longo post tpe: SER. Aut archaisimos est. Antiqui em ante: post: & dicitur: vtrique casui iungebant. Aut longo post: vna pars est: & vt dicat: venit longo post: sicut mltomagis, multominus, postmodo, Hora. Postmodo quid mihi obsit Et longo post vt postposita videtur ppositio: & in vnitate coacta. s Galatea. A. gręce p ei diphthongon galateia scribitur: & cum t. exili: nympa fuit quā Poliphemus adamauit: vt Theoc. scribit egloga. vi. & Ouid. xiii. meth. Hic vero p Mantua ponitur allegoricos. Amaryllis vero pro Roma. Sed de allegoria legito nrm carnē. C. Galatea. Conueniens nomen rustice mulieri qsi lactis dea. Sunc q credunt illam: poni pro lydia: quā Mantue amauit: vt delius de Romę amaryllida. t Peculi. S. More antiquo: Nam illi omne patrimoniu peculiu dicebant: a pecore in q erat omis substantia. Vn & pecunia dicta est a peculio. Vel ad vsum temporis pmet. nam nūc tñ ferui peculiu dicim. Ergo primoniu suū (veluti seruus) peculiu iudiose dixit peculi pro peculii: p Synęrism. A. Peculi. i. lucri & parti. Est eni peculiu seruus a pecore dictus: sicut & pecunia nobilitur: vt Festus ait: C. Peculium diffinit laeo esse id qd seruus dñi pmissu separatim a dñicis rōnibus habet: Sed & domino peculiu esse ostēdit Celsus. & Castrense peculiu esse: quod a parentib; & cognatis militię degentibus dono est datum. Vel qd filius militię acquiuit. Rusticos ait audisse Celsus: qui pecuniā sine peculio fragilem ēē. peculiu appellātes qd pñidii causa imponit. Vnde Vlpia: Peculiu ait dictū qd pusilla pecunia sit: siue patrimoniu pusillū. Puto peculiu quicqd nra industria acqritur in qeuncq; fortuna sim; liberi aut serui: & id sensisse senes: pecuniā sine peculio. i. sine nro lucro fragile ēē. v Victima. ANT. Ea proprie dīr quę post victoriā mactatur. Ouid. fast. lib. i. Victima q cecidit dextra victrice vocatur. Hostibus a domitis hostia nomē habet. Festus tam: vult hostiā dictam ab hostire. i. ferire. C. Victima: id est multi foetus: ad victimā. i. sacrificiū faciendum. Victima aut hostia dīr omne animal quod deo immolat. Sed quid inter vtrāq; intersit: audi Oui. Victima quę: vt sup. Hinc christiani hostiam eucharistiā nomināt: qm illa superatus sit noster aduersarius dyabolus. x Septis. S. Septa sunt loca in cāpo Martio inclusa tabulatis: in qb; populus Ro. suffragia fert: & quia sunt similia ouilibus: duo hęc inuicē pontif: vt hic septa. p ouilib;. Contra Luca. Et misere maculauit ouilia Romę. i. septa. Et Iuuenal: Antiq; q. pxima surgit ouili. C. Septa loca sunt in qb; pecudes includūt: qm rhetibus septa. i. circūdata sint. Septi ceni circūdare ē: hinc sepes: qd illa septiū agri. Item loca inclusa tabulatis i campo Martio septa dicebāt Martia. In septis mamus a diu multūq; vagatus. Deniq; oia lo

Respexit tamen: & longo post tempore venit
postq; nos amaryllis habet: galatea reliq;
Nanq; (fatebor eni) dū me galatea tenebat:
Nec spes libertatis erat: nec cura peculi:
Quāuis mltā meis exiret victima septis
pinguis: & ingrātę pmeret casę vrbi. (dibat
Nō vnq; grauis ere domū mihi dextra re
Mirabar qd moesta deos amarylli vocares,
Cui pendere sua patereris in arbore poma:
Tityrus hinc aberat ipse te Tityre pinus:
Ipsi te fontes: ipsa hęc arbuta vocabant,
Quid facerē: neq; seruitio me exire licebat:
Nec tā presentes alibi cognoscere diuos,

ca inclusa septa appellantur: y Pinguis. S. Melius ad victimam qd ad casę referes. A. Pinguis hic fit colon. z Ingrātę. S. ex laborib; rusticorū alii ciuitas. A. Ingrātę vrbi: cum eni & victimas & casę illuc afferret: minimū lucri cōsecrā: qd qd ex magna ingratitudie erat: q eni pacto huiusmodi res vrbanī hēnt nisi agrestū cura. C. ues aut derident illos & pñia minuit. a Grauis ere: C. quia puū dabat pñi: & est mod; accommodatus rusticano. b Aere. A. i. pecunia vt puta qdrantib; vt trientibus. In Cipro prima fuit eris inuētio. Seru; aut rex primus signauit es: antea rudi vfos Romę Tymęus tradidit. est signatū nota pecudū: vñ & pecunia appellata: autor Pli. li. xxxiii. & xxxiiii. C. Aere pecūia. Nā primi nūmi enei: non aut aurei & argēti fuerūt. Oui. de fastis. Agra dabāt olim: meli; nūc numen iū auro ē. Victaq; cōcessit pñia sca moneta nouę: hinc pecuniā debitā: es alienū dicim;: aerariū locū vbi publica era asseruāt. Argenteus nūm; prio assignat; ē āno vrbis qngēto octogesimoq;to. id ē sexagesimo scdo āno signat; nūmus aureus. c Quid vocares. S. Virgiliū pñong cōuenit. A. quod moesta d. a. v. Significat q Roma reuocaret deos in auxiliū: quia nō hēret q eā suo caramine illustraret: qd aberat Virgilius. d Amarylli Vocatiū est a nō in ia et sp breuiat. Hora. Dulcē strepitū pieri temperas.

Deos amaryllis inuocabat pro reditu Tytiri absentis: per hanc aut Roma intelligenda: quam moestam absente Tityro Meliboeus ait: quo amico gratificetur. e Moesta. S. sollicit tibi. f Cui. S. in cui; honorē. g Pendere sua poma. C. Nā rusticorū est sinere sua poma i arboribus cū alicui serua re volunt. Hic aut seruat Roma poma Tityro: seruat sua facta a Virgilio celebranda. h Poma. ANT. arua ipsa & bona cūcta intelligit pendere in sua arbore. i. salua esse. i Tityrus. S. virgilius. k Pinus. CRIS. Pro magnis viris: quia pinus magnę sunt. m Fontes. C. pro eloquentibus. n Arbuta. ANT. Omnia hęc simpliciter ac rustice intelligenda sunt. Arbuta aut loca dicuntur arboribus vitiferis consita. Seneca epistola. lxxxvii. Illud etiā vidi vitem ex arbusto suo annosam transferri. Et Colūmella libro de arbutis: sic ait: Arbustum inter quadragenos pedes dispositum esse conuenit. Sic enim & ipse arbores & appositę vites melius cōualescunt. fructumq; meliorē dabunt. C. Arbuta recta cōparatōe: arbuta p hūiliori populo dixit. o Quid facerē. A. Apud Galatēā intelligit: id est Mantuā. CRI. Quid facerem. Modus loquendi eorū quorum cōsultatio dubia est. Nam neq; patiebatur relinquare Galatēam, id est Mantuam: Nam cuiq; sua patria suauissima est. p Neq; me seruitio. SER. Seruitiū est cōditionis inditium. q Nec. Cursus. r Tam presentes. ANT. tam propitios. s Alibi. AN. qd Romę. t Diuos. ANT. Per hos nō solum Augustū: sed Aziū nū Pollionē & Varum; aliosq; sibi propitios accipit.

v Hic, ANT. in vrbe Roma: x Iuuenē, SER. Aug- gustum quē decreuerat senatus: ne quis puerū diceret: ne- maieſtas tanti imperii minueret. A. illū iuuenē. In fine q̃ primi volumis Geor. de eodē Augusto inqt. Hūc ſaltem euerſo iuuenē ſuccurrere ſedo Ne phibete zc. Florus etiā iuuenē noiat. Sic ei ſcribit: prima ciuiliū motū cā teſta mentū Cēſaris fuit: cui⁹ ſecūduſ heres Anthoſius: plati ſibi Octauiū furē: inexplabile cōtra adoptionē acerrimi iuuenis ceperat bellū: cū intra. xviii. ānos tenerū et obno- xium & oportunitū iniurię iuuenē videret. Ci. aut Philip- pica q̃ra ait. Laudo laudo vos quiritē: cū gratiſſimis

animi pſegmi nom clari- ſimi adoleſcētis: vel pueri potius: ſunt eni facta ei⁹ immortalitatis: nō etatis. Itē q̃ta philippica. Quis populo Ro. obtrulit hunc diuinū adoleſcentē? deus. nō ab re igitur Maro iuue- nem appellauit.

y Quotannis. AN. Sin- gulis annis: vel āno q̃ q̃.

z Biſſenos dies. S. vī prim- cipia oim mēſū. vī idus.

AN. Biſſenos di. mēſe q̃ ſemel. a Fumant. S. ſacriſcant. b Hic. A.

in vrbe Romana. c Pri- mus. S. ān quē nullus ſit.

d Summittite. A. Iugo ſc̃z ad arandū. C. Summittite ſupermittite: vt ſit a ſub-

ſum: antiqua ppoſitione. Sic alibi. quantū vere no- uo florē ſe ſubiicit alnus:

id eſt ſurſum agit. ergo ſu- permittite tauros. i. date

operā: vt tauri ſaliant vac- cas nouas ad ſecturā com- parādā. Vel ſummittite. i.

ſub iuga mittite: vt do- mentur ad agriculturam:

& tunc ponet tauros pro validioribus iumentis.

e Senex. S. non ad etate Virgili: ſed ad fortunā fu- turā preſagiū refert. A. Se-

nex: quum ſenex eris: quod aliter probus inquit.

f Ergo. A. Quia reſpondit ille: paſcite vt añ boues zc.

g. Manebūt. C. p manebūt in tuo iure: neq̃ mutabunt di- m. h Et tibi magna. A. Ordo eſt: & manebūt pa-

ſc̃a ſatis magna tibi: q̃uis obducit. i. circūdet omia nu- dus lapis: & palus cū iunco limoſo. Horū aut camporū ſitū: lege etiā in ægloga nona: ibi: certe equidē audierā zc:

i Lapis. S. monte. a mōte enī vſq̃ ad lacū. & inde ad ar- borē quāda eſt terra donata Virgilio. C. Lapis nud⁹: a ter- ra excerptus ſurſum: q̃ adeo lapidoſus ſit ager: vt terra

recta illis: vix emittat herbā. k Limoſo. C. quia i limo p- ouenire gaudet. l Obducit. A. circūdet. Ob enī ali- q̃n ponit pro circū. vt etiā Feſtus ait: vt cū dicim⁹ vrbe- m obſideri. aliq̃n pro propter: vt ob merita. ob ſupatos ho- ſtes. vñ obſides pro obſides. nā obſidē patrię pſtandam danē. m Nō inſueta. A. Ordo eſt pabula inſueta non

tentabūt grauis foetas. n Grauis. S. pro graues. AN. Grauis foetas. i. grauidas oues. grauis aut adiecit: qm̃ foe- ra dī tam q̃ pgnās eſt: q̃ q̃ pepit. o Nō tētabūt. A. nō

corrumperit: vel non variabūt lanā agnis in vtero graui- darū manētib⁹. Ait enī Pli. li. viii. de arietib⁹ ſcribēs. Et

mutatio aquarū potuſq̃ variat. Id aut plini⁹ accepiſſe vi- detur a Var. iſ. eni libro. ii. de ouib⁹ ſic ait. Quā diu admiſ- ſura ſit eadem aq̃ vti oportet: q̃ mutatio & lanā facit va-

riam: corrumpit & vterum. Tentare aut pro corrumpere. Pli. etiā li. xiiii. vtitur de ſalicti natura iquies. Caput ten- tant vini mō. p Contagia. A. ſcabiē intelligit. conta- giū verat feſtus: vt Nero leges. Gellius eni lib. xii. ait. Peri- culū etiā venenū & cōtagiū. Sene. q̃ epſa. xiii. inqt. Quid eſt qd̃ trepidet: q̃ cōtagiū q̃ mei cōtineat. Cōtagio etiā & cōtages inuenit. Iuue. Dedit hāc cōtagio labē. Lucrē: libro. iiii. Quē contage ſua pallorib⁹ oīa pingūt. Dicit aut cōtagio a cōtingo: morb⁹ qui polluit quicqd̃ tangit. Co- lumella aut li. viii. c. v. ſcribit: oues frequētius q̃ vllū ani- mal in feſtari ſcabiē: eſſeq̃ illico occurrēdū: ne tota pro-

genies coinquēct. nam cū & alia pecora: tum p̃cipue oues contagione vexant: q̃ Flumia. S. padum & mintium. A. Nam vt etiā prob⁹ aſſerit: Mintius p̃- terſuit Mantuam. Eſſuit autē auctore Strabone li- bro. iiii. a lacu Benaco: qui ex alpihus oritur. mitius autē breui curſu progreſ- ſus in padum mergitur.

r Nota. SER. cara. s Sacros fontes. S. Nam omnibus aquis nymphę preſidēt. t Frigus opa- opacū. S. quo eſtate refri- geramur. C. Frigus opa- cū. Non hnt latini verbū quoeſprimant vim hye- malē qua horrem⁹ nō ſine multā moleſtia. nec illam voluptuoſam refrigeratio- nem q̃ nobis calore eſtuā- tibus p̃ vmbrā & leuem aurā p̃ouenire ſolet. Nos aut habemus: primū illd̃ appellam⁹ freddolo. Hoc vero ſm̃ Freſco. qd̃ nunc voluit exprimere cum di-

xit: opacum frigus zc. y Hinc tibi zc. ANTO: Ordo eſt. hinc vicino ab limite ſepes quē ſemp de- paſta: id eſt depaſtum ha- bet apibus hybleis ſalicti

Hic illū vidi iuuenē Melibce: quotannis

Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.

Hic mihi reſpōſum primus dedit ille petēti

paſcite vt añ boues pueri: ſummittite tauros.

Fortunate ſenex ergo tua rura manebūt.

Et tibi magna ſatis: q̃uis lapis oīa nudus

Limoſoq̃ palus obducit paſcua iuncō:

Non inſueta grauis tentabūt pabula foetas:

Nec mala vicini pecoris contagia ledent

Fortunate ſenex: hic inter flumina nota:

Et fontes ſacros frigus captabis opacum.

Hinc tibi quē ſemp vicino ab limite ſepes

Hybleis apibus florem depaſta ſalicti:

Sepe leui ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.

florem: ſepe leui ſuſurro ſuadebit tibi inire ſomnum.

x Ab limite. SER. Limes terminus agri eſt. A. Limes in agro nunc terminus: nunc via tranſuerſa: auctor eſt Feſtus. ORI. Limes latine obliquus eſt ſive tranſuerſus:

Hinc Theren. Limis oculis: a limo vero dicitur limes ter- minus in agris poſitus: quia ex obliquo ponatur: Hinc etiam in foribus limen. y Hybleis apibus. SER. Ab

hybla quod Sicilię opidum eſt: nunc Megara dicitur: & eſt ſpecies pro genere. ANT. Hybleis apibus Dorienſes. Megaram condiderunt: cum prius Hybla vocaretur: vt

Strabo edocet libro. vi. de Sicilia loquens: mella etiam in- ter Sicilię vrbes Hyblam nomināt: ibi autem mellis opti- mi copia: propterea hybleas apes appellauit.

z Depaſta florem. SER. Depaſtum florem habens: vel comeſta. a Salicti. SER. Virgulti gen⁹ quod ſalit: & furgit cito: Salictum vbi ſunt multę ſalices. ANT. Salicti Ceras ex omniū arborū ſatorumq̃ floribus conſingūt apes: excepta: rumice & denopode herbarū hec genera:

auctor Plinius lib. xi. Eſt autem ſalictum ſalictum locus & copia. b Sepe. S. vocat ruſticū ad dulcia. Somnū inire. SER. id eſt dormire. c Inire. ANT. id eſt incipere.

d Leui ſuſurro. AN. paruo mūmure. Eſt autē nomeſa ſono victū per onomatopēiam. ¶ Suadebat. A. Hortā- bitur. ¶ S. ſubrupe: in rupe.

B ;

Bucolicorum

Fron dator: SER. Rusticus frondes legens: vel pecus frondibus vescens. Est enim triplex fundator: & q arbores amputat: & frondib⁹ māipulos facit: vt hyeme pascat pecus. Et qui māibus vitū frondes aurellit: vt sol ingrediens vuas cōcoquat. Aut auis q in frondibus hīrat. et his vescitur: vel palūbes q in frōdibus nidificāt. A. Frōdator. Columella scribit li. vii. a kalendis Iuliis in kalendas nouembris tota g̃stare: & deinde autūno boues satiandos fronde. Probafq⁹ maxime ingt Vlmea: post fraxinea: & ab hac populea. Vlmea fūt ilignea & querna & laurea. f Ad auras. S. in die. AN. sublimi voce. g Rauç. S.

brongide. **P**alūbes q⁹ vulg⁹ cetras vocat: & n̄ di cunf latine: sed multot⁹ auctoritas latinū facit. Cū in ea q talemaftis icnbi⁹: iā maretyrhenū lōgepenit⁹ q palūbes religt. C. Rauç. Rauçā vocē dicim⁹ eā quē non candida folidaq⁹ exitū intus magna ex pte versatur. hec aliqñ offēdit aures cū diffona ē: & quodammodo strepit: alī qñ cum intra fauces continue versatur. vehemēter delectat: vt accidit in organis: nā cum vocē denegatur liber exitus: quoniam intra fistulas nō sine suauimodulatione agitat: ea vehemēter demulcent faures. Hoc in gutturi longiusculospacio cōmodo faciunt cygni: cū raucos illos appellam⁹: hinc raucio rauū. h Gemere. S. canere. pro prie tamē dicitur de turturē. hic feminine protulit. Plautus vero obustos turturētes mafchine dixit. A. Gemere. Vides enī turturis & palumbū vox gemitus esse potius q̃ cātus. i Aerea. A. non aerea turtur. sed vlmo aerea: id est alta. k Leues. A. Idē ad Barrarū q̃ dixerat. Dulcia amara prius fiēt: et mollia dura. Candida nigri oculi cernent: & dextera leua Mīgrabūt casus aliena in corpora rerū. Quam tua de nostris exiret cura medullis. Gaudia sp̄ enī tua me memisse licebit. C. leues. i. sine pondere. Ouid. Qui quāto est pondereterra: pondere aqua leuior: tanto est onerosior igne. per translationē leuia dicuntur q nullū momentū rebus afferūt. Item q̃ facilia sunt. Idē leues hoīes q̃ instabiles in pposito & facile mouētur. Leues igit nō q̃ sint leues: sed qui cēt si g̃thera ascēderēt. Et i his oībus p̄fertur prima syllaba breuis. qñ autē pducit prima syllaba significat politū & sine pilo: vt sepe etia in leui q̃ silient cornua frō. Et q̃ q̃ leuia sic sunt: lubrica esse solent. Dicimus leue. i. lubricū. hinc dicitū leuigare. i. expolire. Vñ dicim⁹ rectorū leuigatū. l Ergo. A. Cum tot voluptatibus frui possum beneficio Cysaris: anteq̃ eius obliuiscerer: oīa naturę contraria fierent. m Ethere. auitū more ante cerni volabūt: & pisces sine aq̃ viuēt: ante rerū natura mutabit: q̃ nos cysaris possum⁹ obliuisci. n Freta. S. maria: a feruore dicta. Destituēt. i. derelinq̃nt. Ambos. f. germanorū & parthorū. n An perratis. S. lustratus v̄ errore cōfusus. A. An perratis ordo ē: anteq̃ illi⁹ vult⁹ n̄o pectore labat: aut parthus exul bibit ararim: aut Germania bibet tigrim perratis ambos finib⁹. i. mutatis: vt. f. araris Parthiā adeat. Tigris vero germaniā. o Exul. S. q̃ parthus & german⁹. A. Exul. Parth⁹ parthorū ipenū orietis erat: vñ rogus ait li. xl. Scythiarū exules fuerūt: quod enī ipforū vocabulo māifestatur. nam Scythico sermōe exules parthi dicuntur. q̃re exul ad Parthū solūmō: non enī ad germaniā refertur. p Ararim. S. flumen gallie in

Rhodanū fluens. Araris Plī. teste lib. iii. c. v. Flunius ē in gallia Narbonensi: & auctore Strabone: lib. ii. vñ Arar Rhodano cōmiscet Lugdunū in colle cōditū ē. Labitur p̄terea ex alpihus. Est autē vicina gallie germaniā: vt ostēdemus. C. Ararim araris: & p. sincopam arar p̄fert: ait Prisci. Hic a mōte vogefo effluit: & p̄ fines Eduorū & seuanorū: leniter fluēs: Rhodano miscet. q Germania AN. vt scribit tacitus germaniā oīs a Gallis Rhedisc⁹ & pānoniis Rheno & Danubio flumibus: a Sarmatis Dasisc⁹ mutuo metu aut mōtib⁹ sepat. Cetera ocean⁹ ambit latus sin⁹: & insulaz imēsa spacia cōplectēs. C. germaniā. Hec trās Rhēnū idp̄r: hec gēs: mores habet gallicis istis. Vñ teste Strab. germani dicti sunt q̃ gal lorū germani. i. frēs sint. r Tigris. S. armenie flum⁹ fluēs i p̄ficiū sinū. p hec ē flumina: diuersa significat loca: vt ponat ip̄solubilia. A. Oritur tigris in regione Armenie maioris: sōt cōspicuo in planicie. a celeritate autē Tigris d̄r. Ita enī appellat Medi sagittā: auctor Plī. lib. vi. Est p̄terea armenie iūcta parthia. Iu uena. sat. vi. Instantē regi Armeno: parthoq⁹ comitem. C. Tigris flum⁹ vnus est ex illis quorū q̃ xp̄ianī ex paradiso deliciarum fluere aūt rē. Illius. a gusti cysaris. s Labat. C. n̄o i pectore vult⁹. i. de fluat cōmente. i. e. memoria n̄a. t Vultus. C. nō incōgrue: nō solū enī me

minerat facie Augusti: s̄ q̃ liberalis et clemētis leticiq̃ q̃ sese ostēdebat i facie. Vult⁹ enī nō est facies: s̄ affect⁹ ille vel doloris vel leticie v̄ irē vel amoris aliorumq̃ motū qui apparēt in facie: nunq̃ māda hīc ergo obliuioni liberalis affabilis & clemēs leticia quā eius vultu dephēdit. v At nos rē. A. Ab exilio mouet affectus. Est autē figura prolepsis. i. p̄sumptio: fit enī quū sumis totū: post p̄tes accipit̄ur vñ. Est enī ordo. At nos hinc alū ibimus aphros sitietes: ps. xc. x Sitietes afros. S. Synecdoche ab afros enī lybiā q̃ aq̃ indiget: intelligi vult. A. Sitientes aphros: ibi enim multū torrida zona occupat q̃re maxime mediterraneę lybię pars: & regio circa oceanū deserta ē. id Strabo docuit li. xvii. y Scythiā. S. Hęc regio septentrionalis ē. A. Regio est ad septentrionē in orientē porrecta: includit ab vno latere ponto: ab altero mōtib⁹ riphis: a tergo Asia & Phasi humie: multū in lōgitudine & latitudine patz: Iustin⁹ auctor li. ii. & teste Soly. amat p̄gias interemptorū cruorem ex vulneribus ipsis bibunt. z Rapidū cretē oaxē. S. i. Lutulētū q̃ rapiat cretā. Cretā alia terra d̄r. Nam oaxis Mesopotamię fluuius est q̃ ex velocitate sua corripens cretā lutulētus fit. A. Vibiū quoq̃ oaxem cretē fluuiū dicit esse. vbi & ciuitas Oaxiat nec absurdū est oaxem cretē fluuiū Melibocū intelligere. Est enī sensus q̃ pars ibit in Scythiā: ps in Britāniā pars vero in Cretā: hoc est aliq̃ ad vltimas orbis p̄tes. quidā ad mediterraneas insulas. nā vt scribit li. x. Strabo Creta insula a septentrione p̄geō p̄fundis pelago sit & cretico: ab austro aut Africano aluit. Britānos. Finis erat orbis ora Gallici litoris: nisi Britānia insula nomē pene orbis alterius mereret: octingentis et amplius milibus passū lōga porrigit. Illic nullus anguis: auis rara: gens inhospita & bellicosa. Hęc & plura Soli. Iacet autē inter septentrionem & occidentē: auctore Plī. li. iii. C. Oaxis fluuius est mesopotamię: labens p̄ regionē quę est inter caspū hyra

canū mare. Creta opidū. Valerius. n. libro primo. Quo-
tens paucos ad litoris ictus deficiū: scyticum metuens
pontūq; Cretāq; Oaxum opidū Creta insule cōditū ab
oaxe filio Apollinis & Antilenes: vt meminit solistenes.
D. uisus. S. quia olim iūctū fuit orbi terarū Britānia.
Est autē i oceanio septentrionali: & a poetis alter orbis ap-
pellatur. C. Toro diuis. Hinc Seneca C. far omibus terra
marisq; capdis respexit oceanū: q̄si hic orbis Romanis nō
sufficeret: alitū cogitauit. Classe igit cōparata Britāniā pe-
rit. Est enī eius forma teste Strabone triangula. & vt refert
Pli. Albion prius vocabat: cū Britannię appellarent omēs
circūadiacentes insule.

b En vnq; S. ecce aliq̄.
alias diuisit p̄ interpositio
nem: vt enī erit vnq; i. vnq;
q̄ ne hoc est aliq̄. A. En
vnq;. Est autē ordo vnq;
ne longo tpe post sc̄ q̄ di
sc̄ssū. p̄ inq; aliq̄t aristas
vidēs patrios fines: & cul
men paupis tuguri conu
gestū cesp̄te mirabor: mea
regna nā prius opus ē: vt
patrios fines videat, dein
de sua regna. Post aliquot
aristas: segetes: & sic gesta
tes: & ob id agros. est autē
metalepsis figura.

c. Et tuguri. S. Tuguriū
a regendo dictū. A. qua si
tuguriū: d̄r pastorū casu
la. CRI. Pauperis tuguri.
Improprie dictū. nam cū
duorū generū sit paup: nō
recte d̄r paup tuguriū. sed
poetarum est hęc licentia.
sic alibi. de paup regno.
Et Proper. Sidera sine re-
stas. Tuguriū et reges a re-
gendo dicunt. nā illis p̄ter
id qd̄ tectū sumus nullam
aliā cōmoditatē assequi
mur. d. Congestū. A.
cōpositū. e. Cesp̄te. S.
herba cū pp̄ia terra euul-
sa. A. Quid. ii. de amorib;
Gramine madidā cesp̄s

obumbrat humū. f. Culmen. S. tectum: quia veteres
edificia de culmis tegebāt. i. de paleis emittibus. A. Cul-
men. i. summū. nā tecta culmis tegebant. inde tectū sum-
mitas culmē d̄r. g. Mea regna. S. vbi dñs sum. C. ex
affectu: q̄ est ex patrio solo: rus suū regnum appellat.
H. Mirabor. C. Nam carentia rei & diuturnū illi d̄ssū
dium: adducet in admiratōem. mirabor ergo. i. darā rem
putabo: id qd̄ dū possidebā nō multū faciebam: quoniam
ipsa copia fastidiū affert. i. Aristas. S. vt rusticus p̄ ar-
istas nūerat annos. k. Impius. S. vel ira motus dicit im-
piū militē pastor. Vel q̄ ciuile gesserit bellū. C. Impi. Nā
multū est occisionē facere: predas abigere: hoies in capti-
uitatē ducere: impuberes in cōspectu parētū occidere: aut
cōstuprare: ferro & igne oia populari. Luca: Nulla fides
pietas: p̄ viris: q̄ castra sequunt. Venalesq; manus ibi fas
vbi maxima merces. l. Noualia. S. Noua rura q̄ per
singulos ānos renouātur p̄ semina. Vel noualia dicuntur
vbi silua tollit. A. Noualia: hęc noualis & hęc noualia di-
cuntur. Nouale autē est qd̄ singulis annis seritur. vt Plī. li.
xviii. & li. xvii. dixerat. talis vero est in noualib; cesa vere
resilua. Varro aut li. i. sic ait. Noualis vbi factū fuit ante
secūda runcatiōe. renouet. m. Hab. bit. S. in spe poni.
n. Barbarus hāc seip̄ interrogatōem q̄ndā & affectum
id legitur. Barbarus aut. i. seruus & immitis. Vel q̄a bar-
baris etiam non solū latinis Veteranis agri distribui sunt.

Barbarus dicit antiquus omīs gens exceptis grecis et lati-
nis. auctor ē Festus. Strabo li. xiii. sic. Sed ego arbitror ab
initio cōficto noīeos barbaros appellatos: q̄ difficultet
aspe ac dure loq̄rē: vt blefos halbosq; dicim. Oēs itaq;
q̄ crasse loquūt barbari dicunt q̄les sūt natōes oēs p̄ter
o. Has. C. q. d. tā pulchras. Nilil autē (grecos. Hęc ille.
ista orōne cōturbatius ē potuit. nā cū a principio tanq̄
ex moerore confect: et ex cōparatōe Tityri suas infelicitā-
tes diligētē aduerteret cū suspirio corp̄it. At nos hinc ali-
deinde cum bilis illū ex ingrore ad irā cōuerteret: cuncta
tus addidit. En vnq; zc. Postremo aut cū tā solo furore

p̄ceps ferret: in exclamatio
nē prupit. Impius hęc. Hic
q̄ demū concitata ac pa-
rhetica orōne vti: & adhi-
bet interrogatōe: & disa-
solutū. que quide; animi
sunt ex ira estuantis: et vo-
cat milites impios & bar-
baros: q̄a barbarica vian-
tur crudelitate. P̄ hęc ve-
ro labores suos irritos do-
let: & pene se stulticiē ar-
guit: neq; caret cōmiserā-
tione: qd̄ ad muta sermo-
nem cōuertat: vt Turnus
equū alloquit: Rebe diu-
res si q̄ diu mortālibus vl-
la est vixim. p. Segetes
AN. Segetes est frumētū fru-
ctus: auctoritate. M. hinc
Maro primo Geor. Hic se-
getes illic veniūt foecilius
vug. dicit seges a satur. i. se-
mine: vt Varroni placet.

q. Quo. ad quā misenā.
r. Discordia. A. bellorum
ciuiū mor. Salustius au-
tem in iugurtino inq̄t Cō-
cordia parue res crescunt.
discordia maxie dilabit:
s. Inse. S. ad seipm apo-
strophat: vel dolendo: vel
inuidendo Tityro. A. In-
se. nūc. Seipm arguit p̄te-
ritē curę & diligentię.

t. Pone ordine. S. q̄a po-
nunt q̄drato ordine. A. Pone or. vi. secundo q̄ ge. de vitis
bus ait. Indulge ordinibus: nec scrius ois in vngue. Arbo-
ribus positis facto via limite q̄drat. v. Foelix. SER.
qd̄ tenebā mea p̄dia. Dolet ergo q̄a videt se nō h̄re q̄ Ti-
tyrus vti. x. Pecus. A. de hoc late libro. i. Georgi.
y. Dumosa. S. i. dumis plena. A. i. frondosa: vt Fest. ait:
z. Pēdere. S. q̄a dū pascūt spinosa pendet. A. Pēdere. Id
sumptū est a Theocriti prima agloga. ait enī ibi Thyrsia
de Daphnide. Nō ego dumosas frondētesq; āpius oras.
Nō ego dulce nem; mōres saltusq; videbo. Pendere pen-
dendo pasci. a. Carmia. S. q̄ nō libet rustico canere ca-
rēti posse. b. Cytisū. S. Cytisus herba ē q̄ naktē
inter cāpos & siluas in Cytisi ciuitate. A. Cytisus frutex
est: et ouīū pabulū: nec ex alio pabulo: lactis maior copia
aut melior. Inuētus hic frutex in Cyiso insula. inde trans-
latus est in oēs cycladas: mox in vrbes grecas. Plī: auctor
li. xiii. Phūs aut li. iii. de aialib; scribit etiā q̄ Cytisus lac
auget: sed dū floret in cōmodius est. vti enī tantisper &
extinguit. C. Cytisus frutex ē: ab Anonmachio mins lau-
dibus p̄dicatus: pabulo ouīū. Aridus vero etiā fuit. illo q̄
quā modico piguefuit q̄drupedia: ita vt iumēta: hordeū
sp̄nāt. Ex nullo alio pabulo lactis maior copia: aut me-
lior. oibus pecorū morbis medet: nutritibus in defectu la-
ctis aridū & aqua decoctū: potui cū vino dat. & firmio
res celsioresq; inantes fiunt. Viridē etiā gallinis dant: aut

Bucolicorum

si antheris madefactū dant: plantę cubitales pferunt: scro
be pedali demetif: verno equinoctio cū florere desinit: ve
pueri vñ anus vilissima opa. c Amaras: S. hoim. Nā
capris dulces sunt. d Hic tñ. A. Affectus Tityrus ami
ci clade illū ad requiē apud se allicit. C. Hic tñ. id ē q̄uis
tot vrgent: incōmoda: tamē poteris mecum requiescere
e Fronde. C. accōmodatū dat statū pastori. Nā cū pernōctet apud greges: stratū sibi ex frondib⁹ & framis ita altū con
struit: vt si pluāt aq̄ sublabat: neq; cubatū corpa tēgat f Mitia. S. matura q̄ nō remordet: cū mordetur. A. Sūt nob
mitia poma: Silepsis figura ē q̄ dici p̄ceptio: Fit aut qñ singlaris dictio p̄fali verbo reddit: aut p̄falis dictio singlari p̄bo
adiūgitur: vt
S loco & ibi
Hic illius ar
ma. Hic cur
r fuit. de hac
alibi latius.

g Poma.
AN. Poma
tos grece: lati
ne porcio vel
poculū. Vñ
de ap̄e Var.
ait: Poma di
cta q̄ in co
rum insitioe
potu indige
ant. i. adaq̄
tione.
h Molles.
S. mature vñ
male antiq̄
ores.
i Pressi la
ctis. A. in ca
sei massā: re
dacti. potest
et mulcti ex
poni. CRI.
Pressi vd e
mulcti: r p̄f
lis vberib⁹:
vel p̄fī in ca
seū p̄mendo
consolidati.
k Fumāt.
S. ad prepa
randā cenā:
vesperi.
l Maiores
q̄ zc. S. Ca
dūt. i. dupli
cantur: quia
dum dupli
cant vmbre
& sol decep
dens crescen
tes duplicat
vmbra: nox
imminet.
Cadunt zc.
CRI. Cum
sol cadit ma
iores sūt v
bre: quemad
modū cum
onit: quia ex
trāuerso nos
feriens longi
us facit v
bras. ANT.
Maioresq; ca
dunt. occide
tis solis peri
phrasīs,

Castanee^b molles & pressi copia^a lactis:
Et iam summa pcul villarū culmīa^b fumāt:
Maioresq; cadūt altis de mentib⁹ vmbre.

Drāmaticō vel mythicō ægloga secūda, poeta Corydonē amantē Alexī scribit.
Alfah; Corydō q̄ pacto pastor Alexī. Formosus; Corydō: secū decātāt Alexī:
Ardebat puerū: vehemētū tost⁹ amore Despect⁹ tandē sese lōge merebat vltro.

a Formosum pastor. S. Corydonis in pſona Virgilij in
intelligit. Cefar alexis in pſona inducit. A. Hec ægloga
formata eſt a tertia Theocriti. Ibi vero Amaryllis. Hic
Alexis amara. quiddam autem inde ſumpſerit Maro: paſſim
patet. C. Et ſi p allegoriam Virg. ſub Corydonis pſona
queri poſſit. q Aug. quæ per Alex. notet pces ſuas cõtem-
nat. tamẽ qm̃ ſimulũ dignitas pſonarũ obſeruatur: neſcio
an rectius amora allegoria ſimpli interpretanda ſit.

b Corydon. ANTO. Id nomẽ a Theocriti ægloga. iiii.
poeta ſumpſit. Cui Battus ait. Sic tibi contingat Cory-
don chariſſime quicquid Exoptas: votuſq; tuis ſic iupi-
ter adſit. Hic tñ p Virg. ſumit: adamauit enim vt ainnt
Cebetem & Alexandrũ quẽ hic Alexi appellat: donatũ
ſibi ab aſinio Polione. vtrũq; eruditũ dimiſit. Nã Alexã.

gramaticũ. Cebete po &
poetã. Apu. orde pria apo-
gie ſicait: Quãto modẽ
tadẽ Maro. q iudẽ: vt ego
puerũ amici ſui Polionis
bucolico iudicio laudã et
abſtinẽs nominũ: ſefe qdẽ
Corydonẽ puerũ po Ale.
vocat. Hec ille. qre ſi recte
quidẽ p Ale. Auguſtus ac-
cipitur: vt quidam volũt.
Pollio autem orator fuit &
conſularis: q de dalmatis
trũphauit. lxxx. ſuę gratis
in villa Tuſculana obiit.
Euſe. ſcribit. Alexis dñ ab
a qdẽ ſine: et lexis dilectio
qſi ſine dilectõẽ ſeu rñſidẽ.

c Ardebat. S. impariẽter
diligebat. d Alexim. S.
Alexis ſeruus fuit Aſinii
Polionis quẽ in prandio
miniſtrãtẽ cũ mire vidiff;,
pulchritudinis amore eiũsẽ
capẽ: et dono a dñõ accẽ-
pit. Alii puerũ Cefarũ fuiſſe
dicunt formoſũ in opib;
et gloria. quẽ ſi qſ laudã-
ſet rẽ gratã qſari faciebat:
Virg. i pueros dñ habuiffẽ
amore: nec ei cũ turpiſ dil-
gebat Corydõ a virgi. nñũ
cupã. ficto nomĩe aut a
Corydali aue: ga dulce caſ-

nit Alexim po puerũ qſi ſuplũ & qſi ſine rñſione. Alii
a Virgilio illũ laudatũ vt glorificatẽ Pol. q illũ amabat:
tenebat autẽ co ſole tranſpadanã galliam Pollio: & agris
diuidendis pẽrat. e Delicias. C. Deliciẽ dicunt illa que
ppter voluptatẽ: iucunditatẽq; q inde nob. puenit pponi-
mus: nõ aut ppter volitatẽ aut dignitatẽ. In ſinglari autẽ
delicia tigni ſpecies eſt. f Dñi. A aſinii Polionis.

g Nec qd ſp. S. Dece petendo. C. Nec quid ſp. qſi affir-
mat illud Ter. vt qſto min⁹ ſpei adẽſet. tato magis ama-
ret. h Tantũ. S. tantũmõ. i Affidue. S. ſepe. k In-
condita. S. Incõpoſita agreſtia vel Inſang mẽtis verba. vt
incõſcripta. Sal. At illi qbus res incognita erat ruerẽ cũcti
ad portas incõdita tenere. A. Incõdita. inculta. l Mon-
tibus. C. q. d. cũ alibi cõqueri nõ liceret: conq̃rebat apud
mõtes et ſiluas: q em̃ amantes re amata potiri nequnt: a
moxore facile i ſolitudinẽ abducunt. m Studio ianũ.
A. Occupatiõẽ inutili & vana. Cice. n. lib. i. rhetorico. ſic
ait. Studiũ e animi aſſidua & vehemẽs ad aliquã rẽ appli-
cata magna cũ voluntate occupatio: vt Philoſ. Geometrie
litterarũ. vñ Victorin⁹ etiã ſic. Studiũ e animi cõſenſus
ad aliqd. C. Studio inani. Eſt eni studiũ vehemẽs animi
applicatio ad aliquã rẽ pagendã Ergo studio inani: quia
animũ ad eandẽ rẽ applicuerat ſed fruſtra. Inde dicimus
studiũ amorẽ ac fauorẽ: quia in vtrãq; re eſt vehemẽs ap-
plicatio animi. n Iactabat. S. incaſſum ſurdabat.

o Inani. S. prẽ amore nihi ſibi pcuras: ſed in abſentẽ
iuuenẽ loquebat. p O crudelis. S. qui nõ fleſceris meo
amore: nec te potiundũ pbes. Allegorice: crudelis cefar
quẽ mea ſcripta ad agros reddẽdos nõ fleſcũt. A. o dolo-
ris interiectio e hoc loco potius q; vocãdi aduerbiũ: qd
ſeqntia indicat. C. O crud. Patherica oſo & amãti accõ-
modata: vt in abſentẽ vertat ſermonẽ. & crudelẽ dicat q;
in amore ñ correſpõdet. q Nihil mea car. A. Theocrit⁹
in. iii. æglo. Non amarylli audis: nõ vox hec ferẽ ad aures
moſta tuas. C. Nihil mea. Repetitio & diſſolutum. vnde
maior eſt vehemẽtia ſermoni. r Nil nñi miſe. A. In ter-
tia q; Theocrit⁹: at tibi nulla mei virgo ſtat cura doloris.
s Mori. S. prẽ cõreptũ. A. Mori me deniq; cogis. Theo-
critus ait in vltima. Poſtq; difficilis nũq; miſerãt amicu

ille meũ: miſeroq; mori:
ſed cogit amore. C. mori
me de. co. Magnã pbat eẽ
crudelitãtẽ ſi cũ ad mortẽ
deducat. t Nunc etiam
pẽcudes. A. Arguit amoris
furore vexari. nã cũ cõ-
teri oẽs et aialia bruta qẽ
ſcant. ſolus ipẽ vagat ſole
ſub ardenti. v Frigora:
S. non aprica loca. CRI:
vmbra & frigora. i. vmb-
broſa frigora ad quẽ in ca-
lore nos recipimus.

x Nũc virides. A. Theo-
critus in vltima inq̃t. Quo
nunc chare die nitido Ha-
granubus auris. Tendis
iter virides rapido ſpineta
lacertos Symichida ſub ſo-
le regit felicitibus vmbriſ:
Ac etiã obſcena volucres
nũc frigus opaũ. Et moſ-
les altis captat i mõtibus
vmbraſ. C. Nũc virides.
Quãto amore aſſiciat pro-
bat: qm̃ quo tpe & lacer-
ti qui ſua naſa frigidi ſũt:
& meſſores q aſſueti ſunt
caloribus ferre eſtũ non
pnt. ipẽ cogat in ſolẽ ardẽ-
tiſſimo. & quẽ ſolẽ cicãſ
deſperat: illius fugitiui ve-
ſtigia inq̃rere. y Spineta:

C. loca ſpinis deſa: vt dicim⁹ a quercub⁹ querceta: a pinu
pineta: ab eſtuſq; eſculeta. et ſic i mñſ alius. a ſalicib⁹ po et
roſis et violis potius ſalicta roſaria et violaria dicimus.

z Theſtylis. S. Ruſtica mlier q ex diuerſis cõruſis her-
bis pulmẽtaria meſſorib⁹ parat. & eſt qſi fictilis qd i ſur-
cub⁹ pbat cibũ ruſtiq. A. Theſtyl⁹. Ruſtica mlier: ſ; vene-
ficẽ nomẽ in ſcda Theocriti ægloga: de q quidẽ ſic ille. Nã
q; potũt nẽpe ſacis peiora venena. Quã Circe latio: m-
dea vñ iproba colchis. a Feſſis. S. Labore vñ eſtu fati-
gatis. b Allia. S. ad pellẽdos calores. vt teſte etiã Plin⁹

Medicina cõtrario: vel etiã ſimili ſumat. Vñ calor alio ca-
lore põt pelli. Hic cõtra amoris ardorẽ: nõ ſolũ ad ſcythię
frigora: ſed ad ardentẽ ethiopiã dicit ſe iturũ. A. Alliu an-
tiqui & inſanẽtibus dabat crudũ: vt ſcri. Plin. li. xx. & Ga-
lien⁹ aũtate eſt alliu tyriaca ruſtico. c Serpillũ. SER:
ερπιδλον grece dicitur: ſed nos aſpirationẽ in. s. verti-
mus & dicimus ſerpillũ ſicut ſ; & erpida ſex et ſeptẽ. A.
Serpillũ id putat a ſerpẽte dictũ: qd in ſilueſtri euenit i pe-
tris maxime: ſatiũ non ſerpit. capitis doloribus decoctũ
in aceto illiniẽt temporib⁹: ac fronti cũ roſaceo. Itẽ phrene-
ticis auctor Plin. li. xx. d At mecũ. S. Longũ eſt hiſpha-
ton: vt ſit. dũ tua ve. lu. me. ra. ar. cic. re. Sed meli⁹ e vt ſit
At cõiũctio: vt fiat at. ve. me. ra. dir. Ordo e. At dũ veſti-
gia tua luſtro ſb ſole ardẽti arbuſta mecũ rñſonat cicadis
raucis. i. ppter cicadas vñ cũ cicadis. e Luſtro. C. oculis
cuncta luſtrando circumſpicio. b y

Bucolicorum

f Cicadis. AN. Cicade oleas maxime amant: at minus vmbrosas loca cui frigidiore asperant: q̄ obrē in opacis nemorib⁹ ēē neq̄unt. Aristo. id scribit li. v. de aiali. Plura etiā Pl. li. xi. & Stra. li. vi. Cicade. Theo. in vltia ait. Hic etiā graciles rapido sub sole cicadē Vocibus assiduis crepitabant estibus apte. C. Cicadis. Cicadarū duo sunt generā. Minores quē primē pueniūt: & nouissime pereunt: suntq̄ mute. Quē canūt vocant achare. Et q̄ minores: ex his dicunt terrigometre: nullē tñ canūt nisi mares. Genes orientales et etiam parthi: q̄uis opulenti illis vescunt vñ hoc: ex his q̄ viuūt: sine ore est aial h̄p eo q̄ddā aculeatū linguis simile: et hoc i pectore q̄ rorē lambiūt: pect⁹ ip̄m fistulosum. Hec q̄ canūt: rorē tñ viuūt: in ventre nil est. Nullū hñt ad excrementa corporis foramē: i agro rhegio silent. Vltra flumen in locis canunt. Hec Pl. Ait Strabo Cum fluu⁹ Alex. Rheginū agrū a locrensi diuidat q̄ per vallē pfundā cursum habet: cicade q̄ in locorū ripa versant canorē sūt: q̄ in rheginorū mute. Nam a locrensi agro ripa ē aprica: quē illarū alas aridas & corneas reddit. vñ aper te stridor emittit. In rhegio aut mltā vmbra: efficit cicadas ira rosidas: vt alarū pelliclas mime pandāt. Est apud locros Ennomytharēdi statua: q̄ insident cythare cicadam habet. Nam cū hic cū Aristone rheginio in pythiorū certamine de musica certaret: & inter certādū chorda vna fracta defecisset: cicada super volās astitit: & supple mentaria vocis fecit. Arist. in li. de aia. refert i cephalonia insula flumen effecit: altera ripa cicadarū copiam habet. altera oīno nullam. Solinus aut tradidit Granium huius silentii causā scripsisse: q̄ cū obmurmuraret illē Herculi q̄scenti iussit deus ne streperet: itaq̄ ceptum ex eo silentium permanet. g Nōne fuit. A. q̄ Amaryllida ppter Alexi reliquit sese arguit. h Sati⁹ A. melius. i Tristis. S. vt verā irā onderet: et nō illā irā q̄ est amantū. de q̄ Ther. Amantū irē amoris reintegratio est. Et Horat⁹. Vñ grata pteruitas. C. Tristis p̄uites ab effectu q̄ mihi tristitiā afferunt. k Supba fastidia. S. Ex fastidio puenit omis superbia. Amas te tres dicē Virgi. Alexandrū quē ei donauit Pollio. & Cebetē puē. & puellā Leriā q̄s a Moenenate accepit. Vñ per Amaryllida leriā: per Menalcā Cebetem p̄ni volūt. A. Fastus inest pulchris: segiturq̄ supbia formā. Irifum vultu: despiciat illa suo. Ouid. in Fast. C. Supba fastidia: q̄a ex supbia me fastidit. C. Colori pulcritudini. Est em pulcritudo recta pportio mēbroꝝ: decetī colorī su peninsula. Admonet igit ne formē confidat: qm̄ res illa ca duca & momēta nea ē. Nā vt ait Salust. Dignitas formē aut morbo aut etate deflorescit. l Menalcā. A. Rustici pueri nomē est. m O formose pu. S. Recte Donat⁹ ait suspēdendū. o. Et deinde dicendū for. p. vt intelligamus aliud p̄ irā dicere voluisse: sed ne alexim offenderet in hęc verba amore cōpulsū fuisse A. O pōchic ēē vocādī ad uerbū: sed meli⁹ doloris iteriectio. n Crede. S. cōfide. o. Alba ligustra. S. Et rustice. et amatorie ex floribus facit cōparationē. Ligustrū aut flos est candidissim⁹: sed vilissim⁹. A. Ligustr⁹ arboris genus ē. Ait eni Pl. li. xv. ca. xxxi. Ligustrā resseris vtilissima. C. Pl. scri. sic. Nō nisi in aquosis pueniūt salices: alni. populi. Siler: ligustrā: resseris vtilissima. p Vacinia. S. Sunt violē quas purpurei coloris esse constat. C. Item vacinia Italiē in aucupis

fata: Gallie vero etiam tingendi causa ad seruiorū vestes AN. Intelligi pōt igit ligustrū albos flores. pducere nulli rei idoneos. Vacinia vero nigros seu purpureos q̄ ad tingendas vestes legunt. Idem q̄ lib. xiii. inquit sic. Ligustrū eadem arbor est. quē in oriente cydros: suos in Europa vsus habet. CRISTOF. de ligustro Columella in hortis sic ait. Et nigro permixta ligustro halsē ma. in quo loco videt p̄ herba poni ligustrū: quod etiam tenent medici: apud quos ligustrū herba ē q̄ violabil⁹ maior dī: quē p̄ sepes et maceras serpit. Vel vt aliis placet. herba ē quē dī caprifoliū. Alio loco idē Pl. ait. Ligustrū eadē arbor est: cui⁹ acini cōtra pthyriasm sūt efficacissimi. Ergo et herba et arbor erit: vt de hoc et nōnullis aliis videm⁹. q Despectus tibi sum. ANT. Tertia xloga Theocritus tribit: Cara amarylli animo semper granissima nostro.

Sole sub ardenti resonant arbuta cicadis.

Nōne fuit satius tristis amaryllidis iras:

Atq̄ supba pati fastidia nonne Menalcam?

Quāuis ille niger: q̄uis tibi candidus esses?

O formose puer nimiū ne crede colori

Alba ligustra cadunt: vacinia nigra legunt:

Despectus tibi sum: nec qs sim q̄ris Alexi:

Quādiues pecoris niuei: q̄ lactis abundās:

Mille meē siculis errant in mōtibus agnē:

Lac mihi nō estate nouū non frigore defit:

Canto quē solitus: si qñ armenta vocabat

Cur miserū viridi latitās formosa sub antro. Me fugis et vocitas: tu me non amplius vnq̄. Nimirū tibi despect⁹ sum: meq̄ p̄osa es. C. Despectus tibi sum. Iustissima q̄rela q̄ antea despiciat. q̄ q̄ sit q̄l uerit. q̄ recti est: sed animi iam p̄urbati. SER. Tria sunt q̄bus p̄nt amatores cōmendari: pulchritudo: diuitie: cālenas: a quibus iste se cōmēdat: C. Diues: Et genitio iūgē vt hic: Et ablatus. Hora: Diues agris: diues positus in foenere nūmis. Pecoris niuei. S. Alii niuei ca sei legunt fm Homerum q̄ dixit κριγυδα λευκον Sed melius est niuei pecoris: nā cādide oues maioris precii sunt. Vnde i Georg. Munere sic niueo lanē: si

credere dignū ē. A. Color alb⁹: vt etiā scribit Columella. li. viii. tū optim⁹ ē: tū etiā vtilissim⁹: q̄ ex eo plurimi fiunt: neq̄ hic ex alio. C. Pecoris. Quicqd̄ hūana effigie caret: dicim⁹ pecus: pecudē vero de insectis dicere nō videmur: cū dicimus bestias: crudelitātē videmur expr̄mere: Cū vero beluas magnitudinē et q̄si mōstruositatē: feras opponimus dicim⁹. s Mille agnē. SER. Theocritus. ὄλλου τοῦ τοῖου τοῦ περὶ βοῦ καὶ βοῦ καὶ βοῦ Errant autem cū securitate pascunt: & q̄ ait agn⁹ & a sexu & ab etate cōmēdat. t Lac. S. Rect⁹ q̄ Theocritus q̄ nō lac sed caseū dixit. Ille eni ait: τυποῦ δὲ καὶ μοῦ περὶ βοῦ καὶ περὶ βοῦ καὶ περὶ βοῦ Sed caseus: q̄a seruari p̄nt non mirū est si q̄uis tpe qs habeat caseū. Laudat ergo q̄ habeat lac nouū. i. colustrū i neutro gñe: nā femini ēē nō pōt. Sane hūc versus male distinguit Virgil⁹ malitix vitu perat. Lac mihi nō estate nouū: nec frigore defit. i. sp̄ de est. A. Lac etc. Indicat suas oues optimas esse: adeo q̄ nec estate nec hyeme corrundant. Nam vt inquit Columella libro. viii. Id pecus frigoris impatientissimū est: nec min⁹ est iū vaporis. Lac nouū: id est recens: intelligit eni illud de quo Varro libro. ii. sic ait. A mulgendo atq̄ ortu optim⁹ cōtinuo est sumptū. Id autem dixit propter colustram q̄ mala est. De qua quidē Columella lib. viii. sic ait. Agnus aut quū est editus erigi debet: atq̄ vberibus admoueri: cum eius diductū os: pressis humectari papillis vt cōm discat maternum trahere alimētum. Sed priusq̄ hoc fiat: exiguum: emulgendum est: quod pastores colustram vocant: ea nisi aliquaten⁹ emittatur: nocet agno. CRI. Lac nouum. i. recens & nup̄ emunctū: & q̄d non sit iam coagulātū & sale conditū. Non aut̄ intellexit nouū. id est priū illud q̄d a foetu prouenit: quā Colustrā in cōminio

genere dixit Plautus. Mea coluſtra: me⁹ melliculus caſe⁹.
Et Columella ait de lacte ſcribes. Exiguū emulgedū eſt
qđ paſtores coluſtrā vocant: & Ergo nō lac nouū eſt co-
luſtrum. Sed vt Plī: ait. Spongia denſitas lactis a partu.
Lac igit cōueniens cibus eſt infantī: qā ſimile eſt mēſtruo
ſanguini: qđ in vtero nutritus eſt. Lac habentiū dentes in
vtraq; maxilla: nō coagulantur niſi forte lixet & dureſcat:
quia ſubtile nimīū & tenue eſt. In alio coagulat pingue
do ex frigido. Subtile dulcē. Camele tenuiſſimū: deinde
eque: poſtremo aſine. & ideo cōſumptis daſ: vt eos hu-
meſciat. Lac qđ eſt ſtatim poſt partū & coluſtrū vocat
nihil valere: quia eſt purgamentū matricis: qđ autē nimis
remotū eſt a partu: nimis eſt tenue: qā nobilius deſcendit
ad matricē in libidinē quę deſiderat cōceptus: & ſanguis
mēſtrui deſcendit ad vias cōſuetas. Vñ lac frequētius co-
cuntū: deterius eſt: qā pars illa nobilior: qđ eſet itura ad
māmillas: per coitum deſluit. Subſtātia lactis triplex eſt:
caſeus: ſerū qđ aq̄ſius eſt: & butyrū: qđ vinctuoſius eſt.
v. Deſit. A. Itaq; legēdū ē:
nō deſit p. ſed p. f. deſit.

z Amphyō. S. Hic ſcēm
zetū habuit & filiū fuerit
Iouis ex Antiopa: ſed ze-
tus fuit ruſticus. Amphyō
vero muſicę deditus. AN.
Amphion primus inuenit
muſicā. primū item cum
cythara cocinit Primuſillā
inuenit: vt alii Orphe⁹ vt alii
Linuſpl. auctor li. vii. De
hoc Hora. ait in arte. Di-
ctus & Amphyon theba-
re cōditor vrbis. Saxa mo-
lue ſono teſtudinis: & p.
ce blanda dūcere qđ vellet.
Solinus vero ait Thebas
condidit Amphion: nō qđ
lyra ſaxa duxerit. neq; enī
par eſt ita geſtū videri: ſed
qđ aſſatus ſua uitate hoies
rupiū incolas: & iculſis morib⁹ rudes: ad obſequiū ciuiliſ
pellexerit diſciplinā. Apud Thebas aut eodē auctore Dyr-
ce: ſons eſt: inde dyrcęus. C. Amphion. Linceus thebartū
rex vxorē habuit Antiopē. Ex ea Iupiter Amphionem &
zetū filios ſuſtulit. Alii calaim tertū addūt. Verum hac
eſt oſtenſus cū illā pregnatē nouiſſet Linceus ea repudia-
ta: Dyrce ſolis filiā nouā vxorem ſupinduxit: qđ a ma-
rito impetrauit. vt Anthiope in vincula conſiceret. Sed
Iupiter calamitatē cōmiſeratus: eā ſoluit: illa i Cytheronē
montē auſugit. vbi filios qđ dixi peperit: qđ expoſiti a pa-
ſtore nutriti ſunt. zetū aut cū adoleuiſſet: Dyrce tauro
alligauit: a quo tracta diſcerptaq; eſt: & tandē in fontem
ſui nominis imutata. Plutarchus in libro de muſica reſert
Heracide auctore Amphionē Thebanū: quē Anthiope
Ioui peperit primū a Ioue patre heracleoticā poeſim edo-
ctum fuiſſe. Idq; probat ex his quę in ſycione de ſacris
arguorū & poetis: muſicis ſcripta ſunt. Plī. aut vbi de re
rum inuentoribus: muſicę inuentionem: & lydios mo-
dulos Amphioni tribuit Dyrcęus thebanus a dyrcę fon-
te. quia a dyrcę in eū conuerſa nomē hūit. Hora. Multa
Dyrceum leuat aura cygnū. id eſt pyndarum vatem.

y Aracyntho. SER. Aracynthus mons eſt thebanus.
Ergo Acteo. i. littorali. vt alibi. Aut. pcul in ſola ſecrete
traodes acta. q̄uis Actiō primo ſunt dictę athene. Vel
dicamus qđ ipſe veluti paſtor ignarus dixerit illum athe-
niensem qđ ſit theban⁹. Nā & Theocritus ad exprimēdā
ſimplicitatē: multa aliter dicit qđ ſint. Hac rōne potuit di-
xiſſe Oaxen Crete ſturiū cū ſit Meſopotamię: A. Acteo
aracyntho: Mons ē Aracynth⁹ dar⁹ i Acarnania epiro pre:
vt docet Plī. lib. iiii. Acteo aut littorali. Acte enī lit⁹ dī.
Lacti. vero ſi. iiii. theba. ſcri. qđ Actia dī regio actica. vñ
Virg. Et montē artēū aracynthū: actēū dixit. Prob⁹ aut

ſic ait a mōre amoeno thebano quē actēū dixit: nō actū:
qđ ibi Acteon a canib⁹ ſit lacerat⁹. C. Aracynth⁹ hic mōs:
vt ſcri. Plī. in. iiii. eſt i acarnania. z Nec ſū adeo iſor. S.
veretudine pulchritudinē ſuā cōmēorat. A. Polyphem⁹ qđ
vi. Theo. agloga ad gala. ait Nec ſum adeo iſormis fama
iā notus in orbe. Nup in obliq; ſpeculans me littore vidi:
a Mei littore. S. Negat hoc p tertū naturā effici potuiſſe
ſed ſequit Theocritū qui ait de Cyclope. ΝΥΧΡΡΡΡΥΥΥ
ΠΟΝ ΤΟΥΕΣ ΒΛΕΠΟΝ ΝΥΣΕΥΑ ΛΑΥΑ Sed ille excuſatur
vel qđ ingentē h3 oculū Cyclops. vel qđ ſit filius Neptunī.
Sūt tñ qui putent dictū in littore. i. in aq̄ ibi a fluctibus
relictā. Sed hoc excludit illud: cū placidū vētis ſtaret ma-
re. nō aut reddit nobis imaginē mare: quia non ſtat: atq;
etiā ſi ſtet: nō p̄t reddere. b Daphnis. S. Puer fuit mer-
curi formoſiſſimus & prim⁹ paſtor. Te. q̄uis meā deſpi-
cias pulchritudinē. A. De hoc circa principiū diximus:
cui & Maro illud epitha. ſcripſit. Daphnis ego in ſiluis
hic vſq; ad ſidera not⁹ formoſi pecoris cultos formoſior
ipſe. Idem in Theogorā ait
Ille ego ſum Daphnis cui
letis paſcere campis. Cura
boues domitos & duos
ducere tauros. Fontib⁹ &
liquidis plenas depellere
vaccas. C. Daphnis: vt. s.
dixi: filius fuit Mercuri ex
nymphā: paſtorali vię de-
ditus. Quapropter quem
excellentiore paſtorē indu-
cūt poetę: eum daphnium
appellant.

b Si nūq; ſal. imago. A.
Id dixit: quia vera imago
nūq; p̄t apparere: aq;.
Vnde vt etiam Alexander
aphrodiſeus in. pbl. ſcribit
Nūmus et poma in aqua
maiora qđ ſint videntur:
qđ adiuncta ipſis aqua: eo-
rum recipit colorem: aſpe-

ctumq; decipit: vt puta quę maiora videantur &c.

c O tantū li. S. o optandi aduerbiū. d Sordida ruraz
quę tu ſordida putas. C. i. qđ tibi ſordēt. nā mktis amoena
voluptuoſaq; ſunt. Ergo repetē his tibi: vt ſit libeat tibi:
& ſordida tibi: nō em vitupat rem ad quē pue⁹ allicere
cupit: ſed dixit: ſordida tibi qđ ſi admirabund⁹ qđ ſorderet:
e Hūiles ha. ca. S. Melius hūiles caſas qđ i hūilib⁹ caſis:
qđ frequētatū ē ab habeo qđ accuſatū regit. C. Caſas mi-
nores ſunt qđ domus: & qđ facile male ſuſtulit cadere poſ-
ſint. f Ceruos: S. vel furcę ſunt: ad caſas ſuſtētadas ſic
dictę ad ſiſtūdię cornuū ceruorū. vñ mel⁹ iaculari ceruos
id ē venari: vt ad voluptatē: nō ad laborē inuiter. g Hī
biſco. S. ſc3 a lacte ad hibiſcū: vt dicim⁹. It clamor celo
id eſt ad celū. Hibiſcus eſt gen⁹ herbe. A. Hibiſco paſtina
ce ſimile: hibiſcū oſſib⁹ fractis medet: ſolia ei⁹ ex aq̄ pota-
aliū ſoluūt. Plī. li. xx. C. Hibiſco in neutro ge. poſuit Plī.
Eius verba hec ſūt. Hibiſcū a paſtiaca gracilitate differt:
dāuatū in cibo: ſed medicinę vtile. h Imitabere pana.
S. Exēplo numini etia poteris mecū i ſiluis canere. Pan
aut deus ē ruſtic⁹ i naturę ſiſtudinē format⁹. Vñ dī pan
id eſt omne. Habet enī cornua ad ſiſtudinē ſolis radiorū
& lunę cornuū. Rubet ei⁹ facies ad etheris imitatōem: in
pectore nebridem habet ſtellarū: vt ſtellas imitet. Pars in
ferior hiſpida ppter arbores & ferat: caprinos habet po-
des: vt oñdat terrę ſoliditatē. Fiſtulā h3 ſeptem calamos
ppter harmoniā ex ſeptē ſonis ΠΥΡΡΟΥ pedum h3 pro-
pter annū qui in ſe recurrit: ſingunt poetę cū amore detur-
luctatum eſſe: & ab eo victū: quia omnia vincit amor.
Syringam adamauit Pan. qđ cum deorum cōmiſeratio-
ne in cannā eēt mutata: ad ſolatiū amoris: ex illa fiſtulā
compoſuit. A. Pan prim⁹. Exēplo conat allicere puerū ad
ſiſtulę gratiā. Pan aut vt Herodot⁹. li. i. ſcri. ex penelope

Bucolicorum

& Mercurio genitus dicitur a grecis: volebat autē p̄ ip̄m pana vniuersā substantiē materialis diatorem significari. de q̄ late Macro. li. i. Satur. Fistulam vero pan primus inuenit: teste etiā Plī. lib. vi. Meminit. Item Ouid. li. i. met. C. Pan fm fabulas natus est ex Demogorgone: atq; ex Chao vna cū tribus pardis: quem Demogorgon: cū ceteris aptior videt: domui p̄fecit: illiq; parcas sorores p̄dissequas dedit. Demogorgonē eternū intelligit deū: qui chaos i. elementorū confusione distinxit: & in ordine in quo nūc sunt redegit: ac vī q̄ndā (naturā naturatā nri vocant) rebus omnibus indidit: qua cuncta fierent: crescerentq; Hanc pana appella-

runt: ab eo quod est mōv id est omne: quia dei iussu omnia inde sunt. propter quam rem naturē deum illum dixerūt. Assunt sibi tres parces: quia cūcta quę elementis cōstant: oriūtur: crescunt atq; intereūt. effigie huius dei pulcherrime Ser: exprimit. Certauit cū amore: & ab eo victus: q̄ natura naturata: q̄ statim a prima cā pducta: cū suo ope delectaret: dictus est ab amore deuicē. Dicitur etiam amasse Syringa id ē harmoniā: quia nihil facit natura sine harmonia & proportione. Hunc deū i summo honore ap̄ egyptios habitum Dio do. scribit. Cū ei in oibus templis suis statuas posuissent. Et fm Theben vrbe edificassent quā Chemon. (Id enī ē vrbs Panos) ap̄cellarunt. Et sic cum priapo sacra faciūt: ppter iktā membris: vñ est ortus omnium animalū: pana propter eandē cām: veluti naturę deum colunt. Eusebius autem de preparatione euangelica ait. Pana vniuersi symbolū obtinere. Nā qd alibi dicit de morte panos. alia rō est: neq; huic loco quadrat.

i Calamos. C. grecū est proprie gracilis harundo: q̄uis pro segetis culmis accipiat: quia in illis internodiā caua sunt: vt in calamis: puto harundinē veluti genus eē: cuius due sunt spēs: Calamus q̄ gratior: & canna q̄ crassior. Ait enī Plin⁹. Nam in india illis est arborea amplitudo: qualē vulgo in templis videmus. Nauigiorū etiā vicem prestant singula internodiā: principatū tenēt harūdines: belli: pacisq; experimentis nēcariē: atq; etiā in delitiis gratę Tegulo enī earum domus suas septentrionales operiūt. In reliquo orbe: & cameras leuissime suspendūt: chartisq; feruiunt calami egyptii: maxime cognatiōe quadā papiri. probatores tamen gnidii: & q̄ in Asia circa aneticum lacum nascunt. Ex coma illarū caupones pro pluma strata replent. Orientales populi p̄ missilibus vtuntur. His soles obumbrant: ppter hoc dies serenos optant: ventos odere & imbres: q̄ inter illos pacē esse cōgūt. Vtunt his spiculis Aethiopes: Aegyptii: Indi: Arabes: Scytx: Bactre: Sarmatę: & omnes Parthorū ppli: p̄cipu⁹ hic vsus in Creta. Sed tamen nullus sagittis aptior calamus q̄ is qui in Rheno Bononiensi amne gignitur: cui plurima est medulla: pondusq; volucris: & cōtra flatus peruica x: Creticus tamē longissimus est internodiū: estq; illi obsequiū quo libeat flecti calefacto. Est iudem ali⁹ calamus totus concavus: quem Syringam vocant: vtilissimus fistulis: quoniam nihil est ei: neq; cartilaginis: neq; carnis. Est

Orchomenius: continuo foramine peruius: quem euleis con vocant. Hęc tybiis vtilior: fistulis illa. Quapropter finxerunt Pan Syringā amasse. quia Syringa in harūdine cōuerfa sit: qm̄ ex ea harūdine primus fistulā inuēit: teste etiā Plī. k Nec te peniteat. S. Nō tibi parū videat. Theren. At enī q̄ntū hic operis penitet. A. Peniteat. id est pigeat vel tedeat. Theren. Nostrinofmet: penitet.

i Triuisse. SER. pro terere: vsurpatue hoc sit nisi sint de festiua vbi p̄is nō ē. vt quancq; anim⁹ meminisse horret. m Labellū. S. Inanis distinctio: vt viroꝝ labra: mulierum labia sint. n Quid non fa. amyn. SER. q̄si dicat

omnia. Ex affectu autem alieno hunc cogere tentat. ANT. Amyntas ab vltima Theocriti nomen sumpsit: Maro: est enī ibi. Tres comites gelidas ibamus alentis ad vndas. Eucrit⁹ inde siml meū formosus Amyntas. o Est mihi. AN. Laudat mun⁹ q̄ facilius attrahat puer: C. Cōmendauerat se a diuitis: a musica: a pulchritudine. inuitauerat ad amoenitatē ruris: in quo etiā sit Pan: Nunc offert donū qd laudat ab auctore.

p Disparib⁹. S. inequalibus: Vt voces ineqlēs faciunt harmoniā. q Cōpacta. A. coniuncta.

r Cicutis. S. Cicutā ē spadicum qd est inter cannarū nodos. s Damoetas: A. pastoris nomen: a sexta Theocriti sumptū. est enī illic. Compulerat pecudes Daphnis formosus iuvnū: Damoetasq; ambo dulces emittere cant⁹ Edocci. t Dixit moriēs. S. Com mendat q̄ hereditariū sit

datum. & q̄ inuidiam meruit: nā res optime difficulter donant a viris: & acceptę facilius merentur inuidiam.

v Te nunc h̄ ista secun. Cri. Damoetas ita donauit: vt nemo aū illum id habuerit. x Inuidit stultus Amyntas. C. Q. donum pulchrū fuerit: ostenditur ex inuidia. y Preterea duo. A. Et hoc etiam munus cōmendat. Pri mo a numero: q̄ duo sint. Deinde a difficultate: q̄ capti sint i valle: in qua a feris imminēat pericula: postremo ab etate: ac demū q̄ sine sumptu alant: q̄ ouis vbera exhauz Nec tuta. S. Cōmendat q̄ ad difficultatem: (riant: sic in primo Enei. Reliquias Troia ex ardente recepras.

a Sparsis. S. Habēt maculas a prima etate pueniētes: quę adolente desinunt illę macule. b Etiam. S. nunc: adhuc q̄uis rogetur ab thestyli. c Bina die siccant. S. fugunt. A. Theocritus quoq; ait in. iiii. Binos lactifero q̄ nunc alit vbera foetus: non tibi seruabo post hac ingrata capellam. Merenis hanc dudū tentauit Erichacis a me sumere pulchra: decensq; comis & fusca colore. Donabo q̄ illi postq̄ tu spernis amores Dura meos: certasq; tuū meludere amantem. CRI. Commendat q̄ huiusmodi sint q̄ cupiantur etiam ab ea quam ipse amant. & tamē quāuis bina ouis vbera in illis absumat: q̄uis ab amica muliere assiduis precibus petantur. tamē illos sibi seruat. Et si dabuntur Thestyli: n̄ erit quia illam p̄ponat: sed quia ipse sua mūera fastidiat: vt sic: & illi amittēdi timorem incutiat: et sibi odium non pariet.

d Abducere. SER. vt abducatur. est enī figuratum: vt donat habere. id est vt habeat.

e Et faciet. S. Non dixit faciam: ne ledat quem amat.
f Tibi lilia. AN. conat pluribus modis illū allicere cū &
nymphē sibi obsequi. g Nymphē. S. Tm honoris ha
bet puero: vt dicat etiā numina illi obsecutura. h Cal
lathis. S. grecū ē. latine quasillū dī. Ci. in philippicis. At
vero inter quasilla pendat aurū. AN. Calathis: grecum
est: vt etiā Festus ait. Latini dicunt quasillum.
i Candida nais. S. pulchra vel dea. Dii ei vmbri cōtra
ria sunt q̄ sunt nigrē. Vñ illud. Candidus inflectū mirat
limen olympi. A. Nais. Aquē nymp̄ha. nao. n. fluo est.
k Pallentes. S. Amātū tinctas colore. Hora. & tinctus
viola pallor amantium.
Non igit p̄ter amoris affe
ctionem eos flores nym
phas dicit offerre: q̄ sunt
amātibus siles. Pallentes
violas. A. Pli. lib. xxi. ca.
vi. et. c. xi. scribit. Violarū
esse plura genera: sunt em̄
purpure: lute: albē. Pur
pure: crapulā: & grauē
nes capitis impositis coro
nis: olfactuq̄ discutunt.
l Summa papauera zc.
ANTO. Papauera fuisse
in honore apud Romāos
semp: inditio est Tarquiti
nus sup̄bus q̄ legatis filio
missis decutiendi papauē
ra in horto altissima: fano
guinātū illū rīfū hac fa
cti ambage reddidit. Pli.
li. xxi. de q̄ Ouid. pri. fast.
m Narcissum anethi. S.
Narcissus: anethus. pueri
pulcherrimi fuisse in flores
suos: nominū versū. Vñ oc
culte admonet: caueat ne
calia vnq̄ ex amore patiā
tur. A. Narcissi duo gene
ra. vnū purpureo flore: al
terū herbaceū: neruis inu
micū: caput grauans: & a
narce narcissum dicit: nō
a fabuloso puero. Pli. libro
xxi. scri. Narce autem tor
pedo dicitur: narceo ob
stupescio. n Casia. SER. Herba suauissimi odoris:
quod ostendit cū dicit: aliis suauib⁹ herbis. A. Casie duo
genera: alia enī candida: alia nigra Candida magis se hu
mi spargit: odorataq̄ est. Nigra odore caret: ambo florēt
post equinoctiū autūni: & multū deniq̄ tps florent. au
ctor est Theophrastus lib. vi. de fruticibus & herbis. Am
plius de fruticis trium cubitorū inq̄ Pli. lib. xii. Nam cas
sia frutex est. o Intexens. A. Theocrit⁹ item in. iii. Cma
gam mea tpa fertis: Pallentis violę: ac multū redolentis
anethi: Atq̄ rosas aliūq̄ intextis suauib⁹ herbis. Tū casia
zc. Ordo est. Tum. i. p̄terea casia atq̄ aliis suauib⁹ herbis
intexens vacinia mollia: pingit ea caltha luteola.
p Mollia. S. Plumei tactus. A. aut iucunda. q Pigit.
S. cōponit de caltha luteola in ablatiuo: nā aliter nō ita
ret versus: querit aut ornatū ex coloris diuersitate.
r Vacinia. A. Flores nigros seu purpureos: de qbus sup̄.
s Caltha luteola. A. Luteola rufia: est enī lute⁹ color
ruffo dilucidior. Vñ ei q̄ nomē ēē factū videt ab luce. f. au
ctor est gel. lib. ii. ca. xxvi. Et Pli. li. xxi. inq̄ Luteis video
honore antiquissimū in nuptialibus flaminis. totū foer
minis cōcessum. Calta violę genus ē: cui⁹ folia olent: nō
flores: vt Pli. scri. li. xxi. ca. vi. t Cana mala. A. Coto
nea intelligit q̄ greci cydonea vocant. ex Cretē insula ad
uecta: pluraq̄ eorū genera Crisomella incursus distincta

Et faciet: qm̄ sordent tibi munera nostra.
Huc ades o formose puer: tibi lilia plenis
Ecce ferūt nymphę calathis: tibi cādidā nais
pallētes violas: & summa papauera carpēs:
Narcissum & florē iūgit bñ olentis anethi.
Tum casia atq̄ aliis intexēs suauib⁹ herbis.
Mollia luteola pingit vacinia caltha.
Ipse ego cana legam tenera lanugine mala:
Castaneasq̄ nuces mea q̄s Amaryll⁹ amabat.
Addā cērea prūa: et honoserit huic q̄s pomo.
Et vos o lauri carpā: & te proxima myrte:
Sic posite quoniā suauēs miscetis odores.
Rustic⁹ es Corydō: nec mūera curat Alexis
Nec si muneribus certes concedet iolas.

colore ad aurum inclinato: quę candidiora nostratia co
gnominata odoris p̄stantissimi: auctor Pli. libro. xv.
v Tenera lanugine. S. dicit: Cydonia quę sunt tenera la
nugine. Ex hoc tangit q̄ apud Cretenses infamē genus
erat iuuenib⁹ non amatas fuisse: verecunde igit rem inho
nestam sup̄primi: quam Theocritus apte cōmemorat.
x Castaneasq̄ nuces. S. Bene ponit spēm. nā nuces sūt
quęcumq̄ hnt corticē duriorē. Cōtra. dicunt poma omia
molliora. A. Nuces vocam⁹ et castaneas (iquit Pli. li. xv.)
quancq̄ accōmodatiores glandiū generi: sardibus hē p̄
uenere primum. Hęc ille. Quomodo autē & mala & nu
ces differunt: legito Mac.
lib. iii. Satyr. CRI. Casta
neasq̄ nuces. i. eā spēs nu
cis q̄ castanę dicunt. De
his Pli. Castaneas etiam
nuces vocam⁹: quīs glan
diū generi accōmodatio
res sint. Sardibus hē pri
mo venerāt. Vñ greci Sar
dianos: balanos appellā
bāt. Macrobius ait ex au
ctoritate Opili: eas heradeo
ticas vocari. De nuci⁹ ge
neribus dicemus alibi.
y Amabat. S. Amare dī
gnata ē. ne viles existimes.
Nam apud illā ingēti fue
runt honore. z Cērea:
SER. Cerei coloris vñ mol
lia. Horati⁹. Cērea telaphi
laudat brachia. A. Cērea
pruna. Prunorum ingē
turbat: inquit Plinius lib.
xv. Sunt autem & nigra:
atq̄ laudatiora. Cērina
atq̄ purpurea. sed pruna
omnia post Cathonē coe
pisse manifestum est.

a Honos erit. ANTO.
Sibi placuerit sq̄. nam a
te capiet auctoritatem. vñ
Plinius libro. xiiii. de vini
generosis italie inq̄. Ex
alia vacinia vrbis veliteris
na priuernatiq̄: naz q̄
signis nascitur austeritate

nimia continēde vtile aluo: inter medicamēta numerat:
quantum curriculū publicis epulis obtinere a diuo Iu
lio. Is enim primus auctoritatem his tribuit: vt epistolis
eius apparet. b Huic quoq̄. SER. Si a te amabitur
sicut fuerunt in honore castanę: q̄a amabātur ab Ama
c Lauri. S. Melius in secunda ponitur decli⁹ (ryllide:
natione: licet Hora. dixerit. Sub lauru mea.
d Proxima myrte. S. Vel vicina vel ad odorē proxima.
A. Vel ad odorem retulit. Vel quia curru quoq̄ mīphari
tes myrtea corona vsi sunt sicut & laurca. Et Marcus Va
lerius duabus coronis vtebatur: laurea & myrthea. lege
Plinium libro. xv. e Sic posite. S. Nam ex cōmixtiōe
creantur suauēs odores. f Rusticus es. SER. Arguit
se stultici⁹: q̄ cum sic sperat placare mūeribus qui potest
habere meliora. Nam sup̄ ait delicias dñi. AN. Scipsum
ignauia arguit: cum aduertat meliora Alexim ab altero
accipere posse. CRI. Rusticus es: non solū quia sis natus
rure. Nam hoc omēs sciunt: sed quia iudicium sq̄ tibi rus
ticanū & insulsum est. Nam putas posse illum capi tuis
munerib⁹: cū neq̄ donis moueat. & si moueatur: habet
aliū ditiores te: qui te facile in dandis mūeribus vincat.
g Iolas. SER. Vel ditior amator: vñ dominus. ANT.
Pollio intelligitur pueri dominus: nam vti puero: & sibi
mutauit nomen: ita & Pollioni.

Bucolicorum

h Eheu quid vo. S. Quod est discedere dicereque supra diximus cum eo non fuisse. Nam ait. solus moribus & siluis sed res non carere. Epicurei enim dicunt (quod etiam Cl. tractat) gemina esse voluptatem: una quae percipitur & altera imaginaria: quae est quae nascitur ex cogitatione. Vnde ita debemus accipere hunc vsus per cogitationem illa imaginaria voluptatemque & cernere & alioqui videbatur absente. Sed postquam oburgatione sua in naturalis prudentia est reuersus: caruitque illa imaginaria voluptate: ubi nunc sibi se obtulisse dicit per hanc rationationem: rusticus es Corydon: nec munera curat Alexis: Nec si muneribus ceres cederet Iolas. C. Quid volui. Damnat stulticia suam: quod de ceteri mihi sumptus contulimus. Floribus austru. S. a quod facilius arefcere. A. Austro enim flores solutur: zephirus siccus. h. iudus enim grauis quod auster est: ut Phis scribit li. vii. de animalibus. C. Austru quod flate: flores deiciuntur: & spes pomorum perit. k. Fontibus apros. S. Qui puros fontes cognosce efficit. A. Apros quod quod luto voluptas grata est. C. Fontibus aprum puerbum rusticumque exprimit stulticia: cor quod luto rebus perit immittunt. l. Quae fu. ah de. S. Item per fantasiam quod ad praeteritum loquitur: & quod ille dixisset. Siluas: hic infert. m. Paris. S. quod de deorum pulchritudine iudicauit. A. Paris quod regius fuit in Pallas re. S. Ideo dea artium minerva dicitur: quia de capite Iouis nata est: quia dea est artium & ingenii: ideo ista fingunt. Nihil enim est excellentius ingenio: quippe quod regitur viuere. fa. A. Pallas quod est. zc. Hoc ait: quoniam teste Dyodo. libro. vi. Palladem: vestium apparatus: edificandi arcem: ex primendi quod olei modum: & multa alia inuenisse voluit. Idem quoque Dyodorus li. i. scribit: quod putant aere noiaem Pallas dem: ac Iouis filia dici: & virginem fuisse: quam & non corruptam: & sublimior locum teneat. quod propter ex vertice Iouis dici nata. o. Torua legna. S. Theocriti sunt isti versus. Et bene se refert ad rusticas conparationes: pene enim fuerat lapsus: dicendo Pallas quod est. ar. Legna autem dictum est sicut dracena. & quod ait torua legna lupum sequitur. verum est: nam necesse est: ut veniente lupo: aduentus agnoscat leonis. A. Torua legna lupum. Climax quod latine gradatio dicitur: est in Fabio: libro. ix. de qua laetius in carmine: Torua terribilis: quod sit toro vultu. C. De legna & lupo & his feris dicitur in sequentibus Voluptas autem legna in lupo est ut cum voret. p. Te corydon. o alex. S. Don. o. a. antibacchius est. sed o brevis sit: quia vocalis vocali sequitur. Sic H3. πλοῦτος enim τροίμος τροίον quod Trahit sua quaeque voluptas. S. Notat a criticis: quod hanc sententiam dederit rustico fuisse Bucolicorum munus legem: aut potius legem. A. Trahit. Ther. i. Phor. ait. Verum itaque hoc est: quot homines tot sententiae: suis cuique mos. Et Pl. epi. prima. Vana sunt hominum iudicia: varie voluntates. r. Aspice. C. Ex hoc ostendit reliquos a labore quod docet cessare. Suo autem amori nullum requiem

dant. s. Aratra iugo refectus. S. Hora. Videre fessos vomerem versum boues collo trahentes languido. Et hoc vult dicere. Omnia excepto amore finitur. t. Sol crescit. de. du. vii. SER. Nam ait. s. maioresque cadunt altis de montibus umbrae. v. Duplicat. S. i. auget. Sal. Et Marius victus duplicauerat bellum. x. Me tamen vitamorem. S. Cum iam calor sic solis exhaustus. A. Tamen. i. quia sol occiderit. y. Modus. A. Finis. cum omnia finitur.

Eheu quod volui misero mihi: floribus austru
perditus: & liquidis immisi fontibus apros:
Quae fugis ah demens: habitare diu quod siluas:
Dardaniusque paris: pallas quod condidit arces.
Ipse colat: nobis placeant ante omnia siluae.
Torua legna lupum sequitur: lupus ipse capellam.
Florentem cythrum sequitur lasciuia capella.
Te corydon o alexi: trahit sua quodque voluptas.
Aspice aratra iugo referunt suspensa iuuenti:
Et sol crescentes decedens duplicat umbras.
Me tamen vitamorem: quod enim modum adsit amori:
Ah corydon corydon quod te dementia coepit:
Semiputata tibi frondosa vitis in vltimo est.
Quin tu aliquid saltim potius quod indiget vsus
Viminibus molliumque paras detexere iunco.
Inuenies alium: si te hic fastidit Alexis.

z Ah corydon. A. Finis huius epilogi docet: nullo pacto vacatur esse amori cum propter illud a se quod dicitur damna & dedecora plura: ma eueniat: unde dicitur non potest Maro cum talia scripserit. a. Quae te dementia coepit. S. id est cum amoribus vacas: cum multa sunt quae debes in agro perficere. b. Semiputata est. S. Plus est quod si impudenter diceret. Tolerabilis enim est non incipe aliquid quod incepta deserere. Hinc est illud in. i. En. Mene incepto desistere victam. Item in Georgicis. Ac quod opere in medio defixa relinquit aratra. sane gemina arguit negligentiam: & quod semiputata vitis sit: & quod frondosa vltimum in vltimo quod obest. Vnde est in Georgicis. Huius vitibus ingruit vltima brachia. Et aut simpliciter intelligimus hunc locum de suam arguat negligentiam: aut certe illud est. Non mihi sum me esse dementem: qui habeo vites semiputatas. Nam in sacris dicitur: quod corripatur furor qui sacrificia cauerit de vino: quod est de vitibus imputatis. C. Duplex sibi remedium aduersus amorem adhibet. Primum: ut vacando rebus vtilibus: oculi fugiat. Nam

& quod Theretianus. Menedemus surgat in filio. Et Ovid. idem sentit cum ait. Quenit egyptus: quare sit factus adulter. In promptu causa est: desideriosus erat. Et Florentinus petrarcha. Amorem ex oculo & humana lasciuia natum refert. c. Quin tu alii. S. Quinimo hortantis est. A. Ordo est. Quin cur non potius tu paras aliquid detexere viminibus & molli iunco: illorum saltem quorum indiget vsus. Si quin esset hortantis hoc loco: ordo non procederet: legendum enim esset para: vel pares. quod non est in antiquis. d. Quorum indiget vsus. SER. id est quod vsus rusticus requirit. Sane & eget illa re: dicitur: ut eget illo senatu: & eget illius rei: inde est indiget: nam & hoc utriusque iungit casus. e. Detexere. S. multum texere. finire: perficere. nam de. modo non minuere: sed augere. f. Inuenies alium. S. alium Alexim: alium puerum formosissimum: qui te minime spernat. Et volunt quidam in hoc loco esse allegoriam antiquam in Augustum: ut intelligamus: alium imperatorem: si te Augustus contemnit pro agris rogantem: sed melius simpliciter accipimus hunc locum. Nam nihil habet quod possit ad eum referri. Illud vero paulo post pene apertum: in Augustum referri: quoniam fors omnia verfat. Inuenies alium. C. R. Alium. ut nouo amore hunc pellat. Nam clauo clauus trudit: & succedente nouo vincit omnia amans.

Interlocutores Menalcas et Damoeta emuli concertantes, et palemone iudex.
Tertia damoeta cōiugia probra/menalce Carmine cōtendūt; damoetas atq; menalcas
Obiectare docet. Item sedatq; palemone. Vincit at neuter dirimēte palemone litem.

Die mihi Damoeta, S.
Aegloga plena est cōtērio
nis & litigii & pastoralis
conuictio: qui enī Bucoli
ca scribūt: curēt ne similes
sint aeglo, quod Virg. fecit.
Nam prima habet vnus
& alterius querelas. Scēda
rusticum amantem expri
mit. hęc lites et altercatōes
primo concursu habet: in
de queritur iudex litis. po

stro mo sequit̃ snia q̃ vniuersa cōponit. Sed cum tres sint
caractēres. Vnus exegematicus: in q̃ tantū poeta loquit̃:
vt in tribus libris Georgicorum. Alius dramaticus in q̃
nūq̃ poeta loq̃t: vt in Comediis ac Tragediis. Tertius
mixtus est: vbi & poeta aliquādo loquit̃: & alios item lo
quēs inducit. vt Scēlides musc paulo maiora canamus.
A. Sūa p̃ta ē hęc aeglo. maxie a Theocriti quarta & q̃nta:
in quarta Battus & Corydō colloquūt̃. Est aut̃ in t̃tiā
eale Battō interrogat̃. Illo postea r̃ndēte. Dic mihi o Cory
dō cūi pecus: ē ne philondē? R̃ndet Corydō. Non verū
egonis nup̃ mihi tradidit egon. Inde Battus ait. Me eu
stode boues tōdēt pascua prati. R̃ndet Corydō. Nōne
boues furtim sero sub vespe mulges. Refert Seruū fuisse
quādam q̃ liuorē ductus: vt Virg. deridere: duo carmina
prima sic mutasse. Dic mihi Damoeta cūi pecus: an ne
lacinū. Nō. verū egonis ñrī sic rure loquunt̃. C. Dic mihi
statim iurgii p̃cipit: & vt oñdat summū cōceptū vt
lūi viliūmo impati: & tanq̃ certus q̃ pec̃ lūi si t̃. cū

Ac mihi damoeta

cuium pecus: an Melibcei:

Nō: verū egōis: nup̃ mihi tradidit egon D.

us sit interrogat. b. Cūi
pecus. S. Amari p̃cipit.
oñdit. n. eū ē mercenariū.
Cūi. antiquū est: qd̃ dixit
ṽvitarer ouiliorē Aevrov
nā vt mē mea melli sic erat
cuius cuiā cūi. The. Quid
virgo cuiā est. A. Cūi. Id
cuius cuiā cūi variat. de q̃
lege Prif. lib. xvii. ¶ Pec̃:
ouilū gregē hic intelligit. vt
Quid. li. xiii. met. hoc pe

cus omne mēū est. vbi de ouibus & capris intelligit. C.
Ouis species est: pecus genus. Est aut̃ a gregō illi. n. ois
dicim̃os digāma colicum. i. u cōsonantē interponimus
& dicim̃ ouis: sic ab eo qd̃ est coov dicimus ouilū. Oues
(vt refert Aresto. in lib. de aialib̃) pascere sedule ac stabi
les solēt: ex potu piguescūt. itaq; dāt salē q̃nto q̃q; die. s.
singulis centenis singulos modios. sicq; incolumēs & pin
gues cōseruāt̃: sale subinde plus egque hauriūt. & hinc
plus lacris puenit: opimat illas olea: oleaster & palea: q̃
om̃ia passim solent aspgere. Aqua in autūno aquilō
nā q̃ alūtrina vtilior est. & pascua ad occasum specan
tia. p̃sunt. iudicant pastores cā meliorē q̃ pruina suscep̃tā
Hybernis tēpibus seruat. nā imbec̃ ille oues parū con
stantes: discunt suo moru: pelles velleraq; ouilū quas
lupus occiderit: & vestes ex his facit: apores sunt ad pe
diculos gignēdos. c. Agonis. S. Et hic amare: riuā
pecus ēē dicit: vt duras illi partes cū tam diuine riuā ēē
dēmōstret. cū ille posset ociose amicē vacare. d. M bi

Bucolicorum

tradidit. S. meq̃ fidei commisit & credidit. e Infelix o. A. O. dolentis admirat̃isq̃ interiectio est. f Semper o. molle & debile. ait ei poeta Geor. iii. Glacies ne frigida le dat molle pecus. g Negrā. S. Amicā cōmunē egonis et menalce. h Fouet. S. amplect̃is. i Preferat illa veret̃. S. quasi diceret. ideo non discedit ab ea. q̃a scit me p̃ferri si ipse discesserit. k Bis mulget in hora. S. Quod vix per totū diem etiā in fecūdis ouibus pōt fieri. Nam in Geor. ad laudē dictū est. Quod surgente die mulgere ho risq̃ diurnis. Nocte premunt: quod iā tenebris & sole ca dente. Sub lucē exportant calathis. Bis mulget in hora.

A. Scribit Varro li. ii. c. ii. Interea dū nutricant agni eorum matres nō mulge das. vel melius oino per petuo. q̃ & lang plus fe runt: & agnos pluris. C.

Mulget. Huius preteri tum deberet esse mulsi: ve lut indulgeo indulsi. & vr geo vr̃si. Sed prisciano te ste: vt differat ab eo qd̃ est mulceo quod facit mulsi: scribit per x. & facit mul geo mulxi. l Et suc cus. S. scilicet quia bis in hora mulget. C. Succus. p prie humor est quo aialis corpus alitur ac sustēat. Ther. Corpus solidum & succi plent̃. Qui vero cor ruptus est humor: pus di cit̃. Si vero nimis mulgeat formia macrescat oportet: qm̃ vñuersus succus quo erat alendum corpus inde fluit. m Pecori & lac. A. non sit hoc loco Syna limpha: nec scribendū est lac &: vt quidem fecere te xtus deprauantes.

n Parcius. S. Melius di stinguit: vt sit noli valde hēc oblicere. & tamē scias in viris fortibus oblicen das esse rapinas. nā ip̃e in vii. ait. Conuectare iuuat p̃edas & viuere rapto. Possū tamē dicere par cius ista tamen. CHRIT.

Parcius ista viris. non vi detur quadrare huic loco

versus qui a Scruio inducitur. Primo enim conuectare iuuat p̃edas & viuere rapto ad venatōes rectius referri videt̃: vt in eo loco exponemus. Deinde etiam si laudaret ille p̃das ex hostibus raptas: laudaret robur & audaciā. Hic aut̃ quod robur est: lac surripere & furari: Quap̃pter hanc a Virgilio hic inductam credo sñiam: q̃uis tu inge nū tui prauitate multa multis oblicias: tamen hēc quē oblicis de furto: qm̃ in eo vicio: nulla ē excellētia animi. noli oblicere viris. i. fortib⁹ hoib⁹: qm̃ non verisimilia sunt eorū ingenio: neq̃ ipsi equo animo ferrent. ergo hēc tam vilia: tanq̃ hūilia. A. Parcius ista viris. i. modestius ista dicenda sunt viris: hoc ē claris & dignis. Viris. qui si quando peccant elatione animi non humilitate peccant Viris. q. d. mihi qui vir sum: & iniuriā vlciſci potero. o Tamen oblicēda memento. A. q̃ tibi oblicī p̃nt. p Et q̃ te. S. scilicet corruerūt: quod verecūde sup̃p̃lit: licet Theocritus aperte turpitudinem p̃fatus sit. A. Et qui te: corruere. intelligendum est enim verbū: pudoris gratia decenter subtrac̃ū. Placet aut̃ Quintiliano lib. ix.

Hic esse synecdochen: q Transuersa tuen: S. Vestra turpitudine indignatibus. A. Transuersa id est transuerſe. r Hircis. S. Alii legunt hircus. Hi sunt oculorū anguli: vt ait Sueto. in viciis corporalibus: vt sit sensus: trans uersa tuentibus hircus: id est oculis in hircuos retortis. quā rem solet libido perficere. Vñ lu. Oculosq̃ in fine tremētes: & Per. patrati fractus oculo. s Faciles nym phe risere. S. Ideo risere: quia faciles sunt. Sic in Georgi. faciles venerare Napeas. id est exorabiles. A. Faciles. id est mites. t Sacello. S. i quodā sacro. nā diminutiue protulit. A. Sacello id a sacro diminutiuum: est enim

locus parvus deoſacratus cū ara. Trebatius autor ē vt Gellius refert libro. vi. ca. xii. v Tum credo. S. Et rustice et naturaliter Nam nō ante purgat ob iecta: sed alia obicit: vira ri solent. A. Tum credo. Aliud obicit crimen: vt suū dissoluat. x Arbu stum. A. Locū arboribus cōstitutum. Colū. de re agra ria. Qui vineam vel arbu stum conſtituere volēt: se minaria prius facere debe bit. Item alibi. Itaq̃ cui arbutum nouū instituere cordi est. Seminaria vmo rum fraxinorūq̃ parēnt. Ergo seminaria sunt vbi se minant arbores. Arbutū locus quo trāſſerunt iam grandiusculę factę. Semia etiā dicitur nouellę plāte anteq̃ trāſſerantur. Alii putant arbutum contine re arbores qbus vites ad iunguntur. y Mala. S. qua male vteris. dictum ex affectu vteris: vt cum diciſ. Inutile ferrū cingit. z Nouellas. S. Qd̃ sum mū est nefas. nam vetulę cū vtilitate incidunt. Erat autē capitale alienas arbo res cedere. A. Nouellas qd̃ maiori damno accedit. a Calamos. S. sagittas: Nam habent arma pasto res: vt arma amygdumq̃ canē: cressasq̃ pharetras.

b Peruerſe. S. Vel conuerſe ad turpitudinem: aut fuit alius Menalcas nobilis: cuius comparatiōe hunc peruer ſū dixerit. Sic Sal. Sguus iste Romulus. c Puero do nata. A. Theocritus quoq̃ ait in quinta. Hoc cum do natū vidisti tergere. lacon Egregio: si nō nocuiſſes mori d Fures. S. Pro seruis posuit: q̃a furta specia (tu) eſſes. liter seruorū sunt. sic Plaut. Homo es triū lrarum. i. fur. A. Fures. suos intelligit. ab his enī ſepius furta cōmittūt. C. Fures. q. d. quid facient dñi gregum: cum fures hoc audent. Nam furri coarguit eū cū dixit: Et succus peco ri & lac subducit̃ agnis: ac deinde illi furto addit: q̃ ip̃e suis oculis vidit. e Vidi. S. manifesti furri arguit. f Caprum. C. pro hircō (vt puto) posuit. Nam proprie capri castrati dicunt̃ in hoc genere. quemadmodū capri in genere gallinaceo. & vterq̃: quia testibus capri & priua ti ſint. In ſue vero dicimus maiales. In oue pecore ver uecē. In equis cauteriū. Decapro vero & hircō audi Mar ciale. Cum iugulas hircum: factus es ip̃e caper. g Excipere. S. dolo cape: vt excipit incautū. h Lyciſca:

SER. Lycifce sunt (vt etiā Pli. dic) canes nati ex lupis et canibus: cū inter se forte miscenē. A. Lycista dī q̄si lyci scylax. lycos enī lupus dī. scylax vero catul⁹. C. Lycisca nomen p̄p̄riū suę canis. Nā quod ait Seru⁹: nō memini legisse. Scribit tñ Pli. Indos ex tygribus canes cōcipere. Nā cotius tēpe in syluas alligāt foemias. Primo autē et secundo foru nimis feroces putant gigni. Tertio edu⁹ cant. Hoc idē gallos e lupis facere ait. Poteſt tñ eē lycisca a lupo: qui λυκος grece dicit^r. i Proripit. ANT. procul rapit. k Carecta: SER. loca caricibus plena. Carix enī herba est acuta & durissima: & asparago simi

lis. Rem autē de Virg. nūn q̄ lectam: allegorice super fluo intelligūt dicētes ada mase Virgilii Varri poe^r re vxore: quę doctissima fuit: & illi Tragodiā quā fecerat dono dedisse. Illā vero tanq̄ a se scriptā vi⁹ ro donasse: & virum pro sua edidisse. ANT. Carecta. Carex herba est q̄ na⁹ scitur in paludibus: teste Probo. est autē acuta. hinc Maro. libro. iiii. Georgi. Et carice paltus acuta.

l. An mihi. A. Cū negret obiectū aptū crimen repel lere: purgat se. nā cōfessio nē pcedit defensio. qd etiā Fab⁹ meminit libro. ix. in Redderet. A. reddere debuisset. n Caprum: SER. Ideo dixit: q̄a Tra gōdie p̄miū est caper. sed sunt refutādę allegorię in humilicarmine: nisi ex ali qua perditorū agrom nē cessitate pueniant.

o Me⁹. S. debet^r victorię. o Ipse fatebat. C. mihi: quasi dicat. Ipse mihi: hoc est: cum soli & sine testib⁹ essemus. Fatebatur quasi roactus pudore: a quo ne gare. phibeat. Fatemur enim coacti: Conitemur sponte. p Reddere posse. SER. ne suo iudicio superat^r esse videat. CRI:

Sed reddere pos. neg. Fatebatur debitū cum nō adessent testes: sed dicebat nō esse soluendo. q Cantando tu illum. SER. Imperitus peritum. CRIST. In singulis ver bis magna vis est. cantādo: q̄si dicat: ea re cuius tu nullā habes experiētiā. Tu illum: indoctus doctissimū. insur git autem ex indignatiōe quod irati est: et eclipſi vitur. detraxit enī verbum: scilicet vicisti: adhibet etiā interro gationem: quę frequentissime in ore est iratorū. Sic The ren. Ego ne illam: quę illum: quę me quę non:

r Aut vnq̄ tibi fist. cę. ANT. Theocritus quoq̄ ait in quita. An fuit vlla tibi calamis compacta canoris Fistu la: qua pecudes fierent per gramina letę. Nonne tuos can tus dīperdere raucus ineres. s Fistula cera iuncta. C. Potuisti quidem singulas fistulas inflare: vt omnes indocti solent: ex qua nulla videtur erudita musica nasci posse. Plures autem calamos (qd panos inuērum est) cę ra coniūctos: in quibus artificium apparere potest: ne ha buisti quidē. t In triuiis. S. Cōsuetudo ei fuit vt p tri uia & quadriua viularent. & flebile qdā cantarent ru stici in honorē Dianę: ad reddendā Cereris imitatiōem: quę raptam proserpinā in triuiis clamore requirebat. Ea dem enī Diana est ac proserpina. Vñ nocturnisq̄ hecate

triuuiis viulata per vrbes. v Miserum: SER. Triste flebile quale canunt stipulę: & quod congruit ad imita tiōē matris orbatę. x Stipula dispdere. CRI. Placer autem quod dicit Ser. de sacris Dianę: sed possumus di cere in triuiis: id est carnē triuiale. nam mendici qui indo cti sunt: vel stipe in triuiis paruo lucello ducti: ita canunt vt carnē disperdant. Dixit enī disperderetū ex in experi entia ita effluat sonus fistulę: vt non comprimatur debi tus refractus: & conuenientes distinctiones. y Vis ergo: iter nos S. Inter nos. nri cōparatōe vñ nullo iudice p̄sente. postea enī Palēmō ex iprouiso aduenit. A.

Vis ergo. Ordo est. Vis e⁹ go vicissim experiamur: inter nos quid possit vter q̄. z Vicissim S. id est amebōo carmine. Id autē est quotiens hi qui canūt: et equali numero versū vtūtur: & qui respondet: aut maius: aut contrariū dicat. AN. Ego hanc vi tulam. Theocritus quoq̄ ait in quita. Ergo hēdum si forte velis deponere me cum. Nil sacrum sanctum q̄ nihil: nullāq̄ minoris Rem facio: certabo equidē dum victus abibis. Et domitum donec teipsum fcareare canendo. CRIST. Vitulam. Optimū premi um: nam i illa & propter eratem: & propter sexum spes est propagandę fo⁹ bolis. Vitulus autē ita dicitur i genere bubulo: vt in equo & asino pullus. Sed etiam in elephantē vi tulum inuenimus. posuit autem vitulam pro adul ta vacca. Res autem mul ti faciendā: q̄ & bis mul geatur: et (quod rarissimū est) binos alit foetus.

b Ne forte recu. S. Sub distigue: Vt ita intelligā: ne eam vilem existimes.

c Bis veni: vt eā laudare ex foetu: & ex etate videat Male enī questionem mo

uent dicentes: vitulam prauā esse: nec cōgruere vt eā iam enixā eē dicam⁹. S; debere nos iuuenā subaudire: vt sit. ego hāc iuuenā pono vitulā. S; minime ē: nā et vitula a viridiorē etate dicta ē: vt ego: vt paulop⁹ ipse dictur⁹ ē. Si ad vitulā spectas: nihil est qd pocula laudes. Itē. & vi tula tu dign⁹ & hic. Vnde vitula nomen est gratis: ergo poterit parere. d Mulctram. S. Hęc mulctra et hoc mulctare dī. Alii mulctra tempus: mulgendi. Mulctare vero vas esse in qd mulgetur. Bis. mane & vesperi. e Depono. S. In sponsione colloco: sequestro. C Depo no. Deponimus rem cum illam alicuius fidei seruandam tradimus: hinc dicimus boni viri esse reddere depositum. Sic premium certaminis: quoniā penes aliquem seruandū damus: deponere dicimus.

f De grege non ausim. SER. Supra enim dixerat illum pascere aliena animalia: vt Dic mihi Dameta cuiū pec⁹. g Iniusta nouerca. SER. Epithetū generale nouercarū est. CRIST. Nouerca dicitur quasi νενούρην id est noua princeps: Nam defuncta matre pueri illa quę sup inducitur vxor priuigno: noua princeps inducitur ei. Pri uignus autem dicitur: qui prius q̄ illenouę nuptię factę fuerint: genitus sit. C

Et cum clamarem quo nunc se proripit ille:

Tityre coge pecus: tu p⁹ carecta latebas. Da.

An mihi cantando victus nō redderet ille

Quē mea carnibus meruisset fistula caprū:

Si nescis: meus ille caper fuit: & mihi damō

Ipse fatebat: sed reddere posse negabat. Me.

Cantādo tu illū: aut vnq̄ tibi fistula cera

Iuncta fuit: nō tu in triuijs indocte solebas

Stridētī miserū stipula dispdere carnē. Da.

Vis ego: iter nos qd possit vterq̄ vicissim

Expriamur: ego hāc vitulā (ne forte recuses

Bis vēit ad mulctrā: binos alit vberē foetus)

Depono: tu dic mecū q̄ pignore certes. M.

De grege non ausim qd deponere tecum.

Est mihi nanq̄ domi p̄r: est iniusta nouerca:

Bucolicorum

h Bis. SER. Et dum vadit in pascua: & dum redit:
i Alter. SER. Male de priuigno quidā intelligunt: nam
 alter de duob⁹ tm̄ dicūt. ergo intell̄ git de nouerca: nec nos
 moueat q̄ illa sit formia: nā in subauditiōe ponit ea q̄ nō
 possum⁹ dicere: & scim⁹ q̄ quotiēs hec duo genera iungūt
 prepōderat masculinū foeminino. AN. Alter & hēdos.
 De nouerca intelligit: est aut̄ figura alceotheta. i. aliter posi
 ta: seu variatio. vel alceothetis. pmutatio. cōfundit enī ge
 n⁹: vt ibi. Dulce satis humor est depulsis arbut⁹ hēdis: ad
 dulce em̄ qd̄ est neutrū: tam masculina q̄ foeminina red
 didit De hac latius in carmie. **k** Verū id. A. Ordo ē.

Verum. i. sed. quoniam libet
 tibi insanire: ponam id qd̄
 tu teipse facere multo
 maius (appositio) pocula
 fagina. **i** Insanire. qm̄
 tibi. S. v⁹ sub spōsione con
 tendere. Vel quod meli⁹ est
 armia cōponere. Nā insa
 ni dicunt poete. A. q̄ sunt
 diuino conciti furore. C.
 Insanire libet. Putat enim
 insanā nimis p̄ciosum p̄
 gnoscere. AN. indicio. Theo
 criti loco sic est. En hēdum
 depono meū pinguedine
 tardum. Agnū etiā subne
 cte tuum pro pignore pin
 guem. Et meū si nūc au
 des contendere tēmta. Pli
 nius autem libro. xv. c. ly.
 sic ait. Fagis pectines trās
 uersi in pulpa: apud anti
 quos inde et vasis honos.
 Marcus curius iurauit se
 ex prēda nihil attingere p̄
 ter guttur fagmū quo sa
 crificaret. C. Fagina: ex fa
 go: quē arbor in p̄cio erat
 apud p̄ricos.

n Opus Alchimedōtis:
 SER. Laus ab artifice.

Cicero polycleti dicebat esse: fagina dixit q̄l rē maximā:
 AN. Ab artifice tribuit illis dignitatē. CRI. Opus. Recte.
 Nam opus est qd̄ factū remanet: nam dīsest opus fabri
 Vnde enī. iiii. Pendent opera interrupta: minq̄ murorū
 Operatio est ipsa actio. Opa vero labor: & industria q̄:
 adhibet circa agendū. **o** Lenta quib⁹. AN. Ordo est
 quibus facili torno supaddita lenta vitis: vestit corym
 bos diffusos ab hēdera pallente. **p** Torno. C. gr̄cū est
 illi enī ropvov & inde ropvov dicunt. **p** Facili
 vi. SER. Sic legit Donatus: legit etiam facili torno: ad ex
 cludenda duo epytheta quē in latinis sunt vitiosa.

r Vitis. A. Theocritus q̄s ait in prima. cyphum multo
 imbutū tibi nectare binis auribus amplexū ligni redolen
 te sapore Donabo: libris pallens inflectitur amplis. Hinc
 hēdera: hanc circū frondes supaddita vitis. Cum croceis
 hēdere ramo ridente corymbis **s** Corymbos. S. Vug
 sunt hederarū. A. Corymbon rostrū nauis dī: corymbos
 cacumen: oro corymbus. Dicunt aut̄ corymbi racemi he
 dere: vt etiā scribit Pli. li. xvi. **t** Signa. C. Signū ē quo
 aliqd̄ in notitiā nr̄am inducit: vt Signa tibi dabo: tu con
 dita mente teneto. Per q̄ndā deinde similitudinē dicim⁹ si
 gna militaria. i. vexilla: vt Signa pares aqlas: & pila mi
 cantia pilis. Item quēadmodū simulacra picta: tabulas
 appellam⁹. sic ea q̄ celata: sculpta: ficta: fusaue signa dici
 mus. Ergo signa. i. simulacra: hinc sigilla pua: signa. hinc
 sigillaria. **v** Conō. S. Dux fuit: cum nomē dicit: q̄ ga in
 oim ore versat philosophi tacet q̄: nō potest facile ad rus
 ticū peruenire. Dicunt tamen p̄bi. quē ad rusticū p̄nēt.
 ANT. Conon fuit Atheniēsiū dux: de quo Aemilius

probus et Iustinus lib. v. Hic vero de astrologo intelligit:
 Ait enī Probus: q̄ Conō summ⁹ mathematic⁹: de astro
 logia libros septem reliquit. CRI. Conon Duos excellentes
 viros eodem noīe fuisse accepimus. Alterū Atheniensem
 impatorē egregiū: quē respublica sua oībus infulis p̄ficiat.
 Ipse aut̄ sua virute victis lacedemonibus: patriē libertatē
 restituit. Alterū mathematicū insignē quē Probus gram
 maticus summū fuisse scribit. Hic vt refert Hyginus Ptho
 lomeo regi retulit se vidisse cinem Berenices reginē inter
 sidera collocatum. Vnde Catullus. Idem me ille Conon
 celesti numie vidit: & Bereniceo vertice cesarem: Et pro

per. nauta dese ipso ait. Me
 rotat architē soboles bas
 bylonius arops. Oron
 & a proauo ducta Co
 none domus. Itaq̄ pla
 cet mihi q̄ Probo placere
 video. Maronē cū de alte
 ro tāq̄ d̄ astrologo q̄rat:
 Sic Cononē nō exercitus
 ducentis astrorū peritū
 intelligit. Hic de astrologia
 septem reliquit libros.

x Et quis fuit alter. AN.
 Anaximander miles⁹ pri
 mus terrē marisq̄ circū
 descripsit. & spherā insup
 struxit. auctor est Laci
 tius & Strabo lib. xlii. de
 hoc igit̄ intelligendum.

y Radio. S. virga est qua
 geometre lineas indicant.
 Inuenta ē aut̄ Geometria
 quo tpe Nylus plus equo
 crescens terminos cōfunde
 bat: ad q̄s innouādos ad
 hibiti sunt philosophi q̄l
 neis diuiserūt agros. Inde
 dicta est geometria: q̄uis
 nō solū terrē: sed maris ac
 ris et celi spacia metiant.

Significat autem aut ara
 tum aut Pthole. aut Eudo

xum. Radio. CRIS. Virga est qua mathematici lineas
 indicant. Radios etiam solares didimus. Item qui rotas
 curuū interfecāt. Quid. Aurea summē curuatura rotē ra
 diorū argenteus ordo. Item etiā q̄s textores ad telas ad
 hibent. **z** Tpa q̄ messor. De his lae in primo Georg.
a Illis lab. S. Hyppalage: vt date clauibus au. id est nō
 admoui illa labris. q. d. ppter veneratiōem: nōdum sum
 vīsus. C. Censeo nō hypalage vsum ēē: sed voluisse vel ve
 neratiōē qua pocula coleret demonstrare. Nā hmōi reb⁹
 solem⁹ ob reuerentiā poti⁹ labra admouere q̄ illas labris:
 vel morē rusticorū exp̄ssit: qui adeo solent pocula imple
 re: vt veriti ne intermouendū aliquid inde excutiat os ad
 illa demittūt: nō illa ad os attollūt. **b** Et nobis idem
 Alchi. SFR. Irrisio facta ex iteratione: & quē laudat mi
 re in vituperatiōnem trahit. Et nobis. q. d. cui non fecit
 Alchimedon: Tu nō tangis propter reuerentiā: ego quia
 vilis existimo. C. Alchimedon. Non puto autē vt hec di
 cat: quia velit vilitatem asferre poculis: sed vt ostendat se
 non minus acceptum fuisse Alchimedonti. Et quanto
 pluris illa facit: tāto pluris vitula faciēda sit: q̄ illis p̄fert.
c Et molli Achanto. S. quia ille dixerat lenta vitis.
d Amplexus. AN. Theocritus quoq̄ i prima. Preterea
 viridi circum est amplexus achanto pastorale decus.
e Achanto: ANT. Est achantus vrbana herba elatolō
 goq̄ folio: crepidines marginū. assurgentiūq̄ puluionū
 toros vestiens. Duo genera eius sunt: aculeatū & crispū
 quod breuius: alterū leue. Plinius auctor lib. xii. Est autē
 flexibili virgulto. hinc igitur libro. iiii. Georg. Flexi vimē
 Achanti. Est enim arbor: Vnde secundo Georgicoq̄ cit

& baccas semp frondentis Achanti. CRI. Achantus fructus in egypto est semp frondens: sic dicta: quia spinis est plena. f Orpheus. SER. & non secutas. sed quasi quæ adhuc sequuntur. CRIST. Sequentes. Magna artificis laus cum sylvas non dicat: sed sequentes. id est ita sculpras vt videantur etiam nunc sequi: & quasi moueri.
h Nec dum. ANT. Theocritus in primo. Necdum illi labra admouit: sed conditus arca. Intactusq; manet. tanto te munere dignum efficiam: mihi si dulcem cantaueris hymnu. i Vitulam spectes. CRI. id est si animum ad vitule qualitate conuertras.
k Nihil est qd pol. laur. CRI. Non qd non sunt digna laude: sed obruantur ille laudes comparatione vitule: veluti dicimus: lucere quidē lunæ: sed si solis lucem considerem: euauerit lux lune.
l Nuncq; hodie effu. S. quasi diceret: queris excusationē ne ceteris: quia pocula vilia existimes.
m Veniā. S. descendā. C. Veniā qd vo. q. d. quis difficillimā preponas mihi de pmo condictionem: tamē & ad eam descendā. o Audiāt. S. intelligat aliquis.
p Tantū. S. quia suspicatur euictum nō cessurum: cum ante certamen sit iam contumax.
q Vel qui. S. quasi requiritur est: cum subito nērit Palēmon. Alii distinguunt: vel qui venit: bñ autem dubitat: ne eū ipse immisisse videat. Et sit possibile qd ad eius iudicet grām: Hoc etiam Damoceta sentiens dicit:
¶ Nec quenq; fugio. S. id est consensio etiam ad iudicē edictū. Is enī edictū est quē vna ps delegit. r Efficā post hac. A. Lacō comere ingit.
Huc ades: huc tandē ipse veni: nō amplius vnq; post hac efficiam audes contendere cantu. s Quin age. Si quid habes. A. Citius iam fere comata. Res est nō par. Comatas ait Morfoni. Mogna hic res agit: grauius contendim⁹ ambo. t Nec quenq; fu. S. supra in. q. explanatū est.
v Vicine. SER. Conciliat beniuolentiā a vicinitate. Sic Theren. Vt virt⁹ me tua. vel vicinitas: qd ego in propinq parte amiciciū puto. C. Vicin⁹ dī a vico. Vig enī vrbang dicunt vicin⁹: ergo vicinus qui eundem inhabitat vicum.
x Palēmō. A. In Theocriti qnta. Morfona eligūt lacon. & comatas cantātas: & comaras ait. Hūc igit lacon si vis vocitabim⁹ ambo. Quē nunc ipse vides incidere secti leignū. Est nanq; is Morfoni: ante alios iustissim⁹ vnus. Hic adent iudex. y Sensibus imis. CRI. id est pfundis. Proprie enim sensus eas vires animę dicimus: quibus corpora: & ea quę finita sunt percipimus. Hę autē vtuntur instrumentū corporeo. Vt visus oculo: auditus aure. Et quoniam nō nisi per instrumentū corporeum sentiūt: oportet tales sensus finitos esse. Sunt ergo hi sensus exteriores quinq; Visus: auditus: olfactus: gustus: & tactus.

Orpheus in medio posuit sylvasq; sequentes:
Necdū illis labra admouit: sed condita seruo:
Si ad vitulā spectes: nihil ē qd polca laudes: M
Nūc hodie effugies: veniā qd cū vocaris:
Audiāt hęc tantū: vel qui venit ecce palēmon.
Efficā post hac: nec quēq; voce laceffas: Da.
Quin age si qd habes: in me mora nō erit vlla:
Nec quenq; fugio: tantū vicine palēmon:
Sensib⁹ hęc imis: res ē nō parua: reponas. pa.
Dicite quādoq; dē i molli cōsedimu s herba:
Et nunc omīs ager: nūc omīs parturit arbos:
Nūc frondēt syluę: nūc formosissim⁹ annus:
Incipe damoceta: tu deinde seqre menalca.
Alternis dicetis/ amant alterna cameng: M.
Ab ioue principiū musę/ iouis omnia plena:
Ille colit terras: illi mea carmina curg: Me.

Sunt et alii quinque interni. Sensus cōmunis: imaginatio: phantasia: existimatio: & memoria: de quibus alio loco dicemus. Et quoniam etiam isti corporeo organo vtuntur circa particularia: tantū versant⁹. Ratione vero intellectu & intelligentia vniuersalia assequimur. Verum etiam ista duo philosophi aliquando sensum nominant: sed profundos sensus. Et de his nunc intelligit Poeta. Ergo imis sensibus: id est intimē menti.

z Confedimus. C. tanq; enim iudex sedere voluit.
a Frondēt: syluę. S. Reclit ad arbores steriles. nā fruunt de pomiferis dicim⁹.

Describit autē tps qd & de licie sunt in agris. & rustici minus laborant: vt sit duplex ad cālenā inuitatio. b Alternis. SER. quia videbatur iratus qd Damoceta prior locus dābatur. Nam in Ameboro ca mne difficilior est pars respondentis: quia nō pro suo arbitrio dicit: sed maiorem: aut contrariam format responsonē. AN. Alternis: id est alternatum.

c Camoenę. S. Musę a cātu dictę. A. vel qd canūt antiquū laudes. VP qd sine castemēpsides: vt scribit Fest⁹. d Ab ioue principiu. S. vel ab ioue est principium. Vel o musę sumamus principium ab ioue. Ex aratro autē est. Aut enī ek dīos apxō μεσarov δεπαρασπερ επιμην. apph tov δεστai δεδισοναοι μεν αυλαι πασαι βαρροπον αυορμ μεσρν δεεα λαοσκαλιν νεοπαυτνδs dīos κε χονμμεα παυτρε. ANT. Ab ioue autem loco illa quę Macro: libro. i. de som. scribit inferram. Inquit enim deū vero qui nō modo imortale animal ac diuinum sit plenum indyete ex illa purissima mente rationis. sed qd

et virtutes omīs quę illam patrē omnipotentia summitatis sequūtur: aut ipse faciat. aut ipse continuat. Ipsum deniq; iouem veteres vocauerūt. Et apud theologos Iuppiter est mundi anima. Hinc illud est ab ioue principium musę iouis omnia plena. Quod de Arato poetę alii mutati sunt: qui de sideribus locuturus: a celo in quo sidera exordium sumendū esse decernens: ab ioue incipiendum esse memorauit. Hęc ille. CRISTOFE. Ab ioue. Quare principium sit ab ioue: eo melius in sexto Enc. lib. explicabimus. Approuianus tamen vult per iouem et apollinem Augustū intelligi: qui vtriq; templū fecit. Et p Damocetam Cornelium Gallum. per Menalcam Virgilium: c Iouis omia plena. SER. Luca. Iuppiter est quodcumq; vides: quocumq; moueris. Ipse alibi. Spiritus intus alit toraq; infusa per artus. Mens agitat molem. ipse enī est spūs sine quo nihil mouetur.
f Colit. SER. amat. Ceterum superior colitur: nō colit inferiōrē. sic alibi: Vna post habita coluisse famo: id est amasse. Nec mirū si rusticus a ioue sumpsit principium: quem amare terras constat: & habere cantū curam.

Bucolicorum

Et me phoebus amat: SER Aut simile est: quia vnicuique deus quem tolit summus videtur: ut summe deum sancti custos Soractis Apollo: & ita Apollinem Iouit equat: aut dicit: Iupiter amat me: et idem etiam phoebus amat me. AN. Theocritus quoque in quinta. Et me phoebus amat: nunc molli pascitur herba. Me custode aries: veniens quoniam carnea mactem. C. Phoebus. de hoc dicitur loco suo. Est autem color Rhetoricus: qui dicitur Traductio. sit autem cum idem verbum mutatis casibus repetitur: ut phoebus & phoebo. h. Sua. SER. sibi grata. Nam

scimus Daphne Ladonis fluminis archadie filiam ab Apolline adamatam: et terrae miseratorem in laurum euerfam: & hyacinthum ab eodem: & a borea adaeum. at cum illi phoebo magis pronum videret Boreas: dum puer discipulo ludit: discum lacum: in eum retorsit: quo vixit extinctus: in florem sui nominis conuersus est. ANT: phoebo sua. ordo est. Munera sua id est propria: et convenientia Phoebus: qui pro id est lauri et suaue rubens hyacinthus semper apud me sunt. Vel sic: et lauri & suaue rub: hya. (appositio) munera sunt Phoebus. semper apud me: i. Munera. C. idem munus apud nos est quod apud grecos *vespa* significat enim donum & officium. Nam dicit: prestitit munus amico: id est functus est officio erga amicum: & obire munera in rebus dicimus cum prestatamus debita officia: ut pendere vectigal: prestare custodiam: & huiusmodi. Munera etiam proprio exhiberi dicuntur: cum ludi ad illi oblectandum exhibentur.

Lauri. A. Erat laurus spectatissima in monte Parnaso. ideoque etiam grata Apollini: assuetis ex ea dona mittere ianibus & regibus Romanis. Hec plinius libro. xv. AN. Lauri. Daphnes fabula narrat Ovid. quia penei fluminis filiam dicit. Seruius autem Ladonis. hec mutata est in arborem sui nominis. Nam Daphne grece latine laurum significat: hac causa Phoebus laurum sacrum voluit fabule: Lauri autem duo genera a principio ponit Plinius. Dein de addit & plura alia: arbor pacifera est. nam cum etiam inter armatos hostes preteritur: quietis est indicium. Roma neque victoriae nuncia. Hinc Iuue. missa est a caesare Laurus. Additur militum lanceis pilisque. fasces impatorum decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur: quatenus victoria letitiam attulit. Non tamen quia perpetuo viret. nec quia pacifera est preterenda myrto: & olea est. sed quia spectatissima in monte Parnaso. Ideoque grata Apollini assuetis eo dona mittere regibus Romanis: teste Bruto: fortasse in argumentum. quoniam ibi libertatem publicam is meruisset: Lauriferam terram illam oscularis ex responso. Sola ex arboribus fulmine non igitur. Ob has res illi honorem habitum in triumphis potius crediderim quam quod suffimen tum sit cedris hostium: & purgatio: ut tradidit Massurius. Adeo in prophanis vsibus pollui laurum & oleam fas non est. ut ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria arae ve debeant: Laurus manifesto obducit ignes crepitu. Euseb. ait Laurum dicari Apollini: quoniam ignea arbor est.

Vnde & odio demonibus maxime habetur: & qua vltima resonat: quod predicendi vim notat. Tyberius caesar tonante caelo ea coronabatur. Laurus triumphis proprie dicitur gratissima domibus: ianitrix caesarum pontificumque: sola domos exornat: & ante limina excubat.

1 Hyacinthus. ANT. Flos hic maxime durat: Hyacinthus comitatur fabula duplex: luctum preferens eius quem Apollo dilexerat: ut exanimatus cruore edidit: ita discipulorum venis: ut gregarii litterarum ea figura legatur in scripta: Home. autem tres flores laudat Crocon: Iothon: & hyacinthum. Pli. lib. xvi.

CRI. Hyacinthus. fabula pueri nota est. hyacinthus autem flos duplex. Croceus: & ceruleus.

m Malo me. A. Theocritus in quinta. Malo me Clearista petit formosa puella. Et tantum nostras permulcet molliter aures. CR. Malo. hoc pomum greci *μυλόν* dicunt & etiam oues *μυλα*. Hinc ambiguitas nominis in duxit fabulam de malis aureis.

n Ante. SER. late: o At mihi sese offert vltro. S. Plus dicit ex lege amoris carminis. A. At mihi. Theocritus in quinta Infante facit Cratides mihi quum obuius extat: Quicquid mouet flauos candida colla capillos. p Delia. SER. Deliam Alti amica priore volum Alti Dianam quae est dea: et est canis nota per quod venatur: quoniam dea venationis: Nam si ad amica referas hoc dicit. Sic ad me frequenter Amyntas venit: ut canis meis notior sit quam amica Delia. CRIS.

Delia quae praestit canis ad vigiliam nocturnam adhibitus: Ideo nocturna Diana sanguine catuli placabatur.

Parta. ppata i. ano. q. Veneri. S. Amice. A. i. amoris. Ipse locum aeris. S. aeris coloris. A. Theocritus in. v. Aeris viridi capra sub fronde palumbae. Qua donabo mea non immemor ipse puella. A. Aeris. sublimis. s. Cogessere. S. nidificauere. t. Palumbes. Columbae omni tempore parit. Turtur & palumbes. nec plus quam bis. Vita palumbi vel ad xl. annos durare existimat plinius. lib. vi. de aia. C. Palumbes syluaticae sunt: & in arboribus nidificat: quos Aristoteles in libro de aia. bis in anno parere scribit. Idem auctor dicit. Et in egypto duodecies: & plerumque mare & foeminam parit. Octenis annis viuunt. Pli. Columborum duo genera ponit M. Var. vnum saxatile: quod in turribus nidificat: vel villaculmibus maxime timidum. Alterum clementius quod cibo domestico contentum intra limina sanus solet pasci. Ex duobus his fit tertium genus miscellum dictum.

V Aurea mala. SER. Aurei coloris. Frustra autem volumus esse allegorice de. x. aeglogis ad Augustum missis. nam non est necessitas hic allegorie. Ad aures diuum. S. quia adeo dulcia sunt: ut sint digna deorum auditu. AN. Aurea mala. Chrysemela intelligit. Chryson enim aurum dicitur: melon pomum. Theocritus ait in tertia. Rosida mala decem dico. cras altera ducam. x. Missi. S. plus est quam dicere se missurum. y. Non spernis. S. Liptote: id est multum amas. Referunt multi quod allegorice quera quod Augustus contra Anthonium expeditionem sumeret ipsum non duxerit.

² Amynta. S. Græca nomina in as: vocatū faciūt in a siue crescat: vt Pallas pallatis: siue nō crescat vt Eneas Retia seruo. SER. qd in venatiōe minus possidet voluptatis. b Phyllida: S. amicam cōmunem: nam in solis natalis diei sacris licebat voluptati operam dare. In cētis castitas obseruabatur: qd etiā seqnti indicat: cū dicit. c Cum faciam vitula. SER. Figuratiue sic Horatius siue polcat agna: siue malit hēdo. dicit hoc sacrificiū ambulare: q arua ambiat victima: Sic amburbium sacrificium: in quo victima ambit urbem. Antiqui autem: nātalem solum dicebant. Hora. natalis gratæ numeras. In niores natalem diem dixerūt Iuue. Natali coruine die mihi dulcior hæc lux. ANT.

Cum faciā rē. id est qui facio rem diuinā nō oue non capra: sed vitula: tan q dicit. quum vitulā pro frugib⁹ sacrificauero. qd est: quum vitula rem diuinam fecero. Vitula autē dicta: q potens vitę tolerande et ideo hac pro frugib⁹ fieri sacra dicit. qd frugib⁹ vita hūana toleratur. Legito vitula. M. lib. sat. c. ii. Quum faciā vitula. Theocritus in quinta. Quum facies agna nymphas venerat agrestes. Tum properato mihi magnam promittere partem. CRI. Cum faciā vitula. Quēdā sacrorum verba ita amone interpretatus est: vt mutato verbo solo: integer intellectus maneret. Nam vitulari (vt est apd pictorē) est vocelari. Varro in. xv. rerum diuinarum ait. Pontifex quibūdam sacris vitulari solet: quod græci νοιῶντι εἰν dicūt. Hinc Hill⁹ i libro de diis vitulam ait vocari deam quę leticię preest. Pilo ait vitulā victoriā noiari: q post victoriam certis sacrificiis fiat vitulatio. Voluntq nonnulli sic dicā: q causa sit vitę tolerande: ob hoc huic deg pro frugibus (quę vitam sustentat) sunt sacra. Vñ

hic vitulam pro vitulatione dixit: Tamen alii legunt vitula in ablatiuo. i. sacra, non alia hostia q de vitula. d Et longum. S. Longe nomen pro aduerbio: vt toruū clamat. e Vale inquit lolla. SER. lolla vñ duo habebat nomia: vt vocaretur lolla & Menalcas. vñ vt laudaret denominauit eum lollam ab lolla optimo pastore: Vt virum fortem Achillem. adulterum paridē nominamus. Vale inquit. le corripit sequens vocalis: vt te Cory dono Ale. AN. Vale inquit. nulla sit hic synalipha. f Triste. AN. pro tristis res. per alleothecam. de qua superius. C. Lupus: de hoc in sequentibus dicitur. g Depulsis. SER. a lacte prohibitis: vt depulsos a lacte domi qui clauderet agnos. AN. a lacte remotis: quod fit vbi hēdi trimestres sunt facti: vt scribit Varro. h Arbutus. Adde hac lege Plinū lib. xv. & xxiii. CRI. Arbuti radices valent contra pestem: pomum similitudinem habz cū fragis. hoc duobus noib⁹ appellat græci κόμσπον et με μεκκλον. Iuba auctor ē: quinquēgenū cu

bitorū in Arabia esse arbutos: i Pollio. SER. Blantur patrono. quē Horatius historiarum: & Tragediarum scriptorem ponit. Nam in secundo carminū de historicis dicit. Periculose pleni opus Aleg tractas. Item paulo post. Paulum seuera musa tragedię desit theatris. Pollio alii per duplex. Ii scribunt vt prima producat. Alii autem per simplex: vt Polio. k Pierides vitulam. SER. pascere diu armēta: quia legit nostra carmina. Vel nutrit te ei vitulam pro premio. AN. Pierides dicte sunt musę: a pierio monte: vt scribit Festus. Est autem Pierus mōs Thesalię: qui ad Macedoniā ptendit: auctore Plī. lib. iiii. In Hesiodi autem theogonia legitur ex Ioue & Mnemona

syne musas in Pieria natas. Ergo non dicte sunt a pieri natabus: vt qdaz aiunt. D: musis aut plurā legito apud Diodorū libro. i. & lib. v. C. Pierides: musę a pierio monte: in quo ex Ioue et mne mosyne natę sunt. vnde Hesiodus μοῖσσι τῆς Περίας οἱ Ἀννικίδιον. Cui Conueniēs autem est vt musę potę vitulam nutriat: id est premiū dent.

l Noua. S. id est miranda. A. Miranda cū nunq talia facta fuerint. Fuit autem tragedię scriptor: vt meminit Horatius supra Ode prima secundilibrī. m Noua. S. augeget. Nam ille vitulam dixerat. n Pedibus qui spargat harenam. ANT. Id tauri pugnaturi faciūt Vnde Maro libro. iiii. Georgicorū ait. Ventosq la cessit icibus: & sparsa ad pugnam proludit harena: o Gaudet. S. scilicet venisse. perueniat autē ad consulum post Dalmaticum triumphum: deulctis Salonis vrbe Dalmatię. Hora. Cui laurus eternos honores Dalmatico peperit triumpho. de hoc habetur in sequenti alegloga. p Rubus. S. Hic frutex mora fert. q Amomū. SER. Flos est assyrię. Luca. Vicing

messis amomū. ANT. Amomi vna in vsu est: frutice venoso: palmi altitudie. carpiturq cum radice. nascitur in Armenia: in Media: & in ponto. Plura Plī. in libro. xii. Diasco ait: q Amomū gen⁹ est odoratissimę herbe: cuius frutex similis est botro. coloris rufi: circum circa folia ita & copiosa sunt: ex thyrso botrosū semen redditur. Florem habet album. C. Amomum est frutex in circuitu cuiuslibet arboris nascens: ramulos habens siccos & duros: et virgulis affimiles: coloris subrufi: circa quos folia copiosa ex thyrso botrosū semen reddens: & sibi connexum: album veluti violę foliis similis pruinę. id triplex est. armenicum quod ceteris prestat aurei coloris vel fului: odoris boni. Alterū medicum. Tertium ponticum. r Qui bauium. S. pro pena sit vt qui nō odit Bauium malum poetam: amet Meuiū peiorē illo. Hi Virgilio Horatio q inimici fuerunt. Hinc Horatius in epod. Mala soluta nauis exit alite: ferens olentē Meuium. AN. Qui bauium nō odit Asteismos est: i. urbanitas. Asteizo iocor.

Bucolicorum

putatur autem id quicquid rustica simplicitate caret: & facta satis vrbanitate exponitur: vt qui Bauu non odit amet carmina Meui: id est pro pena ei contingat: vt diligat Meui peiorem poetam. nam Meuius et Bauus: pelli simi fuerunt poetę. Eusebius autem scribit qd Marcus Bauus poeta qd Virgilius in bucolicis notat in Capadocia mortuus est. s. Atq; idem iugat vul. SER. Faciat q contra naturā sunt. t. Vulpes. C. dicitur vulpes quā si volipes. hoc animal in creta insula non est: sicut nec lupus: nec serpens. x. Fraga. S. mora quę in ipsis herbis nascuntur. Ideo dixit humi nascentia: CRIS. Fraga

herba quę illa fert: fragrantia dicitur. y. Frigidus. C. noxius. nam vitę aduersat frigus: vel quia frigide sit naturę: v. frigidus. z. Hinc latet anguis. S. Allegoria est. nā videtur hoc ad Mantua nos dicens: qui versabantur inter armatos milites qui vt anguis mortē in ferre possunt. CR. Latet anguis. Euridice dñ herbas perambulare: calcauit inscia latētem serpentem: cuius morsu perit: Sed iam loco prouerbii ē ne quid inter res letas noxium nobis incautus eueniat. a. Partite. SER. Partite: phibere ne procedant. c. Non bene ripe. S. hoc allegorice: nam post receptos agros: pene ab Arrio Centurione interemptus est: nisi se precipitasset i fluuiū myntū

c. Ipse aries. AN. placet magis vt simpliciter accipiat qd allegorice: quod indicat etiam illud. Ipse vbi tempus erit omnes in fonte lauabo. Est enim Theocriti in quinta: vbi ait: Felicem sperare diem

vitęq; capelle. Cras ego vos omnes sybaritis fonte lauabo. CRI. Aries mas est non castratus qui oues salit. Qui vero castratus est: & propterea inutilis veneri: veruex dicitur: quoniam in eo versa sit natura.

d. Vellera. A. a vellendo dicuntur. nam prisca ouium lanas nō tondabant: sed vellebant. e. Tityre pascentes: Noli o Mantua nunc quicq; agere de repetendis agris. nā ego cū tempus adierit lauabo omnes: id est purgabo apd cesarem: cum ex Actiaco bello redierit.

f. Reice capellas. SER. Proceleumaticus pro dactilo: vt genua labant. g. In fonte. S. Nam cum ipse per amicos cesaris veluti periuulos quosdam. agros suos meruerat. Nunc autem mantuanis beneficium dicit se ab ipso imperatore: veluti a fonte merituū.

h. Cogite: scilicet ad ouilia. i. Precepit. SER. preoccupauerit. Nā frigori augetur lac: calore minuit. ANTO. precepit: attraxerit. k. Frustra pressabimus. C. id est quis vehementer premamus: tamē frustra erit. Est autem pressio frequētatiū a premo. l. In aruo. AN. In antiquissimis textibus: eruo et aruo legi: in illo summi pontificis aruo est per a: plures autem habent eruo p e. Est autem eruum leguminis species: simile pīso: quod amplius qd vicia runcatur.

Sufficiunt singulis bouum iugis modii quini sati. Martio mense satum: noxium esse bobus aiunt. Item in autūno grauedinofum: innoxium autem fieri primo vere satum. Auctor Plini libro. xviij. meminit idem Columella li. ij.

Vbi ait etiam: qd eruum letatur loco macro nec humido quia luxuria plerumq; corrumpitur. Per hęc autem verba optime exponemus: pingui eruo: id est leto. C. In eruo antiquus habet codex: & non aruo. Dicimus enim eruum et eruilam leguminum genus: quo M. Varro pecus pinguecere. scribit. m. Vix ossibus herent. S. vix ossa eorum coherent. AN. Vix zc. Theocritus quoq; in quarta: Nanq; volunt prati teneris iam pascer herbis. Illa adeo macra est vitula: & vix ossibus heret.

n. Fascinat. SER. Dicit causam maciei: & per transitū pulchrum se habere pecus significat: quod vitę meruit

fascinari. AN. Fascinat: laudando decipit vel degrauiat: Fascinat & fasciando nominatur: vt Festus ait. Plinius autem libro. vii. capitulo. iij. scribit in Aphrica esse familiam quasdam effaschantiū: quarum laudatione intereant arata: arefcāt arboris: emoriantur infantes: Esse eiusdem generis in tryballis et illiris: q visu quoq; fascinent: interi: mātq; quos diutius intueantur. iratis precipue oculis: quod eorum malum: facilius sentire impuberes: Nora illius esse qd pupillas binas in oculis singulis habeant: scemias quidē omnes vbiq; visu nocere: quę duplices pupillas habeant. Cicero quoq; auctor est. Hęc & plura Plin. et Gellius. Fascinat. C. a greco ē hoc verbum. Illi enim Βυκόνην uoc dicunt. Est autem fascinatio morbus qui ex spiritu fascinantis: p oculos fascinati ad corpus ingressio peruenit. Spiritus enim a cordis calore ex puriori sanguine genera-

tur. tales autem sunt in nobis spiritus: qualis est sanguis humor. Spiritus autem similes sibi radios per oculos qsi per vitreas fenestras emittit. Cor enī suo perpetuo quodam motu: proximum sibi sanguinem agitans: ex eo spiritu in totum corpus: perq; illos scintillas per membra diffundit quidem singula. per oculos autem maxime ad altissimas partes: cum sit leuissimus: maxime euolat spiritus. Eiusq; lumen per oculos (cum perspicui maxime nitidi sint) maxime emicat. Nam qd aliquod lumen in oculis sit. patet ex eo qd quidam brutorum oculi in tenebris micant. Quin & Augustus Octavianus adeo lucidos oculos habuisse fertur: vt cum acius quemq; intueretur. cogeret quasi ad solis fulgorem oculos submittere. Tyberius quoq; etiam & in tenebris vidisse. Trāquillus auctor est: sed ad breue & cum primū a somno patuissent. Q. aut radius ab oculo emissus vapore spiritalem fecit trahat: & vapor sanguinē: ex eo iam perspicuum est: qd lippi rubentesq; oculi: radii sui emissionē: eos qui vident eodem morbo cogunt laborare. Hoc enim indicat: radium vscq; ad obuium illum protendi: et cum radio vna vaporem corrupti sanguinis emanare: cuius contagione oculus spectantis inficiatur. Refert Aristoteles mulieres menstruo affectas: intuitu suo speculum sanguine guttis sepe foedare. Est enim vapor sanguis: sanguis quidem tenuissimus: qui aspectum fugit oculorum: sed i speculi superficie factus: crassior iam appet. Hoc in rariori: aut min⁹ testis

Atq; idē iugat vulpes: & mulgeat hircos: Dā.

Qui legitis flores: & humi nascentia fraga

Frigid⁹ o pueri fugite hīc: latet āguis i her. M.

parcite oues nimiū pcedere: nō bñ ripe (ba.

Credit: ipse aries etiā nunc vellera siccāt. Dā.

Tityre pascentes a flumine renice capellas:

Ipse vbi tēpus erit: oēs in fonte lauabo. Men.

Cogite oues pueri: si lac pceperit estus:

Vt nug: frustra pressabim⁹ vbera palmis. Dā.

Eheu qd pingui macer est mihi taur⁹ in aruo:

Idē amor exitiū ē pecori pecorisq; mgro. Mē.

His certe neq; amor causa ē: vix ossibus herēt:

Nescio qs teneros ocul⁹ m fascinat agnos. Dā

materia non efficitur: quia in ea penetrat aut dissipatur ra-
dius. Non ergo mirū: si patefactus & in aliquē intentus
oculus: radiorum suorum aculeos in aduersos oculos in-
culatur: & vna cū aculeis qui spiritui vehicula sunt: san-
guineū illum vaporem quem spiritum nominamus in-
uehit. Hic violentus aculeus diuerberat oculos. & cum a
percutiente corde incitatur. percussū precordia quasi regio
nem propriam repetit: & cor vulnerat: neq; eius duriori
dorso hebescit: redit in sanguinē peregrinus hic sanguis:
& cum ab ei⁹ qui sauci⁹ est alienus sit: sanguinem eius
propriū inficit. Infectus autem sanguis egrotat. Hec
egrotatio fascinatio est: q̄
icirco magis nocet tene-
riori etate: quia illius cor-
da cum molliora sint: mi-
nus resistunt ferienti. &
magis leduntur: dixi vt
potui hac verborum bre-
uitate: vñ sit fascinum.
Addam illud. fascinum
pro membro posuit in
priapeia Maro: vt priape
quod sis fascino grauis
tenero. Et paulo infra.
Placet priape: qui sub a r
bonbus comis Soles fa-
cum reuincit⁹ Pampino
caput Ruber federe cum
rubente fascino.

o Dic quibus. ANT.
Omisso canendi studio
ad enigma diuerit: quo
decentius cantum absol-
ueret: ne victus esse vide-
retur: ne item in infinitū quodammodo canere cogere-
t. Et eris zc. S. Relicto certamine. pponit enigmata.
q Apollo. S. Quia in rebus incertis est opus diuinationis
ne. AN. Apollo cui diuinandi potestas. Macrobi. lib. pri-
mo satur. scribit: q̄ diuersę virtutes nomina diis dederūt.
virtutem igitur solis (quę diuinandi curationiq; preest)
Apollinem vocauerūt. Quę sermonis auctor est: Mercuri
nōmē accepit. r Celi spaciū. SER. alij dicunt sepul-
chrū intelligi Celi luxuriosi cuiusdā. Qui venditis oib⁹ re-
bus et cōsumptis tñmō sibi spaciū referuauit qd sepul-
chro sufficeret. Et voluisse eū errorē facere ex celi & celi si-
militudine: vt sit. Dic mihi: vbi nā sepulch⁹ Celi? Alii pō-
vōiūt puteū significari q̄ ē in Syene egypti parte: quę p̄
altū effoderunt: vt pharent locū illum esse solum quē sol
recto intuitu irradiaret. Nam. viii. kalendas Iulias die
quando in centro suo est sol: tam imām q̄ summā putei
partem irradiat. Sed neutrū conuenit rustico. Ergo de q̄li
bet puteo intelligas: in cuius fundo qui est: tantū celi spa-
cium videt: quāta est celi latitudo. A. In ethiopie sine Sye-
ne est insula. C. M. passuum ambitu: vt scribit Pli. libro
quinto. Strabo quoq; libro. xvii. docet q̄ in ipsa Syene pu-
teus quidā est: qui estiuum indicat solstitiū: quonā hęc
loca circulo tropico sunt subiecta. & in meridie vmbilū
cos faciūt sine vmbra: & sol sup̄ verticem ibi manentib⁹
habet. Vnde necesse est in puteos (quāq; pfundissimos)
vsq; ad aquam radios iaci. Itēq; de hoc puteo intelligere
poteris: & de quocūq; alio. nam in fundo cuiusq; putei
manentibus: celum nō videbitur nisi p̄ aditus magnitudi-
dine. s Vlnas. S. Vlna spaciū est inquantū vtraq; ex-
tendit man⁹ dicta vlna οὐτο τοὺν κολεῶν id ē brachiis
hinc λευκο λευκον p̄n dicē. Licet Sueton⁹ vnū cubi-
tum esse velit tantūmodo. Olene olenes: vlna dicē. estq;
vt aiunt vtriusq; man⁹ extēsiō: vñ magis vnus cubit⁹ tñ.
t Dic. SER. Cum obiectū soluere non potuit: ipse aliud
obicit. v Quibus in terris. S. Captiose hoc dixit. nam
hyacinthus vbiq; nascitur: qui natus est primo de hya-
cinthi sanguine. postea de aiacis: licet & Ouid. docet. Est

Dic quib⁹ i terris (& eris mihi magn⁹ apollo)
Tris pateat celi spaciū: nō ampli⁹ vlnas: Mē.
Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascant⁹ flores: & phyllida solus habeto, pal.
Non: nostrū inter vos tantas cōponere lites:
Et vitula tu dign⁹: & hic: & quisquis amores
Aut metuet dulces: aut experietur amaros.
Claudite iam riuos pueri: sat prata biberunt.

autem rubrū quasi lilium: designans primam hyacinthi
litterā. x Noia regū. S. Non q̄ ipsi reges: sed q̄ regū
filiū. vt magnum regine: sed eni miseratus amorem: cū de
ariadne diceret pasiphaes regine filia. Alii dicunt regū p̄
regis. Sic Theren. Non perpeti meretriciū contumelias: cū
de vna loqueret. Nā flos iste hyacinthi tñ: et non Aiacis
nomē retinet. Tamē hęc enigmata (sicut fere omia) carēt
aperta solutiōe. A. Nomina regum de hyacintho flore in-
telligit: de quo iam dixim⁹: habet eni in foliis hya. quod
etiam Ouid. in Metha. docet apertius. y Phyllida so-
lus. S. quod plus est habere solam amicā cōmunē q̄ eis

apollinem: nā esse apoli-
nem impossibile est qd
ille p̄miserat: hic p̄o possi-
bilia pollicetur.

z Non. S. scilicet ē ver-
strū. sed iudicis cōponere
lites. A. Non: Hic fiat co-
lon: vt dicamus Nō. s. ve-
strū est: sed nostrum qui
iudex sum cōponere zc.

a Componere. s. fini-
re: vt antedīē clauso cō-
ponet vesper olympo.

C. Componere finire. vt
hic: Item tranquillū red-
dere: vt Sed motos pre-
stat cōponere fluctus. Itē
comparare Salusti. vbi
Metelli dicta cum factis
cōposuit. & illud: Sic par-
uis cōponere magna so-
lebā. Itē ornarent Dulcis
cōpositis spirauit crinib⁹

aura. Item cōiungere: vt componens manibusq; manus

atq; oribus ora. b Et vitula tu dign⁹. A. In Theocriti
quinta vbi lacon & comaras acerbe certauerūt. alter vict⁹
est. Ait eni sic: Morson iudex. Laconē morson iubeo reti-
cere: qd ipm Nuncio deuictū: mea sic sententia poscit. Do-
tibi lanigerum pignus certaminis agnum: Quem nuper
docta meruisti voce comata. In sexta autem egloga: vbi
Dametas et Daphnis amici cantauerūt: Deuict neuter:
neuter superatur abiit.

c Et quisq; s. Et tu & hic
digni estis vitula: & quisq; similis velti est. Nam sup̄
vnus dixerat. Triste lupus stabulis: maturis frugibus
imbres: Arborib⁹ venti: nobis Amaryllidis irē. Item al-
ter. dulce fatis humor est: depulsis arbutus hęcis. Len-
ta salix foeto pecori: mihi solus amyntas. ad cuius ama-
toris similitudinē pertinet. Aut metuet dulces. Nāq; hic
Menalcas & amabat & amabat: sed tanq; prudēs time-
bat: ne vnq; possēt amor ille dissolui. E contra Damocetas
amaritudinē amoris expertus fuerat ex amicę amarylli-
dis iracundia d Metuet dulces. timebit pro dulcibus
ne eos amittat. e Aut expietur amaros. A. vti damoe-
tas scilicet. nā dixerat. Triste lupus stabulis.

f Riuos claudite. S. Exierat eni vt iuberet puer⁹ vt arua
irigarent. quod illis cantantib⁹ factū est Et reuera dicē
riuos claudite: Vel dixit allegorice: claudite: id est desinite
cantare. nā iam satiati sumus audiendo. AN. riuos: id est
ora. G. Riuos: nam e p̄p̄inquo flumie dedicunt⁹ riuū: qui
bus irrigant⁹ prata. Vnde dicim⁹ deriuare flumina cū ex
aluelo per riuos ducunt⁹. g Prata. A. aures. C. Prata di-
cantur quasi parata: quia sine cultura fructum reddunt.
Solutū expectat: dū herba crescere desūt: & estibus arescere:
tunc obsecatur: vt p̄pareat furcillis versat. Remoto foeno
futilienda sunt prata. i. falcib⁹ consecrāda q̄ fœni sic p̄terire
sunt. & q̄i herba tuberosum reliq̄rūt campū. a q̄ fecit
arbitrat⁹ Varro dictum esse scilire prata. h Biberūt.
ANTO. Hauserunt. audiuerūt. Est enim allegoria quā
Fabius libro. viii. inuersionē interpretatur: vt aliud verbis:
aliud sensu ostendat.

C iiii

Bucolicorum

poeta solus in laudem pollionis & Salonini filij. Aegloga quarta.
 pollio quarta tuas laudes & fortia facta: Altius hic canitur: celebratur pollio: Cesar
 Atq; Salonini fata immatura recenset, Alter: & hic secli venturi scribitur ordo.

Sicelides muse. S.
 Asini Pollio du-
 ctor germanici
 exercitus: capris
 Salonis vrbe in

Dalmacia: meruit lauream
 deinde consolatus: & eo-
 dem anno suscepit filium:
 quem a Salonis capris Sa-
 loninum vocavit. huic Vir-
 gili Genethliacon dicitur:
 qui statim natus risit. quod
 parentibus omen fuit infelicitatis. Ipse enim inter primor-
 dia extinctus est. Sicelides grecum: nam latine Sicilienses
 faciunt: id est Theocriti. Nam Theocritum (qui Syracusanus
 fuit) imitatur. AN. Sicelides. In antiquis etiam pluribus te-
 xibus: & in illo qui in summi pontificis bibliotheca ma-
 ioribus characteribus scriptus est Sicelides per e non per t;
 legi: quod grece dixit, illis enim Sicilia: nobis autem Sicilia
 dicitur. Celebratur hic Asinius Pollio qui orator & consu-
 laris: ut docet Eusebius: de quo latius in Alexi. Fuit hi-
 storiarum & Tragediarum scriptor: qui & de Dalmatis
 triumphavit. Unde Hora. Ode prima secundi voluminis
 ad eum scribens. Cui laurus eternos honores Dalmatico pe-
 perit triumpho: Laudat ibidem eundem a prudentia: a dignitate:
 honore: ab eloquentie viribus. Dicunt alii a Salona Dal-

Sicelides muse pau-

lo maiora canamus.

Non omnes arbuta iuvant: humilesq; myrice.

matie vrbe capta: suscep-
 tum filium Saloninum
 vocasse: qui & si parum
 vixit: hic tamen a Marone
 cum patre celebratur. sed
 laus ipsa talis est: quod sepe
 ad Augustum quoque re-
 ferenda est: ut suo loco do-
 cebimus. preterea in Stra-
 bone legisse memini: Sa-
 lone Salonarum. In Plin-
 io Salona salone. Itaque

non recte Solong per o. in prima syllaba dicitur. Sicelides
 muse: quod Theocrito syracusano fauistis: seu o Theocriti
 cantus & carmina. Sicelides. CRI. Deprecat errores
 si paulo sublimius quam pastoris res requirit canat. Dix-
 it autem Sicelides & non Sicilides. Nam cum usus sit
 patronymico nomine: quod potius grecum quam latinum est:
 deduxit ab eo quod est Sicilia: ut dicunt greci: & non si-
 cilia: ut dicunt latini.

b Paulo maiora. S. Non multo. Nam licet hec egloga
 discedat a carmine Bucolico: tamen aliqua operis apta in-
 ferunt. c Arbuta. AN. id est minima et humilia. C. Cum
 proprie arbutum sit locus consitus novellis arboribus: quod ex se-
 minario avulsae sunt: seminaque appellantur. voluit notare hu-
 miliores arbores, d Myrice. S. Virgulta humilia sunt. A.

Myrice genus est fruticis: quam alii tamaricen vocant. Auctor est Plinius libro. xiii. Idem quoque. xxiii. sic ait. Myrica quæ & Tamaricon vocat Læneus: similis est scopis amerinis. arbitrantur quidam hanc esse tamaricæ. vulgus infœlicem eam arborem appellat: quoniam nihil ferat: nec feratur vnquam. Hec ille. CRI. Myrice. Virgulta non multum a genestis distantes. Sylvas. A. altiora. C. Sylvas. nam in præcio fuit pastoria & agricultura. f. Sint. A. Sint et sunt in antiquis est: in illo summi pontificis. sint ponitur. g. Consule. A. Pollione scilicet. h. Cumge. SER. Sybillæ quæ cumana fuit. hec secula per metallâ diuisit: & dixit quo quis seculo imperet: & solem vltimum posuit: id est decimum. Vnde ait: Tuus iam regnat Apollo. Dixit etiam finitis seculis omnia renouari: quod et Philosophia colligit: quod exacto magno anno: omnia fide ra in ortus suos redeunt: & rursus referuntur eodem motu. Si igitur idem est secundum motus: omnia quæ fuerunt habebunt reiterationem. Nam vniuersa ex astrorum motu pendet. Hinc dicit reuerti aurea seculâ: et omnia iterari. A. Cumge in campania sunt antiquitate cunctas et Si ciliæ & Italiæ vrbes antecellit vrbs ipsa. Plura legito apud Strabonem libro. v. & apud Dionysium libro. vii. Ibidem autem Sybillæ sacellum erat: sed eius quæ Romæ quinquagesima olimpiade inter fuit. cuius quoque librum ad Corneliū vsque Syllam: pontifices Romani consulebant: tunc vnacum Capitolio igne consumptus est. Auctor est Solinus. Meminit autem Gelius libro primo: capitulo. xix. Sed laus Dionysii libro quarto. CRI. Vltima cumge: id est vltimum seculum ex quattuor seculis quæ prædixerat Sybilla cumge. Verum de Sybillis dicemus in Encli. Quod autem ad hunc locum attinet: Sybilla cumge fuit e cumâ quæ vrbs est in locrensi agro: qui est Ioniæ. Asiæ minoris: quam aliqui viciniam re loci Entheam appellant. Hec vt ponit Seruius profecta in Italiam: multa de Romanorum fati vaticinata est. Sed vt ostendit Augustinus: multa etiam de Christiano est vaticinata. Cuius versuum (vt ostendit Phocianus) capita ita se habent: vt primæ litteræ conficiant in IESU CHRISTO. ROS EOVS VOS EOVS IESUS CHRISTUS DEI FILIUS SALVATOR. Hec illud de virginis oriturum prædixit: verum Maro istius Theologie ignarus: ad Octavianum felicitatē referens: virginem iusticiam: a qua sit Octavianus quæ appellat: ἀπολλυεικ id est solem. Nam nostri quoque natum esse solem iusticiæ Christum dicunt. Prisci vero prima secula aurea: id est ab omni vitio pura fuisse dicunt. & in illis virginem: id est iusticiam cum hominibus habitasse. Teste quoque ipso Virgilio asserunt. i. Eras. A. vltima intelligitur. Vñ ait inferius. Quo ferrea primum desinet: ac toto surget gens aurea mundo. nam ab integro seculorum nascebatur ordo. Probus etiam scribit: quod Cumana Sybilla post quattuor secula nouam generationē futuram cecinit. k. Ab integro. S. denuo. l. Sedorum nascitur ordo: AN. Ex dictis Cumge Sybillæ hec poeta sumpsit: quæ quidem omnia de Christo prædixerat. Vnde & Gregorius in moralibus ait. Christum iudeorum vocibus prophetari: qui pro vtrorūque salute venerat. Et bene quidem ab integro. quoniam Christi aduentu cessarunt vetera plurima: nouaque alia instituta sunt: cessit et ciuiliū bellorum furor. Natus est enim (vt Eusebius scribit) anno imperii Augusti quadragesimo secundo. Virgilius autem Brondusii perierat anno imperii prædicti decimo sexto. Itaque Christum minime vidit. Sed in Augusti Pollionis laudem illa

quæ de Christo Sybilla prædixerat: hic inferuit: credebatur enim futura esse vt reuera fuit. m. Iam redit & virgo. ANT. Ideo redit dixit: quoniam virgo (teste Hesiodo) Iouis & Themidis filia: teste Arato: astra et aurore. quæ in aureo seculo fuerat: eorūque princeps: propter diligentiam et exactam iusticiam appellata: in celum recepta fuerat etate genea. auctor Iginus. C. Seculorum ordo. Hec igitur secula iam sua etate rediisse. iam nunc testatur Maro: Quod etiam mathematicè dictum esse potest demonstrari. Nam apud Hebreos insignis astrologus Abraham: scripsit septem esse planetas: et septem angelos esse illorū ductores appositos: scilicet Caphphiel Saturno: Sargiel Ioui: Samael Marti: Amael veneri. Micael Mercurio. Raphael soli. Gaurici lune. Quemlibet autem illorum ducere mundum annos trecentos quinquaginta quatuor. & menses quattuor: fuisse sequi ordinem: vt primus Saturnus duceret. quia hora Saturni creati sunt sol & luna. Post saturnum duxit venus: post venerem Iupiter. Ioui successit Mercurius: & illi Mars. Marti Luna: itaque ducatus omnium istorum septem: absumit annos circiter septuaginta octo supra duo milia & quadringentos. Quod si secundo peragatur huiusmodi ducatus: perueniet

ultra annum sextum: ac quinquagesimum supra quattuor milia ac noningentos annos. Sed Maro floruit anno. a munda condito fere sexagesimo supra quicquid milia ac centum annos: ex quibus omnibus perspicitur: quod tunc tertio iam regnabat Saturnus.

n. Virgo. SER. Iusticia quæ erigone fuit: Permisit autem laudes tam pueri: quæ Pollionis quæ Augusti. nam felicitas temporis ad imperatoris pertinet laudes.

o. Redeunt Saturnia regna. ANT. id est aurea secula quæ quondam Saturno regnante in latio fuerunt quo tempe fides: iusticia: & omnis virtus colebatur: & tellus per se dabat omnia: non bella: non enses erant: ver erat æternum. Suetonius autem scribit fuisse quondam: vt omne tempus a primo diuinitatis usque ad exitum eiusdem Augusti seculum Augustum appellaretur: vt ita in Fastos referatur. Redeunt saturnia reg. Id dixit Maro: quoniam vt scribit Lilius Augusti tempore post bellum Actiacum clausum est Iani templum: pace terra. marisque parata. Et vt Lucius florinus etiam scribit. Augustus ipse conuersus ad pacem: Primum in omnia mala: & in luxuria fluens. seculum grauibis: seuerisque legibus coercuit. merito ergo redeunt Saturnia regna dixit.

p. Noua progenies. ANT. Id etiam Sybilla prædixerat de Christo loquens. Maro autem de filio Pollionis intellexisse voluit: vt amico gratificaretur: nec intelligas de Augusto: quoniam dicit: Modo nascenti puero etc. Et postea. Tuus iam regnat apollo. Per quem Augustum ipsum intelligit. Nam vt Suetonius scribit: acclamatum est Cæsarem esse Apollinem. Item estimatur Apollinis filium: quoniam Augustus mense decimo natus esset. CRI. Noua progenies: Quod Sybilla de Christo prædixit: hic ad Octavianum refert. Noua ergo in Christo: quia natus est ut sa est in terris progenies: quæ esset deus & homo. Sed noua in Octauiano. id est admiranda. propter orbem illo regnante omni ex parte pacatum. Vel noua quasi genus nouum hominum renascatur.

q. Celo. SER. vt videantur homines non e mortalibus nasci: sed ex numinibus celo labi. Et hinc colligit fore aurea secula: quod Augustus imperat: quod talis natus est puer: quod consul est Pollio.

C V

Bucolicorum

r Quo ferrea. SER. scilicet nascente. nam dicit faue lucina: cuius ortus secula immutabit: aureis scilicet ferrea.
s Lucina. S. Diana. Hora. Siue lucinam probas vocari. Therentius. Iunonem Lucinam dixit: ut Iuno lucina feropem: tamen ambiguum sunt. A. Lucina. luna (ut Varro inquit) nascentium dux est. hinc ab iugando & luce. Iuno lucina dicta latinis. Ipsa enim mensibus actis in lucem producit infantes. **t** Tuus apollo. SER. Vltimū seculum ostendit quod Sybilla solis esse memoravit: & tangit Augustum: cuius simulacrum factum est: cum Apollinis omnibus insignibus. AN. Tuus iam reg. apol. Dixit enim Sybilla: vltima gēte regnaturum Apollinem: quod intelligendum erat. ut vult Maro de Augusto. Nam (ut ostendimus) Apollo dictus ē. et Apollinis filius existimatus. CRI. Tuus: scilicet frater. nam Lucina diana est solis soror. Apollo puero per Apollinem Octavianum intelligendum esse: qui sit veluti alter salutaris sol orbi infusus. Vel propter iusticiam quę per solem exprimitur: appellat Apollinē: et per hoc nomen reddisse Saturnia secula: quibus iusticia habitavit inter mortales. Est etiā Apollo: quia suo splendore orbis totus illustratus sit. Quin & alibi inducit Apollinē Octavianum in bello Actiaco fauentem: ut actius hęc cernēs arcū intendebat Apollo. Nec placet quod ad Apollinē referatur. ipse enim non regnavit.
v Adeo. ANT. certe.
x Inibit. T. exordium suū mer: scilicet aureū seculū.
y Pollio. AN. Pollioni blanditur: cum eo consule dicat aureum seculum initium sumere. **z** Magni menses. SER. Hoc dicit quod Iulius et Augustus menses in honore Cæsaris & Augusti ceperunt vocari: cum antea quintilis & sextilis dicerentur. & hoc etiā ad augmentum auri seculi. AN. Magni menses. de quibus legit Macrobius in libro primo saty. CRI. Magni menses: per placet Seruiana sententia. Vel magni: id est admirabiles propter aurea secula. **a** procedere. A. Vltius ire.
b Te duce. S. Vel augusto: vel Pollione: ut Salonino: **c** Sceleris nostri. A. Vult enim bella ciuilia deorum irafuisse ob Romanorum scelera: quod etiā Horatius asserit. dicit enim in Epodo. Sic & acerba fata romāos agunt scelusque fraternę necis &c. **d** Vestigia. SER. ut nullum sit presentis temporis vitium: sed prętorum reliquię: Sic alibi. Fertur equis auriga: neque audit currus habenas: ut quę tunc essent: ex reliquiis prętorum temporum esse videantur. vestigia vero scelerū. dicit bella ciuilia inter Augustum & Anthonium apud mutinam. Item contra Lutium Anthoniū fratrem huius Anthonii apud Parusium: contra Brutum & Cassium in Thessalia: contra M. Anthonium in Epiro.
e Irrita. S. ad nihilū reducta. CRI. Vestigia irrita soluent: id est reliquię scelerum iccirco soluent: id est liberabunt a perpetua formidine terras: quia erunt irrita: id est ad nihilum reducta. **f** Perpetua. SER. longa. AN. Perpetua soluent formidines: quod verū fuit. Nam (ut di-

Tu modo nascenti puero: quo ferrea primū
 Desinet: & toto surget gens aurea mundo:
 Caste faue lucina: tuus iam regnat Apollo.
 Teque adeo decus hoc cui te consule inibit
 pollio: & incipiet magni procedere menses.
 Te duce: si qua manent sceleris vestigia nostri
 Irrita: perpetua soluent formidine terras.
 Ille deum vitā accipiet: diuisque videbit
 permixtas heroas: & ipse videbitur illis.
 Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
 At tibi prima puer: nullo munuscula cultu
 Errantes hederas passim cum baccare tellus

ximus) post Actacum bellū: clausum est Iani templum: pace terra mari que parta. **g** Ille deum vitā. SER. Artificiose confundit laudes Augusti & Salonini: ad verū quod enim potest referri ille. AN. Ille deum &c. Cicero in lib. de natu. deorum: scribit eam esse deorū vitā qua nihil beatius: nihil omnibus bonis affluentius cogitari potest: nihil enim agit: nullis occupatōib⁹ ē implicata: nulla opa molitur: sua sapientia & virtute gaudet. Ille deū. hic loc⁹ apte ostendit p. Apolline Augustū intelligi. Ille ergo Apollo quę August⁹ erat: deū vitā accipiet. nā (ut in Tityro dixim⁹) Augusto viuenti etiā tēpla & arę constitutę sunt. De Pol-

lionis filio nō intelligas: quā de illo infer⁹ ait. at tibi prima puer nullo munuscula cultu &c. **h** Heroas. A. Qui sunt heroes Augusti. lib. x. ostendit his verbis. Nomen heroum ab Iunone dicitur tractū quę grece Iuno hera appellatur. et ideo nescio quis filius eius sūm grecorū fabulas heros fuit nūcupatus. hoc videlicet mysticū significare fabula: quę ac Iunoni depute: ubi vult cū dēmonibus heroas habitare: quę noie appellat alicui meriti aias defunctorū. Idē q̄ li. vii. scribit inter lunę gyru & nymborū hac vērō cacumia: aerias ēē aias: sed eas animo nō oculo videt: et vocari heroas: & lares: & genios. Trimegist⁹ q̄ auctor est: heroas habitare inter aeris purissimā pręsupra nos et terram: ubi nullus nebulis locus:

i Pacatū. C. proprie pacare cum ex bello aut tumultu: aut alia turbulētia ad pacē tranquillitatem rem reducim⁹. **k** Patriis. S. cæsaris si August⁹. Vel Pollionis: si Salonini. A. Patriis virtutibus. i. militia: quidē Augustus Iulii patrē imitat⁹ est: & ea vrbem pacavit. De qua re legito Appianum circa finem libri qui li. lyrius dicit. legito item Florū in fine. **a** At tibi prima. AN. Iam veritē sermonē ad Saloninū Pollionis filiū per Apostrophē: laudans eum a bonis eius grā futuris. Prędicit autē mītra: ac si victurus ēēt. Innuit tandē cū hęc scēpta sunt illum obuiisse. Ergo in Pollionis grām id omne actum. **m** Munuscula. S. Bene vititur diminutiōe in rebus minoris grātis. **n** Errantes &c. SER. Vnde antiqui lyrici dixerunt flexipedes hederas: quę hac & illac vagantur. Optime autem dat hederam: quę indicat futurū poetam: ut hederā nascentē ornatē poetam.

p Hederas. AN. Per has futuros honores indicat. Hederā enim poetę coronabant. Virg. in. vii. ægloga. Pastores hederā crescentē ornatē Poetā. Et Plinius scribit poetās coronari hederā habenti croceum semē. Scribit item Alexandrū ex India redeūtem exercitū hederā coronasse exemplo liberi patris. Probus autem libro. iii. Georgicorū scribit: quod ideo poetis ex hederā corona datur: quia existimatur liber esse cum musis. **p** Baccare. SER. quā pelitur fascinum: ut baccare frontem Cingite ne vati nocet at mala lingua. Et futurum per hoc pulchrum indicat puerum. ANTO. Baccar radices tantum odoratę est: a quibusdam nardum rusticum appellatur. Odor ei est cyanomomo proximus. Ea auxiliatur contra serpentes: quā

pitris dolores: feruoreſq; odor ſomnum gignit: veſtibꝯ
odoris gratia inferitur: Plin⁹ libro. xxi. capſo. vii. & xli.
CRI. Baccare. baccaris (ait Plinius) quia radicis odorare
eſt: quidam nardum ruſticum appellauere. Vnguenta ex
eius radice fieri ſolita apud antiquos: Ariſtophanes co
micus teſtis eſt. Olorei eſt cynamomo proximus. &
paulo infra. Eorum error corrigendus qui baccar nardū
ruſticum appellauere. Eſt enī alia herba ſic cognominata
quam greci aſaron vocant. Diaſcorides ait q; aliqui
Perſam vocant: in medicinē vſu eſt: veſtibꝯ odoris gra
tia miſceſ. & poſt ſtatim de Aſaron ſubiungit: quod ali
bi ab eo vocat baccaris.

q Ridenti acantho. S. Icto
herba eſt q; naſcit in egypto. r Colocaſia. A.
In egypto nobiliſſima ē
colocaſia. hāc ex nilo me
rit. ferebaſin italia. glau
cias acria corporis colo
caſia leniri putauit: et ſto
machum iuuari. Plin⁹ li
bro. xxi. capſo. xxix. & li
bro decimo. CRI. Colo
caſia ait Plinius: quā ali
qui ciamon: id eſt fabam
dicunt in egypto nobiliſ
ſima. hāc ex nilo metit.
caule cum coctus eſt: ha
renofa eſt in mandendo.
Thiſio autem qui iter fo
lia emicat ſpectabili: fo
lis latiffimis. Diaſcori
des fabam egyptiā ap
pellat: arabie culcas dicit.
r Acantho. C Eſt acan
thos arbor i egypto: ſem
per frondens. ſic dicta: q;
ſpinis abundat. nam
ὀκρυβος ſpina eſt: vnde
acanthis leuce: dicitur al
ba ſpina. s Lacte. S.
Hoc nihil eſt infantibus
aptius. Et laus i hoc ē q;
ait. ipſe referet. t Leo
nes. S. Moderatiōe vti.
nō negat futuros leōes: ſ;
nō nocituros. v Cuna
bula. S. lecti in qb; iacent
pueri: vel loca in quibus
naſcuntur. kviv enim
eſt pregnantē eſſe uel eniti.

x Fallax. S. Non cicuta
que omnibus nota eſt. Sed ſardonis que apiaſtro ſimilis
decipit. Vel aconita: vt: Nec miſeros fallunt aconita legen
tes. ANT. Fallax. fallit enim ignaros.
y Amomum. SER. herba tuuiſſimi odoris: que tantū
in Aſſyria naſcitur. ¶ vulgo paſſim. CRI. Amomum
herba odoratiſſima. cuius frutex eſt ſimilis botruo: ramu
los habet ſiccos & duros virgulis aſſimiles: ex thyſo bo
truoſo ſemen redolens. & ſibi connexū florem album ve
lut violę folia brionię ſimilia habet. Brionia vero vitis al
ba eſt. Triplex autem inuenitur: armenicum quod ceteris
preſtet auroſi coloris: vel fului: odoris boni. Secundū me
dicum: Tercium ponticum: Plinius autem dicit. Amomi
vua in vſu eſt: indica vite labruſca: vt aliqui extimauere
frutice venenofa: palmi altitudie: Carpiturq; cum radice
manipulatim leuiter componitur: & protinus fragile
laudat q; maxime punici mali foliis ſimile: nec rugoſis.
colore ruſſo. Secūda bonitas eſt pallido. herbaceū peius.
peiliū candidum: quod vetuſtate euenit: precium vūe
in libras ſicci. lxx. Naſcit Mocen: que pars Armenię: &
in media & ponto: adulteratur foliis punicis: & gummi li

quido: vt cohereat: cōſoluatq; ſe in vūe modum ſimile
illi: & nomine & frutice Cardomomum.
z Heroum laudes & facta parentis. SER. Epexegeſis
ſed melius eſt virtutes parētis que erunt heroum laudes.
CRI. Heros: quid ſit: dicemus in Eneide.
a Parentis. ANTO. id eſt Pollionis: de quo ſepe memi
nit Appianus: ſcripſit item hiſtorias & tragedias: vt di
ctum eſt. b Poteris cognoscere. S. acceſſu enim etatis
quanta ſit virtus: & cuius glorię cognofcit. r Virtus:
AN. virtus eſt vitium fugere: inquit Horatius. Virtus eſt
nihil aliud q; in ſe pfecta: et ad ſummū producta natu

ra. Tul. libro primo de le
gibus. Virtus eſt affectio
animi cōſtans cōuenient
q; perfecta laudabiles ef
ficiens eos in quib; ineſt.
Tullius lib. iiii. Tuſcu. le
gito item Apuleiū in lib.
de Philoſophia.
d Molli ariſta. ANT.
Mollē appellat: quia nō
dura ſed fragilis eſt.

e Flauescet. A. Splende
bit. Flau⁹ fiet matureſcen
te ſegere. Hinc ait paula
tim. Eſt autem flauus co
lor & viridi & ruſſo et al
bo concretus. lege Gel. li
bro. ii. C. Flauescet cam
pus ariſta. q; dicat. ſua
ſponte naſcet ariſta pro
ſpica. Ceterū ariſte ſunt
tenues ille virgule. q; ſur
gūt in ſpica ab ariditate
dicte. f Rubens. C. Vt
ōndat q; nō ſolū pducet
vua: ſed etiā matureſcet.
g Roſida mella. A. ven
nit enī mel. ex aere: et ma
xime ſiderū exortu. Itaq;
cū prima aurora folia ar
borū melle roſida inue
niunt. Pl. li. xi. de q; lati⁹
legito librū Georgi. iiii.

h Suberūt. S. erūt: ſ; la
tēter. i Priſcę. S. vt ſua
tempa excuſet. k Que
temptare. A. auaricię vide
licet cauſa. l Que tēta
re thetim ratibus zc. S.

A ſequentibus oſtendit antecedentia: q; vitauit qū laudi
incōgrua. Per nauigationē ſo auariciā: p muros bella in
telligim⁹ p agriculturā famis timorē. A. Thetim p mari
poſuit. Fuit enī thetis Achillis mī Nerei filia. C. Thetim
hec vxor ē oceanī. Thetis ſo mī Achill. aq; rū em effectiua
vis oceanū dixerit priſci: cuius ſymbolū thetis ē. vis aque
potabiliſ eſt Achelo⁹. Marine Neptūm⁹: q; inq; tū gignere
p Amphirites dī. m Cingere mu. A. hoſtū metui.
n Oppida. A. Ceſar li. v. de bello gallico ſcribit: q; oppi
dū Britāni vocant: quū ſyluas ipeditas vallo: atq; folia
munierūt: q; incurſiōis hoſtū vitadē cā cōuenire cōſue
rat. Vñ tū dicaſe lege Feſtū. nā p catello poſit. o Alter
erit zc. Per hunc oēs nautas. per argo oēm nauē. p Troiā
omnē vrbe: et oēm virū fortē p Achillē. Videſ tamen lo
cus dict⁹ p ἀποκτατο τῶν ἰν. i. p oīm rerū volubilitatē:
ex ſiderū rōne venientē: vt. s. dixim⁹. A. Finito āno mū
dano: ſeu verenti: q; in ſe cōtinet quidecim ſolariū anno
milīa: vt philici volūt: oia reiterabūt. de q; late Macro. li.
ſecundo: de ſomno. & Tullius in lib. de natu deorū ſcri
bit: q; ſm Mathematicos: magnus ann⁹ efficitur. quū
ſolis et lune & qnq; errantiū ad eandē inter ſe cōpitiōē

Mixtaq; ridēti colocasia fundet acantho: M.
Ipſe lacte domum referent diſtenta capelle
Vbera: nec magnos metuent armenta leones:
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores:
Occidet & ſerpens: & fallax herba veneni
Occidet: aſſyriū vulgo naſcetur amomum:
At ſimul heroum laudes: & facta parentis
Iam legere: & que ſit poteris cognoscere virtus.
Molli paulatim flauescet campus ariſta:
Incultisq; rubens pendebit ſentibus vua:
Et dure quercus ſudabunt roſida mella:
pauca tamen ſuberunt priſcę veſtigia fraudis:
Que temptare thetim ratib⁹: q; cingere muris
Oppida: que iubeant telluri inſindere ſulcos:
Alter erit tum typhis: & altera q; vehat argo:

Bucolicorum

confectis omnium spaciis est facta conuersio: que q̄ lon-
ga sit: magna questio est. esse vero certam & diffinitam:
neceffe est zē. Typhis is primus inuenit amnicula guber-
nandi: vt Plī. scribit. Fuitq; in argo naui magister. Hinc
ait ille Typhis iēmonia puppe magister erat. C. Typhis
magister fuit eius naus: qua Iason & reliqui delecti ex
grēcia heroes: in colchas aduellus aureum nauigauerūt.
d. Argo. AN. Iason Aefonis filius: ac pelē tessalorum re-
gis nepos cū in colchis iret pro aureo vellere rapiendo: iu-
xta pelion nauim edificauit: magnitudine atq; apparatu
longe maiori q̄ prius fierent. Erat enim antea paruorum
naucularum vltus. Iason
postea optimos (corū qu;
secum ire apperebant) ele-
git numero quattuor &
quingenta. Nauis ar-
go dicta est ab eius archi-
tectonico: vt alii scribunt
ab eius velocitate quam
antiq; argon appellabāt.
Auctor est Plī. libro. v.
CRI TS. Appellata est
autem argo a velocitate.
αργον enim velox est.
Vnde Homerus κρυος
αργον id est canes velo-
ces dixit: Hanc autem su-
isse primam nauem lon-
gam: & inuentam a Iaso-
ne Philostephan⁹ auctor
est. Quāuis Aegēas pa-
troclo: Cēsias famie. Ste-
phanus semiramidi. Ar-
ctimachus: Aegoni hoc in-
uentum ascribat.
q. Hinc vbi. AN. id est
quāuis Saloninus dum
hec Poeta scriberet mor-
tuis esset: attamē (vt di-
xi) tanq; victuro in Pol-
lionis gratiam hec futu-
ra Virgilius dicebat:
r. Cēdet mari. SER. Nā
si merdemonii causa nauī
uigatur: cessabit omnino
cum ois tellus ferē oia.
Nauigatio enim ex merdemonii ratione descendit.
ANT. Cēdet mari. Nulla enim erit amplius auaricia:
s. Vector. AN. Qui nauī vehitur.
t. Mutabit merces. A quod nautē lucri causa facere so-
lent: cū non vbiq; eadem sint. v. Tauris. C. Robustis
iumentis. Nam tauri cum semper sint indomiti: inutiles
sunt aratro. x. Mentiri. S. Nam tincta: ostēdit colorē
non suū. AN. Mentiri. colores: nam cum alba sit: accipie-
do diuersum colorem mentitur illū cum nō sit natiuus.
Inficere autē lanas sordibus lydi primi inuenerūt: vt scri-
bit Plinius li. vii. y. Lana. C. a lenitate. id est a molli-
tudine sua dicitur. hinc lanugo primi pilī in barba: quia
ceteris sint molliores: & in nōnullis pomis (vt sunt cydo-
nia) lanuginē dicimus. Estq; in sola oue lana. Nam ceter-
e quadrupedes pilos aut setas habent. Inuenitur etiā
lanitium. Sic in Georgicis. Si tibi lanitium sit cure: vt epi-
stola epistolium. Nam Catul epistolion dixit.
z. Ipse sed in pratis zē. AN. Quum poeta in hoc loco
loqueretur de filio Pollionis: Id quod ad principii sum-
mum spectaret adiecit. ipse sed in pratis zē. Traditur enī
in li- ro Hetrusorum. Si hoc animal insolito colore fue-
rit inuentū: portendi imperatori rerum omniū cum soci-
tate largitatem. Est super hoc liber Tarquini transcri-
ptus ex ostētiōe tusca. Ibi reperitur: purpureo aureo ve
colore: ouis aries ve si spargetur: principi ordinis & gene-

ris summa cum felicitate largitatem: auget genus: proge-
niem propagat in claritate: letiorem efficit. Huiusmōi igit
statum imperatori in transitu vaticinatur. Hec ex Macro-
bio. li. iiii. Satu. a. Suaue. A. p. suauiter. b. Murice. S.
Cochea vñ tingit purpura. A. Murex piscis est firmior: iei-
sta circūdatus: e cuius sanguie lana tingit. de q̄ late Plī. x.
c. Croceo luto. A. ruffo colore. luteus enim color ruffus
dilucidior est a luce dictus: vt Gellius scribit. de quo etiam
in Alexi. d. Mutabit vellera. SER. tinget: inficiet. per
naturā accipiet alios colores. e. Luto. S. colorerubicu-
do: & est hyppalage pro cr. luteo: nā cro cū lutei colo-
oris ē. vñ est alutea pellis.

Delectos heroas: erunt etiam altera bella:
Atq; iterū ad Troiā magn⁹ mitte Achylles.
Hinc vbi iam firmata virum te fecerit et as.
Cēdet & ipse mari vector: nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
Nō rastros patietur humus: nō vinea falcem:
Robustus q̄s iam tauris iuga soluet arator:
Nec varios discet mentiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti:
Murice iam croceo mutabit vellera luto:
Sponte sua sandyx pascens vestiet agnos:
Talīa secla suis dixerunt currite fusis:
Concordes stabili fatorum numine parce:

f. Sādyx. S. Herba de q̄
sandicin⁹ tingit color. A.
Sandyx ea in olere sylue
stri a grēcis ponitur: deco-
coctē succus prodest sto-
macho: fatigato venere
corpori succurrit: vt Plī.
tradit libro. x. Libro etiā
trigesimo quinto: capitu-
lo sexto de colorib⁹ nati-
uis & factitiis dicit: q̄ si
fandara torreat: equa-
parle rubrica admixta:
sandicem facit: quam
q̄ animaduertat Virgili-
um. hic herbā extimalle.
CRIS. Sponte sua sand:
Quia color sandicin⁹ con-
naturalis erit: vt in lana
adhuc nō tonsa. Sandix
ait Diascorides olus agre-
ste qd facile comedi pōt:
virtus est ei stipitica. Inue-
nitur etiā p. auripigment-
to vsto. Opion et Herafo-
stritus dicūt Sandicē bre-
ui caule: & in aliis fenicu-
lo simile esse. Hec est q̄
Aristophanes comic⁹ eu-
ripidi tragico ioculariter
obicit.

g. Talīa secla. AN. Hic
versus vari d morte erat
h. Fusis. AN. versando

vt scribit Macrobi. libro. vi.

enim pollice fusos fata constituunt.
i. Concordes stabuli. SER. Nam & qd vna dixerit due
sequuntur. et fixa sunt statuta fatorum. Horatius. Quod
semel dictum stabiliscq; rerum terminus seruet. AN. Con-
cordes parce. Hec tres sunt: Homero teste Clotho: lachesis
atropos. Clotho fert colū. Lachesis filat. Atropos icidit.
Clotho verbum greci κλωεω dicūt et circūuoluo signi-
ficat. Lachesis a lathos dīq̄d ē fors: nob enī sortū vitē ter-
minū. Atropos autē imutabilis: vel sine cōuersione: eo q̄
omne natum: vbi in terminum sibi statutum venisse co-
gnouerit: demergat in mortem. Parce vero dicē sunt a
partu: littera immutata quasi parte vt Varro voluit Gel-
lio referente libro. iiii. capitulo. xvi. Nascensibus enim bo-
num & malum hominibus conferunt: vt Hesiodus scri-
psit. k. Stabili numine. AN. id est immutabili iussu
voluntate & lege deorum. Est enim fatum: vt Plato di-
xit: voluntas et iussio dei. Hinc Lucanus ait libro quinto:
Siue canit fatum: seu quod iubet ille canēdo. Fit fatum:
Chrysippus autem autore Gellio libro. vi. cap. ii. dixit
fatum esse sempiternam quandam & indeclinabilem re-
rum seriem. Cicero libro primo de diuinatione sic ait. Fa-
tum autē id appello: quod grēce hermaenē. i. ordinē
seriemq; causarū: cum causa causam ex se gignat. Ea est
ex omni eternitate fluens veritas sempiterna:

Aggredere. A. Diuerſit aut hic ſermonē ad Auguſtū:
m Magnos honores. A. Diuinos intelligit. Vñ ait Hora-
tius epla. i. ſecundi volumis ad Auguſtū. Romulus & li-
ber pater: & cū caſtore Pollux. Poſt ingentia facta deorū
in tēpla recepri. Et infra Paulū Preſenti tibi maturos lar-
gimur honores iurandaſq; tuū p nomē ponim⁹ aras. Nil
orturū alias nil ortū tale fatentes. Si vero de Pollionis fi-
lio intelligeres (Licet mortuo: vt dixim⁹) conſulatus expo-
ne. Nam ſi de impio intelligeres: Auguſto interitum pten-
deret: melius autem de Auguſto intelligemus.

o Magnū iouis incre. S. nutrimentū: & eſt vulgare qđ
carmini Bucolico ſeruit.
A. Magnū iouis incremē-
tum. Creſcit enī deorū nu-
merus per Auguſtū: quē
deorū ſobolem appellat
propter Aeneā: Romulū
et Iulium inter deos rela-
tos. Si tamē de Pollionis
filio accipis: iouis incremē-
tum ait: quia ſup⁹ de eo
dixerat. Iam noua proge-
nies celo demittitur alto.
C. iouis incrementum.
Sponſaicus verſus. Incre-
mentū iouis dixit: quoni-
am imperiū magnū ad-
miſtrabat. qđ quidem
ſm Mathematicos a lo-
ue eſt. Vnde Homerus
ὁ ἰοποπῖταρ βασιλῆα
dixit. Intelligit ergo ipſi-
us celi orbem & machi-
nam.

o Conuexo
S. curuo inclinato. A. Cō-
uexū ex omni parte decli-
natum: qualis eſt natura
celi: quod ex omni parte
ad terram verſus declina-
tum eſt. Feſtus id ſcribit:
ſentibus malis. Letus eſt bonis futuris.

q Mundū. AN. Mundus appellatur celum: terra: ma-
re: & aer vt ſcribit Feſtus. Hic tamen pro celo tantum ac-
cipitur. Nam celum vere mūdus vocatur: vt Macro. lib.
primo de ſomno inq. Mundus eſt deorū domus: ait Eu-
ripides: Nutantē mundum. Id leſitia potius futuri ſeculi
agi crediderim qđ preſentib⁹ malis. Vnde more ſuo ſeqn-
ti carmine illud idem aperuit dicens. Aſpice venturo le-
tentur vt omnia ſeclo zc. qđ autē omnia ſimul & triſtarent
& letarentur vt hic. eſſet nullo pacto puenire videtur. Le-
titia autē moueri etiam inanimata. idem Maro in Sileno
oſtendit: ait enim. Tum vero in numerū faunosq; ſeraſq;
videres ludere. Tum rigidas motare cacumine quercus.

r Celumq; profun. AN. Aera hic accipimus. Vnde Plī-
libro. ii. ſic ait. Nanq; & hoc celum appellauere maiores
quod alio nomie aera: infra lunā hęc ſedes multoq; infe-
rior. merito igitur de aere: celum profundū ait.

s O mihi. S. O vtinam optat frui longiſſima vita: et ha-
bere tantū ſpīritus: quātum poſſit ſufficere ad ſue virtutis
cōmemorationē. AN. Optat ſibi longiorem vitam: quo
Auguſti laudes cantate queat. Eſt autem ordo. O mane-
at mihi vltima pars vitę tam longę: & maneat ſpūs tam
longus: quantū ſat erit dicere tua facta. Maneat: futura
ſit. Pars vltima: meta & terminus.

t Spiritus. A. Dicendo ſpiritus: Quid ſit vita: declarat p
epexegeſin. v Non me carminibus. SER. Non p ar-
rogantiā dicit: ſed demonſtrat tantam eſſe materiam ſue
laudis: vt etiam humile ingenium in ea ſupra omnes poſ-
ſit excellere. x Orpheus. A. Trax genere: filius Oeagri
doctrina melodiaſq; ac poeſi exceſſit omnes: quorum
extet memoria. Etenim poema mirandū edidit: & ſuaui-
tate cantus: ſeras etiam ad ſe audiendum alliciebat, auctor

eſt Diodorus lib. v. ORI. Orpheus theologus priſce theo-
logię fuit. Quā quidē rem hymni ſui indicant. hmōi theo-
logię princeps fuit mercurius trimegiſtius. Mercurii vero
ſectator fuit Orpheus Orphei ſacris initiatus eſt Agla-
phen⁹. Aglaopheni Pythagoras: Pythagore auditor fuit
Philolaus. Philolaum autē audiuit Plato. Sed redeo ad
Orphea: hic enim Orgia ab ægyptiis accepta: ad grecos
tranſtulit: quę ab eo Orphica dicta ſunt: & fretus obſcu-
ritate antiquitatis: omnia quę ex baccho ex Thebe ægy-
ptiaca ferebātur, qm Cadmeis amic⁹ eēt: ad Bacchū The-
banum ex Boetia tranſtulit. Cuius cum tanta vis in poe-
tica fuiſſet: vt aut effrena-
tos: aut ſtolidos: ſup⁹
doſq; homies ad mitio-
rem cultū traduceret: di-
ctus eſt tygres leoneſq;
demulcere potuiſſet: et ſyl-
uas mouiſſe. Extant enī
go (vt diximus) hymni
eius profunda prime the-
ologię doctrina reſectet:
mira ſuauiſſe: grauitate
qđ inſignes. Dicunt vnū
fuiſſe ex argonautis: &
atrocem tempeſtatem in
quam inciderant ſuis ſa-
cris auertitſe. Voluit Cya-
theronē boetię montem:
quoniā ibi ſacris crebris
us caneret: a ſua cythara
nomen ſumpſiſſe. Scribe
Plinius: auguria quę pri⁹
ex aubus tantum ſume-
rentur: ex reliquis quoq;
animātibus ſumī poſſe
Orpheum demonſtraſſe:
Verum cū in Thracia in-
ſtituiſſet: vt in ſacris bac-
chi viri a mulieribus ab-

ſtinerent: ratē ille id in earum contemptum eſſe inſtitu-
tum: facto agmine: hominem nil tale timentem inuaſere:
atq; lacerauere. Pleriq; tamē (teſte Laertio Diogene) illū
fulmie ictum periſſe affirmarūt: quod etiam epygrāma
in Dio macedonię ſculptum teſtatur: quod eſt huiusmōi
ὀρνῖκα χρυσολῦρνῦν τῆς ὀρφέα μούσῃς ἀεὶ ἀνοὶκαίται
ve vñ μὲς οὐρανὸς χολεῖν ἐν τῇ βέλῃ. qđ ſic latine dicemus.
Orphea chryſolitram muſę hic poſuere poetam fulmie
quem ſtrauit Iuppiter alta regens.

y Linus. AN. Hic primus cytharam inuenit: vt aliī
dicunt Orpheus. auctor Plinius. Fuit autem Linus teſte
Hermodoro Platónico: Mercurii ex muſa Vrania filius:
& Thebis genitus. Virgilius autem Apollinis filium di-
cit. Scripſitq; teſte eodem Hermodoro mundi generatio-
nem: ſolis & lunę curſus: animaliumq; & fructuum ge-
nerationes: atq; in primo ſui operis carmine: cuncta ſimul
nata dixit. CRIST. Linus autem Thebanus poeta fuit
Apollinis (ſecūdum eos quos nūc poeta ſequitur) filius.
Diogenes vero refert illum a Mercurio ex vrania: Nym-
pha genitum fuiſſe: & ab Apolline ſagitta tranſfixum pe-
riſſe: cum iam mundi generationem & ſolis lunę cur-
ſum: & animantiū fructuumq; originem ſcripſiſſet. Hic
in principio poematis dixit: omnia ſimul fuiſſe: quem ſe-
cutus Anaxagoras. omnia ſimul nata eſſe dixit. Plutar-
chus in lib. de muſica cum dixiſſet artem cytharedicam
primū Amphionem a Ioue didiciſſe. addit eodem tem-
pore Linum Thebanum lugubres verſus cecinīſſe: Plī-
vbi de inuentoribus ſcribit: ponit etiam alios qui cytha-
re inuētiōē Amphioni: alios qui Orphea: alios vero qui
Lino tribuant. z Adſit. A. faueat.

a Orphi. A. Darius eſt grecus. nā latinus eſt Orpheo:
de quo etiam Phocas & Priſcianus. C. ponitur pro dati-
uo latino. Nā Orphei in datiuo: & per ſynereſim orphi.

Bucolicozum

b Pan. S. Redit ad numina rustica. Nam satis excessisse dicendo Linum poetam: Orpheusq; theologum. A. Etia de hoc in Alexi dictum est q; fistulam primus inuenerit. Redit autem ad rustica numina: ne penitus videre bucolici carminis modum excessisse. c Archadia. S. que ei faueret ubi colitur: A. Archadia iudice. Hoc ait quoniam hunc deum Archades coluit, de quo multa Macrobius libro primo satur. Est et ibi mons lyceus: in quo Iouis lycei de iudicium Strabonem libro. viii. d Incipe parue puer. A. Ad Saloninum reuertitur: exhortans illum ut matri arrideat. sic enim leticia ducta mater: labores omnes et tristitia decem mensium obliuiscitur. eritq; etiam omen optimum. Scribit Plinius libro. vii. c. xvii. risisse eodem die quo genitus esset: vnum accepimus hominem zoroastrem: eidem cerebrum ita palpitasse. ut impositas repelleret manus. Futurum presagium scientie.

e Rifu. S. Alludit ad id quod factum est: & re naturalis ostendit: sicut enim maiores sermone cognoscitur: ita infantes risu se indicant agere. Ergo hoc dicitur: incipe penitus arridere: et eis spe boni omnis detrahe sollicitudinem: & ut ipsi tibi arrideant. A. Rifu cognoscere matrem. Solent enim infantes cognita matre ridere. Ille autem nec cognouit nec risit vnquam: quoniam paulo post ortum obiit.

f Matri longa. SER. Matri enim decem menses attulerant longa fastidia. Alii abstulerunt: legunt: ut sit sensus. Si riseris: abstulerunt matri tue decem menses longa fastidia. C. Matri longa de: quasi diceret: satis sit matri fastidia decem mensium tolerasse. tu autem deinceps illam risu exhilarato. Rifu autem poterat prebere optimam spem de se futurarum virtutum: nam cum pueri fuerit vita: quoniam miseriam plena futura sit a vagitu auspiciuntur. Neque ante diem quadragesimum ab ortu suo rideant: optimum auspicium antiqui esse putauerunt: si quis circa ortum subito risisset. Quapropter zoroastrem: quia eadem die quatenatus est risit presagium suarum virtutum esse ferunt. Idem autem de Socrate. Erit ergo sententia: incipe cognoscere matrem risu. nam cum loqui non possunt infantes: risu ipso congratulari & beniuolentiam ostendere videntur. Cognosce risu: ut hoc bono presagio remoueas matri fastidia decem mensium. Optime autem dixit fastidia: nam pregnantes redundantia corruptorum humorum cum menstruis purgationibus non purgentur: fastidium rerum pene omnium incurrunt. Est autem huiusmodi progressus: ut ipsa satietasque ex nimia copia provenit tedium quoddam afferat: hoc si creuerit: fastidium gignit: ex quo si nimia sit nausea: gignitur abominatio: que postremo summum rei odium inducit. Hec omnia proprie in gustu sunt: sed inde a sensu ad animum mentemque transferimus. Sunt autem qui intelligunt: incipe cognoscere matrem risu: scilicet suo, nam

ipse tunc maternam indulgentiam ostendunt: cum infans risu blanditur. Mihi tamen verisimilius sit prima sententia. g Tulerant. AN. Abstulerint si riseris. nam vitæ longioris omen esset: Decem menses. Gignitur hominibus totum spacio. Alius septimo: alius octavo mense: & vsque ad initia decimi vndecimique: inuenta etiam quæ mensibus xiii. partum tulerit. Auctor Plinius libro. li. vic. Gelius item plurima libro. vii. c. xvi. h Cui non risere parentes. AN: Ordo est hunc: c. n. r. p. nec deus est dignatus mensa: nec dea est dignata cubili. In omnibus textibus: cui legitur. Quintilianus, tamen libro. ix. ubi de figuris verborum meminit:

cui per. q. non cui p. c. hoc in loco legendum innuit. Ait enim sic. Est figura & in numero. v. quum singulari pluralis subiungit gladio pugnatissima gens Romani enim gens ex multis: v. ex diverso. Qui non risere parentes: nec deus hunc mensa: dea nec dignata cubili est. Ex illis enim qui non risere: hic que non dignata. Ordo igitur talis erit. O parentes hunc ex illis qui non risere. nec deus est dignatus mensa: nec dea est dignata cubili. Quibus verbis innuit Maro illum esse defunctum:

cuique enim suus deus & sua dea vitæ presides dantur. Hoc est suus genius. suaque iuno. Mensa autem genio & uenit: iunoni lectus: sed horum neutro ille potius est. Ergo obire coactus: pueris autem nobilibus editis: in atrio iunonis Lucine lectus ponebat. Herculis mensura. & Seneca epistola. ii. libro. xx. scribit maiores nostros singulis et & genium & iunonem dedisse: CR. Cui non risere parentes. Difficile est hinc sententiam elicere propter ambiguitatem nominum: Nam sine aperta distinctione transit ad Vulcani fabulam. Ergo intelligem? Incipe Salonine cognoscere matrem risu cum placeas tua pulchritudine: quod non fecit Vulcanus: cui parentes offensi turpitudine pueri non risere. sed de Vulcano dicemus in iiii Georgicorum. Est etiam similis hic locus illi. Quid loquar an Scyllam Nisi quam fama secuta est. Nam cum de Nisi megarensium regis scylla loqui incipiat: sine manifesta distinctione transit ad Scyllam Phorci filiam: Hec difficultas nescio quo pacto auctoritatem afferat: & gratiam carmini.

i Nec deus hunc re. SER. Sicut Vulcano contigit: qui cum propter deformitatem minime sibi iuno arrisisset: a Ioue precipitatus est in Lemniam insulam: illic nutritus: Et cum iam fulmina fabricasset: non est admissus ad epulas deorum. Postea cum rogaret: ut vel Mineræ coniugium sortiretur: spretus ab ea est. Unde diuinos honores non meruit: ad quos per conuiuium numinum: aut per consuetudinem venit deorum: Hinc iunoni agit Aeolus gratias quod per eius beneficium diuinos honores meruit. Ut: Tu das epulis accumbere diuum.

Interlocutores Menalcas & Mopsus amici; Cæsarem sub Daphnidis nomine deflentes; Aegloga quinta. Menalcas,

Quita menalcan h3: mopsu q3: daphnidis vmbra,
Qui mortem deflent Cæsaris in meritam,
Daphnidis interitū mopsus recinēte menalca
Carminibus deflet: post hec se munere donant,

QUod nō Mopsē bo-
ni. S. Duo ami-
ci pastores indu-
cuntur canere ad
delectationē. Vnde inuicē
se laudāt: & sibi inuicē ce-
dunt. AN. Thyrsis gineus
pastor in prima Theocriti
ægloga Daphnidis obitū
deflet: illum Maro noster
hoc etiam loco (vt affolet)
imitatus est.

b Boni. SER. docti. Or-
do est. Cur non consedi-

mus inter vltimos mixtis Corylis vt canamus. A. Ambo
boni. Tu bonus inflare l.c. Ego bonus. d.v. CRI. Bona
dicere que cōueniunt: atq; s'm naturā est eius cui accidit.
Hinc bonū dicimus doctū: vt hic. Item liberalē: vt Afflic-
tū bacch⁹ dator & bona luno. Item apū & idoneū
vt. et bona bello cornus. c Cōuenim⁹. C. in eūdē locū
venim⁹. hoc nō transit: s; aliqui trāsivt: Cōueni pampili
lū in foro. Est etiā cōuenire in ius vocare. Item quadrate

Ur non Mopsē bo-
ni quoniā conuenimus ambo
Tu calamos inflare leues: ego dicere versus)
Hic corylis mixtas iter cōsedim⁹ vltimos. Mo.

aptum: Vt conuenit illa
mihi: conuenit illa tibi. Itē
pacifd. e Inflare. CRI.
Cum instrumenta musi-
ca: aut flatu: aut percussio-
ne resonent: illa inflamus:
hec pulsamus. ergo inflas
mus tybias et huiusmodi:
pulsamus cytharam.

e Hic corylis. C. Huius
arboris nuces auellant de
cuntur siue pnesting: ex ea
faciebāt faces ad nuptias
celebrandas.

f Inter. SER. Inter. quia postposita: mutat accentū:
g Vltimos. CRISTOFE. Huius arboris quattuor sunt
genera. Factum est prodigiū in hac arbore in bello cym-
brico. Nam nucerie in luco Iunonis. vltimus postq; etiam
cacumen amputatū est: quoniā in aram ipsam procum-
bebat restituta sponte: ita vt protinus floreret: a quo di-
cto tempore maiestas populi Romani reuixit: que an-
tea vastata cladibus fuerat.

Bucolicorum

h Tu maior. **CRIST.** Ostendit qualiter oporteat esse inferiorem erga superiorem. Nam iusta causa dissentienti est: cum modestissime dissentiet: neque discedet a veneratone: quā illi prestat debet: ut hic: qui nunc Menalce omnia concessurus polliceatur: tamē occulte & vmbra arboris vituperat: & antrum laudat. **i** Siue sub incertis. **SER.** Dicit quidē veretudē se illi obtemperare debere ostendit tñ quid sibi placeat. Nā ex ipsa laude antri: & arborū vituperatōe qñ incertas vmbra dicit. ostendit suā sententiā esse meliorem. **k** Incertas. **S.** & ppter mobilitatē ventorū: et ppter solis circuitū: qd & ipse dicit zephyris motatib⁹. **l** Labrusca. vñ siluestri. Labrusca dñ q in labris. i. i extremitatib⁹ capō rū posita sit m Mōtib⁹ in nris. **C.** tanq̃ q ad magnā laudem p̃neat dicit hoc: q null⁹ p̃ter Amyntā fecit ceter. **S.** Mopsus molle fert: q ille sibi cōpat atq̃ ostendit: si sibi certat nō peruenire ex scientia canus: sed ex quadā audacia stulta: qua non dubitaret etiam Apollini certare.

n Tibi ceter. **S.** Vsurpatū nā hodie dñ certo tecū. **o** Quid si idem. **S.** Offensus cōparatiōe inferioris: hoc dixit: licet nō amare. sed q̃ alpe acceperat: ille mitigat cōparatiōe. **A.** Quid si idē rē egrefers Mopsus sibi cōparatū fuisse Amyntam hęc ironicos refert. **p** Phyllidis. **S.** Phyllis fuit regina thracū: quē demophōtē thefē atheniēsis regis filium ex Troia: nō bello redeuntē dilexit: et in cōiugiū suū rogauit ille autē ante se ordinaturū rem suā: et sic ad cōnuptiās reuersus: pfect⁹ itaq̃ cū diut⁹ tardaret: illa et amoris impatiēs et dolor q̃ se spretā putarat: vitā laq̃o si niuit: & in amigdalū sine foliis puerfa est. Sed cū reuersus Demophoon truncū arboris amplecteret: veluti cōiugis aduentū sentiret: folia emisit: q̃ ab ipsa phyllida phylla sunt dicta: q̃ ante petala dicebant. Sic Ouid. in metha. libris. **A.** Phyllidis. de hac lege Nasonis ep̃am ad Demophoonta. **q** Alconis. **S.** Cretēsis sagittar⁹: & cū draco ei⁹ puerū cōplex⁹ esset: adeo sua arte temperauit ictū sagittę: vt in dracone transfixo cōsisteret: neq̃ ad puerū pueniret. **A.** Alconis laudes. De hoc Manili⁹ vbi de sagitta li. v. sic ait. Quinetiā ille pater tali de sidere cretus Est p̃or: q̃ serpentē super ora cubantē foelicis nati somnūq̃ aiām bī bentē sustinuit: misso petere ac p̃sternere telo: ars erat eē patrē: vicit natura periclitū: & pariter iuuenē somnoq̃ & morte leuauit. **C.** Vidisti quē dixerit Seruius: Sed et apud eundē Maronē in libello de culice hęc dicūtur de Alcone. Lapidū nec fulgor in vlla Cognitus vtilitate manet: nec pocula gratū Alconis referēt boetiq̃ toreuma: nec indi Conchea baccha maris p̃tio est rē. **r** Iurgia codri. **S.** Codrus Atheniēsiū dux cū bellū esset cū Laconib⁹ extaretq̃ oraculū: illos posse vincere quorum dux in bello caderet: sumpta humiliveste iuxta hostilia castra iurgia hostes ita lacerauit vt incognitus necaretur. **A.** Erant inter Atheniēses & Dorienfes simulariū teres offēse: quas vindicaturi Dorienfes bello: de euentu p̃lii oracula cōsulerūt. respōsum superiores fore: ni regem Atheniēsiū cecidissent: quū

Tu maior: tibi me equū est parere Menalca:
Siue sub incertis zephyris motatib⁹ vmbra:
Siue antro poti⁹ succedimus: aspice vt antrū
Siluestris raris sparsit labrusca racemis. Me.
Mōtib⁹ in nris solus tibi certat amyntas. Mo
Quid si idē cert⁹ phœbū sugare canēdo: Me
Incipe Mopse prior: si q̃s aut phyllidis ignes
Aut Alconis habes laudes: aut iurgia codri.
Incipe: pascētes feruabit Tityrus hēdos Mo.
Immo hęc in viridi nuper quē cortice fagi
Carmia descripsi: & modulās alterna notauī
Expiar: tu deinde iubeto certet Amyntas Me.
Lenta salix: quantū pallenti cedit oliuē:
Puniceis humilis quantum saliuca rosetis:

ventū esset in p̃liū: militib⁹ ante omnia custodia regis Atheniēsis p̃cipitur. Atheniēsiū eodem tempore rex Codrus erat: qui & responso dei: & p̃ceptis hostiū cognitis: permutato regio habitu: pannosus sarmenta collo ferens castra hostiū ingreditur: ibi in turba obfistentiū a milite: quē falce astu cōiuluerat interficit: cognito regis corpore: Dorienfes sine p̃liū discedūt: atq̃ ita Atheniēses virtute ducis pro salute patrię se offerentis: bello liberantur. Post Codrū nemo Athenis regnauit: administratio repub. annuis magistratibus permitta: hęc omnia ex Iustini libro secundo. De hoc etiam aliqua in fine libri

primi Tusc. q̃stionū. **C.** Codri. Erechtheidarū imperio destructo: Atticōq̃ ad aliud genus trālatū est: nā cum Thymoetes vltim⁹ in illo genere rex in singulare certamē a xanto Boetio prouocatus esset: neq̃ p̃dite auderet: Melanthus pilicēsis Androxōpī filius certamen singulare suscepit: vnde rex creatus est. Cum regnassent Erechtheides a Cerope primo rege ad Thymoetem ānis. ccccxxix. huius filius Codrus in bello peloponēsiaco iuxta mersum seipm morti tradēs in terris ait Eusebi⁹. **s** Seruabit Tit. **CR.** Vt anxietate oī subleuati q̃mod⁹ canere possim⁹. **t** Immo. **A.** potius ista q̃ illa quē tu obtulisti. Imo hęc. Lycidas in septimo Theocriti ait. Incipe Simicida paruū qd carmen in altis Confecti p̃dē cantabo montibus: audi.

v Cortice. **S.** Vbi em debuit magis scribere rustici. **C.** Cortice fagi. Cortex p̃ est exterior in arbore: quo munitur contra frigora & calores. Liber vero pars interior atq̃ subtilis: p̃ quas succus terrestris a radicib⁹

(que pro stomacho arbori sunt) decoct⁹: in arboris alimentū fecturamq̃ educitur. Ergo venarum munere fungitur. Estq̃ talis in quib⁹dā arboribus: vt inde chartas p̃fici cōmode facerent Vnde ipsa volumina libros appellatūt. Redditq̃ iam ipsum at tentum a nouitate rei. nuper enim fabricata erant carmiatū ab artificio: quod tamen modeste indicat: cum dicat diligenter notasse. **x** Modulans. **SER.** secundū Rhythmum cōponens. **AN.** Cantando componens.

y Alterna. **S.** varia. propter musicam quē varios habet modos ex pedū dissimilitudinē. Significat autē Epicedion aut epitaphium se cantaturū. Epicedion est quod dicitur cadauere nondū sepulto. Epitaphium autē post expletā sepulturā dicitur. **A.** Alternatio dicit: per vices successio: auctore Festo. Sapho item ad Phaonem: carmina sua alterna vocauit. i. alternis numeris succedētia. Alterna ergo hic: id est varia. Vir. iiii. gn. Hęc alternāti potior sententiā visa est. i. varia cogitanti. **z** Tu deinde rē. **C.** nondū e mente abierat indignatio: quam sumpserat ex cōparatiōe: ergo dixit: iubeto vt ceter. q. d. videbitis ipm succūbere. Hanc ergo mitigat Menalcas hac cōparatiōe.

a Lenta salix. **S.** Hęc vilissima est: oliuē cōparatiōe. **AN.** Offenderat nimis amicū Amyntē cōparatiōe. hinc illum placat cōparatiōe p̃nti. **b** Puniceis. **A.** rubicundis quasi phœniceis. **c** Saliuca. **S.** Herbe genus quā oportunitā vulgo vocant. **A.** Saluica. ea foliola quidē est:

sed brevis: & que nec tibi nō possit: radici numerosę coherere: herba verius q̃ flos. Pannonia hanc gignit & Norica: alia p̃ncip̃ aprica: vestibus interponi eā gratissimū. Pli. li. xxi. C. Salitica genus est herbe que radículas & folia subruffa habet & florens plurimus: nascit in lapidosis locis: & in Norica regione: illa vero est optima que est odorifera: plurimos ramulos & radices habet d Iudicio nostro. S. q. d. quid alii sentitū videbis. C. Iudicio nostro. q. d. ne cre das cū dixi: Solus tibi certat Amyntas: iccirco dixisse vt et parē tibi credere. e Extinctū. S. Multi dicūt pastorem quendā simpliciter defleri: Alii allegorice Cēsare qui

xxiii. vulnerb⁹ a Bruto & Cassio in senatu cēsus est in telligi volūt. Vnde dicit, crudeli funere, Alii Quintilium cognatū Virgilii de q̃ Hora. Ergo Quintiliū ppter so por vrget. A. Extinctū. Ma ro (vt dixim⁹) Theocritum imitatus est: nam et ille obi tū Daphnidis deflet in pri ma elegloga. Crediderim tñ Cēsare hic intelligi: qui tri bus & viginti plagis cōfossus est. C. Cassio. Marco. et decimo Bruto principibus cōspirationis: de quo latius dicem⁹ in fine. i. Geor. Illud autē me credere Cēsare intel ligi cogit. Q. Daphnim in ter deos relatū dicit: qd etiā Cēsari euenit. de quo legito Tranquillū. Appianus etiā li. ii. de Cēsare sic ait. Tēpla illi plurima veluti deo pu blicis decretis statuta sunt. f Nymphę. C. Hæ gene ra alio loco explicauimus:

g Crudeli funere. Theocri tus quoq; ait in prima Dia ro moritur nam funere Da phnis. Obierat autē amore: Vnde ait ip̃e. Efflar ad ma nes crudeli raptus amore. Dixerat: & seuo cōsumpt⁹ amore quiescit. h Testes S. Recte in reb⁹ incredilib⁹ vñ testimoniū. nam flētū facile persona dearū non re cipit. Et bonis vsus est gra dibus. Fleuerunt nymphę. quibus naturaliter inest pie tas mort⁹. hoies ad q̃s. pue nit dolor. Pecudes. que licet ratione carēt: nō carent sen su. Fere (qm̃ sunt crudeles)

fuit eorum testimonio res cōprobanda. Coryli & flum na testes: vsurpate dicimus: nō em̃ flumina testes recte di cuntur: sed nec hoc teste & hec testia in eo quod est hic & hec testis dicimus. Vnde per diffinitionē coryli & flumina quę res erunt mihi testes. sic Hora. Testis metaurū flumē Propertius. Testes sunt sidera nobis i Cōplexa. S. nā Lugētes corpori solēt inherere. k Atq; deos. C. Deos inculat q̃ illū sub inſolēci aſtrorū configuratione. pduxerūt. Item astra quibus sibi inſolēcitas inſluxerit: vel dixit deos & astra: ip̃os deos qui astra sunt: vt Saturnus. Iupi ter. Sol. l Aſtra crudelia. S. quia accelerarūt Daphni dis mortem. A. Aſtra crudelia. hoc ait qm̃ vt Manilius etiam inquit li. iiii. Fata quoq; et vitas hoim̃ ſuſpēdit ab aſtris. Hic felix aut triste venit per ſingula fatū. m Nō vlli paſtos. A. hoc ait: qm̃ Daphnis ip̃e i prima Theo criti inquit. Ille ego ſum Daphnis cui letis paſcere cāpis.

Cura boues domitos: & duos ducere tauros. Fontibus. & liquidis plenas depellere vaccas. C. Non vlli. Magnū augmentū meroris: cum ppter illū: curā pecoris neglexerint. n Nulla q̃drupes. S. Gōis gōis dicim⁹. Alibi fau cius at quadrupes nota intra tecta refugit. C. Mirū q̃ ho mines tantū dilexerūt: verū hoc tamē multomagis mirū q̃ bruta animātia ppter illius deſideriū oblita ſint. p̃prie ſalutis. o Libauit. C. nō em̃ ſolū non ingurgitauit ſe aqua: ſed ne leuiter quidē attigit. p Nec q̃. attigit her bam. C. eadem ratio eſt: quā nō ſolū nō voluit veſci: ſed ne tangere quidem. q Herbam. C. Herba ſic dicitur quā terrę h̄reat: nec (vt ar bor) ab ea extollitur.

r Poenos. C. Aphricanos ibi em̃ naſcunt: maxime in Getulia. S. Ingemuiffe leones. A. Thyris quoq; ait in prima Theocriti: Hūc Linceſ fertur morientē & turba luporū. Fleuiſſe: hūc etiā lybici mihi crede leones Daphnidis interitū multę gemuere iuuenę.

t Montefq; feri. S. Hyper bolice dixit. Et notandū q̃ cum dicere cepit eius apo theoſim: e contra leticiam re bus oibus dat quas nūc in merore fuiſſe memorauit. v Armenias. S. Aperte de Cēsare diditur qui primus Romę ſacra liberi patris in ſtituit. A. Armenias tygres h̄e ſunt hycanig: ſeu ſera genū: vt Mela ſcribit. Sūt autē Solino teſte diſtinctę maculis: immanes & perni citate mirabili: Lynceſ autē & tygres bacchi currū tra hunt: vt & Statius ſcribit: ſed videtur Baccho assigna ri: Teſte Probo: vt per earū colorem: in vino varias eſſe hoim̃ mentes intelligimus Vel vt per eas ſcintilla demō ſtetur: q̃ quidam poti⁹ inſi nita excedunt crudelitate. Currū procurrui. Thyasos S. ſaltationes: choreas liberi id eſt liberaſia. x Thya ſos. A. ſaltatio apud nos p chorea dici poteſt: quę quidē dem Baccho exhibebatur. Deducitur autem a Thyo: quod eſt ſacrifico: excito: ſe ſtino: In illius em̃ ſacrificio exerceri conſueuerat.

y Lentas haſtas. A. Thyrsos dicit. Erant em̃ haſte quędam pampinis inuolute: quas bacchantes in choreis deportabant. z Intexere mollib⁹ haſtas. C. Haſte enim frondibus veſtite: Thyrsi appellantur. Sunt etiam thyrsi rami cum ſuis frondibus. A. Viris vt S. locus Theocriti eſt. b Greges quib⁹ proprie de mi noribus dicuntur: quandoq; tamen de maioribus. Armē ta raro niſi de maioribus. c Tuis. S. ſi romanis Cēsare Si paſtorib⁹ Daphnis. c Ipſa Pales. S. Dea pabulorū. quaſi dicat nec pabula naſcuntur nec pecora. A. Pales. vt Naſo et Feſtus ait dicebatur paſtorū dea: cuius feſta pa rilia vel palilia dicebantur: q̃ pro partu pecoris eidem ſa cra fiebant. De hac lat⁹ in Geor. d Apollo. S. ſcilicet nomius id eſt paſtoralis. A. Appollo. Apud Amphry ſum Theſſalię fluuiū pauit Admeti regis armenta: iuſſus ſeruendi contumelia decem annis luere temeritatem: qua

Bucolicorum

Cyclops perdiderat qui fulmē fecerant: quia indignabat eo percussum Esculapii filiū. Auctor est Probus, quare autem id fictū fuerit libro iii. Geor. aperiemus. d. Infelix loliū. S. inutile & infecundū. A. Et infelicitatē apportās. Estq; vnū e viciis & morbis frugum, nocet etiam oculis. Inde ait Naso Fast. i. Et careant loliis oculis viciantib⁹ agri. Theophrastus autē li. vii. scribit q; nliū ex semib⁹ corruptum mutari aliud aptū est: praterq; triticū atq; ordeū quem mutari in loliū asserunt. C. Loliū grece zizania dicit: si sicū tritico molatur panisq; inde fiat inducit somnū. e Steriles aue. S. Secundū sitū Italie. Nam in Thracia fructuosē sūt. Hec autē dicit vt oñdat terrā quocq; dolere Daphnīdis mortē. A. Steriles aue. ne. i. inanes & vane. Virg. li. i. Geor. Expectata seges vanis elusit auenis. Inue. niuntur em aue. quēdā in. anes: inueniuntur & fertiles quē quidē pro iumentis ferūt. Steriles item dicit. i. sterilitatē causantes: Ait nāq; in primo Geor. Vrit em līnī campū seges vrit aue. vt q; Pli. inquit li. xviii. Primū oīm frumenti vititū aue. est: & ordeū in ea degene. rat. f Dominatur. C. Quia penitus suffocauerūt fruges g Narcisso. A. de violis & narcisso supe. rius dictū est. h Cardu⁹. A. Hic folio & caule spino. so lanugines habet: & fe. mine & radice nasci potest Pli. li. xxi. Palyur⁹. S. herba est asperima et spinosa. A. Theophrastus libro. i. scri. bit palyurū fruticē esse: & libro sexto idicāt palyurū in aruis tantū habere acu. leos: memit item latius li. iii. a quo quidē Pli. accepit quod de Palyuro scribit li. xiii. C. Palyurus secundum Diaforidē ab aliis palearis acus. ab aliis cicer domesti cum vocatur. a nōnullis la. naria. Pli. autē ait. Palyurus spine genus est: semen eius asfrizuram vocāt cōtra scor. piones efficacissimū. Itē cal. culosis & tussī. Radix discu. tit panos: vomicas pora rui. na trahit. Radix decocta & illita extrahit infixa corpi. vitijissima luxatis & tumor. rib⁹. Alibi ait fruticosa est. Fructus rubeus: iucundus: & suauis: cui⁹ cibis vina sua. uiora reddit. k Spargite. S. vt spargit et tell⁹ lachrymis. l Inducite font. vmb. S. Facite nemora circa fōtes. quia heronū aig. habitant vel in fontib⁹ vel in nemorib⁹. vt Lu. cis habitam⁹ opacis: riparūq; toros. et pr. re. r. i Car. men. S. De duobus dixit. nam & alibi de vno. vt Et rem carmine signo. Aeneas hēc de Danaīs victoribus arma. m In syluis zc. C. Optime pastoris noīe exprimit impe.

ratorē. Nam & Homerus reges populos appellat pasto. res: & vrbes syluis cōparatur. Nam vt silue ferari habi. tacula sunt: ita in vrhibus pleriq; sunt efferatis moribus deprauati. n Formosi pecoris. S. Si ad Cēsare referas est boni populi optimus imperator. o Quale sopor. S. i. qualis res est sopor. Vt dulce satis humor. p Sopor.

feffis. C. Nam ex lassitudi. ne gignit somnus: nam & lassitudo est ex ipso motu. Motus autē vapores ad ca. put: qui a cerebro frige facti crassiores descendūt: mea. tustq; spiritū obturāt: vn. de fit somnus. q Salie. te. C. Salire est emicare: vt e fonte emicant: riuī. Dicim⁹ etiā bruta aialia salire fœ. minas cum coeunt: quādo salitū supra dorsum. Hinc dicim⁹ salores libidinosos. & venenis cupidos. Et ubi qui ad venere excitant dicitur salices: Et membrū ob. scenū salacem appellamus. r Nec calamis solū. S. Vi. detur allegoria ad Theocri. tū & Virgilū respicere. hinc est: Tu nūc eris alter ab illo. A. De Theocrito intelligere nō absurdū est: nā reuera Maronis magister fuit hoc in opere: vt etiā passim oñē dimus. In grāmatica vero Parthenio pceptore in gre. cis vsus est, auctore Macro. bio li. vi. s. Alter C. Se. cundus. t Quocunq; modo. S. prout possumus. v Tollemus ad astra. S. pollicetur se dicturum apo. theosim. x Tali munere. li. amicū laudaueris.

y Et puer. S. Intelligē mō Daphnī: nā Cēsare nō puer sed maioris etat⁹ occisus ē. A. Thyrsis item ait i prima theocriti O miser infelix: q; puer: & in sexta Theocri. ti inquit. Daphnis erat mel. cum prima lanugine rect⁹. C. Cēsare intelligit. Nec re. fert q; i grate matura extit. tus est. Nam allegoric⁹ ser. mo huiuscemōi mutatiōes nō aspernat. z Iam pri. dem. S. quasi. d frustra exte. nuas dicēdo q; cūq; mō: scio em ea esse optia. a Can. didus. SER. i. deus. Vt cot. tra mortuos nigros dicim⁹. Hora. Hic niger est hunc tus Romane caueo. A. Candidus. i. bonus. ait em infer⁹. Amat bon⁹ ocia: Vtq; etiā.

Seneca Ep̃la. lii. inquit. Omnes cādidos viros bonos di. cimus. b Sub pedibus: S. meritū eius ostēdit: qui summos circulos & celi secreta conscēdit. c Ergo alacris. S. Omnia tenet voluptas: quē hactenus occupa. rat meror. A. Ergo. quia scilicet inter deos relatus est Da. phnis. d Syluas. C. dicimus loca cōstita densis arbor. bus: nobis non domesticis: nec afferentibus nobis fruct⁹ cuius vescamur: Nam illa pomaria & vindaria dicuntur.

Grādia sepe quib⁹ mādaui⁹ ordea fulcis:
Infelix loliū: & steriles dominantur atene.
Pro molli viola: pro purpureo narcisso
Carduus: & spinis surgit palyurus acutis.
Spargite humū foliis: iducite fōtib⁹ vmbas
pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis.
Et tumulū facite: & tumulo supaddite carnē:
Daphnis ego i syluis: hīc vsq; ad sidera not⁹
Formosi pecoris custos: formosior ip̃e. Mē.
Tale tuum carmen nobis diuine poeta:
Quale sopor feffis in gramie: quale p̃estum
Dulcis aque saliente sitim restringere riuo.
Nec calamis solū equipas sed voce magistrū.
Fortunate puer: tu nunc eris alter ab illo.
Nos tñ hēc (q; cūq; mō) tibi nostra vicissim
Dicemus: Daphninq; tuū tollem⁹ ad astra.
Daphnī ad astra ferem⁹: amauit nōs q; Da.
An q; cūq; nob tū sit mūere mai⁹: (phnis. Mo
Et puer ip̃e fuit cantari dignus: & ista
lā p̃dē stimachō laudauit carmiā nobis. Mē
Cādīdus infuetū mirat limen olympi: (nis.
Sub pedibusq; videt nubes & sidera Daph
Ergo alacris syluas: et cetera rura voluptas:

Quis Poterit etiam illas sylvas quādoq; nominat. Sylvas aut aliq glandifere: aliq cedue sunt. Glandifere nō ceduntur sed seruatur. vt glandibus alamus pecus. Cedue seruatur ad certū quoddā tempus: vt cū arbores puerint ad eam magnitudinē quā cupimus cedantur: vel in materiā edificiorū nauigiorūq; aliarūq; multarū rerū vel in vsum pabuli ignisq;. Dicuntur etiā nemora q; in illis pascant greges & armēta venci vniū pascere est. Philosophi etiā nri syluā posuerūt pro materia quia greci νῆμα. quę sylua est pro materia etiam posuerunt.

e Tenet. S. moratur amplexatur. f Dryadesq; C Nympharū plura sunt genera. Maris em nymphetine siue nereides dicunt: fontium naiades: Oreades montiū. odoi em mōtes sūt Dryades siluarū. spūs em quercus dicitur. Hamadriades quę cum arboribus nascuntur: & intereūt. Napeq; herbarū ac florum: vixit: enim recessus est intra montes vbi flores optimi nascuntur. g Nec retia. S. Adeo placet simplicitas Daphni diuētū ille dolus q; voluisti prauitē fuerat cōsequat. f. bonus. et est hyperbole.

h Ipsi leticia. C. Repetitiō est color rhetoricus.

i Intonsi. S. Syluosi incrudui. k Deus deus ipe. hoc sona deus deus est daphnis C. Congeminatio facit vehementem affirmationem. Eripse. habet em phasim. l Bonus. C. Beneficus: m O. C. Po test esse vocantis sed recrius optantis. n Foelix. S. Propitius. vt sis foelix: nō strūq; leues quęcūq; laborē lē luno cōtra. q; potui infelix. i. irata. deos em vlt felices vlt iustitias ex reb; q; pstat vocam. o Tuis. S. Nā p cussionib; cesari nocētissim fuit: august; em fili; ei; oēs psecut; est. p En quatuor aras. S. f. duas tibi Daphni: et hōbo duas q; sint altaria

nā arę inferorū & superiorum sunt. Altaria tantū superorū: quę ab altitudine dicuntur: Ergo Daphnidi aras dat: nam quis deus sit: tamē est ex mortali: Verū quare duas aras Phoebo: cū numero deus (si supern; sit) impare gaudet. Sed cōstat Phoebo triplicē esse potestātē secundū Por phirii librum: apud superos sol dicit: In terris liber pater: apud inferos Apollo. Vnde tria illius simulacro sunt in signia. Lyra q; celestē harmoniā exprimit: Gryphenū q; terrenū indicat numē: Sagittas quib; cū noceat infernus notatur deus: Vnde Apollo. ὄνο τοῦ ἀπολαίῃ. Hinc illū Homer; tā pestilētię q; salutis dicit auctorē & Hora. Cōdito mitis placidocq; telo. Suplices audi pueros Apollo. Ergo hic virg; p altaria supnū numē: p arā numē infernū indicat. C. Arā secūdū aliq. ὄνο τῆς εὐνοίης dicit. i. a terra: Nam vt altare in altū porrigit: sic cōtra arā in terrā deprimitur: Var. aut dicit. Vbi frumēta facta ponūtur: vt arēcant area dicit. Propter hanc similitudinē loca pura in

vrbe arę dicuntur. a quo potest etiā esse ara deū. quia pura sit: nisi potius ab ardore ad quē vt sic fit ara. Alii volūt esse ab eo quod est ὄρα. id est precatio q; in ea deos precamur. hara etiā prima sillaba correpta stabulū significat Ouid. in Epist. Tertiu & in mūdē cura fidelis hara. q; Duas tibi Daphni. A. Quāq; em q; celū ascēderet: tamē simulacrū apud inferos esse dicitur: Propterea ergo

duas Daphnidi aras posuit: duas etiā Phoebo: propter superū & inferū hemispheriū. Vñ. Macro. li. i. S. significat: In sacris em hec religiosi arcani obseruatio tene tur: vt cum sol in supero. i. diurno hemisphio est: Apollo vocitē. Quū in infero. i. nocturno dyonisiū: q; est liber pater habeat. i. Hylarans. S. ab hylaro. i. lētū facere. Est autē gręca dictio: nam ἡλῶ: os facit Vnde est hoc verbū. s. Nouū. S. Ordo ē. Vina fundam calathis. i. calidib; quę vina sint nouū necrar. i. noua dulces

v Aruissia. S. ab aruissio (do chy p mōtorio. A. Aruissia p mōtoriu est chig insule: ex quo vinū quod aruissium vocant Vt inquit Pli. li. xiii. ca. x. Chios autē insula vna cycladū teste Solino. Hōmeri sepulchro aliis anteq; dens. De Chyo etiā multa Strab. li. xiii. vbi dicit: q; Aruissia est loc; asper & im portuosus stadiog. ccc. q; vinum fert gręcanicū optimū. x Nectar. A. gręce significat deorū potionē vt Festus inquit: Sunt qui dicunt nectar significare immortalitatē. a ne quod priuationem facit: & rkaico id est occido. C. De hoc in in Eneide dicit. y Lycti S. cretensis. A. Lyctus est cretę vrbs digna quidē: distans est a gnoso stadia cēnumviginū: a mari aphrico stadia octingenta. Stra. meo mit libro decimo. Inde autē lycti. a. um. possessiū. C. Lycti cretēsis a lycto oppido. Alit em vir eiusdē insule

stra. Cū gnossū (qd Homerus ceter; q; i creta sūt oppidia pfer) gñā plapsa ē: dignitatē ad Cortynā et lyctū fuisse translātā. Et noster Vates in tertio. Lyctius idomeus.

z Saltātes Satyros. A. Satyros aīal est qd teste Solino de hoibus nihil aliud pfer q; figurā. Bacchus autē Satyros ad psallendū. i. cātandū ad animi remissionē aptos se cum in castris habebat. de quo lege Diodo. li. i. Stra. item li. x. ait. Silenos & satyros liberi ministros esse. De Satyris i Enei. cōmodi; dicit. a Alpheisibœus. S. nomē pastoris: Ideo autē i religionib; saltabāt maiores. quia nullā partē corporis esse voluerūt quę nō sentiret religionē. Nā cātus ad animū: saltus ad mobilitatē pūnet corporis. A. Alpheisibœus interpretat inquires seu inueniēs boues: Alpheo enim inquirō significato: alpheno vero inuenio.

b Solēnia vota. A: Solēnia dicitur quę oibus annis pre stari solent. Festus scribit Solēnia iō dicta eo q; solēat fieri in anno. c Lustrabim; agros. S. Vt supra dū faciā vi

Bucolicorum

tu. d. Vt baccho ceteriq. SER. hec em duo numia ru-
fici maxie collit: & coia fut mortalib. cunctis. Sic in geor.
Vestro si munere tellus Chaonia pingui glande mutauit

ille se facturū pmiserat. k. Cicutā. C. Hec herba caulē
fistulosum habet: ergo hic pro fistula ponitur. C. hanc
herbā Dioscorides comō vocat Arabice dicitur succarā:

re significat de quo supra
egloga. iii. et Mac. li. ii. Sat.
De hostiarum generibus
edocet. d. Dum rore
cicadē. A. Cicadas rore ve-
sci Plī. asserit li. x. C. Cicada
dicitur quia cito cadit. i. mo-
riatur: he voce carent: nam
sanguinē nō habent: nō ha-
bent pulmones. & que ca-
rent pulmonibus nō respi-
rant: sine spiritu aut nō fit
vox: ergo nō canūt sed stri-
dorem illū ex alarū & reli-
qui corporis cōcussione exci-
tant: diciturq. fingere ex ono-
matopia. Eademq. ratione
fit bombus in apibus.

e. Damnabis votis. S. Id est cum tu deus prestare
aliqua hominibus ceperis:
obnoxios ubi eos facies ad
vota soluenda: que anteq.
soluātur obligatos et quasi
dānatos homines retinent.
Damnabis votis. i. propter
vota oblata & non soluta
habitis optatis damnabis
homines. i. damno & poe-
na afficies per quod eius po-
tentiam numinis ostendit.

f. Tu quoq. A. vt alii
dii. g. Reddam. S. Ille su-
pra solimodo laudauerat:
hic & laudat & de munere cogitat. h. Sibilus austri
S. Sibilus dicitur res ipsa: Nam sibilā ora: est prosibilātia
i. Donabimus ante. S. Anticipat & offert mun' quod

Dūq. thymo pascetur apes: dum rore cicadē
Semp honos nomēq. tuū laudescq. manebūt
Vt baccho ceteriq. tibi sic vota quotannis
Agricolē faciēt: dānabis tu quoq. votis. Mo.
Quē tibi quē tali reddā pro carmine dona:
Nam necq. me tantū venientis sibilus austri
Nec p̄cussā iuuāt fluctu tam littora: nec quē
Saxosās inter decurrūt flumina valles. Me.
Hac te nos fragili donabimus ante cicuta:
Hec nos formosum corydō ardebat Alexim
Hec eadē docuit cuiū pec? an Meliboei: Mo
At tu fume pedum: quod me cū sepe rogafet
Non tulit Antigenes: & erat tū dign? amari
Formosum parib? nodis: atq. gre Menalca.

fuit sexū pphane ac petulāter illudat. Hic ille. p. Parib?
nodis: S. Pari & equali tumore nodosum: Et honesta est
locutio formosus nodis: ac si dicas pūcher frenis. etc.

Cicutā. C. Hec herba caulē
ei? frigiditas vim iterimēdi
hab: sed vino meraco atq.
calefacto huic malo subue-
nit. Fallūt at q. succarā Ius-
quiamū esse dicit. i. Hec
nos formosū. C. Necesse est
vt p. Virgilio possit? sit Me-
nalca qn eglogas a se fa-
ctas memorat. m. Pe-
dum. Se Virga est incurua:
vnde retinetur pecudū pes:
A. Pedum pastorem bas-
culum incurrit: dictum q.
illo oues pedibus compre-
henduntur. Festus auctor.
n. Non tulit Antigenes

S. Aut pastor pulcherrim?
est: aut Coraulā dicit quem
legimus a Virgi: amatum:
C. Laus donicū illud puer
ro amato: & quo tempore
dignus amari erat darenō
sit passus. o. Et erat tū
dig. A. Lactāt? Firmiam?
in puerorū corruptores ita
scribit. Quid enim potest
esse sanctum his qui etatē
imbecillā & p̄sidio indi-
gentem. libidi ne sue depo-
pulant. f. Sedandamq.
substrauerit. Nō potest hec
res p. magnitudine sceleris
enarrari. nih. il ampli? istos
appellare p. ossim q. ipios:
& p̄ricida s: quib? nō suffi-
ciat sex? a deo dat? nisi &

poeta Sileni cantilenā recitat ad Varrum, de vita Epicurea: & mundi or tu, Egloga sexta.
Sexta Epicureā vitā cantante Syleno:
Atq. ortū mundi principiūq. docet. Hic recitat vates rerū primordia Varro.
Quē solitus pueris olim cantare Silenus.

a. Prima syracusio. S. nra
id ē Romana musa nō eru-
buit habitare syluas id ē se
syluis ante cōmittere. i. imi-
tari Theocritū syracusanū.
et bucolicā scribere. Syracu-
sio autē grece ait. Nā latine
Syracusan? dicim?. A. Pri-
ma Syracusio. Argumentū
carminibus pater. Prima.
nullus enī ex grecis quoq.
ante Maronē in scribendis
bucolicis Theocritū imita-
tus erat. b. Nra. S. i. Romana. vt tu quoq. lictonibus
nostris. Et dignata est dixit. quasi ex loco superiori. AN.
Nostra thalia. i. latīna musa. Nostra aut inquit q. Varū
Poetā quoq. alloquit. Syracusio versu ludere. i. bucolica
scribere: vt prius Theocrit? syracusius scripserat. Syracu-
se aut gloriofa ciuitas: maximū olim tyrānorū domiciliū
sub Pachini p̄mōtorii radicibus q. in orientē solē aspicit.
Vt Dion. edocet. Strabo item li. vi. p̄ multa de ea scribit.
Hanc Cicero li. vi. Verri. & Florus li. ii. descripsit. Di-
gnata actiue nūc protulit: alibi passiue. Coniugio anchi-
se veneris dignate supbo. Dignate est em. putare: p̄tinere

Prima syracusio di

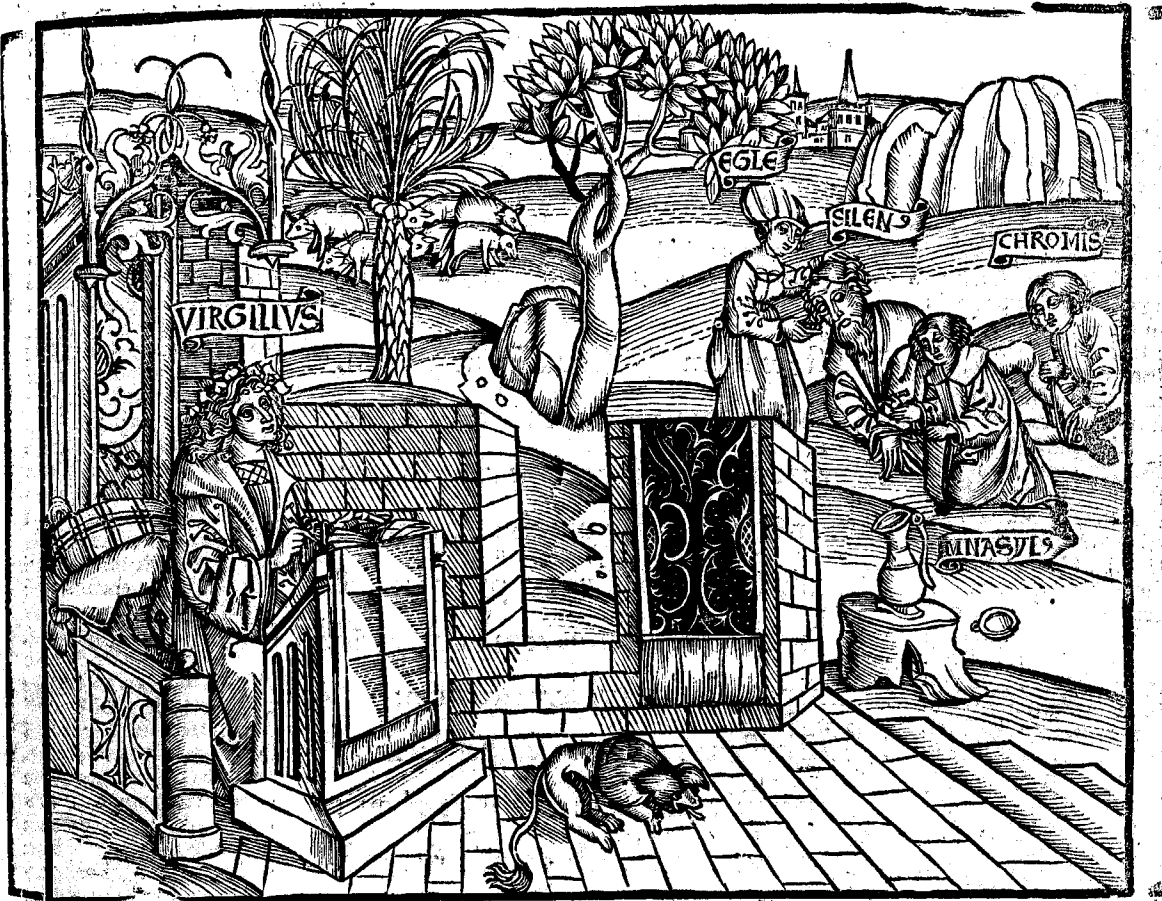
Dignata est ludere versu

Nostra: neq. erubuit syluas habitare thalia.

q. ad facilitatē humanitatē
q. Quāobrem qui dignat
nō modo se de p̄prio gra-
du d̄mittit: sed & persepe
aliū plusq. merei tribuit. Ex
go sensus est. Quāuis musa
romana aliqd supra carmē
bucolicū efficere mereat: in
sua facilitate descēdit illud
Vnde sequitur.

c. Neq. erubuit. q. d. nō
putauit esse cōtra suū deco-
rem. nā cū facim? aut dici-

mus qd nō deceat: afficimur pudore. Est em pudor aut
obstaculū quoddā vt faciam? id qd putam? esse cōtra de-
corū: aut veluti penitētia quēdā qua anim? cōfundit se iā
id fecisse. Primus ergo pudor in virtute est. Secundus pue-
ris dat veniā: quib? (cū adhuc vite degēde ignari sūt) con-
donat delictū: qd penitētia sequat. Nā vident nō facturū
fuisse: si naturā rei recti? nouisset. his aut q. s. lōgo vsu atq.
multarū rerū experiētia cūcta callere oportuit: & q. bona
que mala sint p̄gnosce: veniā nō dat. nō em restat spes
post cū hec emendatū iri. cū lōga etate iam obdurauerit
d. Thalia. SER. grece θάλεια nam latine Thalea dicit

reut. A. Thalia vna est no
uem musarū de quib⁹ am
ple diximus in nostro car
mine de florib⁹. De quo itē
latius Diodorus li. v. Tha
lia autē capacitas seu celebri
tas interpretat. eo q̄ in lon
gum tempus poetarū laus
nitescat. e. Cū canerem.
S. Canere vellem: f. Ca
nerē reges & prēlia. S. Enei
da & res gestas albanorū
intelligit quē coepta omisit
noim asperitate deteritus.

A. Canerē reges et prēlia: Id
simile est illi. Arma virūq; ca. Cooperat atēneida pri⁹: ide
deteritus rei amplitudinē ad bucolica diuertit. C. Reges
& prēlia. i. regia prēlia. g. Cynthius. A. dicit Appollo
Est em cynth⁹ mōs sublimis et asp. Delo mōti imminēs
quē insula in mari egeo sita: vrhē habet in plano positā:
& Apollinis templū atq; latōne. quē ibi Dianā simul &
apollinē peperit. Id Strabo li. x. scripsit. Per Cynthiū vero
hic intelligit Augustū, dicit em octaua elegloga. A te princi
pium tibi desinet: accipe iussis: Carmina coepta tuis.
In elegloga vero quarta Apollinē appellauit vt ibi ostendi
mus. C. Cynthius Apollo qui prēst vatribus. h. Au

Cum canerem reges & prēlia: cynthius aurē
Vellit: et admonuit pastore tityre pingues:
pascere oport; oues: deductū dicere carmē:
Nūc ego (nāq; sup tibi erūt: q̄ dicere laudes
Vare tuas cupiant; & tristia condere bella)

rem. S. quē memorie conse
crata est: vt frons genio: dis
giti Minerue. Genna misē
ricordie. f. Vellit. S. mo
uit vt posteq; a cardine vel
lit. A. Aurē vellit: mos ē ex
citantū iubentūq; aliquē
ad res agendas reminiscen
dasq;. k. Deductū. S.
tenue. trāslatio a lana q̄ de
ductur in tenuitatē. A. De
ductum tenue significat &
subtile. sed Macrobi. li. vi.
Sat. Hinc ait Afranius vo
ce deducta. Pomponi⁹ itent

voce deducas oportet vt mulieris videant verba: C. De
ductū extenuatū. quale pro humilitate materie bucolice
esse cōuenit: quē humilis est. & nō grande quale requirit
prēlia regū. i. Nunc ego. S. Ordo est. Nunc ego medi
tabor agrestem musam tenui arundine. i. carmen rusticū
scribā. m. Superūt. S. supabūdabūt qui ambiāt tua
facta describere. Hic varus germanos vicerat: vñ & glo
riā & pecuniā fuerat grandē consecutus: per quē Virgī
meruerat plurima. n. Vare. A. In Hora. Nūc var⁹ nūc
Varius legitur: Hic autē varus semp. fuerūt aut Varus et
Tuca vt scribit Euseb. Virgiliū & Horaci contubernales
D. iii

Bucolicorum

& poetæ illustres qui eneidios libros postea emendarunt sub lege ea ut nihil adderent. Hunc Hora. item alibi & o de. vi. laudat. Vbi dicit Agrippa: Scriberis Vario fortis & hostiū victor meoniū carminis alite. Acro dicit et Porphyrio: Varrū Tragediam scripsisse de Tuieste. Item Fab. ii. x. De Vario Satir. vi. Hora. ad Mœcenat. sic ait. Nulla etenim mihi se fors obtulit: optim' olim Virgil' post nunc var' dixere quid essem. o Agrestem musam. A. rusticū carmen. hoc est bucolicū. p. Tenui arundine. A. gracili fistula. q. Meditabor. A. meditando canā.

r. Non iniussa: S. vel A. pollutione: vel Augusto: vel Mœcenate. A. Non iniussa. ut iam ostendimus: Augusto inq. egloga. viii. Accipe iussis carmina coepta tuis. C. Nō iniussa. canā. obtemperando pollutioni sine tua iactura: cum tibi suppositi qui faciunt tuas laudes.

s. Hec quoq. S. q. d. ut lia. A. Hec quoq. ut. i. alio rū scripta leguntur. C. Hec. nostra quæ pastoralia sunt leget. deprehendet te illa canere. t. Caprus amore. A. bentuolentia ductus. C. ductus aliqua voluptate.

w. Mirice. S. p. Miras & nemora bucolicā intelligit. Scripsit autē hanc eglogam in laudem Vari: q. magno favore recitauit: & cū deinde cytharis cantasset in theatro: quam in fine lyco riden vocat: stupefactus Clæro cui' esset interrogauit: & cū cum aliquādo vidisset: ad suā & illius laudem dixit. magnæ spes altera Romæ: qd. iste postea ad ascaniū transiit: ut cōmentatores loquuntur. A. Myrice de his late in q̄tra egloga. C. Species genitæ mirica est cuius rami stipites & folia rugosa & angulosa sūt: fert grana rotunda et rubea: cui' radix dicitur reubarbaro: et in virtute quidā tamaricem putant propter nominis similitudinē.

x. Nemus. A. a greco dicitur nemos. cos. Verbum autē nemeo vel nemo si significat distribuo: tribuo. Pascua nemora significant syluas amoenas ut Festus ait. y. Canet. A. reboabit.

z. Nec gratio villa est. C. ut ostendat phibitū esse ab Apolline ne canat prælia: quia pastor est: id est cui' stilus humilior existat: nō quia nolu Apollō Vari laudes cani.

a. Prescripsit. AN. titulo designat. b. Pagina. A. id est charta. Paging autē dicitur q. in libris suā quæq. obtrineant regionē. Ut pag. vel a pāgēdo q. in illis versus panguntur. i. finguntur. Festus ait. C. Paging proprie a pangēdo dicitur cū plures in pugilaribus aut in libro comparatq. inter se iunctæ sint chartæ. c. Pergite. S. f. ad ea referenda quæ Sylenus cantauerat pueris: vult autē referre epicurē sectam quā Virg. Varusq. a Syrone didicerant: quæ sub persona Syleni inducit. A. Pergite. incipite perseuerateq. canere. vel agite ut inquit Festus.

d. Pierides vide in Palemone. e. Chromis & mnasylus. S. p. Chromin autē et Mnasylo: Varū: seq. intelligit quibus ideo cōiungit puellam ut ostendat plenam sectam epicuream: quæ nihil sine voluptate vult esse perfectum. Chromis autem & Mnasylos Satyri sunt.

f. Silenū. A. Is fuit Dyonisi p. dagogus ac nutritor optimorūq. institutor studiorū: qui plurimū sibi ad vitā

tutem & gloriam refq. bellicas profuit. legito Dio. li. vi. C. Silenū ait. D. odoros Siculus: bacchū ex Nilis nobilissimos duxisse quos Silenos esse noīabant. dictos a Syleno qui primus Nyfē imperauit: cuius origo propter antiquitatem ignota fuit. Quicq. caudā habuit in latere. quod si gnū posteris semper māsit. Alibi vero idem scriptor refert Sylenū bacchi alumnū fuisse & bonarū arcū preceptorem exstitisse: & multa quæ ad virtutem: & ad gloriā colatura essent illū docuisse: atq. in bello armis: & pardoq. pellibus instruxisse. In pace vero solennitatibus floridis et deliciosis vestibus exornasse. Refert Eusebius q. prisci voluerunt Atym. adonem. & Silenū ad fruges & ad flores

peruincere. Vt atys eos flores significat: qui anteq. ad fructum veniat decidant. Hinc ei pudenda abscisa dicunt: quoniam flores delapsi semina non produxerunt. Adonem vero perfectos fructus significet. Silenus autē illius sit spiritalis motus symbolum: cuius caput cādore fulgens celestis motus: Ceres vero inferioribus imaginib' appposita crassitudinē terrestris aeris notat. g. In flatum venas. S. Figurate. i. impletū venas cui' vengēnt plene. h. Iaccho. S. Baccho. A. Iacch' dicitur Bacch' a clamore et sonitu: nā sibi sacrificantes clamare solebāt. Iaccheo clamore car. iaccho re sono. iacche clamor. i. Procul. S. mō. ppe. nā irulit tū capiti delapsa. ut ostēderat nō longi' puolutā esse coronā. k. Et grauis attrita: S. Frequēti. f. potu. l. Cithar'. A. grecū nomē poculi gen'. Et. pprie liberi pris poculi: quæ Maro syleno asignat. Menāder. p. nauticus licet etia genere posuit Macro satur li. v. C. Cantarus est iste Macrobio bacchi poculum est. Quapropter recte

Sileno bacchi alumnū alit' gnat: quæadmodū Herculis est scyphus. Vtrūq. tamē dicitur a similitudine nauigii: Nam calixvni' littere mutatione ab eo quod grece kv'is dicitur quæ sint qui velint calicem latinū esse a calido quia calidā potionē illo sumerēt: antiqui. Est & cymbiū etiā poculi gen' a nauigio quo p. noiariū: vel a cysimbio p. sincopā dicit. cysimbū aut poculū ut ait Home. Cyclope ab vlixē datam est ex cyffo. i. hedera. ut Nicāder cleophin' et calimach' tradiderunt. Est et carchesiū dictū a re nauali: Nā sūma velox carchesiū dixerūt. hoc datū ē a Ioue Alchimene. f. aureū. Est pcerū et circa mediā partē cōpressū ansis a sūmo ad infimū ptingentib'. Plaurus aut nouitratē verbī fugies pate rā dixit q. a parēdo dicit. m. Ansa. A. circulo quo vas tenetur. attrita. leui. n. Iphis ex. S. i. ex ipsis. Vt transtrā p. et remos. o. Timidisq. S. timentib'. Timidus semper timet: timens ad tempus et ex causa. vel timidus quia pueris naturaliter inest timiditas. p. Aegle. A. Nympha fuit solis filia ex Negra: ut Home. scribit. li. xii. odissē. Aegle autem apud nos splendor dicitur CRL. Aegle nō mē conueniens pulchritudini puellæ Nam αἴγλη grece lucem & splendorem significat. Iterano autem illa nominis: efficaciam dictis asserit: Vt illud Ad celum tendēs ardētia lumina frustra. Lumina. nā teneras arcebāt ut. cula palmas. q. Videnti. C. Ergo iam a somno excitato.

Agrēstē tenui meditabor arūidine musam,
Non iniussa cano: si quis tñ hęc q̄; si quis
Captus amore leget: te nostrę varre miricę
Tenem' oēcanet: nec phoebo gratio villa ē
Quā sibi q̄ Varri prescripsit pagina nomē.
Pergite pierides chromis et mnasyl' in ātro
Silenū pueri somno videre iacentem:
Inflatū hesternō venas (ut semper) iaccho
Serta procul tantū capiti delapsa iacebant:
Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.
Aggressi: nā sepe senex spe carminis ambos
Luserat: iniiciūt ipsis ex vincula fertis.
Addit se fociā: timidisq. superuenit eggle:
Aegle Naiadū pulcherrima: iamq. videnti

Soluite. S. pōt intelligi soluīte me: nā sufficit q̄ talis vo-
his visus sū vt ligari possim. s. Quo. A. ppter qd̄.
Saris est potuisse. S. q̄ semidei cū volūt tū vident vt
Fauni nymphę. A. Saris est. r. c. Sufficit vidisse me. erat em̄
semide. v. Carmiavobis. C. Huic aliud mer zc. Cū ad
voluptatē oīa referat. videbat pueris carmia voluptuosa
futura. sed puellę nullā voluptatē afferri posse pręvenere
x. Huic aliud m. r. S. miniat nymphę stuprū qd̄ verecūde
dixit Virgil. A. Huic clā venere inuit. C. Huic emphasim
h̄. q. d. adeo p̄caci. qd̄ signū erat lasciuos̄ mox. y. In
numerū ludere. S. Saltare
admodū richmi. & cantile
ne. A. Innumerū. ordine &
ratione. C. Innumerū. Nu-
merus est cōpositi quātita-
tis discreto: hic nō fit sine or-
dine: vnde p ordine capitur
vt digent innūerū. Et quia
musica sū numerū sūc̄
ordine habet: ideo nūer-
pro cōsonātia & modulā-
tione capie. vt Nūeros me-
mini si verba tenere.

z. Faunos. A. Fauni dicti
sunt a fando. i. vancinādo.
Vnde & fatuos dicim̄ incō-
siderare loquētes: traditum
vero est in siluestrib⁹ locis
fari solitos: vt scribit Varro
et atq̄ Latinorū dii. C. Fau-
nos in quib⁹ ratio est. a
Ferasq̄. C. Que & si rōne
carer: appetitu mouentur.
b. Ludere. C. moueri. c.
Motare cacumia. S. hoc ge-
nus saltationis vult esse in
arborib⁹ cacuminū motu.
d. Quere. C. Que oī mo-
tu caret. Ergo et rōnalia &
irrōnalia et sensu carētia de-
mulcebat: p quod intelligi-
mus q̄ musica & sapientes
effratos atq̄ imanes: ac de
niq̄ stupidos: ac pene a sen-
su destitutos delectat.

e. Parnasia. A. Parnasus
mons est Phocidis. vt ait
Stra. li. vi. q̄ vniuersus con-
secrat⁹ existit: antra cęalia lo-
ca honore et sc̄itate digna cōtinēs: estq̄ in Parnaso rupes
que p̄rupta frōdosam relinquens vallē: p quā plurimus
amnis dispgit: q̄ rupes Cyrrhis vocat. Hinc itaq̄ biceps
Parnasus dicit. Ibi aut Phœbus musis p̄esse fert lyra so-
nans. C. Parnasus phocidis mons biceps quos vertex al-
ter baccho: alter Phœbo facer est: Nō tñ est helicon aut Ci-
theron: nā hi in Boetia sunt. Et musis natale solū p̄buit
helicon. delphi sub Parnaso sunt. Cyrrha vero & Nyfa
sunt noia vrbū. & Nyfa in Helicone est. Habet tñ duos
vertices Parnasus: Quid. Mons ibi verticibus peti ardu⁹
astra duob⁹ noie Parnasus. Et Hero in. viii. li. quē vranā
appellat scribit: E Parnaso vero gemini vertices abscissi
in illos irruētes multos mortales p̄uere. Ac paulo infra
Vnū ex verticib⁹ Gyampetū noiat: & in eo Castaliū fon-
tem ponit. Hec iccirco libētius scripsi: qm̄ ego quoq̄ in eo
errore diu detent⁹ fui q̄ Helicon & Cytheron essent Parn-
nasi vertices. f. Rhodope & ismarus. S. montes sunt
in quib⁹ canebar Orpheus: Nā ita gaudebat mūdus. vt
inde dicat & inuito p̄cessit vesper olympo. A. Rhodope:
Thrace mōs Ibi aut Orphe⁹ lyra sonare cātareq̄ solitus
erat: Et ibi sacra liberi patris Orpheo primū iniciāte cele-
brant. vt scribit Mela Est aut mōs sublimis post hemū.
vt Stra. ait. li. vii. de Thracia loquens. Ptholeme⁹ li. iii. scri-

bit Rhodopē montē esse supra Nessum fluuiū atq̄ Ebrū
C. Rhodope mōs Thracię est quē Mygdones incolūt: sa-
cris Bacchi celebr. g. Ismarus C. Thracię mons M. in-
dus triplex est inuisibilis: item visibilis quo quęcūq̄ crea-
ta sunt cōtinēt: et microcosm⁹. i. paruus mūdus. i. hō:
Ergo mūdus. i. oīa q̄ in mūdo visibilia sunt: & est intel-
lectio. h. Namq̄ canebar vti. hoc carmen et sequētia
sex Enni sunt in Ctesiphonte vt docet Macro li. vi. Nāq̄
canebat. S. Varię sunt opīones de principis rerū. Ana-
xagoras enim omnia igne procreari dixit. Thales ex hu-

more: vt Oceanumq̄ pa-
trem rerū. Empedocles ex
q̄tuor elementis. vñ Lucre.
Ex imbri terra atq̄ aia na-
scitur et igne Epicuri p̄o
(q̄s nunc seq̄) ponūt duo
principia. corpus & inane.
Oē em̄ qd̄ est: aut continet
aut cōtinēt. Corpus volūt
esse. atamos. i. quāsdā mō-
nūssimas p̄es q̄ toun⁹
id est sectionē non recipiūt
Vñ atomi dicte sunt. quas
Lucretius minutiores di-
xit illis corpusculis quę in
fulis per fenestrā solaribus
radiis videmus. Dicit em̄
illis nec visum posse accide-
re: Inane vero dicit spaciū
in quo sunt atomi. Ex his
principiis: q̄tuor. i. ignē aē-
rē: aquā: terrā. volūt creati
et ex illis cętera: vt illa duo
elementa sint. hec vero q̄tuor
synthetā. i. cōposita ex aliis
duob⁹. Cōprobat aut oīa
ex corporib⁹ et inani p̄stare
q̄ nihil sit in re: natura qd̄
nō corp⁹ habeat q̄ nō re-
cipit sectionē: indicat esse in-
nitatē. Canebat ergo princi-
piū mūdi: quēadmodū coa-
cta et collecta alicubi p̄ ma-
gnū iane fuisset origo ignis
aeris: aque et maris. A. Ma-
gnū zc. Semia. Lucre. li. i.
onidit rerū naturā duab⁹ in
reb⁹ p̄sistere. in corpe. s. et in
aia. i. atomis et aere. qd̄ his

versib⁹ p̄t. Ois vt est igit p se natura duab⁹ cōstitit rebus
Nā corpa sūt et iane. Hec in q̄ sita sūt varia et diuerſa mo-
uent. Id aut sūpsisse videt Lucre. a Democrito q̄ qd̄ opi-
nat⁹ est illa principia oīm esse atamos atq̄ inane. Atamos
vero esse infinitos. et p̄cretiuos oēs gignere ignē: aerē: aquā
et terrā. q̄ppe et hec ex atomis p̄stare. Solē item ac lunā ex
atomis esse cōpositos. Legito laet. C. Nāq̄ canebar zc.
Opinione epicuri sat̄ dilucide ponit. Ser. Reliq̄z at phōs
de principis opīones apud mltos leges. Verū distictē di-
lucideq̄ rē vniuersā apud Euseb. de p̄paratōe euāgelica
scripta repies. P̄stūm qd̄ p̄sci illi philisici q̄s volumina nō
extant senferint: Quib⁹ oib⁹ cōfutatis: Cōstat verā eē xp̄ia
norū fidē Mundū ex nihilo a deo creatū. i. Semia. A.
Atamos itelligit vt patuit. k. Aie. S. aeris. vñ et venti
fiūt. l. Liquid. S. puri. i. etheri. m. Vt his exordia pri-
mis. A. Canebat item Silen⁹: vt his primis. i. feminib⁹: oīa
exordia cōcreuerint: et vt p̄creuerit ip̄e tener orbis mūdi. i.
celi. P̄bus ait in libro de celo et mūdo celū nec graue nec
leue esse. n. Oīa et ip̄e. i. m. c. orbis. S. Ante orbis. et sic
oīa q̄ in orbe sūt: nā mutato noie ait p̄mo oīa et sic orbis.
o. Cōcreuerit. S. Colleget et informat⁹ sit. p. Tū durare
solū. A. Canebat vti solū. i. terra coepit durare se et disclu-
dere. q. Nerea pōto. A. i. aquā pōto. i. in mari: & vt

Bucolicorum

coepit solū ipm paulatim sumere res formas. Nere^o ocea
ni & Thetios filius teste Hesiodo: quē oim antiquissimū
dixit Orpheus in argonautica: sed p aqua ponit hoc loco
neros em aqua dici. Nere pōro. Fuerat olim chaos. i. de
mentorū cōfusio: postea quicqd ex oī materia de qua fa
cta sūt oia: purissimū ac lucidissimū fuit: id tenuit summa
tē: & ether vocat^{ur} est: Pars cui minor puritas inerat: et ali
quid leu^{is} pōdere: aer extitit: et in secūda loca delapsus est
Post hec quicqd ligdū & corpulētū erat: i aque fluxū coa
gularū est: quod deinde ipenetrabile & densatū ex defal
catis abrasum resedit elemētis: hefit i imo. & terre nomē
accepit. Hāc sparsus aer vndiq; fulcit & cōtinet: nec in re
cessū aut accessū moueri eā
patit. Legito Macro li. i. de
Som Nafō etiam li. i. met.
optime scripsit. r lāq;
nouū. A. Et canebat vti ter
re stupeat iā nouū solē luce
scere. s Atq; cadāt sum
motis. S. Nubes cū soli sint
vicing: e^o calore solutū in
pluuias: Vñ in signis sereni
tatis ait. At nebule magis
ima petūt. bonus aut ordo
vt post solem et pluuias or
te sint sylue et aialia. A. Im
bres. i. aque et pluuię ipę: a
terra aut caligo hūida et p
pervapores fumida exalat
hinc nubes: q̄ in sublimē
egresse in liquore solutur.
vt Plī. li. ii. docet. r Incipiat sylue. A. Et canebat cū pri
mū sylue incipiebāt surgere & cū primū rara aialia errāt
p ignotos mōtes. v Hinc lapides Pyrrhę. S. Questio est
hoc loco: Nā reliq; reb^{us} prudētissimis de mūdi origi
ne: su bito trāsīt ad fabulas. Sed dicam^{us} aut voluisse exprimere
sectam Epicuri q̄ reb^{us} seriis admiscet voluptatē: aut fabu
lis pectorū pectora: q̄ plene essent admirationib^{us} voluisse
mulcere: nā fabule delectatōis causa inuētę sūt. Vñ in Ge
or. Cetera q̄ vacuas tenuissēt carmina mētes. A. Hinc lapi
des Ordo est hinc refert lapides pyrrhę iactos. Hinc refert
Saturnia regna. zc. Lapides Pyrrhę. Tpe Deucalionis &
Pyrrhę (vt narrat Ouid. li. i. met.) autē diluuiū p vniuersā
terrā fuisse: qñ ipi duo tantūmō (quia optimi) restitissēt:
Themidis oraculo ducti lapides post tergū iecerunt. Inq;
breui spacio superorū numie: saxa missa viri manib^{us} facie
traxere vitorū. Et de foemineo repata est foemia iactu. ve
ritas tñ alia est: Nā vt Iustinus li. ii. scribit. Amphitēonis
Athenarū regis tpib^{us} aquarū illuuiēs maiore gręcie partē
abstūpsit: supfuerē q̄ refugia montū coeperūt: aut ad Regē
Thessalię Deucalionē ratib^{us} euecti sūt: a q̄ ppter gen^{er}
humanū cōditū dicit. C. Lapides pyrrhę. a reb^{us} phisicis
ad fabulas dilabit^{ur} Maro. ne poetā se esse obliuisci videat.
Idem principū reb^{us} seriis ponit in Georgicis. Idē & Iuue.
Ex q̄ Deucalion nimbis tollēt^{ur} quorū nauigio ascēdit mō
tē: forēsq; poposcit. Paulatimq; aias caluēt mollia saxa
Et marib^{us} nudas oñdit Pyrrhę puellas. Deucalionis autē
& pyrrhę diluuiū narrat Ouid. quo tpe cū qui ex inūda
tione supfuerunt: montana incolerēt: ferinā durāq; vitā
agres: neq; i plana (diluuiū formidātes) descēdere vellēt:
verbis Deucalionis mares. Pyrrhę vero hortatu: mlieres
psuasē sunt vt in loca culta descēderēt: & ad mitiorē vitā
accederēt: dat^{ur} est fabule loc^{us}: vt ex lapidib^{us} ab illis iactis
repatū sic humanū gen^{us}: quia ex ferinis durisq; moribus
ad hūanū cultū rediere. Fuit āt hoc diluuiū regnāte Athe
nis (vt ait Varro) Crimao Cecropis successorē. vt pō Eu
seb. & Hieronim^{us} scribūt: nōdū defūcto Cecrope. Dicitū
autē est Deucalionis diluuiū. qm maxime ei^{us} regione op
pressit: ad Egyptū autē & ei^{us} vicina nō puenit. Fuit huius
cenodi diluuiū anno mūdi sepūmo supra tria milia sex
cētos septuaginta ānos: ad diluuiū vero vniuersale quod
fuit tpib^{us} Noc; ab Adam. i. a mūdi principio intercesserūt

anni ducēti et quadragita duo supra duo milia. Ait Se
uerus. atq; idē affirmat African^{us} q̄ scripsit de tpib^{us} & hy
stonis Hebręorū et Gręcorū & Persarū et Macedonū &
Alexādrinorū: Itē Romanorū quinq; libris oia cōplexus
est. Fuit & aliud diluuiū regnāte Ogyge q̄ in Atica elusi
uā cōdidit: cui^{us} etiā tpib^{us} apud lacū Tritonidē virgo ap
paruit: quā gręci Athenē: nostri autē Mineruā dicūt. Verū
ab hoc diluuiō ad mūdi primordia: intercesserūt quadra
ginta & septē anni supra tria milia & q̄dringētos.
x Saturnia reg. S. Peruertit ordinē tpm et fabularū: nā q̄
tpe Saturn^{us} regnauit: nō fuit diluuiū: Sed sub Ogyge rege
Thebano. Secūdū autē sub Deucatione & Pyrrhā. Sciē
dū autē est p diluuiū & per
ecpyreosim scari temporū
mutationē. A. Saturnia rei
gna. Saturn^{us} etate aurea in
latio reguit. Vñ ait Maro.
li. viii. Aureaq; vt phibent
illo sub rege fute secula: sic
placida populos in pace re
gebat. Lat^{us} tñ supra i. iiii.
egloga. y Caucasas vo
lucres. S. Ordinē fabule per
uertit. Nā Prometheus p
factos a se hoies auxilio Mi
nerę ascēdit cōstū: & ignē
ferula de rota Iouis subri
puit quē hoibus indicauit.
Qua ppē irati dii: duo ma
la imiserūt terris: Febres et
morbos (teste Sapho et He
sio) Hinc Hora. Post ignē ghera domo subductū. ma
cies et noua febriū incubuit cohors. A. Caucasus scythię
mōs est dicit^{ur} qm caucasus hoc est niue cādid^{us} vt Plī. air li.
vi. poete dicūt aglā Promethei iecur indeficēter assidue
deuorasse. & eā herculē occidisse Diod. aut li. i. rei veritatē
exponit: Videto ergo ibidē ne ego sim lōgiōr. z Furtū
q̄ promethei. S. Prometheū aut p Mercuriū in caucaso
mōte religatū ad saxū adhibita agla q̄ ei^{us} cor exederet:
Quod fecit q̄ Prometheus vir prudētissim^{us} fuit. Vñ &
Promotheus dicit^{ur} ὀνόματι προμηθεὺς. i. a puidētia. Hic
prim^{us} Assyriis astrologiā indicauit: quā fides i Caucaso nā
mia cura inuestigauerat. q̄ mōs vicin^{us} celo maiora atra
demonstrat. clariūsq; ortus eorū et occasus indicat. de agla
dicit^{ur} qm ὄξος. i. sollicitudo illius cognoscis cor rodebat:
Per Mercuriū in eū ducē dicit^{ur}. quia prudētis et rōnis de^{us}
est Mercur^{us}. Dephēdit rōem fulminū et hoib^{us} indicauit:
Vñ ignē celestē furat^{ur} dī. Nā qdā arte ab eo pmonstrata:
suprem^{us} ignis eliciebat^{ur}: q̄ mortalib^{us} (donec illo bñverēt)
puit: nā postea malo vsu in pnicē puerfus est. vt ostēdit
Liur^{us}. de Tullio hostilio. q̄ cū suis oib^{us} extinct^{us} ē. Nura
vero ipune vltus est tñ in sacris deorū: Hinc est q̄ igne ra
pto ab iratis numib^{us} morbi dicūt imissi. A. Furtūq; p
methēi. Dicunt Prometheū ferula furatū esse ignē e solari
curru: et i terras duxisse: et hoi quē ex luto formauerat eo
spīm imisisse: Sed reuera tpe docuit ignē ferula assequat^{ur}
scribit Plī. li. vii. Promethei. ei p vnica syllaba ponit: vt ibi
lā validā ilionei na. p ilioni. Est itaq; Sinenis de qua in
carmine figuratū legito: Potes igit Promethi & Ilion ille
gere. Prometheus dici pōt. puidēs v^{el} prudēs. Id em Prome
this dī: & pmetheo. puido. C. Promethei: ex Titano celū
& terre filio nat^{us} est Iapet^{us}: ex Iapeto Prometheus q̄ matrē
habuit Asiā nymphā. singūt hūc auxilio Palladis in cō
lū sublatū ferulis ignē solarē accepisse. et in statuā quā de
limo finxerat imisisse: Deos vero ppter hoc iratos p Mer
curiū in Caucaso religasse: aglāq; q̄ ei^{us} iecur corroderet ap
posuisse. hęc figmēta expmūt. q̄ ille relicto fratri regno: i
chaldeos pfect^{us} mathematicā oēm didicit. Deinde i Cau
casi vertice morat^{us} siderū ort^{us} occasusq; et fulminū natū
rā obfuisse. Inde ad assyrios reuerfus: illos astrologiā do
cuisse: & ciuilib^{us} morib^{us} iformasse: sicq; ex feris māuetos
reddidisse. Eusebi^{us} refert nōnullos sentire Prometheū &

Coepit: & rerū palatim sumere formas:

Iamq; nouū terrę stupeant lucescere solem:

Altius atq; cadāt sumotis nubibus imbres.

Incipiant sylue cū primū surgere: cunq;

Rara per ignotos errant aialia montes.

Hinc lapides pyrrhę iactos saturnia regna.

Caucasasq; refert volucres furtūq; pmethei

(sio) Hinc Hora. Post ignē ghera domo subductū. ma
cies et noua febriū incubuit cohors. A. Caucasus scythię
mōs est dicit^{ur} qm caucasus hoc est niue cādid^{us} vt Plī. air li.
vi. poete dicūt aglā Promethei iecur indeficēter assidue
deuorasse. & eā herculē occidisse Diod. aut li. i. rei veritatē
exponit: Videto ergo ibidē ne ego sim lōgiōr. z Furtū
q̄ promethei. S. Prometheū aut p Mercuriū in caucaso
mōte religatū ad saxū adhibita agla q̄ ei^{us} cor exederet:
Quod fecit q̄ Prometheus vir prudētissim^{us} fuit. Vñ &
Promotheus dicit^{ur} ὀνόματι προμηθεὺς. i. a puidētia. Hic
prim^{us} Assyriis astrologiā indicauit: quā fides i Caucaso nā
mia cura inuestigauerat. q̄ mōs vicin^{us} celo maiora atra
demonstrat. clariūsq; ortus eorū et occasus indicat. de agla
dicit^{ur} qm ὄξος. i. sollicitudo illius cognoscis cor rodebat:
Per Mercuriū in eū ducē dicit^{ur}. quia prudētis et rōnis de^{us}
est Mercur^{us}. Dephēdit rōem fulminū et hoib^{us} indicauit:
Vñ ignē celestē furat^{ur} dī. Nā qdā arte ab eo pmonstrata:
suprem^{us} ignis eliciebat^{ur}: q̄ mortalib^{us} (donec illo bñverēt)
puit: nā postea malo vsu in pnicē puerfus est. vt ostēdit
Liur^{us}. de Tullio hostilio. q̄ cū suis oib^{us} extinct^{us} ē. Nura
vero ipune vltus est tñ in sacris deorū: Hinc est q̄ igne ra
pto ab iratis numib^{us} morbi dicūt imissi. A. Furtūq; p
methēi. Dicunt Prometheū ferula furatū esse ignē e solari
curru: et i terras duxisse: et hoi quē ex luto formauerat eo
spīm imisisse: Sed reuera tpe docuit ignē ferula assequat^{ur}
scribit Plī. li. vii. Promethei. ei p vnica syllaba ponit: vt ibi
lā validā ilionei na. p ilioni. Est itaq; Sinenis de qua in
carmine figuratū legito: Potes igit Promethi & Ilion ille
gere. Prometheus dici pōt. puidēs v^{el} prudēs. Id em Prome
this dī: & pmetheo. puido. C. Promethei: ex Titano celū
& terre filio nat^{us} est Iapet^{us}: ex Iapeto Prometheus q̄ matrē
habuit Asiā nymphā. singūt hūc auxilio Palladis in cō
lū sublatū ferulis ignē solarē accepisse. et in statuā quā de
limo finxerat imisisse: Deos vero ppter hoc iratos p Mer
curiū in Caucaso religasse: aglāq; q̄ ei^{us} iecur corroderet ap
posuisse. hęc figmēta expmūt. q̄ ille relicto fratri regno: i
chaldeos pfect^{us} mathematicā oēm didicit. Deinde i Cau
casi vertice morat^{us} siderū ort^{us} occasusq; et fulminū natū
rā obfuisse. Inde ad assyrios reuerfus: illos astrologiā do
cuisse: & ciuilib^{us} morib^{us} iformasse: sicq; ex feris māuetos
reddidisse. Eusebi^{us} refert nōnullos sentire Prometheū &

Epimetheū & Atlante frēm: & Argū cūcta cernere: et
lo: filiūpmerhei fuisse tpib⁹ Cecropis. alios añ Cecropē:
ānos sexaginta vñ nonagita. Lactati⁹ ait illū pñū simū
lachrū hois fecisse Plin⁹ scribit pñū e silice ignē excudisse
et ferula seruari docuisse. a Hila. S. Puer fuit comes
herculis quē amisit in Ionia iuxta Mysiā: Et cū reptū fue
rat q̄ extinct⁹ fuisset i fōre: istuta fuit sacra in q̄b⁹ fuit no
mē clamabat i fōrib⁹. A. Hylas vñ Sna. docq li. xii. vñ ex fo

cis herculis fuit q̄ etiā argo
nauta erat: et cū aq̄tū egrede
ret: a nymphis captū finxe
rūt. Fuit āt in Bythinia iux
ta Prusiadē vrbe: vbi ad
huc festa quedā celebrāt in
q̄b⁹ p mōtes vagi ac saltā
tes hylan vocāt: q̄si in syl
uas ad illū ingredū egrediā
tur hylao aut et hylacteo re
sono ac latro fcat. b Vt
littus. A. adiungit etiā vt. i.
quēadmodū. c Hyla
hyla. S. postremū la breue ē
q̄ vocalis vocalē sequit: nā
vñs gre⁹ a masculino ve
niēs i a terminat lōg⁹ est vt
Aeneia hyla palla. C. Hyla
oē sonaret. Hylas teste soli
no la⁹ Bithiniē ē in quē hy
la Hercules delicias cecidisse
credūt: cū in memoriā fo
lēni tripudiatōe pplus lacū
circū: hylā voce clamans:
d Solat. S. q̄ amat taurū
qd fortune pot⁹ q̄ mortū
videt dīc. e Pasiphaē. A.
Terra sylabū est: nō ēm di
phrōgō h̄ in penultima: Vñ
Propt⁹ ait. vobiscū Eūrope
ē ne p̄ba Pasiphae. Fuit āt
Minois Crēte regis vxor. fo
liq̄ filia. Tradūtq̄ Minoē
q̄tānis speciosissimū oim
taurū Neptuno solitū ē mo
re sacrificare. s̄ cū ei taurus
cēt ceter p̄stator aliū sacri
ficauit dītorē: q̄ ex re irat⁹
Minoi Neptun⁹: et tauri a
more Pasiphae iecit Cui ar
te Dedali supposita: decāta
tū fabulis genitū minotau
rū natura duplici. vt qvq̄
ad hūeros taur⁹: cetera hō
esset. Dio li. v. id scribit.

f Virgo. S. avirid. ori ḡtate: Nā iā m̄ fuerat Phedre Aria
dnes & Androgei. g Proetides. S. Proeti filie et Stēobeg
siue Antiope fm Homerū: q̄ cū se lunoni p̄posuisset illa
irata hūc illis errore imisit vt se vaccas putaret: has Melā
pas purgavit. A. Proet⁹ Abātis fili⁹ argiuorū rex inimicā
felicis suę habuit foecūditatē Tres em̄ substituit filias:
et ad tps vñ p nuptiarū pduxit. Sed incōtines virginū lin
gua: infelicitatis edidit cās. hē em̄ ferunt solē in replū lu
nomis intraisse: & se p̄tulisse deq̄: his reb⁹ offensa Iuno in
misit eis furorē vt se vaccas putaret: et cupiditatē iecit syl
uas petēdi: credētes se formā induisse vacca: qd̄ couq̄
passē sūt: donec a Melāpade infania liberatē sūt: q̄ quidē
herbarie artis p̄tissim⁹ fuit: de hoc lege Lactā. li. iij. Victru
li. viii. sic ait. Apud fontē Clitorū Melāpus purgavit q̄
Proeti filias: restituitq̄ earū mētes in pristinā sanitatē. C
Proet⁹ Abātis argiuorū regis fili⁹ & lynci. nepos p̄neposq̄
egypti. ex Antia quattuor suscepit filias: Merā. Eurialē.
Lytippen: et Iphianassam: q̄ cū se lunoni i forma p̄pone
ret ab ea in eū furorē quē ponit Seru⁹ cōuerse sunt: Verū

cū Proet⁹ regni partē & vñā ex his se daturū illi polliceret
qui eas liberasset: Melāpus illas helleboro liberauit. Iphīa
nassāq̄ vxorē accepit. ex qua suscepit Mantū et antiphatē
Vñ est oculus. Vitruui⁹ tñ in libro de Architectura ait illas
esse a Melāpo ductas apd Clitorū Archadig oppidū vt
ab ebrietate liberarent: cum illic ex spelūca limpida aqua
fluat: q̄ pota vini odū inducit: de quo Ouid. Clitorio q̄
cūq̄ sitim de fōte leuauit: Vina fugit: gaudetq̄ meris ab

stemius vñdis. Diod. tñ dī
cit Melampū vatē fuisse et
argiuas mulieres q̄ ob irā
Bacchi furore vexatē erant
lustrasse. Ob quod duas re
gni pres ab Anaxagora me
gapethei argiuorū rege acce
pisset ex vxore Iphianassa
megapenthe filia: Antipha
ten et Manto genuisse.
h In leui. C. in polita. q. d.
nullis bubulis fetis obfita.
i Hyacintho. C. secundū
Diascoridē herba est q̄ flo
rē purpureū habet: et radicē
simile bulho: hālā duorū
palmorū: & tenuē comā vi
ridē et gibbosam. Dicit etiā
margaberet. Est etiā lapilli
species Iacynth⁹. k Pal
letes. S. aridas: vel quia ven
tris calore viriditate amise
rāt. l Ruminat. S. reuo
mit et iterū p̄sumit dicta est
ruminatio a ruma eminente
gutturis pre: p quā admis
sus cib⁹ a certis reuocat aialū
bus. C. Rumē ps colli qua
esca deuoratur. vñ rumare
quod nūc rumiare ait Fest⁹
m Aliquā sequit. vñde et
bi sit aliqua spes: quia no
uit amare. n Grege. S.
de bobus dicit qui armen
ta vocātur. Sed grege dicit
tur de quorūlibet aialū cō
gregatione. Cicero in Phil
ippicis: Fudit apothecas ce
cidit grege armentorū.
o Claudite. S. melius a p
sona Pasiphaes dicit acci
pim⁹. Errabūda vestigia
duob⁹ verbis iexpressit qd̄
Homer⁹ vno p̄bo εμοδus
αοος dixit. i. flexis pedibus

incedentes. A. Claudite. f. vt eum facilius inueniā.
p Dicitē nymphē. A. i. dicte mōtis Crēte nymphē ne
morū id est dryades. C. Dicitē sic appellantur a dicte qui
(secundū Strabonē eiusdē insule virū) mons in Crēta est
in quo a nymphis enutritus est Iupiter: alentibus illum
apibus. Quāuis Diod. siculus dicat Iouē cum ad viridem
ḡtatem peruenisset: vrbe nomen dicte edificasse: cuius
etiā sua tempestate vestigia extitisse scribit.

q Ad Cortynia. S. Nam gnofon vbi erat maritus: no
lebat taurum venire. Sed cortynon vbi fuerant aliquādo
solis armenta. A. Cortyna erat illustis Crēte vrbs sita
in campo: nec multum a Gnoso Minois regia distās. plu
ra Strabo libri. x. C. Cortynia a Cortyna vrbe que post
Gnoston principatum in Crēta obtinuit. ea sita est in pla
no et olim muro (teste Homero) circumdata: deinde illo tū
ditus diruto sine moenibus fuit vsq̄ ad Ptolomei philo
patris tempora: ille enim ad magnam partem restituit:
deinde incolē opus absoluerunt.

Bucolicorum

r Mala. S. quib⁹ acceptis a venere Hyppomenes vicit
Aralantā puellā syriā cursu potente: quo multos spōs
supatos occiderat. De qua plen⁹ in. iii. Eneid. A. Hesper
ridū mala i ethiopia speciosissimū pomariū Atlāg fuit in
quo nascebatur aurea mala q̄ Hesperides custodiebūt: Aei
gle: heretusa: hesperusa. & draco pūgil. Lact. li. ii. Inde at
malis trib⁹ p venere habitis Hippomanes Aralantā C nei
filiā cursu supavit: de q̄ late. x. li. m. r. Dyonisi⁹ aut scribit
hesperidū insulas nō frustra fabulatū esse aurea poma p
duxisse: cū plurimo auro ditissim⁹ sint: atq; oī pene metal
lorū genera pariat: eas vicini q̄; Iberi tenuerūt. Solin⁹ etiā
de Libya scribēs: et de hor
tis hesperidū et pugili Dra
cone: ait q̄ flexuoso meatu
estuanti e mari ferē adeo si
nuosis laterib⁹ tortuosum:
vt visentib⁹ pcul lapsus an
guos fracta verrigine men
uat: itaq; qd hortos appel
lauere circūdat. Vñ pomorū
custodē interpretātes struxerūt
iter ad mendaciū fabu
lādī. s. Phaetontiadās.
S. Clymenes et solis filiē dū
frēm exiciūt lugeret: vñ i al
nos (vt hic dicit) vñ i popu
los arbores (vt in. x. ponit)
cōuerse sūt: Sed ibi lat⁹ di
xim⁹ fabulā. A. Phaetontia
dās Phaetonsolis epiteton
trissyllabū ae diuina habet
cū apud grēcos ae habeat et
a Phaenodēuaf qd ē ondo
et Phaenos splendid⁹ dicit.
Quintilian⁹. Itē in. i. Phaetō
trissyllabū docet esse. Fuere
aut Phaetō sorores in arbo
res verse flēdo fratris obitū
ppe Padū: phaetusa tampe
tia seu lapetia & lapetusa:
de quib⁹ late Oui. li. ii. met.
C. Phaetontiadās patrony
micū ē a fratre: nā solis filiē
et Phaetōis sorores fuere. e Musco. A. Musc⁹ pprie dī
lanugo viridior: q̄ locis hūidis nascit. Oui. li. i. met. Ad de
lubra deē q̄ fastigia turpi pallebāt musco. C. Musco cor
ticis. i. muscoso cortice. Muscū dicim⁹ lanuginē q̄ndā viri
dē q̄ in mucidis locis oriēs aut faxis aut imis arborib⁹ he
ret. nascit et in aquis heretq; saxis. v. Amare. S. Alibi in
mafculino posuit: vt rap⁹ de subere cortex. qd magis seq
debem⁹. x. Proceras. A. altas. y. Erigit. S. mira canē
tis laus: vt nō rem factā narrare sed eā facere videat.
3. Alnos. A. in quas verse sūt phaetōtiades. C. arbor est al
nus. & dī (vt placet ysidoro) quia amne alaē: nascit em
iuxta flumēs. Parmysi. S. Helicon Boetie mons est que
aonia nūcupat. vñ plura: cadūt flumīa: iter q̄ ē pmyssus
hic gallū dicit a musa caprū ad reliquas ductū & factū
poetā. A. Parmysus flum⁹ & Olimeus ex Helicone Boe
tie monte fluēt: in vñq; pmyssi: in Copaidē lacū incur
rūt. Stra. li. xi. edocet. b. Gallū. C. Corneli⁹. Gall⁹. Fo
rouiliēsis poeta: de quo Virg. hoc loco scribit. Aegyptū Ro
manā puincia primus rexit: et anno etatis sue. xlii. ppria
se manu interfecit. Fuit & C. sinius Gal. orator. Asini &
Pollionis fili⁹: q̄ dīris a Tiberio supplicis necat⁹ est: Euse
bius auctor est. c. Aonas. A. in mōtes. i. boetios. Nā
aones barbarę gentes oēm Boetiā incoluerunt: vt scribit
Stra. li. ix. Sūt aut plurimi Boetie mōtes q̄; Cytherō &
Helicon celeberrimi musisq; sacri. Sūt aut denoiati a Cy
therone & Helicone fratrib⁹ q̄ illic singulari pugnaverunt
certamie vt scribit Lyfima. C. In Boetia mōtes in qua etiā
Aones po. fuerūt. Chorus ph. cetus musarū de qb⁹ in pri
mo Eneid. d. Assurrexerit. S. Honoris cā surrexit. vt
assurgit qb⁹ et rex ipse Phane⁹. i. cedit. e. Lin⁹. A. de f

Tum canit hesperidū miratā mala puellā:
Tū phaetontiadās musco circūdat amare
Corticis: atq; solo proceras erigit alnos:
Tū canit errantē pmyssi ad flumina gallū
Aonas in montes vt dixerit vna sororū:
Vtq; viro phoebe chorus assurrexerit oīs.
Vt Linus hecilli diuino carmine pastor
Floribus atq; apio crines ornatus amaro (se
Dixerit: hos tibi dāt calamos (en accipe) mu
Ascreo quos ante senī: quibus ille solebat
Cantādo rigidas deducere mōtib⁹ ornos.
His tibi grynei nemoris dicatur origo:
Ne quis sit lucus quo se plus iactet Apollo.

legito in Pollione. f. Diuino carmie. S. i. vaticinās. g.
Apio A. Pli. li. xix. & li. xx. de Apio multa Vbi etiā ait q̄
honos erat apio i Achaia coronare victores sacri certamis
neme⁹: & in pdimēx peculiarē gratiā hab⁹: suauiores aq;
potui i coctū pstat. C. Apio. de hoc Macer Est apū dicitū
q̄ apex hoc ferre solebat: Victoris veterū fieret dū more
tristis phus. grece dicit Sclino. Dao e⁹ gña Domestici et a
greffe. Agrestis quicq; sūt spēs: hydroselinō i. aq̄uicū apū
hypposelinū qd macedonicū appellat Tertia oroselinū. i.
apū montanū. Quarta petroselinū petrosū. Quinta simi
selynō. Preter hec est apū rauinū qd batrachō appellat.

Coronabāt apio victores i
ludis nemeis. Itē in puiuis
q̄ ebrietatē phibere dī. h
Ascreo. S. Hesiodo q̄ ascre
fuit: quē dicit mūse rapū
de mōte pnafo fecisse Poci
tā munere calamora. A. As
creo senī. Ascrea vic⁹ est Boe
tie vt Prob⁹ ait: in q̄ existi
ma⁹ nat⁹ Hesio. Quid⁹ iū.
de pōto. Intumuit vati nec
tū ascrea suo. Stra. itē li. ix.
scribit Ascreā esse i Thespiis
iuxta Heliconis pte: & Hes
iodi patriā qd Pli. li. xviii.
docet. Is pnceps oīs de agri
cultura pcepit: et carmie exe
cut⁹ est quē postea Maro in
G. or. imitat⁹ ē. Tradūt q̄
hesiod⁹ dū pīs oues iuxta
Heliconē cultodiret: a mu
sis ad fontē hyppocrenē de
duct⁹ ē et poeta effect⁹. vñ
& Oui. li. vi. Fast. ingt. Eo
ce deas vidi nō q̄s pceptor
aradi viderat ascreas cū se
queret oues. i. Ornos. C.
Hec arbor gaudet mōtib⁹:
k Grynei nemoris. S. Gry
neū nem⁹ i finib⁹ Ionis est
phoebo sacru i q̄ de pīa di
uinādi Calchas Mopsusq;
certa rūt: et cū de nūero pos
mon cuiusdā arboris pte derit: stetit glia Mopso e⁹ dolore
calchas iterit. Hec ait Euphoriō cui carmia Gall⁹ tradu
xit. Vñ in fine loquēs Gallus dicit. Ibo et calcydico q̄ sūt
mihi cōdtraversu: nā Euphoriō ex Calcyde Euboie insule
fuit. A. Gryneū opidū est myrinneorū eolia: et apollinis
fanū & puetustū oraculū. i. Scyllā. S. Dug fuerit Scylle
Vna phorci filia: quā cū amaret Glauc⁹ de⁹ marin⁹. Circe
quidē q̄ Glaucū amarat: fontē in q̄ Scylla se lauabat ve
nenis infecit. in quē cū descēdisset puella: media sui pte in
ferā mutata est: hāc postea Glauc⁹ fecit deā marinā. Alte
ra scylla fuit nyssi Megaretiū regis: tra q̄s victis Atheniē
sibus pugnabat Minos propter Androgei filii interitū:
quē Atheniēses ac megarefēs dolo interimerāt: Hic amat⁹
a Scylla Nisi filia. q̄ vt illi placeret: purpureā comā peni
totōdit: nā illā ita habuerat Nisus vt tādiu regno potiret
q̄ diu haberet intactā. illa atit Minoi tradidit: Sed cū de
inde ab eo contēneret: dolore in auē est conuerfa: Et Ny
sus etiā extinct⁹ in auē sui nois deorū cōmiserat: de est cōuer
sus q̄ aues flagrāt in se magna discordia: Hic igit Virgil⁹
Pocetū more misce fabulas: vt sit Scylla Nyssi: p phor
vt alibi Domit⁹ pollucis habenis. i. Castoris: q̄ equorū
domitor fuerat. Item & manib⁹ Progne: cum Philomele
abscisa sit ligua. Aut sit hystero pthero. vt vtrq; fabulā
tangat. A. Scyllā. Nisi. Pandion Athenarū regi quattuor
fuere filii: Argeus: Lycus: Pallas & Nyfus. Cūq; actica re
gio in partes quattuor eet diuisa. Nyso megara sorte ob
ueniunt. qui Nisgam condidit Stra. li. ix. Contra hunc de
mū Minos bella gessit: scelere autem Scylle filiē obrutu
catus est: vt Minocipsa quem adamabat potiretur.
Postea in aues ambo conuersi sunt de quibus Ouidius:

li. viii. met. Stra. vero li. viii. scribit Scyllā Nisi filia: Minos
cupidine captā. quā ei Nisea pditione tradidisset: ab eo in
phundū delectā esse. m Quā fama se. A. ordo est Aut
quid loquar scyllā quā zc. Hic loquit de scylla Phorci fi-
lia quā Glaucus marinus deus amavit: ppter quod a Cir-
ce venefica in monstrū marinū conuersa est. de quo lege
Qui. li. xiiii. met. Maro etiā li. iii. Enei. hanc describens ait.
Prima hominis facies & pulchro pectore virgo zc. Reuera
tū scylla scopulus est in freto Siculo vt scri. Pl. li. iii. Salu-
stius item dixit: esse saxū ingens: humanā habens effigie

parte superiori: inferiori vero
plures habere scopulos sub
radicibus cauernosos: vbi
canū latrat & vlulatus lu-
poris: vnda refracta repitit
Scylla aut dicit a scyllo qd
est vexo. n Inguina. A.
Sūme coxe pte dicitur.
o Dulichias. g. i. Ithacē-
ses. a mōre. Dulichis insula
est vbi mons est Ithacē. In
qua fēt habitasse viles: eo
q. & ipso Dulichius: et Du-
lichias ratas habuisse dicit.
Vexasse aut rates. p Tapi-
nosim dictū est. nā nō vexa-
uit sed euerit. Quod pbus
vult hoc rōne defendere: dices
vexasse venire ab eo qd est
veho. vecto. vexo. vt vexas-
se sit portasse & sine dubio
parbitrio suo euerit. A.
dulichis insula ē vna Echina-
dū iacēs ad Acheloi hostiū
Stra. scribit. x. Ibi aut vli-
ses regnavit. Eū vero sociis
spoliavit. Scylla. Vñ Qui.
li. xiiii. met. ait. Scylla loco
māle quicq. est dara copia
primū In Cyrces odium so-
cis spoliavit vliſsem zc.
p Vexasse. C. Cornu. an-
neus hūc locū reprehēdit. q.
vexare in hoc mōstro leui et
pui in cōmodi puter: nec tan-
te atrocitati congruū. Sed Aut

gel. rīdet graue esse. tracrūq. a veho in quo iam inest vls
quidam alieni arbitriū. Nō em sui potēs est q. vehi. Vexa-
re q. ab eo inclinā: vi atq. motu augetur. Sic taxare pres-
sius crebriusq. est q. tangere: Et tactare multo fustius q. ta-
cere: Et quāvis violēt q. quātere. Eodē aut modo Caro
in orōne p. Acheis dixit. Cū Hanibal terrā Italiā laceraret
atq. vexaret: & Cic. in Verrē. Quē ab isto sic spoliata atq.
directa est: nō vt ab hoste aliquo: qui tamē in bello religio-
nē: & cōsuetudinis iura retineret: sed vt barbaris pēdoni-
bus vexata esse videat. q. Ah. C. hac interfectione &
indignationē ptra mōstrū: & cōmirationē in vliſse ondit
Erāt aut apud pīscos interiectio hęc alia: vt secūda sylla-
ba aspiraret. Sed remota vltima aspiratio hēsit prime. vt
sit Ah. pter latinorū cōsuetudinē: qui aspiratione distin-
ctionē nullā termināt. r Teri. S. Pro teri p. Syneresim
Vt futūq. Promethi. pro Promethei. Tereus Thracū rex

Pandionis Athenarū regis filia Prognē vxorē duxit: et cū
post aliqd tempus ab ea rogaret vt Philomelā sororē ad-
se vt illā videret adduceret: eā viciante in itinere: & linguā
abscidit ne facinus indicaret: Illa tamen rem in veste suo
cruore descriptā ad sororē misit. Prognē ppter hoc Irym
filium interemit & patri epulandū dedit. Postea omēs m-
aues mutati sūt. Tereus in vpupā. Irys in phasianū. Pro-
gnē in hyrundinē. Philomela in Luscinia. A. Teri. lege de
li. vi. met. s Philomeja dapes. S. At qui prognē fecit:
sed abutitur nomine: aut illi imputat propter q. facit

est. C. Philomela: grēce dicit
q. melos amet. latine luscini-
a: qm de luce canit. Est
enim luscintis dieb. ac no-
cubus cōtinuis quīdecim
querulus cātus: densante se
se frondium germine: mira
profecta res est q. tāta vox
in tantulo corpūculo sitū
perrinax spiritus & music
perfectē modularis sonus:
Certat inter se: et victa mor-
te quiescit: prius vita q. can-
tu deficiens. Color hui. aut
culenotissimus est. Agrippi-
ne tamen claudū: candida
Luscinia dono data est: nō
est eadem siccūla: sed ta-
men forma similis. hęc. Pl.
q. etiā addit Iuuenes C. sa-
res Luscinias habuisse: grē-
cilarinūq. pmonis dociles:
docentur secreto vbi nulla
alia vox admisceat. audit
discipulū attente et corrigit
ppter hęc pia illis ac serius
precia erant. in ore stelicorū
Poetę adhuc infāns cecinit.

t Tecta superuo. A. f. vbi
Philomela relicta a Tereo
fuerat. ppter ea dicit tecta
ante sua. x Eurotas.
S. Fluius laconū qui ab
apolline instruit suas do-
cet lauros quib. eius plene
sunt ripe. A. Eurotas Soli-

no teste laurif. abundans vt hic Poeta ostendit. Is teste:
Lauto. li. iiii. de bello Mace vrbē Lacedemona pterfluit q.
etiam Stra. asserit li. viii. y Referunt valles. C. Quia
vox aer est verberatus: qui item alium verberat: et ille rur-
sus aliū: donec aliquem locum pulset a quo sit refluxus.
Indeq. gignitur echo. propter quod dixit. valles referunt:
quia verberat & retro reddunt illam vocem.

z Cogere. C. colligere. z Numerūq. referre. A. Di-
xit etiā in Palēmone Bisq. die nu. ambo pe. al. & hēdos.
z Et inuito. S. ex eo q. dies inuitus decessit: & ex eo q.
nimis aud. audiēti vesp. est exor. cātū: & voluptas ostē-
dit. A. Inuito olympo: nā celū q. Sileni cātū oblectabat q.
noctē adueniēte deficiebat. z Processit. A. aduenit appa-
ruit. z Vesper. A. Stella est quę diem finit. Vir. li. i. Ante
diem clauso componet vesp. olympo. Latius Plinius
li. ii. ca. viii.

Qd loqr aut scyllā Nisi: aut quā fama secuta ē
Candida succinctā latratib. inguina mōstris
Dulichias vexasse rates: & gurgite in alto
Ah timidos nautas canib. lacerasse marinis:
Aut vt mutatos Teri narrauerit artus:
Quas illi philomela dapes: q. dona pararit:
Quo cursu deserta petiuerit: & quibus ante
Infelix sua tecta superuolitauerit alis:
Oia quę quondā phoebo meditante: beatus
Audiit eurotas: iussitq. edificere lauros.
Ille canit: pulſę referunt ad sidera valles:
Cogere donec oues stabulis nūerūq. referre
Iussit: & inuito processit vesp. olympo.

Bucolicorum

Interlocutores Melibœus Corydon. Thyrsis : egloga septima. Meli.
Septima certantē Melibœo iudice thyrsim Hic Corydō Thyrsiscq; canūt:daphnis Melib?
Cū Corydone canit victū cēssisse palestreg. Inter sunt musæ:Corydon certamine pollet.

Torte sub arguta cō-
ta. SE. Pene Theo-
criti egloga est: nā
& ipam trāstulit:
& multa ex aliis ad eā con-
gessit. A. Virg. imitatus est
b loco (vt alibi) Theocritū
ipm in egloga sexta: vbi Da-
phnis & Dametas amici
Polyphemi amorē in Gala-
theā vicissim canūt. Sed tñ
deuicit neuter: neuter supe-
ratus abiuit. Hic vero Thyrsis
vincit. Incipit autē Theo-
criti sic. Compulerant pecu-
des Daphnis formosus in
vnū. Damocēscq; ambo dulces
emittere cantus Edocti:
alternatq; parati reddere voces.
Ambo florentes etate. C.
Forre nō propter hoc sed cū propter aliud
concedisset: for-
te euenit q; cum illic federet: illi compellerent greges.
b Arguta. S. Canora. stridula. sonora. Alibi breuis vt
argutum caput, c Daphnis. S. Diuinū inducit. quia

Torte sub arguta cō-
federat illic Daphnis,
Cōpulerātq; greges Corydō et thyrsis i vnū:
Thyrsis oues: Corydō distētas lacte capellas
Ambo florentes etatibus: archades ambo:

Mercurij filius est. Nam q;
dicit: Caper tibi salu? & h;
di: quasi diuinat. d Cō-
pulerat. S. Cōpellere pprie ē
in vnū locū: vñ diuersa: vel
diuersos aialia cogere. e
Distētas lacte. G. i. habētas
vbera distēta. i. plenas lacte:
distēdere cū Poetę p iplere
ponūt. Vt distētat nectare
cellas. Inde tractū q; aliqua
sunt quę dum implemur di-
stendant. vt sacculi: vbera
venter & huiusmodi.
f Ambo florētes. C. Quod
multū facit ad musicā: nā
in grandiori etate: nec firmior nec candida: nec sonora est
vox. g Archades. S. quasi perit vt Archades putares:
nam Maatiani erant. C: quasi Archades quia in Archas-
dia optime canebant. Sunt enim in singulis regionibus
quedam propria. Vnde dicimus singulas regiones habē-
re suos cantus.

h. Et cātare pares. S. Possūt etiā p̄tinuū cārmē dicere hoc em̄ est cātare vt Extinctū Daphnū. & Am̄oboeū referre vt Et me ph. a. i. Parati. C. Q. & Archades essent habebant a natura vim muscē: ab exercitatione aut vt & pares cantaret et r̄fideret: magna ergo laus vt dona nature: artificio auxisset. k. Defedo. S. Alii simp̄r accipiūt dū myrtos tego ne frigus exurat: Alii quia tūc estas erat dicūt defedo a fri. et tego cōtra frigus futurū: alii dū defedo: dū defefaculū paro in myrtos a fri. i. q̄ sit sine frigiditate: vēdicāt em̄ pasto- res sibi aliq̄ loca p̄pter frigus futurū. l. A frigore. A. i. a frigidoveto. solēt em̄ mar- cio mēse potissimū & apri- lis initio gēmia virere. qd̄ qd̄ fere h̄ anno q̄: meis ci- treis arborib⁹ etiā accidit. Id aut hoc pacto exponen- dū qm̄ tūc tenere sūt myrti p̄pter qd̄ fere id factū esse ac cepim⁹: nō estū q̄ durē myr- tus: Vñ ait infern⁹. Solstitiū pecori de. iā ve. ef. Tor. iā le. tut. i. pal. gem. t. m. Myr- tos. C. Succor. nā p̄cipuā admirationē in myrto ha- bet: qm̄ ex vna oim̄ olei vi- nic⁹: hīna genera sūt. gene- rosum etiā obsoniū: Inde fa- debāt mynetiū. p̄ma in Ita- lia in Elpenoris tumulo vi- sa est. fuit et vbi nūc Roma: est cū Vrbs cōderet. nā tra- dīt myrtea verbera Roma- nos Sabinosq̄ depositis ar- mis pacificatos in loco qui nūc signa veneris duacine habet: Cluere em̄ antig p̄u- gnare dicebāt. Ideo tūc ele- tra quia iunctioni & huic arbori p̄est Venus. Ante- edē Quirini dūq̄ myrti sacre fuere: altera patricia flaces- ce plebeia florēs virēsq̄: do- nec floruit senatus auctoritas: deinde bello marfico cū senatus auctoritas lan- guesceret: validior facta est plebeia. flaccescente patricia: Cato tria genera Myrti po- nit. candidū: nigrū: piugū: lē fortasse a cōiugis ex illo duacine. genere. nunc alia di- stinctio satius & siluestris: & in vtracq̄ luti foliē. In silues- tri p̄pria oxii myrsine Satiuarū genera topiariū faciūt. Tas- rentinā folio minuto Nostratē paulo latiore. extricā dēfisi- simo. senis filiorū versibus. Cōiugalē puto nunc nostratē dici. Myrt⁹ ornatissima i egypto est. Virgē myrti gestatē viatori pediti in lōgo itinere p̄sunt. hęc & iplura alia refert Plī. n. Vir gregis. S. Abusiue: nā tū i hoie dicim⁹ virē Sic Hora. et olētis vxores mariti. acyrologia est. o. Cō- tra. A. expositio. p. Ades. C. veni nā si p̄ns sis scaret nō hac sed hic dixisset. q. Caper. t. f. & hē. S. Vd quia in capro spes est: vt intelligim⁹ istū etiā hēdos p̄didisse sed nescire: & illū vt diuinū scuisse: potuit tū scire: s̄ leu⁹ dā- nū maioris cōpatōe p̄tēpisse. r. Cessare. p. S. Si potes aliquod tibi ocū p̄suadere. Alloquit em̄ amantē laboris A. Cessare vacare ab labore. s. Requiesce sub vm. A. Solet em̄ qm̄q̄ Marcii tpe & aprii sol esse cādidi⁹: nam- vet est. t. Ipsi. S. i. spōte sua. intelligim⁹ aut istū p̄ter gregē capellarū: iuuēcos habuisse peculiares. aut certe ipsi

referam⁹ ad hēdos et caprā vt p̄prata iuuēci: myntū flu- uiū intelligam⁹ qui venecie est. v. Viridis. A. Cerule⁹ q̄ etiā arundines efficiūt foliorū copia. x. Mynt⁹. A. Flu- uius est q̄ p̄terfluit Mantuā de quo superius etiā. C. Myn- tius fluius est q̄ ex benaco lacu exiens: Mantuā vsq̄ labi- tur. Ibi aut in circuitu ciuitatis altero laco factus: breui cur- su in padū influit. y. Sacra. A. Iouis. f. z. Examia.

A. Hęc em̄ Marcio mēse iuu- cipiūt alueos exire: & arbo- rib⁹ inherere. A. Quercū. C. Nā siluestres apes in cauis arborū sepe diūt: hęc arbor sacra Ioui est. Arbores q̄ ferūt eas quas p̄prie glādes dicim⁹ sunt quercus: robur: esculus: cernus. flex. suber. Ciuica corona ex ilice p̄mo- mox ex esculo: inde ex quer- cu. b. Alcipē nec phyllida. S. Amicas intelligim⁹ cā- tantū. i. nō habebā Alcipē vt ille. nec phyllida: vt alter. t. Certamē. S. figurate vt ille ē certamē cū illo. vt ma- gna p̄tētiō ē cū Cic. p̄gilio. d. Mea seria. S. nōcitatē ca- pri inquirēdi. A. Scriū triste & q̄ sine risu dicūt auctore Mar. seria ergo. i. trista ac- quā p̄pter amissū caprū. C. Ea seria dicim⁹ q̄ nō ad vo- luptatē sed ad veritatē vtili- tatēq̄ spectāt. Vñ loco op̄- ponitur. Hinc Comic⁹: Seq- rion dicis an loco? e. Ludo. S. Cantilē. Vt ludere q̄ vellē calamo p̄- misit agrestis. A. Ludo loco & cātlē. f. Alternis. S. Quēadmodū. supra & re- spōdere pati. A. Alternis. p. alternatim. g. Alternos A. Vicissim & alternatim vtriusq̄. h. Meminisse. A. recordari. i. Volebāt S. Si volebāt. sensus est mus- se vtriusq̄ meminerant. vt amāt alterna canōne. Alii legūt volebā. & est sensus. Optabā o musē alternos. i. oia q̄ dixerūt tenere: nā in si- nedicit hęc memini. k. Re- ferebat. S. ER. Am̄oboei car-

minis lege. l. Nymphē. A. Musas ipsas nymphas ap- pellat: Et Strabo. x. scribit. Thracas fuisse Boetie accolas: q̄ libethridū nympharū antrū cōsecrarūt. scribit item libe- thrū quēdā fuisse Thracē locū: vbi musē cultē sūt. m. Libethrides. S. Libethros fons vbi colūt musē: dixit autē nymphas. quia fm̄ Varronē eodē sūt nymphē. q̄ et musē nec imerito nā aque mot⁹ musicā efficiet. Varro tres tū musas noiat. Vñ quē ex aque nascit motu. Alterā q̄ ex aeris icu conficit sonos. Tertiā quē mera tantū voce cō- sistit. Multi hic per Daphnū Cefarem. per Corydon. Vir- giliū allegorice intelligunt: per Thyrsim qui vindit ob- tractatorē Virgiliū. siue hauriū. siue meuiū. siue Anserē poe- tas A. Libethr⁹ fons est in Magnesia regione quidē Tes- salie adiuncta vt scribit Plī. iiii. Thessalie item Boetia iuncta est. Soli. inquit. Sed ne transeam⁹ p̄fidiū poetarū. Fons libethrus & ipse Magnesie est. C. Strabo sic ponit. Heli- con igitur non p̄cul a Parnaso distans illi emulus: & ab- eundue & circuitu. Vterq̄ em̄ niuib⁹ pulsatur & rupes amboꝝ saxea est: hoc aut in loco est cōsecrata musis edes

Bucolicorum

fontes Caballin⁹ & libethri spelunca nympharum: qua ex
re suspicari licet eos qui et Helicon & pieria et libethri et
pimpliam eisdem musis consecrati: Thraces extitisse. Pie-
res aut vocabantur quibus extinctis: loca hec Macedones
nunc possident. n. Si non possumus o. S. Secundum illud
Non oia possumus oes: nam debuit dicere Si ego non pos-
sum. A. non poss. o. supple carmina facere proxima versu
bus phoebi: uti Codrus. o. Sacra. S. sup. matri deo-
rum. p. Pinus. C. In Europa sex genera cognatarum ar-
borum sunt. Pinus, pinaster (ea est pinus siluestris & mi-
ra altitudine & a medio ramosa) inde pix, abies, larix:
& teda. q. Hedera. S.
Hedera aut coronatur Poe-
te quasi libero consecrati: qui
etiam ut Bacchus insaniunt.
Hora. Ut male sanos affectu
possit satyri faunisque poetas.
Vel ut hedera sempvirens sic
carmina eternitate meretur.
A. de hac larix in Pollione
vbi etiam de baccare.

r. Crescite. S. Non iam poeta
sed nascentem: ut modeste de
se loquat: exprimit aut car-
mine amplexum: nam cum Corydō
petisset ut esset Codrus filius:
hic se adeo Codrum superare
dixit: ut in se eius invidiam
posset mouere. s. Ultra
placitum. S. nimium irrisorie vl-
tra quod placeo & mereor. A.
ultra equum. C. Ultra placitum
Plusque sibi placeat quam inui-
tus unde possit oriri fascinum
hinc dixit mala lingua. Sed
de fascino dictum est in Pale-
mone. t. Baccare. C. Ba-
chara Afarum est ut quidam voluit
Pli. ait Baccare eo quod radicis
eius odoratus est: et a quibus-
dam nardum rusticum appellatum
Vingueta ex ea radice fecisse
antiquis testatur Aristophanes

Comice: odor illi est cinamomo proxime: gracili solo nec huius
mido puenit. Et paulo inferius. Sed eorum error corrigendus
qui Baccar nardum rusticum appellant: est enim alia herba sic
cognominata quam greci Afaron vocant: cuius figuram diximus in
nardi genibus. quoniam affaron inuenio vocari: alio autem
in loco baccar aliqui ex nostris piam vocant in medicinis
usu. & vestibus odoris gratia admiscet. Dioscorides autem
herbam illam ait esse odoratam: coronis aptam: et quod folia habeat
aspera & lata: cuius virga angulosa sit & cubitalis: ramu-
lis plena asperis. Florum autem habeat purpureum & pingue &
subalbidum odoratum: radice simile Hellebore albo: odore
cinamomo simile: nascitur asperis & humidis locis.

v. Mala lingua. S. Fascinatoria. nocendi scilicet studio.

x. Caput apri. C. Optime nam in venatione ceteris donis ca-
put preferat. Hinc Quid in venatione apri calidoni a Me-
leagro caput apri Atalante darum magna viro inuidia scri-
bit. hoc aial in India cubitales dentium flexus genua ex ro-
stro toride a fronte ceu vituli cornua habet. In Arabia nul-
li sunt: sed neque suos etiam. In Macedonia mutos esse dicunt.
Aper a greco est remota prima littera illi enim κάρπος dicunt
y. Tibi. A. f. vouit vel tradit ac tuo templo affiget.

z. Ramosa cornua. A. Cornua ramos habet indiciaque eta-
tis in illis gerunt singulis annis adiacentibus ramos versus ad
sexenos: ab eo tempore siliam reuoluunt nec per etas distinguunt. Pli.
li. viii. Ramosa. C. Quod proprium ceruorum est. Unde ceruus.
κέρως κερύκεος a cornibus dicitur. Sed de ceruis alibi.

a. Micon. S. Vel eius filius vel patronus. b. Viuacis. S. Nam
ut ait Pli. cum se cerui etate grauatos cernunt serpentes requi-
runt: ut eos flatu ad se tractos cum comederint reuertantur

sus in etate priorē A. viuacis cerui. Vicia ceruis in cōse-
sso longa ut inquit Pli. li. viii. c. Si proprium hoc. S. proprium ut
italia faciat carmina quia Codrus. A. proprium. i. priuatum mihi
nec ad alios priuēs. hoc. f. ut carmine quod Codrus componat: ad
id autem Dianam inuocat: quoniam bucolitum carmine Dianę consecratum
scribitur: Nam ut Diodorus ait: tradit Daphnim Dianam fistu-
la & cetera bucolico aprime oblectasse d. Tota. S. Nam
solent plerique caput tamen ut thoraca facere. e. Puniceo. A.
rubicundo vel quasi phoeniceo f. Suras. A. Dicit posterior
pars tibi. g. Cothurno. S. In singulari usus est quia
hoc genus calciamenti proprium est utriusque pedis. Sic etiam in
eneide. vincere cothurno die-

xit. A. Cothurni sunt calcia-
mentorum genera venatorum:
quibus crura etiam mununtur:
cuius calciamenti effigies est
in simulacris liberi & Dia-
ne Probus auctor. h. Si-
nui. Sinui. S. Sinus generis vas
cuius primapduct. Cui vero
gremium significat corripit.
Est autem habeda ratio personarum.
nam ille supra cum veneratione
locutus est apud numes: ge-
ritur, hic vero iocatur: quia alio
quid nume quod iocis gau-
det. A. Sinui lactis. Sinui vas
est sinuosum ut scribit. Marc.
Sinui est vas vinarium gran-
de, teste Varrone. C. Sinum
vas in quo exprimitur lac. &
per diminutionem voluit dici
Sitellam. i. Libam. S. Placenta
pro temporis necessitate.
A. Sunt placentę de farre et
& melle & oleo sacris aptę
Dicra vero Liba teste Var-
rone: quod libarentur priusque
erant cocca. Cato autem capi-
te lxxv. docet latius quo pa-
cto libum fieret. C. Liba. li-
bum in sacris (ut placet Ser-
uio) fit ex farre & melle et

oleo Marcus tamen Cato ita ait. Libum sic facito. Casti-
pondo. ii. in mortario bene distingat: vbi bene distingerit sa-
rine singulis libras: aut si voles tenerius esse: selibras similes
ginis solū eodē indito permiscetque cum caseo bene: ouum vnum
addito: et vna bene permisceto: inde panem facito: folia subdito
In loco calido sub testa coquito leuiter. k. Priape. S.
Priapus autem deus lapideus helesponti quod hortos tuos. A.
Priape hic deus non solum in viribus templis: sed in agrestibus
quoque locis tanquam vinearum atque hortorum cultos colebatur
Fructuum fures castigas: ei sacra cum risu & ludo fiebant. Fa-
bulam antiquam. Dionysius. ac veneris filium fuisse: asseritque nonnul-
li prius illos quam vellet hominem pudenda occultius notare
priapum dixisse. Dio. auctor li. v. C. Diodorus de diis egypti-
ptis sic ait. hircum deificauerunt ut greci priapum propter eam
corporis partem a qua sit omnis ortus. Pudenda enim non solum
egyptiis: sed et alii sacra faciunt tanquam causam aiantium generationis.
Alio autem loco refert: Dionysium & veneris filium fuisse priapum
priapum physica ratione. nam qui vino calens in venerem proni sunt:
Alii dicunt virile membra priuscos fabulose priapum appellasse:
& quod generandos homines priuscos fabulose priapum appellasse:
Aegyptii asserunt titanam Osirim ex insidiis lacerasse: & singu-
los singula membra clam exportasse: virile solum membrum
quod nullus exportare voluerit: in flumen abiecit. Itaque illis
cum reliqua reperisset membra & consecrasset: id ipsum virile in-
uenire non posset: seorsum ut deum colendum institueret: ap-
pellat yriphallum: & non solum in templis habebatur: sed & in
agris custodere vitibus & hortis adhibebatur. Qui et fascinatus
prohibere putatur. hec Diodorus. datur autem deus hortis: quoniam
nullum genus agrorum fertilius & quod magis gignit his est

Eusebius autē demonstrat prius Priapū habuisse simbo-
quo fecit vis illa semialis q̄ in terrā descendere: cur q̄d ad
siccos p̄tinet fructus bona dea: quod ad plantaria Dyoni-
sius dicitur. **I** Si foetura. **S** Si tor agnos habuero quot
oues hoc enim est gregem suppleri per feturam. Foetura
id est puerus: ipse foetus. **A** Foetura. i. genitura & ouis
puentus. **m** Nerine. **S** Grecū patronymicū foemini-
nū: quod definit aut in as vt pelias. Aut in eis vt atreus:
aut in nevt Nerine: adrafine. **A** Nerine Nerei filia de qua
super. **n** Galathea. **S** o amica q̄ mihi tales q̄lis Ga-
lathea polyphemo. **o** Thy-
mo hyble. **S** Vel odore hy-
blei thymi. vt melle hybleo
vt a materia rē dicat. Thy-
mus em apib⁹ nō hoib⁹ dul-
cis ē. Thymo herba notissi-
ma est cui⁹ frutes infinite pe-
ne sunt: calefacit em et defic-
cat puocatyrinā et mēstrua
pellit foetū. aperit opilatio-
nes viscerū: cōfert excretaui
pectoris et pulmonis: p̄fert
pectoris & stomacho epota-
cū sale & aceto abstergit pi-
ritū: Si cū melle decoquat
cōfert asmatidis: expellit lū-
bricos trita in mortario: &
sparsa sup cibos confert ob-
scuritati visus. Et qm apes
passe thymo optima pdu-
cunt mella: thymo p melle
posuit. **p** Hyble. **C**
mons est Sicilię in quo pro-
pter copiam thymi: optima
fuit mella. **q** Hedera al-
ba. Quia est et tā nigra he-
dera sed vtrq; ex frōde nō
ex ligno diu oscitur. **A** Al-
ba nō ppter lignū alba he-
dera dicitur & nigra: sed p
pter folia & se men: Est em
alia fructu tñ candida alia
& folio: arbor s aut necat
candida: oemq; succū aufe-
rēdo tanta crassā iudine au-
getur: vt ipa arbor fiat. bra-
chia sibi maxime ramosa
ac robusta. **Pli. li. i. vi.**
Tui Corydonis. **S**. Plenus
affect⁹. vt illud: si quis A-
matē tangit honos.

Sardois. **S**. In Sardinia Sardoa herba nascit apiastrū
similis: hec ora et ho minū rictus dolore contrahit: vt ve-
luti ridentes moriantur. **A**. Sardoa herba quę in fluuiis
provenit rusto largior: Si edulio fuerit: vescētibus nervos
contrahit: rictu ora deducit: vt qui mortem apperunt ve-
lut ridentū facie intereant. Solinus auctor. **t** Rusco:
A. Rusco herba est sponte nascens qua in cibis vtuntur
plerq; gētes. **Pli. li. xxi. C**. Rusco. sunt qui credunt idem
esse q̄ sentes. **v** Alga. **A**. marina herba tenuissima.
x Ite domū p. **S**. Iuenci auidissime pascitur. Et ideo in
crepat q̄ tarde redeat. **C**. Ite. d. p. Sensus est. paste estis et
tamē ppter auidissimā voraginē nō desinitis: sed si esset
villus in vobis pudor discederetis. Demonstrat aut Poeta
q̄rum ex nimio amore cupiat vt discedat: vt posset frui
re amata q̄ q̄q; irrationalia essent tñ alloquitur: nā cecus
ex nimio amore non videt quibus dicat. **y** Muscoli.
S. Lanugine viridi conspersi. **A**. Muscoli lanuginosi.
z Et somno mollior. **A**. Iucundior somno. **C**. Mollior
herba id est qua recubentibus in te molliorē somnū facis
a Arbutus. **S**. Arbor est frondibus raris. **b** Solsti-
ciū. **A**. Solsticia duo sunt: brumale & estiuū nona cal. Ia-

nuarii brumale solsticiū est. Aestiuū vero. viii. et. vii. et. vi.
cal. Iulias. in quo fauonius & calor. Auctor est Colū. li.
xii. c. ii. Plac. etiā Pli. li. xviii. c. xli. **C**. Solsticiū pecori: Sol-
sticia duo facit sol: Alterum quando ingreditur capricor-
nū quod hyemale dicitur. Alterum quando peruenit ad
Cancrū quod appellatur estiuū: Illud maxima frigora ha-
bet et dies oim breuissimos: hoc maximos calores & dies
longissimos: constant enim ex quindecim horis et tertia
paulominus parte vnus hore. Noctes sunt ex octo horis:
& ex duabus paulominus de tribus hore partibus.

c Defendite. **A**. i. avertite
atq; depellite: Nā vt Gellius
scribit. viii. c. i. offedere pro-
prie et latine significat incur-
rere in aliqd & incidere. De
federe vero auertere atq; de-
pellere. Hinc Quin. Claud⁹
a pinnis hostes defendebat
facillime. **C**. Defendite. i. ar-
cete vim caloris quę est in
solsticio a pecore. dixit eodē
modo Stat⁹. Hic vero am-
bobus rabiem fortuna crue-
tā. Attulit: haud passi sociis
defendere noctē culminib⁹.
Horā. Et toga quę defedere
frigus q̄uis crassa queat.
Sic Hom. αὐνυο. quod de-
fendo sciat eodē mō dixit:
χραιο ετοις γυνταί ασίκα
αλοι γοα μνvai.

d Iam venit. **S**. Non est
sed aduētat. nam adhuc tur-
gent gēme in palmib⁹ vi-
tis. **A**. Iam venit ęstas. Ea-
incipit. vii. Idus sextilis. hy-
ems. iiii. id⁹ nouēbris. Ver:
vii. Idus februarii. Var. li. i.
de re rustica auctor.

e Iam leto palmitē. **A**. Pal-
mes dice⁹ (vt Festus ait) q̄
in modū palmarū virgulas
quasi digitos edit: Est autē
(vt aūt) Vitis materia mol-
lis quę per nouella brachia
emissus fructus affert, pro-
pterea leto palmitē Poeta
dixit. **f** Gemme. **A**. he
oculi vitis dicuntur per me-
thaphorā. i. translationem
quę teste Fabio li. viii. co-

piam auget: sermonis permittendo mutari quę non ha-
bet: Vnde necessitate rustici dicunt gemmas in vitibus
quid enim dicerent aliud. **C**. Gemas dicimus lapillos pre-
ciosos: sed dixit gemmas in palmitē vitis oculi: qui iam
turgendo extant: vt gemme extant in annulo.

g Focus. **AN**. Varro scribit focos dictos q̄ foueant
ignes. quicquid autē ignem fouet focus vocatur: seu ara
sit: siue quid aliud in quo ignis fouetur. Sunt qui dicūt a
greco φῶς quod est lux seu lumen. Focus. **C**. Locus est
vbi sit ignis: dixit autem cōtraria superiori. Ille enim quę
rebat remedia contra calores. hic dicēdam venisse contra
frigus. **h** Tedę pingues. **S**. deludantes picem. **A**.
Teda refinā fert: Vnde succo est abundantior: flammis: ac
lumini sacrorū etiam grata. **Pli. li. vi. C**. Teda arbore est:
in Europa enim sex genera cognatorum arborum sunt
quę refinam faciūt: pinus: pinaister: pix. abies. larix. & te-
da. Sed teda abundantior est succo q̄ reliqua: Flammis
ac lumini sacrorum etiam grata. Hęc Pli. Notum autem
est q̄ in locis in quibus abūdat teda illius ligno pro cau-
delis vtuntur. Hinc faces tedas p̄sepe appellat Poeta.

i Postes. **A**. a post dicti vident: q̄ post fores stant. **Prif**.

Bucolicorum

k Aut numerū. S. Quia solam considerat lupus predā.
l Torrenria. A. Impetiosa estuantia. C. Torrētes dicim⁹

in calidibus & siccitatibus
torrēt. i. arefciūt. Sed qm̄ qm̄
augentur subitis imbribus
cū maximo impetu per pre
cipicia deferuntur: ppter ea
dicimus res torrētes: quē cō
citare vehementesq; sunt. vt
genus dicendi torrēs. Vnde
Iu. Sermo promptus &
lseo torrētior: Ergo torrētia
flumina cōcitata et rapida.
m Stant. S. Pleni sunt
alias horrent. vt stant lumi
na flama. A. Stant Inquit
Noni⁹ hoc loco fcat vt Sy
fenna: celticaligine stat.

n Iuniperi. A. Iuniper⁹ aū
cetera oīa excalet facit exte
nuat: cedro similis: accensa
serpentes fugat: semen sto
macho: pectori lateris dolo
ribus vrile: tussis cōcoquit:
illitū tumores sistit. Pl. li.
xxiii. o Castane. C.
Castaneas nuces vocamus
q̄q; accomodatiores glan
diū generi. Sardib⁹ hē pmū
uenere. Vnde greci Sardi
nias balanos appellant: o
cto illorū genera sūt: lauda
tissime: quas Tarentū pdu
cit ait Pl. Macro. vero nu
ces heracleoticas vocat ex
auctoritate Oppi. in li. de
arboribus siluestribus. vbi
ait. Heracleotica nux q̄ ca
staneā qdā vocat. p Hir
fute. SER. Adhuc intra su
os echinos locat. C. Hir
tus dixit propter thecas spi
nosas qui echini dicuntur a
similitudine echinorū: qui
& spinosi sunt. Sed & ery
natus spinosum animal
echindus dicitur. q Ri
dent. S. Leta sunt vt Mi
xtaq; ridenti colocasia fun
det achāto. Hora. Ille terrarū
mihī p̄ter oēs angulus ridet.

r Flumina
sicca. SER. v̄περολικωσ etiam iuges aquas et perpe
tuo fluētes siccati aspicias. s Ager vitio. S. pestilentia
corrupti aeris affligit. t Pāpineas. S. Virgilius: nūq; pāpi
nos in fe. g. p̄fert sed Varro frequenter. v Inuidet. S.
Inuideo tibi illā rē dicim⁹: vt tene ingt miserāde puer cū

leta veniret iuidit fortuna mihī. x Iuppiter et leto. S.
Sic alibi Coniugis in gremiū letē descendit. Aer em̄ in plu
uias soluit. A. Iuppiter. i. aer. Is enim Iuppiter est vt dixit

Eninus quē greci vocāt aeo
rem qui v̄tus est & nubes
imber postea. Sic em̄ Var
ro docet. descendet autem
in terrā leto imbri. i. fociūda
pluuia. y Populus. A.
De hac lege Pl. li. xvi. & li.
xxiii. Est autē populus in
tutela Herculis: qui vt aūt
ad inferos iens populea frō
de se coronauit. z Ald
de. A. Herculi fuerat em̄ Al
ceus Amphitritonis pater:
vt Euripides ostēdit: quo
Hercules ipse Alcides dicit.

a Iaccho. A. de hoc super
patuit. b Laurea. A.
Laūrus ipsa. c Phoebo
A. Phoebus dicitur lucidus
vel purus quasi phobios a
phos & Bios id est lux vitē
epitheton est Apollinis vni
de legitur. Mimi phoebus
Apollo p̄dixit.
d Fraxin⁹ in syl. S. non sic
erūt pulchrē hē arbores in
suis locis natē. vt si tu ad me
sepius venire curaueris. C.
Fraxinus arbor celebratiss
sima est ab Homero in ha
sta Achillis: quē in Ida troa
dis nascitur. adeo similis est
cedro: vt dēpto cortice em
ptiores fallat: Frondes eius
iumentis mortiferas: rumi
nantibus innoxias greci tra
didere: In Italia nec iumen
tis nocent. Succus ad potū
exp̄fusus contra serpentes
valet: Arborem ipsam ita
refugiunt: vt in v̄bram
quidam vnq; attingant: ex
pertum hoc se ait Plinius.
Si necessitas sit in ignē pos
tius q̄ in fraxinum effuge
re serpentem. Memini mei
mini illā rem dicim⁹ & me
mini illius rei. vt nec memi

ni letor ve malorum. Item numeros memini.

e Ex illo. Corydon. S. Victor nobilis supra omnes:
quā rem quasi rusticus implere non potuit.

f Est nobis Corydon. A. ac si diceret: dulcis cātus vel
dulcis cantor. Corydon enim auis dulcis canit vti aiunt:
Dicitur etiam Corydalos.

Argumentū eglogę octauę quę dicitur Damon: vel pharmaceuttia.
Octaua damon contendens alphefibeo: Hic Damon queritur Nyse deceptus amore:
pharmaca cū magico carmine culpat amās, Daphnidis at cantu cōfectus Alphefibeus.

Damon musam
S. Apud Theo-
critum est vna
egloga q̄ appel-
latur q̄p̄ uolke v̄p̄ in
qua muller q̄busdā sac̄
mētē amatoris: a q̄ cōtem-
nebat pervertit. Illam Vir-
gilius ad vltimam huius
eglogae partem trāstulit.
Nam prima pars cōque-
stionem amatoris de-
cepti continet. ANTO.
Theocritus egloga secun-
da scribit. Simetham cū
Thestili Delphidi ama-
tori magicum carmen ex-
ecrere. Id autem Maro
vltima p̄huiusce eglo-
ga imitat̄ est. At hic Da-
phnidi: ibi delphidi car-
mina sunt. Ibi itē sepi⁹ re-

peritur. Ducite sacra domum mea carmina ducite Daph-
nim. Hic sepi⁹ ducite ab vrbe domum mea carmina du-
cite Daphnim: Pharmaceutria pr̄terea dicitur venefica
pharmacia venenatio: medicina pharmaceuome incanto
Pharmaceuo v̄e ieno incanto. Pharmacum v̄enū: me-
dicina: pigmentū. Pharmaceus veneficus. Nō ab r: igit̄
pr̄sens egloga Pharmaceutria dicit̄: cū in ea carmina &
veneficia sunt. b Musam. S. Cantilenā amorū quos
inter se cecinerūt. c Alpheisboxi. A. hoc late egloga. v.
d Mirata iuuenca. SER. Nam catilene suauitate coe-
gerūt etiā ea animalia obliuisci pascuorū: q̄ sunt pascen-
di audissima. Nā sup̄ ait. Ite domū pasti si quis pudor.
it̄ illuēci. e Stupefacte. S. p̄cedit ad augmēta. iuuec-
g obliuēci sunt pascuis: stupefacte sunt fere. Pluma enim
sensuarentia: cursus proprios retardarunt.
f Lincei. A. In ethiopia nascunt scribit Plī. Sūt timide
& variē & miraculose iungunturq̄ etiam curru bacchi. de
quib⁹ egloga quinta diximus. C. Linceū humor ita reddi-
tur: vbi glaciā arefcit: vt in gēmas carbunculis similes:

Damonis musam Da- monis & Alpheisboxi:

Immemor herbarū quos est mirata iuuenca
Certantes: quorū stupefacte carmine lincei:
Et mutata suos requierūt flumina cursus:
Damonis musam dicemus & Alpheisboxi:
Tu mihi seu magni superas iam saxa timauī:

& igneo calore fulgentes
lynceū vocatas: nouer-
re hoc lynces & inuident
res vrinā terra operūt. s.
iō celerius solidatur. Hec
Plinius. Errant autē qui
lynceas ceruariosq̄ lupos
eandem volunt esse ferā.
Nam scorsum de Cerua-
rio scribit Plī. & spēm lu-
pi ēē vult. Atq̄ si quis
in summa fame mandit
quicq̄: et forte respexerit.
ita obliuisci illius dicit̄: vt
digredies aliud q̄rat. C. r
uarios Thoas gr̄ci appell-
lāt. lyncei fabulā narrat
Ouid⁹. g. Requiesc. S.
quiesco ēē fecerūt. Ergo ē
quiesco: id est quiesce ca-
pio: & quiesco seruum:
id est quiescere faciō.

i Damonis musa. C. quotiens clausulā: ac deinde inter-
ponimus multa antea quā adiungamus verbum: repeti-
mus dictiones positas a principio. k Tu mihi. S. s. n
tentia est: Vbiq̄q̄ es Auguste. A. Tu mihi. s. s. faueas Au-
guste. eum siquidem p̄ Apostrophē alloquitur: id est per
auersionē ad secūdā p̄sonā: Apostropho enī auerto signi-
ficat. l Timauī. S. fluius est venetie. A. Timauus flu-
uius est qui per aquilei agrū labitur. de quo Plī. lib. iii.
et Strabo libro. v. meminerūt: vtrq̄ Mel. scribit Timauus
nouem capitibus exurgens: vno hostio emittitur Strabo
autem inquit septem esse Timauī fontes: mare mox ir-
rumpēs: lato & profundo sane fluuiio: locumq̄ ipsum
maris fontē & matrem ab indigenis vocari. Nam Ti-
mauius (vt ait Posidonius) e mōtibus datus decedit in
profundū: quod Straborefert̄: & Maro lib. primo gnei.
inquit. Et fontē superare Timauī. vnde per ora nouem
valto cum murmure mōtis. It̄ mare pr̄ruptum & pelā-
go premit arua sonanti. CRI. De hoc dicitur in gneid.
Saxa: id est montes.

Bucolicorum

m Siue oram illyrici. AN. Hoc dicit quoniā Augustus adolescens adhuc: per se Dalmatē bellum gessit: in quo vulnera etiā accepit. Idem vt quibuscūq; Pannonicis atq; germanicis: aut interueniret: aut nō longe eēt: Rhauennā & Mediolanū et Aquileiam vsq; ab vrbe progressus ē: auctor est Suetoni⁹. Scribit etiam Apianus latius i libro qui Illyrius dicit^r. Propter hec igitur ait Maro: Superas iam faxa Timauri. Is enim p aquileie agrum labit: que re gio ab Venetia diuidit flumine Natifone: Strabone teste.

n Illyrici equoris. AN. Illyris hadriatici maris la tus occupat: testibus Me la & Dionisio. Pli. item Il. iiii. ingt. Que ps ad ma re hadriaticū spectat: ap pellat Dalmacia et illyri cū. **o** En erit. S. Primū en optat: scdm affirmat. q. d. putas vnq; erit tps quo mihi liceat tua facta scribere: putas erit: Ecce iā aderit. **C.** En erit. pre terea nimia cupiditate: q si desperet talē diem futu rā: qd maxie ondit repeti tio istius dictiois. en. que dolentis ē simul et optan tis. desperat autem ven turam diem illam: quia desperat posse acquirere stilum conuenientē rebus que propter sententiarū magnitudinē mereantur grandiloquentiam tragi cam: qual fuit in Sopho cle. **p** Sola sophodeo zc. SER. Ac si diceret: quamq; impar sit ingeni um: quia tu dignus es sti lo Sophodeo. Sophocles enim tragicus alio sonus. AN. Hoc est Tragedia rū scriptor fuit: teste Eu febio. fuit autem Atheni ensis quē Cicero diuinū poetā libro prio de diui narōe vocauit. Vbi mira quedā de herculi surrepta aurea patera: & illius visione i somnis meminit Sopho cleo: ergo cothurno. i. sublimiori stilo. & Sophoclis boā tu. de hoc latius egloga septima dicimus: ponitur inter dum pro alto dicēdi genere apud poetas: vt hic. Vtuntur q; cothurno tragedi: sicut comēdi focco. **C** Sophocles tra gicus fuit: cui⁹ grauitas & cothurn⁹ & sonus sublimior videtur: q; Euripedes. Nam hos duos scribit Quintilian⁹ op⁹ tragicū longe clarius ceteris illustrasse. Addit etiā q dubitatur vter in dispari via poeta sit melior. Sed Euri pidem magis imitandum oratoribus dicit.

q Tua carmina. A. id est tua gesta continentia. non enī de carminibus ipsius Augusti intelligit. **A** te princi pium tibi desinet: quod verū extitit. Nam & bucolicis et Georgicis & gneide cū celebrauit. **r** Cothurno. CRI. vt focci caldamenta erant Comicorum: ita cothurni tra gicorum: vnde & foccus pro comico: & cothurnus pro tragico ponitur. Hora. Hūc focci cepere pedē grandes q; cothurni. Sunt tamen qui credant voluisse Maronem laudare carmina Augusti: qui (vt ondit Tranquillus) tra gediis delectatus est. Nam & Asiace maximo impetu aggressus est: deinde cum displiceret: propterea q; abole uiter: & interrogaretur quid ageret Ajax suus. Respon dit: Illum in spongia incubuisse: vt ait Macrobius.

s A te principiū. S. Sic horat⁹. Prima dicte mihi sum

ma dicende camena: t. Iussis. SER. Nam supra dixi rat. Non iniussa canā. Atq; hanc si. tpa: cir. in. v. hui. f. l. Allegoricos dicit debere meum carmen florere inter tuos triumphos. Nam triumphantes lauro: poete hedera cor ronant. **i** Atq; hanc sine tempa circū zc. AN. sensus est. Concede hec mea carmina esse inter triumphos & lau des: dignitateq; tuas: & hāc hedera ad illud retulit.

x Inter victrices. AN. Laus qua quidā victores & triu phantes coronabatur. CRI. Q. autē dixit inter victrices

hederam tibi serpente lau ros. Voluit illū ostendere Augustū laudibus impe ratoris poetica miscuisse. **v** Serpere. S. Verecunde dixit. i. humiliter pcedere. **z** Frigida vix. SER. To ram vigilasse noctē ostē ditur amator. siquidē ori tum luciferū primū aspe xit: & cum vt veneris stel lam allocutus est. AN. Peracta inuocatione ad narrationē descendit. expo nit enī Damonis querel las decepti amore Nysē. **b** Tereti. SER. Teres est rotundū & oblongū vt columna. **c** Nascere. CRI. Amans apud stel lam veneris conqueri cu pit: & impatiētia amoris dixit nascere. q. d. accelera ad ortum. **d** Preq; di em veniens. S. pueniens. **e** Diem almi. A. Sicu ti luna nocturno tēpera mento. Ita sol diurno ca lore omia moderatē nu trit. **f** Lucifer. A. Insi ma est quinq; erātium: terreq; proxima stella ve neris. que phosphoros grę ce lucifer Iarine dē. quum obsequit autē heper⁹. vt Tullius. in lib. de natura deorum edocuit.

g Almus. C. omia per que sum⁹ aut p q almus:

alma dicimus. hinc almam venerem. et almā Cererem: **h** Coniugis. SER. Non que esset: sed q speraret. Sic in quarto gnei. Quos ego sum totiens iam designata mari tos. **A** Coniugis indigno. inferiorib⁹ clausulis id iungit non pcedentibus. Coniugis quam coniugem optabam: **i** Indigno amore. A. Cū enī illa me sperneret: idigna erat amari mihi. **C** Indigno. Maximo: vel nō dignis iniuriis: quas a Nyfa accepit. Vel sit hyppalage: id est Nysē indi gne nostro amore. **k** Nil testibus illis. S. Nihil pfect q illos sum sepe testat⁹. Epicurice ergo dixit: qui ait. Nec bene p meritis capitur: nec tangitur ira. **C** Testibus illis: Vel sit sensus: q nihil mihi profuerit testari ipsos. vel q ipsi sūt testes: q nihil qrendo pfeceim. **l** Extrema ho ra: S. paulo post moriturus. Sic in qro. Incubuitq; toro dixitq; nouissima verba. **m** Moriens. C. optime in p senti participio & non moriēs in futuro dixit: quasi iam nunc nō se omnino viuū dicat. ergo moriens. i. dum mo rior quod iam cepi. Nam amantes: non modo mori: sed iam se morituros queruntur. **n** Menalios. S. Archadi cos a Menalo Archadię mōte. Et hic versus: dictus ē in tercalaris: quia sepius interponitur: vt dies & menses in tercalares dicuntur: quoniā interponunt in anno: Fecit autē hunc versum ad imitationem Theocriti in pharmaceu tria: vbi est interposit⁹ sepe versus. O turbo manū meā

domum adducto: vt in sequentibus est: Ducite ab vrbe domū mea carmina ducite Daphnim. A. Menalios. Archadicos. Menalus enim archadie mons est: teste Plinio et Strabone. cuius tanta est altitudo: vt eius cacumē videat astris insertū. Hinc Statius libro. ix. theba. ait. Et i mediis frōdente menalon astris. Et incipe me. figura est Epymo neque dici potest p̄seuerantia v̄l assiduitas: s̄pe enim ea dem sentētia reperitur: appellant hi versus interculares: id est interpositi. C. Menalios. i. quales solent Archades foli

cantare periti. nō enim se iactat vt archadice canat sed vt canat. tybiam rogat. Menalus autē mons est iuxta Symphalum. o. Argutum. SER. garulū stridulū. A. Argutum sonōrum.

p. Pinoſq. S. qd̄ iccirco ausus est dicere: qd̄ dictū rus est. pastorū audit mores. Sic in prima egloga Formosam resonare doctes Amaryllida syluas.

q. Mopso Nyſa datur. SER. Honeſta turpi. pulchra deformi. C. Mopso. quasi viro nauci & indigno tam pulchra puella. Nyſa tam pulchra tā venusta: Sunt autē hec p̄ferenda cum maximo pondere: vt indignatio p̄pter acceptam iniuriā: & admiratio propter disparilitatem: coniunctos: et conqueſtio quia dolet tanq̄ amore perditus amata re priuari.

r. Quid non speremus. C. id est timem⁹. Iam enim incredibilis videbatur illa coniunctio: vt nihil iam tam impossibile sit: quod videatur timendū. propter qd̄ ponit duo hec impossibilia: de equis cum gryphibus: et de damis cum canibus. s. Gryphes. SER. In hyperboreis nascuntur montibus omni ex parte leones: alis & facie aquilę similes. equis infesti. Apollini consecrati. AN. Grypōis curuatio dicitur Grypos: habēs nasum adunū cum inde grypes dicuntur. Latiorū aliqui addito h gryphes dixerunt. Sunt autem in Scythia alites ferocissime teste Solino: & vltra oēm rabiem seuentes. meminit etiā de his Melā libro. ii. CRI. De Gryphibus sic ait Iulius Solin⁹. In asiatica Scythia: terre sunt locupletes: inhabitabiles tamē. Nam cū auro & gemmis effluant: Gryphes tenent vniuersa. alites velocissimi. vel potius ferę volitantes. & vltra oēm rabiem seuentes. Sunt enim quadrupedes & corpore quidē leonibus: alis aquilę simillimę: quorum imanitate obſistente aduenis difficilis: & rarus accessus est: quippe viſos diſcerpunt veluti geniti ad plectendum auaritię temeritatem. Arismaspi: cum his diuſi micant: qui vno oculo in fronte media ferūtur insignes: vt interceptat smaragdōs lapides mira cupiditas est. et teſis custodiētib⁹: et Arismaspiſ rapientibus. Hęc Solin⁹. Alii dicunt has feras eſſe in tutela Apollinis: et equos ve hementer odiſſe: quod nunc Maro teſtatur. Ego hos eos eſſe crediderim: quos Plautinus Strobilus picos nūcupat. Aut enim picos diuſiſ: qui aures montes colunt. ego ſolus ſupero. t Cum canibus timidi &c. Non ſolum pulchre deformibus nubet. ſed etiam contrarię naturę animalia iungenē. Et Mopſus canibus: Nyſa damnis: ad personas alludēs cōparat. Dama masculini generis: facit ſic alibi. Timidi Dame ceruicę fugaces. Hora. in formi nino poſuit. Et ſuperiecto pauide natarūt equore damę. v. Dame AN. Dama genus eſt caprę ſylueſtris. cui fel deſſe notatum eſt. ſicuti ceruo: equo: mulo: aſino et vitu

lo marino: vt ſcribit Philoſophus libro. ii. de animalib⁹. Et Plinius libro. viii. inquit. Q. Dame manueſcūt raro: cum ferę dici iure nō poſſint. x. Nouas faces. S. Quę ſolent preire nubentes puellas. Varro in etis iō dicit faces preire nuptas: q̄ antea nō niſi noctu ducebant a ſponſis. Quas ideo dicit limen nō tāgere: ne ſacrilegio inchoarent: ſi depoſitę virginitatē: calcant rem veſtę numini caſſiſſimo conſecratum. ANT. nouas faces. patrum et matrum pueri tres adhibebant in nuptiis. Vnus qui facem

preferret ex ſpina alba: q̄ noctu nubebant: duo qui nubentē teneret. auctor eſt Feſtus. Plutarch⁹ in problematib⁹ ſcribit: q̄ quicq̄ faces in nuptiis accendebāt: quas cereos appellabant. CRI. Faces. Spina nuptiarū facibus auſpicatiſſima eſt: quoniā inde fecerūt paſtores qui ſabinas rapuerūt: vt auctor eſt Maſſuri⁹. Nūc facibus carpinus & corylus familiariffimę. ait Plinius. y. Tibi. S. ſub tuo nomine alius ducitur: vt ondat eam corruptio rib⁹ ſeruiturā. & nō ſibi. z. Sparge nuceſ. S. Varro ſpargedarū nucē cām dicit: vt Iouis oē m̄rimoniū celebret: vt nupta matrona ſit ſic Iuno. Nā nuceſ in tutela ſunt Iouis: et iuglades: q̄ſi Iouis glandes vocāt. Nā illd vulgare eſt. iō ſpargi nuceſ: vt a

rapientibus pueris fiat ſtrepitus: ne puellę virginitatem amittentis vox audiat. Modo tamē ideo ait. Sparge marite nuceſ: vt eū culparet infamię. nā pueri catamari meritorii: quibus licenter utebatur antiquitas: recedentes a turpi ſeruitio nuceſ ſpargebāt: id eſt ludum puericię: vt ſignificarent omnia puerilia iā ſpernere. Vnde illud dixit: tibi ducitur vxor. i. ſub tuo nomine alius ducitur: vt eam non ipſi: ſed aliis ſeruituram eſſe ſignificet: ſcilicet eius corruptoribus. ANTO. MAN. Honor nucibus naturę peculiaris gemino protectis operimēto: puluinati primiti calicis: mox lignei putamini: quę cauſa eas nuptiis fecit religioſas. tot modis ſortu munito quod ē veriſimili⁹: q̄ quia cadendo tripudiū ſonum ve faciant. Plī. libro. xvi. ſcribit. CRI. Nuceſ: q̄uis per nuceſ iuglandes intelligam⁹ tamē nucem omnē fructum appellamus: cuius cortex durior ſit: vt eſt amigdala. caſtanea. iuglans. auellana. iuglādem ſecundū. C. Baſſum quoniā antiqui eam nucē dulciſſis ſaporis exiſtimauerūt: et ſoui ſacrarunt: iuglandem appellarunt. Cloatius verius ait: iuglans quaſi diu glās: gręci hanc baſilicam. i. regiam nominant. nōnulli tamen voluerunt eſſe dictā iuglandem a iuuando. Quę autem ex Corylo eſt dicitur auellana ſiue p̄neſtina. gręci ponticā nominant. Caſtanea heracleotica dicitur. Amigdola vero gręca et thaſia. Eſt etiam nux pinea. a Oetam. SER. Theſſalię mons ab occidente. i. quo ſtellę vident occidere. AN. Oeta mons eſt in Theſſalia: qui ab oriente thermo pilis. in occidentē vſq̄ in ſinū ambraciū extenditur. aſperitatis & celiſtudinis non mediocriſ. Hęc & plura Strabo libro. ix. Hoc autē tibi deſerit Heſperus Oetam: id eſt in tuam gratiā occidit heſperus. olim nanq̄ & nūc quocq̄ maritus primo ſponſę: non in luce: ſed in tenebris iungitur. de hoc Plutarchi problema extrat. hec omnia tñ ironicoſ dicta accipiant. Poſſes item hoc pacto accipere. Tibi deſerit heſperus oetam: id eſt te p̄pter e celo fugit heſperus tanq̄ id eggreſſus: melior tamē ſenſus prior. nam

Bucolicorum

noctui nubebant: vt diximus: b Digno cōiuncta viro. SER. puellę insultat. ANTO. O digno con. ironicos loquitur: vt iam diximus. CRI. O digno con. At qui contraria dixerat Mopso nyfa datur. Sed hec est amantis inconstantia. In quo amor: odiū: indignatio: cōmiseratio: q̄ alternatim estuant: Ibi enim ex quadā cōmiseratione dolebat hic indignabundus: cum quera multa de puellę superbia: affirmat suos fastus esse: dignos hac pena: vt illi turpi nubat. c Dū despicias oēs. C. dū tibi per fastidiū

nemo placet: turpissimū fortita es. Deinde narrat q̄ sint i eo q̄ illa oderit: q̄ potius amanda videbatur: vt est musica: quā significat p̄ phystulam: vt sunt greges: vt est quidā viri habitus. Odie phystulā tanq̄ aūstera. et q̄ nulla musicę voluptate de mulceat. Odit capellastā q̄ nimis deliciosa: & cui forderent greges: inter q̄s nata est. Odit supcilium & barbā tanq̄ quā nihil virile delectet: qd̄ in hoīe laudi datur. Vñ Phedra apud Ouid. Sinit procul a nobis inuēnes vt fomi na cōmpti. Fine colī modico forma viri amat.

d Hirfutūmq; supcilium. SER. Per inculcū corpus: ostendit fortitudinē suam. C. Superciliū. Ciliū dicim⁹ superius oculi operimentum: quod ciliatur: id est crebro moueat dum frequenter regit regitq; oculum. Inde supcilium infima pars frōtis. q̄ preeminet oculo: qd̄ qm̄ illo animū multis modis indicam⁹: ponit p̄ gūta: te: vt hic poeta i priapeia. Cōueniēs latro pone supcilium. Et Iuvenal. Grāde supcilium numerasq; i doctē triumphos. Capitur etiā

pro eminentiori montis collisue parte editiore. vnde in Georgicis. Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam elicit. Dicunt supercilia i tutela Iunonis esse. Nam illis oculis tegimur: p̄ quos luce fruimur: quam Iunoni tribuunt: Vnde dicta est lucina: Pompeius ait. Ergo hic hirfutum supercilium. pro prauitate videtur posuisse.

e Prolixa. S. decisa. f Nec curare deum. S. Superbia tua damnata es turpi marito. AN. Nec curare deū. Epīcuri sententia id erat. Is enim (vt Cice. scri. i libro de n. d.) Ex animis hominū extraxit radicis religionē: quū diis immortalib⁹ & opem & grām: sustulit. Ita fit: vt nō mō homines a deis: sed ipsi dei inter se ab aliis aliū negligantur: Stoici vero optime dicebant. Deorum prouidentia mundū administrari & regi. C. nec curare deū. Insultanter protulit: qd̄ ex hac pena tibi illata: vides deos humana curare: qd̄ non credebatur. g Roscida. S. rore p̄fusa. A. infusa. h Dux. S. quia p̄reham: aut capellas alioquitur. i Alter ab vnde. S. id est secundus: quia alter de duobus dicit. Ergo tertius decimus. Nam pubertati se vicinū ostendit: qd̄ de duodecimo intelligi non potest.

k Iam fragi. S. Cum annis recte iungit habitum corporum. Nam pubertas de iure ex vtroq; colligitur.

l Vt vidi vt perii. S. Sententia est: mox vidi quēdam dū perii. vnum ergo temporis aliud qualitatis. AN. Vt

vidi vt perii. quando vidi: qm̄ perii. Potest enim vt p̄ tempotali aduerbio etiam accipi: vt hoc loco: de quo & Philsciāmus meminit libro. xv. Perit vt nulla sit Sinalinpha: CRI. Vt vidi vt perii. Primū vt temp⁹ significat: nō tamē idem est: vt & postq̄. Nam postq̄ omne tēpus sequens significat: siue statim sequatur: siue ex intervallo. Vt autē significat statim: q̄ & q̄ primū. ergo vt vidi: id ē statim q̄ vidi. Secundum autem vt significat quantitatem: veluti cum dicimus: vt magnus. ergo vt perii: id pro peritis

perii sic & greci. cor in vtracq; natione ponunt. Vnde Theocritus cōtra Sino seuodon. m. Malus error. SER. Diffinitio amoris. AN. Vt me malus abstulit. er. Symeta ait de delphide: secta da Theocriti. Me morbus flāmis fer vilit. me penitus totā & sensum: malus abstulit ignis. n. Nunc:

S. Vel quia iam iuuenis: vt quasi spreus. grauior enim fit ex desperatione. Hinc Theren. Quato minus spei est: tanto magis amo. A. Nunc scio qd̄ sit amor: Theocrit. ait m. i. i. Noui quid sit amor: tunc dem deus improbat: acer: difficilis. durus: quem laetare legne Montibus hircanis: nutrit: & imo proba mater. Obsidet in fidii qui me mollesq; me dulas vrit: & igniferis figit mea pectora telis. o Ismar⁹ aut rhodope: S. montes Thracie asper rimi. Recte autem viuperrat amorem ab origine: Item a gelis rebus: vt S. uus amor docuit.

p Extremi garamātes. S. populi afflicte extremi: quasi sui quasi a p̄sortio humanitatis remoti. A. Extremi garamātes. Hi

enim sunt vltra getulos: teste Dionisio. CRIST. Garamaticę regionis caput est Garama oppidum Debi fonte nobile. Nam illius aque nocte feruent: inter diu frigescit Sub principe Vespasiano iter tutū est factū ad garamātas: cum prius latrones illud redderent inuium. Cornel⁹ Balbus de Garamantibus triumphauit homo gadib⁹ natus: primus ex externis ad gloriam triumphalem p̄uectus. Armenta huius gentis obliquis ceruicibus pabulantur. Nam si recta ad pastum ora dirigant: efficiūt pro na ad humū cornua. Garamantes ethiopes matrimonia non nouerunt: sed foeminas cōmunes habent: vnde filii patres nesciūt. Hec Solinus. Strabo autem refert. vltimo rem syrtis: ac repositam regionē. Et cyrenaicā libyes sterilem sane: primi Nasamones. Postea psylli & getulorū pars & Garamantes addit. Preterea garamātum terra q̄ Sylphium fert angusta est. & longa & arida.

q Nec nostri generis zē. SER. id est. nihil habentem humanitatis: nam non negat mortalem. CRIST. Nec nostri zē. quasi diceret: non humani sed effertati animi.

r Edunt. ANT. i. generant. s Seuus amor. AN. Ostendit amorum crimina & seuiam. Medea enim laforis amore capta: illum a Colchis in Thessaliam secuta est. Cūq; decennū Corinthi secum fuisset: filiosq; enas peperisset. sprete ob nouam nūptam. Creulam: solbes: vñ

Glaucom Crediſtis filiam furore ducta: domum incendit
radice quadā a Circe inuenta: ea virtute: vt incenſus ignis
nequiret extingui: Iafon tamē euasit: Glauca & pater igne
abſumpti ſunt. Quidam tamen ſcriptores volunt Medeg
filios dona quedam ſponte attruliſſe venenis illita: quib⁹
tactis ſponſa & pater conſumpti ſunt. Irata autem Me-
dea q̄ Iafon euasit: eamq̄ ſpreueret in eius calamitatē
omnes iugulauit natos: excepto vno qui fugit. Theſſalus
ſcilicet: de quibus omnibus plura. Diod. libro. v.

Natorum ſanguine
matrem. SEE. quaſi no-
uam artem inſinuauit et
inſudit: & quoniam fabu-
la omnibus nota eſt: per
tranſitum tangit. Medea
a Iafone cōtempſa: filios
ſuos interemit. Modera-
tione autem optima vti-
tur: vt nec totū amoris im-
peter: ne defendat parici-
dam: nec totum matris: ne
amorē culpa eximat: ſed
et illā quę paruit: & illū
qui coegit: accuſat.

Improbis ille puer.
S. Nō eſt ſuperflua itera-
tio. nam ſit ſilogiſm⁹: ex
ppoſitiōe: aſſumptiōe: et
concluſione. x Nunc
& oues. A. Contraria fo-
re extat: cū pulcherrima
curpiſſimo iſtera fuerit.

Heleſtra. A. Ferūt he-
liades ſorores phaetontis
fratris interitū: rāz diu de-
ploraffe: vt mortuę omīs
in alnos tandem arbores
lachrymantes adhuc cō-
uerteretur: earūq̄ lachry-
mas a cęlis ipſis q̄ ea cir-
cumhabitā loca ſepem
ror emungi: cum in au-
rum vertantur electrum:
& tanq̄ in lapidem dure-
ſcant. Id Dionyſ⁹ ſcribit.
Dicit præterea pprie hele-
ſtrū: teſte Plī. li. xxxiii. Vbi cūq̄ quita argenti portio ineſt
auro mixta. De heleſtro etiā libro. iii. Geor. latius dicit.
Electrū ſine. h. ſcribit cū pſylon ante e gręce habeat. Con-
tranū dicit Tortell⁹ C. Electrū ſuccina ſunt. ferunt fabulę
ſorores Phaetontis: cum ille apud padum fulmine ictus
cecidiffet: illi ſlentes aſtiſſet: & in arbores cōuerſas gumi
quod heleſtrum facit ex ſe emittere: dicitur q̄ heleſtrum
quod Νλιοſ id eſt ſol earum pater fuit. Longū autē eſſet
referre diuerſorū ſcriptorum opiniōes de heleſtro. nam ne
q̄ de regiōibus in quibus naſcatur. neq̄ ex qua re gigna-
tur inter illos conuenit. Sed certum eſt (teſte Plī) gigni in
inſulis ſeptemtrionalis oceanī: & a germanis appellari
gleſſum. Itaq̄ noſtri vnam illarum inſularū gleſſariā no-
minant. naſcuntur autem de profluente medulla pinei ge-
neris arboribus: vt gumi in ceraſis: reſina i pineis erūpit:
humoris abundantia. Quapropter latini ſuccinū appel-
lant. denſatur deinde frigore: aut tempore: vel mari: cum
eſtus intumeſcens ex inſulis rapuerit: expellit littora. qđ
aut ex pinea arbore ſuccus ſit: indicat pineus in illo ex at-
ritu odor. & qđ accēſus tede more ac nidore flagret. Li-
quidū primo diſtillare: argumēto ſunt quedā intus tranſ-
lucentia: vt formicę & culices: qui muſco adheſerunt. De
qua quidē re & apud Marcialem epigrāma eſt. naſci eti-
am in India certū eſt. Nam Archilaus qui regnauit in ca-
podocia illinc rude aduehi adhuc inherente cortice: poli-
tiq̄ lacte incoctū dixit. Heleſtri vis eſt (teſte Calyſtrato)

vt contra lymphationes proſit. Propterea vring difficul-
tati potum alligatumq̄. accepta ex attritu vi caloris: pa-
leas & frondes arenres ita rapit: vt magnes ferrum. Sed
et hæc & multa alia diſtinctius inuenies in vltimo Plini
libro. Etruria ſuccinum ambram vocat.

y Myrice. ANTO. de his late eleggia quinta.

a Cygnis. ANT. Cygnus eſt auis vndiq̄ plumis albis
conſerta: & dulce canens. latine olor dicitur. Scribit au-
tem Cicero libro primo Tuſculanarū: q̄ cygni non ſine
cauſa Apollini dicatī ſūt
Sed q̄ ab eo diuinationē
habere videantur. quā p̄
uidentes: quid in morte
boni ſit: cum cantu et vo-
luptate moriūtur. memi-
nit & Plini⁹ libro. x.

b Vluę. S. Aues. Απο-
ροϋ ολολιζειν. i. a ſteru de
nominate. A. Vluę aues
ſunt nocturnę ab vluā
tu dicte. Comaras ait in
Theocrī. quita. Luſcinie
dulci raucos contendere
turdos. Nec fas ē popas
cygnis obſtare canoris.

c Tityrus. SER. viſiſſi-
mus ruſticus: orphe⁹ pur-
terur in ſyluis. Arion ve-
ro inter delphinās. Aſve-
ro breuis: quia gręci. ſic
archadas accenſos moni-
tu. Gręca enim habentia
nominatiū in es vt Ar-
chades. habēt as correptā
in accuſatiuo.

e Arion. SER. Leſb⁹
cytharod⁹ optimus: qui
cum a tarento Corinthū
cum multis opibus pete-
ret. & videret ſibi in mari
a nautiſtendi inſidias: pe-
tiit vt cythara paululum
caneret: ad cuius ſonum
cū delphini pueniſſent:
excuffit ſe ſup vñū: et ita
imnēs vitauit periculū.

Arion. SER. Leſb⁹
cytharod⁹ optimus: qui
cum a tarento Corinthū
cum multis opibus pete-
ret. & videret ſibi in mari
a nautiſtendi inſidias: pe-
tiit vt cythara paululum
caneret: ad cuius ſonum
cū delphini pueniſſent:
excuffit ſe ſup vñū: et ita
imnēs vitauit periculū.

Seuis amor docuit natorum ſanguine matrē

Cōmaculare manus: crudelis tu quoq̄ mater:

Crudelis mater magis: an puer improb⁹ ille:

Improbis ille puer: crudelis tu quoq̄ mater.

Incipe menalios mecum mea tibia verſus.

Nūc & oues vltro fugiat lupus: aurea dure

Mala ferant quercus: narcifſo flore at alnus.

Pinguia corticibus ſudent heleſtra myrice.

Certēt & cygnis vluę. ſit Tityrus orpheus:

Orpheus in ſyluis: inter delphinās arion.

Incipe menalios mecum mea tibia verſus.

Omnia vel mediū ſiant mare: viuite ſyluę.

Pręceptis aeris ſpectula de montis in vndas

Deferat: extremū hoc mun⁹ morietis habeto.

De quo late Ouidius libro ſecūdo faſt. ait autem: Quod
mare nō nouit: quę neſcit Ariona tellus. Carmine curren-
tes ille tenebat aquas. Protinus in medias ornatus deſi-
lit vndas. Spargit impulſa cęrula puppis aqua. Inde ſi-
de maius. tergo delphina recuruo. Se memorat oneri ſup-
poſuiſſe nouo. Ille ſedens cytharamq̄ tenens preciumq̄
vehendi Cantar: & equoreas carmine mulcet aq̄s. Hęc et
plura Ouid. ſed latiffime Hero. circa principiū primi li. qđ
repetit etiā Gell⁹ li. xv. c. vlt. C. Arion. Hiftoriā ponti Ser-
ui⁹. Addit Herodo. hūc virū merymneū fuiſſe: ac oēs cy-
thargdos ſupaiſſe: et a Perandro corinthioꝝ tyrāno abe-
unte i Italiā veniſſe: ac mltas adeptū opes ex ſuo artificio
naue q̄rundā Corinthioꝝ q̄ ad Perandriū rediret cōſcen-
diſſe. & animaduertiſis inſidiis: impetrauit a nautis vt ali-
quantulū canere cythara ſinerent: atq̄ vovov opφiov ce-
ciſſe: mox ſe in mare p̄cipitaſſe: ac delphino ſuſceptū in
inſulā Tenaron incolumē delatum eſſe. atq̄ inde ad peri-
andriū rediſſe: et nautas q̄ illū in Italiā eſſe menciū fuerāt
ita arguiſſe: vt ſcelus fateri cogerent. Addit etiā idē He-
ro. cenā ſtatūā arionis a delphino veſtī poſitā eē in Tena-
ro iſula. Omia vlt mediū: ſummā oñdit deſperationē:
f Viuite. S. valete: vt ſit ſi optātis ſi renūciātis. C. viuite
nō optātis ſi diſcedētis ē: et ad mortē p̄ſciſcētis. g Specu-
la. C. loc⁹ editior dī ſpecta. vñ ad mltū ſpaciū faciſ ſpecu-
latio: p̄ſpectus ſit. Eaſdē rōne ſpectula fenestra appella-
tur. Vēit etiā ſpecta p̄ diminutionē a ſpecto. h Extra

Bucolicorum

mun hoc. S. moriar in inuidiā tuam. Amare enim dixit munus. Sic Mezentius. Hec tibi porto dona prius. A. Extremū hoc. Ordo est. Hoc habeto extremū munus morientis. i. Dicite Pierides. S. Bene animos erigit auditorum dicendo. Superiora ut cuncta dicta sunt: sequentia non nisi a numinibus poterunt explanari. Sane id debemus accipere. pastoris referre: quae aliquando audierunt in Archadia. Vñ supius dixit: Incipe menalios. i. Archadicos. A. Dicite pierides. Hic versus totus est furii ex decimo libro. Lucre. item li. v. ait:

Mator erat natus non oia possumus omnes. Macro. auctor li. vi. C. Pierides: Sine quarū auxilio rem ipsam propter suam magnitudinē nos dicere non possemus. Et sic attentio nem restaurat auditoribus qui iam audiēdi fessi esse possent. k Non omnia possumus omnes: S. Sic Cicero. Vnum sustine re vix pauci possunt: vtrumque nemo: C. Immo fortasse nullus est qui possit omnia. i. Verbenasque. AN. Verbenā Iouis arā vrebatur: domus purgatur lustrabaturque: ferebatur autem domestica: flore albo in hortis: sacros dotes eam purificationibus adhibere consuevit. sique medicus visitādo infirmū ipsam portauerit egroto nesciente: & dicet egroto ipsi: qualiter es? si dixerit eger bene: sanabit. Si male moriet. Hec alii. Plinius autē scribit libro xxii. c. iii. Verbenam dici gramen ex arā: cui sua terra euulsum est. Propterea igitur pingues verbenas dici putant. Nam & arae pingues dicuntur esse:

CRIST. Verbenas quasi herbena: proprie species herbe est quae alio vocabulo (vt est in synonymis) verminatio dicitur: graece dicitur ἑρβον quasi sacra herba: quia illam sacrificiis adhibebant antiqui. Capitur autem verbenā pro omnibus frondibus qui adhibentur in sacris. m Adole. S. incende: k ἀδολε σφονδύλιον. Nam adole est auge. A. Adole: id est vire: teste Nonio. Alibi adole: significat augere: honorare: propitiare. vt libro. v. Eneid. Et flammis adole: penates. n Mascula thura. AN. Aliqui putant a specie testis dicta. Sunt enim rotundiora. et religioni tributa: ne sexus alter usurparet. auctor Plinius libro. xii. C. Mascula thura. Thus masculū appellant medici quod subalbidū & rotundum & pingue & naturaliter leue & frangibile est: & quod ad ignem cito accendatur odore suauem copiose emittit. Hoc enim optimū est: vt ait Dioscorides. o Sanos: S. non amantes: vt insanos amantes dicimus: A. Qui enim amat non sani sunt: Hinc illud Maronis libro. iiii. Quā sic vnanimē alloquit: male sana fororem. C. Sanos. nullo amore implicitos. Insanos enim dicimus furiosos ac furoris plenos. Plato ait. Quattuor species furoris esse. Vaticinii quod est ab Apolline: poetice factis cultis qui est a musis: amoris qui est a venere. mysteriorum qui est a baccho. Ergo qui amant: furore perciti sunt: non ament. Vult itaque auertere: id est remouere sensus viri sui sanos. i. ab amore liberos: quod faciet si implicabit amore. Vnde erunt insani. quemadmodū dicimus insa-

num poetam & insanum vatem: p Auertere. SER. a sanitate mutare. Vel auertere pro conuertere: vt sit mutata prepositio. Vel addit: Et etiam arguit a maiori: Nam si hoc faciunt carmina. facilius minora facient. facile enim est vt ex vrbe rus redeat rusticus. q Sacris (repete) magicis. A. Maxime questionis: & sp incertū est inquit Plinius xxiii. c. ii. valeant ne aliquid verba & incantamenta carminum. Vestales nostras hodie credimus: nodum egressa vrbe micipia fugitiua retinere vi sola precationis. Non

pauci etiam serpentes ipsos recantari credunt. Catho credidit luxatis membris carmine iuari. Marcus Varro podagre. Cysare dictatore p vñu ancipitū vehiculi casum. ferunt semper vt primū confedit: ser (id quod plerisque nunc scire scimus) carmine ter te petito securitate itineris aucupari solitū. Hic et fascinatiōibus adoratiōe peculiarium occurrimus: & impares nūeros ad omnia venemiores credimus. Idque in febribus dierū obseruatione intelligit. Scribit itemque Theocritus apud grecos. Cato apud nos: & virgilius: amatoria incantamenta imitati sunt. Magica propterea incantatio dicitur. Mageno. magica exerceo. i. Ducite ab vrbe domū. C. Sic etiam Theocritus in Pharmaceutria adhibet intercalare versus haud dissimile.

s Celo possunt et. C. Magorum est polliceri suis carminibus lunā e celo euocari. Vñ in Thessalia cum lunam laborare timeant:

carminibus innituntur vasa: gneor: ne illa carmina audiret obstreperant. Hinc Iuue. iam nemo tubas: nemo gra fatiget. Vna laboranti poterit succurrere lunę. t Circe. A. Golem ferūt duos peperisse pueros Aetam & persem. Aeta in colcho regnavit. in Thaurica persem. crudeles ambo effecerunt. Preest Hecate orra est quod postea Aete nupsit: genuitque liberos tres. Circe. Medea & Aglaeum. Circe ad omnis generis venenorum curā versa: multarum herbarum radicūque varias vires mirabilesque reperit. Venit demū ad Italiā inque eo promotorio. quod nunc quod ab ea Circeū vocat resedit. Hec ex Dio. libro. v. Quod autem vlixis socios carminibus verterit in feras: legit Ouid. li. xiiii. Cicero autem in libro de natura. d. scribit: Circeem solis fuisse filiam ex pside Oceani filia. v Frigidus. S. nocens. vt frigida saturni quod sese stella receperit. x Cantado. S. Dū incantat. Geruldius enim modus ab oī verbo similiter creat. Ergo hic passim prulit. Cū autē dixit. Cantado tu illū: actiue. Salu. Cum ipse ad impandū vocaret. i. vti imperaret. y Torua. C. Preter animos negat Pythagoras & Platonici quicquid muneris esse perfectius. quippe causa figurarum: numerorumque serie ac propositione a summo deo constituta sint oia. atque ita digesta: vt numeris & figuris videant. Ait enim Pythagoras ex monade oriri numeros: ex numeris puncta. ex punctis lineas: ex iis figuras planas: ex planis solidas: figuras ex his solida corpora: & ex his elementa esse: ex quibus sit mundus. Trinitatē autē Pitagorici rerū oim mensurā dicunt. Nam deus ternario numero res gubernat. Primo enim singula creat. Secundo ad se creata rapit. Res rapta perficit. Res itidem

Define menalios / iam define tibia versus.

Hec damon: vos qui responderit Alphesiboeus

Dicite pierides, non omnia possumus omnes.

Effer aquam: & molli cinge hec altaria vittae

Verbenasque adole pingues & mascula thura.

Coniungis vt magicis sanos auertere sacris

Expiar sensus: nihil hic nisi carmina defunt,

Ducite ab vrbe domū mea carmina ducite Da

Carmina vñ celo possunt deducere lunā: (phn in,

Carminibus Circe socios mutauit Vlixis,

Frigidus in pratis cantado rumpitur anguis,

Ducite ab vrbe domū mea carmina ducite Da

Terna tibi hec primū triplici diuersa colore (phi

primo a peretini fonte effluunt dū nascunt. Sedo in eūdē
refluunt. dū suā illam originē repetunt. Tercio p̄ficiuntur
in suū principiu iam reuersa. Orphe⁹ igit dēi : principiu
mediū : & finē dixit. Principiu aut vt pducit. Mediū vt pro
ducta ad se rapit. Finis vt redeūtia p̄ficit. 2 Litia. S.
Nam vt licia stamen implicat: ita adolescētis mentē im
plicare cōtēdit. A. Litia: q̄ ea vim in carminib⁹ habent.
Innuat etiā Pl. li. xxviii. Quum ait inguinib⁹ medent ali⁹
quiliū te de tractū alligantes nouenis septenīus no.

dis: ad singulos noiantes
viduā aliquā: atq; ita in
guina adalligantes licio.
a Effigie. S. f. amatoris.
vt Dido. effigieq; toro lo
cat haud ignara futuri.
b Numero deus im
pare. S. p̄ impari. f. q̄cum
q̄ superos. vel hecate cu
ius est triplex p̄as: vnde
tra virginis ora Diane.
A. Impares numeros ad
oīa vehēntiores credim⁹
inquit Pl. li. xviii. c. iii. et
Macro. li. i. Sat. scribit: q̄
impar nūer⁹ mas. et par
foemina vocat. Itē archi
metici imparē p̄is: et pa
rem m̄ris appellatiōe ve
nerant. Plinius itē li. xii.
inquit q̄ masculinū gen⁹
religioni tributū est.
c Amarylli. S. v̄tis gr̄
cus est. Hec amaryllis est
ea quam greci σμυλλίον
dicunt. d Ternos co
lores. C. manet in eādē
trinitate. e Veneris dic
vincula necto. S. Anape
stic⁹ est trimeter hyperca
talectic⁹. hoc aut metru
est cupidini consecratum.
C. Veneris dic vincula ne
cto. Simile qddā & The
ocritus. μὴν ἔχοντος
ye τὸν τῶν & εὐφροσύνης
λεμόσο: f Limus.
vehic CRI. quēadmodū
vnu idēq; ignis liq̄facit
cērā. ac cōtra limū cōsoli
dat: sic amor q̄ ignis est:
liq̄faciendo te mihi: red⁹
det durū aduersus alias.
Vel cū liq̄fecerit: & mollē
reddiderit in n̄m amorē
p̄solidabit: vt p̄maneat i
eo: nō dissiliet ē illud Theo
criti. g Cera liq̄scit. Simeta i theocriti scda ait. Vtq; meis
pallens digitis h̄n cera liq̄scit. Mundi⁹ extēplo sic n̄o
delphis amore. h Molā. S. Far & salem. A. erat mola
ex sale & fare molito: vt scri. Varro. i Bitumē lauros:
S. i. lauros diuio igne cōsumē: nā bitumē ex fulmie dī. p̄
creat. Vñ iuxta babylonīa: q̄a frēntia cadunt fulmina.
hac relacus abundat: adeo vt ex bitumie fabricasse mu
ros semiramis dicaē. A. Bitumē est terrē gleba: q̄ a calore
liq̄facta afflat atq; diffundit. rurūq; in glaciē fortissimā
ab aqua frigida imutat: q̄lis ē lacuū aq. Vñ et sectōe et in
dissone opus ē. Id postea in summo fluitat. Stra. aut lib.
xvi. Pl. xxxv. c. xliii. scri. q̄ bitumen: alibi lim⁹: alibi terra
Lim⁹ ludeq; lacu mergēs. Terra in Syria. Est vero liquidū
bitumē sicut & acynitū: gingnit: & pingue liq̄ritq; olea
cei in sicilia. vt tūq; eo ad lucernarū lumia. Itē ad scabiē
lumentosq; Vis bitumis q̄ sulphuris: sicut: aurahit. discus

tit: glutinat: ad lepras pruritufq; corporū efficac. Hec ex
Pli. Lauro aut in suffimētis & purgatōib⁹ v̄rebat. nō tñ
fas erat in p̄fanis v̄sibus pollui laurū. Vt Pl. li. xv. memi
nit. Ci. Bitumē Ludeq; lacus ē: quē asphaltē noiant. imen
so ambitu. vñ mare mortuū a nōnullis noiat: sed sapore
corruptior est q̄ mare. grauitate odoris accolis ē pestifer.
Et vt placet Soli, aial nullū habet: nihlq; in eo mergi p̄t.
Vñ etiā (teste Cornelio tacito) nandi ip̄eritos attollit. Cer
to, em̄ tempe bitumen egerit: quod a lacu etiā asphaltum

noiant. Liquor est acer na
tura sua: & sparso aceto
cōcreuit. Primū māu tra
hit: inde nullo iuuāte in
fluit: non gre: nō ferro: sed
sanguie mēstruo scindit.
Iordanē oēm p̄ h̄ic labi
dicūt: nec tñ ifici. Hoc Se
miramyn p̄ calce ad stru
cturā babyloniorū mōe
nium v̄sam dicūt. Plin⁹
scri. bitumis naturā p̄xi
mā esse sulphuri. Idq; ēē
velut limū a ludeq; lacu
emergat. Preterea multa
q̄ de bitumie ab eodē di
cūt. Dialcori. ait: bitumē
aliud aridū: aliud liquidū
esse. Aridū gigni in Iudea
phoenice & Sidonia. Li
quidū i habilonia. Apol
lonia & Sicilia. Vocatur
a nōnullis stercus demo
nis. Galien⁹ dicit illū vim
h̄re calefaciendū & desic
candū. Serapion scribit q̄
phibet apostemationem
vulnerū. Suo suffitu con
fert doloribus matricis.
Potū cum castoreo et vi
no. ciet menses: et confert
russi veteri: & asmaticis.
& moribus venenosos:
Potū cū aceto soluit san
guinē coagulatū. Impossi
tū dentib⁹ sedat dolores.
admixtū faring ordei. &
nitro & cere p̄dest poda
grē. k Daphnis me
malus vrit. A. Simeta in
scda Theocriti ait. Cōbus
rit me delphis. ego hāc in
delphide laurum.
l In Daphnide. S. Arcaif
mos pro in Daphnidem.
Vel intelligam⁹: sup̄ Da
phnidis effigiem: eā lau

Litia circundo: terq; hec altaria circum

Effigiem duco: numero deus impare gaudet.
Ducite ab vrbe domū mea carmīa ducite Da

Necte trib⁹ nodis ternos amarylli colores (phī

Necte amarylli mō: & venerj dic vincula necto.
Ducite ab vrbe domū mea carmīa ducite Da

Lim⁹ vt hic durefcit: hec vt cera liq̄scit (phnīm

Vno eodēq; igni: sic nostro Daphnis amore.

Sparge molā & fragiles icēde bitumie lauros:

Daphnis me mal⁹ vrit: ego hāc i daphnide lau
Ducite ab vrbe do. mea car. du. daph. (rum.

Talis amor daphnim: qualis cū fessa iuuentū

per nemora atq; altos q̄rendo buccula lucos
propter aque riuū viridi pcumbit in herba.

perdita: nec serē meminīt decēdere nocti.

Talis amor teneat: nec sit mihi cura mederi.

Ducite ab vrbe domū mea carmīa ducite Da

Has olī exuuias mihi p̄fid⁹ ille reliqt (phni

pignora cara sui: q̄ nunc ego limine in ipso

Terra tibi mādō: debēt hec pignora daphnim.

Ducite ab vrbe do. mea car. ducite daphnim.

rum incendere ppter nomis s̄istudinē. m Buccula.
SER. Bouis est diminutiū. Bos anormalū est. nā bos
et bobus producit primā syllabam. in reliquis casib⁹ cor
ripit prima. n Propter. S. iuxta. A. prope. o Per
dita. S. amore cōsumpta. C. Versus est ex Varro de morte
dicit enim. Non amnes illi medii: nō ardua dant flumia:
nec serē meminīt decēdere nocti. A. vt docet Macro. li. vi.
satur. p Nec sit mihi cu. mede. S. Aut nolim magicis
arib⁹ subuenire: aut nolim cū ipso cōcūbere. C. Nec sit zc:
Optat enī et illū amore implicari: & se cōtra ita liberari:
vt eū negligat. Sic enī ad plenū iniurias v̄liscetur.
q Exuuias. C. Quomā pro hoste ille se gesserit: exuuias
appellat: q̄s ille p̄ amoris pignore reliqt. r Perfidus. S.
Nūc. f. p̄fid⁹. C. p̄fidus. Iurgiu est amātis. nam dolet fidē
frangi. s Cara. S. Nam res amari vehementer diligit
amans. Hec duo etiā in Didone exp̄ssit: q̄ tūc haberet p
E iiii

Bucolicorum

exultis: & olim p pignore amoris cara. Iuena? Grato
q; indulget Basia plectro. t Et limen. S. Ipso loco ve
ste sacro. v Has herbas. C. Ex quib? facile fiant vene
na. j. philtre amatoria: q iure venena dicunt: qm p venas
ad pcordia discurrant: vñ veneficia appellant: & venefice
que illa faciāt. x Ponto. A. mēsurā pontiā Bosphoro
ad meotidis lacū pendiit. vt scri. Pl. li. vi. Soli. aut scribit
in ponticis oris aconem portū esse: qui puentu malorum
graminū vīq; adeo celebris est: vt noxias herbas aconita
illinc nominemus.

y Ipse dedit moeris. C.
Probat ar efficaciaz vene
ficii ab auctore: Ait ergo
ipse Moeris. nam empha
sim facit pnomē. & Moer
is ea grauitate pñciat:
tanq; si sōnet maxim? in
ea re artifex. z Nascū
tur plurima ponto. CR.
probat a patria. Nam in
ponto fuit medea oīm ve
nificarum maxima. Sed
quō lecta sunt ab eo ve
nena: si Moeris dedit? S;
legim? Ipse moeris dedit
venena lecta mihi. i. lecta
vt ego haberem: qd dicat
meo nomine legit. nam cū
legunt herbas nominant
cui legāt. CRI. Refert Au
gustinus in lib. de ci. dei.
M. Varonē scribere de ar
chadib?: q illi forte ducti
transnatāt qddā itagnū:
vt ibi in lupos cōuertant.
& cū sibi feris viuūt.
Si vero carne hūana non
vescant: rursus post nouē
annos remeato eo dē sta
gno: reformāt in homies.
Deniq; qndaz demenētū
parthasium gustasse defa
crificio. qd archades imo
lato puero faciūt deo suo
lyceo: & in lupū couer
sum: & x. āno in hūanā
effigie reuersum: in olym

piā pugilem victoriam meruisse: nec propter aliam cau
sam: & lyceum louem: & lyceū pana in Archadia voca
ri existimat Varro: nisi q ea non alia q diuina fieri posse
existimat. Pl. etiā scribit. Euanthem inter auctores grecie
non spretum: tradere: q Archades scribunt ex gente An
thei cuiusdā forte familia electum: ad stagnū quoddam
eius regiōis duci: vestitūq; in quercu suspenso tranare at
q; abire in desertā: transfigurariq; in lupū: & inter lupos
versari per annos nouē: quo in tempe si ab homie absti
nuerit: redire ad stagnū illudq; tranare: et effigie hūanam
pristinā recipe: addito x. annorū senio. Additq; fab? ean
dem recipe vestē inter auguria ad dextra cōmeantiū pre
ciso itinere: si pleno id ore fecerit: nullū omen pstantius.
Addit idem Augustin? mulieres fuisse in Italia: q dantes
aliqui in cafeo: hoies in iumenta mutabāt: que necessaria
queq; portabāt. deinde pfuncti opa ad se redibāt: nec tñ
sensūs rōnales in illis mutabant. b Et se condere syl
uis. C. Nam (vt dixit Varro) cū similib? feris habitabāt.
AN. Sed vt ait Pl. lib. viii. hoies in lupos verū, rursusq;
restitui sibi: falsum ēē cōfiderē existimare debem?. Aut
credere omia q fabulosa tot seculis cōperimus.
c Imis sepulchris. C. Credidit antiquitas vmbas defun
ctorū in sepulchris requiescere. ac ppterea magnē illis cu
rgerant sepulchra. Iuue. Dii maiorū vmbis tenuē: & si
ne pondere terram. Spirantēq; crocos: & in vīna perpe

tuum ver. Qui preceptorem sancti voluerit parentis esse
loco. Et propertius. Terra tuum spinis obducat Igna se
pulchrum. Et tua (quod nō vis) sentiat vmbra sitim.
d Alio traducere mēses. S. scilicet: magicis quibusdā fa
cris hoc fiebat. Vñ est in duodecim tabul? Neue alienā se
gerem? pellexeris. AN. Quin etiā inq; Pl. li. xxviii. c. ii. Et
legū ipsas in. xii. tabul? verba sunt: q fruges excātaffet. &
alibi. Qui malū carnē incātaffet. C. Alio trad. zc. Hoc in
xii. tabul? fieri phibetur.

e Ne respexeris. SER. Nō
lunt em se videri numiat
nisi ex nimia necessitate.
vñ p miraculo dī. Alma
parens cōfessa deā: qd nō
faceret nisi in piculo filii.
f His ego daph. C. His
tam validis. g Aggre
diar. C. veluti hostem.
h Nihil ille deos zc. S.
Satis est q putat antē ma
gicā nihil valere. s; dehis
in. iiii. Eneid. plura. A.
Ondit per hoc Maro. car
minibus nō esse pōdus.
CR. Stupefacta. hec dicit
Admirat em q cū ad id
sacrosam iam puenerit: tñ
adhuc illū moueri nō sen
tiat. i Aspice. A. ver
ba sunt Amaryllidis. C.
Cum ita admirabunda
staret: secutū est hoc mō
strum. Vñ Amaryllis q
latura erat cineres: admo
net eos flammās conce
pisse.

k Corripuit tremulis:
SER. Hoc vxori Cicero
nis dicitur conitisse: cum
post peractum sacrificiū
libare vellet: in cinere vi
sa est flāma: quod signifi
cauit eius maritū eo āno
futurum consulē. vt ipse
in suo testatur poemate.

l Bonū sit. SER. Ideo
dubitat & optat: vt hoc
signū bonū sit. q ignis
medius est. & qui possit etiam nocere. ANT. Dubitat an
bonum an malū cinis accensus protendat. deinde certior
ait. quid certe est? m Nescio. C. quasi dicat nescio au
diam an nō audiam. n Quid certe ē? A. aliqd est. C.
Certe est. Cum iterū atq; clarius audisset dixit: certe ē qd:
id est aliquid. Et secut? ē poeta naturā. Nam qñ aliqd ex
lōginq; apparet: adeo dubia res est: vt incerti sim? sit ne:
an nō sit: deinde cū magis appropinq; videm? etiā: s; tñ
quid sit nondū cōstat: paulo vero post cognoscim? quid
sit. Verbi gratia q sit equ? ac demū cognoscimus nō mō
equū esse: sed etiā mēū vel tuū. Eadem ratio est i auditu.
o Hylax. A. Melius p x. q p s. scribit in fine. Hylax au
tem vñ hylacteo: latro vñ reſono significant. Hinc et hyla
ctor: nomē canis apud Ouid. p In limine. S. In loco
vbi amat. vestes obruerat. q Credim? A. f. aliqd ēē:
CRI. Dubitarat primū an audisset quippiā: deinde cum
constaret audisse dubitauit qd audisset. Postremo puta
uit audisse virū. Verū cū nimis virū cuperet: dubitauit rur
sus an nimia cupiditate deceptus sensus: id putaret ēē qd
nō ēēt. r Ipsi sibi somnia fingūt. S. Omia q sup dixe
rat de arte magica destruit dicens. Hec tñ desiderābus
vera videri. quod per puerbū est locutus.

s Fingunt somnia. C. prouerbiū est: nam quū nimia cu
piditate decipitur: & credit id esse quod non est: dicitur
sibi fingere somnia.

Has herbas atq; hæc ponto mihi lecta venena
Ipse dedit moeris: nascunt plurima ponto.
His ego sepe lupum fieri: & se condere syluis
Moerin: sepe animas imis excire sepulchris
Atq; fatas alio vidi traducere mēses. (phnim.
Ducite ab vrbe domū mea carmīa: ducite Da
Fer cineres Amarylli foras: riuoq; fluenti
Trāsq; caput iace: ne respexeris: his ego daphni
Aggrediar: nihil ille deos: nil carmina curat.
Ducite ab vrbe domū mea carmīa: ducite Da
Aspice, corripuit tremulis altaria flāmis (phim
Sponte sua dū ferre moror cinis ipse: bonū sit.
Nescio quid certe est: & hylax in limine latrat.
Credimus: an q amat ipsi sibi somnia fingūt.
parcite ab vrbe venit: iā pcite carmīa daphnis.

Moerim nona tenet q̄ralantē plima amico. Tempora flet Moeris, flet p̄dita rura Menalce:
Et lycidā rursū solantem, & multa rogantē. Virgiliū laudat lycida vocitando Menalcam.

Quo te moeri. S. hec elegloga p̄tuit nō habet carmē: sed ex diuersis locis Theocriti aliq̄ ad eam cōtulit. Sane hoc cōtinet. Virgilius postq̄ pene ab Arrio cēturione occisus est. romā reuertens manda uit procuratoribus suis vt tuerent agros: sed ad p̄ns obsequerentur Arrio. ergo Moeris p̄curator eius mō hēdos. Mātūā ad Arriū portat secundū p̄ceptū patroni. Et interrogatus ab alio pastore quo pergat. Deslet suas misērias: Et hinc variē prestatur occasio cantilēg. A. Quo te Moeri. Argumētum pater in carminib⁹. C. Quo te. Rustican⁹ modus loquendi: & pastori vehementer quadrans: q̄uis vtrā expositione. b. Ducit. S. quo te pedes subaudi ducunt. zeugma a posterioribus est. c. O lycida. C. o nō vocātis sed dolentis est. d. Viui. S. diu viuendo. et ostendit diuturniorē vitā sepe nocere. cū sit interdū causa miseria rū. A. Viui peruenimus. Solet em̄ vita longior plurima in cōmoda asferre. Vnde Iuue. de Priamo inquit. sar. x. Longa dies igitur quid contulit: oia vidit euerſa: & flammis Asiam ferroq̄ cadentem. C. Viui. q. d. hanc calamitatem p̄stitit diuturna vita. e. Quod nūq̄ veriti sumus. S. Quia inopinata grauiora sunt mala. hinc Dido. Hūc ego si potui tantū sperare dolorē Et perferre soror potero. C.

Uo te Moeri pedes
San quo via ducit: in vrbem? Me,
O lycida viui peruenimus: aduena nr̄i.
(Quod nūq̄ veriti sum⁹): vt possessor agelli
Diceret hec mea sūt: veteres migrate coloni.
Nunc victi tristes: qm̄ fors omnia versat.

Quod nūq̄ veriti sumus? Vicū em̄ hoīm est: vt oēs sibi foelicitatē pponāt: nūq̄ ad tristitia respiciant: q̄ob̄re impremeditati sepe oppri mūtur a calamitatib⁹: que quidē quāto magis impro uisē sunt: tanto magis offē dunt. Quapropter Cicero i. Tusc. ostēdit perturbatio nes grauiores etiā fieri: cū calamitates impremedita res nos subito iuadūt. Qua ppter granius virgebat Moeris q̄ hec mala nō preuidis set. f. Migrate. C. q. d. nō reuersuri discedite: aliud em̄ est si dico Discedo hinc: aliter si dico migro: nā qui discedit redibit fortasse pau

lopost. qui autē migrat: eo cōsilio discedit: vt alibi sit do miciliū positur⁹. g. Victi. S. Impotes voti. Vt victores dicim⁹ voti cōpotes qui quicquid libet faciūt: ergo victi quib⁹ parendū est: nā victi nō sūt Mantuani qui ne bella quidē gesserūt. A. Victi. superat violētia militū. Est autē or do. Nunc victi nos qm̄ fors omnia versat: tristes id est in uitā mittim⁹ illi. i. aduenē possēssori hos hēdos. quod nec bene vertat. id est in bonū conuertat. h. Sors oia versat. S. Nisi ad rusticanā psonā referas: aspe re dicitur cōtra Augustū. cui⁹ foelicitatē fors posset muta re. A. Sors oia ver. Sed profecto fortuna in omni re dñat inquit Salust. in Catil. & Laberius teste Macrob. li. i. For tuna imoderata in bono eque atq̄ in malo. E v

Bucolicorum

i Illi. S. Ario: Nec bene vertat in Enicē eius vertat: vt malo omine hoc munus accipiat. Tractū autē hoc est ab Hectore & Aiace: Nam Hector dedit Aiaci gladiū quo se Ajax postea interfecit. Hector vero baltheū accepit ab aia ce quo postea circa muros patrię tractus est. Inde natū est illud Comici. Dū bene vertat quod agas. Plerūq; em̄ bo na in peius & mala mutant in melius. k Qua se sub ducere. S. ex alto in campos dissolui. A. Qua se zc. Descri buntur hic Maronis agri. Subducere descendere. C. Descri bit Maronis prediū terminos. l Iugum demittere. A.

id est relinquere summitatē m Molli diuo. A. Facili descensu: habebant em̄ Ma ronis agri iunctos colles in de erat ei ascensus ad illos summitatē. n Vsq; ad aquā. S. scilicet Mincii flu minis. Superiore circūscri ptiōe intelligam̄ aut Vir giliū: aut oīm Mantuanorū agrorū ec. A. Vsq; ad aquā In Tityro dixerat Quāuis lapis oīa nud⁹ limosocq; pa lus obducit pascua iunco. o Fagi. A. Propterea non ab re sub tegmine fagi recu bant: dixit Moelibeus.

p Carminib⁹ seruasse. A. hoc loco nō pastor Menal cas Sed Virgilius est intelli gēdus per allegoriā. vt scri bit Fab. li. viii. q Fama fuit. S. Beniuolētia Augusti fama vulgauerat. Sed belli Actiacinecessitas ipediuit. C. Fama fuit. Est perinde ac si dicat. verū est: nam hoc differt a rumore fama: quia rumor est earū rerū quarū nullus est cert⁹ auctor: ergo falsa res esse pōt. Fama autē certos habet auctores. ergo res vera vt plurimū.

r Chaonios colūbas. S. Epitricas In epiro em̄ ne mus dicit fuisse in quo re sponsa dabant colūbe. qd iccreo fingūt. qm̄ Thessala lingua: Peliades & colūbe & vaticinatrices mulieres di cuntur. A. In Epiro erant primi Chaones. a quib⁹ Chao nia dicta vt scribit Pl. li. iiii. Maro li. iiii. Refert. Herodo li. ii. C. Chaonias col. specie pro genere ponit. Ceterū Chao nia pars Epiro est in qua est sylua Dodona. Hec oraculū habet Dodonei Iouis: quod responsa dat per columbas. Ait autē Hero. in Clio hoc oraculū oīm quē in grecia sunt antiquissimū esse. & circa sui principia vnicū. Addit pre terea et hocq; in Dodona. & illud quod in lybia est con stituisse duas sacerdotes Thebani Iouis: quē a phoenicib⁹ abactē: huc altera: illuc altera peruenerat. Et hē quidē sa cerdotes Iouis dicere: antrū in loco Dodonei oraculū no tatum esse: Duas nigras colūbas ex egyptiaca thebe euo lassē. alteram in lybia templū Ammonis edificari iussisse. Alteram in Dodona silua supra faguū cōsedisse. voceq; humana locutā: illic Iouis oraculum constituendū dixisse sacerdotum vero earum quē in Dodona fuerunt vetu stissimam promētiā vocatam esse: Secundā tymereā: nouissimā Nicandrē. Verū idem Hero. priori opinioni as sentit: neq; credit columbas sed mulieres e Thebano tem plo venisse. Nec mirū quod peliades id est colūbas fuisse dicant greci. Nam antiqua: pelagorum lingua mulieres peliades dicebantur.

s Colūbas. S. Quia minora auguria maiorib⁹ cedūt

nec vllarum virium sunt: licet riora sint. C. Q. autē Colū bas dicunt fuisse nigras: est vt notetur mulieres egyptias fuisse. Et profecto eundem ritum qui in templo Thebani Iouis est: in Dodoneo oraculo obseruari affirmat.

t Quacūq; S. ratione. Recte autem auguriorum periti am dat ei de quo dixerat: sepe lupum fieri. AN. Quacūq; id est quomocūq;.

v Nouas lites. SER. Magna militaria iurgia. A. Pro bus scribit q; vbi Maro amicorum beneficio promeruerat vt agros suos reciperet: cōcitauit in se veteranos: adeo

vt a Milone Torone primi pilari pene sit interfectus nū fugisset. Hinc ait. Quod nisi me quacūq; zc.

x Sinistra. S. hoc ad au gurale p̄tinet disciplinam: Augures em̄ designāt lituo spacia et eis dant nomia: vt p̄ma pars antica: posterior postica: item dextera: et sini stra. modo ergo cornicē de nulla parte venisse dicit: sed ab antica ad sinistra volā se. Illex vero quē glandifera arbor et: et caua. i. viciosa est: vitium possessionis offē dit fore. per milites clamore gaudentes et lib⁹ sicut cornix: quē clamore letatur & alias aues frequenter inua dit. Augurium vero prohibuit vt abstineret a militi bus qui retēturī erāt agros: C. Sinistra Est in libris au gurū: cornicē a sinistra par te ratum facere: et Cic. de diuinatione ait: aliis auib⁹ a dextera: aliis a sinistra da tum est vt ratum auguriū faciant. Et alibi. Cur a dex tra corū⁹ a sinistra cornix facit ratum. Et plautus in Azinaria Picus & cornix est a leua: coruus a dextera.

y Illice. C. Glandifera arbores maxime sunt hē: rō bur: quercus. aestulus: illex: cernus: fuber: fagus:

z Tuus moeris. tu⁹ amic⁹. Heu cadit. postq; audit oed di potuisse virgiliū quasi obstupuit hoc generaliter dicit. pōt in quēq; tantū scelus venire vt virgiliū necare cōtē dat: z Heu cadit. C. Magna exaggeratio sceleris: cū tantū putatur: vt in nullum cadere existimetur. Auger de inde duplici repetitione. heu. et quis: item interrogatione.

a Tecum solacia. S. Nam cū suis solaciis perit poeta qui nondum editis carminib⁹ moritur. nōdum em̄ aliquod opus scripserat Virgil⁹. Solatia latenter tempora Augu sti carpit. in quibus carmina non oblectamento fuisse: sed solatio quod in foelidium esse consuevit. C. Solatia raptā: Non puto Poetam voluisse taxare tēpora Augusti. Itaq; sententiam credo esse hāc. Maximus moeror prouenisset ex morte Menalce. Sed tamen si carmina aliqua reliquisset: attulissent illa quidam solacium in dolore: nunc autē quia extinctus fuisset nullo relicto carmine: non solū Me nalcas fuisset ereptus nobis: ex qua re multus sequebat moeror: sed etiam carmina quē solacio esse possent.

b Quis humū. S. Sic est dictū. vt cū Phaetōtiadas musico circūdat amarę corticis atq; solo pceras erigit alnos.

c Fontes induceret. S. tegeret: cooperiret. A. delectaret. In ducere em̄ qñq; delectare significat. vt etiā Non⁹ edocet:

d Vmbra viridi. A. Plantando. i. arbores iuxta fontes: Et p hyppalagen legūt. vt dicat. quis induceret viridē vm

brā fontib⁹ vel. f. quis caneret carmina zc. e Vel q̄ sub⁹
S. Rustica affectione se reminisci illorū carminū fingit que
aliquādo a virgilio licet inuito Romā eunti abstulerat: nā
sublegi est furatus sum. Vñ et sacrilegus dicitur qui sacra
legit. i. furat. f Delicias nostras. S. cōem amica.

g. Tityre dū redeo. S. Theocriti sunt versus verbum ad

pbū trālati. Sed tñ virgiliū
negociū continētes. nā alle
goricos impat suis vt rem
tueant: nec tñ audeat p̄tra
Ari p̄ceptū venire. A. Hec
carmina Menalcas amica
petiturus cecinerat: que po
stea lycidas ei sublegit. C.
Mirū poetę ingenitū: vt alie
na carmina ita in suū opus
trāferat: vt seruata egloge
lege tñ quod ad negociū
suū pertinet allegorice inclu
dat. h Interagendū. S.
dū agis: & honesta locutio
est si dicam⁹ intercenandū
sum hoc locutus. i Oc
currare. A. Theocrit⁹ ait in
iii. Tityre lasciuas virguli
tis pascē capellas Post age
mucosos fontes has tityre
pascas Interea occurfare ca
pro qui venerat oris Puni
co lybicus: cornu ferit ille ca
ueto. k Immo. A. po
tius quia cecinitset hec car
mina. l Varro. C. in ho
nore vari. m Nec dum
p̄fecta. S. Nimie familiarit
tas est signū: q̄ ei recitabat
carmē nondū ad limā redu
cū. Dicit aut carmē qd q̄
cooperat in honore Varri cō
ponere. & per trāsitu ponit
diuersa schēdia. C. Nondū
p̄fecta. Nam si perfecta fuisset
nō fuissent arrepta sola
tio. Et vt honoret Varum
ostendit q̄ nō adhibuerat
eū audiorē vtyolupratem
caperet: sed iudicē: vt errata
corrigeret. n Super mō
mantua nobis. S. superfic.
reddat. Et hoc dicit Si man
tua fuerit nobis reddita: fa
ciā vt te celebrēt oēs poetę.
A. Supsit ad nostra como
da nō aliena Superet. supsit
nō deficiat quod esset nisi re
stitueretur agri. o Ve misere zc. S. Bene ingemit man
tuānorū infelicitatē: quibus sola obfuit vicinitas Cremonē
nensū Nam Cassii Bruti & Antonii copias Cremonēses
fusteperūt: quos etiā ipos mire accusat dicens: misere Cre
monē. A. Ve misere. i. valde misere ob amissos videlicet
agros. Ve aut particula in aliis vocabulum augeat. in aliis
minuit: hinc vehemēs & o vegrande dicimus. & vefanas
& vecordes. G. l. auctor est li. v. cxii. p Misere Cremonē
S. que etiā si vellet minime tantis copiis posset resistere.
q Nimium vicina. S. vñq̄ ad periculū. Ordo trī ver
suū. Vare tuū nomē sublime ferant ad sidera cantantes
cygni. i. poetę zc. Sic Hora. de Pindaro. Multa dyrcēū le
uat aura cygnū. r Cyrneas. S. Venenata arbor est q̄
abundat in Corsica. Hec aut insula gr̄ce Cyrne dicitur.
Vnde fecit hanc deriuationē. cyrneas taxos quibus pastę
apes mel amarissimū faciūt. A. Cyrneā in lygustico mari
est. Corsica quā gr̄ci Cyrnō appellauerunt: Sed tusco ppior

a septentrione in meridie proiecta. Pli. scribit li. iii. Plura
tamen meminit Diod. li. v. C. Cyrneas. Gyrnon gr̄ci ap
pellant insulā: latini Corsicā. de qua Diodorus & Stra. cō
traria scribunt: sed de hoc alibi dicit aut Diodorus illum
abundare terebintho: cera & melle: et incolas pasci lacte
& melle & carnibus: Plurimas autem ibi oriri taxos: ex

quibus mella amara fiunt.
de Taxo lege Pli. li. xxvi.
Cyrifo. A. Vide superius.
t Et me fecere poetā Pie
rides. CRI. Trīa dicit que
fecerunt illum poetam. Pie
rides. vt sit fides ab aucto
ribus: nam solum muscē faci
ciunt Poetam. v Sunt et
mihī. CRI. vt ostendat ab
effectu se esse poetam.

x Dicūt. S. Verecūde suū
meritū extenuat. nō em̄ ait
probat: sed dicunt. nec do
cti: sed pastores: quibus tñ
non credo. y Vario va
rius poeta fuit de quo Ho
ra. Scriberis Vario fortis &
hostium victor. nam var⁹
dux fuit cui supra blandie
tur. C. Dicunt vatem po
stores. Arguit a iudicio eorū
qui sunt Poetę. nam pasto
res hic itelligit qui nouerūt
cantare carmina. vt de Co
rydone & de Thyrside di
ctum. Nec placet quod di
cit Seruius: pastores. i. indo
cti: nam in opere bucolico:
pastores esse doctos dicim⁹
vt Cur non Mopse boni. i.
docti. ergo Poetas.

z Sed nō ego cre. C. Quā
obrem q̄uis musas magis
stras habuerim: q̄uis car
mina condiderim: q̄uis pa
storum iudicio prober poe
ta. tamen nolo labi nimia
credulitate: cū videā me nō
posse equare Vario & Cyn
ne poetis. Nec temere dixit
credulus: nam credulitas vi
detur esse eorum qui vltra
q̄ oportet credunt.

z Cynna. S. Cynna poeta
fuit optim⁹ q̄ scripsit Smyr
nā. quā. x. ānis elimauit. A.
Cynna. Suetonius etiā me

minit in libello de gr̄maticis de Cynna poeta referens
quoq̄ hoc illius carmen. Secula permaneat nostri doctri
na Cathonis. Seruius addit illum composuisse Smyrnā:
& Tranquillus in dicto li. scribit Crassitū commentario
Smyrne edito: adeo inclaruisse: vt hec de eo scriberentur:
Vni crassitio se credere Smirna probauit.

a Argutos. S. canoros. b Anser. S. ad Anserē quē
dam alludit Antonii Poetam qui eius laudes scribebat.
de quo Cicero in phil. Ex agro phalerno anseres appellā
tur. Ipsum enim agro donarat Anthonius.

c Id quidem ago. AN. vt incipiam scilicet. dixerat em̄
lycidas. incipe si quid habes d Hucades. SER. Versus
Theocriti in quibus inducit cyclopermum cū amica suā
in scopulo sedens Galatheam de fluctibus intrauit ad
terras. Cyclops amauit Galatheā. q̄ acyn spreto Cyclope
amabat: at Cyclops eū interemit: qui galatheę miseratōe
in fontem mutatus est: qui hodie q̄ acylius dicitur latine

Vel que sublegi tacit⁹ tibi carmina nuper
Cum te ad delicias ferres amaryllida nostras.
Tityre dū redeo (breuis ē via) pascē capellas:
Et potū pastas age tityre: & interagendū
Occurrare capro: cornu ferit ille caueto, Me.
Immo hec que Varro nec dū p̄fecta canebat.
Varre tuū nomē (supet non mantua nobis:
Mantuāve miserē nimium vicina cremong)
Cantātes sublime ferēt ad sidera cygni, Ly.
Sic tua Cýrneas fugiant examina taxos:
Sic cytiso pastę distentent vbera vaccę
Incipe si quid habes: & me fecere poetā
Pierides: sunt & mihī carmina: me q̄s dicunt
Vatē pastores: sed nō ego credul⁹ illis. (na
Nā neq̄ adhuc Vario videor nec dicē Cyn
Digna: s; argutos iter strepē āser olores, Me
Id qdā ago: et tacit⁹ lycida mecū ip̄e voluto
Si valeā meminisse: neq̄ est ignobile carmē.
Huc ades o Galathea: q̄s est nā lud⁹ i vndis:

Bucolicorum

A. Huc ades o galathea. fuit hec maris nympha: Nerei & Doridis filia: a Cyclope poliphemo adamata. de quo laus apud Ouid. li. xiii. Vnde eū vocans: apud illū ait. Iam modo ceruleo nitidū caput exere ponto. Iam Galathea venit: nec munera despice nostra. Theocritus autē egloga. vi: id omne prius descripserat. Apianus autē in libro qui Illy-

rie^o inscribit ait: e Poliphemo Cyclope & Galathea tres filios exiisse. Celtum. Illyrū. & gallū. eosq; ex Sicilia progressos: Celtis et Illyris et Galathis ab ipis cognomē assumētibus impetrasse. e Quis est nam l. in vn. s. Ad maiore terrarū laude dicit in mari nullā esse voluptatē. nam plena laus cōtrariarū rerū cōtinet vituperationē. f Hic ver purpureū. C. colore flōrū. purpureū ergo pulchrū: nā vt aurū dicim⁹ pulchrū. et qm̄ cetera excedat metallā: sit purpureū: qm̄ purpura reliquos colores superat.

g Cādida. C. quēadmodū illud. Et glauca canētia fronde salicta. sicutē dicit pplus cādida: qm̄ frondes habet ex altera pte albas. h Textū. C. Se in texendo faciūt vmbacula. sunt em̄ vmbacula regumēra q̄ faciūt vmbas. Vmbellavero est quā manu gestātes optinim⁹ soli. vt facies nō leda⁹. radiis solari⁹. hac tenetiores mulierculę vtunt⁹ cū in sole sunt. Iuue. En cui viridē vmbellā cui succina raitas. i Infani. A. Fua rētes k Quid. A. I. cū nō memoras. l Nūeros. S. Metra. rhythmos. a Cēlaris. Cū Augustus Iulio pī ludos celebraret: die medio stella appuit. Ille pfirmavit esse parētis. Vñ hec scribūt. A. Nūeros rhythmos teste Fab. li. ix. Est autē Rhythmus (auctore Diomede) versus imago modulata: fuas numerū syllabarū: positio nē sepe sublationēq; pūnēs C. Nūeros pcentū & modulationē. vt greci dicunt. pveuoos. m Si. A. i. vñ nā. n Signorū. A. i. fide rū. nā vt scribit Varro li. iii. Signa dicūt eadē & sidera: signa vero q̄ aliqd fcent. vt libra egnocūtū. sydera q̄ insidūt. o Dionei. S. lō

ge repetitū epitheton a mēe veneris Dione. A. Dionei cēf. id est veneret: ex venere em̄ ore⁹ est Aeneas. Inde Ascani⁹ a quo Iulus. cui regno loco apud albū sacra est potestas attributa atq; honor: cui⁹ familia fuit maxia atq; clarissī ma oim: auctor est Dionis. li. i. Ex eadē familia Iul⁹ Cēfar est. Vñ & Maro ait. Iul⁹ a magno demissū nomē Iulo. quod nō de Ascanio intelligendū est sed de Iulo Ascani filio: qm̄ magn⁹ fuit qntū ad sacrā potestātē & honorē. vt ibi ostendim⁹. vt Cicero in li. de natura deorū scribit.

Venus tertiā filia Iouis et Diones. C. Dionei q̄ originē dicit ab Aenea filio veneris: cui⁹ m̄ fuit Dione. Alibi tres referem⁹ veneres: sed hic tm̄ dicā: tertiā Venerē: tertiū Iouis et Diones filiā fuisse. p Astrū. S. grece dixit: nā stella debuit dicere. A. De astro sydere. & stella legito. Macroli⁹ de som. C. Astrū. Comētē intelligit: q̄ Augusto Faustua

appuit in ludis funeralib⁹ Iulii Cēfaris. quos celebrabat Veneri genitrici: de quo ipse in quadā ep̄la. Appuit ip̄is meorū die⁹ ludis sid⁹ crinitū: p septē dies: in regione celi q̄ sub septentrionib⁹ est. id oriebat circa vñdecimā horā: clarū et oib⁹ terris cōspicuū fuit: eo sidere credere aiaz Cēfaris inter deos relarā. ppterea id insigne capiti statūe in foro polie adiectū est. q̄ Gauderent. S. Ad mēsem alludit Iulū qui dicit⁹ est in honore Cēfaris quo vñ et fruges maturēscūt. A. Allusio est ad Iulū mēsem in Iulii Cēfaris honorē sic appellatū. cū eē quintilis. t Carpēt tua po. ne. S. ac si diceret. nihil est quod possis timere. nā respicit qd̄ supra inuidiose dixit. Inferre nunc Moelibe pīros. s Fert. S. aufert nā itelligam⁹ cū obmutu⁹ se subito nec quod coeperat implere potuisse. t Antmū. S. memoriā. A. Aimmentē q̄ ip̄am quod in seniorib⁹ appet. Hinc Iuue. fat. x. Sed oī mebro⁹ dāno maior demētia: q̄ nec noīa seruorū nec vultū agnoscit amici. Orbilio idē hūuenta no (vt scribit trāquillus) euenit: nā vixit. ppe ad centesimū etatis annū ammissā iā pridē memoria: quod verus bibaculi docet. Orbili⁹ vbi nā est lras obliuio? C. Aim memoriā: nā memorię organū ad siccitatē tendere oportet: verū in senē q̄ uis humor naturalis defecit. & calor defectu pabulū (qd̄ est sibi in humore) extinct⁹ sit: habūdat humor nox⁹ q̄ memoriā humefaciens corrūp⁹. v Longos soles. S. estiuos dies. vt tris adeo incertos cēca caligine soles. A. tardius occideret. x Cōdere. S. Finire & ad occasū ducere. A. abscōdere. y Lupi moerim.

S. Aut phisici voce deferi eū quē prior lup⁹ viderit. Vnde est puerbiū. Lup⁹ est. in fabula: quotiēs venit de quo loquimur: & nobis aufert loquēdi facultatē. C. Lup⁹ autē anteā videat hoīem q̄ ab illo videat: reddit illū raucū. vñ cū aliq̄ loquē⁹ supuenit cui⁹ pntia illi tacere cogant. p uerbiū est. lupus est in fabula. Pli. de lupis ita scribit. Sed in Italia q̄ credūt luporū visus esse nox⁹: vocēq; hoīs quē priores p̄plēnt adimere ad pīs. y Causando. S. cānectēdo differs nra desideria. z Tibi in tuā grauiā.

Hic ver purpureū: varios hic flumina circū
Fundit humus flores. hic cādida ppls antro
Imminet: & lentę texunt vmbacula vites.
Huc ades: infani feriāt sine littora fluct⁹. Ly.
Quid: quę te pura solū sub nocte canentem
Audierā: numeros memini si verba tenerē.
Daphni quid ātīquos signorū suspic⁹. ort⁹?
Ecce dionei processit cēlaris astrum.
Astrū quo segetes gauderēt frugib⁹: et quo
Duceret apricis in collibus vua colorem.
Inferre Daphni pīros carpēt tua poma nepo
Oīa fert etas: aim q̄: sepe ego lōgos (tes.
Cantādo puerū memini mē cōdere soles.
Hinc oblita mihi tot carmīa: vox q̄ moerim
Iam fugit ipsa: lupi moerim videre priores.
Sed tñ ista fat: referet tibi sepe Menalcas. Ly
Causando nostros in longū ducis amores:
Et nuncomne tibi stratū silet equor: & oēs
Aspice ventosi ceciderūt murmuris aure.
Hic adeo media est nobis via: nāq; sepulchrū
Incipit apparere bianōris. hic vbi densas
Agricolę stringūt frōdes: hic moeri cana m⁹.
Hic hedos depone: tamē veniem⁹ in vrbē.

Bianoris. S. Hic ocnus dictus est. de quo ait in vnde ci mo. fatidice Manthius et tuscus filius amnis. conditor fuit Matur. dictus e bianor quasi his hoc e aio et corpe fortissi mus. anoro Bixo KXNYO

peno. A. Bianoris. Is ali te Ocn dice. filius aut fuit Man. fatidice. qui a mris noie Matur appellauit. Au tor est Virg. li. x. dicens Ille ena pris agme ciet Ocn ab oris: fatidice Mach. et tuscus fil. amnis Qui muros mris q. dedit tibi Matur nomē. Dicitur autē Bianor a Bix qd est vis seu violeutia: & qvno vir. b. Stringit. S. amputant decurtant: vt in Geor. Sed tamē et quernas frōdes tū stringere tepus.

A. Stringunt excidunt. auctore Nonio. c. Tamē. S. etiā si paulū gescētes canam. d. Pluuiā. C. Honestior locu tio est veremur pluuiā ne nos colligat. q. si dicas veremur ne nos pluuiā colligat. e. Vsq. S. Iugiter. f. Mi nus via ledet. A. Comes facundus int via p vehiculo est. dicebat Publius vt Gel. & Macro. scribunt: C. min. via ledet. Nā & can. et facer. sermo efficit iter ita iucundū vt

labore eundi nō sentiamus. g. Hoc fasce. S. nā ipse hē dos portabo. Fascē em onus appellat. sic in Geor. Inuiso sub fascevia dū carperit.

h. Desine plura puer. S. Ac si diceret nimis desiderii os:

i. Quod instat: vt placem. ceturionē. A. Desine zc. lyci dā arguit. tād. leuū pborū voluptatē cupidū. C. De sine zc. Et leuitatē in cupidi tate pueri: et maturū in sene consiliū ostendit. lycidas em nec suo nec cōgruo tpe cantus (quociciorū sunt) qrebat. Menalcas in tanta rem perurbatione: iis que instabant difficultatib. cō sulendū: & cantū & oritū irseruandū censebat. Atq. ta seruato decoro: & puer

quod ardentioris etatis est voluptatē querebat. Et vir in quo iam maturū esse consiliū oportet: seria locis preferē da cēsebat. i. Puer. A. Est Diastole figura in er. k. In stat. A. Urget iminet. vt. f. nostrorū agros possessori hedos istos mittamus venie gratia. l. Ipse SER. Virgilius. cuius redditu sperat libertatem agrorum. Vel ipse Augu stus qui redeat a bello Actiaco.

Aut si nox pluuiā ne colligat ante veremur:

Cantantes licet vsq. (min. via ledet) eamus.

Cātates vt eam: ego hoc te fasce leuabo. Me.

Desine plura puer: et qd nūc instat agam.

Carmia tum melius cū venerit ipse canem.

Vltima nō sanū galli testatur amorē.
Ocia quem dederāt: desidiēq. viro.

Gallus in hac canit cni fertur amata lycoris.
Quantaq. pertuleris narrat amore puellē.

Extrēmū hunc ar. S. Gallus ante omnes primus
egypti prefectus Poeta fuit eximius. Nam Eupho-
rione in latinū translulit. Et amorū suorum de cy-
theride scripsit libros. Primū inter amicos Augu-
sti numerat: postea cū venisset in suspicionē: qd cō-
tra eū coniuraret: occisus est: fuit autē amicus virgilii. adeo
vt quartus Georg. a medio ad finē eius laudes teneret, quas
postea iubente Augusto in fabulā Aristi mutauit. Hic
gallus amauit Cytheridē meretricem libertam volumini
quē eo spreto anthoniū euntē in gallias est secuta, ppter
quod dolorem galli nunc
videtur consolari virgilius.
Nec nos debz mouere qd cū
mutauerit partem quarti
georgicorum: hanc eglogā
sic reliquit Nā licet consolet
gallū tamē alius intueti vi-
ruperatio est. Nā et in gal-
lo impatiētia amoris ostē-
ditur. Et aperte Anthoni-
carpit inimicū Augustū. quē
ptra Romanū morē Cythe-
ris est in castra comitata.

AN. De Gallo Poeta satis
egloga sexta iam diximus
fm Euseb. Strab. li. xvii.
scribit Cornelio Gallo egypti
pntiā a Cesare Aug.
primum commissam fuisse.
Suetonius quoq; meminit
Corneliū Gallū ad prefectu-
ram egypti ex infima fortu-
na fuisse ab ipso Augusto
puerū. quē postea res no-
uas molentē damnatū Se-
natui tradidit. itaq; et accu-
satorū denūciationib; et Se-
natu cōsultis ad necē com-
pulsit. scribit Eusebius (vt
ante etiā narrauimus) qd Gal-
lus anno grātis sue. xlii. p-
pria sua se manu interfecit.
C. Recte. Seruius. b. Are-
thusa. A. Fōs est syracusū.
testib; Pli. Solino. & Sra-
li. vi. qui in pelagus fluuiū
statim emittit. Hunc ipm Alphēū esse traditū est in fabu-
lis: qui cū in peloponēso sumat originē: per mare sub ter-
ra vicq; ad Arethusam fluentia perducit. deinde hoc ex lo-
co emergēs: rursus excurrit in pelagus. Hec & plura Sra-
Naso etiā li. v. meth. multa. & Diod. li. xxi. Arethusa pro-
pter Theocritū hanc nymphā inuocat: qui Syracusius fuit
vt eglo. iiii. & vi. narrauimus: Arethusam nymphā pro-
musa posuit. Bst tñ vna ex illis nymphis quas in Geo.
numerat Et tandem positus velox arethusa sagittis.

c. Laborē. S. nō mihi: nā ludus est poetarū scribere. sed
tibi Arethusa: vt nympa virginitate gaudens: prestet cā-
tilenam de amore: Vnde rogar dicens cōcede. Et verecūde
pauca rogās eā adiurat: vt. Sic tibi cū fluce. f. l. f. Per Are-
thusam aut musā siculā: bucolicū Theocriti inuocat car-
men. A. Laborē. i. extrēmū carmē: per quod innuit toto
opere Arethusam fauissē sibi: quod quidē ita est: nā vbiq;
Theocritū (vt patuit) imitat est. C. Laborē ad Arethu-
sam refert. Verū qd Seruius dicit poetarū ludere. habet pro-
fecto huiusmodi exercitatio (modo recte res pcedat) sum-
mā animi voluptatē. sed summo labori adiunctā. Nam
teste Hora. Qui studet opatā cursu contingere mētā.
Multa tulit fecitq; puer: iudauit & alit: abstinuit venere
& baccho etc. Et Iuue. etiā de poeta dixit Vt dignū venias
hederis & imagine macra. Et. persius. Pallidamq; pi-
renem dixit. Est igitur laboriosissima res: in poetam egre-
gium euadere. d. Pauca. S. Non ad ceterarū eglo-

Extrēmū hunc are-
thusa mihi concede laborem:

pauca meo Gallo: sed quę legat ipsa lycoris

Carmia sūt dicēda: neget q; carmīa Gallo:

Sic tibi: cū fluctus subterlabere sicanos:

Doris amara suā nō intermisceat vndam,

Incipe sollicitos Galli dicamus amores.

Dū tenera attondent sime virgulta capelle.

Non canim⁹ surdis: respōdent omnia syluę.

Quę nemora: aut q vos salt⁹ habuere puellę

Naiades: indigno cū Gallus amore periret.

Nā neq; parnassi vobis iuga: nā neq; pindi

Vlla moram fecere: neq; aonię aganippe.

garū cōparationē: sed quantū ad Galli scripta p̄tinet: quę
(vt supra diximus) de suo amore cōposuit. C. Pauca. Sed
tamen quę huiusmodi sūt: Vt ipsa Lycoris legat. q. d. illa
moueat. e. Neget. q. c. g. C. cū ille optimus poeta sit: et
possit aliis carmina scribere: Vel dicit. Quis tam durus erit
qui nolit cōsolari Gallū amore perditū. f. Fluctus. S.
Varia em opinio est. nam alii dicūt ad Arethusam nym-
pham sicilię Alpheū de Elide venire per maria: secundū
q alibi dixit. Alpheus fama est huc elidis amnē. Alii di-
cunt Arethusam in fontē mutatā: alpheū fugere: & de eli-

de in Siciliam venire: quod
nunc sequit. g. Doris. S.
Mater nympharū quā pro-
mari posuit. A. Doris nym-
pha fuit Oceani filia et The-
tios. vt scribit Hesiodus: q
Nereo fratri iuncta: et vxor.
a quib; dā interpretat ama-
ritudo: quę Nereum hoc est
mare (a neros qd est aqua
dicūt) semper consequitur.
hinc sepe a poetis doris pro-
mari ponitur. vt etiam hic:
h. Sollicitos. S. sollicitudo
nis & curarū plenos post
Cytheridis abscellum q
lycorin vocat. fuerunt autē
codē tpe nobiles meretrices
tres Cyther: origo: arbuscu-
la Hora. Explosa arbuscu-
la dixit. Et alibi. vt quōdā
maris amatois originis ille
q patriū mime donat fūm
dūq; larē. i. Sime. S.
grēcū ē. i. pressis narib; vii
et Simias dicim⁹. qd epithe-
ton Theocrit⁹ dat precipue
apib; k. Rūdet. S. p. echo:
vocū imitatio nos solamur:
l. Quę nemora. S. Est quę
dā egloga Theocriti in qua
Daphnis suū deslere amo-
rem inducit. A. Quę nemor-
ra. Interrogatio est. Quę ne-
mora. dolet non affuisse
nymphas i moerore Galli:

nam solitudo omnes dolores auge: & q per nymphas
musas intelligat apparet. quia ponit Parnasum quē mu-
se incolūt. Et latenter infert: non superatū fuisse ab amore
si musę affuissent. i. si studiū operam dedisset: & nō mari-
cuisset otio. Nam ait Naso Otia si tollas perire cupidinis
arcus: m. Saltus. A. campi. n. Naiades. S. nym-
phas simpliciter accipe: nam si proprie loqueretur Ora-
des diceret. Naiades em fontū. Oreades mōtiū nymphę
sunt: Sed quia easdem diximus nymphas & musas: vi-
detur hoc dicere. si musę affuissent id est si dedisset operam
scribēdis carminibus nō incidisset in tantas amoris angu-
stias. A. Naiades. Per has musas intelligit. vt sequentia in-
dicant. o. Indigno. S. vel meretricio. vel magno: nam
Ennius ait. indignas turres: magnas. A. indigno. turpi.
p. Parnassi. S. Parnasus & pindus montes sunt The-
salie: Apollini & musis sacri. A. de Parnaso superius. Pm-
dus Thessalie mons est: vt scribit Solin⁹. ex cuius vertice
(teste Sra. li. vi.) Fluit Inachus amnis.

q. Aonię aganippe. S. nominatiui sunt singulares.
Aganippe fons est Boetię quę et Aonia dicitur. Aonia
autem brevis fit nī quia sequitur vocalis vocalem. A. Aonia
nig est Boetię. est enim genitiuus casus non autem no-
minatiuus. de Aonia latius egloga sexta. Aganippe
fons est Boetię (vt Solinus edocet) sicut etiā hypocrene
quos fontes Cadmus litterarū primus repertor. dū rima-
tur quę nam aduisset loca: qm equestri exploratione de-

prehendisse: incēsa est licentia poetarū: vt panter vtrunq;
vulgarent. i. q. cog. alter alitis equi vnguicula sollicitatus
foret: alter potatus, factidia aīas irrigaret. Aganippe de
mū dicit ab oxo quod est ualde. & immov. & equus. hip
pocrene vero ab immo & xpnvn. i. fons. C. Aones ppi
antiqui Boetie fuerūt: e sunio profugi, a qbus aones mō
res dicit: in qbus fons ē Aganippe. ait Sra. Lact. pō ait
Aon neptuni fili⁹ a q Aonia pars Boetie dicta ē. Theodo.
ait hunc factio ex Apulia pulsum: i Boetiā venisse & ibi
imperasse: Neptū filii
habitu cum Ochefti apu
liditissimi esset filius. &
ab hoc Aonia dictam.
r. Sola. S. deferta.

Lycei. AN. Archadie
mōris. de q. s. c. Stāt
& oues circū zc. S. id est
circa Gallū: eius amorē
supētes. Sensus ē: vt nō
penitet oues stare circūte.
ita te nō peniteat illarū:
Nā & Adonis: ouis fuit
pastor: & q ait nri: mī
fuit suā psonā vt frēqnt
cōsuevit. v. Nec peni
teat peco. S. Allegorice. i.
nec erubescas Bucolica
scribere. A. Pecoris. i. bu
colici carminis.

x. Adonis. A. Theocri
q ait in prima. Vade age
carpe vias puer en formo
sus Adonis. Et timidos
figit lepores: nec pcre ino
uit ille feris truch⁹: pascit
dū montibus agnas. fuit
ait Cinyre cyprorum re
gis filius ex myrrha filia:
quē ardētissime ven⁹ ada
mauit: tādē ab apro vñe
rat⁹ interit. de q lat⁹ ouis
u. x. merha. Fucrat autē
rex: horroꝝq; nobilium
possessor. Vñ Pli. l. xix. ingt. Et qm antīqtas nihil pri⁹ ml
rata ē: q; & hesperidū hortos: & regū Adonis et Alcinoi.
De Adoni et venere multa Macro. li. i. sat. A. Adonis ex
papho Cypri rege natus est: Cynara q myrrhā filia hñs:
quē ex pre inscio: tñ cum filia recubente Adonē genuit: q
a venere amat⁹ fuit: & demū ab apro i syluis cēlus: a ve
nere post mītas lachrymas in florē purpureū imutā⁹.
Qui vero ad historiam fabulā referūt. Venerē syriā fuisse
tradunt ex mīre Cypria: quē Adoni nupsit: et (vt Lactan
tio placet) meretriciā artem instituit. Macrobius autē ad
Philiscen refert: aitq. Adonē. p sole. venerē vero p supiori
terre Hemispherio quod nos incolimus poni: vt pserpina
ponit p iteriori. ergo venus. i. terra: gaudet Adonē. i. sole.
Cum sol p supiore zodiaci partē decurrens ver ēstatē fa
cit: Tuncq; ridet florib⁹ frondibusq; ornata. Cū vero p si
gna meridiana ferē: qm ad illud respicit hemispheriū: & a
nro recedit: eripit sibi a pserpina Adonis: atq; ab apro in
terficiē. i. ab hieme. q quidē frigore glacieq; hispida est: vt
aper. lugetq; terra. i. venus: q; nubib⁹ pluuiisq; tristat⁹ hye
mis tpe. mox tñ redeunte vere: iterū ridet: herbis & florib⁹
bus & frondib⁹. Ideoq; Aprilis veneri dicatus ē. Eadē ra
tione Isis. i. terra. Osirim. i. solē apud egiptios luget. Hec
ait Macro. Eusebi⁹ aut Pamphilus ait. apd pristos Ado
mini arymq; arborū frugūq; flores itelligi: sed volūt accyn
tos flores significare: qui an maturitatē decidūt: nec fru
ctū gignūt. Propterea q illū emasculatū poetē fingunt
Adonē pō volūt eos flores significare q fructus pducūt.
quapropter tillo gaudes terra. y Vpilio. S. ppter met⁹:
ait Vpilio: nam opilio dicim⁹: et grēco vsus est schemate.

sicut illi dicūt. οὐρα pro eo qd est ορν. & οὐρα pro eo
quod est ορο. AN. Vpilio nō opilio per o. in principio
sed vpilio p v legendū ē: auctoritate Priscian. g dicit o bre
uē in hoc noie ēē cōuersam in v longā: ex līarū affinitate.
Est aut ouis custos. C. Vpilio cū grēci volūt omicron. i.
breue: longū efficere: adiūgūt illi v: vt ουμιλο. Ergo cum
sit opilio qū ouilio custos ouis: mutauit o in v: vt est p
ou diphthongo grēca. qua diphthōgo nos latini cārem⁹.
z Tardi. S. stulti. sic Therent⁹ εὐτροντι ὑπόπο υμενκο

tardus ē. i. stult⁹. Nā por
cicio ambulāt. a Sui
bulci. C. a suisbus dictū ē.
b Vuidus. S. pinguis.
Est aut vuidū: id qd in
trinfecū habz hūiorē. Vñ
vua: humidus qd extrin
secus. sed cōfundūtur ple
rūq; a poetis. c Glan
de. C. diximus in superio
ribus glandes esse: a quer
cu robore līce zc. Et dixi
mus primū mortaliū cū
bū glandes fuisse. Asserit
tñ etiā Pli. sua tēpestare
per hyspanias inferi glan
des secundis mēsis: caſq;
tñ cinere coctas ēē dulcio
res. Erat aut cautū duo
decim tabul⁹: glandē i alie
nū fundū pidentē licere
colligere. Omniū aut ar
borū fructus: aut poma
appellāt: vt mala et pira.
Aut nuces: vt iuglandē:
glādes: auellang: amigda
le: castanē. Aut bacce: vt
sunt oleg: lauri: & corni.
Aut sūt acini: vt vug: ma
li punci: famlici z ebulli:
d Iste. S. tam turpis tā
impatiēs. e Tua cura
S. Irrisorie. q. d. ea p qua
ita sollicitus es te reliq;:

& alium est secuta. Recte autem cum alii interrogant: ppe
Apollo qui vaticinū est deus diuinat.

f Alium. AN. Anthoniū significat. vt iam diximus:
g Agresti honore. A. cū agresti corona: qd ipse declarar
dicens. Florentes ferulas zc. h Syluan⁹. C. i. deū syl
uarum hūc putabant: & foetis mulieribusq; nocere. Ita
q; ne noctu iugrediens illas vexaret: tres illis deos custo
des adhibebant. Sed eorū deorum significandorū causa:
tres mortales noctu circūire limina domus iubebant: vt
prim⁹ līmen securi ferret. Scds pilo tonderet. Terti⁹ scopis
diueteret: vt his datis culturę signis Syluanus. phibere
intrare. Nam nec arbores cedunt: putant⁹ ve sine ferro: nec
far cōfici sine pilo: nec fruges coaceruant sine scopis: ab
his aut tribus tres noiant deos ait Varro. De Apolline
aut quē hic itelligit nomī: i: pastoralē: dicem⁹ alio loco:
i Ferulas. AN. de ferula legit Pliniū lib. xiii. & lib. xx.
CRI. Ferula (ut ait Dioscorides) enterion appellatur. Hec
in calidis (vt Pli. ait) nascitur locis: atq; trans maria geni
culatis nodosa scopis: duo eius genera. quē altum asſur
git: narthex dicitur. Marchetia vero semp humilis. Natu
ra eadem quē aneto & fructu similis. Nulli fruticum let
uitas maior. ob id facilem baculum senectuti pbet. Que
ab vno capite diuiditur in cacumine: formina putatur. re
liquis animalibus pēstiferum pabulum prebet: a sinis ve
ro gratissima est. quare id animal baccho assignatur: cui
& ferula. Semen eius in Italia cibus est: conditur in v
teis: & durat ad annum. Ignem ferula optime feruari cer
tum est. Et a sole ignem prometheum furatū: ferula sen
uas fabulantur:

Bucolicorum

k Pan. AN. deus. Latius sup̄ diximus. Videto etiā Ma-
cribiū libro. i. fatur vbi leges. Pana Solem esse:

l Quem vidimus ipsi. S. solent numina plerunq; rusticis
se offerre. Vñ est. satis est potuisse videri. Notandū sane q̄
ea numina quę plerunq; amauerunt: dicit ad amatorem

venire. Nam Apollo ama-
uit Daphnen. pan syrin-
ga. Syluan⁹ cyparissum.
m Sanguineis. SRE.
Facie em̄ rubea pingitur
Pan: propter etheris simi-
litudinem. Aether autē est
Iuppiter. Vnde etiam tri-
umphātes (qui omnia ha-
bent Iouis insignia: Sce-
ptrum. & palmatam to-
gam qua vrebantur illi
qui palmam merebant.
Vnde ait Iuue: In tunica
Iouis) faciē q̄ de rubrica
illinūt: instar coloris ethe-
rei. n Ebuli. A. Ebuli
sūt herba alta caule in sū-
mitate semē hñs vti sam-
fucus: ebuli fumo fugant
serpentes: vt Pl. li. xx. C.
Ebulis chamaectis. i. huius
milis samfucus. nā actis
gręce samfucus dī. Ergo
humilis: quis non surgit
in altitudinē arboris: vt
samfucus: sed parū extol-
litur a terra. verū frondes
& flores & acinos simi-
les habet samfuco. Si ex
ebulo fiat emplastrū cū
sepe hircō: confert poda-
grę. Si sedeat in eius deco-
ctione expellit secūdinā:
& confert hydropissi. Suc-
cus immisus i aures se-
dat sibilū. Si ebibatur cō-
fert moribus venenato-
rum. o Baccis. C. pro-
acinis posuit. de quib⁹ di-
ximus in sup̄ioribus.
p Minio. C. Inuenit in
argētariis metallis miniū
quondā apud Romanos
maximę auctoritatis: &
summę religionis. Vnde
Iouis simulacri facies die-
bus festis minio illini sole-
bat. triumphātūq; corpo-
ra minio illiniebat. Et
sic camillū triumphasse.
Plinius li. ix. c. xxxiii. ait
Quin & a censoribus in
primis Iuppiter Minian⁹
dus locabat. Moliton vo-
cant gręci. Alii cinabary:
q̄uis vidi cinabary ap-
pellare semen draconis
elisi pondere elephātis in
mortē cadentis: p mixto
vriusq; aialis sanguis.

Multa alia reperies de minio apud Pl. q Amor nō ta-
lia curat. SER. q̄si expertus loquit. r Tristis at ille. S.
Alii tñ sup̄iorib⁹ iungūt. sed melius est vt sic legam⁹. C.
Tristis. Ondit q̄ p̄dit⁹ sit ex amore: q nulla rōne: ne a deo
quidē inde remoueri possit. poti⁹q; in illo mori q̄ libera-
ri velit: solatiumq; post mortē iam querat ex Archadiū

cantibus. dolet deinde se nō fuisse vnū ex illis cū quocun-
q; alio amore. post hęc inuitat lycorim ad voluptates ru-
sticę vite. In quib⁹ si cū illa fuisset: sperabat se posse cō-
sumere euū. k puenire ad vltimā etatē: qua priuatus pñē
videat mortē. s Tñ cātabitis. S. vt sit sensus. licet ego

pan deus Archadiē venit quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli baccis minioq; rubentem.

Et quis erit mod⁹ inqt: amor non talia curat:

Nec lachrymis crudel⁹ amor: nec gramīa riuus:

Nec cytho saturantur apes: nec fronde capelle.

Tristis at ille tamē: cantabitis Archades inqt

Montibus hęc vestris: soli cantare periti

Archades: o mihi cum q̄ molliter ossa q̄escēt:

Vestra meos olim si phyllis dicat amores.

Atq; vtinā ex vobis vnus: vestrīq; fuisset

Aut custos gregis: aut mature vinitor vū.

Certe siue mihi phyllis: siue esset Amintas:

Seu q̄cūq; furor (quid tū si fuscus Amyntas:

Et nigre violę sunt: & vacinīa nigra)

Mecum inter salices lenta sub vite iacerent:

Serta mihi phyllis legeret: cantaret amyntas.

Hic gelidi fontes: hic mollia prata lycori:

Hic nemus: hic ipso tecum consumerer euo.

Nunc insanus amor duri me martis in armis

Tela iter media: atq; aduersos detinet hostes.

Tu pcul a patria (nec sit mihi credere tantum)

Alpinas ah dura niues & frigora rheni

Me sine sola vides: ah te ne frigora ledant:

Ah tibi ne teneras glacies fecet aspera plantas.

Ibo & chalcidico quę sunt mihi cōdita versu

duro amore cōsumar: tñ
erit solatium: quia meus
amor erit vestra cāstena
q̄cūq;. t O mihi. A. Or-
do est: o si olim vīa phy-
stula dicat meos amores
q̄ molliter mihitum ossa
quiescēt. v Ossa q̄es-
cēt. S. Nam se dicit esse
moriturum. x Olim.
S. futuri tps est modo.

o Aut custos gregis.
SER. ac si di. Quid mi-
hi cū vrbib⁹ vbi sunt me-
retices tā pulchrę q̄ p-
fide. z Vinitor. A. vi-
nec custos dicitur?

a Quicūq; furor. SER.
omis amor plenus furo-
ris est. A. Furor. i. amor.
b Hic gelidi font. S. ac si
d. quid te iuuat iter frigo-
ra gallicana demorari.

c Nūc insanus amor. S.
Hinc vsq; ad finē amaro-
ris ondīt incōstantia: cui
electa displicent statim.

d Tela inter media rē.
S. ex affectu amantis. Ibi
se esse putat vbi amica ē:
vt mecū sit meus anim⁹.

e Tu pcul a pa. ANT.
Ordo ē. Tu pcul a patria
sola sine me ah dura vi-
des niues alpinas: & fri-
gora rheni. C. Tu procul
a p. n. f. m. cre. tantū. f. f. a-
cinus. Noluit enī expri-
mere ne illam offenderet:
nā ex affectu amoris ita
alloq̄bat vt pñē esse pu-
taret. f Nec sit mihi
credere tñ. Ordo ē: tu es
tñ pcul a ciuitate q̄ sole-
bas vrbib⁹ frui. Et p par-
renthesin dictum est: nec
sit mihi credere: qd vtinā
non credā. Hi aut versus
galli sūt: de ipsi⁹ translati
carminib⁹. A. Rheni. Rhe-
nus fluui⁹ est q̄ germaniā
a gallis & pannoniis se-
parat: vt scri. tacitus. Stra-
bo autē li. iiii. scri. q̄ Rhe-
nus magnas in paludes
lacūq; magnū effundit:
quē alpinorū pleriq; pū-
gūt: & transalpinorū nō
nulli. g Dura. S. Quę
amatore spernis: et Gal-
licana potes frigorafere:

h Sola. S. vacua: vt illud. Sola domo moerens. Ah:

C. Repetitio est: vt ex vehemētia maiorē dolorē exprimat:

k Teneras. CR. Huic opponit aspera: q̄ oppositio con-
trariorū vehementer affectū augeat. l Ibo & chalcid-
ico. S. Euboiā est insula: qua Chalcis est ciuitas: de q̄ fuit
Euphorion quem trāstulit gallus. Ethoc dīc. Ibo & chco

canam carmina Euphorionis, Chalcis autē (vt scribit Strabo libro decimo). Euboie metropolis erat: in qua etiam Aristoteles versatus est quo ad vita functus: quā Pastoris sculi. A. Theocriti. n. Modulabor. A. canam. o. C. penitus decreui. Ostendit autem Poeta in amantibus iniuria affectis: alternatim insurgere modo indignationē ex ipsa accepta iniuria: qua rem amata derelinquere decernit. paulo autem post: affectū amorum quo indignatio illa non solum mitigatur: sed penitus tollitur. Vñ etiam illud Propertianū. Si dolor affuerit crede ridebit amor. Hinc orit summa leuitas in amāte: summa q̄ inconstantia: vt que se uere paulo ante decreuerat: mox penitus damnet. Quam rem Therenianus parmeno misice exprimit. p. Spelæa. S. gr̄e ce ait pro speluncis.

q. Malle pati. C. malle obdurare cōtra amorem neq̄ illā amplius curare. r. Tenerisq̄. C. quod sit solacium aliquod mei de fident. Deinde dānat hoc consiliū veluti nocturnū: quia ex ea re magis accēderetur. Post hec q̄rit duplicem medicinam. nam amor aut alio amore tollitur. Vnde Ouidius. Sive cessare nouo tollitur omnis amans. Vt enim clauo clauo truditur: sic amor amore pellitur. Hinc est quod ait. Interea mixtis: lustrabo mænala nymphis. Aut (quod multo validius) decernit se viā tam periculosa et laboriosa exercere. Nam qd apud Thereniū ait Me nedom: verissimum est. Amorem & gigni & facile nutrirī ex otio: & deli- cata vita. s. Crescent ille. S. quasi iterum discipuli cecine cū arboribus: eius crescant amores.

t. Frigora. C. nā si amor nō amat: facile frigore ex- tinguit flāme. v. Parthenios saltus. S. Parthe- nius mons ē in archadia a virginibus dictus

u. m. m. m. v. que illic venari consuevit. A. Plinius libro. iiii. Parthe- nos autem virgo dicitur.

Parthenia virginitas. C.

Parthenus flumen est Archadie dictū virginibus. Nam m. p. v. o. virgo est. Alii in Paphlagonia est: evolut: x. Partho cornu. A. arcu parthico. y. Cydonia spicula. Cydon ciuitas vna est e tribus Crete extremis: vt Strabo ii. x. scribit. In ea autē calami spiculis aptissimi. C. Cydo- nia vrbs est in creta vbi sunt optimi calami ad sagittas conficiendas. Et quoniam apud Parthos populos erant opimi sagittarii: admisit Cydonia & parthica: z. Amadriades nymphæ. SER. Que cum arboribus nascuntur et pereunt: qualis fuit illa quam Erichthon

occidit: qui cū arbores incideret: vox inde & sanguis eru- pit: vt Ouid. docet. A. Amadriades nymphæ esse dicuntur: que cū arborib⁹ nascunt. Hama enī ad uerbū: vna vel si- mul significat: drys vero quercus est. Dryades vero sunt que inter arbores hiant. hoc autē ad supiora ptinet: quia dixit. mixtis lustrabo mænala nymphis. AN. Nec carmi- na. S. quia dixerat: carmia pastoris sculi. b. Concedi- te syluæ. S. Propter illd. Iam mihi p. rupes videor: lucosq̄ sonantes. c. Non illū nri. S. m. m. m. hoc dicit amore

se carere non posse. Nec si hebrū fluuiū thracie me- diis frigoribus bibat: nec si estibus nimis fuerit in ardenti punitia. Dicit au- tem hoc scdm Philicos: qui morbos aut a cōtra- riis aut a similibus affert posse depelli. Et phisice loquitur: q̄ contraria con- trariis curantur aut simi- libus.

a. Hebrūq̄. A. Hebrus est fluuius sub Rodope Thracie mōte: niuoso. Pli- libro. iiii. C. Hebr⁹ Thra- tie flumen est: quod vbi mari admisceat Tentoris portū habet: & Polidori tumulum. e. Scitho- nias. SER. Scithon mōs est Thracie. AN. Scithon dicta est olim Thracia: vt docet Gel. libro. xlii. c. vi. f. Liber. S. Corticis pars est interior. C. Liber q̄ in- terior est: nedum cortex qui est exterior.

g. Aethiopum oues. A. Strabo li. xvii. scribit: q̄ ethiopes magna ex par- te pastoralem ac inopem vitam degunt. cum ppter solis tenuitatem: & aeris intemperie. Tum propte- rea q̄ longi a nobis sepo- siti sunt.

h. Versemus. SER. Pa- scamus. A. pascendo cir- cumagamus.

i. Subsistere cancri. A. xlii. kalendas Iulias sol exit e geminis: & ingredi- tur cancer: vt scri. Ouid. libro. vi. fastorum.

k. Et nos cedam⁹ amorī. CRI. q̄ si di. Si amor oia vincit: temerarius vide- ar: si velim illi obstare.

l. Hec fat erit. S. faz ad musas loquit.

1. Gracili fiscellam textit hybisco. Ac si diceret: hac

re occupatus minime carerem. Allegoricos autem signi- ficat se composuisse hunc libellū tenuissimo stilo. m. Fiscellam. C. Vas est vimineū. Est autē diminutiū: sed eius primitū potius in masculino profertur fiscus. In quo cum olim pecunia que erat enea in erario conde- retur. pro ipso erario ponitur. AN. De hoc & hespero vbi supra. CRI. Hybisco species maluē est. latine malua: uiscum vocat. Arabice cathyn: Eadem herba althea est: de qua Macer. Altheam maluē speciem nullus negat ēē. Altheamq̄ illam dicunt quia crescit in altum.

Elegloga x

o In horas. C. Per fin-
gulas horas. p. Quan-
tum vere nouo. S. Amo
inquit gallum: sed latēter
sicut arbores crescunt. nā
hec comparatio ista signi-
ficat: scilicet propter Cesa-
rem. q. Subiicit. ORI.
sursum iacit se: id est erigi-
tur: puto esse ex antiqua
prepositione subsum qd
est sursum. Catho de re
agraria. Si male arabit ra-
dices subsum adibunt: cras
flores fient: & in radices
vires oleę abibunt.

r. Alnus. ORI. Arbor fluuialis est: que propter assidu-
um humorem celerime crescit. s. Frugibus. S. Quan-

Pierides, vos hæc facietis maxima gallo:
Gallo cuius amor tantū mihi crescit in horas.
Quantum vere nouo viridis se subiicit alnus.
Surgamus: solet esse grauis cantātibz vmbra:
Iunipi grauis vmbra: nocēt & frugibz vmbre.
Ite domū saturę venit hesperus: ite capelle.

to magis hominibus.
Vnde est in Georgicis. Et
ruris opaci falce preme
vmbra.

t. Capelle. S. Verecunde
se capellariū: id est vilum
animaliū dicit pastorem.
Nam bucolica scribens
boum se pastorem de-
buit dicere. Sed vitans ar-
rogantiam: vltimum se
esse voluit: non principē
in scribendis bucolicis.

ANT. Se capolum por-
tius q. opilionem aut bu-
in scribendis bucolicis minimum fatetur.

Finis Bucolicorum,

Carmina Duidii Nasonis

Quid faciat lætas segetes: quo fidere seruat
Agricola: vt facilem terram proscindat aratris:
Semina quo facienda modo: cultusq. locorum.
Edocuit: messes: magno cum scenore reddi.

Carmina Antoni Mancinelle

Argumentum libri primi.

Scribit arandus ager quo fidere, quidue serendum
Alternis annis: Quid læta: & pingua reddat
Arua: simul segetes. Quo tempore rite serendum.
Diuidit & celi zonas: & tempora lung.
Sydera seua docet: diuinaq. indicit honorem.
Hinc tempestatum pronostica plura notantur.
Cesaris hinc diram portenta notantia cędem.

Argumentū Sebastiani brant.

Primus aratra docet telluri infundere: semen
 Projicere: & messem matura falce legendam
 Obseruanda etiam quę sidera/tempora/signa,
 Ne ver: ne sit hyems: ęstas ve ignaua colono.

P. Virgilij Maronis Georgicorum
 liber primus ad Mœcenatem.

Virgilius in Eneide secus est Homerū: licet longo
 intervallo. In bucolicis Theocritum: a quo non
 longe abest. In Georgicis Hesiodū: quę longe re-
 liquit. Hesiodus ex Alcra ciuitate natus scripsit

ad Persen fratrem librū quę appellauit *εργων και ημερων*
 id est opera & dies. Hic liber continet quod & quo tempore
 agri sint colendi. Nō tñ trāstulit titulū vñ bucolicorū trāstu-
 lit. Sicut cū titulū transferre noluit: *eneiden* appellauit.

ad imitationē Odyssē: et tñ illū p̄ Periphrasim exprimit primo, versu dices: quia opera & quib⁹ opib⁹ ager colendus sit indicabo. Ingenti ergo arte sui ingenii vim indicauit la ta coartando: & angustiora dilatando. Nam Homeri: & Theocriti prolixitate coartauit. Breuitatē autem vnius li bri Hesiodi in quatuor distinxit libros: nec id temere. Nā teste Varrone: aut aruus est ager: id est sationalis: aut ar boribus conferendus: aut pascuis pecoribus aut florib⁹ in q̄ sunt horti apibus cōgruentes. Nam: & si Georgici sit *ΕΡΩΝΥΙΟ* id est terrę opus quę res primis duob⁹ versib⁹ p̄tinet. tñ ad vtilitatē agricolę p̄tinet pec⁹ et apes. libri sunt didascoli. Etq̄ p̄ceptū & doctoris & di scipulū indiget: scribit ad Mœcenatem: vt Hesiodus ad Persam: & Lucretius ad Mennium.

Vid fa
ciat. Or
do est: &
incipit in
quinto ver
su. Hinc
canere in
cipiam:

quid faciat letas segetes:
z. CRIST. Quid: q̄ res:
Nam quīs terra sua spō
te producat fruges: tamē
multo vberiores sūt arti
ficio humano. quod nūc
demonstrandū proponit.
Quapropter cū propter
inquisitionē hui⁹ doctrī
nē quę multiplex variatq̄
est: difficilis oratio res oī
currat q̄ fuerit bucolicū
carmen: in quo pastorū ru
ditas sola fuit exprimen
da: diuersa ratione virumq̄ opus aggressus est. Nā in bu
colicis neq̄ proponendū fuit: neq̄ inuocandū propter fa
cilitatem. Nam vt ait Horatius. Nec deus interfit: nisi di
gnus vindice nodus incidat. Si quā autē eglōga fuit q̄ pa
storale formā excederet: tunc seorsum diuini imploraue
rat auxiliū: vt Sicelides musę paulo maiora canam⁹. Et
in alio loco. Pergite p̄cides: chromis & mnasil⁹ i antro.
Item in amore Galli qui pene tragicus erat. Extremū hūc
arethusa mihi cōcede laborē. Hic vere & distincte abso
luteq̄ proponit: & ea quibus indigebat numina: sapienter
inuoat: quę duo cum procemii vice fungant. statim
auditores & dociles (cum demonstrat de quibus reb⁹ sit
dicturus) reddet. & simul attentos: cū pponit se q̄ appri
me vilia sine dicturum: nec minus: attenti etiā reddimur
ex inuocatione: q̄ ex illa significat rerū magnitudo: q̄ et ip
sa in primis eos q̄ audīūt attentos facit. Ex ppositōe igit
qm̄ ostendit se laboraturum p vilitatē cōi: & ex inuoca
tione: qm̄ magna qdā videt polliceri: beniuolentiā a sua
sibi psona cōcliat. b. Letas. S. i. pingues vt est sim⁹:
intermissio arandi: incensio stipularū: & stercoratio. ergo
letas: quia sim⁹ q̄ p agros spargit: letamen vulgo dī. c.
Letas. Differt leticia a gaudio. Nā gaudiū est cū anim⁹
exhilarat aliq̄ re grata atq̄ iucunda: neq̄ tñ ita ad exte
riora diffundat vltra modū: vt facile appareat. Leticia vero
est: cum ita mouet animus aliq̄ re iucunda: vt etiā ad ex
teriora egrediatur ille motus. & maxime in vultu appareat
in ipso homie. Hinc dicūt stoidi gaudiū in sapientē cadere
posse: leticiā non posse. Deinde p qndā translationem: qm̄
pinguis habitudo in brutis aialibus leticiā qndā pferre
videt: dicim⁹ letū pingue: vt glande sues leti tēdēt. Eadē
ratione & terra q̄ fertilis est: qm̄ ex ipsa exuberantia fru
gum videtur leticiam ostēdere. Vnde ipse in supiorib⁹ di
xit. Omia nūc ridet: dicim⁹ letas segetes. Et leta vbera. i.
fertilia: q̄ lacte plēa. Et qm̄ leti nationes exprimere cēpim⁹:
dicimus letū. i. celerē: qm̄ in his in qbus anim⁹ letat: celeri
tate vtimur. Ponim⁹ etiā letū p bñ volente: vt. Vobis let⁹

Vid faciat letas

segetes: quo fidere terram

Vertere mœcenas: vlmisq̄

adiungere vites

Cōueniat quę cura boum: qui cult⁹ habendo

Sit pecoris at apibus quāta experientia pcis:

Hinc canere incipiam: vos o clarissima mūdī

am vlmorum leuis est vmbra: etiam nutiens: quęcumq̄
opacat. vt scribit Plinius libro. xvi. g. Quę cura bo
um. SER. Aut in sequenti Epexegesis est: vt hoc sit quis
cultus habendo sit pecori: quod est. quę cura boum: aut
per excellētā ait boues: et postea inulit cetera pecora. vt
manus animal separat a maiorib⁹. Sicut de hominib⁹ re
liquias Danaū: atq̄ immitis Achilli. A. Cura boum:
Catho. c. liii. de re rustica inq̄. Nihil est quod magis ex
pediat: q̄ boues bñ curare. Vtq̄ Varro li. ii. scribit. A Bo
ue antiqui manus ita abstinere voluerūt: vt capite sanxe
rint si quis occidisset Cura sollicitudo dicta: vt ait Varo
q̄ cor vrat. h. Qui cultus. A. quę diligentia: q̄ cura
vel custodia. i. Habendo. S. vt habeat. A. allegat ad
hoc Iustinum li. scdo. Spaciū consummando operi q̄rebat:
id est vt consumeret. k. Pecori. A. ouū multitudini:
vt ibi. Cuius pecus: an Melibori:

l. Experientia. S. Expiētiā vsu: natura: doctrina. A. Ex
perientia cognitio seu ars & doctrina nullo docente per
vsu reperta. Manilius li. primo. Per varios vsus artem
experientia fecit. Exemplo maternāte viam. Experientia
est cognitio singulariū. Ars p̄o vniuersaliū: vt docq̄ phis
libro. i. meth. qui etiam libro. vii. phisicorū inq̄. Ab expe
rientia particulariū accepimus vniuersaliū scientiā. CRIST.
Experientia. Perior simplex verbum fuit: quod ab vsu ce
cidit. Inde q̄ experior: z quēadmodū ab experior sit expe
rientia. sic a perior sit periculū: quod idē est qd experientia:
Vt dicit Thereni⁹. Fac periculū in musicis. Tamen etiam
inuenit periculū pro discrimine positum. Sed hoc non ve
nit a perior sed a perco. Verū m cū experientia nō possit eē
in brutis: quia nō est sine ratione: dixit experientia illā na
turę impulsū: qm̄ ad sūtū edificū impellitur opes.
m. Parcīs: S. seruatricibus frugi quę nulla mella custo
diunt: A. Parcīs: tenachus C. Laus apium. Rara enī anī
malia q̄ parcant parcīs. n. Vos o clarissima. ANI Hęc
nostri poetę inuocatio tora fere sumpta ē e Maro Varo
nis plogo primi volumis de re rustica: vbi duodeci dicit

ego hūc cādētē in littorē taurū. Nā q̄ libet rem facit:
leticia facit. Sic contra. Tristem p inuito: vt Thereni⁹. Inui
tat tristis. c. Segetes terras: vt horrefcit stricis seges
ensibus. ANTO. Letas segetes: pingues feraces fatu
les terras: leta fata. Est enī seges frumētī fructus: vt Mar
cellus etiā docet. Dicit item teste Varrone: Seges q̄ aratū
neqdū fatū est. q̄ncq̄ absolute p̄ omni terra ponit. Maro li
bro. iiii. Georg. Nec pecori oportuna seges. Dicitur autē se
ges a fatu: vt Varro placet. Ad hęc rōnē addit. C. Qm̄
satio fieri nō pōt nisi assit terra: quę veluti mater semē re
cipiat: atq̄ fruges concipiat. Iccirco & terrā ipsam & fru
ges qui sētus illius sunt: segetem appellāt. d. Quo si
dere. S. tempore. Ex sideribus enim colligunt tempa. A.
Ad hoc allegat Macrobiū libro. ii. vbi ait: Nil aliud tpa
nisi cursum solis efficere.
Et agricolę siderū cura ne
cessaria vt ostēdim⁹: quo
fidere. i. quo astro: q̄ tēpe.
De fidere aut astro et itē
la quō differūt. vide Ma
crobiū libro. i. de som
no. e. Vertere. A. e. flo
dere arare. CRIST. Vertere:
optime. Nā terra siue ara
tro: siue leguminib⁹: siue
bipalio: siue quocūq̄ sal
famento excolat: illa vt
timus: ex eo qd dicit ver
tere: ostēdit absolutā. Nā
vt ait Donatus: Vertere
est vnā prē penit⁹ trans
ferre. f. Vlmisq̄ adiu
gere. S. Hęc res p̄tinet ad
secundū libꝛ: Quattuor
enī primis versibus: quat
tuor libros ostēdit sequen
tes. AN. Vlmis. quoniam

agricolatum duces inuocat. Primū tñ louem & tellurē q
parentes magni dicunt: Iuppiter em p̄r: Tellus uero m̄r.
Secdo solē & lunā: quorū tpa obseruant cum qdā serāt &
condant in tpe. Tertio Cererem & liberū q horū fructus
maxie necessarii ad victū, ab his enim cibus et potio ve
nit e fundo. Quarto robigum ze. o Mūdi lumia. A.
Solē et lunā inuocat: pariter enī fertilitatib⁹ glebē & ma
turandis frugibus: vel nocturno tempamēto. vel diurno
calore moderantur. Quod etiā Macro. li. v. sat. scribit: qui
etiā li. primo dixerat. Qz poeta sciens Romanos veteres
ad lūe cursū: et seq̄es ad solis: anī tpa digessisse: vtriusq̄
seculi opinioī reuerentiā seruās: tā lunā q̄ solē duces anni
hac inuocationē designat. C. Lumia labete. c. q. d. a. Maxi
mū igenū: maximāq̄ doctrina appet poete. Nouerat ei
om̄s deos ad solē: om̄esq̄ deas ad lunā referri. Nā vt ait
Plato in cratylo. Prisci vi
nū solē lunāq̄ ac stellas
q̄ s̄iyo. i. currere per celū
vidit: numia esse puta
runt. & os̄oy id est de
os appellatū q̄ per celū
currat. Sed q̄niam sol (vt
ait Heracle⁹) fōs celestis
lumis ē. & vt Cicerō ait.
Dux & princeps & mo
derator reliquorū luminū
& mens mūdi: et cor celi
a phicis appellat: qm̄
calor frigus: & temperies: & cūcta alia q̄ per celū fiunt a
sole sunt: ip̄m solū deū putarunt: vt lunā solā deā: sed di
uersis noib⁹ cōpellant: vt eos diuerse sint ptates. Ergo
quia oēs dii q̄ sunt sub celo ad solē referūt: cū vt dixi mo
derator reliquorū luminū sit. & solus stellis lumē prestat.
Stellarū autē cursus ordinē rerum humanarū disponit.
sequit⁹ sol q̄ tēperat nra tēperantes: oim̄ rerū erit autor.
Iurē igit inuocat: solem tanq̄ naturē deū. Verū qm̄ ip̄m
ad disciplinā agrariā inuocat: appellat eum eo noie q̄ ei⁹
vis circa agriculturā exprimit. Dionysius enī qui bacchus
liber⁹ est (vt refert Eusebius) igneam vim solis q̄ fruct⁹
maturat exprimit. Aristoteles autē & Euripedes eundē
solē & bacchū esse dicūt. Additq̄ Macro. q̄ in archanis
sacrorū obfua: q̄ sol i sup̄ero. i. diurno hemispherio p̄stī
tutus apollo. in inferiori. i. nocturno Dionysius appellat.
Vñ a thomās bacchus qm̄ sol esse dicitur. liber vagus ē:
vt ait Ennius. Apertissime aut vniuersā hāc rē demōstrat
Orpheus. Nā de sole ait: *οὐρανὸν οὐρανὸν ἐμὴν οὐρανὸν οὐρανὸν*
λεοιοῖν Virgil⁹ igit liberū patrē solē inuocauit. & cererē
lunā q̄ nocturno tēperamēto & diurno calore cūcta mō
rant. p̄ Labentē celo q̄ d. a. AN. Hic fiat colon. Non
enī sequit⁹ iūgi debet. Labentē aut: celū ann⁹ ait: q̄nā
(vt etiā Macro. saturno. li. i. scribit). Est anna solis & men
sibus: quē lustrādo zodiacū efficit diebus trecentis & se
xaginta q̄nq̄: & quadrāte sex horis. Annus vero lunaris
mensis ē. vt idē etiā li. scdo de som. inter quē celi ambitū
lustrat. Nā & a luna mēsis dī: quia grēco noie luna me
ne vocat. Varro etiā cap. vii. libri primi ait: Tempa duo
rum tēporū esse. Vñ annale quod sol circuitu suo facit.
Alterū menstruū quod luna circuitiens comprehendit.
q̄ Quē ducitis annum. SER. Stoici dicunt vnum esse
deum & vnā esse deam: & eandē esse ptatem: q̄ p̄ ratioē
nrōrū officiorū variis noib⁹ appellatur. ergo eundē solem
liberū: & Apollinē vocant. Eandē lunā Dianā: cererē: lu
nonē & p̄rpinā dicūt. Vñ p̄ sole & luna: liber⁹ & cererē
inuocat. Iterū: q̄ ducitis annū: q̄rū cursu tpa cōputāt. Lu
na enī mēses: sol annū facit. r̄ Liber et alma: ceres. A.
Scdm̄ Varronis inuocationē nō sol et lūa sed ip̄s bacch⁹
& ip̄s ceres intelligi debent. Dixerat em̄ ille vt patuit. Se
cundo inuocabo solē & lunā. quorū tēpora obseruant cū
quedā serant & cōdanē in tēpore. Tertio cererē & liberū
q̄ horū fructus maxime necessarii ad victum. ab his enī
cibus & potio venit e fundo. Ecce Maro q̄ Varronis in
uocationē hic imitat⁹ ē. quā de re (vt dixi) exponi debet:

**Lumina: labentem celo quē ducitis annum.
Liber et alma ceres: vestro si numie tellus
Chaoniam pingui glandē mutauit arista:
poculaq̄ inuentis acheloa miscuit vuis:**

non aliter. Probus enim (quem Macro. & Seruius delin
de velut agmie facto ceteri fere oēs secuti sunt) scribit poe
tam hoc loco voluisse intelligere lunā Cererem a creando
dictā: quā maturer fructus. Solē liberū: quā libere puaget
aera. Sed plā scribit Macro. li. v. sat. Nec refert q̄ Apol
linē & liberū prēm: vñ eundemq̄ deum esse affirmet.
Varro enī (vt patuit) apertissime indicat hic debere nos in
telligere. Liberū ip̄m Bacchum: & cererē ip̄am deā. Qd
etiā p̄ sequētia iamiam cōfirmauero. Liber Plutarchus in
pbleu. scribit Dionysii liber⁹ patrē appellatū. Vñ q̄ bibē
tib⁹ libertatis causa sit. vñ (sicut Alexander dicit) q̄ pro
Boetie libertate pugnavit. Liberat propterea a cutis et in
agendis securiores facit. Macro. vero li. primo sat. scribit.
Neuiū dixisse liberū solē a rhomanis appellari: et liber et
vagus ē. Hic tñ vt dixi de B ho intelligēt nō de sole.

acc. Alma. S. ab alēdo. A.
q̄ nos alit. t̄ Cerēs.
S. a creādo. A. Varro scri
bit q̄ terra ceres dī: q̄ ge
rit fruges. Tullius item li
bro. ii. de. n. d. ait q̄ a ge
rendis frugibus ceres tā
q̄ gerēs dicta ē. Hec aut
vt Pli. lib. vii. docuit fru
menta: cū antea glandē
vescerent iuuenit: & mō
lere & conficere: in Atti
ca. Italia & Sicilia. ob id

dea iudicata. Sed de cerere p̄ma legito infer⁹: ibi. Prima
ceres ferro mortales veterere terrā instituit. Iustin⁹ li. secūdo
scribit sub Erichthēo Athenarū regē: frumentū nationem
apud Eleusinā a Triptolemo reperā. At Dio. li. vi. ait: q̄
Ceres prima adinuenit vsum frumētū. qd̄ forte inter alias
herbas nascebatur ignotū ceteris: docuitq̄ hoies nascēdi.
serendiq̄: et verēdī modū. C. Ceres ait idē Eusebi⁹: q̄
terre vis vesca dī. Rheam vero quā opē dicimus lapidois
mōtanq̄ terre vim vocant. Cererē vero seracis: et plang.
Sed de hac i sequētib⁹. v. Si. S. Sigd̄ est em̄ p̄firm̄ atis.
x. Numie. A. munere & numie in antiq̄s legit. C. Ve
stro mūere. Nā bacchus fructū hūidiorū. i. vini et pōmo
rū. Ceres aut siccorū: vt fruges sunt: simbolū habetur.
y Chaoniā. S. Epiroticā a loco vbi abūdant: & posuit
ip̄m p̄ genere. A. Chaonia pars erat Epiri dicta Troia
no a Chaone Heleni fratre. Im̄ Maronē Pli. vero lib. iiii.
scribit in Epiro erant primi Chaones: a quib⁹ Chaonia.
Plura legito in Strabone lib. vii. Chaoniā ergo glandē. i.
Epiroticā. ibi enī glandiū copia fuit: ppter Dodonā syl
uā Ioui sacratā. Posuit aut speciem pro genere. nō enī in
Epiro tñ glandes fuerāt. De glandib⁹ aut lat⁹ legito Pli
niū li. xvi. c. v. z Glandē. S. Glādibus em̄ prici vesce
bant. a Mutauit arista: S. Pro frumētū posuit. vñ af
fectatē pingue dixit: cum arista ab ariditate dicat. A. Dio
dorus li. prio scribit homies a principio siluestri: & incō
dita vita vixisse: q̄b⁹ herbe et arborū fructus vltro victū
ferebant. deniq̄ necessitatē ipsam rerū magistrā singlorū
peritiā ingeniis mortaliū subministrasse. Et pingui arista
per hoc spicā intelligit: vnde triticū. b Pocula. A. Pocu
lū vas est: potio qd̄ haurit. Sepe tñ vt hic poculū p̄ potio
ne ipsa ponit a poetis. a Acheloa. S. aut eodē mō spe
ciē p̄ genere posuit. Aut quia vt docet Orpheus genera
aqua veteres achelou uocarunt. C. Acheloa. Achelo⁹ fluv
i⁹ ē q̄ ex pindo Thessaliē monte pfluens etholiā ab acar
nania diuidit: & in eliacū sinū effluit: nō tñ hic spem pro
genere posuit. sed legerat antiq̄s ita aq̄rū vim distinxisset
vt vis effectiua aq̄rū oceanus vocaret. Simbolū vero eius
tethis esset. Vis aq̄ potabilis achelous: Maring Neptuneus
quē inq̄tum gignere p̄r: amphitrite dī: aq̄rum dulcium
particulares vires nymphē: marinā nēreides. Ergo cum
vim aq̄ potabilis achelou appellarent antiqui: notū siue
rōne dixit Acheloa pocula. nā & antiquissimi grēcorū
poete sic dixerat: apparet apud Aristopnanē. Sūt q̄ dicūt
achelouū primū terra erupisse atq̄ ex aq̄ Achelou nōmī

nari. AN Pocula acheloia, Macro. sat. li. v. leri. Quū vel
let hoc loco poeta aquā intelligi Acheloum amnem no-
minauit potissimū: antiquissimos grecorū more elocu-
tus: apud q̄s pprie in aque significatiōe ponebat Achelo-
us: qui mos loq̄ndi peruagat⁹ fuit: vt Achelou p̄ quauis
aqua dicerent, Hec ille. Vt autē Plī. li. iiii. edocet Achelous
amnis est e Pindo fluens: qui Acarnaniā ab ethiopia diri-
mit. Solinus etiā ex Pindo ortū asserit: addēs cū primis
grecis amnis⁹ proditū veteri claritate: d. Miscuit. A.
Plin⁹ li. vii. leri. q̄ vinū aqua misceri Staphilius Sicheni si-
lius prim⁹ edocuit. e Inuentis vuis. Bacchus apd gre-
cos primus edocuit vini vsum: vt testis est Capella libro
de nuptiis. Eusebius scribit vitē inuētā a Dionysio: sed nō
Semeles filio. anno regni
Cecropis qnq̄gesimo: q̄
fuit vltimus. Lactan. p̄o
lib. ii. c. xiiii. leri. Q. Noe
quū egressus ēet ex arca:
(vt sacre lre docent) terrā
studiose coluit: atq; vine
am sua māu seuit. Vnde
arguit (ait) qui auctore
vini liberū putāt. Ille em̄
nō modo liberū: sed etiā
saturnū multis antecessit
etatibus.

f Et vos agrestū. SER:
Quoniam Poeta de Variis
reb⁹ dictur: e: varia inuo-
cat numina. C. Nā horū
faure eget i agricultura.
g Pūna. S. Propitia: vt
nec tā p̄ntes alibi cogno-
scere diuos. h Fauni.
ANT. de his diximus in
fileno. i Ferte simul. S. aut simul venite: aut date car-
mini meo facultatē. i. prestate pedem i. metricū fauorem.
C. Optime bifaria exponit Seru⁹. Vel ferte pedē q̄si p̄sta
refocilem nauigationē. Nā pedē dixerūt latini: quā vulo-
go podiā nunc dicūt. Vt atq; vna fecere pedē. A. Epinale
p̄lis figura est. i. cū maiore significato facta repetitio. que
quidē & ornat: et exauget orōnē. ex palambano repeto si-
gnificat. Macro. sat. li. vi. norās. Ferte simul faunūq; pedē
Dryadesq; puellē. dicit Virgiliū id dicendi genus a grecis
sumpsisse: sicuti alia multa. Testimonio itaq; Macrobiū
male legūt q̄ dicit ferte simul faunūq; pedem. ferte p̄ntē:
adeffe. venite. k Dryadesq; puellē. A. Dryades nym-
phē sunt a quercubus denotari: quia syluas hitare dice-
bant. Nā quod grece drys: latine quercus dī. l Mune-
ra. A. id est officia ac dona. m Cui prima. S. Cū Ne-
ptun⁹ atq; minerua de athenarū noie p̄tenderet: placuit
diis vt eius noie appellaret vrbē q̄ munus meli⁹ mortalib⁹
bus attulisset. Neptun⁹ p̄cusso litore: equū animal bello
aptū pduxit. Minerua iacta hasta oleam creauit: q̄ meli⁹
oriudicata ē: q̄ ē insigne pacis. Inuocat ergo Neptunū:
q̄ de equis in tercio est dictur⁹. A. Tractaturus poetade
eqs: Neptunū inuocat: Scribit ei Diod. li. vi. Neptunum
primū eqs domasse. artēq; equitadi ab illo traditam: ex
quo hippic⁹ sit appellat⁹. Lact. aut li. iiii. theb. scribit: q̄
cū adhuc ignot⁹ ēet vsum equorū mortalib⁹: et horū aialū
natura egeret terra. Neptunus in thessalia terrā tridente
p̄cussit: subitoq; p̄siliērūt duo equi. Scyphos & Arion:
quod irē Lucan⁹ li. vi. videt asserere. Inq̄t enī. Primus ab
equorea p̄cussis cuspede saxis. Thessalicus sonipes bellis
feralibus omen Exiit. Ouid. tñ libro. vi. meth. scribit li-
rem tuisse de terrē noie inter mineruā & Neptunū: itaq;
p̄ntib⁹ diis decimo scdo loue medio. Neptun⁹ iōgo tri-
denti saxa p̄cussit. vñ oliua cū baccis etiā pdiit. q̄ vt alii
dicūt: qm̄ vultor visa sirequo. Minerua deorū iudicio ci-
uitatē suo nomie nūcupauit Athenas. nā Minerua a gre-
cis Atheni dī. Iustin⁹ vero li. ii. scribit: quō post greccū re-
gē Athenarū Amphitron regnauit. q̄ prim⁹ Minerue vr-
bē sacrauit: & nomē ciuitati Athenas dedit. C. Cui. Ne-

Et vos agrestum p̄sēntia numina fauni:

Ferte simul faunūq; pedem dryadesq; puellē

Munera vestra cano. Tuq; o cui prima fremētē

Fudit equum magno tellus percussa tridēti

Neptunē: & cultor nemorum cui pinguiā cēge

Tercentum niuei tondent dumeta iuueni.

Ipsē nemus linquens patrum: saltusq; licei:

Pan ouium custos: tua si tibi menala cure:

ptunū intelligit: cui attribuit orig inē equorū: q̄ in equis
vt in mari summa velocitas est. Aut autē equū a Neptū
no p̄cussa terra editū. scyphium esse appellatū. hac de cā
grecis hippicos: a latinis equestrib⁹ dicebat. Ludi cyrenes
qui equestres erāt in honorē Neptuni exercebat. n Fre-
mentē. A. Fremitū & hinnitū excitantē: vel cum furore
vociferantē. Est em̄ fremere magnū sonare. vt & Noni⁹
ait. Frendere vero ē dentē dentib⁹ hinc inde quatere. Stas-
tius li. viii. sic ait. Infrendēs. C. Fremētē hinnientē. Hinni-
re enī equorū est: q̄si ferocē. Nam ipso hinnitū viuacitatē
quandā: & vehemētiā indicat. De hoc deo dante in enei-
dicitur. o Fudit equū. S. equum a Neptūo p̄ductū
alii Scyphū: alii Syronē: alii Ariona noiant. Iō p̄o fingit
a Neptuno p̄ductū. quia
hoc aial velox & mobilē
est: vt mare. Hic etiā pol-
lux et castor: q̄a eorū stel-
le velocissimē sūt: equos
in tutela hīe dicuntur.
p Tellus. C. i. litrus. Va-
primaq; verantē cōstitit
terra. Nā prima terra q̄ se
se e mari aduentatib⁹ ois
fert litrus ē. q̄ Tridens
ri. A. Est tridens neptun⁹
sceptū seu fustina. Virgi-
lius. Non illi imperiū pe-
lagi tē. r Neptunē. A.
Neptun⁹ fuit Saturni fili-
us ex Rheā: q̄ prim⁹ nauis
gadi arte inuētā classem
instituit: eiq; p̄fectus ē a
Saturno factus. quapro-
pter traditum est postea
Neptunū iperasse mari:

sacra q̄ ei a nauiganib⁹ facta: autor ē Diodo. li. vi. Equos
etiam primus domuit vti ostendimus. s Et cultor:
SER. Aristēū intelligit Apollinis & Cyrenes filiū: quem
Hesiod⁹ dicit Apollinē pastoralē. Hic vt ait Salust⁹. Post
lania rū a canib⁹ acleonē filiū: matris instinctu Thebis re-
lictis cēā insulā hoibus vacuam tenuit primo. postea ex
ea cū Dedalo in Sardinia iuit. A. Et cultor nemorū. ariste-
um inuocat. Qui qdē (vt i li. xiii. Iustini legi) fili⁹ apollinis
fuit: & Cyrenes filie Hypse regis Thessalie. Sed Virgil⁹
li. iiii. geor. Penei dicit. Is autē i Archadia late regnauit: pri-
musq; & apū & mellis vsum: & lactis ad coagulā tra-
didit. Plī. etiā li. vii. docuit: q̄ Aristus Atheniensis oleū
trapetis exprimere inuēt. idēq; mella Diodorus quoq; in
libro. v. cū Iustino cōuenit. addens q̄ nimphus a mīre tra-
dit⁹ ē nutritus. a quib⁹ cū lac coagulare: mel atq; oleum
cōficere didicisset. prim⁹ in ea vsum hoim traduxit. Vñ a
pastoribus vt de cultus ē: post Acteonis filii mortē hita-
uit in Chio insula: inde in lybiā ad matrē rediit. Postea in
insulā Sardonii p̄fectus: eā arborib⁹ conseruit: moratus est
etiā in Sicilia. vbi p̄ deo summo honore cultus. Hec 2 plu-
ra Diodorus. Cultor nemorū. Hoc id eo ē: q̄a pastor fuit.
Vñ li. iiii. Ser. ait. Pastor Aristus. e Cēge. A. Cēge teste
plinio li. iiii. insula est in mari egreo: q̄ tñ coas algrēis dī.
Strabo etiā li. x. p̄la scribit. C. Cēge insula in mari egreo: in
qua pecorū et armetorū grauis pestilentia fuisse dī: p̄pter
interitū Acteonis. Aristus autē Apollinis & Cyrenes fili-
us mōstrantē patre in hādinsulā p̄fectus: facto sacrificio
aram loui crexit: q̄ placato pestis sedata ē. Et qm̄ agrestū
studio et cura pecoris nō mediocriter mortalibus p̄iuit:
ab insulanis p̄ deo hīrus ē: et noie atq; Egaros appellat⁹.
Hec ait Varro scribi ab Atacinio in argonautis. Hic pri-
mus vt ait Plī. mel vino admiscere: i. mulsum facere insti-
tuit. y Tondēt. C. Pascunt. Nā in corrodendo dume-
ra tondēt. x Dumeta. A. inculta. Sunt em̄ dumeta lo-
ca vbi dumi nascūt. y Ipsē nem⁹. A. Ordo est adis. i.
venit fauēs ipse. i. tu o Pan tegeē custos linq̄s patriū ne-
mus: saltusq; licei. Sīp quis tua menala tibi cure. f. sunt.
z Saltusq; licei. A. Est autē lice⁹ Archadie mōs: in quo

lci Iouis delubrum auctore Plinio li. iiii. et Strabone libro viii. quē Iouē lyceū aliq̃ Pana volūt eē. de q̃ in bucolicis dictū ē a Pan. C. de hoc dictū ē i buc. b Menala S. Mons archadie. i. ab ouib⁹ dictus. A. de quo late i bucolicis. c Tegege. S. tegege vocati⁹ est: deriuatiōe a Tegeo oppido. et Tegege tribrach⁹ est: Tegege p̃on tertius. AN. Tegea vrbs est Archadie: de q̃ Stra. lib. viii. ait. At Tegea mediocri adhuc statu pmanet. Tegege vero est Pacon tertius: qui cōstat (vt Diomedes scribit) ex Pyrrichio & trocheo: hoc est ex duab⁹ breuib⁹: & longa et breui. Id aut̃ Propertius quoq; oñdit quū ait. Ergo musarū et Sileni patris imago fictilis et caji Pan tegege tui. Sicuq; nemēa nemēus facit sic etiam tegea tegeus. d Oleag̃ minerua inuentrix. A. Quo nam pacto oleam minerua inuenerit dixim⁹. Diodorus p̃terea libro. vi. scribit. q̃ Pallad̃ di oleatū oleiq; educendi inuentiōē tribuit. nam ante huius deę ortū: erat hęc arbor cū aliis sylueis srib⁹ immixta: olei vsus aberat: cū esset ignota. de Pallade plura etiā in bucolicis.

e Monstrator aratri. S.

Alii Triptolemū: alii Orynim quod verius est. Nā Triptolemus frumēta diuissit: et cuit aut̃ de noie: quia nō vnus in orbe aratri mōstrator fuit: sed diuersi in diuersis locis. A. Pl. li. vii. scribit: q̃ bouem & aratrū inuenit Bryges atheniensis: vt alii dicūt Triptolemus. Tibullus q̃o elegia. vii. dixit. Prim⁹ aratra manu solenti fecit osyris. Et tenerā ferro sollicitauit humum: Ceres aut̃ libro. iiii. fast. de Triptolemo ait. Iste quidem mortali erit: sed prim⁹ arabit. Et seret: & culta p̃mia tollet humo. De quo paulo ante etiā dixim⁹ alia. f Tenerā ab radice. Plantā intelligit p̃pter cyparissum puerū a se amātū: & i hac arbore versum. C. Tenera. aludit ad gratem pueri quē tenera esset. q̃ & teneram. i. nouellum feret cupressum: & p̃pter similitudinē pueri a se amati.

g Syluane. S. Hic syluag̃ deus est q̃ Cyparissum amauit. cum ceruam pueri mansuetā Syluanus inscius in teremisset: puer dolore extinct⁹ ē Syluan⁹ aut̃ in arborem sui nomis cōuertit: & p̃ solatio secū fert. A. Fuerat Cypar: puer pulcherrim⁹ Cē gentis: dilectus quidē a phœbo. huic aut̃ ceruus māsuetissim⁹ gratus erat: quē imprudēs iaculo fixerat: vtq; morientē vidit: Statuit ipse etiā velle mori: tandē egesto sanguie p̃ imensos fletus in arbore suis nois cōuersus est. autor Ouid. li. x. meth. Poeta aut̃ hoc loco a Syluano dilectū puerū indicat. Erat aut̃ Syluan⁹ nō solū syluarū sed aruorū etiam et pecorū deus: q̃d latius hoc anno i epodis ostendim⁹. C. Sunt qui ita de hoc deo fabulant. Nam dicūt fuisse in Calabria pastore noie Cratim: qui ex Caprarū grege sibi capellā ad libidinē delegerat. Hūc cū obdormiss⁹ in ripa flumis: capellę marit⁹: vt iniurias videret: adactō cornu in fluuium deiecit: ab eo flumen Cratis appellatus. Ex capra vero illa nat⁹ ē puer cup⁹ inferiores partes caprine essent: Hunc vt deum coluerunt: Syluanūq; appellarūt: qui et Cyparissum puerum (vt refert Seruius) adamauit.

h Diig̃ deeq; SER. Transiit ad generalitatem: ne quē p̃tereat. In libris autē pontificalibus inueniūtur hęc nomina. vbi & nomia deorum & rationes ipsorum numi num continētur. Constat enī nomina ex officiis: vt Ocatōr deus dicitur ab occatione: & sator a satione. CRI. Legerat Poeta apud M. Varronem duodecim illū in suo de re agraria libro inuocasse deos: quos duces agricolarū appellat. Quapropter cum nōnullos ex illis inuocasset: ne quem nunc p̃teriret addidit. Diig̃ deeq; omnes. Sunt

autem sex mares: totidemq; foemine: quorum prim⁹ sunt Iuppiter & tellus: qui omnes fructus agriculturę celo & terra continent. Quapropter magni parentes dicunt. Iuppiter pater: & Tellus mater: Secundo in loco posuit solē & lunam: quorum tempora obseruantur: cum quedam serantur et condantur in tempore. Tercio in loco inuocat liberum & Ceres: q̃ horum fructus maxime necessarii sunt ad victum. ab his enim cibis & potio venit et fundo. Verum hos quattuor ipse duobus nominibus: Solis & lunę inuocat. Quarto Robygm & Floram: quibus propitius: neq; rubigo frumenta: aut arbores corrumpit:

neq; non tempestiue florent: itaq; robigo serie robigalia. & flore ludi floralia instituit. Quinto in loco Venerē & Mineruā: cum altera oliueta: altera hortos procuret. Postremo lymphā et bonū cūrum. Qm̃ vt Varro vbi decimosecundo eos agricolarum inuocās inquit: sine aqua omis est arida et misera agricultura: sine successu & bono. euentu frustratio ē et nō agricultura. . . Pretererat igit̃ ex his aliq̃s. Et p̃ter hos hñt etiā Priapū in hortis. hñt in agr̃ plurima oīno nut

mina. habēt in pascuis palem nomiam. Ergo inuocat deos quib⁹ est studiū tueri arua. i. cōseruare et disponere vt hñ concipere possint: et emittere fruges: & eos q̃ iam natus alunt: vt crescant aliquo semine: vt postea dicitur. Tuetur ergo arua: q̃ ita illi p̃sunt vt omia salubria impendant: omnia noxia propulsent.

Nonnullo. SER. aliquo. Sententia est: q̃ a nobis ista semina vestris seminibus alitis. Semina aut̃ deorum dicit̃ celi temperiem pluuiaset rorem. CRI. Nam quāuis ager ita cultus: ita etiam sūmo aspersus: ita semine replet⁹ sit: vt bene cuncta nascatur. Tamē si aut robigo: aut vrēdo: aut superfluous humor: siccitasq; nimia: nimiusq; calor instaret: omia nata ante maturitatē intereant necesse est. AN. Nonnullo semine. i. aliquo. in terra siquidem fecunda semina rerum sunt: & in imbr̃ & igni. Hinc aut̃ Ouidius libro primo meth: Cetera diuersis tellus anima lia formis. Spontē sua peperit: postq̃ vetus humor ab igne. Perculuit solis: coenumq; deq; paludes. Intumueret istu foecundatq; semina rerū. Viuaci nutrita solo ceu mātris in aluo creuerūt. faciemq; aliquam cepere morando. Quippe vbi temperiem sumptere: humorq; calorq; Conciunt: & ab his oriunt̃ cuncta duobus. Lucretius item libro primo dixit. Huc accedit vt sine certis imbribus anni. Letificos nequeat fortis submittere tellus. Tulliusq; in libro de. n. d. scribit: q̃ terra grauidata seminibus omnia parit & fundit ex sese stirpes: amplexa alit & auget. n. Satis. SER. id est fegetibus: vt. Sata lecta boumq; labores. o Celo. A. id est ab aere. Lucretius in hoc celo qui dicitur aer.

p Imbrem. A. i. pluuiam. q Tuq; adeo. quem mox quē sint habitura deorū concilia incertum est. S. Iam adulat̃ Augusto quē inter deos inuocat. Sed nō totum dandū est adulationi sed veritati Nam non post mortem vt reliqui imperatores: sed viuēs inter deos relatus est. Hinc Horatius. Presenti tibi maturos largimur honores. Iurandasq; tuum pronomen ponimus aras. ANT. Augustū cēsarem inuocat. Nam vt latius in bucolicis ostendim⁹. Viuenti etiam diuinos honores impenderūt. q Tuq; adeo. quē mox longum. Hyperbaton est: tendit enī illuc vsq; Da facilem cursum. atq; audacibus annue ceptis. Quidam tamen id publice

Georgicorū

interpretando cum nesciret huic loco ordinem tradere: id
xit legendū esse. Teq; adeo. textus omnes vetres & poete
vetustatem deprauauit. Erit igitur ordo talis. Et tu cesar
quem est adeo: id est valde incertū quē deorum concilia
mox sint habitura. Siue & tu cesar quē adeo. i. pfecto in
certū est quē zc. r. Mox. SER. Iniuria vituperant Vir
gilium: q; auaritate adulandi citum interitum Augusto
optauerit: cum respexerit ad id quod nunc fiebat. Postu
mus etiam dicere mox pro postea. vt Horatius. Mox da
turus progenie viciorem. Vel referat mox ad vitę hu
mane breuitate: vt ipse i decimo: Rhebe diu res siqua diu
mortalibus vlla est. Maxima autem laus q; manifestum
sit eum futurū deum: sed etiam in sua potestate quis de
us esse velit. AN. Mox: id est deinde vbi mortales reli
ris. C. Mox. Paulo post
etiam viuens.

s. Concilia. AN. cōuen
tus societates: a cōciendo
id est vocando: vt scribit
festus. t. Incertū ē. A.
Dicit autem incertū esse
quis de fieri velit: an ter
rarum et vrbium: an ma
ris: an celī: cū possit qd
cūq; eligere. C. Incertū.
Non tibi in cui potestate
est eligere quē deū esse ve
lis. sed nob qui nescimus
quem possimū ēē velis
deum. Idcirco aut illū in
uocat: quia poterit ēē de
agricolarum si volet.

v. Vrbis. A. accusatiū ē
nō genitiū. Nam Gelli

libro. xii. c. xix. scribit: Probum Valerū hoc loco. vrbis p
i. scriptum legisse in libro manu Virgi. collecto. Verbe au
tem & muta vt vrbes dicas. insipidius nescio quid facies
et pinguius. econtra libro tertio. eneid. vrbes dixit p e. lit
eram. Centum vrbes habitāt magnas. Hic enī mutat vt
vrbes dicas: nimis exilis vox erit & exanguis: tanto quip
pe iuncture domina est in cōsonantia vōcū proximari.
Probus idem ait auctore predicto diuersis in locis Virgi.
vrbes et vrbes dixisse. arbitrio consilioq; vsus auris. Sic
tūc & turrim. tres & tris zc. v. Inuisere. A. visitare.
y. Cesar. A. Scribit Suetonius Octauū Cāi cesaris: et
deinde Augusti cognomina assumpsisse. alterū testamen
to maioris auunculi. alterū Minuci Plauti sententia.

z. Maximus orbis. immēsus terre globus. nam dixerat
terrarumq; velis curam. Pli. libro. ii. inquit. Orbem certe
dicimus terre: globumq; verticibus includi tatemur. &
paulo inferius immēsum terre globum appellat. Id quod
placet: sed videtur etiā de celo intelligendū ppter scēntia.

a. Auctorem frugū. ANT. id est ducem & causam:
id quod ppter Erigonē aur: & libram quę cereri dedicate
sunt. Manilius lib. ii. Spicifera est virgo cereris fabricataq;
libra. C. Auctorem. Optime. Nam auctoritas. Est sen
tentia imitatione digna. Et estimatio quę reprehensionī
obnoxia non sit. b. Tempestatum. S. Et bonarū et
malarū. Vt vnde hęc tam clara repente tēpestas: vlt
tempestatum temporū: vt vbiq; Salustius. ANTO. Tempe
statum: id est temporū. tempestas enim auctore Vanone
a tempore dicitur. vel ipsarum tempestatū propter scōr
pronem. quod si idus marti dedicatū est tempestatū deo.
sed hoc modo carminū transpositio esse videretur illorū

AN ne nouum: & an deus immēsi. Et ergo priora pos
tius. c. Materna. SER. Quia dedicata ē veneri: a qua
originem ducit Augustus. ANTO. Materna myrto: id
est venera. Augustus enī a venere duxit origiem. Nam
filius fuit Actię natę ex Iulia sorore Iulii cesaris Suetonio
referente. Deinde Iulii cesaris per adoptionē: q; autē pacto
Iulius cesar a venere originem traxerit: late aptum est in
Bucolicis Argēga. ix. Materna myrto quę est veneris: in

quit Plinius libro decimoquinto. Et Gellius libro quinto
topocapitulo sexto. ait. q; oualis corona myrtea erat: eaq;
vtebant imperatores qui ouātes introibant vrbē. Ouan
di autem ac non triumphandi causa erat. quum aut bella
non iure indicta: neq; cum iusto hoste gesta erant. aut ho
stium nomen humile: & non idoneum fuerat: seruiorum
pyratarūq; aut de ditione repente facta incruenta victo
ria obuenerat. Cui facilitati aptam esse veneris frondem
crediderunt: q; non Martius sed venerius quidam trium
phus foret: Hęc ex Gellio. Plinius autē libro decimoquin
to edocet auctore Massurio: curru quoq; triumphantes
myrtea corona vfos. Maro vtiq; propter triumphos Au
gusti ait: cingens materna tempora myrto. et propter lu
bram veneris domicilium. CRIS. Cum agrestem deum
corona vti debeat: non in
iuria vteris illa ex matē
na arbore.

Tuq; (adeo quē mox q; sint habitura deorū)

Concilia incertū est: vrbis ne inuisere cesar.

Terrarumq; velis curam: & te maximus orbis

Auctorem frugum tempestatumq; potentem

Accipiat. cingens materna tempora myrto.

An deus immēsi venias maris actua mature

Numina sola colant. tibi seruiat vltima thule

d. An deus im. CRIS:
Demonstrauit necessita
tem inuocandi cū possit
esse deus agricolarū: nūc
ostendit quantus vir sit:
cū sit a diis immortalib;
putat⁹ dign⁹ libera oprio
ne. e. Numina so. co.
magna: quasi Neptū et
ceteris diis marinis sit ma
ior futurus. AN. MAN.

Tua numina: tuas potestates. Numen enim auctore Fe
sto dicitur: quasi nutus dei atq; potestas. Varro inquit.
Numen dicunt esse imperium dictum a nutu.

f. Sola. CRI. i. tantum enī numē habebitis: vt reliq;
maris deos missos faciant.

g. Colant. AN. id est venerentur.

h. Thule. SER. Insula oceanī inter septemtrionalem
& occidentalem plagam vltra Britanniam et Orcadas:
ANT. Vltima thule. Apud Strabonē et Dionysium at
q; Eustachium: qui gręce diligentissime orbis situm con
scripserunt. eo. AN. Thule legitur insula in vltima se
ptemtrionis parte: Thule (inquā) per th. & u. sequente:
Strabo autem sic ait de Thule. Item obscura est historia
propter eius in vltima loca remotiōnem. Hanc siquē
ad septemtrionem expositā locant. Solinus quoq; de Bri
tannia loquens ait. Multę & alię circa Britanniam insu
le: quibus Thule vltima. Vltra thulen accepimus pigm
et concretū mare. C. Vltima thule. quia i oceano posita ē
videt forsitan thule esse dicendū quia in Strabōe et Dio
nylio est. eo. AN. in vltimo septētrione. Ego tū abvū
nō discederē. De hac Pli. ita ait. Vltima oim q; memorat
thule in q; solstitio nī pas ēē noctes iudicam⁹: cancri signū
sole trāscunte: nulloq; cōtra p brumā dies. Hęc quidem
senis mensibus continuis fieri arbitrantur: nostro tamē
tempe cū Florentia homines viderit: q; circa initia Tanais
habitent: oia de illa regione vera nouit. Ego autē interfui
cū illos Paulus phisic⁹ diligenter quęq; interrogaret. Hęc
enī insula tpe Marois vltima fuit: de q; haberet cognitio
neq; in ea sunt in solstitio dies cōtinui cum sit in sexages
moterio paralelo: in quolōgiore dies nō excedunt ho
ram decimā nonā & mediā vni⁹ horę. In. lxiiii. paralelo
dies est viginti horarū. in sexagesimo quinto solstitium
habet diem viginti vnus horarū vbi est Gotia et Sueria
In. lxvi. habet diem xii horarū. vbi est ventiliant. In. lxviii.
est dies maior horis. xx. In sexagesimo octauo dies vnus
mēsis. In sexagesimo nono dies est duos mēsum. In se
ptuagesimo habent diem trium mēsum: In septuages
mo primo est maior tribus mēsum.

Generum: C. Dicitur gener quia generandi causa comparatur. k Thetys emat. S. Ad antiquum morem retulit: quo se maritus & vxor inuicem emebant: vt haberetur in iure. AN. Thetys Thetysos (vt Iginus scribit & alii) fuit Oceani coniunx nympharumq; mater. Thetys Nereo vxor est. Nam quando est mater Achillis dicitur Thetis. I. Emar. A. Romano more locutus est: vbi dote adhibita generi comparantur. Iulianus autem li. iiii. refert Licurgum inter Lacedemonum leges statuisse: virgines sine dote nubere iussisse: vt vxores eligerentur non pecunia: q; seuerius matrimonia sua viri coacerent. cu nullis frenis dotis tenerentur. Hinc optime Iuuenalis Intolerabilis nihil q; femina diues. m Omnibus vndis: C. Ergo relinquitur oceanus: erga tua numina sola erunt. n Tardis. S. estiuus. o Mensibus

C. Mensibus dicitur ab eo quod est mensis. i. mensis. Na vt solis cursus annis: sic lunę mensis facit. p Tardis sidus mensibus AN. tardis sideribus: vt Leoni & erigone: menses em a sideribus denominantur naturales scilicet: de quibus latius videb ibi. Hoc metuens celi mensis 2c. Aduertendum tamen hic signa accipi pro duobus celi partibus equalibus respectu primi mobilis. si vera vero ipsas imagines in octaua sphaera. Iulius preterea & Augustus: tardis menses dici possunt. Iulius quidem a sidere Leoni: Augustus vero a sidere erigone. sol enim diutius sub leone moratur atq; erigone q; sub quouis alio celi sidere. sub leone siquidem xxxix. diebus vel circiter: sub erigone autem. xlv. fere. nam dum sol octauum signi leonis gradum nostrum quo ingreditur: quod est circa. xxii. diem Iuli mensis: tunc egreditur leonis sidus: continuatq; sub eodem incedit sidere donec. xvii. signi virginis gradum peringat: quod est circa Augusti finem: intra quod spatium intercipiuntur gradus. xxxix. dies quidem totidem confluunt: aut circiter. quoniam sol die quoq; per gradum vnum fere incedit: Erigones vero sidus sol ingreditur per diem fere ante q; leonis sidus exierit: hoc est dum. xv. signi virginis gradum attigerit. incedit. q; sub eadem erigone donec secundum signi scorpionis gradum attingat: quod quidem est circa. xvi. mensis octobris die: intra quod spatium gradus. xlv. fere intercipiuntur. tot enim diebus sol erigone percurrit. Cum itaq; menses a sideribus olim denominauerint: vt & Chaldei asserunt: iure tot dies habere deberet: q; sub eisdem sol incedit. Libra deinde vulcania contractis brachiis scorpionis addita magnis mensibus Iulio et Augusto: hoc est sideribus leoni et erigone: inter autem frugum erigonem: et tempestatum potentem scorpionem collocata est. gradus fere. xvi. in celo occupans. eos videlicet qui a septimo signi scorpionis in. xxii. intercipiuntur: & inde iusta plus parte celi Scorpium contrahendo brachia relinqueret cesari: dum a secundo gradu signi scorpionis in. xxv. eiusdem loci cesari mortali assignaretur. Hi gradus qui libram & erigone ac scorpionem & libram intercipiunt: cum sua libra cesari adiungitur: que libra dum Romani imperii maiestatem respicit: (teste quoq; Manilio i. v.) hesperia sua libra tenet: qua condita Roma: orbis & imperium retinet 2c. Voluit Virgi. Si cesar celum appeteret: intra ipsa sidera vbi sedes est Romani imperii: nouum sidus adderet tardis mensibus precedentibus. i. tardis sideribus leoni & erigone vt dictum est. Hec de sideribus a prestantissimo viro & nostri seculi summo astrologo Leone Tholopho Norico accepi. locus enim erat obscurissimus. C. Tardis mensibus. Atqui si propter longiores dixit tardos: libra in q; vult illud conuerti: dies incipit breuiores reddere q; noctes: Sed non est legendum: addas te mensibus in datiuo: sed addas si quis aliis sideribus cum tardis mensibus id est cum hoc honore

Teq; sibi generum Thetys emat oib; vndis.
An ne nouum tardis sidus te mensibus addas?
Qua locus erigonen inter chelasq; sequentes

re: vt estiuus mensis domineat: alter a patre: alter a te vt sit duplex honor: & quod in sidus celeste conuertat. et q; non det mensi. Non dixit aut mensibus in plurali: vt poneret numerum pro numero: sed vt non nihil etiam glorie ex paterno nomine (a q; Quintilis Iulius est appellatus) ad se redundare videatur: Quintilis autem a cesare Iulio dictus est: qm ipse quarto idus illius mensis natus sit. At Augustus sextili mense non est natus: sed qm primum consulatum in eo mense inierit: et triumphos tres in urbe retulerit: & Egyptum in eo mense in potestate populi Romani redegerit: et bellis civilibus finem posuerit: ex. S. C. Sextilis Augustus est appellatus: vt refert Macrobius. Fuit aliquando septembris Germanicus a germanicis: & october a Domiciano nominatus.

q Qua locus. S. Aegyptii duodecim ponunt signa. Caldei. xi. Nam Scorpionis & libram pro vno accipiunt: r Erigonen. AN. id est virginem de quo late apud Iginium. C. Erigonen inter Anastrophe in qua prepositio postponitur vt transstra per & remos. Virginis autem signum intelligit in quo fabulatur conuersa fuisse. Hec ex Icaro nata est & iusta vocata: & a

Baccho in formam vire conuerso complexa est. Et demum cum in marathonia sylua patre a pastoribus interemptum inuenisset: laqueo se suspendit: vt alias plinius dicit: deoq; aut miseratione in hoc signum mutata est: vt ait Hesiodus. Aratus scribit hanc aureo seculo terram habitasse. & a viris abstinentem cum virginibus ludere solitam: hominibus equitatem prestatse. Verum cum inde homines a veritate abirent: se magis e conspectu eorum remouit: donec omnibus in vitia conuersis celum petiit. Alii dicunt eam esse Cererem que spicam tenet. Virgo signum est terreum: seu redditum nocturnum. Domus est mercurii prima. Et est exaltatio mercurii in quindecimo gradu. Prima facies eius est solis. Secunda veneris. Tertia Mercurii. In membris humanis habet: ventrem & intestina. producit homines pulchros: decoram faciem: & pulchros oculos. temperat appetitum: & significat iusticiam. Dicitur virgo quia vt virgo sterilis est. sic sol hoc signum intrans suo calore humores consumit: & terram a fructibus sterilem reddit. Hec mathematici de virgine. Macrobius autem ait. Virgo autem arista manu tenens: quid aliud est q; vis solaris que fructus curat: & ideo iusticia creditur que sola facit nascentes fructus ad vsum hominum peruenire.

s Chelasq; SER. Chelę enim scorpionis faciunt libram. Idem chaldei volunt equales esse partes in omnibus signis: & aliud vice simum: & aliud tricesimum habere. Ergo secundum Chaldeos dicit posse eura habere locum inter Scorpionem & virginem que erigone est. In istis signis sunt eorum domicilia. Nam solis leo est. lunę cancer. Ceteri planete singuli omnia habent suo ordine: vnum a sequentibus: alterum a superioribus: nam Mercurius qui post lunam primus est a terra: habet virginem & geminos. Venus taurum & libram. Mars arietem & scorpionem. Iupiter pisces & Sagittarium. Saturnus Capricornum & aquarum. Ergo Augustum & fortem propter scorpionis domicilium Martis: & iustum propter librę: & prudentem propter virginem: que Mercurii est. A. Chelasq; S. Scorpium magnitudine sui corporis duos locos occupat signorum. Qui li. ii. meth. de Scorpione. Porrigit in spatium signorum mēbra duorum. e quibus (Iginio teste) prior pars Chelę reliqua autē Scorpio vocatur. Est autem libra dimidia pars Scorpionis vt idē ait. Chelę autem a chelos quod est ungula dicitur: Qua loci erigone inter: chelasq; 2c. Sub libra Augustum cesarem collocari cupit: q; libra domicilium est veneris martis: & Italia illi subest signo vt diximus. Et Manilius li. iiii. de natis sub librę Horoscopo ait. Illi vrbes & reges

Georgicorum

ment: nutuq; regentur. per libram igitur summū imperatorem designare cupit. **t** Tibi. S. in tuū honorem & gratiam. **v** Ardens. S. Qua martis est domiciliū: Ceterum eius tempus frigidum est: nam nouēbris mensis. **x** Scorpius dicit a scorpīo quod est spargo: spargit enī brachia. i. chelas. & est ardēs. i. pugnax. acer. trux. terribilis. scorpi⁹ enī martis domiciliū Mani. li. ii. Vult pu. ma: scor. her. et iterū Petr. & in che. & que dat scor. acer. & li. iiii. Scor. ar. iur. cu. ca. In bel. ar. aios & mar. caste. Efficit: et multo gaudētē sanguine ciuē. Scorpionū cauda semper in ictu est nulloq; momento moueri cessat ne quādo desit occasioni. quibūsdam gemi sūt aculei. mareq; seuissimū. Pii. li. xi. **y** Iusta plus parte. SER. Secūdū Chaldeos

sum foramen: quo ditem patrem ad raptum Proserpine exiisse fama est. Vt Soli. scribit. Hanc mater Ceres totū per orbem quesierat. vt li. v. mer. plene habetur: Audiuit tandem esse apud Plut. Sed quia ieiunia soluerat septem granis punice pomi: statutum est. vt sex mensibus cū matre: sex vero cum marito maneret. **e** Da facilem cursum. S. meo poemati. C. Trāslatio scriptoris a cursore: Nam vt cursor a carcere ad calcem festinat. ita scriptor ad finem voluminis properat. **f** Audacibus. S. Verecunde extenuat vires suas. A. Amrogantiam vitat. **g** Annue. A. assentire faue. **h** Vigilationis & consuetudinis. **i** Mecum. S. vel mecū ignaros. vel tu mecum miseratus: aut eis mecum faue.

qui dicit illorū duorū si gnorū spaciū cōtinere. AN. Scorpius enī magnitudine sui corporis duorum locū occupat signorū vti ostendimus. adeo autem sua detrahit brachia vt relinquat plusq; Chelarum locus seu libree signū occupat: quod et dicitū ē lat⁹ supra. C. Celi iusta plus parte. id spaciū qd ipse occupauerat: plus iusta parte. Nam cū singula signa occupent tricenā ptes celi: que sunt trecente sexagita scorpi⁹ pter. xxx. partes quas occupat suo corpe. xxx. alias ptes occupat chelis. Ergo ne Augustus nouū signū futur⁹ efficit cōtra rōes celi tertiū decimū signū extingnet li bra scorpione suas chelas ptrahēte. & August⁹ libree signū subibit. **z** Quicqd eris. S. Ordo est quicqd eris da facilem cursum. reliqua dicta sunt p parēthesim. A. Quicqd. vel terrarū: vel maris: vel celi numē. **a** Nec sperent. S. Alilegorice dicit illū non posse mori. A. Nec sperent inuit enī celum ascensurum. **b** Dira cupido. Ostendit nō debere illum velle. A. Dira tristis & infesta: & quasi deorū ira missa. **c** Elysios campos. A. Maro libro sexto scribit. Elysios campos beatorum locum apud inferos esse. At Strā. li. iiii. docet Homerū eo in loco piorum regionem & elysium campū posuisse: quo protheus Menelaum transmissum esse dicit Elysium in campū terrarumq; vltima tandem Dii te transmittent: stat flauus vbi Rhadamāus Existitq; viris vbi vita facillima durans: Nō hyemis vis multa niuis: non ingruit imber Stridula sed semper zephyrorum flamina mittit ingens oceanus. Aeris enim salubritas: & suavis zephyri spiritus: eius regionis peculiaris est: que in occasum vergens nunq; tepore caret. Tum vero terre terminus: vbi Poeta infernum esse fabulat⁹ est. Macr. vero li. i. de som. ait q in sphaera que Aplanis dicit: Elysios campos esse puris animis deputatos antiquitas nobissimū appellant.

d proserpina matrem. SER. Ceres cum raptam a Plutone filiam diu quesisset: cognouit tandem eam esse apud inferos: Itaq; implorauit auxilium Iouis: qui ait posse illā ab inferis reueri si nihil ibi gustasset. At illa gustauerat iā in Elysio mali punici. vii. grana: quā rē Ascalaphus Strygis filius prodidit: non potuit ergo redire. Sed virgilius nūc necessitatem tribuit voluntati. Mœruit tamen a Ioue Ceres vt proserpina esset sex menses cum matre et totū idem cum marito. Hęc luna est que toto anno sex mensibus crescit & totidem deficit: vt crescens apud superos: deficiens apud inferos esse videat. A. Proserpina. Fuit hęc Iouis et Cereris filia: quā Pluto infernus rex rapuit in campo genensī qui floridus semper est: nam prope est demer

panditur: ipse tibi iā brachia contrahit ardēs

Scorpius: & celi iusta plus parte reliquit.

Quicquid eris: (nā te nec sperent tartara regē:

Nec tibi regnandi veniat dira cupido

Quāuis elysios miretur grēcia campos:

Nec repetita sequi curet proserpina matrem)

Da facilem cursum: atq; audacib⁹ annue coeptis:

Ignorascq; vig mecū miseratus agrestes

Ingrederē: & votis iam nūc assuesce vocari.

k Ingredere. A. adfīs: adueni. **l** Iam nūc. SER. id est adhuc viuus: Nam viuos meruit diuinos honores. **m** Verēnouo. S. Quia anni incipium est Marcus. Decem autē solū menses fuerunt fm antiquos: Martiū voluerunt anni principium: ppter Martem sue gentis auctorem. Aprilis dicitur quasi terras aperiens. Maius a maiā. Iunius a Iunone. quāq; alii a maiorib⁹ maiū: et a Iunioribus Iunū dictum velint. Nam antea populus Roman⁹ in centurias Iuniorum & Seniorū diuisus erat. Reliqui a numero denominabantur. Quintilis. Septēber. Octōber.

November. & December. Erant igitur decem menses: sed duo propter rationem signorū anni intercalabantur: qui postea a Iano & Februo denominati sunt: Februus enim dicitur pater: cui eo mense sacrificabatur. Quintilis & Sextilis postea mutati sunt in honore Iulii Cæsaris & Augusti. Vnde Iulius & Augustus. Igitur vere nouo. i. initio & in prima parte veris. Anni enī quattuor sunt tpa diuisa in ternos menses. Et fit eorū tpm talis discretio: vt pmo mense veris: nouū dicitur ver. Poeta multa huc transtulit de vltima pte libri que est oeconomica Xenophontis: in qua tractat de agricultura. Sic de Georgicis Maniōnis Aphri: Catonis. Varronis. Cice. quoq; li. ii. oeconomicon qui agriculturā cōtinet. Nam primus dat precepta matrifamilias que domi agere debeat. Secūsus partē familias que foris. Nō habet aut hoc opus difficultatem in questionibus: vt gneis nisi in paucis locis: Sed in hoc vt res positas intelligamus vt hęc prima precepta significat. Hoc enī: dicit agrū fertilē. i. pingue et herbosum bis arandū esse: verno tempore: vt herbe adhuc sine semine euellatur: & humor estatis calore exliccetur: vel glebarū putrescat durities & semel in autūno cum seminibus. Agrū vero tenuem & sterilem semel tantū arandū in autūno: ne si vere aretur: exigū eius humor siccetur in estate. Canis. Albis niue. A. Vere enī Colu. li. xii. c. ii. sic ait sup hęc loco. Noui aut veris qn sit principū obseruare rustic⁹ debet vti Astrologus: vt expectet certū diē illū qui veris initium fatere dicit. sed aliqd etiā sumat de pte hyemis: qm cōsumpta brumatiā nitescit ann⁹: pmitretq; clemētiōr dies opera moliri. Possit igitur ab Idibus Ianuānis vt principē Romani anni obseuet auspiciari culturarum officia. Satis autem erit per dimidiōs menses exequi quocunq; negotiū: quia neq; predestinatū opus nimīū immature videri possit ante quindecim dies factū. nec rursus post totū dē nimīū tarde. hęc ille. Ca. enī Ge. h. i. nix. C. Ver dicit qz tūc p̄gulta viuere incipiūt ac p̄ut se tps ani. nisi sit a grēco

Nam Iones ep dicunt. Alii
a veniendo dictum putat:
quia eo tempore oia e terra
veniant. i. nascatur. Habet
em ann^o qualitates nostroy
su corporu humorib^{us} simi
limos. Na ver qd principiu
ani est: calidu est & humidu
in quo annus puer dici pot
et excitat sanguis qui et ipe
calidus est: tps aptu genera
tionu: vnde in eo oia facile
gignuntur & nascuntur. Dis

citur aut ver eo q oia in eo veniat. i. nascant et crescunt oia
id em significat venio: Vt hic seg. il. ve. fox. vug. Incipit aut
ver sole. primā partē arietis ingrediēte. quo ingressu equat
sol lucē tenebris: ppter eaq est cognocitū: post qd dies inci
piūt supare noctē. Secūdu tps est etas ab estu. i. calore no
miata. Excitatq hoc tpe bilis q hūor ca. & si. vt est ipa
etas. est aut iuuentus anni. Atq incipit cū sol ad primā
partē cancri venit: q pars qm est altissima in nostro polo:
facit diē oim longissimū: & solsticiū efficit estiuū. Tertiu
tempus autumnus noiatur: qm in eo augeatur varia co
pia fructuū. Hec aut iure dici pōt virilis etas anni in quo
oia maturescūt. Oriturq cū sol ad primū libregradū pue
nit. rursumq cognocitū efficit: postea noctes incipiūt supera
re dies. Vltimū tempus est hyems cana & vera senectus
anni. Efficit aut illam sol quā primū capricornū tangit.
facitq aliud solsticiū q brumā quasi. *Ἰπὸν Νύξ* epōs
id est breues dies latini nominarūt. Incipit aut annus fm
astrologos cū sol intrat arietē. Arietē aut iccirco principiu
zodiaci faciūt: quia qvis i sphaera nihil aut primū aut po
stremū sit: tū incipiēte diē illo qui primū fuit et natalis
mūdi vocat: arietē in medio coelo fuisse dicunt: et mediū
vertex mūdi est: & quasi caput. Tūc lunā cancer gestabat
sol cū leone oriebat. Mercuri^{us} virginē. Mars scorpiū. Iup
pter sagittariū. Venus librā. Saturn^{us} capricornū tenebat.
n. Nouo. C. Quasi prima sui pre: Nam singula hec quat
tuor anni tpa in tres pres diuidunt vt dicam^{us} nouū: adul
tū & peps ver: & sic in aliis. o. Liquif. S. Liqueor no
mē si breuē habet: verbū vero longā. Sic hum^{us} breuiatur:
human^{us} qd inde ē longā. Itē itur pducitur: itur breuiat.

Vere nouo gelid^{us} canis cū mōtib^{us} humor
Liquitur: & zephyro putris se gleba resoluit
Depresso incipiat iam tū mihi taur^{us} aratro
Ingemere: & sulco attrit^{us} splendescere vomer.

A. Liquitur. liquefit dissol
uit. C. Liquif in hac prima
producit. Contra aut in li
quesco: vt i bucolicis. Lin^{us}
vt hic durecit & hec vt cera
liquefit. p. Et zephyro.
S. Laxant fauoni flante
que gelu cōstricta erāt. Ipse
alibi. Rura gelutū claudie
hyems. A. zephyrus laetie
fauoni^{us} dicit vt Plin^{us} li. ii.
ostendit. ventus est qui ab
occafū equinoctiali fiat: &

tepīdus est & siccus. Columella tamē ait q vii Idus Fe
bruariū fauoni spirare incipit. Plī. item li. xviii. scribit q
Fauoni^{us} ver inchoat: aperitq terras: tenui frigore saluber.
C. zephyrus ventus est occidentalis qui suo tempore ca
lore: que frigore hyemali cōstricta fuerāt relaxat atq apit.
Nam cū sol partū moret in occidente. nō multū iustāmae
huiusmodi ventū: neq humiditātē eius penitus desiccāt
vū tpatu oia tpara reddit. Qua ppter qvis Astrologi
ver ab ingressu solis in arietē initiū sumere velint: medici
tū q primū incipiunt flare zephyri ver inchoant: siue añ
huiusmodi ingressū: siue post id veniat. q Putris. S. re
solubilis. A. humecta: mollificata & solubilis. venti enim
occidentales mollificant et humectant: vt etiā Ptholome^{us}
in li. quattuor patriū scribit. C. Putris. i. resoluendo se pu
rescit. r. Gleba. A. terre globus: nam terra ligata gleba
est: Soluta vero puluis. s. Resoluit. A. Arua enim hye
mali frigore preclusa: zephyri tepore laxant.

t. Depresso. S. Nam ingemet si aratū altius inprimetur:
que aratio pingui conuenit terrē. Nam de infecunda ter
ra dicit: Tenui sat erit suspendere sulco. AN. Depresso id
est valde presso quod pingui conuenit terrē. Nam de steri
li dicit. Tenui sate. s. f. C. Depresso vt altius infigatur.
v. Mihi. S. Aut vacat: vt Cicero. Qui mihi accubates in
conuiuio. vel mihi rustico amanti terram.
x. Taurus. S. Robustus bos. Na tauri difficile iungunt:
y. Ingemere. C. de vi huius verbi dicitur in primo Bnei
dos. z. Sulco. C. Sulcus quia sustulit terram vomer:
ex qua quidam plectra tera porcā facit: ergo porca dicitur
q ex proiecta terra fiat. a. Splendescere. S. Territur ara

tione sed splendescit. a Vomer. S. Dicimus vomer & vomis: sed ab utroque huius vomis facit. A. vomer aratri ferrum: quod vomit terram ut ait Varro. C. vomer autem dicitur a vomendo: euomit enim e sulco terram ad porcam faciendam. b Segetes. S. terra. c Demum. S. nouissime. C. Post longam & diligentem culturam. d Votis. S. Magnam rem dixit: Nam sepe maiora optamus quam speramus posse contingere. AN. Votis desideris. C. Votis cupiditatibus: ut consequens pro antecedente: quia enim aliquid cupimus: vota ut id assequimur concipimus. Magna quoque res est ut respondeat cupiditatibus cum per sepe cupiamus maiora quam speramus: Sed maior ut respondet cupiditatibus avari: in quo inexpleriles omnino sunt cupiditates. e Respondet. A. consentit. f Avari. A. cupidi. g Bis que solem. S. Solem diem calorem. Frigora scilicet nocturnum frigus: in quo dupliciter ostendit arationem: vernalem et autumnalem. nec ad tempora estatis et hyemis referre possumus: quia non sunt in Italia dum in anno estates et dum hyemes: sic geometre dicunt esse in Taphobane insula hoc die. A. Pli. li. xviii. c. xxxiii. sic ait quanto feri sulco virgilii existimatur voluisse: quum dixit: optima esse segete que bis sole bis frigora sensisset. Spissius solum (sicut plerumque in Italia) quanto sulco feri melius est. in Tuscia pro nono. predicta Pli. proba ut quarto sulco feratur. secundum Virgilium: ostendit Probi in hoc loco explanationem non conuenire: quem multi alii secuti sunt. non aduerentes Pli. verba. nec etiam Varronis. Scribit enim Varro li. i. c. xxix. Quod terram cum primu arant proscindere appellant. quum iterum effringere dicunt. vocant tertio. quum arant facto semine bouis: lirare dicuntur. Capite vero sequenti ait idem Varro. quod inter vernali equinoctium et vergiliarum exortu & solstitium boues terram proscindere debent. Et c. xxxii. scribit: inter solstitium & caniculam cum proscinderis offringi oportere id est iterare: ut frangant glebe. Et c. xxxii. ait inter caniculam & equinoctium autumnum oportere aratro offringi. Et c. xxxiii. inquit. ab equinoctio autumnali incipere oportere ferere. vsque ad diem. xci. post brumam: nisi necessaria causa coegerit non ferere. Theophrastus item lib. iiii. de causis plantarum ait. Cura noualium tempore utroque suscipitur: estate & hyeme: ut terra solem: ac frigora sentiat. His omnibus verbis pater iam quo pacto segetes bis solem bis frigora sentiat. C. Bis solem bis frigora. Nam et secundo et tertio aratur per sepe terra. Nam dicunt proscindere cum primo arant: deinde iterare cum iterum aratur. Tertio tertiarum. Pli. autem ait quarto feri sulco: hoc in loco existimatur voluisse cum de sole estiuo & frigoribus hiernis loquat. Loquitur ergo etiam auctoritate Probi gratia: de noualibus que in fine hyemis circa veris initium proscinduntur: ut estate proxima siccantur: deinde in introitu hyemis semente facta sequenti estate reddit fructum. ergo bis sentit frigus: semel estate qua cessat: iterum qua fructum refert. Vnde Columella dixit: Iugerum talis agri quattuor operis expeditur. nam comode proscinditur duabus vna iteratur. tertiatur dodrante: in liram statim redigitur quadrante opere. Liras autem rustici vocant easdem & porcas: cum ita aratur. ut inter duas latius distantes sulcos: medius cumulus siccam sedem frumentis prebet. Ab eo

autem quod aratri. vomer substat: sulcus dicitur. Sulcos autem illos qui ex transuerso ducunt ampliores: ut per eos aqua ex agris ducatur Elices vocant. quia aqua ex agro eliciat. h Ruperunt. S. plus est quam impleuerunt. i Horrea. C. Granaria sunt id est loca in quibus fruges conduntur. Sunt qui putant dicta ab horrore aristarum: Nam prisci fruges inspicias seruabant. k A. prius. S. ia est antequam fatiam veruactum. l Ferro. A. vomerem. m Equor. S. Modo terram ab equalitate dicam. AN. Equor id est campum ab equalitate. n Ventos. SER. Debes scire cui vento subiacet ager. AN. Ventos et. que sunt agricolis necessaria dicimus iam circa principium huius commentarii. Et quia huic etiam loco conueniunt: ibidem relegenda admoneo. Iterum vetos. hoc dicit ne imbris ventisque iminentibus opera inchoet agricolae laborumque frustretur: ut Collucius docet Et Pli. li. xviii. c. xlii. inquit: In borea ponto arbores vitesque. sed hoc flante ne arato. frugem ne serito. feramen ne iacio. C. Ventos. Nam multum interest cui vento exposita sit regio. o Variu celi more. S. celi aeris. Lucretius. In hoc celo quod dicit aer. Nosces ergo aeris qualitate: utrum gaudet pluuiis: an siccitate: an frigore: an calore. A. Collucius. in plogo li. i. apit. inquit enim Celi et animantis mores intueat: agricola scilicet. Neque enim semper eundem velut ex scripto habitu gerunt: nec omnibus annis

Illa seges demum votis respondet avari

Agricolae: bis que solem: bis frigora sentit.

Illius immensę ruperunt horrea messes.

Ac prius ignotum ferro quam scindimus equor:
Ventos & varium coeli predictare morem

Cura sit: ac patrios cultusque habitusque locorum

Et quod queque ferat regio: & quod queque recuset.

Hic segetes: illic veniunt felicius vites:

eadem vultu venit estas aut hyems: nec pluuium semper est: aut humidus autumnus. C. Morem. quid ferre consueuerit. p Patros cultos. S. Quemadmodum cultus sit a maioribus. A. Varro li. i. c. v. Agricultura (inquit) quattuor sunt partes summe e quibus prima cognitio fundi preterea quales sint. Secunda. que in eo fundo opus sunt: ac debeant esse cultus causa. Tertia. quoniam eodem predio colendi causa sint facienda: Quarta. quo quicquid tpe in eo fundo fieri conueniat. q Habitumque locorum. S. i. quid melius ferre consueuerit: ergo habitus locorum: potestates accipe. A. Varro li. i. c. vi. scribit in terra esse diffusi vi ac potestate partes pmultas. In quibus lapis: marmor: arena: puluis: creta: ignis: carbusculus. i. q. sol pferuet ita ut radices satorum comburet. Partim sunt humidiores: partim aridiores: partim mediocres sunt macre: sunt pingues. Habit. i. qualitates. diciturque habit. ab habendo aliquid. r. Et quid queque. f. r. Varro li. i. c. vi. ait. non eadeam oia in eodem agro recte possunt. Nam ut alii est ad vitem appositum: alii ad frumentum. sic de ceteris. alii ad aliam rem. Et c. xxxiii. inquit: Alia loca appositum sunt ad fenum: alia ad frumentum: alia ad vinum: alia ad oleum. S. Hic segetes: A. Sara. Hic segetes illic et. Pli. li. vii. c. iiii. inquit. Quippe non eadem terra arboribus conuenit. & frugibus: plerumque nec pula: quale habet Campania: vbi quae optima vitibus. Aut quae tumes exhalat nebulis. Virgilius. Et quod silice ferat non improbat vitibus. Glareosum pleis solum apertissimum in venafrano pinguissimum in Detica. tanta est argumetorum: et soli varietas ac disseminata. Capite vero quinto ait idem: Fruges alio tophacea alba. proxima est rufia. Et li. xviii. Agri ipsius bonitas inquit: quibus argumentis iudicanda sit subsignabimus: Catonis maxime verbis. Ebutum vel prunus siluestris: vitrubus: bulbus minutus: trifolium. herba pratensis: quercus siluestris. pirus: malusque: frumentarii soli notent. t. Veniunt. S. cresunt ut pulchro veniens in corpore vitis. C. Segetes repetit omnem agriculturam.

v. **Forus S. poma.** A. de foetu dixim⁹ in Buc⁹ x. In iussa. S. Nara frumeta iussa nascuntur. Vnde est illud Atq⁹ imperat aruis. y. **Gramia.** C. herbas. vt sit locus apt⁹ pascuis. 3. Nōne vides. S. Si vna putincia nō pōt ferre oia. quāto minus poterit vnus ager. A. Exēplo quod dixerat aperiret loca narrat vbi plus ac melius aliquid pue nit. a. **Croceos odores.** A. Pl. li. xxi. scribit q⁹ prima nobilitas cilitio croco inest. et ibi in Coryco monte et in lycio monte olympo. Mox contū ripino sicilię. aliqui phlegreo secundū locū dedere. optimū vbi cūq⁹ quod pinguiſſimū & breuib⁹ capillis. b. **Tmolus.** S. Mons Cilicie vbi nascit⁹ croci precipue Nam cōmemorat vbi res meliores nascuntur. Nam crocū & in Aphrica nascit⁹ sed nō tale ac tantū quale in Cilicia. A. Tmolus satiscocrus est. et ambitum mediocrē habens. & in ipsis lydię paribus terminatur. imminetq⁹ sardibus vbi. mons ipse felix a quo paeolus fuit. Is vero Tmolus appellatur vt Plin⁹. li. quinto scribit. quod quidē. Ouidius quoq⁹ li. vi. met. ostendit Deferre sui nymphę vineta Tmoli. At sunt quidē qui contendūt hic legendū esse nymphę vineta Tmoli. quod pfecto absurdum est Pl⁹ auctoritate Est aut vno. croco. melle pferi li. Vnde Solinus ait de lydia. Et Tmolus croco florētissimus C. Tmolus mons de quo Strabo. Tmolus quidē satis coactus est et ambtū mediocrē habens in ipsis lydię partibus terminat. Lydię quoq⁹ montē esse Plinius & Solinus asserit. Et Ouidius de Aragne Riget arduus alto Tmolus in ascensu cliuocq⁹ extensus vtroq⁹. Sardibus hinc. illinc paruis habitat hia pepis. Sardes aut lydię vrhem ponit Herodotus. Tmolū igitur croco florētissimo Probus Solinus & Columella esse dicit. Nec puto odores ad vnū esse referēdos vt multis ingeniosi volunt. c. **India.** S. Nam. est in Aphrica quoq⁹ sunt elephantes. maiores tamē in India. Hinc Terē. Elephās indicis pfererat. i. maximis. A. India. ea maxima est ad orientē exposita. de qua multa Strabo li. xv. Faonii vero spiritū saluberrima est. bis in anno estatem habet. bis legit fruges. auctor est Solinus. d. **Ebur.** A. Pl. li. viii. scribit. Elephantes fert Aphrica. ferunt ethiopes sed maximos India. arma habent quę iuba cornua appellat Herodotus. melius dentes. Hos deciduos casu aliquo defodiūt. hoc solū ebur est. quāq⁹ nuper assā etiā in Latinas secari cōpere penuria. etenim rara amplitudo iā denarium preterq⁹ ex India reperit. e. **Molles sua thura fabi.** S. Sabēi. populi iuxta Syriā & Arabiā dicti ab eo qd est os. Nam apud eos tus nascitur quo deos placamus. Molles quia sub aere demētiore sint. Lucan⁹ Quicquid ad zōos tractus mūdiciū repore labitur. emollit gentes clementia celi. Aut quia Alexander obſceniores suos milites illic condidit. A. Molles. zc. Stra. li. xvi. docet. Q. Sabēi felice Arabiā incolūt. quę maxima natio est. apud hos & thus & myrrha. & cynamomū nascit⁹. in ora etiā balsamū habent. preterea palmas odoratas. Homines ppter maximā copiā fructuū ociosi segnesq⁹ viuūt. sub rege sunt. et ipse tū etiā sui i deliciis muliebrib⁹ viuūt. Suppellectilē ex argento et auro multū habent. vasa. lectos. tripodas. crateras cū operculis. domosq⁹ sumptuosas. nam & portę & parietes & tecta ex ebore auro & argento. lapidib⁹q⁹ incrustatis sunt distincta. ppter hos igitur mores & tantā rerū copiā. Poeta molles fabcos ait. i. ociosos. segnes. deliciosos. At Probus inquit. Molles vicio fermonis appellat. quia partū viriliter loquātur. f. **Tus.** S. Sine aspiratione dicimus. Nam antiqui dicebant thus qd displicuit. Tura em a. tudendo dici volunt id est a glebis rufis. cū quibus dicitur fluens ex arborib⁹ coalescere. A. Pl. docet li. xii. qd Tura preter Arabiā nullis.

Arborei foetus alibi: atq⁹ iniussa vireſcunt
Gramianōne vides croceos vt tmol⁹ odores
India mittit ebur: molles sua thura fabi.
At calybes nudi ferrum: viroſaq⁹ pontus
Castorea: eliadū palmas epiros equarum.

ac ne Arabię quidē vniuerſę. g. **Sabēi.** A. Regio eorū tunifera. Saba appellatur spectans ortus solis eſſui. h. **Chalybes Populi** apud quos nascit⁹ ferrū. Vnde calybs dicit⁹ ipsa materies: vt vulnificusq⁹ calybs. A. Chalybes. Iustinus li. vlt. de Hispania loquens scribit qd apud amphilocos Galatię porcionē precipue ferri materia: sed aqua ipsa ferro violetior quippe temperamēto eius acri redditur ferrū: nec vllū apud eos tellū probatur. quod nō Birbili fluuiū: aut Chalybe tingat. vnde et Chalybes fluuii huius finitimi appellati: ferroq⁹ ceteris prestare dicitur. C. Chalybes pprii sūt in ponto apud quos vel nobile ferrum est vt primū ibi reperit. i. Nudi. S. Apud quos arbores nō sunt: vel nudi ppter eudendi ferri studium. A. Nudi laboris ac egnis eſſui. C. Nudi vel inculti: vel quia in ferrifodinis nudi ferrū querūt. k. **Ferrū.** C. a feriendo dicit⁹ nō nulli credunt. Sua em ſcūtia feriendo domat reliqua metalla atque nuat & extēdit. Aristoteles ait illud gigni ex argento viuo & sulphure grosso nō puro: in cuius cōmixtionē plus est de sulphure qd de argento: Quapropter quia dominat illi: frigidū & eſſicū. terrā ferū frigidū est et sic cū & valde durū et compactum. & ideo difficile in igne molliū: quia minus in se habet aeris: & aquei magis qd reliqua metalla. Ru-

bigine rodit. qd illi accidit pro ſuę ſubſtantie impuritate. Nullū tñ rei rubigine acri qd sanguinis exeditur: vt videat sanguis humanus illo pacto se viciſci. Caret tamē rubigine si ceruſa aut medulla ceruina yngatur. l. **Viroſa caſtorea.** S. Fibris canes sunt pontici quorū testes apti sunt medicamētis. ppter quod vbi se queri ſenſerint: eos ſecāt. De quibus Cicero. Redimūt se ea parte corporis propter quā maxime expetātur. Iuuenalis. Qui se eunuchū ipse facit cupiens euadere dāno testiculi. Caſtores aut a caſtrando dicit⁹ sunt. Viroſa venenata. Nam q̄uis multis morbis ſint remedio tñ pregnātes illorū odore abiciūt partū viroſa dicta ab ea qd est virus. Alii fortia a viribus. A. viroſa id est potentia & multę virtutis vt ostendemus. Viri em quandoq⁹ pro naturali virtute legitur: vt Nonius scribit. & Plinio teste: Virus dicitur qd gręce pharmakon id est medicina. Hinc etiā Iuuenalis ait in ſat. Natali coruine die: Adeo medicatū intelligit ingē. Virus preterea dicitur quod diſtillat ab inguine eque quo tpe agitat amoris furore: vel quod diſtillat a coctibus aialibus. Vir. li. iii. Georgicorū. Hinc demū hippomanes vero quod noie dicit⁹ pastores Lentū diſtillat ab inguine virus. & Pl. li. xviii. c. xxi. ait qd virus verrinū et ſcroſq⁹ ex coitu exceptum priuſq⁹ terrā attingat: contra dolores valet. Potes ergo viroſa intelligere etiā propter id: nam cū Caſtorea ſint testes recte viroſa dici poſſunt. C. Viroſa. Ambiguit. an viroſa caſtorea. an viroſa pontus. Nam pontus viroſa quaſi venenoſa dici potest: qm teste hoc eodē Poeta venenis abūdant vt in Bucolicis. Has herbas atq⁹ hęc ponto mihi lecta venena. Ipse dedit meris nascuntur plurima ponto. m. **Pontus.** AN. menſura ponti a Bosphoro ad meotidis lacum ptenditur. Vt docet Pl. li. viii. Item li. xxxii. docet qd in terris & in aqua fictus est fibris: quos caſtores vocant: & caſtorea: testes eorū quos ſibiſi amputant periculo vrgente: ob hoc se deſignari efficacillimi aut e ponto galatię mox Aphrice. ſternutamenta olfactu mouent. ſomnū conciliant cū roſaceo peruncto capite: medentur et vertigini neruorū vicis. ſic et contra comitiales ſumpti. poti vtroq⁹ contra inflammationes tormēta venena aduerſus ſcorpiones ex vino bibūt. aduerſus vaconiū ex aqua & lacte. claritatē viſus faciūt cū melle attico inuncti: cohībent ſingultus ex aceto. Solinus vero ſic ait. Per vniuerſum pontum Fiber plurimus: quē alio vocabulo dicit⁹ caſtorem:

testiculi eius appetuntur in usum medelarum: n. Castorea. C. Castor quē alii canē ponticū alii fibrū apellant: Est quadrupes fluuiatilis parū differt a lutra. Nam Aristoteles in libro de animalibus ponit fibrū: Sateriū: Sateriū: Lutrē: Lutrē: et latācem: pene in eodē genere: Latācemq; dicit Lutra latiorē: & dentes habere adeo robustos ut virgula illis ut ferro piciat. Hinc ait Albertus posteriores pedes habere anserinos quibus facilius natet. anteriores autē raninos quoniam humi quoq; gradiatur. Vulgo traditur qd seipsos castrēt id admonente natura cū propter testes plurimis medicamentis aptos venatores illū insectetur. Aiunt preterea fel suū euomere: cum id cognoscat ad multa medicamenta vrile. Item coagulū ad comiciales morbos. Albertus negat posse castrari sine perniciē: quia testes spine alligati sunt. Si quēq; morsu deprehendit nō antea dimittit qd crepitantis ossis strepitū senserit: dentibus virgula cedit: domumq; in fluminū ripis duabus aut tribus contignationibus extollit: ut pro incremento decemē quoq; aquarū ascendat descēdat ut. Peregrinos castores in seruitutē redigit: illisq; p sumentis ad cōiectandam materiā et cibaria vtitur. ve scitur pisce pomisq; & arborū cortice. Eius pellis nota est: & in precio habetur. Nostri Galeros inde conficiunt. Barbari autē illi apud quos hoc animal nascitur: beuer appellant. similes lustris sūt. sed paulo maiores. Sunt ventricosiores breuius cruribus: proptereaq; currere haud facile possunt. Caudā plusq; pedalem habēt siue pilis: piscium pelle tecta: apprimē pinguis & esui suavis: sale etiam conditas condunt. Ceterē eius carnes abhominabiles: neq; est qui illis vescatur. Medicamentum quod inde est: castoreum vocant: declinant ad colorem nigri sanguinis. Nam si varū ē declinans ad nigredinē: venenū est. & vel interficit eodem die vel ad malam ducit egritudinem. Quando bonū est calidum & sicum subtilissime exiccationis confert neruis & paraliticis. Valet ad foetum & ad secundam eiiciendam.

O Eliadum palmas e. S. Hyppalage. Nam dicit Epirus creat equas optimas quę apud eisdem palmam merent in Iouis olympici curuli certamine. profertur autē gręce epyros cum accētu in prima: Nam si esset epyrus, latinū haberet accentum in penultima. A. Elis ut Plinius scribit lib. iiii. Vrbs fuit Achaie. Per agrū vero Eleū: ut scribit Strabon. lib. viii. Alphēus amnis perlabitur: apud quem olympicorum certamen agebatur gymniciū atq; equestre: teste Herodoto lib. viii. ubi premiū erat oleagina corona qua donarentur: non enim pecuniarum certamen agitabant: sed virtutis. Id autem Hercu. instituerat. Sed hec omnia, latinū per nos habentur ode prima Horacii. Palmas eliadam equarum: id est equas aliarum victrices apud Elidem. Probus autem ait: qd Poeta copiosissimam esse palmis Epirum significat: quod aliter ostendit ipse Maro lib. iiii. dicens. Quāvis sepe fuga versis ille egerit hostis: Et patriam Epirum referat forisq; mycenās. C. Eliadum Elis vrbs est sub olympo ubi ludī agebantur post finem quartū cuiusq; anni a monte ipso olympici dicti.

P. Palmas. A. Palma arbor est: de qua multa Plin. Sed propterea inquit Plutarchus in certaminibus palmam signum esse placuit victorie: quoniam ingenitū huic ligno est: ut virginitus prementibusq; non cedat. Plura scribit Gel. lib. iii. c. vi.

Q. Epiros. A. Ea ut Plin. lib. iiii. docet est in tercio Europe situata: atq; ab actoceraunīs incipiēs mōtib; ad magnesiā macedoniamq; tendit. C. Epiros Laudat Epirum vehementer Aristoteles in libro de animalibus: dicitq; omnes

quadrupedes illam magnas ferre excepto asino. Epiroticas autem vaccas singulas prę sua pręcipua magnitudine amphoras singulas implere atq; erectum, qui nauiget statim: quoniam sedendo non queat vbera attingere: neq; id mirandum. Nam cum opus largiore pastu grandioribus sic scribit hanc terram illud abunde ferre. & esse ibi excellētes oues quę pyrrhię a Pyrrho rege cognominaretur. De Epyro dicemus in tercio libro En. Epiros nostro tempore Albania dicitur.

R. Equarum. SER. Dixit equas quia velociores sunt & equę: quia ut ait Plin. inter currendum emittūt vnam.

C. Equarum. Nam ut reliquas quadrupedes sic equos pręstantes fert.

S. Continuo. SER. Iugiter ad perpetuum. CRI. Continuo: stat in primordio suo.

T. Has leges eternaq; AN. Lex est ratio summa insita in natura quę iubet ea quę faciēda sunt: prohibetq; cōtraria. Tul. lib. i. de legibus.

V. Foedera certis. AN. Foedus appellatum quia inter foedera interponebatur si des ut ait Festus.

X. Natura locis: quo tempore primū. A. Natura autem dicta est ab eo qd aliquid nasci faciat: gignendi enim et faciendi potens est. Est igitur natura creatura omnium etiam inuisibilium rerum. Vnde Lucret. lib. i. ait. Deferre incipiām & rerum primordia pandā. Vñ omnis natura creata: aut

creata: atq; Sed de natura latius in Sileno diximus.

Y. Deucalion vacuum lapides iactauit etc. S. Iā transite ad fabulā: et poetice ponet principii mūdi: dices ista tum primū statuta qd ab initio mūdi cōstat fuisse. Y. Lapides vacuū iactauit in orbē. A. qd hic de lapidib; referunt poetice et fabulose in hoc loco narrat. Sed de Deucaliōne latius et plene diximus in Sileno. CRI. Deucalion, ut philosophus dixit statim a mundi principio has leges impositas esse a natura. Sed ut poeta fabulosum ponit principium mundi. Deucalionis autem diluuiū non fuit vniuersale: ut Noe. Fuit autem ut ait Varro regnāte Crimao Cecropis successore. ut Eusebius & Hieronimus: nondum defuncto Cecrope. dictum autem Deucalionis quoniam maxime eius regionem oppressit. Ad egyptum autem & eius viciniam non peruenit. Factum est anno mundi septimo supra tria milia & sexcentos ac septuaginta: cum vniuersale diluuium quod fuit tempore Noe: fuerit āno quod dragesimo secundo supra duo milia ac ducentos. Dicitur est autem Deucalion lapides in homines conuertisse: quia qui ex diluuiio superfuerāt: timentes iterum diluuium. se in montibus continebant: aspero et ferino modo viuētes. At ille verbis paulatim emolliuit: & in planum deducēs ad mitiorem et humanum cultum traduxit. Deucalionis autem filium fuisse dicūt Hellenem: a quo gręci Hellenes sunt dicti. Thessalię autem imperasse Deucalionē refert.

Deucalionis vxor fuit Pyrrha filia Epimethei patris huius Deucalionis: horum tempore (ut Aristoteles refert) ingēs hymbriū illuuiēs maiore partē populorū Thessalię quibus imperauit absumpsit: paucis qui ad montiū culmina sese receperāt pseruatis: inter quos Deucalion Paternāssum petierat: ratibusq; ad se confugientes per summa Paternāssū iuga benigno fouebat. Propter quod dictus est genus hūanū reparasse. Ex quo Poetę finxerūt huic & vxorē: ut. s. annotatū est.

Z. Durū genus. SER. Expressit propter ipsos lapides a quibus nati sumus: Nam & gręci τοιούτων populὸν νοοὶ dicantur a lapidibus. A. Ergo age terrę. A. Ad causam reuertitur docendo quid faciat letas segetes ut predixerat;

b. Pingue solū. S. Redit ad causam primis a mensib⁹ an
ni q⁹ dixit vere nouo: A. Pingue solum: Palla. li. ii. de
mense Ianuario ait: Pingues & siccū agri proscindi & ap
pariam possunt. Et li. iii. de Februario inquit: locis repi
dis aut si demens tempus & siccū fuerit: colles pingues
vel hoc mense proscinde. Et li. vi. de mense Marcii scribit.
Nunc quoq⁹ pingues agri & herbosi proscindantur. Et li.
vii. de mense Iunii inquit. Nunc frigidissimis locis que
Maio sunt pretermissa faciemus agros: ex Columella
scribit li. xii. ca. ii. Q⁹ idibus Ianuariis quod habetur tem
pus: inter Brum⁹ et aduentū fauonū pingues & siccōs
agros tempestiuū est proscindere. Paulo inter⁹ inquit. q⁹
ab equinoctio verno opti
me vliginosa & pingua lo
ca proscindantur. AN. que
mese Ianuario vernacta fa
cimur: nunc vltima⁹ parte
Marcii sunt iteranda. Po
stea docet q⁹ sextū idus Iu
lias optime iteratur proscin
sum vernactum. c. Pin
gues a mensibus anni. A.
Ianuariū & februariū intel
ligit: qui primi menses Nu
me pompiliū fuerūt. de quo
aperte loquit. Col. vt ostent
dimus ibi. Verenono geli
dus. Plin. et li. xviii. c. xxxii.
inquit. Tepidioribus locis
a Brum⁹ proscindi arua opor
tet: at frigidioribus ab equi
noctio verno: & maturius
siccā regione q⁹ humida. ma
tur⁹ densa terra q⁹ soluta.
pingui q⁹ macra. Altum et
grauē solū etiā hyeme mo
ueri placet. d. Glebasq⁹
A. Causam aperit quare id
fieri debeat: vt calor in pul
uerē glebas dissoluat: solis em ardore siccā liquor: & cum
cta torrent sorbenturq⁹: quod Plin. li. ii. docet: quū vero pro
scindunt arua: hoc vtilitatis habent: q⁹ inuerso cespite her
barū radices necant: quod idem li. xviii. edocuit. e. Ia
centes. C. inertes. Nam qui faciunt hoies inertā quandā in
se esse ostendit. f. Puluerulenta. S. Que glebas soluit in
puluerem. g. Maturis solibus. S. Vehementer calidis.
A. id est ardentib⁹. est em a po. nis methaphora: nā soles
maturi dici possunt quū feruere coeperūt. h. At si
nō fuerit tellus fecunda. A. Plin. li. xviii. c. inquit. Q⁹ tenue
valde & aridū solū paulo ante sationis tempus moueri
debet. Columella vero li. ii. c. iiii. docet q⁹ graciles cliui nō
sunt estate arandi. sed circa septēbris calendas cum si ante
hoc tempus proscindit: est xera et sine succo hum⁹ estiuo
sole puritur. i. Sub. S. Sub qū tempus significat accu
satio gaudet vt hic sub arcturū. i. circa arcturū. Et sub lu
cem exportat calathis. k. Arcturū Autūnali tpe in q⁹
onit arcturus. A. Arcturus vt Plin. scribit li. ii. c. xlix exor
xi. diebus ante equinoctiū autūni. Est aut equinoctiū ver
nū. viii. cal. Aprilis: vt docet Columella li. xii. c. ii. Autū
nale equinoctiū. viii. cal. Octobris. i. die septēbris. xxxiiii.
oriet ergo Arcturus die septēbris. xiii. arcturus autē stella
est: que vrsē cauda interpretat. est em in cauda maioris vr
se locata: quā Bootes in zona habere dicit: danius ceteris
lucētē: auctore Ignio. C. Arcturus Qui et Bootes dicitur
custos plaustrū eo quod plaustrū seq⁹ ut. i. septentriones
& quasi succinctus sit septentrionibus. Arcas fuit Calistos
& Iouis filius a quo Archadia noiata. Hic a Licaone Pe
lasgi filio epulandus Ioui positus est: cū an deus esset ten
tare vellet. at Iupiter Licaonis domū (vbi Trapedos dein
de vrbs) fulmine incendit. et huius mēbra restituit: et capra
rio cuidā nutriendū dedit. Verū cū factus adolescens in
scius matri vim inferre pararet Incoleq⁹ legi vrsūq⁹ inter

ficere pararent. Iupiter ambos eodē gestu quo erant astris
intulit. illa vrsē natura: ille imperū faciens: quem Home
rus Bootem appellat. signū hoc constat ex. xiiii. stellis. nā
habet in dextra quattuor que nō occidunt: in capite clarā
vnā. In singulis humeris singulas: in singulis manib⁹ cla
ras singulas. In mamilla dextra obscurā vnā. In dextro cu
bito clarā vnā. inter genua vtraq⁹: clarā et magnā vnā
que est arcturus. In singulis pedibus singulas. i. Illic
S. i. pingui. A. Pingui. A. inpingui solo. m. Hic. S. in ste
rili. AN. in solo nō pingui. n. Sterile arenā. A. infocun
dam et aridā arenā. o. Alternis. A. vicissim. p. Ton
fas. S. Agros m. i. os. q. Nouales. S. Dici m⁹ aut has
nouales et hec noualia. pro
prie nouales sunt nunc pri
mū arua. p. i. ssa. A. De no
ualibus videto in Tityro.

Fortes inuertant tauri: glebasq⁹ iacentes
puluerulenta coquat maturis solibus estas.
At si non fuerit tellus fecunda: sub ipsum
Arcturum: tenui sat erit suspendere sulco.
Illic officiant letis ne frigibus herbe.
Hic sterilem exigū ne deferat humor arenā.
Alternis idem tonfas cessare nouales:
Et segnem paciere situ durefcere campum:
Aut ibi flaua seres/mutato sidere/ farra
Vnde prius letum siliqua quassante legumē

r. Segnem. A. infocundū.
C. Segnē nihil p. i. centem
quia nō ferēs. Trāslatio ab
homine nihil operante. Ser
gnis dicit sine igne qm quo
rū sanguis frigidior est: illi
et corpore & animo hebe
scunt. s. Situ d. S. vt re
deat in vires priores. C. cetero
aut in dialogis & ceteri phi
losophi tractant nō quid de
beat fieri: sed quid potissi
mū. sic Virgil⁹ cum ponat
multa remedia agrorū: pr
omnibus ponit intermissio
nē. Vnde hoc frequēter repe
tit. A. Situ durefcere: vt vi
res accipiat. Situs aut pprie
dicitur Lanugo quedā hu
more pueniens. fit aut in lo
cis sole carētib⁹. Situ ergo
id est ffordib⁹ et sualore quo
dam: quā intra opaca do

mus que diu non repurgatur esse solet. Vnde M. Fabius
inquit Excitanda mens et attollenda semp est: que in hu
iusmodi secretis aut languescit: & quendā velut in opaco
situm ducit: aut zc. Poni etiam p. loci qualitate vt de situ
vrbis zc. C. Situ videbis in sexto.

t. Aut ibi flaua. S. Si angustia agrorū nō patitur inter
missionem: ibi frumenta sere. vnde legumina subtilisti
aut si tibi est opus frumento: sterora agrū & sparge cine
rem & incende stipulas. A. Aut ibi flaua zc. Plin. li. xviii.
c. xxx. inquit. Si fuerit illa terra quā appellauimus tenerā
poterit sublato hordeo feri eo condito raphanus: is subla
tis ordē vel triticū. Alius ordo vt vbi adoreū fuerit: ces
set quatuor mensibus hibernis: et vernā sabā recipiat: fru
mētum quidam feri vecant nisi in ea terra q⁹ pximo anno
quieuerit. Flauus color ex viridi ruffo: et albo concretus.
Gel. li. ii. c. xxvi. v. Sidere. S. anno.

x. Farra. A. Far adoreū veteres appellauere est: q⁹ ex om
ni genere durissimum: & cōtra hyemes firmissimū. opa
tutur frigidissimos locos: et minus subactos primus anti
quis lationibus. Plin. li. xviii. c. viii.

y. Letum. SER. fertile.

z. Siliqua. A. Leguminū folliculus dicitur. proprie ta
men cuiusdam arboris fructus longus latusq⁹ etiam de
qua arbore Plinius libro. xiiii. meminit. C. Siliqua proprie
est que Arabice Carnub dicitur. vnde quidam latinorum
carnubiam dixerūt: Græce xilocerata id est lingnea cor
nua. huius semen dicitur Rirath.

a. Quassante. AN. concudente legumen ipsum matu
rum & siccum.

b. Legumen. SER. Ita dicitur q⁹ manu legatur: nec se
ctionem requirat. Frumenta vero sunt omnia que ex se
emittunt aristas: nam farra pro frumento dixit. i. speciem
ponens pro genere.

Georgicorum

c Tenuis. S. Nam vicia vix ad triplicē peruenit fructū. cum alia legumina prouentū fertilem habeant.
d Vitiē. A. Vicia per c scribitur: dicitur em a vinciendo: q̄ itē capriolos habet vt vitiis: quib⁹ sursum versū serpit: & scapum lupini alit⁹ ve calamū ad quē hereat solet vincere. Varro auctor li. i. cxxxi. Plinius li. xxiii ca. xxii. inquit. Et vicia pinguescūt arua nec ipsa agricolis operosa. vno sulco fata non sarritur: non stercoreatur: nec aliud quā occas. Vitiū pręcipit succū languescūt si in arbutis serantur. Sationis eius tria tempora de quibus latius ibidem. Columella li. ii. ca. nonode vicia inquit: Idēq; genus precipit non amat rores cū seritur.

Itaq; post secundā diei horam vel tertiam spargendū est quū iam omnis humor sole vērō ve deterfus est: ne q̄ amplius proici debet q̄ quod eodē die possit operari: nam si nox incescit quantolocūq; humore priusq; obruatur corripitur: ppter id igitur tenuis foetus vicię poeta dixisse videtur. C. Vitię Hac fruge pinguescūt arua nec ipsa operosa est agricolis: vno sulco fata nō sarritur. non stercoreatur. Sicciatatem ex omnibus quę seruntur maxime amat. nō aspernatur ymbrosa. vitiū tñ pręcipit succū. languescūt si in arbutis seruntur.

e Tristisq; S. Amari. Nā incoccus amarus est. A. Tristis id est amari tristitiā ferentis. Ait em Pl. ab omnibus animalibus amaritudine sua tutum vnum hoc seritur nō aratro. vbi fuerit maxime fabulosa & sicca atq; etiā arena. tellurē ab eo amat: vt quū frutunt solo coniectū: inter folia vepresq; ad terram tamen radice perueniat. pinguescere hac fara arua vineasq; diximus itaq; adeo non eget fimo vt optime vicem representet. Primumq; oim tollitur: vtrumq; septembri fere mense. si depastum sit in fronde: inarari protinus solum est opus. Pl. li. xviii. vbi lupinus & lupinū legi. C. Lupini. Hoc legumen & minimū vt ait Columella operari asumit: & vilissime emitur: & maxime ex iis quę seruntur iuuat agrum. Repositum in granario patitur quū. Boves in hyeme coctū maceratūq; probe alit. Famem si sterilitas incescit ab hominibus pro pellit. In tabulatum quo fumus prouenit optime refertur nam si humor inuasit vermes gignit: qui vbi ocilla lupinorum ediderunt: reliqua pars nasci non potest. Iugerum decem modios occupat. **f** Fragilis. A. Teneros & fractu faciles. **g** Syluamq; sonantē. A. Maturi siquidē lupini & sicci: adhuc in siliquis in recenti: ventorū motu insonant. C. Sylua Nam altius extolluntur & densi propter ramos surgunt. **h** Lini. S. Bene excepit linum: auenas & papauer: Nam quū legumina recte appellari possunt: nam leguntur non secantur vt frumenta. Pl. li. xviii. ca. xxviii. inquit. Exceptis leguminibus quę velluntur e terra

nō subsecantur. Vnde et legumina appellata quia ita leguntur. Monet autem poeta post hec non esse frumenta serenda. nam solum tenue reddunt. Vrit lini campum seges. Cato. xxxvii. lib. de re rustica ait: Ordeū & fenū grecum. grūū hec omnia segetem exigunt: et omnia quę velluntur ex eis mala sunt. lupini. faba. vicia et cetera sterces vnde facias habent. Pl. aut li. xix. ca. i. inquit de lino. Vrit agrū deterioremq; facit: sequenti quoq; capite dixit Vere satit: estate vellitur: et hanc quoq; terre iniuriam facit q̄ vellitur scilicet. Et Columella li. ii. ca. xiiii inquit. Tremelius obesse maxime ait solo virus ciceris & lini: alterum quia sit falsę alterū q̄ sit feruidę nature.

C. Lini. de quo Columella. lini semē nisi magnus est in ea regione quā colis prouentus & precium priorat serē dum non est: Agris em pręcipue noxium est.

t Vrit aueng. A. Avena vt Theophrastus li. viii. scribit terram vehemēter extenuat & multiplici tum radice: cū calamo conditur. Est itaq; extenuationis causa: radice multiplicitas & calamorū quibus quidē solū pingue attrahit. **k** Lethę somno. S. Quia plena sunt obliuionis Nam Ceres leue ad momentum dicitur papaueris cibo orbitatis oblita & reuera papauer gignit soporem. A. Lethę apud nos obliuio dicitur. Inde lethę

obliuiosus. Somnus autem rerū omniū affert obliuionem sopitis. Et Plinius scribit q̄ papaueris satui albi calix ipse teritur & bibitur somni causa: et enigro papauere sopor gignitur scapo indiso Legito Pliniū li. xix. & xx. 1. Alternis. V. Redit ad preceptū intermissionis qd dicit esse precipitū. A. Altern⁹ labor facilis est quū vicissim seruntur dū modo stercorentur. **m** Pingui. S. Vel humido vel fertili. A. Qui per se pinguis est et pingues efficit agros Cato ca. lxi. inquit. Quid est agrū colere: bene arare: quid secundū arare. tertio stercoreare. Fimi autem plures differentię: de quibus plene legito Pliniū libro decimo septimo ca. vi. Item li. xviii ca. xxxvi.

n Effortos. S. Continua fertilitate lassatos: vt mulier dicitur efforta frequenti partu lassata. A. Effortos agros: exhaustos euacuatos assiduo fortu. C. Efforta dicitur quasi extra fortum id est partū: quod quū ad mulierem quę amplius non emittat fortum: tamen belle et ad terram et ad arbores quę sterilesunt referre possumus.

o Cinerem immundum. SER. Ad differentiam illius quo viūtur puellę. AN. Non purgatum quali mulieres viuntur. Plinius libro. xvi. ca. vi. inquit. Transpadanis cineris vsus adeo placet: vt anteponat fimo munitorum.

p Requiescunt. SER. Non etiam roborantur vt in intermissione arationis. AN. Non tamen pinguescunt sicut intermissione.

Aut tenuis foetus vicię: tristisq; lupini.

Sustuleris fragiles calamos syluāq; sonantē.

Vrit enim lini campum seges: vrit auenę.

Vrunt letheo perfusa papauera somno.

Sed tamen alterius facilis labor: arida tantū

Ne saturare fimo pingui pudeat. fata ne ve

Effortos cinerē immundum iactare p agros.

Sic quoq; mutatis requiescūt foetibus arua.

q. Necnulla. A. Maxia
& propia. Seru⁹ habet.
nec min⁹ lipo⁹te est. i. mul
to magis. r. Interea.
A. Ega mutatis focibus
aliquādo intermittere ara
tione q. maxime prodest
aruis. Hinc Pl. li. xviii. c.
xxiii. inquit: Virgilius
alemis cessare arua sua
dēt: hoc si patiātur rur
is spācia: velissimū pecul
dubio est: quod si neget
conditio: far serendū. Vñ
Lupinū: aut vitia: aut sa
ba sublata sunt: & que
terrā faciant letiorem.

s. Inaratē gratia terrē. S.
Repetit quod dixit. C. In
aratē terrē. Nam si nō pa
ri illo anno: pariet sequē
ti multo plura. t. Incē
dere agros. S. res in agris
scilicet. i. stipulas vñ quis
quillas. i. purgamēta ter
rarū: Nam vbi stipulę de
sunt: alemontia incēdit ali
undē: important. A. Plinius li. xviii. c. xxxiii. inquit. Sūt
qui accendunt in aruo & stipulas. magno Virgiliū preco
nio. summa aut ratio vt herbarū semē exurant. C. Incēde
re. Nā incensa materia decoquit etiā tellus. v. Atq; leuē
f. c. v. f. S. echasis: Poetica. x. Stipulam. A. Stipula pro
prie est culmi vagina. y. Crepitantib⁹. C. crepitū emit
tentibus. z. Inde. S. ex igne. C. ex ipso igne qui admi
xtus humori facile multa gignit. a. Occultas. S. Arca
na ratione celatas. Ex opinioe Heradyti qui ponit oia ex
igne creati. b. Pabula terrē. A. Pabulū a pascō venit:
estq; pcedum abus herbaceus: foenicus: paleaceus: & si

Inecnulla interea est inaratē gratia terrē.
Sepe etiam steriles incendere profuit agros:
Atq; leuē stipulam crepitātibus vrere flāmis:
Siue inde occultas vires & pabula terrē
pinguia concipiunt: siue illis omne p ignem
Excoquitur vitū: atq; exudat inutilis humor:
Seu plures calor ille vias / & ceca relaxat
Spiramēta: nouas veniat qua succ⁹ in herbas:
Seu durat magis: & venas astringit hiantes:
Nec tenues pluuię rapidi ve potentia solis

miliū. c. Exudat. S.
Noue locutus: nā nō ipse
sed terra exudat. ergo exu
dat pro exudat. A. Exu
dat exit emittitur.

d. Inutilis. C. Nā succus
naturalis: terrē vtilis est:
vt in corpore aialis alius
humor naturalis est quo
alitur corpus: & gignit.
diciturq; succus. alius ho
xius est: & appellat pus.
e. Seu plures calor. AN.
ignis (vt Aristoteles inq;
auctore Gellio li. xviii. c.
iiii.) cōcretū resoluūt et ge
lu constrictū: vt niuē soli

f. Ceca spiramenta. S.
Breues cauernas que sui
renuitate nō possunt vi
deri: A. Ceca spiramenta.
clausa spiracula. C. Ceca
nō visa. Nam aperitū
pori in terra: qui prę te
nuitate non videntur: sed
facile cognoscunt adesse
qui emittūt spiritum: &

fiunt illi peruii. vnde & spiramenta & spiracula dicuntur
rimulę tenuiores. g. Hiantes. A. Hiare est aliquid sua
spōre vel externa aliqua vi aperire vel diffindere: vt tellus
ēstu: & ligna ariditate: vel nimio calore hiant. Hiācere est
tantum oris & quidē humani: accipiturq; pro eo quod
est loqui: aut os aperire ad loquendum.

h. Tenues. SER. Epithetū aque. vel lentę vel penetrabi
les. AN. subtiles & penetrabiles. facile enim aqua sua re
nuitate penetrat.

i. Rapidi solis. A. qui rapit ac attrahit ad se cuncta: tor
rens & sorbens calore suo quo liquor succatur.

G

k Acrior. AN. Vehementior: fortior. **l** Boree. AN: Flat boreas inter septemtrionem: & exortum solsticialē vt scribit Plinius libro. ii. De eius autē legito Ouidium lib: vi. ibi: scilicet Apta mihi vis est zc. **m** Penetrabilis e. A. quod facile penetrat. dicitur etiam quod penetras: Penetrare autem est penitus intrare. vt scribit Festus.

n Adurat. S. Et ad solem et ad frigus pertinet Nam hec duo eundē habent effectum. Nam & frigus est caloris initium: & summus calor frigoris est principium. A. Adurat. Ad calorem & frigus optime refertur. Ad pluuias autem referri nō potest. Sed consueuerunt poetę quedam diuersa ita adiungere vni verbo: vt tamen necesse sit alterū subintelligere. vt illud. Diſce puer virtutem ex me: & tolerare labores: fortū nam ex aliis. vbi subintelligendum est opta. Sic in hoc loco: tenuis pluuię penetrando noxiū humorem relinquit.

o Adeo. A. pfecto: certe.

p Rastris. S. Et hos raſtros et hec rastra legim⁹: Dicta autem q̄ terra: raſtant. AN. Sunt raſtri (vt Varro ait) quibus dentibus penitus eradunt terrā atq; eruiūt. Raſtelli vero quibus in pratis foeniſſara abradūt: quo abraſſu raſtelli dicuntur.

q Glebas inertes. CRI. Sine arte: id est rudes nō exultas. Nam si maior res reſtant glebe: terra pene inculta: inarataq; relinquitur. Has glebas ita integras iter duos ſulcos relicta ſcena appellauē sunt. **r** Inertes. AN.

id est inutiles deſides. **s** Crates. AN. Dicuntur crates a crateo: quod est teneo: quia ſeuuicē teneant. De cratib⁹ autem Plinius libro. cxviii. c. xxxi. ſic ait. Latitudo vomeris ceſpites verſat: ſemen p̄tinus inſitunt. crateſq; dentatatas ſuper trahunt: nec ſerenda ſunt hoc modo ſata.

t Flaua. SER. propter ariſtarum maturitatem. AN: Flaua cēres. flaua dicitur a colore quem habent matura frumēta. **v** Ceres. S. Nomen quod in poliſyllabis in nominatiuo ſingulari producit eſ: cū in obliquis corripit. at. C. Ceres quaſi gerēs latine dicitur a gerendo: quia omnia gerat & producat terra. A grecis autē dicitur quaſi id est terra mater. Euſebius autem de præparatione euāgelica ait: Priſcos telluris vim veſtam eſſe. Et terre lapidoſę ac montanę vim eſſe rheam. Feracis autem ac plangēcerem: hui⁹ imago ſpiciis coronatur: & paupera (quę ſterilitatis ſymbolū ſunt) circo eam ponunt. Eius filiam Proſerpinā: quam a Plutone raptam: viſ eſt feminis in terrā proiecti: quā ſol cum hyemali tempore ima tenet: & propterea Pluto voca ſub terris fouet. Vñ illam ſub terra latentem querit Ceres. donec fruges enaſcentes ſupra terram extent. Hinc eſt locus fabulę. Q̄ illa viſ: id eſt Proſerpina ſex meſes apud inferos. ſic et totidem apud ſuperos: quia hyeme ſub terra eſt. eſtate ſupra terram. Verum has fabulas: etiam aliis modis interpretantur. de quibus fortaſſe alibi. Dicitur autem filia celi & veſtigē: quia fertilitas frugum a ſole & a terra eſt.

x Nequicq̄. SER. Non ſine cauſa. Duę enim negationes affirmant. Male ergo quidam legunt in Therenſio. Pater adeſt: caue ne te triſtem ſentiat. Si enim hoc eſt dictū. Vide ne te triſtem eſſe ſentiat: quod nō poteſt ꝑcedere. Sed intellige: caue te triſtem eſſe ſentiat. nam & ne & caue prohibentis eſt. **y** Olympo. A. coelo.

z Quę ſuſcitat. S. id eſt terram quam arauerat.

a Equora terga. AN. Sulcorum culmina. **b** Rurſus in obliquū. S. Rurſus: ſcilicet: tempore autūnali quotiſam cum ſeminibus aratur. nam nemo bis vno tempore arat. AN. Plinius libro. xviii. cap. ſo. xxxii. inquit. Omne aruum rectis ſulcis mox & in obliquis ſubigi debet. C. Arant agricolę quater campum. proſcindūt enī. iterant: tertiantq; & quarto lirant. Lirare enim dicunt cū iactotiſam ſemine terras in liras: id eſt in ſulcos dirigunt. Nam ſulcis muniūt porcos: et poſtremo ſulcos aquarios quos nominant elices: x tranſuerſo ducunt: per quos aque ex agro in foſſas extra agrum quas appellāt colloquias deſeruiuntur. **c** Atq; imperat. S. vt tantum ſerāt: quantum ipſe velit. iccirco ſupra dicit. Illa ſeges deum u. r. a. a. A. Tunc Aruis imperatur cum bene coluntur.

d Humida ſolſticia. S. Solſticia duo ſunt. Alterum eſtium: qđ eſt. viii. kalendas Iulii: cum ſol remeare ad inferiores circulos incipit. Alterum hyemale octauo kalē Ianuarii. vnde contrarium videtur: cū dicit: hyemes ſerenas: quoniam ſolſticiū etiam hyemale eſt. Sed ſciendum annū olim in duas partes diuiſum. modo vero in quattuor partes. A. Humida ſolſticia atq; hyemes optate ſerenas. Senſus eſt qđ agricolę optent contraria: id eſt hyemem ſerenam & eſtatem humidā. Poſuit enī ſolſticia eſtium pro ipſa eſtate. Debent itaq; agricolę optare: orareq; O d i date nobis ſerenam hyemē: eſtatem vero humidā. ac ſi dicerent: Pluuia quę in hyeme ventura eſſet: reſeruetur in eſtatem. Plinius autem libro. xvii. cap: ſecūdo ait hyemem aſquiloniā eſſe omnibus ſaus viſiſſimam: ſed arboribus inutiliſſimū eſt. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optandas: non pro arboribus vota fecit: quoniam cibus earū imber. nec per ſolſticia imbres viſiſſimas cōducūt. Solſticia præterea duo ſunt: brumale et eſtium. de quibus legito in Aegloga ſeptima. CRI. Humida ſolſticia. Multum laborat in hoc loco Seruius: vt oſtendat per ſolſticia intelligi eſtatem. Sed breuiter dicendum videtur. qđ quīs ſit duplex ſolſticiū: aliud hyemale: aliud eſtium: tamē cum ſimpliciter proſerimus: ſolſticiū intelligimus eſtium. Nam hyemale: brumam a breuitate dierum nuncupare conſueuerunt.

e Hyberno puluere. AN. Hyberna ſerenitate: qua quidem puluis habetur. Macrobius libro. v. ſatu. ait. Et veliqueat Virgilū noſtrum vndiq; veterum ſibi ornamēta traxiſſe. Vnde hoc dixerit: Hyberno leſiſſima puluere ſarra. In libro enim vetuſſimorū carminū: qui ante omnia quę a latinis ſcripta ſunt compoſitus ferebat: inuenitur hoc ruſticū vetus canticum: hyberno puluere: verno luſto: grandia ſarra. Camille meres.

f Leſiſſima: ſcilicet: ſunt: id eſt fertiliſſima. **g** Leſus ager. SER. hyberno ſereno. AN. Leſus ager id eſt ſerax eſt hyberno puluere. **h** Nullo ſerenti Myſia. S. Myſia prouincia eſt. Mœſia vero ciuitas Phrygię: hand procul a Troia: de qua hic dicitur propter gargara montes Phrygię. Sententia eſt qđ Mœſia: quīs diligentiſſima ſit circa cultū: tamē plus ei prodeſt cultus qđ hyberna ſerenitas. Senſus eſt hortū verſuum talis. vt enā Ma

erobius libro.v. Sat. scribit. Cum ea sit anni temperies: vt hyems serena sit: Solstitium vero imbricum fructus optime prouenit. Hec aut adeo agris necessaria sunt: vt sine iis: nec illi natura fecundissimi Mysie agri responsuri sint opusūi fertilitatē: quę de eis habet. Additq; Mysie nominatim gargara: quę ea vrbs posita in imis radicibus Idę montis: defluentib; inde humoribus irrigetur: possit q; videri solstitiales imbres non magnopere desiderare. hec Macrobius. Ego tamē aliter accipio: vt sit sensus & Mysie agri nullo cultu se iactent quātū hyerno puluere: nec de solsticio imbrici intelligat. Nam (vt supra ostendimus) ibi humida solsticia: atq; hyemes optate serenas est sensus talis: optate: vt pluuia quę in hyeme ventura esset: reueret in estate: nō q; optent reuera illud: vt estate pluat. est autem loquendi modus: vt cum dicitur alicui: Obsequere i hoc mihi: in aliis pō esto me aduersus. Poeta etia; repetit illud tantum de serena hyeme. hyemna letissima puluere farra: nec amplius de imbrico solsticio dicit. C. Hec (vt refert Macrobius) sunt in Moesia Helisponi ti puincia. sed significatio nominis et loci duplex ē. Nam & cacumē montis Idę: & oppidum sub ipso monte Gargara appellatur. atq; vtrūq; hoc apparet apud Homē. Ergo Virg. nō de summo mōte. Nam constat omnem illam moesyam feracē ēē ab humore solis. Erat enī gargara tanta in fertilitate: vt pro immanē multa tudine gargara ponatur: vt apparet apud Alcēti: & Anistopha. composuit nomen ex area & multitudine. Ergo gargara oppidum positum in imis Idę montib;. Vnde defluentibus humoribus irrigetur: ex quo solstitiales imbres non magnopere desiderat. Aschilus autem non solum Gargara: sed omnē Moesiam ferilem esse scribit. Hec Macrobius. Vt autem apud Strabonem apparet q; Phrygia duplex est: ita etiam & Mysia. Ex quibus omnibus apparet Mysia et non Moesia esse legendum. Et sententia Poetę q; hec regio non tantum cultura quantum suo honore fertilis est.

i Mirant gargara. SER. Dat sensum rei insensate. AN. Gargara. Macrobius dicto libro ait. q; gargara hec sunt in Mysia: quę ē Helisponi ti puincia. sed significatio nominis & loci duplex est. Nam & cacumē montis Idę: et oppidum sub eodem monte: hoc nomine vocantur. & ciues gargares. Cum igitur constat: inquit idem: Gargara nunc pro montis cacumie: nūc p oppido sub eodē monte posito: accipienda. Virgilius non de summo sed de oppido loquitur. Et Homerus humidū designat subiacentem monti agrum. Vnde hec Gargara tanti frugum copia erant: vt qui magnū cuiusq; rei numerū vellet exprimere. pro multitudine in mēsa gargara narraret. hec ille. Sed vbi ait q; Homerus humidum designat subiacentem monti agrum ostēdit: q; hyemis serena ibi necessaria: nec ad solsticium imbricum referēda agri illius fertilitas. sed vt dixit ad hybernū puluerem ad serenam hyemem:

k Cominus: S. Statira. A. E vicino illico. Nā cominus

proprie significat quasi cum manibus. Eminus vero longe quasi e manibus. l Cumulosq; AN. glebas. m Ruit. S. id est eruit: & est agentis. Aliiter autem dicimus. Ruit alto a culmine Troia. A. Ruit dissipat. n Male pinguis. S. nō pinguis. i. sterilis. o Deinde satis fluuiū. S. Post generales agriculturas transit ad species & ad culturas venientes ex tempore. Nam & irrigare & siccarenō prouenit nisi ex magna siccitate aut nimio humore. A. Segetes irrigadę sunt: vbi nimia siccitas euenit. Nam rigua (vt Pl. scribit li. xvii. ca. xxv.) est ius vaporibus vtilia hyemi inimica. autumnō varia circa causis ortum: rigua maxime pfunt. C. Fluuiū in his scilicet regionibus quę non ita abundant humore: vt Mysia.

p Riuousq; sequentes. S. Iuges. Aut epitheton est riuiorū. A. q; pro id est per Epe; xegelim. sequētes. i. defluentes vel decurrentes. q Exustus. A. calore nimio. r Morientibus. S. Secūdu pythagoricos qui volūt: quicq; crescit habere animā. Vnde est. interfice mēses. A. Morientibus herbis. licet arbores & herbe tam rōne q; sensu careat. tñ (vt etiam Macro. li. primo de som. ait:) quia crescendi tantū modo vsus in his viger. hac sola parte viuere dicunt. Moritur itaq; vbi crescendi vis deest. s Aestuat. A. i. feruet. t Ecce. S. i. exprouiso. v Supcilio. S. altitudie summitate terrarū. AN. fastigio summitate. x Cluosi tramitis. A. inclināt: cluq; vię. Tra mes dicitur trasueria via: vel āgusta a trāsmēdo. y Elicit. A. educit: euocat. z Raucū p leuia murmur. S. vt nō solum vtilitatem: verum etiam voluptatem afferat. a Leuia. S. lubrica. dem

ta: nitida. A. attrita. b Ciet. A. emittit: commouet. c Scatebrisq; S. Ebullitionib; quas fecit aqua; incidēs in rimas. Vnde & vasa estuantia calore scaturire dicuntur. A. Scatebris ebullitionibus. quę sunt cum aqua in aliis quas rimas defluit. d Temperat. C. vt ariditatē sumō moueat: neq; tñimū humorem inducat. e Quid. A. videlicet de illo dicendū. f Aristis. S. Periphrasos Pro spicis posuit. Dicim; autem hic spicus & hoc spicu. Cic in aratro. Spicum illustre ferens insigni corpore virgo sed in m. genere habet vtrūq; numerū. n. n. singularem tantum. g Luxuriem. S. Recte dicit vt ostendit rem superfluam et nocituram nisi ampute. A. Luxuriem segetum: id est vbertatem superfluitatem ue: & intempestiuam abundantia: vt ait Nonius. Plinius autem libro xviii. de viciis frugum ait. Inter vicia. segetum & luxuria est: quum onerata fertilitate pcumbunt. Et Paulo infer; sequenti caplo ait. Luxuria segetū castigatur deme pecoris in herba dumtaxat: & depaste quidem v; sepius nullam iniuriā in spica sentiunt. h Cum primit. SER. Cum herbe adhuc tenere anteq; cogantur in culmos. Et est. Vir. hoc Hemeftichium vnum de in vitis. i Sulcos equant. C. Nam maiusculis factis frugibus discernunt sulci a porcis. k Bibula deducit. S. i. detrahit: hoc est siccit: vt riuos deducere. n. r. v. i. id est siccare.

Georgicorū

ANT. Bibula deducit. id est diminuit. remouet. siccit. pa-
ludis humorē collectū. Deducit autem humor: harena bi-
bula supra iniecta. aut gracili bibulaq; super humidā: ac
p̄p̄inguē. Sed dementiē operari est. quid enī potest com-
parare qui talem colit. Bibula quē. humorē bibit: incertis
mensibus: id est veris tempore ac autumnū. Hyemis enī
certum est frigus: estatis certus est calor. Veris vero et au-
tumni tēp̄ibus: nunc frigus nūc calor est. Hinc Naso lib.
ii. de arte dixit de autumnō. Quum modo frigori^b p̄re-
mimur: mō solui^mur estu. Aere nō certo corpora lāguor
habet. Fiunt etiam pluuię maximę ac flumina. Vñ Plin⁹
libro. ii. c. lii. ait. Vere autē et autumnō crebriora fulmi-
na. & Virgilius libro quarto Georgicorum. Vere madent

terre. **1** Incertis. **SER.**
Inoportunis. sunt autē hi
veris & autumnū. Nam
& in hyeme frigus: & in
estate calor certi sunt.
m Obducto. **S.** supposito:
superfluo. **AN.** p̄ducto.
contrario: circumfuso.
n Tepido. **S.** noxio: in-
utū. **A.** Pl. li. xviii. c. xvii.
de viciis frugum ait. Na-
suntur et vermiculi in ra-
dice: cum sementē imbrī-
bus secutus inclusit repē-
tin⁹ calor hūorū: gignū-
tur & in grano: cum spi-
rē in pluuiis calor inferue-
scit. **o** Lacunę. **S.** sunt
fossę in quibus aqua col-
lecta manet. **A.** Lacuna:
(vt **Fest⁹** ait) est aque col-
lectio: & a lacu deriuat.
p Nec tamen. **SER.** Est
ordo: nec tamen nihil of-
ficiunt. Sententia est q̄
etiā post tot labores nō
cumenta inueniunt nisi
p̄uideris. **A.** Nec tamē.
Ostendit autor vltra p̄e-
dicta: curandū etiam ne
aues et alia obsint aruis.
q Improbis. **S.** Infamia
bilis. nulli p̄bandus. **A.**
Improbis. nocēs: scūs.

r Strymonicę grues. **ANT.** Strymon amnis (vt So-
linus docet) inter Macedoniam et Thraciam terminū fa-
cit. qui ab hēmi iugis irrigat. Id quoq; asserit Plinius. li.
iiii. Ibi autem grues maxime p̄estū morant̄ Virgilius
& probus inquit. **CRI.** Strymonicę. Thracenses a Strymo-
ne amne. hic ab Emo mōte fluens Macedonia a Thra-
cia diuidit in. vii. autem lacus diffundit anteq̄ ripis coar-
tatur. vt fluuius fiat. **s** Grues. **C.** (vt refert **Aristo-
teles** de animalibus) ex campis Scythicis ad paludes egypti
pro superiore deuolant vnde nilus p̄fluit: quo in loco pu-
gnare cū pygmęis dicūtur: nec id fabula. sed certe genus
tum hominū: tum quorum pusillum est: degūtq; in ca-
uernis: vnde nomen trogloditę a subeundis cauernis ha-
bent. Idem alibi scribit grues sui cōmodi causa lōginqua
petunt. volant alte. vt procul prospiciant. insurgente tem-
pestate: aut nubibus terram petunt: Ducem habent: & ii
qui clament positi in extremo agmīe: vt vox p̄cipi possit.
Cum dormiūt ceterę: sub ala caput condūt alternis pedi-
bus insiftētes: dux detecto capite prospicit: & quod vide-
rit voce significat. **t** Amaris fibris. **SER.** Fibris autē
abusiue dixit: q̄ radices intyborum hac atq; illac decur-
runt. vt fibrę per iecur. id est venę quędam & ncrui. **AN.**
Amaris fibris. Sunt enī intybi radices amarę gustu: aq̄s
habent plurimas et profundas. Fibris: id est radicibus, an-

tiqui: vt enim Varro ait: fibrum dicebunt extremum.
v Intyba. **S.** Male quidam accipiūt autē esse intybam
amari iecoris. Sunt enim cicorea: quorum radices multę
segetes ambiūt & necant. **AN.** Intyba huius nominis va-
riationem: late in spica docuimus. Intybam autē & ci-
coreum. pro eodem Plinius videtur accipere libro. xx.
C. Intyba gręcum est: latine dicit̄ endiuiā. Arabice hun-
debe. Plinius autē ait: Intybam erraticam: apud nos qui-
dam ambulabā appellanti: in egypto cicoreum.

Viam. **S.** Viā rationē & artem colendi. **x** Aut vñ
bra no. **A.** Plinius lib. xvii. c. x. de vñbris arborum noci-
uis & iucundis ait: iuglandiū grauis: & maxime etiam
capiti humano: omnibus iuxta satis: necat gramina. at p̄i-

nus: ficatorum leuis q̄uis
sparsa. ideoq; inter vine-
as feri nō vetātur. Vñ
rum leuis: etiam nutrien-
tibus opacat. iucunda
et platani. iuglandium si
quidem p̄iorūq; & p̄i-
cearum & abietis vene-
num est. **y** Pater ipe.
C. Recte ad summū ip̄m
deum referri potest: q̄ nō
inuidia (quę abest a diui-
na mēte) sed amore vt hu-
manum genus excultius
redderet. & a segnicie ad
actionē traheret: nō no-
bis victum facit vt reli-
quis animatib⁹ p̄buit.

z Primusq; p̄ artē. **S.**
Excusat q̄ videtur posse
damnari in Iouem q̄ vo-
luerit illis necessitatibus
excitare ingenia hominū
quę abundantia & ono-
torpescunt. **ANT.** Mouit
agros. de aureo sculo qd
sub saturno fuit. **Quid⁹**
li. primo Meth. ait. Mox
etiā fruges tell⁹ iaraia se-
rebat: Nec renouat⁹ ager
gravidis canebar aris.
De argenteo vero sculo
quod sub Ioue fuit inq̄:
Iuppiter antiqui cōtrauit

tempora veris. Semina tum primū longis cerealia sulcis
obruta sunt: pressiq; iugo gemuere iuueni.

a Acuens. **A.** arcessens. excitans. **b** Torpere. **A.** Pi-
gra esse & segnia. Cuid. enim ait de primo sculo. Molli-
secure peragebant otia gentes. **c** Veterno. **S.** Pignicia.
Nam veterno est morbus intercus: id est hydropisis: quę
homines reddit pigros. **A.** Veterno. i. somno. Nam (vt **Fest⁹**
sit inquit) Veternosus dicitur qui graui premis somno.
Probus enī inquit: q̄ veterno graui somnū volunt in-
telligi spectatē ad interitum: quę medici lethargū vocāt.
Plin⁹ item ait li. viii. de vñsis. Tam graui somno premū-
tur: vt vñtribus quidem excitari nequeant. Tunc mīrū
veterno pinguescunt. **C.** Veterno graue significat somnū:
vt refert probus: quem medici lethargum nomināt. Pon-
tur autē pro desidia & squalido situ. Hinc **Therent⁹**. Vñ
temosum eunuchū. i. desidem. Alii veterno volūt esse hy-
dropisim. **d** Coloni. **A.** agrorum cultores.
e Nec signare quidē. **A.** Iure cōmuni priuati ac separati
agri nihil erat. Iure vero gentium agris termini positi: qd
qdē notat in lege ex hoc iure gentiū. digestis de iusticia &
iure. & in paragrapho ius aut gentium. Instituta de iure
naturali: gentium & ciuili. Scribitur enim ibi. ex hoc iure
gentiū introducta sunt bella: discretq; gentes: regna
condita: dominiā distincta: agris termini positi cā.

pręsertim incertis si mensibus amnis abūdās

Exit: & obducto late tenet omnia limo.

Vnde caue tepido sudant humore lacunę.

Nec tñ (hec cū sint hoīm q; boum q; labores

Verfando terrā experti:) nihil improb⁹ anser:

Strymonicę grues: & amaris intyba fibris

Officiunt: aut vmbra nocet: p̄ ipse colendi

Haud facit esse viam voluit: primusq; p̄ artē

Mouit agros: curis acuens mortalia corda:

Nec torpere graui passus sua regna veterno.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni:

Nec signare quidē aut partiri limite campū

Fas erat: in mediū querebant: ipsaq; tellus

f In medium. Sicut est in comune: g Querebant vi-
rum. ANT. de quo supra ibi Chaoniam pinguit.
h Omnia liberius. S. supra enim dixit: atque imperat ar.
A. Ouidius l. primo meth. ait. Ipa quoque immunis rastris
q intracta: nec ullis saucia vomeribus per se dabat om-
nia tellus etc. i Malum virus. S. Naz & bonum virus
quemadmodum bonum venenum. Dicitur autem avi: neque
nunc reperit nisi in nominatio: accusatio: & vocatio.
Apud priscos etiam in genitio. Lucretius. Tetri primor-
dia viri. C. Virus. Non solum venentur significat: sed vehe-
menter: grauemque odorem & abominabile. Quapropter
Plinius in quibusdam herbis huiusmodi odorem virus
dixit. Horatius etiam: sic
horridus ille defluxit nu-
merus Saturnius. et gra-
ue virus mundicie pepu-
lere. k Atris. AN. nis-
gris. l Predari. C.
Nam & vi inuadit. & in
sidiis excipit.
m Pontumque moueri.
A. Ouidius ait de prima
etate. Nondum cesa suis pe-
reginum ut viseret orbem
Montibus in liquidas pi-
nus descendit vndas.
Pontus autem dicitur a
pontizoid est mergo.
n Mellis. A. Naso li-
bro primo meth. de etate
aurea inquit. Flauaque de
viridi stillabant ilice mei-
la. C. De his dicemus qu-
to. o Ignemque remo-
uit. S. occuluit & non pe-
nitius sustulit. A. Ignemque
remouit. Itaque iuppiter
cum a Prometheo deceptus
esset in portione hostiarum
mortalibus eripuit ignem:
ne carnis usus vitis homi-
nibus videretur: cum co-

qui non posset. de quo latissime Igynius. Pyriodes autem
clicis filius ignem e silice inuenit: ac eundem obseruare in fe-
rule Prometheus autor. Plinius libro. vii.
p Currentia vina. AN. Ouidius etiam ait. Flumina iam
lactis: iam flumina nectaris ibant. C. Fabulosum est: tam-
quam aqua tradit esse lyncetis: quae vocatur acydula: quae vini
modo remulentos facit. Itaque in Paphlagonia: et in agro ca-
leno & in Andro insula in templo liberi patris fons est:
qui (ut ait Mutianus ter consul) singulis annis kalendas Iau-
nuarii vini profluit: ait Plinius. q Vfus. A. opus: vtili-
tas. C. Ut varias vsus. Non odio aut liuore: qui (ut ait Pla-
to) a diuino choro abest: sed ut omnes in difficultatibus ita
exercent: ut meliores actioresque redderet:
r Meditando. A. i. excogitando. s Extonderet. A.
Extorqueret: vel inueniret: autore Nonio.
t Paulatim. C. Nam nulla ars et inuenta simul & perfecta est:
sed per varia additamenta: a tenui principio ad summum
vsque producta est. v Sulcis querebat. A. arando.
x Herbam. A. Segetem. C. Herbam. Nam primo nascitur herba
a qua mox culmus erigitur: qui fert spicas. y Excude-
ret ignem. S. studiosè reperiret. AN. Excuderet cudendo eli-
ceret. Est enim cudere a cedendo dictum: ut Festus ait. CRI.
Ignem. Non nulli ex aegypti sacerdotibus: aiunt Vulcanum
primo in aegypto regnasse: qui cum ignis inuentor fuisset
propter huiusmodi beneficii principatum assumpsit. Nam
cum in montibus habitaret: vidit arborem fulmine ta-
cum cremari: & syluam inde accendi, accessit & vtilita-
tem ignis (nam hyemale tempus erat) sensit: & igni defi-
cienti igna addens: ignem nutrire didicit. Hec Diodorus.

Omnia liberius nullo poscente ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris:
Predarique lupos iussit: pontumque moueri:
Mella que decussit folijs: ignemque remouit:
Et passim riuus currentia vina repressit.
Ut varias vsus meditando extonderet artes
Paulatim: & sulcis frumenti querebat herbam.
Ut silicis venis abstrusum excuderet ignem.
Tunc alnos fluuij primum senserit cauatas:
Nauita tum stellis numeros & nomina fecit.
Pleiadas hyadas claramque lycaonis arcton.

z Alnos cauatas. ANT. Periphrasis est nauium: Al-
nus enim pinus & picea: ad aquarum ductus in stobos ca-
uantur: obruta terra plurimis durat annis. Plinius li. xvi.
a Primum. CRI. Cum antea non nauigasset. Nauteum pri-
mam in greciam inuenit Danaus ex aegypto. Ante rati-
bus nauigabatur inuentis in mari rubro a rege Erythra.
Sunt qui dicunt Mysios & Troianos priores excogitas-
se in Hellesponto cum transiret aduersus Thracas. Lon-
ga nauis Iasonem primum enauigasse Philostephanus refert:
At hegesias Parthalum. Ctesias Samiram. Saphanum Se-
miramin. Archimachus egonem. Biremem Erithreos fe-
cisse refert. Damastenes triremem. Amodem corinthi-

inuenit teste Thucidide:
b Stellis numeros. SER.
Currenti modos: id est
ortus et occasus: quod si
est quasi rem philosopho-
rum pretermisit. Naz tan-
tum de nominibus dicit.
ANT. Plinius libro. ii. c.
xlii. scribit. Signa quae sunt
rerum aut animantium
effigies: quas diuisere ce-
lum perit in iis quidem
mille sexcentas annotaue-
re stellas insignes: videli-
cet effectum visu v. Igynius
autem scribit: quod Mercuri-
us primus menses instituit
& praeguidit siderum cursus.
Euhemerus vero primus
ait Venerem astra consti-
tuisse: & mercurio demo-
strasse. Sed Manilius lib.
primo ait. Tu princeps
auctor sacri cylenie tan-
ti: per te iam celum in ter-
ris iam sidera nota. Iose-
phus scribit: quod Adama-
as columnas reliquit: Vnde
eniam: altera lateritiam.
in quibus siderum motus

descriperat. Lactantius libro secundo. cap. xlii. docet eg-
ypcios omnium primos cursus siderum & defectus notasse.
Diodorus libro. iiii. Atlantem de sphaera primum inter homi-
nes disputasse. Plinius etiam libro. vii. Atlantem lybie filium
astrologiam inuenisse scribit: ut alii dicunt Asirum: sphaeram
in ea milesius Anaximander inuenit: siderum observatio-
nem in nauigando phoenices.

c Pleiades Hyades. S. Tantum de nominibus dicit:
Nam Hypparchus scribens de signis: commemorauit quot
in quoque signo clarescant: quot secundae lucis: quot obscurae stel-
lae fiant. Pleiades signum est ante genua tauri: quod ortu suo pri-
mum nauigationis tempus ostendat. dictum ab eo quod est
πλεειν id est nauigare. latine vergilij dicuntur a verni
temporis significatione. A. Plinius libro. ii. cap. lxi. scri-
bit esse in cauda tauri stellas septem quas appellauere ver-
gilias inquit. In fronte fuculas. Idem vero Gellius quoque
libro duodecimo: capitulo nono. asserit dicens. Sicuti ce-
terae partes & reliqua imago tauri conformata: & quasi
depicta est locis regionibusque earum stellarum: quas greci
Pleiadas. nos Vergilias vocamus. Igynius etiam docet in
ter tauri frontem: & arcus caudae stellas esse: quas Ver-
gilias nostri: greci ante Pleiadas appellauerunt. Dictas
autem quod ex Pleione filiae oceani & Atlante sint nate: hec nu-
mero septem dicuntur. sed nemo amplius quam sex videre po-
test: testanturque choream ducere stellas: eas stellas Vergi-
lias nostri dixere: quod post ver exoriuntur. Ex praedictis ergo
patet Pleiades non esse signum ante genua tauri: ut ille
dixit. de iis autem latius habet libro quarto Fastorum.

d Hyadasque. SER. Hyadas sunt in fronte tauri: quod ortus
G iii

Georgicorum

tu suo conctat plurius. latine fucul: ab eorum humore. AN. Scribit Igynius taurum habere in cornib⁹ singulas stellas vtrifq^{ue} oculis singlas: in fronte media vnam. ex quibus locis cornua nascuntur que septem stelle nuncupantur. Gellius autem libro. xii. ca. ix. docet q^{uod} Hyades a nobis primo Syades. deinde fucul appellat. Hyadesq^{ue} ab hyo id est pluo. Nam & cum oriuntur & cum occidunt largos imbres cient. Sed de eisdem lacus Gel. e. Claram lycaonis arcton. SER. Ellicem dicit vrsam maiorem cynosura. Lycaon rex Archadie habuit filiam Calysto quam vi ciasset Iupiter: Iuno in vrsam conuertit. postea Iupiter miseratus in signum celeste couertit. AN. de arcto maiori loquitur. hanc autem Iginio teste Hesiodus ait Calysto nomine Lycaonis esse filiam: que a Iunone in vrsę speciem conuerſa fuit: cum autem Archada puerū ex Ioue genuisset: ipsam cum filio Iuppiter iter sidera collocauit: eaq^{ue} Arcton: filium Arctophilaca nominauit. minorē vero Arcton Igynius idem Cynosura esse vnam de Iouis nutritibus scribit. Sic etia^m Ellicem: hinc pro beneficio in mundo collocatas: & vtrasq^{ue} arctos dictas: q^{ui}s nostri septemtriones dixerunt. Omnes autem qui Peloponesum incolunt: maiori vtuntur arcto: Phoenices vero minori q^{ui} studiosius perſpicendo diligētius nauigare extimarētur. Hinc apud Ouidi faſtorū libr. iiii. legiſt. Eſſe duas arctos: quarum cynosura notatur sydonius Ellicē graia carina notat: Claram arcton. Claram ait: quoniā maior arctos stellas habet viginti vniū. minor vero stellas habet tantummodo septem. f. Fallere viſco. SER. Non ad feras: ſed ad aucupium referas. ANTO: Fallere: videlicet aues. Nam fere viſco non capiuntur. g. Et magnis canibus. SER. Iterū ad venationem. Male autem de aucupio reſpicientes totū referunt ad venationē: cum dicunt fallere viſco: pro viſce ratione: conſtat enim luparios canibus tinctis veneno: ne care lupos, quod non procedit. Nā aliud eſt. hoc viſcum viſci: & aliud hoc viſcum. ris. Ergo ſi de carne loqueretur viſcere erat dicendum. h. Funda. SER. Genus retis q^{uod} Boxos dicitur. AN. Funda ſaculo rete. CRI. Funda gen^{us} retis: a fundendo dicta: quia a ſupiori loco a piſcatoribus funditur: ita vt in circūitu ſe extendens. quicquid piſcium intra ſe deprehendit capiat. Dicitur & funda instrumentum quo funditur. id eſt extorquetur lapides: que in barlearibus inſulis reperta eſt: i. Humida linea. S. Verriculum intelligit. A. retia ipſa. C. Deſcribit aliud genus retis: quod per aquas trahitur. Lina autem pro retibus poſuit: ſc^{ilicet} materiā: pro eo quod ex materia fit. Hoc verriculum dicitur ab eo quod eſt verro id eſt traho: vt quippe ferant ſecum rapidi. verrantq^{ue} per auras. k. Rigor. SER. duricies. inde rigidus. A. Tum ferri rigor: ſcilicet inuentus eſt. Plinius libro. vii. ait. q^{uod} ferrum Heſiodus in creta eos inueniſſe ſcribit: qui vocati dactili Idgi. fabricā ferreā inuenere Cyclope. S. Rigor durities. Feſtus inquit rigidum præter modū ſignificare frigidum et durū. CRI. Rigor durities. Nam ceteris metallis rigidius eſt ferrum. De quo alibi. Sed ferrū Heſiodus in Creta eos qui vocati ſunt dactili Idgi inueniſſe reſert. fabricam ferream inuenere cyclopes: vt placet Plinio. Duo igitur dicit inuentū: fuiſſe ferrum: et deinde ex eo ferro inuen-

Tum laqueis captare feras: & fallere viſco
Inuentū: & magnos canibus circūdare ſaltus.
Atq^{ue} alius latū funda trāſuerberat am nem
Alta petēs: pelagocq^{ue} alius trahit humida linea.
Tum ferri rigor: atq^{ue} argente lamina ferre.
Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum.
Tum varię venere artes: labor omnia vincit
Improbis. & duris vrgens in rebus egeſtas.
Prima Ceres ferro mortales vertere terram

tam fuiſſe ſerram. Serram autem aſciam perpendicularum terebrum: & glutinum: & Bit hocollam Dedalum inueniſſe auctor eſt Plinius. Diod. vero ſcribit huiusmodi inuentum Talo eius ex ſore nepoti attribuit. Nam cum ſerpentis maxillam inueniſſet: illaq^{ue} paruū lignum ſecuiſſet: eius dentium imitatione: Serram machinatus eſt ſecundū Glaucus: Chius primus ferro glutinum excoſtauit. i. Argute. AN. Sonore. m. Lamina. AN. ea dicitur lata portio ferrei gr̄is: plumbi: ſtanni: auri: argentei. Bracthea vero poti^{us} auri argenti ve ac orichalci. Eſt em̄ tenuis & ſua ſponte plicabilis. Lamina autem craſſior. n. Ferri. SER. Perdix ſororis. Dedali filius Circinum et ſerram inueniſſe dicitur. AN. Plini^{us} libro ſeptimo ſcribit Dedalum fabricam materiā inueniſſe: & in ea ſerram

aſciam: perpendicularum: glutinum. Normam autem & libellum & tornū & caluum: Theodor^{us}. Samium. Ouidius tamen libr. viii. Meth. oſtendit perdicem Dedali ex ſore nepotem Cyrcinū & ſerrā inueniſſe. Traxerat enī in exemplum ſpinas in medio piſce notatas. de quoeſtiam ibi: vt cui cauſa necis ſerra repta fuit. Diod. vero libro quinto ſcribit q^{uod} talus adoleſcens filius ſororis Dedali: qui ab eo erudiebatur ingenii acum mine inuenit rotam: qua ſinguli vtuntur. Deinde reperta ſerpentis maxilla paruulum cū ſenſiſſet lignum: imitās poſtea dentium ſerpentis ſpiſſitudinem: ſerram ferream fabricauit. reperit etiam &

tornum. Inuidia motus Dedalus hunc puerum dolo interfecit. o. Labor omnia vincit. AN. Hinc etiam Manilius libr. primo ait. Omnia conando docilis ſolercia vincit. Quantū autem labor in agricultura valeat. legito exemplum Caii fureſ. Cerei apud Plinium libro. xvi. ca. vi. C. Labor induſtria: & exercitatio & experientia diuigentiffima: que non ſit ſine ſummo labore. vnde dixit improbus: id eſt inexplēbilis: vt ſup^{er} improb^{us} Ser. An. vt ſententia. nunq^{uam} tantum laboris adhiberi ab hominib^{us} circa rerum inuentiones: quin aliquid reſter.

p. Improbis. SER. Vel magnus: vel nulli probabilis: AN. Improbis. ſeuus: ingens: vltra modum: q. Duris vrgens in rebus egeſtas. SER. Perſius. Magiſter artis ingeniq^{ue} largitor venter negatas artifex ſequi voces. A. Ouidius item libro ſecundo de arte ait. Ingeniū mala ſepe mouent. c. Manilius item libro primo inquit: Et labor ingeniūta miſeris dedit: & ſua queq^{ue} aduſgila re ſibi iuſſit fortuna p̄mendo. Diodorus quoq^{ue} libro primo ait. Neceſſitatem ipſam rerum magiſtrā ſingulorum periciam ingeniis ſubminiſtraſſe.

r. Egeſtas. AN. indigentia. s. Prima ceres ferro. S. Omne genus agriculture hominibus indicauit. Nam q^{ui} uis vſ^{us} Oſyrum vel Triptolemū aratrum inueniſſe dicat: illa tamen omnē agriculturam docuit. Nam ferro dicendo. omnia agriculture ferramenta expreſſit. AN. Ouidius quoq^{ue} libro quinto Meth. ait. Prima ceres vno glebā dimouit aratro. Prima dedit fruges alimonia mita terris. Prima dedit leges: cereris ſunt omnia munus. Diodorus autem libro. vi. in principio ſcribit q^{uod} ſiculi tradūt Siciliā cereri & proſerpine ſacram eſſe. has ſimul deas primū in Sicilia viſas. inq^{ue} ea primū frumentū terre bonitate ortū. In agro autē leontino: multiſq^{ue} præterea Sicilię locis: etiā

tempore ipsi? Diodori (vt inquit) oriebat agreste triticū. Quam autem raptam filiam Proserpinam querebat: homines qui eam grate susceperant: frumētū vsum edocuit. Hec eadem leges dedit: quibus iuste pieq; homines viuere assuecerent: ex quo & legiseram dixerunt. plura Diodo. & nos latius ibi. Liber & alma ceres. CRI. Prima Ceres. De hac dea in superioribus dictum est. Sunt qui dicant Cere re antiquissimam fuisse Sicilię reginam: & quoniā frumētū in ea insula primo propter soli fertilitatē natū est: poruit rationem frumenti ferendi aliis ostendere. Nam & Diodorus siculus suo tempe frumentū agreste & in agro

leontino & in mētis aliis locis nasci scripsit. Idēq; plura alia de Cere scripsit. Illud vero in primis q; etiam plurimas optimasq; leges ad humanā vitam optime instituendam tulit. Vnde Temophora nominata est: qbus rebus nihil maius esse potest: cum & viuere & bene viuere sit in illis.

c Sacre. SER. Etiam sacre. Si sacre qnto magis et alie. Est ergo emphasis id est demonstratio: de q Fabius libro. viii.

v Victum. A. cibum a viuendo dicitur.

x Dodona. S. Est vrbs Epyri iuxta quam nemus est Ioui sacrum: abundas glandibus. Vnde per excellentiam illi? meminit. A. Dodona: ab excellentia nemoris Dodonam posuit. Dodona i Epyro Ioui sacra erat. Nā illic templum & oraculū ei fuerat constitutum quod latius aperuim? egloga. ix.

Vtq; Plinius lib. ii. c. vi. docet. in Dodona: Iouis fons erat gelidus: qui immerfas faces exstinguebat. si tñ extinctę ad morę fuissent accendebantur. y Mox. AN. Deinde.

z Frumentis labor. A. Labor erat hominibus arandi. ferendi: & similis. Deinde additus est etiam frumētis labor videlicet in syluis. carduor. zc. g. Labor. calamitas.

a Additus. SER. Vel datus: si nihil male ante habuerit. Vel additus. quia ante erat. sed non huiusmodi.

b Effet. SER. consumeret: vt. Est mollis flāma medullas. AN. Effet. carperet: absumeret. c Rubigo. SER. Genus est vicii quo culmi pereūt. sed improprie dicit. Nā proprie rubigo ē (vt ait Varro) viciū obsecę libidinis: quod vlcus vocatur. A. Rubigo id viciū est: rodens ferum vel segetes. quasi rodigo: vnde olim robigo dicebat. Plinius autem libro. xviii. de vitiis frugū ait: Scelestę frugum vinearumq; malum: nullo minus noxium est rubigo. Frequentissima hęc in roscido tractu cōuallibusq; ac perfusum non habentibus. ediuerso carent ea ventosa et excelsa. Festus autem ait: q rubigalia dies festus: vii. kal. maias. quoniā putabant rubiginem auertere colebāt: & Plinius lib. xviii. inquit qd rubigalia festa numa instituit: q agebantur septimo kalē Maias: quoniā tunc segetes rubigo occupat. d Segnis. S. Infocundus. A. Segnis sterilis & segniciē prebens segeti. e Carduus. A. vidē in Bucolicis. CRI. Carduus herba spinosa: quę dipsacos gręce dicitur. id est sitiens: q; semper aquam habeat in foliis: Arabice vocatur conca. Carduus syluester (vt refert Plinius) dicitur scolimon: & folius et caule spinosa: Ianugine fert. Florem purpureū mittit inter medios aculeos.

f Subit. A. Succedit. A. g Aspera sylua. SER. Notandū etiā de herbis syluā dictā. Lappeq; A. Plinius xviii. libro de vitiis frugum ait. Loliū & tribulū & carduū lappamq; non minus q; rubum inter frugum morbos. qui inter ipsius terrę pestes numerant. D: tribulis autem latius Plinius libro. xxi. & xxii. C Et maior inuenitur et minor lappa. Maior vocatur bardana. Plinius mirabile inquit in lappa q; adhaerescit: q; in ipsa flos nascitur: nō euident sed intus occultus: & intra se seminat vltut anī malia quę in se partunt. h Nitentia. A. culta splendentia & arata arua. i Infelix loliū. SER. ifecūdū. cōtra. felicēq; trahit litiū. Loliū.

A. De hoc late diximus. egloga quinta.

Steriles auene. S. Ad distractionē earū q; fertur. k Auene. AN. De auenīs etiā lati? egloga quinta. CRI. Auene. Hec herba gręce dicitur egilops. serpit inter segetes cū foliis tritico similibus: simplicibus quidem: sed hirsutis: cū tenui calamo habent in summitate semen tribus tegumentis opertū. ex quib; aristę similes capillis extant. Arabice dicitur deuser. Et addit steriles. Nam est etiam frugifera auena. cur? granis iumenta pascuntur.

l Quod nisi. AN. Praedictorū epilogum facit. Dixerat enī: Multū adeo rastris zc. Est autem sensus: q; quīs ab agricola oīa fierent. nisi sequentia q; agerentur: frustra p̄dicta omnia forent.

m Terrebis aues. AN. propter illud nihil improbus anser. zc.

n Premes. coartabis & inminues A. Exhibes: excindes Premes vmbras: propter illud: aut umbra nocet.

o Votisq; Nā: quę nō sunt in nostra potestate: illa deos rogare debemus. At in hoc loco monet esse religiosos.

p Duris. C. quorum corpora laboribus durata sunt.

q Arma. SER. Instrumenta: vt alibi Cerealiq; arma AN. de quibus late Cato in lib. de re rustica. c. x. & Varro libro. i. c. xxii.

r Vomis. AN. Vomerū plura sunt genera. Culter vocatur p̄densam terram secans prius q; profcindatur: futurisq; sulcis vestigia p̄scribens incisuris: quas resupinus in arando mordeat vomer. Alterum genus est vulgare rostratum vti vectis. Tertium in solo facili: nec toto porrectum dentali. sed exigua cuspide in rostro. latius Plinius libro. xviii. zc. scribit. CRI. Vomis: quod terram vomat.

s Graue robur. propter sulcos altius imprimēdos. AN. id est graue lignū. Est itaq; robot per or: non p̄ur legēdū: quotiens pro ligno ponitur. Robor enim quāuis arboris species sit: tamē pro omni ligno poni solet. vti & gramen pro omni herba: quīs propria species sit.

t Tarda. A. pro tarde. Eleusine. S. Eleusin ciuitas est Actice prouintię: non longe ab Achenis: in qua cum regnaret Celes: & Cererem filiam querentem liberalissime hospitio suscepisset. illa pro munere ostendit ei omne genus agriculturę. Filium autem eius Tripholemū recens natum: per noctem igne fouit: per diem diuino lacte nutrit. & cum alatis serpentibus superpositum per totū orbem misit ad vsum frumētorum hominibus indicandū. Ergo hoc dicit: Plaustra volubilia matris Eleusine: id est

Georgicorum

qualia ostendit Ceres apud Eulufin. aut certe quibus mater deum colitur. Nam ipsa etiam est Ceres. ANT. Eulufina matris. Erat Eleufin oppidum Attice regionis (vt Plinius scribit libro quarto) Ibi autem Eulufina Ceres templum extabat: vt Strabo docet libro. ix. C. Eleufina ma. Ceres quae apud Eleufina urbem attice regionis colitur. Vide Seruium. Sed & Diodorus ait Cererem quiritantem filiam: ab Atheniensibus benigne hospitio fuisse susceptam: propterea quod illam serere frumtu illos docuisset: eleufinaque ascendere illos: vbi primum hoc munus tradiderit. x Plaustra. AN. Sunt vehicula: quibus opera deuehuntur: vt frumenta: legumina: lapides: afferes: tignum. Ceres autem Eleufina plaustra: Poeta dixit: quoniam (auctore Iustino libro secundo) sub Erichtheo Athenarum rege frumtu satio apud Eleufina Triptolemo repta est: vbi & Cereris templum erat vt dixi.

Dicendum & quae sint duris agrestibus arma:
Quis sine nec potuere feri: nec surgere messes,
Vomis & inflexi primum graue robur aratri:
Tarda quoque eleufinae matris volentia plaustra,
Tribula quoque trahe quoque et iniquo pondere rastro

a Tribula. S. Genus vehiculi: quo teruntur in area fruges maturae. A. Tribula. Varro libro primo: capitulo quinquagesimo secundo inquit. Tritura fit apud alios iumentis iunctis: & tribulo sed fit e tabula lapidibus: aut ferro exasperata: quo imposito auriga: aut pondere grandi trahit iumenta iunctis. Aut discutit e spica grana. Aut ex assibus dentatis cum orbiculis. in eo quis sedet: vt agiter quoque trahant iumenta. Plinius quoque lib. xviii. capitulo xliii. scribit. Messis ipsa alibi tribul in area: alibi quoque rum gressibus extertur: alibi partibus flagellatur. b Trahe quoque. S. Epeneston fecit causa metri: si

cut nauita. Trahe autem genus vehiculi: dictum a trahendo. nam non habet rotas. AN. Addet. pro eo autem quod est pluraliter trahe: trahe quoque dixit. e littera m addens. c Iniquo pondere rastro. S. pro iniqui ponderis: id est magni scilicet: vt sine labore rultici glebas possint infringere.

d Virgea præterea celei. S. id est vasa de vimine facta: quæ liacres aliquando monstravit: vt quales: corbos &c. Sane hæc corbis dicendū est forminino genere secundū Tulliū qui ait: Messoria se corbe contextit. A. Virgea celei. Varro de his quæ inuenta dicunt ait. Traha ab eo quod trahitur per terram. Serpia quæ virgis serpat: id est colligendo implicat: in qua sterus aliud ve quid vehitur. Itaq; poeta virgea proserpia dixisse videtur.

e Celei. AN. Celeus autem (vt scribit Eusebius) Eleusium regnavit: quo tempore Triptolemus longa naui illuc accellit: distribuitq; frumenta. Quidius libro quarto Fasto. Triptolemi patrem fuisse dicit. f Supellex. S. Sane supellex vsurpatū. Nā artis est supellectilis: genitiuus enī aut par debet esse nominatiuo: aut maior: vt musa musæ: doctor doctoris. Si duabus maiore inuenimus: contra artem id esse manifestum est: vt anceps. præceps & pauca alia. AN. Supellex. Varro libr. primo. cap. xxii. ait. Instrumentum et supellectilem rusticam oēm oportet habere scriptam in vrbe & rure dominū Villicū contra ea ruri omnia certo suo quæq; loco ad villam esse posita.

g Arbutæ crates. AN. Pro vehēdis messib' aut stercore. Plinius libr. xviii capitulo. xxxix. sic ait. Reliqua opa nocturna maxime vigilia consistat. quales crates festinas texere. Faces incidere: rudicas præparare. libro vero. xvi. c. xii. inquit. Cortex e fago. tilia. abiere. picea. in magno vlu agrestium. Vasa corbesq; ac patentiora quædam messibus cōuehendis vindemijsq; faciunt atq; pretexta tuguriorum.

h Et mystica vannus iachi. S. id est cribrum areale. Legimus autem & vallis secundū Varronem: quod id nō hilominus significat. Mystica aut iachi ideo ait: quod iheri patris sacra ad purgationē animæ pertinebant. & sic homines eis mysteriis purgabant: sicut vannis frumenta purgantur. Hinc est quod dicit Osyridis membra a Typhone dilaniata: Isis cribro superposuisse. Nam idem est liber pater: in cuius mysteriis vānus est: quia (vt dixim⁹) animas purgat. Vnde & liber ab eo quod liberet dictus est: & quem Orpheus a gygantibus dicit esse discerptū. C. Vannus enim purgat fruges. Et quoniā sacris Bacchi putabāt animas purgari. iccirco in illis vannum adhibebāt vt huiusmodi purgationē significarent. Est enim mysterium: cū in sacris aliquid fit: non propter illud: sed vt illo aliquid significetur. A. Vannus cribri est: quo frumenta & legumina ventilant. vt scribit Marcellus. Hinc dictū est vannat euannat vannatur: euannat: id est ventilat & ventilatur. Mystica vannus. id est occulta: & sine aperta significatione ipsorum sacrorū: scilicet quæ proprie diuinis viris sacerdotibus tantūmodo cognita sunt: in quib⁹ vāno vtebant mystica & occulta ratione. Nam Bacchi sacra ad purgationē animæ pertinere aiunt: sicq; eius mysteriis purgari homines: sicut vāno frumenta. Mysticos autem græce: latine archanum significat.

i Iachi. AN. bacchi. Sed cur iachus vide in sileno.

k Manet. A. expectat: seu tibi futura ē. l Diuini. A. fertilis. m Gloria. A. Ille siquidē ruris gloriā habet: qui omnia suo tempe in aruo colendo exerceuit. multoq; ante necessaria sibi parauerit. n In burim. SER. curuaturam. Nam buris est curuamētū aratri: dictū quā si boos ovpx q sit in similitudinem caudę bouis. A. Bura: vt Nonius scribit dicit pars posterior aratri decuruata. Hanc Virgilius burim vocauit. Dicitur autē bura quasi bouis

vra. s. cauda: in cui⁹ similitudine formata est.

o Vlmus. A. Plinius libr. xvi. scribit q rigorem fortissime seruat vlmus: ob id cardinibus crafamentisq; portæ vtilissima: quæ minime torquet. Vlmus & fraxinus lente: sed facile panduntur. Flexibiles tamen lenteq; a circumcisi sua siccitate fideiores.

p A stirpe. A. a radice.

q Pedes. A. Pedis mēsurā est digitorū. xvi.

r Temo. A. Varro scribit q dictus est a tenendo. Is enim p̄tinet iugū & plaustrum. s Bing aures. S. duę qbus latior sulcus efficiat. A. sic enim sulci latiores sunt.

t Duplici dorso. S. Aut lato: vt atq; duplex agitatē plūbos spina. Aut re vera duplici cuius vtunq; eminet lat⁹. Et fere hmoi sunt oēs vomeres i italia.

A. Duplici dorso. Dē tale em̄ qdratū fit. ideo duplici dorso ait. v Dentalia. S. Dentale ē lignū ad qd inducitur vomer. A. Dē tale est aratri pars pri-

ma: in qua vomer inducit quasi deus. x Tilia. A. In tilia mas & formina differūt. Nam materies maris dura ruffiorq; ac nodosa & od. rator. nec semen fert. aut florē vt foemina: materā terebinē nō sentit. Pl. li. xvi. C. Tilia arbor est: cui⁹ fructū aial nullū attingit: cū folioq; & corticis dulcē sit succus. y Iugo. S. ad iugū. A. Varro scribit iugū et iumentū a iuctu dicta. z Leuis. S. ideo leuis ne boues laborent. a Stiua. S. Manica aratri q vertit Cicero in scauriana: ab ipsa stiua mecū homines loq;bant. A. docet Varro: q stiua a stampo dicit. Est aut aratri manica. dicta quidā manica q manu bubulci tenetur.

a Currus. S. Currus dixit. ppter morē puintię suę in q aratra hnt rotas qbus iuant. A. Curr⁹ zc. ait. qm̄ (vt Plinius libro. xviii. c. xxxi. scribit) Gallici aratro duas addiderunt rotulas: quod genus vocant planaratum.

b Suspensa focis exploret. S. Probatq; enī soliditatis sunt ligna. si fumo rimas minime effecerint. Totus autem hic locus de aratro Hesiodi est. AN. Exploret. probeat vel siccet: vt Nonius q; ait. C. Nos per fumū exploramus dum siccant: ad futurū an hīcant vlpandant. Hīscere enī est aperire. c Possum multa tibi. AN. Oratorie agit: reficit lectoris auditorisq; animū: ac reparat noua pollicendo: & reddit attentum. G. y

Virgea præterea celei vilisq; supellex:

Arbutæ crates: & mystica vannus iachi.

Omia q̄ multo ante memor prouisa repones

Si te digna manet diuini gloria ruris.

Continuo in syluis magna vi flexa domatur

In burim et curui formā accipit vlmus aratri.

Huic a stirpe pedes temo protētus in octo:

Bing aures: duplici aptant dentalia dorso.

Cæditur & tilia ante iugo leuis: altaq; fagus.

Stiuacq; quæ currus a tergo torqueat imos.

Et suspensa focis exploret robora fumus.

possum multatibi veterū præcepta referre:

Ni refugis: tenuisq; piget cognoscere curas.

d Area. ANT. Area vbi frumenta secta terantur: & arescant area dicitur: vt Varro scribit. Citho autem capto xci. sic ait. Aream sic facito. locum vbi facias confodito. postea amurca conspergito bene. finitoq; cōbibat: postea cōminuto bene glebas: deinde coquato & pāniculis verberato. Postea denuo amurca conspergito. Sinitoq; areat. si ita feceris: neq; formica nocebit: neq; herbe nascuntur. Plura etiam dicit in capto. cxxviii. vbi iubet aream cylindro: aut panniculo coequādam. Varro autem libro primo: capto quinq; fimo primo. Aream esse oportet in agro sublimiori loco: quā perflare possit vetus. porisimū rotundā: & medio paulū extumidam: vt si pluerit. nō consistat aqua. amurca solent perfundere. ea enī herbarum est inimica: & formicarū & talparū venenum. prope aream facienda vmbracula quo se cēdant homines tempore meridiano. C. Area ab ariditate dicitur locus coequatus stratusq; & vehementer cōsolidatus: in q; rustici triturā faciunt. de qua nūc intelligit poeta. In vrbibus autē dicimus areas quas greci plateas nominant. Preterea loca illa coequata quē edificio occupare volumus areas appellauerunt. in hortis etiam spacia qdam sulcis: aut limitib; distincta in quibus olera ferimus: areolas nuncupant:

e Tum. AN. Insuper. postea. Tum: id ē postq; vel vbi area hyscere cepit. f Tum primū ingēti eqn da cylindro. Et vertenda manu: & creta solidanda tenaci. S. Hec per hysteron proteron. Nā primū est: vt terra vertat. deinde solidet glareā. postmodū equet cylindro. i. lapide teretū in modū columnę: qui a volubilitate nomē accepit. g Cylindro. A. Cylindrus dicitur a cylizo: quod est voluo. Est enim lapis teres in modū columnę. C. Cylindro. Lapis terrestris est: quem per aream deuoluunt. vt locus coequet ac consolidet. ab eo quod est k a iyo id est. deuoluo. Cylindrus autem ornatus est mulieris. iuuenā. Donāt arhana Cylindros. h Et. vertēda manu. i. tractanda: et subsicienda. Dixit enī Citho aream sic facito. locū vbi facies confodito. postea cōminuto bñ glebas. Alio etiā loco dixit: confodiatur minute terra ze. i. Creta tenaci. Plinius libro xviii. capto. xlii. scripsit aream ad messem creta preparādā Cathonis sententia: amurca temperata. Maiore ex parte equant tantū: & fimo bubulo dilutiore illinunt. id satis ad pulueris remedium vis detur. CRI. Creta quod nostri fimo bubulo assequunt. k Solidanda. AN. roboranda. integranda. l Ne subeant. A. succedāt. m Puluere. A. quę sit calore & estu. u Fathiscat. A. fathiscere est aperire: vt scribit Nonius. Fatim vero abundāter dicimus. Vnde & affatim. Neu puluere victa fathiscat. S. Hypallage ē pro ne victa fathiscat in puluerem. o Varię illudunt pestes. S. Per ludum nocent. A. Illudunt: decipiunt per ludum quendam. p Exiguus mus. S. Mustela: cuius Cicero meminit in sextiana: & quia hic virg; p mētionē viliū animalium fecit. Ideo pmissit. Nī refugis: tenuesq; piget cognoscere curas: A. Mus gręce mys dicitur. De muribus autem plurima legito in Plinio libro. vii. Item libro. xviii. & libro. x. Et

Area tum primū ingenti est equādo cylindro:
Et vertenda manu: & creta solidāda tenaci:
Ne subeant herbe: neu puluere victa fathiscat.
Tum varię illudunt pestes: sepe exiguus mus
Sub terris posuitq; domos: atq; horrea fecit:
Aut oculos capti fodere cubilia talpę.
Inuentusq; cauis buffo: & q plurima terre
Monstra ferunt: populatq; ingentē farris: aceruū
Curculio: atq; inopi metuēs formica senectę.
Contēplator itē quū senex plurima syluis

in Aristotele de animalibus libro. vi:

q Aut oculos capti. S. Hoc est oculis debiles. A. oculos capti. id est orbatos oculos. r Talpę. S. mutauit genus. Nam hec talpa dicitur: sicut & de damis fecit. Vt cum canibus timidi venient ad pocula damę. ANT. Aristoteles libro primo de animalibus. talpam oculos omnino habere negat. hi autem semper terram effodiunt: & humū egerunt: & radices subter frugibus comedunt. Plinius quoq; libro. xxx. c. iii. scribit: talpas cęcitatis ppetue tenebris dānatas. C. Talpa sub terra degit. Nō dissimilis est a mure: nisi rostrum anserinū haberet. Refert Aristoteles in orcu

menio boetie agro mltas eē talpas. at i lebadio vti cino illi nllas: et si aliūde illuc iporant nolle fodere. Plinius autē (cū multa in uectus sit i magor vanitātē. tamē ex eorū verbis refert.) Nullum religionis capatius eē animal: vti quis cor talpę recens palpitāsq; deuorauerit: diuinationis et rerum efficiendarum euentus promittat. Dent talpę vino exto pro sanari dentium dolores alligato affirmāt. Inec quicq; probabilis inuenit q muris aranei moribus aduersari: quoniam terram orbitis depressas auerantur.

s Buffo. S. Rana terrestris nimie magnitudinis. A. Maxima. C. rubeta.

t Monstra. S. id est alia

purgamenta terrarum:

v Populat. AN. destruit. predatur. x Curculio. SER. Varro ait hoc nomen per antistichon dictum quasi gurgulto: eo q nihil in eo pene aliud q guttur videtur. ANTO. Curculio frumentum vermis vel fabę. Plinius libro. xviii. scribit curculionē nō descendere infra quattuor digitos nec amplius periclitari C. Curculio: hoc insectum ne frumento noceat: sic ait M. Citho. Caueri posse: lutum de amurca facito palearū parum addito. finito marcescent bene: & subigito: eo granarum totū oblituto: crasso luto. postea aspergito amurca bene omne quod lutaueris: vbi aruerit eo frumentū refregatū condito: Curculio nō nocebit: mures nō tangant. y Inopi metuens formica senectę. S. Quę semp alienū querit auxiliū. Nam inopi nō tantū ad formicā pertinet. sed generale epitheton est senectutis.

z Formica. A. Plinius libro. xviii. c. xlii. scribit formicam interlunio: id est lunę coitu quiescere. plenilunio etiam noctibus operari. meminit etiam libro. xix. capto. xlii. Sed libro vndecimo: capto. xxix. dixerat formicis esse publicā rationem: memoriā: curam. & qd semina arrosa condit ne rursus in fruges exeant: & terra maiora ad introitum diuidit. madetacta imbre proferunt ac siccant. operantur et noctu plena luna. silices itinere earum attritos videm. & in opere semitā factam. CRI. De formica dicemus alio loco.

a Contēplator. S. Pronosticatio est anni fertilis vel infœcundi. Contēplator autem modi imperatiui est futurum. p pñenti contēplare & cōtēplator aquas dulces. Therentius loquitur paucula p loquere. A. Contēplator: aspice. conspice. Nam templū & contēplare (vt Varro scribit) a tuor dicitur: id est conspicio. Et apud Eninū in Medea. Contēpla et templū Cereis ad leuam aspice. dicebant autem veteres etiam contēplo:

b Nux plurima syluis: Induet in florem. Nux plurima: SER. longa: significat autem amigdalum: sed hoc grece cum est: το αμυγδαλον και τα αμυγδαλα AN. Plurima: id est longa. Est autem et nux greca que amygdala dicitur. Videtur Macrobius libro satur. iiii: de nucibus. Hec autem teste Plinio libro. xvi. capitulo xxxv. est ex arboribus que prime germinant: et inter nouissimas nudantur. capitulo vero. xxxiii. eiusdem libro scribit: quod ex his que hyeme concipiunt: floret prima enim amigdala mense Ianuario. CRIS. Plurima: id est longa que est amigdala:

c Induet in florem. SER. se effundet in florem: & bene eligit arborem que foliis prima vestitur.

si superant foetus. SER. Superant: abundant.

d Magna que cum magno veniet tritura calore. SER. Aut

estus nimios futuros significat cum abundantia frugum: aut certe per calorem festinationem operis significat. alibi feruet opus. redolentque thymo

agraria mella. A. Cum magno veniet tritura calore: id est tanta frugum copia erit: quod tritura ipsa ad totius estatis calorem: & tepus producet. Columella libro. xli. cap. primo ait. Tercio kalendas Augusti aquila occidit. his diebus locis temperatis & maritimis messis conficitur. Et libro primo capitulo vicesimo primo inquit. Sed quum matura fuerit seges antequam torreatur vaporibus estiuu sideris (qui sunt vastissimi perortum

caniculi celeriter) demetatur. nam dispendiosa est cunctatio. Apparet autem canicula. vii. kalendas Augusti. hinc caligo estuosa. auctor est idem: libro. xii. capitulo secundo. De qua latius alibi.

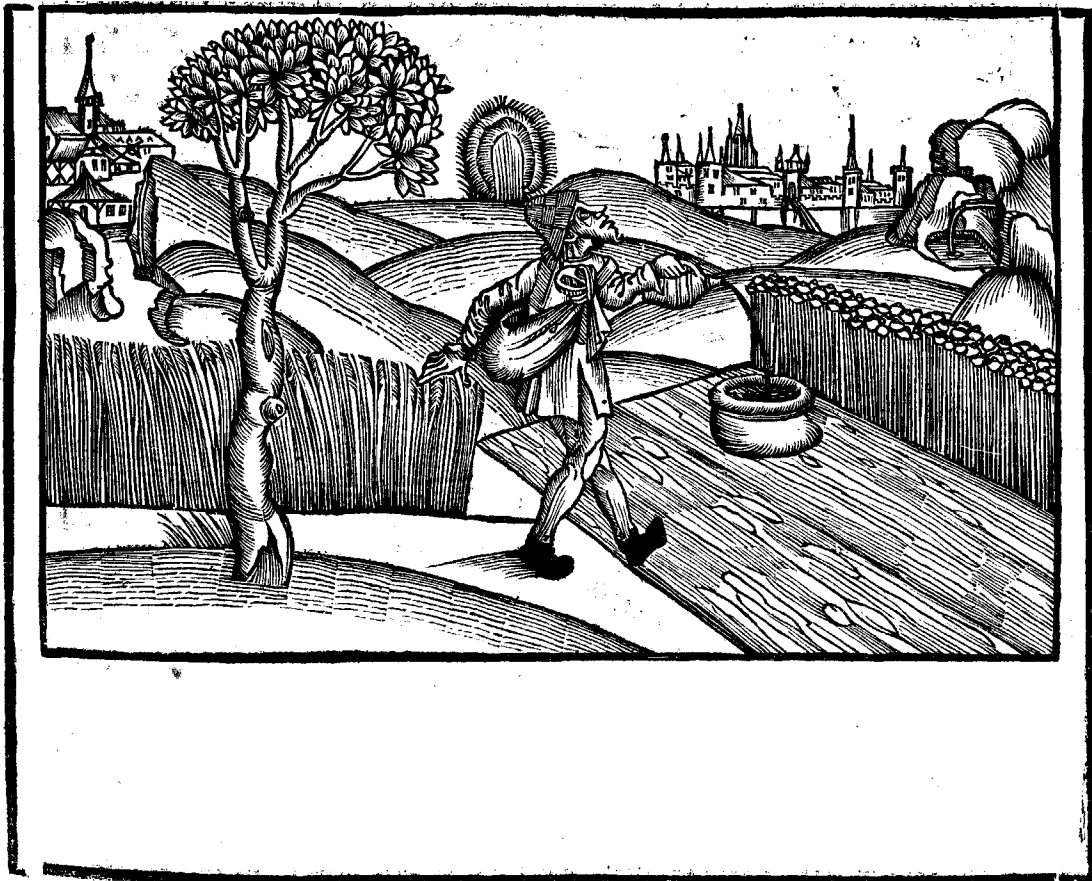
Induet in florem: & ramos curuabit olentes:

Magna que cum magno veniet tritura calore.

Si superant foetus: pariter frumeta sequentur.

At si luxuria foliorum exuberat umbra:

Ne quicquam pinguis palea teret area culmos.

Georgicorum

e Tritura. A. ea est (Varrone teste) quā frumentū terit.
f Superant. SER. abundant. g Fœtus. A. fructus ipsi.
h Luxuria. A. abundantia. i Nec quicquid pigues.
SER. non pingues. id est sine frugibus: ut alibi ne quicquid
feros ex. no. cā. i. non. k Paleæ. S. Notandū paleā di
ctam singulari numero sunt tantū pluralis s̄m artem: ut can
celli: bige: scope: licet abutantur Poete. AN. Paleæ. Hoc
vocabulo non culmi proprie. sed folliculi ipsi granulorū
comprehendunt. Vnde Plinius libro. xviii. ca. xliiii. ingt.
Si palea desit & culmus teritur. Dicta autē a pala secun
dum Varronem libro pri
mo: capitulo quinquagesi
mo. Pala enī ventilat: ut
frumenta purgantur.
l Semina vidi equidem
multos medicare. S. Incipit
dicere de medicandis
feminib⁹ leguminū: quē
admodū & maiora fiāt:
et modico igni soluantur.
Bene autem ait equidē:
ut a prejudicio ichoaret.
Nam hoc dicit: equidem
hoc vidi fieri: sed hic quo
q; legumina degenerant:
nisi singulis quibusq; an
nis hoc fiat. Inde enim ē.
sic omnia fatis i peius rue
re. Medicare autem anti
que dixit. Nam maiores
medico & medicor dice
bant: ut populo & popu
lor: quę verba modo ab
utraq; significatione pas
sive sunt declināda. Sed
ut medicare pro medica
ri diceret: metri necessitas
fecit. Sane medicor accu
satiū regit. ut medicor il
lam rem: medeor vero illi
rei dicimus. medeor illas
rem figuratum est. AN.
Semina vidi equi. Docet
hic poeta: quo pacto fru
ges validiores fiant. Plinius etiam libro. xviii. cap. xxvii.
scribit. Vino semina perfusa minus egrotare existimāt. Vir
gilius nitro & amurca pfundere iubet sabā. sic etiā gran
descere promittit. Quidam vero si triduo ante satum vir
na & aqua maceretur: precipue adulescere putant. Reliq
femina cupressi foliis tusis: si misceant: non esse vermicul
obnoxia: nec si interlunio serantur: quin & armo talpe cō
tacta semina vberiora esse &c.
m Et nitro. ANT. Nitri natura est (ut Plinius libro. xxxi.
capitulo. viii. docet) nō multum a sale distat: in medicina
calefacit: extenuat: mordet: spissat: exulcerat. C. Nitrum:
Ait Dioscorides. Nitrum est eligendum leue. rubet. spon
giosum. Album vero acre est: dicitur Baurach. Plinius ait
Nitrum exiguum sit apud medos canescentibus siccitate
conuallibus quod vocant almiragora. Minus autem in
Thracia apud Philippos terra et appellant agrum. Opti
mum autem copiosumq; Macedonia: quod vocant cale
stricum. lacus est: nitrosus exiliēte e medio dulci fonticu
lo ibi sit nitru circa canis ortū nouenis dieb⁹: tondemq;
cessat: ac rursus innatat: & deinde cessat. Mirum autem
est scatebra fonticuli semper emicante: lacum nec laugeri
neq; effluere. Sed hec pauca de multis satis fuerint.
n Nigra pfundere amurca. SER. olei fordibus. Sed his
quę pcedunt. Nam sordes q̄ oleum p̄quūtur: feces vocan
tur. Et amurca per e scribit: & p g pronunciat. ut C. Gai
us: Cn. Gneus. AN. Amurca ea dicitur & quę pcedit ole

¶ Semina vidi equidē multos medicare serētes:
Et intro prius: & nigra perfundere amurca.
Grandior ut fœtus siliquis fallacibus esset.
Et quis igni exiguo properata maderent
Vidi lecta diu: & multo spectata labore
Degenerare tamen: ni uis humana quotannis
Maxima quęq; manu legeret: sic omnia fatis
In peius ruere: ac rero sublapfa referri.
Non aliter q̄ qui aduerso vix flumine lembū
Remigis subigit: si brachia forte remisit:
Atq; illū in præceps pronō rapit alueus amni.
Præterea tam sunt arcturi sidera nobis:

um et q̄ subsequit. Plinius lib. xv. c. vi. de oleo quādo sit in
quit. et e cortinis in labra fundendū: ut feces & amurca
liquant. Palladius in Nouembri c. xvii. Deinde cū amur
ca subfederit oleum purum. xxx. diebus exactis in vitra
vasa transferri. o Siliquis fallacibus. S. quę plerūq;
fallere solent. Interdū enim leguminū folliculi maiores vi
dentur: cū inanes sint. p Properata maderent. S. Pe
stinanter coquerent et cito. A. Et quis exiguo properata
maderent. Ordo est. Et quis properata maderet exiguo
igni. i. pperet et cito madererēt. tūc enī maderē vident cū
coquendo mollificata fuerint.

q Spectata. S. probata:
ut rebus spectata iuuen
tus. r Degenerare. A.
de suo genere exire. Hinc
degeneres dicuntur igno
biles: & suo generi disti
miles. Degenerare dicunt
qui suorum maioriū vi
tutib⁹ non respondēt: aut
vicio. Macro. li. iii. Dege
neres. i. nati patri vincit
q; parentis. s Ni vis
humana quot annis. S. Aut
possibilitas. Salust. S. no
stra omnis vis in animo
et corpe sita est. Aut certe
mīstudo. tū veni ut vis
q̄ si violentia sit in rebus q̄
cōtra naturā vertūtē me
lius. Sic enī & Do. sensit
dicens: nisi violentia fiat
nature: oia i deterē cadūt.
A. vishūana. violentia seu
magis prudētia. t Ma
nu legeret. S. Hinc quādam
volunt dictū legumē.

v Sic oia fatis i peius ru
ac sublapfa referri. Ser.
xoxvto Nam bis idē dī
xit. A. Fatis in peius ruere:
Colū. li. iiii. c. x. ingt. Cō
peritū habeo naturali q̄
dā malignitate deficiere
interdū: quis diligeret

bata femina. Idq; nob Poeta ostendit dicendo: Vidi lecta
diu: qd nō tū semib⁹ leguminū sed in totā agricolatiōis
rationē dictū ē intelligēdū ē: sic quis maxima q̄q; lecta
fuerint. vidi tū oia fatis in peius ruere &c. Fatis. i. natura
li quadā malignitate &c. ut sup Columella dicit. Seu natu
rali ordine: vel morali lege. Aut enī Man. li. i. Omnia mor
tali mutāt lege creata. De fato aut latius in Pollione di
ctum est. C. Sic oia f. in p. r. Nam q̄ consistat ex quatuor ele
mentis semp in deterius ruūt. x Vix. AN. cum labore
y Lembū. S. Nauicula admodū breuē. A. Lemb⁹ na
uicula brevis piscatoria: ut scribit Noni⁹. z Remigis
A. remorū ordine. a Subigit. S. sursum agit: ut & cor
pora saltu subiiciūt i eqs: aut certe subigit est vtget et im
pellit. ut. Et contro subigit. b Remisit. A. Retraxit. ad
p̄p̄iū locū reduxit. c At illum. Gell. li. ix. c. vlt. in hoc
loco exponit atq; p statim: vbi etiam docet: atq; coniu
ctionē esse conexū. sed plerūq; p aduerbio valere. tū dī
cimus aliter ego feci atq; tu. significat enī aliter q̄ tu. &c.
C. Atq; quis copulatiua sit: tū bene statim in hoc loco si
gnificat: ut sit sensus cedem tpe & brachia remisit & in
p̄ceps fertur. d In p̄ceps. A. in profundum & locū
periculosum. e Prono. A. desluenti.

f Alueus. AN. fluminis fossa dicitur:
g Præterea tam sunt arcturi. SER. Iam dicit astrol
ogiam ita rusticum ut nauigantem scire debere. Arctus
rus autem stella est in signo Boetę post septemtrion

nem cuius ortus & occasus tēpestates grauissimas facit. Vnde sidera: id est tempestates: ut alibi dicitur. Scit triste Minus sidus. ANT. Preterea et. Post multa pcepta addit etiam sidera seruanda agricolis sicut & nautis. Nam: ut scribit Plinius libro ii. de estatibus tēpestatibus) siderum propria est quibusque vis: & ad suam cuique naturam fertis. Alia sunt in liquorē soluti humoris foecunda. alia concreti in pruinas: aut coacti in nives: aut glaciati in grandines: alia roris. Igitur in suo quoque motu naturam suam exercent. Et Columella libro. xii. c. ii. ait. Q. debemus temporibus accommodare opera ruris: ut pmiserit status celi. Arcuri sidera signa. de quibus Pl. libro. ii. c. xxxix. ait. Arcuri vero sidus: non ferme sine pelloso grandine emergit. Et Plautus in rudente introducit arcurum sic loquens: Incepui hybernū moui marinos. Nam arcurus signum sum omnium acerrimū: vehemens sum exorrens: quum occido vehementer. Columella autem libro. xii. c. ii. ait: kalēdas. viii. Marcii. arcurus prima nocte oritur. Frigidus dies aquilo nevel choro: interdū pluuiā. Iterum inquit ibidem. kalēdas nouembri arcurus in vespere occidit ventosus dies. Iterum. xv. kalēdas Octobris arcurus exoritur. Fauonius et Aphricus: interdum curus: quē quidā vulturnium appellant. Item. xi. et. xii. kalēsi lunias arcurus mane occidit: tempestatē significat. De arcuro etiam latius. vide ibi superius: Sub ipsum arcurum et. C. Arcurus. Hic & bootes dicitur: de quo dictum est.

h. Hedorumque dies. S. Aurigę signū est: haud longe a parte septentrionali. cuius pedē cū cornu tauri vna stella coniungit. Hic in manu sinistra fert hedos: in humeris capram quę aluisse dicitur Iouem. Hoc quoque signum tam ortu quā occasu suo efficit tempestates. Bene autē ait dies: quia & magnitudine sui multis diebus oritur: & tempestates aut pcedit signū: aut sequitur: aut cū eo est. Sane sciendū: omnes astrologos pro ratione climatum differētiā in ortu siderū: sed ipsa dissensio vltra septem dies nō pcedit. Septem enī sunt ipsa quę climata: hinc ē quod solem ad vniuersū signū alii. xv. kal. die dicit venire. Alii. xiiii. & infra vsq; ad. viii. nec quisque pcedit vltimus. ANT. Hedorumque dies. Heniochus quē nos latine aurigam dicimus. habet in manu duas stellas quę hedi appellantur: de quibus plurima legitur apud Iginium. Colū. autem lib. xii. c. ii. ait. v. kalē octobris: hedi exoriuntur Fauonius nō nūq; auster cū pluuiā. Item pridie nonas Octobris hedi oriuntur vespere. Plinius quoque libro. ii. scribit hedorum etioris tēpestates inducere. Manetiam li. primo inq. Tum subeunt hedi: claudētes sidere pontū. C. Hedorumque. Erichthonius Vulcani et Minerę filius: quoniā primus curru equos iungere. primus panathæa sacra instituit. primus arcem templumque edificauit. a Ioue inter astra relat. ē hic caprā in humero portat: quę Iouem nutriuit. Item eius hedos in brachio. Hanc capram solis filiam dixit Mufæus: cuius aspectus ira atrox fuit: ut gygantes terreat. Itaque rogauit terrā matrē vt eam abderet: tertia vero in antro clausam Amaltheę tradidit custodiendam. Hec Iouem cura Amaltheę nutriuit. Mox cum aduersus tytanis inermis pugnaturus exiret: eius pellem accepit quā illos terruit. Vnde illa pelle capram tectam vitę restituit: & immortalitate donatam celō imposuit. Habet ergo in capite Erichthonius stellam vnā: in singulis humeris singulas. clauorē tamen in sinistro quę capra appellatur: in singulis genibus singulas: in dextra manu vnā: in sinistra duas: et hi hedi vocantur: sunt omnes octo. Sunt qui dicunt hunc non Erichthoniū: sed Myrtholū esse a mercurio patre astra illarum: huius caput: non multū distat ab elice: genua geminis opponuntur. pedes vero cornibus tauri. Lucidus anguis: S. Tres sunt angues in celo. Vnus qui in septentrione est: alter ophiucus: tertius australis in quo

Hedorumque dies seruandi: & lucidus anguis:

Quā quibus in patriā ventosa p equora vectis

sunt crater & coruus: de quo nunc proprie ait anguis: nā dicitur grece. Et scimus angues aquarum esse: serpentes terrarum. Hec autē signa generaliter posuit. Nō enim hec tria tantum: sed omnia pcepit obseruanda. A. Lucidus anguis. Igius inter sidera tris angues nominat Vnus vasto corpore ostenditur inter duas arcos collocatus: qui dicitur aurea mala Hesperidū custodisse: & draconem appellatur. Alterum anguem manibus tenet: medium corpus eius implicante Ophiucus: id est anguitenens: seu serpentarius dictus. Cui angui est omnino stellarum numerus tricesimus tertius. Ophis autem serpens dicitur. & echo teneo: Tertius hydra dicitur: in qua coruus in sidere: & crater positus existimatur. occubans longitudinem trium signorum: Cancrī: Leonis & Virginis. inter equinoctialem circulum et hyemale collocatur. Habetque in capite tres stellas. in prima capitis curuatura sex. sed earum maximam claram. in secunda curuatura tres: in tertia quatuor: in quarta duas: in quinta vsq; ad caudā octo. omnes obscuras. ita sunt numero. xxvi. Occidit autem aquario & piscibus exortis: oriturque cū Cancro. Leone & virgie. Lucidus anguis. Seruus de hydra hoc loco intelligit.

Ego vero de dracone. De quo etiam Man. lib. primo ait. diuidit (videlicet vsas) et cingit stellis ardentibus anguis: Draco enim (teste Iginio) habet in vtroque tempore stellas singulas. in oculis singulas. in mento vnā: & toto corpore reliquo passim claras decem. ita ut omnino sit stellarum quidecim. Ex illis autem decem: sex crassiores: ut aiunt alii in virgine & libra sunt: suntque ex natura Saturni & martis inducentes tempestatē. Oriuntur autem circa mēdiū Septembris: durantque diebus pluribus. A. Anguis fer autem qui a grecis ophiucus dicitur: auctore etiam Columella. xi. kal. lunias mane occidit: tempestatē significat. CRIS. Anguis. tres sunt in celo serpentes. Primus inter vsas fuit. hūc ait Pherecides a Iunone custodem positū. Nam cum in suis nuptiis omnes dii mūera obtulissent: ipsa aurea mala quę terra obtulerat in hortis suis qui apud Atlantem sunt: inferi iussit. & Hesperides Atlantides stellas custodes apposuit. Sed cū illę mala subriperent: per uigilem draconem arbori applicuit. Hunc Hercules interemit. Iuno inter astra retulit. Habet stellas tres in capite splendidas: in reliquo corpore duodecim. Secundus serpens est quem vtraque manu Ophiucus: qui super scorpionem stat tenet. Hic fuit Esculapius: quē interfecit Iouis fulmine tamen ipse Iuppiter precibus Apollinis patris in astra retulit: cuius imago constat ex. xvii. stellis. Ipse autem serpens quem vtraque manu tenet: habet stellas. xxv. Tertius serpens est hydra. sup cuius caudam coruus sedet: & in medio vnā asserunt esse. Signum est in parte: australica put ad cancrū deflexum habet. corpus medietas conexa est cum leone. caudam extendit ad centaurum.

k. Vectis. SER. His qui vehuntur. cuius significationis participium latinitas habet. l. Pontus. AN. de ponto supra patuit. m. Ostiferi. SER. Sane secundū artem ostrea ostreę dicimus. nullum enim habet latinitas nomen animalis: quod nētri generis sit: sicut grece TOKHTOZ KAI TOKHTIN licet Horatius dixerit Ostrea cyrcis: miseno oriuntur echinini. Iuuenalis. Grandia quę medius ita noctibus ostrea mordet: quos tamen possumus grece locutos accipere. ita enī dicit. TO O TPOY KAI TO OOTPE: i. Ostiferi. ANTO. MANT. Ostrea pisces sunt: quę silicea testa includuntur. De quibus late Pl. lib. ix. Dicitur autē ab ostrecon. quod est testa. C. Ostiferi: Ostrearū viuaria primus inuenit Serapion orator in baiano etate Crassi oratoris. primus optimū saporem lucrinis ostreis adiudicauit. postea Brundisium in ostreis prestatū est: nuper excogitatur. ut illinc captas in lucrino pascerent. ait Pl. Tegunt autē ostreę silicū duritie.

n Fauces. AN. dicuntur aditus angustorum locorum: CRI. Fauces. quia pontus angustus.

o Abidi. SER. Sestos & Abydos ciuitates sunt Helles ponti: quæ angusto et periculoso mari segregantur. Vnde elegit locum periculosiore quem p. omni poneret pelago: A. Abydi. Plinius libro. v. capitulo. xxxii. scribit. Abydum oppidum esse in Hellesponto. vbi angustie septem stadiorum. Solinus etiam capitulo. xiiii. inquit. Omnis Helli: sponus stringitur in stadia septem quibus ab Europa asiaticæ plagâ vindicat. Hic quoque vrbes due: Abydos Asiæ: & Sestos Europe. CRIST. Abydus ac Sestos ex aduerso edificatæ sunt ponto inceriante: distant inter se a portu in portu ad stadia. xxx. Hic autem nominat pontus Abydam. quia vt ait Strabo. Sestos est interius propontidem versus: a dextra aut. q. a ab ea fertur. Quap: oper facilius fluxus. enauiat e festo. Si quis paululum defleat atq: inde soluat: cū fluctus ibi ad transitum adminiculetur ex abydo vero transuntibus in contraria: præternavigandum est circiter. viii. stadia ad turrim festo oppositam. Postea in obliquū eundū est: & nequaquā aduersus fluxū enauiandū Thracas abydū post res troianas: deinde Myleiū habitaute.

p Libra die. S. Non est Apocope pro dici: sed regularis genitiuus. Nam (vt sepe diximus) obliqui casus singulari numero nō debent esse maiores nominatiuo plurali: quod verum esse Salustius probat. qui in profa ait. Dubitauit acie pars: hinc est & illud: curruq: & abscofa duorum suspendit capita. AN. Libra die. Hoc loco ferendi tempus ostendit. Gellius libro. viii. capitulo. xiiii. legit hunc versum Libra die somniq: pares: vbi fecerit horas. pro dici: dicebant enim veteres: hæc facies: huius facies & facii. & Dies: huius dies: dii. M. Tullius pro P. Sestio diu scripsit p. diei. verba enim sunt hæc. Equites vero daturos illius dies poenas. Dii autem pro dici scripsit Virgilius in illo versu. Munera leticiacq: dii: quod impetiores dei legunt. Sed Caius cæsar in libro de Analogia secundo. huius die: & huius specie dicendum putat. Hæc Gellius. Priscus autem. vii. legit hunc versum Libra die: pro dici. CRI. Libra. Sol cum est in libra: cuius quidem primam partem ingreditis nō tempore Idibus septembribus. Die id est lucis. Sed de hoc genitiuo dicemus in Aeneide.

q Somniq: zc. SFR. id est noctis. Nam ab officio tempus demonstrat. Dicit autem æquinoctium autumnale: quod fit sole in libra posito. Vernal æquinoctiū soli arietis efficit. Dicit autem frumenta serenda esse autumnali tempe. Legumina vero vsq: ad veris initium. AN. Somniq: pares hos. Scribit Festus: q. maximus circulus in sphaera æquinoctialis est. quo sol cum peruenerit: vno anno cōfict æquinoctium. hoc est in ariete & chelis: id est libra. Est autem æquinoctium vernū octaua kalē Aprilis: vt Plinius libro. xviii. capitulo. xxxix. Et Columella libro. xii. scribit. Autumnale vero. viii. kalē Octobris: Vtq: Plinius libro decimo octauo. capitulo. xxxviii. inquit. æquinoctium dies raro non aliquos tempestatū significatus habent. C. Somni tenebrarum. Pares horas: nō modo numero: Nam per vniuersum annū singuli dies: singuleq: noctes duodecim habent horas: sed etiam spacio ipso temporis. nam præterq: in æquinoctiis horæ inæquales sunt: vt hyemaliores sint in nocte: in estate vero in die.

r Et medium lucis. A. Medium orbem. i. totam mundi

machinā. æquinoctiū nāq: tpe. xii. horis: sol sup̄ terrā totū dē sub terra meat. De libra q: Manilius libro. iii. inq: Libra die nocteq: pari cū fodere ducit: Et libro quarto libantes nocte chele cū tpe lucis. s. Vmbris. A. i. noctibus. Plinius li. ii. c. x. ait. Neq: aliud esse noctē q: terræ umbrā. t. Hordea. S. Vfurpatiu. Et sciendū i his tū tres casus vsurpari: hæc hordea: hæc hordea. o hordea. Sicut vina: vina: vina. & mella: mella: mella. A. Hordea. Plinius li. xviii. ait. Primum ex oibus frumētis seritur hordeū: quod frugum omnium molliissimū est: ferendū nō valet nisi in sicca & soluta terra: ac nisi leta. v. Vsq: sub extremū brumæ. S. nō vsq: ad brumæ finē: s. circa. Nā bruma finit. viii. kal. Ianuarii die. & iste nō vsq: ad ipsum diem dicit esse ferendū.

A. Brumæ. Plinius li. xv. ca. xxviii. Brumā finit. viii. kal. Ianuarii fere. Dicit aut (Var. teste) q. breuissimus dies est. Idē aut Plinius dicto li. xxxvii. sic ait: inter omnes aut cōuenit dicere brumā ferendū: nō magno argumento: qm̄ vberta semia: quā aut brumā fata sint: septē dies etiam pat. sed p. brumā vii. xl. x. Lini segetē. A. Coli. li. ii. c. x. inq: Lini ei pinguis locū & modice hūidū poscit. Serit a kal. viii. Octo. in ortū agle q. est. vii. Id. x. Nonnullis placet macro solo & q. spississimū semen eius cōmitti: q. tenuelini pueniat. Idem iterū si leto solo

ferat mēse febru. x. modios in iugerū iaci oportere debet. Plinius etiā li. xix. c. ii. de lino ait. Vere satū estate vellit. Et li. xviii. c. xxxvii. dixerat vere lini aena & papauera serenda. C. Omia q. serim segetē appellare possum. y. Cereale papauer. S. Vel q. est e sui sicut frumētū. Vel q. ceras vsa est ad obliuionē doloris: A. Papaueris fatiū tria genera. sed candidi semē totū in scdā mēsa cū melle apd anti quos edebat. Hoc et panis rustici cruste inspergebat affuso ouo inherēs: vbi inferiorē crustam apio: gitoq: cereali sapore condiebāt. Serit aut papauer cū brassica: portulaca & eruca: & cū lactuca. Plinius autor li. xix. c. xlii. Dixim & plura supius. ibi vrunt lethægo perfusa papauera somno. Brassica aut toto anno seritur: qm̄ & toto fecat: vtilissimē tñ ab æquinoctio autūni. Plinius li. xix. Prob. aut ait cereale papauer dici segete nasci. Ego tamen cereale dici existimo cādidū papauer ppter sup̄dictas causas. Nā ceret. i. panis rustico spargebat. z. Iamdudū. S. q. primum. Et dicit esse ferendū eo tpe nō q. iam sunt pluuie. sed quo imminet pluuie. a. Dū sicca tellure licet. A. Dum nō pluit: tūc enī pendēt nubila: quū vero pluit: p̄descendere dicunt: nam in imbres vertunt. b. Vere fabis satio. S. Satio semētis. et declinat sicut natio. A. Plinius li. xviii. de leguminū natura scri. de faba. Serit aut vergiliacq: occasū leguminū. Prima vt aſcedat hyemē. Virgilius p. ver eā seritur bet circūpadang. Italicū. sed maior pars malūt fabalia mature satiois q. trimestre fructū e. aq. in flore maxie concupiscit: cū vero defloruit exiguas desiderat. solū in q. fata est letificat stercore vice. C. Fabe faba inter legumina p̄cipua ē. farina ex illa lomētū appellat. Vfus ei. m̄plex oib. q. drupedib. p̄cipue homi. Hebetare tñ sensus existit māt: in sōniacq: facere. et ob hoc a pythagora dānata. Vt vt alii tradidere: q. mortuorū aīe sunt ei. Vn parentado assumit. Var. Ob hoc foraminē ea n. vesci tradidit: qm̄ i flore ei. lre lugubres repianē. Sola frūgū etiā exola repleret crescenteluna. Solū in q. satū ē. piguescit. Ideo cū florere cepit inuerti arua. Nascitur sua sponte in plerisq: locis: Vt in septentrionalibus insulis: q. ob id fabarias appellat.

nascitur in mauritania sylvestris & predura: & q̄ pres-
toqui nō possit. Nascit in egypto spinoso caule: vt a cro-
codylis longitudo scapo quattuor cubitorum in ea non
supra triginta fabę legumina in vasis oleariis oblita cine-
re per diu incolumia seruantur: ait Varro.

c. Cum te quoq; medica putres accipiunt sulci. SFR:
Apostrophā facit. Hęc autem herba a Medis trāslata est
in gręciam: quo tempore eam inuasērunt: huius plena ve-
neta est. Et (vt dicit Dionysius) trium foliorum est semp-
q̄ virens. quod autem ait putres sulci: naturā ipsius her-
berespicit. Nam vno anno frequēter feritur: & postea ali-
quot annis sponte procreatur: quod etiam sequens indi-
cat versus. Nam dicendo
Et milio venit annua cura
ra: ostendit medicę curam
non esse annuam. Hęc au-
tem herba vulgo dicitur
syla. d. Medica. A.
Colimella libro. ii. ca. xi.
ait: q̄ medica astrum ster-
corat: & locus in quo me-
dicam saturus ē: pro scin-
di debet circa kalē. octo

bris: & cum tota hyeme putrescere finito. Varro lib. pri-
mo. alter medicam vocat. Plinius libro. xvii. c. xxy. scri-
bit. Medicam a Medis aduectam fuisse. Vnoq; satum am-
plius q̄ trecentis annis durat: similis est trifolio caulis: fo-
liisq; geniculata. Solum in quo seratur elapidatum pur-
gatūq; subigietur autumno. mox aratum & occatum
interitur crare. iterū & tertio quin. is diebus interpositus
& sumo addito ita preparatum: seratur mense Maio ali-
as prius obnoxia. Paulo inferi⁹ inquit. verno feri debet.
CRI. Medica hanc herbam Auicenna vocat tor: & alisci-
tor: & ait esse eam cibum omnium animalium. Serapion
vocat codab. Dioscorides ait illam esse similem trifolio:
quod inter fenum nascitur. folia habet angusta & virgā
similem trifolio: semē vt lenticulam: quod multi panī ad-
miserunt pro odore & sale. Isido. Illam inter legumina scri-
bit Palladius in li. de re agraria ait. Medica quę ferit: de-
cem annis perdurat. Ita vt quater aut sexies possit in an-
no recti agrum stercore. Animalia macra pinguefacit:
curat egrotā. Plinius in naturali historia ait Medica pe-
regina est: & in gręciam per bella Persarum quę a Da-
rio gesta sunt aduecta a Medis est tanta dos eius: vt vno
satu amplius trecentis annis duret: similis est trifolio cau-
le foliisq; geniculata. Vnum de ea & cytiso volumē Am-
phidotus fecit. opus est cum seritur densitate seminis om-
nia occupare. Id p̄stant iugera modica vicina. Secatur in-
cipiens florere: & quotiens refluuit: id sexies euenit per
annos: aut cum minimū quater. Ad trimatū liberat her-
bis: si matris a solo radatur. Nam ipsa ita alte radices
agit: vt sine suo damno herbe intereant:

c. Putres sulci. ANTO. Putres ait: Quomodo (vt dixi-
mus) tota hyeme sumo addito putrescere debet locus me-
dicę ferendę. f. Et milio venit annua cura. AN. Annua
respectu medicę ait: quę semel sata: diutius durat: vt dixi-
mus ex Plinio. Milio Colū. libro. xii. cap. ii. ait. Milii &
panici satio peragi debet circa Idus Aprilis. Plinius libro
xvii. c. vii. scribit: q̄ milium & panicum & omnia estis
ua quadraginta diebus maturant. Capito. autem. xxxix.
ait. Extrema autem panici miliiq; satio est. Iustū est hoc
feri maturato hordeo: atq; etiam in eodem aruo. CRI.
Ex milio fit panis: Sed suo tempore (ait Plinius) ex In dia
in Italiam inuectum milium nigrum colore: amplum gra-
num harundineum admo. adolefcit ad pedes altitudine:
septem p̄ gradibus culmis libas vocat omnium frugum
feracissimum ex vno grano terni sextarii gignuntur.

g. Candidus auratis ape. S. Quo tempore annū ape-
rit candidus taurus: qui est cum auratis cornibus: nā ape-
rit cornibus non p̄cedit. Non enī a capite sed a dorso ori-
id est a medio suo vnde incipit apparere. Nam ea parte

qua latus est oritur: non a fronte. Aperit autem ideo ait:
aut quia aprili mense sol in tauro est quo cūcta aperiunt:
& aliud est aperire annum: & aliud inchoare. Nam nul-
lus dubitat Martio mense (vt supra dixi) annum inchoa-
ri. & hoc est melius. Aut certe. Aperit annum dixit: quia
& vnumquodq; signum potest inchoare annum & fini-
re: vt aperit annum: dixerit scilicet suum. nam a tauro vf-
q; ad taurum: & a geminis vsq; ad geminos: annus est:
ANT. Candid⁹ au. a. c. c. a. Tau & aduer. q̄. canis occi-
astro. Candidū taurum appellat. quoniam candidum
fuisse aiunt. Colū. libro. xii. c. ii. inquit: q̄ quidecima kal.
Maías sol in taurum transitū facit: & pridie kal. Maías

canis se vespere cēlat.

Ouidius autē libro. iiii.
fastorum scribit: q̄. xi. ka-
lē. maías sol exit arietē
et ingredit̄ taurū. Macro-
scribit lib. primo. de som-
no. q̄ ver hoc loco si vult
intelligi tauro oriente cū
sole mox in occasum fer-
ri canem quip̄rimus tau-
ro est. Sed occidere etū di-

xit: tauro gestante solem: quia tunc incipit non videri so-
le vicino. Iohannes vero Tholophus noricus nostro quo
summus astrologus: a me cōsultus: super hoc etiam loco
asserit voluisse Virgiliū hęc agricolas respectū ad aurea:
cornua tauri: q̄ suo tpe in signo tauri decimę sphere erāt:
& ad canem syrium: in cuius ore stella primę magnitudi-
nis sita est: vt serant legumina quando occidunt heliace:
hoc est quando sole occidente: ipsa sidera proximo soli se
& visui nostro abscondunt. Seu certe tempe occasus cos-
mici: id est quādo cum ipso sole: quia tauri imaginē an-
teq; sol occupare incipiat canis ipse vespere sole occidente
vix apparet: & occidere heliace incipit: quod nō quo sit
a nono gradu tauri: in quo dum sol est: taurus cum pleia-
dibus cosmice occidere incipit: & canis heliace: quod est
circa vicesimū diem Aprilis. Licet Virgiliū tēpe plus q̄
xx. diebus ante id accidisset: totumq; occasui se taurus cō-
cessit: hodieq; sole. xix. gradum signi. x. sphere gemino-
rum occupante. hoc est circa primum mensis Iunii diem
Pleiades occasum cosmici quattuor dierum intervallo
perficiunt. hyades vero in fronte tauri occidunt cosmice
a vicesimo quinto gradu vsq; in finem tauri: quinq; vero
dierum intervallo. Vnde cum taurus incipit occidere cos-
mice: corona eiusdem tendit ad occasum helia cum: &
canis ipse cēdens: hoc est decedens. cum astro aduerso: id
est tauro occidit heliace paulatim & cosmice. Siue cēdes
id est locum dans astro aduerso: id est argo naui: quę si
militer aduersę per mundum voluitur. occidente enim ca-
ne argo sibi propiqua: eidem cani succedit. Canis. scribit
Ignius maiorem canem. habere in lingua stellam vnam
quę canis appellatur. In capite autem alteram quam nō
nulli Syriōn appellant: Plinius autem libro. xviii. c. xlii.
dicit: q̄ canis quarto kalē. maías occidit. sidus: & per se
vehemens: & cui p̄gocidere caniculā necesse sit: Astrolo-
gi taurū cū cornibus auratis fingūt: habereq; in cornib⁹
ipsis singulas stellas: sed in sinistro clariorem: vtriusq; ocu-
lis singulas in fronte media vnam: ex quibus cornua na-
scuntur singulas quę vti stellę hiades nuncupantur. De
quibus latius supra dicitur aperire annum. Non taurus
aperit. verum sol existens ibi. Cornib⁹. Nam Ouidius fa-
storum libro. iiii. ait. Vacca sit an taurus: nō est cognosce-
re promptum. Pars prior apparet: posteriora latent. Et li-
bro scdo Meth. inquit. Per tamen aduersi gradieris cor-
nua tauri. Aperit tamen annum: intelligendum est: vt
scribit Ouidius libro. iiii. fastorū. quū ait: Nam quia ver
aperit: tūc omnia densaq; cēdit frigoris asperitas fœtaq;
terra patet. Aprilem memorent ab ap̄ro tempore di-
ctum. CRISS. Aperit. Nam relaxatur terra & tota ger-
minat.

Georgicorum

h. Taurus. C. Hunc dicunt in astris positum propter eam fore
ma q̄ Iuppiter Europam rapuit. Nigidius ait Iouem a Ne
ptuno taurum per gratiam abduxisse: qui sensum human
um haberet: et sydonem ut Europam ad se duceret misisse.
Eratosthenes vero bouem pasiphaes hunc esse scribit. Hec
fabulose. Physice vero taurum egyptii ad solem referunt.
Vel quia apud Heliopolim taurum quem neuton dicunt:
soli hnt sacri. Et in Memphi hos apis. sol inftar accipit:
& in templo Hermuntis: soli sacrum tauri colit: hac no
minates. insignem miraculis nature: solis uenientibus: na
singulis horis imutat colores. et hirsutis setis in aduersu ni
tentibus contra naturam aliorum animalium: vñ habet veluti imago
solis in aduersa mundi parte nitentis. Taurus est signum terre. frigi
dum. fixum. nocturnum. prima domus veneris. dñat collo & gut
turi. Dat faciem amplam et curtam: nasum grauem et longum: am
plas nares: oculos graues
iocundum efficit hominem ho
neste iocundum. et tñ vanum.

i. Aduerso cedens ca
occi. astro. SER. Duplex
lectio est. Nam alii ad
uerso legunt. Cum cane
enim nascitur Syrius qui
est terris aduersus: de q̄
legimus. Ille sitim morbo
q̄ ferens mortalibus egri
nascitur: aut aduerso sit
pestifero & contrario mor
talibus. Si autem aduerso le
gerimus: cum subaudiamus
necesse est: ut Atque Ixionii vento rota constitit orbis: id
est cum vento: ut sit sensus. Quo tempore etiam canis ce
dens occidit cum aduerso astro: id est cum argo: que et
ipsa media est sicut taurus. & a puppi orit: cui canem constat
esse coniunctum. Et cedens canis non recedens: sed incedens acci
pimus & se mouens. Tempore enim quo taurus cum so
le est: etiam canis ad ortum festinat: q̄ autem ait occidit:
ad aspectum nostrum retulit. Nam ortus et occasus duo
sunt: Vnus Naktikos id est solis: Alter kosuikos
id est mundanus. Vnde fit ut ea signa que cum sole oriun
tur: a nobis non possint videri. Et ea que videmus quan
tum ad solis rationem pertinet videant occidere. secun
dum q̄ nunc ait: occidit canis: nam canis paranatelon est
cancer: id est cum eo oritur. Cancer autem quo tempore sol in
cancro est. post horam quartam diei oritur: nam taurus
& gemini binas horas tenent. Sic ergo fit ut canis nobis
occidat: et quantum ad solis pertinet cursum in ortu esse videa
tur. Secundum hanc rationem etiam paulo post dicturus
est. ante tibi Aeog & c. Nam eoas in ortu Heliaco positas
constat Vnde & tibi abscondantur intulit.

k. At si triticeam. ANT. Postquam serendone: in leguminum
tempus poeta ostendit: ad frumenta iam redit. Colūmel
la autem libro secundo & octauo ait. Placet nostro poetę
adorem: atque etiam triticum. non ante seminare q̄ occide
rint Vergilię. Plinius vero libro. xviii. cap. lxxvii. scribit
q̄ Hesiodus qui princeps omnium de agricultura precepit
vnum tempus ferendi tradidit ad vergiliarum occasum.
Virgilię triticum & far ad vergiliarum occasum feri iubet. Hor
deum inter equinoctium autumnii & brumę. Viciam ve
ro faselos & lentem boote occidente: inter omnes autem
conuenit circa brumam ferendum non esse: magno argu
mento: quoniam hyberna semina: cum ante brumam sata
sint. septimo die erumpant: si post brumam. xix. Sunt
qui properent atque ita pronuncient: festinatam semetem sepe
decipere: serotinam sepe contrario alibi: vel fere potius ferē
dum q̄ male i autūno. Colū. li. xii. c. ait. Vetus est agricola
rū q̄rela maturam sationem sepe decipe solere. seram nūq̄ qn
mala sit. Itaque in totum popim⁹ ut quisque natura locus fri
gid⁹ erit: is primum conferat: ut quisque calid⁹ nouissime. Ibi
de q̄ ait optimū esse intra kal. decembris sementem cōfesse.
Varro etiam li. i. c. xxxiii. inquit: ubi quisque locus frigidissim⁹

Taurus: & aduerso cedens canis occidit astro.

At si triticeam in messem: robustaq; farra

Exercebis humum: solisque instabis aristis:

Ante tibi Aeog atlantides abscondantur.

Gnosiaq; ardentis decedat stella corone:

aqueosissimusq; erit: tibi primum serito. in calidissimis locis
sementem postremam fieri oportet. Quo autem agro vel legu
mina queque vel frumenta: ferenda sint: legito Plin. li. xviii. c.
xxviii. CRL. Triticeam in messem. Fruges dicunt omnia ex
quibus grana legimus. Sed frugum duo sunt genera. frumē
tum: & legumen. Frumentum est: ut triticum: ordeum: & sītra q̄
falce metimus: Legumē autem ut est faba: cicer: sītra: q̄ nō
metim⁹ sed manu legimus. 1 Robustaq; farra. S. Fru
menta q̄ plus hnt virium q̄ legumina: quo tpe atlantides
nobis occidunt sunt ferenda. A. Robustaq; farra. Robusta
dixit. qm̄ ut Plin. li. xviii. c. viii. scribit. ex omni genere du
rissimum: far. et contra hyemes firmissimum. patit locos frigi
dos & min⁹ subactos vel fruosos sicut resq; primis an
tiquis latio cibis. C. farra. frumētū genera in italia vul
gatissima ait esse Plin⁹ Far. q̄ orderi veteres dixere. sili
go et triticum. populū autē
Romanū fere tm̄ ex fru
mento trecentis annis vltum
Vertius tradidit. Vnde a
farre farina nominata est.
Refert autem Plin⁹ populū
Romanū longo tempore
pulte & nō pane vixisse.
Quapropter luuenas nā
verūta cōsuetudinē offē
dere volens ait. Grandes
fumabant pulvisbus olle.
m. Eog atlantides. SER.
Atlantides autem licet sepe
fuisse dicant: sex tñatū

videntur in celo: que Nouembri mense nobis incipiunt
non videri. Hę autē (ut alii volunt) Iouis: ut alii liberi ni
trices fuerunt. alii ipsas fuisse heperides asserunt. ANT.
Atlantides. i. pleiades seu Vergilię ex pleione & atlante ge
nitę. de quib⁹ late supius. Pleiadasq; hyadas. Abscondun
tur autem (ut dicit Colū. sup hoc loco li. ii. c. viii.) altero et. xx.
die post autumnale equinoctium: qd̄ fere p̄ficiē. ix. kal. octo.
propter qd̄ intelligi debet tritici satio diei sex: & xl. ab
occasu Vergiliarū q̄ fiet ante diem nonū kalē. Nouemb;
ad brumę tpa. Sic em̄ seruant prudētes agricole: ut. xv.
diebus anteq̄ conficiant brumam: toridę post eā conse
ctam: neq; arent: neq; vitem aut arbore putet. Idē q̄ Co
lū. li. xii. c. ii. ait. viii. & xii. kalē. Nouēbris. solis ex ortu
Vergilię incipiunt occidere: tempestatem significat. xi. kal.
nouēbris. tauri cauda occidit: auster: interdū pluuia.
Item qnto kal. nouēbris Vergilię occidunt: hyemat cum
frigore & gelicidiis. Item septimo Idus nouēbris Ver
gilię mane occidunt: significat tepestatē. Eog atlantides
id est splendētes orientales vel matutine. In auroa em̄ vi
dent: sed ex oriente postea scorpione cū sole occidunt occa
su cosmico seu mūdano respectu oppositiōis. Fit em̄ qm̄
sol oritur cum aliq̄ signo: cuius signū oppositum occidit
cosmice. Taur⁹ ergo in quo sunt pleiades oppositus scori
pioni: in quo sol existit: in fine autūni occidit scorpione ex
orientē cum sole. Hinc ait Colū. q̄. xiii. & xii. kalē. no
uēbris solis exortu Vergilię occidere incipiunt. Plinius
libro. xviii. c. xxviii. ait: q̄ exortus occasusq; binis modis
intelligunt. aut enim aduentu solis occultant stellas: & cō
spici desinunt. aut eiusdem abscisso p̄ferūt se in emersum
id est exortum: illo mō quo incipiunt apparere: vel deli
nunt orientē sole: aut occidēte. matutini: vespertini. vco
gnomari. Eog Atlantides: nō synaloepha. i. vocalis cō
pressio vel coniunctio. n. Gnosiaq; ardentis. Quādo
liber pater Ariadnem Minois regis Cręte filiam vxorem
duceret: Vulcanus ei coronā obtulit: quam ille ad vxor
is insigne inter sidera collocauit: & hic stellam pectus
licentia dicit: Ceterum sex sunt: quibus in celo corona
declaratur. A. N. Gnosia stella corone. Corona hęc (ut legi
mus scribit) existimā Ariadne fuisse a libero patre inter
sidera collocata. Dicit em̄: cum Ariadna libero nubere
hanc primum muneri accepisse ab Venere: cum om̄s dū in

diu uirtutes dona conferrent. hunc humero sinistro prope contingere Arctophilax videtur. Habet autē stellas no-
uem in rotundo dispositas: sed ex his tres ceteris clarius lu-
cet. Gnosig id est Ariadnes cretensis. CHRISTOFERVS:
Gnosig coronę. In fabulis aiunt liberum ad minoa uenisse
seu Ariadnam uxorem duceret: & coronam puellę do-
no dedisse a Vulcano ex auro gemmisq; confectam: eo
quidem fulgore ut Theſea ex labyrintho liberaret. quę po-
ſtea aſtris infixæ eſt: ramē utriq; in Naxum inſulam uenisse
ſent. Habet stellas octo: quarum tres splendide ad caput
arcturi ſunt. o Stella coronę A. de ſtella fulgenti intelli-
gitur. ait enim Manilius li. primo. A. parte ex alia claro mi-
cat orbe corona. Luce micans varia. nā ſtella vincitur vna.
Colum. li. xii. c. ii. ait. viii.
Idus octob. coronę clara
ſtella exoritur. Poſtea in-
q. iii. & pridie Idus octo-
bris Corona tota mane
exoritur. auster hibernus
& nōnq; pluuiæ. p hos
dies i frigidis regionibus
frumenta matura ſerun-
tur: & precipue far adore-
um. lods etiam opacis tri-
ticū nunc recte ſeritur. ſtel-
la præterea clarior in coro-
na ex radius ſolis ortu he-
lico deſcendit: quando plei-
ades occaſum cronici pe-
tunt. Decedit autem ſtel-
la coronę e radius ſolis no-
ſtro quo: ſole ab nono gra-
du ſcorpī ſigni decime
ſphęre pcedente. quod eſt
a. xxiii. die octobris donec
dicti ſigni ſcorpī limites
exceſſit. P Cōmittas:

SER. quaſi cuſtodibus fidis q Inuitę. C. Dat ſenſum
rei ſenſu carēti ut ſupra. Et ipſa ſuas miratur gargara mel-
ſis. Inuitę ergo quia nollit alieno tempore recipere.
Ante occaſum. SER. Anteq; atlantides occidat. nā
maia vna eſt earum. AN. Ante occaſum maię id eſt vergi-
liarū. Maia enim e vergilię vna eſt. de quibus late Ouidi-
us li. iiii. faſt. Plī. li. xlviii. ait. Q. vergilię priuatim attinent
ad fructū: ut quarū exortu eſtas incipiat: occaſu hyems.
Capite vero. xlv. ait. q. iii. Idus nouembris vergilię occi-
dunt. Colū. ait li. xii. kaſ. nouembris ſolis exortu vergilię
incipiunt occidere: tempeſtatem ſignificat. Item poſtea in-
quit quinto kaſ. nouembris. vergilię occidunt: hyemat cū
frigore & gelicidiis. & paulo inferius ſcri. q. ſexto Idus no-
uembris vergilię mane occidunt quinto idus nouembris
hyemis initium. s Vanis auenis. AN. Vide ſuperius ibi
& ſteriles dominantur auenę. C. Auenis Non produxerūt
grana. & pro tritico ſurrexerunt auenę. t Vitiam. A.
Var. li. primo ca. xxxi. ſcribit ſationis vitię tria tpa eſſe. pri-
ma circa occaſum arcturi ut decembri menſe paſcat. Secū-
da ſano menſe Ianuarii eſt. nouiſſima martio. ſiccitatez ex
omnibus quę ſeruntur maxime amat. Laciū vide ſupe-
rius ibi. aut tenuis foetus vitię. v Vilemę. SER.
abundantem. Nam omne quod abundat vile eſt. ut vili-
bus aut onerat pomis. A. Vilemę faſelum ait. Colum.
libro ſecundo ca. decimo ſcribit q a kaſ. octobris recte faſe-
lus terre mandabitur. Vilem autem faſelum ait poeta. quo
niam (ut ſcri. Serapio). faſeli generat multā ventofitate &
inflant. generant humores ſigmaticos craſſos. ſunt mali
ſtomacho. habent multum humiditatis. ſunt grauis di-
geſtiōis. & (teſte Auero) inducūt ſomnia maia: & faci-
unt vertiginem. vileſcit igitur his viciis x Peluſiæ cu-
ram aſpernabere lentis. SER. Peluſium vnum eſt de ſeptē

hoſtiis Nilī: ubi optima lens naſcitur. Vnde catexochen lo-
cutus eſt. AN. Peluſiæ lētis id eſt egyptiæ ſeu niliæ. a
peluſio nili hoſtio. Hinc & Ouidius libro quinto faſt. ait:
Et pereunt lentæ aduena nilē tuę. De ſeptem nili hoſtiis
legito Strab. libro. xvii. & Plinius libro quinto. capi. xix.
y Curam lentis. A. Plinius libro. xviii. ca. xix. ſcribit:
Ex leguminibus autē nouembri ſeruntur lens: & in gre-
cia piſa. Lens amat ſolum tenue magis q piguē: celum
vitiq; ſiccum. Duo genera eius in egypto. alterum rotūdi-
us nigriusq; alterum ſua figura: piſum in apricis ſeri de-
bet. frigoris ipacientiſſimū eſt. Ideo in Italia & aſturiore
celo non niſi verno tempore: terra facilis ac ſoluta. Colum-
quocq; libro ſecundo. c. decimo plura ſcribit: inter quę: Q.

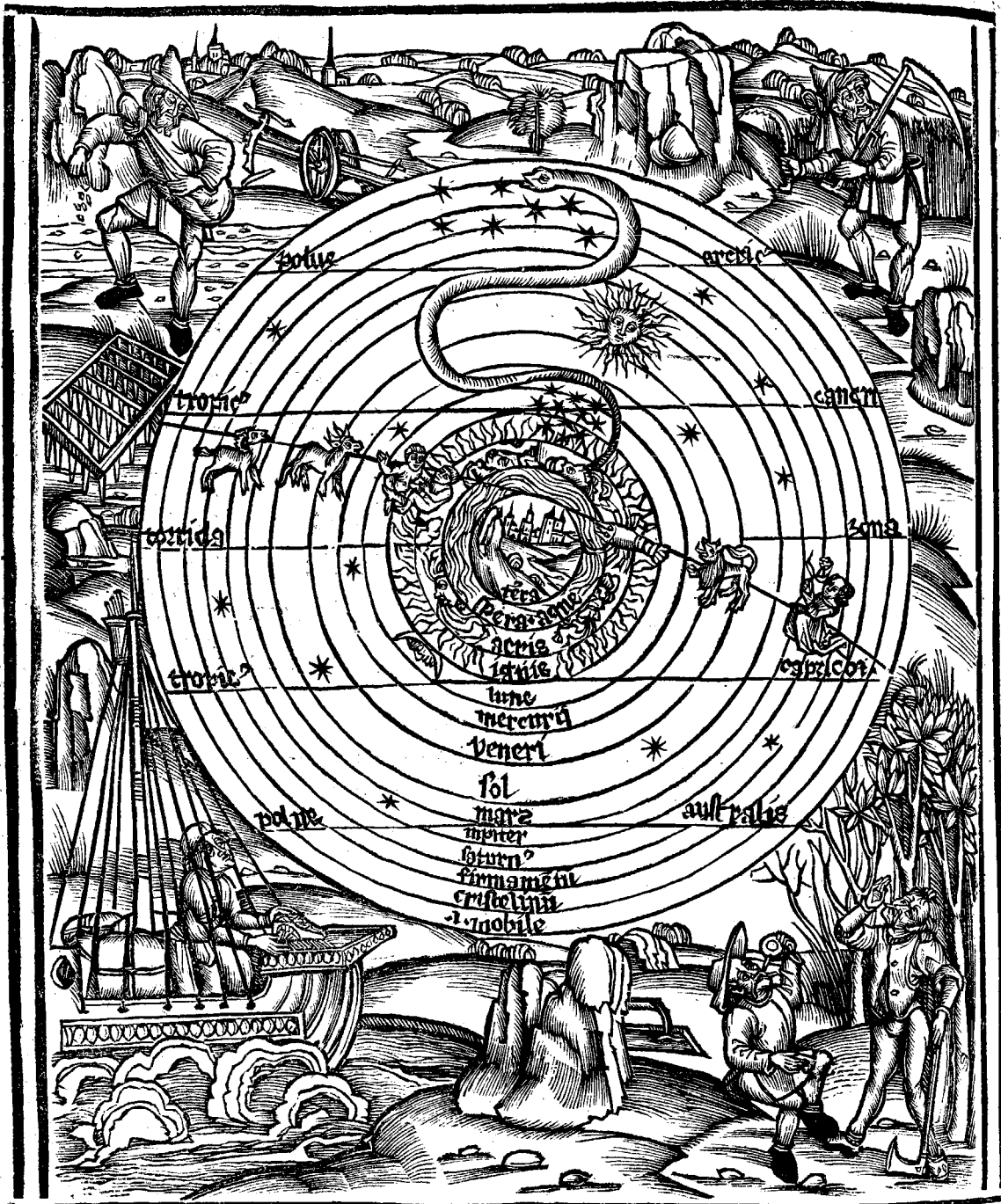
ad eius ſationes ſeruat
alteram maturā per me-
diam ſemētem. ſeruiorem
alteram menſe februarii:
Cadens bootēs.
SERVVS. occidens ver-
no ſcilicet tempore: tunc
enī bootēs occidit: quod
autem ſubdidit. Indipe &
ad medias ſementem ex-
tende pruinas. Omnia
complexus eſt tempora:
& vernum. ſ. quo legu-
men ſeritur: & autūnale
quo frumētū. Et mltivo
lūt ita hāc partē altrolo-
gię libraſſe Virgiliū: ut in
oib⁹ vtrumq; ſignifica-
ret vernale & autūnale:
vnde & ſupra hīna ſigna
memorauit: taurū cū ca-
ne. Atlantides cū coro-
na. Tamen quantū ad ne-
ceſſitatē loci hui⁹ p̄tinet:

hec dixiſſe ſufficiat. Nā maioris p̄ndētię eſt ad ſubulē ha-
rū rerū ſciētā peruenire: adeo ut ſeq̄ntē rationē zonarū
Metrodorus philoſophus vix quinq; expreſſerit libris: in-
fertis tam aſtronomię & Geometrię partibus: ſine cuius
lineis haud facile zonarum deprehēditur ratio: Idem etiā
Metrodorus aſſerit fruſtra culpaſſe a pleriq; virgi. quaſi
ignarum aſtologię: cum eum conſtet operis lege compul-
ſum: ut quēdā exciperet quę obſcura videntur. Ideo quia
a naturali ordine remota ſunt. ut autem omnia non di-
ceret: ruſticarum perſonarum habuit conſiderationem. &
ipſius eſt operis breuitate compulſus. AN. Cadens boo-
tes Occidit bootēs tertiā nonas martias ut ſcribit Ouidi-
us libro tertio faſt. loquitur ergo hic poeta de verno tem-
pore. booteo autem aro ſignificat. bootēs bubulcus dici-
tur. Idem vero Arctophilax appellatur. Manilius libro pri-
mo ait. A tergo venit arctophilax idemq; bootēs. ſequitur
plauſtrum id eſt maiorē arcton. in de arctophilax dictus. id
eſt vſq; cuſtos.

a Ad medias pruinas. id eſt ſereno & ſicco tempore: quo
quidē pruina cadit ex rore gelido: rores autem neq; gelu
neq; ardoribus neq; ventis nec niſi ſerream ſiccitatem ex
omnibus quę ſeruntur maxime amat: Et lens tenue ſolū
celūq; vtiq; ſiccum. Sed tamen intelligendum eſt id etiam
de tempore autūnali: ut ſereno tempore ſeratur quodcūq;
ſemen. hinc ait inferius. Nudus ara: ſere nudus. Et hyemē
aquiloniā eſſe omnib⁹ ſatis. vtiliſſimum inquit Plinius li-
bro decimo ſeptimo.

b Pruinas AN. Pruina (ut ſcribit plinius libro ſecun-
do) ex rore gelido gignitur. Eſt enim matutino tempore
roris gelidi aqua cōgelata. dicta vero (ut feſtus ait) q fru-
ges ac virgulta perurat.

Georgicorum

c Iccirco : A. Vt tempa
discernam⁹: sol eni dator
est tēporū & horarū. Nā
siderū cursus: recursusq;
(vt etiā Macro. libro. i. de
som. scribit). moderatur
certa diffinitōie. Nā spa-
cij certa diffinitio est. **d**
Certis partib⁹. A. De qnq; zo-
nis intelligit. **e** Dimensum partib⁹ orbē. S. Annū diui-
sum in qtuor tpa: & .xii. signa et .xii. menses accipim⁹.
f Duodena mūdi astra. A. Astra mūdi dixit: qz zodia-
cus circulus: & vn⁹: et in summo celo est: qz vere mūd⁹ vo-
catur: quē signis diuisum vel distinctū videm⁹: qz infixa cē-

Iccirco certis dimensum partibus orbem
Per duodena regit mūdi sol aureus astra.

lo ferūt. Diuidit aut mū-
dus p. xii. ptes equales q
dicūt signa v⁹ duodena
astra. De his ibi superius
patuit. ibi. Qua loc⁹ Eri-
gonē iter. **g** Regit or-
bē. A. Per duodea astra:

Sol em (vt Plī. lib. ii. c. vi. docet) planetarū medi⁹ fert: am-
plissima magnitudine ac pāte: nec tēporū mō terrarūq;
sed siderū etiā: ipsorumq; rector: hic lucē reb⁹ ministrat:
aufertq; tenebras: hic & reliqua sidera occultat: hic vices
temporū annūq; semp euanescētē ex via naturę tēperat:
hic cēli tristiciā discutit: atq; etiā nubila hūani animi fere

na Mac. etiā li. i. de som. inquit non. solum terrā sed ipsum quoque coelum (quod vere mundus vocatur) tempore sole cernitū est: adeo ut extremitates eius quę longissime a via solis recesserūt: omni careant beneficio caloris: & vna frigoris perpetuitate torpescunt. Sol preterea (vtrī Iginii scribit) dies. xxx. vno quoque signo vehitur. h. Quinq; zonę. A. Tul. de republica vi. terram quasi quibusdā redimitam & circumdatam cingulis dicit. Virg. quoque eisdem quas greco nomine zonas vocat asserit coeli teneri. Graecis item li. iii. scribit quod coelum quinq; constare zonis pre-supponendū est: quinq; etiā zonis terrā componi. Insuper stant frigore ut dicit etiā Plin. li. ii. & eterno premittitur gelu

quicquid est subiectū duabus extremis vtrinque circa vertices: hunc qui trionū septē vocatur quinq;: aduersus illi austrinus apelatur: harū vtracque habitacionis impaciens est quia corpori ille glacialis nec animi mali nec frugi vitā miniftrat. Media zona & ideo maxima & terno afflatu cōtinui caloris vsta: nam super ea solis orbita est in habitabilis quoque. Inter extremas vero & mediā duę maiores vicinias media minores ex vtriusque vicinias in temperie temperat. Hęc ipsę iter se nō pugile ppter incendiū siderū. Ita terre tris partes ab stultis coeli. De zonis autē plura Macro. li. ii. & strabo. li. iii. C. Quinq; tenent coelū. Ex vera mathematicorū doctrina coelū in quinq; regiones distinguūt: quas greci (quia coelū circūcingūt) zonas nomināt. Eadēque ratione orbē terrarū qui coelo subiaceret diuidūt. In q̄ re est animaduertendū quod coelū in trecetos ac sexaginta gradus diuidatur. singuli coeli gradus sena ac quinquagena milia passuum: itaque ac insuper ex tribus partibus duas de mille passibus. Itaque cū nostra zona habitabilis quę iacet inter terrā & zonā frigidā septentrionalē: quadraginta duobus gradibus & quinginta minutis tegat: occupat i terra circiter duo milia quadraginta ac octo milia passuum. verū quibus ex philosophorū mathematicorū doctrina: mediā ppter ardentissimos calores: ac extremas ppter nimiam vim frigoris inhabitabile dicat tñ non ita absolute intelligendū est. Nam quę uis egre ac difficulter torrida zona quia sol ab ea nūcquid recedat: atque duę extreme quā ad illas nūcquid accedat sol inhabitabiles videantur: tñ in partibus nobis propinquis multis magnisque populis habitatur. Nam ut a torrida zona quę equinoctialis linea dicit exordium sumamus: scribit petrus de abano: p si sub tropicis habitabit sub equinoctia li q̄ est in medio tropicorū. s. cancri & capricorni quicquidē ut affirmat Aristoteli. mediū extremorū naturā sapit. Sed sub cācro habitari demonstrat Pthola. & Virg. in bucolicis scribit Aethiopū versemus oues sub sidere cancri. Igitur & sub equinoctiali habitabit. Preterea ratio quare sub tropicis sit difficilis habitatio duplex est. Prima ppter longā solis morā sup caput ethiopū. Secūda ppter solis directionē sup caput ipsorū. In equinoctiali autē licet sol directus supra capita habitātū sit: tñ nō diutius morat. cū ibi equinoctiū pene semper sit: raroque duodeci horas excedat dies. ut qd lux calefacit: tenebre refrigerēt. Qua ppter aerem in ea parte temporatissimū quē in aliis zonis credidit idē Petrus: & fruges reliquosque terre fructus bis in anno maturefcere. quā quatuor anni tpa bis singulis annis apud illos sunt. Cōsiliator in equinoctiali ararim urbem ponit. Et Ptho. Taprobanē insulā habitabilem ponit: q̄ ex dimidia sua parte sit sub equinoctiali. quod ē zona frigida habitet: & Ptholomeus & p ptho

Quinq; tenent coelū zonę: quarū vna corusco
Semp sole rubens: & torrida semp ab igni est:
Quā circum extremę dextra letacq; trahuntur
Cerulea glatie concretę: atq; imbris atris.
Has inter mediam quę: duę mortalibus egris
Munere concessę diuum: & via secta p̄ ambas:
Obliquis quā se signorū verteret ordo.
Mundus ut ad scythiā rypheasq; arduus arces

lomeū cosmographiā scripserūt. sic phant. primo enī zonā nostrā in septē distinguūt climata. verū cum vltimū climā dīc qui illi maximus est ex sedecim horis & dimidia parte vnius horę conficiat: quicq; regiōes longiorē diē q̄ ille sit hñt: nā extra nostrā zonā posite i zona frigida cōsistēt. Sed scythę & sarmatę & britaniā insula: & nō nullę alię ibi finitimē eū diē hñt q̄ plus q̄ decē & septē horarū sit. cōstat iam nō in zona nostra esse sed in frigida: ut magis minus septentrionē ppingue sunt: ut in bucolicis distinctius demōstrauimus. i zona A. zona grece: latine cingulus dicitur zonion vero cingulū. zonisco vel zonio cingo. k Ex tremę. S. Bene extremę addit: ne eas intelligeremus quę circa ignea sunt quas cōstat esse tpatas vicinias solis: & frigoris: quarū vna nos habitamus: alterā antipodes ad quos hinc torrente zona: hinc frigidis ire phibemur. Antipodes autē dicunt quę contra nos posite sunt cōtrariis vestigiis: terrā enī dicūt vndiā quę coelo & aere cingi. i obliquū fertur signifer circulus quę solis cōtinet cursum vnde etiā sit: ut duę zonę frigidissime sint ad quas nūcquid accedit. Vna feruens a qua pene nūcquid recedit. Duę temperatę ad quas vicinissimū venit. i Perambas A. Mac. lib. ii. pambas p̄ inter ambas poetā voluisse intelligere scribit zodiacus enī inter ambas

et p̄atas voluit: nō p̄ ambas. m Obliquus signorū ordo A. de zodiaco dicit qui circulus iutersecat equinoctialem & intersecat ab eodē in duas partes equales. vna autē ei⁹ medietas declinat in septentrionē versus: altera in austrū. Vnde ab Aristoteli in libro de generatione & corruptione circulus obliquus appellat. Constāt autē solem per zodiacū circulū currentē neque sursum vltra cancrū: neque vltra capricornum deorsum meare. sed quū ad tropicorū confinia venerit mox reuertī: vnde & solsticia vocantur. Macrobius etiā teste lib. ii. n Signorū A. horū noīa ordo & numerus his patent versibus. Sunt aries tauri gemini cancer leo virgo Libra scorpius arcitenens caper amphora piscis.

o Mundus ut ad scythiā. S. ponit hic diffinitionē nostrā climatis. i. nostre habitacionis: q̄ a septentrione incipiens in australi plaga definit. A. Manilius lib. i. de terra inquit. Hac circū varię gētes hoīm atq; ferarū Aerięq; colūt volucres ps ei⁹ ad arctos Eminet: austrinis ps est habitabilis oris. Sub pedibusq; iacet nris supracū videt. Ipsa sibi fallēte solo de cliuiā lōga. Et pariter surgete via pariterq; cadēte. hic vbi ad occasus nros sol aspiciat ortus. Et cū luce refert opes vā dīmonia terris. Nos in nocte sumus somnosq; in mēbra locamus. Pontus vtroq; suis distinguūt & alligat vndis. Altera ps orbis sub aq̄s iacet. Inuia nobis Ignoteq; hoīm gentes nec trāsita regna. Cōmune ex vno lumē ducētia sole. Nec minor est illis mūd⁹ nec lumie peior. Nec nūerosa minus nascunt sidera in orbe. p Mūdus ut ad scy. zc. A. Ordo est. ut mūdus cōsurgit arduus ad scythiā & arces rypheas: ita deuex⁹ p̄mīr in austrōs lybie. Quo pacto aut mūdus nūc altus: nūc dep̄ssus sit. Licet Manili⁹ ad supiora carmina satis apperuerit. tñ aliqua ex Macro. addantur. Is enī lib. i. de som. inquit: quē vtrīq; mūdus in septentrionalē plagā ita vergit in austrālē ps enī hęc terre q̄ incolit ab vniuersis hoīb⁹ ad septentrionalē verticē surgit: & specialis cōnexitas australē nobis verticem in ima demergit. Cū vero semp circa terrā ab ortu in occasum coeli sphaera voluat: vertex hic qui septentriones habet quoquo uersum mūdāna volubilitate vertat quū iug nos est: sed a nobis

videt: ac semper ostendit arctos oceani metuētes equore tinge. Australis contra quia diuersus p habitatiōis nre positi one. nec ipse nobis vnq̃ videt nec sidera sua ostendit: hinc poeta dixit hic vertex nobis semper sublimis. At illū sub pedibus ꝛc. q̃ Scythia A. Scythia regio est ad septētrionē: quē qdē Iustino teste li. ii. adeo editior omnib⁹ terris est vt cūcta flumina ibi nara in meotici: deinde in ponticū & egyptiū mare decurrāt. Scythia autē in orientē porrecta in cludit abyvno latere ponto: ab altero montib⁹ rhipheis: a ter go Asia et phasi flumie. r Rhipheas arces S. Scythia dicit cuius montes rhiphei A. A. Rhipheū iugū regionē habet asiduis obsessam niuib⁹: quippe casus continuatū diuinarum: qdē ipsi expri mit poenarū sisse dānata pars mūdi & ab reu natura in nubē eternę caliginis mersa. C. Rhiphei montes Scythię in extrema p te germanię a ppeuo vtorū iactu notatū pntēv enim iacere est. In his tana is fluui⁹ oriē. vltra hos iacet ora assiduis demersa nebulis. s Lybie A. Aphricę regio egypto cōtermina vt scribit Pli. li. v. Strabo vero lib. xvii. ostēdit totā aphricā libyā ap pellatā. Plura etiā Solin⁹ cap. xxiii. t Deuexus A. decliu⁹. v In austros A. Manili⁹ li. iiii. ait Asper ab axe ruit boreas fugit eurus ab ortu. Aus ter amat solē: zephyrus q̃ pfundū. De austro autē multa Pli. li. ii. c. xix. v Vertex nobis semper sublimis. S. hęc pars mūdi a nobis semper videtur. A. vertex. i. polus arcticus. Fab. li. viii. scribit q̃ vertex est contra in se aqua. vel quicqd aliud similiter vertit. In de ppter flexū capillorū psūma capitis: ex hoc etiā in mōtib⁹ eminētissimū. Idē quoq̃ fabius lib. i. dixerat Q. vor sus & vortices dixerūt antiqui: q̃ primo Scipio africanus in e litterā secundā vertisse dicit. Caper autē ait vertex capitis est vertex fluminis: vt ait Pli. li. ii. ca. xv. scribit Poli am vertices appellant. C. Vertex a vertendo: quia circa illū vertit cōelū Gręcę polus eadē ratione dicit nā πολυς ver to est. x Semp C. quia nūq̃ suo cursu discedit ita: qn nobis sit supra caput. y At illū sub pedibus styx atra videt. S. axē notion. i. austrālē qui a nobis nūq̃ videtur. sicut boreas. i. septētrionalis a nobis semper videtur. Et sic cut varię sunt philosophorū opīones. Ita & hic varię loq tur: nā alii dicūt a nobis abscedentē solē ire ad antipodas: Alii negāt. & volūt illic esse tenebras ppetuas. Mire autē ait styx atra videt manescq̃ pfūdī. vt ostēderet illud quod dī cūt philosophi: recedētes hic aīas illic alia corpa sortiri. Vnde & lucanus ait. Regit idē spiri⁹ artus orbe alio qd verifi mile ē: quia dicit aīa aut igni aut vēto: aut aq̃ purgari: qd vt fiat necesse est: dū aut p frigidās plagas aut ignēā trans eūt. Et h̃ hoc alii a virgilio dictū p poeticā licetiā velint: tū sciendū est eū poeticę licetię inseruisse philosophiam. y Sub pedibus A. De habitatib⁹ antarcticū ab hyema li circulo loquit: qui nobis antipodes dicit vt Iginus scri. Cicero etiā in libro de somno: e qnq̃ terre circulis duos habitabiles: quos australis ille in quo q̃ insitūt aduersa nobis vrgēt vestigia: nihil ad nostrū genus. hic autē alter sub iect⁹ agloni: tenui nos pte cōtingit. Vult autē Cicero: intelli gere (vt scri. Macro. li. ij.) terrā q̃ tuor habitari locis quū dixit hosq̃ q̃ incolūt terrā nō mō interruptos ita esse vt nihil iter ipsos ab aliis ad alios manare possit: sed pū obliqs m trāuersos pri oēs aduersus nobis stare. Interruptio autē pti generū a se diuersorū ita qdē a Macro. distinguit Hy

iqs sepat a nobis pusta Similit ab illis q̃ inferiorē zonę sue ncolūt ptem interiecta australi gelida sepani: Rursus illos a viuētib⁹ p nri cinguli inferiora interiectio ardētis seque strar & illi a nobis extremitatis rigore remouent. Quēadmodū autē ceteri oēs vestigia sua figere ad nostra credant: ipse Cicero distinxit. & australes quidē apte pnticiant ad uersus stare nobis dicēdo. quorū australis ille videlicet circulus i quo q̃ insunt aduersa nobis vrgēt vestigia. & ideo aduersa nobis sunt quia in pte spherę q̃ cōtra nos est morant. Trāuersos vero stare nobis voluit intelligi inferiorē zonę nostrę partē tenētes. Obliq̃ autē eos q̃ australis circ

Confurgit: premitur libyę deuexus in austros
Hic vertex nobis semper sublimis: at illum
Sub pedibus styx atra videt: manescq̃ pfundi.
Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis:
Circū perq̃ duas in morē fluminis arctos.
Arctos oceani metuētes equore tingi.
Illuc (vt phibent) aut intempesta filet nox
Semper: & obtenta densantur nocte tenebrę.
Aut redit a nobis aurora: diemq̃ reducit.

i deuexa sortiti sūt Pli. q̃ li. ii. c. lxvi. pla de antipodib⁹. z Styx A. Stra. libro. x. de Arcadia ingre apud pheneū sane stygis aque stant: sic enī vocant loetalis aque stillicidium: quā sacra facit hom opīnio. Pli. etiā libro. xxi. ca. ii. ait. In Arcadia ad phae neum aqua pluit e faxis stix appellata q̃ illico necat. Hęc ille. Poetę tñ fabu Iose describūt insectorum paludem esse: deducitq̃ a stygnos quod est tristitia. C. Stix atra. loquit de an tipodibus tanq̃ de inferis. De styge vero in sexto Eneidos libro. a Manescq̃ A. pfundi inferi: deos inferos trahunt. Ap puler⁹ dedit nā qdā manes de demonio socratis docet q̃ manes dicit aig

melioris meriti q̃ in corpore nrogeniti dicunt. b Maximus anguis S. Quia ipse ceteris est maior A. Maximus hic videlicet iuxta polū arcticū. c Anguis A. de dracone. dī cit. de quo late Iginus & nos ibi supius. Et lucid⁹ anguis d. Circū perq̃ duas S. Et circūfēni est & pñā per vtrāq̃ labi: maiore cauda tangēs: aluo cōplectens minore. A. p q̃ duas arctos. Macro. li. ii. docet hoc loco per p inter: pos tum esse: neq̃ enī anguis siderius arctos secat. sed circū eas & inter eas & volūt nō per eas. e In morē fluminis ar ctos. S. Hesiodus. ποταμο προυτι σιοκοσ f Oceani metuētes equore tingi S. hoc refert ad fabulam Nā hęc duę pellices Iunonis fuisse dicunt. quas postq̃ lupi ter in siderū numerū retulit Iuno rogauit thetīm suā nutri cem: ne vnq̃ eas patere occidere. vnde nūc metuētes dixit scz nutriticē innotis A. scribit Iginus q̃ hoc signū vt plus res dixerūt nō occidit: & qui volūt aliqua de causa esse in stitutū: negant Thetyn Oceani vxorem id recipere: cū reli qua sydera. eo perueniāt in occasum q̃ Thetis Iunonis sit nutritrix: cui Calisto succubuerit vt pellex: quod etiā lazius docet Oui. li. iii. met. Reuera tñ non occidit quia cū supra nos sit polus arcticus semper a nobis videt. g Equore tingui. A. poetice loquit. dicit enī occidentia sidera subire equor: & hoc quia ita apparet cum sit alter. h Illic A. Sub polo Antartico qui subest nobis. i Vt phibent S. Poetice: nā in rebus dubiis suā denegat fidem. k Intēpesta S. inactiosa. alta densa crassa. qualis est intempesta Possē autē hoc fieri in aliqua pte mūdi: vt pene totū sibi vē dicet nox: pbat Britania quē lucis diues: vix quoddā spa ciū noctibus cedit. A. Intēpesta nox dicta est a tēpestatē Tempestas a tēpore. Intēpesta nox quo tēpore nihil agit: quod alii cōcubitū appellatū: q̃ vere oēs tñnc cubarent. Alii ab eo q̃ sileret silentiū noctis Plau. corticinū vocat vt scribit Var. C. Intēpesta. i. talis qualis apud nos est q̃ intēpesta hora noctis dicit. hęc est circiter mediā noctē q̃ nō ha bet idoneū tempus aliquid agendi. l Redit A. ad illos nobis inferiores sole occidentē nobis. m Aurora A. est

marutinus splendor ante solis ortū ab eo q̄ ab igne solis
vt auro aere aurescit. q̄ varro docuit. n̄ Equis A. Solis
eq̄ phlegon piro^o Eous & ethō Solis eq̄ lucis dicit^r quor
hor^o hēc rubet hēc splēdet: tñ hēc caler: illa tepebit. de his
oibus latius videro n̄m
camē de florib^o. o Illic
A. sub pedib^o n̄ris manē
tibus. p̄ Rubēs. Pl.
li. ii. c. xviii. inq̄. Q̄ satur
no color est candidus. Io
uiclarus. Marti igne^o. lu^o
cifero candēs: vesp̄i reful^o
gēs. mercurio: radians zc:
Idē quoc^o libro. vi. c. viii.
de venere ait. Preueniens
quippe & ante marutiniū
exorēs luciferi nomē acci
pit vt sol: aliter cōtra occa
sum refulges nūcupatur
vesp̄. progās luce vicēq̄
lunē reddens. q̄ Hinc
S. id est ex ratione astrolo
gic: & est cōclusio: nā hoc
dicit non sine causa intue
mur siderū ortus & occasus. hinc enī vniuersa noscunt. A.
hinc a boreali polo vbi sidera sunt plurima. r̄ Dubio
coelo S. tñ dubio coelo A. Dubio coelo. i. incerto aeri: mo
mento cū turbat. s̄ Messisq̄ A. Var. li. i. c. i. Messis p̄
prio nōle dicit in his q̄ metunt: maxime in frumētō: cū ve
ro est matura seges: metēda ē fieri aut debet decrescēte po
tius q̄ crescente luna vt idē edocet capite xxvii. dicit li. Et
Colū. li. ii. c. xxi. ait. S; cū matura fuerit seges añq̄ torreat
vaporibus estui sideris q̄ sunt vastissimi p̄ ortū caniculę
cedent demetat zc. Plura etiā scri. Palladi^o de mēse iunij cū

t Marmor A. equor ipsū: mare enī marmor appellāte
ppter albas spumas. sic & marmoreas man^o ppter albed
nēynde Oui. li. ii. met. de mar. ait. Nudacq̄ marmoreis pcut
sireptora palmis. Et Gel. li. ii. capite. xxvi. super illo Enni
versu Veneret ex templo
placide mare marmore
flauo: ait q̄ nō videbat et
ceruleū mare cū marmo
re flauo cōuenire. Sed cū
ita sit vt flauus color viri
di de illo mixtus sit: pul
cherrime prorsus spumas
virētis maris flauo mar
more appellauit. hēc ex il
lo Quare certū est mare
marmor dici ppter albas
spumas. & dr̄ hic infidū.
Hic Seneca ep̄a. iiii. ingre
dere: momēto mare euer
titur: eodē die vbi luserit
nauigia sorbent. y Ar
matas classes. A. Scri. Pl
nius lib. vii. Q̄ classe pri
mus depugnauit minos: pugnare autē eq̄ cessat qui cen
tauri appellati sunt inuenere. x̄ Tempestiua pinum. S:
oportuna. Nā tpe nō oportuno cōc̄ arbores cito termites
faciūt: ita enī ligni vermes vocant. A. Tempestiua pinū Ca
to. c. xvii. inquit rebus materies vbi solliciti fuerit ad bru
mā semp̄ tempestiua est que materies semen habet. quū
maturū semen habet tñ tempestiua est. que materies semē
nō habet quū globet tñ tempestiua est: eo q̄ semē viride &
maturū habet. Mac. etiā li. vi. fat. meminit. C. Tempestiui
omne quod sub tpe sit tempestiue fit. Mar. Caro. sic scri. Ma

series ista nuda ubi siccitū fuerit ad brumā sp. tēpestiva ē. Quē materies semē habet: cū maturū semē h. tēpestiva ē: q̄ vero nō habet cū glubit. i. cortice detrahit & germinat. y Tpihusq; parē s. de reb. p̄trariis fecit declamationē. dī tendo parē ex diuersis. Reuera enī nihil est tam contrariū inter se q̄ estas & hyems. & tñ de hīs annus efficitur A. Annus equaliter in quatuor diuiditur partes seu tempora. Sunt autē ver. estas. autū. hyems. Vtq; Mac. inquit li. vii. Ver (deus omnū fabricator) calidū fecit & humectū: Siccā est estas & calidā.

Autūnus siccus & frigidus: hyems humidā pariter & frigida ē. Varro autē lib. i. c. viii. scribit. Q. ver habet. lxxxix. Estas nona gintaq; Autūnus nona gintaq; Hyems nona ginta nouē dies. Quō autē hęc oīa itū hūc vide ibi: vere nouo gelidus zc. C. Parē. Quāuis & cōtrariis stant anni. s. ex frigore & calore. siccō & humidō: tñ eam scruat parilitatē vt hyemes omnes frigide: estas omnes calide.

2 Quatuor C. Incipit enī annus a vere quod facit introitū solis in arietē. nō solū quia illa pars anni infancie pueritq; sumi lis sit. Verū etiā q̄a oñdū mathematici. incipiente die illo qui primus oim il luxit (p̄tereaq; iur nara? mūdi vocat. aries in medio coeli fuit: Et q̄ mediū coeli q̄l mūdi vertex est: aries p̄terea p̄mū signū inter oīa hūc est: q̄ vt mūdi caput i exordio lucis appuit: Tūc autē cācer luna gestabat: Sol cū leōe oriebat: mercuri cū virgine: Venus in libra: Mars in scorpiōe: Iupiter in sagittario: Saturnus in capricornio erat. a Frigidus: AN: Docebit iam agenda agricolis imbre cadente. Cato etiā c. xxxix. ait. ybi tēpestates male erūt: qñ opus fieri nō poterit. sterus de sterquilino egerit. bubile: ouile: cortē & vilā bene purgato zc. C. frigidus vel noxius humanis corporib; noxiū (enī est persequere sub pluuiis) vel epithetū est aquarū. sunt enī frigide: vel frigidus discretiū sit epithetū. Opant enī nōnulla aliqñ in pluuiā q̄ nō afferat secū frigus. q̄ frigidū ibi nō dicat q̄l oīs imber: sed ille q̄ ē frigidus.

5 Multa foret zc. Ordo est. multa datur maturare q̄ forent p̄peranda sereno coelo. i. in serenitate: Nā male quidā forent p̄ntis t̄pis elēvolūt: vt sit sensus: multa sunt q̄ maturare datur mox coelo sereno p̄peranda. i. in vsum sereni celi. qd nō est idoneū: licet reuera fore tñ semp futuri tēp poris sit: nā foret & p̄teritū & p̄s & futurū cōplectit. Sa lūstius. Ni virtus fidelq; vestra spectata mihi foret. i. eliet Ordo est. multa maturare datur & celeriter facere: quē siue his coelo sereno p̄peratē facere: nō diligenter poteris facere dū fctinas. c Mox s. i. statim vel deind. enā & post. le gitur i antiquis. d Properāda C. aduertēda est vis notioq; verborū: est enī festinare p̄perare et maturare. festinatio igit & p̄peratio habet in se vtrāq; tumultuariā celeritatē. Quisq; festinat multa quidā inchoat: sed nihil perficit. Qui autē p̄perat: inchoata quidē ad exitū pducit sed tñ vrgente celeritate multa necesse est nō oīo absolute fieri. e Maturare. A. Id significat cū modo: studiū adhibere festinū: auctore Nonio & G. li. ix. c. xi. ait Q. Publius Nigridius maturare (inquit) est quod neq; citē est neq; serius sed mediū quiddā & tēpatū est. at iā quod nō segnius sed quod festinatus sit: id fieri mature: hęc & plura. Gellius

& Macrobius libro. vi. GEISTOFFE: Maturare medio um tenet inter cito & sero. vnde poma matura sunt que neq; acerba et immitia: neq; rursus caduca & nimium cocta. sed tēpore suo tēperate adulta. Hanc interpretationē nigidianā sic Augu. explicauit. per quod monebat vt ad rem agendā adhiberet & industrię celebritas & diligētē celeritas. ex qbus p̄trariis fit maturitas. Poeta ergo in hoc loco p̄perare & maturare tāq; cōtraria ponit: nā in pluuiis sūt casq; p̄ oīū sub tecto fieri p̄nt: ne mox siccō coelo cogamus

codē tpe facere. et q̄ sub tecto fieri poterant ea nunc sub diuo facere vrgemur. Ergo tpihus vbi diuersa vtrāq; maturari peribelle poterat. nūc codē tpe p̄perare vrgemur: vñ ait Pl. Malū patrēfamilias esse: q̄ quis interdū faceret qd noctu posset: nisi intēpstate coeli. Peiorē qui profestis diebus ageret qd feriariis deberet. Pessimū q̄ sereno die potē sub tecto oparet. q̄ in agro. Vides ergo qd sit maturare. h. q̄ cū significam? quid sit festinatus facere: rectius p̄ mature. q̄ mature facit dicim? Atrianus in rogata. Appetis dñatū peccō p̄coe atq; imature.

i Procidit S. cūddo cū tenuat C. p̄cudendo acutē q̄ iā a ratione hēbes facerat. g Vomeris obtusi dētē SER. Antiqui n. addebant: quod nos p̄per euphonia in aliquibus de traxim? vt obrusis: in ali

Nec frustra signorū obit? speculamur? & ortus:

Temporibusq; parē diuersis quattuor annū.

Frigidus agricolā si quādo continet imber:

Multa forent: quē mox coelo p̄peranda sereno

Maturare datur: durū procudit arator

Vomeris obtusi dentem: cauat arbore lintres.

Aut pecori signū: aut nūeros i pressit acervis.

Exacuit alii vallos: furcasq; bicornes:

Atq; amarina parant lentē retinacula viti.

Nunc facilis rubea texatur fascina virga:

Nunc torrete igni fruges: nūc frāgite saxo.

quibus enī remansit vt tonsus. h Obtusi. A. hebetat seu hebetis. h Cauat. C. Si ex vna solida arbore faci lintrem: dicemus cauat lintre in arbore. i. cauando arborem facit lintre. i Lintres. S. fluuiales nauiculas. A. Linter gen? est dolū rusticani: vt oñdit Catho p̄scus. sed hic p̄ nauia accipi p̄t. de q̄ Festus ait. Nauia lignū cauati vt nauis: quo in vindemijs vt solēt. Marcel. so ait lintres naues fluuiales. Virg. li. i. Geor. Cauat arbore lintres. De nauia magis placet: vel de dolio rusticano. vt patuit.

k Aut pecori signū: aut nūeros i pressit acervis. S. id est facit: aut caracteres quib; pecora signant: aut thesuras & bus frumentorū nūeros designat. nā nūeros p̄lis posuit: quibus numeri cōtinent. A Columella lib. xii. c. ii. loquē de Ianuario circa finē ipsius ait. His etiā diebus maturi agni: & reliqui fortius p̄cudū: nec min? maiora i q̄ drupe dia caractere signari debent. Idemq; loqns de fine Aprilis ait: eodē tēpore fortis fecundi peccoris signari oportet.

l Numeros i pressit ac. A. Numerus est mltitudo ex vñtibus constituta. Solent autē agricolę modioq; numeros acervis ipsis frumentorū imprimere. i. designare: vel māu vel baculo aliquo illos imprimēdo. m Vallos. C. In masculino genere significat singulos palos. Vallū vero in neutro significat serie ex mltis palis. n Amarina retinacula. S. Virgas: de quib; vites religant: q̄ virgē abūdā dīca Amarinū oppidū Italię: cuius crebrā in Kosdana facit Cicero mentionē. A. Ameria (vt Strā. ait li. v.) vrbs est in vmbria. Retinacula autē intelligē salices. Colū. cñ lib. v. de saliceto sic ait: Ameriam salix gracile virgā & rutillā gerit. Meminit itē Plī. li. xvi. c. lii. C. Ab ameria q̄ vrbs sabīnorū est. vt rubi in Cāpania oppida fuerūt. o Rubea virga. S. q̄ abundat circa rubos Italię oppidū. Horatius: Inde rubos fessi puenim? i. ea virgāq; apud rubos pluriūma nascit. A. Rubea virga. Acro in Hora. lib. i. sermonū

Inde rubos fisti puenimus: docet Rubos esse Italie urbem: atheniens quoque hunc Virgilii locum. Ego tamē de virgilio sanguineo intelligo. potest etiam de rubo ipso intelligi.

p. Falcina. AN. a ferendo dicta nam comportantur fructus: ac res necesse Varro testis.

q. Nunc torrete igni fruges. SER. Preparete panē quo vramini in serenitate. ne ea res impedimento sit postea.

r. Nunc frangite. ANT. Prouerbiū dum pluit molen dum esse. s. Quippe etiam. S. Non mirū est rusticum aliquas res facere debere per pluuias: quum sine quedam que facere possit etiam festis diebus.

t. Etia festis. ANT. Columella libro secundo: capitulo ultimo ait: q. ponitices negant segete festis sepi debere. Vetant quoque lanarum causa lauare oues: nisi propter medicum nam Virgilius: q. licet feris fluuio abluerē gregē precepit: & iccirco ad huc fluuio mersare salubri id est saluari. sunt enim vitia: quorum causa peccare velle sit lauare. feris autē riuus maiorū: etiā illa permittit: far pueri: faces inciderē: candelas seruare: vineam cōductam colere: piscinas lacus: fossas veteres tergere & purgare: stercore equare caseum facere &c. CRIST. Festis. Dierum diuiso est. Vt alii festi. alii interdicti dicantur. Festi diis dicati sunt in quibus sunt sacrificia: epule: ludi: ferie. Pro festi hi sunt: in quibus rempublica & priuata gerere licet. hi continent fastos. comitiales: cōpendinos & phares. Interdicti vero dierum hominumque cōmunes sunt. In his cum hostia cedatur: fari nefas ē. Interdicta & porrecta fari licet. rursus cum adolentur non licet. De festis & p̄festis ita ait Plaut. Festo die si quid p̄degeris: profesto egerere liceat: nisi peperceris. Longe plura notāda sunt in diuisione dierum. Sed nō erit accommodator locus. Consultus autem Sequola: quid feris agi liceret inquit. Qd p̄missum noceret. ita neque qui bouem adhibitis operis ex specu quo delapsus esset: eduxisset. neque qui fracta tecti trabem fulcisset: ferias pollebat. M. aut Varro ait: quid negatur feris & quid vetatur. (vt supra) addens ad hęc Prata sicilire: id est stercore equare: scenum in tabulata cōponere. fructus oliueti cōductos cōgere. caseum facere: arbores ferendi causa collo vel mulo citellario afferre. Sed iuncto aduehere non permittit: neque apportata ferere: neque terrā aperire: neque arborum collocare: neque sementē administrare: nisi catulo feceris. Vuas et oliuas conditi legere licet. M. Catho. Mulis: equis asinis nullas ferias esse dixit. Idemque iungere boues permittit: lignorum et frumentorum aduehendorum causa.

v. Fas & iura sinunt. SER. Diuina humanaque iura permittit. nam fas ad religionem: iura pertinet ad homines. AN. Fas & iura. Fas a fando dicitur. auctore Festo: Fas igitur & iura sinunt. i. diuina: humanaque iura pmittunt. Nam fas lex diuina est: ius humana.

x. Riuos deducere. nulla religio vetuit. SER. deducere. i. siccare. Nam irrigare inducere est: vt deinde satis fluuiū inducit. Sane sciendum. fm v arronē contra religionē esse. vel si irrigentur agri: vel lauentur animalia festis diebus. Nyma phemim sine piaculo nō possunt moueri. sed scimus ne cessitati religionē cedere. Vn perite Virgi. ait. Balantumque gregem fluuio mersare salubri: id est salutifero. Nam dicitur et in terro. Scabig tentant animalia nisi lauentur.

de irrigatione vero nihil ad hunc pertinet locum. quia deducere (vt diximus) significat siccare. ANT. Riuos deducere: est attenuare vel detergere: test. Macro. libr. Satur. iii. Nam festis diebus riuos veteres fordidos detergere licet: nouos fodere non licet. Et Plinius libro. xviii. inquit: Humiliore agrum: fossione concidi atque siccare vitulum est. fossas autem reris locis apertas relinqui.

y. Religio. ANT. Est deorum cultura. vt Nonius inquit. Religio item mer vel sollicitudo. Legito aut: plura in G. I. libro. iiii. cap. ix. q. in Macro. libro. iii.

z. Sepem. A. de sepi et sepi. Varro multa libro primo. c. xiii. & xv. CRIST. sepes qua agrū circūdamus. hinc sepi. de hoc sup. egloga prima.

a. Infidias. AN. Infidias re est dolose aliquem expectare. Vn et infidionominatē sunt: Virgi. lib. x. Et syluis insedit iniquis.

b. Vepres. A. spinas. c. Fluuiū mersare salubri. A. Id iam patuit per Columellā. Sed Macro: etiam libro. iii. id quoque declarat dicens: Cauetur em iure p̄ficio: vt quoniam oues duabus ex causis lauare solent: aut vt curetur scabies: aut purget lanā. Festis diebus purgandē lanē gratia oues lauare non liceat. liceat aut si curatione scabies ablunda sit. Ideo hic inter concessa numerant: balantumque gregem &c. d. Costas. SER. Aut reuera costas: aut citellas: vt Hora. Hi mulicapue citellas tempore ponūt. ANT. Costas dorsum.

e. Agitator. SER. verberator: ab agendo dictus. AN. Agitator: ductor. Agas alter. CRIST. Agitator. assiduus ac frequens impulsor. Nam cum asinus & sensu & corpore tardus sit: quia in eo atra bilis est: nisi assiduus verberetur: non mouet. Nam vt ait Albertus magnus: in quibus atra bilis predominatur: p̄dioris corporis sunt: vnde minus sentiunt. Quin etiam si ex corio asini quo onus portat: calcii sunt. nullo (quis longo & assiduo) itinere frangi possunt: sed adeo durecunt: vt pedes illud ferre nequeant. Verū adeo lubrici sunt huiusmodi calcii: vt gestantes sepe ad casum impellant. Adeo frigidus est asinus: vt in frigidis locis nō nascat. Sunt asini syluestres: quos onagros greci appellant: ex his igit manifestis cras et equa: veloces in cursu: mule gignuntur. duricia eximia pedum: sed rugoso corpore. indomito animo: sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit. Horum in Phrygia & Lycaonia greges m̄ti sunt: qui ad seminationes idonei sunt. Ex fero fit mansuetus facile: ex mansuetus ferus nunc. Mansueti in Italia sunt omnes: Sed Reatinii reliquos antecellunt. Prestantissimi etiā in Archadia: Hinc Persius findor vt Archadi pecuaria rudere credas. Pullos asinorum epulari Mœcenas instituit: post eum in terit auctoritas saporis.

f. Vilibus pomis. SER. abudantibus: vt vile quod fastidit. g. Lapidem icusum. S. Manualē: molā cudēdo asparat. h. Incusum. A. a cudēdo dictū: vt ait Fest. Inde fit incudicudi vt incusi iculū p̄ simplex. f. qd latius spica ostendit. i. Massam picis vrbe reportat. SER. Aut qui oleum vt poma portauerat ad urbem: aut certe ideo reportat: quia pix in agris nascitur: & in vrbe distracta: in agrū a plerisque reportatur. AN. Columella libro. xiii. scribit picem rusticos operari: & in vasis & in vinis condendis: sed plura

legito aut: plura in G. I. libro. iiii. cap. ix. q. in Macro. libro. iii.

z. Sepem. A. de sepi et sepi. Varro multa libro primo. c. xiii. & xv. CRIST. sepes qua agrū circūdamus. hinc sepi. de hoc sup. egloga prima.

a. Infidias. AN. Infidias re est dolose aliquem expectare. Vn et infidionominatē sunt: Virgi. lib. x. Et syluis insedit iniquis.

b. Vepres. A. spinas. c. Fluuiū mersare salubri. A. Id iam patuit per Columellā. Sed Macro: etiam libro. iii. id quoque declarat dicens: Cauetur em iure p̄ficio: vt quoniam oues duabus ex causis lauare solent: aut vt

curetur scabies: aut purget lanā. Festis diebus purgandē lanē gratia oues lauare non liceat. liceat aut si curatione scabies ablunda sit. Ideo hic inter concessa numerant: balantumque gregem &c. d. Costas. SER. Aut reuera costas: aut citellas: vt Hora. Hi mulicapue citellas tempore ponūt. ANT. Costas dorsum.

e. Agitator. SER. verberator: ab agendo dictus. AN. Agitator: ductor. Agas alter. CRIST. Agitator. assiduus ac frequens impulsor. Nam cum asinus & sensu & corpore tardus sit: quia in eo atra bilis est: nisi assiduus verberetur: non mouet. Nam vt ait Albertus magnus: in quibus atra bilis predominatur: p̄dioris corporis sunt: vnde minus sentiunt. Quin etiam si ex corio asini quo onus portat: calcii sunt. nullo (quis longo & assiduo) itinere frangi possunt: sed adeo durecunt: vt pedes illud ferre nequeant. Verū adeo lubrici sunt huiusmodi calcii: vt gestantes sepe ad casum impellant. Adeo frigidus est asinus: vt in frigidis locis nō nascat. Sunt asini syluestres: quos onagros greci appellant: ex his igit manifestis cras et equa: veloces in cursu: mule gignuntur. duricia eximia pedum: sed rugoso corpore. indomito animo: sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit. Horum in Phrygia & Lycaonia greges m̄ti sunt: qui ad seminationes idonei sunt. Ex fero fit mansuetus facile: ex mansuetus ferus nunc. Mansueti in Italia sunt omnes: Sed Reatinii reliquos antecellunt. Prestantissimi etiā in Archadia: Hinc Persius findor vt Archadi pecuaria rudere credas. Pullos asinorum epulari Mœcenas instituit: post eum in terit auctoritas saporis.

f. Vilibus pomis. SER. abudantibus: vt vile quod fastidit. g. Lapidem icusum. S. Manualē: molā cudēdo asparat. h. Incusum. A. a cudēdo dictū: vt ait Fest. Inde fit incudicudi vt incusi iculū p̄ simplex. f. qd latius spica ostendit. i. Massam picis vrbe reportat. SER. Aut qui oleum vt poma portauerat ad urbem: aut certe ideo reportat: quia pix in agris nascitur: & in vrbe distracta: in agrū a plerisque reportatur. AN. Columella libro. xiii. scribit picem rusticos operari: & in vasis & in vinis condendis: sed plura

legito aut: plura in G. I. libro. iiii. cap. ix. q. in Macro. libro. iii.

z. Sepem. A. de sepi et sepi. Varro multa libro primo. c. xiii. & xv. CRIST. sepes qua agrū circūdamus. hinc sepi. de hoc sup. egloga prima.

a. Infidias. AN. Infidias re est dolose aliquem expectare. Vn et infidionominatē sunt: Virgi. lib. x. Et syluis insedit iniquis.

b. Vepres. A. spinas. c. Fluuiū mersare salubri. A. Id iam patuit per Columellā. Sed Macro: etiam libro. iii. id quoque declarat dicens: Cauetur em iure p̄ficio: vt quoniam oues duabus ex causis lauare solent: aut vt

curetur scabies: aut purget lanā. Festis diebus purgandē lanē gratia oues lauare non liceat. liceat aut si curatione scabies ablunda sit. Ideo hic inter concessa numerant: balantumque gregem &c. d. Costas. SER. Aut reuera costas: aut citellas: vt Hora. Hi mulicapue citellas tempore ponūt. ANT. Costas dorsum.

e. Agitator. SER. verberator: ab agendo dictus. AN. Agitator: ductor. Agas alter. CRIST. Agitator. assiduus ac frequens impulsor. Nam cum asinus & sensu & corpore tardus sit: quia in eo atra bilis est: nisi assiduus verberetur: non mouet. Nam vt ait Albertus magnus: in quibus atra bilis predominatur: p̄dioris corporis sunt: vnde minus sentiunt. Quin etiam si ex corio asini quo onus portat: calcii sunt. nullo (quis longo & assiduo) itinere frangi possunt: sed adeo durecunt: vt pedes illud ferre nequeant. Verū adeo lubrici sunt huiusmodi calcii: vt gestantes sepe ad casum impellant. Adeo frigidus est asinus: vt in frigidis locis nō nascat. Sunt asini syluestres: quos onagros greci appellant: ex his igit manifestis cras et equa: veloces in cursu: mule gignuntur. duricia eximia pedum: sed rugoso corpore. indomito animo: sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit. Horum in Phrygia & Lycaonia greges m̄ti sunt: qui ad seminationes idonei sunt. Ex fero fit mansuetus facile: ex mansuetus ferus nunc. Mansueti in Italia sunt omnes: Sed Reatinii reliquos antecellunt. Prestantissimi etiā in Archadia: Hinc Persius findor vt Archadi pecuaria rudere credas. Pullos asinorum epulari Mœcenas instituit: post eum in terit auctoritas saporis.

f. Vilibus pomis. SER. abudantibus: vt vile quod fastidit. g. Lapidem icusum. S. Manualē: molā cudēdo asparat. h. Incusum. A. a cudēdo dictū: vt ait Fest. Inde fit incudicudi vt incusi iculū p̄ simplex. f. qd latius spica ostendit. i. Massam picis vrbe reportat. SER. Aut qui oleum vt poma portauerat ad urbem: aut certe ideo reportat: quia pix in agris nascitur: & in vrbe distracta: in agrū a plerisque reportatur. AN. Columella libro. xiii. scribit picem rusticos operari: & in vasis & in vinis condendis: sed plura

Geographicum

Plin. li. xliii. c. xxliii. C. Massam picis: Nam antiq̃ agrico-
le & ad vina cōdenda: & ad varia quadrupedū: hoimq̃
remedia: & ad multos alios vsus picem adhibebāt. Ergo
emebant picem in vrbe quam in agro referant.
k Reportat. C. Quia e locis vbi enata est: in vrbem ve-
nalis importat: atq̃ ex vrbe avarijs empta rursus i agrū
reportatur.

l Ipsa dies alios. SER. Plenissime de lunę diebus omni-
bus expressit Hesio. Quam rem breuiter iste p̃libat.

m Luna. AN. Plinius
libro decimo octauo: cap
xlii. ait. q̃ Virgilius etiā
innumeros lunę quēdam
digerenda putauit. De
moeriti secutus ostēditio
nem. Multa etiam Varro
de lunariū diebus libro
primo. c. xxxvii.
n Foelices operū. SER.
aptos foelicibus opibus.

o Quintam fuge. SER.
Dicitur enī hic numerus
minerū esse consecratus
quā sterilem esse constat.
Vnde etiā omnia sterilia
quinta luna nasci dicunt:
vt orcus: furie: gigantes.
ANT. Veteri sup̃itione
creditū est. quicqd̃ quin-
ta luna nasceret sterile at-
q̃ damnosum fore. infan-
temq̃ tunc natum: iuue-
nem moriturum.

p Pallidus. SER. quia
pallidos facit.

q Orcus. AN. i. pluto:
Ait enim Cicero in Verri-
nis: vt alter orcus venisse
ethnam. & non proserpi-
nam: sed ipsam Cererem
rapuisse videat. Sunt qui
velint. orcu dictū ex eo q̃
dii iurabant per hygem.
Est enī orcos iusiurandū:
Et orcoo ad iusiurandū

voco. Est orcus etiā apud Homerū li. ii. Iliados Theſſalię
fluius: qui peneum olei inſtar ſupnatat: Sed breui ſpa-
cio portatū abdicat. penales aquas dirisq̃ gentas: argen-
tis ſuis miſeri recuſat. autor eſt Plinius libro. iiii. cap. ix.

r Eumenides. S. vt ſepe diximus. k̃ōrā eūp̃nūiōv
eumenides vocantur. ANT. Eumenides furie dicuntur:
Alecto Teſiphone: Megera: ab eu & mane. quod vtrūq̃
q̃ bonum ſignificat: cum ipſe omni bono careant. Sunt
qui mites interpretentur: earum nomia in carmie de flori-
bus ſum interpretatus. Fuere autē noctis filie ſm Maronē.

s Tum partu. A. Titanus coeli filius vxorē habuit ter-
ram: ex q̃ plures ſuſcepit filios. cū quib⁹ aduerſus Ioue &
deos reliquos bellū habuit: eiſq̃ coelū conātes eripe: mon-
tes mōtib⁹ ſup̃impofuerunt: demū a diis ceſſi: & fulmie
interempti ſunt: Ex corū poſtea ſanguie et terra nati ſunt
gigantes. qui etiam bellū mouere Ioui vt patres fecerant:
atq̃ deos adeo terruere: vt in egyptū vſq̃ formis muta-

tis fugarent: habueretq̃ pedes anguiños. Sed de gigantū
hiſtoria Macrobiū libro primo Satu. legito. Et Siraboli
bro. v. de campo phlegro meminit. t Nefando. S. ſa-
crilego. v Cocumq̃. SER. Per Cocum autē et Iapetū
& Tiphocum: om̃s gigantes intelligunt. A. Coetūis Tia-
ni terreq̃ fili: latonē pater extitit: vt aſſerit Ouid. lib. vi.
x Iapetum. A. In antiquis textibus Iapetū & Iapitū lo-
git. y Typhoea. A. Typhon vſ typhoeus triū ſyllaba-
rū cū eu dyphongon in fine: et non cū oe diuiſa vel con-

iuncta: gygas fuit. de quo
Seneca in Octauia. Non
rā verū Typhona negle-
cto Ioue irata tell⁹ edidit
quondā parēs. Hūc dicit
Lactan. Ioue puoſſe de
regno: hinc ab irato Ioue
fulmiatū. Et teſte Ouid:
lib. v. merha. Syclie ſup̃
poſitus eſt. Typhos autē
ſupbia dī. typho incēdo:
Typhoo. me inaner la-
cto. ſupbio. y Friſ:
Orhum & Ephialtē dī:
A. Othū & ephialtē in-
telligit qui fuerē Nepun-
tū filii ex Iphimedia vxore
Aloei: filii Titan et terre:
Hinc Aloides dīci. Virg:
li. vi. gneid. Hic & Alo-
das geminos immania
vidi Corpora: q̃ māibus
magnum reſcindere coſtū
Aggreſſi. ſup̃iq̃ Ioue de-
trudere regnis. Hi (vt ai-
unt) ix. digitis mēſe q̃ ex-
creſcebant. Dicit autē Ho-
mer⁹ hiſ iō tam magnū
incrementū fuiſſe: eo q̃ a
terra nutriti: eoſq̃ non
ampli⁹ nouē ānis vixiſſe
& corū designās magni-
tudine. dicit nouem bra-
chiorū amplitudinē ha-
uiſſe. lōgitudinē ſo. ix.
paſſū. z Pelio oſſa:
S. O longa eſt: ſed ſit bre-
uis ſeq̃nti vocali. vt ſub
lio alta. A. Pelion. oſſa:
olymp⁹. Theſſalię mon-
tes ſūt: vt Solin⁹ etiā edo-
cet. In hoc verſu bis non
ſit Synaloepha. a Se-

ptima poſt decimā. S. Aut ſeptimā decimā dicit: aut hoc
dicit: Foelix qdā eſt ſeptima: ſ; foelicio decima. vt primū
locū decimā relinquat: alii quartam decimā accipiunt. vt
ſit foelix eſt ſeptima duplicata. i. cui⁹ nūerus poſt decimā
inuenit: q̃ die reuera meli⁹ vites ponim⁹. b Lycia reſe-
G. Etiā q̃ ſuimus velles lyciū dicim⁹. Florentini a ſuen-
do. reſe. appellant p̃m̃roo g reſe ſuo ſignificat: cui⁹
preſentū perfectū eſt. p̃p̃p̃p̃ hinc dicim⁹ reſe.
c Nona fuge mel. S. Non vt q̃buſdā imperitis videt Vit-
gilius: aut fugā ſeruis ſuadet: ſed eis indicat dies: quib⁹ ſe
a rapinis abſtineant. Nam & fugam de profectione &
curſu legimus. vt ſimul arua fuga: ſimul equora vent:
Etiā velocē equū fugacem dicimus. Et fuga pōt etiā ho-
neſta eſſe. vt ſi quis hoſtē: ſi quis iminentē tiranū. Si q̃
ſeū iudicem fugiat. d Contraria furtis. S. Illud ſpe-
ctat: vt domino ſit ſpes inueniēdi: quod amiſit. Et ſeruum
rapere: aliquid auſugiens formidet.

Inculum: aut attrē maſſam picis vrbe reportat.

Ipsa dies alios alio dedit ordine luna

Foelices operū: quintam fuge: pallidus orcus

Eumenidesq̃ ſate: cum partu terra nefando

Coeumq̃ iapetumq̃ creat: ſeuumq̃ typhoea.

Et coniufatos coelum reſcindere fratres.

Ter ſunt conati imponere pelio oſſam:

Scilicq̃ atq̃ oſſe frondofū inuoluere olympū:

Ter pater extructos diſecit fulmine montes.

Septima poſt decimā ſelix: & ponere vites:

Et preſos domitare boues: & litia tele

Addere: nona fuge melior: contraria furtis.

e Multa: ANT. Doces
bit iam quæ nocturno tē-
pore. quæq; diurno meli-
us fiant.

f Adeo. SER. id est val-
de: Therentius. Adoles-
centē adeo no bilem: A:
Adeo. certe. vel adeo me-
lius: id est longe melius:
g Melius se nocte dede-
re. S. Melius nostro obs-

sequuntur labor i. Nocte
nomen est: adeo ut ei Horatius iunxerit ppositionem. ut
fugulent homines surgunt de nocte latrones. Nam ad
uadium noctu facit: sicut diu. Salustius. Diu noctuq; la-

Multa adeo melius gelida se nocte dedere.

Aut quū sole nouo terras irrorat eotus:

Nocte leues melius stipule nocte arida prata

borare: festinare:
h Sole nouo. ANTO!
Secundum illos loquitur
qui dicebant: solem die
quoq; nouum fieri.

† Irrorat. ANT. Hoc
ideo dicit: quia circa auro-
ram solis plus roris deice-
dere. solis uidelicet vicini-
tate: quo quidē gelu solut-

tur. Hinc Ptolomeus libro quattuor partium ait. Scelle-
vero matutinales: ex quo apparent sub radiis solis usq;
ad stationem primā: plus desiccant. a qua usq; ad suam
H v

Georgicorum

occultationē magis infrigidāt. k Eous: AN. Eous: lucifer matutinus orientalis eous dicitur. Eos vero auro ra oriens. I Tondentur. AN. secant. m Noctis lentus nō defi. ANT. Causa est luna: cuius maior vis est humectare: vt Ptolomeus inquit in libro quattuor partium. n Non deficit. SER. non deserit. Vnde & qui deserunt exercitū ad hostes transeuntes: defectores vocantur. o Faces inspiciat. SER. incidit ad spicē & aristarum imaginem.

Tondent: noctis lentus non deficit humor.

Et quidam seros hiberni ad luminis ignes

peruigilat: ferroq; faces inspiciat acuto:

Interea longum cantu solata laborem

Arguto coniunx percurrit pectine telas.

Aut dulcis musti vulcano decoquit hūorem:

Et folijs vndam tepidi despumat aheni.

At rubicunda Ceres medio succiditur estu:

Et medio costas estu terit area fruges.

Nudus ara: sere nud: hyems ignaua colono

p Dulcis musti vulcano decoquit humorem. SER. Hypermetrus verus est. Vnde et sequens a vocali inchoat. CRIS. Dulcis musti. Optime dulce dixit mustum: Nam (vt ostendit Macrobius) in musto sola dulcedo est: suauitas nulla. Nam vinum ipsum in sua infan- tia dulce est. cū q̄o puber- scit: magis suauis q̄ dulce est. Harum duarum re- rum distantie Homerus testis est. Vocat enī mel dulce: vitum suauis. Mustum autem latine nō so-

lum vinū: sed quidquid nouellum est nominauere. Hinc Neuius: vxorem ducere si musta est.

q Vulcano. A. igni. Vulcanus enī (vt Diodo. libro pri- mo scribit) fuit ignis inuentor apd̄ egyptios: vbi primus regnauit. r Decoquit humorem. SER. id est rem su- perfluum. sicut supra posuit. Luxuriem segetum tene- ra depastit i herba. CRIS. Decoquit coquendo minuit: Id enī est decoquere. Vnde decoquere dicuntur mercato- res: quando rationes suas vehementer minuūt: vt fidem fallunt. s Humorem. C. qui in vino aqueus est. Nam q̄ in musto sit aqua: sic probatur (vt ait Macrobius) quia vetustate sit mensura min: sed vi ac robore acius: ex de- coctione sit defrutum: ac si magis decoquat: transit in sa-

pam. Nam passum est vinū dulce quod sit ex viti pas- sis. Pariuntur enim viti cum adhuc in vite pendentes tor- tis de industria pelliculis bottrionis: cum iam eas suc- cus: qui a vite prouenit deficiunt: languescunt: atq; in ru- gas contrahuntur. Faciebāt preterea passum ex viti quā greci sticam vocant: nos apicinam. Viti enim diutius in vite sole aduruntur: aut sole feruente. Alii siccant in sole

vuas expāsas: donec pau- lo amplius dimidiū pon- dus super sit. Postea ari- dum acinum in dolium conticiunt: inde mustum inferūt. vt grana submer- sa sint: quod vbi cōbibet- rint: seq; impleuerint pre- lo premuntur.

t Aheni. AN. vel vasis interponitur autem h. in- ter primas vocales. De q̄ lege Gellium libro secu- do: capitulo tertio.

v Nudus ara x. SER. Adeo sereno cor loy: ami- cum possis contēnere. Sane quidā post hoc He- mistichium dicitur subse- cutus. Habebis frigore fe- bres. A. Nudus ara. id est sereno aere: vt pallium de- feras. x Hyems igna- ua. S. que ignauū reddit colōnū. A. Hyems. id est

pluvia: tempestas. vel ipsa bruma. y Ignaua. AN. id est inutilis: nō apta industrie: nam industrios gnauos dicimus. CRIS. Ignaua ab effectu: id est que colonos igna- uos. i. pigros facit. Est enī ignauus ab eo qd̄ est nauus: enī in priuatiua dictio: et mutat n. in g. euphonie causa. Nauum enī pprie dicim? celerem & vehementē in rebus agendis. dictum a nauis velocitate. Hinc dicimus nauare id est strenuē perficere. Cicero in Verrem. Nauus & pu- dens & probus filius esset. Item in epistola ad Torqua- rum. Sed quia nemo ē adeo afflictus qui si nihil aliud su- deat nisi id quod agit: possit nauare aliquid & efficere. Item pro M. Celio: Si me audiant: nauet aliam operam: aliam incant gratiam: in aliis se rebus ostendat.

z Plerunq. SER. Quia dicturus est aliqua que rusti-
cus etiam hyeme possit efficere.
2 Muria. ANT. reciproca. nunc hic nunc sibi inter se:
b Genialis hyems. SER. voluptuosa conuiuialis. nam
quotiens voluptati opera damus: indulgere dicimur Ge-
nio. Vnde e contrario habemus in Terentio. Suum de-
fraudans genium. CRI. Genialis: Recte a Seruio expo-
nitur voluptuosus: a ge-
nio cui indulgere dicimur
quotiens voluptate que-
rimus. Ouidius. Enodis
abies curarumq. glandi-
bus illex. Et Platanus ge-
nialis acerq. colorib. im-
par. Alii a gignendo dictum
volunt. & apparatus om-
nem nuptiarum geniale
appellat: quia nuptie gi-
gnendi causa institutæ sunt.
Ouidius de arte amandi.
Ducuntur rapte genialis
turba puellæ. Et potuit
multas ipse decere timor.

e Pressæ carinæ. S. id est
onustæ.

d Imposuere coronas.
S. Aut reuera coronas:
aut spiras funium accipi-
mus. e Sed tñ & quer-
nas glâdes: S. Sūt aliq̃ de
riuationes ex vsu magis
q̃ ex ratione venientes. Vt
quemus. et ficulus. iligi-
nus. columus. a corylo.
alice: ficu: & quercu. CRI.
Glandes in quercu: alice:
sculo: cerro: & robore.

Nuces eorum sunt: quorum cortex durior & magis ligne-
us est: vt in iuglande: & amigdalio: & corylo. Baccæ sunt
oleæ: lauri: corni: & huiusmodi. Acini vero vug: ebuli: sam-
fuci: malipunci: & similiū dicuntur. poma postremo ma-
la: pira: & talia.

f Stringere. ANTO. id est decerpere. secundū Nonium:
g Lauri baccas. ANT. Harum vim docet Plinius libro
vigesimalotertio: capitulo. xxviii.

h Cruetæq. myrta. SER. Matura enim cruoris imitant
colorem. ANT. Cruenta ait. quia Plinius libro. xxiii. ca-
pitulo. xxix. ait: q̃ myrtus saturat candida: min⁹ utilis est
medicinæ q̃ nigra. semen eius medetur sanguinem excre-
antibus. Item contra fungos in vino potum: odorē oris
commendat tē.

i Pedicas: SER. Laqueos quibus pedes illaqueantur:
ANTO. Manilius libro. v. ait. Curetisq. feras pedicarum
compece necant.

k Auritos lepores. S. maiores aures habentes. Horan⁹
alter ait. Doctrū & auritas fidibus canoris ducere quer-
cus sensum audiendi habentes. ANT. Auritus a magnis

auribus dicit. alias ab audiendi facultate: vt scribit. Festus
1 Lepores. C. Horū pla sunt generatiā & q̃s cuniculos
appellant: inter hos scriptores reponūt. In alpih. cādidū gi-
gnunt: quib⁹ hibernis mētib⁹ p cibatu niuē esse crediderūt.
Certe liquefēte ea rutilēscunt annis oibus. Archelaus le-
poribus vtrancq. vim singulis inesse scribit: ac sine mare
eque gignere. Lepus solus omnīū (teste Aristotele) præter
hominem & Dasipodē
superfoetat. aliū educā s:
alium in vtero pilis vesti-
tum. alium implumē. aliū
um inchoatū gerens.

Frigorib⁹ parto agricolæ pkerunq. fruuntur

Mutuaq. inter se lēti conuiuia curant.

Intuit genialis hyems: curasq. resoluit.

Ceu pressæ cum iam portum tetigere carinæ:

pupibus & lēti nauē imposuere coronas:

Sed tñ & quernas glandes tū stringere tēpus

Et lauri baccas: oleamq. & cruentaq. myrta:

Tunc gruibus pedicas: & retia ponere ceruis:

Auritos q. sequi lepores: tum figere dāmas.

Stuppea torquentem balæaris verbera fundæ

Cum nix alta iacet, glaciē cum flumina trūdūt,

m Dāmas. ANT. De
his videto Aegloga. viii:
CRI. Dāmę manifestū
raro cū ferē iure dici non
possunt: Complura sunt

ne c placida: nec fera: sed medię inter vtrunq. naturę: vt
hirundines: apes: & delphini.

n Balæaris fundæ. SER. Hispanicę: a balæaribus insulis
hispanicę: vbi inuenta est funda. AN. Balæarē insulę in
hispania: a grecis dictę: a fundarū iactu: quibus homines
maxime vtebantur. auctor est Dionysius. Ballo aut iacio
denotat. Hinc balæaris remotio. Lynico. Florus autem li-
bro. iii. de balæaribus inq. Certius quisq. fundis pliat: cer-
tos esse q̃ mirent ictus: cū hæc sola genti arma sint. id vnū
ab infantia studiū: cibū puer a mē non accipit: nisi quē
ipsa monstrat pueri funda percussit. C. Balæares duę hispā-
nici maris insulę sunt quas inter Tarraconis & Sutronis
maritimam esse sitas contingit. De his Philetas scribit
Hirta inq. vestis & sordida rarus limbus inuoluitur: &
iuncea ornamentum. fundas vero habent aut iunceas:
aut fetis contextas: aut neruis. In his habent sunt aut
longiores: aut mediocres. aut breuiiores: vt volunt ictus
aut longiores esse aut p̃p̃inquoiores. pueri ita exercens: vt
alioquin ne panis quidē illis exhiberet: nisi funda prius
quicq. attigissent.

o. Quid tempestates aut
rūni. S. Verno & autūna
li tpe fiunt tēpestates: qñ
nec plena ęstas ęst: nec ple
na hyems. Vñ mediū &
cōfine vtriusq; tps ex cō
iūctione p̄rariarū rerū tē
pestates efficit. Sane scien
dū vltimas partes tā au
tūnni q̄ veris significa
re: quib; fiūt procellę: qđ
de autūno hic indicat ver
sus. A. Quid tempesta.
Ostendit qlibet anni par
te fieri tēpestates: p̄pterea
cognoscendas ne nimis
obesse possint.

p. Sydera. A. quę sc̄tē
pestatem pducunt vt del
phin: sol in virgīe: capra:
argo: centaurus: hędī: cor
rona: vergilię: calliope:
tauri caput &c. De q̄b; la
te apud Columellā: libro
duodecimo: cap. secundo.

q. Atq; vbi iam bre. S.
de vere hic. A. De bruma
intelligit. Est autē ordo.

Et quid dicam vbi .i. quando dies breuior est et mollior
ęstas. i. ipsius brumę calor remissior: quā scilicet fuerat in
autūno. r. Vigilanda. S. vigilāter puidēda. A. Vigilā
dū ęst brumę tpe ob paruos dies: lōgasq; nōctes. Vñ Co
lumella etiā li. xvi. c. xx. ait. Optimū ęst intra kal. Decem
bris sementē confecisse. sed etiā longis noctib; ad diurnū
temp; aliqd addiciendū ęst. Nā multa sunt q̄ in lucubra
tione recte agunt. Inertisq; agricolę ęst expectare diei breui
tatē. s. Vel cū ruit. A. vel quid dicā. c. Imbriferum
ver. A. De vere modo latius super; dictū ęst. v. Spī
cea messis. S. Spicos de maturibus frugib; abusive. dicti
mus. nā pprie ęst spicus cū p culmi folliculū. i. extremū
tumorē: ante adhuc tenues in modū spiculi eminet.
x. Quū messis. A. Vel qđ dicā quū messis ęst. y. Inhor
ruit. S. i. inuremisit. n. Frumēta lactentia. S. adhuc ter

Quid tempestates autumnī & sydera dicam?
Atq; vbi iam breuiorq; dies & mollior ęstas:

Quę vigilanda viris: vel cū ruit imbriferū ver.

Spīcea iam cāpis quū messis inhorruit: & quū
Frumenta in viridi stipula lactentia turgent.

Sepe ego quū flauis messorē induceret artūis

Agricola: & fragili iā stringeret hordea culmo

Omnia ventorum concurrere pręlia vidi:

Quę grauidam late segetē ab radicib; imis

Sublime expulsam eruerent: ita turbine nigro

Ferret hyems culmūq; leuē stipulasq; volātes.

Sepe etiā imēsum coelo venit agmen aquarū:

Et foedam glomerāt tempestatē imbrib; atris.

nula & lactis plēa. Sane
sciendū Varronē in libro
diuinarū rerū dicere. La
ctantē deū ęsse q̄ se infun
dit segetib;: & eas facit la
ctescere: Et sciendū inter la
ctantē et lactentē hoc in
teresse: qđ lactans ęst qui
lac p̄bet. Lactēs cui lac p̄
bet. A. Lactentia. lacte
plena: dum adhuc molles
sunt. lacte plena ęsse vi
dent ip̄a grana. a. Fla
uis aruis. A. p̄pter flaua
frumēta dixit. b. Strin
geret. S. secaret: vt hic vbi
densas agricolę stringunt
frondes. c. Oīa vento
rū concurrere: S. Inter se
vt mutati transfuerit fr
mēt. A. Ventorū. ventus
ęst fluctus aeris: teste Pl.
libro. ii. d. Quę graui
dā. A. Ordo ę quę vento
rum plia: eruerēt ab imis
radicib; segetē late guidā.

C. Grauidā. cū spīcē ple
ne sunt. e. Sublime ex
pulsam eruerent. S. id ęst per sublime portarent erutā se
getē in altū expellunt. f. Turbine nigro. S. Tempesta
te noxia. vñ Horat; Hic niger ęst: hūc tu romane caueto.
g. Hyems. A. ventorū tempestas & violentia. nā de plu
uia iam dicit. h. Culmūq; leuē. S. R. Culmus ęst
ipse calamus. Stipulę vero folia quę ambiūt culmū.
i. Agmen aquarū. SER. impetus. vt Leni fuit agmie
tybris. Est autem hic ec̄basis poetica ad describendā tem
pestatem. CRIST. Agmen. magna vis cum impetu.
k. Foedam. CRI. non solum aspectu turpem: sed quę
om̄ia prosterndo decurpat. Vel foedam crudelem: vt
sensum dei rei sensu carenti.

l. Collecte ex alto nubes. S. ab aquilone: qui vtriq; deal
to stat. i. a septentrione. & tēpestates grauissimas facit. nā
auster hūilis ę: vt: mūdus vt ad Scythiā rhyphęasq; ardu

acra. A. Exhalat a terra hūda caligo. alias vero propter vapores fumida. nubesq; liquore egresso in sublimē: aut ex aere coacto in liquore gignunt: vt scri. Pli. li. ii. c. xliii. m. Ex alto. A. id dicit quia ascendunt (vt patuit) in aera nubes: & inde ex alto aquas emittit. nec intelligas ab aqua. Nā vt dicit Pli. li. ii. c. xlix. Venti a septentrione reliquis compescunt: & nubes abigunt. n. Ruit arduus ether. S. Tonitribus prepat. vt celus ruina. A. Rruit: rure videt propter imbres. ignes & tonitrua. CR18. Ruit arduus ether. Hec descriptio: & comirationem commouet & locum plis crebris preceptis horridiorē factum: poetico more exhalat. Et quod in re maximū est: audito se ad id quod precipit: magnitudine utilitatis pposita: vehementer accendit. Non enim tantū noscendū astrologie laborē: nisi vt videretur luminū incommo- dum: subire par esse. De turbine et fulmine dicem? In mediis. o. Causa flumina. S. Profunda & alta. Luc. Rutabacq; cauti. p. Spirantib? S. i. motu positis alibi. Quauada si spirant: nec fracta remur murat vnda. A. Spirantibus estibus insonantibus: q. Nymbo. A. Tempestatū. Sed cur Ioui fulmina assignet. Videt Pli. li. ii. c. xx. r. Corusca fulmina. S. i. coruscantia. vt flumina lambentia linguis vibrantibus ora. Hu- milis pauor. S. qui hūiles reddunt pallidus timor. Aut athos: aut Rhodope. S. Per transitū se- cūdū epicuros loquit. q. dicit fulmina nō iudicio deorū: sed ex nubib? fieri: nā montes qd nō fuerit fulmiari. Athos āt mōs ē grēcū: Rhodope mōs Thraciē: A. Athos macedonū mōs. vt scri. Pli. li. iii. Solin? aut ait: q. athos est sublimis adeo: vt altior est metetur qd vnde im- bres cadūt. De Rhodope dixim? i. Buc. v. Ceraunia. S. montes sunt Epiri alacris fulmib? dicti. Ceraunios em fulmē dī. Cerauno fulmino. x. Austri. A. Hūidus est auster & pēpue italię. Saluberrim? oim aglo: noxius aut stricnoctū auster: inter diu aglo vehementior. Pli. lib. ii. c. xlix. y. Desissim? A. quia ex cōdensato aere fit pluuia. z. Plāgit. S. i. resonare facit. Alii legūt plāgūt: vt sit ne- mora & littora plangūt. i. resonāt. C. Plangere. pprie ē cū ex morore mulieres corpus tundūt. Illa aut ventorū p- cussio i. tēpestates illū mororē videt imitari. z. Hec me- tuēs celi. S. i. xii. signa: quib? cognoscim? sydera: aut vt tē- pestates vel planetarū mor? Sciendū aut (vt diximus) de planetis quicq; duos semp ēē noxios: marē & Saturnū. Duos bonos. Iouē & venerē. Mercuri? vero talē est: qualis ille: cui iugit. Vñ etiā fingit minister ēē deorū: q. cor obte- perat ptati. Hinc ē qd dicit: In qd celi orbes erret Cyllen? ignis. i. vñ in septentrionale: aut in australe partē inclinet: aut cui planetarū cohereat: ut qualitatē Mercurii ex illo possis agnoscere. a. Celi mēses. A. i. primi mobil? sig- na. Vñ mēses fm indorū Babyloniorūq; dogmata ex solis ambitu instituti sunt. A. Celi mēses: q. ex cui su cō- lesti sunt. b. Serua. A. obserua. Quēdā enī signorum hūmōi ignea sunt: vt impissioes calide: comete. fulmīa. & depopulationes: quēdā terrea: vt terrę motus: sterilitates. et fertilitates: annonę inopia. aut copia: quēdā aerea vt tem- porū rabie: ac tranquillitatē. quēdā aqua: vt inunda-

Collecte ex alto nubes: ruit arduus ether.

Et pluuia ingenti fata leta: boumque labores

Diluit: implent fosses: & caua flumina crescunt

Cum sonitu: feruetque fretis spirantibus equor:

Ipsē pater: media nimborū in nocte corusca

Fulmina molitur dextra: quo maxima motu

Terra tremat: fugere fere: & mortalia corda

per gētes hūilis strauit pauor: ille flagrant

Aut Athos: aut Rhodope: aut alta Ceraunia te

Deicit: ingēnat austri: & desissim? imber. (Io

Nūc nemora ingēti vento: nūc littora plāgūt.

Hec metuens celi menses & sydera serua.

Frigida Saturni quo se se stella receptet.

tiōes aquarū: et pluuias generatū. e. Et sydera. i. ocrā uē sphere imagines: ac earū stellas: a quib? imaginib? ine- qualib? fm Chaldeo sniam mēses tardi: breuesq; (vt s. meminim?) determinati sunt: q. sydera sūta opēra pducūt cū fulgorib? tonitruis tonitrib? terrēmorib? depopulatio- nib? ventorū ac pluuia: tēpestatib? seu trāquillitatib? & aeris serenitate. d. Frigida saturni quo se se stella re- ceptet. i. nocens. Vt frigido pneri fugite hinc latet anguis in herba. ideo aut hoc dicit: q. Saturn? dē pluuiaū est. Vñ etiā prim? senex fingit. Nā senes nouim? sp ēē gelidos. hic aut i capricorno facit grauissimas pluuias: et pēpue i Italia. Vñ & Horat? ait. Seu tyrann? hesperie ca- pricon? Sic et in scorpiōe grandines. Itē in alio ful- mina: in alio ventos. Vñ pēpue nos scire debere: in quod se signū recipiat sy- dus saturni. Frigida sa- turni. A. Frigida aut: qm natura ipse frigidus ē: & accidentat? siccus: ac pro- pter retrogradationē quā patit? vt & ceteri pleneq; & situs circa stellas hūi- das quicq; hūid? efficiunt: grauissimas tēpestates p- ducens. Saturni. CR1. Saturnū celi et vestē (que terra est) sūm dixerūt: Io aut celi filium: q. solem eos qd pterit miramur. aut q. repente veniūt: c. lo cecidisse dicere. Terrę aut: qd ignotis parētib? natos: filios terrę dicit? m? sed ver? alii putāt ēē: q. Saturn? cū potentissim? rex: ēēt ad mēoria parē- tū retinēdā. noia eorū celo terręq; indidit: vt etiam videm? et mōtes & ma- ria & flumina: a viris nō- mē sūpisse. In historia p- terea sacra scribit: q. saturn? opē in vxorē duxit. Titan aut cū regere vellet (erat em maior natu fr) tñ aniaquētes ma- trē sororeq; suas sātno fauere: q. forma pstantior ēēt: cō- cessit. Sed ea lege nē sāt? plē masculinā tollerēt: vt regnū ad sobolē suā ēēt reditū. Ille tñ quatuor liberos clancu- lū sustulit. Iouē: Neptunū: Plutonē & lunonē. Titan vbi hęc cognouit: cū filiis (qui Titani dicūt) aduersus saturnū bellū parat. illūq; et opē sororē bello captū muro icudit: quod etiā affirmat Sybilla. Vñ Iuppiter Cretensū manu collecta: parētes in libertatē restituit. Sed saturn? ex oracu- lo noscēs fore: vt a filiis regno pelleretur. ob hocq; Ioui insidias tēderet. ab Ioue regno pulsus: in Italiā pfugit: Et vbi postea Roma fuit latuit. Ex qua latiū illā regionem: (qm ibi latuerit) appellauit. Recept? ē aut a Iano illius re- gionis rege. & cū agriculturā ab eo esset edoctus: regni il- lum locū assumpsit. Et cū primū aera signasset: in altera (vt ait Macrobi?) Saturni effigē: in altera nauē q. vectus erat expēdit. Verū cū inter hęc Saturn? subito nō cōpuisset: Ianus i e? honoris amplificationē: oēm terram suę ditōis: parentē saturniā appellauit: et aram et saturnalia illi insti- tuit. Et simulacri eius tāq; agriculturę inuentorē falce in- signiuit. Et qm hor? regnate nemo seruauit: nullūq; factū est bellū in saturnalib? ois licētia seruīs permittit. et i e? eade gratiū institutū ē. velut in illa tutius esse posset: Atq; hęc i historia. Referūt pterea ad physicā rōnē: et dicūt illū tps ēē. Vñ gręce xpoov ap- pella? remota aspiratōe ab eo quod est thronos: quod gręce tps significat. Vñ volūt illū vorasse filios oēs pter Iouē: lunonē: Neptunū et Plu- tonem, quia tēpus oīa cōsumit. q. corruptibilia sunt pter

quattuor elementa. Iuppiter enim ignis est. Iuno aer. Neptunus aqua. & Pluto terra. Latine autem dicitur Saturnus a sa-
tinitate: quoniam omnibus rebus corruptibilibus saturat tem-
pus. Alii dicunt a saturni: cuius causa de celo est: Crediderunt
enim Saturnum celum esse: & opem terram: cuius ope ali-
menta humane vite quæruntur. Vel ab opere quo fructus
fruges nascuntur. huic deo & Saturno: Cecropem in ac-
tica primam aras instituisse. Philochorus refert: & illos Iouem
pater & terra coluisse: instituisseque ut patrem familias fructi-
bus ac fructibus iam perceptis passim cum feris vesceren-
tur: cum quibus in tunc colendo laborem tolerauerunt. Alii
Saturnum solem esse dicunt: quoniam ipse est auctor temporum.
In Saturni templi fastigio Romani tritones cum tu-
bis sculpsere: caudis terge inferis: significantes quod a sua æta-
te omnia deinceps æta-
historia que prius obscu-
ra erat clara sit. patri suo
Cælio virilia ampuasse
referunt: & in mare proie-
cisse: quoniam agerantem spu-
ma effusa Venere genuit.
quia vis celestis in terras
defluens causa est genera-
tionis. Sin ad stellam ip-
sam Saturnum referamus:
ipse est supremus oim pla-
netarum. Et quoniam habet
spheram amplioris circuli
ferentis: omnium tardissi-
mus in cursu est. In singu-
lis enim signis triginta mo-
ratur mensis. Est plane-
ta omnino malivolus. Nam
(ut demonstrat Ptolomeus
in libro de harmonia)
vitam nostram precipue
sol & luna moderant. De-
inde dicit Iovem & Venere nobis propitios: Saturnum &
Martem ea ratione aduersos: quia ceteri sunt numeri per
omnia que sibi convenienter iunguntur & aptantur sit iugal-
competentia. Nec quicquam potest alteri nisi per hos numeros
conuenire. Post hæc longo ordine explicat huiusmodi numeros.
ac ostendit Iovem & Venere interuentu numerorum illorum
cum luminibus bene iungi & consociari. alia nullius numeri
nexu applicari. Et Iouis stellam: soli per omnes numeros:
Iunæ per plures. Venerem vero Iunæ per omnes. Soli autem
per plures Iungi indeque fieri. ut quauis vitæque propicia sit
stella. propior tamen sit Iuppiter. Saturnum autem & ali-
qua extrema linea ad solem: martem ad lunam referri. Ideo
quod minus commodos esse planetas demonstrat. Est ergo ma-
livolus Saturnus. Est sicus & frigidus: que due qualitates
mortifere sunt. Est nocturnus: ponderosus. plus nocet re-
trogradus quam rectus. Vnde fabule illi falcem tribuunt: que
tunc maxime secat cum reducit. Colore plumbeo est. Se-
cundum Ptolomeum: producit hominem fuscum: turpem: pigrum
grauem ac triste. corpore aspero: & qui amet turpia & fe-
rida. Domus Saturni Capricornus et aquarius: dominum
habet in libra. significat edificium doctrinam & locum frigi-
dum. Pingebat autem apud præcos. homo senex: canus. plixa
barba: curius: tristis. pallidus recto capite: & quod dextra
falcem & in eadem serpentis imaginem caudam suam ore mordet
tis. Sinistra infantem filium ortu deoraturus admouebat.
Iuxta hunc quattuor aderant filii. & vxor in forma ma-
trone: quod manu dextra se oibus operaturam significaret. Si-
nistra panem pauperibus porrigebat. Quo se rece-
peret. Sane perire ait. ut ex frequentatione verbo nobis ostend-
ret Saturnum his ad vnu quodque signum reuerti: quod alii
planetæ minime faciunt. solus enim est qui & longius a sole di-
scedat: & his ad vnu quodque signum recurrat. A. An in signa
igneæ: terreæ ue. &c. an efficitur septentrionalis. meridionalis
ue: an ascendens descendensue in eccentrico: vel in epicyclo:
an directus retrogradusue: an circa imaginem octauæ spheræ

Quos ignis celi cyllenius erret in orbes.

In primis venerare deos: atque annua magnæ

Sacra refer Cereri: letis operatus in herbis.

Extremæ sub casu hyemis: iam vere sereno

Tunc agni pingues: et tunc mollissima vina:

Tum somni dulces: denique in motibus vmbre:

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret.

Cui tu lacte fauos: & miti dilue baccho:

regiam vel istam: an illam vel hanc de sua natura stellam: an
in applicatione corporali siue aspectuali ad illam vel istam plane-
tam existat: an oriat aut occidat cosmice: cronice: seu heli-
ace. an in hoc vel illud templum: siue domum celi se receperit. C.
Receptet. Vfus est frequentatiuo: quia vefox est planeta.
f. Quos ignis celi. AN. Obserua ite sicuti de Saturno &
ceteris erraticis in quo celi orbes erret. g. Ignis cyllenius
us. S. propter stellam mercurialem dicitur. quia in cylleno monte
Archadie dicitur natus esse mercurius. Ordo est in quo orbes
celi erret cyllenius ignis. A. Ignis cyllenius. i. stella mercuri-
us: qui iter ceteros tam in motu diuersus: quam etiam in impressio-
ne varius est. quoniam conuertibilis est nature: cui namque associa-
tus corpe vel aspectu: illius naturam assumit. Quare præcipit
Virgilius (totius astrologiæ pendula complectens) præcipue
mercurium obseruandum esse:

qui quidem nimbosas pro-
cellas: ventorum rabiem
& præcipites demittit im-
pressiones. demum per mo-
tes celi signa duodecim pri-
mi mobilis: introitusque
planetarum in principia ta-
runda & situm. Et præ-
sertim octauæ spheræ imagi-
nes: ac Saturni Mercurii
quod sydus oim planetarum
influencias obseruare hor-
tatur: quoniam ex eis perfectum
reddidit viaticum præstat
tempestates timentibus:
hec eadem a Tholophio sus-
ceptior accepimus. Plinius
autem libro secundo: cap-
viii. sic ait. Quod vocant
Saturni sydus: summum
est. ideoque minimè videt
& maxime ambit circulo

lum: anno quoque. xxx. ad principia sue sedis regredit: natu-
re est gelide & rigentis. Hec ille. Et Ptolomeus li. quarto
partium de Cyllenio inquit: stelle Mercurii opus est in maiori
parte desiccare: & equaliter humectare. In quibusdam etenim
oris desiccant humores: eo quod nuscipit a calore solis nimis elon-
gat. In quibusdam vero humectat: eo quod eius locus superest lunari
spheræ: quæ terre propior existit. & in horum quidam vitæque
alteratio est festina. Ventorum & hic auctor existit: ob hoc
quod eius motus circa solem citus habet. C. Cyllenius. de mer-
curio in quarto Enclid. libro dicemus. h. Erret. S. Bene er-
ret. Nam planetæ vocantur omnes τὸ πλανῶν id est ab er-
rore: nam interdum ad austrum: interdum ad septentrionem. ple-
runque contra mundum: nonnunquam cum mundo ferunt. i. In
primis vene. deos. S. Post hæc cognita: da præcipue opera sa-
crificia: quibus tempestates & pluuie possunt repelli. Et mirè
hoc statim subiūxit: quod occurrebat. quod prædesti-
natas tempestates futu-
ras videre. Et bene ait imprimis. i. præcipue & ante omnia. nam
alia neglecta possunt habere emendationem. Tempestas adueniens:
nisi autem prouideris: vniuersa subuertit. C. In primis venera-
re deos. Sapienter admonet non sufficere diligentiam atque indu-
striam humanam: nisi diuinum accedat auxilium. Et optimus poeta
hortatur ad religionem. k. Annua sacra refer. S. Annua
sacra magna: sic in Enclid. Annua quæ differre nefas. i.
Opus. A. sacrificia. C. Operare: sacrificari significat. Pro-
pitiis. Cynthia iam noctes operata decem. Nulla enim opera ex-
cellitior est quam sacrificium. Hora. Vnicuique gaudens mulier ma-
rito præbeat iustis operata sacris. m. In herbis letis. SER.
Aut das operam conuictis: aut postquam opera cuncta compleris.
AN. In herbis letis. i. in sativis. n. Mollissima vina. S.
carentia aspicat et defecata. A. mollissima. dulcissima.
suscipitissima. o. Tibi. S. i. honoris tuum: et in tua gratia.
A. Tibi ad tuum commodum. p. Cui tu lacte fauos. SER.
Cui tu liba de lacte: melle & vino. Nam superfluum est:
quod quidam dicunt: contra religionem dixisse Virgili-
um: licere Cereri de vino sacrificari: pontificales namque

hoc non vetant libri: Qd autē ait Plautus in Aulularia: (cuius ipsi videntur exemplo) Cereri nuptias facturi estis: quia temerī allatū nihil video: nō est huic loco contrariū. Nam aliud est sacrificiū: aliud nuptias cereri celebrare, in quibus reuera vinum adhiberi nefas erat: quē orci nuptiē dicebant: quas p̄sentia sui pontifices ingēti solēnitare celebrabāt. Alii hūc locū aliter accipiūt: vt & miti baccho nō sit seprimus casus: sed datur. & duo numina intelligim⁹ liberi & Cereris. Nā sup̄ quoq; ait: in primis venerare deos: vt sit sensus: cui Cereri & miti baccho fauos lacte dilue, i. eis sacrificia melle & vino p̄mixtis. C. Optime hic Seruius: adde etiā q̄ poeta (vt ait Macro.) Ita in reb⁹ doctrinē sectator: vt in verbis eloquētiē exquirit: legerat q̄ ad. xlii. kalē Ianuarias Herculi & Cereri sacrificabāt sue pregnante: et panibus: et mulso. Icirco dixit. et miti baccho: id est mulso. nā melle domitū vinū: mulsum sit. Vñ ipse alibi. Et durū bacchi domitura saporē. Diluere autē est cum rem duriorē spissiorēq; admixto hūore liquāmus. vt: Diluis helleberū Ergo mella quē crassiora sunt vino diluimus.

q. Miti baccho. AN. Vt q̄ Plī. scribit li. xliii. Aristes primus omnium mel miscuit vino suauitate p̄cipua. r. Terq; CRI. Ambaruale hostiā intelligit. de qua dixim⁹ in bucolicis. s. Foelix hostia. S. id est fecunda. & dicit ambaruale sacrificium. quod sepe de porca fecunda vel grauida fieri consueuerat. ANT. Felix hostia: id est eximia. Honoratius enim docet eximias dicatas hostias quē ad sacrificium destinatē eximantur e grege. Vel q̄ eximia specie quasi offerēde numinibus eliganē. Ambarualis hostia est (vt ait Pompeius Fest⁹) quē rei diuinę causa circū arua ducitur ab his qui pro frugibus faciunt. Hec et plura Macrobius libro. iiii. de hostiarum generibus.

r. Chorus. SER. Proprie est coetus: cant⁹ atq; saltatio: A. Chorus multitudo in sacris collecta. v. Cererem clamore vocent. SER. Inuocent copiam frumētōrū: ANT. Cererem. ipsa frumenta. x. Quam cereri torta. AN. Cathonis p̄ceptum est: & ponit. c. xxxviii. vbi docet prius q̄ messim facias: Cereri sacrificandū esse porcā. y. Torta redimitus tpe. S. habens in memoria victum priorē a quo Cereris reuocatus est benignitate: nā olim homines glandibus vescabantur.

z. Quercu. C. Quoniā Cereris hñificio hoies fruges adepti: quernis glandib⁹ q̄bus antea vescabant abstinētia. Da mor⁹ in compo. S. i. saltationē aptā religioni: nec ex vlla arte venientē. Salust. Saltare elegantius q̄ necesse est probe. b. Carmia. S. hymnos. c. Atq; hoc: vt certis. A. Macr. li. v. ait: q̄ poeta hęc serenitatē: tempestatisq;

signa de arati sumpsit phenemone: d. Menstrua lūa: S. Vnde et mene dicit. A. Menstrua luna q̄ mense quoq; suū p̄ficit cursum. Vñ et mensis a mene: luna dicit. e. Caderent austri. S. definerent venti. Ex hoc etiā loco p̄ronostica sunt translata de arato: & pauca de multis. Ventis surgentibus. S. Flare incipientib⁹. Vñ est ecōtrario cum venti posuerit. i. flare desierunt. A. Plī. lib. xviii. c. vlt. inquit: Mare si in tranquillo portu a cursu stabit & murmurauerit intra se: ventū p̄dicat. Si identidē: hyemē & imbrē. Idem de mari ait. Sepe et silentio intumescit: fluctuq; altius solito: iam intra se eē ventos fatetur.

g. Aut freta pōti. S. Littora pelagi q̄ ferunt a fluctib⁹. Duo at diē naturalia. Futura ei tēpestate et añ aduentū: fluct⁹ mouetur: & fragor audis e syluis: archana quadā ratione naturę.

h. Incipiunt agitata: C. Hic locus propter ambiguitatē pōt aliqd obscurū intellectib⁹ nris afferre. Itaq; nō sepe sunt hęc a scriptore adhibēda. Inuenies qd Quintilian⁹ sentiat. Pronosticorū verohmōi rōnē diligēter explīcat Plī. in libr. xvi. ait enī est aquarum significatio. Mare si i tranquillo portu a cursu stabit & murmurauerit intra se: ventū p̄dicat. Si itidem & hyemem & imbrē. Littoris rippe q̄ si resonabūt trāquilla asperā tēpestatē. et paulo post: sepe & silentio intumescit. Fluctuq; altius solito iā intra se esse ventū fatetur. Verū et in hoc loco cetera omnia p̄sequi. p̄nostica q̄ a Marone pōtū: Plī. ibi etiā hęc sūt verba: Equidē & mōtiū sonit⁹ nemorūq; mugit⁹ p̄dicūt: tēpestatē. i. Arid⁹ fragor. S. Sonit⁹ qual⁹ solet fieri ex aridis dū frāgunē arborib⁹. Ergo arid⁹: nimius. omne enī qd aridū est cum frangit: nimum efficit sonum.

k. Fragor. S. etiā a fractarū resū crepitu nominatus est. l. Aut resonātia longe zc. S. to vito id est his idē dixit. Misceri at p̄urbari. Vt miscet agēs telis. A. Idē Plī. q̄ littoris rippeq; si resonabūt trāquilla. aspera tēpestatē p̄dicūt. C. Expolitio ē: eandē enī finiam repetit. m. Et ventos increbescere. A. Plī. inqt. Equidē & mōtiū sonit⁹ nemorūq; mugit⁹ p̄dicūt: f. v̄etos. C. Increbescere: ab eo qd est creber: fit increbesco. n. Iā sibi tū. S. Scias inqt i pelago eē grauissimā tēpestatē. cū mergi ad littora p̄fugiūt. Poetice autē ait. Sibi tū. curi⁹. m. t. vnda carinis. i. sibi nō p̄citi: s; crescit in p̄niciē suā. nā in carinā scindendā cōsurgit: o. Male sibi tē zc. A. t. nō se continet: sed carinis illidit: p. Tēperat. C. abstinet. nā q̄ abstinet ab aliq; re: sibi p̄p̄i imponit tēperantiā. q. Mergi. A. Plī. Mergi anatesq; pennas rostro purgantes ventū: ceteraq; aquaticę aues concurstantes. grues in mediterranea festinātes. mergi maria aut stagna fugientes tempestatis sunt signa.

Terq; nduas circū foelix eat hostia fruges,
Omnis quā chorus: et socii comitent ouātes:
Et Cererem clamore vocent in tecta: neq; ante
Falcem maturis quisq; supponat aristis:
Quam Cereri torta redimitus tēpora quercu
Det motus incōpositos: & carmina dicat.
Atq; hęc vt certis possimus noscere signis:
Aestusq; pluuiasq; & agentes frigora v̄etos:
Ipse pater statuit qd mēstrua luna moneret:
Quo signo caderent austri: quod sepe vidētes
Agricolę: propius stabulis armenta tenerent.
Continuo ventis surgētib⁹: aut freta ponti
Incipiunt agitata tumescere: & aridus altis
Montibus audiri fragor: aut resonantia longe
Littora misceri: et nēorū increbescere murmur.
Iam sibi tū curuis male tēperat vnda carinis:
Quū medio celeres reuolāt ex equore mergi.

Clamoremeq; zc. S. scilicet cū clamore reuertunt. Nam plura dicit signa e quibus vnū nō sufficit: sed omnia sunt animaduertēda. Vt cū cornix plena pluuiā vocat. improba voce. Et sola in f. f. spa. a. **Marine** f. S. ad discretionem fluuiāliū. **Fulice**. A. Plī. q. fulice maritimo clāgore: ranę q̄vltia solitū vocales tēpestatis signa sunt: **Veterem** q̄relā: quomō latona cū Apolline & Diana lunonis iram fugiens: vertitq̄ agrestes in ranas in lycē finibus: videro Quidiū li. vi. Meth. Item videro Aesopi fabellam de ranis & hydri. **Ardea**. S. dicta ē q̄si ardua: quę cum altius volauerit tēpestatē significat. Luc. Qd signū ausa vo. ard.

A. Ardea hęc in mediis arenis tristis tempestatis signum ostendit. auctor est idem Plinius. **x** **Stellas** p̄cipites: S. Scquitur vulgi opinionem: Non enim omnia prudēter a poeta dicenda sunt: q̄ autem videm⁹ stellas quasi cēlo labi sunt ignis etherei: q̄ sunt ex igne ethereo: cū vehemētor vētus altiora cōscēdit. et inde quasi quādam particulas trahere cēpit: q̄ simulant casum stellarū. Nā stelle cadere nō possunt: quarum natura est vt stent sp. Vñ & stelle vocant. Et sciendū est ab illa parte ventū statum: in quem aeris ignis ceciderit. **A. Plī.** de stellis ait: discurre hęc vident. vētisq̄ p̄in⁹ sequunt. Idē. Si volitare plures stelle videbūtur quo feruntur albescentes: ventos ex iis partibus nunciant. Idem libro secūdo: cap. xxxvi. inquit. Fieri videtur: et discursus stellarū nunq̄ temere: vt non ex ea parte truces ventū cooriantur: et. ex his tunc procelle in mari terrisq̄. Tu vero cur ita fiat: problema legito apud Alexandrū Aphrodisi.

scū. C. Labi p̄cipites. labētes p̄cipites. i. ad inferiora tēdere: **y** Longos tractus. **C.** Longos quasi sulcos. quos a tergo sibi relinquunt. **z** Et frondes volitare cadu. **A.** Plinius ait. q̄ tempestatē p̄dicunt sine aura q̄ sentiat folia ludētia: lanugo populi: aut spīteuolitas ags quia pluma innatans. **a** Colludere. S. moueri. **Theren.** Congruū istum maximū finito ludere: id est moueri. **Virgilius.** Ludere pendentes pueros. **b** Boreę truci. S. cum fulminat. Hoc vult dicere: Vbiq̄ grauissimas & ingentes eicit pluuias: tempestas ab his mota ventis: **AN.** Boreę truci. terribilis. de cuius vi legito Quidiū circa finē li. vi. meth. Flat aut boreas inter septētrionē: et exortū solsticialē. vt scribit Plī. ii. Ab oriente vero brumali Vulturū. quē greci eurū appellant. Ab occasu equinoctiali Fauonius: qui zephyrus a grecis. **C.** At boreę de parte. Cum eodē tempore a diuersis locis flant venti: magne solent pluuię concitari. Nam boreas septētrionalis ventus est: Eurū orientalis: zephyrus occidentalis. **c** Rura natant fossis. **C.** Aliter dicimus rura natāt: cum diluuiū exūdant. Aliter homo natat. nam hic sup. aquas

fertur: illa intra aquas dimerfa latent. **d** Legit. **SER.** id est colligit. **e** Nunq̄ imprudentibus. **SER.** Alii inuocare volunt: alii augent his habere significationē. vt sit nunq̄ imber valde prudentibus obfuit: quę res satis non sunt idoneę. Vnde melius est intelligere: nunq̄ imber obfuit: nō ante prouisus. tam clara sui signa dat. vt imprudentibus ignauis accipiamus. Nam hoc dicit. nunq̄ nescienti nocet imber. quia se designat ante venturum: & scimus leuiora esse mala quę ex optione cōtingunt. **f** Imber. **C.** qui concitior maior est q̄ pluuiā.

Clamoremeq; ferunt ad littora: cunq̄ marine
In sicco ludunt fulice: notaq̄ paludes
Deferit: atq̄ altam supra volat ardea nubem.
Sæpe etiam stellas vento impellente videbis
p̄cipites cēlo labi: noctisq̄ per vmbas
Flāmarum longas a tergō albescere tractus:
Sæpe leuem paleā: & frondes volitare caducas
Aut summa nantes i aqua colludere plumas.
At boreę de parte truci cū fulmiat: et cum
Euriq̄ et zephyriq̄ tonat domus: omia plenis
Rura natant fossis: atq̄ omnis nauita ponto
Humida vela legit: nunq̄ imprudentib⁹ imber
Obfuit: aut illum surgentem vallibus imis
Aereę fugere grues: aut bucūla cēlum
Suspiciens: patulis captauit naribus auras.
Aut arguta lacus circūuolitaui hyrundo:

g Surgentē. **A.** venturū: **h** Aereę grues. Aut aeris coloris: aut in altū volantes. Dicit autem grues de vallibus fugere: nō pluuiam de vallibus surgere. **ANT.** Imprudentibus. id est incautis & inscis: Nam quisq̄ signa future tempestatis p̄uidet. Vel imprudentib⁹. i. valde prudentib⁹. Vt apud. **Cice.** libro. v. tusc. Qui nihil meruant: nil agāt: nil concupiscāt: nulla impotentia efferant: id est valde seu magna potentia. **Bucula.** **AN.** Ait idē q̄ boues cēlum olfactantes: seq̄ lambentes cōtra pilum p̄fagiū aeris sentiunt. **i** Suspiciens patulis zc. S. Hic locus omnis de Varrone est. Ille est sic. Tum liceat pelagi volucres: tardeq̄ paludes: Cernere: i. expleto studio certare ludendi. Et velut insolitū pēnis infundere rorem. Aut arguta lacus circūuolitaui hyrundo: Et bos suspiciens cēlum mirabile visu Narib⁹ aeris patulis decerpit odorem. Nec tenuis formica cauis non euehit oua. Et veterem in limo rang. **fab** bula duplex est. Nam & Quidi⁹ dicit Ceres cum proserpinā quæret ad re

leuandā sitim accessit ad quendā fontē: tūc eā licij rustici a potu prohibere ceperunt: & conturbantes pedib⁹ fontē cū contra eā mitterēt turpem naribus sonū: illa irata eos conuertit in ranas: quę nunc quoq̄ ad illius soni comitacionem coaxant. Sed hoc non est valde aptum. nam illud magis insultatio fuerat q̄ querela: & poenam sacrilegij fuisse pertulerant. Vnde magis Aesopus sequendus est q̄ dicit: Cum Iuppiter reges omnib⁹ animabus daret: Et ranis dedisset colendum breuissimum lignum: tūc illud aspernatę sunt. Tūc Iuppiter iratus hydram eis dedit: q̄ vescitur ranis. **k** Hyrundo. **A.** Ait idē Plī. q̄ hyrundo tam iuxta aquam volitans: vt penna sepe percutiat: hyemem nūciat. **CRIS.** Hyrundo auis est. Irudo p̄o san guisuga. Est ergo hyrundo ex his animalibus: quę neq̄ se ra omīno nec māsueta sunt. nidū luto construunt: stramēto corroborant. Si quando inopia est luti. pennis. multa aque madefactis puluerē spargūt. In egypto heracleotico estio mollē cōtinuatōe nidorū vagant. Nido inexpugnabilem opponūt stadiū vnus spacio: quod humano opere perfici non possit: vt latius narrat Plinius.

I Rane Ait Plinius q̄ rane q̄q̄ vitra solitum vocales: tempestatis signa sunt.

m Formica A. ai Plin. q̄ segniter & cōtra idustriā suā formice abscondit concurrentes: aut p̄ferētes oua: tempesta tē p̄ḡn̄t̄. **n** Et bibit ingens arcus. S. Sequitur rur e p̄ḡn̄t̄. **A**. Plin. Arcus cum sunt duplices plu uias n̄t̄. **a** pluuiis serenitatē: nō p̄inde certā: bibit au tem humorē idē. emitte. Sed de arcu plura idem Plin. lib:

ii. ca. lxi. o Coruorū A. Plin. Coruicq̄ singultu quodam latrantes: seq̄ concurrentes: si continua bant ventos. Si vero carptim vocem reforescunt: v̄t̄osum imbrem Et gra culi sero a pabulis recedē tes hyemem. **p** Exercitus S. multitudo.

q Iam varias pela. & q̄ alia cir. Dulcis i stagnis rimantur pra. cay. S. Hec est vera lectio & sensus talis est. Iam varias volucres pelagi: & eas q̄ circū alia prata rimāt in dulci stagnis caystri: videas certati largas humeris istide rores. Nā si tā varie legeris: sensus nulla rōnes pcedit A. ai Plin. Q̄ hyemē significat quū terrestres volucres contra aquā clā gores dabūt p̄fidentes sese. maxime cornix: Poeta autē id attribuit a quaticis etiam auibis.

r Alia prata S. Alia palus. vnde fecit alia prata. Et de palude. alia. a: lon ga est: de prouicia breuius ut europa atq̄ alia pul sus. Et est homencus ver sus. **s** Rimantur S. pascūt in pratis: cibū per terre rimas requirentes: Nam rimari tractum est a porcis qui glandes rimā tur de rimis terrarum.

t Caystri S. Fluuius est ANT. Vibius sequester scribit Q̄ Cayster decurrit p̄ximus paludi asie. Et primus inquit alia p ducca prima littera dicitur in qua quoddam praeum alium iuxta caystrū flumē appellatur. Maro lib. vii. Enei. de alia palu

de: & cygnis. & caystro etiā meminit. vbi ait. Cui quonā dā niuei. itē sonat anis & alia lōge pulsa pal. Caystrū autem fluuius est in Moeoma teste Dionisio. & teste Plinio libro. v. Caystro abluitur ephesus amazonū opus.

g Studio gestire lauandi S. leticiā suā habitu corporis significare: nā ut homines leticiā suam verbis: ita aues corporis gestificatione exprimūt. A. Lauādi: passiuē dictum. Nam tondeo & lauo etiā passiuē dicūt de q̄bus lacus ibi in buc. Tondēti barba cadebat. **x** Incassum S. Ideo incassum: quia pluuiarū compositio aquam minime ad mittit ad corpus. **y** Tūc cornix plena. S. Rauca cōtra naturam suam. & vocat poetice: non enim vocat. sed de nunciat pluuiam. Et notandum cornicem rauca voce et solam pluuiam: predicere. Coruos vero & plures & vo

ce tenui & purissima contra naturam suam: ut tum liquidas corui pressio ter gutture voces. C. Cornix hec auis cū noctua graues inimicidas exercet ipsa enim interdū oua noctuq̄ vorat. noctua contra illius noctu absorbet ait. Aristoteles. Noces ab alto in saxa remittunt ut testam frangant. In templis & lucis Mineruq̄ raro videntur. Athenis nuncq̄ sole volantes: pullos aliquādiu pascunt. Possidoni ait. in hyspania cornices nigras esse.

z Carpentēs. CRI. proprie dixit. nam carpere dicimus cum paulatim absumēdo minuiamus. hinc dicimus carpere iter: carpere herbas: dicimus et carpere famam cum famam alicuius minuiamus **a** Penfa CRISTO. A pendendo dicuntur: nam certo quodam pondere languende dabantur Vnde & familia illa quę certo pondere aliis quidebat lanas libraria a libra dicebatur ut demonstrat iuue. Nā librarii non a libra dicuntur sed alibris quia libros ab aliis scriptos transcribūt. Dicit etiā p̄sum circūspectio quēdā & cautio. ne ab vili honesto ue temere aliquid agendo discadamus. quia rem illam pendimus id est diligentiū existimamus.

b Testa cum ardente S. propter vilitatem noluit dicere lucerna: sed nec lychnus. quēadmodum in hieroico carmine. Dependētychni dixit: medius enim i his stilus est libris: sicut diximus supra.

c Putres concretere fungos. SE. ut dicit Plinius Cum aer humidus esse coepit. fauillam quę cum fumo solet egredi prohibita aeris crassitate in lucernis residet & quasdam velut fungorū imitatur imagines. ANT. fungos. (ait Plin) pluuias significari: si in lucernis fungi fuerint. Si flexuose volutat flama: ventum. & lumina quum preflamam elidunt aut vix accenduntur: item cum in

eo pēdētes coaceruant scintille: vel cū tollētib ollā carbo adheserit: aut cum contēptus ignis e se fauillam discuit: scintillam ve emittit: vel cum cinis in foco concreuit: & cum carbo vehementer plucet. & est aquarū significatio.

d Ex imbris soles SER. serenitates. & versa vice dat prognostica quibus agnoscam etiam tempestuoso coelo futuram serenitatem. AN. futurę hyemis hactenus signa docuit: nunc vero futurę serenitatis post imbrem.

e Apta serena. S. Aer enī dēfat núbilo & rarefcit sereno. ut dēfat erāt q̄ rara mō: & q̄ dēfa relaxat. **f** Acies obtusa A. Plin. Q̄ cū repēte stellarū fulgor obūbrai graues: denūciāt. tēpestates. C. Non mutat in se aut materia aut forma stellarū: verū ex aeris q̄litate: q̄ inter nos & illas iteriacet imitari vident: nā cū dēfor est aer, hebetiores vident cū. rarior

Et veterem in limo rane cecinerē querelam.

Sepius & tectis penetralibus extulit oua

Angustū formica terens iter: & bibit ingens.

Arcus: & e pastu decedens agmine magno

Coruorū increpuit densis exercitus alis.

Iam varias pelagi volucres: & quę alia circū

Dulcius in stagnis rimantur prata caystri:

Certatim largos humeris infundere rores:

Nūc caput obiectare fretis: nūc currere i vndas

Et studio incassum videas gestire lauandi.

Tum cornix plena pluuiā vocat improba voce

Et sola in sicca secum spaciatur harena.

Et caput obiectat querulū veniētibus vndis.

Nec nocturna quidē carpentes pensa puellę

Nesciute hyemē: testa cum ardente viderēt

Scintillare oleum: & putris cōcrescere fungos.

Nec minus ex imbris soles & aperta serena

prospicere: & certis poteris cognoscere signis.

Nam neq̄ tum stellis acies obtusa videtur.

acutiores: **g** Nec fratris radiis obnoxia surgere luna. S. subaudi a superiorib⁹ obtusa luna: nā hoc dicit, nec luna videt obtusa q̄ ē radiis solis obnoxia: nā vt dicit phisici ab eo accipit lumē A. Nec fr̄is tē. Ordō ē: nec luna obnoxia radiis fr̄is videtur surgere obtusa. Obnoxius autē pprie pēne obligat^r dicit ob delictū vt scri. fest. luna vero obnoxia & obligata ē soli: qm̄ ab eo illūnat cū sit corp⁹ opacū. C. Lūa ex se lumē nō hēt s; a sole accipit vñ q̄qd lūinis hēt soli debet. h. luna A. Plī. ait de lūa q̄tā ei⁹ maxie obfuit egypt⁹: si splēdēs exorta puro nitore fulserit: serenitatē: Si rubicunda: ventos. Si nigra pluuias portēdere cre dicitur. In gnta cornua ei⁹ obtusa pluuiā: Erecta & infecta semp ventos significat. quarta tamen maxime. demū pleriq; obseruabant lunę p̄fagia in octo eius articulis. hoc est iiii. vii. xi. xv. xix. xxiii. xxvii. & interlupia. auctor idem plīnius. **i** Tenuia S. Proceleumatic⁹ est prodactylo: quā rē quotiescūq; facit Virgilius: seruat locuz Syneresi: vt tenuia. lē vt genua labant. **k** Dilecte thetidi A. hoc ait. ppter eis cōcessum mare tempore fortune: quod etiā prob⁹ asserit. C. Dili git eas quia tranquillitatē in illas nidificatiōe parat mari. **l** Dilecte thetidi halcyones S. Ceyx filius luciferi habuit coniugem halcionē: a qua cum phibitus iussit ad consulē: dum Apollinē superstatu regni sui: naufragio perit: cuius corpus cum ad vxorem halcyonē delatū fuisset: illa se precipitauit in pelagus. Postea Theridis & luciferi miseratione cōuersi sūt ambo in aues marinas q̄ halcyones vocantur. Et sciendum quia cum de muliere dicit. hęc halcyone facit: Cū de aui bus: hic & hęc halcyone. hi & hęc halcyones. Itē autem aues nidos faciunt in mari media byeme. quibus diebus est tanta tranquillitas vt penitus nihil in mari possit moueri. Inde etiam dies halcyonii vocant. ANTO. hęc aues paulo maiores passere sunt. purpureis & candidis admixtis pennis. foetificant bruma qui dies halcyonides vocantur. placido mari per eos & nauigabili: siculo maxime: faciunt autem. vii. ante brumā diebus nidos: & totidem sequētibz pariunt. Plura etiam Plī. li. x. ca. xxxvii. C. De his auiibus ait Aristoteles in li. de animalibus: Halcyones in hyeme tm̄ cocti. Sunt autem isti dies qui halcyonei appellantur septem ante brumā: totidem post brumā. Hinc limonides poeta: Per mensem hibernum iupiter bis septē molitur dies q̄ tempore nutricem faciam. Tranquillum vero tātisper tempus efficit: si ita euenerit vt brumā austrina vergiliis aquiloneis. fiat. Septem primis diebus nidificant reliquis septem parere ac educare dicuntur. Halcyonios fieri circa brumā non semper in nostris locis contingere constat. in siculo vero mari pene semper: omnium autē rarissimū est videre halcyonē: fere circa vergiliarū occasum brumāq; apparet. Et vbi non plusq; semel nauem circūuola

uerit statim abit. vt nuscq; postea videat. Vt ait Stesichorus. s. hęc Anis. Plī. aut addit ipas aues paulo ampliores esse passerib⁹: colore cianco: ex pte maiori tm̄ purpureis & candidis admixtis pennis: collo gracili & p̄cero. Alter genusea rū magnitudie distigui & cantu. Minores in hardineta canere: nidi halcyonū in piliformaz: ferro intercedi: nequnt valido ictu frāgunt. Albert⁹ vero mangn⁹ scribit cām esse q̄ tropico hyemali nidificēt: raritatē corpis quod vehemēter terreū est. itaq; in estate vehemēter exicca: adeo vt semē habere nō possit. In maxio frigore: clausis vndiq; poris in

cludit humidū scilicet p̄te rea nō ēē credibile vt possit viuere in regione q̄ excedat latitudinē gnti climatis. ppter nimīū frigus m. Nō ore solutos S. scilicet manipulos quod seqtur. alii soluto ore accipiunt id ē nimīū patēti. o Im mūdi sues S. Luto gaudentes. hora. Et amica luto: fus A. Plī. Turpesq; porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes. s. ostendūt aeris mala p̄fagia C. Verū epithetū sub⁹ quo nūllū aial imundius est. p. Nebule ma. p. S. depm̄tur ad valles A. Plī. ait: Nebule ē mōtib⁹ descēdētes aut coelo cadētes: veli vallib⁹ sedētes serenitatē p̄mittūt C. nebule magis ima. Quia cū redeunt ad terrā vapores: purgator relinquitur aer. q. Negq; S. id est nō. Persius negoq; fundo suspirat nūmua in imo. Itē virgil⁹. Et summo clipei negoq; vmbone pepedit. r. Seros exercet noctua. S. noctua auis est lucifuga: quę significat pluuiā si ceciderit post solis occasum. De hac talis est fabula. Nyctime post q̄ cū patre concubuit & agnouit facinus: in syluis sed abdidit & lucem refugit. vbi deorū volūtatē cōuersa est in aue: q̄ tāto seclere oib⁹ auib⁹ est admiratiōi. A. Noctuas nouem voces habere tradit Nigidius. scribit Plī. li. x. Libro aut. xviii. Q. noctua in hymbre garrula serenitatē ostendit: at sereno tempestatē C. Hoc genere auiū vehemēter habundabāt atheng: vnde extat proverbū: noctuas athenas portas: cū rē aliq̄ eo portamus vbi maxie habūdāt. noctua cōtra maiorū auiū multitudinem illā circūdantē collecta in arcū rostro & vnguibz tota regitur: auxiliatur accipiter. Sexaginta illam noctibus abire & nouē voces habere ait Nigid⁹. s. Liquido aereni sus. S. Nisus rex megarensium in aue mutatus. de quo plenius dictū est in bucolicis C. Nisus accipiter minor quem speruentū esse affirmat Albertus. t. Scyllā A. Nisi filia in aue Cirin versa est & nisus in halietum: vt patet libro. viii. met. apud Ouidiū. Halietus autē est agle generis de quo late Plī⁹ li. x. v. Ligdas. voces A. dictū est superius q̄ si corui carptim vocem resorbent (ventosum imbrē significat. Hic vero ostēdit Maro p. ligdas darasq; voces serenitatē portēdi. C. Liquidas cādidas nō raucas. x. Aut quater ingeminat S. Plī. in naturalī hystoria dicit coruos obliuiosos esse. plerūq; minie ad nidos suos reuert

Nec fratris radiis obnoxia surgere luna:
Tenuia neclanq; per cœlum vellera ferri.
Non tepidū ad solē pennas in littore pādunt
Dilectę thetydi halcyones: non ore solutos
Immūdi meminere sues iactare maniplos.
At nebule magis ima petūt: cāpoq; recūbunt.
Solis & occasum seruās de culmine sumo
Ne q̄c̄q; seros exercet noctua cantus.
Apparet liquido sublimis in aere Nisus:
Et pro purpureo pœnas dat scylla capillo.
Quacūq; illa leuē fugiēs secat æthera pennis.
Tum liquidas corui pressio ter gutture voces
Aut quater ingemināt & sepe cubilibus altis
(Nescio qua p̄ter solitū dulcedine leti)
Inter se in folijs strepitāt: iuuat imbribus actis
progeniē parūā: dulcisq; reuifere nidos.

tiōi. A. Noctuas nouem voces habere tradit Nigidius. scribit Plī. li. x. Libro aut. xviii. Q. noctua in hymbre garrula serenitatē ostendit: at sereno tempestatē C. Hoc genere auiū vehemēter habundabāt atheng: vnde extat proverbū: noctuas athenas portas: cū rē aliq̄ eo portamus vbi maxie habūdāt. noctua cōtra maiorū auiū multitudinem illā circūdantē collecta in arcū rostro & vnguibz tota regitur: auxiliatur accipiter. Sexaginta illam noctibus abire & nouē voces habere ait Nigid⁹. s. Liquido aereni sus. S. Nisus rex megarensium in aue mutatus. de quo plenius dictū est in bucolicis C. Nisus accipiter minor quem speruentū esse affirmat Albertus. t. Scyllā A. Nisi filia in aue Cirin versa est & nisus in halietum: vt patet libro. viii. met. apud Ouidiū. Halietus autē est agle generis de quo late Plī⁹ li. x. v. Ligdas. voces A. dictū est superius q̄ si corui carptim vocem resorbent (ventosum imbrē significat. Hic vero ostēdit Maro p. ligdas darasq; voces serenitatē portēdi. C. Liquidas cādidas nō raucas. x. Aut quater ingeminat S. Plī. in naturalī hystoria dicit coruos obliuiosos esse. plerūq; minie ad nidos suos reuert

sed quæ ratione congerit ad suos nidos quæ vermes possint creare: ex quibus relictis eorum pulli aluntur interdum. Horum obliuione probat etiam ex rebus quas cum absconderint derelinquunt. quod etiam mustelle dicuntur efficere. y Haud equidē credo. S. Proponit sibi questio nem acrimā & de inima philosophia. quā tamē tota fa-

clitate dissoluit. Nā qrit cur homies (quos cōstat esse prudēiores) per se nō sentiant qualitatē futurā aeris: S; eā magis ex aliis aialibus colligat. Et hoc dicit. homies prudentiā habere naturā: et suo iudicio letos ēē & tristes. q res in hęc aialia cadere nō possit: q nūll sunt hūtes: naturā aeris sequūtur: & p eius qualitatē: aut leta videntur: aut tristia: nec pēdicere aeris naturā videt: sed eā vel pōspērā vel aduersā sequuntur. Nos vero & leti esse inter nubila possumus: & in serenitate solitari. A. Haud egdē credo. Predicta sc; aialia futura quibusdā signis ostendit: aperit autē causas vnde id pēdere possit. CRIST. Homo solus ex omnibus animalibus habet principii sui motus in se. i. suarum actionū propter diuinitatē animorū. Vñ plurima aduersante corpe sensib; fa-

ciūga sūt dñi suarū actionū. Et sepe euenit vt in corpe egrotant animus letus sit. atq; e contra: brutā autem qm in finctu nature mouent: leticiam aut tristitiā reaccipiūt ex

affectu corpi. Corpus autē ex imutatiōe aeris summo pē immutat. Vñ redeunte serenitate: leta illa esse: q; leuantē corpora. Aere autē ex assurgentibus vaporibus crassanti grauantē corpora. vnde illa tristitia efficiunt. non igitur pē uident ista. sed homies sua prudentia: ex illorū variis motibus puidere pnt: qd multi ex propriis corpi; adnotāt.

2. Sic diuinitus illis. S. Non est illis diuinit; concessum ingenium.

a. Ingenium. AN. proprie dicitur naturalis sapientia: teste Nonio.

b. Fato. AN. deorū voluntate. c. Prudentia maior. SER. f. est reiū fa-

to Alibi: Meo omnis & inexorabile fatum Subieci; pedib; strepitū; acherontis auari. d. Iupiter SER. id est aer. vt Horra. Manet sub ioue frigido venator id est aer.

e. Vertunt. A. mutātur:

f. Species. A. qitates.

g. Nunc. A. sereno tpe:

h. Auiū cōcentus. S. cō-

mixtus canē. i. symphonia.

i. Legē pecudes.

S. Aeris serenitate gaudē-

tes: k. Corui. CRIS.

Haud equidē credo quia sit diuinitus illis

Ingeniū: aut rerū fato prudētia maior.

Verū vbi tempestas & cœli mobilis humor

Mutauere vias: & iupiter humidus austris

Denset: erāt quę rara modo: & q densa relaxat:

Vertuntur spēs animorū: & pectora motus

Nunc alios: alios dū nubila ventus agebat

Concipiūt. hinc ille auiū concētus in agris.

Et letę pecudes: & ouantes gutture corui:

Isti pessimā significationē edunt: cū glutunt vocē vltul stragulati. Nam auiū est q expressius sermonē humanū imitetur. Huius rei exempla plurima inuenies apud Pil. Coruos parere & coire ore: vulg' ereditur. Itaq; grauidas si ederint coruinū ouū p os parū reddere: atq; i totū diffi culter: si recto inferantē parere. Sed Aristo. hęc oia negat.

1. Solem a. i. rapidum. S. id est velocem. Et notan dū: hęc signa magis fida & subtiliora esse: q ex sole et luna colligim. A. Rapidum. ppetuū solis epitheton. Nam (vt sup ostendimus) suo calore omnia fere rapit: &

Si vero solem ad rapidū lunasq; sequentes

deficiat.

m. Lunasq; se. or. respit.

S. Non ordinē respicies:

sed ordinē. i. ratiōabiliter

ordinē sequentes. Luna eni: solis circulū sequit. licet ipsa sit inferior. Donatus dicit: lunas noctes accipiendas: sed

Georgicorum

male: nō enī signa q̄ dicturus est ex nocte. sed ex luna colligim⁹. AN. Lunas se. ordine. i. dies lunares. Luna p̄ sīncō pen dicta est a lucina. hui⁹ naturā prim⁹ Endimion adinuenit: vt ait Plī. Vñ ill⁹ amore captū eū dicunt. Hęc. xxix. diebus: & tertia insup̄ p̄e diei cursum suū pagēs: ad eandē signi partē: a q̄ a sole discesserat: reuertit. Morat̄ em̄ in quoq; signo duob⁹ diebus: ac trib⁹ horis & beffe. Nam in reliquis vsq; ad. xxx. consequit̄ solem: qui de loco vbi eū reliquit iā discesserat. Inuenit enī solem aliud iā signū pene confecisse. Origo ep̄ nūerus septenarius est. nā si ab vno vsq; ad septem quātum singulari nūero exprimit̄. tantū antecede tibus addendo. pcedas: e ītuenies: xxviii. nata d̄ septem. Luna etiam septē pmutatiōibus toto mēse distinguitur. Nam cū na scitur: est arcualis: siue cor nicularis. dicitq; monolides. deind̄ circa octauam diem est dicotomos: q̄ si p̄ mediu secta: Circa vero duodecimam diem fit amphicircos. & dubia de sua plenitudine. Postremo lumine priuatur. facit autem rem eclipsim. Circa autē quindecimā est panseli nes: id est tota luna: cum est in oppositiōe solis. Cū vero īreuerfus appropinquare incipit: solī sit amphicircos. deinde dicotomos. Postremo lumine priuatur solis. facit autē eclipsim solis: quando illi est cōiuncta: non tamen semper: sed cū ipsa cōiunctio sit i linea ecliptica. vnde Albumasar ait. Si lūa īnternos & solē se se inicit defectū radiorū solis necesse facit in capite vel in cauda draconis. nō autē sol cum deficit quicq; de proprio lumine amittit. Sed luna que se se media interponit: radios quos ad nos descendere oportebat intercept. Contra vero luna (cuius corpus obscurū est) cū patitur eclipsim lumen amittit. Patitur autem cū penitus solī opposita est: & sit i linea ecliptica propter interpositionem rursionis terre: intra se et solem. in celesti harmonia lunę circulus habet sonū grauissimū: sicut in sphaera celesti est acutus. A. Lunę: ea pfectio vis est in gignēdis: augēdisq; corporibus. quā greci phisicē dicunt. Nam vt diuinis vltima est: sic i nostris corporibus prima. Luna etiā aerem purum facit. nam suo motu cōtinuo. rarificat atq; attenuat. Nam nisi esset motus spheę lunaris: aer ex nocturna vaporū eleuatione ita crassus efficeretur: vt nō modicā gigneret corruptionem. Hypocrates autē & Galien⁹ mādāt medicis. vt diligēter spectēt lūā. nam cōiunctio illius cū stellis fortunatis foelicem exitum egrotis: cū infortunatis vero infelicē demonstrat. Nam (vt ait Ptolomeus) luna cū malivolis maluiol⁹ est planeta: Sēp luna dimidiā sui partē habet illustratā a sole: sed quanto magis est subiecta solī: tanto magis illustratur pars superior que a nobis non videtur. Quanto vero magis discedit: tanto magis illustrat pars inferior que a nobis videt. Vnde in oppositiōe tota nobis apparet. vt autē lunę a terris interuallū intelligas: est profecto (si Afragano credimus) trigēsses: ac ter tantū quantū est dimidiū diametri terre: ac insuper vigesima eius pars: Di

Ordine respicies: nunq̄ te craftina fallet
Hora: neq; insidijs noctis capiere sereng.
Luna reuertentes cum primum colligit ignis.
Si nigrum obscuro comprehenderit aera cornu.
Maximus agricolis pelagocq; parabit imber.
At si virgineum suffuderit ore ruborem:
Ventus erit: vento semp̄ rubet aurea phoebe.
Sin ortu quarto: (nanq; is certissimus auctor)
pura neq; obtulis per coelum cornibus ibit:
Totus et ille dies: & qui nascentur ab illo
Exactum ad mensem pluuia ventiscq; carebūt:
Votaq; seruat soluent in littore naut
Glaucet panopeę: et Inoo melicertę
Sol q̄q; et exoriens: & quū se con det i vndas

midium autem terre diametru amplectitur: quā dringēta ac duodecim miliaria sup̄ centū ac septē miliariorum: n̄ Sequentes: futuras. n̄ Nunq; te craftina fallit. 38. Hyperbole est. nec hora quidem te decipiet. o Capiere. RER. decipieris. Et est Aphereffe. nam plenū q; scimus nos decipi serenitate. p Luna reuertētes: cū primū colligit ignes. A. id est post nouilunū. hinc Varro dicebat (vt scribit Plī. li. xviii.) nascens lūę si cornua superior orbaro surget. pluuia. d̄ crescens dabit: si inferiore

ante plenilunū. Si medio nigri illa fuerit imbre in plenilunio. Si in ortū conua crassiora fuerint: horridam tempestatē. Si nigrum obscuro. dictum est superius: q; si nigra appaerit luna imbres p̄tendē credidit. Si rubicunda ventos.

q; Maximusa & SER. id est si non habuerit pura cornua: & intra cū nigrū aerē videris: erit vbi q; pluuia. sicut supra omnia plenis rura natat solis: atq; ois nauita p̄nto. Si virgineū suffuderit. o. ru. S. i. i. ruborem forinsecus habuerit: nam de interiori parte ibi fuderit diceret. CRI. virgineum: qui familiari vnginibus est Non immutaur color lunę: sed q; pluuie futurę sūt aer calidior effectus nigrescit. Vñ luna q; p̄ aeris medium a nobis videt̄ minus apparet. Qñ vero aer sicci⁹ vaporibus quibus vendigignitur rubescit: & ipsa luna rubea apparet. Hoc faciūt etiam alia interne dia. nam si trans vitrum aliquam rem aspiciamus: talis in ea color apparet

qualis est color vitri: per quod aspici⁹. Vapores autem a terra eleuati: ex quibus pluuie fiunt future: qm̄ ex multo hūore cōdensant̄ nigrescūt. Hi autē ex quib⁹ sūt i ventis qm̄ sicci⁹ sunt rubescūt. s Aurea phoebe. SER. 4. p̄lichta. vt. (At nō iuenus aurea contra. Phoebe autē venit ab eo qd est phoebeus. Et sciendū quēdā ppria noia formā nūq; se facere tm̄: non etiā neutru: vt Phoebeus phoebe: Iulius Iulia. Tulius tullia. non vt appellatiū doct⁹ de cta doctū. t Sin ortu quarto. S. Aratus tertiam dictā animaduertendā esse lunam: hic quartam non illud im̄ probans. Sed hoc magis p̄bans: nam iad hoc pertinet. At Dictū est q; q̄rtā lunā maxime obseruat egyptius: quē splēdē exorta puro nitore fulserit: serenitatē portendit. v Exactū ad mensem. S. vsq; ad mensis vltimā p̄t. Vñ et exacti mēses dicunt: q; circa partū sunt. Ipse in sequētib⁹ exactis grauidē cū mēribus errant. x Votaq; seruat C. Sensus moralis est. Oñdit em̄ oportere pios homines gr̄as diis immortalibus pro acceptis beneficiis agere. y Glaucō & panopeę & c. S. Glauc⁹ piscator fuit de Athedone ciuitate: q; cū captos p̄sces sup herbā posuisset in littore: & illi recepto sp̄ritu rursus mare petissent: sensu quandā herbarū potentia: quib⁹ esis cōuersus ē in numē marinū. Panopea est nymp̄a marina. Inoo autē est patronymicū a m̄re Ino. Sane Ino & Melicerta filius post q; sunt in numina cōmutati: grece Palemon & leucopha sunt appellati: latine Portunus & mater Matuta. A. Hic

versus sic diuiditur: Glaucō & panopee et Inoo melicer-
te. Gellius libro. xii. c. xxv. scribit. Parthenii poetę greciver-
sum esse. Glaucō nereicę: Atq; maris genio melicerę. Eū
q; verum Virgilii emulatu esse. Et fecisse duobus voca-
bulis venulę immutatis parem. Glaucos aut piscator q
herba qdā gustata mare subiit. Itaq; inter deos marinos
receptus: de q late hñ in fine libri. xiii. metha. Panopeę: de

hac Macro. li. v. Leua te-
net Thetis: & melite pa-
nopeę virgo. Inoo me-
licerę. Learch^o. & melicer-
ta filii fuere athamatis ex
Ino Cadmi filia (vt testat
Ouid. li. iiii. met) Learch^o
saxo illis a patre obiit.
Ino aut cum Melicerta fu-
gens: se in vndas dedit
ipsa itaq; conuersa est in
deam: quę leucothea dici-
tur: nob vero Matura.
Melicerta aut palemon
dictus est: latine portun^o.
Hinc Ouid. li. vi. fastorū
ait. Leucothoe grais ma-
tura vocare nostris. in
Portunato ius erit omne
tuum: quę nos portunt:
sua ligua palemona di-
cet. 2. Cernissima. G.
quia cernora q; lūe: & q;
reliq; pgnostica. a Ille
vbi nascere. A. Pl. de sol
prelatus li. xviii. inq;: q;
quā oriente radii non illu-
stres emanebūt: quāuis
circūdati nube non sint:
pluuiam protendent. Si
aut exortum nubes glo-
habuit hyemem asperā
denūciabūt. Si nubes so-
le circūcludet: q;to min^o
lumis relinqunt: tanto tur-
bidior tēpestas erit. C. Il-
le vbi nascentem. expolit^o
tio est. nā eadē snia ē quā
dixit: Et q; mane refert: et
quę surgentibus astris.
b Conditus in nubem.
S. id est si orbis eius qua-
si concauus fuerit. qd ipse
exprimit dicēs. mediocq;
refulserit orbe. c Vr-
get. AN. scilicet imbres.
d Ab alto. A. id est ab
aerē e Notus. A. qui
latine auster dicitur.
f Sinister. S. noxius: A.
nocens aduersus.
g Aut vbi sub lucē. A.
Pl. ait: Si in exortu longe
radios p nubes porriget
& medius erit inanis plu-
uiā significabit. h Pal-
lida. A. Pl. ait: q; sol pallid^o oriēs ybernā grādīnē nūciat:
C. Pallida. et nō rosca vt solet. i Titoni. A. sui viri.
k Male defendet. SEIR. id est nō defendet. nam decussis
pampinis etiam vua vim grandinis patitur.
l Grando. C. Secundum Aristotelem est stilla pluuię fri-
giditatis: & venti rigore in aere congelata. fit enim ex va-
pore frigido & humido ad interiora nubila fercato p do-
minum caloris circūstantis: qui calor in nube recipitur: et

a frigiditate aeris cōdensat. nā frigus fugiēs calorem aeris
in interiora nubis se recipit: & ex sua aggregatione virtus
eius conualecit: Vnde vaporē quem in nube inuenit sua
virtute pstringit. Hinc est q; minus in hyeme fiunt gran-
dines: quia virtus quę in estate vnitur: & in vna parte ae-
ris congregat: in hyeme per aerem totum dispergit. Vnde
debilior ad vaporem congelandū redditur. Fit aut minor

in nubib^o a terra lōginqs
& magis orbiculata. q;
longiusculo spacio p ae-
rem rotata atteritur: atq;
orbiculatur. nō si contin-
gat in loco terrę propin-
quo gigni: & maior disce-
dit: & minus orbiculat.
m Profuerit meminisse
magis. S. Ideo magis ad-
didit: quia a sole veniētia
vespertina signa meliora
sunt.

n Ceruleus pluuiam de-
nunciat. S. Breuiter colles-
cta cōclusio. A. Plinius.
Si in occasu eius radii in
se nubem trahent: asperā
in proximū diem signifi-
cabūt tempestatē. C. Pro-
pter eam rationē quā in
pronosticis lunę dixim^o
Ceruleus pluuiā denū-
ciat:

o Igneus euros. A. Pl.
Si circa occidentē candē:
erit sol: ventū significat.

p Me nocte. S. Gratia-
tem sensum fecit interpo-
sita suę personę comme-
moratione. nam hoc diē
nulli se suadere illa nocte
nauigare.

q Funem. A. i. anchorā
funibus religatam.

r At si quā referetq; S.
Hoc ad futurę serenitatis
pūnet signū. nā si de ipso
die dicas. de quo pmissit
stultissimum est.

s Lucidus orbis. A. Pl.
nius ait: q; sol purus ori-
ens: atq; non feruens: se-
renum diem nunciat. Si
& occidit pridie serenus:
et orit: tanto certior fides
serenitatis. C. Lucidus or-
bis: Per quam luciditate
aer purus ostenditur: &
sine vaporibus: & neq;
pluuię: neq; venti erūt q;
sunt a vaporibus.

t Et claro aquilone. S. serenifico. quia est & nubilus: fl-
cut fere omnes venti. Horatius. Albus vt obscuro deterret
nubila coelo. Sepe notus: neq; parturit imbres perpe-
tuos. A. Claro aquilone. Is eni teste Plinio serenusest itaq;
lig cum Africę nubilus sit: estq; saluberrimus omnium
aquilō. v Deniq; quid vesper serus vehat. S. Conclu-
sio est: quę hoc continet. A. Vesper. De hoc late superius
& lucifero.

Signa dabit: solem certissima signa sequentur:

Et quę mane refert: et quę surgētib^o astris.

Ille vbi nascentē maculis variauerit ortum:

Conditus in nubē: mediocq; refulserit orbe:

Suspecti tibi sint imbres: nāq; vrget ab alto

Arboribusq; satis notus pecoricq; sinister.

Aut vbi sub lucem densa inter nubila sese

Diuerfi rumpent radij: aut vbi pallida surgit:

Titoni croceum linquens aurora cubile:

Heu male tum mitis defendet pampin^o vuas.

Tum mltā in tectis crepitās salit horrida gran

Hoc etiā e menso: quū iā decedit olympo. (do.

profuerit meminisse magis: nam sepe videm^o

Ipsius in vultu varios efrare colores:

Ceruleus pluuiam denunciat igneus euros:

Sin maculę incipient rutilo immisceriet igni

Omnia tum pariter vento nymbisq; videbis

Feruere: non illa quisq; me nocte per altum

Ire: neq; a terra moneat conuellere funem,

At si quū referetq; diem. condetq; relatum

Lucidus orbis erit: frustra terrebere nymbis:

Et claro syluas cernes aquilone moueri:

Deniq; quid vesper serus vehat: vnde serenas

* Quid cogitet hūidus auster. S. i. in quā partem se fle-
stat: vtrū ad serenitatē: an ad pluias: vt dixim⁹. g. y.
Sol tibi signa. S. Signa q̄ possum⁹ ex stellis vñ ex v̄eris col-
ligere: meli⁹: ex sole colligimus. z. Quis dicere fal. S. i.
fallacem. Salust⁹ in Catelinario. Ambitio mltos morta-
les falsos fieri coegit. C. Falsum. mendacē. a. Ocos.
C. Qui nondū videbant. nam hoīem nō videntē: & rem
quē nō videtur: & locus in quo nō videm⁹: cecū dicim⁹.
b. Tumultus. S. Coniurationes & latentes insidias.
c. Tumescere. A. crescere. d. Ille etiā extincto zc. S. Bo-
num epilogi repetit locum: vt in Augulstī grām defleat cē-
saris mortē. Constat autē
occiso cēfare in senatu pri-
die Idus Marcias sol fuisse
se defectū. ab hora. vi. vñ
q̄ ad noctē: qd̄ quia mul-
tis protractū horis. dicit
in sequētib⁹: Aeternam
timuerūt secula noctem.
C. Ille etiā extincto. Ocu-
lacionē nactus. deplorat
mortē cēsarī. nā magnē
eclipses solares. maximo-
rū virorū interitū p̄nde-
re vident. In morte autē cē-
sarī: solis lumen caliginē
obfessum scribunt. toto
enī illo anno pallens glo-
bus & sine splendore exo-
riens imbecillē ex se calo-
rem emittebat. Quāpro-
pter grauis: et ob defectū
caloris deficientis obscu-
rius aer semicoctos ede-
bat fructus immaturos
et imperfecto flore collabē-
tes. tū acri frigus inerat.
e. Cēfare. A. Conspira-
tum est in cēsarē a. lx. am-
plius: senatori⁹. C. Martioq̄ & decimo bruto p̄cipib⁹
conspirationis. Itaq̄ illum idibus Marcis in Pompei cu-
ria tribus & viginti plagis confoderūt. quod Suetonius
edocet: Vñ Plutarchus ait: Perit cēsar: sexto: & quinq̄ge-
simo gratis suę anno post Pompeiū haud multo ampli⁹
quattuor superstes annis. Scribit etiā Suetonius: q̄ cēsar
futura cedes euidētib⁹ pdigis enūciata est: paucos añ
mēses. Capuē enim tabula gnea in monumento in quo di-
cebat Capis conditor Capuē sepultus: inuēta est: scripta
lris verbisq̄ grēcis: hac sentētia. Qñcūq̄ ossa capis de te-
sta essent. fore vt Iulo prognatus. manu cōsanguineorū
necaret: magniq̄ mox Italię cladibus vindicaret: Et imo
lante aruspex Spurina monuit: caueret periculum: quod
nō vltra Martias Idus p̄ferret: Pridie autē eadē Idus auctē
regaliolū cum lauro ramulo Pompeianę curię se inferen-
tem. volucres variū generis ex pximo nemore profecutę
ibidē disperferūt. Ea vero nocte cui illuxit dies cedis: &
ipse sibi visus est p̄ quietē: interdū sup̄ nubes volitare: ali-
as cū loue dexterā iungere. Et Calphurnia vxor imaginē
nata est collabi fastigiū dom⁹: maritumq̄ in gremio suo
confodit: ac subito cubili fores sponte patuerunt. Ob hęc
simul & infirmā valitudinē diu cōstat⁹ an se domi cōtine-
ret: & quę apud senatū agere p̄posuerat: differret. Tandē
decimo Bruto adhortante: quinta fere hora. p̄gressus est.
Deinde plurib⁹ hostiis cēsis cum litare nō posset: introiit
curiā. spreta religio ē: vbi (vt diximus) vulneribus. xxiii.
confossus obiit. f. Cum caput obscura. A. Plutarch⁹.
vbi de prodigiis post extinctū cēsarē meminit ingt. Solis
p̄terea lumē caliginē obfessum: toto nāq̄ illi⁹ anni spa-
cio pallens globus & sine splendore oriens: imbecillē ac
tenuē ex se calorem emittebat. quare grauis atq̄ dispar-
uentis imbecillitate calor obscurus ac semicoctos ede-

bat fructus immaturos: & in p̄fecto flore collabentes: tan-
tum acri frigus inerat. Eusebius v̄ro scribit post Cēsarē
cedem Rome tres simul soles exortos: q̄ paulatim in eun-
dem orbem coierūt. Plī. item li. ii. c. xxx. ait. Fiumt pdigia
si: et longiores solis defect⁹: q̄lis occiso dictatore cēsarē: &
Anthoniano bello. totius pene anni pallore continuo.
Ouid. item ait. Solis quoq̄ tristis imago Lurida sollicita
p̄bebat lumina terris. Id tamen Ouid. ante Cēsarē obitū
fuisse dicit: Virgil⁹ v̄ro & alii auctores (vt Plin⁹)
post eiusdem obitū. Appian⁹ quoq̄ lib. iiii. scribit: multa
pdigia signaq̄ perhorrenda Romę visa esse post Cēsarē

cedem. Meminit & Ho-
rati⁹ Ode secunda.

g. Ferrugine textit. SER.
Ferrugo est purpura nig-
rior hispana. alibi. et fer-
rugine clarus iber. AN.
Ferrugine. colore nigro.
C. Ferrugine. Color ē pur-
pureus ad nigrū tendēs.
credo non esse dissimilem
illi: quē Florentini pago-
natū appellant: & lugu-
brem esse idē testat⁹ sexo:
Et ferrugie subuectis cor-
pora cymba.

h. Impia secula. SER.
Quibus fuerat Cēsar oc-
cūsus. i. Aeternam no-
ctem. Nā et duratio celis
psis multarū horarū sunt:
et totus infecutus annus
nullū diem clarū habuit:
k. Tempore quāq̄ illo:
A. Ostēdit nō solis tū:
sed etiā alia plurima fuisse
pdigia: De q̄b⁹ ample
Appianus: vt diximus.

l. Equora ponti. SER. Non sine causa addidit ponti:
quia sunt & campi equora: vt: Ac prius ignotū ferroq̄
scindimus equor in Obscenq̄ canes. A. i. abomina-
bilia canentes. Appianus inquit: Canes luporū vice vñ
latas edidere. C. Obsceni. multi dicunt in auspiciis aues
obsceñas dici. quę ore futura p̄dicant. Prepetes v̄ro quę
volatu. Alii obsceñas p̄prie q̄ infelicia p̄tēdūt. Affert
q̄ illud: obsceñas pelagi fœdare volucres. Sed et hoc loco
possumus intelligere obsceñas: quę ore p̄dixerint & non
volatu. Q̄ autem de canibus dicit: mirum. refert Augu-
stinus in. iiii. li. de ciuitate dei: ante bellū sociale euenisse.

n. Importunę volucres. S. in alienū tempus ruentes:
vt stryges: aut bubones: nocte gaudentes p̄ diem possent
videri. A. Importunę volucres. Miscuit poeta: sicut etiā
Ouidius. Illaq̄ pdigia: q̄ ante etiā cēsarī obitū fuerant:
de quib⁹ iam diximus. Plinius item scribit ante Cēsarē
mortē solitarias in foro aues dilapsas. Et Suetonius: vt
paruit de regaliolo aui. Ouid⁹ itē ait: T. istia mille locis
stygus dedit omina bubo.

o. Cyclopū in agros.
A. Cyclopes appellarunt viros quosdā gigantes: qui in
Sicilia iuxta ethnā morātes: vñcū lumē in frontis medio
habebant phœbē lampadis instar. Cyclops itaq̄ dici p̄
circulat⁹ ocul⁹. p. Effuerē in agros. C. Intelligē: Vidi-
mus ethnam vñdantē. i. vñdatim emittentē flāmas effe-
uere. i. cū feruore. et estu emittē. Refert at̄ Augustin⁹. Ex
ethneo vertice ad līt⁹ ignib⁹ in maximis defluentib⁹ adeo ma-
re deferbuisse: vt rupes exurerent: et pices nauis solueret:
codēq̄ estu tanta vi fauillę cōpletam esse Siciliam: vt Ca-
tinenis vrbis tecta obruta ruerent: qua calamitate modi
Romani tributū eius anni remiserunt. q. In agros.

C. Recte & nō in agris. Non enī effuerat in agris tanq̄
in loco in quo esset: sed in agros tanq̄ ad locum ad quē

flamas lacere: r Vidimus vndantē zc. SER. Malū
eni omen quōdies ethna mons Sicilię nō fumū: sed flāma
rum erigit globos. Et vt dicit Lilius: tanta flāma ante
mortem Cēsarīs ex ethna monte defluxit: vt nō tantum
vicinē vrbes: sed etiā Rhegina ciuitas afflaretur.

Vndantē ethnam. S. vidē mō flāmas euomentē. A.
Ethnā. Strabo libro. vi. vbi de Sicilia meminit: scribit eth
nam montē a Catana abesse: lxxx. stadia. per noctē ve
ro lucere & cacumīne: interdū autem fumo & caligine ob

fideri. sepeq; igniū riuū in
agrum Catanesium pro
xime deferuntur. De hac
Virgilius ait. Cui nomen
facies dedit ipsa rotunda.
Solinus scribit in ethna
monte hiatus duos esse:
Crateres nominatos: per
quos eructatus erumpit
vapor: nec ante se flāma
rum globi attollunt: quā
interui strepitus antecē
dant. r Ruptis fornā
cibus. C. id est a fornaci
bus quę ex locis sub ter
ranis erumpunt. v Flāmarūq; glob. C.
Interpretatio est. nam quid
aliud est q; ethna effue
rat in agros propinquos:
q; p feruore voluere glo
bos flāmarū: id est flā
mas conglobatas: & sa
xa liqfacta. x Liquefa
cta. S. igne soluta. A. Liq
facta saxa pumices itelli
git. CRI. Liquefacta sa
xa: ex igne vt videm? calo
rem. Hanc rem latius de
scribit in tertio eneidis:
quo in loco ridendū erit
Macrobio ad ea quę Ma
roni obicit.

y Sonitum toto ger.

coe. 2. SES. Bene Germa

nia quam vicerat Cēsar: vt eo occiso in rebellionem vi
deretur exurgere. A. Armorū sonitū. Hęc Ouidius fuisse
aū cēsarīs mortē scribit. ait enī. Arma ferūt inter nigras
crepitaria nubes. Terribilesq; tubas: auditq; cornua coe
lo: Premonuisse nefas. Appian⁹ vero hęc post illi⁹ mortē
fuisse scribit. Ait enī. q; hoim immanes voces armorum
strepitus: equorū cursū inspectante nemine audiebātur.
Pli. aūt li. secundo. c. lix. sic ait. Armorū crepitus: & tube
sonitus: auditus & coelo cymblicis bellis accepim⁹: crebro
q; prius & postea. Germania de hac videto in Tityro: C.
Toto germauiā coelo. Nam legimus in morte cēsarīs nō
ctumos strepitus per multos: deferri lucos visos esse: &
fulgures coeli. Item solitarias in forum aues delapsas.
Nam Strabo phūs cōplures ignitos apparuisse homies:
et hoc ante cēdē fuisse. Docent tum Ouid⁹: tū Plutarch⁹:
C. Simulacra: fantasmata dicit & nocturna visa.

z Insolitis. t. m. S. Aut nouis. i. nunq; antea
in alpius factis: aut magnis & maioribus solito.
a Alpes. A. Mōtes altissimi sunt qui italiā a germaniā
submouent. Pli. libro. iiii. b Vox quoq; p lucos. AN.
Quid? quoq; ait. Cantusq; feruntē Auditi. sanctis et ver
ba minantia lucis. Plutarchus itē inquit. Fulguresq; coeli
et nocturnos strepit⁹ p multa loca delatos: ante scz q; cē
sar obiret. quēnit enī cū Ouidio: Appianus post obitum
cēsarīs scribit hoim immanes voces auditas.

c Silentes. C. Eo tempe quo in illis silentium esset. Er
go ceteris meliusq; potuit audiri vox in tanto silentio.

d Simulacra. A. Ouidius ait. Vmbraeq; silentū Erra
uisse ferunt. morāq; tremoribus vrbē. Et Plinius ait: q;

Strabo phūs scribit: complures ignitos apparuisse homies:
et hoc ante cēdē fuisse. Docent tum Ouid⁹: tū Plutarch⁹:
C. Simulacra: fantasmata dicit & nocturna visa.
e Sub obscurū noctis. S. circa noctis obscurū. f Pel
e idēscq; locutē infandū. S. Aut infanda verba prulerunt.
aut hōiū infandū fuit: quod sunt contra naturā locu
te. A. Appianus post cēsarīs obitū ait: q; hos vocem emi
sit humanā: q; infans recens genitus elocutus est. Eusebi⁹
quoq; post illius cēdem ait q; inter cetera portēta quę to

to orbe facta sunt: hos in
suburbano romę ad arā
tem locutus est. frustra se
vrgeri. Non enī frumēta
sed homies breui defutu
ros. C. Locutē infandū.
Id est res infandas. i. quę
pessima portendent. Poe
ta aūt vt in honorē Cēsa
ris ostendat omen. Nam
morte tanti viri cōmota
fuisse plurima prodigia:
quę diuersis tempib⁹ acci
derunt in vnum cogit.
Nam L. Quintio flāmeo
& Cn. Domitio Enobar
bo cōsulibus (vt ait Lili
us) Romę bouem locu
tū esse constat. Caue tibi
Roma. Et itio. vltimi cō
solatus: quę gessit Mar
cellus: nunciatū est bouē
humanā vocem emisisse:
g Siftunt amnes. A. De
Tybri. Horatius Ode. ii.
scribit. C. Siftunt amnes
terreq; dehiscunt. Quę ter
remotib⁹ euenire solent.
h Ebur graq; sudāt. S.
Ebur. i. simulacrorum.
Signa sunt laboris futu
ri. AN. Ebur. i. eburnea
simulacra. Quid? itē ait:
Mille locis lachrymauit
ebur: quod ante mortem

fuisse scribit: Aeraq; sudāt. Appian⁹ post obitū ait: q; ex
simulacris etiā nōnulla sudorē emiserē. alia sanguinē:
i Proluit. C. Nimia incremēta fluminū calamitatē pte
dunt. Horat⁹. Vidimus fluiū Tyberis retorris littore
hetrusco violenter vndis ire. deiectū monumēta regis. Tē
plaq; veste. k Infano. S. magno. vt: Quid tantū
infano iurat indulgere labori. Et sciendū: Flumina cū
sup modū crescunt: nō tū ad pns inferre dānt: sed etiam
alia futura significare. l Fluuiorū rex eridan⁹. S. Padū
dicit. Fluuiorū aūt rex. p Italiā: aut certe p totū orbem se
cundū qd dicit Lucanus: qui ait: cū de isto flumine loq
retur. Non minor hic nilo: si nō p plana: iacentis Aegypti
lybicas: Nilus stagnaret arenas. Nō minor hic Istro: nisi
q; dum pmeat orbem. Ister casuros in qualibet equora
fontes Accipit. & scythicas exit nō solus in vndas: A. Flu
uiorū. Anapestus est. p dactylo. talis aūt versus: Accephal⁹
dicit: nā incipit a syllaba breui: cū longa eē debet. Ecōtra
Procephalus dicit: cū a breui debet incipere & longa pōnī.
C. Fluuiorū. Sunt mulieres apud Germanos q; fluuiorū
cursum vorticeq; a strepitu coniectātes futura pdicant.
m Eridanus. AN. Padus nulli animū claritate inferi
ora: grecis dicit Eridanus: augetur ad canis ortus liqua
tis niuib⁹. Hęc & plura Pli. li. iiii. c. xvii. Mela vero scribit
q; Padus se per septem hostia effundit: quorū vnum ma
gnū Padū appellant. scribit & plura. m Rex. Hoc iō
ait: qm i. rer sydera: relatus: quia nulli amniū claritate in
ferior: vt diximus. Habet aūt in coelo (teste Igino) stellas

Georgicorum

tredecim. ORI. Eridanus hunc regem appellat. vel quia trus imago relata sit inter astra: vel quia nullus maior sit in Italia. Vel quia nomen sumpsit ab Eridano rege in cuius Ioue flumine deiectus. est enim Eridanus et Phaeton idem: Quare autem ab inferis ad superos transire dicitur: demonstrabimus in vi. eneid. li. n. Extis. A. Extia dicta quia diis presentur que maxime extant. eminentque: Auctor

Festus. o. Fibre m. naces. AN. Plutarchus ait. Ipsi quoque Cæsari immolati cor nuscque compa- nisse victimæ quod dirum sane erat prodigium. Quidam quoque inquit. Victimam nulla litat: magnosque inusta- re tumultos fibra monet csumque caput reperit in extis. Fibre. antiqui (vt Varro ait.) fibrum dicebant extremum. Vñ in sagis fimbrie & in iecore extremum fibra. ponitur autem nunc pro nervis quibusdam: nunc pro extremitatibus vel iecoris vel pulmonis & similibus. C. Fibre minaces: sub corde atque pulmone: (vt ait Cornelius) transuersum ex valida membrana septum est. Hoc itaque a pre- superiori habet. cor atque pulmone: que proprie exta ab extando dicuntur. A pre- inferiori iecur. & lien. Sed & hec exta etiam dicuntur: quia super inferiora intestina locantur. Vnde antiqua religio caput extorum iecur dixerunt. Auruspices igitur duas fibras: quæ sunt duo capita in iecore ita diuide- bant. vt altera sacrificati: altera aduersario assigna-

rent. hinc viscera psecabant: quæ pfecta dicebant. Lucan. Lauit calido pfecta cerebro. Si quid ergo in extis appebat: futurorum indicium putabatur. Hinc principatum portendi Sylle respondit: quæ sacrificanti sibi apud Laurentum in capite virulini iecoris similitudo coronæ apparuit.

p. Puteis manare eror. C. Hoc monstrum in gallico bello euenisse memorie proditum est. Nam fluuit quæ per agrum picentium fluuit: sanguine fluere visus est. q. Lupis vlui. A. Appia nus scibit quæ lupi etiam per forum dicurrerent. C. quæ pro monstro prisci habuere. Vnde & Liuius refert Consule L. Quinto Flammio formias duos lupos ingressos: aliquot obuios laniasse. r. Non alias coelo ce. plu. se. f. S. Omen est in eo et quæ a sereno coelo missa sunt fulgura. Et quæ plu- ra missa sunt. s. Dirum comete. SER. Crinite stelle et pes- sime: quia sunt bonæ: vt diximus in eneid. factæ ex Ioue & venene: quæ rem planissime Anienus exequit. A. Co- mete dirum horrendum. Pli. li. ii. inquit. Cometas greci vocant: no- stri Crinitas: horrentes crine sanguineo: & comarum modo in vertice hispidas. Fit candidus Cometes argenteo crine ita refulgens. vt vix cõueri liceat. De comete autem Lucan. ait. Et terris mutantur regna comete. Pli. ite ait. Terrificum magna ex parte sydus esse: atque non leuiter piatum: vt ciuili motu Octauio consul. C. Comete. Stella crinita: quæ greci

χομυτὲν appellant: in morte cæsaris ad septem vñ quæ noctes eximio fulgore apparuit. Postea nunc visa. Vñ est epistola Augusti. His ipsis ludorum meorum diebus sidus crini- tum septem diebus in coeli regi de sub septentrionibus est psectum. id oriebat circa vndecimam horam diei: darumque & oibus ter- ris conspicuum fuit: hoc signo putauit vulgus animam cæsa-

ris inter deos relatum. Cometes (vt ait Pli.) in vno totius orbis loco colunt in templo Romæ. Sunt qui hæc sydera perpetua esse credant: suorum ambitu ire: sed nonnulli relicta a sole ceti- ni: alii putant nasci humore fortuito & ignea vi: ideoque solui. breuissimum quo cernitur spatium septem dierum annotatum est. Longissimum vero octoginta: Mouent autem alii errantem modo. alii immobiles sunt. & omnes ferme sub ipso septen-

trione videntur. Ex quibus cunctis autem stellis comete nascantur: siue ex planetis: siue ex stellis fixis: semper inflammatio appet versus septentrionem. Quapropter stella quæ apparuit in ortu christi: non fuit cometa: quæ mouebatur ab oriente ad meridiem versus occasum: quod non facit cometa: vt refert Crisostomus.

t. Paribus cõcurrere telis. S. Lucanus. Atque partes aquilas et pila manantia pilis. C. Paribus. Nā vñ usque pila erant.

v. Iterum videre phil. S. Ciuitas est Thessalica: in qua primo cæsar et Pompeius. Postea Augustus: et Brutus cum Cassio dimicauerunt. A. Philippus. Ciuitas est in Macedonia quæ Dardanos olim dicebatur. Creni- da ante dati nomen ap- pellata: fontes quippe plu- rimi circa colle vberius fa- ruriunt aquis. Eum locum Philippus vallo sepserat: & a se Philippos nuncupa- uit: condita enim ciuitas in prupto quodam colle. apud Philippos: de-

mum & Cassius & Brutus pugnantes contra Augustum & Antonium victi: sub ipsis morte conseruere. De quibus oibus videtur Appianum libro. iiii. Prius autem circa eadem loca pugnaverunt Cæsar dictator & pompeius. Vñ Lucius Florus sic ait. Sic precipitantibus factis: filio sumpta Thessa- lia est: & Philippicis campis urbem imperii generis huius fata commissa sunt: nunc quoque villo loco tantum virum populi Ro- mani: tantum dignitatis fortunam vidit. x. Nec fuit indigna superis. S. quasi exclamatio est ad deos. y. Emathia: S. Thessalia dicta ab Emathio rege. A. Emathia (vt Pli. scribit libro. iiii. cap. xi.) antea dicta. Postea Macedonia: Auctor quoque Solinus quæ addit ab Emathio primo rege dictam. z. Hemi. S. Hemus mons est Thessalica. A. Hemus mons est in Thracia vasto iugo procubens in pontum. Auctor Plinius li. iiii. Thracia autem (vt ostendit Pholomeus li. iiii.) iuncta est Macedonia. Vñ & Lucan. li. vi. ait: Qua iuga deuexus Pharsalica porrigit. Hemus. C. Hemus mons thra- cia ab Hemo filio Boreæ & Orythiæ: a Scabra. S. aspera. Vñ & scabies dicitur a corporis asperitate.

b. Pila. A. Modestus scribit Pilum fuisse telum maius ferro triangulo: vñ tiam nouum: hastile pedum quinque et semis: quod suo tpe spiculum dicebatur. ad cuius iactum exercebant precipue milites: quod arte & virtute directum: & scura- tos pedites. et loricatorum equites sepe transuerberabat.

c. Galeas inanes. S. Concauas: vt: Galeam ante pedes proiecit inanem. d. Grandia ossa. SER. Aut multa: aut ingentia: quasi antiquorum Heroum. AN. Grandia ossa. Olim fuisse homines grandiores. & Homerus iudi- cat & Virgilius: hinc Iuuenalis ait Sat. xv. Terra malo-

homines nunc educat atq; pufillos: e Dii patrii indi-
ge. & Ro. ve. ma. S. Patrii dii sunt qui p sunt singulis ciui-
tatibus: vt Minerua Athenis. Iuno Cathargini. AN. Dii
patrii. expositis ob Cefareā cedem pdigiis actis: nūc ipm
Augustum Romanū imperium fouere optat. C. Dii pa-
tri. De Iano: Fauno: Euandro. Aeneas: Carmente. & cete-
ris qui ex hominib; dii habiti sunt. f Indigetes. S. pro-
prie sunt dii ex hominib; facti: quasi in diis ageites. Abu-
sue autem omnes dii possunt dici indigetes: tanq; nullius
rei egentes. A. Indigetes.

Est aut indigetes dii: quo-
rum nomia ita vulgari nō
licet: Et indiges Aeneas
appellat; est ab Alcanio
post hūanū abscissum.
Lui; aut scribit appella-
tū Ioue indigetem. Sunt
et qui dicant Indigetes
dicti: ut ex hominib; ad
consecrationem veniunt
ut enneas etc.

g Romule. A. Romul;
xviii. natus annos potē;
est Romano regno. auus
autē. xxxvii. dominatus:
quintū autē & quingēsi-
mum vitę agēs: a ciuib;
suis interfectus est. (licet
varia de morte referatur)
cum iam imperiū non re-
gie sed tyrācie exercebat.
Post hęc Iulius Procul;
in forum pcedēs. Romu-
lum (inquit) ego ex agro
adueniens vidi abeuntē
ex vrbe armatū: qui vbi
proxim; mihi fuit ita eū di-
cere audiui. Nūcia Ro-

manis Iuli. q me sortitus ab initio vitę genus in cœlum
duci: mortali expleto sculo: Sum autem Quirinus. suc-
cedens inde in regnū Numapompilius: ipsum Romulū
(vt naturā superantē mortale templi) adornatiōe: & an-
uerfariis sacrificiis Quirinū vocatū statuit honorari. Hęc
ex lib. ii. Dionysii. h Vestaq; mī. Que thuf: 2c. SER-
poetice. Nam verū nomē numinis q vrbi Romę preeffet
fieri facorum lege phibebat: q ausus qdā Tribun; plebis
enunciare: in crucē leuatus est. A. Vestaq; mī. Erat vesta
vrbis Romę custos: quā virgines seruabāt ppetuo igni:
Cuius extinctionē sup grāua omnia Romani timebant:
Interitū vrbis signū id assumētes: q cunct; acciderit causa.
De quib; oibus plura Dionysii li. ii. & Quid. in fastis.
C. De vesta & palatio: alio loco dicet. i Thuscū tybe-
rim. A. Strabo li. ii. scribit: q ex Apoeninis montib; tybe-
ris effluit: plumb; auctis annis; partim per ipsam excur-
rit Herminiam: deinceps vero ipsam discriminans. primū
quidē ab ea diuidit vmbriā: postea vero sabinos & lati-
nos Romę ad litus vsq; finitimos. Legio item plura in
pli. li. iii. c. vi. k Romona palatia. A. Corneli; tacit; scri-
bit: Vrbem Romanam in palatino monte primū edifica-
tam: in eoq; reges: deinde consules: postea impatores ma-
iori ex parte sedem habuerūt. & in bello Macedonico Li-
uius ondit in palatio fuisse edem magnę matris deūm. a
Iunio Bruto dedicatā. Fuit & ibidē gdis victorię eodem
teste li. viii. de secūdo bello punico. In eadem palatio (vt
scribit Suetonius) Cefar Augustus, tēplū apollini dedicauit.
C. Palatia. pro tota vrbe. Nā palatiū fuit antiquissima se-
des Romę: vt apparet vbi de Euandro narratur.

l Hunc iuuenē. A. Cur Augustū intelligens iuuenē ap-
pellat. late iam dixim; in Tityro: hic illū vidi iuuenē Me-
liboei. l Hūc saltē. C. quasi dicat: Sirapuitis cefarem
maturū virum: & q opim; eēt in apertū defensor: saltē pla-
ceat seruare hunc iuuenē: q euerfo morte cefaris imperio

succurrere possit: m Ne prohibete. C. Tacite ostendit
suis virib; posse: (mō dii nō spediāt) succurrere. Maxima
ergo laus q solus et iuuenis valeat (non dico conseruare
bene institutū sculū: sed restaurare iam euerfūm.
m Iā pridē mī. A. mīri etenī Romanor; ab hanibale:
Mario: & Sylla: a cefare: & Pompeio: & aliis antea fuer-
rant interempti. n Laumedontē. S. Excusat Augusti
tempa. & cū dicit suis virib; nō cōpensare dāna reipubli-
ce: quia ea maiorū viciis descendisse cōfirmat. Horatius:

Negligis immeritis noci-
turam postremo te natis
fraudē cōmittere. A. Lau-
medontē. Secūdū fabu-
las Apollo & Neptun;
Troiana menia struxere:
Fictū est (vt aūt) qm cū
troianorū pecūia i sacro
torū deo; seruaret: ab eis
Laumedon petiit: reddi-
turū se iurās. Vñ mēnia
instaurauit: postea tñ nō
reddidit. hinc datus ē fa-
bulę locus: q deos decet
perire. q; vult Maro hęc
ppter ea etiā in romanos
scuisse. C. Laumedontē.
Laumedontis perfidia in
Apollinē ac Neptunum
vulgatissima est: Sed &
aliam in Hercule memi-
nit Diodorus siculus: ait
enim Hercule cum Argo
nautis in Colchos enauit
gantē: in Phrigium mare
peruenisse: & Hesione
filiā laumedontis in litto-
re religatam: et monitis
marinis iussu oraculi de-

uorandā expositam vidisse: eamq; liberasse: & monstra
interfecisse. Propterea q; pmiū sibi laumedontem obtu-
liſe equos inuictos: aut Hercule eosdem equos apud ip-
sum laumedontē: donec ex Colchis rediret deposuisse. Re-
uerso deinde Hercule denegasse depositū laumedontem.
Qua ex re ira paritum herculem: & laumedontē & reli-
quos filios qui secum fenserat interfecisse. Soli autē Priā-
mo qui fidem seruandam: & equos restituendos consue-
uisset Troianum regnū reliquisse. Remouet autē culpam
belli ciuilib; a Cefare Iulio: & reicit in peccata troianorum
vnde Roma originem ducit. Que aut scelera nunc orbem
premut: dicit esse. quia dii hominibus Cefarē inuiderūt.
o Iam pridem nobis. ANT. In Augusti gratiam Iuliū
cefarem iam diu a diis desideratum alierit.

p Atq; hominū. S. quasi cum celestis possis mereri.
q Vbi phas versum 2c. RER. apud homines. sed qui
spemunt licita: appetentes illicita.

r Facies. C. formę. s Aratro dignos honos. ANT.
De agriculturę honore videto in principio. s Abdu-
ctis colonis. S. ad bella scilicet. vt. Et latos vastant cultor-
ribus agros. t Et curue rigidum. C. Quid enim sceles-
tius esse potest q; ferramenta ad vsum agriculturę insti-
tuta. vnde vita humana: & alitur. & assiduo labore pia-
castaq; conseruat. ad bella (que & homines perdunt et
oim scelerū semia pbenit) transſerre. Magna ergo indigna-
tio q non solum ab vfu rei sanctissimę auerantur. sed
etiam turpissimę attribuntur.

v Conſtantur. ANT. fabricantur. conuertuntur.
x Euphrates. S. orientis est fluui;. Euphrates. A. Hūc
maior fundit Armena (vt scribit Solinus) longiq; excur-
sibus Babiloniam diuidit. Tandē in sinum Persicum des-
fertur. Nouere autem Euphraten bellum ait ppter Par-
thos. Hi enim clade Crassiane animos alius exerceāt: ciui-
lesq; discordias populi Romani lēti acceperant. Itaq; vt
l iiii

Georgicorum

primum efulsit occasio non dubitauerunt erumpere: vltro quidem iuuare Labienū: q̄ missus a Bruto Cassioq; fuerat: vt hostes in auxilium sollicitaret. Ventidius tamen Anthonii legatus: & Labieni copias & oēm Parthicū equitatum inter Orontem & Euphratem occidit. de quib; plurima Lucius Florus. C. Euphrates. Parthos itelligit: q̄rū imperiū euphratē pertinebat. Est autē euphrates sū xpianos vn; ex quatuor fluminib; q̄ ex deliciarū paradiso effluunt: Prisci vero illum ex armenia maiori nasci volunt. Et armenia a Cappadocia distinguitur.

y. Illinc germa. S. i. vnde q̄ mouet bellū. Germania āt occidētis puicia. A. Germania. hoc dicit ideo. quia post cesaris cedem Germani ab Romanis deserant. Augustus tamē (vt Suetoni; tradit) eos vltra Albin flumen submouit. z. Ruptis. AN. propter cesaris obitum. a. Legibus. A. foderibus. b. Arma ferunt zc. S. Hoc est & externa & ciuilia bella desequunt. c. Vt cū carcerib;. S. hoc vult dicere. Res q̄ dem publica habet impatore: sed tanta vitia reponū p̄te citiorum q̄ in dies singulos aucta sunt: quēadmodū in p̄-

cessu equorū cursus auget. Vt ea optim; p̄ector refrēnare nō possit: sicut & auriga a seruētū cursū equos nō potest plerūq; reuocare. A. Carceres vocāt vnde mittūt equi. d. cū q̄ cohercēt equi: ne inde exeat ātēq; magistratū signū misit. auctor Varro. Quadrigę quattuor si mul equi iuncti. Quadrigę quasi quadrigę vocatur: vt scribit Gel. l. xviii. c. viii. Auriga. aurigę proprie sunt currū regentes. Dicit autē auriga: q̄ splendorē sibi agat auris: id est fauorib; populi. hoc est clamoribus. Prisci. de xii. car. CRIS. Non vito principis: sū bella. sed impetus bellorū ante ipsum motus: nōdū reuocari p̄t.

Vt ipsi aurigę iam p̄cipiti cursu: arctos equos sistere nō possunt. d. Addūt se in spacia. S. Currēdo plus eorū cursus augetur. C. addunt se in spacia. i. per spacia currēdi augent cursū. e. Fertur equis. C. i. equorum arbitrio agitur. f. Currus. SER. sc; equi. Sane sciendū translationē hanc esse: non comparationē: quę si ponatur in fine: vitiosum est. ANT. Currus ipsi quadrigę Perid autem innuit Martem nullo obstante sequere. obierat enim cesar populorum terror: & rector.

Hinc mouet euphrates: illine germania bellū;

Vicinę ruptis inter se legibus vrbes

Arma ferunt: sequit to to mars impius orbe.

Vt cum carceribus se se effudere quadrigę:

Addūt se in spacia: et frustra retinacula tendēs

Fert equis auriga: nec audit currus habenas.

Finit primus liber Georgicorum

Quidū poetæ Tetrastichon in librum Secundum Georgicorū

Hactenus aruorum cultus & sydera coeli:
pampineas canit ille comas: collesq; virentes:
Descriptasq; loci vites & dona ligi:
Atq; oleg rarnes pomorum ex ordine lētos.

Antho. Man. Argumentū secundi voluminis.

proponit: Bacchumq; vocat Maro rite secundo.
Arboribus diuersa datur natura creandis.
panditur & sitio vitis diuersa: notantur
Italię laudes: species telluris habentur.

Alud Argumentum.

Quo vitis ponēda modo: quo tempore: quid ver
Afferat: hinc viti qualis sit cultus habendus:
Cōmodo syluarum monstrat: laudantur agrestes.

Argumen. Se. Brant.

Alter habet vites: melioraq; vina reconset.
Arboribus monstrat quis labor atq; modus.
P̄cipue italię laudes recinnuntur. agrestum
Quam foelix fuerit vitac; sancta: docet.

publii Virgilij Maronis
Geor. Liber Secundus.

Acte
nusus
rum'zc'.
S. Mire
iteravit
lum ver
fui. Quid
faciat letas segetes? quo
sydere terram? In hoc aut
libro exequitur culturam
agri consiliu: q oim arboru
cōtinet genera. Et sciēdū
ē Virgiliū, vites quoq; ar
bores dicere: vt nec secū
omis in vngue arborib?
positis secto via limite
quadret. A. Huius quoq;
secundi voluminis argu
mentum carminibus patet. Sed cur poeta ab agrorum
cultura incoepit. postea vitium. de exordio scribens ap
paruit: vbi & vitium arborumq; culturas Emolpium
Atheniensem primū inuenisse: Plinio referente edocuit.
CRI. Quoniā poetarū est curare: vt seqntes libri antee
dentibus anectant. Facit hoc Maro plurimū p cōiūctio
nem: vt: Te quoq; magna pales. Et alibi. Politiq; res asig
item. At regina graui iandudum faucia cura: & sic fas

Hactenus aruor

cultus: et sydera coeli:

Nunc te bacche canam: nec
non syluestria tecum

tur lachrymans: Hic ver
ro vt idem p̄stet vñf colo
re Rhetorico: quā transi
tionem appellant: quo fa
cile his que dicta sunt: ea
que dicenda restant adne
ctuntur. In p̄cedenti igi
tur libro. & aruorū cul
tu: & ea q̄ ad rationem
syderum p̄tinerēt descri
pserat. Nunc quod secun
do loco sibi proposuerat
explicat: scilicet vñmīq;
adiungere vites etc.

a. Hacten. S. vt multū
volūt est vna parforōnis
et est aduerbiū significās

hucusq; alii duas ptes eē volūt. et aduerbiū: vt sū: tenus
hac. sicut. Crurū ren? a mēto palearia pendē: seū meli? est
vnā accipe p̄toratōnis. haftenus. A. Hacten. cecini. s. est
enim Mezozeugma.

b. Sydera coeli. S. Pleonasmus. nec enim sunt alibi q̄ in
coelo sydera. A. Pleonasmus. est in dictiōe coeli: id est su
perabundantia. de qua late Fabius libro. ix. c. Te bac
che. SER. Inuētorē p̄ vitib? posuit. de quibus catexochen

Gorgicorum

in hoc libro loquitur. nam vites precipue sunt: licet et alia
rum arborū faciat cōmemorationem. A. Te bacche. i. tua
mūera: vt vites: De quo lat⁹ ibi. Poculaq; inuēris Ache/
loia miscuit vuis. Dicif aut Bacchus a furore quē incurrit
cultorib⁹ suis: vt Probus asserit. C. Te bacche. Non solū
Bacchū dicit. ppter vites: q̄rū inuētor phibet. s. ppter oēs
arbores. Dionysii em posuerūt. pigneā vi sol⁹ q̄ poma ac
fructus omnes arborū decoquit ac maturat. Nam vis se
minalis: quē a sole in terram descendit: Priapi nomie ho/
noratur. cuius quidē ad siccos p̄tinet. fructus bona dea:

quod vero ad plantaria
Dionysius dicitur. Ergo
quia ignea vis solis est
Dionysius: iccirco egyptii
Osirim (quē solem inter
p̄tendant) Dionysii teste
diodoro siculo appellare
runt. Vñ Eumolpus poc
ta Ignoculū radiis Dioni
sium dixit. Et Orphe⁹ cū
splendor auctore scribit.

Atq; hęc ad Phisicē. Historia vero duplex ē. aliter enim
gręci: aliter egyptii sentiūt. Aegyptii enī dionysii Osirim
nominant. quem volunt diuinis virtutibus virum predi
tum fuisse. Aegyptiūq; regno: & Isis (quā lunam & Ce
reem nominant) coniugio potitū: vniuersum orbē pera
grasse. Et vt Isis tritici ordeiq; reperitrix fuit. (antea enim
inter alias herbas incognita oriebant) Sic Osiris Nisa (qui
locus Arabie foelicis egypto cōtermin⁹ est) nutritus pro
pterea a Ioue & a loco illo Dionys⁹ appellat⁹. vitis reper
tor fuit: hominesq; docuit & vitis cultū et vini vsum atq;
conseruationē. Volunt p̄pterea egyptii: oleam quoq; (nō
aut Minē: quā vt greci dicūt) inuenisse. Hic p̄ Arabiā et ru
beū mare ad Indos. Et orbis terrę terminos. pgressus ē. In
Indis vero & alias vrbes & Nisam cōdidit. monumētū
eius: i. qua nutritus fuerat. in q̄ hederā etiā seuit. Profect⁹
est: & in Asia: & Hespontiū in Europā: & in Thracia s̄
bi aduerfantē lycurgū interemit. Maronēq; p̄fectū suū
& vitis colendę peritū in regione q̄ ab eo Maronea dicta
est reliquit. Et Macedonē filiū in regno: qd̄ ab eo Macedo
nia appellata ē: atq; hęc de Dionysio apud egyptios. Gre
ci vero varia referūt. Alii em vñ. alii tres ponūt. Sūt etiā
qui hu⁹ dei formā hūanā fuisse p̄negēt. sed vini datorem
Dionysii dicāt. Terrāq; sua sponte vites prulisse. Dimi
tora aut a priscis noiātū: q̄ sit ex duplici m̄re. Primāq;
genēsīm nūerant: qm̄ in terra posita planta incrementū ac
cipit. Secundā qm̄ fructus maturescāt. Vñ altera ex terra:
altera ex vitē hui⁹ dei origo est. Q̄ vero dicunt ex Ioue et
Cere natū: & a gentib⁹ discerpitū acelixatū. ac rursus a
Cere cōpositis mēbris in iuuenē reductū: phisicū est.
Nam ex terra & imbre incrementū sumit. vitis ad vuas
creandas: q̄ ab agricolis calcando laniant: multiq; vinū
decoquūt: vt mē⁹ fiat vinū. Ceres aut rursus membra cō
ponit: q̄a terra singulis ānis succū vitib⁹ ad nouas vuas
subministrat. Est etiā phisicū quod dicunt vi fulminis ex
vtero Semeles abductū: & donec tēpus maturo foetu da
tū cōpleret. Iouis foemori assutū: nā ignea vi in vuis ma
turescit. verū cū iam ex vuis ex p̄sum est vinū: quia non
dū satis concoctū est. iterū in lacubus ebulliat necesse est.
Diodorus aut ait terrā ātīquos Thionē a sacris q̄ sibi fie
bant cum sacra evōico dicant. et Semelem q̄sicalā ab eo
quod est σμυυ Bis aut eius genēsīm a Ioue esse:
quia cū in Deucalionis diluuiū periisset: rursus post plu
uias i terrā apparuit. Sed hęc phisice. Fabulose tñ dicūt
tres fuisse Dionysios. Primū Indū: ex vitibus sua sponte
nascētib⁹ calcandariū vuarum inuētor: & vini p̄mo
rumq; conditor fuit. Quoniā aut barbatus est: & barbā
Indi vsq; ad mortē nutriūt. Hic orbem peragrans calca
uonem vuarum in torcularibus adinuenit: a quibus Le

neus: appellatus est. Secūdus ex Ioue & Proserpina. Vñ
(vt alii dicunt) ex Cere fuit: qui prim⁹ boues aratro iun
xit: antea enī manibus terrā fodiebant mortales: propter
quod immortales honores meruit: eiusq; simulacrū con
nibus insignitur: vt inuētor aratri demōstretur. Tertius
Iouis et Semeles filius fuit: qui post secundum ortum ex
foemore Iouis: in Nisam india Ioue delatus: & a nim
phis eductus est. pulcherrimus: & mulieribus delitiis de
ditus. exercitum ex mulieribus confecit: thirsiq; illas at
mauit. i. hāstis hedera implicitis cū ferrea cuspidē: quo do
lo: reges nihil tale de mu
lierib⁹ credētes interemit.
Inter q̄s Pentheus apd̄ gre
cos. Miran⁹ apud Indos
Licurgus apud Thraces
fuit. Qm̄ vero ex India
elephante inuectus: orbē
peragrauit. Greci illi Trie
terida. id est triennialia sa
cra instituerūt. orbē per
agrans docuit: sacra &

lo: reges nihil tale de mu
lierib⁹ credētes interemit.
Inter q̄s Pentheus apd̄ gre
cos. Miran⁹ apud Indos
Licurgus apud Thraces
fuit. Qm̄ vero ex India
elephante inuectus: orbē
peragrauit. Greci illi Trie
terida. id est triennialia sa
cra instituerūt. orbē per
agrans docuit: sacra &

Virgulta: et prolem tarde crescentis oliue.

Huc pater o lenge tuis hic omnia plena

Muneribus: tibi pampineo grauidus autūno

mysteria certamina musica propoluit: cunctaq; in pace
componēbat. dicunt primum fuisse: qui multis conge
stis spoliis in patriam triumphans redierit. Probus ait
Bacchari: id est furere. Vnde Bacche dicuntur sacerdotes
qui propter furorem sacra liberi celebrabāt. Et ipse Bacch⁹
dicitur a furore quem suis incutit cultoribus.

d Necnon syluestria tecum virgulta: SER. i. infor
das arbores: quibus precipue in Italia vites coherent.

e Et prolem. CRIST. Nam a radice pullulat: & vo
luti filios producit. Vnde illę plantę alio transferuntur.
f Tarde crescentis oliue. ANT. O. Plinius libro. xviij. ca
pitulo. xii. scribit. Natura tarde crescere omnia longo quo
durantia: at quę cito occidunt velocia esse: vt ficus: malus
pirus. Idem quoq; libro. xvi. capto. lxi. scribit ad sua tem
pora durasse in linterno Aphricani prioris māu fatas oli
uas: et myrtus: eodem loco conspicue magnitudinis.

g Huc pater o lenge. SER. Pater licet generale sit om
nium deorum. tamē proprie libero semper coheret. Nam
liber pater vocatur. CRIST. Consueuerunt & Poetę &
oratores cum clausulam formāt: vt plurimū interponāt:
anteq; eam claudant repetere principium. sic in Buccoli
cis. Nam cum incepisset: Pastorum musam Damonis
& Alpheisiboei. & anteq; addidit verbū: scilicet cer dicemus
multa interposuisset repetit: Pastoriū musam Damonis
& Alpheisiboei. Sic & in hoc loco: cum dixisset huc pater
o Lenge. Post longam hyperbaton repetit: Huc pater
o lenge Principio breuiter proposuerat se arborib⁹ dictu
rum: deinde inuocauerat Huc pater o lenge: quod Prop
rium est. Nam ex propositione comparat docilitatem:
summam rei breuiter exponens. Item beniuolentiam
a re: quia illam vtilem ostendit. Et a persona sua cū alio
rum vtilitate se laboraturum proponit. Ex inuocatione
autem (quia non adhibetur nisi magna proponantur) at
tentionem sibi conciliat.

h Lenge. SER. Lengus autem a lacu. Nam
quod Donatus dicit: ab eo quod mentem leniat nō pro
cedit. neq; potest enim gręcum nomen latinam ethimol
ogiam recipere. ANT. Lengus Bacchi nomē. Lenos em
torcular dicitur. Lengus torculariū: vt Probus ait.

i Tibi Floret ager. SER. In honorem tuum exultat: &
letus est. Nam autumnali tempore re vera florere nō po
test ager.

k Pampineo. SER. Pampinoso: vt nemus frondē
pro frondosum.

l Grauidus. ANT. non grauidis in ablatiuo. sed graui
dus in nominatiuo legendum est. Sic enim antiqui text⁹
habent. Est autem diascole figura.

Vindemia. S. cum vindemia nūero singulari dicim⁹ vni⁹ anni significam⁹: cū plurali multos. Vt messēm. messes: hyemē hyemes. Hec enī semel tm̄ annis singulis con⁹tingūt: multi tm̄ volūt vindemiā esse totius orbis generaliter: vindemias singulārū partiū: vt plus significet singulāris q̄ pluralis nūer⁹. Sicut plus ē cū dicim⁹: Per terram pluit q̄ p̄ terras. Tunc enī om̄e elemētū: nūc terras aliq̄s significam⁹: n̄ Laboris. A. ahenis. o musco nouo. S. Mustū numero singulari tm̄ dicim⁹: sicut & vinū, licet

Ouidius abusiue dixerit musta. sed hoc ille p⁹ fecit q̄ & multus dixit: cum (vt dixim⁹) de his noib⁹ tres casus tm̄ vsurpari cōsueuerūt. A. Musco nouo. et hic pleonasm⁹ est. Epe xegelis. Nā vt scribit No⁹ mus. Mustū non solū vinum: verū nouellū quid⁹ quid est dici recte. Neq⁹ Vtū mel⁹ sit virgine ant⁹ viduā ducere: virgine si musta est. p̄ Cothurnis. A. videto eglo. vii.

q̄ Principio arborib⁹. S. Creandarū arborū naturā sunt tria genera. Aut enī sua sponte nascūt⁹ur: aut ex seminibus for⁹te iacentib⁹ surgūt: aut ex radicibus pullulāt. Nā ex terra vltus inuenit: fauē⁹te natura. A. Principio. Canam videlicet. Ar⁹boribus. varia est natura creādis. A. Maro i hac re Theophrastū secut⁹ est. il⁹le enim libro. ii. inq⁹: Ar⁹borū et summatim plantarum generationes. aut sponte: aut semine: aut radice: aut auulsionē. aut ramō: aut surculo: aut ipso trunco fruticant. Videto item paulo inferius: vbi videlicet Hos natura mo⁹dos & C. Plinius ait: Arborea q̄s naturē debeam⁹ tribus modis nascunt⁹: sponte: semine: & radice. Columella vero scribit. Placet nobis sicut Virgilio duo genera furculorum quorū alterū sua sponte gignit: alterū hūana cura puenit: Prīmū materiē magis aptum. Secundum vero fructibus Arboribus & frutices simul & vites intelligit. Verum ita plantas distinguūt: arbores appellant: q̄ magnitudine excellant: vt Olea: malū piri: quercus & similes. Frutices vero qui ad eā magnitudinē nō pueniūt: & tm̄ herbas excedunt: vt sunt: rubi: sentes: virgē. Quid. Et densi frutices & iuncto cortice virgē. Tertiū genus est vitis: quē nec arbor nec frutex appellat: vt Plin⁹ Columellaq̄ ostendūt.

r Sponte sua. S. sponte mō nomē est: quia iunctū est ei genus quo caret semp aduerbiū. s Veniūt. S. crescūt: Alibi. Illic veniūt foelicus vūe. v Campoq̄ et flumina late curua tenēt. S. Per trāsitu ondit quibus locis arbores sponte nascunt⁹. s. in humidis: Nam terra est mīr rerū oim̄ et seminiū cuncto⁹ creatrix. C. Quia in solo pingui⁹ti: vt campi sunt: & humidiori q̄le est iuxta flumen: facili⁹us plantę pueniūt. x Vt molle Siler. S. arboris genus est: Et notādū. genus neutrum de arbore: quod est admodū rarum. A. Plin⁹. li. xxiii. c. xxviii. inquit. Siler folia illita fronti: capitis dolores sedant: serpentes & hunc fruticem refugiunt. baculūq̄ rustici ob id ex eo gerunt. C. Siler fūsus faciendis accommodata est arbor.

y Geniste. A. Plin⁹. li. xix. c. ii. inq⁹. Asia ex genista facit lina ad retia p̄cipua in piscando durancia frutice madefa⁹cto. x. diebus: & lib. xxiii. c. xxxiii. ait. Genistaq̄ vinculi vsum p̄stat flores. apibus gratissimi: Genista itē tusa cū axungia: gēna dolentia sanat. z Populus. A. legito Plin⁹. li. xvi. c. xxvi. a Glauca canen. fron. salicta. S. Locū salicum p̄p̄is arboribus posuit. Bñ aut ait et glauca canētia. nā salix ab vna pte alba est: ab altera viridis. Sane cacephaton est. glauca canentia. ANT. Glauco⁹ lor viridis ceruleus dicit⁹: vt in Gellio legit lib. ii. c. xxvi. b Salicta. A. Plin⁹. xvi. ca. ii. scribit de salice. q̄ in Asia tria genera obseruant: nigrā vtiliore vitibus. candidam agricol⁹larum vsibus. Tertiā q̄ breuissima est quam Eli⁹cem vocant.

c Pars autem posito de semine surgūt. S. Quacūq̄ rōne p̄iecto: vlt ab aubus: vel ab hoibus: ne incipiant esse industrie.

d Surgunt de semine. S. pullulant e radicibus.

e Castaneq̄. A. de his oibus Colū. li. v. Et Plin⁹. li. xv. f Aesculus. AN. Arbor est glandifera: ab edo. nā eius fructu olim hoies vescēbāt. Et Plin⁹. li. xvi. c. vi. inq⁹. Glās optima in quercu atq̄ gran⁹dissima: mox aesculus.

g Atq̄ habitę graiis & SER. Nam in dodoneo nemore arbores dātes responsa fuisse dicit⁹. Habite aut graiis vlt q̄si nō credens dixit: vlt quasi ital⁹: Qui loca illa nesciret. vlt reuera quondā habitę: q̄ illo tpe iam silebant.

h Oracula quercus. AN:

Existimāt in Dodonei Iouis oraculo quercū vocatē fuisse: ex qua Minerva Argonautis futura p̄dixit. Probus auctor. Strabo vero libro. vii. inquit. Dodoneū aut oraculū quēadmodum relictum est. videto latius eglo. ix.

i Pullulat ab radice. S. Mira i singul⁹ est p̄p̄ietas. Nam et sponte sua veniūt: surgūt de semine: pullulāt ab radicibus. k Vt cerasis vlmiscq̄. S. Hec cerasus: his cerasia facit. Sane Cerasus ciuitas est ponti: q̄ cum delesset lucullus. genus hoc pomi inde aduxit: & a ciuitate Cerasum appellauit. Nā arbor cerasus: pomū cerasū dī. Hoc autē etiā ante lucullū erat in Italia: sed durū: & cornū appella⁹bāt. quod postea mixto noie Cornocerasum dictum est.

AN. Cerasi añ victoriā Mythrīdaticā. L. luculli nō fuerē in Italia. At vrbis anno sexcētesimo octogesimo: is p̄mū vexit e ponto: septētrione frigoreq̄ gaudet. Plin⁹. li. xv. c. xxv. l Parnasia laurus. SER. A Parnaso monte a pollini consecrato. ANT. Plinius libro. xv. c. vlt. scribit: q̄ duo ei⁹ genera tradit Caro: Delphicam & Cypriā. Delphicam esse equali colore viridiore maximis bacis atq̄ viridi rubentibus hac victores Delphis coronati. & triumphantes Rome: Cypriam esse filo breui nigro: p̄ margines imbricato: crispam.

m Parua sub ingenti. CRI. Mirifice delectat oratio: quā a contrario declamat. vt hic paruum est & ingens.

n Subiicit. AN. Attollit.

Georgicorum

o Hos natura mos primū de. S. Bñ primū Nā (vt. ā: dixim) fauor: naturę fuit etiā ad alios inueniēdos vsus: Cōtra naturā enī nihil hoīm inuētū valeret. A. Pl. li. xvi. c. xlv. inq̃t. Arbores q̃s naturę debcam⁹: tribus modis nascunt. Sponte. aut semine: aut a radice. Cura nūerosior extitit. S. et latius vide ibi: Principio arboribus zc. p. Syluarū. A. Sylua ab hyle quod est materia dicit. Vt a xylon

quod est lignū lignū. Est aut sylua general⁹ nomē q̃ Fructūq̃. A. frutex est qui ad iustā magnitudinē arboris nō assurgit: & statura similis est multis herbis. sed nō demoritur: neq̃ arescit vt herba. r. Nemorū. A. de nemo re videto eglo. vi.

s. Via. S. rationē. vt Inueni germana viam.

z. Hic plantas tenero. S. Inter plantas & plātaria hōc inter est: q̃ plantę rapē sunt de arborib⁹. Plātaria veto q̃ ex seminib⁹ nata: cū radicib⁹ & terra propriā transferunt: vt. et viua sua plantaria terra. A. Pl. li. xvii. c. vii. inquit. Auulsiq̃ arboribus ito lones vixere. quo in genere: et cum parui sunt aueluunt: partēq̃ aliquā & matris quoq̃ corpe aufertur secū. Hoc mō plantātur: puniti. Coryli. mali. forbi. fici. imprimisq̃ vitis.

v. Tenero corpe. C. quia virgula teneriora excerpunt: vt videmus in fico. & in salice. x. Sulcis. S. fossis: vt. Ausim vel tei nui vitē cōmittere sulco:

y. Hic stirpes obruit aruo. S. Alius deponit valiores cū radicibus plātatas. AN. Stirpes. crallos truncos cum radicibus:

z. Quadrifidasq̃ fudes. SER. Ita robustas: vt possit in quattuor partes diuidi. A. Quadrifidasq̃ fudes. Peticas vī furculos in quattuor partes fūllas. Ait enī Theophrast⁹ li. primo. Oleas quoq̃: et ficos multifidas dimittere assolent. Pl. etiam lib. xvii. c. vii. ait. ex eodē inuentū est furculus absissos ferere. Hoc primo sepius causa factū samblicis cotoneo et rubis depaetis: mox & culturę vt populis alnis: salici. q̃ vel inuerso furculo sentur. a. Acuto robore val. S. pro acutioribus accipim⁹. Et bis idem dixit: nā valli & fudes idem sunt. A. Acuto robore vallos: i. palos acutos & furculos. Serunt enī furculi quadrifidi acuti.

b. Syluarumq̃ alię pressos propaginis. SER. Propago precipue vitibus cōgruit. Vnde apparet syluas cū etiam de vitibus dicere. ANT. Propaginis artus. Pinus baccaet propagine sentur. Citrea etiā grano & ppagine. Auctor Plinius libro decimo septimo: cap. vii.

c. Et viua sua plātaria terra. SER. Et alię syluarum expectant plantaria: cum sua terra viua: id est naturali. Vt viuoq̃ sedilia saxo: Indē est: mutata ignorent subito nemia matrē. C. Et viua. Quę cum radicib⁹ transferunt.

Nam vegetatiua quę nutrit & auge a radicibus est: quę oris stomachicę officio funguntur. Humorem enī de propinqua terra assumunt atq̃ decoquunt. vnde decoq̃ per arborem spargit. Ergo viua vegetatiua in his est: in his aut quę radicib⁹ carent: nō vīno est. d. Sua terra: A. nam vehementer pficiunt arbores: quarū radicib⁹ sua terra hęret. Nam radices quę excussę sua terra transferuntur. non ita foeliciter coalescunt.

Hos natura modos primū dedit: his gen⁹ oē

Syluarū fruticūq̃ viret: nemorūq̃ sacrorū.

Sunt alię: quos ipse via sibi reperit vsus.

Hic plantas tenero abscondēs de corpe matrū

Deposuit sulcis: hic stirpes obruit aruo.

Quadrifidasq̃ fudes: et acuto robore vallos.

Syluarumq̃ alię pressos propaginis artus

Expectant: et viua sua plantaria terra.

Nil radicis egent alię: summūq̃ putator

Haud dubitat terrę referens mādare cacumē:

Quin et caudicibus sectis (mirabile dictu)

Truditur e sicco radix oleagina ligno.

Et sepe alterius ramos impune videmus

Vertere in alterius: mutatamq̃ insita mala

Ferre pirū: et prunis lapidosā rubescere corna.

Quare agite o pprios generatim discite cul

Agricolę: fructusq̃ feros mollite colēdo. (rus.

caudicem dixerunt. f. Terrę mādare cacumen: AN: vti de salice dictum est.

g. Quin & caudicibus sectis. SER. Caudicibus posuit pro codicibus. sicut caulem pro colem. sauricem p. sonice dicimus. Fit autē quod nūc dicit de oliua & myrto: quarum sicci stipites secantur vsq̃ medullam: et terra infosq̃ ex se arbores gignunt: quod sine dubio mirum est. AN: Caudicibus. Caudex dicitur in arbore: quod supra terrā simplex assurgit. in herbis vero caulis appellat. vt Theophrasti interpretes ostendūt. h. Trudit. S. Vrgente natura pcreat. i. E sicco ligno. S. arido. k. Radix oleagina. S. deriuatū ab olea. A. Radix ē qđ subter telluri coheret. Olea aut (Theophrasto teste li. ii.) plurimis modis venire videt: nā ex trūco ramo cōciso: radice: ligno: virga:

l. Impune videm⁹. S. sine damno. Et loquit de insitiōe. m. Vertere. A. supple se in alteri⁹. f. ramos. C. De insitiōe tractat: de q̃ paulo post. n. Insita. S. Sane insitas arbores dicim⁹. Insitas pō causas aut fabulas. o. Lapidosa corna. S. dura. alibi. lapidosaq̃ corna dant rami. p. Generatim. SER. p. singula genera: generaliter autem simul omnia. γενηκός καὶ κατὰ γένος.

e. Radicis egent alię. C. Arbor radices habet pro ore: stōachocq̃ atq̃ opare: his enī de p̃xima terra humor attrahit: attrahitq̃ in succū quo arbor alitur decoquitur. surgit. ab radice truncus. cui⁹ pars interior medulla p. osse est. Medulla ligno ambitur: qđ carnis vicem sustinet. Lignum ip̃m subtilis cartilago circūdat. q̃ arbor pro vena est. Nam per eā humor a radice decoquit & in nutrimentum conuersus: trahitur per omnes partes. veluti membra arborum. Hinc rami frondes. flores fructusq̃ repantur. Hęc circumcisa ergo: arefcāt oportet arbor: a libro. libros dicimus: quoniam in nonnullarū arborū libris: ante vsūq̃ cartharū ātīqui scribebāt Cortex postremo quę dū rior exteriorq̃ est: librum ita vestit: vt pelles pilicq̃ animalia tegit: vt sit ea q̃ vestis contra frigora et calores. Trūcū deniq̃ vī rami exeunt codicem: &

q. segnes terre. S. pigre infocude. Et docet posse in dultia etiā loca asperima ad fertilitatē pducti. CRIS. Segnes, quē deli diose nō terant fructus. r. Amara. S. mons Thracie. A. Mons insignis oleo & vi no. refte Vibio. C. hic mōs: (cutus ps aspera inculturq est: Altera vero vinetis: oliuetisq spectabilis) est in regione Maronea: in q Diodorus ait. Bacchū interfecto lycurgo reliquisse Maronē pfectū pmonstratoremq vincari: et ab eo Maronēā dictam: Hac regione expugnata ait Ho merus: Vlystem vinū exportasse. Plin⁹ aut antiquissimā dariatē vino maroneo dat. additq Arysteū primū oim

Neu segnes iaceant terre: iuuat ismara baccho
Conferere: atq olea magnū vestire taburnū.

in hac gēte mel miscuisse vino suauitate pcepua vtiulq nature sponte p uenientis. Maronē vices tantū addito atq miscē dū: Homerus p. idit. Et

Mutianus ter cōsul sextarios singulos octogenis aq mi sceri cōperit: pns in eo tractu. s. Vestire. C. Trāstatio ab hūaniscorpib⁹. t. Taburnū. S. Taburn⁹ mōs Cīpanie: A. Taburnus mōs est Apulie regionis: q fertilis est oleq: vt Probus inquit. Poeta libro gneid. xii. meminit etiā di cens: Ac veluti ingenti syla summo ve taburno. quū duo conuersis inimica in pglia tauri frontibus incurrunt zc. CRI. Taburnus mons in Samnio oliuetis cōspicius.

v. Tuq ades moecenas: S. adesto: & inceptū fa uorē omnibus libris im pendito. nā vbiq cū in uocat. A. Primo volumi ne Augustū cesarē inuo cauit. Hic vero Moecena tem: cui & totū opus de dicat. CRIS. Ades. faue.

Nam tanq deū inuocat: Dū autem sua p̄sentia iuuant: z. Decurre laborem. C. Artificiosissime dixit. decurre Nā ostendit summam facilitatē adiuuādi in Moecenate. Per laborem aut difficultatē in se. ppter ingenii inopiā signifi cat. Petitio ergo hec continet honestatē. Honestū enī est amico subuenire: in re: p̄sertim inchoata: ne turpiter ab in ceptio resiliat, cōtinet facilitatē: cum ipse suo stilo ac do

Tuq ades inceptūq vna decurre laborem
O decus o fame merito pars maxima nostre
Moecenas: pelagocq volans da vela patenti.

ctrina facile prestare pos sit. Continet vtilitatē: cū magna ps decoris fame q Virgiliane: in ipsum re dundatura sit.

y. O decus. o fame zc. Horatius. O & p̄sidū & dulce decus meum.

z. Pelagocq volans zc.

SER: Simplici generi carminis p̄sta fauorē: vt vela fauo rem accipiam⁹: patēs pelagus: carminis facilitatem. Hoc autem carmen facile esse significat dicens: In manibus ter re: hoc est in facili & in promptu res posita est.

a. Volans. A. citius & festinus: In antiquis textibus: & volans: & volens legitur: vtrūq conuenit.

b. Vela. AN. studium & auxilium.

Georgicorum

c Non ego cuncta &c. S. non sum vniversa dicturus: nec posuit quare: & sua extenuat possibilitate et moecenatis auribus ex sui carminis breuitate blandit. Alii aliter accipiunt. Constat Moecenatē fuisse Iarū peritum: et plura cōposuisse carmina. Nam etiā Augusti cēsarīs gesta descripsit: qđ testat Hora. dicens, Turpē pedestribus dices historis plia cēsarīs Moecenas melius: ductaq; p vias regum colla minantū. Vt hoc nunc dicat: inceptumq; vna decur re laborem. i. adepto: & sim^{ul} scribam⁹. licet enim quē tū scribis eē cōstet ingentia: meum autem carmen et breue sit: & totū id expli- care nō possim. debes tñ fauere minorib⁹: vt pela- goq; volans da vela pa- tenti. scilicet ingentia scri- be. C. Non ego cūcta me is āplecti versibus opto. Ex hoc tem facilem facit quia nō in oīa sed in pau- ciora auxiliū impleret. d Non mihi si. A. Non oparētem amplecti cūcta inquit. Si centū &c. e Ferrea vox. A. firma: indeficiens. f Et primi lege lit. orā. S. i. faue mi- nora scribenti. Non ego cuncta meis: Lucreti ver- sus. Sed ille gnea vox ait: hic ferrea. primi lege litro- nis orā. Legenautic⁹ ser- mo est: qui nunc et ad na- uigandū & lectionē pōt referri. Nā hoc dicit. Pa- uē principio vel hūilitati carminis mei. A: Et prim lege litoris oram. nauiga- exremigatem primi litro- ris: a principio huius vo- luminis: tuo mihi ingenio: ac studio faue. C. Primi litoris. Quia nō audeo pfundū petere. i. grandiorē materiā aggredi. g In māib⁹ ter- re. S. i. facili & in pmpu est terrā: descriptio: qđ i- ppoxi et greci dicūt. C. In māibus ter. Terre sunt i ma- nibus meis: ac si dicat: in pnti ope. Vel sunt omnū: hoc ē in pmpu: nā materia nō est recondita: sed oib⁹ euidēs. h Non hic te carmine ficto. S. i. simplr vniversa describā: neq; vt in eneid e aliquibus figmētis aut vllis vtar amba- gibus. C. Non hic te car. ficto. Nō sunt hic poetarū fabule quē plus voluptatis q; vtilitatis continēt. i Per amba- ges. A. verborū circuitus. C. Per ambages. quod poetarū est. qui & alius repetunt. vt Enius qui a materia argo- nautis: exordit discessum Medeg. al⁹ eni repetūt ipi poete & lōgius psequūt. k Lōga exorfa. S. dicit poemata lō- ge repetita: q; constat eē vitiosa. A. Longa exorfa. Longa exordia. Vñ statim ad narrationē cōuertit. C. Lōga exor- fa. Exprimat qđ intelligit. l Sponte sua. S. ad aliud qđ omiserat redit: & ex- iuit q; lītātē triū generū (q; sup memo- rauit) arborum. f. sponte natarū. pcreatā ex semine: & ea- rum q; de radicibus pullulant. C. Sponte sua. Suapte. na- tura. & nō hūano artificio. Est aut sententia: q; quis ter- ra oim rerū semina in se cōtineat. tñ in diuersis locis semi- na diuersis arborib⁹ accommodatiora habet. Quapropter q; in ipsa natura pueniūt: fortius validiusq; surgūt: tanq; a solo ppriū ipsius semē continēte generata. f. ppria illius ar- boris. m Infœcūda. i. foetu carētia. & p transitū rem- physicā tangit. Nā semē efum salicis dī infœcūditatē mu- lierib⁹ gignere. A. Infœcūda. i. sterilia. C. Infœcūda. Non enim pducit fructum. sed pro fructu abundātilima ma- teria est. Differt autem fœcundū & facundū. fœcundus

Non ego cuncta meis amplecti versib⁹ opto.
Non mihi si lingue centū sint: oraq; centum:
Ferrea vox: ades: et primi lege littōris oram,
In manibus terre: non hic te carmine ficto
Atq; per ambages: et longa exorfa tenebo.
Sponte sua quē se tollūt in luminis auras
Infœcūda quidem: sed leta et fortia surgunt.
Quippe solo natura subest: tñ hęc q; si quis
Inferat: aut scrobibus mādēt mutata subactis,
Exuerint syluestre animum: cultuq; frequenti
In quascunq; voces artes haud tarda seqntur.
Necnon et sterilis quē stirpibus exit ab imis

id est fertilis a foetu: quasi plurimū effundēs foetū. Facun- dus vero a fando. eloquēs: & copiosus in orōne est. n Leta & fortia: S. Quasi in hoc ipis arboribus ingena sit fœcunditas. A. Loca ampla. n Solo natura sub- est. S. Quia (vt sup dixim⁹) naturaliter rerū omnū mater est terra: vniversa intra se cōtinens semina. Hinc est. quip- pe solo natura subest. Natura enim dicta ab eo qđ nasci aliquid faciat. Mire autem ait subest: id est latenter. nā nō apparet. Vñ Epicurei dicūt nihil eē quod nō habeat ori-

ginem sui. nam hoc est gi- gni de nihilo nihil. in nihi- lum nil posse reuerti. A. Solo natura subest. De natura & rerū seminib⁹: videto Aegloga. vi. Et li- bro primo Georg. ibi im- posuit natura locis: et ibi lati⁹. Quicq; nouas alitis nonnullis semine fruges.

o Scrobib⁹ mādēt mu- tata subactis: SER. Nos scrobes genere dicim⁹ ma- sculino. licet Lucanus di- xerit contra arē. Exigua posuit scrobe. A. Mutata Plinius libro. xvii. capitu- lo. viii. inquit. Ante omia igitur in simile transferri terram: aut meliorē: opor- tet: p̄grodere scrobas aut si fieri posset tanto donec ptingui cessite obducant. Mago ante annū fieri lu- bet: vt solem pluuiaq; combibant. arborem nec minores hima: nec maio- rem trima trāsseri quidā p̄cipiunt. Alii cū annū impleat. Pleriq; id demū cauent: vt plaga deputat

tacuminis meridiem spectet. Subactis: id est versatis. ex- cultis: & effossis. CRIST. Scrobibus: id est fossis. Dupli- dum enim via mitescunt syluaticę arbores. inferendo. & in mi- tius solum transferendo. Scribit Columella. Ante annū q; pomā disponere voles: scrobes fodito: Ita sole pluuia q; macerabunt: quo & posueris cito comprehendet. Sed si eodem anno semen ponere voles: ante duos menses fo- dito: & stramentis eas completo: & incendito: q; latiores scrobes feceris. hoc erunt lēiores: sapidioreq; fructus. Di- cim⁹ aut scrobem & scobem: Scrobē eni appellamus fossi- sam. Scobem verō minutia illa: quę aut liminando: aut terebrando. aut aliquo modo terendo cadunt. sed etiam dum locum deuenerimus. quicquid immūdicarum edu- citur. scobem dicim⁹. Iuuenalis. Et tamē vnus: semodis scobis: hęc emundat seruulus vnus.

p Animum syluestrem. SER. naturalem asperitatem & infœcunditatem. CRI. Animū syluestrem. Atqui ani- mus rationalis est: & q; sapimus. Aia vero qua viuim⁹: ille proprius hoib⁹. hęc nobis & cū brutis et cū plantis cōmunis est. Quomō ergo deponūt animum cū illo ca- reant. Sed vsus est translatiōe ab homine. Nam vt homo si ex agresti incultaq; vita: in ciuilem & bonis ciuib⁹ ex- cultā traducatur. ferina vita deposita mitescit. sic arbor ab inculta regione: in cultum agrum translata sumit mi- tiorem succum.

q Cultuq; frequenti. A. Plinius libro. xvii. c. xli. Arq; in totum omni cura fertilitatem adiūciunt. Fertitas fene- ctam. r Voces artes. SER. Fœcunditates ex arte ve- nientes. CRI. Artes: id est succos: quos per artificium in- duxerit.

Hoc faciet. S. id est erit foecunda: si fuerit inde trāslata.
c Ferentē. S. quē ferre pōt: si ei vmbra non noceat. AN.
 ferentem. i. foetus. **v** Nam q̄ seminib⁹. C. Dicit qdem
 arborem ex suis semib⁹ progignere arbores. Sed in ea
 re duplex est incommodū: & q̄ tardius crescāt: & q̄ dege-
 nerant. Nam & mali & pigri non referūt maternos suc-
 cos: & vitis vuas rariores minoresq; producit.
g Pomaq; dege. S. in peius vertunt: alias in melius. Po-
 ma autem arborum ex semine procreatarū dicit: quas cō-

stat (nisi insit aut trans-
 late fuerint) non mīdere q̄
 licati seminis sui. C. Recte
 dicit poma. Nam nucs:
 siue iuglandes sint: siue
 amigdale: siue castane: si
 ue auellane: non ita dege-
 nerant.

y Pēt vna racemos. S.
 Vuam p vite posuit. i. fru-
 ctum pro arbore. Sane ra-
 cemus bottonis est pars.
 Et botio grecū est: et sic
 vuam pro vite posuit. si-
 cut Horatius pro vino.
 Nā ait Cecubum & pre-
 lo domitam caleno tu hi-
 bes vuam. AN. Vua. id
 est vitis ipsa: nisi e semi-
 nario fuerit transposita:
 turpes racemos pducet:
 Sationis omninū vitium
 duo genera (vt scribit Co-
 lumella li. iiii. c. xiii.) ma-
 leoli. vel viui radicis. q̄
 vniq; ab agricolis vlti-
 pat. & in prouinciis ma-
 gis maleoli. Nō enim fe-
 minianis student. nec vlti-
 habent faciendū viui radi-
 cis: z Labor. C. labo-
 riosus cultus.

a Cogendē in sulcum:
 SER. In ordinem compo-
 nendū: aut certe arandē.
b Mercede. SER. Multo
 labore: a sequentibus
 quod precedit intellige.
c Sed truncis oleę. SER.
 quia supra ait: Truditur
 e sicco radix oleagina. res-

dit ad eos modos quos inuenit industria: Dicendo au-
 tem melius: ostendit etiam alias arbores posse ex truncis
 procreari. Sane olea est arbor ipsa: vnde deriuatū est oleę
 um. Oliua vero fructus ipse. vnde est oliuum. Legimus
 tamen & oliuam arbore. vt incumbens teneri damon sic
 cepit oliuę. ANT. Truncis oleę. De hoc lege Cathonem
 titulo. xlv. d. Propagine. ANT. De hoc videto Colu-
 mellā libro. tertio: capitulo. viii. e Respondent. CRI:
 Satisfaciant votis tuis. **f** Solido. S. pro sicut & olea:
 g Paphię. SER. aut Venerę. a papho insula in qua ve-
 nus colitur. Veneri autem myrtus est consecrata: Vd q̄
 hec arbor gaudet littoribus. Et venus de mari dicit pro-
 creata. Vd q̄ (vt medicorum indicant libri) hec arbor
 apta est mulierum necessitatibus plurimis. AN. Paphię
 myrtus. Paphos Cypri vrbs: portum habebat: et templū
 optime structa. Strabo libro. xv. auctor ē. Plini⁹ pō libro
 secundo ait: q̄ celebre phanum habet veneris paphos: in
 cuius quadā area non pluit. Paphię ergo venerę. CRIS.
 Paphię Veneri dedicatę. Nam venus paphi colitur: quę
 vrbs Cypri insule est. Cicero. Omnes tibi Cyprioes con-
 mendo. Paphios presertim. Hōratiū. Venus regna gna-

di paphiq; h Myrtus. ANT. & ligno & ramo pro-
 uenit. Plī. li. xvii. c. xvi. scribit. q̄ ram o feruntur: & puni-
 ca palis laxato prius meatu. Item capit. viii. dicti libri ait:
 q̄ myrti genera omnia in campania baccis. ferunt Romę
 propagine Tarentina. **i** Plantis. edur: Coryli. SER.
 Duras dicit: non ad lignum: sed ad fructum ipsarum re-
 ferens. Alii edure legunt: quasi non dure: vt paulo post.
 Enodes trunci: id est sine nodis: vt e modo minuentis nō
 augmentis habeat significationem. Sane Coryli proprie di-

cuntur. Nam auellane ab
 auellano Campanię op-
 pido: vbi abundant nomī-
 nate sunt. ANT. Edurę.
 non dure. fragiles. De co-
 rylis plura in Tityro.
k Herculeęq; arbos. S.
 Ipse alibi. herculea bico-
 lor cū populus vmbra.
 ANT. Herculeęq; arbos
 id est populus Herculis
 cutelę subiecta: qui (vt al-
 unt) ad inferos accedens:
 populea fronde se corona-
 uit. **i** Chaonięq; pa-
 tris. S. Iouis epirotici. A.
 Iouis Dodonei. vide lat.
 libro primo Georgiconē
 ibi: Chaoniā pigui glan-
 dē mutauit arista.

m Ardua palma. S.
 Aut alta: aut ad quā dif-
 ficile peruenitur. AN. De
 palma videto primo Ge-
 orgicorum. Palmas epi-
 ros aquarum. C. Ardua:
 quę sua natura. ardua: id
 est alta adeo annexę peti-
 vt nullo pondere supina
 posita inflectatur. sed cre-
 scens omnem molem cō-
 stanter effert. semper ad-
 uersus difficultatē nitens:
 quod quoniam propriū
 fortitudinis est: causa est:
 vt palma victori premiū
 detur.

n Casusabies. S. Abies
 enī est species apta nauī-
 bus: quam supinū vulgo vocant. AN. Plinius libro. xvi.
 capitulo. xi. scribit: abietem expetitam nauigiis: sicutiq;
 habere in excelso montium: ceu maria sfugerit. Idem libro
 xvi. cap. ix. ait: q̄ abies admirationis precipue visa in na-
 ui. quę ex egypto Catī principis iussu Obeliscum in vati-
 cano circa statutum quattuor trūcos lapidis eiusdem ad
 sustinendum cum abduxit. Qua naue nihil admirabilius
 visum in mari certum est. Longitudo spacium obtinuit
 magna ex parte Ostiensis portu latere leuo: quę arboris
 crassitudo quattuor hominum vlnas complectentiū im-
 plebat. **o** Ex foetu arbutus horrida. SER. versus da-
 chylicus. Nam male quidam horrens legunt: Horrida au-
 tem hispida. Et iam transit ad insitionem: quę duplex est:
 Nam aut insitio dicitur cum insisso truncō surculus; foe-
 cundę arboris sterili inseritur: aut oculorū impositio: cum
 incisso cortice libro: alię arboris germina inserimus. C.
 Foetu. pto surculo posuit.

p Arbutus horrida. AN. Arbutus est arbor fructuosa:
 Pomum habet simile terrestribus fragis. Dicitur alio no-
 mine Vnedo: argumento vnum tantum edendi. Plura plī-
 nius libro. xv. capitulo. xxiij.

q Et steriles platani. S. dicit: quid in quam arborem de beam inferere. In arbuto nucē. in platano malū. in orno pīrum. Sed castaneę fagos: eget expositiōe. Non enim in castanea fertili: fecunda fagus inferitur. Vnde aut Hypallage est: ut sit castaneę fagos pro fagi castaneas gessere: aut est mutāda distinctio: ut sit. Et steriles platani malos gessere valentes Castaneę. Hoc est infocundę arbores platani fortes ramos castaneę portauerunt. 1. Platani. A. Hęc arbor lata folia habet uti vitis & ficus. Plin. li. xv. cap. lxxvii. legito. C. Platani. Hęc arbor a frondiū latitudine nomē accepit. Hęc ex alie no orbe vmbre cā expetita est. Et primo per mare Ionii in Diomedis insulam deuecta. eiusdem tumuli grā. Inde in Sicilia: ac postremo in Italia deuolata. Et deinde in Gallia: Dionysius tyrannus primus in regia suā intra urbem transtulit. Consuevere ut no irrigare: quā cōpētū est id pdeseradicibus. Celebratę primū sūt in deambulatiōe achademę. Celebrata & in Lyca iuxta fontem domicilii modo quę imaginē speluncę facit. intraq. Mutianus ter consul cū decem & octo comitibus epulati copiose scribit delectare frondiū omnē imbrē excludēs cū voluptatē crepit. Est in Creta platanus nūq. folia dimittēs. Vñ fabulantę greci Iouē cū europa sub ea concubuisse. Veluti in Cypro alia eiusdem generis nō esset. Huius arboris vltus non est alius q. solē estate arcere: hyme admittere. Q. Horēsius in quadā cā a Tullio p̄cario postulauit: ut secū locum dicens pmutaret: cum sibi necesse esset. in Tusculanum abire. ut platanum q. posuerat: vino suffunderet. Sunt & chamoplatani coactę breuitatis. Nam de industria cogūt illas esse breues: & veluti inter proceras arbores pomilio nes. sit autem & serendo & trudendo.

S Castaneę. AN. Castaneę fagos. i. gessere. Solebat em castaneę syluestris ex fago inferi quo glandes produceret. CR. Castanea. nux heracleotica vocatur. Oppius in libro de arboribus syluestribus: heracleotica nux q. quidem castaneā vocant. Et ut a quercu dicimus quercera. Sica castanea dicimus castaneta: subtracta ei syllaba. Sūt qui credunt dictum castaneam a castrando. Nam cum fluctuosa sit nisi castratur: crepat in igne: non sine astantium periculo. Castell. vocant arabes nos imitantes. nā ipsi ea carēt. **Fagos.** S. Incipit esse nūis casus grecus singularis. Nam pluralis noster est accusatiuus. Alii neutriū pbant: & ita incipiunt. Castaneę flore fagos incanuit. piri flore ornusq. AN. arbor est sterilis: albo cortice. **x** Sub vlmis. CR. quia insita fuerit in vlmō quercus. **y** Nec modus inferere. SER. Aut non simplex et fortuita ratio: sed ea quę ingentilabore colligitur. Aut hoc dicit non est idem inferere quod & oculos imponere: quarum rerum discretionē hoc loco memorat: sicut nos dixim⁹ supra. ANT. Plinius libro. xvi. c. xlii. docet q. semina a quorq. inferere natura docuit. quod quidē aues in mollibus arborum lectis egerant: aut ventus forte immiserat in ali-

quas corticum rimas. Vnde vidim⁹ (inquit) Cerasum in salice. Platanum in lauro: Laurū in ceraso. Ratio postea duplex. & prima inter corticem: lignumq. inferendi: mox truncum inforare medium pristi. ipsiq. medullę calamū vnum imprimere: neq. ehi plures cupiebat medulla subtilior. Postea truncum leniter findere ceperunt: cuneoq. tenui fissura custodiēte in ruinam decusum calamum inferre. Sed obseruādum ne fissura in nodo fiat. Certum q. est ab humeris arborum orientē estium spectantib⁹ surculos petendos: & e feracibus & e germine nouellom

si vetuste arbori inferantur. Hi enim robustiores esse debent. Preterea ut pgnantes: id est germinarione turgentes: & quos parere illo sperauerint anno. inferuntur autē. & in veris: quum id agitur ut minor altitudo in latitudine se fūdat: calamū exauctio medullā ne nudet. calamus ad corticē vsq. suum deprimitur: nec cortex explicetur in rugas: iō lachrymantes calamū inferi non oportet: nec aridos quidem. Item etiam religionis seruati: ut luna crescente calamus: utraq. deprimatur manu: validius q. demissi tardius serunt: fortius durant: nō hincat nimis rima: nec compili necet. Si crassior truncus inferatur: inter corticem & lignū inferi melius quo neo optime ossio: ne cortice rumpatur laxato. Cerasi libro dempto finduntur. Hęc solē & post huiusmam inferere apud illū: q. proximum terre patitur nodori trunciq. ratio. eminere calami sex digitorum longitudine: nō

amplius debent. Catho inferi precepit pira ac mala pvertantū: luna siccante: hoc est sicca. Preterea post meridiem ac sine vento austro. Et abunde arbitrantur paleato iurorimatur custodire duobus digitis insito optante. Inferunt autem oleaster calamo et inoculatione: ut idem ait cap. xvii. De insitu vero & inoculatione: optime etiam Theophrastus meminit libro primo de causis plantarum. Meminit item optime Columella libro tertio. c. xxvi. CRIS. Nec modus inferere. Pro inferēdi. ponit hic duos modos: At Columella refert tres. Postremo addit quartū tanq. a se inuentū: oculos imponere. Hunc modū emplastrationem & inoculationē. (Columella teste) antiqui dixerunt: **z** Trudunt de corti. SER. id est propellūt: eliciunt. AN. Hęc arbores recipiūt talem incisionem teste: quę humidū succosumq. & validum librum habent sicuti ficus: addē etiam castaneam & oliuam **zc.** a Tunicas. S. libros arboris interiores. **b** Huc ex aliena. SER. quia ait ex aliena arbore: & est mutatio. Ideo non ait: hic inducunt: sed huc. Sic Cicero inducunt in carcerem condēnati vult: quia illuc fuerant aliunde deducti.

c Inolescere. SER. conrescere. **d** Addunt rursus enodes trunci refecant. S. Rursus hic non habet significationē iterandi. sed abundat. **e** Alte findit. A. Fissuram trium digitorū. Colū. docet: **f** Foelcibus. C. Aut mitibus: aut iuuib⁹. **g** Miraturq. nouas frondes. S. Ingens phantasia. Sane miratur legendū est ut stet versus. C. Miratur: mira suauitate &

Et steriles platani malos gessere valentes:

Castaneę fagos: ornusq. incanuit albo

Flore piri: glandemq. sues fregere sub vlmis.

Nec mod⁹ inferere atq. oculos imponere simplex.

Nam qua se medio. trudūt de cortice gemme

Et tenues rumpunt tunicas: angustus in ipso

Fit nodo sinus. huc aliena ex arbore germen

Inducunt: vdoq. docent inolescere libro.

Aut rursus enodes trunci refecantur: & alte

Finditur in solidū cuneis via: deinde feraces

plantę immittunt: nec longū tēpus: & ingens

Exiit ad coelum ramis foelcibus arbos.

Miraturq. nouas frondes: & non sua poma.

poetica phantasia dat sensum rei sensu carenti.
h. Prætere genus haud vnu. S. Docet nunc etiam in singulis arborum speciebus efficaliqua varietate. i. Fortibus. C. Validis. Huius duo genera sunt. gallicū et vernaculū. Gallicū atinam. Vernaculū nostratē dicitur. Ex atina frondes pecori gratiores sunt. Semen vlmī amara: siue salmaria dicitur. k. Vlmis. AN. Vlmī duo genera greci nouere. Montosum quē sit amplior: campestem quē fruticosā. Sunt et alia genera (vt Plī. docet li. xvi. c. xxx.) l. Nec salici. AN. Videto paulo ante. Et glauca canētia fronde salicta.

m. Lothocq. SER. Lothos nimpha quēdā fuit quam cum amara Priapus psequeretur. illa deorum miseratione in arborem conuersa est: quē vulgo faba Syriaca dicitur. A. Lothocq. Huic magnitudo est quē pyro: incisus in folio crebriores: alioquin ilicis videretur differentie plures: hec maxime in fructibus fuit. Nascitur fructus densus in ramis myrti modo: ligno color niger. ad tybiarum cantus expetit. Plinius libro. xiii. c. xix. CRI. Lothos arbor in Africa sed Italiae familiaris. Verum cū terra mutata magnitudo illi quē pyro: quamq. Cornelius nepos breuem tradat. Frondes habet ilicis nisi incisus crebriores sint. Differentie plures maxime in fructibus: magnitudo fabę. color croci: sed ante maturitatem alius atq. alius: sicut in vuis. Nascitur densus in ramis myrti modo: tam dulcis vt nomē genti dederit. non dicunt sentire ventris morbum: qui eam mandunt. Vinum hinc ex primis simile mulso: sed ultra denos dies nō durat. Baccas cū siliqua dolis ad cibū condiūt. e radice cultelli caputulos faciūt. Est & palustris herba in egypto eodē nomine: recedente nilo. puenit similis fabę fructus: in capite pauperis similes: intus grana ceu militū: ex his panē faciūt. Sole occidente cōprimunt papauerā: oriente aperiuntur: n. Idgis cyparissis. A. Cyparissi duo genera: femina metam habet in fastigiū conuolutā. Mas spargit extraramos. in Idgis montibus cyparissus plurima est. Plī. libro decimo sexto: ca. xlvii. CRIST. Idgis ab Ida monte Crete. Nam patrā Crete fuisse: Plīnī testatur. Cato thetentinā appellat. Sed credit Plinius. quia illinc prius aduenit: aitq. esse aduenā: & ex difficillime nascentium. Idē Cato ait: hiatu esse morosam: fructu supuacuum. Bacchi toruam: foliis amarā: odore violentam: ac ne vmbra quidem grauiosam. Diu sacra est: et ideo funeri signo appositā. Asclepiades scribit: Boream regem celtarum in tumulo filię suę Cyparissę: cupressum seuisse. & ob id habitam esse luctuosam arborem.

o. Vnam in faciem. S. id est in eandē similitudinē. CRI. Faciem: id est formā a faciendo. Nam nō materia sed forma rem facit: nō enim est Iouis statua: quod ex marmore creuit. sed quod eius formam habet: Iouis statua ē.

Vnam in faciem. Olearum genera sunt decem. Pausia siue posia. Sergia. regia. picena. sidichia. Maiorina. Transmarina. Radius a longitudine dictus Orchis: qm̄ testiculorum formā habet. Orchis enim gręce testiculus est. hec ydonea est cibo. pausia aptim fundit oleum.

p. Oliuę. AN. Oliuarum genera tria dixit Virgilius. inquit Plinius libro. vv. capitulo tertio.

q. Orchades. S. Gen. oliuę a gręca ethymologia: sed ob scēna: id est testiculis quę orchis dicuntur. A. Orchades & radios et posias. Posia plurimū carnis habet. orchades

olei. Probus autē sic ait. Orchites a magnitudine appellatę q. similes sint testiculis. Orchis enim testiculus dicitur.

r. Radiis. S. Oliuę sunt ita a longinquitate nominatę. s. Amara pausia bacca. S. Oliua a pauendo dicta: id ē a tondendo. aliter enim ex se oleum nō faciet. Amara autem bacca: viridi: vt alibi. Floribus atq. apio crines ornatus amaro. i. viridi. Nam de pausia viride oleum fit. Vnde contra dicitur dulce quod nō est viride. AN: Pausia oleę genus est acerbę quam posiam vocant. In Varro ne item Posia & Pausia legitur. Columella libro. vi.

caplo. vi. scribit decē olearum genera in noticiam suam puenisse. Sunt autē: pausia: algiana: Icinia. Sergia. Neua. culminea. orches. regione. circites. murtea. Ex quibus bacca lucundissima est. pausia speciosissima est regia etiam virga: quę potius escę q. oleo ē ydonea pausia tamen oleum saporis egregii dū viride est. Orches quoq. & radius melius ad escam: cum in liquorem stringitur. Oleū optimum Icinia dat. plurimū sergia. omīsq. olea & maior fere ad escam:

minor oleo est aptior. t. Alcinoi syluę. SER. id est pomifera arbores. Nam alcinous rex phæacum fuit: diligens cultor hororū. Vnde per eius syluas arbores pomiferas intelligim. De q. Homer. ait: q. haberet. u. i. d. o. n. e. m. i. n. d. o. ANT. Alcinoi syluę. Probus ait. alcinoi syluas dicit: quia refert Homerus eum habuisse pomarium incredibili supbia. Fuit autē rex phæacū qui sunt in insula Corcyra. Plīnī item scribit libro decimonono: ca. vii. q. antiquitas nihil prius mirata est: q. & hesperidū hortos. ac regum Adonis ac alcinoi. C. Alcinoi. Ex Neptuno (vt est apud Hom.) natus est Naustithous rex phæacū. ex Naustitho Rexenor gēit. q. filia ariete filia ab apolline percussus perit. Hęc mter ex Alcinoi peperit Naustithoū: Naustitho filius fuit Alcinoi: q. vlysses honorifice suscepit. Nā Naustitho eius filia cum ad fluuiū cum pedisequis vestes lotura accessisset. Vlyssesq. nudum: & naufragum: et frondibus se regentem: & cibum orantem ad patrem perduxit. Hic rex corcyre habitauit: & pulcherrima habuit posmaria. pira autem nobiliora sunt.

v. Crustumis. SER. Crustumia pira sunt ex parte rubentia: ab oppido Crustumio nominata. A. Plinius libro. xv. caplo. xv. de piris inquit. Cunctis autem Crustumia: gratissima: proxima his phalerna a potu: quoniam tanta vis succi abundat. Lactea hec vocatur: in his quę alii colore nigro donant syrie. Propterea dixit volema Virgilius a Catone sumpta: qui et sementina et muscea nomiauit. Plinius libro. iii. de Italia loquens ait: Volaterrani cognomine Hetrusi volsinenses in eadem parte oppidorum veterum nomia retinent agri. Crustumius. Calatranus. Idē libro tertio: capitulo. vi. scribit: Crustumium fuisse in latro oppidum. CRIS. Crustumia: regia: Signa. Tarentina: quę Syria dicuntur: Fauonia. Laterana. Dolobellina: Volema. Crustumia: Syria sunt purpurea.

x. Syrius volemis S. id est nigris.

y. Grauibuscq. vole. S. id est magnis. Nam & volema ab eo q. volam impleant dicta sunt: Vola autem est medietas palmę vel pedis: vnde & inuolare dicimus.

z. Volemis. CRI. Volema. Virgilius a Catone sumpsit quę dicuntur sementina & muscea: quia sero maturescunt. Volema: quia volam manus implent: vnde dixit grauibusc.

a Non eadem arborib⁹
pendet vindemia nostris:
b s. i. vites q³ diuersę sunt:
c Arboribus nr̃is . A. Italidis vitibus. Plin⁹ em
libro. xliii. ca. i. Vites iure
apud priscos magnitudie
q³ inter arbores numera
bant. Ioui simulacū in
vrbe Populonia. ex vna
p³spicim⁹ vite: tot quis in
corruptum. Item Massi
lie pateram. Metaponti
templū Iunonis virginis
is columnis stetit: nec est ligno vlli eternior natura.
c Pendet. S. bene pendet dixit: Nulla enī vitis in Italia
est q̃ nō pendeat. **d** Methymneo. c. d. pal. lefbos. S. Lef
bos insula est in egeo mari: cuius ciuitas methymna: ha
bens p³ciōssimū vinū. A. Lefbos. Probus sic ait. Lefbos
est insula Asię in sinu egeo conspicua Troadi & Thra
cie: in q̃ oppidum qd̃ appellat Methymna: ex q̃ fuit Ari
on cytharedus. C. Methymna vrbs lefbi: patria Arionis
musici: hinc vinū lefbium. **e** Thasię vites. S. a thaso
insula noiāt. Marcotides: albę. gyptię. Marcotis enim
pars est gypti. Et dicēdo albę: ondit etiā esse purpureas
v⁹ alterius coloris. A. Pl. li. xliii. c. iiii. inqt. Dixit Virgil⁹
Tasias & marcotidas & lageas: cōpluresq³ externas: que
nō repiuntur in Italia. Thasos autē insula erat libera: olim
Eria vel Etria dicta: vt idem scribit li. iiii. ca. xliii. Herodo
tus scribit: q³ Thasos dicta ē a thaso filio Phoenicis: estq³
insula in mari Aegro. **f** Marcotides. docet Probus q³
egyptias intellexerit. a Marcotide palude q̃ est i gypto.
Idē q³ asserit Acron et Porphurio: Ode trigesima septima

¶ Non eadē arboribus pēdet vindemia nr̃is.
Quā methymneo carpit de palmite lefbos:
Sunt thasię vites: sunt et marcotides albę.
pinguib⁹ hę terris abiles: leuioribus illę.
Et passo psythia vtilior: tenuisq³ lageos:

primivolumis iuxta quā
paludē vinū optimū esse
aiunt. Marcotici appella
tū. **g** Pinguib⁹ hę ter
ris abiles: leuioribus illę. S.
Pinguib⁹ Thasię. leuior
bus: Marcotides. nā ordi
nem positi sequimur: cū
apte aliqd nō cōmemor
rat. A. Piguib⁹ terris. Co
lumella li. iiii. c. primo scri
bit. Celsum censere opti
mū esse solū vitibus: nec
densum nimis nec resolu

tum. soluto tñ ppius: nec exsle: nec letissimū. proximū tñ
vber: nec siccum nec vliginosum: modice rñ roscidū: nec
amarū: nec salsum: ne sapore vini corrūpat. **h** Passo
psythia vtilior. S. Bñ vtilior: vt ostendat etiā de alia vua
posse passum fieri. S. meli⁹ de psythia. Passum at̃ dr̃ a pa
tiendo. Nā mustū decoquit. et inde fit passum: hinc defra
tū dictū: q³ defraudet & q̃si fraudē paciā. A. Passo. a pa
tientia nomē acinis datur passis: vt scribit Pl. li. xliii. ca.
secundo: capso vero. xii. ait. Psythium passi genus: sūtū
porem non vni referēs. Quo autē pacto passum fiat. late
docuit Colū. li. xliii. c. xxxix. Passum inqt dr̃ liquoris gen⁹
quod ex vua passa cogit. alibi dixerat. passum ē pprie ru
gosum vel siccū. Vñ & vua dicta passa ē: q³ sit rugis imo
plicata. Hinc Plaut⁹ ait p vita pensili passa. Et Lucillus
rugosi passiq³ senes. C. Passum sic fieri iubet Varro. Vua
p³cocem bene maturā legito. Acina maculata aut acida
reijcito: palis suspendito: & sinas insolare. Et caueto ne
moret. Sic insolatā & passam pmito: & in dolū pōno.
i Tenuisq³ lageos. S. Lageos est q̃ latine leporaria dr̃

tenuis autē penetrabilis: quē cito descendit in venam. A: Lageos hanc externā scribit esse Plin⁹: q̄ nō repit in Italia. Lagos autē lepus dī. Inde lageos leporaria dici potest. Tentatura pedes. S. Therenti⁹. Neq; pes neq; mens surum satis officii facit. t. Olim. S. aduerbium est cuiuslibet tps. A. Olim q̄ncunq; cū sit tenuis et penetrabilis. v. Purpuree. S. purpurei coloris. x. Precieq; S. Hē cito maturefcūt. Vnde & p̄cie dīctē sunt: q̄ p̄coque. q̄ añ

alias coquātur. A. Plī. li. xiii. ca. xiii. inquit. Precie duo genera magnitudine discernūt. Dicit autē p̄cie quasi precoces q̄ añ alias maturefcūt. y. Quo te carmine dicā. Rhetica. S. Hanc vnā Cato p̄cipue laudat in librisq; scripsit ad filium. E contra Catullus eā vituperat: & dicit nulli rei esse aptā: mirat q̄ cur eā laudauerit Cato. Sciēs ergo virūq; Virgiliū mediū tenuit: dicēs quo te carmie dicā Rhetica. A. Quo te carmie. i. quibus laudib⁹. Rhetica: ante Tyberii cēsarē (inquit Plī. li. xiii. c. ii.) rheticis prior mensa erat. Hec autē locis tēperatis foreū de bonitatis copiam p̄stat. estq; breuis cūc omniū tenuissima. conferta acino: degener vino. Rhetice autē vites dicuntur a Rhetia regione. CRI. De hac Plin⁹: in veronenfi. itē Rhetica: phaleris tamen post habita a Virgilio nostro.

z. Nec cellis ideo cōtende phaleris. S. licet sis a Cato ne laudata. tñ vino te Campano p̄ferre nō debes. Cellis autē apothecis dicit. Nā cellas vinarias dicim⁹. Et phaleris mons est Cāpanē: in q̄ optima vina nascunt. AN. Cellis phaleris. Secunda vini nobilitas Phalerio agro erat: qui ager a ponte cāpano lēta petentibus vrbānā coloniam Syllanā: nup Capue contributā incipit. auctor Plīnius libro. xiii. c. ix. C. Phaleris. Ager phaleris in Campania est iuxta setinos & cecubos: ibi sunt massici: gaurani & surtentini. Que omnia loca olim vino nobilitata sunt: nec frugibus ignobilitata. Vnde teste Plinio: dixerunt veteres summū fuisse liberi patris cum Cere certamen. Augustus fecinum prulit. Secunda nobilitas data ē phalerio. Ad tertiam palmā varie venere. Vinum ita distinguūt ab eodē Plinio: in austerū: dulce & tenue: q̄ etia addit. Quidā ita distinguūt: summis collibus gauranum gigni: mediis Faustianum: imis phalerum.

a. Sunt & aminge vites. S. Amineū vinum dictum est quasi sine minio. i. rubore. Nam albū est. Sane aminge dīc verius pbat: q̄ stare nō pōt si amineū dixerim⁹. A. Macrobius li. iii. Satur. de oleis & vuis sic scribit. Sicut vuarum ista sunt genera: aminga. s. ab regione. Nā amineū fuerunt vbi nunc phalerum est. Et Plinius lib. xiii. cap. iii. inquit: principatus datur amingis propter firmitatem: senio quoq; p̄ficientē. vtiq; quinq; eius genera. Prima ex amingis maturefcit ocissime atq; putrescit. Idem ca. v. ait. Est & nigra aminga: cui syriacē nomen. De amingis autem etiam plura Columella li. iii. c. ix. C. Amingarum vitium genera sunt quāq; quorū principatū habet minor aminga q̄ austro lēdit: ceteris ventis alitur. Prima ex amingis cito maturefcit: & cito putrescit.

b. Timolus affurgit. S. Duplex est hoc in loco expositio. Nam alii volunt sine dubio in subauditōe eē posita. que aperte dicere nō possum⁹: vt sit: Quibus vin. s. affurgit: id

est cedit: & Timolus & phangus: quod si aperte dicatur est vtrunq; vitiosum: tñ vinis de greco traxit. nam oīn⁹ dicunt. Pleraq; autē subaudiri q̄ aperte dicere nō possumus. & ipse alibi docet: dicens de Aleto: nec dextre erranti deus absuit: Quod penit⁹ dicere nō possum⁹: cū aleto foeminiū sit. Et Salustius qui ait. Quia tertorio triplis insidiē p̄ idoneos saltus posite erāt. Prima (et subauditū reliquit) insidiē. q̄d penitus dicere nō possum⁹. Alii autē ad supiora referunt: Vt q̄b⁹ nō ad vina referat: sed ad vites: vt sit q̄b⁹ vitib⁹ cedit Timolus et phangus montes vitib⁹ confit. Et est figura q̄lisilla in gneide. Me puer Alcani⁹: capitūq; iniuriarū: Quē regno hesperie fraudo: scilicet Alcanium nō quem caput. Timolus autem mons est Cilicie. Et phangus mons in promontorio Chii. dictus a phano rege. Affurgit vero cedit significat: q̄d tractū est a sedentibus. Qui i honorē alicuius surgere consueuerūt. A. Timolus. de hoc lat⁹ li. i. Geor. Croceos vt Timol⁹ odores. C. Timolus mōs Cilicie amingis vitibus constitus est. Sūt & aminge optime in Chio. S. de Timolo mō: te sic ait gtra. Timol⁹ q̄dē satis coactus est. & am-

Tentatura pedes olim: vincituraq; linguam.

Purpuree precieq;: & quo te carmine dicam

Rhetica: nec cellis ideo contende phaleris.

Sunt & aminge vites firmissima vina:

Timolus affurgit quib⁹ & rex ipse phangus.

Argutisq; minor: cui non certauerit vlla

Aut tantū fluere: aut totidem durare p annos.

Non ego te dijs & mensis accepta secundis

Traslerim rhodia: & ruidis humaste racemis.

Sed neq; q̄ multę species: nec nomia q̄ sint

bitum meo: ocrē habens in ipsis partibus terminatū. L. y die quoq; montē esse Plin⁹ & Solin⁹ asserūt. Et etiā Qui diis de Aragne. Rigat ardu⁹ alto Timolus i ascensu diuoc q̄ extensus vtroq; Sardibus hinc. illinc paruis habitac hyppeis. Sardes autē lydię vrbem ponit Herodotus.

c. Affurgit. A. i. actat se: vel eleuat: et crescit. Altior enim mōs ipse videt vitib⁹ adultis. d. Quib⁹. A. sup. vitib⁹. e. Et rex ipse Phangus. S. de lucillo tractū est qui sic ait. χιοστει λινω λυ id est ionos. ANT. Probus ait: q̄ phangū portū vult esse insule Chie: & significari inde Chii amineū. Rex autē ait: quomā (vt aiunt) a phango rege portus ille appellatus est. C. Phangus in Chio insula portus est. Vñ intelligit vinū Chium amineū esse: quod & amineū appellat. f. Argutisq; minor. S. q̄ntū ad speciem solam pertinet. A. Prob⁹ ait: Argitis dicta est a candore: Argetos autē candid⁹ dī. C. Argitisq; minor duplici eam laude effert. & q̄d multū fluat: id est magnā vini copiam ex se mittat. & etiam q̄ illud vinum ad multos duret annos. g. Diis. A. Eius enim vino libenter libabant.

h. Et mēsis accepta secun. S. pomorū sc. i. Bumaſte vua in mamme bouis similitudinē. A. Mensis secundis. Prime mēse carnis erāt. Secūde vero pomorū q̄ bellaria dicebantur. Vñ Macro. li. ii. satur. sic ait: Significat autem bellaria omne mēse secūde genus: Vina quoq; dulciora est inuenire in Comēdijs antiquiorib⁹ hoc vocabulo: dicta q̄ ea liberi bellaria. C. Mensis secūdis: in q̄bus ponebant poma: dicebāturq; bellaria. Consueuerāt etiā p̄sci vina p̄ciosiora in secūdas mensas differre. Vñ vina p̄ciosiora bellaria bachi nūcupabāt. i. Bumaſte. A. Plī. li. xiii. c. secundo ait: Tument vero māmārū mō bumaſte. Componitur autē ex bu q̄d magnū quid enunciat: & maffos quod est māmā. k. Quā multę species. S. Scit enim Virgil⁹ apud diuerfos lecta esse innumera vitū genera: quib⁹ offensus ait: Colligere tanta vitium genera: nec vñ le est: nec possibile. Qui enī conat vniuersa cognoscere. debet etiā impossibilia scire: vt harenarū vñ fluctuū nūcū.

1 Est numerus. Plinius. A. li. xliii. ca. iiii. inquit. Genera
vuarum comprehendere numero posse vnus extimauit De-
mocratius. Quanta sibi in grecia cognita professus. Cete-
ri innumera atq; infinita esse prodiderunt.
m Lybici æquoris. AN. Pompeius. mela inquit mare
quo Aphrica cingitur a septemprione lybicum: ab meri-
die Aethiopicum: ab occidente atlanticum dicimus.
n zephyro. A. videto libro primo. Et putris zephyro.
o Ionii fluctus. AN. So-
linus. scribit: q; greci tuscū
mare Ionū. vel Tyrhe-
num: Itali inferū vocāt.
& Strabo libro tertio scri-
bit: Ionium sinum patrē
esse ei⁹ maris: qd adriaticū
cum dicitur.
p Nec vero terre. S. aut
generale est: sic ait in pri-
mo libro. Et quid queq;
ferat regio: aut ad supio-
ra prinet: vt talis sit sen-
sus: non pdestinoſse cū
ita vitū genera. non em
omnia procreatur in om-
nibus terris.
q Crassiq; paludibus
S. lutosis naturaliter.
r Alni. C. Alnus dicit
quasi amne alatur: quia
gaudet locis aquosis. hec
arbor ad aquarū ductus
in rubos cauat: obruta
terra plurimos durat an-
nos. si non integat cito se
nescit. s. Orni in saxo-
sis montibus. ORI. Hec
arbor montes amat.
s Littora myrtetis le-
tissima. S. locum posuit
pro ipsis arboribus: sicut
salictum pro salicibus. Nam myrtetum est locus: ipsa
arbor autem myrtis vocatur.
v Apertos Bacchus amat colles. S. hinc ē q; vites amāt
montium laxiora. AN. Columella libro quarto: cap. xxi.
scribit: esse proprietatē in vitum furculis: vt alii meridia-
no axe qualescant: quia sunt calidiores: alii septentrionem
desiderent: quia contristentur: quidam temperamento
legent orientis et occidentis. Et Celsus (vt refert idē Columel-
la libro. iiii. ca. primo) cenſebat solū vitium esse: nec cam-
peſtre: nec p̄ceps: simile tamen edito campo: Cœlum por-
ro neq; nitiale vinea: nec c̄stuosum desiderat. calido tamē
potiusq; frigido: letatur imbribus magisq; serenitatib⁹:
offeditur & sicco: qua nimis pluuiosa est amittit. p̄latu
modico leniq; gaudet. C. Apertos. Ad meridiem expōsi-
tos. ex ea enim parte propter assiduū solem omnia apri-
ciora & v̄mbis carentia sunt. Aquilonē & frigora: id est
loca ad aquilonē vergentia que frigida sunt.
x Taxi. AN. Detaxo videto Pliniū libro. xvi. capit. xxi:
C. Taxus arbor gracilis & tristis & minime vitens: dura
& nullum succum habens: Mas autem sola fert baccas:
noxio ac letali fructu. In hispania p̄cipue venenū inest.
Vasa etiam maiora ex ea vinis in Gallia facta mortifera
fuisse compertū est. Sextius hanc a grecis similiacē dici re-
fert: & esse in Archadia tam p̄sentis venenū: vt si quis dor-
miam sub ea: cibumue capiat: moriatur. Sunt qui toxica
venena quib⁹ sagittę tingunt: hinc dicta putent: repertum
est innoxiam fieri: si in ipsa arbore clauus aeneus abdica-
tur. Hæc Plinius. Ceterum nostris tempibus: naxum ap-
pellant: ex eaq; scorpiones balistasq; fabricant:
y Aspice & extremis. S. Intuerre & extremum orbem
cum suis cultoribus domitū: nam subaudiāmus, cū. Et

Est numer⁹: neq; enī nūero cōprehendere refert.

Quēq; scire velit: lybici velit æquoris idem

Discere: quā mltę zephyro turbent harenę.

Aut vbi nauigij violentior incidit eurus

Nosse quot Ionij veniant ad littora fluctus.

Nec vero terre ferre omnes omia possunt.

Fluminibus salices: crassiq; paludibus alni

Nascuntur: steriles saxosis montibus omi.

Littora myrtetis letissima: deniq; apertos

Bacchus amat colles: aquilonē & frigora taxi.

Aspice: & extremis domitū cultorib⁹ orbem:

Et domos arabum: pictosq; gelonos:

Diuisę arboribus patrię: sola india nigrum

per transitum maiestati Romani laudat imperii. ANT.
Aspice & extremis. Sicuti primo volumine ostendit: non
quamlibet regionē omia pducere. eodem modo hic diuer-
sas esse arboribus patrias. & hoc quia dixerat. Nec vero
terrę ferre oēs etc. Et apertos amat bacchus. colles etc. Ex-
tremis domitū cultoribus orbem: id est cū extremis cul-
toribus. In Augusti autem laudē id dicitur. ab Augusto
enim (vt scribit Eusebius) Indig legatos amicitia postu-
larunt. Et Horatius libro

iiii. Ode. ix. Augusto scri-
bēs: Te cantaber nō ante
amabit. Medusq; et ind⁹
te profugus Scythes mi-
ratur. C. Aspice & extre-
mis domitū cultorib⁹ or-
bē. A specie transit ad ge-
nus. Primo enim demō-
strat: q; in singulis regio-
nib⁹ diuersitas est. Vide
alię campetria ament:
alię fluuios: alię palustria
alię colles: alię ediores
montes. Deinde ostēdit
non omēs regiones omia
ferre. z. Et oēsq; do-
mos arabū. S. Arabia:
Panchaia: & Sabæorum
gens eadē est: apud quā
thus nascit: vt. solis ē thu-
rea virga fabes. Itē: To-
racq; thuriferis panchaia
pinguis harenis. Plaut⁹.
Arabico thure. A. Eoas
orientales. Arabum. Ara-
bie pars (vt Dionysius scri-
bit) que ad orientē & aus-
trum spectat: rubro al-
luitur mari: Vtq; Solin⁹
ait: Arabia sacra interpre-
tatur. Partem eius Eudæ-

monem greci nostri beatā noiauerūt: nō frustra: nā p̄ter
odores quos creat plurimos: sola thus mittit: in eisdē sal-
tibus myrrha puenit. fa. Pictosq; gelonos. S. i. stigmata
habentes. & sunt populi Scythię: vt pictiq; agathyrsi.
AN. Geloni (vt Solinus scribit) populi sunt in Scythiaq;
de hostiū cutibus sibi indumēta faciūt: & equis suis reg-
mina. His propinqui sunt Agathyrsi: qui (vt illi) colorib⁹
se pingere cōsueuerūt. Agathyrsi autem (vt scribit Mela)
ora artusq; pingūt: vt quicq; maiorib⁹ pstant: ita magis
vel min⁹: ceterū iisdem notis omēs. & sic vt abluī neque-
ant. ORI: Gelonos in budinorū qui Scythię sunt regione
ampla: lataq; vnica vrbs est quā Gelonum appellat: cui⁹
omnia edificia publica ac priuata: & ipsa moenia lignea
sunt. Fuerunt autē Geloni a principio greci: qui interi bu-
dinos: qui pastoriam vitam exercentes: nullas certas ses-
des habent. hanc vrbe condidere: nec linguam, moreq;
Scytkos: sed grecos seruant. in eorum regione palustri ca-
stres oriunt. vt plene psequit Herodotus. Sunt autē q; di-
cunt Gelonos dictos esse a Gelono filio Herculis: & esse
ruffos: & cęsis oculis: & dītes: et pictos appellatos p̄pter
vestes verficolores. Solinus autē refert Gelonos de hostiū
cutibus sibi vestes & equis regmia facere: ceruleo pingūt
siccatisq; inter ceruleum crinibus: & quātoquicq; nobilior
tanto magis tingitur: vt sit indicij humilitatis min⁹ pin-
gi. b. Sola India nigrū fert hebenum. S. Atqui & in
egypto nascitur. Sed Indiam omnem plagam æthiopie ac-
cipimus. Sane hec hebenus & hoc hebenum dicitur. hic
neutro vsus est. Lucanus s. i. aut ait: Heben⁹ marocitica va-
stos non operit postes. Hebenus autē arbor est que cęsa
dureſcit in lapidem. AN. India: vide libro primo Georg.
India mittitur ebur. Hebenū Plinius libro. xii. c. i. scribit:

inter Indię arborū magnitudinē vnam q̄ Virgili⁹ peculia-
rius celebravit Hebenum nuscq; alibi nasci p̄fessus. Hero-
dorus eam ethiopię intelligere maluit: accendi eā Fabia-
nus negat. vñ tñ odore iucundo: materia nigri splendoris
vel sine arte, p̄tin⁹ iucundi. C. Hebenū, Pli. de hebeno ad-
dit. Eam ethiopes pro tributo Persarū regibus olim tradi-
disse. Atq; infra duo genera eius rarum: id qd meli⁹ arborū
reum truncō enodi materię nigri splendoris: ac sine arte
protinus iucundi. Alterū fruticosum cytisū modo: & to-
ta India dispersum. Alii
tertiū gen⁹ ponūt simi-
le therebynto fructu ami-
gdalis: in bactris abun-
dat. Ibiq; therebynt⁹ p̄u-
tatur: Romę eā magnus
Pompeius in triumpho
mithridatico ostendit.
Arabes abnum vocant.
c. Sabeis. A. Latius su-
pra ibi: Molles sua thu-
ra Sabi.

d. Balsamag. S. Vacat.
q̄. vt alibi dixit: et p̄lia
vocē dixerit. Sane balsa-
mū est ipsa arbor. Opobalsamū succus collectus ex arbo-
re. nam oīos dicitur succus συλον lignum. Vnde
xilobalsamum lignū ipsi⁹ arboris. Probatio aut opobal-
sami est (vt dicit Pli.) Si contra solem ferat & corruptū
non sit: manū ferentis exurit. A. Pli. li. xii. c. xxvi. Sed om-
nibus odoribus p̄fertur balsamū: vñ terrarū ludeę con-
cessum. Est aut arbuscula viti similior q̄ myrto p̄petua
coma. Semē eius est vino proximū gustu: colore rufum
nec sine pingui: Ramus inciditur vitro: lapide: ossis sue cul-
tellis: feno ledi. vitalia odit: Succus e plaga manat quem
opobalsamū vocant eximę suauitatis. lignū xilobalsamū
famū vocat: & coquit in vngētis p̄ succo ipm substituitur
re officinę p̄cipua aut grā lachrimę. Scda semini. Tertia
corticis: minima ligno. c. C. Balsamū in sola iudea oritur
in duob⁹ oris vtroq; regio. Ostēdere arbusculā hāc vrbī
impatores Vespasiani: viti similior est q̄ myrto: malleo-
lis feritur. & vt vitis vineas implet, intra triennū fructi-
fera ē: ita viti vitro. c. vñ. i. Antho. Cauet ne vltra corticē
incidat. Lachrymę p̄batio: vt sic tenuis pinguis: modice
ruffa & infucando odorata: adulterat pluribus modis:
quos Pli. refert. Sed summa p̄batio est vt lac coagulet: et
maculas in veste nō faciat. Sudantia. incidit em cortex: et
liq̄r ille tenuiter exsudat: sed cauēt ne plaga vltra corticē
p̄cedat. Ligno. quod xilobalsamū appellant: nā opobal-
samū balsamū succus est. qui adeo tenui gutta manat: vt
(referente Plinio) Alexandro magno ibi res gerente: tota
die estiuo vñ cōcham impleri visum esset. Dyascorides
vero beleson Arabicę dicit vocari: & tantū succi dicit legi
per annū: vt vix sex aut septē vrci colligant. Plutarchus
in vita Marci anthonii scripsit: Ip̄m Anthoniū eā partē
ludę in q̄ balsamū nascitur. Cleopatřę emancipasse.

e. Achanti. S. Achantus arbor est in egypto semp fron-
dens: vt oliua laur⁹: & achantus dicta quasi spinis plena
nā est spinosa arbor: abūdat hęc etiā arbor in cyrenaica:
insula. A. Achātōs est hic arboris spēs: alibi herba. videto
laur⁹ Arglo. iii. C. Plini⁹ ait spingalbe similis est. Spina il-
la quā gręci achantē dicūt, minorib⁹ multo foliis & acu-
leatis p̄ extremitates: & arenosa lanugine obductis: ex q̄
collecta vestes bombicinis similes faciūt in oriente. Idem
Pli. Pyrachanti hacc contra serpentū ictum bibuntur:
Pyrachant⁹ appellat p̄pter aculeū spingē et flāmā. Vñ Ari-
sta pira appellatur: inde etiam Pyramides. f. Aethio-
pum. AN. ethiopia egypto contermina: insignes arbo-
res nō fere habet nisi limiferas. p̄prior tamē huic natura
lang: maiorq; folliculū granati mō mali. Pli. li. xiii. c. xvi.
g. Vellera. S. apud indos & seres sunt qdaz in arborib⁹
vermes q̄ bombices appellant: qui aranearū more fila te-

nissima deducunt: Vñ est sericū: Nam lanā arboreā non
possumus accipere q̄ vbiq; p̄creatur. C. Vellera: De his Pli.
li. vi. Post scythię orientalis plagam inter deserta sunt.
h. Depectant. S. decerpunt. Sed alii depectat legūt: quod
si est seres posuit pro ser. sicut trahes p̄ trabs. Sic Lucan⁹
Sub iuga iam seres iam barbarus isset araxes.

i. Seres. A. Vt Pli. scribit li. vi. c. xvii. regionē inhabitāt q̄
spectat estiuū orientē: et primi sunt hoīm qui noscant la-
nificio syluarū nobiles: p̄fusam aqua depectentes frōdi-

um caniciē. solinus addit
q̄ lanuginis tenerā subti-
litate humore domāt ad
obsequiū. & q̄ hoc illud
est sericū i vsum publicū
dāno seueritatis admis-
sum: & q̄ ostentare poti⁹
corpa q̄ vestire: prio foe-
minis: nunc etiā viris per-
suasit luxurię libido. C.
Seres lanicio syluarū no-
biles: p̄fusaz aq̄ depectūt
frondiū caniciē. Vnde ge-
min⁹ feminis nris labor
redordiendi fila: rursusq;

retexendi. tam multiplici opere: tam longinquo orbe peti-
tur: vt in publico matrona tranfluat. Ex his p̄his mul-
ti putant huiusmodi vellera non a vermibus (vt apud
nos sit) confici: sed sua sponte in frondibus illarū arborū
nasci. Cui etiā opinioni suffragant verba Solini: ait enim
Seres aquarum aspergine inundatis frondibus vellera
arborum adminiculo depectūt. Liquoris & lanuginis te-
neram subtilitatem humore domant. Hoc illud est sericū
cum in vsum publicū damno seueritatis admissum. Ex
quo ostendere potius corpora q̄ vestire. primo foeminis:
nunc etiam viris luxurię persuasit libido. sed fortasse hu-
iusmodi lanugo e visceribus vermū est qui illas frondes
ita vestiūt: vt egre nec nisi sine aqua possunt illa exui frō-
des. Ego autem difficile crediderim inueta illinc eē in no-
strum orbem ora: quę illos nobis vermes parerēt. ex qui-
bus sit hoc nostrum sericum: vel fortasse sericum p̄pter
quandam lanuginis similitudinē appellam⁹ vellera bom-
bicina. Nam Plinius libro. xi. cap. xxii. ostendit in Assy-
ria ex bombicina fieri necydalet: & ex illo in sex mensib⁹
bombices: Telas araneorū modo texunt: ad vestem luxū
q̄ foeminarū. quę bombicina appellatur. Prima eas retor-
queri: rursusq; texere inuenit in insula Ceo mulier nomie
Pamphila Platis filia: vt Aristoteles refert in libro de ani-
malibus. Addit idem Plinius de bombice choa: refertq;
nasci in ea insula cupressos: therebyntos fraxinos quer-
cus: inde florem imbribus decussum: terre alitu anima-
ri: fieri autem primo papiliones paruos nudosq;: mox fri-
goris patientia villis inhorrescere: et aduersus hyemes tur-
nicas sibi instaurare: densas pedū asperitate radente filo-
rum lanuginem in vellera. Hanc ab his quoq; cogi subi-
gicq; vnguū carminatione. mox trahi inter ramos tenuia
ricu pectine. postea apprehensam inuolui nido volubī:
litunc ab hominib⁹ tolli fictilibusq; vasis tepore & fur-
furū esca nutriti: atq; ita subnasci sui generis plumas: qui-
bus vestitos ad alia pensa demitti. Quę vero capta sunt
lanificia humore lentescere: mox in fila tenuari iunceō: fu-
so: Nec puduit has vestes etiam viros leuitate vsurpare:
propter onera estiuā. Assyriam autem bombicem adhuc
foeminis cedimus. Est igitur aut id quod nos sericum di-
cimus: aut res nō dissimilis. Nam quod Florentini Hexa-
miton vocant: ab ea textura est: quā sex filiis ordiuntur:
eū enim gręce sex est latine: & vito⁹ filum. Ser-
es autem (vt ait Strabo) tam lōge vitę sunt: vt ad ducen-
tesimū annum pueniant: habentq; senatū ex quinq; mili-
bus hoīm: q̄ singuli singulos elephantēs recipiunt. nutriūt.
k. Aut quos oceano. c. S. Hęc eni habet arbores ma-
gnas quę est iuxta oceanum: hinc est extremi sinus orbis.

CRIST. Hoc dicit Virgilius propter insulas oceani lani-
feras. Ait enim Dicearch⁹ teste Plinio: Insulā esse in ethio-
pico mari: vbi sacer mons est in sylua cū arboribus distil-
lantibus odore mirę suauitatis. Et Plinius in Tilo insula
maris Persici sunt arbores quas egosampinas vocant la-
nigere. Folia habent inoccunda: ferūt cucurbitas ampli-
tudine mali cotonei: que maturitate aperte ostendunt la-
nuginis pilas: ex quibus p̄iosa lintea conficiant.

I. India. AN. Plin⁹ libro. xii. c. x. ingt: Arabię aut arbo-
res ex quibus vestes faci-

ant cynas vocari. Iuba
tradit folio palmę simili.
sic indos suę arbores ve-
stiunt. Vtq; Dionys⁹ ait
ad orientem sita est India
regio sane oim extrema:
iucundissima tñ & in ip̄is
oceani labris sita.

m. Haud vllę iactu. A.
Solinus etiā. c. xlv. ait: In
dorum nemora in tā p̄ce-
rā sublimant̄ excessitatē:
vt supari ne fagitis qdē
possint. n. Nō tarda:
S. i. strenuissima: nam ly-
proteā. o. Media. S. di-
sine s̄bilo p̄ferenda est.
græcum em̄ est nomē. Et
Media p̄uincia est. AN.
Strabo ait libro. xi. Me-
dia est in duas p̄tes diui-
sa: un maiorē & minorē.
Maioris Metropolis sūt
Ecbatana magna ciui-
tas: & medici imperit ca-
put: qua pro regia vte-
bant. nam reges ibi estā
tem agebāt. Frigida em̄

est media: hyemem vero Seleucię: que secus tigrim est:
prope Babilonem. Altera pars est Media Atropaciā: ab
atropato duce nominata. Dicitur enim Medus medeę fi-
lius regioni nomine imposuisse. C. Plinius ait malū Syri-
am q̄ alii vocant medicam venenis medet. Foliū e⁹ est
Vnedonis intercurrentib⁹ spinis. pomū ipsum alias non
mandis odore p̄cellit. foliorū quorū qui transit in vestes
vna conditus: arcetq; animalū noxia: arbor ip̄a omnib⁹
horis pomifera: aliis cadentib⁹. aliis maturescenib⁹. aliis
subnascentib⁹: rempauere homines transſerre. sed nisi ap̄
medos et in Perside nasci voluit. Item alibi de Parthis sic
loquit: Parthorum popul⁹ graue animę viros propter in-
discretos cibos. Nanq; & vino ſetent ore nimio: sed sibi
proceres medent̄ grano Assyrii mali: cui⁹ suauitas est p̄e-
cipua in ēsculentis addito. Eadem pene refert Solin⁹. Ait
autem malū initium veneno. sapore asperum: & amari-
tudinis mirę odoris fragrantia: plusq; iucundū: & longe
sensibile. Alii addunt vtile esse cum quis portionem hau-
serit ad nares admoueri: vt nauſeam comprimat.

p. Tristes. S. Amaros. vt: Tristesq; lupini. AN. Tristes
succos. Solinus capitulo. xli. scribit: pomum ip̄m de quo
iam diximus esse sapore aspero & amaritudinis mirę.
q. Tardumq; sapore foelicis mali. SER. Apud Medos
nascitur quedā arbor ferens mala quę medica vocatur:
quam per periphrasim ostendit: eius opprimens nomen
hanc pleriq; citrum volunt. quod negat Appuleius in li-
bris quos de arboribus scripsit: & docet longe esse aliud
genus arboris. Tardū autē saporem dicit: vix intelligibilē
q̄ illi ad carnem mediā citri referunt. nam prima & infe-
rior facile suum ostendit saporem. AN. Tardūq; sapore:
id est diutius immorantē gustanti propter miram amari-
tudinē. Vnde non p̄cedit vti ille ait: vix intelligibilē: ama-
ritudo enim illico ſentitur.

Aut quos oceanó propior gerit india lucos:

Extremi sinus orbis: vbi aera vincere summū

Arboris: haud vllę iactu potuere sagittę.

Et gēs illa quidē sumptis nō tarda pharetris.

Media fert tristes succos/tardumq; saporem

Foelicis mali: quo nōn p̄stantius vllum

(potula si quando ſeuę infecere nouerę

Miscueruntq; herbas & nō innoxia verba)

Auxilium venit: ac membris agit atra venena.

Ipsa ingens arbor: faciēq; ſimillima lauro.

Et si non alium late iactaret odorem

r. Foelicis mali. SER. Secundū eos qui dicunt citrū ſec-
undū. Nam hęc arbor citrum om̄i pene tempe plena est
pomis: quę in ea partim matura: partim acerba: partim
adhuc in flore sunt posita. aut certe foelices salubris. nulla
enim efficacior res est ad venena pellenda. AN. Plin⁹ li-
bro. xii. c. secundo ait: Malus Assyria: quā alii vocant me-
dicā venenis medetur. Folium eius est vnedonis intercur-
rentibus spinis: vt ſup. Nec alia arbor laudatur in Me-
dis. eius autē grana Parthorū

proceres incoquebāt: eſcu-
lentis: cōmendandi hal-
tus gratia. Macrobr⁹ ve-
ro libro. iii. Saturnalium
capo de nuce pinea sic
ait. Qd̄ aut ait idem Cloa-
rius Citreū & ip̄m Perſi-
cum malum est ſecundū
Virgiliū. Foelicis mali q̄
non p̄stantius vllum: &
reliqua. Et vt nemo diu-
bitet hęc de Citro dicitur:
Virgiliū: accipe que Op-
pius in libro de ſylueſti-
bus arboribus dicit. Ci-
treā idem malus & Perſi-
ca altera generatur in Ita-
liā: & in media altera. Et
paulo poſt de Citro lo-
quēs ait. Est autem odo-
ratissimū: ex quo interie-
ctum veſti tineas necat:
Fertur autem venenis cō-
trarium: quod tritū cum
vino purgatione vīnum
ſuarum bibentes ſeuat:
Generant autem in Per-
ſide omni tempore mala
citrea: alia enī p̄coquū-
tur. alia interim matura

ſcunt. Vides hic & Citreum nominari: & omia ſigna po-
ni que de eo Virgilius dixit: Licet nomen Citrei ip̄e non
dixerit: Hęc Macrobius.

s. P̄ſentibus. CRIS. Magis indubitatum. Nam de his
que p̄ſentia ſunt: non est dubitatio. Sic alibi. P̄ſentem
q; viris intentant omnia mortem.

t. ſeuę nouerę. SER. Aut ille que ſeuę ſunt: aut epithe-
ton est omniū nouerarum. CRIS. Nouerca proprie est
que defuncta priore vxore noua accipitur vxor que filio
ex priore nato p̄ſit: quaſi vxor op̄xi id est noua princeps:
Vicitricus autem est: quem mulier defuncto marito no-
uum accipit maritum: qui p̄ſit filio ex defuncto ſup̄ſti-
ti dictus: quia vicum illi p̄bebat.

v. Membris agit atra venena. SER. Radices: nuce: lupi-
ni citrū proſunt contra futurum: non contra iam accer-
ptum venenū. Vnde etiā ante alias epulas hęc ſolent men-
tis apponere. Apparet ergo eum de Citro loqui in p̄ſe-
ſenti: cum dicit membris agit atra venena: iam dicta. A.
Agit venena: id est expellit venena ip̄m malū: quod iam
late ſuperius patuit. CRI. Membris. quia venenum per
omniū membrorum venas diſcurrit.

x. Faciēq; ſimillima lauro. SER. Figura Ciceronis: qui
ait in Cęſariā: ſed ſimillimum deo iudico. Sane etiam
hoc probat citrum non eſſe. nam citri arbor in alium nō
poſteſt creſcere: & multo habet folia maiora q̄ laurus.

y. Et ſi non alium late. S. et infinitū emittit ſuū odore
et longe alium q̄ laurus. C. Et ſi non alium: quaſi dicat
q̄ ſolo odore diſſert a lauro.

z. Flos apprima tenax. S. Apprima. id est maxime: &
est nomen p̄ aduerbio. Sicut & pede terreat⁹ crebra ſent
pro crebro. AN. Apprima: id est valde.

a. Animas. SER. & ſoon Hoign. i. pulmonis viciuſum
anhelituſum: quod exprimit ſubdens ſenibus medicanuſum

audierunt: sed freti virginis m̄suetudine: suum illi con-
siliū aperuerunt: at illa et q̄ essent pericula adeunda expo-
suit: & se auxiliatricē futurā p̄misit. Et Iason iureiurādo
se illā vxorē ducturū sponndit. Erat pelis arietis quam
ex quodā oraculo phrixus nouercā fugiens: arietē sacrifici-
cās in templo Martis suspendit. Post hęc regnanti Oete
datū est oraculū: tunc illū moriturū: cū aduenē auferent.
Hac ergo de cā: et p̄pter simul innatā crudelitātē: morē
mactādorū hospitū induxit: q̄ illos ne in suū regnū ve-
nient abstereret. Lucū
autē ip̄m circūducto mu-
ro muniuit: custodesq; ex
taurica regiōe multos re-
duxit: hinc fabulē a gre-
cis sicte a tauris ignē sp̄i-
rantib; custodiri lucum:
Nā tauri dicti sunt. s. pro-
pter nomis similitudinē.
et p̄pter crudelitātē hūi-
narū hostias: ignis adhi-
bitus est. per serpentē autē
monstruosam crudelita-
tem intellexerūt. Dixit
autē ariete vectū esse. qm̄
eius nauis prorax: arietem
pictū habuit. Alii dicunt
Scytharū qui Oete gener
erat eo tempore in Coli-

chos deuenisse: quo contigit phryxum cum pedagogo
captum: eumq; cum adamaret. a socero dono accepisse.
quem cū pro filio habuisset: regnum sibi reliquit. Peda-
gogum autē qui crios. i. aries noiabaf diis mactauit: pellē
q; decorati in tēplo ex quadā lege suspēdit: et cū oraculū
extitisset: periturū regē cū ip̄a pelis ab aduenis diripetur.
cā deaurauit: et diligēter custodiendā tradidit. Medea autē
argonautas ad lucū clam duxit: & veniens ad portas vr-
bis. quā Sybarym dicūt: in q̄ erat Colchoꝝ regia: quēno-
cturno tpe clausē erant. vigiles Taurice appellauit. At m̄-
lites illi (vt pore regis filie) statim apuerunt: illi impetu fa-
cto: ac custodib; partim cēsis. partim fugatis: pellē arri-
puere. acce vestigio ad naues redire. Oetes argo autas in-
secutus. primo congressu Iphitū: Euristhei filiū occidit.
mox vrgente Melegro: & ipse rex interēptus est: et mul-
ti Colchireliqui in fugā versi. Iasonc autē et Cleatem Atar-
lantamq; & Thespiadas vulneratos: paucis diebus Me-
dea radicibus herbarū sanauit: Hec Dioc. Poeta autē non
historiā sed fabulā q̄ notissima ē: psequit. m Non tau-
ri. AN. Apud Colchos in ponto id euenisse Iasoni Ouid.
scribit li. vii. metha. Quod itē Medea Iasoni scribēs apud
eundē poetā in heroidib; sic ait. Martis erat tauri plusq;
p cornua scui: quorū terribilis spūs ignis erat. Aeripede
soliti p̄ntiaq; nanibus ora. Nigra p̄affiat: hec quoq; fa-
cta suos. Semia p̄terea p̄p̄os genitura iuberis. Spargere
deuota lata p̄ arua manu. Qui peteret natis secū tua cor-
pora telis. Illa est agricolę mēsis iniq; suo. Diodorus autē
libro: v. hęc oia latius dixim⁹ & nos aliqua Aegloga. iiii:
n Seges horruit. S. non placuit. Seges autē q; de semie.
o Grauidē fru. S. large abundātes. C. vt ondat nō mō
esse fruges sed optimas & copiosas. p Massicus hūor.
S. i. vinū Campanū: a massico monte campanię. A. Plī.
decampāia loq̄ns li. iii. c. xi. ait: his iungūtur phalerni. Ca-
leni. deinde consurgūt massici. Gaurani. Surrelinic; mon-
tes. Et li. xiii. c. ix. de vinis generosis Italę inquit. Certant
massica eque ex monte gaurano puteolos bruciosq; pro-
spectantia. C. Massicus mōs est Campanię: olim Miner-
uę sacer. cuius in radicibus furrentū est: vbi sunt op̄ima
vina. Nam Strabo cū de Cāpania scribat. addit hinc Ro-
mam optima vina aduehi phalerna. setina & calēna: q̄b;
furrentina contendūt. Facto enim nup̄ eorū periculo qm̄
longam accipiūt verustatem. q Bellator. C. Quāuis
hoc epithetū hominū p̄p̄rie accommodandū sit: tñ equus

qua dā innata prudētia: equitē (veluti rōne vtens) misit.
ce in p̄lio iuuat: r Se se ardu⁹ C. i. q̄si dicat de industria
et nō naturali motu magnanimitatē in ingressu ondat:
s Hinc albi dicitur. S. Clitumn⁹ autē fluuius est in Me-
tania quē ps ymbrie partis Tuscię: de quo fluuiū dicit:
Plinius in historia. na. q; animalia q̄ cū potauerūt. albos
foetus creant. A. In phalyſco Clitūni amnis aqua pota-
candidos facit boues. Facit in Boetia amnis Melas oues
nigras. Plin⁹ li. ii. c. vi. Hinc albi dicitur. Ordo est: O Clu-

tumne hinc. ex italia albi
greges & taur⁹ maxima
victima sepe tuo sacro flu-
mine p̄fusi duxere Roma-
nos ad tēpla deū. Trium-
phātes enī albis eqs cur-
ruſinautato. capite coro-
nato lauro p̄ vr̄bem ve-
ci. Capitolium ascende-
bant ad tēplū Iouis opti-
mi maximi. Vbi macta-
to albo tauro: domum
postea repetebant. CRI.
Clitūnus ymbrie fluuius
est apud Meuanā deflu-
ens: exq; si vacca ouis ue-
post conceptū biberit al-
bos parit. Idem scriptores
probat de Cephysio Boe-

tię fluuine asserūt: cū Melas eiusdem regionis fluuius ni-
gros greges reddat. Vñ Mele dī: quia μέλιν greece
nigrū significat. xanthus greece flauū significat. Hinc xan-
thū Troię fluuiū dictū volūt: quia lanas in gregib; flauas
pducit. Neq; credat quisq; hęc incredibilia. Nā Aristo. in
libro de aialib; ait. aquas etiā ad colorem facere. Videm⁹ etiā
ab oim rerū optima pente terra: varios: & qui sapore et
colore et virtute differāt hūores emergere. In Sicilia hime-
ra fluuius in duas p̄tes diuidit: et in altera dulcē saporem
retinet: in altera salum assumit. Sūt et fontes q̄ qm̄ p ve-
nas pingues fluxerūt oino vincti sunt. Hinc qui in Lipari
Sicilię fluuie natant: veluti oleo vngunt. Apud Hierapo-
lim Phrigię vr̄bem: fontes ebulliūt: ex q̄bus aq; p̄fusa de-
riuat: post annū lapidescunt. In paphlagonia fons est e-
natura vini: exq; qui potāt temulētū efficiūt. In Archadia
Clitoris vr̄bs spelūcā habet: vnde flūes aq; abstemios po-
rantes reddit: ad eū fontē Melampū scribūt rabiē siliaū
proci sacrificiis purgasse: restituiſeq; virginū mentes in
pristinā sanitatē. Hęc autē cur nō fieri possē credam⁹: cum
ex vno animalis corpusculo: quod eodē cibo potuq; em-
tritu sit: sanguis: pituita: bilis. atra bilis. ac postremo vti-
na: & sudor a colore sapore ac naturali vi multū differē-
tes hūores appareant. t Maxima victima. S. q̄a tñ
phātes de albis tauris sacrificabāt. C. Maxima victima:
Nam triūphātes tauros auratis cornib; insignes sacrificā-
bāt qua nulla maior est victima. Italia adeo genus hu-
bulū adamauit. vt ab italīs. i. vitulis nomē accepit. Cap-
tale erat bouem interimere. seruabaf hęc victima Ioui:
hinc Paulus emissus in triūpho macedonico. cxxx. boues
cum auratis cornibus sacrificauit. v Sepe tuo p̄fusi
fluuię sacro. S. fluuię flueto. Perfusi autē tauri: q̄a tñ
phantes vsq; ad tēpla ducebantur: vt certe p̄fusi greges
intelligamus: quod ad equos triumphales potest referri.
x Ad tēpla deum. ANTO. Erat in Capitolinia ar-
ce celeberrimum Iouis optimi maximi templum: de quo
Tacitus li. xix. meminit. Erat et Iunonis monētę: & Mi-
neruę delubrum. In capitolio deniq; deorū omnū simul
lachra colebantur. vt Seruius libro secundo inquit. Ibi vī
delicet: Ecce autē Panthus zc.

y Duxere triumphos. SER. Si equi: duxerunt: Si bo-
ues: deduxerunt. z Hic ver assiduū zc. S. verna tem-
peries: Nam ver assiduū proprie esse nō potest. seu lōgū.
AN. hic ver ass. zc. hoc ait: quoniam (vt etiam Strabo li.

hro. vi. scribit) Italia subiacet vniuersi aeris temperiei. Soli
nus item ingit. inesse italie locoru salubritate & coeli tem
periem quod et Plinius scribit. CRL. Hic in ista Italia ver
assiduū. S. id quo pacto poterit esse assidua veris tempe
ries: si etiam sunt rabidi calores estatis. Sed dicit assiduū
quia non intercedit frigus. sed quod hyems est occupat
ver. Aestas autem occupat autumnum.

a Alienis mensibus estas: CRL. hoc dixit atq; intelligit
de ea parte italie q; ad Turrhenū mare & ad meridiē ver

git. b Bis grauidę pec
cudes. S. Verum est. Inde
enī in bucolicis. Lac mihi
nō estare nouū nō frigo
re dicit. c Bis pomis
et. S. Bis sunt arbores.
d Rabidę tygres absūt.
SER. Malum Armenię.
ANT. De tygribus vide
to Aegloga quinta.
e Et sua leonum. S.
malū libye. AN. De leo
nibus legito Pliniū libro
viii. capitulo. xv.

f Semina. SER. genera
et est Lucretii sermo. Nā
q; aut sua: aut cruenta ac
cipimus: aut reuera sua
femia. Vt enī ait Plinius
Animalia quę sunt cum
acutis vnguibus frequē
ter parere nō possunt: vi
ciatur enī intrinsecus: se
mouentibus pullis:
g. Aconita. S. mira arte
vltus est: vt excusaret rem
quā negare nō poterat.
Nam aconita nascuntur
in Italia: sed ea non ob
est dicit: quia sunt omni
bus nota. Aconita autē

nata dicuntur de spumis cerberi quo tempe Hercules eū
ab inferis traxit. Quod quia in saxis et coribus nascit aco
nitem dicit Oros. Hō uo hnt hō. la cote & dicimus tot
konron k. xix. okon itx. A. Aconita. Videto eglog. viii.
Priā autē. Hecate aconitū inuēit: De q; lat? Diodo. lib. v.
Plinius autē libro. xxviii. ca. ii. plura de aconito scribit.

C. Aconitū planta est q; ab Auicenna dicitur strangula
tor. Duę sunt species. Altera dicitur Lycothonos. id est
strangulator lupi. Altera dicitur pardaliphontes. i. strangu
tor leopardi. prima specie abūdat Italia diuerso colore ab
altera. Sed folia similia platano: nisi eēnt miora & nigrio
ra & magis incisam hastam habet: didomo similē & le
uem ad cubitū altam. semen in folliculis ob longis. par
daliphontes (teste Plinio) folia habet ciclamis non plura
quattuor: aut cucumeris leuiter hirsuta: sed miora: & ha
sta duratū palma. radix similis est gamaro marino. alii
dicunt caudę scorpionis: sed limpida: vt alabastris. Sunt
qui myothonon appellatū: quonā procul ex longinquo
odore mures necat: nascitur i locis nudis: scilicet petrosis
quos aconas vocant: vt ait Plinius. Alii dicitū volūt ab
acone portu q; est in ponto. hanc herbam natā fabulatur
ex spuma cerberi ad supperos ab Hercule extractā.

h Nec rapit imen. or. p. hu. neq; tan. squa. C. Sūt quidē
serpentes: sed non tanti quanti apud Asacheos ethiopię
populos: qui sunt viginti cubitorū: aut quanti in India:
qui secūdi Megalthenem ceruos & tauros solidos hau
rire possunt. Regulus autē in punico bello: ad flumē Ba
gradam tormentis & balistis serpentem confecit centū
viginti pedū. Nihilomin? et in Italia Boie ita magnę effi
ciunt: vt sub Claudio impatore qdā occisa sit: cui in aluo

solidus infans spectat? sit. Ego autē eo anno q; septuagē
mus sup mīlle ac q; dringētos a salute nra enūerat in agro
cafentinati: et i ea Apennini parte vbi Arno fluuius origo
est nō pcul ab eo castello quod castaneanū vocāt. serpētē
interfectū vidit: cui? magnitudo odorinseci canis magnitu
dine nō vinceretur. Ille autē qui occidit vel terro serpentis
odore: vt alia occultiore cā: nullo vltare ab eo ictus. nullis
verberibus percussus: post paucos dies e vita excessit. Ve
rum hęc rarissima sunt.

i Neq; tanto squameus:
Sunt quidem serpētes in
Italia: sed nō tales quales
in egypto et in Aphyrica:
i Inspiram. SFR. Dicit
in collectionē volubilita
tis quod est a funib? tra
ctum. A. Inspirā. reuolu
tionem. C. Quid spira sit:
dicemus in secūdo eneid.
k Anguis. ANTO.
De his Plinius libro. viii.
capitulo. xiii.

l Adde tot egregias. S.
Laudat Italiam a ciuita
tib? q; et plures habet: et
maxias it opportunissime
collocatas. m Flumi
naq; et. S. qd laudat etiā
Cicero in republica.

n Antiq; subter mu. A.
Hoc est sub antiq; oppida:
multa siquidē italie op
pida ppe moenia: vel itra
labentia flumina habet.

o Mare quod supra. S.
Adriaticū mare. A. Italia
(vt scribit Pl. li. iii. c. vi.)
sitā est: inter duo maria.
Inferum & superum: In
ferum a grecis Tuscum

& Turrhenum vocatur: Superum vero Adriaticum
appellant. ab Adria indyta vrbe: vt Strabo ait. Probus
etiam inquit: Cingit Italiam a septentrione Adriaticus si
nus: ab meridie Tuscum mare. Adriaticum superum ap
pellatur Tuscum inferum. CRIS. Mare quod supra: ma
re superum quod vergit ad superiorem partē mundi: id
est ad partem septentrionalē quę nobis sublimis est: vt hic
vertex nobis semper sublimis. Dicitur autem Adriaticū
ab Adria colonia herufcorū. Incipit autem a pyreneis
mōtib? Epiri. & per Italiam supiorem extenditur vsq;
ad Gallos. p Quodq; alluit iufra. S. Turrhenum. C.
Mare turrhenum est quod aluit Italiam a meridie q; mū
di plaga infima est ac depressa. Vnde dixit in supioribus
de polo meridionali. At illum sub pedibus styx atra vi
det. Incipit autem ab hostio Vari (quod flumen Italiam
a Gallia diuidit) & discurret ad fretum vsq; siculū. Qua
re autē dicatur Turrhenum: id est Herufcum: alio loco
apparebit.

q Lacus tantos telari. SFR. VIVS. Larius est lacus vi
cinus alpinis: qui (iuxta Catonem in originibus) per se
xaginta tenditur milia. Et Larius lari vocatiū facit:
Sicut Iulius Iuli: Mercurius mercuri. ANTO. Larius (vt
Strabo libro quinto meminit) in Gallia cisalpina prope
Comū vrbe lacus est: quem Adua fluuius auget. Inde
amnem padum ingreditur. Est autem (vt idem scribit li
bro quarto) Larius longitudinis fore studiōrū trecento
rum: Latitudinis triginta: qui amnē efficit Tycinum sane
grandem: CRIST. Larius lacus est piscium copia excel
lens in Gallia cisalpina propinquus Como vrbi: a qua
etiam Cumanus appellatur ex hoc Abdua fluit.

k v

Georgicorum

r **A**ffurgens benace. **SER.** Benacus lacus est Italic: qui magnitudine sui tempestates imitat marinas. Affurgēs autem est vocatiui casus: vt sit: Memorem & te o Benace affurgēs. i. tumescēs fremitu marino: aut certe antipthosis: id est casus p. casus: affurgēs. p. affurgētē: **A.** Strabo in fine libri qrti ait: Lacus stadiorū quingentū longitudinē habet. latitudinē vero triginta: de quo Myntius amnis est fuit. Est etiam lacus verbanus lōgitudinis quidē stadiorū. cccc. latitudo vero angustior est q̄ benaci: emittit fluuiū Aduam. Omnes

autē tres dicti lacus in padū influūt: oriūturq; ex alpihus.

Lucrinocq; q̄ addita claustra: **Lucr**inus suus vsq; Baias latitudinem pandit: q̄ ab exteriori pelago per aggerē longitudinis stadiorum octo: latitudinis autē vni⁹ orbitq; arcetur. Illum autē ab Hercule traducēdārū Gerione boum causa aggeratū fuisse phibeat: quē cum pedib⁹ pambulari. ppter ductus ingruentes per hyemes superne vix poss⁹. **Agrippa** exornatū melius construxit: leuiores enī lembis pstat ingressum: Intra autē lucrinum sinum auernus est: qui comprehensam Misenum vsq; tellurem manualement efficit insulā: a maris spacio inter ipsum atq; Cumas. Est autem auernus & fundo & hostio finis cōmodus: & magnitudine & natura portā cōtinens: vsum tamē portus nequaquā prebens: quoniam ante illū **Lucrin⁹** portus iacet. Supercilia autē ardua auernū vndiq; circūdudunt: preter hostiū suo quidem te pore amoenis culta modis inquit Strabo: Olim autē agrestibus referta nemorib⁹: & proceris arboribus inuia. nā postea auerni lucū succidit **Agrippa** locis p pulchra adornatis edificia. Hec Strabo. **CRI.** Benacus autem eiusdem Gallie lacus in montū faucibus locatus. Vnde vi vento rum insurgente velut mare variis tempestatibus estuet. Benacus Myntium flumen emittit. Idem lacus aureas harenas habere dicitur. Sed profecto piscem gignit nuscq; alio loco reperit quem incolę **Caprionē** vocant: sapore uauissimō. **s.** An memorē. p. **S.** In Baiano sinu **Campanie** contra puteolanam ciuitatē duo lacus sunt. **Auernus** & **Lucrin⁹** qui olim propter piscium multitudinem vectigalia magna pstabant. Sed cum maris impetus plerūq; irumpēs, exinde pisces excluderet. & redemptores grauiā damna paterentur. supplicauerunt senatui: & pfectus **Caius Iulius cęsar** dictus brachiis excludit partem maris quę ante infesta esse cōsueuerat: reliquit breue spaciū per **Auernum**: qua & piscium copia posset intrare & fluctus nō essent molesti: quod opus **Iulii** dictum est. Sed hoc ambitiose vndam **Iuliam** appellauit.

Frementē contra moles a **Iulio** oppositas. **t.** Indignatum. **s.** a solita exclusum licentia: & indignationem suam stridoribus prodens. **v.** **Iulia** vnda. **A.** **Iulium** portū intelligit: de quo **Suetonius** in **augusto** sic ait. **D.** nec nauibus exinde egre fabricatis: ac. xx. feruorē milib⁹ manumissis: & ad remū datis portum **Iulium** apud **Baias** immissio in **Lucrinum** & **Auernum** mari lacum efficit: in quo cum hyeme tota exercuisset **Pompeium** inter **Milas** & **Naulochum** superauit.

x. **Aestus.** **A.** id est maris accessus. i. inquietudo. **Vñ** & estuaria per q̄ mare vicissim tam accedit q̄ recedit. **Fretrū** autem appellatū q̄ ibi semp mare ferueat. nam fretum ē angustū: et quasi feruens mare ab vndarum feruore nō

minatum. **y.** **Metalla.** **AN.** Metallum a metallo dicit: quod est scrutor: vel inquiror. Nam in omni fere materia vna inuenta vena nō procul inuenitur alia: quod et **Plinius** notauit libro. xxxiii. c. viii. **C.** Nominē metalli venit quicquid ex terra effoditur: in terq; visceribus venisq; diligentius inquiritur. Vnde et lapidicę metalla appellantur ē gręco verbo: nam αερολλας inquiror significat: **Argentum** etiam a gręca appellatione est: illi enim αργυριον dicunt. Fit autem ex argento viuo et sulphure albo: plus

tamen est de aëro aëreo q̄ argenti viui q̄ sulphure. Vnde minus ponderis in eo q̄ in auro. Duplex autē est argenti: simplex et compositum. Simplex liquidū est. et argenti viuum appellatur: cui⁹ substantia aquea est: subtili tereno iuxta robusta mixtione et indissolubili: et hoc inest sibi ex magna siccitate terrea quā non. si q̄scit nisi siccitate plana: albedinē trahat ex subtili terę albedine: & ex admixtione aeris. Argenti autē viuum cum sulphure sunt materia omnium metallorū. **Aes** vero qđ cuprum esse dicunt: ex sulfure & argento viuo: vt

certa metalla componitur: sed plus est in eo sulfuris q̄ argenti. Sed sulfur est terreum nō pure rubeum calorem habens adurentem: **Argentum** vero est mediocre: nec nimis subtile: vt offendit **Aristoteles**. **Aurum** autem creatur ex sulfure subtili & rubeo & ex viuo argento subtili et albo. Plus tamen confert ad illud formādum de soliditate sulfuris: q̄ de aëro aquoso viui argenti. Quapropter solidius ponderosiusq; est argentum.

z. **Auro** plurima fluxit. **s. i.** Copiosus fuit in rem preciosiorē. **ANT.** **Aurum** asturia plurimum gignit: neq; in alia parte terrarum tot seculis hęc fertilitas. Itaq; paritum est vetere interdicto parcatū: alioquin nulla focundior metallorum erat tellus. **2c.** **Plinius** libro. xxxii. c. v.

a. **Acre** virum. **CRIS.** de numerosis populis Italię sic loquitur **Plin⁹**. Hęc est illa Italia quę **Aemilio paulo** & **C. attilio consulis**bus: nunciato **Gallico** tumultu: sola sine externis auxiliis: & sine **transpadanis**: equitum. xxx. milia peditum. lxx. milia armauit. et **Diodorus** libro. iii. scribit. Romanos quasi **Hanibalis** aduentum preuidentes censum fecerunt & ciuium suorum & sociorū decies centena milia hominū qui essent bello apti descripserunt.

b. **Marfos.** **ANT.** **Marfi** italię populi velocitate pedum plurimū ad cursum pstant: vt **Dionysius** scribit. **Solin⁹** autem ait. **Marforū** gentem serpētib⁹ illesam esse. Sed nihil mirum a circēs filio hi gen⁹ ducunt: & auita potentia debent sibi sciunt seruitium venenorum. Ideoq; venena contemnūt. **Strabo** vero libro quinto ait: q̄ alba **Marfis** finitima est in excelso locata saxo: prope fucū est lac⁹ longitudine par pelago. **Is** autem **Marfis** & vicinis maximo omnibus vsui fit. **CRIS.** **Vltra** picenum vespennū sit. & **Marfi**. & **Peligni**: & **marrucini**: et **ferentani**: samnitē populi. **Natio** exigua est: sed fortitudine conspicua. Nam & aduersus Romanos fortiter pugnauerūt. Idem pro illis socii fecerunt. Postremo libertatem & ciuitatis communionem consequi volentes repulsam passi bellū **Marficū** excitarunt: Ait **Strabo** de origine **marforū** alibi dicitur.

c. **Sabellam.** **ANTO**: **Samnitas** intelligit: qui vt ait

Festus) dicti sunt a colle samnio: vbi ex sabinis aduētan-
tes confederūt. Pli. vero li. iiii. ca. xii. ait: q̄ Samnitici erāt
Italię p̄p̄i q̄s fabellos & samnitas greci dixerūt. Ea gens
(vt Florus li. i. ait) opulenta erat: fallax: rapida: ac furio-
sa atq; i exitiū vrbis agitata. p̄tinax: sexies enī rupto foe-
dere. cladi busq; ipsis animosior erat. Hos tñ quinquēginta
annis p̄ Fabios & papirios p̄res: eorūq; liberos: vrbs ro-
ma subegit atq; domuit. Sunt autē samnites inter Cāpa-
niā & Apuliā (vt ostēdit Stra. li. v.) regionē montanā
p̄sidentes. et mari nō ad modum p̄ximi. Hęc autē natio
exigua est quide ceterorū
fortitudine cōspicua: ostē-
tata romanis corū sep̄sili
me virtute. tandē cum li-
bertatem assequi vellent
desiderūt. Vñ Marficiū
exaruit bellū. Marficiū at
ideo notatū: qm̄ a marfis
rebellandū fuscitatum fue-
rat initū. C. Sabellā. sam-
niticā. hęc a sabinis est.
d. Assuetūq; malo. S.
id est labori.
e. Ligurē. A. Liguria in
ipsis apenninis mōtib; iter
Galliā atq; Hetruriā ē: nī
hil descriptōe dignū hñs:
nisi q̄ vicinū vitā agūt:
tēram arantes asprimā:
fatigātesq; ligonib;: imo
vero saxa: incidentes: vt
Possidonius inquit: Ita Strabo li. v. Diod. etiā li. vi. ligu-
res patriā habitantes asperā: ac oīno sterile plurimo labo-
re cōtinuocq; vitā agere: venatōib; cōtinuo vacare: captis
q̄ feris fructū inopiā sustentare: in terra cubare: vt plu-
rimis: hocq; pacto prisco more absq; apparatu aliq̄ viuere
recedit: mulieres virosq; vitos ferarū robur et vires hñe.
Feroces ēē et acuti ingenii: nō in bello solū: sed in cōmuni
vitā & Propter sup̄dicta igit mala & labores: ait Maro:
Assuetūq; malo. i. latrocinis: vt qdā volunt: p̄pter illud
neid. Vane ligurē. Nam poeta hic eos laudat. & Diod.
vitā purā agere eos scribit. C. Genua ligurū Metropolis
est. f. Volscosq; verutos. S. Italię p̄p̄i sunt. A. Diony-
sius Alicarnaseus li. vi. inq̄: Vrbs volscorū insignis Veli-
trē: magnā ipsa & populosa. hęc ille propter quod legēdū
est apud Syllū libro. viii. Seria & in celebri miserū val-
le velitre. i. frēnti valle. nā adhuc vestigia Appiē i et val-
le exstitit distans a mōtib; stadia duodeci vel circa. Cele-
bra ē etiā hodie cōtinue vrbs ipsa a peregrinis illac transi-
tibus: quū ab vrbe Roma neapolim petiunt: & ecōuerso:
Fuit inde Augustus Octauī oriūd. de q̄ late apud Tran-
quillū: qui inter alia sic ait. Velitris antiquitus tacta de cē-
lo parte muri. responsum est eius oppidi ciuē qñq; rerū
positurū: Sero tñ documētis apparuit: ostentū illud Aus-
gustū potentia portendisse. Distat autē ab vrbe Roma vi-
ginti milib; passuū: ab lauino vero milib; passuū tribus.
Verūtū autē est telum breue & angustū. vt scribit Noni.
Probus vero inq̄: Volsci veruti iō dicunt: q̄ dolonibus
in plio soliti sunt vti. C. Verutos: q̄ telis q̄ verub; simili-
ma ēēt vtebāt i bello. g. Extulit hęc decios. S. extulit:
creauit. Decii autē duo fuerūt: quorū vnus fuit septies consul.
A. Decios. de his & reliqs late Plinius: de viris illustrib;
Camillos. S. abusiue pluralē nūerū p̄ singlari. Nam
Camillus vnus fuit qui a Gallis subblata signa reuocauit.
i. Scipiadā duos bello. SER. Scipiadā p̄ scipionib;
dixit: sicut Amazonidū pro amazonū. alibi posuit. Scio-
piones autē duo fuerūt auus & nepos: quorū vnus
leges victē Carthagini iposuit: alter eandē diruit. hęc autē
oia in. vi. dicim. A. Scipiadā. vt. P. Scipionē et Cneum
fratres: q̄ in Hispania p̄ Romano impio occubuerūt. Et
Corneliū Scipionē Publii filium: qui deuicta Carthagine
Africanus dictus est. Cuius frater. L. Scipio ob Asiā

Assuetumq; malo ligurē: volscosq; verutos
Extulit: hęc decios: marios: magnosq; camil-
Scypiadas duos bello: & te maxie cēsar: (los:
Qui nūc cextremis Asię iam victor in oris
Imbellē auertis romanis arcibus Indum.
Saluē magna parens frugum: saturnia tellus
Magna virū: tibi res antique laudis & artis

deuictā Asiaticus est appellatus. Et Cnei Scipionis. P.
Corneliū Nasicā filiū: qui in tota vrbe v. r. optimi iudica-
tus est. Adde & his Scipionē emilianū Carthaginis exiti-
um. De Scipionib; autē hęc & plura Plutarchus. k. Te
maxime cēsar. A. Augustū intelligit. Nā vt scribit Luci-
Florus: Scythę misere legatos Augusto & Sarmatę ami-
ticiā petentes. Seres etiā habitantes sub oriente sole. In-
di quoq; cū gemmis & margaritis elephantēsq; iter mu-
nera tranentes: nihil magis q̄ longinquitatē vię imputa-
bant quā quadriennio impleuerāt. Parthi q̄ qñ victoria

permaneret: rapta clade
crassiana signa retulere:
hęc ille. Meminit etiā Sue-
tonius. C. Te maxime cē-
sar. Magno artificio iā p̄-
uenit ad lau des Cēsarīs
quod maxime cupiebat.
& item rem deduxit vt
neq; a laudib; Italicis q̄s
sibi p̄posuerat aberraret:
Neq; (qua quide re ois
lause uanescit) quicq; per
adulationē inferere vide-
tur. l. Imbellē auertis
Romanis arcib;. S. i. auer-
tendo reddis imbellē. Ro-
manis autē arcibus: a Ro-
manis vrbib;: a Romano
imperio.

m. Indū. CRI. ad indos
nūc p̄uenit cēsar: sed

blanditur sibi: quia pacato orbe terrarū Indorū legatio ad
eū Romā venit. Intelligit autē de Arabia quā domuit. per
C. Aquiliū. & ethiopiā quā supauit per Petroniū.

n. Saluē. CRI. Magna & breuissima conclusio. nā hac
dictiōe Saluē: colligit ex sup̄ioribus eā esse dignā vena-
tiōe. o. Frugū. C. per fruges infert copiā oīm q̄ ex terra
gignūt: q̄ dixim⁹ esse p̄ bonis corpis. p. Saturnia tel. A.
Saturn⁹ ei i Italia regnauit: q̄ tpe aureū seculū fuisse autē:
Construxitq; vr̄bem in mōte Capitolino quā Saturniā
appellauit. Hinc Maro li. viii. ait. Hanc Ianus pater: hanc
Saturnus condidit artē. Ianiculūq; illi: fuit huius Saturnia
nomen. Et Varro scribit Tarpeium montē Saturniū a Sa-
turno appellatū: & ab eo saturniam terrā. C. Saturnia: q̄
si diceret: digna quē saturnia appellet. digna q̄ Saturnum
auctorē p̄ceptoremq; tum morū. tum agriculturę habue-
rit: Tum etiā p̄ceptore dign⁹ est discipulus: cū illi se se parē
addiscendo reddidit. Saturnum veteres putabant largi-
torem omniū foelicitatū. Hinc fertilia loca Saturno ded-
icabant: Ergo saturnia id est fertilis. Dionysius autē Ali-
carnaseus ait in primo libro. Nullā terram fertilitate Ita-
lię comparabo. in quo loco demonstrat quicquid est quo
carere vita nō debeat: nusq; esse prestantius q̄ in Italia.
q. Magna virum. SER. Virorum fortium. Et iam con-
cludit. laudās eam a viris. a fertilitate. a Saturni imperio.
AN: Magna virum. Ordo est. Magna parens virum: re-
petitur enim parens. CRIS. Per viros intelligit virtutes il-
lorum: et egregia facinora quę posuimus p̄ bonis ani-
mi. Preterea opera humano artificio edita: vt vrbes: op-
pida: & quę his similia sunt: quę regiōi erunt loco bono
rum fortune.

r. Tibi res antique laudis. S. Tibi in tuam vilitatē scribo
carmē Georgicū. Antiq̄ autē laudis. i. magnę: vel q̄ apud
antiq̄s ingenti honore fuit agricultura. ANT. Antiquę
laudis. Quanta agricolis laus esset olim: circa principitū
aperuimus. Preterea antiquorum multis in Italia vinea-
rum cultura laudi fuit. De quo videto Pliniū libro. xiiii.
capitulo. vi. Laudabatur item Italia ob generosa vīna.
De quibus item Plinius libro. xvii. cap. ix. CRIS. Tibi. id
est in honorem tuum: artem ipsam describo agriculturę.
ex qua tibi prouenerūt laudes quę antiquę fuerunt: vrpote
a Saturno profectę.

Georgicorum

^s Sanctos fontes. AN. musarum scilicet.

^t Ausus. C. Tanq̃ rem ardua: & pene supra me as vires: v. Ascreumq̃ cano. SER. Hesiodicum:

nam Hesiodus Ascreus de ciuitate Ascra fuit. ANTO. Ascreum carmen Hesiodi

Ascrei intelligit: qui princeps omniū de agricultura precepit: & carmine executus est. quem postea Maro hic in Georgicis imitatus est. De Ascra aut̃ latius Aeglo. vi.

CRI. Ascreum. Sententia est. Primus apud Latinos de re agraria: versibus scribam imitatus Hesiodum, nam ora-

Ingridior: sanctos ausus recludere fontes.

Ascreumq̃ cano Romana per oppida carnē:

tionē solura scripte ante eum latine. M. Cato: Saferne duo pater & filius Tremelius scoto. M. Therentius Varro. Imitatus ergo Hesiodum qui versibus grece de re agraria scripsit: quis idem Menecrates Ephesius fecerit. Ascreum qui ex Ascra fuit. Hec (vt ipse scribit) penes Helicos nem est. Vituperatur autem ab eo suis versibus: appellatur enim rus infelix. & q̃ hyeme durum sit: est triste: et nullo tempore optabile.

ria scripsit: quis idem Menecrates Ephesius fecerit. Ascreum qui ex Ascra fuit. Hec (vt ipse scribit) penes Helicos nem est. Vituperatur autem ab eo suis versibus: appellatur enim rus infelix. & q̃ hyeme durum sit: est triste: et nullo tempore optabile.

^x Nunc locus aruorum: SER. nunc inquit tempus est naturam agrorum describere. C. Nunc locus: per ne propositionem restituit.

^y Ingeniis. S. naturis. Multi culpant in hoc loco Virgilium. q̃ in vnū coegit quatuor librorum propositiones: nam et de aruo: & de consito: & de pascuo: & florido isto loco commemorat: quod ideo non est reprehendendum: quia nō ea late exequi sed carptim: & breuiter trāsit: quē latius explanat in singulis. AN.

Ingeniis. naturis & qualitibus. Ingeniū nanq̃ dicitur sua sponte natura: quod hic etiam Nonius intellexit. C. Ingeniis translatio est ab homine. habet enī animus humanus duplicē vim: alteram qua p̃cipiunt: alteram qua iam p̃cepta retineant. & illam quidē docilitatem: hanc memoriā appellant. Virunc̃ autem cōplectunt cum ingeniū dixerunt. Ergo in hoc loco ingeniū dixit innatā cōnaturalem q̃ vim: Quē quidem varia in variis terrarū generibus reperitur. ^z Quē roborata cuiq̃. S. quē sit vniuscuiusq̃ possibilitas. CRI. Quē roborata cuiq̃: id est ad quid quē

^f Nunc locus aruorum: ingenijs: q̃ roborata cuiq̃:

Quis color: & q̃ sit rebus natura ferendis.

Difficiles primum terrę: collesq̃ maligni

Tenuis vbi argilla: et dumosis calculus aruis

Palladia gaudent sylua viuacis oliuę.

Indicio est tractu surgens oleaster eodem

plurimus: & strati baccis syluestribus agri.

q̃ valeat: & interpretatus est quod dixerat ingenia:

^v Quis color. S. quę species: sicut dicim⁹. Quo colore ille recitauit. i. specie: licet breuiter etiam sit dicturus de colore terrarū.

^b Difficiles: S. pene steriles: & parum creatantes. A. Difficiles re. Sensus ē: q̃ terrę difficiles: colles maligni: id ē steriles. terra vbi est tenuis argilla: & arua calculus plena: olis uis gaudent.

^c Primum. A. canam. sc̃p̃ d Tenuis argilla. SER.

sine hūore. quia est et pinguis. AN. Tenuis argilla. nō pinguis creta. Plinius libro

xviii. capitulo quinto scribit. Argillosam terram esse quę operi difficillima quęq̃ rastros ac vomeres ingentibus glebis oneret: e Dumosis. S. spinosis et vepribus plenis.

^f Calculis. S. Calculus lapis breuis terrę admixtus: dictus calculus q̃ sine molestia sui breuitate calcetur.

^g Viuacis oliuę. SER. id est diu viuentis: hinc supra tāt de crescentis oliuę. Res enim diu duratura: tarde crescat necesse est.

^h Tractu. S. Plaga: regione:

At q^u pinguis humus. A. Sensus est q^u humus pinguis & fertilis: dulci vlgine & camp^u herbolus & fertilis vber & abundantia: qualis campus in montis conualle esse solet. & ager qui expositus est austro: & qui filicem habet vltibus conueniunt. & optima vina producunt.

Dulciq^{ue} vlgine. SER. terre vlgio proprie est natur^a talis eius humor ex ea nunq^u recedens: Bene autem dulci addidit: ad discretionem amare. Vlginosus ergo ager semp^{er} humidus est. Nam humidus dicit^{ur} qui aliquando siccatur.

Montis conualle. A. Cato optimū agrum iur^{is} dicat ad radicem mōtū: planicie in meridie excur^{re} rente: que est totius italigⁱ sius. Plinius libro. xvii. caplo quinto.

in Foelicem limum. S. id est fertile. Nam flumⁱ num limus est noxius.

n. Filicem. S. Filicis radices sibi inuicē nexę: etiā cum auulſę fuerint renas^{centur} scuntur. filicem inuisam aratris: id ait: q^u ex vna radice exunt q^u plures filices: & radices ipſę longę sunt in obliquū. quibus quidem sues pinguescūt: folia omnes necant: serpentes non recipiunt.

Plinius libro. xlii. c. xliiii.

GR. Filicis (teste Plinio) duo sunt genera: Alterū nec florem habet: nec semen: q^uespi^{us} Yixv vocant greci: quaz masculū putant vltra bina cubita ctescunt: nec graui odore sunt. ex vna radice plures exūt. Alterū genus phil^{is} pteron dicit^{ur}: vel pterin: ē fruticosa: breuior: molliorq^{ue} ac dēſior ad radicē

cauliculata: Radices vtriq^{ue} longę in obliquum nigre: pte^{re} q^upe cum inauerit: difficile illa agri purgantur cum renascantur. o Preualidas. AN. id est amplas.

p. Olim. SER. in est quouis tempore.

q. Sufficit. A. subministrabit. r. Baccho. A. vino:

s. Laticis. A. id est vini t. Pateris & auro. S. Pateris aureis: endiaden facit. v. Molemq^{ue} & montis.

v. Libamus. AN. scilicet ad aras.

x. Pinguis tithenus. SER. victimarū: scilicet carnib^{us}. ANT. Pinguis tithenus: Tuscus tybicen significatur: vel q^u non sit subtilis musice: vel q^u tumeant buccę inflantes tibias que significant ebore dicto. Probus scribit: Potius tamen pinguis victimarum carne.

y. Ebur. SER. Tybiarum dicit quibus in auram sacris doibus cani solebat. AN. Ebur tybiam intelligit: q^uis tubam non tybiam Titheni inuenerunt. Vnde Virgilius Tithenus q^u tubę mugire per ęthera clangor. & Plinius libro septimo scribit. Aeneam tubam inuenisse. piseum Tithenum: obliquā tybiam. Midam: in Phrigia. geminas tybias. Marsiam in eadē gente: Lydios modulos Amphion: cū tybiis canere voce Trozenius Dardan^{us} in stetit: adhibebatur autē tuba nō solum in preliis: sed in oibus festis diebus: ppter laudis vel gaudii claritatē. Vnde & in Platerio dicitur: Canite initio mēſis tuba in die insigni solennitatis vestre. Præceptum enim fuerat iudeis

vt initio nouę lunę tuba clangeret. Tybias autē diu fuerit inuenerunt adhibitas: mox & sacris gentiliū, z Tyrrhen^{us}. A. Tyrrhenus. Romāi Hetrustos appellat atq^{ue} Tustos. Greci vero eos hoc nomine nominauerunt a Tyrrheno Atis filio: quia ex lydia colonos hāc in regionem dimisit. Ceterum Tuscie longitudinem maximā a luna vsq^{ue} Ostiam per litus stadiorum milibus duobus

et quingētis. scribit Strabo libro quinto. Et Plinius libro tertio ait: q^u Tyrrheni a sacrificio ritu lingua grecorū. Tusci sunt nominati.

a. Lancibus & pandis. S. Aut patulis: aut extorum pondere curuatis. A. Pandis: curuis.

b. Fumantia reddimus exta. SER. Sacerdotum vsus est verbo. Reddi em dicebantur exta: cum proba et elixa: are superponebantur. c. Magis studium. AN. scilicet tibi.

d. Aut foetus ouium. A. s. cum sua vocali precedenti tollitur in scanſione. Quidam vero textus antiqui foetum habent: quidam: aut foetus ouium: habet: & meli^{us} iudicio nro:

e. Vrentes culta capellas: SER. Omne enim quod momorderint vrunt & exicant: Vnde est. Et ad morsu signata in stirpe cicatrix. ANTO. Vrentes culta capellas: Hec ideo. quia vt Plinius scribit libro. viii. capitulo. xlii. Capris anima est q^u ouibus ardentior. earumq^{ue} morsus arbori exitialis: Oliuam lambendo quoq^{ue} sterlem faciūt: eaq^{ue} ex causa Minerę immolant. CRIS. Capellas vrentes culta. Caprarum morsus arboribus exitialis est. Oliuam etiam lambendo sterilem reddit hoc animal. Sui qui credant hoc prouenire ex illarum febricitanti adurentiq^{ue}: & iccirco pestilenti anhelitu. Aiuunt enim capras nunq^u febre carere. Ob idq^{ue} in venditiōibus a priscis nō esse solitū prestari de sanitate: satisq^{ue} fuisse si venditor diceret. Aio has capras bene esse beneq^{ue} bibere. Refert autem Archila^{us} nō narib^{us} s; aurib^{us} spirare. Ferūt q^uncq^{ue} mēſib^{us} vt oues. Pariuntq^{ue} etiā quaternos: raro senos. In pascendo semper ad altiora progrediūt^{ur}: pinguescunt pinguedine. sterileſcunt quibus cornua sunt: annorum numerum per incrementa nodorum ostendunt: que illis carent inutile dicuntur: tondentur in Sicilia capre: vt alibi oues. In Syria auribus mensura palmari dodrantali. ac nōnullę demissis adeo: vt spectent ad terram: aut Aristoteles. vltra ad octauum annum.

f. Saturi. SER. Aut forundi. aut q^u est iuxta oppidū Saturum. tarentū enim & Saturū vicinę sunt sibi Calabrie

Georgicorum

ciuitates. Horatius. Me satureiano vectari rura caballo:
AN. Saturi tarenti. a fatura palude ei vicina. Vel ob agri
bonitatem. vt Probus ait. g Longinqua tarenti. A.

Italica gente fuit. Est autem Echafis in ista descriptione
CRL. Antiquas domos. Vritur echafis: vt asperitatem pre
ceptorum huiusmodi festiuitate exhiberet.

Est enim Tarentū Calabrie proxima. vrbs extrema Italiae. De q̄ late Strabo libro quinto. Florus scribit Tarentū Calabrie quondam & Apulie totiusq; lucaniae caput posset in ipsis adriatici maris faucibus.

h Mantua cāpū. A. de amissis Mantuae aruis: late dixim⁹ in argumēto Tityri. i In flumine. A. Myntio. videlicet q̄ Mantua p̄terfluit. k Liquidi fontes. S. Puri. sine p̄g silentia: l Et quantum longis zc. vt in eneid. diximus: hoc dicit Varro fuisse in rosulano agro. postq; velinus siccatus: vt ibi longam p̄tinentiam magnitudo suparet herbarum.

m Exigua t̄m. A. Celsar vopiscus cū cām ap̄d censores ageret: Campos Rosule dixit Italiae summe esse. In quib⁹ parricis p̄tinentie relictas gramē opiret: sed nō nisi ad pabulū p̄bant. Pli. li. xviii. ca. iiii.

n Nigra. A. Pulla terra est optima: & operi satius ua q̄ tēperate vbertatis ē molis facilisq; culture: nec madida nec sitiens. et post vomerē nigrescens: et q̄ recentē exquirūt improbe alites vomerē comitantes: coruicq; aratoris vestigia ip̄a rodentes. Pli. lib. xvii. c. v. o Putre so. C. Nā hoc facile se radicib⁹ frumentis peruiū p̄bet. a radicib⁹ aut oīe alimentū accipit planta.

p Nāq; hoc imitamur. A. Sensus est: q̄ arādo fit solum putre: neq; enī (vt inquit Colū. lib. ii.) aliud est colere q̄ soluere. & fermentare terram. Ideoq; maximos questus ager p̄gbet. q Tardis. C. quoniā p̄derosiora grana insunt. r Plautra. A. De his legito Geor. i. s Aut vnde iratus. S. f. infocunditate diuturna.

Syl uam deuexit. AN. noualē intelligit: cēsa vetere sylua. Videto in Tityro de noua. C. Syluam. Hoc nostra tempestate vsu cōpertū est: cū inculta et syluosa nostri Appennini iā colī cōpta sint: In quibus & singulis sextariis: supra vigesimo quinto redidisse manifestum sit.

v Antiquasq; domos. SER. Aut reuera antiquas: aut caras. Salustius tantū antiquitatis curq; maioribus p̄

Et qualem infelix amisit mantua campum:

pascentem niueos herbofo in flumie cygnos.

Nō liquidi gregib⁹ fontes: nō gramia defunt.

Et quantum longis carpent armenta diebus:

Exiguo tantū gelidus ros nocte reponet.

Nigra fere & presso pinguis subvomere terra:

Et cui putre solū (nāq; hoc imitamur arando)

Optima frumētis: nō vllō ex eq̄re cernes

plura domū tardis decedere plaustra iuuēdis.

Aut vnde iratus syluam deuexit arator:

Et nemora euertit multos ignaua p̄ annos:

Antiquasq; domos auitū cū stirpibus imis

Eruit: illē altum nidis petiere relictis.

At rudis enituit impulso vomere campus:

Nam ieiuna quidem cliuosi glarearuris.

Vix hūiles apibus castas, roremq; minifrat.

Et tophus scaber: & nigris exesa chelydris

Creta: negant alios eque serpentibus agros

Dulcem ferre cibū: & curuas p̄bere latebras.

Quē tenuē exhalat nebulā fumosq; volucres

Et bibit hūorē: & quū vult ex se ipsa remittit

Quēq; suo viridi semper se gramine vestit.

Nec scabie & falsa lēdit rubigine ferrum:

Illa tibi letis intextet vitibus vltimos.

Illa ferax oleę est: illam experire colendo.

x Aut rudis. AN. id est sterilis & macer. y Enituit. A. incanuit: non ingruit vt pingui agro euenit.

z Ieiuna glarearuris. SER. sicca & sterilis terra. AN. sicca macraq; terra multissimis lapillis mixta. Glareosum oleis solum aptissimū in Venefrano. Plinius libro. xvii. c. iiii.

a Humiles castas. SER. Casta & rosmarinus apibus apte sunt herbe. A. De casta late Aegloga secunda. Plinius p̄terea libro. xxi. capitulo de cura et pabulo apium ait. Haurum ergo causa oportet fore thymū. rosam violas. lilium fabam. cassia. et plura. Humiles autem id est candidę nam cassie magis se humi spargit: suntq; odoratę.

b Roremq; ANT. Rorem marinum intelligit. CRL. Rorem. Rosmarin⁹ appellatur: gręce vero dicitur Labanotis.

c Tophus scaber. SER. Lapis asperimus. vnde & scabies dicta ab asperitate. ANT. Plin⁹ libro xviii. c. iiii. q̄tophus scaber natura friabilis est: expetit quoq; ab auctoribus: pro vitibus scilicet. Sequenti vero capitulo inquit. Fruges alit tophos: cea alba: q̄ si sit inter fontem reperta: est ad infinitum fertilis.

d Nigris chelydris. S. nocentib⁹. AN. Calabria Chelydris frequentissima est: vt Solinus scribit titulo de Italia.

e Negant. S. scilicet Nictander et Solinus: qui de his rebus scripserunt.

f Dulcem ferre cibum. SER. Ordo est eque dulcem: hoc est tam dulcem:

g Quē tenuem exhalat nebulam. S. Nunc dicit agrum omnium rerum feracem. Quattuor quippe imitatur genera agrorum: qui solus potest quilli quattuor sicut sequentia indicant. h Fumosq; volucres. S. q̄si fumos scilicet ex humore. i Quēq; suo semp. S. naturali. scz non coacto. k Nec scabie falsa. rubigine ferrum. S. p̄p̄t. Nam rubigo quasi scabies ferri est.

Talem diues arat capua. SER. Ideo diues: quia talem arat. AN. Strabo lib. v. scribit. Capuam campanie caput esse. Campaniamq; campos omnes foelicitate supare. Et Plinius libro. xviii. inq; q; quatuor vniuersas terras; campus ille campanus antecedit: tunc ipse pars eius que laborie vocantur: que phlegreum grei ei appellant. Fructusq; la bonie via: ab vitroq; late re consulari: que a puteolis: et q; a cumis capuam dicit. m. Vicina vesuvio. S. Vesuvius mons est ligurie sub alpiis positus. Nam campanie mosqui dem vesuvius dicit. p quo multi vesutii positi sunt. A. Vesuvio iugo. Vesuvius: vesulus: et vesuvius dicit. Est aut mons in Campania teste Solino: qui (vt scribit Strabo li. v.) amoenissimis habitabat agris: excepto cacumine. Dicunt alii Neapoli ad quartum lapidem proximum esse. De hoc Plinius iunior: quomodo suo tempe arserit: late scribit libro. vi. epila vero. xvi. & xx. C. Vesuvius & vesuvius & vesulus dicit iste mons. Vesuvius igitur Campanie est: cui ab oriente pompei sunt: nec pcul est Neapolis: & non la & Nuceria. de hoc scribit Strabo. Hisce locis incubuit mons vesuvius amoenissimus habitatus agris: excepto cacumine fructu nullum ferente. Sed cineres in ppectu hute;

& cauernosa antra faxis ignibus arrosis. Ergo plagam istam prioribus ardere solitam coniecturis assequimur: restituta aut esse cessante materia: q; forte fertilitatis illius loci causa extitit. Excoctas enim glebas pingue aliquid hinc qd vberiores fructus asserat. Est aut locus iste nobilitatus more Plinii Nouocomensis.

Nam dum ignis ex hoc more scateat: miraculum videri cupiens incautus nauis accedit: cinere ac fauilla oppellus: neq; aduersantibus ventis remeare valens: perit. Idem ballo poete euenisse dicunt. Montem autem vesuvium vterq; Plinius & Suetonius de iuris illustribus.

& Pompeius: Strabo et Eusebius de temporibus appellat. Est preterea vesuvius alpius mons: cuius radicibus effluit padus. Sed de huius fertilitate nemo extat auctor. n Et vacuus Clanius: AN. Clanius campanie flumen est. Clanius iuxta acerras a nomine gigantis ita dictus: o Acerris. SER. Acerre ciuitas est Campanie: haud longe a Neapoli: quam Clanius preterfluit fluvius: cui frequens inundatio eam exhaurit. Vnde ait vacuus. i. infrequentibus. A. Non autem equus acerris: ideo existimat q; eas sepe inundet: que vacue iccirco dicuntur: q; pene deserte sunt. Auctor est Probus.

p Supra more. SER. abundanter. plus equo. Isti aut versus incompatibiles iunctura habet sine perissologia aliqua repetitionem. q Densa magis Cereri. S. Bene addit magis. Nam hoc vult ostendere: quid ubi melius nascit. Po

Nunc quoque modo possis cognoscere dicam.
Rara sit: an supra morem si densa requiras.
Altera frumentis quoniam fauet: altera baccho,
Densa magis Cereri: rarissima queq; lygo.

test enim frumentum in raris: et vinum in densa: sed non foelicitate nasci. r Lygo. A. Lygus bacchi nomen a lyo quod est folio. eo q; mentem & membra vinum dissoluat. Vnde sequitur paralytis.

Georgicorum

e Ante locū capies. S. eliges, vt aut capere: aut captas iam despectare videntur. t Infolido. S. ne ager sit cōcauus. v Aptius vber erit. S. Aptior vbertas & fertilitas. x Glebas cunctantes. S. validas. graues. & magnas. Vt audiusq; refingit cunctantē. y Expecta. S. proba: z Proscinde iuuentis. A. Ad frumenta serenā: qā: scilicet. a Salsa tellus: A. Plin⁹ li. xvii. c. iiii. ait: Salsq; terrē: multo melius cedunt: tutiores a viciis innascentiū aialū. b Amara. A. Plin. li. xvii. c. v. ait. terram amaram siue macrā. si quis pbare velit: demonstrant eam atq; degeneresq; herbe.

e Nec mansuescit arando. S. dū aratur: vt alibi de arborib⁹. Ita exuerint syluestre animum.

b Nec baccho. C. cū sa porē q illi naturalis est. nō fuit ergo gen⁹: qā de generat. c Sua noīa. S. propriā generositatem vt. Et nos aliqd nomēq; decusq; gessimus.

d Tale specimen. S. talē pbatōnē. A. specimen. documentū. indicium: si gnū. experimentū. CRI. Specimen cognitionem ab eo quod est specio. verbum ab vsu remoriū: sed sunt in vsu composita: vt aspicio: despicio: respicio: et alia. e Qualos. A. calathos. f Colaq; p̄lorum. S. P̄lorū: id ē qualos p quos vinum de fluit: qui & ipsi a colēdo dicti sunt. P̄la autē trahes dicti sunt: quib⁹ vua iam calcata p̄mit. A. Colā p̄lorum. i. torculariū vasa viminea seu crates illas virgas que viuaceis supponunt p̄lis. i. quibus calcata vua p̄mitur. g Fumosis tectis. AN. Solent enim hmoi res in tecta seruari ne pluuia putrescant.

h Eluctabitur. SER. cum mora egredietur. A. exibat. i Amaror. S. amaritudo. & est sermo Lucreti. et vera lectio: nā multi amaro legūt: vt sit sensu amaro. AN. Amaror. Gellius li. primo. cap. xxi. scribit hoc loco legendum esse amaror: & nō amaro. Atq; Poetam id a Lucretio sumpsisse: qui quidem li. iiii. dixit. quū tuimur miseri absinthia tangit amaror. k Pathiscit. A. dissoluit. aperitur.

l Lentescit. S. coheret. m Habendo. S. dū habet: n Humida. ANT. Plinius libro. xvii. capitulo. iiii. inq. Nec semp aquosa est terra: cui proceritas herbarum: que grauis est. idem libro. xviii. ca. iiii. ait: nec grauis aut leuor iusto dephenditur pondere. quod enim terre pondus iustum intelligi potest. o Ah nimium ne sit mihi fertilis illa: S. id est ne herbe plus q oportet crescentes spem adimant frumentorum: Vnde ait i primo. Luxuriam segetū tenera depasceat in herba. CRI. Ah nimium ne sit: oratio pathetica: que vt plurimū imp̄fectū proferat: aut ex indignatione: vt qd ego. Aut ex dolore: vt ah ne te frigora ledant. Ah ubi n. t. g. s. a. p. Ergo ex dolore est pathetica oratio: q subintelligendum ē vector.

p Primis arborib⁹. S. i. herbis surgentib⁹: quarum luxuries futuris frugibus nocet: quas culmi tenuitate ferre non possunt. q Et quisq; color. S. vera lectio est. quisq; color. Nam male quidā & quicūq; legūt. excludentes: at. vt sit. Et quicūq; color sceleratū exquirere: si gus difficile est. Alio color legūt: vt exclusio fiat. s. nalimpha. & scandam. Et quisq; color sceleratū. vt sit quemadmodū: inter se coisse viros: & de cernere ferro. qd n̄ potuit tunc eni. r. in. s. mutat ad lōga opus est syllaba: vt labor labos. honore: hōnos. hic autem non solū longā facit syllabam: sed etiam excludit s. cū superior vocali. Vñ legendū est. Et quisq; color. qd nec obscuritate afferunt fidem derogat lectioni.

r Sceleratum. S. nocens: omnia exuens.

s Piceg. A. Picea montes amat atq; frigora. hēc plurimū refinam fundit. Idem li. xvi. c. xv. CRIS: Piceg. Arbor vnde ē pice: Hec in frigidis montibus oritur. Feralis arbor & ferali indicio ad fores portata: gemmā candidam gerit et thuri ita similem: vt admixta dinosci neqat. Asia picem Indicam probat. Grecia piericā. Virgilius Naritiam. t Taxiq; nocentes. A. Est eni venenosa arbor: de qua late idē libro. xvi. Etā de ea in supioribus dictum est.

Ante locum capies oculis: alteq; iubebis
Infolido puteum demitti: omnemq; repones
Rursus humū: et pedib⁹ sumas eq̄bish arenas:
Si deerit rarum: pecoricq; et vitibus almis
Aptius vber erit: sin in sua posse negabunt
Ire loca: et scrobibus superabit terra repletis
Spissus ager: glebas cunctantes: crassaq; terga
Expecta: et validis terram proscinde iuuentis:
Salsa autem tellus et que perhibetur amara:
Frugibus infelix: ea nec mansuescit arando.
Nec baccho gen⁹: aut pomis sua noīa seruat.
Tale dabit specimen: tu spisso vimine qualos
Colaq; p̄lorum fumosis diripe tectis.
Hoc ager ille malus: dulcesq; a fontibus vnde
Ad plenū calcentur: aqua eluctabitur omnis:
Scilicet et grandes ibunt per vimina gutte.
At sapor indicium faciet manifestus: et ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaror.
Pinguis item que sit tellus. hoc deniq; pacto
Discimus: haud vnq; manib⁹ iactata fathiscit
Sed picis in morē ad digitos lentescit habēdo.
Humida maiores herbas alit: ipsaq; iusto
Letior: ah nimium ne sit mihi fertilis illa:
Neu se p̄ualidam primis ostendat arboris.
Que grauis est: ipso tacitā se pondere prodit:
Queq; levis promptū est oculis p̄discere nigrā
Et quisq; color, at sceleratū exquirere frigus
Difficile est, piceg tantum taxiq; nocentes:

y. Hedera nigra. S. Hedera indicat frigus. Nam vestigia indicia dicit. Nigra autem dicit ad albarum discretionem. vt hedera formosior alba. AN. Plinius li. xvi. c. xxxv. scribit. hedera inimica satis oib. serpentū frigori gratissima. Est autem candida et nigra: de qua etiam latr. eglo. vii. C. Hedera iam dicit in Asia nasci: negauerat Theophrastus: nec in India nisi in monte Mero. Harpalus vt in Medis sereret frustra multis modis laborauit. Alexander autem ex India ob raritatem coromano exercitu rediit exempla Bacchi. inimica arbor satis omnibus frigori serpenti gratissima: vt mirum sit illa in vno hōre haberi. Mas inuenit et formosior: mas maior corpe & folio duriore & pinguiore. Flore ad purpuram accedente. Vniūq. autem flos similis est rose siluestri: nisi q. caret odore herbarum. teste Plinio: spēs tres sūt candida nigra: & heder. Hec species in alias diuidunt. Nā alia tū fructu candida alia folio. Fructu potius candidi: tēnti alia densius acinus et grandior racem. Similimo in nigra. Alii tamen nigra: alii crocei. Ex his nūq. nigra folia habent: quidā nysia: alii bacchica dicitur: maximis existit inter nigras corymbis. Apud grecos quidam huius duo genera faciūt. a colore acinorū erythra nūq. id est rubris acinis. & Chrysocarpum. id est aureis. Alios tria genera: herbacea: altera candido folio. Tertia vt scolor: que tirada dicitur. Adolefcit in longitudine herba ca. Arbores autem necat candida: omnēq. succum aufert: tanta cū crassitudine auget: vt ipsa arbor fiat. Est & rīges hedera q. sic administrulo stat. Ob idq. vocata cissos: cissuro: que nūq. nisi humi serpit chameosus dicitur: Arabice vocat aflan siue Thalibech similis hedera. Similax densis gemiculata cauib. spinosa fruticosa ramis: folio hederaceo paruo: nō anguloso emittit pampinos: flore candido olente illū. Fert racemos labruscē modo: e colore rubro infusa omnibus sacris & coronis: qm̄ sit lugubris virgine cuiusdē nomis: ppter amorē pueri croci: mutata in huic fruticem. E simillace fiunt condicili. Huius materia a vrbis admota leuē sonum reddit. Si vas ex hedera fiat: & vinū infunditur trāsmittit vinū: aqua si q. fuerit admixta remanente.

z. Excoquere. A. calore videlicet & frigore. a. Scrobibus. A. Hoc dicit qm̄ vinū etiā surculi (teste Plin. li. xvii. c. xxi.) serunt: & in scrobe et in sulco longiori: sup. q. tener nima ingent terra: sed esse vitē in medio scrobe oportet. Et Columella li. iiii. c. iiii. ait. Item si scrobibus aut sulcis vineam posuitur erimus. optimū erit ante annum scrobes vel sulcos facere. b. Magnos mōtes. A. Hic iubet: q. diuosa altiores poscant scrobes: quod idem Plin. lib. xvii. c. xxi. docet. Et Maro supius ait. Apertos Bacchus amat colles. Columella etiā li. iiii. c. iiii. ait: Curandū autem est vt locis arduis & diuosis altius vitis deponatur: q. si humidis et planis. C. Montes. i. saxa contra saxū p monte.

c. Aquiloni. A. N. vt eius scilicet frigore coquantur: d. Lacum. C. Vel fertile: vt. Quid faciat laetas segetes: Vel q. letum reddat hominē: vt dicit mors pallida: & frigus incers. e. Infodias. S. obruas. f. Optima. z. A. Ordo est: arua putri solo optima sunt. putri: id est molli scato et solubili. g. Id v. nti. A. vt arua sint putri solo: h. Pruning. A. de his iam dictum est.

i. Et labefacta mo. S. Hypo palage mouens et labefacens. A. Labefacta. i. conuulsa: effossa: subacta. k. Iugera. A. Iugeri mensura ducentos et quadraginta longitudinis pedes continet: dimidiūq. in latitudine. De q. Fabius li. primo. Plin. vero li. xviii. c. iiii. ait. Iugerū vocabat q. vno iugo bouū exarari in die potuisset. actus in q. boues agerent: cū aratur vno ipetu iusto: hic erat centū viginti pedū dupli catusq. in longitudinem iugerū faciebat. Hec ex Plinio. Et Varro iugerū ait dictū q. iuctū est duobus actibus quadratis. C. Iugera ab eo qd est iuger. Sed et hoc iugerum etiam dicitur.

l. At si quos. A. Hoc est si qui sunt vigilantes: m. Ante locum. simile exquirunt. SER. Dicitur in translatione arborum

similem terram esse requirendam. ANTO. Locum similem. Theophrastus libro. iiii. de causis plantarum ait. Ex simili loco aut nō deteriori semen accipiendū. Columella libro tertio: ca. primo: ait optimū esse eodē agro q. vitem dispositurus es: vel certe vicino facere seminarium. At si campestris et vliginosos agros possidebis: proderit quoq. seminariū simili loco facere: et vitem largo consuescere humore. Idem Columella libro. iiii. cap. ix. sic ait. Si et qualitas soli plurimū iuuat: vt ex macro aut mediocri transducatur in melius: Nā assuetū qd est pingui nullo modo maciem terre patitur: nisi sepius hercores: de hoc latius idem libro quarto: capitulo quinto.

n. Arboribus seges. SER. Quia de seminario loquitur arborum bene segetem appellauit. AN. Prima seges. i. seminariū vel arborum vel vitium. CRIST. Arboribus seges seminaria appellat: antiqui loca in quibus bene sub actis densē serantur arbores: que deinde ad ultiores sacre sed adhuc nouellē per agrum: deinde in ordinē & debitis interuallis digerant. Hanc igitur segetem appellat: & seymina ipsas arbores nuncupat. Duo autem precipit. Primum: aut velleus e seminario plantam eam transferas in terram similem: & non dissimilem: ne ignorent matrem id est terram vnde nutrimentū accepturū sunt: quā ignorent. si dissimilis illi in qua satē nateq. eēt. Secundū vt partes arboris reitet respiciētes ad eas partes coeli ad quas vergebant in seminario.

o. Digesta. SER. ordinata: vt digerit in numerum. p. Matrem. S. terram: vt antiquā exquirite matrem: q. Axi. SER. septemprionī. AN. septemprionali coelo. De quo Festus. Adeo mptū est. tantū prodest. Ouidi quoq. ait in arte. fac se assuecat nihil assuetudine maius: Et Theophrastus libro. v. ait: q. mos solitus plurimū valet. fit enim tanq. natura. r. In teneris. z. Consuescere multū est. CRI. Sententia est color rhetoricus que extenditur ad omnia ex quibus est aliqua anima: aut rōnalis: aut sensitiua: aut vegetatiua.

Georgicorum

In his enim ipsa a teneris annis consuetudo: altera pene naturā facit.

a Collibus an plano. S. At qui supra ait. Denique apertos bacchi? amat colles: sed etiā in vallibus poni posse vites: superius indicauit. ut hic tibi preualidas olim multoque fluentes. Sufficiet baccho vites. vñ mō vtrūq; cōplectis: & dicit: quēadmodū in colle vites ponere debeam? A. Collibus an pla. De solo & coelo vitib; oportuno Videto latius ibi: Denique apertos bacchus. amat colles.

t Metabere. S. eliges: & longe alia significatio est metor metaris. vñ Lucretius: Hesperios audax veniā metator in agros. & alia metior meturis. Illud autē meta? sum: hoc metusum facit. A. Metabere. parabis. Sic enī Nonius hunc locum aperit.

v Densa fere. S. p denſe. ut: Et pede terrā crebra ferit. pro crebro. AN. Columella lib. iij. c. iij. inquit Vinearū angustissime cōſerit quoquo. vctis quicquid pedū spacio interpositū ponitur: intra septē vel octo pedes quā rarissime. Ut etiā facile arari possit inter denos pedes. constituitur. Plinius autem libro. xvii. c. xxi. ait quod inter binas vites interesse oportet pedes quatuor: nos inimiti autem laeto solo pedes quatuordecim: tenui plurimum octenos. **x** Indulge ordinibus. S. id est da operā:

Quin etiam cœli regionem in cortice signant.
Ut quoque malo steterit: qua parte calores
Austrinos tulerit: quę terga obuerterit axi
Restituat: adeo in teneris cōsueſcere multū est.
Collibus an plano melius sit ponere vites
Quere prius: si pinguis agros metabere cāpi
Densa fere: in denso nō ſegnior vberē bachus.
Sin tumultis acciue ſolum collisq; ſupinos
Indulge ordinibus: nec ſecius omnis in vnguē
Arboribus positis ſecto via limite quadret.
Ut ſepe ingenti bello quā longa cohortes
Explicuit legio: & campo ſtetit agmen aperto:
Directęq; acies: & late fluctuat omnis
Aere renitenti tellus: nec dum horrida miſcēt
pręlia: ſed dubius medijs mars errat in armis.
Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum:
Nōn animū modo vti paſcat pſpectus inanē:
Sed quia non aliter vires dabit omnib; equas
Terra: neq; in vacuū poterint ſe extēdere tami.

et ordinē effice largior. Nam de plano ait. Densa fere. C. Indulge ordinibus. Ut certo spacio inter ſedi ſtent: ut tell? q̄ min? ſucci habet non habeat denſiora q̄ alere poſſit.

y Nec ſecius. A. Ordo ē. Nec ſecius arboribus poſitis in vnguē quadret omnis via ſecto limite: ducto tramite vel ſulco. Nec ſecius. i. nec aliter q̄ vitibus. ſolēt enī arbores inter vites ſeri. Vel nec ſecius. i. non aliter arborib; id est vitib; via quadret. q̄ acies inter ſe ante inextremum pręlium.

z In vnguē. i. ad pſectionem: & est tranſitio a marmorarid: qui iuncturas vnguibus probant. Horatius. Ad vnguē fac homo: a Arborib; poſitis. S. vitib; ordinatis.

b Secto. S. ducto. vñ et ſecto: philoſophorū dicit: id est ductus. **c** Quadret. S. cōſentiat: cōgruat: Tranſlatio a quadrans lapidib; qui ſibi ſepe cōueniunt. **d** Legio. ANT. In legione erant centurie lx. Manipuli. xxx. Cohortes decem. Ut Cicerus libro. vi. notauit. Auctore Gellio libro. xv. c. iij. Legio autē dicta quod leguntur

militēs in delectu: ut Varro docet. ſed de legionibus autem & cohortibus videto Modestum. **e** Fluctuat S. ſplen det. **f** Numeris S. ordinatoribus. **g** Vti paſcat S. delectet nationibus. ut atq; animū pictura paſcit ineti.

h Forſitan & ſcrobibus. S. vt etiã ſupra diximus. Sro-
bes maſculini ſunt generis. Nam & Cicero in œconomi-
cis ſic dicit. Et Plautus ait. Sexagenos ſcrobis. Minor
autem eſt Lucani græciq; auctoritas. Nã Lucanus ait.
Exigua pſuit ſcrobe Græchus. Abunde foſſa ſcrobis eſt
quod exemplum in The-
rentiano eſt.

i Quæ ſint faſtigia quæ-
ras. S. Faſtigium & ſum-
mæ: et inſimè pæis poſſut
mus dicere. ſicut altum:
& mare: et cœlũ dicim⁹.
Hinc eſt. Cœlumq; pſum-
dum. cum et puteus ſit. p
fund⁹. CRI. Faſtigia no-
men menſuræ eſt faſtigii:
mediũ. et ad inferiora: vt
in hoc loco: et ad ſupera.
vt ſummi ad faſtigia te-
cti. Sed ad id quod erigit
ſupra edificiũ culmẽ
ornatus gratia: et a tota
latitudine ſurgere incipit
ens paulatim tollitur in
acumen: qd vulgus fron-
tiſpitiũ vocat. hinc illã
formã in quacũq; re fa-
ſtigium dicere. Hinc Pli-
n⁹. ſolia faſtigiatã dixit.

k Tenui ſulco. S. foſſa.
AN. Tenui ſulco. Videto
paulo ſupius: ibi. Et ma-
gnos ſcrobibus concide/
remontes.

l Penitus. A. maxime.
m Aſculus in primis.
SER. Arbor eſt glandiſe-
ra: quæ licet ab eſu habe-
at deriuationem: tamẽ æ-
ſcribitur. ſicut et cœlarũ:
quod eſt principium. licet
a celo celas: ſic dictũ. C.
Aſculus. In deſcribendã
hac arbore inſiſtit: vt hu-
uſcemodi varietatẽ iucũ-
dius reddat poema.

n Flabra. SER. Hoc nomẽ tantum pluralem recipit nũ-
merũ. ab eo vero quod eſt flãmينا flamẽ poſſum⁹ acci-
pere: licet ſit vitandũ propter aliam ſignificatiõem. Nam
dicitur flamẽ dialis: flamen martialis.

o Multoſq; p annos. AN. Quidã antiqui textus habẽt
etiã multoſq; nepotes: quod magis placet: Erit autem
ordo. Et durando voluens multa virũ ſecula vincit mul-
tos nepotes. Siue et voluens multa virũ ſecula durãdo
vincit multos nepotes. id eſt inultam et longam poſteri-
tatem. p ſecula. AN. ſeculum ſpaciũ annorũ cen-
tum vocarunt: dictum a ſenes quod longiſſimũ ſpaciũ
ſenſcendorum hominum id putant. Macro eſt auctor.

q Media ipſa. CRIST. Supitem intelligit quod in me-
dio ramorum poſitus eſt. r Vergant. A. inclinant.
Solem cadentem. CRI. occidentem. AN. Ad ſolem ca-
dentem. Plinius libro. xvii. cap. ſecundo ait: q Virgilius
vites ad occaſus ſeri dã nauit: aliqui ſic maluerũt q in exor-

tu a pluribus meridiẽ probari animaduerto: nec arbitror
perpetuum in hoc præcio poſſe: ad ſoli naturam: ad loci
ingenium: ad cœli cuiuſq; mores dirigenda ſolertia eſt. In
Aphrica meridiem vineas ſpectare: et ſi viti inutile: colo-
no ſalubre eſt: quoniam ipſa meridianę ſubiacer plagę:

quapropter ibi qui occaſ-
ſum aut ſeptentriones con-
feret: optime miſcebit ſo-
lum cœlo: cum Virgilius
occaſus improbet. nec de
ſeptentrione relinqui du-
bitatio videtur: atqui in
Cisalpina Italia magna
ex parte vineis ita poſit. s
comperit eſt: nullas ſoci-
ciores. Multum rationis
obtinẽt venti. Hęc ex Pli-
ninio. t Ne ve inter
vites Corylum. S. Radi-
ces enim eius nocent viti-
bus. AN. De corylo vide
in Tityro. Eſt autem fru-
ticofa arbor: de qua mul-
ta Theophrastus li. iiii.

v Flagella ſumma: S.
Flagella dicuntur ſummę
arborum partes: ab eo q
ventorũ crebros ſuſtinet
ſtatus. AN. Theophrast⁹
libro quinto: de cauſis plã-
tarum ſcribit. Plantas pe-
tendas ab radice potiſſi-
mũ: quod ſi minus confe-
qui poſſint: a parte infe-
riore arboris: poti⁹ q a
ſuperiore accipiunt. Hęc
enim viuaciora intelligi-
tur: excepta vite et fico. et
quicquid hũido ſit: quip-
pe hũida parte ſuperio-
re melius germinant. Co-
lumella libro. iiii. c. iiii. ait:
q vitis ſemia optima ha-
bent a lumbis. Secunda
ab humeris. Tertia ſum-
ma in vite lecta quę celerrime comprehenduntur: & ſunt
viuaciora: Laci⁹ autem eadem habetur libro quarto: ca-
pitulo decimo. Flagella. Summę arborũ partes dicunt⁹
a ventorum ſtatu. x Tantus amor terrę. S. id eſt ſic di-
ligenter a ruſticis ager eſt colendus.

y Ferro retuſo. S. obtuſo: quo vites quaſſant poti⁹ q
potantur. AN. Retuſo. hebeti Theophrast⁹ li. v. de cauſis
plantarũ ait: q ferro q leuiſſime purgandę ſunt arbores
& vites etiã: periculum nanq; interitus ppter vlcera im-
miner. quemadmodũ enim radicibus Vulneratis cũ ſo-
dicitur: arbores deteriorescũt. ſic etiã vnũ hunc partis ſupe-
rioris: noxam eandẽ his poſſe afferri credendũ e: quũ ne-
queunt tollerare. z Semina. A. arborũ: vel vitũ plã-
tulas. C. tenellas plantas. a Ne ve oleę ſylueſtris. S.
non q non proſit: ſed (vt etiã ipſe dicit) propter caſum
incendii. b Incautus paſtoribus. S. negligentibus
& circa alia occupatis.

Georgicorum

c Ruit atram nubem. SER. egerit: & emittit: & ruere facit. Nam mō ruere actiua habet significationem.
d Tempestas. A. ventorū furor. e Ab vertice. S. ab aquilone. vt hic. Vertex nobis semper sublimis. f Ferrens. S. flans. vt: Fieret vento mora ne qua ferenti tē.
g Hoc vbi. S. Subaudi contigerit. A. euenit.
h Infelix. S. Infecundus & sterilis. i Supar. S. superat. vt: Quid puer Ascani⁹ superat ne. k Nec tibi tam pru. S. Dicit quo tpe vires sunt ponendē: & p bar tolerabilius autūno: meli⁹ verno: nā dicitur⁹ ē: Ver adeo frondi nemorū ver vtile syluis.
l Borea spirante. A. cū solum flatibus aquilōis concrescat: atq; siccescat: austrinis cōtra labescat: atq; humescat: plantaq; pari ratioe humidior: sic dlor ue seipsa reddat: hac de causa meli⁹ p austrum feritur: radicat enī: germia turq; celerius: cū planta turgēs credis solo turgētī: coelūq; adest emollitū atq; benignū: Aquilone autem aduersa oia veniūt: frigent etenī plantę: atq; laborāt: & solo gelato: neq; radicē eque dimittere: neq; germen edere pnt. Hec Theophrast⁹ li. v. de causis plantarum.
m Semia iacto. C. Imposito malleolo: nā semē non solū de granis segetū siue pomorū dicitur⁹: sed etiā de vngulis: vñ arbores ferūt: et ipsas nouellas arbores: q̄ e seminario transferunt semina appellant. o Concretam radicem. S. Ante enī quasi gutta quēdā ex terra & hūore preatur: quę postea rōdit in radicē.
p Optima vinetis satio. A. Colū. li. iiii. c. iiii. ait Plantaria facito exoriente a decima luna: & a vicesima. hęc vel melior est vitibus satio. sed cū seres frigidus ventos vitato: Docet etiam ibidem Columella: quo pacto plantaria fieri debeāt. & libro iiii. c. xliiii. q̄ vitis Vere: autumnorū tempestiue potius. Vere melius: si aut pluui⁹: aut frigidus status coeli est: et ager pinguis: aut campestris: & vliginosa planities. Rurū autumnorū si sicca si calida est aeris qualitas. si exilis aut aridus campus. si macer: pręruptusue collis. Verneq; positiois dies fere quadraginta sunt: ab Idibus februarii vsq; in equinoctiū. rurū autumnalis ab idib⁹ Octobris in kalē. Decembris. Satioris autē duo genera: maleoli: vel Viuradici. quod vtrūq; ab agricolis vsurpat.
q Vere rubenti. SER. Floribus splendido.
r Candida auis. S. Iuuenalis: Serpente ciconia pullos

pascit. AN. Ciconiam intelligit: quā e longinquo venire non dubiū est: vti & grues. Illas hyemis: has estatis ad uenas: nec venire sed venisse cernimus: honos his strepitum exitio rātus. vt in Thessalia capitale fuerit occidisse: eadem legim⁹ poena quę in homicidas. Hęc & plura Plinius libro. x. c. xxii. s Prima. vel autumnī. ANT. Theophrastus libro. iiii. de causis planetarum ait. Turgescit solum cū humectum atq; tepidum est: statumq; temperatū aeris obtinet. tunc enim agile atq; letum consistit: quod duobus fieri temporib⁹ maxime arborum generum solet. Vere ac autumnorū: et quidem his tēporibus arbores magis serimus: sed melius vere. tunc enī solum humidū est: & sol tepesciens elicit germē: et coelum placidum atq; rosidū constat: ita vt ex his omnibus & germinatio prospere sequi possit: tam satio cōmunior omnium vñ plurimorū tam fructuum q̄ plantarū: temporī verno attribuit: hęc ille. t Quū rapidus sol. A. Rapit enī ac attrahit ad se cuncta: torrens: et forib⁹ calore suo quo liquor siccatur. De q̄ etiam ante paruit.

Robora cōprendit: frondescq; elapsus in altis:
Ingentem coelo sonitum dedit inde: secutus
Per ramos victor: perq; alta cacumina regnat.
Et totū inuoluit flāmis nem⁹: & ruit atram
Ad coelum picea crassus caligine nubem.
presertim si tempestas ab vertice syluis
Incubuit: glomeratq; ferens incendia ventus.
Hoc vbi: non a stirpe valent celsęq; reuerti
possunt: atq; ima similes reuirescere terra.
Infelix superat folijs oleaster amaris.
Nec tibi tā prudēs quisq; persuadeat auctor
Tellurē borea rigidam spirante mouere.
Rura gelu tū claudithyems: nec semine iacto
Concretam patitur radicem affigere terrę.
Optima vinetis satio: quum vere rubenti
Candida venit auis longis inuisa colubris.
prima vel autumnī sub frigora: quū rapid⁹ sol
Nondū hyemē cōtingit equis: iā pterit estas.
Ver adeo frondi nemorum: ver vtile syluis:
Vere tument terrę: & genitalia semina poscunt.
Tum pater oipotens foecūdis imbrib⁹ ether:

v Aestas. A. autumnū calorem estatem appellauit. x Vere tument terra. S. Asper simpliciter accipit: vt terrę nūc plura numeri sit. quę dicuntur verno tūmere & semina poscere. Donat⁹ vero terrę genitū vñ et singularem: vt sit sensus mutata distinctione. Vere tument sylue: scilicet a superioribus terrę: et genitalia semina referūt terrarum. Sed melius asperū sequimur: vt genitalia semina quę nos iacim⁹ intelligamus: nō quę sylue ex terra suscipiunt. A. Tument turgescūt. C. Vere tument quasi diceret: facile concipiunt ex natura sua calida & humida.

y Genitalia. S. dicimus semina: quibus aliquid preatur & gignitur. A. Genitalia semina poscunt. Semper enī solo turgenti semina mādare oportet. sic enim optime germinatio agitur: vt scribit Theophrastus li. iiii. de causis plantarum. z Tum pater omnipotens. SER. Interdum pro aere Iuno: p ethere Iuppiter accipitur. Aliquotiens & p aere: & p ethere Iuppiter. Iuno vero p terra & aqua ponit: sicut hoc loco intelligim⁹. nā ether nō habet pluuias. vñ louē p ethere accipim⁹: cui attribuitur aer & ether: q̄ duo mixta terrę & hūori vniuersa preant. Dicit

autem verno tempore esse pluvias quibus cuncta nascuntur. Vnde & fecundis imbribus dixit: quibus terra fecundatur. Cuius Tum p^r t^c. Iouem multis modis intelligi suo loco monstrauimus. Modo enim Iouem stellam illam salutare q^u in ordine secunda est: mō p^r animā mūdi. Sepissime autem pro ipso summo deo: a quo omnia sunt intelligim⁹. Nonnunq^u vim ipsam duorum superiorū elementorum: quę actiua est: per Iouem exprimim⁹: quę dū agit in hęc duo inferiora elementa: aquā terramq^{ue} in tellexit phisici: q^u passiuā nūcupat. Vñ quoniam pariter ad gignēdū & curā sunt: fratres ac sorores dixerunt: qm̄ vero illa agūt: illa parituntur. Iouem masculinā agētemq^{ue}: lunonē vxorē: qm̄ feminā patientēq^{ue} vim obtinet: appellatūt. Verū no igitur tpe ppter maximā elementorū contēptē rātiā: cū iam calor in humidiū agere incipiat: recta tempore dicim⁹ Iouē actiua vim focūdis imbrib⁹ id est gētiuo humore descendere in gremiū lunonis. i. terre: q^u agentē vim tāq^{ue} fōmina virile semē accipit.

a Aether. AN. Iuppiter quē summū deū mundi q^u aiām voluerē: Euripides etherem cōlum ipm̄ ac Iouē voluit. vt scribit Tullius. i. de natura deorum. b Coniugis in gremiū. AN. Iuppiter (vt dixit Ennius) is est: quē greci vocant aerē: qui venit & nubes. Imber postea dicitur: quia mortalis atq^{ue} arbores: herbasq^{ue} omnis iuuat. Iuppiter item cōlū dicitur. Varro scribit alia. Iuppiter igit. i. aer q^u ventus est & nubes: imber postea descendit in gremiū lę cōiugis. i. lunonis q^u et terra est. Et phis li. echicorum viii. scribit Euripidē hęc dicere: qm̄ est sicca tellus: ipsa cerere cū imbrē amat: cū turget ether imbrī: cū cōlū tumet: affectat vt telluris in sinus cadat. c Laetę A. socun de veris temperie. C. Laetę. passim; d Cōmixtus corpore. S. pro corpi: vt heret pede pes. Item alibi. Et magno se corpore miscet. Licet possimus accipere: mixtus terre magno suo corpe. i. ethere. A. Magno corpe. f. terre: subest enim natura terre. Vnde super⁹ ait. Quippe solo natura subest: natura autē res oēs creat: augēt alitq^{ue}: vt Lucreti⁹ inquit. e Auiā zc. C. Ex illa enī contemperie caloris in humidū excitat natura: ita ducente desiderii ad creandū: quo desiderio & aues suauiter q^urunē: & aialia cūq^{ue} nō est sensitiua: sed vegetatiua vis parturit. f Resonant. AN. Ouidi⁹ itē li. i. fastorū ait: Et tepidū volucres concentibus acra mulcet: ludit & in pratis. luxuriatq^{ue} pecus. g Venerē. C. sic dictā: vel qd in oia veniat: vt inferius. Omē adeo genus interris hominūq^{ue} ferarum. Et gen⁹ equorū. in furias. ignēq^{ue} ruunt amor oibus idem. h Certis dieb⁹. S. Starutis legitimis a natura archana quadā ratione dispositis: vt tractat Lucretius: qui dicit rationē hanc ethereo calore descendere. C. Certis diebus. vernali tempore quod singulis ānis statuto tempe redit:

Vel quia certo quodam tempore: & non omni fōmī: na marē expetit. exceptis (vt ait Aristoteles.) muliere & equa q^u omni tempore etiam foetę concubitus expetit. Item his quę superfoetant: id est q^u adhuc p^rgnantes alit⁹ foetum cōcipiunt: vt lepores. i. Almus ager. S. ab eo q^u nos alat. A. Alm⁹. quia suis fructibus nos alat.

k zephyri. S. Fauoni. Alibi zephyro pueris se gleba resoluit. Horatius. Soluitur acris hyems grata vice veris & fauoni. AN. de his late li. i. Georg. Et zephyro. p. f. g. r. C. zephiri venti sunt occidentales: q^u vere flantes sua cōtēptētia caloris & hūoris: terrā ad varios cōcept⁹ aprā reddunt. Dicit autē ab eo qd est zco id est feruēco: quia illis terrę cōcalefcentes grauidę reddunt. l Laxant. C. quod calor is ē: vt frigoris p^rdelare. m Supat. A. Ver enī calidū fecit et hūctū deus oim fabricator. Sicca est estas et calida. Autū⁹ sic cus & frigid⁹. hyems humida pariter & frigida: auctor est Macro. li. vii. C. Superat abūdē est: qd nō ita in reliqs annis t^ribus accidit. n Tener. C. Quasi nouell⁹ propter anni principii: & quasi facile ad quiduis gignendū verti possit.

o Nouos soles. S. vernalē dies. A. Nouos soles: tūc ē est noua tēporū gras. vt etiā Ouid. li. i. fastorū inquit. C. Nouos. re nouatos ppter principii anni. p Nec metuit surgentes pampinus austros. S. Varie dicit. Nā supra ait: Audēt se gramī

na tuto Credere. AN. Austros qui hūidi sunt: & nubila nutriunt. de quibus latius supra.

q Imbrē. A. i. grandinē. ait enī aquilo li. vi. methamorphoseon. Induroq^{ue} nives & terras grandine pulso.

r Trudit gēmas. S. p^rpellit: effudit in folia. A. Gemmas: vitium oculos: intelligim⁹ p^r metha phorā: vt lat⁹ patuit eglogas vii. C. Sed trudit gēmas & frondes explicat oēs.

Alterum ab altero est. Primo enī turgent oculi in ramis: & hi gemmę dicunt⁹: prodeunt frondes. s Non alios prima. S. Hoc fm̄ licentiā poeticā dixit. Nā falsum ē. Cōstat enī post factū mūdū ex qualitate cursus sol^{is} t^rpa esse diuisa. C. Nō alios: verisile videt⁹ principii mundi a vere fuisse. Et fm̄ Macro. incipiente die illo q^u primū oim illuxit: q^u iō iure natalis mūdi vocat⁹. fuit aries in medio cōli. Et quia mediū cōlū q^u mūdi vertex est: ideo aries vt mūdi caput in exordio lucis appuit. Sed de hoc dictū est in alio loco. t Origie mūdi. A. Pli. scribit mūdū: qd alio noie cōlū appellari libuit: neq^{ue} genitū: neq^{ue} intenturū vnq^{ue}. Nostri theologi scribūt: decimo q^uto kal. Aprilis mūdū creatū fuisse die solis. Poeta enī id idē videt⁹ asserere. Ait enī. Ver illd erat zc. v Tenorē. S. ductū. x Ver illud erat. S. Absoluta locutio. quicqd illud fuit: ver fuit.

y Magn⁹ orbis. A. orbis dictus est mūd⁹: qm̄ ei⁹ forma in spēm orbis absoluti globata ē: vt Pli. docet. Magn⁹ āt ait: qm̄ (vt testat⁹ etiā Pli⁹) immēsus est & infinitus: ac si nito similis. Furorq^{ue} est: mensurā eius animo quosdam

Georgicorum

agitasse: atq; proderet au-
fos. y Hybernus. S.
asperis: sequis.

z Pecudes. A. Quito et
sexto die: volatilia & ani-
malia cuncta gentia sunt:
deinde hō: q illis dñaref.
In q quidē Poeta ipse nre
fidei sequit opinionem.

a Ferrea pgenies: S pro
creata ex lapidibus ad la-
borē. Alibi. Vnde homi-
nes nati durū genus. A.
Ferrea pgenies. fabulas
sequit: narrantes e lapidi-
bus homines natos: de quo latius Ovidius: f

b Immissē ferē syluis. S. Hunc ordinem propter archas

Cum primū lucem pecudes hauferat: virūq;

Ferrea progenies: durum caput extulit aruis.

Immissēq; ferē syluis: & sydera coelo.

Nec res hunc tenere: possent perferre laborē:

Si non tanta quies iret frigusq; caloremq;

Inter: & exciperet coeli: indulgentia terras.

SER. tranquillitas: & est veris diffinitio. f Indulgentia coeli, A. id est aeris tranquillitas & temperies.

das tenuit: qui se profe-
nos esse afferunt: id est a-
lunam natos. quos et Ci-
cero in fundaniana com-
memorat. & Stadius qui
ait: Archades altis luna
q; priores.

c Et sydera coelo. AN:
Quarto die (vt auit) facta
sunt luminaria duo in fir-
mamento coeli: vt luce-
rent super terram.

d Laborem. S. vel frigo-
ris: vel caloris.

e Si non tanta quies iret:

g Quod superest. SER.
nō quod deest: sed quod
sequit. A. Quod superest:
quod restat docendum ē.
supple vel aduertendum.

h Premes. S. id ē demer-
ges: fodies.

i Quēcunq; virgū. S.
sicut de plantariis: siue de
arboribus.

k Fimo. A. Theopha-
stus libro tertio de causis

plantarum inq; q; stercus agrū & solidū: et tepidum red-
dit: q; alii prius terrę permixtū plantę aggregant. alii in
terram superiōrē medium disponūt. l Occule terra. A.
Terra inferior alit vitem & arborem: superior custodit.
Columella li. iii. c. iii. auctor. m Aut lapidē. S. qui
arenarius vocat. A. Lapidēs subiiciūt: vt plantę et p hye
mem hūiore pfrui: & p estatē possit refrigerari. Enimue
ro contra vtrunq; tempus ita preparasse oportet: vt lapī-
des humorem contineant: & estate radicibus calorē pro-
pulsent. Alii sarmenta substernūt. Alii vas ficile plenum

Quod superest: quēcunq; pmes virgulta p agros

Sparge fimo pīgui: & mīta mēor occule terra

Aut lapidē bibulū: aut squalentes infode con/

Inter enim labent aq; tenuisq; subibit (chas

aque apponunt: Theo-
phrastus edocet libro. iii.
Columella etiā lib. tertio.
cap. iii. ait. In imo serobe
lapides circa pondo quā-
q; ponito ne vitę pmar:
sed iuxta radices suūt.
Theophrastus autē pcedi-
cto libro ait. oportere esse
calculos amue. aut fauci-
bus torrentis petitos. nā
si lapis latus atq; perpet-

tuus sit: arbori est noxę. Si rotundus minutusq; subiacet
refrigerat: & aquam transmittit: & locum radicibus per-
uium prestat. Lapidēs preterea hyeme tepescere: estate
refrigerare posse affirmant.

n Aut squalentes infode conchas. SER. Codex pro-
pter admittenda spiramina infodiuntur. Lapis vero are-
narius: aut propter spiramina: aut propter hauriendum
humorem: si forte nimius fuerit. Squalentes: sordidas.
ANT. Squalentes: squalentes a squamis dicitur splen-
dens: a squalore vero sordidum.

^p Animos tollent. S. Sument his reb⁹ magnanimitatē.
^p Iamq³ reperti. S. f. sunt diligentiores. ^q Qui saxo
super. A. Magonis pceptum fuit: vt in scrobibus lapides
disponeret: q³ singuli nō excederet qnq³ librā pond⁹. Hi
eni vident et aq³ hyemis: & vapores estatis ppulsare ra-

dicibus. auctor est Colu³

mella: li. iiii. cap. xv.

^r Effusos ad imbres. S.

i. cōtra nimias pluias.

^s Muniment. A. scz est:

^t Hoc. A. scz. munimē:

^v Hiulca siti. S. prē ni-

mis calorib⁹ scissa. AN.

Hiulca siti. i. siccitate ape-

riente ea arua scz: Ab hio

hiulcus deducit. Catull³

enā ait: Quū grauis exuv

stos estus hiulcat agros.

^x Canis estifer. A. Septi

mo kalē Augusti: cani-

cula apparet: estq³ caligo

estuosa: vt scribit Colū. li

bro. xii. Et Plī. lib. ii. ait:

Canicula exortu accendi

so³ vapores quis ignorat?

^y Ad capita. S. i. vitū

positū. A. Capita vitū

putata circūfodito: arare

incipit: vltro: citroq³: sul-

cos ppeuos ducito. Ita p

cipit Cato (teste Plī. libro

xvii. ca. xxi.) Colū. ait li.

v. c. v. ait: q³ sat pleriq³ vi-

sum est ex kal³ Marcii vs-

q³ in octobrē. trigesimo

quoq³ die nouella vineta

cōfodere: omnesq³ herbas

& pcpue gramina extir-

pare z. Et duos

ta³ fere biden. S. hoc ad

cōmūedas pertinet gle-

bas.]

^a Flectere luctantes in

ter vineta iuuecos. S. Cū

quādā moderatione du-

cere ne tenera. adhuc vir-

gulta concutiant.

^b Leues calamos. S. i.

nitidos. c. Et rasē na-

stilia virge. S. pcepit &

cānas i virgas radi opor-

tere: ne videlicet ex cortice

rubigo aduersa procreari

possit. d. Aptare. A. su-

perest. e. Tabulata. S.

sunt rami effusiores & in

plana tendētes: nō ad al-

tiora crecentes. A. Tabu-

lata cacumina ipsa & ar-

borū casulas. f. Parē

dū teneris. A. Plī. li. xvii.

c. xxi. docet non esse festi-

nandū ad putatiōem no-

uelle vitis: sed primo i cir-

culos materiā colligendā:

nec nisi validē putatiōē

admouēdā. g. Palmes.

AN. Vitis materia mollis. Qui per nouella brachia emis-

sus: fructū affert. propterea lactus palmes ait poera. Dici-

tur autē palmes (vt Festus ait) quod in modū palmarum

virgulas quasi dygitos edit. Et Colū. ait li. iiii. c. vi. quod

Malleolus nouellus est palmes innatus prioris anni fla-

gello z. h. Per purū. S. p aerem. i. Ipsa acies zc. S. Si
acies legerim⁹ hic erit sensus. Teneris adhuc vitibus: non
dū & facilis acies necessaria. Si acie. subaudim⁹ virgulta.
vt si ipsa virgulta nondū facilis acie tentanda sunt.

^k Interq³ legēd³. C. vt rariora oia sunt in arbore q³ sol fa-

cili³ p oia penetret: qd in-

terlucare et insolare dicūt:

qui de re rustica scribunt.

^l Stirpibus. S. solidiori-

bus palmitib⁹. i. truncis.

^m Texendē spes: SER.

Enā alii hic distinguūt:

hic sepant. Texendē spes

etiā et pecus oē tenendū.

ⁿ Dū frondis tenera. S.

Vera lectio est frōdis. Lu-

cretius. Frondiferaq³ do-

mos autum. Hodie vero

& a fronte et a frōde vn⁹

est nūs frons: vt frons

frontis: & frons frondis.

Sicut & lens a lente: & a

lende capitis breuiore pe-

riculo. o. Indignas

hyemes. S. fguas:

^p Solem potentē. S. in-

tolerabilē. grauem.

^q Syluestres vri. S. Bo-

ues agrestes qui in pyr-

heneo nascūt mōre. post

to inter Gallias & Hispa-

nias. Sūt autē exceptis de

phantis maiores ceteris

animalib⁹ dicti vri otto z

cōv opcoy id est a monit-

bus. A. Vri. in sylua herc-

nia Germanie sunt ma-

gnitudine paulo intra de-

phantes specie & colore:

et figura tauri. magna vis

eorum & velocitas: neq³

homini neq³ fere quā cō-

spexerunt parant. Hos

studiose foueis capros in-

terficiunt. Cornua studio

se conquisita ab labris ar-

gēto circūcludūt: atq³ in

amplissimis epulis p po-

culo vtuntur. Hec ex lib³

sexto cōment. Cesaris de

bello gallico. Macro. lib.

vi. ait. q³ vri Gallica vox

est. qua feri boues signifi-

cantur. C. Vri. Solin³ ait:

vbi post Scythias germa-

nia incipit esse velontes:

qui boues feris similes.

esse ibidē: vros quos im-

peritū vulgus vocat. bu-

bulos: cum bubuli pene

ad ceruinā faciē in Aphri-

ca generent. Sed vris tau-

rina cornua esse: q³ intan-

tum modū ptendunt: vt

inter regias mentas pocu-

la gerula fiant.

^r Capre³ sequaces. S. psecutrices: vt: Malle³ sequa-

cibus vadis. A. Capre in plurimas similitudines trāstigu-

rantur. sunt capre: sunt rupicapre. sunt ibices pernita-

tis mirandē. Sunt & damm³: multa³ alia haud dissimi-

lia. Hec Plinius libro. viii.

L iiii

s Incumbens scopulis. S. i. etiā saxa calore penetrans.
t Admorso. S. participiū est. Ac si diceret abroso: A. Ca-
 prarū morsus arbori extitit: ē oliuam lambēdo q̄ steri-
 lem faciūt: eaq̄ ex causa Minerū imolant. Auctor Plī:
 II. viii. c. xlvii. **v** Non aliā ob culpā. S. victime numi-
 nibus: aut p̄ similitudinē: aut p̄ contrarietate imolāt:
 Per similitudinē: vt nigrū pecus Plutoni. Per contrarietate

vt porca. (quę obest fru-
 gibus) Cereri. Et caper (q̄
 obest vitibus) Libero. Itē
 capra: Aestulapio: qui est
 deus salutis: cum capra
 nunq̄ sine febre sit.

v Caper. A. Prima ho-
 stia fuisse putatur. Sus se-
 cunda. Illa quia rictu fe-
 mina eruerat: hic quia vi-
 tem leserat. Hinc Ouid. li-
 bro. xv. metha. loq̄ntem
 Pythagoram scribit. Et
 prima putatur hostia sus
 meruisse necē: q̄a femina
 pādo: eruerit rostro. speci-
 em intercepit anni. Vite
 caper morsu bacchi ma-
 ctatus ad aras dicitur: vl-
 toris nocuit sua culpa du-
 obus. Afferit idem varro
 libro. ii. c. iiii.

x Omnib⁹ aris. S. Omī-
 bus non sine causa dixit:
 Nam cū numinibus cete-
 ris varie p̄ q̄litate regio-
 nū sacrificetur: vt veneri
 Paphig tantum de thure.
 Vñ est: Haud equidē tali
 me dignor honore. Geni-
 trici vero veneri. i. Roma-
 ngeriam de victimis. li-

bero vbiq̄ caper imolāt. A. Omnibus aris: Nam cum
 aliis diis pro varia regionū consuetudine vario mō sacri-
 ficetur: baccho semp et vbiq̄ in liberalib⁹ mactat caper.

y Et veteres inuēt p̄scenia ludi. S. Primi ludi theatra-
 les ex liberalibus nati sunt: ideo veteres ait. A. Spectacu-
 lorū origo (teste Cassiodoro) ab grecis tracta est. nā cum
 agricultores feriatis diebus sacra diuersis numinib⁹ p̄ lu-
 cos: vicosq̄ celebrarent. Athenienses primū agreste princi-
 piū in vrbaniū spectaculū collegērūt. Theatrū grecō voca-
 bulo appellantes. Vtq̄ Diomedes ait: Hircus premium
 cantus p̄ponebat. Vñ et Horat⁹ in arte inq̄t: carminē qui
 tragico vitem certauit obhircum. Inde itaq̄ Tragedia dī-
 cta est carminis genus. a trago: id ē hircō. Thespīs autē
 gēre Atheniensis primus inuēnit tragediā. Ait enī Hō-
 ratius in arte. Ignorū tragice genus inuēnisse camoenē
 Dicitur & plaustris vexisse poemata thespīs. C. Et vete-
 res 2c. Initiū tragediē significat: q̄ a rebus diuinis est in-
 choatum: quibus pro fructib⁹ vota soluētib⁹ opabātur
 antiqui. Nanq̄ incensis iam altaribus & admoto hircō:
 id carmen qd̄ facit Chorus Libero patri reddebat: trage-
 dia dicebat. Hoc est ab hircō vīcarū hoste: et a cantu: vt
 refert Donatus. vel q̄ vter ex eius pelle vini plenus: solen-
 ne premiū cantoribus fuerat: vt in hoc loco ostendit. Vir-
 gilius Vel q̄ hircō donabat eius carminis poeta. Veteres
 ludos dixit quia vetustissimis t̄pibus ab Atheniensibus
 reperti fuerūt.

z Ineunt. A. petunt: adeunt.
a Proscenia. S. Sunt pulpita ante scenā: in quib⁹ ludī
 tra exercebant. C. Proscenia dicim⁹ vt propylæa. Est autē
 prosceniū pulpetū ante scenā. Scenarum autē tria genera
 sunt. Tragice: formant columnis & fastigiis & signis re-
 galibus. Comice: edificiorum priuatorū habent speciem.
 Sātyricę arboribus speluncis & mōtib⁹ ornatē.

v Ob aliā culpam: q̄ q̄ vitibus nocet.

c Pagos. SER. villas quę pag⁹ vñt cōvñ Hyōv: id
 est a fontibus circa quos villę consueuerāt condi. Vnde
 & pagani dicti: quasi ex vno fonte potantes. ANTO.
 Pagos. i. vicos & cōuētacula rusticorū fm̄ Diomedē: dicti
 autem pagi a fontib⁹ πHyH enī aqua dicitur Donat⁹:
 auctor est Festus. C. Pagos & compita. i. circa cōpita pa-

gorum Nam veruto t̄pē
 Athenienses nōdū intra
 vrbem coacti: s; p̄ pagos
 dispersi: constructis aris
 hos ludos exercebant.

d Compita. S. quadru-
 uia. compita appellan-
 eo q̄ multe vię in vnum
 confluat. Compita. vnde
 ludi compitalici. A. Cō-
 pita sunt triuiarū plateę
 vel spacia. e. Thesidē
 S. Athenienses: qui prim-
 ludos constituere libera-
 les. A. Thesidē. Thesius
 em̄ (vt Eusebius scribit)
 Athenienses prius p̄regio-
 nem dispersos: in vna ci-
 uitate congregauit.

f Posuere. A. q̄ caprū
 vt his esset premium:

g Mollibus in pratis. S.
 vinctos. vel oleo vel lū-
 uio. In pratis autē deo ne
 lederentur cadentes.

h Salire. S. secundū ar-
 tem dixit: Nam antiqui
 Salio salui dicebantur
 et salut. vñ dicit Cicero in
 Miloniana: cū hic de the-
 da reiecta penula desiluit
 set. Sic etiam ab eo quod
 est: cano nō cecidit: sed ca-

nui dicebant. Vñ Salustius. Cornua occauerunt.
i Vtres. S. fiebant ad insultationē etiam mortuorū cor-
 porū: ne quid ex eis esset: qd̄ nō sentiret iniuriā. A. Vtres
 Icaro patri Erigones: liber pater vinū & vitem et vnam
 tradidit: qui cum tenuisset vitem ipam. & hircus in vineā
 se coniecisset: & q̄ ibi tenerima folia videret decerpisset:
 ex pelle eius vitem fecit: & vento plenū perligauit: & in
 medium mare proiecit: suosq̄ sodales circa cum saltare
 coegit. auctor est Hyginus.

k Necnō aufonii Troia gens. S. id est etiā Romani hos
 ludos celebrant & canūt. A. Necnō aufonii 2c. Predicōs
 artistorū ritus (vt Cassiodorus & Probus scribūt) Roma-
 ni sicut & cetera externa ad suā rem traxerunt. Aufoniū
 autē Italię populū pomerio agro vicini Cāpaniā tenebāt:
 & cum mare siculū: ne semel quidē incoluerint. Siculū t̄pē
 pelagus Aufoniū appellat: auctor est Strabo. li. v. P̄st⁹
 vero sic. Aufoniū appellauit. Aufonij Vlis & Calpius
 filius: eam primā Italię partē: in q̄ sunt vrbes: beneuentū
 & Cales: deinde paulatim tota q̄z Italia quę apoenino
 finit dicta est Aufonia ab eodē duce: a quo vrbem enīq̄
 Aruncā conditā ferunt. **l** Versibus incōptis ludunt:
 S. i. carminibus saturnino metro cōpositis: qd̄ ad rhythmū
 solū vulgares cōponere consueuerūt. Horat⁹. Libera-
 recurrentes accepta p̄ ānos lusit amabiliter. **m** Ritusq̄
 soluto. S. cachinno. **n** Oraq̄ 2c. S. quia necesse erat: p̄
 ratione sacrorū aliqua ludicra et turpia fieri: quib⁹ postet
 populo risus moueri: qui ea exercebant p̄pter verecundię
 remediū adhibuerunt: vt p̄sonas factas de arborū corti-
 cibus fumerēt: ne agnoscerent. A. Oraq̄. pro personis po-
 suit: vt Macro. etiā li. vi. ait. **o** Cauatis. C. Cōcauatis
 & in formā p̄sonarū recuratis. **p** Et te bacche vo-
 cant. S. hymnos in tuam laudem canunt.

q Per carmina leta. AN. per hymnos. r Tibicq oscil
la. SER. Mollia pensilia: vt pientis matres in mollibus.
Oscillorum aut varie sunt opinionones. Nam alii hanc asse
runt fabulā. Icarus Atheniensis pater Erigones: cum acce
pit a libero patre vinū mortalibus indicaret: occisus ē
a rusticis: qui cum plus equo potassent: & inebriati ves
perum se accepisse crediderant. Huius canis reuersus est
ad Erigonē filiam: que cū eius comitata vestigia puenit
se ad patris cadauer: laqueo vitā finiuit. Hęc deorū, vo
luntate inter astra relata ē:
quā virginē vocant. Ca
tis ille est inter sydera col
locatus: Sed post aliquētū
tēpus: Atheniensib⁹ mor
bus immissus est: vt co
rum virgines quodā su
rore: ad laqueū pellerent.
Rūdīq: oraculū: sedari
posse illam pestilentia: si
Erigones: & Icarī cada
uera requirerent: q̄ cū diu
questita nūq̄ inuenirent:
ad ostendendū deuotio
nem suā: Atheniensēs: vt
eū in alieno ea q̄rere vi
derent elemento: suspēde
re de arboribus funem:
ad quē se tenentes homi
nēs: hac atq̄ illac agitā
bantur. Vt enī quasi in
aere illorum cadauera q̄
rete viderentur: sed cum
inde plēq̄ caderent: in
ueniunt ut formas vlt
personas ad sui similitudinē facerent: vt eas pro se supen
derent: & mouerent: vnde & oscilla dicta sunt: ab eo q̄ in
his cillantur: id est mouerentur ora. Nam cillere est moue
re. Vnde & fucille dictę sunt: quibus frumenta cillantur.
Alii dicunt oscilla esse membra virilia de floribus facta:
que suspendebantur per intercolumnia: ita vt in ea hoīes
acceptis clausis personis impingerent: & ea ore cillarent:
id est mouerent: ad risum populo cōmouendū. Et hoc in
Orpheo lectū est. Prudentioribus tñ aliud placet: qui di
cunt sacra liberi patris ad purgationē animę pertinere: om
nis aut purgatio: aut p aq̄s: aut p ignē fit: aut p aerem. si
eū in saxo ait. alię pandunt inanes suspensi ad ventos.
aliis sub gurgite vasto infectū eluitur scelus. aut exurit
igni. vt nunc poscilla genus purgatiōis qd̄ maximū ē in
relligam⁹. Nā primū aq̄: secundū ignis: tertiū aeris. AN.
Oscilla. Higinius sic ait: Cū in sinib⁹ Atheniensū multę
virgines sine cā suspēdio sibi mortē cōsiscerent: qd̄ Erig
one moriens erat precata: vt eodē laeto filię Atheniensū
afficerent: quo ipsa foret obitura: nisi Icarī mortē psecuti:
& cū forent vlti. Itaq̄ cū id euenisset: petentib⁹ eis Apol
lo dedit respōsum: si vellent euentu liberari. Erigoni iatis
facerent: qui q̄ ea se suspēderat: instituerūt: vti tabula in
terposita pendere: funib⁹ se iactarent: vtq̄ pendētes vērō
mouerent. qd̄ sacrificiū solenne instituerūt: itaq̄ & priuā
tim & publice faciebant. Probus autē scribit oscillorū ritū
in Italia ab Atticis q̄s sumptū esse: q̄ ritus celebra⁹ feriis
sementinis. Dictę vero ferię sementinę (auctore Varrone)
a semente. Refert autē probus eadē penē q̄ & Higinius de
oscillis. Sic breuiter cōplete fabulā: Mortu⁹ fuerat Icar⁹
bachī munere: Inde Erigone filia se suspēderat: Inde etiā
Atheniensū virgines q̄ Erigones impcationē sed habi
to respōlo. Postea (vt dictū ē) oscillorū sacra instituta sūt.
Poeta dicit Baccho illa fieri solita vt placare: scilicet ac si
eius irato numie suspēdia virgines exercuissent: hac rōne
bacho oscillorū sacra potissimū tributa existimo: cum
ppter Icarū et Erigonē fuerint instituta ad tollēda virginū
suspēdia. CRI. Oscilla hęc a Seruio exponuntur. Cē

Et te bacche vocant p carmina leta: tibicq
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea foetu:
Complentur vallesq̄ caue: saltusq̄ pfundi.
Et quocunq̄ deus circum caput egit honestū.
Ergo rite suum baccho dicemus honorem
Carminib⁹ patrijs: lanceq̄ & liba feremus:
Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.

tum Heroclotus scribit egyptios similia gręcis sacro hac
cho facere: in quib⁹ mlieres cubitales statuas q̄s phallos
vocat circūferunt. hę penem maiore reliquo corpe hnt:
illumq̄ solū mouēt. Alię aut mulieres phallos sequuntur
Dionysii canētes. Et Varro (teste Augustino) liberū esse
dicū vult a liberamēto: qd̄ mares in cōiūdo p er bñfici
um emissis seminib⁹ liberent. Hoc idē in foeminis agere
liberā quā venerē putant. Et ob hoc libero mēbri virilis:
liberę mlieris formā in templis ponebāt. ob eandē rem

mulieres autē tributās li
bero: & vinū ppter libo
dinem concitandā. Sicq̄
bacchanalia cōceant. Co
lebant ergo (auctore eodē
Augustino) in eius sacris
virilia: Et per dies festos
hoc mēbri postelliposo
sitū primū rure in compi
tis. et vlt in vrbē postea
vectabāt. In oppido vero
Lauino: vini libero tot⁹
mēsis tribuebat: cui⁹ die
bus flagitiosis vrbē vec
bant: donec illud mēbrū
per forū trāsuectū suo in
loco quiesceret: cui hōne
stissima materfamilias io
ponebat. hęc habui q̄ de
huiuscemōi sacris referre.
Oscilla etiā ab ore diu
nutiū esse videtur. Nā
Columella. Oscilla lupis
norum dixit.

s Mollia: ANTO. id est pensilia: vt apud Marcialem
Nec triuig templo molles laudentur honores: id est pen
siles. Nā summa miracula inq̄ Plin⁹. li. xxxvi. c. xii. et it
ibi epistilia. tantę molis attolli potuisse: nec de regia intel
legendum est. Fit enī comparatio ad Amphitheatrū: ab
edificio: non a statu vel aliis.

e Hinc. S. id est post hęc sacra celebrata. A. Hinc post
bachī sacra. C. Hinc. ab istis sacris: & hortatur ad religio
nē: quando tantū ex sacris proueniat commodum.
v Largo. S. abundanti & ferili. x Pubescit. A.
Agerminat: crescit: floret. y Foetu: C. Quicquid con
cipitur: foetus appellat: siue ab animatis: siue ab inaiatis
proueniat. Vñ & foeminās & arbores q̄ pepererint: foetas
dicimus. Hinc foetura est. Hinc etiam foetus quod pecu
nię foetus sit. z Et quocunq̄ deus circū caput. C.
Ostendit quid nobis pueniat ex plēntia numinis: cum
quicquid circūspexerit: foetus vbres producat. Et tacite
admonet: non minorē circa sacra q̄ circa culturā agrorū
habendam esse diligentiam.

e Honestum. AN. pulchrum. b Ergo rite suū hac
cho dicemus honorem. SER. iuste igitur liberi sacra cele
brabimus. c Carminibus patrijs. SER. id est Roma
na lingua. Pleraq̄ enim sacra pro genitū qualitate: plera
q̄ secundū suū ritum colunt: Nam hymni Libero: apud
gręcos gręca. apud latinos latina vōce dicuntur. Hymni
vero matris deū: vbiq̄ pprias. i. gręcam linguā requirūt.
A. Carmib⁹ patrijs. i. latina lingua. Nā apud gręcos etiā
gręca lingua hymni Libero dicebant. d Lanceq̄. A.
sacrificandi vascula. e Liba. AN. de his egloga. vii. le
gito. f Ductus cornu stabit. SER. Stabit: id est place
bit. Tunc enim est aptum sacrificium cum animal dedi
catum victime patiens inuenit. Vñ alibi sic ait. Et statuā
ante aras aurata fronte iuuencū. i. placere faciam. Cōtra:
Lucanus. Discussa taurus ab aura. Nam improbant au
ruspices hostiā que admota altaribus reluctat. AN. Sta
bit: id est nō fugiet. per quod aptū sacrificiū norant.

g Sacer. S. execrabilis: vt auri sacra fames. L v

Georgicorum

h. Pinguias. C. Nā pin-
gues decet esse: hostias q̄
sacrificant. i. Verubus
columnis. S. i. de Corylo
factis: & hoc propterea: quia sicut caper est inimicus
vitibus: qui libero immolatur: ita etiam eis nocent Coryli
Vnde & supra ait. Ne ve inter vites Corylum fere.

pinguias in verub⁹ torrebim⁹ exta columnis.

ANTO. Verubus colu-
nis. m. passillis. Veru-
bus autem ait: quoniam
ait Varro. Hec sunt quorum in sacrificiis exta in olla non
in veru coquuntur.

quedā exta in olla: quedam in veru coquebantur. Vnde
ait Varro. Hec sunt quorum in sacrificiis exta in olla non
in veru coquuntur.

k. Est etiam ille labor. S.
Iam se paulatim redit ad
vitiū vitupationē: dicēs.
Et infinitū esse earū labo-
rem: ut cui nūq̄ exha-
usti satis est. & incertū fru-
ctū. vt. Etiam maturis
metuend⁹ Iuppiter vuis:
Est ipm etiā fructū pni-
tiosū. vt. Bacch⁹ et ad cul-
pā causas dedit. i. Ex-
hausti. S. exhaustiōis: fini-
tionis: qd̄ q̄alperū vitiū ē
se ad figurā transulit: di-
cens exhausti: vt. Seruā-
tissim⁹ equi. p. equitatis.
A. Satis exhausti. Suffici-
ens finis vel pfectio: vt q̄
bella exhausta canebar. i.
finita et perfecta. m. Omne solū. S. f. vites.

Est etiam ille labor curādis vitibus alter
Cui nūq̄ exhausti satis est: nāq̄ omē q̄tānis
Terc⁹ quaterq̄ solū scindendū: glebaq̄ versis
Aeternū frangenda bidentibns: omē leuandū
Frōde nemus: redit agricolis labor act⁹ in orbē
Atq̄ in se sua per vestigia voluitur annus.
Nc iam olim seras posuit: quū vinea frondes:

A. Aeternū. semp frāgen-
da gleba: id occare appell-
lant ab occidēdo: q̄ gran-
des terrē cedit globos. vt
Festus ait. q. Omne
nem⁹. S. dicit et arborum
et vitiū. vñ paulo post di-
cturus est: his vitibus in-
gruit vmbra. A. Omne ne-
mus. vitiū scilicet. C. Ne-
mus. i. opacitatem pami-
pitorū: q̄ spēm memoria
prebet. Est igitur in celis
cada vitis: vt sol ad vvas
maturādas facilius pene-
tret.

n. Terc⁹ q̄terq̄. A. Plī. li. xvii. c. xxii. scribit. Satis est vine-
am ter anno confodi: ab equinoctio verno: ad vergiliarū
exortū: & canis ortū: & increscente acino. Quidā ita deter-
minat: veterē semela vindemia añ brumā: cū alii abla-
quare et stercoreare satis putēt. Iterū ab idibus Aprīl an-
teq̄ concipiat. hoc in sexto Id⁹ maii. Deinde priusq̄ flo-
rerē incipiat. & quū defloruerit: & variante se vva. Peri-
tiores affirmāt: si iusto sepi⁹ fodiat: intātū tenerescere aci-
nos: vt rūpanē que fodiunt: ante feruentes horas diei fo-
diendas cōuenit. o. Versis. C. Nā capitib⁹ bidentium
& marrarū assiduo fiant glebas. i. in minutissima tritu-
la terendo: frangūt: ex quo humescit soli sup̄ficies & refri-
gescit: frigefactaq̄ vitē opaco frigore contra caloris vim
munitam reddit. p. Aeternū. S. Absolute locutus est.

r. Leuandū. S. releuan-
dū: spoliādū. s. Redit
agricolis la. act. in orbē. S. f. in anni circuitu labor seimulē
sequit rusticorū. A. Labor actus. i. in ipā hitus et effect⁹.
C. Redit ag. zc. Sentētia ē. Toto anno laborat circa vites:
Quo quidē finito: redit labor redeuntis anni. t. Sua p
vestigia. C. Nam ita p duodecim zodiaci signa circūua-
gatur sola quo ānus est: vt nūq̄ ex suo trito cursu disce-
dat. v. Annus A. Solis annū: non solū a kalendis la-
nuariis vsq̄ ad easdem vocamus. sed etiā a sequenti post
kalendas die vsq̄ ad eundē diē: & a quocūq̄ cuiuslibet
mensis die vsq̄ in diem eundē: reditus annus vocat. Ma-
crobius auctor libro. ii. de somno. Et li. primo sat. inquit
Q. Athenis. Capito ānū a circuitu tempis putat dictū:
quia veteres am p circū ponere solebāt. x. Olim. S. q̄
q̄. significat aut finale tēpus autūni. y. Seras fron-
s. sero cadentes: tarde enim spoliāt vites frondibus.

z Frigidus & syluis 2c. S. Varronis hic versus est.
 a Honorē. A. nam (vt aiunt) turpis sine frōdib⁹ arbor:
 & sine crine caput. b Acer rustic⁹. S. nō qlibet: s; acer
 & diligens. c Curas venient. exten. S. q̄si in tpe alieno
 p̄meditat futurū laborē. d Curuo saturni dēte. S. i. fal
 ce q̄ est in eius tutela. Nam saturn⁹ dī patri coelo falce vi
 cē q̄ est in eius tutela. Venerē creauerūt: q̄d iō
 nīlia amputasse: q̄ in mari cadētia: Venerē creauerūt: q̄d iō
 fingitur: quia nīsi humor de coelo in terras descenderet: nī
 hil crearet. Alii saturnū dēti esse tēporū dicūt: q̄ sicut falx
 in se recurrūt. Alii p̄o di
 cunt saturnū in p̄gressu
 nihil nocere: cū retrogra
 dus ē ēē piculofum. Ideo
 q̄ cū hīe falcem i tutela:
 q̄d et ipsa p̄tenta nihil va
 let. retro vero acta quicq̄
 quid ei occurrit secāt. A.
 Curuo dēte. falce saturno
 putat attributā: q̄ tēp⁹
 omnia metat. excercet. &
 incidat. Nā idē Chronos
 est. i. tēp⁹. auctor Macro.
 lib. i. saturn. Falcis autē vi
 matoris figurā Columel
 la li. v. c. xx. ample. CRL.
 Curuo dēte. falce puta
 toriā intelligit: quā inue
 nisse saturnū ferunt. Vñ
 ē simulacrū illa insignit.
 e Prosequit vitē relicta.
 S. a se paulo ante desertā.
 q̄ d. Continuat laborem
 anni insequentis i vite: cui⁹
 p̄tenti culturā reliquit.
 f Fingit. S. cōponit. Vt
 fingit p̄medo. C. Com
 ponit. & i debitā formā
 reducit: sup̄uacanea apu
 tando. g Putādo. A.
 Theophrast⁹ li. iii. de cau
 sis plantarū ait: q̄ q̄n hñ vitis putat: & germē & fructū
 mel⁹ affert: & viuere diutius pōt. Tēpus autē amputandi
 alii locū tantūmō diuidūt. alii genera etiā tangūt. Iubēt
 mature illas recidere: q̄ solo sicco et calido cū primū sua
 demittere folia cessauerit: q̄ in frigido: atq; pluuio postq̄
 sunt. has paulo ante germinationē: quippe q̄ in solo sunt
 hūente: humorē suū seruantes: ipse meliorescūt: et fructū
 vini suauioris p̄generāt. Quē vero in frigido emissio hu
 more: nec ipso deteriores quicq̄ reddunt: & fruct⁹ fit in
 corruptior. Mediū autē ac temperatū obrinētib⁹ agrū: me
 diū tempus statuif. Plī. vero li. xvii. c. xxi. docet: quo ma
 turus putat aptis dieb⁹: eo plus m̄xerig fundunt: quo
 ferius: eo fructū liberiorē: quare macras prius conuenit
 putare: validas nouissime. plagā oēm obliquā fieri: vt fa
 cile decidant imbres. Recidi autē semp inter duas gēmas:
 ne si vulnus oculis in recisa pte. Si macra vitis: ydoneos
 palmites nō habeat: ad terrā recidi eam: no uosq; elici vti
 lissimum. h Primus humū fodito. S. id est ad laborē
 primū te esse cōuenit. Vltimū ad fructus legendū: Vinū
 enim factū de vitis immaturis: cito acēscit. Et in hoc loco
 est vitium vituperatio: quarū fructus aut immaturi col
 lecti depereunt: aut si earū fuit expectata maturitas: nīsi
 lominus pereunt. Nam dicturus est: etiam maturis me
 tuendus Iuppiter vitis. i Sarmēta. A. Sarpa vinea pu
 tata. i. p̄refacta. Vñ & virgulē absq; sarmēta dicunt.
 Sarpēreni antiqui p purgare ponebāt. Festus auctor.
 C. Sarmēta. omnia q̄ sup̄flua ex arborib⁹ amputam⁹ sar
 mēta dicunt. k Vallos. S. i. vitū sustentacula q̄ in nō
 nullis locis subiecta portant: ne imbrib⁹ cito depereant.
 A. Vallos. i. palos. C. Vallos in masculino genere palos
 dicim⁹. His enī sustentant vites: & alio vocabulo dicuntur

Frigidus & syluis aquilo decussit honorem:

Iam tum acer curas venientē extēdit in annū

Rusticus: & curuo Saturni dente relictam

prosequit vitem attondēs: fingitq; putando.

primus humū fodito: prim⁹ deuecta cremato

Sarmenta: & vallos primus subiecta referto:

postremus metito. bis vitib⁹ ingruit vmbra:

Bis segetem densis obducent sentibus herbe.

Durus vterq; labor: laudato ingentia rura:

Exiguū colito: necnon etiam aspera rusci

Vimina: per syluā: & ripis fluuiialis arundo

pedamenta: i Metito. S. Vindemiato AN. fructus
 summito. m Bis vitib⁹. S. Ingruit vmbra. s. ipsi vitis
 et arboris q̄ amputada est: vt demptis foliis sol admitta
 tur. q̄ p̄nt vūe maturefcere. A. Bis vitib⁹ ingruit. i. supue
 nit. Bis autē ait: q̄m post primā pampinationē iterum cre
 scunt pampini: & q̄ntitate: et nūero. Vñ Plī. li. xvii. c. xxi.
 ait. Pampina verna in p̄fello ē ab Idib⁹ maiis inter dies
 decem vtrq; anteq̄ florere incipiat: de seque variat sen
 tentie. Cum defloruerit aliq̄ pampinādū p̄tūt. alii sub

ipsa maturitate. His igit
 patet nō puenire illd: Bis
 vitibus ingruit vmbra s:
 ipsius vitis & arboris.
 n Bis segetē x. S. Semel
 autūnali: & semel verna
 li tpe. A. Bis segetē. Post
 primā inqt purgatiōem
 iterū opus est purgare: ac
 q̄ euellere herbas: nec p
 cedere p̄t bis. id est autū
 no & vere: quia hyemis
 initio vt plurimū feritur
 aut autūni fine.

o Dens sentib⁹. AN:
 id est propter carduos &
 tribulos ac lappas. Vnde
 Virgilius in libro primo
 inquit: Vt mala culmos
 esset rubigo: signisq; hor
 reret in aruis Carduus.
 intereunt segetes: subit
 aspera sylua: lappēq; tri
 buliq; x. p Dur⁹ vter
 q; labor. S. & euellendū
 herbarū. et secandarū frō
 diū. A. Vterq; labor. Viti
 um & segetū purgatio.

q Laudato ingentia rura exiguum colito. SER. Hoc
 etiam Cato in libris dicit ad filium de agricultura: quod
 ideo dictū est. Vel quia maiores: agros incultos rura dice
 bāt. i. syluas & pascua. Agrū vero dicebāt eū qui colitur:
 vt intelligam⁹. Laudato ingēres syluas: colito agrū. mi
 norē. Vel qd mel⁹. q̄a ait i prio. Alternis idē rōsas cessare
 nouales. Et seque patiere situ durescere cāpū: qd fieri non
 pōt nisi fuerint spacia maiora terrarū. Nam & Cato (vt
 dixim⁹) & Cicero in economicis: ob hoc laudat p̄dia
 latifunda. Vel q̄a vt Donat⁹ dicit: etiā nō culta pstant ali
 quid dominis. AN. Exiguū colito. Modū agri inprimis
 seruandū antiq̄ putauere. quippe ita censebāt. Satiū esse
 min⁹ serere: mel⁹ arare. q̄ in sententia & Virgiliū fuisse vidē
 to. ait Plī. li. xviii. Colū. etiā refert li. v. c. iii. Prodidit quē
 dam duas filias & vineis cōstitū habuisse fundū: cui⁹ ter
 tiā partē nubenti maiori filie dedisse in dotē: ac nihilomi
 nus q̄ magnos fruct⁹ ex duabus p̄tibus eiusdem fun
 di p̄cipe solitū. Minorē filiā: deinde nuptui collocasse in
 dimidia parte reliqui agri: nec sic ex pristino redditu de
 traxisse. & cetera. In vitimo Valerū habetur de Rustico
 laudato a Phebo: qui nuncq̄ exiueat agellum suum: sed
 frequentibus exercitiis colebat.

r Rusci. SER. Rusci virgultū est. vnde vites ligantur. et
 cōmēorat labores: q̄ licet circa alia: tū p vitib⁹ exercent. A.
 Rusci herba est sponte nascent: q̄ in cibis vtunt plerq;
 gentes Plī. li. xxi. c. xxviii. Maro tū fruticis genus esse
 ostendere videtur: eo demū vites ligabant. C. Rusci: qui
 sentes alio nomie appellantur. nascunt vbiq; in agris &
 sepibus. Est autē ad vituperationē vitū: q̄ non solū ipse
 maxio studio colend⁹ sunt. Sed & multi frutices propter
 vites colunt.

Incultisq; exteet cura salicti. SER. Quali cū indignatione: aut causa vitii. cura etiam nos sponte nascentium rerum fatigat. AN. Inculti salicti. Hoc ideo: quia (vt Plin. libro. xvi. ca. lii. ait de falice) nullius quippe tutior redditus minorisue impendit: aut tempestatum securior.

Exerct. A. agricolam scilicet. **r.** Iam falcem arbuta reponent. S. i. iam putatē sunt: nec falcem requirūt. **v.** Arbuta. A. Arbores vitibus maritatē: de quibus egloga. ii. latius. Et Plinius libro xxvii. cap. xxii. ait. Nobilia vina nō nisi in arbutis gigni: & in hisq; laudatoria summis: sicut vberiora imis: adeo excel sitate proficitur. **x.** Iam canit effoetos. S. Melius est effoetus legere q; effectos: vt quidā volunt. A. Quidā antiqui textus habent effectos. quidā vero effoetus. Canit. laudat canendo. Effoetus: lassus: fatigatus: languidus. **y.** Vinitor. AN. vineę cultos & foflor.

z. Antes. S. Antes alii extremos vinearū ordies accipiunt. Alii macerías quibus vinera claudunt: quę macerię sūt de assis id est de sicis lapidibus. **vñ** & assę tybię dicūtur: quibus canitur sine chori voce. Dicunt autē antes a lapidibus eminētionibus q; interponunt ad maceriem sustentādā: nā proprie antes sunt eminētes lapides: vel columnę vitiū me: quibus fabrica sustinet: & antes appellatūt. **omo** τὸν αὐτὸν καὶ ad q; etimologā etiā extremos ordines vinearum possumus trahere: q; ante stant. Hoc autē dicit: iam canit rusticus labore finit: tamen deesse nō pōt: quin circa culturā vitium exercere adhuc debeat.

AN. Antes dicunt extremos ordines vinearum: vt fct? ait: Antę pō mulier bres capilli demissi i fronte. **a.** Puluisq; mouēdus. S. Genus ipsum culturę pulueratio vocatur: quo imminutę glebę vitibus applicatur. A. Puluis. Plinius lib. xvii. c. xxi. scribit foflione puluerem excitatum: contra solem nebulasq; viuus prodesse. Theophrastus li. tertio caufarum docet: q; pulueris exercitationem primis temporibus cum nigrescere vūę incipiunt facere debemus. damari autem quousq; ad maturitatem perueniant. **ORI.** Puluisq; mouendus. Quod dixerat paulo supra. glębaq; versis Aeternū frangenda bidentibus.

b. Maturis metuendus Iuppiter vuis. SER. Aer more suo: cuius varietas laborem plerunq; decipit rusticorū: et tacide videtur admonere: quod in primo aperte dixit. In primis venerare deos: sacrificiis tempestates eē pellenas. **c.** Inppiter. A. Aer. pluuiā. qua nimia marcescūt vūę. **d.** Vuis. C. Vua dicitur quasi vuida. Differt autē vuidum ab humido. Vuidum enim internum habet humorem: vt poma. Humidum vero externum: vt dicim⁹ tabulam humidam. **e.** Non vlla. S. i. nulla. Alii nonnulla legunt: id est aliqua: non vt in vitibus nimias neq; procuruā expectant falcem vt putentur: quod tamē ad curam anniuersariā refert. nā; necesse est: licet tarde putari **ANT.** Non vlla. id est nulla: Nec aliquo pacto legendum est: nonnulla: id est aliqua. Nam ipsemet poeta dicit oleas: vbi excreuerant non expectare. falcem: nec ligos.

Nam satis humores recipiūt. Vel quum vinea effunditur. Vel cum aratur ager ad segetes. Nō ergo Virgilius id quod nunc ait de primis annis intelligit: sed vbi excreuerint: vt dixi. Nam in primis ānis adhibenda est cura. Vnde Cato capitulo. xliii. sic ait. Si voles vinea cito crescat: & olea quam seueris: semel in mense: sarito sulcos: et circūcapita oleagina: quot mensibus donec trime sit: fodito quoq; eodem modo ceteras arbores procurato. et capitulo. xliiii. ait. Oliuetum diebus quindecim ante equinoctium vernum incipito putare: ex eo die dies quadragintaquinq; recte putabis &c. Columella libro quarto: capitulo. xvii. inquit. Si in olea vnus ramus. aliquādo ceteris largitior est: nisi eū rescideris arbor tota fiet retrorūda: Et Plinius libro. xvi. capitulo. xvii. scribit: q; si quis querat quod tempus oleę ferendę sit: Agro fisco per fementē agro laeto p ver. Oliuetū dieb⁹ qndecim &c. vt paulo ante. Stipes leues facto certum oleas: aut autumno ablaqueato: & sterco aditico: radices si rursus abibunt crassiores fient: & in eo radices vires oleę abibunt. Vetus oliuetum ab equinoctio verno intra vergiliarum exortū interradī alternis annis melius inuētum. circūfodi autē omni⁹ annis a solstitio duū cubitorum scrobe pedali altitudine: stercore terti anno. His igit patet etiā vbi excreuerint oliuas requirere aliquam culturā. Poeta tamē nec falce nec rastris vbi excreuerint indigere ait: quod absurdū non est. Vidi enim oliueta omnino penę neglecta nihilominus bacis refocta.

Ceditur: incultisq; exercet cura salicti.

Iam vincitę vites: iam falcē arbuta reponent:

Iam canit effoetos extremaus vinitor antes:

Sollicitanda tamē tellus: puluisq; mouēdus:

Et iam maturis metuendus iuppiter vuis.

Contra non ulla est oleis cultura: neq; ille

Procuruā expectant falcem: rastrosq; tenaces:

Quum semel heferunt aruis: aurasq; tulerūt:

Ipsa satis tellus cum dente recluditur vnco

Sufficit humorē: & grauidas quū vomere frus

Hoc piguē & placidā paci nutritor oliuā. ges.

Poma quoq; vt primū trūcos censere valētes:

f. Expectant. AN. anno quoq; videlicet sicut vitis:

g. Rastros. SER. ad fodiendum scilicet. Negligentiam autem ferūt oleę cum iam ceperint esse valentiores. nam adhuc parę nimiam curam referunt.

h. Tenaces. ANT. superius ait. Et duos iactare bident res. **i.** Aurasq; tulerūt. SER. ferre auras proprie est asuescere aeris varietati: quę obest rebus teneris. **ORI.** Aurasq; tulerunt. id est passę sunt. aerem scilicet & frigus: & calorem: ita vt iam astuerunt.

k. Ipsa satis tellus. SER. hoc dicit aratum oliuetum & oleis prodest. & exinde frumenta gignuntur.

l. Dente vnco. A. ligone vel rastris. **m.** Sufficit huius morem. S. scilicet cū ministrat arboribus.

n. Grauidas cum vomere fruges. S. Cum abundat. Nā hoc dicit subministrat fruges vomere: id est per vomerē. Ennius. Effundit voces proprio cū pectore sancto. id est proprio pectore: nā cū vacat. Urbanus tamen sic accipit. Grauidas cum vomere: id est statim post arationem. AN. Cum vomere. Ordo est: & cum tellus recluditur vomere sufficit: id est subministrat fruges grauidas.

o. Hoc. S. hac re. **p.** Nutritor. S. pro nutriti: posuit imperatiui passiuū futurum pro presenti actiuū. A. Nutritor nutritor & nutritor pro nutrit & nutritat olim dixere. vt probat Nonius. **q.** Pomaq; A. Ostendit poma

ria fieri debere: cum nulla fere cura indigeant.

r. Et vires habuere suas: SER. Quia tenera virgulta solent religari validioribus fustibus, sicut supra ait de vitibus. Vitibus enim quarum & contemnere ventos. A. Vires suas. dum enim nouelle sunt arbores sudib' ligari solent.
s. Nec minus interea. A. Dum nostra ope non indigeret: nec minus quasi nostra ope indigeret eam frueretur.
t. Foetu nem' o' graue fecit. S. Foetu vtilitate. Nam omnis foetus utilitas est: Illuc autem tendit laus ista syluarum, ut et pber non mirum esse si & poma et oliu' sine cultura pbeant, et crescat vituperatio vitium in quas tantus impedit labor. A. Omne nemus foetu graue fecit: omnia amœna sylua, pducit: Vt castaneas: corylos: nuces: mala: cerasia & huiusmodi.
v. Sanguineisq; baccis. S. accipimus poma syluestria: A. Sanguineis baccis: ut arbutis, cornis & similibus. C. Sanguineis bac, nam fructes quedam sunt quas virgas sanguineas nuncupant. x. Inculta auaria. S. secreta nemora q' aues frequentant. A. Inculte silue, auium statioes.

Et vires habuere suas: ad sydera raptim
Vi propria nituntur: l'opisc' haud indiga nrē:
Nec minus interea foetu nem' o'ne graue fecit:
Sanguineisq; inculta rubent auaria baccis.
Tondentur cythisi: thedas sylua alta ministrat:
Pascunturq; ignes nocturni: et lumina fundūt:
Et dubitant homines serere: atq; ipendere curā,

y. Tondent cythisi. S. Virgulta a Cythio insula vbi abundat nominata. A. Tondentur, i. metuntur p animalib'. De cythiso aut et frutice lat' videro in Tityro. Plin' p'erea li. xiii. att: q' nec aliud m' noris impendit est. CRI. Tondent cythisi. Na (vt dixim') lexes: aut ad m' nus quater in anno metunt cythisum.
z. Thedas A. faces. nam theda arbor est resinā, ferens: flammis ac lumine sacrorum etiam grata. Plin. libro. xvi. z. Pascunturq; SER. scy a thedis ppter resinā: C. Pascuntq; ignes: Aegyptii ignem animal putauere: & tā diu viuere: q' diu illi alimentū suppetit: a. Et dubitant, A. cum nulla ferē cura sit opus. C. Et dubitant. Optima interrogatio: & que magnā nabet efficaciam: cū re tam ita exagregata inferatur: ut aliter q' volum' aduersari respondere nō possit.
b. Serere. A. videlicet q' in nemore & auariis sine aliq' cura: foetus pducit. Itē serere cythisum & thedas: cū sine labore: sine cura: sine impedio multū cōmodi alterāt.

turq; SER. scy a thedis ppter resinā: C. Pascuntq; ignes: Aegyptii ignem animal putauere: & tā diu viuere: q' diu illi alimentū suppetit: a. Et dubitant, A. cum nulla ferē cura sit opus. C. Et dubitant. Optima interrogatio: & que magnā nabet efficaciam: cū re tam ita exagregata inferatur: ut aliter q' volum' aduersari respondere nō possit.
b. Serere. A. videlicet q' in nemore & auariis sine aliq' cura: foetus pducit. Itē serere cythisum & thedas: cū sine labore: sine cura: sine impedio multū cōmodi alterāt.

e. Quid maiora se. SER. maioris cōmodi q' deqb' iam dicti, et sic ait: etiā maiora quoq; hominibus in multis pdesse. C. Quid maiora se. Sententia. Si tanta vtilitas est in minoribus rebus: ut sunt salices & geniste: quia erit in maioribus.
d. Aut ille, SER. scilicet salices & geniste: multi tamen

Quid maiora sequar: salices humilesq; geniste:
Aut ille pecori frondē: aut pastorib' vmbra
Sufficiunt: sepemq; satis et pabula melli

& tūc legunt: vt tria dixit. scilicet salices: tilias et genistas.

e. Pabula melli. ANT. Genista eni (vt Plin. inq' libro. xxxiii. c. xxiii.) flores habet apibus gratissimi.

mos. Et in Tityro poeta dixit: Hibleis apibus florem depasta salicti;

e Et iuuat vndantē. S. montē Macedonię in quo abun-
dat buxus. quę mota vento estus imitat vndarū. A. Et
iuuat ꝛc. Ostendit poeta oblectationē p̄bere syluestria lo-
ca. quanto magis igit̄ culta. narrat inde syluestriū arborū
cōmoda quibus quidē fruunt homines. C. Vndantē. Nam
mota vento sylua : cuius virgulta flexibilia sunt : equor
vndas faciens imitatur. f Buxo. AN. Buxi materi-
es honorata est. est enī lenis & solida quadam duricia ac
pallore cōmendabilis. C. Buxos. Buxus arbor est in ope

topiario summopere cō-
mendata. Dicitur autem
opus topiarium : id est lo-
cale. quotiens arbor suis
radicibus adherens : ac vi-
ua i suis sedibus manēs :
humano artificio in vari-
as formas flectit. vt aut
homis aut dracōis. Tria
enī genera Gallica ampli-
tudine procerior. Oleastrū
in omnivsu damnatum.
nam grauē p̄feret odorē.
Tertium genus nostrate
est. Buxus ipiteneis ac cy-
toris mōtib⁹ plurima ē.
in berecynthio tractu cras-
sissima. gręce πύθος di-
citur. vnde & pixides ap-
pellant vasa q̄ ex buxo fi-
unt. Iuueā. Cōdita pixi-
de lyde. Nōs qui aut̄ bo-
xon hetrusce appellam⁹.
illa boxola dicimus.

g Cytorū. C. Refert Stra-
bo in aphlagonia esse cy-
torū. qđ olim sinopeniū
emponū fuerit. Et vt ait
Ephorus dictus est : a cy-
tero Phryxi filio. Ait idē
Strabo i Amastrina regio-
ne plurimā atq; optimā
buxū nasci p̄fertim circa Cytorū.

h Naritię. Naritię picis. S. a loco in quo abundat pice. A. Nar-
tię. Naritiā Ithacę tellus optatissima : & ipsa olim vli-
sis patria : vt scribit Dionysius. Ithaca aut̄ insula est i ma-
ri Ionio : vt Mela scribit. C. Naritię oppidū est in locride.

i Picis. A. Picēa mōtes amat atq; frigora. feralis arbor
et funebri inditio ad fores posita. Hęc plurima resinā fun-
dit : interueniēte cādida gema : tam simili thuri : vt mixta
visciui discerni nō queat : & inde staus spissime Asię. Pl-
nius libro. xvi. c. xv. k Nō ulli obnoxia curę. S. nō de
bitricia : nihil labori nostro debentia. l Ipse cauceo.

S. Caucasus mōs est Scythię. positus hic p̄ quib⁹libet
asperitibus mōtib⁹. A. de cauceo vide gloga. vi. Eius
aut̄ verices hyeme sunt inaccessibiles : vt Strabo ait li. xi.

m Steriles. S. Dicit cōparatione pomiferarū arborū.
n Sylue. C. Loca arborib⁹ consita dicunt. Sed q̄ cōstāt
ex arboribus pomiferis : & pomaria et viridaria dicuntur.
Syluarū vero alię sunt glandifere : quoniā suis⁹ ac reliq⁹
quadrupedibus glandes subministrāt. Alię cedue q̄ certo
quodam tēpore cęse : aut edificis : vinearumq; pedamen-
tis materiā p̄bent : aut ignem alunt.

o Animosi. C. vehementes. Est autem epitetum de no-
mine gręco. αἰέμος enī ventus. p Cedrūq; cupi-
soscq;. AN. Mauris plurima arbor cedri & mensarū in-
sania. Sunt autem cupressō foemine etiam num syluestri
similes folio : odore caudice : vt Pl. li. xiii. scribit. c. xvii.
Theophrastus vero libro. iii. edocet : qđ Cedrus est iunipe-
ro non absimilis : sed folio maxime distat : eius materies
putredinem nullam sentit. frutex odoratus. Idem Plini⁹

libro. xvi. c. lii. ait : qđ Cedrus i Creta : Aphrica : Syria lauda-
tissima est. & cedri oleo pervincta materies : nec tinea nec
cariem sentit. Iuniperi eadē virt⁹ quę cedro. Ephesigq; Dia-
ne templi rectū conuenit e cedrina trabibus. ualvas esse
e cupressō. Et vtrę templū Apollinis Cedrinas trabes ha-
bet. C. de Cedro dicem⁹ in. vii. gneidos. De cupisso dictū
est. q̄ Hinc. S. de syluis scilicet. Nam de cupressō aut̄
cedro nullus vnq; efficit rotas aut radios.

r Radios. AN. Corni lignum non alio pene qđ ad ra-
dios rotarum vtile : aut si
quid cuneandum sit in li-
gno : clauis ve figendum
ceu ferreis. Ilex itē et olea-
ster ac olea : q̄ cariē vtrū-
tustatemq; nō sentiunt.
Plinius libro. xvii. c. lxi.

s Triuere. S. tornauere :
composuere de torno.

t Tympana. S. recta
vehiculorū. ANT. Tym-
pana dicunt a tympani-
so : qđ est extendō & ver-
bero : sunt aut̄ vasa semis-
spherica q̄ temp̄ bina fe-
runt in qbus ab vno la-
tere pellis extendit̄ : et vir-
gula pcutiunt. His in sa-
cris Cibeles utebantur.
Hic aut̄ p operimētis ve-
hiculorū metaphoricos
ponunt. v Plaustris.
A. Vehiculis. de quib⁹ li-
bro. i. Georg. Hic autem
pro pilentis ponunt. erat
enī pilentū cōtextū rotis
quatuor : quibus maros
nō olim utebantur. Virg-
li⁹. Pilētis matres in mol-
libus.

x Et pādas. S. curuas :
ANT. Et pandas raub⁹
posuere carinas. Larix in

humore p̄cipua : & alnus nigra : non improbat in aqua
fagus. Plinius libro xvi. capitulo. lxi. y Raubus. AN.
Rares (vt inquit Festus) vocantur ligna colligata quę per
aquam agunt. quo vocabulo etiam interdū naues signi-
ficantur. z Carinas. A. Nautę carinam vocāt inimā
trabem : vbi naus fundat. Quod quidē Quidius quoq;
videtur asserere : ait enī libro. iiii. de ponto. Dū mea pup-
pis erat valida fundata carina : Qui mecū velles currere
prim⁹ eras. a Viminib⁹ salices fœcun. S. legitur & fœ-
cundę frōdibus vimi. C. Viminibus. Salicis octo genera
ponit Plinius. Nam qđam in eam proceritate exeunt vt
peticas et pedamenta p̄beāt vitibus. item vimina cot-
tibus et aliis vasis texendis : vnde tertiu⁹ ruris salici in ex-
timatione dedit Caro. b Et myrtus validis ho-
stilibus. S. Alias. Et pastorem p̄fixa cuspidē myrtū.
c Et bona bello cornus. SER. Apra est enim corn⁹ hosti-
libus. d Itureos taxi torqnt̄ in arcus. S. hoc est in simi-
litudinē arcuū itureorū. Itureos aut̄ dicūt parthicos. AN.
Itureos. Id nomē sine. h. scribendū est. Probus autem ait
Itureos nationē esse Scytarū. Strabo vero lib. xvii. scribit
Montanā regionē iturei et Arabes hñt : malefici omnes.
Plini⁹ libro. v. c. xxiii. In parte Syrię quę coele dicitur : scri-
bit esse itureorū gentē. Ab illis igitur p̄p̄is itureos arcus
poetam dixisse intelligendū censē. C. Iturei populi sunt :
de quibus ita ait Strabo. Eius initium est Laodicea : quę
apud libanū est : mōtanā regionē iturei et Arabes habet.
Idem auctor in confinibus picentinorū : qui Italię populi
sunt : Iturum ponit oppidū : Ispello vicinū.

^e Nectilæ. S. Ordo est: nec non. hoc est etiam. A. de ti-
lla videto. i. f. Georg. f. Rafle. A. Raflescalathi dicunt
quasi rasi. nihil extantissaur redidant plenitudinis. Vir
gilius tñ hoc loco ait: rasi buxū: qñ rasi bile. g. Missa
pado. SER. Species est pro genere. h. Corticibus. A.
subens. r. i. Viciose: ilicis aluo. S. Cariof. Vult aut
phare etiā putres arbores hñe aliquā vilitatē. Sane hic
pro alio per Synecism:
alio dicitur.

^k Quid memorandum
eque. S. quid similiter lau-
dandū. A. Quid memo-
Quid vltra dicēdū de syl-
uis et arboribus. Aequē.
eodē mō: sicut ex amina
& alia commoda iam e-
nūtrata. Vel qd memo-
randū eque: qd similiter
laudandū. C. Quid me-
morandū eque. Artificio
secludit vituperationē:
cū maiori cultura indege-
at. & ppter illā virgulta
colant: ac deniq; homies
tutiosos reddat.

^l Tulerūt dona. SER.
Sicut sylvæ multa sponte
prestantes. Alii. & que le-
gūt: vt sit sensus. quid di-
cendū que tulerūt. i. attu-
lerūt: ipsa etiā dona Ba-
cheia: vt hoc dicat: parū
est q vites tm laborem
requirunt cū munera eas
causas pstant furoris.

^m Tulerunt arbores ipse
in syluis. nāq; syvestres
vites vt vñ in eis sunt q
sunt baccheia dona.

ⁿ Bacchus. A. & ad su-
perius vites: quibus nun-
q satis opere est: dānasse
quodāmodo vilis est.
Nunc vero earū fructus: quibus quidem furor hoibus in-
gruit. vñ pñ nos hortat lacta ecchasi. i. ex cursu enūtrādo
sylvāū cōmoda: vt vites nō relinqm. qñ mto labore
indigēat: cū pearū fructu patēdo centaurs etiā mori nō
dubitarūt. n. Ad culpā. A. Ad scel. eñ odore ducti
dolū pholo rape voluerūt. o. Ille furētis cētauros. S.
Atqui in cneid. ait. Mars perdere gentē imānē lapyrum
valuit. Sed hoc soluit Horat⁹ dicens. Nec Semel cū mare
cōfunderē plia Thyoneus: Nā reuera licet irarum causas
mars habuerit. Lapytē tñ & centaurs in furorē sūt ebrie-
tate cōpulsī. deinde hoc loco cētauros ait in furorē actos
a liberto. non lapytas. A. Centauros. historia est. vt Diod.
libro. v. edocuit. Pholus centaurus quū domi Herculem
sucepisset. defossū auctē vini dolium extulit. Verū eius
odor ingens ad propinquos Cētauros delatus ebrios red-
didit. Vna igitur Pholi domū magno impressū tumultu
ad rapinam versū sunt. Pholus itaq; timens quū se absco-
disset. solus Hercules illis obstitit: qui superior multos eo-
rum peremptis: reliquos in fugam vertit. Verum Pholus
vt cognatos sepeliret: sagitta a quodā euulsa seipm vul-
neravit: quo vulnere cum curari nequiret: obiit. & ab
Hercule magnifice sepultus: monti nomen dedit. Centau-
ros. Centao stimulo nobis est. Inde centaurs vñ puto: nā
vt scribit Strabo libro nono de Thessalia. Centaurosum
natio dura sane agrestisq; erat: quos Homerus a perithoo
fuisse expulsos a Pelio monte scribit: qui filius Ixionis Ia-
pytharum regis erat. p. Lapythis. C. Lapytha secundū
yfidorum Apollinis filia fuit: a q lapythē ppā denomi-

nati sūt. hi in Thessalia sunt centaurs (teste Plinio) ex quo
pugnare inuenerūt. vñ autē egro inuenit. Bellorophon
tes. q. O fortunatos nīmū sua si bona norint agrico-
las. SER. Non est abruptus transitus ad laudem vitę ru-
sticę. Sed ad superiora pertinet. Post vituperationē
quippe vini: ista quasi consolatio est: per quam ostendit
quantas voluptates rusticis natura pręstiterit. Q. ait for-

tunatos nīmū: non ad
fortunam: sed fortunę pi-
net quantitatem. Nam
hoc dicit: Quantum in se
est maximas eis natura
pręstiterit voluptates: quas
si nollent: essent nō fortu-
nati sicut nunc sunt: Sed
nīmū fortunati. AN.
Tullius in Catone maio-
re: Catonem ipsum illa di-
cere itroducit. Venio nūc
ad voluptates agricolarū:
quibus ego incredū-
biliter delector: que non
nulla impediuntur sene-
ctute: & mihi ad sapien-
tis vitam videntur acce-
dere. habent enim ratio-
nem cum terra: que num-
q recusat imperium: nec
vñ sine vsura reddit qd
accepit. Sed alias minores
plerunq; maiore cum ioc-
nore. Et Seneca ep̃a priā
libro tredecimo de Seipi-
one maiore inquit. Ab-
luebat corpus laboribus
rusticis solum: exercebat
enim opere se: terramq;
(vt mos fuit prius) ipse
subigebat. Horatius quo-
q; secunda Ode carminis
Epodon rusticę vitę lau-
des & cōmoda enūtrat:
vt & maro amplissime.

O. nunc interiectio est admirantis: de q latius in Tityro.
CRI. Fortunatos: cū iam multos in agricultura labores
esse ostenderit: ita libitū concludit: vt nihilominus sunt q
ferendi labores: quando inde summū bonum consequi-
mur propter animorū quietem quam ibi inuenimus: etiā
ab ea ambitio atq; auaricia quibus maxime premie
vita ciuilis: & vnde & ciuilia & externa excludunt bella
omnino remota sint. r. Procul disco. ar. S. Longe a ci-
uitatib⁹ plenis iurgio et rapinis. C. Procul discordibus ar-
mis: a qui⁹ extreme pueniūt calamitates. s. Facile vi-
ctū. A. Facile cibū. Habent enī in agro parata oīa ad vi-
ctū necessaria. t. Iustissima. S. pprie. Nā si iust⁹ est q
qd accipit reddit: terra vñq; iustissima ē: q maiore fēnore
accepta restituit. C. Iustissima. Urbani qñtus piculis labo-
ribusq; pleni sunt. Nā impiger extremos currit mercator
ad Indos: Per mare pauperie fugiēs p saxa p ignes. Et se-
pe: aut naufragus: aut facturis merces pereunt: aut vile
scūt q care empte fuerāt. Tellus autē sine villo piculo semē
acceptū cū maximo fēnore reddit. v. Si nō ingētem.
Non solū vitā laudat rusticā. sed etiā cōtrariā. i. urbā
vituperat. nā ista que de urbib⁹ dicit opinabilia sunt bo-
na: nō etiā vera: vt rustica sunt. Multum enī interest inter
verum & opinatū malū seu bonū. Vnde Iuuenas. Pauci
dinoscere pñt vera bona. x. Mane saluantur. A. Pri-
ma secundaq; hora potentes amicos salutabāt: qd Mar-
tialis libro. iiii. optime docet: ibi videlicet prima salu-
tantes: atq; altera cōtinet hora: Exercent raucos tertia cau-
sidicos. Et Iuuenalis. Quid das vt collum aliqñ salutes.

Nectilæ leues: aut corno rasile buxum:

Non formam accipiūt: ferroq; cauant acuto.

Nec non & torrentē vndā leuis adnatat alnus

Missā pado: nec non & apes examina condūt:

Corticibusq; cauīs vitio seq; ilicis aluo.

Quid memorādū eque baccheia dona tulerūt:

Bacchus & ad culpā causas dedit: ille furētis

Centauros leto domuit rhetumq; pholumq;

Et magnū hyelum lapytis crathere minantē.

O fortunatos nīmū bona si sua norint

Agricolas: quib⁹ ipsa procul discordib⁹ armis

Fundit humo facilem uictū iustissima tellus.

Si non ingentem foribus domus alta supbis

Mane saluantur totis vomit edibus vndam:

Georgicorum

y Varios. A. ornatus vti solebat in supbis domibus ap-
parere. z Inhiant. S. habere desiderat: & dicim⁹ inhio
illam rem. A. Inhiant. i. concupiscit. C. Inhiant. Hiare est
os aperire. Sed quia qui aliqd admirant: aut vehemēter
cupiūt. hiantes. i. ap̄to ore id spectant. inhare cōcupiscere
dicim⁹. a Pulchra testudie. S. i. indica. Vñ postes or-
nantur: vel lectuli. Lucan⁹ foribus testudinis Indē. Terga

sedent fuluo maculas di-
stincta smaragdo. A. Te-
studie. i. testudinis lamē-
nis: quib⁹ etiā lectos et re-
positoria vestiebāt. Inde
scribit Plinius lib. ix. c. x.
q̄ testudines etiā magni
tudinis indicū mare emit-
tit. ut singlarū superficie
habitabiles casas itegāt:
atq̄ inter infulas rubri p̄-
cipue maris his nauigēt
cymbis. Testudinūq̄ pu-
tamina secare in lamias:
lectosq̄ & repositoria
his vestire Corbilyus pol-
lio instituit. C. Concor-
dat cum Anthonio. Ad-
dens ad hoc q̄ cum liber-
tate spirandi in summo
enata: ita desiccant dor-
sa: vt mergi nequeat: vñ
facilius capiunt. Troglo-
dite coniugas habet: vt
in ira adnexis comibus
latus: sed mobilibus: quo-
rū in natādo seremigio
adiuuant. Chelolophagi
populi sunt q̄ illis vescū-
tur. Troglodite autē ad
quos adnata: vt sacras adorant. Testudinum putami-
na in lamias secare: lectosq̄ & repositoria illis vestire
Corbilyus pollio instituit. deinde lignarii fabri ex varia
te colorum qui in lignis sunt testudines illud post im-
itari ceperunt. b Postes. ANT. postes dici videntur: q̄
post fores stant. Priscianus auctor. c Illusafq̄ auro ve-
stes. S. id est in quibus artifex ludens auro aliqua depin-
git. male aut quidam illusas legunt. AN. Inclusas. i. de-
pictas. d Ephyreia gra. S. Corinthia: q̄ laudat. etiam
Cicero. nam ephyrea est Corinthus. ANT. Ephyre ante:
postea Corinth⁹ appellata est. Colonia colli applicata in
isthmo scilicet. Videto Pliniū lib. iiii. c. v. vbi de pelopon-
neso loquitur. De Corintho etiam Strabo libro. viii. pluri-
ma scribit. inf q̄ ciuitas ipsa Corinthiorū amplissima
vñq̄ fuit et opulentissima: seu viros innūerabiles ad ciuile
regimē peritissimos: siue eximias opificū artes aīo vertis.
erantq̄ in ea plurima opera aere elaborata: Sunt q̄ dicūt
i. causa memi i Ephyreia interpositū: sed cum ephireios a
græcis dicatur: soluit ei diphthongum. vt etiam ibi Priame-
ia virgo. CR. Ephyreia. Corinthia. corinchus a corintho
Sisypho filio prius Ephiron nominata fuit. aiunt nōnul-
li. Eusebius autē ponit hæc verba. Ephira quē nunc Corin-
thus vocatur a Sisypho condita est Anno mūdi. M. M.
M. ccccc. xii. regnate Pelope. a quo est Peloponnesus
vocatus. et regnante Athenis Erichtheo Pandionis filio.
Ephyreia soluitur dyphthongus vt flet versus. nam est
εφύρεος græce. Dicebant autē vasa Corinthia: quoniam
inuenta Corintho: fecit casus: vt simul. liquefactis auro ce-
 argento & aere: ex admixtione illorum colorum pulchri-
us appareret metallum. e Assyrio. S. Assyrii sunt
populi adiacentes Syriæ. apud quos primum inuētus est
vñs purpure⁹. A. Assyrio. Persiæ iuncta est Assyrio i qua
babylon est. vt Strabo libro: xvi. scribit. CR. Assyria. Ti-
rio. nam Tiros phoenicis est: quē est in Assyria.

f Veneno: S. colore. A. intelligit autem purpureū liquo-
rem in Tito vrbe phoenice optimū. Phoenicia⁹ eni pars
est Syriæ: vt scribit Ptholome⁹ libro. v. Et Pl. li. v. c. xlii.
C. Veneno colore. eo q̄ vestem ita percurrat: vt venenū
corpus. Nam latini id venenū vocāt: quod græci pharma-
con. carent ergo luxuriosis deliciis.
g Nec casia liquidi corrumpitur vñs oliui. SER. Casia
herba est ex qua fit vñgē-
rum. Mire autem aie vñs
oliui corrumpitur. vñs
oleum generale vñum
habet: quod cū in vñgē-
tum fuerit corruptū vñi
rei tantū esse aptū icipit.
ANT. De casia videto in
Alexi.

i Secura quies. C. quib⁹
rebus nihil est in vita iu-
cundius:

Nec varios inhiant pulchra testudine postes:

Illusafq̄ auro vestes: ephyreiaq̄ gra:

Alba nec assyrio fucatur lana veneno:

Nec casia liquidi corrumpitur vñs oliui:

At secura quies: & nescia fallere vita:

Diues opum variarum: et latis oia fundis:

Speluncę: vñuiq̄ lacus: et frigida tempe:

Mugitusq̄ boū: mollesq̄ sub arbore somni.

Non absunt illic saltus: ac lustra ferarum:

Ecpatiens operum paruocq̄ assueta iuuentus.

Sacra deum sanctiq̄ patres: extrema per illos

k Nescia fallere vita. Si
aut quia innocētes sunt:
aut quia immobilis est sta-
tus vite eorum. Vrbano
rū eni fortuna: aut insidia
as: aut p̄scriptioe variat.
l Latis oia fun. SER.
Fundus dicit ab eo q̄ re-
rum omniū sit fundamē-
tum. A. Oia voluptates
fundus. ager. quod vider-
batur pecūdū ac pecunię
esse fundamentū. fundus
est dictus. aut q̄ fundat
quorannis multa. Vari-
ro auctor.

k Speluncę vñuiq̄ lac⁹:

SER. id est bona naturalia nō sicut in vrbibus labore q̄li-
ta. Vnde Iuuenal. Et spelūcas dissimiles veris. C. Vñui la-
cus. ad differentiā stagnorū: in q̄bus aque mortue dicūt⁹.
l Frigida. C. id est voluptuosa. ppter estiuam refrigerā-
tionem: etiam aquas & vñdas. m Tempe. S. Sunt p-
prie loca amœna thessalię. abusiue cūfusus loci amœni-
tas. A. Tēpe. loca amœna a coeli tēperamēto dicta. vñlū:
ingt Lactan: Sunt autē pprie loca in Thessalia quicq̄ m-
liū passuū longitudine: et ferme sex latitudine vltra vñsum
homis atollentib⁹ se dextera leuacq̄ leniter cōnexis fugi-
ntus sua luce vridante. allabit⁹ peneus qui inter ollam
& Olīmpū nemorosa cōualle defluit. Pl. libro. iiii. c. viii.
C. Tēpe sunt loca in thessalia circa ripas penei flumis: vt
demonstrat Herobotus: a quibus reliq̄ loca ruris amœna
tempe denominant. Tempe autē neutri generis nūten plu-
ralis. & ē græca βελιatio ἱστεινται κλῆματα sic dicit⁹ ere-
n Mollesq̄. S. μαλακοὶ ἀνθρωπῶν ἀνδρῶν Hymnoi
AN. Molles iucundi. o Illic saltus ac lustra ferarū.
S. i. venatiōes q̄ penit⁹ i vrbibus nō sunt. Bñ aut lustra
ferarū: q̄ sunt i vrbib⁹ lustra meretricū. A. Saltus. Sylue
q̄ dic lustra ferarū: p q̄ venatiōes intelligit. p Patiens
operū. C. duo summope optanda: & q̄ corpus facile la-
bores toleret: et q̄ anim⁹ nature obediēs paucis p̄sent⁹ sit:
q̄ Paruocq̄ assueta. SER. i. non vt vrbana quē est legnis
& pdiga. r Sacra deū sanctiq̄ p̄res. SER. duo dicūt⁹
Sacra deorum sancta apud illos sunt. sancti etiam pa-
rentes. ANTO. Sancta deum zc. figura est Syleptis per
genera. dicēdo eni sacra & patres sancti etiā sacra sancta
intelligim⁹. sacra aut vocatur quicq̄ destinātū est diis:
Macrobius li. primo. Satur. C. Sacra deum. & religionē
colunt: & senectutē venerant: quę duo maxima putanda
sunt. s Extrema per illos iusticia r. Hoc & Aratus
dicit: iusticiam primo in vrbibus. postea tantum in agri-
fuisse. Vbi eam inducit loquentē: cur abscedat e ceteris.

AN. Iusticia videto egloga. liii. t. Me vero primū re:
S. Diu q̄ritū est. verū philosophiē: an rusticitatis vita eēt
felicior. Vñ nunc dicit primā esse phiām: post ipā; rusticā
vita. Sūa autē personā pro q̄cunq; pōit: sicut paulo post.
Rura mihi placeāt: mihi pro cuiuslibet posuit. Sic i primo.
Nō illa quīq; me nocte p altum ire. In. iiii. Ne mihi tunc
molles sub diuo carpe somnos. Et hoc ē qd̄ dicit Horatius
in arte poetica. Hoc amet: hoc spernat: pmissi carnis au
ctor. A. Me vero priū. prepōit rusticę vitę philosophicā.
Hinc illam optimā: ad quā si accedere nō possit: rusticam
degere vitā exoptat. Est autē ordo. Vero. sed. primū ante

omnia: me dulces musę ac
cipiant re. C. Me pō pri
mū. Proponit vitā contē
placiatā: q̄ vnica ē. deinde
e vita actiua quę multi
plex variq; est: & circa
plurima versat: eligit vi
tam rusticā tanq; oim
reliquarū quietissimā.
v. Quarū sacra. fe. C. nā
poetę musas sūt sacerdo
tes. x. Coeli vias. S. aut
arctas: aut alibi inueni ger
mana vitā: aut certe circu
los: quib; sydera p̄tinent.
A. Coeli vias. Motus. ra
tiones: cursus. Vltimi coe
li motus ē: vt dicit astro
logi sup̄ duas axis extre
mitates. Poli scz arcicū
& antarcticū: ab oriente
per occidētē. in orientē ite
rum rediēs: quē motum

equinoctialis circulus p̄ medium diuidit: & etiā alter in
teriori spherarū motus p̄ obliquū huic oppositus sup̄
axes suos distātes a primis. xxiij. gradibus: &. xxxij. mi
nuta: sed prim⁹ oēs alias sphaeras secū impetu suo rapit:
iuxta diē & noctē: circa terrā semel: illis tñ contrarietētib;
hunc autē mōtū diuidit per mediū sub q̄ quilibet sep
prem planetarū sphaerā habet p̄pria: in qua. p̄prio motu
ferur contra coeli vltimū motū. C. Coeli vias: reuolutio
nes colorū q̄ oim spacio vigintriquētor horas ab oriente
toti vērūt. y. Sydera. C. Pręter planetas reliq; stelle sūt
in octauā sphaera: quę q̄uis & ipę contra suū celū ferant:
tñ p̄pter summā motus tarditatē immobiles dicunt. Plas
netę autē cū sepe sint: singuli singulis sphaeris: & ipsis con
tra celū ferunt: dispari tñ motu. Saturn⁹ em̄ trigita ānis
spacii. xii. signorū peragit. Iuppiter. xii. Mars duob⁹. Ve
nus in singulis signis vigenos ac nouenos dies morat.
Mercur⁹ in quibet signo cōsumit dies vigintriocto: ac ho
ras. xvi. sol triginta. Luna duob⁹ dieb⁹: & trib⁹ horis: &
belle morat in quibet signo. Hinc cursum zodiaci perficit
vigintriac octo dieb⁹. Stelle vero q̄ in octaua sphaera sūt
p̄pter illius imēsam amplitudinē singulos gradus coeli cē
tentis annis transeūt. Quapropter cū celū in trecentos se
xaginta sex grad⁹ diuidat: nō ante triginta et sex milia an
norū totū ipm̄ ambiūt. Hęc autē de q̄bus nūc q̄rit expli
cabunt in primo li. geneidos. z. Defectus sol⁹ varios. S.
Atqui vno mō tñ sol nobis deficere videt. f. cū prima lu
na e regione eius obstitit radiis: & eos nobis fecerit nō
videt. Vñ varios accipim⁹ defectus: nō quia variatōe cō
tingit. nā rō vna est. vt dixim⁹: sed q; vñ variis t̄pib⁹ fit.
Velvarie. Nā interdū duob⁹: interdū quatuor: interdū pluri
bus deficit. A. Defectus solis varios. Quū in plenilunio
luna fuerit in capite vel cauda draconis: sub puncto dire
cte opposito sol in firmamēto: tūc terra interponit solī et
lunę. Vnde cū luna lumē nō habeat nisi a sole deficit a lu
mine. Estq; generalis eclipsis in omni terra: si fuerit in ca
pite vel in cauda draconis directe. Particularis vero eclī
psis si fuerit prope: vel infra metas determinatas eclipsis
temp⁹ in plenilunio: vel circa cōtingit eclipsis. Quū autē

fuerit luna in capite vel cauda draconis: vel prope metas
sup̄ dictas: & in cōiunctione cū sole: tūc lunę corp⁹ inter
ponit inter aspectū nostrū & corp⁹ solare. Vñ obumbrā
bit nobis claritatē solis: & ita sol patiet eclipsim. nō quia
deficiat lumine: sed deficit nobis p̄pter interpositionē lunę
in inter aspectū nostrū et solem. Eclipo autē defici signifi
cat. inde eclipsis. i. defectio. Vario etiā mō sol eclipsat: qd̄
cōtingit. p̄pter diuersitatē respectus in diuersis climatib⁹:
a. Lunę labores. S. vel errores: quia non recta incedit:
Vel defectus cōtingūt lunę quoties terrę altitudo inter
ueniēs radiū solis eā illuminari nō patit: a q̄bus dī lumē

accipere. A. Lunęq; labo
res. i. defectus: lunenalis
Sati. vi. de mlierib⁹. Vñ
laboranti poterit succur
tere lunę.

b. Vñ tremor re. S. Va
rie sunt opinionēs. Nam
alii dicūt ventū eē in p̄ca
uis terrę: q̄ motus etiā ter
ram mouet. Salustius. Veti
per caua terrę citati. Lu
canus. Quęrenē erūpere
ventū credidit. Alii aquā
dicunt genitālē sub terris
moueri: & eas simul con
cutere: vt vasa aq̄: vt dicit
Lucretius. Alii o poyoy
eid H terrā volunt: cuius
plētiq; latentes ruine su
per apposita vnuerfa cō
cutiunt. A. Babiloniorū
placita motus terrę hya
tusq; & cetera omnia in

syderū existimant fieri ventos in eā esse: nō dubit reor: in
quit Plī. li. ii. ca. lxxxi. Neq; enī vnq; intermiscēt terrē nisi
sopito mari: coelocq; adeo trāquillo: vt volatus autū non
pendeat substracto omī spiritu q̄ vehit: nec vnq; nisi post
ventos p̄ditos. f. in venas & auernas ei⁹ occulto a flatu:
neq; aliud est in terra tremor q̄ in nube tonitruum: nec
hiatus aliud q̄ cū fulmē erūpit indulo spū iuctante: &
ad libertatē exire nitēte. c. Qua vi maria. S. alii sic acci
piunt: q̄ ruptis obicib⁹. i. calpe & athlātē mōtib⁹ hispā
nię & Mauritanie ocean⁹ erupit: & ista fecerit maria: qd̄
nō p̄cedit. Si enī hoc esset: nō dicerēt tumescāt: sed tum ue
runt: cū eruperūt oceanī maria. Vñ estuaria oceanī acci
piunt: q̄ p̄ hispanias & gallias infinitū erūpit. contēpta le
ge riparum: ad q̄s cursus recutrit. Cui⁹ rei opiniois Luca
nus in primo cōmēorāt dicens: Ventus ab extremo pelā
gus sic axe volut. Destituatq; ferēs: an sydere mora fe
cundo. Tethyos vnda vagę lunariū estuat horis: Flāmū
ger an titan: vt alentes hauriat vndas. Brigat oceanū flu
ctusq; ad sydera tollit. A. Qua vi maria. Ocean⁹ (Solino
teste) quę greci sic noiant a celeritate: ab occasu solis intrū
pēs: leuo latere Europā radit: a phricā dextro: scissisq; Cal
pe & abila montib⁹: q̄s dicunt calumnias Herculis inter
mauros fundit et hispaniā. Et plī. li. ii. ingit. Sed estus ma
ris accedere & reciprocare: maxie mirū est plurib⁹: q̄bus
modis accedit: verū cā in sole lunaq; id aut Macro. etiā
li. i. de somno sentit: ait enī. Ocean⁹ q̄ incrementō suo hūc
nūerū tenet. Nam prio nascētis lunę diē fit copiosior: so
lito minuit paulisper secundo minorē q̄ videt eū tertius
q̄ secundus. et ita decrecendo ad diē septimū puenit. rurs
us octau⁹ diē manet septimo par: & non⁹ fit simil⁹ sex
todecim⁹ quinto: & vndecim⁹ sit q̄rto par q̄. xii. et. xiiii.
fit similis. ii. xiiii. primo. Solin⁹ ita ait: Dubitat etiā nūc q̄
bus ex causis intumescat ocean⁹: nec in obscuro est: plura
p̄ ingenis differentū potius q̄ pro veritatis fide exp̄ssa:
d. Quid. S. i. ob quā cām. e. Oceano p̄perit se tin
gere soles hiberni. S. Circulorū hoc efficit ratio. Vt etiā in
geneid. diximus. A. Oceano re. Dierū & noctū in equali
tis causa est obliquitas signiferi (teste Plī. li. ii.) cū p̄s equa

mūdi super subterq; terras: omnibus fiat momentis: sed que recta in exortu suo confurgūt signa. longiore tractu tenent lucē: q; vero obliq; otiori transeūt spacio. Alii sic in omnibus circulis q; sunt ab equinoctiali vsq; ad tropicon cancri: & in ipso tropico cancri: maior est arcus diei q; noctis. i. arcus sup̄ orizontē q; sub orizonte. Vñ toto tpe q; sol mouet a principio arietis p̄ cancrū vsq; ad finē virgini: crescit dies sup̄ noctes: et tanto plus q; to magis accedit sol ad cancrū: & tanto minus q; to magis recedit. Econuerso aut̄ diebus & noctib⁹: diu sol est in signis australibus in oibus aliis circulis q; sol describit inter equi

noctialem & tropicū ca-
pricornū maior est circulus
sub orizonte. et minor su-
pra. Vñ arcus diei est mi-
nor q; arcus noctis. et fm
proportionē arcū decre-
scunt dies sup̄ noctes: et
q; to circuli sunt ppingo-
res tropico hyemali eo
magis decrescūt dies.
f Tardis noctib⁹. S. i. esti-
uis noctibus tarde veniē-
tibus. A. Tardis noct. i.
tarde veniētib⁹. intelligit
em̄ p̄ id dies estiuos q; lo-
gi sunt. g Sin has ne
possim natu. acce. pres. S.
i. partes: philosophic:
ex q; sunt illa q; dixit. A.
nature partes. i. natura-
le phiam. Sunt em̄ pbie-
tres partes. Moral. natur-
ralis. & rōnalis. Moralis
est q; docet mortū dima-
tū pfectionē. Natural. q;
de diuis corporib⁹ dispu-
tat. Rōnal. vero quū de
incorporeis sermo ē: que
mens sola complectitur.

Macrobius ait libro secundo de somno. Cum itaq; Ma-
ro coeli vias: & sydera: solis & lune defectus: terrarū tre-
morē: & oceani estuaria: diēti & noctū longitudinē &
breuitatē cōplectit: phisicē secreta cōmēorat. Est aut̄ phi-
losophia (vt scribit Alcinoūs) affectio sapiētē q; soluit ac
reducit ad itelligibilia: cōuertitq; nos ad ea q; sūt fm̄ var-
rietatē. Sapiētia aut̄ est sciētia hūmanarū diuināq; rerū
cognitio: h Frigidus obstitit. S. secundū phisicos di-
cit: qui dicūt stultos hoies frigidioris esse sanguis. prudē-
tes vo calidi. Vñ et senes i qbus friget: et pueri qbus necdū
calet minus sapiūt. A. Frigidus sanguis. empedoclis snia
loquit. Is em̄ (vt scribit Cicero lib. i. Tuscul.) animū esse
fencebat cordi diffusum sanguinē. Calid⁹ at sanguis ma-
iorē virtutē habet q; frigidus. Vñ et oēs dextre partes va-
lidiore sunt: & debiliores sinistre. quia has regit calor ie-
coris: q; est cōcretus sanguis: hinc caloris domiciliū est. Ille
vero cōtagiōe frigidi hēis hebetat. Lege Macro. li. vii. et
plini⁹ li. xi. c. xli. scribit: q; cordi inest p̄cipuus calor: q; q;
ibi mēs habitat. Tulli⁹ etiā in li. de. n. d. ait: q; omē qd est
calidū et igneū dicitur & alitur motu suo. quod aut̄ alitur
et crescit: motu quodā p̄uē certo et equabili: qui q; diu re-
manet in nobis: ita diu sensus & vita remanēt. refrigera-
to aut̄ & extincto calore: occidimus ip̄i & extinguimur.
C. Ex frigido sanguine crassiores hebetioresq; spūs effi-
ciuntur. Ex huiuscemōi aut̄ spiritib⁹ ingenū hebes tardū
q; reddit. ergo frigidus sanguis tardū ingenū denotat.
i. P̄cordia. A. exta hoim ab inferiori viscerum parte
seperant membranīs q; p̄cordia appellant: cordi p̄dūti.
Plinius li. xi. k Inglorius. S. comparatiōe scilicet phie
gle in gneid. Et mutas agitare inglorius artes: nō q; nulla
gloria medicina esset. sed q; minor q; diuinitatis et augu-
randi: q; ei obtrulerat apollo. munera. Vt auguriū cytha-

ramq; dabat: celereq; sagittas. I O vbi campi. A.
optandi aduerbium. m Sperchi⁹. S. fluius the-
salie. A. Thessalie fluius: vt scribit Strabo. li. ix. Solinus
autem. c. x. scribit. In sperchio promontorio Orphēi siue
sacrorū siue cantū secreta agitaſſe. C. Sperchius Theſſa-
lie fluius est: cui⁹ in faucibus thermopylarū sunt angu-
stie. hinc si redisset suas comas deuouerat Achilles. p̄terea
fuit anticyrham urbem. n Lacenis. A. i. laconis.
Nam teste etiam Probo Laconia lacenas facit. Est aut̄
lacon. g. m. Lacena vero. g. f. o Taygeta. S. mōs
laconū libero et bacchis cōsecratus. A. Taygetus (vt Sa-
ho scribit li. viii.) mons ē
laconic⁹ que in Achaja ē:
Est aut̄ mōs super mare
nō grādīs admodū: ege-
rum excellus & erectus:
cui subiicitur Spartha &
amycle: in regione Media
terranea vbi Apollinis ē
plū: liberi q; p̄is delu-
brū. Non ab re igit Lar-
cenis virginib⁹ bacchata:
Maro ait. CRI. Taygeta
mōs est inter Lacedæ-
nem & mare posit⁹. Li-
bero olim p̄i: & Apollī-
ni sacer. Hinc Poeta bac-
chata dixit.
p Hemi. S. mōis theſ-
salie: in quo etiā sūt tēpe:
A. Hemi Thracie mons
est: cui⁹ excellitas sex mil-
lia passū cōtinet. Vasto
iugo p̄cubens in pontū:
Vt Plinius li. iii. c. xii. scribit:
De eodem libro. i. falso
rum ait Ouid. Et quā
q; tuas accolit heme ni-
ues: Est fertilis Thracia
(ait Plinius li. xvii. c. iiii.) fru-

Hiberni: vel que tardis mora noctibus obſtet.
Sin has ne possim nature accedere partes
Frigidus obstitit circum p̄cordia sanguis:
Rura mihi: & rigui placeāt in vallib⁹ amnes.
Finmina amē: syluasq; inglorius: o vbi campi
Sperchiuſq; & virginibus bacchata lacenis
Taygeta: o qui me gelidis in vallibus hēmi
Sistat: & ingenti ramorum protegat vmbra.
Fœlix qni potuit rerum cognoscere causas:
Atq; metus omnis: & inexorable fatum
Subiecit pedib⁹: strepitūq; acherontis auari.

gū: frigore: estibus Aphrica & egyptus. C. Hemi mons
hic Theſſaliam a thracia diuidit: cui⁹ in radicib⁹ ē volūt
esse amonitātē: q; greci tempe noiant. Ex eius cacumie
(qm̄ excellentissimū est) Adriaticū simul & Euxinū mare
cerni crediderūt. Qua fama impulsus Philippus Deme-
trii fili⁹: & Macedoni⁹ rex: triduo nō sine summa difficul-
tate ascendit: sed nebulis oia occupata erant. Vñ re inſe-
cta diſceſſit: aris tñ duobus Ioui et Apollini cōſacratis:
In hui⁹ radicibus ex parte Thracie Triballi sunt: apud q;
poeta Ouid⁹ exulauit. q; Sistat. AN. resp̄ſerit. Cicero
ad atticū. Vt te aū kaſ. Ianuarias vbiq; crimis ſiſtat:
r Rerum cognoscere causas. S. repetitio est superius co-
loris. Nā hoc dicit: et rustici ſolices sunt: et q; tribuit opa-
ram philosophic. A. Rerū cognoscere cās. Cōmentator li-
bro. i. phisic⁹ ait: Sciētia: qdam est perfecta: & illa est
que ſit per cānt. Quēdā imp̄fecta: & est illa q; est sine cā.
C. Fœlix q; zc. Nimirū cum animus prima ac maxima p̄-
ſit homis. animi aut̄ perfectio ſit ip̄a ſciētia. fœlix em̄ q;
summā ſic phiam aſſecutus: ex qua cū nouerit excellētia
animi ſui et immortalitatē: et metu mortis: & oibus q; in
ſapiētē nō cadūt: p̄urbatiōibus liberat. Et quū cauſas
rerū nouerit: nihil timebit. Poſt vitā aut̄ cōtēplatiua: accē-
det p̄xima vita ruſtica: q; in oibus partib⁹ actiue vitę
plus ocii et q̄tis aſſequit: et min⁹ a p̄urbatiōib⁹ vexat.
s Atq; moer⁹ ois. A. Cice. li. iii. oſti. ſcribit. Magnitudi-
nis animi et fortitudis p̄p̄riū eſſe: nil extimeſcere. oia hū-
na deſpicere: nihil qd homi acciderit intolerandū putare:
Et paulo infer⁹ inq; fortitudiē eē dolorū laborūq; cōtē-
pūtiōē. t Inexorable fatū. S. Alibi fortuna oip̄otētia
& ineluctabile fatū. A. Inexorable fatū. i. ex ſato veniē-
tia. De ſato aut̄ lat⁹ eglo. iiii. videro. Item Maro li. vi. iugur-
Deſine ſata deū ſleſcū ſperare p̄cando. v Subiecit pe-

ibus. SER. i. calcauit.
x. Acheronis auari. S.
omne mūdū in mortem
trahētis. AN. Acherontis
auari strepitū. hoc ē ip̄s
mōrē qua mediante ani
mē immortalitas acgrit.
vt Cice. ait. Strepitū autē
dixit ppter animarū oīm
illuc tendentū tumultū. Vñ poeta li. vi. de hac eadē re ait:

Aeneas miratus em̄ motusq; tumultu. Dic ait o virgo:
qd vult cōkursus ad amnē? Quid ve petūt animę? Vñ stre
pitū dixit: qm̄ ibidē de Acheronte inferno fluuio ait. Nec
ripas dat horrendas: nec rauca fluentia. Transportare pri
us q; sedibus ossa quierint. Acherōtis. i. acheron fluuius
in Calabria in peninsula quadā iuxta Cosentia: a quo
oppidani Acherōtini: vt Pl. li. iii. scribit. Poetę vero dicūt
esse fluuū infernū: coeno turbidū & estuantē. Strabo at
li. viii. docet: q; Acheron anis fluēs per pylū vr̄bē Achaig
Alphēi intrat: Acherontē q; ppter inferni pprietatē indi
tum est vocabulū: qm̄ ea in ora: Cereris & proserpinę ac
Plutonis tēpla magno in honore sunt. y Auari. AN.
Serius aut citius sedē properam⁹ ad vnā. Omis em̄ acher
on cymba recipit in alteram ripā: nec fatiat vnq;. Nam
omēs auer: z Deos q; no. ag. S. qui abstinet a cūctis
malis: & aut rura habitat: aut cū suis numinib⁹ rura d:

Fortunatus & ille: deos qui nouit agrestes:
panaꝓ: syluanūq; senē: nymphasq; sorores.
Illum non populi fasces: non purpura regum

scripsit. A. De his li. i. Ge
orgicorū. late iaz dictū ē:
quorū hic etiā aliq; poe
ta noiat. Ille nouit deos
agrestes q; optim⁹ ē. hinc
fortunati haberi pñt. a
Nymphasq; sorores. S:
Nā panis sorores: aut syl
uanis: sed inter se sorores:

Vt gneos fratres. iter se scilicet b Populi fasces. S. i. ho
nores q; a populo pstant. pprie aut locut⁹ ē: vt fasces po
puli: regū purpurā diceret. A. Fasces ppli. Duodecim etāt
lictōres. i. ministri: q; cū fascib⁹ virgarū securim cuiq; con
sulū pferebant. vtq; consulū insignia erant duodecim fa
sces: ita p̄torū ac p̄sidū sex tñ. Lictor aut a ligando di
ctus. Q. quum mgrat⁹ ppli Romani virgis quēpiam
verberari iussissent: crura eius & manus ligari vniciq; a
viatore solita sunt. Isq; qui ex collegio viatorū officium
ligandi h̄ret: lictor sit appellatus. Ita Valgi⁹ dixit de lictō
re: vt refert Gellius li. xi. c. iii. Tyro aut Ciceronis libertus:
Lictorem vel a lino: vel a licio dictū scripsit. Licio enim
trāsverso qui mgratib⁹ pministrabāt: cincti erant. Vt in
quit: auctor itē Gell. Populi fasces. populi ait: qm̄ in quē
populi suffragia consularib⁹ habitis comitis auspiciisq;
rite peractis concurrebāt. Is erat consul designatus. CRL.
Illum non populi fasces. Redit cām: quare foeciores rusti

canti q̄ vrbani: quonā neq̄ ambitōe laborant: neq̄ cui-
libus diffensionib⁹ vexant: nō effoeminant deliciis. non
miserimi fuit auaricia. Fasces cōsularū denotat. Cōsu-
les enī duodecim ministri p̄bant: & singuli singulos fasci-
culos virgarū gerebāt: in quib⁹ indusē eēt secures. Et cū
de reo capitale sumēdū supplicii erat: minister illū ad pa-
lum ligabat: qua re licitor nūcupabat. deinde virgis: q̄ in
fasce erāt: verberabat. Postremo securi capite percussio in
terficiebant. fasciculos ergo illos fasces nominabant.

c Non purpura reg. A. Trabeā intelligit. erat enī
toga ex purpura et albo. Virgil. lib. vii. de Pico re
ge. Paruaq̄ sedebat suc-
cincta trabea. C. Sēp romē
vltus fuit purpura: vt ait
Plī. Sed Romulo in Tra-
bea. Tullio hostilio in to-
ga p̄texta: & latiore da-
uo. Tempore Cornelii ne
potis violacea purpura
viguit: dedie rubra taren-
tina. Inde cōsule Cicerone
Dibapna tyria.

d Flexit. A. mouit: solli-
citauit. e Infidos agi-
tans discordia. S. posuit p
auaricia. ab eo qd pcedit
id qd sequit. Infidos autē
frēs. ideo ait: q̄ auaricie
cā dissentit. A. Infidos.
Alter enī alteri sublegit.

f Coniurato descendēs
dacus ab istro. S. non cū
solicitat coniuratio bar-
barorū. Iste autē fluui⁹ est
Scythie. AN. Cōiurato.
actiue dixit non passiue.

vt ille docet. Cōiurato autē qm̄ e⁹ p̄p̄iōmes quodā mō
in romanos cōiurauerāt. vt Dacii. Sarmatē germani, Cō-
iurare autē & conspirare fere in malū accipiunt. quoties
in patriā aut principē cōiuratio fit atq̄ cōspiratio. Coniu-
ratio sp̄ i alteri p̄niciē grassari solet. g Dacus. A. Di-
uidunt Daci a germāis danubio: vt scribit Tacitus. Luci-
us Florus inqt: qd daci mōtib⁹ inherēt: quotiesq̄ concre-
tus gelu. Danubi⁹ iunxerat ripas: discurrere solebant. &
vicinia populari. Visum est Cēsari Augusto gentē aditu
difficillimā submouere. missō igit lentulo vltra: vltorio
rem repulit ripā: citra p̄sidia constituit. sic tunc Dacia nō
victa sed submota atq̄ dilata est. Sarmatas q̄ per eūdē
lentulū danubio phibuit: quib⁹ tanta barbaries ē: vt pa-
cem nō intelligāt. Germania quoq̄ magister piter amil-
ia q̄ p̄iose acquisita. Hec ex Floro. Trāquillus p̄o scribit
Augustū germāos vltra Albim summouisse: ex quibus
Suguos & Sycambros dedentes: se traduxit in galliam:
C. Dacus populi isti in Thracia sunt bellicosi: q̄ olim ho-
ios & Tauniscos superarūt: vt ait Strabo. Sūt q̄ credant
hanc regionē eā esse q̄ hodie Valachia dicit vltra citrac̄
istrum. Et dicit Italia: qm̄ italica vtaf lingua. h Istro.
A. Ister (vt Strabo ait li. ix.) oritur ab extremis germanie
partib⁹. superiores autē humis partes in fontes versus: vlti-
q̄ ad p̄cipites e⁹. decursus quos cataractas noiant. Danu-
biū vocant: q̄ maxime p̄ Dacorū agrū delabūt. Alias ve-
ro inferiores vsq̄ in pontū per Getas. Istrū vocitant. Cē-
terū idē Dacorū & Getarū sermo ē. i Non res romāe
periturāq̄ regna. S. f. barbarorū. Nā duo dicit rusticū &
Romanū iperū. i. ad ambitū cogit: nec barbarorū regna
paritura: nō em̄ romano maledixit imperio: licet hoc alii
dictū velint ex generali snia venire: q̄ ois imperii magni-
tudo periculis subiacet. Vñ etiā Iuue. ait. Ad generū Cere-
ris sine cede & sanguine: pauci descendunt reges: & sicca
morte. Tiranni. k Nec ille aut doluit miserās inopē.

Flexit: et infidos agitans discordia fratres:

Aut coniurato descendens dacus ab istro.

Non res romane periturāq̄ regna, nec ille:

Aut doluit miserās inopē: aut inuidit habēt:

Quos rami fructus: quos ipsa valentia rura:

Spon te tulere sua carpsit: nec ferrea iura

Insanumq̄ forū: aut populi tabularia vidit.

Sollicitant alii remis freta ceca: ruuntq̄

In ferrum: penetrāt aulas & limina regum.

Hic petit excidiis vrbem: miserōsq̄ penates:

Vt gemma bibat & farrano dormiat ostro.

Condit opes alius: defossoq̄ incubat auro:

S. Aut inuidit habēt. Cic. in Tulo. li. vii. vñ se tractat dicē.
in quē cadit vna mētis p̄urbatio: posse i eu oēs cadere: si
cut p̄t omi virtute pollere: cui virtus vna cōtigit. Vnde
nunc Virgilius noluit. dare rustico misericordiā: ne ei da-
ret etiā ceteras animi passiōes q̄s nouim⁹ a hōis et a mal⁹
venire reb⁹: a hōis opinatis duas: Vñ p̄his t̄pis: vt gau-
diū. vñ futuri vt spem. A malis similit̄ duas: Vñ p̄his
vt dolorē. & vñ futuri: vt metū: quas passiōes eē animi
nō dubiū est. Vñ & t̄p̄e ait in sexto. Hinc metuūt cupiūt
q̄ dolent gaudentq̄. Sa-
luti⁹ etiā in Catilinae bel-
lo ait: omēs hoies q̄ de re-
bus dubiis consultāt: ab
odio: amicitia: ira atq̄ mi-
sericordia vacuos esse de-
cet. nā anim⁹ haud facile
verti p̄uidet vbi illa offi-
ciunt. Ergo aut fm̄ tra-
ctatū Ciceronis hoc dicit:
aut q̄ absolutus est intel-
ligam⁹. i. rusticū pauper-
tatē non dolere: q̄ eā ma-
lum eē nō credit. sed mu-
nus deorū: Lucanus de
paup̄tate Et mīera non
dū intellecta deū. Et ē ali-
ud quod possum⁹ accipe-
re. iō rusticū nec hōis nec
malis alienis moueri: ga-
eius nō interest. quippe q̄
ab vrbibus est remotus.

1 Nec ferrea iura. S. Du-
ra: inexorabilia: immuta-
bilia. A. dura: firma: imo-
bilia. m Insanū. S. In-
glosū. A. clamorōsū.
n Forū. A. loc⁹ dī in q̄
iudicia fieri solent: vt forū

bit Festus: o Populi tabularia. S. vbi actus publici cō-
tinent. Significat autē templū Saturni: i quo grani fuerat:
& vbi reponerant acta: q̄ susceptis liberis faciebāt patē-
tes. Iuuenal. Tollis enī et titulis actorū spargere gaudē-
Argumenta viri. A. Tabularia loca vbi tabule. i. scripta
publica: et litterę ponunt: greci grāmato phylacia appella-
bant. p Ceca freta. S. i. subito in tempestate surgē-
tia. A. Ceca freta. i. latentia: momēto em̄ venturū: q̄ tran-
quilla esse videant. q Penetrant aulas. S. i. p̄fētē
sātellicium. A. penetrāt aulas. Varia vrbiorū vota indi-
cat. aliqui em̄ auaricia ducti nauigāt: aliq̄ fastu columē-
gia tecta: aliqui miliciā &c. Aulas. Aulę gręce latine atriū:
aulos vero tybia. r Limina. S. dicit interiorē familiā
ritatem: sic. Turn⁹. stirpē admisceri phrygiā: se limine pel-
li. A. Limia interiora scy. s Hic petit excidiis vrbem:
S. incertā alienam an suā. t Penates. A. domos.
v Gemma bibat. S. gemmā poculo nō gēmato. AN.
Marialis etiā ait: Gemmatū cythici vltuciat ignib⁹ au-
rum. At quotiens digitos exuit iste calix. Iuuenal. Sati. v.
Transfert ad pocula gemmas. Plin⁹. Nec hoc fuit sans
turba gēmarū potam⁹: et smaragdis teximus calices: Gē-
mę aut p̄ciosi lapides dicunt: vt aunt q̄ instar gūmi lu-
ceant. x Sarrano ostro. S. i. tyria purpura: q̄ enī nunc
tyros dicit: olim sarra vocabat: a pisce qdā q̄ illic abunda-
dat: quē lingua sua sar appellāt. Iuue. Aut p̄ictę sarrana
ferentē ex humeris aulca togę. AN. Sarrano ostro. i. tyria
purpura. Tyros enī sarra qm̄ dicta est: vt Homer⁹. dol-
cet: quē etiā Ennius sequit auctorē. quū dicit: Poenos sar-
ra oriundos: vt scribit Probus Tyri aut nobilitas omis
conchilio atq̄ purpureo constat. vt Plī. li. v. c. xx. inquit.
Strabo aut li. xvi. ait: q̄ post Sydonē maxima atq̄ ant
quissima phoeniciū est Tyros: q̄ tota isula est: cōtinētū
aggere coniūgit: quē Alexāder i obfidie cōgessit: apud
Tyrum purpurarū piscatus: hinc tyria purpura opūma

omnium phibetur. Distat Tyrus a Sydone: non pl⁹ q⁹ ducit
tis (stadiis: post Tyrū est antiq⁹ Tyrus triginta distans sta
dis. ostro purpura: ex ostreis enim piscibus etiā tingitur.
de quib⁹ l. i. Georg. y Stuper. C. Nam ex admiratōe
ita pene suas vires amittunt sensus: vt corpe piter ac ani
m⁹ torpescat. z Rostris. A. Erant rostra in foro loca
ad palatinas radices. Vñ ad pplm loqui pplm cōsuerat:
& a rostris nauū sic q⁹ cognōiata. Ait enī Liui⁹. Naues
anciarum partim in naualia subducte: partim succense:
rostrisq⁹ earū suggestum
in foro extructū exornari
placuit. a Plausus hy
autē zc. S. Ordo ē. Cor
ripuit enī hunc geminat⁹
per cuneos plausus et ple
bis et patrū. A. Hiantem.
anhelantē certaminis: las
bore & palma. Est autē
ordo. Hiantē corripuit. i.
mouit: sollicitauit: & ple
bis et patrū plausus. enī
ceret: sed vacat pot⁹. per
cuneos geminatus. i. sepe
redditus. nō enī semel tā
cūmodo plaudebat: sed
iteratis vicib⁹. Potes etiā
exponere hiantē. i. hono
ris cupidū. & referre ad
grauē viros qui in thea
tris cū plausu excipiebāt:
ignauū cum sibilis. ORI.
Plausus. nā plausus ma
gnis viris dabat: et a po
pulo & a senatu. Hinc
Horatius. ad Moxenatē
vile potabis modicis sibi
nū Cantharis: grēca qd
ego ipe testa. Conditum
leui datus in theatro: cū
tibi plausus: care Moxe
nae eques. b Cune
i. A. cōfessus. C. Cunei. i.
theatro: i. quib⁹ spectato
res residerent: ita diuidunt⁹
vī anguli trigonōz: q⁹ cur
runt circum curuaruram
circinatioēs dirigant ascē
sus. Ait Vitruui⁹. & pau
lo infra ibidem. Hi autē
qui sunt i imo & dirigūt
scalaria erunt numero septem. reliqui quinq⁹ scenę desit
gnabunt compositionē. Et vnus medius contra se valua
regias habere debet. Et qui erant dextra & sinistra hospiti
aliorū designabūt cōpositionē. Exremi duo spectabāt
scenā versurātū: c Gaudēt. AN. Alii scilicet.
d Exilioz. S. volūtario scilicet ppter auariciā. A. Exilio
patria enim exulare cogunt. e Patriā. C. Nā cupidū
tate q⁹stus loca a solo natali remotissimā sibi patriā facit.
f Alio sub sole. S. sub alio climate. A. sub alia regione.
C. Alio sub sole. Vñ idēq⁹ est sol: sed dicim⁹ solē cadentē
cū occidentale: & nascentē cū orientale plagam obtinet.
g facentē. C. quia terre imas pres tenēt in elemētis. ergo
iacentes cōparatōe aliorū elemētōz. Cū autē dixit: cāpūz
iacentes: dixit cōparatōe montiū q⁹ attollunt e campis.
h Hinc anni labor. S. i. ex agricultura habet totius anni
substantiā. A. ex agricultura est labor totius anni. toto si
quidē anno p segere laborandū est. Vñ & Quid. l. i. i. me
tna. ait. Sternūt segetes: et deplorata colonis Vota iacent:
longiq⁹ perit labor irritus anni. i Hinc patriā. S. Dona
tus villā intelligit. nō reuera patriā. k Armenta boū.
A. Varro. l. ii. c. v. In bubulo genere etatis gradus dicunt⁹
quatuor. Prima vituloz. secūda iumentoz. tertia boū no
uelloz. quarta vetulorū. 1 Meritosq⁹ iuuenos. Sola

horis sui consortes. A. Meritos erga agricolā ipsum. i.
uencus enī dī (vt Varro docet) ab iuuado: q⁹ iā ad agrū
colendū iuuare possit. Sustinet autē armēta boū & iuue
tos ex agricultura ferendo erui: viciam: medicā. & siliā:
m Nec requies. S. i. nunq⁹ pōt rusticus omī ex parte de
stitui. A. Nec requies scilicet est agricolę: quin. i. vt annus
aut pomis exuberet: aut foetu pecorū zc. Hic sensus mell
or q⁹ si diceret. Nec reges sq⁹ est vñq⁹. q⁹. i. vt nō ann⁹ aut
pomis exuberet: aut zc. Cui sensus aliquat⁹ etiā cōueniret
propter verba Theophr
sti iā iam seq⁹ntia. Q⁹ au
tem q⁹ put: aliq⁹ expo
nat. Gellius etiā l. i. xvi. c.
xiii. edocet. Sed put non:
apud Maronē lib. iii. libi:
Hic tibi ne qua more / fue
rint dispēdia tantiq⁹ va
tem in sanam aspicias.
n Cerealis mergite cul
S. Manipulos spicarum
mergites dicimus. A. Ce
realis mergite culmi. ma
nipulo triticeī calami.
o Prouētū onerat sul
A. Theophrastus l. viii.
inq⁹. Ad incrementū autē
alimētūq⁹ pplmū qdem
coeli tēperies. atq⁹ in totū
anni cōditio iuuat imbriv
bus enī serenitatib⁹ opor
tunę secutis omīa feratia
per multisq⁹ focūda red
dūtur: q⁹ obrē nō ppterā
puerbio dī. Ann⁹ fructū
ficat nōtellus. o Vñ
cat. A. rumpat. Idem l. i. c.
Georg. Ruperūt horrea
messēs. q⁹ Sicyonia bac
ca. S. Oliua a ciuitate las
conię Sicyone: vbi abū
dant oleę. AN. Sicyonia
bacca. diuina dicit: vt
etiā Probus ait: Sicyon
autē teste Plinio libro. iiii.
Achaic oppidū fuit. vñq⁹
Stra. l. i. v. inq⁹: maximā
agri Corinthi partē Sicy
oni possēssam occupauē
re: ppterq⁹ agrum Sicyo
nū Alopus profluit.

Hic stupet attonit⁹ rostris: hūc⁹ plausus hyan/
per cuneos gemiat⁹ enī plebiscq⁹ patrūq⁹ (tē:
Corripuit: gaudent pfuli sanguine fratrū:
Exilioque domos: & dulcia limina mutant:
Atq⁹ alio patriā quēgūt sub sole iacentem.
Agricola in curuo terram dimouit aratro:
Hinc āni labor. hinc patriā: paruoscq⁹ nepotes
Sustinet: hinc armēta boū: meritosq⁹ iuuenos.
Nec requies: quī aut pomis exuberet annus:
Aut foetu pecorū: aut cerealis mergite culmi.
prouentuq⁹ oneret sulcos: atq⁹ horreavincat.
Venithyems: teritur sicyonia bacca trapetis.
Glande fues leti redeūt: dant arbuta syluę:
Et varios ponit foetus autumnus: & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia faxis.
Interea dulces pendent circū oscula nati.

† Trapetis. S. molis oliuaribus. Et declinat trapetum:
sicut templū. Therentianus. Quo super insidens trapeto
signa giris temperat: quod merū aptum est oliuam te
renibus. AN. Trapetis. molis oleatis. Trapeta autem a
terendo dicta: nisi grēcū est: id Varro docet. Cato autem a
capitulo. cxlv. Trapetos. ait. Varro vero l. i. c. lv. Trape
tas. s. Arbuta. S. poma syluestria. t Aurinus. A.
dictus q⁹ tunc maxime augeant hominū opes coactis
agrorum fructibus. auctor est Festus. v Apricis. A.
Soli expositis q⁹li Aphricis. i. sine frigore. Phrice enī frigo
ris horror dī. x Pendēt circū oscula nati. S. i. nō solū
aliis rebus: sed etiā filiorum aspectū & frēq⁹ntia gaudēt.
Contra illud: Exilioq⁹ domos: & dulcia limina mutant.
y Casta pudiciā. S. nō vt in vrbibus ipudica. A. Iuue
ramē sat. vi. ait. Iamq⁹ eadē summis pariter minimisq⁹
libido. Nec melior pedib⁹ silicē q⁹ conterit atrū. Q⁹ q⁹ lon
gorū vehitur ceruice syrorū. C. Pudiciā est ab iniuria tur
pium libidinū libera. Castitas vero & ab his cōtinens et
remota. pterea & religiosā mūdiciā & puritas. Hāc olim
cōmendat auctoritate Sabinorū. q⁹ ppli sanctissimi fue
runt & antiquissimi. Nam vt ait zonodorus troezeni⁹.
Vmbrię gētis indigenę habitant⁹ circa agrum reatinum.
deinde pulsi a pelagis: in cā terrā vbi nunc sunt venerūt:
M iii

Georgicorum

& pro vmbri Sabini vocati sunt. Cato aut ait vocatos esse Sabinos a Sabino Sangi diui genitalis filio. qd videt et Virgil^{us} sequi: q alibi ait. Italusq; paterq; Sabin^{us}. Varro aut scribit virginē Rheatinā: dū in Eniali dei templo saltat: furore diuino correpta: in adiū dei irruisse: ex eoq; concepsisse Modiu Fabidū: virū bello egregiū: q Cures sabinos vrbe cōdidit: Fuerūt aut Sabini: vt de mōstrat Lilius austerioris disciplinē amatores. z Ipse dies agi. fest. S. Hic est suspēdendū. et sic inferēdū festos. nā hoc dicit: oēs dies sic habet vt festos putes. Alii dicunt festos dies cū religione celebrant. A. Ipse agricola scilicet. a Agitat. A. sepe agit & celebrat. b Telibans. A. Legitur etiā in antiq; delibans. c Et leneg. A. Videto li. ii. Georg. in principio. d Mgris. A. pastoribus. Magistrare est moderari: vt docet Festus. i. regere & gubernare. e Agrestis palestra. S. Rustica lustratione: Palestra aut dicitur: vel ὁ τοῦ ποδῶν ἡδὲ τοῦ τοῦ ποδῶν hoc est a motu. Nam dicitur forte lustratio. A. Palestra: ludus & locus dicitur. Palestra, paleo luctor: Palestrion locus vbi palestra exercet. Palestres lustrator. Palema lustra: certamen. Palestre aut repetitor Mercurius fuit: vt scribit Diod. li. i. Qd Hora. li. i. odē decia etiā asserit. f Hanc vitā. A. Rusticā & agrestē. de q latius vbi de laudibus agriculturę. g Sabini veteres. A. Sabini: vt qdā existimauere ab religione: & deorū cultu Saurini appellati. Velinos accolunt lacus roscidis collibus. nā amnis exhaurit illos sulphureis aquis. infra Sabinos. Lacum est ab latere: Pident a tergo: vmbria. Apocynis nigris Sabinos vtrinq; vallantib^{us}. Plin^{us} auctor li. iii. c. xiii. Sabinorū ager egregie oliuetis et vinctis pdit^{us} ē: grandescq; passim pducit: maxime gregib^{us} & armētis student. Est aut gens antiquissima. de q Stra. li. v. Hec et pla. h Hanc remus & fr. C. Nam cōditores vrbis romane agriculturā in maxio haberi pōio voluerūt. Vn et cōsules & dictatores: ex agro ad mgratos accipiendos accersēbatur. i Sic fortis hetruria creuit. S. iuxta historā. nā cōstat tuscos vsq; ad fretū siculū oīa possedisse. A. Hetruria Plin^{us} li. iii. c. vi. docet. q primū Hetrurię oppidū. lūa portu nobile. Colonia luna a mari recedens: pporq; pisa. Hetruria aut finis ad Tybridis ripā (vt ait Strabo) extēsi sunt. C. Sic fortis Hetruria creuit. Nam robur corporis ac laborum difficultatib^{us} tolerantia vehemētē ex opere rustico: aut acquiritur: aut a natura acceptū augetur; Hetruriam autem nomiat: quia Hetrusti toti Italię imperarūt: cuius rei indicū manifestū est: q inferum mare ab illis Tyrrhenum. Superum a Colonia illorū Adria Adriaticū nomiant. Magna ergo laus agriculturę: q auctores habebant & sanctissimos Sabinos: & fortissimos hetriscos: & ma-

ximos omniū Romanos. Sed maior quod a Saturno tanto deo adinuēta sit. k Septem arces. A. Roma cū septē complexa est montes. Capitoliū. Auēntinū. Cōliū: Exquilinum. Viminalē. Quirinalē. Palatinū. Horū autem ethimologiā Varro scribit: docet etiā q dies septem montiū nominat^{us} est ab his septem montibus in quibus sita est:

l Ante sceptrum. S. id ē anteq; regnaret Iuppiter: qui est in Dicto. Crete monte nutritus. m Dicti regis. A. id est Iouis: cuius tēplū erat in dicto mōte Crete: qui mons ab Ida ad orientē solem mille abest stadiis: vt Strabo l. x. scribit. In eo mōte Iuppiter educatus creditur: vt ait Prob^{us}. Id aut Maro quorū lib. quarto Geor. asseruit dicens: Dicto coeli regem parere sub antro. Succesit demū Saturno Iuppiter argenteo seculo. n Ante. AN. Epanalepsis figura. i. repetitio. o Impia gens. S. Arati est: qui hoc dicit: maiores boues comedere nephas putasse. Iuuenalis. Nescierāt primi gladios extendere fabri. Et iā tēp^{us} equū fumantia soluere colla. Allegorice hoc dicit: debem^{us} fatigato ingenio parere: & finem facere carmini. Satne non est cōparatio. sed translatio sic et in fine primi libri legimus. Et multi volūt ideo dixisse cum hoc loco finē carmini getorgico se esse facturū. q duo sequentes libri pastores sunt: non Georgici. vt etiā in prima huiusmo-

di carminū parte cōmemorauimus. ANT. Impia gens. Varro libro. ii. c. v. ait de boue loquens. Hic locus hominū in rustico ope: & ceteris minister: ab eo antiqui manū abstinere voluerūt: vt capite sanxerūt: si q occidisset. Plin^{us} aut li. vii. docet. q aial occidit prim^{us} Hyperb^{us} maris fil^{ius}: Promethe^{us} bouē p Aure^{us} saturn^{us}. A. q aurea etate regnauit in Latio: vt sup^{er} etiā patuit lat^{us}: agriculturāq; ibi dē edocuit. de q Maro li. viii. sic primus ab ethereis venit Saturn^{us} olympi: Arma Iouis fugiēs zc. tu reliqua illic videro. Aliqua etiā diximus eglo. iiii. & eglo. vi. q hic quorū cōueniunt. q Classica tubarū sonitus. A. inde nominat^{us}: quia classes equitū ordines vocant: qui maxime vtrūq; tubis. Prisc. aucto. Tubę etiā classica appellat^{ur}: vt hic: inflari classica. Ouid^{us} q. i. meth. de aureo seculo: Nō tuba directi: nō gris cornua flexi: Nō galeę: nō ensis erat sine milis vsu mollia securę peragebant oia gentes.

r Confecimus equor. A. id est absolutum^{us} immensam naturā. Est enī Metaphora. i. translatio a curretib^{us} equis ad suū scribendi tenorē. Fabius li. viii. ostendit esse cū translatione. allegoriam. i. in versionē: vt aliud verbis: aliud sensu ostendat. Errit aut sensus: quę transcendenda fuerūt: plicauimus: iam congruū est carmen finire.

Finis Secundi Georgicon. Incipit Tertius.]

Quidū in tertium Georgicon: Tetrastichon.

Tec̃ p̃ales: & pastorū memorande per orbem:
Et pecorum cultus: & gramine pascua leta:
Quis habitent armēta locis: stabulē & agni:
Omnia diuino monstrauit carmine vates.

ANT. M. Argumentum voluminis tertij.
pandit apta bouū: vel equū tibi forma notāda.
post vitulū curā monstrat: curamq; partētum.
Tradit equis aliā: vim postea pandit amoris.

Curat ouis: caprasq; simul: lactis quoq; langet
Mentio: Cura canū: serpentū cura notatur.
Morborum quoq; te causas & signa docebit:
Communēq; luem cunctis animalib; olim.

Distichon Sebastiani Brant.

Tertius & pecudes docet educare: bouesq;
Et quē cura/labor sit vel habendus equis.

M. iiii

P. Virgilij Maronis Georgicon Liber Tertius.

E quoq; magna pales 7c. S. Inuocat deā pabuli dicturus de animalib⁹: sicut de frumentis: & de vitibus dicturus Cererem inuocauit: & liberū: Sane non est mirandum vsum esse eum proœmio. sicut est vsum in primo. Nam nunc aliud quoddā inchoaturus est carmē pastorale: sc̃ post completum Georgicū. deinde etiam si vnū sit: sc̃m̃ completum esse scribentibus: vt iteratione legenti reficiant interdū laborē. Na; & Liuius frequenter innotuat principia: vt incensa a gallis vrbē: & completis consiliis. et Cicero in in verinis: Qui i frumētaria cōciliant auditorū animos: iteratione principii vtitur in om̃es: qui aliter iudicant. & reliqua.

A. Cato maior in Cicero ne de agricultura loquēs sic ait. Nec vero segetibus solum & pratis et vineis et arbutis res rustice lege sunt: sed pomeriis etiā & hortis: tum pecudum pastu & apum examinis: florum oim̃ varietate. ita q; nō iniuria Poeta fecisse videt. si post segetes: atq; vineta & arbuta: de pecudū pastu & apibus scripsit. Te q; sicut Cererem & Bacchū cecinnim⁹. C. Te quoq; vt in fugib⁹ inuocauit Cererē: & in arborib⁹ Bacchum: Sic in pabulis Palem. Hęc dea pabuli est: puto eā esse q; Rheā noiant: q; montanę lapidosęq; terre vim cōtinet. pabulū addicat: Huic sacra. xi. kal. Maias faciebant: q; die positis in igne fœni manipulis: ludibūdī rustici saliebant: hoc enim sēsacro lustrari putabant. De qbus Cicero ait in Philippicis: quę nunc parilia mutatis litteris dicuntur. Hoc die cōdita est Romana vrbs a Romulo: dū de viginti nato annos: hora post secundā ante teritiā: vt scripsit L. Taruntius mathematicus insignis. Ioue in piscibus: Saturno: Marte: Venere. Mercurio in scorpiōe. Sole in tauro. Luna in libra constitutis. Ait Solinus: & obseruatū deinceps: in qua hostia cederet parilibus: vt dies ille sanguine purus esset. Refert aut̃ Suetoni⁹: q; ex Se. C. decretum est. vt dies quo Caligula impiū sumpsit parilia appellarent. Velut argumētū rursus condite. M. aut̃ Varro ait parilia tam priuata sunt q; publica. Est enim gen⁹ hilaritatis: et lusus apud rusticos: vt congestis cū fœno stipulis: ignē transeant. q; pales expiari sic credat. b Pales. S. diximus: dea est pabuli: q; alii Vestam. Alii matrem deum volunt: Hanc aut̃ Virgili⁹ genere fœminino appellat. Alii (inter quos Varro) masculino. vt hic Pales. Huic sacra soluuntur. xii. kal. Maias die qua parilia vocantur. A. Pales (vt Naso & festus aiunt) dicebatur pastoriū dea cuius festa parilia dicebāt: q; p partu pecoris eidem sacra fiebant: qui dies (vt Prob⁹ ait) dies natalis est vrbs Romę: q; a pastoribus est cōdita: quo die et ignē trāsiliēbāt: accensis stramētis more aggressi: & lactes libabant: q; fructus ex pecore tollit: de his aut̃ Late Ouid. iiii. Fasti. ip̃s: aut̃ li. xviii. ca. xxxix. Scribit Romę natalē fuisse. xi. kalē. Maii. Sic etiā Solinus ait. Ouid. tamen li. iiii. fastorū. xii. kalē. Maii fuisse scribit. sunt autem qui scribant: demū quo die condita fuerit incertum putare debem⁹: cum etiā et quo tēpore & a quo minime constet: quod quidē late ostēdit Dionisius libro primo antiquitatū: vbi maximā refert varietatem: c Pastor. A. Apollinem intelligit: quomō autem Admeti regis apud Amphrysium Thessalie fluuiū pauerit armenta: videto egloga. v. Macrobius vero libro. i. Satur. de diuisione dierum ait: Nomion Apol-

E quoq; magna pales: & te mēorāde canem⁹ pastor ab amphryso: vos syluę: amnesq; lycei.

Cetera quę vacuas tenuissent carmina mentes: Omia iam vulgata: quis aut Eurysthea durū: Aut illaudati nescit busyridis aras?

lona cognominauerūt: nō ex officio pastoriū: vt fabulae per quā fingit Admeti regis pecora pauerit: sed quia sol pascit omia q; terra pgenerat. Vñ nō vn⁹ generis: sed oim̃ pecorū pastor canitur. C. Pastor: Apolline Nomion intelligit: de quo Serui⁹. Ceterū Cicero in libro de naturalideorum quatuor scribit fuisse Apollines. primū ætquissimū vulcani filium: custodem Athenarū. Alterum Corimbantis filium natū in Crera: cui⁹ de illa insula cum Ioue fuisse certamen traditur. Tertium Ioue tertio natū & ex Laetona: qui ex Hipporeia Delphos venit: cui⁹ Eusebius illum antiquiorē describit. Quartū in Archadia: quē Archades q; illis leges iposuit Nomionem appellatū. Deinde ppter nimā ferocitatem: regno pulsus ad Admetū Thessalie regem cōfugit: & iuxta Amphrysū fluuiū qbusdā populis ip̃s rauit: credūtq; multi pastoriā exercuisse: ob id q; pro pastoriū deo fuisse cultum.

d Ab amphryso. SER. Amphrysus fluuius est Thessalie: circa quē spoliatus Apollo diuinitate ob oculos Cyclopes. Admeto regi pauerit armenta dicit. Vñ cum nunc in-

uocat: qui Nomion vocatur: vel oim̃o Iho vou. Ho id est a pascuis: vel oim̃o τρωουου. id est a lege chordarum. e Syluę amnesq; lycei. S. κατὰ τοὺς ὄρους ἢ ὄρη. montē Archadie posuit. Vel quia pecorosa est. Vel quia pan illic est auspicū numen. AN. Lycei. Archadie montis: In quo delubrum Iouis Lycei quem panavolūt intelligi: vt etiam aī ostendimus. Strabo aut̃ libro. viii. scribit: in Archadia telilia fuisse pecori pascua: p̃sertim equis: atq; asinis equarum suppositoribus. ORI. Lycei Mons Archadie a lupis: quibus abundat dictus 2c.

f Cetera q; vacuas te. car. mētes. SER. Omnia iam vulgata. fabulę q; delectationi esse poterant: & occupare mētibus curis solutas: iam descrip̃te a multis in omnib⁹ ore versantur. g Vacuas. C. ociosas a curis cessantes. Horatius. Poscimus si quid vacui sub vmbra lufim⁹ rectū. Capat aut̃ attentionē. cum demonstrat non esse se de rebus tritis et vulgatis dicturū: sed de insolitis atq; inusitatis. Ex qua etiam re bentuolentiā cōciliat: cū nō fabulosa: sed fructuosa se dicturū polliceatur. Ipsa etiam veluti occupatione: qua fabulas nominat: duo efficit. Nam & ip̃s fabellis principū libri exornat: et illarū cōpōitiōem suā ex tollit. h Quis aut Euryf. durū. S. Eurystheus rex fuit grecię: Persei genus: q; Iunonis instinctu impabat Herculi: vt varia monstra suparet: quib⁹ posset perire. Vñ tūdurum appellauit: q; potuit ad cōplendū odium nouercalesufficere. A. Eurysthe⁹ (vt Euseb. scribit) fuit Mycenarū Lacedæmoniortq; rex: q; teste Diodo. li. v. Herculi duodecim labores: seu certamia mādauit. Propterea durū poeta dixit. i Aut illaudati nesc. bus. aras. S. Busyris rex fuit egypti: qui cū susceptos hospites imolaret: ab Hercule interempt⁹ ē. cū etiā cū voluisset occidere. Huius laudē scripsit Isocrates. Vñ illaudati participiū est pro nomine: vt sit illaudabilis. non qui laudat⁹ nō sit: sed q; laudari non meruit: vt est illud in. vii. Diues in accessos: vbi solis filia lucos: p inaccessible: nō q; null⁹ accessit: sed ad quos accedere nullus debeat. ANTO. Illaudati Busyridis aras. Legitur etiam arces in antiquis. Macrobius lib. sat. vi. exponit illaudati p illaudabi. i. nuncq; nominadi: nā laudare significat prisca lingua noiare appellareq; Str. p̃b. xvii. Q. nullus Busyris nec rex fuit: nec tyrān⁹ in egypto

Vnde fabula est: qd de ipso dicit. Idem quoq; Diodorus cō
firmat: ait em libro. ii. In Osiridis veluti frugū ac fructū
temporis memoriā apud posteros immortalē: boues rufos:
(quī vidēt colore similes Typhōi q Osiridē necauit) imo
lari pmissū: hominēq; colore Typhōis antiq; regis reges
ad sepulchrū Osiridis mactabāt. q ex cā pauci rufi egypti
prii reperiēbāt: ples externi. Hęc res materiā fabulādi greci
dedit: Busiridem hospites necasse. sed Osiridis sepul
chrū ea crudelitate notatū est. Libro tñ: v. scribit: q Hercu
les Busiridē egyptiorū regē: in aggypto mactatē aduenas
Ioui sacrificatē merito at
fecit supplicio. Eusebius
ait q Busiris Neptuni &
Hygie epaphi filie fil' apud
vicina Nilo loca tyranni
de exercuit: trāfēntes ho
spites crudeli scelere inter
ficiens. k Cui nō dice
hylas p. S. Cui aut. i. a q;
Horatius. Scribitis vario
fortis & hostium. pro a
vario. Hylas autē focius
Herculis fuit: q aquatū
pfectus: rapuit a nym
phis in Mysia. A. Hylas
videto egioga sexta.

l Latonia. S. Insula in
qua latona enixa ē Apol
linē & Dianā: quā insu
lam an vagā: Apollo (vt
in tertio legim⁹) Mycone
cella gyaroc; reuinxit.
(vbi fabulā eius plene diximus) stabile fecit. A. Latonia:
quia ibi pepit Dianā & Apollinē: & templū habet. Sed
ppter ea in insula dicitū nati (vt scribit Macro. li. i. sat.) q ex
mari nobis oriū vident. m Delos. A. Hęc insula. id de
los vocat: q; ortus & quasi partus luminū omia fecit de
la. i. apta. clarescet pterea delos māifest⁹ dī. deloo manī
festo. declaro. Est autē delos insula i mari egeo sita: vrbe
hīs in plano positā: & Apollinis templū atq; latonē: q
ibi Dianā sūt & Apollinē pepit. Auctor Strabo libro. x.
n Hyppodameq; S. Greca q in. H. exēit: pterūq; ipm
Hijū ia solūt: vt Hyppodame: hyppodomia. Penelope
penelopia. Fabula tā ē. Hyppodame filia fuit Oenoma
regis ciuitatū Elisidis & Pise: Hic equos habuit velociss
mos: puta ventos; flatu creatos: Qui procos filie multos
necauit: sub hac pditione. puocatos ad currule certamen:
vt aut victus traderet filiā: aut victos necaret: cū postea
pelopem amasset hyppodamia: corruptit myrtholū lauri
gam pris: primi coitus pactione: qui factis creis axibus
cum victore penelope: a puella pmissum. posceret pmiū:
ab eius marito est pcpitatus i mari: cui nomē imposuit:
Nam ab eius noie Myrtoum dī pelagus. A. Hyppoda
meq; in pyfa peloponēsi ciuitate. Diodorus lib. v. edocet:
Mars ex egina Afopi filia genuit Oenomaū. Is vnicā fi
liam Hyppodamiā appellauit: finē vite ab oraculo scilci
tante. Responsum est: tunc in fara illum cessurū: quum
filiā nupsisset: decreuit igitur filiam pperua virginitate
frui. Multis tandē vxorē sibi illā postulantib⁹: certamen
pposuit: quo q victus esset interficeret: victor virginē de
spoderet. Equosq; itaq; instituit cursum: a pisa ad Aram
Neptuni: q erat apud Isthmum corinthi. Cursuserat eius
modi: Oenomaus arietem Ioui sacrificabat: q virginē po
stulabat: quattuor equorū serebat curru: Oenoma⁹ sacris
pactis cursu seq̄bat pcedentē: auriga Myrthilo: affecutū
nasta q; manu gestabat interficiebat: Hoc pacto cū plu
res equos; velocitate peremisset. Pelops Tantali fil' visa
Hyppodamia: corruptoq; Myrthilo: illius opa victoria
vius est. Prius enim ad aram Neptuni peruenit: qua ex
re dolore actus Oenomaus: existmans aduenisse respōsi
tempus: sibi mortē consecuit. Pelops aut sumpta vxore
Hyppodamia: Pise regnū tenuit. Hęc ex Diodoro. Hyppo
dame potest dici bellicola. Hyppodamos em bellicosus

Cui non dictus hylas puer: & latonia delos:
Hyppodameq; hūeroq; pelops insignis eburno
Acer equis: tentāda via est q me quoq; possim
Tollere humo: victorq; virum volitare p ora.
Primus ego in patriam mecū (mō vita supsit)
Aonio rediens deducam vertice musas.
Primus Idumeas referam tibi mātua palmas:

dicit: vel equorū domitor. o Humeroq; pelops. SER.
Tantalus p Pelopis volēs deo tentare diuinitatē: eis in
uitatis filiū suū epulandū apposuit: a q omis diū abstine
runt: excepta Cerere: q brachiū eius cōsumpsit. postea di
petente Tantalo: cū voluisset eius filiū reuocare ab infer
ris: Ceres ei eburneum brachium restituit. Quod ideo fin
gitur: quia Ceres ipsa ē terra: quē corpa vniuersa cōsumit
olla tñ referuans. A. Humeroq; pelops. Ordo est. Et pe
lops acer equis insignis eburno humero: quo pacto autē
id euenerit sibi. videto libro. vi. meth. Seru⁹ at fabulā

interpretat. p Tentāda
via. S. rō. C. Tentāda via:
aliq; noua et n̄ visitata. tri
tag; pagēda. q Me q;
S. sic se alii sustulerūt car
minis merito. r Tolle
re humo. C. Nā humi ser
pere dicunt: q rū & fama
obscura ē: & scripta sūt
ignobilia: sic contra erig
ad astra dicūt: quorū fa
ma: scriptaq; celeberrima
sunt. Vñ i superiorib⁹ Da
phinin ad altra feremur.
Et horat⁹. Multa Dyrce
um leuat aura cygnum.
s Victor. S. effect⁹ pro
positi & voti. sicut pau
lo post: Illi victor ego. A.
victor voti compos.

t Virū voli. p o. A. Pla
nr iunior libro vi. ep̄la ad

tacitū: equidē beatos putō: quib⁹ deo; mūere datū est:
aut facere scribēda: aut scribere legenda: beatissimos putō
quib⁹ vtrūq;. v Primus ego in patriā. S. Ideo prim⁹
Quia an eū null⁹ Mātuanos poeta fuit: aut q null⁹ inde
tal' emerit: x Mō. S. tātūmodo. y Aonio vertice.
S. Boetio. Aonia ipa ē boetia: in q est mōs helicon; musis
dicat⁹. A. In Aonia Boetie pte mōs ē helicon phocidi affi
nis ex aqlōis pub⁹: nō pcul a Parnaso distas q in phoci
de ē: Parnasso emulus ē: & altitudine & circuitu: vterq;
em niuib⁹ pulsāt: & rupes aborū saxea ē. Hoc ā in loco
est musis cōsecrata edes. fontq; Caballin⁹: et libetridū spe
lūca nympharū: auctor est Str. li. ix. vtrq; Prob⁹ ait. Fons
ille exp̄ss⁹ dī vngula pegasi: quē alii Aganippē. Alii hyp
pocrenē vocāt: inde ergo se ducturū secum musas ait: q
prim⁹ mātuanos carmina scripsit. z Idumeas pal. S.
abundātes qles sunt: & qntē apud Idumē ciuitate pho
nicis. Lucan⁹. Et Arbusto palmarū diues Idumē. A. Idu
meas pal. i. laudē & glām. Palma enim p victoriē pmiō
porē: ex q laus redūdat. de q pla videto li. i. geor. Idumē
aut ps est Syriē (teste Pl. li. v. c. xiii) sup q Idumē longe
lateq; funditur. Dixit āt Idumēas palmas: qmibi copia
maxia ē: nō q alibi etiā nō fuerit. Ptholome⁹ li. vi. scribit
Idumēā regionē totā esse ab occasu Iordanis fluiui in pa
lestina Syriē punitā. Str. li. xvi. scribit in Hiericho cāpo
palmetū ēē spacio stadios; centū: & totū irriguū et habi
tationib⁹ plenū vbi & regia ē: & balsani vindariū. Pl. q;
li. v. c. xv. scribit. Hiericū palmetis cōstitā. Fontib⁹ irri
guā. Propterea igit Idumēas palmas Maro ait. Hieric⁹
em oppidum in Iudēā ē: Palestinq; regione sic Idumē
est. ite Iudēā ab occasu Iordanis fluiui: sicut et Idumēā: vt
onit Ptholome⁹ li. v. Et Pl. ait li. etiā. v. q sup Idumēā
Iudēā longe lateq; fundit. ergo ob Hiericū capū Idu
meas palmas ait: est eni ppingtas eis. C. Idumēas: extre
ma occidentalia Casio pxiima idomēgentent. vt lat⁹ idu
mei: nabatheī sunt: q orta seditione inde egressi: ac iudeis
inherētes eis dē legib⁹ cōmunicarūt: ait Strabo. Pl. āt mox
Idumēā incipit. & Palestina ab emerū Surbonis lacus.
Herod. Casio mōti applicat. Iudēā palmis indyta est. Et
in Europa: Vulgoq; in Italia: sed steriles ferunt in mari
mis Hispaniē fructū ferū. inmitē: Dulcem in Africa.
sed cito euandescēt: in oriēte vīna ex his: et i aliqb⁹ panis;

a De marmore. C. laus a materia. b Myncius. C. ex benaco lacu fuit Myncius: Mantuā vsq; labit: ibi in circuitu vrbis altero lacu facto: breui cursu in padū euehit: de se quidē tenuis: sed imbrib' adeo auge't: vt nullus tam exiguo cursu tantū accipiat incrementū.

c In medio mihi cēsar zc. S. Templū ipsi dabo. Et ver' bo vsus est pontificali. Nam q' tēplū dicat: postem tēnens: dare se dicebat numini: q' ab illo necesse fuerat iam teneri: & ab hūano iure discedere. Q' autē dicit in medio: eius tēplū fore significat. Nam ei sp' sacrat' numini loc' est: cui' simulacrū i medio cōstruit. alia enī ad ornatū tantummodo p'inent.

d Tyrio ostro. S. in habitu pōtificis: cui' se officiū dicit in templi consecratione sumpturum. A. de ostro latius in fine. ii. Georgicorum diximus. e Centū quadriiugos. S. i. vnus diei exhibebo circenses ludos. Quia (vt Varro dicit in libris de rebus ppli Romani) olim xxv. missi exhibebantur: sed vigesimus quintus dicebat grarius: eo q' de colatūe ppli exhibebat. qui desit esse postq' cōferenda pectūe p'suetudo ē sub lata. Vñ hodie permāsit: vt vltimo missus appellatur grarius. Ergo centū currus secundū antiquitatem dixit: sicut etiā ad flumina. olim enī in littore flumina circētes agitabāt: in altero latere positis gladiis: vt ab vtraq; pte ēēt ignauis p'isericulū. Vñ

& Circētes dicti sūt: q' ludi exhibebāt in circuitu ensibus positis. Licet alii a circueundo dicant Circenses vocari: f. Quadriiugos. A. hñtes qtuor equos in iugo. Pōllicet autē currules ludos Augusto. a Agitabo. ANt. Sepe agā. C. Circenses ait Plin' in plebeis circensibus excussio auriga: q's: ita vt si staret in Capitolii cucurrisse sedemq; ter lustrasse. Sed de hmoi ludis p'la dicem' in gneid. in raptu Sabinarū. h Cuncta mihi. S. f. ad honorē meū. et hoc dixit. ex aliis agonib' ad me certatura grecorū multitudine conueniet. i Alphēū. S. per Alphēū. Iouis olympici agonē significat. Nam alphēus fluu' est Elidis: q' ciuitas iuxta Pysam est: in q' colit olympius Iuppiter. A. de Alphēo & olympicis ludis: videto li. i. Geor. ibi Eliadum palmas epyros equorū. k Lucosq; Molorchī. S. i. syluā nemeā in qua celebrat agonē i honorē archemori cuiusdā pastoris. Molorchus autē pastor fuit: q' herculem venientē ad occidēdū nemeū leonē suscepit hospitio. Eos autem ludos accipim' p' Alphēū qui olympici dicuntur: p' lucos Molorchī eos qui nemea vocāt. A. Lucosq; zc. Eos ludos intelligit (auctore Probo.) qui in Archadia celebrabāt: dicebātq; Nemea. Molorchus enī fuit Hercules hospes cum p'ficere ad leonē nemeū necandū: quo quidē necato: Nemea instituta sunt: Postea Archemori māib' sunt renouata a septe viris q' thebas petebāt. Molorchī autē mentio est apud Callimachā. C. Molorchus hic pastor fuit i sylua Nemea, et Hercule ad Nemeū leonem occidendū missum hospicio suscepit. Erant autem quattuor p'cipua apud grecos ludorum genera: quāuis essent et alia. Prima olympia i honorē Pelopis: quorū corona ex oleastro ēēt: agebant in Archadia inter Pysam Elidē q' vrbes: Finito quarto quoq; anno & incipiente quinto: hos ludos consecrauit Hercules Ioui: in honorē (vt ait La

stantius) Pelopis eius confanguinei: nam Alcmena que Herculem peperit fuit filia Laodices que ex Pelope & Hippodamia orta est: Tanta autē in auctoritate fuerit apud grecos: vt etiā in summis bellorū periculis huiusmodi celebratio nō deferret. nam & cū vexaret xerxes greciam: (vt refert Herodotus) nō sunt intermissi. Deniq; tpa per Olympiadas enumerabāt. Fuit autē prima Olympias (teste Africāo: qd Eusebi' quoq; affirmat) regnāte in Hierusalem Iohatan. Anno mūdi. xxiiii. supra quatuor milia ac quadringentos. Solinus tñ ait: Olympici certamē qd Hercules in honorē Pelopis atq; materni ediderat inter-

missum: Iphitus filius eius instaurauit. post excidit Troie. cccc. viii. anno. Ergo ab Iphito nūerat Olympias prima. Secundū gen' Ludorum: Pythia erant in honorē Apollinis: in quibus laurea corona victores donabantur. Erat hic honos apollini propter interfectū Phitonem: de quo plurima refert Macrobius. Post hec Isthmia in honorē Parnassii: Lemnias apud Corinthe celebrant in Isthmo: quorū corona e pinu est. Parnemon autem portuum deus est: ac latine Portunus nominat. Quartum genus Nemea dixerunt in honorē Opheltis lycurgi filii: qui in bello Thebaeo (vt est in sexto Statii) ferpentis ictu: dū ab Iphigylia in herba relictus est perierat. Proptereaq; puer Archemorus est dictus: quia

si fati mortisq; principium: quia primus ex grecis perierat ab Adastri partibus. Hec ergo quattuor ludorum genera apud grecos celebratissima erant: quibus essent & alia. Nam in Athica celebrabāt Panathenaea. Herculea. Eleusina: quorum p'miū erat aene' clipeus. Apud argos agebantur Iunonia: que dicebant Hecarombea. In archadia celebrabant Lycea Iouilyceo: vbi victores vasis que is honorabatur. Apud Thebanos erant Herculea & Iouenia: & victori tripos erat ex ere. In Boetia plures erant ludi: Nam apud Thespides erat Cupidini dedicati ludus: Apud Philatenes libertati: Oropi: Amphiarao. In agelina: aeaco. Palæes vero (que in Achaia est) agebatur Theoxenia: & mercurialia: quibus p'miū erat vestis quam χλαίνα dicunt. l Crudo cestu. S. duro: vt seu crudo fidens pugnam committere cestu. ANt. Crudo cestu. Videto poetam libro. v. gneid. Cestu autem a cedēdo dicitur. m Ipse. ANt. ego Maro. n Tonse foliis ornatus oliue. S. minutis foliis compositus. Vt tonsisq; ferit mantilia villis. Habiturum autem se coronam tonsilem dicit. A. Ornatus: scilicet propter vicioriam, scilicet foliis oliue. Scribit Herodotus libro. viii. Olympici certaminis fuisse p'miū propositum oleaginā coronam qua donarentur: non enim pecuniarum certamen agitabant: sed virtutis. Plinius item libro. xv. c. iiii. ait Olei honorem Romana maiestas magnum p'ebuit: turmas equorū Idibus Iuliis ex ea coronando. Item a minoribus triumphis ouantes. Athenē quoq; victores olea coronant. Greci vero Oleastro Olympic. o Pompas. ANt. Dicitur pompa multitudo ipsa ad sacra collecta: & que triumphū sequitur: que item ad suum pergit: uox greca est.

p Delubra. AN. templa: de quibus Seruius. il. eneid.
it Vel scena: S. apud maiores theatri gradus tñ fuerūt.
Nam scena de lignis ad tpus fiebat. Vñ hodieq̃ confectū
do pñat: vt cōponant pegmata a ludorū theatralium
editoribus. Scena autē q̃ fiebat: aut versilis erat: aut ductil:
Versilis tñ erat: cū subito tota machinis quibuscūq̃ ver-
tebatur: alia picture facie ostēbat. Ductilis it cū tractis
tabulatis: hac atq̃ illac spēs picture nudabat interior. Vñ
penite vñq̃ tergit dicens: Versis discedat frontibus. Sin
gulas singulis cōplectens sermonib⁹. Qd Varro & Suetō
nūs cōmemorat. A. Scena id dicit tentorium: tabernacu-
lum. sceno enim habito: contubernor: pono tentorium:

Scenoma: habitaculum.
Sciavmbra. Scena autē
(Cassiodoro teste) ab ru-
ticitis primū inumbratio
nis cā comperta fuit: vbi
prius carmina cōdita de-
cābāt. Hinc q̃; anōnū
lis tabernaculū traductū
fuit. Verūtamen postq̃
in vrbe deducta fuit Sce-
na: relatu est nomē ad eā
theatri partē: quē ab vno
eius cornu ad alterū cum
coopertura ducebatur. sic
bat enī Theatrū in hemi-
cycli formā. Vitruui⁹ autē
libro q̃uo ponit tria sce-
narum genera.

t. Purpurea in texti tollant. S. hoc secundū histo-
riā est locutus. Nam Aug-
usti⁹: postq̃ vicit Britā-
niā: pñmos de captiuis
q̃s duxerat: donauit ad of-
ficia Theralia.

s. Aulea. S. Aulea dicit. i. vela inimica
in q̃b⁹ depinxerat victorias suas. Et quēadmodū Britan-
ni ab eo donati eadem portarent vela: q̃ reuera portare
incōsueuerāt. Quā rem et mira expressit ambiguitate di-
cens: in texti tollant: Nam in velis ipsi erant picti: qui ea
portabāt. Aulea autē dicta sunt ab aula Attali regis: in q̃
primū inuenta sunt vela ingētia: postq̃ is pplm Romanū
scripsit heredē. A. Aulea. i. picta velamēta auleis victrū
gentiū: pñq̃; habitu & figurā intexebāt: quo sepius re-
integrare memoria virtutis: quā pplō ostendebāt. Britā-
nos autē p q̃libet gente dixit: hēc ait Probus. Q. autē ait
Seru⁹ Augustū vicisse Britāniā: adduxisseq̃ pñmos ca-
ptiuos secus est. Nā Iul⁹ cēsar id egit: vt itā ostendā. Stra-
boni l. viii scribit de Diuo cēsare narrans sic. Duobus autē
victoris cōtra Britānos re bene gesta: cū duos tñ militū
ordies traiecit: acceptis obsidib⁹ magnū seruorū nūterū
ingentēq̃ predam reportauit. hoc tñ tpe quidā e⁹ loci pñ
cipēs legatōib⁹ & obseruātis Augusti cēsaris inimicitia
cōparantes: in Capitolio dona diis obtulerunt: & vniuer-
sam fere insulam Roma. propriā familiaremq̃ instruxe-
runt: hēc ille Plutarchus etiā scribit: Iul⁹ Cēsar ex cōtinē-
ti Galliē in Britanniā bis ad nauigasse: maioraq̃ hostib⁹
damna: q̃ suis emolimetacōtulisse ob regionis inopiam:
At quāle a iō concepat bello finē imposuisse: acceptis autē
a rege obsidib⁹ & tributis imperatis: ex insula remeasse:
hēc tere omia cū Strabone cōueniūt. itaq̃ vt dixi q̃ Serui-
us Augustō tribuit diui Cēsaris fuit. t. Britanni. A. vi
dicto in Tityro de britannia. v. Solidoq̃ elephanto. S.
Ex ebone integro nō fecit. A. Solidoq̃ ele. Virgil⁹ li. iii.
georg. de equis. Et solido grauitē sonat vngula cornu.
Et li. vi. eneid. Solidoq̃ adamātē colūne. i. duro. Itaq̃ So-
lido elephanto. i. ex ebone integro nō conuenit: sed duro
exponēdū. v. Gangaridū. S. Gangaridē ppli sunt: in-
ter Indos & Assirios: habitātes circa Gangē fluuiū. Vñ
etiā Gangaridē dicti sunt. Hos vicit Augustus. Vñ etiā
imbellē auctis Romanis arcibus Indū. Sed intelligas id fuisse quādo
pro Gangaridatū dixit: quia hic gangarida facit. A. Gan-

garidū. Gangaridē Indi dicūt a flumine e gange. Oingitur
enim Cacauso Ind a: & flumine gange & oceano. Probu⁹
autor. De gange autē videto libro. ii. Georg. Solin⁹ scribit
Gangaridas extimū Indicpplm: cū rex inq̃: equites mil-
le elephātes septingētos: peditū. lx. milia in apparatu bel-
li habet. August⁹ autē reuera nūq̃ cū Indis pugnauit. vñ
lat⁹ li. ii. Georg. ostendim⁹. Sed tñ illi eius amicitiam pe-
rentes: legatos cū munib⁹ misere poeta demū cū Indis
pugnasse innuit. dixit enim li. ii. Georg. Et te maxime Cē-
sar. Qui nunc extremis Asiā victor in oris imbellem
auertis rōanis. arcib⁹ Indū. Sed intelligas id fuisse quādo
in Parthos & armenios bellū gessit: vbi Tyberius tribus

nus militū recepit signa-
que M. crasso ademerāt
Parthi. tunc enī potuerūt
cum Mēdis Armeniis &
Parthis contra Augustū
exercitū pugnare gauda-
ride.

x. Victoris arma Quiri-
ni. SER. Q. hoc aut nō
est: contrariū. Nā (vt etiā
i prin. eneid. dixim⁹) Sue-
toni⁹ Tranquill⁹ hoc de
Augusto cōmemorat. q̃
dam tpe tres ptes populū
cōsentiente senatu obrulit
se ei tria noia Quirini: Au-
gusti: cēsaris: ille ne vñ
eligendo alias offenderet
partes. Primo Quirin⁹ est
dict⁹. inde Cēsar: post in
nomine Augusti pman-
sit. Vnde eum Virgilius
omib⁹ his nominibus
appellat. Nā hic Quirin⁹

Romulū nō possumus accipere: quia Gandaridas penit⁹
ignorauit. A. Quirini. i. Augusti. Nā Lucius flor⁹ scribit
ob ingētia facta tractatū fuisse i senatu: an quia cōdidit
ser iperū Romulus vocaret. Sed sanctius & reuerēt⁹ vi-
sum est nomē Augusti. Meminit itē Suetō. y. Vndā
tē bello nilū. S. q̃si nō vndas sed bella portāte: ppter An-
toni⁹ & Cleopatreg̃ grauissimū pñliū. Q. Nilū. A. Nil⁹ flu-
uius: incernis orit⁹ fontibus: fm quosdā imēso lōgitudi-
nis spacio ambulās: demū pñb⁹ in locis & latēs & exsēs:
Aphricā ab ethiopia diuidēs medios ethiopes secat. Lon-
go post iteruallo in egyptiū mare se euomit: certis tñ die-
bus actu magno p totam spaciāt⁹ egyptū focūd⁹ inna-
tat terre. Hēc & pla Pli. li. v. c. x. A. Vndā ē bello: ppter
bellū Cleopatreg̃ & Antonii in Augustū ait: q̃ quidē vt scri-
bit Plutarch⁹ in Antonii vita) duxere armatas naues q̃n-
gentas in Augustū: tandē pugnādo apud Actiū in Epiro
victi sunt. fugientesq̃: Alexandriā petierūt: vbi postea ab
Augusto oppñsi: sub pñis mortē psciuerē. z. Magnū
q̃ fluentē. S. p magne. nomen p aduerbio. vt: Toruq̃ re-
pēte clamat: A. Magnūq̃ fluen. p valle fluentē. habet enī
hostia septē: & exundat: vt dictū ē. a. Ac nauali surg-
it. S. Augustus victor tot⁹ egypti: quā cēsar p parte su-
perauit: mltā de nauali certamiē sustulit rostra grea: q̃bus
cōflatis q̃tuor effecit colūnas: q̃ postea a Domiciano in
Capitolio sūt posite: q̃s hodieq̃ cōspicim⁹. Vñ ait: Naua-
li surgentes gre colūnas. Nam rostratas Iulius cēsar po-
suit victis poenis nauali certamiē: q̃bus vñā in nostris:
alterā aū arcū videm⁹ a parte ianuarū. A. Sūt autē nostri
quo in Diui Ioannis lateranēsis basilica. b. Vrbes asie
domitas. A. intelligit: mēdos: parthos & armenios. c.
Nyphatē. S. Nyphates et fluui⁹ ē et mōs. vt: & Cimini cū
mōte lacū: Per eū it pplos iuxta hitātes accipim⁹. nā neq̃
fluui⁹ vnq̃: nec mōs pñ pellit. A. Nyphates mōs ē in arme-
niā Masio mōti orientē vers⁹ iminēs: vt Sta. li. xi docuit:
& est fluui⁹. Inde Lucan⁹ ait: Armenusq̃ tenēs volentē
Saxa nyphatē. Et Iuue. sat. vi. Quosdā facit ille Nypha-
tem i pplos q̃c. Pulsūq̃ nyphatē: locū p accolis posuit:

d Fidentēq; fuga parthū. S. Bñ Fidentē: tunc enī meli⁹ aculanti sagittas. A. Fidentē fur. Scribit Trogus li. xii. q; Parthi cominus in acie preliant: obsessas aut expugnare vrbes nesciūt. pugnāt itaq; vt pcurrentib⁹ equis aut ter ga dantib⁹: sepe etiā fugā simulār: vt inc auctores aduersū vulnera infēntes hēant. plerūq; in ipso ardore certamis prelia deserūt: ac paulo post: pugnā ex fuga repetūt.

e Rapta māu. S. Raptim z sine labore q̄sita. f Diuerso ex hoste. S. orientis et occidentis accipimus. Vñ et ab vtroq; littore: orientis ppter Gangaridarum: occidentis propter Britannorū triū phū. A. Diuerso ex hoste. orientali et occidentali: vt ait Prob⁹. Melius tñ meridiano & septētrionali accipimus. Nā vt Luc⁹ Florus ostēdit: sub meridiano Musulanos atq; Gerulos accolas syrtiū. Coso duce cōpescuit. Marimaridas & Gadamaras Curio subigendas dedit. Ad septētrionē cōuersus cōpescuit Noricos. Illiricos. Pannonios. Dalmatas. Thraces. Dacos. Sarmatas. Germanos:

g Trophea. A. Tropheion greci dicūt. Latini vtropheū a tropi qd est cōuersio. Tropeo uero Trophēo i fugam uento. Qui enim dux hostē conuertat: trophēum merebat. Qui autē plenā victoriā consequeretur triumphum.

Sepe autē labor it qua hostium spolia affigebant: trophēū dicebantur. Vñ Maro li. xi. eneid. de Aenea: qui Mezentii occiderat: ait. Ingentē quercū decisis vndiq; ramis constituit tumulo: fulgentiaq; induit arma Mezentii ducis exuuias: tibi magne trophēū Bellipotens aptat rorantes sanguine cristas: Telasq; trunca viri zc. Et paulo inferius ait. Indutosq; iubet trūcos hostilib⁹ armis: Ipsos ferre duces. inimicāq; nomina figi zc. h Vtroq; ab littore. A. orientali & occidentali. ergo vti supius appositū est: quadrat. Vult enim Maro ostēdere toti⁹ orbis ptes Augustū subegisse. Idē Florus scribit: q; august⁹ ad orientē versus exercitū misit in Armenos: Medos: Parthos: qui postea oēs cū Indis etiā: Augusti & Romanorū ditioni paruerunt. Sub occasu autētem Cātaros & austeres zc. supauit. Vtq; scribit Sueton⁹. alias nationes male quietas ad obsequiū redegit.

i Stabunt et parii lapsi. spi. signa. S. Stabūt. f. in templo cesaris. Statuas maiorū eius dicit se esse positurū: q; cōmendat & a p̄ciosō marmore: & arte: dicēs: Spirantia signa. Sic alibi. Viuos ducent e marmore vult⁹. Itē: parius uelapis circūdat auro. A. Parii lapides. Paros insula est vna Cycladū: ab Delo. xxxviii. milia distans: vt docet Plinius li. iiii. c. xlii. Et Strabo li. x. inq;: Paros lapidē pducit: quē Parium appellant: ad marmoreas sculpturas aptissimū. Spirantia signa. Appositio est. Dicit ac statuas Troianę gentis: a q; August⁹ originē habuit: velle affigere.

k Assaraci ples. S. Ponā iter eorū statuas: q; a Ioue vsq; ad Assaraci: & ab Assaraco vsq; ad Augustū originem ducunt. Assaracus aut au⁹ Anchise. pater Capis fuit. A. Assaraci proles. Dardan⁹ Iouis filius: Erichon⁹ gēuit. hinc natus est Tros: a quo Troia dicta: troi Assaracus: ei Capis: ex quo Anchises: exq; eo & uenere Aeneas romanorū clarissim⁹ auctor. Diod. li. v. Ex Aenea at Iulus: ex q; Iulia gens: qd latius in Bucco. patuit. C. Assaraci. Optime assaraci. Nā hinc facta ē diuisio familiarū. Tres enigenit: Ilionē & assaraci. Ab ilione dom⁹ priameta puēit. Siquidē Ilionis filius fuit Laomedon: & Laomedontis: Priamus. Assaracus aut genuit Capim. Capis Anchisen: Anchises Aeneā: a q; est Iulus: Iuliorū familię auctor.

k Demisse ab Ioue. nā assarac⁹ ex Troenatus ē: Tros ex Erichonto: & ille ex Dardano filio Iouis ex Electra. l Troscq; parēs. S. Troianorū rex: p̄r Ganymedis: a q; & Troia notata ē. n Troie Cynth⁹ auctor. S. Vel apollo nem dicit ppter muros Troie ab eo cōditos. Vñ Cynthiū regē Troie quē i Troicis suis Nero cōmēorat. A. Cynth⁹. i. Apollo. De q; late eglo. vi. Troie auctor: fm fabulas loq̄. Nos aut aperuim⁹ in si. ptimi Georg. n Inuidia. infelix. S. Quę inuidēs efficit infelices. Dic aut se talia scripturū vel facturū: quę magnitudie sui mereantur inuidiam: ipam tñ inuidiam nihil esse nociturā timore poenarū. A. Horū carminum sensus. teste probō. Quisq; inuidēt huic opti: debeat timere p⁹ vitę excessū supplicia: q; pari estimant defuncti: et furias. Inuidia aut tristitia ē de alienis bonis fm Damaſcenū. Dicebatq; Socrates: Vtinā inuidi in oibus ciuitatib⁹ oculos & aures hrent. Vñ deoibus sollicitatib⁹ torq̄rēt: quot enim sunt hoim soliciū gaudia: tot sunt inuidorū gemit⁹. Et Hora. ep̄la. ii. primi volumis ait. Inuidus alterius marcessit rebus optimis. Inuidia Siculi nō inuenere tyranni maius tormentū. Merito ergo inuidia infelix. Ouid⁹ aut libro secundo meth.

Inuidia infelix. i. q; miseris reddit inuidēs. Nā vt est apud Hora. Inuid⁹ iuidia cōhūit intus et extra. Inuidia siculi nō in ve. tir. vñ. Dicit ergo q; carebit inuidia. ppter magnitudinē rerū q; inuidia supabūt. Est em inuidia iter pares aut paulo superiores. Quapropter illi q; egregiis suis virtutib⁹ lōgo itervallo reliq; a tergo reliqrūt: oim carēt inuidia: & poti⁹ sunt in admirationē: q; itā despam⁹ nos illos cōsequi: hinc greci q; p̄clarrissia et maxia sūt ἀφρονοὶ ἀνευφρονοῦν. i. sine iuidia appellant. Quapropter recte Flacc⁹ i carmie. Nō vitata nec tenui ferar penna biforimi. p. ligdū & cera vates: neq; in terris morabor lōg⁹. Inuidiaq; maior vrbes relinquam. o Amnēq; seue. S. tristē. Cōtra Theret⁹. Tristē seueritas inest i vultu: atq; i verb⁹ fides. A. Seuerū. tristē. qd p̄p̄tū est mortū: intelligitq; stygē paludē. C. Seuerū am. zc. Quę de iseris dicūt: videbi⁹ i. vi. eneid. p Cocyti. A. Cocyt⁹ fluu⁹ ē ifern⁹: iter p̄tā luc⁹ et vlulāt. Cocyo et Cozizo ploro lamētor. lugeo. Et Mac. li. i. de sōno ait: q; Cocytū aliud ēē si asseruerit q; quicqd hoiez i luctū lachrymalq; cōpellit. q Tortosq; ixionis ang. S. qd videlicet Ixion est religat⁹ ad rotā postq; illicitos lunōis petiuit āplexus. A. Ixiō phlegię fil⁹. Lunonē attētauerat: ea sibi nubē i sua forma obiecit: cū q; p̄cūbēs Cētauros gēuit: ex q; se iactās ab Ioue fulmiat⁹: apd iferos torq̄t sup rota serpentib⁹ circūfusa ligat⁹ ppetuā volutōe. vñ Tibull⁹ ait. Illic Iunonē tentari Ixionis ausi. versant cēlera noxia mēbra rota. Et Ouid. li. ii. meth. Voluit Ixiō et se segturq; fugatq; Mac⁹ aut li. i. de som. scribit: q; oia q; apud inferos esse credidit fabulosa psuasio: in nobis metipsis: & in ipis hūanis corporib⁹ assignare conati sūt. Vñ illos q; radiis rotarū distric⁹ pendēt: nihil aliud intelligi voluerit: q; q; nihil consilio p̄gredietes: nihil rōne moderātes: nihil virtutib⁹ explicantes. seq; & act⁹ suos oēs fortunę p̄mittētes: casibulq; fortuitis sp̄ rotantē. r Non exupabile saxū. S. Quod cōtra montē Sisyphus voluit. Et in exupabile dixi: non q; exuperari nō pōt. Sed qd exupare nō valet summū montis cacumen. A. Saxū ingēs voluere inefficacib⁹. laboriosiq; conatibus vitā terere. Et Ouid. li. iiii. meth. ait. Aut peris aut vrges rutilū sisyphē saxum.

latissime de inuidia scribit. C. Inuidia infelix. i. q; miseris reddit inuidēs. Nā vt est apud Hora. Inuid⁹ iuidia cōhūit intus et extra. Inuidia siculi nō in ve. tir. vñ. Dicit ergo q; carebit inuidia. ppter magnitudinē rerū q; inuidia supabūt. Est em inuidia iter pares aut paulo superiores. Quapropter illi q; egregiis suis virtutib⁹ lōgo itervallo reliq; a tergo reliqrūt: oim carēt inuidia: & poti⁹ sunt in admirationē: q; itā despam⁹ nos illos cōsequi: hinc greci q; p̄clarrissia et maxia sūt ἀφρονοὶ ἀνευφρονοῦν. i. sine iuidia appellant. Quapropter recte Flacc⁹ i carmie. Nō vitata nec tenui ferar penna biforimi. p. ligdū & cera vates: neq; in terris morabor lōg⁹. Inuidiaq; maior vrbes relinquam. o Amnēq; seue. S. tristē. Cōtra Theret⁹. Tristē seueritas inest i vultu: atq; i verb⁹ fides. A. Seuerū. tristē. qd p̄p̄tū est mortū: intelligitq; stygē paludē. C. Seuerū am. zc. Quę de iseris dicūt: videbi⁹ i. vi. eneid. p Cocyti. A. Cocyt⁹ fluu⁹ ē ifern⁹: iter p̄tā luc⁹ et vlulāt. Cocyo et Cozizo ploro lamētor. lugeo. Et Mac. li. i. de sōno ait: q; Cocytū aliud ēē si asseruerit q; quicqd hoiez i luctū lachrymalq; cōpellit. q Tortosq; ixionis ang. S. qd videlicet Ixion est religat⁹ ad rotā postq; illicitos lunōis petiuit āplexus. A. Ixiō phlegię fil⁹. Lunonē attētauerat: ea sibi nubē i sua forma obiecit: cū q; p̄cūbēs Cētauros gēuit: ex q; se iactās ab Ioue fulmiat⁹: apd iferos torq̄t sup rota serpentib⁹ circūfusa ligat⁹ ppetuā volutōe. vñ Tibull⁹ ait. Illic Iunonē tentari Ixionis ausi. versant cēlera noxia mēbra rota. Et Ouid. li. ii. meth. Voluit Ixiō et se segturq; fugatq; Mac⁹ aut li. i. de som. scribit: q; oia q; apud inferos esse credidit fabulosa psuasio: in nobis metipsis: & in ipis hūanis corporib⁹ assignare conati sūt. Vñ illos q; radiis rotarū distric⁹ pendēt: nihil aliud intelligi voluerit: q; q; nihil consilio p̄gredietes: nihil rōne moderātes: nihil virtutib⁹ explicantes. seq; & act⁹ suos oēs fortunę p̄mittētes: casibulq; fortuitis sp̄ rotantē. r Non exupabile saxū. S. Quod cōtra montē Sisyphus voluit. Et in exupabile dixi: non q; exuperari nō pōt. Sed qd exupare nō valet summū montis cacumen. A. Saxū ingēs voluere inefficacib⁹. laboriosiq; conatibus vitā terere. Et Ouid. li. iiii. meth. ait. Aut peris aut vrges rutilū sisyphē saxum.

Interea dryadū syl. s. id est donec laudandi Cesaris tpus aduenerit. Intersim Georgica scribimus. A. Interea. i. anteq̃ replū de marmore ponā. Dryadū: videto li. i. Geor. Dryadesq̃ puelle. t. Sale. A. capos intactos ab lavatis. i. poetis. Dicit autē scribam? carnē agresse a Moxenare imperatū.

v. Haud mollia. A. Sed ardua p. lyproten. x. Te sine nil altū mēs inchoat. S. ac si diceret: non meo ingenio: sed tuo freusipeno: ad hoc carmen accessi. y. Segnes. A. inuitiles: steriles: pigras.

z. Vocat ingēti clamore cytheron. S. i. hortantē ad scribendū nos illi mōtes: qui aialibus sunt referti. Cytheron autp̃ est Parnassus. A. Cytherō saltus ē ppe thebas in Boetia: vt Solin⁹. Et Plin⁹ ait li. iiii. Mela ingt in phocidis delphi. Et mōs parnassus in Boetia Thebe: et cytheron fabulis carminibusq̃ celeberrim⁹. Probus sic ait: Cytheron mōs ē Boetie: vbi archana liberi p̃ris sacra celebrahant: tertio quoq̃ āno: q̃ trieterica dicunt. Existimat at liber esse cū musis. et iō ex hedere fronde eius corona poetis datur. Ouidi⁹ itē li. iiii. meth. ait Vadit vbi electus facienda ad sacra cytheron cautius: & clara bacchantū voce sonabat. Strabo li. xix. scribit: q̃ Cytherō prope Thebas finit penes q̃ Afopos currit: inferiora eius allucis: Videto item eglo. vi. Cytheron hūc nomiat: q̃a de bobus scripturus est. tū Boetia dicta ē: in qua Cytheron habetur.

a. Taygetiq̃ canes. S. i. lacones. nā Taygeta ciuitas Laconie. Et hoc ideo. quia dicturus est: Nec tibi cura canū fuerit postrema. A. Taygetiq̃. Videto in fine libri secun

Interea dryadum syluas saltusq̃ sequamur
Intactus: tua mœcenas haud mollia iussa.
Te sine nil altū mens inchoat: en age segnes
Rūpe moras: vocat ingēti clamore cytherō:
Taygetiq̃ canes: domitrixq̃ epidaurus eq̃rū.
Et vox assensu nemorū ingeminata remugit.
Mox tamē ardentis accingar dicere pugnas
Cesaris: & nomen fama tot ferre per annos:
Tithoni prima quot abest ab origine cesar.

di Georgicor. b. Domitrix Epidaur⁹ equor. S. Epiri ciuitas est: equis nobilissima. ANT. Epidaurus vrbs est Peloponensiu. vt inquit Prob⁹. Vñ optimi & generosissimi equi exeunt. Ptholor m. c. c. lib. iiii. in peloponneso ponit Epidaurum: Strabo li. viii. videt scribere Epidaurum esse inter Achaia et Peloponnesum: anteaq̃ Epidaurū vocatam. Mela autē scribit epidaurum oppidum esse licorti appositum. Circa finem vero dicti. viii. Strabo sic ait. Equorum sane genus excellit Archadici quemadmodū & Argolicum & Epidauricum: Etholorum p̃terea &

Acharnanum solitudo pascendis equis est accommodata: nō minus q̃ Thessalia. Plin⁹ autē lib. viii. scribit Epidaurū oppidū Aesculapii delubriū esse in Achaia. Solin⁹ etiam. c. vii. scribit Epidaurū esse in Achaia: eiq̃ decus ē Aesculapii sacellum: cui incubantes egritudinū remedia capessunt monitis somniorū. c. Et vox. A. p̃dictorum: scilicet locorum. d. Ingeminata. S. i. duplicata per eccho. Alibi nō canim⁹: surdis respondent omnia sylus. e. Mox tamen ardentis zc. SER. mox id est postq̃ Georgica scripsero. Ardentis dicere pugnas: Cesaris ardentis pugnas legendū. nam male quidē ardentis Cesaris accipiunt: vt is. cōmunis syllaba sit. A. Mox tamen arden. Pollicetur Cesaris octauū: qui postea Augustus cognominatus est: scripturū victoriam: quod reuera fecit. In octauo enī libro gneid. descripsit in clipeo eius pugnā: et Actiatū bellū q̃ est gestū cū Anthonio Prob⁹. f. Tithoni pria quot abest ab origine cesar. S. i. facta cesar

Georgicorum

ris tot annis celebrabunt: quot anni sunt ab eo usque ad mundi principium: et mo tithoni pro sole posuit p titane: Nam Tithon⁹ Laomedontis frater fuit: quē pliantē aurora dilexit et rapuit: a q⁹ usque ad Cēsare nō valde multū temp⁹ est. A. Tithon⁹ (vt Diodor⁹ ait li. v.) filius fuit Laomedontis & priami frater: qui existimat ab aurora ada⁹ mat⁹: eam vxorē habuisse: Priami autē filia: Creusa: Aene⁹ vxor mater Ascanii: a quo secuta gēs q⁹ ad Cēsare puenit probus a prima origine Tithoni, i. ab ipso Dardano Io uis filio: a quo ad Augu⁹ sum: fuere āni mille secu⁹ ri: vel circa: vti ex Euse⁹ bio colligi pōt. Poeta tñ finitū p infinito nūc⁹ po⁹ suit. g. Seu q⁹ olim⁹ piacē. S. Dicturus est de armentis & gregib⁹. Armenta autē sunt equos⁹ et boum: q⁹ hęc ailia apra sunt armis. vt scutis bou⁹ coria. equi p⁹lio. Greges capellarū & ouū sunt. Ipe paulo post. Hoc satis armentis. superat pars al⁹ tera curē Lanigeros agita⁹ re greges: hirtasq⁹ capel⁹ las. Hęc autē armenta: sc⁹ et greges: sciendū q⁹ p⁹liū pfudit auctoritas. Olym⁹ piacē miratus p⁹ma pal⁹ me: id est studiosus curru⁹ lis certaminis: qd geritur ad p⁹lam in honorem Io uis olympiaci. A. Olym⁹ piacē palme. Olympia ca certamia in Achaia p⁹ pe Alpheū intelligit. De quib⁹ li. i. Georg. Eliadū palmas ep⁹ros equarū.

h. Corpa p⁹cipue matrū legat. SER. id est magis matrum. Per quod ostenditur etiam patrū corpora esse requirēda. C. Corpa matrum. Nam semen patrum pro artifice est. formāq⁹ p⁹ber: & vi⁹ tam inducit: Materā autē mater subministrat. Vñ oportet eā esse. bñ materiosa: & h⁹re optimā corporaturam. i. Optima toru⁹ forma bouis. S. Paulopost. Et faciem tauro propior. i. tauro similis. toru⁹ autem terribilis. k. Turpe caput. S. i. magnū. vt: Turpes pascit sub gurgi⁹ te phocas. l. Plurima ceruix. S. longa: vt ibi: Cum se nux p⁹ima syluis. induet in florē. m. Crurū ten⁹. S. v⁹ q⁹ ad cura: & mō tenuis est aduerbiū. nā si esset p⁹positio ablatio cohereret. n. Palearia. S. Palearia at sunt pelles depēdētes ex gutture. A. Pelles depēdētes sub collo. C. Palearia. Hęc Syricis bob⁹ nō sūt: sed in dorso gibbū (vt refert Pl⁹) habent. o. Camuris cornibus. S. i. curuis. Vñ et camerę appellatę sunt. Precipit at & aures magnas eē debere. A. Camuris. i. curuis. Inde camerę recta recurua: p. Nec mihi despli. S. Liptotes figura est. i. valde pl⁹ ceat. Vt munera nec sperno. q. Detractans. AN. male tractans. r. Et faciē tauro ppior. S. Faciē. i. imaginem & similitudinē totā. A. Et faciē tau. ppior. i. hñs faciē pro⁹ piorē. i. similitudinē tauro. Pl⁹. aut li. viii. inqt: Tauris in aspe⁹ ctu generositas torua fronte: aurib⁹ fetosis: quib⁹ minora q⁹ bubus cornua tenuioraq⁹. Varro vero li. i. c. v. de bu⁹ bis scribit. Q⁹ qui gregē armentorū emere vult obserua⁹ re debet: vt sint vaccę bñ cōpositę: vt integris mēbris: pi⁹ losis: oblonge: amplę: nigratib⁹ cornibus: latis frōtib⁹: odis magnis: et vnguib⁹: pilosis aurib⁹: p⁹ssis ma⁹: apris narib⁹: labris subnigris. ceruicib⁹ crassis ac lōgis: a collo corpe amplo demisso: bñ costato: latis hūeris: bonis dū nibus: caudā pfusam vsq⁹ ad calcēs vt hēant in inferiorē paritē frēntib⁹ pilis subcrispis: curib⁹ potius miorib⁹:

rectis genubus: et cur⁹ vngues sint leues & pares: corū⁹ attractū nō asperū ac durū. colore potissimū nigro. deim⁹ de rubeo. tertio giluo. q⁹to albo: mollissimū em⁹ hic vt d⁹ rissim⁹ primus: neq⁹ nō p⁹terea vt mares semis boni sint: quos & forma ē spectanda 2c. Colū. etiā li. vii. c. i. scribit quō Mago carthaginēsis p⁹didit q⁹ parandi sūt boues no uelli: quadrati. grandes mēbris: cornub⁹ p⁹ceris ac nigran⁹ ribus et robustis: fronte lata & crispa: hirtis aurib⁹. ocul⁹ & labris nigris: narib⁹ resupinis parulisc⁹. ceruicē lōga &

torosa. palearib⁹ amplis: et pene ad gēua p⁹missis: pectore magno: armis va⁹ litis: capaci & tanq⁹ im⁹ plente vtero: laterib⁹ por⁹ rectis: lumbis latis: dor⁹ so recto plano: dūmb⁹ rotūdis: crutib⁹ cōpactis ac rectis: sed breuionibus por⁹ q⁹ lōgis. nec genu⁹ bus iprobis: vngu⁹ ma⁹ gnis: caudis lōgissimis et fetosis pilosisq⁹: corpe dē so breuiq⁹: colore rubro vel fusco. tactu corporis mollissimo. Caplo vero xviii. de tauris idē ait. Se censere p⁹andos taur⁹ maxie mēbris ampliss⁹ mis: moribus placidis:

media etate. Cetera fere omia eadē seruabim⁹: q⁹ in bub⁹ eligēdis. Nec alio distat bonus taur⁹ a castrato: nisi q⁹ huic torua facies est. vegenor aspect⁹: breuiora cornua: totolior ceruix. & ita vasta: vt sit maxia portio corpis: ven⁹ tre paulo s⁹ strictiore. Idē .c. xix. de forma vaccę ait:

Q⁹ forma vaccę pbāt altissime formę. longeq⁹ maximis vteris. frontib⁹ latissimis. ocul⁹ nigris et patetib⁹. cornib⁹ venustis et lenib⁹ & nigrantib⁹ pilosis auribus. cōp⁹ssis ma⁹. palearib⁹ et caudis aplissimis. vngu⁹ modicis et crut⁹ bus. Cetera q⁹ fere eadē q⁹ in marib⁹ desiderant. C. ppior faciē. p. Synecdochē. i. hñs faciē. ppiorē tauro. Vacca vñ⁹ anni nō admiscet se mari. si admiscet. p⁹digiti ē. s. ima cauda. A. huic aiali tñ oim⁹: quib⁹ p⁹terior nō statim cau⁹ da est cōsumatę: vt ceteris mēsurę: crevit donec ad vestig⁹ gia ima pueniat. t. Lucinā iust. pa. S. Histeron. p⁹teron: Ante em⁹ est hymenęos pati: p⁹ lucina cōsequit⁹. Ite histeron proteron ē. desinit añ decē. post quorū incipit ānos. añ em⁹ incipit sic desinit. A. Ex lucina part⁹. ex hymenęo cō cubitus accepim⁹. Itaq⁹ hoc ait post annū q⁹rtū & infra decimū ad concipiendū viles esse boues. Prob⁹ lucina (vt Varro inqt) nascentiū dux est. hinc ab iuuādo & luce Iuno lucina dicta ab Iatinis. Ipsa em⁹ mēsis actis in lucē p⁹ducit infantes. C. Lucinā simp⁹ p⁹ partu posuit. nā bu⁹ ta lucinę opē nō inuocat. Vaccarū etas (Alberto magno teste) est quidecim annorū. eadē est taurorū. Castrati vero ad vigesimū pueniūt. Termin⁹ tauri ē q⁹ncq⁹ annorū. inde incipit exicari. Bñ ergo Homerus dixit. Taurus q⁹ncq⁹ an⁹ norū in robore suo ē. Magni sunt boues in Epiro: vt scit⁹ bit Aristo. Plin⁹ autē indicos sua p⁹ccitate camelos equa⁹ re: & cornua quattuor pedes in longitudinē habere. Bou⁹ ues soli animalium retro ambulantes pascuntur. v. Hymenęus. A. (teste Marone capella) Veneris et bac⁹ chi filius. dictusq⁹ nuptiarum deus: cuius officium esse dixit: Pfallere in nuptiis: cantare ad thalamos: & coro⁹ nare limina fertis. pro coitu hic ponitur. Hymen vero secundum grecos et latinos: est quedam virginis pelis quę primo coitu abrūpit⁹: pōit & p⁹ hymenęo hyp⁹phile

Seu quis olympiacę miratus premia palmarū
pascit equos: seu quis fortis ad aratra iuuēcos
Corpora p⁹cipue matrū legat: optima toru⁹
Forma bouis: cui turpe caput: cui plurima cer⁹
Et crurū ten⁹ a mēto palearia pendent. (uix:
Tum longo nullus lateri mod⁹: omia magna:
pes etiam: & cameris hirtę sub cornib⁹ aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis & albo:
Aut iuga detractās: interdumq⁹ aspera cornu:
Et faciem tauro propior: quęq⁹ ardua tota.
Et gradiens: ima verrit vestigia cauda.
Aetas: lucinam iustosq⁹ pati hymenęos:

Quidiana ad Iasonem. Non ego sum furtim tibi cognita pronuba sumo. Affuit: & fertis tempora victus hymen: Dicunt alii hymenū quendā fuisse apud Achenas: q in ter bella senissima virgines liberauit: quā ob cām nubes res eius numē inuocabāt: q̄si liberatoris virginitatis. Lu cinā pati. & hī hyfieron: proteron: hoc est vltimū prius. nam sua ordine cōmutat. Varro li. ii. ca. v. ait: q̄ nō mino

res oportet inire bimas utrimq̄ pariant: eo me lius: si quadring: p̄terq̄ pariant in decimo anno: quedā etiā plures: Maxi me idoneū rēpus ad con ciipiendū a Delphini exor tu vsq̄ ad dies quadra gita aut paulo plus: que enim ita conceperit: tem poratissimo anni tpe pa riunt. Vacce enī mēfibz decē sunt p̄gnantes: mas an foemina sit concepta. significat taurus cū inuit. Si quidē si mas in dexte riorē partē abiat: si foemīa in sinistriorē ptem: Plini us p̄o li. viii. c. xlii. scribit: q̄ suo tpe anniculē ad foe cunditatē posebant: tole rantius tñ bime: tauri ge nerationē quadrum im pleuit: & singulas denaa eodem anno tradit. Cō ceptio vnicō inito pagit: q̄ si forte perrauerit: vice simo post die marem foe mina repetit: parit mē se decimo: quicqd aū ge nitum: inutile est. Tauri nō sepius q̄ bis die ines unt: robur est tauris in quimatu. Vita foeminis quindecim annis longis sima: maribus viginti.

Q Fœturę. id est geniturę & pro uentus. **x** Cetera. SER. gras scilicet que est vñ aū quantum vel post decimū annum. Bene ostendit p̄ hec quoq̄ tpa posse qdam armētis sed inutiliter puenire fœ turę. A. Cetera gras. Colū. li. vii. c. xix. ait: Quñ vacce ex cesserit annos. x. foetibus inutiles sunt: rursus minore nimis inire nō oportet: si aū cū conceperint: partū earum remoueri placet: ac p̄ triduū ne laborent vbera: exprimi: postea mulctra phiberi. **y** Supat. S. Dum suppetit. et dicit iuuenili eas grate debere concubere: q̄ cito meliora tpa depereunt. A. Supat. interest iminet. C. Interea supe rat. Optimū pceptū. nam nō solū viuentiū corpora sanan da sunt. Sed q̄ singula pereūt: danda est opa successioi. **z** Dum leta iuuetus. A. vel iuuenta. i. dñ iuuenes sunt vacce concipiant. repit enī senecta cū morbis plurimis: **a** Solue mares. A. quo tpe vacce inēdē sint: iā dixim⁹. Columella etiā li. vii. c. xxii. scribit q̄ mēse Iulio foemine maribz p̄terq̄ pmittit: vt eo tpe cōceptas. p̄ximo p̄o adultis tā pabulis edant. nā decē mēfibz ventrē pferunt. Vñq̄ marē. xv. vaccis sufficere abūde ē. **b** Pecuaria. S. ab eo qd ē pecuare venit. nā pecua (vt ait in Pompeia na Cicero. Jāb eo qd ē pecu venit: vt genu gēua. A. Pec uaria pecuare pecuaria facit: pecu pecua: pecus pecudes: pecus hec pecora. **c** Suffice plē. S. subministra. vñ & suffic. tos dici. A. Colū. li. vii. c. xx. de vaccis ait. S3 & curandū ē oibus ānis eque atq̄ in reliq̄ gregibz pecorū vt delectus habeat. Nā et nix et vetultate q̄ gignere de fierunt summouende sunt. & vñq̄ tauro q̄ lacū fœcum datū occupāt ablegande: vel aratro domāde: qm labor & opis nō min⁹ q̄ iuueti. ppter vteri sterilitatē patientes sunt. **d** Optima q̄q̄ dies. S. hec snia nō solū ad aia

lia p̄tinet: sed generalr ad oīa. A. Quid. quoq̄ de arte. Cō to pede labit gras. nec bona tā sequit q̄ bōa prima fuit. **e** Subeūt. i. S. naturale ordinē tenuit dñcēs aduēire mor bos. senectutē. mortē. **f** Inclemētia mor. S. in exor. bñ litas & duricies. AN. crudelitas. **g** Semp enī refice. S. vacat enī. Sane dicit anteueniendū esse: aut anteq̄ pere ant: reparent armēta. **h** Sobolē armēto for. S. Substi tue. subministra. & ē ver bñ iudiciorū. nā subficiat dicunt iudices q̄ occupat torum fungunt officio.

A. Sortire. elige id ē de lect⁹. iac. vt scilicet corpora p̄cipue matrū legat. Itē vt quotannis soboles ar mēto eligat. **i** Pecori ē idem. S. i. vt habeant ma tres optimas. **k** Tu mō q̄s in spem. S. q̄s vis summissarios fieri. Nō tāda sane exquisita varie tas. nā vt in bobus ma tres aū describit: in equis admissarios aū cōmemo rat. A. in spem gentis. i. in fortunā: vt sine admisi sarii. CR. Mira varietas: Nā in bubulo pecore a matrīb⁹: in equino a p̄ri bus incipit. Sūt ac hec tria pecorū genera oibz p̄cipiua. Bos enī nobis terrā colit: sine cui⁹ corpora agri cultura oīno difficil ē: Equus et cōmōde nos ve hit: & in bello auxiliatur egregie: & in multis rebz comes est homi. Atq̄ in vecturis & veterinis has hemus equos et iumenta. Docilitas maxima est in equo. Amissos luge

dominos. desideris lachrymas mittit. interfecto Nicomea de rege eius equus in edia vitā finuit: Refert Philarchus Centaetruē & galatis occiso in pugna Antiocho: portit equo eius illū ascendisse: at equū indignatione accensum p̄cipitem in abrupta isse: ac se equiteq̄ perdidisse. Buce phalus Alexandri equus neminē ornatu regio insignitū p̄ter ipm Alexandrū excipe voluit. In expugnationē the barum vulneratus: Alexandrū in aliū equū transire nō ē passus. Equus cēsarīs nullū nisi ipm cēsarē dorso accipere voluit. Hic anteriores pedes hūanos habebat. Semy ramis equum vsq̄ in coitū amauit. vt ait Iuba. Aristoteles autem in libro de animabz: Equum equamq̄ post hominem reliquis animalibus salatiore esse dicit. Addit enim ipm quadragita dentes habere: primores quattuor or trigesimo mēse mutare: anno deinde post: binos vtrin q̄ superne & inferne. Item alio anno quattuor: comple tis annis quattuor & mensibus sex: non emittit. & tunc idoneum temp⁹ ad perficiendū habet. Refert p̄terea omi nibus temporibus: & donec viuit coire. Idem facere fœ minam. Dicit p̄terea gratem ad decimū octauū annum procreandi in equo. Sed ad longū ad trigēsimū vsq̄ p̄ducti: in nōnullis etiā ad gnēgesimū: sed minus viuere qui do malunt q̄ gregarios. Albertus iāc cognomento mas gnus ait equū biennio inire incipere: sed in diore esse fœtū post triennū: vsq̄ ad. xx. qui est arcus fm quē minori cō iunctione iungunt Iuppiter: & Saturnus. inire aut vsq̄ ad trigēsimū annū: & equā concipe: quāuis debilitet vsq̄ ad quadragēsimū: quod fere spaciū est sue vite: q̄uis olim inuentus sit equus. lxx. annorū. Ipse autem Albert⁹ refert vidisse se equū ex maioribz apud milite qui adhuc robustus: excederet annum sexagesimum.

Georgicorum

1 Pullus. C. ut pueros dicimus in humano genere: ita in equo: mulo: asino atq; camelo dicim⁹ pullos. Itē in omni ouiu⁹ genere. In boue vero & elephāte vitulū: Qui etiam ex arborū radicibus gignunt: pulli appellant. hinc pullulare. m. Altius ingredit⁹. S. cū exultatōe q̄dam incedit. n. Mollia crura repo. S. Enn⁹ de gruib⁹. Perq; fabam repunt: & mollia crura reponūt. A. Et mollia crura repo: glomerat: apte reducto alterno crurū explicatu. Mollia crura: faciles tibias: Non enī inepte dure ve ambulat: vti plerisq; euenit. o. Prim⁹ et ire vitā. S. matris p̄re vestigia.

A. Varro lib. ii. ca. vii. ait: Equi boni futuri signa sunt: si cū gregalib⁹ in paulo cōtēdit: in currēdo: alia vere vt potior sit: si quū flumen traiciendū est gregi. in primis p̄gre dicitur: ac nō respectat alios. p. Argutūq; S. breue. A. Exiguū. Varro lib. secūdo. c. vii. inquit. Eqs debere esse clunib⁹ et ventribus latis. Equos ad admissurā quos uelit habere legere oportet amplo corpore formosos: nulla parte corpis inter se non cōgruenti: caput habeant non magnum: nec membra cōfusa: sint oculis nigris: narib⁹ nō angustis: auribus applicatis: non angusta iuba: crebra: fusca: subrispa: tenuibus fetis implicata in dexteriorē partem ceruicis: pectus sit latum & planum: humeri lati: vēter modic⁹: lumbi deorsum versum: p̄fusi: scapulae latę: spina maxime duplex: si minus nō extans: cauda ampla sub crispa: crura recta: equalia. intro uersa: gēua rotūda nec magna: ungulę durę: toto corpore vt habeant venas q̄ animaduerti possent. Hęc ex Varone. Colū. li. vii. c. xxvii. sit ait: Quū vero natus est pullus: cōfestim licet indolē existimare: si hilaris: si intrepidus: si neq; respectu nouę rei auditu terre. si aū gregē p̄gredit: si lasciuia & alacritate: interdū & cursu certamis eq̄les exuperat: si foissam sine cūctatiōe transiit: pontem flumenq; transcendit. hęc erunt honesti animi dōmētā: corpis vero forma cōstabit exiguo capite: nigris oculis: narib⁹ aptis: breuib⁹ auriculis: & arrectis: ceruice molli: itaq; nec longa: densa iuba. & p dexterā partē p̄fusa: Lato & musculorū toris numeroso pectore: grandib⁹ armis & rebus: lateribus inflexis: vētre substricto: testib⁹ paribus et exiguis: cauda longa & secta crispaq;: mollib⁹ atq; altis rectisq; cruribus: tereti genu paruoq;: neq; introfusus spectandi: rotundis clunibus: foemoribus torosis ac nūctolis duris ungulis. & altis. et concavis rotundisq;: quib⁹ corone mediocres suppositę sunt: sic vniuersus corpus cōpositū: vt sit grande sublime. erectū: ab aspectu q̄ agile. & ex longo (quantū figura permittit) rotundum.

q. Breuis alius. A. Modica. subtrac̄ta. r. Obesac̄ta. A. grandes. lati & pingues humeri. Obesus enī (vt F. sit) ait: pinguis dicitur: quasi ob edendū factus. Horat⁹. Obeso nil melius turdo. s. Luxuriatq; toris animosum pectus. S. nodosum & eminēs pulpīs. A. Luxuriat toris. abundat pulpīs. debet enī esse latū ac plenum: ac torosum. C. Abundat toris: id est modū excedit toris: quasi dicat ultra modū torosus est. Nam mēbra torosa: id est maiores toros: id est musculos et lacertos habentia validiora sunt. Vñ in Hercule: torosa brachia pingūt. Est

enim torus siue musculus siue lacertus: t. Spadices. S. phoeniceatos vocant. i. profectos myrtheos. A. Spadices. phoeniceus color: seu puniceus. & spadix idem est: (teste Gellio li. ii. c. xxvi.) significat autē exuberantia splendoremq; ruboris. C. Spadices. Palladius. emilianus colores in equo refert badiū: aureū: albū: rōsum mureū: ceruinum: giluum: scutularū: album: guttatū: candidissimum: nigrū. pressum. Sequenti meriti enumerat variū cum pulchritudine nigro vel albino vti badio mixtum. Canum cū quouis colore. Spumeū miraculosum mucinum obscuriorē: gilū color est cineritius: etatem quoq; ita signat. Nābimo sex mēsu⁹ dentes medii: superiores cadūt. Quādrimo canini mutantur. Infra sextum annū: molares superiores cadūt. Sexto anno quos primo mutauit exequat. Septimo anno omēs dentes explent: Latent ab hinc etatis notę. Sed puectionib⁹ tpa canuari incipiūt: supcilia canescere. dentes plerūq; p̄minere. Formam vero equi ita describit. Colū. vt sit capite exiguo: nigris oculis: aptis & breuib⁹ auriculis: et arrectis semper: uice molli: itaq; nec longa: dēla iuba: & in dexteram. partem profusa: lato et musculorū toris. numeroso pectore: grandib⁹ armis: & rectis lateribus inflexis: spina duplici: vētre substricto: testiculis paribus & exiguis: latis lumbis: et subridenib⁹. pulchris & pinguibus: cauda

Pręcipuū iam idem a teneris impende laborē.

Continuo pecoris generosi pullus: in aruis

Altius ingreditur: et mollia crura reponit:

primus & ire viam: et fluuios tentare minaces

Audet: & ignoto sese committere ponto.

Nec vanos horret strepitus: illi ardua ceruix:

Argutūq; caput: breuis alius: obesac̄ta terga.

Luxuriatq; toris animosum pectus: honesti

Spadices: glauciq; color deterrimus albis:

Et giluo: tū si qua sonum pcul arma dedere:

Stare loco nescit: micat aurib⁹. & tremit artus:

Collectumq; fremens voluit sub narib⁹ ignē.

longa & secta crispaq;: mollib⁹ atq; altis: rectisq; crurib⁹ terere genu q̄ neq; torosum spectat: rotundis clunib⁹. tor morib⁹ ac nūctolis: duris ungulę: & altis et concavis: rotundisq;: quib⁹ corone mediocres suppositę sunt: corpus ipm sit grande sublime erectum: aspectu quoq; agile: longitudo quantū natura permittit. cum vero natus est. cōfestim licet indolem existimare: si hilaris: si intrepidus: si aspectu nouę rei: auditu ve terre. si forsā sine cunctatiōe transiit flumen: pontē transcendit. v. Glauci. S. sunt selloneis oculis. i. quodā splendore p̄fusi. A. Glauciq; cerulei. Glaucus enim color viridis dicitur. quod Probus ostendit: & Gellius dicto loco. x. Deterrim⁹ albis & giluo. S. At qui alibi ait: Qui candore niues antecirent. Sed aliud ē candidū esse: id est quadā nitenti luce p̄fusum. aliud albū: qd pallori constat esse vicinū. Giluus autē est melinus color. Multi ita legunt albis et giluo. vt nō albū vti giluum: sed albogilū vituperet: qd si singuli colores vitupandi sunt: quanto magis mixt⁹ vtroq; i. albogilū. A. Albis: nō candidus: sed albus. i. pallidulus. Giluus color est buxeus: vrgdam volunt vulgo gialus appellat. aliqui vero p gilū intelligunt flauū: qui ex viridi & rusto & albo concretus est. Seruius melinū intelligit. Est autē melinus color candidus: optimus in melo insula: in Samo quoq; nascit: auctor est Plinius li. xxxv. ca. vi. y. Micat aurib⁹. A. arrigit ac deprimit aures. z. Tremat artus. S. figurate pro auribus tremit. A. Tremat. i. concutit.

a. Collectum ignē. A. attractum. flatus vim atq; potentiam. b. Fremens: A. Et fremens & premit in antiquis legitur. Erit autem ordo. Et fremēs ignem collectum voluit sub naribus: Premēs autē. i. nō emittens: sed remittens interius: hinc sub naribus voluit &c.

Voluit sub naribus ignē. **S.** Hanc indicat magnanimi-
tatem suā. **A.** Voluit sub narib⁹. Per quod eius vis appa-
ret. est enī magnificatus. **d** Et duplex agit p lūbos spi-
na. **S.** Aut reuera duplex: aut lata: vt alibi. Duplicem gem-
mis auroq; coronā. Et duplici aptant dentalla dorso.
e Solido. **A.** i. duro. **f** Tal' amygd' domitus. **S.** At q
castor domitor eqrū fuit: sed frēm p fratre posuit poetica
licentia: vt. Quas ille philomēna dapes. Pro progne item

reuocato a sanguine teu-
cri: p Dardani. Aut certe
ideo pollucē p castore po-
suit: qā ambo licenter &
castores & polluces vo-
cant. Nam et Iudi et tem-
plū eius: & stellē castorū
vocat. **A.** Pollux & cas-
tor lacedemoniē nati sūt
q existimant equos acce-
pisse ab Iunone muneris
nomie: xanthum & Cyl-
larum: quos Neptun⁹ do-
nauerat. **Prob⁹.** Amydē
oppidum est Laconie: re-
gionis Achae: teste Plī.
libro. iiii. Fuit autē patria
castoris et pollucis. **Sera.**
libro. viii. ait: q Taygeto
mōi subicitur sparta &
Amydē. **Plī.** libro. iiii. scri-
bit amydas etiam fuisse
prope Taracinā a ser-
pentibus delatos.

g Martis equi. **A.** i. uos
& phobos. **A.** Martis
equi biuges. Mart' equi
traditū Dimus et Pho-
bos Homero auctore:
vt scribit **Prob⁹.** Achillis
vero xanthus & Ethon.
quidā quattuor putant.
et eis adiciunt Podargū
& lampū. auctor idē **Pro-
bus.** **h** Et magni curi
r⁹. **S.** Balliarch⁹: et xath⁹.
i Coniugis aduentum
pernix Saturnus. **S.** Dū
cum amica Phyllira Sa-
turnus coiret: **Ops** eius

vxor aduenit: cuius presentiam veritus: se in e quum con-
uerit: qualem potuit numen imitari. Exinde natus est
Chiron dimidia pte homo: dimidia pte equ⁹. Sane **Ops**
cum de vxore Saturni dicimus: o corripit. vt **Ops** opis.
cum vero nympa dicim⁹ opis longa est. vt **Ops** ad ethe-
reum pennis auferit olympū. **Pernix** autē ad equū refert.
nam Saturni stella tardissima est. **A.** Saturn⁹. is cū Iouē
quereret: & in Thracia cū Phyllira Oceani filia in equum
versus dicit cōcubuisse: et ex ea Chyronem Centaurū na-
tū artis medicī inuentorē. quia Phyllira phyllirides dī
a poetis scribunt aratum de aduentu vxoris nil scribere:
Virgilius tū hic ostendit vxoris **Ops** aduentu in equū ver-
sum esse: dum cū illa coiret. **Pernix** velox: quia equus:

j Altum pelion. **S.** Montē Thessalie: in q Chiron habi-
tauit. **A.** Altū peliō. Thessalie montē altissimū. teste **Plī.**
li. secundo: in q (vt scribit **Solin⁹**) nuptiale: cōuiuū **Theti-**
dis et **pelei** celebratum fuit. **k** Hunc quoq; **S.** Licet
bonū et tot signis pbatū. **l** Vbi aut morbo. **S.** Duo
sunt quibus minuuntur corp⁹ vires: senectus et morbus.
Vñ mire vt rēq; cōplexus est. **m** Abde domo. **S.** in
domo. nam si aduerbialiter vellet loqui: domi diceret. **Ta-**
le est illud in quarto. Non libig: nō ante tiro.

n Nec turpi gnosce senectē. **S.** **Cicero** in Catone maiore.
et laudat et vituperat senectutē. **Vñ** dupl'r hūc locū intelli-

gimus: aut ignosce nec turpi senectē: q turpis nō est: quia
per naturā venit. **A.** Nec turpi. **Ordo** est. Nec ignosce tur-
pi senectē. q quis em seniores equi sint: tñ oēm laborē to-
lerare valent. Est autē sensus: q vbi optimus equ⁹ vñ mor-
bo vel senectā deficit. remouēdus ab admīssura: & in do-
mo retinend⁹: nec parcendū. ostendit enī oīno fatigandū: cū
modo tamē. Turpi senectē **Iuuenalis** etiā satx. ait. Sed q
continuis & quātis longa senectus plena malis: deformē

et tetrū aī oīa vultū. **Dif-**
similē q; sui: deformem
p cute pellem: pēdētesq;
genas: et tales aspice ru-
gas zc. Quāuis autē sen-
ctā sit a natura: omnino
quin turpis sit: negari nō
potest: Ergo nec ignosce
turpi senectē dicendum:

o Frigidus in venerem
senior. **A.** Hic locus asse-
rit: quod dixi verū esse: vt
scilicet ab admīssura seni-
or in domo teneatur: ibi
q; fatigē: cū modo: nec
penitus fatigē: generat
autē mas ad ānos. xxxiii.
& ad .xl. durasse traditū
adiutum modo in attol-
lenda priori pte corporis:
sed ad generandū paucis
animalū mior fertilitas:
qua de causa p interval-
la admīssurę dantur. Nec
tamen quindecim initus
eiusdē āni valet tolerare.
Equę gignūt ānis oibus
ad qdragesimum vixisse
equū **lxx.** ānis p dī. **Plī:**
auct. li. viii. c. xlii. **Colū.**
vero libro. vii. c. xxvi. scri-
bit: q marem putant mi-
nore trimō nō esse ydo-
neū admīssurę. possē ve-
ro vsq; in .xx. annū pge-
nerare. foeminā bimam
recte cōcipere: vt post ter-
tium annum enixa foetū
educet: eandemq; post

decimum nō esse vtilem. Superiori autē capite dixerat: q
nec minus q; quindecim: nec rursus plures q; vincti ā-
nos debet implere. **p** Frustraq; laborē. **A.** **Ordo.** Et fru-
stra trahit. i. pducit: ingratū laborē. i. ingratū coitū. Nam
calidissimus quisq; citius venerē perficit: & ei gratior il-
la sit: senes vero tardiores sunt: quia frigent.

q Et si qñ ad plia ventū. **S.** Alibi nocturnaq; bella.
r Quondā. **A.** quandoq; **s** Animos equumq; nota-
bis. **S.** pecipue ante omnia etatem & magnanimitatē re-
quires. post cetera parentes & studiū. **A.** Animos. vt sit
hilaris equus & intrepidus zc. vt supra ostendit. **Colū.** li.
bro. vii. c. xxii. scribit: q annorū notē cū corpe mutantur:
Nam dū bimus & sex mensū est: medii dentes & supio-
res & inferiores cadunt: cum quartum agit: his qui canis-
ni appellant deiectis: alios affert: intra sextum deinde an-
num molares superiores cadūt. Sexto anno quos primo
mutauit exequat: septimo oēs explent equali: & ex eo ca-
uatos gerit: nec postea quot ānos sit manifeste compen-
di pōt. decimo tñ anno tempa cauari incipiunt: & super-
lia nōnūq; canesceret: dentes prominere: Hec ille.

t Alias artes. **A.** Equos enim alii sunt ad rem militārē
idonei: alii ad vecturā: alii ad admīssurā: alii ad cursurā:
alii ad predam. Itaq; nō item sunt spectandi atq; haben-
di: hinc peritus belli alios eligit: atq; alit ac docet: Alios
N

Georgicorum

quadrigarius. Plura Varro libro.iii.capitulo.vii.
v Prolemq; parētū. A. Varro p̄dicto loco sic ait
Destirpe magis interest qua sint: q; genera sunt multa: itaq; ad hoc nobis ab regionibus dicunt in gr̄cia. Thessalici equi a terra Apuli: ab rosea roseani. x Et quis cuiq; dolor victo: quē gl̄ia palmę. S. Vult pbare: mouere equos: vel amissioe v̄l acquisitioe victorię. nam eo tendit seq̄ns iste decursus: Vnde & paulo post. Tantus amor laudū: tantę victoria curę. Lucan⁹. Quantū clamore iuuat Eleus sonipes. C. Dolor. Nam lachrymas victos emittere: & victores leticiam ostendere dixerunt. y Et q; gl̄ia pal. A. Vt cursu certant q̄les superare couentur &c. z Ruuntq; carcere. S. V̄surpatioe p̄ carceribus: quib; arcendo dicti sunt: Nā carcer est custodia noxior. A. Carcere. repagulis. a Curr⁹. A. q̄drigę. b Cum spes arectę. C. Echasis orandi loci causa. c Iuuenum. AN. aurigarum: vel spectantium. d Exultantia. SER. salientia: trementiaq;.

Et quis cuiq; dolor victo: quē gloria palmę.
Nonne vides quū precipiti certamine cāpū
Corripuere: ruuntq; effusi carcere currus:
Quū spes arectę iuuenū: exultātiaq; haurit:
Corda pauor pulsans: illi instāt verberē torto:
Et proni dant lora: volat vi feruidus axis:
Iamq; humiles: iamq; elati sublimē videntur
Aera per vacuū ferri: atq; assurgere in auras.
Nec mora nec requies: at fuluę nymb⁹ arenę
Tollitur: humescunt spumis: flatuq; seq̄ntū:
Tantus amor laudum: tantę est victoria curę.

e Haurit. S. i. ferit: v̄l haurit appetit. A. Haurit: id est eleuat. ferit: f. Instāt. A. iminēt eqs: CRI. id est nūq; cessant ab opere. g Verberē torto. S. frequi: sc̄z uerariōne: A. Verberē. scutica: C. Torto. Nam ex crebro motu contorquentur & inflectuntur lora.

h Et proni dant lora. S. lora habenas. C. Et proni. pinxit illorū celeritatē

i Volat vi feruid⁹ ax. S. Alibi. Frenaq; feruentes q; rotas. Nam tam roge q; axis cursu calefuit. A. Vi. id est violentia.

k Iamq; humiles. C. Tota hęc cursus descriptio picturę q; scripturę similior est. Ipse etiā consę

breuesq; clausulę faciunt vt celeritas narrantis: expressius demonstrat celeritatem currentiū. Iamq; humiles: iamq; elati. quia saltu rem peragunt: vt propter eorū leuitatē per aerem potius q; p̄ terram ferri videant.

l Nymbus: A. nubes. m Tantus amor. C. Accidit accelerant: quia victorię cupidissimi sunt.

n Prim⁹ Erichthō⁹. S. Vulcan⁹ impetrato a Io ue Minerę coniugio: illa reluctante: effectū libidinis piccit in terrā. inde natus est puer draconteis pedibus qui appellatus est Erichthoni⁹: quasi de terra: & lite procreatus. Nā ep̄o est lis & xcom terra. Hic ad regendā pecum: forditatem: iunctis equis v̄sus est currus: quo tegeret

Prim⁹ erichthoni⁹ currus & quatuor ausus

sui corporis turpitudinē. A. Erichthoni⁹. Fuit is Vulcani et Terrę filius qui primis ducit quadrigis. Prob⁹ v̄sus: quo decentius celaret pedes suos anguinos. Prob⁹ auctor. Et Plī. li. vii. ingt: q; Bigas primū iunxit Phrygi natio q̄drigas Erichthoni⁹: Eusebius itē sic ait: Erichthonius primus q̄drigas iunxit in gr̄cia. Erat quippe apud

alias nationes. id aut fuit Danao regnate argis. C. Erichthonius. Augustinus in li. de ciui. dei ait: hunc puerum Athenis in vulcani Minerue templo adinuertit: serpente impliatu. Et qui sibi regnum portendeat: diligenter enutritu hominum deorum filium cum parentes ignorarent iudicatu. idem Augustinus refert: hic ut placaret iratum Apollinem: quod et templum a Danao rege incensum fuerat: nec greci id phibuerat: & propterea sterilitate regi ouem oppresserat: ludos mulcos eidem Apollini instituit. Iudicque minerue: ubi victores oleo donabatur. Pli. aut scribit Erichthonium quadrigas inuenisse. Ite argenti Athenis.

o. Rapidus. S. id est velocis. p. Victor. S. ppositi sui effector. q. Frena peletronii. A. Pelethronium oppidum est Thessalie: ubi primum domadorum equorum usus inuenitur. Nā quum quidam Thessali rex bobus oestro exagitatis: satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset: illic cursu non sufficienter ascenderunt equos & eorum velocitate boues secuti: eos stimulis ad terrena reuocarunt. Sed hi visum aut cum irent velociter, aut cum equis circa flumen: Penon potarent: capribus inclinatis: locum fabule dederunt: ut centauri esse crederentur: quod dicti sunt centauri. Omo ro / kev ro co ro / r r u p o y s. Alii dicunt centaurorum fabulam esse confictam ad exprimentam huius vite velocitatem: quia equum constaret velocissimum. Bene autem ait Pelethronii: quia sunt & alii Lapithe. A. Frena pelethronii. impositi dorso: & insultati solo & Carmina sunt En-

niti in Alexandro. ut docet Macrobius. li. v. Frenos autem & stramenta equorum pelethronii inuenisse scribunt. Pugnare ex equo Thessalos quod centauri appellati sunt. habitantes finem Pelii montis: ut scribit Plinius li. vii. Et probus ait: pelethronii esse subiectum Pelio monti: Pelethronii lapithe. i. ex pelethronio oriundi. frena inuenere. Habebant enim Lapithe pla oppida in ipsa Thessalia. q. Equitum docuere. S. i. equum. Nā per equum rectorem posuit. A. Equitum. i. equum portantem hominem. Oēs enim antiqui scriptores ut hominem equo insidentem: ita & equum cum portaret hominem equitum vocauerunt. Et equitare non hominem tantum. sed equum quod dixerunt. auctor est Macrobius li. vi. in si. r. Gressus glomeratos. S. Ut cum disciplina incederet. s. utque labor. A. f. docere equum saltus & ingressus. Pōt & per Epexegetim legi: ut dicatur id est et. equum magistri exquirunt iuuenem equum: & calidum animis & cursibus acrem. s. Quāuis sepe fuga. S. I. Ordo est: quāuis sepe victor fuit. quāuis nobili genere precreatus: cum a magis eras est magnanimitasque regenda: quod si non fuerit: illa nihil profunt. A. Quāuis: sensus est: eligendum esse equum iuuenem calidumque animis et cursibus acrem: quāuis sepe cursu victor aliorum fuerit: quāuis optimam patriam referat & optimam stirpem. t. Egent. A. fugauerit. v. Epirum. A. de Epiru latius li. i. Georg. Palmas: epuros equarum.

lungere equos: rapidusque rotis insistere victor.
Frena pelethronii lapitheque irosque dedere:
Impositi dorso: atque equitum docuere sub armis
Insultare solo: & gressus glomerare supbos.
Aequus uterque labos: & iuuenemque magistri
Exquirunt: calidumque animis & cursibus acrem.
Quāuis sepe fuga verfos ille egerit hostes:
Et patriam epirum referat: fortisque mycenas:
Neptunius ipsa deducat origine gentem:
His animaduersis: instant sub tempus: & omnes
Impendunt curas: denso distendere pingui
Quem legere ducem: & pecori dixere maritum:
Florentisque secant herbas: fluuiosque ministrant
Farrasque: ne blando nequeat superesse labori.
Inualidique patrum referant ieiunia nati.
Ipsa autem nocte tenuant armenta volentes:
Atque ibi concubitus primos iam nota voluptas

x. Fortisque my. A. ad Agamemnonem respexit: qui grecorum ductor exercitus: Troiam deleuit. Vnde alibi ait: Agamemnoniasque mycenas. Preterea docet Strabo li. viii. quod argos a primordio magis extitit potentia primarium: subinde Mycenae ampliora susceperunt incrementa: propter commigrantes in illas pelopidas. Nā cum omnes ad Atrei filios confisterent: Agamemnon natu grandior regnum adeptus: duce virtute ac pariter fortuna comite: regis omnis paternam possessionem ampliauit: & Mycenam laconicum adiecit imperium. Verum menelaus laconis: regimē tenuit: ac agamemnon Mycenarum visus. Corinthum ac Sicyonem & lonium & agaleonum. sic enim ea vocabantur: tate cum posteris. Achi dicti sunt regnum suscepit. Hec et ipsa Strabo. y. Neptuni quod ipsa deducat origine. S. id est si sit precreatus ab equo Neptuni qui editus est tridentis percussione. A. Neptunus Cereri quum vim afferre veller: ea se in equam vertit. Neptunus vero ea ita composuit. Vnigenerosi equi potiri esse dicuntur. auctor Probus. Nos autem latius de Neptunni equis lib. i. Georg. ibi scilicet Tu quoque cui prima fremen tem. z. His animaduersis. S. Moribus et tate dephenis. A. His videlicet tate & annis equi.

a. Instat sub tempus. S. coeundi: quod est cura maior adhibetur. A. Instat. incumbit: attendit. Sub tempus prope tempus coeundi: scilicet cui datur instanti. (teste Varrone li. ii. ca. vii.) ab equino xio verno ad solstitium. Admittere autem oportet: cum tempus anni venerit bis die: mane & vespere.

Colu. etiam li. vi. c. xv. sic ait. Vulgaribus equis passim maribus ac foeminis pasci permittit. nec admissura certa ipsa seruent. Generosis circa vernum equino: tunc mares iungunt: ut eodem tempore quo coeperint: iam legis & herbidis capis: post anni mensem paruo cum labore foetum educat: Nā mense xii. partum edunt. b. Denso distendere pingui. S. Nam saxo quod quibusdam portionibus agazones per fraudem facere consueuerunt. Vn ait. Denso pingui. i. vinibus pleno. Sane pingue est generis neutri. & ita in omnibus idoneis inuenitur. nā nec pinguedo nec pinguerudo latinum est. A. Denso. At ibidem Columella. Eoque tempore quod vocat a foeminis equum. i. roboratum est largo cibo: appropinquante vere ordeo eruoque saginatum: ut veni suppositum: quoque fortior muerit: firmiora semina perbeat future stirpi. Et Varro li. ii. c. v. de bobus sic ait. propter foeturam hoc obseruare soleo an admissuram: mensem vnum nec cibo nec potione se impleat: quod existimat facile macram concipere. Contra tauros duobus mensibus an admissuram herba & palea ac foeno facio pleniores: et a foeminis secerno. c. Florentisque secant herbas. S. Adultas maturiores: quibus robur accipit. d. Blando enim. i. labori. Perphrasis est coitus. A. blando labori. i. veneri. e. Ieiunia nati. S. infirmitatem ex ingdia vententem. f. Nota volup. S. Denotata: quod transitum re ab aliis diligenter expressam tenet. N.

Georgicon

Nam equę puelle cū primū coeunt: si macrę sunt: & debili
rant: er debiles gignūt. Post primū aut partū tenues eē de
bent. A. Iā nota volupras. De equab⁹ intelligit: alias eni
xis. g Frondefq; negāt. S. Contra illud: Florentesq; se
cant herbas: fluuiosq; ministrāt. h Quū grauiter ton
sis: hoc est die medio. Hoc autem ad exprimendum diei
tēp⁹ est positū: nōq; equę
sempe estatis coeant.

f Paleę. A. Quid pprie
palea sit: li. i. Ge. videto.

k Hoc faciunt nimio ne
luxu obru. S. nimio. pin
gui. et hñ rē turpē apte a
Lucretio tractatam vita
mit translatiōib⁹: q̄s oēs
ab agricultūra traxit: vt
luxu. ppter luxurię sege
tū. A. luxu. i. copia. abun
tia. l Obrusior. A. He
bes. est ei grad⁹ p gradu.
m Vfus. A. vtilitas.

n Genitali aruo. S. pro
muliebri folliculo quem
vulu ā vocāt. Vt etiā Pli
ni⁹ docet. nā añ follicul⁹
dicebat. A. Gēitali aruo.
id est vuluę et matri. Ibi
enī concipit: ibi educat:
& crescit quicquid condi
pitur. CRI. Gēitali aruo.
Translatio ab agriculturā
ra. Fit autē obfēnitatis
vitandę cā. o Sulcos
obliment iertes. S. claudat
meatus. Et hoc sifr p trās
lationē dixit. Nā legim⁹
sup. Et obducto late te
net oia limo. AN. Obli
met: obducit: cooperiat:
claudat. limo repleat. p
prie. Sulcos iertes: vul
uę meat⁹ cōceptioni. in
pros si repleti fuerint ni
mio luxu. p Sitiens.
A. vulua ipsa macrior.
q Venerē. A. equi semē.
r Patrū. A. admistratio
rū: vbi enī equas ipse
runt: eorū cura hñ mini
ma. s Exactis mensi
b⁹. S. vicinis partui. Tūc
enī diligentius tractandę
sunt ne abigant. A. Exa
ctis mensib⁹. i. pfectis &
partui vicinis. Vñ li. i. ge
orgi. Exactū ad mēsem
pluuia: ventisq; carebūt.
Varro li. ii. c. vii. ait. Quū
cōceperint equę: videndū
ne aut laborent plusculū
aut ne frigēdis sint locis: q̄ algor maxime pregnantī
bus obest. Itaq; & in stabulis & ab hūore oportet phibe
re humū: clausa hñe hostia: ac fenestras: & inter singulas
aspēpibus palos intericere lōgiōres: q̄ eas discernāt: ne in
ter se pugnare possint. Pregnantē neq; implere cibo: neq;
esurire oportet. Alternis ānis q̄ admittūt diuturniores &
meliores pullos fieri dicūt. t Grauib⁹ plau. A. Innuit
anteq; partus vicinus fuerit: pgnātes equas etiā fatigari
posse leui mō. De plaustris videto li. i. Geor. v Nō sal
tu supare. S. Qd solet fieri cū pascunt pedib⁹ impediūt.
x Saltibus inuacuis. S. magnis. A. campis magnis &
carentib⁹ saxis & arborib⁹ deiectis. y Et plēa secundū.
z ne inclinent ad potū. A. Secundū. ppe ad potū. p cubat.

Solicitat: frondeſq; negant & fontibus arcent.

Sepe etiā cūrsu quatunt: & sole fatigant.

Quū graui⁹ tonſis gemit aera frugib⁹: & quū

Surgente ad zephyrū paleę iactātur inanes.

Hoc faciunt: nimio ne luxu obtuſior vſus

Sit genitali aruo: & ſulcos oblimet inertes:

Sed rapiat ſitiens venerē: interiuſq; recondat.

Rurſus cura patrū cadere & ſuccedere matrū

Incipit: exactis grauidę quū mēſibus errant.

Nō illas grauib⁹ quiſq; iuga ducere plauſtris.

Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus: & acri

Carpere prata fuga: fluuiosq; innare rapaces.

Saltibus in uacuis paſcant: & plēna ſecundū

Flumina muſc⁹ vbi: & viridiſſima gramīe ripa.

Speluncęq; tegant: & ſaxea procubet vmbra.

Eſt lucos ſilari circa ilicibuſq; virentem

plurimus alburnū volitans: cui nomen aſilo

Romanum eſt: oestrū grai⁹ vertere vocantes

Asper: acerba ſonās: quo tota exterrita ſyluſ

Diffugiunt armenta: ſurſit mugitibus ether

Concuſſus: ſyluęq; & ſicci ripa tanagri.

Hoc quondā monſtro horribiles exercuit iras:

Inachię iuno peſtem meditata iuuenę:

z Muscus. A. vbi lanugo viridiſior q̄ locis hūidis: & ſo
le carentibus ſit muscus dicē. Hic p herba illa renella: ſeu
lanugine: q̄ in aquaſ ſupficie naſcit: accipit. a Eſt lu
cus ſilari. zc. S. Ordo tal eſt. Circa lucos ſilari flumina Lu
canię et alburnū eius mōtē plurimū volitās: ac ſi diceret.
eſt multa muſca. A. Silarus fluui⁹ eſt: q̄ veterē Cāpanā

diuidit a pientib⁹: cui q̄
dā fluuiū pprū illud ieſſe
tradit: vt i e⁹ aq̄ dimiſſa:
virgulta ſaxificēt. For
ma tñ coloreq; ſeruato.
auctor eſt Str. li. v. Pro
bus ſcribit: Silariū lucanię
fluuiū eē. Sic etiā Ptholo
mē⁹ li. iii. b Alburnū:
A. Alburn⁹ lucanię. por
tus: & eiufdē nois mons
Teſte Probo. c Voli
tans. S. mō nō eſt: nō
participiū. d Cui nomē
aſilo Romanū ē. S. vt cui
Remulo cognōe erat. A.
Aſilo. Pli. li. xi. c. xvii. ſcri
bit: naſcūt aliqñ i extremis
ſauis apes grandiores q̄
ceteras fugāt. e Oestrū
grai⁹ ver. vo. S. Vertere ex
ſoni ſimilitudine onoma
topēā fecere: nō ei poſſu
mus accipere ex latina lin
gua mutauere. cum con
ſtat linguam grecam pri
mam fuiſſe. Oestrū autē
grecum eſt: latine Aſilus.
vulgo Taban⁹ vocat. A.
Oestrus vocat hoc malū:
Theodor⁹ aq̄e interpres
Ariſtoteſ li. v. de hiſtoria
animaliū ait: q̄ Aſilus latius
culus q̄ buſdā beſtiolis: q̄
in fluuiis ſupnatant ena
ſcitur: q̄ ob rem magna
aſilōq; copia circa aquas
vbi id genus beſtiarū eſt
Tabani vero ex ligno na
ſcunt. Feſtus vero ſcribit
oestrū greco vocabulo ſu
rorē dici. Preterea oestro
inſanio dicē: Oestrato
mē ſtimulor inſanio. Sic
qui putēt Aſilū a voce di
ctū a latinis. Oestrumq;
a voce grecis. Eſt tamen
Oestrū dictū ab illis: pu
to a furore: & ita verniſſe
vocantes Oestrū. Latini
enī ab voce Aſilū: illi Oe
strum a furore vocant.
Verti autē nomen q̄ueno
ab pprio in aliud trāſmu

tatur. Sic byrsa cum ſit proprie corium: ab re iſpa quocq;
dicta eſt Carthaginis arx. Sic & oestrū cū ſit furor: ab eo
dem effectū Oestrus dictū eſt illud aial. f Sicci tanag
ri. S. nō multū fluentis. Tanager aut fluui⁹ eſt Lucanię.
Et hoc dicit armentorū mugitu cuncta reſonare. A. Tan
agr⁹ torrens eſt Lucanię: qui cū pluuie ſunt: effuſior eſt.
& ſequit. quū ſerenū ſiccus eſt. Idem Probo. g Hoc q̄
dā monſtro horribiles. S. Argumentat ab exemplo dicē
Iunonē Oestro ſe contra pellicē defendiſſe. h Inachię
Iuno. S. Nota aut eſt fabula. Io. Inachi filiam ab ſplog
dam loue Iunonis aduentu cōuerſam eſſe in vaccam: cui
Iuno immiſit oestrū: quo toto orbe fatigata: tandē aliqñ
venit ad egyptū: & illic in Iſim conuerſa eſt. Tranſit autē

per mare angustū: quod
Bosphoron ab ea appel-
latū est: nunc Helespon-
tus nominat. A. Inachus
apud Argos prim⁹ regna-
uit annis quinquaginta. Au-
ctor Eusebius. Eius filia
ab Ioue in vacca Iunonis
aduentu cōuersa est: quā
postea Iuno dono acce-
pit: tradiditq: seruādam
argo pastori suo: quo ob-
tūcato ab Mercurio: ira-
ta Iuno in Io Oestrū im-
misit: quo exrenita illav-
q: in egyptū fugit: Ibiq:
Ioue agente: in hūanā re-
diit figurā. muratoq: no-
mine Iūs dicta est: & ab
egyptiis p dea culta. Id
aut lat⁹ Ouid. narrat li.
primo meth. C. Inachie.
Ab eo qd est Inachus: fuit enī rex vigesim⁹ prim⁹ Sycio-
riorū: qui regnavit annos. xlii: cui successit Phgē: et ipse
Polybo successerat. Syconiorū prim⁹ rex egyptus fuit: a
quo egypta dicta est: quē deinde Peloponēsus est vocata.
Incipit aut regnū regnāte Nino apud assyrios āno mun-
di quto ac octogesimo sup mīlle ac centū: ac pductū ē vī
q: ad mūdi annū septuagesimū sup quattuor mīlia: fuit
q: vltimus rex zeusippus. i Pestē meditata iuvene:
S. Vel quā pestem aū excogitauerat: vel meditata inferēs
& exercens accipiamus. Horatius. Horridaq: cultis dilu-
uū meditat agris. i. infert: exercet. Nam i ipsa meditatōe
exercitiū est. k Hunc q: arcebis. S. i. etiā hoc malū re-

Hūc quoq: (nā mediis feruorib⁹ acrior instat)
Arcebis grauido pecori: armentaq: pasces
Sole recens orto: aut noctem ducentib⁹ astris.
post partū cura in vitulos traducitur omīs.
Continuoq: notas et nomina gentis inurunt:
Et q: aut pecori malint submittere habendo.
Aut aris seruare sacris: aut scindere terram:
Et campū horrentem fractis inuertere glebis.
Cetera pascuntur virides armenta p herbas.

moue. A. Hūc q: vltra p
dicta arcenda vitandaq:
i Nā mediis feruoribus
acrior instat. S. tūc ē aci-
or. Et dicendo tps: ostendit
quēadmodū possit euita-
ri. m Grauido pecori.
S. a grauido p: core. nam
arceo a te dicim⁹. A. Peco-
ri armenta. hic nulla ē Sy-
naloepha. n Sole re-
cens orto. S. Statim. Salu-
stius. Coria recens detra-
cta: veluti glutino a dole-
sebant. o Post par-
tū cura in vitulos. S. Mo-
do & de equis & hōbus
accipim⁹ generalr. A. Var-
ro libro. ii. c. v. ait de vitu-
lis. Lactentes cum matri-
bus cubent. atteruntur enī
im quū creuerunt vituli:

Leuāde mat res pabulo viridi obiciendo in psepis. Item
his fere in omnib⁹ stabulis lapides sternendi: aut quid itē
ne vngulē putrescāt. Ab equinoctio enī antūnali vna pa-
scunt cū mribus. Syluestrib⁹ vitulis obiciūt fursures triti-
ceos: & farinā ordeacē: & tenerā herbam: & vt bibant
mane & vespē curāt. Hec ex Varrone. Palladi⁹ itē de Apri-
li ait: Hoc mense vituli nasci solēt: quorū mres abūdantia
pabuli iuventur: vt sufficere possint tributo laboris & la-
ctis. C. In vitulos: vt pullos dicim⁹ iuniores in equo: as-
ino: mulo ve: ac in oīm volatiliū genere. Sic in boue & de
phante vitulos dicim⁹. Sed in hūana specie pullos dixere
pueros obfcēq: a matos. Vnde Fabi⁹ (qui ab cādore ebur

N iii

scilicet: Frenos audire tonantem. o Lenta, AN. Flexibilia: mollia, Scuti q enim & virge lentes et molles sunt. p Duris parere lupatis. S. i. frenis asperimis. Dicta autem lupata a lupinis dentib: qui inaequales sunt. Vnde & eorū morsus vehemens obest. A. Duris lupatis. Lupus & lupatū frenū dicitur. Ouidi⁹ in Tri. Et placido duos accipit ore lupos. Et Marci. Mor dent aurea & lupata cerui. q Cēci amoris. S. latentis cupidinis. A. Cēci amoris. Vis magna mentis: blandus atq; animi calor. Amor est (inqt Seneca in Octauia.) Est igitur amor mentis qdā passio ab exterioribus illara: & p sensus corporeos introducta. Cēcum vero amorē fingunt. vt aduer tamus amantes ignorare quo tendant: nulla eorum esse iudicia: nullas rerum distinctiones: sed sola passione duci. Charinus autem in Mercatore Plauti. Amore hęc cuncta vicia sectari solent: inqt. Cura: egritudo: nimia elegantia: in somnia: erumna: error & fuga: ineptia: stulticia: temeritas: immodestia: petulantia: cupiditas: malivolentia: desidia: iniuria: inopia:

¶ Sed non vlla magis vires industria firmat.
Quā venerē & cēci stimulos auertere amoris.
Siue boum: siue est cui grator vsus equorū.
Atq; ideo tauros procul atq; in sola relegant
pascua: p⁹ mōtē oppositū: & trās flumīa lata.
Aut intus clausos satura ad praesepia seruant.
Carpit enī vires paulatim: vritq; videndo
Foemia: nec nemorū patit memisse nec herbe.
Dulcibus illa quidē illecebris: & sepe supbos
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
pascitur in magna sylua formosa inuenca:
Illi alternantes multa vi praelia miscunt:

contumelia: dispendium: multiloquiū: pauciloquiū. hoc iō fit: qd q nihil attingunt ad re agit nec sumpt⁹ videt. Amoris itē pathos latius egloga. viii. ostendimus.

r Stimulos. A. Colu: li. vii. c. xxv. scribit. Maxi me curandū ēē verno tpe anni: vt tam foemina q admissariis desiderantib⁹ coeundi fiat ptās: qm id precipue armentū si prohibeas libidinis extimulat furis. Vñ etiā veneno inditum est nomen Hyp pomanes: q equine cupidini similem mortalibus amorem accēdat. Equos preciosos reliquo tpe ani remouere oportz a foeminis: ne aut cum volent in eant: aut si id facere phibentur cupidine solliciti noxam trahant. Itaq; vel in longinqua spacia marem placet ablegari: vel

ad praesepia contineri. e Relegant. S. i. remouent. v Transflumina lara, S. scilicet ne naratus sit facilis. x Videndo. S. dum videtur. gerundit mod⁹ a passiuo: y Illecebris. A. suasionibus voluptatib⁹: blandiciis: sed in malam & bonā partē sunt. Tullius de republica. li. vi Suis te oportet illecebris: ipsa virtus trahat ad verum de

Idem pro. M. Coelio. Erant apud illum illecebre libi
dini multae. Et pro Milone. Quis ignorat maximam il
lecebram esse peccandi impunitatis spem.
z Subigit. A. impellit. cogit. a In magna sylua
S. Alii Sylva legunt: vt sit mos Lucanij: quod modo nulla
necessitas cogit: vt in enei
de. Ac velut ingenti sila
summo ve taburno: vbi
vtrunq; speciale est. AN:
Sylua in antiquis semper
legi. b Lauit. A.
a lauo lauis presens est:
lauit autem inficit. detur
pat. CRIS. Lauit presens
temporis e. Erat ei apud
prius lauo lauas & la
uo lauis. Plautus in Pseu.
Gestans tabellas eas la
chrymis lauis.

Atter. CRIS. Quia q
primu uenas egreditur:
contabescit nigrescit. Vel
quia i tauro sanguis me
lancolicus est. Descriptio
autem huius certaminis:
ac deinde fuge: & postre
mo reuersionis ad victor
nem: verbis a malicia hu
mana translatis veheme
ter illustratur.

Obnixos. AN. contra
positos: contra nitentes.
e Reboant. sylua. SER:
resulant. remugit. Ro
boo autem grecum ver
bum est. nam apud latia
nos nullum verbum est
quod ante o finale o ha
beat: excepto inchoo. Qd
tamen maiores aliter scri
bebant. tunc aspiratione
interponetes duab voca
lib: et dicebant inchoo.
Tria enim tantum habe
bant nomina: in quibus
t littera sequeretur aspira
tio: sepulchrum: orchus:
pulcher. Ex quibus tan
tum pulcher hodie recipit
aspiratione. A. Reboant:
resulant. p echo scq.

Magnus olympus. AN. Mons est Thessalig: qui ex
cellenti vertice tantus attollitur: vt regmina eiuscelu acco
legucent: ara est in cacumine Ioui dicata: cuius altaribus
liqua de extis inferuntur: nec distantur ventosis spiritibus:
nec pluuiis diluuntur: sed volente altero anno: cuiusmo
di relicta fuerint: eiusmodi reperiunt. Littere in cinere scri
ptae ad alteram anni cerimoniam pmanent. Hec Solin cap:
vi. g Exulat. SER. extra soliu suum habitat.
h Multa. AN. pro multum. i Ignominiam. A. Est
enim hec nominis nota atq; macula. C. Ignominia p
Magnum oportebat esse dolore in eo: qui preter ignomi
niam q victus esset: etiam graue damnu vulneru repor

taret. Sup omnia autem intolerabilis videtur superbia vi
ctoris: k Aspectans. S. Cicero in Catil. Retorquet ocu
los profecto sepe ad hanc urbem: qua ex suis manibus
ereptam luget. ANT. Expectans. ex patho. & affectu
id est. CRI. Aspectans. ex qua re exprimitur desiderium.

Regnis auitis. C. Du
ru est exulare: durius ex
antiqua patria: durissi
mum inde pelli: vbi ma
iores sui no vinci: sed re
gnare consueuerunt: om
nia autem que hic de ceri
tamine & fuga victi: &
de corpore reficiendi: ac de
reditu: ac de vltione dixit
vera esse perhibet: qui de
re pastoria scribunt. Ma
gno autem ingenio Poe
ta naturam amantiu ex
primit: vt in secundis re
bus obturbescant. In ad
uersis autem magis: ma
gisq; excitent: vt spissu
sine victores a victis vin
cantur. Cum alteri sicor
dis: ignauisq; sedebat: &
fortuq; successu elati a nul
lo: sibi noceri posse putet.
Alteri vergentibus rebus
asperis: nihil inausum: ni
hil intentatu relinquit:

Vires exercet. SER:
Ab incultu robur acqui
rit.

Pernix. SER. Modo
perseuerans. vn Horat:
Pernix vxor Apuli. Et
est tractu pernix a perni
tendo: o Carice acu
ta. SER. herba durissi
ma. AN. Herba palustris:
teste Probo.

Obnixus. AN. incu
bens: oblectans.

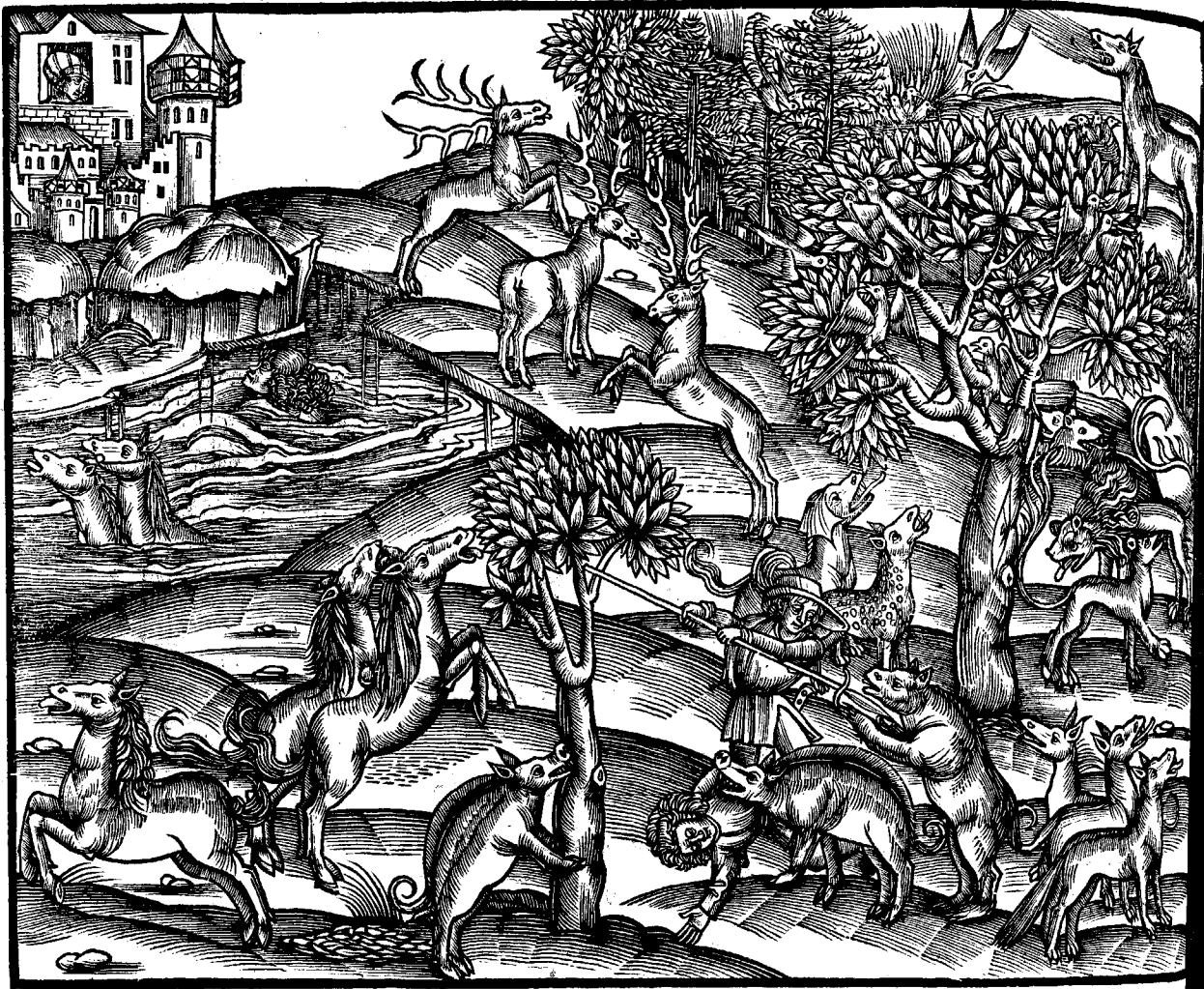
Lacessit. AN. prouocat: affligat: lacerat.

Proludit. A. imaginem quandam veri ludi & certami
nis agit. s Viresq; recepte. A. Legitur & refert.

Signa. A. pugnandi scilicet. Vnde mari sumpsit me
taphoram. nam cu mare in medio albescit: spumas agens:
ac paulatim vndas eleuat: inde exstuat maxime. Sic taur
us paulatim signa bellandi mouens: in hostem postea
irruit. v Oblitum. SER. iam securum ex antea
victoria: x Fluctus vti medio. SER. Sic paulatim
taurus mouetur ad prelia:

Immane. S. p immaniter. Et nome p aduerbio posuit:
z Procumbit. ANT. id est decidit. N v

Vulneribus crebris lauit ater corpa sanguis.
Versaq; in obnixos vrgentur cornua: vasto
Cu gemitu: reboant syluq; & magn^o olipus.
Nec mos bellantes vna stabulare: sed alter
Victus abijt: longe q; ignotis exulat oris:
Multa gemes ignominiam: plagasq; superbi
Victoris: tum quos amisit in vltus amores.
Et stabula aspectans regnis abcessit auitis.
Ergo omni cura vires exercet: & inter
Dura iacet pernix instrato saxa cubili.
Frondebis hirsutis: & carice pastus acuta.
Et tentat se se: atq; irasci in cornua discit
Arboris obnixus truncos: ventosq; lacessit
Ictibus: & sparsa ad pugna proludit harenam.
post vbi collectum robur: viresq; recepte:
Signa mouet: precepitq; oblitum fert in hostem.
Fluct^{us} vti medio coepit quu albescere ponto
Longius: ex altoq; sinum trahit: vtiq; volutus
Ad terras immane sonat per saxa: necq; ipso
Monte minor pcumbit: at ima exstuat vnda
vorticibus: nigramq; alte subiectat harenam.

a Omne adeo. C. Oſten-
dit q̄ vehemens ſit amo-
ris p̄turbatio: Quē quidē
oim amantiū generi cō-
munis ſit.

b Adeo. A. id eſt certe:

c Amor oibus idem. S.
id eſt in vnoquoq̄ genere
vnus eſt amor. i. ſimilis:
vt puta in lupis vnus eſt
amor: id eſt ſimilis: aliiſq̄
omnibus pro qualita-
te generis ſui: ſicut alibi
ait. Sopor ſuus occupat
artus: id eſt iſtis aptus.
Nam in omnibus anima-
libus non eſt amor vnus

atq̄ idem. ſed in ſingulis generibus pro qualitate nature:
AN. Amor omnibus idem: id eſt eodem modo ſeuus &
vehemens. **d** Oblita leena. S. cauſa. ſcilicet nimis
amoris. Leena aut̄ grecum eſt ſicut Dracena. Nā nos hic
& hec Leo dicimus. Lea nāq̄ vſurpatū ē: quia in o ex-
untia foemina ex ſe nō faciunt: vt fullo: latro: leo. ANT.

Omne adeo genus in terris hoīmq̄ ferarūq̄
Et genus equoreū: pecudes: p̄ictēq̄ volucres
In furias ignemq̄ ruunt: amor omnibus idē.
Tempore non alio catulorum oblita leena
Seq̄ior errauit campis: nec funera vulgo
Iam multa informes vrſi: ſtragemq̄ dedere.

Leena. magna leenis libi-
do coitus: & ob hoc ma-
ribus ira. coitū ſentit in
adultera leo. totaq̄ vi ſur-
git in poenam. cū p̄ catul-
ſecta dimicat: oculorū acē
tradiſt deſigere in terrā: ne
venabula expaueſcat. Plu-
nius li. viii. c. xvi.
e Vulgo. A. paſſim:

f Informes vrſi. S. Vel
magni. vel quia tempore
quo naſcuntur carent for-
ma. Dicitur etiam quedā
caro naſci q̄q̄ marer lam-

bendo in membra cōponit. ANTO. Informes vrſi: coitū
coitus hyemis initio ambob⁹ cubanub⁹ amplexiq̄ pa-
riunt triceſimo die. ac plurimū quinos. Hi ſunt candida
informisq̄ caro paulo murib⁹ maior: ſine oculis: ſine pu-
lo: Vngues tantū prominent: hanc lambendo paulatim
figurant. Idem libro. viii.

g Tygris. A. de tygribus videto eglo. v. h Heu male tunc lybie solis errat in aruis. S. Solis. i. desertis. A. Hoc aut ppter varias feras dixit poeta (vt scribit Stra. li. xvii) multa lybie loca que habitari possint: nō habitant ppter feras: maximāq; mediterraneę pars: et regio circa oceanū deserta est: multū quoq; torrida zona occupat.

i Lybie in aruis. S. serpentibus plenis. k Vt tota tremor pertēptet equorū corpora. S. Signatis sermōibus vtē ad vim amoris exaggrandā: dicens et tota corpora: & pteptet

id est penitus temptet: cū dicat leuē odorē equarū. G. vt tota tre. pte. equorū corpora. Ex. vi. f. amoris. Aristoteles enim libro de animalibus affirmat: equum salatiore esse reliq; animalibus. hoie excepto: ipm q; inire omni tempe et dum viuūt. Quin & equę sicut mulieres etiā foret coitū patiuntur. cetera marem fugiunt. nisi quę superfoetant: vt tepores. Equę foetate iunctę: si quę sola moriatur: pullū suū nutriunt. Sunt adeo proliis cupide: vt spē steriles aufraut pullos a mribus quos rucant. sed lacte carentes deprauant q; diligunt. Ait Aristo. Equę potissimū ex feminis libidine accedunt: equitūq; vnde & mulieres libidine nosiores equire dicimus. l Strū notas odor attulit auras. S. Hyppalage est: pro sua uirginitate odorem apportauerunt.

m Frena virum. SER. virorū fortium.

n Rupesq; caue. SER. ad illud respicit: quod supra posuit ibi. Post mōtē oppositū & flumina lata.

o Torquētia montes. A. voluentia ingentes lapides. propter quod ondit equorū furorē: cū flumina etiā rapidissima tranant.

p Sabellicus sus. SER. Sabinus. & est species p genere. Dicit autem suum domesticū quē cicurem

vocant. Nam de apris sup ait. Tunc seuus aper. Hoc em vult pbare: nō tū feras: sed etiā mansueta animalia amore in furorem moueri. A. Sabellicus sus. De sabellis videtolatus li. ii. Geor. Pubemq; sabellam. Suilli tñ peconis admissura: a fauonio ad equinoctiū vernū: implet vno coitu. Plinius libro. viii. Et Varro li. ii. c. iiii. plurima.

q Et profubigit. Ser. fodit: & pedibus impellit alternis: quod pugnaturi sues facere consueverunt ad acquirendum robur. Vn etiā latera & costas terentes durāt ea in futura certamia. A. Profubigit: effodit. r Hinc atq; illinc. S. Et ad pedū motum: & ad tritionem costarum.

s Humeros durat. A. In luto volutaris suisbus graffis: ma. vt scribit Pli. Et Columella li. viii. t Quid iuuenis. S. Ne forte occurrat illa aialia rōne carere: Dicit em grauius hoies in amorē cōmoueri. Fabula talē. Leander Abyden? & Hero festias fuerit inuicē se amātes. S; Leander ad Hero no. tu ire cōsueuerat p fretū Hellepōticum. Qd Selson & Abydon ciuitates interfuit. Cū igit iuuenis oppsi: cadauer ad puellā delatū fuisset: illa precipitauit

se e turri. A. Quid iuuenis agit supple. C. Leandrū Abydenū intelligit. Hoc exēplo docet tantā ē vim amoris: vt etiā in q rō est illi repugnare nō possit. Fabulā hāc describit Musæus gręc? poeta. v Nocte natat. A. Alluseo est ad Leandrū. is aut apd Ouidiū. ad Hero suā scribēs sic ait. Nox erat incipies nāq; & meminisse voluptas. Quū foribus patris egrediebar amās. Nec mora deposito pariter cum veste timore. Iactabā liquido brachia lenta maris.

x Freta. ANTO. Hellepōticū intelligit. D: quo Solinus. c. x. ingt. ille ac mar

gnus hellepōtic? stringit in stadia septē: q; ab Europa. asiaticā plagā vindicat. hic q; vrbes duę. Abydos Asię: & Sestos Europę. Leander at Abyda discedens Seston per Hellepōticū ad Hero nauigabat: Hinc ait ipsa. Quid referā q̄iens do vestib? oscula: q; tu. Hellepōntiacas ponis iturus aquas: y Porta tonat coeli. S. aer nubib? plen? per quē iter est ad coelū. A. Porta tonat coeli. Iar nū quidā solē demonstrari voluit: vt scribit Macroli. sat. i. & ideo geminum quasi vtriusq; ianūę cęles tis potentē: q; exorēs aperiat diē: occidēs claudat. Et apud Ouid. li. i. fasto. Ipse Ian? ait. Presideo foribus cęli cū mitibus horis. Et redit officio Iuppiter ipse meo. Porta itaq; coeli duplex ē. Oriēs: et occidens. de qbus li. i. georg. sic ait Maro. At Boreę de pte truci quū fulminat: et cū eurip? zephyriq; tonat domus: oia plenis Rurā natāt fossis. z Illisa. A. impulsā a Miferi parētēs. S. amor parētū. b Moritura virgo. A. Hero Leandro scribēs ait. Si tibi non parcis: dilectę parce puellę. Quę nunc nisi te sospite solpes erit. c Quid lynces bacchi? A. videto eglo. v. in illo versu: Daphnis & armē

nias. Coeunt aut lynces quērē: vt cameli leōes: elephāti: tygres. auctor est Solinus. CRI. Non idem sunt lynces et ceruarii lupi: vt mti crediderūt. Nā Pli. cū de lupis tractet ait. Sūm in eo genere q ceruarii dicūt: quidam e Gallia in Pompei magni harena spectatū dixim? Huic q̄tus in fame mandenti: si respexerit obliuionem: cū surripere aut: digressi q̄rere aliū. Lyncū aut hūor ita redditur: vbi gignunt glaciā: arefcit ve in gēmas carbunculis similes. & igneo colore fulgentes durefcit. Norunt hoc Lynce: et in uidētes: vrinā terra regūt: sed eo celerius solidat: Lynce vulgo fręntes in ethiopia gigni ait Pli. et mta alia monstroia aialia. d Gen? acre lu. A. Coeūt lupi toto anno nō apli? dies. xii. vt Solin? & Plin? scribūt. e Atq; canū. A. Canū iusta ad pariedū annua gtas. gerūt in vtero sexagenis dieb? gignūt cecos: nec vlli pter hoīem mēoria maior. Plinius li. viii. f Quidq; imbelles. S. licet sint imbelles: tamē mouentur ad p̄lium. AN. Quid. Ordo est. Quid cerui imbelles quę p̄lia dant. v? q; pro et.

g Cerui. A. aconceptu separāt se cerug: at mares reliq;

Georgicorum

rabie libidinis sequitur: animal est simplex: et omnium rerum miraculo stupens: Plin. li. viii. h. Furor est insignis equorum. S. Notabilis est: precipue. A. Furor equorum. videto paulo super: ibi. stimulos auertere amoris quod ex Columella dixerim. i. Mentē. A. voluptatē & appetitū libidinis. k. Potē

niades. S. Potnia ciuitas est: de qua fuit Glaucus: qui cum sacra ueneris sperneret: illa irata: equab⁹ eius imi sit furorē: quibus urebat⁹ ad currū: & cum moribus dilacerauerūt. Ordo autē tal⁹ est. Quo tēpe Glauci mēbra malis absumpsit potniades quidrigē. Hoc autē ideo fingit: quod eis furorem uenus immiserit: quia de lanianus est Glaucus: effrenatis nimia cupidie equabus: cum eas cohiberet a coitu: ut uent velociores. A. Potniades. Non lōge a Thebis in Boetia. i. est fons Dyrce. Et potnia in quib⁹ obuenit: quod de potniade Glauci fabule uulgant: ut illū potniades discerpserint eque. Sira. scribit libro. ix. Probus uero ingit: quod Potnia uerbo est Boetie: ubi Glaucus Sisyphi filius Meropes (ut Asclepiades li. i. ait) habuit equas: quas assueuerat humana carnalere: quo cupidius in hostē iruerent: ipm autē cum altimēta deu fecissent deuorauerunt: in ludis funebribus pelie.

l. Quadrigē. A. De his uideto i. fine li. i. Georg. ibi m. Trans gargara trasq⁹ sonantē Ascanium. S. Gargara pro quibuslibet montibus: sicut Ascaniū pro quibuslibet fluminib⁹ posuit: quod & sequētia in dicant. A. Gargara. De his item uideto lib. i. Georg. Mirantē gargara mēsses: Ascaniū Strabo lib. xiiii. scribit Ascaniū fluuium ex Ascanio Mytielacu defluere. n. Supant montes et flu. tra. Ore omnis uersē in zephyrū. S. Hoc etiā Varro dicit in Hispania uletiore uerno tpe equis nimio ardore commotas: contra frigidiores uentos ora patefacere: ad sedādū calorem: & eas exinde concipere: & edere pullos: liq⁹ ueloces: diu tū minime duraturos. Nā breuis ad modū uitē sunt.

o. Uersē in zephyrū. A. In foetura res incredibilē in hispania: sed & uera: quod in Lusitania ad Oceanū quāda e uento certo tpe concipiūt eque: ut hic galline solent: quarū oua hispanenia appellāt: sed ex his qui nati pulli nō plus triēnium uiuunt. Hec Varro libro secundo: ca. i. Columellaq⁹ libro. vii. c. xxii. ait. Notissimū etiam eē sacro mōte Hispanie: qui procurrat in occidentē iuxta Oceanū frequenter equis sine coitu parentū parturisse: foetumq⁹ educasse: qui tamē inuit⁹ est: quod triennio priusq⁹ adolecat: morte absumit. p. Exceptant. S. frequenter accipiūt. q. Vento grauidē. C. Constat in Lusitania circa Vitisponē urbem et Tagū amnē. equas Fauonio flante obuersas: animalē concipere spiritū: idq⁹ partū fieri: & gigni perniciosissimū ita. Sed triēnium uitē non excedere: ait Plinius. r. Caurumq⁹.

SER. pro corum. Sicut saurex pro forex: caulis pro colis. A. Caurum Fauonio: qui ab grecis zephyrus dicitur. ab occasu equinoctiali flat. Corus uero qui argestes: alitur ab occasu solstitiali Plin. li. ii. c. xli. grandines septemtrio importet & corus. ficcus est corus pterq⁹ definens: antea caurus dictus est: ut aiunt.

Scilicet ante omēs furor est insignis equarum

Et mentem uenus ipsa dedit: quo tpe glauci

potniades malis mēbra absumpsit quidrigē.

Illas ducit amor trans gargara: transq⁹ sonantē

Ascaniū: superant montes: & flumina tranant.

Cōtinuoq⁹ audis: tibi subdita flāma medull

Vere magis: quia uere calor redit ossibus: ille

Ore omēs uersē in zephyrū stant rupib⁹ altis:

Exceptantq⁹ leues auras: & sepe sine uillis

Coniugijs uento grauidē (mirabile dictu)

Saxa per & scopulos & depssas conualles

Diffugiunt: non Eure tuos neq⁹ solis ad ort⁹.

In boreā caurumq⁹: aut unde nigerrim⁹ auster

Nascitur: & pluuio contristat frigore coelum.

Hinc demū (hyppomanes uero quod noīe dicūt

pastores) lentum distillat ab inguine uirus:

Hyppomanes: quod sepe male legere nouerq⁹:

Miscueruntq⁹ herbas: et nō innoxia uerba.

Sed fugit interea: fugit irreparabile tempus:

Singula dum capti circūuectamur amore.

s. Hūc. A. ex furore libidinis. t. Hyppomanes. S. Scit lectū eē apud Hesiodū herbā eē quāda quē hyppomanes uocatur: quasi ἵππος ἄνθρωπος si enim eam comedierint equi: furorē patiunt. Vñ nunc adiecit: uero quod nō mine dicūt: nā uult illam herbam abusiue Hyppomanes dictā: ab equorū furore & infania: cum possint equi furere. ex alia quā cuncta ratione. Reuera autē Hyppomanes dicit eē uir⁹ natū uero ἵππος ἄνθρωπος τοῦ ἵππου. A. Scribit Plin. lib. viii. equis amoris innasci uescitū. Hyppomanes in fronte: in carice magnitudie: colore nigro quod statim edito deuorat foera: aut partum ad uhera: nō admittit: si quod preceptū habeat: dicit autē ab hyppon: id est equorum: & mania furia infania. Est item Hyppomanes uirus illans ab inguine eque libidinis furore excitulata: ut hic etiā apparet. CRIST. Hyppo

manes: ait Aristoteles. Equas cum equi uent relinquitis sociis ex aduerso agilonis: aut austeri currete: nec quenq⁹ appropinquare sibi pati: donec uel defatigatē consistant: uel ad marem pueniant: tūc quod aliquid demittere: quod hyppomanes appellatur eodem quo illud quod na

scitur nomine. tale autem hoc est: quale illud suis quod apriam uocant. Sed hoc precipue ad minoris beneficia petitur. Equarū libido eodem Aristotile teste ronfa iuba extinguitur. Plinius autem scribit: Et sane equis amoris innasci: & cetera ut supra.

v. Lentum uirus. SER. uiscidum glutile.

x. Legere nouerq⁹. AN. Iuuenalis item Satira. vi. Hyppomanes carmenq⁹ loquar coctumq⁹ uenenum. Prius gnoq⁹ datum.

y. Miscueruntq⁹ herbas. SER. Exprimat augmentum malitię nouercarum: quę uirus herbis & cantibus herbarum augmentant: aut uenena.

y. Fugit irreparabile tēpus. A. Quidius quoq⁹ libro tertio de arte inquit. Ludite: eunt anni more fluentis aque. Nec quę preterit iterum reuocabitur uinda. Nec quę preterit hora redire potest. Et Seneca ad Lucillum epistola prima ait. Omnia mihi Lucili aliena sunt. Tempus tantum nostrum est. z. Singula dum capti amore. S. Dum speciatim singula describimus.

a. Capti amore. AN. ducti uoluptate & oblectatione.

b Hirtasq; capel. S. Sc.
cosas: vt hirtutiq; supci
lium. c Hinc labor. S.
ad tuenda imbecilliora aia
ia. A. Hinc labor: e gregi
bus subit: ac sequit.

d Verbis vincere. AN.
Laudib; extollere. est em
difficile minima laudib;
ostendere maxima: quod
qui exquiritur probandi
sunt. e Et angustis
hunc addere reb; hono
rem. S. i. humile materia
alto sermone decorare.
Sic illud in quarto est. In
tenui labor ar tenuis no
gloria.

f Parnassi deserta per ar
dua. S. Parnassi ardua:
Heliconē & Cytheronē
montes musis dicatos si
gnificat. & hoc dic: scri
bendi amor rapit me ad
opus arduum: & ante a
nullo scriptum: quod per

Peryphrasim & allegoriam poeticam indicat. AN. Par
nassus mons est Phocidis: qui musis consecratus existit:
Estq; in eo rupes quedā praecepta: frondosam relinqns
vallem: quae rupes Cyrrhis vocatur: saxea est: et nubibus
pulsatur. Strabo libro nono. ¶ Sed me parnassi. sensus
est: quis difficile sit angusta laudibus exollere: attamen
iuuat me ductum amore glorię talia exequi: & Parnas
sum ascendere per aliam viam quam alii vates ascende
runt: hoc est scribēdo: quae ab aliis nō ita tractata fuerāt,
g iugis. SER. per iuga. A. i. cacumina Parnassi.

h Qua nulla priorum castaliam diuertitur. SER. id est
disponere Castaliam per eam viam: per quam nullus an
tegit orbitā suam. ¶ Ordo autem est. Qua nulla prior orb
ita Castaliam diuertitur.

i Castaliam. ANT. Castalia fons est in Parnasso. ad fi
nes cuius fontis Delphi vrbs locata erat. Strabonis tem
por: vt ipse docet libro. ix. Prob; ait q; Castalius fons ē

Hoc satis armentis: superat pars altera cure
Lanigeros agitare greges: hirtasq; capellās.
Hinc labor: hinc laudē fortes sperare coloni.
Nec sum animi dubi;: verbis ea vincere magnū
Quā sit: & angustis hunc addere reb; honorē
Sed me parnassi deserta per ardua: dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis: qua nulla prior
Castaliam molli diuertitur orbita diuo.
Nūc venerāda pales magno nūc ore sonādū:
Incipiēs: stabulis edico in mobilibus herbam

Delphis in Apollinis ora
culo: qui abluit ipsam arā
dei. k Mollicuius. S.
Facili itinere & descensio
ne. Hic autem locus tot;
de Lucretio translat; est.

l Orbita. A. Iter vel cur
sus. Est enim orbita pro
prie vestigiū rotarū or
be dicta.

m Nunc veneranda pa
les: SER. id est dea pabu
li inuocanda nunc maxi
me. n Magno ore.
AN. Res enim amplē ex
tollend; sunt.

o Stabulis i mollibus:
SER. clementioribus &
aeris temperati. Vel pro
pter plagam australem:

Vel propter suppositas herbas animalibus. ANT. Sta
bulis in mollibus: id est mitibus temperatis & non frigida
dis. Hinc Varro libro secundo: capitulo secundo ait de oui
bus. Primum prouidendū: vt totum annū recte pascan
tur intus & foris: stabula idoneo loco vt sint: nec ventosa
fa: quę spectent magis ad orientē q; ad meridianaū temp;
vbi stent solum oportet eē eruderatū et procliuū: vt euery
ti facile possit: ac fieri purum: Non enim solum ea vligo
lanam corrumpit ouium: sed etiam vngulas ac scabras
fieri cogit: quum aliquot dies steterunt: iubarē oportet
virgulta alia: quo mollius requiescant. purioresq; sint. Li
bentius enim ita pascuntur: faciendumq; septa secreta ab
aliis: quo emittentes secludere possis. Item quoquo corpe
egro: hec magis ad villaticos greges animaduertenda.
Contra illa quę in saltibus pascuntur: & a rectis absunt
longe portant secum crates: aut rhetia quib; curtes in so
litudine faciant.

Georgicorum

p Frondosa reduciſt eſtas. S. i. donec vernū tps adueniat. Nā (vt etiā in primo dixim⁹) ver et eſtas : ſic hyems : et autūnus vnū fuerūt : ſm rōnē hemiſperii. A. frōdola eſtas. Nō ver intelligit. ſ; eſtatē ipſam. Quē qdē incipit. vii. Id⁹ Maii. Ver aut. vii. Idus Februarii : quo tpe etiā nives et ſi gora vigere ſolent. Vñ varro dicto lib. ait : qd ſibi greges in Apulia hybernabāt : q in Rheatinis mōtib⁹ eſtuabant. q Molle. A. debile. r Turpeſq; podagras : S. Reſpexit ad curā : q ſine pānis : & medicaminib⁹ ſordidū nō ſit.

A Turpeſq; podagras. turpes efficientes. Podagra aut cōponit a podos id eſt pedis. et agra captu ra : aut pēda. agria vero dolor dicitur. Pōnit itē podo gra : qnq; plaqueo ſeu pedica. vel quia podas i. pedes agreſti. id eſt caprī.

Post hinc. S. Cū hoc feceris : & hinc vnum vcat. ſicut prim⁹. ibi ante omnes. r Frondētia capris. A. Arbuta. Capre potius ſylueſtribus delectant ſalubus q; pratis : Studioſe enī de agreſtib⁹ fructibus paſcūt : atq; in locis cultis virgulta carpunt : itaq; a carpendo capre nominat⁹. Sic Varro ſcribit li. ii. c. iij. Meminit & ſimilia fere Columella li. vii. de capris. v Fluuios p̄bere recē. S. i. aquā ſtatim hauſtā. nam ſi p̄gram potauerint : morbū ſtatim contrahunt.

x Stabula a ven. S. figurate ſcilicet : vento nō perferentia. A. Stabula a ventis : ſq; remota. ſtabulatur caprinū pecus melius ad hybernos exortos. Capri le autem lapide : aut teſta ſubſterni oportet : quo minus ſit vliḡinoſū aut lutulentū : foris cum eſt pernoctandū ſubſternimus virgultis : ne oblinatur. Varro li. ii. y Hyerno ſoli. S. E. R. id eſt contra plagam meridionalē per quam ſol currit per hyemē : qd explanat dicens. Ad mediū cōuerſa diem.

z Quū frigidus olim. A. Ordo eſt : quū olim frigid⁹ iā cadit : quū enī occidit : nō ita frigidus eſſe videtur. Eſt at aquarius frigidus & hyemalis. vt etiā aſſerit Ptholomē libro primo qtuor p̄tū : hinc Saturno aſſignatis.

a Extremo anno. S. id eſt menſe Ianuario : q eſt penultimus. Nam (vt etiā in primo dixim⁹) vt primus ex tēplo a menſib⁹ anni : Martio menſe inchoabat annus apud maiores. Ergo extremo anno dicit extrema pte anni. A. Extremo anno. Secundū illorū opinionē locutus eſt. qui annū a Martio incipiebant. Hoc enī pacto aquarius & piſces in extremo anni eē vident. olim vero aqrius et piſces vnū ſyduſ erant : vt ſcorpīus & libra. Vñ aquariū vltimū ait : ga ver piſcib⁹ incipit in primo mobili : De q etiā Manilius. xii. kalē Februarii ſol in aqriū tranſit. Et ex. xv. kal. Februarii aquari⁹ incipit oriri. Ventus aphricus tēpeſtatē ſignificat. Nonis februarii : medic p̄tes aqrii oriūtur. ventofa tēpeſtas. Quintodecimo kal. Martii ſol in piſces tranſitū facit : hinc occidit aqrius. Auctor Colu. li. xii. c. ii. C. Extremo aqri⁹ anno. Nam ſi principiū anni eſt aries : aquari⁹ qui vñdecim⁹ eſt in zodiaco. eſt pene in fine anni. b Hec q; ſi cura nobis leuiore tuēda. S. Sane perite : qm ſcit planā eē omniū vilitatem : eam p̄terit. et exaggerat me

ritū capellarum : vt dictis in lucē promat rem p̄ ſe minus patentē. A. Hec quoq; Caprina videlicet pecora. C. Hec ſtabula caprarū : nō ſunt minor cura tuenda q ouis : licet nō ferant lanas vt oues : ſed tñ in Cilicia (vt refert Ariſto) tōdent vt oues. c vſus. A. vtilitas. d Mileſia magno vellera mutant. S. Lanę p̄cioſiſſimę. Nā miletus ciuitas eſt Aſie : vbi ringunt lanę optime. Ipſe in qtro Mileſia vellera nymphę carpebant : Cicero in verrem. Quid a Mileſiis lanę ſuſtulit. Magno aut mutant. i. ingētū p̄cio cōparent. Nā apd maiores omne mercimoniū pmutatide p̄ſtabat. qd et Cap Homérico confirmat eē plo. A. Miletoſ Ionię caput : Cadmi olim dom⁹ : ſed eius qui primus inuenit proſe orōnis diſcipulus. Solin⁹ autor. c. xxvii. Strabovero li. xiiii. ſcribit Miletū : a meleo conditū qui genere Pyl⁹ fuit : erat aut optima vrbs atq; clariffima : ex q oriūdi ſuere viri memoratu digni. Thales vn⁹ ſep̄e ſapient b⁹ : q prim⁹ philoſophię : ac mathematicę auctor fuſt : inter grecos. Anaximander eius diſcipul⁹ : & Anaximādri Anaximenes. Item Heccatęus q hiſtoriā ſcripſit. Aſchinas orator : qui aſſumpta nimia erga Pompeiū magnū licentia miſſus eſt in exiliū. Mileſia vellera. tertium lanę locum Mileſie oues obtinent : vt Plī ſcribit li. viii. c. ix. C. Mileſia vellera. Miletū Ionia condit Heleus : qui genere pylus fuit. Ephorus autem ſcribit Cretenſes prius eā ſup mare condidiſſe : vbi nunc antiqua miletus ē : atq; habitatores ex Mile

to Cretenſi : a Sarpedone deductos : et vbi nomē ipſiſſimū a Mileto : qui in Creta eſt : cum prius leges locū tenerent. Poſtea Neleū hāc nouā condidiſſe. c Tyrios iocoſta rubores. S. Figurat⁹. i. quę coqndo tyriū traxit ruborē. i. mi grauit in purpurā. A. Tyrios rubo. Purpureū liquorē intelligit. De q videto li. ii. Geor. Et Sarano dormiat oſtro. f Denſior hinc ſob. S. Binos enī pariūt capelle pleriq; A. Capre pariūt & qternos : ſed raro admodū. ſerūt qnq; mēſib⁹ : vt oues : capre pinguedie ſterileſcūt : trime minus vtiſ generāt : & in ſenectā nō vltra qdriennū : incipiūt ſeptimo mēſe adhuc lactantes : concipiūt nouēbris mēſe : vt Martio pariāt : vita lōgiſſima p̄primū annis. viii. tradit et noctu min⁹ cernere q inter diu. Plī. li. viii. Colu. uero. li. viii. c. vi. de capris ſic ait. Parit at ſi eſt genetofa ples frequenter duos : nōnunq; trigeminos. g Copia lactis. C. Mulieri aū ſeptimū mēſem p̄fuſū lac inutile : ab eo mēſe q vntalis eſt part⁹ ſalubre. pleriq; totis māmīs : et in ſin⁹ aliarum fluit. Cameli lac mulgeſ : ne iterū graueſcat : ſuauiſſimū hoc putat ad vnā mēſurā trib⁹ aque additis. Bos aut pariūt nō habet. Ex priō ſp a partu coluſtra fiūt. ne admiſceat aq. in pumicis modū coeūt : gen⁹ mali vocat coluſtratio. Caſ⁹ nō ſit ex vtrinq; dentatis : qm corū lac non coit. Tenuiſſimū camel⁹ : Mox eōb⁹. craſſiſſimū aſinis : vt coaguli vice vtat. q p̄tes qternas māmās hñt : caſco mutua : meliora q binas : coagulū inutile leporis. Hedi lau datum melius : duſipodis vnus : vtrūq; dentatorū.

Carpe ouis : dū mox frondosa reduciſt eſtas :
Et multa duram ſtipula ſilicumq; maniplis
Sternere ſubter humū : glacies ne frigida lēdat
Molle pecus : ſcabiēq; ferat : turpiſq; podagras.
poſt hunc digreſſus iubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere : & fluuios p̄bere recentes :
Et ſtabulā a ventis hyberno opponere ſoli :
Ad mediū conuerſa diem : quū frigidus olim
lam cadit : externocq; irrorat aquarius anno.
Hec quoq; non cura nobis leuiore tuenda :
Nec minor vſus erit : q; uis mileſia magno
Vellera mutantur : tyrios incoſta rubores :
Denſior hinc ſoboles : hinc largi copia lactis :
Quā magis ex hauſto ſpumauerit vberē mul
(Creta :

Leta vbera mammis. **A.** Hic locus ostendit vbera recte deduci ab humero sicut alius: ut tubera a tumore, m. lra in b. conuersa. Loca enim arida et infœcunda sunt: apparentque vbera dici interiora mammarum. **Mammæ** vero vberi emittuntur. **i.** Nec minus interea. **A.** Dū inquit capræ & soboles et copiam lactis habent. hirci etiam comoda hominibus tribuunt: & in terra & in mari. **k.** Barbas. **S.** sic de qua

drupedibus: nam hominem habemus vocamus. **AH.** Barbas id pilos dicitur. mentum vero pilorum locum. **l.** Incana. **S.** nimium cana: m. Cyniphei hirci. **S.** Lybie a fluuio Cyniphe. **AN.** Cyniphei hirci. Cynips fluuius est in lybia per vberima arua decedens: ut scribit Melas. poeta pro ostendit illic esse hircos nonnulli pilos. Et Plinius libro. vii. ait: quod in Cilicia circa quod Syriam capræ nonnulli vestitur villos.

n. Tondet. **A.** Pro tondent. hoc loco Priscianus exponit li. viii. Videto latius in Thyro: ibi. Tondent barba cadebat. Poeta etiam dicit: tondent: scilicet pastores, & sic Cyniphei hirci communis est singularis. **o.** Vsum in castrorū. **A.** Varro li. ii. c. vi. timo sic ait: suscipit Calfini: ut fructum ouis e lana ad vestimentum: sic capra pilos administrat ad vsum nauticum: & ad bellica tormenta. & fabrilia vasa. Neque non quasdam nationes harum pellibus sunt vestire. ut i. Gerulia & Sardinia. Post inquit:

quod magnis villis sunt in magna parte phrygiæ: vñ cilicia & cetera eius generis fieri solent. **p.** Miseris nautis. **S.** quia frequenter patiuntur pericula. Et ideo dicit: in vsum castrorum: quia de Ciliciis: & poliunt lorice: et teguntur tabulata turrium: ne tactis facibus ignis possit adherere. Et bene laudat capellas: dicens ciliciorum vsum & in mari & in terra posse mortasibus. Hoc est in duobus elementis concessis hominibus. **q.** Pascunt syluas. **S.** Et pasco & pascor illam redicimus: **A.** Pascunt. Videto paulo super ibi. Frondetia arbura. **r.** Summa lycei. **S.** montis Archadiæ. & est species per genere. **A.** Pro quocunque monte posuit Lyceum Archadiæ monte: Nam ibi ouium & caprarum copia. **C.** Summa lycei alludit ad naturam caprarum: quæ est: ut pascendo ascendunt & non descendunt. Vñ in zodiaco signum in quo sol ab inferioribus partibus meridians incipit ad septentrionales: atque superiores partes ascendere: hac potissimum ratione capricornum dixerunt. Est autem magna laus: & quod lacte proleque vincant oues. Et quod loca inculta satis illi sunt ad pascua: & custode non multum indigeant: quando sua sponte pastus domum redeant. Ergo cum non egeant auxilio humani in hyeme: non sunt in spe deferende.

s. Dumos. **AN.** spinas. **t.** Suosque ducunt. **S.** educunt fortius proprios & nutriunt. unde & educatos dicimus. **A.** Suosque ducunt, vel secum ducunt pascendo. vel ducunt pro educunt. i. nutriunt ac lactant: quod quis sit: oino vbera plena domum referunt Columella li. viii. c. vi. scribit: quod capella precipue phatur simillima hirci. si etiam est vberis maximus et lactis abundantissimus. **v.** Glaciem. **A.** Colūmella lib. viii. de capris inquit: Huic pecudi nocet æstus, sed

magis frigus et precipue fortis: id est grauidæ: quæ in gelicidio hyemis conceptum fecit. De capri vero superius videto ibi: Stabula a ventis. **x.** Quo minor est illi cu. mor. egestas. **SER.** Ordo est. Omni studio auertas ab eis vetos & glaciem: quo egestas mortalis. i. necessitas mortalitatis minor est illis curæ. Hoc est minus pueri ad ipsam curam. Nam hoc dicit: Quanto sibi adesse non potest: tanto eis a te

maior: est impedienda diligentia. **y.** Mortal egestas. **A.** Ordo est in hoc carmine. Quo egestas mortalis est minor curæ illo. i. minori curæ: hoc est: quanto minus curat humanam intelligentiam: necessitate: auxilium: tanto magis eas curare debemus. **z.** Virgea pabula. **A.** Arbustum enim fruticisque maxime gaudent capræ: ea sunt arbutus cythifusque agrestis: nec minus ilignei quercusque frutices qui in altitudine non possunt. Colu. li. viii.

a. foenilia bruma. Idem eodem li. ca. vero. iii. ait de ouibus quod penurie hyemis succurritur: obiectis intra tectis per sepe cibis. Aluntur autem commodissime repositis vimeis: vel ex fraxinifrondeb. vñ autumali foeno: quod cordum vocatur: nam id mollius. et ob id iucundius est quam maturum. Cytiso quoque & fatiua vicia pulcherrime pascuntur. hec ille. De ouibus hyeme cibandis: quod quædam de capris intelligendum est: ait enim Varro libro. iiii. capitulo tertio. Nec multo aliter tuendum est hoc pecus in pastu: ac ouium. **a.** At vero. **A.** ordo est. Quia æstas leta scilicet est: vel aduenit zephyris vocantibus mites i. salubres.

b. Leta æstas. **S.** Subaudi aduenit. Dicit autem verum quod flare zephyrus incipit. ut. Et zephyro. putris se gleba resoluunt. **A.** Leta æstas. Non de vere: sed de ipsa æstate loquitur Columella em li. xii. c. ii. sic ait: Nonis Maii Vergilii exortum: mane fauoni. vii. Idus Maii æstatis initium. Fauoni autem corus interdum: & pluuie. Ecce hic apparet quod æstas zephyri vocant. Preterea Varro etiam li. ii. c. ii. id aptissime ostendit de æstate non de vere intelligendum: Ait enim de ouibus: quod æstas cum prima luce exeat pastum. propterea quod tunc herba rosida: meridiana (quæ est aridior) iocunditate prestat: sole exortu puro, pellitur: ut reintegrates rursus ad pastum alacres faciant. circiter meridianos æstus: dum deseruecat subfrigeras rupes: & arbores patulas subiciunt: quod refrigerato aere vespertino rursus pascant ad solis occidum. Ita pascere pecus oportet: ut aduerso sole agat. caput ei ouis molle maxime est: Ab occasu paruo intervallo interposito ad bibendum appellunt: et rursum pascunt quod continebunt. iterum enim tum iucunditas in herba requintegravit. hec ab vergiliarum exortu ad æquinoctium autumnale maxime obseruant. Reliquæ pastiones hyberno ac verno tempore hoc mutant: quod pruina iam exualata propellunt in pabulum: & pascunt diem totum. ac meridiano tempore semel agere porum satis habent. His igitur patet de æstate intelligi non de vere: quæ omnia Varonis precepta Maro apposuit hoc loco. Columella item libro octauo capitulo tertio de æstate intelligit.

c. Virumque gregem. **AN.** ouium & caprarum.

Georgicorum

d Luciferi. A. de hoc iā
supra. e Carpmus:
S. carpe cogamus aialia.
Et mane pasci precipit
oues fm morē suę pūm
tię. Nā in aliquibus locis
morbū contrahūt: nisi iā
siccatore pascantur.
f Dū gramia ca. S. No;
sturnis & matutinis lu
centes roribus herbe. A:
Canēt ppter pruinā scj.
g Et ros. A. de rore item
superius. h Sicim coe
li. A. Aeris estū. i Et
cantu q̄rulę rumpent ar
busta cicadę. S. querulę
canorę. Hora. Sub cantu
q̄rulę despice tibię. Aut
certę q̄rulę. ppter illā fa
bulā dicit. q Tiron⁹ ma
ritus aurorę post optatā
lōgissimā vitam: in cica
dā dicit cōuersus. A. Cica
dę: videro in Alexi.
k Rūpent. S. nimio scj
clamore. Iuvenat. Et assī
duo ruptę lectore colūg.
Persius findor: vt archa
dię pecuaria rudere di
cas. l Illignis canali
bus. S. ex illice factis: Sa
ne & canalib⁹ meli⁹ foe
minini generis: q̄ maseu
lini pferim⁹. A. Colū. li.
viii. c. iii. ait. Nulla esset
blāda pabula: aut etiā pascua: quorū ḡmia nō euilescāt
vfu continuo: nisi pecudū fastidio occurreris prębito sale;
qđ veluti condimentū p̄stātē canalib⁹ lignicis impositū
quē e pasturedunt oues lambūt: atq; eo sapore cupidī
dinē bibendi: pascendiq; cōcipiūt. m Sic vbi magna
Iouis antiq̄ ro. quer. S. quę est Ioui cōsecrata. n Nigrū:
S. qđ dicit Iouis quercus & illicibus crebris sacra vmbra.

Luciferi primo cum sydere frigida rura
Carpamur: dū mane nouū: dū gramia canent:
Et ros in tenera pecori gratissimus herba est.
Inde vbi quarta sitim cœli collegerit hora:
Et cantu querulę rumpent arbusta cicadę
Ad puteos: aut alta greges ad stagna iubeto
Currentē illignis potare canalibus vndam.
Aestib⁹ at mediis vmbrosam exquirere vallē:
Sic vbi magna Iouis antiquo robore quercus
Ingentis tendat ramos: aut sic vbi nigrum
Illicibus crebris sacra nemus accubet vmbra.
Tum tentes dare rursus aq̄s: et pascere rursus
Solis ad occasum: quū frigidus aera vesper
Temperat: et saltus reficit iam: rosida luna:
Littoraq; alcyonē resonāt: et achantida dumi.

Non reuera cōsecratos lu
cos dicit nos petere debe
re: sed ita denfos: vt sunt
illi quos religio defendit:
Vñ apparet quercum Iou
is & sacra vmbra: gene
ralia eē nō specilia epithe
ta: Nam vt diximus: &
omnis quercus Ioui est
cōsecrata: & omnis lu
cus Diane. o Tenues
aq̄s. S. epitheton aquarū.
Alibi. Aut in aq̄s tenuis
dilapsus abibit.
p Temperat. S. Refrige
rat estatis calorem.
q Reficit. S. i. recreat
r Rosida lūa. S. nox. A.
Humida itelligit qđ ve
spertina luna: q̄ omnia (vt
iam ostendi) Varro quos
q̄ edocuit. C. Rosida lu
na. humectās luna. nā ab
Astrologis dī: mater no
ris: & humoris ministra.
hūidus em̄ planeta est.
s Littoraq; alcyonem:
S. i. quo tpe resonat p̄ lit
tora Alcyon auis: cui⁹ fa
bulā in primo memoraj
uimus. ibi. Dilectę Tethi
di alcyones. t Achan
thida dumi. S. p̄ dums
Acanthis: quā alii lufci
niam esse volunt. alii p̄o
cardueli: qđ spinis & car
dūa pascit: vt inde etiā apud grecos acanthis dicta sit:
ab acanthis. i. spinis quibus pascitur. A. Achantida. Sic
legendū est non aliter. Nam Theocrit⁹ in quodā carmine
eglogę: quę inscribitur Thalyfia acanthides ait: Est laue
acanthis auis vario colore & stridula: quę inter spinas
viuit. Legatur igitur carmē sic. Littora quę alcyonem
sonāt: et acanthida dumi.

Quid tibi pastores lybie. S. dicit pro qualitate pui-
tarum: diuersa esse genera pastiohum. A. Quid tibi zc.
Ostendit secundum varias regiones vario modo: & tem-
pore pasci. Pastores lybie: Numidas seu Nomadas intelli-
git. Scribitur Solin⁹: qd Numidę incolę qđiu errabant
pabulationib⁹ vagabundis Nomades dicti sunt. Et Plini⁹
li. v. c. iiii. sic ait. Numidę po Nomades a permutadis pa-
stionibus: mapalia sua: hoc est domos palustres circum-
ferentes. Nomas aut numidia dñ. & pastor. Nomeus pa-
stor. Nomeo pascio. No-
me pabulū pastura. No-
mao aut cū secunda litte-
ra omega diuido. mo-
ueo. CRL. Pastores lybie
hos Nomadas appellat.
Nam in Numida q pars
lybie est: pastoria exercet.
x Raris habitata mapa-
lia tectis. A. Mapalia ca-
se pūice appellat. vt i-
quit Festus. De his vero
Salustius in iug. sic: Ce-
terum adhuc edificia Nu-
midarū agrestiu q mapa-
lia illi vocat ob longa in-
curuis lateribus tecta: qđi
nauit carine sunt. Raris
tectis. scribit Strabo libro
xvii. Q. maxima medi-
terranę lybie pars & re-
gio cūta Oceanū deserta
est: parus pte rea habita-
tionibus & sparsis: et ex
magna pte pastoralibus
distincta est. Ora autē q
ex aduersa nobis est: tota
bene habitatur.

y. Sing. vllis hospitius. S.
line vllis stabul. z Ar-
mentari⁹. S. Apher agit:
abusue armentariū po-

luit: nūc de gregibus loquit. A. Armentarius. Sūt enī
tibi & armenta & greges. ppter ea armentarius ait.
a Tectūq; larem q. S. Tentoria militum more: ac si ca-
sam dicere. A. Tectum Mapalia id est domos palustres
intelligit: vt ex Plinii verbis superioribus habet. Larem q;
hic intelligo ignē: qm tectum dixit. Et Colu. li. xii. de vil-
lico inquit. Confuecatq; rusticus circa larem domini fo-
cum familiare semp epulari. Lar etiam qñq; p domo po-
nitur. Quid. i. Trist. Que nostro frustra iuncta fuere lari.
ponit & p deo ipso familiari. qui domi in ipso foco cole-
batur. nā focus deorum penatiū ara est. vt etiā Porphyrio
tradit. Hęc tñ latius habent Ode. li. b Amyclē. S. la-
conicū. & est species p genere. Amyclē aut est ciuitas La-
conię. Vñ est. talis Amyclē domit⁹ pollutis habentis Cyl-
larus. A. Superius de amydis patuit. CAmyclē vrbs est
laconię puintię. nā Laconia optimos canes habuit. Mar-
cus enim Varro duo genera canū ponit. Alios venaticos:
alios ad custodem pecoris: Inter hos maxime laudat La-
conicos & epiroticos: & longo ordine describit quali fi-
gura eos esse: & quo colore deceat. Et quō emī consueue-
rūt. dicit remediū esse. vt relicto venditore emprore se qua-
tur: nam coctā sibi obici. Tertium genus addit. Colu-
corum qui ad vilie custodiam comparant: in quibus nō
multum referte ait: q; veloces non sint: sed oportere esse
ampli corporis: & vasti latratu & canori: vt auditu &
conspicuit: terrorē furi inferat. sit colore niger: nam in lu-
ce terribilior apparet: in tenebris non aspicitur. Pastor ve-
ro album probat: quoniā est fere dissimilis: neq; pro fera
in nocte pulsabitur. Pecuarius autem villatico celerior. ve-
natio tardior sit. Nam sat est vt lupum ouem deportan-
tem allequatur. Duo ad custodiam vni⁹ gregis sat sunt.

Sit autem foemina & mas quo maiori concordia inter se
degant. c Cressamq; pharetram. AN. In creta enim
optimi calami pro sagittis fiunt apud Cydoniā vrbe.
de qua in fine Bucco. d Patriis in armis. S. Generafr
sibi concessis: ac si diceret Martiis.
e Acer romanus. C. Nā refert Cicero in Tuscu. qđitioni-
bus. Nostri exercitus primū vnde habeant nomen vides
Deinde qui labor et quanti vides ferre plusq; dimidiati:
mensis cibaria: ferre si quid ad vsum velint: fere vallum.

Nam scutū: gladiū: gale-
am: pro onere nostri mili-
tes non plus numerant:
q; humeros: lacertos: ma-
nus. f Iniusto sub fa-
sce. S. sub magno onere.
Vt ego hoc te fasce leua-
bo. Magnum autē onus
dicit propter arma: ali-
menta: vestitum. ANT.
Iniusto sub fasce: id ē sub
ingenti onere. Vegetius:
enim libro primo scribit:
Q; pondus quoq; baiu-
lare vsq; ad sexaginta lib-
ras & iter facere gradu
militari frequentissime co-
gendi sunt iuniores: quib⁹
bus in arduis expeditio-
bus necessitas imminet
annonam pariter & ar-
ma portandi. quam rem
antiquos milites factital-
se (Virgilio ipso teste) co-
gnosci potest: ex hoc lo-
co: vt idem ait.

¶ Quid tibi pastores lybie: quid pascua versū
prosequar. & raris habitata mapalia tectis.
Sepe diem nocteq; et totū ex ordine mēsem
pascitur: itaq; pecus longa in deserta: sine vllis
Hospitiis: tantum campi iacet: omnia secum
Armentarius aser agit: tectumq; larem q;
Arma q;: amyclēq; canē: cressamq; pharetrā.
Nō secus ac patrijs acer romanus in armis:
Iniusto sub fasce viam cum carpit: & hosti
Ante expectatum positus stat in agmīe castris.
At nō qua scythię gentes: meoticaq; vnda
Turbidus & torquēs flauentes isther harenās.

g Et hosti. AN. legit &
hostem in antiquis.
h Ante expectatum. S.

Dicto citius anteq; eius expectetur aduentus. & est vna
parafationis: hoc est Aduerbiū.

i Positis stat in agmīe castris. SER. Stat: id est obstat:
nam Apheresis est. CRISTO. Positis castris. Nam castra
munire: cum vallum tulerint paruo temporis momento
possunt. k At non qua Scythię gentes. SER. subau-
di talis est passio. ANT. At non: scilicet pecus id longa in
deserta Scythię gentes. Hic Nomades alios pastores qui
in Scythia sunt intelligit. De quibus Strabo libro secun-
do sic ait. Nomades etenim tentoriis vruntur teutonum
instar pilo contextis: in palustris vitam degentes: circum-
q; tentoria pecora comitantur: a quibus victum cap-
tant et aluntur lacte: caseo: carne. Pascua vero sectantur:
loca semper herbosa permutantes: hybernīs quidem tem-
poribus Meoticis versant in paludibus. estiuīs vero per
campestria vagantur: & cetera. CRIST: At non qua Scy-
thię. Sub Scythia olim magna pars Germanię fuit &
Boemię. Germania attingit amnem oderam: ab oriente
Dacos: ab occidente Gallos: a meridie Italiam. Sarma-
thia incipit ab Odera flumine: vsq; ad Boristhenem. pro-
prie Sarmatę nunc sunt Lituanī: Poloni. Sarmathia se-
prem linguas habet. Scythia incipit ab Boristhene.

l Meoticaq; vnda. SER. Meotis palus est Scythię. fri-
gore congelescens. ANT. Meotis Scythię lacus: qui Tar-
naim recipit: vt Strabo docet libro duodecimo. Plinius
quoq; libro sexto: lacum dicit. Item vero Strabo libro se-
ptimo. Meotidis paludis ostium inquit. CRIST. Meoti-
ca. Hęc palus maxima est: parte eius superiori infundit ta-
nais. m Ister. SER. Fluuius est Scythię qui & Da-
nubius nominatur. AN. Ister De hoc videto libro secun-
do Georgicorum: ibi. Descendens Dacus ab istro.

Georgicorum

n Rhodope. SER. Mons thracie protentus in orientalem plagam: in septentrionalem reflectitur. nam ideo ait redit sub axem. Nam axis est septemtrio: quæ græce αὐτῆς dicitur. AN. Rhodope Thraciæ mons tendens in septentrionem vbi axis est. de quo supra. Serabo libro se primo. Myios: Thracæ: & Geras: etiam nomadas vocatos innuit. i. pastores. o Informes. SER. niuis superfusionem carens varietate formarum: nulli quæ agnoscenda limitibus. ANT. Informis terra: sine forma propria: niue enim tecta est. p Gelu. A. Serabo dicto li. de Mæotica regione ait: Aeræ scindunt hydriæ: quæ vero inter illas sunt congelantur: & pisces in glaciæ destituti: ligonibus effodiuntur: alios plaustris deambulât. Meminit ite plurâ de glaciæ. Mæotidis libro secundo.

q Septem quæ assurgit in vlnas. SER. assurgit: crevit. Vlna autem secundum alios variusq; manus extensio est: secundum alios cubitus: quod magis verum est: quia græce οὐλῶν dicitur cubitus: Vnde ἐλακὼν οὐλῶν Ἡφῆ ANTO. Septem vlnas in septem brachia. De vlna latius egloga tertia.

r Semper hyems. AN. De scythia regione multa: quæ hic etiam conueniunt dicta sunt libro primo Georgicorum. ibi. Mundus ut ad Scythiam.

s Cauri. AN. In hoc libro iam de eis diximus.

t Pallentes haud vnquæ. SER. nunquæ nubes dissoluit: nam pallentes vmbra non ex nocte: sed ex nubibus factas appellat.

v Altum æthera. AN. id est nec cum tendit sol ad Cancrum: nec cum tendit ad Capricornum: nã tunc descendit.

x Rubro equore. AN. quod rubrum mare siue æthiopici appellant: ad austrum versus effunditur. ex ea maximo parte

qua valta quædam solitudo: & inhabitabilis terre plaga conspicitur: ardentibus semper caloribus exusta. Aut etor Dionysius. Videto item Plinium libro sexto: c. xxvii. & Solinum caplo. xlvii. y Concrescunt subite currenti in flumine crustæ. S. Aquæ currentes repente coagulantur. Et notandū: quia cum crustam dicimus foemino genere: lapidis aut ligni gelu ut partē significat. Cū vero crustū dicimus: edulium aliquid significat partē panis vel placet. Ipse in septimo. ingit: Orbem fatalis crucis. Horatius. Dant crustula blandi doctores. z. Iuuenalis. Nos colaphū incutimus lambenti crustula seruo. z Ferratos orbis. A. Serabo li. secundo scribit quæ in ore paludis Mæoticæ. tâta glaciæ vis est: ut quo in loco missus Iam Mithridatē imperator equestri pugna barbaros in glaciæ hyeme superauerat. Illos eisdem nauali prælio soluto pergitatem vicerit. a Hospita. SER. Facilis. Vnde &

hospitalis homo dicitur: hospiti seruienti apte. A. Hospita: id est habilis. b Aeræq; dissiliunt. S. crepant. A. Diximus iam iam quæ græcæ scinduntur hydriæ: quæ intra illas sunt congelantur. CRI. Aera: id est vasa græca dissiliunt: franguntur. quia earum partes in diuersas salunt. c Vulgo. S. Passim. nam tam nimio frigore quæ calore geruntur. Persius findit infantes statuas: d Vestesq; rigescunt. SER. Durantur ut frangi potius quæ scindi posse videantur. A. Rigescunt: id est indurefcunt ex gelu. e Ceduntq; securibus: hūida vina. S. Et vina natura: si calida illic congelant. Intelligim? autem peregrina vina. Nã illic non nascuntur vina: propter nimium frigus & continuum: sicut ipse paulo post docet: dicens fermento: atq; acidis imitatur vitea forbis. Sane voluit Physici vinum non gelari. Vnde hoc loco: aut hyperbole est: Aut quia dixit hūida. aquæ mixta: intelligimus: ita enim gelare dicuntur. ANT. Vina Macrobi? libro. septimo scribit: quæ vina aut nunquæ: aut raro coalescunt: quia vinum feruina quædam in se caloris habet. An alia quæpiam causa est: quã quia ignoro scire cupio inquit.

f Et totę solidam in glaciem vertere lacune. SER. Fosse ad sicandos agros paratę: cum alibi tantum incrustetur: illic vltq; in gelent. ANT. Lacuna (ut Festus ait) est aquę collectio: & ab lacu deriuatur. CRI. T. In solidam. Non enim crustę superficiem tegit: sed tota aqua ad fundū vltq; congelascit.

g Styriacę impexis induruit. SER. Styriacę gutta. Vnde fit diminutiuum: ut dicamus stilla: Vnde fit distillat & stilla.

cidium. Sensus autem duplex est: Nam aut hoc dicitur de impexis barbis pecudū pendens gutta duratur. Aut certe de tectis & arboribus gutta horrida induruit in modum barbarum. ANT. Styria. gutta. stilla. Interrogatus autem Palemon grammaticus: quid inter stillam & guttam interesset. Gutta (inquit) stat: & stilla cadit. Eukle? scribit: impexis barbis: de brutis melius intelligendum.

h Interea. ANTO. dum congelascunt aquę.

i Non serius. SER. non segnius quæ incohauerat.

k Ningit. AN. Est in Scythia rhyphęum iugum regio assiduus obsessa niuib. Solinus.

l Pruinis. SES. abusive pro niuib: nã pruinā est matutini tempis frigus. A. Pruinis. quippe casus cōtinuati pruinarū: quoddã ibi exprimit: simile pennarū: Solin?.

m Confectoq; agmine cerui. SER. coniuncto. Cui enim congregatione gratulantur.

Quæq; redit medium rhodope porrecta sub

Illic clausa tenet stabula armenta: neq; vllę axem:

Aut herbę campo apparēt: aut arbore frōdes.

Sed iacet aggeribus niueis informis: & alto

Terra gelu late: septemq; assurgit in vlnas

Semper hyems: semper spirantes frigora cauri.

Tum sol pallētes haud vnquę discutit vmbra:

Nec quū inuect? eqs altū petit æthera: nec quū.

præcipitę oceani rubro lauit equore currum.

Concrescunt subite currenti in flumīe crustę:

Vndaq; iam tergo ferratos sustinet vrbes:

puppib? illa pri? patul: nūc hospita plaustris.

Aeræq; dissiliunt vulgo: vestesq; rigescunt

Indutę: ceduntq; securibus humida vina.

Et totę solidam in glaciem vertere lacunę.

Styriacę impexis induruit horrida barbis.

Interea totō non setius aere ningit:

Intereunt pecudes: stant circumfusa pruinis

a Mole noua. SER. nra
ma magnitudine.
o Cassibus. S. rhetibus:
Hinc est qd incassum dici
tur sine causa: qd sine cassi
bus: sine quibus inutilis
venatio est. A. Cassibus:
pedicis: laqueis: rhetib.
p Puniceg. A. rubre. Est
autē venantiū mos pen
nas tensis funibus affige
re: quo cerui pauentes in
casse decidunt.
q Montem. A. niuis cu
mulū. r. Grauiterg. rus
dentes cedunt. SER. Ru:
more suo corripuit: Vt in
septimo: ibi. Et seras sub
nocte rudentū: Persius. p
ducit Findor vt archadig
pecuaria rudere dicas.
s Ipsi in defossis specu
bus secreta subalta: S. Ar
tis fuerat specie⁹ dicere:
vinctib⁹: qd qtra decla
tio in datuo et abito plu
ralib⁹ u. in i. vertit: vt ma
nū manib⁹. Sed quia pin
guis fouat: & mel⁹ spe
cubus dicim⁹. Vnū tñ no
mē qd aliter nō dicim⁹
tribub⁹: t. Hic no
ctem ludo ducūt. S. quā
si pperuitate noctis sub
terris locati ludos cōcele
braut. AN. Hic noctē legi⁹: & hunc noctē. v. Fermēto
atq; acidis. S. potionis genus est quod ceruicia nuncupa

Corpa magna bouū: confertocq; agmine cerui:
Torpēt mole noua: & sumis vix cornib⁹ extāt.
Hos non immisiss canibus: nō cassibus vllis:
Puniceg ve agitant pauidos formidine penne:
Sed frustra oppositū trudentes pectore mōtē
Cominus obtruncāt ferro: grauiterg rudētes
Cedunt: & magno leti clamore reportant:
Ipsi in defossis specubus: secreta sub alta
Ocia agunt terra: congestaq; robora totas
Aduoluere focis vlmos: igniq; dedere.
Hic noctem ludo ducunt: & pocula leti
Fermēto atq; acidis imitantur vitea sorbis.
Talis hyperboreo septem subiecta trioni
Gens effrena virū riphēo tunditur euro.
Et pecudum fuluis velantur corpora fetis.

tur: & psequens ē: vt vinū
natura calidū in provin
tia frigida nō possit crea
ri. A. Fermentū a feruore
dici volunt: qd plus vna
hora nō pōt contineri: cre
scendo enī excedit Plini⁹
libro. xviij. ait: qd milli p
cipuus ad fermenta vsus
& musco subacti in ano
nuū tēpus: Hinc fermentū
fit ex pila farina q subigi
tur priusq; addat sal ad
pulis modū decocta: &
relicta donec arefcat. Di
cunt alii qd propter acorē
cum sorbis etiam acidis
mixtum fermentum vini
quendā saporem reddit.
Item Plinius libro. xiiij.
scribit: qd sit vinum ficti
tium e piris: malorumq;
omnibus generib⁹ e cor
nis: mēspilis: sorbis: mo
ris: ficcis nucleis: pineis et
cetera. Et libro. xv. ait: qd
sorbis inest vini sapor. q
busdā vero acriodore &
suauitate iocunda.
x Hyperboreo. ANT.
de Hyperboreis videto
superius. **y** Septem
subiecta trioni. SER. The
melis pro septemtrioni.
AN. Caue temelis dicas
cum e. post. t. Sed latus videto in nro carmine figuratū.
y Gens effrena. SER. Sgua & rectorem recusatū.

z Rypheo euro. S. Scythico vento. Ryphe autem montes sunt. vt iam diximus: a perpetuo ventoru statu nominati. nam pññH grece impetus: & dicitur ονο του pññiv ANT. Rypheo euro. i. vento: non vtique eo qui ab ortu flat: sed eo quē aquilonē vocam⁹. Probus. De Rypheo iugo iāā diximus.

a Et pecudū fuluis vestiant corpora fetis. S. rhenonibus: nā veditur Salust. in historiis: Vestes de pelibus rhenones vocant.

A. Fuluis fetis. fuluis color rufus videtur: atque viri dimixtus: inquit Gellius li. secundo. capitulo. xxvi. in aliis plus viridis: in aliis plus rufi habere. sic poeta fuluā aquilā dixit: & fuluum aurū: & arenam fuluam: & fuluū leonē. Scythē autem (vt Iustianus li. ii. docet) pelliculā tum ferinis ac murinis vtunt. b Si tibi lanitium cure: S. Et hec lana dicimus: & hoc lanitium: sicut fuga & effugium.

Q. aut dicit: Oves lanē nō debere pinguescere: physici est. Omne enim pingue aial caret pilis: qđ hirsutū efficit mades. A. Lanitium: lana ipsa: vt vt effugit pifuga.

c Aspera sylua. A. Columella li. viii. c. iiii. segris aut noualia: nō solū herbida: sed q̄ pigrunq; vidualia sunt spinis: nā quodidie minuit lana: quē qñto plixior in pecore cōcrecit: tāto magis obnoxium est iubis: quib⁹ velut harnis inuncta a pascētūum tergoribus auellitur. molle vero pec⁹ etiā velamen qđ p̄greff amittit: atq; id nō paruo sumptu reparat. Facit igit (vt ait Varro) scabras oues. d Lappeq; tribulicq; absint: fuge pabula leta.

Q. tribulicq; S. a quibus rebus lana decerpit. A. de tribulis videtur libro. i. Georg. e Pabula leta. A. Pecora enī cū pingua sūt: plurimū assument nutrimentū. Hinc p̄les pilos hñt: et crassiores: quā gracilia tenues ab exiguo nutrimento: siquidē pilus supfluitas est. auctor Alexander Aphrodisius. f Greges albos. A. Color enī albus (vt scribit Columella li. viii.) tum optimus est: tū etiā vtilissim⁹. q̄ ex coplurimi fiunt: Varro ait li. ii. c. ii. q̄ ouē esse oportet corpore amplo: quo lana multa sit: & molli villis altis: & densis toto corpore: maxie circū ceruicē collū: veniē q̄ vt habeant pilosum. itaq; qđ id nō hñent: maiores nri apica appellāt. esse oportet crunib⁹ hñilib⁹: caudis obsuare: vt sint in Italia prolixis: In Syria breuib⁹: vt agnos p̄creent formosos. g Villis lege mollib⁹. S. Lana enī alba p̄ciosior est: quippe susceptura aliū quēlibet colorē. Q. aut colorē hic pertransitū tangit: in aliis plen⁹ legit. maritū pecoris: et cornu & ungulis: & palato albū esse debere. Alioqñ licet aries sit candid⁹ lanis: constat ex eo pullos. i. n̄gros creari. h Aries sit cādid⁹ ipse. S. Bñ addidit ipse: quasi aut dñs gregis est: aut quia antea p damno capitali dari consueuerat. Nā apđ maiores homicidii pena noxius: arietis damno luebat: qđ in regū legibus legit. i Nigra subest. A.

Idem Varro ibidē ait: qđ arietes sint fronte lata: vestiti bene: intortis cornib⁹ pronis ad rostrū: grauis oculis: lana apertis: auribus amplis: pectore et scapulis: et clunibus latis: cauda lata & longa. Animaduertendū qđ lingua nē nigra: aut varia sit: qđ iere qui eā hñt: n̄gros aut vatos procreant agnos.

k Vdo palato. S. qđ humido: Alibi. Vde vocat iter: l Reice. S. Rei aut quasi monosyllabū: pduxit licenter: aut vt supra dixim⁹: quia cū facit reiecit: i. p duplici habet: & rei efficit lōgā: ideo & in aliis mōis psumit sibi pductionē. m Munere sic niueo. S. Mutare fabulā. nam nō Pan: sed Endimion lunā amasse dicit: qui sp̄re p̄avit per cora candidissima. & sic eā i suos illexit āplexus: Cui rei mystice volūtādam secretā esse rōnem. C. Mūere sic niueo lanē: dicunt lunā adamatā a panē petiuisse mun⁹: & pana obtulisse gregē: cuium. illam vero delectatā cādore: arietē albū epille sed cum non aduenerit maculas lingue fuisse deceptā. n Lanē A. Pan: Mercurii filius: cū lanam concepisset: & hñt optmū pecus: post cetera: p̄pecorū p concubitu dicit pollicitus: vt duas partes fecisse gregis: quarū alteram candidiore: Sed lanē crassioris: lunam accepta cādidiore: deterius pecus abuxisse poeta significat. Probus auctor. Cui itaq; luna albū pecus elegit: ostendit poeta m̄ho p̄tantius albū lanitū esse omnibus aliis. Potest etiam

illud accipi: qđ luna cādore lanē ducta: arietē albū elegit: deceptaq; fuerit: cū illi nigra lingua inesserat totū postea gregē maculauit. De pane aut latius in buc. & li. i. Georg. o Si credere dignū est. S. tñ de luna sacre legim⁹. p Cytisum. A. De q̄ lan⁹ in buc. Varro ait li. ii. c. ii. ait: qđ maxie Cytisus & medica pingues facit facillime: et generat lac. q Lo tosq; frēqñtes. A. de loto herba itelligit: q̄ faba grēca appellatur a nris: vt Plin. docet libro. xxiii. c. ii. r Salsasq; ferat p̄sepib⁹ herbas. S. vt multū potantes: reddant plurimū lactis: et ip̄m lac nō sit satutū. sed hñt salis occultū saporē. i. vix intelligibile: & nō statim apparentē. CR. Salsas herbas. Oves (vt ait Aristot.) ex potu pinguescunt: itaq; dant salē qñto qđ die. f singulis centenis: singulos mōdios. Sale subinde plus aque hauriunt: & hinc etiā plus lactis puenit. s Fluuios. C. aquā: quā idē Aristot. in autumno adloniā qđ austrinā vtiliorē ēē dicit. t Excretos. S. validiores. A. Excretos hēdos: fere ad quatuor mēses a mamma nō disiungunt agni: hēdi tres: porci duos: Varro lib. secundo. C. Excretos: q̄ iam p̄etate crescere desinunt. v Prohibēt. A. ne lac exhaustat ab eis. Vñ Columella li. viii. c. iii. ait: qđ teneri agni dū adhuc herbe sint exp̄tē lanio tradēdi: qm̄ & puo sumptu vehunt: & hissummōtis fructus lactis a m̄rib⁹ nō minor popit. x Ferras

Si tibi lanitium cure: primū aspera sylua
Lappeq; tribulicq; absint: fuge pabula leta.
Cōtinuoq; greges villis lege mollibus albos.
Illum autem quis aries sit candidus ipse
Nigra subest vdo tantum cui lingua palato
Reijce: ne maculis infuscet vellera pullis.
Nascentū plenocq; alium circumspecte campo.
Munere sic niueo lanē (si credere dignum est)
pan deus archadiē captam te luna fefellit.
In nemora alta vocans: nec tu aspnata vocantē.
At cui lactis amor: cytisum: lotosq; frēqñtes
Ille manu: salsasq; ferat p̄sepibus herbas.
Hinc & amant fluuios magis: ac magis vbera
Et salis occultū referūt in lacte saporē. (tēdūt.
Multi iam excretos, phibent a matrib⁹ hēdos:
Primaq; ferratis p̄figunt ora capistris.
Quod surgente die mullere horisq; diurnis

pitris. S. duris. y Qd
urgente dic. A. Mulgent
in vere ad casu faciedu
mane. : alius temporibus
meridianis horis : tam et
si ppter loca : & pabulu
disparile non vsq; quaq;
ide sit: Varro libro. iii.

z Nocte premunt. S. co
gunt in cascos. A. Quo
pacto caseus pmedu est:
& salendus: Legito latu
Colu. libro. viii. c. viii:

a Sub lucē. A. an lucē.

b Calathis. S. vasis greis:
in quib; lac vel recens ca
seus in vrbē distrahitur.
A. Calathis. In fiscellas :

aut calathos: aut formas:
transfert caseus: q; maxie
refer: primo q; tpe seru
percolari: & a secreta ma
teria separari. Idē Colu.

auctor est. c Aut pco
sale cōtingit. S. aut, mo
dico sale: aut reuera pco.
id est seruatorio: q; in qd
mittitur seruat. Nā & hō
frugi parvus vocatur: aut
certe parco dixit p parce:

ut sit nomē p aduerbio:
AN. Parco sale. i. mediocri nec nimio. S. scribit enī Colu. q
nimio sale casu salus fit: & vicio ascribit. Pōt dici etiam
Parco sale. i. saluatorio: Nā ut scribit Macro. lib. satur. vii.
Sal natura sicus est: calidus est: et fluxu corporis calore con
trahit: humorem vero siccitate vsq; cohercet: vel exorbet. Et
Varro pterea scribit li. ii. Q. qui aspergi solēt sales: melior
effusilis q; marin⁹. d Nec tibi cura canū fuerit po
strema. S. Lypotes figura: p magna tibi cura sit canū.

Postrema vilis. A. Canes vel in primis mercari: tueriq;
debet agricola: q; et villā & fructus familiamq; et pecora
custodit. Nā quis hoim clarius: aut tanta vociferatiōe be
stiam vel furem pdicat: q; canis latratu. Quis famulus

Nocte p̄munt: qd iam tenebris & sole cadēte
Sub lucē exportāt calathis: adit oppida pastor:
Aut parco sale contingunt: hyemicq; reponūt.
Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed vna
Veloces sparthę catulos: acremq; molossum
pasce fero pingui: nunquam custodibus illis
Nocturnū stabulis furem: incurfusq; luporū:
Aut impacatos a tergo horrebis lberos.
Sepe etiam cursu timidos agitabis onagros.
Et canibus leporē: canibus venabere dammas.
Sepe volutabris pulsos syluestribus apros:
Latratu turbabis agens: montesq; per altos
Ingentē clamore premes ad rhetia ceruum.

ceum admisceri. g Nocturnū furē. S. noctis oportuni
tatem captantē. Fur at a furuo dict⁹ est. i. nigro. nā noctis
vultu tempe. Horati⁹. Quā pene vidim⁹ furū: regna p̄terp̄
nē: aut certe a greco venit: nam fur φωρ vocatur.

h Iberos. S. abactores. fere enim hispani omēs acerrimi
abactores sūt. A. Impacatos lberos. abigeos intelligit: &
pecoris furis. posuit enī lberos ob siles mores. Vñ Canta
bros & vicinas illis gētes: latrocinia exercentes: Cēsar Au
gustus opp̄ssit. & qui Rhomanorū sociorū p̄dones erāt.
postea p Romanis rei militari seruerūt. Coniaci videli
cet: & qui liberi amnis fontes incolunt. Labiū aut lberus
a Cantabris: e mendic orū hīs: p magnū camporū spa
o

amantior dñi: quis fidelis
or comes quis custos in
corruptior: q; excubitor
pōt inueniri vigilantior:
q; deniq; vltor aut vin
dex cōstātor. Hec ex Co
lumella libro. viii.

e Veloces sparthę catul
os acremq; molossum. S. Et
in illis velocitas: in his ac
fortitudo laudat. Sparta
aut Laconig est ciuitas:
Molosia pars Epiri. A.
Varro q; laudat lacones
& Epiroticos. De sparta
vide sup̄ius: & de molos
sis. ibi: Epiri populus.

f Pasce fero pigui. S. aq
lactis: que pingues effici
canes. A. Colu. li. viii. scri
bit. Canes hordeacea farī
na: cū fero comode pasci
sine farreo vl tritico pa
ne: admixto tñ liqre co
ctę fabę sed tepido. nā fer
uens rabiem creat. C. Ex
hordeacea farina fero di
luta panē in canū cibū fa
ciundos iubet: q; de re pe
cuaria scribit: ludent &
cōtra rabie simū gallina

cum. Strabo auctor libro. iiii. de Hispania: vbi etiā scribit
 q̄ candē & Iberiam & Hispaniā nominat. C. Iberos ab
 actores. nam Iberi hoc vicio vehementer laborabant. po
 suit ergo speciem p̄ genere. i. Onagros. S. agrestes as
 nos. Et ē laus cantu. A. Onagros asinos syluestres. Onos
 em̄ asinus et asina dī. Agrios aut̄ agrestis immitis: ferox:
 Onagri in Phrygia et Laconia p̄cipui: pullis eorū ceu p̄es
 stantibus sapore Aphri
 ca gloriat̄: q̄s fationes ap
 pellat. Pli. libro. viii. C. de
 onagris dictum est.

k. Sepe volutabris syl
 uestris. S. volutabra lo
 ca sunt: in quibus se apri
 volutant: Syluestribus
 aut̄ dici iō: quia circa ca
 sas esse: & in ciuitatibus
 possunt. A. Volutabris:
 lacunis cenoſis vbi se vo
 lutant. i. Agens. AN.
 persequens.

U. m. Disce & odora
 tam. S. p̄ odoriferā. & lo
 quit̄ de serpentū remediis:
 qui ingressi tecta anima
 libus nocet. in Cēdrū.
 A. de cēdro videto lib. ii.
 geor. Præterea Pli. li. xxiij
 scribit: q̄ Cēdri scobe ser
 pentes fugari certum est.
 Itē baccis tritis cum oleo
 si pungat. o Galba
 neoq̄. S. Galbanū ē mul
 tis apta medicaminibus:
 A. Galbano odore. Dat
 galbanū syria i Amano
 monte sincerū: si vras: fu
 gat nidore serpentes: fu
 giunt & puncto galbāo:
 serpentes oleo & spondi
 lio mixto tactu necat. Pli
 nius li. xii. & li. xxiij. Co
 lumella aut̄ li. viii. ca. iiii.
 ait: q̄ muliebriū capillorū
 aut ceruinorū cornuū se
 pius vstorū odor nō pati
 tur stabulis serpentes cōsi
 ſtere. C. Galbano. In Sy
 ria frutex est ferulē similis:
 ex q̄ resina distillat. hoc
 galbanū appellant. Vtile
 quod colore thuris habet:

& grana: vt faba: lympidū & sineligno: Arabice renech
 dicit. vim habet contra venena: hinc dī bazar: quo noie
 oia contra venena dicunt. p Chelydros. S. Chelydri
 dicti sunt q̄si Chelydri: quia in aquis & sin terris morant̄.
 nam χελύδρον dicimus terram vā cop aut aquā. A. Chely
 dros serpētes: Chelydri aut̄ Chalabria frētissima ē: vt
 scribit Solinus. q̄ Mala tactu vipa. S. Quē etiā tactu
 nocet: & est p̄niciosa dū tangit. Vipera aut̄ species est ser
 pentis q̄ vi parit. nā corosis eius lateribus exeunt pulli cū
 mris interitu: Lucan⁹. Viperei coeūt abrupto corpe nodi.
 A. Vipera. Serpentiū vipera sola terra dicitur condi: cete
 re arborū aut saxorum cauis: In coitu vipere: mas caput
 inserit in os: q̄ illa abrodit voluptatis dulcedine. Auctor
 Pli. li. viii. Aristo. vero in li. de aialib⁹ ait: q̄ serpentes vini
 incontinētes sunt: perinde viperas aliqui vino cū fistilib⁹
 ad sepes disposito venant̄. ebris em̄ capiunt. C. Vipā gen⁹
 serpentis: q̄ vi pariat. Aut̄ eni Herodotus: q̄ in coitu mas
 caput in os foemine immittit. At ip̄a in amissioe feminis
 illud p̄cidit: foeta vero vipera nō parturit: sed catuli lace
 rata matrice per illa erūpunt. Echidna a grecis vocat̄. Et

cum relique serpentes oua pariant: sola Echidna. & alia
 serpens q̄ in Arabia pennata est: catulos edunt. Herodo
 tus aut̄ est qui ea quē diximus de partu vipere in Melpo
 mene refert. Aristoteles aut̄ scribit viperam oua quidem
 intra se concipere: sed tamē non oua sed catulos parere. qui
 membranis obuoluti sunt: sed illos tertia die dirumpi. Nō
 nunq̄ tū abruptis in vtero mēbris pro dire. fingit̄ qui

dem diebus singulos: esse
 q̄ illos sup̄ viginti. Alber
 tus ait: Vipere venenū
 nō esse frigidū: q̄uis vul
 nerati extreme frigeſcat:
 Id eni iccirco euenire affir
 mat: q̄ naturalis calor a
 venenoso calore vici⁹ con
 cedat. r. Columq̄
 exterrita fugit. S. id est re
 ctis gaud: vt sint oyōōol
 Λωιωνες quos latine
 genios vocant.

s. Coluber. C. quia vm
 bram colat. Vnde dicit̄
 tecto & vmbrē.

t. Fouit humum. SER.
 Amplexa terram est in q̄
 possit latere. v Cape
 saxa. C. Magna exhorta
 tio: & quē aliqua ex gre
 increpatione sapiat. Exor
 natur aut̄ locus pluri⁹
 coloribus: in quib⁹ infir
 mē efficacit̄: scilicet repetitio
 ne. dissolutio: apostrophe.

x. Iamq̄ fuga. AN. Or
 do est. Et iam. i. tū: quū
 medii nexus. i. motus im
 perus: & reuolutioes ex
 tremē caudē soluitur: ex
 tenduntur: & vltimus si
 nus: id est curuatura tra
 hit tardos: id est pigros
 orbes. i. sphaeras & reuo
 lutiones: fuga. i. fuge loco
 alte abdidit timidū
 caput. Demū sensus est:
 q̄ percussus serpens: q̄
 dissoluit nodos: & elon
 gatur: trahitq̄ egre vici
 mas curuaturas. loco sui
 q̄ caput abscondit. Pro
 pter quod innuit Maro

vt caput ipsum opprimere debeamus.

y. Timidū caput. S. Cui timet. Nam (vt dicit Plinius)
 serpentis caput: etiā si cū duobus euaserit d̄gitis in thulo
 minus viuūt. z. Extremēq̄ agmina caudē. S. mo⁹ et
 hoc dicit: Cede serpentē: donec caudē volubilitas conquie
 scat. a. Calabris. AN. Calabria Italig pars est in qua
 Brundisium: hydrus mons: rum salentini caput: vt Mela
 scribit: Greci (teste Plinio li. iiii.) Mesapiam a duce appellat
 uere: & ante Peucetiam a Peurio Oenotrii fratre.

b. Anguis. A. de Chelydro intelligit̄: vt diximus.
 c. Conuoluens sub lato pectore terga. S. creētis: q̄dad
 expressionē serpentis generis posuit. Alii enim repūt toto
 corpe. Alii erigunt corpis parte. Lucan⁹. Et contentus itē
 cauda sulcare parias. d. Vere mader vdo terrē. S. Alii
 bi. cum ruit imbriferū ver. A. Vere vdo. Hoc declaratū est
 li. i. Geor. lbi. Præsertim incertis mēsis si amnis abundas
 Exit zc. e. Atram. A. obscurā seu nigrā. vt Non⁹ ait.
 f. Improbis. S. insatiabilis. g. Ingluuiem. S. ventris
 capacitatē. A. Ingluuiē. gulam. h. Ranisq̄ loquacibus:
 SER. clamosis & loquacibus: ideo. quia ex homib⁹ facit̄

sunt: ut dicit Quidius. C. Rana. garrulum est aial: nam coaxat. Id enim nomen est earum voci: quibus in Macedonia teste Plinio. Ranae & apri mutae sunt: & in Seripho: sed aliunde alate canit. Ranarum plures species. Sed que venenosa est dicitur rana rubeta. Elixatura ranarum in aqua & aceto: si dentes abluant sedant dolorem. Aspergo siti. SE. p. ge nus sit magis quam alia re accendit. C. Aspergo sit: Nam vis veneni calore et siccitate augetur. Ostendunt physici matres quam foeminas: senes quam iuniores: arida quam humida: habitates: ieiunos quam saturos: iratos quam placatos: in calido & sicco tempore quam in adverso magis nocere. Ne mihi. S. p. cuius quam. Vt. Non illa quisquam me nocte per altum ire. A. Ne mihi. Legitur & nec mihi in antiquis. Sub diuo. A. Aesculapius super Ilium. verrinarum ait. sub diuo. i. sub coelo. Coelum greci Iovis dicunt. His igitur patet errare illos qui sub diuo dicunt. C. Sub diuo. Diuini enim Iovis intelligit: qui est aer. Hinc Horatius. Manet sub Iove frigido teneri coniugis immemor venator. m Dorso. A. Neu libeat ingruere

postquam exhausta palus: terraeque ardore dehiscunt
Exilit in siccum: & flammantia lumina torques
Sequit agris: aspergo siti: atque exterritus estu.
Ne mihi tum mollis sub diuo carpe somnos:
Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas:
Quam positis novus exuvius nitidulus iuventa
Voluitur: aut catulos tectis: aut ova relinquens
Arduus ad solem: & linguis micat ore trifulcis.

pinu iacuisse per herbas nemoris: caue dorso nemoris legas. CRI. Dorso per diuo posuit & loco edivtore. n Nitidulus iuventa. SER. pelle enim deposita redit ad priorem statem.

o Catulos. S. Abusiue dixit: nam catuli proprie canum sunt. CRI. Catulos e ova: quia alii serpentes catulos pariunt: alii ova. Vel dixit catulos: quia ex ovibus perveniunt catuli: nam catulus dicimus: & i serpentes et quadrupedibus: quae non ungulas sed ungues habent: ut canes: vulpulae: leones:

p Micat. ANTO. Micare est hoc loco per vices sine ordine movere: ut docet Nonius. Alibi vero fulgere: ut micat ignibus ether. Quicquid est fortiri digitis. Marcus tullius. libro iii. officiorum. Dignum esse ducunt: qui cum in tenebris mices. q Trifulcis linguis. A. Linguae non omnibus eodem modo: tenuissima serpentibus: & trifulca. Plinius. libro. xi. C. Trifulcis in nostris libris de anima expressimus rationem: quae virga summa velocitate mota: non simplex: sed triplex videatur. Idem igitur evenit in lingua serpentis: quae quibus unica sit tamen sua crebra mobilitate triplex apparet.

1 Morborum quoque te causas. S. Tria dicit. Signa morborum: causas: remedia. sed non servat ordinem legitimum: nam post remedia morborum signa commemorat. A. Animadvertendum quoque quod cuiusque morbi sit causa: quoque signa causae earum sint. & quod quoque morbi curatio sequi debeat. Inquit Varro li. ii. c. i. Morbus est habitus cuiusque corporis contranaturam: qui usus eius facit deteriore. Gellius li. iii. c. ii. Cicero libro. iii. Tusculanarum. ait: quod morbum appellant totius corporis corruptionem. egrotat tamen membris cum imbecillitate. Vitium cum partes cor-

Morborum quoque te causas & signa docebo.
Turpis ovis tentat scabies: ubi frigidus imber

poris inter se dissident: ex quo pravitas membrorum distortio. deformitas. s Turpis scabies: S. quae asperum et turpe efficit corpus. A. Oves frequentius

quam nullum aliud animal infestatur scabie: quae fere nascitur ex his causis quas poeta refert. Praecipue tamen exiguitas cibi macies: Macies autem scabiem facit. Hec ubi coeperit irrepere: sic intelligit. Viciosum locum pecudes: aut morsu scalpunt: aut cornu: aut ungula tundunt: aut arbori affricant: parietibusve detergent. Hinc primo quoque tempore occurrendum: ne tota aegritudine inficiatur: cum praecipue oves contagione vexent. Colu-

Georgicorum

medulla viii. e. v. ¶ Scabies est durior cutis rubicunda: ex qua pustule oriuntur: quædam humidiores: quædam sicciores. Exit ex quibusdā sanies quæ asperior est: quoque prurit magis: eo difficilius tollit. Auctor est Celsus li. v. ¶ A Dulcibus fluit. Colu. Aestiuū sudorē mari vel flumine abludum censet. C. Scabies sic dicitur quia scabra id est aspera est. t. Alius ad viuum prædicit. s. medullas & ossa penetrat.

C. Quia penetrat pellē: quæ nō multū sensus habet. v. Illorū adhæsit sudor. S. Lotus & latus dicimus. Inde est laurum eo. Nā illud ab Horatio satis licet dicitur est. Ast ubi me fessum sol acior re lauatū Admonuit.

f. Dulcibus fluit. S. Sal a enim a qua magis pruriginē generat. y. Vdis quæ aries in gurgite villis merfas. S. Dicit ducē gurgis: quem etiā Varro ita commemorat. Huic autē ali quā prem lanæ pastores solent relinque. Vnde ait vdis villis: nā oves semper tonse lauant. A. Villis: lanas intelligit: quæ in summa parte arietis tonsi reliquit solent. z. Secundo amni. S. cum aqua scilicet. AN: Secundo amnis: auersus ei flumini non aduersus de fluit. a. Tristi amurca SER. amaris olei sordibus: hoc autē remedium est contra scabiē: et lēsum vepribus corpus. A. Tristi amara. Amurca scabiē tollit: si ad fecem et amurcā succumque decocti lupini: misceas portione quā detritū albū elleborū: eisdē remedio est amurca duabus partibus decocta. Itē vetus hōis vrina testis candentibus inusta. Prodest etiā sulphuris triti et picis liquide modicā igne lento coctus. Auctor est Columella libro. viii. C. Amurca est humor in oliuis admixtus aque: qui dum teruntur ante oleum effluit: quod coqui solet ad mellis spissitudinē: & sic vetustate accipit. Nā sex est illa quæ postrema residet: amurca decocta in vase gneo: & mixta aceto: aut vino: aut ouo & melle: confert dolori bus dentitū: & apostematib⁹: & miscet in medicinis oculis. Clistere ex illo confert ano apostemato: et callo matricis. Mixta cū cameleonta: & cū aq. in quā dulcorati sūt lupini: sanat scabiē quadrupedū. Noua vero & sine decoctione sedat dolorem podagræ. illinitur corio: & extenditur super ventrem ad minuendū tumorem hydropici.

b. Et spumas. A. Argenti spuma distat a scorïa: quæ potest spuma a fece distare. alterum purgantis se materię: alterum purgate vitium est. Spume vis est siccare: mollire: refrigerare: temperare: purgare: explere: vlcera tumores lenire. Plinius libro. xxxiii. capitulo. iiii.

c. Sulphura viua. SER. dactylicus versus. A. Sulphuris genera sunt quattuor. Viuum solo ex omnibus generibus medici vtuntur. Viuum effoditur: translucetque et viuet. Plinius libro. xxxv. Dyascorides vero ait: quod viuum sulphur tale est quale a terra producit. Sulphur autē extinctū seu mortuū ē: quod artificiose parat: & in calamis ferreis funditur. Quando viuum sulphur miscet cum terebinthina: cu

rat scabiē & egritudinem: cū qua eleuatur cutis:

d. Ideasque pices. S. liquidas quæ in Ida Phrygiæ monte nascuntur. A. Ideasque pices. Circa Idam in Troade plures sunt: vt scribit Plinius. Pices autē duo genera sunt. spissum: liquidumque. Spissarum vtilissima medicinē est bruytia: quoniam pinguisima & resinosissima vtraque præbet vtilitatem: sed magis rutila quæ ceteræ. Pices natura excoalefaciunt:

plet: ad scabiē pecorum præcipuū remediū. Idem lib. xxi. c. Vnguinē. AN. Viscositatē quadā. f. Ceras. A. Cera i medio est: equaliter calefacientium: & infrigidantium: & humectantium: & siccantium. Auctore Galieno.

g. Syllaque elleborosque graues. S. genera herbarum sunt. A. Syllarū in medicina alba ē: quæ masculus: foemine nigra. Sylla quæ candidissima fuerit: vtilissima erit: discit fursures capitis: & vlcera manū: illita ex oleo cocto: Pythagoras scyllam in limine quæ ianuæ suspensam malorū medicamentorū introitum pellere tradit. Pl. libro. xx. c. xxi.

h. Elleborosque graues. AN. Ellebori duo prima genera. Candidū et nigrū. Nigro equi: boues: lues necant. itaque cauē id cū candido vescahit. Album nō facile colligitur. caput enim aggrauat maxime: nisi presumat allium: & subinde vinū sorbeat. celeriterque fodiat. Nigram purgat per inferna. Candidū vomitione: causasque morborum extrahit. quondam terribile: postea tamen promissum: vt plerique studiū

gratia: ad prouidenda acris: quæ cōmetabant: spissum putauerint. Italia veratrū vocat. Nigrū: scabiē quadrupedū cum thure & cera vel pice sanat. Pl. li. xxv. c. xii. i. Graues. A. aggrauat enim maxime caput. Potest etiam exponi noxios propter eorum naturam & vires. k. Nigrūque bitumē. A. de hoc latissime videto eglog. viii. l. Pns fortuna: S. efficax: vtilis: pfutura. Et dicit incident: dū ē vulnus. si medicaminib⁹ emolli minime poruerit. A. Magis pns. i. pstantior. m. Ferro rescindere sumū vlcis os. S. Ergo tūc secandū est cū os habuerit. A. Rescandū ē vlcus & medicamentis curandū. Hule traxit alibi rationē ab græco: illi enī holcos dicit. Est autē vlcus tectā & clausa malignitas. Vuln⁹ fo hiatus patens. Marcellus auctor. n. Viuitque tegendo. S. dū tegit. o. Meliora deos omnia poscens. SER. Maiores enim expugnantes religionē: totū in experientia collocabant. Saluti. Nō votis neque suppliciis miferib⁹ deorū auxilia cōpanē: vigilando & laborando: prospera omnia cedunt. ubi secundū te arce ignauie tradideris: nequicquid deos implorēs irari infestū sunt. AN. Dei facientes adiuuāt. Ingr Varro lib. i. de re rustica. C. Et meliora deos. Moralis locus: quod ostendit diuinū auxilium: nō pigris desiderib⁹: sed puidis & industriis puenire: nō enī negat: nō ē auxiliū a diis poscendū: sed nō sse in secordia sperandū. p. Sedet. C. quī penitus celsus

Altius ad viuum prædicit: & horrida cano

Bruma gelu: vel quū tonsis illotus adhæsit

Sudor: & hirsuti sequeuntur corpora vepres.

Dulcibus iccirco fluitans pecus omne magis

perfundunt: vdisque aries in gurgite villis

Merfa: ur: missusque secundo defluit amni.

Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca:

Et spumas miscet argenti: ac sulphura viua:

Ideasque pices: & pinguis vnguinē ceras.

Syllaque elleborosque graues: nigrūque bitumē.

Non tñ vlla magis pnsens fortuna laborū est.

Quam si quis ferro potuit rescindere summū

Vlcis os: alitur vitium viuitque tegendo:

Dū medicas adhibere man⁹ ad vulnera pastor

Abnegat: et meliora deos sedet oīa poscens.

q Omnia posses. C. Nam quæ nobis ipsi prestare nostra opera possumus: ea a diis nō sunt petenda: sed ea quæ nostras vires excedunt. r Atque artus depascitur. S. Et pascor illam rem dicimus. s Arida febris. S. Quæ arida efficit corpora. Tamen sciendū: febrem licet a ferore dicta fuisse etiam frigida. Vnde mō ad dyascolæ air arida. A. Febris dicitur a feruitate morbi vel malitiae scribit Nonius. Est autem febris genus morbi in toto corpore. De cuius generibus late Celsus libro tertio.

t Incensos estus. SER. febris. A. febris feruores.

v Ima ferire pedis. A. Febricitantibus quibus de talo. v. inter duas vngulas sanguinē mitti oportet: nos etiam sub oculis: et de auribus sanguinē detrahimus. Verba sunt Colu melle libro. viii.

z Salientē sanguine venam. S. i. mobilem. Dicit autem illam venā ferientem esse: quæ super vngula animalis est tam lata quæ mobilis.

y Byfalte. SER. Populi Scytharum: qui fuscæ gentes equorum sanguine aluntur lacte permixto: AN. Byfalte libera gens. Byfalte in Macedonia: ut scribit Plinius lib. iiii. capitulo. xi. CR. Byfalte populi in Thracia sunt.

z Gelonus. ANT. de Gelonis videto libro secundo: Georgicorum: ibi Picotus Gelonos. CRI. Gelonitarrari dicuntur: quos corrupto vocabulo tarraros dicimus: Hi solunt venas equorum: & sanguinem admiscunt lacti & inde bibunt. A. Quum fugit. SER. Vel reuera fugit: vel pergit celeriter.

b Rhodopen. AN. De hoc monte iam super diximus: Atque. ANT. Atque legitur: & aut.

d Deserta Getarum. ANT. Getas greci. Thraces optimi sunt: qui quidā vtrunq; Istri latus incolebant. Getæ ad pontū in orientem vergunt. Interque mare ponticum ab Istro ad Tyrā flumen Getarum: solitudo periacet. plana tota: & aquarum indiga. Strabo libro septimo.

e Carpentem ignauius. SER. negligentius & sine auiditate. f Culpam ferro compesce. SER. Atque habet morbum. culpa non est: sed hoc dicit: occidendo eam tuam culpam compesce: id est vita crimen in quod potes incidere: si dum vni parcis: fuerit totus grex eius contagione corruptus. ANTO. Ferro: quo scilicet imam pedis

venam ferias:

g Incautum vulgens. SER. quod se morbo si pecoris contagione abstinere non nouit.

h Hyemem ANT. Grandinē intelligit.

i Turbo. AN. Turbo dicitur ventus: qui repentinis flauis profluit: atque vniuersa perturbat. Vertex ille est: quum torquetur humus arida. & ab infimo erigitur ad summū. Aug. stor. Apuleius in libro de mundo. Metastase & Plinius libro secundo: capitulo quinquagesimo.

k Tota estia. S. Loca posuimus pro animalibus. Aestia autem sunt loca vmbrosa: in quibus pecorata videntur solis calorem. Statius. Vmbrosi patuerunt estia licet. A. Aestia loca dicuntur vmbrosa: vbi & pecora: & milites solis ardorem vitant. Suetonius in Augusto. Reliquas in hybernat: estia circa finitima oppida dimittere assue rat: reliquas autē cohortes supplere. C. Aestia appellant loca montana & frigidiora: in quibus pecora a calonibus defenduntur: ut hyeme in locis maritimis & Apridis defendunt a frigidioribus: & hæc hyberna dicuntur: Quæ vocabula etiam militibus tribuimus.

l Spemque gregemque. S. id est agnos: pariter cum matribus. A. Agnos & agnas et foeturam ipsam. m Tum sciat aerias alpes. SER. Sensus hic est. Si quis est qui sciat ista loca qualia tunc fuerint: tunc pecoribus erant referta: nunc quoque ea vacantia videat: licet plurimum a pestilentia fluxerit tempus. A. Tum: preterea:

Tum sciat. Huius pestilentie color totus & linifameta fere omnia tracta sunt: de descriptione pestilentie ex libro. vi. Lucretii. Describit etiam Manilius libro primo. Sed Ouidius libro sexto Meta. latissime.

n Aerias alpes. S. id est Galliam. Et dicendo aerias verbum expressit de verbo: Nam Gallorum lingua alii montes vocant alpes. A. Alpes: montes sunt altissimi: qui Italiam ab Germania summouent: teste Plinio libro tertio: o Norica. S. Noricum pars Illyrici. A. Norica castellarum Norici incolæ sunt alpium: quodā Taurisci appellati: his cōtermini Rheti: & vindelici omnes in multas ciuitates diuisi. Idem libro tertio. CRI. Norica. Tractus ille vniuersus: qui a Rheno usque ad ea loca quæ Verone et Como terminant: rhenos continet. Huius nationis Lepunni: Camunli: Vindelici ac Norici sunt.

o lapidis arua timauī. SER. lapidis: id est Venetiam

Q v

Georgicorum

Nam lapida pars est Venetiæ: ab lapido oppido dicta. Sa-
lustius. Primā mō lapidam ingressus. Huius est fluuius. Ti-
maus. Vñ male qdā lapygis legūt: cū lapygia sit Apu-
lia. AN. Lapidē populi: & Timau⁹ amnis i venetia regio-
ne Italię sunt: vt scribit idē li. iiii. De Timau⁹ at lat⁹ eglo:
viii. Strabo p̄terea li. vii. scribit: q̄ lapydes in Albio mon-
te siti sunt: qui alpiibus posterior est: excelsio admodum;

Hinc quidē ad Pannoni-
os: istumq; pertinentes.
hinc autē ad Adriaticum
mare: pugnares quidem:
exterū ab Augusto Cesa-
re tandem expugnati ad
vnū: secundū lapides in
liburnos est nauigatio.

p. Post tanto. A. tempe-
stas. Est autē sensus: q̄
tanta pestilentia fuit. vt si
quis videret illa loca nūc
quoc; deserta aspiceret:
quis id diu id fuerit &c.

q. Regna pastorū. CRI.
Ambrosio dixit optima
pascua. i. Hic quodā
morbo. S. Describit pesti-
lentia Venetię Gallie: Illi-
rici. Nā quodā tpe cū Ni-
lus plus equo excreuisset
& diu p̄māssisset in cam-
pis: ex aqua flumis: et ca-
lore p̄uinię diuersa &
plurima i limo aialia sūt
creata: q̄ recedente in alue-
os suos Nilo: & integra:
& q̄ semiplena fuerāt pu-
tres acta sunt: ex inde cor-
rupto acre: nata pestilentia
est: quā auster flās primo
ex egypto ad Atticā pro-
uincia pepulit: mox inde
in tractū venetię & Illy-
rici vsq; q̄q; versum: vni-
uersa vastauit. Hanc autē
pestilentia ordine q̄ dixi-
mus: plenissime Lucreti⁹
executus est. s. Morbo
coeli. A. Aeris corruptio:
que postea aut in aquas
cadit: aut fruges peredit
in ipsas: aut alios homi-
nis: aut pecudumq; ciba-
tus: aut etiā suspensa ma-
net vis: aere in ipso. Et
quum spirantes mixtas
hunc ducim⁹ auras. Illa q̄
q̄ in corp⁹ p̄ter sorbere
necesse est. Lucreti⁹ li. vi.

t. Miseranda tempe-
stas. SER. Pestilima. infe-
rens rem dignam miseratione. ANTO. Tempestas: pesti-
lencia. v. Totoq; autūni incādui estu. SER. Exarsit
prima parte autūni: q̄ temp⁹ grauē efficit pestilentiam:
Vt autē autūnus abundet morbis facit cōfine frigoris &
caloris: quod licet etiā vernū tempus habeat: caret tñ mor-
bo: quia tūc corpa p̄cedenti durata sunt frigore q̄ autūn⁹
corrupt laxiora inueniēs post estatis calorē. A. incādui:
serbuit. autūni estu. tunc em̄ magis corpa languore affi-
ciunt aere nō certo. Vt etiā Ouidi⁹ in arte ostendit. C. Aestu
autūni. quia hūiores contracti in estate: tūc rebulliunt: &
corrupti: pestiferos letalesq; morbos excitant. Pestis enim
nō tūc estate desinit: sed p̄ tñ in hyeme: in vere raro. in au-
tūno penē nūq;.

quia sequit ferarū. Ceterum etiā in seris pecudes dicimur:
y. Corruptq; lacus infecit pabula tabo. S. Ordine secu-
tus ē: quē et Lucreti⁹ tenuit: & Salusti⁹. Primo aer⁹ inde
aquā: p⁹ pabula esse corrupta. z. Tabo. A. corruptio:
a. Nec via mor. erat sim. S. nec moriebat ex vsu. i. sim na-
turalē ordinē: nō tñ fuga aie: s; etiā corporis resolutio. Est
autē Salusti⁹ q̄ ait: Nec simplici quidē morte moriebant.

b. Oibus acta sitis. S.
Feruidus calor. ab eo qd
precedit: id quod sequit.
c. Abduxerat. C. contra-
xerat. Sentētia est q̄ defic-
caro succo naturali in sū-
mā maciē: iā arefacta co-
trahebant. Mox putresce-
te toto corpore vniuersa mē-
bra q̄ arida exicataq; res
stabāt sūt: atq; etiā ossa li-
quescebāt: & tabita fluo-
bant: d. Fluid⁹ liquor.
S. humor sordidus.
e. Ossa. S. per Hyperbo-
lē totū hoīem significat.

f. In honore deum:
S. in sacrificiis: vt. Claud
equidem tali me dignor
honore. C. In honore de-
um. Locus plen⁹ cōmiser-
ratione: cū ne religio qui-
dem morbū acceret.
g. Lanca infula. S. Victi-
ma. nam nō constat: vt
sus: si lanca victima dixer-
is. A. Lanca infula fascia
in modū diadematis: aq̄
vittę ab vtracq; pte pen-
dent. De hac libro. iiii. de
ponto legit. Ambiat vt
fuluas infula longo co-
mas. C. Infula: de qua di-
cem⁹ in enēide. h. Aut si
quā. A. legi item. Aut si
quam. i. Maciatur
ante sacerdos. S. a⁹ morē
p̄ueniens: k. Nec
impositis ardent. S. quia
vt dicit Plin⁹. Morbosa
caro non coquit. A. Nec
ardēt p̄pter corruptiōem
id erat. l. Fibras. A. Vi-
deto libro. i. Georg.
m. Nec responsa p̄ con-
sultis reddere vates. S.
Colligi enī nisi ex sana vi-
ctima futura nō p̄nt. C.
Nec responsa p̄: quia cor-
rupta tran⁹ exta ac libere
n. Suppositi. S. sic & in

sexto supponūt alii cultros. Dicendo autē suppositi. scilicet
di genus ostendit nam interdū ab inferiori pte: interdū desu-
p̄ ferieban⁹. o. Sūmacq; ieiuna. i. infula. h. S. signatis vñus
est verbis. nūmūq; libratis. A. Ieiuna sanie. i. sanguine cor-
rupto & desiccato. p. Hinc. A. ex ignea siti & hundo li-
quore: ac pestilentia. q. Vulgo. S. vbiq; passim &
cateruatim. r. Letis in herbis. S. ideo ne eos fame
perussē putaremus. A. Letis in herbis. innuit nō penuria
ciborū id fuisse. s. Canibus blandis. SER. etiam
blandis canibus ex pestilentia rabies nascitur.
t. Rabies venit. CSIST. Ex pestilentia oritur rabies:
quā ne canes vexet mandat Columella. vt pane quo vti-
suntur gallinaceus finis admisceatur: v. Quatit

Nūc quoq; post tanto videat: desertaq; regna
pastorum: & longe saltus lateq; vacantes.

Hic quondā morbo coeli miseranda cohorta ē

Tempestas: totoq; autūni incanduit estu.

Et genus omne neci pecudū dedit: omne ferarū:

Corruptq; lacus: infecit pabula tabo:

Nec via mortis erat simplex: s; vbi ignea venis

Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus:

Rursus abūdabat fluid⁹ liquor: omniaq; in se

Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.

¶ Sepe i honore deū medio stās hostia ad arā

Lanca: dum niuea circundatur infula vitta

Inter cunctātes cecidit moribunda ministros.

Aut si quam ferro maciauerat añ sacerdos:

Inde neq; impositis ardent altaria fibris:

Nec responsa potest consultus reddere vates.

Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri:

Summaq; ieiuna sanie infuscatur harena.

Hinc letis vituli vulgo moriuntur in herbis:

Et dulcis animas plena ad p̄sepia reddunt.

Hinc canib⁹ blādis rabies venit: & quatit egros

egros tussis. SER. proprie. Nam tussis comouet corpora.
 x Tussis anhelat fues. C. Nā hic morbus illis domesticis.
 Sues. antiquorum puerbiū fuit. Ignauū et sumptuosus ē.
 esse succidia incarnatio suspenderit. Potē lanario: q̄ ex
 domestico fundo fues: vt ait Varro. Auertant a facie et p.
 genie et regione coeli. Si formosi sunt verres et scrofa: si mul
 tos parit: si in eo loco ampli sunt: an exiles: Parari enī sic
 solent: illasce fues sanas esse: habereq; recte licere: moxīq;
 p̄stare nec: de pecore morbofo eē. Spondesne? Quatuor
 mēses forū fert: Volubatrū illis reges: vt lauatio hoīm.
 Sus grece d̄r υς. olim θυτ Ησ: ab eo qd est θυειν. imo
 lare. A suillo enim pecore imolādi initium sumptū videt:
 vestigia sunt: q̄ initius Cereis porci imolant. Initius pa

cis: foedus cū ferit: porcus occidit. Nuptiarū initio antiqui
 reges: & sublimes viri in Etruria: in coniunctioe nuptiarū
 noua nuptia: & maritus porcū imolabāt. Idē Prisci La
 tini & greci in Italia facitāt. Nostre mulieres & maxi
 me nutrites naturam qua foeminae sunt in virginibus ap
 pellant: porcum et greci χοιρον significantes esse dignum
 insigne nuptiarū. Suillum pecus donatū a natura edicū
 ad epulādū: et in his animā datam vt sale p̄seruentur. Ex
 his succidias magnas: ac optimas Galli facere p̄sueuerūt.
 Signū est qd etiā nunc quotānis e Gallia apportant. Ro
 mam Perne: tomacing: tomace: et petafones. In Archadia
 Teste Varrone sus fuit adeo pinguis: vt confurgere non
 posset: vt mus in eius corpore exesa cute nidum fecisset.

Georgicorum

& mures peperisti. Vnaq; scroffa sua hara suos alat porculos: Nā inter se dentib; fauciant. In haris hostium poulur. & limē inferius altū palmipedale: ne porci ex hara: cū matrē sequuntur: transilire possint. Porci a lacte depulsi: a quib; dā delice vocantur: neq; iam lactētes dicuntur: quia partu decimo die habent puri: & ab eo appellant; ab antiquis sacres: q; tñ ad sacrificiū primū idonei dicunt. Plaut⁹ in menecimis: Cū infantū putet; q; ut pietur in opido Epidano: interrogatūti hic porci sunt sacres: Si fundus ministrat: dandi sunt vinacei ac scapi ex vuis: Amis; so noīe lactantis dicunt nescientes: q; nōdū fabā frondere id est frangere possint.

Porcus grecū nomē ē antiquū: sed obscuratū: quē nunc χοιρον dicunt. Tot parere oportet: quot māmas habet. si pauciores non est fructuaria. Si plures: portentū est. In q; illud ē. q; sus eneē lauinī: xxx. peperit. Nā portēdit factū trigēsimū annū vt lauinīenses condiderint Albā. Verres anniculi; cavstrant. nec minores q; semestres. Castrati nō veres: sed maiāles dicunt. y. Faucibus obesis. S. tu mescēbus. z. Angit. S. bñ ait angit. Naz angina dicit: porcorū morbus: qui occupat fauces. Plaut. Vellē me ī āginā uerti: vt huic anniculi; fauces pōcuparē. A. Angit: stranguilat. Vñ & faucium dolor angina vocat: vt scribit Festus. Eo autē morbo suēs maxime cruciant: vt aiunt. C. Angit. huc angina dī. qui morbus est gule. a. Studiorum.

C. cupiditatū erga victoriā. Studiū est pprie i homie vehemens applicatio animi ad aliqd pagēdū. Equos autē vehementer victoriā: et in bello & in cursu appetere videmus. Vñ victos lachrymis merore ostendere grauissimis. auctores tradidere.

b. Auertit. A rugit.

c. Crebra. S. p. crebro. no men; pro aduerbio.

d. Incertus sudor. S. irrationabilis sine labore: cuius causa nō apparet.

e. Moritur frig. aret. S. Frigidus sudor: morris future signū est. Et morituris frigidus: pleonasmus ē.

f. Pellis du. resistit. S. rigida est: nec coheret digitis.

g. Coepi t. crudescere morbus. SER. validior fieri: vt: Deiecta crudescit pugna camilla. AN. Crudescere. magis crudus ac durus fieri: h. Attractus ab alto. CRI. Difficultas spūs triplicem ponit speciem Cornelius celsus. naz cum modica difficultas est: neq; ex toto strangulat: disponea dicitur: cum vehementior est: vt spirare eger sine sono & anhelatione non possit: Asma: cum portremo accessit id quocq; vt nisi re-

cta ceruice spiritus non attrahatur: orthopnea vocatur: i. Obefas. SES. clausas. k. Aspa lingua. S. scilicet ex nimia siccitate. l. Profuit. S. non semper profuit sed aliquando. nam hoc solum est: quod aut morbo liberat aut commouet in furorem. AN. profuit: alias sollicit: tunc vero excitio erat. m. Inferto. SER. ori immisso. CRIST. Inferto cornu: id est immisso cornu. Nam intra os immittebant cornu: vt per illud tanq; per fistulam infunderent vinum in gulā. quod sua sponte absorbere nollent. n. Latices lengos. ANTO. Vinum. De lengo videto libi secundo Georgicorum.

Tussis anhelas fues: ac faucibus angit obefis:
Labitur infelix studiū atq; imemor herbe
Victor equus: fortisq; auertit: & pede terram
Crebra ferit: demisse aures: incertus ibidem
Sudor: & ille quidē morituris frigidus aret.
Pellis & ad tactum tractanti dura resistit.
Hæc ante exitiū primis dant signa diebus.
Sin in processu coepit crudescere morbus:
Tū vero ardentes oculi: atq; attractus ab alto
Spiritus: interdū gemitu grauis: imaq; longo
Ilia singultu tendunt: it naribus ater
Sanguis: & obfessas fauces pmit aspera lingua.
profuit inferto latices infundere cornu
Lengos. ea visa salus morientibus vna:
Mox erat hoc ipm exitio: sumisq; relecti
Ardebant: ipsiq; suos iam morte sub egra
(Dij meliora prijs: erroremq; hostibus illum)
Discissos nudis laniabant dentibus artus.
Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit: & mixtū spumis vomit ore cruorē.
Extremosq; ciet gemitus: it tristis arator
Merentē abiungēs fraterna morte iuuentum.
Atq; opere in medio defixa reliquit aratra.

o. Mox erat hoc ipsum: SER. quod saluti esse putabatur. & hoc est qd paulo post dicturus est. Quæsitq; nocent artes.

p. Furiisq; relecti. S. Quia languētia corpora in vires qdammodo exat furor. & facit ea in excitum conualecere. C. Furiisq; relecti ardebant: id est recreatis viribus ex vi no in maiores furias concitabatur. Ecce autē: rem subito ex improvisq; fieri ex hac dictione ostendunt. Ergo subitaneam mortem describit: vt maior morbi vis appareat: maiorq; commiseratio comitetur: quam absoluit ab omnibus partibus. Primo a sequitia morbi: deinde ab eo quod est præter spem: cū artes quæsitq; nocent: & q in eum furorem ruent: vt suis se dentibus laniaret. Q. ex morte iuuentopus imperfectum relinquere: Q. omni oblectatione nemorum ac aquarum vi morbi priuaretur: moriebant ergo subito: moriebantur maximo cruciatu: moriebantur sine vilo solatio: nulla eorum culpa: & deagecultura bene meriti.

q. Dij meliora prijs: 8. Per Parenthesim in execrationem hostiū: hanc torquet infaniam.

r. Fumans sub vomere taurus. SER. Per hoc ostendit etiam fortes tauri repente morbo condere. Nemo enī pestilens

tem ad aratra ducit iuuentum: s. Extremosq; ciet gemitus. S. Vltimū hoc gemit. Sane & ciet modo dar significat. sicut in tertio de Andromache: lachrymasq; ciebat. Cum ciete pprie sit alteri aliqd comouere. t. It tristis arator. S. Morie iuuenti tristē dicit agricolā. v. Abiungens. A. separans. x. Fraterna morte. S. confortis interu: & ex affectu dictū ē rustici. y. Reliqui. S. Legit

Relinquitur 2. Mouere anim. S. in sui desiderium illicere:
a. Purior electro. S. campum petit amnis. Nā sicut electrum
defecarius est metallis omnibus ita & currens aqua pu-
rior. A. purior electro. Omni auro inest argentum vario pon-
dere: alibi dena: alibi nona. alibi octaua parte: vbi cunq;
quinta portio argenti est: electrum vocat. Electri natura ē
lucernarū lumina clarius argento: splendere: quod est na-

tiū: et venena dephēdit:
nancy discunt in carici-
bus arques: celestib' simi-
les cū igneo stridore. Plii:
xxxiii. cap. videro plura
in Buc. b. Inertes. A.
imobiles. c. Ad ter-
racū fluit deuexo pon. cer-
uix. S. Lucanus. Laetum
q; caput se ferre recusat.
d. Quid labor aut bene
facta iuuat. S. Si neutrū
monē repellit: nec corpis
exercitiū: nec mentis reli-
gio. Nā si generalis ē sen-
tentia secundū Epicureos
contra religionē est. Si au-
tem ad bouē tū refertur
hoc dicit: Quid ei pdest
labore suo aluisse morta-
les. AN. Quid labor 2c.
Quid amorū. i. i. inge-
scit et omne sacrum mors
impotuna prophanat.
Omni' obsecras inticite
illa man'. Vniūpius mor-
rire plus: cole sacra colen-
te. Mors grauis a tēplis
in caua busta trahet.
e. Acqui nō massica bac-
chi munera. S. vna p'cio
sua Massico monte Cā-
panig. Et per transitum
tangit illa q; dicit Phry-
ci. morbos venire ex cibi
& potus nimietate: vel
mutatio: ex nimis vigi-
lis: & multa sollicitudine.

Dicit etiam sine his nasci egritudinē. Nā in animalibus
cum nihil horum sit: tamen egritudines pati cernimus.
A. Ac qui 2c. Certe inquit nō potentia vina illis. nec epu-
le id est sepius repositū: ac p' id copiose: & varie nocuere:
vbi quidē hoibus accidere solet. nam dari fontes: & flu-
mina vna potū p'bebant: frondes & herbe simplices pa-
bulum ministrabat. Est itaq; metaphora ab edacibus et
ebriis sumpta. In pestilentia enī maxie obest edendi lux:
hinc iubet medici: eo tpe in eadē mensa diuersa cibaria ēē
nō debere: nec edēda cē: nā nō equalr digerunt: hinc gene-
rant hūiores mali: egritudines facientes & puocātes. vt
epā Auicēna tradit. Seneca etiā i ep's ingt: q; vbi sunt: di-
uersa cibaria: inquināt: nō alūt. Pestisq; tpe (vt medici ai-
unt) Vina potentia longe obsunt: dulcia itē et artificialia.
f. Epule repositū: s. aut abūdantes: aut varig. g. Sim-
plicis herbe. S. ppter varietatē epularū dixit simplicis her-
be. h. Nec somnos abrū. cu. salubres. S. Ex cura enim
nimig vigiliē pcreant. A. Somnos: salubres. Tēperatus ei
somnia. & g nō ex crapula. & ebrietate venit: instaurat spi-
ritus in vigiliis: resolutos: mēbra labore fessā reparat: calo-
rem stomacho subministrat: mentē purgat: deniq; totū
corpus ad agenda oia renouat. Immoderatus vō somn'
corp' defeccat & infrigidat: ac supfluitatib' replet hegma-
tis. Supflueq; vigiliē calores incendūt: corpus delicāt.
i. Nec abrūpit. A. vti etiam hoibus accidit: adhuc enim
peritat in Metaphora. k. Tempore nō alio. C. &

hic crescit cōmiseratio: cū oñdunt q; maxima incōmoda
secuta sint. 1. Quēstas ad sacra boues. A. Herodorus
quinto folio primi volumis sic ait: Cū dies fest' lunonis
a. u. d. Arguios est: oporteretq; oīno matre horū (Cleob-
is. sc. & Bitonis) ad templū ferri bobus iūctis. Hic bo-
ues ex agro: eius ad horā p'cto nō essent: tūc iuuenes exclu-
si tpe: iugū subētes: plaustrū petaxerūt: q; mē uehebāt:

& quinq; ac quadragin-
ta per stadia ferentes: ad
templū puēnerūt. Quib'
cū hec fecissent: & ab om-
ni cōspectu fuissent:
optim' obtigit vitē exit:
per quē deus indicauit: sa-
tius esse homini mori q;
vivere. nā cū circūstātes
argui laudibus tollerēt:
viri quidē cōsiliū filiorū:
Fœminę vō eorū matre
q; talibus filiis p'dita ēēt:
Matergaudio persulāt:
liberorū factō: tū famā:
ante simulacrum stans:
precapa est deā: vt Cleobis
& Biton filii suis daret
id quod optimū esset ho-
mini cōtingere. Post hac
precationē vbi sacrificia
uerunt: epulatiq; sunt: ge-
scientes in ipso delubro:
nō sunt amplius excitati:
sed hoc vitē exitu perfun-
cti: quo: effigies (tāquā
vitorū qui optimi exti-
tisset) Argui factas apud
delphos collocarunt: hec
ille. Cicero vero libro pri-
mo Tusculi. sic ait: Primū
Argie sacerdotis Cleobis
& Biton filii predicātur:

Nota fabula est: Cum
enim illā ad solē & sta-
tutum sacrificiū currū
vehī ius esset: satis longē
ab oppido: ad fanū: mo-

rarenturq; iumēta: tunc iuuenes duos quos iam nomina-
ui: veste posita: corpus deo perunxerūt: ad iugū accesserūt:
ita aduecta in fanū: cum currus esset ductus a filiis: pre-
ta a dea dicit. vt illis p'miū daret de p'eat: quod maxi-
mum homini dari posset a deo: post epulatos cū matre
adolescentes: somno sedēdū: mane inuentos mortu-
os esse. Hec Cicero. in Et vris impa. S. bobus agrestib'
bus. & ipsis inequalib'. Nam vris agrestes boues sunt: vt
diximus sup. & hoc poetice dixit. Ceterū veritas hoc est:
Cū mos esset sacerdotē Argiū iunctis bobus ire ad tem-
pla lunonis: & solenni die boues nō inuenirēt. Pestilentia
enī q; p' Atticam (vbi dixim') transferat: vniuersa consum-
perat: duo sacerdotis filii: Cleobis: et Biton: matre (subē-
antes iugo) ad templa duxere: tunc Iuno probans eorū
religionē: obtulit matri id qd veller posceret filiis. Illa p'ia
responsione ait: vt quod sciret vtile dea mortalibus ipsa
p'faret. Altero itaq; die: sacerdotis filii iuuenes reperi
sunt mortui. Ex quo pbatū est: nihil esse morte p'stantius: qd
Herodotus apud grecos p'gnissime commemorat in pri-
ma historia.

Donaria. S. proprie sunt loca i quib'
bus dona reponunt deorum. Abusiue autē templa. Nam
ita & puluinaria: p' templis ponimus: cū sint proprie le-
ctuli: qui sterni in quibusdā templis consueuerant. AN.
Donaria templa itelligit: Multa enī illic diis donabant:
o Aegre. S. difficulter. A. duriter p' Terrā rimant. S.
in rimas agūt. A. & sulcos faciunt homines ipsi.

Georgicorum

q Vnguibus: SER. hyperbolice pro manibus:
r Non lupo. CRIS. Magna vis morbi: cum ille cogatur naturam suam dediscere. s Explorat. A. exquirere: premittitur. t Nec gregibus nocturnus. SER. Q. ait nocturnus: figurate rem temporis ad personam transfudit.

v Obambulat. SER. insidiatur. A. circumulat.
x Cura. SER. scilicet per stilentia.

y Timidi damus. SER. mutauit genus: vt vitam reuoluit. A. vtov Nam Horatius in formidino genere posuit dicendo. Et super periculis pauidi natarunt equore damus. dicendo: Dammas & ceruos errare cum canibus: duo ostendit: & hos timoris: & illos ferocitatis oblitos.

z Iam maris immensi: CRI. Nullum animalium genus immune euasisse vult ab hac peste. Sed de scriptio potius poetica est q. Physica.

a Fugiant in flumina: S. Quasi timentes marinam pestilentiam. AN. Fugiant in flumina: tanquam hic salubriora essent.

b Phocæ. A. Vituli marini: quos vocant phocas: spirant ac dormiunt in terra: moreque pecudum in eadem parit: nuncq. geminis plures educat matris: foetum non ante duo decimum diem deducit in mare: Ipsi in sono mugitus. Vnde nomen vituli acceperunt: nullum q. animal premittit grauiore somno: pennis quibus in mari vititur: humi quosq. vice pedum serpunt. Hec Plinius libro. ix.

c Hydri. AN. serpentes aquarum: hydas enim: hydrosq. & hydor: aqua dicitur. d. Ipsi est aer auibus non equus. S. Suis quodammodo quæ

alarum velocitate supergredi aerem poterant pestilentia.

e Mutari pabula. AN. Columella libro vii. capitulo. v sic ait: q. si egrotat vniuersum pecus: est remedium presens. & summum: pabula mutare: & aquationes totius regionis: alium querere statum cœli. Curemusq. si ex calore et estu concepta pestis inuasit: vt opaca rura: si inuasit frigore vt elegantur aprica.

f Quæsitq. nocent artes. C. magis est q. si non iuuat: g Cessare magistri. ANT. Non est in medico semper relictur vt eger. Interdum docta plus valet arte malum. Ouidius libro primo de ponto.

h Phyllyrides chiron. S. Medicus inuictor. Saturni &

Phyllyres filius. ANTO. Herbarum & medicamentarum a chiron Saturni: & phyllire filio inuentas scribit Plinius libro septimo. Et medicinam ab ægyptiis. Alii per Arabum Babylonis: & Appollinis filium. CRIST. Phyllyrides: ex Phyllyra filius Saturni fuit Chiron.

i Amithaoniusq. melampus SER. Amythaonis filius. k. 60. r. Ho id est purgator. Nam per oetides ipse purgavit lustrationibus quas inuenit: Et hoc dicit: Conualecente morbo: nec medicina prodesse: nec religionem posse. AN. Melampus. in (teste Homero libro decimo quinto. Odysseus) fuit Amythaonis filius: patria argo: q. (vt ait) matris fuit: id est vates. Vtq. Lactantius scribit libro tertio. Proeti Abantis filius Argiuorum regis infans filias Melampus curauit: artis peritissimus: Latius autem egloga sexata. CRIS. Melampus: qui argui Proeti filias a furore purgavit. Amythaonis filius fuit: & fratrem habuit Byanum.

Vnguibus infodiunt fruges: motesq. per altos

Contenta ceruice trahunt stridentia plaustra.

Non lupo insidias explorat ouilia circum:

Nec gregibus nocturnus obambulat: ac rior illi

Cura domat: timidi damus: ceruicibus fugaces:

Hunc interque canes: & circum tecta vagantur.

Iam maris immensi prole: & genus omne natantum

Littore in extremo: ceu naufraga corpora fluctus

proluit: insolite fugiunt in flumina phocæ.

Interit & curuis: frustra defensa latebris

Vipera: & attoniti squamis astantibus hydri.

Ipsis est aer auibus non equus: at ille

precipites: alta vitam sub nube relinquunt.

Præterea iam nec mutari pabula refert.

Quæsitq. nocent artes: cessare magistri

Phyllyrides chiron: amithaoniusq. melampus.

Sequit: & in lucem stigijis emissâ tenebris

pallida typhphone morbos agit ante metumq.:

Inq. dies auidum surgens caput altius effert.

Balatu pecorum & crebris mugitibus amnes

k Typhphone. A. Typh poena. vltio punitio dicitur.

Phonæ autem & Phonos cedes vel mors fertur. Ales cœto incessans dici potest. Megera vero a megero quod est odi ac inuideo. Hæ tres furie dicuntur.

l Metumq. AN. id est mortem.

m Inq. dies. AN. quotidie magis: ARI. Aliud est in dies: & aliud indiem. Indies enim quotidie cum incrementum significat. Quapropter aut cum comparatione ponitur: aut cum verbo quod incrementum significet: vt magis magisq. indies homines admirabantur. Indiem vero cum dicitur: ita presentia temporis denotatur: vt nulla futuri ratio habeat. Vnde est illud. more ferarum indiem viuentes.

n Arantesq; sonant rippe. S. Vult pestilentiam etiam ele-
menta sentire: sicut in tertio Arebant herbe: & victum se-
ges egre negabat: nam segetem pro terra posuit.
o Cateruatim. ANT. multipliciter: congregatim.
p Stragem. AN. corporum prostrationem et ruinam:
q Tabo. A. corruptio humore & sanguine. r Nam
neq; erat corijs vsus. S. Quippe morbo putrefactis. CRI.
Peste corrupta corpora
ouina: & pelles & lanas
corruptas habet. Quin
etiam refert Aristoteles in
eo libro quem de anima
libus scripsit: pelles et vel-
lera ouis quas lupus oc-
ciderit: & vestes ex his fa-
ctas: aptiores esse ad pe-
diculos gignendos.

s Nec viscera quisquay:
SER. nec lauari nec co-
qui poterant. Caro enim
corrupta morbo: quedā
habet mucorem qui non
potest abluī: quoniā om-
ne corpus possidet. Item
igni supposita: aut putre-
scit: aut durescit. nam nō
coquitur.
t Abolere. AN. purga-
re: ita corrupta erant.

v Illiusq; AN. squa-
lore: immundicia: forde.
x Vellera. AN. Varro li-
bro secundo: capitulo vlti-
mo scribit: q; lanā dem-
ptam ouibus: scilicet: &
cōglobatam: alii vellera:
alii velumia appellant: ex

quorum vocabulo animaduerti licet: prius lanam vul-
suram quam tonsuram inuentam. Qui etiam vellunt an-
te triduum ieiunas habent: q; languide min⁹ eger radices
lang retinent. Omnino tonsores in Italiam primum ve-
nisse ex Sicilia dicunt. Olim tonsores non fuisse assigni-
cant antiquorum statui: q; plerq; habent capillum: &
barbam magnam. Hec ex Varrone.

y Attingere telas. AN. Peruenire ad telas:
z putres: ANT. solubiles: vt illud. Et zephyro putris
se gl'ba resoluit. Vnde & penelope (vt Homerus scribit)
quod interdū texebat: noctu dissoluere solita est.

a Inuisos. ANT. Odiosos malis sequentibus.

b Ardentes pabule. SER. carbunculi. AN. Papularū
duo sunt genera. Altera est in qua p minimas pustulas
cutis exasperatur: & rubet leniterq; roditur: medium ha-
bet paulillo leuius: tarde serpit. Idq; viciū maxime i ro-
tundum incipit: eademq; ratione in orbē procedit. Alte-
ra autem est quā Agriam. id est feram grēci appellant:
qua similiter quidem: sed magis cutis exasperatur: ex-

ulseraturq; ac vehementius: & roditur: & rubet. Interdū
etiam pilos remittit. Hec Celsus libro quinto: vbi & cu-
rationes edocet. c Immundus. SER. supple morbus
pedicularis. Psepiotio d Contractos. A. ereptos
coinquiatos. e Sacer ignis. SER. quem grēci ιερου
vovov vocant. ANTO. Sacer ignis: id est execrandus.
Igni autem sacro (vt Plinius docet libro trigésimo) mer-

dentur vermes terreni ex
aceto illiti. Grillus contri-
tus in manibus: adeps
anseris: viperę caput as-
seruatim & combustū:
deinde ex aceto impositū
2c. Plura tamen Celsus
medicamēta ibidem edo-
cuit. Columella vero lib.
octauo: capitulo qnto sic
ait: Est etiam infanabilis
sacer ignis: quam pustū-
lam vocant pastores: ea-
nisi compescatur intra pri-
mam pecudem: que tali
morbo correpta est: vni-
uersum gregem cōtagio-
ne prosternit 2c. C. Sacer
quoq; ignis. (vt ait Cor-
nelius Celsus libro quina-
to) mal' vlcereb⁹ annūera-
ri debet. eiusq; duas spēs
ponit. vt alter rubicūdus
sit: & mixtus rubore: &
pallore: exasperatusq; p
pustulas continuas et exi-
guas: & in his semper se-
re pus: & sepe rubor cum
calore. Serpitq; nōnunq;
fanescente quod incipit
viciari: nonnunq; etiam
exulcerato vsu abruptis
pustulis vlcus continuat

tur: humorq; exit: qui esse inter saniem: & pus videri po-
test: sit maxime in pectore: aut lateribus: p̄cipue in plan-
tis. Alterum est in sūmę cutis exulceratione: sed sine alti-
tudine latum subliuidum. Medium sanescit extremis pro-
cedentibus: ac sepe quod sanum videbatur: iterum exul-
cerabitur. Cutis que circa proxima vitii receptura est: tu-
midior duriorq; est: coloremq; habet ex rubro subiigrū.
Hoc fere seniores corpora tentantur: & que mali sunt na-
bitus: sed in cruribus maxime. Non autem idem morbus
est ignis sacer & carbunculus: vt idem Celsus ostendit.
Nam multo grauior morbus est carbunculus.

Finis Tertij Georgicon.

Georgicorum

Tetrastichon Duidij Ra-

sonis in quartum Georgicorum.

protinus aerij mellis redolentia regna:
Hybleas & apes: aluorum & cœrea tecta:
Quidq; albi flores: examina quęq; legenda
Indicat: humentisq; fauos cœlestia dona.

ANT. M. Argumentum voluminis quarti.

Quę sedes apibus: statio ve paranda reponit.
Languentum q; signa docet: medicāq; salutem.
Nascendiq; modū: Nympharū nomina multa
pandit: Aristei luctum: matrisq; fauorem.
Tum vatis prothei patriam: mores: speciesq;
Orpheus Euridicen stigia reuocarat ab unda.
Examencq; apium tandem reparare docemur.

Distichon Sebastiani Brant.

Quartus apum foetus educit: mella ministrat:
Quocq; modo reparet monstrat arator apes.

Aliud.

Quartus florileges foetus & hymetia mella,
Quocq; modo redaret: monstrat: arator apes.

Rotinus aeri mellis celestia dona Exequar. SER. Rhetorice dicturus de reb⁹ minimi: magna pmitit: vt & leuē materiā subleuet: & attentū faciat auditorē. Sane perite: qm̄ scit breue ē opus: hoc de apib⁹. & intra paucos versus posse cōsumi. vsus est translationibus ad dilandā materiā: dicens apes habere reges: pretoria: vrbes & populos. Sane sciendū (vt s. dixim⁹) vltimā pte hui⁹ libri esse mutata: nam Galli laudes habuit locus ille: qui nunc orphei cōtinet fabulā: m: quē inserta est: postq̄ irato Augusto occisus est Gal

lus. a Procin⁹. S. de in cepis. exinde etia⁹ floridū agri exequar: sicut sum c. teros exequos. ANT. Aristus: (de quo lat⁹. i. libro Georg. h⁹) prim⁹ & apium & mellis vsus: et lach⁹ ad coagula hominibus tradidit: vt Iustin⁹ libro. iii. scribit. Diodor⁹ quoq̄ in fine libri quinti cū Iustino cōuenit. Dicit enim q̄ Nymphis a m⁹ traditus est nutriendus: a

quibus cū lac coagularet: mel atq̄ oleū conficere didiciss⁹. primus ea in vsu hominū traduxit: vñ a posteris (vt deus cultus est) Qñ vero & in q̄ regione primū natē sunt apes Videto Columellā li. x. c. ii. Est aut apū res p̄cipui quē flus quē fauis: vt testatur Plin⁹ li. xxi. C. Protinus. De protinus & prin⁹ videto latius in Tituro. C. Protin⁹ 2c. Cum de apibus: atq̄ de eo q̄ ab his est. melle narrandū sit: ex corū q̄ hmoi⁹ interpretationē quērunt: te futurū ar⁹ bitror: vt semel: sed breuiter cuncta pcurramus. de q̄b⁹ et diligentissime ab Iginio: ornatissime a Virgilio: & elegantissime a Cōso dictū affirmat. Colu. Principio enī qui fauile magis q̄ vere rem psequunt. Alii mulierē pulcher rimam fuisse Mellissam referunt: eam in hmoi⁹ insectam: (relictū in sibi suo vetusto nomie) Iuppiter cōuerit. Apes enī gr̄c. μέλισσα dicit⁹. Homer⁹ aut apes ex crabrōib⁹ & sole natas scribit: q̄s nymphē Phryxionides educauer. quē mox dicto antro Iouis nutrices astitere: & dei mū nere pabula sortit⁹ sunt: quibus ipse paruulū aluerūt alu mū. Quērunt p̄terea de regione: in qua primū natē sint. Verū in Thessalia ab Aristō: an in insula Cya: (vt scribit Homer⁹) An Erichonii tēporib⁹ in mōte hymeto (vt refert Euthron⁹) an Crēte Saturni tēporib⁹: qd̄ placet Nican⁹ dro. Refert p̄terea Aristō. q̄ alii putarent apes: neq̄ coire: neq̄ parere: sed aliunde sorturas deportare existimāt. Alii ex flore callinthri. Alii ex flore harundinis Alii ole. Alii dicit⁹ fucorū foeturā ita deportari. Ortū aut apū p̄stari a rege qui solus mas sit. Esse aut hui⁹ rei augmentū: q̄ nula sine illo sit foetura. alii putāt apes forminas: fucos mares: atq̄ inde esse foeturā. Quērūt q̄s vtrū euomāt liquo: ē mellis: an alia pte reddant. Genera apū p̄ta idē Arist. tradidit: Earūq̄ alias vastas: s; glomerofas easdēq̄ nigras & hirsutas: Alias miores quidē: sed eque rotūdas: et fuscī coloris: horridiq̄ pilī: alias magis exiguas: nec tā rotūdas sed obesas tamē et latas et coloris mediufculi: nonnullas minimas gracilesq̄ & acuti alui: & aureolo varias atq̄ leues. Eiusq̄ auctoritatē seq̄ns Maro. maxie p̄bar puulas oblongas. leues. nitidas. ardentis auro parib⁹ lito corpā guttis: monb⁹ etiā placidis. nā q̄to grandior apis atq̄ rotundior: tanto peior. Si vō seuerior maxie: pessima. S; tñ iracūdia notē melioris: facile delinūt assiduo interuentu eo rī: qui curāt aluearia. Apes annū decimū n̄ excedūt: gaudent thymo: organo: thymbra: satyria: rore marino: cy⁹ thiso. Tylia arbor ac taxus repudiāt: crocus colerat: atq̄ odorat mella. Thymus sup̄ omnia p̄cipui saporis mella reddit: deinde sc̄pillū: thymbrā & organū: apes oderūt fraudulētū et immidū cultorē. Aluearia optima sunt ex suberibus corticū: quia nec hyeme rigent: nec cālēt ḡtare.

p. Virgilij Mar. Georgicorū Liber Quartus.

Rotin⁹ aerij mel

lis celestia dona

Exequar: hanc etiam mece

nas aspice partem

Ex ferulis etiā quibus cōmode vasa texunt. ex fictilib⁹ dea terrima sunt: quia accendunt caloribus: & rigescūt frigore. Emanant apes ex vicinia: quia solēt coeli nouitate lacrimari. Si longe vehant: curandū ne salebris sollicitentur: optimē noctū collo portant. Diu requies danda est. reges sine spiculo sunt: nā plenior q̄ si capillus: quē in ventre gerunt: spiculū nō ē. Qui erronei sunt: illis alē sunt amputandē: ne exire possint: cū in examine nota sit pollicies: & apū sitq̄ tur infrequētia: interimat rex nouus. vt nata proles facile remaneat cū matrib⁹. In ipso fere sine cerarū velut papilla vberis apparet eminentior: & altioris fistule. In hac se

men regiorū pullorū est. Celsus affirmat in extrimis fauis trasuerfas fistulas esse: q̄ cōtineāt regios pullos. Igin⁹ vero scribit in circuitu fauorū maiora esse: & recta foramina repleta quasi sorde rubri coloris: ex qua protinus allatus rex fugeret. Apes e mortue: si p̄ hyemem in sicco loco seruent: et circa equinoctiū: verū cū dementia coeli p̄suasit post horam tertiā in solē profe

rantur: ficulneoq̄ cinere obruant: infra duas horas reuiuant: atq̄ in alueare intrabūt. Ex florib⁹ ceras fieri: & ex matutino rore mella: quē tanto meliorē qualitatē capiūt: quāto iocūdiore sit materiā cera cōfecta: ait Celsus. Fuci nihil pabulorū conferūt: sed q̄ ab apib⁹ congesta sunt: cōsumūt. Verūtū ad p̄creationē sobilis conferunt aliqd̄ indentes seminib⁹ q̄bus apes figurant. Itaq̄ ad fouendā et educandā nouā prolem familiarib⁹ et apibus admittūt. Incubāt enī (velut aues) semib⁹ apes: et fuci. & ex his vermes excūdūt cādida mēbrana inclusos sine alis: hasq̄ nymphas nōināt. deinde disrupta mēbrana: absoluē allatq̄ euolat apes. Refert etiā Arist. Excussis ergo pulli extra tectā perturbāt. Ergo vindēia mellis tūc matura itelligit: cū fuci ab apibus pellūtur. Dicunt aut castrati aluearia: cū faui decidunt. Scribit p̄terea idē Arist. esse in ponto apes candidas: quē his in mēse mellificēt. Et circa amysum vhem apes in arborib⁹ sine fauo mellificare: melq̄ ipm̄ candidū esse: et mirū immodū crassum. Plin. aut scribit non solū mel & ceras in aluearib⁹ repiri: sed et ab illis congeri ex operi conducāt. Prima enī operis fundamēta meyn vocāt. Hec prima crusta. est saporis amari. Secūda pyse foceros dicit⁹: q̄ sup̄ meyn venit picantiū modo ceu dulcor cerę initiū populorūq̄ mitione gumi. Tertia ē p̄polis crassiorib⁹ iam materię additis florib⁹. nōdū tamē cera: sed fauorū stabilimentū: quo oēs coeli intusiarū aditus infstruunt: odore etiā nūc graui: q̄ p̄terea p̄ Galbano vtrū: p̄ter hec quēhī Rithacę: quā alii sandaracū: alii cērantū vocant. Hic erit apum dū opant cibū q̄ sepe inueniunt in fauorū inantibus sepositus: & ipse amari saporis: sed plenus hūoris cibū: gignit aut rore verno: & arborū succo gumi mō: affrico flante minor: austro nigror: aquilo rubus: melior & rubens plurimū in gr̄cis nuch⁹. Mel igit ex aere est: siue sit coeli sudor: siue quēdā siderū saluia: siue purgantis se aeris succus: siue aque est & pur⁹ & liquidus: & sue naturę qualis defluit primo. nūc vero e tanta cadit altitudine: multūq̄ dū venit sordescens: & obuiore anhelitu infectus. Preterea a fronde ac pabulis potus: & in vterculos congestus apū ore enim vomūt. Ad hec succo florū corruptus & alueis maceratus: totiensq̄ mutatus. magnā tñ celestis naturę voluptatem affert. Optimū est mel in hymeto actico: & in hybla Sytilię. Est aut initio mel vt aqua dilutū: & primis dieb⁹ seruet: seq̄ purgat: vigesimo die crassescit. Sorbet optimū e querc⁹ thilig⁹ & arundinū foliis. Ait p̄terea Isidorus: reperiri etiam nūc in India et Arabia mel ramis adherens in formam salis: quod ondit ipm̄ ex rore esse. Ceras vero ex omnī herbārum ac arborum floribus faciunt: excepta rumice et che

nopede. Refert tñ Aristot. q apes plura florum genera nō petunt: sed singulis tñbus singula. Verbi grā a viola ad violā aduolant: nec ad aliū florē transeunt: donec in alueū suū redeant. Operant̃ intra .lx. passū: inde psumptis floribus: speculatores ad pabula lteriora mittunt noctu in expeditione dephense cubant supine. vt alas a rore protegant: fures & mlierū mēses refugū t. Ilyschus Thasi⁹ de ferra hanc amore incoluit. Ob idq: Agrius cognoscat⁹ est. Aristomachus Solensis duo de .lx. annis in solis apibus contēplandis versatus ē: ambo de his scripserunt.

b Aerii mellis. Siquia mel ex rore colligit: qui vici⁹ ex aere defluit: vñ est. A. ve nit mel ex aere: & maxie syderū exortu. Itaq: cum prima aurora: folia arborum melle rosida inueniuntur: at si q marutino sub dio: fure vñctas liq: re vestes: capillūq: cōcrev tū sentit: siue ille est coeli sudor: siue qdā syderū salina: siue purgātis se aeris succ⁹: siue aque est & purus: ac liquid⁹: ac fug natur⁹: qñ defluit. Pl. li. xi. C. Aerii. Quia ab aere coeloq: (vt dixim⁹) est: ex eadem etiā materia refert Alibert⁹ cognomento magnus. Manna est quē: nō apparet nisi in calidis regionibus: quia ros in illis melius decoquit. c Ocellia dona. S. i. mun⁹ deo rñ. Antea enī mel inueniebā i foliis. vt: Mella q decussit foliis. c Hāc etiā. S. sic supiores. A. Hanc etiā. Attentū hic Moxenatē reddidit rogando: vt hēc q aspiciat. C. Hāc etiā. c. Veluti numē Moxenatē inuocat. Nā numina solo aspectu pdesse pñt. Hinc illud ad Iouem aspice nos.

d Admirāda tibi. S. audies ex rebus leuibus digna stupore esse in apibus pceres: & tanta certamina: A. Admirāda tibi. Attentū iterū reddit pmittens se de rebus mirandis verba facturū: exponēsq: etiā nūero res de quib⁹ dicturus est. C. Admirāda tibi. q. d. talia esse: vt etiā maximi ingenii viris: qualem te esse volumus: admiratiōem incutere possint. e Leuiū. C. quid ergo maius esse p: q ex rebus leuib⁹ ea puenire q admiratiōem afferant. Magnū ergo q exortatur admiratiō. Maius q ex rebus leuib⁹: Maximū q pueniat sapientib⁹ viris. Ergo qd magis quadrare potuit ad attentionē captandā. Maximū ergo poere ingenii: maximūq: consiliū. Nā in re de pssa & humili sibi attentionē cōparat: & pollice se, & dona celestia: et spectacula rerū (qñs leuiū) tñ admirādārū relaturum. Rhetorū enim pceptū nobis cōparem⁹, deinde cum propriis ac suis verbis res suapte natura humilis expelli nō posset. ipse crebris translationibus attollamus.

f Magnanimosq. C. Duorū insectorū genera videm⁹: q suo coetu ptime ad ciuilē humanāq: vitā accedere videntur. formica atq: apis: verū formicę popularū statū. Apes autē: grā ptiatem imitāt. Quapropter cū apū sit naturam descripturus: a rebus: tum circa disciplinā militariū: tum circa reipublicę administrationē translationibus crebris vtitur. Ostendit autē reipia: in tenui laborē esse: at non tenuē gloriā: quādoquidē rem tā de pssam translationib⁹ similitudinib⁹q: ac militis aliis variisq: tum figuris: tū verborū. ac sententiarū colorib⁹ ita rem exornat atq: erigit. vt nō apū naturā: alueariaue: sed pstantissimorū dū cū insectorū exercitiū castra ac plia deser pisse putes: nec vero solū attentionē (vt demonstraui⁹) capiat. Verum et ab eodē loco beniuolentiam sibi conciliat: vtilitatē rei statim a principio pponēs: & vt exordii vim penitus adimpleat breuiter: verū dilucide atq: absolute. quib⁹ de rebus dicturus sit pponit. Magnanimos. translaui est ab

imperatē: bus: g Duces. A. apium reges: h Ex ordine. C. Ostendit se gradatim a primis illarū in cunctis bulis ad extremā sēctutē omnia psecuturū. i Mores. S. mores. quia caste sunt: vt illū adeo placuisse apib⁹ mirabere morē. A. Mores. instituta & cōmunes omnium cōsensus. C. Mores et stu. Solus ex oibus animalib⁹ nō est: qui qñ rōne insignit⁹: suarū actionū principū in se habeat. itaq: & mores et studia & cetera oia q a rōne sunt vere in homie dicim⁹ esse. Reliq: autē aialia nō rōne sed naturę impulsu mouent. Et tñ etiā (teste Aristotele) psoim brutis q: dephendit aliquo mō prudētia. Vñ et de apib⁹

nō incōgrue mores et studia dixit. Ex morib⁹ autē id est ex cōsuetudinē: in q sunt assidui actus: & ex studiis q hñt vehementē animi applicationem. ad aliqd pagendū pueniē virtutes: moraleq: hñs sunt ab assiduis actiōib⁹ pfecti. Nec mirū hñō in genū esse in apibus. Nā docet Albertus magnus Astuta esse genera serpentū: ppter subtiliorem huius morē qui in illis est. Frigida enī cum sint: carē calore q illorū actiōes cōmiscere: cōfundereq: possit. Inest autē calor ille quē complexionale nōcupat: quo cūcta et decoquant & recte digerāt. Hinc ipiritus aiales i illis lucido

res sunt: & lucidior extimationis internus sensus q in q drupedib⁹: in qbus multū de terra supest. Hinc illud in genū acumen in serpentib⁹: & eadē rōne insectis oibus: pterq: in multis. k Et studia. S. tantus amor flori & generandi gloria mellis. A. Studia. occupatiōes. labores. l Et populos. S. vt bñe regū facies: ita corpa pchis. A. Populos pgeniem. m Prēlia dicā S. vt Erupit potis concurrūt ethere in alto. n In tenui laborat tenuis nō glia. S. Cōparatiō est laboris quod magnā dat glia: si fuerit materia exilis ornata. A. Intenui. c. Est enī districile mima exornare atq: extollere: contra maxima kue est. Sūt enī refecta bonis plumb⁹. o Numina leua. S. Prospera. vt alibi inuocatur leuiū: auditq: vocat⁹ Apollo: aut qñ poeta Apollinē inuocat: aut qñ pastorale deū. nā Apollo Nomius dñ. AN. Numina leua sinunt. i. adueria. Nā deos q osdā vt pdesent celebrabant. qdā vt ne obesset placat. Propterea Virgiliū qñ aut numina leua in Georgicis depcari: significantē qdā vim esse hñōi deorū in legendo magis q iuuando potente. Gellius li. v. c. xi. C. Numina leua. Serui⁹: aut leua. i. psp̃era. Hoc dici in auguriis placet. de q re alio loco dictū ē. Sed in ceteris rōb⁹ nunq: legi leuiū p prospero. Placet ergo qd refert Gellius eū dicere Numina leua: nō deos qñ vt prodesent celebrāt: sed eos qñ cū nocendi ptiatem hñent ne obessent placabant. p Principio sedes. S. dicit vbi aluearia ponenda sunt: in q re satis pteite: & ea q abesse debeant. i. ne necant apibus: et q debeant adesse. Virgilius optime cōtemorat. Sane sciendū: qñ supra ait: Magnanimosq: duces. Ideo intulit mō sedes statioq. quam translat orōne diligenter referuat. A. Sedes apibus collocanda est contra humalē meridiē procul a tumulto et coetu hoim ac p. cū dū. nec calido loco nec frigido: nā vtraq: infelicitā: hēc autē ima parte sit vallis. sic enī facilius apes ascendūt cū pdeunt pabulatū: cū onere autē p. p. clina: nō egre deuolāt. Columella li. x. c. v. C. p. p. p. o. l. ure a principio eligit locum: & pparat martiā: oñdit qñ in locis cōstituta sunt aparia. q H. diq: petulci. S. lasciuī & exultantes: & petulci dñi a petendo. Vnde & meretrices petulas vocant⁹. A. Hēdiq: petulci. Hoc epitheto primū: Lucetū vñs est

Dixit libro secundo. Preterea teneri tremulis in vocibus hedi Corniferas norit matres: agnoscit petulci, Macrobius li. vi. C. Petulci, lasciuus. Nam petulcus a petendo ē, pete enim: aut vnde nō oportet: aut plus q̄ oportet. Insultant. A. Insultant. s. Buccula. A. diminutivum est a boue. t. Decutiat rorē. C. Decutiat. Quatere. com mouere est: inde quassio. Decutere autē est quatendo rem id quod in ea est diicere.

Excute idem pene est. Hinc dicim⁹ equū equitē excussisse: qm̄ dū se quatit: illū deicit. Concutere est vndiq; quatere. Hinc dicim⁹ Cōcutere ciuitatē: cū aut pauore aut graui ore quadā perturbatiōe vehemēt cōmouet. Discutere postremo est: cū rem ita vndiq; quatim⁹: vt si quid in ea iacebat ventat in lucē. Vñ dicim⁹ litē esse discussā. Rorē Vñ est mel futurū. v. Surgentes. A. crescentes;

y. Picti terga. S. terga picta hñes. z. Squalētia. A. splēdida. C. Squalētia. nitentia variis maculis. De squalore autē dī in Eneide.

a. Lacerti. CRI. Stelliones inimicissimi codeis sunt: negatū semestrem viā excedere. In Arabia cubitales repiunt: in Nīlo vero indigē mōte. xxiii. pedū in longitudine conspiciunt colore fului: aut puniceo: aut cegulei.

b. Et māibus progne. S. Progne nomē posuit p nomē, nā philomenā in hyrundinē versa est: p q̄ progne. Vel q̄ si sororē posuit. Vel q̄ ea q̄ fuerat illi⁹ sceleris causa, nā ip̄a miserat Tereū ad ducendam sororē. A. Progne. In harundinē philomēā fertur ab alitis nō progne versa. Id autē Varro etiā assentidit ei⁹: Lusciola fluctuose cāre existimatur atq; ēē ex Aethiā progne in luctu facta auis. Latius tñ de progne videt libro. vi. meta.

C. Et manib⁹ progne. Pandionis Athenarū regis filia fuit Progna. Hec Tereo thracensi regis nupsit: Verū cū ille ei⁹ forori Philomenē vim intulisset: ac mox linguā proci⁹ discessit: ne illa scelus quēri posset. Progne itim cōmunē filium patri Tereo epulandū posuit: parabat in mlieres vltionē re intellecta Tereus. At dū misericordiā moti ip̄m in vpupā. Itim filiū in falsianū: Progne in hyrundinē. Philomenā in Luscinā cōmutauere. Dicuntq; Progne hñe purpureū e sanguine intercepti filii. c. Pectus signata. A. occiderat em Itim filiū: Hinc ait etiā Quidi⁹. Neq; adhuc de pectore cedis. Excessere notē signataq; sāguie pluma est. d. Pinguib⁹ a stabul. S. Plenis. sic et manes res tenues nominam⁹ ecōtrario. A. Pinguib⁹. Pinguia, ppter mel ait. e. Meropesq; S. Ostendit meropes esse aues: Sūt aut virides: & vocant apasre: q; apes comedūt. A.

Meropesq; Hec aues cunabula i terra faciūt: corp⁹ graui tate, phibitē sublimē petere. genitores suos reconditos pascentes pallido int⁹ colore pennarū supne cyaneo: priori subrutilo nidificāt i specu sex pedū defossa altitudine. Plī. li. x. c. xxxix. aliter gauli dicunt: vt aūt vulgo etiā ieuoli. f. Dulcē nidis immitib⁹ escā. S. i. crudelitātē pullis: qui apū more nutriunt. C. Dulcem imitib⁹. Iucundiorē red

dunt orationē contraria verba: vt sunt dulce et immite. Preterea cōcitāt, cōmiseratio: q; tā nobilē in sectū esca sit inutib⁹ pene auibus. g. At liquid di fontes. A. Varro etiam libro. iii. c. xvi. docet. Prope apiarū debere esse loca vbi pabulū sit frequē: et aqua pura. Si pabulū naturale deest: terēda sūt rosa: serpillū: apiastrum: papauer: faba: lens: ppylū: ocymū: medica: maxime cythiū: qd valentib⁹ vtilissimū est. etenim ab equinoctio verno florere incipit: & pmanet ad alterū equinoctiū autūni: q; vt hoc apūssimū ad sanitatē apium: sic ad mellificū Tymū. h. Musco. A. viridi lanugine.

i. Et tenuis fugiens. S. Suspēdendū ē tenuis: ne incipiat ēē duo epitheta. quod apud latinos pstat esse viciosum. k. Vere suo. S. sibi grato & apūssimo. A. Vere suo. conuenienti. l. Fauis. A. Fauis est quē fingūt mli cauatū e ceta cum singula caua fena latera habeāt: singlis pedes dedit natura. Varro libro tertio.

m. Iuuetus. A. apū pgenies: n. Vicina inuitet decedere ripa ca. S. vt est possint aquarū vicinitate vitare. o. Hospitiis. A. fedib⁹. p. In mediū. S. Ordo est. In mediū transferas salices: & grandia contice saxa. A. In mediū. apibus aquā liquidā vnde bibant: ēē oportet. eamq; ppinquā quē pre

terfluat: ita ne altitudine ascēdat duos aut tres digitos: in qua aq̄ iaceant testē: aut lapilli: ita vt extent paulū: vbi assidere et bibere possint: inq̄ diligenter habenda cura: vt aqua sit pura: qd ad mellificiū bonum vehemēt pdest. Varro li. iii. In mediū. Ordo ē. In mediū conice zc. q. Iners. C. tanq; lacuna pfluat vt riuus. r. Pontib⁹ vt crebris. S. velut pontibus. nam nō sunt pontes: s. Si forte morātes. S. tarde remeātes ex pascuis Neptuno immerferit. Deum p aquis posuit. A. Morantes dum pabulant scilicet. t. Sparferit. C. torquēdo aquā in eas merferit. quia illas in aquā deiecerit. v. Neptuno. A. aq̄s ip̄sis. x. Casq; A. De his videto in Alexi. y. Sic etiā de serpillō. y. Serpilla. C. Latine piper erraticū herba dicit: cui⁹ duē sunt spēs: Vna hortularis siue vsualis: quē in cāpis fabulosis siue arenosis crescit: alia agrestis: q̄ etiā

Georgicorum

cor dī: quē nō serpit sed surgit cū ramis duorū palmorū al
titudine. z Grauitē. S. modo hñ & mltū significat:
alias male: vt aut vbi odor coeni grauis. Item graue olen
ris auerit. a Thymbre. S. Genus est herbe abun
dantis in Phrigia. A. Thymbre. Hęc alio vocabulo fatuo

omnis frigoris aut iniurię aditus obstruuntur. odore zc.
nō graui: vt qua pleriq; p Galbano vniuntur. Meminit et
Varro li. iii. o Et visco et phrigie zc. A. Ordo est suar
glutē quod est lentius. & visco & phrigie idē pice.
p Seruant. S. Seruant mire ait. Nam apes pilas qdā al

februario. Pli. lib. xix. Co
lu. vero lib. x. c. llii. sic ait:
Aut etiā thymbre vñ no
stratis. Cunctę: quam sa
turedam rustici vocant. In
Plinio aut li. secūdo. Cuo
nila sp legitur. C. Thym
bre. hęc latine satorea di
citur a Saturno: qā vtētes
in venerē pronos reddit.
vt Satyrī sunt: abundat
in agro troiano: vbi tem
plū est Apollinis: q; inde
Thymbreus dicitur:

b Violaria. S. loca vbi
nascunt violę. c Ipsa
aut alucaria. A. Alucaria
sunt optima cortice: scū
da ferula: tertia vimine.
Pli. lxxi. Varro aut li. ii.
ait: q; alii faciūt aluos ex
viminib; alii ex ligno ac
corticibus: alii ex arbore
caua: alii fictiles: alii etiā
ex ferulis qdratas lōgas.
pedes circiter tres: lataspe
dem. Hęc omia vocant a
mellis alimonio aluos.
Alucaria. Hoc alucare: &
hoc alucanū: hęc aluos: et
hec alue. Sic thymus &
thymū. cythus ex cythū
legimus in Var. Colu. &
Plinio. Sic etiā satorea in
singulari: & satorea i plu
rali reperim. d Angu
stos hēant aditus. A. Co
lu. docet li. x. aditum fore
capacē vñ: tñ modo: sed
plures esse debere q; facili
apes intrant: exeatq;.

e Vtraq; vis apib; pari
tē metuēda. S. tam calor
ris q; frigoris: q; hęc vñ
q; equali mō metuēdum
sit. tñ dissimilē nocet: nā
calore liqfacta defluunt
mella: q; si fuerint frigore
condurata constrictas apes hnterimunt.
f Certatim. A. cum certamē. g Tenuia spiramenta:
S. exitus. Alibi Sēui spiracula ditis. A. Tenuia spiramēta:
rimulas. C. Spiramēta līnūt. vt paulo supra demonstratū
est. Spiramēta tenues rimas: p quas saltē spūs igredi pos
sit. h Līnūt. A. inūgunt. Circūlini alucaria fimo bu
bulo vtilissimū inqt Puni li. xxi. i Fucco. S. Fucus
genē herbe: vñ tingunt vestes: Fuccū at flores p cēra por
sunt: quā ex his colligit rebus. A. Fucus est herba rubra
qua vestes tingunt: Fucus enī color dī. C. Fuc; spēs her
be est: de q; lana inficit Fucus enī dī quo mulieres color
rant: & p trāslationē omē figmentū fucū dicit. k Et
floribus. A. Flores q; latiores a ditib; circūstruūt apes: vt
Pli. scribit. l Oras. S. fissuras. m Hęc ipsa ad mūe
ra. S. ad officia coangustadarū cauernaū. n Gluten.
A. confectionē quā idā ea aut (vt Pli. li. xi. c. vii. ostendit)
Propolis dī. Aut enī sic. Propolis crassioris tam materię
additis floribus: nō tñ cēra: sed fauorū stabilitū: qua

Floreat: irriguumq; bibant violaria fontem
Ipsa autem: seu corticibus tibi suta cauatis.
Setu lento fuerint aluearia vimine texta.
Angustos habeant aditus: nam frigore mella
Cogit hyems: eadēq; calor liquefacta remittit
Vtraq; vis apibus pariter metuenda: neq; ille
Ne quicq; in tectis certatim tenuia cēra
Spiramenta līnunt: succoq; & floribus oras
Explent: collectūq; hęc ipsa ad mūera gluten.
Et visco & phrigie seruant pice lentius idē.
Sepe etiā effossis (si vera est fama) latebris
Sub terra fodere larem: penitusq; repertę
pumicibus q; cauis: exesq; arboris antro.
Tu tamen & leui rimosa cubilia limo
Vnge foues circum: et aras supiniice frondes:
Neu propius tectis taxū sine: neue rubentes
Vre foco cancrōs: altę neu crede paludi. (su:
Aut vbi odor coeni grauis: aut vbi cōcaua pul
Saxa sonant: vocisq; offensa resultat imago.
Quod supest: vbi pulsam hyemē sol aure; egit

Plinius libro vndecimo. CSIS. Cancrī hyeme aprica lit
tora secantur estate in opaca gurgitū recedunt: autumno
& vere pinguescunt plenilunio magis: quia noctu syd; re
pido fulgora mitificat: vita his longa: pedes octeni formi
ne prim; pes duplex: mari simplex: sole cancrī signo trāse
unt: cancrī cadauer in sicco positū: in scorpionē transfigu
rari ferunt: ait Pli. b Altę paludis. ne facile mergant.
A. Alte palu. Aqua em nō dēb; t ascēdere duos aut tres
digitos: ut iam oīdimus c Vocisq; offensa. S. Resonat
echo repulsa. quā apes vehementer horrent māifestū est.
A. Vocis imago. Echo intelligit. Imago vero quasi imita
go dicit. d Resultat. A. Inimica apib; echo est resulat
sono: qui pauidas alterno pulset ictu: Inimica & nebula.
Pli. li. xi. e Quod supest. A. quod restat docebitur.
f Pulsam hyemem. S. secundū Physicos: qui dicunt tpe
quo hic hyems est: estate esse sub ternis: & versa uterq;
hic estas illic hyemē: qd etiā Lucretius exequit. & trahit
in argumentū putealem aquā: quę estate frigidissima est:

Nam apes pilas qdā al
uearib; sapit: de q; po
stea cēra tecta cōponit.
q Pice idē. A. de hac se
perius. r Si vera est
fama. S. Si credēdum est
apes posse terrā effodere.
s Sub terra fodere lare.
A. Circa Thermodoontē
fluuiū duo apū genera:
Alię in arboribus melissi
cant: alię sub terra triplici
cēratū ordine vberimū p
uentus. Pli. li. xi. c. xvii.
t Penit; q; cauis. A. Val
de cauis. y Pumicib;
A. lapidib;. x Antro.
A. cauerna: y Et leui
rimosa cubilia limo. S.
Alij vt leui legunt. vñ tñ
sensus est: nā hoc dicit: q;
ille nimio labore pñit:
Tū leui iūge rimosa cubi
lia circūfouens limo: etiā
raras frōdes supiniice: qd
ideo fit: ne vel lim; creper
vel cauere: aut sole pene
trēt: aut frigore. A. Lim
fimo: bubulo: inqt Pli.
z Taxū. S. Venatā ar
borem ipse in Bucolīs:
Si: tua cymeas fugiat ex
anima taxos: mei enim
exinde pessimū gignitur.
a Rubentes cancrōs. S.
Odore enī ipso perēt: Ru
bentes aut cū vrunt: non
qui p p naturā sint hui;
coloris: A. Cācros. grauis
& tetri odoris: nō solum
virentia: sed & q;libet res
phibeant: sicuti cancrī nī
dor quū est in ignib; ad
uīstus: aut odor palustris
coeni. nec min; vitentur
cauę rupes: aut valles ar
gute: quas gręci Echus vo
cant. Colu. li. x. c. v. Can
crorū odore si quis iuxta
coquat apes exanimatur.

hyeme vero calidissima. A. vbi pulsam hyemē. Alexāder Aphridisē phleumariū sectiōe sexta sic ait: Cur putealis aq̄ i hyeme calida est: in estate aut frigida. Rndēdū q̄ contrariū: semp fugit: vtpote sibi infestū cōtrariū: Cū ergo calidū & frigidū inuicē inter se contraria: atq̄ corruptoria sint: nō dubiū quin p̄ estate calor aerē. ambiat calidum: inq̄ terrē sinus atq̄ penetratū fuger frig⁹: et ob hoc aquā frige faciat. Per hyemē vero frigore domināte: in aere calor porro in terrē penitissimā diffugies calefacit. Nam ita natura sanxit. Vt contraria in eodē loco: ac per idem tēpus simul maneant. Hec illē. Tamē eadē fere Lucrētius q̄ dixit: quū ait frigidior: cur i puteis estate sit humor: arefcit: quia terra calore. 2c. g. Ille cōtinuo. A. Hyeme apes cōdunt: ante fabas florentes non exeunt ad opā et labores: nullus q̄ cum p̄ cōtū licuit otio per dies. Primit itaq̄ fauos cōstruūt: ceryntē singunt. hoc est domos: colasq̄ faciūt: deinde sobolem: postea mella. Plī. li. xi. h. Metuntq̄ flores. S. secant. Vñ & melliores dicti sunt. Sane meto metis: p̄teritū facit mellui. f. Et flumina libant. A. sine aqua (inq̄ Colo. li. x.) neq̄ faui neq̄ mella: neq̄ pulli deniq̄ figurari queunt. Est igit opus vt aqua sit apibus vicina. k. Hinc S. ex florib⁹ sc̄ ex quib⁹ primo mel mox pullos efficiunt. A. Hinc. ex florib⁹ & aquis. l. Nescio q̄ dulcedine. S. Quada archana rōne nature. A. dulcedine. dulcis enī est sobolis oibus fere. m. Ceras. A. Celsus ait vt inq̄ Colu. lib. v. ex floribus ceras fieri: ex matutino rore mella: quē tanto meliorē qualitatē capiūt: quanto iucundiorē sit materia cera confecta. n. Et mella tenacia sunt: S. quia cū inuersi sint faui. ut. mel tamē inde nō funditur. Vnde ait tenacia quē in resupinatis fauis coherent. o. Cauis. SER. aluearibus. AN. alueis. p. Aesta rem liquidā S per ver serenū. A. estarem liquidā. Ver se renū: ait em inferius: Ergo vbi ver nocte sudum. q. Agmen. A. examē. Quippe talis ē apū natura. vt pariter q̄q̄ plebs genitū cū regibus: qui vbi euolandi vires adepti sunt consortia dedignat vetustiorū: multoq̄ magis imperia. Itaq̄ duces pcedunt cū sua iuuentute q̄ vno aut altero die in ipso domicili vestibulo glomerata confrens egressu suo p̄p̄tē desiderii sedis ostendit. & cetera. Colu. li. x. r. Nare. C. volare. quia mutua est translatio a naubius: ad aues. vnde mare veluolū dixit: e remigio alarū. s. Contēplator. S. pro intueri. Nam tempus futurū pro p̄senti posuit ab impatiuo mō. A. Contēplator: inspicere: aduerte. t. Aquas dulcis. S. propter hoc ait supra. Et tenuis fugiens per gramina riuus.

Sub terras: cœlumq̄ est iua luce reclusit:
Ille continuo saltus syluasq̄ peragrant:
Purpureosq̄ metunt flores: & flumina libant
Summa leues: hinc nescio qua dulcedine letę
progeniē nidoscq̄ fouent: hinc arte recentes
Excudunt ceras: & mella tenacia fingunt
Hinc vbi iam emissum caueis ad sydera cœli
Nare p̄ estatē liquidam suspexeris agmen:
Obscuramq̄ trahi vento mirabere nubem.
Contēplator: aquas dulces: & frondea semp
Tecta petunt: huc tu iussos asperge sapes
Trita melisphylla: et cerynthē ignobile gramē
Tinnitusq̄ cie: et m̄ris quate cymbala circū:
Ipse confident medicatis sedibus: ipse
Intima (mōre suo) se se in cunabula condent.
¶ Sin aut ad pugnā exierint (nā sepe duobus
Regibus incessit magno discordia motu)
Cōtinuoq̄ animos vulgi: et trepidantia bello
Corda licet longe p̄ciscere: nancq̄ morantes

v Trita melisphylla. S. Varro hanc herbā apiastrū dicit in tertio libro operis rustici. A. Plī. lib. xx. sic ait Apiastrū Igin⁹ quidē: melisphyllon appellat. Hec ille. Interpretat ac ut ait alii mellises. i. apis. Phillon foliū: herba enī est: cui⁹ folia mel sapiūt. Idem vero Plī. li. xxi. scribit. Melisphylo siue meliterna: si pungant aluearia: nō fugiēt: apes nullo enī magis gaudēt flore Cōpia istī? examina facillime cōtinēt. Item p̄sentissimū est cōtra

ictus earū vesperarumq̄ & araneorum: item scorpiōnū 2c. C. Melisphylla apiastrū est. Varro ait de apiastro: q̄ alii melisphyllon: alii mellimen appellant: Sunt etiā qui credāt melliloton eandē esse herbam: alii volūt differre. x. Cerynthē ignobile. S. vile vbiq̄ nascēs. A. Cerynthē herba ē folio candido incuruato: cubitat: capite cōcauo mellis succū habente florum eius aui dissim: sunt apes. atq̄ etiā sinapis. Plī. lib. xxi. c. xxiii. C. Cerythē magna ē copia in Euboea: in q̄ eiusdē nois etiā opidum fuisse dicunt.

y Tinnit⁹ q̄ cie. A. Varro li. iii. scribit: Qū noua examina volant iaciūdo inter apes puluere & circumstantiando gregē pteritis quo voluerint perducet Mellarius. & Plī. li. xi. de apib⁹ inq̄. Gaudēt plautu atq̄ tinnitu gris: eoq̄ conuocant. z. Matris. cymbala. S. q̄ in eius tela sunt: ideo q̄ similia sunt hemicticlis cœli: quibus cingit terrā q̄ est mater deorū. A. Matris cymbala: Instrumenta erant: quibus utebant in sacris. Cybeles deorū matris.

a Ipse. C. sua sponte: sine tua opa.
b Medicatis sedibus. AN. Solent enim mella: riu locum aliquem oblinire apiastro ceterisq̄ reb⁹ quibus delectāt apes: vt ibi confident: vbi cōfident: afferunt aluum prope easdem illicis intus & prope apposita fumo leui cris cumdato cogunt eas intrare. Varro inquit libro tertio.

CRI. Medicatis: aspersis odoribus: de q̄bus dictū est. s. c. More suo. SER. Naturali ratione: cuius causa nō red dicitur. Quis enim nouit: cur cris sono redeant in aluearia: licet ipse paulopost dicat. Crepitātia q̄ gra secutē. Dicto cœli regem pauere sub antro. Sed & hoc poeticū est. d. Incessit. SER. ingruit: inuasit. Alibi incessi muros ignes ad tecta volare: & incessit regibus figuratum est. Nā incessit reges dicimus. e. Animos. CRI. audaciā et tumorem illum ex ira. vt pone animos: & pulsus abi. f. Trepidantia bello. SER. Alacritate pugnandi: non timore: alibi exultantiaq̄ haurit. CRI. Trepidantia non timētia: sed festinantia ad pugnā. g. Corda. S. pauor pulsans. h. Morantes. S. tarde intercedentes.

i Fractus. S. collisus. C. Audis fractos etc. Dum vult exprime q̄ voce sua clāgorē tubarū imitā: ipe eundē sonitū suorū p̄borū cōpositione exprimit: qd̄ mirū est. Fractus: q̄a nullo musico instrumēto magis fractus sonit⁹ gignit nec min⁹ cōtinuat. k Trepidat inter se coeūt. S. festi nāt inter se in alucantib⁹. C. Trepidat: festinat: vt ne tripidate meas teutri defendere naues. l Pen niscq; coruscant. S. quēad modū scuta milites commouēt. C. Coruscant & crebrū motū sūt & splendorē: q̄ ex pennarū motu exoritur exp̄ssit. Sed qm̄ splendor crebrā habz mobilitatē: iccirco coruscant crebro moueri sepe dicūt. m Spicula. C. Hoc ex fantasia sua. Ceterū aculei: qbus pūgūt ex posterioribus sunt. n Ap̄ tantq; lacertos. A. p̄stat in metaphoris. o Et circa regē. A. Mi ra apum circa regē obedi entia: quū procedit totū examen circa eū cōglobatur: cingit. p̄git. videri nō patitur. Pl. li. xi. CRI. Circa regem. Prebet em̄ munus deuotorū satellitum: vt parati sint: regis vitā sua morte defendere. p Pretoria. ANTO. Dicta tibi resideat p̄tor ad distiniendum. CRI. Pretorium in urbe dicimus: vbi p̄tor ius dicit. Verum militie p̄torium appellamus: vbi p̄fectus exercitus p̄sident: siue p̄tor: siue consul: siue quicūq; alius sit: Nam & in clāte p̄tor: a nauem dicimus: quē exercit⁹ i gatorē gerit: in castris tabernaculū eiusdē p̄

Martius ille cris rauici canor increpat: & vox
Auditur fractos sonitus imitata tubarum.
Tum trepidat inter se coeūt: p̄niscq; coruscāt.
Spiculaq; exacuūt rostris: aptātq; lacertos.
Et circa regem: atq; ipsa ad p̄toria densē
Miscentur: magniscq; vocant clamorib⁹ hostē.
Ergo vbi ver nactē sudū: camposq; patentes:
Erumpūt portis concurritur ethere in alto.
Fit sonitus: magnū mixtē glomerātur in orbē:
Precipitesq; cadunt: non densior aere grando:
Nec de concussa tantum pluit illice glandis.
Ipsi per medias acies insignibus alis
Ingentes animos angusto in pectore versant.
Vsq; adeo obnoxii: n̄ cedere/dū grauis aut hos
Aut hos versa fuga victor dare terga subegit.
Hi motus an imorū: atq; hęc certamina tanta
pulueris exigui iactu compressa quiescent.

toriā appellam⁹. q Vo cant hostē. S. puocant. r Ergo. C. hic p̄torū. q̄ regē. ducē. exercitū. ponit: s Ver nactē sudū. S. Se renū post pluuias: vt per sudū rutilare vident. A. nactē: inuenerūt. Ver sudū. i. sicū sine hudo: vt ait Festus: t Cam posq; patentes. S. Aerē: purū et liquidū: nō nubibus clausum: & ita aer campus est ap̄: vt mare nauitū: hoim solum. Ipe tu q̄nto dicit. Subtrahitur q̄ solū. v Erumpunt. C. vt feroces milites.

x Concurrūt. C. sic sonitus: et cetera hmoi. Muti poete ingenū demōstrat vt in re leuissima: fortissimū viroꝝ pugnam exprimat. z Non densior aere grādo. S. In aliis enim bellis victi im̄ pereunt: In certamine vero ap̄ etiā victores: Nā dicitur est: Animasq; in vulnere ponūt. a Tantū glandis. S. erit nominati⁹ n̄ ce glans. b Ipsi. C. q̄ dicat: p̄ter ceteros nam emphasim habz. p̄nomē: c Ingentes aios angusto in pectore versant. SER. Statius. Maior i exiguo regnabat corpore virtus. Homerus. μικρὸν μὲν

ἐν ἡ λευκοσπάρκων χιτῶν d Pulueris exigui. S. Quia cum puluerem viderint: sperant tempestatem futuram: quē eis plurimū nocet. A. Varro li. iii. sic ait: Quē crebrius inter se pugnabūt: aspergi eas oportet aqua multa: quo facto: nō mō nō desinūt pugna: sed etiā confectū se ingentes etc. e Deterior qui visus. S. peior a malo dicitur

deterior a meliore. f Prodigus. S. nō mella cōficiens : sed mella cōsumēs : iō regē solū p̄cipit occidendū : quia co amisso : suus dissipat exercitus. Nā vt bīne regū facies ita corpora plebis. A. Prodigus p̄sumptor : Prodigere em̄ est cōsumere : vt docet Festus. g Vacua. A. Altero. f. rege. h In aula. A. Aula : ea aritū dī : aulizo autē i aula habito. C. In aula. quia vocauerat regē. i Alter erit macul. A. Aristoteles lib. v. f. c. ait :

Ducū apum duo sunt ge nera. Alterū fulvū : quod p̄stant⁹ est. alterū nigrū : magisq; variū. Magnitu do his dupla q̄ ceteris : nec vn⁹ in quocq; exami ne dux. sed plures. Pl. vero li. xi. Sic apti rex non ver miculus nascit vti aliq; : s; statū penniger. Reges plu res inchoant nec desunt. P̄ea ex his soboles : quū adulta esse corpit : confor di suffragio teterimos ne carne distrahant agmīa. Duo sūt genera corū : meli or niger : variusq; omib⁹ forma semper egregia : & duplo q̄ ceteris maior penne breuiore : crura re ctangrī sūs celsior : i frō te macula : quodā dyade mate candicās : mltū etiā nitore a vulgo differunt. illud quod constat impa torē aculeo nō vtiū quā ei alam detruce nō fugi et examen : quū processerit se quēq; p̄ximā cupit esse : & in officio conspici gaudet : festum humeris subleat. Validius fatiga rum ex toto porrāt. Vbi cūq; ille cōsedit : ibi cūq; catarum castra sunt : tunc ostenta faciūt : priuata ac publica vna dependēs in domib⁹ : templisue : se dere in ore infantis. Pla tonis : tunc etiā suauitatē illā p̄dulcis eloquiū por tendēs : semp duce p̄re henso : totū tenet agmen : amisso dilabitur : migrāt q̄ ad alios : esse vti sine re ge nō p̄nt. Iuuat autem interimunt eos quū p̄les fuere : portusq; nascentiū domos dirimūt. hec Pl. k Squalentib⁹. S. splen dentib⁹ qd a squamis ve nit : vt Squamis auroq;

trilicē. nam a squalore fordidum significat : vt squalentē barbam. CR. de quo verbo dicitur in gneide : vbi melius cadit. l Ardens. AN. lucens. m Melior insignis et ore. Diascole est. n Ore. A. Aspectu et for ma. o Facies. A. Est facies totius corporis forma. dicta facies a factura corporis : vt ait Noni⁹. p Aliq turpes horret. A. apes sunt et rustiq; syluestresq; horridi : aspectu multū iocundiores : sed ope ac labore p̄stantes. vrbānarū duo genera : optimē breues : variēq; : & in rotūditatē cōpa ctibiles. Deteriores lōge. et qbus silitudo vesp̄arum. Etiā deterime ex his pilosē. In ponto sūt qdam albē : q bis in mēse mella faciunt. Pl. lib. xi. q Terrā sicco spuit ore.

SER. Aut in terram : aut reuera terrā propter puluerem. r Parib⁹ lita corpa guttis. S. similib⁹. i. aureis : habentea distincta corpa : nā lita ē illita. distincta. s Porior soboles. S. ad mella. f. p̄creanda. t Coeli tpe certo. S. Et cū oriūt Pleiades : & cū occidūt. i. verno tēpe & autūno. t Dulcia mella. S. Nō est sup̄flūū epitheton. nam iō diū dulcia : quia etiā sūt amara : vt

corficana sicut in Bucco. diximus. x Mella p̄ mes. A. Mellis cōficiendū tpa duo sunt : ver atq; autumn⁹ sed verū suau⁹. cādidius enī p̄stant⁹ au tūnali est. auctor Aristot. li. ix. de aialib⁹. sicuti autē duo conficiendū tpa ita exi mēdi. Colu. ā li. x. scribit Q. peractō solstitio vsq; ad ortū canicule : qui fere dies triginta sunt : pariter frumēta et faui demerūt a canicula fere post diē. L. arcturus ori. post ar cturi exortū circa equino ctium lib⁹ : fauorū secū : da ē exēptio. Varro p̄o li bro. iii. scribit : tria tempo ra fauorū eximendorū. de quib⁹ inferius dicā. ibi. f. Duo tempora mellis. y Et liquida. S. defeca ta sine fordibus : nā q̄ flux unt mala sunt C. Ligda : pura : defecata. z Durū bacchi do. saporē. S. Bene autē ait saporē : quia maio res vina asprima : mellis dulcedine t̄pabāt. A. Ari steus prim⁹ oim mel mī sicut vino suauitate p̄ci pua : fit aut multū a mu sto cū quicq; cōgis auste rimusti cōgio mellis : et fa lis cyatho sub̄tuefactis. Pl. li. xiii. C. Bacchi do. sapo. Nā vina durioris sa poris melle cōcinant. fit q̄ multū : quod Aristel in uentū esse dicit. a Fri gida tecta. S. mellevacua inoperosa : contra. feruet opus. Theren. Mirum hi hoies frigent. b Insta biles aios. S. suadēs ina nem vagandi licentiam. c Ludo iani. A. i. ab lu do. phibebis inani. tunc em̄ nō mellificādī grā ex eunt. d Quisq; S. et subaudi militū : aut q̄q; de exercitu. ANT. Quisq;

Verum vbi ductores acie reuo caueris ambos.
Deterior qui visus : eū ne prodigus obsit
Dede neci : melior vacua sine regnet in aula.
Alter erit maculis auro squalentibus ardens.
Nā duo sūt genera : hic melior : insignis & ore
Et rutilus clarus squāmis : ille horridus alter
Desidia : latamq; trahens inglorius aluum.
Vt bīne regum facies ita corpora plebis :
Namq; aliq turpes horret : ceu puluere ab alto
Cum venit : & terram sicco spuit ore viator
Aridus : elucet aliq et fulgore choruscant
Ardentes auro : & paribus lita corpora guttis.
Nec potior soboles : hinc coeli tempore certo
Dulcia mella preme : nec tm̄ dulcia : quantum
Et liquida : & durū bacchi domitura saporem.
At quū incerta volant : coeloq; examia ludūt :
Contēnūtq; fauos : & frigida tecta relinquūt :
Instabiles animos ludo prohibebis inani.
Nec magnus phibere labor : tu regibus alas
Eripe : non illis quisq; cunctantibus : altum
Ire iter : aut castris audebit vellere signa.
Inuitent croceis haēntes floribus horti.

q̄ : id est aliqua apum : Nam (vt scribit Plinius) si quis alam regis detruncet : nō fugiat examen. Quisq; p̄terea et masculino & foēio generi iungit. Ter. in Eu. Quadoquidē illarū neq; te quisq; nouit. Vbi nondū Quisq; p muliere dictum. e Altū iter. S. Aut ludēdo in altū volare : aut in bella p̄cedere. f Inuitēt croceis haēnt. flo. horti. S. Tā odoris optimi q̄ caloris : non em̄ dicit illic solū crocū esse debere. C. Croci : vt referūt : q de herbis scribūt duplex ge n⁹ est. Ali⁹ cōis q̄ orientā⁹ dī : ali⁹ hortulan⁹ infecti⁹ vo catur : quia inde sericū inficiūt. Carramīq; flos est. Dicunt enim carramū herbam q̄ habet folia longa : diuisa et spi nola : thyrsum aut lōgū & spinosum : in q̄ sunt capita ro

Georgicorum

tunda cum flore croceo se
men albū oblongū & an
gulosum: q̄ p̄stracus auis
pascitur: hūc grece cinicū
& gincum appellant, ait
Diascorides. puto priorē
illā spēm ap̄d p̄ricos: nō
ita serī cōsueuisse: vt seq̄n
tibus deinde t̄p̄ibus satā
eē videm⁹. Nā pauci qu
de re agraria scripserūt: tal
ro hui⁹ meminērūt. Cory
cium crocum Diascorides
ceteris p̄ponit. g. Fal
ce saligna. A. Pl. li. xix. c.

vii. sic ait: Hortosq̄ & foros t̄m̄ contra inuidentū fasce
natiōes dicari videm⁹ i remedio saturnica signa: hēc ille.
Cur aut̄ falx Saturno detur: libro. ii. Geor. ostendim⁹. Et
Colu. li. xiii. de cultu hortorū sic ait: Sed truncū sorte dela
tum arboris antiq̄ numē venerare Typhali ternibilis mē
bri mediō: qui sp̄ in ortu lugunibus puero: p̄dioni falce
minetur. Diodorus aut̄ scribit li. v. q̄ hunc deū Typhalū
alii typhonē noiant: dicit aut̄ p̄esse hortis: vt ait Seruius
propter eorū fecunditatē. horti cū nūq̄ sine fructu sūt.
h. Hellepontiaci seruet tutela priapi. SER. Non dicit
Priapū illic eē debere: sed p̄cipit tales esse hortos: vt me
reantur deum habere custodem. Hic autem priapus fuit
de Lampfacō ciuitate Helleponti: de quap̄ullus pro
pter virilis membri magnitudinē: post in numerū dcorū
receptus: meruit numem esse hortorū. De hoc Horatius.
Nam fures extra cohercet: ob scōnoq̄ rubet porre ctus ab
inguine palus. Ait ip̄ortunas volucres in vertice arando:
Terret fixa. Dicitur aut̄ p̄esse hortis: p̄pter eorū fecundi
tatē: nā cū alia terrena semel creat aliquid sine fructu sūt.
A. Hellepontiaci pria. Fabulant antiqui filium Diony
sū ac veneris priapū fuisse. ducti vero satis simili conie
ctura: q̄ qui vino idulgeat: natura ad venerē p̄mptiores
nō solū aut̄ in vrbū templis: sed in agrestib⁹ q̄ locis tan
q̄ vinearū atq̄ hortorū custos colit: frutū: fures castigās
huic deo sacra cū ludo & risu fiebant. Diodo. li. v. Priap⁹
item portus: & vias ad mare Helleponti sita: nomē ha
bens a Priapo: qui apud eos celebratur: h. ne ab iuniorib⁹
bus in deū habitus est. Nam Hesiodus priapū nō nouit.
Strabo li. xiii. C. Priapi. De hoc ita ait Strab. cū de Phry
gia scribit. Priap⁹ port⁹ est et vias ad mare sita: siue a Mi
seis: siue a ciziceneis condita: & nomen habent a Priap

Et custos furum: atq̄ auium cum falce saligna
Hellepontiaci seruet tutela priapi.
Ipse thymum pinosq̄ ferens de montib⁹ altis,
Tecta ferat late circum: cui talia cure
Ipse labore manum duro terat: ipse feraces
Fingat humo plantas: & amicos eriget imbres.

po: q̄ apud eos colit: siue
ex horneis: qui apud Co
rinthum sunt: nomen ac
ceperit: siue liberi patris
& nymphē fili⁹ dicatur:
homies p̄fecti ad eū colē
dum: moti sunt: nam hęc
regio et finitima pariana
& lampfacena. vineis ab
undat hinc a iunioribus
deus habitus est. Nā He
siodus Priapū nō nouit.
Diodo. aut̄ siculus scribit.
Hircū egypti deificari:
vt gr̄ci priapū: p̄pter eū

corporum partē: a qua sit oīm ortus: nā pudēdis: nō solū
egyptiū: s̄ alii p̄les sacra faciūt: tāq̄ causē aiaḡ generatōis.
Alio aut̄ in loco idē ait: priapū Dionysū & veneris filiū
fuisse volūt philosophica quadā rōne: nā qui vino calēt
in venerē proni efficiūt. Alii dicūt virile mēbrū p̄ricos fa
bulose Priapū appellasse. nōnulli volūt hoc mēbrū. eo
q̄ generandorū hoīm cā sit esse: imortalitate donatū. Hęc
Diodo. Eusebi⁹ aut̄ Pāphilus ait vim feminale: q̄ in terrā
descendit priapū esse. Cui⁹ qd̄ ad sacros p̄inet flūctus bo
na dea: quod aut̄ ad arbores Diouysius appellant. Ego
vero puto iccirco hortorū deū putari: quia nulla agriorū
spēs hortis est feratior. i. Thymū. A. hortis maxime:
aluaria & apes cōueniūt res p̄ciput quēq̄ quū fauit, ha
rū ergo cā optet ferere thymū ap̄astiū: rosam: violas: li
lium: yrisim: sabā: papauer: Casiā mellorū: meliophy
lū: cerynthem: sinapim: arbores item q̄ p̄xime feri p̄uēt:
quē et euolūtū examia inuēt: nec iōḡ abire patiunt: &
genit̄as circūferi aluearis gratissimū. Pl. li. xxi. ca. xxiii.
Thymi duo genera. Candidū: radice lignosa in colib⁹ na
scens: qd̄ et p̄fert. Alterū nigrū: florib⁹ nigris p̄cordus me
detur ex aceto cū melle: q̄ potio dat: & in alienatōe men
tis ac melācolicis Pl. li. xxi. Varro at li. iii. scribit. Thymū
ap̄issimū eē ad mellificiū: p̄pter hoc siculū mel inq̄ fert
palmā: quod in Thymū bonū & fr̄q̄ns ē. Et Colu. li. x.
ait: q̄ saporis p̄cipui mella reddit thymū. Thymo deinde
p̄xima Tymbra: serpillūq̄ et origanū. k. Pinosq̄ ferēs.
A. Ceras cū ex oīm arborū satorūq̄ florib⁹ cōsurgūt au
pes: excepta rumice et clenopde. Herbarū hęc genera. Pl.
lib. xi. l. Ipse. S. f. diligens rusticus & cultor agriorū.
m. Irriget. S. id est infundat. n. Imbres. SER.
aqua. Iuuenat. In tenuis plantas facili diffundit haustu.

Atque equidē AN. Excusat se cū de hortis nō scribat.
p Vela trahā. S. p trahere. A. Vela trahā. a nautis ducta
metaphorā: qui portui vicini aut littori vela contrahunt.
q Et terris festinē aduer. prorā. S. illā allegoriā respicit: q
ē vltus in primo. Ades & primil-gis littoris orā. Itē pela
gōq; volans da vela patenti. Festinem profestinare. ad/
uertere: appropinque. r Pinguis hortos. S. i. foecundos.
Biferiq; rosaria pesti. S. Pestū oppidū est Calabrigiū
quoq; vno āno bis nascūt
rosē. A. In Lucania pestū
oppidū ab grecis Possido
nia appellatur a Dorensi.
bus conditū: vt Pl. li. iii.
& Solin. aut. Strabo itē
lib. v. sic ait: Hoc vero tpe
sinus ipse Pestan⁹ nūcu-
pā: verum vrbs ipa pos-
sidonia pestū vocat me-
dio i sinu locata. Vtq; aliū
dicunt: tanta ibi coeli in-
dulgentia viget: q; bis in
anno fructus quo solam
& rosas ipsas pducit. qd
qdem hic Maro oñdit.
C. Pestū. de hoc Stra. ita
scribit: vt ponat p⁹ Cam-
paniā & terrā Samnitū
in picentinis ait enim ad
mare Tyrrenū picenti-
norū natio colit: eorū ps
modica picentinorū: qui
adriam habitant: q; Ro-
mam posidoniā in
sinum colonos traxer-
re. Hoc vero tpe sin⁹ ipse
pestan⁹ appellant. Vrbs
vero ipa posidonia pestū
vocat. Q. aut florida sit
regio: plurimi potē testant⁹: qui pestanas rosas pestanos
q; flores dicunt. Sic Propertius. Vidi ego odorati victura
rosaria pesti: sub martino cocta iacere noto. t Inti-
ba. A. De his videto li. i. Geor. C. Intiba. grecū nomen q
dam putat: q Endiūa latine dicat. Arabice hundebe. Pl-
nius aut ait: Intibam erraticā apud nos quidem ambulā
appellat: in egypto ceyronū vocant: qd syluestre sit Sat-
uū aut ferū. Et infra quidē ppter singulārē salubritatem
queston appellant. Alii pancracion: qd syluestre gen⁹: alii
hedrimoda. Stephan⁹ aut ceyronem endebani intubā ap-
pellat. v Virides apio ripe. A. de apio egloga sexta. C.
Virides apio ripe. Quia in locis hūidiorib⁹ viuatius surgit
apiū: vt ait Macer. Est aptū dictū: qd apes hāc ferre solet
hāt. victorius veterū fieret: dum more triūphus: Arabice
dicūt Rophi: grece Selimon. Hui⁹ duo sūt genera: domesti-
cū & agreste. agrestis quicq; sunt species. aquaticum: hy-
droselimon: quod & Macedonicū dicitur: & latine olixar-
trum: Et est montanū Orefolimon: & est quarta spēs di-
ctū a parica petroselino. Quinta Smirnon. Et est apium
a ranis dictū Batrachion. Coronabāt apio in cōuiuiis:
quia herba hmōi ebrietatē arceri putabant: Huius herbe
virtus prima calefacit: secunda. attenuat & incidit: tertia
prouocat vrinā: & menses muliebres. Valer ad tussim &
venena. x Tortusq; p herbā cresceret in ven. cucu-
mis. S. incuruatiū. Id est aut sic: quia p herbā: nā rectus
crescit si pendeat. Sane hic cucumis: hui⁹ cucumis declina-
tur. sicut agilis. secundū idoneos. nam Neoterici h⁹ cucu-
menis dixerūt sicuti puluis pulueris. A. Tortus cucumis.
Crescit cucumes qua cogunt forma in Italia virides: &
q; minimi. in puiniis maximi et citrini aut nigri. Si vas
cū aqua subiciat a quatuor digitorū intervallo descēdūt
in posterū diē: at si oleū eodē mō sit: in hamos curuant:
& mali coronei effigie: q; malepeponas vocant. nō pen-
dent: hi humi retūdant. pl. li. xix. vtq; etiā ex li. xx. coligi

Atque equidē extremo ni iam sub fine laborū
Vela traham: & terris festinē aduertere prorā:
Forsitan & pinguis hortos quē cura colendi
Ornaret canerem: biferiq; rosaria pesti.
Quoq; modo potis gauderent intiba riuis
Et virides apio ripe: tortusq; per herbam
Cresceret in ventrē cucumis: nec sero comantē
Narcissum aut flexi tacuissēm vimen acanthi:
pallentesq; hederas: & amātes littora myrtus.
Nancq; sub oebalig memini me turrib⁹ altis
Qua niger humectat flauētia culta galefus

potest: Cucumeres torti dicunt pepones rotundi: malepe-
pones: mellones. C. Cucumis. Si cucumeres serant semie
per biduū aī in lacte mulso macerato: dulcioris sūt sapor-
is in italia virides: & q; minimi: in puiniis maximi &
citrini: et nigri: oleū odert. Nā curuāt pot⁹ q; ad illud cre-
scant: aqua diligūt. Itaq; modice distinctos etiā secti ad
eas adrepūt. Colu. docet quō toto anno nasci pūt. si semē
cucumeris herba q; culix dī: trita macerat: cucumeres ide
nati carēt semie: Quos āt
Florentini mellones ap-
pellāt: eos antiq; forma
longa: atq; tenui sinuata
cucumeres anguinos di-
xerūt. y Nec sero comā
tē narciss. S. sero florē ha-
bēt. A. Narcissus. videto
latius in Alexi. Sera p sero
ac diu. CR. Narcissus.
Verū vt aliqd de fabula
admisceam⁹. Aut Cephi
si fluiū q p Boeūā labit:
& liropes nymphē Nar-
cissum filiū fuissē: eadole:
scētulū om pulcherrimū:
hic cū forte i fonte sui cor-
poris imaginē conspiceret
illa captus est: nec vnq;
a fonte illā intus discede-
re potuit: donec in florem
sui nois cōuersus ē. Fabu-
lē aut istī huiuscemōi sen-
sum pfundiorē adhibet
Orpheus. Sed de hoc dice-
mus in. iiii. li. gneid. cū de
amore aliqua describēda
erunt. Pl. de liliis hęc ait.
Liliū impositū etiā rosas
decer: medio illarum pro-
uentu Incipiens: nec vllis florum excellitas maior: langu-
do semp collo: & nō sufficiente capitis oneri candore for-
lis foris struatis: ab angustis in latitudinē paulatim se
laxantib⁹ effigie calathi resupinis p ambitū labris: tenuiq;
filo & semine stantibus in medio crocis. Et flos nō diffi-
milis illi herbā quā conuolū vocant: nascens per fruteta
nullo odore: nec croceis intus candorē tm referens: & vo-
luti rudimentū naturę lilia facere condiscens: nil focum-
dius. Vna radice qnq; nos sepe emittēte bullos. Et ē rubēs
liliū: qd greci Crinon vocāt. alii florē ei⁹ cynorodon. sunt
& purpurea lilia aliqū gemino caule carnosiore tm ra-
dice: maiorisq; bulbi: sed vni⁹ Narcissum vocat. Hui⁹ alte-
rū genus flore candido. caulice purpureo. Differētia liliis
est & hęc. q; narcissis folia i radice sunt. Floret aut narcis-
sus post arcturi ortū in ipso autūno Vn dicit sera comā
tem narcissum. Dixi igit de lilio et narcisso. z Achar-
ti. A. videto in Palemone. a Hederas. A. dixim⁹ egl:
vii. b Oebalig turrib⁹ altis. S. Oebalia ipa est laconia:
Vn de Castore & polluce ait Statius: Oebalidē frēs. Oe-
balig aut turres ait: q; condiderāt hi qui de Oebalia vene-
rāt. Nā (vt etiā in. iiii. gneid dixim⁹) lacones diu bello attri-
ti ab Atheniētib⁹ et inopiā timētes viros. pceperūt vt vir-
gines cū qbuscūq; cōtuberēt. q; facto cū p⁹ victoriā iue-
nes de icentis pētib⁹ nati: erubescerēt originē suā: nā et par-
theniarg. i. de virgib⁹ nati appellabant duce: palāto octa-
uo ab Hercule nauigis. pfecti venerūt ad oppidum Cala-
brig: qd Taras Neptuni fili⁹ condiderat: et id auctū habi-
tauerāt. A. Oebalig turrib⁹: Tarenti intelligit: qd oppidū
Lacedemoniū edificat: duce phalāto Apollinis oraculo
vt Stra. lib. vi. edocuit. Oebal⁹ aut arguli fili⁹ laconicē rex
de suo noie puiniā dixit: vt scribit dictis Cretēsis i Troi-
ana historia. c Niger. A. cerule⁹. d Galefus S. fluit
us Calabrig: q iuxta ciuitatē labit Tarētinā: in q se hortos
oprios vidisse cōmēorat. A. Galef⁹. Is vt Lilius libro. v.
de scūdo bello punico dixit: Calabrig flumē est: Tarēto p
ximū p quinq; passuū milia.

Georgicorum

e Corytium vidisse senem. S. cilicia. Corytos em ciuitas est Cilicie: in qua antrū illud famosum pene ab oibus celebratū. Et hic p̄ transitū tangit historiā memoratam a Suetonio. Pompeius enī victis pyratīs Cylicib⁹: partim ibidem: partim i grecia: prim in Calabria agros dedit. Vñ Lucan⁹. An melius fient pyratemagne coloni. Male autē quidē Coryciū p̄ priū esse asserūt: cū sit appellatiuū eius: qui more Corycio ortos excoluit. qd̄ etiā (Plī. teste) comprobaf. Et hic ordo est. Memini vidisse Coryciū senē Et p̄prie memini vidisse. Dicimus autē & memini me videre. Terentius. Memini videre quo equi or sū Pamphilo: si se illam in somnis etc. A. Coryciū senē. Cilicē intel ligi vult: vt Probus inqt. hoc est remigem pyratum. Pompeius enī cū oppugnauit pyratas Remigib⁹ eorū p̄misit agros si vicisset eorū auxilio: q̄ rum p̄ditione victor Ta rētinorū agros diuisit. Est autē corycos (Mela teste) oppidū in Cilicia: sup̄ qd̄ specus est nomie coryci⁹: sup̄ quā dici possit eximi⁹ us. C. Coryciū: cylicē. In Cylicia enī est coryciū p̄ montoriū: vltra quod ad stadia viginti est antrum coryciū: in quo croc⁹ opti mus nascit. Id autē est in gens q̄dam cōcauitas in orbe ducta: cui labrū pe trosum: ac satis altū circū adiacet. & cū descenderis solū est inaequale: & ma gna ex pte petrosū: ma teria semp virenti plenū. Adiacens vero solum cro co satū est: ait Strabo.

f Relicti. S. deserti atq; cōtempri. Quis enī agrū nō sperneret: nulli rei ap tum: nō vitibus: aut fru mentis v̄ pascuis. C. Reli cti. deserti ab alijs ppter sterilitatē. facit ergo hori tum quē est quarta spēs agriculturē: cū neq; ara torius est: ager ad fruges quod gen⁹ in. i. libro tractauit: Nec pascuis idoneus. neq; arboribus cōferend⁹: q̄ duo in scdo & tertio libro tractata sunt. **g** Seges. A. i. terra: h Baccho. A. vitibus. **i** Rarū holus. S. Plantarū. A. Rarū holus. quia raro trāspōnit. Est autē hol⁹ vnaq; her ba q̄ vescimur. Vtq; ait Varro: ab holla holera dicta: ibi enī decoq̄bant. **k** Verbenas. A. Videto in pharma ceutria egloga. **l** Vescūq; papauer. S. quo vescimur: nam ē aliud quo nō vtimur: nā vefcas salicū frondes ali ter dictū est. A. Vescūq; pa. De papauere latius in Alexi egloga. latissime tñ lib. i. Geor. ib: Et cereale papauer. Vescūm id minutū significat: teste Nonio. Potest tñ hic etiā quo vescimur exponi. vefcebant enī papauere: vt super⁹ ostendim⁹. **m** Regū equabat opes animis. S. nō pote state: quia regū more cibis nō cōparatis vtebat. A. Opes animis. Ait Seneca: In aio nō in patrimonio putem⁹ esse diuitias. Anim⁹ ē q̄ diuites facit. C. Animis. Nā opes tan tē nō erant: quātē regibus sunt: sed ita illis paruis cōten

tus debebat: vt reges suis magnis. Et per transitū ostēdit naturā paucis: minimisq; cōtentā esse: & in illis vitā ta tam inueniri: modo cupiditates nimias coerceamus. Et laudat vitā Pythagoream: qui ab omni animante absti nebat. Quod & Iuuenal prosequit. Viue bidentis amas: et custos pauperis horri. Vñ epulū possis centū dare py thagoreis. n Carpe. A. carpebat. o Etiam nunc.

AN. Hoc est adhuc. dicē item etiam nunc.

p Frigore saxa. S. Vnus enī est (vt dixim⁹) effect⁹ caloris & frigoris.

q Glacie cursus frenaret aquarū. S. Mira varie tas. Nam sup̄ ait. Concre scunt subitē currenti i flu mine crustē.

r Aetate increpitās seram. S. tarde venientē: cū ille eius iam capet fruct⁹. AN. Seram. tardius veni entem. cum ipse i hyeme rosas carperet: & huius modi.

s zephyrosq; morantes. AN. libro tertio Geor gicorum: diximus zephi ros in estatis p̄cipio fla re: ibi videlicet. At vero zephyris: cum leta vocan tib⁹ estas. **t** Ergo apib⁹. S. Ne sine cā homines descripisse videretur.

v Foris. A. ac si diceret enixis. **x** Abundare. A. i. abundabat.

y Cogere. A. cogebat.

z Illi tiliē: atq; vberē ma pinus. SER. illi scilicet vberime. Nam per naturam & tiliē & pin⁹ steriles esse dicunt. A. Illi tiliē scilicet erant vberē inē. foemina enim semen fert ac florem: teste Plī nio. Sed de tilia latius li bro primo Georgicorum ibi: Cedunt: & tilia ante iugo leuis. Colomella au tem libro decimo: caplo quarto scribit: Tillas esse

apibus nocētes. Virgilius vero aliter sensisse videtur: cū hic apposuerit: cum ipsa pinus. cuius quidē floribus: vt ceterarum pomiferarū arborum vescant apes. Et paulo inferius ait: Et pingue tiliam: scilicet pascuntur. Et Plī⁹ li. xi. ca. xiii. scribit: quod sorbetur mel optimum: et mē me fronde infectum: e quercus tiliē arūdinū folijs. **a** Seras vltimos. S. maiores. qd̄ minime difficultatis est. A. Seras: diutinas. grandes. ingentes. **b** Inuersum. S. in ordinē: vt triplici pubes quā dardana versu impellit. **c** Distulit. SER. transtulit. Nam pmutauit p̄positio nem. **d** Eduramq; pinum. S. Eduram nimis duram: validum. AN. Eduram hoc loco robustam: & per id grandem. **e** Et spinos iam pruna ferentes. Prunorum arbor: spin⁹ vocatur genere masculino. Nam sentes has spinas dicimus. ANT. Iam pruna ferentes: per id agelli optimū ingenium ostendit: cum in eo trans positi ingentes trunci: non solum plantulę optime proue nirent ac crescerent.

Corycium vidisse senem: cui pauca relictī
Iugera raris erant: nec fertilis illa iuuenis:
Nec pecori oportuna seges: nec cōmoda bac:
Hic rarū tñ in dumis holus: albaq; circū (cho.
Lilia: verbenasq; p̄mens: vescumq; papauer:
Regum equabat opes animis: seraq; reuertēs
Nocte domū: dapib⁹ mēlas onerabat inēptis.
Primus vere rosam: atq; autūno carpe poma:
Et cū tristis hyems etiam nunc frigore saxa
Rumperet. & glacie cursus frenaret aquarū:
Ille comā mollis iam tum tōn debat achanti
Aetate increpitās serā: zephyrosque morātes.
Ergo apibus foetis i dem atq; examine multo
Primus abundare: & spumantia cōgere p̄ssis
Mella fauis: illi tiliē: atq; vberima pinus:
Quotq; in flore nouo pomis se fertilis arbor
Induerat: totidē autumnō matura tenebat.
Ille etiam seras in versum distulit vltimos:
E duramq; pirum: & spinos iā pruna ferētes

f Platanū. C. hac arbore nro tpe Italia caret. g Spa-
cis exclusus iniquis. S. Angustis: vt spacioq; subit Sergeti
iniqui. Et diū se carnis breuitate fuisse pstrictū: hortos ple-
ni nō posse describere. A. Iniquis angustis breuib; hoc ē
carni breuitate compulsi. h Atq; aliis post cō-
memorāda relinq; S. Gargiliū: Martiale significat. A. Id
autē Columella execut⁹ est postea. vnde ait ipse li. xi. Hor-
torū quorū re cult⁹ Siluine docebo: Atq; ea: quę quondā
spacis exclusus iniquis. Quā caneret letas segetes & mu-
nera bacchi. Et te magna

pales: necnon celestia mel-
la. Virgilius: nobis post
se memorāda reliquit. Flo-
ruit autē Colu. Seneca tpe.
ipse nanq; li. iii. c. iii. De
vitis sic ait: his certe tpi-
bus: & nomenana regio
celeberrima fama est illu-
stris: & pōpue quā possi-
det Seneca vir excellētis
ingenii atq; doctrinę: cu-
lus in pidiis vinearū iuge-
ra zc. C. Aliis q; deinde
dixit. Colu. & Pli. & Pal-
ladi⁹. i Naturas apib;
quas Iuppiter ipse addi-
dit. S. Naturas p morib;
posuit: aut dedit signifi-
cat: aut reuera addidit. Ne-
cesse est enim eas etiā aī
habuisse aliquos mores
proprios. k Iuppiter
ipse. C. Quis ad fabulam
hoc iure referri pōt: nō etiā
veritatē sub fabula occul-
tar. Si q; prole vt dixim⁹
adducunt. nemini dubiū
est: q; hoc illis a natura
quā Iuppiter om̄ rerum
conditor imposuit: insitū
est. l Addidit. C. in se-
ruit hoc fabulę magis q;
veritatē. q. d. cū sua priori
natura aliter rē pficerent
Iuppiter pro accepto bñ-
ficio: hoc extra ordinem
illis concessit: quod tamē
naturę loco subiuit.

m Pro qua mercede. S.
id est gratia vel labore. Ordo est. Expediā naturas apib;
quę canoros curetū sonitus: crepitantiq; gra secutę. A. p.
qua mercede: q; Iuppiter eis tales naturas addiderat.
n Curetū. A. Curetes. vt Strabo docet lib. x. dicti sunt
q; curatores: Hi em̄ infantē Iouē curarūt: pulsantes cym-
bala: & similia. ne pariens mī Rheā: eiufq; vagit⁹ a Sa-
turno audiret: qui quidē natos filios illico deuorabat. hęc
ex illo. Curetū autē sonit⁹ apes secutę mella itra Iouis ora
inferebāt: q; illi grām referrent: naturę eis ab ipso tradite.
Macro vero li. i. Saturnaliū: de Saturno inq; hūc autē fi-
lios suos solitū deuorare: eosq; rursus euomere: p qd simi-
liter significat eū tps esse: a quo vicib; cuncta gignantur:
absūmaturq; & ea denuo renascant. Eundē a filio pulsū
quid aliud est. quā tpa senescentia ab eis q; post sunt nata
depelli. o Dictęo antro. A. dictę vt Strabo scribit libro
x. in Creta mons est: vbi Iouis dictę replū. p Solę. A.
ex cūctis oib; aialibus scz. q Cōmunis natos.
S. Nā (vt dicit Donatus) tragicū est: & vltra carnē Geor-
gici: si accipiam⁹ p qnta mercede exclamationē eē: vt sit
quāta hac mercede fecerūt: vt. s. Iouē alerent: quē ops Sa-
turni vxor e curetib; coribātib; & ideis dactilis custo-
diendū dedit in mōre Cretę dictęo. ne eū Saturn⁹ consu-
meret: vt filios oēs solebat. Qd iō fingit: qui Saturn⁹ vt

diximus) tempore deus est: q; in se reuoluunt in eternum
Tunc iraq; apes grīs sonū secutę: Iouē melle aluisse dicūt:
pro q; re eis postea pstitit Iuppiter: vt hñerit liberos sine
vilo concubitu. Solę cōmunis natos. Plato in libris quos
nepitoditēxō id est de republica scripsit. dicit amorē rei
publicę nihil esse pponendū. Omēs pcrea & vxores &
liberos: ita nos tanq; cōmunes hñe: vt caritas sit: nō libi-
do confusa. Qd pceptū nullū dē pter apes seruare potuif-
se. A. Cōis natos. Nihil enim n

Plinius scribit. CRI. Cō-
munis natos. In qua re
nō solū optime reip. for-
mam: quā apud homines
aliqñ reperta ē. a. h. Arist.
describit. Sed quā etiā a
Platone fingit. describit:
in q; filios cōmunes esse
vult. r Confortia tei-
cta. A. Eiusdē fortis: Sūt
enī cōmunia om̄ib;: tū
vt ait Pli. Regias impato-
ribus futuris in vna pre-
aluei extruunt amplas:
magnificas: separatas tu-
burculo eminentes.
r Magnisq; agitant sub-
legibus. S. i. gērais. nūq;
mutabilib;. Iisdem enī
legibus q; vtunt: nec eas
vt hoies spē cōuertant:
C. Magnis: vt epichetum
gērnū est legū. Sūt enī
magnę: quia ex illarū ob-
seruatione vita bñt pue-
nit. Vel magnis: q; in ma-
gna auctoritate & obser-
uatōe illas hñt: neq; vnq;
immutant. s Nouere
penates. S. carissimos ha-
bent: vt: hic inter flumina
nota. i. cara. A. Certos pe-
nates: Id qdē (q; ait Pli.
xxi.) poeta hic asserit: nā
hostilia vic⁹ alluit pado:
hū inquilino pabulo cir-
ca deficiēte: iponūt nauē
bus aluearia: noctibusq;
ad quicq; milia passuum
contrario amne subeunt

egressę luce apes pastęq; ad naues q;idie remeāt: mutātes
q; locum donec pondere ipso pssis nauib; plena aluearia
intelligent: euectisq; eximuntur mella. Et in Hispaniā
mulis puehūt simili de cā. s Et i mediū q̄sita repo. S.
Q̄sita et parta in cōmune cōseruāt. Ipse alibi in mediū
quęrebāt. t Vt victu iugilāt. S. p victui. A. Nāq; alię
victu: quū agmen ad opa pcessit: alię flores aggerrūt pe-
dibus: alię aquā ore: guttasq; lanugine toti⁹ corpis: alię in-
tus opant Pli. li. xxi. v Foedere pacto. S. scilicet vt vī-
cissim in aluearib; vel in agris laborent. x Narcissi la-
chrymā. S. hñorē. Q; ait Narcissi lachrymā: alluit ad fas-
bulā: quia vt dixim⁹ de puero: qui cōuersus ē in florē. A.
Narcissi lachr. Colligūt etiā lachrymas arborę: q; glutinū
pariunt: vt Pli. docet. y Gluten. A. ppolim intelligit:
de q; supi⁹ ibi. collectūq; hęc ad mūera gluten. z Pri-
ma fauis ponūt fundamina. SE. Gręce πρὸς Βολῆν lo-
cant duriorē cera. q; vix ferro pōt frangi: quam colligunt
de gūmi arborū: & de rasis lapidib;. Vñ paulo post dicit
Sepe etiā duris errando in coribus alas Atriuere.
a Tenaces ceras. S. mella retinētes. A. Ceras ex oim arbo-
rū satorūq; florib; p̄singūt ceras: vt scribit Pli. Aristo. ve-
ro li. v. de aialib;: dicit eos cōstruere fauos e florib;. Cera
e lachryma arborū fingere. Mella ex rote aeris: syderū ex
(ortu potissimū

Georgicorum

b Adultos educunt foetus. S. quos educendo adultos faciunt. A. Educit. nutrit hic em foetus. Sensus e poetę: nam apes gallinarum mō incubat: vt latius infra dicemus. **C** Educunt. nā cū paterna aluearia: nouā sobolē capenō possint: educit tanq̃ in Colonia. **c** Stipant. A. componunt: densant. **d** Liquido. A. mūdo puro. **e** Distendunt. A. implēt. **f** Nectare. A. Melle hoc loco. Sed qđ proprie dicit. videto eglo. quinta. **g** Cecidit custodia forti. S. ex forte: nā aduerbium est qđ traxit a malicia. Legim⁹ eni: Par tribus quabat iustis: aut forte trahebat. A. Sorti. aduerbiū ē hoc loco. No mina ei p diuersos casus loco aduerbiorū ponūt. p nominatiuū: vt fors pro forte: recens p recenter: p gentiū militiū. p militia. p datiuū: vt vesperti: ruri forti. Prisci. li. xv. forti per sortem. Custodia: More em castrorū inter diu stationē ad portas seruant. **C**. Cecidit. casu euenit. i. forte quasi hoim consilia imitent. **h** Aquas. A. id ait: qm̃ p̃diumāt ventos imbresq; & tūc se cōtinent tectis: vt ait Plin⁹. **i** Accipiūt. A. Quę enī flores cōportant ab aliis exonerāt. **k** Fucos. A. Sunt fuci sine aculeo maiores apib⁹: nouissimęq; a fessis: & tam e meritis inchoati. primos i opera expectant: tardantes sine clemētia puniūt: neq; in ope tñ: sed in foetu coaduiuat eas: multū ad calorē cōferentē turba: quū mella cōperint mature scere abigūt eos: mltę singulos aggressę trucidant: nec id genus nisi vere cōspiciat. fuc⁹ adeptis alis in aluē reiectus ipse ceteris admittit. Nigri sunt fuci: & lata aluo: fures maximiūter apes: ita apellati: qđ furtim deuorēt mella. Plin⁹ auctor libro. xi.

l Ignauū pecus. A. aial immune sine doctrina: iutile: non aptū indutrig: nam indutrios gnauos dicim⁹. **m** Pręsepib⁹. A. aluearibus. p̃sepia enī non tñ gbus iumenta: ceteraq; animalia pabulantur: sed omnia loca clausa & tuta dicta p̃sepia. Auctor est Marcellus. **n** Feruet. A. frequentatur. **o** Ac veluti lentis. S. Comparatio ad festinatēdē pūnēs solā. **C**. Ac veluti lentis cyclopes. Mirū ingeniū qđ humiles apum naturas et translatōibus & cōpationib⁹ tā mirifice extollat. **p** Cyclopes. A. Brontes. Steropes et pyragmon. Cyclopes insignes fuere. hos artificiosos fuisse cōstat: quos vulcano ignis deo attributos: sub co Iouis conficere fulmina volūt: de quib⁹ latius Maro ipse lib. viii. meminit. Brontesq; steropesq; & nudus mēbra Pyragmon. Brontes autē tonitrus dicit⁹. nam Bronti tonitruū significat. Steropes vero fulgur interpretari valet. Astrapē em choruscatio dicit⁹. Pyragmon dicit⁹ quasi ignita incus.

Pyragmon ignis est. Acmō incus. Videto etiā de Cyclopi bus libro prio Georgicorū: circa finē. **CS**. de cyclopi bus aut dicit⁹ in tertio Aeneidos libro. **g** Follihus. AN. Instrumenta sunt folles ex corio: quib⁹ excitādo igni ventur fabri ferrari. **r** Reddūtq; A. quū enim folles eleuant aerē cōcipiūt: quū vero p̃muntur emittunt eūdē. **s** Aethna. A. de hoc monte videto li. i. Georgicorū: circa finē. Diodorus scribit libro sexto. quod asserit nonnulli meatus esse subterraneos ab Aethna ad Aeolias insulas. Sub Aeoliis autē Cyclopes esse vulcani ministris poetę fabulantur.

t In numerū. A. in ordinem & rationem. **v** Forceps. AN. dicit⁹ qđ fornū: id est cadens capiat ferrum. Fornū enim calidum significat. Inde forceps forn⁹ & fornax. Marcellus scribit.

Suspendunt ceras: alię spem gentis adultos
Educunt foetus: alię purissima mella
Stipant: et liquido distendūt nectare cellas.
Sunt quibus ad portas cecidit custodia forti:
Inq; vicem speculantur aquas: et nubila cœli:
Aut onera accipiūt venientū: aut agmīe facto
Ignauū fucos pecus a pręsepibus arcent.
Feruēt opus: redolētq; thymo fragrantia mella:
Ac veluti lentis cyclopes fulmina massis
Quū properant: alię taurinis follihus auras
Accipiunt: redduntq; alię stridentia tingunt
Aera lacu: gemit impositis incudibus æthna
Illi inter se se magna vt brachia tollunt
In numerū: versantq; tenaci forcipe ferrum:
Non aliter (si parua licet componere magnis)
Cecropias in natus apes amor vrget habendi.
Munere quamq; suo grandęuis oppida cure
Et munire fauos: et de dala fingere tecta.
At fessę multa referunt se nocte: minores

x Cecropias apes. SER. Athenienses a rege Cecrope Atticę regis: vbi optima mella nascuntur. A. Cecrops edificandę vt his Athenarū incitū dicit. vt Strabo docet lib. ix. licet nō oēs id asserunt Euthronius autē scripsit apes Eriethonii rēpibus in monte hymeto primū natas. vt inq; Colu. li. x. c. ii. & Plin. libro. xi. scribit in Hymeto Atticę monte: mel optimū esse: vt in Hybla sicilię. C. Athenienses ppter nobilitatē mellis hymeti. Nā in Hymeto monte Atticę optima pducūt mella ppter thymi copiam. Nobilitat etiā

iste mons specie quadam herbę: in qua vis amatoria inesse putatur. Ergo illam brachiis alligatam gerunt mulieres: quo a viris ardentius appetant. **y** Vrget. SER. premit. **z** Grandęuis oppida cure. SEVR. Sicut senes mures tuentur: nec in bella prorumpūt. CRIS. Grandęuis imitant mores ciuitatum. in quibus senes muros custodiunt: minores in pręliū aduersus hostes prodeunt: a Dędala tecta. SER. ingeniosa: vt dędala Circe. AN. Dędala ingeniosa. Dędalos enim ingeniosus dicitur. Dędalo. orno. vario.

b Fingere. ANTO. id est componere. **c** Minores. ANT. id est iuniores. Nam adolescentiores ad opera exeunt: seniores intus operantur: Alię enim strunt: alię segetant: alię cibum comparant: ex eo qđ allatū est: Neq; enim separatim vescuntur: ne inaequalitas operis: aut ubi fiat & temporis. Plinius libro. xxi.

d Crura thymo plene. AN. Quæ flores cōportant prioribus pedibus femina onerant. ppter id natura scabra pedes priores rostro totq; honustē remeant sarcina pandat. Plinius. e Glaucus salices. A. Glaucus color viridis ceruleus dī. vt Gellius ostēdit libro secundo. c. xxvi. f Crocumq; rubentē. S. Salustius in historiis ait: in qua croci gignit: genere neutro fm artē vsus est. hic poetice masculino referens se ad puerū qui in hunc florē dī: eē cōuersus. g Tiliam. A. de hac lat^o paulo supius: & etiā libro. ii. Georg. h Ferrugineos hyacinthos. S. Ferruginei. i. nigricoloris. A. Ferrugineū colorē ferri simile esse volūt. Verū tñ ferrugineus color: ceruleus est. Marcell^o auctor etiā hūc locū asserens. C. Ferrugineos hyacin. Nā in illis ita rubet color: vt ad ferruginū tendat. i. Manerūt. A. Noctū quies in matutinum: donec vna excitet omnes gemino aut triplici hominib; vt buccino aliq; tunc vnusq; puolant: si dies mitis futurus est. Pl. k Vesp. A. videto lib. i. Gror. C. Vesper. Magna illarū vis: vt vniuersum diē in opē cōtexant: quies rem nonnulli noctū accipiunt. l Tum corpora curant. SER. id est se reficiūt. vt. Fessiq; equos & corpora curant. Sane curare corpus si de hominibus dicimus: & cibo et lauacro intelligimus: aut alterutro. Si de apib;: tantum cibo accipimus. m Fit sonitus. A. Quū inuoluerat: in alucos strepunt minus ac min^o donec vna: circumuolēt: eodemq; excita uit hominib;: cū quietē capere impetans: et hoc castrorum more: tunc repente omnes conticefunt. Hec Pl.

n Siletur in noctem. C. (Idem repetit. aliis tamē verbis) nā vno suo hominib; veluti tuba aluere circūit quo veluti signo dato: omnes statim silent: & quietem capiunt. o Soporū. S. ipis apt^o. p Nec vero a stabulis. OR. Ostendat illarum tolerantiam in laborib;: nunc vero describit caute iam in periculis vitandis: in quibus non tamē omnino ab opere cessant. q Haud credūt coelo: S. scilicet suos volatus. r Sub moenibus vrbis aquant. S. aquā hauriūt ex vicino. C. Aquant. mihi elegit verbū: vt ma-

neat in translatione. s Vrbis. AN. apiarū. t Lapidolos tollunt. A. Gerule secūdos flatus captant: si cooriatur procella: apphensis pedusculo lapillis se librant: quidam in humeros imponi tradūt: iuxta vero terram volāt. Pl. v Cymbę. A. nauiculę. x Instabiles. S. fluctantes. z Saburram. A. arenam grauem terram & onus: quo naues stabiles fiunt. Vñ Pl. lib. xvi. c. lvi. scribit. c. xx. mo^o dios lentis pro saburra fuisse nauti: qua obeliscus in Vati^o cano circo statutus ex egypto: Cui principis iussu adductus. de abiēre at hmoi ē nautis: diximus: lib. ii. Georgicorū. circa principium: vbi est scriptū cap. lvi. p capitulo. lvi.

a Concubitu indulgēt. S. pro concubitu: datiu^o est. Nam indulgeo illi dīcimus. C. Concubitu. In datiuo casu est: vt Currucę volans dat lata secundo. Sequitur opinione eorum qui negant illas ex concubitu concipere.

b Nec corpora segnes in venerē soluunt. S. in libidine nō resoluūt. Pers^o. Ille in venerē putris est.

c Nixibus. S. partibus: Vnde & enixa dīcimus. A. Nixibus partibus: conatib; d. Ipse natos. A. Apes gallinarū modo incubāt: id qđ exclusum est primū vermiculus videtur candidus iactēs. trāuersus: adhaerensq; ita vt pascere videatur. Rex statim mellei coloris: vt descto flore ex omī copia factus: necq; vermicul^o: sed statim penniger.

e Quirites. A. ac fidice ret: ciues & nobiles apud regem. est enim ab vrbibus sumpta metaphora.

f Sufficiunt. AN. id est suggerunt: subministrāt. g Regna refigunt. S. id est figunt. A. Non pfigunt. Ait enī Plinius li. xi. c. x. Ruentes ceras fulciūt pilularum instar: inter^o a solo fornicatis: vt sitaditus ad faciendum.

g Attriuere. A. colligendo inde rorem.

h Sub fasce. S. sub onere. vt. Iniusto sub fasce viam.

i Tantus amor florum. S. Supra de eqs. Tantus amor laudū: tantū est victoria curę.

k Septima etas. AN. Aristoteles libro. v. de historia animalium scribit. Vitam apium ānos sex: nonnullas etiam septem posse complere.

Crura thymo plene: pascunt & arbuta passim:

Et glaucas salices: caliamq;: crocūq; rubentē.

Et pingue tiliam: & ferrugineos hyacinthos.

Omibus vna quies: operū labor oībus vnus.

Mane ruūt portis: nūsq; mora: rursus easdē

Vesper vbi e pastu tandem decedere campis

Admonuit: tum tecta petunt: tū corpora curāt.

Fit sonitus: mussantq; oras: & imina circum.

Post vbi iam thalamis se composuere: siletur

In noctem: fessosq; sopor suus occupat artus.

Nec vero a stabulis pluuiā impēdēte recedūt

Longius: aut credunt coelo aduentatib; euris

Sed circum tutę sub moenibus vrbis aquant.

Excursusq; breues tentant: et sepe lapillos

Vt cymbę instabiles fluctu iactante saburrā

Tollunt: his sese per inania nubila librant.

Illum adeo placuisse apibus mirabere morem:

Qđ nec cōcubitu indulgēt: nec corpora segnes

In venerem soluūt: hau d foetus nixib; edūt:

Verum ipse folijs natos: & suauibus herbis

Ore legunt: ipse regem paruoscq; quirites

Sufficiunt: aulascq; & cęrea regna refigunt.

Sepe etiam errando duris in coribus alas

Attriuere: vltroq; animam sub fasce dedere.

Tantus amor florum: et generādī glīa mellis.

Ergo ipsas quamuis angustī terminus cui

Excipiat (necq; enim plus septima ducit etas)

Georgicorum

1 At gen^o immortalē ma
net. S. sc^o p^o successionem.
C. At ge. im. manet. Hoc
cōmune est cū ceteris ani
mantib^o. Nam quis sin
gula ipsa: & particularia
(quę in vnaquaq^{ue} specie indiuidua vocant) immortalia
non sint, tñ successionē natorū: et reliq^{uorū} descēdentū. spe

At genus immortale manet: multosq^{ue} p^{er} ānos
Stat fortuna domus: & atinuerantur auorū.

m Domus. SER. Familia. Vt: Da propriam thymū
breg domum.

cies immortalē reliquit. nā
quis null^{us} ex his q^{ui} in su
perioribus seculis fuerūt
nūc uiuat. tñ q^{ui} alia ali
assiduo succedunt huma
na species immortalis est.

n Pręterea regē. C. Duo
genera insectorū sunt: quę
vitam cōmū: haud multū
dissimilē vitę hūanę de
gunt: formicę atq^{ue} apes.
Sed formicę statū popu
larē adamāt. & cāq^{ue} sub
magistratib^{us} viuētes in
cōmūe degūt: et reipubli
cę formā obseruāt. Apes
autē veluti monarchiā se
cutę regē hñt. Illumq^{ue} hu
maro pene ingenio obser
uant. o Regē nō sic egyp
tus. A. Aegypti et ciui
lēt mīrē vitā degūt. Nā
rege cōstituto: multitudi
nem trisariam diuiserūt.
& alios quidē milites: ali
os sacerdotes vocauerūt:

& alios sacrorū curatores. alios eorum quę ad hominem
peririent. alios quę ad bellum. alios quę ad pacem & ter
ram: & artes spectant: ex quib^{us} regi puentus. affereban
tur. Sacerdotes philosophiā & astronomiā exercebāt.
et cū regibus diuersabant. Strabo. li. xvii. p. Aegyptus
et ingens. C. Meminit eorū p^{ro}forū apud q^{ui}s ea tēpesta
tē reges pene pro diis colebant. Nec disputabo nūc id qđ
omēs pene philosophi validissimis argumētatiōib^{us} p^{ro}bāt.
ex oib^{us} ciuitatū statibus monarchiā ceteris p^{re}stare: quod
si approbauerimus optime regi apes concedimus.

q Lydia. A. Ea cū Phrigia. Caria. et Mīsia iungit. Qua
propter earū regionū loca difficulter distingui p^{oss}ūt: cū in
ter se coeant. Lydia autē & Moconia eadē est. Sardis
vrbis quidē magna Lydorū caput fuit. Strabo lib. xiii.

r Nec populi Parthorū aut medus hydaspes. S. Flui^{us}
Medes. De his autē gentib^{us} Salust^{us} dīc. Adeo illis ingenio

¶ Pręterea regem: non sic egyptus & ingens
Lydia: nec ppli parthorū: aut medus hydaspes
Obseruāt: rege incolumi mēs omib^{us} vna est:
Amisso rupere fidem: constructaq^{ue} mella
Diripuerē: ipse & crates soluere fauorum.
Ille operum custos: illum admirant: & omnes
Circūstant fremitu denso: stipantq^{ue} fręq^uentes:
Et sepe attollunt humeris: & corpora bello

ta est sanctitas regii nois:
q^{ui}s gētes tamē: apes dicē
amore circa regem (sup^{er}
rare virgilius. A. Partho
rum. De parthis videto
in Tityro. Medus. Medes
(teste Plinio li. vi.) ab or
tu Parthię iungitur. Tu
vero latius videto lib. ii.
georgicorum. Hydaspes
is fluuius est amplissim^{us}
& ad nauigandi vsum
aptissim^{us} in India: vt scri
bunt Dionysius & Stra
bo libro decimo sexto. Et
Ptholomeus libro septi
mo. Poeta tamen Medū
appellat. & id p^{ro}pter eius
amplitudinem.

s Obseruant. SER. Venerantur: alias obseruare est cal
lide aduertere. Therentius. Obserues filiū quid agat: quid
cum illo consiliū caprat. ANT. Obseruant. i. custodiunt.
Hinc ait rege incolumi mens omnibus vna est. Et sup^{er}
rius ait. Et circa regē densę miscēt. zc. Et Pl^{inius} item li. xi.
ingit. Mira apū circa regū obedientia: quū p^{ro}cedit totum
agnē circa eū conglobat. cingit. p^{re}git. cerni non patit^{ur}.
t Amisso rupe fidē. C. Omis enī turba dissolut^{us}: et in di
scordias cadit pereūte p^{ri}ncipe. v Cōstruātq^{ue} mella di
ripuerē ipse. S. quę etiā ipse aia colligēdo melli ipēdere cō
fueert. vt. Vtroq^{ue} aliam sub fasce dederūt. x Crates.
A. Vñ dicant crates: videto li. i. Geor. nam hic conuenit
y Stipantq^{ue} fręq^uentes. S. quas qđā satellitio ambiūt. z At
tollūt hūerū. S. etate. f. festum. A. Attollūt hu. festum. Re
gē hūeris subleuāt: validi^{us} fatigatū ex toto portāt se q^{ui}
p^{ro}ximā illi cupit eē: & in officio conspici gaudet. Plin^{ius}.

^a Pulchrāq; petunt ^h vul. mor. S. Gloriam mortē quip
pe: quē p. rege suscipit. Traxit autē hoc de C. liberorū mo
re: qui vt in Salustio legim^{us}: se regib^{us} deuouēt: et post eos
vita refutāt. A. Pulchrā mortē. vt illd Pulchrūq; mori suc
curnt in armis. Plin^{us} autē scribit. q. aculeū apibus natura
dedit: ventri infertū: ad vnū iētū: hoc infixo: quidē eas sta
tim emori putant. Aliq nō nisi in tūm adactō: vt intestinū
sepe allequat. Sed fucus postea esse: nec mella facere: ve
lut castratis viribus. ^b His qdā signis zc. S. Sanelocū

hunc plenius est execut^{us}
in sexto quē hoc loco bre
uiter colligit. vt pbet etiā
apes pte hē diuinitatis.
nanq; oia aialia e quatu
or elementis et diuino spi
ritu consistere manifestū ē:
trahūt em a terra carnē.
ab aqua hūorē. ab aere
anhelūm. ab igne seruo
rē. a diuino spū ingentiū.
Quod q; est in apibus
sicut etiā in hoibus Nan
q; metuūt cupiūtq; do
lentq; gaudenq;. Quē
probant ex his q faciūt.
dimicant enim: colligūt
flores: prouidēt pluuias.
Pateamur necesse est etiā
apes partē hē diuinita
tis. vt autē hoc exemplis
id est rebus similib^{us} com
probare. Lucrētū secu
tus ē: q dicit: Ea q p se p
bare nō possum^{us}: a simi
lib^{us} cōprobanda. Ven
tūq; docet esse corpalem
nō q; eū tenere vlt cernere
possum^{us}. s; qd eius sūis a
quē effecit: est: q; corpale
manifestū ē. c. Esse apib^{us}
partē diuine mētis. C. Ex
philosophia locus graui
simus est. de quo explica
tū scribem^{us} in. vi. gneid^{is}

os libro. ^d Haustus ethereos. S. diuinos spiritus:
Deū nanq; ire p omes terrasq; tractatusq; maris. Ipse in
sexto. Caelū ac terras: camposq; liquētes. Spūs intus alit.
Lucanus. Iuppiter est quodcūq; vides: quocūq; mouer^{is}.
e. Deū nanq; ire p om. A. Deus (vt etiā Fabius inqt li.
vi.) spiritus est oibus partibus immixtus. At Tull. li. pri
mo tuscu. ait. Certe. & deū ipm: & diu. ium animū cor
pore liberatū cogitatōe completi non possum^{us}. Lact.
vero li. primo sic Deus est mens quēdā soluta libera: et se
gregata ab oi concretiōe mortali: oia sentiens: et oia mo
uens. Video etiā pfa eglo. iii. ibi: Ab loue principitū m: u
fē louis oia plena. ^f Caelumq; profundū. A. i. aera:
quod latius declaratū est eglo. iiii. vbi est hoc idē carnē.
g. Hinc. S. id est ex deo & diuino spū sumunt oia: cū
nāci cōperint vitā. Ceterū corpus ex quatuor elementis
est: vt supra dixim^{us}. A. Hinc pecudes. Deus qui prima cā
est: & vocat^{us} (vt Macro ait primo li. de som.) vnus oim
quēq; sunt: q; vident^{ur}: princeps & origo est. Hinc pecu
des. Ordo est. Dixere hinc. i. a deo pecudes: armēta: viros:
et cetera arcessere sibi tenues vitas. ^h Tenues vitas.
A. id est spūs & animas. Hypocrates enī (Macrobio te
stis libro. i. de som.) Dixit animā spiritū esse tenuem p cor
pus oimē dispersum. Epicurus vero speciē ex igne & aere
et spiritu mixtam. ⁱ Scilicet huc reddi deinde. S. Sine
dubio etiā cuncta dissolui incipiunt: et redire rursus in ori
ginē suam necesse est: nec esse locū mortī. i. perditioni. Nū
hil enim est quod perire funditus possit: cum sit totū v
id est omne: in qd re leunt vniuersa resoluta. Res autē hec:
quē mors vocat^{us}: nō est mors: quippe q nihil penre facit:

sed resolutio. Vñ mors a pterit^{is}q; interit^{is} dicta est: quasi
interueniens: et mixtarū rerum connexionē resoluens. Lu
cretius. Nā cōtinuo hoc mors ē illi^{us} qd fuit ante cōnexio
A. Scilicet huc red di. zc. Animę de coelo in terras mēare:
& de terris in coelū remeare credunt. vt etiā Macro. inqt
& Manilius l. b. iiii: An dubium est habitare deū sub pe
ctore nro. In coelumq; redire animas: coeloq; venite.
k Nec morti esse locū. A. Sūt q discellum animi a cor
pore putent esse mortē: vñumq; erat insitū pstitibus illis:

quos castos appellant:
Ennius esse in morte sen
sum: neq; excessu vite sic
deleri hominem: vt fundit^{us}
interiret. Ipsam em mor
tem quādā quasi migra
tionē: cōmutationemq;
vite credebat: q in claris
viris & foeminis dux in
coelum soleret esse: in cet
ris humi retineret. & per
maneret tñ. Ex hac opi
nionē: Romulus in coelo
cū diis agit eū et Hercu
les. & hmōi. Cicero au
ctor libro primo Tuscu.

l. Syderis i numerū. A.
in ordinē & rationē. Vel
inter sydera. Dicitur autē
sydus. Auctore Macro
bio id quod in aliquod
signū stellarū pluriū com
positiōe format^{us}: vt aries
taurus piscis. vel coru
na. ^m Si qndo
sedem augustā. S. id est
aluaria. Et pprie augu
stū est rectū augurio pfe
cratū. Abusiue angustū
nobile: quasi maiestatis
plenū. A. Augustam. Ser
uius legit^{ur}: angustā per u.
In antiquis ho angustā

legi p n. scilicet. Vtrūq; tñ conuenit. Tūc em angusta est:
quum melle repleta fuerit. Vnde Columella scribit libro
decimo. Semi pleni faui differendi sunt: sed etiam liquore
completi: & suppositis ceris tanq; operculis oblitideme
tantur: quod etiā li. xii. c. ii. latius repetit. De angustō autē
loco videto Festum. C. Si qñ sedē angustā. Nobilē. Nā
& in superiorib^{us} & aulā & regiam aluaria nominant^{ur}.
n Thesauris. S. i. repositiōib^{us}. ac si diceret apothecis. A.
Thesauris. repositoriis. Thesauris enī significat colloco
repono. o Relines. A. eximes. rades. nam duob^{us} feria
mētis in eximēdo melle opus est. altero enī faui succidit^{ur}:
altero eradit^{ur}. De quorū figura legitō Colu. li. x. c. xv. C. Re
lines. Est lino linis. leui & liui et lini: qd significat obtura
re: quemadmodū cum picatur aliquid lini dicitur. Hinc
relinire: aperire: quod ita picatū fuerat. p Prius hau
stus. A. Ordo est: Prius ore foue. i. continue haustus aq;
rum. q Sparsus. S. pro spargens picipiū est pro part
cipio. AN. pro spargēs in alueos scilicet. atq; apes: sic em
fugient: pluuiā putātes: fugiet & fumis seqntibus.
r Ore foue. S. ipsos haustus scilicet. & dicit spargendo
aquā imitabere pluuiā. Alii legunt ore faue. vt sic tace. vt
etiā ipse in qnto Ore faueto omis. Hora. Fauete linguis.
s Fumosq; pntende sequaces. SER. Fumum etiam pro
fer: scilicet: vt cum his rebus territ^{us}: ille discesserint: impu
ne possis mella colligere. C. Pretende. profer.
t Sequaces fumos. SER. Quippe apum psecutores: vt
Malleq; sequacibus vndis. C. Sequaces. vt infecutores:
vt: Malleq; sequacib^{us} vndis: Vel sequaces qui vehemen
ter: & cōtinuata serie: sine interrupciōe sequuntur.

Obiectant: pulchrāq; petunt p vulnera mortē.

His quidā signis: atq; hec exempla secuti:

Esse apibus partem diuine mentis: & haustus

Ethereos dixere: deum nanq; ire per omnes

Terrasq; tractusq; maris: coelūq; profundū.

Hinc pecudes: armenta: viros: gen^{us} omē ferarū

Quemq; sibi tenues nascentē arcessere vitas

Scilicet huc reddi: deinde ac resoluta referri

Omnia: nec morti esse locum: sed viua volare

Syderis in numerū: atq; alto succedere coelo.

Si quando sedem augustā: seruataq; mella.

Thesauris relines: prius haust^{us} sparsus aq^{ui}rū

Ore foue: fumosq; manu pretende sequaces,

v Bis grauidos cogunt foetus. S. i. gemia est fecunditas mellis. A. Bis grauidos cogunt 7c. Bis inqt cogunt: stupant. conficiunt mella apes: bis etiā eximunt. De hoc autē lati⁹ sup⁹ videro: ibi: Mella preme. C. Bis gra. f. Bis i ano ple⁹ pducit. Et bis mella colligunt. x Duo tpa messis. S. fructus. i. uernalis. Verā dephendere messē sibi libet. AN: Messis. i. vindemię & mellatiōis. C. Dixit autē messis: vt esset translatio a pceptione frugū: nā in messē colliguntur fruges. y Taygetē simul os. SER. Taygetē vna est de

pleiadibus septē. vt autē tem etiā sup⁹ dixim⁹. Bis mel pcepit colligendum: orientib⁹ pleiadib⁹. i. verno tpe: & cū occidūt autumnali. f. tpe. A. Taygetē pleias. ex Pleione & Atlante genita. Est enim vna septem Pleiadū: de quibus lateli. i. georg. ibi: Pleiadasq⁹ hyadas. Exoriant⁹ autē Vergilię nonis Maiis mane: vt scribit Columella li. xii. c. ii. Et Plt. li. xi. c. xlii. scribit. primā vindemiā mellis fere maio mense includi. Col. lu. etiā libro. xii. vbi dicit: Tertia kalē lunias ventosa tēpestas ait: hic diebus oportere castrare aluos: si sint pleni atq⁹ operculati faui: aliter differat mellatio.

z Honeſtū. A. pulchrū. a Oceani sprētos pede repulit amnes. S. Homeri est. πρῶτο καὶ νοί ποτ cov. Amnes autem bene ait: quia in morē fluminis fluentia redditura prumpunt. A. Pede repulit: cū enī oriūt⁹ pleiades: videntur e mani exire: cum aliter sit. b Aut eadē sydus 7c. S. Australe piscē significat qui aquarii vndā ore suscipit. Vñ & aquosi addidit. tūc em piscis hic ori⁹: quo tpe pleiades occidūt. nā iō ait fugiens. A. Aut eadē 7c. Ordo est. Aut vbi eadē Taygetē fugiensydus aquosi piscis 7c. Virgilię autē incipiūt occidere solis exortu. xlii. & xii. kalē. Nouembris. vt scribit Colu. li. bro. xii. Sydus aquosi piscis. De pisce qui Notius dicit intelligit. Is enī inter hyemalē & antarcticū circulū mediā regiōe collocatus: spectare ad exortū videt. inter capricornū & aquariū: ore excipiens aquā: q⁹ pfundit ab aquario. exortū aut cū piscib⁹: auctor est Igin⁹. Varro vero li. iii. sic ait: Eximendorū fauos primū putat⁹ esse ips⁹ Vergiliariū exortū. Secundū estate exacta: anteq⁹ tor⁹ exortū arctur⁹. Tertiū post virgiliarū occasum 7c. c Tristior. S. vel propter occasum: uel ppter ppinquā iam hyemis aspitatē. d Illis ira modū sup⁹ ē. S. excedūt i irascēdo modū: nā cū suo irascūt⁹ iteritū. e Spicula ceca. S. breuia q⁹ latere pnt. A. Spicula relinquūt. hoc latius dictū ē tamiam ibi: Fulchrāq⁹ petunt p vulnera mortē. f Animasq⁹ i vulnere ponūt. S. nō i suo: sed a se illato. Et amphibologicos dictū est vt alibi. Cum turni iniuria matrē admouit: quā inferebat. f. nō quā pariebat. Itē Salust⁹. Iniuria validiorum: sollicit quam inferebant validiores. g Si durā metues hye. A. Est in eximēdis fauis necessāria dispensatio: qm inopia cibi desperant: moriūturq⁹ aut effugiunt: contra copia ignauū aſert: qui sunt diligentiores ex verna vindemia duodecimā partē apib⁹ relinquūt: gſtiua aut mellatione decimā partē l⁹ hasio Dionysio relinquit placet: si pleni fuerit aluei: si min⁹ p rata portione: aut

inanes c minino nō a ttingi. In mellatiōe vero q⁹ fine vindemię & vergiliarū occasu idit⁹ us nouēris fere includit: reliqui ex ea duas ptes apibus ratio pſuadet. Et temp⁹ eas partes fauorū q⁹ hēant Erychracen: quā alii Sandaracā alii Cerinthū vocāt. Hic erit apū dū operātur cibis: qui sepe inuenit in fauorū inanitatib⁹ sepositus: & ipse amari iaporis: sed plen⁹ hūorū cibis gignit aut⁹ ror⁹ verno e arborū succu gummi modo. Hec oia Plt. li. xi. In Varrone autē lib. iii. Rithacē legiſ. h Res miserabere fractas. S. i. afflictas. i. Aut suffire thymo. S. Suffimigare: vt exinde inimica illis animalia fugant. A. Colu. mella li. x. admonet vt q⁹ in autūni equinoctiū decimoq⁹ die aluos aperendas esse et fumigadas: qd cū sit molestū exami-

nibus: saluberrimū tū ē quēit. suffitas deinde istuantis apes refrigerare oportet. confartis vacuę partibus aluorū: & recentissimū rigoris aq⁹ infusa. Preterea vt tinea si apparuerint euertant: papilio nescq⁹ enecent: q⁹ plerūq⁹ inter aluos morantes apibus exitio sunt. nā & q⁹ ras erodūt: et stercore suo vermes pgenerant: quos aluorū tineas appellam⁹. Ergo vergiliarum occasu pmo. statim conueniet aperire aluos: & depurgare quicqd⁹ immūdi est: diligentiusq⁹ curare: qm p tempa hyemis non expedit mouere: aut tepescere vasa. Hec ex Colu. Varro etiā lib. iii. sic ait: Verno tempore & gſtiua fere ter in mense mellati⁹

Bis grauidos cogūt foetus: duo tempa messis.
Taygetē simul os terris cſtendit honestum:
Pleias & oceanī sprētos pede repulit amnes.
Aut eadem sydus fugiens ubi piscis aquosi
Tristior hybernas coelo descendit in vndas:
Illis ira modum supra est: lesq⁹ venenum
Morsibus inspirant: & spicula ceca relinquūt
Affixa inuenis: animasq⁹ in vulnere ponunt.
Sin durā metues hyemem: parcesq⁹ futuro:
Contusosq⁹ animos & res miserabere fractas:
Aut suffire thymo: cerasq⁹ recidere inanes:
Quis dubitet: nā sepe fauos ignotus adedit
Stellio: lucifugis congesta cubilia blactis:

inspicere debet fumigans leniter: & a spurciis purgare aluum: & vermiculos enecare. k Cerasq⁹ recidere inanes. SER. Sine melle. Et sane hoc dicit: Si nihil haberint in aluearibus: vel te tollente: vel excedētib⁹ prauis animalib⁹ apibus minutatim incisam cerā ministrā. A. Cerasq⁹ recidere inanes. Igin⁹ scripsit Aristomachū existimasse: sic currendū laborantibus hoc mō primū vt omēs vicioſi faui tollantur. & cibis ex integro recens ponat⁹: deinde vt fumigent. Colu. li. x. vbi etiam dicit vacuas cerarū partes computrescere: & vitis paulatim serpentib⁹ corrupto melle ipsa q⁹ interire. l Ignotus stellio. S. ignobilis vel improuiso veniens. A. Ignotus. Vñ enī venient nō apparet. Vel pot⁹ ignotus: quia in aluis lateret: & sic mellario ignotus est. Ergo ignotus. i. latens. C. Ignotus cū indignandē dicit⁹. q. d. qd animal auertissimā deuores apes quib⁹ nihil sit solertius. m Adedit. S. consumpsit. n Stellio. A. lacertę gen⁹ a colore dictus. Est enī corpe picto lucetibus guttis i modū stellarū: teste etiā Ouidio: Aut em libro. v. meta. latebrasq⁹ petit: apitq⁹ colorū nomē habet vanis stellatis guttis. Stellio apes pſimorū animalū iniuriis obnoxie impugnat eas nature eiusdē degeneres vesp⁹ atq⁹ crabrones populant harundines: et qdā alig aues infdiant aquatibus rang. Papilio etiā agras depasat & relinquīt excrementa: quib⁹ tereidines gignūt. Nasunt et in ipso ligno tereidines: q⁹ ceras pcepue pperūt. Filij etiam araneus q⁹ cūq⁹ incesſerit alas: maxime lanugines obtemxit. Plinius li. xi. o Lucifugis blactis. S. Fer noctem vagant⁹. A. Lucifugis. blactas in alueariis gigni apit⁹ est

que & ipsa penatē sunt: inq̃ Arist. li. v. de aialib⁹. Dicunt autē a blaptō: quod est nocere: nec solū i alueariis gignūt. sed etiā extra. Vñ Hora. sat. iii. li. ii. ait: cui Stragula vestis blaptarū ac tinearum epule putrescit in archa. Et Plī. li. xx. c. iiii. de Cuntagine herba sic ait: Manipulo q̃ eius adiecto oēs etiā a tota domo blaptas cōuenire ad eā tradit. Idem q̃ li. xi. c. xxvii. ait: q̃ alumne blaptē: vitā lucē q̃ fugiūt in balneis: maxie humido vapore prognatē. C. Blaptus: et hoc insecti gen⁹ est. Fucus. de quo diximus: nā

cū ipse non mellificet alie na cōsumit. i. mel ab apibus partū. p. Immutis. S. a labore. f. ventri tū indulgēs. A. Immutis expēs sine labore & officio. q. Crabro. C. nam cū grandior ape sit. valit diorem habz aculeū quo apes conficiat. Solēt autē crabrones apū tergis. infidere. atq̃ dū miselle horstem fugere nitunt. illum fere cognūt. illi iterim fucū oēm ab eis hauriunt: & se palcentes illas conficiunt. r. Imparibus armis. S. in equali oīlio: nā apes laborantē confumit. Alibi. Et q̃rere cōsci us arma. i. consilium. A. Imparib⁹ armis. Crabro: nes maiori aculeo vtunt: vt Plī. li. xi. i. c. i. eorum haud temere sine fēbri ē. Actores ter nouenis pūctis interfici hoīem. C. Ar mis uirib⁹. s. Tineg. A paulo supius dictū ē. i. Inuisa minerue aranea. S. Minerue. ideo dic: it q̃ ab ea in hoc animal puella lyda cōmutata ē: cū deā lausicio puocassz inferior. Sane Virgi. qui de cōfūdit. Tñ sciendū maiores aial ipm in maiusculino genere appellasse hicaraneus. Rhetia vero q̃ faciunt formino genere. A. Aranea inuisa minerue. Aragne enim opti malanifici studio minerue non edens: cū ea certa uit posita tela. strata inde illius telam dilacerauerit: eiusq̃ frontē terq̃ qua terq̃ radio pcutit. suspēdit se dolore mota puella. Pallas vero eam tunc miserata leuauit. & i. vermem araneū vertit: hinc stamen remittit: & exeret antiquas telas. Hec autē latius libro. vi. metā: Ouidi⁹ habet: Araneę vero telas obesse apibus iam dictū est. C. Aranea. Arane⁹ insecti gen⁹ est: qui ex interiorib⁹ suis q̃b⁹ pro filo vit: rhetia textit. in quib⁹ herentes apes inuadit: ireritatq̃ necat: ac depascit. Araneorū genera p̃ta sunt. v. In fonb⁹. C. vt ingrediētes ireritēt. x. Castes. C. thetia telas. z. Exhaustę. A. ad illud potissimū retulit. C. q̃ recidere inanes. Nā si cere fuerint recisę: acris in cubent vt refarciant. Retulit itē ad apū permicē dicens: q̃ magis fuerint exhaustę et cōsumptę a p̃dictis: magis co-

nabunt sarcire generis ruinas.

a. Foros. A. cellas: C. Loca pprie in nauib⁹ vacua relicta: per quę ferant hie qui nauī ministrāt. Sed hic p similitudinē foros dixit. b. Horrea. A. fauos. c. Casus apib⁹ nros vira tulit. S. Vitę longitudo morboz creatrix. Sic in Bucolicis. Olycida viui puenim⁹. d. Continuo est egris alius color. S. i. pallidus: quia dixit sup: ardentes auro et paribus lita corpa guttis. A. Est egris ali⁹ color. Min⁹ valentiū signa: si sunt pilosę & horridę vt puluerulente: nisi opifici eas vt

geat tempus: tunc etiam ppter laborē aspernant: & macrescūt. Varro lib. iii. e. Tristia funera ducunt. S. Cum ex equali. i. pompa. Et ducere pprie funerū est. Perius Nerio iam tertia ducit vxor. f. Aut ille pe. con. ad li. pendet. S. Hinc multi dēctas apes esse volūt: q̃ si ne pedib⁹ primo ēē dicit: Vt Trunca pedū primo: g. Tractum. S. sine intermissione. iugiter. A. Tractim. continue. h. Frigid⁹ vt quondam syluis zc. Tres cōparties singulū impletę vericulis: de Homero trāslatę sūt: quas ille trinis verib⁹ posuit. A. quondā. q̃nq̃.

i. Hic iam Galbancos suade. icēdere odores. S. i. cū iā hic pcesserit morbus: galbanus incēdēda est: nō vt supra thymus: mel etiā in aluearia me dicatū. tñ est inferendū: nō vt sup: cere inanes. A. NT. Hic iam galbancos odores. Galbanus odor comitalib⁹ subuenit: & in stomachi defectu. Plī. lib. xxiii. Lat⁹ tñ circa fī nē. iii. geor. videto. Colu. li. ix. si q̃ ait. Nec nō etiā ille morb⁹ maxime ē conspici q̃ horridas cōtractas q̃ carpit. quū frequenter alię mortuorū corpa do micilibus fuisse ferūt. alię inera tecta: vt publico luctu moesto silentio torpentid cū accidit arundinis infusi canalibus offerunt cibi: maxie decocti mellis. & cū galla vñ ari da rosa detritū Galbanū etiam: vt eius odore me dicentur incendi cōuenit: passocq̃ & defruto veterē fessas substinere: opti-

me tamen facit Amelli radix: cuius est frutex luteus: purpureus flos: ea cum veterē amineo vino decocta exprimitur: & ita liquatus eius succus dat. Hec ille. ORI. Galbanum teste Dioscoride lachryma est herbe: similis ferulę q̃ in Nicomedia & in Syria nascit. multi metoponon vocāt vtile. colorē thuris habet grana: vt faba Arabice kenoch dicitur. Verum propter pprietatē quam habet aduersus venena bezard dicitur: qd nomen cōmune est omnibus medicinis contra venenū. Plinius vero ait: Dat & galbanum Syria in eodem Amanio monte: quod maxime lau

Q

Immuni scq̃ sedens aliena ad pabula fucus:
Aut asper crabro imparibus se miscuit armis:
Aut durum tineę genus: aut inuisa minerue
Laxos in foribus suspendit aranea castes.
Quo magis exhaustę fuerint: hoc acrius omēs
Incumbunt: generis lapsi sarcire ruinas.
Complebuntq̃ foras: & florib⁹ horrea textēt.
Si vero (quoniā casus apibus quoq̃ nostros
Vita tulit) tristi languēbunt corpora morbo:
Qd iam nō dubijs poteris cognoscere signis:
Continuo est egris alius color: horrida vultū
Deformat macies: tum corpa luce carentum
Exportant tectis: & tristia funera ducunt.
Aut ille pedibus connexę ad limina pendet:
Aut intus clausis cunctantur in edib⁹ omnes:
Ignaueq̃ fame: & contracto frigore pigre.
Tum son⁹ audit grauior: tractimq̃ susurrāt.
Frigidus vt quodā syluis immurmurat auster.
Vt mare sollicitū stridet resluentibus vndis:
Aestuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic iā galbancos suadebo incendere odores:
Mellacq̃ arundineis inferre canalibus vltro.

Georgicorum

dent Carrilaginofum purum ad fimilitudinem hammoniaci: minimeq; lignofum. Sic q; adulteratur: faba aut Sagapeno fince: si vrat: fugat nido re ferpentes. k Tonfū galle. SE. multi pilas cy par fi: accipiunt.

¶ Galle faporem. AN. id eft tonfū galle: gallarū aut fapor fupricus ē val de (Galieno teſte) vniuer ſaliter quidē adminiſtrā de ſunt ad ſtipricandū re tinendū & deſiccandū: & ſaris inſrigidāt: fortiſſi cant mēbra fluxa: omneſ q; egritudines phibent: q; ſiunt ex humor: diſſolu: tūde: earūq; etiā flux: phibet. m Deſruta. A. de frutū dr: ſi muſtū ex du: ab p trib: ad tertiā pte re digatur deſeruere faciēdo. ad mediā vero pte deco: etū ſapa vocat vti Mar: cellus ſcribit. Pli. lib. xlii. oppoſitū ſcribit. Sapa nā q; appellat muſto vſq; ad tertiā partē mēſurę de cocto. deſrutum vero ad dimidiā partem. li. etiā xxiii. ingt: Vino cognata res ſapa eſt muſto deco: etā: d on ec tertiā pars ſu perſit ex albo hoc melius.

CRIST. Deſruta. Quid ſit de ſrutū: quid ue paſſum diximus in. ii. libro? n Cęcropiumq; thymū. A. atticum: Eſt enī optimū in hymeto mōte: eſt autem ſpecies pro genere: o Cen taurea. AN. Herba hęc maior & minor eſt: ambe tamen calidę & ſiccę complexionis in ſecundo gradu. Maior to rum ventrem purgat: minoris elixatura bibita coleram

Hortantē: & feſſas ad pabula nota vocantem: proderit et tonſum galle admifcere ſaporem: Arentefq; roſas: aut igni pingua multo Deſruta: vel pſythię paſſos de vite racemos. Cęcropiūq; thymū: & graue olentia cętaurea. Eſt etiam floſ in pratis: cui nomen amello Fecere agricolę: facilis querentibus herba. Nanq; imo ingentē tollit de cespite ſyluam: Aureus ipſe: ſed in foliis quę plurima circum Fundūtur: violę ſublucet purpura nigre. Sepe deum nexis ornatę torquibus arg: Aſper in ore ſapor: tonſis in vallibus illum paſtores: & curua legunt ppe flumina melle. Huius odorato radices incoque baccho: pabulaq; in foribus plenis appone caniſtris.

& humores pingues dei ponit: Auctor Diſcorides. Plinius etiā multa li. xxv. p Et etiā floſ in pratis: cui no: Amello. S. Plene hanc herbam: vt etiam ſup arbores ſolam mali exequit: nā dī vbi creetur: qualis ſingd poſ ſit. A. Amello. paulo an te de eius flore & fructe diximus. q Aure. S. floſ ſcilicet. r Violę ſublucet purpura nigre. S. Mure ait ſublucet: vt oſtēdat purpurei coloris folia: quodam nitore eſſe perſuſa. A. Violę ſublucet purpura nigre. Purpurę florem illum tingēdis ex petitū veſtib: in mediis habēt faucibus: liquoris hic nimis eſt in cādida ve na: vnde p̄cioſus ille lūbi tur nigrantis roſe colore ſublucens. Pli. libro. x. c. xxxv. s Tonſis. S. nō ſyluoſis. Vñ eſt cōtra: Intonſi montes. A. tonſi ſcilicet ſalce meſſis.

t Et ppe flumina melle S. Mella fluūt Gallię eſt: iuxta quē herba hęc plu rima naſcit. Vñ & Amel lo dicitur: ſicut poſſi habi

tantes iuxta Lemannū lacum alemanni dicunt. Vnde Lucan. Deſeruere cauo tentoria fixa lemanno. A. flumi nā melle Pomponius mellā ſcribit fluiuium eſſe in Thra cia et in egeum ingredi. Alibi etiā ait in Pamphilia eſt me la nauigabilis fluiuius: eſt item alter in Syclia: et eſt plu ribus in locis. Ouidius dixit in Metha. Mygdonitūq; melas: Mellam vero Gallię fluiuium dicunt.

v Sed si quæ. S. miro vsus est ordine. Nā primo ait: quæ admodū aialia apibus possint carere. Nunc dicit penitus medicamentis morbo possint carere. A. Sed si quæ zc. Docebit amittē q̄ possint rōne reparari. A. Sed si quæ zc. Docebit reparandū apum modū. Peracto autem solliciti vsq; ad ortū caniculæ: tpe progenerari apes posse iuuenio perempto Democritus & mago: nec minus virgilius. p̄dide

sunt. Mago quidem ven-
tribus etiā bubulis idem
seri affirmat. Colu. li. x.
z Archadii ma. S. Ari-
stici. A. Is enim in Archadi-
dia late regnavit: primus
q̄ et apū & mellis vsū
hominib; tradidit: vt latē
in princ. quart. CRI. Ar-
chadii. Optimū principi-
um in q̄ summā captat
attentionē. dicit enī se di-
cturū nō fabulas nec p̄ce-
pta vulgaria sed memo-
randā. Nec indocti hoīs:
sed magistri: & archadii.
vt sic laus a natione. Nam
Archades p̄ualuerunt in
omni p̄ecore colendo. Ar-
chadii. f. Aristici (vt me-
mini iustinus) in Archadi-
dia regnavit: primusq; la-
ctis coagulandi auctor
fuit: melq; reperit. Et vt
ait Plin⁹. Primus mel vi-
no miscuit: nullumq; in-
uenit. Diod. ait ait Ari-
sticiū primū baccho con-
tra Saturnū profecturo
tanq; deo sacrificasse.

y Cessis iuuēcis. S. occi-
lis verberibus. Bono autē
sermōe vsus ē: nā cedi in
terdū occidit: interdū v̄z
berari significat. z In-
sincerus cruor. S. viciat⁹:
corruptus. nā iō verbe-
rant vt ex putrefacto cru-
ore vermes creant: vnde
apes sint. a. Alit⁹ om-
nē expedit: p. r. a. o. f. S.
Cōtra in eneide. S. sum-
ma seq̄ fastigia rerum.
Sane sciendū Plī. dicere
de bobus apes: de equis
crabrones: de mulis fuv-

cos: de asinis vespas procreari. CSI. Altius omnem, De-
monstrauerat se p̄cepta narraturum: nunc sic narratur
rum pollicetur vt alt⁹ exponat. q. d. ita a principio repetā
vt res facile intelligi possit. b Nam q̄ pellei canopi. S.
Canopus ciuitas est iuxta Alexandriā: quā Alexander a
se dictā condidit instar claudis fug qui fuit de ciuitate
Macedonię q̄ pella vocat⁹: Canopus autē dicta est q̄si ca-
nobus a Canobo Menelai gubernatore illic sepulto. A.
Canopus centū ac viginti stadiis distat ab Alexandria
pedestri itinere vadentibus. dicta de nomine Canobi qui
menelai classē gubernabat: et ibi mortu⁹. In ea p̄o erat
Serapidis tēplū & cultu & religione excellens: e septē p̄te-
rea Nili ostiis p̄cipue canopico ostio vtebant⁹ egypti tan-
q; emporio occultis Alexandrię portub⁹. Strabo idē scri-
bit li. xvii. Est autē Canop⁹ in quadā Nili insula (teste So-
lino) quā vrbe aiunt ab Alexandro pelleo edificatā. i. ma-
cedonico. Pella cū vrbs Macedonię est (teste Mela) quā
maxime illustre: alumnū effecerunt: Philippus gręcię do-
mitor: Alexander etiam Asię. C. Pellei canopi. Non a pel-

leo rege conditi. Sed canopi egyptiaci: in q̄tra egypto rex
Pelleus. i. Alexander sibi regnū cōstituit edificata Alexan-
dria rex cognominat⁹ a pella vrbe Macedonię suę patrię.
Vñ & Iuena. Vñ Pelleo iuueni vix sufficit orbis. Cano-
pum autē vrbs egypti q̄si Canobū a canabo auriga Me-
nelai illic sepulto. c Fortunata. A. Id dixit p̄pter agri
fertilitatē: vt ait Probus. Mela etiā scribit egyptū mirę fer-

tilitatis esse: et hoīm alio-
rumq; aialitū p̄ fecundē
am generationē. Dicit itē
fortunatā Canopi: p̄pter
ipm Nilū: in quo ista est
vrbs et Canopici ostium
quo egypti tanq; empo-
rio vtebāt. d Stagnā-
tē nilū. A. videto li. iii. ge-
orgico. e Pictis pha-
selis. S. Breuib; nauicul⁹
quib; vrunť cū stagnaue-
rit Nilus. A. Phaselis. na-
uiculis. Noni⁹ autē ait: q̄
phaselus p̄prie ē nauigi-
um campanū. Strabo li.
xvii. scribit: q̄ a septē Ni-
li ostiis partes q̄dam obs-
ruptę: & in totā insulam
diuisę multos riuulos in
sulaq; fecerūt. vt tota in
sula sit nauigabilis fossis
in fossas diuisis: q̄ tanta
facilitate nauigantur: vt
nonnulli testaceas sca-
phas habeant. Illa autē in
sula Delta nominatur:
quā mare duoc; Nili flū-
ēta efficiunt. Delta v̄ro
dicit⁹ p̄pter figuratē l̄ḡ s̄i
tudine h̄. A. qm̄ triāgulū:
f Pharetratē p̄fidis. A.
Post Carmaniā Persiā ē:
Carmania autē ab indi-
ostio vltima. Venat⁹ Per-
sę: pila & sagittas ab egs
mittentes: et funda vten-
tes. Strabo li. xv.
g Viridē egyptū. A. pro-
pter sata & vineta et gra-
mina ob Nili fecundita-
tē: hinc ait nigra arena.
C. Viridē: p̄pter abūdanti-
am & copiā frugum.
h Nigra fecundat hare-
na. S. nouū semp limum
trah qui efficit fecund-

ditatem. Vnde & nilus dictus est quasi vsq; vlt. h. v. tra-
hens: id est nouum limum. Nam antea Nilus latine Me-
lo dicebatur. A. Nigra harena. i. nigro limo. & li. ii. Geor.
dixim⁹ optimā esse nigrā terrā. i. Coloratis indis. A.
id est nigris. Nilus autē originē: vt Iuba rex potuit exgrere
in monte inferiori Mauntanię non procul Oceano. haby-
auctor Plī. li. v. c. x. k Deuexus. A. declinatus: pron⁹
demissus. l In hac certā zc. S. Ponit apum reparanda
rum salutem Cicero lacta sūt fūdamēta defensionis mee.
m Ip̄os contractus ad vsus eligit ad sustinendū tm̄ &
coartandū bouis cadauer. n Angustiq; imbrice
tecti. S. Licet & hic imbrex lectū sit. melius tñ fm̄ Plau-
tum hęc imbrex dicimus: Nāq; ait: Fregisti imbrices me-
as: dum te dignam sectaris Simiam. A. Imbrices tegule
dicuntur q̄ imbres capiant. n Obliqua lu. fenestras.
S. quę ex obliquo lumē infundūt: vt in horreis cernim⁹:
o Multa reluctanti. S. pro multū. nomen p̄ aduerbio.
p Ramea fragmenta. S. de ramis fracta. i. ramorum fra-
gmina. Dicimus autē & hic ramus et hoc ramale Persius
Q u

Georgicorum

Vtramale vetus: q Ca
fialq; recentes. S. statim
carptas. r zephyris. A.
hiflare incipit. vii. Idus
Februarii. primo. f. die ve
ris. vti latius. i. Georgico.
s Hyrundo. A. De hac
ouidi⁹ i fine. ii. li. Fast. ait
Fallimur an veris venit
pnucia hyrudo. Et phis
li. i. et hico⁹ ait: q ver nec
vna fac hyrudo: nec vn⁹
dies zc. Colu. vero li. xii.
c. ii. sic ait. decio kal. Mar
cii leo definit occidere: ven
ti septentrionales: q vo
cant orinthe p dies. xxx.
esse solent: cum et hyrudo
aduenit. t Teneris te
pefactus in off. humor. S.
Vtpote bimi vituli: in q
plurimu feruentis est fa n
guinis. v Modis
miris. S. Et q ex cadaue
re nascunt⁹ animalia. & q
apes ex vermib⁹ pcreat.
x Trunca pedu prio. S. i.
fine pedibus. Et hn addi
dit primo. na postea tam
penas q pedes accipiunt.
y Pennis miscnt. S. in
ter se pennas leuitate co
ueniunt. z Quis deus.
C. Capat attentione ostē
dens magnitudinē rei cū
sine mular⁹ fauore expmi
nō possit. a Extudit:
S. studiose reperit. A. in
uenit. b Noua. S. nul
lo docente ars p vsum re
perta. c Ingressus. S.
exordia: nā est accusati⁹
pluralis. A. Ingressus. ini
tia. d Pastor aristus
S. Aristus fil⁹ fuit Apol
linis: & Cyrenes filiq. Pe
nei fluminis Thessaliq. qui
cum eurydicen nymphā
uxorē orphei viciare vo
luisse: et illa fugiens: a ser
pēte fuit occisa. nymphā
rū iracundia cūctis aial
bus pditis fundit⁹: et cū
ctis apib⁹ mris iplorauit
auxiliū. A. Arist⁹. latissi
me de hoc circa pricipiū
primi lib. Georg. e Pe
neia tēpe. S. Tepe sunt in
Thessalia loca amoeniss
ma. AN. videto libro se
cundo Georgicorum.
f Extremi. S. summi vn
de nascit⁹. & sic dicimus
proh. summe pater.
g Amnis. A. Penei q flu
uius est in thessalia i Pin
do mōte ortum habens.
h Mater cy. m⁹. S. Inuidiosum est noie pentes vocare.
Vñ et paulo p⁹. Et te crudelē nomie dicit. Sic in. xii. in de
speratiōe ait. Ruitq; implorās noie turnū. i Gurgitis
hui⁹. S. i. penei fluminis. k Quid me iuisum fa. ge. S.
Natus ex dīs iuisus est fati. Sic in. i. geneide. Nos tua p

Queritur: huic gemine nares & spiritus oris
Multa reluctanti obstruit: plagisq; perempto
Tonfa p integram soluuntur viscera pellem.
Sic positū in clauso linquūt: & ramea costis
Subiiciūt fragmēta: thymū casiasq; recentes.
Hoc gerit zephyris primū impellētibus vndas:
Ante nouis rubeantq; prata colorib⁹: ante
Garrula qua tignis nidū suspendat hyrundo.
Interea teneris tepesfactus in ossibus humor
Aestuat: & visenda modis animalia miris
Trunca pedū primo: mox destridētia pennis
Miscntur tenuēq; magis magis aera carpunt:
Donec (vt estiuus effusus nubibus imber)
Erupere: velut neruo pulsan te sagitte:
prima leues ineūt: si quādo prelia parthi.
Quis deus hāc musq; nobis quis excudit artē:
Vnde noua ingressus hoīm expientia coepit:
pastor aristus fugiens peneia tempe
Amisiss (vt fama) apibus morbo q; fameq;
Tristis ad extremi sacru caput astitit amnis:
Multa quereus: atq; hac affatus voce parentē.
Mater cyrene: mater que gurgitis huius
Ima tenes: quid me preclara stirpe deorum
(Si mō quē perhibes pater est tymbre⁹ apollo)
Inuisum fati genuisti: aut quo tibi nostri
pulsus amor: quid me coelū sperare iubebas:
En etiam hunc ipm vitē mortalis honorem:
Quē mihi vix frugū: & pecudū custodia solers
Omīa temptant: i extuderat: te mē relinquo:
Quin age & ipsa manu foelices erue syluas:

genies coeli: quib⁹ annus
arcē. Itē: Quis te hanc dea
p tārā picula casus inseq
tur. i Tymbre⁹ Apol
lo. A. Tymbra campus
erat antiq⁹ illo pxim⁹: &
Tymbreus fluu⁹ q pē
fuit in Scamandriū: eme
tēs: ab Apollinis tymbre
templo qnq; gita stadiis
distabat: vt scribit Strab.
li. x. CRI. Tymbra (vt ait
Diascorides) herba est q
nascit⁹ loc⁹ saxosis et alpe
ris: folia h3 siliā thymor
sed molliora: & maiora:
et stiptica & vndia. ha
bet spicā plenā florib⁹: q
rū colorē dedit ad citrinita
tem. eadē herba d⁹ Saur
reia a Saryris: q luxuriosi
falacq; sunt: qm eos q
illa vtunt⁹: in venere pro
nos reddat. Hinc dicitur
Apollo tymbre⁹. Est aut
oratio Pathetica: & ab
aio perurbato plicēs.
Vñ habet principiu vix
ab iurgio abstinēs: & gre
lis refertur: m Quid
me cē. spe. iubebas. C. nā
iniuria summa est: vt cui
coelū pmittat is idē hūa
nū honorē tueri nō possit.
& eū quidē honorē quē
ipse summa cū industria
& labore arando: pascen
doq; sibi acquirit. Est et
loc⁹ pter spem vñ sumū
citatur paul. os. qd q iube
temē coelū sperat. is ab
hūano errore decidit: q
eo etiā infelici⁹ accidit: q
decept⁹ ēē videt a mē: m
q sibi spem oēs posuerat:
iure rphendi nō poterat.
& ita decept⁹: vt dū ma
iora pmittat: q suo fu
dore peperat: eripiantur.
n Vitē mortal⁹ honorē.
S. Bñ honorē ait: q arare
bene: aialia pascere: apes
etiā hīe horor erat: nā in
genti fuit honorē rustici
tas. Alibi: Nōnull⁹ araro
dignos honos. o Cu
stodia solers. S. diligēs et
perita industria. A. Solers.
in omī re prudens: vt scri
bit Feti⁹. p Oia itan
ti. A. de his late diximus
li. i. Georg. ibi: Et cultor ne
morū zc. C. Oia tē. in q
et corpis extremus labor:
& vt aiunt summa indu
stria appet. q Exude
rat. A. parauerat.

r Te matre relin. S. ac si diceret: sub ea perdo vsum labo
ris: sub qua augere debuērā. C. Te ma. Ex duobus verbis
duplex resultat argumētatio. Te scy dea. ex quo ostēdit qd
possit mater. Et hinc dicit q officiū matrem dēferat:
s Quin age. C. Concessio est color rhetoricus: q hic cum

id concedimus: qd fieri nullo pacto vellemus: quo tpe sp
aliquid addimus: quo a faciendo deterreamus: vt: lse egr
talia ventis: pete regna p vndas. nā deterret ipm ab agēdo
quod cōcedit. pposito metu tēpētatis. Sic hic pposita cala
mitate in filium quā nō ē verisimile: vt mater vllō pacto
euenire cupiat.

r. Foelices. S. f. fertiles:
v. Erue syluas. CRI. vt
anim' in pēps ex pūrb
tione ferebat. ita & ea q
animū exprimit oratio p
cipit: necesse ē hic abru
pta & occisa & magna
ex parte sine copulis flu
ctuat. x. Fer. S. infer.
y. Interfice mēsses. S. Se
cundū pythagorā: q anī
mā habere dicit cuncta
crescentia: Vnde & a libi.
Ant. ager vitio moriens.
z. Tanta mēssē te cōc. te
dia laudis. S. Tedium est
angor mētis et animi: nō
corpi valitudo. a. At
mater sonitū. S. cur non
enā vocē audiuit. f. qā in
ima flumīs pte erat lanio
fici occupata. b. Mī
lesia. S. piosa. Cicero. Nā
quid a mēssis lanē publi
lice abstulit. AN. Mēssia
vellerā. De his videto li.
iii. Geor. C. Mēssia. Mile
tū vrbem Helcus condi
dit (Strabone teste) nobili
tata olim ē pulchritudine
lanē loni: caput est. ppe
qua Meander fluius in
mare decurrit. Colu. ait:
Oves generis eximii cala
bras apulasq; et mēssias
nostri existimabant.
c. Carpebant. A. diuelle
hānebant. Vñ ait iser?
Dū fuis mollia pensa de
uoluit. d. Hyali fa. f.
colore. S. pro hyalino co
lore vitreo viridi nym
phis apto. ANT. Hyali.
id est vitri: Caius color
cum aqua conuenit. hya
los vitū dicit. Hyalinos
vitreus: hyalurgos vitria
rius: hyalurgion officina
vitriaria. C. Hyali. Opti
mū nomen nymphę flu
ualis. wlos enim vitū
est. e. Saturo. SER. Largo: abundanti: aut certe
Tarentino ab oppido saturo. iuxta Tarentum enim sunt
baphia: in quib' tingit lana. f. Fucata. A. depicta: tin
ctacolorata. Phycos em coler dicit. g. Drymoq; xan
to. S. Hę sunt vt multi volūt: de quib' ait Iuno. Sūt mihi
his sepiē pstanti corpe nymphę: sed magis poeuce confu
cta nomia accipiam'. Sane mna varietate hic vsus est. nā
ne cōtinuatio nom. nū posset creare fastidiū. in aliis cōme
morat virginitatē: in aliis pulchritudinē. A. Drymoq;. Fi
gura ē hoc versu polysindeton. i. multiplex coniunctio: hui
contraria est dialyton: vel asyndeton. i. sine coniunctioib'.
C. Drimo. a rubore. xanto a flauo colore. h. Lygeaq;. C
ia sono. Philodocē ab amico hospitiō: Cydippe aecus equ
estre: lycorias dulcedo mōris: polletq; & in reliquis inter
pretatio danti: sed nō ē necesse. Mira at narratio harū nym

pharū ppter mirā distinctionē ac varietatē: q nō sine cā est
mō enī distinguit epithetis: mō cōiunctōib' enarrat: alias
a forma. alias ab grate. alias a vita et morib'. alias ab ha
bitu: & laudat: vt tot noia q sine fastidio pferri posse non
videbant: summa cū audientis voluptate recenseat.

i. Niseq; spioq; thalia:
cymodoceq;. A. Hoc om
nino legendū est. Carmē.
Eustachi' ei expōit: Spio
a spōn. i. specubus dictā
ppter maris cauernas: &
q gręca scriptura ē. Speio
cum ei diphthongo: q in i.
lōgā vertit: est idē carmē
in si. libri qnti enei. Legit
etiā Neseq;. k. Cymodo
ceq;. A. Ea dicta est q vn
das maris cū vētorū spū
qescere faciat. l. Lucine
labo. A. i. part'. De luci
na Iacius li. iii. Georg.
m. Oceanitides abę. A.
i. oceani filię: nec legēdū ē
oceanides: q oceanus aī
penultimā & penultimā
corripit: variabit at singu
lariter oceanitis: oceanit
tidis. n. Ambę auro
pict. in. pel. ambę. S. id est
nebridas hñtes: sed hic
venatricū ē habir'. quē iō
nymphis dat: quia mula
tas ex eis legim' ex vena
tricib' factas: vt: Et tādē
velox positis arethusa sa
gittis. Notanda aut ē fi
gura honestissima: facta
ex repetitione sermonis: vt
oceanitides ambę. Ambę
auro pictis incinctę pell
b' ambę. A. Ambę. Epa
nalepsis est. i. repetitio: q
quidē multū venustatis
habet. & grauitatis.
o. Pellib'. A. nebridib'.
scz. i. dāmarū & hinnulo
rū. Nebros em hinnulus
dī. p. Positis sagittis. A.
Fuerat em tgo venatrix
Diane comes: de qua lar
te Ouidius li. v. metha.
q. Velox. A. Retulit id
ad fugā ipsius: fugit em
Alpheū. r. Curā ina
nem. S. diffinitio amoris.
A. Curā Vulcani inanē.
Frustra em curiosus erat

in venerē: illa nanq; cū Marte sepiissime concurrat. Pōt
etiā intelligi inanē curā. amorē ipsum. s. Vulcani mar
tisq;. S. fm Donatū hic est distinguēdū: & sic inferēdū vt
dolos ad vulcanū. furta dulcia. i. adulteriū referamus ad
martē. Scim' em q sole indicatē: Mars cū venere partem
vulcani est religarus catenis. t. Martis dolos. A. i.
quos Mars a Vulcano recepit. ereis em catenis rhetib'
et laqueis ab illo cū venere eodē lecto circundat' fuit diis
cunctis inde aspicientib'. vt li. iii. metha. Quid' edocet.
v. Aq; Chao narrabat crebros amores deorū. A. Aq; a
chao. i. a mūdi initio de elemētorū segregatiōe. Nam vt
Fēst. ait: Chaos appellauit Hesiod' p fusa qndā ab initio
vnitate hñtē: patentemq; in pfundū. x. Vitreis. A.
vitreo colore: q aq silis ē. y. Sūma flauū c. ex. v. S. Mi
teq; translūtū veritatē teig'it: namq; arathusq; fons. dulcia

Georgicorum

aque fluentia inter medios seruat fluctus. z Cyrene
foror. S. ppter similitudinē ptātis: ait foror: nam Cyrene
Thessalię. Arcthusa vero dea de didē. a Tua maxima
cura. S. Quę plurimū diligit. b Penei genitoris. S. Aut
fui genitoris: aut honoris ē: vt Tybri pater. c Noua
ormi. S. magna: vt Pol
o & ipse facit noua car
mina. d Fas illi limi
na diuū r. S. Vtroq; parē
te deo nā erat. e Si
mul alta. C. Ex fantasia
poetica ea fingit: q̄ rē faci
unt verisimile. f Spe
luncisq; l. c. l. q; sonan. S.
mirās p oia subaudiem
Lacus aut dicit: fontium
& fluuioꝝ receptacula: y
Hęc aut nō sūt p poetica
licetū dicta: s; exgyptiis
tracta sunt sacris: nā cer
tis dieb; Nilides pueri de
sacris penibus nati a sa
cerdotib; nymphis dabā
f: qui cū adoleuissēt reddi
ti: narrabāt lucos ēē sub
terris: & immēsam aquā
omia continentē: ex qua
cūcta pcreant. Vñ et illū
secundum: Thalerā ocea
numq; patrem rerum.

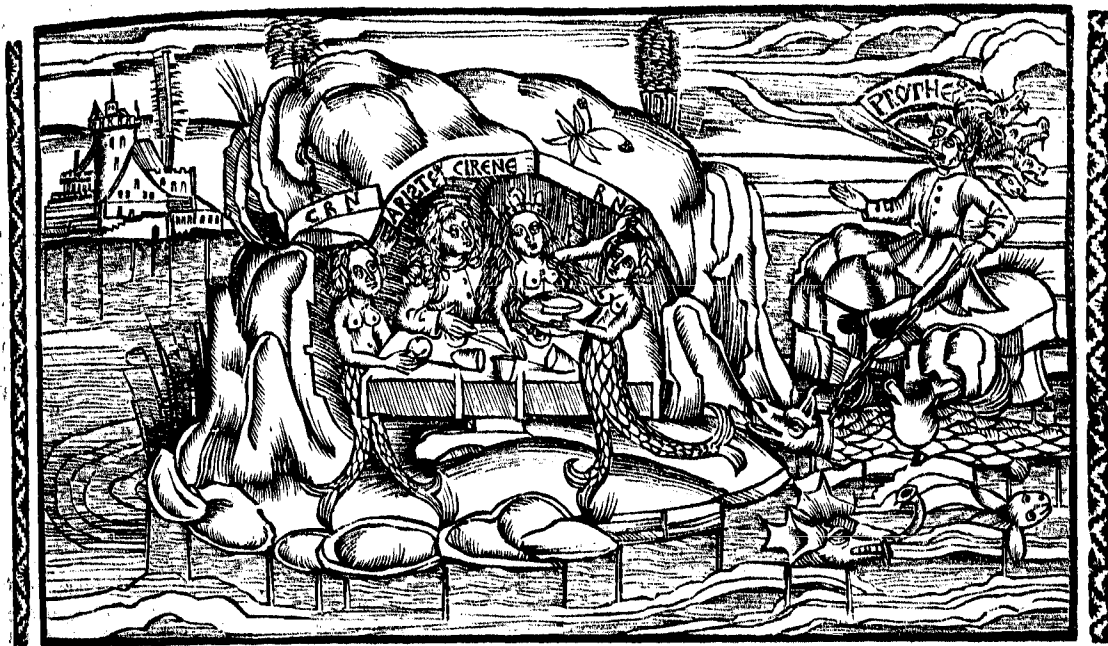
g Phasynq; S. Fluui
Colchidis. AN. Phasis:
Asie fluuius. c. ac. xx. pon
tib; ptransitur: qui ppter
flexibiles asper ac violent
in Colchidē defer: auct
demū exit in pontū: sec
cum vrbs facit eiusdem
nois: & lacus nō: procul:
ipsa vrbs Colchorū em
poriū: quod ex alia parte
amni ptingit: ex alia lacu:
ex alia mari. Strabo li. xi.
Dionys; scribit Phasym
oriri ex monte armeno la
biq; ex altissimis collib;
Caucasicis: cui mōti Colchi
adherent. inde in Euxinū
deflebit. CR. Phasym. In
gens fluui; Colchicā regi
onē illabens oris ex arme
nia claucam & hyppā re
cipit: illi adiacet vrbs eiū
dem nois: cū p Sarrapa
norū āgustias fuit stat:
flexuosus est. vt. cxx. pon
tibus transeat: habet et ppe se Leucothoe templum a
Phryxo conditū: in quo aureum vellus dedicauit: nascit
in eo virga quam Leusiphilon dicunt: Cuius hęc est vis
vt thalamis illata mrimonia pudica cōseruet. h Ly
cūq; S. fluui; asie. A. Lycus fluui;: p ea ryndac dicit
oritur in stagolnartinia: iuxta Miletopolim: recipit ma
gestiō pletiorq; alios. Asia bithyniāq; disteminans. Fli.
li. v. c. xxxiii. Mela scribit i antiochia Syngre lycū amnē
esse. C. Lycus fluui; dicit ppe Crizū: alio noie Ryndac no
minat. Est et ali; lyc; q a summo mōie Celene vrbs de
fuit: sed donec inua mōia labit: nō lyc; sed Marsia dī.
i Enipeus. A. Est is Thessalię fluui; q i apidanū labi
tur. Apidan; nō in peneū. Strabo li. ix. edocuit. Altus autē
Enipeus poeta ait: quia ex orthi mōie defluit vti aiunt.
k Pter tyberin. S. Tyberis et Annio Italię sunt fluuii.
A. Tyberis antea tybris appellatus. et pri; Albula e me

dia fere lōgitudine Apennini pfluit: tenuis primo: inde. h
& xxx fluuiis auctus. pcepit auct Nare & Anigen: qu
& ipse nauigalis in Tyrrhenum dilabit equor. Plin. li. iii.
l Aniena fluena A. Anio ex Alba currens pter latinā
Marforū vrbe: & ppinquū illi campū Tyberim postea
intrat. Strabo li. v. Deflebit
aut p Tybur. m Saxo
sum. S. Saxosum legēdū
est: non saxosus: ne sine
duo epitheta: q̄ apud la
tinos vitiosum est.

n Hypanis S. ponti flu
uius. ANT. Hypanis &
megaros aurum ferit di
tissima oim flumina: ea
em a monte Hemon pri
mū exorta in oceanū: tan
dē dilabunt. Solin; q̄ de
India scribit Hipanum
nobilissimū flumen: qui
Alexandri magni iter ter
minauit: sicuti argē in rīpa
e us post rē phant. C. Hy
panis fluuius est: q̄ ex leu
cus Scytariū palude orit:
fluit dulcis dōcc admiscet
ati r sōi: q̄ ex ampeus di
citur: cuius aq̄ adeo ama
re sunt: vt deinceps totus
fluuius amarus reddat
de hoc scribit Aristo. i. li.
de aialibus. Et ipm apd
Cymeriū bosphorū atq;
deferre veluti folliculos
acinis maiores e quibus
q̄drupes volucres eiū
punt viuūt q̄. post mei
dianū ips & volant: sole
descendēte marcescunt &
languent: occidente vero
moritū. hinc phemeri di
cunt. o Myfusq; ca. S.
qui p mysiā labit. A. My
fusq; caicus. sup panem
Troadis in mediterraneo
est q̄ vocat Teutrania:
quā mysi antiqui tene
re. ibi Caycus amnis orit:
Plin. lib. v. p Aura
tus cornua. A. Geminas
ripas intelligit: q̄ cū rōte
sit fluuiorū cornua appel
lanf. Auratus autē dicit
Poeta: qui vt Plin. refert:
Padus amnis est Italię di
tissimus: et cāpos vbera

prospiciēs: summa flauū caput extulit vnda.
Et procul: o gemitu non frustra exterrita tāto
Cyrene foror: ipse tibi tua maxima cura
Tristis aristęus: penei genitoris ad vndam
Stat lachrymans: & te crudelē nomine dicit.
Hinc percussa noua mentē formidine mater:
Duc age: duc ad nos: fas illi limina diuum
Tangere ait: simul alta iubet discedere late
Flumina: quai uuenis gressus inferret: at illū
Curuata in montis faciem circūstet vnda:
Accepitq; sinu vasto: misitq; sub amnem,
Iamq; domū mirās genitricis: & hūida regna
Speluncisq; lacus clausos: lucosq; sonantes:
Ibat & ingenti motu stupefactus aquarū
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diuersa locis: phasynq; lycumq;
Et caput vnde altus primū se erūpit enipeus.
Vnde pater thyberin; & vnde anicna fluēta:
Saxosumq; sonans hyspanis: myfusq; caicus.
Et gemina auratus taurino cornua vultu
Eridanus: quo non alius per pingua culta
In mare purpureum violentior influit amnis:

te fecundat. Vel poti; auratus ait: qm iter sydera relatus
fertur. habetq; stellas. xiii. vt scribit Iginus. q Tauri
no vultu. Id ait. qm Eridani sonus: vt tauri mugit; sit:
& rīpe flexuosę vt cornua: Hęc Probus. r Eridanus
S. fluuius Italię qui & padus vocat. A. Eridan; padus
nulli amnū claritate inferior. a grecis dī Eridan; vt scribit
Plin; li. iii. Et teste Mela ab imis radicib; Vesuli montis
exortus: paruis se primū fontib; colligit: mox ita augetur
altis amnib; ut se per septē ostia effūdāt. Vñ de his ma
gnū padū appellant: inde tam citus profilit: vt disc utlis
fluctibus. diu q̄lē emisit vndā agat: suumq; etiā in mari
aluēū seruet: donec eū ex aduerso litore Istrię codē impet
tu pfluens iter amnis accipiat. s Purpureū. S.
nigrū ex altitudine accipim; nam Padus non in rubrum
mare: s; iuxta Rauennā in Adriaticum cadit: et purpure
um grēcū est epitheton. mare rubrū etiā dixit Homerus:

πορφύρεον ἑοικωσσαν
Vnde apparet Victoris
num hoc loco errasse: qui
purpureū mare: rubrū ēē
dixit. quod ē iuxta Indiā.
A. Purpureū ma. Padus
(vt Plin⁹ scribit) in mare
adriaticū influit: in quod
triginta flumina defert.
Purpureū autē cœruleū in
teligimus. Vñ paulo su-
p⁹ poeta dixit. violę sub
lucet purpura nigre: qđ
ibi lacūs aptū est: Aristō
eles autē particula. xvi. p
blemarū scribit. Persian
te aquilōe mare p̄spect⁹
atq; translucidius fieri q̄
aũtro: quo spirāte cœrule
um mare fieri: purpure
us color niger est rubore
quodā admixto. De pur
pureis autē colorib⁹ quō
uari sunt secundū solis
temperē in diuersis locis

videto latissime Vitruuiū in penultimo et vltimo cap⁹
libri septimi. **P**umice. A. Saxo vndis corroso.
v. Nati fletus cognō. inanes. S. Bene inanes: his enim
mouebant reb⁹: quarū erat facilis reparatio. x. Dant
ordie fontes. S. fm ordinē epularū. y. Mantilia. S. qui
bus manus tergūt. z. Plena reponūt pocula. S. iterāt
sipe offerunt. a. Panchēis ignibus. thure. arabicis odo
ribus. A. Panchēis ignibus. i. thureis: thus ei in Panchēa
nascit. Virgil⁹ li. ii. Geor. Totāq; thuriferis pancharia pin
guis arenis: Et sup⁹ eodē libro dixerat. Solis ē thurea vir
ga fabeis: p quod intelligit Panchariā in fabēa regione esse.
Prob⁹ vero perfidis regionē scribit esse ab rege Panchēo
dictam: b. Adolefcunt arē. S. p incendunt. k. x. p. Hui
us uov ponitur. & adolefcunt: hic vim habet frequen
tationis: & pācheis adolefcunt. i. panchēis odoribus incen
dunt arē. A. Adolefcunt: augent: honorant: incēdunt.
c. Mgonii bacchi. S. Lidii vini. d. Carchesia. S. poculo
rū sunt genera. A. Carchesiū poculū: gręcis tantimodo
notū. proccū. & circa mediā partē comp̄lūm: anfatum

Postq̄ est thalami pendentia pumice tecta
peruentū: & nati fletus cognouit inanes.
Cyrene: manib⁹ liquidos dant ordine fontes
Germanę: tonsisq; ferunt mantalia villis.
pars epulis onerant mēfas: & plena reponūt
pocula: panchēis adolefcunt ignibus arē.
Et mater: cape mœnii carchesia bacchi:
Océano libemus ait: simul ipsa precatur
Oceanumq; patrem rerū. nymphasq; sorores:
Centum quę syluas. centū q̄ flumina seruant.

mediocriter: ansis a sūmo
ad infimū ptingentib⁹.
Macro. li. v. e. Ocea
no libem⁹ ait. S. qđ nym
pha oceano sacrificat.
f. Oceanūq; prēm rerū.
S. qđ ex eo oia gignantur
& originē ducunt secun
dū Thaletā: vt. dixim⁹.
Diod. li. i. ait: qđ hūditatē
oceanū prisci vocitarūt.
& gręcorū nōnulli ocea
num generatorē decorum
& matrē Therim prius
etiā dixerat: qđ in hūidis
calore adhibito sit gene
ratio. C. Oceanūq; pa
trē rerū. secundū Taleyū
milesiū: qui aquā princia
piū rerum posuit. hic fuit
prim⁹ qđ apud gręcos hec
inquireret. Hesiodus vto
poeta terrā. Anaxim adri
discipulus aeris substan
tiam infinitā ponūt. Dio

genes apollimita Infinitū aerem ponit. Anaxagoras qđ
tuor elemēta cōfusa qualitates quā materiā primā appel
lant. Archela⁹ hui⁹ discipul⁹ duas pōit generatiōis causas:
calidū qđ agat: & frigidū. qđ tāq; materia pariat. Par
menides xenophanis & Anaxamādi discipulus ac py
thagoreorū studiosus duo ponit elementa: ignē vt artificē:
& terrā vt materiā. Leucippus. democritus. & Epicurus
materiā volunt esse atamos infinitas: qđ p infinitū volitē:
Empedocles Protagorę auditor quatuor ponit elemēta:
ex quib⁹ amicitia & discordia mouēti confici omia: & in
hec resoluta referri. Heraclitus Ephesus ignē ēē vult: cui⁹
tamē cōpressionē: rum eliquatione omnia constent: & flu
minis istar cūcta disfluere. Trismegistus Pithagoras: Pla
to & Aristoteles mundi materiā ponūt: non quatuor
elementa: sed aliud inuisibile & insensibile: qđ omnib⁹ qđ
vident subiectū sit. et omnū formarū receptaculū sui na
tura informet: sed omnes ab alio recipiens.

g Centūq; syluas. S. aut ducas nymphas asserit:
aut finitus est numerus pro infinito. Q. iiii

Georgicorum

h Ter liquido ardentē pfud. **sc̄** SER. i. in ignem vinū purissimum fudit. per quod quia magis flamma cōualuit: bonum omen ostendit. **i** Ardentē vestam. **AN.** ignē ipm. Vnde ait Ouidius libro. vi. fastorū. Nec tu aliud vestam q̄ viuat intellige flammā. Cicero autē i libro de. n. deorū. scribit vestam nomē a gr̄cis esse. Ea enim ab illis Hestia dicitur. Vis autem eius ad aras & focos pertinet. Itaq; in ea dea q̄ est rerū custos intimatum: omnis & precatio & sacrificatio extrema ē. Dixerat autem paulo sup̄ in omnibus rebus vim habere maximā: primā & extrema: & quod principē in sacrificando Ianum esse voluerunt: q̄ ab eūdo nomen est ductum de vesta etiam plura diximus in fine libri primi Georg.

i Nectare. **A.** optimo vino. De nectare vero latē sup̄ius est. **k** Est i carpathio nep. gur. vates. **S.** Carpathos: insula est cōtra egyptū: a qua vicinū pelagus Carpathiū appellatum ē: Hic aliqui regnauit Protheus relicta pallene ciuitate Thessalię: ad quā tñ postea reuersus ē. quod ostēdit hoc loco dices: Patriamq; reuissit pallenē. **A.** Carpathi insula excelsa. cc. stadia hñs. fuit q̄ vrbibus q̄tuor pollēs: & nomen celebre consecuta est. a qua pelago q̄q; nomine inditum est.

Strabo scribit libro vndecimo de sporadibus: Et Plini⁹ libro quinto: capitulo. xxxii. scribit vnam esse de insulis Rhodiorum. Idem Strabo libro tertio ait: Carpathium mare esse vsq; Rhodum. Cretāq; ac Cyprium. **C.** Carpathium mare. a carpatho insula: hęc excelsa est: & circum ducentorū stadiorū habet. distat ab Alexandria stadia mille. **i** Protheus. **AN.** Diodorus libro secūdo sic ait: Defuncto rege post quintū genus: cū Aegyptus regeretur: ex dignioribus quidā in regem assumptus est: quem egyptii Cerea: gr̄ci Protheum appellant: qui illa eo tempore exstitit: hunc artium peritum fuisse tradunt: & in varias se se formas vertere solitum: vt nūc animal: quādoq; arbor: aut ignis: aut quid aliud videret: quę eadem & sacerdotes de illo scribunt. harum rerum cognitionem cōtinuo ex astrologorum ac sacerdotum vsu rex est affectus: Consuetudo autem regibus tradita gr̄cis causam huiusmodi transmutationis fingendi prębuit. Nam egyptiis mos erat regibus aut leonis: aut tauri: aut draconis priorem partem in capite ferre insignia principatus: quādoq; vero arborem: aliquando ignem: quādoq; redolentia supra caput vngenta. Hęc tamen ad decorationem spectabant atq; ornatum: tum stuporem ac superstitionem quādam aspicientibus inieciunt. Hęc ille. Teste vero Hesiodo in Theogonia: oceani & Thetys filius fuit: fuitq; vates maximus. De quo quidem & Theocritus ait: *ὁσ πρὸς εὖ ποικίλον κούειος κοῦν εὖ εὖ*. hoc est vti Protheus phocas etiam deus cūctis paucis. **C.** Pro

theus. deus marini Oceani & Thetidis filius fuit & vates qui ab Agamennone vi coactus (secundū Homerū) futura predixit. Sunt qui dicūt ex pallene fuisse. & apud egyptios regnasse: & ad eum post excidium Troianum tempestas compulsum deuenisse Agamēnona. Sed Herodotus scribit: Parim rapta Helena tempestate in egyptum apud canopicum Nilū ostium delatū. Et a Thone cōsistit custode ad Protheum ductum ē. At Protheus cognita rapina. Helenam resq; suas menaleo restituentam retinuit: ac tri duo parim abire iussit. Menelaus deinde expugnata Troia helenaq; in ea vrbe non inuenta: in egyptum venit: atq; illā a Protheo recepit.

h Ter liquido ardentē perfudit nectare vel tam:
Ter flamma ad summū tecti subiecta reluxit.
Omine quo firmans animum: sic incipit ip̄a.
Est in carpathio neptuni gurgite: vates
Ceruleus protheus: magnū qui piscib⁹ & quor
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.
Hic nunc Emathię portus: patriamq; reuissit
pallenen: hūc & nymphę veneramur: et ipse
Grandæus nereus: nouit nanq; omnia vates
Quę sunt: quę fuerint: q̄ mox vettura trahūtur.
Quippe ita neptuno visum est: inmania cui⁹
Armēta: & turpes pascit sub gurgite phocas.

m Magnum qui piscibus equorū metitur. **S.** Equi enī marini: prima parte equi sūt: postrema resoluuntur in pisces. **n** Bipedium equorum: **AN.** Marini equi prima parte equorum effigiem habent: postrema pisciū: qua figura etiam in anadromis marmorib⁹ cernitur: vt autē: Bipedium autem ait. quoniam vt scribit **Plinius:** Penę quęq;

dum vice datę sunt piscibus: nullis supra quatuor: quib⁹dam ternis: quib⁹dam binis: aliquibus nullis. **o** Emathię portus. **AN.** De hac videtur in fine libri primi Georgicorum. **p** Pallenem. **AN.** Pallene Archadię oppidum. Teste Plinio. Hic vero intelligit Maro de Pallene vrbe Thracię: quam habitauit (vt apud Lycophronē apparet) Protheus anteq; in egyptum transiret. Dicta autē Pallene a Pallene filia Sytonis: vt apud Euripidē habetur.

q Nereus. **AN.** Oceani & Thetys filius (teste Hesiodo) quem omnium antiquissimū dixit Orpheus in Argonautica. **v** *ὕδρῳ* autem aqua dicitur. **r** Quę sint: quę fuerint. **S.** *ὁ δὲ θεὸς ἡλὶος ἔσθ' ἔστιν ὅτι οὐκ ἔστιν ὅτι οὐκ ἔστιν*. Ita neptuno visū est. **SE.** vbi deest ratio: sic loquitur. Nam & in tertio dixit: Sic visum superis. cum pmississet immeritam: **i** Immania armenta. **AN.** humoris causa (vt scribit Plinius libro. nono) sunt in mari animalia maiora: etiam terrestrib⁹. Plurima autem & maxima in Indico mari: ex quibus Balenę quaternū iugerum. priores ducenum cubitorum.

v Turpes phocas. **SER.** Magnas: vt. cui turpe caput. Phocę autem sunt marini boues. **AN.** Phocas. vitulos marinos intelligit: qui in terra pariunt pecudū more nūc q̄ geminis plures: educant mammis foetudū: ipsi in sōno magitus. Vnde. nomen vituli acceperūt. Nullum animal p̄mū grauiore somno: pennis quib⁹ in mari vrunt: humi quocq; vice pedum serpunt. vestitū autem pilis

vt prius & balena. CRI. Phocę vituli marini dicuntur :
spirant vt balenę & delphini: ac in terra dormiunt: et pro
fundum accipiunt somnū: p̄sertim cum multa esca cra
pulantur: non squama: sed corio bubulo teguntur: pari
ter in litore & lac p̄bet: ite Aristotele. Quapropter am
biguum hoc animal esse:
id est aquaticum & terre
stre, idem phis asserit.
x Vindis capiendus. C.
Nam ipsa veritas iter tot
versimilia nisi vi ipsius
ingenii colligat, teneri nō
potest.
y Expediat morbi cau
sam euentusq; secundet.
SER. Duo ista requirunt
in oraculis, causa mali. &
remedium. z Nam
sine vi non vlla dabit p̄ce
pta. SER. ne eū speraret
posse precibus flecti.

a Doli circum hęc de
mū frangetur inanes. S.
Circā vincula nouissime
eius desinet doli: id ē for
marum varietates: cuius
figmentū physicam vo
lunt esse rationem. Nam
q̄ homo habet in se libi
dinem: stultitiā: ferocita
tem: dolum. quę dum in
tūcem i vno vrgent: pars
illa quę vicina est diuini
tati: id est prudentię non
apparet: quę tunc potest
suas vires tenere. cū fuer
int illa religata: id ē cum
quis caruerit oib; viciis.
Vnde sacerdotē hūc dicit:
tunc posse vaticinari &
suscipere diuinitatē: cum
religata in eo fuerit ignea
cupiditas: syluestris aspe
ritas: lapsusq; animi: aq̄
rum mobilitati similis:
C. Doli inanes. id est q̄s
inaniter adhibebit: & res
vera omnis fraus & dece
ptio res vana est. Nā om
ne quod est bonum est.
fraus aut nihil est: q̄ aut
se illum in secreta senis p̄
ductam: eo tempe poi
licetur quo sol meridiem
facit: non est ab re. Nam
verum in rebus nisi multa luce sapientię ac doctrinę di
scerni non potest. b Cum sol accenderit est us. SER.
Fere enim numina tunc videntur. Lucanus & media cū
phoebe in axe est. Aut coelū nox atra tenet. tunc ipse sacer
dos accessum dominūq; timet deprehendere luci.
c In secreta senis ducam. SER. Fere omnes dii marini
senes sunt: alben̄ eorum capita spumis aquarum. CRI.
In secreta senis. Veritas enim a natura occultatur senis.

Nam nihil vetustius veritate: ducitur autem a matre: id
est ratione. Hominis enī verum inquirēs mater ratio est.
Ratio enim & non appetitus optima dux est ad veri in
quisitionem. Dormit autem senex in antro: quia ipsa Ver
itas in obscuro latet. Sed cum ingenium nostrum ad ac
quiritur illud accedit
tunc concutit omnis res:
& ex ipsa inquisitione va
rię formę insurgunt anti
mo nostro: quę speciem
veritatis p̄ se ferant: vt
multa putemus vera esse
ac bona. nam omne verū
um bonum: quę falsa ma
la sunt: & tunc conuertit
in feras. Protheus: quia
deluditur ingenium nostra
rum imaginibus. putam
us enim veram esse volut
ptatem corpoream: quā
in sue fingit esse summū
bonum: aut saturare irā:
vnde nascitur crudelitas
quā exprimit in tigris:
Aut fallimur pulchritudinē
rerum terrenarum: &
credimus illas esse summū
bonum: quas per draco
nem terrestris animal intel
ligit: Nonnunquam repo
nimus felicitatem in am
bitione ac superbia: quod
exprimit leo. Nam flam
ma ira est: verum quāto
magis ille mutabitur in
varias formas: id ē quā
to plures fallē opiniones
se se offerent: tanto acri
us vrget: vt verum depre
hendat.

Hic tibi nate prius vindis capiēd^o: vt omnē
Expediat morbi causam: euentusq; secundet.
Nam sine vi non vlla dabit p̄cepta: neq; illū
Orando flectes: vim duram & vincula capto
Tende: doli circū hęc demū frangent inanes.
Ipsa ego te medios cum sol accenderit estus:
Quū sitiūt herbes & pecori iā gratior vmbra ē
In secreta senis ducam: quo fessus abundis
Se recipit facile: vt somno aggrediare iacentē
Verū vbi correptū māibus vindisq; tenebis.
Tum varię elidunt species: atq; ora ferarum.
Fiet enim subito sus horridus: atraq; tigris:
Squamosusq; draco: & fulua ceruice leena.
Aut acrem flāmę sonitū dabit: atq; ita vindis
Excidet: aut in aquas tenuis delapsus abibit.
Sed q̄nto ille magis formas se vertit in omēs:
Tanto nate magis contende tenacia vincla:
Donec talis erit mutato corpore: qualem
Videris: incepto tegeret quū lumina somno,
Hęc ait: et liquidū ambrosię diffudit odorem:
Quo totum corpus natī perduxit: at illi

d 'Atraq; tigris. SER.
VIVS. Scua.
e Tanto nate magis ite
SER. Alii legunt tantū
nate magis.

f Liquidum ambrosi
diffudit odorem. SERe
Ideo vnxit eū quo possit
vidēdi numis capax esse.

ANFHO NI. Ambrosia
species est arthemisię simplici caule foliis minimis flores
copiosi etumpunt: cum vna maturefcit odore non inu
cundo. Plinius libro vigesimo quinto. Ex hac autem dii
pasti sunt crediti. Vnde ait Ouidius libro primo de pon
to: Nectar & ambrosiam latices: epulasq; deorum. Det
mihi formosa grata iuuenta manu. Idem autem est am
brosios quod diuinus & immortalis.

g Perduxit. ANTO, id est perunxit: affecte. Q v.

Georgicorum

h Dulcis aura. A. id est ventus: Sic enim Nonius quoque hunc locum expōit. HABILIS. S. vegetabil.

k Vigor. AN. fortitudo: firmitas. I Specus in gens. S. In singulari nūe ro hoc specus. in pſali hi specus dicimus.

m Deprenſis nautis. A a tempeſtate expreſſis. **n** Olim. A. quandoq.

o Tegit. S. Tegere conſuevit Nam tunc illic nō erat. **p** Obice. S. obiectione. Et meli⁹ hic obex q̄ hęc obex dicim⁹. AN. Obice. oppoſitione: obiectione. obices peſſuli ſerę inquit Feſtus.

q Auerſum. S. paulum obliquū a lumine. Et ſci endū: Protheum tempore rale accipere diuinitatē. alioquin potuit etiā Ariſteū cognoscere latitante

r Iam rapidus Syrius. S. Hic diſtinguēdū ppter duo epitheta. Syrius autē eſt ſtella in ore canis: per quā nimios eſtus accipimus. A. Rapidus ſyrius. Canis maior habet i lingua ſtella vnā quę canis appellat. In capite autem alteram quā Iſis ſuo nomine ſtatuiſſe exiſtimat. Et Syriū appellat: ppter ſuam candorem: q̄ ei⁹ ſmodi ſit: vt ppter ceteras lucere videat. ſcribit ita Iginius: Syria o autē & lucco & ſicco ſignificat. Inde Syrius ſtella: quā autē de natura Martis eſt. homines nimio ſolis ardore fatigat. Pli. ſcribit li. xviij. c. xlii. Auem param oriente Syrio iſo die non apparere: & donec occidat. Et dicit rapidus: ſuo enim ardore cūcta rapiendo defeccat. Hac etiā rōne ſupius dixim⁹ rapidū ſolē appellari: quod hic locus aptiſſime indicat: ita eſſe. **s** Sidentis. S. in populos ſubſolanos.

t Caua flumina. S. alta Luca. Deſeruere cauā rētorā fixa lemano. **v** Rorem amarū. A. Marinū ſcilicet: qui amarus eſt. Plinius li. ix. c. xl. ſic ait. Libanotis loc⁹ putridis & macris ac roſcis ſeritur: radicem habz holuſari: Nihil a thupe

Dulcis compositis ſpirauit crinibus aura.
Atq; habilis mēbris venit vigor: eſt ſpec⁹ igr̄s
Exeſi latere in montis: quo plurima vento
Cogit: inq; ſinus ſcindit ſe ſe vnda reductos.
Deprenſis olim ſtatio tutiſſima nautis:
Intus ſe vaſti protheus tegit obice ſaxi.
Hic iuuenē i latebris auerſū a lumine nympha
Collocat: ipſa pcul nebulis obſcura reſiſtit.
Iam rapidus torrens ſitientis ſyrios Indos
Ardebat celo: & medium ſol igneus orbem
Hauſerat: arebant herbe: & caua flumina ſiccis
Faucibus ad limū radij tepeſacta coquebant.
Cū protheus cōſueſta petens e fluctib⁹ antra
Ibat: eum vaſti circum gens humida ponti:
Exultans rorem late diſpergit amarum.
Sternunt ſe ſomno diuerſi in littore phocę.
Ipſe (velut ſtabuli cuſtos in montibus olim
Veſper vbi e paſtu vitulos ad tecta reducit
Auditq; lupos acuunt balatibus agni.)
Conſedit ſcopulo medius: nūerūq; recenſet.
Cuius ariſteo quoniam eſt oblata facultas
Vix deſeſſa ſenem paſſus componere mēbra:
Cum clamore ruit magno: manicisq; iacentē
Occupat: ille ſuę contra non immemor artis
Omnia tranſformat ſe ſe in miracula rerum.
Ignemq; horribilem ſeram: fluuiūq; liquentē
Verum vbi nulla fugā reperit fallacia: victus
In ſe ſe redit: atq; hominis tandem ore locutus.
Nam quis te iuuenū confidentiſſime nr̄s
luſſit adire domos: qd vel hinc petis inqt: at ille
Scis protheu: ſcis ip̄e: neq; ē te fallere cuiq; (le
Sed tu deſine velle: deum pcepta ſecuti
Venimus: hinc lapſis queſitū oracula rebus.

differentē. Vſus eius poſt annū ſtomacho ſaluberrimus: quidā eam nomine alio roſmarinū appellat. Hec ille. **x** Ipſe velut. A. Ordo eſt. Ip̄e conſedit ſcopulo medius numerūq; recenſet. Cetera per parathetiſim claudantur.

y Olim. A. quandoq; **z** Auditi. A. legitur & auditis.

a Acuunt. A. inſtigat **b** Recenſet. A. retrahat recognoſcit. **c** Facultas. AN. copia: oportunitas. **d** Vix deſeſſa ſenem **z** c. S. auiditate exp̄mit tenere cupientis. Vñ enim contra matris pceptum cito in Prothei imperum feciſſe dicit. per quod incōtinentes hominum animos docet pota. **e** Manicis. A. vitulis. **f** Nulla ſuagam reperit fal. C. Poſtq; ita repertum eſt verum: vt nulla fallacia occultari queat: Protheus redit in formam humanā: in q̄ ſola ineſt ratio. qua verū diſcernitur: et dimittit formas ferinas: in quibus ſolus ſenſus eſt: in quo non eſt cognitio veri.

g Hominis ore. SER: humana ſcilicet voce: **h** Nā quis. S. id eſt quoniam. Hodiē enī nā parula poſt ponitur: antea p̄ponebatur Theremius in Phormione. Nā que eſt an⁹ a fratre egreſſa meo: CRIST. Nam quis. pro quicunq;. Et eſt analiſtrophe: i qua p̄poſitio poſt ponitur. vt: Tranſtra per eremos. **i** Confidentiſſime. CRI. Magis enim eſt cōfidentia accipere ad Protheum: id eſt ad diſcultatem veri inueniēdi. **k** Scis protheu. SER: Vocatiuus grecus: vt orpheu. CRI. Sola enim veritas ſeipſam nouit: nec a quoq; decipitur. **l** Neq; eſt te fallere cuiq; SER. Alii quicq; legunt. Hoc autem dicit: cum omnia noueris: deſine aduentus mei cauſam velle cognoscere. A. Eſt cuiq;. p̄ datur. cuiq; velle: ſcilicet fallere. **m** Deum pcepta: SER. propter matrem.

n Ardentē oculos c.
C. Splēdētēs, ingenii em
acumē indicat splēdor in
oculis. Idē notat color
glauco in pupillis. Hinc
est q. pallas q. dea sapiē
habetur. y. d. u. konio co
gnominetur. Est autē
glauco color quē latini
veteres cōfusi dixerūt. Vñ
cēlam glaucopis appel
larūt. Dicūt aut cēsa teſte
Nig. de colore coeli q. si
crelia. A. Glauco: ceruleo
viridi: vt lat. li. iii. Geor.
p. baum. o Grauer
frēdes. S. cū ingēti tumult
tu. A. Frēdēs. denib. in
sonās. p. Fatis. A. ora
culis. Sūt em fata quē dii
fanē. de q. latius supra.
q. Nō re nulli. S. i. non
humilis s. magni. r.
Magna lues. S. i. magno
rū scelerū ē ista p. solutio.
Et alii ita distinguunt: vt
istā te cōmissa alii tibi erē.
A. Luis p. i. nō p. e. i. ātiq.
legit. luis ergo. i. purgas.
vt tibi. Post mhi nō simi
li poena cōmissa lueris:
Luo ei a luce dicūt. vt scri
bit Varro. r. Tibi has
miser orpheus. S. ER. Non
humile aut nūmen dicūt Tyſiphonē: id est mortis vlticē
Nā iō Tyſiphonē ē dicta q. cui curā sit r. Hōis p. on. id ē.
mortis vltio. s. Orpheus. C. Fabula nota ē Orphēa
vxorē habuisse Eurydicē quēdū Aristē fugeret per loca:
herbis floribusq. ornata: latentē serpē calcauit: cui. ve
nenato morſu extincta ad inferos descendit. Est autē Eury
dyce hīana aia q. dicit Eurii. i. altū iudiciū hīs: p. p. terea
q. rōnalis ē: hēc nūbit Orpheo: cū corpori cōiūgit et amat
ab Aristē. i. ab optimo: illa āt corpis voluptatib. irreti
ta. id ē: cū sūt flores atq. herbē q. terrē sūt pulchritudo: qd
optimū est p. illa fugit: atq. a serpēte. i. a pctō qd iter volu
ptates later interimit: & ad inferos demēgit. Sed cōcedit
Orpheo: vt illā sono cythare. i. actionū optiā cōpositiōe: q.
maxima harmonia est. vñde virtus exorīt ab inferis re

Tantum effatus: ad hęc vates vñdeniq. mīta
Ardentes oculos intorsit lumine glauco.
Et grauer frendēs: sic fatis ora resoluit.
Non tenullius exercent nūminis irē: (eūs
Magna lues cōmissa: tibi has miserabil' orph/
Haud quāq. ob meritū penas (ni fata resistāt)
Suscitat: & rapta grauer pro coniuge seuit
Illa quidē dum te fugeret per flumina pceptis:
Immanem ante pedes hydrū moritura puella
Seruantem ripas: alta non vidit in herba.
At chorus equalis dryadū clamore supremos
Impletunt montes: fletunt rhodopeię arces:
Altaq. pangea: & rhesi mauortia tellus.
Atq. gethe: atq. hebrus: & actias orithyia:

uocet. i. a viciis liberet: sed
ea lege ne respiciat. i. ne in
vitia relabāt. Nā relapsa
habitu facit. t. Haud q.
q. ob meritū. S. nō tales
quales mereris. nam eius
vxoris cā mortis fuisti. In
ferret āt digna supplicia
nisi fata phiberent: qbus
fauētib. ita minimū ma
iora infericiz maiora nō
possit. A. Haud q. ob
meritū n. fm meritū ma
iores em merit. eēs. v
Seuit. A. ordo ē: et p. rap
ta cōiuge seuit. p. seuit. n.
fata resistūt. x. Moris
tura. pu. S. Merito nō vñ
dit quippe moritura. y
Seruatē. S. tenentem.
z. At chorus eq. lis dry
S. et euidice dryas: bono
cōpēdio ei. p. p. m. i. n. t. e.
ritū. a. Supmos mōres.
S. summos: vt Proh sup.
me Iuppiter. b. Fletūt
Rhodopeię arces. S. Rho
dope mōs est Thracię sic
pachea. c. Pangea. A.
i. Thracię mōs ē (teſte Plī
lib. iii.) cōponit āt a pan
qd ē totū: & gea terra.

c. Rhesi m. t. S. quā postea rhesus tenuit. et est Prolepsis
ex persona poetę. quo ei tpe Orpheus fuit: Rhesus nec dū
regnavit i. thracia. A. Rhesi tell. Thracię pte possedit Rhe
sus: vbi mars oim deus: vt Mela scribit. d. Atq. gete.
A. de his sup. e. Hebr. fluu. thracię gelidissim. A.
videto c. glo. x. f. Actias orithyia. S. artheniēsis nympha
quā Boreas i. suū mīmonū rapuit. A. Actias orithyia.
i. Atheniensis. Nā vt Eusebi. scribit. Erichthoni vulcāi
filii filiā Orithyei Boreas aristei fil. Thrax rapuit. quē fa
bula vēiū fingit. lau. etiā Ouidi. li. vi. met. scribit in fine. f.
Hebr. et us: atq. et breues p. longis more suo p. diascolō:
Actis regio: in q. erāt Athene. secūdū t. h. aspiratū. Inde
Athias patronomicū. i. Atheniēsis. C. Actias. C. Actias
Orythias: Erichthoni Atheniensium regis filia a Borea
rapta est: & in Thraciam translata ex qua zetum & Ca
lami: allatos filios sustulit. g. Ipse. S. Orpheus:

Georgicorum

h Cava r. S. Periphrasis cytharę: cui⁹ vsus rebus ē hoc mō. Cū regrediens Nilus in suos meatus: varia in terris reliquisset aialia: relicta est testudo est. q̄ cū putrefacta

i Aegriū. S. mōstrū. dece pū. **k** Testudine. A. Cheli. **l** Te dul. cōiūx. A. Epanalepsis est. i. replatio: seu anaphora. i. relatio vī repetitio. C. Te dulcis cō. Repetitio est color rhetoricus: q̄ multū valet ad cōmiseratōem captandā. Vñ ipse in gneid. Te nem⁹ angitię vitrea te fusi scinus vnda. Te liq̄di fleuere lacus. **m** Solo. S. in littore deserto: in quo sine vxore morabatur.

n Tēnariās etiā: fau. S. Tēnar⁹ Laconię pmon toriū est circa finē Maleę vbi inferorū dicit esse de scensus. A. Tēnarus in laconia pmon toriū aduersū Aphricę ripa erecta est: sacra Neptuni gē constricta continens. in luco ppinqua spelūca est: per quā Cerberū ab inferis su per⁹ reduciū ab Herc. fa bulę canit. Solin⁹ scilicet. & Strā. li. viii. CRI. Tēnari as. In laconia regione promontoriū est circa finem Mallei mōtis: in quo q̄a hīatus ē: & ex eo agente spū murmura audiūt: in ferorū dixere fauces.

o Fauces. A. Angustos aditus. **p** Manesq̄ adit regē. zc. S. hec oia ad laudē p̄tinet cythare: qua fretus ista supauit.

p Nesciaq̄ h. p. m. c. S. Ad exitū futurę rei respexit: nā ad principiū priomeruit Eurydicen.

q Herebi de se. imis. S. de interiorib⁹ tenebris in ferorū. A. dicunt herebū esse terrę pfundissimū & absconditū locū: seu inferorū pfunditatē atq̄ recessum. Erebenos atq̄ grecę latine obscurū significat. **y** Cocytū. A. vide to li. iii. Geor. **s** Styx: lati⁹. S. **t** Amplex. S. Inuolutę. i. plicatę. ENIML EYUONU V Eumēides: A. de his li. i. ge. **x** Tēuit. A. clausit vt illud: Intētę ora tenebāt: p claudēbāt: nec est aliter exponēdū: qd̄ & hic locus indicat. **y** Inhiādū A. Intētus cōcupiscēs. **z** Cerber⁹. A. is dī q̄ creboros. i. carnē edens. nā creos caro est. Boros edens. de hoc Seneca in Hercule furente. Post hec auari diis apparet dom⁹: hic sequus ymbras territat: stygius canis: q̄ terno valto

capita concutens sono regnū tuetur: fōdidū tabo caput lambūt colubre: viperis horrent iubę. lōgiusq̄ torra sibi lat cauda dracōis par ira formę zc. **a** Ixionei v. r. S. deest cū. z dī cū vērō suorota cōstitit. i. cū cā volubilitatis deuit. A. Ixionel orbis. Videto li. iii. Geor. **b** Vērō. A. quo gđē mo ueri solebat: cū vērō sub ipa luce ppe supas auras.

c Cōstitit. C. Restitit. nō mora ē. **d** Iāq̄ pedē. C. maxima cōmiseratio q̄ veluti nauis: q̄ mītas euaserit tēpestates i portu perierit: & est pathos: ab eo quod est pter spem.

e Reddita. C. q̄i reddita: f Proserpina. A. hāc plūtoni tribuerūt: qm̄ terrena vis ois atq̄ natura dī tī patri dedicata ē. dicitur est apud grecos Pluton: quia & recidat oia in terras: & oriant e terris. Proserpina aut ea ē grece Persephone noīat: quam frugū semen ēē volūt: absconditāq̄ q̄ri a mīe fingūt: vt ait Cicero in li. d. d. Varro tñ ingt: q̄ Epicharmus Ennii lunā p̄p̄t nā q̄ appellat: q̄ iolet. ēē sub terris. nam hęc vt terpens: mō in dexterā: mō in sinistra pte late mouetur. Serpere & proserpere idē dicebāt. de hac etiā pla. i. Geor. **g** Incautū amā. S. epithēdō amātis ē. C. Incautū: nūllū tā p̄p̄tū amāti. vnde pueris equiparant. Et p̄pterea Propertius ait: Quicūq̄ ille fuit puer: qui pinxit amorē. Nonne puras miras hūc habuisse manus. Is primū vidit sine sensu viuere amātes. Et leuib⁹ curis magna penire bōa: **h** Demetia. A. Nā vis amoris demētia est. **i** Ignoscēda q. f. l. i. m. S. Participiū sine verbi origine. nō ei facit ignoscere: sicut nec triumphor: regnor. C. Ignoscēda. nam si cognoscem⁹ q̄ misere cupiant amātes visere rōm amātā: & q̄ vehemēs sit hec p̄turbatio. i. hac re iudicemus illis huiusmodi erratum cōdonandum. Sed manes p̄pt̄ ib

lorum crudelitātē nullā meruerūt hūanitatē. **k** Eurydicę suā iam. S. Alii legūt iam luce sub ipsa. **l** Viç⁹ q̄ a. S. Sic hoc loco dixit: vt: O p̄tās āni iuuenio: **m** Respexit. S. i cōmisit in legē sibi datā. **n** Immitis C. Vnde nulla esset cōmiseratio speranda. **o** Terq̄ ista sor stagnis au. auernis. S. quasi exultarent ymbre rediū

eurydice. Lucan? dicit in orpheo strepitū factū re/deunte eurydice ob hoc: quia gaudebat luce relicta eurydicen. Iterū sperātes orphea manes. A. Auernis stagnis. i. auerno maiores nostri Homericā de funchorū vicinia fuisse fabulis edidere. Hanc enim locorū pte Plutoni dicatā opinabant: placatisq; prius p sacrificia diis māib; illuc interbat. a. derant em qui talib; exponendis ductores eēt locorū fructū percipētes. Fons vero ibi fluitatib; scatens aquis: excurrit in mare: ab eius visu abstinebat oēs. Strygias opinātes eē aquas: eo in loco cōstructū erat oraculum: ex aquarūq; seruire vicinarū Phlegētonē esse cōiecturā facti tabant: & ex acherusia. Hec et pfa Stra. li. v. vide to etiam latius. ii. Georg. p. Illa q; & me inq; rē. C. Oratio vehemēter Paetheica. nam & suū vehemens exprimit dolorē. de monstrat em eo deuenisse amāntes: vt culpa illius quā nihil min' q; hoc voluisse infelicitissim' ac pter no diffidio sepearentur. q. Iterū. c. r. f. v. S. Ouid. Bis rapit vixitq; semel. r. Natanā lu. S. in mortem reducta. s. Inualidas p. s. in vmbre tenuitatem redactas. t. Heu non tua palmas. S. quia supra dixerat Eurydicen q; suam. C. Heu nō tua: q; diceret quod vtrūq; miserimum accidit. v. Fugit diuersa. S. p. diuersa. x. Preterea. S. postea: vt. Quisq; numē lunonis adorat preterea. y. Nec poritor orci. S. Myticū est: Dicit enim bis eandē vmbra euocari non licere. A. Poritor orci. id est Charon. Virgilius libro sexto Eneidos Poritor. has horrendus aq; & flumina seruat terribili squalore Charon &c. Postea inquit: Ipse ratē conto subigit: velisq; ministrat. Et ferruginea subuectat corpa cymba. Orci: videto lib. i. Georgi. z. Quid faceret. C. dubitatio est: quā greci aporesin dicunt: quē vehemēter mouet: cū dolētis v' irascentis sit dubitare. sic Diod. En qd agā rursus ne pcos oblita priores ex. a. Septem illum. C. R. A. tempe etiā vehemēter citatur pathos. Sic de palynuro Tris notus hybernas imēsa p. quora noctes. Vexit me violent' aq; vix lumie q; rto alpegi Italiā: Et achimēnides tertia tā lūg se cornua lumie cōplet. Et septia p' Troie excidiū tā vertit q; tas. Augeat hic lo' q; dixit totos. i. integros: et ex ordine. i. sine interruptōe potuisse res geri. Verbigra. ab Idib; Martiis ad nonas Augusti: vt essent sex menses: sed non integri mēnū Martio et Augusto: & potuissent poni mēses inter medū sine morte. Vñ illa egritudo habuisset aliquod

Effusus labor: atq; immitis rupta tyranni
Federa: terq; fragor stagnis auditur auernis.
Illa q; & me inq; miserā & te pdidit orpheu
Quis tantus furor: eniterum crudelia retro
Fata vocant: conditq; natātia lumia somnus.
Iamq; vale: feror ingenti circumdata nocte:
Inualidasq; tibi tendēs (heu non tua) palmas
Dixit: & ex oculis subito: ceu fumus in auras
Commixtus tenues fugit diuersa: neq; illū
Prēstantē ne quicq; vmbas: & multa volentē
Dicere preterea vidit: nec potitor orci
Amplius obiectā passus transire paludem.
Quid faceret: quo se erepta bis cōiuge ferret:
Quo fletu manes: q; numina voce moueret:
Illa quidē stygia nabat iam frigida cymba:
Septem illum totos phibēt ex ordine menses
Rupe sub aëria deserti ad strimonis vndam
Fleuisse: & gelidis hęc euoluisse sub antris:
Mulcentē tigres: & agentē carmine: quercus.
Qualis populea mœrēs philomela sub vmbra
Amiffo queritur foetus: quos durus arator
Obseruās: nido implumes detraxit: at illa
Flet noctē: ranoq; sedens: miserabile carmen
Integrat: & mœstis late loca questibus implet.
Nulla venus: nulliq; animū flexere hymengi.

Portitor. has horrendus aq; & flumina seruat terribili squalore Charon &c. Postea inquit: Ipse ratē conto subigit: velisq; ministrat. Et ferruginea subuectat corpa cymba. Orci: videto lib. i. Georgi. z. Quid faceret. C. dubitatio est: quā greci aporesin dicunt: quē vehemēter mouet: cū dolētis v' irascentis sit dubitare. sic Diod. En qd agā rursus ne pcos oblita priores ex. a. Septem illum. C. R. A. tempe etiā vehemēter citatur pathos. Sic de palynuro Tris notus hybernas imēsa p. quora noctes. Vexit me violent' aq; vix lumie q; rto alpegi Italiā: Et achimēnides tertia tā lūg se cornua lumie cōplet. Et septia p' Troie excidiū tā vertit q; tas. Augeat hic lo' q; dixit totos. i. integros: et ex ordine. i. sine interruptōe potuisse res geri. Verbigra. ab Idib; Martiis ad nonas Augusti: vt essent sex menses: sed non integri mēnū Martio et Augusto: & potuissent poni mēses inter medū sine morte. Vñ illa egritudo habuisset aliquod

heredē reliq; Ex oëagro aut nat' ē Orphe'. dicit etiā oëag rū fuisse p nepotē Athlātis ex Alcide vna ex filiab; athlātis. De orpheo pfa alio loco dixim'. Addā hic: fuisse & eiusdē nois poetā in archadia: et ali' crotonias: q; cū pythi strato Athenēsi tyranō vixit. Sūt q; etiā sex orpheos no minēt: hūc autē quē pōio habem' scribūt lybiā & egyptū pagrasse. et trismegisti Mercurii doctrinā imbibiisse. Quā q; teste Cicero. Amō. docet orpheū poetā nūq; fuisse: et hoc orphicū carmē Pythagorei ferūt cuiusdā fuisse cōtonis. m. Flet noctē. S. luget noctē cōtinuo fletu. n. Miserabile carmē integrat. Plu. li. x. scri. q; lusciniis dieb; ac noctib; quidē garrulis sine intermissu cant': densante se frōdiū germine: in q; vna aue: pfecta muscē scia modū latet editur son': & nūc cōtinuo spiritu trahit in longū: nūc variat in flexo: nūc distinguit condiso: copulat in torto: pmit' reuocat. Pfa tñ ibidem leges miranda quidem: o. Nulli hymengi. A. nulla cōiugia. vide in. i. li. Georg.

intervallum: & pausam qua facili' fieri posset. b. Ex ordine. S. Sine in termissioe. c. Deserti. S. id est asperi incolit'. d. Strymōis. S. Strymō est fluu' thracie circa quē ad extinguendū amoris calorē morabat. A. lib. i. Georg. dixim'. e. Hęc euoluisse. S. talia q; ipse cōmemorat. f. Mulcētē tygres. A. Per id sua eloq; tūta feros homies et rapaces reuocasse in mā' suetudinē: et humanitatē orphea intelligimus. g. Et agentē car. quer'. A. p. id obstinate opinio nis hoies intelligi': q; nisi p eloq; tūte vires nequeūt a sua pūnata remoueri. h. Quā p. m. p. f. v. C. Parabola est. Vñ sepius me mouet Pathos: q; aut in misericordia ē: aut in indignatioe. In misericordia a: vt hic. Itē. Quā cōmōtis excita sacris thyas. Et q; virgēio demessū pollice florē. In indignatioe vt illud: Ac veluti pleno lupus in o. Cū fremit ad caulas. Et quā mugit' fugit cū sau. aram taur'. i. Philomela. S. p. quīs aue nā spēm p genere potuit AN. Philomela. Lu sciola b. loca. alibi hyrundo: vt latius. s. oñdim'. Philon aut amans dicit. Mela vero mala: poma seu oues. k. Durus. C. inexorabilis: & q; materno affectu nō mouet. l. Implūes. C. Cōmiseratio: ab grate: et ab imbecillitate. y. Oeagr'. refert Diod. siccul'. Bacchū in sidiā lycurgi Tharcensū regis admonitū theropis viri Thracis vitasse: ac paulo p' victor lycurgi regno spoliassē. Illūq; bñ fidū mēor theropitradidisse: q; moriēs oëag rū filiū: a q; et fluu' denoiat' est:

Georgicorum

p. Hyppoboreas. A. lib. illi.
Georgi. q. Tanaimq.
nivalē. S. fluuiū Scythiē.
A. Tanais fluuiū europā
ab asia disiūgit: atq. am
borū fines virinq. perlav
bens: in boreā versus per
Sauromatas in Scythiā
vsq. atq. in meotidis pa
ludē pēdit. Oris autē ex
Indiā mōtib. Diony. scri
bit: & Strabo li. vii. & li.
xi. r. Ryphēis. A. vi
deli. i. Geor. s. Nunq.
vidu. pruinis. S. Semp. nī
uib. plena. t. Sprete ci
conū q. mu. mēs. S. nu
ptiali. i. Cicones at sunt
thraces mulieres: q. ab or
pheo sprete disperse eū
p. liberi sacra simulata.
AN. Ciconū mēs. Circa
hebrū Thraciē fluuiū Ci
cones habitāt (teste Me
la) horū mulieres. teste q.
Ouidio li. xi. metha. Or
pheum: eo q. foemineum
amorē in puerorū venerē
transulisset: & ppter ea
as sperneret: furialiter la
niatūt. Post hō lyrā et ca
puteius in hebrū tegerūt.
v. Orgia bacchi. A. In
Rhodope Thraciē mōte
orphe^o sonare cantareq.
solitus erat: & ibi sacra li
beri pīs orpheo pīmū in
iciante celebrabāt: vt scri
bit Mela. Str. li. x. sic ait
Plurimi igit grēcor. totū
cerimoniale negotiū qd
orgia vocāt bacchanaleq.
& choricū et sacror. my
steria: libero pī attribue
runt. Et apollini & hecatē:
& musis / & Cererī. p
pter hēc Strabonis verba
optime Ser. dixisse videt
lib. iiii. eneid. vbi ait: Or
gia apd grēcos sacra oīa
dicunt: sicut apd latinos
cerimonie. Sed iā abusiue
sacra liberi pīs Orgia vo
cant: pterea orge ira dicit.
Orgao. concito. cōcupio.
Orgiazo. orgia. celebro.
Orgifone: irascor.
x. Marmorea. c. a. c. S.
Pulchra sane alludit ad
id qd dicit Ouid. Quia cū
caput e^o delatū ad ripas
serpēs mordere voluisset
est conuersus in lapidē.
y. Oeagrius hebr^o. S.
Oeagri^o fluuiū ē et pī Or
phei: de q. hebr^o nascitur:
vnde cū appellauit oagriū. AN. Oeagrius hebrus. Oeav
gnus vir siue fluuius Orphei pater: vt ipse in Argonātica
ait. Diod. itē li. v. asserit Orphei^o oagriū filiū & doctrina
& melodia ac poesi excessisse oēs: qm̄ extet mēoria. De he
bro supi^o patuit. Ser. at ait: ex oegrio fluuiō natū hebrū.
z. Hēc protheus. S. subaudi dixit. a. Se iactu de. g. In

Solus hyperboreas glacies: tanaimq. nivalē:
Aruaq. ryphēis nunq. viduata pruinis
Lustrabat: raptam eurydicen: atq. irrita ditis
Dona querens: sprete ciconū q. munere mēs
Inter sacra deum: nocturniq. orgia bacchi
Discepū latos iuuenē sparsere per agros.
Tunc q. marmorea caput a ceruice reuulsum
Gurgite cū medio portans oeagrius hebrus
Volueret: eurydicen vox ipsa: & frigida lingua
Ah miserā eurydicen anima fugiente vocabat.
Eurydicen toto referebant flumine ripe.
Hēc protheus: & se iactu dedit equor in altū.
Quaq. dedit spumātē vndā sub vertice torlit.
At non cyrene: nanq. vltro affata timentem:
Nate licet tristis animo deponere curas:
Hēc oīs morbi causa: hinc miserabile nymphē
Cum quib. illa choros lucis agitabat in altis
Exitium misere apibus: tu munera supplex
Tende petens pacē: & faciles venerare napeas.
Nanq. dabunt veniā votis: irasq. remittent.
Sed modus orandi qui sit: prius ordine dicā.
Quattuor eximios prestanti corpore tauros:
Qui tibi nūc viridis depascunt summa lycei
Delige: & intacta totidem ceruice iuuenecas.
Quattuor his aras alta ad delubra dearum
Constituē: & sacrū iugulis demitte cruorem.
Corpora q. ipsa boum frondoso defere luco.
post vbi nona suās aurora ostenderit ortus:
Inferias orphei lethēa papauera mittes.
Et nigram mactabis ouem: lucumq. reuifēs:
Placatam eurydicen vitula venerabere cēsa.

altum. C. Nam veritas cū
aliq. ex pre se se ostendit: resu
git in p. fundū. i. in obscu
ritate: nūq. se totā ostendit.
b. Sub p. tice. A. Est ver
tex contorta i se aq. vel qe
qd aliud simit. verit. In
de ppter flexū capillorū
ps. summa capitis: ex hoc
inq. in mōtib. emittit
mis recte dixeris hēc oīa
vertices: ppter tū vñ in
tiū. Et Fab. lib. viii. q. enā
li. i. scribit vorus et vorti
ces dixerit antiq. q. primo
Scypio aphrican^o i. lras
secundā vertisse dē. Et Ca
per inq. Vertex capitis ē
& vortex fluminis.
c. At nō cyrene. S. dēst:
territa est: qd ex scipio
dat intelligi. A. At nō cy
ne. f. timuit. Referit cū ad
illud. C. At nō cy. Quia
ratio nūq. a nobis fugit:

d. Petens pacē. S. Pacē
hñficiū. & beniuolentiā.
e. Faciles napeas. S. ex
rabiles nymphas: & ad
ignoscendū paratas. Sa
ne sciendū easdē ēē nape
as: q. et dryades sunt. Nā
sup. ait. At choros q. lras
dryadū. A. Faciles mnes
exorabiles napeas. nym
phē sunt proprie que vir
gultis & florib. delectat
vt Oreades que mōtib.
Lactan. li. theba. iiii.

e. Intracta ceruice. S. i. in
domita: & dicit ita aial
um sacrificiū esse faciendū
vt nō tū occidēt hostē
sq. cedāt. f. Delubra. A.
Varro li. viii. rerū diuina
rū. Delubrū ait alios est
mare: in quo pter qd sit
area assumpta deū cāve
est i circo flaminio Iouis
statoris. Alios: i quo loco
dei simulacrū dedicatū
sit. & adiecit: sicut locū in
q. figerēt candelam: Can
delabrū appellatū: ita in
quo deū ponerent nomi
natū delubrū. his a Var
rone pscriptis possumus
intelligere id potissimum
ab eo pbatū: qd ex sua
cōsuetudine id vltimo po
suit: vt a dei dedicato si
mulacro delubrum corpa
rit nūcupari. Hēc Macro
bius libro. iiii. Satu.
g. Orphi. S. Datur^o grē

cus est. A. Orphi: melius legimus q. orphei: vt in Buco.
Orphi caliopea. de quo ibi lat^o. i. Lethēa pa. S. i. agre
stra. A. iam supius ostēdim^o. i. Placatā eurydicē vii. ve
nerabere cēsa. S. Hyppalage veneratā placabis. C. Placa
tam vel hyppalage est: vt ait Ser. Vel est ordo. venerabur
eurydicen placatam ante a te cēsa vitula.

Precepta faciescit. S. facit: & est frequentatiu p. princeps aut certe iā faciescit: q. p. f. hostias imolauit. C. Ma-
nis pcepta. fa. Nam sp. est rōni obtemperandū si verū inue-
nire cupim⁹. Hic vero subitū ac dictū mī. mōstrū. S.
Res em hęc ex improviso venit: vt apes ex bobus erūpe-
rēt: nā pcepta cyrenes tū ad placanda numia ptinebat.
Notandū quia ex hoc inuētū illa ars inuēta est: quā sup
memorauit: et melior facta per industriā. m. Stridere
ap. vter. ru. ef. c. S. seruire Hęc verba & secūds sūt cōiuga.

tertijs et tertij. nunc tū-
tertijs. n. Lentis vūa de-
mit. ra. S. in modū vūe. i.
horionis defluere: qd gre-
ci βοειωνον dicunt. A.
Vūa. Iuuenat⁹ etiam ait:
Examens apum longa
cōfedit vūa. CRI. Vūa
quia confidunt: ita inter
se habere: vt formā peno-
dentis faciem faciant: re-
ferat aut Pli. q. in totum
amissas apes reparatur
ventib⁹ bubulis recentib⁹
bus cū fimo obrutis. Vir-
gilius. Vt vides iuuenti
corpe exanimato: sicut eq
rū vespas arq. crabrōes.
azimorū karabeos nasci
putat: sunt q. mortuas si
intra rectū hyeme feruēt:
deinde solē vno torreat:
ac sic iūneo cinere toto die
foveat pueri reuiscere.
o. Hęc sup aruorū cultu.
S. p. aruorū cultū primū
librū significat. p. peco-
ra aut tēruū & quartum
quia & apes pecora sūt:
per arbores: secundum. et
hoc dicit. Hęc ego: id est
Georgica scripsi: dū Cēs-
sar in onēte pugnaret. A.
Hęc sup aruorū. poratio
est: quā cumulū quidem
conclusionem alij vocāt:
quidā enumeratōem: bre-
uiter enī repetit totā simp-
līcitatē: materiā decura-
rendo per capita. De hac
enī Fabius li. vi. lat⁹ scri-
bit. p. Ad altū Eua-
phratē. A. Armeniam
maiorē intelligit: in qua
Euphrates oritur: vt Strabo scribit libro sexto. atq. xvi.
Cesar autem Augustus (vt Florus scribit) ad orientem
sua exercitū misit in Armenios. Medos. Parthos: q. post
ea oēs cū Indis Augusti & romanorū ditioni paruerūt
q. Fulminat. S. foriter facit. r. Victorq. volen. p. p. S.
Vnū virtutis est: alterū iusticię. Nā vincere virtutis: volen-
tibus nō inuitis ipare iusticię ē. s. Viāq. affectat olym. S.
Preparat sibi diuinos honores. A. Viāq. affectat olym. Out
dius quoq. libro. Fastorum. ait: Sic petitur cōelum. per
labores. i. et virtutē: victorūq. fugā. Affectare (inqt Fg-
lius) est pronū animū ad faciendū aliqd hęc. affectat ergo
iam. i. preparat. t. Olympo. A. ad diuinos honores.
v. Illo virgiliū. A. Virgilius Maro in pago q dicebatur
Andes: haud pcul a Mantua nat⁹ ē: Pompeio et crasso cō-
sulibus. Cremonę studiis erudit⁹: sumpta toga Mediola-
nū transgressus ē: p. breue tps romā prexit: vt scribit Eu-
sebius. Alii vero scribunt Virgiliū ab Mediolano Neapo-
lim iussit: qd & ipse met hoc loco indicat. Vbi añ alios et

Haud mora continuo matris pcepta faciescit.

Ad delubra venit: monstratas excitat aras,

Quatuor eximios prestanti corpore tauros

Ducit: & intacta totidem ceruice iuuenas,

post vbi nona fuc s autora induxerat ortus:

Inferias orphei mittit: lucumq. reuulit.

Hic vero subitum ac dictu mirabile monstrū

Aspiciunt: liquefacta boum per viscera toto

Stridere apes vtero: & ruptis efferuere costis:

Immesasq. trahi nubes: iamq. arbore summa

Confluere: & lentis vūam demittere ramis.

Hęc sup aruorum cultu: pecorumq. canebam:

Et super arboribus: cesar dum magn⁹ ad altū

Fulminat euphratem bello: victorq. volentes

per populos dat iura: viāq. affectat olympo.

Illo virgiliū me tempore dulcis alebat

parthenope: studijs florentem ignobilis oci.

grece et latine eruditior fact⁹: se in vrbe contulit. Oñdit q
hic Georgica Neapoli scripsisse. In vita ipsius etā legitur
eū Georgica septenio Neapoli. Aeneid a vero parti in Sic-
lia: partim in Campania. xi. annis confecisse: Bucolica at
triētiopsecisse aiūt. annos nat⁹ (vt Probus asserit) xxviii
Inde inq. inferius: Audaxq. iuuenta rē. x. Dulcis par-
thenope. S. i. neapoli: q. primo ex corpe vni⁹ Syrenis illic iē-
pultę Parthenope est appellata. AN. Parthenope dulcis
Neapoli olim parthenope ab tumulto syrenis appellata ē:
vt scribit Pli. lib. iii. Hanc

August⁹ postea Neapoli
esse maluit: vt Solin⁹ ait:
Neapolis vero idē est qd
noua ciuitas: vt etiā Stra-
bo docet in lib. v. Vatro-
tamē scribit: q. ab ea gre-
ca voce Neapoli noua po-
lis ab antiquis nrīs vor-
citata ē. Stra. lib. v. ait: q.
Neapoli dicta ē: i. noua ci-
uitas: q. p. ea Calcidēca
incoluerūt: & ex Pithecus-
sis: Athenisq. venientes
vbi Parthenopes vni⁹ e
Syrenib⁹ sepulchrū osten-
dit. Neapoli aut quiquē-
nali sacer ille muscus: et
gymnicus complures di-
es celebrat. Agon: habet
et Neapolis calidarū aq.
rū scatebras: & apparar-
tissima balnea nulla ex
parte Baiōnis inferiora:
Plurimi sō e Roma Nea-
polim secessum facientes
victū grecanico ritu pdu-
cebant: aut quietis et ocii
gratia: pserim qui erudi-
tioni dabant opam: aut
remissiores vitę desiderio
maxime quos senectus af-
flegebat: vel aduersa simi-
litudo. Hęc & pla Stra.

y Alelat. CRI. Quia in
de assequabar doctrinā:
quo animi humani ita
aluntur: vt corpora quat-
tuor elementis. Animus
enim immortalis doctri-
nē veritate. quē immorta-
lis est. pascit corpus ex ele-
mentis: ex quibus est com-
positum Omnia enī ex his alūtur ex quibus constāt.

z Studiis florentem ignobilis oci. S. id est artis poetice:
quam ocium ignobile appellauit: ne quid de se. videretur
arroganter dicere. ANTHO. Ignobilis oci. Litterarū
laboris & studij. i. poetices. Hinc etiam Quidius libro
tertio de ponro ait de Dionysio. Ille Saracuse modo for-
midatus in vrbe. Vix humili duram depulit arte famem.
Idem quoq. libro quarto de tristibus inquit: Sepe pater
dixit studium quid inuile tentas Mgonides: nullas ipse
reliquit opes: CRIST. Ignobilis oci. Ocium aliquan-
do cessatio est omnium rerum: & hoc damnatur. Aliquan-
do dicitur ocium: cum animus ab agendo ad contem-
plandum reuocatur: ita vt ocia studia significant: in illo
primo ita cessamus a negociis: vt in pigricia contabescā-
mus. In altero ita a reliquis actiōibus vocamur: vt men-
tem nostram ad eam ad quam nata est rerum humana
rū & diuinarū contemplatiōem addicamus. Dixit aut
ignobile ex maioris hominū patris opinione: q. auaritię

Georgicorum

aut ambitioni dediti diuinū huiusmodi ocium vituperant: et sua stulticia ignobile putant: cū nihil sit nobilius. Vel poti⁹ dixit Ignobile. i. valde nobile. Volens ambiguo verbo: & verum ostendere: & stultorum falsam opinio- nem ludere: vt illi aliud putarent dici: cū ille aliud diceret.

a Carmina q̄ lusi pas-
storum. S. qui etiam Bu-
colica scripsit. A. Carmina
qui lu. p. Bucolica intelli-
git: quod p. Epexegesis
sequenti carmine suo mo-
re apertius innuit. C. Car-
mina q̄ lu. past. Cum eēt ea tempestate: qui aliena sub-
riperent: & pro suis pponerent: voluit ostendere vtrunq̄
opus Virgilii fuisse. Quod etiam initio: quod i. eneide scri-
psit: manifestū fecit. b Lusi. A. scripsi. De quo latius

^b Carmina qui lusi pastorum: audaxq̄ iuuenta

^c Tityre te patulę cecini sub tegmine fagi.

in Tityro ibi: ludere quę vellem? e Audaxq̄ iuuenta:
SER. gr̄ate iuuenili: nam vt diximus supra: viginiocto
annorum erat: cum Bucolicam scripsit: & bene breuitate
a se scriptam rerum executus est titulum. AN. Audax
q̄ iuuenta. Homerus in Odyssea ingit: Tu tamē intrato

meruens: nihilominus au-
dens: In reb⁹ melior. Tur-
nus item libro. x. gred.
ad suos. Audaces fortu-
na iuuat. Audaxq̄ iu-
uenta. Id ex calore proce-
dit: calidus enim sanguis
et De quo latius libro tertio Georgicorum:
Cecinit. AN. Cecini & cecini in antiquis legimus:
Vtrunq̄ conuenit. Laus deo.

maiores virtutem habet q̄ frigidus: vt in senibus appa-
et De quo latius libro tertio Georgicorum:
Cecinit. AN. Cecini & cecini in antiquis legimus:
Vtrunq̄ conuenit. Laus deo.

publij Vigilij Maronis Bucolicorum/ ac Georgicorū libri cum Cōmētarijsq̄: Seruij
Mauri honorati grāmatici/ Anthonij. Mancinelli/ Cristoferi landini: foeliciter explicantur.

Quę contineāt duodecim Aeneidos libri

¶ primis habet lybicā veniāt vt Troes: in urbē.
Edocet excidium troie: clademq̄ secundus.
Tertius a troia vecios canit equore teucros.
Quart⁹ itē misere duo vulnera narrat Elissę.
Manib⁹ ad tumulū q̄nto celebrāt honores.
Aeneam memorat visentem tartara sextus.
In phrygas Italiā bello iam septimus armat.
Dat simul enę socios octauus: & arma.
Daunius expugnat nono noua moenia troie.
Exponit decimus tuscorū in littore pugnas.
Vndecimo rutuli superantur morte camille.
Vltimus imponit bello Turni nece finem.

Quę primo gneidos libro contineantur.

¶ Aeneas primo lybies appellitur oris:
vir magnus bello: nulli pietate secundus.

Velfic.

Aeneas odijs lunonis pressus inique
Italiam querens: Siculis errauit in vndis
lactatus tandem lybie peruenit ad oras.
Ignarusq̄ loci: fido comitatus achate:
Indicio matris regnum cognouit Elyssę.
Quin etiā nebula septus peruenit ad urbem
Arreptosq̄ vndis socios cum dāsserecepit.
Hospicioq̄ vsus Didonis: cuncta benigne
(Excidium Troie iussus narrare) parabat.

p. Virgilij maronis: gneidos liber prim⁹.

Ille ego qui quondā gracili modulatus auena
Carmen: & egressus syluis: vicina cogi:
Vt quamuis auido parerent arua colono:
Gratū opus agricolis: at nūc horrētiamarus.

De operibus Virgilij Sebastianus branc

Vita magis nulli est sua cognita: docta Maronis
Quam mihi musa: canens pergama: rura: capras:

Tetrasticon eiusdem
post nemora atq; greges culturam ruris: & vuas:
disce & equos lector: mellificas q; feras.
Grandior oblectat si te hinc tuba parthenopea:
Diuigenum poteris perlegere arma ducum.

A RMA SERVIVS. Omnes fatentur aliud fuisse principium huius operis: ut in vita eius demonstratum est. Arma id est bellum per metonymiam: quoniam illis in bello utimur: ut toga pro pace. Cicero: Cedant arma togae: id est cedat bella paci. Arma virumque. Non respondet ut proponit. Nam primo virum. id est errores Aeneae. Deinde arma. id est bella narrat. Hac figura etiam in prosa utimur. Cice. invernitis: Nam sine vello superposito: coram: tunc: frumentoque suppeditato: maximos exercitus nostros vestivit: aluit: armauit. D. pponit & diuidit: & sese commendat: quod neque ludicra. nec turpia: sed spectata elegerit. Arma scutum et reliqua: quae Aeneae fabricauit vulcanus. C. Arma virum. Est heroici poetarum graeci, qui latini. pponit: inuocant: & narrent: tamen graeci eodem tempore pponunt & inuocant: Homerus enim in Iliade ait. μηδὲν εἰδὲ θεῶν

πλην δὲ οὐχ ἄνδρ' οὐδ' αἰετῶν. & in Odyssea. ὅνδ' ἀνδρ' αἰετῶν. & in Iliade. ὅνδ' ἀνδρ' αἰετῶν. Sic Hesiodus. μοῦσ' αἰετῶν. & in Iliade. μοῦσ' αἰετῶν. La: tunc vera pponit: deinde inuocat: Hoc apud Nasone lucanum ac statium iuenies. pponit primo regem. verum ipsa ppositio non seruat ordinem. Nam cum primo arma: deinde virum se dicuntur polliceatur. prius virum. id est errores aeneae: deinde arma. id est bella psequitur. Peruertit autem ordinem eius pponit: quod vniuersalis est: & totum opus: non autem operis parte diuidit. Poetis quidem conceditur. nam et eruditionibus & otiosis: & eadem saepe legentibus scribunt: quos pueris ordinis neque fallere: neque perturbare potest. Oratori vero non conceditur. orat enim p sepe apud indoctos & occupatos: & qui rem semel audire sint. Quia propter monet Cicero. ut in ea diuisione. quae tertia inter pariteriorationis tota causam continet: quo ordine pponimus eodem narem. in ceteris vero ppositionibus non tota causam: sed partem aliquam continemus: nihil interest pueratur. obseruet ordo. Propositio autem: & inuocatio in poetis proemii officio fungitur. Huiusmodi autem exordium est accommodatum causae turpi: habet enim causam turpem non naturam rei. sed opinionem. Laudandum enim sibi proponit aeneae: de quo erat inueterata opinio illi patrie defensoris fuisse. Quia propter a validissimo aduersariorum argumento incipit: & quod a patria discesserit: in factum transfert. Captat autem beniuolentiam a persona sua quoniam se non in nugis: sed in maximis rebus occupatum ostendit. Captat a persona Iunonis. cum illa in odium propter iniquam in virum praui crudelitatem: & inuidiam: propter abusum suae potestatis trahit. Captat praecipue ab Aenea. cum tot erinas illi aliena iniuria incidisse: & tamen inuicto animo illas per tulisse ostendat. Attentum autem auditorem reddit: tum quia non in nugis: sed in maximis rebus se occupatum ostendit: tamen quia aliter: quam multarum opinio ferat: se dicturum pollicetur. Ipsa praeterea inuocatio quoniam non nisi in maximis rebus adhibetur: summam sibi audientium attentionem conciliat. Reddit potestremo est qui lectur sit docilem: quia & summam rei breuiter atque distincte pponit: & dilucide explicat. Arma. Sunt qui putent arma dicta a greco verbo. ἀρμασιν id est conuenire & quadrare. Inutilia enim sunt arma: nisi ita quadrat corpori: ut neque angustiora arctiora uenit: neque rursus ampliora: laxiora uenit: ut neque corpus ledetur: neque contra se in illis traducat & fluctuet. ut de velle in armis Achillis scribit Iuu. Vnde cum interrogasset quendam Xenophon cur sua arma pluris quam ceteri venderet: quia (inquid) mea omnibus corporibus melius quadrat. Sunt qui velint arma ab armis. id est humeris dici. quia & inferiora inde pendunt: & superiora eisdem sustentantur. b. Virum. S. non dicit quem. sed circumstantiam ostendit: cum esse Aeneam: DO. Virum non fex: sed excellens. Ergo virum qui talia arma & tam pulchra

A RMA virumque cano: troie qui primus ab oris Italiam fato profugus: laurumque venit

& habere & gerere potuerit: qui Romanus imperator esse se meruerit. qui Iunonis inimicitias & reliquorum deorum factiones superauerit. qui tot aduersa mari ppeffus tolerando transierit. nec errauit. si primo rem deinde personam posuit: nam Salu. nulla metri necessitate coactus primo rem deinde Po. Ro. personam posuit. Virg. in ppositione libera orandi habuit licentiam. Exequandi vero alii ordinem tenuit. C. Virum id est hominem plurimis maximisque virtutibus praeditum. Huiusmodi enim homo proprie vir dicitur: ab ipsa scilicet vir id est ab excellentia animi: & a viro dicitur vir? Vnde i. i. dixit. multa viri virtus animo: multusque recular Geres homines: nonnulli tamen per virum mare simpliciter exprimus nonnullumque maritum. Theren. Omi vir. o mea vxor. C. Cano. S. Sermo Polysemus: nam alias laudo: alias diuio: alias ascano: ut hic. Nam canuntur carmina. D. Cano arma et virum. Sed armorum descriptionem primo pposita: sequitur

disputationi referuabit. C. Cano. Nam canunt ver sus Poetarum. Sic Homerus. μηδὲν εἰδὲ θεῶν. Vnde a canendo dicitur carne volunt: Sed quia (Cice. teste) clarorum virorum laudes ad tybia canebantur: canere laudare significat: ut ibant equi numero reges: canebat. Quia etiam praesentibus Sibille oracula veribus edebat: dicimus canere vaticinari. ut sola mihi tales casus castra canebat de Troie. S. Hec regio in Asia est: & ea illam diuisas. Poetae tamen plerumque & regione & punitam pro vrbe ponunt. Iuu. Flammis Asia ferro quae cadit. D. Troie. altera cum ppositione diuisio. ut ostendat quid Aeneas fatali ratione compulsum: & quid extra fatum ppeffus sit. factum enim fuit: ut relicta Troia Italiam peteret. Ergo crimine defert patriae absoluitur. non potuit enim defendi: quae facta inritura erat: sed neque poena fuit: quod sit Asia pulsus sed gloria: nam minori detrimento affectus: maius est emolumentum consecutus. f. ut Ro. imperium conderet: non ergo malo fatum patriam perdidit: Sed ne ab ea detineret Aeneas qui impio. Ro. constituendo dignus auctor parabatur. C. Troie. Graeca nomina nonnulli ita mutant latini ut diphthongum ubi sit. littera dissoluant: & i. in consonantem versum: sequentibus sillabae adiungant ut. αἰὼς αἰας αἰὼς. maia sic tpmh troia e. Primus. S. At qui paulo post Antenor prius venisse ostendit: cum illi venerit venetia: ubi Antenor vrbem condidit: Italiae pars non erat: sed Galliae: cum Italia rubiconem ultra non diu transiret. Quia propter Luca. Gallica certe limes ab Ausoniis determinat arua colois. Vel exclusit. Aeneo re cum addiderit laurina littera: Sed prima expositio melior f. Italiam. S. ars exigit ut ciuitatum nominibus ppositionem non pponam. Reliquis autem ponam. Sed plerumque vsurpant scriptores contrarium Nam & Cicero eo die veros ad mensuram veturus erat. dixit. Et hic Maro Italiae non ad Italiam: Italia Europae pars ab Italo sicilie rege: qui iuxta Tyberim sedes posuit dicta est. Virgi. Siculi gentesque sicang Et alibi Et gentes venere sicang. C. Italiam. Sunt qui dicant a bobus denominata: quod grecorum prisca lingua boues Itale dicebant. Quod autem bobus abundaret: ex eo pater quod multa quae suprema dicebat instituta erat: quartum ouium: bouum vero triginta. pro copia bouum et ouium penuria aut Gelli. S. aut ab Italo rege Sicilie dictum putat qui in ea regione veniens in qua postea regnavit Turnus. Italia de suo nomine illa appellauit. Feli. aut scripsit Italia dicitur: magnum Italos. id est boues habeat: qui vituli ab Italis sunt dicti itali g. Fato. S. ad id quod fugit. & ad id quod in Italiam venit: ne aut criminis causa patria deseruisse: aut imperandi cupiditate in Italia venisse videat. C. Fato. de fato quoniam prima dicenda sunt in alium locum differem. h. Profugus. S. profugos eos esse certum est: qui periculum a sedibus suis vagantur quasi porro fugatos: fallum vero quod multi dicunt: profugus

pos esse qui necessitate exclusi de suis sedib⁹ vagatur: Exu-
les vero qui sibi sedes inuenerunt. Nā & Lucan⁹ profu-
gos appellat quā sibi sedes inuenerunt. vt profugi q⁹ a
gēte uersa gallorū celte miscētes nomē Iberis: & Salu-
st⁹ adhuc vagātes exules nominat i Lauina. S. Tria-
laby noia hec vrb⁹: Prius em lauiniū dictū ē. a lauino lati-
ni fratre. Deinde Lauentum a lauro a latino inuenta dum
mortuo fratre vrbē augeret. Postreō lauiniū a lauina lati-
ni filia: ergo lauina littora & nō lauina. DO. lauina litto-
ra. cū aliū ante Aeneā in Italiā uenerūt: ille tñ prim⁹ venit
ad eā partē ubi deinde fuerūt littora lauina: et prim⁹ fato
venit: cū aliū casu uenisset: ergo fato perdidit patriā. fato
exclusus peruenit in littora lauina. C. lauina. Placent que
dicunt a Seruio: Tamē si Dyoniū audiam⁹: cū Aeneas
in Italiā uenisset: auspicio: oppidū in eo loco condere coe-
pit: in quo sus pregnas: & iā arg ab aenea destinata diffu-
gens requieuerat. Verum latinus qui cum aduersus Ruri-
los bellū gerebat. peregrinos regnū suū intrasse: et vrbem
edificare coepisse audis: illic cum exercitu cōuolauit: ferro
aduēnas expulsiurus: Verū cū deorum monitū vterq⁹ ad
amicitiā uertere: adiuuāte latino: vrbem absoluit Aeneas
noiauit q⁹ lauiniū: vt Romani volunt a lauina Latini re-
gis filia. Vt autē quidē grēci: fabulosē hystorię scriptores
ponūt a lauina Geloni regis filia. Deliorū filia aeneę rogā
data a patre cū fatidica
esta & sapiēs. Euenit autē
vt dū lauiniū conderetur
igne per se ex saltu accēso
sup⁹ arida ligna ore ferēs
super ligno ignē iecerit: ad
uolātes aquila mortu ala
rū flammās excitauit: Vul-
pes autē cōtra caudā e flus-
uo madefactam terens
ignē extingere conaretur
Sed tandē victa discessit
vulpes. Quod mōstrum
hoc impiū tandē supaturū: quauis cū difficultate ostēdit
k. Litera. S. Atqui lauiniū octo milibus distat a mari:
Sed litus terra est quēctiq⁹ mari vicina: Ipse em in i. iiii.
Cui li⁹ arandum. C. littora. terra quā mare tangit lit⁹ ē
dictū secundū Sceuolā qd ad id aqua alludat: vel q⁹ aq⁹
alluatur: Vel q⁹ ibi aqua elidat: Sed & vicinē mari terrę lit-
tora dictū vt hic. I. Ille. S. vacat: sed positū: vt ster ver-
sus: nā qui prim⁹: ad omnia refert: Sic alibi Nūc dextera in
gemiat: nūc ille sinistra. D. multū ille et. t. i. et. a. Alia
cū ppositiōe diuisio. est Scribit em que mari: que terra sit
pallus. C. Ille non modo nō vacat verū emphasim facit
Vt ille quasi tan⁹ vir. et tam crudeliter vexat⁹ m. Ter-
ris. S. Vt in Thracia mōstruofo sanguine e tumulo Polido
n. in creta pestilētia apud Strophadas harpiis o. Alto.
S. modo pro mari ppter varias tēpestates Ceterū supiorē
& inferiorē altitudinē significat: nā mēsurę nomē est alti-
tudo n. Iactar⁹. S. Iactari in mari dicūt. Defatigari ve-
ro in terris. o. Vi superū. S. i. violētia: nam & Homer⁹
deos in Troianos a Iunone cōcitatos scribit: Defēdit ergo
Troianos q⁹ nō suo merito: Sed Iunonis impulsu psecuti
eos sūt dū. D. Vi superū. Vis est cū fit aliquid cōtra leges
id est cōtra fatū. vrbū ostēdat nihil tale de supis meruisse
gēā addit. C. Vi visvim in singulari habet. Est autē a gre-
co Bix em apud illos dicūt et significat robur vt fit via vi
item virtutem. vt multa vi muniet albā. Item violentiā:
vnde dicim⁹ illatā vim virgini: significat copiam Vis ma-
gna auri homini illi fuit: Vi ergo superum. i. nō iusticia &
equitate: sed violētia a qua nō abest crudelitas: Conciliat
ergo beniuolētiā: eneg: a psona aduersariorū qui tam ini-
que Aeneā insectantur: Et a psona Aneę cōseruationem
excitat: q⁹ nō sua culpa sed aliorū crudelitas e in tātas tam
q⁹ graues crīnas iciderit. et tñ oia animi magnitudine et
sapiētiā tollerauerit & supauerit: Et cū nō verisimile vide-
ret: q⁹ supi dū ita inique fuerint hominē piū insectari ostē-
dit illos studio Iunonis esse secutos: quā Home. etiā scribit

Littora: multum ille et terris iactatus et alto
Vi superum: seque memorē iunonis ob iram,
Multa quoq⁹ et bello passus: dū cōderet vrbē
Inferret q⁹ deos latio: genus vnde latinum:

deos in Troianos cōcitasse: p⁹ Seque. S. putant multū
epithetū esse tēporale: cū a iuuando dicta sit: quia seua es-
set in Troianos: Sed seuius. p. magna ponit Enn⁹ Induta
fuit seua stola. i. magna. Et ipse de Aenea quē piū semp in-
ducit maternis seui⁹ in armis. i. magnis. D. Seque. m. l. o. f.
Ergo nō ppter culpā Aeneę fecerūt supi: s; vt obsequeretur
Iunoni tanq⁹ omnium regnię. Purgat igitur Aeneas: &
deformat iuno aduersaria. Seque. i. crudelis que pro quā
innocēte: & qui deorū oium: atq⁹ ipsius cultor sit. Onerat
etiā eam q⁹ inimiciā nulla Aeneę culpa susceptas diuif
sime tenaciterq⁹ retineret: cū ne id quidē etiam si iuste sint
inimiciā facere pbris cōueniat: hoc lat⁹ in. v. Iunōis gra-
uis ira: nec exalturabile pecc⁹: quā nec lōga dies: nec pietas
mitigat vlla. C. Seque crudelis: quia iusta ira contra Troia-
nos moueret. Ostēdit ex hac re quāta fuerit Troiorū mi-
seria: cū dea que a Iuuādo nomē sortit: tam inique crudelit-
tatem exercuerit Ergo & dea cū minus ppiū dei sit iusti-
cia vti: et de ea dea que a Iuuādo dicūt p sūmā iniquitatē
in uictos crudelis fuit q. Memorē Iunonis. S. Inuenies
sepe p actiū passiuā posita. vt pictis bellatur Amazōes
armis: aut cōtra. vt populatq⁹ ingētē ferris aceruū. Hic va-
rietas vel poti⁹ cōtrarietas reperit in aliis partibus oratiōis
vt sit nomē p aduerbio. vt. hic tunc ignipotēs coelo. d. ab
a. p huc sici pūcipio vt. Etq⁹ uet⁹ abasi. q. uehebat. et i
noievt hic mōre nō que
mēinerit: sed que mēmo-
ria erat: hęc nos imitaur
sed noua ad illorū exem-
pla nō formam⁹. C. Me-
morē. multa noia actiue
passiueq⁹ ponunt: actiue
dicim⁹. sis foelix: nostrū. im-
q⁹ leues quecunq⁹ labore
id est sis ppiā ac da foeli-
citātē: passiue autē: viuite
foelices: nō q⁹ inferat aliis
sed ipsi accipiat. Sic formi-
dulosa & qui infert & cui infert formido. Aliter ergo Te-
rē. Nūmis formidulosa es: Aliter Salust. Semp illis aliena
vir⁹ formidulosa est: Sic memor actiue ponit: vt dū me-
mor ipse mei: dum spiritus hos regit arctus: Passiue cū
ait. Hora. siue puer furens impressit memorem dētib⁹ no-
tā. i. de qua illa mēinerit: sic nūc memorē irā. i. de qua me-
minisset Iuno r. Quoq⁹ & S. Duas cōiunctiones sepe
ratas naturaliter non cōiugim⁹: nisi metri necessitate: ergo
vna vacat: sic Alibi Dixit q⁹ & proelia voce diremit
e. Bello. S. quod cōtra Turnū gessit e. Dum cōderet
vrbē. S. Aut Troiā intelligit quā in litore cōdidit: de qua
liui⁹ & Cato in origi mēmit: aut laurū lauiniū & tūc
est dū. i. donec: q. d. donec Turn⁹ occūberet: et temp⁹ cōdē
de ciuitatis veniret. Vt Romā intelligit: & est dū. i. dūmō
DO. dū. c. v. Exaggerat q⁹ Aeneā appetisset cū cōderet vr-
bē: & deos imperio publico pfuturos inferret: quod si ob-
tinuisset: nec latinū gen⁹ nec Albani principe: nec Ro. ipe-
riū fuisset futurū. nec Cesar impiū. Ro. culmē habitatur⁹
indoluit em cū meliori iā tecta iā fidere terrę: & bellū per-
furiā excitauit: ppositiōe autē ista nō solū que dicturus sit
ostēdit: sed multiformi ratiōe diuisionis vitur. Cōmen-
dat carnē Aeneā: a culpa liberat: Iunonē multa variāq⁹
inuidia obruit. Caput carminis ab inuocatiōe musę ag-
gredit cui nisi lectoris instruēdi causa thema pmississet: la-
boris gratiā pdidisset: cū quid lectur⁹ esset nesciret. Quod
si cūcta non ipleuit: morti imature attribuēdū est: nā al-
banisq⁹ ptes atq⁹ altę moenia Romę nō scripsit v. Latio
ad Latium duplex ē vñū a Tyberi vsq⁹ ad rēdos: alterę vsq⁹
ad vulturnū fluuiū dictū: q⁹ in eo Saturn⁹ Iouē fugiēs la-
tuerit: latio. i. i. latū. datiu⁹ ē p actiō cū ppositiōe. sic Alibi
I clamor coelo s; frequenter ipse facit. Gen⁹ vñ lati. Atqui
prius latū & latini: fuerāt. ergo a loco et nō a psona erit:
Vnde. i. a quo latium vel dicas secundum. Cato in origi-
nibus: uenisse ante Aeneā populos aborigenes: & deinde
aduētu Aeneę Phryges aborigenesq⁹ vñ nomie latinos

Eneidos

esse dictos: vel recti? Victis latinis debebat nomē imponi
eoz qui vicerūt: & appellari phryges: Sed dono Aeneae re-
māsit nomē priscū tam latinis q̄ phrygib⁹. Ergo dat Aeo-
neē quod in ipso fuit vt p̄ter. Hinc i p̄catōe Iūonis dix t.
Nec cū se sub leges pacis inique. nam iniqua p̄terea fuit:
q̄ victorib⁹ nomē est ademptū: et victis referuatū. Et i li-
bro. xii. rogat Iuno: ne pereat nomē latinū. C. latio. Pl. i. a
tū antiquū a tyberis circeos vsq̄ p̄ducit: deinde ad Irim
vsq̄ fluuiū mātūmēliū procedisse scribit: Idē fēit Solin⁹.
Vnde a quo Aenea: nā ipse auctor generis latini est. Ait
em Euse. de tēporib⁹ latinis. q̄ p̄ea Romā nūcupatū sunt:
post tertū annū captiuitatē Troi: seu vt qdē volūt post
octauū regnauit Aeneas
annis trib⁹: ante Aeneam
Jan⁹ Saturn⁹: P̄ic⁹: Faun⁹
Latin⁹ in Italia regnaue-
rūt: circiter annis centum
quinquaginta. Hec Euseb:
verum hū populi qui sub
iāo: saturno: p̄ico: ac: fāno
fuerūt: nō latini: sed ab origenes noīati sūt: Ip̄e enī. Dyoni-
sius Alycarnaseus antiquitatis diligētissimus scrutator: la-
tinorū āte aduētū Aeneae nūq̄ memit. Et liu⁹ ait. Aeneas
aduēt⁹ rātū belli terrorē: vt aios aborigēū sibi p̄siliaret ne
se eodē iure solū: sed etiā nomie oēs esset: latios vtrāq̄ gē-
tē appellauit: Et strabo idē pene fēit: Iusti. aut in libro. xx.
Quid latinos populos qui ab Aenea cōditi vident: Aene-
as igit vt exemplū suū clemētis p̄lis inq̄ victis p̄beret:
vt q̄ ex duob⁹ populis vnū efficeret: vtrūq̄ nō ab aucto-
re sed aut a latino: aut a latio deuicto: latios dixit. remit-
tēs multū a iure suo: cui licebat: vel a patria Troianos: vt
a se Aeneas illos denoiare: instituit aut: hoc imperiū A-
neas anno post mūdū cōditū vigesimo sup̄ q̄tuor milia
x Albani. s. Alba ab Ascanio cōdita: siue Creusē ille fuit:
rit: siue Iauinē fil⁹. Nam de hoc etiā Liui⁹ dubitat: Hac a
Tullio hostilio querfa omēs nobiles familie Romā migra-
rūt: semp autē seruāt Vergili⁹: vt primo latino: deinde Al-
banorū: postremo Romanorū meminerit. Sic in. v. Priscos
docuit celebrare latinos Albani docere suos: nunc maxi-
ma porro accepit Roma. Itē in vii. Mos erat helperio i la-
tio. quē p̄tin⁹ vrbes albanę coluere sacū: nūc maxima re-
rū Roma colit. C. Albani patres Nam Ascantus relīto
Iauinio: suę nouerę albā lōgā condidit: inq̄ ip̄i sui q̄ po-
steri sedem regiam habuerūt. vsq̄ ad Romulū Romę con-
ditore: iure igit patres Romanorū Albani dicētur. Regna-
uerūt autē isti reges annos circiter centū ac quinquaginta:
Quo autē tpe Roma cōdita sit: Et q̄re Roma vocata mi-
ra inter scriptores varietas apparet. frequēs tamē opinio ē
illā cōditā a Romo et Remulo anno primo: vii olympia-
dis aut anno post caprū Iliū secūdo: atq̄ trigesimo supra
trecesimū regnāte Athenis Charopo. Cephālō aut gergi-
thius. i. vetustissim⁹ scriptor illā cōditā ponit: secūda etate
post Troianū bellū: ab hīs qui exilō cum Aenea seruati:
sūt a Romo Aeneae filio: Idē pene. Demagoras & Agathis-
lus ponūt: alii asserūt Aeneam qui ex mollosis venit: post
vlixē Romā cōdidisse: et eā ab vna Iliēsiū muliere: quę Ro-
ma dicebat Romā denoiasse. Hec em alias. Troianas mu-
lires: vt naues in cēderent hortata est: errores grauitē se-
rens Arist. philosoph⁹ scribit. Achiuos quosdā a Troia
reuēctos tēpestatē in Italiā cōpulsos esse: & Quis exacta
hyeme inde enauigare decreuissēt: tū cōbustis nauib⁹ ab
hīs quas captiuas abduxerūt mlierib⁹: cōsiliū necessitate
impellēte imutasse: et Romam condidisse. Callias refert:
Romā Troianā mulierē quę cū aliis Troianis venerat: nu-
p̄sisse Latino aboriginū regi: ei⁹q̄ deinde filios vrbē cōdi-
disse: & a matre denominasse. Xenagoras hystoricus re-
fert. vlixi ex Circe tres filios fuisse: Romum. Antium
& ardeā: qui tres vrbes cōdidere: & conditas a se denoiā-
uere: Dyonisi⁹ chalcidēsis Romū qdē cōditore ait fuisse:
siue Ascaniū: siue Emathiōis fil⁹ fuerit. Alii volunt Romā
cōditā fuisse a Romo Itali filio: hec igit greci scribūt. ex
Rōanis aut null⁹ scriptor vetust⁹ est: sed ex vetust⁹ sermo

nib⁹ seruati in sacris tabulis nonnulli sumūt Aeneae filios
fuisse Romū & Reulū Romę cōdicores: Alii ex Aeneae fi-
lia illos natos dicūt: et Latino obfides: datos: atq̄ ab eo
sine filijs decedēte heredes regni relictos. Alii dicūt Alca-
niū successisse: & cū fratrib⁹ regnū diuississe: Ip̄m q̄ Albā
& alia oppida. Romū vero Capuā a pauo Capi. Anchi-
sem ab Anchise & Aeneā: quę p̄ea Ianiculū est vocata a
patre: a se vero Romā denoiasse. hec quodā tēpore fuit de-
serta. sed sequētib⁹ deinde tēporib⁹ aduētātib⁹ colōis: quos
Albani sub Romo & Reulo duce miserūt antiquacōstī-
tutiōe resup̄sit. Vt duplex fuerit p̄stitutio: alia paulo post
res Troianas: alia quidecim etatib⁹ iterior. Anthioch⁹ Sy-

racusan⁹ tertiā ponit: mul-
lo antiorē: regnāte in Ita-
lia Morgete: Solin⁹ autē re-
fert: Eudrū cū in Italiam
venisset oppidū ibi in mō-
te iuenisse. quā valētē la-
tini appellauerāt. Ergo ip̄e
hāc ne nomē immutaret

Albani q̄ patres: atq̄ alē mōdeniaromę.

Musa mihi causas memora quo numine lēso

Romā gręco vocabulū dixit: Ver⁹ tñ putāt a Reulo cōdi-
tā Romā eā: quę quadrata dicta est: eo q̄ equi libra foret
posita: Incipit a Sylua quę ē in ara Apollinis: & ad Sup̄ci-
liū scalę Caci finitur: vbi tugurū fuit fastuli i quo man-
sit Romul⁹. Romul⁹ auspicio fūdamēta iecti: dum de vi-
ginti nāt⁹ ānos. xi. kal. maias hora post secūda aū tertiā.
vt ait. L. Tarut⁹ mathēmatic⁹ nobilissimus: Ioue in p̄sid-
bus. Saturno: venere: marte: et mercurio i Scorpīo. Sole i
tauro. Luna i libra p̄stitūt. Dies illa parilia hab. Obler-
uātūq̄ ē deinceps: ne q̄ hostia cēderet parilib⁹: vt dicit ille
a sanguine pur⁹ esset y Altę. s. vel p̄ter. gloriā: vel p̄ter.
edificia: vel q̄ i mōtib⁹ ē collocata a Musa. s. p̄ponit:
inuocat: ac tertio loco narrāt poētę Luca tñ puenit: nam
p̄ponit deinde narrat postreō iuocat: nō ē tñ iuocandū nūl-
quis p̄tā sup̄ hūanas vires regim⁹. Hinc Hora i arte po-
tica Nec de⁹ iter sit nisi dign⁹ vidice nod⁹ incidit. vt hīc
nā poterat per se iā Iunonis noscere. Itē in. vii. qmō euas-
sisset Turn⁹ nisi iuno vires animūq̄ ministrat. D. Musa
ab iuocatōe musę: qd erat scriptur⁹ icoepit. quā cū dea sit
nihil latere opt⁹: Interrogat q̄: vt cū nulla i Aenea culpa ē
uēiat: p̄firmat: Iunōis scūtia. C. Musa ab eo qd ē. uēiat
i. docere dicit. vel p̄prouo. i. iquiro: nā oim bonas ar-
tū illas iuētices esse volūt. Hesiod. i sua theogōia: musas
a Ioue esse creatas ait. ex Menēsing. i. mēoria: Nouē ei no-
cēs cū illa i pierio mōte cōcubuisse fert: hīc nouem genit-
rūt musę: quę a mōte ip̄o Pierides appellāt. vñ idē Hesiod⁹
μῶσαι πειριχθὲν dixit. nomina aut hīs versibus refert:
κλυὸ τεύχεσσι τεοαλίσαι τε νελπομεν τε. τεπυχορῶν
τεροῖον τεπολυμνίαν τουρονίη τε κολλίονη ἠλῆα ππο
κορπεῖα τὴν ἀπαρσεν. Anaximader lampasē. & Xeo-
nophāes heracipolites dicūt: poetas esse i tutela Apollī-
nis: q̄ lyra canit: et nouē musas: i q̄ medio ip̄e residet: q̄
Apollinē hūanā vocē itelligūt: quę nouē istrumētis p̄sid-
tur: Hec aut (Fulgētio teste) itelligūt: q̄tuor āteriores dēo-
quor si q̄s desit sibi⁹: & nō vox ex ore puenit. Itē duo la-
bia: septimū ē lingua: Octauū palatū: qd greci vranion di-
cūt: qm sit ad formā coeli q̄ vranos appellāt: q̄ ex re octa-
ua musa didit vrania Nonū ē guttur. p̄fiditas p̄ quā ip̄i
rit⁹ egradit. Ego aut Platoni libēter ad herō. ponit em tā-
tus philosoph⁹ diuini furoris genera q̄tuor: de quib⁹ alio
fortasse i loco dicem⁹: Inter eos ponit poētici eūq̄ a mu-
sis puenire demonstrat: musas āt appellat celestīū sphęrę
cant⁹: Nā in li. de. r. p. singulis sphęris sigulas syrenas ap-
positas dicit mortū ip̄s sphęras: ac sonū q̄ ide sit: sigificās
q̄ p̄ter p̄octo sphęras octo musas: ac p̄ illas p̄cētū nonā
pōit: quā qm harmōia vna ē ex oib⁹ suauissimē p̄posita:
excellētissimā reliquas dixit Hesiod⁹. Ergo poētis a diuio
furore: furor a musis: musę a Ioue (eodē Platō. teste) pueni-
unt. Sed de hīs alio in loco lat⁹: Alcmeō ac nonnulli alii
eas coeli & terrę filias dicūt: Sed & de nūero nō omēs itē
secūt: cū sit q̄ tres tātū ponāt musas: sed nobiliores nouē
dicūt. Ait ē Hec⁹: μῶσαι ἀνεναπαρσάμενοι βοιωτά

οὐκ ἔστι. Addit etiam Diodorus quod dicitur non dicitur quia gloria est. & poete ex laudibus quas alyis tribuit: & sibi & illis maximam gloriam videntur. Euterpe quomodo ex bonis quae ex illa doctrina pueniunt: non mediocriter voluptate capiunt. Talia quae ad multum tempore floreant. Poete. οὐδ' αὖτε ἐν φλόρε γερμιαρεν. Melpomene a carum suauitate per quam auditores delectant. ὡς ἄλλοι enim canto est. Terpsichore quae auditores voluptate capiunt ex hys bonis quae ex ea doctrina proueniunt. ῥηπουδὸν enim lector significat. Errato ab amore nomine accepit: quae amabiles suo carmine reddunt poete Polymnia: quae diuturna memoria sunt vrania quia fama ac animi magnitudine coelū ascendunt. οὐρανὸν enim coelū est. Calliope quae pulchram reddat vocem: quae ceteris cantibus antecellat

a. Causas. C. efficiētes tam grauē irā: tantūq; seuitū odium. Ceterū: causas Ari. flores quattuor ponit: et fierē materiale. formale ac finale. Quod ut expref. itelligat: ponam. Iouis Olympiaci simulachrum et in eo regem. causas: iue niemulq; efficiētes causam Phydā esse Arthemienē q. illud inculpsit. Materiale vero gbur ex quo factū ē. Formale autē iaginē Iouis quē i chore sit expfisa: ac postremo finale: quod nihil sit quod finis alii cui gratia non fiat. Ergo huius simulachri erit finis: ut appareat quod Iouis sint cōsecrati ludī olympiaci. Plato vero per has quattuor exēplare pōit: & istrumētalem. Dicit autē causā id quod ex eo quod sit segitur: ut aliud fiat. Verū causa finalis dicitur causa causā. Nā ppter finē reliquae tres sūt. Nec ē nūc quod psequar quid iter se causā. elemētū. & pceptū aut cōueniāt: aut differāt. nō em ad hūc locū at tinet talis iquisitio. b. Quo numieleso. S. inq. i. i qua re: vel quo numieleso. potestare: nā multa habet numia Iu no: Est em cunctis quae vtiū curru et hasta ut: hic illi arma hic curus fuit. pfectū parientib. hinc Terē. Iūno lucina ter opē. est regina deorū. ergo dubitat quod numieleso ea lese sit. alii separat ut nō dubitet de odio Iunōis. Sed quod aliud numieleso. I. deū leserit. C. Quo numieleso quid ve dolēs. Quā suppetat cū ignoret: aut quo numieleso sit: aut ppter quā re dolēat: & cur dea cū sit: substituerit i tot calāitates iniū cere vix: nō mō pū: sed pietate pfectatē: cū nulla virtus ac ceptior dys immortalib. esse debeat. Est em pietas qua quo oportet amore i patriā: i parētes: ac i reliquos sāguine cōiūctos affectū sum. Lēso ledere & offēdere diff. runt. Lē dit em q. dānū. detrimētū. dolorēue affert. Offēdit vero q. ex dicto factō ue stomachū idignationē q. cōmouet: et si dānū nullū iferat. c. Tot voluere cal. S. Hyppallage ē. i. pmutatio. i. volui a tot calib. itelligunt em verba p cō trariū. ut alibi dare classib. austros. i. dare austros classib. C. forasse nō est Hyppallage: Nā q̄uis a Iuno impulsus sit a multis cal. em sua sapiētia & animi magnitudine pos uoluit cal. q̄ ab illis volueret. prestātissimi em viri po tē fortunā regūt q̄ ab illa regant. d. Insignē. p. S. nam parē patriosq; deos ab icēdio liberauit. Offēdit igit meri to iuocasse mufā: nā si p: cur odio deorū laborat. D. Insignē. p. v. i. deorū cultorē: & spectatē vitę. Quid ergo delin quē fecisset: cū ita i secat innoxū. Ergo collige: nā cū iras. scī causa nō sit: et nō satiat i nūerq; tormētis et grauissimis calib. probat illā esse seua: his dictis istruit homies ad bo nū viuēdi rationē: Bonū em virū iustū dolor moueat: & tū nō sit i vltiōe i moderat. nec iustas iras diuti retineat. Vnde Salust. Et iniuria accepta ignoscere q̄. pseq malebāt. e. Tāt ne. S. nō de qualitate Sed de quantitate q̄rit Nūmiā em ira ē: quae nō habet pietatis rationē. Stoice aut loq̄: nā Epicurei dicūt: deos hūana nō curare Et ē ex clamatio ad mirat. D. Tāt ne. Admirat hoc poeta cū dū leues esse so leat: et misericordes q̄ repēdat i eis quod i hoibus displi cet post. iuocationem aut nō i adiūmētū carmis: sed i fa uore suscepti sui operis posita causas enūerat. qbus lector

Quid ve dolens regina deū: tot voluere cal.

Insignem pietate virum: tot adire labores

Impulerit: tantē ne animis celestibus irē.

Vrbs antiqua fuit: tyrū tenuere coloni

in initio aduertat & Iunonē seua: & deos malo studio Iu nonis motos: & Aeneā nō sua culpa hec esse passum f. Animis celestib. S. q. oib. pcurbatōib. carere cōsueue rūt: Nā apud inferos est ira: cū afflūt furie. g. Vrbs. S. Ab orbe q. antiquus in orbem fiebat vrbes: Vel ad vrūo parte aratri: nā sulco aratri designabatur. D. Vrbs an. pri mā Iunōis odiorū causā dicit: q̄ Aeneā i secat: qm ab co gens oritura erat: quē impium quod ipa Carthagini. fer uare cupiebat pceptura esset. volebat ergo si posset illū ex tinguī: Igitur hec sola causa satis erat ad odia excitada: ve rū alie quoq; enīerant: ut cū sint pcul a culpa Aeneae: & ipse purget: et Iunōis factio iniquissima cōgnoscat. Lauda tur multipliciter. Chartago: ut ostēdat illa Ro. impiū op

primere potuisse maxime annitēre Iunone. C. Vrbs an. laudat Carthaginē ut ostēdat nō omīno stultā rei piciēde sō. fuisse Iuo nis Et sumit loci de. pba bili quod ponit i cōstitu tiōe cōiecturali: in hac ē si gnū & signi ptes sūt: loc. tēp. spaciū. occasio. spēs piciēdi: & spēs celādi. Lo c. ergo. idōneus dabit spēs

q̄ esset ppingua Italię: & opposita Romę. Erat spēs pē ficiendi: qm & antiqua: & diues: & populosa: & bellico sa. Ergo q̄uis etiam accēsa esset odio: nō em pcepto cōsiliū coepisset: nisi fuisset spēs pficiendi. h. Antiqua. S. Nā ante septuaginta annos. vrbs. Romę cōdita erat: quā Scipio deleuit. nā quae nūc est: a Rōmāis cōdita fuit. Ergo antiqua cōparatiōe q̄ quae nūc ē & Roma antiquor. D. An tiqua nō magna. ut multi dicūt: sed plapfi ipis vranio sitate corroborata: ipetū Ro. nascēs lōgguis virib. pmeret C. Antiqua ergo corroborata virib. opponebat nascenti Sic infer. dolet: q̄ vrbs antiqua ruat multos domiata p ānos. Vrbs hāc designabant sulco ea ducebāt: qua moe nia futura esset: et cū illuc pueniebat vbi esset futura por ra id spaciū nō signabat sulco: sed portabat aratru ne ter rā tāgeret. Vnde a portādo. portā dici volūt. Ipe alibi. iter ea Aeneas vrbe designat aratro: Nā Cato air cōditores vr biū: taurū i dexterā vaccā interiū iugebāt: ipe incincti ritu fabino. i. togę parte caput: velati tenebāt: stiuā icurū ut glebe omēs itro ruerēt. Vñ territorij quasi terriborū dictū est. a ritu boiū & aratri: erāt boues albi: ut illo cādore ostē deref ciues sine labe eā optere: glebe intermē reticēbant: qm omis veritas in vrbe portāda sit: erāt ita boues iuncti: ut vaccā interiōr taurū exteriōr esset: q̄ mulieris ē quae itra domū sūt curare. Viri vero quae extra. de hac re Ouid. in l. fastos. Inde p̄mēs sciuā. designat moenia sulco: alba iugū niueo cū boiue vacca rullit. Sulc. aut ille q̄ sit tūc iprimēba tur (Teste Pompcio Festo) primigeni dicebat: Vomis autē gneus adhibebat. ut refert Macro i Tyrii. S. deest quā. Sic alibi Est loc. Italiā grai cōgnomine dicit. i. quā dicit k. Coloni. S. cultores aduenē sūt. D. Coloni. ut ppter in colas etiā aucta sit colonis. C. Coloni Nōi & aliunde p fecti habitatores vrbiū: Sed & agrū alienū q̄ ea cōditōe erāt ut p̄ fructū capiāt colonos appellāt. q̄ de re rustica scribunt. l. Carthago. C. cōdita ē ut q̄dē volūt a Car thedone Tyrio: ut vero alii a Didone: filia ānis. cxiij. post Trojanū bellū: Alii vero dicūt cōdita a Didone āno mūdī. xc. ac ceteris supra quattuor milia: postremo ve ro sunt q̄ velint regnare Auctino in latio post quatuor mi lia & trecentos ac quinquaginta mūdī annos eā cōditam: Sed Poeta suo iure hec fingit. ait Euse. m. Italiā cōtra tyberniāq; SER Quoniā tria habet latera scilicet maris supi. inferi. et alpiū. ut discerneret addidit tybernia littora. D. Italiā cōtra laus est a situ n. Longe. S. valde. Salu. lōge alia mihi mēs est o. Diues opum. S. absolute anti qui dicebāt diuites: nūc iugū causa rei ut diues equū. di ues pictai vestis & auri Do. Diues a fortuna p. Stud iis belli. S. Quod miraculū est cū otiosa sitēmp opulētia. R. iij

Studiis & nō studio. Ter em rebellauit cōtra Romanos: vult Iuno istius regna fortiri. D. Studiisq; a. natura & a morib; ergo omis erat occasio Iunonis fauor. locos ipxi- micas. subā rei familiaris. belloq; iūter? fiduria naturalis: et iūnatū studiū dimicā di. q. Feri. S. dicif & artificios se in reb; fabulosis denegat suā fidē poeta. Post habi ta coluisse famo. S. nō neglecta: sed habita in secūdis par tib; amoris. Amabat em famū genitale solū sed magis. Carthaginē. D. Post habita c. Tāta obfatiōe cōtra Ro: iperū nitebat p Carthaginis opib; vt o nib terris & ip; si solo genitali illā pposuerit: et insignia sui numis: & qe quid potuit in ea colloca uerit. C. Samo. Quā infu lam vehementer amabat: qm i ea adoleuit: & Ioui nupfit et vt scribit Varro parthenia pri? est appella ta: itaq; antiquissimum ha bet ibi tēplū i simulachrū nubētis figuratū: & sacra ei? anniuersaria nuptiarū ritu celebrant: ait Herodo tus: templa famū habere pulcherrima oim que in gre cia sūt. s. Hic illi? ar. S. hic p illic crebro in vsu: Arma: nā armatā alibi i ducit: vt ferro accincta vo cat. C. Hic illi? a. h. c. f. Re petitio est color Rhetoric? s. Curr? S. aut vere cur rus q ipa in celo vti? vel tēnsa que dicitur. s. iōs i. a. re diuina. Et est qua deos simulachra portan tur t. Fuit. S. Quociēs sūt diuiforū nūerorū nomia verbū respondet vici niori. ergo si esset hic illius cum? hic arma dixisset fur erit & nō fuit: Si sint noia diuiforū genē adiectiū res spōdet vicinorū: vt vir mulier q; magna & nō magn? nifi trāseat ad plurālē: nā tūc erit masculinū. Vt vir mulier q; magni v. Dea tēdit. C. q. d. Iocro audet niti cōtra fata: quia dea est. x. Qua. S. vacat metri causa: vt gētū lo corū & tādē y lam tū. S. i. ab ipō edificatiōis picipio z. Tendit q; fouet q; S. i. tēdit et fouet vt regnū esse pos sit. a. Duci. S. ductū iri: vt sit pēns tēpus pro futuro. b. Audierat. S. a Ioue vel a fatis. nā nō omnes dii futura sciūt. Qua ppter & Appollo q; quā vates ē a Ioue accipit: vt Que Phoebo pater oipotēs mihi phoebo? Appollo pre dixit: & pre audierat: nā apud Enniū Iupiter Romanis pmitit exidiū Carthaginis c. Tyrias. S. Carthaginēses a tyris cōditas d. Olim. S. in futurū: sed & pēs: & p teritū significat e. Vertē. D. Quā habet significatiōē vt nihil. post exidiū supsit: vñ alibi: que te genitor senten tia vertit. i. penit? ita imutauerit: vt nihil i illo pietatis reli ctū sit. Itē et omēs imo vertit neptunna troia. f. Sup hum. S. nobilē. g. Excidio. S. ad exidiū nota figura. h. Lybie. S. regionē p vrbe: dicta aut est lybia. quia inde flat lybs ventus: Vel vt ait Varro qū id est gens pluuiis. Hinc Salust. Caelo terra penuria aqū. C. Lybie. pars tertia terrarū ē: quā latini Africā noiant greci dicūt lybiā denomiātā a lybia Epaphi filia: que Bufiridis mī fuit. i. Voluere. S. a filio dixit. Vna em lo quē: alera scribit: tertia filia deducit. dicunt parce per An phrasim. i. contrariū sermonē: quia nemini parcant. Sic lu cus cum nō luceat bellū: q; nulla res bella in eo sit. k. Parcas. C. Qm vita humana intū habet pgressum & finem. Hec tria p tres parcas antiqui noiauerūt: Nomi naq; sunt apud grecos Cloto lachesis & Atropos. Cloto que intū vitę typū habet colum cū penso gēstat: vt sit or

rus nī: qui materā vitā pbet: Lachesis vero filiū ex pen so deducit. Id eni est tēpus viuendi q; fortiri sumus: Vnde et ipsa a. xxyxxyoo quod est fortior dicit. Tertia vero filiū a Lachesi iam deductū abrupit. et denotat moriē. Vnde dicit Atropes quasi ovsyrpotoy id est sine cōuersione: quia implacabilis est mors et nulli parci. Gellius autem refert tribus fatis: tria noia ē latina: et primā dici parcam a pariendo. Secundā nonā: tertiā decimā: quia nono & decimo mense partus maturi sint. Gellius vero vindex parcarum ponit tria noia latina. Nonā: decimā: mortam producit; Liuii versum. Qñ dies adueniet quā pata ē

morta: Has alii Demogononisex Chao filias di cūt: alii noct; alii quibus assentitur. Marcus Tul in li. dē na. de. Hereti & noct; has ait: Heliod? bē na & mala homibus for tiri. 1. Id metuens. S. de futuro timor est. Odi um de pñti. Metuebat er go Carthagini. odiū autē habebat ppter causas se quētes: et est de vtroq; ex emplū: Conueniūt quib; aut odiū crudeli tyrānē aut met? acer erat. D. Id metuēs vt firmer patriā fuisse picipale cā ipit dicere alias: Timeo ergo ne Troiani ab exidio li berati: vel vires aduersus grecos reparent: vñ in ita lia consistentes Carthagi ni efficiant. Artificiose de inde aliā causā ad dit iudiciū paridis: et vñ iniuriā facit duplicem scilicet quod offensa sit in eo iudicio: q; minori se

postposita: et q; sit spreta forma sua: quia i pmo scriptū erat pulchriori detur: hoc maxime vexat mulieres. Hanc igitur pte faciat. Virgiliū cū dicit manet: alta mente repo sitū iudiciū paridis ipreteq; iniuria forme: vt non tantū irascitur: q; victa ē: q; tū q; forma sua sit spreta. C. Id me tuens. Nam hec est prima causa: reliq; sunt accessorie. m. Veteris belli. S. Quātū ad Virgiliū pñet antiquē Si ad Iunonē referas: diu gēsti: Tūc autē ad psonā referen dum est cū ipsa loquitur. Q; si nulla persona sit: ad potē referatur. Nunc ergo veteris ex persona poete intelligendū est: sicut ipse alibi. Mirant dona Aene;: mirant iulū fla grātisq; vultū. dei pte ad se retulit: parē ad tyros: qui de um esse nesciebant. C. Veteris: ac si diceret: imperfecti opis: Hoc alibi ipse dolens ait: nō capi potuere capi: & paulo post. Me ne inceptis desistere victam. n. Memor bel li. S. id est iniuriarū ob quas bellū suscepit. o. Saur nia. S. Antonomasia est: non epicheton: q; sit q; uens pro proprio nomine ponit: qd pōt esse cū proprio noie et epi theton dici. C. Saturnia: quasi dicat crudel: vt a Saturno esse oñdat: dicif aut iuno a iuuando: sed quonā in hoc lo co Troianos nō iuuare: sed ledere conat: optimus vates il lam a Saturno stella noxia denomiare maluit: Ceterum poete cū eā physica quadā rōne distribuit: terrā intelligit. Hec pulchre ostendit Dionysius ac Eusebius: Et Varro: Quapropter hac rōne ipas; deā regnorū nominant: quia hec terrena sunt atq; homis contentio inter mortales: & terrarū possessione est. Capif autē a Marone allegoricē p ambitioē: q; est cupiditas regnādi et imperādi. Huius de; simulachrū lignēū apud famos: vbi apprimē colebat fur iff: refert Calimachus. Iunonem pñci voluerunt esse mu ptialem viri ac foemine cōiunctionē. Quapropter illi sacri ficantes bilem ab ostia se mouebant: actuxta aram iulio

Carthago: Italiam contra: tñ berinaq; longe
Hostia: diues opum: studijsq; asperrima belli.
Quam Iuno fertur terris magis omnibus vnā
post habitacoluiffe famo: hic illius arma
Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus esse
(Si qua fata sinant) iam tum tenditq; fouetq;
progeniem: sed enim troiano a sanguine duci
Audierat: tyrias olim que verteret arces.
Hinc populum lateregem: bello q; superbum
Venturum: excidio lybie: sic voluere parcas.
Id metuens: veteris q; memor saturnia belli

diebant. ut ostendat sine ira & odio & amaritudine matri
monium esse oportere. Iunonis aut & latone pater sic iu
gunt: q iuno terra sit: latona nox, nā obliuio ex nocte per
somnū sit. Nox aut est terę vmbra: mrim uero finis
percreatio est. i. a tenebris. ad solis lumina pgressio. D cū aut
loui lunoe irata. & ab eo discedere moellu louē ab Alabeo
mene indigna docuit: vt altera ducere simularet. Quapro
pter ille ex quercu muliebri simulacrum cōposuit: nuptiasq
pparuit. ad quas iritones nymphę: & vniuersa Boetia
cōfluebat. Quare cōmora Iuno a Citherone descendit: &
placētū mulierū turba sequente ad louē peruenit: simula
tioneq̃ parēfacta illi sūma cū lētitia recōciliata est. Simu
laci aut quod dedalen appellatū Iunonis grā festa de
dala instituta sunt. Iunoni p̃terea oim mēsiū kalende dica
te sunt: vñ illi duodecim aras instituunt. p Prima. S.

Atqui hercules prior con
tra troianos pugnavit. vñ
mō prima princeps accipis
endū est: nā plerūq̃ poeta
significationē nominum
dar participiis: vel ecōtra
vt volentibus annis: sig
nificat ei volubilib⁹, hac li
centia & in noie vsus est:
vt prima pro principe po
neret. Ad Troiam. et ad &
apud accusatiue sunt ppo
sitiones: sed apud semp in
loco significat: ad & in lo
co & ad locū: vt ad quē
in luno supplex his vocē
bus viā ē. Cice in ver. Der
cē ficos ad senatore quē
dā relictos. Itē ad Marcū.
lectā te habitare velle dixi
sti. q Canis argis. S. il
lic em ea coli oib⁹ notū ē:
Argos aut in numero sin
gulari neutri generis ē: vt
Hora. Aprū dicet eqs. Ar
gos. in plurali vero mascu
lini: vt hi argi. Ceterū deri
uatio nominis argiuos facit: nō argos. r Cause iraz. S:
nūc de p̃teritis loquit. C. Cause iraz. iniurię: iniuria em ira
gignit: q̃ est accēlio sanguinis ad vlciscēdū. s Dolores.
Cqui & ipsi ab iniuriis nascunt: ait Diod. mulieres diopo
litanas siue thebanas. quę in egypto sunt: nā diopolis the
beis pharmacū aduersus irā: & mcerorē inuenisse.

Aio. C. mente. i. memoria: vt manet alta mente repo
sit. v Manet alta mēte repostū iudiciū paridis. S. In q̃
pvenere. Alexāder cōtra Iuooē Mineruāq̃ iudicauit. Alta
mēte. Secreta recōdita. Repostū aut sintopa ē. Vñ enim e
medio litterā vel sillabā tulit: sed cū oēs sermones: aut in
regri sint. aut pathos habeāt: hi qui pathos habēt. ita vt
lecti sunt: debet poni qd etiā Maro facit. Nā repostus: &
porgite de ennio transtulit. Integris aut & ipsi vtimur: &
cōp exēplo aliis. D. Manet ergo ad oia prinēt. Repostū au
tē ad iudiciū paridis. Iudiciū. f. corruptū libidinis premio.
Paridis. vt cōuitiū sit: nō hominis nomē. f. q̃si abiecti vena
lis vulgaris: & inhonesti. Fallūt aut qui referūt iniuria for
mē ad Antigonē. Vñ addit. & genus inuisū: vt ad princi
palē causā gētis estus reduceret. C. Iudiciū Paridis. De pa
nde Ganymede atq̃ aliis troianis dicem⁹ suo loco. Hic ad
ea quę dicit. D. addā. ingeniosissime Poetā neam: cum cau
sas quę lunonē excitabant: poneret ita narrare voluisse: vt
ipsa si adesset narraret. Nā vt ait zē. A natura & vsu non
est recedēdū: nō ergo rōnem habuit tēporē: sed si irata lu
no loqueret: semp ea prima pferret. quib⁹ magis pmeret.
Et quia nihil graui⁹ accidit regine q̃ postponi minorib⁹:
nihilq̃ molestius foemine q̃ iudicio forme succūbere. Ius
diciū in q̃ vtrūq̃ incōmodū est prius dixit. Deinde mole
stius in secūdo loco erat. Electram vtro suo potitā quā ga

nymede filię in munere succedere. v Spreteq̃ iniuria for
mę S. Epexegetis est. Hoc em fuit iudiciū Paridis: vtrq̃ py
ticula vacet: sicut alio loco. dixitq̃. et prelia voce diremit:
licet nōnulli separent dicētes aliud esse: nūsq̃ em cōiunctio
ponit: nisi inter duas res. Et sprete forme referunt ad Anti
gonē laomedōris filiā quā a lunoe ppter forme arrogantiā
i ciconiā cōstat eē cōuersā. Seqūt ē. + Iniuria ē q̃ arcere
italia. Mod⁹ aut q̃ arceret crudelissime illos p oia maria ia
ctādo: & vt magis illius odiū insatiabile ostēdat: dixit tro
ianos nō integros. & flores in patria: in q̃s posset cita
ri aliqua inuidia: sed miseros: atq̃ infelices: & qui ex gre
corū pserim Achillis crudelitate superfuert: qui non solū
venia: sed etiā cōmiseratione digni essent: eorū magis q̃ iā
diu i cōsequerat: vt iā ois ira faciata esse potuisset. Forma
a greco est per trāspōitionē lra. Illi enim uoophv nos

formā dicim⁹. Est aut for
ma ppter quā aliquid qd
nō erat esse icipit: nā ebur
Phidię Iouis simulacrum
nō erat: sed postq̃ addita
est ad materiā forma: coe
pit esse simulacrum. Ergo
quia dat essetiā. & pulchri
tudinē: forma pro ipsa pul
chritudine capis. x Et
gen⁹ inuisū. S. ppter Dar
danū Electre pellicis filiū.
Electra pellex fuit Iouis:
ex qua Dardan⁹ nat⁹ est:
a q̃ troiani ducūt originē.
y Et rapti. S. stuprati. vt
ē. rapta garamātide nym
pha. Itē & raptas sine mo
re fabinas. + Ganyme
dis honores. S. Trois regis
Troianorū filii. Honores
aut dixit: ppter ministeri
um poculorū ad qd rece
ptus est femota Hebe lu
nonis filiā: quę Ioui bibē
re ministraba: Vel ob hoc
q̃ inter sidera collocatus:

aquarii nomē accepit. D. Ganymedis. Qui turpiter amā
tus est a loue. Est aut foedū hoc loco aliquid intelligere de
zodiaco: in quo Ganymedes dicit collocatus: ne infames
inter facta sidera sint collocati. Et sentiamus id quod poe
ta nō dixit. Ostēdit oēs has causas esse alienas ab Aenea:
Atq̃ vt posterius dicta ostēdere incidenter ait.

a His accensa sup iacēt. S. Super his: aut de his: aut su
per metū carthaginiis: his quocq̃ accēsa. D. His ac. sup. i. su
pilla quę fuit ob excidiū carthaginiis. C. In hoc loco super
aduerbiū est secūdū Priscianū: b Iactatos ēq̃re toro. D.
Hęc oia ad exprimēdā lunōis iniquitatē prinēt. vt ostēdat
excidiū carthaginiis solā causā fuisse: ne ipsa miserere: nec
desereret intentionē suā quę cognoscēs nō posse expugna
re fata: cupiebat saltē illos arcere: q̃s ad plenū supare non
poterat. Nō miserebat igit vt iactatos toto ēq̃re: & eos q̃
ex infinito numero ad paucos redacti essent: q̃s e manib⁹
seuissimorū hostiū fortuna seruauerat: insidiis a ludiis ob
terreret. C. Iactatos equore arcebat. Oibus ex locis lunonē
inuidia oneratis: pathosq̃ comouet. In hoc aut loco citat
a modo vt ipse alibi. Altaria ad ipsa trēntem traxit: & in
multo lapsatē sanguine nati. Sic Demosthenes se pulsātū
Cothurno querit: in quo erat cōtumelia: nā nō solū iniuria
ex se spectat: s; etiā mod⁹ inferēdę iniurię. Iniuria vt sibi +
t Et Reliquias danaū. S. vt stet versus geminavit L. nā
in ipsa reliquias dicimus: D. Reliquias Danaū. magna cru
delitas quę nullis cladibus satiari poterat: laus autē æneg
magna: qd de solis reliquiis troianorū impiū Ro. cōdere
potuerit. Ergo ni fato abstulissent patriā integris opib⁹ de
fēdisset: cū i aliena terra iperū cōdiderit. C. Danaū grecom
a Danao antiquissimo rege fratre Aegpti qui relicto ægi
R lu

pti regno fratri: i greciā na
uigauit argosq; venit: &
nomen genti dedit. Ait au
tē Plinius hūc primū na
ui nauigasse: cū antea ho
mines ratib⁹ ab Erithra
in mari rubro istitutis vte
reni. Eusebius ita scribit:
egyptus quē prius acrie di
cebat ab egypto regnāte nomē accepit: cui datū est regnū
eiecto Danao: qui in greciā argos occupauit: ac aquis abū
dare fecit. d Atq; immitis achilli. S. Bñ secū dū Home
rū segregauit ducē a populo. Sic Aeneas in secundo post
omne casū: priami separauit interitū. vt forsitan & priami
fuerint quē fata requiras. immitē aut dixit: etiā circa exstin

Vix e conspectu Siculę telluris in altum
Vela dabāt leti: et spumas salis ære ruebāt.
Cum luno eternū seruās sub pectore vuln⁹,
Hęc secum: me ne incepto desistere victā.

crū Hectorē crudelē. Achil
li ppter ouoio tēleuoy
detrahit. s. litterā quē plo
rūq; sibi lo habet: non
solū necessitatis: sed etiā
euphonię causa: vt Salu.
A principio vrbis ad hē
lū pfi Macedonici: detra
hit aut s tertig declinatio
nis genituro: C. Achilles dictus est quasi ἀνεχθωι. sine
cocto. quō illū Chiron ita educaſſet herbis: hacſq; poeta
ſilueſtribus: vt nullū cibū coctū guſtaret. Vñ Euphonia
ειρηνικη καὶ ημεραπαυση. πορ το νεκα. u. v. u. d
ονεο μιν χαλαρα φημιζατο e Errabant. C. a recto cur
ſu vagabuntur. aliqñ peccare. Itē paſa. vt mille meſ ſicū

est pater illi quidam successu fuisse: se Ioui adoptadū dedit: hinc virgines singulis annis sacra faciētes in duas acies diuidunt: ac lapidib⁹ fustibusq; inter se decertāt: & si qua in pugna occubuerit: ea pseudoparthenos. i. non vera virgo appellat. Ante autē pugnā ieiunt: ppherrimā oim ex his Cynthia galea. & tota armatura græca ornata curru impoñit: illaq; paludē lustrantē sequunt. Cretenses tñ in creta Tritonē pluriā esse dicunt: & apud illius fontē natā ab Ammōe cōiuge Rhegē aduer⁹ illā custodē positā filio: quē ex Amalthea suscepit: ipsaq; ppetuā virginitatē seruasse: & ppter animi solertiā multaq; artes inuenisse: & in bello plurimū valuisse. At p alcidā beluā q ignē vomens oia inflāmare: ingenio ac viribus interemisse. Dicit hanc beluā primo i phrygia apparuisse: quē ex hoc cōbusta vocat deinde in tauri mōre cōuersā cūtra nemora ppetuo tenore ad indosvsq; incendio cōsumpsisse: deinde p phœnitā cōuersā: ac lybani syluis exultis p egyptū in lybiā transisse: vsq; ad hesperū. Ibiq; i ceuranti syluis oia cremātē oēs: mortales aut pdidisse: aut i sugā veruisse: donec pallas eā pdidit. Aegypti vero Mineruā athere. sse interpretat: & Iouis filiā volūt ac virginē. Quia ether natura semp incorrupta habet. Sed vt ad rē redeat: ex cōparatōe maxima cre sci indignatō: ac dolor. Est aut duplex cōparatio. & ad personā. & ad rē. Dolet enim primū: q pallas minor dea nō phibita sit: quin se de hojste violāceret. Ipsa vero maior dea phibeat. Ad rē aut pertinet q multo minus flagitiū fuit: qd cōmisit Atax in pala dē: qd troiani in se. p Vn⁹ ob noxā. S. in istis sermo nibus vnus. ill⁹. ipse. naturaliter media producti sillaba: Sed cū opus est corripit hac excusatiōe. q dicens vocalem longā vocalis sequit: ei vres derahit: vt est insule Ionio in magno: Et sub illo alto: & ob hoc mutat accētū. In latino em sermone: cū p. nultima corripit: ante penultima habet accentū: ut hoc loco vn⁹ ob noxā. & cōtra. nauib⁹ infan dū amissivn⁹ ob irā pdimur. Noxā p noxiā. Et hoc iter est iter noxiā & noxiā: q noxiā culpa est. s. peccatū. Noxa aut pena. C. Vn⁹ obnoxā. Nescio an Serui sētētia vera sit illud scio minime obseruari: nā noxa frequēter p poena ponit. Sed in iure ciuili de verb⁹ significatiōe scriptū est non xē appellatiōe oē delictū cōtineri. Qui. Inuidiā noxe con tinet ille me: & alibi. Nocte nocet porē sine noxa luce bi bunt. Noxia adiectiū pot⁹ est: nā noxios & innoxios di cimus. q Furias. C. Inualidar causā: quē n fuerit prati onē: sed p impulsione. s. p vim amoris. Verū de furis amo rū lati⁹ in quarto disputabi. r Olei. S. nōvacat. nā & duo fuerūt aiaces: & ambo furuerūt. S d ira Telamonis: hic amore. Et est græca figura si dicamus Aeneas Anchise: & subaudiam⁹ filius. hac autē figura vtimur circa patres: & circa maritos tm. Vt Virgil. Diphobeglaud. i. filia. Irē Hectoris Andromache. i. vxor. C. Olei p oleo p syneresim. Et posuit datiuū græcū p genitiuo latino. Alibi i datiuo di xit: vt orphi calliopea lino formosus Apollo: vbi est orphi p orpheo. Oileus rex locorū fuit. s. Ipsa. S. Bene: dul cis est em. ppria manu quesita vidicta: Vñ plus dolet luno alienis viribus se vt: vt æoli: vt inferiorū: sicut ipsa Flectere si nequeo supos acherōia mouebo. i. Iouis ignē. C. Po tuit vt se violāceret alienis vi armis. Ceterū fulmen fm phisi cos est vapor ignit⁹ cōpactus & sol d⁹ impetuose cadens. gignitur ex vapore gross⁹ ex cōtrariis & diuersis cōpositio venemēti calore inflāmato: & ventos nubib⁹q; concussioe impulsio: & quasi lapis igneus fit de cōcau tate nubis: deor sū p violentiā pulsus. raro cadit i frigidissima hyeme: quia ppter frig⁹ vapor in aere n gignit. Raro etiā vehemētē estate quia ppter siccitāē & subilitatē aeris vapor. s. inubib⁹ nō

Argiuū: atq; ipsos potuit submergere pōto:
Vnius ob noxam: et furias aiacis olei:
Ipsa Iouis rapidū. iaculata e nubibus ignē:
Disiecitq; rates: eueritq; equora ventis,
Illum expirantē trāssixō pectore flāmas
Turbine corripuit: scopuloq; infixit acuto.

aggregant: sed calore cōsumuntur. Eadē rōne in pēb⁹ orbis: aut calidissimis: aut frigidissimis rariora cadūt: & in ea pte italie: q a sepē rione ad m. ridiē discedit: crebriora aparēt. Ergo in v. re & autūno vapores multi eleuant: & cōdēscantur: & ignescūt: Prisci fulmē: quib⁹ dā sacris eliciebāt: nō sine piculo. Nā hosti lius rex cū eliceret: cū oī regia crematus est. Etruscorū i. rē (teste Plinio) nouē dies deos fulmia emittēte dicit. eaq; cōvndēt ge nēz Sed Iouē tria emittēt. Romani duo tm statuerūt: diurna q Iouit: & nocturna quē Sumano tribuunt. De Sumano memi nit Plautus Refert Anstoteles tria esse genera fulminū. Vñ q adurit. Alter qd quia humidū est nō vrit: sed q cāgit nigra red dit. Tertiu est clag & mire naturē: nā vinū effundit intactis va sis. Aliqñ fracto vase ita obstupefcit vinū: vt p res dies nō flu at. Aurū in faccis: & vasa argentea in capfulis: ita liquefaci vt facci capfulq; integrē maneat. cōburūt corpora i racis veltib⁹

Martia Romāa mulier guida icta fulmicpui exanimato ille fa pmanit. ppter hanc triplicē naturā trifidū fingit a poetis fulmē: vt refert Acron: q tres deos māubias albasnigrasq; eē. Iouis vero rubras. Hui⁹ rei haud ignar⁹ Hor. de Ioue dixit. Et rubenti dextra sacras rācu lar⁹ arces. v. Rapidū. S. volo cē vt est cū rapidus sol mūdū hyeme: cōtingit equis iam pre terit estas. Itē rapidi ve potētia solis. x. Iaculata. S. in Ibris Etrusco: lectū est. iaculo fulminū manubias dicit: & et ra eē numina possidēda fulmi

nū iactus: vt Iouē. Vulcanū. i. Mineruā. Vñ cauendū est ne alia hec numinib⁹ demus. y Enubib⁹. S. fm phisicos q dicit col lisione nubib⁹ fulmē creati. s. Disiecitq; rates. S. Rates abul ue naues: Nā pprie rates sunt cōnexę inuicē trabes. D. Disiecit. Ne si alicui contigisset euadere haberet nauigandi subsidū. C. Disiecitq; rates. eueritq; equora ventis. Exaggerat rē: q illa p pter vn⁹ scelus multos vltā est. Exornat autē loci colore retho rico: qui est similiter desinēs. s. euertere. exurere. submergere.

a Eueritq; equora ventis. D. Alieno est vltā impio. Nā Iouis fulmē arripuit: & Neptūni ipsū: habuit em potestātē in vicos qui alieno subiecti sunt imperio.

b Illū. S. auctorē. s. criminis. DO. Illū emphasim. p nomen habet quasi temerarium. inconsideratū. sacrologum. pphauū qui in templo deę virginis ante aras in conspectu numinis regi am. sa cerdotē intactū violauit.

c Expirantem flāmmas. SERVIVS. non animam dicit flāmmas: sed cum anima fulminis flāmmam euomētem: vt superius. Pleno nemini adiecit opum: id est diues opum. Sic hic verbo cum plenū sit expirat: addit flāmas: vt alio loco consu xi ex virant aias. D. Illū expiratē. Illa pprie vnū plurimos pdi d. t. Ego a plurimis offesa vnū ab italia arcere nō possum. Et qd auger dolorē ostēdit Mineruā minoiē d. ā Iouis fulmine vt potuit. Et in poena delicti defēdat auctorē. Si ergo ille inuile grauiū. mū pūlit supplicū: multo magis eius soci. d. fēdit au tem culpā in amorē reiciens: & videtur v. niali statu: Factū em quod manifestū est non purgatur: nisi dicatur nō erat sug mē tis: nec sui consiliū Atax. sed furore amoris trahebatur. Nā quic quid sit per pathos nō ascrib. i. homini. d. Pectore. D. quo vuln⁹ oīno letale esset. i. e Turbine. S. volubilitate verorū. D. Turbine corripuit: nā aliter insigi nō poterat: & ostēdit vim rē in tanto impulsu. C. Turbine corripuit. Vi v. nto x. m. circūm se motante: quęq; prostrante. Pūtiū autem ponit repētiū flatus qui exhalante terra coarctatur: & nubium cute obdura. multiplices ex stant: inter hos enumerat Typhonem: ac turbu nem cum dicit. qui maiore depreisē nubis specu erumpit: sed manus lato q; procella: nec sine fragore prox ma quęq; proster nit. S. idem ardentior fuerit: prester vocatur: amburens cuncta panter: ac proterens: ab hac circulari reuolūtiōe: turbūnem di cunt latini ludum puerorum: quem gręci trochon nuncupant: Ipse alibi. C. u quondam toro volitans sub verbere turbo. f. Scopulo. SERVIVS. eminenti. Scopulus autem a speculando

Eneidos

nasuntur: Huic circ^o est ad septentrionē. zephir^{us} ad austrū
Sūt isti tempati frigidi & hūidi: quia sol parū facit mo-
rā in occidēte: ppter eaq; nec mulet^{us} calefacit illos: nec mul-
tū desiccāt: In fine diei salubres sūt: quia a sole tūc subtilio-
res reddātur: Ameridie auster est dict^{us} q; hauriat aquas.
Hinc ad orientē nō^{us} est: q; grece sic dict^{us} ab hūiore: affric^{us}
ad occidentē: calidi hūidiq; nubes pluviasq; inducūt: aerē
desūm fulmineū q; reddūt Cicat^{us} tēpestates marinas: im-
pediūt virtutes aiales: & gravitatē corpi afferūt. Ait em̄.
Hippocrates q; garuāt auditū. & caput humores dissol-
uunt & ad exteriora trahunt sensus: gravitatem faciunt

bilem] corrumpunt & in
recidiuā mōrbo trahūt.
aperiūt tamē poros terre:
et germina pducūt. A sep-
tentrione boreas est: Hinc ad
orientē aglo surgit: ad oc-
casū chor^{us}: Hii vēti frigidi
sunt & sicci: Vnde corpa
idurūt: poros cōstringūt:
hūiores punificāt: Spiritus
subtiliores reddunt: vim
decoquēdi et retinēdi cor-
porum roborant: Mastulos (teste
Aristotele) pducūt quē ad
modum austrī foeminas:
Hec me fugi ppricos quat-
tuor dūtaxat vētos. a quā-
tuor mūdi partib^{us} flan-
tes nōmīasse. vnde plures
nō mēminit. Hom. deide
additos fuisse singulis sin-
gulos vt essent octo post
remo alios quattuor. vt
sit duodecim. Preterea idē
vēti diuersis nomib^{us} vo-
cant: Nā eūrū vultumū
appellāt. et subsolanum
empheloten Africum:
Lybin nominant Poetice
enī ipi vēti aſtrei et aurorę
filię dicunt: quia a lunone
ppter natū Epaphum. vt
ait Lactantius Cōcitati a
Ioue repressi sunt Theodōtius ait illos a furiis cōmotos:
sed a Ioue hortatu litigii coelo pulsos: Et cū omia in diuer-
sa traherēt Ioue aeolo subiectos fuisse a Sonoras. S. gra-
ui sonās. Et est tēpestatis epitheton Ordo aut talis ē Ae-
olus luctātes vētos et tempestates: sonoras vasto antro pre-
mit b Ac vindis & carcere frenat. S. Translatio est per
poeticā licentiā facta c Carcere. S. Carcer est vnde cūq;
phibemur exire. dict^{us} q; si arcer ab arcēdo: Locū aut i quo
seruātur noxiū carcerē dicim^{us}: nūero tantū singulari. vñ ve-
ro erūpunt quadrigę: carceres dicim^{us} nūero tantū plurali
tūrus. d Illi indignātes: S. Hic aperte ostēdit quid sit
luctātes ē Magno cū murmure mōtis. S. Nō circum
mōtis claustra: sed cū magno mōtis murmure fremebāt
sic fremebāt: vt etiā antra possēt formare f Cella arce.
Secūdū q; super^{ius} dixim^{us}: venti em̄ melius dephendūtur
ex alto g Sedet. S. nō oriatur: sed curat: Apud ātīquos
em̄ sedet cōsiderat significabat: vt alio loco ait. Turn^{us} secre-
ta valle sedebat. h Mollit q; animos. S. id est ventos.
q; mo roov avuov vt albi Quātum ignis aīq; valēt: Et
Horat^{us}. Impellūt aīq; lintea Thracię. Mollit aut ideo dixit
vt p trāsītū onderet vitia naturę nulla ratiōe mutari: s; mi-
tigari aliq;ten^{us} posse. i Tēpat. C. Nā pēit^{us} tollit que na-
turalia sūt Cice. ad Qu. fratres. neq; ego hac cōtēdo qd for-
tasse tū in oi natura: tū i nra gteate difficile ē mutare aim:
& si quid est: penitus inſitum subito euellere.
k Maria ac terras coelum q; pfundū. SER. At q; quat-
tuor elemēta sūt. terra. mare. aer. et ether: Sed hoc loco rite
p̄termittit etherē: quia vēti nō turbāt sup̄iora. vt ait Luca

n^o Pacē sūma tenent: sed. aut terras: aut maria. aut aerem
Nā coelū hoc loco p aere posuit. vt lucret^{us}. i hoc coelo qui
dicūt aer l Ferant. S. i. auferāt: & ē aphrefis m Ra-
pidi. S. veloces vt sup̄. n Verrāt q; S. verrere ē trahere
a rete quod verriculū dicūt: Est aut p cipalitas vbi ver-
to veris p̄teritū versū. vnde sit p̄cipitū versus. Hinc alibi:
Et verā pulvis iscribit^{ur} halita. i. tracta o Aris. C. ob-
scuris p Hoc metuēs. S. timēs: ergo Iupiter timeat nō si
hī: sed elem^{en}tis: ne turbetur eruptione ventorū: Vt si dica
bellorum tempore virū fortem timere non sibi: sed liberis
suis q; Molem^{us} & mōtis. S. i. molē mōtis et est figu-
ra. vt vna res in duas diui-
dāt metri causa: interposi-
ta cōiūctiōe. vt alibi. Pa-
teris libam^{us} & auro. i. pa-
teris aureis r Foderet.
S. modo legalias paciē-
ter dimicātes: foed^{us} aut di-
ctū. vt a fecialib^{us}. i. facer-
dotib^{us}: p quos fuit foeder-
ra: vt a porca foede lactata
. i. lapidib^{us} cēsa: vt p alibi
Et cēsa iungebat foderat
porca S. Et premere
laxas sciret dare iussus ha-
benas. S. p̄māsit i trās-
latiōe. iussus aut hoc po-
suit: quia suo nihil facit i.
perio: nā tolle hoc etiā ma-
ior est omnibus diis: si ad
et^{us} volūtatē possint deue-
ta cōfundi vt Ipse aeol^{us}
mihi iussa capessere fas ē:
simul & ventorū ostēdit
vis: quib^{us} parum fuerat
mōtē superponi: nisi &
regem acaperet q; ipse q;
alieno parerēt ipso: Cla-
xas remissa^{as} p. x. scribitur
laxus aut deſectus: Sed
lap^{us} a laboris ē t Hal-
benas C. Iora sūt frēo all-
gata q; māibus hīm^{us}: vt
equū regam^{us} ergo ab har-

Luctantes ventos tempestatesq; sonoras:
Imperio premit: ac vindis: & carcere frenat.
Illi indignantes: magno cum murmure mōtis
Circum claustra fremunt: cella sedet aeol^{us} arce
Sceptra tenens: mollitq; animos: et tēpat iras.
Ni faciat: maria ac terras coelū q; profundum
Quippe ferant rapidi: secū verrant q; p auras.
Sed pater omnipotēs speluncis abdedit atris
Hoc metuens: molem q; & mōtes insup̄ altos
Imposuit: regemq; dedit: qui foedere certo:
Et premere: & laxas sciret dare iussus habenas.
Ad quem tum iuno supplex his vocib^{us} vfa est.
Aeole (nancq; tibi diuū pater atq; homīm rex

bēdo. v Ad quē. S. papud quē vīs. x Supplex. D. nō
q; supplicatis s;ba sit locuta: s; q; venit y Aeole. S. he-
toritū ē i oi petitiōe hoc obseruare: vt possit p̄stare qd peti-
tur. i. vt sit possibilitas: et sit res iusta: vt habeat modū pe-
titio. vt sequitur remuneratio. Et sciēdū secūdū hūc ordinem
omnes petitiōes formare Virg. vt i hoc loco possibilitas est
Et mulcere dedit flucc^{us}. & tollere vēto. iusta petitiō ē. G. i.
inimica mihi omē em̄ qd ptra inimicos petim^{us} iussū est
Modus petitionis. Et dis ice corpora ponto. Remuneratio.
Sunt mihi bis seprē. Ordo est. Aeole incute vim ventib^{us}
Et est figura p̄thesis. Inter p̄thesis & edyphism hoc inter-
est. Quia p̄thesis ē q̄tis remota de medio sentētia inter-
ger sermo p̄durat. plenū nāq; ē Aeole incute vi vētis. Itē Ae-
neas rapidū ad naues p̄mittit. Achatē. Echalis aut ē q̄tis
remotis interpositis deest aliqd: vt Quos ego deest affligi:
Diūū pater atq; ho. m. rex Peryphrasī ē. i. circū locutio.
D. Aeole Omia i hac oratiōe satiata sūt sūmo artificio la-
cipit a noie qd nec Iunōe hūilē facit: et ego gratū ē. Offe-
dit em̄ se illi bēniuolā: cū norit nomē Et ipse letat se potest
ri notū: p̄de q; acceptū: atq; carū: ergo capiat bēniuolitiā
Iuno facit itē artētū cū ide cōnciat acolis offitū suū Iuno
ni esse necessariū: cū subtiliē itellexit habere i vētos plenū
simā potestātē z Diūū pater. D. Ne arrogātē facere
Iūonē: si dixisset marit^{us} et fratervt ip̄ cū locuta ē secū: ergo
hic san^{us} fuit: id itelligi possē q; dīd. Ne aut. p̄lixior ē itē
futura oratio: ip̄a occulte sibi pponit: quę excusatiōis cau-
sa potuisset gol^{us} opponere: & illis respōder vltim^{us} acced-
posuit: et ne negaret aeol^{us} vētes esse i potestātē suā puenit
ostendit plenam illum a Ioue in eos habere potestātem.

Et mulce. de: S. Altery ex altero pēdet: nā q̄ mulcere va
let: valet & erigere b Gens. S. potes ad nationē Troia
nos & familiā Aeneae referre: Nā vtrūq; significat. D.
Gens in. Hic nō noiauit Aeneā ne responderet colus non
audeo i nepotē Iouis: a q̄ ip̄ rīū sup̄si. Speciale igitur sub
traxit: generale posuit. C. Gēs. ita ad nationē referit: etiā i
brutū dicam: gētē: vñ Alibi de apib⁹. Cū gētē aduolū edu
cit: loq̄. Imitat⁹ Homē: q̄ de musigēres dixit: vt illud
μῦσος ἄνευ πολλοῦ c Inimica: D. Nō dicit se gētē in
micā s; gētē sibi: q̄si inferiores potiores puocēt: quē res etiā
colo i dignitatē moueat: vt Iunōi auxiliaret. d Mihi. D.
q̄. d. reginē: & Iouis forori & iugi: q̄d ne arrogās vdicet
subtrahit e Tyrrhēū. S. vñ q̄ tyrrhēā. i. tuscā abluat. vt
a nautistyrhēisq; i b mare
se pēdit: dedit. hū ei Ba
chū i littore dormitē i na
uē sustulit: Mox illi exp
gesto et q̄ nauigaret iterō
gāt responderit. i. vellet. At
ille naxū redite: igit. verū
cū alio vela redēt iratus
tyndes sibi sacras corq; vi
sib⁹ obiecit: q̄b⁹ pterrefa
cti sē i mari p̄cipit: rē:
D. Tyrrhēū. q̄d facili⁹ cō
ciat: & Italiē vicinū est:
C. Tyrrhenū nauigat q̄
quor. Figurata locutio vt
ostēdit Quintilianus Dicit
mus enim nauigō i q̄re: Est autē hec oratio xoli & sup̄ior
Iunoni i genere deliberatio: cui⁹ finis ē vtilitas: quē ha
bet honestū & tutū. i. vtile. & i eo querit q̄d facile fieri po
terit. Capat igit bñuolentiā Iuno a noie p̄rio. q̄ illo ofidit
notā familiaritātē. Itē ex eo q̄ ex tollit illi⁹ ip̄eritū: atq; ex
eadē re capat attentionē: q̄ nō nisi p̄p̄ aliq̄d magnū id me
morare videt. Preter id facile fieri posse: q̄d petit esse vtile
p̄p̄ primū: quod p̄ponit est honestū: q̄ vlcisceret i inimici
dās tāq; deo. Obseruat autē b Maro. vt antequā petitionē
ponat: id facile & honestū ostēdat. Erat igit ordo Aeole
in cute vim vētis: sed iterposuit facilitatē: dicens Nāq; vti
dī. i. honestatē cū addit. Gēs. i. m. r. n. e. f. Aequor. S.
i. p̄ equor. greca locutio: sic alibi Terrā mare sydera iuro. i.
p̄sidera: Cū at Tyrrhēū dixit: ostēdit iā illos Italiē vicinos
est g. Iliū. S. Inuidiose q̄si ip̄as vrbē aspexerit cū troia
nos aspicit. D. Iliū. q̄. d. omēs opes suas si amississet nō es
set facultas recuperādī. Ne autē excusaret xol⁹: deoq; causam
addidit. C. Iliū. q̄. d. sacra & p̄fana ita i Italiā trāsfert: vt i
tegrā ciuitatē restauratur⁹: s. h. Victos. S. Ergo q̄s p̄re
nas. D. Victos q̄ penates. Nam q̄uis dii sint: tñ q̄ victi
cōtēnendi. C. Penates De his diis varia apud antiquos op̄i
no fuit: nā Nigidius regit an sint troianorū. i. Apollo &
Neptun⁹: q̄ moenia illis edificatū: & nō i Italiā eos Ae
neas vexit. Idē affirmat Cornel⁹ labeo. Hāc opionē tan
git poeta ibi. Taus Neptūio: thaur tibi pulcher appollo
vato autē refert p̄ates dardanū ex Samothracia sacris i
Phrygiā: ex phrygia vero i Italiā enēā portasse. Sed cū
eos q̄ sit nō dicat sunt qui affirmēt p̄ates esse p̄ q̄s penit⁹
spiram⁹: p̄ q̄s hēm⁹ corpus: p̄ q̄s rationē animi: Erit ergo.
medi⁹ ether. i. Iupiter: & sup̄m⁹. i. Minerva: & im⁹: aer cū
terra. i. Iuno. Hui⁹ indicū ē q̄ Tarquin⁹ p̄rē Samothra
cū sacris imbut⁹: hec tria noia subieodē. recto tēplo q̄ po
suit. Crasi Enima dicit: hos esse q̄s appellāt magnos. Vñ
de poeta alibi: cū focys nato q̄. penatib⁹ & magnis diis
Higinib⁹ addit: eos esse deos patrios: hinc poeta patrii q̄
penates i Iucute vim vētis. S. Incute. inice: & vēs erit
darii ca⁹. vt incute. i. fac. vētis. i. cū vētis. D. Incute. v. v. ex
p̄lit pathos: p̄pter q̄d nō explicat rē ordie. dixit ergo: quē
cupiebat: s; p̄pter p̄urbationē sine ordine: q̄ erat. incute vim
vētis & submersa obrue pupes: & dislice corpora ponto: q̄d
necesse erat fieri nauib⁹ submersis: deinde ponit: Aufage di
uerfas: vt si nō possit puenire primū: pueniat secundū: qm̄
spatiū nec quicquā audere: nec ad Italiā puenire poterant:

Etmulcere dedit fluctus, & tollere vento,
Gens inimica mihi tyrrhenū nauigat exquor:
Ilium in Italiam portans victosq; penates:
Incute vim vētis: submersasq; obrue puppes
Aut age diuerfas: & dislice corpora ponto.
Sunt mihi bis septē prēstati corpore nymphę:

C. Incute vim. Et recte incute. Nā vis vētorū i p̄a icussio et
cōmotio k Submersasq; S. ordo est cōsul⁹: atē em vt
obruant: deinde mergant i Corpora. S. non viros solum
sed nauit Alibi de nauib⁹: Et toto descendit corpe pestis:
Est autē ex arte. vt minora cupiēs: maiora postat: Ergo cū
sciat nō posse obstare fati: vult arcere ab Italia m Sūc
mihi bis septē. S. Iure habet Nymphas in potestate Iuno:
Aer em ē de quo nubes creatur. vñ atq; i nubes cogit aer
& ex nubib⁹ aque: quē nymphę sūt. Pollicetur autē nym
phas aeolo: q̄ vētorū rex ē: p̄ motū aeris creat. Bene ergo
illi iugit origo vētorū. Notat autē Cretici virgil. q̄ marito iū
git vxorē: sed excusar regū licētia: nā ait Salustius denas
alys: aly plures habēt: sed reges eo amplius. D. Sunt mihi
Addit munus vt expli
cet ardor cupiditatis ei⁹:
Et ex obliq; pulsar vene
rismun⁹ i paridē: quē de
dit mulierē quē nō erat
ipoteestate sua: vñ cōtra
Iuno dicit: sūt mihi. Nec
poterat Helēa esse p̄ria
vxor. nec idē creari legiti
ma soboles: ergo acute
dixit sūt mihi. Et cōnu
bio. i. iū. Ita p. q. d. O. v. r.
m. p. a. Ex c. p. f. c. p. p.
quā rerum nulla fuit in
Helena. Nō enim erat ve
neris ergo nō potuit: da
re stabilē nec legitie collocare. C. Bis sep. De his mēminit
i Geor. vt multiputat: Sed nos i nris disputatiōib⁹ i q̄b⁹
allegoricū sēū hui⁹ poetę exp̄ssim⁹: hūc locū physice iter
pretati sum⁹: nā phoebi auroręq; filias. xiiii. fuisse dicunt
casq; Iunoni nymphas attributas Iuno aer est Aer autē
septem attribuitur: septem itidē gignunt: quē omnia iū
lis opera q̄ in nostro hemispherio ē p̄ficiūt. Est igit aeris
vt leuis sit. vt mobil⁹. vt calid⁹. vt hūid⁹. Seren⁹ q̄q; tacit⁹
rus spirabilis. Ista ergo septē aeri attribūt: In aere autē gi
gnunt in primis iris: cui tres adsunt: ministre: pluuia. grā
do: nix. In hac contingitur nubes soli opponuntur: sed
ymbriū corpus ita ē. vt alia sui parte densū alia dēn⁹: alia
dēnsissimū sit. a prima subrubens: a secundaceruleus: a ter
tia niger est: color. Contra vero partes quē in eo pure sunt
croceum. quē priores. viridem. quē purissimę. album pro
ducunt Hec ergo prima ex aliis septē nymphā est: poss
eam pythiō: cometa: fulmen: exhalatio: tonitruum: ac ter
remotus. Verum hęc vt dixi in nostris Chamaldulensi
bus disputatiōibus latius inuenies n Pręstanti cor
pore nymphę. SER. laudat ceteras: vt maior appareat in
Diopeta pulchritudo: cum super laudatas: Sic alibi lau
dat Turnum victum ad gloriam victoris aene: harum
autem nomina in geor. inueniuntur. o Connubio
iungam. SERV. i. ius legitimi matrimonii: ergo connu
bio: vt ab aliis seperetur: quē aretib⁹ sine lege habentur
Ipsi enim inter plures vni dant precipue nomē vxoris. In
connubio nu sillaba corripuit per fistolem. cum in nubo
vnde est producat. Alibi vero legem secutos dixit: pyr
rhi nubia suas. Itē Cuiq; loci leges dedim⁹ nubia nra
reppulit. Scēdū tñ q̄ i cōpositiōe vñ deriuatiōe p̄cipali
tatis iterdū nafa corripit. Ergo p̄ nubiū legitima ostēdie
p Stabili. S. cū ait stabili diuturnā cōcordiā: & quē d
uortio careat p̄mittit. q Propriā. S. remouet adulteriū su
ip̄itiōe r Dicabo. S. Obsequiū futurā demōstrat: nā d
ca⁹ deo sacerdos illi obsequēs ē Meritis. S. p̄stitis
sicalibi. Nec te regnia negabo p̄meritā: Alterū em ē ex al
tero: Meritū em ex p̄statis bñificio manat. t Pulchra:
S. posit⁹ ē p̄ figurā septim⁹ ca⁹ p̄ gtiō. i. pulchre p̄lis: nec
dixit. p̄pter. Cācē et Macareū turpissios iter se ftes. nā illi
alteri aeoli filii fuerūt v Faciat te. ple. D. nā ex legiptio
et stabili nubio hęc p̄les erat sperāda. Extollit etiā mun⁹
primū a nūero: bis septē. Deinde aq̄litate p̄stati corpore
Omēs pulchre sūt quod difficile ē. Ipsa autē oim pulcherr

Eneidos

ma. Inparide autē non erant talia: quia ex adultero non potest dici pater: nec legitima est proles: ergo non pulchra: Nā pulchritudinē hanc nō in corpore ponit: Sed in honestate natali: sic alibi: Nascetur pulchra troianus origine Cēsar. Offēdit autem poeta: debere nos dare ea quę magna

temporis: nā & Iuno breuiter orauit: & Acolus breuiter respōdit: ne longitudine tempus nocendi subtraheret. Epulis: pro dapib⁹. si vera est differētia: q̄ epulę priuatum sint: dapes regū & deorum. Illud autē verissimum est: epulum i singulari neutri generis esse: significare cōuiuuiū: quod publice populo datur.

fuit apud nos vt voto potiamur x Acolus. S. Hęc. f. dixit. x Regin a inferior maiorē nō pprio: s; dignitatis noie appellat. Ecōtrā vero supior: nisi iug aut indignationis causa vt in. xii. Rulq; implorās nomie turnum. Et de ari steo. Et te crudelem noie dicit. D. Aeol⁹ hęc cōtra non cōtra volūtātē Iunonis: sed contra verba: non enim ad p̄mia respondet: ne videat moueri libidine vt paris. Reddit beniuolā cum dicte discernēdo officia: Tuū est iubere. meum cōplere iussa y Explorare. S. tuū est deliberare quę v̄is: mihi est fas obsequi. C. Explorare. Vide ingeorgicis Explorat rubra fumo z Capessere. C. pprie efuscepere: vt tuteris aut proficias. Salu fū. Expg. scimini & capessite rem publicam a Fas est. S. ER. liptores est: nā min⁹ dicte q̄ intelligit: ergo fas est capessere. i. nefas esset nō capessere. sic alibi. Munera nec sperno id est libenter accipio. D. Fas est. licebit facere etiā si illicita iusser. Respōdet p̄tra: veluti si dicat: etiā si victi nō sint penates: licebit facere: nam cū qui potestare habet: iubet illicita sūt licita inferiori. VP dixit cōtra. quia Iuno dixit illū habere iperū a Ioue. hic respondet habere ab ipsa Iunone: vt videatur me mor beneficiorum addit.

Quarum quę forma pulcherrima deiopēiam
Connubio iungam stabili: propriā q̄ dicabo:
Omnes vt tecum meritis protalibus annos
Exigat: & pulchra faciat te prole parentem.
Acolus hęc contra: tuus o regina: quid optes
Explorare labor: michi iussa capeffere fas est,
Tu mihi q̄dcūq; hoc regni: tu sceptrā iouēq;
Concilia s: tu das epulis accumbere diuum:
Nymborū q̄ facis: tempestatum q̄ potentē
Hęc vbi dicta: cauum cōterfa cuspide mōtem
Impulit in latus: ac venti velut agmine facto,
Qua data porta ruunt: & terras turbine p̄flāt.
Incubere mari: totumq; a sedibus imis.
Vna eurusq; notusq; ruunt: creberq; pcellis
Aphricus: et vastos volunt ad littora fluctus,
Insequitur clamorq; virum: stridor q̄ rudēū,
Eripiunt subito (nubes cēlum q̄ diem q̄
Teucrorū ex oculis: ponto nox icubat atra:

Tu sceptrā Iouemq; b Tu mihi quodcūq; S. physice exprimit motū aeris. i. Iunonis vētos creare. Quodcūq; vel vt vitet arrogantia: sua extēuat. vel latēter iocatur poeta. Quis em possit ventos rem inanē tenere. D. Tu mihi: Vult esse Iunonis quod Iuno illum a Ioue accepisse me morat c Sceptra. C. Sceptrum gręcum est: baculus quo vtebantur reges Home. οκνητρον βορελιν. Inde οκνητροποι. reges dicuntur d Iouemq; Concilia: SERVIVS. Histeron proteron in sensu: Nā non Iupiter si bi: sed ipse Ioui: quia superior est cōciliat. Cōciliamur aut nouis. Reconciliamur antiquis e Tu das epulis. S. tu me deum facis: nā & dearū cōnubio: & deorū conuiuio dii efficiunt: vnde in Bucō. Nec de⁹ hunc mensa: dea nec dignata cubili est. D. Das epulis. super⁹ beneficiū hūanitatē accumulatur: si cōuiuuiū cū potiore misceatur. Tertio si cū potiorib⁹ plurimis. Quarto si inferior persona nō se deat vt fieri solet: sed accumbat. posuit in fine. hoc quod desideras tuū est. personarū igitur in vtrāq; oratōe rationem habuit: scilicet Iunonis. Aeoli. Troianorū. penatum vīetorū. Veneris. Helene. Paradis. & Deiopē. Itē loci. pp ter mobilitatem tyrtheni maris: & p̄ximitatē Italię. Item

te terra editos: q̄ vagi ruētes torrētū more tonitrua et fulgura edant: maiorib⁹ illatos pōdere cursu q̄ si sicā rapit nūbē pcellam gignūt. Hanc autē tempestatē et querelam veneris ad Iouē: et quę Iupiter responderet: ex Neuto de pri mo bello punico coepit m Vastos. C. pprie vastum est qd adeo excreuit: vt forma q̄ ē v̄tur pierit aliud esse videat Hine dicim⁹ vastū hominē: cui⁹ gest⁹: nō appareat hois et vastā vocē: quę formā hūanę vocis amittit: hic vastare agros dicim⁹. Ergo vastos fluct⁹ adeo magnos vt mōtes aut aliquid huiusmodi potius q̄ fluctus viderentur. n Inseq; S. f. pcedere vētorū sonū: quę etiā clamorē pot sum⁹ appellare o Stridor. S. q̄ pprie i funib⁹ dicitur. i p : Diē. S. ad vidētū oculos retulit nō ad naturā q̄ Teucrorū ex. o. S. q̄ nūq; totū coelū nubib⁹ opplet: sed q̄ v̄it flāt r Exocu. C. oculi ab oculēdo dicti: nā i p̄causa latet vt eminētia vndiq; eos defēdāt: p̄pterea meli⁹ cernūt ex obscuriori loco: s Nox. S. dicat q̄ oclis nocet e Incubat. S. quia alienū tempus in uasit: Incubare em est p̄ vim aliena obrinere v Poli. S. extreme p̄es coeli C. poli extremitates phere sūt due q̄ terra axem virtutur sic dicti. Quia vltimo vertio seruat. Vñ alibi ip̄a a vertice

Hęc vbi. D. post vni usq; orationē: coepit Acolus iussa complere. Emisit p̄rimos ac graues vētos: vt cōsurgētib⁹ inter se fluctib⁹ regendis nauibus consilium nō suppetere: et deficiente idultra facili⁹ mergerent: & mēsis nauib⁹ corpora dissicerent: Et vt cōplerent iussa Iunonis: accessit ad violētiā maris: aliorū q̄que elemētōs perturbationē. nā nox eripuit coelū ac lucē: vt esset eadē facies maris et terre: ne cōtra mala cōsilū suscipi posset: ne uolent gubernatores in quā partem niterentur. Muebant tonitrua & fulgura vt multiplici metu Troiani desperātes: nihil aliud q̄ mortem expectarent: s In latus. S. q. d. in tē quę facile cedat ictui. Sic alibi In lat⁹ in q̄ feri curuam compagibus aluit h Agmine. S. impetus vt. illi agmine facto laetō onta perūt: vel multitudi ne. vt. vocat agmina sua soror. qm et exercitū incedente agmen vocat⁹: i Porta. S. omis exit⁹ e dicta qua iportari. vel ex portari aliquid potest k Eur⁹. S. quatuor cardinales vētos ponit. nūe tres: paulo post quantum qui aquilo ē i Procel⁹ S. Hęc vis ventorū est: cū pluuia q̄ omia pcellat. C. pcellis. plini. verba sūt. et se vētos repētinos exhalā

vertex polos appellat: ut hic vertex nobis semper sublimis at illi subpedib⁹ styx aera videt. Staci⁹: atq; omnia mundi claustra tonant multosq; polos inclinat orion
x Et crebris mi. CRI. Recte quia eodem tempore sunt fulgure & tonitrua y Aether. S. pro aere posuit in q; nubes & fulmina creant. poeta autem sepe ista duo confundit z Presentemq; C. inuitabilem. nam que presentia sunt iam venere: ergo vitari non possunt. Aliquando fauens: ut idem in Buco. Nec tam presentes alibi congnosceret diuos: nam sola presentia sua fauet dii: Aliquando potens. Hora. O diua q; gratum regis antium presens. vel imo tollere de gradu mortale corpus a Viris. C. Ita horrenda erat ut etiam fortes homines morte timere cogentur b Intetant. S. Minant c Extemplo. SER. VI. Statim: nam templum e loc⁹ quem augures in aere signat q; facto illico caput auguria d Aeneas SERV. I. seruat tonitruum ut ultimum enea terminum ponat D. Extemplo Aeneas. Ex primit quale & animi & corporis senserit pathos
e Frigore. S. id est timore & est mutua translatio. Contra Teren. Vxorē tuā pauire aiunt id est frigere Vxorē em i vnu exitu cadit. ut de calore et frigore vter dicim⁹. vt. aut borea penetrabile frigus adurat. D. Frigore nō pro timore posuit: nā derogaretur eius virtuti. ergo frigus dixit pro quod oriebatur non ex casu euidensissime mortis: sed ex tot aduersis: que corporis calore extinxerunt: quia crudelatur anim⁹ viri fortis qui maluisse gloriosi in campo occubere: q; ignobiliter in fluctibus interi

re. C. Frigore cum aliquid horredū venit in mētē. timer i te ritum natura. et cum diffidat totū corpus veluti ipsa vrbe tueri possit: saltem conatur cor. i. totū vitē arcem tutari: atq; omnē sanguinem & spiritū vbi calor est vt mūimen sit illuc cogit. Hinc membra externa a calore deserta frigusunt: & absentia sanguis in quo calor ē pallefcunt: et nerui amisso calore debilitati dissolunt & tremiscunt f Ingemit. S. Non pter mortem sed pter mortis gen⁹ Nā secundū Home. graue ē perire naufragio: nā anima ignea extingui videt vt Igneus est ollis vigor. C. Ingemit recte: Nā legerat apud Cice. i. secūda Tust. Ingemiscere nō nūq; vito pcessum est: idq; raro. eiulat⁹ aut ne mulieri quidem g. Duplices. S. duas. antiqui em duplices & binos duos dicebant h Terq; quaterq; SERV. I. id est sepi⁹. finitus em nūerus est pro infinito. D. Oterq; qterq; i. multifaria C. Oter. ait Macrobi⁹ aiām pstatē ex symphonis musicis & primū hemiolū ternarium: & primū epiritum quater nantū esse dicit: & ex his duob⁹ cōstatē dyatessero & dyatē: ex quib⁹ dyapason symphonia generatur. Vnde vir null⁹ doctrine expert. plene & p omnia beatos exprime re volēs. ait. Oterq; quaterq; beati i Quis. S. & quib⁹ in datiuo est. nā ab eo quod est qui. i. quibus mittit: & ab eo quod est a quo in is: sed a tertia declinatione in usu sunt datiuū & ablatiuū pluralis: licet antiqui oib⁹ vsi sūt casib⁹ Cato in Originibus Ques: sūt Po. R. Dixit em ques qui um: & pupes pupiū. D. Quis ante. o. p. de polyte ex his que in secundo dicitur intelligem⁹: qui cede pyrrii in cōspectu patris occubuit k Ante ora. p. C. nā pulchrū fuit & suaue pugnantes pro patria spectantib⁹ patribus

Intonuere poli: & crebris mīcat ignib⁹ ether:
presentemq; viris intentant omnia mortem.
Extemplo Aeneas soluuntur frigore membra.
Ingemit & duplices tendens ad sidera palmas:
Talia voce refert: o terq; quaterq; beati,
Quis ante orapatrū, troie sub moenib⁹ altis
Contigit operere: o Danaū fortissime gentis
Tytide: me ne iliacis occumbere campis
Nō potuisse: tua q; aiām hāc effūdere dextra.
Seuus vbi Aecidegelo iacet hec tor: vbi ingēs
Sarpedon: vbi tot simois correpta sub vndis

fatis facere 1 Altis SERVI. pter pergama que altissima fuerunt. Ex quib⁹ (teste Aethilo) omnia alta edificia pgama vocant. D. Altis. q. d. integra ad huc ciuitate: ipse em aeneas non troiam altam: sed campos vbi Troia fuit reliquit: & in fluctib⁹ picitaturus est m Oppetere. S. ore terram petere id est mori. ergo dicim⁹ oppetit & mortem oppetit Vt expirat: & animā expirat. C. Oppetere ore terrā petere: nam qui viriliter occumbebant. ne quā vocē in dignam viro forti emitteret: mordicus terram petebāt Quod sic expressit Home. πρηνε σενκονισιου οδανυα 3010το γαίου n O danaū. D. fortissime gētis Ex illo ad aliud rap⁹ est: existimās se isoelece qui & hunc exitū vitę fortiat & ignobili morte pīt⁹ o Gēs. S. Atqui suplatiū exigat pālē: s; gēs collectiū nomē p salitate cōtinet Sic. Salust. Romāi generis disertissimus: sed quare fortissimum dixit (cū ter tuis sit post Achillem: & Aiace) ergo fortissimū quia venerem vulnerauit & Martem: vel ad genus referas. Nam Achilles Thessal⁹ fuit. Ajax gre⁹. Dyomedes Danaus. Alii ad excusationē aeneas dī cū volūt: nā ipse ab alio vulneratus est o Tyride. S. Vocati⁹ grecus: nā cū patronymica in. a. p. mē declinatōis sint: apud latinos esset O tyrida p Me ne iliacis. D. ex his se felicem existimās: qui hunc exitū vite nō habuerit: sed vir fortis in pelago esset moritur⁹: non potuit aut explere orationē interueniente fluctu. Esset autē vitū poetę: si finit⁹ querealis fluct⁹ interuenisset: seaper ergo ipsectas reliquit querelas. vt Hec dū Dardanio Aeneas miranda videtur. Et alibi Talia fundabat lachrymās q Non potuisse: C. cū nūq; pugnare destiterit. et sep me piculis obicerim r Tua q; aiām. C. q. d. adeo forti s Hanc SERV. cū dolore profert. q. d. que ad laborē nata est. C. hāc q; i foelice: pnoia ei efficacitā sūmā habet. q mirū q; a tam forti: tā miser nō pierit: nisi ad maiore miserā refuabatur t Effūdere. SERV. IV. S. secūdū eos q aiā sūguine dicunt esse. vt abbi ipse. purpureā vomit ille animā. Alibi sequitur eos qui animam spiritum ponūt: vt. atq; in uentos vitā recessit v Seuus. S. magnus. optime autem deligit cum quibus periret: ipse enim fortis & deorum proles x Hector. C. Si perire Hector fortissimus Troianorum: Ego quoq; perissem: nisi fortuna ad maiorem miseriam me referuasset y Vbi. C. vt ostēdat se in eadem anie vbi ille pugnabat pugnasse z Sarpedon. S. si Sarpedon⁹ facit: habebit circumflexū in vltima. Si Sarpedon⁹ habebit accentum in penultima: Sed Sarpedon⁹. vsurpauit: naturalis enim declinatio Sarpedon⁹. vt mēon⁹is. sīdo⁹ nis Genitru⁹ autem in donus a nominatiuo: circūflexo est vt demophon demophontis. Sarpedon fil⁹ fuit Iouis: & Laodomeg⁹ cefus a patroclo a Vbi. C. repetitionē facit: ex qua oratio vehemēti⁹ ē b Simois. S. itegrū ad nos trāsit: vñ suo accētū ē pferendū: nā si latinitū esset i antepe nultima haberet accētū q; secūda a fine breuis ē. C. Simois fuit ex Ida sub Ilio currēs: et ppe mare xantho mixt⁹: facta palude apud figetū p mōtorū i mare cadit. vnus ē ex fluib⁹ q; (teste Hero) defecerūt potāte xerxis exercitu. Apud hūc ex Anchisa ven⁹ aeneā cōcepit t Sub vndis. S. i. volūt. legi et sub vndas: & tūc erit correpta sub vndas

d Scuta. TRI. equitū dicunt: quia minora. Clideos ve
ro pedittur: maiores. a greco vocabulo: quia totū corpus
furetur clipeus. id est. abscondat: clamo emfurari est
e Fortia corpora. S. i. virorū fortitū. Nam i cadauere nul
la est fortitudo. f Iactanti. S. inaniter loquenti. Sic ali
bi Voces dū iactat inanes. DONATVS. Iactanti. Ad
huc loquenti interuenit vis fluctus: Nec permisit explica
re foelices qui in Troia perierūt: Se infelicem qui in flucti
bus sit periturus. C. Iactanti. inaniter loquenti. Iacto a ia
ceo: est frequenter. & qui iacet amittit: ergo ināiter loqui
tur qui verba amittit. Itē
iactat gloria: quia mltā
frustra loquitur. Iuuenal.
Ipse lacernarē cū se iactas
ret amice. Hinc iactura ē
detrimentū pprie: quod
accipimus cū tempestate
e nauis res in mare pici
mus: vt exonerata nauis
facilius fluctibus resistat.
Sed per translationē p oi
damno capitur.
g Aquilone. S. ab aquil
lone. C. Ab aglone: qui
ab alto. i. a seprerione ve
niat. h Aduersa. S. cō
traria. Est em in Italiam
nauiganti contrariū aglo.
i Fluctusq. ad sy. C. Hy
perbole: quā latini supla
tionem nomināt. Hec nō
fit vt id credat quod dici
mus: s. vt ex eo quod ē in
credibile credat. aliquid pe
ne incredibile. Non postu
lat ergo vt credat fluctū
sydera tetigisse: sed ad in
credibile pene altitudinē
se erexisse. In hac virtus ē
augendi et minuendi. Fit
aut cum & plus facto di
cimus: vt hic. & Cicero:
Veniens frustis exultentis
gremiū suū & totū tri
bunal impleuit. Aut per
similitudinē: vt credas in
nare reuulsas Cycladas:
Aut per comparationē:
vt: Et fulminis otior alis: Aut signis quibusdam: vt illa
vel intacte segetis per summa volaret gramina. nec rene
ras pedibus lēssit aristas. k Remi. S. vel guber
nacula: vel reuera remi: quā antiqui remis velisq. nauis
gabant. l Prora. C. prior pars nauis: q. proruat aq.
Huius extrema acuta: & ferro munira pars rostrū dicit.
m Auertit. S. pro auertit: vt: Et nox humida coelo pē
pitat. Hec aut verba inuicem ponunt: quę actiua & passi
ua esse pnt: vt auerto & auertor: et pcepito et pcepitor.
n Dat latus. S. inclinatur. o Cumulo. S. altitudine.
p pruptus. SER. in altum eleuatus.
q Hi summo i fluctu. DO. Fluctibus vario motu ve
nietibus alit erigebant tumore fluctuū: alii deprimebant.
r Pendēt. C. suspensī sunt. Pendere enim ponderare est.
Et quia antiquitus pecunia quę Enea erat ponderabat
et nō numerabat. pendere et expendere peccunias dicit
Item pendere penas q. omnes penę pecunarię erant. Di
cim⁹ pedere corpora quę supne alligata nullo feriori fun
damēto herent. Item animo pendere dicim⁹ cum ita am
bigui sumus vt nulli certe rei hęream⁹: Vnde infra suspen
si euripilū citatum oracula phoebi mittimus s Dehis
tens. S. valde hystens. de enim auget Vt deamo re Syre:
t Aperit. s. ostēdit Salust. Caput apire solitus. i. denuda
re & ostēdere. C. aperit Ostēdit quę res prius clausę si ape

riuntur ostendūt. Item apire vulnerare q. vuln⁹ quod late
bat ostēdit luue Fuste aperire caput candellā apponere val
uis. Item detegere. Stati⁹ Sic fat⁹ apto enē vocat sotios
v Harenis. S. i. ab harenis. i. ab imo: Vel cū harenis vt i
tempestate solet x Tris. S. Quotiens genitiu⁹ in iū fa
cit: accusatiu⁹ in is exit vt pupiū pupis Si vero in vmi es:
vt patrū patres y Saxa latētia. S. ppter tempestatem
Hec saxa inter affricā & Sardiniam sunt Et i tali aras ap
pellant. q. ibi affri & Romani foedus inierunt quę arēa
Sisenna ppter dicuntur. Est aut ordo quę saxa in mediis

Scuta virū: galeasq. & fortia corpora voluit.
Talia iactanti stridens aquilone procella
Velum aduersa ferit: fluctusq. ad sydera tollit.
Franguntur remi: tū prora auertit: & vndis
Dat latus: insequit cumulo pruptus aq. mōs.
Hi summo in fluctu pendēt: his vnda dehiscēs
Terrā inter fluctus aperit: furit estus harenis.
Tris notus abreptas in saxa latentia torquet:
Saxa vocant itali medijsque in fluctibus aras:
Dorsum imane mari summo: tris eur⁹ ab alto
In breuia & syrtes vrget (miserabile visu)
Illiditq. vadis: atq. aggere cingit harene.
Vnam p lytios fidumq. vehebat orontem.
Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus

flucti⁹ Itali aras vocāt
z Dorsum immane. S.
Dorsum emines altū scū
dum Homerū A Sū
mo. S. vel in sumo b
Ab alio. D. peritus locorū
eorum dixit ducere Syrtēs
ab atlo. i. apelago. Alter
enī non potest cū fluctus
habeat ab orientis partib⁹
i quib⁹ sūt Syrtēs eo nauis
gia cogere vnde potuit rei
uocare Sex igit naues alle
natę sunt a ceteris. vna tur
ba premitur vbi erat Ae
neas. nūc casus octauę de
scribitur c In breuia &
Syrtēs SER. breuia Syr
tū Vt molē q. & mōtes i
sup altos. Breuia: vado: sa
per quę possunt nauiga
re. Sirtium aut Sinus duo
sunt. pares natura: impa
res magnitudie vt ait Sa
lustius C Sirtēs duo
sūt sinus Affricanī maris
dispari magnitudine: sed
pari periculo dicte sūt nō
pōtōs vado. i. ab alto vē
to em trahunt harene. vnde
idem loc⁹ modo vado
sus fit. accedente umulo
harenarū: modo profundū
o illi alio depulsi. Est au
tē et minor syrtis et maior:
Minor lothū cibum suauē
pducit Inde lothophagi
appellatur de his Salust.

Nam ppe duo sunt sin⁹ in extrema affrica: ipares magni
tudine pari natura quorū loca proxima terra peralta sunt
Cetera iteriora vbi fors tulit alta alia in tempestate vado
sa. nam in tempestate fluctus quasi limū & harenam &
saxa trahunt. & hinc facies locorū mutatur d Lytios
S. hi sub pandaro troianis auxilio fuerāt: sed eo moruo
Aeneam secuti sunt Vnde in secūdo ait comitum affluxit
senouorū e Fidū. S. idem & fidelem f Ipsius ante
oculos. SER. ad maiorem dolorem vnde Alibi Queq. ip
se miserrima vidi. C. Scit pathos grauiora enim quę vbi
dētur q. quę audiūt. Cicero ad Brutū: Nā est quocunq.
in loco quisq. sit: idē est ei sensus. & eadem acerbitas inter
ritu rerū suarum & publicarū: oculi tamē augent dolore:
Mouet ergo pathos attestatio rei visē vt Ipse caput nui
vultū pallāis et ora. Vt vidit. leuiter q. patens in pector
re vulnus g Ingens penitus. S. magna pars ponti. Et
est Synecdoche h Auertice. S. a pupi quę vertex nauis
est: Vel ab aquilone qui stat a mūdi vertice seprerione
vnde in Georg. Hic vertex nobis semper sublimis.
i In pupim Ferit. S. Magister leucaspis vocatur sic infra
Leucaspim & Lytię ductorem classis orontem. D. In pu
pim ferit. hos specialiter cū eorum nominib⁹ ponit quia i
his potiores nauigabant & vno casu ferebantur
k Ferit. C. Hoc verbū preterita

capio mutatur: & facte pessi. Sic in mētis. nā sūto stat ut habuit. a. itatuo pōtuli. nā antequi dicebant tulo. Cerno creui a cresco. 1. Excusit. C. Eūcitur dicimus em excutere dum cū aliquid quatitur id qđ inest vř sup̄est deicit. Vnde equitem ab equo excuti dicimus. 1. Voluitur

in caput. C. nā caput qđ stante illo superi⁹ erat ca dendo: quia voluit hō: sit inferius. m. Ter. S. sepius. crebrius. Salusti⁹. Crebriate fluctum: vt aquilo solet. n. Torq̄t. C. in girū verit: hinc torques ornamēta militaria: quia circuli sunt. Item torquere. i. iaculari. quia vt mixtus sit torquem⁹ rem pnuſq̄ emittamus. Inde comēta machinē: qui bus mīſilia iacim⁹. Item quāri: vñ tormenta cru cius quoq̄ dicimus. o. Vortex. C. Fit cū aq̄ in gyru acta absorbetur.

p. Apparet. S. vident⁹. Appet liquido sublimis in aere nifus. Parete aut obediē: vt patet amor dictis. DO. Apparent. vt compleat id: submer ſitq̄ obrue. p. pērit ergo amicus & fidus: et in cōſpectu excuſat Oronem quī nō imprudētia: sed vi tempeſtat⁹ perierit. q. Rari. S. vel ppter ma nis magnitudinē. Vel ga vna pētat nauis.

r. Nantes. S. ab eo quod est no nas: vt nare pēta tem liquidā habetq̄ pri mā longā. Inde nato as. are. & corripit primam:

s. Gurgite. SER. om̄

nem congeriem aquarum ſignificat. ergo tapinofis est: id est humilitas in ſermone. sed auget epitheto: cum dicat vaſto. t. Vaſto. CRIST. immenſo. Proprie enī vaſtū dicimus id quod ita modum excedit: vt deſtruat formā ſuam. Hinc vaſtam vocem dicimus quē nimia ſit et non ſeruet decorum. Inde vaſtare agros: id est populari: quia formā ſuam amittant. v. Arma. S. inſtrumenta ſunt cuiuſcuq̄ artis. x. Troia. S. poſſeſſiū est. Troius a. um. id est troiana: et habet primam longam. Troia primi tūū duarum ſyllabarum est. y. Gaza. SER. Perſi⁹ cui ſermo est: & ſignificat diuitias: id est omne quod poſ ſidemus. Fruſtra ergo queritur quomodo aurum natare poterit. z. Ilioni. S. pro ilionei: Antiproſis est. Vt hē⁹ ret pede pes: pro pedi. Et poſuit d atium grēcum pro ge nitiuo rino. Sic orphi Caliopea

a. Vectus. SER. qua vehabatur: nam nos a pſenti paſſi uo: participio caremus. b. Hyems. S. hybernū tem pus ſignificat. ſed etiam ponitur p vi ventos: vt hic.

c. Om̄s accipiunt inimicū. DO. id est vna omniū cau ſa: ac ſimilis fortuna. Sed Neptuni datur occaſio: ne peni tus Iunonis iuſſa implerentur. d. Inimicum. C. tem⁹ poraneum epitheton & nō perpetuum. Non enim abſo lute ita dicitur inimicus imber. & palidi morbi: et turpis egeſtas: quia poteſt eſſe amicus. e. Imbrem. S. om̄nē humorem dicimus. Lucretius. Ex igne terra atq̄ aqua naſcuntur & umbri. f. Rimis. C. Rime hiatus ſunt

angustiōres: & fiſſurę in re quę rumpi incipit. Inde rimari inquirere. Tractum a ſuis qui paſcentes intra rimas terri ſibi cibum querunt. Est autem ab eo quod est πυρρω id est ſcindo. g. Fatiscunt. S. Fatim: abūdanter. Vnde affatim: & hiſcunt aperitū. C. Fatiscunt. hio est: & nō deberet dici hiaſco: ſed ſit hyſco. id est fatiſco valde hyſco. nā ſtaum & affa tim valde est.

h. Pontum. C. grēcū est pontus. Dionyſius: ποντος: ὁ ὅθεν ῥεῖται τὸ πρὸς τὸν ὕμιν.

i. Hyemem. CRIST: & prolixē & cōſtanti ori dine ita exprimimus allē gorias: ſiue morales ſen ſus huius poetę. vt quod ſemel in vna ſignificatiōe poſſum ſit: in eadem deinceps ſemp̄ ponat. Tens dit igit Aeneas in italiā: id est laude dign⁹ vir: ten dit ad ſummū bonum: quod est poſſum in con templatione rerū diuina rum: teſte Platone: quem ipſe ſequitur: huic impla cabilis inimica est Iuno. Nam dea regnorū ſingit ab antiquis: ergo erit cu⁹ peditas regendi & mini ſtrādici in vita ciuili tem publi. Hęc enim virū ex cellentē ab italia Cartha ginem. i. a vita conēplatiua ad actiua traducere conatur. ſed cū ille a ppo ſito non ſlectatur: ipſe p Aeolum tēpeſtatē citat: id est per rōem inferiorē: quę cum circa particula⁹ ria verſetur facile fallitur: quia perturbatiōibus cō mouet. Sed neptunus: id est ratio ſuperior & intel

lectus non corrumpitur a Iunone. Sed ſedat tempeſtatem. quę omia (queſto te lector) vt diligenter in illis libris nris Chamaldulenſibus legas: puto enim fore vt te minime peniteat. k. Imis. S. Propterea q̄ non cognouit niſi poſt factam tempeſtatem. 1. Stagna. S. aq̄e ſtantes ſunt: ſed hic pro ipſo fundo: quod niſi magna tempeſtate non mouet. Ergo ſtagna & imis vadis reſuſa aliud pen det ex alio: quia immobilis aqua in imo maris tantum⁹ modo est.

m. Commotus. C. contra ventos. n. Alto. pſpiciens. S. e mari caput tollens. pſpicit. Vel al to. id est ipſi mari pſpicit. i. conſulit. o. Placidū. SER: ſcilicet troianis: quibus ventis ſit iratus. Vno autē epitheto ſuo more habitū futurę orōnis ſignificat. C. Placidū erga troianos. p. Ruina. S. tonitribus: quorū ſonus ſimi lis est ruine. q. Nec latuere. D. Frēm fororis ſtudia nō latebant. Ergo vocatis ventis. i. orōnē habuit Pathericā vt pote cōmoti animi abſciſam. i. nec cōtinuā: nec cōpoſi tā. Fuit brevis: quia ſubueniētis in hoc caſu nō erat mul ta loqui. r. Iunonis. S. aut doli Iunonis: aut fratrē Iu nonis. C. Fratrē Iunonis. Saturni filios fabulan⁹ antiqui Iouē minorē. vel gręce ſubtracta aſpiratiōe cronos dicit a Chrono qđ est tempus. Tempus em̄ omnia creat: atq̄ creata: adultaq̄ conſumit: pter quattuor elementa: ea em̄ ſunt Iuppiter. i. ignis: Iuno: aer. Neptūnus aqua & pluto terra. Ergo frater Iunonis est Neptunus: hic cū aqua ſic a nando Neptūnus dī: gręce autē appellat: ποσειδάων

quia potum prebet nobis eni potus est. & Λιδουίλο
ipse quandoq; amphitrites dicit. aquarum dulcū parti-
cularis vis Naiades sunt. Marinari vero nereides: Sed ut
aliis videt: amphitrite vxori sue nomē est. fundamenta illi
sacra sunt: quia ei opera terra mouet. ob idq; gnosis
id est terram quatiens dicitur. Physici aquarum effectiua
vim oceanū ponunt. Simbolū aut thetyn. Vis aq; porta-
bilis Achelous est marie Neptunus: quē in quantum
gignere potest: Amphitrites dicit. Mouet terra: quia aq; ter-
renotus causa videt. Cō-
solidat terrā illam a se ex-
cludendo hinc illū & pōt

Λκον. i. terram stabili-
entem appellat. s. Eu-
rum ad se. S. p. has reliq;
intelligit. c. Tanta ne.
D. Hoc genus ventionis
nō habet principii: & cri-
men exaggerat: ostēdens il-
las nō tm suā: sed heredi-
tariā sectari temeritatem
qd vinū: q; naturale est:
nō pōt emendari. Sūt em
venti a gigantibus: q; bel-
lum diis inferre ausi sunt:
sed poenas reddere. Ostē-
dit igit corū ēē crimē qd
amiserant: esse etiam ori-
ginale sanguis. C. Tanta
ne. Optimū orōis Pathe-
ticū genus: quia abruptū
& concisum est. & ab in-
terrogatiōe incipit: & quū
propriū gigatū fuerit ad-
uersus deos bellū gerere.
Vnde venti in regnū Ne-
ptunū intūpe nūllā teme-
ritate paterna ausi ēēt.

v. Generis. SER. Quia ex titanibus qui aduersus deos
arma sumperunt: et aurora nati sunt venti. D. Generis:
nō maculat filios paterna scelera: pollunt tm si illa sectan-
tur. x. Fiducia. S. pro confidētia: nā fiducia i bonis: cō-
fidentia in malis dicitur. y. Iam coelū. S. Cur de
coelo & terris querit: et nō de sola aq; qm̄ hec tria numia
licet hēant impia diuisa: tm̄ totius regni vident hīc ptātē:
nā et ipsa tria elementa physica quadā rōne iungunt: vt
& ipsorū numinū scepra significāt. Iouis em̄ fulmē tricu-
spe est. Neptunus tridente viū: Et Pluto tricēpitū cerbe-
ro. D. Iam coelū. Obscura breuifq; oratio: & quia iratus
erat: et ad succurrēdū pperabat: deniq; transit ad aliorū
elementorū iniuriā: a quib; erat alienū et venit ad ppiā:
C. Iā coelū. Conq;rit prius de alienis elemētis: ne si de suo
tantū min; credibile: et nimis sibi indulgere videat: Auxe-
sis est. Nā maius quidā est moles & fluctus: et mira va-
riatio: vt mō fluctus ad sydera tollit: mō prurptus aq;
mōs: mō tantas moles dicat. z. Meo. D. q. d. me con-
tempno. a. Venti. S. Abiecte pnuiciandū: vt conui-
cium sit: nō nomen. b. Tantas moles. D. mira phario
criminis: vt nō solū asserat verbis: sed ipsi aspectib; sub-
dat. c. Quos ego. S. M. ns turbata verbū relit. f. pu-
niam. Sic supra Me ne inceptā desistere victā. Et Terēt.
Quē quidē ego sūfero. DO. Quos ego. Duo. pnoia cū
pondere maximo. q. s. sceleratos et ex pessimis ortos: et
quē siml; itelligi pnt. Ego. f. impator loci: et de potiorib;
diis: nō vlcisct: sed nō dimittit eos sine metu futurę pce-
ne: ne se inualidū demonstraret. C. Quos ego. mouet Pa-
thos Apēsiopēsis: quā Cicero reitentiā. Cōsus obticen-
tiam: nō nulli: vt Quintiliano placet: interrūptōem nomi-
nāt. Sic alibi: Quāq; o. sed superēt quibus hoc Neptunne
dedisti. Et. Nouim; et qui retransuersa tuentibus hircis.
d. Sed motos. S. Prudentis em̄ est potius innocētib; suc-
curre q; nocētis punire. D. Sed motos. p. Addit cām dila-

et poenę. C. S. motos. Obscurat ppon. Nā sapientē dē-
rōne duci: pot; q; ira rapi oportebat. Ergo prius periclitā-
tibus subueniat q; noxios puniat. e. Prestat. S. meli;.
Est at plenū: et tum accusatio: iū septimo iūgit: vt pstat
illū et pstat illi. C. Prestat: deest ante stat: ergo meli;: Nā
cū plura se offerūt: illud ante stat: qd prius est eligēdū:
id est qd est meli;. Sic alibi: Prestat trinacri metas supate
pachynni: Eadē rōe dicim; pstat: q;li promptos paratos
q; ēē: vt q; tenemur faciam; Cicero pueris albi oia ree-
piet: et pstat. Vñ et pto
nomē q;li pmp; & para-
tus: Hinc dicim; seruos p-
stolari dominos. i. prom-
ptos paratosq; se pberē:
ne in mora sint: cū illi co-
rū opa vel volūt Terēt.
Quē prestolare. Est enim
prestare aū stare. i. excelle-
re. Cice. in Rhetor. contra
Hermagorā: Ac mihi vi-
dent hoies: cū mētis reb;
hūiliores et inferiores sint
hac re maxime bestia p-
stare q; loq; possint.

f. Cōponere. C. siml; po-
nere: ne ali; aliū excedat:
ergo placare et adequare:
sic dicim; cōponere litas:
Nā qd Marcellus ait: re-
creare & reficere: vt: Via
defessa senis passus com-
ponere mēbra ab eadem
rōne ē. Sic q; significat cō-
parare & disponere: et or-
nare & colligere: & reliq;
huiusmodi hinc origi-
nē hñt. g. Post mihi.

D. Si quidē deinceps ausi
fueritis re non verbis puniam. C. Post. deinceps cū vaza
uctro a componendis fluctibus. h. Non sili poena. S.
Non ea q; Troianos affecistis: vt mihi nō simili. vehemē-
ter irato. C. Nō sili poena. nam erit tūc re q; nūc est mihi:
vt nō sili mihi: q; tunc ero oculus: vt possim vlcisct: nō
autē impedire negocis: vt nūc cōmissa pcta. Sic alibi. Quid
meus Aeneas inte cōmittere tm̄. i. Luctis. S. Soluere:
nam apud pscos oēs poenę pecuniarē erāt. k. Maturate.
S. cū maturitate discedite. pnosum em̄ esset Troia-
nis si accelerarent. Dicim; em̄ maturā i racundiam tuam
DO. Maturate: celer; remeate. C. Maturate: fm̄ Nigidii
est: tū neq; citius neq; ser;: sed cōuenientē tpe sit. Vñ: Po-
ma matura dicim;: q; neq; acerba & immitia sunt: neq;
nimis caduca & decocta: sed tēperate adulta. Hāc rēpara-
tiōē Augustus sic gręce exprimebat οσοσ Δεβρο Δεσοσ
Sic igit monebat: vt ad rē agendā & industrię celeritas: et
diligentię tarditas adhiberēt: ex quib; contrariis sit matura
ritas. Vñ nō poeta alibi maturare & pperare: vt cōstantia
ponit frigidus agricola: si qñ continet imber. Multa fortē
qu; mox coelo pperanda sereno Maturare dat. i. Regi.
D. Mittit et regi cōiūcia: deformās regni ipsius pntem et
personā: asserens nō hīc regnū: s; saxa: nō aulā: sed esse cu-
stodē carceris. m. Vestro. C. Ignominiose dixit: q;li dū
cat viliūm rei regē. n. Non illi impiū pelagi. C. q;
res magna ac lata est. o. Sequūq; S. Magnū: vel sequi
in ventos. p. Sorte: S. ac si diceret: potuisset etiā coelum
tenere. Aeolum autē bñficio carceris regnum tenere.

q. Immania: S. aspera. Magnū em̄ bonū antiq; dicebant
hinc mane. Quid em̄ meli; & p. Antiphrasim manes inu-
ferit: quia nō sunt boni: r. Eure. S. Irascens ē. ppro; vel
nomie. Sic Teren. Ego in pistrinā te Daue dedā. Vel cōtra
Eurū solū irascit: q; prim; egress; ē: q; aut dixit vestra
domū deplauti; pseudo est: nūl carcerē effregentis vram
domū. s. Aula. S. p. imisionē. Nam nūll tam cōstanti

Paulus carcer. t Clauso. S. q. nō ipſi ſubētis ē emit
tere vōtos. y Curcere reg. S. ex affectu poſſidentis: carce
re regnū dicit. Sic alibi de rure poſt aliquot mea regna vi
dēs mirabor arillas. x Dicto citi⁹. S. Citi⁹ q. dici poſſi.
D. Dicto citius. eff. citi⁹ ſtatim appet obſcuratiōis et dila
tationis. Et dicto citi⁹ placidū fiat mare: et oīm elem⁹ to
tū remouet iniuriā. y Placat. S. Phyſice Nā Neptūn⁹
mare eſt: hoc dicit cōmo
tū: nūc inducit placatū.
z Collectas. S. aut col
ligit: deinde fugat: aut aū
a ventis collectas fugat
& diſſoluit. a Cymo
thoe. S. cōueniēs nomen
nymphē. k. vix enim
fluuius eſt: & ſi u curre
re quaſi fluuius currens:
Elementa enī antiqui de
os eſſe voluer. b Tri
ton. S. deus marinus Ne
ptūnū ſalace a ſaſa aq.
dicit: Nymphē filius. C.
D. tritone dī in ſexto.
c Anixus. S. antiquū
eſt iuniores annis et in
niſus dicunt: ſed & alia
vltus cōtra antiquitatē in
duxit: illi enī paſſi nos pe
peri. Illi ſuccepi nos ſu
ſcepi: vt ſuccepi q. ignē.
c Leuat. S. Leues et na
uigabiles facit: accōmo
dat aut tēpori ordē: nā
hic quia plicitantib⁹ ſub
ueniendū erat: breui loq.
in quinto aut vbi nullū
eſt piculū: latius placat
mare neptūnus.
d Perlabit. S. id ē labi
tur per vndas: Antiqui
enī propoſitiōem nomini
ſubtrahē pbo addebāt:
vt per ar. ferrū. e Ac
veluti. S. hic populū cō
mōi comparat tempe
ſtati. Cicero autem populū tempeſtatē: vt pro milone: Et
quidē ceteras tempeſtates & pcellas i illis duntaxat flu
uib⁹ contionū. D. Ac veluti. Hac cōparatiōe dat occaſio vt
oſtendat cur⁹ meriti & grauitatis debet eſſe: q. in ciuitate
ſua princeps eſt. Nā cū ventū eſt ad furorē: ſi virū pſtanē
meritis audiunt: ei⁹ dictis acquieſcunt. C. Ac veluti. Cō
parat tempeſtatē pplo. Contra. Statius populū tēpeſta
tē: vt ſic vbi diuerſis maria euertere pcellis. Hinc boreas
euruſq. illinc niger imbribus auſter pulſa: dies regnātq.
hyemes vēr equoris alti. Rex ſublimis equis geminūſq.
ad ſpumea triton: frena natās. late pelago dat ſigna cadē
tr. f Magno. S. quia vbi frequēs eſt ppſs ibi crebra ſer
ditio. g Seditio. D. Vt ppſs furens motus grauitate
viri quieſcit: ſic mare auctoritate rectoris quieuit. C. Sedi
tio ciuiliſ diſcordia a ſeoriſum eundo. h Animis. C.
Anim⁹ eſt q. ſapim⁹: anima q. viuim⁹. Ergo bruta aiām
hūt. Iuenaſ. Principio indulſit cōmunis cōditor illis: Tan
tum animas: animū q. verū animos in plurali etiā acci
piunt pro vehementia & purbatione ipſius animi: ſic
illud: Pone aīos & pulſus abi. Et Iuenaſ. Nos animoꝝ
impulſi: & ceca magna q. cupidine ducti. Ergo animis
furoribus & purbationibus. Item animos dicim⁹ vehe
menti aīo pditos. i Ig. nobile. S. ita tum: Vt nobile ani
mū prudentē dicim⁹. Vn paulo poſt arrectis aurib⁹ ſum
pſit translationē a brutis. Sic Teren. Arrige aures pat
phile. k Vulgus. S. neutri generis eſt. Inueniē etiā ma

ſculini: vt ſpargere vōces in vulgū ambiguas: Regula eſt
vt ſit maſculini. Nā nomē in uſ ſecundę declinatiōis ma
ſculini generis ē: ſed uſurpatū eſt ad formā nois gręd Pe
lagus. qd in ſecūda declinatiōe neutri eſt. C. Vulgus. Nā
imperita mltitudo purbationē poti⁹ rapitur q. rōne ducit.
l Iamq. faces & C. ponit rem ante oculos vt pingere
eam videat. m Furor arma miuſtrat. S. Sic alibi

rimanti telū ira facit. C.
Furor. Explicat quid ſit
ſequit animis.

n Tum pietate. C. Pie
tas iuſticię pars eſt: qua
diligens officiū tribu
mus patri: et his qui no
bis ppiuitate iuncti
ſūt: hmoi partes ſūt ami
citiā et liberalitas. pietate
ergo hui⁹ viri cogitur re
liqui: vt eos pudeat furo
ris: a grauitate vero vt
pudeat leuitatis.

o Graue. S. Venerabile
vt contra leuem contem
nendū: dat autem ſibi iu
ſticiā et peritiā dicēdi.

p Virum. C. hominē
his virtutibus excellentē:

q Conſpexere. C. Cū
orator ſit vir bon⁹ dicen
di perit: ex ipſa bonitate
fidē ſibi conciliat: et ea
ſilentium. Ergo ſilent &
attentionē pꝑbent. Vn
de arrectis aurib⁹ aſtāt.
r Dictis. SERV. ſua
eloquentia.

s Regit animos: qui
ſine rectore in omne faci
nus cadit. Et proſecto
(vt ait Cicero) Oratoris
eſt poſſe dicendo genus

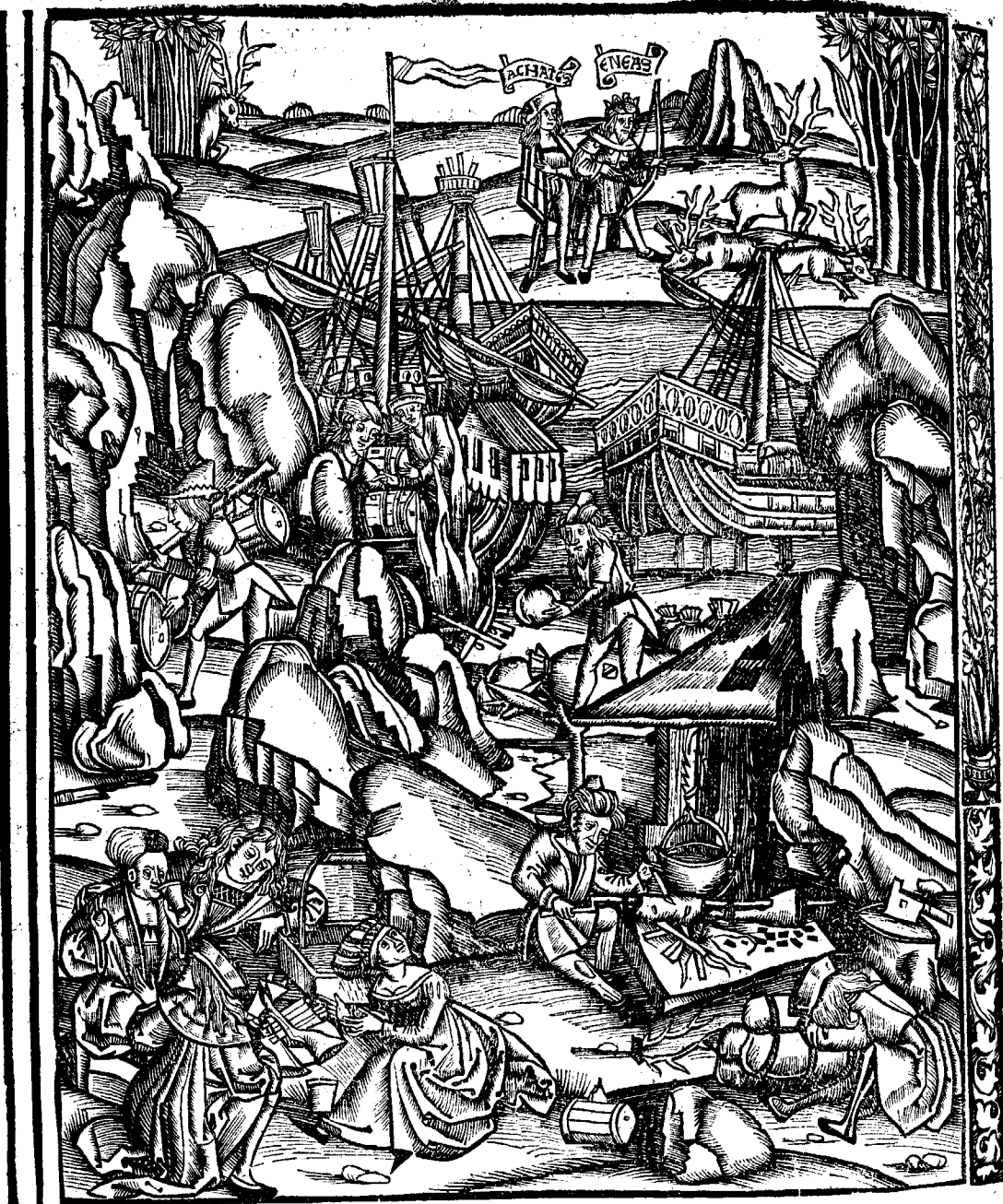
humani tenere: mentes allicere: volūtates impellere: quo
velit. Vnde autē velit deducere. C. Regit. Ne tunc ruat:
t Mulcet. CRIST. vt diſcedat a propoſito.

v Genitor. SER. venerationis eſt: vt tybri pater. Eſt au
tem veltus per maria coelo iam exiſtente aperto: id eſt
fereno. CRIS. Proſpiciens genitor. Grauis eſt in hoc loco
et digna: quę a bonis viris audiantur allegoria: ſed hanc
videm diſputatiōibus noſtris Chamaldulenſibus.

x Caelo. DO. quia dixit eripiunt ſubito nubes coelū.
Liberavit igitur a tempeſtate Troianos Neptūnus:
euentus aliquid attulit. Nam illos in Iyſiam terram in
micę lunonis detulit: ergo in caſum deteriorē defecti ſunt.

y Curru. SER. non eſt pro curru per Apocopen. Sed
ars antiqua volebat: q. nomiatius pluralis regat geni
tium ſingularē. vt he muſæ: huius muſæ. hi docti. hu
ius docti. Et datius ſingularis regitur a genitiuo ſingu
lari: vt huius docti: huic docto. Et hi curru: huius curru
facit & hui⁹ huic curru. z Secundo. S. Troianis obſe
ſequenti. Tractus ſermo a ſequentibus ſeruis: id eſt pe
diſſequis. Hinc ſecunda fortuna: quia ſecundum nos: id
eſt prope nos ſit.

S ii

a Defessi. D. Licet fessis nitebant p̄ximā terram attingere: ne interea ali quis casus emergeret.
b Aeneadē. S. Aeneas de munitiois: aliqui ro manit: ut Aeneadē in fer rū p̄ libertate ruebant.
CR. quasi dicat: tales qui a tanto heroe cognominādi sint: Nam q̄uis defessi nō p̄ p̄terea dimiserunt: quin strenue aliquē portū tenerent.
c Cursu. S. Datus est pro cursu: ut sit p̄xima cursui: vel conēdunt cum cursu. d Contendunt. D. ostendit cursus difficultatē: quem fessis complere nitebātur: max

I Defessi aeneadē quē proxima littora cursu
Contendūt petere: & lybie vēstuntur ad oras.
Est in secessu longo locus: insula portum

me quia in aqua difficil
cilor gressus est p̄peran
tib⁹ cursu. Cōtendunt: o
mnib⁹ viribus incūbūt.
e Vēstunt. S. ab Italia.
Est enī topothesia. i. ficta
loci descriptio. Hic enī
locus in Africa nūq̄ est
sed apud aliam Carthā

ginem: quē est in hispania: Ergo similitudo nominis fac
sem congruam. Topographia autē est vera loci descriptio.
f Seccsu. S. sinu secreto. D. Est in seccsu loci. hēc descen
prio negotii necessaria est: Placiditas enim fuerat pelu
gi procuranda propter corruptas naues. Hanc p̄hibet

obiectis laterum. Secretū vero p̄ficiēbat: quia cauendū erat p̄pter regiones incognitas: hoc dabat lōgītudo secessus. Nympharū dom⁹ aq̄rū copiam p̄stāt. Sunt et defēsa eula aduersus solē antrū & nemus, tantaq̄ erat oportunitas loci: vt naues anchoris nō essent reuēdē. C. Est in secessu. Descriptio istius portus a poeta conficta est: in q̄ nōnulla sumit a portu hispanicē Carthaginis. Imitat autē Homerū: qui Itacensum portū describens: eū aliter q̄ sit ponat. Syllius quoq̄ sic scribit Carthago impēso nature ad ita fauore excelsos tollit pelago circumflua murōs: arctatas pōit fauces modica insula claudit: q̄ Titan ortu terras aspexit eodem. g. Locus S. subaudi quem. Cum autem p̄nomē est in medio duorū nominū cū vnum p̄prium sit id p̄nomē ferat quod genus p̄prium nominis. Sic Salust. Est locus i carere. qd Tullianū appellatur. Si autē vtrūq̄ nomen appellatū sit: licet nec cui volumus respondemus. h. Ab alto. D. a mari, m. ra igitur breuitas q̄ contineat omnia necessaria. Cū autē locus cōtineat quorū parib⁹ ponit duo latera et ingressū. Quarta deinde pars in posuit. Fro. sub x. Inq̄ signus S. diuidit se vnda i sinus. k. Reductos: s. replicabiles. l. Rupes. C. abrupta montē sunt. Ripe p̄o maris gressus fluitorū: vt littora sunt maris. m. Gemiti. S. pares similes: alio q̄ duo. n. Minatur. S. eminet. o. Sub vertice. S. circa radices: q̄ ad rectā lineā suscipiūt verticem. p. Syluis coruscis. S. i. syluarū: coruscarum: casus enī septimus est p̄genitiuo.

q. Scēna. S. vmbatio dicta οἰκιστικὸς antiquitus enī theatralis scēna parietes nō habebat: sed de frondē vmbra cula q̄rebant. Postea tabulata cōposuerūt i modū parietis. r. Coruscis. S. i. crispantib⁹. Iuuenal. Lōga coruscant sarraco veniēte abies. C. Coruscare p̄p̄ e splendor est. Et qm̄ splendor crispas: & tremulo motu mouet. Iccirco pro crispare capis. quē admodū micare. s. Horrenti. S. q̄leq̄ ad odiū p̄tinet: plēq̄ ad vēratiōē: vt hic, Sic Lucanus. Arbonibus suis horror inest. t. Et atrū. S. Tropus est p̄ atrū nigrū: p̄ nigrū vmbrosum: p̄ vmbrosum frondibus densum. v. Nemus. C. dicit ab eo qd vērū nō id est pascere: hoc etrusci appellant hostiū ab eadē rōe: nam βοσκω pascō est Theocritus. βοσκὴ τῶν αἰγῶν in illo enī armēta pascūt. x. Fronte sub aduersa. D. Semper autē loca sic poeta describit vt ingrediēs. Sic fac Salust. quē oīa mutabunt: si vt recedens scribat. Addit autem descriptioni duos altos scopulos: vt sit: vnde latius prospectus in pelagus appareat ad inquirēdas naues ab Aenea separatas. Opacitas autē vt minus ab externis conspiciatur facit. y. Viuo. S. naturali: vt viuo p̄teruehor hostia saxo. z. Nympharū domus. S. Aut verū dicit: vt sit hitoria: aut pertinet ad laudem loci: vt talis sit vt nympharū domus credi possit. C. Nympharum, aquarū dulcium particulares vires Nymphę symbolum sunt: marmarū Nereides: verū etiam montiū: Nymphę dicuntur

tur Oreades: quia οὐρανὸς mons est. syluarū Dryades. Apollonius enim gr̄ce sylua est. Hamadriades dicunt: q̄ cū arboribus & nascunt: & intereūt. Napeę florum & vallū sunt: vñq̄ enī cōuallis est. Naiades postremo fontium dicuntur: vt multi tradiderunt. a. Vnco morsu. C. vnco dente: quo terrā mordet. b. Anchora. SER. a gr̄co est: & cū ibi non aspires: nos aspiramus: cum in ceteris potius aspirationē remoueamus vbi adest: quam addamus vbi non est. C. Anchora gr̄ce ἄγκυρα dicitur:

c. Morsu. SERVIVS Sic alibi: Tūm dente tenaci ancora fūdabat naues. d. Septem. D. J. vna in q̄ ipse erat: tres de saxis tres de fratrib⁹ crepre.

e. Telluris. C. deos terre habuerūt antiqui tellurē dictā a vi foeminina qua semina recipit. lē tellurē monem a vi masculina qua semina terra emittit. Appellat etiaz altorem: q̄ omnia ex terra alitur. Item rursorem q̄ rursus eodem cuncta reuoluit. Ergo ista sūt nom. a deorum terre. terra autē est ipsum elementum.

f. Amore. S. Nam omnes in tempestate amant terram: vnde paulo post Optata potiuntur Troes harena: posuit autē tellurē q̄ dea terre est p̄ ip̄a terra: quę est elementum: vt vulcanus pro igne.

g. Optata. D. quā contrarium in conturbatiōe pelagi viderant: cum nauigia ad inuicē vtrūq̄ deprimerentur. h. Harena. SER. Si ab ariditate nō aspiratur. Si ab herendo aspiratur ait Varro: melior tamen prima sentētia. i. Sale. S. Aspinge. k. Sale tabētes. D.

a. contrario: Sal enim conseruat: sed inuētes est casus: vt tabescat sale quod seruari cōuenit: Aqua enim maris q̄ uis salsa admittit corruptionē. OR. Sale tabentes. Pathos mouet hęc declamatio a contrario: nam miserū est membra ea re tabescere q̄ carnes seruari solent. l. In littore ponunt. C. tanq̄ effeti omnibus viribus.

m. Silicis. C. Pli. de silice sic scribit. Nigri silices optimi: quibusdā in locis & rubētes: nō nūq̄ & albi sicut i tarquinensi & antianis lapidicinis: circa locū volsinensem: & in stromensi sunt quib⁹ nec ignis nocet Idem & in montibus sculpti contra verustatē incorrupti permaent: ex his formę fiunt. in quibus gra funduntur.

n. Scintillam. C. recte nam scintilla ardens est: Fauilla vero extincta. Vñ in vi. reliq̄as vino et nigrā lauere fauillā. o. Excudit. S. Feriendo elicit: nam cudere est ferire. In de incus: quia illic aliquid cudamus. C. Excudit: fm̄ Diodor. med. Cariliū et focā: pr̄sentis tempis est. dicit enī cuss. Alii tamen volunt esse p̄teriti: quod melius videtur quia sequitur suscepit. p. Achates. S. Allusit ad nomen lapidis enī species est Achates: facit illum Aeneę comitē: quia vt refert Pli. Hic lapis si anulo geratur gratiofior ille videat. D. Achates: ignē fieri curabat: vt madidas iuges toreret: vt sic ficcare frāgi possit. Nō ergo ē po. āra orcinatio: Neq̄ dixit coquere: sed torere. Nam meminerat dixisse: Omnes accipiunt inimicū mbrem. Reliqui igitur

f ipsos curabant. Aeneas autem anxius de salute sociorum labori non pepercit: sed altitudinē scopuli ascendit. Non ergo tantū p̄inet ad p̄spectū descripta altitudo scopuli: quantū ad laudē Aeneae. Qui autē non p̄spexit vim pelagi: aut de refectione corporis nō curauit: & ut salutē sociorum procuraret nullo victus labore tantā altitudinē ascendit. C. Achaes. Species lapidis ē olim (teste Plinio) in magna fuit auctoritate: nunc nulla reperta. primū in Sicilia iuxta Achatem fluxitū postea in pluribus locis excedens ampli tudine: & varietatib⁹ di uersis mutātib⁹ cogno mina eius sp̄s quēdā est in ipsis: quēcōtra ataneo rum & scorpionū ictus valeat: hēc in Creta repe ritur: sed idē scilicet ēē cre diderim: qm̄ primo affla tu illius puincie scorpio nū pestis extinguit. In In dia inuēre: q̄ idē faciūt: et aliis miracis pollēt. Red dunt em̄ sp̄s nemorum fluuiū & iumentorū: & hederē & equorum orna menta. i. Spectasse enim p̄dest oculis. Sitim sedāt in os addit: sunt et in ip̄ sis: quarū suffitu tēpsta tes auertūt & fulmia si stant. Argumentū est: si in feruēs ahenum connecte refrigerent. Est & q̄dam vin⁹ coloris: q̄ inuictos athletas illam gestātes fa cit. Argumentū q̄ in olla olei p̄le. ia co. sta. cit. di. ur.

sis pigmentis: & intra duas horas subuerbefacta vniū calorem ex omnib⁹ facit m̄ nu. Hēc pauca ē multis quē apud Pliniū scripta sunt excerpti. Nūq̄ tñ illic est q̄ ge stata fauorē conciliet. Sed v̄ gestabat vt esset inuincibi lis. Vel potius referamus achatem ad id quod est oxo. id est cura & sollicitudo q̄ semp comitat principes.

q. Succipit. S. pro suscepit. r. Rapuit in fomite. S. poene Solecophanes est: nam verbo cōmutationē signifi canti dat ablatiū: Sed fuit antiqua circa cōmunes p̄po sitiones licentia: vt est conditus in nubē. Contra vero no ta condunt in aluo. Item seua sedens super arma. Cicero: Quod ille in capite ab hostiū duce acceperat: Aut rapuit ra pūm fecit in fomite. s. Cerealia. S. vt vilia fugiat: ad generalia transit. Rem ergo vilem auger honestate sermo nis: Sic alibi ne lucernā diceret scripsit. Testa cum ardere videret: sci. nt. ole. ludice autē euphonia dicimus cerealia: et cerealia cēsareus & cēsarius: et typhoea & typho. a.

t. Felli rerum. S. penuria fatigati. Dicat fessus animo: vt ter fessus ualle reledit. Item corpore quod magis est pro prium. Item rebus fortunę. v. Fruges. S. Errant qui fru menta a frugibus discernūt. Cicero. olei & frugum minu tarum. de leguminibus intelligens: ergo frumenta & fru ges vocantur: Fruges autē frumine: quę pars est eminens gutturis sub mento. x. Receptas. SER. libera tas: vt medioc̄ ex hoste recep̄.

y. Et torrere. SER. Non est histeron proteron. Nam ho die videmus ante siccari fruges: deinde frangi saxo. Nam apud priscos molarum vsus non erat: fruges ante tore bant: & eas in pilas missas pinsebant: & hoc erat genus molendi. vnde pinsores dicti sunt: qui nunc pistores vo cantur. Pinsores enim (teste Persio) dicitur: vt. O lane a tero go quem nulla ciconia pinsit.

z. Aeneas. SER. Aeneam autem & in hoc loco & vbi q̄: & maxime in sexto a vilioribus officiis, segregat: vbi

ait: At pius Aeneas arcem quibus altus Apollo p̄sides: nisi pia sit causa: vt ad humanū socium. Nam tunc pius Aeneas opera inter talia primus hortatur socios.

a. Late petit. SER. inquantum potest.

b. Pelago. SER. in pelagus.

c. Antea: Ordo est ascendit scopulū requisiturus antea Capyn caycum siquē videat. Sic Terentius. Quod p̄terq̄ omnes faciunt adole scentuli. Ordo est: quod omnes faciunt adolescentuli: vt animū ad aliquod studium adiungant: p̄terq̄ equos ale

re: rē. Vel quē vacat: vt alibi. Rhebe. diu res si q̄ diu mortalibus vlla est: Nemo enim dicit: si qua vlla. d. Byremes. S. naues quę duplicem ha bent ordinem remoti.

Succipitq̄ ignem folijs: atq̄ arida circum

Nutrimenta dedit: rapuitq̄ in fomite flāmā,

Tum cererem correptā vndis. cerealiaq̄ arma

Expediunt felli rerum: fruges q̄ receptas

Et torrere parant flammis: & frangere saxo:

Aeneas scopulū interea conscendit: & omnē

prospectum late pelago petit: antea si quem

lactatum vento videat: phrygiaq̄ biremes:

Aut capyn: aut celsis in pupib⁹ arma Cayci.

Nauem in conspectu nullā: tris littore ceruos

e. Puppibus arma. SER. Milites enim nauigantes pupibus arma religabāt. Sic alibi pacem orare na

nu & figere pupibus arma:

f. Ceruos. CRIST. Animal timidum: sed longissime vi te: Scribit Aristoteles: q̄ prudentia reliqua bruta anteit. Et iuxta vias patit metu hominū. vt feras ab inuadēdis natis arceat: In volucrum partus excedit: inde herbam se sellium petit: mox redit ad prolem: mulum ducens ad lu strum asuefacit quo fugere discat: vno aditu est lustrum quem a feris tuetur mas: fructuum tempore pinguior fa ctus secedit senties sefacilius posse cupi. Cornua in loco vbi difficilis inueniri possunt: deponit. Vnde est prouer bium: qua cerui cornua. Non vult enim inermis reperiri: Sinistrum cornu a nemine adhuc repertum est. Id enim medicamento p̄dictū est Bimis cornua oriunt simplicia & recta ad subularū similitudinē. Vnde & ip̄i subulones dicunt. Singulis annis mense Aprili cornua amittūt: & donec renascatur: noctu pascuntur. Auēnata fera mor si caneros edunt: quod et homini prodesse creditur. Sibi lo & cantu demulcentur a venatoribus quo alleci facile capiuntur: Ita vnus venator canat, alter sibilat: tertius a tergo fert: sed si aures arrectas habeat: ita sentit vt insidie illum non lateant. Hęc Aristoteles. Plinius autem ait. Cer uus herba cinarū venenātis pabulis resistit. vi canum vii gente vitro ad hominē confugit: Cerus fetus cursu fugā meditari docet: ad p̄cipitia ducit: & saltū ostendit semper in fuga acquiescunt: stantēq̄ respiciūt: cum prope ventū est rursus fugam repetunt: hoc intestini dolore adeo in firmi: vt ictu leui intus rūpātur. Simplex animal & om nium rerum miraculo stupet adeo: vt equo vel boue ac cedente procul hominē iuxta venantē nō videat: aut si vi deat arcum ipsum sagittasq̄ miretur. Cornua mares ha bent: soli q̄ animalium singulis annis deponunt: sed ita inuident: vt dextrum cornu negent inueniri ceu medica mento aliq̄ p̄dictū. Hoc q̄ mirabilius est: cū in viuariis mutant omnibus, annis singulis annis adiungunt ramo,

vis ad sextū annū: deinceps similia renascitur, singularē remedium ad venena est odor adusto cornu ceruino: nam his est cum serpentibus pugna: nam illos e cauem s etiam reuertes narium spiritu extrahunt. Vita longa: nam post centum annos capiti sunt cum torquib⁹ aureis quos. Alexander, ita reliquerat, februm morbum non sentit hoc animal: quādo & medetur huic timori. Nos scimus quasi dam foeminas principes omnibus diebus matutinis carnem eam d⁹ gustare solitas: et longo, quod caruisse febribus.

Tragelaphus in nlla redi-
stata ceruo: nisi q⁹ barba-
tus est: & annorum villis
armatus. Piacet autem q⁹
ait Seruus: q⁹ nō sūt in p⁹
uina aphric. Nā ait He-
rodo⁹ ceruus & apri om-
nis lybia ca: et cum habet
at⁹ kones: ephates: vrsos
serpētes: & asinos comua
habentes. Item capite cani
no. Item sine capite oculos
in pectore habentes

g. Prospicit. DO. Bis ac-
ceperat nauem nūllā pro-
spicit: sed tamen prospicit
ceruos. g. Errantes cer-
uos. SER. Errantes pascē-
tes. Sic in buco Mille me-
sculis errant in montibus
agry. Ceruos hi dicti sunt
καρποκρυ κεποκρυ id
est a cornibus. Nam et la-
tina nomina aliquando a
grecis sunt: sed q⁹uis in p⁹
uina a consulari in qua ve-
nit ceruus nō sunt: tamē aut
fixit mo⁹ poetico: v⁹ quia
heroides temporibus vbiq⁹
oia nascantur: v⁹ ipse. Om-
nis feret omnia cilius.

i. Tota armenta. SER.
differt ab omni. Totum est vnus temporis plenitudo: vt
totum auditoriū: id est integrum auditoriū. Omne de vni-
uersis dicimus. Vt omne auditoriū. i. vniuersa auditoria. Er-
go hic tota: id est omnia. Alii contra: vt omnemq⁹ reuer-
uper troiam. k. Agmen. SER. Proprie est ordinata mul-
tudo: v⁹ est ambulans exercitus: non ergo stans dicitur.
nisi v⁹spatiū: vnde longum: vt incedens illud ostenderet.
CRI. Agmen ab age d⁹ dicitur: & quia grece impellere est:
nōnūq⁹ significat impetum: vt ibi agmie facto. laocoōta pe-
tunt: item ducere. hinc exercitum ordine ductum agmē d⁹
xerunt. Et quia ad impetum faciendum omnes in vni co-
eunt: agmē pro multitudie capimus. l. Gerebat. SER.
aut tunc aut quē gerere cōsueuerat. Dona. Gerebat. V⁹ tūc
presens vel portabat gneas tela: quē achates intētus igni ex-
cudendo reliquerat. nō vidit naues: sed euentus ostendit cer-
uos quē res non ad venandi voluptatem: sed ad victus ne-
cessitatem recepta est. Septem ergo maior: s. strauit. In qui-
bus alimonie maior est copia. Multos deinde paruulos in-
terem t. Reprehendunt autem temerarii quod poeta di-
xit a tergo sequuntur. Error est interpretantiū. nam tres cer-
uos errantes in littore sequebantur. Alij per valles a tergo
pascabantur. Ita ergo legitur. prospicit tres ceruos & hos se-
quuntur tota armenta: a tergo vero totum agmē pascitur.
Ergo illi erant hi pascabantur. Neq⁹ enī omnes erran-
bant: aut omnes pascabantur. Sed alij erant subiecti oculis
eius: alij fuerant post ipsum. S. m. l. s. autem versus est. The-
tilis & rapido flumis m. l. s. m. l. s. m. l. s. m. l. s. hoc ē & thetilis. Itē
pap. b. e. l. e. m. u. a. i. cor. i. et pupib⁹. Ipi quoq⁹ numeri gregū
differantiam i. gnuicant. De errantibus enī plurima di-
xit. De pascantibus vero ait a tergo: & longū per valles pa-
scitur agmē. Ergo in littore post totos plu⁹ aliter dixit in val-

libus vero pascitur agmen. Huc acced t q⁹ qui pascitur non
errat: & qui errat non pascitur
m. Cornibus. SER. aut sit p cornuū: aut inell ge cū ait
Atq⁹ ixionii vento rora cōstitit: id est cum vento. & hoc me-
lius. n. Vulgus. SER. Nam ductores interempti erant
o. Miscet. SER. perturbat: circūuehit: insequitur.
p. Frondea. SER. pro frondosa. frondeū cū totum est de
frondib⁹. vt torus frondeus. frondosum frondib⁹ ornatū.
q. Septem. SER. finuit numerū: nā necessitatis erat hec

venatio non voluptatis.

r. Victor. SER. propo-
si compos. vt atq⁹ rotis m⁹
sistere victor.

s. Humi. SER. p. humū
aduerbialiter: vt p⁹ssū humi
nitens. t. Cū nauibus.
SER. Cacephatō in sermo
ne: nā post m⁹ seq⁹ uis n.

v. Hinc. SER. pro inde

x. Hinc portum petit. D.

pacta ceruoy strage: quē

tro anis satis sit: remeat ad

naues. y. Partitur. S.

& partit inuenitur in eadē

significatione. Salust. Pro

uicias iter se partiuerant:

vt punio p⁹ori: fabrico fa-

brico. Sunt ergo verba in

actiua & passiua voce acti-

onem significatiua. Sunt itē

dē quē in actiua voce passi-

onem significant: vt vapus

lo. Rursus q⁹ i. passiuā acti-

nē. vt loquor.

j. Bonus. DO. diuis: &

largitor bonus.

a. Cadis. D. p⁹termisso ca-

dorum numero ostēditur

v. nī copia. b. Onerat:

DO. ostēdit. non quantū

voluit largitor dātū: sed

quantum troiani ferre pōterunt. CRI. cadis onerata: pōt-
us q⁹ quibus onerarat cados: nā cū vinum sit ex illis nomi-
nibus: quē in plurali caret tribus casibus: si dixisset quibus
subintelligendum erat vinum contra vsum

c. Aceltes. CRISTOFERVS. hic cymisii flumis filius
fuit rex egesta Hyppote troiani filia.

d. Trinacrio. SER. siculo. Trinacria enim dicitur Sicilia pro

pter tria. ακρη. i. promontoria. ly libetū pachinū. & pel-

log. latine autē triquetra dicitur. e. Abentibus. DO.

quasi dicat: preter id quod manentibus dederat.

f. Heros. SER. vir fortis semideus plus ab homie habēs:

CRI. Heros dicitur ab eo quod est ἥρως. vi rus q⁹ max

ma in illis fuit. Hinc Aresti. excellentissimā virtutem heroi-

cam vocat. Vel ab eo quod est ἥρως quod post mortē in

tribus inuolūt: a Ioue hominibus prepositū dicitur. Vel ab

επος id est terra quia eorū bella de imperiis fuerunt. Au-

gusti autem hoc nomen a Iunone dicitur: acū: quē grece he-

ra dicitur: qui etiam refert filii illi fuisse. Heroa nūcupatum

hoc mysticum significante fabula: q⁹ acū iunoni deputetur.

Vbi voluit cum demonibus heroas habitare: quo nomine

appellant alicuius meriti animas defunctorū. Item ait alibi

gyrum & nymborū & ventorum cacumia acias esse ani-

mas: quē animo non oculis cernantur: & vocati heroas: &

genios et lares. Tr. meg. auctor est Heroas habitare in a-

ris putissimam partē supra nos: & terrā vbi nulle sunt ne-

bulę. g. Dicitis. D. non pot. rant in maximo merore ci-

bum capere: ergo adhibenda consolatio erat. Verum a per-

sona aliena a merore: sed hec in solitudine non reperiebāt.

Hancigitur subit aeneas qui animi prestantia merore via-

cere poterat: hic ita se gerit: vt neq⁹ se satis tristite ostende-

ret. ne a consolatione illos deiceret: neq⁹ omnino a doloris

S. iiii.

bus immanē: ne in sua causa oīno alienus videretur.

h. Mulcet. D. Nā grauiſſime inſectus moeror penitus re moueri nō poterat. Sumpto autē cibo & vino more hu mani ingenii ſperatur animorū futura relaxatio. Si autem hęc conſolatio ab alieno ſit poſſet reſponderi Therentianū illud. Tu ſi hic ſis aliter ſentias: cū autem ſotio malorū pōt attēte audiri. i. O ſotii. SER. reuocate animos dixit au tem ſotios: vt ſe illis equaret. D. O ſotii. laborū. Mira ar te loquitur: norat em̄ odioſum illud eſſe laboratib⁹. vt po te cuius cauſa vniuerſi tra hebātur per tot & tā diu turnas calamitates. ponit ergo p̄miū. O ſotii labo rū: quali dicat qui nil ſine me paſſi eſtis: ergo debe tis audire quę dicā.

C. ſotii Orō eſt in genere deliberatio. Suadet em̄ eſſe deponendū timorem & more ſuo anteq̄ ponat quod petit. interponit ea quibus illud vile honeſtū & facile eſſe oſtenditur. Eſt em̄ ordo. O ſotii mī tite moeſtū timorē. Oſten dit autē facile fieri poſſe: & debere: quoniam aliteris ac cidat: & quę grauiora paſ ſi ſint: & pollicetur deum: vt aliis preteritis malis: ſic huic p̄ſentia ſine daturū. Ponit autē honeſtū & vti le hoc: ne ſuccēbāt malis: ſed magno aio patiant: q̄ nā ſic aſſecuturi ſint non mō ſedes: ſ; trāglaſſedes nec trāglaſſas ſolū verū etiā in q̄b⁹ cōſtituat iperū. De niq̄ addit id q̄d i deliberā do plurimū valet. ſ. neceſſi tatem: quando fata quib⁹ obſiſtunt pōt: ita velint. O ſotii exq̄ ſe iſt. Et ſic capiat beniuolentiā: nam ſotius par diḡ vitare: & re liquis rebus eſt. Comes vim ſequitur: vt ſi ſeruus non ſit: tamen priori par non extat. Ergo Cice. pro Marcello dixit: illū ſotū et comitē. Sotū quidē quia in repu. par ſibi erat: Comitē autē: quia cū non eſſet ſibi collega in conſolatu in eo non erat ſotius: ſed ſuffragator. k. Signari. SER. imā memores. Acyrolgia eſt: ſignari em̄ eſt qui ignorat. Imme mor q̄ oblitus eſt. D. Ignari. Mira cōſolatio: nā cū odioſa ſit infortuniōrū dura cōmemoratio exulcerans eorū corda: qui paſſi ſunt: adiungit Poeta cōmemorationi cōparati onē: vt dicta ipſa porius medicīne ſint q̄ exulcerationi. Nā enumeratio preteritorū malorū ac grauiorū oſtendit ferē da eſſe p̄ſentia. Addit & ſuſtinēdi conſue. udinē nutriſſe patientiam. CRI. Ignari proprie poteſt poni: nam qui con ſciū ſunt malorū ex conſuetudine iam ſunt in ea ſpecie forti tudinis de qua dicit Ariſtotiles. Veteranos eſſe fortiores tyronibus. l. Ante malorū. SERVI. v̄p̄y eſt vt coeli ſub ter labentia ſigna: ante enim hic ad ſolā pertinet conſiſtētia nē: & plenitudinē verſus. m. O paſſi grauiora. SER. Artiſcioſe demonſtrat preterita grauiora: vt p̄ſentia faci lius tolerent. D. Grauiora vt incommodorū nouitas graui⁹ peruertit: ſic ſerendi cōſuetudo: quicquid acciderit: facilius tolerat. CRI. O paſſi grauiora. capiat beniuolentiā. Vel a cōmiſeratione. Vel quia laudatur eorum animorum ro bur. Et ſimul arguit a maiori: nam qui ſunt paſſi graui⁹ ra: multo magis paciētur minora: & tacite innuit turpe fu turū: ſi paſſi grauiora nunc deficiant. Verum quia potuiſ ſent oblicere: grauiā ad certum tempus fieri poſſunt: ſemp

Diuidit: & dictis moerentia pectora mulcet.
O ſotii (neq̄ enim ignari ſumus añ malorū)
O paſſi grauiora: dabit deus his quōq̄ finē.
Vos et ſcyllē rubiem. penitusq̄ ſonantis
Acceſtis ſcopulos: vos et cyclopea ſaxa
Experti: reuocate animos moeſtūq̄ timorē
Mittite: forſan et hęc olim meminiffe iuuabit,
per uarios caſus: per tot diſcrimina rerum
Tendimus in latrū: ſedes vbi fata quietas
Oſtendunt: illic ſas regna reſurgere troie.
Durate: et voſmet rebus ſeruate ſecundis.
Talīa voce refert: curiſq̄ ingentibus eger
Spē vultu ſimulat: premit altū corde dolorē.

autē non poſſunt. Addit dabit deus his quōq̄ finē: n

n. Dabit deus finē. D. Vltro reſpondit: ſi quereat quā do hęc mala inueniet finē. & poſt cōperationē grauat pre terita: & leuat p̄ſentia: & a generali ad ſpecialē rationem venit. C. Dabit deus his quōq̄ finē. Hoc probat cōiectura reliquarū calamitatū: quę tū finē habuerūt. o. Scyllē. SER. Exempla pro negotii qualitate ponenda ſunt: ergo in marinis periculis ponit tempeſtatis exempla. D. Scylle am: in mari ſiculo eſt locus horrendis faxis obſeſſus: non

autem mulier vſq̄ ad pu hem humani corporis: in ferius vero canibus arma ta. p. Penit⁹. S. valde. q. Acceſtis. S. pro accēſ ſtis. aut valde ſonantes: aut valde accēſſitis: quia non paſſi ſunt hęc: ſed his fuerunt vicini. D. accēſtis. Oſtēdit fortune ſuffragio ex intima ſaxorū parte li beratos. r. Cyclopea. S. Aut quę Cyclops in viliū ſecit. aut ſcyllā: in qua cy clopes fuer: vel ethiā in telligit: nam ipſe in tertio ait: noctem illā tecū ſilui immania monſtra perſe mus. s. Animos. C. Vehementiā animorū: qua ſi fortitudine: quę i calami rate occubuerat. t. Moeſtū. S. q̄ moeſtos facit: vt mors pallida: v. Mittite. S. omittite: Et eſt apheretiſ: vt tēte pro contemnite. x. Forſan. S. fortaſſe for taſſis & forſ idem ſignifi cāt. D. Forſan. Et hoc de lectabit nos cū ad proſpe ra venerimus. y. Et hęc D. inter mala enumerat: 3. Olim. S. in futurū. D. olim tria tempora ſignifi cat: p̄teritū p̄ſens: & fu

turū: a. Meminiſſe. S. & accuſatiū & gentiū regi: nā obliuiſcor quod illi⁹ cōtrariū eſt idē facit. b. Iuuabit SER. Anormalū verbi eſt: nā cū prima cōiugatio: aut in aut vt amaui: aut in ui vt ſonui: hoc facit in ui vt iui. c. Per varios caſus. S. Argumentū a cōpoſitione. C. p̄ va rios caſus duo facit. Primo oſtēdit non eſſe refugieda ma la: per quę venit ad tantū bonū: deinde non eſſe dubitā dum de eo bono quod promittunt fata. Fatis ergo paren dū eſt: nā illis reſiſti nō poteſt. d. Quietas. S. nā habu erūt ſedes in tracia & in Creta: ſed non quietas. e. Illic ſas. S. Ergo alibi neſas. Occurrit autē cogitationi bus ſotioſ: ne fatigati malis quaſcūq̄ regreſſer ſedes: hoc idē facit in q̄nto incēſis nauib⁹. D. Illic ſas. Et euadēdi & p ueniēdi ſpē pollicet: & aſſerit italiā ſolā eſſe quę digna ſit in qua troie imperiū reſurgat. f. Durate. S. duri eſtote: D. Durate. q̄n per mala ad bona trāſeundū eſt: ſpē bono rū toleranda ſunt aduerſa: p̄ſertim vbi ſpondei per bre uiſſimū tēpus oriū ſempiternū. g. Voſmet. S. v̄p̄y k. v. Hę em̄ particule met: piā: p̄ter: vt egomet quiſpiā ſua p̄te: ornatus cauſa ponuntur. aduerbia autē ſunt: nā quic quid ab illis ſeptem partibus receſſerit ſit aduerbiū. h. Rebus ſecūdis. C. quaſi indubitate oſtendit euationē. i. Voce refert. S. Pleonaſmos eſt: ſit autē quēs additū ſup flua: vt alibi. Vocēq̄ his aurib⁹ hauſi Tere. hiſce ocul⁹ ego mer vidi. k. Curis. S. Cura dicta q̄ cor v̄rat: D. Curisq̄ p̄ſuaſoris erat: vt metū diſſimulare: cū ſpem p̄ſuadere v̄t p̄aret: & regis erat aſſerre cōſolationē: v̄tūq̄ ergo. p̄ſente

neq. oportebat illi in sua
causa sine cura esse.

l Ager. S. Et tristis & ma
le valens significat. Aegro
tus: aut egrotans maleua
lens tantum. C. Ager. Mag
na sapientia qua poterat
vim altere perturbationi
bus. Et ita coercere ne ap
parent. m. Spē. S. Ie
titia. Significat aut ab eo
quod precedit id quod se
quitur: hac figura crebro vi
ditur Poeta. Ietitia ei spē se
quitur: & in vultu videtur.
spes vero nō videt. Cōtra
aliqui significatur id quod

precedit ab eo quod sequitur: vt meritis expectent p̄mia
palmę: palmā em̄ pro virtute posuit que primū meretur:
& palmā post accipit. C. Spem quomodo pro Ietitia po
nitur: que est de presenti bono quod nullū hic est. Ergo in
ppria significatione dixit spem: que ita vultu demonstrā
poterat: vt Ietitia: nam vtracq. res hilaritatē habet. verū de
spe ac reliquis animorū motibus alio in loco distinctius
dicitur. n. Illi. D. ostenditur quid poruerit consolatio:
nam nisi mōtor sublatu fuisset: refectiōe aliquā nō que
sissent. o. Pręde. S. ad p̄dam. p. Accingunt. SER.
Studiosē se parat. Sic Alibi Accingunt operi. Accitos em̄
inductos dicimus. Hora. Alius ac nos p̄cincti. Cōtra
Negligentes disinctos vocamus: vt disinctos mulciber
atros. q. Dapibus. SER. Ambiciosē de ceruis dixit
dapibus. CRI. dapibusq. fut. ex affectu illorum loquitur
qui in rāta egestate vilia p̄ciosissima putabāt, vt illud post

illi se p̄de accingunt: dapibusq. futuris:
Tergora diripiunt costis: et viscera nudant.
pars in frustra secāt, verubusq. tremētia figūt.
Littora athena locant alii: flāmalq. ministrāt.
Tum victu reuocāt vires: fulisq. per herbā.
Implentur veteris bacchi: pinguisq. feringē.

aliquot mea regna videna
mirabor a ristas.

r Tergora. S. Tergus ter
goris cornū. Tergū est dor
sum. D. Tergora. Diuidit
per officia procuratio epu
larū: neq. delitiose dapes:
aut irritamēta gule erant:
hisparāda qui naufragio:
inēdia laborauerunt. Ter
gora eodem tempore alii
detrahebāt coria. Alii an
teq. tota corpora apare
rent refecabant partes: &
vt plenā p̄parationē ostē
dat: addit verubus rē.

s Viscera. S. nō intestina
tantum: sed omnis caro sub tergo est. Vnde in albano la
tinis visceratio dabatur: id est caro. nominatiū est hoc vi
scus. Lucretius. Viscus gigni sanguenq. creati. Sanguen
autem dixit: vnde fit sanguinis in genituo: nam a nomi
natio sanguis fit huius sanguis

t Verubus. SER. Ex his est que in singulari indeclina
bilis sunt: vt cornu & genu: DONA. Verubus hoc est in
quibus adhuc aliquid sp̄ritus teneretur.

v Tremencia. SER. palpitantia adhuc.

x Athena. SERVIVS. Quibus lauabant carnes: non eli
xabant: nam heroicis temporibus non vesebantur elixis.
Antiqui athenam sic aspirabant. DONATVS. Athena a
quam imponebant igni: vt elixam faceret carnem. hec co
quēdis viscerib. celeritatē p̄stāt. Deniq. epulis paratis
vires labore et fame p̄ditas reuocāt. C. Athena ab eo quod

est erus atq; eneus: & substantiuum per dissolutionem dyph' hong: & interpositionem. h. ahenum vas ex gre quo aqua caesat. Si autem capax sit: ut id quo vau' tur in fectores ad vestes ungendas: & inuifum di ardfices cordi na dicitur: ut inuenies ap id p. y Flāma p. C. Q. a flando excitant. 3. V. SER. cōbō inde cōuictor. Hor. Non quia sum tibi Mōccenas cōuictor. 2. Fusi. SER. discumbētes: alias autem fugati & occisi. D. Fusi q; adeo aduersariū obli' erant: ut fusi per herbam plus sibi inge

retent q; refectio postula bat: hoc autem prestitit p' suasio consulti regis.

b. Veneris bacchi: huic ver bo' gentiuum damus vt. Squaloris plenus ac pul ueris. Et Therē. Plenus sū rimarū. & ablat: suo luue. Lectica matōis plena ipō. CRI. Bacchi. i. vini. Et est denotatio color rhetoric' q; trahit orationē a rebus p' pinquis: ut intelligat res quē suo non sit appellata nomine. Vt ab inuictore: ut si Tharpeia capitolii vocam'. vt ab inuictore: ut si pro libero vinū ponat. Aut ab instrumento: ut si Saryllas pro macedonib' ponas. Aut quod sit p' eo quod facit: ut cū dicimus Mars hoc fecit. i. bellum: aut quod facit pro eo qd sit: ut p'grū frigus: quia p' gros facit. Item cū pōitur cōueniens pro cōsento: aut cōtra. c. Ferinæ. SER. Ferē dicitur: vel q; omni corpore ferantur: vel q; na turali veniuntur libertate. e. pro desiderio suo feruntur. D. Ferne p' se suavis caro est hec: sed addit pinguēdo: ut suau or animos appetentiū irritet. Vno autem accesserat gratia a tēpore qualitate & quantitate: nam & vetus & optimū & abundans fuerat: hinc dixit implentur veteris bacchi.

d. Postq; exempta. SER. i. fugata: ut sufficientia: nō aut affluentia quē sita sit. D. postq; exēpta rē. Fame & lassitu dine oppressos nullius cura tangebat. refectis vero venit in mente recordatio sociorū: quorū cū de morte incerti essent: erant inter spem vitę & metū mortis. e. Menſeq; remo

te. SER. mēſeq; due apponebant vna carnis: altera pomos.

f. Amifſos. SER. nō reuera: sed quos putabāt amifſos.

g. Spemq; metū. CRI. Anastrophe ē: quia p'positio post ponitur: ut tranſtra p'et & remos. i. per tranſtra. Poſuit aut hic duas perturbaciones: ambas de futuro: nam metus est opinio impendēis mali: spes est impenſus boni. Sed po ſuit spem pro libidine: nam ſpes fidatus est m'itus in bo no quod expectat: & cadit in ſapientē. q. quatuor em ſunt p' turbatiōes: hec aut in ſapientē nō cadit: quia expellit tran quillitatē ex aīo. in qua ſemp est ſapientis: exeitant em non a natura: sed falſa noſtra opinione: & habet motū aduer ſantē ratiōis: nā cū de bono preſente ſupra modū letatur di citur letitia geſtens: ſi aut ex futuro bono nimis pendet: di citur libido. que est opinio recens mali preſentis in quo de mēti cōtrahi quod aīo rectū eſſe videt. Si aut est impēdēs: ac futurū mali: dicitur metus qui est opinio impendēis.

mali: quod intolerabile eſſe videbatur. Verum vt perturba tio omnis motus est: aduerſans ratiōis: ſic inuenitur apertus qui ratiōi obtemperet: & cōſtanter ſedatq; inſurgat. Ergo in bono futuro est voluntas. ea aut est: q; qd cū rati one deſiderat: in preſenti aut est gaudiū: quod placide cō ſtāterq; mouet. Si aut ſit: de futuro malo appellat cautio. Preſentis aut mali niſa bona affectio est: ergo poſuit ſpem

pro libidine: & nimia cupiditate. h. Vocatos. SER. va ſubaudi deos vt ſit conqueſto illos preſcios: non ſecū: vt intellige non ſolū perſiſſene ſepulchrā habere: ad quā vocē tur: vnde eſt: maneq; vocabat hectorē ad tumulum. Et eſt figura ab eo quod procedit id quod ſequitur: quia poſita eſt ſepulchra manes vocantur. i. Precipue. SER. quia pius. C. precipue ſemper in officiis iuſtiſq; pietatis: ac forti tudinis hunc preceptū facit. k. Aeneas. D. Aeneas aut maior ponitur virus: qui nec cibū ſumpſit: nec diſſimula

re a perditis porci: nec co rū curā poſuit: q; nec ſup eſſe poterant. l. Orontis. SER. porōtis: vt in mi tis achilli m. Secum. S. Quia aliter apud ſocios ſi mulabat. D. Secum nam apud alios ſpem vultu aſo ſimulat. n. Gemit. C. opt. me dixit: vt ſupra ige mit: variat aut hunc locū: ne latitudo ſaltitū aſſerat. Non em d x t gemit caſu orontis. l. yd. gy. & cloā. Sed diſtinxit: & inſup ex ornauit repetitionē.

o. Finis. SER. Vt fabula rū vel diei. Sequitur em p nocte plurima volūēs nō em ſemper ortū vel occaſū ponit: ſed vel int'lectur rei liquit: vt hic. Vel negociis tēporis ſignificat. Eſt aut poeſis pulchritudinis non omia exponere. Homerus aut iſta cōtēnens tpa omia deſcribit. Cum Iupiter Oconomia: fm Marhe fm ordinavit: nam Iouem alacritudine ſua cum venie

poſita ſignificatur felicitas per mulierē vātura. & Aeneas a D done in pte regni receptus eſt: per venerē vero triſteſcit tū vxor s inſelice futurū notat. Mercurius vero a toucad occaſū. i. ad ima terrarū deſluens: ſignificat amicitia futurā: ſed nō diuturnā: addit etiā m. itemathet: venerēla virgine poſita miſericordē naſci formam. huic maro i habitu vir ginis venatrix venerē illi occurrētē facit: quod & miſeri cordē reg nā inuenit: & illi in venatione admixtus eſt. D. Fin s epularū. vel fabularū vel lucis. p. Aethere ſumo. SER. nā oibus elementis ſuperius eſt. q. Deſpiciens. S. deorſum aſpiciens. D. ſpiciens aut diligēter inquirens. Sic de duco d. orſum duco: diduco vero d. uido. D. Deſpiciens lu piter ex alto actus hominū cōſiderabat. Venus autē aru pra occaſione eū alloquit. r. Veliuolū. S. Quod velis vo lat. alias quod v. lis volēt. Ennius naues veliuolas. Eſt aut reciproca tranſlatio nauis: & auis. Vnde & velox pandu mus alas. & deapibus. Nare per eſtate liquidam: nam nau r: nauis: volatus auis. Tranſlatio ergo aut reciproca eſt au ptis vnus. s. Iacentes. S. vel in longū expoſitas vel ſta bilis: hoc em t. r. eſt cū reliqua elementa mobilia ſint: vñ & bruta dicūt: vt inferi poſita: nā elem tōz iſumū eſt terra. t. Sic. S. i. vt iſta conſpiceret. v. Vertic. coeli. C. eū locū ſignificat quē mathemati ci appellāt decimā domū. Et eſt in medio coeli. Quod omus ē decima i ordine quodecim do morū celi q; ſignificāt reges: ſublimatē: exultationē. d. gita res & laudē. x. Etybie. S. p. oconomia. i. diſpoſitio cas minis: v. i. culpabile em ſu. rati: ſi ex abrupto tranſ tū facit: vt i nono. Atq; ea diuerſa penitus dū pte gerūt. Sed exat ſatur vno ſermōe. Atq; ea. i. eodē tēpore: nūc vero bñ trū ſit: quia inducit Iouē. & de rebus humanis cogitantē. & af fricā intuentem. Vñ honeſt. s. color eſt: vt venus timens ne Iupiter romana ſata Carthag. ni cōcedat: reſi adeat: nā for lix euentus eſt locis: q; Iupiter conſpicit. Vnde in ſecundo

Aspice nos hoc tñ. Contra alibi: Atq; oculos ruti oru regu
aruis. y Tales. S. de rebus hñanis. D. Tales: res ple
na subelli arte: vbi nō pōna: solit: sed rerū habet ratio: lo
quit ven^o ad Ioue. si puata filia ad patrē: si publica inferior
dea apd summū deorū: Vicit at qd publicū fuit: concitat
subtile inuidiam: quod Iuppiter cuius sit iuste curare: qd
dicitur hom es agant omiserit. Verum in Aeneā iudi
cum: & innoxū tot tormentis dissimilans vexari sinat: p
ponit ergo publica perso
na: & subnectit priuata:
apud eni patrē non po
tuit cōqueri de diis: Sed
apud deorū regē. Diis at
applicauit crēnis regis
imperis. Et hoibus: ful
mine terres. z Tristi
or. S. Comparatū p po
sitūo. Qñ enim tristis ē
venus: vt nunc tristior di
cat. D. Tristior q̄ antea:
C. Tristior subtristis. Si
gnificat em̄ compatiūū
aliqui minus q̄ positiūū
vt crudior fuit hodie ro
stus. a Lachrymis.
D. Ille est maxim^o dolor
quia ante vocis exortum
lachrymis pcedentib⁹ nū
ciatur. CRI. Lachrymis.
Suntq; a lacerādo lachry
mas dici putant: sua em̄
salsedine genas lacerant:
vt eni enaribus pituita
& aurib⁹ bilis: sic ex ocu
lis atra bilis emittit: hic
autem humor: quā res
ram refert falsus est: pto
pterea q̄ corrodit. Alii di
cūt lachrymas dici a gre
co verbo: Nam illi Διεργον dicunt lachrymas ab eo
quod est Διεργω mordeo: quia oculos mordent: An
tiqui aut lachryma sepulchrum: & pulcher aspirauerūt.
b Oculos suff^o. S. Oculos suffusos hñs. dicen^o autem
mīres: expulsi nimia i lachrymis pulcritudine scē in Eu
riolo lachrymēq; decore. c O qui. C. O vocatis est. Itē
admīratis: vt o q̄lis facies: & q̄is digna tabella. idignan
tis: vt o tēpora: o mores: optatis: vt qñq; o: sed superet q̄
bus hoc Neptūne dedist⁹. Est aut o^o in genere delibera
tūo. Suadet em̄ Ioui vt liberet Troianos a piculis: deduc
cat in Italiā: ponit re facile: cū ille oia possit: pōit honestā
cū pollicitus fuerit: Ponit vtilē: quia de^o filio & posteris
Captat beniuolentiā: cū appellat regē hoīm et deorū. Est ser
mo patheticus: Nā statim a principio latenter cōgritur
qd cū oia possit: pmissa nō obseru^o: pūpū i interrogatōy
que tūc grauissima est. cū aliter q̄ velit interrogator rñde
ri nō possit: vt hic: Nā cū dicat: qd meus Aeneas cōmisit:
nō p̄mīderi nisi nihil. Agit aut tanq̄ apud deorum regē
de iurē: q̄ aut apud p̄m de cōmiseratōe: quib⁹ duob⁹
cōsiliis oportet cām cōuinci. O q̄ res ho. Hoc p̄cipio
et beniuolentiā: caprat: & facultatē inesse i Ioue oñdit:
vt der qd petit: cū multo maiora possit. d Aeternis.
D. ergo nō sunt cōtēnēda: veluti ea q̄ ad tēpus sunt: q. d.
nō veniūt dii cōtra fata. C. Aeternis. Ergo nec defuit ad
huc nec de futura ē sibi facultas. e Regis. C. in q̄re in
cludit iusticia: quā in eo laudat cū iustā in eo ipetare cō
tendat. f Imperis & fulmie. S. Errāt qui primū ad
deos: secundū ad hoies referūt: sed maioris p̄tatis ē idem
posse circa deos qd circa hoies. g Terret. S. Nā fulmi
na alta terrent: alia afflant: vt fulminis afflauit vētis: alia
punit: Vt vel p̄ omipotens adigat me fulmine ad vm
bras: alia p̄fagiat: Vt de coelo tactas memi p̄dicere quer
tus. C. RIS. Terres ergo & aduersarios nrōs: me iniuste in

Atq; illum tales iactantem pectore curas:
Tristior: & lachrymis oculos suffusa nitentes
Alloquit ven^o: O qui res hominūq; deorūq;
Aeternis regis imperijs: & fulmine terres.
Quid meus eneas in te cōmittere tantum?
Quid troes potuere: quibustot funera passis
Cūctus ob italiā terrarum clauditur orbis.
Certe hinc romanos olim voluentibus annis
Hinc fore ductores: reuocato a sanguie teucri:
Qui mare qui terras omni ditione tenerent
Pollicitus: que te genitor sententia vertit?

nos agant terrore cōtinebis. h Quid meus. S. subau
di filius: vt Atacis oeli. D. Quid. frera innocētia Troianorū
querit nomē delicti: q̄ nō inuēto cōstet eos imeritos pati.
C. Quid: Aeneas. & qd troes: vt cū res & p̄p̄s extra nō
xam sint: nūq; crimē relinquit. magna aut misericordiē
motio est: vt post tot calamitates: etiā regno excludatur:
vt nūq; consistere liceat: & latēter Iunonē ingēti inuidia
onerat. i Aeneas. DO. Speciale ponit nomē: atq; inde

trāsīt ad gen^o. k In te.
S. contra tē: alias pro: vt
benignum accepit in teu
ros animū. D. In tē regē
deorū & hoīm: qui om
nia habes in p̄tate: Auū
suū: p̄missōre noui ipetū
p̄ omnes dii suspiciunt:
et hoies fulmie terri vē
nerāt. l Tantū. D. Bis
repete: Quid tñ A. neas:
quid tñ Troes: Tātum.
tam magnū: tā immane.
m Quid. S. argumētū
ab impossibili: & p̄ vā
let non posse q̄ nolle.
n Troes. S. cuius nrūs
troes: vt Troes trois: et troē
os. pan panis & panos.
o Cūctus ob italiā. S.
ne ad Italiā pueniūt nūq;
q̄ consistere p̄mittūt: nā
etiā in affrica hospitib⁹
phibent haranē. D. Cū
ctus: ad id redigūt: vt nec
alibi stare nec in Italiā
venire possit. Ergo restat
vt in fluctibus semp exa
gret. p Certe hinc.
S. Et si hoc tuū q̄ legim⁹:

tamen per silentiū intelligimus: vel a Ioue superius audi
uit. C. Certe hinc assentio primi aduerbiū: & repetitio al
terius maximū affert pond^o orationi: maximū aut exag
geratio pollicitatiōis cū alia repetitōe: cū dicit qui mare: q
terras. q Voluentib⁹. S. i. volubilib⁹. voluens em̄ volū
uit: volubilis voluit: anni aut voluit. vt atq; in se sua p
vestigia voluit ann^o. Dicendo aut reuocato: oñdit Italiā:
vñ Dardanus fuit. t Teucri. S. pro Dardano posuit.
Ille eni venit de Italia. Teucer de Creta. Mutant eni poē
te nomia p̄p̄nq; vt dormitus pollucis habēis. i. Castoris.
Itē: Et māib⁹ Progne p. s. c. p. philomela. s Qui mare
q̄ tras o. d. t. q̄ t. g. C. Quis adeo potēs apd te: vt deducat
te: et penit⁹ seducat. Id enim est venit de via recta: p̄p̄ter
tim cōtra filiā et nepotē: id em̄ est genitor. t Ditiōe. S.
p̄tate id est pace legib⁹ bello. v Pollicit⁹. S. pollicemur
spōte p̄mittim⁹ rogati. D. Pollicit⁹. cōuēt ex veteris. p̄mis
si ymo pollicitatiōis fide. Turpe em̄ est decedere de fide:
Turpissimū et mutare sniam. Quid ergo tāto deo: p̄serti
vbi filie nepotib⁹ verrat in cōmodū. x Genitor. D. po
nit p̄ publicā p̄sonā p̄m: vt appeat neutrā illarū decere
p̄fidia traduci. Gēitor. mltū valet hęc p̄sōa i p̄missis: que
nō liberis solū vñ et posteris sit p̄futura. y Que snia.
S. verecūde agit. nec ei cōuēiebat: vt apt: cōtra vxorē age
ret apd maritū. Sic etiā rñdet Iuppiter: nec me sniaverūt:
q. d. quis te potior est: q̄ te possit vertere. z Vertit. D.
Cū vas p̄tū. omē qd habet effundit. Ergo oñdit q̄ sup
p̄ter inimica persuasiōe: ita sit versus: vt nihil pietatis sit
in eo relictum q̄ integram filie prestare debuit.
a Hoc. S. hac re. b Hoc equidē. D. dissimilandū est
damni: si qd admissum est. alterius cōmodi rōne pensat
Vñ cōpensatio dī veluti si in altera lance damno posito:
in altera cōmodū: par aut mai⁹ ponat. C. Hoc equidē. A
duplici loco mouet pathos: et q̄ in calamitatib⁹ maximis
diutius fuerit: nā diuturnitas hoc facit: vt illud: Septē illū

phibent totos ex ordine mēses. Et q̄ p̄ter spem cōsolatōr
amiserit: vt illud. O lydda viui puenius aduena n̄rī. Q̄
nunq̄ veriti sum⁹. b. Occasum troie. D. oñdit rē maxi
mā perisse. Casus enī partē rei est: vel p̄sonę inferioris: oc
casus diuie rei: v̄l p̄sonę superioris: nā solē lunāq̄ occidere:
& viros p̄claros occidisse dicim⁹. c. Rependēs. S. recō
pensans. Translatio a pecunia: q̄ antea p̄debat. D. Repē
dens: cōparās: & exequans mala fata bonis.

d. Nunc eadē. SER. qualis antea: vt longitudo tempo

rum nihil troianis p̄desse
videat. D. Nūc eadē. nō so
lū nō veniūt bona: s; ma
nēt mala. e. Finē. S. nō
regnū sed laborē finē. D.
Quē das si. Q̄ ita iuppi
ter postulatā complere: et
potuit efficere ne aliquā
do accideret. p̄t & sic intel
ligi: Quē das finē. i. q̄ndo
troiani veniēt in Italiam:
aut q̄n carebunt his mal.
f. Antenor. S. Cur hunc
solū nominat cū a Troia
Capys Capaniā: Helen⁹
Macedoniā: alii sardiniā:
fm Salustii occupauerūt:
q̄ si p̄ditōis argueret po
neret simi p̄sona. Ante
nor enī eteneas (teste Li
uij) patriā p̄didisse dicūt:
quod Virg. tangit: ibi: Se
quorū principib⁹ p̄mixtū a. a. Horat⁹ tñ excusans ait: ar
dētē sic fraude troiā. i. sic p̄ditōe: nemo aut excusat: nisi rē
plenā suspitōe: Sisenia tñ dicit solū Antenorē p̄didisse:
Quod arguit: quia legatos Helena n̄ repentes: hospitio
accepit: et v̄lisse sub mendici habitu cognitū nō p̄didit: et
si sic est: augm⁹ exemplū. Si p̄ditior regnat: cur non pius.
D. Antenor pot. par cōparatio a minore ad maius exag
gerat m̄corōe: Antenor ergo aliē⁹ a necessitudie tua: ho
mo hūilis: & dep̄ssus: manus hostiū potuit effugere. CR.
Antenor. Ad maior dicere Seruiū (teste Liuij) Antenore
& Aeneā p̄ditores patrię dictos fuisse. Quē enī scribit Li
uius: Hec ad verbū sunt: Satis constat Troia capta. in ce
teros scūtū esse troianos: duob⁹ Aenea Antenoreq̄ et ve
luti iure hospitii: & quia pacis reddendeq̄ Heleng semp
auctores fuerant: omē ius belli achiuos abstinuisse. Duo
ergo dicit Liuius: et antiq̄s gr̄cos hospites hos duos fuisse:
& pacis reddendeq̄ Heleng semp auctores extitisse. in
horum vtro proditiōis accusant: An quia hospites fue
runt añ bellū: nā in bello nō potuerūt: atqui hoc nō ē pa
triam p̄dere: sed potius illius maiestātē p̄pagare: an quia
pacis ac reddendę Heleng p̄summā iniuriā ereptę auctō
res fuerint: cū id fuerit patriā ab his q̄ secute sunt calamī
tatibus liberare: illāq̄ iusticia illustrare: cum ius fasq̄ po
tulerit: vt raptus ac raptores repetētib⁹ tradant: neq̄ ve
rissimile est voluisse poetā eū virū: quē omni laudū genere
ad diuitarē vsq̄ extollere cōtendat. v̄l minimia infamie su
spitōne deturpare: Neq̄ cū dixit: se q̄ principib⁹ p̄mixtū
agnouit Achiuis: Ostēdit illū aduersus patriā pugnas
se: quod neq̄ Home. neq̄ alius scriptor vnq̄ p̄t: sed amo
re in patriā adeo flagrasse: vt dū illā tutaret: v̄l iter confer
tissimos hostes ferri nō dubitauerit. Dixit ergo: Antenor
potuit: vt a maiori argumentū faceret: noiauit aut potius
Antenore q̄ ceteros troianos: quia illi in Italiā nō p̄ue
rant: excepto Capii: qui vn⁹: v̄poto e comitib⁹ Aeneę fue
rat. Quā ob rē ego is sum q̄ libeter his assentio: q̄ cū opti
mū eū fuisse dicūt: et de recōciliatōe inter priamū & gr̄cos
egit: quia se q̄bat Paridē abdicauit: eundē ab Agamem
none cēsum nō fleuisse. Hic capto Ilio cum nūciaretur in
eū conspirari: mare cū suis cōscendit. Henetis q̄ sub Pri
lom ne fuerant eū secutis. Itaq̄ superato egeo: ac Ionio:
Adriaticum peruenit. ac hinc Dalmatos: Illyricos: libur

Hoc equidem occasum troie: tristisq̄ ruinas

Solabar: fatis contraria fata rependens.

Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos

Insequitur: quē das finem rex magne laborū:

Antenor potuit medijs elapsus achiuis

Illyricos penetrare sinus: atq̄ intima tutus

Regno lyburnorū: & fontem supare timauī.

Vnde per ora nouē vasto cū murmure mōtis

nosq̄ linquens: Hinc apulos & picentos in Euganiā vēit:
pulsit p̄ inde euganeis patauit condidit: Prouincia ip̄a ab
Heneto q̄a sub eo erat Henetia primū post Venetiā eap
pellata: nec vidēt huic sentētie contraria esse: q̄ ab Eue
bio ponunt: q̄uis scribat Hectoris filios adiuuare Heler
no siū recuperasse: pulsus inde Antenoris posteris: nā po
tuerūt illi & fortunę auxilio: & hospitalitate Antenori
tercedere: ita sine vlla fraude patriā recuperare: vt Henet⁹
inter inimicos gr̄cos regnare potuit. Quapropter nō hęc

scripsit Poeta: vt duos
huiuscemōi viros p̄ditio
nis argueret: quare nihil
magis a suo cōsilio (quo
auctore romani generis il
lustrādū sibi p̄posuerat)
alienū esse potuit: sed vt
oñderet: si antenor tanta
felicitate in Italia sedes re
gnūq̄ occupauit: nullo
sanguine Ioui cōiunctus:
non debere ab eadē Italia
Aeneā nepotē suū arceri.
g. Illyricos pe. S. Ante
nor nō Illyricū nec lybur
niam venit: sed venetiā
Sed in venit qdā Henet⁹
a q̄ denomiata ē henetia
q̄ deinde venetiā. D. Illyri
cos pe. Voluit demōstra
re difficultatē pueniendi
& ad hostiles partes per

netradit: q̄ oia facit dictis poster⁹ annexis. Penetrare enī ē
penitus intrare. Et sinus sunt recessus terrarū penitus re
motarū: q̄bus causis nō potuisset euadere: si pericula ext
tissent: & miro verbo vsus ē transire qdā: est sine molestia:
vel impedimēto q̄ vis puenire. Et quia fontē supare diffi
cultatē nō demōstrat: addit. Vñ p̄ ora nouē etc. Et cōmo
rat tantę illū fontē virtutis eē: vt p̄ nouē illius ora tutus
transiret. C. Henetos aut (de q̄bus meminit Seruius) in
Paphlagonia Asiatica regione fuisse: a quib⁹ Italici onium
di sunt. Liuius et Plī. scribunt. Strabo tñ venetos Italicos
a venetis Colonie populis coloniā eē censet. Alii dicūt he
netos venisse in Italiam cū Antenore. Illyricos. Illyrici te
nent q̄ istro sunt alpihusq̄ continua: interq̄ Italiā & Ger
manīa facientia: inchoant aut a lacu vindelicorū: & rheo
rū: & roeniorū: ipsius ore p̄re occuparūt. Daci: q̄ Boios &
thauriscos deleuerūt. Est aut dicta Illyria ab Illyro Poli
phemi filio. h. Intima. C. suplatm ab eo qdā est intus.

i. Tutus. S. Cū lyburni sint rheti vindelicī seuissimi p̄p̄i
ab Amazonib⁹ originē (teste Hora.) ducēs. Hos supauit
Drusus: est ergo ad argumētū: q̄ tutus etiam inter sequos
fuerit. k. Lyburnorū. Sinus Ionicus a dracici pars est:
huius a dextra latus facit Illyria: Sinistrū vero Italiā vsq̄
Aquileie recessus. Ad terrā illyricā insule sunt Absyrtides:
ceritica: lybutnice, item ista tragarium: mellina corci aqu
leie recessus. l. Fontem timauī. SER. Circutione v̄tut
tur sepe poetę: vt dicāt arcē butro: p̄ butroto: sic hic fon
tem tymauī. p̄ tymauo: & paulo post: vrbē parauī. p̄ par
tauo. C. Tymauus flui⁹ est Venetorū: concordie atq̄ Tri
gestę oppidīs vicin⁹: ex mōre gr̄adi p̄ nouē ora effusus: aut
p̄ illimū añ alia fontē facit: ex q̄ tandē vno alueo flues in
Adriaticū exit mare in sinū trigēstinū ait. Florēt⁹ bocan⁹.
Strabo vero nō. p̄cul Aquileia: q̄ Venetiā regione tenu
nat. Dyom: dis tēplū est port⁹. Tymau⁹ et luc⁹ miro deco
re: Septē afflunt flumīnib⁹ aq̄ fōtes mare irripentes: lato
& p̄fundo sane flumio: Reliq̄s vno accepto: falsas h̄re aq̄s:
Polybius scribit: Locūq̄ ip̄m maris fontē et matrē ab in
colis vocari. Tymauus. vt ait Posidonius: et mōrib⁹ de
latus decidit in p̄fundū: dñ inra terrā absorptus stas
circiter. cxxx. decidit in mare. m. Nouē. S. multi septem
dicūt: Qd si incerta fides erit nūc⁹ terminat⁹ p̄ indermi
nato. n. Vasto cū mur. mon. S. nā tāta vi exit in mare:
vt vicin⁹ mōs resonet. D. Vasto cū murmure in. it. ma. p.

Vi fons solo vocabulo reuera sui abundantia in terris pela
gi facio ostenderet. Repere ergo: potuit hostes euadere: poru
it penetrare sin⁹ illi: potuit superare. si. ty. o Mare. S.
Historiam tangit. Nam fluuius hic ab incolis. mare vo
cat: vt ait Varro. p. Proruptu S. i. effusum fluens: et me
lius est q³ proruptu. Bene aut diffiniuit: q³ largus fons sit
solum mare. q. Pelago. S. aquarum abundantia.
Premit. S. populat. Hic. S. in difficili loco. D.
Hic scz in regionibus hostilibus: & per om⁹s difficultates

Ergo vnu aduerbium et
p⁹ nomen graue pond⁹ do
loris adiecit: ille minoris
dignitatis: cur tantu foeli
citatis adeptus est: vt tur
tus transierit: tutus pue
nerit: tut⁹ vrbe suis con
diderit tut⁹ nomie troia
no vocitari indigenas se
cent: tutus arma troiana
id est victa in eoru p⁹ trib⁹
fixerit: q³ no cōstat victo
res fuisse. t. Pataui. S.
Pataui⁹ v⁹ a pad⁹i vicini
tate: quasi padauu vel a
græco tere⁹o: id est vo
lare: quia. capto augurio
sit conditū: vel q³ vrbe
ibi condiderit: vbi autem
telo petierit.

v. Sedesq³ locauit. S. Ex
voris suis mouet iudiciā:
q³ id sit cōcessum Ante
noni quod ipse desiderat.

x. Et genti nomē. S. q³d
victori Aeneas nō cōcedit
phibente Iunone: contra
quā oblique loquit⁹ respe
ctu mariti. Hi autem p⁹
mis teporibus a duce Antenorida dicti sunt.

y. Armaq³ fixit. S. Nā finita milicia siue gladiatura tem
plis arma suspendebāt Horatius. Veranius armis hercul⁹
ad posse fixis. z. Compositus. S. cōpositus p⁹ incopē.
a. Nos. S. tanq³ vna de troianis loquit⁹. D. Nos. transit
ad comparationē. b. Tua pgenies. S. Epexegesis est:
vt alt ego que diuū in. re. D. Tua pgenies. interpretatio est:
Tua: quia deus: homines in prāte habes: Apud quē p⁹uile
gium primi gradus habere debem⁹: dū spe pmissio⁹ du
cimur: nauas amissim⁹: et pmissam Italiā tenere nō possu
mus. C. Nos tua pge. Per contētionē qui color rhetoric⁹
summā vim orationi affert: Est enī huiusmodi: Ante
nor vir nulla cognitiōe aut affinitate tibi cōiūctus: in Ita
liam incolumis venit: & sine difficultate vrbe condidit:
in qua cū suis in summa trāquillitate degit: Nos autem
qui tua pgenies sum⁹: post diuturnos grauissimosq³ erro
res & multa pericula: in ea terra quā fata concesserūt con
sistere nō possumus. Nos: admiscet psonā suam: nā cum
filius ex mris visceribus sit: nihil euenit nato: quin idē &
matri nō eueniat: quinetiā dolentius i filio q³ in se damna
sentiant mres. Maximopere igitur mouet Ioue cū osten
datse Iouis filiā isdem calamitatib⁹: quib⁹ Aeneas pmi
c. Coeli. C. Quid grauius accidere pōt: q³ illis qui iubere
loue tanto deo coeli sperabāt: nūc terras denegari: Est au
tem maximū pathos cū aliquid pter spem euenit: vt ali
bi demonstrauim⁹. d. Annui. S. quia nutu pmittit.
e. Infandum. S. pro infande: vt miserū septena quot an
nis: & toruum repente clamat. figura hęc in qua nomen
pro aduerbio ponitur Poetica est. Oratores tñ nō vtunt⁹.
Infandum tamē hic potest esse interiectio. dolentis.

f. Vnius ob iram. DONA. Optime ad finem oratiōis
referauit: ne si inter initia dixisset: offensus Iuppiter foro
nis & contigis injuria alienaretur: nec etiā nomē Iunonis
posuit: vt siue offensa ad injuriā nūmerum perueniret.

CRIS. Vnius quasi diceret: Etiam si plures irati nobis es
sent: nedum vna: tamen contra tua iussa nullum effica
cem conatum habere deberent. g. Prodimur. S.
Porro damur: Alias multa significat. Ergo vt quid pro
dimur hic significet explanaret: addit: Disiungimur Italis
oris. h. Disiungimur. ORI. misertum non tenere Ita
liam: sed misertus adeo longe remoueri: vt omnis spes
poriundi eripiat⁹ i. Hic. SER. id est talis vt. Hunc te
euryale aspicio. C. Hic pietatis. h. Cum validis iam argu

mentis occupauit men
tem Iouis. ad postrema
grauissima interrogatio
ne vehemēter vrget: vt
nō solum personam de
ad deū agat: sed licentius
filie ad patrē: & ea inter
rogat: ad quē aliter q³ ip
sa velit Iuppiter respon
dere non possit.

k. Honos. S. Secundum
artem est honor: arbor: le
por: & est or breuis. Poe
tę autē mutant in os lon
gam: Hoc quidē h³ ratio:
sed in hoc loco absq³ me
tri necessitate honos di
xit Salustius. etiam pe
ne vbiq³ labos posuit:
melius est feruire regulę

Sic. SER. Hoc est per
naufragia.

m. In scepra repo. S.
ad imperia referuas: aut
antiqua licentia est com
muniū prepositionum:
n. Olli. S. modo tunc:
Pronomē em nō ponitur
cum nomine: sed pro ipso

nomine: alias olli p⁹ illi: vt Olli dura quies o. & f. u. foim⁹:

o. Subridēs. SER. Letus erat & qualis solet esse cum
facit serenum: dant enim Poetę elementorum habitum
numinibus: vt supra de Neptunno dictū est. DO. Olli
subridens: vt ven⁹ lachrymis anteq³ loqueretur: significa
uit dolorem internum: & quid dictura esset. Sic Iuppiter
stauim debuit hilaritate vultus & osculo & prima parte
orationis demere angorem filie: nec oportuit eam circui
tione deferri. Subrisit risu vtitur vt eam exhilararet: sed sub
risit: vt maiestatem seruaret ex modestia. Nam fatori ho
minum: & deorum turpis erat plenus risus. Subrisit vt
patrem daret Troianoru casibus: partem referuaret illis:
quę erat promissurus. CRIS. Subridens. optimum tem
peramentum: non solum quia tantę maiestatis non erat
profusus ridere: verum quia vt hac modesta exhilaratiōe
spem auxilii prestabat: sic solutioni risu contēptum osten
disset: p. Vultu quo coelum. D. talem qualem ha
bet cum elementa tranquillat

q. Serenat. S. caret pria psona: vt fulmiō: pluo et filia: nisi
loquat tal qui p⁹ vt si Iuppiter dicat: ego sereno.

r. Oscula. D. Signū optimū cum beniuolentiā suā oscu
lo publicat: Dehinc ostendit signa ista: nō frustra fuisse p⁹
missa: q³ veneris metu leuarent. s. Libauit. S. Le
uiter tetigit. Est aut osculū dare: religiōis: suauit volupta
tis. Teren. Othais meum suauit. t. Parce metu. SER.

Cum arguimur in causis primo nos purgari oportet: &
sic ad actionem descendere: Ergo ante obiecta purgat
Iuppiter deinde pmittit. Parce metu. dimitte metum: vt
parce verbis. DO. Parce si solum hoc dixisset: abūde suf
fecerat ad demulcendum animum: reddit enim securam
& nihil immutatum esse demonstrat. Dat autem huic
Poeta personam regis: non patris: de futuris enim non
nisi deus loquitur: Ergo cythera dixit: & non: filia &
tuorum & non nostrorum;

v Cytherea. S. que græce ei diphthongon hñt latine in e. pductum cōuertuntur. Ergo kēēpsio Cytherea mē dicit Medea. Que autē dicit Iuppiter ad absolutiōē antedictōrum pñer. Ergo qm̄ dixerat tristior: nūc dīc parce metu. C. Cytherea. Venus a cytheris insula dicta est. Est autē Cythera insula e regione Lacēdemonis: locus cōtra sparē bellū gerētibz apprime aptus: de q̄ insula dixit Chilon Spartanus vir sapiens p̄stare lacēdemonibz illā demergi q̄ extare. Venus prima cōeli & dīcī filia fuit ex Ioue seu libero amorē geminū: et grās genuit. Filia cōeli: q̄a suo cōelo affixa est: & dīcī quia lucid⁹ est planeta. Geminū amo-

rem. s. castū & lasciuum. Grās q̄ sine amore non sunt. Ven⁹ secūda ex viri⁹ lib⁹ cōeli nata ē. Saturn⁹ em̄ (vt ait Hesio.) accepta falce a m̄re: q̄ illū vicisē cupiebat ex isidiis virilia amputauit cōelo: ex eoz sanguineis guttis terra gīgantes erynēs & nymphas melias genuit. Virilia autē in mare p̄iecta: & fluctibus agitata spumā fecerūt: ex q̄ venus creata est. Vñ et a virilibus que vñe dicuntur philomedeā: a spuma vero que oppos⁹ appellatur aphrodite dicit: & quia e mari primo cytharis insulē ad hēsit ac mox in Cyprum p̄iecta est: cytherea ac cyprogenia dī. Tertia autē ven⁹ Iouis et Dianē filia ex q̄ est Aeneas. antiquissimū autē illi templū ascalong vrbis Syriē fuit. nā quod in Cypro est: hīnc venisse Cyprii volūt: qd̄ autem in Cytheris Phœnices: qui ex hac sunt edificarūt. Hoc scy thē qui Syriam inuasēunt cum rapuissent. Venus i eos fœmineū morbū immisit: vocat ab assyriis militia. arabes alitā. Persē mitram noian: ait Herodotus. Venus latine dicit: vel q̄ ad omia animalia veniat: vel q̄ per eam omia veniant: id est orian. Venerē giginēdi vim dicunt. Si autem ad historiam reteras: dicunt Cretensis Iouis illā filiā fuisse: et qua etate: & quibus sacris nuptiis sint celebrandē inuenisse: ac primū in Syciā luxra Ericē nauigasse: deinde in Paphum cyprii: et in insulā Cytherā: & in Asiā et syriā: ait Diodor⁹. Est p̄terea stella venus in tertio cōelo amoris reconciliatrix: et apprime salutaris: ppter optimū in ea p̄tēperamentū hūoris et caloris. Solus planetarū excedit zodiacū duob⁹ gradibus. Nūc q̄ a sole discedit vltra. xlvj. gradus: qm̄ illū subsequit motu naturali: antecedit autē moru pprio planetarū q̄ est ab occidente in orientē contra motū firmamēti: appet in occidente post occasum solis. Et dīc hēperus: siue vesper: qm̄ autē cōtra apparet i orientē aū ortū solis: et dīc Lucifer: et tubar. Plinius autē apud gr̄cos Pythagora auctore Parmenides dephendit eūde esse Luciferū et hēperū inducit amorē mulicē: et versuū domicilia sua sunt libra et taur⁹ manet in vnoq̄ signo. xxxix. dies: et p̄ficit cursum trecētis et quadraginta octo dieb⁹. x Manent tibi fata. D. hoc fat erat: sed vt satiare quod asserēbat: addidit immota. Deinde enumerat specialr qd̄ generast clauserat. Rūdet em̄ querimonis veneris. Nam cū illa dixisset: Cunctus ob Italiā terrarū claudis orbis: hic dicit: cernes vrbem. Et ad id cōli: q. a. a. y Immota. S. quia dixerat q̄ te sententia vertit. Et stoyce p̄transitū ponit nō mutari fata: nā fati immobil ratio est. z Tuorū. S. Troianorū. a Tibi. S. non ppter te: sed vacat: vel tibi quasi q̄ tua sunt. b Vrbem. S. aut moenia Lauini: aut Romam: quia cū

parce metu cytherea: manent immota tuorū
Fata tibi: cernes vrbem: & promissa lauini
Moenia: sublimemq̄ feres ad sydera cœli
Magnanimū Aeneā: neq̄ me sententia vertit.
Hic (tibi faborem enim: qm̄ hęc te cura remordet
Longius & voluens fatorū arcana monebo)
Bellum ingens geret italiā: populosq̄ feroces
Contondet: moresq̄ viris: & moenia ponet:
Tertia dum latio regnantem viderit ęstas.
Ternaq̄ transierint rutilis hyberna subactis.
At puer Ascanius (cui nunc cognomen Iulo

proprietatē detrahimus qd̄ magnum est intelligimus: vt dīcā lego oratorē: intelligo Ciceronem. Et ne sit lōga expectatio adiicit: et. por. l. m. aut subtrahat: & atq̄ p̄ exgesim erit vrbē. l. p̄missa. l. m. c Sublimē. S. ad sydera cœli. ppter illud Cœli. q. a. a. Aeneas em̄ fm̄ qd̄dam in Nymicū flumē cecidit. Ouid. aut in cōclū raptū afferit. Estq̄ Iuppiter indiges dictus. d Magnanimū Aeneā feres ad sydera cœli. D. Vt autē aptiorē faceret: generalitatē addit fatorū dispositionē. Tangit autē gesta ab Aeneā ad cēsarē et tēpora cēsaris: q̄ scribenda cū p̄posuisset morte p̄uentus: nō impleuit. Breui igit orōne securā facit venere:

longo deinde ordine futura explicat. nō enī ociose audisset venus q̄ p̄meret ad gaudiū: nisi p̄p̄ amorus esset metus. Sic Terē vbi inueniā Pamphilum vt metū in q̄ nūc ē adi mā atq̄ expleaz animū gaudio. e Hic. S. Ordo est. Hic gerit ęstas. b. in. i. f Faber. S. Excusatus q̄stionē futurā. Et quasi dolenti venere vera dicit. Sed aliter loquē q̄ teris dīs p̄ntibus in dedmo. Abnuera bello Italiā concurrere teurcis. D. Faber em̄ Archana fatorū que nulli fas est nosse cōmēdat sensib⁹ filij: et se illicite facere demōstrat: vt cognoscat illa beatus lū studiū patris: Et dicit Tibi: quia filias: quia sollicita es: quia nolo te vexari angoribus: Tu dorēta tuorū fata letaberis: g Remordet. S. Sollicitat. Teren. Parpari relet

to quod illam remordeat. h Arcana. SER. lecteta: Vnde arca et arx: quasi secreta. i Bellum. DO. Proponit curam belli: sed bona ventura p̄mittit. Mortē autē Aeneā qd̄ erat triste subtrahit. k Italia. S. in Italia. Sic nō ante syro despectus iasbas. i. in thyro. nam si aduersarialiter dixisset: posuisset tyr. l Contēdet. S. incōgrue consolabat bella p̄dicens nisi in victoriā poneret. m Mores et moenia. S. Hyfteron: protheron. Primo em̄ ciuitas: deinde mores ponit. n Mores: leges. o Tertia dū. S. Rhetorice ne breue esset si triennij diceret tpa diuisit in spēm. o At puer. S. Prudēter exiit Aeneā ostendit: et tacuit: dicēdo filiū p̄ea regnaturū. p Cui nūc coait Cato Aeneā cum patre ad Italiam venisse: et propter inuasos agros contra Latinū et Turnū pugnasset: in eo bello peperisse latinum. Turnum autē auxilio Mezentii bellū renouasse: in q̄ Aeneas Turnusq̄ pariter rapti sunt: migrassequ in Ascanium & Mezentium. eosq̄ singulariter certamine concurrisse: victorq̄ Mezentio Ascanium esse coepit: lulum uocari a prima barbe lanugine: que victorie tempore illi nascebatur. Nam Ascanius ab ascanio Phrygiē flumine dictus est: deinde Iulus ab Ilo rege. Ergo nunc dum gerit bellum ab hac historia ita discedit Poeta: vt sepe ostendat poetice: & non per ignorātiā discedere. Sic & cum dicit: de Anchise quo magis Italia metū letate reperta: Nam amphibolice ostendit Anchisen ad Italiam venisse. Eodem pacto etiam fingit Aeneā condidisse Carthaginem: cum sexaginta annos ante vrbem Romam condita sit. Et inter excidium Troie et ortum Romę. ccc. lx. anni interfuerūt. D. At puer. Ostēdit quod optabile est Aeneā non externū: sed filios successuros eo feliciorem: vt non triennio: vt ipse: sed triginta annos sit regnaturus. p Cognomen. S. magis p̄prie dixisset agnomen: S. ad

familiā quē inde Julia dicta ē respexit. D'cim² autem: no-
mē ē mihi. Cicerō. Ter. Ecyra nomē ē huic fabulę. et Cice-
Salust. cui nomē obliuionis cōdiderat et Ciceroni: vt cut
Remulo cog. nomē era: ē Cicerō ut Aet. eadē scq. meo no-
men denotie fing. Rectius tñ vñtur datiuo.

q. Magnos o. S. Tres sunt anni: lunaris triginta dierum.
Solaris duodecim mensiū. Et magnus q. fm Ciceronem
in Hortensio. xii. milia annos: & quingēros qnq. ginta q.
euor cōtinet. Sed hoc loco dicit magnū cōpatioē lunaris:
vt alibi. Interea magnū sol circūuoluī annū. Annus dicit
quasi annus. i. annulus: q. in se redeat: vt. Atq. in se sua p
vdtigia verū annus. Vel
ab uoyeo uoyoi. id est
ab innocatione. r Vol
uendis. S. volubilibus.

q. A sede lauini. S. Vi
tā cū nouerca ē inuidiā
delero lauini albā lōgā
condidit: ab alba porca
& situ longo dictam.

q. Vi. S. Nūc virtute alb
as multa significat.

v. Hic ita trecentū. S. vsq.
ad ortū vrbis romę. Nā
ipsa quadringēros regna
uit. Hinc dicit: donec re
gina sacerdos: ipsa aut ad
regniū hostili pūit a q. ē diruta. D. Hic ita trecent. Post triē
nū Aene. xxx. Ascanio: & ccc. hec tores genti dantur.

x. Totos. S. sine intermissione: y. Regnabit. C. Refert
Liu² albā longā nomē sumpsiisse: & ab alba porca: cui²
nomie condita est: & a situ vrbis: qm in montis iugo in
lōgritudine pōcta sit: & condita esse ab Ascanio Aene
filio: Sy vñ ab eo quē ex Creusa i phrygia an ab alio quē
ex lauina in Italia generat ambigit. Tñ ita sequit. Is Asca
nius quinq. sic matre natus abundāte lauini mltitudine
albā condidit: atq. inter Lauinū et albā triginta interfue
re anni. Sylur² deinde narrat Ascanii filius casu qdā in syl
uis natus. Is Aeneā syluiū creat: inde latinū Syluiū: a q. ali
quot Colonie deductę: pñti latini sunt appellati. Manfit
denēps Syluius oibus cognomē alba ex latino ortus: et
ex alba atis & Aet. Capis ex Capiti: Capet² ex capero. Ty
berinus q. in tractu fabulę submersus nomē suū flumi
ni reliq. Et tyberino oritur Agryppa. & ex Agryppa Ro
mulus: q. fulmie ictus perit: ex q. est Auentin²: a q. mons
auentinus: quia in illo sepul² est nomē sumpsit. Auētini fi
lius Procas est: qui numitorē creat & amulū. Amulius
Numitorē: cui regnū legatū erat: qm grādiore esset natu
pelle: filiūq. interemit: & filiā vestalem virginē facit: quę
grauida facta marit² siue q. ita crederet: siue vt quia deus
auctor culpę honestior eēt: patrē nūcupat. Eius partu na
tus est Romulus & remus. Hęc L. i. Dionysius aut Hali
carnaeus refert Ascanē Creusę filiū: q. antea Eurylo vo
cabat Albā condidit. Erat Aene & alter filius: sed ex la
uina: Hic Sylur² vocabat qm mī illa metuēs puignum;
illū clanculū in syluis alendū curauerat: tradens illū Tyrr
heno pastori: quē latino sciebat fuisse acceptū. Mortuo āt
Ascanio certabāt de regno: Hic Sylus: & Iulus ascanii
filius: sed pñtis litē diremit: Syluiūq. regnare iussit. Iulo
aut regni loco sacrā qndā ptātem attribuit: honorē picul²
imperii vacante: Quē idem Diony. scribit in domo Iulio
rum: ad suā vsp. eratē durasse: in q. C. far mirifice floruit.
Regnauit aut Sylur²: vñ de triginta ānis: sylus Aeneas
filius. xxxi. Latinus. li. Alba. xl. Capis. xxviii. Posthūc po
nit Dionysius regnasse Calperū annos tredecim Tyberii
octo. Agryppā triginta tres. Post hunc loco Romulū po
nit Alladiū tyrānica violentia virū: qui deos cōtemnens
fulminū & tonitruū imitatioib² se deū credi cupiebat. Ve
rum Imbribus & fluminib² in eius domū cadentib²: &
lacu iuxta quē habitabat in eius domū exūdātē: cū tota do
mo abforpsit est. Auctin² regnauit ānos. xxxvii. Procas
viginetres. Amulius q. fratri regnū enipuit duos: & qdrā

Additur: Illus erat dum res stetit illa regno,
Triginta magnos voluendis mēlibus orbes
Imperio explebit: regnumq. a sede lauini
Transferet: & longam multa vi muniet albam,
Hic iam tercentum totos regnabitur; annos
Gente sub hec torea donec regina sacerdos

ginta regnauit annos. Eusebius ait Ascaniū Albam con
didisse: anno mūdī vigesimo septimo sup. quatuor milia:
& regnasse annos. xxxviii. Capim. xxviii. Calperū. xiii:
Tyberii. viii. Agryppā. xl. Aremulū quē alibi Remulum
vel Romulū. xxxix. Auentum. xxxvii. Procā. xxiii. Amu
liū xliiii. z. Annos. S. ānī certus mod² apd solos egy
ptios semp fuit: alie gentes dispari nūtro pari errore nura
bāt. Archades em tñ mensiū habebāt ānū. Arcanes sex.
Reliq. greci. cccliiii. dierū Rom. il² roman² ex decē mensib²
instituit ānū a: Martio initiū sumentē. confectū ex. ccciiij.
diebus: Numa deinde Pompilius addidit qnq. ginta mox

etiā vñū diem ad honorē
imparis numeri addidit:
Vt cum sol. ccc. & sexa
ginta qnq. dieb²: ac qua
drante zodiacū cōficiens
annū faciat: sicq. deessent
xi. dies anno: ac qdrans:
grecorū qdā instituerūt: vt
octauo q. āno nonagin
ta dies intercalarent: dicit
q. illos vñp. Buiouvtos
et mēses eu. Bol. y. t. mo. y.
appellāt. Romā āt alter
nis ānis binos & vigēos
alternis ternos et vigēos
intercalabāt. Vñ octauo

āno quatuor actis intercalatiōib² ppter illū quē addiderat.
Numa octo dies superat. Itaq. errore cognito instituit: vt
tertio q. octennio nō nonaginta: sed sexaginta sex intercala
rentur remotis viginti quatuor dieb²: q. toridē annis afflue
bant. Intercalatio aut fiebat post viginetres dies februarii
inter terminalib² sacris pactis: deinde reliqui: q. erat quicq. re
ligiōis causa post intercalares ponebant: ne Martius a Fe
bruario disiungeret. Fuit etiā tps in q. intercalario telis
gionis cā sublatā sit. Quin & sacerdotes i fauore publi
canorū nūtrū dierū modo augebāt: mō diminuebāt. Qe
sar aut ad verū cursum solis annū redegit: consumptis
diebus quib² cōfusione facerent. Itaq. fuit ille annus. ccc.
xliiii. dierū. Voluitq. eē ex. ccc. lxxv. diebus: & qtro q. āno
ppter qdrantiē supabūdantē diē intercalari iussit. Annū
romā a bruma: Hebrę ab equinoctio verno. Greci a sol
stitio. Aegyptiū ab autūno incipiūt: ait Ildorus: atq. hęc
de solari āno. Est et ānus lunaris triginta fere dies: Est &
ann² magn²: qui implet q. tēscū q. oēs planetę ac oēs octa
uę sphere stelle eodē redierint: vñ a principio mūdī motū
incoperūt. De hoc spacio varię apud pñcos fuerūt opinio
nes. Tñ Andalo & Paulus florent² eū ex. xxxvi. milibus
annos pñtare dixerūt: qm grad² in coelo. ccc. ac. lx. sunt &
stelle fixę: nō nisi centēis ānis singulos grad² cōficiūt: qua
ppter totū coeli spaciū minori tpe pagrare minime pñt:
a. Regia. S. regis filia. Sic de paliphę Magnū regine. f. n.
m. a. DO. Regina. Quę quīs geminos pariat: ad vñū Ro
mulū iperū puenturū ostendit: & parricidū occulrat: &
Romāos a romo appellatū iri: qui tanta sint foelicitate re
gnaturi: vt nullis alterorū regum temporū terminis clau
dantur. b. Sacerdos. SER. Amulius & Numitor
fratres fuerunt: sed Amulius fratrem regno repulit.
Filiū interfecit: filiā vero illā veste sacerdotem fecit.
Ex hac mars geminos Romū et Remum suscepit. Amu
lius eos cū matre in Tyberim deici iussit: et illa fluminis
vxo facta ē. Hinc Oratius. Vxorius amnis dixit. pueros
Fauftulus pastor sustulit. & Accre laurentię nutriendos
dedit. Sed cum hęc meretrix esset: fingitur alupa nutriti.
Quia ille lupe vocantur: & loca illarū lupanaria. Vel
quia lupa Marti consecrata est. Vnde martius a stabulo
rap. it lupus. Hi cōso Amulio regnum auo restituerunt:
ac Romam condiderunt a Romo: qui deinde blandis
menti causa Romulus dictus est nominatam. Viderat
prior Remus sex vultures: Romus autem posterior: sed
duodecim: quę res bellum creauit: & Romus extitit
est.

Eneidos

c Grauis. S. grauida: vt non infueta graues tem. pa. fe.
d Fuluo tegmine. S. vtebat pelle lupe: more pastorū. cur
aut nutricis pelle vtebat: vel ad imitationē Iouis: q. amal
thee caprae nutricis suę pelle vtebat. vñ excusat. falsitate fa-
bule. e Excipiet gentē. S. cōso remo cuius cede cum pe-
stilentia exorta esset: fuit oraculum placandos esse suos
manes. Ergo agenti aliquid Romulo: semper sella curulis
vacua cū reliqs insignibus regis iuxta ponebant: vt pari-
ter imperare viderent. f Romanosq. S. non Romam.

vrhis em illius verum no-
men: nemo vel in sacris
enunciat. Vñ Tribu. ple.
vt ait Varro: id ausus no-
minare in crucē sublat⁹.
Hoc nec Higini⁹ de situ
vrhis loqns exprimit.

g Metas. S. ad terras
metas. Ad tpa aut ānos
retulit: nam sine lauiuo et
albē fato: romanis gterni-
tate tribuit. G. Meta S. sic
dicta est meta: vel quia
sic posita in dimenso spa-
cio. Vel quia illā metianē
quadrigē. Est autē termi-
nus ad quē curritur: et cū
illuc puentū sit: necesse est
vt circa ipsam flectantur.
Hinc Iuuenal⁹. Per quem
magnus equos aruce fle-
xit alumnus. Et Statius.
Flectere si possit circum
compendia metę. Et Vir-
gilius in. v. Hic viridem
Aeneas frondente ex ilice
metā. Constituit signum
nautis patēr vñ reuertī.
Scirent & longos vbi cir-
cumflectere cursus. ponit
tamen pro omni termino.
h. Quin. S. min⁹ est etiā.
Planum autem qn etiā.

i Aspera Iulio. S. Tole-
rabilis maritus vxorem
criminetur q. alius. DO.
Aspera Iuno. Apte ponit
quod venus vnus ob irā
dixit. ergo tantā foelicitā-
tem pollicet: vt acerrima
inimica posito odio futu-
ra sit. k Terras. SER.

Sic alibi. Absumpte in teucros vires coeli. q. m. i Metu:
SER. Nam supra: Id metuens. m Consilia. S.
Quia bello punico secundo romanis placata fauere cō-
pit. n Gentemq. togatā. S. Bene: quia omnis sexus et
conditio toga vtebat. Nam illā foemias habuisse cicladū
& ricini vñs oñdit. Ricinus ex eo dicitur: eo q. post terga
reicif. vulgo mauorte appellat. Q placitū vñ fati vñ mī-
hi. C. Togatam. sic Laber⁹ poeta licentiā & libidinem vt
tollam peis: togatę stirpis. o Lustris. S. qnqnariis.
Nūerat aut ab olympiādib⁹: quia nōdū erat Roma et cō-
sules. Lustrum aut dictū est: q. post qnquēniū vnaque
q. vrbs lustrabat. p Domus assarici. S. familia troia-
na. Assaracus enī Capym. Capis Anchisen: & ille Aeneā
genuit. Vñ romani. ex qbus Mumius Achaiā vicit. D.
Cū dom⁹ assa. Extremus cu mulus letitig: vt q. ad tpus vi-
ctores erant: his q. s vicerant: seruituri essent. quod est plus
q. Antenorē inter victores populos confedisse: & p me-
dios Achiuos prolapsus esse. Verum quia hec in honore
Cesaris scribebat: aperuit quod in posteriorib⁹ fuisset scri-
pturus. nisi mors puenisset. Nam post mortem Turni se-
quebat. xxx. ac. ccc. annorū gesta: ac deinceps vsq. ad Cē-

faris tempora facta. Et cesarem ita amplificatū Roma-
num imperiū: vt nihil relinqueret qd nō se subactū faceret.
q Phthian. S. Achilles est patria. C. Pars Thesalię au-
stralis est: in qua Thetidis fanū prope Pharfalum veterē
& nouū est iuxta magnesium pelagus. Strabo.
r Clarasq. S. ppter agamennonē: cur⁹ fuit patria.
s Mycenae. C. Peloponēso est vrbs condita a Perseo Ia-
uis & Dang filio. t Nascetur. S. cōtra illud. Certe hinc
Ro. Et omnis intētio poete ad Augusti laudem tendit: vt

in sexti Cathologo & in
clipeo appēt. Iuppiter au-
tem et obiecta purgat et
aliquid pollicetur.
v Pulchra. S. allusit ad
venerem. D. pulchra opti-
ma & honesta: vt nō cor-
poris sit: sed originis.

Marte grauis: geminā partu dabit ilia prolē.

Indelupe fuluo nutricis tegmine letus

Romulus excipiet gentē: & mauortia condet

Moenia: romanosq. suo de nomie dicet.

His ego nec metas rerum: nec tempora pono:

Imperiū sine fine dedi. quā aspera Iuno

Quę mare nūc: terrasq. metu: coelūq. fatigat

Consilia in melius referet: mecumq. fouebit

Romanos rerum dominos: gentemq. togatā.

Sic placitū: veniet lustris labentibus etas.

Cū domus assaraci: phthian: clarasq. mycenae

Seruitio premet: ac victis dominabitur argis.

Nascetur pulchra troianus origine cesar:

Imperium oceano: famā qui terminat astris.

Iulius a magno demissum nomen Iulo.

Hunc tu olim coelo spolijs orientis honustū

x Cesar. S. C. Iulius Ce-
sar. Et cesar dicit q. cōso
matris ventre natus est.
Vel q. anus e⁹ manu sua
in Aphrica elephanrem:
qui punica lingua Cesar
appellat cecidit. C. Cesar:
Non hic primus Cesar co-
gnominatus est. Nam et
in Iuliorum familia ple-
riq. ante hunc: Cesar
fuerit. Et Plinius libro
vii. ait. Auspiciatus ene-
cta parente gignuntur: si-
cut Scipio Africanus p-
or natus est: primusq. ce-
sar a Ceso matris vtero di-
ctus. Helius autem Spar-
tianus scribit: primū qui
Cesar appellatus sit: no-
mē accepisse ab elephan-
te: qui maurica lingua ce-
sar dicitur in p-igio a se ce-
so. Vel quia mortua mē-
ceslo ventre sit natus. Vel
quia magnis cinib⁹ vñ
ro materno sit effusus.
Vel q. oculos cecidit habue-
rit: Habuit aut originem
Iuliorum domus a regi-
bus albanis: qui a Iulo
Ascanio sunt. Nam Ater

mulus siue Remulus filium habuit Iulium: vt placet Eu-
sebio: qui fuit proauus Iuli proculi: qui cum Romulo Ro-
mam commigrans Iuliam gentem fundauit.

y Imperium. S. ad laudem p-ixit. Vel historia est. Nam
& Britanos qui in oceano sunt vicit. Et cum post mortē
Iulii funebres ab Augusto adoptiuo filio celebrarentur:
stella medio die visa est. Vnde ecce dionei processit cesars
astrum. z Iulius a magno. S. Sicut Alexander. Et pom-
peius. DO. Iulius cesar trahens nomen demissum: inean-
tum autem domiturū omnes gētes vt existentibus tribu-
phis e⁹: pax dehinc & fides pperua pmaneret. a No-
men. C. In cesare nomē fuit. in Ascanio vero cognomē fuit:
nam a lanugine qua primū eius genę vestiri coeperant: di-
ctus est Iulus. Est autem Iulus dissyllabum nomen. Sed
metri ratione fit dieresis in prima syllaba: & efficitur tribu-
syllabum. b Coelo. S. ad est in cōlum.

c Spolijs ori-tis. S. victo pharacę myrtdatis filio. Hic
in oriente est: Nam ægyptus in qua vicit Ptholomeū me-
ridiana est regio. d Honustū. S. Oneratus est quocū-
q. pondere pressus ab onere. Honustus autem is cui on⁹
honori ab honore dictus.

Accipies. S. Nam post mortem. O. far meruit aram facti
gum: Haminē. f. Secura. C. Pollicē: nō solū fugā pericu
lorū: verū etiā vacatiōem curarū. g. Hic q. S. vel sic
Romulus v. melius sicut Aeneas. Quo p. em. ad similitudi
nem donit. Vt tu quoq. p. litoribus nris an.
h. Voris. S. ad vota vel in votis. i. Tum. S. cesare con
secrato regnante Augusto. k. Cana fides. S. vel q. i. ca
nis hominib. inuenit. Vel q. manu albo pāno inuoluta
sibi sacrificat: vt oñ dāt fidem debere esse secretā. Hora. Et
albo rara fides colitur ve
lata pāno. C. Cīna fid. s.
Cana: quia q. fidē seruat:
non mutat: sed constāter
in amicitia perseverat: in
eāq. sine aliqua nouitate
colenscit. Fides hec du
plex est. Alia ei dī a fiden
do: quia per eā cōsidim.
aliquid futurū. Hec autē
vna est ex trib. illis theo
logicis virtutib. Alia au
tem quam C. cero funda
mentū iusticię nuncupat:
dicitur q. fides: q. fiat qd
dictū est. Iusticię em par
tes sunt: Religio: innocen
tia: pax: cōcordia: pietas:
integritas: & vindicatio.
Integritas autē est iusticia
quę renū constāti dicto
rumq. veritatē inuolabi
liter conseruat. Fides est integritas q. dictorū conuentum
cōmuniter v. specialiter cōstitutorū inemerata veritas cu
stodit. Verū de iusticia larius paulo post. 1. Et vesta. S.
Vesta religio est: quia nullū sacrificiū fit sine igne. Vnde et
ipsa & Ianus omnib. sacrificiis inuocant. Vesta autē dī v.
quo h. s. r. i. s. addito digamma: vt Eneius. venetus:
vel q. vanis sit vestita florib. Est em terra quā ignē hīc
nō dābitū est. m. Remo cū fratre. S. multi intelligunt
qd dī dixim. Romulū post cēsum frēm omnibus gemis
vlum esse. Vnde est: Vident vt gemię stent. vertice criste.
Sed est aut iteratio sup. dictorū: aut ordo p. poster. s. p.
Cesare Romulū repetit. Constat p. terea Iani templū pa
tuisse sub Romulo: Alii volūt p. hos Romanos intelligi:
sed si Quirinus Augustus: pro Remo erit Agrippa. qui so
rorē Augusti duxit vxorē: & cū eo pariter bella tractauit.
Vnde est: Parte alia vctis & diis Agrippa secundis: Nam
per adulationē tria noia Octauiano obtulit populus Ro.
Quirinū. cesarem Augustū. Ille autē ne vno accepro partē
quę aliud afferret: laderet: omnib. diuerso tēpore vsus est:
vt ait Sueton. & Virg. in Georgicis. cum de Gangaridis
populis iuxta gangē ab Augusto victis intelligeret dixit. Vi
ctorisq. arma Quirini. Nam Remū p. Agrippa ponens
post: eo vsus est more: vt nomē ex vicino sumeret. Dicit er
go cū corperit Iul. Cesar coelū tenere patratīs oibus bellis
Iura dābit August. et Agrippa. Rōul. ar. Quirin. dicit
est q. hasta vtebat: q. lingua sabina cur. s. dī: & est telū lon
gum. Vñ est securis: q. i. semicuris: Vel quia gręce κοίρ
vos rex dicitur: Constat autē gręcos fuisse Romanos: vel
p. pter generis nobilitatē. Mars em cū sequit gradivus: cum
tranquillus Quirinus dicit: vnde duo habet templa: alterū i
vrbē: qd Quirini est: aliud extra vrbē in apia via ppe por
tam q. i. bellatoris & gradivū. n. Iura dābit. D. i. leges
Romuli perdurabūt: Et deniq. cessura omia mala foelici
tate Cesaris dicit: furorē. f. & bellandi necessitatem.
o. Dī. S. cum aperte sint. p. Cōpagibus. S. Compa
gis & ambages antiq. ē in ntio: Vñ gttis ambagis & cō
pagis. nā cōpago & ambago vsurpat. vnde nō dī amb
gus & cōpaginis. C. Cōpagem & cōpaginē dixerūt Qui
dus. Atq. ita depositis calamis compagine terre. Et Sene
ca in ep. compaginē dixit. q. Claudenē belli portē:
S. Templū at hoc ter est clausum: primū regnate Numa:
actū post bellū puniū secū dū. Tertū p. bella Actiaca

Accipies secura: vocabitur hic quoq. votis.
Aspera tum positis mitescent secula bellis.
Cana fides: & vesta: remō cū fratre quirinus
Iura dabunt: dirē ferro: & cōpagibus arētis
Claudentur belli portē: furor impius intus
Seua sedēs sup. arma: & centū vinctus ahenis
Post tergū nodis: fremet horrid. ore cruento.

ab Augusto gesta: q. tū tē ore flagrauerant bella ciuilia:
Vñ ait furor impius intus: Aperiendi autē vel claudēdi ratio
fuit hec: Romulo cōtra Sabinos pugnātē: cū tā vinceretur
Romani calidā aquā ex eo loco scaturisse dicūt: q. Sabini
fugati sunt. Hinc ergo mos deductus: vt pugnaturi tēplū
aperirent in eo loco cōstitutū ad spem pristini auxilii. Alii
dicūt: Romulū & Tacium hoc tunc icō tā fod. re edificat
se: Propterea q. Iani duas habere facies: Quasi oñdat duo
rum regū cōitionem. Vel q. ad bellū iturū d. bent de pace
cogitare: vel q. mel. est:
q. ad plium ituri optent
reuerfionē. C. Belli portē.
Scribit Piso in annalib.
edificatū tēplū a Numa
pompilio inter Romanū
boarūq. for. Iano: fuisse
etab eo institutū: vt ei. por
ta clausa pacē: apta bellū
significaret. Clausa est ter
primo suo tēpore. Secūdo
in primo bello punico a
luctatio finito. Tertio sū
Augusto finitis bellis ciu
libus: Iani vt refert Ma
crobius: siue sol: siue mū
dus putē ab eundo dicē
quia mūd. ip. est in mor
tu: appellat q. Ianus. Itē
p. gemin. Itē Iunoni: q. a
calendarū est princeps q.
Iunoni dicatē sūt. Vnde

illi vt ait Varro duodecim arē pro. xii. mensibus dicatē
erant. Dicitē consinus a conferendo: scilicet propaginē gene
ris hūan. Item Quirin. quia belli sit portus. dī parulit
& clausini: quia bello salus eius pateant: & pace claudā
tur. Volebāt Romani in bello Sabino q. i. rapis virginib.
gestū est portā q. erat i. radicib. collis viminalis: deinde ab
euerū Ianualē vocatē claudere: sed cū ter clausissent: t. t. o
ridem sua sponte pateret: armati ingressum custodiebāt:
Mox cum audirēt ab alia parte suos a Tarō fugatos: su
ga arrepta custodiā def. ruerūt: Erant irrupturi Sabini: cū
ex templo p. hanc portā magna vis torrentū icatēbus
vndis erupit: & multas cateruas hostiū: aut feruētib. ag
vltas aut vasta voragine deuoratas ferūt. Hinc mos mā
sic Iani Ianuā in bello ad auxiliū patere. r. Furor im
pius. S. ppter bella ciuilia contra brutum & Cassiū in phi
lippicis: & contra sex Pompeiū in Sicilia. s. Super ar
ma. S. fm antiquā licentiā: hodie tamen in & sub cōmu
nes sunt: subter vero & super accusatiue sunt: Sic clam
& post prius cōmunes naturā mutarunt. t. Nodis. S.
non centū nodis: sed cathenis: quia circūlocutiō significā
uit. nam cathenē p. s. nodi sunt.

¶ V. Et maię. S. Mercuriū p. circūlocutionē. Cice. i. li. de
natura deorū ples ponit Mercurios: Sed in deorū ratioe fa
bulę seqndę sunt: nā veritas ignorat: Siml. etiā allusit poe
ta: quia p. caductatores. i. internuncios pax fieri solet. D.
Hec ait & Maię. Exposita futurorū pmissiōe: puideri se
curitas debuit: ne naufragi i. terris aliis: & in qbus inimi
ca regnabat. Iuno aliquā violentiā paterent. Procuratur
autē Troianis securitas: p. duos: quorum alter auus. alter
affinis est. Nam Maia Mercuri mīr Troianorū generi ne
cebat. D. buit ergo ad effectus i. nplendos talis mitti
persona. q. pceptorū auctoritate duplici rōne duca: celen
maturaret alarū iuuante subsidio. C. Maia fuit filia Ath
lantis: Sed de ipso eiusq. natis i. Georgi. dixim. Ex Maia
& Ioue natus est Mercurius: cū ex eodē Ioue: atq. electra
natus etiam Dardanus: ergo vtraq. ab origine coniun
ctus erat Troianis Mercurius. Et quia ex Ioue nar. effec
et Aeneas Iouē autē habebat: Et quia ex Maia q. Electr
soror esset: ex q. erat Dardan. Itaq. nō solum: quia nū
cius est deorū mittendus erat Mercuri. verū etiā quia co
gnatus Troianis pro illorum salute laboraturus esset. De
Mercurio autem dicemus in quarto huius voluminis.

x Vt terre. S. propter il-
lud: Hospitio phibemur
hareng. y Vtq; noue.
D. quia nouitas regni cū
cta habet suspecta: vt ip-
se res dura & regni no-
uitas m. t. c. m. Vel lege
vt terre carthaginis & no-
uitas edificiorum pateat
teucris: solus autem Iup-
piter ministro Mercurio
potuit prestare: vt inimicos suos Carthago susci-
peret: sed omnia cū celeritate erant agenda: q̄ breui sermone est am-
plectus. Terras autē dixit: ne in regionib⁹ Carthaginis: aut
in littoribus a gentibus vexarentur. Nouas arces. Etiam
sic accipimus: ne Carthagi. em incogniti venientes aduer-

Hec ait: & maie genitum demittit ab alto:
Vt terre: vtq; noue pateant carthaginis arces
Hospitio teucris: ne fati nescia dido
Finibus arceret: volat ille per aera magnum

sa paterent. z Pateat:
S. ppter illud. Cunct⁹ ob
italiā terrarū claudetur or-
bis. C. Pateant: vt q̄ ve-
be penorū p sua vitan-
teucris. a Carthaginis:
C: ū stupore p̄ficiatur:
q̄ dicat vrbis oīno mīn-
ce: & ppter naturāle cru-
delitate: & ppter aduer-
sariā lunonē. b Hospi-

tio. S. ad hospitium. c Fati nescia. S. non fui. Si enim
exitū suū sciret magis vetaret. Sed fati. volūtatē Iouis:
Vt fati Iunōis inique. Vt fati Troianorū: q nō sponce sed
necessitate affricam tenuerūt. ergo vt discat Dido troianorū
ad Italiā tendere. Sed q̄ se Aeneas iunxit. Verū illud fuit

furoris non confilii: nam nec sacerdotibus hec dicentibus credidit: Vñ est: Quid vñ furorē: Quid delubra iura: d. Remigio alarū. D. Aliter enī volare non potuisset. e. Citus. S. nam velox ē t in cursu. Mercurius. f. Etia iussa. D. fructū ex cunctis is plere posuit. g. Pontūq; ferotia corda. D. Natura ferox in ientatē mutat. h. Poeni. S. q̄i p̄ce vñ antistichon. i. Volente deo. S. Mercurio vel iore. D. Volē deo nā nūc dei. i. Iouis vñ Mercurii iussu intercessit: natura ferocimutari nō potuit: et ga regi

ne partes in secundo loco posuit: correxit dicēdo in primis. nam ip̄a fuit leni endā: q̄ vñ incitare illos posset: vel violentiā comprimere. Et quō fieri nō poterat: vt eodē t̄pis p̄nctio ferocitatē ponerent et amaree liberauit verba: et nō dixit amāre: sed ponit corda ferotia. k. At pius Aeneas. D. Interposita narratiō fuerāt verba Venus & Iouis in luctu Troianorū: nūc ad narrationē redit eo vñ de digressio fuerat. Etiam finis erat. C. At prius Aeneas. D. Enitit: p̄ncipē oim vñū genere accūmāla iussim. Est enī & sūma diligentia: & sūma in suis caritate p̄dictus: q̄ ne noctū quidā salus inue stigāde curā omittat. Est et sūma prudētia: q̄ et socios optie occultat: & cautiū ad exploratiōem rēū accedat: nec defuit magnus animus. & in rebus periculosis tenēdis: exclusa temeritate fortitudo. Deniq; magna in illo appareat castitas: qui aspe ctu pulcherrimę virginis minime motus sit.

i. Per noctem. S. Decem p̄nctis regē solli citū esse. C. per noctē: vt quietē mortalib; a natu ra datam sibi subtrahens publicę curę inuigilet: quod Io ius apud Hom̄ū p̄ceptū est. o. x̄p̄n̄p̄aȳ pioȳ ev̄a x̄ȳ bō an̄ q̄opov̄ ᾱv̄āōx̄. Nō enim decet totā noctē do mite populi consultorē virū. m. Plurima. C. Nā nun q̄ recte consulit: nisi pri⁹ oēs q̄ in cām cadere p̄nt rōnes in vñū p̄feram⁹: ac q̄busq; vñ falsis: vñ inextiorib; eiectis solidas: ferasq; teneam⁹: n. Vt primū. C. optim⁹ p̄gres sus: nā & prius consulto: & vbi cōsuleris mature facto op⁹ ē. Cōsultit ergo prudēter p̄ noctē: deinde pria luce de creuit: fortiter aggrediē. o. Alma. S. q̄ alar. sic et alma crescit. Nā dicit p̄nctis omia per diē crescere. Nā qd̄ aliib; dicit: t̄m gelid⁹ ros nocte reponit: p̄ miraclo dixit: vt etiā Plinius sentit. p. Locosq;. S. Locos in plurali. m. c. n. generis est: in singulari masculini t̄m. Sic etiam locus iocoso & ioca facit. p. Accessit. S. Prepositio detra gēta nomini dat̄ verbo: et est historiologia: vt hic accesserit oras. Cū aut̄ mutaf: figura est: vt: Cimarū ad labiē oris poras. q. Qui teneat. S. iure dubitat: nā cernit inculta: i. Exacta. S. acq̄sita. D. Exacta. p̄posuerat p̄la in mascu lino & fœminino: Hęc aut̄ vt cōplect̄ res posuit neutrū. s. In conuexo. S. Pro oeconomia: vt non terreatur veluti dāsis illonet. Conuexo: concauo. Vñ de conuexū dicim⁹ solum: & intellige loco: vt castrorū & campi medio: sc;

Remigio alarum: ac lybie citus astigit oris:

Etiā iussa facit: ponunt p̄ ferotia poeni

Corda volente deo: in primis regina quietum

Accipit in teucros animū: mentēq; benignā.

At pius Aeneas pernoctem plurima voluens

Vt primum lux alma data est: exire: locosq;

Explorare nouos: quas vento accesserit oras:

Qui tenāt (nā inculta videt) hoies ne fere ne.

Quęrere constituit: locisq; exacta referre.

Classē in conuexo nemorū sub rupe cauata

Arboribus clausā circū: atq; horrentibus ymbris

Occulit: ipse vno graditur comitatus achate :

Bina manu lato crispans hastilia ferro.

Cui mater media se se tulit obuia sylua:

Virginis os habitūq; gerens: & virginis arma

Spartanę: vel qualis equos Treia fatigat

hospitio. DO. Classē in conuexo. Exiturus cum solo Achate: nec omnino inermis fuit: vt temerarius: nec oīno armatus: vt timidus. vt solis igitur inquit hastilibus: & vno socio in solitudine enim iturus debebat esse expedit⁹ p̄pter requisitiōē celerem: & maturū reditū. Ad omia cir cumspēctus socios omni cautela occultat: cui rei inseruit descriptio portus. C. Classē in conuexo nemorū. Quanta ergo diligentia fuit: qui nō antea profectus ē locorū sa luti cōsultuisset: Et cū vno ad incertū p̄geret. Addit aliud

ad laudem: a loco: tem pore: & p̄sona: Nam cū se se fœmina ad fallendū composita sola in sylua obrulisset: mor⁹ libidine non est: q̄uis virginitas pulchritudo & ventis ac cenderet: accēdebat ad ca sitatem cōgeries calamit ratum: q̄ etiā libidinosos coarctet. Vñ Teren. Nulla adeo ex re istud fit nisi ex nimio otio.

r. Rupe cauata. S. spelū ca per Periphrasim.

v. Arborib; ym. S. i. ymbris arborū. x. Achates. S. Multi dicunt: q̄re comes sit Achates: meli⁹ t̄m est vt sit a gręca Ethymologia αχαιος enicu ra est q̄ sp̄ comes ē regū: y. Bina. S. si ad vtrūq; refert: bñ dictū est bina: si ad Aeneā bina. i. duo.

sicuti duplices palmas.

z. Lato ferro. S. i. lati ferri. a. Mater. C. Quare venus in excidio Troia no se vt deam filio ostē dit: & quare hic: vt vena tricē in nostris Chalmay dulensibus expressimus: qui locus nō te fugiat: obsecro lector: Videbis q̄ al tos: quāq; p̄fundos sen sus diuin⁹ poeta sub hu iusmodi fabularū figmē tis abscondat.

b. Sylua. S. i. vñv̄ gred̄ dicunt elementorū cōgeriem. vñ de omnia creant: Multi volunt Aeneam in Herosopo virginem habuisse. Bene igitur in media sylua virginis habitu venere facit occurrere: quia venere in virgine cons tituta misericordes parant fœminę: & viri per illas fœli citatem consequunt. c. Os habitūq;. S. faciem & amī ctam. d. Spartanę. S. Nam sparta habet venatrices virgines. C. Spartanę. Ex legibus lycurgi cogebātur spar tanę mulieres vinlib⁹ officiis exerceri: vñ de & mons in la chonia Parthenos est a virginib; dictus: q̄ in eo virgines venarent. Et propertius sichuius rei meminit. Multa tuz spartę miramur iura palestere: Sed magē virginei tot bona gymnasiū. Et infra. Et modo taygeti crines aspersa prui na: Sēctatur patrios per iuga longa canes. Et Plato in re publica sua ostendit: Quod si in ceteris animantib; fœmi neus sex⁹ par virib; est masculin⁹: ita & rāsseres virilia mu nera obire possunt. e. Treia. S. Thracia: & est fo luto: nam treia facit sicut creia: vt: Creia gen⁹ pholoe. Sunt autem ab eo quod est thres & cres: Sed threia: q̄a per ei dyphthongon scribit: habet dissolutionem. Threia vero: quia scribitur per h: non habet dissolutionem.

f. Harpalice. S. Hęc collecta multitudine patrem suum a getis captū celerius liberauit: q̄ de fœmia posset credi.

Vnde fluxuū dī celeritate tranſiſſe. C. Harpalice. Fabulā narrat Serui⁹. S; etiā legiſſe Boreę filiā fuiſſe Harpalicem: in qua par eſt rapidiſſimi p̄ris fuiſſe velocitatē. Hęc Phineo regi nupſit priuigniſq; inſenſa fuit. g. Preuerſi. SER. tranſit et pueritū dicit. h. Arcum. S. vt credat venatrix. **H**abilem aptum ſexui: Vnuſquiſq; em̄ habet arcū pro viribus ſuis. i. Diffundere. S. vt diffundere. & eſt gręca figura: ſic & magnū dat ferre talentū: inde da bibere vſus obtinuit: qđ facere nō debemus: vt duo verba iungant niſi in poemate. D.

Debit venus offerre loquendi fidutiā: ne improbum videt qđ cū virgine cū ſola tunc eſſe putaret: miſceret colloquiū: ſed et ad fallendū quoq; p̄nebat: vt nō ſolū ſpecie: ſed etiā ſermōe imprudentes traduceret: vt ad interrogandi neceſſitate venire potuiſſent. k. Sinus collecta. S. oculos diſſuſa. l. Heus. S. vocatiſ eſt aduerbiū. alias interiectio dolētis: vt heus etiā cōſumimus: ingeſulus. m. Monſtrate. D. Interrogatio eſt breuiſſima: qđ tñ neceſſaria ad fallendū continet dixit: et ſigna: veſtitus: & habitū exp̄ſit. Breuius aut̄ m̄det Aeneas: nec tñ a p̄poſitis aberat. n. Errantē. SER. inueſtigantē. o. Succinctam pharetrā. S. Succinctam inſtructā: Vel ſecundū alios in cingulo hñtē pharetrā & pellē. C. Succinctā pha. & m. t. lynx. Copulat diuerſos caſus contra conſuetudinē: ſed melius in aliquib⁹ codicibus legitur pharetra i ablatiuo. Eandē q̄ſtionē h; quod ſcelus: aut lapithis aut calidona merentem: ſed & lapithas inuenitur & calidone. Item iuſticia ne prior mirer belli ne lahorū: ſed et iuſticię legiſ: ait Priſtiani⁹. p. Lynx. SER. Fuit rex thracię lynx. Hic Triptoleum vt hoibus frumēta monſtraret a Cere miſſum ſuſcepit hoſpitio: ac mox aut gloria in ſe migraret occidere tentauit. At Ceres irata illū in lynce ſerā varię pellis p̄uerit: vt ipſe varię mētis fuerat. q.

Apri. C. a gręco eſt remota littera. k̄t̄p̄o⁹ enim dicitur. Apri ſemel in anno gignūt. Plurima ſeritas eo tpe in marib⁹. Nā inter ſe dimicant durantes coſtas attritu arborum: In india cubitales dentiū flexus genuū ex roſtro: totidem a fronte: ceu vituli cornua. In Arabia nullum eſt ſuilli genus. hedera apri ſibi in morbis medentī: & caneros veſcendo maxime mari cietos: ait Plinius. r. Curſum clamore p̄mentē. g. plerūq; duo diuerſa in vnum exitum cadunt: vt hic viditi: Etiam ad vocem reſertur: quod ex Aeneę reſponſione patet.

s. Orſus. S. Nunc incoepit: alias finiuit. vt ſit Iuppiter orſus: & p̄prie poſuit: hic vero vſurpatū eſt: p̄teritum em̄ participiū eſt. t. O qđ te. SER. Non dubitauit eſſe deā: ſed quę dea ſit. D. O quā te. Completo reſponſo explicat

ſeriem extimatiōis quam de ea habuit. v. Nāq; haud tibi vultus. CRI. Si cait. Diua patens nemorū: nā te vultuſq; pudorq; mortali de ſtirpe negant.

x. O dea. S. Concluſio ſilogiſmi: qui conſtat ex p̄poſite aſſumptiōe: & concluſione: nam ſi nec vox nec vult⁹ mortalis eſt: reſtat vt dea ſit. D. O dea: cum hoc p̄nūdatū ſit: ſequatur certe: an Phœbi ſoror. y. An phœbi ſoror. SER. a loco & ab habitu putat eſſe Dianam quę ſyluā venatur. C. Phœbi. ſ. Diana quę venatrix eſt. Vñ: Qualis

in euryō ripis: aut p̄ iuga cynthi. Exerq; diana choros. z. Nympha. C. ſm Aristo. mortū eadē nymphę: ſed ad phrima ſecula durat. De his vero & faunis & panib⁹ idem inuenies apud Eurſebiu Pamp̄liū.

a. Sanguinis. S. i. gemes. b. Foelix. S. propitia. nāq; qui dat: & qđ redpit ſocietate: ſolix diuſ. Sic i Bucolictis. Sis bon⁹ o foelixq; tuis. Et i ſepi mo qđ potui inſolix. i. ad uerſa Troianis.

c. Leues. S. leuē facies. d. Quęcunq;. S. ſeu diana ſeu nympha. D. Quęcunq;. ſiue diana ſiue nympha. Hęc aut̄ Aeneę dat ſcientia religionū: nō enī poſſet aliqd. diuinum intelligere in hominis forma niſi quia pollebat omni ſcientia ſacrorum.

e. Quo ſub celo. SER. qua ſub parte coeli. Vt ſe cūdū Epicurum qui plures poſuit mundos.

f. Tandē. S. vacat. Ad ornatum enim ponitur tandem: quidē: puta: mīdum. genuū. locoq; terrarum.

g. Homiūq; locorū. S. Hypermetrus veſ⁹: vna enim ſyllaba abundat: qđ quotiens ſit debet ſeq̄ne a vocali incipe: vt hic. Sic etiam Oia Mercurio ſiſ vocemq; coloremq; & crines: niſi in fine ſit ſyneriſis: vt nec cura pecul

pro peculii. h. Hoſtia. S. ſacrificium quod ſit cū ſit in hoſtes: Victima aut̄ quod ſit poſt victoriam: tamē licet hęc cōfundit auctoritas. D. Multa hoſtia. Cogebat non ad interrogata r̄ndere: quia & ip̄a ignorantes cupiebat inſtruere: ſed primo nō primis: ſed nouiſſimis occurrit. Nam ſi oblationem ſacrificii in extremo poſitam tacendo accēpraſſet: cōfirmat ſe deā: qđ cōſutare ſeſtinat. C. Hoſtia quid a victima diſſerat: ſic ponit. Quidius: Victima quę dextra cecidit victrice vocatur. Hoſtib⁹ a domitiis hoſtia nomen habet. i. Honore. S. id eſt ſacrificiū: & quia parvult probare ſe nō eſſe numen: ſed hominē: aut quia Parphig Veneri: quę in Cypro colit: thure tantum & florib⁹ ſacrificatur. D. Tali. Nam ſi honorificentia mereor talente quę hominū preſtanda non deo exhibenda ſit.

k. Dignor. S. dignam iudico: vt coniugio Anchifa venaris dignate ſuperbo: id eſt dignę habitę.

l. Virginibus tyriis. D. Quia ven⁹ ſuſpicari poterat: quia

bus signis illi dea se putabat. scilicet illa conat' auertere: habuit enim inquit quod me dea suspicamini: non me est inquit: sed oim tyriarū virginū: q̄ in his regionib' sunt: Ergo patris mos pharetrā et cothurnos p̄bet: Hoc autē facile poterat illa persuadere: quia Aeneas se regiones: ac homines ignorare dixerat. m Purpureo. S. Pulchro: aut rosei coloris. n Cothurno. S. Cilcei species est venatorii: q̄ etiam sura vincit: & aptus vtriq; pedi. vnde singulari vsus est: o Punica regna vides: S. attentū facit. D. Pu reg. vi. brevis et concinna narratio: nō enim debuit Aeneas sub incerto diutius tēeri: & ipsa idem volebat. Respondet autē eo ord ne q̄ interrogatur: Ille em. quo sub coelo: & q. o. in. o. Hec punica regna vides: & designato loco dicit psonas tyrios inquit: & addit superioris conditoris nomen.

p Agenor. S. quam fecerunt agenoridē. Agenor rex Phoenicum: sic il lud Euboic s: cu. al. oris id est cumas: q̄s edificarunt hi q̄ de Cilide eu: boꝝ venerunt. G. Agenoris urbem. Poet' auctore genens pro ipsa gente ponunt: vt sup: Reuocato a sanguine reuē: Gen' isto rum si. se habet: Ex Ioue primo natus est Epaph' ex hoc Belus Prius: ex Belo Agenor: hic Phoenice genuit: ex Phoenice secund' Belus natus est: qui methres appellat' ē: Huius filii sunt pygmalion. & Dido. & Anna: Eiusdem autem Phoenice filius fuit Plutheus:

ex quo natus scharbas: qui patri in sacerdotio successit: et Elysiā q̄ Dido a Mar o ne appellat': vxorē coepit. Est ab eodem Belo Prius alia successio: fuerit em sibi filii Dana' & Aegyptus: Aegyptus Lynceū genuit: qui pulso siue ego patruo suo Danao argis regnavit: reliquitq; Abantem filiu: q̄uis sunt qui hūc a prius Belo genitū scribant. Abas genuit Iasum. Et hic Amphionē qui orcomeni & pili regnavit. Item Talonem ex q̄ natus est Adrastus: ex eodem Belo Agenor est: hui' filius fuit Cilix: & ex Cilice p̄ gmalio orit' q̄ Cilicōna māu Ciprū occupauit. Et paphū genuit: qui oppidū de suo noie: & in eo replū veneris condidit: Cinarāq; filiu reliquit. Hic ex Myrrha filia ab ea tū deceptus Adonem genuit. Hec omnia iccirco adiūxi: quā multa incidit loci: in q̄bus hęc nosse ex vsu erit. q Lybic. S. Dubia dicta apit: Nā et Tyrii alibi ē potuerunt. D. Fines lybici. Illic em occurrente pelago Affricę terminantur. r Intractabile. S. insuperabile: asperū: scilicet. D. Intractabile. Insuperabile. meminerit ex persona sua dixisse: Studiūq; asperissima bellū. Hęc est hic repetitio eiusdem rei: qm̄ & dici necesse fuit: & ex alterius psona dictum est. r Imperiū dido. D. mira breuitas: sed q̄ multa cōplectat'. Præteritū em & p̄ns ponit. & q̄ vocaret: & quid ageret q̄ illic impabat. Cōpendii vero cā fuit: ne interrogando: respondendoq; longū fieret: qd̄ mature debuit fieri. s Germanū fugiens. S. Hoc stupuit Aeneas: Vñ sua auditate p̄scribit Venus dicēs: Longa ē iniuria: longē ambages D' Germanū fugiens. Potuit enī queri q̄ cā impulsa fuerit: vt relicta patria mlier qd̄ difficile est lōginq̄

sestaretur. CRIST. Germanū fugiens. Nam nisi magna iniuria coacta: patria pudicam mulierē relinq̄re nō decet: iudicant enī turpioris vitę: q̄ patriā mutāt: Hinc Parmeno Terentian' se facere posse dicit: cū Thais narrat Samiā sibi matrē fuisse & habitasse Rhodj: quasi ex patrię mutatione impudicitie illa argueret. Hoc idem & Symon in Andria cū exclamat. Adeo est demēs ex peregrina. Et Cicero ad trebatium: ex Medea verus profert idem ostendentes. ait enim q̄bus illa p̄suasit: ne sibi vtiō vererent. q̄ abell' a patria.

t Longa est iniuria. S. t causa ab eo quod sequit' id quod p̄cedit. D. Lōga est in. Hoc addit: quia in credibile fuerat tantū in teruenisse cām q̄ cogeret germanā dura sectare: relinquentē eum quē amare debebat.

v Ambages. S. circuitū. x Sed summa se. DO. Artificiosa narratio: Nā multa p̄missurā se simulat: vt spe breuitatis attentius audiretur.

y Fastigia. S. primordia. Scit em hitoria Carthaginis longā. Sic Salustius. de. Carthaginē silere melius puto q̄ parum dicere. z Cui coniunx. S. Cum nomina a versibus abhorrencia inuenit poeta: aut ea mutati: aut aliqd̄ inde mutati: Nā hic scharbas dictus est Belus Didonis pater dictus est Methres. Carthago a cartha lectū ē in hitoria p̄conoz. D. Huic coniūx: Amoris inter cōiuges hōestas inserit causas: amabat inq̄ hoiem secuta iudicium patris: et

diuitem & probum: a Sylicus. S. primā natura corripit: Sed hic ecbasim facit: licentia q̄ in p̄priis nomib' ē: in quib' licet in quauis parte syllabę mutare naturā: idē euenit in appellatiuis si a p̄priis sunt: vt Sicano p̄tentā sinu quē a Sicano regē est. b Misere. S. datiu est. c Intactā. D. Multū enim differt inter affectū virginis: & eius q̄ secundo nupsit. d Primis. D. nullis aliis: sed aliis. C. Primis. i. optimis: nā quē bono omīnē fuit: malo rem hūc efficacā. Vñ in Didonis cōiugio: qm̄ diuortium futurū erat: mala ponit auguria. primis optimis. Stat' aduenisse ducis genero: primisq; hymenēis. Egregiā argiam: nec formę laude secundam Deiphilem. e Omīnib'. S. Anguriis: secundū Romanos qui nihil sine auguriis agebant. Lucan'. Duce bruto & auspice bruto. f Tyri. S. aduerbiū. D Sed regina tyri. ex q̄ int. l ligif habuisse spem faciendū: & factū defen dēdi: quia rex. g Alios q̄s intermedius ve. fu. S. q̄ dicat: atreo & Thyeste. vd Erheode: & polynice. h Immanior scelere. DO. Non em est intelligendū: q̄ furor medius inter Sychem et pigmaleonē venit: Nam sic defendi posset Pigmaleonē factū: si nō voluntate sed furore peccauit: et furens iussit Sychem: ergo pares: quapropter p̄nticiandū: vt Sychem fuerit innox'. Pigmalēo vero oibus aliis sceleration: quos in facin' impulsit furor. Ergo aliis q̄ i crimina inciderit furor causa fuit aut infania: aut animi dolor: & p̄nt hīc vnam faci. Pigmalēo vero alio: cōpatiōe sceleration ostēditur: quā voluntate: non casu: aut necessitate scelus ad miferū.

Eneidos

i Ille Sycheus. S. si hoc loco fm naturā ē. D. Ille. de q̄ nihil tale sperabat: ille quē nulla vrgebat inopia: qui germanā viro priuare nō debebat: q̄ affīnē seruare debuit: qui cōtra naturę religionē faceret: p̄tra iudiciū patris rup̄o. hūanitatē & affīnitatis vinculo. k Ante aras. S. pbat cur impius: quia aī aras. D. Ante aras. occidit ppter solā auariā: cum rex nulla inopia vrgeret: occidit innoxii incautū sororis virū. Ergo vir tute oratoria vnū admīsum: quantis criminib⁹ gerib⁹ aggrauat poeta: & p̄res cōmunis loci ingreſsus: q̄ late diſcuſſit non omiſſa breuitate q̄ Aeneē necessaria erat: ppter tot calamitates feſtinanti. Ante aras: vt ſcleri facti legiū adderet. Aī aras. id ē diis ſpectantib⁹ q̄s hūana cede ſuneſtare nō debuit. C. Ante aras. P̄thos a loco. ſic de orpheo inter ſacra deum nocturnaq̄ orgya bacchi. l Aut cecus amore. D. vnam cām ponit a vitio naturę p̄fectam: ſed cui alia crimina adnecitūtur. Nam Saluſt. air. Auariā fidem: p̄bitatē: cēteras q̄ bonas artes ſubuerit. Pro hīs ſupbiā crudelitatem: deos negligeret: oīa venalia hīc docuit. Auaritię ergo crudelitas cōmes p̄ſidiāq̄ cōiūcta: Non em̄ pōt voto potiri niſi ad id p̄ ſcl⁹ venerit. Habem⁹ exempla apud poetā: hic pigmalēōis. in tertio polyinēſtoris. In ſexto: Qui auro patriam prodiderat: nihil autē in prima narrationis parte fruſtra poſitū ēſt. Auri cecus: A cupiditate enī im peditus nō cōſiderauit: vbi: quid: cur: in quē faceret. m Clam. D. grauat factum. nullus enim clam facit niſi illicitū eſſe ſciat. Vel clam. Ne ſi palā innocēs defendi poſſit. Ergo clam vt lateret auctor: Quis ei crederet ſororis virū innoxii amabile: nullis iterueniētib⁹ inimicis ab eo ceſſū. n Securus amoris. S. cōtēnens: vt ſecuri pelagi: atq̄ mei id ēſt p̄emptoris: vt ſecurus erat de amore germanę erga maritū: ob quē poſt mortē Sychei interempturā ſe putabat. Nā niſi & ipſa periret: auro ille potiri nō poterat. Amores in p̄ſali nūero ad voluptatē: in ſingulari ad religionem p̄tinet. C. Securus: p̄emptor. Perſi⁹. Hic ego ſecur⁹ pelagi: et qd p̄paret auſter. Nā qui ſecur⁹ ē nō timet: q̄ nō timet p̄tēniſ. o Factum cēla. D. duplici de cā. Prima ne ma niſeſta cēde ad auctore aliq̄ via tref. Secunda ne re pateſcā cta potiendū viri occasione priuaret. C. Celauit. Nā facile fratri ſorore credere poterat. p Aegrā. S. moleſtam. p Multa mal⁹ ſimu. S. Sed quōd hoc? cū alibi ſit: q̄s falle re poſſit amantē: Sed oñdit nimia illius malicia: qui etiā amantē ſefellerit. q Vana ſpe. S. dicebat enim illū reuer ſurū. r Amantem. C. Et p̄pterea rediit viri cupientē: facile autē credūt qd cupiunt miſeri. s Ipſa ſed in. D. quoniā neq̄ ſuſpicio in pigmalēōē duci. ppter affīnitatē

tem poterat: neq̄ teſtis excitabat: poſita ē imago. C. Ipſa ſed in. Tragediā excitat. Mire autē & t̄pis et p̄ſonis accōmodat narratio: q̄a cū nihil breui⁹ ſit: tñ oīa verſificat et apta ponit. t Sed in ſomnis. S. Si ab inſomnio eſt: erit ſyne riſis: vt peculi. Si a ſōno erit inſomnis: idū ſōnos caperet. v Inhumati. D. Vñ augeſt crudelitas: q̄ cēſum ſepultura priuauerit. x Pallida. D. pallentia: vt ſi illū cēſum in

Quos inter medius venit furor: ille ſycheum
Impius: ante aras: atq̄ auri cecus amore
Clam ferro incautum ſuperat: ſecurus amorū
Germanę: factum q̄ diu celauit: & egram
Multa malus ſimulans: vana ſpe luſit amātē.
Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago
Coniugis: ora modis attollens pallida miris:
Crudelis aras: traiecitq̄ p̄pectora ferro
Nudauit: cecūq̄ domus ſclūs omne rexit.
Tum celerare fugā: patriaq̄ excedere ſuadet:
Auxiliumq̄ vię: veteres tellurē reducit
Theſauros: ignotum argenti pondus: & auri.
His commota: fugam dido ſocioſq̄ parabat.
Conueniunt: quibus aut odiū crudele tyrāni
Aut metus acer erat: naues quę forte paratę
Corripiunt: onerantq̄ auro: portantur auri
pigmalēonis opes pelago: dux ſcōmina facti.
Deuenerē locos: vbi nunc ingentiā cernes
Moenia: ſurgētēq̄ nouę carthaginis arcem.

celligat auditor.
y Crudeles. S. Epitheton de cauſa eſt: nam argēſcūt. D. Crudeles aras. hoc per verba. z Traiecta. D. hoc p̄ viſum nudat. a Cecūq̄ dom⁹. D. Strictim ponit: q̄ ſup diſcuſſi⁹ dicta fuerāt: ſua det autē fugā: qm̄ neq̄ vlcifcē val: necē apd ſclera tūtuta nō p̄t. b Ret: xit. S. oñdit qd ſit nudauit. c Suadet. S. fm naturā dūc ſunt ſyllabę: mlti vero triſyllabū putant: qd ſi inueniat: diſſolutio ēſt: vt dicimus Aena et Ahe na. Hoc at ſolū hmōi ver bū in latino inuenit. d Auxiliūq̄ vię. D. Propoſita fuga addit facilitatē in cāta theſauroꝝ copia. e Reducit. C. Nā ſi in p̄mptu fuiſſent: iam rapuſſi illos pigma leon: nec etiā tūti fuiſſent: ſi ita latuiſſent vt tñ notū didiſſet fuiſſet. Facile enī nū il de frē ſuſpicā illoſ ſibi dicat. f Igōtū. S. Aut qd ignorabat Dido. Vel tātū quē vllus vnq̄ no uit. C. Ignōtū. ergo Dido nō. g Quib⁹ aut odiū. S. oderant leſi: metuēbāt ledendū: nō ergo volūtatē: ſed odio & metu abi bāt. ppter hoc in q̄to di xit: Quos ego Sydonia vix vrbe reſelli. D. Odiū: eorū q̄ nō nullis viribus potuiſſent reſiſtere. h Crudele. S. i. crudele ty rāni p̄ Hyppalagen. nā in tyrānū: uultū ēſt odiū.

i Aut metus. D. eorū qui aliquid crudelitatis expectarent. Ergo alii fauebāt Didonē: ille occupato auro ſerret fortior. Alii ppter metū: quibus ferebat occaſio vt carerent ſquiſſimi hois dñatione. k Paratę. D. O. Si enī aliquid innouaſſent in nauigiis: dabatur aperta ſuſpicio. l Onerantq̄ auro. D. O. Aurū omē & argentū iuſſerat tolli Sycheus: ſed iſti quia maior nauū copia cū ad omē tollendū onus fuiſſet: id tulerunt quod naues capere poſſent. Ergo relicto argento: ne totum quidem aurum naues ferre poſſent. m Portant auri. CRIST. exprobratio in auariciā quę ſepe impellit nos ppter queſtū ad ſclūs: ex q̄ ab euētu decepti nullū cōmodū conſequimur. n Auri pigmalēōis. D. Omne illuc tendit: vt p̄bē qd dictū ēſt. Sed quōd pigmalēonis? Quia ille ſuas futuras cōcooperat: ppter qd ſibi creptas iniq̄ ferret. o Pigmalēōis. S. i. q̄s ſuas eiſe putabat. Hinc in q̄to. Vltā virū rē. Nā q̄ maior potuit eē poena: q̄ aurū. p̄p̄ qd peccauerat: dere: aliter falſū ēſt vltā virū. q̄ Paratę. S. Nā phoenices a rege pecuniā adp̄iebāt: vt de peregrinis frumēta cōmetat

natus igitur ad hoc paratas accipit Dido: quā cum a fratre
mili insequeret: illa aurū in mare deiecit: qd illi videntes re-
uerſi ſunt. p Dux ſœmia. D. ad inſultationē pigma-
leontis dictum: vt ea duce perdiderit: qua aſſecutus putat
bat. q Surgente. S. erigente ſe. r Noug. S. Cartha-
go ſigna pœnori noua eſt ciuitas: vt docet Liui. r M. r
caricq ſolū. S. ab ſarba. f. pellebaſi ybia Dido: itaq; callide
em̄ tū ſolū: qntū poſſet bubulo corio teneri. Verū corium
in tenuiſſimas corrugas ſectum terendū: occupauit q; ſta-
dia. xxii. Hoc breuiter tūc dicit nō tegere: ſed circū dare.
DO. Repete D. uenere locos: & ſic ordina: D. uenere locos
mercatorū ſolū tē nā edi-
ficiū inſtitui nō potuit ni-
ſi prius empto ſolo.

• Solū. C. Non ſolum
terra eſt ſolū: verū quicqd
aliqd ſuſtinet aīal. Vñ et
de mari ſolum dixit: vt:

Subtrahiturq; ſolum.
t Facti de n. S. de cau-
ſe q; ſitate. v Nomie:

C. aliqñ famā ſignificat
vt infra. Et nos aliquod
nomenq; decuſq;.

z Taurino q. D. Alii
dicunt pecuniam: tūc ex
corio bubulo fuiſſe: et pe-
cuniam dictā q; ex peco-
re origine duceret: tantūq;

q; fuiſſe in pœlo loci: qñ
tū bouis coriū conficere
potuiſſet: alii fraude em-
ptoris ponunt: qui tantū

mercatus ſit quantū cor-
rio bouis poſſit circū dari:
at venditor nihil tale ſu-
ſpicans: arbitratuſ eſt em̄

dediſſe: qñtū integrum
corium poſſet occupare.
Emptores vero in tenuē
corrugā illū ſecantes: pīp

q; deberent occupantes:
ſed fabuloſa ſunt omia:
Nam ſi attendat magni-
tudo vrbis: & quanta a

Virgilio deſcribit: nō poterat
poeta hoc credibile faciat: dictū
& ſigna græca. vñ ſuit Dido: & punica. i. ipſi regis: in q
res eſt græca: coriū ſignificat. C. Taurino. Taurū eſt bos nō
caſtratuſ: & armenti maritus. Iuuecū aut q in iuniore
ſit ſtate. Vitulū q adhuc nō ſit pfectuſ tanq; puer in hoie:
ſed i elephāte vitulū dicim. y Circū dare. C. dupliciter
dicim: vt circūdo ſolū corio: vt hic. et circūdo coriū ſolo:
Marcialiſ: q recitaturq; circūdat vellera collo. Hic ſe poſſe
loqui: poſſe tacere negat. z Sed vos. D. mira breuitas
interrogantiſ: nec fraude caret: nam conat ondere: ſe non
eſſe deā: ſed nō fallit Aeneā. Nā cū magna animi laceratōe
mīdet. a Tandē. S. vacat. Eſt em̄ naturalis interrogatio
quid: vnde: & quo. ſicut in octauo. Quo tenditis: et, qui
genus: vnde domo. C. Tandē nō vacat: ſed ſignificat atte-
ctū loquutiſ: q quis breuiſſime porauerit: tñ plus q; veli-
let tēporiſ pſumpſiſſe dolet: Dixit ergo tādē: quia ſibi nō
mū tps: q; breue fuerit pſumpſiſſe videt. nā aīo ppe-
rati nihil ſatis ſetinaē. b Trahēs a p. v. S. Subaudi
dixit. nam quēſ longe mīdet: parentheſiſ eſt. q; ſuens nuſq;
edypſiſ: c O dea. S. Ita pſeuerat in ſopinionē ſua: vt il-
liq; cōcedat: Si veſtras forte p. au. t. n. n. Vel illud eſt
quod ſupius dixit: an nymphaſ. f. u. Quē non oīa ſciunt
& monunt: ſm Arīſto. vt ſauiū & panes. D. O dea: duo
dictū impēdire: Vñ quia nō vacat: alterq; breuitas tps
narrationē expleri nō patitur: pperat redire ad ſuos a q; b
in locis deſertis noctu ſeparari nō debuit: Beniuolā aut ſa-

Mercatorū ſolum: facti de nomine: byrſam

Taurino quātum poſſent circū dare terga.

S; vos qui tandem: quib; aut veniſtis ab oris:

Quo ve tenetiſ iter: querenti talibus: ille

Suſpirans: imoq; trahens a pectore vocem:

O dea: ſi prima repetens ab origine pergam:

Et uacet annales noſtrorum audire laborum:

Ante diem clauſo componet veſper olympo.

Nos Troia antiqua: (ſi veſtras forte per aures

Troie nomen iit) diuerſa p equora vectos

Forte ſua lybicis tempeſtas appulit oris.

Sūpius Aeneas: raptos qui ex hoſte penates

Clauſe veho mecum: fama ſup ethera notus.

cit & honorificā: cū deā appulat. Et attentā: cū multitudi-
nem calamitatū ſuarum pponit: et tñ om̄es ſe dicturum.
rum Rūdet ad oīa: ſed nō ordine: Priō em̄ rūdet ſecūde:
Quib; aut veniſtis ab oris: Et q; ſuis narratōe totius diei
nō poſſe expleri calamitates dixerit: tñ breuitate mirāda
labores oīm cōcluſit annoꝝ. Nam dicendo nos Troia an-
tiq; primū tps partē poſuit: dū aut diuerſa per equora ve-
ctos: tangit mediā. Et forte ſua lybicis: ponit poſtremam
& ſim̄ ondit: q; violentia fluctuū illiſ appulerit: et q; cū
dea putabat ſe loqui: cōmēdat pſonā ſuam dicendo. Rap-
ptos q. e. h. p. c. u. m. Fama medię poſuit. nec dixit qua ſa-

ma: nam & multi mala
fama notū ſunt: ſed q; ſa-
ma intelligat: ponit: cū il-
lū religionē in deos fama
ſuper ethera notos dicit:
Cū em̄ laborib; meis eſ-
ſem not; totū orbi: fama
nois mei ſine fine decur-
rens ad cœſum venit.

d Ab origine. S. a raptu
helene. e Pergā. S.
pſeuerē. i. vniuerſa dicā.
C. Pergere eſt ſuo ordine
pcedere. Ergo eſt: ac ſi di-

cat: ita narrem: vt nihil
omittā: hinc dicim pge-
re: pſeuerare. f Vacet.
C. otium ſit. Vacare em̄ ē
vacuū eſſe: Vñ dicimus
vacare imperiū: qd impe-

ratore caret: & qm q; cu-
ris vacui ſūt: ocioſi ſūt: di-
cim vacare otioſi eſſe. et
qm qd otioſum eſt: nihil
q; agit ſuperabundat: dictū

mus vacare ſupluū eſſe.
Præterea q; quib; nullū
negotiū eſt: hi attentius
aliqd aduertūt: dicimus

vacare attente incūbere:
quia q; diligēt; intendūt:
vacuos ſe ab omī alia cu-
ra præbent. Erit igit ſinia:

Si ego ordine cūcta nar-
rem: et tu attente audias. erit prius diei q; narratōis finis:
g Annales. S. hiſtoria eſt eorū tēporū q; vidimus: aut vi-
dere potuim; dicta ſab. g. i. o. r. o. p. i. d. i. d. eſt videre. Annales
ſunt eorū annoꝝ et tēporū: q nra ætas nō vidit. Sed cōſum-
dunt: vt hic vbi annales p hiſtoria ponunt. C. Annales.
Pontificē facit Aeneā ſm Maronē: Nā pontificib; pmiſſa
eſt pās: memoriā rerū geſtarū in tabulis conſerēdi: et hoc
annales maximos vocat: q; a pōtificib; maximis factos.

Differūt aut; annales ab hiſtoria: Hiſtoria em̄ nō ſolū res
geſtas longo ordine explicat: ſed etiā conſilia quib; geſte
ſunt ponit: & contiones facit: & acies inſtruit: & ſitus lo-
corū deſcribit. Annales aut ſingulorū ānoꝝ geſta inde; ac
breuiſſime notāt. Vñ ānales Pilonis & pictoris dicimus.

Liui aut & Saluſtiū hiſtorias has cronicas græci nuncu-
pāt. p. p. eſt enī pieras et gratū: et diligēs officiū: qd tri-
bui m; his q; pppinquitare nobis cōſucti ſunt: et patrię etiā
deuotos. h Claſo. S. Secundū poetas qui dicūt nocte
claudi: die aperiri cœlū. i Componet: S. ſinet.

k Olympo. C. cœlo qñ olympoſ. i. totū ſplendens:
l Antiq. i. nobili: vt terra antiq. i. nobili: nec em̄ poterat
eſſe noua. l Forte ſua. S. caſu. f. quo ſolet. eſt autē
nomen a noiatiuo forſ. Teren. Forſ fiat. C. Forte nomia-
tiū habet forſ. Sponte aut ſolū habet abiatium.

m Tempeſtas. C. q; ſitas eſt tps: & q; ſuis p tps ſequitū
ſpīus ponat: tñ verbū mediū ē: vt p bono capiat. Vt vñ
hec tā dara repente tēpeſtas: capī etiā p tpo tpe abſolute:
vt ſepe apud Saluſt. inuenies. n Oris. S. d. tiuus eſt. p

T iiii

accusatio: vt supra. o Pius. S. nō arrogātis: sed indici
um est. nō em̄ scientibus: sed nescientibus de re loquit̄: vel
vt Heroes loquit̄. quibus q̄ mēiri turpe erat: tam vera re
ticere. Deniq; vlysses quoq; in Home ait suā famā vsq; ad
coelū venisse. p. Hoste. S. optima elocutio: plusq; signifi
cat: de plurali ad singularem transire: Hora. Et hinc multa
cane apros i obstitatis plagas trudit. q. Italiā quero. D.
ad illud. quo ve tenetis iter: Et ornaturus genus addit: qd
non quēsi fūrat. r. Patriā. S. distinguit ab italiā: nā
prouincia non patria est.
sed ciuitas: licet Salus. scri
bat hispaniā antiquam si
bi patriā eē: sed illic ad lau
dē pertinet: non ad verita
tem. Tria ergo querit: pro
uicia. s. italiā: patriā: corin
thū. Vñ Dardan⁹ fuit. Gē
: quia ex ioue: & Electra
Dardan⁹ nā: troianē gē
tis auctor. t. Bis deni. s.
D. Ostēdit magnū nume
rū. Sunt aut̄ si dolētis ani
mi excuter: volumus: epe
ratim singula cogitanda.
v. Phrygiū S. Hellepon
tum. x. Conscendi. S.
bene dictū. quia terra: vt
aiunt physici: inferius est
elementū aqua. nā conti
nēs supra cōtentum est.

y. Mater dea. S. Tāg't h
istoriā quā poetice scribes:
non potest aperte ponere.
ppterca Luca. nō meruit
esse in numero poetarum:
quia hystoriā: & non poe
na videt̄ componere. Nā
Varro i secūdo reg. diuina
rūm ait. Ex quo a troia
est profectus Aeneas vene
ris per diē stellā semper vi
disse: donec in laurentum
agrū veniret. Vbi non est
amplius vīsa: quare cogno
uit terras esse fatales. Er
go & alibi. Nusq; abero.
Et iamq; iugis sumē sur
gebat lucifer Idē. D. Ma
tre dea. libenter auditur q̄
gratias agat matri: quasi absenti. 3. Data fata. S. a lo
ue. D. Data fata. ergo nō volūtariē a patria discesserat. Sic
preterita strictim tāgit: & in presenti inmorat̄: vt maiore
moueat misericordiā. a. Vix. D. ostēdit quanta diffi
cultate euasit. C. Vix septē. Vnus est ex locis ad captandā
misericordiā cū ex ampla fortuna incolumitatē incedisse
ostendimus. Sic infra. Hic finis priami.
b. Conuulſe: S. aut superſit: vñdis euroq; conuulſe aut con
uulſe vñdis et euro quia supra est: laxis laterū cōpagibus.
c. Ignor⁹. S. deest: quasi. Nā cōtrariū dicit. fama sup̄ ethe
ra notus. Subtrahit em̄ als hanc dictionē: vt medias in
terexul ar amalon: Nā volca fuit. C. Ignor⁹ egens. sum
ma in humanis miseria: in alienis terris nullius habere no
titia. Augēt aut̄ si sit egens: nā si nō augeret: non esset ei cu
iusq; nouicia necessaria ad hęc duo mala ignotus: & egēs:
addit̄ tertiū solitudo: cū nihil ad victū supeteret: nec inue
niret qui daret. d. Lybie deferta. C. Pathos a loco: vt
Cū vitā i filiis iter deferta ferarū. Itē At nos hic alii sitiētes
ibimus atros. e. Europa atq; asia. S. Aut orbē in tres
partes diuisit. & absolutū est. Aut si Europā tm̄: & asiam
intelligimus inuidiose loquit̄. vt venus. Cūctus ob. i. t. c o
quasi dicat: per troiā asia carco per italiā europa. D. Euro

Italiā quero patriā: & genus ab ioue sumo:
Bis denis phrygiū conscendi nauibus equor:
Matre dea mōstrante viam: data fata secutus:
Vix septē conuulſe vñdis: euroq; superſunt:
Ipse ignotus egens: libye deferta peragro:
Europa: atq; asia pulsus: nec plura querentē
passa venus: medio sic interfata dolore est:
Quiq; ses haud credo inuisus celestibus auras
Vitales carpis: tyriam q̄ adueneris urbem.
perge mō: atq; hinc te reginē ad limina perfer.
Nanq; tibi reduces fortios: classem q; relatā
Nuntio: & intuitū versis aquilonibus actā:
Ni frustra auguriū vani docuere parentes:
Aspice bis senos letantes agmine cygnos
Aetherea quos lapsa plaga iouis ales aperto
Turbabat coelo: nunc terras ordine longo

pa atq; Asia. tacuit de Africa: quia in ipsa erat. Venus au
tē sermonē interrupt: vt qz nouit cūcta: vel quia nō libere
audiebat: vel quia maturandū qm̄ ante noctē: via mou
strada erat. C. U. Europa. Agenoris filia quā iupiter sub
forma tauri rapuit: & per mare trāfluxit. Hor. Vxor inu
cti iouis esse nescis. Mitte singultus bene ferre ma gnā dila
fortunā tua sectus orbis noia ducet. f. Passa v. SER.
vel propter suū: vel propter filiū dolorē. g. Quisq; ses:
S. audierat. Sum. p. Ac Sed quisq; ses. q. d. etiam si hęc in
te non sit. sic infra. Quisq;
es. amissos. i. n. o. g. Hoc
est quacūq; rōne contra
nos pugnaueris. D. Quis
quis es. adhuc veluti cum
ignoto loquit̄.
h. Haud inuisus. S. Lypto
te est. i. carus. D. Haud qz
dē. oportet te diis carē: esse
qm̄ carthaginem veneris:
hec em̄ verba spondebat
effectū: de quibus cōque
stus erat. Nam & noticiā
fuit. & celebratē: & hūa
nitatem pollicet.
i. Celestibus. S. Secūdū
Pythagorā: & Plato. qui
affirmant viuos superis:
mortuos vero inferis ca
ros esse. Vñ de pallante
Nil iam morralibus vllis
debenē. Cōtra vero Vos
o mihi manes esse boni. q.
f. auersa voluntas.
k. Vitales. S. quib⁹ viuis
mus. nā reciprocus spirit⁹
vita est: hinc iupiter. q̄ cō
stant omnia dicit̄. vñ
THOZOMOS idēst a vita:
l. Tyriā. S. a colonis.
m. Adueneris urbē. S.
Hystorologia. C. Qui ad
ueneris: p. sepe relatiū: &
vim suā retinet: & quia si
gnificat: sed tunc substanti
uō iūgitur: vt hic qui ad
ueneris. i. quia adueneris:
Sic Plautus. Aut qui con
fidentior iuueturis mores
qui sciat. qui hoc noctis lo
lus ambulem.

n. Perge modo. S. quasi dicat. Hęc tibi sola sit cura. nā na
ues liberatę sunt. D. Perge. Hortat̄: ne redeat ad suos vi. p.
posuerat. sed eat carthaginē. o. Nanq; tibi. D. demū lo
licitudinē de fortis: salutē ethereo augurio nuntians.
p. Reduces. S. hi sunt qui pericula euadunt.
q. Versis. S. Nā qui italiā tendentibus aduersi erant: na
uiganibus in Africā fiunt prosperi.
r. Ni frustra. S. vt confirmaret Aeneę errorē: ne diuinādo
deā crederet. D. Ni frustra au. v. d. p. ordia sic. ni vani fuere
parentes. i. maiores nostri: & frustra nos docuerunt.
s. Auguriū vani parentes. S. Est aut̄ Hyppalagen. i. va
nū auguriū. Vel vani parentes: qui res falsas: & vanas do
cent: & sic ostendit multos decipere auguria. Alii dicūt ad
nimīū affectū parentū pertinere: quo etiā vana docent filii
os. C. Vani: non qui sint vani: sed qui essent: si frustra do
cuissent. Sic Hor. At tu nauta vage no parce malignus ha
rens. O & m. p. d. idēst: qui esset malignus si parceres.
t. Bis senos. D. numero nauitū coequantur: q̄s Aeneas
putabat oppressas. C. Bis senos. poetice: nā oratores non
ponūt hęc noia. p. numerabilibus: nisi cū nominib⁹ caren
tibus singulari: vt senas lras: binas nuptias.
c. Cygnos. S. Hos nauib⁹ aglam repētat cōparat. In au

gentile aut nō solū aues cōsiderantur: sed volatus in ppeti-
bus: & cantus in oscinibus: quia non omēs: nec omnibus
dant auguria: I. Columbe nō nisi regib⁹: quia nūq; singule
volant: vt reges nūq; soli sunt. Vnde in sexto posuit regis
auguriū. Cygni dant solū nautis. vt apparet in ornithogo-
nia. Cygnus in auguriis nautis grauissim⁹ ales. Hāc opiat
semper: quia nūq; mergitur vndis. Et sunt letantes post
pericula. Agmine impetu. f. volandi. C. Cygnos. grēcum
est nomē. Latine dicit⁹ olor: de hoc in bucc. x. Aethera.

DONAT. vt cygni post
perturbationem illatam
ab aquila liberati suo or-
dine volantes terrā rā-
pi perunt: sic tui atē pecta-
te crepti tui sunt. y lo-
uis ales. S. aquila: q̄ dī di-
micanti illi cōtra gigātes
fulmia ministrasse. hoc si-
gnū: quia natura nūmū est
caloria: vt oua quib⁹ incū-
bat possit coquere: nisi ad-
moueat gagarū lapidem
frigidissimū. Hinc Luca.
scēta tepefacta sub alite sa-
xa. C. Iouis ales. Ideo Ag-
la Iouis armiger dicit⁹ (te-
ste Actone): quia cū tyra-
nibus pugnaturus bonū
augurium ab ea accepit
suppiti. Alii dicūt eā aglā
in vexillo habuisse: q̄ p sue-
cudo apud Grēces man-
si: & inde ad troianos b̄
signū transfuisse teucrū.
Inde in italiā iduxisse Ae-
neā: Propterea q̄ Roma-
nos aquilam in vexillis
habuisse. Refert pterea Plī-
niū: aquilā solā ex auihus
fulmine quod a Ioue mit-
ti fingunt poetē non tangi
sicut ex piscibus solus vi-
tulus marinus: & ex arboribus sola Laurus fulmine non
tanguntur. Quapropter & tyberium imperatorem: qm̄ sul-
minā vehemētē timebat: semper turbauit coelo laureā co-
ronā in capite gestabat. Alii dicūt aquilā ideo i tureia lo-
uis esse: qui ether est: quoniam nulla auis altitudine volatus
propinquior aetheri accedit. Ales secundum Lact. in fœmi-
nino genere pro malo augurio ponit. Hora Mala soluta na-
ue exit alite. in masculino vero p bono. Virgi. Namq; volās
fidus Iouis ales ab ethere. De auguriis autem: & ceteris di-
uini generis dicemus in sc. v. do: Loquitur autē more
Romano apud quos in maximo p̄tio erat auspicia. Cic. de
Oratore: Quid leges veteres moreq; maiorū quid auspi-
cia: quibus ego: & tu cū magna salute rei publice p̄sum⁹.

Capere. S. eligere.

a Vt reduces illi ludunt stridentibus alis. S. Signum au-
guriū est. / b Coetu. S. aues colli longioris (test: Plinio)
aut recto ordine volant. vt sequens pōdus capitis cauda p
cedentis sustinet. Vñ sepe prima laborans relicto loco effi-
tur postrema: aut in coetu se omnes inuicē sustinent. hoc vo-
latu litteras quasdā imitatur. Luca. Et turbata perit dis p̄-
sis littera pennis. c Cantus. S. alludit ad nautas.

d Pupescq; S. naues per sinecdochen. C. Pupescq; Color
theoricus traductio: vt est illud: in hac calamitosa fama:
quā in aliqua perniciosa flamma. Item intellectio. Nam po-
suit puppes partem nauis p totis nauib⁹. Ogerū pubes p
li sunt: q̄ in humano corpore nascunt. hoc fit circiter quat-
tuordecimū annū. q̄ etas pubertas dicat: hinc ipuberes: qui
nondum pilis vestiunt: & puberes q̄ iā vestiti. Et qm̄ pu-
bes maxime circa pudebūda oriūt: illā p pudibūdis capim⁹.
Quid. Ipsi ven⁹ pubes quorūcūq; velamina ponit. Proregē
leua semi reducta manu. e Hostia. S. p portu posuit

sed p̄prie exte⁹ fluuiorū sunt. f Et quate ducit. DO. ne il-
le dicet nō noui iter. g Auertēs se. S. cū auerteret: vt. Tū
prora auertit. h Rosea. S. pulchra. i Ceruice. C. Ceruix
posterior ps colli est: dicta: q̄ p eā p̄e cerebrū ad medullam
spine dirig. f. cū cerebrū via supbia significat. Cic. in Verriis
ptore tuas frangere ceruices. Hortensius prim⁹ hoc nomē
in singulari vsus est ait quinti. k Ambrosie. S. aut diu-
ne: aut ambrosia oblite. D. Ambrosieq; tō. Sic et⁹ comē se
effuderant: vt putarent ambrosia: q̄ mulieres in vngētia ad

miscere p̄fule. C. Ambro-
sia. apud medicos herba
est. de q̄ Diastori. Ambro-
sia quā multi bromi: aut
artemisiā vocat: frutex est
multas virgas hīs lōgas
palmis trib⁹: et folia initio
similima rutē: virge sunt
plenē semig: vt sint q̄si a-
cini odorē vini habentes.
Nascit⁹ in Capadotia. q̄ cit-
ca se habuerit amplecti.
Figūt tñ Poetē ambrosiā
eē cibū deorū suauissimū:
vt nectar ē potō sp̄os. Pla-
to at pōit Ambrosiā p co-
gnitiōe replectū. Nectar
p̄p̄g audio: qd in p̄cipi⁹:
l Spirauere. S. exalauere.
m Defluxit. S. q̄a dixe-
rat. Sinus collecta fluētis.
n Et ve. in. S. vera optie
de q̄ dubitabat. D. Et ve.
Cōplet⁹ q̄ voluit. dimisit le-
tū: et i fructū: et p̄ris signū
se mās. stauit: et splēdore:
e odore et d̄fluxu vest. C.
icellu. Deorū & nobilit⁹ est
sic sup. Ait ego q̄ diuū ice-
do regina. o Fug ierē:
S. celeriter discedere.

p Voce. D. Qm̄ gradiē-

do: vel currēdo nō potuit.
q Quid. D. incusatio cōtumeliosa: sed ex affectu & religi-
one pcedēs. Ergo m̄ nomē tuū cōstitui noluit: & q̄si alie-
na locuta meū: maternis verbis miserias meas nō leuasti.
nec semel hoc fecisti: sed sepe. Constabat em̄ inter ipsos mul-
ta & varia fuisse colloquia: in qb⁹ ille vultu hitu: & collo-
gio m̄is falsus est. Debit autē incusatio ad abeūtē nō eē lō-
gior: q̄ vt celeriter ad fugiēt⁹ aures puenire possit. r Toti-
ens. S. aut kōtōso kōmōuēvov. intelligim⁹ sepe eē esse de-
lusi: vel secūdū ipm̄ poetā q̄ ait in secūdo. Cū mihi se nō
aū oculis tā clara videndā. Multi tñ dicūt sepe in hoc loco
vt in hitu: in interrogatiōe: in r̄sione: & in auguriis.

s Tu q̄. S. Sic Iuno: & ceteri dī nobis inimici. C. Tu q̄.
q. d. Sat est q̄ ludat ab hostib⁹. t Cur dextrā. S. Maiorū
fuit hęc salutatio. cur. cām dicit Varro Callimachū secut⁹:
alleres oēm eorū honorē dexterarū cōstituisse virtute: ob quā
rem hac se venerabant corpis pre. C. Dextrā. Hoc mēbrū
antiqui fortitudinē: & fidei cōsecrarūt: quē ad modū frontē
genio: digitos Mine uē: Genua misericordiē: aures memo-
riē. Ergo in congressione iungunt dextrē: q̄si sit pign⁹ fidei:
& beniuolentiē. v veras audire: & reddere voces. S. Sūt
multē reciproce locutiōes: vt hic Multē vni⁹ p̄tis vtriq; sus-
ficiēt: vt tenemur ridiculum supfluit⁹ est dicere maturis:
nā amicitis vtrūq; significat: vt Frōto testatur. Aliē sunt
quarū vna ps plena est: at cōuersē habent aliquid supfluit⁹:
Salust. In tugurio mulieris ancillē: nā si dicis ancillē mulie-
ris: supfluit⁹ est mulieris: q̄a ancilla sexū & cōditōne ponit.
v Incusat. SER. Red arguit. Incusate p̄prie est superiorem
arguere vt in Terentio. pater ad filium. Quid me incusas
Clitipho. Accusate est: vel parē: vel inferiorē: vt in eodē lo-
co vxor: quā ob cām accuser nescio. p̄prietate autē Terē. ois-
bus preponitur comidis. licet in ceteris sit inferior.

Eneidos

Q x At ven⁹. C. Tor⁹ locus vsq⁹ ad moliri ve morā. ex Homero est. y Obscuro aere. S. nebulæ cuius diffinitio est. DONATVS. Obscuro aere. Non satis fuit verbis in struxille filium: licet sciret omnia iam composuisse Mercurium: sed quatuor de causis textit, ne viderentur: ne tan- g- ventur: nec interrogantibus variis decernerentur: vel ve- niendi causas quereres: eos qui ante noctē venire debebāt dēmerent. 3 Circum dea fudit amicu. S. Themēsis est: cum secto verbo aliquid interponim⁹: vt septem subiecta

triont: sed in cōposito recte In simplicibus nimis est asperum: antiquitas tamē fecit. vt saxo ere cōminuit brum.

a Aut veniendi exquirere causas. S. Ne sepe narra- do crebro paciat dolorē.

b Paphū. S. Cypri est ci- uitas. C. Paphū vrbs in cypro. Cicero ad lextiliū Omnes tibi cōmendo Cy- prios: sed magis paphios. Paphus cylicis a quo Cy- licia denominata est fili⁹ & successor fuit. & in Cy- pro vrbs condidit pa- phon a se denominatam: & in eā templum veneri cōsecratum.

c Sublimis. SER. diuisi- no nictū.

d Sedes suas. CRI. in Cy- pro enim colitur. Illucq⁹ primū ex mari appulisse non nulli affirmant: vnde Hypochoeris dicit Theocritus. & Cyproge- nia etiam appellatur: Libi- do autem: et lasciu morēs eius gentis illā sibi afciue- runt: nam virgines Cyprie non ante nubebant: q⁹ apud portum aduenas ex- cipientes: cōcubitis do- tes lucrarentur: scriptū au- tem est in ea hyfthoria: quā prisci laciam appellant ve- nerem artē meretriciam inuenisse: auctoremq⁹ mulienbus in Cypro fuisse: vt vulgato corpore questum faceret: ne so- la impudica: & virorū appetens videretur.

e Leta. S. Veneris proprium epitheton. f Templum. C. Antiquissimū omnū quę veneri edificata sunt tēpla fu- it Ascalone: quę vrbs est Syrie. Hinc autem autē Cypri pro- fectos eos esse: qui in cypro hoc templū condiderūt. Quod vero in Cytheris insula est: condiderunt Phœnices: qui & ipsi ex eadem Syria sunt: Hęc Hero. Corne. autem. Tacitus scribit templū veneris: quod paphi est cōditotem veneri- anum vetus memoria tradit: fama recentior tradidit a Cy- nara sacratū templū: deāq⁹ ipsam cōceptam mari hic apul- sam. Sed scientia auruspici huc accitram: & paulo infra Cy- narides sacerdos consulitur. Certissima fides hędore fibris habetur: sanguinem arę effundere vetitum precibus: & igne puro altaria adolentur. Nec vllis imbribus: q⁹ in aperto madescunt symulacrum deę non effigies humana: sed con- tinu⁹ orbis latiore mīto: tenue in ambitu metę modo exur- gens: & raro in obscuro:

g Sabgo. SER. Arabico: Tres sunt Arable. Inferior petro- des: & Eudemon in qua sunt sabei apud quos nascitur th⁹ dicti. vno rovor. S. totū. id est venerari: q⁹ dii eorum thure venerentur.

h Thure calens arę: fertisq⁹ recentibus halant. SER. ppter

quod dixit: haud equidē t. m. d. h. CRISTOF. Thure calens arę: fertisq⁹ recentibus halant. Thura non nisi in partē vna arabie nascuntur in monte excelso: hęc regio tunfēra sabaq⁹ appellatur: quod misterium significat: nec arbonibus ipsi quę sic facies constat: cum ali folia piri minora: & herbidi coloris habere dicant: alii lentisco similem arborem dicunt: rutilo folio: Quidam thieribinthum esse: & sic putauit Ana- rignonus allata frutice. Prima vndemia circa ortum canis est: quę maxime pregnans videt⁹ ur: inciditur cortex: & exit

spumam tegere palma ex- cipiente quod i arbore hę- ret: ferro deceditur. Vnde corticosum est: legitur ex autūno: ex estuo partu: hoc candidum est. Altera vndemia est: i vere ex cor- tice in hyeme inciso. Rur- sum hoc non priori com- parandum. Illud carphia- tum: hoc dariactū vocant: q⁹ ex eo rotunditate guttę masculinum vocatur religio- ni tributum. Ergo sabgo um thus a saba dicitur.

i Fertisq⁹ recentibus ha- lant. SER. Sertum in ne- tro simpliciter ponitur. Si autem sertam dicimus in- telligimus coronam: si ser- tos flores: vt pistinalis lo- c⁹ et pistinale. J Recentib⁹. Laus loci qui semper flo- re vestitur.

k Corripuere viam inte- rea: qua semita monstrat. SER. id est officium eun- di nō enim via corripitur.

l Qui plurimus vrbis. S. id est longus: vt cū se nux plurima syluis.

m Aspectat desuper arces. SER. dat scilicet rel- infensatę.

n Miratur. DONA. po- nit gener. liter q⁹ omnes vie & portę feruebant: & strepitus agendum perfo-

nabant:

d Molem. SER. ad ipsum refertur.

p Magalia quondam. SER. ad poetam. nam hoc non notat Aeneas. Est autem anrystichon pro magaria. Magar enim lingua punica villam significat.

q Et strata viarum. C. vias lapidibus strata.

r Instant. DONATVS. tur iam per species laudantur aut q⁹ non inuiti agebant.

s Ardentes. S. multū festinantes: vel ingentiosi: vnde p cō- trarium dicimus segnem: quasi sine igni. Vnde cauius inge- niosus est. t Pars ducere muros. DONA. ducere edificare. DONA. pars ducere. primo curabant: quę aduersus hostes fuerant necessaria.

v Moliriq⁹ arcem. S. molibus factis extollere.

x Et manibus subuoluere saxa. CRI. Nam in sua magni- tudine fieri non poterat.

y Optare. S. eligere: vt tuus o regina! quid optes.

z Locum tecto: & concludere sulco. DONA. priuata edi- ficia curabantur.

a Sulco. SER. Fossā. ciuitas enim non domus circundat sulco. vt alibi. Ausim vel tenui vitem committere sulco.

b Iura magistratusq⁹ legunt. S. iodiunt. D. iura. disponit leges & honores cūiales. C. iura mgratusq⁹ opume: nam pūmū iura cōdēda sunt: deinde magistratus creandi q⁹ iur

presit. Ius autem triplex est. s. ius naturale: ius gentiū: ius civile. Naturale duce natura prouenit. Nam qvū vi repel-
lere liceat: q filij alant impulsu naturæ sit. Ius gentiū dī qd
tato quodā hominū omniū cōsēsu approbat: quo parē
tes: maioresq natu venerantur: & legatos incolumes esse
volumus. Civile vero est: quod sibi vna quēq ciuitas san-
ciuit: vt ius civile Atheniēsiū: Spartanorū. romanorū. Sed
vt iuris ciuiliū Romanorū originē prosequar Romulus cū
in triginta curias populum diuisisset: leges tulit: quas curi-
as appellauit: tulerūt &
sequentes reges: quas om-
nes (quomā a Sexto papi-
rio suo ordine in viii vo-
lumē redactæ sunt) ius pa-
pianū appellarunt. Verū
vt de multis pauca dicam
Lex fuit a Romolo lata q
omnem potestatem p. oē
tempus vitæ patri filio cō-
cessit siue coercere: siue ver-
berare: siue vin. cū rustico
ope detinere: siue mallet et
occidere. Lex autem Nu-
me ita fuit. Si pater filio p.
militu: xorem ducere: sacro-
rumq: & pecuniarum le-
gib⁹ futura a impl⁹ nō po-
testatem esse vendendi fili-
um patri: quod nō scripsit
semitis prioribus legibus
Inuenies & alias regū Ro-
manorū leges: apud Dio-
nisiū alicamaseū. Exactis
vero regibus lege a tribu-
nis lata omnes leges exo-
luere: ac deinde ad multos
annos cōsuetudinē pot⁹
q lege v. xii⁹ Po. Ro. Inde
creati sunt decem viri an-

no vrbis altero & trecentesimo: qui conquirerent leges a
grecis ciuitatibus: quas in decē tabulas eburneas. perscri-
ptas in rostris posuerunt: fuitq illis ius sine prouocatione
eo anno: vt leges corrigerent: & si quid videretur adderent.
Vnde sequenti anno alias duas addiderunt tabulas. pro-
pterea q fuit duodecim tabularū liber. Harum ferendarū
auctorem dicunt fuisse Hermodorum quendam ephesiū
in italia exulantem. Hinc autem exorta est prudentium in-
terpretatio: & disputatio fori: hec interpretatio sine scriptis
propriū nomen non habens: ius ciuile dicit. Inde ex his
legibus eodem fere tempore actiones composite sunt: quib⁹
inter se homines discreparēt: quas ne pro suo arbitrio
homines instituerent: certas: & solennes esse voluerūt: hec
autem pars iuris: legis actiones appellantur. Scientia tam
interpretandi: & actiones apud collegiū pontificum erat:
ex quibus constituēbatur quis quoq anno præficeret. hec
consuetudo annis fere centum durauit. postea cū Appus
Claudius proposuisset: & ad formas redigisset has actio-
nes. C. Flau⁹ scriba e⁹ & libertini filii subreptum librum
populo tradidit. vnde meruit Tri. ple. edilis ac senator fieri:
hoc quoq ius flauianum dixerūt. Inde sext⁹. Helius alias
actiones composuit. & hoc ius Helianum dictum est: Inter-
cedente deinde discordia secessit populus: & sibi iura con-
stituit: quæ plebiscita dicuntur. Inde cum tātum populū
coire difficile esset: cura ad senatum reiecta: senatus consuli-
ta facta sunt. c. Senatum: C. scdūq dedinationis antiq
queus fuit P. au. in cassina sede ecclū senati colūne præsidio
um populi. Senatus ab eo quod est senex: & natu. vt pla-
cet Ciceroni: nam maiores natu in eum ordinem eligēbā-
tur. d. Portus effodiunt. s. i. cōthona faciūt. D. port⁹
& hoc ad salutis subsidū. e. Alta theatri. S. hinc futu-
ra magnitudo ostendit. D. Alta theatri post ea quæ ad salu-

Iura magistratusq; legunt: sanctūq; senatū:

Hic portus alii effodiunt: hic alta theatri

Fundamenta locāt, alii immanesq; colūnas

Rupibus excidūt: scenis decora alta futuris

Quales apes estate noua per florea rura

Exercet sub sole labor: cum gentis adultos

Edticunt foetus: aut cum liquentia mella

Stipant: & dulci distēdunt nectare cellas:

Aut onera accipiūt venietū: aut agmine facto

Ignauum fucos pecus a præsepibus arcent

Feruet opus: redolentq; thymo fragrantia mella.

O fortunati quorum iam moenia surgunt,

tē: & honorem pertinent prospicit voluptatibus: ppter scg-
nas: quod non sit nisi in otio ciuitatū: quod Aeneas erat ne-
cessariū. C. Theatri. de hoc dictum est in geor.

f. Colūnas. D. vt non solū theatri gesta: verū aspect⁹ opis
iuuaret. g. Scenis. C. quis grecū nomen sit: & apud il-
los p. h. scribatur: tamen latini per oē diphthongon scribūt.
g. Apes. S. Terūq dedinatōis genitiū⁹ plūi sūt: & um exit.
Sed tū pro nostro arbitrio cū nominatiuus singularis sit
in n & s: vt amans amantiū dicimus. Si aut fuerit in er: &

ur: vt pater: et murmur tā-
tum in um. Cetera nomia
auctoritate firmamus: vt
apis apū: vī apū. D. apes
Ponit apum comparatio
nē: quæ & industria: & la-
bore: & equitate operis: et
cōcordia excellentes sunt:
& quæ fucos animal non
solū iners: verū etiā vorax
a sedibus pellant. C. Qua-
lis apes. Due sunt compa-
rationes apud Homerū: alte-
ra apū: altera muscarum.
Elegantissimus aut poeta
muscarū cōparationē tan-
q; sordidiorem nullq; po-
nit. Apū vero veluti ele-
gantiorē elegit: tam q; ex-
actius prosecutus est. Ho-
merus em̄ vagas apes po-
nit. Maro vero vt rem pes-
nitus exprimat industria
fas laboriosaq; effigit. nē
q; potuit ex brutis eligere
animal quod magis rem
exprimeret. Duo em̄ sunt
genera insectorū: quæ ad
humanā industriam: atq;
ad tempus: proxime acce-
dūt: formice: atq; apes: s;

formice statum popularē imitant. Apes autē regū: et mo-
narchicū: nam regē habent: cuius iussu omnia agūt. Quas
propter optime poeni sub didone regina se sūma cū indu-
stria exercentes: apibus comparantur: de his abunde dixi-
mus in georg. h. Noua. S. quia etiā adulta: & præps in-
uenit. i. Florea. S. pro florida. k. Rura. S. a greco per
apherisin. Illi em̄ ὄρῳρῳ. l. Exercet. S. fatigat.

m. Sub sole. S. in sole: vt infra. sub ingenti templo.
n. Gentis foetus. S. Ad laudem apū pertinet: vt latius pa-
tet in georg. o. Liquentia. S. defecata: & pura. nā duri-
ra meliora sunt. p. Stipant. S. densant. Translatio est a
nauibus. in quibus stupa interponitur vasis quā stipā di-
cunt. q. Distendunt. S. implent vt dēso. d. p.
r. Nectare. S. melle propter similitudinem ab-
soluta est. s. Cellas. S. pro fauorum cauernis. Traxit
a reponendi similitudine: vel a celando. Vnde cellā appella-
runt. t. Ignauū. S. Sine industria. Nā gnauū industriū
appellamus. v. Fucos. S. Secūdiū Pliniū apū sunt mūl-
ta genera. Apes tū oriunt de bob⁹: fuci de equis: crabones
de mulis. vespæ de asinis: fucos secūdiū Marcū Aemiliū
maior est ape. C. fuci maiores sunt apib⁹ sed ab illis nouis
sime tāq; a sectis: ipse q; veluti apes sine aculeo pducit se
rotinus foetus: & quasi seruitia verag apū: adiuuant tū or-
ca foetū multū ad calorē adiuuante turba: verū cū mella ma-
turefcere cōpunt: abigūt eos apes: mteq; singulos aggres-
se interimūt. x. Pec⁹. S. omē aial est qd hūana linguæ
& effigie caret. Hor. Omē cū pthe⁹ pec⁹ agit altos. vi. mō
y. Præsepib⁹. S. alueariis. z. Feruet. S. cū celebrat. Cōtra frī-
get cū cessat dicim⁹. a. Fragrantia. S. cū icēdiū significat
l. scribūt: q; ē a flatu P a flāma: cū odorē: q; fracta re maior
est p. r. poenoreq; labor: opi apū: custodia litto: expulsiō
fucorū p. p. b. O fortunati. S. q tā faciūt qd ipe desideras.

Enēidos

D. O fortūati. nō inuidet aliene foelicitati: s; psequiū laude quasi diceret. Qñ ego ad hāc foelicitatē pueniā: an vrbe: an vmbra nihil refert. c. Suspicat. S. mirat: vt despicit contēnit: vel alta aspicit. d. Per medios. S. figura est: nam planū fuerat: mediis se insert. e. Lucus. S. vbi cū q; lucū ponit Virg. seq; cōsecratio. sic in. vi. Nulli certa domus lu. h. o dicitur lucus q; nō luceat: & nō q; ibi sint lumina causa religionis. f. Vmbra. S. V. sextus casus est: vel p; Probū genitū: sicut Salust. frugū pabuli letus ager. g. Quo primū. S. quo siml. nam secūdo ad affricā nō venerit. D. Quo primū: vt sup p cygnos demonstrata fuerat foelicitas: sic nūc per poē nos qui tēpestate vexati. huc incolumes venerunt: & fūdamēta fodiētes capite equi iuenerāt: signū habuerūt: vt i bellicis copiis eēt futuri copiosi. g. Effodere. S. Historiā per trāsītū tangit. Didop insulā quandā lunonīs transiens: accepit oraculum. & sacerdos secū abduxit: parū illi credēs Carthaginem pmittēt: quo cū venisset: sacerdos effosso. laco caput bouis inuenit: hoc displicuit: q; sp subiugar? ē: alio loco effosso: caput eq; inuēit qd placuit: nā q; uis subiugū ē: tñ bellicosū aial est. ita vt quia concordēs iugū subeūt: sic spes pacis: illic igit tēplū lunonis factū: ergo fertilis ppter bouis omen: & bellicosa ppter equum futura erat. h. Monstrat. S. Monstro dederat. i. Faciū lē victu. S. Per bouem. k. Hic. D. Oportuit enī deam in eo loco habere honestissimā sedem: in q; virtutem suę maiestatis ostenderat. Et cum nōdū pfectū esset: tanta reuerentia colebatur: vt & donis copiosum esset: et dea ipsa pñs ē crederetur. l. Templū. C. quasi rectū amplū. Varro autē dixit a tuendo. Hinc contēplor: & addit triplex esse tēplū: a natura vt in coelo: vt: Contremuit templū magnum Io uis altitonātis Ab auspiciis in terra. A similitudine subter: aut Se. in Andromacha. acherusia tēpla alta ora saluere: infra templū illud quod in aere ab augurib; designatur: quattuor habet partes: Sinistrā ab oriente: dextrā ab occa su: anticā a meridie: posticā a septentrione: Et quia q; pri mū auestemplū ingrediebant: auguriū captabāt: dictum est extemplo. i. statim. hoc igit secūdu est templū. Tercio quod homines deo construūt. m. Sydonia. S. Tyria. n. Numine diuę. SER. aut numen pro simulacro: qd aureum velut fuisse: Vel ostēdit plenum fuisse presentia numinis templum. o. Aerea. SER. Vel quod es magis in vsu haberent veteres: vel q; religioni magis esset aptum. Nam flamen duobus greis cultis tondebatur. Vel significat secula aerea: qui hoc tempe: vt ait Hesiod. fuerunt. CRI. Aerea. es primū metallo in vsum venisse: multis cōiecturis facile crediderim: naturā habet stipicā: Vnde squamas eius medici adhibent remedio contra pit tedinem: Qui vero in metallo greis morantur. semper san

tate oculorum possent: vt ait Macrobius. Aura enim que ex ere procedit in os incidens haurit: & exsiccat quod male influit. Aristoteles autem ait: Vulnere ex ere minus est noxia: q; que ex ferro: Poeta vero aerea hic dixit: q; ad rem diuinā plerāq; aerea adhibent: precipue in sacris lune quibus aut deuouere: aut pellere aliquos morbos volebant. Vnde Plautus metū habet pagus morbum es: et Sophocles. Medeam inducit q; herbas nocuas: auerfa secare: et sic cum i cados æneos fundit. Et Virgilij. Curetum fontū cre

Aeneas ait: & fastigia suspicit vrbis:

Infert se septus nebula (mirabile dictu)

per medios: miscetq; viris: neq; cernitur vlli.

Lucus in vrbe fuit media lætissimus vmbra:

Quo primū iactati vndis: & turbine poeni

Effodere loco signum: quod regia Iuno

Monstrat: caput acris equi: sic nā fore bello

Egregiā: & facilem victu per secula gentem.

Hic templum Iunoni ingens sydonia dido

Condebat: donis opulētum: & numine diuę

Aerea cui gradibus surgebant limina: nexeq;

Aere trabes: foribus cardo stridebat ahenis.

Hoc primum in luco noua res oblata: timorē

Lenit: hic primum æneas sperare salutem

Aufus. & afflictis melius confidere rebus.

pitantiaq; aerea. Et carmi ni⁹ ait: Tulos aereis aratris ad condendas vrbes: vt in sacris tagetidis apparet esse vlos: Sabmos q; eneos cultos ad tōdem dos sacerdotes facere. Aedictur etiam cuprum. Et secundum Aristotile cōponitur ex sulphure et argento viuo vt alia metalla: Sed tunc fit q; cū plus est. ibi de sulphure: q; de argento viuo. Et sulphur est terreum: non puerubeum habens colorem s; adurentem: Argentum autem viuū est: me diocrene: nec minus subtile: Est autem hic traductio color Rhetoric aerea aere ahenis.

p. Nexeq; aere. CRI. Architecti enim antiqui in magnis edificiis non ferreis: sed aereis clauis vtebantur.

q. Foribus. SER. Foras sunt que foris aperitur: vt erat olim: Valug; vt ait Varro) que reuoluntur & velant. Ianua est primus domus ingressus: q; nā Iano omne principia cōsecratum est. Cetera in

tra ianuam hostia vocatur. generaliter: siue valug; siue fore: vltus tamen corrumpit. r. Cardo. S. quasi cor ianuę quo mouet. s. Stridebat ahenis. S. ad sua reuoluit tempora: Nam post proditum a Tarpeia capitolium: cred cardines instituti sunt: vt stridore aperta hostia indicarentur. t. Primum. SER. Nam & aia secuta sunt que de traxerunt formidinē. DO. Hoc primum: Propositione magis est: dicturus est em quid viderit: vñ aliquid sepe rauit: Vnde sit lenitus metus: nam totus eradi non potuit.

v. Noua. D. vel contra spem: cum paulo ante vidisset omnia deserta. VP noua: quia videbat Troiana certamina depicta. CRI. Noua. i. insolita fortunę Trojanorū. Et augget leticiam spes improuisa. Ex eiusdem enim locis diuersa argumēta reducuntur: Vt enim ille magis est redoluit ex eo quod ponit. Et nunc ille quidē spe multum captus inani: ita magis gauisus: q; ait via primū salutis: qd minime reris graia pandet ab vrbe. x. Timorem. S. Cui post vltam matrē timuit: Quia non penitus putarat matrem: cuius nulla verba secuta sunt: Sed sic verius: q; Vnus nil de Afrorum moribus vnde nūc formidat dixerat. tñ in Virgi. aliquñ validiora sunt obiecta purgatis: vt hic: y. Aufus. S. q; inter incerta satis audacter salus sperat: z. Afflictis. S. id ē de afflictis. nō em p; ē septim⁹ casus.

^a Nanq^{ue}. D. reddit rōnē qd sit: q^{ui} lentebat meū et spem inopinā p^{ro}mittebat. ^b Sub templo. S. id est i templo: vt exeret sub sole labor. C. R. Sub ingenti: id est in Staⁿ pri^{us} m^{ag} occidit: domus effusa sub omni terra die. Sic gred m^{ag} p^{ro} Heli. in theogonia: οὐρανὸς τοῖς ἄστροις οὐρανὸς οὐρανὸς οὐρανὸς. Sub qn ad locū significat: accusatio iūgit: & uno: οὐρανὸς. Sub qn ad locū significat: accusatio iūgit: & ponit p^{ro} ante: aut p^{ro} vt p^{ro} sub ipso. Item si nō fuerit tellus fecunda sub ipm arcuū. Item sub lucē ex portat calathis. i. ante lu cē. Itē & sub noctē cura recurat. i. per noctem: Qū vero in loco signifi cat: ablatiuo iungit: vt ar ma sub aduersa posuit radiantia queru. In com positione mō localis est: vt subduco: Aliqūdo mi nui: vt subtrahis: ait Pri sci: Est color rhetoric^{us} re^{re} petio dū singula tēplo & dū que fortuna sit vr bi. c. Regina o. D. nō lenibus picturis tenebat: sed qd necessarii erat re^{re} gūa operiebat. Ergo ad hū excusationē hēc dixit. Circūspēctabat etiam veluti & ipse nouā vrbe cōditur: vt adueneret qūto id labore constaret: d. Oppiēs. S. expectās. vel ex p^{ro}peratōe artificū: venturā concipiebat. Vel inde regine occasiōem re quirens. e. Fortuna. S. felicitas. f. Artificū q^{ui} manus. D. ita omnes pariter vna grā: & vna subtilitate cecabant: vt intuens nullā aliis p^{ro}ferre potuisset. Descripta autē magnitudie & fortitudie trāsit ad ornatū picturę. g. Inter se. S. habebat ar tificum comparationē. h. Ex ordine. SERVI. Omis ergo pugna picta erat: i. ea tū dicit q^{ui} achil les vel Diomedes gessit: rat: vt excuset Aeneas: si est a fortib^{us} victus: C. Ex ordie: Ergo & oēs pugne et suo quęq^{ue} loco erant. Que eni res ostendit accu ratam inquisitionem aphrorum eius belli. Pugna autem abello differt: Bellum enim cōtinet vniuersum illud spaci um discordiarū: & qe qd in eo gestū dictū ve est. Pugna autē est cū man^{us} hostiliter cōferuntur: ergo vñ bellū plu^{res} rimas habet pugnas. i. Totū or. S. quia Europa intru^{it} lit: Asia passa est: Africa pinxit. k. Atridas. S. Vsurpa tū est: nam Philestēnis filii fuerūt Agamenon et Menela^{us} r. Sequi. D. Cōparatiōis spēs: vt sit: Senior fuit Achilles Agamenone & Menelao. m. Ambob^{us}. S. sc^{ilicet} Atridis quos p^{ro} vna parte capit: et priamo. n. Constitit. D. men te dolebat de aduersis suis imperiūq^{ue} Troiani calamitatib^{us}: & suoz intentu factas et fabulas q^{ui} loq^{ue}renti: & oble ctatiōis cā pingerent: Sic tñ ita dolenda ptulit: vt pres etiā consolatiōis inferret. o. Plena laboris. S. meli^{us} g^{ratia} iūgit tur. Teren. Plenus rimarū sum. p. En priamis. S. laus picturę: p^{ro} quā nō imago: sed ipse ostenditur. D. Eni non

tantū demonstrantis est: verū etiā dolentis. q^{ui}si diceret: ecce ad quā foelicitatē pductus est. Priamus. Exponit iam su os dolores: q^{ui}s ex persona potentissimi regis senis & soceri sumebat. q. Sua p^{re}mia. S. Omnis Aeneę sollicitudo demoribus Afrorum fuerat. quā nunc deponit propter picturā: nam q^{ui} pingūt virtutē diligunt & misercntur. DO. Sua p^{re}mia lau. sunt. la. rerū. Et hęc p^{ro}positio: dictus rus est em que laudāda: & q^{ui} dolenda.

Nanq^{ue} sub ingenti lustrat dum singula tēplo
Reginam opperiēs: dum que fortuna sit vrbi:
Artificumq^{ue} manus inter se: operūq^{ue} labores
Miratur: videt iliacas ex ordine pugnās,
Bellac^{us} iam fama totum vulgata per orbem.
Atridas priamūq^{ue} & seuum ambobus achillē:
Cōstitit & lachrymās: quis iā loc^{us} inqt achate:
Que regio in terris nostri non plena laboris:
En priamus: sunt hic etiā sua p^{re}mia laudi,
Sunt lachrymę rerū: & mentē mortalia tangūt.
Solue metus: feret hęc aliquā tibi fama salutē:
Sic ait: atq^{ue} animum pictura pascit inani.
Multā gemēs: largōq^{ue} humectat flumie vultū.
Nanq^{ue} videbat vti bellantes pergama circum
Hac fugerent Grai: p^{ro}meret troiana iuuentus,
Hac phryges: instaret curru cristatus achilles.
Nec procul hinc rhēsi niueis tentoria velis:
Agnoscit lachrymans: primo q^{ui} prodita somno
Tyrides multa vastabat cede cruentus.

r. Laudi. SER. virtutis: vt primā merui: q^{ui} laude coronam. s. Morta lia. S. aduersa quib^{us} mor tales subiacēt. D. Morta lia. quęq^{ue} aduersa mor talibus acaderint.

r. Feret. S. afferret. D. Feret hęc aliquā zc. nam calamitas citat commise rationem. v. Inani. S. Epitheron picturę. Vel q^{ui} caret corpore: qd imi tatur. Vt quia nullū ē vti litatis. x. Multa ge mens a. p. p. i. DO. p^{ro}positio monstrat: quę res in pictura animū reficiat: & que dolorē afferat. vtrūq^{ue} tñ animū cōside rantis ducebat ad lachry mas. y. Humectat. S.

tanosis est. Nam largo flumine est fluore. i. fluxu ipso. z. Nanq^{ue} vide bat. D. Ostendit vnde les ticiam caperet. i. hac fu gerent Grai. & vnde do lorem. i. hac phryges.

a. Pergama. S. abusiue: non enim circa pergama sed circa Troiam pugna bant. b. Troiana iuuentus. S. diffinitio He ctoris: vt: Caillus acer^{us} q^{ui} corax argua iuētus. Nam Homerus pene vbi q^{ui} exercitū Achilli & He ctori cedentem scribit.

c. Et phryges: S. Dat Troianis nomen p^{ro} qua litate rei: Cum eni timis dos inducit: Phryges ap pellat: vt hic. et alibi. Que

re phrygie: neq^{ue} enim phryges: Cum generosos Dardani^{as} dicunt: vt: Dardanidę magni genus a. a. f. d. Laome^{don} tiadas perfidos: vt Laomedontę sentis periuria gen^{ti} tis. Troas: Hecoreosq^{ue} fortes. d. Cristatus. SER. Nā Homerus in eius cristis quiddam terribile scribit fuisse. e. Rhēsi. S. Rhēsus rex Thracię in auxilium venit Troia nis: & clausis iam portis in litore tēdendū: p^{ro}dentēq^{ue} Do lone Troiano speculatore misso: ab Vlisse & Diomede in terfectus est: Nam et ipsi speculatū venerant: abductiq^{ue} sunt eius equi: quibus pendebant fata Troiana. f. Tentoria. DO. Vt ostendat plures fuisse mactatos: nō enim solus in tentoriis fuisset. g. Primo somno. SER. p^{ro}ma parte noctis: vt libra dte somni q. pu. f. h. Tyrides. S. Diomedes. celat autē Vl sem p^{ro}pter Aeneā: vt iam dixim^{us}: aut quia sūm Home rū occidente Diomede: cadauera Vlisses trahebat.

Eneidos

Ardentes. S. Candidos & veloces: vt pernibus ignea plantis: id est velox. **C.** Ardentes. q. d. vehementes: Nā q. bus calidior ē sanguis: it vehementiores sūt. Sic etiā Hom ovxpiō Bieay φoipov imixio coves uay o Δoimto tōuo) αmto se Δuevros Ardere etiā cupere significat: Vt ardet abire fuga. d. q. r. t. Item vehementer amare: Vt Ardet amās: Dido. Item splendere: vt Tyrioq; ardebat murice lena. Itē irasci: iuuenalis. Quid referā quanta sicū iecur ardeat ira. **k** Prius q; pabula gust. t. x. q. bi. D. voluit ostendere celere exitum & finē eius.

l Fugiens. S. fugere volens. **m** Troilus. S. Achilles Troili amore caprus palūbes q; ille delectabatur ei obicit: q; cum vellet tenere captus ab Achille in eius ample xibus perit. Sed veluti in dignum mutauit poeta. **CRISTO.** Troilus. Alii dicūt Troilū cum caprus esset ab Achille iugulare iussū fuisse: eius pueri casum miserandū Troia fleuit: Et quia im matura erate perierat: & q; pulcherrim⁹ erat: alii dicunt q; refert Seruius. **n** Infelix pu. D. Quia puer & impar ei cōgressus est quē iuuenis superare non potuisset. Est autē descriptio eius q; supinus ferebat. **CRISTO.** Puer: Pathos ab erate: vt paruumq; patri tendebat lulum: Vt non minus mirabile sit periculū in p̄e q; in filio: & superet coniunx ne Creusa Ascani⁹ ve puer.

o Atq; impar. S. q. d. etiam si puer non esset. **p** Achilli. S. congregior tibi & pugno tibi: antiqui dixerūt: hodie tecum dicimus: **q** Currus. S. currib⁹ falcatis vlos antiquos. & Liur⁹ et Salusti⁹ docent. **C.** Currus. Antiqui enī in curru pugnabāt Duo enim erāt: alter qui equos auriga regeret. Vnde illud Martis equi biuges: & magni currus achillis: Alter q; soli pugne intentus esset: propterea q; hmoi currum Δippov q; duos ferret nomiabant. **r** Lora tenens tñ. **C.** Amphibologia. i. dubius sermo est. Nā dubitat: vtrū q; teneat tñ lora: an q; tñ teneat: tñ trahat: amphibologie aut in singulis verbis sunt: vt gall⁹. in q; querit sit ne gentile nomen an propriū: aut in coniunctis: vt cū id q; d. mediū est: vtrūq; possit trahi: vt hio: aut cū id q; vltimū est: dubiū sit: vtrū referatur: vt heres vxori dato qd cūq; volet. Nam querit qd volet vxor an heres. Quintilian⁹. **s** Tamen. S. quantū mortuus. **t** Comeq; C. Comagrecū verbum est: Sunt enī proprie ornati & nō celi capilli. Vñ est comere. i. ornare. Quapropter pprie mulierē dici possunt. **Outd.** Sint procul a nobis iuuenes: vt foemia compiti: **C.** faries autē: quia a cōdendo dī: videt esse virorū. Crines vero dicunt a cernendo. i. diuidēdo: quia ducta p. medii caput diuisione: vtrūq; pro sua portione pendunt. Capilli at dicunt quasi capitis pili. **v** Versa. S. Tracta ab eo qd est verro. **x** Inscribit. S. dilaceratur. Plautus. Corp⁹ tuū virgis inscribam. **y** Hasta. S. hostili quā transfixus trahebat. **z** Non eque: S. inique: Liprote est: vt: Et vacuis clausus: non equeus acerris. **a** Passis. S. ab eo quod ē pandor: non autē facit panfus:

quia plerūq; em quod in presenti fuit: non est in partē pio p̄teriti: de qua re iudicat Euphonia: at tondo confusus est & rufus: quīs autē reliqua mutant: Nactus tñ & passus nūq; n. accipiunt. **C** Passis. A tribus verbis est: hoc participiū: a pando: parior: & pareo.

b Peplum. S. palla picta foeminea Minerę consecrata Plau⁹. Nūq; ad ciuitatē v̄cio: nisi cū iſe iſeplū: hodie tñ abutunt hoc nomine D. Peplum. genus vestis pertinens ad ritum sectatorum Minerę: Alii scuti modicū dicunt:

C. Peplum: secundū Latīnū in Stacium peplum est vestis candida aureis clauis picta sine maniq; quod simulacris fiebat: sed hoc peplū prius ab Atheniensibus institutum est: quod matronę suis manibus facebant: & intra triennium nūminibus offerebant: Recte ergo peplū: quoniam Atheniensē maxime Minerę: quam p̄pue colebant ostēre consueuerunt: **Homerus** refert Hecubā ex consilio Heleni v̄cio ex vestibus suis p̄ciōsū mum peplum comitate coetu matronarū ad templum Palladis tulisse Vxorem autem Antenor: cui esset nomen theas non obtulisse: Verum huiusmodi dono minime placatā fuisse Minerā.

c Suppliciter. S. Bene ad dī: quia & p̄ iracundiam & grauitatē etiam tristes sumus.

d Oculos auersa. **DO.** Quod faciunt irati: ne videat quod oderūt. Achill

autem actio: non solum dolorem considerantis: sed etiam crudelitātē agentis exprimit et auariciam. Non enī odium vltra mortē procedere debet. **e** Auersa. **SER.** irata: nec enim poterat conuētere se se simulacrū. sic talia dicentem iam dudum auersa tueretur: quomodo auersa nī iratā inrelligas. **¶** Tertad sensum referas. Nam in pictura tertū tractū inspicere nō possum⁹. Sic illud: Mulcere alterno & c. l. **f** Ter tē. D. auge crudelitātē q; nō semel: et q; cit ca eos muros q; defenderat. Gemuit ergo primo fortunā tanti viri. deī q; de eo triūph⁹ actus ē: & qd peius ē: erat sub ipsis moenib⁹: vt ciuitas defensorē suū in ea calamitate cerneret. Trahebat ergo extinct⁹ ante eos muros: quos tanta fortitudine defenderat: & totiens c. rēducēbat: ne quis ab ea cognitione traheret: tanta immanitas: vt patri orbitatem suū venderet: Est autē p dolore in pronunciant do extollendū Hectoris nomen: & achillis deprimendū: **g** Raptauerat. S. Frequēnationē ostēdit: qd numero dixerat. **h** Hectora. **CRIS.** ab eo quod est ex eo id est habeo & defendo: qm ipse defensor vrbis fuit sed vtrū ab Achille cesus fuerit: an Achilles ab ipso in sequētib⁹ disputabitur: **i** Exanimūq; S. Exanimis & exanimus dī: et significat mortuū: exanimatus vero timidū: **k** Vendeat. S. Sūmo artificio vtrū: Nam qd pingi potuit: vendeat: dicit: qd hō potuit: in p̄terito dixit: raptauerat: & nō raprabat: **D.** Quis enim mortuum vendidit: nisi impius: Quis in regno positus: ideoq; diues: aurum desiderat: nisi auarus: Ergo impius: & auarus Achilles.

Ardentesq; auertit equos in castra: priusquā
pabula gustasset troiexanthumq; bibissent.
partia fugiens amissis troylus armis
Infelix puer: atq; impar congressus achilli.
Ferturequis: currusq; heret resupinus inani:
Lora tenēs tñ: hui c ceruixq; comeq; trahūtur
per terram: & versa puluis inscribitur hasta.
Interea ad templum nō eque pallidis ibant
Crinibus iliades passis: peplumq; ferebant
Suppliciter tristes: & tonsē pectora palmis,
Diua solo fixos oculos auersa tenebat.
Ter circum iliacos raptauerat hecтора muros:
Exanimūq; auro corpus vendebat achilles.

I Tum vero. S. Lachrymae erat superius. Nunc viso
Hecore grauius gemit. DO. Tum vero. Ex hoc ostendit
aliqui animi doloribus progressis hunc maiorem esse: nā dixerat
Constitit et lachrymans. Item multa gemens: Item agno-
scit lachrymans: Hic autē addit ingēre. g. d. p. multiplici acer-
bitate percussus. Vidit em̄ spolia erepta viro forti: & cui
optimo. CRIST. Tum vero. Contingunt istae duae particulae
cum rem reliquis maiorem ostendere volumus: ergo ostendit
hic: q̄ quibus in aliis doluisset: Sic infra: Tum po ingen-
tem pugnam: cui ceteri: nūq̄ bella forent.

m Vt spolia. C. Aux-
sis est. Doluit spoliis He-
ctoris: Magis autē curru:
maxime tandē corpore.
Turpissimū enim erat ca-
daue hostē patri. Cum
enim in dignitate tantū
regis cerneret: accumulati
sunt omnes dolores.

n Vt currus. S. Curru
quo tractus est.

o Amici. S. plus est q̄
Hectoris. D. amici. etiā
corpus: En Priamus in
eius nomine latissimum
dedit intelligendi tractū:
scilicet qui fuerit grauior
ris eratis: potestatis regis:
& diu felix: Dolebat in
eo Socrum suum. et tot
perditos parit: atq̄ autē
eo redactū: vt in summa
vribitate hostem roga-
re cogere: sine regis in-
signibus. Nam qui roga-
tum venerat omnibus inferiorē se monstrare debebat:

p Inermes. S. aut sine scepro: aut duplices: vt dextras
tendamus inermes: nam cum victi se dedunt inermes sup-
plicat: aut tunc inermis: quia contra Pyrrhum processit
armatus. Constat autem Priamum tentorium Achilles
ingressum: quoniam dormientē inuenerat excitasse: vt pro
filii corpore paretur: cum eum posset occidere. Homerus
hoc propter Achilles turpitudinem supprimit.

q Se quoq̄. S. aut latenter proditorem tangit: aut for-
titudinem qua inter hostium tela versabatur. Sic Salusti-
us. Catilina lōge a suis inter hostilium cadauera repertus
est. D. Se quoq̄: honorificum fuerat confertos hostes nō
timuisse.

r Aeoa sc̄. S. prima naturaliter longa ē:
potest tamen corripī: quia sequitur vocalis: vt primo sur-
gebat: 200. s. Memnonis. S. Tithonus Priami frater
rap̄ ab aurora: Memnonem quē ex illa genuit: Troianis
misit auxilium. CRIST. Memnonis. fabula est Titonum
Laomedontis filium ab Europa ob pulchritudinem in
Aethiopiam raptum: & inde natum esse Memnonē: quē
eum maxio exercitu in auxilium Priami venit: & tandē
ab Achille cecidit: cum corpus eius cremaretur precib⁹ Au-
rorę in auem mutatus est. Ex eademq̄ pyra multę alie
aues euolarunt: quas Memnonias vocant. In Solini autē
Geographia scriptum ita est: iuxta Ilium Memnonis stat
sepulcrum: ad quod sempiterno ex ethiopia aues volant:
quas Memonias dicunt. Crenucius auctor est: has easdē
anno quinto in Aethiopia cateruatim coire: inde ad Regi-
am Memnonis conuenire. Diodorus autem ex testimonio
Ctesie historici refert Teutamum Syriorum regem: cum
sibi societas esset cum Troianis Memnonem Tyran̄ filium
cum decem millibus ethiopum: totidemq̄ fossarū et cum
ducentis curribus in auxilium Priami misisse: Qui cū egre-

gia facinora edidisset: eādem insidiis Theſſalorū circumuen-
tus perit. Cadauer autem a suis crematum est: & ad Tio-
tonum ossa delata: micisus Regia edificauit: quę vsq̄ ad
tempa Persarū durauit: & dicunt Memnones nigri: quia
ethiopes. t Amazonidum: S. pro amazonum:
vt Scyptades duos bello: id est Scyptones: Homerus hec
omnia tacuit: quę sunt facta post mortem Hectoris Ama-
zones dicit: sunt. vel quia simul viuunt sine viris puasi
om̄s. 200. Vel quia vnam mammam exuit am̄ hnt̄ q̄ss
& 200. 200. Has autem iam non esse constat. Sed

extinctas partim ab He-
cule: partim ab Achille:
CRIST. Amazones.
Hoc genus mulierū apud
Thermodontē flumiū su-
isse testatur Diodorus: q̄
sim̄ cū virib⁹ bellicas artes
tractaban: itaq̄ quedā
ex his regia potestate po-
tita: robore autē insignis
exercitū mulierū instrux-
it: & multas gentes de
bellauit: quia fortuna cla-
ra se e Marte genitam
dixit: legemq̄ tulit: vt vi-
ri muliebria: mīeres viri-
lia exercerent: ipsosq̄ vi-
ros vt imbelles redderet
cruribusq̄ brachijsq̄ inu-
tiles reddidit. Mulierib⁹
autem dextram mām̄
lam: vt impugna exped-
tiores esset inuri iussit. A
q̄re Amazones appellatę
sunt. Urbem quoq̄ The-
miscyram iuxta Thermo-
dontis hostia condide-
runt. Fuitq̄ florentissimū illarum imperium: donec tan-
dem Hercules ab Herifteo missus: & vt baltheum illa-
rum reginę referret iussus illas collatis signis superauit.
Hippolitēq̄ reginam abduxit captiuam: Quo confli-
ctu ita extenuatę sunt earum vires: vt a vicinis: deinde po-
pulis vexatę pene ad nihilum redierint: Paucis tamen an-
nis post victoriā Herculis Penthesilea earū quę reliquę
erant regina consanguinea cede poluta exulans pro Troia
nis pugnans ab Achille interfecta est. Hęc Diodorus. He-
rodorus autem scribit: victas Amazonas nauibus a gre-
cis impositas: verum illas cum altum tenuissent viros a
quibus ducebantur interfectile: & iusticia nauigandi ad
fontes vsq̄ Meotidis delatas: primum ad Scythas libe-
ros: deinde ad Mangones peruenisse: cum quib⁹ post pig-
lia coire: & cum maritis Tanaym transire: atq̄ inde na-
tos fuisse Sauromatas: quorum mulieres ex instituto paren-
tum bellica exercent. Amazones autem a Scythis dictę
sunt torpatę: id est viridicę Nā eorū lingua xor viri et pata
interficere significat. Lōgū at̄ eēt scribere: quę a Strabone di-
cuntur: Qui autē gesta Alexandri scribunt: illum cum Tas-
lesia Amazonum regina concubuisse volunt.

v Peltis. SER. scutis breuissimis in modum lunę iam
medie.
x Furens. SERVIVS. Per transitum tangit: q̄ fororē
in venatione confixit simulās se ceruam videre: Cū furor
bellicus intelligatur.
y Aurea. SER. amphibologia: vel ipsa vel cingula:
z Exertę. S. nudatę: quia adusta erat.
a Cingula. CRISTOFERVS. Baltheū intelligit: quo
pedebant arma: quę ventrem & propinquas illi partes te-
gerent.
b Virgo. SER. etatem & sexum ostendit.

Tū vero ingentē gemitū dat pectore ab imo:

Vt spolia: vt currus: vtq̄ ipsum corpus amyci.

Tendentēq̄ manus priamū cōspexit inermes

Se q̄ principibus permixtū agnouit achiuis.

Aeoasq̄ aties: & nigri memnonis arma.

Ducit amazonidum lunatis agmina peltis

penthesilea furens: medijq̄ i milibus ardet.

Aurea subnectens exertę cingula mamme.

Bellatrix audetq̄ viris concurrere virgo.

T c Hec dum. DO.
NA. Non solum hec fue
rat picta: Sed aduētus Re
gine interripit: ne reliqua
considerare posset. Est at
vna res q̄drupartito posi
ta breuissime dicta: Nam
vt est summū Oratoris
res breues late differere:
ita et latitudine coercere.
d Dardanio. C. quasi
magnanimo: & qui ver
ra posteritas Dardani es
set. e Obtutu. S. aspe
ctu. C. cōspectu obtutu a
tueor tueris. Est em̄ tueor
& tuor. Lucreti⁹. Nec cali
dos estus tuimur: nec fri
gora; quimus vsurpare
oculis: f. In vno. S. In vnoquoq; id est singula admi
rabatur. g Regina ad templū. D. Et quia regina
id est procuratrix negotii publici: & quia ad templū accede
bat meret excusationē: quod publice mulier iuuenis se vi
xis admisceret. Religio ergo & necessitas impulit: vt tēplū

Hec dū Dardanio Aeneæ miranda videtur:
Dum stupet: obtutuq; heret defixus in vno;
Regina ad templū forma pulcherrima Dido
Incessit: magna iuuenū stupante caterua,
Qualis in eurotē ripis: aut per iuga cynthi
Exercet diana choros: quam mille secutę
Hinc atq; hinc glomerant oreades: illa pharetrā

opera inspiceret: et ad ma
turandum artifices cog
ret. h Supante cater
ua. S. Ad hoc enī sequē
pertinet comparatio. Nā
comparatiōes parabolę
exempla: non semp vīq;
quaq; congruūt: sed mō
p oia mō q̄ aiquā partē
i Eurotē. SER. in laco
nia fluuius est.
k Cynthi. SES. Mons
in Delo: in q̄ nata est dia
na. CRIST. Cynthus:
Deli mons adeo excelsus
vt vmbra sua omnem
egē maris ambitum re
gar. l Exercet diana
choros. SER. Euagatiō

est poetica. Nam ad comparationem non pertinet.
m Mille. S. finitus nūerus pro infinito. Nam de nym
pharū nūero nō ęstat. n Oreades. S. Nymphę mōnū
sunt: vt Dryades syluę. Que vero cū syluis nascuntur
amadryades: sōnū Napeę vel Naiades: maris Nerēas.

o Latone tacitū. S. Maior taciturnitas ē affectus Teren:
Vt meū tacita gaudeā. D. Latone tacitū: occasione cōpa
tationis exsistit poeta q̄ legi sint parentes successib⁹ filiorū.
C. Latone ta. Tam grata mulieri est pūchritudo: vt illā
reliquis hōis pferat. Voluit ergo exprimere poeta q̄ laten
ter mulieres pulchritudine filiarū gaudeāt. Hinc Iuuenat:
Formā optat: modico pueris: maiore puellis. Murmure cū
venit sanū vider anxia mī: vsq; ad delicias votorum.
p Per tentant. S. vehemēter tētant. alibi leniter: vt blanda

vicissim gaudia pēntāt
mentē. Multa enī p locis
intelligit Sarius minus.
q. Lea. D. ex successu re
ru. C. Lea. Oñdit q̄ bñ
volēs: et cū summa diligen
tia cūcta pcurat: at. Lēp
enim bñ volēs est: vt Vo
lens letus ego hūc cadem
rē in litore saurū. Contra
ritus inuitus est Terē. in
vitar tristis. r Instans
op. l. S. Zeugma ē adsequē
tia pūctū. D. Instans. Vna
cura testabat rel gōnē pñ
ciendi pñ. Altera iperā
tis iusticiā ostendebat.
s Regnūq; futuris. S.
regnaturē Carthagini.
t Tum forib⁹. S. Tum:
quasi diceret p̄cipue. Ma
gno enim studio & labo
re fores templi fiebāt: q̄s
quibuscūq; historis isigni
bant. vt infra in foribus
legi androgeo. Et in Ge
orgicis: in foribus pugna
ex auto. Aliqui legūt fo
ribus diuē media testitu
dinē templi: vt vnū intel
ligas testū templi: & fo
res: et sic sub medio testō
sunt fores: sed primū me
lius. DO. Tum forib⁹ di
uē septa armis med. test.
templi: solioq; alte subni
xa refedit. Sic ergo ordina
mus: quoniam nisi ordina
to sensu quērat intellect⁹
non poterit comprehendī:
ait satis incertū: qd poe
ta descripsit: nec sciret
quippe vbi sederit Dido:
& vbi armis septa sit.
Quomodo est iudiciorū
omniū consuetudo. ducū
tur iudices vsq; ad forū
secretarij: ibidemq; o ffrici
um remanet. Illi vero ingressi solū ascēdūt ac sedent. Oēs
igit q̄ p̄gredientē comitabant reginā: erant vt armati añ
fores remāserūt: illa igressa: vbi ad mediā testudinē. i. ad
mediā aram peruēnit: ascendit solū: & alte sedit.

v Testudine. S. camera icurua. Hoc secūdū eos: qui de
rone templorū scribūt: fit Vt coeli imago reddat: quod cō
nexū est. x Armis. S. satellitū. y Solio. S. So
liū est armariū vno ligno factū: in q̄ reges tutele cā sede
bant: dictū q̄ si solidū abusiue sella regia dī. z Alte. S.
q̄ si diceret: in tribunali. a Iura. S. generale est. D. iura da
bat: meritiū reginē: non em̄ tot viri scem̄ing paruiſſent:
nisi quia egregie in ea virtutes essent: sed specialiter ponit
iura dabat legēq; viris Qd nō est exponēdū imperat: sed
constituebat iura. P̄cipua ergo laus cū scriberet leges et
iura: quia acq̄ueſcebant viri iustis formis. Cū aut a pu

blicis consultis ad operā veniebat: offendebar equitatem
suam: & in consulendo prudentiā. C. Iura dabat legēq;
Interpretatio. Nam cū ius genus sit: addidit leges q̄ ps sunt
iuris: ius em̄ triplex est: Naturale: Gentū: et Ciuile. Et rur
sus ciuile: aliud scriptū est: aliud non scriptū. Scriptū vero
leges continet. b Legēq; S. Speciale est ad Di
donis aut pertinet laudē. c Partib⁹ q̄q; bar iustis: aut
forte trahebāt. D. quē estimatōe iusticiē equari poterāt
distribuebat. Quē aut natura sua ad plenē equari n̄ pote
rant: fortis iudicio dabat
vt qui graui⁹ onus subie
ret: Fortunā suā nō regl
nam acusaret.
d Trahebāt. S. educebat

e Concurſu. S. f. Afros
rū: Quod formidat Aes
neas: incertus qua mente
veniat. f Antea serge
stum. D. Est ad impletiū
q̄ mater de saluis locis
dixerat. g Penitus. S.
longe a regina remotos:
quē res etiā insolentes cu
stodes littorum facit.
h Lēcia. S. propter so
cios liberatos.

i Metu. S: propter con
curſum. k Ardebāt.
S. cupiebant & regit ac
cusatium et ablatium.

l Res. S. in q̄ affectione
eēnt poenī. m Disſi
mulāt. S. Disſimulamus
nota: simulam⁹ ignota.
Salustius. Cuiuslibet rei
simulator et disſimlātor:
D. Disſimulāt: consiliū
prudētē: vt euentū rei ex
pectarent:

n Quē fortuna. DO:
quam curaserat: & quam
essent accepturi.
o Cuncti. D. non abſo
lute: nam cum venissent
lecti: non om̄s venerant:
sed cuncti qui venerant:

p Lecti. SER. ne pe
nitus om̄es intelligere
mus. Si autem lecti na

uibus legatur Hyppalage erit.

q Orantes veniam. SER. Pacem propter incendiū na
uium: & pprie est verbū pontificale: Vnde est. Tu modo
posce deos veniā. Et paulo post: Pacemq; p aras exqui
runt. Dicta autē venia ad eliciendā misericordiā: nam
si licet innocens veniam petat: meretur beniuolētiā ni
mū. D. Orantes veniam & templū clamore pete
bant: non conueniūt. Nam orare est p̄cibus petere. Cla
mare est inuerecundo strepitu vocem maiorem emittere.
Coniciebant igitur clamoribus magna illos vrgeri neces
sitate. Hos effundebāt: antea q̄ Didonem orare possent:
Ergo iusta causa: & nō seditione clamabant. Nam cum
nullus nunciaret Didoni quē intus erat non poterat: nisi
clamore rem percipere Dido. Sed postq̄ intus fuit: sed ser
ua: um est decor in verbis: cum facta sit copia Didonis.

Fert humero: gradiensq; deas supereminet oēs.

Latone tacitū pertentant gaudia pectus.

Talis erat dido: talem seleta ferebat

per medios: instans operi: regniq; futuris.

Tum foribus diuē media testudine templi

Septa armis: solioq; alte subnixa refedit:

Iura dabat: legesq; viris: opertumq; laborem

partibus equabat iustis: aut forte trahebāt.

Cū subito Aeneas concursu accedere magno

Antea: sergestumq; videt: fortemq; cloanthū:

Teucrorumq; alios: ater quos equore turbo

Dispulerat: penitusq; alias aduexerat oras.

Obstupuit simul ipse: siml⁹ perculsus achates.

Leticiaq; metuq; auidi coniungere dextras

Ardebant: sed res animos incognita turbat.

Disſimulant: & nube caua speculari amici.

Quē fortuna viris: classem quo littore linqunt:

Quid veniant: cuncti nā lecti nauibus ibant.

Orantes veniam: & templū clamore petebāt

1. **Maximus. S.** Rebus omnib⁹: nā nihil addit: dat aut ei eloq^{ntia}: Quia Homerus Mercuriū fauentem in pugna Phorbanti patri inducit. s. Ilioneus. C. Phorbis Priami fil⁹ fuit ex Epithesia: quē mygdonli Scasap⁹ filia fuit. Hic i bello Troiano: aduersante Samo in preliū descendit. Et cū multa egregia facinora edidisset: tandē a Menelao gladio faucibus perit. Erat autē bellitpe ita grandis natu. Vt Priamo frater potius q⁹ fil⁹ videret: Dixit p^{terea} Homerus illū in plio semp a Mercurio adiutū: in q⁹ eloq^{ntia} eius iudicat: hinc igit Ma-

crobius eius filiū Ilioneū tanq⁹ eloq^{ntie} paternę redem: & regio genere il lustre principē legationis facit: & maximū appellat: Nā quid maius est in homie q⁹ eloq^{ntia}: cui sapientia constituta sit.

2. Placido pectore. S. mo te suo vno sermōe hitū su turę orōnis exprimit.

3. O regia. S. Oratoric id ei dat quod ipetrare desiderat: Nā cā p laudē beni uolā reddit. D. O regina. Magna oīno arte scribit primo principia summa breuitate subiungit: q⁹ tñ plurima necessaria conti-

net. Primo personā Didonis laudat: Subtile ob iurgatōes nō omittit: & in ipsa obiurgatōe beniuolā reddit. in hūa nitatē & superbā recit in alios. Ipsam iustam dicit: ne cā ledat: qua auxiliū postulat. Veniebat icognitus ad inco gnitā. Vnde ignarus oīm coniectura rimatur: quomō alia laude illā sibi beniuolā faciat. Suspitione autē debuit ductū homies impii essent: ipsam quocq⁹ quē imperaret eiū: cū morib⁹ esse: sed de illis aperte dixit. Partē vero hui⁹ meliore rōne argumentādī: correxit: tñ illā oblique tangit ex aliena. i. suori rēphensione confusam. Collectis igit co rariis omib⁹: cōponit duob⁹ versibus plena laudatio. O regina a difficultate laus. Difficile est enī foeminā regnarē. C. O regia. Oratio in genere deliberatiuo: in q⁹ petit vt recipiāt hospitio harenę: dū nauē efficiāt ac abeat. Capat beniuolentiā: cum appellet nomie dignitatis. Magna autē laus vt urbem condere potuerit: maior vt condiderat no uam. i. magnā: nā nīl magnā significet: supuacaneē dice ret nouam: cū omnia quē condunt noua sint: ergo nouā magnā: vt. Polio & ipse facit noua carmina. Magnū ergo vt cōderet urbē: mai⁹ vt conderet magnā: Maximū vt vr be condita possit iusticia gentes supbas frenare. x. No uam cui cōdere. D. Alia magnalauis qd foemia faciat: qd difficulter vitis euenire solet: duo ergo miracula: primum regnat mulier: Secundū condit urbem. Addit tertiuū vt re gat homies quib⁹ natura parendi studiū denegauit. Et sic ostendit plenā Astorum ferocitatem. Mali autē homines non paribus: sed contrariis superant: hūanitate. f. regentis & voluntate: q⁹ in Didone fuisse colligit Ilioneus: q⁹ vitu perando incolas immanitatis: laudat eā: quā ostēdit hūanitate compellere id ad qd alii impositis fratres impellū.

y. Iusticia. SER. Considerauit sexum: Nec enim virtu tem dicere poterat. C. Iusticia Maxima laus in foemina vt iusticia quod in seipsa est: & nō vi armorū: q⁹ nō pōt sine mltis exerceri cohibebat effertatē gētes: quē nō sua spon te obteperet: sed vi sint cogendę. Est autē iusticia ppetua quēdā cōstantq⁹ voluntas ius suū vnicuiq⁹ tribuens: Sed illā triplici rōe colim⁹. Est em quā erga deos quā erga ali os hoies quā postremo erga nos ipsos gerim⁹. Erga deū est religio: qua diligētissimū cultū deū exhibem⁹. Erga nos & q⁹ rōni appetitūq⁹ qd vnicq⁹ ppiū ē cōcedim⁹. f. vt rō prelit: appetitus obteperet. Est enī iustus ordo naturę vt aia subdat deo: aig caro: ac p hoc aima & caro deo. Elus iusticie q⁹ in alios vtimur p^{ter} sunt innocētia: pax: concor-

dia: pietas: integritas: & vindicatio: Innocētia iusticia est nullā alicui lesione violentiā vel cōtumeliā inferēs sine rōi nabili cā. Hui⁹ ptes sunt hūilitas q⁹ est innocētia a suo iure submittēs: & a p^{pria} g^{ra}ia excellētiāq⁹ rōnabili volūrate refrenās: & māuetudo q⁹ ita dulcedie qdā gratificat aima & benignitatē cōformat: vt sp acceptabilis videat. Pacia spēs ē tranquillitas: q⁹ sincera placabilitate aima p^{ff}ides: fun didus remouet p^{tr}urbationē. Cōcordia volūtatē rōnabili copulat: vel ad aliqd honestū fortiter iugit. Pietas est g^{ra}:

quę diligens officium tri buit p^{pp}inq⁹rate nob cōiū ctis et patri deotus sub pietate amicitia ē: & libe ralitas: Integritas h⁹ fidē quę intemerata custos est cōuentorū: p^{pp}missorūq⁹ oīm publice priuatiq⁹ factorū: habet venloqu quod sine animi fallacia: vt se res habet: ita illā p^{pp}undat: Habet simplici tatē q⁹ nihil aliter q⁹ in cor de concepit: simulat inten tione fallēdi. Sed vt rē la r⁹ amplectat: quēadmo dū lex & regula ordinis in diuino intellectu: ita iu sticia est regula ordinis in diuina volūtatē: & quia in

tellectus pcedit volūtatē: prior est lex q⁹ iusticia. Erga deus est regula totius ordinis: necesse est legē & iusticiā ēē in deo. Hinc Orpheus iusticiā oculū amorēq⁹ louis dicit Pythagoras arithmeticiā: musicā: & geometriā: dei dicit ita stitiā deū penetratē et disponētē cūcta. Deniq⁹ cōiudēus iusticiā qduplicē esse. diuinā: naturālē: domesticā & ciuile. Diuina respicit coelos: spūs et elementa. Naturā continet p^{pp}ortionē in rebus naturalib⁹: sine q⁹ illa nō duraret. Nul lū em corpus duraret nisi calori & frigori humorē & siccō quantū illa singla merentē distribueret. Domestica seipam et familiā tutatur. Ciuilis vniuersā rōnē pollicē respicit.

2. Frenare. S. Sic contra: & numidę infrenes cingunt. 2. Troes te miseri. S. Miseri ne ad populatiōē venisse ce lerī more latrocinandi: qui tunc vrgebat. D. Troes miseri. Collecta ratione princip⁹ orū quibus mores incolarum vi tuperat: & reginam laudat: purgat Troianos: ne violenti iuste passi esse videat. Ergo q⁹ cito et q⁹ euidenter ex⁹ssit personā & for. unā. Miseri Per hoc ostēdit miseros nihil au dere posse vel potuisse cōtra Didonē. C. Troes Capat be niuolentiā p cōmiseratiōem: q⁹ locus efficacissim⁹ ē. quie em dignior misericordia est q⁹ is qui tam diuturna facta rustē pestate a littore phibeat. verū qm eo maxime iunge bant: quia putabant ex cōsuetudine pyratarū venisse ad abigēdas p^{da}s. In primis hoc erat confutandum. Quo nō cōfricato nihil oīno quod sperare possent relinq⁹bat: Ergo p⁹ hoc exordiū adh bet hanc p^{te} confutatōis: sine q⁹ vniuersa cā ruat: necesse est quēadmodū & Cicero pro mi lone: post exordiū confutat: q⁹ nisi confutasset equis audi bus a iudice audiri non poterat. b. Ventis vecti. SER. vt ostendat non sponte venisse. D. O. Ventis vecti. ergo nō sponte venerant: c. Maria. S. per maria.

d. Prohibe. D. Simili breuitate summam petitionis po nit iustam: & sine pstantis detr⁹mento: quibus vel dū rissimus flectatur. Posita autem sunt tria ne incenderentur naues. voluntatem & necessitatem abundi: & casu venisse. c. Pio generi. SER. Rhetoricum est vt quotiens pstentes personę sint. ad alias confugiatur. D. O. Pio geni neri. Reus erit: qui pio nocebit: & maior nostra est pietas: quod illam naturā sanguinis ducti non instructi lege set uamus.

f. Propius. SER. victimus: vt tanquā v^{cti} confide remur: nō vt veluti pario qui iure raptum Helenam: sic enim veritas historia est: propterea q⁹ a marito recipi meruit. Vñ Virgil⁹ alibi: Me ducē Da-

darius sparthā expugnauit adulter. D. Prop' aspice res
nfas. Tertia petitio generalis: vt quicquid ad cōmodum
nostrū spectat prstet. Quā rē honestū nūc ponēdo p spe
cies amplexus est. g Populare. S. populo & populor
cis amplexus est. Vt populatq; ingētem farris aceruū. Nūc
antiqui dixerūt: Vt populatq; ingētem farris aceruū. Nūc
deponentivimur. h Non ea vis. S. i. pōssibilitas. Argu
mentum ab impossibili. C. Nō ea vis animo. probat ne
cessitate. i Est loc' h. S. cōparatōe orbis tot' italia loc'
est. D. Est locus & locus: & hominū carthaginis plena de
formatio: sed nō apta. di
ct ergo. I. Tēdehamus in
italiā fertilē terrā: potētē
foribus viris: & bonis: ita
q; nō venissemus ad soli
tudines has: & ad feros
homines: nisi tēpestare co
acti: ergo nō est studiū in
nobis violētē inferēde. De
scipio autē naufragiū mo
uet misericordiā: & cū oīs
violētē q; oblici possēt
purgati: retorquet inuidiā
in calumniāntes: vsus an
tica regoria. Dicit em nō
nos fecimus: sed tui in in
noxius violēti fuerūt.

k Hesperiam S. Hesperie
dicitur: vna hyspania. ab
tera italia. Cum autē sim
pliciter dicitur hesperia Ita
lia est. si ad diū vltima: est
hyspania: quē in occidentis
fine est. Hora. Qui nūc he
speria sopes ab vltima.
Ereft dicta hēc ab hespo
stella occidentali. Italia ve
ro dicit hesperia ab hespo
strate Atlantis qui pulsus
agrimano Italiā tenuit: ei
q; nōn pristinē regionis imposuit. Ait Hyg'nius.

l Antiqua. S. nobilis. m Vhere. S. vbertate. laudat
fertilitate: & potentia Italiē ne affricā petiisse videantur.
Oenotrii coluere. S. deest quā. Oenotria autē vlt a vino
optimo quod in italia nascitur dicta est: vel vt placet var
mā ab Oenotro rege fabinorū. C. Oenotrii coluere viri. ex
Arcadia decē & septē fratibus ante Troiā obfessam nau
gavit Oenotrus licaonis filius: qui quirus erat ab egeo &
phoroneo qui p. min peloponēso regnarūt: & venit cum
suis in italiā non satisfaciēte sibi in gretia portione sua:
nam cū essent licaonis. xxi. filii in tot partes diuisi. erat ar
cadia. Venit & cū eo peucerius vnus ex fratribus. Sed peu
cerius sedes supra montes iapigios constituit: ab eaq; peu
cerii sunt noiati. Oenotrus maiori exercitu in sinū qui ex
atcol's aufoniis Auso dicebatur enauigans: oram multam
occupauit: & q; oenotriā vocauit. & populos oenotrios vt
apparet in sophoclis tragedia triptolemo. Si autē ab origi
nibus populis grēca origo fuit sicuti Caroni & Sempromio
placet: oenotrorū pgeniē fuisse arbitror. Hec ait Diod:
alicarnasens. Qui oenotri pgeniē sic ponit. Aegeus & pho
ronius primi in peloponēso regnarunt. Phoroneo filia fuit
Niobe: hēc ex ioue pelasgum pepit. Aegeo autē fili' fuit ly
caos: & lycōnis filia deianira: ex ea vero & pelasgo alter
lycaos qui Oenotri genuit. Solū autē oenotri vt ait Strabo
italia appellata est o Italia. S. Ital' rex Siciliē ad eā pte
vtr vbi regnauit. Turn'. q; a suo noīe appellauit Italiā Vn
t fines sup vsq; ficanos. p Orion. S. Oenoxi' fil' is carēs
a ioue Neptūno & Mercurio quos hospicio acceperat pe
nitue filios ibi concederent. Illi vrina infra coriū bouis sibi
immolari iusserunt vt obrutū terra cōplētis maternis mē
sibus solueret. Inuentusq; puer qui ab vrina o pioy
appellatus. et dorica lingua factum est: vt o / diphthongus
in o verteret. Et q; uis o naturaliter sit lōga inueniē aliquā

do breuis vt hic: q; detrahūt et o breuis remanet. Orion igit
venator factus dū vellet cū Diana concūbere eius sagittis
secūdū Horat. secūdū vero Lucanum immisso scorpione
perit. Verisimilius est a Scorpione interemptum quo orien
te occidit. Et quia sua magnitudine pluribus diebus oritur.
proptereaq; etiā apud peritos incerta ei' tēpestas ē vnde
dicitur est cum subito assurgēs vt excusē nō pūsa tempe
stas: frustra autem queritur cū cōmemorē Orion: cum a
Iunone sit mota tēpestas. Nam Ilioneus illa non nouit:

que poeta per musā cog
nouit. Et constat numina
nisi mutata occasione no
cere non posse. quod Ver
gil' vbiq; obseruat. C. O
rion. De hoc audiuit Ser
uū. Alii tamē dicūt cum
Diane se comitē in venati
ōe dedissē: et cū omniē ferā
supare dicere auderet: ter
ra inēū scorpione misso iter
emit Diana i sidus celeste
transfudit: & canem suum
syriū. Serui' alibi ait hunc
Oenopionis filium habi
tū virum immensē ita
ture: & venatorē. Verū cū
Oenopionis filiā violatē
vellet ab eo luminibus pri
uatū. qui inde ab oraculo
accepit. si lumina recupe
rare vellet per mare ita ad
orientem tēderent: vt sin'
oculorum soli semper op
poneret. Sic ergo duce se
nead Cīclopas accessit: &
ab vno eorū humeris im
positus iussu oraculi per
egit et lumina reccepauit.
Teodotius autē cum Oe

nopionis Siciliē regis fuisse filium. & auenere per quitem
ad monitum. vt ei quē sibi prius obuiā fieret mulieris cō
cubitus peteret: surrexisset ex antro ac sororem Cadiopēiā
quē et ipsa venatrix esset obuiam factam compressisse: ex
ipaq; hypologum genuisse. Hic idem mox ob hoc exul fa
ctus: iubente oraculo: vt in orientem tenderet: cum candio
pe: & filio in Traciam enauigauit: ibiq; subactis incolis
Neptunni filius habitus est. Hygi: autē de cōfiguratione sy
derū ait. illū ab inundatione aquarum grēce Orionem dē
cit: q; eius tempore hyems habeat ortum: & mare ac ter
ras tēpestatibus turbet. Latini eum iugulam dicunt q;
sit vt gladius armatorum fulgore stellarum terribilis: qui
si fulget serenitatem. si obscuratur tēpestatē protendit.
Hesio. illum Neptunni filium ait. a quo accepit: vt mare
ita vt terrā perambulare possit. Hūc Oenopius ob uit atā
filiam Meropem excecauit: ille in lemnū profectus: & a
vulcano caballo accepto ad ortus solis porrexit: ac ab eo
lumen recepit: voluit vlticē Oenopionem: sed cum ille a
ciuibus suis occultaretur: in Cretam profectus est: verum
cū nullā se ferā relictuū inueneret: tellus indignata Scorpi
onem extulit qui eum interemit. Sed a ioue ob virtutē suā
in astra relatus est: habet autem ha sstellas in capite tres:
sed media est splēdidior. in singulis humeris singulas cla
ras: in dextro cubito obscurā vnā: in eadē manu vnā. in
zona tres. in gladio quē manu tenet tres: in singulis geni
bus singulas. q Cēca S. incognita latētia.

Procacibus. S. perseverantibus: Proca' petax est. Pro
care enim petere. Vnde proci. s Superante. S. f. deuato
& in vndas diuiso. t Salo. S. est enim salum salū.
v Inuia. S. aspera & imania. Vnde & Dido. Quē uis in
manibus a o: Nam non suos: sed naturā litoris culpat.
x pauci. D. & misericordiā capiat. & suspicionem vio
lentē remouet. y Quod genus. S. Rhetorice mores vlt
v

cuperaturus non ad Didonem loquitur: sed ad terram se
consert personam. D. Quod genus, sub querelis & accusa-
tione tyriorum suam tenent laudem: nā qui alienos mores
grauiter reprehendit ab his se alienum demonstrat: adeo
autem displicent mores: vt nomen non inueniat: omnes
enim ferros immanitate vicerunt tiri. C. Quod genus: hoc
ho. corroboratione causa sua. tū deniq; audet prorumpere in
grauissimā querelā. Habet autem tantam vim hec interro-
gatio: vt aliter q̄ ille postulet responderi non possit.

Que veh. D. Cuius regionis est tam sua barbaries: q̄
est tūc: nomen ergo quo eos appellaret non inuenit: exem-
plum nō reperit: quod erat grauē: potuissent em̄ defendi si

multitudine alterius gentis

a Hospitio harenē. SE.

Vt alibi. Litt⁹ q̄ rogam⁹.

Occupantis est em̄ posses-

sio litoris. Vnde ostendūt

crudeles: qui etiam a com-

muni⁹ prohibent. DO.

Hospitio harenē. Quid er-

go faceret si humano mo-

re tectorum peteremus ho-

spitiū. CRISTO. Hospi-

tio harenē. cū stupore: cū

q̄ dolore est pronuncian-

dum: quare manifeste des-

mōstrat barbaros mores:

cum paucos egenos iner-

mes ac naufragos q̄s alit-

erra tecta misericordia mo-

ti suscipere: ipsi a ter-

ra sterili & inutili arceat.

b Bella cient. DONA.

non paciūtur: sed inserūt:

nec leniter prohibent: sed

bellantium more vtuntur

armis.

c. Primaq; S. idest in lit-

ore. Tuq; o cui prima se-

rētē f. et. D. pria terra vel

que prima naufragos coe-

perat post naufragiū. Et

capta misericordia. Vel prima: idest littus que terra prima

est e mari egressis. vt illud hospitio prohibentur harenē.

Cum autem de Thiris conqueritur: etiam de Didone que

illos regie: deinde relicta hac subtilitate aperte Didonem

taxat: cum dicit. Temnitis ac spernate: & non temunt:

& spernāt. d Mortalia SERVIVS. mortalem possibili-

tatem. e Arma. SERVIVS. etiam consilia signifi-

ficant. f Sperate. SER. abusive time.

g Memores. SER. nam si non statim puniūt: sunt ta-

men memores. Hora. Raro antecedentem scelestum des-

seruit pede poena claudō. h Rex erat Aeneas n. quo

iustior zc. S. Pietas pars iustitię sed naturalis. Nūc ergo di-

cite qua parte sit iust⁹. idest pietate. Bene autem laudat &

pietatem quam a Didone impetrare intendit: & virtutē

qua vult timeri. D. Rex. in hoc virtutes animi laudat: scili-

cer iustitiam: & pietatē: et corporis: scilicet fortitudinē: que

est in exercitatione belli. Vult em̄ pro benefactis consimile

vocem promittere: que est a iustitia: & pietate: & pro iniu-

ria vltionem que est a fortitudine. C. Rex erat. Cū pon-

dere verborum legenda sunt: & suspitio: vt quantus fue-

rit: & quāto damno inde affecti sint appareat: laudat au-

tem a iusticia & fortitudie. Nā & si omnes maximas vir-

tutes in reges esse oporteat: tamen quia regum est. & po-

polū suū in tranquillitate per summā concordia rego-

re: & ab omni externa vritutum prestare. Neq; illud pri-

mū sine iustitia: neq; hoc secundum sine fortitudine vnq;

potest fieri: scilicet has preter ceteras optimus rex habere cu-

rabit. i Bello & armis. S. Non est iteratio. Nam bellū

& consilium habet. Arma tantum in actu sunt.

k Quem si fata virum. D. Quā pulchre variādo Idem id

Qd gen⁹ hoc hoim: q̄ uehūc tā barbara morē

permittit patria: hospitio phibemur harenē.

Bella cient: primaq; vetant cōsistere terra.

Si genus humanū et mortalia tēnitis arma.

At speratē deos memores fandi atq; nefandi.

Rexerat aeneas nobis: quo iustior alter

Nec pietate fuit: nec bello maior et armis:

Quem si fata virum seruant: si vescit aura

Aetherea: nec adhuc crudelib⁹ occubat vmbis

Non metus: officio nec te certasse priorē

poeniteat, sunt & siculis regionibus vrbes

est si viuit tripliciter profert Magna autem arte parua pe-
tit. & magnam remunerationem promittit: & audientem
terret: nam cum demonstramus posse multū prodesse in-
telligitur asserere posse. & mltum nocere: si res exigat: hoc
mo. Io: si Aeneas viuit: nihil nobis est metendum. In con-
tra: habemus Aestem regem magnum & opulentum vi-
ris armis diuitis: his ergo proposuit spem & ingerit me-
tum. C. quem virum. Et hoc cum eleuatione proferdum
1 Seruat. si videretur: nec occubat. CRI. Expolitio est color
rhetoricus: que tunc fit cum eodem in loco manemus. &
aliud atq; aliud dicere videmur. Ea fit dupliciter: si autē
eandem rem plane dicemus: aut de eadem re. Eandem di-

cemus non eodem modo:

sed cōmutabimus triplici-

ter verbis: pronuncian-

& tractādo. De eadem re

cum dicem⁹: pluribus ve-

mur cōmutatiōibus. Nā

rei rationem asserere pote-

rimus: cum illam simpli-

citer pronunciauerimus:

deinde dupliciter efferem⁹.

vel cū ratione: vel sine. De

inde cōtrarium asserem⁹:

huic simile. et exemplum:

& post hec conclusio.

m Vescitur. CRISTO:

Cur de aere dixit vesci. cū

vesci & comedere idē sint:

re feratur: qd alimentum

quia secundum Albertum:

in libro de animalib⁹. Aer

que pulmōnes veluti soli-

les attribuit: non solum

cor refrigerat: verū etiā vt

nutriat: & restauret: spiri-

tum vitale in corde gigne-

re substantia aerea deco-

cta: atq; digesta. Nam ta-

lis substantia exuberat in

substantia spiritus vitalis

licet sit mixtus ex plurib⁹

elementorum substantiis: non enim solus aer conuersus
fit spiritus: nec solus nutrit ipsum: sicut nec sola aqua nu-

trit membrum: sed aerea est maior pars substantię.

Crudelibus. C. inexorabilibus: & que nullis precibus
placātur: vnde ipsa alibi ignoscenda quidē scirent seigno-

scere manes. o Non metus. SER. Vult eam non time-

re: ne in aniter prester.

p Officio. CRISTO. Est autem officium actus pgruus

vniciq; Vnde id ad qd natura impellit: officium dicitur.

Itaq; est officium hominis prestare beneficium aliis cum

potest: quia homo non sibi soli (vt inquit Plato) natura est:

sed omnibus. q Peniteat. SER. Non purum videa-

tur: prima beneficia prestitisse: cum possis maiora recipere.

* Troiano a sanguine. SER. Cū laomedon promissam

murorum mercedem Neptunno: & Appollini denegasset.

Neptunus iratus cetos Troiam immisit quo eam vasta-

ret. Appollo autem consultus: & ipse iratus perpetam re-

spondit: obiciendas bestię nobiles puellas: Quod cū fieri

ret timens Hippotes quidē nobilis filię segestē cum laome-

donis regis Heliona iam orta seditione esset monstro ex-

posita imposuit eā nauis: ac amisit quo fors ferret. Hec ad

Siciliam delata a Crinosis fluuio quem Crinifum Virgil-

us licentia poetica vocat conuerso in vrsum: vel in canem

compressa edidit acestem: qui ex matris nomie Segestam

urbem condidit. s Quassatam ventis. DONATVS:

Ingerit summam petitionis non onerosam danti. vt lice-

at in siluis resarcire cōuulsas naues: vt possit si viuit Aene-

as in italiā tendere. Sin autem non viuit in Siciliam.

t subducere. S. i. i terrā trahere. Deducere autē i mare mi-

tere. vt deducūt naues fotii. v Aptare. S. apta legere.

Eneid

dos apposuit:que sol ne pollueret:refugit. s. veritas est. A
treu apud Miceneses primū edyplim solis inuenisse: cui in
uidens frater ex vrbe discessit tempore q̄ eius probata sūt
di ta. C. Nec tā a. Sta. Quid nota recōdis. Scim⁹ ait nec sic
ad e sū sol fama micēis v. rit iter. Sol aduersus. Placet fa
bula atrei. Sed phisici ostēdūt regio s frigidiore effera o
res hoies producere consueuisse. y Seu vos hesperiā. S.
αυραλη em ελλωτ appellata est: q̄ a tarento vsq̄ cumas
omnes vrbes condiderūt greci. D. Seu vos. h. prosequit sū
mā beneficiorū suorū: & ppositus responderē vt quocūq̄ ire
voluerint auxilio psequat. 3 Magnā. C. Hoc epitheto dis
creuit italiā ab hispania.

a Saturniaq̄ parua. CRI:
Nō solū ponit italiā. Sed
eam partem italię quam
perunt. s. latū. quo a filiis
fugatus Saturn⁹ cōfugit:
idq̄ latū vocari voluerit:
qm̄ tutus in eo latuisset.
b Erycis. S. Erix vheris
& Butē filius fuit: qui occi
sus ab Hercule monti ex
sepultura nomen dedit: in
quo matri fecerat templū
quod Aeneas ascribit Poe
ta: in hoc mōte dicitur et
am Anchises sepulc⁹: licet
Catho i italiā venisse scri
bit. C. Erycis. Hic mons
drepano vicinus ē: deno
minatus ab Ericē cui⁹ ge
nus ita dicitur. Neptun⁹
amycū genuit ex muliere
nympha. Hic a poluce ar
re pug li supatus: celsusq̄
est relicto filio q̄ Butes vo
cat⁹ ē: fuit aut rex bebricę
que post Bityniā est. Bu
tes aut post mortē patris
ab argonantis domo pul
sus: drepanū in Siciliam
venit: vbi a lycaste nobili
meretrice: quia formosus
corpore esset adamat⁹: ex
ea Erycē genuit. verum cū
lycaste propter pulchritu
dinē venus appellaret: ve
neris filium Erycē dixerūt
Hic & diuicis mris & viri
bus patris insolentior fa
ctus: ab Hercule ex hyspa
nia reuertente occisus: et in
monte propinquo qui ab eo Eryx dict⁹ sepultus est. Dio:
aut siculus ait Butem regem Sicilię fuisse: & ex venere ery
cem sustulisse: qui ob genus maternū i maxima gloria hā
bitus est: vrbēq̄ in alto loco a se denominatā condidit: at
q̄ in arce templū matri posuit: Cuius famā nō vt alia ple
raq̄ veritas minuit: sed indies auxit. Vnde & Aeneas in
italiā veniens vehementer honorauit. Idē fecerunt Cartha
ginenses: magna parte insule potiti Multo aut magis Ro
mani. Nā. xvii. ex fidelissimis vrbibus huic templo aux pē
dere iusserunt: & milites: qui illud custodirent posuerunt.
c Auxilio tutos d. o. q̄. iu. C. Duo magna pollice. Et q̄
tātū militū dabit: vt quis pauci relicti sint: tamē tuti suo
exercitū ad suos peruenire possint. Et q̄ insuper his mune
ribus ab ea donabantur: vt vbiq̄ cōfederint: ibi cōmo
de: & sine inopia esse possint.

d Vultis. D. Ecce plena beniuolentia: vt in societate res
gni eos vocet qui omnia desperarint.
e Pariter. C. vno aduerbio adimpleuit quod tamen in se
quentibus apertius interpretatur. Nam pollice illis: & pos
sessione vrbis cōmunē cū suis: & eodē iure quo sui sunt: il

los apud se futuros: f Vrbem. S. pro vrbis per antepo
sim: vt multi volunt: melius tamen vultis: his repetendū
vt vultis considere mecū: & vultis vrbē quam statuo: ve
ruer ille agros a. q. my. Ipsūq̄ aeaci: subaudis ille. nam al
ter Mycenās expugnauit: alter vicit Pynrū. C. Vrbē quam
statuo. et que dicta sunt placet. Et fortasse morē imit⁹ ē
grecorū: qui antecedens in casu in quo sit relatiū sepius ē
in eo quē requirit verbū reponere maluit. Sic Therenius
fabulas quas fecisset placerent populo.

g Vestra est. D. Augēt studiū beniuolētig: offerens plenā
facultatē possidende vrbis: lege autē ne sit error. Quā sta
tuo vrbē vestra est.

h Trosty. D. Mire tem
perauit dices troianos cū
icolis vno futuros affectu
vt honorifica iuxta hospi
tes non illos postponeret:
ne verius deiciēs suos:
qui ex tyro illā secuti erāt
inter populos inimicitias
excitarent. i Aget. S.
regetur. k Atq̄ vrbē
D. Quia vidrat troianos
anxios de r: ge: optat adue
tū: & refert inquisitionis
auxiliū: & vt faceret ob
lati beneficii gratiā addit.
Et libie 2c. l Notō. S.
aut simpliciter p vto: aut
vere noto: qui de s: yrbus
carthaginē impellit.
m Afforet. S. Adueniat
tēporis futurę.
n Equide. n. S. Semper
apud Virgi. ego quidem.
Alibi etiam quidem. tātū
Persius nō equidē hoc du
bites ambob⁹ fore. c. d.
o Cetros. S. Vel veloces
vel fideles: Vtrūq̄ em hoc
loco significat. Itē firmos:
Salust. Apud latera certos
locauerat: Itē & deliberat
iudiciū vt cer⁹ iter. C. Cer
tos id certū ē: de q̄ ita explo
ratū sit. vt nulla penit re
stet dubitatio. Vnde & for
tem & fidum dicimus cer
tum: quoniā nulla: aut de
fide: aut de fortitudine ē
dubitatio sit.

p Et lybie 2c. DO. Et in

hoc loco ostendit Virgi. non solū Carthaginē: sed multas

ciuitates alias esse sub Didone.

q Eiectus. S. naufragus. vt eiectū: & littore egenē.

r His animū. D. Cū iam omnia tuta esse explorasset
statuunt se offerre: ne illa inquerendi negociū assumat.

s Iamdudū. S. olim: aliquando cito. vt iam dudū suo
mite pōnas. t Prior. C. quia animi cupiditate nō pos
suit ita comprimere: vt Aeneas comprimebat. Et pariter
sapienter consulere placebat.

v Nate dea. D. Quia inferior non proprio nomine appel
lat: sed honorifico. Et quis prior loquatur nihil iuber: aut
consult. Sic em Aeneas prudentia inferior fuisse: & ille at
rogans: sed interrogat tanq̄ prudentiorem.

x Surgit. S. oritur. Et est translatio corporis ad animū. vt
alibi. Stat. conferre manum.

y Omnia tuta vides. D. Ne prolixitate morā afferret: quā
breuiter omnia transit. 3 Vidimus. S. qd aū doloris sue
rat: nūc est cōsolatiōis: quia ceteros incolumēs cernit.

a Respondent. S. cōsentunt. Nam illa dixerat. Nāq̄ ubi
reduces sorios.

Vnus abest medio in fluctu quē vidim^b ipsi
Submersum : dictis respondēt cetera matris.

^b Vix ea fatus erat. C.
ex sapientia erat Aeneas cū
se diuino maternoque fauo
re occultatum cerneret: om
nia deę matri integra reli
queret: nec quicquam illi^p
iussu decernere. Ergo nō
erupit de nube: sed illa iu
bente dea scindit se.

^c Nubes. S. Nubes tātū
dici^p nō etiā nubes: quāuis trabs dicat^r: & trabes stirpes: &
stirps pce et prex: plebs & plebes. Sunt enim ponende que
legimus. nam non sunt artis. Sed vsurpationis: qua Poete
metri causa vtrū augēdo: vtrū minuēdo noiatiū. Inde est
supellex: & supellectilis. DO. Scindit se nubes. Non ipsi ex
nube progressi sunt: sed nubes discessit: vt ostendatur na
tura rerū cōmodis Aeneas inseruire. Ergo tam diu fuit tect^p
quā diu opus fuit. deinde discessit nubes.
^d Restitit. D. vt dictum est: sed pulchrior quā fuit: hoc cura
uit mater propter Iunonia auspina. Comparat auro: & ar
gento: que cum per se splendeant: arte tamen meliora sūt.

^b Vix ea fatus erat: cum circumfusa repente
Scindit se nubes: & in ethera purgat apertū.
Restitit eneas: claraque in luce refulsit
Os humerosque deosimilis: nāque ipsa decorā

Cōparat deo: quia nepos
Iouis est: & veneris filius
Et Cęsar is perinde affinis
quem omni occasione po
era laudat: Virorū autem
forma: & splendor corpo
ris iungitur fortitudini:
Pulchritudo em̄ sola pluri
morum obsuit famę.

^e Claraque in luce refulsit:
S. laus pulchritudinis cui ne lucis quidē claritas deroga
uit. DO. Clara: dicit Aeneam splendore suo lucem diei se
cisse meliorem. f. Os humerosque. C. habebat simile
os deo: quia in ore: id est in facie apparebat diuinus aspect^p.
Os em̄ latini nō solum appellabāt: hiatum ipsum: in quo
dētes linguęq; lateat. sed totum illud a principio frōris mē
tum: facies autem cuiuscūque rei forma est: vt: quibus aspe
ra dudum visa maris facies: sed quā in hoīe ea pars alium
ab alio distinguit: itcirco faciem dicim^p: quia sit forma ho
minis: & dicitur a faciendo quia nō materia: sed forma rē
facit. g. Nāque ipsa decor. ad pulchritudinē p̄inet Hor
V. 44

Eneidos

me⁹. ad fortitudinē: tunc sic debuit loqui prior: vt & exse-
iudicaret ageret gratias: & vt ostēderet se affuisse. Hec. D.

h Ipsa S. aut genitrix: aut pulchritudinis dea.
D. corā S. vt ostēdat etiam naturalē pulchritudinē
fuisse in ea. Ergo pars Aene: reliquit: pars fauori matris
tribuitur: hoc sequens iudicat comparatio. vt Hor. fortes cre-
antur fortibus. Nam artificiose: nec eruditōi nec natalib⁹
derogat. i Lumēq. C. Donum em̄ ē iuuentutis vt in
formoso corpore apparcat inter ex candido simul: & sub
rubenti colore suauissimo
quodam temperamēto p
mixtus.

k Iuuetē. S. Iuuetus mul-
titudine iuuenū. Iuuet⁹ dei:
vt libertas. Iuuenta grās:
sed hęc confundunt a poe-
tis.

i Purpureū. S. pulchrū:
& floridū. Hora. Purpure-
us ales oloribus.

m Letos. S. non terribi-
les: vt solent esse in virib⁹
forib⁹. C. Honores letos:
Gramatici pulchritudinē
interpretant: vt apud. Stati.
Quātus honos. quātusq;
pudor: ne credite patri. Et
super hecema licuit cog-
noscere bella. Ego credo
honores esse aspectum il-
lum in facie: quo hono-
re digni putamur: hoc in
muliere dicitur venustas:
in viro dignitas: hanc igit
dignitatem ita fuisse osten-
dit in Aenea: vt grauitati
quę propriarij est admix-
ta: tamen esset iocūditas:
ergo crāt honores propter
dignitatem aspectus: sed
erant leti: propter admix-
tam iocūditatem: inā sū
mopere laudatur in viro
summā grauitas: summe
iocūditati cōiuncta.

n Ebori. S. Ebur a bar-
rho: id ē elephāto. Hora.
Quid tibi vis mulier nigr⁹
dignissima barhis. Nō seruat autē naturam nominis: nec
obliq casus: nec deriuatio eboris ei & ebrun⁹ facit: nō ebo-
ris sicut murmuris. C. Ebur a barrho dicit: r: et elephantis
dens est: vt multis in locis iudices. Barthus autem idest ele-
phas ē. per onomatopiam: quia vox ei⁹ sonum huius no-
minis imitatur. Aut tamen Tneoph. Ebur fossile nigro: &
candido colore inueniri: & ossa et terra nasci: inueniriq; os-
seos lapides.

o Paryus. S. i. candidiss⁹ est lapis lygidius noie: & nascit⁹
paro insula. Sic sua gratia: & matris a. auxilio prepotēs. C.
Pary⁹. paros vna est e cydadibus itulis a paro lasonis: ne-
pote sic dicto: cum antea minora diceretur: gignit marmor
candidissimum: quo quidem primi sculptores Dipelus &
seilus in sculpēdo vsi sūt: & deinde Melas: & Mictiadesq;
fili: & butalis: Et quonā huiusmodi lapis in cuniculis
ad lucernam cedebatur lichnix appellatus est.

p Coram quem queritis. SER. distinguendum: nam si
vnum esset diceret adest. DONA. Coram. vno versu om-
nibus responderet: vt properaret ad grācias agendas.

q O sola. SER. propter polymnetorem: qui fidem vios
lauit. DOM. O sola. infā. Summa arte loquitur: et habet
rationem loci: temporis: & personę: loquebatur Carthagi-
ne vrbē inimica propter lūonē: & in templo ipsius apud

eam quę summā teneret imperiū: & eo tempore quo pos-
naufragiū terras cupiebat. Ergo nihil de lunonis faciē
p i rest⁹ est: gratias agit nullum culpās. Sola laudat facit
q sic sine exemp⁹: & occulte miratur iuuenta ibi requiem
Vnde periculum fuisset timendum Causas aduētus: quia
Ilioneus dixerat preterit.

r Miserrata. SER. Idem est miseror: & misereor: sed alterū
genitrici regit: alterum accusatiū.

s Reliquias danaum. SER. Vel Troianos dicit simplid

ter: vt se. qz auxilio Nepitū
ni euasit Achilles. D. Que
nos. s. reliquias danaū:
reliquias terre: reliquias ma-
ris: demū: quia infiniti per-
ierant: & vrbē ceciderat.

t Terre. S. propter cretem
sem pestem: quia multa p-
ierant.

v Maris. SER. propter

Orontis casum: qui nau-
fragio perierat.

x Calibus. DONA:

ostendit inopiam nō esse

originalem: quasi abiret p-

son: sed fortunę violentia

prouenisse. docet quę sint

curāda in laudibus: nam

imparē se in recipiendis hū-

ficis: vt debuit demonstrā-

re. Inuenit tamē in hoc o-

casio: & laudis officio nō

alienam qua multitudinē

quocq; Troianorū laudā-

ret: qui per orbē sparsi exi-

guit in numero Carthagi-

ne erant.

y Egenos. SER. Hone-

ritius genitrici qz ablatiuo

iūgitur ego.

z Vrbe domo. S. idest pu-

blico: & priuato hospitio

recipis operis possibilita-

ris. DONA. Vrbe domo:

Currit per amplificationē

extollens pretium in ma-

ius: vt non solum in hospi-

tium suscepti sint: sed etia-

am in societatis fœdera

vocati.

a Vbiq; est. SER. Multi em̄ post excidium Troię vrbē
diuersa tenuerunt. Helenus epyrum. Antenor Venetiā.
Alii Sardiniam, secundū Salusti. Alii syrtibus vicina loca:
secundū Luca. vt portusq; quietos: ostendit libyę phrygio
placuisse magistro.

b Dū tibi. DONA. quoniam beneficiis tuis singulari-
bus: & ingratum preferendus humana vox responderē nō
potest. Dū pro nobis quę mereris exoluant. DO. Dū. Ne
omē recipiā vicē referēde gratię ammittat deos rogat. vt
q ille non pōt: illi prester: quod aut ipse potest nō tacebit.

c Si qua. SER. siquidem Hora. Si tamen impie non tan-
genda rates transfiliunt vada. Nec enim cōgruit opare du-
bitantem: aut ad se retulit: qui pius tamen laborat. ORI. Si
qua pios: Nā in tantis calamitatibus constitutus non du-
bitat numina pios despiciere: sed hęc veluti si dubitaret cō-

queritur. d Si quid v iu. S. Si valet apud homines iustit-
tia. e Mens sibi conscia recti. S. Stoice hi enim dicunt
virtutem esse pro premio: & si nulla sint premia.

f Tam ieta. S. alibi nati melioribus annis: Fœlicitas em̄
temporum ex nascentiū mentis comprobatur. DO. Tam
lęra secula. Si quis dicat. cur tu sola talis: et nō aliis similis
his seculis nati sunt: vt supra. O sola infādos. et occulte iu-

Eneidos

na dicunt: fabulosa sunt. Teucer autem sine fratre: qui p̄ fir-
rorem propter perdita Achillis arma se interem erat. Salami-
na reuersus: a patre pulsus. Sidona venit. ex quo hec cum-
cta D do cognouit. Atax autem achillis patruelis fuit: quia
Telamon & Peleus fratres fuerunt Aeaci filii. CRI. Vrb̄s
Phoenicię est Sidon. f Auxilio bel. CRI. patris mei de
quo diximus. de Teucro Hora. Teucer salamina patrēq̄ cū
fugeret: & reliqua. g Vastabat cyprum. CRI. quam
subactam teucro concessit:
h Casus. S. ruine: & nō
fortunę.

i Pelasgi. C. populi sunt
qui pri⁹ Samothradā co-
luerunt. Deinde cū Athe-
nienses totum suum agrū
colere non possent: hos su-
os vicinos receperunt: &
partem illis agri habitan-
dam dederunt: vt sibi mu-
rū: qui est circa arcē edifi-
carent. Hic greci vocari pe-
lasgi coepi sunt: ait Hero-
do. Sunt autē pelasgi secū-
dum Dionysiu Alycarna-
seum dicti a pelago eorū
rege: quem ex Ioue: & Ni-
obe. Phoronei filia: cui pri-
mū mortalium cōmixtus
est natus dicunt:
k Ipse hostis. S. Magna
laus quę ab hoste venit:
C. Ipse hostis. Ipse quasi cā-
tus vir: Hostis. Quis esset
hostis.

l Teucrorū. a. f. S. ppter
genus maternū m Vole-
bat. S. p⁹ ē q̄ si materno
gaudens paternum refuta-
ret genus. C. Volebat. q̄ si
hoc importat: vt iē Tro-
ianū: q̄ grecū esse mallet.
n Tectis: S. ad conuiuū
vocat.

o Me quoq̄. D. Quam
nunc videtis foelicem: alii
quādo fortuna depressit:
vt nō pudeat calamitatū:
quę sunt equo animo ferē
de. Et quoniam non pre-
sentibus solum consulē-
dū erat: mittit ad absentes
munera: laudat a magni-
tudine: q̄ tauri. laudat a
numero: q̄ viginti. Si em̄
boues dixisset imminu-
set gratiam.

p Similis for. C. ne cre-
dant se cōtemni ab ea: q̄
deiecti sint.

q Hac demum. C. Dat
spem: & illos inuenturos
sedes. r Non ignara:
S. Quare non disco: quia
non sum ignara: bis enim
intelligimus non. C. Non ignara: possumus legere simpli-
citer. Ergo cum animaduerto calamitatem vestram: disco
succurrere: quia non ignara mali. i. quia experta sum in me
hec mala. s Indicit honorē. S. Iussit fieri supplicationes
& bene Indicit: quia troiani in opinato venerant. Feriē
q̄: aut legimus sunt: aut Indicit: Indici vero dicunt: q̄ pri-

scā: paup̄as ex collatōe sacrificabat de bonis dātorū:
Vnde supplicia dicuntur supplicationes. quia sunt de bonis
supplicia paup̄orū. Salust. In suppliciis deorū magnifica
ei hinc sacrum: & venerabile: & excedendum dicimus: quia
sacre res de bonis excedere solent. C. Indicit honores. i.
sacrificia: & ostendit ferias fuisse imperatūas: Feriæ em̄:
alię erant stativę: quę omnes cōmunes: & certis mensibus
& diebus in fastis annotatę erant: vt Agonalis: Carmenta-
lia: cōpitalia. Alię conceptivę: quę quotannis a sacerdoti-

b⁹: vel magistratibus con-
cipiuntur in dies certos:
vt incertos. vt erāt latine:
sem̄ring: paganalia. Alia
imparatiue: quas conse-
les: vel pretores p arbitrio
indicebant. Alię nundinę
dicuntur paganorū: & ru-
sticorū: quibus conueniūt
negodis propriis: & men-
bus emendis vendendis:
poluunt feriē: si in his op-
fit. Regi autem sacrorum:
& flāmi in ipsis feriis op-
fieri: vt dēre non licet. Eri-
per preconi nunciabant:
ne quid tale fieret: & i ob-
temperantē mulcabant:
Sed de feriis latius in geog-
gicis: vbi est. Festis quēdā
exercere diebus: fas: & ius-
ra sunt. Ergo in hoc lo-
co notat ferias indicat:
t Ad littora. DONA. f.
ad illos q̄s reliquerat Aea-
neas: & ad illos quos lio-
neus.
v Pingues. DONA. f.
ergo pingues erant: & qua-
renta ostendit capita:

Finibus expulsum patriis noua regna petentē:

Auxilio Beli: genitorum Belus opimam

Vastabat cyprum: et victor ditōe tenebat.

Tempore iam ex illo casus mihi cognit⁹ vrbis

Troianę: nomenq̄ tuum: regesq̄ pelasgi.

Ipse hostis tectos insigni laude ferebat.

Seq̄ ortū antiqua teucrorum astirpe volebat.

Quare agite o tectis inuenes succedite nostris:

Me quoq̄ per multos similis fortuna labores

lactatam: hac demū voluit consistere terra.

Non ignara mali miseris succurrere disco:

Sic memorat: simul æneam in regia ducit

Tecta: simul diuum templis indicit honorē.

Nec minus interea sociis ad littora mittit

Viginti tauros magnorū horrentia centum

Terga suū: pingues cētum cū matribus agnos:

Munera letitiamq̄ dei.

x Dei. SES. idest vinū
vt legas die. i. diei: vt sup̄
dicta sufficiat m̄torū dies
vini. Intelligamus & aliq̄
missa etiam ad vsum dies
DONA. Munera letitia
q̄ dei. vinū quod sufficiat
ret omib⁹. C. letitiaq̄ deli-
Apronianus dei legit: m̄
ratione: q̄ non tantū ite-
diu: sed noctu bibatur. Ea
go munera: & letitia bac-
chi. Sed Gellius dii legem
dum ait. quia antiqua de-
clinatio erat dies huius dis-
pnicies pnicis: Lucili⁹ Rus-
gosum. atq̄ fami plenum
Et Sifena libro septio Rō-
nos inferendę pernicii cau-
sa venisse: & Cato pueri-
& mulieres extrudebatur
famii causa. Cui Magi⁹ in

lliade Altera pars acti vitasset: & fluminis vndas. Itē an-
manant specii simulacra in morte silentium. Tullius pro
Roscio pernicii scriptum reliquit. Dixerunt aliqui hic dies
huius dies. Nā Aulus Gellius. Ideo graphū virgilii in ge-
orgicis dicit habuisse libera dies somnicę pares vbi fecerit
horas. Dixerūt: & hui⁹ die & huius acie: vt ostendit Cuias

y At domus. D. Oñdit
pñt hospites recipimus:
dom⁹ p eorū meritis est cō
ponēda. Ergo cū accipien
dus esset Aeneas tant⁹ vir
domū regali luxu p se splē
didā: n̄ additis multis re
pñis ornauit. Ergo legē
cū dom⁹ splēdida regali
luxu: et iterēcta mora di
camus instruit. 3 Inte

rior. D. Quia interim in exteriorē partē troianos iduxerat:
interior melius solito ornabat. a luxu. S. abūdātia hic.
Alibi luxuria. Dat autē semper poeta abūdātiā exteris gē
tib⁹. Rōnia vero frugalitātē: qui duob⁹ bñū cibis utebant⁹:
& in atris edebant se dentes. Iuue. Quis fercula septe secre
to cōtrauit aups. E. virgi. Perpetuis soliti dapib⁹ cōsidere

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur: mediisq; parant cōuiuia tectis,
Arte laboratē vestes: ostroq; superbo.
Ingens argentum mensis: celataq; in auro

mēsis. C. Regali luxu. i. tā
to quāto reginā decebat.
Luxus autē nō vituperat⁹
i diuillimis: qm̄ id opes fu
erūt suę. Vituperat⁹ i tenui
cēlu. Qua ppter recte lux
ue. Attic⁹ eximie si cōnat
lauc⁹ habet. Sirutius de i
mēs: qd ei maiore cachina
no. Excipit vulgi q; miser
b Medisq; parāt tectis.

D. Nā cū mītra turba esset accipiēda: alibi tot triclinio ster
nū nō poterant. Omnia cōuiuia vehementer spēdebant:
sed fuit in apparatu diuersitas: ppter distātiā psonarū. Nā
hospites cū regina recepti sunt in ostro: superbo. Tyrii vero
tanq; minoris dignitatis in vestibus pictis: vt in textu vt
debis. c Laboratē. S. labore perfectē: vt laboratasq; p

Eneidos

antunt ad pectora ceras. Et est sermo in compendium coas-
ctus: vt Rapuitq; in fomite flammâ: id est raptim fecit.
d. Ingens argentum mensis. S. Vel subaudi exponunt.
vel mensas argenteas intellige. D. Argentū mēsis. Adiecit
mensis: vt ostendit. ret. glariū argenti: ne putaret in ea spe-
cie esse quę longe esset abvlu mensarū. Est multiplex argē-
ti laudatio. Nam fuit magnum insignitum auro: & miro
artificio: vt ars cū ipsius p̄cio cerneret: Sculptura autē ge-
sta maiorum cōtinebat: quorum cōtēplatione meruit lō-
gissimum tempus confer-
uari. C. Ingens argētum.
Hoc metallum post aurū
preciosissimū est: videtur
autē a gręca esse dictione
Illī em̄ ὀπυπρίον dicunt.
Habet hoc q̄ cū albū sit:
lineas ducit nigras. Gigni-
tur ex argēto: vitiō: & ful-
fure albo: vnde album &
lucidum sonorum purū.
& excepto auro: magis q̄
cetera metalla: ductile bal-
samū possimē cōseruat.
Itē iaspidis lapidē vim ve-
hemēter cōseruat: vt pol-
lentior in argēto q̄ in au-
ro sit: valet argenti: & ad
plurima remedia. Nā eius
spuma vulnera sanat: nec
q̄ sunt superfluas carnes
excrecet: sordescordis mū-
dificat. Aduktionē in cor-
pore factā: ne putrescat tu-
tatur. Fluxibilia membra
corroborat.

e. Celata. S. sculpta. Coe-
lum enim ferum est: quo
operantur argentarii: & p-
ducitur. In deriuatione au-
tem mutat dypthēgō.

f. Series. S. ordo cōnexus. C. Series dicit a ferendo: quasi
ordo in quo res connexę sūt: cū elatione pronūciandum:
quasi dicat: per tot fortes principes. g. Per tot ducta vi-
ros. SER. a. Belo primo Assyriorum rege: vt ab antiquo
durātia cinnama Belo: vsq; ad Belū patrē Didonis: nec
caret ratione hoc nomen. Nam omnes in illis partibus for-
lem colunt: qui ipsorum lingua hel dicitur. Vnde est Helios
ergo addita digamma: & in fine facta detractio: belum
dicunt. h. Amor patrius. C. q̄ om̄ efficacissim⁹ est. Nā
in se ip̄m diffundit: cū in filiū diffundit: qui viscera p̄ris est.
i. Rapidum p̄mittit. SER. non p̄mittit: nam ipse se
quitur: sed p̄rapidum mittit: quod ex affectu patris po-
tius q̄ ex Achate velocitate intellige. Dixit p̄rapidū: vt
Theren. Per pol. nam pol iurantis est: cui prepositio seppa-
ta nūq; coheret. D. p̄mittit. Non quia esset securus. Nec
intelligitur p̄rapidū mitti: sed p̄mittit: id est ante pran-
dium mittit: vt maturius videret filium: & vt afferentur
munera: quę Didoni dare volunt: inter epulandū cōmodis-
sime dabātur. Maior enim erat futura conuiuij voluptas:
& p̄sentia Astanil & oblatione munerum.

k. Achatem. C. Alligoric. Nam si curam significat: cura
est: quę p̄tingit filium. l. Ferat. S. afferat: nunciet.
m. Om̄is in ascanio. DO. Nā reliq; curę iā semotē erāt.
C. Om̄is in ascanio. Sublato nomine proprio erit senten-
tia. n. Scat. S. Est. Alibi horret. vt Scāt lumina flāma.
& stabit acuta silex plenū esse. Iam puluere cōelum stare vi-
dent. Item positū esse: Stant manibus arg. Item placet: stat
conferre manus. o. Munera. D. Hęc conuiuij gratius
factura erant: & poterant ostēdere quanta vrbis fuerit foe-
licitas. C. Munera & dona significat: vt hic: & officia. vñ
de immunes dicuntur: qui a munere. i. officio publico p̄-
stando liberati sūt: hęc eadem significat.

apud gręcos. p. Erepta ruinis. S. cōmendat a difficul-
te: vt nec tuta in valle reperti. Item ex persona. Omar. an-
giue helene: sic hoc Priami gestamen erat. Cōmendat & a
longitudine. vt Theren. Ex Ethyopia est vsq; hęc erepta.
Conatur defendere nō esse ab Aenea proditam patriam
quam cum Antenore prodidisse manifestū est. Si ornatus
Helene ex incendio abstulit: non p̄mum proditiōis ace-
pit. q. Signis auroq; S. signis aureis. C. Signis. quic-
quid sculptura: picturaue: aut arte fusile statuarum est: si-

gnū dicimus: vt pictura
dicitur tabula. Item signa
militaria vexilla appella-
mus Luc. Signa p̄as ag-
tas: & pila minantia pilis.
r. Rigētē. S. inflexibile: p-
pter auz significat tuncq;
paliū: qd fm Varro. palla
dicta ē: ab irrigatōe et mo-
bil tate q̄ ē circa finē hōm-
vestiū. Oro so. m. d. s. v.
s. Velamen. S. Cycladē:
t. Acantho. S. Virguliū
flexuosum herba canthū
vulgo dictum. Cui imi-
tatione vestis ornatur.
v. Ornatus argiue helene.
S. vicinitate: sic em̄ my-
cenis: Nam spartana fuit.
Est autem om̄e future in-
foelicitatis: Cū Dido adul-
terę suscipit munera. D.
Argiue Helene. Hęc adeo
formosam fuisse dicit: vt
eius forma redactio maxie
mo peritissimorum picto-
rū in vñū numero: propo-
sitis etiā formosissimā
mulierum nudis corporib;
bus pingi nequirit: ergo
quęcūq; erat formosa ab

ea appellabat Helena. Sed Virgi. Argiue dixit: vt de illa so-
la intelligeret. C. Ornatus argiue Helene. Non laudat ab au-
ctore: vt est sceptrū Ilione quod gesserat olim. Sed ostēdit
magnitudinem ornatus. cū tam pulchrę mulieri ornā-
to est: potest: p̄sertim cū adultero placere studeat: quo
tempore se solito vehementius comat. Hinc Iuue. Mox
is foliata parant. x. Incōcessosq; hymēgos. S. fatis &
legibus. y. Hymēgos. S. Est hymēnus deus nuptiarū:
Vel quidem iuuenis fuit: qui die nuptiarum oppressus
est ruina. Vnde expiatiōis causa nominatē in nuptiis: sed
falsum est. Nam vitari debuit nomē extinctū. Ergo hyme-
neus vir fuit Athenensis: qui inter bella sguissima vagus
liberauit: propterea q̄ nomen eius in nuptiis inuocatur. q̄
si liberatoris virginitatis sic Talas apud Romanos. Nam
cū plebeius in raptu Sabinarū virginem pulchram duc-
ret: ne ei auferretur ab aliis Talassionis eā ductis esse simi-
lauit: cuius nomine fuit puellę tuta virginitas.

z. Extulerat. D. nā cū esset regis vxor: & locupletissima:
& iret ad Troiā: has vt p̄cipuas secum abstulit non redi-
turam se sperans: propter admissum adulterium: propter
rea addidit in concessos Hymēgos.

a. Lede. S. Vel q̄ ip̄a filie. Vel q̄ ei Iupiter dedit. D. Lede:
mirabile: vt tam pulchra: nisi a matre donari non potu-
sent: & cum donarentur miratos esse: qui videret. Addu-
xit autem vt his vteretur quotiens adulterio formosior vi-
deri volebat. Ergo superabant formam: quę pingi non po-
tuit: pulchriorēq; reddebant.

b. Sceptrum Ilione. SER. Munera offert apta personę: si
cuelatino in septimo. c. Maxima. SER. Antiquē etiā
foemine regnabat: p̄sertim primogenitę. Vnde ait: maxie.
Hęc vxor Palymnestoris fuit. D. Maxima. Solent em̄ rei
gioli parces: quę habent optima filius deferre maioribus.

Monile. S. quod & segmētum dicitur. Lucretialis. Segmētum: & longus habitus: licet segmētatas vestes dicamus: vt ipse. Et segmētatis dormisset paruula cunis. e. Bacca num. S. oniatum margaritis. Dicitur autē hoc margaritū: & hęc margarita: & hęc margaritis: vt hęc nais: Sūt qui se parant gēmas: & margaritas. Cice. Nullā gēma: aut margaritā. Et gēmas dicunt diuersi coloris: Margaritas vero albas: vel gēmas integras. Margaritas prūfas. D. Bacca num. Neq; hęc dissimilia esse debebāt: quę optimus pater & dissimilī: maxime filig dederat. C. Bachatū. baccatum cū aspiratione Bacchi sacerdos est. Et ē grętum nomen. Latine autē bacca sine aspiratione fructus est lauri: Myrthi oleę federe: & similiarū. Verū a similitudine rotundi corporis baccas appellant: & vñones: q̄s gręci Margaritas nominant: nascūtē mari Indico fertilissima ē Taprobāę insula: & Perimula p̄mōtorū Indig. Prępue laudantur circa Arabiā i Perisco sinu maris rubri. Sūt em̄ conchę: q̄vbi genialis anni stimulu lauit hora: prudentes sese quadam ofcitatione ipe iuricido conceptu tradūtur: grauidasq; postea enī ei. Partumq; esse margaritas pro qualitate roris acceptū si purus influxerit candorem conspici. Si turbidus contra pallet: si coelo minante cōspicitur: nā celi maior ē sibi societas:

q̄ maris. Inde ergo trahunt colorem: aut nubilum: aut ferunt: vt fuerit aer. Qua propter orientales margaritę ppter assiduū aeris serenitatē lucide sunt: sed minores ppter paucitatem roris. Sed septentrionales contra: qm̄ magis habūdāt ros: sed cœlum turbulentum est maiores sunt: sed colore turbido. f. Duplicem S. Vel lacam: vel duplicē gēmis & auro. g. Hęc celerans. S. celeriter facere cupiens. D. Hęc celerans. laudat hominis diligentia.

h. Arcytherea: S. cytherea ab insula: quę cātum in plura lideclinatur: vt sint alta cythera: D. Cytherea. i. dum hęc gererentur. Necessaria metuentis veneris deliberatio: cuius estus augebat cōsideratio loci: temporis: & personę. Erāt ab Achate perficienda iussa. Et periculosum credere nepotē eidem periculo: in quo erat Aeneas: ne tota simu! progenies interiret. Nam q̄uis Troianū esset humane suscepti matrubatur fallax natura tyriog: & stimulus Iunonis. ne ipsa oportunitatē loci: & occasionē temporis: nacta terra opprimeret: quos mari extinguere non poterat.

i. Artes. S. mediū vocabulū est. Nam & bonas artes: & malas dicimus. D. Artes. ergo nouę. i. cōsilia elaborata exquiruntur. Vt Ascanius nō pergeret: & tamē Achates iussu faceret: fallit ergo omnes: & profert Aenę amorem sibi concilians Didonem: nam neq; Aeneas iratę resistere potuisset exigua substantia: neq; conuulsis nauibus: & in hęc me effugere. C. Artes. Ars & prudentia in vita actiua versantur: quemadmodum intelligentia: scientia: & sapiētia in contemplatiua est. Igitur Ars recta ratio rerum faciendarum & artis remanet opus: vt phydię artis remanet statua louis. Prudentia vero est actio: quemadmodum videmus in administratore rei: aut publicę: aut priuatę. Tamē ars aliquando capitur pro scientia: quę est rerum vniuersaliū. Item pro astutia quadam: & trāsīt ad prudētiā siue in virtute sit vt in hoc loco: siue in vitio: vt instructus

ex arte pelagica. Ergo nouas artes inauditam: & mirā astutia in consulendo. Ars autem quę est pro disciplina secū dū Varronē duplex est: Extrinsecus: & Intrinsecus. Ars extrinsecus scientiā solum demonstrat: vt cū scio quid sit eloquentia: & quid sit finis: & officium eius: & quid oratio: & in quot partes diuidatur: quibus cognitis: non tamen scio loqui ex arte: Intrinsecus est cum artē ipsam cōsequor: ita vt ex hac arte loqui sciā: vt cū doceor: quomodo exordium faciam: quomodo narrationē: diuisionē: ac confirmationē: et reliqua. Intrinsecus igitur ita dat scientiam: vt quibus rationibus id quod scientiā dat allegari possim. Augu. autem in q̄to de ciuitate dei inquit Ars benerectę viuendi. virtus: a veteribus distīnta ē. vnde ab eo quod gręce dicitur. ἀρετή nomen artis latinos tradidisse putauerunt.

k. Noua consilia. C. Exponit qd sit nouas artes. Cōsiliū autem est (vt placet Aristoteli) eorum: q̄ ad finem sunt inquisitio: curia sunt officia: primū si quę sunt: quę ad finem ducant vie perquirere. Secundū si sint quot sint. Tertium si vna p̄res vñ sint: quoniā modo illis vti valeamus.

l. Faciē et ora. S. Penissologia est. C. Faciē & ora. expressit quam faciē dicere. Nā facies dicitur de cuiusq; rei forma. vt quibus aspera quondam vi

sa maris facies. Os autē hominis ē: vt os humerosq; deo similes. m. Dulci. C. sibi quia nepos. n. Furentem incēdat. S. furere faciat. o. Ossibus. C. in ipis medullis quę intra ossa sunt.

p. Ignem. C. amorem. q. Domū. C. Didonē & oēs domesticos: q̄rū cōsilio ipsa mutari poterat. r. Ambiguā. S. i. quam habitat matribilis femina: vt suspectas habuisse domo Carthaginis atq; s. Bilingues. S. fallaces: Ad mentem: & non ad linguam retulit. t. Sub noctem. S. Subid est Circa. Et cum tempus significat accusatiuo seruit: vt. Aut vbi sub lucemq; densa inter nubila sede diuersi rumpunt radii.

v. Amorem. SERVIVS. latini deum cupiditē appellant: eo quod facit amorem. Sed hic imitatur grecos q̄ eodem nomine vtrūq; vocāt: distinguit epitheto: pingitur puer quia turpitudinis est stulta cupiditas: vt iter quas curā Climenē narrabat inanē. i. amorē Itē q̄a ipsefectus ē in amantibus sermo: vt incipit affari mediūq; in voce resistit. Item alatus: quia nihil amātius leuius: vel mutabilius: vt ipsa ostendit Dido. Sagitte dantur: vel quia ipse incēteve locesq; sunt. Et hoc ratio in reliquis numinibus pro potestatum qualitate format. CRI. Amorem. id est cupiditē. Cice. in li. de natura deorū tres ponit cupiditas: horū primū Mercurio Dianaq; prima natū tulit. Alterum Mercurio: & Venere secunda. Tertiū qui Anteros nominatur ex Venere: Et profecto triplex est amor. diuinarum rerum: & naturalium. ac postremo lasciuie. Primū concipit Diana: q̄ dea casta: puraq; est ex Mercurio. Nam cum mens nostra omni labe pura ad deum conuertitur ex Mercurio: id est sapientia: atq; doctrina amorem diuinarum rerum cōcipit. Secundū autē ex eodē Mercurio: sed ex venere onē: q̄ ea doctrina nō incorporeis: vt in diuinis: sed corporeis ad mistic Tertū autē ex secūda venere: q̄ lasciuia tota corpore & nihil

Eneidos

egregiū suspicit: vnde recte petrarcha noster: illū ex otio la-
sciūtaq; natum asserit. Hic optime a Propertio describitur
in ea elegia cuius est initium. Quicūq; ille fuit puerū qui pin-
xit amorē. Nonne putas miras hunc habuisse manus. He-
siodus autē theogōia ait. Chaos ante oīa fuit. Terra post
chaon pavimentū deorū. Itē tartarū amor. Alii dicūt
primū cupidinē secūdi Mercurii: & primē Dianę filiū fu-
isse secūdū: vt placer Simonidi ex sola venere. Tertium ex
Venere: & Marte. Alii dicūt Venere fuisse vnā ex cupidini-
bus reliquis antiquiorē. Refert autē Ausonius. Cupidini

nē quandoq; in Myrteta
herebi deuolasse: atq; ibi
ab heroidibus: quę pro-
pter illū multos labores:
ac demū morē passę fue-
runt captū fuisse: & i alta
myrto cruci affixum: ipse
tū mox interuentu Vene-
ris: quę illi catenas a vul-
cano fabricatas minitaba-
tur nō, solū liberauerunt:
verę etiā a Venere: vt illi ve-
niā daret impetrauerunt.
x Nate. D. Breuiter om-
nia consilia sua exprimit:
& quomō fieri posset ostē-
dit: & honestū facile: & ne-
cessariū demonstrat. CRL.
Nate. Oratio in genere de
liberatiuo versatur. Quan-
to autem artificio conscri-
pta sit: Donatus demon-
strat. Captat em̄ beniuolē-
tiā: attentionē: & docilita-
tem: & ostendit quod pe-
tit: facile: vtile: honestū: &
necessariū.

y Megvires. D. vendicat
sibi necessitudo parentū:
quicquid liberi possunt:
Et docet inter filios: & pa-
rentes tale debere esse volendi: & nolendi studiū: vt in mul-
tis: licet corporibus voluntas vna: & necessitudinis vincu-
lum indistinctum integrumq; perduret.

Mea magna. S. Quia venerea voluptas exerceri sine vi-
more non potest. Vel secūdū Simonidē: qui dicit. Cupidini
nem ex sola venere natū. Alii tamen ex ipsa & marre. Alii
ex Vulcano. Alii Chay: & primę rerū naturę filiū dicūt.

a Patris summi. S. i. Iouis. O Summi ad omnipotentia
refert. Sic Cicero: p domo sua. Quo circa capitolinē Iupiter
quē populus Roman⁹ propter beneficia optimū: propter
vim maximū nominauit.
b Typhoea. S. Multi Typhoya legūt: vt Cerealia: & Ce-
realia. Nō autē dicit qd⁹ Typhoeus vī ē. Sed quibus Iu-
piter in Typhoeā spoliis: & virtute. vt Scipio african⁹.
Hoc autem agit facile cū possit contemnere Iunonē: qui cō-
temnit Iouem. D. Tela ty. Facile ostendit esse quod petit: q
enim potuit Iouis fulmen contemnere: facilius poterit for-
mine mentem possidere. Ergo ita dixit: ne ille excusaret pro-
pter Iunonē: fecit ergo beniuolū filiū: dicendo nate. Item q
potior esset Ioue: & q esset poena sua. CRL. Typhoea. Elp-
ei dyphthongon posuit: sed alibi longam posuit. Scipis
achilleę saltus: iuuenēq; supbū: hic breuem. Ait priscianus
Typhoea. i. qd⁹ dicat maxima: quia maioribus in corpus
giganteū vsum fuisse Iouem credimus. Vel Typhoea: id
est etmensia: qz ibi sit Typhoeus: & in illius antris fulmina
fabricat Vulcanus. fuit autem Typhoeas Titanis: & terre
filius. Et in bello Titanū a Ioue fulmine pcussus: sub ethna
vt placer Quid. vt vero Maroni sub inarime relegatus est.
Fuit & alius Typhon vir omnīū crudelissimus: & qui fra-
trem Olyrim de humano genere oprime: meritū iteremitt:
pisc⁹ corp⁹ in viginti & sex partes discepit: singulisq; cō-

Nate mē vires: mea magna potentia: solus
Nate patris summi: qui tela typhoea temnis:
Ad te confugio: et supplex tua numina posco
Fratr vt æneas pelago tuus omnia circum
Littora: iactetur qd⁹ odiis Iunonis inique:
Nota tibi: et nostro doluisti sepe dolore.
Hunc phœnissa tenet dido: blandisq; morat⁹
Vocibus: et verior quo se Iunonia vertant
Hospitia haud tanto cessabit cardine rerum.
Quo circa: capere ante dolis et cingere flāma
Reginam meditor: ne quo se numie mutet:
Sed magno Aeneę mecum teneatur amore.

juratis singulas dedit: Mox ab Iside: vt Olyrim maritū vi-
ciscere interempt⁹ est. c Ad te confugio. D. quasi dice-
ret: non est alter qui tantum: aut debeat: aut possit:
d Supplex. D. Admonuit pietatis: aut filiū rogauit: vt de-
um: quid igitur accessit oneris: cū ab ea quę auctoritate pa-
rentis iubere poterat. e Numina. S. possibilitatem: vñ
autem deus plura habet numina.

f Frater. SER. conciliatio a qualitate personę. D. Frater
vt x. Fecit beniuolū & attēgū. Nunc facit docilem subiū
ēta narratione totius negotij: dixit frater tuus vt apparet

operā non in extraneo po-
nendam: sed in fratre eē ne-
cessariā. Ergo honestū pi-
um. vt frater pro fratre la-
boret p̄sertim in causa sa-
lutis. Adiungit labores vt
moueat cōmiserationem:
& ostendit iniuste patier de-
format personam aduer-
sarię: quę psequitur inno-
xium. C. Frater dicit: quia
si fere alter:

g Iacteturq; S. vacat: qz
h Odii. S. Iusta causa
petitiōis ostendit. Odium
primā corripit. Odi vero
verbum producit: Sic li-
quor: & liquitur:

i Nota tibi. D. Hoc ad
laudem cupidinis p̄tinet:
Maximū omniū cōmē est
ser eius: si fratris periculū
nesciret.

k Nostro: doluisti sepe
dolorē. S. Aut eo qd⁹ et ego:
aut doluisti: quia me dolo-
re revidisti. D. Doluisti. Si p̄-
terea doluit: debet cauere
ne rur⁹ dolēda succedat:

l Dido tenet. D. ostēdit
facilitatem petitiōis: nā

si iam Aeneę affecta est: non est opus in initio amoris: in quo
magna est difficultas: sed augmento: desideratur aut aug-
mentum: quia timetur. Iuno a qua amor talis possit abri-
pi: ergo opus erat tali amore qui non posset abrupta lu-
none. m Quo. S. i. in quam partem.

n Iunonia. SER. Carthaginensia: vbi colitur Iuno: aut
verius: qz Aeneę Carthago in hospitū paruit. Vt est Timeo
Danaos: & dona ferentes.

o Hospitia. C. Hospitalitas amicitia est: quę cōtrahitur
inter eos: qui non sunt eiusdem patrię: sed aliter cum alien⁹
patriā venit: illius domo: vt sua vititur. diciturq; illud hos-
pitiū: & illi hospites. Que autē non beniuolentia: sed pecu-
nia nos recipiunt: non hospitia dicuntur: sed diuerforia: aut
Caupone. p Tanto. SER. aut ne intātum quidē idēst
breui occasione cessabit: aut non poterit in tāra res opor-
tunitate cessare: vt sit notū prouerbiū: res in cardine est:
idēst in articulo. q Cardine. DONA. Hic fidē facit cū
fores clauduntur: & tribuit firmitatem. Ergo dixit. Tāto
cessabit. c. r. Erat em̄ in potestate absoluerē amorē: quem
voluntate susceperat: sed diuinitus impactus non posset
humano arbitrio summoueri: asserit ergo necessariū reme-
diū: quo omnis illa factio succumbat.

r Quo. SER. Vel vacat: vel pronomen est. Supprimat au-
tem recte nomen Iunonis: ne illius frequentī cōmemorati-
one cupidinē terreat. Vel sit aduerbium quo. i. in aliquā
partem. s Capere ante. DONA. Ostendit melius esse
ventura propulsare: qz his quę venerunt remedia q̄rere.

t Flamma. CRISTO. amore. quod vinculum oīm tenen-
dissimum indissolubile est.

v Mecū. SER. idēst officio venereo: nec pōt intelligi quē
admodū ego. Nam aliter a matre: aliter a Didone amatur

Aeneas. DONA. Mecum tanto amore amet: quanto ma-
ter amet filium: cuius amor nullius violentia numinis va-
let abrumpt. x Qua facere. SER. i. quo modo.
y Accipe. SER. audi ut contra. da: id est dicit: ut da tytine
nobis: da non indebita posco.
z Mentem. SER. i. dispositionem consilium. CRISTO.
Mentem: animum & voluntatem. Anima enim teste Au-

gu. Est spiritus intellectu-
alis: rationalis: semper vi-
uens: semper in motu: bo-
ne maleque voluntatis ca-
pa: secundum benignita-
tem creatoris: ac secun-
dum sui operis officium: va-
riis nominibus: dicitur: sci-
licet anima: dum vegetat.
Spiritus: dum contempla-
tur. Sensus: dum sentit. Ani-
ma: dum quod sapit. Mens: dum
intelligit. Ratio dum discer-
nit. Memoria dum recor-
datur. Voluntas dum vult:
Differt ista: non substantia:
sed nominibus. Vna ani-
ma est: proprietates diuer-
se in spiritu tamen: & ani-
ma potest esse differentia:
nam omnis anima spiritus:
non omnis spiritus anima:
a Accit. SER. euocatio:
one: & est quartae declina-
tionis.
b Vbi. S. Sydoniam:
quam tenet Sydoni. CRIS-
TO. Sydonia. Carthagi-
nem quam condiderunt q-
de Sydonis partibus ve-
nerant. Est enim in Phoeni-
cia post Orchostatem Elue-
cheri Tripolis quod nomen a
re ipsa accepit. Tres enim vr-
bes habet. Tyrum. Sydo-
nem: & Aradum.

a Mea maxima cura. SER.
VI. Aeneas cura est. Sed
Astanus maxima: cui re-
gnū Italiae. Romanaque tel-
lus debent: & vbiq; Asta-
nus maxima cura Veneris
introducitur: ut veneris ius-
sissima cura. Item nunc te
gere: & dire valeā subdu-
cere pugna. DONA. Ma-
xima. cum nolebat mitte-
re Ascanium: ne duorum
solicitudinem frāgeret: vel
ut mitteretur: qui exoriente
tumultu sibi pietate cau-
ere non posset.

c Hunc ego. DONA. ne diceret cupido. Quid fiet de As-
canio si ibo.
f Soporitum sono. SER. Vnum quidem est sopor: & som-
nus: sed modo soporitur irrigatum intelligimus. DONA.
Soporitur. Nam illa grās multum profundeq; dormit: er-
go erit fat temporis ad capiendos mulieris animos. Desi-
gnat: quam tempus & locum amoribus aptum.

g Idalium. SES. Cypri nemus est: in quo oppidum bre-
ue: ut paulo post Idalig lucos. Item Idalium p nemus. C.
Idalius mons veneri sacer in Cypro est insula: in sinu Illi-
co: & pamphilio posita: quae pelago continua est egyptio.
h Sacrata fede. SES. Vel templi: vel oppidi.
i Ne qua. TES. qua vacat.
k Maius. SES. importunus incongruus:

l Faciem. SES. faciem p
vultu posuit: nullus enim
potest accipere faciem alte-
rius: sed vultu: qui p men-
tis qualitate formatur.

m Noctem. DO. Erat
spatium breue: sed erat po-
perandum: ne longi tem-
poris opa esset necessaria:
quia Ascanius. Iogiori so-
no teneri non potuit.

n Non amplius. SES.
Artis est non omnia dice-
re: nec enim dicturus est dis-
cessum cupidinis: neq; ac-
cessum Ascanii. o Pueri
puer. S. Arguit a facili:
D. Pueri puer. Ostendit i co-
mutatione formae: quia co-
mutatione non fore difficile
p Regales. SER. Nā in
illa intemperantia facilis
amoris est adit. Hic The-
ren. Sine Cerere & baccho
friget venus.

q Laticem. SER. Latex
aqua est: proprie quae ira-
venas lateat: sed hic p vis
no quod later ira vnam:
r Lyeu. SER. pro lieui
dixit. CRISTO. Lyeum
vnu est ex nominibus bac-
chi ab eo quod est λειν
id est solvere: quia homines
a curis liberet. De his no-
minibus scribit Ovidius
Thuraq; dāt: bacchumq;
vocant: bromūq; lygum:
Ignigenamq; fatūq; iterū
solūq; himaturē. Additur
q; his: mifeusq; indomituf
q; thione. Et cū leneo gē-
alis consistor vus. Nictel
q; eleus parius & iach. &
euan. Sed de baccho alibi

s Occultū. S. Diffinitio
amoris. est ignis occultus:
C Occultū inspiret ignē:
id est occulte: & dissimulā-
ter immitas.

t Veneno. C. Venenū: q;
pestifera res amoris: et cito
transcurrens occupat vā.

v Paret amor. S. ut sup-
p cupidine amorē posuit.
D. Paret. non responderet qd

enim personae matris: vel maxime in tali causa responderet.
& tempus facta non fabulas exigebat: ergo se officiosum
matri prestabat. x Alas exuit. S. laus magna Astani p
transitum. Sic cupido alis tantum depositis Astanius fuit.
y Gaudēs. D. Vel ut filium exprimeret ad patrie euntē:
vel quia plena voluntate iussa matris implebat.

z At venus. D. natura pectorum tangit: q; securū & diu.

Qua facere id possis: nostrā nūc accipe mentē:

Regius accitu cari genitoris ad urbem

Sidoniam puer ire parat: mea maxima cura:

Dona ferens pelago: & flāmis: restātia Troie.

Hunc ego sopitū somno super alta cythera:

Aut super idaliū sacrata sede recondam.

Ne qua scire dolos. mediū ve occurrere possit.

In faciem illius noctem non amplius vnam

Falle dolo: & notos pueri puer indue vultus.

Vt cum te gremio accipiet letissima Dido

Regales inter mensas laticemq; lieum:

Et dabit amplexus: atq; oscula dultia figet:

Occultū inspiret ignem: fallasq; veneno.

Paret amor dictis care genitricis: et alas

Exuit: et gressu gaudens incedit Iuli.

At venus Ascanio placidā per membra quietē

Irrigat et totū gremio dea tollit in artos

dormiunt: si etiam accedebant alia oblectamenta. ut fecerunt flores: & odores: & mollicies: opaciatq; umbrarum: a Placidā. S. Epitheton eius est. Vel ad discretionē eius quietis. que in somniis perturbatur.

b Forum. SES. sublatum a fouēdo. CRI. Fotum ab eo quod est foueo. Dicitur enim aues: pullos suos fouere cū alarum amplexu incubant.

c Amaracus. S. Hic puer regius vnguetarius fuit: qui ca sūllapfus dū ferretvnguenta maiorem cōfusione odorē cre aut: vnde optima vnguenta amaracina dicuntur. Hic po stea in herbam sampſucū conuersus est: quā nunc amara, cū dixit. C. Amaracus: Recte exponitur a Seruio: thāc her bam Tulci persam appellant. Sāpsuc⁹ vt ait. Diaſcorides a siculis amaracus dicit: ramosa herba multas virgas sup terrā spargit foliis paruis: & rotundis: non dissimilibus ne pit: tota herba odorata est. Simon illā maioronā: & persam vocat amara est. Cy nare regis Cipri filium in hanc herbā mutatum fa bulantur.

d Iāq; ibat. S. Cum vix venus ista dixisset. Sane nec festinantib⁹ personis: neq; minoribus est respō: dēdī facultas. vt hoc loco cupidini: vt Mercurio su pra: idem in quatuor: vt in septimo furit.

e Duce achate. DO. ergo hunc fellebat: & let⁹ por tabat dona. Quia nō fran gebatur onere numerum: nec tedio viarū.

f Cum venit: S. aut p cū venisset: aut cum sit aduer bium temporis pro dum. Nec em potest coniuncti⁹ ui modi particula iungi in dicatio. Sane sciendum: cum & dū malo errore a Romanis esse confusa. D. Cum venit. Executus est iussa mature: quia preuenit conuiuiū: & venit cū iam discumbe rent in apertissimo tempore.

g Auleis S. Velis pictis: Que ideo aulea dicta sūt: q; pri mum in aula Attali regis Asię. Qui populi Romani scri pſit heredem inuenta sunt. Ideo etiam in domibus tēde bantur aulea: vt imitatio tentoriorum fieret: sub quib⁹ bel lanes semper habitare maiores: vnde & in thalamis hoc fieri hodie conspicimus. Varro tamen dicit: vela folere su spondi ad excipiendum puluerē: quia vsus camere ignoras batur. Hora. interea suspēa grauis aulea ruias. In patinā facere trahētia pulueres attri. Quātū nō aglo cāpanis exci rat agtis. Cū vero a noie gręco desinēte in n fiat: deriuatio cōuertit in a: vt αὐλή aulea: ἰδὴ ἰδγα: ἔστιν ἑγγα:.

h Superbis. SERVL nobilibus:

i Aurea: S. Si Dido pulchrā significat & noiatu⁹. Si spō da est septimus casus. fit syncretis: & est spondeus.

k Spōda. S. Sponda. Stipadiā antiqui nō habebant: sed stratis tribus lectis epulabantur. vnde triclinium sterni di citur. Cicci: Sterni triclinia: & in foro sterni iubebar. Errant ergo qui tricliniū dicunt ipsam Basilicā: vel coenationē. C. Sponda exterior pars lecti est: vt Pluteus interior.

l Mediam. SERVL. Qui maioris loc⁹ est Salustius. igitur discubere: Sertorius inferior in medio super eum Ti tus fabi⁹ Hispanensis senator. Ex proscriptis in sūmo An thonium. Et ifra scriba sertorii versus: & alter scriba Moe cenas in imo. Medius inter Tarquinum. & Deatium per penam. DONATVS. Mediam. nā bis locus porior apud veteres fuit. Nam Salustius ita Sertorii conuiuiū describit: vt ipsū: quia porior fuit: collocasset in medio.

m Iam pater. S. Religiosus: Quia pater omnium deorū epitheton est: vt ostēdit Virgili⁹ vbiq;. DO. Iam pater Aeneas. Discernitur ipse: & Troiani sedib⁹ purpureis. n Ostro. SER. Vnde tingitur purpura: & p purpura pos sit. o Dāt famuli. SER. Humilis caracter: qui ioxvō dicitur. DONA. Dant describit familie ordinem. p Lymphas. CRISTO. aquas que gręce dicuntur a nym phis. Vulgo autē (teste Pōpelo) memorie pdiū est: quicū q; speciem quandam e fonte vdest imaginem nymphę vi derint furere coeperūt q; gręci Lympholeptos: latini lym phatos appellant. q Cererem. C. I. panē: & denoiado: q niam capitur auctor pro re: cuius est auctor Teren. Sine ce rere & bacho friget venus. Cererem deam frugum fabu lantur Cōsitet vestę filiam. Alii Iouis dicunt. Ferunt pę terea cū frater Saturnus cui fauebat pulsus esset metu Ti: tani in antro latuisse. Proserpinam autem pudore ductam:

quia cresceret sibi vtrius: Nam cōcooperat iam acherontem qui & ipse: cum natus esset: eodem pu dore affectus delituit: & ad in feroside fluxit: con cepit acherontē ex capitiū tate fratris: i moerore: & solitudine gaudebat ad id em impellit moeror. Qui rem ad hyſtoriam referre aūt illā Sicani antiquissi mi sic lię regis filiam su isse: & ab ea siculos vsum frumenti colendi coepisse.

Diodorus vero Siculus: ex hac insula oriundus re diligenti⁹ prosequitur Si ciliā cereri: et filię eius facta tam incolae a maioribus suis per successiones semp accepisse affirmat. Addū etia⁹ Poetę i nuptiis platiā

& Proserpinę hāc insulā spōsę a Ioue donodā: ipsaq; de as primo hic apparuisse grauiſſimi scriptores tradere. Primoq; hic frumentum esse natum propter loci fertilita tem. Vnde etiam nunc in agro leontino: & aliis in locis: qd agreste frumentum nuncupant nascitur. Ergo hanc deam voluit non mō ferendi fruges precepta dedisse: sed & leges ad iuste viuendum tulisse. Vnde Themophora dicit. Qua propter: & viuēdi: & bene viuendi auctor fuit. Sane quos q; qui dicant: Cererem Saturni: & Rheę filiam fuisse: & frugum culturam inuenisse. & quidem ante Proserpinam natam: & a Plutone raptam. Nam in rapina ipsa omnia segetes incēdit: tum propter inimicitias: quas cōtra Iouem suscepit: tum propter filię moerorem. inuenta autē q; & Ioui reconciliata est: & Triptolemmū misit: qui fruges ferere doceret. Multi deniq; populi de hac dea cōeundū Aegyptiē dicūt Cererē: ac Iſim eādem deam esse: & in egyptum semen intulisse. Quo tempore Nilo stagnante Re gio optime semen exciperet Athenienses in Attica eleusina ostendunt. Vbi primū hoc minus dea dedit. Hęc omnia Diodor⁹. Eusebi⁹ autē pā phil⁹ ita rē parit: vt telluris vim vestam apellet: cuius virginale simulacrum in foco ignis statuit: que virtus quoniam ferax est muliebri specie fung tur. Rhea quedam opem dicit lapidosę montanęq; rē rē vis est. Ceres feracis: & plene hęc bona que Proserpina est. Ioui peperit. At ideo hanc ipicis coronamus. & Papas uera iuxta ponimus: quoniam fertilitatis symbolum sunt proserpina: vis est prote: & seminis in terram: quā Pluteo: id est sol: qui in hyeme remotiorem partem lustrat ad mēd feras rapit. r Canistris. D. Mos apud veteres ferus fuisse: vt panis non argēcis: sed vimineis vasculis inſerui

CRISTO. Camistis a capiendū dicunt: aliqui a græco esse credunt illi enim. **folio vtrū** dicunt.
Tonitru. S. minut s. vel villosis. Miores em mappas habuere villosas. **r Mantilia.** S. a manibus ante lorā dicta. Vt torale a tero. Nam Horat. per apocopen dixit. Ne turpe toral. C Mantilia a manu: et terge volunt. p. illis manus lere abstergantur. Vnde mantilia plerūq dicunt.
Villis. C. Generis masculini: & secundæ declinationis: Vallus autem generis neutri: & tertie declinationis.
Famul. C. Ancille ab olcis origo est huius nominis: apud quos scru? famel di

Y Ordine. S. dispositio ne. nam Cicero. in oecono micis. Quid vbi ponendū sit. nec ei debet inuierfa cō fundi. D. Longo ordine. Vbi fuerant quinquaginta ad quarū curam pertinebat. pcuratio cellarii: & decorum pcuratio culte: illas sine dubio iustitudo longo ordine. agebat.

Penum. S. differt a cellario Cellarium paucorū dierum est. Vnde & in cellam imparatum frumentum dicit. Penū vero lōgū temporis. Penus in masculino: & feminino inuenitur quare declinationis in neutro terrie. Veluti pecorū. Hora. Portet frumenta: penusq. Et Plautus in masculino dixit. Ni simili annu? penus das. Et Lucretius in feminino vt Et vxori legata penus. Per sus autem ostendit quare esse declinationis: vt in lo. cuplere penū defecis pigul? imbris. C. Cura penum. Et longum: & longam legitur. vt sit lōgo ordine: vel longum penum Penus est omne quo veſcuntur homines. vt ait Cicero in libro secūdo. de natura deorum. Et Fest? scribit pcuraria res esse necessarias ad victū quotidianū: Et Sciuola ait. Penus est quod estulentum poculū cumq. est. Gellius vero refert: quē lōge visionis gratia contrahuntur: & recon

duntur: quia non in promptu sint: seruitus: & penitus habentur. penus dicta sunt. Est preterea apud iuriconsultos titulus. de poeni legatā in quo penus appellatione venire demonstrant: quē q̄sui potuicq sunt. Neq. solū quod: vt panis: caro: caseus: vinum. Sed & quo vt sunt cōdimentis: piper: garū: crocū. Et in quo. vt vasa in quibus est uena poculentaq. tenentur. Penarium autem: vt etiā cellariū non penū esse dicemus. Sed cellam ipsam: & repositoriū: in quo penus seruatur. vt granarium vbi grana cōduntur. Cellari? est qui preest penori: qui vt notari potest apud Plautum a promendo: & condendo nomen etiam accipit. Sum pronus condus procurator peni.
a Statuere. SER. componere. vnde structores epularum dicuntur. CRI. Struere. ordine: & in recta figura res diuersas componere: hinc dicimus struere orationem: hinc struē lignorum: hinc destruo: cum composita disiciuntur: hinc intruere atq. e: mentem per translationē intruere dicim?.

b Adolere. S. colere: Sed adolere proprie est augere. In sacris autem adolere per bonum omen dicitur. Nam in aris non adoleſ quicq. sed cremat. C. Adolere. q̄a vrēdo odor elicit: hic Hō. καλὰ δ' αἰσιν ὀσμὴν ὀσμὴν δ' αἰσιν ὀσμὴν. l. arcēti hoc ē doleri. c Centū a. D. Elegāter: atq. breuiter diuitias ex profusa laudauitq. Voluit em demonstrare duēctos: et sexū & gratem discernere. Numerus autē non est res magna in rege. Sed paritas gratis: quē ostendit quanta sibi seruatorū esset multitudo. Ex qua ducenti pari etate eligi potuerunt digni qui curarent supradicta. nec nō supra hostium troia

ni qui magis essent honorandi federunt. Tirii vero in vestibus pictis.

d Pares. S. non in numere: sed in gratis paritate est admiratio.

e Dapib? S. hē regū sūt Epulę priuatorū.

f Ponant. S. secūdū anti quū loquit. morē.

g Mirantū D. p hoc ostēdit regina q̄ quā diuissima viri vxor fuisset: talia nūq. habuisset: cum hęc ipsa: & sui tirii mirentur. Ali? intellectus est mirantur dona aenei. mirantur talia Aeneam: Vt habere vel: donare potuisset. Mirantur ergo substantiā animi.

h Iulū. S. ad cōiuias refert. i Dei. S. ad poetā.

k Simulata. S. Composita in altanū similitudinē

l Infelix. S. ppter casum futurū. D. Infelix: q̄ benīgnū aim exhibebat: quē deberet inimicū exhibere: cū ex eo parēt sibi mors.

m Tuendo. S. dū intueſ. Omnis aut gerundii modus: siue ab actio: siue a passio sit: similiter perf. vt cantando tu illū. dum cantas. Et frigidus in bratis cantando rūpitur anguis: id est dum catur. D.

Ardeſcitq. tuendo. Cōtra rīū posuit: nam considerationi intēta fastidiū incurere debuit.

n Vbi. S. postq. Interdū quādo: interdū in q̄ loco.

o Magnū. S. arduū. difficile est em imitari filii affectum. p Falsū D. mag

na res: vt etiā pater deceptus sit: q Hēret. C. affixa manet. Est aut hic repetitio hęc o. hęc p. t. Fouet. S. Subitū ner. s. Insidiat. S. legi etiā insideat. t Marris. S. ei? pcepto. v Acidalię. S. Ven? inicit. curas. αχχο ei cura: Vel ab acidalio fonte: qui est in orcomeno Bortie vrbe. In quo se glacię lauant. quē yeneri sacra sunt: ipsius em: & liberi filij sunt: & iure: nā grati fere per horū numinū munera cōdiliantur: Sunt autem nude: quia grati sine fūco esse debent: ideo connexi: quia insolubiles esse oportet. Hora. Segneſq. nodū reſoluere grē. Quod p̄o vna auersa pin gūdig aut nos respiciētes: est q̄ p̄fecta a nobis grā duplex solet reuerti. Vnde illud. Nec te certa ille priorem peniteat.
x Abolere. SER. VI. Ordo est naturalis: vt primo vellamus harentia: deinde inferamus noua. Sic Teren. Vt meū in quo nunc est ad mā: atq. expleam animū gaudio. DO. Obolere. Prius enim debebat remouere amorem pristini viri: & paulatim: quia cum vehementer hēret: non pos

Expediunt: tonis q̄ ferunt mantilia villis.

Quinquaginta itus famule. qbus ordine lōgo

Cura penū struere: et flāmis adolere penates.

Centum alię: totidemq̄ pares etate ministri

Qui dapibus onerent mēsas: et pocula ponāt.

Nec non et tyriū per limina lēta frequentes

Conuenere: toris iussu discumbere pictis.

Mirantur dona Aeneę: mirantur iulum

Flagrantisq̄ dei vultus: simulatq̄ verba:

pallamq̄: et pictū croceo velamen achanto.

Precipue infelix pesti deuota future

Expleri mentē nequit: ardeſcitq̄ tuendo

phoenissa: et puero pariter donisq̄ mouet.

Ille vbi complexu aeneę colloq̄: pependit.

Et magnū falsi impleuit genitoris amorem.

Reginā petiit hęc oculis: hęc pectore toto

Hēret: et interdū gremio fouet: inscia dido

Insidiat quantus misere deus: at memor ille

Eneidos

erat vno impulsu dimouere. Ideo autē Didonē castā: diu-
uitē: pulchrā: deceptā inducit per cupiditatē: vt non solum
Didonē verum etiā Aeneas estimatiōe ostenderet. Ne illū
ignobilis foemina proiecti pudoris sponte amasse: aut pro-
uocata muneribus videat. Aut ille malis submersus in nu-
meris de amorib⁹ illicitis cogitasse. C. Abolere: q̄ vredo odo-
re elicit. Hic Hom. *κολλισσενος οκκο κκο κκο* *Δεικνεν* vñ
idest ardens: hoc est dolens: Abolere remouere. Sunt autē
exoleo: & aboleo pposita nō cū soleo: sed cū oleo: vt placet

Prisciano. y. Viuo. S. aut viui hominis: aut vel
hemeti. p. Preuerrere. S. preoccupare propter luno-
nē. a. Resides. S. pigros ad amandū: iurauerat em̄
nulli esse nupturā. Cōtra vero qui insit industrius
dicimus. b. Postq̄ pri-
ma quies. S. propter rega-
lem affluentia. Contra su-
pra. postq̄ exēpta. f. D.
Postq̄ prima quies. Cōtū-
uū. plixi mos describitur.
Nam confectis epulis stu-
diū bibendi prosequunt.
c. Mensē. S. Sub externa
persona morē ponit Ro-
manorū: apud quos due
mensē erat: altera epulas:
altera pomorū.

d. Crateras. S. Est hic cra-
ter grēcum nomen: latine
hec cratera dicitur. Persius
si tibi crateras.

e. Vina coronat. S. Vina:
p. poculis per sincedochē.
Coronat: aut implet vsq̄
ad marginē: aut quia anti-
qui pocula coronabāt: vñ
est: & magnū cratera coro-
na induit. C. Vina cor. sic
Hōe. *μινωτροκορνηρος*
εμωτροκορνηρος

f. Fit strepitus. C. nō em̄
sine strepitu potuit esse letū
& numerosū cōuiuū.

g. Tectis. S. Ad tecta legi etiā fit strepitus tecti.

h. Volūtāt. C. vndatim em̄ effluit vox p camerata loca:
i. Atria. S. Romani duabus tantū epulis in atrio velle-
bantur. Vnde per contrariū Ioue. Quis fercula septem se-
creto coenauit auius: & ibi pecunias habebant: vnde q̄ ho-
noratōres serui erant: liminum custodes adhibebantur.
Hinc. Qui Dardanio Anchisē armiger ante fuit fidusq̄ ad
limina custos. Ibi etiā et culina. Vnde atrum quia esset at:
ex fumo. CRISTO. Atrium genus edificii est: quod mediā
aream continet. In quā collecta ex omni tecto pluuia descē-
dit, dictum atrum: vel quia id genus edificii primū attrig:
est vrbis erurige inuentum ē. vel q̄ a terra oriat: quasi attri-
tum, ait Pompeius festus.

k. Lichni. SER. Grēco verbo vultur: ne vile aliquid af-
ferret. a. lychno autem lucerna dicta est: vnde lu. corripitur.
Hor. Non quo fraudatis immūds nacta lucernis. Si em̄
a luce non staret verius. CRISTO. Lichni *λυχνο*
idest omne quod lucet. Lucernam autem non hinc esse pu-
to. sed a luceo. Nam quamuis primā cōspiciat quam luceo
producit: non caret exemplo: nam a dico citacem: & a du-
co ducem. et a vito vitum: quē omnia nomina a verbis pri-
mā producentibus deriuata corripunt.

l. Laquearib⁹. SER. Lacus principale est. Lucilius. Reful-
rant: edēscq̄ lacusq̄: per diminutionem lucanar facit. Ho-
ra. Nec mea reniter in gēde lucanar. Inde per aliam diminu-

tionem lacunarū: & per antisticon laquearū. C. Laquear-
bus Lucreti⁹. Nec cytharā reboāt laqueata aurā: q̄ tecta:
m. funalia. S. a funibus quē intra cerā sunt. Hos antevitū
papyri cēra circumdatos habebāt. Vnde funera dicta: quia
funes incensi illa precedebāt. DO. Funalia. facies famib⁹
procreate. n. Grauem. D. Laudat a pondere: & a ma-
teria: Deinde q̄ maiores Didonis vñ sint: & durante me-
rito transferit ad Didonem.

o. Pateram. CRI. patera autem poculum: teste Macro. la-
tinum est planum: & pa-
rens a petendo dictū. Car-
chesiū autem pterum: &
circa mediam partem cō-
pressum anatum medius
criter Ansis ad summum
ac infimū pertingentibus
Verum Plaut⁹ cum apud
phereciadē legisset. Alche-
mene a Ioue Carchesium
dono datū: insuetū nomē:
& grēcis dūtaxat nō re-
linquēs: paterā cuius figu-
ra longe diuersa est dixit.
o. Belus. S. primus Assy-
riorum rex: quem constat
faturnū: quem & solē di-
cunt: lunonemq̄ coluisse:
quē nomina postea apud
Assyros culta sunt. Vnde in
gua punica haec dicitur de
apud Assyrios hel: quādā
sacrorum ratio: & Saru-
nus & sol.
p. Facta silentia. DO. Re-
enim diuinam acura silen-
tium induxit. CRISTO.
Tum facta. scilicet nam fa-
ctura silentiū induxit mo-
re Romanorum. Apud q̄
ne omen malum lequeret
Aiebat sacerdos: fauere lin-
guis: idest tacere. Ioue. Ite
igit pueri linguas: animib⁹
q̄ fauentes.

q. Iupiter. DONATVS
Rogat Iouem: & eius virtutem narrat: vt ostendat pleno
voto Troianos excepisse: cum initam societatem testimo-
nio hospitalis Iouis cōfirmet. Cum autem ipsa esset Sido-
nia: quasi moris sue p̄fagio Tyrriorum solū: & Troiano-
rum meminit: & merito dei meminit: quo cōfirmabat so-
cietatem per facta: & conuiuiū. Triste autem fuit tenebras
nominare vel noctem. Vel maxime: quia continuationem
diei nocti coniunxerat: & nondum itum erat ad requiem.
CRISTO. FERVS. Iupiter. Iouem autem hospitibus iura
dare dixerūt: nō solū propter fabulam lycaonis: sed ma-
gis quia ab eo planeta maxima est iustitia: & religio: atq̄
humāitas oīs. Hinc apud Homē. Menelaus violati a Pa-
ride hospiti poenas Iouem poscit. Et Sta. eadem de re ait:
Non gentibus equum fas: Aut cura Iouis: melius legamus
addissem Sauromatos auidos.

r. Hospitibus. SERVIVS. Exemplo Iouis: qui a lycao-
ne susceptus. ipsum: quia hospitem mactarat in lupum cō-
uertit.

s. Profectis. S. noluit profugis dicere:

t. Velis. SERVIVS: ex etrusca disciplina: qui dicunt volēs
propitiūq̄ sis.

v. Nostrosq̄ huius meminisse minores. DONATVS.
& sic factum. vt etiā nunc daret de acibus Didonis su-
bula.

* Adhūc letitiae bacch^{us} dator. S. Alii adlis legūt. S. cū dū q̄s
Bachus. aut per antiphrasim est: aut antiqu^{us} est vocatiu^s vt
socer arma latinus habeo. B. ne aurem addidit: dator lēti
tiae: quia est & dator furoris. D. Bacchus, vinum sine quo
letitia in consuetis esse non potest. Nā alibi est. bacchus &
ad culpam causas dedit. id non vini viciū est: sed hominū
vino vel nescientis. C. Letitiae bacchus dator. Nā vini lēti
tiae inferre stetit est Salomō. Hora. autē. O fortes peiora q̄
palli sepe viri mētū nunc vino pellite curas. Et Homeri s.
ποσειδάωνος κλειόνοιο γυναικὸς κρητάρων ἀπορροῦσθαι
καὶ ποσειδάωνος ὄρεσθαι. Vt propitiam & non iratam troianis. Vel bo

3. Tyti. D. N. : eſſet aliq̃
incolati. aduerſus peregrin
nos ſimulatio. a In meſa.
S. agit morē. Romanorū.
g. paniceas ſacrataſq; mē
ſas habebant. in quibus li
habant. vt Heus etiā mē
ſas coſumimus inquit Iu
lus. D. In meſa. in conui
uiis cū cū hmōi honorifi
centia numinib⁹ exhibet:
para meſa ſuccedit. C. In
meſa. nūq; a more Romāorū deſc
dit poeta Ergo quis nō
niſi in ar. libet. tū legerat in papyriano iure: vicē arē piſtare
meſam dicatā: vt in tēplo iunonis populonię auguſta mē
ſa eſt. Ergo in meſa libat. Euāder. quoniam ſacrata erat
Hic aut quoniam conuiuium erat regiū non ſacrum: apud
humanam meſam in Triclinio non in templo : quia nō
erat religioſa: ſed uſurpata libatio: ſola libat regina. in qua
non obſtrutionis neceſſitas eſt: ſed uſurpationis licentia
ait. Macrobius.

b. Prima. DO. Vel quia ipsa libabat: vel quia potior omnibus fuit: virote Regina.

c. Summotenus: SERVI. Et verecundiam regine: & mo-
ros Romano: tangit: nā apud antiqꝫ nroꝝ: fœmine nō vt
bantur vno: nisi facrorum causa certis diebus. Deniqꝫ fœ-
mina quę sub Romulo vini bibiti occisa est a marito. Me-
cicius autem maritus absolutus est: sic Granius lucianus
cogit. Ite DONA. Summotenus. Summis labris: vt reli-
gionis: & non vini cupidam demonstrat.

d. Bitig. SERVI. pertransitum pœnorum ducum nomi
ni introduxit: nam Bitias classis punice fuit prefectus ait
lurius. CRISTO. Bitig. dedit: recte de Bitia Serui. Verum: le
gitur etiam Didonem fratrem fugientem primum in Cy
prum nauigasse. Ibiq. bitiam veneris sacerdotem in mag
na pudillarum manu que ad sacra venerant: Didoni sese de
dicasse ipsamq. inde in Aphricâ nauigasse. Ergo dedit Bi
tig. veneris sacerdoti: qui vt verisimile est cõiunio intererat
e. Incipitans. SERVI. inclamans: vt estatim incipitans:
aut familiariter arguens segnitiam tarde capiētis pateram:
cũ esset audis in bibendo. DO. Incipitans, daravoce, ex
hortans: hunc aut elegit: quia fcebat vini esse amatorem:
vnde sequitur ille impiger hausit.

f. Haufit. SERVI. Modo accepit: vt intelligas bibit. Cū
sequat. g. Et pleno se pluit auro. S. Alias vidit: vt haufit
coeli: metemp̃ recepti. Alibi audiuit: vt vo cem̃q̃ his auri
bus haufi. Alibi vlnuerat: vt latus haufit apertū. & mul-
ta alia pro loco significat. DONA. Et pleno se proluit auro
ret. Et patrum inquit vacuum fecit: & cum auide bibe-
ret: & tantum infunderet. Et tum fauces transmittere non
posset: perfudit etiam se.

h Post. D. intelligitur executi sunt post acta consueta: post
consecrationem fecerunt. ludorum autem fit descriptio: quibus re
ges per voluntatem ad producendam petitionem veniunt.
Ludiautem Didonis nihil turpe factum: nihil obscenum dictu
habuerunt. Nam cythere arte inter honestas numerari con
stat: per hanc Orphus plurimum potuit: hanc graues & pru
dentes amant: hanc diligunt auges: quibus tradentibus in
vsum hominum venit: hec in agonibus. i. in sacris certami
nibus coronatur. Ars ergo honesta conuulsi quod non disti
mille. i. Proceres. S. Ergo & Bitia vnus erat de proceri
bus: hoc autem nomen notitium proceres in vfu non habet. Sic vt

k Cyhara. C Inuentū
Apollinis dicitur alii voluit
reptā esse a Mercurio: qui
cū p̄ egyptū iter ageret: iof
fendit cadauer testudinis:
cui⁹ in testa cū neruo ex
tent⁹ posuisset: ab eo soni
tus admonitus cytharam
reperire eamq; dono Apol
lini dedit. Hebraei Tubal ex
stirpe Cayn ante diluuiū
eam reparasse voluit: fecit
q; a principio tridredē imi
tatus tria anni tempora.

Nam ab *ēitate acutā*: ab *hyme* grauē: a vere mediā sum-
pfit. fuit autem eius forma initio similis pectori humano:
quod vt vox ex pectore: sic ex ea sonitus exit. vñ nomen
sumpsit. Nā lingua Dorica cythara pectus significat. Pau-
latini deinde plures fuerūt ei⁹ forme: vt psalteria: lyre: bar-
bitre: pheneas: pectides: indice: que ferūtur a d. iohannis mul-
1 Cinitus. SER. Vel quia imitabā Apollinis formā. Cui⁹
iūs etiā artis erat imitator. m Iopas. S. Rex aphrorum
vñ⁹ de pīs Didonis: vt est punica hystoria. n Prio-
nat aurata docuit q̄. S. Nō q̄ docuit: nec em̄ potuit docere
hūc: qui tempore Didonis fuit. Sed qui docuit Herculē
Vñ dicūt coelū ab atlātē suscepitū sustinuisse. ppter coeli sci-
entiā traditū. Cōstat em̄ Herculē fuisse philosophū. Et est
rō cur oīa illa monstra viciis dicat. o Docuit q̄. Cui⁹
musica de hac quistilian⁹. Quis ignoret musicē: itā il⁹ tpi⁹
nō studii solū: verē etiā tm̄ veneratōis habuisse vt iudē mu-
fici & vates & sapiētes iudicant: & paulo infra. Timae-
nes auctor est omnū in ihs studio: antiquissimā musicē
exstitisse: & testimonio sunt clarissimi poēte: apud q̄s inter
regalia cōtuita laudes herōū ad cytharā canebant: multa
nos colligim⁹ de musica in p̄mio interpretationū n̄rarū
in Horatiū. Est autē musica ad 30 naturalis: vt omnes scē:
atq; oīs etas illa demulcet. Est adeo potēs: vt penit⁹ ho-
minē imiter. Pythagoras em̄ furorē taurum intanti ebrii
iuuenēs: gēs in quibus amica cū riuuli erat incendere volē-
tis demulsi: Eodem pacto alios qui accensi cantu tybia-
rum: pudice mulieris fores effringere parabant Anstotēles
in libro p̄plematicū ait: & qui dolent: & qui lēntur sicut
lis viū vt magis lēntur: illi vt minus dolent. Verū ve-
grauis musica optime instituit: ita lasciuia deprauat. Qua
propter Plato non omni musica instituendos pueros. sed
simplici & mascula: quali lacedemōi: & Romani vñ sunt.
Atanasius ad vitandū lasciuia a nostris sacris amo-
uit. Ambrosius ad mutandā pietatem induxit. Augusti-
nus in vitanc⁹ partē disputat. & tandē grauē ad iungen-
dū putat. asciam abiciendā.

o Atlas. S. Sane Atlas græcum est: sicut & Nilus quem Nilum Ennius Melonem vocat. Atlantē vero Talamonē Recte autem in coniugio reginæ adhuc castè induitur car-

men philosophici. Inter nymphas vero vulcani: Martisq;
dolos & dultia furta. C. Atlas. Paulo post annū sexcentū
supra tria milia a mundi principio. Eriaso argis Satro Asi
syriis: & ortopole scydis regnantibus viuēte Moyse floru
it. Atlas astrolog⁹ Promethei physici frater hūc maternus
aurs maioris Mercurii. ut Euse. atq; augusti. Diod. aut sicu
lus scribit fuisse fratres duos gloria excellentes Hesperū &
atlantem: & hos gregē pecudum possediisse pulchritudine
insigne: colore vero fuluo: & auro simili: qua de causa Po
ete pecudes $\mu\lambda\lambda\alpha$ vocātes aurea mala illos habuisse di
xerunt Hesperū autē filiā suā Hesperidē vocarā: fratri in vx
orem dedisse: & ex ea regione hesperitū nominatā. Ex hac
vero Atlātē septē filias sub
stulisse: quę a patre Atlan
tides: a matre vero Hesper
ides appellatę sunt. Harū
pulchritudine captus bufi
ris rex ægypti: misit latro
nes qui illas ex orto quo
dā sunipuere. Verū cū inte
rim hercēs a bufiride quē
iussu Euristei interfecerat.
rediret: latrones quosin q̄
dā littore deprehēderat in
teremit: puellasq; liberatas
ad parentes reduxit. Ob
quod meritum astrologi
am Herculem docuit At
las: ex eo coelū sustinuisse
humertis credit⁹ est Atlas.
quod rationem spherę pri
mus docuerit. eodēq; &
Hercules Sphericā rationem in grēciam importans: maxi
mā gloriā consecutus est: tanq̄ qui Atlanticū mundū su
scēpisset. Hec diod: vt dixi. p. Errantē. S. q̄ $\epsilon\lambda\iota\kappa\omicron\sigma\iota\lambda\eta$
obliquo incedit cursu. nō recto vt sol: ne incidat in centrū
terre: & frēq̄nter patiat⁹ eclipsim. C. Erratē lunā. luna em̄
inter oēs planetas ē magis icerto & vago motu i cursu. p.
cessiuo. Nā ppter breuitatē sui cursus: nūc sub sole: nūc an
nūc retro sp̄ vagat. Et cū sol circuit p̄ circulos australes in
feriores: & luna peragit circulos boreales superiores tū lu
na est supina velut nauicula sursum habens cornua cum
ipsa sit versus terrā inclinata: quando vero decreuit est ere
cta: preterea est aliq̄n recto diametro: inter nos & solē in
terposita quo tempore facit eclipsim. p. Solisq; labores.
S. Planetę septē sunt: ex quib⁹ quinq; ferunt cōtra mūdū.
Sed & cū mūdō. q̄ sunt retrogradī: sol vero & luna sem
p̄ contra mundum. Ideo dixit labores solis intentis con
tra volubilitatem spherę. Nā q̄ homerus cum appellat
 $\mu\lambda\iota\omicron\nu\alpha\kappa\iota\omega\nu\alpha\tau\alpha$ non dixit non laborantē: sed labores. nō
sentientem. r. Hominiū genus. s. Si fabulose a Prome
theo vel Deucalione & pyrra. Si phisice: varia est opinio.
Alii em̄ de humore. Alii deigne: alii de atomis: alii de q̄
tuor elementis homines natos dicunt. C. Vnde hominum
genus. de quo latius in. vi.
s. Imber. S. De nubibus quę secūdū Lucretiū nascuntur
de terre anhelitu. A quo sunt nebulę quę alius eleuatę: &
aut sol calore resolute: aut vi vēto: & cōp̄llē mittunt pluui
as: C. Imber Pluuie. Est aut pluuia secūdū Aristotilē im
pressio aeris quę fit ex plurimo vapore qui frigidus hume
ctusq; in aere sit aggregatus: siue enim ex terra: & aqua re
soluti hi vapores calorē celestis vi adifimā parrem medii
interstitio attracti regionis illius frigore condensati tandē
q̄ calore ita dissoluti: vt nō tñ penit⁹ absumpti sint gutta
tim in imbres resoluuntur. Id preterea non est silentio pre
tereūdū. Nā quāto nubes vñ pluuia manat a terra: & ogius
ab est: rāto terrā suau⁹ tēiusq; perit. Si autē de ppiq; cadat
castior ipetuosiorq; ruit. cū āt m̄p̄tū i ē de pluuiāli mafa i
nube: & nubes ipsa dēsa vehemētī solariū radiōi: vi ver
beret: fit vt ex illoiq; cōfractiōe vehemēs augeat calor: atq;
illū vi in vehementē pluuia soluat nubes. Quā ppter poss
intēfos q̄t⁹ vehementes imbres sepe videam⁹. Nōnūq; ex

Personat aurata: docuit quę maximus atlas,
Hic canit errantē lunā: solisq; labores:
Vñ hoīm gen⁹: et pecudes vñ imber: et ignes:
Arcturū: pluuiasq; hyadas: gemiosq; triones:
Quid tantū oceano properēt se tingere soles
Hiberni: vel q̄ tardis mora noctibus obstet,
Ingeminant plausum tyrii: troesq; sequuntur:

hmōi additamēto calorē vñ nubes. & rubet cōp̄le co
lorē humoreq; sic adust⁹ a nube stillās specie ignaris hoīb⁹
sanguinolētę pluuię p̄ber: hic etiā ignes: fulmina & fulge
ra de quib⁹ alibi dictū est. Appellat autē fulmē si pompeio
credim⁹ a fulgore flāmē Alū intelligūt imber & ignes p̄q̄
etherisq; elemētis. t. Arcturū. S. Stella ē p⁹ caudā maiōis
vr̄se posita i signo poete: & dī arctur⁹. i. $\alpha\kappa\tau\omicron\upsilon\alpha\upsilon\pi\tau$. i.
vr̄se cauda. CRI. Arcturū Estimior vr̄sa: a nōn illis cynosura
appellat⁹: ab qua sidones i nauigāt. Ideo i coelo a loue trā
lata ē. vt duplex helice honor esset. A gathostenes vero ait
Cynosurā vnā fuisse ex ydeis nymphis: q̄ louem nutrita
q̄ in creta regio quedā Cynosura ē appellata. Crenes &
Diod. sicul⁹: & hāc & he
lice fuisse louis nutrices su
isse dicūt. Alii volūt archa
dē fuisse. a qua arcadia sit
dicta Calistos: & louis fi
lius de q̄ fabula est apud
Ouidi. hic secūdū ignitū
a Licaone pelagi filio loui
epuland⁹ apposit⁹ est. At
Iupiter domo lycasidis ful
mie incēsa: vbi trapeos de
inde vr̄bs fuit hui⁹ mēbra
fstituit: et cuidā caprario
nutriēdū dedit. Mox cum
adolefēs factus vim mī
inse⁹ ferre vellet. incolę
lycei vr̄tūq; interficere para
rēt: Iupit⁹ āhos asst⁹ intulit
hūc Homer. boetē appellat⁹
v. Hyadas. S. Stellę sūt i

frōte tauri. q̄t⁹ or⁹ pluuias i ducit siue hyades. vñ hyadas
nusiūmoro qd̄ pluerē ē dici credūt. latie succule a succo Alū
dicūt dictas ab yfā: p̄ ab $\alpha\mu\omicron\tau\omicron\upsilon\upsilon\sigma\iota$. i. a suę in e⁹ formę
sūt faciē: fuerūt vñ atlātis filie: vñ liberi nutrices. x. Gem
iosq; triones. S. septē triones sunt boues aratoriū. Recte q̄ d̄
xir. q̄ a nōnullis appellāt plaustra. C. Triones. Hę helice. i.
vr̄sa maior ad quā grēci: latiniq; nauigant: vt fœmices ad
Cynosurā filia fuit Lycaonis Arcadię regis: quę a Diana
siue vt aliis placet a lunone: quia ex loue p̄gnās esset in
vr̄sa cōuerfa est. & bestia facta arctū quē arcadē appellāt
pepit. Amphis Comi⁹ poeta addit illā ad lycaonē cū filio
pductā. p̄ mox cū i tēplo lycei q̄ sibi intrare nō liceret sequē
te filio fugere vellet a pastorib⁹ cū nato occisa. & a loue i fi
gniū celestē translata est. Geminos triones. & septē triones di
cūt. Septē qd̄ a nūero: nā quatuor stellas habet plaustrę
vero sūt an plaustrū. & has septē triones appellāt ea ratiōe
q̄ dicit. S. Geminos tridē triones: q̄ duplici linea p̄ficiūt plu
strū ipse q̄tuor stellę: Nō tñ sol hę septē stellę faciūt vr̄sa
maiorē: vñ septē caput faciūt in singulis humeris singulę
obscure sūt: in armo duc: in sūma cauda vna clara: in ven
tre tridē vna clara: in spina vna: in crure posteriore duc: ex
tremo pede duc. sup caudā tres. y. Quid zc. S. Rō hoc fa
cihemis p̄ti: q̄ hyeme breuiore sol vñ circulo. C. Dies aut
breuitate & lōgitudi ē facilis ē q̄stio. Nā cū sol p̄ signa au
strea ferat: quoy potissimū est capricorn⁹: qm̄ breuissimū il
li ē iter p̄ nrm hemisperiū cursū facit breuiore. Cōtra vero
euenit. Cū p̄ signa septētrionalia in q̄ pte maxime est cācet
ferat. Sed de his latius in bucolis. z. Tingere. S. demergere.
a. Soles S. i. dies. vt Tris adeo erram⁹ cya caligie soles.
b. Tard⁹ s. s. estius tarde veniētib⁹. Vñ em̄ distūctiua ē. Nec
patit bis eandē rē dici. Ergo dicit quę causa est lōgior die
sed & hic rō hemisperii est. t. Ingeminant. S. Nō ei pe
grini auderēt: nisi inceperēt ciues. D. Ingemināt. Troiani
em̄ nescientes reginē cōsuetudinē nihil debuerūt priores ef
ficere: Ne in aliq; displicerent: Sed seq̄ eos q̄ ex more facebat
nō fuit temerariū vniuersi: interea occupati fuerāt. cā rādo:
plaudēdo: bibēdo. Regia aut quę. Acneq; p̄spectu sanari nō
poterat maiorē tp̄is morē desiderabat. Et aliis potātib⁹ vi
nū ipsa bibebat amorē. Et superflue q̄rebat q̄ vel a theu
cro audierat vel picta viderat: sed morē vt dixi q̄rebat.

^d Trahebat. C. iccirco trahebat: quia inuitus per ne alius nox in fomitis per agebatur. ^e Bibebat. SER. allusit ad puius. ^f Multa super. S. pro de C. Audissima mulier fructu Aeneas colloquio cū ita circumspectabat: quib⁹ illum diutius detineret. ^g Quibus. S. Quia vult cant vius fuerat armis. ^h Quales Diomedis equi S. q⁹ Rheo sustulit. Quas lesan si feroces: vt hi a g bus habuerunt originem Diomedes em rex tractū habuit equos qui humanis caribus vecebantur: hos hercules occiso crude li pyrāno abduxisse se phibet a quib⁹ hi originē ducunt. ⁱ Imo age. S. Cū specialit⁹ cito finiri possent: contulit se ad generalitatem DO NATVS. Imo age. Brevis ppositio: sed que non breuem

Nec non & vario noctem sermone trahebat.
Incoelix dido: longumq³ bibebat amorem
Multa sup priamo rogītās: sup hectore multa:
Nunc quibus aurore venisset filius armis:
Nūc qles diomedis eq: nūc quātus achilles:
Imo age: et a prima dichospes origine nobis:
Insidias (inquit) danaū: casusq³ tuorum,
Erroresq³ tuos: nā te iam septima portat.
Omnibus errantem terris et fluctibus estas.

narrationem esset habitura. Respondetur ergo primis duabus propositionibus in secundo libro. Que sūt erroresq³ tuos: casusq³ tuorum. Interio errorib⁹ suis: quanq³: & quedā de suis etiam ibi.
^k A prima. S. f. a raptu Helene: sed hoc Aeneas excusat. Dicit Ruinam Troie breuiter esse dicturū.
^l Insidias. S. ne Troiani virtute superati videant⁹.
^m Casusq³. S. vt euentus non facti necessitate: Troia ruisse videatur.
ⁿ Erroresq³ tuos. S. eodē ordine rīdet Aeneas. Nā primo dicit Ruinā Troie postea suos errores:
^o Septima estas. S. septē annos itellige, Septem au

tem annos, Dido cognouit ex teucro.

Finis primi:

Argumentū primi libri eneidos cōditū a Virgilio

Aeolōs inmittit ventos iunone precante:
Troianosq³ vagos lybicas expellit inoras
Solatur Venerem dictis pater ipse dolentē,
Aeneam recipit pulchra carthagine dido,
Cui venus astanii sub imagine mittit amorē,

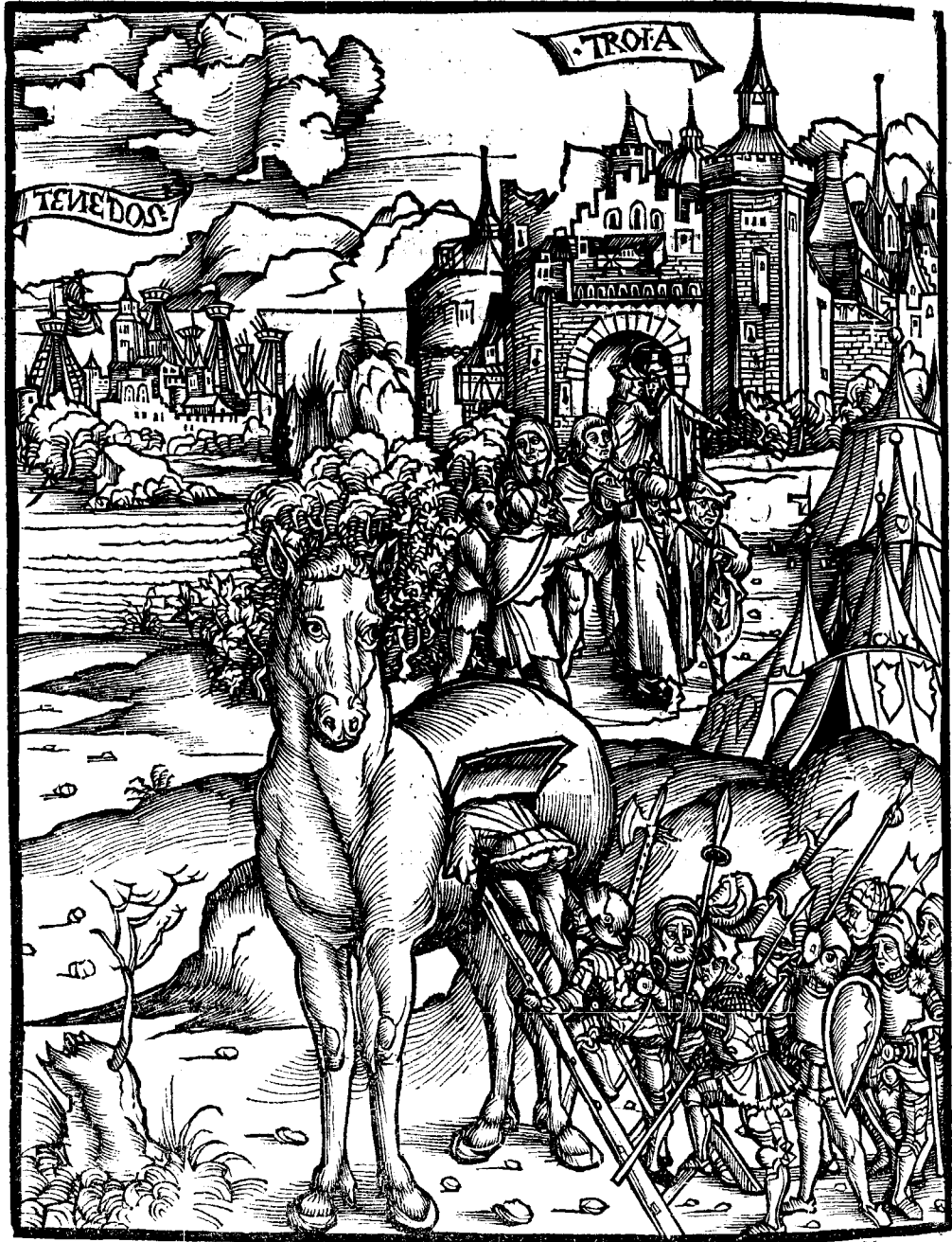
finis primi libri

Argumentū virgīlii super secundo eneidos

Funera dardaniē narrat fletusq³ secundo,
Vel sic
Conuiuio series narratur troica belli,
Vel sic
Cogitur geneas bellorum exponere causas:
Graiorūq³ dolos: et equitū fraudēq³ Sinonīs
Excūsamq³ vrbem: priam iq³ miserima fata,
Vtq³ patrem impositū forti ceruice pignes
Extulerat: darāq³ amiserit ipse creusam,

Eneidos

Que secūdo gneidos libro cōtineāt. ouidi.
Cōticuere omnes: tūc sic fortissimus heros
Fata recensēbat troie, casusq; suorum:
Fallaces graios: simulataq; dona minerve
Lacontis pēnā, et laxantem claustra sinonē
Somnū quo monit⁹ acc eperat hectoris atrū:
Iam flāmas coeli: troum patrieq; ruinas.
Et regis priami fatum miserabile semper:
Impositūq; patrē collo: dextraq; prehensū
Alcanium: frustra tergum comitante creusa,
Ereptā hanc fato, socioq; in monte reptos,

Conticuere. SER. pro conticuere: Neq; est dualis numeri: quia apud latinos non inuenit. DO. Conticuere: quia dixerat: Fit strepitus rectis & cyth. c. I. personat aurata: & ingeminant plaustru tyrii. Conticuere: partum ppter eius honorificetiam: partum quia mens hoim cupida est audiendi nouas res: & regina indixerat silentium. b. Intentio ora tenebat. S. Aut intuebatur ora lo-

quentis: aut immobiles vultus habebant: vt te-
nuitq; inhians tria cerbe-
rus ora: id est immobilia
habuit: Aut tenebant: id
est habebant. p. figura. i. ora
interea habebant. Teren. Na
illi Andrie nome erat: te-
neo. Et hoc iccirco addi-
dit: quia ppter tacere et
no aduocare. D. Intenti.
desiderio ducebatur au-
diendi. c. Inde. S.
deinde: & est Apheresis.
d. Toro ab alto. SER.
Summ' ei temp est pon-
tus calis loc'. Et gneas vbi
q; quasi sacratu inducit.
Torus aut a torus herbis
est dict'. C. Toro ab alto:
Nam et ibi discubatur: &
ide veluti ex loco superiori
ab oibus audiri poterat.

e. Infandū. S. Dolor eni
m & pudor est viro forti
victum se dicere. D. In-
fandū. Qm grauissima
erant in conuicio leuissimo
narranda: & no alia ma-
lax sua narrabat. CR.
Infandū: optimū exordi-
um: & huic loco accōmo-
datissimum: & ex vlti-
mib' causis educit: nō em
poterat abire Troiani
scire hyme: et nauib'

fraetis: Neq; omnino fidendum videbatur mulieri. Nam
varium & mutabile semper foemina. Et Ouidius. Fallite
fallentes: Nam magna ex parte prophatum est genus: in
laqueos quos posuere cadant. Omnis ergo oratio ad mi-
sericordiam conuertenda erat. Captat ergo beniuolentiam
per misericordiam: rum a re ipsa: tū a persona sua: Maxime
autem a virtute Troianorū: nam maxime mouet: cū vide-
mus virtutē a fortuna superari. Vnde dixit infandū dolo-
rem: & quoniam tempus alienū huiusmodi narrationi vi-
debat: reddit auditores attentos a magnitudine rei.

f. Iubes. S. Vis. Aliter eni hoc verbum Aeneae personā nō
recipit. C. Iubes. Captat beniuolentiā: ex eo q; se inferiore
ostendit: Dixit enim iubes: quasi inferat: q; omis superioris
postulatio pro iussis apud inferiore haberi debet: et simul
excusar apud alios suā in tempore incongruo narrationē.
g. Renouare. C. Nam quemadmodū reficando exacer-
batur vulnus: et si pene coierit. Sic et iam inueteratus do-
lorum narrando reddit ad memoriā exasperatur.

h. Troianas vt o. S. Sic Horatius. Aut pinguis phrygiē:
aut mygdonias opes. D. Troianas opes. q. d. magnas.

i. Lamentabile regnū. S. q. dignū multa lamentatione:
vt hi mlti flet: ad superbos. k. Danaī. S. argui a Da-
nao rege: Nam greci pprie sunt Thessali a Thessalo greco
rege. D. Danaī. Abiecte legendū quasi imbelles.

l. Vidi. C. Pathos a sensu videndi: vt Vidi egomet duo
denūro: cū corpa nostro: Nam vt ostendit Cice. in epistola:
Eadem calamitas grauior ut si videat: q; si eadē audiat.

m. Pars magna. SER. ppter amissam coniugē: & hoc
se cōmendat. vt infra: Aus quid in euersa vid. c. v. D. Pars
magna: quia pdidit regnum. vidit miserandam Priami et
polyte mortē. Amisit vxorē: et deniq; prēm. Certē. Dido
nō deberet audire q; mala sua fieret. C. Pars magna fuit:
Et hoc auge vehemēter. q. d. vidi in me & in meis.

n. Quis talia fando. S. dum dico: Alibi dū dī: vt: Fando
aliquid: si forte. t. p. ad. au. D. Quis talia: queris me narrare
quē etiā hostis si audiret: non abstinere a lachrymis: Ibi

enim fuit vnus ex grecis
Achimeides: quē fleturū
dicit. C. Quis talia fando:
Maxim' profecto dolor:
quē ne squissimū qdē hos-
tes sine lacrimis audiret:
meminit autē Achillis &
Vlissis: Qm vterq; pter
ceteros alter vialter do-
lis Troianis nocuerant.

o. Myrmidonū. S. Isti
Achillis sunt socii. Dolor
pes pyrrhi: qui cū de scy-
ro secui sunt. Myrmido-
nes autē dicti sūt a formi-
dis q; appellat. u. p. a. k. o.
m. Nam Aeacus cū
ob pestē ppter amississet
Orant louē prēm: vt toe-
sibi socii adessent: quot in
arbore sici formicas vidit
ser: Et statim formicę sūt
in hoies versę. Hoc fabu-
le. Erathostenes autē ait:
Myrmidones a Myrmis
done rege dictos. C. My-
midonum fabulā de for-
micis ponit Ser. Strabo
autē ait dictos Myrmido-
nas reginenses: quia vt pe-
trofiam regionē incolere
possent: formicarū more
terram fodientes ad pe-
tras transportabant: vt
materiam agricolēdi ha-
berent fossas quoq; ha-

bitarent: ne lateritium opus illis ad gēditia esset exercen-
dum. Erathosthenes cosait appellatos. a rege myrmidones
qui ante Aeacū fuit: militauerūt isti sub Achille: Nam Ho-
mer' inducit Pyrrhū: cū post mortē patris in Troiā pue-
nisset: illos morte Achillis mortuos consolantem.

p. Dolopū. C. Dolopes teste Strabōe ad extrema Phthig
pertingunt. Pindus enim mons ad septentrionem Mace-
donem partē habet: ad occasum parehos homines nugat-
tores: ad meridiem Dolopas. Alii dicunt dolopas antiquos
fuisse etholorum populos: & inde venisse in Magnesiā
Thessalię & lapithis auxilio fuisse contra Centauros: isti
sub Pyrrho militauerunt. q. Duri. S. crudelis. Virgili-
enim pro negotiorū qualitate epitheta ponit. Cū Home-
eadem esse in contrariis obseruet. Quod autē Asinius poli-
lio de achimenide socio Vlissis dictum refert: caret ratōe.
Myrmidones vero & Dolopas pntes esse acceptos ab
Heleno: sed vt tanq; de ipsis Aeneam intelligamus dixis-
se: ne eos quidem posse calamitates Troie sine lachrymis
referrē: sed si sic intelligamus: frangit dicti dignitas.

r. Precipitat. S. pro precipitat. DO. Nox hūida coelo p-
cipitat. Non precipitat. p. precipitat. Sed lege nox hūida coe-
lo precipitat somnos suadetq; cadētia sydera. Nox hūida
coelo precipitat. Hoc voluit dicere: iam mediā nox assum-
pta est: siquidem aura humida iam coepit: et sydera in oc-
casum labuntur. Hec enim non sunt nisi maxima parte
noctis transacta. s. Cadentia. S. Epitheton syderum
est: quę semp cadunt et oriuntur: aut maiore noctis partem

p. Virgilij Maronis Aeneidos liber secundus.

Conticuere oēs.

intentioq; ora tenebant.

Inde toro pater aeneas sic

orsus ab alto.

Infandum regina iubes re-
nouare dolorem:

Troianas vt opes: & lamentabile regnum

Eruerint danaī: quęq; ipse miserrima vidi:

Et quorum pars magna fui: quis talia fando

Mirmidonū: dolopū ve aut duri miles vlyssi

Temperet a lachrymis: & iā nox humida coelo

precipitat: suadetq; cadentia sydera somnos.

Eneidos

vult esse transacta. C. Cadentia. Vel sit Epitheton syderis: vel ostendit multum noctis processisse: cum ea sydera: quae in principio noctis surgebant a nostro orizonte nunc a medio coelo iam cadant. t. Casus cognoscit. S. casum cognoscendorum: Et est graeca figura.

v. Et breuiter. SER. prescribit: quia Dido dixerat: Prima dichosp. or. n. Quamq; melius presenti tempori iungi: ut quamq; scio. x. Meminisse horret. SER. propter defectum verborum non potuit dicere, meminere.

Hec autem odi noui: coepi: & meminisse ad omnia tempora quae inueniuntur & suo: & aliorum funguntur officio. Terentius. Memini videre quo equor sum Pamphile: ubi presentem significat. Item meminisse me turribus altis Corythium vidisse senem: hoc quandoque fit i integris verbis: ut ius uat euasisset tot urbes: ergo magis in corruptis.

y. Refugit. SER. propter metrum: Preteritum pro presenti.

z. Luctus refugit. C. Sic Cicero in Tusculanis Aegritudo quasi mortui aliquem doloris affert. Alia littera habet metus. Metus recessum quendam animi & fugam: leticia perfusam hilaritatem: Et bido effrenatam appetentiam.

a. Incipiam frac. bel. S. Duplex in hoc libro intentio est: ne vel Troie quae victa est: Vel Aeneae turpe videatur quod confugit.

DONATVS. Incipiam. In hoc principio narrationis loquor: & personarum memor est Aeneas: ergo proposita res: nec sed ostendit esse prolixa & multa: nec tempori: nec loco: nec personis congrua: Sed quia cupiebat id regina: cuius voluntas pro ratione esset: recurrit ad breuitatem: ut ne ipsa multa dura narrando in dolores incurreret: nec Dido nem multum vigilare cogeret. Hoc loco docet: quod quauis omnis narratio brevis esse debeat: tamen illa breuissima cum propria mala narratur: nisi necessitas cogat. Ergo contra erit cum narratur bona. Nam prospera & reuertere iuuat: & exigunt audientem. Subtilis narratio hominis victi: & eius qui patriae adesse nequirit: Cuius auxilium Dido mi omnia metuenti videri debeat necessarium. Q. In spem certam venire non potuit: nisi Aeneas prius personam suam iusta defensione purgaret. Quod ab occasione temporis et personae sumit. Non nos strenui: sed imbelles vicerunt. Arguementum: ergo a persona.

b. Fracti bello. DO. Nullus bello frangitur nisi imbellis: & nisi fortis sit qui resistit.

c. Fatis. S. quae tria fuerunt secundum Plautum. Vita Troia: Palladii conservatio: Laomedontis sepulchrum integrum: quod inscra porta fuit: ut in bacchidibus lectum est. Secundum alios plura: Vtq; de Aeneae gente aliquis interesset. Vnde Pyrrhus adhuc puer vocatus ad bellum est. Vnde Neoptolemus dictus: ut Rhesi equi tollerent: ut Hercules interesset sagittae: quas misit Philoctetes: cum ipse morte preuentus non potuisset afferre. CRIS. Fatum in rerum ordine: id est secundum Platonem: id est quod in mente dei providentia. Nam ut Apuleius ac Boetius volunt: ratio & ordo rerum singularium in diuinae mentis adunata

prospectu providentia numerantur eadem: deinde ratio ac ordo siue series in rebus mobilibus ac temporibus explicata fatum dicunt: Sed de hoc latius in sexto: ubi est: Si te fata vocant. secundum Aurelium Augustinum: d. Ductores. S. Sonantur est quod duces: sic alibi. Regnatores Assis pro rege. e. Tot iam labentibus annis. S. labentibus: id est celeribus: Nam cursu velocior est lapsus. DO. a tempore tot iam labentibus annis: Nam tam diu resistimus quod fata imperium stare consenserunt.

f. Instar. SER. in edelabile: licet Probus instar dixerit & caret propositione: ut peregre: quauis Serui lyricus ad instar dixerit: Instar ad similitudinem. Vnde non restaurata: sed instaurata dicuntur edificia: ad antiquam similitudinem facta: ut ergo instauramus Polydoro funus. DO. Instar montis equum. Fracti bello se ad insidias conuerterunt. C. Instar. potius ad equipationem quam ad similitudinem significare videtur Cicero de finibus. Idque si addat mortis instar putem. Lucretius in. vi. Tum facit vim plagi mactabilis instar: ergo instar montis ad altitudinem montis: non autem ad figuram: non enim de forma: sed de quanto sit comparatio.

g. Equum. S. secundum Higiniū machinamentum fuit bellicum: Vnde est: Aut hec non fabricata e machia muros: Alii portam quam illis ape-

runt Antenor equum pictum habuisse: vel antenoris domum quo posset agnoscere: Vt equestri prelio victa: & erota: aut abscondiderunt se post montem Hyppium. Vel fuit quod Virgilius sequitur Palladis arte.

h. Palladis arte. S. aut ingeniose: aut dolose. q. d. consilio irate de. DO. Palladis. quo possent ab insidiarum suspitione abduci equum: maxime insidiae. Nam quod abscondere non potuerunt spe religionis contexerunt: i. Aedificant. SER. Translatio a nauibus: Cicero. Nauem tibi edificatam esse Mellang. k. Intextit. SER. ut Bis denas italo texamus robore naues. l. Abiete. SER. Ponit abietem: Nam fulmiata abies interitum domus significat: et Troia per foeminam perit. Acer vero in tutela stuporis est. et viso equo stupuere Troia: ut pars stupet innupte: donum exitiale. Pinus in tutela est Martis dei: sed & fraudis: quia eius poma cadentia per fraudem interierunt: & hic equus plenius insidiarum est: Abiete solutio spondei: nunc in proceleusmaticum alias in dactylum: ut: Arma virum tabulæ & Troia gaza perundas: Alias in Anapestum: ut fluuium rex Eridamus Virgilius tamē in hac solutione semper seruat sibi excusationem Synaliphæ: quod alii contemunt: C. Abiete. In europa sex genera cognatarum arborum sunt: (ut placet Plinio) Pinus: pinaster: pix: abies: larix & cedrus: Abies maxima arbor efficit: sed nulla visa maior quam quae in nauis fuit: quae Cati principis iussu ex egypto obeliscum in vaticano statutum vexit. c. xx. modios lentis pro sabura habuit. m. Votum. C. Participium: id est simulacrum esse votum. n. Fama. SER. Excusat: Ne reus sit conscientiae. C. Fama. a fando dicit: vel a greco. quoniam Differt autem a rumore: nam fama est eius rei: cuius creditur

Sed si tantus amor casus cognoscere nostros.

Et breuiter Troie supremum audire laborem:

Quamq; animus meminisse horret: luctusq; re-

Incipiam: fracti bello fatiscq; repulsi (fugit.

Ductores danaum: tot iam labentibus annis:

Instar montis equum diuina palladis arte

Aedificant: sectaq; intexunt abiete costas.

Votum predictum simulat: ea fama vagatur.

Huc delecta virum sortiti corpora: furtim

testant auctores. Rumores illius: cui nullus certus erat auctor: sed de fama in q̄to libro explicatus.

o Delecta. D. Non ergo plebea: & est ad excusationem Troianoru: Elegerunt ex ducibus plurimos: & qm̄ periculosa nō possunt sp̄te appeti: fors dedit ex pluribus paribus quos equus caperet. Ostendit autem poeta paucorum p̄culo puidendū omnib⁹: neq; debere homines fugere mortē p̄ salute patrie. p Sortiti. S. Contraria sunt sortiri & eligere: Sed elegerūt plures: ac deinde de illis sortiti sunt quos includerent. CRIST. Sortiti, Sortimur rem: cum illam: quia sorte euenit accipimus. Hinc dicim⁹. Scypio consul sortitus est aphrycam.

q Cico. S. obscuro et in quo nō videt. C. cū autē hominē dicimus non videt. r Cauernas. D. Loca quę p̄ter veterū aqua essent: vt circa armos & collum & lilia: Ingentes. S. Epitheto leuauit tapinosim. t Vterū. S. vter⁹ est mulierum: quē mō dixit: q̄a dicitur erat foeta armis. Alius est quo defluunt sordes. Salust. Simulās alui purgare. Venter vero qui videt. Iuue. Monstrari quocq; venter adest ab domine tardus.

v Armato milite. C. Intellectio est. x Est in cōspectu. D. Locus est qui hostiles insidias facit: se celari cōspectu erat: sed insula q̄ nō facilis ēē transitus & mare interiectū occultabit insidias.

y Tenedos. S. Tenes q̄ dem infamatus: q̄ cum nouerca cōcubisset hanc insulā vacuam cultorib⁹ tenuit. Inde tenedos dicta: Hinc dixit notissima fama Cicerō in Verrinis. Tenem ipm̄: cuius ex nomine tenedos nominat. C. Tenedos. a Strabōe. op̄it distare a cōtinēti ad stadia. xl. & h̄re ambitū stadiorū. lxxx. & urbem xolicam & portus duos: & Apollinis Sm̄nthei delubri: vt etiam Home. testat Leucophris olim hęc insula dicta est: sed tenus cygni filius: cū nouis colonis illam occupans a se de nominauit. Tenedi vero dicunt Tenū calumia nouerçe in clusum: a patre in arca: & in mare p̄iectū huc appulisse: et p̄ deo habitū: quē aliq̄ Apollinē credidere. Tēplū Tybidi nos nō intrat: quia nouerçe fauerit Aristō. putat: cū tener dñs teneas: qui in grecia sunt affinitatē h̄re: & certe ap̄d vtroq; Apollo colit Tenedi portus paucas naues capit: teste Quintiā.

z Statio. S. in q̄ ad tps stāt naues: Portus at vbi hyemāt. C. Statio. nō port⁹ ē. vbi naues i tuto stare p̄t: sed q̄ ad tps se se recipiunt quā plagiam appellant. Dicim⁹ em̄ stationē loca in moenibus illorum custodia destinata. Lilius in septimo de bello punico. Qd̄ vbi animaduertit scypio duab⁹ simul p̄ibus urbē est agressus: q̄ res tñ terroris adiecit: vt opidani moenia relinquerent: & primū p̄sidiū relicto stationibus in vniū se se colligerēt. Item quę in castris: aut pro castris eiusdē cultorū dię causa sunt: & in coelo planetarū stationē dicimus.

a Malefida. S. aut min⁹ fida p̄pter periculū nauis: quā plagia dicunt: aut fida grecis malefid est in nostrā perniciē. Lucanus de syrtib⁹. Sic male deferuit. Sed hęc significatio raro inuenit. Malefidus: min⁹ fid⁹, male enī minuit nō negat.

DO. Malefida. ergo credendū illos enauigasse.

b Nos abiisse. D. cum & litus reliquissent: & malefida esset statio: nō mirū si crediderūt abiisse. c Omis teucra. SER. subaudi gens: & est absoluta locutio. D. Ergo omnis mortalitas plena monstrat: vbi em̄ creditum est bellum amorū solutus est ei longi tempis luctus.

d Dorica castra. S. Mala est cōpositio ab ea syllaba incipere: quā superior finitus est sermo: nā plerūq; et cacephaton facit: vt hic dori a doro sunt Neptunī filio.

e Hic. CRIST. Repetitio est. item dissolutum: quia quattuor clausule sunt sine copula.

f Seu. S. propter hec torem tractū. g Tende bar. S. Tentoria habebat vt et latis tendebat in aruis. h Classib⁹. SER. Ad equites magis debemus referre: vt ordie classes: vñ et classica dicunt: i Acies. S. legi acie. k Stupet. C. ita admiratur vt stupeat. r Innupte. S. quę nunq; nubis: m Exiciale. S. quantum ad Troianos.

n Mineruę. CRISTO. Mineruam quam Iouis filiam esse dicunt sine cōmixtione muliebri ex suo capite orta ostēdit: nulla admixtione rerū humanarū: & corporarū ab ipso deo nobis intellectū provenire. Cice. quinq; Mineruas ponit. Primā quam Apollinis matrē dicit. Secundam ortā ex Nilo: Tertiā ex Ioue: Quartā Ioue natam ex Goryphē nymphā Oce-

ni filia: quam Arcades Corian vocant: & quadrigarū in uentricem dicunt. Quintā pallantis filiam: quę p̄m viri ginitatē suam violare conantē interimit. Cum igitur lup p̄ter Iunonē sterilem videret: vt liberos haberet: sepe concusso capite Mineruā edidit. Hęc lanificum et texturā reperit: & numeros atq; illorum figuras. Hanc vulcan⁹ admauit. Sed illa concubitu refugiente: semen in terrā fluxit: natuq; deinde Eriethonius: sic ab illa contentōe & terra nominatus: dicit Pallas a palla te interfecto. Vel pot⁹ a concussione hastes: q̄ in bello vitur. Est enim bellorum pacisq; dea: Nam sapientia q̄ ab intellectu. puenit potius q̄ corpori viribus bella ita administrantur: vt ad pacem deueniatur. Appellatur Tritonia ab Aphrycē palude Tritonide: apud quam (vt Augusti. scribit) regnante Ogygio apparuit. Hero. lotus autem refert in Aphryca Madyes esse populos: Iuxta quos Triton sit fluius: ex eo q̄ efficiatur Tritonis palus: ex qua dicunt Neptunū Mineruā genuisse. Verum cū illi q̄nq; pater succens fuisset. Illa se Ioui tradidit: et ab eo per adoptionē sibi filiā facta: huic singulis annis virgines sacra faciunt. Nā in duas acies diuisę lapidibus: sustibusq; decertant: & si quas pugna occubuerit: ea pseudo parthetos. i. non vera virgo creditur. Ante autem q̄ pugna ineat omniū pulcherrimā virginem corynthia galea: & tota armatura greca ornata in curru ponunt. Illaq; paludē circueuntem omnes sequuntur. Hęc Herod. Diōd. autem sculus addit Mineruā pauo ante in Tritonio flumine natā ab Hamōe cōiuge Rheg-

Eneid

casto dem postam esse cōtra ipsam Rheam pro tutela filii: quē ex Almarhea suscepit ipsam ppetuam virginitatē seruasse: & ppter animi solertā multas artes inuenisse. & in bello plurimū valuisse: & alcidam belluam q ignē ore vomēs omnia inflā mare: ingenio & viribus intermisit se Cretenses in sua insula Tritonē flumen dicunt: et apud illius fontē ex foue natam Minervā affirmant: ibiq; eius templū oñdunt. Dicitq; alcidam belluū hāc priamū apparuisse i pñv glā: q ppter hoc cōbusta vocat. Deinde in taurum conuersa cuncta nemora perpetuo tenere in n dos vsq; incendio cōsumpsisse: inde p phoeniciā cōuersa; Lybani syluis exustis p egyptū in lybiā transisse vsq; ad Hesperū mibiq; omnia exurentē ip os mortales: aut pdidisse: aut in fugam vertisse donec illā pallas perdidit. Augusti: autem cū de Mercurio ac hercē dixisset: addidit: Minervā longe. His anti quiores fuisse eam tem poribus Ogygis ad lacū Tritonis virginali facie apparuisse. Vnde Tritonia sit nuncupata. mto rum operū inuentrix. Et tanto magis dea credita: quāto min⁹ eius origo in notuit: Dicitur vñvñ ab eo quod est αρω id est video: quoniam dea sapientie est: q omnia cernit. Vel ab α priua tiua: & eo quod signifi cat lac sugo: nam cum ex capite iouis maiuscula nata sit: lacte non eguit. Ab ea ergo dictē sūt athe ne. Nā cū certaret cū Neptūno ab vtro eorū dēdinata ēēt vrbs. Neptun⁹ terram tridente pcussit: atq; inde nat⁹ est equus. Ipsa vero cū hasta terram pcussisset: nata est oliua. Cūq; per equū bellū: p oliuā pacem: q bello antepōnda sit intelligam⁹. Iudiciū fuit: vt Athēn. i. Minervā nomen vrbi daret. Varro pō refert cum Cecrops Vel conderet: vñ restauraret vrbe: apparuisse: repente oliuam arborem: Et alibi eripuisse aquas: ac per delphicū oraculum acce pisse regem. per oleam Minervā: per aquam Neptunum intelligi: & posse ciues ab vtro illorum deorum vellent vr bem nomiare. Coegit ergo ciues vtriusq; sexus: nam etiā mulieres tunc suffragiis publicis intereant. Mares ergo p neptunno: Foemine pro Minervā sentēcias tulere. Et qnā vna plus foemine fuit Athēnē nomē vrbi fuit: iratus Ne ptunus proiectis fluctibus Athēniensium agros popu latus est. Ergo ad eum placādum triplici supplicio mulie res affectē sunt: ne deinceps suffragia ferrent: Ne quis na scens nomen matris ferret: ne quis eas Athenas nuncupa ret. o Thymoetes. SER. ait Euphorion Priam⁹ ex Anis ba filium fatem suscepit: Qui cum dixisset quadā die na sci puerum: per quem Troia euertēret: pepierūt simp Thy moete vxor & Hecuba: ac Priam⁹ filiq; vxorēq; Thymoete iussit occidi. Ergo sine dolo: quia iustam causam: pro ditionis habuisse videtur. Alii dolo volunt quo omnes de cepti sunt. p Fata ferebant. SER. Vt et am ciues contra patriam sentirent. q. At capys. SER. nō pa ter Anchisē. Bene autem nec se nec patrem huic consilio ad misisset: q patria euersa est: quanq; Aeneas tanq; obrecta

tor Priami non affit: vt ait Homerus. Anchise vero pro pter cecitatem: vt ait Theocritus. DONA. At capys. Sen tentia Thymoete suspiciose tracta est: Capis autem sen tentia non nunc melior: sed postq; factū cognita est. C. Subiectisq; S. q; pro vel: vt saxum ingens uoluit: ali radiisq; rotarum q; pro vel posuit: tanq; sonātus. S. Scinditur incertū. SER. instabile. DO. Scinditur

Nam cū totū suspiciōib⁹ ageret: nil potuit recte si mari. CR. Scitatus a con trario imitātē: ne variisq; mor. aut studiā icōtraria rapti dissensus: vt plebe solet furor omib⁹ idē.

v Vulgus: SER. mel⁹ masculini generis est: q neutri: quia in us cretū neutra i ris gīm mitūt vt Funus fun. ris. Excep pro pelagus: quod i hoc creauit errorem.

x Primus. D. Ibi nō erat Laocoon inter ambigen tes s; descendit ab arce: q contrarietate sententiā & cupiebat puenire: ne quid in perniciē reipubli: decerneretur.

y Ante omnis. S. Ante Perissologia ē primus: q ante omnis. Aut aī om nis: videntibus omibus.

z Magna comitāte ca terua. CR. nam & hi sibi aderāt sententiā fautores.

a Laocoon. S. oia in

on exētia terrie sunt declinatōis. C. Laocoō frater Priami fuit: & phoebi sacerdos: dicitur etiam Laocoon p sy nerissim. b Ardens. D. vel ingenio vigilans: aut vñvñ menter pro statu publico cōmotus. c Et pul. D. nūi arderet: verba donec aduētare distulisset. d Omiseri. D. Inuectio ardentis animi nō cōsumeliosa in ciues: sed p statu publico necessaria: Miseri q ea q; runt: qbus efficiunt miser. e Infania. S. Infanorū est contra se sentire. C. Infania semp mala est & stulta. Furor autē etiā diuin⁹ est: Sed infanū tñ aliqū dicimus: qui diuino sit parcius furore: vt infanū vatem aspicias. De diuino furore suo lo co dicitur. f Ciues. CR. Inuectiua plena tamen amor re: Et huiusmodi interrogatio multaz affert vehemētiā: & maximū exprimit ardorem dicentis. Pronunciādum ergo est vno spiritu velocissimē & ardentissimē. Deinde cū ait: Aut hoc inclusi zē. Profertur cū mora & asseueratiōe: g Auctos. DO. qui per tot annos bellum gesserunt. h Aut vlla. D. qsi diceret: creditis id tutū q reliq;nt ho stes: aut aliud quippiā: qd beniuolentiē simulatiōem affe rant. i Danaum. D. quasi collidori & versuorū. k Sic not⁹ vly. S. Quia vt ait Home. volūtate verberat⁹: & sub habitu mendici Troi m ingressus explorauit vñvñ uersa. D. Vlysses: qsi si nō esset dolo si ab hoc mgtō addi scere potuerūt. Hoc oportebat ostēdere si in contraria iam raptas auertere a proposito volebat: Ergo nouissima fiau de vñvñ vniuersam gentē vituperat. l In ligno. S. qd dissuasiō: & nō simulacro. In suadendo. n. & dissuadēdo non sensus solum: sed verba attenduntur.

Et molem mirantē equi: primusq; thymoetes
Duci intra muros hortatur: & arce locari.
Siue dolo seu iam troig sic fata ferebant.
At capys et quorū melior sententia menti:
Aut pelago danaum insidias: spectaq; dona
precipitare iubent: subiectisq; vrere flāmis.
Aut terebrare cauas vteri & tentare latebras.
Scinditur in certū studiā in cōtrariavulgus
primus ibi ante oīs magna comitāte caterua
Laocoon ardens summa decurrit ab arce
Et procul o miseri que tanta infania ciues.
Creditis auctos hostes: aut vlla putatis
Dona carere dolis danaum: sic notus vlysses.
Aut hoc inclusi ligno occultantur achiui:

m. Error. SER. dolus: vñ inextricabilis error. Et figura est.

n. Equo ne credite teuci. D. q. originē ducit a fraudulentis hostib⁹: qui tūc maxime timēdi sunt: cum beniuolentiam simulant. CRIST. Equo ne cre. teuci. Elatioti voce: et cum eadē asseueratione. Est enim Asseueratio quotiens nō solum verbis: sed etiam ipsa actione et gestu rem asserimus: et inter argumentandum admiscemus vim me-

Aut hec in nros fabricata est machina muros:

Inspectura domos venturaq; desuper vrbi.

Aut aliquis latet error: equo ne credite teuci.

Quicquid id est: timeo danaos: & dona ferentes.

Sic fatus validis ingentem viribus hastam

audiat. o Sic fatus. DO. non verbis solum: sed re voluit affirmare sententiam. p. Validis v. C. vt non esset minor vehementia in actiōe q̃ in oratione.

tūc panimorū. Quintilianus. Altera ex asseueratione probatio est: vt ego hoc feci. Tu mihi hoc dixisti: O facim⁹ indignū. Et Cicero in bruto. Ma⁹ gni interest coram videre quēadmodū aduersari⁹ de quolibet re asseueret. maxime autem vt quę res

Eneidos

q Feri. S. quadrupedis: eo q̄ toto corp̄e se ferat.
r Aluū. S. Plaut⁹ in masculino posuit: quo nō utimur.
Percussus autē est inter ventrē & latus. s Recusso. S. p
conculso. t Cauē. S. figura gr̄ca: vt uiuere vitam.
v Gemitū. C. Omne sonū: q̄ p̄ angustia emittit gemitū
dimus. In hoc autē loco dixit gemitū: vt q̄si eēt omen fu
turę calamitatē. x Fatas. S. participiū ē. i. q̄ dū loquunt^r.
Statius. Et vocē fata se
quunt^r. D. Fata. deorū vo
luntatē accipe debemus:
q̄i dicat: nisi dū auertisset
intentionē nr̄am: statim
insidias has cognouisset
mus. C. Et si fata. Cū su
spicio p̄nunciāda. & sic
Troiaq̄ nūc staret Priam
mic⁹ a zc. y Leua.
S. p̄traria. Nā de hūanīs
rebus id significat. De di
uinis vero p̄sperū: vt in
tonuit leuū: quia sinistra
geminū inuertit^r dextra
sunt. z Fordare.
S. lacerare. Nā fœdū taz
apud hūc q̄ apud Salu
stū: nō turpe sed crudele
significat. vt: Sanguis fœ
dantē: q̄s ip̄e sacrauerat
ignes. Salust. fœdi occi.
a Nūc. D. sicuti sterit
aū has insidias. b Sta
res. SER. Apostropha
ē: Nā si staret legeris ma
neres seq̄. p̄pter ouoiois
λεωτοy c Ecce. D. Sem
per ponit ecce Virg. Vbi
significat aliqd̄ malum
repentinū. Dū igit̄ illa di
spurant aliud interuenit
q̄ ab equi tentatu auerte
ret. Primus autē aduērus
effecit: vt res in p̄sentia
omitteret. Simulata de
inde oratio penit^r religio
ne nos astrinxit: ne Mi
neruē dona fœdarem⁹: ac
cedēte maximēio viola
toris morte. Ecce rem im
prouisam exoriri oñdit:
quę mag⁹ mouet p̄sertim
cū assint signa nocentis.
d Pastores. C. Nam cū
deuia colant: illū facile in
deuts inuenere.
e Magno da. C. Et con
uitus inuēum: & congratulatione turbę concurrentis:
f Trahebāt. S. cū festinatōe adducebāt. Et p̄tinet ad des
iderium ducentū: & Synonis simulationē. g Quis. S.
Qui in noiaruo. Vel quis. p̄ quib⁹. D. Qui sc. Consilium
Synonis fuit puenire: ne equi fraudēs auerterent. C. Igno
rum: ignoratū: Nā nō vidisset: nisi se vitro obtulisset. Vel
ignotū. Nam si eum nouisset. inon potuisset decipere. Vel
ignobilē: & deest quasi. Nam se nobilē ostendere: sine ma
xima suspitione nō poterat. h Hoc ip̄m. D. Parat^r etiā
montē subire. Nā non sit facinus magnū sine magno peri
culo. C. Hoc ip̄m. nō audisset tantū piculū: nisi fuisset si
denti animo: & nisi pponeret ingens premiū periculo. scz
aperire Troiam suis: & nisi esset paratus etiam obire mor
tē. Hęc igitur omnia rē incredibilem verisimilē faciunt: &
ostenditur qualem esse oporteat ciuem p̄ salute patrię.
i Strueret. S. confirmaret hęc giuria & dolorū temia: &
repperit ad sup̄iora.

k Fidens animi. S. Sic O p̄stās animi iuuenis: & est
nomē: & definit esse participiū: quia gr̄o casui coheret: &
potest recipere compationē. Participiū autem accusatio co
heret: & nō recipit compationē. l In. S. ad. m Ver
sare. S. id est euertere: & subaudi troianos: aut dolos ver
re. i. exercere. o Vndiq̄. D. exp̄ssit hominū morem: q̄
eni non cupiat hostē suū captū videre: & viso illudē.

p Visendi. S. Viso fra
quentatū verbū est: vt
verso & facessio: hęc rari
sunt. nam in eo exit frequē
tatiuum.

q Circūfusa. S. Luit: res
circūfusa est p̄ Hyppal
gē. r Capto. S. nā illud
tibi Dicim⁹: vt hic rē te
vt: Verbis virtutē illudē
superbis. s Accipe.
C. cū indignatōe in gr̄
cos p̄ruit. Namq̄ min
ce describit hoīem simi
lantē metū: vt maior. de
inde sibi fides: adhibeat.
t Crimie. S. i. causa: vt
Crimen amor veltū: &
est seq̄s p̄ antecedentē.
Si eni intelligas simpli
ter de negotio ad p̄sonā
viciosam transitū fac.
Alii legunt Danaū insi
dias & crimē.

y Turbatus. S. q̄si tur
batus: vt exultat Ama
zon: quasi amazon.
C. Turbatus. qui turba
tione stimulas. x Au
q̄ oculis Phrygia zc. C.
Quod sit ab his qui vo
hementer timent.

y Heu. S. Vna syllaba
est: aliquando sunt duę
metri causa: vt: Heu q̄
pingui macer est mihi
taurus i aruo: sicut p̄mi
dit et phendit. Et secūdu
Pli. multa sunt alia. CR.
Heu q̄ nūc tel. zc. Quā
dem re quid potest esse
miserius. Diximus de in
terrogatione: alio in loco
plura. Hic autem cōmū
rationem auget.

z Tellus equora. S. Bene cōciliat miserationē: de cōmū
nibus duobus exclusis elementis. Tellus. nomina in us q̄
producūt penultimā genitiui: habent us longam: vt sine
ctus: iuuētus: salus: virtus: seruitus: incus: thus: rus: mus:
pus. Si in genitiuo ris vlt^ris est. Nam palus quę est in dis
brevis nonnunq̄ inuenitur. Horatius. Stenitq̄ diu pal
aptaq̄ remis. a Acquora. S. ab equalitate: et mo
do campos: modo maria: quia equalia sunt: significant.
b Accipere. DO. Destruxit gr̄corum personam omni
occasione: & defendit suam. Nam totam rem in deorum
aduersum studium reuo. at: vt ostendat gr̄cos: tum insi
dus: tum deorum in iusto fauere victoriam obtinuisse.
c Deniq̄. SER. vel vacat: vel nouissima significat.
d Ipsi. SER. quibus sum p̄stiturus salutem.
e Intensi. S. Intensus est plus q̄ inimicus.
f Poenas cum sanguine. SER. tormenta & mortem.
g Quo gemitu. DO. Bonitatem Troianorum ostendit

In latus inq̄ feri: curuā compagibus aluum
Contorsit: stetit illa tremēs: vterq̄ recusso
Insonuere caue: gemitumq̄ dedere cauernę.
Et si fata deum: si mens non leua fuisset.
Impulerat ferro argolicas fœdare latebras.
Troiaq̄ nūc staret priamīq̄ arx alta maneres.
Ecce man⁹ iuuenem interea post terga reuinctū.
pastores magno ad regē clamore trahebant
Dardanidę: quis se ignotū venientibus vitro
Hoc ip̄m vt strueret: troiamq̄ aperiret achiuis
Obtulerat: fidens animi: atq̄ in vtrūq̄ parat⁹:
Seu versare dolos: seu certe occumbere morti.
Vndiq̄ visendi studio troiana iuuentus
Circūfusa ruit: certantq̄ illudere capto.
Accipe nunc danaū insidias: & crimē ab vno
Disce omnes.
Nanq̄ vt cōspectu in medio turbat⁹ iermis
Cōstitit: atq̄ ocul⁹ phrygia agmīa circūspexit:
Heu quę nūc tellus inq̄t: q̄ me equora p̄nt.
Accipe: aut quid iā misero mihi deniq̄ restat:

qui pro supplicio ultimo quod sperabat solo gemitu eius pro poena contenti sunt. C. Quo gemitu, quantum verbis & actus simulata potuerit: facile apparet: cum infensos ad misericordiam solo gemitu perduxerit. h. Hortamur fari. D. Vm ppositis habet: & tria pponit: ad q Synonē rīde re cōueniret. i. Sanguine. S. Parentib⁹. nā grēcū esse cōstabat. k. Memoret q. f. c. S. Aut dicat q tāta sit in capto fiduciā. Aut audeat dicere in sup ipsi: aut memoret: id

et memoret in capto uero loqui fiduciā esse vi. Vn mēte: fatebor verū. Alii memore legūt. i. hortabamur ad loquendū memore. i. q. sūc hēdīs meminerat. l. Deposita for. C. & hoc etiā finit. m. Cuncta. D. p. mūt oia vera dicturū qui nulla in parte fuerat veritatem detractus. n. Tibi rex. D. Assumit fiduciā cōfiteri apd eū: qui et cōfiteri et agnoscendi facultatē hīet. Cōmēdat autē q vera pollicet. Et q regē appellat: capiat benignitatem. o. Quodcūq. S. Quicūq. calus sequatur me. p. Fatebor. D. Aliud ē q referat. Referim⁹ cū dici mus aliqd simplex: et p pletū sine tormētōz meo ru. Fatebor aut cū p dī mus id qd sit p rariū cōfitemur: & possint tormētōz nō exprimi se pectore ne gatis: & repente bis fatebor cūcta: et fatebor qd cūq. erit. C. Fatebor: coact⁹ pterā. Nā fingit se nisi coactū nolle dicere q si milar timere ne noceant. q. Argolica de gēte. D. ad id q sanguie Cretus: Gricus sum: ac si dicat: hostis sum. r. Primitū. S. maximū apud me verum dicere.

s. Nec si miserū for. syno. finxit: va. e. m. q. i. p. DONA. Potuit cūperere mihi fortuna priorem foelicitatē. At nō potuit me mendacē fingere: hoc argumēto p suavit: vt Troia nō crederet reliq: & ne videatū incredibile: q ipse solus ex omib⁹ grēcis remāserit: ad hanc pte ducit ex alto picipiū: & nanat rem oibus norā: & magna ex pte verā qua exposita subiūgit falsa. C. Nec si misē. Opima sentētia. Nisi sit in ore fraudulenti fortune vis nulla est ptra virtutē pōt auferre q incemerare sua posita sūt: sed nō q i nro aio sūt. t. Syno. S. Auētole⁹ qdē fur fuit: q se varias formabat in spēs. Habuit autē filios Syphū. vñ nat⁹ ē. Syno & auētole. Inde vlysses: cōsobriū ergo sunt: nec immerito illi dat & fallaciā: & pditionis officiū: ne multū decedat a fabula. Nam secundū Euphorionē vlysses hoc fecit. v. Finxit. S. composuit. Est aut oīs eius oratio dyasynctica. Nam & negociū exprimit. & Troianos insultat stultitiē: vt hic finxit. x. Vanū etiā mendacēq. S. Fanū fallacem: & vanū etiā qui sine vtilitate mentitur. Mendax q tū ad decipiendū. Vanus apud idoneos stultus inueniē. luuenalis. Sic libitum vano: qui nos distinxit othoni. C. Vanum: differe a falso et ficto. Falsum est q tegit id qd latum est. Vanū quod fieri nō potest: Fictum qd non est

factum & fieri potuit. Fictum ergo totū est sine vero: sed verisimile falsum loqui mendacis est: Fictum callidit⁹: vñ num stulti. Falsum loqui culpē est: fictum virtus: vanum vecordia. Falsis decipimur: fictis delectamur: vana cōtemnimus. ¶ Mendacē. Mentiri differt ab eo qd ē mēdacitū dicere: vt ait P. Nigidius: quem Cice. Ingeniū & doctrināz nomie summe reueritus est. Nā qui mentis: non fallit. sed alter fallere tentat. Qui mēdacitū dicit: ipse nō fallit qntū

in se est: Itaq vir bon⁹ nō mentit. Prudens autem non dicit mendaciū: ait Aulus Gellii.

y. Fando ali. S. Aristoclose. pmittit vera vt subiungat falsa. Verū enī de Palamede dicit: De se autem falsus. Ex hac historia partem dicit: prem sup primi: partem intelligentibus relinq. Palamedes enim: vt ait Apollo septimus a Belo: cū delectū militū p grēcā ageret: si mulatē insaniā vlysses duxit inuitū. Serebat ille salē iūctis diuerse naturę animalibus. At Palamedes obiecit sibi filiū: Sui stulit aratū Vlysses: ne eū lederet. Hoc argumēto illū nō insanū ostēdit. Et ad bellū duct⁹ habuit iustā cām dolor. Missus deinde i Thraciā Vlysses nihil aduexit frumētū. In crepitantiq Palamedē respondit: nō sua negligentia id euenisse: neq illū si illuc psciscatur: quicq aduecturū pfectus Palamedes plurimū frumētū aduexit. Vlysses inuidia morus adulterinā Priami noie epistolā scripsit: in qua agebat Palamedē pditionis grām: & cōmemorabat secretū auri

pondus esse transmissum: deditq captiuo ferendā: corpego epistola ad regem est portata: corruptisq seruis aurū intentoriū inuexit. Cretus est Palamedes epia in ppectu principū lecta simulabat reo adesse. Vlysses suadebatq vt aurū in tentorio si esset inquirere. Repto aut auro Palamedes lapidib⁹ obrupit⁹ ē: hic prudēs fuit. Nā et tabulā lusoriā ad cōprimēdas ociosi exercitus seditiōes (teste Varone) inuenit secundū qdā litteras. Certū aut constat eū inuenisse q ex aspiratās. z. Aures. C. qā vocem audiant: vt vocē his auribus hausi. Vel a grēco illi enī copor dicit. a. Palamedis. DO. Eadē dicit de q Serui⁹ Palamede. b. Indlyta. CRI: nobilis. Nam κλέος apud grēcos gloria dicit. c. Gloria. S. ppter delectū et frumenta. C. Gfīa: q diffinit a Cice. vt gloria sit consentiens laus honorū incorrupta vox bene iudicantiū de excellēte virtute: vt ait in Tusc. d. Falsa. S. pro falso crimine. pditionis et rē notā p transitū dicit. Sciendū sane factū hoc & Troianos scisse. Sed Synon calidē q si ignoratib⁹ q vera sunt dicit: vt fidē seqntibus faciat. e. In fando. S. ppter aurū iam suppositū. f. Quia bella. C. Ne pathos a causa. Inde enī malū puenit vñ bonum puenire debuit. Nā cā rē miserabilē facit: vt de Aleso

dum sese mediū paci offert. Ite qui sanguine nobis hanc patriā peperere suo. Item indignatio a causa: vt. At tu, dicitis albane maneres. g. Verabar. S. Hoc falsū: Sed ad cōmēdationē Synonis. h. Cassum. S. Priuatū: vacuū. i. Lumine. C. Nā vitā lumē vocamus: sicut mortē tenebras & noctē: vt in eternā claudūt lumina noctem. k. Comitē. C. Is est q. principalē sequit. l. Pauper. S. Hec fuerat cā militandi. Teren. Cū hic egens pfugiet aliq. militatū. m. Regnū. SER. Nam vnus de regibus fuit.

n. Et nos. S. p. ego ad euitandā iactantiā dixit: D. Et nos aliqd. De pte rita eius florenti fortia: & de ptiū miseria sibi cōparat beniuolentiā. Cōmendat etiā Palamedis mēoriā dicēdo: quia belia vitabat: vt amico videntū pstant: qd defuncto non poterant. o. Nomen. S. gloriā. p. Decus. C. a greco est per antistichon: illi enim καλος dicitur. q. Inuidia. S. Propter aduectū frumentū. r. Pellacia. S. p. blāditias decipietis. Pellicere enim blandiendo dicere. s. Supis cō. ab or. D. non dixit mortuus est: ne eius mēoria digna p. hōim finē viue remiorat. t. Vitā in D. vtiliq. cupiunt mori: & non viuere. v. Trahebam. C. q. in uitus viuebam. x. Mecum in di. S. Intelligo a principio tacuisse. postea in patientia doloris eripuisse. y. Amici. CR. Mouet vehementer amicitia: sed etiā si nō est amicus: tñ q. insons mouet. z. Fors si q. S. q. est bona & mala. a. Promisi. S. p. cōtrariū id est minatus sum. Minamur mala: pmittim⁹ bona. Contra Hora. At qui vultus erat multa & pcedara minātis. C. Promisi. Quamuis promittimus bona: & minemur mala: tamen quia promittere est veluti se debitorem astringere: ideo dixit promisi: vt nō ex ira minaret: sed etiā fidem astringeret se facturū. Minari autē pferit sui qndā fidutiā se facturū. Vñ Horati⁹. Multa ac pcedara minaris. Qm̄ ergo minari videtur: Polliceri de se qndā inuitā supeminentiā dicimus minas murorū: & dicimus edificia minari ruinā. b. Hinc. C. Reperitio est q. sepe cōmiserationē mouet. c. Prima. SER. Nam secuta sunt oracula: & Calchantis ascita factio. d. Labes. S. ruina a lapsu. e. Criminib⁹. S. causis: vt supra. f. Spargere voces. S. Cicero. Spargere venena didicerunt. g. Ambiguas. S. ne si apte ageret accusatio videret. h. Cōscius. S. aut peracti sceleris: aut dolorum: vt in tertio: oblitus ne sui est Ithacus: i. Arma. S. Fraudes. Sunt enim arma instrumenta cuiuslibet rei. Ergo insidiantis arma fraudes sunt. k. Enim. S.

paup in arma pater primis: huc misit ab annis
Dū stabat a regno icolumis: regnūq; vigeat
Consilijs: & nos aliquod nomenq; decusq;
Gessimus: inuidia postq; pellacis vlyssi.
(Haud ignota loqr) superis concessit ab oris
Afflictus vitā in tenebris luctuq; trahebam:
Et casum insontis mecum indignabar amici.
Nec tacti demens: & me fors si qua tulisset:
Si patrios vnq; remeassem victor ad argos.
Promisi vltorē: & verbis odia aspera moui.
Hinc mihi prima mali labes: hinc sp vlysses
Crimibus terrere nouis: hinc spargere voces
In vulgum ambiguas: & q̄rere conscius arma.
Nec requieuit enī: donec calchante ministro.
S; qd ego hēcaut: nequicq; ingrata reuoluo:
Quidue moror: si oēs vno ordie habetis achi
Idq; audire sat ēiā dudū iūte poenas. (uos.
Hoc ithacus velit: & magno mercenti attride.
Tum vero ardemus scitari: & querere causas

aut vacat: aut pendet sensus ex posteriorib⁹. l. Donec Calchante ministro. S. Arte vitur semiplena dicendo: vt cogat interrogare audire Troianos: & intelligitur destinare p. Apolliopeum. m. Ingrata. S. nec nobis placitura: nec mihi gratia conciliatura. n. Om̄s. S. q. d. etiā eos q. nobis pdesse disponūt. o. Vno ordie. S. vno reatu ex antiq. tractū scientia: quia in ordine dicebant causas ppter multitudinē vel tumultu: cū erat annus litum. Iu

uenalis: Expectandus erit: qui lites inchoet annus. CR. Vno ordine. q. pari gradu. Nā ordies dī cū in theatro illa ascētio graduum: & qui in cōdē ordie sunt pares sunt: nec alter altero superior: aut inferior: o. Habetis. C. iudicat: estimat: p. Idq; audire sat est. D. vbi ad cardine venit: in quo mendaciorū cōsistit affect⁹: negat se dictū: ne vltro oia referendo daret suspitionē falsitatis. Ait: igit cum scias se periturū melius esse ne sequa gregoriū prodāt. Neq; em̄ ppter vnū hōiem de beo om̄s meos prodere. Quid ne moror cum differo poenas postulatōis beneficiū continuo me oturus. Vlysses enim om̄e malū videbitur inuoluit: qui me q̄libet peccato q̄ rebat occidere. q. Iam dudū. S. q. primum. C. Iam dudū. Iam dudū significat. Et quia vehementer prope randū: etiam velocissima vident longissima dicimus. Iam dudum: cū volumus exprimere q. p̄mū: vt ostendamus quid otius fiat: nobis sero videri. r. Poenas. C. p. scribitur: quia est a greco ποινη per oi. s. Ithaco. S. prosthacēsis principale pro deriuatio. C. Ithac⁹ Ithaca & cyphaleia & zacynthus ante Sinum corynthiacum insule est Ithaca: in q. regnat vlysses: aspera mōtuosa: q. e.

de q. Cicero. At si nos id quod maxie debet nostra patria dīctat: Cuius rei tanta est vis & tanta natura: vt Ithacā illam in asperrimis saxulis tanq. nidulum affixam sapientissimus vir immortalitati anteponeret. t. Mercenti. C. nō solū cupiūt: sed ita cupiūt: vt sint p. eo daturū p̄mū: ne q. solū p̄mū: sed magnū p̄mū. v. Tum vero. D. Hoc consiliū nrām cupiditate audiendi accendit. C. Tū vero iste duē dictiones auctoritate hoc significant: vt si alias tñ nunc maxime. x. Ardemus. S. festinamus. y. Causas. S. propter q̄s eius interitus a grecis expectat⁹. CRI. Causa est p. quā res fit. Sunt autē quorū causae. i. Efficiens: materialis: finalis: & formalis: vt in hoc equo causa efficiens fuit is faber qui edificauit. Materialis: lignū quo fabricatus est. Formalis: ea forma & imago equina quam faber in materiā induxit. Finalis: vt scilicet p. eam fallerentur Troiani.

Ignari. D. Nam nostra simplici natura pendentes gre-
cos illi vera dicere putabam? Sed illi omnes sunt dolosi.
Vnde sagax illud & crimine ab vno disce omnes.
a Pelage. S. quia artis mediū est. **b** Pautans. S.
q̄t pautas. D. aut pauore simulans: aut putās ne lingua
circubante in cursu insidiarū detectio nasceret: quā iam vi-
debat in tuto esse. C. Pautans: pauere tundere est. Vñ pa-
uimentū quod pedibus tundatur. Hinc dicimus pauere
hominē: cum ex magno timore tundunt pectora crebro
magnosq; motu pulmo-
num: & tremunt: q̄ est a
frigore totū concutit cor-
pus. Ex timore refugit
sanguis ad cor: & partes
extremæ ab eo relicte frige-
sunt. Vñ pautare est tri-
gescere et timescere. Ergo
q̄d tremunt timor: q̄d pa-
uit pauor dī. Metus autē
a quodā motu animi dī
cū illud q̄d casurū putat:
refugit mens. Cū autē ita
vehementer se moueat:
ut abeat foras formido
dicit. Pautas igit q̄t pa-
uore: simlans nō ei pauere
bat ex timore s; simlabat.

c Fictio pect. S. Fictus ver-
bis. Nā nūq; fingit pec-
tus. C. Fictio pect. sim-
labat aliud hīc in mēte
q̄ habebat. **d** Sepe fu-
ga. S. Hoc scdm Home-
vergū est. D. Sepe fu-
hoc fallū est: parat cau-
sam s; sit credibile. **e** hel-
lo fessū. **f** Moliri. CR.
tangere ardua. **g** Fessū.
S. fauore conciliat: cū
dicit illos fessos virtute
troianorū. **h** Fes-
cissent vinā. DO. Recte
optare simulat: nam troi-
anos placebat: & sibi cō-
miserationem capiebat.
i Sepe illos asp. D. nō
consiliū facto: sed cūctus
voluntas defuit.

k Ponti. SER. recte: Nam hyems etiam temporis est:
Euntes. S. irē cupientes: vt. Cū canere reges. Habent
em statuisse aliqd p inchoatōe. **l** Precipue. S. contra il-
lud ne dicerent numina esse placata. **m** Acernis. C. ex
aere. est em acer ope elegantia: ac subtilitate cedro secun-
da plura e^o genera. Albū q̄d p̄cipui candoris gallicū vo-
catur. Alterū gen^o crispū macularū discursu: q̄ cū excellen-
tior fuit a similitudine caudæ pauonis nomē accepit in hi-
stria Venetiāq; p̄cipuū. Euiliori genere crassiueniū vocat.
Tertū gen^o zygiā ruber: et fixili lignū est: sed hoc alii p̄pui
genē volūt: & caprinū latinū appellant. **n** Aethere. S.
p̄ aere. C. Aethere. i. aere. Nā p̄turbatiōes istę: vt sunt ven-
ti pluuie grādines: nubes: & silia: quorū motus Aristō. in
Meteororū exequit: nō solū nō transcendūt ad etherē: sed
nei aere quidē supra octo stadia. i. dūq; milia inueniunt:
Nam cacumina: nōnullorū mōtiū: quia hanc altitudinē
supant: vt ē olymp^o immunia harū p̄turbationū ē mul-
ti scribūt. **o** Suspenſi. S. solliciti. vt nostrosq; in li-
mine pendens: quia nec tēpētas post dona mutabāt: aut
ad nymbos refertur distinctiōe mutata. **p** Euripylū.
Chic Eumoniis fili^o Orthomeni: q̄ vrbs Boetię est regna-
uit: De q̄ nūc intelligit. Alter fuit Euripylus filius. Terti^o
fuit filius Telephi ex Atho le. **q** Scitantem. S. pro-
fiscitatur: alii scitatum legunt. **r** Oracula. S. templa:

de quibus dant oracula: **s** Adytis. S. Adytum est lo-
cus templi secretior: ad quē nulli est adytus nisi sacerdoti.
CRI. Adytū neutri genis est: & grēcū nomen. Et dī ab ō-
priuatiua. & dīco. i. subeo: quia illum locū nemini nisi
sacerdoti subire licet. Adytus autē ab adeo adis: verbale est:
& significat ingressum: vt sola viri moles adytus & tem-
pora noras: **t** Sanguine placastis ventos & vir-
gas: Cum primū. S. Hic distinguendū: quia & semel ad
Troiam ventū est: & anteq; ad eam veniret: de Iphige-
nia est sacrificatū. Cū em
grēci ad Aulidē venisset:
Agamēnon Dianę ceruū
ignar^o occidit. Dea vero
irata statū ventorū remo-
uit. Cum igit hec nauiga-
re possent: & pestilentia
sustineret oracula p̄sulta
deā Agamēnonio sagui-
ne placandā dixerūt. ergo
cū ab vlyſſe p̄ nuptiarū
simulatōē adducta Iphi-
genia in eo esset: vt imo-
laret: numis miseratione
subrepta ē. & cerua ipsa
in tauricā regionē ad re-
gem Thoantē trāslata: sa-
cerdosq; Dianę Dictynę
facta: cū deā scdm morē
sanguie hūano placaret:
agnouit Orestē frēm: qui
carēdi furoris cū cū am-
co pylade Colchios petie-
rat: & cū his occiso Tho-
ante simulacra subſtultice
absconditū fasce lignorū.
Vñ et fascellis dī: non em
a facie: cū q̄ pingit p̄pter
q̄d et lucifera dī: et artū
detulit. Sed cum postea
Rōanis sacrorū crudeli-
tas displiceret: quāq; ser-
uimolaret ad Laconas
est Diana trāslata: vbi
sacrificiorum cōsuetudo
adolescētulorū verberib^o
seruatur: q̄ appellant Bo-
nonice: q; aris suppositi
p̄debat: q̄ pla possent

Ignari scelerum tantorum: artiscq; pelage.
prosequitur pauitans: & ficto pectore fatur.
Sepe fugam danai troia cupiere relicta
Moliri: & longo fessū discedere bello
(Fecissentq; vtinā) læpe illos aspera ponti
Interdusit hyems: & terruit auster euntes.
Precipue cū ias hic trabibus cōtextus acernis
Staret equus: toto sonuerunt ethere nymbi:
Suspenſi euripylum scitatum oracula phoebi
Mittim^o: isq; adytis hec tristia dicta reportat.
Sanguine placastis ventos: et virgine cesa
Cum primum illiacas danai venistis ad oras:
Sanguine querendi reditus: animaq; litandū
Argolica: vulgi quę vox vt venit ad aures
Obstupere animi: gelidusq; p̄ima cucurrit

verbera subſtinere. Orestis ossa: ab Artia Rōmā trāslata
sunt: et cōdita aū tēplū Saturni q̄d est aū cliuū Capito-
liū iuxta concordie tēplū. D. Sanguine. Verū dicit de Iphi-
genia. Falsum addit de p̄cepto Apollinis: misceat ergo ve-
ra: vt credant falsa. **v** Virgine cesa. S. nō vere: sed vt
videbat. Et scendū in sacris simulata. p̄ veris accipi. Vñ
cū de aialib^o q̄ difficile inueniunt: ē sacrificiū: de pane: vñ
de cera fiunt. & p̄ veris accipiuntur. Hinc est etiam illud
Spaſſerat: & latice simulatos fontis Auerni. Nā & in tē-
plo Iſidis aqua sparsa de Nilo esse dicebatur.

x Argolica. S. quia occorrebat occidi potuisse captiuū.
DO. Argolica. ne credat potuisse litari alienigena: nec que-
reda erat virgo cū exercit^o formis careret. **y** Vulgi vox.
D. Cū ei generalitatē p̄posuit: q̄ res incerta erat vñq; q̄
timebat sibi. Excusat at Calchātē q̄ falsa dixerit: nā ondit
vi ē passū. Remouet a se odiū: q̄ nō grēci assere dī: eo:
qm̄ odissent: sed vt ipsi interitu: q̄ incert^o erat liberarentur.

z Gelidus. C. qui a gelu est. Nerui em & ligamenta vñ
motus & firmamētum calore roborant. Frigore autē de-
bilantur: atq; inde facillanti: et inde fit tremor.
a Cui fata parent. SER. cui preparent mortem.
b Magno tumultu: RER. ad factionem regendam
c Calchantia. C. Hic fates fuit Testoris filius sic dict^o:
vt grēci grammatici volunt. q̄mō tñ & Ἀλκῆ Id autem

Eneidos

est: *ποφφρ* *ποφφρ* autem est *απφφρ* id est
accutare: excogitare Quoniam hic accurate futura exco-
gitaret. Hic apud Troiam ex numero passerū a serpente
voratorum: quot annorum obsidio Troiæ futura esset
predixit. Post vero Troianum bellum aiunt illū cum
Amphilocho Amphiarai filio terrestri itinere Colophonē
que urbs Cariæ est peruenisse. Et cū apud sanctū clarū Apol-
linis: quod antea eam vr-
bem est in Mopsū au-
gurem præstantissimum
incidisse p̄ moerore mor-
tuum. Hesiodus scribit
Calchantē Mopso pro-
posuisse: vt diceret: Quot
sit ea que aderat capri-
ficus ferret: ac Mopsū
dixisse: decies mille vnaq;
amplius: ac cum vera de
numero dixisset cōtinuo
Chalcantē e vita migra-
se. Pherecides autem scri-
bit preguante sup̄ oblata
Chalcantem interrogasse:
Mopsū quot ille porcu-
los: quot illa in vtero gere-
ret: & Mopsū respondisse:
Tres Atq; ex illis vna foe-
mina: Et cū p̄a dixisset. il-
lū p̄ dolore mortuum.
Sic q̄ dicit Calchantē sue
proposuisse: et Mopsū
caprificum ac Mopsū
vera dixisse: Calchantem
vero minime: & p̄ moe-
rore mortuū. Et Sopho-
cles in quodā loco scribit
cū Helena repositur: tunc
Calchanti fata mor-
tem decreuerūt: cum p̄-
stantiorem augurē offē-
disset. Sed hic Calchantis
mortē transfert in Chel-
am. Refert præterea Stra-
bo in agro Samio: q̄
nō: procul sponde est cir-
ca tumulum: quem Dry-
on vocant Basilicæ duæ monstrantur. Vna quidem Cal-
chantis in summo vertice: cui petentes oracula nigrætem
significat arietem: & strata in pelle dormiūt. Altera Poda-
litū in infima montis radice posita. d Numina di-
uum. S. Pro oraculis posuit: et querit mō non quod dicat:
nam planū est: sed quid debeat imolari. e Multi crudel-
canebant. S. Multi bis intelligendū: id est multi videbāt
taciti: Multi etiā dicebant: ne sit cōtrariū caneabant taciti. t
f Bis quinos dies. S. Bis quinis diebus silet dicimus.
CR. Bis quinos poetice. Nam orator non ponit hoc no-
men pro numerali: nisi sit bis: vt singulis dieb; terni veni-
ebāt: & nisi sit nomē quod careat singulari: nam tūc sem-
per ponit pro numerali: vt binas litteras & trinas nuptias.
g Tectusq;. S. aut multitudini se subtrahēs aut regēs
consilium suum. h Prodere. CR. Simpliciter mani-
festare significat: & est ex pro et dare. Pro enim in compo-
sitione demonstrat rem in promptu & aperto poni: vt p̄-
mo: promulgo: Sed quoniam qui sibi commissā manifestat
fidem frangūt: dicimus prodere: fidē frangere.
i Morti. C. Mors est omnis separatio animi a corpore.
Cadē aut & necē dicim; cū vi aia pellit. k Vix tadē.
SER. Aut iunge: & vacat tandē: aut separa: & est aggera-
tio a fynonimis: vt abiit excellit.
l Composito. S. ex pacto. m Rūpit vocē. S. Erūpit
in vocē dictū per cōtrariū. Nā rumpe silentium est loqui:

vt quid me alta silentia cogis. Rumpere enim vocem est
tacere. n Arg. CR. de qua vide in Bucolicis.
o Assensere. S. Ergo non quia mihi essent inuisi.
p Timebat sibi. C. Timeo te: vel a te cum formido. ne
damnū vis: ne a te inferat. Timeo aut tibi ne tibi nocat.
q Tulere. CR. equo animo passi sunt: nō em letati sunt
in quo ostenderet ipm esse suis odiū: Sed tulere tanq; rem

molestā mortis misericon-
diatulare: tñ qmā ipse
extra periculū videbant.
r Infanda. C. Nam nō
ex religione: sed ex crude-
litate parabantur sacra.

Ossa tremor: cui fatā parēt: quē poscat apollo.

Hic ithacus vatē magno Calchanta tumultu

protrahit in medios: quē sint ea numia diuū:

Flagitat: & mihi iam multi crudele caneant

Artificis sceltis: & taciti ventura videbant.

Bis quinos silet ille dies: tectusq; recusat

prodere voce sua quēq; aut opponere morti.

Vix tandē magnis Ithaci clamoribus actus

Composito rumpit vocem: & me destinat arg.

Assensere omnes: & quē sibi quisq; timebat:

Vnius in miseri exitium conuersa tulere.

Iamq; dies infanda aderat mihi sacra parari:

Et falsę fruges: & circum tempora vitę:

Eripui fateor leto me: & vincula rupi:

Limosoq; lacu p̄ noctem obscurus in vlua

* Parari. S. Infinitus
modus p̄ indicatio: &
est figura p̄pria historico-
rum: vt Salustius. equi
tari: iaculati: vt poetarē.
Vuda genu: & toruū da-
mat. Nam quod ait Clu-
cero. Bellicum canit non
est figura: nam est soni
nomen:

e Salsę fru. SER. Salu-
stius. Est far quod dicit
mola salsa. qua & frons
victimę & foci asperge-
bant & culti. Fit aut ex
horna fruge & horna sa-
le. Horatius. Et horna fru-
ge. CR. Salsę fruges. Si-
ne sale vita humanā ele-
gantior esse nequit. Et in
animo sales appellant.
Varro. Pulmentarii vice
vlosale antiquos referet.
Maxima tamē in facis
pater auctoritas: quoniam
nulla conficiunt sine mo-
le salsa: ait Plinius. Salsę
ergo fruges: id est mola
salsa. Faciebāt enim mo-

lem: id est pultem ex sale & farina horna: id est huius an-
ni. v Vitę. SES. quibus victimę coronant.

x Eripui. Donatus: Non culpam criminis: sed
innocens crudelissimam mortem: ne ea gau deret inimic;
& ne quis querat quomodo potuerit fugere: addit vincula
rupi. y Laeto. SER. Non sacrificio: inuidiose locut;
z Vincula rupi. SER. Atqui solutę sunt hostię cum
piaculum sit aliquid in sacrificio esse ligatum. Vnde vnū
exuta pedem: vinculisq; in veste recinctis. Ergo vincula reli-
gionis i tollige: vt: Et vinctis innaret cloelia ruptis. f. fode-
ris. Sed dices. Vnde iste ligatus fuerit: Non enim Troiani
ligauerunt. cum vitro se obtulerit. Vnde intelligēdum est
a grecis magis ligatum. Quia & consuetudo illa: quam
supra diximus erat in ipso tempore sacrificiorum. Antea
enim ligabantur luuēnalis. Sed procul extensum p̄cu-
laus quatit hostia funem.

a Limosoq; lacu. SER. Vtitur circumstantiis quibus fu-
ga verisimilis fiat. Sape autem sub aliorum personis poe-
ta causas exequitur nobilium. Vt hic Marii: infra autem
Pompeii: Vt iacet ingens in littore truncus. DO. Limoso
q; lacu. Liuius enim & lacus suffragabantur ne possent
in sequentes intrare: Posuit & noctem. Nam & renebrę
adiuuabant. b Per noctem. S. Rem tps ad psonā
transfert: vt matutinus venit: & est honesta locutio.

c In vlua. DONA. Timiditatem maximam simulat:

ut cum in loco esset: ad quē nulli esset aditus: tñ in eo que
reteret labebras. Vltam dicit rem: quā vulgus budā vocat:
sed nihil interest que species sit herbe: mō illum, occultare
posset. d Vela daret: D. vt ostendat suos plus q̄ Troia
nos tenuisse. e Si forte dedissent. S. Nec negat: nec af-
firmat eos nauigasse: ne aut eis det securitatē: aut ne falsū
sic: quod dixerat nō posse nauigare Græcos: nisi homie in
molato: vt illorū sit: quicquid elegerint. Et artis est: in Au-
gustis argumentorū vt in ceteris sermonibus.

¶ Nec mihi iam. D. Po-
ne consultationē quā in
lacu habuit. Hinc em̄ ni
si nauigarent: erat piculū
vitiū nauigassent: priua-
bar. g Antiquā. S. ca-
ram. Comemorat autē li-
beros et parentes: vt offē-
da: nō se deseruisse: vt vi-
le: sed mortis fugisse ter-
rore. DO. Antiquā. i. ma-
gnam patriam. Vel anti-
quā: id est curi affectum
diuturnitas tēporis accu-
mulauerat: & filius & pa-
rentes: & singula singulis
dedit patriam dixit. anti-
quam natos dulces expe-
ctatū patrē: in quibus re-
bus occurrūt peiora: qd
græci illos esset occisum. p
per suam fugā piandā:
quoderat necessariū: hec
aut oia dicta sūt vt face-
ret verisimilia q̄ finge-
bat. h Quos illi fors ad poe-
S. Forte et poena Alii iū-
gūt: forte et: vt sit forsan:
Elicomiseri cordi adōn dēs
nō hīc cām redeūdi post
mortē suorū. i Effu-
ga. S. Nā fugā et effugū
dicim⁹: sic lana & laniū:
vt sit tibi laniitū cure.
k Plabūt. SER. Expia-
būt. Et rouarov est. Nā
plerūq̄ ipeare significat.
l Per superos. D. quos
non latet veritas.

m Per si qua. S. Dya-
syrici imidet. D. Per si q̄
est q̄ rest. Sciebat apd se
nō esse fidem: vnde arbi-
trabat apd nullos esse: et
cū plona sua eēt odiosa:
qua hostis mouet miser-
cordiā a suis calamitati-
bus Priamus aut vt oia

vera diceret: deposita regīa auctoritate: vt amicus cum
hoste locutus est. n Non digna. SER. indigno
luctu affecta. o His. CR. quasi diceret. adeo cali-
de vt quēvis decipere potuissent. Et cōmendat Troianos
ad clemētia. Nā artis est nos semp ab ea virtute auditores
cōmendare: q̄ cupiū⁹ illos in nos vti. p Misere scim⁹.
SER. Aut per se plenū est: aut coheret sequitibus: quia nō
pōt primis dicim⁹ eā illā rem te illi rei misereor: nō autē
illa. q Vltro. S. nō sponte. Nā iā rogauerat: sed insup-
ab vltro: quia plus q̄ rogauerat p̄stiterūt. r Manicas
a. d. S. Aut epexegetis est: arctas manicas: aut vtrūq̄ ih a
buit. CR. Manicas. Vincula manuū: alias ornamētū ver-
strū circa manus. vt: Et tuncce manicas: et hñt ridimicula
mitre. s Arcta vincta. C. Interpretatus est manicas: in

qua significatiōe poneret. t Quisq̄ es. S. Licet hostis
sis et sunt (vt habem⁹ in Liurio) verba impatoris trās fugā
recipientis in fidem. Quisq̄ es: noster eris. Item vigilas
ne deū gens: verba sunt: quibus pontifex maxim⁹ vitutē
in puluinariū: quia variā sententiā suo inserit carmini.
v Hinc iam. S. aut ex hoc tpe: aut ex hac orōne: aut ex
eo q̄ te dicis vltis factione laborasse. x Noster eris.
D. Aperta beniuolentia: cum recipiat eum pro ciue.

y Mihi. D. scj Regi: qui possem tormētis inquirere veri-

tatem: & simpliciter que-
ro: Mihi. qui te seruauit:
& in eorum numerū tes-
cepi. z Ediscere vera:
SER. Hic distinguendū:
vera enim audire deside-
rat. a Quo: S. qua
causa: que in cōiecturali
sepe queritur: Cui respon-
det ne reciprocis. DON.
Quo molem. Breuissī-
mā ppositio: sed pfecta:
Questiō ē: cur equ⁹ esset
fact⁹? Cur tantē magni-
tudinis? CR. Quo mole.
ex cursu et celeritate inter
rogatiōis exprimitur cus-
piditas rem intelligendi
in priamo. Nā & breues
clausule sunt: & sine co-
pula: et paucis verḡ mul-
ta complectitur.

b Molem hanc ima-
nīs. CR. exprimit magni-
tudinem immensam.
c Hanc. CR. quasi tam
tam & tam mirabilem.
d Statuere. C. Vero si-
mitatē ostendit.

e Quis auctor. S. re-
spondet Calchas attolle
re iussit. D. Quoauctore?
Vtrū religionis? an belli
causa. C. Quis auctor?
Cum stupore profer: q̄
diceret: nō potuit nō esse
magno ingenio. Auctor
autem cōmunis generis
est. f Quid ve pe-
tunt. SER. vt placet Mū-
nerua.

g Ille dolis. DO. quasi
diceret. natura sua & ar-
te pelagga mandatis suorū: & ostēdit nullum græcum ca-
rere dolis. CR. Dolus est mentis calliditas ab eo q̄ delu-
dat. Teste autem Festo in malis solū nunc vtimur: apud
antiquos vero etiam in bonis: Vnde adhuc dicimus sine
dolo malo. h Ignēs. SER. aut ararum quas suo-
git: vt sit execratio propter posteriora: DONA. Vos eter-
ni ignēs. Iurauit: sed subtiliter. nam Troianos fallit: & nō
prodit archana suorum adhibuit iusiurandum: quia non
videbatur verisimile illum suorum secreta: non sine tot
mentis prodere. Testatus est igitur: non propter narratiōis
veritatem: Sed propter licentiam quasi proditiōis.
CRIST Vos eterni ignēs. Apostrophe vt vides vti: cue
in hoc loco. Apostrophe autem maiore habet vehemen-
tiam q̄ si dixisset: Testor ignēs & aras.

Delitui: dū vela darent: si forte dedissent.

Nec mihi iam patriā ātiquā spes vlla videndī:

Nec dulces natos: exoptatumq̄ parentem:

Quos illi fors ad poenas ad nostra reposcent

Effugia: & culpā hanc miserorū morte piabūt.

Quod te per superos: & conscia nūmina veri:

Per si qua ē quæ restat adhuc mortalibus vltq̄

Intemerata fides: orō: miserere laborum

Tantorum: miserere animi nō digna ferentis.

His lachrymis vitā dam⁹: & misere scim⁹ vlt

Ipsē viro prim⁹ manicas atq̄ arcta leuari (tro:

Vincta iubet priam⁹: dictisq̄ ita fatur amicis:

Quisq̄ es: amissos hinc iā obliuiscere graios:

Noster eris: mihiq̄ hec ediffere: vera roganti.

Quo molē hāc imanis eq̄ statuere: q̄s auctor:

Quid ne petūt: q̄ religio: aut q̄ machina belli:

Dixerat: ille dolis instructus & arte pelagga:

Sustulit exutas vinctis ad sydera palmas:

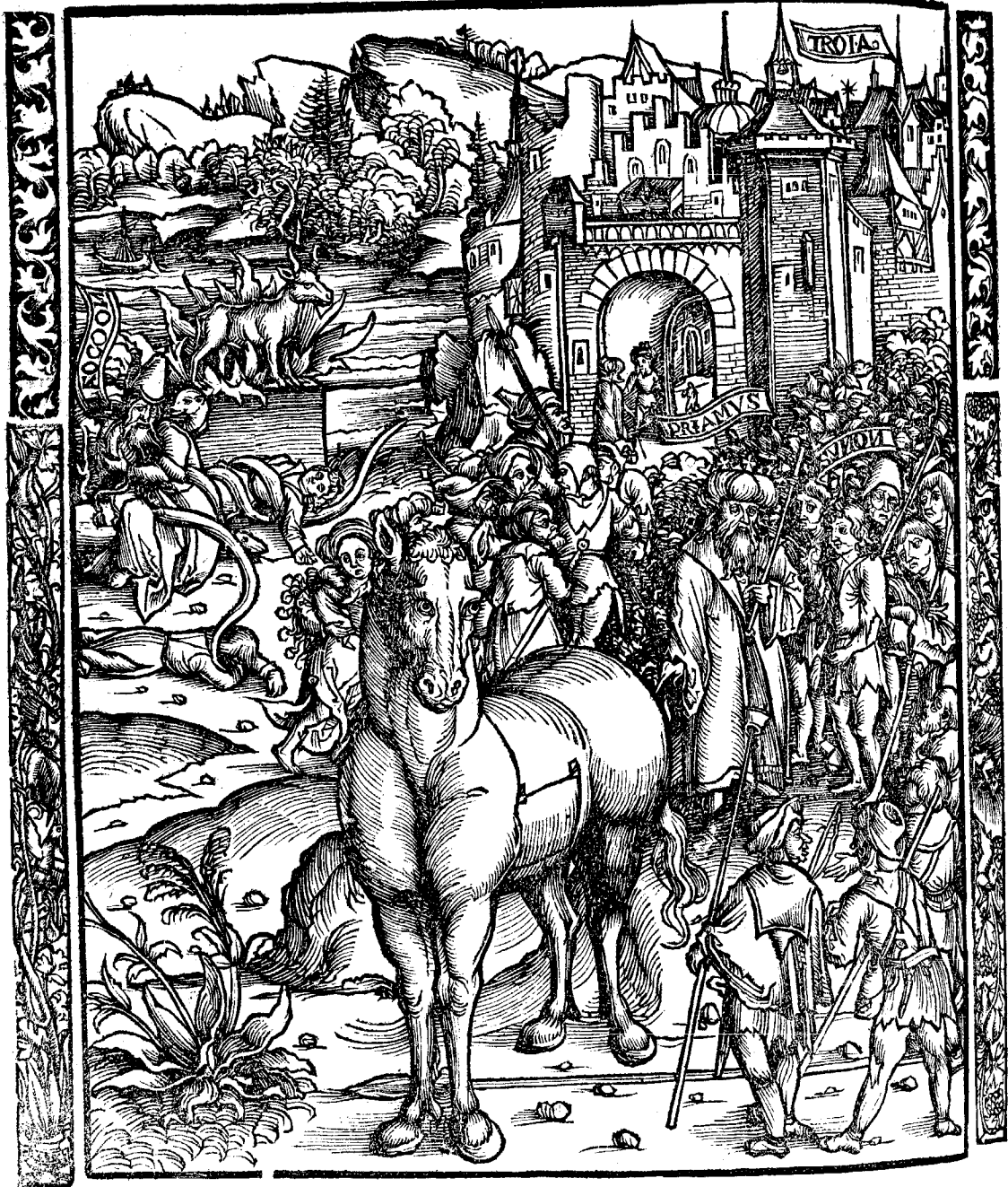
Vos eterni ignēs: & non violabile vestrum

Encidos

i Testor. S. modo iuro.
Alibi testificor: vt Testor
in occasu vŕo. C. Testor:
in testimoniũ voco. vt te
stor. v. runc caput. alias
testificor: alias testamẽtũ
co n d o. k Numẽ ve
strũ. SER. Sydera enĩ fm
Philosophos dicunt elemẽta: et habere pprias ptates.
l Vos arg. S. aut solẽ et lunã significat. Execratio autẽ est
aduersorum de p catio: Iusiurandum vero prospera.
m Enescq. S. Insidiose ad pluralẽ transfuit. Terentius:
Non perpeti meretricum contumelias.
n Quos fugi. CR. Cum horrore periculi pronunciat;

Testor numen ait: vos arg enescq nephandi;
Quos fugi: vitteq; deum quas hostia gessi:
Fas mihi graiorum sacraata resolvere iura:

o Vitte. S. Vel que ha
bent i honore deort: au
que hnt ipsa simulacra:
vt virgineas ausi dirẽ cõ
tigeret vittas.
p Gessi. S. Pene gessi.
q Fas. S. Perit veniam
a diis: ne videat pditor:
Taquit autẽ hęc anteq; audiret noster eris. Si enĩ voluntate
proditor esset: occur: bat illud Ciceronis. Nemo vq; sa
piens pditori credendũ putauit. D. Fas mihi graiorum:
Quali iam ipse gregas nõ eẽt. vel illi eius focii nõ fuissent:
Et liceat eos odiũ: qui ciues mei esse voluerunt.
r Sacraata re. iu. SER. Ne incidat in sacramenti poemam:

Sunt enim tria militie genera: plerumque enim euocati dicuntur: non sunt milites: sed p. milite: Salust. Ne quis miles sine p. milite. Ite ipse ab his o. s. euotatos et Centuriones: plerumque tumultuarii: hoc est qui ad unum militem bellum: plerumque sacramenti rogati: quia post electionem in rem publicam iurant. Et hi sunt qui hinc plena militum. Nam quod & viginti annis tenent. Hec tria genera tangit Virgilius sacramenti in hoc loco: Tumultuarii: ut similes omne tumultu: arcularum trepidolarum euocatiois: Mittit & magni venulus Diomedes ad vrbem.

1. Fas. C. repetitio & diffinitio. Et hec tota reificatio atteros facit ex magnitudine nuotatio: nis: & benivolos ex demoustratioe sui periculi quia citatur comiseratio. Habet et summam vim apostrophe: plerum si ad res miras conuertat pino: videlicet extuas dñi fas: q. deusq. sinebat. Et Tur nus: Tuq. optima ferru Terra tene. Fas odisse. Fas diuina lex est: ut ius humana. Auxilis ergo: q. q. nō solum legem hūa nalem qd plus est diuina: licet nō solum deferere sed odo hre. Odisse vi ros: & hoc dyastice: Nam et ad grecos: e. ad Troianos potest referri.

2. Si qua. S. ppter ea q. latet in equo. 3. Teneor patrie. D. p. p. di voluntate: q. legibus regunt: alteru est ex fluo: dlo puri mentis: alteru ex necessitate. y. Legi

bus vllis. SER. Sigcorum: propter illud noster eris: Si Troianoru quia grecus. z. Tu modo. DO. pro tu Troia obseruati tuo fidem serua: a. Troia. S. Nā quod rex pmitit: videt respectu pmittere. CRI. Troia: Troiane popule: ut iam nūc intelligat: qd sibi pmissum ē a rege: q. psonā ppli sustinet pmissum esse a populo. b. Rependā. D. q. d. tantū recipiet: q. rē dederat: id est vt salutem mōeretur salutis auctor. c. Omnis spes. SER. Aversus incipit more suo: Nam fauit grecis Minerua: & creptum erat palladium. D. Omnis spes. Respondet vlti me parit: vt fallendi promptior pateret occasio. Nā & pri mo ym crinitis inuidiā pñibus criminibus maculat: in vltis. & ostendit Mineruam grauiter iratam sacri legis: CR. Omnis spes. Ergo hoc sublato nulla alia species relin quebatur. d. Sterit. C. q. si diceret: veluti fundamē tum penitus hesit. e. Tytides sed eni. S. Hysteron: Pro teron. Sed eni exq. impi Tytides. Nam histerologia vni⁹ est sermōis: vt Transira per et remos. Et tytides impi⁹: pro pter vulnerata numia. f. Inuētor scel. S. ppter palame dem oculum sua factione: D. Inuētor sce. qui nūc inue nit qd pbari potuisset. g. Fatale ag. f. zc. D. In linguis singula sūt gene: a facile legi. Fatale: in q. staret factū grecorū. Dixerat enim palladis auxiliis. h. Auellere. S. inuitū ostē dit esse sublatū Helenā apud Atisbam capta a grecis: indi cauit p vim facta Troiana: in qbus erat Palladiū. Vñ dñ a pyrro regna meruisse. Quandq. pñterit pyrro: vt rediret per terrā pñdens grecorū naufragiū. Tunc Dyomedes & hylas seu cuniculis: seu cloacis ascenderūt arcem: & ocd

lis custodib⁹ sustulerūt simulacrū. dat aut his hoc negociū quia fuerūt cultores Minerue: hoc deinde habēs diomedes: vt Virg. tangit: Et Varro describit: credens sibi nō ē appt ppter sua picula transeunt Aeneas offerre conat⁹: sed cū se ille velato capite sacrificas cōuertisset: nautes qdā simu lacrū accepit. Vñ nō Iuliorum sed nauticorū familia sacra Minerue habuit. Vnde in quinto vnum Tritonia Pa las quem docuit: Alii dicunt hoc simulacrum a Troia nis ē absconditū intra extructum parietem: postq. Troi

am pariturā agnouerunt & deinde in bello Mitria dario a Pimbria quidā Romanus inuentū indi casse: quod cōstat Romā aduectū esse: & cū respon sum ēēt ibi impiū futurū vbi & paladiū adhibito mamurio fabro multa st milia facta sunt. sed ven agnosceit hanc oculorū q. mobilitate. Vñ & arserē coruscq. luminib⁹ hāmer sed ab vno tm sacerdote agnosceit. Luca. Troianū soli cui fas vidit: Mieruā Dicūt alii vñ simulacrū coelo lapsum apud Athe nas. Alii duo volunt hoc de q. dixim⁹: et illud Athe nense. D. Auellere: vt cū sacrilegio esset crimē vio lenti⁹. i. Palladiū. D. Cū pōdere pñciādū: In ipo em noie magnitudo numinis exprimit. Qd ve ro de Mamurio dicit Se uius nūc in Palladio legi⁹: sed in ancili coeli⁹ de lapso: de quo suo loco dā cemur.

k. Celis. D. Ad sacrilegiū accedit homicidiū: cū illi hūanitatē cā: et numis ve neratiōe: ne leui qdē iniu ria pñgi debebat: auge

homicidiū ex merito psonarū: q. custodes: neq. cēt electi cu stodes: nisi pbat⁹ vire: Vide ac ex aggeratiōem criminis: ag gressi sunt tēplū sacratū: qd ingredi qñq. sine veneratiōe nefas ēēt. Custodes cēsi⁹: vt q. ad ipm simulacrū qdarim ventū vltū nefariorū oculis et polutis hūano sague ma nub⁹ tacrū: neq. solū corp⁹: sed vultus: et virginales vittas q. in capite gestabat incestare sunt ausi. i. Sacra effig. S. quasi coelo lapsum. m. Ex illo. S. facto vlt tpe. D. Ex illo fluere. Nā q. dixerat Palladis auxiliis pñterit: cū ergo irata ēēt coepit fluere. n. Fluere. S. rous yoy ē. Ideo ait re tro. Alibi cōtra Salust. Reb⁹ sup vorū fluētib⁹. o. Retro sublap. C. Retro et sub & re interitū significat. Cū em res aut retrocedit: aut deicit ad interitū tēdit. p. Fractę vi: C. nā vt ipse erigat anim⁹. & q. iāmō augent vires: sic con tra desperationē deprimūt & minuit v. res. q. Auerla: S. ppter illud. Māibusq. cru. D. Auerla. Duo sceleratorū cōmissio oib⁹ irata ē. C. Auerla d. m. Causa qre amissa sit spes. r. Nec dubijs. C. nō fuit difficile agnoscere iratā deā: q. f gna dedit māifesta: Quo tpe illus Trois fili⁹ illū cōdidit: qd fuit āno fere septio sup tria milia: et ostigeros p mūdū inritū. aut breuescutū de coelo lapsū i tēplū qd l arce cōdebat: idq. palladiū ēē vocatū z elegisse sibi locū in media gde: cui ad huc supiditę regē n erāt: id signū lignit fuisse mñt tradidit. Hocigit allēto p illecebras Theano custode Antenorē accepisse volūt: et grecis tradidisse. Cal listrat⁹ ac e samothracia scribis et Saryr⁹: vt refert Diōni⁹ dicit Crisatē palladē filia cū nuberet dardano attulisse pal ladē mñta: hēc ac fuisse palladiū et magrū deorū simulacra.

Enceidos

Deinde Dardanum dū suū fugientē Arcadia pfectum
tulisse in Samothracia: ibiq; illis templū struxisse. Mox
cū maiore parē ppli transuexisset in Asiam: sacrificia: ac ce
rimonias samothracib⁹ reliquisset. Palladia vero & deorū
imagines secū aduexisse: & ex oraculo accepisse: vrbe illā
duraturam: in qua hec p
manerē: ac ppter ea vrbe
cōdidisse: & a se denomi
nasse: & in ea collocasse.
Condito deinde ab eius
posteris illo eo ēē trāslata:
Postea vero capta vrbe
inferiore: Sicam dominū
arcis factū sustulisse ex
aditis sacra: & qd supat
Palladiū: Nam alterum
vlysses & Diomedes fur
tim vrbe ingressi abstu
leant. Arentinus (eodem
Dionisio teste) scribit pal
ladium a Ioue Dardano
datum: & locatū in loco
inaccessibili. Sed fabrica
tum: aliud ad eius simili
tudinē: & positum pa
lam: & hoc eripuisse gre
cos: illud accepisse Aene
am. Alii scribunt: Pallas
dū absconsum ab Ilione
sibus in cavernis: ne ho
stes eriperent: Et p⁹ mul
tas etates a Fymbria q
stōre: cum illi expugnaf
set ablatum: ac Romam
prouectum. Seruabatur
autē in templo Veste: qd
erat iter Capitolii et pal
latiū: quo in censo L. Ce
lius Merellus illud libe
rauit: ipse ignis ardore ce
cus euasit. Sylui⁹ autē scri
bit: cum Diomedes in vr
be q; in Appulia conde
bat: Palladium collocare
vellet: monitū esse a dea
nocturna quiete: vt in la
tinum: vbi vera erat nu
minis sedes: illud depor
taret.
s Dedit. CRIS. detulit
Diomedes & Palladiū
tradidit.
t Tritonia. SEP. quasi
terribilis. qmō Iov ipsev
id est timere. Vel secun
dum Lucanum. Et se di
lecta tritoatda dixit ab
vnda. Est autē Antono
masia: quia propriū est
Minerua. C. Tritonia: de
hac dea in superiorib⁹ di
ctum est.
v Vix. S. mox. DO.
Vix positum. signa sunt
quibus ostendit nā. pri
mum flāme in oculis in
animat⁹. x Sallus. S.
Nē forte alter nisi i simu
lacro intelligeretur.
y Sudor. S. significat laborē futurū. D. Sudor. Secun
dū signū non pōt ex simulacro fluere: nisi portendit malū.
Idem dicas de motu simulacri. C. Sudor quod calamita

tes portendere etiam in Georg. ostendit. Et mox illi lachry
mat templis ebur: grāq; sudant. c Emicuit. S. qd q
inuita consistebat. a Parmāq; se. hastāq; tre. DO.
manifestū signū se hostē pferi deā. b Tentāda. C.
q. d. qvis alias nō successisset: vt sup. Sepe fugam Dana
Troia cupere relicta. Et
sepe illos aspera ponti in
terclussit hyems.
c Repetant. S. ex more
Romano: qui si male ex
pugnassent: redibant vo
rursus capiarent augu
ria. d Argis. S. aduen
tū in loco. e Numē
C. P. scientiā & fauorē

Vix positum castris simulacrū: arfere coruscę
Luminibus flāme arrectis: falfuscq; per artus
Sudor iit: terq; ipsa solo (mirabile dictu)
Emicuit: parmāq; ferens: hastāq; tementē.
Ex templo tentāda fuga canit equora calchas
Nec posse argolicis excindi pergama telis:
Omina nī repetant argis: numenq; reducant
Quod pelago & curuis secū aduexere carinis.
Et nunc q; patrias vento petiere mycenas
Arma deosq; parāt comites: pelagoq; remēso
Improuisi aderunt: ita degerit oīa calchas.
Hanc pro palladia moniti pro numine Ieso
Effigiem statuere: nefas quę triste piaret.
Hanc tamē in mēsam calchas attollere molem
Roborib⁹ textis: coeloz; educere iussit:
Heu recipi portis: aut duci in moenia possit:
Heu populum antiqua sub religione tueri.
Nam si vestra manus violasset: dona minerę
Tum magnū exitiū (qd dī priusomen i ipm,
Couertāt) priami ingio phrygibusq; futurū.
Sin manibus vestris vestram ascendisset i vrbe
Vltro asiam magno pelopeia ad moenia bello
Venturam: & nostros ea fata manere nepotes.
Talibus insidijs: piuriq; arte synonis
Credita res: captiq; dolis: lachrymisq; coacti
Quos neq; tytides: nec larysseus achilles:
Non anni domūere decem: nō mille caring.

f Reducant. S. reconcil
ent. g Arma. S. Armi
ciose inuicē de futuro mes
tum: vt pntem firmet se
curitatē. D. Arma. q. d.
Hoc contra Traianos: vt
reliq; faceret verisimili
h Improuisi adert. S.
sicut factum est.

i Digerit om. S. inter
tat numinis cōmogēn.
k Antiqua religio. S.
fauore pristino.
l Nam si vīa ma. S. oo
currebat em exurendum
equū si itro iseti nō possit

m Asiam. S. Asiaticos
n Pelopeia. S. arguta a
pelope.
o Nostros. S. quasi troia
nis loquit & dyasynco
tamen. p Perierit.
s. In verbo r. remouetur
Pietro em dicimus.

q Credita r. s. aut fide
habita: aut ei commissa
res. p. r. Capti
dolis. SER. Fuit ergo tu
p⁹ grecis vicisse dolis: q
troianis vindi. D. Capti
do. Non poterat obici
Troianis: cur ita credul
fuissent: quia iurauit: &
ga lachrymas veras cre
didimus esse. Ergo non
virtute: non numero ho
minum: non diuturnita
te belli: sed insidijs vict
sumus.
s Lachrymisq; coacti
s. Sic Terenti⁹. Vna me
Herde falsa lachrymula

quam oculos terendo misere via vi expresserit.
r Larysseus achilles. SER. a vicinitate: nā plithius fuit
Vtraz; tamen in Thessalia est: quitas.

v Hic. S. tunc. x Maius miseris multoq. S. Nā apud
audis ab eisdem incipe viciosum nō erat: vt & sale falsa
sonabāt: casus cassandri canebat. D. Hic aliud ma. Nā
vehementer delos poterat confirmare hoc mōstrū. C. Hic
aliud ma. Ostendat hacten' virtutē nō potuisse superari
Troianos: deiceps neq. prudētia qdē victos fuisse demō-
strat. Nō em̄ a simone decipi potuissent: Nā nō temere illi
credidissent: aut decipi
fuisse: nisi deorū studi-
um contra illos niteretur.
obicit percussoris laoco-
ontis interitus. y Im-
provida C. Improvida
dixit: Quia omnia repētia
maiorē perturbationem ad-
ferunt. Cice. in Tusc. sed
diligēt: cum nec opinā-
torum nā: urā consideres
nihil aliud repies: nisi oīa
subdita videri: maiora: et
qdē ob duas causas pri-
mū: q. qna sint que acci-
dunt cōsiderandi spaciū
non dāt. D. inde cū vide-
antur p̄caueri potuisse: si
p̄sum esset qsi culpa cō-
tracit. malū egreditur
actiōe facit. Quod ita ef-
fe dies declarat: que p̄ce
dies ita mitigat: vt iudē
malis manētib' nō mō-
lenat egreditur: sed i ple-
nū tollat. z Laoco-
on. S. vt ait Euphorion p̄
aduentū grecorum: facer-
dos Neptunū lapidibus
oculis est: quia sacrificiū
nō p̄dixit eorū aduentū:
Postea discedentib' gre-
cis: cū vellent sacrificare
Neptuno. Laocoön cym-
brei Apollinis sacerdos
forte ductus est: vt solet
fieri cum certus deest. Hic
p̄cauit cōmisse an̄ simu-
lacrum numinis cū vxorē
te coeundo: & ob hoc im-
missis draconib' cū filiis
interemptus est. Sed poe-
ta hanc rem interpretat ad
Troianorū excusationē.

a Sorte. D. in q fuerat
arbitrū diuinū: Ergo de-
buit nūc fuisse futurum
exceitū publicū seruare sa-
credorem: diuina volun-
tate dictū: & nō arbitrio
humano mactantem.

b Solēns aras. S. annis
uenerari sacrificio religio-
sa. Dicimus sacrificium
solenne: & aras solennes
vt apicū: & hoiem: et lo-
cum. Perit: Apricos me-
minit: senes. Hora. C. ut
apricum oderit campū.

c Taurū ingentē. S. vt alio in
loco ita cornu petat: in sacrificiis em̄ certis numinib' certe
gratia aialia mactant. D. Taurū ingentē. i. excellentē hosti-
am. d Mactabat. C. mactare est magis augere. Vnde
quia sacra rem augēt hostig: nō egdi sed mactari dicuntur.
Inde in abusu est mactare: p̄ interficere. e Ecce at. D. p̄
p̄ significat hostes venturos a Tenedo. Ecce sp̄ ponit

ubi res horrenda & repentina significat. Festinando autē &
oculi ardentes: & lingue mobilitas demōstrabant alicui
illos laturos interitū. f Gemini. S. duo vel similes:
g Angues. S. Aquarū sunt. Serpentes terrarū: dracones
templorū: vt in hoc loco apparet: sed nō obferuat semp.
h Iubg. S. cristg aut barbg. i Sanguineg. S. sanguine
coloris. k Pone. CRIST. a tergo: vt pone subit con-
iunx. describit autē aduen-
tus draconū: vt horrorē
incutere possit. l Legit.
S. transit: vt littora Epy-
rilegimus. m Sinuas
q. S. in sinum curuat.
n Suffecti. S. p̄ infecti:
vt cōiuxa p̄ iuxa.
o Sanguie et igni. C. mī
canti & ardenti rubore:
p Sibila. S. Sibilantia
& p̄cipiū est. Nā nomē
sibilus dicit. q Vibrā-
tibus. S. mobilib'. nullū
em̄ animal tanta celeritate
linguā mouet: vt triplicē
hīc videat. C. Vibratib'.
crebro mobilibus.
r Diffugi. C. magn'
effect' horrois. i. in diuer-
sas partes fugimus. Nā
in summa trepidatione
fugē sibi consultit: & eo-
ugit q commod' putat:
possit fugere non habita-
reliq. rōe. s Exāgues.
C. & hoc a metu est: non
qua sint sine sanguie: vt
importat vocabulū: sed
quod sanguis relictus ex-
terioribus p̄ibus ad cor
confugerit. t Illi. C.
Hinc maxima fides vel
le deos vulneratū equū
vicisci: cū ex oī turba so-
lum vulneratorē peteret.

v Agmine. D. Agmen
dī acc' serpentū. Curi' em̄
et iter pedū est qd' earent
serpētes. x Laocoön-
ta. D. Exprim' deoq. pie-
tas. Sacerdos ei in ipso sa-
crificio petiit: sed primo in
ei' cōspectu filii crudelis
sime interficiūt puuli: &
infantes. Cetera serpentū
descriptio crudelitātē de-
signat. y Spirīs. S. no-
dis. vñ et bases colūnarū
spirulas dicūt. Spira pro-
prie volubilitas funium:
C. Spira. basis colūng est
vātorū aut duorū. Itē ge-
nus opis pistoris. Item tur-
nis nautic' i orbe cōuolu-
tus: Ennī vero hoīm sū-
militudinē spirā vocauit:
ait Fest'. Spirulā appel-
lant catellā: siue aliquēd

hmōi: qd circa collū ponit mīeres: vt ē apd Diuū Hiero-
nymū: deniq. spira ē cū lōgior res ita in Gīrū cōplocat: vt
in p̄es fīat circuli: S; differt a circū: q. circuli i seipos rede-
ūt: spira cū ipse orb ad p̄cipiū suū redit: n̄ definit i eos: sed
fuit p̄cipiū alter' orb. z Squamea. S. p̄ squamofa:
a Circū ter. d. C. i. circūdari. b Nodos. C. nex'. c Atro:
S. vt pallida mors: tristisq. senect'. d Tollit. D. bis acc'
pe: tollit Laocoön: tollit taurus.

Hic aliud maius miseris multoq. tremendum
Obicit: magis atq. iprouida pectora turbat,
Laocoön ductus neptunno forte sacerdos
Solennes taurū ingentē mactabat ad aras:
Ecce aut gemini a tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago: pariterq. ad littora tendunt:
pectora quorū inter fluctus arrecta: iubetq.
Sanguineq. supant vnda: pars cetera pontum,
pone legit: sinuatq. immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo: iacq. arua tenebant:
Ardentesq. oculos suffecti sanguine & igni:
Sibila lambebant: linguis vibrantibus ora,
Diffugimus visu exangues: illi agmine certo
Laocoön ta petunt: et primum parua duorum
Corpora natorum serpens amplexus vterq.
Implicat: & miseros morfu depascitur artus.
post ipsum auxilio subeuntē: actela ferentem
Corripiunt: spirisque ligant ingentibus: & iam
Bis me diu amplexi: bis collo squamea circum
Terga dati: superant capite: & ceruicibus altis.
Ille simul manibus tendit diuellere nodos:
perfusus sanie vittas atq. veneno:
Clamores simul horrendos ad sydera tollit.

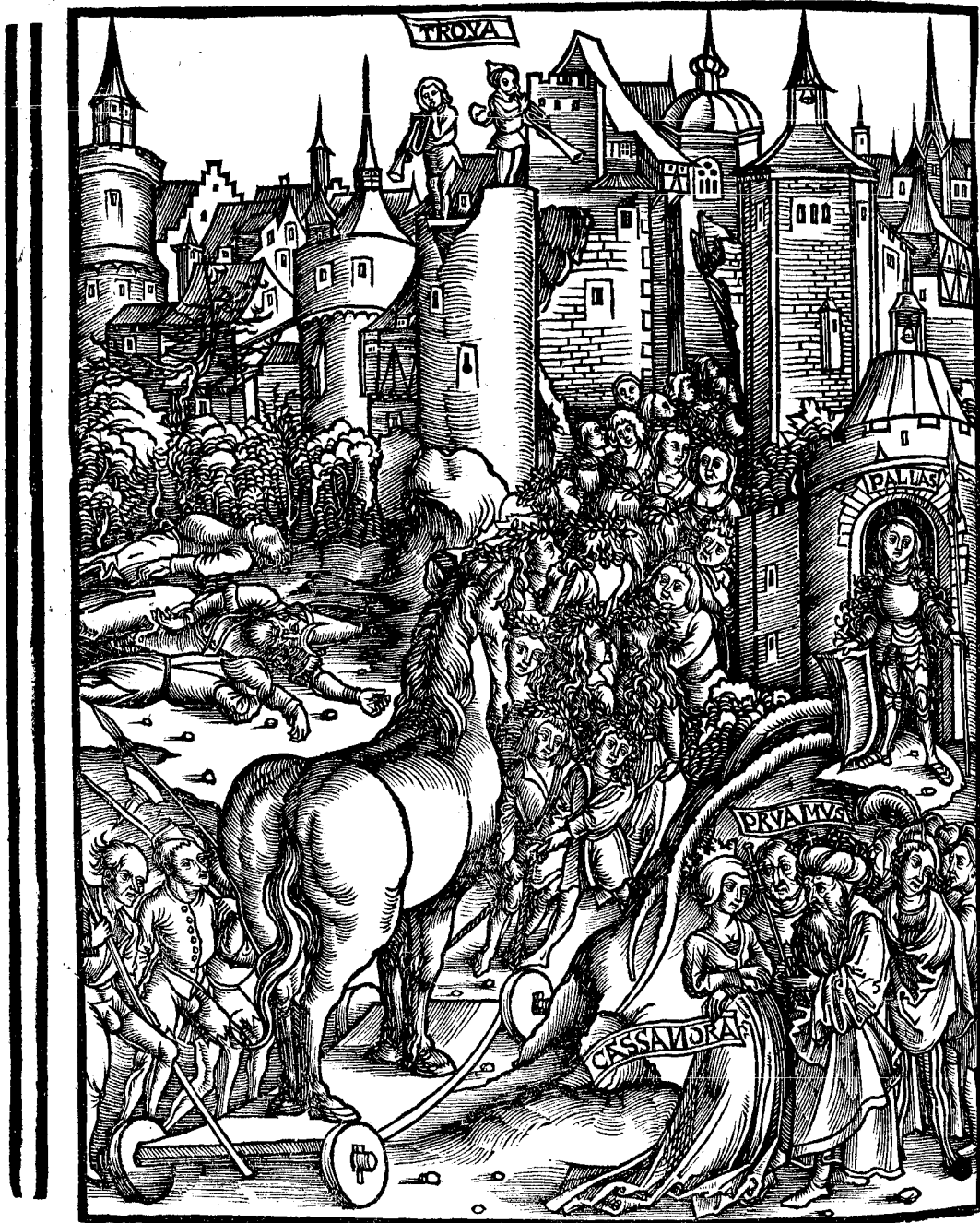
Eneidós

e Qualis mugitus. S. J. tollit: Facta autē cōpatio est ppter sacerdotis psonā. D. Qual' mu. Allusit ad taurū: qz sacrificabat taurus. C. Qualis. simile est. Simile autem habet exemplū: parabolam: et imaginē. Ab omnib' his indignatio elicitur: & misericordia. In exemplo misericordia. sic: Antenor potuit mediis. elapsus achiuis illyricos penetrare sinus. Item si potuit manes arcessere coniūgis orpheus. Indignatio. sic: Pallas ne exurere classē argiuū. In parabola est misericordia. vt: Qual' pulca moerens philomena sub vmbra. Amissos querit

Qualis mugitus fugit cum faucibus aram
Taurus: & incertam excussit ceruice securim.

foetus. Et hic: Qual' mugitus. Indignatio autem. Vt: Ac veluti pleno lup' insidiatur ouili: cum fremit ad caulas. Imago autē misericordiā: cum autē forma corporis absentis describitur. vt est: Sic oculus: sic ille manus: sic ora gerebat: aut illa quę nulla est: fingitur. vt Quam fama secuta est. Candida subcinctam laetantibus iugina monstris: Dulichias vexasse rates. Et absēsa vadit discordia palla: Et consanguineo gaudens bellona flagello: f Incertam. SER. Dubie illam quę non haberet mortis effectum.

forma corporis absentis describitur. vt est: Sic oculus: sic ille manus: sic ora gerebat: aut illa quę nulla est: fingitur. vt Quam fama secuta est. Candida subcinctam laetantibus iugina monstris: Dulichias vexasse rates. Et absēsa vadit discordia palla: Et consanguineo gaudens bellona flagello: f Incertam. SER. Dubie illam quę non haberet mortis effectum.

Argemini. D. Non inertia fura decepti sunt a Simone: sed iniquo deorum studio preteritum Mineræ petusi est laocoön qui equum vulnerauerat: & dracones ad simu-

lacrum deestugerant.

h. Lapi. S. ERVIVS labi proprie serpentum est.

i. Delubra. S. Delubrum dicitur quod vno tectu plura

amplectitur numina: quia vno tectu diluitur. Vt Capito

lum in quo est Iupiter Iuno & Minerva. Alii dicunt De-

lubrum esse locum ante templum. vbi aqua currit a dilu-

endo. Est aut sine cede. i. a parte totum. C. Delubrum

Varro octavo diuinarum rerum alios ait extimare: lo-

cum in quo preter ede sit area assumpta deorum causa: vt e-

in circ. Flammineo Iouis pistoris. Alios: locum i quo dei

simulacrum, dedicati. sic: sicuti in quo candela ponitur cā

delubrum dicimus. et hoc

ille affirmare videtur: &

hoc hic tangit Poeta: nam

dicat sub pedibusq; de-

lud super tangit inquit

to. vt Principio delubra

adeunt: pacemq; per aras

exquirunt: & vt aram ibi

deorum causa assumpta est

se offedit: vt paulo infra.

Aur ante ora deum pin-

gues spatia ad aras: Hec

Macrobio: Festus autē

ait. Delubrum fuisse esse

delubrum. i. deconicatu

quasi sine libro. i. cortice:

quem venerabatur. p. deo

Plinius. ait mirum videri

quod statuarum origo

ita vetusta sit. simulacra

tamen deorum Ligna po-

te aut fictilia in templis

vbi ad deuotam Asiam

dicta fuisse. Eusebius au-

te paphilus scribit idē ad-

dit. ex ligno Apollini

primam in delo statuam

fuisse. ex ligno palladi. qd

deinde apud Athenienses

fuit. sic Iunoni apud Sa-

mios vt refert Callimach-

us. petas qui prius Iuno-

nis argolice templum cō-

didit: ex piri trunco ipsius

de simulacri finxit. Pla-

to in legib' vetat simula-

ra deorum ex terra fieri:

quoniam deorum sit pa-

uimentum. Vtar ebur: qz

animā deposuit. Vnde ad

deorum simulacrum inep-

tum est. Aes & ferri bel-

li sunt instrumenta Aurū

& argentum etiam iniuri-

ba: quia infocūdē terrē colores putabāt. Vel qz inuidiosa

possio est. k. Subpedibusq; S. Maioris simulachri

quod ab omnib' videtur: nam quod colitur et breue est:

et later: sicut palladium fuerat. i. Clipei qz sub orbe. S.

Vt maxima pars in spiram collecta sit ante pedes: Colla

vero cum capitib' erectis post clipeum. i. inter scutū & si

mulacrum habebant. ut est in templo vrbs Rome.

m. Tum vero. D. tum magis: nā supra dixerat horresco re-

ferens a Nouus. S. magnus Vt. pollio & i. f. n. c.

o. Insinuat. S. pro insinuat. p. Scelus. S. supplicium:

antecegens pro consequenti. D. Scelus: nam ex hac contē-

ctura argumentum dacebant q. Expendit. S. tractū

a pecunia: Nam apud antiquos omnes p. eng. pecunias

trahant r. Ducendum ad sedes. D. eadē omni ex cora-

delaoconis fuit sententia & concordia voce cō damabāt

f. Sedes. S. per hoc ostendit domum Mineræ.

t. Oranda. S. placāda v. Conclamant. C. non enim

vt supra diuise sunt sententie: sed omnī vna est.

x. Diuidimus muros. D. Piena describitur Troianorum

dementia: nam quo tempore bellum nec positum fuerat:

nec sopitum muros diuidebant. C. Diuidim' plena amē-

tia Troianorum: sed quē deorum ira prouenit: vt nec fa-

torum sepulchri non frangendi meminerint. nec aduerter

int non esse propter hostilem metum incēnia diuidenda.

Vnde exprimit quod dixit Et si fata deum et si mens non

leua fuisset. y. Muros. S. suppositos porte sceg.

z. Moenia. p. S. patefacta porta: vel diruta: interiora vr-

bis sunt nudata a Accingunt operi. S. preparant se ad

opus b. Omnes. DO.

ne quis a nefario opere ab

esset c. Pedib' q. rot. D.

Quebat celeritas vt q.

primum immitteretur in-

teritus d. Intendunt. S.

ligat vt Intēdunt q. locū

seris e. Sacra canunt.

S. hymnos dicunt

f. Medieq; mi. ill. vr. C.

Atqui nondum ingressa

erat sed illabatur: & nō dū

igressa: medieq; vrbi minari

videbat g. Minans: S.

eminens vel minitans.

h. O patria. S. exclama-

tiō. q. raura fuerit vis cō-

secrationis veteram post

prophanationem hostes

ab ingressu veteret: Nam

sepulchro laomedontis

supra portam scēam collo-

cato tura crant fata Troia-

na. C. O patria Cum qua

tuor sint genera dicēdo:

piosum: breue: sicum: &

floridum: noster Maro di-

uinitate ingeniū sui singu-

la tria. p. loci: tēporis: rei:

ac p. rōnarum ratione ad

hibet: ergo hic breui vtur

vtibi venit summa dies.

& alibi. Et campos vbi

troia fuit O Patria. O alii

quando vocāus est: vt O

loci neq; enim ignari su-

mus ante malorū. Et sem-

peritūgitur vocatiuo: nō

si per antiprosim ponatur

pillo nominatiu'. vt Per-

sius Vos o pompilius sā-

guis. Quando autem nō

vocat: sed affectum: vt ad

mirationis v' ex clamatō

nis exprimit: et accusatiuo et vocatiuo iungitur Accusatiuo

Cic. O variam volucrum fortunam. Iē O me miserū

o te infelicē. Vocatiuo vt O Nonne ille decembris quē me

consule fuistis: sic & in hoc loco admiratur: & indignatur

& exdamat tam nobilem patriam ita infelicitate peritūse.

O litteram aliqui populi Italię & maxime vmbri & tufci

Teste plinio. nō habebant: sed e' loco. v. ponebant: ait pri-

scianus i. Indita bello. S. Quia Mysiam totam supera-

uerat. C. Indyta a greco est idē os enim famam & gloriā

significat Ergo cum inclitum dicimus: cuius fama. per spi-

cua illustrisq; est. k. Quater. S. septius. C. Quater ait.

Lactantius in statium numerum imparem prospera su-

gnificare & diis prosperis ascribi: Vn illud Numero deus

impare gaudet: Parem vero mortuus dāi. Et statium qz

Eneidos

aductum augurii significaret: dixisse: Quare axefereno inonuit: Sic & in hoc loco virg. Quare posuisse: Addit p^r terea idē Lactanti⁹. Imparem numerū a Pythagora repetitum esse masculinę virtutis: & deorum superum propter trinā r^g iam diuinationis. I Atq; vtero sonitum q^u arma de: C. ex hac cōpositiōe verborū q^uat sonū quē de scribit. Nam si recta pronuncietur sonitū quater arma dedere. Ipse verborū textus pronuntiandus. imitatur sonitū armorū. m Quater. C. repetitio est quę semp orationis pondus affert.

n Immemores. S. iproui di: aut non memores oraculo^r. CRISTOFERVS Immemores ignari. Memoria cū p^ro intelligētia ponitur. Ter. in Apd. Mi sis nūcopus est tua mihi ad hanc rē exprompta memoria: atq; astutia.

o Ceciq; furore. C. excusat. quare immemores fuerint. nā furor mētē euerit p^r Tūc etiā. S. sic aī hac se plus Nam Helena venientē predixerat.

q Cassandra. C. de qua in sequentibus.

r Dei. S. Apollinis qui sub spe coitus diuinitate dedit: deinde deceptus fidē vera dicenti fustulit.

s Nos delubra deū. D. tanta amentia fuit. vt q^u exitiū iminebat: letis frondibus templa nō coronauerunt solū: sed tegetemus deorū: qui vna nobiscum petitiui erant.

t Festa. S. quę festos in ducat dies: vt laur⁹: oliua: hedera. C. Festa. D. m festū dicim⁹: hoiem vero festiū: Dicitur aut festus a feria: in his cū feriantur. i. oīātur homines. Dies igitur: aut festi: aut profesti: aut intercesi sunt: Festi ergo dicatū sunt: in quibus insunt sacrificia: epule: ludī: ferię. In profestis tempu. & priuatā gerere licet: & fastos comiciales: comperēdinos: & p^rliares in se continent: vtrūq; sic exprimit Plautus festo die si quod prodigeris: profesto agere licet: nisi peperceris. Intercesi hominum deorūq; cōmunes sunt: in his cum hostia cedatur fari nefas est. Intercesa vero cum fuerit: porrecta fari licet. Rursus cum adoletur non licet. Ergo festi sunt: cum est sacra celebritas: in q^u aut sacrificia fiunt: aut diuine epulationes: vel ludi in honorē deorū: Vel ferię: Et de feriis dictum est. Sunt preterea in profestis dies fasti: in quibus p^rtori licet fari tria verba: do: dico: addico: Nefasti his cōtrarij sunt. Atri dies sunt infelices: qui erant postrid e oīes idus. v Velamus. SER. vt victori velatum auro vis

visq; iuuenum. x Vertitur. SER. in aliam speciem cōmutatur: alias semper vertitur cōelum. D. Vertitur: versa re aliqua funditur: quod in ea erat. Ergo versato cōelo quod prebebat lucem tenebrę ex eo ceciderunt. C. vertitur interea: Locus ex Homero. Ennius tamen: vertitur interea cōelum cum ingentibus signis: legendum puto simpliciter. Vertitur cōelum id est ex conuersione cōeli fit nox: cū signum illud in quo erat sol ex vertigine cōeli occideret: secūq; solem traheret. Nam si diculum: quod dicunt longo itinere lassatum solem cū ad

vitimū cōeli spaciū venient: elanguescere: ac tabefactū esse re suos ignes. y Ruit oceano. SER. nascitur de oceano. Ideo ruit: quia altius est mare q^u terra. CRI Ruit oceano nox. vt supra ostendimus poetā cōtextu verborū cōstitisse pronunciendo sonitū armorum quem describat: sic nunc monasillaba dictione verum ruerē facit: & vterūq; imitatur. Sic alibi procumbit humi: hos facit autē remperisimilem. Nam lassitudo: nox curarū solutio: & vni⁹ p^r fundū somnium in ducere poterant. s Inuoluens. DO.

Nam que inuoluta sunt: nō vident. a Vmbra: SER. i. f. terre. Et est diis finis noctis. b Myrmidonū. S. a generalibus ad specialia venire videtur: est: nisi redeat ad causam: vt hic: per moenia: per domos. vt & moenia pandimus vrbis.

c Fusi per moenia teucricū contigere. D. Labere trahendi equi. & tempore nocturno incidit in somnium.

d Phalanx. SER. Lingua macedonū legio est: & est aperte totum id est synecdochē. CRI Phalanx acies est Macedonica: que vt ait Lilius: nisi p^r longis hastis: velut valis ante clypeos: abiciat: ad quam rem libero campo op⁹ est al⁹ iustus est. Quocirca autem ait. Macedones phalangē: vocat pedum stabile agmē: Et q^u far in cōmētariis ait. Heluetios fecisse phalangem: hoc est clypeorum cōnectonem: que etiam testudo nuncupatur. Qua p^rpter & iuuēalis per translatiōnem: dixit. Iunctoq; vmbone phalanges. At p^rterea Pl⁹. phalanges significare fustes: quibus ap^r proelium cōtra aegyptios

primi fecerunt. Nontus vero phalanges esse fustes teretes: qui nauibus subiciuntur. Posuit autem speciem pro genere. e Ibat. SER. veniebat. DONA. Ibat improprie dixit de nauigatione: sed adiunxit nauibus.

f Tacite per amica silentia lung. SER. Septima luna capta est Troia: cuius simulacrū apud argos est constitutū. Hinc ē q^u dicit oblari per lunā: & alibi per eam noctē. Tacite lung: Aut noctis: aut physice: q^u cū sepe sint circule: & suprem⁹: scilicet saturni vehemētē sonet: reliqui secūdi ordinem: luna quę vltima est minus sonat. Hoc idem videmus in chor dis cytharę. DONA. Tacite per amica silentia lung. Nullū est scriptoris vitii: q^u nūc dicat silentia lung: & supra meminert tenebrarū. Nam elegerūt eam noctē: quę partim tenebrosa occultaret infidias: partim adueniente luna illustris esset: vt sine errore veniret. Ergo & noticia litoris: & luna suffragabatur. CRISTO. Silentia lung. Cato de re rustica. Ficos: oleas: mala: pira: vites iseri oportet: luna silens: post meridiem sine vento austro. Item prata p^rmo vere stercorebis luna silenti.

g Flammas. DONASVS. quo signo aduentum grecorum cognosces si non rem pageret.

h Fatisq; deum defensus iniquis. SER. voluntate noximum nobis iniqua.

Substitit: atq; vtero sonitū q^uter arma dedere.

Instamus tamen immemores: ceciq; furore:

Et monstrū infelix sacrata sistimus arce,

Tūc etiā fatis aperit Cassandra futuris

Ora dei iussu: non unq; credita teucris,

Nos delubra deum miseri: quibus vltim⁹ esset

Ille dies: festa velamus fronde per urbem,

Vertitur interea cōfusus: et ruit oceano nox:

Inuoluēs vmbra magna terręq; polumq;

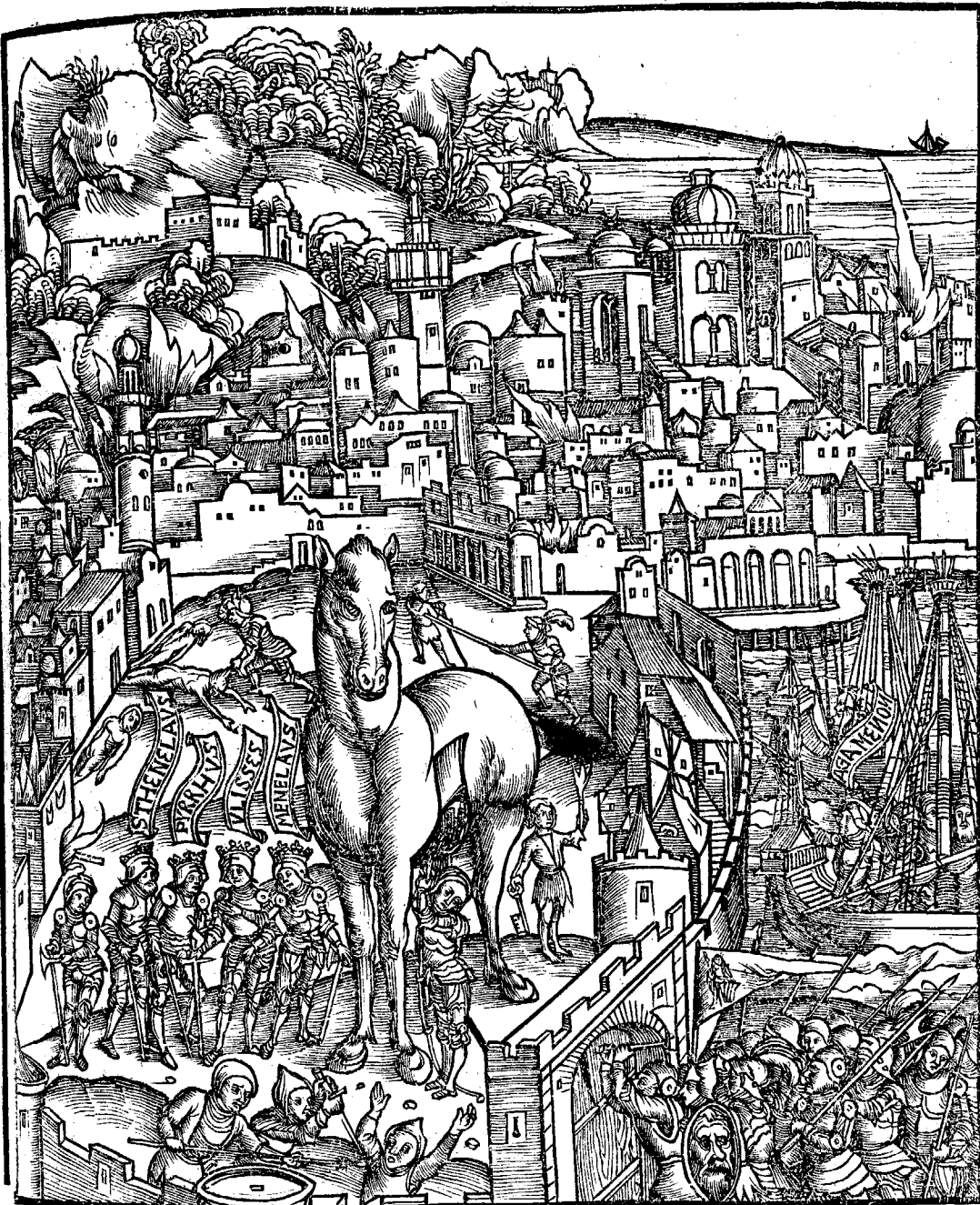
Myrmidonūq; dolos: fusi per moenia teucrici

Contigere: sopor fessos complectitur artus,

Et iā argiua phalanx instructis nauibus: ibat

A Tenedo: tacite per amica silentia lung:

Littora nota petēs: flāmas cū regia puppis

i Reddit. S. Quasi debita
tor. ut redditus his terris.
Et Hora. Nautis que tibi
reditu Virgilii debes fit
nibus atticis reddas. in
e'um? precar. DONA
TVS. Reddit. v' e' hono
verbo. Nā quos occultā
dos tenebris accipiat red
dar acri. k Terfandr?
S. Polynice: & Argie fili?

Extulerat: fatiq; deum defensus iniquis
Inclusos vtero danaos: et pinea furtim
Laxat claustra Sinon: illos patefactos ad auras
Reddit equus: letiq; cauo se robore prouunt,
Thersandr^k sthenelusq; duces: et dyrus vlysses:
Demissum lapsi per funē: athamasq; thoasq;

1 Stheclus. S. Capane: et
Euadnes filius.
m Vlysses. S. Laertis: &
Anchises. DONA. Vlyf
ses & ipse dux intelligit.
n Toas. C. fili? Adremo
nis ex atholia.

y ii

Eneidos

o Neoptolem^o. SER. sic vocatus: quia ad bellum ductus est puer. Dicitur prius Pyrrhus a qualitate capillorum Achillis: et Deidamia filio Pelei. et Thecidis nepos ex patre. Ex matre vero Lycomedis regis scyrii insule.

p Primusq; machaon: s. Aut princeps: aut nuntius sui. Nam per numeros distinxit. CRISTO: Machaon & podalirius aesculapii filii: propter peritiam medicinarum ad bellum Troianum sunt vocati.

q Vibem, SESVIVS: clus. r Ceduntur vigiles. S.

pelidesq; neoptolemus: primusq; machaon:

Et menelaus: et ipse doli fabricator egeus.

Inuadunt vibem somno vinoq; sepultam.

Ceduntur vigiles: portisq; patentibus omnes

Accipiunt socios: atq; agmina conscia iungunt.

tesact^o est equ^o: deinde vigiles occisi: & postremo p vibem sparsi sunt & potuerunt ciues latere q duplici malo essent affecti vno & profundo somno: s Cōsa. 8. lectra.

non actus: sed officii nomen est. Vigiles enim caspitoli significat. Nā paupost vix prima proclarentat portarum vigiles: DONA. Ordo est ceduntur vigiles: portisq; patentibus omnes accipiunt s. a. a. c. i. u. g. Et deinde inuadunt vibem. s. v. q. d. Ne firvsum: vt primū inuadunt vibem: & postea recipiāt socios p portā. Prio em pa-

e Tempus erat: ESR describit noctis initium: Alibi tota noctem: vt in quarto. Nox erat & placidam carpebant cuncta quietē. Corpora per terras. Descripiones autem pro rerum qualitate: vel tenduntur vel corripuntur. Illo em loco protentio ad inuidiam Didonis pertinet: vt vigiliarum: Sunt autē noctis partes. secundū Var-

Tempus erat quo prima ges mortalib⁹ egris

tonem. Vespera: continebat: nū: interpestū: gallicantur: Lucifer. Diei. mane: ortus: meridies: occasus de crepusculo vero: quod est dubia lux. Nam creperum dubium significat: quoniam: & licet vtrique tempori possit iungi: vltimum tamen obtinuit vt matutino iungatur. Licet Luca. dixerit: longa repercussio inuere crepuscula phoebo. Mane vesp-

a mano est Nam marium veteres bonum dixerunt. CRI. Tempus erat. Peryphrasia est: nā teste Quintiliano. Quicquid singularibus breuius potest: & cum ornatu latius ostenditur. Peryphrasia est: latine directio locutio dicitur. verū vt decorum habet peryphrasia: ita cum in vitium incidit perisologia dicitur. Quintilianus ait. Est preterea Chronographia: quæ dicitur descriptio: sed vt semel re totā exponā reuolutio totius coeli viginti quattuor horis absoluit. Duodecim enim signa sunt in zodiaco: ac singula si ortum semel: & occasum consideremus: binas horas occupant hoc spatium di-

es nuncupatur: qui diuiditur in luce: & i tenebras. Sed tenebris nox nomen est. Lux autem proprie dicitur. Marcus igitur Varro in secundo rerū humanarū libro diem ait: quæ ex media nocte: ad proximā mediam noctem nati sunt vno die nati dicitur. Item dicitur ab occasu ad occasum solis. Atheniensis diei finit. Babylonios ab ortu ad ortum. Vnde Solos meridie ad meridiem. Ergo. Tribunus Plebis cui diem integrū ab vrbe non debebat abesse: si post mediam noctem egressus: ante aliam mediam noctem reuerteretur diem integrū obabstulit. A media autem nocte inopere ostendit non sterpotā in quinto. Torquet medius nox humida cursus. Et seius equis

otens affluat habentis. Idem in septimo initium noctis ostendit. Hæc vice sermonū rosis. a. q. Iam mediū ethereo cursu traiecerat ætem: mox addit: nox ruit Aeneas. Diei igitur prima pars est medie noctis inclinatio. Inde galliciniū: inde condonū cum galli tacent: & homines etiā tunc quiescunt. Diluculum est dies agnoscere coepit. Mane dictū quod ab inferis locis. i. a manibus veniat: aut veniat a nomine boni hominis. Nā lanubini manū bonum dicitur. cuius contrariū est immanis. Hinc merdies a quo ceterū tempus occidit dicitur. Nox suprema tempestas. Vnde & in duodecim tabulis suprema tempestas solis occasus est. Deinde vespera. i. illa hæpero. Inde prima fax: deinde cōcubie: deinde in tempestas: quæ non habet ydoneū tempus aliquid agendi. Noctu nomē posuerunt prisca Ennius in annalibus. Hac noctu filio pendebit euturia tota. Et Claudiū quadrigariū tenatus de noctu conuenire. Noctu multa domū demitti. Et nox pro noctu posuerunt in duodecim tabulis: vt si nox fuerit factū sit: Si im occisus iure celsus esto: vbi est im per eū die quinti: & die quinte dicebant antiqui: & quia vna pars est: secūda sillaba naturaliter pducta corripitur. Nā in distichere & i ponebant in fine: vt here & heri. Die quartæ de futuro die: die quinto de preterito dicebāt. v Prima. q. d. Excusat Aeneas: si somnū ea hora capiebat: quod omnia animata reficit somnus: cuius initia tū pōderis habet: & tanta vi mentes opprimunt: vt omni cura submota altius soporent: & cū munus deorū sit ad refectionē nobis datū crimen non est: si cōcesso tempore dormiatur. x Mortalibus. C. Substantiue positi. i. hominibus. y Gratissimus. C. Suauis enim somnus est: et membra laboribus festina re restaurat. z Serpit. S. latet membris infunditur. a In somnis. S. p. somnos: aut pro insomniis persinensim. b Ecce. S. ponitur hæc dictio cū aliquid repentinū signum licatur. Ecce manus iuuenem interea post terga reuincit. c. Metissimus hector. C. Somniandi species quinque sunt: somnū visio: oraculum: insomniū: aut phantasma: quod

Cice. visum appellat: sed ista duo vltima interpretatione non egent: quia nihil diuinationis apportant. Est enim quotiens oppressi animi: corporis sue: aut fortune incommotis: qualis vigilante fatigauerat: talē se ingerit dormienti animus: legem animus letā videt: moestus moesta: aut deceptus in somno contraria: sic corporis qualitatibus. Nā cū cibo temetipsum grauati sumus: aut suffocari: aut exonerari videmur: si inanes cibo potuue simus: aut desiderare: aut inuenisse videmur. Fortune etiā potentia: aut minui: aut augeri putamus. Dicit autem insomniū non quia accidat per somnū: sed quia

in ipso somno tantū est. Cū aut corporis humor quies est: vt neque bilis in nobis: neque atrabilis non pituita: non sanguis exuperet: aut degrauiet: Neque rursus: aut crapula: aut vino opprimat: neque rursus cibo potuue egeat: naturā aut postremo nulla perturbatione prematur animus: nulla se angat: nulla letitia exaltet: nihil timeat: nihil concupiscat. Tunc mens ipsa nostra: que idē una est ab omni contagione corporis soluta: & per somnū libera in suā naturā reuerfa potest ex diuinitate sua futura prævidere: et aut a parte prævidere: aut cū præ aliqd aliqd loquens vera nobis prædicat: & hoc oraculū appellat. Aut i somniis aliqd videm: & eodem modo quo ap-

paruerat euenit: & hæc visio appellat: aut non nunquam videmus quidem futura in somno: sed quibusdā figuris inuoluta: atque connecta: quæ admodum filia Polycratis Samii quæ per quietē viderat patrē Polycratē a loue lauari: & a phœbo vngi. Quod ita euenit. Nā cruci a præfecto xerxis affixus: & in patibulo relictus est. ac mox eius cadaver pluuia lauit: deinde a sole pigui resolutus. p. vinctus est. Prædixit ergo vera somnū: sed ea obscura: atque abdita fuerunt. Ergo quinque sunt visionū species: quarum due in somnū: & tantissima falsæ sunt. Oracula autem visio: & somnū verum in hoc autem loco & visio simul: & oraculū fuit.

d Visus. S. Nā somnia videntur: & non sunt. Quod paulopost dicit: Effert penetralibus igne. Confirmatus est. Nā illud fuisse verū cōcedit. D. Visi adeo. Ostendit potest: a non vera: sed verisimiles imagines videri cū dormientibus afferant. Ex maiore autē: & qualore imaginis: etiā si nihil verbis nundasset: cōiectura colligeret: siue ista potteret. e Raptatus. S. frequentatiuo vtitur: vt supra. Ter circū illi acos r. h. m. f Bigis. S. Secundū artē locutus. Nā quæ de pluribus constant pluraliter præferuntur: vt bige mappæ. Hora. tū dixit. Ne sordida mappa. Itē statius Rousera gladiū tenuerat æra biga. C. Bigæ. duos sunt equi similes: utiturque neque hoc neque ille hoc nomine appellatur: sed ambo simul. Sic & quæ drigæ quattuor sunt equi simul iuncti. g Traiectus lora. S. Traiecta lora hñs. h Heu mihi. S. Versus Ennii. i Ab illo hectore. C. Vnū est hector: nec mutas essentia. sed dicimus aliū hectore: cū ita immutata sunt accidentia: & qualitates: vt alius appareat. k Phrygos gnes. S. quibus prothesilai nautis incensa est. C. Ignes. Nā primum appellantibus grecis obuiā armatus factus Hector naue prothesilai quæ prima litus terigerat exiit: et victoriā latus ad suos reduit. l Barbam. S. In singulari numero barba hominū est: i plurali brutorum. Vnde dubitatur de quibus dixerit Styriac impexis induruit horrida barb. S. C. Squallens. em barb. ex auli. Gel. Sententia. Squallere dictū est: a

squmamū crebritate asperitateque in serpentū & piscū
coriis visuntur. Quicquid igit nimis incultatū atq; oblitū
aliqua re est: & incutere facie noua horrorem visentib; po
est id squalere dicebatur: ita in relucida: vt ford. da in luc
da posuit poera in sequentibus per tunicam squalentē au
ro lacus haurit apertum: sic & Acri⁹ in pelopida. Eius ser
pētis squame, squalido auro: & purpura cōtextę inferēda.
Hic ergo squalentē bar. i. sordibus nimis incultatā ei obli
vā: sed eodem teste Gelio multo assiduocq; vsu ita cōtamin
naturum est: hoc verbū: vt
iam squalor de iniquitas
mētis dūtaxat dici coepit:
m. Cōceros. C. Cōcerm
dī res q̄ aū fluxilis: vt sua
sponte cōdēlat: et coheret:
vt saguis postq; de venis
egress⁹ ē: vt alia accidente
materia. Nam crines nat
tura fluxiles ipliciti san
guie cōdēlant: & coheret:
n. Plurima. S. ait Home:
Inextinctū hec torē omes
rela iacere morte maiora:
Vnde est & bis sex thorā
ca peritū perfectumq; lo
cis propter duodecim po
pulos tuscę. Duodecim
em lucumones: qui ligua
etrusca reges sunt tuscim
habebāt. Vñ ē gens illi tri
plex populis gēce q̄terni.
o. Vltro. S. nā rō postu
abat: vltroq; res q̄ vñ rat.
p. Videbat. D. hic ostē
dit iagies nō ēē as.
q. Olux. S. iō Dardanię
spes. DONA. errorem de
scribit dormientis: vel qd
optime norat: quasi nesci
us interrogaret: C. O lux:
Ex enno ē ille em. O lux
Troie germanę Hector:
Quid ita cum tuo lacerat
to corpore miser. Lux et
go ad pręsentū: & p̄sens.
Spes vero ad futurum re
fert: vt enim lux luce res
restauratur: sic egregiis hu
i⁹ viri facinorib; troianū
impiū illustre reddebatur
& ex his meritis om̄is de
futuro spes i eo repōebat.

1. Spes o fidissima. S. Spes semper infida. Sed in hec tore
fidissima. s. Que tantę tenere morę. C. Ostendit natu
ram somniorū. Nā somnians non meminerat Aeneas He
ctorē occubuisse: nec ab Achille cōfessum. Nā q̄ supra ait.
Vulneraq; illa gerens & cetera huiusmodi ex vigilātis me
moriam ad pręsens narrat. t. Expectate. S. p expectatus
antiptosis ē. v. vt. C. admirātis ē: vt i bucco exp̄sim⁹.
x. Indignā. C. Nam digne non poterāt sedari optimi vi
ri vult⁹. Estq; vniuersa hęc interrogatio p̄nūciāda cū sum
mo dolore: ac stupore. y. Foedauit. S. cruētauit: vt san
guine foedantem: & mansit in translatione: nā supra dixer
at. O lux. ideo & serenos. & Salu. de nubibus foedantem
lumen: s. Ille nihil. S. scilicet ad interrogata.
a. Vana. S. falsa. b. Gemitus. S. nec em paruus dolor
ē viro forti fortē virū fugā suadere. Sūt aut omnes hic par
tes suaforie. c. Fuge. S. ppositō ē. D. Heu fuge. Viro
forti fugā suadet q̄ nō suaderet si super esset aliquid cui
possi sub veniri. Mox subnecet cā: q̄ oēs vi desp̄tōz p̄ti
ner. Huc fuge. Incipit recte a doloris signo: dolebat em: q̄ q

d. debet hortari ad auxiliū fugā suaderet viro forti. Et q̄
iterierat tota res: vt nihil superesset. qd auxilio fulciri possit.
d. His eripe. S. vñle. e. Hostis habet m. D. Secunda de
speratio. f. Muros. D. quibus se tutari potuissent.
g. Ruit alto a culmine troia. D. Tertia desperatio. i. cond
dit iam cui potestas subuenerat. h. Sat patrię. S. hono
rū: Nam nemo potest cōtra facia. D. Sat patrię priamocq;
datū. vt primū venisse interitum denotaret. i. Si p̄gama
dex. DO. quasi dicat contra tantā vim nihil valere huma
nā virtutē: & probat q̄ si
posset defedi dīcia fuisset
hac. i. mea. k. Etiam.
CR. ad huc: vt placido. ne
etiā pugnabis amori:
i. Hac. S. i. tua. vt &
participē glorię faciat Aeu
neā: & ip̄e vitat superbiā.
C. Hac. i. mea. q. d. adhuc
vluerem: si fata troiam de
fendi voluissent. Vel dica
mus & hac. q. d. hac quo
q̄ tua dextra: quāuis ego
sp̄s fiducissima occubui
sem. m. Sacra suosq;
tibi cōmendat troia pena
tes. S. Necessariū: faciū. q̄
um em est nō liberare cō
mendatos deos. DO. Sat
gra. q. d. non est ergo fia
giū q̄ fugatū patriā
suos deos fuga liberādos
velit. Nimirum etiā religio
sum probare voluit: cum
ipsis religionibus cōstru
dis sit aptissimus: aut etiā
dis potiorum: nullus em
cōmendat inferiori de his
dis meminit in themate:
Inferretq; deos laio:
Omni culpavacat fugitur
rus. si fugā suadet imago
viri fortis: & patria conce
dit fugam & deorū sacro
rūq; societas.

n. Suos. CR. recte suos:
Nam illos ex Simothra
cia in phrigiā transporta
uit Dardanius. o. Pe
nates. C. vt addā aliquid ad
ea: quę in superioribus d
xi de penatib; Refert Dy
onisiū penates: qui i gre
cā linguam transferunt: alios patrios: alios generitios: alio
os ethelios: alios michios: quasi arcanos: alios etrios: for
tasse q̄ in occulto conclusi essent appellasse. De figura autē
& forma eorum refert Thymeus hystoricus lituos ferreos
& gneos: & troianū vas quoddā fictile esse: ea quę in oec
culis: et recōditis lauinii facent sacra. Dyoni. autem scribit
se Romę vidisse templū apprime tenebrosū: neq; tamē
magnū in quo sita sunt deorū troianorū simulacra: quę in
scriptionē habent d. penates. Sunt autē duo adolēscētes
qui sedant pila tenentes militari habitu. Refert idem Dyo
nisius cōstructa cum alba trāslatos fuisse Launio albam
deos ipsos: q̄s Aeneas ex Troia ad uēctos illic collocarat.
Verum sequenti nocte: q̄uis clauso templo ad suas lauin
as sedes rediisse atq; secūdo albā reportatos: secūdo q̄q; la
uinium rediisse. Quapropter eos illic reliqui placuit: nullū
alba sexcentis cū duce Egeſto q̄ lauinii habitantes sacra
curarent. p. Fatorum comites. S. possibile quia occur
rebat Hostis habet muros: et ideo dat comites deos. D. Fa
torum comites. Adiuuabant rya fata: cum tui comites sit

Acccepit patrios: vltro flens ipse videbat
compellare virū: et moestas exprimere voces.
Olux dardanię: spes o fidissima teucrum:
Que tantę tenere morę: qbus hec tor ab oris
Expectate venis: vt te post multa tuorum
Funera: post varios hominūq; vrbisq; labores
Defessi aspicimus: quę causa indigna serenos
Foedauit vultus: aut cur hęc vulnera cerno?
Ille nihi: nec me querentem vana moratur:
Sed grauitergemitus imo de pectore ducēs:
Heu fuge natę dea: teq; his ait eripe flāmis.
Hostis habet muros: ruit alto a culmine troia.
Sat patrię priamocq; datū: si p̄gama dextra
Defendi possent: etiam hac defensa fuissent.
Sacra suosq; tibi cōmendat troia penates.
Hos cape fatorū comites: his moenia quere.
Magna per errato statues quę deniq; ponto.

cā linguam transferunt: alios patrios: alios generitios: alio
os ethelios: alios michios: quasi arcanos: alios etrios: for
tasse q̄ in occulto conclusi essent appellasse. De figura autē
& forma eorum refert Thymeus hystoricus lituos ferreos
& gneos: & troianū vas quoddā fictile esse: ea quę in oec
culis: et recōditis lauinii facent sacra. Dyoni. autem scribit
se Romę vidisse templū apprime tenebrosū: neq; tamē
magnū in quo sita sunt deorū troianorū simulacra: quę in
scriptionē habent d. penates. Sunt autē duo adolēscētes
qui sedant pila tenentes militari habitu. Refert idem Dyo
nisius cōstructa cum alba trāslatos fuisse Launio albam
deos ipsos: q̄s Aeneas ex Troia ad uēctos illic collocarat.
Verum sequenti nocte: q̄uis clauso templo ad suas lauin
as sedes rediisse atq; secūdo albā reportatos: secūdo q̄q; la
uinium rediisse. Quapropter eos illic reliqui placuit: nullū
alba sexcentis cū duce Egeſto q̄ lauinii habitantes sacra
curarent. p. Fatorum comites. S. possibile quia occur
rebat Hostis habet muros: et ideo dat comites deos. D. Fa
torum comites. Adiuuabant rya fata: cum tui comites sit

em. Quid em potuit Aeneas: si dii ipsi non potuerant?
q Magna. D. Quia magni sunt dii: & proponit spem fu-
ni temporis: ut sit toleratio presentis calamitatis:
r Pererro: S. hoc verbo ostendit erroris loquacitatem:
D. per erro ponto. ut ostenderet se vera insinuare: praedixit
prospera: & his laboriosa addidit. s Vestam. S. deam
ignis quae terra est. C. vestam. Per curram semel rem totam:
ne iterum de ea narrandum sit. Ea igitur Saturni: & Opis
filiam fabulantur. Oui. Semie saturni tertia vesta fuit. hoc

non troianum fuit: et vesta
vna e penatibus putat: ut
saltem illorum comitem:
Hinc consules (Macrobio
teste) & dictatores cum ma-
gistratu inibant: veste: &
penatibus sacrificabant:
propterea hic poeta eade
penatibus meminisset ad-
didit vesta. Cuius in libro
de natura deorum agitur vesta
dici ab hestia graeco verbo:
vimque eius ad aras focos
que pertinere: & quoniam custos
sit rerum intimarum: omnem
illius precationem: et sacrifi-
cationem extremam esse. Oui
dicit illa mo ignem ponit:
ut nihil aliud vestam quam me-
ram intellige flammam. Mo-
do terra: ut sic in cista pe-
nit: quia quae volauit: in il-
la conditur: est telus vesta
que nome. Idem Diod. Si-

cilius (nihil vesta domus constructrice fuisse: propterea
institutum: ut in omnibus domibus colat. Plaro autem in
phedro per enigma: ita loquitur Magnus rex citans allatum
curru incedit: exornans cuncta ac disponens: ac postremo de-
monstrat: quod ceteri dii curru sequuntur: sola autem vesta domus
manet: per quod intellige vestam terram esse: quae immobilis
est: & ignem inclusum terrae: Quapropter veste simulacrum
nullum erat: sed in media templi testudine pendebat terra.
Puram multi dici vestam a graeco verbo hestia: mutata aspi-
ratione in digama colitur: vel a vestiando quod terra herbis: ac
arboribus festuatur. se. vnt autem illa adamatam a Priapo fuisse:
qui vim feminalem significat: quia nihil productura sit terra
sine vi feminali: Voluit preterea vestam nutricem Iouis fu-
isse: amque illi suo gremio sustentasse. Exprimebant autem
illa huiusmodi pictura: templum pingebant larum ac spatiosum
curra infundio: & ea verumque ignem habebat: qui perpe-
tus seruabat. cum eum extingui nullo pacto fas esset. Cui mini-
sterio vestales virgines praerant: sicut ibi depictae ignem foue-
re videbantur. Supra vero pinaculum templi depicta erat
ipsa vesta in formam virginis: infantem ipsum Iouem in suo
sinu fouens. Sacra veste ex troia in italiam vexit Aeneas. Te-
plum illi Albe exerxit Ascanius: Romae vero: an romulus: an
Numa crexerit dubitat: Positum autem erat inter capitolium: &
palatium: ut est apud Dionysium. Illud etiam scribit apud
eundem Dionysium: praeter haec communia sacra singulas etiam
curas: quae xxxvi. erat vestam priuatam habuisse: esseque ple-
nosque: qui querentibus custoditus ignis quid sit: & quare
virginibus seruandus maderet. Respondeantque ignis res
est immaculata: & virgines incorruptae: proptereaque castissimo
diuinorum purissimum mortaliu amicis esse. Veste autem pro-
poni ignem: quia tellus cum sit: mediusque mundi teneat locum
inflammationes excelsi facit ex se ipsa. verum etiam praeter ignem
Arcana quaedam esse in templo deae sacra multi crediderunt.
quorum neque virgines: neque ipsi pontifices cognitionem ha-
beant: Quod nisi esset: nunc tanto se periculo exposuisset fla-
grante templo. L. Cecilius Metellus. Refert praeterea Aulus
Gellius primum: quod huiusmodi sit adhibita ministerio ama-
te nome fuisse: ac propterea reliquas deinceps omnes ama-

tas appellatas fuisse: dicique non electas: neque creatas vestas
les: sed captas eo quod capiebatur a pontifice de manu patris
vestalis virgo: & tanquam bello capta de prius potestate egre-
diebatur: non licebat autem capta: aut sex annis minore: aut de
ce in maiore: Neque capi poterat: quae lingua debilis esset:
sensuue aurium diminuta: aut aliqua corporis labe insignita.
Neque rursus cuius parentes alter: amboue seruituti seruisset:
aut fuissent in negociis sordidis versati: addunt nonnulli non
esse fas eam capi: quae in italia non haberet domicilium. Vir-

go vestalis simul capta:
& in latinum vestem deducta:
& pontificibus tradita pa-
tria potestate exhibet: et tes-
tamenti condendi iussu ha-
bebat: erat pontificis veri-
ba in capiendo. ut sacerdo-
te vestale: quae sacra faciat
& qua iussu: & sacerdotem
vestale facere per populum:
ritibusque: quae optima lege
fiunt: ita te amata capio
Fuerat autem a principio ve-
stales quatuor a Numa con-
stituta: postea vero propter
sacrorum ministeriorum
multitudinem sex factae. ubi
sunt: ingredi interdum nulli
ex manibus interdicebatur.
noctu autem nemini im-
morari fas erat. Triginta
vero annos necesse erat eas
manere innuptas: & ca-
stas: quod tempore primis decem

annis sacra addicebant: aliis decem perficiebant. vltimis vero de-
cem alias docebant. Expleto trigesimo anno licebat illis im-
pune nubere: depositis virginitatibus: ac reliquis sacerdotii insignibus.
Pleraque tamen ad mortem manebant: deterite maxime earum: quae
nupsissent in foelicibus exitibus in quos plerique incidebant.
Multi autem: & pulchri vestalibus a ciuitate honores red-
debantur. Contra vero minoribus criminibus danatae ver-
berabantur. Corruptas autem huiusmodi morte mulce abas.
Vive enim feto: ut mortui soluerent efferebantur: cum luctu eas
amicis: & cognatis prosequentibus. ferebanturque usque ad
portam collina. erat enim ut etiam plutarchus ostendit ibi intra mu-
ros tumultus: & domus sub terranea a Numa instituta: in qua
lectus erat stratus: & lucerna ardens erat: panis: aqua: & lac.
ne virgo sacrata fame ad mortem compelli videretur. Pont-
fex igitur arcana: quod praecarum in domum descenderet: ibi illam
ponebat: statimque sese auertebat: ac praestitum adierant quod humum
iniicerent. Hinc luue. Cum quo nup intacta iacebat Sanguis
ne adhuc viuo terram subitura sacerdos. t. Aeternum. C. In
templo enim veste ignis perpetuo seruabat. Sed quattuordecim kalendas
marcius renouabat. v Penetralibus. C. adiectiuum est in
hoc loco: quasi penitus remotis: Abs substituiunt: & significat
secretiores domus partes a penitus & intrado dictum. Penitus
autem est aduerbiu sit: ut penitusque repositas: tamen & nome iue-
nitur. Plaut. Excrea usque penitus faucibus. x Diuerso. S.
Proxconomia quod demonstrat Aeneam pro ditorum non fuisse: sed lo-
quacitate domus: & tardius bella commouisse: & facilius cuius
tasse discrimine. y Miscet. C. conturbant confundunt. & co-
mixtione damantur: & videntur. z Magis atque magis.
S. Augmentum quasi maxime: sic minus atque minus. h. minime.
Et ut pro vtriusque. a Anchises. S. Na vbi cumque diu viuunt
Anchises sibi viuueria concedit Religiose ergo. b Arbori-
bus. q. o. S. laus domus. C. Arboribus. Viridariusque arboribus
referis. c Recedit. S. a frequentia se remouit. Est autem praeter
translatio quod rei mobilis ad immobile: vel contra transfertur
fictum. C. Recedit. in recessu urbis posita. d Clarecunt. C.
Nam ita urbi ponti apte cuncta inuadebant. e Ingruit. S.
inuadit: ut ingruit Aeneas italiam. C. Ingruit immet. f Hor-
ror. C. Hostilia enim arma horrore incutunt: et quia obstrepe-

Eneidos

bant: & quia flāmis mī
cabant. g Excūtor sō
no. S. vt appeat terroris
esse & nō societatis. IDO.
Ex: utior. nō dixit expēgi
scor: quod esset aut ex sāt
cietate somni: aut ex ani
mī trāqllitate: quies ergo
dormientis abrupta est.
h Et summi fa. te. af. su
per. D. vt posset: vel vidē
do p flāmas: vel audiedo
cuncta percipere.

i Arrectis aurib⁹. S. trāf
lacio a brutis. Sic Terē Ar
rige aures Pamphile.

k In segetē velu. C. pulch
errime cōparatiōes quib⁹
& diripentū cuncta: grē
corū impetus: & vrhis rī
fina aī oculos ponit. & ipsius Aeneas animi cōporisq; stu
por exprimit. l Flumie. S. fluxu. vt Humeat flumie
vultū. m Torrēs. S. Flum⁹. g estate siccat a torredo dicit⁹
cōtra grēci a tempore q̄ crescit χοιμῆρον: appellant sicut eq̄
noctium. ιονησιπῶ. n Infcius. SER. nō ignarus. nā vi

Incidit: aut rapidus montano flumine torrēs
Sternit agros: sternit fata letā: bouēq; labores:
Præcipite scq; trahit syluas: stupetq; scius alto
Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.
Tum vero manifesta fides: danaūq; patefcunt
Infidigiam deiphobi dedit ampla ruīnam
Vulcano superante domus: iā prōximus ardet
Vcalegon: sygea igni freta lata relucēt,

det. Sed q̄ nō valde sit am
pitus id ē simplex. o Sa
xi. S. mōtus. Cōtra i scro
Prenfātēq; vncis manib⁹
capita aspera mōtus. i. fa
xi. p Manifesta fides:
S. nō sōmī sed fraudis grē
corū. Vñ danaūq; pa. in.
q Deiphobi. S. q̄ post
mortē Paridis Helenā du
xit vxorē. D. iam deipho
bi. Narratis quē audierat
ponit q̄ videbat. i. Vñ
cano. C. Igni etiā est itele
ctio: s. Vcalego S. Re
dom⁹ ad hōinē trāstulit.
et ē τοιμῆρον mātuae mī
serē nīmū vicina cremōē

t Sygea. SER. duo sūt
Troie pmōtoria: Rhegū
& Sygeū: quod dictū ē: quia Hercules hospitio prohi
bitus simulauit discessum: & hinc contra Troiam venit
cum silentio. quod στυγῆ dicitur. v Lata. SER. lō
dixit. Quia illic ponti Cioris angustie: scdilarant.
x Relucēt. SERVIVS. Magnitudine incēdiū denotat

y Exorīt da. q̄. v. D. Eo
ptinet: quia dixit. Tū ve
ro manifesta fides d. q. p.
Infi. Quātus aut affectus
fuit Aeneas: q̄ nec sōno He
ctoris admonit⁹: neq; ma
nifesta captiuitate vrhis deterrit⁹ arma cōpit. 3 Clan.
gor. S. grēcū est: illi em. κλαγγη dicunt. Tangit āt morē

Exorīt clamorēq; virū: clangorēq; tubarū.
Arma amēs capio: nec sat rationis in armis;

expugnātū: q̄ vbesple
rūq; a sono tubarū dirūt
Sic albā Hostilī. Tul. iul
sic euerit. C. Clāgor est so
nitus refract⁹ & crepit⁹
qualē in tubis assensib⁹
(teste lactā.)
repertor fuit Malet⁹ etruscorū rex: hic pyrrhicam excur

q̄ dephēdim⁹: & ē onomatopēia. Tubē ait (teste lactā.)
repertor fuit Malet⁹ etruscorū rex: hic pyrrhicam excur

Eneidos

k Numine diuū. S. Numine. f. tali. q. d. inuicēte mala des-
sideria. D. Numine diuū. Nā sic sum accēsus verbis Pāht.
quasi deorū numine sim afflatus. l Erynnis. S. impa-
tētia animi hic alibi significat furia. m Clamor. D.
Ergo ibi maior erat sedes: vnde mors facilior.
n addūt se fortios. D. Ne narratio multorū nominū ex si-
militudine fiat odiosa mirifice distinguit interpositiōe ver-
borū. Sed ordina. Adduit se so: et lat: agglō. nro oblāt per
Iunā rhiph. Iphi. Hypa. dy. & choreb^o p lunā. Nā principi-
um huius noctis. luna ca-
ruit. Sequentia habuerūt.
o Oblati per Iu. D. Nā
luna iam exorta erat: sed
quomō: paulo infra dicef.
o Agglomerant. S. E. ag-
glomerātur.
r Iuuenes. DONA. Or-
do est iuuenes fortissia pe-
ctora q. f. r. f. v. Ex. omes
ady. ar. q. r. dii q. i. hoc ste
fru. suc. v. in. Si vobis au-
dēdē: c. mori. et i m. ar. r.
p Mygdōides. S. Patro-
nimitū est. Nā si gentis ef-
fer Mygdon^o dicere: hūc
Euphorion stultū iducit
Vnde Virg. Sibi dat do-
lus an virtus: quis in ho-
ste requirit: cū sit turpissi-
ma dolo: q. ista victoria.
q Gener. S. Non qui est
fer: s. q. eē cupiebat. Sic et
alibi. Quos ego sū toties
ēdēdēgnata maritos.
r Furētis. S. Vatinātis.
s Incipio sup his. S. i. his
incipio s. super. S. Insuper
quia iā audebāt. Est autē
ordo. O iuuenes fortissi-
ma pectora frustra succur-
ritis vrbī incēse: quia excē-
serunt dii. vnde si vobis
certa cupido est tunc sequi
audētē extrema moria-
mur: & in media armā ru-
am^o. Obscuritatē āt facit
Synthesis. f. hyp bati: cō-
fussio et falsa lectō. Nā m^o
ti audēdi mlti audēti legi-
tū s. audētē legendū est:
v Audētē. C. Audētē.
legit. S. p. D. No audēdi.
x Excessere omnes. S.
Quia ante expugnationē
euocabitur ab hostib^o p
pter euitādī sacrilegia. C.
Excessere omnes. Cōsue-
uere p̄fici antea q. vrbē
expugnarent omnes illos
deos i q. tutela ea vrbis
esset euocare: aliter enim
vrbē capi possē despera-
bāt Carmentem autem: quo-
dū euocantur: est in li-
bro Sāmonici Sereni in v-
rerum reconditarum: qd
ipse ait. in cuiusdam
furi verustissimo libro re-
perisse huiusmodi. Si de^o
si dea est cui populus ciui-
tasq. Carthaginensis est
in tutela. Tecq. maxime il-

se qui vrbis huius populiq. tunc alim recepisti p̄tor: ven-
ror: veniaq. a vobis peto. vt vos populū ciuitatemq. Car-
thaginēse deseratis Loca: templa: sacra: vrbemq. conser-
uinquatis: atq. ab his abeatīs eiq. populo ciuitatiq. me-
tū: formidinem: obhulōnēq. inicitatis: proditiq. Romanū
ad menosq. veniatis. Nāq. vobis loca tēpla sacra vrbis
acceptior probatiorq. sit. Mhiq. populo Romano: mlti-
busq. meis prepositi sitis: vt sciamus: intelligamusq. Si ita
feceritis vouero vobis tempū ludosq. facturū.

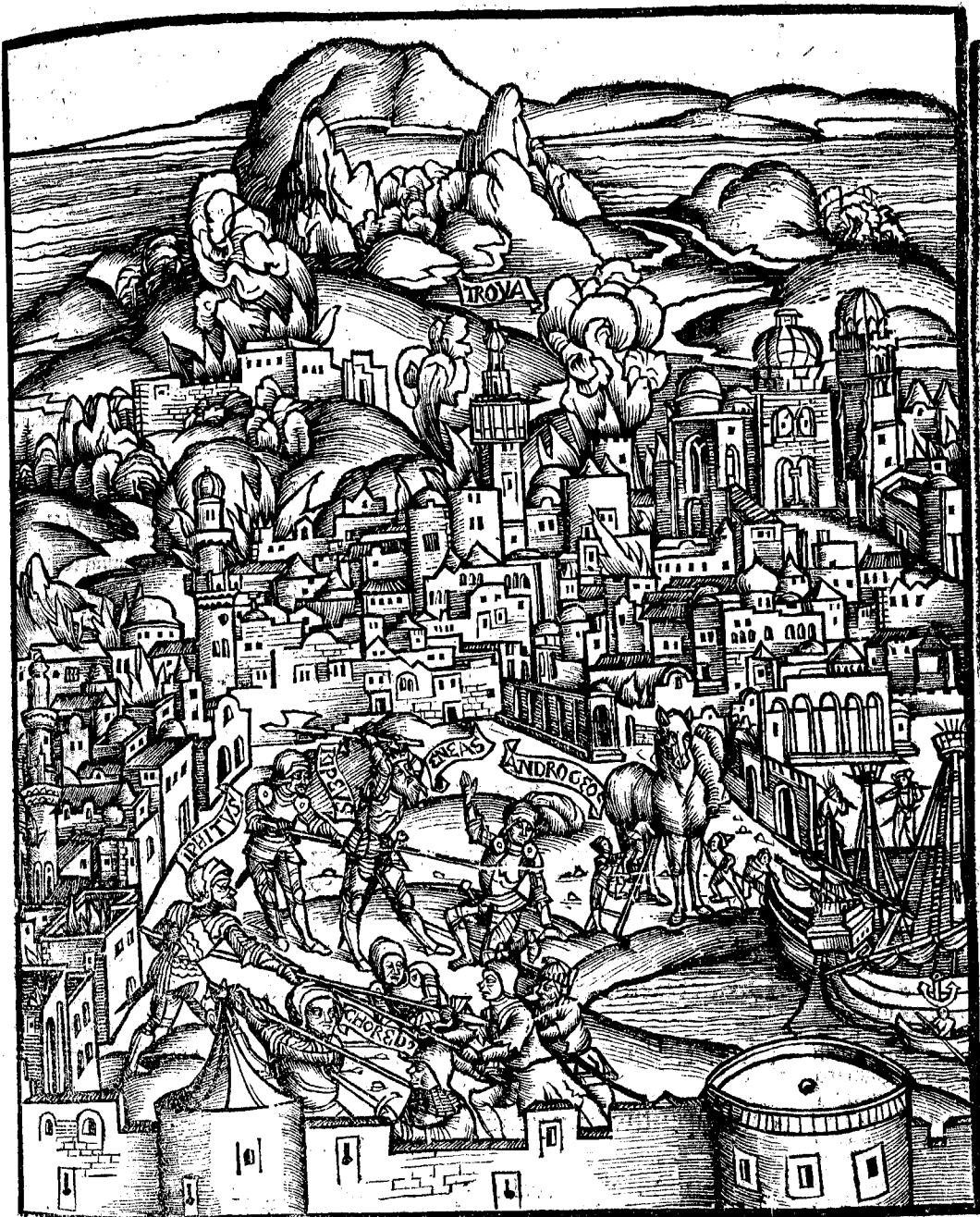
y Vna salus v. n. f. S. Ple-
rūq. ei despatioe augē nos
bur. Sta. Est vbi dat vites
nimius timor. Et capul-
tatis remedium est mors:
ergo aut desperatione vin-
cant. aut vitetur morte ca-
puitas: Salus Nūc reme-
diū. D. Vna salus ē. Eri-
go iuuenes fortes etis. &
p̄p̄riis: sed auxiliū vestrū
incensē vrbī: quid prode-
rit: sed vna est sal^o victis
si salutē quā tueri nō pos-
sent desperando cōuenant.
z Sic animus. C. loc^o ex

Homero.
a Lupi. SER. ad ferocita-
tē pertinet. Nebula ad nos
etern. Catuli ad liberos
referantur. D. Inde lupi.
Mira cōpauo. Lupus em
improbus: & sequus etet
in p̄dam intēus. P̄ter
tim cū catulos habet: cū
quidem aptissime tenebre
sint ad complendas infidi-
as. Sic & nos auxiliorū
co noctis i hostes ferebāt
tur. CRISTO. Lupi ceu
ra. Similitudo est q. modo
p̄cedit: vt hic mō subseqi:
vt in georgici. vt cum ca-
ceribus sese elundere qua-
drige. Addunt se in spec-
fr. r. tendens f. e. a. n. audit
currus habenas Quintili-
anus ait. Delupis dixim^o
in bud. Hoc addam ex
Plinio lupi rostrum inue-
teratum veneficis resistere
aiunt: ob idq. portis p̄st
gunt. Vestigia e^o calata
equum torpescere faciunt
lardum is q. argentum vi-
num: hiberunt remediū est
In excrementis eius inue-
utuntur ossa. Hec omnia
alligata dētium sedant do-
lores. Lupi nocturni ra-
ptores sunt feroces elurē-
tes ruunt in omnia: denit
q. terram edūt. Necq. Cre-
ta: insula: neq. olympus
mons lupos habet.

b Exegit SERV. exclus
sit de latebris. Teren: Spe-
ctandē an exigēdē nobis
sint.

c Cauavmbra. S. Nam

Portarū vigiles: et ceco Marte resistunt.
Talibus othriadē dictis: et numine diuum
In flāmas: & in arma feror: quo tristis erynnis:
Quo fremit^o vocat: et sublat^o ad æthera clamor.
Addūt se fortios rhyphēus: & maximus armis.
Iphitus oblāt per lunā: hypanisq. dymasq.
Et lateri agglomerāt nostro: iuuenisq. choreb^o
Mygdonides: illis qui ad troiā forte diebus
Venerat: infano cassandrē incensus amore:
Et gener auxiliū priamo: phrygibusq. ferebat.
Infelix: qui nō sponsē p̄cepta furentis
Audierat.
Quos vbi confertos audere in p̄celia vidit:
Incipio super his: iuuenes fortissima frustra
Pectora (si vobis audētē extrema cupido est
Certa sequi: quē sit rebus fortuna videtis:
Excessere omnes adytis, arisq. relictis
Dij quib^o imperiū hoc steterat) succurritis vrbī
Incensē: moriamur: & in media arma ruamus.
Vna salus victis nullam sperare salutem.
Sic animus iuuenū furor addit^o: inde (lupi ceu
Raptores: atra in nebula quos improbra vētris
Exegit cecos rabies) catulicq. relictī
Faucibus expectant siccis: per tela per hostes
Vadim^o: haud dubiā i mortē: medicq. tenem^o
Vrbis iter: nox atra caua circūuolat vmbra.

omne cōcauū obscurū est:
D. Nox atra caua cūctū
lar vmbra. Intelligē debe-
re conuenire in lūporū cō-
paratione: etiam noctis si-
militudinē: sed hic accipia-
mus perseverare lunā: sed
fumo ex incēdio provent
ēre obscurū tū ei⁹ lumē ē:

d. Quis. S. etiam grecoꝝ: vt: quis talia fādo. C. Quis.
Interrogatio & repetitio grauitatē affert: & efficacīā.

c. Lachrymis equare labores. S. i. lachrymas laborib⁹ p
hypallagen. f. Antiqua. S. Vel nobilis: vñ quia duob⁹
milib⁹: & octingentis annis regnasse dñ. DONA. Vrbis
antiq. Dolet q̄ perit patria. Antiquam. nobilem & ma-

¶ Quis cladem illius noctis: q̄s funera fando

Explicit: aut possit lachrymis equare labores:

Vrbis antiqua ruit multos domiata per annos.

ximi meriti veteres: posue-
rūt. Cōpat ergo tps q̄ for-
licitas tot annorū vñ: no-
ctis spatio assumpta est.
Ergo cū p̄dita gementēve
hemēter mouebat tā lon-
gū spaciū: absumptū. Ad-
iecti miserāda alia signifi-
cabāt indignitatem rerū:

alia crudelitatem hostium. Alia sacrilegiā in deos indig-
nitatemq̄ celi opplerent vias q̄ proprias domos: q̄ per
templa: quod pertinet ad sacrilegium. Ergo eo p̄cesserūt
Troianorū mala: vt qui hostiarum sanguine deos placare
cōsuerāt: ū suo cruore eorum templa scēdaret: CRISTO.
Vrbis antiqua. Nobilis. nam nobilis diuina cōsecratur.

d Exultans. C. quod stultus est. Nam sapiens: sicut aduersus non frangitur. sic minime rebus secundis effertur: quoniam autem a principio stultus hunc induerat obseruat illud Horatianum. Si quis in expertum seque comitis: & audes personam formare nouam seruetur ad imum. Qualis ab incepto processerit: & sibi constat. e Insignia. S. arma omnia.

f Arma. S. subdistingue: ut sit interrogantis.

g Comitem. S. aut cristatum: quia de caudis animalium habebat cristas: ut: Crista

q hirfutus equina: aut comas habentem. Sta. Non ergo in terga comites abstrahas.

h Insigne. SERVI. ornamentum: & decorum adieci: cuius est: ne sint duo epitheta: quod apud Latinos vitiosum est. iecit tamen Virgilius paucis versibus qui tamen emendati sunt: Vt. Leta quibus toro facili superaddita vitis. Nam prius erat facili.

i Induitur. SER. multa sunt in scuto lora: quibus manum inferebat: ut Clypeus: sinistram inferebat apraua.

k Hoc ipse. S. multi distinguit: ut sit hoc ipse Actias.

l Recentibus. DO. quia nupcrat detracta macta: tis.

m Immixti. S. inuocat. n Numine. S. numine cum vi diis contrariis: ut: ga in scutis grecorum Neptunus: in troianorum Minerua erat depicta.

o Diffugiunt. D. alii ad naues: qui non penitus turbati erant: fugiebant ad littora: qui autem erant amens res timore scandeabant rursus equum.

p Fida. S. f. sibi.

q Formidie. C. Est metus formido: & paor. Merus dicit a metu animi: cui id quod casurum est refugit mens. Cum autem vehementior est in mouendo: ut a se abeat foras. q formido dicitur. Sin autem

ex horrore ventura rei vehementer tundatur pectus. Paor dicitur a pauendo: pauere enim tondere est. Inde paumen tum quod pedibus pauetur: id est tundatur: & quia hac perturbatione frigidescimus a frigendo dicitur timor. Tremor autem dictum a similitudine vocis: quae tunc maxime fit ait Varro. Nam cum vehementer contraria sit fortitudo: iniqua virtute nihil pulchrius est in homine iure turpis habetur: quin etiam ipsum corpus dedecorat formido. Cum illic & colorem: & omnem gratiam adimat.

r Turpi. SERVIVS. Epitheton est timoris. Salu. Carbo turpi formidine italiam: atque exercitum deseruit.

s In aluo. SER. non dum eunt: sed cum venerint accirco in aluo: et non in aluum dixit: ut est conditus in nubem.

t Heu nihil inuitis fas quinquam fidere diuis. SER. Sequitur enim Cassandra captiuitas sacerdotio fidetis: et jar morum patet actio. DO. Heu nihil inuitis fas quinquam

fidere diuis. Fauebat noster dolus: sed inefficax reddidit quod quid humana industria aduersus dei voluntatem molitur: quod ostenditur in Cassandra. Sed singula notantur verba: CRISTOFERVS. Heu nihil inuitis fas. quinquam fidere diuis. Grauiissima sententia: nullum enim humanum remedium quicquam valet versus dei voluntatem Stant. Quid numina contra tendere has hominum.

v Ecce. D. dum bene ac prospere nostra certamina prederent repente apparuit: quod multiplex indignate et scelere nostros actus turbaret. CRISTO. Ecce trahebatur. Loc. plenus est commiseratione: primo a modo: non enim ducebatur: sed trahebatur crinibus: non collectis: sed sparsis: et manibus ab ipsorum deorum veneratione arcebat. Si mile illud de Orpheo: Et latos iuuenem spargere per agros: deinde a genere priameia. Postremo a locis adytisq; Minerue.

Atque hic successu exultans a nimis chorebus

O socii qua prima inquit fortuna salutis

Mostrat iter: quaque ostendit se dextra sequatur.

Mutemus clypeos: danaumque insignia nobis

Aptemus: dolus an virtus quae in hoste regravat.

Arma: dabunt ipsi: sic fatus deinde comantem

Androgei galeam: clypei que insigne decorum

Induitur: laterique argium accommodat enssem.

Hoc rhipheus: hoc ipse dymas, omnisque iuuenis

Leta facit: spoliisque se quisque recentibus armat.

Vadimus immixti danais haud num in nostro:

Multaque per cecam congressi praelia noctem

Conferimus: multos danaum dimittimus orco,

Diffugiunt alij ad naues: et littora cursu

Fida petunt: pars ingentem. formidine turpi

Scandunt rursus equum: et nota conduntur in aluo:

Heu nihil inuitis fas quinquam fidere diuis.

Ecce trahebatur passis priameia virgo

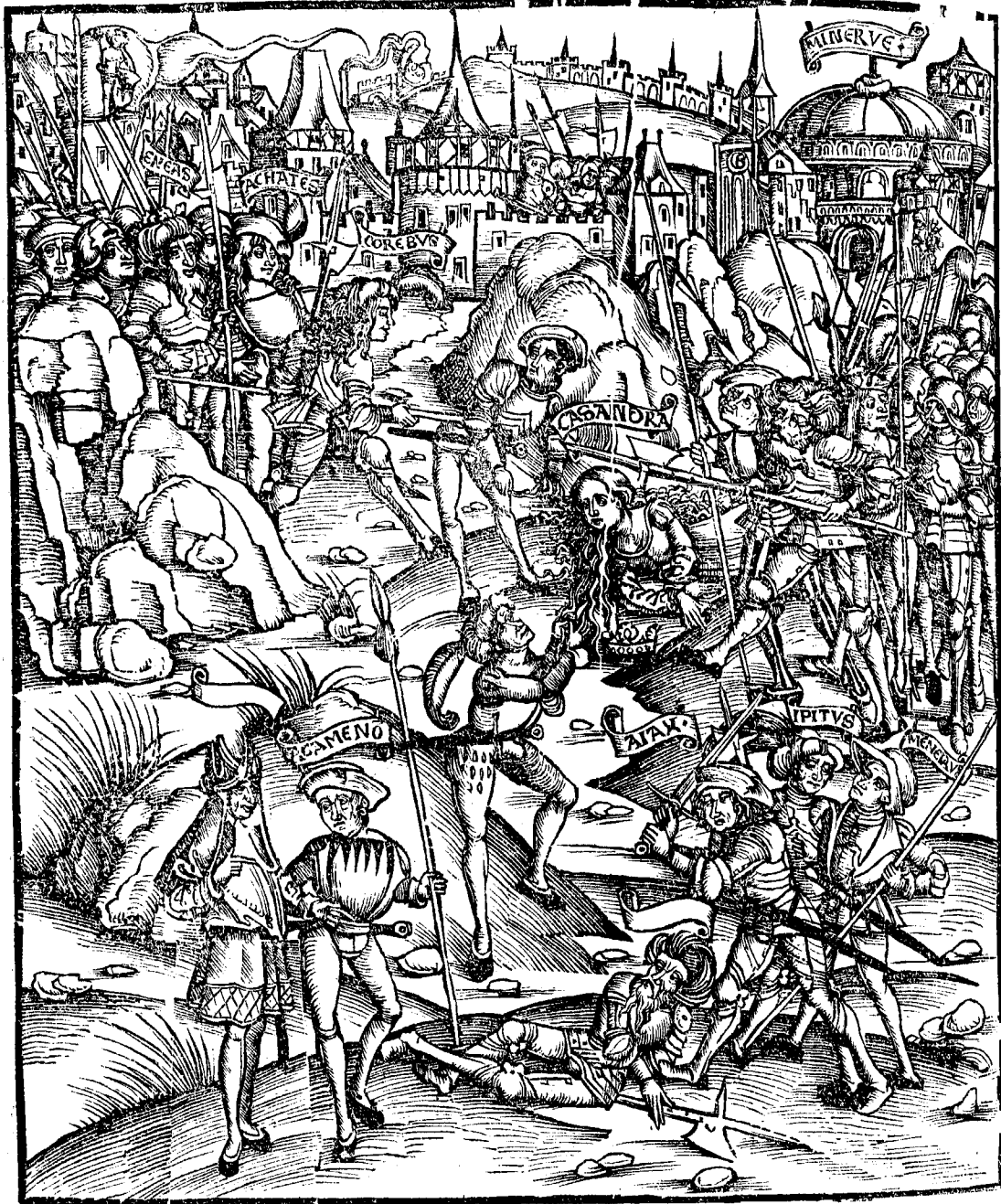
Crinibus a templo cassandra: adytisque minerue:

* Trahebatur. DONA TVS. Per publicum: quae paterno merito at suo: nec cum

honestis quidem officiis multorum decuit offerri. y Passis. CRISTOFERVS: sparsis. non a patior: sed a pando.

z Priameia. SER. Patronimicum: sed species possessui Priamis vero tantum patronimicum est: sicut Priamides.

a Crinibus. DONATVS. scilicet quod fuit vaginalis vere cundie factum inimicum: trahebatur virgo virorum plurimorum manibus: trahebatur sacerdos manibus impiorum: trahebatur a templo: & ab ipsius deum penitralibus rapta: & manibus post terga constitutis: et quis haec pferret te debet ad coelum oculis cum non posset manus quod faciebat frustra: querebat enim in coelo viatores deos: quibus aduersantibus imperium ceciderat: et eos quorum domos esset illi templis suis posse voluerunt: aut non potuerunt. Collige ergo in Cassandra criminaque regalis: quod virgo: quod passis: quod habuit ad ornatum: quod per publicum: quod vi acta: quod a plurimis, in

deos vero q̄ a templo: q̄
sacerdos: q̄ a cōspectib⁹
deg. Horū alter: a linitat⁹
causa: alterum religionis:
quia antistes esset deorū:
mouere debebat Aeneā.

b Lumina. C. Cōgemis
natio est: vt addidit se for
tiam: v̄midis: q̄ superuenit
Aegle Aegle naidū pulch
errima. c Frustra. S. scūdū epicurū. d vincula.
C. Nā hec duo verba citāt cōmiserationē: nā si tenere ma
gis lēdehant. e Palmas. C. a gr̄co illi em̄ παλαμ
dicunt. At palmis septū magis in brutis dicimus: vt sunt

Ad cœlum tendēs ardentia lumina frustra.
Lumina: nam teneras arcebāt vincula palmas.
Non tulit hanc speciem furiosa mēte chorebus:
Et sese mediū iniecit moriturus in agmen.

anferes. f Nō tulit. D.
etiā Chorebus: & reliqu
illi morituro succurrūt: hic
error armorū: qui añ iura
bat nocere cepit. Nā a suis
putati grecis telis. i. lapidib⁹
bus: & similib⁹ cedebāt.
g Hāc speciem. C. hanc: rā
seuā. Specie: formā rei: &
spectaculū. h Furiosa:
S. Furiosus a q̄ furor nūc

q̄ recedit: furiat⁹ qui furit ex causa. C. Furiosa. m. Et erat
furor ex amore puellē & ex crudelitate hostium.
i Moriturus. S. meli⁹ vt ad effectū eius referatur sicut de
Tarconte. Et medi⁹ fertur. moritur⁹ in hostis q̄uis vicin⁹

C. Moriturus. Nulla spe salutis: sed cupidine viciendi ad quod impellebat furiosa mens. k Consequimur. C. si mul sequimur. quasi diceret nihilo tardiores.
l Culmine. S. testor: quod ante culmis tegebatur.
m Nostrorum obruimur. C. Hoc enim solum videbatur ad miseriam restare: vt inde veniret cedes: vnde sperabatur auxilium. n Miserrima. S. ER. quia inter ciues.

o Tum Danai. DO. Cōsequimur adhibet: vt non tantum erepta virginē diceret: verum etiam multos hostes ob eā rem occisos: & conexuit precipuorum nomina: & aliorum numerum generaliter posuit p Geminis. S. ER. duo. Et excusatur quia fratres. Nā proprie gemini sunt eodē panu nati.
q Exercitus omnis. S. excusatio vlti.
r Aduersi. S. e contrario stantes.

s Boli. S. Corripuit eā: quē longa est: quia sequit vocalis: hoc raro fit: quia nec propriū: vt Diana. nec compositū: vt sudibus vepulsi. t S. idū filio. S. Excursus poetę: qui vltra tres versus procedet: se n̄ debet: ne sit vitiosus: v Spumeus. S. spumofus. x Nereus. C. pro Neptuno quoniam est tridentis: y Illi etiā. DO. Alia calamitas: vt ab hostibus cognoscerentur: qui actius etiam q̄ hostes mouebatur: quia se deceptos viderat.

z Obscura nocte p vmbra. S. i. per vmbra obscurę noctis.

a Fudim. S. fugauim. alibi interrimus.

b Mēta. S. quę nos greges esse mētibantur: & sensum rei inanimatę dedidit. c Discordia. CRI. Vt diuersitate lingue: vel quia non reddebant symboli Troiani.

d Signant. S. designant: aut per vocē: aut per symboli: q̄ vtebat exercit.

e Hic. D. vbiq̄q̄ ponitur licet extrema omnia occidere: vel occidisse significatur. f Chorge. D. Deniq̄ primus insidiarū auctor prius interfici: & ante ipsius Minerę aram occubuit: propter cuius sacerdotē defendendā erant collecti. g Iustissimus vnus. D. Perierunt innoxii: & sceleratis ius vincēdi dātū est.

h Vnus. S. precipuus.

i Aequi. S. equitatis.

k Diis aliter visum. S.

Magna indignatio: sed nihil sacrilegū teneat. D. Visum: vbi ponit: hoc non iustū iudiciū: sed prauę voluntatis stultitiā: & libido significatur. l Confixi. D. C. augeat cōmiseratio. Interfici enim durū est: sed durius a suis interfici. Et ex aggeratur: quod dixerat. Heu nihil inuitis. f q v d. m Nec te tua plurima panthu. D. Seruauit in fine deos tantum fuisse a Troianis alienos: vt etiā Panthus occumberet vir pius: grauis: religiosus: cū ipse insignibus sacerdotis.

n Infula. C. fasciā est: in modū diadematis: a qua vittę vtrinq̄ dependent: quę plerunq̄ tortilis est: et de albo: et de croceo factas vt ait Lucatius.

o Illiadi. D. quia videbat vel crimini: vel esse posse de decori: p tot tātisq̄ cadentibus euaserit: iurandā religionem vltro ante obiectu quod metuebat opposuit: habet enim maiorē fidē: q̄ an̄ exigat offerri. habet: & bonę constantię firmū testimoniū: nō extortas: sed oblata purgatio.

p Testor. S. testificor: & deest vos.

q Vices. S. pugnas: quia per vicissitudines pugnat: vt docet Salu. Item poenas. Hora. Vicesq̄ sua perbe: tē maneant ipsum.

r Et si fata fuissent vt caderem. D. quasi diceret: si fata permisissent interitū meum. s Meruisse me. S. i. fortiter dimicasse: hūc enim meret occidi. Bene autem vatis imputat: q̄ euaserit: cū tam senex: q̄ debilis occisis iuuenibus. secū euaserant. D. Meruisse me: id est ita sine aliquo respectu meę salutis pugnas: vt meruerim ab hostibus interiri.

t Diuellimur. DO. Inuiti necessitate adacti impellimur abire: ostendit autem meruisse manu mori: cum prius cū paucis: nūc vero solus pugnaret. v Iphitus & pelias. CRI. Est genus quodam repetendi: quā regressionē vocat: quod semel posita iterat: & diuidit air Quinilianus.

Cōsequimur cūcti. & densis incurrimus armis:

Hic primū ex alto delubri culmine: telis

Nostrorum obruimur: oriturq̄ miserrima cedes

Armorū facie: & graiarum errore iubarum.

Tum danai: gemitu atq̄ erepte virginis ira

Vndiq̄ collecti inuadūt: acerrimus Ajax:

Et gemini attride: dolopūq̄ exercitus omnis.

Aduersi rupto ceu quondam turbine venti

Confligunt: zephirusq̄: notusq̄: et letus eois

Eurus equis: stridunt syluę. sequitq̄ tridenti

Spumeus atq̄ imo neretis ciet equora fundo:

Illi etiam si quos obscura nocte per vmbra.

Fudimus insidiis: toto atq̄ agitauimus vrbe:

Apparent primi: clypeos mentitaq̄ tela

Agnoscent: atq̄ ora sono discordia signant.

Illicet obruimur numero. primusq̄ chorebus

penelei dextra diuę armipotētis ad aram

procūbit: cadit & ripheus iustissimus vnus

Qui fuit in teucris: & seruantissimus equi.

Diis aliter visum: pereūt hypanisq̄ dymasq̄

Confixi a sociis: nec te tua plurima panthu

Labentē pietas: nec appollinis infula textit.

Iliaci cineres: & flamma extrema meorum

Testor: in occasu vestro: nec tela nec villas

Vitauisse vices danaum: et si fata fuissent

Vt caderem: meruisse manu: diuellimur inde

Iphitus et pelias mecū: quorū Iphitus quo

Iam grauior: pelyas et vulnere tardus vlyssi,

Eneidos

^x Protinus. C. deinde.
^y Clamore. D. Nō speci-
 aliter ab aliq: sed clamore
 pugnantium: quo iudica-
 bat esse opus auxilio ad
 defendendā regiā. Apud
 quā acius pugnabat pro
 pter gloriā: & prēdā.
^z Ingētē pugnā. S. Quia
 in domo regia maior ipes
 prēde erat.
^a Acta. S. applicata.
^b Testudine. C. testudo
 anial est a regendo dictū.

¶ Protinus ad sedes priami clamore vocati:
 Hic vero ingentem pugnā: ceu cetera nuscq;
 Bella forent: nulli tota morentur in vrbe:
 Sic martē indomitū: danaosq; ad tecta tuētes
 Cernimus: obsessumq; acta testudine limē.
 Herent parietibus scale postelq; sub ipsos

Tegitur enī osseo tegmēte
 cui natura datū est: teste
 Plinio: vt pastu cuniculę
 quam bubulam vocāt se-
 cōtra serpentes inuocat.
 In idico marī ita magnę
 sunt: vt singularum super-
 ficies habitabiles casas tu-
 gant. Inter insulas vero ru-
 bri mar' his nauigāt cym-
 his. Caputitur meridiano
 tēpore: cū in trāquillo de-
 so extantes enatant ocule
 que voluptas libere spirā

Intantū fallit vt vapor⁹ exsiccatō cortice neq̄ant mer
gi Inuenit autē Mercuri⁹ egyptio cadauer testadis: in q̄ cō
sumpta carne merui exsiccati atq̄ p̄tensi: forte pulsi sonitū
reddidere. Quare admonit⁹ in h⁹ formā cytharā cōposuit:
Vñ & po⁹ illū test. idinē appellat. Hora. O decus phoev
bi & dapibus supermi grata testudo Iouis. Milites etiam
in cētia hostilia diruturi ita accedunt: vt ex ligno tegmen

tum sibi p̄parent: q̄ laxa
& reliq̄ sup̄ne a defensori
bus deuoluta euitē: idē
testudinē appellant. Hāc
primū Artemonē Clazo
menū adinuenisse tradit
Plin⁹. c. Parietib⁹ sca
le. D. nō solū: quia in p̄
declinat: sed q̄ uia plures
erāt. C. Parietibus scale.
Procellumaticus est pes
ex q̄tuor syllabis breuis
bus. Si pariet⁹ p̄ dactylo
ponit: vt pectus tenuia se
rs. d. Postesq̄ sub
ip̄os. S. Si cir a portā in
postib⁹: si circa fenestras
sub postes. C. Postesq̄
sub ip̄. sub. i. ante secū dū
Priscianū. e. Ad tela.
S. cōtra tela. d. Tecta
kul. S. Participiū ē. aut eā
dē rēbis dixit. e. His. S.
propter quē pugnabāt.
Luca. In pugna fregere
raro. DO. His se. ad ex
cusatōem quare pulchra
destruerēt. C. His. C. im
maxima cōmiseratōe di
cūt: vt illū erucere cogere:
p̄ cui⁹ incolumitate pug
nabāt. Sic Lucan⁹ Atq̄
impugnam frangere na
ues f. Auratas.

C. Alia commiseratio a
materia. Iuuenaf. Fundi
teque mea sunt dicebat
cuncta carullus p̄cipitare
volēs etiam pulcherrima
Vettem purpurā teneris
q̄q̄ moecenathus aprā.
g. Decora. SER. ab eo
quod est decus.

h. Obfēdere. S. mō p̄ p̄
dio tenebāt. i. Leuare.
S. iuuare. k. Vim. S.
virtute. l. Victis. S. q̄

invebāt vt qua vēctus abas. v. Lūnem. SER. penū post
cum ingressus est: nam fores anteriores obfēdē crant. Est
autem posticum neu. generis. Hora Atrā seruātem pos
thico fallēdientē. Nā atrica et postica i. foemino genere au
gurale ē. n. Cēq̄. S. nō oibus notē. o. Vfus. S. verbū
nūmconsultū via: act⁹: v. fus. p. Relicti. C. q. d. Cōmu
ner. ergo relict⁹: q̄ nemo sibi p̄prios assumpserat. Ego q̄
dē iudicio fuisse plures domos: quē singulē a singulis Pri
mi filiis hēnt iure priuato: esse q̄ eas cōtiguit: atq̄ a ter
go fuisse angip̄ortū: quē in nulli⁹ p̄prietatē veniret: sed p̄be
ret eam vñ trāstrum om̄ib⁹ ip̄sae domorū habitatori
bus: p̄nt q̄ illo oēs vti dū eunt: redeuntq̄ & in regiā pri
mi q̄: om̄ib⁹ eius filius: nuribus: atq̄ nepotib⁹ pateret.
Verū vt breuiter rem ex iuris disciplina intelligam⁹: p̄dia
ip̄a: siue rusticana sint: siue urbana seruitutē hīre p̄nt: scilicet
vñ nō possit dom⁹ p̄dii vetare vicinū trāstrum: & ru
sticorū p̄dio iura sunt hēre: iter act⁹: via: aqueduct⁹. Iter ē
us cū abulādi hois nō iumētū agēdi vñ vehiculū. Act⁹

est ius eundi ambulādi homis agēdi iumētū vñ vehiculū
Itaq̄ q̄ habet iter: actū nō habet: sed qui habet actū iter
habet. eo q̄ vñ potest eū sine iumento. Via est ius eundi
& agēdi & ambulādi hominis: nā iter & actū via in se
cōtinet. Aqueductus est ius aquē ducēdē p̄ fundū alienū.
P̄diorū urbanorū sunt seruītes: quē edificis in hērent
Nā oia edificia etiā si in villa edificata sint urbana p̄diorū
dicūt⁹. Hē sūt vñ vicin⁹ lone
ravitini sufficit. vt i. parie
tē eius liceat vicino tignū
immittere: aut stilicidiū
vel flumen recipiat. quō
in edes suas: vel in arē:
in cloacā: & ne aliū q̄
tollat edes suas: ne lūm
nib⁹ vicini officiant. hēc
ergo i. iure. Nūc videam⁹
q̄ id sibi velit Virg⁹. ait
em limē erat cēci q̄ fores.
id est erant fores postice.
Vñ addit. postesq̄ relict⁹
a tergo. Et istorū postice
qui erāt singulorū tectorū
erat vñ p̄nt. erat via
p̄ quā eēt vñ ambulā
di. i. qua poterant habita
tores illos tectorū vñ do
necirēt in edes Priamice
quē admōdū i. re rustica
dicitur. vñ in p̄dio vt
bano: in q̄ licet oleribus
pomis floribus: feno: fira
mēris lignis adusum q̄
tidianum vñ in eo fan
do hactenus licet morari
vt neq̄ dñō fundi mole
stus sit: neq̄ his p̄ quos
opa sunt impedimento:
nec vñ alii ius q̄d habet
locare aut viderē aut gra
tis donare potest. sic hac
via poterāt ad trāstrū vñ
sine aliorū molestia nō vñ
alii huiuscemōdi trāstrū
p̄bere. q̄ Dum. S.
donec. r. Andromar
che. C. Filia Ethion⁹. The
barum quē in lycia sunt
regis. Hanc urbem grēci
crucurunt: Hinc Achilles
apud Homerū ait: κοῦοι
ισθῆτος ἑλβηνεφης ὁ ο
λινητιος ὁς τὴν Διῆς
κοροῖον ἐν κρηνοῖς ἔχων

Nituntur gradibus: dypeosq̄ ad tela sinistris.

profecti obiciunt: prestant fastigia dextris.

Dardanidē contra turre ac tecta domorum

Culmīa conuellūt: his se qñ vltima cernunt

Extrema iam in morte parant defendere telis.

Auratasq̄ trabes: veterum decora alta pentū

Deuoluunt: alii strictis mucronibus imas

Obfēdere fores: has seruant agmine denso.

Instaurati animi: regis succurrere tectis:

Auxilioq̄ leuare viros: vimq̄ addere victis.

Limen erat: cēcēq̄ fores: & peruius vñ

Tectorum inter se priami: postesq̄ relict⁹

A tergo: in foelix qua se dum regna manebant

Sepius andromache ferre incomitata solebat

Ad soceros: & auo puerū astyanacta trahebat.

Euado ad sūmi fastigia culminis: vñde

Tela manu miseri iactabant irrita teuceri.

Turrim in p̄cipiti stantem: sūmisq̄ sub astra

Eductam tectis. vñde omnis troia videri.

Et danaum solite naues: & achaica castra:

εὐδοκίας. s. Astyanacta. CRISTO. interpretat⁹ vñ
his regem Num. xxi. vñ vñ est et ceteros rex hic capta.

Troia ex tūri p̄cipitatus est: vel vt alii volunt ad saxum
illusus: ne quis ex priamo genere sup̄reliet: ait autē Home
rus. q̄ a patre hēctore vocabatur Scamander. t. Trahe
bat. S. qua puer. vt p̄nt q̄ nepotem ip̄se trahit. v. Eua
do. S. id est vado: & e vacat. vt emortuus. C. Euado cum
difficultate puenio: Euadere enim est: cum per difficultatē:
aut labores: aut pericula quo volum⁹ peruim⁹. hinc dī
cim⁹ euadere mortem: euadere ad cōsulatū. E. nūq̄ p̄po
sicio extra significat. qua ostēdit nō posse in huiuscemōdi
rebus puenire q̄ volumus nisi p̄ egressum periculorū et la
borū: ergo nō vacat E. p̄positio. x. iactabāt. S. quasi
spargebāt nihil p̄futura. y. P̄cipiti. S. alto: vñ qui
p̄ceptis dari pōt. z. Tectis. C. tabulatis vñ. dixim⁹.
a. Vñde omis troia videri. C. Nā Homer⁹ Priamū cum
seniorib⁹: et cū Helena e tūri hāc pugnā sp̄ctare solitos
dicit. b. Castra. S. vñ exercitus sit ibi castra dicunt⁹ vñ

Eneidos

& nos castra monemus: e Circum. C. q. d. in circuitu
& est aduerbiū et nō ppositio. d Sūma. S. extrema. vt
supmū summū dicimus. C. Sūma tabulata. vltimē et su
periores conuigatioes. e Labantes. S. Faciles ad reso
lutionē. Et est ordo turrū cōuellim⁹ impulim⁹ q.
e Iuncturas dabant: CRI. Sententia est q. euerterit tur
rim ab illo loco vbi paries erat invalidior: propter crebra
foramīa q. ad mittebant capita tignorū: et trābium vltimi
tabulati. Ibi enī erat iūctura trābiū & parietis. Iuncturas
ergo labātes. i. q. parietē
labantem reddebant.

f Cōuellimus. C. Nam
pars superior turris ab in
feriori facilius cōuulsa est
in illis iūcturis: & postq.
est cōuulsa impulerūt.

g Altis. C. q. in vltimo
tabulato: h lapsa repe
nte ruinā. CRI. Sonitus
cōpositionis istos verbo
rū: ponit aī oculos illam
ruinam. i Repente. C.
magna enī res: mltos sū
mul obrutere potuit.

k Ast alij subeunt. C.
obstinatio ostenditur: &
oppugnatiū et repugnan
tium i Telorum g. S.
Telum em dicitur grece:
τελον q. quicquid longe
iaci potest: q. legim⁹ de
gladio: at non hoc telū in
ea qd vi dextera versat.
Et sequitur: Cōsurgit in
ensem. dicitur autē a lon
gitudine. vnde & muste
lam dicim⁹. h Vesti
bulum. S. Dicitur prima
ianuę pars: dictum autē
vel q. ianuam vestiāt: vt
videmus cameram dua
bus sustentatā columnis:
vel quoniam Vestē con
secratū est: vñ iubentes
puellę limen nō tangūt:
ne nūmī dicatur locū
calcantes sacrilegiū com
mittāt. Luca. Translata
q. vetat contingere limia

plantā. Singula enī domus sacra sunt diis: vt culmina
diis penatibus. Maceris quę ambit domū herceo Ioui:
C. Vestibulum. secundū Gallū de significatiōib⁹ verborū
quę pertinent ad ius ciuile: nō est in edibus: neq. edium
pars: sed locus ante ianuam vacuus: p quem a via ad edos
aditus est. Ipsa enī ianuā procul a via fiebat: & area in
terfecta quę vacaret. Est autē vestibulum dictū a ve &
stabilum. Ve autē dictio est aliqñ intensiua. Nam vetus
ab etatis magnitudine dictū: sed elisum est. Vehemēs autē
ab animi impetu aliqñ priuat: vt vecors & vesanus. Eri
go qui salutariū edium veniebāt: ibi expectabat donec ad
mitterent. Quapropter ab ea quasi constabulatione vesti
bulum nōnulli dici volunt. Alii referunt ad eos: qui in do
mo manent: & quoniam isti illic nunq. consistunt: sed so
lius transitus causa: ad hunc locū peruenerūt: exeundo siue
redeundo volunt vestibulū dictum esse a ve particulapri
uata. i Primocq. in limine pyrrhus. DO. Feroem
naturam huius ostendit: & qui plene victorię fiduciam
cerneret. k Pyrrhus. SERVIVS. Pyrrh⁹ dictus
a colore comę: qui latine Byrrus dicitur a colore quo tin
gebatur. l Exultat. CRI. Preconcepta victoria.

m Luce athena. C. quę ex Aeneis armis pueniebat ex

repercussione luminū: dixit autem es & non ferrum: quia
prius inuentū est es q. ferrum: & ex eo arma fiebant: Vn
de & Homerus χυδακτερυχην dixit.

n Qualis vbi. DO. Descripturus hostem: natura ferō:
grate insolentē: successū superbum: & ipse Aeneas hostilē
animum in aduersariū gerens: huic animalī illum como
parādū putauit: sequebat vt serpens: qui vomit venena: q.
nescit aliquādo misereri: qui caprat tempora: quibus pro
cedat aut lateat. Hac igit cōpatiōe Pyrrhū deformat: nā

vt serpens nō virtute: sed
veneno confidit: nā huic
non arma sed insidię ad
victoriā proferunt: nec
vnq. in preliis visus est:
nisi cum alienis doli p
curata est victoria.

o Gramina pastus.
SER. Legimus et syluę
pastus arundinea. Nam
aliud est pascuntur: vero
syluas. Sed sciendum est
Q. licet hoc in vsu terra
rum tamen est apud an
tiquos: Pastus autem est
pro qui pascetur: quia
vt. diximus in hoc lat
nitas defect.

p Bruma. SERVI. id
est hyems dicta: quasi
βροχίαι. quę pōd est bre
uis dies. Est autē vt hic
indicat locus generis ser
minimū numeri singlari:
CRISTO. Bruma quā
si βροχίαι. pōd ē breuis
dies. Et est initium hye
mis quę fit: sole primam
partem capricorni ingre
diente: quo tempore dies
habet octo horas: et qua
draginta vnum minuta.
Nox vero habet quindel
cim horas & minuta de
cem & nouem. Neq. tor
to anno breuior est dies:
Hoc tamen ad situm no
stri clymatis referas. Nā
et lōgitudine et breuitatē

dies scim⁹ p varietate clymatū variari. vt ostēdim⁹ i Geo.

q Lubrica terg. SER. Lubricum dicitur: & quod la
bitur dū tenet: vt piscis: serpens: & locus: in quo labimur

vt se se opposuit salto per lubrica surgens:
r Trifidus. CRI. Vnicam linguam habet serpens: sed tā
velociter mouet: vt tres appareant: veluti vīgā velociter
mota non simplex: sed triplex apparet. Cuius rei ratioem
in libris nostris de anima ex opinione antiquū reddimus:

s Periphas. S. Nec vltima accentū h: ne foeminiū sit:
nec prima: quia vltima longa est. Ergo media habebit ac
centum. t Agitator. CRIS. Auriga achillis armiger

pyrrhi. t Armiger automedo. S. Pirh. Nā Achilles
auriga fuit v Scyria pubes. SER. Scyros vna cū ex v

cladibus: in qua Lycomedes pater Deidamie regnauit.
CRI. Scyria. Insula est: de qua Strabo contra magnificā

frequentes incumbunt insule: nobiliores sunt scyriahuspe
parthus: Icus: alonesus: & scyros cum eis de nomis vñ
bibus. Clarissima vero scyros: propter lycomedis cum

Achille affinitatem: & Achillis filiū Neoptolemū. Ergo
scyria pubes quę pyrrhum in bellū troianū secura erat.

x Dura limina. D. quę facile superari nō possent: pōtā
men videri dixisse dura bipenne. i. ydoneā: quę frangere

potuerit firmitate gratorum postium. Alludit autem de hostio ad fenestram: sed debuit dicere cauernam factam in ostio: per quam non ingrederetur: sed videret interiora. Ergo vii debantur intus armari. Intercepta autem spe: clausa ante domus paruit. Plangebant foeminae: & summis vlulatu: huius prodebat hostibus sua formidine: quae augebat illis spes. Ergo instat vi patria. p. Quis enim non puocaret audiendo talia. Descriptio autem regis augeat mobilitate & amplitudinem: felicitateque Priami. Nā sequitur paulo post labat ariete crebro: sed mouet: ut Cynthus autem remouit et admouit. z. Cauauit. C. id est in cauernam perforauit: quod declarat addicens: fenestram dedit. a. Ingeniem la to dedit ore fenestram. S. Epitheto augeat tapinor sin: ut solet. b. Lato ore. C. Hiatur: idemque est os & fenestra in hoc loco. c. Apparet. CRIS. aspi ciensibus per fenestram. Est autem repetitio: quia augeat Pathos: quod mi niste hac narratione citat poeta penetralia priami: & veterum regum: quae aspiciere hostes summa erat in misera Troianis.

d. Veterum regum. DO. ut ostenderet regnum Priami a maioribus suis. p. uenisse. Quantus autem dolor: ut una nocte con siderie: quod per infinitos reges: multis etiam seculis seruatum fuerat.

e. Armatosque vident stantes. S. ut sup. Strictis mucronibus imas obside fore. CRISTO. Armatos. distributio est. nā & viris prelium: & mulieribus vlulatu tribuit. Ergo et illi ex sua fortuna digne: & ille ex lachrymis sibi misericordiam concitat. f. Stantes. CRIST. pugnant. Nam non deservunt locum in acie qui vincerent pugnare.

g. At domus interior. S. Dealbano excidio locutus est. h. Gemitu. C. Referat ad animos viriles. i. Misero. S. Bene additum: quia est etiam terribilis. k. Tumultu. S. quasi timor multus dicitur. C. Tumultu. ad effrenatos. Plagor: s. po.

& vlulatu ad mulierculas. Est autem Plagere cum ex dolore peccata percussit. Vlulare est clamore moestu extollere. ut faciunt miseres. quibus proprie lupus sit. l. Miscetur. SER. perturbatur. m. Caue. gdes. S. tecta camerata: i singulari templum tantum significat. In plurali templum et domum. C. Aedes. caue. i. co caue. n. vlulat. C. i. g. reboatu quod facile fit in locis coeca

uis. & caeratis. vlulatu mulierum ingenant. o. Ferit. S. secundum pho. qui dicitur vocem corpore esse. C. Ferit sydera. Hyperbole est: quam latini superlacionem vocant. Ferio autem preterito carens: percussus a percussio mutatur ut sisto: statui a statuo. fero tuli. Nam antiqui tulo dixerunt: ait Priscianus. p. Aurea syde. S. multi ad laquearia referunt: quod stultum est. CRL. Aurea. pulchra: ut infra aurea. Circe. Vel aureo fulgore nitentia.

q. Tum pauidus. S. Propauces. Pauidus enim qui semper timeret. Pauens qui ex causa. C. Tum pauidus. Ponit quid visu euenire solet in tanta calamitate. r. Errant. C. quasi omnes partes nouissime salutatur: cum paulo post in captiuitate abductum iri se videat. s. Amplexusque te. p. S. Ex Apollonio qui inducit Medeam patrem salutasse dum domum relinquit. t. Oscula figunt. C. vehementer impriunt. v. Vi patria. SER. Est testimonium generis sui: ut de Hercule salus vera Iouis proles. CRL. Vi patria. Nulla in parte minor patre. Nam nisi esset et claustra. & custodes & sustinuisent. x. Nec ipsi custodes. D. vigiles. de quibus dixerat: imas obsidere fores. Post sumus etiam custodes ipsas postes intelligere: quoniam custodes a custodiendo appellantur: Cum igitur omnia desicerent: fit via vi etc.

y. Ariete creta. C. Crebra percussio arietis: arietis autem nomen spes dedit. nam imperu murum impingit pugnanti arietem fortis: valide enim ac nodos arboris caput vestit ferro: eaque suspensa funibus multorum manu in murum pellit. Deinde rectorum ducta maiori impetu de stina. Contra hoc remedium est saccus pileis plenus: & in eum locum demissus quod aries impellit. Laxo enim sacrorum sinuictus arietis mollis: Dura enim mollionibus facile cedunt huius inuentione: ut refert Plinius epio ad Troianum tribuerunt antiqui.

z. Fit via vi. D. Vis inquit tanquam patefacit: vis aditum ad interiora tenenda recludit. n. Non sic. S. grauius vastata est Troia quam agri fluuiorum eruptione vastant. C. Non sic aggeribus. Quadrans comparatio. Nam & translatio etiam diluuii ad bellum fit: ut infra: diluuii ex illo tot fastus peragra vecti. Et pabula mouit misericordiam: ut ac veluti plenus lupus insidiat oculis. Cum fremit ad caulas. b. Cumulo. S. augmento. c. Vidi. S. ut quicquid ipse miserrima vidi. d. Geminos.

Eneidos

SER. duos. Nam eodem partu natippric gemini sunt.

c. Vidi hecubam centū q̄. SER. Aut numerus pro numero est: aut quia barbari nō singulas: sed plures hēbant vxores.

DO. Vidi hecubā: & reliqua. Rūdet ad id. Quēq; ipse miserrima vidi. Fuit ergo cedis eorum hominū spectator: quos venerat defensusus. CRI. Vi-

di hecu. Attestatio rei visē mouet Pathos: vt dictū est: f. Nur. S. idest foemias. Luca. Cul. gestare decoros. Vix nuribus rapuere mares. C. Nur. anubedo sūptū ē verbū g. Quos ipse sacrauerat ignes. SER. Latenter ostendit nil prodesse religionem. CR. Quos ipse sacrauerat ignes: Mouetur summa cōmiseratio. Quid enim indignū est q̄ eū qui ignes ad sacrificium parauerat ita interfoci: vt illos suo sanguine exstinguat.

Vidi hecubā centūq; nurus: priamūq; paras.

Sanguine fedantē: quos ipse sacrauerat ignes.

Quinq̄ginta illi thalami: spes tanta nepotū.

Barbarico postes auro spoliūq; superbi

procubuerat: tenent danai qua deficit ignis.

h. Quinquaginta illi thalami. SER. illi celebrati ab Home. Et bene de thalamis verū expresse numerū. Potest enī vnus thalamus plures habere coniuges. CRI. Thalami grecum verbum est. Homer. κείτοι δ' ἐν οὐλοῦσιν. i. Spes tanta nepotū. CR. Et locus qui est ab his quē pręter spem sunt: & vehemēter mouet Parthos: vt: O Lycida viui

puenimus ad uena nostri: quod nuncq; ventū sumus: posseffor. a. d. h. m. f. v. m. c.

k. Barbarico. S. aut multo: aut vere barbarico. Barbarorum em̄ est copia. C. Barbarico: multo. vt est apud barbaros. i. Spoliūq; superbi. S. Hic enim erat antiquorum mos. Vnde ait in septimo: Captiui pendunt currus: curūq; secures. m. Superbi. DQ. ornatu artis et materia,

n. Forſitan et Pria. S. Bono uſus eſt ordine: vt primo rei publi. D. unde regis: poſtremo priuati. i. ſua narraret fata: De morte aut Priami varia tradunt. Alii enim dicunt: qd a Pyrrho in domo capto: ſed inde inſigē tractus: ad tumuſu Achillis: ceſus ē. Nam in rhēto ſepulcrum eſt Ayax. Tunc diuſ caput conto affixū Pyrrhus circumtulit: alii iuxta arā hirci Iouis extinctū tradūt. Hinc Lucan⁹: Herceas monſtrator ait: nō reſpicis aras: Hanc opinione pſequit poeta. ſed et illā prelibat: vt ſuo loco dicet. D. Forſitan et priami:

Bono cōpendio uſit: vt vltro ſuggerat: qd interro gari poterat. Debebat ei eo tpe qd omnib⁹ quietē deſtinauerat: vt breuitate. Exponit igit quomō ſagine aras coedauerat: o. Vrbis vbi capte. D. Cū iā niſil eēt reliqui de vrbis regiaq; ſua: nullaq; animo ipſe reſtaret: ſta tuit ſapiens: & forti ani mo ex q̄cunq; morte ca pituitatem fugere.

p. Mediū hoſtē. S. Hyp palage. i. in mediis edib⁹. Nam ſi mediis legeris: nō ſtat veſus niſi elio. ſ. vt i ter ſe coſſe viros: et decer nec ferro. Recte aut non ammar priamū: niſi in ex tremis periculis.

q. Arma c. D. nō vt pe teret victoriam: ſed vtiar mis poſitus vinliter accū beret. Ponit autē & ho minē & arma inutilia: q niam ipſe ſenex iam diu arma nō ſumpſerat. Vñ illa rubigine cōtabuerāt & inutilia erant.

t. Aeuo. S. non timore. s. Circūdat. S. nō enim apte coheret: ſi oneri ſūt.

t. Humeris. C. Optime meminit hui⁹ mēbri. Nā ſuperiora vt galea illis ſu ſtinent: inferiora: vt lorica & ſiſia ab illis: pendēt.

v. Inutile. S. ipſe inutil. Naro ferrū de his eſt q̄ a cōſūctis ſumit epithera: vt venenū. x. Moritu rus. C. eo cōſilio: vt mor te ſeruitutem fugeret.

y. Sub axe. S. ſub diuo quod impluuiū dicitur.

Axis aut eſt plauſtrū ſe premionale: aut pars ſe premtrionis: aut ſpūs q̄ mūdus mouet: vt docet Lucā⁹. C. Sub n. a. id eſt ſub diuo. Tunc em ſub diuo ſumus. i. ſub Ioue: hoc eſt ſub aere: qñ nul la re regimur: in domib⁹ autem ſunt impluuiā: id eſt loca quēdā detecta: q̄ que & pluuię: & reliqua hui⁹ ſemodi deſcendūt: Ibi igitur erat laur⁹. Axis proprie in coelo eſt linea

imaginata: q̄ ab vno ad alterū polum per mediū coelū di rigitur: ad ſimilitudinē axis: qui eſt in curru: qui per ipm mediū a rota ad rotā ptingit. Diuidit aut coelū in eoum: axem: cradines conuexa: polos: dymata & hemiſperia. z. Verrima. S. Vſurpatū eſt. Ergo hoc tantū vti licet: ſi neceſſe ſit. a. Penates arg. C. in q̄ erant penates. b. Hecuba. C. Priami vxor fuit: & filia Aetionis Theba ni regis: vt ſupra oſtendimus. c. Ne quicq; . S. aut ſm epicureos: aut ppter vim bellicam. d. Altaria. S.

Superum ſunt: arg. iſero rum: Ara αροτῆς αρατῆς grece dicit: id eſt a preci bus. Vnde contra impca tio κλῆρο dicit.

e. Columbe. C. optime comparat huic animali: quod timidiſſimū ē: et ve lociter cōgregatimq; vol uat foeminas in vnū ex ti more velociter congrega tas: que cū diu p edes er raſſent: huc tandem cōue nere. f. Iuuenilib⁹. S. Atqui ſua erant & vetu ſta: ſed iuuenilib⁹. i. q̄ iu uenib⁹: et non ſenibus cō ueniunt. Vnde paulo p⁹ ait. His telis: q̄ ſi diceret: q nō tibi: ſed iuuenib⁹ qua drant.

g. Dira. S. modo pprie dira enim eſt deorū ira: et go q̄ mens dira. i. inſuſa ex deorū ira. h. His c. telis. D. armis. Auctore mortis q̄rit: nō amantia: ſ; ſapientia: vt morte ca pituitatē fugiat. Ergo ſa pientiffim⁹ poeta decorū in hoc rege ſuaui: dedit & conuenientē naturam mſerit: reginę & vxor.

i. Ruis. S. aut feſtinas: aut incedis ſeniliter. C. Ruis: ſine ratio: pperas. k. Meus. C. Nō ſine in genti dolore hui⁹ memit.

l. Hec ara. C. Comple xio eſt. nā quicquid eue nerit meli⁹ ē q̄ ſic ruere. Arā hanc dicit ſuiſe Iouis Herci: q̄ erat in plu uio domus: p vndiq; ſe ptum eſſet parietib⁹ a grę ca ſignificatione. Nam Iospkos ſeptum ſigni fica: vnde ara Herceā di cta ſit: ſiue Iouis fu rit: ſi ue qm ſub lauro erat po tius Apollinis.

m. Orz. S. abundat.

n. Receptit. D. Quā im becillis eſſet ex eo appet: q̄ mulier antus eū ab icoe pto ſe vocauit. o. Ec ce at elap. D. Voluit mo ri Priam⁹. Vtuit vxor: at caſus attulit ſibi qd cu piebat. p. Vulnere. S. bonū Schema vuln⁹ pro telo. q. Cū ſanguine. S. ex opinione eoz: q ſan

z. iiii

Forſitan & priami fuerint que fata requiras.

Vrbis vbi capte caſum: conuulſaq; vidit

Limia tectorū: & mediū in penetralib⁹ hoſte:

Arma diu ſenior deſueta trementibus euo

Circundat: nequicq; humeris: & inutile ferrū

Cingit: ac denſos fertur moriturus in hoſtes.

Aedibus in mediis: nudoq; ſub ętheris axe

Ingens ara fuit: iuxtaq; veterrima laurus

Incūbens arg: atq; vmbra complexa penates:

Hic hecuba: & nate: ne quicq; altaria circū:

(precipites atra ceu tempeſtate columbe)

Cōdenſę et diuū cōplexę ſimulacra tenebāt,

Ipfum aut ſumptis priamū iuuenilib⁹ armis

Vt vidit: que mēs tā dira miſerrime coniunx

Impulit his cingi telis: aut quo ruis inquit:

Non tali auxilio: nec deſenſoribus iſtis

Tēp⁹ eget: nō ſi ipē meus nūc afforet hector.

Huc tandē concedere: hec ara tuebitur omnes:

Aut moriere ſimul: ſic core effata recepit

Ad ſeſe: & ſacra longeuū in ſede locauit:

Ecce autem elapſus pyrrhi de cede polytes:

Vnus natorum priami: per tela per hoſtes

porticibus longis fugit: & vacua atria luſtrat.

Saucius: illū ardens inſeſto vulnere pyrrhus

Inſequit: iamiamq; māu tenet & premit haſta.

Vt tandem ante oculos euasi: & ora pentum

Concidit: ac vitam multo cum ſanguine fudit.

Eneidos

rutine sedem vite voluit: Alibi eos q̄ ip̄m sanguine vitā vo-
lunt: vt purpureā vomit ille aiām. ^r Hic. S. tūc. D. Hic
priam⁹ voluit fortia: vt mors polytē eēt in p̄spectu suo:
vt inde sua mors orietur. ^s Media. S. manifesta.
^t Nō tñ ab. C. Ostendit q̄ntū possit amor natorū: cū tñ
posuit mōtor mortis illius: vt fū salutis oīno obliuiscat.
^v Nec vocī req̄. C. declarat modū futurę orationis.
^x At tibi p̄fē. C. Oratio pathetica inīuit sem̄ habet
abrupta. Et vt plurimū multa animo voluit. p̄turbatus:

& tandē ad cōclusionem
intra se puenire: tum de-
mū in exclamationē p̄u-
pit. Sic Terentianus Phe-
dria: cū multa tacitus de
amīca aio voluisset a cō-
clusionē p̄uipit. Quid nā
igīt faciam? Sic Iuno. Me
ne incepto desistere vi-
ctam. ergo & Priam⁹ ab-
rupte. ^y Si q̄ est. S.
Epicuree: Vt despar: quā
apud arā respicit cēdem.
DO. Dii si qua. P̄ntes ad
quorū se suffragiū cōtu-
lerat: & si est in coelo aliq̄
pietas: q̄ nefaria cōmissa
vindictet. ^z Curet. S.
vliciscatur.

^a Grates. S. mediū est
vt p̄mū. ^b Qui nati.
D. Non culpāt pyrrhum
q̄ occidit: sed q̄ cēdem
in cōspectu patris refer-
uauerit. Nam stulte erp̄
henderet: q̄ iure belli lice-
bat. ^c Cernere. S. de
spectaculo: non de mor-
te cōq̄rē. ^d Fu-
nere. S. cadauere. Funus
enīā est ardēs cadauer:
q̄d dū portat exegas di-
cim⁹. Crematū reliquias
& bustū. Conditū iam
sepultum. ^e In ho-
ste. SER. aut Archai-
mos ē pro in hostem aut
in hoste: cū hostem gere-
ret: cū ipse hostis esset.

^e At non ille fatū. D.
Conat̄ priuare eum omī
gloria et nobili genere: q̄
non sit filius Achillis: q̄d
probat: q̄ in se non seruā-
uerat iura que seruauerat
Achilles. C. At non ille.
Exemplū a contrario:
^f Iura fidemq̄. S. quia
quod Homer⁹ mutat et
celat p̄pter turpitudinem
Achillis: dicitur Priamus
duce Mercurio ingressus Achillis tentorium eum excitatū
rogasse: quem dormientē possit occidere: iura vero quod a
rege rogabatur. ^g Reddidit. corpus. DO. Quod in-
iuste retinuisset. Sola enim anima debet hosti: Corpus au-
tem: quoniā in nullius est potestate dimittit̄ sepulture.
Reddidit ergo: quoniā contra humanitatis iura id tene-
bat. ^h Hectorum. CRI. quasi diceret: q̄uis hostis
illi fuisset potentissimus: et mihi excellentior filius q̄ por-
lytes. ⁱ Remisit. SER. quia comitatus vsq̄ ad Troiā
est. ^k Sic fatus. DO. Est desiderium manifestū mor-
tis: q̄ post contumeliā esset armis iuuenē senex puocet.

1 Telūq̄ imbellem D. Confirmat quod dixit inutile ferū:
scilicet nō ictu. probat hūeris tremētib⁹ quo. ^m Neque
q̄: SERVI. non. n Vmbone. CRISTOFE. Hec para
medio in scuto est: que turgescit: atq̄ eminet: sic dicta: q̄
ymbilicus: id est medium sit scuti. Stat acceleres vasto
metuenda vmbone ferarum. Excursus stabula.
^o Pependit. DO. Stulte dicunt non posse pendere quod
repellitur. ^p Cui Pyrrhus. CR. Duo sunt genera
dicendi a moribus potius q̄ ab arte prouenientia. Martu-
rum vnum & graue: in
quo omnia cum consilio
& sedate: & nil ex concu-
tatione animi: aut petur-
batione effertur: quale:
Cicero. Crasso tribuit.
Alterum ardēs et erectū:
& infensum cui ardor &
impetus animi potius q̄
consilium imperat q̄ An-
thonium vsū dicunt.
At Virgilius. cui ingenium
diuinit: & a d omnia ita
flectitur: vt pro qualita-
te personarum rerum: &
temporum solum variet.
modo hoc: mō illo: vt na-
turā hominē exprimat: vt
Aeneas ergo & latino ex
ceteris: quos sapientes in-
ducit: graue attribuit: vt
ibi. O prestans animi in-
uenis: quantum ipse fero-
ci virtute exuperas: cito
me impensius equū est:
cōsulere: ipse tibi. Titano
p̄o & Pyrrho: et si q̄ alii
sunt qui furore potius q̄
ratione dicant̄ infensum
attribuit: vt hic. Sic alibi
haud talia dudum dicta
dabas morere: & fratē
ne desere frater. Item En
agros: & quā bello nota
ne petisti hiesperā meire
iacens:

^q Referēs. SERVIUS:
Sacrificios ē: locus cū
amaritudine: vt: En agros
zc. Altissimos autem est
urbanitas sine iracundia
vt Atq̄ idem iugat vul-
pes & mulgeat hyrcos.

^r Altaria. SER. Vnde
spectabat auxilium.
^s Traxit. CRI. Pathos

a modo non em̄ duxit. Et miram facit auxilium. Crudele
enim fuit regem per comam trahere: crudelius in nati lau-
guine prouoluere: crudelissimum necare.
^t Coruscum. SER. Si ornatum gemmis caput regis ac-
cipis. Sensus est. Sublato capite gladium in vagina repon-
dit: que lateri sem̄ coheret. Si vero coruscū gladiū lateri
Priami infixū: accipe & per silentiū caput postea esse sub-
latum. ^v Finis. S. Omnia nomina inania sim-
plicia a verbo nō venientia in his syllaba terminata mar-
sculina sunt. In anima propter causis. Simplicia propter bl-
peanias: a verbo nō venientia p̄pter finis dictum est. Ergo

Hic priam⁹ (quantū in media iā morte tenet)
Non tamen abstinuit: nec vocī ireq̄ pepercit.
At tibi pro scelere exclamat: pro talibus ausis
Dii (si qua est coelo pietas: que talia curet)
perfoluant grates dignas: & premia reddant
Debita: qui nati coram me cernere letum
Fecisti: & patrios sedasti funere vultus.
At non ille satum: quo te mentiris Achilles
Talis in hoste fuit priamo: sed iura fidemq̄
Supplicis erubuit: corpusq̄ exangue sepulcro
Reddidit hectorē: meq̄ in mea regna remisit.
Sic fatus senior: telumq̄ imbellem fū ictu
Coniecit: rauco quod protinus ere repulsum:
Et summo clipei nequicquā vmbone pepedit.
Cui pyrrhus referens ergo hec: & nūcius ibis.
pelide genitori: illi mea tristitia facta:
Degenerēq̄ neoptoleum narrare memeto.
Nunc morere: hoc dicēs altaria ad ip̄a tremētē
Traxit: & in multo lapsantē sanguine nati:
Implicuitq̄ comam leua: dextraq̄ coruscum
Extulit: ac latricapulo tenus abdedit ensē.

recte Iuvenal^{us}: ad terram
tremulo descendit clune
puell^e. Horat^{us}: nō recte.
Q. i. d. pulchre dunes.
x Sorte. S. fatali necessi-
tate. y Troiam incen-
sam. S. propter Ilium.
u. Vidente. C. locus tra-
ctus e Tusculanis Tullii.
Et ex Tragedia vetustis
poet^{arum}. Hec oia vidi in flā-
ma. Priamo vt virā eui-
tari: Iouis aram sanguine
turpari. a Pergama. S. quē Troian^e artes sunt
sed kom^{os} o^{mn}es artes pgama dicunt: vt cum poe-
tam dicim^{us}: intelligimus Virgiliū. b Asi^e. S. quia im-
perauerat Phrygi^e et Mydoni^e. c Iacet in lit. trunc^{us}. G

Hec finis priami fatorum: hic exitus illum
Sorte tulit: troiam incensam & plapsa videntē
pergama: tot quondā populis terrisq^{ue} supbū
Regnatorem asi^e: iacet ingens littore truncus:
Auulsumq^{ue} humeris caput: & nōmine corp^{us}.

uii tragedia continetur: nec recte sensit Donatus litus eē
locum autē aram a littando dictum. Nam litto primam
breuem habet. litus vero longam.
e Sine nomine. SER. sine agnitiōe.

Ita narrat mortem Priam^{us}
mi: vt modo tangat opi-
nionē illorū qui volunt il-
lum casus ad hercegā arā:
mō illorū: qui aiunt ipm
a Pyrrho tractū ad syge-
um: vbi erat sepulchrum
Achillis: Et ibi in litore
amputato capite. interfe-
ctum. d littore trun-
SER. Pompei^{us} tangit hi-
storiam: Q^{ui} dixit litto-
re: tangit id qd in Pacu^{us}

Eneidos

cum numinibus semper
est.

n Dextera. q̄ prehensum
 sum SERVIVS. Ea con-
 poris parte qua helene-
 ctum minabar: que in
 templo uesti stabat orna-
 ta: Vt enim in primo di-
 mus: aliquos hinc vexat
 constare esse sublatos: nec
 imerito: Nam & turpo-
 est viro forti contra seu-
 minam irati. & contra-
 rium est. He enim in do-
 mo Priami fuisse hilare
 que in dicto exercitu in
 domo in venta est. Dei
 phobi: postq̄ & summa
 arce vocauerat argutos.
 Hinc cauter veslus de-
 sudatos. Veneris verba
 declarant dicentis. Non
 tibi tyndaridis facies in
 visa. o Rofeo
 SERVIVS. pulchro pet-
 petuum epistemonem
 ris.

o. Infus. SER. Super quod continuerat. p. Indomi-
cas. S. Magnas. q. Quid furis. S. Furor enim est:
vicum forem nure in mulierem:
i. Nostri. SER. Genitius pluralis est. Facit autē se vnā
defamilia Aeneas: s. Puer. S. filius. Horatius. Dicam et
laudem puerosq; ledē. t. Hauferit. S. percussit: vt. lat.
haurit aperum aut vorauerit. v. Non tibi tinda-
ridis. S. declarant hec ver-
ba versus illos esse subla-
tos. Tyndarides. Ita de
Hela dicit: vt de hercule
Amphitryonides. Nā de
Leda et Ioue nati sūt He-
la et Pollux: De Tynda-
ro & Clytemnestra. Ca-
stor q; Iulus mortalis fuit
Sed Pollux secū partitus
est immortalitate de He-
lene autē immediate appa-
ret: Nam frēs cum argo
nautis profecti sunt: quo-
rum filii cum Thebanis
dimicauerunt. deinde ne-
potes cum troianis. ergo
nō durasset Helena p tot
secula nisi immortal fuis-
set. Non est error prius a
Theseo rapta in egypto
protheo cōmendata est.
x. Lacena. S. a laconia i
puinia. Et est minor deri-
uatio principalitate: qd ra-
tum est. y. Aspice:
S. de Homero tractū qui
inducit Mineruā pstantē
ista Diomed. C. Aspice.
Simile est in quarto Ho-
meri: vbi pallas ait Dio-
medi. οὐρανὸν ὅπου
οὐρανὸν ὅπου πρὶν
πρὶν ὅπου πρὶν κινῆ-
ται ὅπου πρὶν κινῆ-
ται. Obducta. S. sup i du-
cta. a. Qd nūc erit. S.
Ordo ē. Qd nūc erit. S.
que humida circum cali-
gat: & hebetat mortales
vis? tuēti dīcāt nebula or-
ta de terris obesse nris
obutit? Vnde aquila: qd
supra nebulas est: plus vi-
det. Vel quia ignorantes
visum venerūt dicuntur
videre nūc. vñ nūc me-
rito p? veneris abscessum
numia vidisse dīc Aeneas
C. Qd nūc erit. Est
sententia Platonici Por-
phiri: qui iquit later omne venenum: Tamen animai
cum ab officiis corporis paululum libera ē. Interdū aspi-
cit. nōnunq; intendit aciem. nec tamen puenit: & cū aspi-
cit: tamen non libero: sed directo lumine videt: sed interie-
cto velamine: quod nexus naturę caligantis obducit. Hoc
in natura esse: Virgili? (teste Macrobio) his versib? asserit
hoc velamen cū in quiete ad veram vis? aciem animę: vt
introspectat admitter de cornu credīt. Cuius natura est: vt
reueratū visui sit peruium. Cum autē a vero hebetat ac re-
pellit obtutum: tunc ebur putatur: cuius corpus ob densi-
tatem ne tenuatum quidē visum admittit. Hoc Maro per

geminas somni portas exprimit:
b. Ne. S. phibentis est & imperatituo iungitur:
c. Neptunnum. SER. A iunt Neptunū cum Apollia-
ne Troie fabricatū esse muros: vñ constat Laomedontē
his diis certam voluisse pecuniā ad sacra facienda: qd de-
inde irastulit ad fabricam murorū. Vnde dī fecisse mu-
ros: & offensi esse dicunt. Facit autem eos opera sua euer-
tere. Nam Iuno portarū
dea ē. Portā enī lumina
scēibus prebet. Minerua
arces pdidit: vt: Pallas qd
condidit arces ipsa colat:
Neptunus autem funda-
menta sunt consecrata:
cui? arbitrio mouentur:
Vnde εὐοίχομαι.
dicitur: id est terram mo-
uens aque concussionē:
vt terremotus pñet opā
miones.
DONATVS. Neptun-
us. cum deos inimicos
Troianis enūcraasset: po-
nit Iouem.

Continuit: roseoq; hec insuper addidit ore.
Nate quis indomitas tātus furor excitat iras?
Quid furis: aut q nā nostri tibi cura recessit?
Non prius aspicias: vbi fessum etate parentē
Liqueris anchisen: superet cōiunx ne Creusa?
Ascaniusq; puer: quos om̄s vndiq; graiē?
Circum errant acies: & ni mea cura resistat:
Iam flamme tulerint: inimic? et hauferit ensis.
Non tibi tyndaridis facies inuisa lacene.
Culpatus ve paris: verum in clementia diuum
Has euerit opes: sternitq; a culmine troiam.
Aspice: nanq; omnē que nunc obducta tuenti
Mortales hebetat visus tibi & humida circū
Caligat nubem eripiam: tu ne qua parentis
Iussa time: neu pceptis parere recusa.
Hic vbi di sicctas moles, auulsaq; faxis.
Saxa vides: mixtoq; vndantē puluere fumum
Neptūnus muros: magnoq; emota tridenti

CRISTOFE. Neptunus a nando dicitur latine: quia
vis aquea est: Et quoniam ab aqua nobis perus proue-
nit apud grecos: ποσειδάων quia potū der appella-
tur. Venus est e filius Saturni. Fingitur enim Saturnus
om̄es filius vorasse: exceptis his quattuor Ioue Neptun-
no: Iunone & Plutone: Hi quattuor sunt elementa: Iuppi-
ter. ether. Iuno. aer. Neptunus aqua. Pluto terra. Ergo
Saturnus: id est tempus: qui cetera om̄ia apud nos gene-
rata: consumit ipsa elementa: ex qbus reliqua compo-
nuntur. non psumit. Sed ipsa assidua mutuaq; trāsmuta-
tione: vt nihil cū inde pereat: alia in aliud immutantur.

Eneidos

Hec physice fm. vero historiam Saturni regis filius fuit: et quonia in diuisione regni sibi insule obuenerunt: deus maris puta tur. Diodorus ait: Neptunum primum ea que ad nauigandū pertinēt inuenisse: a Saturno lulismōi rebus prefectum. Et primū equum domuisse: & precepta equestris artis prebuisse: ex eoq; hyppum esse nominatum. Appellatur pterea Ennosichon: quonia terram quatit mare syonio enim concussio est: terra autē xeo / & yux dicit. Credit enim terremotus: aquis gigni:

qua propter Thesali: ut ait Herodotus: dicit olim flumina: que in Thesaliā cadunt exitū non habuisse: propterea regionem omnem illam stagnū fuisse: sed deinde Neptunū illis viam aperuisse. Hoc iccirco fingūt quā niam terremotu montes qui hactenus sibi inuicē coniuncti exitum fluminis denegabāt: diuulsi viam aquis pauerūt. Fundamenta autē quare in ducitur a poeta. Quia illi sacra sunt: nec id temere: Nam architecti cum solidū in iacendis fundamentis non reperiant: ad quam vsq; illa dimittūt. d. Tridens. S. omnia in eis exstantia: aut pricipia sunt: aut noia: Sed pricipia si sunt: abltm: & in eis: & in i mittit: pro nostro arbitrio. Iuuenas. Nec ar denti decoxit alieno. Cōtra: Sempq; ardere camino. Si vero noia fuerint in eis: tantūmō exeunt. Si autē eadē sint: & noia & pricipia: ut amās: quum noia fuerint omimōi e mittit: quū pricipia licet ter vrimur: q; quidē ē no mē: tridē dē dicere. S; no uitate affectauit: nulla cogente necessitate. Sane in noibus q; et ppria esse pnt. Et appellatiua: ut liberalis. f. elix. Iuuenalis: gentilis: a pprio in eis exit ab appellatiuo in i. e. Iuno. C. est hec dea portis iccirco pposita: q; ipa Lucina est: que infantib; exitum in lucem prebet. Quia autem portis per quas est ingressus perat: kalende q; mensium illi erāt sacre: quia ingressus sunt mensium.

f. Furens. S. irascens.

g. Tritonia pallas. S.

Duo anthonomasia sine noie pprio. C. Pallas: q; nata ē e vertice Iouis: archib; pēst. q; vrbia sunt vertex: vel quia bellicosa dea est. Vt potius quia sapiētia potiusq; corpis vires tutelam prebet vrbī.

h. Nymbo. S. nube diuina. Alii limbo legūt: Et est pars vestis extrema: que instita dicitur. Horatius. Quorum sub sita talos regit instita veste.

i. Ipse pater. SER. qui omnibus vnus esse consuevit: v.

rex Iuppiter omnibus idē. Ergo honesta causa fugiendū est. Aeneas. DO. Ipse pater. quasi qui nos contra alios: cū maioris sit potestatis: defendere debuit: ergo hoc destituit auxilio cum simus: cedendum est nobis. CRIST. Ipse. Enaphasis: quasi qui omnibus equus esse debet: & tunc est pater. scilicet hominū et deorum. Vel quia pater: s; meus quod ostendit preter omnia esse dolendum.

k. Secundas. SER. Nam et in Troianis fuerunt: sed nō prospere. l. Eripe. SER. Raptum fac. DO. Eripenate fugā. quia sciebat nō facile posse suaderi fugā Aeneas: iccirco dixerat: tunc qua parentis iussa times: neu preceptis parere recusa. Quapropter cedendum erat cum quo potest omnia: & fauere debebat contrarius esset. CR. Eripe fugam. Non enim fugā viro forti persuasisset: nisi prius omnem defendendū di spem exclusisset. Quis enim audeat cōtra tales deos? Verum ex his versibus grauius elicitur per allegoriam sententia.

Fundamenta quatit: totāq; a sedibus urbem

Eruit: hic Iuno seceas seuissima portas

prima tenet: sociumq; furens a nauibus agmē

Ferro accincta vocat.

Iam summas arces tritonia respice pallas

Insedit nymbo effulgens: & gorgone squa.

Ipse pater Danais animos viresq; secundas

Sufficit: ipse deos in dardana suscitāt arma.

Eripe nate fugam: finemq; impone labori.

Nulq; abero: & tutū patrio telimine sistam.

Dixerat & spissis noctis se condidit vmbis.

Apparent dirē facies: inimicaq; troiē

Numina magna deum.

Tum vero omē mihi visum consulere in ignes

Ilum: & ex imo verti neptunia troia

Ac veluti summis antiquā in montibus omū

Cum ferro occisam crebrisq; bipennib; instāt

Eruere agricolę cretatim: illa vsq; minatur:

Et tremefacta comam concusso vertice nutat:

Vulneribus donec paulatim euicta supræmū

Congemuit: traxitq; iugis atulsa ruinam.

m. Nulq; abero. SER. Necessariū erat illi numinis auxilium: si tenent dardani qua designt ignis. DO. Nulq; abero. Nam sine suo auxilio cum esset flāmis telisq; hostilibus circūdatus: quomodo fugere potuisset.

n. Limine. SER. In limine. o. Sistam. C. plus est q; si dicat posā. Nam sistere est ita collocare: ut non facile inde derudatū quāt.

p. Apparent dirē facies. SER. Secundum Mathesim post absensum Veneris dira dicuntur apparuisse numina: cuius presentes radii interuenientes ante reticos temporans. q. Tum vero. SER. Nam antea & ab hecstore audierat: & ple viderat euerit troiam sed non omnē. CR. Tum vero. Nā & si ante in summo periculo rem esse putarem: tamen cū tunc cōtra nos alia numia stare viderem iudicauit ita esse

in igne Troia: ut nulla vi eripi posset: ex comparatione autem circumcisę arboris nititur ostendere: nisi undiq; & a diis & ab hominibus oppugnata fuisset illam expugnari non potuisset.

r. Ferro & bipen. SER. Tantologia est: r. Eruere. SER. pro delicere. Et est acyrologia.

s. Minatur. SER. Aut eminet: aut mouetur.

t. Ruinam. SER. aliarum arborum.

y D^o. SER. secundū
eos qui dicūt veriusq; se/
xus participationis habe
renumina. Caluus: Pol
lenemq; deū Venerē. Itē
Virgi. Nec dextrę errant
deus absuit: cum aut Ju
no: aut a lecto fuerit. Est
etiam in Cypro Barbare
Veneris simulacrum.

GRIST. Ducente deo:
Recte Seruius. Adde etiā
ex Macrobio q; simula
crum illud barbarum ve

stem tamē muliebri habebat. Et sceptrum virile qua ean
dem marem ac foeminam putarent. Aristophanes quor
q; Poeta Aphroditon illam in masculino genere appellat:
Et Levinus ait: Venerē igit alimū adorans siue foemina: si

Descendo: ac ducēte deo flāmā int̄ & hostes

Expedior: dant tela locum: flāmęq; recedunt.

Ast vbi iam patrię puentū ad limia sedis

Antiq; domos: genitor quē tollere in altos

ue mas est: ita vti alma
nocticula. Philochorus
eandē putat esse lunam:
Illicq; sacrificare vitos ve
ste muliebri. Et mulieres
veste virili: q; & mas esti
metur & foemina. Varro
autem affirmat sub regi
bus apud Romanos nul
lū m venerē neq; gręcum:
neq; latinum nomen fuisse.

x Flammam inter & hostes expedior. DONATVS.
Debit hoc prestare Venus: & quia mater: & quia dixerat: Nuscq; abero.

y Antiquas domos. SER. Caras. aliud pendet ex alio:

Eneidōs

Nihil enim interest carum dicas: an caritatis causam. Do-
mos autem ambitiose dixit.

z Primum. SER. id est precipuum.

a Exiliumq. CRIS. quod apud mortales ita durum
videtur: vt mors illi videatur pferenda: preferim seni: qui
omnia meliora desperat. b Vos o. SER. Obliqua ora
tio est: Nam aperte quidem hoc agit: vt relinquatur: la-
tenter vero aliud per quod nimia Aeneas ostenditur pietas:

q nec iustus causis moue-
tur: vt patrem relinquit.

c Integer cui sanguis
SER. plenam gratem si-
gnificat ex sanguine: qui
non est integer: nisi in iu-
uentibus. Nay dicunt Phy-
fici minui sanguine p gra-
tem. Vnde in senibus tre-
mor est. CR. Integer san-
guis alit. Quonia inani-
matu corporibus calor
semp agit i humore: ipm
q veluti suu pabulu ab-
sumit: pereat aial necesse
est nisi assiduuo alimeto re-
staurant corpora. Hoc igit
tur qd sumimus alimen-
tum: quarto intra nos de-
coquitur. Primo i stoma-
cho. Secundo i epate. Ter-
tia aut decoctio fit cor-
dis: epatisq opera: ac po-
stremo perficitur. quarto
invenis. Appellat q in
huiusmodi toru decoctu
tum chilum: cu chimu:
quod per venas discurrat
in id membru conuertit:
cui adheret & restaurat:
quod inde ex calore perie-
rat. Et quauis vniuersa
hectres ex quattuor con-
stat humoribus sanguie:
pituita: bili: & atrabili:
tamē quia sanguis in illa
maior nobiliorq pars ex-
istit: sanguis appellatur.
Hic quia pollentior cali-
diorq in iuuenili etate est
reddat iuuenum corpora
robustiora. Nam vires
sunt ex neruis: q nisi calo-
re iuuenē debiliores red-
duntur. Est igit in ea gra-
te integer: nec dū p etate
imminuit: in senib vero
contra.

d Solide. CRISTO.
nulla ex pte diminuto.

e Suo robore. S. i. proprie sine alterius auxilio i quo eget
Anchises. f Celicolg. S. ad qs nra ptinet vita: vt haud
credo iuisus celestib aras: Vitali carpis: et nos iuuenē exa-
nimu: et nra celestib vllis Debēt. Et igne ē ollis vigor
& celestib origo. Anima em coe i pars est vmbra infero-
rum. Ideo ergo nō posuit generale deoru nomen: & addi-
dit celestibus: ne crederent inferni dii. qui datores virg nō
sunt. D. Me si celicolg. Aperta coniectura me inuisum su-
peris. C. Me si celicolg: quasi nō videant velle eos viuere:
quib adunat ea qbus cōmode viuere possint. Est at oſo
que nō caret indignatione: & ex obliq imputat mortē suā
diis: qd nō ex rōne: sed ex p̄turbatōe facit. g Satis su-
peris. S. ad augmentū supq addit. Est autem Temesis.
Sane sciendū est esse aliqua que augmentū non recipiunt:

ne minus significant: vt satis perfectus. Nam querit: vnu
perfectius possit facere: ne incipiat pfectus minus signifi-
care. DO. Satis vna. Scelus est patriā vidisse: & dolor im-
mensus: q adhuc post eius interitū viuim: et adhuc de vi-
uendo cogitam. h Vna excidia. S. Sub laomedonte
vnu excidiū viderat: s; emphaticos dixit excidia. C. Vna
excidia. Ex licentia poetica vitur plurali i ea significatōe
quā singularem esse vult: cum & vnu dicat: & in singla-
ri inueniat excidium: sed

redditur nescio: quomō
maior ipsa oratio.

i Sic o sic positi affati
dis. corp. zc. S. Scelus talis
est. p̄tate vos mihi fune-
bre soatiū: id est affamē
me vt did mortuis solet.
Vale: vale: vale: Vnde. Et
magna supmū voce des-
mus. mortē aut ego ma-
nu hostis inueniā. Nam
hic ordo ē. Ego inueniā
māu hostis mortē ille mi-
ferebit & petet exuias.
k Corpus. D. Non di-
xit vnu hominē: sed cor-
pus scilicet eius. qui non
viuendi: sed moriendi cu-
pidus esset.

l Ipse manu mortē. D.
Rndet omnib que pnt
obici. m Miserebit
S. dixit affectu eius: qui
cupiebat interimi: vt eū
hostis q miserat occide-
ret: Sic in octauo m̄ Eu-
ryali: Aut tu sūme p̄ di-
ui miserere tuo q inuisū
hoc detrude caput s; tar-
tara tello. n Exuias
q pe. S. quasi obiectio: s;
expoliatiū linq: cadauer:
& responsio. o Facili-
iact. sepul. S. Aut fm epi-
cureos: qui dicūt nil sup-
esse p mortē: aut facili se
pulture natura ē: quā p̄
ruina p̄tare. p Annos
demoror. S. qsi festinātes
diu viuendo detineo.

q Fulmis affl. v̄. et. c. i.
S. Tra sunt fulminū ge-
nera: Est qd afflat: qd in-
cedit: qd scidit. De hoc at
siluic: fulmia ē anchises
qa se cū venere cōcubuit
se iactabat. C. Venis ful-
mis. Nā si icē fuisse ful-
mine perisset p̄m. Verū

veto fuit p̄cussus. De q re et de oi genere fulmie alio loco
scripsim. r Fix. D. Immobili sentētia. s Nos cōtra.
S. Prepositiōes p aduerbia i a exētia mō pducūt vltimā
lram: excepto puta et ita. Quia apud Ennuū et Pacuūm
breuiā sūt. Hic ē q etiā nūtero gnoia idediabilia a pducūt
vt triginta magnos voluēdis mēlib orbes. Alia vero q de-
clinant breuiā sunt secū dū rōnem noim in a exētiū. D.
Nos p̄tra. q fuga eēt sola perēda: & sine ipa fuga nō erat.
orabam. ne vniuersā domū dū negat se fugiturū pderet.
Ergo q a ex illi volūrate pēdebāt. C. Nos cōtra: Nihil ex
his p̄termisim: a qb ad fugā capienda p̄suaderi potuit.
Nā nō debuit gneas i eā desp̄atōe deduci: vt reiecto fuge
p̄posito idubitātā mortē rueret: nisi p̄ oia tentasset: qb
p̄rem quē relinqre nephas putabat i sniam suā. traducere
(pollit.

Optabam primū montes: primumq; petebā:

Abnegat excisa vitam producere troia.

Exiliumq; pati: vos o quibus integer cui

Sanguis ait: solideq; suo stant robore vires:

Vos agitate fugam.

Me si celicolg voluissent ducere vitam:

Has mihi seruaissent sedes: satis vna superq;

Vidimus excidia: & capte superauimus vrbi.

Sic o sic positum affati discedite corpus.

Ipse manu mortē inueniam: miserebit hostis.

Exuiasq; petet: facilis iactura sepulcri est

Iam pridem inuisus diuis et inutilis annos

Demoror: ex quo me diuū p̄r: atq; hoim rex

Fulminis afflauit uentis: & contigit igni.

Talia perstabat memorans: fixusq; manebat.

Nos contra effusi lachrymis: cōiunxq; creusa

l Omnisq; domus. S. modo familia: vel domicilium interdum reuera domus. **v** Mortem opto. SER. Contra fatorem vim: & matris auxilium.
x Mene. SER. probare pietatis filium. Nam pronomia habet vi sua non utq; & emphaticum: vt cantando tu illum. D. Mene inuidiosa dictio: sed q; pleat esset pietatis: & ex affatu religioso perfecta. Haber autem grauissimum pondus in pñ omnibus me & tēme scissilium tuum: cuius pietatem officia: & religionemq; optime comprobasti. Te. qui sis pater meus: et probe nostri quid patres liberis ac patib; liberi debeant. Te qui senectute & morbo grauis sit: & quē ita relinquere sit scelus hoc tpe: & hoc loco: vbi hostes sine & flamma, potuisti ergo loqui q; me faceret patriciam. CRIS.
Mene effere. Obiurgatio in parentē asperrima est. sed tamen ita circumspecta: vt non sit impia. Effere pedem. Plus est q; si dicat discedere. Nā possumus edomo pedē profere: & tamen non alio migrare. Haber autem vim maximam me et te. Me scilicet filii parenti deditissimū: Et te scy talem tantūq; patrem: & cui omnia debeo: ergo ne phas ē quod dixisti. Vos agitate fugā. Conuincit igitur parentem: sed non tamen omni excusatione priuare illum debuit. Ita q; non dixit tantum ne phas extulisti: quod potuit fuisse pmeditati hominis: sed dixit: excidit: quod nō a ratione: sed a casu est. Nam dicim; excidere verbo: cum impremeditata ex ore pfluunt. Vt sit sententia non hoc dixisses: si rem diligenter considerasses.

y Possē. SER. Plus est q; velle.

z Excidit. S. Bene excusat patrem dicendo excidit: & non potest: quia non pcedit nomen: a Si nihil. DONA. Articiosa oratio: Nam causa interitus oim & exemplo ostendit affuturū: qui filium nepotemq; in suo conspectu interimat: cum iam ea crudelitate prius ego filio. Hoc erat alma parens: ostēdit materna beneficicia cōuertit in perniciem. CRIS. Si nihil ex tanta. cum non possit: illum proprio suo periculo conatur mouebat periculo totius familie: Nā. senum est magis suorum pō

steritati q; sibiipfis consulere.

b Natum ante ora pa. SER. his rebus terret eum qui nō potest mortem timere.

c Obtruncat. SER. obtruncare confusit.

d Cernam. DO. Ad omnia pertinet: et propterea non semel accipiendū est. **e** Arma viri: ferte ar. S. Notant hoc criticū quia sepius armari aliq; dicit: cū exarmatos nūq; ostendat: qui nesciūt non omnia a poeta. vt supra diximus dici debere: Nā & diem describit nō ēte non pmissa. Superflue enim dicūt ea que necesse ē fieri. Quis ei domum ingressus non arma deponat. D. Arma zē. Cōstabat flectere patre in suā setetia: cū filii piculū cerneret. **e** Vocat luxū zē DO. vt intelligat nō sūmi arma ad salutem: sed ad mortem. Nec inde aliquid sperari q; aliq; vitiō nem.

f Reddite me Danais. SER. Quibus me substituit mater.

g Instaurata. CRIS. pro restaurata: vel que greci iam deficientib; nobis restaurūt: vel instaurata. instaurabilia. q; ego meo aduētu restaurabo.

h Moriemur. C. Ostendit se proficisci ad certam mortem: vt incuteret terrorem patri: sed tū ostendit fortitudinē animi cū nō morietur inultis.

i Hinc ferro zē. D. Quoniam ne his qui dictis moreretur. C. Hinc ferro. nō em depoluerat arma q; bus corpus tegebat: vt est lorica. et similia: sed q; facile esset & deponere et resumere.

k Infertabam. CR. Vehementer inferebam: nā plura lora sunt in scuto: in q;bus man; brachiaq; inferitur. **l** Ferebam. CRISTO. fere volebam.

Ascaniusq; omnisq; dom; nevertere secum.

Cūcta pater: fatoc; vrgenti incumbere vellet.

Abnegat: inceptoc; & sedibus heret i iis dem.

Rursus i arma feror: mortēq; miserrim; opto.

Nam quod consiliū: aut q; iam fortuna dabat:

Mene effere pedem genitor te posse relicto

Sperasti: tantumq; nephas patrio excidit ore:

Si nihil ex tanta superis placet vire relinquit:

Et sedet hoc animo: peritureq; addere troie

Tec; tuos q; iuuat: patet isti ianua leto.

Iac; aderit multo priami de sanguine pyrrhus:

Natū añ ora patris: patrēq; obtruncat ad aras.

Hoc erat alma parens: qd me p tela p ignes

Eripis: vt mediis hostem i penetralibus: vtc;

Ascaniumq; patremq; meū: iuxtaq; creulam:

Alterū in alterius maculatos sanguine cernam.

Arma viri ferte arma: vocat lux vltima victos

Reddite me danais: sinite instaurata reuisam

Prelia: nunq; omnes hodie moriemur inulti:

Hinc ferro accingor rursus: clypeoc; sinistram

Infertabam aptans: meq; extra tecta ferebam.

Sed ipfaconiunx se mihi in limine opponens: pedes amplexens deinebat: & hgebat mihi: id est non discedebat me: Et quoniam non potuisset vincere: viribus voluit flectere misericordia: ostēdēdo filiū: cui salutem prodere videbat. Captat autē misericordiā ab etate: Nam ducit Patros ab infantia: vt infantumq; animę fentes in limine primo. A pueritia: vt Infelix puer: atq; impar cōgressus achilli. A iuuetute: vt Impositūq; rogo iuuenes añ ora parentum. A senectate: vt Danaī miserere senectē. Ethic: Cui pater. Item a sexu foemineo.

Enceidos

m Patri. D. non dixit mihi: sed patri: ut si maritū non fleteret: saltem patrium affectum moueret. **n** Tende-
bat. S. offerebat. **o** Si periturus. S. Argumentū dilem-
ma: id est complexio q̄ aduersariū ab vtriusq̄ pte cōcludit:
p Cui paruius. S. Et interrogat et epitheto cōmēdat gra-
tē. **q** Quondā tua dicta. S. quodā aut aliqñ: & quasi
nunc nō sit q̄ relinquit: vel q̄ndā. i. temp. Sic in Georg. Vt

quondā in stipulis ma-
gnis sine virib⁹ ignis: Et ē
sensus: quā semp cōiugē
nō nominasti. habet enī
queus noiari nō nisi nō
bilis. **C.** Quodā dicta q̄
dicat priuabor hoc hono-
re: ne dicar ampl⁹ tua cō-
iunx. **r** Vociferās. D.
Non solū verbis: verum
etiā gēitu oñdēs. **C.** Vocī
ferat ē elata voce nō mō
inignitiōem: sed etiā do-
lorē: vt hic oñdere: aliqñ
etiā vehemēter clamare.

s Cam subitum. D. Ta-
lis est locus iste: qualis ē.
Talia tactanti stridēs aq̄
lone procella. Item. Hec
dū Dardanio Aeneas mi-
rāda videt. **zc.** Item Ta-
lia fundebat lachrymās
sōgoc⁹ sciebat incassum
fletus. Nam incerta & in-
sperata innectit: non ex-
pectans verbosum finē.

t Mirabile. D. Nam fies
bant multa contra natu-
ram: vt flamma quē tan-
gebat ea non vberet.

t Monstrum. **SERVI:**
monstrum est a mōstrādo
dictū: & refertur ad prę-
sens eius significatio: Pro-
digium autem est: quod
in longum tempus pro-
digit significatio nem.

v Inter. S. mutauit ac-
cētū cum sit postposita:
Significat aut aliqñ per:
Fuit inter manus paren-
tum: id est inter complexus. nō enim portatum dicimus

eo tempore: qui post septem annos: & venatus est: & pu-
gnauit. **x** Fundere lumen apex. **zc.** **SER.** Proprie
dicitur in summo fluminis pileo virga lanata: id est cus-
ius extrēitāti modica lana ē: q̄ primū cōstat apud Albā
Ascaniū constitui sē: modo p̄ summitate pilei intelligim⁹.
Tangit autē latenter historiam: hocq̄ de igne ad Seruiū
Tullum pertinet. Nam cū oticulanam vr̄bem coepisset:
Tarquinius prisc⁹ ex serua domi natus est Serui⁹ tullus:
cui dormienti flamma caput corripuit: quam cum vellet
restringere Tanaquil regis: vxor auguriorum perita phi-
buit. flamma p̄o puerū cū somno deseruit: vñ intellexit eū
clarum fore. Lucem: Perite dixit & non vt in septimo:
Tum fumida lumine fulno: nam & illic splendor cum fu-
mo est: qui sp̄ causa lachrymarū est. In Ascanio autē so-
lus ostendit splendor.

y Flamma. **CRI.** Ex historia Seruii Tullii sexti regis Ro-
manorum eduxit: de qua Plinius in historia naturali sic

ait: Tarquino prisco regnante tradūt repente in foco appa-
ruisse genitale: ex cinere masculini sexus: tamq̄ que ibi in-
federat: Tanaquil reginē ancillam Ocretam captiuam
confluxisse grauidam: vnde Seruius Tullus natus est:
cui deinde in regia accubanti caput ardere visum est: cre-
ditusq̄ laris familiaris filius. ob id Compitalia ludos la-
ribus primus instituit.

z Palsi. **SER.** crederet-
Vt sacri tibi pascere ci-
nen. Ponit autem histo-
rice infinita pro indicati-
uuis. **CSIS.** Palsi. Voluit
naturā ignis exprimere:
Solet enim flamma vbi
nutrimentū deficit in ali-
am partem more pascen-
tium pecudum desilire.
Vel dixit ex opinione eg-
ptiorum & Persarū: qui
ignem aial existimant:
quod quacūq̄ re pasci-
tur: atq̄ saturū vna cum
de pasta re interire. Qua
propter cum Cambises
Persarū rex cadaver ama-
sige regis ē mōmēre edu-
ctum vri iussisset: & per-
sas offendit: qui ignem
deum cum putent in qui-
nare cadauentibus lege-
rentur: & egyptios qui
cadauera ita nephas ab
animali attingi putēt: vt
ea cōdiant ne a vermib⁹
corrodantur.

a Sanctos. **SER.** non
quos tunc sciebant sc̄os
sed postea pbarunt: **CR.**
Sanctus secundum Tre-
batium: aliquādo sacro
& religiosum est: aliqñ
do castum & purum: vñ
go hic sanctos quia celo
tus sunt. sacros dicimus
sic ibi. Tu quosq̄ o san-
ctissima vates pręsa ven-
turi: Nā & vates & deo
plena et sacerdos. In sc̄o
da significatiōe ē ibi: San-
cta ad vos anima arq̄

istius inscia culpe. Item tu q̄ o sanctissima coniunx for-
lix morte tua: id est incorrupta & casta.

b Pater anchises. **DO.** apud quem celestium rerum scientia
era. **CR.** Anchises vates habitus est. Hinc Ennius dor-
ctusq̄ Anchisesq̄ ven⁹ quē pulchra dearum fari donaue-
diuini pectus habere. Et Neuius in libro tertio belli pu-
nici. Sic postq̄ auem aspexit in templo Anchisa sacra im-
mēsa pēatiū ordie ponūtur imolabat aureā victimā. pul-
chram. **c** Oculos ad. **S.** Cōtra opinionē Theocriti: qui

cecarum eum fuisse commemorat
d Si fleteris. **S.** Aut secundum Stoicos qui fati asserūt
necessitatem: aut secundū Epicureos: qui dicunt deos nō
curare humana. **CRIST.** Si fleteris. addubitat an flecta-
tur: quoniam parentū ciuium p̄cibus non sit haecē: fle-
xus. Vel expone vt Seruius.

e Aspice. **SERVIUS.** Nam intuentes dii iurant. Vñ
de est at: p̄ oculos rutilorum reticet aruis. & contra. Dū
solo fixos oculos aucta tenebat.

Ecce autem complexa pedes in limine coniūx

Herebat: paruūq̄ patri tendebat iulum.

Si periturus abis: & nōs rape in omnia tecū.

Sin aliquā expert⁹ sumptis spem ponis in ar/

Hāc primū tutare domū: cui pu⁹ iulus: (mis:

Cui pater & cōiunx quodā tua dicta relinqr:

Talia vociferās gemitu testū omne replebat.

Tum subitū dictuq̄ oritur mirabile mōstrū.

Nanq̄ man⁹ inter mōestorū q̄ ora parentū

Ecce leuis summo de vertice visus iuli

Fundere lumen apex: tactuq̄ innoxia molli.

Lambere flamma comas: & circū tempa pasci.

Nos pauidi trepidare metu crinēq̄ flagrantē

Excutere: & sanctos restringere fontib⁹ ignes.

At pater anchises oculos ad sydera letus

Extulit: & coelo palmas cum voce tetendit

Iuppiter omnipotens p̄cibus si fleteris vllis:

Aspice nos: hoc tamtū & si pietate meremur.

Omnia firma. S. nā nō
sufficit Romano more
vnum vidisse augurium
nisi firmet ex simili. Nā
ex dissimilib' posteriorib'
bus dissoluntur priora:
vnde est: Quantum chaoni
as aquila veniente colū
bas: nam ea illos plus p̄t.
C. Plima: perebant enim
augures: cū nō esset satis
vnu vidisse: vt alio augu
rio confirmarent: aspice
bant enī orientē: & q̄ vi
debant a sepe tridē: que
pars mundi supior est. p̄
spora e: fausta putabāt.
At illa p̄sua est ait Dio:
nytiūs g. Vix ea fatus
erat. DONATVS

Ostendit ex hoc magnū
Anchisē meritem. h. Intonuit leuū. SER. Leuū pro
sperum est: quia celeste. Sinistrū autē q̄ntū ad auguria a si
nendo est: qd vos agere aliqd sinat. C. Leuū ergo p̄sperum
quia septentrionale Si flecteris addubitat annectat. qm̄ p̄t
cū ciuit' p̄b' nō sit haften' flexus. vī expone. vt. Seruū
Intonuit leuū. Etrusci coelum infedecim partes diuise
rūt. ex quib' octo ab exorū: sinistras totidē e contrario de
xteras nuncupauer. Hinc oīa flumina leua apud latinos
habentur p̄spera: quoniā leua mūdi pars est ortus: vt Plī
nius ostēdit. Et Cice. in libro de diuinatione secundo. Opti
mum auspicium habebat apud Romāos sinistrū: Græcis
autē & barbaris dextra videbant auspiciatōra: vt Ajax

Da deinde auxiliū pater: atq; hæc omnia firma.
Vix ea fatus erat senior: subitoq; fragore
Intonuit leuū: & de cœlo lapsa per vmbra:
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
Illam summa super labente culmina tecti
Cernimus idēa clarā se condere sylua.
Signantemq; vias: tum longo limite sulcus
Dat lucem: & late circū loca sulphure fumāt.

apud Hōrū ait. Prospera
Iuppit' nis dextris fulgori
bus dedit. i. Stella: C.
non stella sed v' porigni
tus. k. Eacem. S. lumen
quod vtiq; ex facib' na
scitur. l. Multa cum
luce. S. secundū rheologi
cam rōem q̄ asserit flam
marū tract' nymbū esse
descēdentis nūinis. Alibi
secundū Physicā: vt ven
to impendēte videb' flā
marū lōgas a tergo albe
scere tractus.

m. Cum luce. SER.
Ostendit claros scyntillę
reliq̄te: significant in va
riis locis remanuros.

n. Idēa. S. Per quod si
gnificat Troianos lapud

Aeneam congregatos p̄citur idēa. CRISTFRVS. Ida
mons in Purygia est sic appellata a teucro qui de Creta
venit: quoniam in ea insula mons Ida est.

o. Longo limite. SES. Errorem per sulcum longū ma
ris equor arandum p̄significat. C. Longo limite. Limes
vię sunt: que ex transuerso per agros ferunt: nā limis tran
uersus est. Hinc Terentius. Limis oculis dixit: q̄ ex obliq̄
aspiceret: Hinc limites agrorū termini dicunt: hinc. est iū
men: q̄ ex transuerso in rama ponatur.

p. Sulphure fu. SER. diuini ignis odor est: ex fumo mors
Anchisē ostendit. ORI. Sulphuris ignem diuinum putat
bant: Hinc græci sulphur ἔσιον vocant.

Eneidos

¶ **V**ictus. S. a suo proposito discedens. **r** Se tollit. S. Auguriū verbū: qui viso augurio surgebant ex templo. **¶** Sequor e: q̄ ducitis ad sum. D. primū ē ducere: secundū sequi: sed ordinato sensu corrigi: vt sit: Quia me ducitis sequor. **t** Seruate nepotē. CRI. Nam veluti vates ad hunc pueniunt imperiū preuenerat. **v** Vestrum hoc auguriū. D. Quia vestrū est auguriū: vestrum est tueri. quod agimus.

x Vestroq̄ i numie. S. in vobis habeo Troiam.

y Cedo quidē. S. q. d. & si mortuus sim.

D. Cedo. s. potioribus.

z Comes. S. tm̄ ad forlatū itineris. Nā mortuus erat. C. Comes differt a socio. Socius em̄ dicit a socco: qui calceus est vtriq̄ pedis aptus: Socii autē in aliqua re dicunt q̄ pares sunt: vt in eo in q̄ sūt: socii alter altero maior minorue nō sit. Comes autē in eo in q̄ est comes minor est: etiam si dignitate: aut fortuna in ceteris maior sit. quapropter Cicero in ordiē ad Cēsa rem p̄ restituto Marcello: Marcellū ip̄m socium sibi: et comitē appellat sicut: quia mlt̄a pariter in repub. egerāt. Comitē: q̄t consul cū dignitate p̄iret: multa ab illo adiūmēta assēcutus est: itaq̄ cum Anchises ducitū hui⁹ ex ercitus relinquit Aeneas. Propterea q̄ ille i hoc maior sit: non dat se socium sed comitem.

a Etiam. SER. f. dū negat: dum ostenduntur auspiciā. **b** Propiusq̄. C. a prope. ppior & pp̄ est: ita vt in secūda syllaba non sit. r q̄n̄ ā ē. nō comparatū sed positiuū proprius a. um. habet u. et in secūda.

c Aestus. C. proprie est exundatio aq̄: cū seruet in Ahenō: propterea capitur pro calore: hinc estas: quia calida sit. Sic etiam cum vento impulsā in mari exur

rat aqua: dicitur ille fluctus estus: q̄uis seruator absit. Et q̄ niam ita in aere fluctuat: volūtūq̄ flammę vt in mari aque. p̄pterea dixit estus: id est ille flamarū fluctuatōes volūtū p̄ aerē incendia: id est ignes ab ipsis incensis edificijs: **d** Ergo age. S. Age aduerbiū hortantis ē: adeo vt sepe plurali iūgat: vt Age facite hoc. D. Ergo age. Nā cū impetrassem paternū assensum q̄ difficillimū fuit: arripui subitam occasionem: & omib⁹ difficultatibus q̄s obicere potuisset Anchises: occurrit. Nam se illū senē: & impeditū laturū pollicet: et omia cōia ipsi⁹ futura ostendit: ga nūq̄ illū deseret: Et ne q̄rat: qd de filio: et de vxore faciat. Iuuabo (inquit) filiū auxilio dextre: & vxor vestigia mea sectabitur. Qd̄ p̄o ait: Solus Iulus sit comes: & lōge seruet ve. con. Fuit cōsiliū: vt tutor fieret fuga. Nā si p̄es fuissent cōgregati: nō facile latuisset. **e** Ceruici. S. Ceruix in singulari nūero collū: in plali superbiā significat. CRI. Ceruix. Posterior pars colli: vt anterior gula incipit ab occipitio: estq̄ ex septē ossibus orbiculatū vertebrarū:

vt caput: quacūq̄ velit facile se vertat: Vñ qui inflexibili animo sunt: dure ceruicis dicunt. dicta est ceruix: q̄ p̄ā ce r: brū ad medullā spingit dirigē quasi cerebri via. Ceruicē v: ait: Quintilian⁹: prim⁹ Hortēsi⁹ in singulari dixit i vnoq̄ tñ nūero & p̄ mēbro & p̄ superbiā ponit. Cicero in vātinū. Inflato collo tumidis ceruicibus intulisti. Et Caros Si caput aut ceruices dolent: loco caldo lauato. Et Cōs nelius: Septem v: mēbra in cerebro sunt.

f Et lōge seruet vestigia. S. valde. vt tybernia quē lōge hostia. Nā lōge nō pōt q̄ seq̄. Pone subit cōtra. Et beneire singulos facit. scit em̄ mltitudinē facile posse comprehendī.

g Seruet. SER. Autē custodiat: vt. Et tantras seruabat filia sedes: vel seruauentem ripas.

g Vrbē. S. Ablatiuū dat. Sic Horatius. Egressum magna me ex cepit aritia Roma. Salust: Accusatiū dat. Ruro egressa suos fines.

h Tumulus. SER. Nūo terra tumens: alias sepulcrum. Recte autem turbaris dat p̄ā p̄cepta. Sicut enim esse timoris comitē obliuionem.

i Deserere cereris. S. Opem ponit hui⁹ deq̄ tēplū ante urbem: Nam ē dea rusticorum: Libratē autē cereris templum & vetustū dixit. Nā illuc: putabāt hostes nō erat virg aditus. et Aeneas sciebat esse prophanatū: nec p̄p̄ de spe duci hostes poterant. Deserere an a facie dote: qui i sexto iducitur: extinctus vt cereris sacruū polibet. An p̄p̄ deē nālē obsidionē: An a filia deserere: vt. Nec repetita se qui curret. p̄serpina matre.

k Religione. S. timore. Sic Teren. Nam nihil nūlū esse religio est dice re. i. timor: & est reciprocum. Vnde Virgili. cōtra:

Multosq̄ metu seruata per annos. connexa enim sunt timor et religio. Statur. Primus in orbe deos fecit timor. **l** Tu genitor cape. SER. Non dat: sed hortat. Nam ipse ait: sibi nephas esse tangere: cū sit cede pollutus. Scitē q̄g cos ex pollutione Palladii piaculum cōmisse. C. Tu genitor. Cū esset sacrificaturi. sup his vno flūine abluebat. Perit⁹. Hec sancte vt poscas tyberino gurgite mergas. Ma ne c. bis. terq̄: & noc. f. l. p. Obseruat vbiq̄ Virgi. vt hic. Itē post caietē sepulturā ad eam partem appellit: per quā fluius Tyberinus ameno verticibus rapidis: & m. f. ha rena in mare prorumpit Euandrumq̄ per Tybrim pete: vt Herculis sacris ablutus interesse possit. Et Iuno nō em̄ in Italiā venisse dolet: q̄ optato potuē tybridis aluo: q̄ flumine purificatus posset etiam illam placare: quod nūlū ne volebat. Cum autem sacrificabant inferis: ap̄ergisae erat. Ergo Dido. Dic corpus properet f. sp. l. Item Sparsetat & lauces. f. f. a. Item idem. Ter foc. p. c. vn. spargens rore leui. Item occupat Aeneas aditum corpusq̄ recens spargit aqua.

Hic vero victus genitor se tollit in auras,
Affaturq̄ deos: & sanctum sydus adorat.
Iamīa nulla mora ē: sequor: & q̄ ducitis adsum.
Dij patrij seruate domum: seruate nepotem.
Vestru hoc auguriū: vestroq̄ in numie troia ē.
Cedo equidē: necnate tibi comes ire recuso.
Dixerat ille: & iam per moenia clarior ignis
Auditur propiusq̄ estus incendia volūt.
Ergo age care pater ceruici imponere nostrę.
Ipse sub ibo humeris: nec me labor iste graua/
Quo res cūq̄ cadēt: vnū & cōe periclū. (bit:
Vna salus ambobus erit: mihi paruus Iulus
Sit comes: & lōge seruet vestigia coniunx.
Vos famulique dicam animis aduertite vris.
Est vrbe egressis tumulus: templūq̄ vetustū
Deserere cereris: iuxtaq̄ antiqua cupressus:
Religione patrum mltos seruata per annos
Hanc ex diuerso sedem veniemus in vnam,
Tu genitor cape sacra māu: patriosq̄ penates.

■ Vltio. S. Semper flue
ti. i. naturaliter. vltioq; se
dula saxo. Est autē augu
rale verbū. n. Latos. S.
Aut more heroum se lau
dat. Aut stemendo latos
facit. o. Pelle. C. in brui
u pellic dicitur: in homie
autē. vnde luue. Et durā
p. cure pellē. Est Hora. Incu
te curāda p. e. o. i. patrios
q; penates. ex illorum opi
nōe: qui penates deos pu
tabant patrios. Hinc pau
lo supra dicitur patrii seruare
domū p. Succedo one
n. S. figura est. q. Im
plicuit. S. Pueniem expressi
tū timorem. C. Nam pui
ei timētes non solū mani
bus apprehendunt. sed to
ri adherent. D. Implicuit.
Exprimit causā & factū:
nā puer patris fugientis
equare passus nō poterat.
Exprimit etiā laborem
suū: q. in tāta celeritate
patrem ferret filii trahē
re. i. Ferimur. C. ex
hoc loco celerior igrēssus
ostenditur. s. Opaca:
S. nā dixerat Arborib; q;
obtectā recessit. Est autē:
hęc docuio vt strata via
rū. CR. Opaca. v. ppter
vmbra; arborū: q. esset i
vindicta; v. ppter vmbra;
nocturnā: facit autem rē
verisimilem: nam quomo
do hostes: q. plena vrbe
erat fessiliter: nisi iter face
re: p. loca nuda edificia
ex quo cessabant ignes: &
omnia erant opaca. Nec
hostes versēbatur: vbi nō
essent edificia. quia ibi nul
la esset spes predē: dū sui
ipsius solū curā haberet.
i. Et me. S. naturalia p.
time. vir fortis: & nō bel
lica ama. vñ sequit. Co
mitiq; oneriq; timentem:
v. Exciat. S. cōsternat su
bito.

x. Suspensum. C. anxii
de salute aliorū.

y. Comitiq; oneriq; timē
te. C. p. a. causa.

z. Iamq; pro. C. ad exeu
sationē suā hęc pertinet.
nam non oportuit eū ita
esse anxii de vxore: cū ad
turiōra loca peruenisset: dī
ligentissimē autem apud

mulierem mortem vxoris excusat: ne i illi oditū ex hoc in
curreret a Crebra ad aures. SER. hysterologia est.

b. Genitor. CR. quia & minus occupatus: & in editio
ri loco erat. c. Nate. SER. Singula pronuncianda sunt:
quia perturbatis non datur fugis oratio.

d. Propinquant. SER. non dicit qui p. opter sequentem
decorabantibus oconomina.

e. Ardentes dypeos. C. ex hoc fallebat Andrisces: vt hostes cre

Me bello ex tanto digressum et cede recēti

Attrectare nephas: donec me flumine viuo

Abluero.

Hęc fatus latos humeros: subiecta collat

Veste superfuluiq; insternor pelle leonis.

Succedoq; oneri. dextre se paruos iulus

Implicuit: sequiturq; patrē nō passibus equis.

pone subit cōiunx: ferimur per opaca locorū:

Et me quem dudū nō vlla iniecta mouebant

Tela: neq; aduerso glomerati ex agmine grai.

Nun omnes terrent aures: sonus excitat omīs.

Suspensū et pariter comitiq; oneriq; timentē.

Iamq; propinquabā portis: omnēq; videbar

Euasisse viam: subito cum creber ad aures

Visus adesse pedū sonitus: genitorq; p. ymbra.

prospiciēs: nate exclamat: fuge nate propinqt.

Ardentes dypeos: atq; æra micantia cerno.

Hic mihi nescio qd trepido male numē amicū

Confusam eripuit mentē: nanque auiā cursu

Dum sequor: & nota excedo regione viarum:

Heu misero coniunx fato ne erepta creula

Substitit. errauit ne uia: seu lassā refedit

Incertum: nec post oculis est reddita nostris

Nec prius amissam respexi: an imūq; reflexi:

Quā tumultū antiquę cereris: sedēq; sacratā

Venimus: hic demū collectis omnibus vna

Defuit: et comites natumq; virumq; fessilē.

deret ifeq. & n. eē coryb
tesfigmentū poeē ē mēm
deorū Cybellā miseratā
exiliū Oreusē misisse cory
bantes ministros suos: q;
mulierem ad se trahere ne
suā ministrā futurā. Sunc
autem non nulli inter q;
Lactantius est: qui dicant
Corybates eosdē ēē: & cu
retes. Et latine. Iares fa
miliars esse: dicitur etiā a
nes apd archades a mōte
apania. Serui scribit. Co
rybantes demones ēē ma
tris deū mistros: Curetas
autē affirmat primos cul
tores crete fuisse. Eusebi
de pparatiōe euangelicaz
ponit hęc noia: corybatū
Baubō: dyasaub: tripho
lemū Eumolpū: & cubol
cū. Dio autē Sicul⁹ refert
Amazanas dixisse in Sas
moratia: corybantes a cy
belle habitatores cōstitū
tos esse: et eos esse c⁹ filios:
ex quo autē patre sint in
arcanis tradi alii dicunt cu
retas terra genitos Creatā
post ydeos dactilos habi
tasse: dictosq; a cure. i. con
sura eosq; louē nutritū: &
a saltatione corybates. no
m: atos. Alii ab heroe: vñ
a monte curo curetas ap
pellatos dicit: aut a lōga
veste: & oli etholie habibi
tatores fuisse: nec desūt q;
scribant corybates myner
ug: & solis filios fuisse: alii
Saturni. Alii Iouis: & alo
pez: Alii ex Gabera Pro
thei filia ortos dicit: & ca
beros dictos. Alii postre
mo eosdē putāt fuisse das
ctilos idgos: & centum a
principio extisse: vt Diod:

& Staboscribit. f. Cer
no. S. qui altius intuentur
æneq; dāt. g. Male ami
cū. S. nā nō cū mea vilita
te fauerunt vxori illam in
ministrā deorū matris ad
ducētes. D. Male amicū.
Amicū nō pōt dici: quia nō
suauit vniuersos. Nec rur
sus inimicū: q. pōtuit inie
micū. h. Mentē. S. me
morā: vt paulopost: nec
prius amissā respexit. C.
Mētem. c. e. i. consuetudo
eripit: i. i. Auiā. C. sine
via. Auiaria autē loca reser

ta auib⁹. k. Fatone erepta: S. ordo est fato erepta creu
sa substitit ne: erreauit ne viā: nō ei dubitat fato ne esset sub
lata: cū audierit nō hęc sine noie diuini eueniunt.

k. Reddita. S. Nā postea vmbra vidit nō ipsā. l. Nec
prius respexit amissā. C. i. respiciēdo aiaduero esse amissā
eratq; dignus ventā: si nō pri⁹ hęc cogitauit: q. ad lo
cū tutū veniret: quia in tanta properatiōe: & in tātis peris
culis: etiā sui ipsius obliuisci posse videbat. m. Vna de
AA

Eneidos

fuit. C. hoc arguit de indu-
stria a dea iustam rapi fuv
ille. Comites. quos cum
tor essent difficile erat falle-
re. n. Nati. S. qui ma-
xime illam per etatem des-
bebat desiderare. CRI. nav-
tum: Nam filioi semper in matrem respicere solent:
o. Virum. CRISTO. qui vnice diligebat: ergo vis quædã

Quem nō inculcavi amēs: hominūq; deorūq;
Aut quid in euerfa vidi crudelius vrbe:

superior contraq; ite homi-
nes non possunt: eripuit:
p. Amens. CRISTO. ex
desiderio amisse coniugia
excusat deorum taciturni-
onem: quoniam amens.
q. Deorumq; S. ERVI.

hypermeter versus. 1. Vidi crudelius. S. Bene se his vo-
sibus commendat futurus maritus.

o. Valle recondo. SER.
Ostenditur iã nimia mul-
tudo.
t. Ipse vrbe. DONA:
ostendit affectu primi ma-
rimonii.
v. Stat. SER. placet;

Ascaniū anchisemq; patrē teucrosq; penates
Commendo fociis: et curua valle recondo.
Ipse vrbe repeto: et cingor fulgentibus armis.
Stat casus renouare omnes: omnēq; reuerti
per troiam: & rursus caput obiectare periclis:
Principio muros obscura q; limina portę:
Qua gressum extulerā: repeto. et vestigia retro

x. Obscura. SER. aut p
obscura noctem: aut pos-
sibile intellige.
y. Retro obscurata. S:
scilicet relego mea vestigia.

Lumine lustro. S. oculos circumfero. a Ipsa. S. que
 mererent debent: precipue inter hostes: sed vt dixi naturali
 bus rñ cedit. b Si forte. S. iteratio auget dubitationē.
 c Irueant. S. quos venus cohibuerat. d Ilcet. S. cō
 festim: & ilico: sed metri necessitate variatur. C. Ilcet. Tra
 dum autem inde est: nā sacerdos cū tā peractis sacris po
 pulum dimitteret: ad illū cōuersus dicebat. Ilcet. i. abire li
 cet: statim popu^l abibat. e Fastigia. S. mō de summi
 tate: alibi de imo: vt. Forſitan et ſcrib^{is}: qua ſunt fastigia
 queras. f Veto. S. qui
 auget flāmas. g Priu
 mi. S. patris ep^u. h Arcē.
 S. ne vel illuc confuſiſſet.
 i Vacuis. S. Magnis. Nā
 ille erant oīa. k Aſylo.
 S. templo: vñ nullus poſſe
 ſet extrahi. dictū aſylū qñ
 aſylū: hoc nō erat i omni
 bus templis: in quibus cō
 ſecrationis lege id eſſe con
 cellum: Primo autē apud
 Athenienſes ſtatutū ē ab
 Her. filiis: quos inſequan
 tur hi qui erant a patre op
 preſſiſſimi docet i vii. Sta.
 fama ē deſeſos arte poſt
 buſta paterni numiſhero
 culos ſedē fundaiſſe ne
 potes. Hoc Romulus. imi
 ta^r est. Vñ ē Quē Romu
 lus acer. aſylus retulit: &
 nō ſtatuit. C. Aſylo. Pla
 cet quē dixit Seru^s. Diod.
 ſiculus in ſcribit. Theſeu
 ſeditione athenis pulſum
 apud hoſpitiū mortuū eſſe
 athenienſes: inde penitētia
 ducti: eius oſſa retulerunt
 & ſemideorū honores ei
 decreuerunt: replūq; Aſy
 lū cōſtituerunt: atq; illud
 Theſeu denominauerūt.
 Strabo Epheli quoc; rē
 plū Aſylum fuiſſe ſcri
 bit: cū libertatis termini
 ſepe ſunt mutati. Alexan
 der ad ſtadiū extendit. Mi
 thridati dimiſſa ab angu
 lo cerami ſagitta viſū eſt
 paululū iplū ſtadiū trā
 ſcendere. Antonius huic p^o
 xime acceſſit: & cū eo ter
 mino vrbis partem cōpre
 hendit. Poſtea Ceſar. Au
 gu. cū d dānoſum exiſti
 mare: et multis malefaciē
 di cauſam eſſe putaret: id
 tritum fecit: nunc tñ intel
 ligit de Aſylo: quod Ilus
 troianus rex edificauerat.
 Dicit autē aſylū quaſi aſy
 rū oſpo em grēce ſignifi
 cat: traho. & a priuatiua ē:
 quia qui ad hunc locū cō
 ſugerat: eū inde abſtrahi
 neceſſe erat. l Phoenix. S.
 Achillis magiſtes. CRIS.
 huic cōſilia potius: q; vi
 res ſemp tribuit Homēz
 ſequ^r: qui tāto pluſcōſilio
 q; corporis robori tribuit.
 vt cū: & nō achillē. πτολυ

τοποειν id eſt euerſorē vrbis noiet: m Huc. S. p illuc:
 n Gaza. S. cenſus lingua pſica. & caret p. n^o o Capti
 ua ve. S. i. captiuorū p Longo ordine. S. i. lōga muſa
 titudie. ſic i. vii. vñ oēs longo or. poſſi. quū ordinē linquit
 q Voces iactare. S. nā in tenebris viſus nō valebat: ſed cō
 trarie erāt latere cupienti. r Tectis. S. p tecta: antipto
 ſis ē. s Infelix. S. mihi & nō ſibi. t Simlacrū: S. pſimla
 crū apothecoſin oñdiē. ſimlacra em deorū ſūt. Vmbre iſero
 rū: ſic vlyſſes apud Homēru vmbra herculis cemit. C. Sō

Obſeruata ſequor per noctē et lumine luſtro
 Horror vbiq; animos ſimul ipſa ſilētia terrēt:
 Inde domū ſi forte pedem ſi forte tuliffet:
 Me reſero. irruerāt danai: & tectū oē tenebant:
 Ilcet ignis edax ſumma ad faſtigia vento
 Voluitur: exuperant flāme: furit eſtus ad auras.
 Procedo ad priami ſedes: arcemq; reuiſo.
 Et iam porticibus vacuis iunonis aſylo
 Cuſtodes lecti phoenix & dyrus vlyſſes
 prēdam adſeruabāt. huc vndiq; troia gaza:
 Incenſis erepta adytis: menſeq; deorum:
 Cratereſq; auro ſolidi. captiua q; veſtis
 Congeritur. pueri & pauidelōgo ordie matres
 Stant circū: & tacitis implēt mugitibus aures.
 Auſus quinetiam voces iactare per vmbra
 Impleui clamore vias: moeſtuſq; creuſam
 Ne quicquā ingeminās iterūq; iterūq; vocauī.
 Querenti & tectis vrbis ſine fine furenti.
 Infelix ſimulacrū: atq; iplius vmbra creuſe
 Viſa mihi ante oculos: & nota maior imago
 Obſtupui: ſteterūq; comē & vox faucib^{us} heſit.
 Quid tantum infano iuuat indulgere labori
 O dulcis coniunx: non hec ſine numine diuū
 Eueniunt: nec te hinc comitē aſportare creuſam
 Fas: haud ille ſinit ſuperi regnator olympi.
 Longa tibi exilia: & vaſtū maris equor arādū.

mulacrū. Conſtat homo
 ex animo: & corpore: &
 vmbra. Anim^{us} ſupernus
 coelū repetit: in terrā cadit
 corpus: vmbra autē: q; ve
 ait Lucreti^{us}: eſt ſupra ſpō
 liatus luminis aer corpus
 inſequitur. Quid ergo in
 feros petet: ſed deprehēde
 runt: philoſophi eſſe ſimu
 lacrū: quod ad noſtri corp
 oris eſſigie factū inferos
 petat: id autē ſpecies eſt cor
 poreā: quę tāgi nō poteſt:
 ſicut vērū hanc rē: & Ho
 merus requirit viſo Hercu
 lis ſimulacro apud iſeros.
 v Maior. S. quia vmbra
 maior eſt corpore. C. ma
 ior: quia diuina potius q;
 humana eſſet. x Sterea
 runt. C. correptioe penul
 timę ſyllabę. per ſyſtolem:
 q; longa eſſe debuit celerit
 tatem hortoris expreſſit.
 y Heſit: C. retēta eſt. Sed
 de hoc verbo alibi.

Quid tñ. S. Cōſolatio
 eſt: ſequit^{ur} & diuinatio: q;
 animis a corpore libera
 tis datur. a Inſano. S.
 magno: vt. Inſani. ſeriant:
 ſine littora fluctus.

b Nō hec ſine inominē di
 uū. S. ſatū neceſſitate: Nā
 vt ait Sta. Fata ſunt: q; di
 ſantur: vel quę indubitan
 ter eueniunt. C. Nō hec ſi
 ne numine diuū. Nihil va
 lidius ad cōſolationē ob
 ſicere potuit q; neceſſita
 tem: quę cū omnē adimer
 ſpem. nos q; primū obdu
 rare ſuadet. Eſt enim ipſa
 ſpes ingens tormētū mor
 talibus. Itaq; iure querit^{ur}
 a doctis māli ne an boni
 plus aſſerat hominibus
 ſpes: c Nec te hic comi
 tem aſportare creuſā. S. ca
 ter ſcāſiōe. vnde multi de
 munt hinc: multi af. Si au
 tem viſ ſide ſeruata ſcāde
 re ſit cōiuerſio: vt eueniūt:
 nec te hic comitem: & ſcā
 ditur per ſynalyphā aliter
 edyphiū: nec ſynalyphā.
 nec hyatum recipit.

d Lōga tibi exilia. CRIS.
 Iure illi diuinationem tri
 buit. quę omnem mora
 talitatem exuta. immortā
 lis ſit. effecta.

Eneidōs

e Arandum. S. Hoc dixit: quia legimus: subtrahiturq; so-
lum. f Hesperiam. S. quia hic hyspania hesperia dicit
Epitheto sequenti italiā ostendit. g Lydi. S. Tusc. Nā Lydi
us et Tyrrhenus duo fratres fuerunt: q cū ambos provin-
tia non ferret sortibus cōmiserunt. vt alter cum parte pos-
suli ad nouas sedes querendas exiret: euenit ergo Tyrrhe-
no: q de suo nomine Thufcos tyrrhenos vocauit: lydia au-
tem dicta est in qua frater remansit: vnde nunc lydius di-
xit. Tuscī autē dicti sunt propter frequentia sacrificiorum
ab eo quod est. *euēiv* Ibi cū a tage est aurispicina reperta:

Hinc Lucanus. Sed con-
ditor artis finxit ista ra-
ges. C. Lydi. Tyrrhenos
intelligit: quia a lydiis sūt
horum ita meminit. He-
rodo Cū qñq; Lydi fame
opprimerent curauit cor-
rex Manus. vt altera die ci-
bū caperent: altera ludis q
bus sunt obiectarentur in-
tenti sine cibo degerent: s;
cū ita ad decimū octauū
annū i hac calamitate ver-
sarentur: constaretq; tāta
turbā a regione ali nō pos-
se bisaria diuisit populos
rex. & illā partē: cui sorte:
vt exiret euenit cū Thyrr-
heni eius filio ad nouas
sedes occupandas emisit.
Venerūt ergo i italiam: &
pulsis vmbriis: vbi nūc sūt
regnauere. Et se a nomine
ducis Tyrrhenos appella-
uere. Lydia autē ipsas gle-
bas habet. vnde aurū du-
citur. fuerūt priami. Lydi
qui numismata aurea & argentea euderūt: primi q; ludos
talorū: & pila in ea quam duxi difficultate inueniunt vit-
gines lydorū vulgo prestantes dotes luctantur. Hec Hero-
do: Dyonisius vero halyarnaseus plures de Tyrrhenis re-
fert opiniones. & ab aliis eos indigēas putatos scribit: ab
aliis aduenas: & qui indigenas putant autē Tyrrhenos
dictos fuisse a Tyrrhis. Id ē corum lingua edes construs-
ctas: atq; densas: sic em habitant significare volunt: q ad-
uenas uolunt a Tyrrheni duce denominatos asserunt: hic
ex ea lydia fuit: que moenia vocata. Quitus a Ioue. nam
hic deus rex ex tellure genuit. Mesue primū lydię regem: q
ex Calliore Oceani filia Cotym susceptus: ex Cory Asia: &
Atis sūt. Atis autē Lydiū genuit. & Tyrrhenū. Tyrrheni
vero duce a lydis in italiam ventum: & imperiū partum:
& illi a ducis noie Tyrrheni dicti sunt. Alii dixerunt: He-
culis filiū fuisse hunc Tyrrhenū ex Omphale lyda: qui pul-
sis pelagis ex parte septentrionalis italie circa tybrim sedes
posuerūt: Alii Telaphi filiū fuisse Tyrrhenū scribūt: pfectū
q; in italiā post Troiam captā. Xanth⁹ autem lydius ve-
teris hyistorie scriptor: neq; huius in Italiā profectionis: ne-
q; tyrrhenie: tanq; lydorū Colonie meminit: cū humili-
ora multa cōmemorat. Sed dicit Ati filios fuisse lydiū: &
Corebiū: et ab altero lydos: & ab altero corebos populos
esse nominatos. Hec omnia apud Dyonisiū sunt: qui thyrr-
henos minime putat fuisse lydorū colonos: cū neq; eodē
sermone: neq; iisdem diis: aut sacris vterent: Nec rursus iis
dem studiis: aut legibus: sed cedit vocatos a grecis Tyrrhe-
nos: siue ex habitade in thyrsibus: siue ab eorū duce. Stra-
bo autem assentitur his qui dicunt. Ati Herculis: & Om-
phales filio i filios fuisse lydiū: et Tyrrhenū: & ipsū Tyrrhe-
num propter eā causam quā scribit Herodotus cū parte
populi in italiā venisse h Leni agmine. C. sic Ennius
qui per amoenā urbem leni fluit agmine tybris.

i Partha. C. nā cum a fati destinata sint parta iam dici
possunt. k Lachrymas. S. quia captiua nō sum: nō au-

tem: quia habeas vxorem paratā: i Dilecte. C. q. d. q
uis: me diligas: cū pellende sunt lachryme. m Seruitū
S. vt seruū: modus grūdius est. n Dardani. S. laus
a maioribus. D. Dardani laus cōmunis a genere.
o Nurus. S. laus a cognatiōe. D. Veneris nurus. Laus p-
pria ipsius: Sum ergo liberata ab hominū infirmorū seru-
tute: & ei deq; collocata: ex qua se ortos omēs dii gloriant:
& habitatio in locis originalibus. Magna ergo cōsolatio
qui vxorem neq; captiua: neq; occisam inuenit: sed deere-
tam voluntatē eius deq; qua nulla est potior. p Magna

CRISTO. Nam uxor
a grecis dicitur appellatur
aut ops Rheā berecinthia
Cybele bonadea. Matrē
Saturni cā fabulantur gre-
ci: hanc ginēiam vocant
Phryges illam myde regis
parentem asserunt: Romā-
ni Dryadem puellam fau-
ni vxorem: nōnulli grecos
corum illā ex matribus li-
beri esse volūt: quā ne fa-
ri licet: vnde mulieres eius
sacra colētes tabernacula
victiginis intexunt ramis:
Sacrīs nefas est vris adol-
se. Itaq; cū istā sacra ipe
vir: siue ptor: siue cōsul sit:
cunctiq; mores vna cōm-
grant vxor magnifice dor-
mū instruit: magna sacro-
rū pars ibi noctu confit
ait Plutarchus in vita Cē-
saris. Augu. aut in libro se-
cundo de ciuitate dei ait:
Oblectabāur coelestivirgi-
ni berecinthi. ante cuius le-

cticam die solenni lauatione eius talia p publicū cantabā-
tur a nequissimis scenicis: qualia nec matrem ipsorū sceni-
corum diceret audire: spectante & audiente vtriusq; sexus
multitudine. De hac etiā ita refert. Diod. apud athlantis
coelum quem οὐρανὸν greci appellant olim regna-
se hominesq; hactenus soliagos errantes in vnum cogit-
se: & moribus: ac legibus informasse. frugumq; & aliarū
vtilū rerum inuentorena fuisse: & qm syderum diligētissi-
mus scrutator ēēt multa futura hominibus predixisse: &
annū ad solis & mēsem lunę reuolutionē instituisse: Qua
propter cura e vita migrasset: illum et diuinis honoribus
prosecuti sunt: et perpetuū regem putarunt: coelūq; de suo
nomine appellarūt: Hic ex titea vxore quindecim filios ge-
nit: quos a matre titanos appellat: habuit & filias qua-
rum excellentes fuerunt Basylea. i. regina: & Rheā. Sed Ba-
sylea maior natu: quoniam fratres affectu materno educavit
magna mater est nominata: & Cybele & Dindimene vo-
catur. Traditur tamen huius deq; & alia in phrygiā ori-
go: dicitur emvetustū et lydię: & phrygię. Meonē ex Din-
dime vxore filiā suscepisse: quam nutrire nolens exponē-
dam in syluis curauit: quę diuinitus a pardis: & huiusce
modi feris nutrita: a muliere pastoris inuēta: domūq; ad-
ducta Cybele appellata est: mox iam adulta forma: mode-
stia: ac prudentia excelluit. Nam ex pluribus calamis fistula
lam prima inuenit: & cymbala: & tympana ad ludos: &
choreas: & contra pecudum: ac puerorum morbos salua-
ria remedia. Hec fratris saturni vxor Iuuē lunonem Nepitū
num & Platonem genuit: dicta est deorū marer: et datus
currus et leōes ad illum vincēt: & corona turrita in capite:
q His. S. in quibus colitur. r Iāq; vale. S. recedens
significatio est. Vnde de mortuis dicitur: vt salue maxime
palla. Aeternūq; vale. s Nati cōmunis. D. Nā & illo po-
tetur leuare vxoris amissionē: & etiā admonet propter no-
uerce suspitionē: vt magis indulgeat filio: ac propterea hoc
nouissimū collocauit: vt magis pectori infixū reliquerit

nō tamē apertius hoc dixit: ne sī aliter sentire videretur: res
cessuri animū lederet. t. Serua. S. ppter futurā nouercā:
v. Hecubi dicta. D. Ingratū facim⁹ fuisset: nisi demonstrat⁹
ser: & plura se fuisse dictū: & ad illius dicta responsus:
ac diutius eam retentū: nisi ipsa decessisset.
x. Ter conatus. D. demonstrat⁹ proprie volentē ample
cti: quod corporale non fuerat. Conatus ibi enim ponitur
conatus: vbi effectus non sequitur. C. Ter conatus: locus
ex Homero est. In Idē montibus urbem Scepsum fuisse di
cunt. in qua Aeneas regiam habuit: huc ex Troia fugiens
venit cū familia: & ad eū
breui conuenit ingens tur
ba: at greci missi caduca
tore iusserūt: vt cum om
nibus prouincia cederet.
y. Effugit imago. S. tene
ri cū nō pōt imago. Nam
qd in sexto dixit. Da dex
terā misero. auxiliū signifi
cat. z. Somno. S. Sic &
Cic. Similitudī deo iudi
comam somni debuit dis
cere. a. Demū. S. nouiss
sime. C. Sic demū. f. Sic
scilicet in multo moerore:
in multa anxietate: vel &
patri exiliū suaderet: & p
suasum vna cum filio: &
uxore: & reliqs comitib⁹
inrūtū p tot picula deduce
re: vt animaduersa coniu
gis amissionē tam diu: tam
diligenter: cū tanto pericu
lo: vbiq; inquireret: De
mū. Ostendit cū multa fe
cisset p eā noctē potuisse
et videri longā. Vel demū
q. d. post multos labores:
tandē omīs res in cassum
rediit. b. Consumpta. C.
ictro consumpta. quia ni
hil in ea perfecisset.

c. Ingentē numerū. D. ptereos: quos dimiserat inuenit ad
uenit multos alios: hoc autē dictū ē: ne solus patriā deseru
isse videatur. d. Comitē afflu. C. nā ad eū tanq; ad for
tissimū sapientissimūq; ducē: et patriē amatōrē cōsugerāt:
velut sperantes: si aliquod remediū patriē afferri posset: ab

col facile fallatū ire. Si nō posset ill⁹ sapientia: & fortitudine
exiliū miserias facile posse mitigari. e. Exilio. S. ad exiliū:
Nā. Dōat⁹ cōtra merū fēit dicēs exilio. Nā ilion h; primā
lōgā. e. Miserabile vulg⁹. S. magnū ē qd addidit vulgus.
f. Vndiq; C. ex omni ordine ciuitatis: & ex omni loco pro
pter quod ostenditur magnā fuisse Aeneas auctoritatē: cū oēs
in eo omne spem reposuissent. g. Parati. C. Nō ergo ve
nerāt cōsulatū: sed illius cōsiliū. veluti potioris accepturi:
nec se solū. sed opes suas comitebant: quod nō fecissent: ni
si probū fortē: ac sapientē ciuē cognouissent. Ideo dicit: col

lectā exilio: ostēdēs omne
spē defendendē vrbis de
posuisse. i. Idē. S. Nam
sic Troianis videt: sic all
bi. Tibi deserit hesper⁹ oēs
tā inde em vel oriū: vlt
ocidēte sydera dicimus: vn
de vel videt: aut incipit:
aut desinūt. D. Lucifer idē
Noua descriptio. vsus est
die nascētis: nā an ipsum
exoritur lucifer: hūc sequi
tur lux quē die plenū con
firmat. ergo nō tanq; nun
tius venientis diei est: sed
fidus certusq; pductor. C.
Lucifer. Stella veneris lus
cidissima eōim planetarū:
vt dixim⁹ cū de venere ver
ba fecimus.

k. Ducebatq; diē S. ga
lucis est pgiuū.
l. Danaicq; obsessa tē. D.
Hoc signū erat illos potio
tos esse victoria: & lux cō
traria salutē fugi: & suort
erat: ergo spoliatus omni
spe. m. Cessi. deest
igitur DONATVS. Cessi
veluti necessitate coactus
per laocoōtis exitium: per
diligentiam michi: quē
deos potius q; grecos inimicos ostendit per incendium
ex filiū mei vertice per hortationē patris: & religiosas voces
vxoris. Cessi. potioribus neq; debui niti: qui totiens re
pugnantibus diis frustra certauit. n. Montem. S. Idā.
vt apparet in nono. Finis secundi libri

AA. ut.

Argumentum Virgilij in ter tium Eneidos librum.

¶ post casum troiē fabricata clade superstes
Vela dat Aeneas: vrbemq; in littore thraces,
Mox aliam pulsus creteis condidit oris.
Cedit et hinc. Helenūq; videt: pceptaq; sumit
Aetnē cyclopa fuit: sepelitq; parentem.

Vel sic

Tertius et complet narrantis ordine gesta,

Quē tertio eneidos libro cōtineantur.

¶ post eversa phrygū regna fuga ccepta moueri
Vtq; sit in thracē primo deuectus: ibiq;

Eneidos

Moenia condiderit: polydori cede piata:
Regis et hospitium: ut phœbi respōsa canebant:
Cœptū iter increten: rursus noua fata reperta.
Naufrag⁹ ut fuerit strophadas cōpulsus ad vn/
Inde fugam atq; iterū enarrat p̄cepta celeno.
Liquerit utq; helenū p̄ceptis ordine fatis (das
Supplicē achimēidē polyphemo vrgētī recepit:
Amisūq; patrē drepani: atq; hic deīde q̄euit.

Estquam res Asiae

SEN. secundum interrogationē Didonis post insidias grecorum: & casus suorum. proprios errores narrat: quos pertulit antequam ad Asiam pueniret fuga sua hec est linquens Iliū idam redit: inde Antandriū: vbi iuxta quā conditis nauigijs Thraciā

tenet: vbi Aenū condidit: hinc in Dali prodigijs terribus venientia Delo: autem errore patris circa auguria venit in Cretam: atq; inde peste Pangae ex respōso penatū venit ad strophēdas. Inde peruectus maxima greci inpirū profe Helēni hospitio suscipit ab Epiro venit in Calabriam: illucq; aduenit Diomedis territus nauiga uit ad Scyllā et carabdyū que Aene viciū sūt atq; circūta magna Siciliē parit: Drepanū venit: vbi secūditū poerā perdidit patrē. Inde venit ad Didonem. Postq; hac dictio sequēta dictis cōnectuntur: vt postq; alios tergit fluctū. Sicem dictis sequentia copulantur. D. Narratur errorē suos optime incipit recedendi de Troia necessitas: non tū omittit excusationē suā: quā vult esse firmatū: nō tam grecis: sed diis aduersantibus: ob nullā culpam peccasse imperiū troicū. Postq; res asie. Ponit quattuor diuersa pręterita: quibus assigebatur: & totidem futura: vt spes acerba futurorum augeret mala pręterita. Pręterita sunt interitū ilienis imperiū. Eueritio familię Priami: quod maxime dolet propter vxorē: quę filia priami fuit. CRISTO. Postq; res asie. Optimo artificio cōstitutū est: hoc principium: Nam cum in longo sermone defessos esse oporteret auditores: ita incipit: vt omnia magna proponat. Nam & regnū Asię: & gentem priami: & superbū Ilium: veluti quedam magna pronuntiat. Vnde capitur attentio. ex eo autē qd ostendit de pręsentia misera esse. & spem futurorū multo miseriotem sibi sumā ex cōmiseratione beniuolentiam conciliat: Nā in terra aliena: & inimicę Iunoni ad dicta cōstituit: & omnū rerū egenus se omī misericordia diguū exhibere debebat. b. Res. S. Imperia: vt res Agamemōnias. c. Asię. S. q. d. tercię pū orbis: Nā phrygia in Asia est: & illa in phrygia minore. d. Priamiq; S. non est iteratio: Nā potuit alterū esse sine altero: vt: Vel tota phrygia euereretur: vel solum Ilium. e. Immeritam. Nā Laomedōtis. Paridisc; culpa tota gens perire nō debuit. f. superis. SER. Laus Iliū qd nō nisi dū subuerrere potuerunt. Quotiens autem non apparet ratio sic visum interponitur. Hora. sic visum Veneri: cum amorem ostendit non esse pulchritudinis: Et actio in deos habet aliquā venerationem: aliter sacrilegium esset. DONA. Visum superis. cū hoc dicit ostendit: nō meritis Troianorū: sed deorum intolerabilī prauitate euenisse. vt regnū funditus interiret. C. Visum superis. magis placet Serui in hoc loco qd Donatus. g. Superbum Iliū. S. nobile. Virgil. in neutro ponit. Hora. in fœminino: vt: Non semel Ilius vexata. Est autē ciuitas: Troia vero prouintia: in qd ē Ilion: sed ponitur pro vrbe. vt Et campos vbi Troia fuit: D. Superbū nobile: vt Nō leuis res videretur cuius interitum dolebar. h. Omnis. D. Edet em solatiū si aliqui d. semitū & semiditū relinqueret. i. Humo fumat. S. ab humo: Et significat solū quoq; patri arsisse. Quomō autē dixit fuit & cecidit. Quia aut Poëtice tēp p tēpore posuit. Vt

pu. Virgilij Maronis Aeneidos Liber Tertius.

Estquam res Asiae

priamīq; euertere gentem

Immeritā: visum superis: ceciditq; superbū

Ilium: et omnis humo fumat

nepetunia troia.

Diuersa exilia, et desertas querere terras

meminisse horret: luctuq; refugit: aut certe naturā rerū expressit: Nā ruia i breui sit. Fumū vero lōgo permāetēpore Nā quod ait Probus circūflectēdā sillabā: vt sit fumat. p. fumaui nō pcedit: quia pone tū verbū i vltima habet accētum: vt significet retro. D. fumat Ostēdit oia fuisse cōsumpta nā oib; incēdio assumptis solū fumū respirat terra. Ergo repetē sic: postq; res Asię postq; visū superis: postq; cecidit superbū Iliū. Postq; ois hūo fumat neq. tro. Atq; habet

quatuor pręterita: futura autē sūt alia quatuor: & qd auelaret a patrio solo. qd quereret desertas terras: & qd esset icerti qd irēt: & vbi possēt sistere. Nā hoc ipm icertū poena est cū laboris sitis nufq; appareat. C. Fuit recte expōit a Seruio. Priscian; tamen fumat agimur: & molimur. Pręsentia tempota pro pręteritis posita dicit fumat Pathos a mō.

k. Diuersa exilia. SER. Non refertur ad id qd gēs Troiana sit sparsa p diuersum orbem: sed ad diuersa loca quę actus auguriis adiit Aeneas. C. Diuersa exilia. f. Chersonesum Macedoniā Arcadiam Cretā Epyrū Sydiā Africam Si ergo durissimū est vnū

exilium: quod erit querere nō vnū: sed plura: & ea diuersa: Diuersa exilia. Iudicauit opē pręclū esse: vt pręter ipsum Poetę figmentum ea quoq; breuib; addiderim: quę veteres scriptores de Aeneas exilio tradiderunt: in qua re Dionysium halycarnasē in exime sequar. Cipro igitur ab Achillis filio: siue qui lignū doli: siue antenoridarum proditiōe. cetera quidem multitudo in cubilibus dephensa cesa est. Aeneas vero: & qui cum eo Troiani erant. Ilienibus auxilia res ex vrbe Dardano: & Aphremo super tuta pergami cōfugientes arcē capiunt: in qua & sacra patrię erant: & teusauri in ignē ad eumq; locum dilapsa quoq; multitudo angipororum peritā confluit: vt maior fugientium: qd captiuorum numerus fuerit: v. rum cum neq; arcem iam vrbe capta feruari possēt speraret Aeneas: statuit vrbe cedere: & sequentibus cunctis sacra: ac opes: quas posset efferre: Itaq; in belli turba cum aliquo pręsidio vis in Idam ferentibus egredi prius iussa: ipse cū armatis subsecutus est: cum diu circa oppugnationem hostibus tamen restitisset. Patrem autē: & sacra: & vxorem: & liberos curribus impositos secū eduxit: atq; tutissima Idę occupat: accesserūt etiam & hi qui Dardanum incolabant: & Ophryniū: & alias Troianas vrbes. Itaq; his fretus copiis Aeneas in vrbe reuerri posse sperabat. Sed cum omnia diripiissent greci rādem in pactiōem transcendunt: vt Aeneas cū suis abire liceat. Itaq; ipse natorum maximū Ascaniū cum parte fortiorum in Dasyliem agrū mittit: vbi etiam lac; est. Ascanius: Regnavitq; ibi Ascanius: donec Scamandorum: & alios Hectoris filios e grecia a Neoptolemo damilos ad patriū imperiū reducens in Troiam rediit. Ipse autem. Aeneas in Thraciam enauigauit. Hec ait Hellanicus. Sophacles autem in tragedia Laocoōie ait iussu Anchisę cū recordaretur eorū: quibus a venere in stuporem duct; est Aeneam in Idam venisse: & humeris patrē portasse. Nauclerathes autem Xantius ait illam vrbe Achuis prodigiis: propter inimicitias quas cū Alexandra gerebat: qd niam ab eo a dignioribus: sacris prohibitis esset: hoc igit; beneficio Achui domū illi seruauerunt. Alii dicunt contigisse tunc cum in pro portu troiano fuisse. Alii Priamū mistis rei causa in phrygiā missum C. phalon gergith;: &

AA. iii

Egissippus qui de pallena scripsit Aeneam in Thracia per-
ruffe dicunt. Alii in Horcomenum Arcadię venisse volunt
vt Ariethas: q de Arcadia scribit. ait Agatill⁹ Poeta arcas
scribit illi ex Arcadia in Italiam venisse & Romulū genuis-
se. S. d. de aduentu istius in italiā: alibi scriptū a nobis est.
I Desertas. SER. a dardano intellige: Nam vbiq; ferti-
les demonstrantur. m Auguriis. SER. vt fuit flāma
i capite Ascanii: stella currēs: & creusē verba quę dixit adhe-
speriam venies. CRI. Auguriis agimur: nam nostra spō-
re quicquid in patria. Auguriis. Placet semel rōtū diuin-
nationē perscribere. Diuinandi igit (teste Cicerōe) duo sūt
genera. Naturę vnū. Alter-
rum artis. Natura autem
furorē habet & somnū.
Furor est quo pēti: aut sa-
cerdotes: aut alii futura p-
dicunt. Hic autem diuin-
est: veluti is quo afflati p-
phetię vera predicunt: hic
autē nunq; fallit quia spi-
ritu paracrito est. Aut a de-
monibus prouenit qualia
fuerunt oracula apollinis.
aut Ammonis: aut reliq;
rū in quib⁹ nōnūq; ludū-
tur homines. Somnandi
species quinq; sunt: ex q;
bus tres vere sunt. Sed de
his dictū ē. Ars autē apud
priscos habuit aruspici-
nā auguria. astrologiam:
& sortes Aruspiciā inuē-
ta est apud Etruscos: nā
aranti cuidam in agro rā-
quinenti: & sulcum profū-
dius imprimenti subito e-
terra exiit quidē: q Ta-
ges appellatus est: facie q;
dem puerili: sed senili pru-
dētia: ab hoc igitur vniuersa Etruria aruspiciā edocta est
Aruspiciā autem ab ara. et inspiciendo dicitur. Continet
autem hęc in se exta: fulgura: & ostēta. Nam mactata hos-
stia apud aram ea q; aperta: quomodo cor epar: & reliqua
exta se habent inspiciunt: ex eorumq; habitu: dispositione
& colore futura cōnectabant: vt quo die primum in sella
aurea sedit. Cęsar in boue quem immolauit: cor non; ap-
paruit: ex quo futuram infelicitatem p̄dixerunt aruspici-
ces. Ostēta sunt quę preter naturam euenientia futu-
rum aliquid significant. Nam cum in exercitu Xerxis: equa ant
mal bellicosum leporem timidissimam feram peperisset:
portendebatur tantum exercitum: & tantis opib⁹ sufful-
tum turpem esse fugam molitur. vt autem inquit Cicerō
hec quia aliquid futurum ostētant: portendunt: mōstrā:
& p̄dicunt: ostēta: portēta: prodigia: & mōstra appē-
lantur. quibus pristorum hystorię referuntur sunt. Tertia
pars Aruspicię in fulmine & fulgure: & tonitru cōsistit.
Vnde est illud. De cōelo tactas memini p̄dicere q̄rcus: huc
sub aruspiciā reponi ostēdit. Cicerō his verbis: ait enim
sed quoniam de extis: et de vulgoribus satis est disputas-
tum ostēta restant. vt tota aruspiciā sit p̄tractata. hęc
est igitur aruspiciā: et qui eam exercēt: rī aurispices: rī
extrispices dicuntur in secunda autem parte eius diuinatio-
nis: quę artis est: auspiciā ponitur: siue auguria. Auspiciā
ab auib⁹ inspiciendis. Auguria ab auium gustu vel gar-
ritu dicitur. Erant autem apud antiquos tria diuinandi
genera in auib⁹: Nam alię volatu: alię cantu: alię gustatu
futura indicabant. Quę vero volatu p̄petes: quę cantu:
ostēte vocabantur. Gellius vero refert inferas aues ab au-
guriis dici: quę his contrarię sunt: quę p̄petes dicuntur.
Tertium genus ex īpudico solistimo vctura notabat. Vn-

de dānatur Mantin⁹. Qui cum ē caeca producti pulli est
capere nollent: siue iratus ea re: siue artem irridens iussit in
aquas profici addens: vt biberent postq; esse nollent. Cice-
ro ait in libro de diuinatiōe. Quid de auguriis loquar ne-
partes sunt. Tum inquam auspitiū patrociniū esse
debet. Augures igitur: et auspices hęc considerabant: atq;
etiam omnia: dicuntur autem omnia quę cum ob aliā cau-
sam ab aliis dicta sunt: nos tamen ea ad nostrum negoti-
um transferimus cuius exemplum hoc sit. L. Paulus emi-
lius consul contra Persem macedonum regem creatus do-
mū ē senatu rediens: offendit filiam nomine Tertā lachry-

Auguriis agimur diuin⁹: classēq; sub ipsa
Antandro: et phrygiē molimur montibus idē:
Incerti quo fata ferant: vbi sistere detur.
Contrahimusq; viros: vix prima incepat estas:
Et pater anchises dare fatis vela videbat.
Littora cū patrię lachrymās: portusq; relinquo:
Et campos vbi troia fuit: feror exul in altū:
Cum sociis: natoq; penatibus: et magnis diis.

mantem: et cū interrogat
set cur tristis eet. Mi pater
inquit illa Persa p̄it. Erat
autē persā nomen catellę
quam illa in deliciis habe-
bat. Sed Paulus ex his ve-
bis. Persa regis montē fu-
turā animo concepit. Hęc
iccirco omnia: dicuntur: q;
q; hominum ore prolata
sūt. Sortium autē originē
huiusmodi referunt. Nie-
merius quidē fuscus apud
p̄neest inos per somnium
admonitus certo in loco si-
licem perforauit: atq; for-
to saxo sortes i robore sul-
pras p̄scari litterarū no-
tis iuenit: quę habere i ma-
ximā veneratōe sortū mo-
ritu māu puer miscbāt:
atq; educabantur: habens
igitur omnī istōi gene-
rum nomia: Nam astrolo-
gia ita late patet: vt ne volu-
mine quidem non dicam
explicari: sed notari possit.
non tamē Marcelli me dif-
ferentię fugiunt: ait em̄ monstra: et ostēta esse: deorum p-
digia iras vel minas. Portēta quę aliquid imminere signi-
ficant. Seruius autē monstrum ad p̄sens vult referri. Pro-
digū ad id quod in longum tempus dirigit significationē
sed mihi placent quę dixi ex sentētia Ciceronis.
n Sub ipsa Antandro. S. iuxta antandriū: est autem ciuitas
uitas phrygię dicta antandros: vel q; de antandro insula
eam condiderunt coloni quasi ἀντάνδρου vel quia
gerci venientes per Thraciam cōpere polydorum: pro cu-
ius p̄cio hanc a Priamo urbem accēperunt: quę ex facto
nomen accepit: quamuis huic opinioni non assentiat. Vir-
gi: Fertur tamen q; post acceptū p̄tū greci eum lapidib⁹
occiderunt. Alii scribūt illum a Polymnestore occisū post
dirutam Troiā: & in man p̄cipitatum: cuius viso cada-
uere mater dum captiua adductur. flendo in canē conuer-
sa est. Hoc fingitur q; nimio dolore grecis maniter conuul-
ebatur. o Phrygię idē. SER. ad discretionem cretensis
p Molimur. SERVIAS. paramus: & bene petit loca: in
quibus & lateret & nauigia p̄pararet.
q Incerti quo fata ferant: S. quia nihil incertius est nauis
gatione: quā nobis locū certū proponamus. C. Incerti q;
fata ferāt. Vide hoc in allegoriis: quid sibi velit.
r Contrahimus. SERVIVS. congregamus ex aduerso
populis: qui auxilio venerant. CRISTOFERVS. Contra-
himus. In vnum cogimus. Contrahere tamen exercitum
cum dicunt hystorici potius paucitatem militū m q; copiā
significare videntur: quod quadrat huic loco: nam cum ad
nouas sedes parandas maiori esset opus exercitu: erat ita
congregandę copię: vt ne miles quidem vnus relinqueret.
s Vix. SER. mox. vt vix conspectu sycule telluris in ali-
tū vela dab. DO. Vix. Nā fugitiui maturū temp⁹ expectare

Eneidos

non possunt: & quia diffinita loca non habuimus: nauigabamus: quo fata ducebant.

t Prima g. SER. Vnum tempus: aut quia est etiam adul-
ta & preceps. CR. Prima g. In quattuor tempora di-
stinguitur annus. Nam ingrediēte sole in arietē incipit ver:
cum autem tangit cancerum, initium tangit estatis: A libe-
ra autem exoritur autumnus: bruma demum siue hyems:
tunc incipit cū sol capri
cornū ascendere incipit.
Sūt ergo singula tempo-
ra externis mensibus. Er-
go in primo mense dicit
primum ver. In secundo
adulū ver. In tertio pre-
ceps ver.
v Anchises. S. vt dixi-
mus TO TPEITOV seruat:
ut pater iubeat.

x Littora. DO. Nam
patria perierat: & cōmit-
to terram locum stabile
& certum: & sequor in-
certa maris. CR. Littora
cum pa. Pathos a loco:
vt: Nos patrię fines & dul-
cia linquimus arua.

y Et campos. DONA.
Non sine sommo dolore
videt latitudinē campo-
rum: in qua moenia diru-
ta iacebāt: Et tria posuit
quę per naturā suam nō
potuerunt perire: littus:
portum: campum. CR.
Et campos v. t. f. Que
narratio hac breuius esse potuit: Nam integrū toti⁹ vrbis
& edificiorum quę vrbī adiacebant solum sic ostendit.

z Exul in aleum. CR. Nā si miserū est exulare a patria:
multo erit miserius exulare p loca incerta: & periculosa: vt
est mare. a Cum sociis. S. Duo diuina posuit: & duo
humana. Non meminit patris: quia: secundum Virgiliū
non venit in Italiam. D. Cum sociis n. q. p. Tacuit patrē
quia iam cum nominauerat.

b Penatibus & magnis diis. S. Varro. Eosdem dicit pe-
nates & magnos deos: Nam in basi scribebatur magnis
diis: vt honoris causa dixit. Nā dii magni sunt Iuppiter.
Minerva et Mercurius: qui Romane colebantur. Penates
autem apud Lauro lauinium: vnde apparet nō esse vntū.
c Terra pro: D. Optime ignoranti Didoni terram expo-
nit: in qua situs loci & incolarū persona et oportunitas:
cum propter propinquitatem laborem longioris itineris
leuiaret: & propter fertilitatem indigentibus posset opitu-
lari. Quoniam autem Thraces amiserāt Lycurgum regē:
videbāt q nullus aduersarios venientes prohibere pos-
set: firmabat autē spem religio foederis diuturnitate tem-
poris roborata. d Procul. S. Porro ab oculis: et potest
fatis longe significare: & nō valde: vt in quinto. Est pcul
in pelago saxum: quod non erat longe. Sed et hic eadem
potest esse significatio brevis. est enī Hellesponti transitus.
C. Procul. q. d. in cōspectu: hoc est p oculis. vt: Serra pro-
cul tantum capiti delapsa iacebat.

e Vastis. S. vastatis vel magnis. f Mauortia. CR.
Marti cōsecrata: Hoc propter belli studia finxerūt. Stat⁹
in ea templū Martis & syluam ponit: vt hic steriles delu-
bra notant mauortia syluę. Dicunt fabulę: Martem fuisse
filium Iunonis sine viri admixtione: quod ideo fingunt
quia bella a sola Iunone: id est a terrenis rebus: non autē

a Ioueid est a celestibus sunt. Eius auriga atq; soror Ba-
lona est Lupus & picus illi sacriati sunt. Nam lupus ani-
mal rapax est & insidiosum. Picus autē duritię rostri dura
robora cauat. g Acri. S. seuo vel cruento. Hic dū bac-
chū contēns: vites amputare parat: sibi cura amputa-
uit. Sed constat Abstemium fuisse: & hi sūt fortioris natu-
re: vt de Demosthene legitur. h Lycurgo. C. Orion: vt

in eius fabula dictum est
in Thraciam vectus do-
midis populis ibi regnas-
uit: ac Hyppolagum fili-
um succēssorem reliquit:
ex hyppolago naus est
Dryas: & ex dryante Ly-
curgus. Hinc ait Home-
rus a diis luminib⁹ priu-
tum esse: q bacchi nutus
ces in Nysa latentes perse-
cutus est: ob idq; timens
Bacchus in mare profu-
git. Seruius autem dicit:
Q. cum in cōceptu bac-
chi vites cederet sibi cru-
ra amputauit. Lactant⁹
ait: in mare illum precipi-
tatum fuisse: quia aquā
vino tanq; veneno inle-
cerit.

g Terra procul vastis colit mauortia campis.

h Thraces arant: acri quōdam regnata lycurgo

i Hospitium antiquum troie: sociiq; penates

k Dum fortuna fuit: feror huc: & littore curuo:

l Moenia prima loco fatis ingressus iniquis:

m Aeneadasq; meo nomen de nomine fingo.

n Sacra dionę matri: diuisq; ferebam

o Auspiciibus coeptorū operum: supoq; nitentē:

i Antiquum. SER. Ve-
rustum. vel carum. Ione
enī Priami filia Polym-
nestori nupsit: & illi

Priamus Polydorum paruū filiū dederat alendum.

k Dum fortuna. S. supple bona. Nam si absolute ponit:
intelligit foelix: Inde fortunatos id est foelices.

l Feror. D. Nam non suo consilio venit.

m Littore curuo. S. Curuo perpetuū est littorum epi-
theton. Nā quod dixit in sexto Tū se ad caeteros cōfere-
littore portū significat enī ita nauigasse: vt nō relinqueret lit⁹.
n Prima. S. Nā in Creta alia locauit. Intelligit autē Aenū.
Salust. Aenum marmoreamq; et viam militare: quam q;
Homerus dica tū inde auxilia ad Troiā venisse Euphorion
et Callimachus a socio vltimis dictū volum illic sepulchro:
tempore missus fuerat ad frumenta portanda.

o Fatis iniquis. S. quia sit futurū pccupat. D. Fatis in-
quis. D. Hoc exitus rerum non initia docuerunt.

p Aeneadas. S. Nec Virgili⁹ Aenum dicit. q Sacra:
D. Primo inuocabā auxilium maternū. Deinde aliorum
deorum: qui auspicio nouorū fundamētō: essent necessa-
rii. CR. Sacrum. secundum Trebatium est quicq; deorū
habet. Ergo Virgi. vbicunq; sacru dicit: deorū meminit: vt
hic: Item sacra Ioui stygio: quę. r. m. coepta parauit.

r Dionę. S. a matrē Veneris. Bene autē dispensat: vt si
sequantur aduersa Dioneam venerē dicat. Si pspira erit
nauigatio illam e mari ortam dicat: nō tamen semper ob-
seruat. s Auspiciibus. S. Ioui q; aeris deus est. et Apol-
lini propter auguria. Libero causa libertatis. Sin vero aliū
dū inuocent: ad priuatā ptinet causam. Vñ de Didone
Iunoi ante alios: cui vincula iugalia curę nā quāuis causa
publica simularetur: erat tamen propria Didonis. Sic Ae-
neas sacrificat Veneri: vt placeat matri. Liberū dixit: vt si
signum liberę ciuitatis. Nam apud maiores aut stipendat-
rię erant: aut cōfoederatę: aut liberę. Sed i liberis ciuitatib⁹
simulacrū erat Martis: qui in tutela liberi patris est.

Maclabā. S. Ostra ratioē taurū maclat Ioui. Vnde putat hic subsecutū prodigium. Ioui em iuuenus vbiq; maclatur: vt statuā ante aras aurata fronte iuuentū. Iā cornu petat: et pedib; q sperget aare iā Etluue. Qui vexat nascunt robora cornu. Nam in victimis gras est confide-
anda. CR. Maclare pprie magis augere est: Vnde maclare pueri est magis aucte. Et quantq; deo sacrificantur non perunt: sed magis crescunt: Iō fugiebant verba mali omi-
nis: neq; dicebant interficio aut iugulo: sed potius maclō.

& tamen quoniam que fa-
crificabatur interficieban-
tur: aliqndo maclare po-
nit simpliciter. i. interficere:
v Tumulus. SER. &
collem et sepulchrum fu-
isse significat. C. Tumus
lus. terra tumens. Itaq;
potest ee collis naturalis:
vt & tumulū capit: Vñ
& omnis troia videri. Et
etiam terra opera huma-
na coarctata tumul; di-
citur. Et quia sepulchra
omabantur huiusmodi
aceruis. Tumulus pro se-
pultura ponitur: & sic in
hoc loco. Cumulus autē
nō natura est: sed manu
hominū factus: hic autē
locus appellat; est Poly-
dori tumulus etiā sequen-
tibus temporibus vt ap-
paret i Plinii geo graphia
iuxta Aenon urbem.

x Cornea & myrtea.
S. nam he apte hostilib;
sunt: vt & bono bello
cornus. Item & pastorar-
lem prefixit cuspidē myr-
tum. Cornus autem de
arbore dicit; vt ficus. Nā
de animali indeclinabile
est cornu. Lucanus tamē
vsurpauit genitium: vt
cornus tibi cura sinistra:
Et Cicero in arato huius
genus pro genu dixit.

y Accessi. S. Nō ad cor-
nū: sed ad myrtū q iterpbe-
as ē. Et bñ matri sacrifica-
tur; aras coras ex myrto
y Myrtus. C. de hac ar-
bore alio loco dixi: hic ad-
dam q in sepulchris libe-
ter nasci videtur. Nam in
Italia primum visa fuit in Alpinoris tumulo: quod C. ar-
ceis est.

z Syluam. SES. Bene variat: modo syl-
uam: modo virgulta: modo vimina dicas.

a Monstrum. S. recte. Nam statim apparuit quid id
esset: & hoc proprie: quāuis alias abutantur.

b Liquuntur. S. in verbo prima syllaba longa est Sic
alibi. Canis cum montibus humor liquitur: liquor autē
nomen: primam breuem habet. c Frigidus horror.
CR. tremitus. Horror proprie est: cum res contrahitur: et
ipso contractu asper scit: pilosq; & fila erigit: & quoniam
timore sanguis ad cor refugit: & extreme partes relinquit
tur frigide et ex frigore horrescunt: Dicim; horrere frigescere.
Vnde est. Scis comitem horridolum trā domare lacer-
na. Item timere: vide paulo supra. Horrendum q;uis mar-
cellus exponat nouum & mirabile.

Celicolū regi maclabam in littore taurum.

Forte fuit iuxta tumulus: quo cornea summo

Virgulta: & densis hastilibus horrida myrtus

Accessi: viridemq; ab humo cōuellere syluam

Conatus: ramis tegerem vt frondētibus aras:

Horrendum & dictu video mirabile monstrū:

Nā que prima solo ruptis radicibus arbor

Vellitur: huic atro liquuntur sanguine gutte.

Et terram tabo maculāt mihi frigidus horror

Membra quatit: gelidusq; coit formidine san-

Rursus & alteri; lentū cōuellere vimen. (guis.

Insequor: & causas penitus tentare latentes.

Alter & alterius sequit de cortice sanguis:

Multa mouens aio nymphas venerabar agre/

Gradiūq; prēm geticis q p̄sudet aruis: (stes:

Rite secundarent visus: omenq; leuarent.

Tertia sed postq; maiore hastilia nixu

Aggredior: gēibusq; aduersę obluكتور harenę

d Quatit gelidusq; SER. Causa p̄detet cā. timor em
sanguinem gelat: qui coactus gignit frigus:

e Lentum. SER. molle & flexuosum: vnde et victos
curtos dicimus per senectutem.

f Multa mouens. SER. Que illa sint indicat ex sequen-
tibus: Nam putabat esse hamadriadas: que cum arbori-
bus nascunt & intereant: quod demonstrat Ouidius: cū
erescit non arborem in: urrit. Vnde sanguis primo: deinde
volutus exiit: & Statius. Nec amplexę dimittit robora

nymphę.

g Venerabar CR. Ve-
nam petebam. Id enim
pprie est venerari.

h Gradlurum patrē. SE
RVIVS. 60. p̄o. v̄p̄p̄. id
est exiliēte in prelia. qd
in bellatorib; sit necesse:

i Geticis. S. Thraciis;
Getę enim populi sunt
Missę: Que quia lata sit:
multas continet gentes.

C. Gericis. Thracensib; &
et est ps. p̄ toto. Thracia
autem inter validissimę
Europe gentes late patet
quippe que in quinqua-
gita stratageas sit diuisa:

In planis autem Thra-
cie Scytharum gētes sūt
varię quidem: sed littori
opposita tenuerūt Getę

a Romanis Daci nomia-
ti. hec Plinius. Strabo au-
tem diuidit & Getas di-
cit esse: qui ad pontū in
orientem vergūt. Dacos
autem qui in oppositam
in Germaniam ad histri
fontē: hos putat Dauos

olim nominatos: ex quo
apud Athenienses Getarum
& Dauorum nomi-
na seruata sūt. Propter æ-
gentis ferocitatem & ro-
bur militarē: hec terra mar-
ti sacra dicitur: & ibi em
sūt templū habere. De q;
Statius. Hic stertiles delu-
bra notat mauortia syl-
uas. Horrescitq; tuēs vbi
mille furoribus illi fingit
aduerso dom; immasue-
ta sub gmo ferrea cōpa

go lateq; ferro atra terunt: Līmīna ferratis incūbunt tecta
columnis. Ledit aduersum Phœbi iubar: ispsaq; sedem.
Lux timet: et durus contristat sydera fulgor. Digna loco
statio. k Secundarēt: S. p̄sp̄eros facerent. C. Secun-
darēt. p̄spa facerēt. Sic Luc. Dii visa secundēt atq; extis
sit nulla fides. l Visus. S. p̄ visa posuit: Nā visus est q;
videm;.

Visa sunt q; videm;.

Similia sunt nūci; et nūciū.
auditus & auditum. m Omen. C. Pro monstro
& p̄adigio. posuit. n Leuarent. S. Bonum ac leue fa-
cerent.

o Hastilia. C. Variat nomina: ne indicat vasti-
dium. Nā modo virgulta: mō hastilia: mō vimen dicit.

p Obluctor harenę. C. Luctari enim contra tendere: &
niti significat. Vñ lucta ludus est: in quo alter cōtra alterū
nititur: ergo obluclat harenę: veluti illa niteret ne dimi-
teret: ille autem vt ad se attraheret.

q Eloquar aut fileam SERVIVS: ad miraculū posita parenthesis. CRISTOFERVS. Eloquar an fileam. Nam magnitudo rei: vt loqueret impellebat. Incredibilitas autem dehortabatur: recte autem & attentum reddit auditorem & per fidem sibi comparat cū deſcat incredibilitatē. r Gemitus. SER. & lachrymabilis poteſt eſſe: & irascentis. DONATVS. Gemitus mortaliter primo gemitus de inde voces audite ſunt. s Reddita. SER. pro data: Redditur quicquid ad nos per alterum tranſit. Sed & hic poſumus intelligere qd ad eum vox miſſa per tumultum eſt. t Quid miſerum Aenea. DONA. Artiſcioſa res: ſi em Aeneas loqueretur: diceret feci: & abſoluta q̄litate ſe deſenderet: quia neſcius faceret. Sed Poeta cum inducit deſenſorem: quia accuſator eſſe debuit. Ideoq; acerbitatem lati⁹ extēdit ex vno crimine multa poſſe exorire euidenter oſtendit: ſed inſtruit: & nō arguit. Primum crimē eſt ſepulchrum violatum: & hoc ratione loci: temporis: & perſonarum. Addit miſeriam. quę ſubleuatione & non oppreſſione digna eſt. v Aenea. DONATVS. ex nomine proprio apparet notum cum noto loq. x Sepulto. SERVIVS. facienti: vt inuadunt vrbem ſomno vinoq; ſepulſam: quaſi ſine pulſu: nā ſepulſus non erat cum ſepultura nō eſſet rite facta:

y Parce piās. SERVI. Etiam qui legiſt excuſat Aeneā: quod pietatis magnū teſtimoniū eſt. DONATVS. Parce piās. Cur parce: ſi iā patrata reſ fuerat. Quia qd ignorans fecerat merebatur veniam: non autem mereretur: qd deinde eſſet factur⁹. Sic ſi mihi parces te crimine ſolues. CRISTOFERVS. Piās. magna laus Aeneę: cum etiam ab eo qui lacerabatur: ita appellareſ: etiam magnū qd adhortaretur fugeret periculum. z Scelerare. SERVIVS. polluere. Plautinus ſermo: hoc die non in vſu. a Non me tibi troiā extrenum: SERVIVS. Nam ciuis erat & cognatus. DONATVS. Nō me tibi troiā extremū tulit. Peccares enim in hominem: in miſerum: in deſunctū: in ciuem: in tuum. Ergo non vult me tibi troiā extrenum: ideſt nō ſolum ciuem: ſed affinem frater enim creuſe erat. b De ſtipite manat. DONATVS. Perſonarum & temporis poſuerat partes: nunc ponit loci. c Crudeles terras. S. i. crudeliū et auarorū. D. Crudeles terras. Demōſtrat hoc ē vitii terę parentis. vt per hoc oēs eodē vitio laborare ſignificaret. Ergo & ab aliis poterat eadem iniuriā expeccare: atq; etiam non decebat: etiam ſi tutus permanſiſſet plūm inter impioſ verſari. CRISTOFERVS. auarum. Quod crudeles: & auarum dixit. demōſtrat auaritiā parentum eſſe crudelitatis.

d Fuge fuge. DONA. Ex duplicatione verbi neceſſitatem oſtendit fugiendi. e Nā polydorus ego. S. Siue ergo diſtinguas. ſiue ego hic ſubaudias ſū: neceſſe eſt. f Seges. C. Quia ad ſimilitudinē ſegeris: & herebant: & creſcebant haſte. Increuit. SERVIVS. reuirit: Tractum ex hystoria: Nam Romulus captato augurio haſtam ex auentino colle in palatium iecit: quę fixa fronduit: & arborem fecit. Vtuperabile enim eſt Poetam aliquid fingere: quod penitus deſcendat a veritate. Deniq; obicitur Virgilio qd in nymphas naues mutaviſſet: & qd per aureum ramū deſcentium ad iſeros: & per iris Didoni comam ſecuerit. Sed hoc purgatur exemplo. Euripidis: qui de Alceſte hoc dixit: cum ſubiret fatum mariti.

(Bloquar: an fileā) gemitus lachrymabilis imo,

Auditur tumultū et vox reddita fertur ad aures:

Quid miſerū gnea laceras: iam parce ſepulto:

parce piās ſclerare manūs: nō me tibi troiā

Externū tulit: haud cruor hic de ſtipite manat,

Heu fuge crudeles terras: fuge littus auarū,

Nam polydorus ego hic cōfixū ferrea textit

Telorum ſeges: et iaculis increuit acutis,

Tum vero ancipiti mētem formidine preſſus,

h Tum vero: DONA. TVS. qui ſupra dixerat: mihi frigidus horror membra ſquatic: Nam ad illū horrorem: qd ſuit ex ſanguine ſcacerdens: vox lamentabilis Polydori mētem: in hebitudinem conuenit: & vox in ſilentium tranſit.

i Hūc D. ea ratioe miſit. Priam⁹: vt cū ſe nō ſumis periculis cerneret ſaltem poſteritas ſua in hoc filio remaneret: & auri vim magnam dedit: vt eſſet quo viuere: & ex ſe naturam Polymneſtoris coniectans: tutum filium apud veterē amicum credidit. Infelix ergo qui dū ſilium in tuto collocare putat: eum perdidit. Ergo Priam⁹ nec incautus: nec imprudens: nec in filii cauſa indiligēs ſe iſſe demōſtratur. Dederat em̄ vicino aſini amico veteri dederat ſcū diuitiis: dederat regi. s Ille D. q. ſperaret human⁹: cuius fidelis cōmiſſus fuerat: qui diues: qui ex plurimis perfectus: qui ſuſceperat innocentem amici filium: Notatur hic perſona. ſ. auara. Item locus: nam maris interpoſitum erat inter ſe: & Troiam. Item temp⁹. ſ. in quo perierat imperiū: vt non timeret vltionem. Oſtendit preterea Poeta in rebus aduerſis: ne amicis quidem fidendū. Damnat auaritiā tanq; quę ad omnia ſcelera impellat.

k Formidine. CRI. que plus eſt qd metus: aut timor: vt iam in ſuperioribus demōſtratum eſt.

l Steterunt. CRI. Syſtole eſt: nam corripuit mediā ſil-

labā quod produci debet vrbreuitate dictionis notaret sub
tānam erectionem comarum, m Hēsit. CRI. Confi
ti non egrētia est: quod euenit cimentibus. Hētere autē est:
cum res consistit: neq; mouetur: & quoniam qui cogitan
tes in dubium incidit: consistunt in cogitatione: neq; vi
terius procedunt: dicitur hētere dubitare: dicitur eadē ra
tione: feras auesq; capre retibus hētere illis: quoniam neque
unt discedere. Item id quod alii rei inicitur, quia nō demo
uetur illinc hētere dicitur. Vñ hērent parietibus scalę: hinc

hērentes: quia adhēret bo
nis testatoris. n poly
dori 22. C. nomē cōueni
ens homini: qui fecit mulo
ta: attulerit: nā mltor do
nor significat. y Quid
ephoneis est latine dicitur
exclamatio: quę fit a scri
ptore: cū aliquid aut sum
mopere delectatur: aut ve
hementer admiratur: hęc
figura sumā affert rei cog
nitionē: vt dū talē certis au
ueritē pestē. Est autē gra
uis poetica auctoritatē
suā admiscere: vt & hos
nos amare: & malos odif
ferendos inuidere: errā
tes reprehendere: & miseros
miserari videat. Hinc Ho
ra. Ille bonis foueat: & p
liet amice: et regat iratos
amet peccare timētes: Ille
dapes laudet mēse breuis
ille salubrem iustitiā leges
q; et agis ora porta.
o Infelix priam. S. P. q
tā esse coepit: vñ cui etiā
Prouisa nocuerit. C. Infel
ix priam. Nō ē iprudēter
sibi consuluerat: sed infel
liger succellit: vt crimē nō
homis: sed fortunę sit: ex
q; re maiorē sibi cōmiserat
uonē cōperat. p Māda
rar. SER. cōmendat: vel
emēdat: Aphēresis est.
q Threicio. S. a loco au
get crudelitātē: ex qua Dy
omedes Lycurgus: & Tes
re sūt. Threicio p thraitio
vt sup Thraissia: nā solutio
est sōiq; lingue. Cū em sit
oppositiōes dicit. opes Et
eius solutio facit threicius
vel threissia.

r Cingit vrbē obsidiō:
videret. S. apparari obsidi
onē. nā post obfessam vr
bem non potuisset.

s Fortuna. SER. f. men

tior. t Victicia. S. verbalia in trix foemina sūt: & ta
men in plurali neutri habent. C. Victicia arma: vt nō ho
minē: sed fortunā secutus esse demonstrat. Est autē ex locis
ex quib; probet auaritiā celerū parentum esse. y Fas
omne. S. & affinitatis: & hospitalitatis. x Obtrūcat. S.
cedit: proprie tñ significat caput amputare. y Potitur:
S. ex his verbis est: que m scēt cōiugationē: nam tertie licet
sic facit tñ potiri. Sic & tio pro tñ fecit fieri. z Sacra. S.
excrecabilis. Tractū ex more Gallorū. Nā cū masculis pe
ste laborabant: vnus se ex pauperibus offerebat alendum
anno integro: duplicis: & puriorib; cibis postea vrbem.
vultibus sacris ornat: circūducit p vrbē cū execratio

nibus: vt in eū inciderent oia mala ciuitatis: & sic piceba
tur. Hoc autē in petronio lectū est: latenter autē tentat Aene
as ex similitudine calamitatis troianos Didoni cōmendat
re: nā & eius marito causa auri frater intulit necem.

a Ad proceres primūq; pa. D. Qui iudicare demonstra
posset. Et ad pceres: qā quod factū op^o esset: debuit ei diffi
niri sentētia. C. pceres proprie in cōsignationibus multis
eparietibus pminentes: qui capita trahit sustēat: hinc pri
mores vrbis. pceres dicitur: qā repub. fulciūt. Primūq; p:

videt em facere eum pri
pē senat. Consul em quē
vellet sentētiā rogabat: Cō
suetudo erat: vt in primo
consules designati: si nō ad
erat regerent. Deinde is q
cōsilibus principis sena
tus electus esset: fuerit tñ
qui p suo arbitrio: quē vel
ent rogabant: in q obser
uatū est: vt is qui rogaba
tur esset ex cōsularibus.

b Refero. C. Recte ex mo
reromano: nā cōsules res
magnas: ac dubias ad se
naturū referebant.

c Idem. S. plus q; si dice
ret similia. D. Idē solet des
cerni: qd maiori parti pla
cer: sed hic tā manifestum
scelus fuit: vt oēs fugēdū
censerēt. Inde vbi p scelus
fuerat soluta amicitia: q
foedere deuicta erat. Non
ergo vile illis morari: nec
religiosum: cū sanguinis
pueri pollutus esset locus:
d Sclerata. S. i. scelosa
vt captiuas vestis. i. capti
uorū. e Classibus aus
stro. SERVIVS. hypala
ge est. f Funus. SER.
mō sepulcrū qd virgula
a vellēdo diruerat. Nā suo
nus proprie incensum est
cadaver.

f Stant. SERVIVS. pos
sunt. h Manibus:
S. Manes: animę sūt quę
egressę corporibus: nōdū
alia intrant corpora: Sunt
autem noxię: & dicuntur
per anaphrasim: nam ma
nū bonū. Vñ & mane die
ctū: vt Eumenides para
cas: bellū: lucū. Alii māes
dicunt a manēdo: nā an
mabus plena sunt loca: in
ter lunarem circum: &
terram inde defluunt:

Alii manes deos infernales putant. i Ceruleis. C. varo
& Cato dicit consueisse antiquos in funeribus nigro: &
ceruleo colore vti: nā in adolescētis morte nō nigrū: sed ce
ruleū adhibebāt. Est autem ceruleus viridis cū nigro mix
tus: vt est illud coeperat humenti phœbū subtexere palla:
Nox et ceruleā terris ifuderat vmbra. k Atra. S. q. atra
hoies significat. l De more. S. f. gentis: vel de more plā
gentū. m Tepidoi. S. statim muncto.
n Cymbia. S. Pocula in modum cymbę. CRISTOFE
RVS: Cymbia. Species poculi ē. Sed & de cymbis: & cete
ris poculis dictum est in bucolicis: o Sacri. SERVIVS
VS. de victimis sumpti. Bene autē lactē: & sanguine anima

Obstupui: steteruntq; comę: & vox faucibus hēsit.

Hūc polidorū auri quondā cū pōdere magno

Infelix priam: furtim mādarat alendum.

Threicio regi: cum iam diffideret armis

Dardanię: cingitq; vrbem obsidione videret.

Ille vt opes fractę teucrū: & fortuna recessit.

Res agamēnonias: victriciaq; arma secutus.

Fas omne abrūpit polydorū obtrūcat et: auro

Vi potitur: quid non mortalia pectora cogis.

Auri sacra fames: postq; pauor esse reliquit.

Dilectos populi ad proceres primūq; parētē

Monstra deū refero: et quę sit sentētia posco

Omnibus idē animus scelerata excidere terras:

Liq pollutū hospitium: et dotē classib; austros.

Ergo instauramus polydoro funus: et ingens.

Aggerit tumulo tellus: stant manibus arę

Ceruleis mœstę vittis atraq; cupresso.

Et circū iliades crinem de more solute

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte:

Sanguinis & sacri pateras: animāq; sepulchro

Encidos

ad sepulchrū eliect. Lacte
en corpus nutrit: post aie
cōiūctiōe: & aia sine sūg
uine nūq̃ est. Nā i lo effu
so recedit. Et quia in sepul
torū aie vage sunt: & hic
nō fuerat legitime sepulc
rite reddita legitima sepul
tura redit aia ad quietē se
pulchri: quā Stoici mediū
sequētes: tā diu aiaz dura
re dicunt: q̃ diu durat &
corp⁹. Vñ egyptii condita
cadauera diucius seruāt:
vt multum duret anima: & corpori sit obnoxia: ne cito
ad alia trāseat. Romani contra comburāt corpora: vt sta
tim in suā naturā rediret aia. Ergo hic obnoxia facit aiam
corpori: quod antea horrebat: q̃li p vim extoria. Plato p
petuā dicit aiam: & ad diuersa corpora statim trāfire pro
meritis vitę prioris: Pythagoras vero non. μετεμψυχο
σιν: Sed, μεταψυχοσιν id est. redire: sed post tempus
dicit. p Condīm⁹. DONATVS. Erant placandi ma
nus lesi: presertim illius: qui ciuis: & affinis: & regis filius
erat. & qui recte monuerat Troianos: vt sceleratam tera
ram relinquere. Docet autem Poeta: quę possint cura

Condimus: & magna supremum voce ciemus.
Inde vbi prima fides pelago: placataq; venti
Dāt maria: & lenis crepitās vocat auster in altū
Deducunt socii naues: & littora complent.
Prouehimur portu: terręq; vibesq; recedūt.

re: q̃ male sint gesta cū cu
randa. q̃ Supremū. S.
aduerbium: vt toruū cla
mat. r Ciem⁹. S. dica
bāt ei. Vale: nos te oēs ori
dine: quo natura pmissit
cūcti sequimur. C. Ciem⁹
a cieo es ere secūde piugae
tōis: vt bella ciēt primacq;
vetāt cōsisteret: inue
nistetiā in q̃ra: vñ Regius
accitu cari genitoris ad vñ
bem Sidonū puer ire pa
rat.

1 Inde vbi prima fides. CRI. pulchra narratio: & quę so
licitatē et celeritatē nauigadi ostēdat. t Lenis crepitans.
S. duo epitheta posuit vitiose: fecit autē hoc prope in decem
versibus.

v Auster. S. p oī vento: x Deducūt. DO. Quā mife
ri subdixerāt: Occurrit magna beniuolētia: vt rex & sacer
dos nō expectauerint pigrinos ad se venire: sed vltra occur
serint. y Recedūt. S. Nā videt nauigātib⁹ q̃ nō ipse a
terris: sed ab ipsis terrę recedunt.

3 Mari. RER. ordina. In medio mari ego: a Tellus
CRI. Delon insulam intelligit. De qua Plinius: Ipa quoq;

daissima Cycladū media: & templo Apollinis & merca-
tu celebrata: quē diu fluctuata: vt proditur: sola motum
terre non sensit. Ad M. Varronis gratē. Mutianus prodit
diebus cōcussam. Hanc Aristoteles ita appellatam putat.
quonia repente apparuerit enata Eglathōēs Scynthiā.
Alii Orthygiā asteriam postlagiam. Mydiam: Cynes-
tum: Pyrsilem igne ibi primum reperto. Herodotus autē
ita scribit. ferunt autem Delū discessum: Deū Xerxis pre-
fecti Delo se mouisse prio: atq; postreō vsq; i mea tēpora
Strabo ait: In ego mari magis delos emier: & circūstātes

illi Cicalades: & ipsi incū-
benes sporades. i. sparle.
Delos vrbē habet. & A-
pollinis Latōēq; templū:
& cyntus mōstsublimis
ei asper incubit vrbī. Pin-
darus quoq; illā olim cra-
bundam fuisse. Sed adue-
tante partu Latōē quac-
tuor tēstribus e truncis
colūne dura i petra solido
ex adamāte continuerūt.
b Nereidum matri. S. l.
Doridi. Fabula est. Iupiter
vitiata latona etiam As-
tem sororem vitare volu-
it. Illa autem rogās a diis:
vt in aem vereretur: co-
thurnis effecta est. Sed cū
mare transiret afflata
a loue in saxum cōuersa:
sub aquis versā est. Inde
supplicante Iouē Latona
supernatauit. ac primo ne-
ptuno: ac Doridi conse-
crata est. Deinde cum Iu-
no Latonā immisso Phī-
thone infectaretur littori
adhūc: fororēq; excluso

serpente intra mare recepit
in hac insula ipsa Dyana:
a Apollinem peperit. Sed
Diana iam nata pro ob-
sternice se matri phœbum
parienti prēbuit: vnde q;
ula virgo a parentibus in-
uocat. Apollo: vt primū
natus est: Phitone sagittis
interempto matrē est vi-
tus. Et terram i quo duo
numia sint nata: errare nō
fuit passi sūt dii: sed duab;
insulis reliquerunt. Veri-
tas est q; cū insula terrēmo-
tu laboraret: consulerūt
oraculū Apollinis: cuius
responsū fuit: nemortuos
ibi epeliēt: et sacra qdā a-
ceret. pēa egypto mycōe
q; vicinis iſu s ppi venērūt
q; ei habitaret. Dicit Dia-
nā primo natā: quia nox
primū fuit. Dicta est insula primo ortygia: q; grēce ορτυγία
dicitur cothurnix: & quia postea emergens apparuit delos.
Nam Δελος manifestum dicunt. Vel quia Apollinis
oracula: quē alibi obscura sunt: illic manifesta dantur.
Delos: & ciuitas: & insula. vnde interdum recipit pēpo-
sitionē. c Pius arcitenens. S. quia vltus est matrem. C.
Pius quia in iurias maternas Phytone necando vltus est.
Arcitenēs: Ex Neutō q in secūdo libro belli punici ait. Deo
ide pollē: sagittis idut arcitenēs Et ab Hōero ēa q; Apol-
lo dicit ὀρτυγότοιο.

Sacra mari colitur medio gratissima tellus.

Nereidum matri: et neptuno ego:

Quam pius arcitenens oras: et littora circū

Errantem: mycone celsa gyarōq; seu in xie

Immotāq; colī dedit: et contemnere vētos.

Huc feror: hęc fessos tuto placidissima portus

Accipit: egressi veneramur apollinis vrbem.

Rex anius: rex idē hominū phœbiq; sacerdos:

Vittis et sacra redimītus tempora lauro.

Occurrit: veterem anchisen agnoscit amicum.

Iungimus hospicio dextras: et tecta subimus.

Templa dei saxo venerabar structa vetusto.

Da propriā tymbre domū: da moenia fessis:

Et genus: et mansurā vrbem: serua altera troie

Pergama: reliquias danaū: atq; imitis achilli:

Quē seqmur: q; ue ire iubēs: vbi pōere sedes

e Ventos. S. propter terremotū. f Sacerdos. SER.
Nam apud maiores rex erat sacerdos: & pontifex. Sic ho-
die imperatores pontifices dicimus. CRIS. Ille rex Anius
Apollinis filius fuit: qui filium Andrū habuit:
g Sacra. D. vt ostenderet victas: & laurum non esse sig-
na leticie: quē tristitie Troianorum nō conueniebat: sed sa-
cerdotii. Magna autem exempla posuit male bonq; ami-
citie Polymnestorem: & anitū. que nos ad bonū horteban-
tur: & a malo reuocent. h Amicū. S. per silentiū intel-
ligimus. D. Veterem amicū: quāsi diceret illū talem tūc ha-

buit amicū: qualem habe-
bat stante Troianorū fo-
licitate: neq; secutus ē for-
tunam: vt Polymnestor:
& tūc habuit amicū q;
fuit: nō quāt veniebat.
i Hospitio. S. i iure hospī-
talitat: nā ad hospitū nō
pōt intelligi: cū iā esset amicū;

k Saxo vetusto C. Cre-
dunt aliqui dictū: quia in
sula saxū sit in quod As-
teria iā cothurnix versa est.
Cloadus autem verius re-
ferēte Macrobio scribit in
Delo aram esse Apollinis
genitoris: i qua nullū ani-
mal sacrificat: quā Pitha-
goram: veluti inuolatam
adorauisse ferūt: hanc igi-
Virg. ab Aenea adorāt:
demonstrat siquidem nūllū
lo acto sacrificio preces in-
choat: & vt genitoris arē
demonstraret dixit. Da p-
terrat mox cū taurū ma-
ctat apud aliam aram in-
telligimus: vnde hic patrē
quod sibi propriū est: ibi
Apollinem nominat. Cas-
to de liberis educandis ita
ait. Nutrix hęc omnia faci-
ebat in verbis: & tubis
sine hostia. vt deli est ara
Apollinis genitoris: quod
ait saxo vetusto dicit ep-
phus delphis quondā eue-
nisse: vt templū ante reli-
giosum: & intactū spoli-
atum incēsumq; sit: & qd ad-
dit multas circa corynthū
vrbes insulasq; proximis
terremotu haustas. Delo
neq; ātea: neq; postea: hoc
incōmodovexatā: s; semp
eodē manere saxo. Thucy-
dides aut i tertio hyſtoriz-
rū scribit. Nō mirū ergo si
pſidio religionis tutā insu-
lā semp ostēderit: & reus
rētiā locorū sibi accessisse
dicit q; tūa saxi eiusdē. in

fulę firmitate. l Propriā. S. Perpetua. Sic propriāq; de-
cabo: nā q; cōsiderat nō fuerat. pprā. D. propriā. Nā icertū
hacten⁹ vagabant: vt incerti quo facta ferāt vbi sistere de-
tur. Est āt pcatio breuis: & q; oia cōtineat. Nā pcat & mo-
uet cōmiserationē. m Tymbre domū. S. ab agro troie
vicino. q tymbra plen⁹ fuit: i q; ep⁹ ē & nem⁹: & replū: in q;
Achilles a Paride fuit interfec⁹ οὐνβρη grēce vñ n in æ-
diphthōgon vt Διρκη dicitur. n Domū. S. familiā.
o Māsurā. S. duo petit. vrbē & perpetuitatē ad hoc:
vel propter Troiam: vel propter eā quā in Thracia cōdidit;

• **Da pater. SER.** Pater venerat: unde & diis datur. Quid ve pater neptunne paras: Et montibus: vt pater Ap peninus. Et fluuiis: vt tiberi pater. D. Da. i. ostende. Da pa ter auguriū. Pater animo infunde animis nostris aperta et per spicula oracula. Vltus est autem imparatus da. & illa bare: qd est d. p. c. ex fiducia in Apollinē: qui Troianis fa uebat. p. Auguriū. S. Pro oraculo posuit q. Illabere. S. Nam q. obscura sint tamē semper vera sunt Apollinis oracula. Ergo postulat illud oraculū intelligere: t. Vix

ea fatus. D. Motio carū rerum presentia dei osten dit: s. Vltus. S. Stoicę & Achademice qui dicunt q. sunt contra naturā non si cri: si fieri videri: vñ magi ea ois exclusa ē: vt ait Plu: t. Liminaq. S. breuis p. longa posita est: defendit autem vñ quia monosilla ba ad artem nō pertinet: vel particula: quę sui subs tancia non habet: mēbrū putat superioris oratiōis: unde liminaq. vna erit di ctio: & q. finalitatis gra tia produci: & corripit. p. v. Mōs. S. Cynth. x. Cortia. S. Cortia loc. vñ oraculū exit. l. ga Apolli nis Tripos corio pythois rect. est: p. q. ibi sint certa responsa quasi certina: vel quod est verius quia illic cor vatis tenetur: nam ca uerna in: tēplo fuit ad quā phoebs raptavatiabāt. C. Tripos sup. q. phoebs va tidinabat. vide seruū Cor tinare apud antiquos erat medicari. hinc cortinone meditationem dixerunt. y. Summissi. S. inclina ti: pro qualitate cū nimis orates iterdū sūma iterdū ima respiciebant: cū pates

alie coelestes sint: alie terrene. Alię permixte. terram nunc petunt. Quia Appollo & Sol & Iher pater est: qui in feros petit. Vnde Horati. Te vidit infons cerberus petunt terram. vnde ad eos responsa perueniunt. Et quia Appol lo est inferis notus. D. Summi. Pauore nimio vestigis fir mis stare non posuimus: sed ad terram demissi sumus.

a. Dardanide duri quę vos a stirpe. SERVIVS. Obscura sunt: sed tamen vera. Nam Dardanus ab Italia venit. nā si Cretam significaret teu: riade diceret. CRI. Dardanide re sponsum verum est: sed nō intellectum ab Anchise. Quia vt in allegoris nostris demonstrauius appetitus illi q. sensum: non autem rationem sequitur: typum tenet An chises. Inde igitur promes: quę hunc locum aperte interpre tatur. Dardanide indicat quid Italiā i. eligat: de qua Dar dan. venerat ex deo nat. Nā de Creta nō oportuit intelligi vñ venerat Teucer. Nō Iouis: s. Scamādri. mortu. virisili.

b. Duri. S. Vñ propter futurū laborem vel eorum arguit insipientiam. CRISTOFERVS. Duri. Nō ergo reformidande difficultates longior s. itineris: cum durare in laborib. po sitis: qui in decenali bello summa pacientia durastis. Offē dit igitur rem facilem. Nā facile est duriorib. aduersa pati.

c. A stirpe. SERVI. In genere. f. gen. significat: vt heu stir pem inuisam. In masculino arborem: Sed stirpē teuci nul lodiscrimine sacrum. Horatius contra regulam dixit. Stir pesq. raptas: & pecus & domus. DONATIVS. Quę vos a stirpe. Nihil breuius: aut eminentius hoc responso: inā &

in fine verborum consulenti p. rolatum est: & incertis sa curos reddidit. ostendit em Troianos apud illū perigrinos fuisse: nūc originalib. terris: & suis paribus reddi quod beneficium: & non iniuria est presertim cum vrbem ppe tuam promittat: & Troianos maxima incrementa suma pturos. d. Prima. S. Italia: vñ Dardan. vñ Teucer postea de Creta. C. Prima tellus zc. Hęc duo Italiā osten dunt. Nam prior Dardanus de Italia: q. Teucer de Creta venit. Et de Italię vbertate multi scribunt.

e. Matrem. SER. terram Tractum de historia Bru ti. Nam cum filii Tarquii ni ab Apollie accepisset: qui primus terram oscula retur: eum imperio potius sum. Brutus e nauis egres sus: fingens causam: terrā osculatus est.

f. Domus. SERVI. ad illud. Da priam tymbreg domum.

g. Nati natorum. SER. Ad illud & masuram ve bcm. hic versus ex Home ro est quem ille ex orpho substituit. & Orpheus ex oraculo Appollinis hypa borei. Mire hoc ostendit Poeta: dicendo hec pho bus. CRISTOFERVS. Et nati natorum. ab Hois mero sunt hii versus. Ait enim Aeneam tenuisse im perium cum eius successo ribus in illo. Iā Priami ge nus est miserat. sup. Pter: Vnde imperium Troę Ae neas manifestus habet. Et nati natorum: & na scentur ab illis: & rursus: At genus Aeneę cunctis dominabit oris. Nā hoc carmen Homerus ab Or pheo sumpsit. & Orphe ab oraculo Apollinis.

h. Mixtoq. ingens exorta tumultu. DONA. Igitur om nes erant: sed querebant nomen loci: Nā antiqua memo ria ignorabatur. sed Anchises omnium vetustissimus rem aggressus est: fuit autem pulchrum: ac religiosum his ter ris reddi: quę parces ab origine retulerunt: & ne timere ne a melioribus ad deteriora pergerent: addidit vberelęto. Et per hoc q. dixit vberelęto ad id quod terram lęta ap pellauit. Reduces vero ne timeat se futuros oneri his terris quę non aduenas: sed suos recipient. CRISTO. Mixtoq. Ostendit quanta sit errantium cupiditas: firmam sedē ac quirendi. i. Tumultu. SERVI. Quia dixit exquirite: CRISTO. Dicitur tumult. timor multus. vel timor mul torum: Nam lętitia illa quę erat ex promissioe extrenitatis imperii corrumpebatur: cum dissiderent posse intelligere: quas terras phoebus significaret. Erat igit & lętitia: & tu multas pariter in omibus: quia populariter omnes ea res tangebant. k. Voluens CRISTOFERVS. voluit sed non valuit distinguere.

l. Vestras. SERVIVS. vt senex loquitur: aut. quia scit se esse moriturum.

m. Creta. SER. Dardanus Iouis filius: & de tēte profu ctus de corio vrbe Thuscę primus venit ad Troiam: & il lic parua edificia collocauit post cuius obitum Teucer ve nit: & arces & moenia constituit. Errat Anchises arguens ab Ida quę mons etiam in Creta est. Creta Iouis ibi nat. fingitur: qui cretenses teste Salustio primo religionem in

uenerunt dicunt autem Saturnū cū a Themide accēpisset
se a filio pulsum iri regno vorabat omnes filios: quos de
Rhea vxore timeret. Sed nati Iouis pulchritudine delecta-
ta clam illum sustulit: & nymphis in monte dicto com-
mendauit: qui ab apibus nutricus est: & adhibiti cures:
& corbātes qui tynitu gris phiberent audituri pueri vagi
cum. Vnde ipsi sunt maris deū ministri. fingitur hoc qui
Saturnū tenueratis: & seculorū de⁹ est. Secula annos in se re-
uoluunt. Vnde grece κρονος quasi xponos id est tem-
pus dicit. D. Creta Iouis

magni. Dixit & nomen:
& ad quē deum ipsa ma-
xime pertineret. qui cū ma-
gnus sit magnū possit in
colis prestare fauore.

n Medio ponto. S. Vel se-
cundū Salustium Procul a
continenti: vel si pateretur
larinitas in medio ponto
rum. Cosmographi enim
dubitant: in quo mari Cre-
ta sit. Nam partim Iybiū
primū Ioniū. partim Aegy-
ptiū. partim achaicū respe-
xit. D. Medio pōto. vt vn-
diq; flūtib⁹ clausa ad-
fusholtes esset tuta.

n Iacet. D. Per hoc eius
immemam magnitudinē
ostendit. o Mons idē.

D. ponit signa specialia.
p Cunabula. SER. ori-
genes: Nam in cunabulis
iacet infantes. Latēter dat
gloriam troianis dicens: se
a dūs originem ducere: vn-
de est a Ioue principū ge-
neris: vbi & de Dardano
& de Teucro intelligit.

q Centum vrbes. D. Ex
ponit quod dixit: iacet &
ostendit magnitudinē: &
vberatē pōpuli regnū vt

& itū qd dixit gētis nū. n. ponit Teucrū. C. Centū vrbes.
Strabo. qui de hac insula diligētissime scripsit Troianis tē-
poribus Cretam nonaginta vrbes habuisse tradidit: niti-
turq; Homeri testimonio: qui in Odyssēa Vlyssēem iducit:
qui Cretā ait habere nonaginta vrbes. Sed p⁹ tēpora troia-
na decem p⁹ era cōditus esse ab Altemene argiuo illuc co-
mitantibus Dorienisibus profecto. Quapropter idem Ho-
merus ex persona sua loquens Hecatópolim eam dicit nō
Troiana: sed sua temporā inspiciens versus est. ὡλλοιοθ
κρηνην περὶ Ἰουπολινύμωτον. Hec a septentrione egeo:
& cretico mari alluitur ab austro Africano: egyptum
attingente pelagus Creta secū dū Plī. a Creta nymp̄ha H-
speridis filia. Anaximāder a rege curetū nominatā eē vult.
Philistides autē moles: & Crates olim aerā dictam esse
voluit: deinde posteres curetē appellauisse. Sunt q macha-
rō a temperie coeli dictā affirmēt Cretenses primū religionē
instituerunt. ideo putati sunt nutritū Iouem. vt Salustius
ait r Habitant. S. subintellige Cretenses. Vel habitant
pro habitant: vt insinuat pauor pro insinuat. Creta pri-
mo habuit centū ciuitates. inde viginti quattuor: inde du-
as f. Gnōson. & Hierapidinam. s Vber. ma. SER. re-
decipitur: qui audiuit vberē glebe. t Maximus. SER.
Fallitur. Nam prior Dardan⁹ venit. D. Maximus vbi de
est nomen cōsanguinitatis dicimus maiores & patres. Er-
go maximus est pater ipsorū maiorū: hinc mater Cybelē
leab obseruatione sacrorū arguit eos esse maiores suos.

v Rē. SER. dubitatione excusatur error.
x Teucros. C. Nomina greca in ros exeuntia: & in us: &
in et faciunt apud latinos. Vt Euander Euandrus sic Teu-

ter Teucrus Teucer cretenses moniti ab oraculo Apollō-
nis: vt ibi sedes ponerent: vbi a terrigenis vexarentur. duce
teucro venerūt in montē Phrygię: quam a nomine men-
tis patrii Idam appellauerunt: vbi cū mures arma abrofi-
sent intellexerunt eas sedes sibi ab oraculo predictas. Sū-
tamen qui Teucrum dicant: nō ex Creta: sed ex vrbe At-
ty cōsolitō: quā deinde exipeton noiauerūt profectū esse.
Idē argumentū esse volūt qd & troiani: & Attici eundē
sibi Erichoniū auctorem esse proponūt: & vtriq; paladā
venerāt: illi pep̄lū fertū.

Teucrū ait Scamādri fil-
ui: & Idē Nymphę filii
fuisse: filiā habuit Bathēā:
quā Dardano vxorē de-
dit. propter quā affinitatē
meruit illi i regno succede-
re. y Rhœteas. S. ē in
lōgā mutauit: enam poit
siov est grece Sicula sit
et olivē. Medea &
Aeneas. C. Rhœteas athen-
reo promōtorio iuxta tro-
iam. s Optauit. S. dē-
git. C. Optauit elegit: vns
de dictis dare adoptio-
nē. i. dare eligendū prātē:
a Habitant. S. hi sunt
qui cū dardano venerant.

b vallibus imis. C. pro
pterea magis credidit de
Teucro. quia qui cū Dar-
danovenērant: habitabāt
in imis vallibus. Ipse autē
videtur fundasse imperiū.
Vallē dicimus angustam
planiciē montibus vtrinq;
arctatā. Cōualē vero pe-
ne vndiq; clausam: & sic
locorum sic se habet: vt sic
aut mōtanus: aut collin⁹:
aut campestris: aut vallis:
mater cultrix cybele.

c Hinc mater cultrix. S.
montis phrygię a quo dicta: est Alii dicunt cybelēm fuisse
se primum eius sacerdotem. vnde nomē ipsa sumpsit. Alii
cultrix cybele legunt vt sit quasi cybeleia. Alii cybelēm
ὄνο τοῦ κρηνοῦ τινος φωνή. i. a capitis rotatiōe. qd p
priū ē eius sacerdotū. D. Hic mater cybele: ad obserua-
tōē sacrorū arguit eos eē maiores suos. d. Corybātia. S. Co-
rybantes ministri cybeles demones. i. ἀντιμονοὶ. i. totū
sciētēs. e Fida silentia. S. Hinc inquit inuentū est serua-
re sacris fidele silentiū. C. fida silentia. Nefas erat paucis tū-
nora erat. Nam si iussit ipsa Cybele cū erudiret ydēos dā-
ctulos. & doceret mīciandi mores. Diodo. ait. morem inid-
andi quē Dardan⁹ accepit a Ioue: nefas erat aperire nisi in-
trantī. Ideo ergo fida dixit silentia. f Domine. S. dñas
deas dicit: vt hi dñam dñis thalamo deducere adorti: Fa-
bula est. schoeno vrbe. Atlanta fuit: adeo p̄pōtēs cursu: vt
sp̄sōs prouocaret: victosq; occideret. Hyppomāes āt ve-
nerē: vt sibi adesset rogauit: a q vt accepisset cū de hortis
hesperidū tria mala aurea prouocauit puellā. et sigula coe-
pit facere: at illa cupiditate legēdorū malorū rerēta supara-
ta est. At Hyppomāes: cū illa in loco matris deū concu-
puit: vñ irata dea eos in leones cōuertit. & suo curru su b
iugauit: p̄cepitq; vt nunq; inter se coirent: Nā Plī ait Le-
onē cū pardali: & pardū cū leonā cōcūbere. ideo autem ve-
hī: mater deū curru dicitur. quia terra est: quę in acre pēdet
Sustinet rotis: quia mūdus rotatur: & volubilis est. Leōes
sibi subiciuntur: quia materna pietas oīa pōt separare. Co-
rybantes sui ministri cū gladiis esse finguntur: quia omnes
pro terra sua debent pugnare. turrata corona ostendit opū
da superpositā tētis.

Eneidos

2. Diu quā iussa se. D. Nā non amplius sunt incerti: q̄
tata ferant. h. Placemus ventos. D. Nō quia tūc essent
asperis: sed vt deinceps illis prosperis vtantur: facit autem
rem facilem a breuitate nauigationis. i. Gnosia. S. a gno
so oppido Crete. k. Nec longo dis. C. Arguit a facilitate
nauigationis. l. Iupiter. S. aer. q̄ d. mō sit serenū. Ho
ra. Manet sub Ioue frigido venator. Vel Iupiter qui p̄est
insule quā petunt. D. Iupiter. Temerariū enim est pollice
rialiquid de futuro cuius sumus incerti: nisi deus faueat.

m. Creteis. SER. Quia.
kēth n Meritos. D.
cōuenientes Neptuno. p̄
pter in gruentem nauiga
tionē. Apollini propter ac
ceptū oraculū. o. Tauu.
S. Tauu. em hostis imola
tur: aut p̄ q̄tate nūmis.
vt nigra p̄ hyemi: & ze
phiris felix? albam Aut
per cōtrariū vt porc? cen
rerit: quia nocet frugibus.
Caper baccho: quia nocet
vitiis: thaurū Neptūno:
propter futurā nauigatio
nē. Apollini propter ora
culū. C. Thaurū: victimā
his diis cōuenientē. Nā vt
cornu petit taurus: sic Ne
ptūn? littora ferit. Et phoe
bus cornua habet. i. radi
os. o. Fama. D. oppo
nuntiat cōuenientē obla
tā oñdit. fauebat ergo tro
ianis locus: quia secundū
Anchisen fata Cretā portē
debant. Itē tempus: quia
regnū vacabat: erantq; do
mus paratę: ne essent cum
magnō labore edificandę.
C. Fama volat. est narra
tio quę incurrit fidei faciē
dę causa. Nā & apud ora
tores p̄ter narrationem
qua cōducit causa: incidit
& alig: aut criminationis:
aut laudationis: aut cōfir
mationis: aut fidei facien
dę causa. p. Idomeneia. SER. Idomeneus troia rediē
vout in tempestate sacrificiorū de re quę prius occurris
set: cū ergo fili? illi occurrisset: & illū aut imolasset: aut imo
lare voluisset pulsus a ciuib? pelago salentinū. Calabrię. p
montoriū tēuit: & ciuitatē condidit: vt & salentinos obse
dit milite campos Lyctius Idomene? . Hęc ratio troianos
impulit: nā aliter ad hostis regnū ire non potuerūt. Idome
nea. Qñq; sunt Crete lingue: aetolica: ionica: dorica: attica:
cōis vnde sit in eodē nomine variatio. C. Idomeneia. Nam
ex minoe Cretēsiū rege nat? est Deucalion: ex Deucalione
aut Idomeni? : q̄ cretēses cōtra troianos duxit: vna cū reliq;
gręcis. De hoc Home. in catalago. κρητων Διδουεσις Δ
ουπικλίσου hypnoieuea. q. Volam? . D. oñdit ex p̄spera
nauigationē q̄trū voluerint obseq̄a sacrificiorū. C. Volam?
et q̄a celebrata fuit nauigatio: et q̄a mutua translatio est a
volatu ad remigationē. r. Bacchatāq; iugis naxō. S. aut
vitiū? cōsitā: aut celebratā Bacch? : aut vbi bacch? ex diis egit
trūphū: vt. s. dixim? ipi cōsecrata ē: q̄ & diā dī. s. Naxō.
C. Naxū inter Cyclades insulas enumerat orthygia: nax?
dyonisa: & paros Naxos (teste plinio) stongyle dicebatur
Butes boreę filius a lycurgo fratre pulsus: in hac insulā ve
nit rapta ex thesalico litore: Coronide vna ex bacchantib?
quo furto a Baccho in furore verius est: ob quā rem se in
puteū iecit. Deinde Ephialtes & Otus raptā matrem et so
rorē Pancratidē inquirentes in Strongilē venire cāq; diā:

Nec longo distant cursu: modo Iupiter adsit,
Tertia lux classē creteis sistit in oris.
Sic fatus meritos aris mactauit honores.
Thaurū neptunno: thaurū tibi pulcher apollo.
Nigrā hyemi pecudē: zephyris foelicibus albā.
Fama volat pulsum regnis cessisse paternis.
Idomeneia ducem defertaq; littora crete.
Hoste vacare domos: sedesq; astare relictas.
Lingmus ortygie portus: pelagoq; volamus.
Bacchatamq; iugis naxon: viridēq; donysam.
Olearen: niueāq; paron sparśaq; per equor
Cycladas: et crebris legim? freta concita terris.
Nauticus exoritur vario certamine clamor.
Hortatur sotii cretam proauosq; petamus.
prosequitur surgens a puppi ventus euntes:

quia vtheroea in ea culci sunt nominauere. Hinc Canis
lus. N. q̄ fluentis long. p̄ spectans littora die thesa q̄dē
celeritū classe tuel. Siue dicta est diā a Ioue: quia in hac
sula imperiū aduersus Titanas fecit. Cares enī aliq̄ hanc
insulā duce Naxo Palemonis filio tenuerūt: & Naxi ap
pellauerūt. Dicūt Naxi bacchū apud eos nutritū: accepto
rea ē Dionisā appellauerūt. Alia fertilitate Sicilia mino
rē dixerūt: et? ambie? est septuagintaquinq; milia passū
distat a Delo. xviii. mill a. paf. t. Viridemq; do. SER.

colore marmoris lacedo
niū. C. Viridē. Habet et vi
ride marmor quod Plin?
lacedemonium vocat cum
et? hylarius est.
v. Olearon. S. nō adie
cit epitheton causa varieta
tis. x. Niueaq; . S. pro
pter marmor cādūm vt
Puarisū lapis erigūda
auro. y. Paron. C. a pa
ro nepote Iasonis hęc insu
la dicta est. Parus enim est
philomēso Iasonis filio na
tus: & oppidū in hac insu
la condidit. & ē a se Paro
nomiauit: cū antea mino
ra appellaret.

5. Sparśaq; per equor. S.
quia nullo ordine continē
tur: nō autem dicē sunt
Cyclades: q̄ i circuitu sine
sed q̄ longo ordine eas cie
cutre necesse ē: vel propter
promontoria: vel quia na
turale ē: vt cōcētorā sine
maria vicinitate terrarum
q̄ anhelitū ex se emittunt:
vnde in quinto nauigan
rus Eryci sacrificat. DO.
Sparśaq; per equor. Post
specialia transit ad genera
litate: nā cum dixisset no
mina aliquarum insularū
addit. Crebris legim? . r.
a. Cyclades. C. circa Delo
teste Plinio in orbē sitū
b. Crebris legimus. S.

preterimus tractum a nautis qui funes legendo: id est col
ligendo aspera loca pretereunt. DONA. Crebris legimus
freta concita terris. Quia nec cognitionem habere Aeneas
omniū vocabolorum potuit. & odiosum fuit relationem
ipsam facere longiorē. Legere autem est nauticū verbū
cum colligunt funes cum pelagi proluxa transmittunt. Et
pertinet ad omnes insulas etiam ad freta pertinet.
c. Vario certamine. D. Nam varia officia sunt: & omnia
cum certamine: & labore. d. Clamor. DO. Vel morem
nautorum exp̄ssit: vel eorum gaudium: qui suffraganti
bus ventis prospera sperabant. CRI. Clamor. Celeuma di
citur clamor: quo inter se nautę hortantē: & quo qui p̄est
nauī iperat illis quę faciēda sint. k̄leuo enim impero
& adhortor. e. Hortantē. S. celeuma ē. & bene vti metro
cele matico. i. anapestico trimetro hypercatalectico: celeu
ma est quasi p̄ceptum. Vnde Salustius impediēbant iul
sa nautarum. f. Surgentes. SER. Flantes contra non
flans ponens dicitur: vt cum venti posuere: om̄sq; repen
te resedit flatus. g. Tandem DONA. non prolixę nau
igationis fuit: sed cupiditatis nauigantiū m: nam cupiens
tri omnia tarda sunt: et si summo opere prosperentur.
h. Curetum. SER. Curetes sunt primi cultores. Crete. C.
Curetum. hī p̄scis temporibus in Creta regnarunt: dicunt
turq; ante lumen fuisse Diodo. autē ex secundo Ioue olym
po referret decem filios natos: qui curetes dicti sunt.

antiquis oris. C. dixit p
pter antiquitatē curetū.
k Auidus. D. nō auar⁹:
sed quasi oeci cupidus. C.
Auidus Nā erratiū deside
rū est sedes sibi ponere.
l Molior. C. recte: Nā ipsi
duces sulcū fundamentū
num aratro faciebāt: vt in
terra Aeneas urbem desig
nat aratro.

m Pergama. S. zeugma a superioribus hoc est urbem.
n Leg. a. S. ppter pergama restituta. o Gentē. S. pro
pter sociorum multitudinē. p Amare focos. S. sacrificia
celebrare. C. Horor amare focos. Optimū institutū sapiē

Et tandem antiquis curetum allabimur oris:

Ergo auidus muros optatē molior vrbis:

Pergameamq; voco: et letam cognosce gentem

Horror amare focos: arcemq; attollere tectis.

tur soboles quā ciuitas duret. q Focos. C. locus vbi
ignis fit. Sedes autē est diis larih⁹ fa. ratiū florētini focola
rem dicūt: quasi focū ipsoz larih⁹. Optim⁹ igit legū lator q
primo populū religioe imbuit: deinde remedia cōtra hosti

tissimi viri. Prio em illos
religioe ibuit. Deinde qa
non supplicis solū: (vt in
quit Salu). Sed recte agen
do auxiliā deorū cōparat:
admonet vt arcē parent:
qua se tutari possit. Ergo
qm hec presentibus cōsu
lūt. picipit et in futurū: vt
ex agricultura cōparet vi
ctus: et ex cōnubis ppage

Enclidos

v. Cōnubiis aruſq;. D.
quę res ostendebat magis
nā fidutiam manendi.
z Opata. SER. perfectę
ſacrificia propter cōnubiā
& nouas ſedes. Quia neq;
coniunx dicit: neq; āger co
li ſine ſacrificiis poterat
Operari ſacrificare: vt lęti
operatus in herbis.
y Iura domos. D. leges vi
uendi & domos: aut ipſas
rum domorū iura. i. domi
nos a legibus deputant.
z Subito cūtabida mē
bris. D. ſecuris: ac diſpoſi
tis omnibus ſubita peſti
lętia coorta eſt ex aeris cor
ruptione: non hominibus
ſolum: ſed arborib⁹: & ſa
tis: viſi⁹ cauſa. ſ. ſupra em
dixerat aruiſ operata iū
uentus. languore autē cor
poris lęti effugere non po
terat. a Corrupto co
li tractu. S. Ordo hic eſt p
aeris corruptio: poſt aqua
Apolline autem offenſo cr
me. cū cum armatum ſagi
tur. αἰο τοῦ ἀπολλεῖω. C.
Hora. Conditio mitis: plac
ros Apollo. b Leuiter.
. ſi non eſſet vnus dici. c
S. Nā anima (ſecundū eo
relinquitur: & non relinquit
vt Et cū frigida mors ani
linquit: quorum nihil pre
Nunc me fluctus habent
um ē. D. Linquebāt. Ex p
aut moriebantur homine
trahebant miſerabilem vi
canis: quę oriſ circa octaua
q; peſtilentiā toto anno fa
dum innoxia naſcitur: Cr
etiam ceterorū conſentiat
rius. Ergo qui ſpem euade

debanur: cum Syrius exurendo omnia sterilita redierit: Cui
Syrium dictū putant propter stellę candorem: alii a longo
tractu. Nam sua magnitudine trium signorum spatium oc
cupare videtur. Latini caniculā appellant: Est in medio
tro coeli. ad quem cū sol ascendit corpora humana liquo
re afficiuntur. per se noxia est & morbos creat: Canem eē
dicūt: quę cum Dracone Europę custos data est: eandem
postea Procrdi dono datam: quā Cephalus procridis ma
ritus thebas adduxit contravulpem. quę thebas agros
vastabat. Sed cū & vulpi
& cani satum esset: nepo
sent interfici Iupiter vulpe
in saxum vertit. Canē in
astra reulit. Alii dicunt
Neeram canem esse quę
Icarum a pastoribꝫ equum
Erigone filię suę in sepul
tum offedit. Inde cū Ery
gon pꝫ hūatū patre se in
hymetro laqueo suspēdit
set. Liber Iouem orauit: ve
Icarus in arcum Ery
gone in virginē venirent.
Canis autē quę ad pedes
pedēris dñę mortuus est
k. xov. astrum facta est.
Home. ait canem Orion
dicit esse hoc versu. Ονκ
υποπτον κοσμηθηνότι
οδλονσι λαμπροτος
ενοπερι κολον Διου
οτε λυκοι κτι τοπεινο
λλον πυρελον Διου
ποροισι. Habet
hec imago. In capite stellę
duam clarā: quę Iis dici
tur. In lingua vnam: quā
Syrium & caniculum vo
cant magnam: & splēdi
dam. In collo duas: in sin
gulis humeris singulas: in
pectore duas. In anteriore
pede sinistro tres: i dexte
rā vñā clarā. In extremo dor
so tres: in ventre duas. In
sinistro foemore vnam. In
posteriore pede sinistro vñā
in sumitate caudę vñā.
c Reges. S. terra.
e Rures. DONA. Pauc
qui prudentia alios pibat
primus sensit aliquid factum contra precepta Apollinis:
g Nox erat. DONATVS. Virtutes animi sunt: & meriti
gratia deorum cōmendat. Et ostendit qꝫ ceteris dormien
tibus ipse acriter rebus publicis invigilabat. CRI. Nox erat
Duo notantur precipua. Primum semper esse incumbēdū
religioni. Nam tutantur dii eos a quibus coluntur. Secū
dum oportere administratorem reipub. etiam nocturno
tempore vigilare rebus sibi commissis. Ergo & penates:
culti ab Aenea sibi vigilanti: quo pacto o peste euitet: & sa
dem inueniat ostendunt.
h Visi astare. S. non astabaut: sed videbātur:
i Infomnis. SER. idest vigilantis. vt vna sit pars: vel in
fomnis pro in fomnis per apochopen. vt peculi pro pecu
lii. CRISTO. in fomnis: idest vigilantis. hoc enim deest
administratorem.
k Multo lumine. S. cum nimbo suo:
l Manifesto. CRISTOFE. adeo claro: vt cuncta faceret
manifesta:
m Qua se plena. DONA. Voluit demonstrare. quomō
in nocte videre potuit. scilicet radios lunę. C. Plena in ple
nilunio cū maior lumen red dit: & per noctem est luna.

n. Inferas. S. aut dattras: aut nō feratas. vt sic p. i. s. r. a. s. vt asprosc. molaris p. asperos. C. inferas. i. luna i. s. r. a. s. o. Tunc sic. D. Ne vltius recurrētibz curis frangeret. p. Quod tibi de. D. ne geminē labor redeūdo Apollo fa. p. ci: vt hēc referentibus nobis hic audias: quē apud eū ēē au. d. i. r. u. s. Magn^o ergo numinis fauor: nō rogat & fauet: nō nauigas: neq. domo egredieris: & dei iussa famulantibus diis ad tuas aures veniunt. q. Orthugiā. S. i. ad orthy. giā. i. Hic canit. C. cū nō sit penatū diuinare cōparat sibi fidē dū se ab Apolline hēc accepisse referūt. Item benē

uolentia: dū magna polli. cetur: sed & hoc ad fidē fa. ciendā pertinet. s. En. s. demonstrantis est: vt si dē faciat: nesciūt videat. t. Nos te. D. ad hominē emorē: a patre ibur^o de. buit mīti persona: cuius auctoritatē ac meritis: ēē incredibilia credi possint: dii ergo penates huiusce. modi erāt: qui p̄terita me morando: futura meliora pollicerentur. Aris est igitur excludere aū sollicitudi. nem primam: et liberato angonibus animo alter^o nauigandi labores inge. rere. Ac monstrat nō eas sedes ostendisse Apollinē delcibit: ne eū monstrat. selocū. y. Dardania. S. deuatiatū ab auctore. x. Tu ar. S. q. d. Tuas p. res. y. Nos. C. Repetitiō ēē et dissolutio: q. duo co. lora grauitatē: atq. inde fidem affert orationi.

j. Sub te. CRISTOFE. magna Aeneas laus. Opor. tuit eū magnū esse ducē: quē dū nō dedignetur. a. Idem vēturos. C. mag. na eū p̄mittēda erant si fēssos nouos errores: & noua picula subite p̄sua. dere volebat. Promittit eū sollicitatē posteris: in qb^o nos imortales qdāmodo futuros esse speramus: & tū sibi iperū nō denegat. b. Nepotes. S. significat. C. c. s. r. a. m. qui primus in. ter deos relatus est: & cuius fidus apparuit: vt ecce dionei p̄cessit Cēsaris astr. c. Magna. C. nā pro ma. gnis magna etiā pericula subeunda sunt. d. Del. ius. C. vel ab insula in q

natus est. Vel quia e^o oracula p̄ ceteris certa manifesta sint. Nā Δηλός manifest certūq. significat. Hinc Hora. Cere^o eū promittit Apollo. e. Oenotrii. S. V. a. rege: v. a. vino: nā vire ferre Italīs ostendit Saturnus. f. Proprie. S. p̄p̄e. tūq. Dardanus & Lasius fratres fuerunt. Electre filii. S. d. Dardanus de Ioue: Lasius de Conito: a quo mōs & vrbs nomē accepit. Postea Dardan^o dīr Lasiū occidisse. g. Hinc Dardan^o ortus. D. Ostendit cū Apollo dixit. Quē nos a stirpe parentū. Prima tulit tellus: nō de Creta. & de Teucrio: sed de Italia: & Dardano esse intelligendū. h. A quo. S. f. Dardano. i. Nostrū. S. Ergo deos pe. nates: q. i. nōtāos itelligas. Potest & ad ritū referri. Nā La

plena per inferas fundebat luna fenestras.
Tunc sic affari: & curas his demere dictis.
Quod tibi delato orthugiā dicitur^o apollo est
Hic canit: et tua nos en vltro ad limina mittit:
Nos te dardania incensa: tuacq. arma secuti:
Nos tumidū sub te permen si classibus equor.
Idem venturos tollemus in astra nepotes:
Imperiūq. vrbi dabimus: tu moenia magnis
Magna para: longūq. fuge ne linque laborē
Mutandę sedes: non hēc tibi littora suasit
Delius: aut cretę iussit considere apollo
Et locus: hesperiam graii cognomine dicūt.
Terra antiqua: potens armis. atq. vbere glebe
Oenotrii coluere viri: nunc fama minores
Italiā dixisse: ducis de nomine gentem.
Hē nobis p̄prie sedes: hinc dardanus ortus:
Lasiūq. pater: gentis a quo principe nostrū
Surge age: et hēc letus longeuo dicta parenti
Haud dubitanda refer: coritū terrasq. require
Ausonias: dictę negat tibi iuppiter arua.
Talibus attonitus visis: ac voce deorum
Nec sopor illud erat: sed corā agnoscere vultus

beo in libro de diis aialibus ait esse quedā sacra: qbus hui mane aig verrunt in deos: qui dicunt aiales q. de aialibus fiant: & sunt dii penates: & vitales. k. Surge age. D. ostē. dit p. somnū hoc vidisse. q. uis aliqui exponēt in somnis. i. vigilantis. C. Gen^o nrm qd in hoc loco de diis aialib^o res. fert. S. Possumus secūdū Platonicos dicere demonas esse ministros deorū custodesq. hominū: & interpretes: si qd a diis velint: & qui melioris meriti in corpore nostro sunt. ge. nū dicunt: corpori vero renūciātes lemures. Tū si domos incurisib^o infestāt latug. Cōtra si boni fuerit lare familia

res dicūt. l. Lōgeuo. D. occulte corripuit i. m. senē de origine suorū nō debui. ille falli. C. Lōgeuo parē. ti. Facit fidē cū non dubi. tent. & p̄terit: quamuis cōtraria sēserint hēc pla. citura. Quid autē scelerit ex. diuitate sui ingenti: et ex p. funda platonicoz doctrina nūc Poeta exp̄ssim^o Cha. maldulcibus disputat. onibus. m. Haud dubi. tanda. S. quia aut dubita. ret de consilio anchisę: aut ne p̄pter somnū nō crede. ret. n. Dictę. S. est mōs Cretę dictus a dictę nym. pha in q. nutre^o dīr iuppi. ter. o. Iuppiter. S. quia ipse Cretēlibus p̄cessit. D. iuppiter q. Cretę peculia. ris amator est. OR. Ne. gat ti. i. u. ar. Arguat ab. vtili. & ab honesto eē na. uigandū: qm & quierē et. fertile ampli & duraturz iperū essent acq. situri. Va. lidissimū autē argumentū necessitatis i. postremis re. seruauit. Est ei necessanū discedere inde vbi deusio. ci te esse nolit. Est loc^o: fer. tilitate. & pulchritudine regionis eos inuitat. Hinc Lasius. Posui in alio loco troianorū originē. Vex q. nō oēs scriptores idē senti. ūt. Ponā et aliā q. de ealest. opinionē. Iuppiter ex de. ctra filia ex iōesilię dānai. gēuit Dardanū. Dardan^o ex Bathea teuci filia Ery. chthiū Erychthoni^o Troē a q. troiani tros illū assara. cū & ganimedē. Ilus illū cōdidit: & genuit Laome. dontē Tironū: et Priamū. Assarac^o capim: Capis an. chsen: Anchises ex venere

Aeneā. Scilus Tragic^o ait Erychthoniū fuisse filiū Iouis: et Electre. Home. illū fuisse hominē ditissimū. Iuppiter igit ex Electra in famothratia genuit Dardanū: & Iasiū Darda. nus qdā ceremonias a patre didicit: q. s. erat nefas aperire nisi initiatis. Primus autē initiandi mores instituit: et vxorē duxit Cybelē: ex q. genuit Coribantū de functo Lasio Dar. danus. & Corybant^o p̄uere phrygiā i. cūq. asportauerūt mystica sacra. & penates Coribanthus a se initiatos appella. uit corybantas. Is thebe Cilicis filiā duxit ex Lasio: et Ce. rere voluit natū Plutonē his sacris initiati fortunati fiebāt vt de Argonātis dicūt Lasiū patrē dixit p̄pter ceremonias: quia Corybanthus ei^o fili^o princeps sacrorū in phrygia fu. BE ij

Fuit Iasus antiquissim⁹ argorū rex pater Talaeonis. Et au⁹ regis Adrastris: & ab eo argos Iasū nominatū.
p Attonitus. S. Stupefactus. pprieis attonitus dicitur: cui casus vicini fulminis & sonitus tonitruū dāt stuporē. **D.** Attonitus. duo erant m randa: & deos videre: & optata loquētes audire. **q** Visus. S. deorū vultibus. **r** Nec sopor. **D.** Non em̄ pleno somno viderat: aut audierat: nā nec plene vigilabat: nec plene dormiebat. **s** Velatus. **S.** Vittatus. vt victori velatū auro vittis iuuentū. Nā dū qui erant apud lautū lautissim⁹ nō habebat caput velatū.
t Gelidus sudor. **DO.** Et hoc cōfirmat deos vi⁹ diūse Aeneā. **v** Corripio. **S.** Ne faciatate videat reliquisse somnū. quoties aut ex abrupto somn⁹ auferit omeri infelix significat: nā hic tēpestas sequitur: & in secūdo. Excusator somno. Et sequit ex cidiū vrbis: nec sine rōne: nā si somn⁹ mun⁹ deorū est: vt dono diuū gratissim⁹ ma serpit: nō sine infelicitate mun⁹ deorū discedit. **DO.** Corripio e stratis. Ostēdit ppe vigilatē. Nā posuisset expgefactus sū: si dormisset: exprimit aut festinantē. **x** Tendoq; sū. **S.** Honestā locutio. Cū vno sermone rīdem⁹ dū obus: vt interea fessos vētus cū sole relinquit.

y Intemerata. **S.** rite facta: vt si leniter vinū infundendū sit: & mola iniicienda siciant: vt rō sacrificiū exigit. Aliter temerata sūt sacra vñ Helen⁹. Neq; inter sanctos ignes in honore deorum. Hostilis facies occurrat: et oia turbet. **D.** Munera que sunt vinū et thus. **z** Focis. **S.** & nō aris: qā penatib⁹ sacrificabāt. **a** Certū. **D.** q; pri⁹ interpretatōis vitio reddebatur incert⁹. Oñdit aut potēra diuinas admonitiōes reuerendas nō esse: nisi pri⁹ mo patri factorū: & precis obsequia sunt: vt pspere nent que bona sunt. q; autē mala verrant in mel⁹: deceptus aut fuerat Anchises: quia memoria Dardani antiquior erat q; reuerti: & ppterea obscurior. Apollo autē cū dixisset anteq; oñdit fuisse recitiorē: Norat em̄ et primā eē & secūdā. **b** Agnouit. **C.** Agnoscedo approbauit.

c Ambiguā. **S.** duplicē et nō incertā. **C.** Ambiguā duplicē. Hora. Certos em̄ pmissit apollo ambiguā tellure noua salamia futurā. **d** Geminos. **S.** duos. **e** Nouo. **S.** aut per cōtrarietate sermonū dedamur: aut nouū i magnū. **f** Iliacis fati. **DO.** nō pprio fato laborabat. Excusat igitur & labore irrite nauigatiōis ad Cretā fati adnectit: vt inuidiā qua afficiebat q; illi frustra laborasset: purget excusatione: cū factū negari nō possit. **g** Exercite. **S.** defatigate: exercitate aut peritus. **h** Sola mihi. **D.** vñ em̄ Cassandra credendū nō fuit: deinde nō videbat verissimile tam longinquas sedes esse petendas. **i** Casus. Cassandra canebat. **S.** Hec cōpositio antiquis placuit: qā vñ oia a dē:

Velataq; comas presentiaq; ora videbar.

Tum gelidus toto manabat corpore sudor:

Corripio e stratis corpus: tendoq; supinas

Ad cœlum cū voce manus: & munera libo

Intemerata focis: perfecto letus honore

Anchisen facio certum: remq; ordine pando.

Agnouit, plem ambiguā: geminosq; parētes:

Secq; nouo veterū deceptū errore locorum.

Tum memorat, nate Iliacis exercite fati.

Sola mihi tales casus cassandra canebat:

Nūc repeto hec generi portēdere debita nostro

Et sepe hesperiā: sepe itala regna vocare:

Sed quis ad hesperie vēturos littora teucros

Crederet: aut quē tū fates cassandra moueret?

Cedamus phoebo: & moniti meliora seqmur:

Sic ait, & cuncti dictis paremus ouantes.

Hanc quoq; deferimus sedē paucisq; relictis

Vela damus: vastūq; caua trabe currimus eqq;

Postq; altum tenuere rates: nec iā amplius vllē

Apparent terre: cœlū vndiq; & vndiq; pontus

Tū mihi ceruleis supra caput astitit imber

vt Anchisen agnouit aīalē. **z** Portēdere. **S.** debere. **1** Credere. **S.** propter longitudinē spaciū. **m** Dictisq; **D.** vñ Apollinis. vñ anchise. **n** Ouantes. **D.** Et ppter creptum laborē iterū in dolū enauigandi: & ppter magnam spem ppositā. Est autē hec descriptio nauigatiōis: in q; eadē res sepi⁹ dī diuersa & splendida: cōpositiōe verborū. Tempestas autē egregie descripta est: cū vno oia pulsi sūt elementa turbāt. In hoc & initū posuit: vt Cretul⁹ supra caput a. i. Et augmentū: vt noctē hyemēq; ferēs: & quē solēt cōsequi ex hmōi reb⁹: vt ino horruit vmbra tenebris. Et cōtinua voluit fluctū mare: & reliqua: quę maximā ostēdūt violētiā: vt q; uis multum labora rent: tñ a cursu detortā volebant nō pueniret. **C.** Ouantes. Legantes. Quatio em̄ minor est tripho. Dabat autē teste Pōpeio: Quatio cū bella nō crāt dīcea aut sine saguie plecta: Impator igit ouas vrbē in grei⁹ ex mirto coronabat. Hāc M. Crassus fugitiuorū bello cōfecto aspuat. **S.** C. p grām fieri curauit q; nō ex myro: sed ex lauro coronaret. Gelidus autē ait Ouabat ipator cū aut bella nō rite indicata: nēq; cū iusto hoste gesta erant: aut hostiū nomē humile paruūq; erat: vt seruorē piratarū: aut cū deditiore pente fiebat. eratq; victoria incruēta: cui felicitatē Venerē q; marē aptiorē putātes coronā ex myro dabāt: nōnulli dicit ouas res vrbē equo vectos igit dī cōfuisse. Maffius aut Sabinius pedibus ingressos ait comitate non nulli tibus: s; senatu vniuerso. Putant alii ouationē dīctā: quia nō bos: vt in triūmphi: sed ouis mactabāt. Alii vero a clamore quē faciunt milites ex victoria redeūtes gemmantētes oīram. **o** Hāc quoq; **S.** vt troiā: & thraciā: & cū dolore dixit.

p Vastū equor trabe. **C.** Abominatio nauigatiōis: q; tā amplum mare caua trabe. **q** d. cātillo nauigio: si ad maris magnitudinē cōparet curramus: vñ excellens philosoph⁹ in numero moreuorū nau gātes habēdas cēsur: & Anacharsis scytha cū crassitudine nauis quattuor esse digitorū didicisset: tū dixit a morte discamus. Hic lucē. Digitis a morte reuulsus quattuor aut septē: si sit longissima tēda. Est em̄ Pathos ac si dicat: iterū nos morti exponim⁹. **q** Caua trabe. **S.** pīphrasī. i. naue. **r** Postq; altū curer e. **C.** imitatio huius tēpestatis ex Home est in vllis. **s** Ceruleus. **C.** quasi densus & n. p. Ceruleus em̄ color viridis est nigro admixt⁹: quālē se ostēdit maris pfunditas: **t** Supra caput. **S.** perinitiosus. **v** Imber. **C.** Violētiore concitatori⁹ est q; pluuia. **x** Noctē hyē. **S.** pluuia cum obscuritate. **y** Inhorruit vnda tenebris. **C.** Erat em̄ terribilis aspe ctus vndarū: sed accedentibus tenebris magis inhorrebat: Nā nox oia pericula terribilia facit.

Continuo venti. C. pulcherrima narratio: singulis enim clausulis iisdemque brevibus celeritate venientis tempestatis ita exprimitur: ut pingere illam vis deatur. a Voluunt mare mag. sur. C. Qui fluctus cum istis comparare possunt: nam totum pene mare voluitur a ventis; & totum in fluctus surgit. b Dispersi iactamur. C. Magna miseria: quia iactantur: maior quia dispersi: cum consilio auxilioque alter alterius careat. c Vasto. S. epitheto auxit tapinosum. C. Maxima autem miseria in vasto gurgite. q. d. procul a littore: in qua naufragium cum aliquorum salute: propter terrae propinquitatem futurum esset. Quid autem miseri est quod Palinurus: in quo erat omnis spes oblitus esset viam non prope portum: sed in

Noctē hyemēque ferēs: et ihorruit vnda tenebris

Continuo venti voluūt mare magnaque surgunt

Aequora dispersi: iactamur gurgite vasto.

Involuere diem nymbi: et nox humida coelum

Abstulit: ingemināt abruptis nubibus ignes.

Excitimur cursu: et cecis erramus in vndis.

Ipsē diem: noctemque negat discernere caelo:

Nec meminisse vię media palinurus in vnda.

Tris adeo incertos cęca caligine soles

medio mari. d Nox. S. nube caliginosa. e Cecis. S. incertus quia sydera non apparent. f Ipse. S. nauigandi peritus. emphasis hoc significat. DO. Ipse. maximum habet intellectum. i. qui peritissimus esset gubernator. qui nauigandi arte pollebat: qui viam in fluctibus observatione syderum norat. Descriptis autem omnibus: quę orta tempestas: & cuncta perfecerat: ut finem ostendat. addit vela cadunt. g Tris. C. Patros a diuturnitate temporis: ut septem illum totosque habent ex ordine menses. h Incertos soles. S. bene incertos: quia quis sit obscuritas: tamen noctis est manifesta discretio: frustra ergo querunt cur tres dies cognoscere potuerint. i Cęca caligine. S. cacephaton est. BB

Eneidōs

tk Attollere. S. nam cum appropinquamus surgere videtur terra: & fumum emittere: 1 Vela cadunt. D. verum contraria videntur: q̄ cum dixerit ipse diem noctemq̄ negat discernere coelo: deinde addit Tris adeo incertos ceca caligine soles. Quomō em̄ hec scire potuit: si nulla erat distinctio noctis: & diei. Sed responde noluisse poetam. obscuritatem aeris nimis satiare. Nam qui fieri potuit sic accidere tenebras: vt inter ipsas: & verā noctem nihil interesset. Vel intellige diem & noctium nubes: distinctis crebris cor

rufcationibus: que v̄ stel las vel solem ostēdere potuerunt. m Seruatū ex. S. Ac si diceret ex periculis in grauiora pericula incidisse. D. Seruatū ex vndis. non pseueravit mala fortuna. Sed nec in totum prospera puenit: nā in littus fertile venerunt qd̄ fuisse foecidissimū: nisi harpyis occupatum.

n Strophadū. S. phryneus rex Arcadię liberis no uercam sup̄induxit: eosq̄ illius instinctu excecavit: ob quā rem irati dii ei oculos sustulerūt: & immiserūt Harpyias: que illi diu cibū arripere. Hic Iasonē cum argonautis vell̄ auri retū petentem suscepit hospitio: & ductorē dedit. Hoc hñficō illecti argonautę: zeiti: & Calaim Boreę filios: & Orytię alatos iuuenes ad pellendas harpyias miserunt. Ille ex arcadia armatos iuuenes fugientes: ad insulas plurias peruenerunt. Et cū vltra tendere vellēt ab Iride admoniti: vt a Iouis canib⁹ abstinerent conuerterunt suos volatus. Hęc conuersio. i. strophē. nomen insulis dedit: quod Apolonius late exequit. dicūtur canes Iouis: quia furie habentur: vnde epulas dicūtur arripere: quod est furari: vt & manib⁹ prohibet contingere mentas: vñ & auari finguntur furias pati. Item furias esse: idem paulopost testat: dicens. Vobis furarū ego maxima pando. Furias autē canes dici: (Lucanus testatur) vt stygeasq̄ canes in luce furperna. Destituit. Et in sexto Virg. Viseq̄ canes vlulare per vmbra aduerrante dea. Sane apud inferos furie dicūtur & canes. apud superos dii & manes. vt ipse i duodecimo ostendit: In medio vero Harpyie dicuntur: vnde duplex in his effigies inuenitur. Has Virgilius tres dicit Aello Ocy pite & Celeno. Apolonius duas: quem Virgilius in duodecimo sequitur: vt sunt gemine pestes.

o Insulę. CRISTO. Strophades due sunt insulę non lōge ab Asteria. q̄ Ionio. SER. Nam sinus Ionius magnus est ab ionia ad Siciliam: huius partes sunt Adriaticū Achicum. & Epyroticum. CRISTO. Ionium hoc mare duplex est: nam aliud pars est maris Asiatici ab Ionia cui subiacet denominatū. Aliud a p̄mōtorio maleq̄ sumit initū. q̄ In magno. SER. In quo & alia maria sunt. r Celeno. CRISTO. Harpyie gręce dicūtur πορρο το ορρο. id est rapio: nam quemadmodū pro auaritia hoc in loco a poeta ponat: & quid sibi de hac vniuersa re velit ab unde in nostris allegoriis expressimus. Hesiodus & Apolonius duas tācum ponunt. Aello 2 Ocy pitem: aitq̄ Hesiod⁹ illas filias fuisse Taumātis ex Electra Oceani filia. Alii tres ponunt: & filias Neptunū: & terę dicūt: Aello: Ocy pite:

& Celeno. Homer⁹ autem ex Harpyia: & zephro Achilles equos natos scribit: quos nominat xanthum: & Bali: Ait enim. ἔκτε οὐκ οὐδ' ἄλλοιον τοῦτο πρὸς ἡμᾶς ποταμὸν ἔσκειν ποταμὸν οὐκ οὐδ' ἄλλοιον ποταμὸν. De phineo autem Arcadię rege ita sentit Collucius Florentin⁹ vir multa doctrina insignis. ponit em̄ Phineum: quasi phileum: id est boni amatorem ex priore coniuge: quam rationem esse vult: filios bene videntes procreare: id est bonos affectus: exinguitur deinde prima vxor: id est extinguitur lumen rationis: ac ille secundam ducit: que sensualitas est: cui⁹ blanditiis illectus: priores filios luminib⁹ priuat: Nā hec provero bono: salum persuadet: & quicq̄ boni affectus a ratione iam extincta fuerant: eos penitus ab homine excedēdos curat: irascitur de homini non apprehendēti discipulam: & perit de via ista: efficitur cecus: quia amittit lumen rationis. Et Harpyie sibi epulas eripiunt. i. maxima auaritia infestatur. verum vbi argonautas: id est virtutes recepit: fugantur Harpyie per iterum: id est inquit in onem: et calaym prohibita tem.

Trist⁹ haud. DONA. non potest ab inferis tristius quicquam excitari: q̄ sint Harpyie. t Stygiis. SERVI. non dicit has apud inferos natus: sed peiores esse omnibus inde procreatis. v Virgine. DONA. nō esset hoc monstruolum: si cetera essent similia. x Proluies. SER. Ioni diū effusio. DONA. Proluies. Nihil in testinis morari patuntur: sed statim effundunt: ergo non solum non satiebantur: sed semper famecebant. Inde q̄ erat pallor.

y Vncę. SES. pro vnguibus posuit. z Fame. SER. quam non inopia: sed auaritia inferebat: a Delati. SERVI. necessitate: nam voluntate non desermur: sed venimus. b Leta. S. pinguis. C. Leta boum. quomō hec pertineat ad auaritiā videbis in nostris allegoriis. c Ecce leta boum passim campis armentavidem⁹ 2c. DONATVS. Omnia conuenerant: qui bus illa inuadere cuperemus: diuersitas generis: habundantia: pinguedo ex copia herbarū:

d Caprigenum. SER. satis noue & affectate dixit. CRISTO. Caprigenum. Non a se fictum nomē est: vt dicit Serufus. Sed legerat apud Actium in philothere Caprigenum trita vngulis.

e Per herbas. SERVIVS. per campos in herbis. f Et diuos. DONATVS. vt quod tiebat illicitū: esset nobis commune cum diis.

g Ipsumq̄ vocamus. SER. deorum regem: aut predatorem: vt est cui de pręda debetur aliquid: nam Romani belula gesturi de parte prędę aliquid numinibus pollicebant: vnde Romę templum fuit Iouis predatoris: non q̄ p̄st prędę: sed q̄ ex pręda aliquid ei dabatur.

h In prędam partemq̄. SER. id est in partem prędę. i Tum littore cur. DONA. Tacuit de apparatu epularū: quem descripsit in primo de ceruis. Ibi enim nlla necessitas

exigebat breuitatem: hic
autem quia proposuerat:
Et breuiter troie f.a.l. &
propter noctis tempus in
quo auditores querebant
quiere: erat properandū.
k. Extruimus. DONA.
In primo dixit: fufc: per
herbam: quia lassitudine:
& fame naufragi urgeba-
tur. Hinc dicit extruimus.
q. toros: quia in magna
copia herbarum non fuit
magnum congeries cefpi-
um fructus: quibus difcu-
bi poffet: & nō magna p-
perandi ad epulas necelli-
tas urgebat.
l. Dapibus. SER. Dap-
pes deorum: epule homi-
num funt. ergo recte vtrū-
q. pofuit: nam & facrifici-
co: & conuiuio indulge-
bant.
m. At subito. DONA.
Res omnia abominabi-
les: infultus improbitus:
fonitus alarum: vnde me-
tus. contactus fctus odor
teret: fugiēdas faciebat.
n. Harpyie. SER. ygre-
ca dyphthongus est: Nā
latine v. non habemus.
o. Clangoribus. SER. i.
cum clangoribus: vt atq;
ionitū vento rota cōstitit
orbis. i. cum vento. Aliter
acyrologia est: si clangorē
dixit fctum alarum.
p. Tum. SER. preterea
& deest erat.
q. Rursum. S. Ad id folū
quereret: intruimus men-
fas. Nam ante in spelun-
cis nō fuerant. Interdum
autē sic ponitur hęc parti-
culæ: iteratum aliquid si-
gnificet: vt veni ad te ma-
neruntus vento: Interdū
fne iteratōe: vt fugio rur-
sus veni etiā. Non ideo
dicit rursum: quia etiam
primo venisti: fed ga illic
fuisti. DO. Rursum. antea
& rami volatum Harpy-
iarum impedire poterat.
Ibrigit securiores dapes:
et facrificiū restaurarunt:
Sed frustra nam per inspe-
ritas coeli partes: et oculi-
tas latebras venerunt: &
cibum rapuerunt: & quic-
quid reliquerat ore pollus-
ebat: ergo deficiente indu-
fina fuit neceffitas: vt ad
vim recurremus.
r. Reponimus ignem. S.
fit autem iteratio hęc fecū-
dum rationem facrorum:
nam displicuisse prima ex
prodigis iudicatur. Sunt

proluuies: unceq; manus: & pallida semper
Ora fame.
Huc vbi delati portus intrauimus: ecce
Leta bouum passim campis armenta videmus:
Caprigenumq; pecus nullo custode p herbas:
Irruimus ferro: & diuos: ipsumq; vocamus
In partem: predāq; louē: tūc littore curuo:
Extruiusq; toros: dapibusq; epulaur opimis:
At subito horrifico lapsu de mōtibus adfunt:
Harpyie: & magnis quatunt clangoribus alas:
Diripiūtq; dapes: contactuq; omnia foedant
Immundo: tum vox tetrum dira inter odorem:
Rursum in secessu longo subrupe cauata
Arboribus clausi circū: atq; horribus vmbriis
Instruimus mensas: arisq; reponimus ignē,
Rursum ex diuerso coeli: cecisq; latebris
Turba sonans predā pedibus circūuolat vncis.
polluit ore dapes, sociis tūc arma capefiant
Edico: & dira bellum cum gente gerendum,
Haud secus ac iussi faciunt: tectosq; p herbā
Disponunt enses: & scuta latentia condunt.
Ergo vbi delapsē sonitum per curua dedere
Littora: dat signum specula misenus ab alta

autem he animalis hostie
que tantum imolant. Ali-
bi: Sanguinem tantum in
aram fundi significat: vt
sanguinis: et sacri pateras
Alibi partem corporis: vt
extraq; falsas portū in
fluct. Alibi integram vic-
timam: vt. Et solida im-
ponit tauroū viscera flā-
mis. s. Ex diuerso coe-
li. SER. ex secreto montis
& subaudi loco.
t. Turba. SERVIVS. ac-
tres sunt: sed p emphasim
reulit. ad sequitiam eaq; et
turbam: propterea dicit:
& alludit ad furias de quib-
us alib: vocat agmia seu
ua fororum.
v. l. Predam. SER. aut cir-
cum predam volat vncis
pedibus: aut infravolam
amplectitur predam: vnde
& inuolare dicimus in-
travolam gerere vnde et
pira quēdam volema dī-
cuntur.
x. Cum dira gente. DO-
NA. Excusat crimen vio-
lentis: quam Celeno faci-
ens: pro causa sua pleniss-
ime exequitur.
y. Iussi. DONATVS.
verbum est non participi-
um.
z. Tectosq; herbā dispo-
nunt. SER. disponunt &
tectos faciunt. Sic & scu-
ta condēdo latere faciūt.
DONA. disponūt enses.
Breuissima fuit narratio:
in qua solum videt: & bel-
lum esse congerendum: et
propterea arma capiunt:
At illi quamquā non iuss-
erat: industria sua capta
arma occultarunt. Sapiē-
tibus enim locut' fuerat.
a. Dat signū. CRISTO-
FE. qū diceret canē dāsi-
cum. Clallicum em canē
re dicebantur cum signū
dabant: quo milites pug-
nam iniret. Cum autem
reuocabantur tunc canere
receptui dicebant.
b. Specula. CRISTO-
FERS. ex loco eminenti-
ori: vnde latus sit prospe-
ctus. Hinc fenestre specul-
dicuntur.

c. Misenus. SERVI-
VS. optime tybicen dicit-
ur: nam Asoli, filius est:
EE v

vt. Misenum. Aeolidem: & sonus omnis ex vento est.
d. Noua. S. mira: vt Pollio et ipse fac noua carmina. i. mira:
Npuum enim non est cuius extat exemplum: nam Hercules in Symphalo mote vicit Symphalidas: vel ideo noua: quia vulnerari non poterant. e. Obscenus. S. eas aues dicunt quae cantu aduersa praedicunt. f. Pelagi. S. quia dicuntur ponti & terrae filii: vnde insulas colunt. partem maris. & partem terrae tenent. Alii dicunt Neptunum filias: qui pater prodigiorum est. Nam secundum Thaletem Milesium omnia sunt ex humore. Inde: Oceanumque partem rerum: Ergo quotiens parentes delunt. redimus ad illam tanquam ad genus. Alii dicunt Harpyias filias Taumantis & Electrae.

g. Vim pluvia. S. Naturale est: vt eludat ictus plumarum leuitas: nam non probatur Donati sententia. quod fuerint inuulnerabiles: quia sunt nares de Syge. h. Praeclsa rupe. DO. Quia viderat parari vehementia belli.

i. Infelix va. S. Nuntia infelicitatis Home. uox rikoukov.

k. Rupit vocem. S. Cum indignatione loquitur: vt quid me alta silentia cogis rumpere. C. Rupit vocem. Quod irascentis signum erat. n. Bellum. D. In uestigio quam non oportuit habere principia: fuit enim irascentis: fuit brevis inuectio: sed oia continet: Nam asseruit personam suam innoxiam. Deformauit aduersarii appellando Laomedontidas. dicit causam: iuuenes stratos: & propositum inuasionis crimen. dixi criminis augmentum: vt post violentiam in arma menta. addit quod de expugnatione diuinarum cogitauerunt. dixit infantes: dixit factum: non tamen factum fuit: sed pro facto tenet: quod facere cogitarunt. nam inuadere greges: armari iuuentutem: eo tendit: vt eriperent alienum imperium: non male quod situm: sed relictum a parentibus: ultio autem est quod diu expectant quod metuant. C. Bellum. Optimus principium patheticae orationis: quoniam abruptum est: & a criminatione cum interrogatione incipit. m. Procede boi. C. q. d. petitis penas pro ea re: pro qua dare deberetis.

n. Laomedontiade. S. Nati ex rege qui deos sefellit. C. Laomedontiade. vituperat a nomine: vel a genere: quae sunt de attributis personis. Laomedontiade. ergo. i. impij infideles quod in deos: vt Laomedon fuit: hic enim pater priamo extitit: de quo fabula est ipsum ad moenia urbis. quae ab Hercule diuina fuerant restauranda Apolline & Neptunum conuocasse: et priamum ingens pollicitum fuisse. sed perfecto opere non soluisse. Hinc in Georgi. Satis iam sanguine nostro Laomedontes lutimus peritura troie. o. Bellum. C. cognominatio est: quia summo opere exprimitur inuectis indignatio: & ardor. p. Patrio regno. S. Neptunio. C. Patrio a

locor: vt. Nos patriam fugimus. Et a causa: vt perire iustissimum. lvnus qui fuit in teucris. q. Accipite. S. vt futuram famem nunc timere possitis. r. Figite. D. quae in fixa vos vulnerent: Dat autem orationi auctoritatem: cum veluti ex precepto Iouis illa dicere demonstrat. Et Apollinis iussu. s. Quae phoebo pater. S. addit auctoritatem: & simul ostendit quae dicit Apollo a Ioue accipere. phoebus purus & impoluitus: & solius Apollinis epiche

ron e. C. Quae phoebo patet. Imitatur Aeschillum quaelet oia vaticinia e. a Ioue ait. Mac. t. Furiantur maxima: S. Iō sunt furie: & idcirco theton habet. Nam & de Tisiphoe ait. Furiantur maxima accubant: & manibus p. c. m. quod et istae faciunt inferentes troianis famem: & pronunciantes. D. Cui dicit furiantur maxima: sibi aliquam tribuit praetentiam propter hoc digna videtur propter quam tristitia nuntiarent. v. Italia pe. S. ex his quae norunt fide dicendis accommodat. D. Italia. Hec posuit: vt faceret fide sequentibus. t. S. si autem datam ostendit: quod necessitate famem non licito remedio: sed sacrilegio esset subueniunt nam melas dicit extrumeto. & fecte diis praetibz secat. Et ne hoc genus pone abvltione Harpyia discreui vnde deat. Addit neque iniuria cedat. C. Ibi Italia. amara oino orō: pronostica est in eo quod cupiunt eos inuenturos calamitatem: nascitur maximus moeror: cum in eo quod tantoque quiescit: & cupiunt euenit propter spe: Praedicendo autem incipit a veris: vt illis sibi fide comparamus: quae infer deinde falsa verisimilia reddat. x. Quae vos di. fa. SER. Hoc oraculum (teste Varro) ne in secundo diuinarum i Dodaea Ioue accepit: Quapropter colorare tangit hystoria: cum dicit. Quae phoebo. y. Nostrae: S. meretur. Fatalis enim est

troianis famem. s. Ambelas. SERVIVS. Vndique eas. i. rotundas. Maiores enim has habebant in honore deorum paniceas. C. Ambelas circū eas Am enim (teste Prif), circū significat. Sunt autem qui dicant consueisse prius orbiculas paniceas mensas adhibere: in quibus carnes inciderent: vt quod faciunt reges. a. Subigat. C. cogat vt castigat: audite quod dolos subigit: fateri. Ite excolere: aut Ioue nihil subigebat arua coloni. Hic est huius subactum: genium dicimus. i. huius exultum. Ergo per quaedam translationem dicimus acuerit ferrum. vt subigit in cote securi. b. Malis. C. maxillis antiquae maxillas a xillas: & vexillas dixerunt: Iuniores autem vt pastoris lre sonitum effugerent: per his mala ala: & vela dixerunt. Cum autem mala in hac significatione est: aut arborē fructuue et: quae in naui arborē quod dicimus: natate volumus prius producta praetur. d. Refugit. S. non metu: nam minantibus non cogit: sed ne possit placari. e. Cecidere. DONATVS. Qui spe praepropere fuerant in sublime producti. f. Armis. SER. scilicet

si sunt. Nec pōt esse zeu
ma. sed plerūq; aliqd sub
intelligit: vt illud dūce pu
er virtutē ex me: et tollera
re labores. fortūā ex aliis.
Subaudi opta: Nā fortūa
nō dūcit. g. Votū pōt
būsq; s. Nā duob; placā
tur noia: votis: et precib;
vū est lunonis magnę pri
mū pce numen adora. Itē
lunoni: cane vota libens.
dū regina iubes renouare dolorē. i. Deg. S. quia diuis
nāt. D. Siue deg. q. d. nō erat rēpiciēdū an deg essent: an mō

At totis subita gelidus formidine sanguis
Dirigit: cecidere animi: nec iā amplius armis:
Sed votis precibusq; iubent exposcere pacem.
Siue deg: seu sint dire obscenę volucres,

h. Iubent. S. volūt vt infans
i. Deg. S. quia diuis
nāt. D. Siue deg. q. d. nō erat rēpiciēdū an deg essent: an mō

tūc careret dyphthongo. Varro tñ ait ex obscena: & sic
haberet dipthōgon. Alii dicūt obscenos dici ab osis: q
essent populi malis moribus.

stros e volucres. dum mō
fierēt ea: qb; imitētia, ma
la remoueri possent.
k. Obscenę. D. alii qui
putāt dici obscenū ex ob
et scenō. Et coenū dici a
greco pbo. koi. co. i. for
didū reddo: vñ nos dici
mus ingito. q. p. de dipht
thōgō scribēdū esset. Alii
volunt ex ob & cano. &

Eneidos

I Volucres. S. quia in illis ventris cernebat proluuiū. Etia si aues erāt placidę ppter pessima omina. **m** At pater an. D. Huic sp dat partes cōsiliōrū & sciam sacrorū. Sic in flima Ascanii. Sic in piaculo polidori. Ergo & hic omisso errore aliorū non rogat harpyā quā cōstat esse mōstruosā: & quę aliorū iussiones perulisse pfectē. sed magna numia ipsa em placanda fuerant quib⁹ dii nūci esset origo. **n** Passis. S. solutis. **o** Magna. S. Ioue: minervam. & Mercuriū secūdū Samothracas. **p** Meritos. S. cōgruos id est expiatorios. Vñ sequit. D. i prohibere minas. D. Meritos. p magnitudine petitionis cōuenietis. Vel meritos secū dū itiore sacrorū sciam. **q** Dii prohibere. D. Poterant hec esse vera: & non vera: hocq cognoscebat Anchises: quod ex verbis suis apparet. Nā cū dicit dii prohibere minas. Oñdit nihil fuisse dispositū: sed p hibet mgt minas: ne oriā ret fauor diuin⁹. **r** Casum. S. Bene etiā si cōtin gat casum esse credit non vitionē. **D.** Auerite casū vñstvere cēt cas⁹ eiusmōi q potuisset existere auerteretur. Ergo singula singulis dedit. **s.** dixit prohibere: hic auerite. vt prohiberetur nasci: quod nō erat. Auer teref aut qd credebāt in gruerē: **s** Pios. S. ppter facta ab eis sacrificia. **t** Tū lit. fu. C. quo essent religatę naues. **v** Excusillos laxare. C. Nā excu tiendo velebant anchorę atq inde rudentes pri⁹ ex tēsi laxabant. Oñdit autē ex his verbis q pperan ter enauigauerint. **x** Qua cur. S. Nullū sibi locū pponit: sed sequitur ventū: & gubernatorē: q vñto obrēperat. **x** Gub ernator. C. grēcum est: illi enim. **k.** βῆρυλλιν di cunt **k** in **g**: & **v** in **v**. Nā **g** media est inter **c** & **ch**. Vñ sit crebra mutatio. vt **k.** βίος. **gobius.** **αχυν** aragneest autē guberna tor proprie nauis rector: sed p translationē refertur ad multa: et maxime ad rempu. **y** Vocabant. S. Poterat et in singulari. poni sed honestior in pl. est locutio. **t** zacynthos. S. Insulę grętię sunt. C. zacin thos. de hac insula Home. **Οἱ τὰ δὲ κὺνθῶν καὶ οἱ σάμοι γὰρ φησὶν οὖτο.** Sūt at iste insulę regione Corinthiaci sin⁹ vbi etiā sunt Echidnades enūero qru est dulichū de qbus **Hō.** **Οἱ πρὸς τὴν γειτονικὴν νῆπιον εἰς οὐδὲν ἄλλο.** ex oib⁹ his insulis milites ad bellū troianū duxit vlysses. **a** Sa meq. S. Samę Cephalenie est: Nā Samos in Asia est. **b** Ardua faxis. C. Mōstruosā oñdit: quod etiā demonstrat Home. cum eam appeller **εισοσφύλλον**. id est frondes qua cientē. Nā in mōstruosis locis magis viget vēti. **q** frōdes: ar boreseq dimouēt. **c** Laertia regna. S. Itriforie: cū p mife rit scopulos: vt imania saxa vñas eure domos. C. Laertia a laerte patre Vlyssis. Nā ex Ioue natus est Archifius: ex ar chifio laertes: qui vlyssē genuit. Theodū⁹ aut refert Anti

At pater anchises passis de littore palmis
Numia magnavocat. merito scq idicit hō ores:
Dii prohibēte minas: dii talē auertite casū:
Et placidi seruate pios: tum littore funem
Diripere: excūsosq iubet laxare rudentes.
Tendūt vela noti: fugimus spumātibus vñdis.
Qua cursum ventusq gubernatorq vocabāt.
Iā medio apparet fluctu nemorosa zacynthos:
Dulichūq: Samęq: et neritos ardua faxis.
Effugimus stopulos Ithacę: laertia regna:
Et terrā altricem sēui execramūr vlyssis:
Mox et leucate nimbose cacumina montis.
Et formidatus nautis aperitur apollo.
Nunc petimus fessi: et paruę succedimus vrbi.
Anchora de prora iacitur: stant littore pūppes.
Ergo insperata tandem telluri potiti.
Lustramurq ioui: votisq incendimus aras:
Actiaq iliadis celebramus littoraludis:
Exercent patrias oleo labente palestras

ciā Vlyssis matrē: a nāq laerti cōiugere Siphō Acoli filio nupuisse: & vlyssē concepis. Leōt⁹ vero addit illā cū ad oraculū cōsultura accederet a Siphō caprā: & grauidā fa cū discessisse. d Altricē. C. nutrice: alio em in supino al tū facit. e leucate. S. Leucas aut mōs ē altissim⁹ i pmo torio epiri iuxta ambrachiā. quā August⁹ Nicopolim ap pellauit: victis illic anthonio & cleopatra: & tēplū apol lini in pmonitorio Actiaco cōdidit: & ludos instituit acti aticos. Poeta aut in honorē Augusti ea q fecit dat p ori gini dicit em zneā ibi ludos celebrasse: & alibi inducit illū pmitterē tēplū apollini qd fecit August⁹. **Vt** Tū phoebo: et triuic solido de marmo re tēplū cōstitū. C. Leu cate pmonitoriū Epiri ē de q scribūt. Si q nimio ali fect⁹ amore ex eo in mare subiectū se deiecit libera ri ab amore hinc Sapho: Cur nūc n ignib⁹ ega. **V** teris abrachię terra petēda tibi est phoebus ab excel so qntum pater aspicit qd Actei populi Leucathi q vocāt. Hinc se Deucali on. Pymē succēssus amo re Milet et illelo corpe p s fir aq. Nec mora iussus amor tetigit letissima pyr rhę. Pectora decalion ig ne leuatus erat. Appellat ur aut a colore petr: can didantis. Nam **λεῖκος** album est. **f** Formidat⁹. S. Vel gaibi loca saxosa erant: vel vt qdam putāt. quia moris erat ali quē de nautis ei imolare **D.** Formidat⁹: non fuger rūt: q fessi indigebāt rē tē: & fuit occasio: vñ lu dus celebraret in honorē eius dei cui tm debebat: Ergo non luxur fuit cau sa ludorum egentibus: & peregrinātib⁹. sed graui latio seruātę salutis. **g** Apollo. CRL. Sinus Ambracius est: cuius ho stium paulo maius est q stadia. **iiij.** Circuitus vero amplectit stadia. **ccc.** igre diēnibus hostiū a dextra Apollinis: actu templum quoddā in tumulo ad ho stiū eminēs. at Strabo at cū uoluit: **Ηἰς Ἦμον.** de an no. **μὴν δὲ εἰς ὑποστῆσιν** i p pte cōuey iōto. **h** Fessi. S. propter hoc ergo formidatum petimus: **i** Paruę succedimus vrbi. S. Ambracę. **k** Potiti. S. Ablatiui ei datur: sed figuratē etiā genitiu⁹ Teren. aut in accusatiuo dixit. Patria potit cōmoda. **l** Lustranēq io. S. purgamur: vt ioui sacrificemus vñ ex periamur. Piaculū em cōmissum fuerat in thracia imolato tauro. Nā quis multa essent secuta sacrificia: tñ itelligeba tur iratū numē nō cessantibus malis. Piaculo aut cōmiss so celebrabāt ludū. Nā cū iracūdia matris deum Romani nex statutus ludis Circēsi⁹ saluauit: q sola fuit cā placatōis Vñ puerbiū ē ad oia secūda saltat senex. **m** Actia. S. p pter Augustū dicit: q vt dixi illic ludos statuit agonales. **n** Prias palest S. Palestra. maxime apud atheniēses cele

bratur. Sed Trolani pter
Dardanum: & teucrum
etiam ab Athēisibus ori
ginem trahunt: propterea
q Mineruam colunt. Hic
dicit Neupplm antiq sub
religione tueri. antiq idest
ab atheniensibus tradita.
o Fugam te. S. Foeliciter
enauigasse. Tenere ē iplere
vt Ni teneant cursus. i. im
pleant: & potest intelligi
secundū cōmunē sensum
ob hoc eos lustratos. i. ex
piatos sacrificasse: & lu
dos celebrasse quia hosti
les terras prospera nauiga
tione transissent.

p Magnū sol. SER. Erat annus triginta dierum scilicet
lunaris: vñ inuenit in aliquo vita noningentorū annorū
scilicet lunarium. Postea repertus est annus solaris: qui est
duodecim mensium. post annum magnum esse voluerūt
omnibus planetis in eundem recurrentibus locum: qui se
cundū Cic. Hortensium continet duodecim milia nonin
gentos quinquaginta quatuor annos: sed de hoc varia est
est opinio: et Mentoris: et Eudoxi: & Ptolomei. Quin idē
Cic. in libro de natura deorum eum putat esse trium mi
lium annorum. Hic ergo dixit magnū: vt excluderet luna
rem: solis: vt excluderet magnum. D. Magnū. i. per.
p Abanti. S. Hunc cū androgeo occisum intelligam?
q Aeneas hęc. DO. Breuis titulus vberem continet: la
titudine Aeneas posuit. Aeneas scripsit. Nam fuit memo
rabile ad illa eū loca, venire potuisset: tutumq; fu ille: vbi
erat periculum manifestum habuisse arma sublata victo

Nudati fotij iuuat euasisse tot vrbes

Argolicas: medioq; fugam tenuisse p hostes.

Interea magnum sol circūuoluitur annum:

Et glatialis hyems aquilonibus asperat vndas,

Aere cauo dypeū magni gestamen abantis.

postibus aduersis figo: et rem carmine signo.

Aeneas hęc de danais victoribus arma.

tibus: et in ipsorum sedib⁹
ostentationis causa posu
isse: addidisse q; epigra
ma quod & suam gloriā
testaretur. Et illorum: qui
victores recesserant iudi
bria fecitq; fortunę bene
ficio: vt apud victores ar
ma ipsa crepta publice lo
carent. t Victorib⁹. S.
irriso est. vt victoresq; ca
dunt Danaī. s. Arma.
SER. Subaudi consecra
uit.

o Pheacū. S.
Corcyram insulā dicit sit

tā inter Epyrum: & labriā vbi regnauit Alcino⁹. CRI.
Pheacum Apud hos regnauit Alcino⁹ qui vliſsem nau
fragum hospitio suscepit. v Abscondimus. S. Naut
cus sermo. & mira est vsus celeritate: vt ante absconditam
q; visam dicat

x Epiri. CRI. Erat hęc regio ea tempestate vrbib⁹ popu
lisq; frequentissima: sed deinde sub romano imperio pro
pter crebras defectiones ad solitudinem pene a Romanis
reducta est. Nam paulus Aemilius subacta macedonia su
perato per se septuaginta epirotaurum vrbes euerit: & cē
tum: atq; quinquaginta hominum milia in seruitutē rede
git. At Polybius Molossia dicta est a Molosso filio Pyr
rhi: & Hermiones filie Menelia: & Helene. Alii filium
Pyrrhi: & Andromaches volunt esse Molossium But
roti. Hęc vrbs sequentibus temporibus romanorum Co
lonia facta est.

Eneidos

v Legimus. C. transimus. Neq. solum in mari dicimus. Sed etia in terra. Stachis. Talis opaca legens nemorū ca-
dmeus heros. **3** Chaonio. S. vt subeant muro. nam si
Chaonios legeris: difficilis est stansio: nō excusso. s.
a urbem b. S. Vt fōtem tymaui. Est hęc vrbs in Epiro
cuius pars est Chaonia ante Molosia appellata.
h Incredibilis fama. S. rerū incredibilis. C. incredibilis.
Quis em credat victos inter victores regnare.
c Priamidē helenū. D. Mira res a persona q. frater pari-
tis victor regnaret inter vi-
ctores. A loco: vt troianis
in gretia. A numero nō p.
vna urbem: sed per plures
A fortuna: vt regnaret po-
tius pyrri cōugio & ceteri
pro. Ergo incredibilis vxo-
rem pyrri eueforis Troie
hominē ex priami genere
habere. et cū Pyrrhus vita
cessisset Andromachē iterū
patrio marito cessisse. Et
go obstupuit Aeneas po-
ti q. maritū sit. C. Priami
dē. q. d. filiū eius in q. eue-
fendo decē annos vniuersa
sa gretia laborauit. Pri-
amidem ergo: et Paridis ra-
ptoris fratrem eius: in quā
Paridis q. dolo (si Home-
rum sequimur) Pyrrhi pa-
trē Achillē interemit Pri-
amidē per graias. victū p.
victores.
d Cōugio acyde pyr. C.
Auger q. nō mō regnaue-
rit. Sed et cōugio Pyrrhi
victoris superbissimū: et a
q. in seruītutē abductū fue-
rat sit potius: et Andro-
mache ex captiua se ad pa-
trias nuptias. et ad regā fa-
miliā reuocauerit: nō ergo
mirū si obstupuit Aeneas
hęc audis.
e Patrio marito. S. Atq.
reba fuit. Sed aut posuit
provinciā p. patria: vt ita-
liam quero patriā. Et Sa-
lu Hispaniam sibi patri-
am esse: vel secūdū ius lo-
quitur. Nam vxor domici-
lium viri sequit. Nam et
cessisse de iure verbū est.
Credi enim hereditas di-
citur: fuit autem mos regū
legitimam vxorem nō ha-
bentium: vt aliquā capti-
uā pro vxore haberēt. Sic
& Pyrrhus hęc habuit: et
ex ea molosum substulit.
Deinde cū Hermentionē Me-
nelai et Helenē filiā Hore-
sti desponsatā ducere vxo-
rem vellent: in tēplo Daphnici Apollinis occisus est. Sed mo-
riens precepit vt Andromache Heleno daretur propter su-
pradictū beneficiū. Molosia autē hęc deinde ab Heleno.
Chaonia dicta est a Chaone fratre suo quē ipse imprudēs
in venationē interemit. **f** Obstupui. C. Obstupere pro-
prie est cū corpus aut aliquo i corpore membrū: aut sen-
sum: aut motum amittit. Sed ad animū trāfferimus: et eū
dicimus stupere cū aliqua magna re: aut horrenda: aut sū-
mopere mirabili omne aliū sensum amittit. et in ea sola at-

tonitus est. **g** Cōpellare. C. familiariter aloqui. Interpel-
lare vero est molestū sermonem inferre. Appellare vero est
cum a iudicio quod iniquum putamus ad aliū iudicē con-
fugim. Quod et prouocare dicimus. Sed dicim. Appello
populum et produco ad populū. **h** Linquens. S. Finitus
est versus participio: quod raro fit apud latinos: apud
gręcos vero est vitiōssimū. **i** Solennes. S. Legitimas
anniuersarias. **k** Tristitia dona. S. tale est aliud quem
semper acerbū temp. honoratur: sic dii voluistis habere.

Linquere tū portus iubeo: et cōsidere trāstris.
Certatim loci feriunt mare: et equora vertunt.
protinus aerias phæacum abscondimus arces.
Littoraq. epyri legimus: portuq. subimus
Chaonio: et celsam buthroti ascēdimus urbē:
Hic incredibilis rerum fama occupat aures
priamidem helenium graias regnare per vrbes.
Coniugio acyde pyrri: sceptrisq. potitū.
Et patrio andromachen iterū cessisse marito.
Obstupui: miroq. incensum pectus amore:
Compellare virum: et casus cognoscere tantos.
Progredior portu classes: et littora linquens
Solennes: tū forte dapes: et tristitia dona
Ante urbem in luco falsi simoentis ad vndā.
Libabat cineri andromache manesq. vocabat
Hectoreū ad tumulū: viridi quē cespitem manē
Et geminas causam lachrymis sacrauerat aras.
Vt me conspexit venientē: et troia circum:
Arma amens vidit: magnis exterrita mōstris.
Dirigit visu in medio. calor ossa reliquit.
Labitur et longo vix tandem tēpore fatur.
Verane te facies: verus mihi nuncius affers

l In loco. S. nunq. ponit
sine religioe. nā in ipis ha-
bitant manes priorū: qui
lares viales sunt: sic in vi.
Nulli certa domus mea
habitamus opacis.
m Falsi. S. Simulacri. C.
Falsi. Nā cū fuisset huius ali-
ud nōmē a Symoene sue
patrie. Numicē sic illud ap-
pellabat. **n** Ad tumu-
lum. S. ad cenotaphion.
o Viridi. S. herboso.
p Geminas. S. vna ma-
rito: alteram filio. Aut ge-
minas: quia inferi pari
gaudent numero.
q Monstris. S. rebus in-
speratis. D. Monstrū fuit:
vt quo tempore manibus
parentaret Aeneas appa-
reret. vt et ipse mortū pu-
tari posset.
r Dirigit visu in medio.
S. dū me cernit obstupuit
CRI. Dirigit. ex subita
ac maximi animi turbā-
tione timeret sibi vita: & o-
mnis sanguis ad tutandum
cor: quod arx vitę recu-
rit: vñ corp. destitutum a
sanguine: in q. vita calor
est: frigeat: & palest. hic
nerui quib. mēbra flectū-
tur ex frigore suū officiū p-
stare n. pnt. accipere cor-
pus riger: id est inflexibile
manet. Trāffertur ad ani-
mū: et dicimus iudicē ngl.
dū. i. inflexibile. **s** Ca-
lor ossa re. S. eximitur: vt
soluunt frigore membra.
D. calor. os. re. Nā turba-
ta mente recedit calor. Est
autē sapiens consiliū Poet-
te tra. c. d. p. personā mule-
ris soluētis i ferias mortuo
et illi amorē reuocet. Ex
cōfusione aut mētis: quia p-
fecte videre nō potuit: in-
cidit in errorem: ne esset mor-
tu. prior vidit mulier. pri-
or loquit Aeneas: veretūdia
intemperate referatur.

s Labiē. C. Ex superioribus hoc sequitur: vt et cadamus. co-
nō nisi cū se anim. cōsternatus recepit loqui possumus:
hec p. uario maxime apparet in foeminis vñ anim. im-
becillior est. **v** Verane te f. D. Et quia anim. et quia in
die in q. nō solēt videri mortui apparuit: existimauit vñ:
ex occasione aut loci: & parentatōis causa perturbat mor-
tuū. C. Verane te f. Sunt hę clausulę submissę: et deficient
voce difficulter: et longiusculis intervallis pōtētiq. Ver-
Non em sum phantasma: aut ymbra: sed vñum corpus.

* viuis ne. S. Ex affectu muliebri loquitur: & bene inferis sacrificans: & in luto vbi manes habitant addubitare videtur. y Hector vbi est. S. ad Aeneas pertinere gloria: q ab Hectore nunq̃ discessisse videat. Si igitur in sacris videatur vmbre: cur nō magis eorū quibus sacrificat. Lachrymasq̃ effudit. D. hec omnia puenit ex mari recordatione: nec debuit de alio q̃ de marito in tāto dolore querere. C. Lachrymas effudit. Ordine nature fuauit in muliere: prima em̃ cōsternatio cogit sanguine ad cor: quo confugiunt & spūs: hinc frigidit corp⁹ & de hilitatur. vnde cadit & amittit vocē. Ergo nec flet nec lacrimat: donec paulatim ad sedere anim⁹: et st̃is ad sua offitia: ac deū & vociferare. & clamare vallet a Pauca. D. Vix paucis turbatus nō possit: vel quia ipsa ex dolore nō fuisse plura auditura. C. Vix pauca fureti. Tāto ei furor: ex desiderio pristini mariti ferebat: vt nō reslingeret vices respond. n di Aeneas. vel quod meli⁹ est: adeo turbat⁹ eram: vt vix pauca respondere possem. b. Puerenti. S. incōsolabiliter dolenti.

c. Hicco. S. hio nec loqui possum. C. Hio hias aperio hinc debet esse hiasco. sed p̃ sincopā hico fit. d. Viuo. S. ER. ac si dicat. Si vita est ioculicer viue. e. Heu. D. Et ipse incipit a gemitu propter Hectoris recordationem. f. Excipit. S. signate loquitur quia deiecta dixerat: excipiunt em̃ que cadunt. g. Digna. S. congrua & priori conueniens.

h. Andromache. S. Si andromache sequentibus iūge. Si andromacha: supioribus. C. Hectoris andromache: Cū laude hec duo noia extollenda sunt. i. Pirrhi. D. cū deffione qm̃ hostilerat: & patris achillis: qui Hectorē occiderat memoria fuerat odiosa. k. Seruas. S. tenes. Vt & nūc seruat honos sedē tuus ossaq̃ nomē. l. Deiecit vultū. D. Mora pudore. & qm̃ factū negare nō poterat submissis vocis purgatiōe defendit. m. Demissa. S. humili.

n. O foelix. S. Recte virginitatē laudat & mortē: vt se in uita pirrhi cōiugē fuisse ostendat. D. O foelix. ex cōparatiōe ostēdit miseriam esse foelicē cōparatiōe sui: q̃ pudorē amiserat: quādo mors in illa exclusit violētiā pudoris: & cū illi solā foelicē dicit: nō se solā ostēdit in causa turpi. Virgo ergo p̃t salua castitate. C. O foelix. ex hoc maxie patet quā malū fuisse nō corrupti: cū foelicē appeller Polyxenā: ex hoc solūq̃ corrupta fuerit: q̃uis & in prima etate: & in regia p̃tē cōstituta: quib⁹ duob⁹ priuari miserū videt foelix dicitur. Mouet aut̃ hoc pathos a minorib⁹: pponit qd p̃ magnū est: deinde minus ostendim⁹: q̃ illud qd volūmus augere: ergo a loco qd dixit: hostilem ad tumulum. A modo iussa mori. Ergo q̃uis hostilem ad tumulum Quamuis mori tamen fortitus non pertulit vllōs. Si milē est illud. O ter quaterq̃ beati: & illud Proetules impleunt iussis mug. agt. o Priameia. S. polyxena Hanc.

Achilles circa troiana moenia cōspiciens adamauit: & cōditione pacis in matrimoniu postulat. Sub dolo autē pmiserunt troiani. Quapropter cū ad feud⁹ Achilles in tēplū apollinis cymbrei venisset. paris post simulachrū dei latēs sagittas vulnerauit. Itaq̃ moriēs Achilles iussit: vt polyxena diruta Troia ad suū sepulchrū immolaret: qd Pyrrhus perfecit. p. Virgo. C. pathos ab etate: nā virgo dicitur a viridiori etate Priameia a fortuna. q. Hostilem ad tumulū. S. nam magnū mortis solatiū est premissus hostis interitus. D. Ad tumulū: & nō ad cubile: vñ nulla voluptas potuit peruenire ad mortuū. C. Hostilem ad tumulū. A loco durissimū em̃ est iuuenctam mulierem: & in tam ampla fortuna collocatā mori p̃sertim ad t. h.

r. Heri. S. Parū erat nisi victoris adderet fastum. D. Heri vt q̃ inimicus fuerat est dñs. s. Tetigit. & non ostendit. C. Tetigit. tanq̃ cōstupranda: & nō vxor ducēda. t. Captiua cubile. S. Nec geniale lectū dixit. s. Cubile. Captiua cubile. Nouitiaz posuit: q̃ maxie p̃mebat causa. Heri. vt: q̃ inimicus fuerat esse dñs. t. Cubile. D. Nō ad hostētatē: sed ad iudibriū est iuxta p̃dūcta. v. Nos patria. D. Cōclusa cōparatiōis p̃ter q̃ sepurgauit redit ad se: & opponit sua his q̃ euerant Castandē. illa em̃ incolumē patriā reliquit: nos incesam: illius funus solū patriā tenet: nos per diuersa maria sumus traecti: ptulim⁹ natū ex Achille: qui nulla miseratione uebat. x. Fastus. S. Qñ supbia significat quare declinatiōis est. Qñ p̃o librū in quo est computatio dierū est secūde declinatiōis: ergo abusus est. Luce. cū dixit. Nec me eudo si vincet saustibus annis

CRI. Fastus nō multum a vero aberrare puto. Seruium: q̃uis sint qui velint qd fast⁹ in q̃ra declinatiōe etiā de libris intelligat: afferūtq̃ auctoritatē nō solū Lucanī: se etiā Varrōis: qui ait. Cesar fast⁹ correxit. Et Colu. Sequor nūc eudoxi fastus. Tamē. Ouid⁹. nō de fast⁹ b: sed de fastis dixit. Neq̃ supbia fastos: s. fast⁹ appellatā: vt q̃ iuentū verū: vt notio fast⁹ appareat. Fastus est ea supbia q̃ quēpiā nō dignātur. y. Supbia. D. Supbia ex victoria. z. Seruius Enitē tu. S. ptulim⁹. donec in seruitio eniteremur. vñ plurali ad excusādū pudorē. D. Seruitio eni. t. Seruitio autē numis p̃derosū fuisse ex eo ostēdit qd dixit tulim⁹ enixē. a. Qui deinde. D. Ostēdit necessitate Pyrrho: necessitate et Heleno fuisse cōiuctā: b. Secut⁹ ledgā. C. Purgat suspitionē amoris nā si amor iterē fūisset: nō iā rēpisset. b. Ledgā. S. ledgē neptē. C. ledgā. q. d. ei⁹ miseris p̃tū cui⁹ nuptiē solent cē infelices: qd explanat cū dicit. Lac. hy. fuit ei Heri mōe mēlat: et helēnīlia et horesti nuptiē. vñ deinde occiso Agamemone: & fugato horeste: illā rapuit pyrrh⁹: mox in trefecto pyrrho priori marito redita est. c. Lacedemōis. S. Cū igēu felle: ac si diceret: infelices marit⁹: vt pidi & det

Eneidos

phoebo: d. Trāsmisit. S. Herivolūtatē et nō cōiugi: vñ et habēdā dixit. e. Scelerū. S. matricidiū. f. Excipit. S. intercept. g. Patrias. S. Achilles: Nā Pyrrhus in patriam reuerſus: quia pater in tēplo Apollinis tymbrei cētus erat i. insulatiōe dei in templo illius delphico aras patri instituit. & illi sacrificare cōepit. Alii patrias. i. apollineas a patris achaie ciuitate: vbi Apollo colitur: nec queras cū dixerit Delphicas: quia epitheta in alieno negotio plerūq; alia ponuntur: vt in quarto Gryngēus Apollo: & ly

de ſortes: cū a delo accōſperit oracula: C. Patrias. quia: vt ſupra diximus in delo erat ara Apollinis genitoris: h. Reddita. C. vt debita data: nā id mandarat ex teſtamento pyrrhus. i. Cessit. SER. Per priuignū. C. Cessit vt inferiora & ſibi ſubiecta: Nā cedit maior minori.

k. Chaoniam. C. Hec gens nobiliſſima eſt reliquarū epyroticarū: ē ei ex genere Acacidae: et qñ toti Epiro imperitauit: maxime autē nobilitatur oraculo Iouis Dodongo: quod antiquiſſimū omnium: que in gretra ſunt Herodotus aſſentit hāc q; reſert originē: dūg cū ſacerdotes thebani Iouis ab egypto a phoeniciis abatis: ita diſceſerunt vt altera in lybia: altera huc ueniret: & vtraq; in his locis oraculum conſtituerūt vt teſtantur ſacerdotes Iouis. Verum in loco oraculi Dodongi notandū eſt duas columbas nigras ex egyptiaca thebe euolaſſe: & alterā in lybea Hamonis templū edificari ſuſſiſſe: alterā in Dodona ſylua ſuper ſagū conſediſſe vocatū: que in Dodona fuerunt vetuſtiſſima pñēia uocitata eſt: que uero fuit poſt hāc Tyniaria: Nouiſſima Nicandris. Sed idem Herod. putat has non columbas: ſed mulieres fuiſſe: verū cū apud grēcos antiqua lingua Peleſgica peliades. i. columbe mīſeres dicerentur creditas fuiſſe columbas: & tēcirco nigras: qm̄ fuſci ſunt hoies in thebaica regione.

l. Pergama. S. & nō pga meā. m. Qui. S. admiratione: quaſi tā pſperi. C. Qui uenti: & que lata. S. ſentia eſt. ſi ueniſſi certo qdam conſilio ſecūdos: pro ſecūdo habuiſti uentos: & ſecūda fata: nā pro miraculo eſt poſuiſſe te per tot victores hoſtes in columem euadere: ergo qui uenti cū admiratiōe. i. q. pſperis. Et que fata: q. ſociſcia. Nam ſine ſum-

moſillorum auxilio tū periculum non effugiſſes. Sin autē tibi huc enauigare nō ppoſueras: quis deus hāc ſocietate cōceſſit: vt ad tuos nihil tale expectās uenires. n. Quis deus. S. qui preſtitit nobis: vt te uidere poſſemus. Tale eſt illud Aeneas Ad Didonē adulatoriū. Hinc me digreſſū ueniſtis deus appulit oris. o. Ignarū. S. aliud diſponēte. p. Aſcanius. C. Interrogat de eo quē amare pōpue oportuit: qm̄ mariti ex ſore fuiſſet nepos: & in q magna eſſet ſpes future ſortitudinis: ac pbitatis ponēda: & q; Aeneas

ſilius: & Hectoris nepos eſſet prudens: ergo Poeta qui & affectū mulieris ſciauerit. & Aeneas Aſcaniū q; laudandi ſibi occaſionē cōparauit. q. Superat. S. uiuit ſane noue di cū: et caret exēplo. vt pauca in Virgi. Alii dicunt ſuperat. i. ſupreſt eſt. Sed ſuperſtes preſentem ſignificat. Cic. in murenſiana. Suiſ uirū ſuperſtibus. i. preſentibus. r. Quē tibi iam troia. S. Hemyſtichō nec ſenſu plenum. Et ſunt duo taſta. Vt hoc & conſeſſe deū: que quidē ita cōpleuit cōceſſe deū pro fugis noua moenia teuci.

s. Amiſſe parentis. S. Sed vñ ſciebat hoc Andromache Rūde. Vt ab Heleno diuinate: uel Aeneas querere p troiam. ſed vñ q; inualidū: ego parēs. i. patrie Tullius. Si tibi praeque pñtis oim parēs eſt. t. Antiquā. C. q. d. ſemp aſſuerat illi familie: ergo iā pñā. v. Paruā ſimulatāq; magnis & arēt. C. Hec oia Pathos habent qd citatur cū pñtis rō: nimia nobis cōpenſata uidentur. DONATVS Paruā troiā. In oibus iſtis uel ſib? ne minuat magnū: diſneſt troie patrie oñdit hāc nō tū eſſe: ſed ſimile. Nā dixit paruā troiā: & ſimulata pergama: parentēq; rō uñ Xāu: nec nō & teucris Aeneas: Anchiſen: & Aſcaniū duxit in ſuā domum: Reliquos hoſpitia p ciuitatē accōperūt.

x. Agnoſco. S. Aut cognoſco: aut certe q; repatā audierat Troiā: uel hic incredibilis reſū fama. C. Agnoſco. Haſten? muliebri orōne muliebri conſeſſit: nūc uirū vt uirū in ducit.

y. Sceçq; porte. SERVI. Sceça porta non eſt dicta a pugnis. ſecus. i. maſante ſeſſactis. Nā & antea ſic vocabat: nec ab itinere in grefſus ſequo. i. ſiniſtro: q; ingreſſi nō recto eſt itinere: ſed ſiniſtro. ſed a cadauere laomedontis: hoc eſt ſcenomate qd in eius fuit ſupliminio. C. Sceçq; amplecto. i. p. Ex am-

Me ſamulo ſamulāq; heleno trāsmiſit habēdā.
Aſt illū erepte magno inflāmatuſ amore
Coniugis: et ſcelertum furiis agitatuſ Oreſtes
Excipit incautū: patriāſq; obtruncat ad aras.
Morte neoptolemi regnorum reddita ceſſit.
pars heleno: qui chaonios cognomine cāpos.
Chaoniamq; omnē troiano a chaone dixit.
pergamaq; iliācāq; iugis hanc addidit arcē.
Sed tibi qui curſū uenti: que fata dedere?
Aut quis te ignarū noſtris deus appulit oris?
Quid puer aſcanius: ſupat ne: et uelcū aura?
Quem tibi iam troia.
Et que nā puero eſt amiſſe cura parentis?
Et quid in antiquā uirtutē: animoſq; uirles?
Et pater aeneas: et auunculuſ excitat hector?
Talia fundebat lachrymans: longoſq; ciebat
In caſſum fletuſ. cū ſe ſe a moenibus heros
priamides multis helen? comitantibus aſſert:
Agnōſcitq; ſuos: letuſq; ad limina ducit.
Et multū lachrymas ſba inter ſingula fundit.
procedo et paruam troiā: ſimulatāq; magnis.
pergam: et arentem xanti cognomine riuū
Agnōſco: ſceçq; complector limina porte.
Nec nō et teucri ſocia ſimul yrbe fruuntur

grefſus ſequo. i. ſiniſtro: q; ingreſſi nō recto eſt itinere: ſed ſiniſtro. ſed a cadauere laomedontis: hoc eſt ſcenomate qd in eius fuit ſupliminio. C. Sceçq; amplecto. i. p. Ex am-

lecti ostendit sibi carā esse: et esse caram ppter nomia que
ferebat ex veteri Troia. z Teucris. S. pro Teucride.
a Fruitur. Cnō mō em̄ inde capiebāt sua cōmoda: sed
cū voluptuose tractabant. Nam fruimur re de q̄ sumamā
capim⁹ voluptatē. b Accipiebat. S. Pascebat: Te
renus. Accipit nemo meli⁹ nec plixius. DO. Accipiebat:
pascebat aliter em̄ nō in amplis porticibus: sed in amplas
porticus: dicendū fuerat. CR. Accipiebat. pascebat. Teren:
Accipit nemo latius. Aliqñ accipe et intelligere vī audire.

Accipe nunc Danaū in fi
dias: & crimē ab vno di
sce omēs. c Aulai. S. p
aule est ei dieris e grca
scripta foluta dyphthō
go. C. Aulai. z dyphthō
gus apud nos est: q̄ apd
grcos est ai. Sed nos in
dissolutōe nō dicim⁹ au
le: vt est dyphthōgus la
rina. sed aulai: vt est ai
grca. Sic Lucre. Nunc
que mobilitas sic reddita
materiei.
d Iamq; dies. D. Argu
mētū benignitatis: cum
nō vni⁹: sed plurimū die
rū sit hospitū. e Car
basus. S. lini est gen⁹: qd
plerunq; abusiue p velo
ponit: & in singulari est
hec carbasus: in plālī hec
carbasa. f Troiugena
S. ac si diceret generose:
vt alibi Dardaniq; ma
gnigen⁹ alto a sanguine
diuū. D. Troiugena. plu
rimū dat ei generi: ex q̄ fu
it etiam ipe q̄ laudabat.
g Inuēpres. S. vaticina
tor: qui mortalib⁹ deorū
mētē publicas: sed q̄ in
terpres nomē generale ē:
currit p spēs. Omnis em̄
diuination (teste Cicerōe)
in duas pres diuidit. Nā
aut furor est: vt in vatic
nand⁹: aut ars: vt in au
riscibus: fulguratorib⁹
et augurib⁹. Oia aut ista
ex se pendunt: licet pro

pris finibus contineantur. Ergo Virgilius omnia ei dat
quem vult prefecit intelligi: vt hoc loco Heleno & in des
cimo: asyle Qui pecudum libꝛe coeli cui sydera parent. Et
lingue volucrum: & plagi fulminis ignes. DO. Interpres:
Quid scilicet q̄ noscere: quid velint dii: & dignū ēē p que
loquimur in hominib⁹. h Diuū q̄ nu. S. Pōt et interpres
diuū distingui: sane p omnia zuma ē: ab inferiorib⁹ scitis
h Qui numina sentis. S. qui suscipis nūen: & futura pr
dicis. C. Numina Phœbi. Id vaticiniū gen⁹ intelligit: quod
ex diuino fauore puenit: sed de tota diuinatione dictum est.
i Qui tripodas. S. Tripodes mensē fuerit i templo Apol
linis Delphici in qbus posite Phœbades futura p dicebāt.
DO. Tripodas: trium pedū sunt: alio nomine cortina ap
pellatur. Est aut laus plena: nam cū sint diuersa vatū ge
nera: & vix singula vaticinationis in singulis reperiant: ipe
erat in omnibus versatus. Est color rhetoricus repetitio.
k Clarū. S. Clarū oppidū in finibus colophoniorū. Est
autē Clarū dupliciū. vt cl breue sit: sic em̄ pferē. Statius.
Nec clarias: hac luce fores Dydimēaq; quisq; C. Clarū.
Apollinis a Claria vrbe: in q̄ colit. In hac aut Iuppiter Ne
ptunus: & Pluto: vt ait Lactan. in Statū regnū diuise
runt. Laudat aut cōiūtiū: & a copia vini: et ab aureis va
lis: & a splendore epularū: cum dicat dapes. l Lauros.

S. Per laurū oracula intelligimus. m Sydera. S. qui co
peritus astrologie. CR. Sydera ppter astrologum.
n Volucrum linguas. SER. quia agur. CRIST. Volu
crū ppter auguria: o Prepetis. SER. Aues oscine sunt
aut prepetes. Oscine ab os: & cano dicte ore futura pr
dicunt. Prepetes vero volatu. Sed ppetes aut supiora tenet:
et ppetes dicunt: aut inferiora: & inferre appellant. Prepe
tes aut quia oēs aues supiora tenet volantes. CR. Prepetes
aues dicunt ab Au. Gellio: q̄ oportune puolant: aut ydo

neas sedes capiūt: qbus
(vt ait Nigid⁹ figulus)
cōtrariē q̄ sunt inferre ap
pellantur. Apollinaris ve
ro Sulpici⁹ eas dicit ppet
tes: quas Homerus.
οικονομῶν appellat: quo
niā iste maxie ab auguri
bus spectant: q̄ in genib⁹
alis parule et portecte p
uolant. Enni: etiā prepes
pro veloci posuit in aiali
bus Brundisū pulchro
precinctū prepetē portu:
p Fare. S. age. Ordo ē
troiugena fare age: q̄ pri
ma pericula vito. cetera
sunt per Parēthesim. D.
Fare age: nō iubet: s̄ hor
tatur. q̄ Omne cur
sum religio. S. i. omis re
ligio per Hyppalagē. C.
Nancq; omne. Ostendit
necesse ēē sibi accipe ora
culū: quo certior reddat:
q̄ ex his q̄ hacten⁹ acce
pit: quia inter se aliqd cō
trariū habeant: incertus
relinquat. r Cuncti
diui. S. quia quicqd au
diuit a diuersis ad louē
recurrunt: vnde supra. Qug
phœbo pater omnipotēs
mihi phœbus Apollo p
dixit. s Numine:
SER. oraculo.
r Repositas. S. Pathos:
id est longe positas:
v Prodigū. S. Prodigū
aut mōstrū & portentū
modico sine discernitur:

sed confuse plerunq; ponuntur.

v Tristis denuntiat iras SERVIVS. Deorum supple
ppter in iuriā suā. x Obscenā. S. aut q̄ homies ad obsc
na compellit: vt male suada fames: aut que obscena auis
predixit. y Que prima picula. S. duo petit: aut quō
periculis careat: aut qbus consiliis par esse possit laborib⁹.
C. Prima picula. i. maxima. Nā in nulla re magis ē elabo
randū administratori reipub. q̄ vt a populo famē ppula
set. Illa em̄ ad omne seditionē: & id omne iniustū: ac nefas
impellit. nam nescit plebs ieiuna timere. ergo q̄ prima pe
ricula vito. i. ego veluti maxima omnium picula vitare
cupio. z Tantos. SER. quantos Harpyia predixit.
C. Cesis iuuēcis. C. vt eo sacrificio placatus Appollo
vera in suū pectus infundat. b De more. S. i. sacrifici
tū: aut vt est mos sacrificantiū requirit an ellet tps confu
lendi. Vñ ait in sexto. Tū virgo poscere fata tēpus ait: aut
certe qd est melius de sacrificantiū more ante nefas expiat
ab Harpyia p dictū: & sic venit ad vaticinationē: Seqns
vero locus declarat famē hic esse expiatā. i. aderitq; vocat⁹
Apollo. Nam nisi in hoc loco intellexeris: nusq; inuocan
dum est Apollinis numen famis causa. c Exorat. S.
Dubitationē in hoc loco exorat facit. Nā orare est petere
CC

Exorare impetrare. Ergo impetrat pacē: aut ad inquirendū t̄pus: a ut ad mitigādū famis piculū. d. Resoluit. S. In sacris par est corpus et aīe cā: nā q̄ nō p̄nt circa animā fieri: sūt circa corpus: vt solvere vel ligare q̄ possit anima: qd p se nō pōt ex cognatōe sentire. Inde ē: Vnū exura pedē vinculis i veste recita. Ergo Helenus cuncta corpis resoluit: ne qua parte aīo religatō ad numen accederet. C. Vitalq; re. Volebāt antiqui in sacris corp⁹ solum esse: vt p id signifi- caret animū ab oī cura solutum: debere ad sacra accedere. Sic Pythagoras Symbolis corporeis indicabat ea quę essent animi. e. Sacra uca. C. id ē ipsius q̄ Apollini sacer erat. f. Manu. D. Quod est aptū signū beniuolentię. g. Suspendum. S. Sollicitū & attentū: si suspensū ipse plenus numinis. DO. Suspendum. aut numinis ueneratōe turbatū: aut inde suspensum: ne traria quā optet audiret. h. Deinde. S. peractis sacris. i. Diuino. DO. quia diuina canit. k. Nate. SER. Ordo est: Nate dea tibi expedit dīctis: phibent nā cetera pauca parē sci- re Helenū: sariq; uetat faturnia Iuno. Omia inquit uates nouit: sed non p̄mittit dicere fatis: et etiā ex his quę nouit: multa phibet dicere Iuno. l. Nam. D. cum sit cōiun- ctio rōnal: non debet prima consitui. ergo lege nate dea

Hic helenus celsis primū de mōre iuuenis
Exorat pacem diuum: vittasq; resoluit.
Sacra ti capitis: meq; ad tua limina phoebe
Ipse manu multo suspensum numine ducit.
Atq; hec deinde canit diuino ex ore sacerdos:
Nate dea (nam te maioribus ire per altum
Auspicijs manifesta fides: sic fata deum rex
Sortitur: voluitq; vices: hic vertitur ordo)
pauca tibi ex multis q̄ tutior hospita lustrēs.

et maioribus ire per altum
m. Maiorib⁹. S. Celsi-
bus p̄p̄ syderis cursum:
curius fuit explanatio p̄e
Creusā. n. Per altū. S.
p̄ limite superioris fortis:
n. Auspicijs manifeste. D.
Nam sic fata deū rex for-
titur. o. Manifesta
fides. C. Adeo video oīa
manifesta: vt fides indub-
itata adhibenda sit.

p. Sortit⁹. S. disponit: de
dinat. allusit autem ad id
quod fortib⁹ Apollo dāo
responsa.

q. Voluitq;. S. Diffinitio
fatis: Ait em̄ Tullius: q̄ est
connexio rerū p̄ etemal-
tem se iuicē tenēs: q̄ suo

ordie et lege variat. Ita tñ vt ipsa varietas hēat eueruitatē:
C. Voluitq; vi. Nā ipm̄ fatū reuolutōe coelorum fit.
r. Ordo. C. Syderū & coeli. s. Pauca. S. Duo dicit
& quomodo tute possit nauigare: & quibus signis Italiā
cognoscat. D. Pauca. Multa instructiōis causa fuerant re-
ferenda: sed ne id fieret: dū phibēt me scire: & Iuno aliqua
referre non patitur. Tamen dicā: Quę possunt esse in mea
potestate. Deinde narrat q̄ quis Italia proxima sit: tamē
longo circuitu ambigenda est Sicilia.
t. Hospita. C. q̄ cingunt Italiā: cui⁹ hospitio recipiēti:
v. Prohibet re. S. lege: cetera te scire phibēt fata. Helenū
vero prohibet Iuno dicere: ea etiā quę audire poterat: & q̄
vacat. Male autē legūt phibent scire Helenum: cū sit i. L.

cano. Venit etas omnis in vnam congeriem: Miserumq;
premit: tot secula peccatis. Et alibi: Nec tantum proderet na-
uigantium scire licet: Ergo non perhibet scire Helenum. Quo
modo enim veteret: Iuno dicere quod nesciret. Sunt autem mors
paris ad augendum inopinatum dolorem. Tempestas ab
Aeolo immittitur: amor Didonis: in quo gaudium esset. Sed
quod ante prouisum est: vile creditur: et scire de Affrica
securum non facile assensum.

At Iuno cupiebat illi rem
manere: quo regnum Italie
lybicas aduenient oras:
Et ipse rem inopinatum
congruit: nec vates Hele-
nus: in multa honorata ca-
nere: hos mihi praedixit.
C. Prohibet. Nam cetera
ostendit. Macrobius ex inti-
ma discipline profundita-
re hoc posuit a poeta: sed
quia res breuibus expli-
cat non potest esse visum
hic inferre.

1. Ignare. S. pignatus:
Y. Longa. S. non sicut sed
necesse est fatali & tardi-
ore nauigatione.

2. Via mura. S. Aeneas
folky. a. Lentiadus.
S. Aut lene ubi nauiga-
dum est. Nam tota circuli
ut Scyllam: aut lentiadus
id est lentiadus. lentiadus eni
scibile est. b. Inferni
q. lacus. S. Lacus lucris
nos & auctus: in q. spe
lunca ead inferos tendens
vnde eos inferos dixit.

c. Aegy. S. Sic dicta ab
spemantibus voce: propter co-
mutantes corporum illi
licet debratas. d. Cir-
ce. S. ER. Qui nunc mos
Circe: olim (vt ait Var-
ro) insula fuit: in odium fici-
cis paludibus: quibus diui
debatur a continenti.

e. Tuta. S. propter Thracie
& Crete discrimina.

f. Signa tibi di. S. deest
ergo: quod ordinem: an-
tum de vrbe condenda
q. de nauigatione dicit. D.
Signa tibi di. Comendat
quod fuerat dicturus: vt
ostenderet id magni esse
de veru. Deum dat signum
fluminis: dat portum. dat
numeri fortis: dat colo-
rem: qd si est preternatu-
ram portum edere. xxx.
mista per sepe que bonum
aut malum portederet: eue-
nerit preter naturam: vt
ignis ex capite Ascanii mi-
tis & innoxius: vt in Po-
lydori sepulchro sanguis

ex viminibus: vt vox humana ex
pecudibus. C. Signa tibi di. Ex Homero. Ite enim. g. Fluminis. S. Tyberis. h. Lit-
toris. S. litus est quicquid iuxta aqua est. Hic igitur pro ripa
posuit. i. Sus. S. natura longa est: licet in gto breuis
sit: vt bos: p. res: spes. Hanc fuit alii dicunt: vt Virgilius

In Italia inuenta fuisse: Alii secum importasse troianos na-
uigantium more & oraculo cognouisse: ut vrbs esset condenda.
Dicit autem in Campania fugisse: & inuenta in Lauro lau-
uina: qua Ascanius deinde nomen albe imposuit.
k. Triginta. S. Prodigiale est hoc: & propter quod significat
xxx. annos regnaturus Ascanius. l. Creta. C. Nam requies
& in Thracia et in Creta sperasti: sed illa incerta fuerunt.

m. Nec tu mensarum.
D. Ostendit futuram famem
sed non nocturam. n. Via.
S. ratione: & non die qua:
quia etiam profutura est fa-
mes: vt hec illa famem:
hec nos suprema maebar.
Exitus positura modum:
o. Vocatus. S. nunc voca-
tus: q. vt dixi expiatorium
fecit sacrificium.

p. Has autem terras. S. qd
ostendit est. Non enim ab
Epiro longe abest Calay-
labria. q. Nostri equis.
S. Epirotici: r. Malis.
D. vt Aeneas absterreat: q.
per multas vrbes graecas
transierit. Et etiam ipse qui
captus fuisset hostium:
personam deformare debe-
bat. s. Nariti loci. S.
Socii Ayacis oylei fuerunt
Epirozephiri & Ozolae.
Sed post tempestatem mo-
tis Capharei: Epirozephi-
ri tenuerunt Brutos: &
hos nunc dicit: ozoli vero
pentapoli: Vel lybia. Vn
est lybico uehitantes lit-
tore locos. Legitur et de
Ozolis: q. delati linea
vicerius accesserunt: & ci-
uitatem condiderunt: q. nunc
Ozalis dicitur. Nariti autem
sunt dicti a loco punitie
fug. Ozoli vero a putro
re paludis vicinis. C. Los-
ci. Hi populi iuxta pho-
cidem sunt. Locritis eni
regio (teste Strabone) in du-
as plagas diuiditur vna lo-
corum est in Euboea vero
gentium: qui ad vtriusque Da-
phnuntis vrbes latus di-
scindunt. Hic alteri opus-
tii ab vrbe metropolis:
alteri Epicnemidii a Cne-
mede monte vocabantur.
Qui autem ad occidentem spe-
ctat occidui loci: et Oze-
le dicitur. Diuidunt autem hos
ab opuntis: Epicnemidii:
et Parnasii montes Ozali
autem dicuntur: quoniam in eorum
gigae rapholis est collis. i.
quo & Nesi: & aliorum cen-
taurorum tumultus locatur.
e quorum tabo terribimus

odor funditur: & humor crassioribus guttis manat. Vnde
illi Ozali. i. odoris mali appellantur. Verum ab Epicneme-
diis dicta Colonia: et ab his loci epirozephiri: derivati.
Est enim zephirus, p. motorium in Italia post Herculeum p. mon-
torium. i. Lyctius ido. S. a lyctio Crete vrbe: de quo sup-
diximus. Meliboei philoctetes. S. a Meliboea ciuitate

Eneid

Theſſaligi: de qua fuit: & eſt promeliſſoſis: CR. Meliſſoſi.
Quibꝰ aut vrbibꝰ Philocte. es impauerit. Home. ſic expo-
nit: Οἱ ἀπὸ τῆς οὐν καὶ τῶν αἰώνων ἐν τῷ οὐνο καὶ με-
ταβοιᾶν ἐχούσιν καὶ τῶν ἀφ' οὐρανόθεν τοῦ ἀφ' οὐρανόθεν
ἡρώεω: καὶ ἐν τῷ οὐνο. x Subnixa. S. Cinſta muro modi-
co: vt crinēqꝰ madētē ſubnixꝰ. y Petilia. S. aut dicta:
vltꝰ qꝰ omo tou mētoſoſi. i. volare: qꝰa augurio condita eſt. Vd
quia pꝰ relicū illū quo
ducebat a grecis eā peti-
uit ciuitate Philocteſ fu-
it penatis filius. Herculeſ
comes: quē Herculeſ cū i
octa hoīem exueret: peti-
uit ne alicui ſui corpis re-
liquas indicaret: iurareqꝰ
coegit: & ſuas ſagittas
hydꝛe ſelle tinctas dedit.
Et cū rñſum fuſſet Her-
culis ſagittis opus. eē ad
expugnandū Troiā inuen-
tus eſt Philocteſ. & de
Hercule interrogatꝰ nega-
uit ſe ſcire. Dein cū coge-
ret: coſſeſſus eſt mortuū:
ſepulchrūqꝰ ne iuſſuran-
dū frangeret: nō vote ſed
pede oſtēdit. Poſt hęc cū
duceret ad bellū: caſu in
eū pede qꝰ ſepulchrū oſtē-
dit: ſagitta cecidit: vñere
qꝰ imedicabili affectꝰ ē.
Ac demū cū vulneris ſe-
tor a grecis ſerri nō poſſet:
in lemno relictuſ: & pu-
dore in e. in patriā rediret
impedituſ i Calabriā ve-
nit: & petilia condidit.
C. Petilia. De hac ſtrabo
ait. Petilia Lucanorū me-
tropolis putat. Hęc Phy-
loctes & Meliſſoſea p ſedi-
tione pſugus edificauit:
egregiis monumētis va-
ſidam: Samnites enī qñ
qꝰ caſtellis ex. edificatꝰ &
corroborauit.
z Solues. C. tanqꝰ debi-
tor: Nā qꝰ facto voto ac-
cepit qd petierat: debitor
voti facꝰ eſt. Vnde i hu-
colicis: ibi. Dānabis tu qꝰ
votiſ. a Purpureo
velare co. ado. a. SER. Subaudi cura: aut memento: aut
cente: quod melius eſt velare impatiuſ ſit: non infinituſ.
b. Sanctoſ. C. quia ſacrificiis parati eſſet. c. Honore.
C. Sacrificio vñ. aut ſupplexariſ imponit honoreſ.
c. Omnia turbet. S. Sacrificiū ordinē rūpat qd eſt pꝰculū:
ſignificat aut Diomedē: qꝰa cū multis caſibꝰ affligereſ Pal-
laū ex oraculo Troianis iuſſus eſt reddere: Inuenit autē
Aeneā ſacrificantē: qui cū ſacrificiū noller rūpe Palladiū
ſuſcepit Nauteſ. Vñ nautiorū familia ſacra. Minerue ſer-
uabat. Sane ſacrificāteſ oibꝰ diis ſoliti ſunt caput velare:
ne ſe inter religionē vagis aliqd offerret ob tutibꝰ excepto
ſolū ſaturno: ne numiſ imitatio eē videret. C. Turbet o. i.
turbādo ſacrificia inferat malū omen. d. Caſti. SE.
Pit: vt nulli ſas caſto ſcleratuſ inſiſtere limen. e. An-
guſtu. S. Quia a contineti. i. a colūna vſqꝰ ad Pharaon tri-
buſ milibꝰ diſtant: f. Rareſcent. S. quia venientibꝰ de
Ionio in Calabriā ppter curuaturā littorū claūſe vident
angūſte: qꝰ paulatim pꝰinquatibꝰ apiri videntꝰ.
g. Pelori. S. Promōtorū Syclie: ſecūduſ Salu. dictꝰ a Gu-
bernatore Hanibaliſ illic ſepulto: qꝰ fuerat occiſꝰ p ignorā-

tiam regis: cū ſe eiꝰ dolo crederet eē decipitꝰ: quan-
gamꝰ ante pelorū dictū. C. Pelorus (ait Strabo) Eſt Sycl-
lia tribuſ formata anguſt. Figurā vero eiꝰ tria terminā:
promōtoria. Ora quidē Pelori ad faucē: & Columellā &
Rheginos agros angūſtū facit Euripū Pachinus ſiculo
alluitur pelago in Peloponenſum Cretenſemqꝰ curſum
Proſpectāſ. Liſibeus in Lybiā reſpicit hāc inſulā: teſte So-

parua philoctete ſubnixa petilia muro.
Quin vbi trāſmiſſe ſteterint trāſ eꝰra claſſes:
Etpolitū aris iam vota in littore ſolueſ:
Purpureo velare comas ad opertuſqꝰ amictuſ:
Ne qua inter ſanctōſ igneſ in honore deorum
Hoſtiliſ facieſ occurrat: & omnia turbet.
Hunc ſocī morem ſacrorū: hunc ipſe teneto.
Hac caſti maneant in religione nepoteſ.
Aſt vbi digreſſum ſicule te admouerit ore
Ventuſ: & anguſti rareſcent clauſtra pelori
Leua tibi telluſ: & longo leua petantur.
Aequora circuitu: dextrū fuge littuſ: & vndaſ
Hęc loca vi quondā: & vaſta cōuulſa ruina
(Tantuſ eti longinqua valet mutare vetuſtaſ)
Diſſiluiſſe ferunt: cum protinuſ vtracꝰ telluſ:
Vnā foret: venit medio vi pontuſ, & vndiſ
Heſperū ſiculo latus abſcīdit: atuaqꝰ & vrbeſ
Littore diductaſ anguſto interluit eſtu.

lino ac Diodo. Sicāꝰ cū
Hyberorū māu an. troi-
na bella coluit. Deinde
Siculuſ Nepunū filiū:
Vñ & Sicania & Sicilia
eſt denomiata. Dicit tri-
quetra ppter triangula-
rem formā. Dicit idē tri-
ancra ppter tria promō-
toria. Nam okooꝰ gꝛce
promontoriū eſt. Eſt au-
tem ambituſ inſule ſtra-
diorū triū milū vt placꝰ
Solino. h. Leua i. S.
Venietis pſonā reſpectꝰ.
Nā ſi de Ionio nauigan-
teſ ſretrū petūderit: te-
neant litꝰ neceſſe eſt. Sin-
aliaſ ſiniſtrū. D. Leua i.
bi. a duentēdū ē qꝰ tendē-
tibꝰ ad Italiā dicit ſunt
latus et dextrū: ceterū re-
deuntibꝰ ſiniſtrū ſit: qd
fuerat dextrum.

i. Circuitu. S. Totā enī
pene Syclia circuituſ eſt:
k. Hęc loca. S. Eūā Sa-
luſtiuſ: Syclia Italię ſul-
ſe coniunctā dicit: ſed me-
diū ſpaciū aut humi-
litate fuiſſe obrupitꝰ:
aut ppter agūſtiā ſoſſum:
vt aut tam curuū ſit: ſa-
cit natura mollioriſ. Ita
ligē in quā aſperitaſ & al-
titudō Syclie eſtū relidit.
D. Hęc loca. Huiꝰ loci de-
ſcriptionē cū omni caute-
la pſequi. Dicit enim ve-
terū ſequi opinionē: facit
qꝰ veriſimile: quia vetu-
ſtate temporis multi ſi-
locorū mutati ſunt.

l. Quondam. SER. Tri-
m Diſſiluiſſe. S. Hinc
habet tempora ſicut olim.
apparet bñ dictū vnctōſ ſalire p vres: nam et diſſolū
ſic ſalut. Cicero p Milone. Cū hic de Rheda reſecta penula
diſſiluiſſet. C. Diſſiluiſſe ferūt. Credit antiquaſ Syclia ſi-
ctam Italię fuiſſe: et Pelorū Sicilię partem eſſe apennini:
ſed cum ea pte vehementer deſſa eſſet Italia tempomꝰ:
vel alia vi: cū locus ſcindereſ mare irruſſe: & Syclia a
cōtineti diſſiluiſſe. Diſſiluiſſe diuiſam eē. Diſſiluiſſe enī eſt in
diuiſaſ ptes ſalire: et qꝰ in diuerſaſ ptes ſalut diuidit. Vñ
Aeracꝰ diſſiluiſſe vulgo veſteſqꝰ nigeſcūt. n. Procinuſ.
S. Continue aduerbiū mō loci eſt: Alibi tꝰpſ: vt pꝰtinꝰ aere
aſ Pheacū abſcondimꝰ arceſ: o. Foret. S. ab infinito ē.
ſed mō pꝰteritū ſignificat tꝰpſ: qd rarū ē: ſeptuſ enī ſuēuſ
ſignificat. p. Medio. S. in mediū: vt ſe clamor corlo.
q. Vi. C. Nam vi terremotuſ ſciſſuſ eſt locus: et mare in
trauit. r. Heſperū ſicu. S. Hyppalage. Nam minora a
maioribꝰ ſeparantur. s. Aſcīdit. S. metri cā ei ſyllabā
corripuit. t. Anguſto. C. ſreto. v. Interluit. S.
interlabitur. x. Dextrū ſcylla. S. de Ionio venientibꝰ
Scylla ei in Italia eſt. Charib. s. in Syclia. Scylla phordi

Cretidos Nympha filia fuit. Hanc amabat Glaucos: que Circe diligit: sed quoniam in scylla: pronior erat irata. Circe fons: in qua lauabat venenis infectis: in qua cum illa descenderet puberem in varias mutata est formas. Horrens ita quod sua deformitate se in mari precipitavit. Homerus dicit:

Hac imorale monstrum fuisse Salustius dicit saxum esse sile forme celebrare: pulchrum vix senibus. Canes pro et lupi ex ea nati: circo fingunt: quia ipsa loca plena sunt monstris marinis: & saxo in asperitas illic imitatur canis latratus. Legimus etiam nunc nemora ingenti vero: nuchitiora plangunt quod latrare non igitur dicitur. C. Scylla. Quod de his monstris intelligat poetam in istis allegoriis diximus. Homerus hanc latrantem more canis nuper geniti inducit: & xii. pedes: & vi capita hinc affirmat: quod ex pellica emittens balenas: et homines pisces rapit. y Charybdis. S. Foemia iuxta voracissima: quod quia boves Hercules rapuit a lo: ut fulminata est & immanis: reprecipitata: ubi feruat natura: in sorbet: vniuerfa. Et secundum Salustium. Ea circa tamominitantem egerunt. Cuius philippicus charybdis: qui fuit aial: fuit vni. z. Obsidet. S. ad transuentem insidias. C. Obsidet. Translatio ab obsidione virium: vel quod tangit insidias venientibus nauibus ponat.

z. Barathri. S. est imense aliquid: in nomine grecum est. Barathron. Ter gurgite vastos sorbet. D. Vniuersum primum sum nauiganus: aut cum sorbet nauigia: aut cum eructat et excutit. C. Ter. Numerus ternarius: ut etiam affirmat Aristoteles: complet omnem dimensionem. Et ideo a poetis ponitur per omni numero. c. Scylla. D. Hac ut monstrum more poetarum describit: sed pubere nus. i. vix ad inguina fauchiana est: per pedibus autem habere suorum animalum genus: luporum foeditate armatum. Eligat autem animalium natura: quod insatiabilia sunt: Ceterum locus est in mari saxa hinc latentia: cuius natura sit: ut de longinquis parulis nauigia trahat: & contineat asperitate saxorum: & terna conminuat. d. Cohibet. S. Hyppalage in fen su. na ipsa se in pellica cohibet. e. Naues. C. Alludit ad veritatem rei. Na videtur illis inundationibus attrahi naues. f. Prima. S. i. primae partes. CRI. Prima ho. fa. & hoc ex pressum est in allegoriis. g. Puberulus. S. Tenus pro pro sio gaudet postpositio: & aliqui ferunt quod: ut. Crurum tenus a mento palearia pendet. h. Pithia. S. Si bellua pithia pithicis: Si nauis hec pithis: huius pithis dicatur.

Dextrum scylla latus: leuum implicata charybdis
Obsidet: atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus: rursusque sub aras
Erigit alternos: & sidera verberat vnda.
At scyllam cecis cohibet spelunca latebris.
Ora exertantem: & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies: & pulchro pectore virgo.
puberulus postrema immani corpe pistrinx
Delphinum caudas vtero commissa luporum.
prestat trinacri metas lustrare pachynni
Cessantem: longos & circumflectere cursus:
Quam semel in formam vasto vidisse sub antro
Scyllam: & ceruleis canibus resonantia saxa.
praeterea si qua est heleno prudentia vari.
Si qua fides: animum si veris implet apollo:
Vnum illud tibi nate dea: precor omnibus vnū
predicam: & repetes iterumque: iterumque monebo.
Iunonis magnae primum prece numen adora:
Iunoni cane vota libens: dominamque potentem
Supplicibus supera donis: sic denique victor
Trinacria fines italos metiere relictas.
Huc ubi delatus cumque accesseris vibem,

i. Commissa. S. coniuncta & coagmentata ipsa scilicet et figurat locutus est: ut. Oculos suffusa. Est autem hec locutio postrema: id est. τὰς ὄψεις Commissio erat vtero luporum caudas delphinum. i. commissas habebat.

m. Quam semel in fo. C. Si omnem moram ne semel videas ferre prestat: quid pariteris ne te absorbeat. Est igitur optima adhortatio. n. Semel. D. Quia iterum videri cum perieris non potes. k. Praestem metas. DONA. Proposui vniuersum lateris malis indicat eundem quod charybdis est malum: leuius & labores subire longioris cursus: quod compendio nauigare per scyllam.

l. Cessantem. S. imorantem. o. Praeterea. S. hic ostendit cuncta scire Helenus: et inferentia Iunone: quod prohibere dicere. D. Praeterea dicitur rem magnam & ad Aeneae salutem in primis pertinentem: commendat altis sensibus tenaciter retinendam. C. Praeterea siquid est. Reintegrat exordium: & capiat attentionem cum interponit fidem: quia vates: & prudentia quia homo. His enim rebus videtur hac vehementer affirmare: tamquam primum maximumque: et in quod summa salutis Aeneae consistat.

p. Heleno prudentia. S. In hominem prudentia est in variis fides.

q. Prudentia. D. Quod ad eum pertinet: cum non dum numine parcitus sit.

r. Fides. D. Hoc pertinet ad personam variis. s. Si veris. S. i. oraculis: ut Lucanus. Atque hominem toto sibi cedere iussit pectore. t. Precor omnia bus. D. pro modo omnium desideriorum.

v. Iunonis magnae. D. Ostendit poeta maioris potentiae inimicos obsistere: potius quam resistendo posse superari. Quia propter precibus & donis placandam admonet Iunonem: ut possit in

Italiam venire: x. Magnae. S. supereminens in sexto Est Iunoni inferne dictus sacer. Delectatur autem Iuno his duobus hymnis & prece. y. Victor. S. propositi sui effector. z. Cumque. SER. Eubota insula est: & in illa Chalcis urbs. Vnde profecti sunt ad nouas sedes quereadas: qui non procul hays: Qui locus a bayo vlyssis socio illic sepulto nomen accepit: inuenerit vacuam littus: ubi visa muliere grauida ab augurio fertilitatis urbem condidit: & eam Comas vocauerunt: siue ab ὀμῶν τῶν κομῶν id est ab vndis quae κομῶν appellantur v autem latini in v sepius vertunt. CR. Cumque urbem. D. hac urbem ita ait Sura. Post has. Cu

Eneidos

me: sit vetustissimū Calcidensium: et cumeorū edificium: antiquitate em cūctas: & Sicilię et Italię vrbes a n̄ cellitis ipsi aut Classis ductores Hyppodes Cume: et Megasthenes Calcidensis inter se pepigerūt: vt horū qdē Colonia fieret: horū aut appellatiōe noiaret: vñ Cume nūcupat: a Calcidensibus in cōditū putatur oppidū. a Diu hos. S: consecratos auctum & lucrinū: Auern antea syluā: dēstrate sic ambiebat: vt exhalans p angustias aq sulphuree odor grauissimus supuolantes aues necaret. Vnde Auernus dictus est quā si cōpūvō Hoc Augūstus intelligens delectus ex syluis pestilentibus amœna reddidit loca. b Auerna. C. Strabo. f: Contiguus hals lucrin⁹ adest sin⁹ intra quē Auernus est. Sed de hoc in. vi. latius dicemus. c Infanā. S. magnā: sed melius est deo plenā. D. Infanā: plenā numis. C. Infanā. furore diuino plenā. Sed & de eo furore quo parca mēs hūana futura prouidet: & de Sybillis latius i. vi. dicem⁹. d Rupe. C. Rupe p̄cipitia latera montis sunt. Rupe vero fluuioꝝ extremitates. e Sub ima: S. in ima: vt exercet sub sole labor: f Fata cauit. S. tribus modis futura p̄dicat: aut voce: aut scriptura: aut signis. i. qbusdam notis: vt in obelisco Romę videm⁹. Vel notis litterarū: vt p vnā lram significet aliquid: in folijs autē palmarū Sybillam scribere solitā: scribit Varro. g Mandat. C. cōmittit. q. d. rei instabili credit. h Quęcūq; etc. DO. Morē dixit. Sybillę & in q loco sit: & q ordi ne singulorū desideris respondet. i In folijs descriptis. DONA. scribit in folijs ordinat: & dimittit homines in illis futura legūt. Sed si v̄to p̄turbat ordo foliorū pereunt p̄sulca: et dubii remanēt: qui venerāt p̄sulturi. k Carmīa: S. qā ei⁹ rīsa p̄sib⁹ scribebāt. l Virgo. S. Hęc virgo Phe monoe dicta est: nā sybilla nomē est oīm varicinātium. Aeoli enim oio iō deos dicunt: & Βοῶλυ consilium est: Vñ dixerūt οἱ Βυλλῶς quasi οἱ οὐρανῶν. m Digerit. S. ordinat: disponit. n In nūc. C. in or nem. Aliqñ numeros rhythmos: et modulatiōes i musica dicit: vt nūeros memi: si sepe verba tenerēt. o Seclusa. S. p̄clusa. p Relinqt. C. qñ nō curet: maneat an dissipentur. Nā relinqm⁹ ea quę pauci facimus. q Or dine. C. Exprimit qd dixit. Digerit inuēit. r Tenuis. C. Cū velit dampnare hūc modū rīdendi: oñdit quātū in

sit periculi cū mandet responsum folijs: i. rel leuissime: & cū deferat extra suā custodiā: & cū tenui v̄to turbati res possit: & cū Sybilla q̄ semel turbata sint in ordinē reuocari negligat: q̄ periculo suadere p̄at: vt Aeneas oīm morā perferat: donec rīsum sibi ore reddi impetret.

Diuinoscq; lacus: & auerna sonantia syluis
Infanam vatem aspicias: quę rupe sub ima
Fata canit: folijsq; notas: & nomina mandat.
Quęcūq; in folijs descripsit carmina uirgo:
Digerit in numerū: atq; antro seclusa relinqt.
Illa manent imota locis: neq; ab ordine cedūt.
Verum eadem verso tenuis cū cardine v̄tus
Impulit et teneras turbauit ianua frondes:
Nuncq; deinde cauo volitantia prendere faxy
Nec reuocare situs: aut iungere carmina curat.
Inconsulti abeunt: sedemq; odere sybillę.
Hic tibi ne qua morę fuerint dispendia tanti,
Quāuis increpitēt focii: et vi cursus in altum
Vela vocent: possisq; sinus implere secundos:
Quin ad eas vatem p̄cipibusq; oracula poscas.
Ipsa canat: vocemq; volens: atq; ora resoluat.
Illa tibi italię populos: venturaq; bella:
Et quo quęq; modo: fugiasq; ferasq; laborem
Expediet: cursusq; dabit venerata sacerdos.
Hęc sunt: quę nostraliceat te voce moneri,
Vade age: et ingentē fatis fer ad ḡthera troiam.
¶ Quę postq; vates: sic ore effatus amico est:
Dona dehinc auro: grauiā: lectoq; elephantō,

Cardine verso. SER: aperta ianua. t lar nua. S. i. v̄tus q̄p ianua venit. v Inconsulti. S. sine consilio. Consult⁹ est qui p̄sulit incōsul⁹: q nō recipit cōsiliū. x Volens. S. q̄ velle h̄: Nā volitura p̄p̄ asp̄tatē noluit dicere. y Illa tibi. D. edicet illa: q̄ ego phibere aperte q̄ bella sint v̄tura: & quō singulos labores vel tolerando trāscas vel supando compescas. C. Illa quę poterit ego nō possū. z Hęc sunt. S. Bene cū circūscriptōe ne postea fallidius: aut min⁹ peritus putaretur.

a Vade age et ingentē. D. Quēdā p̄dict vt vates: quēdā admonuit: vt amic⁹ cessantib⁹ p̄ibus vatis. b Grauiā. S. si nalitatis rōne p̄ducit. sed satis asperē: Nā in nullā definit cōsonantē: vt oīa vincit amor: & nos cedamus amorī. Et: At tibi tymbreg caput euaditū abstulit ensis. c Elephantō. C. Elephas (vt apud Plinium) est maxmū oīm aialū: proxim⁹ q̄ hūanis sensib⁹: intelligit sermonē patriū: habet obedientia officiorū: amoris: & glorię voluntatē: probitatē: memoriam: prudentiā: religiōnē. Nā in mauritania nātescente luna ad Milonūm veniūt: aqua q̄ lustrant: atq; salutato iydere in syluas redeūt. Regē adorant: genua submitunt. Romę primū curiū Pompei in Africano m̄um pho comitari sunt: v̄ prius de Baccho fers de uicta India. Sed in triumpho luncti portas ingredit: vt refert Protilius nō

potuerunt: aliquis ductus lram grecarū didicit: scriptūq; illa lingua. Ipse ego hęc scripsi: & celtica spolia dicant: v̄ ait Mutian⁹: qui ter cōsul fuit: Prędam p̄o q̄ de his petat: sciūt esse sua arma: q̄ tuba cornua Herod. p̄o tāto antiquiores dentes appellat: Hos vel casu aliq; vel senectā deciduos defodiunt: Hocq; solū ebur est: cū candore intelligit iuneta. Ipsi horū dentū alterius mucrōi parant: ne sit p̄stus hebes: Alterius vero mucrone radices operatio v̄si fodiunt hominī simpliciter errant in solitudine mitis est: v̄ q̄ demonstrat: gregati incedunt: ducit agmen seniores: cogit p̄xim⁹ etate. Domitis nomina imponebāt. In exercitu Anthiochi cū Ajax ductor agminis fluuium transiit

denegaret: pñciauit rex
principatū fore eius qui
trāfret. alⁱ Patroclus no
mine trāfuit. Quapropt
faleris argenteis ab Ayax
ce detractis donat^o ē. Ipse
aut^{em} Ayax ex ignominia
morte cōfectus: inedia
sepm̄ extinxit: Primū in
Italia vñi sunt in bello
Pyrrhi in Lucanis. Vnde
illos boues Lucas appel
larunt: anno vrbis. cccc.
lxxii. lē post septē annos
Romę in triūpho. In an
no. diu. in victoria. L. Me

teli pontificis capti sunt in Sicilia. c. xlii. victis poenis &
vecti raubus: q̄s dolorū structis ordinib^{us} imposuere. Ver
tus illos pugnasse in circo confectosq^{ue} iaculis poenuria
cōsili: qm̄ neq^{ue} ali: neq^{ue} regib^{us} donari placuit. Oriunt^{ur} in
Africa vltra syrticas solitudines: & in Mauritania. Item
apud ethiops & tragodyras: sed maximos oim fert Inv
dia. Eos. Aphri pauent: nec inueneri audent. Decem ānos
vero gestar: credidit vulgus. Aresto. scribit biennū: nec
ampli^{us} q̄ singulos semel gignere. p̄fes cc. ānos viuūt: qui
dam. cc. Latini a sonitu vocis eos barros appellant: eosq^{ue}
harrie dicunt: vt boues mugire. Hinc ebur eorū dentem
dicunt: q̄ barro sit. Hora. Quid tibi vis mulier tigris di
guissima barri. Greci & animal & dentem elephantē ap

Imperat ad naues ferri: stipatq^{ue} carinis.
Ingens argentum: dōdoneosq^{ue} lebetes.
Loricam confertam hamis: auroq^{ue} trilicem.
Et conum insignis galeę: cristas q^{ue} comantes.
Arma neoptolemi sunt & sua dona parenti.
Addit equos, additq^{ue} duces.

pellant: qui latine & in se
cū d a elephātus elephāti:
et iⁿ tertia elephas elephā
tis dicit. Hic igitur poeta
elephāto pro eboe gręce
dixit. d Stipat. S. den
fat. Hinc stipatores: qui
aliquid in nauib^{us} cōponūt
a stipa. DO. Stipa. Lar
gitore p̄cipuū indicat: q̄
tū donasset argēti: q̄ntū
naues nisi stipate capere
nō possent. e Dodo
ngo. S. a Dodona vrbe
epirotica: & laudauit a
loco: vt vasa corinthia.

f Lebetes. S. ollas acetas. g Loricā. D. & dona q̄ au
geant suas opes dat: & ea q̄bus se ab hostetutet: & omia
cū decore: & dicit arma fuisse illius q̄ Troiā vicerat: vt sit
insultatio arma victū ferre victoris. C. Loricā. quidā di
cūt putāt: q̄ sine loris ita conserat: vt ham^{us} hamū capiat:
h Hamis auroq^{ue}. S. i. hamis aureis per Endyadin.
i Trilicē. C. i. tripli^{ci} hamorū ordine cōfertā: ergo densior
est. Et propterea minus penetrabilis. k Conū. S.
curuatura est q̄ prominet sup quā cristę sunt. C. Conū si
gura orbiculata est: sed i altitudine extenuata: ab hac for
me silitudine: & trochū q̄ pueri ludūt: & curuaturā in ga
lea pminētē: supra quā cristę iponūt: et cupīli baccā conū
dixerūt. l Sua. S. p̄grua etati. D. etati cōueniētia. m Ad

Eneidos

d'e equos. C Nā ii in Epiro optimi sunt: vt in Georgicis. Et ad i palmas epiros equarū. n Supplet. S. Bene sup-
plem: ut dixit: qd verbi est militare: nā multos i creta am-
ferat. o Socios. D. nullū indonariū reliquit: dans qd cōpe-
tebant vris fortibus. p Ferenti. S. flauti. q Au-

Est it a græco sbo chlena. Vñ Hom. de Vlyffe. m. d. regy-
ono Δεχάμι τον Βόλε. i Nec cedit honori. S. dat tanta
mūra: quā mereretur Ascani. Nā nō cedere honori esse
parē meritis accipientis. D. Nec cedit ho. Duo notat in
chlamyde: & qd esset sibi solatio: quia esset de originalibus
terris: & qd cōueniret
honoris Ascaniū digna
fuit qd vteret: tali etiā di-
gnus Ascani: qd etiā rem
applicaret vñ suis. Sūc
em quidā abiecit: qd vñ
tur vestibus sibi nō con-
uenientibus. Sunt rursus
adeo excellētes: vt illi
vestib' pari honore cōten-
dāt. Laudat autē solat
Chlamydē. Cetera gene-
raliter dixit. m Textili-
bus. S. qd mun' decebat
mulierē. n Onerat. D:
vt in Heleno dixit: stipan-
q carnis. Ille vñ fortē do-
nat auri: argenti: arma
viro forti. Hec mulier do-
na puero textilia. Ergo
habuit rōnē psonarū.
o Et hec: S. intelligim'
& alia prius data: Vel iu-
re hereditario data. Aeneas
& Anchisē ad se spectat:
D. Et hec. etiā duo gene-
ra mūerū ponit Chlamy-
dē auri sub tegmine vana-
tā: qd esset ex antiquis. Item
alia mūera qd nō eēt cū
ei pcepti: sed suis mūib'.
Vñ cū hec offerret: dixit:
accipe: Et hec. ppter chla-
mydē et p dicit: vt alterū
haberet pōitū: alterū amo-
ris religionē: & dātis ali-
nis affectū. Ergo si non
valent dona: valeat per-
sona Andromachē tul-
auunculi vxoris.
p Monumēta. S. memo-
ria: & a mentis admoni-
tione sunt dicta.
q Longū amorē. S. Be-
de pterito: & de futuro:
vt cognoscas quātū te vel
amauerim: vel amatura
sim. r Hectorē. S. Ha-
buit rōnē psonę cū qd loq-
bat. q. d. auunculi tui. C:
Coniugis Hectorē. Non
soliū dixit ppter affinitatē:
cū: s. d. ppter fortitudinē:
cui illū imitatorē esse cur-
piebat. Vñ alibi: Et pater

Remigiū supplet: socios simul instruit armis.
Interea classem velis aptare iubebat

Anchises: fieret vento mora ne qua ferendū.

Quēphœbī interpres mīto cōpellat honore

Coniugio anchisā veneris dignate superbo.

Cura deum: bis pergameis ereptę ruinis

Ecce tibi ausonię tellus: hanc carripe velis:

Et tamen hanc pelago preter labare necesse est.

Ausonię pars illa procul: quā pandit apollo.

Vadē ait o felix nati pietate: quid vltra

prouehor: et fado surgētes demoror austros?

Nec min' andrōache digressu mœsta supmo

Fert picturatas auri sub tegmine vestes:

Et phrygiā ascanio chlamydē: nec cedit honori:

Textilibusq; onerat donis: ac talia fatur. (rū.

Accipe & hec: manuū tibi q mōnumēta mea

Sint puer: & lōgū andromachē testē amorē.

Coniugis hec toreg cape dona extrema tuorū.

O mihi sola mei sup astyanactis imago

Sic oculos: sic ille manus: sic ora ferebat,

Et nunc equali tecum pubesceret quo.

Hos ego digrediēs: lachrymis affabar abortis.

Viuite felices: quibus est fortuna peracta:

chisa. S. grecus vñs est: nā si latin' breuis ēet. Sec-
grit quē admodū exeat: Nā Tydides tyclide fac:
Attrides atrida. Hora. Ne
quis humasse velit Aya-
cem atrida veras cur:
apud latinos hom noim
cā est manifesta. Nā nūm
ipm in a mīttit: et latinā
recipiūt delectatō: vt atri-
des atrida fac: et scythes
Scytha. r Dignate. S.
digne habite in passura si-
gnificatōe. In prio aliter
Haud equidē tali me di-
gnor honore. D. Digna-
te: qd qui dignus sit inuē-
tus: qd hīc iouis iūgeret.
e Cura. S. amor: vt: Ve-
neris iustissima cura.
f Bis perga. S. oratorū
est: vt qd sup' Anchisēs
i sollicitat: putatū: vt fac:
vna sup: vi. exi. & ca-
pit. v. Hoc nūc conuer-
tit in laudē. Bis. nā prius
Hercules: nūc greci expu-
gnarunt. D. Bis pergameis
Ostēdit qd sit cura deum:
qui cū debis ēet: liberatus
in sic piculis patrię: in q
perierunt viri fortes.
v Ecce tibi. C. qd i ma-
nu hfer. x Tibi. S. Vel
vacat: vt Cice. Qui mihi
accubates i cōiūrio. Aut
dixit: quia ipse hāc solam
Italīę pte visur' ēet: & nō
quā tata Aeneas pmitit.
y Ausonię. S. talis a re-
ge Ausono. z Arri-
pe. S. muade. Illic em est
sacrificatur'. a Et tū
SER. vñkolovov est.
Non em pmissit quāq;
vicina sit. b Pandit
apollo. S. Lauro laurini
agrū intelligit. c Vade
ait. S. Bis hoc mō repetit
Virgili' hic: Nā cū supra
cōpellat dixerit: mō intui-
lit: Ait itē in quito cū pre-
miserit Fidam sic fat' ad
aurē: subicit rur'. Et sefe-
oñdat in armis dic ait. d O felix nati ple. S. Latenter
oñdit mortē futurā. Non em dixit vitę longinqtare: vl' ad-
uentu in Italīā: sed nati pietate: q poterit exeqas celebrare.
e Prouehor. S. f. sermōe. f Digressu mœsta supmo. S.
vitimo: postq; eorū despabat aspectū. g Picturatas. S.
participiū sine origine verbi. h Sub tegmine: S. filū est
quod inter stamen currit: qd perliis tramā dixit. Mihi tra-
ma figurę sit reliq. Nō ergo p stamē ponendū est: cū sta-
men de auro ēē nō possit. i Phrygiā. S. acu pictā: nam
has artifices phrygiones appellam'. fm Plau. Phrygiā:
in q sit patrię memoria. k Chlamydē. C. puerili seruit
erat: cū dat purpura distinctas vestes: veluti si ptextū dei-
gnetet: tū natū ad fortitudinē oñdit cū pbeat chlamydē:
Ea enim vestis militaris est: vt & Plaut' et Teren. oñdūt.

A neas: et auunculus excitat Hector.
s O mihi. CRI. Locus ex Homero est. Est autem ocula-
matio: cum stupeat tantā in duobus pueris similitudinē:
& etiam dolorē indicat: quē capiebat p defuncto filio.
Sup. S. i. valde. C. Sup. p superes scdm Priscianū. Nā
& greci ppositū idē p verbo ponūt. Vñ sup. i. valde. Qui
dius in fastū. Exultē & vdox ausa sup alta fenestra. Seia-
cit audacē fecerit ipse timor. v ymago. S. Valde vehē-
menter. & ex pille mihi es imago: Quo sermōe etiā Home-
r. vñ in simili significatōe. x Sic oculos. C. imago est:
de q alibi dixim'. & vñ gignit Pathos. Itē repetitio et dif-
folutio q colores apti sunt cōmiserationi: vt: Tenem' au-
gitię vireā te fascim' vnda. Te liquidi fluer lac'. y La-
chrymis affabar. D. Non poterat ab his q & dicit: & m-

liberale essent sine la-
chrymis discedere.
z Viute felices. S. mō
bū optātis ē mō vt in Bu
colic male dicitis: vt: Vi
ute sylu. i. perire. Sift est
& valete. Tere. Valeant
q iernos distidū qrit:
Videf aut meli dicit p op
tatiū: q pigatiū: quia
pōt oprati: mō impari p
spera v aduersa: q vltur
paratū impatiū. D. Viuit
refo. Foeliciterviuere dīe
manere otiosum in eodē
loco et aduersa fortū: vlt
reiuuō timere. Sibi aut
oīa ptraia esse ostidit. C.
Viute for. Affectū: & ex
affectu desiderū suoz ex
primit: & ex foelicitate il
lorū auger suas calamita
tes. & tñ nulla mouet in
uidia: Nā et foelices dixit:
& meliorib^o opto auspi
tis. a Sua. S. q. d. du
ra & ppora troianoz: vt
hac troiana ten^o fuerit for
tuna secuta. b Nos
alia. ORI. Pathos a deſpatione ſueniendi. c Parca. S. mēta ciuitati: tūc auctis muris: etiā foſſa itrinſec^o ſacca eſt:

Iam sua: nos alta ex alijs in fata vocamur.
Vobis parca quies: nullū maris equor arādū ē.
Arua neq; Aufonię semper cedentia retro
Querenda: effigie xanthi troiamq; videtis:
Quam vestre fecere manus: meliorib^o opto
Auspicijs: & que fuerit minus obula graijs:
Si quando tybrim vicinaq; tybridis arua.
Intrato gentiq; meę data moenia cernam:
Cognataq; vrbes olim: populosq; ppinqs:
Epiro: hesperia: quibus idem dardan^o auctor:
Atq; idem casus: vnam faciemus vtranq;
Troia animis: maneat nrōs ea cura nepotes

parata: d Cedentia re
tro. S. vt iam tandē Italig
ſurgientis preſindim^o oras.
D. Cedentia re. i. poſſibilia
diſ: ſed p illa ſunt cedūm
exprimi: q tot ānos labo
riofe: piculoſeq; nauigā
nōdū veniebat q puenire
cupiebat. e Vreman^o.
S. qd ē dulce. C. Quā ve
ſtre ſe. man^o. mltō iucun
diora ſūt: q p noſipſos q
que p alios cōſicim^o. Vñ
ad cōſolāda venerē: Sub
limēq; feres ad ſydera coe
li. Magnanimū Aeneā.

f Min^o obuia S. i. que
nullū patiant^o excidium.
g Tybrim. S. a rege q
in eū cecidit: naz ante Al
bula dicebatur. Alii ty
berinum Albanorū re
gem in eū cecidiſſe volūt
Alii dicunt quōdā Syra
cuſant victores cepiſſe
magnam vim Athenien
ſium. & eam ceſis mont
bus fecerūt addere munt
bus fecerūt addere munt

CC v

Eneidos

que flumine admissa repleta munitione reddidit urbem:
Hanc fossa p. iniuria hostium poena facta tybri. anno tmo
v. p. 600. appellarunt. Inde cu siculi loca iuxta Romam
occupassent: vñ est fines vsq ad Sicanos Albulā ad ima
gine fossę patet tybrim vocarūt. De tybri vero Syracusa
na fossa Theocrit' memi
nit. h. Gētiq meq. S.
& nō sibi: Nam scit Asca
nio regna deberi.

i. Dara monia cernam
Cognataq vrbē olim:
S. Qñq & p omia cernā
subaudis. Sensus aut ta
lis est. Si potero ad Italiā
peruenire: et regna cōstitue
re et videre erubescet: et po
pulos tibi cognatos: Nā
Aeneas & Helen' a Dar
dano originē ducunt. Er
go hoc dicit: quia & ab
vno originē ducimus: &
isdem casibus subiacti
mus. l. Hesperia.
S. id est quibus populis
auctor est Dardanus He
speria hoc ē conposēv.
Nam grece dixit. Et est
de loco aduerbium Dar
danus conposēv. Fi
gura enim nonnq pul
chra est: si docuit impfe
cta sit: vt Cicero in Verri
nis. Qui verrem romulea
non addidit tribu.
m. Vtrancq Troiam. S.
Et quā tu fecisti: et ego fa
ctur' sum: iugam' & fa
ciam' vnā. n. Animis.
S. hoc est fcedere & affe
ctione: qm reuera eas na
tura iungi nō finit. Sane
qm occurrebat humane
breuitas vite: bñ subiun
xit: maneat nros ea. c. n.
Distinguendū populoscq
ppinqs Epīro: Et ex seqn
tibus ostendit quō.

Uo Prouehimur pe
la. S. Buthroto derelicto
p. Ceraunia. S. Promō
toria Epīri a crebris fulmi
nibus ppter altitudinem
nominata. q Breuissi
mus. S. Nam medio no
ctis spacio transitur.
r. Optatę tellurę. S. Sem
per em a nauigantibus
optatur. s. Sortiti re.
SFR. Per sorte diuisi ad
officiū remigādī qd esset
prorata: quis pedem tene
ret. C. Sortiti re. In qd em
fortes ceciderāt hi remos
seruabāt. Oñdit em dili
gentiam ducis: Nam q
uis in terram descendissent: tamen custodes intra naues
linqbanf. Et qui descēderāt ad vndā. i. iuxta mare i sicco
corpa curabāt. Ipe aut Palinur' et cura et diligētia maxia
vlus ē. r. Littore sicco. S. Nā ē et q ad alluē. v. Ho
ris acta. S. per horas decurrētes. C. Horis acta. Lunę solis
equos hore: vt poetis placet administrant. Ouid. Iungere
equos tyran velocibus impat horis. x. Aurib'. S. qua

em venti veniūt ea parte auris. frigidior est. y. Cuncta:
S. Nā i. pñsticis legif nō sufficere vnū ad explorā dā sereni
tatē. z. Notat. C. diligēt' cōsiderat. a. Tacito celo.
S. aut nocturno: p qd tacet: aut ipse tacitus: aut ad homies
retulit. Nam licet eternus sit axium sonus: non tamen audi
tur a nobis.

Urouehimur pelago vicina ceraunia iuxta,
Vñ iter Italiā: cursuscq breuissimus vndis.
Sol ruit interea & montes vmbrantur opaci.
Sternimur optatę gremio telluris ad undā
Sortiti remos: passimq in littore sicco
Corpora curamus: fessos sopor irrigat artus
Nec dū orbē mediū: nox horis acta subibat.
Haud segnis strato surgit palinurus: & omes.
Explorat ventos: atq; auribus aera captat.
Sydera cuncta notat: tacito labentia cœlo.
Arcturū: pluuiasq hyadas geminosq triones:
Armatumq auro: circumspicit oriona.
postq cuncta videt: cœlo constare sereno:
Dat clarū e puppi signū: nos castra mouem'.
Tentamusq viam: & velorū pandimus alas.
Iamq rubescebat stellis aurora fugatis:
Cum procul obscuros colles: hūilēq videmus
Italiam: italiam primus conclamat achates.
Italiam leto socii clamore saluant.
Tum pater Anchises magnū cratera corona
Induit: impleuitq mero: diuosq vocauit
Stans celsa in puppi.
Dij maris & terre: tempestatumq potentes:
Ferte viam vento facilem: & spirate secundi.
Crebrescunt optatę aurg: portusq patescit.

b. Armaturq auro dī
oriona. S. sic Luc. Enlla
feri nimis fulget la' orio
nis. Intuet hec: nō vt cœ
nat: Nā omib' patet: sed
vt exploret stellarū vigo
rem: q futura serenitas in
dicat in Georg. Nam ne
q tū stellis acies obtusa
videt. nō em qñt qñ nō
orta: nā septērio qd apa
ret. d. Constare. S. sup
petere. Iuue. Quis ferat
vx orē: cui cōstet omia:
e. Clarū. S. f. faciā de
uauit: vt flamas cū regia
puppis extulit. f. Ca
stra mo. S. Castra oia lo
ca sunt vbi milites steter
unt. Dicta aut castra qñ
casta: Vel q illic castra
retur libido. Nam nūq
his intererat mulier.
g. Tentā' viā. S. i. nauis
pducim'. h. Pandim'
alas. S. contos intēdim'.
i. Hūilēq videm' Italiā.
S. aut naturā oñdit pro
uitq: vt Salust. Italia pla
na ac mollis: aut rē phy
sicā exprimit. Nā oē qd
continet hūil' est: eo qd
cōtinet: aut quia pcul vi
scētib' terra hūilis sem
per videt Luca. Et dubi
os cernit vāscere mōres:
D. n. i. refert nisi quod ait:
Nō ē Italiā hūilē. sed q
etā alta nauigantib': cū
lōge apparēt vident hūi
lia: k. Italiā. S. cantos
logia vlus ē ad exprime
dū affectū nauigantū.
l. Corona Indu. S. vsq
ad summū impleuit: aut re
uera coronauit.
m. Stās celsa i pup. C.
Nam altior ps nauis ē.
n. Maris. S. per qd nau
go. o. Terre. S. ad quā
vado. p. Tempestatū
q po. S. ventorū aurag
reporū serenitatis: vt vñ
hec tā clara repente tēpe
stas: nā mtra significat.
q. Ferte viam fa. D. pte
hete facilem viam.
r. Spirate. S. Et ad vēū
perimē: & ad fauorem:
s. Crebrescunt. S. Oñst
dit magnū Anchisq meritum. D. Crebescūt f. Apparet
petitionis fructus. t. Aurg. D. naturā r' dixit. Aura em
nascit: cū primū exoris lux quā sup induxit nascentem.
v. Portus. D. ab oriente q fluctibus portus infestari po
terat magn' natura obiecit cautes. Ergo latet port': quā
fluctus illum reperire nequeunt. x. Patescit. S. Pro
pinqantibus: vt Augūsti rare scunt claustra pelori.

y In arce. **DO** in altitudine. **z** Legunt. **D** Verbum nauis familiare. Nam funes et vela cum colligunt: vel aliqua loca cum transeunt legere appellant.
a In arcu. **S** in arcus similitudine vt: Excisum cuboige latus ingens rupis in antrum: id est in antri similitudine.
b Spumant. **C** Spuma in aqua. **c** Cautes. **D** sunt autem in forma brachiorum. **d** Later. **S** longe intruente: Nam late patet secundum Donatum non stat versus. **e** Refugit a litore tem. **S** Nam. pculintuēab in mari videtur: & appropinquantibus paulatim discedere: Vel quod situm est in colle: qui senfim creuit a litore. id dicitur refugit. **DO** Refugit. Conspicuum in portu non apparet templum: quia obstant scopuli. **f** Quatuor. **C** Diximus numerum parit infolite esse. Vñ fuit Quater ipse in limine portus substituit. Ergo portendunt pericula cedes et labores circa bella futuros: Vel quia exitus ipse foelix fuit Troianis dixit: quatuor respiciens omen in equis tantum & non in numero: sed pñerū expōit quadrigas. **Q** autem quid sit fuisse indicat cum dicit: sed tamen idem olim curru succedere suet.

g Primum. **SER** Aut quale nunc viderat ante: aut quia sequitur portus albe omen. Vel primum id est primam partem campi. **D** Hic primum etc. Honefita elocutio pascetes campum: et non pascetes herbam in campo. Et cum dicit: quibus herbis pascere: ostendit sola graminis illi fuisse.

h Candore. **S** Hoc ad victoris omen. Habet autem Anchises diuinandi peritiam: unde diuinique ossa parentis. **D** Candore nivali. Ostendit & equos: & nixos: & constitutos in magna vbertate.

i Hospita. **S** Vñrpatū est. Nam quę in es exēit cōmunia sunt: & foemini in a mittunt. **Lucanus**. Hospes in extremis audiuit curia tectis. Sed **Plautus**: cum pauper commune sit: vt pauperque senatus: & pauperque domus: nec nota potentum munera paupera tamen dixit.

k Bello armantur equi. **DO** Non quia equo Troia perierit: vt quidā ridicule dicunt: sed doctrina sua equos ostendere bella dixit.

l Armenta. **SER** dicunt quasi armis apta: Nam equi intersunt preliis: boues armantur ex coriis. Sed tamen anacoluton est. nam quāq; non premisit.

m Concordia. **C** quibus concordēs equi redduntur ab effectu: vt dicitur mors pallida. **n** Spes pacis. **SER** Aut latenter posse vincere Troianos: dicendo curru

succedere sueti: **o** Palladis. **S** Post belli omen deā bellipca: sed & hoc templū visum ad omen prinet. **D** Palladis armifone: ad alia signa belli accedit templū armatē palladis: quā merito orat: vt pspertū faceret: si quid aduersum immineret: & orantes dimitteret quos ouātes acceptant: **p** Ouantes. **C** letos. Ceterū ouatio et ipsa honor est premitūq; virtutis: qd victorib; ducibus exhibebant. **Miner** tñ q; triūphus: sed de triūpho & de ouatione ita diximus: **q** An aras. **D** vt ostendit preter pretes etiam munera fuisse dē

cit aras fuisse in nauis: quę non erant vt demōstreret arana dici posse vbiq; sacrificat. **r** Rite. **S** pñ ritū. Vñ sequit pfectū ordine notis. **s** Argire. **S** i. magnę. **t** Haud mora cō. **S** vñū vacat.

v Graiugenū. **S** vt troiugenas. **S** acrorū aut tñ cā hanc setigit calabriā: vbi dicit Palladiū a Diomedē accepisse. vel ab vñlylic: nā ambo rapuerit.

x Herculei. **SER** Deficienti populo lacunib; propter assiduum cum Achemēlibus bellū: iussit vt virginē vulgo prosteret: Hinc icerra nata soboles cum sibi & patrię eet opprobrio: **Nax** partheniā te appellabatur: accepto duce Thalanto octauo ab Hercule nauigantes ad breue Calabri: oppidum deuenerunt: quod **Taras** Neptunni filius fabricauerat: id auxerūt: sed prius nomine **Tarentum** appellarunt. Bene ergo **Herculei Tarenti** (si vera est fama) quod **Taras** cōdiderat & auxerat **Phalantus**: **CRISTOF**. **Herculei**. Sunt qui dicunt: quod cum **Lacedemonij** iam decē ānos in **Melle** niorū obsidione occupati fuissent: & viderent domi prole deficere: remiserunt spartā eos iuuenes: qui ad bellum nō iurati venerant: vt operam liberis cum spartanis virginibus promiscue darent: reliqua: vt narrat **Seruius**. **Antiochus** autem de huius vrbs origine sic scribit: quod confiato inter **Lacedemonios** ac **Misēni**

os bello: qui **Lacedemoniorum** in illud vocati nō sunt: pro seruis habebantur: quos **Elotes** nominabant: Et quicūq; ea durate militia nati sūt infames: ignobilesq; putabāt: Quapropter omēs hi duce **Phalanto** in populares conuerarunt: vt illos perderent: sed patefactis insidiis: cum **Phalantus** oraculum tale ab **Apolline** accepisset: **Satyri** et **um**: & pingue populum tibi trado **Tarenti** cum suis profectus **Tarentum** venit: Incolebant enim ea loca **Cretenses**: qui post **laxum** **Minois** in **Camicia** apud **cor**

Iam ppor: templūq; apparet in arce minervę.
Vela legunt socij: & proras ad littora torquēt.
portus ab eo fluctu curuatus in arcum
Obiectę falsa spumant a spergine cautes:
Ipse latet gemino dimittunt brachia muro
Turriti scopuli: refugitq; a litore templum.
Quattuor hic primū omen eqs i gramie vidi
Tondentes campum late candore nivali.
Et p Anchises bellum: o terra hospita portas.
Bello armant equi: bellū hec armēta minantur:
Sed tamē idem olim curru succedere sueti
Quadrupedes: & frena iugo concordia ferre.
Spes est pacis ait: tū numina sancta pcamur/
palladis armifone: quę prima accepit ouātes:
Et capita ante aras phrygię velamus amictu:
preceptisq; heleni dederat: quę maxima rite
Iunoni argiūq; iussos adolemus honores.
Haud mora: cōtinuo perfectis ordine votis.
Cornua velatarum obuertimus antennarum:
Graiugenūq; domos: suspectaq; lingm' arua
Hinc sinus herculei (si vera est fama) tarenti

Eneidos

culū huc nauigant: & regionē omnem Lapygiā a la-
pyge Mino's: & Cretens mulieris filio appellarunt. Ta-
rentum autē a tarento heroe quodā dixerunt. At Ephorus
scribit Mellenios regem Lacedemoniorū Teleclū illuc sa-
croſū cā pfectū interemiſſe. Lacedemonios autē iuratos: nūq̃
niſi vrbe capta diſceſſuros. Meſſenā obſediſſe: et cū iā an-
nas decimus eſſet: admoniti ab vxoribus plē deſicere eos
reſiſſerūt. Qui quia pueri venerāt iniurati erant: iuſſerūt
q̃ vt paſſim cū virginib⁹ coirent: et q̃ inde nati ſunt Parthe-
niē noīabantur. Decimonono anno expugnata Meſſena
ſpartani domū reuerſi in nullo honore q̃ iuſto mīrmonio
nō eſſent nati hēbant: ac
mox in cōuratiōe cōtra
ſe deſpēſos ad nouas ſe-
des ingredas emiſerunt.
At partheniē Achiuos cō-
tra barbaros bellātes in-
uenere: & in prē piculorū
aſſumpti Tarentū condi-
derūt. Hec apud Diony-
ſi Halicar. inuenies. Fuerūt
aliq̃ maxie Tarentino-
rum opes. Nam & claſſe
maxima inſignes fuerūt:
et peditū. xxx milia: equi
tū. iia milia: & ductores
equitū mille. i expeditōe
miſerūt. Pollebant diſci-
pliā pythagorica et archi-
tam habuerūt. y At-
rolit. S. q̃a ppinq̃tibus
aut recedere mōtes viden-
tur: aut ſurgere. z La-
ciniā. S. templū Iunonis
Lacine: a rege conditore:
vt quibūſdā placet dici.
Vt ſecūdū alios a latrō e:
Lainto quē illuc Hercules
iteremūt: et i hoc: piato
loco tēplū Iunoni condi-
dit. a Cauloniſq̃. S.
Caulon ē mōs Calabrie:
Vt Hora Et amicus cau-
lon fertur baccho. In q̃ op-
pidū ſuit: q̃ ſecūm Higini-
um: qui ſcripſit de ſitu vt
biū Italica: olim nō eſt.
C. Caulōis mōs eſt: vt di-
cit Senni⁹. Sed vt vrbs eſt
Caulonia poſt Sagtā flu-
uū: teſte Strabonē: q̃ prius Aulonia dicta ē: q̃ ſi Vallonia
a vicina ualle denoiata. Hanc Achiui cōdidit: idē Strā.
auctor eſt. Addit etiā ſuo tpe vacuā fuiſſe: q̃ ei cā hitabāt
e Syclia a barbaris electi: illam edificauere Colonia.
b Nauſfragū ſcylla. S. piculoſum nauib⁹. Dictū ſcyllacēū
vel a tractū: vt a piculi ſiſtitudine. Nā inde ſcylla lōge eſt.
C. Scyllacēū. ſcribit Strā. poſt cauloniā ſcyllētū ēē Athe-
nienſiū Colonia: qui Mneſtei comites fuere. Sed ſuo tpe
Scyllacēū vocari ſcribit. c Aethna C. Mons i me-
dia Syclia eſt. & cum ſublimis plurimum ſit: e celſo cul-
mine globos olim ignis emittebat: noſtro vero tempore
deſiciente fortaiſſe ſub terraneo ſulfure fumos ſolū emit-
tit. Loca ſupiora (vt ſcribit Strā) Nuda cineroſaq̃ ſūt: &
per hyemem niubus operta. Inferiora vero aquis arbori-
busq̃ amoena. Ipſa vero montis cacumina multas reci-
piunt mutatiōes veſcentibus incendiis: Nunc quidē vnū
in craterem collabente igne: nunc diuiſo effluente. Nūc
igniti emittūtur rui: nūc flamme fumoſq̃ ue fuligines.
Nūc ardentes exalat lapides. Nā neceſſe ē meatus ſubter-
raneos cum his accidentibus pariter variari. Horrificis ru-
cta ſonat gēna ruinis. In hoc loco Macrobius mentem ſu-

am quā multis in locis diſſimilauerat: tandē aperit.
Virgilius em̄ alioq̃n egregius et multiplex: ac varia docē-
na inſignis: ſed dum Homerū Maroni longē tenet ſpo-
nere nimis nī fallor: inuide poetę noſtro detrahit. S. deſi-
is alio fortaiſſe in loco dice⁹. Interi vide⁹: q̃b in Aene de
ſcriptione Virgilio obſiciat. Primo enim a Pyndaro hūc
locum ſumpſiſſe demōſtrat. Nam eſt in hoc nimis curio-
ſus: vt nihil vnq̃ a ſcriptore villo ſiue grecus is ſuerit: ſiue
latin⁹ in ſuū opus tranſtulerit: quin ille ſtatin ſecū fuit
agar: Quāq̃ hęc admiratiōe potius exdant: q̃ excuſa-
tionem requirant. Sed redeo ad Aetnam: vbi Pyndarum

Cernitur: attollit ſe diua lacinia contra.

Cauloniſq̃ arces: & nauſfragum ſcyllaceum

Tum procul e fluctu trinacria cernitur gēna:

Et gemitum ingentem pelagi: pulſataq̃ ſaxa.

Audimus longe: fractaſq̃ ad littora voces:

Exultantq̃ vada: atq̃ eſtu miſcentur harenę:

Et pater Anchifeſ nimirū hęc illa charybdis.

Hos helen⁹ ſcopulos: hęc ſaxa horrenda cane/

Eripite o ſocij: piterq̃ inſurgite remis. (bat.

Haud minus ac iuſſu faciūt: primuſq̃ rudētē

Contorſit leuas proram palinurus ad vndaſ

Leuam cuncta cohors remis ventuſq̃ petiuit:

Tollimur in coelum curuato gurgite: & i dem

Subducta ad manes imos deſcēdimus vnda,

Ter ſcopuli clamorem inter caua ſaxa dedere:

Ter ſpumā eluſam: & rorantia vidimus aſtra:

extollit: qui tanq̃ veni-
ti obſecutus dixerit inter
diu fumare Aetnā: & no-
ctū flāmigare: veluti na-
tura edicto ſuo Aetnam
prohibuerit: aut in luce
ignem: aut in tenebris fu-
mum euomere. Rephen-
dis ergo Pyndarum ſmo-
laudo: q̃ cū virtū vtro-
q̃ tēpore euomū non ne-
get: Tamē & fumū dicit:
& ignē nocti dicit: quō
niam neq̃ flammę inter
diu multum apparente
fum⁹ difficile nocturno
tempore diſcoſitur. Cō-
ſultit ergo viſibus noſtris
Pyndarus: at Maro na-
turam exequit quod ſp-
pe eodem tempore ſit. Ipſe
q̃q̃ ſimul ponit. Nā mo-
ſine fumo flammę exēunt:
Sed ita alternat: vt mo-
do exuperet fumus: mo-
do vincant flammę. Nō
ergo cōfundit tempora:
ſed quę ſimul ſunt: ſimil
enarrat. Neq̃ abſonum
eſt appellare denſiſſimū
fumum. & in alta ſur-
gentem atram nubem:
preſertim cum illam ſur-
mantem appeller. Et vt
fumi illam contortam: et
nigram rēuolutionem ex-
primat addidit: Turbine
piceo. Nec eſt inenarrabi-
le: q̃ nubē atram fumus

re dixit turbine piceo: & fauilla candente. Quis entra non
vidit vel ſepiſſime ſpiſſum atrumq̃ fumum: ita e ſoru-
nace ab igne pelli: vt illi nigredini admixtę ſint plurimę
ſcintille. Ipſe enim hoc loco fauillā pſcintilla poſuit. Pro-
pterea q̃ candentē dixit a candore ignis. Ad id enī quod
dicit omnium: quę mōſtra ſunt monſtruoſiſſimū eſt: q̃d
Maro ait: Scopulos eructari et erigi eoſdēq̃ ipſos ſtatin
liqueſieri: Neq̃ vſq̃ a Pyndaro ſcriptum: primū ita re-
ſpondeo: nō videre quā ratione vteret. Maro aliquid ſen-
bere: quod non ſcripſerit Pyndarus: preſertim cum poeta
rum ſit de magnis maiora loqui: & multa ſupra ſidem
proferre: & veris ficta ſepe addere. Deinde obſecto: quid
hoc tā abſonū eſt. An q̃d dicit ſcopulos auuſq̃ viſer-
ra montis erigit. Ad hoc ex ipſa natura ſit: vt ex humo-
re et calore in arcto concluiſis his ventus gignatur: vt ma-
ximas moles vi pellat: quod videre licet in lapidiſq̃: qui
eadem cauſa: maximo impetu e bombardis pelluntur:
Sed ſit aliquod fictum: nonne licet poetę fingere: cum
ſi ſigmetum a poeta remoueris iam ipſe poeta non em-
ed videamus q̃ contra naturā hęc ſint. Emittit nōnū-
q̃ fumum in ſubrudinē nubis qui veluti turbo circūuol-

uatur: & cui scyntillę ad
mixtę sunt: Nam fauilla
candes hoc exornat: et in
terdū accendit locus: ut
globę flamarū ad coelū
exollant. Quis hic error
est: an q; fumus interdū
flamme noctu solū emit
tant: Ridiculū est hoc cre
dere: Cū vtręq; hec vtroq; tpe accidere possint: Quis fum⁹
interdū flāma p̄o noctu meli⁹ cōspiciat. Nōnūq; p̄o p̄ter
fumū flammāq; etiā ingentia saxa assiduo igne liq̄facta
eo v̄to: q; in agustis cauernarū calore in hūore agente cō
ficiē maxio impetu contortq;: que qdē oīa si q; extra na
turg vim postea esse putauerit: is fortasse naturā recte nō
tenet. d. Ec gemitū in p. S. videt delat⁹ primo ad fretū
post ad Aethnā reuersus. e. Fractasq; S. nimias: Vt fra
ctos sonitus imitata tubarum. f. Aestu miscent ha.

Interea fessos ventus cum sole reliquit,
Ignariq; vię cyclopum allabimur oris.
portus ab accessu ventorū immotus: & ingēs,

S. Describit loca charib
di vicina q; esse credit ex
periculi magnitudine.

g. Saxa hor. S. retulit se
ad hyfthorā: Nā p̄ scylla
diē horreda saxa. h. Er
p̄te. S. de periculis deest
vos: i. O socii. D. Nā i
cōmuni vbi piculū ē oib⁹

laborandū est. k. Leuas vn. S. de lōto venientib⁹ aliter
non procedit. l. Cuncta cohors. S. Quia sup̄ius dixit:
Nos castra monemus. m. Ad manes imos. SER.
Poetica Hyperbole. n. Scopuli cla. S. de hyfthoria vt
sup̄ dixim⁹ hoc traxit. Vñ em̄ illis concavis saxis cauum
imitant latratus: o. Elisam exclusam. S. vt Elisos oca
los: et siccū sanguie guttur. p. Rorantia astra. S. p̄ irro
rata q; irrorabant: a q; significat oē nō ē ap̄d latinos p̄cis
piū: Sane hygbole ē. q. q. Ventus cū so. S. Ventorū em̄

Eneidos

mutationē necesse est fieri. vel oriente die vel occidente.
 r Ignariq; viē cyclopū alla. oris. S. vt seruatiū ex vndis
 strophadiū mellitorā primū accipiunt. Similis enī ē som
 nus. s Cyclopū. S. do habet accētū: quā latina declina
 tio. In accusatiō quia grēce posuit Cyclopas cy habet ac
 centū: sic Cyclopes clo habebit. s Tonat ētna ruinis.
 S. Causa huius intendit secundū Virg. ētna est hęc. Sūt terrę
 defudantes sulphur: vt pene totus tractus Campanię: vbi
 est Veseuus et Gaurus mōtes: quod indicat aquarū odor
 calentiū. Item nouim⁹ ex
 aque motu ventū creati:
 esse etiā concauas terras
 ētnā constat: et ab ea pre
 qua Eurū vel Affricū
 flant habere spelūcas: &
 plenas sulphuris: & vīq;
 ad mare deductas. Hę
 speluncę recipientes in se
 fluctus ventū creant: qui
 agitatū ignem glignit ex
 sulphure. Vñ est q; vides
 incendiū: hoc autē ēē verū
 illa comprobāt ratio: qā
 et aliis flantib⁹ ventis nū
 hū ex se emittit: e. p mō
 flantū Euri vel Affrici in
 terdū fumū: interdū fauill
 las: nōnunq; vomit incē
 dia: qd & hoc loco osten
 dit: nam effectū indicās
 supprimit causas.

t Prorumpit nū. S. Poe
 tica descriptio. Nā nō dī
 cimus prumpo illam rē.
 v Cadente fa. S. Scin
 tillis: & ē bona peryphra
 sis. Nā fauilla est scintilla
 ab igne deserta: x Visce
 ra. S. i. pres sic dixit vt of
 fa terrę dicim⁹. y Eru
 ctans. S. Cice. Eructans
 semōibus suis cēdē bo
 norū. Hora. vsurpauit:
 Hic dū sublimis versus
 ructatur. z Liq̃ta
 cta. S. Putrida decocta i
 modū calcis.

a Cum gemitu. C. cū
 sonitu illo maximo: qui
 ex angustis cauernis prouenit: vt is qui ex cauo boarū
 darum exoritur. Nam & Strabo: non poeta: sed hystoric⁹
 de Aetna ait. Nunc igniti emittunt rui: nunc flammę fu
 mosę ve fuligines: nunc ardentes exalat lapides. Quid cr
 go mirū? si Virgilius hęc omia exaggerat: & quod poeta
 rum propriū est: verborū strepitu grandiora facit.
 b Glomerat. C. quasi rotat p aerem. c Imo. S. ab
 imo & reddit cām latente. Inde enim vētus ex aqua nat⁹
 erumpit. C. Fundoq; ex imo: qsi ponit cām efficientē. Vñ
 hęc ad exteriora pueniant: In q; quidē descriptiōe: & dov
 ctrinam siml⁹: & ingenii poetę quis summa admiratiōe
 dignū nō putabit. d Fama est. S. excusat fabulam di
 cturū. Nam in Phlegia loco Thessalię pugnarunt gigan
 tes quō Enceladus in Syclia Othus in Creta: secundum
 Salustiiū. Vnde Othi campi dicunt Typhoeus i Campa
 nia: vt ierme Iouis imperiis imposita typhoeo. Sed Var
 ro dicit in diluio aliq̃s confugisse montes: q bello postea
 lacerati ab his q de aliis veniebant montib⁹ facile ex locis
 superiorib⁹ vicerūt: Inde fictū est vt dii supiores dicerent:
 Inferiores pō terrigenę. Et quia de humilimis ad summā
 reputabāt: dicti sunt pro pedib⁹ habuisse serpentes. DO.

Fama est. Recte inducit Aeneas: in his quę fabulosa erat di
 centē: fama est: ne se actorem rerū impossibilitū faciat. C.
 Fama ē enceladi. Fabula hęc a Cicerone optime interpretat
 Nihil enim aliud est contra deos gygantes pugnare: q; ho
 mines naturę repugnare: Nā cum nro ingenio volumus
 ipm deū: & res altas speculari: cū paulo quodāmodo al
 tius erecti sumus ab ipsa fulminamur. Nam recte apud
 nros mouemur. Q. scrutator maiestatis relict a deo:
 e Semustum. S. pro semi vstum. Sic autē ponitur velut

semiāmis sit Encelad⁹:
 Vnde est. Morat latus: vt
 est quasi ex fulmine natū
 sit illic incendium.

Ipse: sed horrificis iuxta tonat ētna ruinis:
 Interdumq; atram prorumpit ad ethera nubē:
 Turbine fumantē piceo et cadente fauilla.
 Attollitq; globos flammarū: & sydera lambit.
 Interdum scopulos: auulsaq; viscera montis
 Erigit eructans: liquefactaq; saxa sub auras
 Cū gemitu glomerat: fundoq; exestuat imo.
 Fama est enceladi semustū fulmine corpus
 Vigeri mole hac. ingentemq; insuper ētnam
 Impositā ruptis flammam expirare caminis.
 Et fessū quotiēs motat latus: in tremere omnē
 Murmure trinacriā: & coelū subtexere fumo.
 Noctem illam tecti in syluis imania monstra
 perferimus: nec quę sonitū det causa videm⁹.
 Nā neq; erant astrorū ignes: nec lucidus ēthra
 Sydera polus: obscuro sed nubila coelo:
 Et lunā in nymbo nox intempesta tenebat.

f Caminis. SER. grę
 cū est latine foma.

g Morat. SERVIVS:
 frequēter mouet: Nam
 mutat dixeris: das re
 ctionem labori.

h Subtexere. C. Recte
 Nam fumus ex parte in
 feriori sese opponebat co
 lo. i Noctem. SER.
 melius per accusatiuum
 dixit.

k Videmus. SER. vt
 mente: vel oculis.

l Aethra. SER. Splen
 dorem etheris. Sane Ho
 merus Aetherem & aerē
 cōmunis generis posuit:
 Ergo potest esse ēthra p
 aethere.

m Intempestate. S. me
 dia hoc est nūmū obfus

ra: Intempesta est dicta nox media: inactiua carens acti
 bus: per quos tempora cognoscimus. Ait enim Lucrē.
 Tempus non intelligi nisi per actus humanos. Medium
 autem noctis tempus caret actu: ergo intempesta in actiua
 sa quasi sine tempore: hoc est sine actu: per quem dimouet
 tempus. Vnde est intempestiue venisti: id est. occupat
 Ergo intempesta dicitur: quia caret tempe.

n Aurora polo dimouerat vmbra. SER. Hyste
 ron proteron in sensu: ante enim aurora est q; dies.

o Ignori noua forma. DO. non idem ignoti & noua for
 ma: Nam noua forma pertinet ad id quod infra de cultu
 & eius sordibus dicentur. Ignoti autem quem reuera nō
 scissent. CRI. Noua forma. Inaudita: incognita: & qualē
 nunq; videramus: non ergo vir esse apparebat: quia for
 ma adeo degenerauerat a forma humana: vt vox tenue
 vestigium in ea relictū hominis esset. Ignoti. Multe ex
 ponunt ignobilis: vt ea miseria confectus esset. vt nō nisi
 ignobilis appareret: sed verius ignoti pignoscibilis: vt ali
 bi: Aut illa dāti nescit Busynidis aras pro illa dābilis.
 Dixerat enī adeo a forma humana: vt vix homo esset
 agnosceretur.

p. Forma. S. Bñ dixit
formā & nō hominem.
q. Respicimus. D. quia
nō audiebatur vox rogātis.

r. Illuies. SER. sordes.
s. Immissa. D. vltra mo-
dum grandis. t. Con-
sertum spinis. S. ligatum
spinis. Teren. Video quē-
dam sentū. D. Consertū
Cōcinatū spinis: nō est
textū erat spinis. sed spi-
nis frustra pannorū con-
sinentibus consertū illius
fuerat tegmen. v. Gra-
uis. S. Habet em̄ vnaq̄
q̄ gens in cellum & vo-
cem ppriā. x. Ad troi-
am. S. aut ex confessione
subsequenti hoc dicit: aut
græcum esse cognoscit ex
repudiatione. vt Terenti⁹.
Nescis quid peccati por-
tar hec purgatio. D. Ad
Troiam. gratū troianis
q̄ talem viderent inimici
cum. y. Conteritus
hefit. C. Primo aspectu
exhorruit troianos. D. in
de cū consideraret: quāta
in miseria versaret: statim
it̄ prestare sibi manifestis-
simis hostibus se credere
q̄ apud monstra viuere.

Postera iamq̄ dies: primo surgebat eo:
Humentēq̄ aurora polo dimouerat vmbra:
Cum subito e syluis macie confecta suprema
Ignoti noua forma viri: miserandaq̄ cultu
Procedit: supplexq̄ manus ad littora tendit:
Respicimus: dira illuies: immissaq̄ barba.
Consertum tegmen spinis: ac cetera grātis:
Et quondā patrijs ad troiam missus in armis.
Isc̄ vbi dardanios habitus: & Troia vidit
Arma procul: paulum aspectu cōteritus hefit
Continuitq̄ gradū: mox se se ad littora p̄ceps
Cum fletu precibusq̄ tulit: per sydera testor:
per superos: atq̄ hoc coeli spirabile lumen:
Tollite me teucris: quascunq̄ abducite terras.
Hoc fat erit: scio me danais e classibus vnum:
Et bello iliacos fateor petiisse penates:

z. Mox. D. Vbi metum
vidit necessitas. a. Pre-
ceps. S. sine respectu salu-
tis. b. Per sydera tes-
tor. D. cum procul esset: se ge-
sta suplicem exhibuit:
mox p̄pinq̄ fact⁹ p̄ceps
adhibuit & lachry-
mas. Confiteet̄ originem:
vt misericordiam capteret.
c. Testor. S. obtestor.
d. Spirabile. SER. Vi-
tale quo spiramus. Cic-
ro vero in libro de natu-
ræ deorū. Spirabile dixit.

e. Tollite me. C. Veluti
nō deprecatur seru tutem:
nec quāuis durā fortē
perpeti non recuset: ac de
inde mori apud homines
malit: q̄ ita apud feras
degere. Qualis ergo vita
sibi erat: cū vt illam fugi
at ita auidē mortē petat.
f. Quascunq̄. S. compa-
ratione eorum quę fugit
non cogitat quo eat.

g. Hoc fat erit. S. vitas
se Cyclopas.

h. Classibus. S. ex equiti-
bus: vt & ordine classes.

i. Petiisse. SER. causa
metri addidit syllabā: vt
nos abuisse rati & vento
petiisse mycenās.

Eneidos

k Tanta: S. vt nō possit. fortunę presentē q̄litate molior:
l Spargite. S. Hoc ē dilacerate: et noua breuitate vsq̄ ē. D.
 Spargite. In parte. s. diuissim. qd ne fieret crudelitas facci
 descripta est. C. Spargite. Concessio est: p quā etiam apud
 crudelissimos hoies misericordiā captare possit. Nā caute
 dicit eā mortē: q̄ cū ipsi
 eā sepe timuerit: possit fa
 cile illos ad misericordiā
 flectere: nā nō temere eo
 supplicio alios afficim⁹:
 quod nobis diu horrore
 fuerit. Vt itaq; insinua
 tione: vt nō aī ad venie
 rationē descendat: q̄ hū
 iuscemodi pmissiōe alios
 hostium mitigaerit.
m Si pereō. D. Ostēdit
 male viuere: Nā si pereō
 dixit: et nō cū perierō.
n Manib⁹ hoim. S. obli
 que loquit. vult em ostē
 dere hāc hois nō esse cru
 delitatē. o Genua. S.
 phisicę gēua misericordię
 psecrata volūt: vt autē
 memorię: frontē genio:
 dextrā fidei. D. Et genua
 amplexus. Ad pces adhi
 bet obsequiū corporis.

p Quis. S. cuius filius:
 nam se gr̄cū fā dixerat:
 & ipse sic rīdet: q̄ Fa
 ri. D. Fari & fateri disse
 rūt. Nam fari est simp̄r
 aliqd referre. Fateri autē
 ex necessitate: q̄ secreto cō
 tingūt publicare:
q Agitet fortūa. S. Hor
 tatur fateri: q̄ cū fortuna
 vexit: vt agitata numi
 na Troie: s. Haud
 multa moratus. S. nīmi
 mag benignitatis est non
 expectare p̄imas pces.
r P̄nti pignore. S. ma
 nuū cōtūctiōe: qua sic
 matur amicitia: vt iungē
 mus hospitio: dextrās ac
 recta subimus.
v Sum patria ex Itha
 ca. S. & circūstantias om
 nes exquisit loci: p̄longē
 portū. C. Sū pa. ex Itha
 ca: quę iram. moliat.
x Infelicitis. S. Querit
 fauorem vitupatōe eius
 quē scit odio ēē troianis:
 CRI. Infelicitis: Hoc di
 cto gratificatur is: qui illum oderant.
y Paupe
 re. SER. Paupertas em apud antiq̄s milicę cā fuit: vt de
 Synone diximus: vitur veniali statu per excusationem.
 C. Paupe. Non ergo volūtaria: aut Troianorū odio: sed vt
 gente necessitate suscepta eius militia fuit. Paup a puo dr̄.
 Ergo habet se parū. Mendicus aut min⁹ q̄ dicit habet: et
 go nihil mansisset ex p̄nti miseria paupertatē quā calami
 tatē putabat: nunc putat felicitatē. s. Trepidī. S. Er
 go p̄p̄ timorē: & nō ppter cōtemp̄tū & cām timorē ostē
 dit fuisse Poliphemi descriptiōē. C. Trepidī: nō ergo q̄
 me neglexerint aut oderint: sed quia sibi timerēt: me reliq̄
 runt: eadē excusatione vitur Synon: cum dicit & q̄ sibi
 quisq; timebat vniū immiseri exitiū cōuersa tulere vlysi

ses ex lotophagis in Syclias delatus: in eā p̄tem ventū:
 duo fr̄es erāt Cyclops & Lestrigon: q̄ inhumane ēē excu
 perunt: et nī fuisset filiorū benignitas cum sociis perisset
 vlysses. Cyclops filius erat Antiphates: Lestrigonis Poi
 liphemus Scopuli tres Cyclopum sunt iuxta est portus

vlyssis: a Cydo
 pis. CR. Cyclops vnicū
 oculū in fronte oculare
 habuisse ferunt. Vnde cy
 clopes a greco verbo no
 men habuerūt. Quapro
 pter & latini Oratium il
 lum: qui Romam abici
 so p̄te subleto ab Etru
 scis defendit: quoniam ale
 ro oculo caret: cū Cy
 clope appellare vellet ex
 lingūe in scita p Cyclope
 eoditem dixerūt Nam ca
 dem incitiā pyrrhum ex
 Byrrhum et Burnū di
 xerunt.
b Dom⁹ Sanie C. Co
 lor rhetoricus demonstrat
 tio. Est ei demonstratio cū
 ita verbis res exprimit:
 vt geri negodum: & re
 ante oculos esse videat.
c Dii talem te. CR. Ex
 clamatō est q̄ habet Pa
 thos: vt qd nō mentalia
 pectora cogis auri sacra
 fāes. Et dii talia graui in
 staurare pio si penatore
 reposito. Fit aliquādo ex
 p̄sona poetę: vt Manua
 ve misere nimū vicina
 cremonē: & infelix verū
 q̄ ferat ea fata minores:
 Dicit gr̄ce Ecphronēdis.

d Nec visu facilis. S. Nā
 etiam aspectu infert fort
 midinē. CR. Nec visu fa
 cilis. Quid ergo imman
 us: si ne aspectus quidē
 eius sustineri poterat.
e Nec dictu affabilis vly
 si. SER. Sermōe non ex
 plicabilis: & mirę exag
 gerauit post descriptiōē.
 C. Nec dictu affabilis vly
 si. Admiratiōem in men
 tibus auditorū relinquit
 mus: cum oīdimus rem
 ob magnitudinē dictū
 exquari nō posse. Sic ali
 bi: Simulacra modis pal
 lentia miris.

f Visceribus. SER. Viscera proprie carnes sunt. C. Visc
 rib⁹ miserorū Pathos a re ipsa. **g** Atro. S. hoc est sanie:
 h Duo. S. Home. dicit quatuor: Qui etiā scribit Aeneā
 priusq; vlyssē ad Sycliam venisse. Ergo vel differt: vel
 dicit uos vidisse: sed quot occiderit nescio.
i Resupinus. SER. Magnitudo virtutis ostenditur:
k Frangeret ad saxū. C. Pathos a modo interficiendi
 & ab instrumēto. **l** Expersa. S. i. madefacta. Si autē
 aspersa dicatur: rapinosis & hyperbole iunguntur.
m Maderet. C. Pathos e modo quod denub⁹ confice
 ret anteq; digluteret. Mandere em est cibum intra os dena
 tibus: malisq; anteq; in stomachum trudas conficere. Vo
 rare autem est ipm integrum deglutire. Vū et Cicero dicit

Pro quo si sceleris tanta est iniuria nostri:
 Spargite me i fluctus: vastoq; imergite pōto:
 Si pereō manibus hominū perisse iuuabit.
 Dixerat: & genua aplexus: genibusq; volutās
 Herebat: qui sit fari: quo sanguine cretus:
 Hortamur: quę deinde agitet fortuna fateri.
 Ipse p̄ dextrā Anchises haud mīta moratus.
 Dat iussū: atq; animū p̄sentī pignore firmat.
 Ille hec deposita tandem formidine fatur,
 Sum patria ex ithaca comes infelicitis vlyssi:
 Nomie adhiemenides: troiā genitore adamasco
 paupere (mālissetq; vtinā fortuna) profectus:
 Hic me dum trepidi crudelia limina linquūt
 Immemores socij: vasto cyclopis in antro
 Deferuere, domus sanie: dapibusq; cruentis
 Intus opaca ingēs: ipse arduus: altaq; pulsas
 Sydera: dij talem terris auertite pestem.
 Nec visu facilis: nec dictu affabilis vlli.
 Visceribus miserorū: & sanguine velsit atro.
 Vidi egomet duo de numero cū corpora nrō:
 pressa manu magna: medio resupin⁹ in antro
 Frangeret ad saxū: sanieq; aspersa natarent

partim vorant: partim mandunt: n Vlyfles. SER: Solo notant Emphasim fecit. Vnde est Oblitusve fui est. C. Vlyfles. Apud Home. in li. ix. cū in patriā ferret tempe state nouē dies iactatū fuisse: decimo ad Iotophagos ve: mīlī: emīsi duos socios cū p̄cone exploraturos: hūi gusta

to loco redire nō curabāt: ego vi redire coegi. Hinc vnam ad Cyclopas: vbi oīa sūa sponte pueniunt ex corū grege aliq̄t oues mactatas sociis dūiſi: hōmīn lītus cū duodecim sociis descendit: vitem q̄ suauissimi vini: quod Maro Iſmari accola et Apolliniſ sacerdos dederat: meū aduexi antrū intra vim caſeo agnis: hēdīſq̄ referūt: volebāt ſocii illis onuſti ad naues redire: at ego vetui: expectās an iux hospiti aliquid donaſ re velle. Interim caſeo ve ſtimur: venit cuſtos & ſaxum ingēs hoſtio appoſuit: dicim⁹ hoſpites eſſe: & aliqd vt det ſupplicam⁹: ac qm hoſpites in tuta ſunt: ſocii: tū ille: Dū nō ſunt Cyclopib⁹ curę: atq̄ duos e nobis eripuit: & more leonīs integros depaſtus eſt. Poſt trīdie p ſec⁹ p̄ paſcua nos antro obſecto ſaxo incluſit: ve ſpere rediēs duas i corna caprās vorauit. Ego igit̄ paterā ſibi acutiſſimī vī nū porrexit: at ille cū ſuaue videret: penit ſecundā: ac iudētētiā: Inde aut̄ illi ebrio factō: & dormiēti oculū pulſto cōrō terebrauim⁹. Inde ego me ac ſocios ſub villoſis ar: tīb⁹ aligai: vt tangenti oues viderentur: & q̄drupes pcedentes inter ei⁹ crura elapſi fugim⁹. Interroga uerac p̄ q̄ noīe Vlyſſes vocaret. ar ille dixit Vtis. Vtis em nemo gr̄ce: dici tur ergo acclamante illo accurrēt ceteri cyclopes: atq̄ interrogauerūt q̄s illū ita male affectiſſet: & cū mīdēt vris: at illi dicebāt: ſi tibi nemo nocuit: certe ſocii mala vitare nequīs.

O Oblitus ne fui. D. Oīs nos vehemētē turbati ſum⁹: ſol⁹ Vlyſſes natura calid⁹. & vīu & ingenio inſtructus tantę crudelitatis vīſu derentus nō eſt. nec ē Oblitus fui. i. nō p̄dit ſuā induſtriā. p Itacus. S. Itaceniſ. q Nā ſi expletus. D. Oīa ſigna ponit bellū occasione ad cedē p̄bētus. Dederat aut̄ p̄līlū Vlyſſes: vt vnūcū illi oculū exēcarēt: ſed hoc piculoſum fuit q̄ ſuis dormiret vnio ſepultus. Ergo p̄cati ſunt nūc min⁹: & qm nō idē piculū erat oībus varias corpis par̄tes tenentibus eas inter ſe ſorti ſunt. CR. Expletus dapib⁹: Pacit rem verifiſimē. Nam ex crapula validiores ſunt a ſtomacho ad caput euaporāt: ac cerebro refrigēti craſ floresq̄ p̄pterea facti meatus: p̄ q̄s ſpūs a corde ad caput aſcendit obdurāt: ex q̄ re ſomn⁹ ori⁹: vt Phyſici oīdunt. r Sepul⁹. S. ſtratus iacuit. s Immeſum. S. ad poly

phemi magnitudinē referēt q̄lī toto antro facuerit. t Nos magna p̄cati Numi. C. Oīdūt em p̄ trāſitū aī oīa a deo auxiliū petendū: Vt alibi in primis venerare deos. Pr̄ca: hāc ergo deos: ſed qm nō deſidib⁹ ignauis: q̄ opē dū ſeruit: ſed bene conſulentibus: & recte agentibus. iccirco illos:

& prudenter: & fortiter oīa tentare inducit: qd ex primit Saluſt. Nō voris neq̄ ſupplicib⁹ mulierib⁹ auxilia deorū parant: ſed agendo et bñ conſulēdo: nō igit̄ imitāde ſunt mulierculę: q̄ in p̄ces effuſe nihil ex ſe tēptāt: neq̄ ruſ ſus adeo nobis videndū eſt: vt ſine diuino ope q̄c q̄ cōſequi poſſe putem⁹: Sed vtrūq̄ a dhibēdū ē. v Fundimur. S. Scdm Hom. rūq̄ dicit alios cū tenuiſſe: alios cecāſe oculū acuto fuſſe et obuſto. Nā ſcdm iſtum ſenſum multi terebramus accipiunt: alii tenebram⁹ legūt. Illud primū ſequitur verba Homeri. x Selo acuto. S. p̄tēz ſimp̄r accipi y Solū ſub fronte latebat. S. Mlti polyphemū dicunt vnū habuiſſe oculū: alii duos: alii tres. Sed totū fabuloſum eſt. Nā hic vir prudētīſſim⁹ fuit: & ob hoc oculū i capite habuiſſe dicit. iuxta cerēbrū: q̄ prudentia p̄ videbat. Verū Vlyſſes eū prudent a ſupauit: et ob hoc tingit eum obcaſſe. z Latebat. S. dormiētis ē. Nā male ſentit Donat⁹ dicēs: Late patebat: q̄ cōtra mentū ē: aut latebat corpis cōpationē: S. prior ſen⁹: abſolut⁹ ē. C. Latebat. Nā dormiēns

illū claudebat. a Argolici cly. aut phoe: la. in. S. Vnū magnitudinis ē: aliud ſplendoris. Phoebe: & a luna et a ſole eē p̄t. b Sed ſu. o miſerū fugite SE. Nam et ſi hic eē ſit: plures alii aſſunt miſeri. Aut blandientis eſt: vt n Teren. O miſera. Aut miſeri: quia ad Cyclopas

ſint delati. CRIST. Sed fugite o miſeri. Optima abrupcio: & qua dum horrorem ſuū exprimit: ſibi beniuolentiā cōſiliat: & eos: vt ſe ſublato auſugiant ſuadet.

c Qualis. S. Qualis ad mores: Quantus ad corpus. C. Nā qualis. Mira breuitas q̄ valenti p̄cipitē fugā oſtendēte neceſſaria erat: nā cū eſſet dicturus illos eſſe magnos et crudeles & vnioculos: & paſtores & reliq̄: q̄ de Polyphemō dixerat vnico verſūq̄ hanc cōpationē re expediuit.

d Curua hec habi. ad lit. vulgo. S. Ne tū in mōib⁹ eē putentur. C. Vulgo. paſſim. e Tertia iā lune. S. B. ne in deſertis locis ex lunę rōne colligit tpa. f Secōplent. S. quia nō ex ſe lumē habet: ſed a ſole accipit. g Inter deſerta. C. Non ergo in his ſyluis: in quib⁹ Cyclopes paſcebāt oues: Nā fuiſſet ab illis depheſus: ſed in aſperiorib⁹ remotiorib⁹q̄ que a ſolis feris habitabant. Quid ergo

Eneidōs

infelicius illi esse potuit: q̄ nō posse nisi cū feris habitare.
Quid āt crudeli? Cyclopihus: quib⁹ immani fime fere mi-
tiores dephenderent. h. Lustra. S. Cubilia: hinc lupa-
naria etiā lustra dicunt: vbi hīrant lupg. i. meretrices. dicta:
ab obscenitatis et odoris similitudine. i. Traho. C. Diffi-
cultatē viuēdi ostēdit: nō
eni dūco dixit: sed traho.
k. Baccas. S. Bacca ē ge-
nerale nomē arborū agre-
stium. C. Bacca est & bac-
cha. Nā cū a spiratiōe sa-
cerdos est bacchi. Sine al-
piratiōe fructus arborū:
vtp̄mū syluestris. Sed
de bacca acino: nuce: &
pomo: dictū ē in Geor.
l. Lapidosa. C. nā plus
ossulosa hūit q̄ carniū.
m. Corna. S. hec corn⁹
arbor ipsa est: hoc cornū
fructus. C. Cornū enim
bacca est eius arbor q̄ cor-
nus dī. Cornu autē in q̄r-
ta declatiōe q̄drupedū ē:
Nec solū. nō multum
dissimile ab ossē: qd in
frōre quadrupedū extat:
Sed pedū q̄z ungulas eo-
dem nomie appellant.
n. Addixi. S. Signato
verbo exprimit. D. Ad-
dixi. Hoc cōsilio ad vos
venī: melius esse manib⁹
hōim perire q̄ Cyclopū.
o. Animā. C. vitā. Iuue.
Summū crede nefas ani-
mā pferre pudori. Ite ven-
tum Hora. Impellūt. ani-
me linrea Thracie. Et ipse
alibi. Quantū ignes aie
q̄ valent. Ite anhelitum
idē in Geor. aīas et olen-
tia medi ora fouet illo: et
sensib⁹ medicant anhelis.
Est igit aīa pprie in hōie
qua viuim⁹: & sentim⁹: ita
vt cōtineat vim vegetan-
di: mouēdi: et sentiēdi: q̄
omnia cōia sunt nobis cū
ceteris animātib⁹: nā ipa
alimē: crescūt: & gignūt:
Mouēt p̄erea ac sentiūt:
Anim⁹ autē est. q̄ homies
sum⁹: q̄ sapim⁹: & intelli-
gim⁹: q̄ vis nō est edu-
cta de potētia materie: s;
a deo immortalē de nihilo
creat eodē tpe: & infundī
tur i corp⁹ nrm. Ergo aīa
cōmunis est nobis cum
brutiis: anim⁹ pprius est
hōim. Principio inclu-
sit cōmunis conditor illis: Tantū animas nobis animum
quoq̄. Ergo animę partes sunt vegetandi: mouendi: &
sentiēdi. Animi autē rō: intellectus: intelligētia: mēs: spūs.
Sed hec oīa i hōie vna eēntia sunt. p. Læto. C. morte:
ab eo qd ē leo les. Vñ deleo. nā oīa delet mors. q. Va-
sta mole. C. ostēdit p̄entatē: nā nō videbat hūanū corp⁹
moueri. Sed immēsa qdā machina & moles hūano artū-
ficio confecta: & hūano ingenio p̄acta. r. Nota. S.
ante oculi amissionē. Stat. Sequit̄ tñ improbus hostem q̄
meminit. D. Nota: exponēdū fuit quō ege⁹ venire potuit:

quia nouerat anteq̄ occideret. s. Informē. C. adeo ma-
gnū: vt supet oēm cōsuetā formā. t. Trunca pinus. C.
Inaudita res: vt baculū: nō ex ramis: sed ex trūco arboris
faciat: & ipam arborē nō ferro incidat: sed vna manu ob-
trūcet. Quid ergo: aut maius aut robust⁹ fingi potuit: cui

prospicio: sonitum p̄ padū: vocēq̄ tremisco.
Victum infelicem baccas: lapidosaq̄ corna
Dant rami: & vullis pascūt radicibus herbę.
Omnia collustrās: hāc prīmū ad littora clāse
Conspexi venientē: huic me quęcunq̄ fuisset
Addixi: satis est gentem effugisse nefandam.
Vos anim i hanc: potius q̄cūq̄ absumit lœto.
Vix ea fatus erat: summo cū monte videmus,
Ip̄m inter pecudes vastā se mole mouentem
pastorem polyphemū: & littora notā petentē.
Mōstrū horrēdū i formę i gēs cui lumē adēptū.
Trunca manū pinus regit & vestigia firmat:
Lanigere comitant oues: ea sola voluptas
Solamenq̄ mali: de collo fistula pendet.
I postq̄ altos tetigit fluct⁹: & ad eq̄ra venit.
Luminis effossi fluidū lauit inde cruorem.
Dentib⁹ infrendēs gemitu: graditurq̄ p̄ eq̄r:
Iā mediū: necdū fluctus latera ardua tinxit.
Nos p̄cul inde fugā trepidi celerare: recepto
Supplice: sic merito: tacitiq̄ incidere funem:
Verrimus & proni certantibus equora remis.
Sensit: & ad sonitum vocis vestigia torsit.
Verū vbi nulla dāt dextrā affectare potestas.
Nec potis ionios fluctus equare sequendo.

gatio: i. Vocis. SER. remorum sonitum vocem dixit:
Est enim vox omne quod sonat: vt fractasq̄ ad litora vo-
ces. m. Affectare. S. intendere: vt naue tenere possit.
Terētius: ad dñam qui affectat viam: Nā si legas dextra
affectare: id est cōtingere: caret exemplo. n. Potis. S. No-
men indeclinabile vnde potissimus: & quis difficile inue-
niatur in obliuio: Inueniuntur composita impotēs pro-
compositis: & impotem & compotem. o. Exteri-
ta tellus. S. Poetica hypbole. C. Exterrita tel. ita. Nec ipse
ita accidisse ex horrendę vocis magnitudine putauit.

pro baculo itera arbor:
Ite et ea quide pinus que
aliis arborib⁹ p̄erior est:
& etiā ipse mau truncare
possit v. Ea sola volup-
tas. D. Voluptatē ex aīa
lib⁹ hūit: cū videbat. C.
cusaūte solamē cupiebat.
x. Postq̄. S. Histerone-
p̄herō i sensu: vt p̄gressi
subeunt: lūco fluuiūq̄ re-
linquūt. y. Fluidum:
S. profluente: vt cū tate-
omoteleuton: Non fluit
ex defosso oculo sanies: sed
sup te monstratū est: nō
defossum: sed cerebratū.
z. Lauit cruore. D. Ad
huc enī i flucta cecitas no-
ua putabat: cū adhuc fū-
deret sāguinē. a. Inde
S. Aut de fluctib⁹: aut de
spacio oculi. b. Infren-
dens. CR. pprie infrendē
fues: qñ fabas dentib⁹ hā-
gūt. Vñ nefrendes: hī fū-
porcelli: q̄ p̄gatē adhuc
frendere nō p̄nt. ergo in-
frendes. i. vocē inter den-
tes refrendēs q̄drat est.
c. Gemitu. S. cū gemitu:
d. Graditurq̄ p̄ eq̄r:
DO. Immenſę potentia-
tis exp̄ssio. gradiebat̄ in
medio mari: vt in terra:
nec p̄fūdi maris lat⁹ eius
vnda rangebat. e. Me-
diū. S. Sic altū vt mediū
putares: vt Medūz am-
tam clāse tenebat.
f. Fluctus. S. Legit̄ etiā
et fluctus. g. Trepidū.
S. festini. vr: Ne trepidate
meas teuceri defendere na-
ues. h. Sic merito. S.
Quia oīa eius p̄bauat
dicta: ac si diceret: nō salu-
lācem: vt Synonem.
i. Tacitiq̄. DO. Cessan-
tes remorum strepitū: &
cantilena nautarū: sine q̄
remi opari non possunt.
k. Sensit. D. Quod non
videbat: auribus cepit.
Nam q̄uis silentiū adhi-
beretur: nō potuit penit-
vacua strepitū esse nam

p Curuiſq; cauer. S. Ibi enim echo eſt. q Nec quicq; S. quia nocere nō poterāt. r Frēs. S. aut ſimiles: aut feritate germa- nos. Nā Polyphemi nō ſunt frēs: quē Homer⁹ Neptunū filiū dicit. Vñ eo cōgrato Vlyſſes tēpeſta- tem ptulit: quia ad eū ve- nerat relicta calypſo: cū qua fuerat decē ānis. vñ Virgili dictis diſſentit tē- porū ratio. C. Frēs: inter ſe non Polyphemi: vt: Oceanūq; patrē rerum nymphaſq; ſorores. Nō em ſorores oceanū: ſed ſo- rores inter ſe. s Coni- ſer. S. Con⁹ dī fructus cupreſſi. Ipſa enim xoyoi nō eſt. Nam a rotun- ditate in acumen leuaſ. CR. Coniſerē ferentes co- nos. i. ſuas baccas. Con⁹ enim ppria eſt forma ro- tunda: ſurgens in acutiū. Et q; bacca cupreſſi hu-

Clamorē immenſum tollit quo pontus: & oēs
Intremuere vndę: penitusq; exterrita tellus
Italę: curuiſq; immugit ętna cauernis.
At genus e ſyluis: cyclopū: & montibus altis
Excitum ruit ad portum: & littora complent:
Cernimus aſtantes nequicq; lumine toruo
Aetnēos fratres: cœlo capita alta ferentes:
Concilū horrendū: quales cū vertice celſo
Aerię quercus: aut coniſerę cypariſſi:
Conſtiterant ſylua alta iouis: lucusue Dianę.
pręcipites metus acer agit quo cunq; rudentes
Excitare: & ventis intendere vela ſecundis,

ſuſcemodī formas habet
conus dicī. Ornatus etiā
galeę conus dicitur.

t Cypariſſus. S. Teles-
phi filius fuit amatus ab
Apolline: Vt alii dicūt
a Syluano: qui cū ceruū
quē in deliciis hēbat per
ignorantiā occidiſſet: ſten-
do numinū miſericordiā
meruit: atq; i cupreſſum
arborē luctibus aptam
conuerſus eſt. CR. Cypa-
riſſus nomen pueri eſt in
arborē conuerſi. Arbor
aut ipſa etiā cypariſſus
appellatur: & p ſincopen
Cypreſſus: & mutatione
y in u fit cupreſſus.

v Sylua al'a. S. iouis p-
pter quercū: Dianę ppter
cupiſum Ipſa eni eſt etiā
proſerpina: cui dicat cup-
preſſus: ppter luct⁹ mori-
entiū. Alta aut q; manet
in celſo vertice: et lucus:
ppter religionē diu pma-
net. x Ventis ſecun-

DD ii

Eneidos

dis. D. id est sequi quocūq;
q; venti ferrent. Nam om-
nes venti secundi sunt: si
quo impellat eamus. Est
ergo sensus: mōi Cyclo-
pas fugerem: nō curaba-
mus: q; nāq; nauigarem?
quod erat cōtra iussū He-
leni: qui verbat illos temere nauigare. Sed diligēter vitare.
charybdim: et scyllam. sed istorū malorū metu turbati de-
creuimus: vt vel transirem. CR. Secundis. Sententia est:
Tantus erat terror: vt mō inde abirent omnes venti sibi
essent secundi. Ergo & in Scyllam et charybdim nauigal-
sent: si venti illuc tulissent. Sed Helenus contra monuerat:

Cōtra iussū monēt Heleni scyllā atq; charybdī:
Intervtrancq; viam lœti discriminē paruo.
Ni teneant cursus certū est. dare lintea retro.

Quapropter cupiebāt vi-
tare hoc periculum.
y Ni teneat. S. atq; nī
pro ne ponebāt. Plaut.
Ni malus nī stulta lis.
Sensus igit est. timor co-
gebat: vt quocūq; nau-
igaremur: et ventum se-
queremur: non iudicatum. Sed Helenus volebat vitari
Scyllam & charybdim. Quare placuit: ne cursus teneat:
id est agantur & impleantur inter vtrancq; viam modico
morti interstitio: id ē & scyllē charybdīs retro dare lintra:
quod dū cogitamus p̄terior nobis flare coepit boreas.

z Ecce CRI. quasi
non expectatus: Nā subi-
to dei fauore venit.
a Missus. SER. Fauore
numinū: quem Anchises
oprauerat. Adeste autem
est ad fauorem: vel patro-
cinium venire.
b Pantagiē. S. Pantagi-
as fluuius est: qui cū ple-
nus incederet: sonitu im-
plebat pene totam Sycliam: Hinc Pantagias dictus: q̄
vbiq; sonās. Sed a Cerere filiā q̄rente tacere iussus est. C.

Ecce autem boreas angusta a sede pelori
Missus adest: viuo preteruehor hēstia saxo.
pantagiē megarosq; sinus: tapsumq; iacentē.
Talia mōstrabat relegens errata retrorsum.

CRISTO. Pantagiē q̄
ad fabulę tegmentū arti-
net: est q̄ incolę offēdi-
tanto strepitu qui erat ex
multis saxis: quib; vnde
fluminis illidebāt: ea aut
sustulerunt: aut frēgerūt.
c Megaros. S. Megara
oppidū est: nō procul Sy-
racusis. d Tapsum.
S. Tapsum insula est p̄ de-
cem stadia a Syclia distās plana & peni-
iactēs vt vndis

Syracusas: Pene fluctibus par.
tem stadia a Syclia distās plana & peni-
iactēs vt vndis

merfa videat dicta mōporro dōmro id est sepelio.
e Errata. S. Paracipit sine uerbō. Non enī iuenit error.
f Infelcis. C. Voluit explorare verbum ex verbis achime
nde. Vel infelcis: ppter errores: & caprat misericordiā a
similitudine fortune. g Vndosum. S. exprellit gregum:

Nam idē est plemmyriū
qd vndosum. h Or
thygia. S. Hec alia est a
delo: q̄ & ipsa orthygia
appellat. i Elidis. S.
Elis & pyfa in Archadia
vibes sunt: i quib⁹ e fons
ingens: qui ex se duos al
ueos creat: Alueum et are
thufam: vñ fit vt fingāt
cōiungī i exitu q̄s. ongo
nō cōiungit. k Arethu
fa. S. Arethufam in elide
esse testat Virgi. Sic tibi
cū flūctus subterlabere
sicanos) doris ama. f. n.
in. y. Hec venatrix dicit
fuisse: quē cū fessa se in al
ueo abluerit: ab eo ad a
mata est: & cū fugeret: in
fontē mutata ad Syclia
per fectos venit meat⁹
alpheū grece dicitur: vt
Olysi⁹ Aeneas in d. e. ior
Medea. CRI. Arethufa.
de q̄ diximus in Buco.
l Stagnantis. S. qui ad
stagnantē Nili supfundit
campis. m Helori. C.
helorus flumen ex Pach
no monte fluit. n
Proiecta. C. i. in mari ex
tata. o Pachynni. S.
Promontoriū austrū spe
ctū dictum ab acris cras
situdine: nymphen in pin
guis ē et crassus. p Ca
merina. S. Palus ē iuxta
oppidū q̄ cū olim siccata
pestilentiā creasset: consu
luerunt oraculū an peni
tus eā desiccare p̄staret:
venit. at illi exsiccarunt:
et cessauit quidē pestilen
tia: p̄ eā ingressus hosti
bus pomas dedere. CRI.
Camerina: q̄ deinde Ro
mā norū Colonia fuit.
q Campi geloi. C. Hic
stagnū geloi est: qd re
tro odore abigit p̄ximā
res: lbi fontes duo alterū
si sterilis bibat concipit.
Alterū si fecunda sterilis
fit. r Immanisq̄ gela.
S. vrbis flūuio sic dicta.
s Agragas. S. mons est
muro cinctus: cuius in
summa parte oppidum
est: Vnde & Cicero ait: ad mare intra moenia ante oppi
dū expectabat. Refert autē hec poeta fm sua tpa. Nā tpi
b⁹ Aeneas palus hec exsiccata nō fuerat: nec gelas aut agri
gentum condire: hoc facit frequēter: sed nūc viciōsum: q̄
expōna facit Aeneas. C. Agragas: Sal agrigentū vñ dōc
liquefuit humore admixtus: crepirat cōtra naturā reliq̄ sa
lis. t Longe. D. quia excelsus est mōs. v Gene
rator equorū. S. Nam (Pindaro teste) hi equi ad Agones

Littora achemenides comes infelcis vlyssi:
Sycanio pretenta sinu iacet insula: contra
plemmyriū vndosum nomen dixere priores
Orthygia: alpheū fama est huc elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare: qui nunc
Ore arethusa tuo siculis confunditur vndis.
Numia magna loci iussi veneramur: & inde
Exupero prepingue solū stagnantis helori:
Hinc altas cautes: proiectaq̄ saxa pachynni
Radimus: & fatis nuntq̄ concessa moueri
Apparet camerina procul: campiq̄ geloi:
Immanisq̄ gela flūuū cognomine dicta.
Arduus inde agragas ostentat maxima longe
Moenia: magnanimū quondā generator eq̄rū.
Tep̄ datis linquo ventris palmosa felinis:
Et vada dura lego saxis lilybeia cecis.
Hinc drepani me portus: & ille tabilis ora
Accipit: hic pelagi tot tempestatibus actis
Heu genitorem omnis curę: casusq̄ leuamen
Amitto anchisē: hic me pater optime fessum:
Deseris heu tantis: ne quicq̄ erepte periclis:
Nec vates helen⁹: cū mltā horrenda moneret
Hos mihi p̄dixit luctus: non dira celeno:
Hic labor extremus: longarū hec meta viarū.
Hinc me digressum vestris deus appulit oris.

grege mittebant. Legimus et̄ q̄ in Cappodocia equo
rum greges perisisset: ac ductis oraculo Apollinis ex agri
gento gregib⁹: meliores reparant. x Palmosa felinis.
SER. Vrbis iuxta lilybeum abundas palmis & Apio.
y Saxis cę. D. quę nauē sub aqua cęca appellant.

z Drepani. S. Drepanō
ciuitas est: non longe ab
eryce: dicta: vel ppter cur
uaturā littoris: in q̄ posi
ta est. Vt q̄ Saturn⁹ post
amputata virilia celo pa
tri illuc. piecit falcem quę
drepanos dicit. Quod ve
risimile putat ppter vici
nitatē erycis. Veneri conse
crati. quę dicit nata ex co
li cruore & spuma maris.
a Ille tabilis. S. ppter pa
re itis amissionē. D. Ille
tabilis. exp̄lit plenā mor
talitatē. Nā si qū aliq̄ in
fortunia accidit: nos in
dolore positi locū attribui
mus: quasi nobis aliqd
inflexerint: ergo hic Dre
pani tanto loco applicat:
quod fato acciderat.

b Amitto anchisen. D.
Dolet perisisset in portu: q̄
tot maris picula euasisset.
nec dixit mortuū: sed dese
ruisse filiū. Veteres enim
egregios viros nō mortu
os: sed p̄ cōmutationē lo
corū translatos putabāt.
c Fessum deseris. S. Sic
ipse Cato autē ad Italiam
venisse dicit: vñ & in. vi.
illud Amphibolon est.
Quo magis Italia meū
ltere reperta. d Heu
tantis. D. Tantus fuit do
lor: vt etiā apud Didonē
positus q̄si cū eo p̄te lo
queret. Tantis. ad gene
ralitē tranfit: ne si special
ter enumeraret: longior fie
ret. Dolebat autē vehemē
ter: q̄ infinitis casib⁹ libe
rat⁹ ad Italiā puenire nō
potuisset. Dissinit ergo
poeta: quā vim habeat
apd filiū incolumitas pa
tris. cū dicit om̄s curę: ca
susq̄ leuāen. G Nec He
len⁹: cū mltā horrenda p̄di
ceret: nec Celeno cū mltā
ta optaret maledicta. Er
go nec amicus p̄dixit: nec
mimica. Tac. ut autē de tē
pestare Syclienfi: ne his
repereret: qd dictū fuerat
ab Ilione. e Nec

vates hele. SER. Quia dixerat. prohibent nā cetera parę.
CR. Nec vates he. Pathos ab eo qd est p̄ter spem: nam
quę diuidim⁹: solent leuiora accidere. Sic aubi: Et nūc ille
quidē spe multū cap⁹ inani: fors et vota facit. f Celē
no S. Quę vel irata debu: aduersa p̄dicere: & bona pie
tate mortē p̄ris grauiorē dicit q̄ famē. g Hic labor. C.
dissolutio & admonitio. h Deus S. comedat se Dido
ni: dicens ad eam deorū voluntate venie. C. Deus con
cl

Eneidos

liat sibi fauorem regine:
lū deorū esse munus pu-
tet: qd ad sua litora vene-
rit: Sic & Anna. Diis qd
de auspitiis reor: et luno-
ne: secunda huc cursum
iliacas vento tenuisse cari-
nas. i Intēris oib⁹ D.
Adhuc intēris: vt oñ dere-
rant: cū incēpit: intēti cū
lic fuisse: q nō adhuc de-
dū ho: bus tribuūt. C. Fata. quātū ad euer-
sionē vr̄bis. vñ
ipse. sic visum supis: & hēc in sc̄do li. 1 Renarrabat. S.
re vacat: vt confieri possit. Sane in principio secundi duo
sunt versus: ex persona poetę: sicut hic tres: et similis est fi-
nis initio. m Cursus. C. ad errores suos referas: q̄s

Sic pater Aeneas intentis omnibus vnus:
Fata renarrabat diuum: cursusq; docebat.
Conticuit tandem: factoque hic fine quieuit.

narravit in tertio:
n Conticuit tandem. S.
vt conticuere omnes.
o Tandem. S. diuturni-
tatem narrandi expiit:
Epi-logos autem sex istis
priorib⁹ libris more cōtro-
uersiarū dedit: quos etiam
singulis rebus singulas dedit.
Primo omnia. Secundo pathos. Terq; errores. Quarto
echos. i. amores. Quinto festiuitatē. Sexto scientiam. Epi-
logus autem sic variauit: vt in primo esset miseria Dido
nis. In secundo mors Creuse. In tertio Anchisę. In quarto
Didonis. In quinto Palinuri. In sexto immaturū defet iue-
nitū Marcelli. D. Tandē. Ad ipm p̄tinet q casus suos: nar-
abat inuitus: Nam auditores adhuc intēti fuerant.

Finit liber Tertius.

Argumentū Virgilij in quar- tum Aeneidos librum.

Ardet amore graui Dido: soror Anna suadet
Nubere, iunguntur nymbo cogente sub antro.
Incusat precibus patrem contemptus hęrbas.
Nauigat Aeneas iussu Iouis: illa dolore
Impatiens: & amore netem sibi protinus infert.
Vel sic.
Ardet amans Dido: fatum sortita supremum.

Quę quarto Aeneidos libro contineantur.
Vritur in Quarto Dido flammęq; fatetur.
At regina graui veneris iam carpitur igne.
Consultitur soror Anna: placet succumbere amorī:
Fiunt sacra deis: onerantur numina donis.
Itur venatum: Veneris clam foedera iungunt.
Facti fama volat: monitus tunc numine diuum.
Aeneas: classēq; fugę: locioq; parabat.
Sensit amans dīdo: precibus conata morari:
postq; fata iubent: nec iam datur vlla facultas
Conscenditq; pyram, dixitq; nouissima verba.
Et vitam infelix multo cum sanguine fudit.

Regina graui iā dudū saucia cura: SER.
Apollinus Argonautica scripsit: vbi iducit
amantē Medeam: Inde totus hic liber trans-
latus est de tertio Apollonii. Est autē pene
totus in affectu: liq̃ insine pathos habet: ac
vbi abscessus Aeneae gignit dolorem: Sane
totus in consiliis & subtilitatib⁹. Nam pe-

ne comicus est: nec mi-
rum vbi de amore tracta-
tur. Iustus q̃ supiorib⁹
est: qd̃ artis esse videt: vt
frequent̃ dixim⁹. Nā ex ab-
rupto vitiosus est trāsitus.
Licet stulte quidā dicant
hunc tertio nō esse conu-
entū. In illo enī nāuigatio-
nē et pericula. in hoc au-
res exequit: nō videntes
optimā cōstructionē. Cū
enī tertiu sic clausit. Pa-
ctus hic sine quiete: sub-

secutus est. At regina cui iā dū. sau. cura. Item paulo post
Nec placidū mēbris dat cura quietē. Nam cū Aeneā quie-
uisse dixerit: satis cōgrue subiunxit: vt somno amās care-
ret. DO. At regina zc. Enarratis omib⁹: ad quietē secessit
Aeneas. Dido autē intolerabili cura mora recordatōe loq̃n-
tis. & secreto mēdio torq̃bat. CRIST. At regina. Cum
mētē spe: multūq̃ animo: totaq̃ mente Maronis inge-

nū repetito: nihil mihi omnē doctrinā: ac omne dicendū ge-
nus poetarū diligentius circūspicienti se se offert: qd̃ si cum
huiuscemōi vate comparare voluerō: nō pene euascescar.
Itaq̃ & si multa apud nōnullos p̃hem: laudemq̃: hunc
rū solū admiror: atq̃ stupefco: Verū de ceteris qui in eo di-
uini loci dephendūt: & dixim⁹ sepe: ac deinceps dicemus
P̃aiaū tpe: cū eius sit q̃rtus liber interpretand⁹: q̃s satis p̃

magnitudine: ac diuinita-
te rei illū admirabitur?
Nouerat enī ex omibus
p̃urbationib⁹ q̃ animos
humanos cruciat: atq̃ ex-
cedūt amoris vim. Amo-
ris inq̃ illius q̃ in nris p̃-
ctorib⁹ deprauatus: adul-
teratusq̃: penitus: a vero
degenerat: esse animo ma-
ximū: ac maximū cala-
mitatum: quib⁹ mortale
genus p̃mit semina: cām
q̃ p̃bere. hunc igit sapien-

p. Virgilij Maronis Aenei-
dos: liber Quartus.

Regina graui
iam dudum saucia cura.

tissimus poeta ita p̃secutus ē: vt nihil mai⁹ nō dicā verbis
exprimi: sed ne mē te quidē: atq̃ aio sup̃ hoc cōcipi possit.
Et quoniam optimi vatis id p̃pū est: vt nō solū nras au-
res dicendi suauitate demulceat: verū mīto magis. vt gra-
uitate rerū ac oprimis p̃ceptis hūana p̃ectora a vicis pur-
get: & virtutib⁹ informet: ita mīterias omīs: q̃ maxime in
amore sunt: p̃sequit: vt nos q̃ntū in se est. inde penit⁹ ab-

DD iij

strahat. Verum ne quis sibi persuaserit: me adeo impium:
ut sceleris in amore inuehar: nō ab re esse iudicari: ut de
ipso distinctus nō p magnitudine ac dignitate sua: sed p
tempis angustis differere. Nam cū innumere pene res a
nobis cōplectēde sint: ita in singulū tēperādū est: ne dū vnā
alterā ve nimis longe late: p psequimur: reliquis in pscripto
spatio: aut nullū aut oīno exiguū locū relinqm. Dicā igit
tur: Nihil amore maius: excellētiusq apud mortales esse:
Dicā rursus: nihil miserū: nihil infortius excogitari posse.
Qd ne cui incredibile putari possit: Et quid sit amor verū:
& qd adultū: rīn breuib pcurram. Est igit amor deside
riū pulchri. Pulchritudo autē ipsa est grā qdā viuax & spi
ritalis: dei radio illustrāte in primis angelo infusa: inde ani
mis hoīm: corporūq figuris & vocib: q rōnē vīsum et au
diū mouerāt: delectat: delectando rapit: rapiēdo arden
ti inflāmat amore. Pulchritudo triplex est. In animo q orit
ex cōiūctate virtutū. In corpore: q est ex plurimū colore linea
rumq cōcordia. Gracia tūde maxima in sonis: q ex vocū
diuersarū cōsonātia nascit. Pulchritudo ergo animo: mē
te: corporū oculis: vocū auribus percipit. Cum igit amor sit
seruēde pulchritudinis de
sideriū: semp mente: ocu
lis atq aurib: erit cōtētus:
qm istis solis percipit pul
chritudo. Olfactum autē
gustum ac tactū negliget: quia istos sensus appetitio nō
amor est: sed furiosa libido: rabiesq vocat. Adde etiā ad
hec si q: amor erga hoīe pulchritudine desiderat. humanū
aut corporū pulchritudo in quadā cōiūctate pūctū
q cōiūctas tēperātia qdā est: sola eā exigit amor q tēpe
rata: que mōdesta: q decora sūt. Quapropter voluptates
que ad tactū: gustumq sunt: qm adeo vhemētes foriose
q existunt: ut mēte ex suo statu deiciant: hoīm q peni
tus perturbent: amor nōno refugiet: veluti eas q ppter intē
perantiā pulchritudini sint aduersę. Etenī furor venere ad
intēperantiā trahit. Ergo ad in pēnitatē: ergo ad deformita
tē trahit. Amor pō ad pulchritudine rapit. At deformitas
e: pulchritudo: pparatē sūt: nō ergo deformitas appetet amor
cū solā pulchritudine spectet. Quā ppter nō solū veres illi
theologi: & q aī christū natū floruerunt: verū nostri qq:
amore diuinitatis nomē esse voluerūt. Nā & tertiā in tri
nitatē psonā amorē nūcuparūt: et i angelorū hierarchiis
primū ordinē amoris noīe insignē reddiderūt. Seraphim
enim ardens vel incendēs est: vel ardentēs vel incendētes.
Hec igit & plerāq alia his cōgruentia apud Platōnē dispu
tat Phœdrus: ac veris argumētationib: pbat: & nobilissī
mū: & maximū: et vtilissimū ēē amorē: & cū duo sint ap
prime vilia generū hūano: pudor atq studiū: qm pudore
ab oī turpitudine abstinem: studio autē ad maxia qq at
q honestissima accēdimur: vtrūq ab amore pfectū de
mōstrat. Longior pfecto sim: si illa quorū que eodē in cō
uiuiō a Paulania de amore differunt referā: & qb: oīb
bonū simul ac pulchrū: illū demonstrat: pscribā. Quapro
pter nō solū hui: de amore sentētiās pteribo: sed etiā q Eri
ximachus: que Aristophanes: q Agathō posuerūt: omittā.
Est enī p ceteris oib: ipse amor & benefic: et curator et
medicus est. Nā nō q cognoscim: sed q amam: deū ab
illo amamur. Quā ppter nō cognitio dei: q amor i deū: nos
coelo restituit. Itaq & quia pulcherrim: amād: est: q opti
mus imitād: quia beatissimus venerād. Socratis autē ratio
multo pfundior altiorq est. Verū nos de multis pauca: et
ea quidē que nobis in hoc loco quadrent. Cū igit corporis
alicuius figura talis est maxime: qualē in eius idea diuina
mēs cōtinet: oculis se se obuiā offert: ac p oculos in spiritū
penetrat: animo statim placet: nec iniuria: Nā illa his cōso
nat rationib: q veluti rei ipsi exēplaria tum mēs nra: tū
gignēdi vis olim diuinitus accepta pseruat. Quā ppter hui
triplex subrept amor: Nā huiuscemōi pulchritudo que ab
oculis p spm et aīam vsq puenit: ita nos affectos inuēit:
ut vel ad rerū supnarū speculationē erigi. vī in reb: agen
dis manere: vel postremo ad voluptatē deprimi prompti
paratq simus. Si igit primū fuerit: statim a formē illi cor

Vulnus alit venis: & cœco carpitur igni,

poralis aspectu: ad eā que spiritali diuinaq est formā con
tēplandā erigimur. Sin secūdū erit: ita nos aspiciēdo oble
tābim: ut nihil altius qram. Sin tertiū: statim ex eo me
diocri statu in turpissimā cupiditatē tangendi attrēctandū
q re amatā dilabit. Primo igit amore nihil sublim. In
ter hos autē hi q mediū sunt: & si ad diuina cōstet: nō ascē
dunt: de hūano tū gradu nō perturbant. Est igit oīs amor
ab aspectu: sed amor eius q magnā diuinarūq rerū co
gnitiōi dedit: ab aspectu ad mēte accēdit. Voluptuosi
in turpē tactū descendit. Eius autē q in vite ciuili actiōib
versat ab aspectu nō descendit. Hō igit q tres sunt amo
res: is q speculationē sequit diuin: Qui in aspectu solo pū
stet hūanū appellat: Qui demū ita cū plabiēta ab hoīe
degenerat: ut ferinū noīet. Quā ppter cū in rerū oīm ordine
ita collocet hō: ut in cōfinio positus sit immortalū: mortali
umq oīm in māu sua ē: ut prio illo amore sup suā se cōdi
tionē erigat: ac se deo cōiūgat. Est itidē & in māu sua: ut
lasciuo & turpi amore qd hoīs ē exuat: ac in ferā Cereis
poculis. i. turpissimarū voluptatū illecebris penit: puerat
Quā ppter cū amorē pulchri desiderū ēē diffinuerim.

Cūq homis forma nō sit
que i aīo est: nec quicq p
ter animum vere hō dici
possit. amor ipse verū: hō
minē a corporea pulchri

tudine ad animū reuocat: atq deū ab aīo in angelū tra
ducit: & ab angelo postremo in deū transfert. Quā quidē
re nihil homi excellētū accidere pōt. Contrāvero amor qui
corpi formā sectat nos i oīm purbationū erumnas cōi
cit. Non em verā pulchritudine: q sola animi esset: in ver
tate et iusticia consistit: desiderat: sed illi oblitus: corpis for
mā q in pulchritudinis ymbra est exigit. Negligit igit ve
ram pulchritudine: sectat ymbra: q ad extremā pūit nos
deducit. Quā qdē re apud Orpheum ex Narcissū fabulā
pulcherrimis (ut poētā decet) integumētis expōllā videm:
Narcissus em pulcherrimū adolescēs: sui vultū nō aspiciē
sed eius ymbra in aq psequit: atq eā amplecti conat. Su
am igit figurā deserit: ymbra autē nunq allequit. vī in la
chrymas resolutū consumit. Per Narcissum em adolescē
temerari ac impiti animi intelligim: q sui vultū nō asp
cit. Id em est verā ac pprā suā eēntiā nequaq animaduert
tit: sed fug eēntie ymbra i aq psequit: atq eā amplecti co
nat. Hoc quidnā aliud ē: nisi q pulchritudine in corpore:
(qd quidē & fragile est et caducū: & ad similitudinem aq q
fluit) q ipū aīe ymbra est admirat. Suam ergo figurā deie
rit: ymbra nunq allequit: qm animū corpus sectando: se
negligit: & vīuū corpus nō implet: neq faciat. Nō em ipū
reuera appetit corpus: sed sui ipsius spm a corporea formā
que spū sui imago est illece: tanq Narcissus affectat: cū
q id minime aduertat: dū aliud qdē cupit: atq aliud seq
tur: desiderū suū explere nunq pōt. Quā de eā in lachry
mas resolutū psumit: qd i cœco ita euenit: qā extra se pos
itū: et in corpore delapsus: perniciosis purbationib: crucia
tur: atq: corpis infectus: sordib: q morit: cū iā corpore
q animū ēē videat. Vides ergo tres ēē amores: ex qb diu
nus nos sup hoīem erigens deo pūgit: atq ut illo veluti
nō summo bono fruamur efficit: nosq ex hoc hōis red
dit. Hūanū autē si os ad diuitatē nō pducit: ita hoīem ita
tū continet ut in deteriora nō labamur. At is q vīuū ēē
quēq ego iā totiens ferinū appello: nō mō brōs nō reddit:
Verū ita nos in nre naturę obliuionē inducit: ut p homie
bestia faciat: et qm nihil in nob pter corpus cognoscim:
nihil pfecto aliud q corpus ēē putam: atq ad solas cor
poris voluptates nos natos ēē cēfentes illius: penit: ut in
munda sus luto demergi delectamur. Hi innumere misē
rie: ac grauissimę calamitates nos vexat: ex dūcūt. ut ve
rie expiamur Propertianū illud. durius in terris nihil ēē:
quod viuat amāt. Tantū igit pūit: itaq grauē pestē: hu
mano generi cōsulere cupies Poeta: ita eas in Didone ex
primit: ut nos p virib: ab huiuscemōi infania auocare co
nect. Dixi de amore: nūc (ut ad Maronē redeā) iūuat apes
noster poeta: que ex diuersis floribus id excerpt: quod

operi suo conducit. Nam vt in Buco. Theocritū. in Geor.
Heliōdū Sic in Eneide Homerū imitat^r. Verū ita tñ imi-
tatur: vt ex alijs poetis: tā grec s q̄ latinis: mltā i rē suam
translulerit. vtrū ostendim^r. Nunc cū maxime varietati stu-
duerit: hoc q̄to didonis amore exprimēs: grecū apollōiū
imitat^r: q̄ de Argonautis scribēs amores Medee exprimit:
quē poeta doctissimū: vtrū iudicio longe superauit.
b. Iam dudū. S. aut nimirū: vt Teren. Iā dudū te amat.
Iā dudū illi facile sit q̄d doleat: Aut iā dudū a q̄ tpe vidit
Aeneā. Legius ei: Obstupuit prio aspectu sydonia Dido.
c. Sautia. S. Hic subiūgit: vuln^r alit^r bñ allit ad cupidis
rela vt paulo^r ad facula ceco carp f igni. nā sagitta vuln^r
ē fac iedū d. Crua. S. amore abeo q̄ corvrat: vt: Vener^r
tūstia cura. Item maxima cura: C. Vuln^r. Nā amor figit
sagittā corda trāsfodit. hic Propert^r. z man^r hāat n frustra
armata sagittis. Et Pharetra ex humeris gnosa vtracq̄ ia
cet. Sed illarū alas aurea: alias plūbea cuspide esse dicit
Quid Et aurea cū sent cogit amare: cū vero plūbea per-
cutit: fugat amorē. verus sunt. Atq̄ sagittifera promptit
duo rela pharetra. Diuersos operū: fugat hoc fac illū amo-
rem: q̄d facit auratū est:
z cuspide fulget acuta:
Qd fugat obtusum ē: z
habū sub ardore plūbū.
Dilectū aut vuln^r ē: z vi-
rus. Nam vuln^r est quicq̄d externā vi aut pulsu corpori i a-
figit. Vltima aut est ex internū hūoris corruptio. e. Alit.
C. Nā amor ipm diuturna cogitatio ē: augm^r. Quid ex-
go infic^r amate: q̄ ipsi suas nutriat miseras. i. Venis:
q̄ p venas amor currit: sicut venenū: In dictū: fallasq̄
veneno. Item longum bibebat amorem. g. Et
ceco carpitur igni. SERVIVS. Ita agit Virgilius. Vt in
vtrās frangat declamatioēs: vt hoc loco rē dixit sine decora
matōe. Quid Quocūq̄ magis regit ratio magis est uat igni
nis. Ceco igni. i. validiore: cū hęc natura ē: vt p plū
magis coualecat. C. Et ceco igni. i. occulto. Nā q̄nto oc-
cultior ē: ito vehementior. Vt q̄a amor cec^r pingit: q̄m lu-
mie rōnē puat eos: q̄s afficit. h. Carpit. C. Recte posuit.
Propert^r ei carpe diem: q̄ paulatim capiēdo minuit^r.
Vn carpit et carpe herbas. Vtrūq̄ cū capiēdo minui-
tur: Sic etiā carpe famā: cū veris vel falsis criminib^r illatis:
illam minuit^r. Prisc. aut in hoc loco alit^r z carpit: p ales
bat et carpebat posuit dicit. Carpit ergo. i. minuit amāis
corpus: z maculat aridū reddidit. Nam cum vis ipa na-
ture duab^r sit actōib^r succire penitus nō possit: animi
amāis interio in affidua amāis cogitatioē tota se versat
illū z naturalis complexiois vis omis intēra est. Ideoq̄ ne
q̄bus in stomacho pfecte concoquit^r: q̄ sit vt maior p
in suplia excrementa abeat: sed id etiā q̄d in nutrimentū
reueratū est crudius ad epas trahit: ab eo q̄ etiā secūda de
coctione male decoquit^r. Quo fit: vt et paucus animo san-
guis et is q̄d crudior per venas trahatur. Vn necesse est:
vt m: bra oia tam inopia: tū cruditate alimentū: extenu-
entur ac pallescat. Preterea q̄ anim^r intendit. illuc z spūs
aduolat: Ac anim^r in amati imaginē phantasiā infixā: in
ipm q̄ amati rapit^r spūs q̄ illuc fert^r: ibiq̄ resoluū^r.
Et cū ipū ex subtilissima sanguinis parte i corde creent^r
opus etiā z sumptos spūs restaurādos: puri sanguis fre-
quentissimo alimēto. Quā obrem cū subtiliores q̄q̄: ac lu-
pidiores sanguis partes: in spūs restauratioē exalent: macu-
losus crassulq̄ atq̄ ater restat sanguis. Hinc macilentus
squalidusq̄ efficitur amans: z melancholicus redditur.
Nam ex sicco auro q̄ ac crasso sanguine: atra bilis efficitur:
Vides ergo: quare ceco igni recto carpatur: amans:
i. Igni. C. Nam pter sagittas etiā faces gerere dē amor:
k. Multa viri virtus animo. SERV. bñ mediā se facit
pbere Didonē inter regalē pudorē z amoris impulsū.
Simulat em se virtutē mirari: cū pulchritudine mouebat.
Multa aut virtus figurate dixit. Nā ad nūerū transtulit:
quod est q̄ntitatis. D. Multa vi. vir. Erāt enī et corporis:
quā multos labores ptulerat: erant animi: q̄ erat deo-
cultor: amator patrie: gentis: vxoris: Quapropter etiā sub

Multa viri virtus animo: multosq̄ recurat.

lato amore: conflatō a cupidīne: cū nō amaret virum do-
mi foris: pstantē: bello strenuū: in pace religiosum: neces-
sariū sibi viduē destitute: condenti ciuitatē: necessariū con-
tra pigmaleonē. forma aut corporis ceteris. animi virtutib^r
afferebat dec^r: accedebat nobilitas generis. Erat em ven-
ris filius: cupidini frater: nepos Iouis. GR. Multa viri vir-
tutis seruatur poeta. Nā cū castissimā: z ex oib^r pūbis
temperatā finxisset Didonē: non fiebat verissimū illā nūq̄
grauissimis causis in amorem impelli potuisse: Neq̄ n si
amorē penit^r laiciū z feruū: sed humanū: q̄ aliq̄ mō di-
uinū q̄ sapet. Nō ergo capta est a principio tota specie
ve corporis: sed multa virtute viri q̄ admirata ē: z admirā-
do amare coepit. Incipit igi strepere virū in eā sub virtu-
tis specie. Aliter em capi mulier temperata nō poterat: cū
aut patefacta iam ēet amorī via: p virtutē incipit admi-
scere aliqd deter^r: sed nō tñ malū: Nā obreulit homis nō
bilitatē generis: q̄ illā vehemēt^r colligare: ac demū illā z
istis rebus occupatā: ipsa corporis specie ac pulchritudine agi
gredit^r: vt tandē a pudico in ipudicū trahat. Nā cū veluti
in nrīs allegorijs oñdim^r: per Didonē vitā actiua ciuilem

intelligamus: est quidem
ipsa vita ciuili a principio
ita instituta: vt ad virtutis
finē dirigat. Vt z cum
in reb^r corporeis z mor-

talibus versetur: illarum illecebris delinita: virtute ad la-
sciūā deflectit: ac degenerat. S. redeo ad Didonē: quā cū
a principio temperatā induxisset: nō vult illā intēpantiā
nisi p pūrentiā. ad incōtinentiā deduci. Nō ei ab extremo
ad extremū nisi p mediū itur. Quapropter vt hęc oia videz
mus. Vir^r est q̄dā q̄ facit ne in aliquā turpē libidine dese-
ramur. Hāc at tēpantiā appellat: quā ita diffinit^r: esse fir-
mū: modestū z rōnis dominū: libidine: ceterosq̄ iporū
nos animi mor^r q̄dā vigore coercēs. hui^r pūrentiū est intē-
perantiā. Vtracq̄ ista q̄ hitus ē: Ergo illa virtus: hęc vitium
Cognoscim^r at habitū factū ē: aut i virtute aut i vitio: cū
id agim^r z libet^r: et cū voluptate: nulla in pre repugnāte
aio. Ergo q̄ tēpatus ē: sine labore aliq̄: sine aliqua molestia
volēs libet^r: z cū voluptate ab oī libidine ita abstinet:
vt gaudeat cū id agit. Intēpatus aut ē ipē libet^r et cū vo-
luptate in oē gen^r libidinū fluit. Inter aut tēpantiā z intem-
perantiā cōtinentia est z incōtinentia: in q̄b^r q̄m nō adhuc
factus est hitus: pugna appet et difficultas. Ergo cōtines
abstinet q̄d a libidinosa voluptate: sed pugnat i eo sent^r
aduersus rōem. inuitusq̄ cogit. Incōtines vero z ipse pu-
gnat: sed tādē vincit rō z appetit^r inobediēs: et tanq̄ pul-
cax supat: in hoc appetit^r turpiter cupit z trahit rōem.
Ergo nec sinit: nec paret rōni: in eo vero q̄ est cōtines ap-
petitus sinit. Nā a rōne ita cohibet^r: vt q̄uis effert^r cupiat:
tamen firmet vestigia: nec vlti^r dilabat^r: nō tñ paret. S.
quidē parere est: q̄d iubet libenter exequi. Appetitus hoīs
cōtinentis: nō oē q̄d rō iubet exequi. Nā illa duo ratio pē-
pit: z ne appetat: z ne agat turpiter. Appetitus primū
pceptū intelligit: secundū seruatur: sed nō pfecte. Nā q̄uis
abstinet a voluptate quā cupit: coactus abstinet. Coacte
aut facere: cogi pot^r ē q̄ obtemperare. Tēperat^r at virumq̄
pceptū libet^r exequi. Quapropter cū Plato de incōtinentē
loquit^r: ait illū deniq̄ cū errata sua cognosceret poenitere
Et quia vt ait genea. Principiū salutis est penitentiā. I.
circo ait Pla. Dñ illū srena iponere cupiditati. Habes igit
tur quid sit tēpantiā: quid cōtinentia: q̄d incōtinentia: q̄d
deniq̄ intēperantiā. Quo aut pacto Didonē ex tēperata cō-
tinentē reddat: atq̄ ex cōtinentē incōtinentē. postremoq̄
intemperatā: paulo īfer^r exprimem^r. Neq̄ tñ q̄rat aliq̄s
quō posset mulier in hitu virtutis constituta inde dīmo-
ueri: Nā z si summa sit difficultas tollere habitū: tñ non
est de rebus impossibilib^r: pferim in virtutib^r ciuilib^r.
Nā in purgatoris: z in his q̄ sunt animi iā purgati: lōge
alia rō est: quā et ipse Poeta illā ab hitu dimorat oñdit
nō facile. sed adhibita vi cupidinis. quē deū i reliq̄s deos
posse nō fabulose fabulanē. I. Recuratur. S. Bene fre-
quēratuo vsus est verbo in frequēti amāis cogitatioē.

Eneidos

m. Gentis. S. non Aeneae: ut sit velut excusatio. sed Dardaniam nuntius: aut veneris. n. Infixi p. v. S. Tale & illud est illi absens absente auditus videtur. D. Fixi. figi ea dicunt: q. facile auelli non possunt: et heret quod non potest reparari. C. Infixi p. Nāque vehementer cupimus e mente nūquam amoueri. o. Vultus. D. ad corporis laudem. p. Verba. D. ad tur. q. Nec placida m. d. c. S. aut penitus quere animi referas. q. Nec placida epitheton quietis sit: aut hūit quod quiete caruit: ut placida epitheton quietis sit: aut hūit quod quiete sed non placida. i. turbata somniis. Vn ipsa paulo p. Quae me suspensam infomnia

terrent. D. Quierē diuēsa res est somni & amor: ergo Aeneas quiescebat. D. do inquieta erat. r. Postera phoebea lustrabat lampade terras: Circulocutio oriētis diei. Secundū enī: & tertiū libru Aeneas p noctē in cōuitiis Didonis narrauerat: sicq. vīs. dixim. Virg. ista quae per naturam necessesse est fieri plerūq. cōtēnat. s. Lustrabat. S. aut illustrabat: Aut reuera lustrabat. i. purgabat: Nā nox quādam polluit mundū. t. Humētē vmbra. S. Quia nox ois hūida est: ut noctis lenon deficit humor: Et nihil interest: vtrū vmbra an noctē dicat: Nox enī vmbra terrefcit: ut supra: Inuoluēs vmbra magna terrāq. poluit. Est etiam am hysteron Proteron in sensu: Aurora enī pcedit solem. C. Humētē vmbra: noctem q. vmbra terrefcit et humefcit: nam humore p die a sole attracto: nec ab eo assumpto humefcit. v. Cū sic vnanimē. S. de re pudenda locuta parū fuerat sororē digere: nisi etiā vnanimē: Dicim. aut vnanimus sicut inermis & inermis. x. Male sana. SERVI. Non plene sana. i. amore viciata. Male enī plerūq. minus significat: sic ut ve: ut vecors vesan. quāq. male & p. nitiosus significat. Luca. Sic male deseruit. C. Male sana: Nos ob amore dehortat: cū ifanos reddat. y. Anna soror. D. Elegit sororē: & vnanimē: cui turpiore amorē confiteretur. Nec tū aperte: sed per insinuationē lōgo circulo verborum confessa est. CR. Anna soror. Optimū initium patheticę orationis. Nam nomine proprio incipit: ut ostendat q. amice & familiariter apud sororē conq. rat. Sic Teren. O mea Glycerū: quo te is perditū: & crebris interrogatōibus: ac dissoluto rē auget. z. Infomnia terret. S. et terret & terrent legimus: Nam hec infomnia infomnię vigilię: et hoc infomniū infomniū id quod p somnū apparet: ut Falsa ad coriū mittūt infomnia manes. Nam infomnia in singulari Pacunius & Ennius frequenter dixerūt. Plinius tñ de vsu remouet: sed ambiguitatem lectionis hec res facit q. nō ex aperto vigilasse se dixit. Sed abusiue quietē implacida i. somniis interrupta. Ergo z infomniis terrent: & ppter terrore vigilias passa est. D. Infomnia terrent. P. ter infomnia: dū considero nihil esse in hospite: qd pferri non debeat. CRI. Terrent. Nam visis nocturnis horrescit animus: vel terret infomnia. i. vigilias propter varias cogitationes quę animo adueniūt. a. Quis nouus. SER. magnus. ut pollio et ipse facit noua carmina. D. Quis nouus: noua in illo sunt omnia: tam in corpore q. in animo: necq. vnq. in alio vīsa: Et hec dicunt p amātis animo. C. Quis nouus. q. diceret. Cui nullus vnq. similis inuēretur: ergo nouus sine exemplo. b. Succellit sedibus. S. ut suc-

Gentis honos: herent infixi pectore vultus.
Verbaq. nec placida membris dat cura quietē.
Postera phoebea lustrabat lampade terras:
Humētēq. aurora polo dimouerat vmbra.
Cum sic vnanimē alloq. tur malefana sororē.
Anna soror q. me suspēsam infomnia terrent:
Qui nouus huc nr̄is succellit sedibus hospes:
Quē se se ore ferēs: quā forti pectore & armis:
Credo quidē: nec vana fides: genus esse deorū:
Degeneres animos timor arguit: heu q. b. ille
Iactatus faris: quę bella ex hausta canebat.
Si mihi nō animo fixum immotūq. sederet:

cedorū oneri: & succedūt tecto: c. Quē se se ore ferēs. S. ut: Obstupuit primo aspectu sydonia dido. D. Quē se se o. se. q. gratū q. iucundū est: q. vito forti puenēs: q. tacer qui loquit q. mouet. Laudat etiā Aeneas hic q. nō amauit: ut vulgaris & turpis: sed amatus est: nō tñ ab ea quę esset pudoris abiecti: sed etiā petita consilio veneris & Cupidinis fraude. d. Forti pectore. S. hoc ab Ilione audierat: & fortitudinis cōmēoratiōe: excusar pulchritudinis laudem. e. Credo quidē ge. cē deorū. S. Nec enī vana fides

est. i. falsa. Nā degeneres animos timor arguit. i. reprobat. C. Credo q. ex nimio amore e. q. nō solum hec credat: sed rōne q. cur credat asserat.

f. Heu. S. ipallum amoris significat. DO. Heu: Incipit sensim confiteri q. amaretur dolq. casus. C. Heu. vis amoris exprimitur cum doleat pēntis: & quę iam seualent eius malis: ex hac admittat illius fortitudinis immutillum indignū tam miq. fortuna fuisse.

g. Iactatus faris. SER. ut: Quis te hanc dea per tūta pericula casus iactauit.

h. Exhausta. SER. ut: minata: quod maxie virtutis est: Nam inchoare bella: cuiuscunq. est: vni cere paucorum.

i. Si mihi nō. D. Ad eo illum probat: ut illum iu-

dicet dignum matrimonio suo: nisi prior cōiugio sit decepra. CRI. Si mihi non animo fixū. Sapientissimus poeta: Didonē cū in ipsa pudicitia temperantię habitu confirmata ostendisset: recte nunc antea q. in temperatā inducat: primo illam ex temperata continentē. deinde ex continēt incontinentē fieri demonstrat: Ac postremo in vtrūq. habitu deducit. Fuerat enim a principio temperata: vbi alit. Tum breuiter Dido vultū demissa profatur. Nūc vero veneris consilio: & Cupidinis viribus: ac postremo virtutibus ac pulchritudine Aeneę impulsā labascit: & de habitu temperantię: in quo bene valens: & sine difficultate opabat de cta: nō a bono adhuc discedit: sed pugnat ratio aduersus appetitum: qui olim obtemperans fuerat: nunc ea deficiit: vicit tñ adhuc ratio. Et idē agit nūc Dido: qd agebat dū erat temperata: sed cū difficultate. In ipsa enī temperantia nulla erat pugna. Nam appetit. ita obtemperans erat rōne: ut pene illi cōiunctus cū cta pillius imperio exequeretur: nunc vero in contrariū vertitur. Insurgit enī appetit. cū vultus alit venis: cū ceto carpit igni: cū herent infixi pectore vultus: Et cū huc vni pōt succūbere culpe: cū sentit veteris vestigia flāme. Sed tñ in hoc acerrimo certamine tandē succumbit: cū ita decemitura rōne. Sed mihi vel reli. optē prius ima dehiscat. Paulo vero postea cum ad tot acerrimos hostes: blandę sororis pluationes accederet: supior euasit appetitus: et rationē q. uis inuitam traxit. factaq. est mulier: ex continēt in cōtinēs. Vnde est illud his dictis incensum animū inflāruit amore. Spemq. dedit dubię mentis: solutq. pudorē. At demū incontinentia obduxit habitū intēperantię: qd ostenditur cū ait. Nec tam sursum Dido meditat amorē. Coniugium vocat: hoc preterit nō mīne culpam. k. Fixum immotūq. SER. Cogit se optat quę nō negat.

1. Seferet. S. placent: vt. Et sedet hoc aio. m. Iugali.
 g. Propter iugum d. iponebat m. m. monio cōiungendis: vñ
 & iuno iugalis d. n. Primus amor. S. i. maritus.
 o. Decepta m. f. S. Decepit me morte sua: & fefellit.
 p. Pertesum. S. participi sine origine verbi: & g. m. regit
 & acc. Nam grūs singlatis est: & accusatū vt pertesum
 ignauā suam. C. Pertesum. Teder ei in voce actiua: pteri
 cum habet pertesum est:

in voce passiua. q. Te
 de. C. pro face pōit. C. q.
 rēū tēda arbor est: de q.
 dixim⁹ in Georgicis.

r. Huic vñ f. p. f. c. S. Sin
 gula pronūcianda sunt:
 Ingenti enī dicta sunt lū
 bra & moderatiōe qbus
 confessiōib⁹ desiderii sui
 quādā inuēit refrenatiōy.

C. Huic tam graui cā ve
 hemēt. s. Vñ. C. q. d.
 talī vt exemplo careat.
 t. Culpe. S. Nam antiq
 repellebant a sacerdotio
 bis nuptas: v. Fate
 bor ei. S. vno sermōe cul
 pam exprimit et necessita
 tem. Fateri enī & coacto
 rum est & culpabilium.

x. Misi post f. y. SER.
 aut mulieriter dixit: aut
 mortui scdm Cice. Qui
 Tullianis miserōs mor
 tuos vocat: aut cuius iā
 obliuiscit: aut sic occisi.

y. Sparios. S. Si Sychei
 sparios. pollutos. Si Di
 donis sparios. i. dispersos
 propter fugam.

z. Infleat. SER. a rīgi
 do proposito: quia supra
 dixit: Infleat in mortuq se
 deret. C. Infleat sensus.
 Mōit appetitū: & repu
 gnantiē ratiōi fecit: & de
 duxit viā rectā.

a. Labantē impulit. S.
 Impulit: & labare fecit.
 Non ei lababat: q. aū im
 mobilis fuerat. Cauendū
 sane ne labentem contra
 metrum legamus. Nam
 la longo est, labere nym
 pha polo. b. Veneris
 vestigia flā. S. Rem tur

pē sub honesta facei specie dicēs se agnoscere maritali con
 iugii ardorem. CR. Veneris vest. flam. Ostendit quantus
 sit amor: cum circa hęc principia notet eum esse simile illi
 qui fuerat maxim⁹. c. Sed mihi. S. Callide. ac si diceret:
 posse se cōiungi Aeneā: si mors secuta nō fuerit. DO. Sed
 mihi vñ tel. Confessa de amore: meli⁹ pvenire sibi mortē
 dicit. d. Tellus ima. C. Imē terre pres: vt eo hiatu de
 uoluat vñq in centrū. e. Dehiscat. C. valde hīcat: vt
 nulla sit retentio tuenti. Viger aut hęc rō: sed cū appetitu
 certamē inīr. f. Vel pater op̄s. C. Nā minor poena est
 per hiatū ad inferos deducti: q. Iouis fulmiē pculsum eodē
 trudi. g. Pallentes vñ. h. n. q. p. C. excludit elisiorum
 caporū ludos: vbi beate d. gūt: & i mīfesta luce & amoe
 bi. S. in herebo. Alii herebile gūt. C. Et exprimit vbi nocē
 tes puniuntur. i. Aut tua iura resol. S. propter vincu
 lum iugale. k. Ille primus. DO. Oñdit forori viam
 necessariē persuasiōis: vt quod erat amoris impulsu fa

ctura: hortatur alieno magis facere videretur: Ait em se
 mel nupsi. habeat ille q.uis mortu⁹ pudoris m. i. pignus
 qui m. hi. florem virginittis eripuit: et secū hēat: ac suo se
 pulchro conseruet: q. sic obliq dicit: Quid dubit. nubē
 cū alteri nuptias sepulchro ille nō videat: nec sentire possit.
 Sufficiat illi qd p. caput hūit virginittis meē de⁹ tulisset
 relinq viduā necessitatib⁹ suis inferuire: Et si sentit fidem

debitā illi subtulit mors
 que nouitate qndā pecu
 rauit. Vis maior vrget: et
 intolerabilis cogit: impu
 ne secundi cōiugii fortia
 suscipit. & si aliqd ma
 nes sentire pñt: impune p
 cat. l. Abstulit. S. cū
 illo consumpta sunt desu
 deria & voluptates.

m. Sic effata. C. quia re
 pugnat appetit⁹ rōni: &
 coactus obtemperat.
 n. Sinus. S. Nos dicim⁹
 orbes oculorum. i. palpei
 bras: q. a palpatōe dicte
 sunt: q. semp moventur.

o. Lachrymis. S. Bene
 premisit excusatiōē his
 lachrymis cōmemoratiōē
 priorū mariti. D. Lachry
 mas q. effundebat: vñ re
 cordatiōē veteris mariti.
 Vel q. cogat id facere: qd
 aio respuente dānauerat.

p. Abortis. D. Subito
 cohortis: sic em sit qñ do
 lore animi fundūt. Cōtra
 Synone lachrymisq. coa
 ctis. q. Anna refert. S.
 Suasoria est oī pte plena:
 nam & purgat oblectat
 & oñdit vtilitatē: & a tū
 morē psuadet. r. Olu
 ce ma. d. lec. S. i. dilectior.

Nam antiq fr̄q. inter p cō
 paratiuo iugebat p. ticulā
 magis: tale & illud ē. Na
 ra mihi quondā dū vita
 mēbat. C. iura magis. D.
 Oluce m. d. Oñdit cām
 meri consilii fuisse: cū ex
 amore loqitur: & deinde
 aggreditur destruere cau
 sas: ppter q. ipsa negauē
 rat secūdas nuptias. C.
 Oluce m. d. so. Oratio est
 in genere deliberatiuo: &

arguit a tuto et honesto. Captat beniuolentiā et attritiōē
 cū oñdit tū illū amare: in prim s at demōstrat: q. b. bonis
 caritura sit: si voluptate et liberis: si amori illi repugnet: &
 confutat q. illa dixit de Syheo. s. Solā ne mōr. S. in oī
 carpe iuuetā. C. Mōrēs. Est mōer scdm stoicos egritudo
 flebilis. t. Dulcis na. S. ppter liberos q. sūt cā sed mī
 moni. Alii male iungūt natos veneri cupidinē & Aeneā.
 D. Nec dulcis na. Honestā cām pponit: ne libidinis sed libe
 roq. creādo: cā illā hortari videat. v. Veneris p. mia. S.
 voluptates Hōc. t. x. Δωρ x o p p o Δ i r n y. x. Id cinerē
 aut ma. S. p. p. illd: Nec seruata fides cinerū pmissa Sycheo.
 Bñt extenuat nā aiām dicēs: sed cinerē z manes sepultos.
 Et ē snia epicuri: q. dīc alaz cū corpe intente. D. In cinerē. t.
 hic cū deferre p. tendis. nescit honorificentiā tuā: Cū aia em
 sensus moriētis exti. gūt: rotū interit: p. dīq. obsequium:
 quisquis illud nō homi: sed cinerū progare conrendit.
 y. Sepultos. C. q. d. sensu carentes. Loquit ex hūa Ari
 stotelis: qui ait: Mortuos parū de superis curare

Eneidós

z Esto. SER. aduerbiū concedentis est & grecū. DO. Esto egram. i. cū adhuc esles egra ex recenti dolore nullū flexerunt te: nunc non pugnabis placido amorī.
a Marti. S. nō qui essent: sed qui esse cupent. Alii legūt egram maritū: sic nūti singlari. i. tristis ppter maritū.
b Non ante tyro. SER. aut in tyro: ac si diceret tyri: aut epos: vid est de tyro: vt Dardanus hesperia. c Hiarbas. S. rex lybie: qui secundū hystorīā Didonē petiit: et cū illa recufaret: Carthagini intulit bellū: cui tiorē cū cogere: a ciuibz: petiit vt ante placaret manes maritū: et edificā pyra se i ea sepeliret.
Vñ Dido. i. virago est ap pellata. Nam elisa ppter dicthas. d Ductores alii. S. Ergo hiarbas ductor. e Africa. S. deriuatdes frequenter sunt maiores picipitate. In terdū pares inueniūt Ras ro miores: vñ sup de La cena notandū diximus. f Triumphis. S. i. bellicofa: g Pugnabis amorī. S. grecū est: Nam nos dicim: pugno tecū: et nō pugno tibi.
h Hinc getulę vr. D. Ex primit qd obscure dixit: quorum cōfederalis aruis: Post aut mīra necessaria quę prius posuit: addidit faciendū necessitatē: singula cū metu discurrens: dicit ergo nō consideras te peregrinā: et in locis peregrinis te imperiū velle sum dare: & omnia inibi pferatim imperiū hfe laborem durū. q formia: & sola para vrbe fundare cū innumere gentes possint te magno nūero vrbiū instare: q viribz & ferocitate valent. i Vrbes. S. ad terrorē dixit. Nam in mapalibus habitabant. k Insupabile. D. insupabilem ostendit. l In troia. S. Sequi. vel qui equo sine freno vti. m Cingunt. D. Hoc ipm cingunt habet magnā vim: Nam cingere est ambire: vt in finitū monstrantur inimici undiq: ne p illos: neue p deserta fugere possis. n Inhospita. S. Barbara aspera. DO. Inhospita non q nō suscipiat hospites: sed quā inhumanitatis causa omnis formidet adueniens: vel oderit peregrinos.
o Deserta siti re. S. inhabitabil: & intelligit x: rolybien: q est inter tripolim: & pentapolim: terret ergo cū iuxta sint aut bellicose gentes: aut deserta: vñ nō speret auxilium.
p Barchę. S. Hi longe sūt a Carthagine. Vñ dixit: lateq; fures. Et scdm Titaniū in Chorographia phoenices quō dā nauali pugna superauere. Barchę aut ciuitas ē Pētapoleos: q hodie ptolomais dī. Nam Cyrene & Barce regine fuerat quibz cyrene & barce vrbes dicunt. q Germani minas. D. Hoc vt validissimū posuit: q si is addet: qui mare obsidebit ne fugere possis. Postremo illi hunc cogitandū pponit: cui impit sit reliqua si careat liberis.
e Minas. S. propter aurū quod dolet sibi ex pti: vt in pri

Esto egram nulli quondam flexere mariti:
Non lybie: non ante tyro despectus hiarbas.
Ductoresq; alij: q; aphrica terra triumphis
Diues alit: placido ne etiā pugnabis amorī:
Non venit in mentē: quorū confederis aruis:
Hinc getulę vrbes genus insuperabile bello:
Et numidę infreni cingūt: & in hospita fyrtis.
Hinc deserta siti regio: lateq; fures
Barchę: quid bella tyro surgentia dicam:
Germaniq; minas:
Dijs equidē auspicibz reor: & lunone secūda
Huc cursum iliacas vento tenuisse carinas.
Quā tu vrbe soror hāc cernes: q; surgere regna
Coniugio tali teucrum comitantibus armis:
punica se quantis attollet gloria rebus:
Tu modo posce deos veniam: sacrificz litatis
Indulge hospitio: causazq; innecte morandi.
Dum pelago defuit hyems: & aquosus orion:
Quassatzq; rates: dum nō tractabile cœlum.
His dictis incēsum animū inflāmauit amore:

mo dixim. s. Dis equidē. DO. poterat d mē: Dido: Iunoni hoc nō placere: s; cōiecturaliter hoc remouit. Anas: aut em si nosset dī nobis plungi: Troianos: nūq; illi nostra littora tenuissent: & credit Iunonem pcessisse: vt Troiani a patria pellerent: vt huic regno fauerent.
e Auspicibz. S. Nuptię capetis auguriis fiebat: vt Luca. Contentiq; auspice bruto. y Secunda. S. ppera quę pest coniugis. x Tenuisse. S. pcessisse. i. implelle. y Quam tu vr. D. Si sola in regnū parasti: quid facies Troianis adiuta. Ergo fauorē deoz sacrificiis concilia. C.

Quā tu vrbe: q; cernis: q; nobilem: q; potē: q; duplicatę erit vires: cū Troianos tuos adiungas. erit ergo voluptuosa ex cōiugio tanti & tam pulchri viri. Augest imperiū maiestas aucto populo: & pulso cōiū q nunc es timore vires macta tātas Troianorum vires. z Tali. SER. tam fortis viri: hoc fiebat a Dido done dictum.

a Punica se. C. q. d. augetur impitū tui viri Troianorū: & tū omnis gloria in tuos redidabit. Nam punica & Troiana regna dicunt. Mira ergo auxilis: ut nō solū tui: vñ etiā in summa vilitate viuere possit. Recte autem hoc collocat post approbationem. b Tu modo posce. CR. Ostendit rem voluptatē hōstare: & vilitate plenam. Nunc faciem faciet: si dī inuocabit: si indulgentiorē se in hospitē prebebit: si occasionem hysomis: quę illos nauigare prohibet: nō obmittet.

c Veniā. S. beneficium: aut reuera veniam pūiti: scilicet vt: Non cinerē seruata fides promissa Sythio.

d Sacrificz litatē. SER. Dijs litatis dicere debuit: Non enim sacra. sed deoz sacris litamus: id est placamus. ergo nouit dixit.

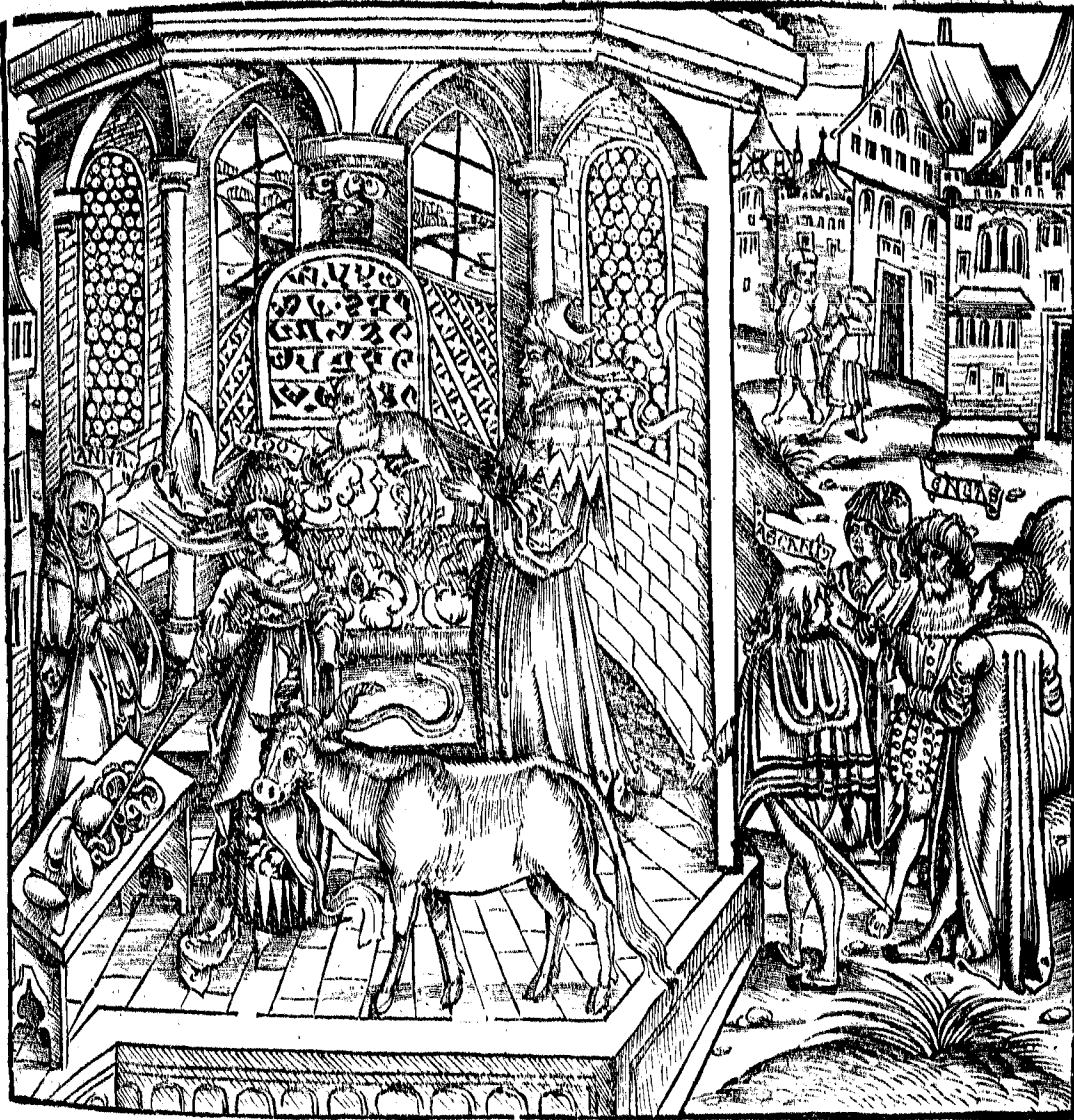
e Indulge. SER. Da operam: vt indulgent vno: & vno tū crateras alienos. DO. Indulge hospitio. i. illorum peregrinatione vberius faue: ne deficientibus rebus Troianis cedere cogantur. f Causazq; innecte morandū. Pretende causas quę illos a nauigatione arceant. g Aquosus orion. S. Corripuit o ratione supradicta. h Non tractabile. SER. Asperum: intractabile. i His animū. CR. Terentiana sententia est: Aut em Symon: quia demonstrat q; nox: a sit res animo egrotos si improbiū assumeret magnitudinē. k Incensum mīra. Bis repe S. Hora. Oleū adde camino. D. Incensum mīra. Bis repe. scilicet animū incensum amore: inflāmauit amore: Nam data spe cōmodi ex his quę progatura dicebat: adeo dubitationem remouit: vt omnis virecundia et pudor cesserit.

¹ Dubie menti. CRI.
Nam cū anim⁹ in dubio
est paulo momento huc
vel illuc impellitur.
m Soluitq; pudorē. S. ppter vincā castitatis C. Soluit
q; pudorē. Atqui contra Platonis:quem semp obseruat:
sententiam dico videtur:q; illa ex amore pudorem soluat:
At enim Plato. Pudorem & studiū ab amore oriri: His

Spemq; dedit dubie menti soluitq; pudorē.

pudore:& ad omnes egregias res impellit: addens studiū:
quod est vehemens animi applicatio ad aliquid per
agendum: sed Plato de diuino amore loquitur. Poeta feri
num describit.

atq; ab amore exiguū: sed
Plato intelligit de diuino
amore q; nos ab omni tur
pitudine remouet inuecto

¹ Delubra. S. Delu
brū dicitur: vt sup ppter
laciū q; man⁹ abluunt.
Vel ppter reuētiū pūmētū
aut ppter simulacrū dicim⁹ a libro. t. rufō ligno factū: qd
græc. γλυκός / dicit. CRI. Delubra. Dicim⁹ a tepla cē: i qib⁹
enim simulacra deorū deliberata decorata. Nam (vt est
apud Pl.) q; pūmētū statuara ars. apud Italos vestusta fuerit:
vt apparet in Hercule ab Euaandro sacroto i foro boario:
q; a triumphalis dicit⁹: & p trūphū triumphali habitu ve
stitus item in lano gemino: qui a nama dicatus est: digi
tus iei i gūmētis: vt et v. noiet: q; iō & anni. & tempo
ram esse deam indicet: tamen vlt p ad deū: tam Alham

¹ principio delubra adeunt: pacēq; per aras

simulacra deorū potius
ligna fuerunt: Vnde legi
tur in vrbe populonta si
mulacrum Iouis ex vna

vite fuisse. Nam ita magne ac crasse vites reperit fuisse: vt
in Metaponto templū Iunonis columnas ex vite habue
rit. Quare apud priores nulla fuerit dei imago. Clemēs
enī ait Naxos regē i mōsaica vitam dītephā iustitiantē:
nullam imaginē deo tribuere. Vnde an. clxx. nulla
imago neq; lactane pōtēta in tēplis deorū vīta fuit. Ita
occulte significauit: nullo mō nū mēte ad dei similitudinē
hōm vīre pōtērat Euse. de pparatō. ca. 8. Plutar autē
ait: Ex ligno: priusca deorum simulacra fieri solita. Ex ho

Eneidos

anim prima Apollini in delo statua ē. ex h̄ Palladii: q̄ suo
etiā tpe apud Athenienses fuisse scribit. Itē Iunonis apud
Samios: vti Callimachus asserit. Per etiā q̄ prim⁹ Argo
licē Iuonis templū condidit: & p̄ Cylēhiā filiā suam
anrip̄ilem cōsecrauit: ex pyritruncō illi simulacrum fixit:
Lip̄ dē em̄ rē durā & inanimā: in deorum effigiem cele-
renolebāt. Aurum vero et argentū infuscū dē terrē colore
putabant. Hęc Plutarch⁹. Plato vero in legib⁹ ait: Terra
& veta deorū est habitatio. Nemo igit ex ea ceteris diis si-
mulacra faciat. Aurū ve

mulacra faciat. Aurū ve-
ro & argentū inuidiosa
possessio est. Ebur aiam
deposuit: ideoq; ad simu-
lacrā deorū ineptum est.
Aes & ferrū belli sunt in-
strumenta. o Pacem.
SER. Beniuolentiā. CR.
Pacem propitiatiōe: se)
cundum Marcellum.
p Per aras. S. Auspicia
lem artem ostendit. Hinc ē:
Et forantia cōsultat exta.
q Exquirunt. S. Sacrifi-
cando explorāt: an dii ve-
lint huic rei assentire.
r Mactant. S. verbum
sacrōg. p Emphemum
dictū: vt adolere. Nā ma-
ctare proprie est magis
augere. s Lectas. S.
ad sacrificia enī eligēban-
tur oues: quibus nulli deo
sacrificaretur. Nūc oves

delectatēq; septem mactare iuuenicos: t Bidentis. S.
aut dictę quasi biennes: quia neq; maiores neq; minores
liceat hostias dare. Sunt enī in ouibus: duo eminentio-
res dentes inter octo: qui nonnisi circa bimatuū apparent:
nec in oīatibus sed in his quę apte sacrificio inueniūtur.
CRIST. Bidentis. pro bidentes: secundum Priscianum.
Refert autem Marcellus: Qui existimāt bidētes oues a Vir-
gilio dictas: q̃ duos habeāt dentes: pessime intelligunt.
Nam hoc mōstruū genus est. Sed melius intelligi potest: si
biennes dixerint: auctoritate Pomponii. Mars tibi vo-
ueo sacrum: si vnq; redierit bidentū verre. Et Nigidius
figulus ait: Bidental vocari: qđ bymę pecudes imolētur.
Macrobius autē refert in libris pontificalib⁹ legi bidētes
primo dictas d. littera ad hiātū duarū vocaliū interiecta:
v. est redamare: & redire. p. reamare & reire: et redarguere
pro rearguere. Higinius in quibus pontificū ignorauit:
dixit: bidentes esse hostias: quę per eam duos dentes al-
tiores habent: per quos ex minore in maiorem transcen-
disse constat etatem. Serui autē sententiā scripsimus in eo.
Pompeius vero refert bidental temp⁹: i quoddam dici: qđ
in eo bidentibus hostiis sacrificaret. Bidētes autē esse oues
dentes duos longiores ceteris habētes. v Legifere. S.
Leges enim dicūt inuenisse. vnde sua sacra Thelmo-pho-
ria appellantur. Pingitur autē hoc: quia aut inuentū a Cere-
re frumentū passim nōmies vagabant: quę feritas rupta
est inuento frumēto: Propter qđ ex diuisione nata sunt iu-
ra. DO. Legifere: qui p̃p̃os consensus: nisi legib⁹ retineri
non possit. CR. Legifere. Quid. Prima ceres vnco glebam
dimouit aratro. Prima dedit fruges alimētaq; mitia ter-
ris. Prima dedit leges Cereis sunt omnia munus. Sūt qđ
dicūt eandē esse quę Isis quę egyptiis leges dedit. Fuit autē
Ceres Saturni et opis filia. Quid. Ex ope lunonē mēorat:
Cereisq; creatā. Semina Saturni terra vesta fuit. Ops
enim terra est. Saturn⁹ vero tempus interpretatur. Cereis
igitur quę fruges sunt terra: ac tempōū qualitates pducit.
Sed de hac in Geor. latius dictū ē. x Phœbo. S. Qui
p̃gessit ad pitius: quib⁹ vrbes regunt. D. Phœbo: vt in futu-
rum prosperiora pficeret quę optabantur.
y Patriq; lygo. S. Quia virib⁹ aptę libertatis est de⁹. Vñ

Marfias eius minifter in ciuitatibus libertatis eft indicū. Sacrificabat ergo primo diis : qui vrbibus prefunt quali nupta pro vilitate republ. Deinde Iunoni : cui curę Iune nuptię. Eft etiam fenfus altior : Nam facuri aliquid ante aduefos placamus : et fic propitios inuocamus : vt Nigrā hyemi pecudē zephyris fecilitibus albam. Ergo nuptura placat Cererem : qui propter raptum filię nuptias excoꝛat Apollinem : qui expertus vxoris eft : Liberū qui nifi raptam coniugem habere non potuit : & fic Iunonem concibat.

z Lygo. DO. libero:
vt præstaret leticiam sem-
piternam.

à lunoni.DO. Quta
coniugiorum tener plea
nullimam potestarem.

b Cui vincla, SER.
quia est curesis et matro:
na & regina.

c Ipsa tenens. DONA:
Alii alia faciebāt. ipsa fa-
cerdotis munere fuisse
batur.

d Pateram. CRI. Por
culum est dictum q̄ pa
tens sit. est ergo latmū no
men. Crater vero grecū:
Sed de poculis in Bucol
cis dictum est.

c Candentis . 8. candi
de:pricipiū est p nomic.

CRI. Candentis vacce. Ostendit q̄ ex magno affectu pa-
rauit hostias maiores. Sed de his in Georgicis. Hinc alibi.
Clitumne greges. Elegit autē vaccam: maxime propter
Iunonem: cui vaccam sacrificabant: refert autem Plinius
q̄ apud antiquos deorū honori in sacris nihil aliud exco-
gitatum erat: q̄ vt vt auratis cornibus hostiē dumtaxat
maiores immolarent. Hinc Iuuenalis. Et auratam Iuno-
nem de iuuenca. f. Media inter cornua sacra. Non facti-
ficium est: sed exploratio hostiē vtrum apta sit.

g Ora deum. SER. ante simulacra. i h Pius
 gues. DO. pecorum corporibus oneratas. i Spaciatur.
 SER. Matrone em sacrificare circa aras faculas tenen-
 tes: ferebantur qualicum quoddam gestu. Vide Salustius.
 Saltare elegantius: q̄ necesse est probē. DO. Spaciatur.
 cundi & redeundi vices crebras, pcurabat. CR. Spaciatur.
 Tangit illorū opinionē: q̄ delubra et tēpla dicit. q̄ ante se
 aream hnt. k Instauratq; diē do. s. mteribus q̄ ante
 diis offerrebat: aut donabat Tyris vT Troians. Instaurat
 autē idē: qz iā sup sacrificauerat. Vt sit Aeneā in regia du-
 cit. Festa sūp d. i. ind. h. D. Instaurat. Sepius hoc faciebat
 vt pduceret diē volens diutius hīre pntem quē amabat.

1 Inhians. SER. intena per sollicitudine. C. I. Inhians:
cum aliquid vehementer cupim⁹ animus rēdictis generis
actionibus illi vni heret. Vnde apertis oculis: parentibus
q̃ auri⁹: neq; videmus quicq; neq; audimus: quia tunc
vis illa qua membra cōtinentur ab officio auertit. Vnde
omnia stupent: hinc os apertum remanet: quod hiare dī
cimus. Quapropter poetę potentes subsequens pro ante
cedenti hiare: & inhiare: id est vehementer cupere dicunt.
Sic in Georgicis. Hic stupet attentus rostris: hunc pau
sus hiantem. Per cui neos geminatus em̃ populū parū
q̃ corripuit. In S. rancia cōsult exta. S. palpatantia
quasi adhuc viua. C. Spirātia. Et hic impatie expectandi:
ex nimio amore ondi⁹: vt hostias adhuc feminiu⁹ aper
runt. Sūt autē duo hostiarū genera: alterū in q̃ tū aia deo
dicat: vt Animarū licitū argolica: Alter in q̃ aurispl
futura pūdet: vt hic. dicebat autē hec aurisplūa ab ara: et
inspiciedo: ga in ipsa ara aprā hostia in sp̃ ciebat. aurispl
ces enī duas fibras. i. duo ī iecore capita ita diuidebant:

ut alteri sacrificanti: alteri parti ad uersu darent: Inde vi
sua pfecta: hinc pfecta dicuntur. Et laui calido
pecta cerebro. Pro re aut maxia habent: si qd in exis nō
cōsuetū apperet. Vñ cū sacrificanti apd Laurenti Sylle in
capite viculi in iecoris silitudo coronę appareret: regnū illi
potendi auspices dixerūt: Sed et color futura ostēdebat:
Luc. Terruit ipse color vātē: Circa mortē Marcelli iecur in
exis defuit. Tristia exta piacularia erāt. Itē si hostia ab ara
pluisset: aut pculsa mugitū dedisset: aut alia pars q̄ pete
reut cederet. Extra dicta
sunt q̄ extent. i. emineāt:
& sunt pprie cor & pul
mo: q̄ pte supiore locāt:
sed etiā lien & iecur extra
dicunt: quia sup iferiora
intestina locant: hec oīa
cōplexa ē antiquū religio
& caput extorū iecur di
xerūt. n. Heu vātū ig
men. S. Non sacerdotes
vitiā: q̄ si nescios futu
rorū: sed vim amantis ex
primit: & ide vitupat. Sa
cerdotes qui admonuerūt
nō crediderūt. Nō oīa futu
ra a sacerdotib⁹ pdicta eē
sēq̄s idicāt. loē: vt mul
taq̄ pte vātū pdicta
priorum. D. Heu. i. fiebat
ab ipudentib⁹ sacra nul
lis amonē necessitatib⁹ p
futura: fiebat ab his: qui
sibi veluti vaticinandi
scientiam vendicabant:
& cum aliud ageret: non
intelligebant Didonis ar
dorē pnturos se arbitra
bant his qui interuenire
ignorati de nescirent: Qui
enī que soluebat diis vo
ta pdesse poterāt amari:
cum ardor iam immoderata incendia dedisset. CRIST.

Heu vātū ignare mentes: quid vota furentem?
Quid delubra iuuat: est mollis flāma medul
Interea: & tacitū viuuit sub pectore vuln⁹. (las
Vritur infelix dido: tota q̄ vagatur
Vrbē furens: qualis coniecta cerua sagitta:
Quā pcul incautā nemora inter cretalia fixit
pastor agens telis: liquitq̄ volatite ferrum
Nescius: illa fuga syluas: saltusq̄ peragrat
Dictos: heret lateri letalis harundo.
Nunc media Aeneā secū per moenia ducit:
Sydoniaq̄ ostentat opes: vrbemq̄ paratam.
Incipit effari: mediaq̄ in voce resistit.

habet simile & maiore & nigrū et mollem, cui⁹ folia odo
rem hnt sismibrii. Plini⁹ aut ait a vulneratis aialibus Di
ptamum comestū statim de vulnere tela deiecit. Et post
multa dicit q̄ species sit pulegiū: Antiqui pulegiū Maris
dixerūt: habet eandē virtutē quā pulegiū. sed vehemēti⁹
rem: Ait aut Scapio. Defert ex insula: Creta alia spēs Di
ptami: cui⁹ folia foliis sismibrii similia sūt. sed virgas hab⁹
maiores: et i summitatib⁹ sunt folia sista foliis origani agre
stis nigri coloris et pulchra. odor aut in eo tenet medium

inter sismibriū: & salu
am: Diptamum etiam
fusticu educit abortus: &
cōbustū fugat venenosa.
v. Cretalia. S. Cretensia
Nam grece cres facit. Vñ
est cres & cretalia: facit lati
ne cretensis. x. Agens
telis: S. vrgens: psequēs.

y. Nescius. S. Ignorant:
latēs: nō q̄ cerua nesciret:
& rara sunt verba q̄ con
trariū significāt. Nam ve
ctor: cū sit pprie q̄ vehit:
inuenim⁹ etiā eum vecto
rē dici q̄ vehit: vt Luca.
Vectoris patēs tumidū
supnatat omnē. et venia
est: hec sola pauor⁹ vecto
rē non nosse tuū. Tale est
formidol⁹ cū sit timid⁹
& timidū significat. Cū
enī exigit rō: vt noīa ver
balia agentis hēant signi
ficationē: p passua signi
ficationē plerūq̄ ponūt.
C. Nesci⁹: nescit⁹. sicut ve
ctor q̄ vehit & vehit. Sic
foelix et q̄ daret q̄ accipit
foelicitatē. vel dixit nesci⁹
vt ostenderet licuissē fere
vulneratē diuti⁹ euagari:

quoniam nō infectaba ē illam venator. quippe qui illam
vulnerasse nesciret. Nā si sciuisset: cito illā fuisset affecutus
cerua. q̄ Ceru⁹ mulcet fistula pastoralis: si cernit arcū et fa
gitas mirat. z. Fuga pagrat. S. Vt si parua fuga. simul
eāra verrit. Nā intelligere nō possum⁹ fuga cū dicat pagrat:
Peragrat enī est circūire ingredō. a. Dictos. S. Cre
tenses. ceru⁹ vulneratē dictamū q̄rit: vt in. xii. legim⁹. Nō
illa feris incognita capris gramina. b. Heret. S. Sic &
Didonis vuln⁹ q̄uis tota vrbē vaget hērebat. c. Loca
lis harundo. S. pppter futurū omē Didonis. d. Harudo.
C. Calamus. calami subiliores canē sūt. Et vt refert Plī.
Calamis orientis ppli bella cōf ciūt. Calamis sp̄cula ad
dunt: q̄ irruocabili hamo noxia mortē accelerant. His ar
mis solē ipm obubrāt: pppter qd serenos dies optāt. odere
ventos & imbres: qui inter illos pacē eē cogūt. Aegypti
igit ethiopes: Arabes: Indi: Scythę: Bactri: Parthi: his ar
mis vtunt. Nullus tñ sagittis (eodem Plinio teste) calam⁹
aptior est: q̄ in rheno Bononiensi amne oritur: cui plima
est medulla pondusq̄ volucre. & contra flatus pericax:
sed libris nō eadē grā. e. Per moenia ducē Sydo. ost. o.
C. Duo ponit quib⁹ maxime gaudēt amātes. Nā & rem
amatā libenter apud se hnt. Et si q̄ pulchriora hnt. non
sine vanitate ostentāt. Nam ostendere ē simplr demonstrare.
Ostentare verō est ad pompā gloriāq̄ ostendere. f. Sy
doniaq̄. S. Pygmalionis vī Sychei. D. Sydoniaq̄ opes:
n: sua pūna supflua videt. g. Vrbē parā. S. Paratā
ad illud pūnet: quid Aeneas pppter ciuitatē nauigat: Sed
aliū mouet q̄stidē: quō paratā: cū paulo p⁹ inerat. Pendet
opa interrupta: minēq̄ murorū: Sed parū: p̄ dici cui pau
lulū etiā supest. Vñ est minēq̄ murorū: gētes. C. Paratā a
q̄ ope turpius erat desistere. h. Incipit effari. zē. S. Hora.

Eneidos

Cur facūda parū decoro
inter verba cedit lingua
silentio. D. Incipit affari.
Pregidebat cōtextū p̄bo
nū: vt loq̄ndi spacia p̄fero
ret in longū. C. Incipit af
fari. Signū maximi amo
ris: cū orōne integra non
pōt vt amās: sed vt puer interrūpit. Hanc rē mīre ostēdit
Florent⁹ petrarcha in eo lyrico. Benchio tabbīa guardato:
de menfogna: iuxta mīa possā: & honorato aliai ingra
ta lingua non pogia inhai Renduro honore: ma factomi
uergogna. Che quāto piu il tuo aiuto mi hī fogna p̄ do
mādare mercede allhor tistai sem̄ piu freda: & se paro
le fa sono impfette & come dhuom che fogna. Sed dicit
aliquis: cum amor cautus: callidusq̄ sit: etiam eloquens
erit: Vnde est illū: Disertū faciebat amor: Est quidē diser
tus amās: sed spe vel subito interuētu: vel vehemēti ali
qua cogitatione ita confertatur: vt omnia e memoria

Nunc eadem labente die conuiuia querit.
Iliacosq̄ iterum demens audire labores
Exposcit: pendetq̄ iterum narrantis ab ore.

excitant: subitoq̄ muta
scant. i. Labente die. S
quia in vsu nō erāt pran
dia: vt Iuuenat. Exul ab
octaua marius bibit. C.
Labente die. S. Ex more ro
mano: qui sē in die & id
p^o solis occasum cibū ca

piebant: Eamq̄ cenam appellabant: Deinde coeptum
est: vt bis in die epularent. primamq̄ epulationē pradiū
dixerunt. sed de hoc raro meminerunt scriptores: nisi in vi
ta lassiori: vt sepe in Comitibus videmus.
k Iliacosq̄. D. consumptis omnibus inuentionibus re
dibat ad ea q̄ prius erant narrata: misere illū deuenire cu
piebat. i. Demens. S. quae ea quae nouerat cupiebat au
dire. m Pendet narrantis ab ore. S. vt eū iururo
tur. et hoc loco per omnia amantis affectus exprimitur.
CRI. Pendet ab ore. Nā amantes omnia quae ab amato
dicuntur: qualiacunq̄ sunt admirantur.

In Obscura lūa. S. i.
nox: Nā nihil tā cōtrariū
est lūe q̄ obscuritas.
o Sola. S. sine eo quem
amabat. Nā regina sola
esse nō poterat. Est autē
Plauti: q̄ inducit amato
rē: inter m̄tos positū di
centē q̄ solus sit.
p Moeret. S. p̄ dyphthō
gon est tristis: aliter signi

Post ubi digressi: lūmēq̄ obscura vicissim:
Luna premit: suadētq̄ cadētia sydera somnos.
Sola domo moeret vacua: stratisq̄ relictis
Incubat: illum absens absentē auditq̄ videtq̄:
Aut gremio Ascaniū genitoris imagine capta

ficat militat: vt aere mor
rē: paruo. Sane moeret
aliud est. q̄ Absens ab
sentē. S. Teren. P̄s. p̄s
tē: eripi abduci ab ocul.
D. Illū absens. tū fallē
bat amātus anim⁹: vt ab
sentē videri & audire su
bi videret. i. Imāgine
cap. S. amātis sūuudine
s. Si fallere pos. a. C. q̄

dicat: conabatur impossibilis. Nam amor falli non potest.
 t. Nō coepit. D. Minus mortalitas expulsa ē. Nā cū mīta mala in amore insint: illud p̄cipuū q̄ negotiorū oīm obli uione inducit. Eadē enī Dīdo q̄ instabat opī regnīsq̄ fur turis: nūc oīa omittit: & cū p̄miserit. Tyrii quoq̄ stabant ardētes. oīa nunc deserūt.

Vñ oñ dīr rectorē cōplere omīa cū insistit: cū vero cōtra agit omīa frīgescere. C. Nō coepit. a. Miserabi lis cōquestio ex p̄sōa poe t. Et q̄ velit ostendere q̄s vires heat amor: quam q̄ peritiosus mortaliū generi: cū demōstret eā re gīnā q̄ paulo ante sapien tissima fuerat: et incōden daybe solentissima: amo ris veneficiis ita imutata esse: vt etiā maximatū re rum curam negligat. Au genq̄ p̄terea cōquestiois grauitatē repetitio. Non coepit. Turpissimū enim est re inceptam desecere.

v. Turres. C. q̄ p̄tinent ad salutem cōseruandā x. Nō arma. CR. vnde est corruptio morum.

y. Portus. C. qui si nei giganis nō sit fertilis: z. Propugnacula. C. q̄ bus tuti esse possint: et gōlmagna facta est oīm in deterimutatio: cū su pra scriptū sit: Stabāt ar dentes iui. a. Ming. S. eminentē murorū: q̄s pinnas dicunt. b. Quā siml aggredit. D. Per hoc ondu aliqd iudiose se eē dicturā. Tractatus vene ris magni atq̄ altur cer nitur. c. Tali. C. q. d. q̄ oīm maximā p̄uicōssimā maq̄ oīm sit. d. Fa mā. S. honestam: Nam

zouo v est. e. Fur roni. S. nam nō amor: f. Aggredit. S. cū callidi tate loq̄. g. Saturnia. C. Exidens malignitate facile fraudulenta mens ostendit. h. Egregiā. S. Ironia est. inter quā et cōfessionē sola p̄ mēorā do interest: Ironia est in q̄ aliud verba: aliud sensus cōtinet. CR. Egregiam:

Oratio est in genere deliberatio: quo suadere cupit Vene n: vt omissis dolis apertam cōstituatur pacem. Estq̄ eius mētū a validissima argumentatōe: vt sit statim vehemen tissima a turpi: cū nihil turpius esse possit q̄ duos duces fraude mortale supare. Vñ aut ironia quē est cū aliud ver ba indicant. alius aut sensus inest, vt egregia interea con iunx. Hanc nisi grauitas p̄nunciationis: & p̄spicuitas rei adiuvant: videbit fateri qd negat. Quid at differat Ironia quē est schema: ab illa q̄ est tropos: oñ dīr Quintilian⁹.

i. Puer. SERVIL. filius nōis enim grēce dixit: ORI. Tu q̄ puer tu⁹. cū ambo magna numina estis. k. Ma gnu & me. nu. C. Ironia: nō ad naturā ipsorū deorū: Nam ipsos potē maxios singūt: sed ad p̄is factū: nā sequenti

uit personā. D. Tuē q̄ si idignū. Tyrii. Inuidiose quasi po tentissimi. z. Permittere dextrē. S. q̄ si p̄ manuū con functionē: fm ius locutus est. a. Olli. S. illi vñ tūc. cetera per penthesim dicta sunt. C. Olli. Ostendit poeta pruden tis eē: q̄uis dolos intelligat: tñ dissimulare: cū id in rē suā sit. b. Simulata mēte. S. hoc est. talibus aggreditur.

c. Quo reg. D. Sensit nō potuisse fieri. vt tam graues: tā q̄ diuturnas inimicitias: sic subito deponeret. Nouerat ei quid Aeneq̄ deberet: q̄ magis nitebat id auertere.

d. Lybicas aduerteret oras. S. Hec absolutor est elocu tio: sed verior & magis figurata lybicas auerteret oras. Nam plerūq̄ trahit schema: vt aliquo itur loco: nō ad lo cū: sed de loco significationē ponamus: vt si dicas de Cā

versu phat Ignominiosum illis esse: si foemina & vna foe mina: vbi numer⁹ et natura impar est si supata nō ab vna neq̄ ab vno: sed a duob⁹: nō hoib⁹: sed diuis: & nō agro marte sed dolo: ergo singula verba hui⁹ versus vehemēter opant. 1. Vna dolo diuū si foe. vic. zc. C. Sile est illud

Teren. Vna lachrymula quā oculis vix vi exp̄sse rit. m. Nec me. C. No uitate tiere n̄ amvrbē pp̄ eas q̄ intercedūt inimici tias. n. Veritā te m. n. S. Legim⁹ em q̄ se funo nia vertat hospitia. p̄pter illud. Haud tāto cessabit cardine rex. Moenia n̄ra. Iunonis hospitium.

o. Modus. S. finis. Iuue nal. Nullo q̄ppe mō mil lesima pgama surgit. C. Sed q̄s erit mod⁹. q. d. hic p̄gressus in infinitū vtiq̄ p̄uicōssus erit. p. Quo nunc certamine tanto. S. quid opus est certamine. q. Qui pot⁹ pa. eternā.

C. Optima pponit. Quis em pacem eternā p bello non malit: cū bella nulla alia cā sint suscipienda ni si vt in pace degatur.

r. Aeternā. S. Non indu rias tpales. s. Pactos hyme. C. Nā spes ē dura tē pacis cū ipm cōiugū pactos hymenēos: pacifi camur & exerceamus.

t. Habes tota qd mēte pe. S. p̄pter illud nostrā nūc accipe mēte. C. Ha bes cū victoria sis nacta quere hāc pacē quā tuis honorificis conditiōibus ppono: cū regina i suo re gno florens Aeneq̄ exuli seruire sustineat.

v. Parib⁹ auspitiis. S. equali p̄tate: & ab eo qd p̄cedit id qd sequit⁹: & di ctū a comitis: in quibus iisdem auspiciis creati: h cet simul nō crearent: pa rem tñ habebāt honorē p̄pter eadē auspitia. Vñ & cōsules pares sunt: cū necesse esset vt vn⁹ prior crearet. x. Phrygio. S. Emphaticos. q̄i dicat ex uli. y. Dotalēsq̄ tug Tyrios. S. Regalē spectā

uit personā. D. Tuē q̄ si idignū. Tyrii. Inuidiose quasi po tentissimi. z. Permittere dextrē. S. q̄ si p̄ manuū con functionē: fm ius locutus est. a. Olli. S. illi vñ tūc. cetera per penthesim dicta sunt. C. Olli. Ostendit poeta pruden tis eē: q̄uis dolos intelligat: tñ dissimulare: cū id in rē suā sit. b. Simulata mēte. S. hoc est. talibus aggreditur.

c. Quo reg. D. Sensit nō potuisse fieri. vt tam graues: tā q̄ diuturnas inimicitias: sic subito deponeret. Nouerat ei quid Aeneq̄ deberet: q̄ magis nitebat id auertere.

d. Lybicas aduerteret oras. S. Hec absolutor est elocu tio: sed verior & magis figurata lybicas auerteret oras. Nam plerūq̄ trahit schema: vt aliquo itur loco: nō ad lo cū: sed de loco significationē ponamus: vt si dicas de Cā

uit personā. D. Tuē q̄ si idignū. Tyrii. Inuidiose quasi po tentissimi. z. Permittere dextrē. S. q̄ si p̄ manuū con functionē: fm ius locutus est. a. Olli. S. illi vñ tūc. cetera per penthesim dicta sunt. C. Olli. Ostendit poeta pruden tis eē: q̄uis dolos intelligat: tñ dissimulare: cū id in rē suā sit. b. Simulata mēte. S. hoc est. talibus aggreditur.

c. Quo reg. D. Sensit nō potuisse fieri. vt tam graues: tā q̄ diuturnas inimicitias: sic subito deponeret. Nouerat ei quid Aeneq̄ deberet: q̄ magis nitebat id auertere.

d. Lybicas aduerteret oras. S. Hec absolutor est elocu tio: sed verior & magis figurata lybicas auerteret oras. Nam plerūq̄ trahit schema: vt aliquo itur loco: nō ad lo cū: sed de loco significationē ponamus: vt si dicas de Cā

Eneidos

pania. ab eo in Thusciam honestius ē: q̄ si dicas de Campania eo in Thusciam: hinc est ripā ve in ius: sus abibis.

c Sic contra. D. Melius visum est dolos dolis excludere: veluti approbatq̄ per dissimulationē p̄sentibus: ne deteriorē vram inquireret atrox inimica: si contrariā se ostēderet venus. f Ingressa ve. S. Calliditatis est: vt supra. g Quis talia de. D. Hec vox q̄ si consentientis est. h Tecum: C. quē diu incedis regina: Iouisq̄ & soror & coniunx.

i Fortuna. S. ad casum p̄tinet. k Fatis. SER. omnia tangit: quib⁹ res hūanę regunt. casum. fa. ra. & volūtares deorū. D. Sed fatis incerta feror. Nā fuit incerta: sed ita posuit: vt neq̄ remitti vidēret: & tamē posse fieri subdole demonstraret.

l Si Iuppiter. D. Sciebat non posse fieri: sed noluit ostēdere se nolle: sed ad loquem cā dimisit: vt a deo sciret nō posse fieri. Nam virorū secreta facile intel. ligunt vxores. m Fœdera. S. absolutū ē. Si fœdere ad populos p̄tinet.

n Tibi phas aim tenta resp̄can. S. Sic. Aeolus. Tuus o regina: qd optes explorare labor. o Perge sequar. S. aliud agit: aliud ostēdit. Antea est em lunonis officiū in m̄monio. Deinde vsus venerē. Vñ paulop⁹. ade rō: et tua si mihi certa volūtas. p Excepit. S. subsecuta est. q Iste la. S. exploratiuus a Ioue. r Cōfieri. S. con abundat.

s Miserrima. C. Nā oēs q̄ amāt: miseri sūt: vt ait Teren. Et Propert⁹. Durus i terris nihil est qd uiuat amātē: Nec mō si sapias qd min⁹ esse velis.

t Retexerit orbē. S. quē nox tēgebāt. C. Retexerit Nā si recte dī: Nox opit retrā: & inuoluēs umbra magna coelū polūq̄: ita contra: sol aperit: rectissimē me dicē. v Nigrantē. SER. nigrum participiū pro nomine. x Trepidant. S. festinant: vt. hic me dū trepidi crudelia limia linguūt. y Alē. S. equites ob hoc alē dicti: quia pedites regūt alarū vice. C. Alē sūt turme equitū: quē vt alē autē: ita iste legionū in acie pugnauit.

z Indagine. SER. Ferarū inquisitione.

Sic contra est ingressa venus: quis talia demēs
Abnuat: aut tecum malit contendere bello:
Si modo qd memoras factū fortuna sequat.
Sed fatis incerta feror: si Iuppiter vnam
Esse velit tyriis urbem, troiaq̄ profectis:
Miseri ve probet populos: aut fœdera iungi:
Tu coniūx: tibi phas animum tentare p̄cando:
Perge: sequar: tum sic excepit regia Iuno:
Mecū erit iste labor: nūc qua rōe: quod instat
Confieri possit paucis (aduerte) docebo:
Venatum Aeneas vnaq̄ miserrima dido
In nemus ire parāt: vbi primos craftin⁹ ortus
Extulerit titan: radijsq̄ retexerit orbem.
His ego nigrantē cōmixta grandine nymbū
Dum trepidant alē: saltusq̄ indagine cingūt:
Desup̄ infundā: & tonitru coelū omne ciebo:
Diffugient comites: & nocte regentur opaca:
Speluncam dido: dux & troianus candem
Deuentent: adero: & tua si mihi certa volūtas
Connubio iungam stabili p̄prieq̄ dicabo.
Hic hymenęus erit: non aduersata petenti
Annuit: atq̄ dolis n̄ sit cytherea repertis.
Oceanum interea surgens aurora relinquit:
It portis iubare ex orto delecta iuuentus:
Rhetia rara plage: lato venabula ferro:
Massyliq̄ ruunt equites: & odora canū uis:
Reginā thalamo cunctantē ad limina: primi
poenorum expectāt: ostroq̄ insignis: & auro
Stat sonipes: ac frena ferox spumantia mādīt

a Desup̄ infundā. S. quā aer est Iuno: Bñ hic se facturā dicit qd h̄i p̄tine. b Omne ciebo. S. p̄ totū: Omne em̄ numerū. c Noctē opaca. S. Recte opaca nūbiū caligie. C. Noctē op. adeo obscura nubes: vt opaca nox videatur.

d Tua si mihi cer. volūtas. S. Hoc est si tuū etiā subsecq̄ officiū e. Connubio. S. Nu natura fr̄ iōga est: ab eo qd ē nubere: vt Connubia n̄a repulit: sed mō metri cā corrupit. f Non aduersata. S. Legitur & auersata.

g Iubare exorto. S. nam Iubare exorto. Nam iubare p̄prie lucifer ē: q̄ lucis iubar effundat: sed trāslatue splendor gemmarū et auri & similitū iubar dī. Lucifer inter dū Iouis: in dū Veneris stella dī. Est aut̄ hysseron p̄theron in sensu. ante em̄ orit̄ iubar: deinde aurora. h Rhetia rara pla. S. Multi dī stīgūt vt sint rhetia rara maiora: et plage minora. Alii plagas p̄ diffiniōz accipiūt: vt plage sint r̄a rhetia. Plage m̄ p̄prie sunt funes: q̄ rhetia tenduntur circa imā & summam partē. i Venabula. SER. q̄ sint apia venarū. k Lato ierō. SER. pro lati ferri.

l Massyliq̄. S. gens est nō longe a Mauritania: et massyli per vnum lēgendū est: Nam si longa est. Massylia incipit statim post Mauritania: & est pars Gerulic⁹ & numidic⁹. m Odora. SER. Odo rū est quod ex se odorem emittit. Sta. Et odore vulnere pin⁹: sic est. inter odoratum lauri nemus pro odorum. Nam odoratum est q̄ aliunde recipit odorem: vt odoratum templum. ergo odorū qd per se olet: Odoratum qd aliū de odorem recipit. Odor insequū q̄ odore seq̄: vt mō de canib⁹ dicere debuit. n Vis. S. plus est q̄ si dixerit m̄fūtudo. S. lūsti⁹. Quia tempestate ex ponto vis pisciū erūpit. o Cūctantē. S. At quā

amatrix debu festinare: sed pathos natura vī: Teren. Dū molitur: dū comā annus est. Dein hec morabat studio placēdi. p Ad. S. ante vī apd. q Ostro. C. purpura. r Stat. S. f. adest: p̄ns est. Nā si simp̄l virupatio ē. Legit em̄ stare loco nescit: Sed seq̄ntia hoc explanat: s Achē

na sero spū. mā. S. Spu
mātia: pūmā vomētia
vī mare naufragū qd nau
fragos faciat. r. Lim
bo. S. Limb^o fastia q am
bit extremitatē vestiū: se
cundū antiquū ritum: vt
victorū clamidē auratum
q plurima circū purpu
ra. D. Limbus. regib^o de
putat: et dūs q eorū caput
cādidō orbe circūdat. C.
Limbū alio vocabulo
infīra appellatur.

v. Cui pharetra. D. To
tum qd habuit aut aurū
fuit aut purpura: vt pla
ceret. x. Crines n. in. a.
S. Veluti reciolū qd collū
git comas. κροσσὺν

y. Ipse. SER. qd amat: dat ei pulchritudinē. z. Qua
lis. D. Aut Aeneas pulchritudo pferri ceteris posset. deficiē
tibus hī anīs ad diuinā cōpationē accessit: & qd Didonē
Dianē cōparauerat: hunc compat Apollini. C. Qual vbi.
Ad inferendā rebus lucē repere sunt similitudines: quaz
alię pbatōis grā inter argumenta ponunt: alię ad expri
mendū rerū imaginē: vt illud: Inde lupi ceu raptōres atra
in nebula: Obseruandū tū est: ne id qd similitudinis grā

Tandem progreditur: magna stipante caterua

Sidoniam picto chlamidē circūdata limbō:

Cū pharetra ex humero: crīnes nodant in aurū:

Aurea purpureā subnectit fibula vestem.

Nemon & phrygi comites: & letus lulus

Incedunt: ipse ante alios pulcherrimus omnes

Infert se socium Aeneas: atq; agmina iungit:

Qualis vbi hibernā lyciam: xanthiq; fluenta

Deferit: ac delon maternā inuisit apollo:

sumitur: aut obscurum:
aut ignotum sit: ergo q
uis Apollinem nemo vi
derit: tamen adeo iam in
sedit opinionibus homi
num hęc fabula: vt omni
bus notissimus ēē videat
tur.

a. Hibernam. SER. nō
asperam: sed aptam hye
mare cupietib^o: sic enī est
regio illa: Et aliud agens
aliud ostendit. Nā Apol
lo sex mētib^o hyemā apud
pataram Lycę urbem: &
sex estiuīs apud delum
dat responsa. Comparat
autem illi Aeneam: vel p
pter sagittas: quibus vte
batur in venatione: vel p

pter futurum infelīx matrimonium: nam nuptiis hoc no
men infensum est.

b. Xanthiq; C. Xanthus hunc fluuiū (ait Homerus)
a diis xanthum: ab hominib^o vero Scamandrum vocari:
Scribit enī. Οὐρανὸν εὐρυκὴν Ἄεοντι εὐοικίαν Ἀργεῖον τεύχεον
ὀκείαν Ἀργεῖον. Fluit ex Ida monte: et symoenti iungit: Vn^o
est ex fluuiis: qui exercitu xerxis porantē defecerūt: ait He
rodotus.

EE ii

Eneidos

c. Cretesq. S. ab eo d. i. e.
 cres. d. Dryopes. S.
 ppli iuxta Parnasum. v.
 Dryopum trahes Eras.
 musaristas. C. Dryopes.
 Hi ppli e. puincia (q. doris
 tunc d. f.) ab Hercule educi
 sunt. e. Agathyrsi. S.
 ppli sunt Scythie coeetes
 Apolline hyperborei: pi
 et nō stigmata hñtes: s.
 pulchri. i. cygnea coma
 placentes. C. Agathyrsi.
 Iuxta Scythas sunt oim
 hoim mollissimi: auro or
 iat. Hero. Cōiuges cōm
 ies hñt: Et quia oim fers, existi

Instauratq. choros: mixtiq. altaria circum
 Cretesq. dryopesq. fremūt: pictiq. agathyrsi,
 Ipse iugis cynthi gradiūt: molliq. fluentem
 Fronde pmit crinē sigēs: atq. implicat auro:
 Tela sonant humeris: haud illo segnior ibas
 Aeneas: tantum egregio decus enitet ore.

inanti: neq. in mictis me
 q. inuidia inter se exercet
 in reliq. reb. scythicae le
 ges obseruant: Alii Hero.
 Scythia petebat negauit
 rūt auxilia contra Darius
 q. nollet in eū bellū gere
 re: a q. nulla esset iniuria
 puocat. Marcellian. sci
 bit: hos ceruleo colore pi
 ctos esse. Plin. ait: ipsos
 ceruleis crinibus esse. At
 Pompon. Agathyrsos
 refert ora artuq. pingi
 ac quantoq. excellen
 tior est: tanto magis pingit: alunt hacchi ab Indio victore

pedeantem primū Agathyrōs pīnxisse. Apollīnē hī vehe
menter colunt. f. Fluente. S. vnguēs. g. Fronde. C.
scylaur. h. Fingens. S. cōponēs. i. Tela so. hu. S. Sic
in octauo: Pharetrāq; fuga sensere sonantē. C. Tela so. h.
Sic Hōmē. scylaur. x. dolo co: et coucyx coou. voio.

l. Segnior. S. pulchrior
Nā pūp: pulchritudo p
se iūce pōnūt. Sic Satus
Hercule pulchro pulcher
aurētū. Sic Plar. i pyr
go de muliere polynice:
quid fortis est. i. pulchra.
C. Segnior: non puto re/
ferat formā membroy
rūl: sed ad corpis agilitatē.
lauat ac dextertatem.

i. Tū de. C. cū admo
tū. C. m. Fere cap.
S. hē capre. Optime at
cenis capos capreis saxa
pmitit. C. i. Capre. Ex
lentia poetica videt di
cū: vt sup de ceruis. Nā
Aūto i. l. de aiali. capras
vīdēt: & ceruos in
Aphica esse negat.

u. Decurrere. S. Pteriti
to vīus ē ad exprīmēdas
cōtātē. o. Transmīt
tū. S. celerime trāseunt.
C. Transmītūt. celeriter
trāseunt. Lucr. in ii. Et
cūmūlāt equites medi
osq; repens. Trāsmītūt
valido quātēq; impere
campos. p. Acri. C.
veloci. q. Gaudet eq.
C. Naturā exprimit ado
lēctis. Sic Hora. Imber/
his iuuenis tandē custod
deremot. Gaudet eqs
cambulq; et aprici grami
ne cāpi. i. lam. S. mō
vī. lā eade digitis iā peccā
ne pulsat eburno. Et pue
stem oñdē aim: q. p. mo
bilitatē frēqntē optat tū
mēda. a. Leonē. S. tan
git hystōiā. Nā Alcani
ulus: & Leodamas &
Dardanius est dictus; &
Aeneas etiā Dardan^o est
dictus. Vñ. Hauriat hūc
oculis ignē crudelis ab al
to Dardan^o. Itē Ilioneus
occulte dixit. Hic Darda
nus ortus huc repetit.

CRIST. Leonem: Seneca ex snia Plotini demonstrat esse
quatuor genera virtutū: & affirmat voluisse poetam de
mōstrare illud tertii gen^{is} virtutū q̄ dicūt animi iā purga
tū: tātē vitē pfectio nō videt adolecētū q̄d rare: et nos to
cū hāc rē lat^{is}. i. vi. explicabim^{us}. r. Miseri. C. Nā in sere
nitate vnus est color: & vna res. In tempestate vero plura
eodem tpe cōmīscēt. v. Grandine. S. Nam nymbus
simplex poterat cōtemni. x. Ruunt. CR. cum impetu
in planū descendūt. Exprimit autē torrentū naturā: qui in
sereuitate torrent. i. exsiccat. In pluuiis subito crescit. Et
quia p abrupta descendit magno ferunt impetu. Ergo la
tine dicunt ab eo q̄ illis euenit in siccitate. Græce autē ab
ipsa rēpētiosa pluuiā x̄iux̄oo r̄ dicitur.
y. Amnes. SER. ne possint Tyrii inuestigare reginam

z. Deueniūt. S. supprimūt pudenda. Teren. Quid tum
fatue^r a. Prima tellus. S. Nam secundū Errusā di
sciplinam nil tam incōgruū nubentib^{us} q̄ motus terre &
celi. b. Iuno. S. Hec signa p rēpēstatē dedit: & pluuias
quē de aere fiunt. c. Ignēs. S. Varro dicit aq̄ & igni ma
riti vxores accipibāt: vñ
hodie fasces prēlucent: &
aqua de puro fonte inter
est nuptiis. C. Fulgere ig
nes: q̄ vt ait Varro in cō
nubiis adhēbat ignis
et aq̄. Nā fm Talec ignis
& aq̄ omia gignūt. Hinc
Ouid^o. Quippe vbi tem
perie sumpsere humora:
ca^o orq; Conciunt: &
ab his generant cuncta
duob^{us}. d. Vlularūt. S.
mediū elegit sermonē Lu
can^o. Nā letus vlulare tri
umphis. In luctu at vlul
lari nō dubiū est.
e. Specie fa. S. rerū p̄sen
tium est: q̄ q̄si aspiciūt. Fa
ma aut rerū absentiū. nō
ergo mouebat p̄nti defor
mitate: q̄ i spelūca cōue
nit: nec futura mox fa
ma. C. Nec specie fa. Iam
ab incōtinentia transit ad
intēperantiā. Nō em iam
ampli^{us} luctat aduersus li
bidinē: nec pudet aut dol
let facti: nec latebras q̄rit
peccato. Quē omia sunt
incōrīnētū q̄uis tandem
succumbat. Specie. q. d.
qualitate rei. Fama. Vel a
fando vel a græco. Nam
φῆμῆν dicitur. Differunt
autē fama et rumor: vt di
cū est in Buc. Impudēs
ergo cū iā nō moueat fa
ma: cū in puerbiis philo
sophantū p̄cipuū locū
teneat curandum fama.
Mouet ergo cauendā in
temperantiā: in quā qui
labunt: nihil famā faciūt.

Ipsoq; altos ventū in mōtes: atq; inuia lu/
Ecce fere saxi deiectē vertice capre (stra:
Decurrere iugis: alia de parte patentes
Transmittūt cursu campos: atq; agmīa cerui
puluerulēta fuga glomerāt: mōtesq; prelinquūt.
At puer Alcanius medijs in vallibus acri
Gaudet equo: iamq; hos cursu: iā p̄terit illos
Spumantēq; dari pecora inter inertia votis
Optat aprū: aut fuluū descendere mōte leonē.
Interea magno misceri murmurē coelum
Incipit: insequit cōmixta grandine nymbus:
Et tirij comites passim: & troiana iuuentus:
Dardaniusq; nepos veneris: diuersa p agros
Tecta metu petiere: ruunt de montib^{us} amnes:
Speluncā Dido: dux & troianus eandem
Deueniunt: prima & tellus: & p̄nuba Iuno
Dat signū: fulsere ignēs: & conscius ether
Cōnubij: summoq; vlularūt vertice nymphę:
Ille dies primus leti: primusq; malorum
Causa fuit: neq; enim specie: fama ue mouet:
Nec iam furtiuū Dido meditat amorē:
Coniugium vocat: hoc prētextit nomine culpā.

te nisi diffinitio sit: legi nō pōt: nec em pcedit vt ordo sit:
Fama q̄ nō aliud malū velot^{us}. C. Fama malū. imago ē.
Est aut imago: cū aut forma absēntis corpis describit. vt.
Sic oculos: sic ille man^{us}: sic ora gerebat. Aut illa quē nulla
est fingit. Sunt hec omia q̄ hic de fama describit. & alibi.
Quid loquar: an scyllā nisi q̄ fama secuta ē: Candida suc
cinctis latrantib^{us} inguina mōstris. D. u. & g. in alio. Ah
timidos nautas. c. l. m. Est aut locut^{us} ex Homero: Et qd
hic de fama: ille de cōtentiōe refert. Optime autē describit
fama ab Ouidio. h. Velotius. C. Nam dissipat fama
p̄sertim malorū. i. Mobilitate. S. dat ei onomatopē
am: & laudat a contrario. Nā cū omia labore minuant
hec crescit. k. Viresq; acqrit eūdo. C. Sic et Ouidius.
C. nuraq; facti crescit: & auditis aliquid nouus additis
E E iii

auctor. I Se se attolli
 auras. S. Ostendit neq;
 hūiliorib⁹: neq; maiorib⁹
 illā parere. m Ingre-
 diturq; solo. S. nec hūili
 parit fortū: nec supio-
 ri. n Parēs. S. generat
 oīm rerū. o Imitata.
 S. Amphibolon est: virū
 sua ira ppter extinctos gi-
 gantes: an ira deorū q ex-
 tinxerāt gigantes.
 p Extremā. S. Post oēs
 gigantes: Nā ad illorū vi-
 tionē nata ē. V Extremā.
 pessimā. Nam qui de me-
 dicina tractant: dicūt in-
 utiliores esse q nascūt vlti-
 mi. q Vt phibēt. S.
 cum fabulosum aliquid
 refert: dicit vt fama est:
 nunc de fama loqns: mī-
 re dicit. vt perhibent.
 r Pedibus ce. S. Conuer-
 tit epitheta: nā pedū est
 pernix: vt pnicibus ignea
 plantis. Celeritas: pennarū
 vt. Celeriq; fuga sub
 sidera lapsq; s Cori

Ex templo lybię magnas it fama per vrbes:
 Famā malum: quo non aliud velotius vlt m
 Mobilitate viget: viresq; acquirit eundo:
 parua metu primo: mox se se attollit in auras:
 Ingridiūq; solo: & caput inter nubila condit:
 Illam terra parens: ira irritata deorum
 Extremam (vt phibent) ego enceladoq; sororē
 progenuit: pedibus celerem: & pnicibus alis:
 Mōstrū horrēdū ingēs: cui q̄t sunt corpe plu/
 Tot vigiles oculi subter (mirabile dictū) (mē
 Tot ligūq; totidē ora sonāt: tot surrigit aures:
 Nocte volat cœli medio: terręq; p vmbra
 Stridens: nec dulci declinat lumina somno:

pore plu. S. Non ip̄: sed
 omniū: Est enim exagge-
 ratio: ac si diceret: sunt
 arene. c Oculi subter.
 S. aduerbū: ac si diceret:
 Non sub plumis: sed sub
 ipsa. v Tot lingue. S.
 Quotq; sunt homines in
 quib⁹ fama est: tot ora ha-
 bet q̄e sunt hominum.
 x Surrigit. C. Nā bruta
 cū attente audiunt: aures
 erigunt. y Nocte vo-
 cœli. S. Nam q̄nto magis
 celatum: tanto magis co-
 querit: et certe incipēs fa-
 ma semp obscura est: q̄
 deuulgata p̄quiescit: vlti-
 de luce sedet. z Quo-
 stos. S. Speculatrix.
 a Summū culmī rectū:
 S. per domos nobilium.
 b Turrib⁹. S. p domos
 regū. c Magnas vr-
 S. Magnos p̄pos: & dī
 cit plebeios. d Ficti
 prauis. C. Nam multa
 sunt ficta q̄ nō sunt prau-
 ua: vt. Poemata: ficta sūt

igitur in templo Iouis quæ ether est: & Mineræ: quia sup
etherem est: vnde ex capite pris præata dī. q. Iſq; amēs.
S. et amator: et barbar. Sane amēs onidit nom qd habeat
gentiū. r Amaro. S. aspero: vt hostis amare qd incre
pitat. C. Amaro. aspero transfudit id qd torquet gustum
ad tormentū animi. sic libali Hora. Confidēs timid? adeo
sermonis amari. s Media inter numina. S. ac si dicat:

Terrificāt animos: & inania murmura miscēt:

C. Nequicq̃ horrem⁹. Secundū Epicurū qui deos n̄ gat
humana curare. Vnde Iuuenal. Sunt q̃ infortune iā cali-
bus oīa ponāt: Et nullo credant mundū rectore moueri:
Nā uolūte vices & lucis et anni. atq; iō inreputi q̃cūq;
altaria iurant. b Cēci. SER. quorū origo nō ap-
paret. Alii enī de ventis fieri dīcūt: alii de nubibus: alii de
acre. c In nubibus. S. quasi dīceret: non ex te fiunt:

d. Poemina. S. Inuidia a sexu: & ita incipit q̄stio specialis.
D. Poemina. q̄si abieci sex: vñ magis dolēdū. S. c. Terē. Tu
iq̄ mīlīr q̄ me oīnolapide n̄ hoīe; putas. C. Poemina. idig
natō a sexu. e. Errās. D. Exul peregrina & sine vrbe. C.
Errans. q. d. exul & p̄fuga. Indignatio a fortūa: nā cū du
rum sit iniuria affici. durissimū tñ est id a foemina et exu
le pati. f. Nostris i finib⁹. C. Indignatio a loco. vt in re
gnis hoc ausa tuis.

g. Exiguū. C. nam sup
Taurino q̄ntū posset cir
cūdare tergo: h. Precio.
S. Ergo non p̄grām me
ruit: nec p̄ virtutē inuasit.
Sed si vendidit qd conq̄
rit: q̄ defraudatus sit p̄ co
ritū: vel ex nuptiā p̄mis
sione. C. Precio & nō vir
tute. i. Littus. S. ergo
infertile terrā. k. Loci.
S. Vel vt tributaria esset:
vt in n̄m veniret matri
moniu. l. Leges. C. er
go tributaria est.

m. Connubia n̄ra. D. a
facto: et p̄sona facit cōpa
rationē. n. N̄ra. S. q. d.
tanti viri: & dolet q̄ fuit
cōnubiū repulit. i. se ma
ritū: & accepit Aeneam
exulem: nō maritum.

o. Dominū. S. vt sup
Phrygio seruire marito.
Est autē de iure q̄si p̄ co
emptionē: q̄ certis solen
nitatib⁹ apd Priscos pa
gebat in cōtrahendo ma
trimōio: et se se coemēdo
inice vir et vxor iterro
gabat: vir ita a muliere an
mīlīr sibi m̄fam ilias ēē
vellet: illa r̄debat vel.
I. tē mīlīr iterrogabat virū.
vt vir sibi p̄familias
ēē vellet: ille r̄debat vel
le. Itaq̄ mīlīr in viri ma
trimoniū cōueniebat: et
vocabant hē nuptiis p̄ co
emptionē: & erat mulier
materfamilias viro loco
filie. D. Dñm. quem dein
de ab hitu vitupat. CR.
Dñm. Indignatōis exa g
geratio: q̄ nō solū in ma
ritū: vbi equalia pene iu
ra sunt: sed in dñm acce
pit. Haber autē magnam
vi: n̄ra: et Aeneā: ac si di
ceret: cōrepsit regē: accepit
exulē. Collige igit vt sit
plenissima conq̄stio: neglectus sum: qd durū est. nā durū
est despici: vt suaue amari: & neglect⁹ a foemia: et ab ea q̄
exul: & q̄ emit littus exiguū: in q̄ vrbe ampliorē nisi de
cepisset me edificare nō poterat: & q̄ mihi obnoxia ēē: &
neglect⁹ i meo regno: & ita neglectus: vt postpositus sim
deteriori. Nam compatione augef indignatio. p. Paris.
S. filis parid. Iniuria a p̄sona. Et hñ paris: q̄i q̄ sustulit pa
ctum. C. Paris. vitupatio a noīe. q. d. filis paridi viro es
foemiato: & q̄ aliās mīlīres rapiat. Est autē pmutatio p̄
sistudinē. q. Semiuro. D. duos p̄ferūt sex⁹: s̄z dimidia
tos: vt neq̄ virilneq̄ foemiē sint: q̄ cōiectura p̄bet ifames
esse. r. Moenia. S. Lydiā. Nā phryges et lydiū vtebāt.
s. Mitra. S. i. incuruo pileo: de q̄ pedebat bucarū tegmē.
C. Mitra. tegmē capitis incuruū. Ponē etiā apd grecos p

Foeminaque nostris errans in finibus urbem
Exiguam precio posuit: cui littus arandum:
Cuique locileges dedimus: connubia nostra
Reppulit: ac dominū Aeneā in regna recepit:
Et nunc ille paris: cū semivirō cōmitatu
Moenia mentum mitra: crinemque madentē
Subnixus: rapto potit: nos munera templis
Quippe tuis ferimus: famaque fouem⁹ inanē.
Talibus orantē dictis: arasque tenentem
Audijt omnipotēs: oculosque ad moenia torfit
Regia: & obliotos fame melioris amantes.
Tum sic mercuriū alloquit: ac talia mandat,
Vade age nate: voca zephyros: & labere pēnis:
Dardaniūque ducem: tyria carthagine q̄ nunc
Expectat: fatisque datas non respicit vrbes:
Alloquere: & celeres defer mea dicta per auras:
Non illum nobis genitrix pulcherrima talem
Promisit: grauiusque ideo bis vindicat armis:
Sed fore q̄ grauidā imperijs: belloque frementē
Italiam regeret: genus alto a sanguine teucrici
Proderet: ac totum sub leges mitteret orbem,
Si nulla accendit tantarum gloria rerum:

fascia in lorice modū contextum ad latera defendenda.
r. Crinēque ma. sōnix⁹. S. Crinē vnguētati subnixū hñs.
C. Subnixū: p̄ enixū: s̄m Marcell. q̄si sursum cūspati &
calamistratā comam. v. Rapto. S. stupro: nam rape
est illicit⁹: coitus: nec em̄ hic rapuerat. x. Nos mu. D. q.
d. inca ssum sacrificamus: cū nō tuis cultorib⁹: sed alieni
genis prodes. y. Templis quippe. S. ac si diceret: non
m̄rū sit hec parum te
colētes: Sic sup ad irrōi
nē dictū Iuppiter omip
tens: ac si diceret tu es: q̄
oia potes. z. Fouem⁹.
S. q̄si rē p̄ se infirmā. C.
Fouem⁹. nutrim⁹ et auge
mus. a. Inanē. S. Aut
quia frustra mundi te cre
dim⁹ ēē rectorē: aut quia
me tuū filiū esse confido.
b. Aras. CRI. litare sola
orōne nō posse anq̄ cre
debāt: nisi aras manibus
tencerēt: vt vno ait: Aras
primo anfas dictas: q̄ d
fer necesse illas māu tene
re: vt vase anfas tenent.
Cōmutatōe deinde itaq̄
aras dici cōepit: vt Vale
riū & Furiū olim Valdiū
& fusti dicebant: Ergo cū
audiēd⁹ ēēt, hñas: dñ
xit: Arasque tenentē: vt ali
bi. Tango aras medios
ignes et numina testor.

c. Ad moenia. S. vt inde
q̄llat Aeneā: ne videat ēē
contrariū: q̄ oia p̄urbē
Ioue Aphricā respiciet
Nā vtūq̄ a turpi liberat
fama. d. Voca zephy.
S. vel quib⁹ Aeneas na
ugrat. vel q̄ vehāt Meru
riū: vt ventosq̄ secabat.
e. Carthage. S. p̄ Cartha
gini: p̄ adverbio in loco
de loco posuit. Sic Hora.
Rome tybur amem vito
sus tybure romā. f. Ex
pectat. S. tenē tēp⁹. C. Ex
pectat. i. morat⁹. g. Nō
illū. S. p̄ silentiū intellige.
h. Pulcherrima. S. Epi
theton p̄petuū: nec ad p̄
sens negotiū pertinens.
i. Bis. S. Semel s̄z in sin
gulari certamine cū dyo
mede: in quo a Dyome
de saxo percussus est lu
uenat⁹. Vel quo Tirydes

percussit pondere costam aene. Itē in excidio: sic legimus
Descēdo ac ducere deo. Alii dicūt p̄ dyomedis et Achil
lis singlaria certamīa. Sed qñ cū Achille dimicauit: a Ne
ptūno liberat⁹ ē. Pōt tñ qd p̄ Venere factū sit ab ea factū
videri: sic Iuno iputat veneri qd p̄ ea factū ē: vt Tu potes
in totidē classes cōuertere nymphas. Vel itelligim⁹ Aeneā
iam tūc natū: cū Hercules Troiā diuit. Nā cōstat priamo
tūc ab Hercule imperiū traditū. k. Grauidā im. S. Vñ
m̄lti impatores possent creari. Iungim⁹ autē ablatio: q̄ et
grauis: vñ est: ablatio iungif. l. Belloque sic. S. Excepis
tpibus: q̄b⁹ a latino regebat. m. Regeret. S. Qd nō solū
potentis: sed magis prudētis est. Nā rex is est: q̄ iuste p̄u
dētēq̄ gubernat. n. Teucrici. C. i. Iordani. nā Dardan
a Ioue est. o. Proderet. S. p̄deret. i. p̄pagaret: p̄pagat
gen⁹. Pro breuis ē: vt sit Romana potēs itala virtute p̄pat

percutit pondere costam aene. Itē in excidio: sic legimus
Descēdo ac ducere deo. Alii dicūt p̄ dyomedis et Achil
lis singlaria certamīa. Sed qñ cū Achille dimicauit: a Ne
ptūno liberat⁹ ē. Pōt tñ qd p̄ Venere factū sit ab ea factū
videri: sic Iuno iputat veneri qd p̄ ea factū ē: vt Tu potes
in totidē classes cōuertere nymphas. Vel itelligim⁹ Aeneā
iam tūc natū: cū Hercules Troiā diuit. Nā cōstat priamo
tūc ab Hercule imperiū traditū. k. Grauidā im. S. Vñ
m̄lti impatores possent creari. Iungim⁹ autē ablatio: q̄ et
grauis: vñ est: ablatio iungif. l. Belloque sic. S. Excepis
tpibus: q̄b⁹ a latino regebat. m. Regeret. S. Qd nō solū
potentis: sed magis prudētis est. Nā rex is est: q̄ iuste p̄u
dētēq̄ gubernat. n. Teucrici. C. i. Iordani. nā Dardan
a Ioue est. o. Proderet. S. p̄deret. i. p̄pagaret: p̄pagat
gen⁹. Pro breuis ē: vt sit Romana potēs itala virtute p̄pat

go. Pro arbore p lucitur:
ut flexos p paginis arc.
Alias dicitur: ut vni ob
ia pdimur. p Sub le
ges. C. Nā optimi reges
nō fūbidiū qd ryan
norū est) sed iuri & legi
bus quos subiectos hnt
parere volūt. q. Glo
ria. C. Nā qūis hoies ipa
vitur: sola moueri debe
ant. tū honos gloriaq
egregia facta: ut vmbra
corpus sequit. et oēs accēdunt ad studia glia. Et aut glia
cōfēntes laus honorum: incorrupta vox bñ iudiciū de
excellēte virtute: ut est in Tusc. Qice. r Sup sua lau. S. i.
p sua et grēti est schema. Sic em Demosthenes. m: oro is
ecpoyoy pcora na mē: k: ioy p illo. s. Molit. S. ppa
rā: exercet. t. Afcāno. S. cui iperū debet. Hoc aut asse
ri porta: ut laudādo lulū: cefarē laudet q ab eo originē
ducit: ut lulū a magno demissum nomē lulō: C. Afcāno
ne pī. Nā mīta libero: tū cā facim: q nra nō facerem: Ar
guit ergo ab vlt: et ab honesto: q negligit regnū et opes.
Vñ etiā glia magna puētura: & arguit n solū a se: s. etiā a
filio. v Romanas arces. S. Honestior elocutio: si adda
mus: quā rē inuidet: ut liber pāpīneas inuidit collibus
vmbas. C. Romanas ar. Ac si dicat: id impiū qd oia supe
at impia. x. Quid struit. C. Magna auxes. & hēc sit
sua amicitie iperū: & id magnū & glia plenū: nec solū
sibi: sed & filio amittit. Sed qd magis dolendū est: nihil

Nec super ipse sua molitur laude laborem:
Afcāno ne pater romanas inuidet arces:
Quid struit: aut q spe inimica i gēte moratur:
Nec prolem aufoniā: & lauinia respicit arua:
Nauiget: hēc summa est: hic nostri nūti esto.

est q rēcompensare hūc
decrimēto possit: cū nihil
d. beat in gēte iūmica cō
stitue' sperare. y. Inimi
ca. S. pccupat qū p sc.
z. Nec plē aulo. S. ficut
in. vi. Nūc age Dardanā
prolē q deū fēq: r glia.

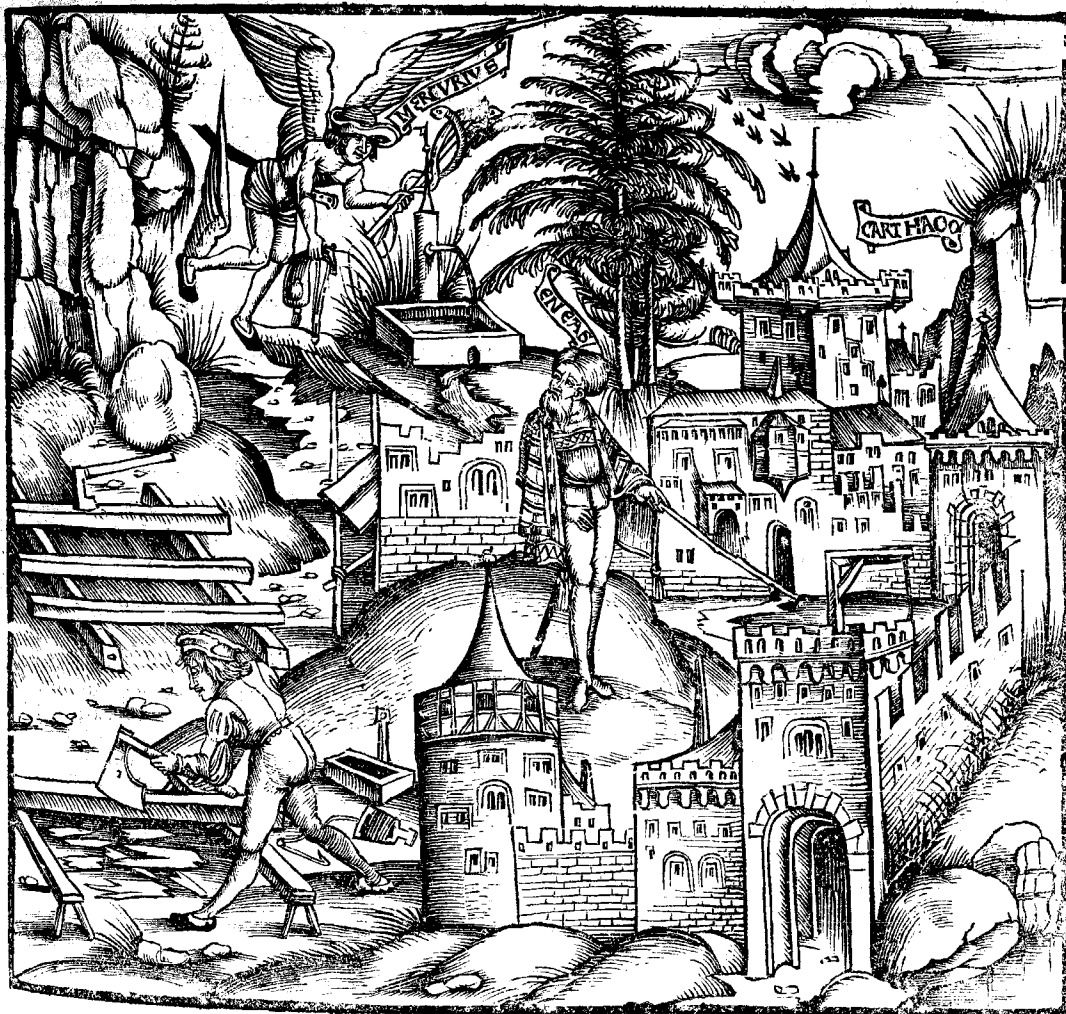
a. Nauiget. C. Bñ qua
drat & psonē & rei hoc i
peratiū: Nā & iupp r
& ga sum' deus: & ga
auus: iure suo iperat: prē

ferim cū id agi mādēt. qd sit ex sūma obsequiis vtilitate
b. Sūma. S. mei pcepti collectio Ioue: Ad sūmā nec
maurus erat: C. Hēc sūma ē. q. d. etiā si nullū argumentū
vtilitatis et honestatis intulisse: tū volo obēperet mādā
tis. c. Hic. C. Isti hac re: ut oñdat hoc a se decretū ēle.

Qd. Parere. S. nō rūdet vñ nūmen inferi: s. obēperat.

e. Talaria. S. D. nē Mercurio peng: quia citius oib' plane
tis in suū ortū recurrit: vñ et v. lox et errans inducit: ut
Quos ignes coeli cyllen' erret in orbes. C. Talaria. Exig
locus: ut paulo altius de Mercurio repetam. Ait ergo Ci
cero i li. de natā deorū Mercuriū primū coelo p: die mē
natū fuisse: cui' obsec' excitata natura: tradidit q aspectu
Proserpine cōmorus sit: Alterū valentis & phœnordis
filiū qui sub terris habet: Idem Triphonius. Tertiū ponit
ex Ioue terrio: & Maia natū: ex q & Penelope Pana natū
dicunt. Quartū Nilo patre: quē egyptii nephas habent.

EE v

nominare: qui Argū interemit: ob idq; in egyptū fugiſſe: leges ac ſc̄as illis tradidit: Sunt q; ex hoc quintū natū Mercuriū velint, eum q; ex die & coelo nat⁹ eſt: aut ex Proſerpina filiā, quā nudā cernēs turpiter amauit Philonē archa dē genuiſſe: ac ignominia territū exponere illū voluiſſe. S; cū eſſet oraculo admonit⁹ illū diuinū interpretem futurū: et nutriti iuſſit: et Hermē appellari voluit. Hinc obignomi niā patriā fugiens in egyptum venit: ibiq; in om̄i mathe matica clariū Diod. Siculus in ſuis mythol. igit tres maxi me noiat. Primū egyptiū: quē m̄ſta adiūmēta virḡ hūiāg adiūueniſſe ſcribit. Inuenit enī Paleſtrā & lyrā quā trycor dem fecit: imitatus tria anni t̄p̄a. Nam ab eſtate acutā: ab hyeme grauē: a vere mediā aſſumpſit vocē: Inuenit ſc̄as & deorū ſacra: Et q̄a gr̄e cos ea q; ad interpretationē pertinet edo cuit ab illis Hermes. i. interps noiat⁹ eſt. Scdm̄ in Creta natū ſcribit ex Ioue: et caducia toriā: indutias ac foedera que in bello adhibent inueniſſe: p̄fertim vt vbiq; inuio labiles eēt caduceatores. Qd̄ iccirco obſeruabāt: qm̄ mercurius med⁹ vtriq; hoſti putabāt. Sed n̄ris t̄pib⁹ tubicines caduceatorū loco habent. Dicūt inueniſſe etiā pondera: et & mēſuras: & mercaturę q̄ſtus: & in furſis faciēdis p̄ſtri giorē fuiſſe maximū. Tertiū etiā ponit. quē atlantici ſu umēſſe dicūt: natūq; ex Ioue et Maia: cui quēde Cr̄ tenſi et egyptio dicūt: fere oīa tribuit. Eufebi⁹ de p̄p̄a. Euāg. Sanchumathōis: qui aū Troiana t̄p̄a in phoenicia floruit reſtimonio ſeruat: ait Mercuriū apud phoenices taurum: apud egyptios: coyth: apud Alexandrenſes thothe vocari. Et primū ſc̄as inueniſſe. Et ea q; de diis fabuloſe dici vide antur: vel allegorice ad naturā: vel tropologice ad mores reducere ſtudiuiſſe: Et fabulas fabularūq; allegorias exco gitariſſe: q̄ tantā myſteris obſcuritatē aſſerūt: vt difficile ſit verū inuenire. Alio aut loco: orōis & facultatis interpt̄an di ſymbolū. Mercuriū p̄ſcos poſuiſſe ſcribit: & filiū cupi dinis Mercuriū dici: q̄a amādī virtus orōni q; attribuat. Sed hec fabuloſe ac myſtice potius q; hystorice ſcribūtur. Aurelius aut Augu. refert: q̄ t̄p̄e Moyses eſt natus floruiſ ſe Atlantē aſtologū Promethei Phyiſci fr̄em: ac mater num auum maioris Mercuri: cui nepos fuit iſ Mercuri⁹: qui gr̄ce. Ἡρμης τριμυχιος id eſt Mercurius trimigi ſtus. id eſt ter maximus dicitur. Priorem ergo illum puto quē Nili filiū fabulanē: hūc tñ ſecundū aſſerunt. occidiſſe argū: egyptiūq; p̄ſuiſſe: & leges ac ſc̄as tradidiſſe: ſed ſc̄as carācteres aialū arborūq; figuras habuiſſe: hūc in deorū numero retulerunt. Nec erat phas eius nomen temere vul go proferre: Primūq; anni menſem ab eo cognominauit. Condidit vrbē: quā a ſe Hermopolim noiauit: nūcupauit aut illū Trimigiſtū. i. ter maximū: q̄z Phūs maxim⁹ & ſacerdos maxim⁹: et maxim⁹ deniq; rex fuiſſet. Cōſue uerāt em̄ egyptiū (vt apd̄ Platonē legiſ) ex oī phōr̄ nūtero ſacerdo tes: ac rursus ex ſacerdotib⁹ reges eligere: Hic at vt phūs ſapientia: ita religione ſacerdos excelluit: & mox in imperio adminiſtrādo: ſupiores oēs reges ſupauit. Hic pri mus a Phyiſcis mathematiciq; ad diuinorū ſpeculationē ſe crexit: Primūq; de maiestate dei: de demonū ordie: an m̄arūq; mutatiōib⁹ ſapiētūſſime diſputauit. ex q̄ re prim⁹ theologię auctor h̄r. Hūc ſectatus diuin⁹ vates Orpheus ſecūdas philoſophię aſſecut⁹ ē: pres: cuius ſacris initiat⁹ ē Aglaophenus: Aglaopheno in philoſophia pythagoras. Pythagore ſucceſſit Philolaus diuini Platonis p̄ceptor. Que oīa indicāt priſcam theologiā a Mercurio inuētā: & a Platone abſolutā fuiſſe. Verū Mercuri⁹ p̄ſima ſcripſit quib⁹ diuinā rerū cognitiōem traderet: q̄b⁹ archana my ſteria & ſtupenda oracula pandūtur. Nō enī vt phūs ſo lū loquiſ: ſed vt p̄pheta futura ſepe p̄dicat: Ruinā hic pri ſc̄e religionis vidit: Ortū nouę fidei: aduentū ch̄iſti: futu rū iudiciū: Reſurrectionē: Renouationē ſeculi: Bonorū glo riam: Tormēta nocentū p̄dixit. Quapropter dubitat Au guſtin⁹: an obſervationē ſyderū: an reuelatiōē dēmonum.

**Dixerat: ille patris magni parere parabat
Imperio: & primum pedibus talaria neſcit**

hec ille p̄uiderit. Lactantius illū Sybillis p̄phetiſq; annu merat. Ex hui⁹ viri libris duo p̄cipui ſerunt: alter de volū tate diuina: alter de volū tate & ſapia dei. Et ille qd̄ Aſcle pius inſcribit: quē Apulei⁹ platonicus ſupiorib⁹ t̄pib⁹ la tinū fecit. Hic Pimander: ſed et hūc p̄ n̄m Marſiū ſicū ex eadē familia phm̄ nobiliſſimū nup ad latinū migrāſſe videm⁹: atq; hec ſiue de fabuloſis diis ingramus: ſiue de tanto viro inueſtigam⁹ nos hoc t̄p̄e nō mirādo (nā id rel lociq; rō minime patiebat) ſed ex phb⁹ libris in vnū locū coartāda duxim⁹. Deinceps aut qd̄ ad Mercuri ſyſtus pri net. eadē breuitate p̄ſtringem⁹: Mercurius quē ſilbon vo cat: planeta ē tēparus. nocturn⁹. mō masculin⁹: mō formi ninus: et p̄pter ſuū tēperamentū: cito ſe vertit ad eius cui

adheſerit naturā: itaq; cū ſollicitibus ſollicitatē. cum inſollicitib⁹ inſollicitatē p̄ bet: Auctore aut Pthole meo ſapiam ſil⁹ & eloq̄ ntiā moralib⁹ p̄bet. Hinc eloq̄ntiē de⁹ a poetis d̄r.

Inducit ad Arithmetiā: & ad mercaturā: ſacit Paleſti tas: ac p̄ſtigiatores: ac ſi in geneſi malignus eſt: fraudulen tos p̄ducit & fures. Raro videt: qm̄ plerūq; t̄pib⁹ ſub ſolaribus radiis occultat. Neq; em̄ ab illo vltra triginta gradus abeſt: quā ex re p̄pter Phoebi ardoris vim: ſufcus pingit Exultio tñ a ſole q̄ omib⁹ planetis vocet: illi (qm̄ ex freſq̄ tia facti aſſuer⁹ ē) min⁹ incōmoda eſt. Habet nunc⁹ deo rum: quā nihil ex ſua: ſed eorū q̄b⁹ adheeret natura agit: Nā nūc⁹ nō ex ſua: ſed ex aliorū ſentētia verba refert. Eius domicilia: gemini ac virgo ſunt. Moraſ i ſingul⁹ ſignis v̄y genis & octenis dieb⁹: ac ſenis horis: ergo trecentis ac triginta octo dieb⁹: totū zodiacū p̄currit. Pingit aut in huiuſce modi formā: vt in capite ac taſ alas gerat: quibus & pla netę & eloq̄ntiē indicat celeritas. In leua virgā ſerpentib⁹ inuolutā. Hec illi⁹ ad oīa: nō tñ ſine prudētia impulſum denotāt: in dextra harpem enſē incurū tenet. Syringa aut ſibi ad os ſiſtulā ex calamis factā admouet: ille cā in ſtat: Ex harpe vim ac vehementiā eloq̄ntiē. Ex ſiſtula vel ro eiūſdē ſuauiatē ſignificāt. Caput Galero ornāt: q̄ ſe a ſolaribus radiis ruet. Sed idē ex albo nigroq; p̄fectus eſt: quia eloq̄ntia. et alba nigra: & nigra alba reddere p̄t. Ar guſ auulſo a collo capite: eo q̄ oculi pleno: regione pingi tur: vt oñdat eloq̄ntia: cui ſapientia ſit adiūcta: oēm callidi tatē ſupare. Corā ipſo gallus pingit: vt mercatorū: quoniam deus eſt: aſtuta notetur garrulitas: Atq; huiuſcemodi eſt forma: Tenet autem cōelum ſecūdum: qd̄ ſupra lunā eſt: q̄uis multi ex egyptiis illud ſoli attribuerint: corpus eius minimum eſt omnium: exceptis corruptibilibus: Nam maximus omnium eſt ſol: qui centies ac ſexages ac ſext es tantus eſt: quanta eſt terra. Poſt ſolem maiores ſunt quidecim ſtelle primi ordinis: quarum ſingule continent terram ſeptuagies: ac bis: Poſt has ſunt ſtelle quarti ordi nis: quarum ſingule continent terram quinquagies quater. Poſt has ſunt ſtelle quinti ordinis. Harum vnaquęq; terram continet trigies & ſepties. Inde ſunt ſtelle ſexti ordinis: quarū quę minore decies atq; octies terrā p̄tinet. Poſt has maius corpus eſt Mars. Poſt Marrem terra. Poſt terram venus. Poſt venerem luna. Poſt lunam Mer curius. Vidimus quanta ſint hec corpora: Nunc quātum diſtant: animaduerte. Luna enim quāuis omniū proxima ſit terrę: diſtat tamē ab ea trigies ter tantum: quā tum eſt dimidium dyametri terrę: Et vigesima pars eius. Eritq; hoc centies cētena milia ſeptē milia q̄dringēta & duocim miliaria: Nam dimidiū dyametri terrę: vt oſten ditur: eſt 3245. miliariorum: & quinq; in ſuper partes ex duodecim partib⁹ vnius miliarii. Mercuri⁹ a terra diſtat 542750. miliaria. Ven⁹ a terra diſtat 3640000 miliariorū. Sol autem 3965000. Poſt quē Mars ſequit: & hic a terra 28847000. Iouis aut interuallū p̄paret eſſe 4656210. Longitudo Saturni eſt 65357500. Hoc autem duplica tum ſacit interuallum: quod eſt terra ad octauā ſph̄erā. Hoc aut eſt 15073000. Et cum multiplicatū fuerit hoc

tertū et septimū vñ pue
niet qñeas circūferē: cir
culi signose: vel cuiuscūq;
circuli maioris descripti in
octaua sphaera: q̄ est 4100
8870. miliariorū. Entēq;
mēlura vnusculūq; gra
dus circuli maioris iā 1100:
miliariorū. singula autē mi
llaria: tria milia cubitorū
cōtinēt. f. Tū virgā ca
pit. s. i. caduceū: q̄d prio
apollō habuit: et donauit
Mercurio: accepta ab eo
h̄ra. Hora. Fraternalēq;
mūro h̄rā. Mercurio⁹ fert
virgāq; deus orōnis ē: et
deop̄ iterp̄: vñ virgā hel
laca diuidit. i. bellū. Nā
bellantes & interpr̄. tum
orōne sedāt. Vñ scdm Li
uū: legat̄ p̄dō caducea:
coros dicunt. Sicut em̄ p̄
socialia bella indicebāt: ita
pax per caduceatores fie
bat. spūo autē gr̄ce dicit̄
αἰθρῆς ἐπιφύω. i. iter
pra. g. Animas. S.
vmbra. Ase enī in coelo
sunt. h. Resignat: S.
cladit̄ p̄rbar: Et ē quia
dicit̄ Phisici morituros
pupillas in oculis an̄ tri
duū nō h̄re: q̄ nō vīsis
est summa desp̄atio: res
gnat ergo. i. aufert signa
lumib̄. i. Tranat. S.
trāuolat̄. vñ. Nare p̄statē
liquida suspēxeris agmē.
k. Latra. S. dar mōtū. q̄
sūt hois: Nā rex fuit q̄ cū
Perse hospitio nō iusci
perēq̄m ab oraculo ad
monit⁹ fuerat: vt a Iouis
filiis caueret: a p̄seo i mōtē
cōuerfus ē. vñ Gorgōis
capite. latine telamon d̄r.
sūt Nilus melon. l. At
lantis. CRI. de hoc mōte
Strabo sic scribit. Extra
colūnarū fretū p̄cedenti
ad sinistram mons est in ly
bia: quē Atlantē vocant:
barbari p̄o dytīm: mons
est sup̄ra nubes excelsus:
qua mare a se dominatū
spectat: squalidus & in
cultus: quē vero Aphricā
respicit arboribus vestit. & fluminib⁹ it̄ gāt: omī genere
fructū abundās: interdiu ex mīro silentio stuporē indu
cit: Noctū crebris lucet luminib⁹: resonareq; dicūt cātib⁹
ac tinnitibus cymbalorum: atq; tybiarū ēgyptiorū &
Satyrorū. m. Fulcit. S. sustinet: nam altus est nimis.
n. Nix. S. niuis facit. Sed verbū nīngit nūc hīnc venit:
sed ab eo q̄d est nīngis. Lucre. Albas effūdere mīngues.
Nīngit̄ p̄a et scda p̄sona caret: nā n̄ ē i nfo arbit̄. o. s.
ad deū p̄inet. o. Precipitāt. S. p̄cipitāt. p. Senis. S.
p̄pter gr̄atē: vel allusit ad niues: vt. Gelidus canis cū mō h.
liquit. q. Paribus. S. a leui volatu: vt dixit. Et i coelū
parib⁹ se sustulit alis. r. Cyllenius. S. ab auia: vñ pau
lo post Cyllenia p̄les: aut a cylleno monte arcadię: vbi nu
mīus est. s. Toto corpe. S. vñ impetu excussus. Sic

Aureas: quę sublimem alis siue equ ora supra
Seu terrā: rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgā capir: hac animas ille euocat orco
pallentes: alias sub tristia tartara mittit.
Dat somnos, adimiteq; & lumina morte resi
Illa fretus agit vētos: & turbida tranat (gnat.
Nubila: iamq; volans apicē: & latera ardua cer
Atlantis duri: coelū qui vertice fulcit: (nit
Atlantis cinctum assidue cui nubibus attris
piniferum caput: & vento pulsatur & imbri.
Nix humeros infusa tegit: tum flumina mēto
precipitant lenis: & glacie riget horrida barba:
Hic primū paribus nitens Cyllenius alis
Cōstitit: hinc toto p̄ceps se corpore ad vndas
Misit: aui similis quę circū littora: circum
piscos scopulos hūilis volat equora iuxta.
Haud aliter terras inter coelum: q; volabat:
Littus harenosum lybię: ventosq; secabat
Materno veniēs ab auo cyllenia proles:
Vt primum alatis tetigit magalia plantis,
Aeneam fundantem arces: ac tecta nouantem
Conspicit: atq; illi stellatus iaspide fulua
Ensis erat: tyrio q; ardebat murice lena
Demissa ex humeris: diues quę munera dido
Fecerat: & tenui telas discreuerat auro.
Continuo inuadit: tu nunc Carthaginis alte

Lucanus. Ne te tellure ca
dauit paulatim p̄ mem
bra leuat: terraq; repul
sum. t. Aui sitis. S. In
congruū heroico carmī
nī erat: si mergū diceret.
Sic alibi p̄ periphrasim
erōniā dixit: Cadida vēt
aui lōgis inuisa colubū.
Sic est testa cū ardente v
dehis scintillare oleū: nī
diceret lucernā nimis tee
nister. v. Piscos. C.
piscobus abundās. x. In
ter coelū. C. Ita inter infū
mā partē aeris: vt pene in
harenosa: Mauritania q̄
est aspera & syluosa.
z. Materno auo. S. per
Maiam Atlantis filiam.
D. Auo m̄rno. ab Atlan
te monte: in quē Atlanti
p̄m Maię cōuertit Per
ses. C. Materno auo. A
lante qui Maiā genuit: ex
qua cōceptus ipse est.

a. Magalia. S. Aphro
casas: & mapalia idē si
gnificant. S. magalia ma
producit: mapalia vero
corripit: vt. Et raris habi
tata mapalia tectis.

b. Fundantē. C. edifican
tem. Nā iaz fundatē erat.
c. Nouantē. S. i. facientē
quē noua essent.

d. Stellatus. C. ornatus:
vt illa splendida vt stella
fulgeret. e. Fulua. S.
viridi: vt fuluaq; caput
innecit oliua. Sed Plin⁹
inter sp̄s iaspidū vnam
ponit fuluā. Et multi vo
lūt iaspidē ad p̄rariū p̄i
nere. f. Ensis. S. pro
vagina posuit.

g. Murice. CR. pisces
sunt similes purpure. Nā
vt ait Plin⁹: purpure la
tent: sicut murices circa ca
nis orum: Et paulo ista:
Purpure congregant verō
no tempore mutuoq; at
tritu lentorem cuiuscūq;
cerę saluāt: simili modo
vt murices: sed i hoc loco
muricē pro purpura po

suit. h. Lena. S. genus est vestis. Est autem p̄prie toga
duplex: amictus angularis. i. Diues quę mūera Dido.
CR. pulcherrima propter diuitias quas habebat: Nā pau
per sumptum nō fecisset. k. Inuadit. GER. habitū
fururē orōnis ostendit. Et notandū non tantū eū nūciū:
sed etiam caduceatoris: id est oratoris officio fungi. Nam
& persuadet et nūciat. Inuectiua futurā esse hoc verbum
ōndit. Et ex hoc auri habitu Mercuri: ōndit quali habitu
debut̄ esse Iuppiter. l. Tu nunc. DO. obiurgatio est po
tius q̄ inuectio. Nam cōmunē sibi facit hoc damnum. et
dolet decipi sp̄m ipsius & fili: quod nō faceret: si accusa
tionis animū gereret. m. Carthaginis. CRI. quasi
diceret terre alię: & quę tuis nocitura sint. Vehemens er
go dissuasio: vt nocitura faciat: & profutura defra

Eneidos

n. Vxorius. SE. vxori ser
uiens. Sic Hora. Vxorius
amnis. D. Pulchrāq; vxor
ius vr. Stulti ē aliena cu
rare sua negligere.
o Ipse. S. Dat dictis au
toritatem: vt. Que phoe
bo p̄f omipotes. D. Ipse
deū. Huius personę aucte
grauiore facit suā obur
gationē: & vt maior sit
meritū p̄tatem ipsi descri
bit. Vtūq; aut dānat: et
q̄ subleuet inimicorum
opes: et q̄ i se agēda otū
sibi pponat: qm̄ negligenti
perat: qd Ascanio debet. qd
ipse deū. Dat aucte orationi
sug

Fundamenta locas: pulchrāq; vxorius urbem
Extruis: heu regni rerumq; oblite tuarum.
Ipse deum tibi me claro demittit olympo
Regnator: coelū & terras qui numie torquet.
Ipse hec ferre iubet celeres mandata per auras:
Quid struis: aut q̄ spe lybicus teris otia terris:

pus: quasi ololampos: id
est totum splendens: siue
mons sit Macedonice: qui
dicit etia diuersorū deorū
siue coelū: Vnde addidit
claro: vt plemmyriū vni
dosum: Accētus sane gre
cus: tūc pōt esse si sit gre
ca declinatio: vt Olym
os olympos. Nā latine
olympi facit.
q Numie torq̄t. S. agit:
fastinet. vt: Cūcta tuo q
bella pater sub numictor
ques. Numine aut est: aut nutu: aut potestate:
r Hec. SER. que dicturus est. Nam supradicta ex se
dixerat. Teris. S. per negligentia cōsummis.

est: & incauti: Addit ne p̄ eū
o Olympo. S. Olym

ques. Numine aut est: aut nutu: aut potestate:
r Hec. SER. que dicturus est. Nam supradicta ex se
dixerat. Teris. S. per negligentia cōsummis.

1. Surgente. S. crescentē: vt surgente in cornua cer-
uina. Item surgenteq; no-
uē Carthaginis arcem.
2. Debent. S. Honestus
plurali nūcro respondit.
3. Cyllenius. S. Antono
maius est pro ppro.

4. Ore. S. orōne.
5. Mortales viſus. S. aut
oculis Aeneas se ſubſtulit:
aut hūanā reliquit effigē
quā ſumpſerat: vt ab Ae-
nea poſſit videri. C. Mor-
tales vi. Nam ſpūs incor-
pore aere: ex q corp⁹ ſibi
conſiſtunt ira condēſant:
vt inuicem cadant: vt vi-
deat nubes q aer denſa-
tus ſunt. z Medio ſer-
S. Acqui exēcutus ē oia
que ſuppoſit dixerat: ſed
ſermo eſt cōſertio orōnis
duoꝝ vel pluꝝ. Medius
ego eſt cū perſona: cum
qua q loquit: nō rīdet.
D. Medio ſermone. quia
nō expeſtauit niſum qd
erat dimidiū ſermonis qui
autur inter duos.

6. Obmutuit. C. Nam
tanto ſtupore effectus ē:
vt vocem emittere nō po-
tuit: Nā et maxima ani-
cōſentatio ſari nos ph
bet: de cōtra veriliſimā ac-
cuſationē nullā excuſatio-
nem quā pferret inuenie-
bat. b Dulces. S. mi-
nus eſt: ſed ne videat ingra-
tus: deoꝝ excuſat impe-
rio: Sic in ſexto. Sed me-
tulla deū. C. Dulceſq; re-
ternas. Quō relinquire ſi
dulces: Oñdit ſibi yche-
menter curam eſſe: Dido
nem. Sed tñ male deo ob-
ſperare. In pugna ergo
q caritur appetitū et ra-
tionē ſupabat ipſa ratio.

7. Ambire. S. Blāditiſcie
cūſente: vt nec cōnubiis
ambire latinū. d Ex-
ordia. S. orationē: ſicut i
thetorica legim⁹. C. Que
exordia. Nam cā apd Di-
donē curpiſſimā hīc vide-
bat: in qua diffidebat cō-
ueniens exordiū reperire
poſſe: maxime cū cēt ha-
bendū q inſinuationē. In
qua maiori artificio opus
erat. e Atq; animū
nunc huc. DO. In tā am-
bigua conſolatione pꝑua
tur in religioſo vꝛo diuinum pꝛceptum.

f. In partes
q; rapit varias. CR. Cum modo traheret libidine: modo
duceſt miſcōe. g Alternanti. S. Varia mēte tractanti:
Eep hoc oñditur cogitaſſe eū etiā amorē: ſed ptuliſſe vo-
luntatē deoꝝ. h Taciti. S. ſine ſtreptu celantes cōſilia.
i. Arma. S. Forte contra impitū itatē regine.

Si te nulla mouet tantarū gloria rerū:
Nec ſuper ipſe tua moliris laude laborem:
Aſcantum ſurgentem: & ſpes hēdis luli
Reſpice: cui regnūm Italię romanaq; tellus
Debentur: talē cyllenius ore locutus:
Mortales viſus medio ſermone reliquit:
Et procul in tenuem ex oculis euauit auram.
¶ At vero Aeneas aſpectu obmutuit amens:
Arrecteq; horrore comę: & vox faucibus heſit.
Ardet abſire fuga: dulceſq; relinquere terras:
Attonitus tanto monitu imperioq; deorum.
Heu quid agat: q nunc reginā ambire furentē.
Audeat affatu: & que prima exordia ſumat:
Atq; animū nunc huc celerē: nūc diuidit illuc:
In partesq; rapit varias: perq; omnia verſat:
Hęc alternanti potior ſententia viſa eſt:
Mneſthea: ſergeſtūq; vocat: fortēq; cloanthū:
Clasſem aptēt taciti: locioſq; ad littora cogāt:
Arma parent: & que ſit rebus cauſa nouandis
Diſſimulent: ſe ſe interea qñ optima Dido
Neſciat: & tantos rumpi non ſperet amores
Tentaturum aditus: & que molliſſima fandi
Tempora: quis rebus dexter mod⁹: oriūſ oñs
Imperio lēti parent: ac iuſſa facellunt:
At regina dolos (quis fallere poſſit amantem?)
preſenſit: motuſq; exceperit prima futuros:
Omnia tuta timens: eadē impia fama furenti
Detulit armari clasſem: curſumq; parari.

k. Diſſimulent. CRIS.
Diſſimulam⁹: cū oſten-
dim⁹ id non eſſe qd eſt:
ſimulam⁹ cū oſtendi-
mus id eſſe qd nō ē. q igitur doct⁹ nō vult habere
ri doct⁹ diſſimulat doctri-
nā. Qui contra indoct⁹:
cupit doct⁹ hīc ſimulat
doctrinā. 1 Quādo. S.
nō eſt hoc loco tꝑis: ſed ſi
gnificat ſigdem. Et eſt cō-
ſunctio ratiocinātis. Sane
qñ do breuis eſt naturali-
ter: ſic ſermon. Qñ flagella-
ligas. Virgil⁹ viſurpat. S.
qñ do tybri vicināq; ty-
bridis arua. na Spe-
ret. C. Timeat: Nā ſpes de
bonis eſt. n Molliſſi-
ma. C. q tactus ſunt retu-
lit ad occaſionem. Ergo
molliſſima tꝑa p occaſio-
ne poſuit: vt ſi qñ diſſi-
tio occaſione eſt tꝑs mol-
liſſim⁹ id eſt: qd pbet fa-
cilitatē rei agendę. Mole-
em in tactu dicim⁹: qd fa-
cile cedit: cū contrariū eſt
durum. Ergo tꝑs fandi
molle eſt: cū hiſ q auditu-
r⁹ eſt: facile nob⁹ cōcedit.

o. Quis reb⁹ dex. S. q ſit
rebus optim⁹ euentus.
p. Lēti. S. Alacres ſellini.
q. Facellunt. S. frequen-
tiū eſt: vt in Geor. Ma-
tris pꝛcepta facellit. aliqui
diſcedere ſignificat. Tere-
nti⁹. Hęc nunc facellat: tu
moſteſtus ne ſias.

r. Quis fallere poſſit. a. C.
Ad eo eni ſuſpicioſi anxii
q; ſūt: vt nihil inexplora-
tū relinqunt. s Preſen-
ſit. S. ac ſi diceret: atq; il-
le moliret. & nimia i hoc
vis amātis exprimitur.

t. Motuſq; ſu. CR. id
eſt motus nondum pſen-
tes: ſed quoniam non ſit
verſimile: vt ea q nondū
ſunt ſentiam⁹. reddat ve-
riſſimile ex amantium na-
tura: Nam amātes etiam
timent tuta. Quapropter
facile miſerrimi ſunt neceſ-
ſe eſt. Qui enim eſt i me-
tu: miſer eſt: & qui etiam
tuta timet: ſemper eſt in
metu: vt ait Socrates.
v. Omnia tuta. SER.
deceſt etiam: & eſt exag-
geratio. x Badem.

y. Curſum S. navigationē.
z. Inops animi. SER. ſine animo. ſine conſilio. CR. Sicut
inops ai. Quoniam in morore erat. Nam vt rebus lētiſ
mi extolluntur: Vnde iure poſſumus dici diuites animi:
ſic in morore deprimitur: vnde ſumus inopes animi. Vñ
animi: id eſt mentis & conſilij.

Eneidos

a Totāq; ineen. **g** vr. C. Quid ergo infelicitus est amāte: Nam dū illi assunt res foelices: ita tñ anxi⁹ est. vt etiā tuta timeat. Cū autē imutant: adeo tota mente cōcutit: vt i maxima perturbatōe cōstitutus mentē: cōsiliūq; amittat: Et furis ita agitā: vt obliuiscat pudoris & modestie & publice debacchetur.

b Bacchāt. S. vt bacchātes furit: Et vno sermōe pōccupat futurā orōnē. **c** Cōmōtis. S. quia in sacra renouatōe cū cōmōuebant simulacra. Hora. Non ego te candidē bālsareu inuitū quatiam.

d Thyas. S. baccha: Nam vt a baccho bacchae: sic a Thyaneo thyades dicunt. **C** Tyades at facer dotes: bacchi dicuntur eo quod est *θυε*. i. furē. Sic etiam menades. *ρουα* i. uolū infansio: & Bassariades: & ipse Bassareus appellatur a veste vt a pelle lyncū: sed de hoc in cōmmentariis Horatii dixim⁹.

e Trieterica. S. triennialia. Nā liberi sacra tertio quoq; anno inuouabāt. **CR.** Trieterica ab eo qd est *τριετης* est tres & erō annus: Nam triennialia erant sacra bacchi.

f Orgia. S. apud grecos omnia sunt sacra: vt apud latinos ceremonia: Sed iā abusu sacra libertas orgia vocant: vel qmō *τη* op⁹ *υ* nō id ē a furore vt *ομο* *ρε* *ον* op⁹. **CRISTOF.** Nam apud Herodotū defacris Diang inuenies:

g Nocturnusq; vocat. **SER.** Quia noctu celebratur. Vnde eius sacra nyctelia appellant: q̄ populus Romanus exclusit causa turpitudinis:

h Citheron. S. mons ē ex q̄ clamor numinis veluti bacchas vocabant. **C.** Citheron mōs est Thebis: imminens: in quo nocturna sacra bacchi colebātur: q̄ nyctelia dicebantur. Et ipse bacchus nyctileus.

i Compellat viatro. C. Et quia amantes more impatiētes sunt: & quia quoad possit a principio rem puenire cupiēbat: & malo anteq; veniret occurrere.

k Dissimulare. **SER.** artificiosa alio: cutio: Nam sibi cōsultit sub facie vtilitatis Aeneas. Dissimulare: q. d. ita pudēdā rē aggrederis: vt eā fateri nolis. **C.** Dissimulare. Oratio oīno Pathetica: & ab aīo exuanti quippe q̄ amore: indignatiōeq; sibi impulsus pficiscat. Et qm̄ in deliberatiōe genere est: pmit Aeneā a turpi: qm̄ fidem frangat: ingratusq; in eā sit: a q̄ tñ amē: & cui sit futurū morus cā: iī eā relinqt. Auger hāc rē q̄ relinqt eā: petitur loca sibi incognita: et cū magno suo piculo sit nauigatur: cū in tanto piculo ne in patriā qdē nauigare deberet. Que

omnia nō modo neglectū alius: verū etiam crudelitātē in eā oñdere vident. Quapropter & a turpi & a dāno pemit. **i** Tm̄ nephas. C. Nam amās nihil malus nephas putat q̄ deserit. **m** Tacitus. C. quasi dicat: furim⁹ **n** Noster. C. q̄i dicat: tā magnus.

o Data dextera: S. foed⁹ amicitiatū. **CR.** Data dex. phidie arguit: **p** Moritura. C. ostendit qntū peccet: siqdem fūe mortis cā futurus sit. **q** Dido. C. emphasim facit i noie. q. d. ea a quā tot bñficia acceperis.

r Quin etiā. C. Magnū scelus p̄dere q̄q; **M** eam q̄ de te bñ merita sit maximū prodece cū tuo periculo. **s** Hiberno sydere. S. nō hyeme: s. hyemali sydere: aut pprie qd ait sup: dum pelago deſeuit hyems: et aq̄lus orio. Ergo aut tpe: vt q̄ sydere terrā sydere moceas: aut reuera sydere: ppter Orionem. **t** Crudelē. S. etiā in te odio mei. **v** Quid si nō arua. C. nō debes etiam si patriam peteres: & sine piculo sic deserere: quāto min⁹: cū aliena petas et cum periculo.

x Domosq; ignotas. S. ac si dicat: Carthago iam tibi nota est: licet etiā hic aliena sint arua.

y Et Troia antiq; maneret. S. deest si. **z** Me ne fugis. S. Adhuc non vult apte exprobrare bñficia: sicut paulo post ita. **C.** Me ne. Mita cōplectū il lud me. Me. q̄ignotū libe rali suscepi hospitio. Me: que tantū amoris pudicitiam tui causa abiecti.

a Per ego h. la. C. Post q̄ vsa ē cōstitutūse iuridicali absoluta: qd nephas sit deserere: que tot causis mereat amari: deserendū ad cōcessionē p̄ deſecatio nē: ita tñ vt a priore non discedat: Nihil aliud q̄ ergo meret ab illo nō deserit: ppter q̄ ipa sibi nihil reliquit. Nā et ceteros hoies et pudor et pudicitia & fama: ppter illū contem pfit. **b** Per connubia nostra. C. Arguit a volu ptuoso: **c** Inceptos.

d Dulce meū. S. Tetigit rē inhonestā. **Terent.** Seu tibi morigera fuit in omnib⁹ reb⁹. **e** Te ppter lybie. C. Oñdit q̄s cōteperit ppter illū: et in que picula cadat si ab eo deserat. **f** Tyranni. S. Nihil in terreat apud maiores inter regem & tyrannū: vt pars multi pacis erit: dextram te tetigisse tyranni.

g Fama prior. S. que melior fuit sine dubio. **h** Hospes. S. Aeneas et hospes fuerat et marit⁹. sed maritū sepegat: et hospitē confiteat: vt nūc Dido dicit: Cui me deseris hospes. **i** Qm̄ b̄ solū nomē de cōiu. restat. S. i. supere it

Sequit inops animi: totamq; incēsa per urbem

Bacchatur: qualis cōmōtis excita sacris

Thyas: vbi auditu stimulat trieterica baccho

Orgia: nocturnusq; vocat clamore citheron:

Tandē his Aeneam compellat vocibus vltro:

Dissimulare etiam sperasti per fide tantum

posse nephas: tacitusq; mea decedere terra:

Nec te noster amor: nec te data dextera qndā:

Nec moritura tenet crudeli funere Dido:

Quin etiā hiberno moliris sydere classem:

Et medijs properas aquilonibus ire per altum

Crudelis: quid si nō arua aliena: domosq;

Ignotas peteres: & troia antiqua maneret

Troia p̄vndosum peteret classibus equor:

Me ne fugis: p̄ ego has lachrymas dextrāq; tuā

Qñ aliud mihi iā misere nihil ipsa reliqui (te

per connubia nra: per inceptos hymeneos:

Si bene quid de te merui fuit: aut tibi quicq;

Dulce meum: miserrere domus labentis: & istā

Oro: si quis adhuc p̄cibus locus exue mentē:

Te propter libyę gentes numadūq; tyranni

Odere: infensi tyrī: te propter eundem

Extinctus pudor: & qua sola sydera adibam

Fama prior: cui me moribūdā deseris hospes:

Hoc solum nomen: quoniā de coniuge restat.

Alit' refat. i. refat. i. contrarium tibi est. Alii dicunt hoc so-
lum nomen qm' fup' est vt te coniungem dicā. Dicitur autem
ingenti affectu hos versus Virgilium priuatim cū pauci
adessent. Augustus recitasse. Nā recitauit voce optima pri-
mū ceterū & quartū. k Salte. S. Vel hoc. Est aut tra-
ctum a capitiis: qui cū tenerent ab hostib': dicebāt, sub-
latis omnib' salute concede. Hinc p' synerisim nar' est fer-
mo: vt in contemptu rerum
multarū petitori aliquid
saltem dicamus.

l Ante fugā sobo. S. Et
amatorie & amare loq'r:
Nā hanc fugā dicit: quā
ille p'fessionem nominat.
Amor autē ex filii deside-
rio comprobat. D. An fu-
gam. Nam nō vult hone-
stare si dicat discessum.
q Ille Iouis cōfunde-
bat pudore: vtpote q' ingra-
tiū fallacis: q' fugitiui in
famā subiret: p'ra insticu-
tum suū: sed solū Iouem
sibi an oculos ponebat:
qd' efficiebat: vt vir aliqū
mitis et humanus: q'uis
moueret officio Didōis:
et appposito nō discederet:
Rege autē dixit: monitis
potius q' iussis: quia nō
solū ipenū eū mouebat:
sed ea q' ipebat: que ad
regni Italici acquirēdū
p'nebat: & ne Carthagi-
nem suo imperio inimi-
cam futuram foueret.

m Si q's mihi. S. de iur-
re loquit. Nam liberi (vbi
nō est iussu m'rimoniu)
matrem sequuntur.

n Qui te em ore referret.
S. aut sic dixit q's ama-
trix: v'g. de Ascanio. In-
fandum si fallere posset
matrem: Aut illud dicit:
Optarem filium similem

vultui: & nō moribus tuis. o Ore C. forma cor-
poris. p Referret. CRIS. tesser tibi similis. q Iouis
monitis. S. Et hęc monita dicimus: vt Carmentis Nym-
phę monita: Et hos monitus Persius. Hos pueri monit'
patres infundere lippos. r Immota lu. S. Physicū
em est: vt q'itate animi ex oculorū aut corporis mobilitate
ostēdam: ergo mōs vult ostēdere Aeneā a pposito nō
ē deuiaturū. s Obnix'. C. afficiebat amore Didōis:
sed cū m' alter deo: id est rōn' potius q' libidini obteperare
obnitebat. i. nitebat cōtra libidis ardore. t Premebat.
Careprimebat: quod est cōtinēus potius q' tēperantis: vt
freno rōnis cohereret libidines. v Tandē. C. alternatib'
in eo libidie et rōne et amore in Didonē: & iussis eorū du-
bius erat in cōsultatione. x Ego te q. p. f. S. Con-
trouersa est plena in qua & purgat obiecta remouens a
f: crimen ingrati: & veniali vititū statu: p'fectionem suā
retorquens in voluntatem deorum. Habet etiam finem.
nam purgat obiectam fugam nomine p'fectionis.
CRIST. Ego te que. Oratio est in genere deliberatio in
cōstructione iudiciali absumptiua: & in concessione cri-
minis per purgationē. Nam ostēdit se hoc nō consulto face-
re. Sed recitit crimen in necessitatem. Necesse enim est deo
obtemperare in principio: Ergo conciliat sibi fauorem
a persona Didonis: cum illum affirmat optime de se meri-
tam esse. Item a persona sua: Ostēdit enim se memorem

esse beneficiorū. futurūq' diu dū viuet: nec orōem sume-
re: vt contra hęc dicat: sed vt defendat factum.

y Nunq' regina negabo promeri. DO. Palam habet
beneficia accepta: sed necessitate impulsū: & non volun-
tate ostendit se illi non obsequi: breuiter autem purgauit
que obiciebantur: ne multiloquio tempus tēreret: & in-
gratitudinis vitium primo confutat: vt secundum artem
incipiat a validiorib' ad
uerliariorum obiectis.

Quid moror: an mea pygmalion dū moenia fr

Destruat: aut captam ducat getulus hiarbas:

Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset:

Ante fugā soboles: si quis mihi paruulus aula

Luderet Aeneas: qui te tantū ore referret:

Non equidē omīno capta: aut deserta viderer

Dixetat: ille Iouis monitis immota tenebat

Lumia: & obnixus curam sub corde p'mēbat.

Tandem pauca refert: ego te que plima fando

Enumerare vales: nunq' regina negabo

Promeritam: nec me meminisse pigebit elisse:

Dū memor ipse mei: dū spūs hos reget artus:

Pro re pauca loqr: neq' ego hāc abscondere fur

Sperauī (ne finge) fugā: nec coiugis vnq' (to,

pretendi thēdas: aut hęc in foedera veni.

Me si fata meis paterentur ducere vitam

z Promeritam. SER.
p'fistisse beneficia: et est
sermo de his que per con-
trarium magis lucet. Te
reū. Ita me velim ames
promerētem pater: id est
bene agentem: Cōtra ali-
bi: Quid commerui aut
peccauī pater: id est male
egi. a Meminisse pi-
gebit elisse. SER. Memi-
ni & illius rei dicim': vt
hoc loco: & memini illā
rē: vt et nūeros mēini si
p'ba tenerē. q Dū meor
ipse mei. de futuro dixit:
Piger autē ad futurū ipe-
ctat: puder ad p'teritū.
Et licet pene vna sit signi-
ficatio: tamen dicimus. pi-
get me illud facere: & pur-
der me fecisse: vnde inter-
dum p'cipue a Salustio
simul ponuntur.

b Pro re pauca loquar?
SER. remoto ingrati cri-
mine descendit ad cām.
CRI. Pro re. pro defensio-
ne rei. Pro enim aliquan-
do defensionem significat:
vt stabat pro templo. A

Itquando ante: ty habuit orationem pro rostris. Alio
quando vicem & locū: vt nos vt etiam pro fratre respon-
deas vehementer cupimus: & missus ē pro consule. Est
etiā temporalis: vt prospicio: provideo. Item pro super vt
prominet. Item pro ad: vel secundum: vt nitar pro virib'.
Est autem interiectio: sed tūc circumflectitur: vt proh de-
um fidem. c Hanc. SER. p'fectionem. DON. Neq'
hanc abscon. furto. Probat q' nō fugam: sed nauigationē
parauit: quia non venerat: vt matrimoniu cōficere: qd
probat q' nullis solitis Ceremoniis cōiugiu celebratū sit.
d Pretendi. SER. probat nō esse matrimonium.
e Infodera. SER. Aut matrimoniu: vel adiunge sequa-
tibus: et dicit non veni. vt hic morarer: sicut nunc pro-
bat. f Me si fata meis paterent ducere vitā Auspiciis.
SER. Dixit in primo: Que me cunq' vocant terre: vbi si
gnificauit nolle apud Carthaginem perpetuo manere: sed
velle quere sedes satis concessas. Ergo venit: consensit: hoc
est nō ad hęc consensit foedera: vt cum vellem discedere nō
liceret. q Auspiciis dispositōib': q' maiores omnia au-
spicato gerebant. CRISTO. Me si fata meis pat. reus du-
vitam. Diximus in allegoriis Italiam pro speculatioe: Car-
thaginem pro actione: & vita ciuili poni. Ergo nisi fara-
me ad speculationem vocarent: in vita ciuili libentius de-
gerem apud meos Troie: quam Carthagine. Sed hęc ibi
latius.

Eneidōs

g Sponte mea. S. Nomen est: cū & casus et genus imponitur. Sic & mane. vt. Dū mane nouit: dum gramina carent. Sic est & forte. alias aduerbia sūt: nō dixit autē verba sua sponte: Nā supra dictū est: hos cape fatorū comites. Item diuersas querere terras auguriis agimur diuum.

h Et recidua. S. post casum restituta. i Sed nunc Italiā. D. facit rē verisimile. Nā nullus ab otio ad negotiū nisi inuitus accedit. k Gryneus. S. iuxta clazomenas urbem Asię nemus est gryneū: vbi Apollo colit: inde igitur sumit epicheō: licet indelo fumpserit oraculum. C. Gryneus. De hoc ita refert Strabo. in freto quod est inter Asiam: ac Lesbū insule sunt: vel viginti. vel vt placet Ty motheni quadraginta. quę cōpositis vocabulo Ecato nenti gemiat o. n. vocant ab eo qd ē ecato. i. Apollo: & Nefos insula. Nam per totam hanc orā Apollo colitur vsq; in teneū: vocaturq; Smyntheus: aut Cyllēus: aut gryneus alio nomine. Alii dicunt clazomenem: quā vrbs lonę est: olim Gryneam vocatā vicinā colophonē: & in his locis fuisse oraculum Apollinis grynei: idē esse & clarum.

l Lycie for. S. Nec hinc accepit responsum. Sed hic dicit lycie: hoc ē apollinis. m Hic amor. SER. eo dicit desiderio q voluntatē deorum circa Italiā teneor: quoli possem circa troiam. Et ad illud respicit Troia per vñdolum petere: classibus equor. DON. Hic amor. hęc patria ē: si te coepit amor nouę patrię: nō egre feras: q ego quocq; nouę patrię amore capiar.

n Si te. CR. Si cū phoenissa sis: tamen detinearis amore Carthaginis alieni soli: nō sit inuidia nos querere Italiā. o Et nos phas. S. Dicit: mihi phas est. & non me. Sed lege etiā nos fas est extra querere regna. DO. Et nos quęadmodū et te. p Me patris. C. Argumenta sunt quę greci appellāt atchinā: id est inartificiosa: quę quis artificiose tracentur: nō sunt ab arte. S. d. natura cause secū illa affert: & nō ratoris industria: & rem verisimile achronographia facit. q Nox operit. S. a verisimili id tempus posuit. r Quoties astra. S. Per vñquāq; noctem. D. Astra ignea. Facit verisimile ex illo tempore:

in quo somnus capit. s Infomniis. S. p. infomniis more suo. t Turbida. S. terribilis: qd & vmbre conuenit: & parentis auctoritati. v Capitis iniuria cari. C. Interpretatio. Interpretat quō Ascanius admovent vt iniuria qd illi afficit dū fraudat regno a fatiis dato: eum stimulat.

x Interps. S. Hermes expressit ab ipso. i. magno: vt sup. Ipse deū tibi m. d. o. C. Interps. Nam hermes grece interpretē significat: y Vtrūq; S. meū & tuū: aut louis & Mercurii: aut meū et Ascani.

z Celeres. C. Respicit ad naturam planę. a Manifesto in li. S. aut claro. aut in nymphe: qd lumen maius est. vt Lucanus. Postq; se lumine vero. D. Manifesto: cōfirmatio rei: ne credat qd deceptū: et interponit iustitiam rādu vrrup. i. louis g misit: & Mercuri g missus est. b His aurib; S. Pleonasmus est.

c Haufi. SER. accepti. d Define. DO. quia cognouisti iustas discēssus causas. CR. Define. Nam & mihi molesta es sine vtilitate. Ostēdit ergo se cōmotū: & nō uatē excusat. Nā frustra conari persuadere eū qui nō sponte agit. e Iam dudū. S. ab initio orōnis. D. Iā dudum. Ex q incēpit loqui: q sibi nō placere q cōs. derat de in cēsa fuerat.

f Auerfa. S. irata vultu suo solo fixo o. a. tenebat. g Huc illuc CRIST. Hęc omia signa sūt animi ex ira estuātis. Nā ex crebro motu animi sit oculo rū mo. h Totūq; errat. D. irascētia signat: vt cū totū nolit vñdolum tū tū oculū errāt qd. nat. i Lumib; tra. S. Ipla tadarat: vt. Tacitāq; oblectit: men amat. Sequit ac inuectio: q sp. statū caret.

k Nec tibi. S. Nō solū in genā est vituperatio. S. cū i se oburgatio. Nā dixerat: Credo genū esse deonū: vñ nūc nō credit eē Dardanum. D. Nec tibi. d. p. Vi dit illū nō flecti pōt: vt tū se ad conuicia: vt salē aio suo morē gerat. Est aut aio: maxia cōmura tō: Nā cū amaret dicitore do egdē genū: eē deon. C. Nec tibi d. p. Principiū ab

ruptū. qd cōuenit aio ex ira precipitanti. & amantis est: arder amore nimium laudat: & rem amatam diuinam putare. Vnde dixit: Credo equidem genus esse deonū. Et rursus: cum irascitur palinodiā canere: & cōtraria his q dixerat dicere: vt hic: Nec tibi diua parens. Præteritum est: ho

Auspicijs: & sponte mea componere curas:
Vrbem Troianam primū: dulcesq; meorum
Reliquias colere: & priami tecta alta manerēt:
Et recidua manu posuissē pergama victis:
Sed nunc Italiā magnā gryneus apollo:
Italiā lytię iussere capeffere sortes:
Hic amor: hęc patria est: si te carthaginis arces:
phoenissam: libycęq; aspectus detinet vrbis.
Quę tandē ausonia teucros considerare terra
Inuidia est: & nos phas externa querere regna.
Me patris anchisę: qtiens humentib; vmbriis
Nox operit terras: quoties astra ignea surgūt:
Admonet in somnis: & turbida terret imago:
Me puer Ascanius: capitis q; iniuria cari:
Quē regno helperię fraudo: & fatalib; aruis.
Nunc etiā interpret diuū loue missus. ab ipso
(Testor vtrūq; caput) celeres mādāta p auras
Detulit: ipse deum manifesto in lumine vidi
Intrantē muros: vocemq; his auribus haufi.
Define meq; tuis incendere: tecq; querelis:
Italiā non sponte sequor.
Talīa dicentem iam dudum auerfa tuetur:
Huc illuc voluens oculos: totumq; perferrat
Luminibus tacitis: & sic accensa profatur.
Nec tibi diua parēs: generis: nec Dardan' au/
(ctor

formis conueniens: q̄ aut amat: aut odit nihilq; h̄z mediū.
 1 Perfidē: S. more amantiū oburgat. C. Perfidē. hoc pri-
 mū maximūq; iurgium est: ab amante: nec est q̄ magis do-
 leat q̄ sibi fidē non obseruari: & proditi: etiam cū non pro-
 datur conueritur. m Duris cautibus caucalus. DO.
 quia q̄ per es: et ab humanitate alienus. C. Duris vitupa-
 tio a natura. Est aut locus ex Homero. n Caucasus.
 S. mōs scythig in hospitalis. C. Caucasus. ait Strabo. Altis-
 sime veni Caucaſi partes albania: et iberia: et colchos et he-
 tiolchos versus sunt australes. Sed de his prolixius scribit
 Bocartius florentinus. o Hircanē. S. arabicē. Ab hircā
 nia arabicē sylua. R. iſtis
 aut mediis cōparatōibus
 augmenta fecit. Nā post
 deos non homines. sed sa-
 xa inuult. C. Hircanē ty-
 gres. Vituperatio ab edu-
 catione. Hircani: vt placet
 Solio iſta oxi fluminis
 habentis syluis aspa-
 tūm in hircanē. feta feris
 feta tygribus: quibus
 insignis maculis nore: &
 p̄ncipat inest. fuluo nitet.
 hoc fuluū nigrantib⁹ seg-
 mētis: itē dāa varietate
 decet iactantib⁹ tā lōgū:
 quo non breui penetrant
 nihil adeo antecedit: qd
 non illico allequatur. Pā-
 theri quoq; sunt in hircā-
 nia minū orbiculis sup-
 p̄ctis: ita: oculatis ex ful-
 uo circulis: vel cerula: vt
 alba distinguat tergi sup-
 ellex. ferunt odore eaz ad
 contemplationē armēta
 hircā afficiatq; vbi eas p̄-
 ſentiant: properato con-
 venire: nec terri nisi sola
 ons toruitate. Ergo pan-
 theri absconditis capitib⁹:
 reliq; spectāda prebēt: vt
 greges supidos inobutitū
 populent. Hircani carnes
 acuto illic illis passim
 obiciūt. at Pātheri aduersus hoc vir⁹ extremēta hūana de-
 morā: lenta illis viuacitas est: adeo vt eiectis iterantib⁹ mor-
 tē diu differant. In his locis & pardi sunt. Plī. vero ait Hir-
 cani: & inde ferūt tygrim animal foelocitatis tremēdē: &
 maxime cognite: dū capitur totus eius foetus: qui semper
 numerosus est. ab insidiante rapitur equo quā maxime p̄-
 nectatq; in recentem subinde transfertur: at vbi vacuū cu-
 bile inuenit: feta (maribus em̄ nō est cura sobolis: ferē pre-
 ceptis odore vestigans. Raptor vero appropinquante fremi-
 tu abicit vni ex catulis. Tollit illa morsu: & deposito etiā
 am otior remeat: iterūq; cōsequitur: iacit ille aliū: inde aliū
 donec nauem regresso: irrita feritas sequit in littore.
 p Vbera tyg. D. Propter quod hominū mansuetudinē
 nescis. ostendit autem per alimonā laetis mores pueris in-
 fundi: quod & Cicer. placet: qui in educatione oratoris iu-
 bet precipuas adhiberi mulieres: cū per obsequia vberum
 natura ex alla in aliā mutetur q̄ Nam quid dif. S. Qua
 si diceret: non est sperandū posse illū mitigari precibus: &
 scitro non esse exasperandū iurgiis. r Num fletu in.
 no. nū. lu. fle. D. Ondit non esse in Aenea: quē in bono vi-
 ro esse solent. Tria autem hęc sunt: per quē homo misera-
 tiōe motus esse videtur: gemitus: lachrymē. oculorū flexio.
 C. Num fle. Repetitio: & dissolutio coloris sunt indignati-
 onis: & vehementē orationis accomodari.
 1 Miseraus. SER. miseror accusatiū regit: misereor ve-

Perfidē: sed duris genuit te cautibus horrēs
 Caucasus: hircanēq; admorūt vbera tygres.
 Nā qd dissimulo: aut q̄ me ad maiora referuo:
 Num fletu ingemuit nostro: nū lumina flexit:
 Nū lachrymas victus dedit: aut miserat⁹ amā-
 Quē qb⁹ an ferā: iam iā nec maxia iuno: (tē est:
 Nec saturnius hęc oculis pater aspicit equis
 Nūq; tuta fides: eiectū: littore egentem
 Excepi: et regni demens in parte locauī:
 Amissam classem: sotio scq; a morte reduxi:
 Heu furis incensa feror: nūc augur apollo:
 Nunc litye sortes: nūc et ioue missus ab ipso
 Interpret diuū: fert horrida iussa p̄ auras:
 Scilicet his sup̄is labor est: ea cura quietos:

ro genitū. vt misere animi non digna ferentis.
 1 Quē quibus antefera. S. Amphibologia est: ut quid
 prius: quid posterius dicam. C. Quē quibus ante feram.
 Dubitatio est color rhetoricus: qui pathos mouet. Est em̄
 do: lentis: vel irascentis dubitare quid agas: vt hic. Item il-
 lud: En quid agam rursus ne procos irrisa priores. Expe-
 riar. Alii legunt quē: id est quas res: quibus. f. diu s ante ferā
 narrem: & in conspectu proferam. y Iam iā nec ma-
 iuno. C. Maxia: commotio animi cum religiosa olim mu-
 lier in deos inuehitur: x Maxima. S. aut cōgruū in lu-
 nonē q̄ eā dicat non esse maximā: vt in ioue quē dicit Sa-
 turnū q̄ si nocet. Aug. iun-
 gē: vt nec iuno: nec iupp̄-
 ter aspicit. y Iuno. D.
 Quē vt quia deos: fit regi-
 na: vt a se colatur prima
 vicisti debebat: vel quia
 inimica esset troianis.
 3 Nūq; tuta fides. SER.
 Nec apud rem: nec apud
 hominē. Teren. Quid cre-
 das: aut cui cred. Aut de-
 clamauit per contrarium
 Nam om̄s fides tuta est.
 CRIS. Nūq; tuta fides.
 Neminē iuenies apd quē
 fidem tuā tuto colloques:
 & amanti est vt soleat
 quod nō est: sic Teren. fa-
 cit Sic Acci⁹ in antigonia
 lamiam nec dū regū t. nec
 pfecto deū sūmus ex om̄-
 nib⁹ curat: Et nimis ama-
 torie queritur nūq; esse:
 quod in vno nō inuenit:
 Sic Teren. Nulla in re esse
 cuiq; hominū fidē. Quē-
 ritur autē de Iunone: q̄nā
 ab evehemeter culta hac
 iniuriam propulsare de-
 beat: & dea matrimonij
 m̄rimonij deſtorē vicisti:
 a Eiectū. S. naufragū.
 C. Eiectū. Necq; beneficio
 rū exprobratio apud mo-
 destā: nisi ex ingenti peur-
 batione. b Littore egentē: vt hospitio phibemur hare-
 ne. c Et regni de. S. sic queritur sarbas. Et dominū Ae-
 neā in regna recepit. d Amissam clas. S. subaudi reno-
 uauit. D. Amissam clas. quasi cōtra me feci: Nā sine illa na-
 uigare non posset. e Reduxi. D. de classe dicamus solū
 reduxi classem: de sotia vero red uxi sotios a morte.
 f Heu furis. S. quia multa erat in deos oblocuta. Nā cre-
 dere deos non curare mortalia: & ab ipsis non sperare au-
 xiliū furoris est. Premittit ergo excusatio: si quid pia numi-
 na possunt: g Nunc litye. S. irrisio honesta satis
 cum his verbis fit: quibus laus p̄cessit: vt & nobis idem
 alchimedon duo pocula fecit. Nec dū illis labra admouit:
 sed condita seruo. D. Nunc. q. d. nūc cū vult abire: sed cur
 non antea cū opera mea egeret. C. nūc ly. Ea quē aliter cō-
 futari non potest: per irrisionē tanq; quē falso abiecta sunt
 refert. h Scilicet. C. Ironia est: vt non sit credendū deos
 qui in eterna tranquillitate degūt: in hac re: quē si rerū na-
 turā inspicias illis minima est) tm̄ laborare. Necq; loquitur
 epicuree: cū paulopost dicat si quid pia numina possunt.
 Sic Teren id populus curat scilicet. i Quietos soliciat.
 S. Olce in libris de natura deorū triplicem ponit opinionē:
 non esse deos. cui⁹ rei auctor apud Athenas exiit⁹ est. Et
 se & nihil curare: vt epicurei. Esse & curare: vt stoici. Ergo
 hic epicuree paulopost Stoice. Si quid pia numina possunt:
 k Refello. SER. Redarguo.

I Itequere italiā. **S**t Artificiofa prohibito: que fit p con
 cessione: et tñ intelligatur perfuafio. mifcetur quidam que
 nocent: vt ventis & per vndas. Teren. Profundat: perdat:
 pereat nihil ad me attinet. **C**I fequere. Italiā veni. Artificio
 fa concessio: que habet aliquā correctionē: Nam si p r vn
 das non debet fequi Statius. Moue pharetras arcufq; in
 tede fonores. Infigneq; animā lato dimittit. Nam si infig
 nis non meret mori. Est autē hec ironia (refte Quintiliano)
 que cū fit cū fimiles permittentibus vbi impantibus (ua
 mus: & cū ea que volu
 mus aduerfariis effe con
 cedimus. Id acrius fit cū
 in nobis funt: in illis non
 funt. Vt: Meq; timoris ar
 gue tu drances. qñ tot ce
 dis acruos teucrorū tua
 dextra dedit. Aut cū ea q
 a nobis abfunt in aduer
 farios effe redarguimus
 vt me duce Dardā⁹ spa
 tam expugnauit aduere
 m Medis. **S**. Manifesti.
 Vel illa faza dixit: q; in
 Africa Sardinia Sicilia
 media funt. n Hausur.
S. Luiturū: daturū.
 o Dido. **S**. Et vocatiū⁹
 effe potest: & accufatiū⁹.
 p Atris ignibus. **S**. inuo
 catas tibi immitā furias
 que faces habet. Alit di
 cunt atri ignibus. f. forio
 rū. vt paulopoft. Ite fere
 citi flāmas. Melius est vt
 fecūū Vrbani dicamus
 atri. f. rogaliū: qui vifi
 tempeftatem significant.
 vt Aeneē in quinto eue
 nit. ergo est: Occidam me:
 & rogaliū te psequar flā
 mis. Atri mali omnis
 Horatius. Nigrorūq; me
 mor dū licet igniū.

q Absens. **S**. quali mo
 tua. **r** Anima arc⁹.
S. animā arub⁹. **s** Vm
 bra. **SERVIVS**. biotana
 thorū animas dicit phifia
 ci non recipi in fedes fuas
 nifi vagantes legitimū tē
 pus expleuerint: quod po
 ete ad fepulturā trāfferūt.
 Ergo extincta ante diem
 vagās te profequar. Si au
 tem fuero recepta in origi
 nem poenas tuas audia.
 ergo fensus tonus est. si vi
 sis rogaliū flāmis euas
 feris tempeftatē: vmbra
 mea te profequet: si hanc
 euafaris: vel recepta audia
 famā tuorū suppliciorū.
r Mediu. **S**. f. propter id
 quod fequit. **v** Auras
 egra fugit. **C**. Nam qui in
 mcerore incidunt ex atra
 bili que in eo redundat: tenebras adaman: & lucē fugiūt.
x Auertit. **C**. quia dat fibi terga. **y** Aufert. **C**. remo
 uet fce confpectu. **z** Metu. **C**. Nam cū furentem vide
 ret metuebat: ne aut fibi Aeneē: aut fibi ipfi Didoni nocer

ret. Nam furente ex amore foemina nūq; feuit: vnde feq
 amor docuit natorū fanguie matrem cōmaculare man⁹.
a Cunctantem & multa parantē dicere. **C**. Nō multa q
 bus poffet caufā defendere: qm illā irrita effe: omitebat:
 multa rursus quibus illa placare: dicere pteparabat.
b Sufcipiunt famulē. **C**. Ostendit q; vehemens fit animi
 perturbatio amor: cū corpus ex ea in tantā cadat imbeci
 litatē. **c** Quanc; lenire. **C**. Nā femp ita illū Poeta des
 obfequentem inducit: vt tñ gra⁹ um quoc; ostendat in Di
 done: **d** Tum vero.
S. regis prefentia. **C**. Tū
 vero. q. d. qd prefentia du
 cis omnia diligentius: &
 ardentius curant. **e** Re
 mos. **S**. qui effent futuri:
 vt. Quos ego fum toties
 iam dignata maritos.
f Fuge. **S**. celeri profecti
 one: vt ille volans fimul
 arua fuga fimul equora
 venit. **g** Migrates cer
 nas. **S**. Honefta locutio:
 vt rē tertie perfone ad fe
 cūdam referas. **C**. Migr
 tes cernas. Ad maiorē Di
 donis dolorem. Nam mē
 grare est eo animo abire
 loco: vt nō sis reuerfurus.

h Ruentes torarv. **C**. q
 d. sine villa difsimulatio:
 populariter ex omnibus
 vrbis partibus eodē tem
 pore fimul abeuntes. **E**rgo
 cognofcebat: quia aio
 difcederent. & quia apor
 ra: & popularis difcelio
 quidam infultatio vide
 bat: maiorem cōcipiebat
 dolorem. **i** Formic.
S. ad studiū fit cōparatio
 & cautela exprimitur per
 formicas. **H**ora. Parula
 nam exemplū est magni
 formica laboris. **I**uue. For
 mica tandē quidā expau
 re magiftra. formica dicta
 est quod ferat micās. **C**.
 Formicę origani: & ful
 phuris iuncto caueras fu
 as relinquūt ait Ariftote.
 Optima cōparatio. Nā la
 boriofum: & iduftria ple
 nū est animal: & veluti in
 populari reipub. degitife
 mina arrola condūte in
 fruges excant: madefacta
 imbre pferūt: & exficcat.
 operantur et noctu plena
 luna: & qm ex diuerfis co
 eunt altera alterius igno
 ra: certi dies ad cognuonē
 mutuā nundinis dantur
 tunc inuicem: veluti que
 dam elocutio: & percu
 ftatio. **S**ole viuētū: velu
 ti homines inter fe fepeli
 tur. In Sicilia nō fūt pena
 te. vt ait Plī. in regiōe feptentionaliū indorū e caueras au
 rū egerūt. ipifcolor fixa magnitudinē egypti lupi: Erunt
 tpe hiberno Indi furātur eſtati cōditis ipfis in cuniculis: pro
 pter calorē. Que tñ odore excut: quib; in velocibus camelis

Solicitat: neq; te teneo: neq; dicta refello:
 Itequere italiā ventis: pete regna per undas.
 Spero equidē mediis (ſi quid pia numia pñt)
 Supplicia hauſurū ſcopulis: et nomine dido
 Sepe vocaturū. ſequar atri ignibus abſens:
 Et cū frigida mors anima ſeduxerit artus:
 Oib⁹ vmbra locis adero: dabis i probe poenas:
 Audiā & hec manes venit mihi fama ſub imos.
 His mediū dictis ſermonē abrumpit: & auras
 Aegra fugit: ſeq; ex oculis auertit: & aufert:
 Linquē multa metu cunctatē: et multa paratē
 Dicere ſuſcipiunt fauulę: collapſaq; membra
 Marmoreo referunt thalamo: ſtratifq; reponūt
 At pius æneas quanc; lenire dolentem
 Solando cupit: et dictis auertere curas:
 Multa gemēs: magnoc; animū labefact⁹ amore
 Iuſſa tamen diuū exequit: claſſemq; reuiſit.
 Tum vero teucri incūbunt: et littore ceſſas
 Deducunt toto naues: natat vnda carina:
 Frondentefq; ferūt remos: et robora ſyluis
 In fabricata fuge ſtudio.
 Migrantes cernas: totaq; ex vrbe ruentes.
 At veluti ingentē formicę ſarris aceruū
 Cū populāt: hoies memores: tectoc; reponūt:

fugientes colloquuntur: & la-
cerant. Pl. hec & Hero. j
k Farris. S. nom e solū
qd. r. gemiat i genitio Mo-
nodicon ergo est ficut sol.
Itē cor cordis solū in dis-
mitit genitū. Itē i gemi-
nāt as affis: & hec carent
exemplis. i Populāt.
S. antequē dixit: Nā hoc
vrbū apud veteres actū
vū fuit nūc est deponēs. m Hyemis me. S. Hora. Que
simul inuicem contrātar aquarius annū. nō vīq. prepit.

It nigrū campis agmen: p dāq per herbas.
Conuectant calle augusto: ps grādia trūdūt
Obnixe frumenta humeris: pars agmina cogūt
Castigātq moras: opere omnis semita feruet.

n It nigrū cāpis agmē.
S. hemistichium Eunu de
e lephantis. Quo ante a
Acti? est vīus de Indis.
o Calle. S. Calp ē semita
tenulor callo pedū pecu-
dū pēdūtata. p Tru-
dūt. S. q portare nō pnt.
q Moras. S. tardas. mo-
rantes r Gemita. S. est
semisvia vñ semita dicta
est. Via est actus dimidiū: qua potest ire vehiculū: Nā actū
duos capit ppter cūtiū et veniētiū vehiculorum occurrū.

Quis tibi tunc di. C.
Ex hac interrogatōe: & a
postrophe mouet pathos

Quis tibi tunc dido cernenti talia sensus?

auditoribus. Adducit em
pene an oculos dolorem
et mīeris. r Cernēt.
FFu

Eneid

C. Et eo magis dolenti: Nā multo magis mouet: que vide-
mus q̄ que audimus: vt iā dictū est. v. Feruere late. S.
Infinitus hic ē a tertia cōiugatiōe. i. feruo is. Nā secūde coniu-
gatiōis vērba p̄dita ē q̄d habēt aī o in tertiā migrāt: vt fer-
ueo feruo. fulgeo fulgo: Hinc est feruere leucate auroq; efful-
gere fluctus. Sic Hora. Vade: vale: caue: ne titubēs mādāta
q; franges. Nā caue ve lōga est: nec vocalis sequit: vt in Bu-
colicis. Vale vale inquit iola. Sed dicimus a tertia cōiugatio-
ne esse iperatū. vt cauo is. Hinc cauere etiā Catullus dixit:

x. Arce. S. Nā in arcibus
tutele cā habitant reges.
Deniq; valerius. publico
la cū i Esquilis loco alto
haberet edes: inuidie cau-
sa illas diruit: & in plano
edificauit. Itē August⁹ p⁹
Actiācū bellū pallatium
ex suo p̄cepto edificatum
cū esset dom⁹ priuata rei⁹
publi. donauit. y. To-
tūq; videres. C. Exagge-
rat dolorē. Nā in his lin-
gulis videndis: singulos
vt ita loquar dolores sen-
tiebat. 3. Improbe am.
S. Exclamatio cōtra amo-
rē: & hoc ait Horati. Hoc
amj hoc sp̄nat. p̄mī. car-
au. q̄. q̄ de ordie artificio-
li: & naturali sibi dictū sit.
Tale. & illud Auri fac fa-
mes. Nā illic amoris est in-
crepatio: q̄ secūdu philo-
sophos omniū ḡnalis est
rerū: Hinc Eryphile apud
inferos iter amātes nume-
ratur. q̄ monile concupier-
at. CRIS. Improbe. nulli
probande: seruāt autem
rompov poeta: vt excla-
matiōe hac detestē amo-
rem: vel insatiabilis: vt nī
hil improbus anser. Stria
monieq; grues. & ama-
ris in tibia libris. Insatiabi-
lem aut alibi ostendit: vt
nec lachrymis crudelis a-
mor nec gramie ripe: nec
cyriso saturant apes.
a. Ire in lachrymas. S. a-
moris improbitas: que la-
chrymis cogit rogare du-
dū supbā. b. Precādo.
S. vt cātādo do breuiatur
naturaliter. hoc mō Terē-
tianus: vt vitē dubius va-
rios renouando dolores.
plerūq; tñ a Virgi. p̄duci-
tur: vt cantando tu illū.
Itē Cantando rumpit an-
guis. c. Cogit. C. Nā
indignatio aliebat eā a p̄-
cib⁹ et animi magnitudo:
at amor cōtra cogebat.

d. Submittere animos. C. indignationē. q̄ prouenit ex ma-
gnitudine animi: vt pone animos & pulsos abi. Et in ista si-
gnificatione pluralis adhibet: & nō singularis. e. Amō-
ri. S. q. d. & nō Aenej. vī aeneā amorē vocauit. f. Ne qd
inexpertum. S. nō sperabat ipetrare: sed ne quid sibi impu-
tare si nō rogasset: et (frustra) ex plona poete dictū ē. Sic Sa-
lusti. Falso queritur de natura sui genus humanū: vt supra
Hoc amet: hoc sp̄nat pro c. au. C. Inexpertū: nō quia quic-
q; speret: sed ne remordeat inde cōscientia: vt si ita fecissem;

hoc nō euenisset: g. Anna vides. C. Oratio q̄ que prope-
rato opus esse iudicat: & propterea breuis. Sed que etiā an-
te ostēdat esse properatū: cū iā ita cōueniunt ad por-
tū: & venti sint prosperi. h. Properari. S. imperionale
est. i. Littore circū. S. i. circū littora. sed p̄positio postpo-
sita mutauit accētū & perdidit vires. k. Vocat car. au.
C. i. aure vocat carbasū. i. vela: Nā carbasus lini species est:
Carbasina aut vela primus in theatrū trāstulit lentul⁹ sp̄n-
er apollinaribus ludis;

Leti. S. minie timētes:
m. Potui. S. pro potui:
sem: & sic est dictū vicia
p̄cepti: atq; aio meū aī
peragi. ac si diceret: nihil
mihi noui cōtinget. CR.
Si potui. Sed quia nō po-
tui timere nō potero sper-
re: Nā q̄ p̄meditati fueri-
mus ea min⁹ offendunt:
n. Sperare. SER. i. time-
re: & est acyrologia, dicit
aut si scirem abiturū Ae-
neā nō tñ diligere: si non
dilexissēm minus dolere.
o. Exequere mihi. S. p̄ me
exequere: p. Colere. S.
p̄ colebat. q. Molles.
S. faciles: vt & que molli-
fima sandi tēpora. r. Ho-
stē su: S. postq; denegauit
rat Carthaginē se manus
rū. C. Hostē. Nimis indig-
nāter dictū: nā nec satis
anio suo fecit. sed addidit
superbū. s. Nō ego cū
da. C. Pathos ab eo qd ē
p̄ter spem. Quintilia. aut
ait: illa quoq; vocat aue-
sio: q̄ a p̄posita questione
abducta audire: quale est
illud: nō ego cum danais
troianā excidere gēre.
t. Aulide iurauī. S. Aul-
portus in q̄ cōiurauit gē-
ci nō aī reuersuros q̄ tro-
ia caperet. Aulide autē vel
in aulide: vel p̄ aulide. C.
Aulide iura. Aulis in sen-
su eboice port⁹ est quinq;
ginta nauū capax: tota sa-
ne lapidosa. huc cōiurati
in troianos greci conue-
nerūt. v. Cineres re. S.
quod ex oraculo dī fecisse
Diomedes. et fecit e⁹ ossa
portasse: q̄ postea reddi-
dit cū mīta ad ipsa p̄ferret.
Hic ste. iteq; saluete recepti
ne quicq; cineres, hoc ait
Varro. Caro autē q̄ in iaz
līa venit Anchises. C. Ci-
neres hos varro dicit Dio-
medē ex Syclia abstulisse

& ob hoc multa passū restituisse cū palladio Aenej:
x. Reuelli. S. nō reuulsi: vultus autē & reuulsus viurpa-
tum est tñ in participiis cōtra naturā. y. Quo ruit. S. si
ne respectu salutis. Nā qd peto sibi etiā p̄dest. 3. Feren-
tes. S. bñ stantes. p̄pitios. a. Prodidit. S. Decepit et recte.
Nā ad dirupcionē cōiugij imutata volūtas sufficit.
b. Pulchro. S. qd illi pulchrū videt sic dictū est illud. O mī-
libeat meū tibi sordida rura: i. q̄ sic tibi vident. c. Tps.
C. quod etiā sit ultus mederi vt ait Cice. solet. d. Inane. S.

Quot ve dabas gemitus: cū littorā feruere late
Prospicerēs arce ex summa: totumq; videres
Miseri ante oculos tantis clamoribus equor:
Improbe amor: qd nō mortalia pectora cogis:

Ire iterū in lachrymas: iterum tētare precando
Cogitur: et supplex animos sūmittete amanti:
Nequid in expertū frustra moritura relinquat.

Anna vides toto properare littore circū:
Vndiq; cōuenere: vocat iam carbasus auras:

puppibus et leti nautē imposueri coronas:
Hunc ego si p̄ otui tantū sperare dolorem:
Et perferre soror potero. misere: hoc tñ vnū

Exequere anna mihi: solā nam perfidus ille
Te colere: archanos etiā tibi credere sensus.

Sola vīri molles aditus: et tempora noras.
I soror: atq; hostem supplex affare superbū.

Nō ego cū danais troianā excindere gentem
Aulide iurauī: classemue ad pergama misi:

Nec patris anchise cineres: manesue reuelli.
Cur mea dicta negat duras dimittere in aures?

Quo ruit: extremū hoc misere det mun⁹ amati:
Expectet facilemque fugam ventosq; ferētes.

Non iā coniugij antiquū (quod prodidit) oro.
Nec pulchro vt latio car eat: regnūq; relinquat:

sine officio coeundi. Nā sine beneficio nō pcedit cū: spaciū peti-
tū: requirē. e Mea. S. aduersa: vt hac troiana ten⁹ fue-
rit. f. f. Ex eo statu in quo est: fortunā dixit. f Doceat
dolere. S. illud est: quia non habet in aduersis patientiā: nisi
qui dolere cōsuevit. Perit ergo sibi p̄stari tempus: per qd̄ dī
scat aduersa perferre. f Veniā. S. beneficiū. vt orātes ve-
niam. g Misereere sororis. S. genitiū tū regit.

h Qui mi. cū de. S. i. qd̄
beneficiū: cū mihi cumula-
tum dederis: sola morte re-
linquā: et hic intellectus
melior est: mihi cū dede-
ris cumulatā: quā lectio-
ne Tucca. et variis phat.
Nā male qd̄ legūt. Quā
mihi cum dederis. Aene-
as: cumulatā m. r. & in rel-
igū accepit ab eo bene-
ficiū: morte cumulatā: &
sic reliquā: vt amantes di-
cere solent: vt aera specu-
la demōtis in vndas De-
ferat: extremū hoc mūn⁹
moneris habeto. Nā si il-
lū odent: id⁹ morte lēabi-
tur: sed non procedit. Ne-
mo em̄ dicit veniā cumu-
latā: sed cumulatā.

i Cumulatā. C. oibus
paribus absolutā: & a q̄
nihil deit. Trāslatio a cu-
mulo: cū em̄ ex oibus vn-
dis congestis factus est
cumulus: nihil abest.

k Fertq; refertq; S. non
ab Aenea q̄ nihil dicit: sed
a Didone: fert: & refert. i.
trāsporat. C. Fe. t & re-
fert. Nā noīē Didonis ora-
bat Aeneā: & ab Aenea
referbat Didoni nō pos-
se illū desistere ab incepto.

l Tractabilis. C. quāuis
tractabilis non mouetur:
nō ego ingenti duritie: sic
em̄ ex exular: sed dei. i. lo-
uis voluntate nō mouetur
at veluti cōparatio: in q̄
constantia Aeneā equipat
durissime quercui. Nam
vt illa nullis ventis a suis
sedibus mouet. sic & Ae-
neas nullis animi pertur-
bationibus: nō amore: nō
misericordia: quibus ve-
hementer in Didonē affi-
debatur: nō cupiditate illi
us regni: non metu: ne ira
ta mulier aliquid in eum
moueret ab recte susce-
pto pposito pellebatur.

Deus. S. Iuppiter. f. vñ
& supra Dido ait Satur-
nus. m Annosā. C. ve-
litate em̄ magis magis
q̄duret m̄ta secula du-
rar. Nā refert Plī. suo tem-
pore fuisse quercū iuxta
Iliū vrbē in rumulo. Illi.
tūc latā cū coepit Iliū vo-
cari. Et i p̄oto duas iux-
ta Heracleā ab Hercule sa-
tas. n Alpini. S. lingua

Gallorū alpes alti montes vocantur. o Hinc et illinc. S.
vt Aeneas ab Anna et Didone. p Stridor. S. Ad Aeneā
dolorem pertinet: vnde et magnos p̄sentit pectore curas.
q Alte. S. iugiter diu r Consternūt. S. implent: vt stra-
ta iacet passim. f. q. sub arbo. po. s Frondes. S. vt lachry-
mę Aeneā. t Heret. S. vt ille in cōsilio perseuerat.
v Tantū. S. dicit phisici parē ē radicū: et arborū altitu-
dinē. x Inanes. C. q̄
nō p̄ficiūt y Tū. S. post
despatōē z Exterrita. S.
p̄cipitata: turbata.

a Orat. S. desiderat vel
quia cōsecrata nō poterat
mori: nisi a cōsecratioē fol-
ueret. b Tedet coe. cō:
ru. C. ex egritudine enim
ita exūdabat atra bili: vt
illā tenebras amare coge-
ret & oderat lucem.

c Thuricremis. S. Cre-
mantibus thura. C. Thu-
ricremis ab Ennio añ de-
um vitulus: thuricremas
mactat ad aures. d Ni-
grescere. C. qd̄ morte por-
tedit. e Criuorē. C. qm̄
vulnere se ipsa perditura
erat. f Visū. S. qd̄ vi-
derat. g Nō ipsi. C. Cui
oia credere solita erat. Hoc
aut̄ vt q̄a pudebat se ita
ēē m̄ta dīs: vel quia no-
lebat ab ea quā tā aio cō-
coeperat morti phiberi: et
in ea diligētius obseruari.
h Antiqui. S. prioris: aut
cari. i Miro ho. S. ex-
hibēdo ea que circaviuos
exhiberi solent. Nubentes
em̄ puellę simul venissent
ad lumen mariti postes an-
teq; ingrederetur orna-
bāt laueis vītis. vñ air.

k Velleribus niueis: &
oleo vingebat. vñ vxores
quasi vxores: dicebātur
l Festa. S. Diuina: veluti
numē colerent. Tāgit au-
tē latēter hyistoriā quā su-
pra dixi. Nā si amaret &
neā nō coleret extinctum
maritū. m Nox cū ter.
S. vensilitudo. n Sola
bubo. S. abutitur genere:
Nā masculinū est. Luca.
Et lege iurantur aues bus
bone sinistro. Itē Quidi⁹
infandus bubo. Sed Vir-
gi mutauit referēs ad aue⁹
sed bene mutamus gen⁹
referentes ad generalitatē
vt si dicam⁹. Bona turd⁹
referendo ad aue⁹: vt si di-
cam⁹ pria est a. referendo
ad lram cū a sit neutri ge-
neris. C. Bubo funebris ē:
& maxie abominat⁹ pu-
blicas p̄cipue auspiciis. de-
ferta icolūt: nec tū desola-
ta. f. dīra etiā ē: in accessu
noctis mōst̄: nec cātū a-
liq̄ vocali: sed gemitu. ita⁹
FF iij

Tempus inane peto: requiem spaciūq; furori.
Dum mea me victum doceat fortuna dolere:
Extremam hanc oro veniam: misereere sororis.
Quā mihi cū dederis cumulatā morte relinq;
Talibus orabat: talesq; miserrima fletus
Fertq; refertq; soror: sed nullis ille mouetur
Fletibus aut: voces vllas tractabilis audit.
Fata obstāt: placida sc̄q; viri deus obstruit aures:
Ac veluti annosam valido cū robore quercum
Alpini boreg: nūc hinc: nūc flatibus illinc
Bruere inter se certant: it stridor et alte
Consternunt terras cōcussio stipite frondes:
Ipsa heret scopulis: & quantū vertice ad auras
Aethereas, tantum radice in tartara tendit.
Haud sec⁹ assiduis: hinc atq; hic vocib⁹ heros
Tunditur: & magno persentit pectore curas.
Mēs imota manet, lachrymę voluūtur inanes,
Tum vero infelix fatiis exterrita dido
Mortem orat: tedet cœli conuexa tueri.
Quo magis inceptū peragat: lucēq; relinqt
Vidit thuricremis cum dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros:
Fusacq; in obscenū se vertere vina cruorem:
Hoc visum nulli: non ipsi effata sorori:
Præterea fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui: miro quod honore colebat.
Velleribus niueis, & festa frondere iunctum:
Hinc exaudiri voces: & verba vocantis
Visa viri: nox cū terras obscura teneret.

Eneidos

q in vrbibus haud oino in luce visus: dirū ostentū est pri
uatorū domibus insidentē plurimū scio non fuisse ferale.
Nūq̄ vo a: quo libe: sed transuersus aufertur Capitolii cel
lam intrauit. S. Papellio istro: et L. Pedano consulibus pro
pter quod nonis Marcii vrbis lustrata est eo anno ait Plini
us. Gufus est. Aristo in lib. de animalibus ait. Nocturnas
aues quē vnguibus adūc s. sunt esse noctuā et vlulā: et bu
bonē: qui spēcie similis noctuē non minor est agla et alu
cone quē Pit. ab auribus quas plumeas habet: otum dicit

appellari et maior est ga
l naceo: et Asione qui m
nor q̄ noctua est. Omnes
autē carniuorē aues sunt.
Scribit præterea Pl. Si cor
bubonis sinistrē māmē
dormientis mulieris ipo
natur: efficere vt illa oia se
creta promat: et eos qui il
lud in pugnā ferunt for
tiores effici.

o Ferali carmine. S. Nā
non est mali ominis sem
per bubo sed dñi canit. Cā
tus em gemitū imitatur
et fletum: tacens ostendit
sollicitatem. Omnes em
aues oscines bonē: p̄petes
male sunt et contra.

p Priorū. S. Priorū &
priorum legitur: sed illud
spectat. Heu vatū igno
rē. q In somnis. S.
pro i somnis. i. vigilis: et
declinatur hec infomnia
niē. r Sempq̄. S. Om
nes noctes nauigare vide
batur Aeneas. quasi eam
semper deseret.

s Incomitata. S. q̄ ferali
i. mortiferū omen est:
& p̄cipue regi. C. Incomi
tata: hoc infomniū regi
bus mortem prænuñciare
dicunt. Priuatis autē si se
frumētū merere somniāt

q̄ Sēp̄q̄ relinqui. Om
nib⁹ noctib⁹ sese ab Aen
ea relinqui somniabat.

t Eumenidū. C. Furias
tres ponunt poetē Alecto
Tisiphonē: & Megērā. eas
q̄ dicit filias Acherōis.
& noctis: quia ex nocte
id est ignoracione rerū ori
tur perturbatio mētis q̄
non absq̄ cecitate iudicii
perseuerat: & perseuerati
one fit maior: donec erū

pat in furorē. Ergo Acherō. i. priuatio gaudii: & nox. i. terū
ignorantiā gignit furias. Hesiodus tñ in Theogonia scribit
terrā sanguine: qui ex amputatis coeli visib⁹ fluxerat exco
pisse: & post congruū tempus erinas. i. furias: & gigantes
& nymphas: quas melas dicit peperisse. Dicunt ergo Eri
nes a contentione ep̄os enim contentio est: apud su
peros dicitur dirē: quia furor superiorū crudelitatem exer
cet i. i. furor. Apud inferos canes: quia i. inferos solo latra
tu. i. iurgis viciuntur superiorum iniurias. apud littora
les harpiē vocant: qm̄ magno furore in p̄das vertunt. Sed
vt ad textū redeā: nō verisimile videbat: vt se i. ex amore
interemisset Dido: nisi grauissime exagitata furore. ergo cō
paratiōe ponit: & ait. Cōcepit furias euicta dolore.

v Agmina. S. vel impetus: vel agmina serpentū.

x Pātheus. S. scđū pacuuii Tragediā fu: uit etiā ipe C. Pē

theus. hic Echionis: & agaves filius fuit: & qm̄ bæchū
deū esse negabat: matremq̄: & materas illi iacra facere
proh beba: i. ipso in furore cōuersus est. Sunt qui ad hy
storiā fabulā referāt: & dicit illū Abstem. ū fuisse: & quia
mulieres illas a remulēria coherceret: ab illis ebrius fuisse la
niatū. Apud Pacuuiū furens inducitur: qui videt duos so
les: & duas thebas. y Agitat⁹. S. Quia multē de coſcri
ptis sunt tragediē: quasi frequenter actus: et quia furis per
tus est. z Orestes. S. inducitur Pyladis admonitu pro

pter vitādas furias ingre
sus Apollinis templū: &
cū inde vellet exire inuade
batur a furis. Hinc ergo
est. sedet in limine dirē. C.
Orestes: quasi montan⁹
opos enim mons q̄a su
erit montanis. i. effra
morib⁹: vt ait Pl. i. Cra
ti. sic Agamenon a valde
manēdo: quia constanter
perseuerauerit. sunt orestes
Agamenonis filij. & Cū
timnestrā matrē: qm̄ illa
vna cū ægypto Agame
nonē interemerat. interfe
cit: & ægyptū simul: et cū
in furias incidisset comi
pylade astrophali filij om
Tauricā regionē ad Dia
nā accellit: et liberatus fu
ris. Inde cū sorore rediit:
et fraude Macarei facer
dotis Pyrrhū in templo
Apollinis interemit. Et eo
dem pacto Hermionem
sibi olim puero desponsa
tā recupauit: Seru⁹ ait ha
ius oia Antiam quo dia
ne simulacrū attulerat Ro
mā trāslata et sepulchra an
te tēplū Saturni. Solinus
autē scribit a spartanis in
uenta in reggavre olym
piade quinq̄q̄ intranoue tā
ta magnitudine. vt ipleret
longitudinē septē cubito
rū. a Armata ma. S.
causam furoris ostendit.

b Sederit. S. a Pacuuii:
Exigit. C. cōstituit.

d Sp̄m. feremat fronte.
C. Hyppalage ē. i. feremat
frontē ipe. e Gratare.
S. Gratulare. Suscipe gau
diū pro sorore: dicim⁹ em
grator tibi honorem.

f Eū. S. Aeneā quē vt
notū noluit dicere: quasi

cius fastidio nomen abhorreat: g Oceani finē. S. Nemo
nouit Oceani finē: sed p̄ principio ponti aliunde sumpto
initio. C. Oceani finem ad rem v. risimilem faciendā narra
tio. h Solēq̄ cadentē. C. Ostendit in qua Oceani po
te. cū Oceanus in omnibus terre sinibus inueniat.
i Ethiopū. S. Duo sunt Ethiopie: vna circa ortū solis. Al
tera circa occasum in Mauritania: quā nunc dicit. dicta est
ethiopia a colore populorū: quos solis vicinitas torret. C.
Ethiopia. Duplex ē ethiopia. Alia sub ægypto hec aborea
habet ægyptū. Et marmaridē lybiā. ab ortu Arabiū sinū:
ab occasu lybiā desertā. Et par. ē Cyrena c. r. gionis: a mei
die aliā ethiopiā: q̄ i. interior dicit: hec at habebat ab ortu bar
baricū sinū: ab occasu helper ū: a mer die: terrā incognitā
ab septētrione ethiopiā sub ægypto: et lybiā in interiorē ait
Pholiomeus. k Atlas. S. nullū nomē gr̄: cū in ns termi

Solacq̄ culminibus ferali carmine bubo

Serpe queri: et longas in fletum ducere voces:

Multaq̄ præterea vatū predicta priorum

Terribili monitu horrificant: agit ipse furentē

In somnis ferus æneas: semperq̄ relinqui

Sola sibi: semper longā in comitata videtur

Ire viam: et tyrios deserta querere terra:

Eumenidū veluti demēs videt agmīa pētheus

Et solē geminū: et duplicis se ostendere thebas

Aut agamemnoni⁹ scenis agitat⁹ orestes:

Armata facibus matrē: et serpentibus atris

Cum fugit: vlticēq̄ sedent in limine dirē.

Ergo vbi concepit furias euicta dolore:

Decreuitq̄ mori: tempus secū ipsa: modūq̄

Exigit. et moestam dictis aggressa sororem

Consiliū vultu tegit: ac spem fronte serenat.

Inueni germana viam: gratare sorori:

Quē mihi reddat eū. vel eo me soluat amantē.

Oceani finem iuxta solemq̄ cadentem.

Vltim⁹ æthiopum locus est: vbi maxim⁹ atlas

Axem humero corpus: stellis ardētibus aptū.

natur. 1 Torquet. S. Saffmer. m Stellis. apert. S. i. conuictus: ab eo qd est. uno to. antequam non autē insignitū stellis axis ei nō habet stellas q est medius inter septentri ones: vñ eos non occidere axis vicinias facit: nō q in axe sunt. C. Aptū. Sic Ennius qui cōsū versat stellis ful gentibus aptū. n Massile. C. Hec vrbs post Mauritania est regio ista a molochath flumie inuū sumit. Facit rē verisimilem ex eo q mulieres maiorem fidē peregrinis prestent. o Monstrata. S. prēdicta: quē est oriunda Massilya a qua non longe absunt horti hesperidū, sacerdos nūc venit de locis: quē sunt circa Atlantem: Nam aliter non i ro cedit. Massilya enim mediteraneg est ciuitas Beronicē Ly

Hinc mihi massyle gentis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos: epulasq; draconi
Quē dabat: & sacros seruabat in arbore ramos

bie: vñ haud longe horti hesperidū sunt. Atlas vero maximus in mauritania ē mō. p Hesperidum. S. Hesperides Atlantis filie nymphę hortum secūdam fabulas habuerunt: in quo erant aurea mala Veneri cōsecrata: q

Hercules missus ab Euristeo Argiuorum rege occiso per uigili dracone substulit. Reuera fuerūt nobiles puellę: quarum greges abegit Hercules: occiso eorum custode. vnde fingitur mala substulisse. id est oues. Nam gręce. μῆλα & mala: & oues significant: vnde μῆλον οὖον ouium pastor. C. R. S. Hesperides. Exquestro atlanti co mari vsq; ad occalum Gorgadū insularū meminit Iuba. Sed de his dicitur in sexto, Hesperidū autem insule: vñ ait S. hesus vi

FF iii

tra Gorgades dierū quadraginta nauigatione in vltimo s
sinus recesserunt ait Solinus. In harum hortis aurea mala
alti fuisse dicūt: eaq; a terribili serpente obseruari solita. Alii
dicūt pulcherrimis ouīū greges hesperidas puellas habuif
se: aureas atq; pecudes: ob pulchritudinē poetice dictas: vt
venus propter decus aurea appellatur. Nonnulli affirmāt
q; colorem aureū illę pecudes habuerit. Draconē autē voca
tur pastorem: qui corporis robore excellentissimus latrōes
abigebat: atq; interimebat ait Diod. qui etiā addit hesperi
dū genus huiusmodi: fuis
se fratres gloria excellētes:

Hesperū: & atlantē: eosq;
habuisse infignes ouium
greges colore fuluo: & au
ro simili. Hacq; de causa
poetę pecudes τὸ χρυσεῖον
vocātes quod nomē etiā
malasignificat aurea ma
la habuisse dixerunt. He
sperū autē filiā Hesperam
fratris matrimonio copu
lasse: vnde natę sunt puel
le septem. Et a patre Atlā
tides. Et a matre Hesperī
des nominatę. has etiā a
Busiride adamatas: et ab
eo missos q; rapent. Verū
Herculē illos in littore of
fendētem interemisse. Et
puellas parētib; restitui
isse. Scripsit corū noīa ita
ponūtur Arato. Ὀλκίονη
μεροπὴ τε κελευμένη Ἰηλε
κτρη κοῦ Ἰτε στροπὴ κοῦ τ
αὐ γέτη κοῦ πορτίον αὐτίον
Hę in coelo Pleiades sūt: s;
de Peiad. Palibi. Noīa etiā
ab Oul. in fast. s. ponūt. ita
Pliades incipient hume
ros releuare paternos. Quę
septē dici: sex tamē esse so
lent. Sei quod in amplex
us sex hic venere decortū
Nā sterope marti cūcubu
isse ferūt Neptunno aly
one & te formosa cyleno
Maiā: & electā raygetā
q; Ioui. Septima mortali
meropē tibi syssiphe nu
psit. Penitet: & facto sola
pudore latet.

q; Soporiferū. S. quō so
poriferū: vt vigilaret. Sed
dicimus variā vim probe
revisitū: variis animalib;:

Nā salices hominibus amare sunt: dulces capellis: vñ sali
ces carpetis amaras. f. omnibus. Itē Cicutę fructū dū Lucretiū
hominibus sunt: venenosę: cū pingues reddāt capellas. Sic
forfan papauer: qd dat hominibus somnū: adimit serpen
tibus: vel confitue quod seruabat in arbore ramos plenū
sit. Deinde sequantur. Hęc se promittit carminibus curas sol
uere spargens humida mella soporiferumq; papauer. i. mi
scens. vt Cic. Spergere venena didicerunt: nec incōgrue ad
amritudinem amoris mel adhibet: & ad obliuionē papa
uer: r Carminibus. C. incantationibus. S. Siste
re. aquā fluuiis: si hęc poterit: multo magis poterit anē ab
amore reuocare. c Mugire vi. S. videbit quis: vt migrā
tes cernas. C. Mugire vi. solet em contingere in necromanz
tia: vt terra mugiat. inde manes emergunt. v Testor.
ca. de. S. qua cū multa sacra Romani fusciperent: magica
semp dānarūt. x Magicas. C. apulei? accusat? q; magi
cā exerceret pulcherrimā habuit orationē de hac arte: & in

dānatus est. y Accingier. S. additur et metri causa. &
i quę in vltima longa erat breuiatur. z Secreta. S. sine ar
bitris: & ē bona elocutio: rē ori loci vel tempus ad personā
transfere: vt nocturnus venit: secretus fecit. a Pyra. S.
sub specie sacrificiū pparabat mortis exequias.

b Arma. S. gladiū abusiue. Arma proptie sunt quę ar
mos regunt. c Impius. S. qui gladium furenti reliquit. ex
Ho. me. ē q; dīc gladiū Afaci datū ab hectore: et hectori bal
theū ab Atace q; eis exitio fuerit: nā alter beltheo traci? ē al
ter gladio incubuit. CRIS.

Verisicē facit narrationē.
Nā oīa monumēta remon
uenda ex oculis fuit eius rei
cuius obliuissē cupimus.
d Exuuias. S. Veste Ae
nē quę hostē dixerat. C.
Exuuiis: qm Aenē p ho
stē iā habet. e Quo pe
rii. S. propter extincitū pu
dorem. C. Quo perii: nam
tū demū deuicta est extre
mo amore. amantes autē
perire dicūtur. Nec iniuria.
seipsum em perdit homo
in ipsa perturbatōe amo
ris. & si in suo mortu? in
amati corpore viuūt. vt p
be ostendit? Pla. in simp
sio. & quidē poeta. τὸν πο
κὴν τὸν περὶ τοῦ πύλλο
τρίκοσο αὐτοῦ τῆν
perii: quia tūc actū est de
pudicitia sua: sine qua iu
re mulier perisse dici pōt.
Hic optie perrat. ha. noster
Et dūc lascia del suo hon
ore priuare ne dōna e plu
ne viuā. f Abolere. C.
Nā philosophos pceptū
est vt cū ab amore dīce
dere cupim? oīa rei ama
te monumenta a nobis re
moueamus. g lubet
monstratq; C. pceptū ne
q; solū precipit. sed mon
strat. i. rōs quoq; ostēdit
cur ita faciendū i. t.

h Pallor oc. ora. C. vim
maximā ostendit pertur
bationis: nam & si a prin
cipio dissimulare potuim
sine nō potuit. Vel ostēdit
q; qm mortē sibi decre
uisset tū ipsa natura q; fuit
ipsius cōseruatiōes quęnt

& interitum exhorrescit: pallere coacta est. i Non tū an
na pretextere. C. excusat annā ex incredibilib; nā q; aliquis
se perdere velit: pferatim cum in morte Sichri: quem tantū
amabat se occidere non tentauit. j Prexere: abscondere
puertere. k Tantos furores. S. quātos cogitabat Dido.
l At regina pyra. S. notatus est versus: viciosa est em elo
cutio: quę habet exte? similes: licet sit casuū dissimilendo.
m Penetrati in sede su. C. impluuiū descēdit: dicūtur em
impluuiā: loca quę intra domū sub diuo sunt: quę in villis
coortes dicūtur: qm intro pluāt aqua circūstantiū rētiō:
n Tedis atq; ilice. C. De tēda atq; ilice dictū est in Geor.
o Intenditq; locum fertis. S. i. ligat. vt stupea vincula col
lo intendunt. Et est hyppalage. intendit ferta per locum.
p Funera. S. cupressu. nam & superiora ligna ad funus
pertinent: vt procumbunt piceę sonat ictra securibus illex.
q Effigiem. SER. exprimit affectum amantis: quo quā
in morte amici imaginē vult coniungi.

Spargens humida mella: soporiferūq; papauer.

Hęc se carminibus promittit soluere mentes

Quas velit: ast aliis duras immitttere curas.

Sistere aquā fluuiis: & vertere sydera retro:

Nocturnosq; ciet manes: mugire videbis

Sub pedibus terrā: descēdere montib; ornōs.

Testor cara deos: & te germana: tuūq;

Dulce caput: magicas inuitam accingier artes.

Tu secreta piram tecto interiore sub auras

Erige: & arma viri thalamo quę fixa reliquit

Impius: exuuiasq; omnes: lectumq; iugalem

Quo perii superimponas: abolere nefandi

Cūctaviri nōumēta iubet: mōstratq; sacerdos

Hęc effata silet: pallor simul occupat ora.

Non tū anna nouis pretextere funera sacris

Germanā credit: nec tantos mente furores

Concipit: aut grauiora timet quā morte sichri.

Ergo iussa parat:

Ignara futu. S. Immemor sue dispositionis.
 Ter centum deos. S. i. ter centum nomina: unde Hecate dicta est: quia ceterum habet potestates. C. Ter centum tonat id est ter tonat centum potestates lune: unde & ipsa hecate: quoniam caton. i. ceterum habet dicitur. Ter dixit: quia hic numerus sacris apertissimus est. Unde in Buco Terna tibi hec primum triplici diuersa colore Lycia circundo: et quæ hæc altaria circū. Effigie dūco.
 Tonat. S. perite dixit: Nam in aliquibus sacris imitabantur tonitrua.
 Heribū. S. inferorū p funditate. x Ter gemina. C. quasi triforē. Tri foris em est ei? virt? no uilunū em eius vsm cadū dis & aureis vestibus: & ardente face exprimitur. Ci sta vero cū tā media sit q? nā crescente lumine frus getaturat. Plenilunium aut ferugineo colore nota ē: iat Eusebius de prepa cian. y Tria virginis ora di. S. iterato est lung dianz proserpine. C. Tria virg. ora. idem dicit: vel ex prinit tria noia luna dia na: & pterpina. Chaos. i. oim elementorū confusio

fundo quā sotā demogorgōis potes fingit: & ex eius tu muluante vtero eundem Demogorgonē forti ma? nu adiuuantem tres par cas: pugna eduxisse fertit. Simulatos. S. nā q in sacris haberi nō poterāt si mulabant. & habebatur proveris. a Auerni. S. p auernū descensus est ad inferos. b Ad lunā. S. Nam herbe p lung ratioe tollunt: nec oēs eodē mō. c Ahenis. S. pite dixit: nā aliq velluntur: alii incidun tur: & hæc ad lunā. i. ad lu ne obseruationē. C. Ahe nis: ab eo qd est æs fit æ neus æreus: & per dissolu tōe dyphitōgi ahenus. imi tatur aut sophodum: qui inducit medeā herbas no xias: sed auersam: ne se le dant secare: & succos i ca dos æneos insudare: ioino autē ad rē diuinā pleraq ænea adhibebant: p̄cipue in sacris lune. quibus aut deuoue re: aut p̄cellere aliquos morbos volebant. Hinc Plau. Mectū habet pagus. morbū. æs. Carminib? ait æneis aratris ad cō dedas vrbes esse vfos: vt in sacris targeticis apparet. & Sa binos æneos cultros ad tundendos sacerdotes facere. Aes naturā habet stipticam: unde medici squamas ei? adhibēt remediis: q̄ cōtra putredinē auocant. Præterea qui in metal lo acris morant semp sanitate oculorū pallent: & qbus an tea nudate palpebre fuerant: illic cōuestiunt. Aura em q̄ ex ære p̄cedit in oculis incidens: haurit & exsiccat quod ma? le in hinc. Aristo. ait vulnera ex ære minus esse noxia: & fa? cilis curari: q̄ quæ ex ferro. d Pubentes. S. quia aliq sū cōgale viridiores legūt: & iter hoies: & herbas reciproc sūt translocationes. sic em pubentes herbas dicimus quæ admo?

dū florē gratis. e Nigri lacte. S. nigri noxii: v? quia nigri sunt homines post venentū: vel sūt herbe nigre lactis. i. suc ci. Et periphrasi dicunt significari agreste papauer. C. Nigri cū lacte. pulchre vsurpauit: vt sepe cū verba pro verbis ponit: vt ora corticibus sumit horreda cauatis pro personis. Et discolor vñ auripiamos aura refulsit: Quid em est aur a auritergo etiā pulchre fecit cum opponit nigri lacti. dici m? aut lac lacti: vt lac mi hi nō estare nouit nec fri gore desit. Plau. tñ lacte in nominatiuo posuit: vt nec aqua aque: nec lacte lacti. In plurali aut nūero he lactes: licet pro pingui sumantur: tñ proprie sūt crassius & tenue intestinū propter mollicitē: vel cado rem sic dicte Prisci. ait: he lactes ptes sūt intestinorū a greco. γολαχνολεος Persius cum lactibus vn? ctis. f Et matri prece: amor. S. refert Pl. pullos equinos habere in fronte quandam carnem quam statim his natis admittit mater: quam si quis p̄pri pueri pullum odit: & lac ei denegat Iuue. Qui totū tremuli fronte cōsonia pul li infudit: merito ergo cre dunt amorē creari ex car ne sine qua mater nō alit ex se creatum. C. Et matri preceptus amor. Plinius ait. Equa stans parit: p̄p ter ceteras diligit foetus: & sane equis am ois inua scitur veneficium hyppor manes appellatur. Est em carnacula in pulli fronte ni gro colore carice magnitu dine quā statim edito par tu vorat: sed si eripiat foe tum non amat.

g Mola. SERVI. Farre & sale. g ipsa Dido mola et piis manibus deos testat. h Vnum exuta pedem SERVI. Id em agit: vt ista soluat: & innecta tur Aeneas. i In veste recincta. SER VIVS. quia supra dixim? in sacris nihil solere esse li gatum p̄cipue eius qui amore vult solui.

At regina pyra penetrali in sede sub auras
 Erecta ingenti: ted is: atq; ilice secta.
 Intenditq; locū fertis: et fronde coronat
 Funerea: super exuias: en semq; relictum:
 Effigiemq; toro locat haud ignara futuri.
 Stant arę circum: & crines effusa sacerdos
 Ter cētū tonat ore deos: herebūq; chaosq;
 Ter gemināq; hecaten: tria virginis ora dianę.
 Sparferat et latices simulatos fontis auerni:
 Falcibus et messę ad lunā querūtur ahenis
 pubentes herbe: nigri cum lacte veneni:
 Queritur et nascentis equi de fronte reuulsus
 Et matri preceptus amor:
 Ipsa mola manibusq; piis altaria iuxta
 Vnum exuta pedē: vindictę inueste recincta
 Testatur moritura deos: et conscia fati
 Sydera. tū si quod non equo foedere amantes
 Curę numē habet iustūq; memorq; precatur
 Nox erat: et placidum carpebant fessa soporē
 Corpora per terras: syluęq; & seua quierant
 Aequora: cū medio voluūtur sydera lapsu:

k Conscia fati. SERVIVS. planetas quibus fatorum ratio continetur.
 l Si quod non equo foedere amantes. SERV. cōpone. tū numen precatur si quod cure habet amantes non equo foedere. Si quod Bene dubitat: vtrum super res male positas habeat potestates. Inuocant autem con trarium cupidini: qui amorem resoluit: aut certe cui cure est iniquus amor: scilicet vt implicet non amantem.
 m Iustum memorq; precatur. SERVIVS. vt expugnetur: qui est causa discordie.
 n Nox erat. SERVIVS. protenditur hæc descriptio ad ex aggerationem vigiliarum Didonis.
 o Syluę. S. Ex opinione eorū: qui dicunt oia quę crescūt animalia esse. p Aequora. S. clementia etiā animalia cō

Eneidos

voluerūt: vñ in septio Aequora mulcebāt cantu, q Ta-
cet ager. S. ea que in agris sunt. C. Cum tacet omnis ager.
Sūma excitatur in Didonē cōmiseratio ex hac Chronogra-
phia: & longiuscula narratione: cū ostendatur nullū ēē ani-
malū genus: quod nocturno tēpore somnū nō capiat. So-
lā autē Didonē ex nimio

amore nō posse dormire:
r Oculis aut pecto. S.
nam potest aliquis som-
num sensibus capere &
mente turbari.

s Noctem. C. somnū.
t Ingeminant. C. dupli-
cātur: nā p tenebras pī ri-
⁹ obscuriores reddūt. Vñ
omnia que nobis tristitia
obueniunt: tunc tristiora
efficiuntur. amor item cre-
scit: nam in die multis ne-
gociis occupatus anim⁹
amori se subtrahit: noctu
vero cū ab his cessamus:
solus amor mentē occu-
pat. hinc insomnem no-
ctem ducunt amantes: et
ante lucem surgūt: quod
per Damonem in bucolis
cis significat.

v. Resurgens. S. grauior
est cum resurgit.

x Irarum. C. Et ad amo-
rem referas: & ad mortē
Nām & si amabat: tamē
amori irata erat: tanq̃ ab
eo male affecta. Cōtra eti-
am quis mori decreuiss⁹
set: tamen repugnabat na-
tura: que cōseruationem
sui exoptat.

y Fluctuat estu. C. Si-
milimus est mari appeti-
tus. Nam mare ventis nō
agitatum tranquillū est:
si rursus ab illis vexetur
in maximas tempestates
erigitur. sic & appetitus:
si nulla perturbatione
moueat: pacatus ma-
net. Sin vero i eo vna plu-
res ve perturbationes citā-
tur: nihil illo turbulenti⁹
efficitur. Recte ergo flu-
ctuat estu: vt sit a mari
translatio. y Insistit.
C. quia nō discedit a tur-
bulentissima ratiocinati-
one. z Secū. C. quod

durū est q̃ caret eo qui consulat: & q̃ cōsulet. a En qd
ago. S. demonstrāris p̃tula et p̃q̃ multa cogitasse demon-
strat. & sic prupisse. En quid actura sum. Est autem comi-
cū principii & cōgrue amatriū datū. Sic Teren. Quid igit
faciā. Nā hęc cōiunctio multa ēā cogitasse significat.

b Rursus. S. duo significat: frequēter iterū: raro vidissim. i.
mutuo. i. denuo: vt hic. C. Rursus ne. pro. Consultatio erat
cū amore perire: quid potissimū faceret. vñū amorī ne me-
deret. quod maxime fit: si nouū amorē ineamus. Nā amor
amore velut clauus clauo truditur. Et vt ait Naso. Succes-
sore nouo tollitū omnis amans: an pristinū retinens. Ae-
neā seq̃ret: an morte dolores exueret. Cōdudit autē cū non
possit mederi nouo successore: q̃a in aliis iā a se irrisis nū-
la esset spes hñda. cūq̃ rursus Aeneā seq̃ nō valeat p̃pter
rōnes quas affert: solū hoc restare: vt moriat: cū anq̃ desi-

deriū ferre nequeat. c Numadas pe. S. Inuidia a p̃sone
petā mulier: & regina nomados. i. vagos. d Mantos.
S. i. futuros. Est autē locutio dedignor illā rē: & illa rē.
e Vltia ius. S. aut intelligim⁹ Aeneā obtulisse nauigadi facultā
tē. aut Teucroq̃ iussa nō q̃ ipi iusserāt s; ea q̃ iussa sūt a loue

Cū tacet omnis ager. pecudes p̃ictēq̃ volucres.

Queq̃ lacus late liquidos: queq̃ aspa dumis

Rura tenent: somno posite sub nocte silenti:

Lenibant curas: & corda oblita laborum.

At nō in foelix animi phoenissa: nec vnq̃

Soluti in somnos: oculis ue: aut pectore noctem

Accipit: ingeminant curę: rursusq̃ resurgens

Setit amor: magnoq̃ irarū fluctuat estu:

Sic adeo insistit: secūq̃ ita corde volutat.

En quid ago: rursus ne procos irrisa priores

Experiat: numadūq̃ petā cōnubia supplex:

Quos ego sum totiens iā dedignata maritos.

Iliacas igit classes: atq̃ vltima teucrum

Iussa sequar: quiane auxilio iuuat ante leuatos:

Et bene apud memores veteris stat gratia facti.

Quis me aut fac velle finet: ratibusq̃ supbis

Irrisam accipiet. nescis heu perdita: nec dum

Laomedontēq̃ sentis periuria troiē.

Quid tū: sola fuga nautas comitabor ouantes:

An tiris omniq̃ maū stipata meorum

Inferat: & quos sydonia vix vrbe reuelli:

Rursus agā pelago: & ventis dare vela iubebo.

Quī morere vt merita es: ferroq̃ auerte dolerē.

f Quiāne. S. reuera & est
vna p̃s. C. Quiāne au. iu.
an. le. Ironia ē: q̃ rēte scā
⁹ quitatē sūmā orationis af-
fert p̃sertim in cōsuetudine
g Veteris. C. Nā qui ve-
terū hñficioz immemor
est. in cū noua nō sunt cō-
fereda. h Stat. S. ma-
net. C. Stat collocata est.
i Quis me. C. demonstra-
uerat nec vtile sibi: nec ho-
nestū esse q̃ relicta vrbe
iā edificata: & ipio cōstit-
tuto: exulē: & ad incerta
p̃fiscitē sequat: p̃sertim
cū iā ludibrio habita a ne-
mine sit recipienda: cū ē
gens illa peritida sit: & ab
laomedontē q̃ nō in hoies
solū: sed in deos q̃ p̃tū
fuerit originē ducat.

k Perdita. C. sex amo-
re. & se ipsā increpat. q̃ nī
si amore p̃dita esset in cō-
sultatiōe de sequēdo Ae-
nea nō veniret. l Nec
dū sē. C. q. d. ea ex p̃eas:
ex quibus iā dudū sentire
debebas. nō dū sentis: q̃
id verū ē q̃ q̃ p̃dite amar-
nū iā a amarovitiū recoq̃-
scit. m Quid tū. C. nē
ostēdit eē impossibīle. Ergo
ait: s; fac illos me receptu-
ros: fac nos eē p̃didos: nec
ingratos esga me possū
ne regina ire sola: aut ten-
tabo abducere me cū ty-
rios: q̃ cū me ex tyro vix
secuti sunt: nullo pacto cō-
posiris iā sedib⁹ secundū
exiliū pati volēs: nā discē-
serūt tyro vt fugerent ty-
rannū. Nūc vero vt tyri-
nū sequant patriā suam:
& suis manib⁹ facta nō
delerēt: ergo cū neq̃ ali-
sint marii: neq̃ Aeneā se
qui possim: monēdū est.
Que quidē cōsolatio nō

solū incōtinētis. sed oīo in tēperatē est: cū sit adeo p̃dita vt
sine amore viuere possit desperet. Ex quibus oībus ondē
Poeta eē a principio resistendū Nā cū in tātū furorē plapū
fuerim⁹: nullū inueniē remediū qd nō fecisse illa sibi ipsi ex-
probat: cū dicit morere: vt merita es. n Nautas. S. mul-
diosē. q. d. asuetos laboribus. o Quātes. S. abusuē legi-
tes: sed p̃prie ouatio est minor triūphus q̃ ouat. & vno q̃
vñē: & a plebeis: vel equitib⁹ ro. deducitur ad capitolium:
& de oībus sacrificabat: triūphas albis equis vñē quorū:
& Senatu p̃eunte de thauo sacrificat. p Vix. S. ER. aut
mox. i. paulo aī. aut vere vix. nā nulla rōne dimississent pa-
triā: nisi aut odio aut metu regis vrgēret: vt in primo discē-
dit ad mortē: nā si p̃cos rogare turpe est solū sequi: & inho-
nestum: tyrios trahere difficile sola mors sup est.

Tu lachry. S. totum ei imputat: sed cū excusatiōe.
 Tu parima fur. S. Sic diuidit virban. Tu persuasisti vt
 nubem victa lachrymis meis. tu nunc his oneras malis.
 Nā me olim occidisti: m. nisi te deferere formidarem.
 Obiiciis. S. ob naturaliter corripit: sed positiōe longatur.
 Nā prima i est consonās ex ob et facio fit obiitio. v Cri
 mine. S. vt supra potui succumbere culpe. x More fere.

S. Pli. asserit lyncas p^o a
 multos coniuges aliis n cō
 iungi. Alii tere adverbū
 volunt. vt sit sensus: mo
 re quō iā ad viduitatē fe
 re consueuerat. C. More
 fere. i. more ferarū: quē si
 necesse coniugio viuunt:
 hoc dixit coacta dolore:
 quē tū sentiebat: vt poti^o
 impudice viuere voluisset
 q̄ hūc sentite: q. d. si vixis
 sem more ferarū explestē
 libidine. Neq; hunc poti^o
 q̄ alii amassem. Cogit
 ergo dolore impulsus in tā
 turpem sententiā deueni
 re. Sed magis placet: quē
 de lyncē profertur.

y Non seruata si. C. q. d.
 ad alia mala hoc quoq;
 addiit: vt ego promissā
 fidem frigerim: nō vt vo
 lupatē consequer: sed
 dolorem. hūc igitur illi p^o
 pter infantē amoris eue
 niebant. At Aeneas tāta
 cura liber dormiebat.

a. Sicho. S. pro sycheio.
 a. Certus eundi. S. indy
 biabiliter profecturus.
 b. Carpebat somnos. S.
 hoc accusat paulo post
 Mercurius: sed excusatur
 his rebus. Nam & certus
 eundi erat: & cūcta rite p^o
 parauerat: aut procono
 mia est: vt possit videre
 Mercurium.

c. Forma dei. S. non de
 us: sed forma dei. Nā ra
 to se videnda prebent nu
 muna.

d. Eodem. S. o semp lō
 gum est: quia eodē ablati
 uis est semper. Eodē au
 tem & producit & corripit.
 Nā et nominati^o est.
 & eadē mulier fecit: & ea
 dem muliere faciente.

e. Visa monere. S. Bñ vi
 sa. non enī reuera est.

f. Omnia Mercurio vo
 cō coloremq;. C. Nam
 & eloquentie fuit: & pale
 stre p̄tor. Hora. Mercuri
 n facit nepos atlantis.
 Qui seros cultus hominū
 recentū voce formasti. Ca
 rus & decore more pale
 stre. Te canā magni louis
 et deorum nūciū: curūq;
 hūc paritē callidū quicq;
 placuit iocoso cōdere fur
 to. g. Similis. S. aliud
 est idē: aliud similis esse.

Ergo nūc certus est Aeneas. h Vocē. S. q̄a orōis est de:
 Hora. Mercuri facit nepos atlantis. i Flauos. S. &
 pustus: & flauus mercuri^o fingit. quia satis vicinus est so
 li p̄ter ceteras stellas. k Et mē. de. iur. S. quia deus pa
 lastre est. l Iuuentē. S. gratis. cū iuuentus sit p̄sonarū: vt
 et reb^o spectata iuuent^o. Figura vero est filis vocē mēbra &
 colorē. m Nate dea. C. Optimū principū arguetis. q.
 d. cū sit natus dea. et p̄pte
 rea oporteat te cē magnū
 et inuicti animi: et mirificē
 solertiē: p̄t ne cadere in te
 tā a segnitie: vt in tanto
 periculo dormias: p̄ferum
 q̄ summā enauigadi na
 ctus sis occasionem argu
 mentatur igit ab honesto
 vtili et facili. n zeph
 ros. S. ventos. Nā zeph
 ris flātib^o de Africa na
 uigare nō poterat.

o. Dirum nefas iupe
 ctore versat. SERVIV. ne
 nō timeret amatricē bene
 addidit certa mori. Itē va
 riū et mutabile sp̄ formi
 na. q. Irarū estu. Cad
 monet aut ne idē sibi vent
 at de Ascanio: quod et las
 soni et Tero euenit. Con
 futat amorem: neq; illi cre
 dendū ostendit: cū et per
 cula sit maximo irarū fur
 rore: et mortē sibi decreuer
 it. r Preceps. S. festin^o.
 s Collucere fa. S. p̄pter il
 lud ferte citi flāmas.

t. Variū et mu. C. Sic Ca
 tullus. Ah crudele genus:
 nec fidū foemina nomen:
 Et Ouid. Fallite fallentes
 ex magna parte p̄fatum
 Sunt gen^o. in laqueos q̄s
 posuere cadant.

v. Nocti se. C. Nā cū dif
 soluerint corpus quod ex
 cōdensato aere eos visib
 les fecerat: relinquunt inu
 sibilis: est autem oratio et
 mercuri: et Aeneas p̄ceps
 et velocissima: vt imitē
 agēdi p̄cipitē celeritatem.

g. x Vmbris. S. sicut
 supra forma dei.
 y Corripit. S. omen fut
 turē tēpestatis. z Tor
 tos. C. qui ex torta stupa:
 vel canabe fiunt.
 a. Sancte deorū. S. aut dī
 distinguit sancte: aut secū
 dum Enniū respondit: Iu
 no saturnia sancta deorū.
 b. Quisquis es. S. at dī
 xerat. omnia Mercurio si
 milis. Sed teste Cice. in li
 bro de n. d. Tres sūt Mer
 curi supern^o terren^o et in
 fern^o. Ergo quisq; de trib^o
 Aut referas ad Iouē. i. q̄s

Tu lachrymis euicta magis: tu p̄ria furētē
 His germana malis oneras: atq; obiiciis hosti.
 Non licuit thalami expertem sine crimine vitā
 Degere more fere: tales nec tangere curas.
 Non seruata fides cineri promissa sicheo:
 Tantos ille suo rumpebat pectore questus:
 Aeneas celsa in puppi iam certus eundi
 Carpebat somnos rebus iam rite paratis:
 Huic se forma dei vultu redeuntis eodem
 Obtulit in somnis: rursusq; ita visa monere:
 Omnia merurtio similis: vocemq; colorēq;
 Et crines flauos: & membra decora iuuentē:
 Nate dea potes hoc sub casu ducere somnos:
 Nec quē circūstent te deinde pericula cernis:
 Demēs: nec zephyros audis spirare secundos:
 Illa dolos: dirumq; nephas in pectore versat:
 Certa mori: varioq; irarum fluctuat estu:
 Non fugis hic p̄ceps: dū precipitare ptās:
 Iam mare turbari trabibus squasq; videbis
 Collucere faces. iam feruere littora flāmis.
 Si te his attrigerit terris aurora morantem.
 Eia age rūpe moras: variū & mutabile semper
 Foemina: sic fatus nocti se immiscuit atre.
 Tum verō aeneas subitis exterritus vmbris
 Corripit e somno corpus: totosq; fatigat.
 prācipites vigilate viri: et conscendite trāstris:
 Soluite vela citi: deus aethere nissus ab alto
 Festinare fugam: tortosq; incidere funes:
 Ecce iterū stimulat: sequimur te sancte deorū.

quis es q̄ p̄cipis: vt in no
no. Quisquis in arma vo
cas: cū iam vidisset. i. qui
cūq̄ iam misisset. Plane il
lud occurrit qd̄ ait. Deus
q̄there missus ab alto. vbi
et louē: et sup̄mū comple
ctit̄ Mercuriū. p̄t etiā q̄si
phāta siā facere p̄pter so
tios Et q̄sq̄ es: nō dicere.
quia licet viderit: nō tñ reo
uera nouit esse mercuriū:
vñ ait supra. Et formā: et
vultū visa mouere.
c. Iterū paremus. S Nā
iā paruerat p̄parat̄ Gena
uigior. d. Et sy. coc. de.

Quisquis es: imperioq̄ iterū paremus ouantes
Adsis o placidusq̄ iuues: & sidera ccelo
Dextra feras: dixit: vaginaq̄ eripit ensem
Fulmineū: strictoq̄ ferit retinacula ferro.
Idē omnes simul ardor habet: rapiūtq̄: ruūtq̄:
Littora deseruere: latet sub classibus æquor:
Annixi torquēt spumas: et cœrula verrunt:

fe. S. hoc est v̄tos q̄ ex or
tu syderū: aut p̄sp̄ant ad
uersū sunt. Sic i Geor. Pre
terea tā sunt iacturi syde
ra nobis. Nec em̄ syderū
dicit reuera: cū arcturus
vna sit stella. Ergo dextra
dixit sydera: ventos v̄tē
pora. e. Fulmineū. C.
actū vt fulmē. f. P̄t.
C Nā morē ipat̄es id̄ p̄e
facit qd̄ aliis faciendū iul
serac. g. Rapiūt. ruūt. C.
Ponit añ aculos mirā illā
celeritatē. h. Littora des
seruere. C. ponit p̄t̄itū:
vt melius celeritatē notet

Et prima C. Lucretius Cū primū aurora respergit
lumine terras. k Prima aurora. S. designatio ipis est nō
dei descriptio: vt infer: vt prio. albescere lucē vidit. Sic in
duodecimo. Cū primū crastina coelo puniceis i uecta rosas
aurora rubeat. Et bñ hanc primū inducit vidisse crepuscu
lū. quē quasi amatrix totā vigilauerat noctē. Sic in Buco. de
amatore. Nascere p̄p̄p̄ diē veniēs age lucifer alium.
l Noīto lumie. S. Epicureos imitat: qui aīuī solē de atho
mis cōstare: & cū die nasci: & cū illo perire. m Tithoni

tubile. S. Tithon⁹ laome
dantis. frater fuit: hunc
aurora amatiū in coelū le
uante: quē longinquitas
vieg. i. cyadā cōuertit. Ho
ra. lōga thitonū minuit.
senectus. n. Albescere
lucē. S. hypallage est: lu
cem albescit oīa: nō lux
albescit. o Aequaris
velis. S. feliciter plenis si
ne motu aliquo.

p Proh. S. irascens ex
clamato. Theren. Proh:
supreme iuppiter. Aut te
statu loue: quē in aduen
tu Aeneas iuocauerat. Iup
piter hospitibus: nā te da
te iura loquuntur. GRI.
Proh. Necesse ē: vt oratio
parthica: i. perturbationi
bus plena: principū habe
at vehemens: & abruptū:
qm̄ indignatibus leuiter
ex oratio: incipere nō dā
nō em̄ mēte dicit: sed ap
petitu agitur: ac vehunt.
Sic luno. Quid me alta si
lentia cogis rūpere & ob
ductū verbis vulgare do
lec. Et heu! stirpem inuol
tam. q Ibit & illuserit
S. ibit: & illudet. rps. p tpe
licidat v. certāq. illudere

capto. r. Et nō. s. i. ad.
C. Indignatio a fortūa: nā
& misericordia a fortūa est
cū. cum demonstramus
quēpiā ex sublimi gradu
sine vlla sua culpa in cala
mitates maxias deiecit:
vt rot quodā populis re
gnisq. supbū regnatore
asie. Et indignatio: cū do
lemus ab his: qui aut ad
ueria: aut humili fortuna
premuntur superari: vt hic dolet q. tanta regina ab homie
aduena. & a p̄ia extorret illudat. Et illud. exulib⁹ ne dā dū
cēda laetitia cōiūx: dolet em̄ ab exule aenea vinci. Tumū qui
florēt i regno cōstituit. s. Illuserit. C. recte dixit. Et nō
illudat: vt sit sensus. iste mihi illuserit: & deinde nulla data
poena tu⁹ abire poterit. Ergo ponēdo tps magis p̄tentum
ōndit nō solū illuserit. sed post illusione incolumē futurū:
cū nemo ex suis illū isectat⁹ fuerit: cū deberet isectari ex to
ta vrbe. i. oēs ciues p̄p̄ariter ex ipsa vrbe. Augēt aut res ab
ipsa interrogatōe: t. Nō ar. ex. S. Eurētis verba: vt paulo
postiq. mēte infania mutat. Nā tana nō ipat absentib⁹ cū so
la sit. y Diripietq. ra. C. auget indignationē a facili. Il
ludor ab aduena: nec tñ mei ciues: ad q̄s neglūto p̄tinet in se
ctabūt. cū facile sit illos naues diripe. Itē ōndit q. vehemēt
furore correpta sit: cū absentib⁹ nihilq. tale audieb⁹ ipet.
x Naualibus. S. Loca sunt in qb⁹ stant naues. y Date
vela. im. re. bre. res clausule & sine copula irat: animi festi
nationē expmūt. 3 Quid loquar. C. alternatim: mō gr

Et iam prima nouo spargebat lumine terras

Tithoni crocum linquens aurora cubile:

Regina e speculis vt primū albescere lucem

Vidit: et æquaris classem procedere velis:

Littoraq; & vacuos sensit sine remige portus:

Tercq; q̄terq; manu pectus percussa decorum:

Flauentesq; abscissa comas: proh iupiter ibit.

Hic ait: et nostris illuserit aduena regnis:

Nō arma expedient: totaq; ex vrbe sequuntur

Diripientq; rates: alii naualibus: ite:

Ferte citi flāmas: date tela: impellite remos.

Quid loquor: aut vbi sū: q̄ mēte infania mutat

Infelix dido: nūc te fata impia tangunt.

Tū decuit cū sceptrā dabas: en dextra fidesq;

Quē secū patrios aiunt portare penates.

Quē subiisse humeris confectū etate parentem.

Non potui abreptū diuellere corpus: & vndis

Spargere: nō socios nō ipsum absumere ferro

Ascaniū: patriūq; epulandū aponere mensis.

Verū anceps pugne fuerat fortuna: fuisset:

turbatio: mō rō p̄ualebat. Qui em̄ p̄cepisset vltionē abfēdi
bus: nisi furis ageret. nūc aut se colligens stultitiā suā reco
gnoscit: ergo q̄ d loquor. q. d. Cur hec p̄cipio nō audieb⁹?
a. Vbi. S. q. d. an in co. tu sum. C. Aut vbi sum. Nōne vi
deo abesse me ab his quib⁹ frustra cū ab sint impro
b. Quē infania. C. quā magna infania mutat & perdidit
mēte. c. Tū de. cū sce. da. S. vt Adm̄ Aeneā i sceptrā
recepit. C. Tū de. cū sce. da. Tūc oportuit me impate: cū
cū Aeneas ad huc erat in mea potestate. Vel referamus ad

occultiore sensum: vt
ōndim⁹ in allegoriis. Et
sit sentētia: nūc demū cū
habitū culpę abduxerim:
ita vt nō sim ampli⁹ mei
iuris: nec possim me ab
huiusmodi furorib⁹ ex
plicare: ista volumus: sed
debe hā velle cum sceptrā
dabā. i. cū iperabā: nā cū
i nobis rō appetitūq; in
sunt: & rō nature ipa p̄p̄
sit: & veluti regina cūcta
ex eius ipetio agat. appe
titū aut veluti seruū illū
obspare oporteat: tūc dīci
mur dare sceptrā. i. impē
rare: cū oīa ex ipsa rōne. q̄
sola hoīes sumus agim⁹.
nā si hō rō est: cū sit for
ma hominis: tūc hō agē
re dī: cū rō agit: cū aut vi
ciis inuoluti sumus: et ap
petitus victa rōne in nos
bis regnat: seruire dīci: r.
& nō iparare. vñ est illud
padoxon. Om̄s sapien
tes liberos esse: & oēs stul
tos seruos. Ergo anteaq;
cōtrahamus habitū vitiō
rū cū adhuc rō. yig. nra
habenas tenea: idē sce
ptrā. Sed hec lat⁹ in alle
goriis nostris dixim⁹.

d En dextra. C. non tot
fluctibus agitāt mare cō
trariis vītis vexatū: quot
exagitāt mulieris: & am i
ris: & furore itaq; p̄ctis
anim⁹: Ergo nē dolet illū
ipone abire nunc vltionē
suis mādāt: nūc se ipsam
stultitię sue arguit: nūc Ae
neā illis virtutib⁹ priuat:
q̄s a principio maximas
in eo esse dixerat. En dex
tra. Ironica oratio: Dicit em̄ ex hoc suo facto in dicatur: &
fides & pietas sua: & comprobāt eē nō verū q̄ d dicit em̄
& penates deos: & patrē ab incēdio liberasse: vt sit. sentē
tia. ex p̄senti crudelitate: & p̄sidia: oīa que de illo recte facta
dicunt: falsa esse demonstrant. e Fidesq;. S. subaudi en
etiā in sequētib⁹: aut certe hic est quē dicit: portare deos. Sa
ne en noīatio mel⁹ iungēt. vt En priam⁹. f Nō potui.
C. ex ratiōinatioe recādescit ira: & dolet nō potuisse id q̄ d
si p̄uidisset poterat: & ex hoc quod cupit: mulieb⁹ e ōndit
odiū. Et pbat illd Senecę. ipsā m̄fere a maxio amore i maxi
mū odiū ferri. Cōcluditq; fuisse in eundam hācpagnā. q̄ d p
bat cōplexiōe. Nā si supasset: explesset animū suū eade quā
siciebat: si superata fuisset: iuuenisset mortē q̄ enā nūc sibi de
creuit. Est autem iratis aliqua voluptas cum narrat re: quā
cupiūt eo ordie eoq; mō q̄ exequuūlisset. g Ip̄m Aīca. S
aut q̄ ē cā nauigatōis: vt quē regno. hespiē fraudo: aut ad
p̄is dolore. vt. Qui nati corā m: cernere locū fecit.
h Ep̄u. a. S. q̄ d fecit p̄gne occiso lēhi filio p̄p̄ fororis stuprē

Eneidos

i In castra. S. in classes: vt nos castra mouem⁹. **k** Foros. S. tabulata nauium ab eo q^o incessus ferant: & est generis masculini: numeri tantu pluralis: vt hi fori foros.
l Cū genere extinxem. S. pro extinxisse morte Aene: & Alcanii. & est sincope. **m** Sup ipsa. S. Satis amatorie.
n Sol q^o rer. flā. S. tā vnt impcatōib⁹: et deuotōib⁹. vñ de uxor & deuotrix: qui impcator dicitur: non autē terrarū flāmis: sed opera terrarū. Recte autē inuocat solē: vt supra per nomen liberi significauit. **C**. Sol. factura imprecationē admittit a diis exaudiri.

o Interpres cū. S. aut q^o partor: aut generaliter curarū cōiugaliū interpret: hoc est media: & consilia trix. **Cic**. Quis interpretes corripendi iudiciū esse solent. **p** Conscia luno. S. siluit rē turpē: sic supra Et pronuba luno.

q Nocturnis. S. non triuis. sed p nocturnū tps.
r Vlulata per. vr. S. p ser pinā raprā a Dite pte Ceres cū per vrbe incensis tabulis quereret per triula: & q^odrūta vocabat. Hic in eius sacris a matronis per triua exercet vlulatus sicut i f dis sacris: vbi est imitatio inuenti Osiridis: quē dilaniatū a Typhoe fratre vxor Isis per totā orbem quesiuit. Iuu. Plā gentis populi currit dēris for anubis Hecate autē in uocat causa vltiōis: vnde & furias inuocat.

s Dirē. S. Vfurpatue dixit diras. Nam dirē in celo. furig in terris: eumenides ad inferos. Vñ & tres esse dicitur. Sed hęc noia confundit poete.

t Vltices. S. Vltix. i. Tisiphone. Græce em xiois est vltio

v Dii morientis. S. aut manes dicit. vnde ē. Vos o mhi manes esto boni: qm superis auersa voluntas. aut anareticos dicit. i. martē & saturnū: qui intercidunt vitē rōnem si ra diis ortum geniturū pulsa uerint. Hora. Te iouis im pio tutela satumo refules eripuit: volucresq^o fari tardauit alas. Et tñ tardauit. Nam necellica sati tardari pōt nō penit⁹ tolli. Virg. Nec fata vetabāt Stare decemq^o alios pria mū superelle per annos.

x Meritūq^o malis auer

te numē. S. qd mali meretur: **y** Precēs. S. imprecationes: vt paulo post. Imprecor arma armis pugnēt.

z Adnare. S. vt i primo. Huc pauciv⁹ ad nauim⁹ oris. i. p tepestatē veniem⁹: & bono calore fusa p dicit. **a** Si ne esse est. C. qd minime vellē. **b** Fata iouis. S. participiū est nō nomē. **c** Terminus heret. S. Si hoc est inmutabile.

d Audacis populi. S. rutilorū quos sp inducit audaces.

e Finibus extorris: S. Extra suas terras remot⁹: significat.

qñ Euādū & Tarconispetiū auxiliū. **C**. Finibus extorris: morietē nō imerito vt oñdit Cice. dat diuinationē. **f** In digna: suorum funera. **SER**. Pallantis dicit & ceterorum: **g** Pacis inique. S. ppter peritiā liguā. habitū. & nomē q oia solet victor iponere victis: sicut postulat luno. **h** Op tata luce. **C**. i. vita. **i** Fruat. **C**. In oculisimū est multos labores tulisse. mftaq^o adisse picula vt alig adieq^omur: q ac q^oito morte intercepti frui nō possū⁹: vt frustra oia illa durat atq^o aspa ppeffivideamur. **k** Sed cadat. S. Caro dīe luxa

Quē metui moritura: faces in castra tulissem:

Implesemq^o foros flāmis: natūq^o partemq^o:

Cū genere extinxem: memet super ipa dedisse.

Sol qui terrarū flāmis opera omnia lustras:

Tuq^o harū interpret curarū & conscia luno:

Nocturnisq^o hecate triuiis vlulata per vrbes:

Et dirē vltice: et dii morientis elisse

Accipite hęc: meritumq^o malis auerite numē:

Et nostras audite preces: si tangere portus

Infandū caput: ac tertis ad nare necesse est.

Et si fata iouis poscunt: hic terminus heret:

At bello audacis populi vexatus: et armis

Finibus extorris: complexu auulsus iuli

Auxiliū imploret: videatq^o indigna suorum

Funera: nec cum se subleges pacis inique

Tradiderit: regno aut optata luce fruatur.

Sed cadat ante diē: mediaq^o inhumat⁹ harena:

Hęc precor: hāc vocē extrema cū sanguie fūdo.

Tum vos o tyrii stirpem: et genus omne futurū

Exercete odiis: cineriq^o hęc mittite nostro

Munera: nullus amor pplis: nec fœdera sunt.

Exorare aliquis nostris ex ossibus vltor.

Qui face dardanos ferroq^o sequare colonos:

Nunc olim quocūq^o dabūt se tempore vires

anaxagorā q hō comerā dī. i. oim mebroz sūrudie cēi reb⁹ creādis: q sic ex ossib⁹ sic ex sanguie & medullā oia ppte sui trāfūt i pcreationē Lucrēt⁹. nūc ad anaxagoreve nām⁹ homo comerā. **D**. Exorare aliq^o. Aliq^o de hanibale volunt intelligere. Sed melius est. vt sit hoc pūrbare pson q nefciat se impossibilia postulare. qd seqntia indicat cū pos stuler: & littora: & vndas inter se discordare. **C**. Exorare p hos aliquot versus quanto odio feratur ostendit.

ta lauro laurini cū gree so cit p das agerēt: bellū esse cōmissū iū q latin⁹ occisū est: Turn⁹ fugit: & auxilio mezzūi cōparō: vñ qdē est. Sed i eo plio aeneas nō cōpuit. Alcani⁹ postea me zētiū interemit. alii dicūt q victor aeneas cū sacris caret sup numitū flumū lapsus ē & e⁹ cadauer nū q appuit: Vnde ipa dicit: Mediaq^o ihūat⁹ harena: Postea dixerūt iter diuos receptū. & loue indigētē appellatū. **i** An diē. S. an fati necessitatē. & hñ qd passura est optat Aeneas. **C**. An di. q. d. cū vita adhuc durare posset. Longo autē ordie narrat hęc q^o sibi illa ipare possit: Nā hęc dices videt aliq^o nō sa turare irā: et explere aim: **m** Mediaq^o inh. ha. **C**. Ceterū hoc ex hystoria ē: Nā aeneas cū rutū: & cū mezzētiō pugnās supuō nūcte nocte nūq^o appuit: alii putant in deos relati alii submersum in numitū flumio: et iō tēplū illi dicatū est cū hoc titulo pria diui tenetris: q flumū nū mīci aq^o gubernat ait Dyoni. Optat autē: vñ bre uē: & mortē in hono: aū: **n** Cū. S. qñ ipcatōis ipas suo sanguie cōsecrēt. **o** Ti ri. S. nō sūt mādā: q^o ip catōes. Nā si mādā sit quō gen⁹ futurū. **C**. O Ty ri Apōstrophe ad absentes: vt ingēs animi affect⁹ demonstrēt. **p** Exercete od. **D**. qd factū est tribus bell⁹ pūctis. **C**. Exercete: q. d. p seuerate in odiis. Nā exercete nō ē semel iēctā re: sed diuturno tpe in la bonib⁹ defatigare. **q** Sū nto. S. Viban⁹ ait. Vabo eā iuris vñ: pp ter odal hereditaria. **r** Exorare. S. exorat. Et oñdit hanc bale. **C**. Ex ossib⁹ fecidū

Fluctibus vndas. S. p.
per illud qd in foedere san-
cti est: vt corſica media
eſſet inter Romanos: & car-
thaginenſes.

Littora littoribus cōtraria: fluctibus vndas

Imprecor: arma armis pugnēt: ipſiꝫ nepotes.

t Pugnēt: ipſiꝫ ne. S.
potest ad ciuile bellū res
ferri. D. pugnēt ip. Hoc di-
xit: poſſibile nā & furētes
qñq; qd rectū eſt ſentūt.

v Verſabat in omnes
partes. CRISTO. Eodē
enim tempore cuncta ani-
mo complectebatur. Ex
quibus in eādē ſententiā
trahēbat vñq; primū mo-
rēt. Nil em re amata ca-
rere qd dignum vita vi-
deretur occurrebat.

x Tum breuiter. SER. Feſtinatione mortis ſimul neſcit

Hec ait: et partes animū verſabat in omēs.

Inuiſam querens quā primū obrumpere lucē.

Tum breuiter barcen, nutricem affata ſichei

cauſam morarū: & ſibi &
forori. DONA. Tum bre-
uiter: Nam hoc conuenie-
batque ei qd primū mori
cuperet.

y Nutricem ſichei. CRI-
STOFE. Hac vitur miſ-
iſtra: vt per illā magis re-
cordet priſci maris: atq;
inde magis ex animo pellatur Aeneas.

Enéidos

s Cara. D. Blanditur: vt imparet per blandimēta: quod illa propter ingrauescentē grātē poterat recusare. Elegit per sonā: quę tardē pergeret: & cū mora remeāret: vt sibi longiusculū ad mortē patranda spacium daretur. & propter hoc dixit sistē: & non mitte. **a** Huc sistē. S. huc adduc vt & cū grege sistit ad aram, hinc & sistatur. i. abducatur: nā stare aliud est: nec aliter possumus dicere q̄ sta hic: et sistē huc. Fallit em̄ plerūq; verbi similitudo: quia dicim⁹ sto et sisto: cum diuersa significant pro eodem.

b Dic corpus. D. et hoc ad morā innectandam p̄tinet. c. Properet. G. nō quia illā cuperet properare. sed vt magis dissimilet consiliū mortis. Er̄go quāvis imparet festinationē: tamen multa adnectit: quibus morari illam cogat.

d Spargere lympha. S. nam inferis sacrificantes aspergebantur: vt spargēs toro leui: & ramo foelicis oliuę. Superis abluebāt: vt donec me flumine viuo abluero: modo inferis sacrificabāt: vt sacra Ioui stygio. **e** Et pecudes. S. i. et hoc similiter.

f Piacula. S. purgatiōes: alias sacrilegia.

g Sic veniat. S. ne p̄mitteat: aut precederet.

h Tege. S. corona vt ipsa tardaret. **i** Ioui stygio. S. hoc est Plutoni: dicunt stōici vnum esse deū: cui nomina variantur pro artibus. & officiis. vnde etiam duplicis sexus numia esse dicunt. vt in agendo mares: in paciēdo formię sint natura. vñ est Coniugis in gremiū legē descendit. Ab actibus aut vocatur: vt Iuppiter iuuās pater. Mercurius q̄ p̄st mercedibus. Liber a libertate.

Sic modo Iouem stygiū dicit inferis sacrificatura: vt Iunoni infernę dictus sacer. Hic est Iouis oratio. Coelestis mea mēbra dei: quos nra potestas officiis diuisa facit.

k Querite incepta parati. SER. Ordo est incepta quę parauit anim⁹ est rite perficere.

l Finemq; imponere curis. C. ex his verbis simu-

lat consiliū vitę. **m** Dardaniq; rogū capitis. S. in quo eius imago fuerat. **n** Studio anili. SER. aut pro gratis possibilitate: aut pro industria qua vtuntur aniculi.

o Attrepida. S. Festina. nā moritura nil timebat. **p** Ceptis effera. S. Efferrata. i. furcata seu scogitatioib⁹. C. Effera: ponit ante oculos quomō affecti sint: qui sibi mortē iam decreuerunt. **q** Sanguineam. C. Furore accensam. Nā oculi ex furore: veluti sanguine rubebant. Nā ex vehemēti furoris impetu sanguis ad exteriora pellitur: & spiritus veluti ardentes in oculis: apparent: et tñ gengidest palpe-

brę: & oculorum sinus alternatibus furore simul: & timore mortis maculis inficiuntur. Nam & si mortem ex impetu appetamus: tamen natura ab ea abhorret.

r Pallida morte futura. SER. Vel pallidor q̄ solēte esse hoies p̄ mortē: aut om̄ie pallida mortis future. **s** Furibunda. S. furenti similis. **t** Quęsitū munus in usus. S. quę Aeneas nō ad hūc vsū reliquerat: vt supra diximus se cūdū Home. vertitur mun⁹ in perniciē. tale est in Buc. Hos illi quod nec bene vertat mīttimus hedos.

v Hic postq;. C. qm̄ aliternatim in ea situabant modo odiū: mō amorē: reliquas videret: non potuit non detineri aliquantulū. **x** Mente. S. consilio. **y** Dulces exuię. C. Exuias dicim⁹ quas hostē exuiamus. ergo nec olim exuias: nec nūc dulces: sed o. reliquę q̄ suis dulces. nunc estis exuię. Sic & i Buc. Has olim exuias mihi perdidit? ille reliquit. Vel simpliciter dulces exuias: quia hoc odiū non excluderet omnino amorem. Nec pōt auditor huiusmodi apostrophē sine summa cōmiseratōe audire: nam citat inde maxima preferim si sit ad mutā rem.

z Dum fata deusq; sinebant. S. Aut Iuppiter qui Aneā discedere iubebat. Aut amor: aut necessitas fati. C. dū fata de⁹ sinebant. Ex amore ita videt aliq̄ mō excusare Aneā & itē in fata & deū reicere.

a Accipite hanc animā. C. q. d. Si morte tantis curis soluo: cupio incerta vobis scē esse. **b** Vixi. S. excusat vitę abruptiōē. Nā ait Plato magna pena affici animas corū q̄ vitam: an tempus relinquant. C. Vixi honesta locutio: vt quos perisse significare volumus: dicam⁹ vixerunt. sic Cice. de his de quibus suppliciu iam sumpserat dixit vixerunt.

c Et quem dederat cursum fortuna per. S. nō natura: nec fati: tribus enim vita humana cōtinetur: Natura cui vltra nō. cxx. solares annos cōceditur. Fatō cui nonaginta anni. tunc

faturni cursus exitū creāt: nisi altari stella benignitas certū superet cursum. **d** Fortuna. S. i. casu qui ad omnia pertinet. quę extrinsecus sunt: vt ad ruinā: naufragia: & huiusmodi. Bene ergo fortuna. Sic Cice. in philippicis. Multa mihi imminere videbant p̄ter naturam p̄terq; fati. gladii anthonii ex casu. **e** Peregi. C. penitus absoluit: q̄ expleui. Per em̄ in cōpositioe ie aliq̄ vim retinet: vñ didimus totū percurrere campū. i. currere per totū campū. Aliq̄ significat actus perfectiōis. Hinc Cicero. Qm̄ hoc nos non solū ferre: sed etiā perferre decreuimus. **f** Magna

(Nanq; suā patri antiqua cinis ater habebat)

Annā carā mihi nutrix huc sistē sororem:

Dic corpus pperet fluuiāli spargere lympha:

Et pecudes secū: et monstrata piacula ducat:

Sic veniat. tuq; ipsa pia tege tempora vitā:

Sacrā ioui stygio: quę rite incepta paratū

perficere est animus: sinēq; imponere curis

Dardaniq; rogu capitis permittere flāmę.

Sic ait: illa gradum studio celebrabat anili:

At trepida et cōceptis immanibus effera dido

Sanguineā voluens aciem: maculisq; tremētes

Interfusa genas. et pallida morte futura

Interiora domus irrumpit limina: et altos

Conscēdit furibunda rogos: ensēq; recludit

Dardaniū: non hos quęsitū munus in usus

Hic postquā Iliacas vestes: notumq; cubile

Conspexit: paulū lachrymis: et mente morata

Incubuitq; toro: dixitq; nouissima verba:

Dulces exuię dum fata deusq; sinebant:

Accipite hanc animā. meq; his exoluite curis.

Vixi. et quę dederat cursum fortuna peregi.

mei sub terras ibi imago. SER. valde queritur quid illud sit: quod inferos perat: nam tribus cōstamus: anima q̄ suā pernam originem suā petir. Corpore: quod in terram definit. Vmbra q̄ iā Lucetius sic diffinit. Supra spoliatus luminis aer: q̄ si ex corpore creatura secū perit: neq̄ est q̄cūq̄ res aliq̄ ex homine q̄ inferos perat. Sed deprehenditur esse quoddā simulacrū: quod ad nostri corporis effigie factū inferos perat: & est species corporea: quā nō potest tangi sicut veniū. Hinc in sexto. Corpora viua nefas stygia vectare carina. Hoc et Home. reg. ne simulacro Herculis. a. pud inferos. vido. Et sciendum simulacra eē hęc etiā corū q̄ per apothecos in diū factū: vnde aut vili esse ap̄ inferos: aut illic de scendisse dicuntur. Hora. de libero. Te vidi: in fons cœtus aureo cornu deorum. Scendum tamen abuti poetas: & confuse vel simulacrū: vel vmbra dicere. C. Magna imago. Dixi magna: q̄si dolens tantā formā sic perire. f. sine vlla vltione vnde. est moriemur inulte: & ostēdit q̄ etiā in extremo tēpis p̄sio alternatim mō huc modo illuc fluctuas. moriebatur animus. Et prope ra dicitur quasi non placet. Dēde affirmauit: vnde dicitur.

Vrbem preclaram. SER. non est contrariū illi. Pendens opera interrupta. Nā q̄ pau. si p̄sset cūm quantum ad ipsam pertinet: fecerat: & reuera quid superest ciuitati facta muris templo portu & theatro. h. Mea moenia vidi. S. a me facta: & pertinet ad affectū: vt quā vellet facere manus.

Vita viri. S. puniendo eius in talectorem. Nam ideo addidit poenas inimico a fratre recepi. Et reuera nulla avaro maior poena q̄ amittere pecuniā. p̄pter quā admiserat scelus. Recepi. S. tanq̄ debitas ergo: hoc dicit feci istud & illud feci fuisse: si tū Aeneas carthaginē nō venisset. Alii per interrogatiōem legi volunt: vt nihil dicat esse perfectū: vt nūquid vibem statui: nūquid vira sum virum. & tamē

felix fuisset. si tū Aeneas non fuisset. Et hanc varietatem gignit hoc verbum tantum: nam utrūq̄ admittit. Superior tamen sensus melior: quem nōnulli sic exponunt pedet operā: vt sit ordo: vrbem preclara. & moenia vidi statui. i. diū statueretur. 1. Nunquā Dardanē. C. Sic Varius. Iup̄pter omnipotēs: vti nā non tempore primo. Gnosia cecropie tetigissent littora puppes. m. Os impressa toro. SER. Applicato ore ad lectulum quasi amatrix: vt stratisq̄ relicis incubat: vel insensib. li rei dans sensum: lectulū alloquitur. vt hāsia Turnus: & mezenius equū. Rebe diu res si

qua diu mortalibus vlla est. n. Moriemur inulte. D. Ia plurali dixit. vel quia sic sepe vsurpamus: vt de vno dicimus nos. vel quia & reliquie erant: periturę. C. Moriemur inulte: nō potuit excellentius scribere poeta est iactationē illā animi modo in amorem: mō in odium in surge. itis: nam quē paulo aſi dixerat ex nimio amor: Accipite hanc animā: nunc ex o. lio conqueritur q̄ moriatur ante q̄ illū vltā sit. o. Sic sic. S. interrogatō et respōsio: & placet eā sic mori. Et in hoc loco se percussisse intelligim⁹. p. Hauriat. SER.

vel capiat. hęc omnia tempestatis venturę. vel satisficiat suę crudelitati. D. Hauriat. ps. vltiōis erit si hostis abies. vgi flāmas aspiuat: et trist h' oib⁹ nauiget. q. Atq̄ illū. D. ostendit celeritatem in Didonē: ve nemo ictū vident: sed illam cadētem aspexerūt. r. Media inter talia. C. Appronian⁹ legit mediā: nam qui se transfodit medius videt esse gladiū. Sic Syllius concidit exactiōe diu per viscera teli.

s. Inter talia. S. per talia: Vt hunc inter fluuiū tyberinus ameno. t. Colapsam aspiciunt. C. Ita calide rē peregit: vt non aſi madueret ille poterat eā collabentē dum enſi incūberet: sed viderit iam p̄ lapſam. v. Spartas. S. aut perſuſas sanguine aut morte resolutas. x. It clamor. C. Facit rem verā similem ex eo quod solet fieri. y. Cōcuſſa Bacchatur fama per vrbem. C. Fama statim per vrbē sparsa: tam sub to dolore vnū uerſa vrbis concuſſa est ſu rentibus omnibus p̄gre dolore. z. Foemineo. S. nā proprie foemina: est. Hora. Et illa non virilis eiulatio. a. Nō aliter. C. Patros a maiori. dicit cū nō minore fuisse luctum ex morte vnus q̄ si morte vrbis p̄ſſet. b. Antiqua. S. vel nobilem dicit: vel illud ostēdit. Quia Carthago ante byrsa. post tyros dicta ē: post Carthagō. at Carthago oppido inter tyron. & Byrseon. vñ fuit dido. c. Audiit ex. S. Territa. nā supra dixim⁹ ex anim⁹ mortuus significat. d. Ora soror. S. cruentas

sanguine. e. Nomine da. S. Didonē vocat: q̄ viraginē significat lingua punica. Nam ellisa dicta est: sed virago appellata cū se in ignē precipitauit: vel noie clamat. i. noiaute vt homerus dixit. εἰκράω υἱόν. Aut certe vero nomina: vt solent dolentes. vt Hunc te Euryakaspicio: & mater Cyrenē mater: Sed quō clamat nomine: cum nūquā sequitur. sed cū plures nō habet. t. sorores. p. noie germana itelligitur. Sic de iure: cū vnicū habeat q̄s illū: nihil interest: vtrū dicat filii heres esto: an filii heres esto: & tanq̄ cōurbata in tegrum scimonē non edidit. D. Noie at qui nō dixit dido

sed germana. Sed duplex est nobis nomen alterum nature & sanguinis: quo confecte personę appellat: vt mater: frater: pater: soror: & similia. Alterum quod imponitur ab extraneis: ergo soror sororē nomine sanguinis appellare debuit vnde dixit germana. f. Hoc illud. CRI. hoc scilicet qđ te inueneris. Illud qđ sacra similes. Ergo illud fuit hoc. i. ea iccirco simulasti: vt morte tibi p̄dices: qđ perbas me fraude.

g. Me perbas fraude.

C. i. faululenter egisti me cum: n. am petere ex se hoc significat. vt Regiam petat hęc oculis: hęc pectore toto heret. Repetitio autē vehemētiā orationi prebet: ac deniq; sibi commiserationem citat: qđ per errorem: dum sacra se sorori parare credit: mortem illi parauit. h. Hocrogus. S. Refert ad hystoriam. Quid primū deser. querat. S. dolo non esse vocatam ad par supplicū.

k. Comitēq; sororem spreuisti. S. i. illud ne quod spreuisti comitem sorore. & semipene loquitur: qđ afflictis conuenit. C. Comitē ne. qđ infelix sit ostendit: cū pro beneficio habitura fuisset: si comitē se ad moriē vocasset.

l. Struxi manibus. SER. VI. Subaudi rogus.

m. Patros. S. Saturnū: et Iunonē. n. Posita. S. Exaniata. Sta. positaq; beata morte pater.

o. Extinxi. C. Durū est incidere in calamitatē: sed durū in eā qđ sua oia p̄didit: durū illū at cū id sit sua tristitia contractū. Quid autē erit: si illud anni xē conficere tentauerit. tan qđ si summopere profuturum fuerit. Deinde vnuerſa illa sedula executio offi cū: qđ aquā ad abluendū peruenit. Qđ extremū spiritū ore legere tentauerit. Quod celerime ascendens germanā amplexa sit: & qđ dido cā aspicere conatā sit. Et qđ p̄nig signa trā buerit: qđ morte sibi cōstisset cōmiserationē summā excitat. p. Date. S. scilicet aquā: vel date. i. p̄mitte. Lauare autem cadauerā dabat proximis: vnde de mater Euryali. Nec vulnēra laui veste tegens.

q. Ore legam. S. Cice. in verrinis. vt extremū filiorū spiritū ore excipere liceret. C. Ore legam. Nam p̄ pinquorum erat hoc officium sic Cice. de pretura vibana. At em̄ vt extremū filiorū spiritū ore excipere liceret. r. Gradus euaserat altos. S. ascenderat rogū. f. que pro qualitate fortunarum fiebat: vnde in vi. Cœloq; educere certant. s. Siccabat. S. ex

primebat. t. Cruores. S. usurpauit. Nā nec sanguines nec cruores in plurali dicimus. v. Sub pectore. SER. Nunc per transitum dicit vulneris locū. x. Ter. SER. vt numerus pro numero. Vel promathesis. i. p̄dicatione: ga tria fuerant bella punica. y. Ingemuit qđ rep. S. Aquidixerat inuissam querens abrumperē lucem: sed ostēdit morientes sua iprobare desideria vt i. vi. Quā vellet ethere in alto: nunc & pauperem: et duos perferre labores:

z. Iuno. SER. aut p̄ nua ba vt inferna. a. Dēficles. S. quia superat vī tam: quia nō fāto: aut fortuna perierat: sed casu: vt. nam quia nec fāto merita nec morte peribat. i. nau ralis. b. Irim demisit ol. S. Traxit de Alceste Eupridis: qui induxit Metacuriū ei cōmā secantem: quia fāto peribat mariti hoc ideo nunc sic quia eris: consecrationibus solēbant homines facere: vt munici aduersus fortune impetus non possent mori: nisi ex auctoritate illa consecratione. Ergo dicit ista circa Didonem obferuanda: quia misera an̄ oī em peribat. Nec est cōmā illud quod: ait in x. Stare sita euigiles. Nam loquitur mō secundū hāc mōdo fecit illā scēlam.

Quāquā gramatice: polū sit responderi. Omnia vīc amor: et nos: ordamur: amori. C. Irim demisit: Quāuis cornutus dicat: qđ more poetico sicut de ramo aureo: hoc finxit poeta. Tāmē de Alceste eunypidis tragedia traxit. Alceste enim peli solonis partrui filia admeti regi Thasalo nupsit: et cū Admeto esset moriendū adeo illa vīrum dilexit: vt pro illo mortem subire voluerit: in hac tragedia inducit Euripides orci gladium gestantem: quo crinem incidat Alceste. Ergo quem admodū cū illi de vita suop̄esser: & tamen pro vīro obedire eligeret finxit op̄ esse Eup̄ides: vt crinis secaretur. sic cū Didonē superesset de vita: & in eligeret mori: vt amoris vī taret dolores. Idem Virg.

figere placuit. c. Illi flauit. S. Matrone nūq; datur flau⁹ crinis. sed niger: vnde Iuue. Et n̄gros flauitū crinem abscondere ga lero: illi ergo dat quasi rur

pi. C. Nōdū illi flauū: nō placet qđ Serus scribit mulieres pudicas nō esse v̄sas flauo crine: Nā Ouis in lib. de fastis. sic ait de Lucretia cui palma pudicitie tribuit. Forma plagi n̄ ueusq; color: flauiq; capilli. Quodq; aderat villa factus ab

Hocrogus iste mihi: hoc ignes: atq; parabant.
Quid primū deserta querar: comitēq; sororē.
Spreuisti moriens: eadem me ad fata vocasses:
Idē ambas ferro dolor: atq; eadē hora tulisset.
His etiam struxi manibus: patrio scq; vocaui
Voce deos: sic te vt posita crudelis abessem
Extinxi te: meq; soror: populūq; patresq;
Sidonios: vrbēq; tuā: date vulnera lymphis
Abluam: et extremus si quis super halitus errat
Ore legam: sic fata gradus euaserat altos:
Semianimēq; sinu germanā amplexa fouebat
Cum gemitu: atq; atros siccabat veste cruores
Illa graues oculos conata attollere: rursus
Deficit: infixū stridet sub pectore vulnus.
Ter sese attollens: cubitoq; annixa leuauit:
Ter reuoluta toro est: oculisq; errantibusq; alto
Quęsiuit cœlo lucem: ingemuitq; reperta.
Tum Iuno oīpotēs longum miserata dolorē:
Difficilescq; obitus: irim demisit olympo:
Quę luctantē animā: nexosq; resolveret artus.
Nam quia nec fāto: merita nec morte peribat.
Sed misera ante diem subitoq; accensa furore:
Non dū illi flauū proserpina vertice crinē
Abstulerat: stygioq; caput damnauerat orcho
Ergo iris croceis per cœlum rosida pennis

arecolor. d. Caput damnauerat. S. nec etiā morti desti-
nauerat. e. Iris croceis per. CRI. alata deam hanc fini-
gunt. & filiam Thaumantis ex Ponto et Terra geniti: et ex
vxo: Electra oceanī filia: qd̄ iccirco fingunt: q̄ illam homi-
nes admirantur. Nam 900. / 10300 adm̄: ror significat. ē filia
Electre Oceanī: quonīa ex humore nascitur. Verū philoso-
phos de hac re audiamus. illi em̄ aiunt: irim ē īmp̄ssionē
generatam ex nube concava simul & rosida ad pluuiam
pparatā stilliditū infinitis. tanq̄ in speculo relucētē: habent

teq̄ figurā arcualē: & co-
lores varios a radiis solis:
sive lunę generatam. Sed
Aristo ait non generari a
luna: nisi bis in quinq̄gin-
ta annis. Erit ergo iris nu-
bis aquosa per om̄es sui
partes a radiis penetrata.
Forma ē arcualis & duo-
bus capibus terrę affixit
in figuram circuli ad coe-
lum deatur. Colores tra-
hie: vt placet nonnullis ex
quorū elementis. Ex igne
em̄ rubeus est in sumo: ex

terrarū vitidis in infimo: ex aere lacteus: ex aqua ceruleus. Sed
Aristo in meteoricis ait: q̄ color rubeus vel vn̄iosus sit ex ra-
dio tangente superficiem rotunditatis nubis post quē seq̄-
uitur color mixtus ex albo & ceruleo secūduū qualitātē domi-
nantem in medio nubis: tamē apparet in vno color viri-
dis: vbi vapor magis est terrestris: & hi colores sunt aliis
principales: quia multos habet colores: quos pictor nul-
lus exprimeret. Est igitur eodem Aristotele auctore Iris rep-
cussio radii redūdādis ad vapōrē sibi oppositę nubis: sic splē-
dor in aqua refulgens: in pariete refulget rediens ad ipsum
sua interpositiōe feruorē solis temperat: resolutionē in pluui-
as inferiora foecūdat. Specie sua sup̄iora pulchra reddit do-
minū humiditatis in aere esse ostendit. vnde infra quadra-

ginta annos a mundi fine apparbit: quod elementorū de-
secationē indicabit: pacē inter deū & mundū denūtiat. Sē-
per ex opposito solis est. Ergo nūq̄ apparet in meridie: q̄
sol nūq̄ est in septentrione. Plinius tamen ait: q̄ post au-
tumni equinoctiū appareat quactūq̄ hora: nec nūq̄ ples
simul q̄ duo f. Rosida. S. quia cū nubibus est quę rō
carent rore. g. Aduerso. S. naturalē rē expressit. Iris em̄
nisi e regione solis non fit cui varios colores illa dat res: q̄
aqua tenuis aer lucidus: et nubes caligātes irradiatę varios
creant colores.

g. Corpore soluo. S. Nā
supra dixit. Nexosq̄ resol-
ueret artus. D. Soluo Om-
nia quibus vita constans
hi inuicem nexa sunt. sed
cū resoluta fuerint: atq̄ a
se recesserint: tūc mors se-
quitur. Nec fato nec mor-
te metra: nō secūduū insti-
tutū naturę: quod fatis ac-
tribuit. difficilis em̄ mors
est: cū nō cōsensu naturę
spūs reddat: sed vi extorq̄-
tur aū diē. i. aū tps quod

natura potuit asferre. C. Soluo. Quia secūduū Plautonicos
homo anima est: quę in corpore veluti molestissimo in car-
cere includit. Ergo soluto tanq̄ a corporeis vinculis. & ip̄e
in sexto. Nec auras respiciūt clausę tenebris et carcere ceco.
h. Omnis & vna. S. vno impetu effusa est vita. i. anima:
i. Calor. S. secūduū eos qui dicunt animam calorem esse
qua discedente friget corpus. k. In ventos vita recessit.
SERVIVS. anima vt in sexto. Quē sibi tenuis nascentem
accersere vitas. Et dicendo inuentos: aut eos sequit̄ qui ani-
mam aerem dicūt. hoc est in materiam suam redit: aut cer-
te eos: qui dicunt animā perire cum corpore: vt intelligam̄
seuauit in ventos. i. recessit: vt in nono. Sed aūc̄ em̄nia di-
scerpunt: id est euanescent.

GG

Finit quartus liber aeneidos

¶ Virgilij ¶ Argumentū

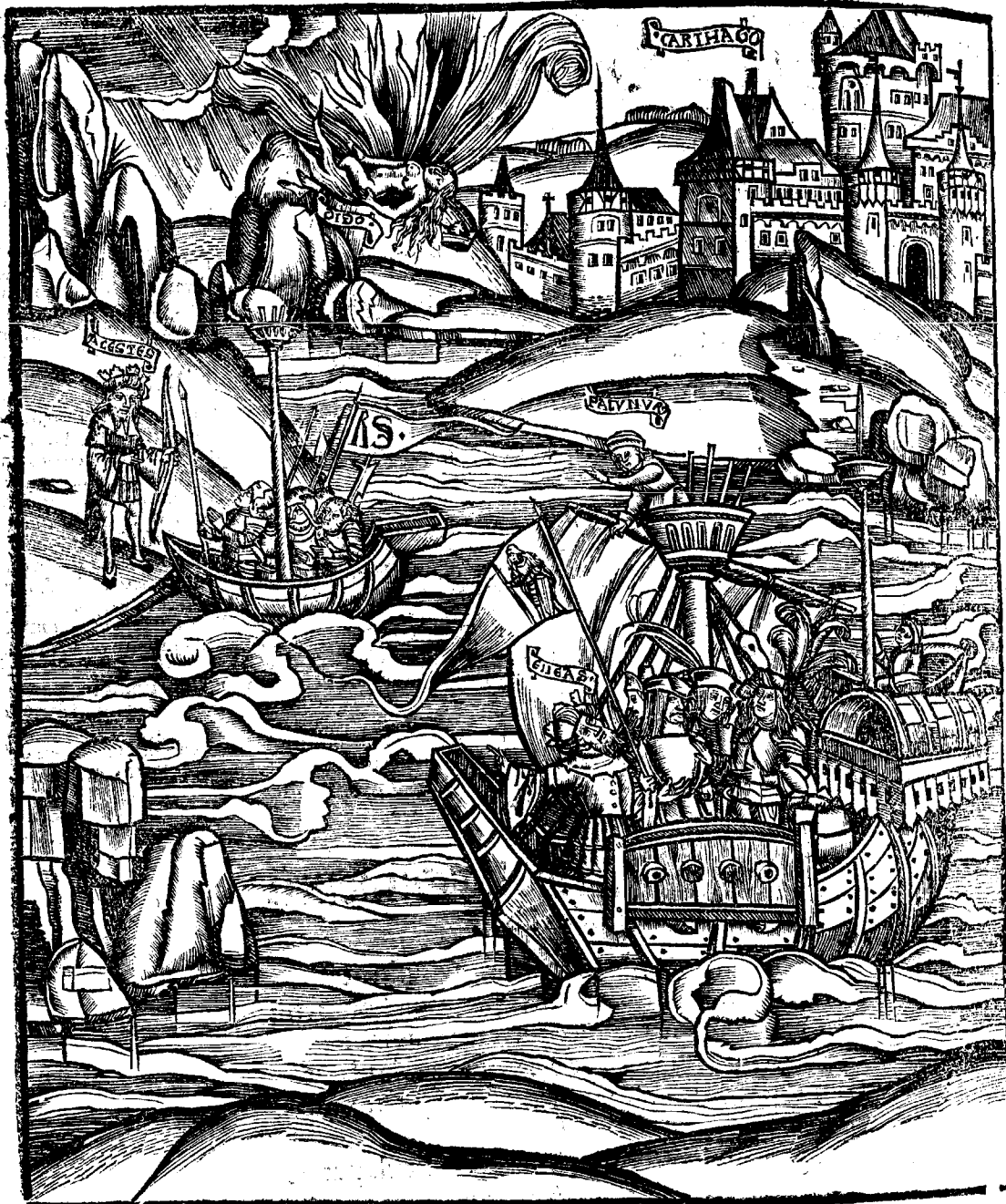
in quintum Aeneidos librum,

In siculas iterum terras fortuna reducit
Aeneam: tumuloq̄ patris persoluit honorem;
Tum cogit naues incendere troadas irīs:
Troes ibi liquunt sotios: venus anxia placat
Neptunū: somnus palynurū mergit in vndas,
Vel sic

Quintus habet tumuli varia spectacula patris.

Descriptio quinti libri

¶ Quintus habet ludos: et classē corripit ignis
Nauigat aeneas: siculas defertur ad oras.
Ludos ad tumulū faciunt: certamina ponunt.
prodigio: et cunctis ardens allapsa sagitta.
Iris nutricem habitu mentita senili
Incendit naues: subitus quas vindicat imber:
In fo mnis pater anchises: quę bella gerenda.
Quoq̄ duce ad manes possit descendere narrat.
Transcribit matres vrbi: populumq̄ volentē.
Et placidū aeneas palynurū querit in vndis.

Nēea meo
diū Aene
as iā. S. i.
dum flēt
aut sepeli
tur Dido.
& hoc fer

monelibrū (vt solet) sup
ioribus iungit. cuius pars
maior ex Humero est de
funere patrocli sumpta: nī
si q̄ hic certamen est na
uale: illic currule: nō potuit aut vna die in Sicilia nauigare.
Ergo intellige q̄ enauigauit prima luce: sed leniter spirant

p. Virgilii Maronis aeneidos liber quintus

Stierea medium

aneas iā classe tenebat:

Certus iter fluctusq̄ atros

aquilone secabat

us Aeneas. i. solers: & strenu⁹: vt equidē per littora certos
dimittam. c. Fluctusq̄ atros aquilone. S. quos aquilo

tibus vētis: dī Dido se in
terfecit: & dū flēt tota die
parū p̄fecit: & flāmā ro
gi circavesperā vidit: q̄pe
p naturā ignē videre potu
it. & etiā in consuetudina
erat: q̄ cadauera p diem
non viderentur. Deinde to
ra nauigans nocte: et se
quentis diei pre ad Sicilia
venit b Certe. S. andu
bitabiliter perges: aut cer

nuper flans atros fecerat. tempestatis em̄ hec est naturayt
reliquias venit teneat. eā in alteri⁹ flatu. **¶** Atros. At Pli.
non esse maris certū colorem. sed pro vētorū qualitate mu-
tari: & aut flauū esse: aut luculentū: aut atrū. **D.** Atros aq-
loneat qui nō est aptus aquilo ex affrica in italiā naugan-
tibus: sed vel posuit spetie pro genere. vel nauī gabat aquila
lone. quia ex secūdo louis pcepto statuerat Carthaginē res
linquere quocūq; illū ferrent veni: vt etiā aquilone flante
enaugarent quo illi ferrent. **C.** Fluctusq; atros. Varii enim

veni: varios mari colores
afferunt: vt aparet apud
Home. **d.** Respiciens.
C. Ex amore quīs italiā
vt deo obsequetur peteret:
tū nō poterat nō moueri
amore quē erga Didonē
gerbat. Discedere em̄ Aeu-
nā a Didone nihil aliud
est (vt in alligoris ostēdi-
mus) q; virū egregiū a lo-
uep Mercuriū monitū. **i.**
a deop doctrinā eruditū
a vita actiua ad cōtēplari-
uā trāsire. Sed cū nōdū in
cōvitiū genere q; animi
iā purgati dicunt cōsistat
sed in virtutibus purgato-
ris cōstitutus sit: quīs di-
uina pcepta (qbus celestia
cōtēplari: & terrena despi-
cere iubemur) seq; decreue-
rit: tū nō pōt nō cōmoue-
ri cupiditate rerū terrenarū
pserim earū in quib; viro-
tutes ciuiles versant: nā
bene regere se: domūq; su-
am ac enā republi. nō mi-
nima virtus: necq; damna-
tur vita actiua. q; a iustis-
cia non discedit: nā si legē
Mana optimā pte elegit:
sequit q; & Marta bonā
potuerit eligere: sed de his
plenus disputauim⁹ i pri-
mo libro Chamaldulētū
questionū. **e.** Collucē.

S. in honorē em̄ regis cū
facilis pcedebat a ppto:
Hinc de pallante: lucet via
logo ordine flāmarū. **Po.**
Ita etiā funebres lectos p-
tere ceperūt: vñ in sexto:
vel quē Tyberine videbis
funera cū tumultū ppter
habere recentē. **f.** Quē tā-
tū. **S.** ait varro. Aeneā ab
Anna eē adamatū: quīs
em̄ plurimū interitū tēp⁹
tū lectū est. **g.** Causa
latet. **C.** Nesciebat quidē
sedvis polluti amoris: & furor foemine⁹ cōiecturā faciebat
ignes esse regales. q; **D.** do se interfecisset: qd eos iustitia af-
flicto: qm̄ illud esset malū auguriū. **h.** Duri magno.
S. Nesciebat cās: sed cōiecturis illuc ferebāt. **i.** Ducit. **S.**
mīti dicit diducit. **i.** lacerāt. vt ad dictas duas cās tertia ac-
cedat: pcedebat inquit animos troianorū q; nascebant duri
dolores amore polluto q; notus erat foemine furor: q; ignē
rogi videbant. **i.** omē nauigantibus trāste vt per trāste valde
triste: sed sic intelleximus tertio dicto congruit tū nō etiā
superioribus. Nec em̄ troiant nauigātes poterāt: aut de amo-
re: aut de furore Didonis eē solliciti. **k.** Rates. **S.** p nauib;
abusue ponit. **l.** Olli. **S.** tunc aut illi. **m.** Supra ca-
put. **S.** **i.** inuitabilis morifer. nec simpliciter dictū: cū ois

hymber supra caput sit. **C.** Caput a capiēdo dicit: q; om-
nes sensus capiat. quod aio mēbro nō cōiungit. Inde capil-
li: capitis pili. **n.** Imber. **C.** qui maiori impetu ferit. **Nā**
pluuia lentior est: & magis tugis. **o.** Tenebris noctis &
nubiū. **p.** Ipse. **S.** Qui debuit esse solatio. **C.** Ipse. q. d. cui
credendū erat propter rei scientiā. **q.** Ab alta. **C.** e loco q;
cūcta recte prospicere possit. **r.** Quia nā. **S.** cur. aduerbi-
um est interrogāis quo vñus est bis. hic: & in decimo. **Coe-**
licole magni: quia nā sententia vobis versa retro.

s. Colligere. **S.** cōrahere:
nō penitus deponere. **Nā**
dicit obliquatq; sinus in-
uentū. **t.** Arma. **S.** ves-
la. **v.** Validis remis. **C.**
id est: ipos. validos incum-
bere remis.

x. Auctor. **SER.** nostre
nauigationis: vñ loquit⁹ se
cū dñ vñum: nec si hui⁹ rei
auctore se iuppiter faciat.
Sed cur hoc dicit cū Apol-
lini hoc det scribens. Tot
maria intraui duce te. Sed
legimus. Quē phœbo pa-
ter oipotens: & specialiter
nauigatio⁹ s ex Africa au-
ctor est iuppiter.

y. Hoc coeli. **C.** hac q̄li-
tate coeli. **i.** aeris. Optime
aut louē noiat. & q; dis
oibus p̄est: & quia aer
interpretatur. Oñdit aut nō
vanū fuisse: triste auguri-
um: qm̄ secuta sit atra tē-
pestat. **z.** Transuersa. **S.**
aduerbiū factū de noie:
vt rauca sonant. **Nā** nom⁹
& aduerbiū sp̄e trāsēit
in se: vt Toruūq; repente
clamat. Itē aduerbium in
nomē: vt oñ mane nouū.
Et Persi iā cras hestertū
cōsumpsimus: ecce aliud
cras Sed nomē in aduerbi-
um transiens sit inclina-
bile. Plau. a man ad vesp̄-
um. Mane aut propter te
trapotē n̄ dixit. **Nā** cū in
alienū p̄ trāsēit hē p̄tes
nō fuisse earū ad quā
trāsēit vtunt⁹ p̄tib; dū
taxat in declinatōe. **Nā** tē-
porē rōne suā seruāt: hic
Nā cū aduerbia a in vñi-
mis pducūt: vt frustra. In
de & frustra cerno te tēde-
re cōtra. tū hic trāsuerfa se
cū dñ rōne nois corripuit.

a. Et vespere ab atro. **S.**

f. quo tendim⁹. nec sine ra-
tiōe post gñalitatē addidit speciē. **b.** In nubē cogit aer.
S. nā aeris dēstas facit nubē vt densat erat q; rara mō: & q;
densa relaxat. **C.** In nubē. Ex vaporibus em̄ a terra, ascen-
dentibus cōdensatur aer: & partes in illo densiores vertunt⁹
in aquā. hēc em̄ mutua est elementorū cōuersio: vt etheris
crassiores p̄tes in aerē: et aeris in aquā: & aq; in terrā vertant⁹
& rursus subtiliores terrarū in aquā: & aque in aerē: & a-
eris in etherē vertant⁹: nihilq; ex ip̄s deperit. sed mutua sit cō-
uersio. **c.** Superat qm̄ for. se. **C.** ostēdit prud̄tis esse for-
tunē cedere: & inferuēdū tēpori. Quare aut prius flet pa-
renādū Anchisē: q; eundū in italiā: in allegoris dictū est.
d. Neglittora longe. **S.** suadet a facili. **e.** Fida. **S.** ppter
Acestis affinitatē. **f.** Fraterna erycis. **S.** ppter ericē burg

Eneidos

& Veneris filium secundum alios Neptuni & veneris. C. Eryx quartus fu r a neptunno. Neptunū em filius fuit amy-
cus. Amyci aut bates. Butes aut ex venere genuit Erycem
qui (teste Diodoro) eiusdē insule viro) rex Sicilię fuit: qui ob
maternū genus in maxima gloria fuit: & in eo monte: quē
a se denotauit: vrbe cōdidit: & in arce templū matri posuit
multis donariis ornati: quod vetustate ipsa creuit. Nā &
Aeneas in italiā veniens: illud vehemēter excoluit. Deinde
multis seculis illud siculi
celebrarunt. Post et ā Car-
thaginenses coluerunt: po-
stremi Romani in eo soēs
superarunt. Quisquis em
cū imperio in insulam ve-
niebat: donis templū orna-
bat: & ludis & mulierū cō-
suetudine: omni abiecta tri-
stitia: hilare sacra faciebāt.
Sed qd maximū fuit. xvii
ex Sicilię vrbib⁹ huc tem-
plo aurū pendere iusserūt
additis militibus qui tē-
plū custodirent. hęc Dio-
dorus. Strabo autē etiam
scribit illud singulari vene-
ratione coli: & antiquit⁹
mulierū frequentia refert
illius ministeriū dicatum
quas & ex Sicilia & ex ex-
ternis regionibus multi lo-
carāt. Hac tēpestate et ipsa
Coloniar: & templū pene
desolatum est. Sed & Ro-
me est añ portā collinā tē-
plū: qd appellant Eriçing
veneris: cui cū qde sacra in
signis adiacet porticus: Cē-
zerū mons ipse Drepano
propinquus est.

g Sicanos. S. corripuit
alibi producit: vt Sica-
nio preta sinu. h Ri-
te. SER. i. si rite remeti-
or astra coelo añ seruata. f.
añ tēpestatē. Colligit autē
vicinitatem ex ratione cur-
sus: q a perit⁹ his horis col-
ligit: quas idicant sydera.
i Iadudū. S. si in heroi-
cū est qd dat Aeneas pitiā
gubemandi: sed etiā ad p-
conomia pertinet: dictu-
rus em est. Et ipse ratē no-
sturnis rexit in vndis.
k Flecte viā. S. interra
nos flectim⁹ de via, in ma-
ri spām viā flectim⁹.

l Fessas naues. Si nos fessos:
m Dardaniū aceste. S. vt supra diximus: Hipotes isiliam
suā Egestā ne ad cetos relegaret: nauiculę superposuit. et mi-
sit quo fors tulisset. Hāc ad Siciliā delatā. Crimius fluuius
amplexus est. cōuersus in canem. vñ Acestes est natus.
n Seruat. S. tenet: vt: & tantas seruabat filia. sedes.
o Perunt. C. Perimus cū ratione. Appetimus cū affectu.
p Expetimus honesta. p Secūdi. S. iā secūdi post cōuersio-
onē. q Fertur cita gur. da. C. Ipsa cōpositio verborū cele-
ritatē fugiens nauis & sonitū quē odit: nobis añ oculos
ponit. r Tandē. S. vacat. Vt & quo sub coelo tandē: nā
cur tandē: cū dicat: fert cita gra. claf. C. tādē. potius ad deso-
deriū. Nā animo cupienti nihil satis festinat: quā ad longū
tudine tēpis refert. Nā nauigatio breuis: & celerissima fuit.

Fida reor fraterna erycis: portusq; sicanos.
Si modo rite memor seruata remeti or astra.
Tum pius Aeneas: equidē sic poscere ventos
Iamdudū: et frustra cerno te tendere contra:
Flecte viā velis: an sit mihi gravior vlla:
Quoue magis fessas optem dimittere naues:
Quā quę dardaniū tellus mihi seruat acestem?
Et patris anchise gremio complectitur ossa:
Hęc vbi dicta: petunt portus: et vela secundi
Intendunt zephyri: fertur cita gurgite classis:
Et tandem leti notę aduertuntur harenę.
At procul excelfo miratus vertice montis
Aduentū: totiasq; rates: occurrit acestes
Horridus in iaculis: et pelle libistydīs vrsę:
Troia crūniso conceptum flumine mater
Quę genuit: veterū non immemor ille parentū
Gratatur reduces: et gaza letus agresti
Excipit: ac fessos opibus solatur amicis:
Postera cū primo stellas oriente figurat
Clara dies: totios in coctum littore ab omni

s Miratus. S. qui mirabatur aut certe miratus occurrit.
t Horrid⁹. S. hominib⁹. v Lybistidis v. S. Aut reuera vt
se: aut fere africane. C. Lybistidis. Puto significat fabulā
Ibisca em Sifiphi filius condidit in syclia vrbe de suo no-
mine appellatam Silli⁹. Sed decus haud: vllum pulchr⁹
oris: quā q formauit nomē Ibisq. x Grata et occurrit:
D. impatiētia cupiētis gratulari: significat. Et paternū
pelle refert hirsū. erat ei nat⁹ ex fluu oet fluui pene nudi sine

ambitione vestitū pingūt.
C. Gratatur. grator te. &
gratulor tibi dicimus. i. q
tum me p tua re prospe-
pcheo. Gratificari autē tē
gratā facere. & habet no-
scio quid cōiunctiū cum
adulatiōe. Sal in iugum:
nisi forte quē inhonestā et
pniōsa libido tenet pau-
corum potentie dec⁹: atq;
libertatē suā gratificari.
y Gaza. S. opib⁹ rusticā
is. nā ga zaois fruct⁹ est.
z Letus. C. liberalis. Nā
liberales leti dicūt. Sic cō-
tra Teren. dixit inuitat ri-
stis: quasi inuitus: nā isti
nō dāt leti. a Solat. Nā
pntas angustias respē-
tū copia solari poterant.
a Agresti. DO. Agrestes
sunt epulę de quibus ait
i bucc. Sūt nob⁹ mita po-
ma: castaneęq; mallas et
psti copia la cę. ius adde-
re possum⁹ oua: et herbas.

b Stellas. C. stelle q oēs
dicuntur fixe octauo coe-
lo: nō qui ipse q cōtra lu-
um coelū nō eāt: sed adeo-
tardo sunt motu. vt mo-
ueri nō vidēt. Nam ceteri
mo fere anno gradū vnū
qui est trigesima pars vn⁹
signi: q duodecim sunt cō-
ficiūt. Vñ totus zodiacus
pagit sex & triginta mil-
bus annor. Stellari nu-
merus incognitus est astro-
nimis. Mille em et sex cen-
tū sunt solū ille quatū co-
gnit⁹ hñt: q qdē. lxvii.
signa cōficiūt. Vt si expli-
causa dicam⁹ cignū i coe-
lo esse vnū: & arietē aliud
signū. Et cygnū quidē ha-
bere stellas. xii. Arietē. xv.
iii. Ergo stellas dicimus il-
las singulas. Cōfiguratio

nē aut ex multis stellis appellamus signa. Quis iunior a-
strologi signa solū dicant illa. xii. q sunt in zodiaco: f. arietē
taurū geminos cācr: leonē: virginē librā: scorpiōnē: sagita-
riū capricornū: aquariū pisces. Reliquas aut cōfigurationes:
imagines: & nō signa noiant. Sed apud scriptores promi-
scue: & signa & imagines inuenimus. Preter aut has om-
nes stellas: septē alię sunt nō in octauo coelo: vt ille. sed in
gulg in singulis septē coelis inferioribus. vt in septimo sit Sa-
turnus. in sexto Iuppiter: in quinto mars: in quarto sol: in
tertio venus: in secūdo mercuri⁹: in prima luna. Et hę stellę
planetę dicunt. i. erratiles. Nam. πλῆθος μᾶλλον ἢ ἑκατόν ἄσ-
gnificat. quia manifeste cernūt cōtra suū coelū ferri: unde re-
troardi sunt. c Fugarat. S. portice dixit. Nā stellę alie
coelo sūt: pter planeta: & a stado dicūt. d Coelū. C. Cō

clū. Vt & coetu cinxere
polū. e Exagere. C.
Nā qui verba habent ad
populū ex loco superiore
fāt. f Dardanide ma
gni. S. frequenter (vt dixi
mus ad opus suū Virgili
us) aliqua ex hystoria deri
uat. Nā sic omnia inducit
q̄si diuini honores soluā
tur Anchise: quos constat
Iulio Celsari fuisse augustū. C. Dardanide magni. Captat
beniuolentiā a nobilitate: quā cū cōmemorat: ostendit esse
causam: ne deferent honores Anchise: & facit rem veris
mitem. facile em̄ potest credi: ex genere a deis profecto oriri
aliquē deū. g Genus alto a fa. di. S. bene sic dicit. Nam
per tacitā cōnomiā ostendit: debere Anchisen generis sui
honorem mereri: vnde est. Diis genite & geniture deos.
h A sanguine diuū. S. diuū autē: & deorū sepe indifferen
ter ponit: quāq̄ sit discretio: vt deos perpetuos dicam⁹. Di
uos autē ex homine factos: quasi qui diem obierint: vñ di
uos & imperatores dicimus. Sed Varro & Attēius contra:
dicentes diuos perpetuos. Deos qui propter sui consecratio
nem timentur: vt sunt dii manes: quod tangit in. xii. Tur
ni licet affata sorore: diua deā stagnis quē fluminibusq̄
sonoris presidet. i Annuus orbis. S. quia menses in se
currunt: & annū faciūt: vñ annulus quasi & annuus. Sic
alibi. Atq̄ in se sua peruestigia voluntur annus. C. Annuus
Apud antiquos annus. quia ex reuolutione syderum ē: tri

Aduocat aeneas: tumuliq; exaggere fatur:
Dardanide magni: gen⁹ alto a sanguine diuū:
Annuus exactis cōmpletur mensibus orbis:
Ex quo reliquias diuiniq; ossa parentis

plex notatur. Minor em̄
est ex reuolutione lunę: q̄
cum terrę proxima sit: ve
hemēt in corpora agit.
Constat autē & diebus vi
ginti & octo. Celerrima est
propter breuitatē sue sphe
re: & quonā proxima ter
re: videt maior reliquis (sy
deribus excepto sole: &
tū minima est omnū ex

cepto Mercurio. Post hunc est ann⁹ solaris: qui vere ann⁹
dici potest: quia cursu suo omnia tempora distinguunt: ef
ficat tenebras: mane: meridiē: vespertū: efficit. ver: estatē: au
tumnū: hyemē: totum deniq; zodiacum trecentis & sexa
ginta quinq; diebus: & besse & semisse perag: ac preterea
centulle. i. ceterisima parte vnius diei. Ergo vt omittā antū
priscorum Romanorum: de quo explicatissime dicit apud
Macrobiū: Iulius cesar dictator primus ad rationē mathe
maticorū: vt etiā egypti faciebant: Romę annū redegit: qui
cōstaret ex trecētis et sexaginta. quinq; dieb⁹: & q̄drante: &
qm̄ singulis annis quadrantis ratio haberi nō poterat: insti
tuit: vt quarto quoq; anno dies vnus intercaleretur post
vigesimalū quartum: diē februarii. i. kalendis marcii. & qm̄
is dies bis repetebatur: hisextilis dictus est. k Diuum.
S. aut laus est: vt diuini opus Alchimedonius: aut Vancinā
tis: vnde est. nunc repeto Anchisen fatortū archana reliquit.
l Aras. SER. medium se prebet. Nam & hominem fatis
se nouit: & vult eū ex consecratione numen effectū. Nam
GG iii

Eneidos

moestas aras ad hominem pertinet. i. diis manibus consecra-
tas q̄ paulo post dicit. Altaria liquit: pertinet ad diuinitatē
post apothosin: vnde est adytis: quę sunt templorū. & suc-
cessit tumulto: quod est hominum.

l Nisi fallor. S. non quasi nescius dixit: sed ppter anni con-
fusionem: nam ante cēsaem (cuius rationem de anno nūc
sequimur) intercalabant dies: vt in verrinis legimus. s. lūne
non congruente ratione. Annum autem primo Eudoxus
deinde Hypparchus: deinde ptolomeus: ad vltimū cēsa de
prehendit. m Acerbū: S. propter perditum patrem:

n Honoratū. S. quia de
us sit effectus.

o Sic dii voluistis. S. de
diis semper salua veneratione loquitur: sicut inter
tio. sic visum superis.

p Agere. S. ellem. & be-
ne aut d' esset: aut hosti-
les memorari locos.

q Argolico. S. Ionico: &
adriatico.

r Deprensus. S. occupa-
tus. & p prie nauigantiū
est. vt depressis olim flatio
gratissima nauis.

s Micenę. SER. vt vrhē
pataur: & p pce vsus ē sin-
gulari vt luena. Arq; ve-
tus thebe cētum iacet ob-
ruta portis. et ab eo quod
est Mycene mycenes dixit
mycena mycenę. Vel ē my-
cene in ablatiuo.

t Annua vota & pom-
pas. SER. Hęc quasi nū-
mini.

v Suis donis. SER. con-
gruis: sunt q̄ tantum su-
priorū. Munera sunt in-
feriorum: vt in Buc. Phoe-
bo sua semper apud me.
Munera sunt lauri.

x Nunc vltro. SER. Ar-
gumentum a minore ad
maius. vltro. i. vltra. i. insu-
per vel sponte sua non vo-
lentibus nobis. Quasi ve-
lit tempestate ortā: non
vt ab italia arceretur: sed
vt sacra renouarentur An-
chise.

y Honorem. SER. non
dixit exequias. Nam & v-
tos quasi a numine vult
petere.

z Posita. SER. consti-
tuta. vt Et posuere in mō-
tibus vrhem: dicit autem
petamus etiam hoc: vt velit nos etiam in vrbe constituta

singulis quibusq; annis sibi sacra persolvere.

a Incapita. C. vt digerit in numerū. i. per ordinē: aliquan-
do significat similitudinē vt curua p arcū. i. i similitudinē arc⁹.

b In naues. SER. per naues. Mula enim significat vt su-
pra diximus. c Si nona diem. S. non de die qui certus
est dubitat: sed de serenitate: vnde paulo post Serena iam
luce: & est sciendum: quia apud maiores vbicunq; quis
fuisse extinctus: ad domum suam referebatur: & illic sep-
tem referebatur diebus: octaua die incendebatur: nono
sepeliebatur: vnde & Horatius Nouendiales dissipare pul-
ueres: nam & ludī: qui in mortuorum honorem celebrant.
Nouendiales dicuntur. Sciendum quia etiam domi sue sepe

liebatur: vnde est orta consuetudo: vt dii penates in domi-
bus colantur. DONA. Nona diem. p̄scripsit tempus lu-
dorum: si tantum aeris temperies esset. & id ipsum nec mi-
mis propinquum: vt possit preparari celeritas: nec nimis lo-
ginguum: ne haberet diutius expectationis tedium.

d Alnum. DON. Tranquillum debemus accipere. E-
xit aut ludos nō impudicos: vt mimi sunt. sed fortes: & q̄-
bus virtutes in homine accenduntur.

e Aurora. CRIST. prima pars lucis nondum sole appa-
rente. dicta ab auri colore quo oriens vestitur cū apparer.

appellat & matuta: hinc
dicimus matutinum tem-
pus.

f Prima. SER. reuera
prima: Nā cetera nō ea q̄
dicit editurus est ordine.

g Certamia. CRISTO.
mos fuit apud p̄sicos: vt
in honorem maximorū
viroꝝ: p̄ferim eorū q̄ in
bello oppetissent: funebres
ludi exhiberent. Fuentiq;
prime inferiq; vt ex capiti-
uis nōnulli ad tumultum
maclarentur. hinc gladi-
torum manus originem
sumpsit. Primi autē ludi
funebres: quorum memo-
ria exeret institui sunt ab
Hercule in honorem Pelopis
eius atai: & Iouis co-
secrati. dicuntur sunt olympi-
pici: quia apud olympū
Archadq; mōtem celebrā-
tur in p̄sēis finibus. hos in-
termittos Iphitus eius filius
us instaurauit. hinc inuicem
habuit prima Olympi-
as. Hi ludī exp̄cto q̄
to anno: quinto incipien-
te agebantur. Primi in il-
lis ipse Hercules coronat⁹
est. Qui cum a bello ad sa-
cra conuersus esset. etiam
a diis secundum Diodo-
munera accepit. a Miny-
ua pepulum: a vulcano da-
uum. & thoracem. Dedit
Neptunus equum. Mer-
curius ense. Apollo arcū
& illo vti docuit. Ceres p-
ua mysteria ad purgan-
dum centauros: cedem il-
li ostendit. In his ludis vi-
ctores oleastro coronabā-
tur. Secundi fuere phocem-
ses p̄ phytōnē serpē in
ab apollīe cēsum apollis

Condidimus terrę: moestasq; sacrauius aras:

Ianq; dies: (nisi fallor) adest: quē semper acerbū

Semper honoratū: (sic dii voluistis) habebo.

Hunc ego getulis agerem si syrtibus exul:

Argolico ve mari deprensus: et vrbe micenę:

Annua vota tamen: solēnisq; ordine pompas

Exequerer: strueremq; suis altaria donis.

Nunc vltro ad cineres ipsius: et ossa parentis

(Haud equidē sine mēte reor: sine numīe diuū)

Adsumus: et portus delati intramus amicos:

Ergo agite: et cuncti letū celebremus honorem:

poscamus v̄tos: atq; hęc mea sacra quot annis

Vrbe velit posita templi sibi ferre dicatis.

Bina bcū vobis troia generatus Acestes

Dat numero capita in naues: adhibete penates

Et patris epulis: et quos colit hospes acestes.

pr̄terea si nona diem mortalibus alnum

Aurora extulerit: radiisq; retexerit orbem:

Prima citę teucris ponā certamina classis:

honore cōstituti. Eratq; victorib⁹ corona ex lauro Tertii
achei i Isthmo ob id Isthmii dicti i honore Palemōis: quē
latini portuanū nominant: qui ex Melicera homine deus
marinus effectus est: in his corona ex pinu victoribus de-
cernitur. Quarti argolici: q̄ nemeia a nemea sylua nominā-
tur in Archemori honorem instituti sunt. Hic enim puer ly-
curgi filius fuit: & Opheltis appellatus. verū a nutrice dū
fontē argiuis i thebanū bellū p̄fiscētib⁹ oñderat: temere
humī relict⁹ a dracone ictus perit. Argiui autem in patris
solatium illi ludos instituerunt: & quia principium facti in
deceptum est: pro Ophelto archemorem appellari. Est
illis corona ex Apio. vt ex herbę humilitate: grās infamulis
exprimeretur: vel quia in Apio iacens extinctus sit: hęc q̄

ant precipua genera ludorū in gr̃tia: quibz & pleriq; alii
erant: vt in actica: vbi celebrabant ludos Minerę. in æ-
gina Aeaco. i archadia lyco Ioui. Tēpiis amorī. Oropi am-
phiaro. Argis Iunoni. & alibi aliis. h Aut iaculo incē-
dit melior leuibz ve sagittis. S: idest iactu velonū sagitta
dit melior leuibz ve sagittis. S: idest iactu velonū sagitta
rum: vt vacet ve. Sic ista iunxit in nono. insidit iaculo: &
longe fallente sagitta: hoc est in iactu longe fallētis sagitte:
Nam non exhibuit iaculatores. i Crudo cēstu SER.
crudeli: vel duro: & dyphthongatur cēstus: quando pugil-
lum arma significat: & pluralē habet numerū: & est quar-
te formę. Cēstus autem
cēsti sine dyphthongo tan-
tum singularis numerū est
& significat cingulum ve-
neris.

k Merite. DONA. per
monet q̃ recto iudicio at-
tribuetur palma.
l Expectent. DONA. vñ
vidēat vel iperēt.

m Palme. SERVI. virtu-
tis consequens pro prece-
denti positum. CRISTO
FORVS. Palma hac ar-
bore donantur victores:
non solū quia semper vi-
reant: quod sibi cōmune cū
multis est: sed q̃ adeo per
seueratū motu erigitur: vt
etiam omnia grauissīma
sustineat. Sunt quidem pal-
mę in Europa vulgoq; in
Italia: sed steriles. in marij
timis hypanie fructum
ferunt: sed inuitem. dulce
in Africa: sed cito euane-
scunt. In oriente vero plu-
rimi ex hoc fructu vina
faciūt. Alii etiam panem:
Alii ex eo pecudes saginat
nulla sponse sua nascitur:
nisi in calida terra: nul-
la frugifera: nisi in feruida.
mas est & femina. pluri-
mę q̃ semine vni mari cir-
cūstunt: q̃ remoto sterile
sunt. In cypro: quibz non
maturecat: dulcis tamen
est. Aiyria. et p̃sis syluas
palmarum ceduas habet
& ad laurora vititur: no-
uelli fructus intus lignū
nō habent: vnde a spado-
nibus nomen sumpserūt:
differunt colore: vt fici cā-
didī: tamen gratiores.

n Ore fauete. SER. apto sermone: & sacris ludis vitur.
Nam in sacris taciturnitas: in ludis necessarius est fauor: fa-
uer quis ore etiam per taciturnitatem. Hora. Fauete liguis
carmina non prius audita musarum sacerdos. DONA.
Ore fauete: in sacris significat indicere silentium: hic vero ad
monet: vt letis clamoribus fauorem accommodent.

o Cingite tempora ramis. SER. Ex more romano: vbi
omnis etas coronata ludos spectabat: quod ostendit per
Aeniam: acēstem & ascaniū. per quos omes ostēdit grates.

p Materna. SER. vel quia filius: vel quia Veneris sacri-
caturus marito. q Helym. S. Princeps troianorum.
qui dicitur tres in Sicilia condidisse ciuitates. DONA. Hoc
hely. Acēstes & ascanius. quia omni grati cōgruebat.

r Iterū. nam primo salutauerat tamen sepeliit.
i Aui matur. SER. Honeſtū q̃ si quo maturus diceret.

s Rite. SER. secundū ritum sacrificij: quod exigebat: vt li-
baret de mero Baccho: idest puro vino. r Carchisia. S.
genus poculorum: v Humi. SER. terre.
x Nouo. SER. vñ statim mulcto: vt post fortum: quod
colustrum dicitur neutro genere. y Sanguine sacro. S.
scilicet victimarum. Sacrificat autē partim quasi mortuo
numero pari: partim quasi deo numero impari. vt cedunt
quinas de more bidentes. Nā de numero impare gaudet:
3 Purpureos. SER. ad sanguinis imitationem in quo est
sedes animę Sic. in sexto. Purpureos spargam flores. Item

pupureasq; sup vestes ve
lamina nota. s. vt sedis
sue cognoscat imitationē.
a Salue. SER. Salue &
vale secundum Varro. in
logistoricis synonyma sūt
vnde his insultationibus
& execrationibus vitur
Terent. Valeat q̃ inter nos
dissidiū volunt. Vnde hęc
etiam mortuis dicimus:
non q̃ eis optemus salu-
tem: in quibus nulla esse
potest. sed vt significemus
nos ita digredi: vt ostēda-
mus illos nunq; in nrām
cōmunionem esse ventu-
ros. distingue etiam. nam
quo tempore sepeliit dixit
salue & vale.

b Sancte. DONA: vt si
gnificet iter deos receptū:
Nā in secundo libro: q̃ vi-
uus erat: et ab eo minime
diuelli volebat: non fan-
cte dixit: sed care.

c Recepti nequicq; ci-
neres. SERVIVS. Cine-
re. pro ipso patre posuit.
ac si diceret. Salue pat̃ de
troia liberare sine causa:
propter qd legē. Nō licuit
fines italos fataliaq; arua
q̃ Recepti neq; Alii hy-
storiā referunt supradis-
cta distinctionē mutata: vt
dicāt. Recepti iterum cine-
res: semel ex troia: semel a
Diomede: qui dicitur ossa
eius cruta: cum Palladio
reddidisse. q̃ Neccquā
autē secundum epicureos q̃
dicunt omnia perire cum
corpore. CRISTO. Cine-
res. Hic mos apud Roma-
nos fuerat vt cadauera cō-

hurerent: quam consuetudinē ostendit in Mysenī funere.
fuit etiā & apud alios. Nam cū Plī. ponat esse speciē lini: q̃
non vratur: addit regum funebres tunicas: ex hoc lino cor-
poris cineres a reliquo separare cinere: non tamē apud om-
nes cōburebant. Neq; semper Romę cōbusta sunt. Aegy-
pti vero tāto artificio cadauera cōdebāt: vt ne pūi quidē
inde deffluerent. Quapropter multi ita suos domi habent:
vt multarū etarū pgenitores suos conspiciere possint quātū-
tatē: & habitu corporis. ac forma & liniamētis integris ait
Hero. & Diod. Idē Diod. refert q̃ sū ēē in ethyopia: q̃ cada-
uera in flumen iactant: id optimū sepulchrū putantes: aut
vitro circūlitos domi seruant: aliq; fictilibz condūt ac infodi-
unt. Idem refert in Balearibus insulis cadauera in funere su-
sub cōstringi solere: ac mox fictilibz cōdita multo lapide ob-
ruere. Hero. i. scribit Aethiops. (q̃ a lōgavira macrobios

GG v.

Eneidos

appellant cadauera deficcare. deinde pingendo ad pristina figurā reducere. Deinde columnas adnixos ad annum domi retinet quo exacto magna pompa per vrbe circūserunt. Nasamones mortuos sedentes in sepulchro collocant. Cautent etiā ne quis aliter q̄ sedens animā emittat. Massa gregē eos qui morbo pereunt: vt impios & dignos: qui a feris lanientur abiciunt. Calpitiū qui sepruagesimū annum excefferit in solitudine exponunt: qui si ab auibus lanietur: foelix creditur: si a feris vel canibus nequaquā: si a nullo infelix. Quidā in iudea vulturib⁹ mortuos exponūt. Assyrii in melēle condunt: & cera oblitunt. Sabei pro stercore cadauera habent: & sterquilinis etiā reges sepeliunt. Magi nō humant corpora: nisi antea a canib⁹ laniet. In hyrcania plebs cōes alit canes opulentes domesticos: vt ab eis lanientur. Plutonē autē priuū funera instituisse.

d. Animēq; vmbreque. S. Plato & aristō. Et omnes periti dicūt in homine quatuor esse aīas: Alīam vitam: vt in vmbribus: q̄ tūm mouent: alīā sensuale: vt in multis animalibus: in quibus est sensus timoris & gaudiū. Tertiā intellectualem: vt in hoībus: qui et cogitare: & iudicare possunt. Est quarta infra omnes que phisice dicitur in herbis & arboribus que motu carentes oriuntur: crescūt: & occidunt. Homo horū oīum princeps est: vñ salusti. Alterū nobis cūdis: alterū cū beluis cōe est. Si autē quattuor sunt aīe totidē erūt: et vmbre: vt si q̄s inter geminas stet lucernas: geminā vmbra creat. hoc de animis etiā Lucretius tradit. Sed non tantum veritati studet: quantum secte epicuree. Alii tū dicūt vmbre esse gēnī sinē gēnī: vt sit cineres animę & vmbre paternę: qd nō valde pbandū: cū nec vmbra: nec aīa cineres heat. D. aīeq; vmb. Calp. gēnī ē in singlari. S. Rurs⁹ quia inimicorū manibus fuerant effossi: & itez sua opa cōditū: qd hñficiū cū nō fēserit mortu⁹ dixit nec quicq; & hñ dictū est ex psona filii q̄ viuo q̄ mortuo hñficiū p̄stare maluisset. e. Non licuit. D. ppter qd in tercio dixit. Heu tantis nec q̄q̄ erepte p̄clis: f. Quicūq; est. S. tedio lōge nauigationis hoc dicit. g. Lubricus. S. labilis. alīas locū dicit: vt p̄ lubrica surgens. h. Septē iū. S. p̄ magnitudinē loci gēnī vult pbare: nullus em̄ locus caret gēnio. q̄ p̄ angustē plerūq; ostēdit. Persi. Pingē duos augues pueri sacer est locus: extrameite disceto. Locus ex Home. q̄ inducit grecos apud Aulidē omē decēnalis belli ex serpente colligisse. q̄ etiā matrē cōsumpsit nouē pullis comelis. Sic & nūc gyris finem errorū Aeneę ostendit qui septē annos duratū: et est optimū figmētū. Annus em̄ ante

inuētas lras: indicabat picto serpente ore caudā tenente: q̄ annus in se recurrit. i. Gyros. S. nomē legimus verbū ex inde nō innemim⁹. k. Septena. C. nō solū septē: sed q̄ dū traherent semp̄ essent septē: nā retinet nō solū numerū lē significationē: sed etiā ppriā. l. Volumina. C. plicas. m. Notę. C. q̄ quis vt plurimū notam id dicamus q̄ corp⁹ amnis ut aliq̄ labe polluit: tū etiā & ad honore pulchritudinēq; referit. vt Oui. in fastis. Quicq; numāna duxit ab vbe notā. Sic & in hoc loco dixit notā illa interpuncta cerulea: q̄q; fuluū aureūq; colorē variabat. n. Maculo⁹ fulgor. C. i. ille color fulu⁹: vñ splendor tāq; ex auro maculatus distinctus maculis q̄ ruleis. o. Squama in. C. de squama & equalore dictū est i. secūdo. p. Incendebat. S. illustrabat. q. Agmine lō. C. tādē post illos gyros tādē longorpe cepit. Agmine ipe tu. D. Agmie. Dixit agmē q̄ naturaliter impellit serpens: pulchritudo: & incētia serpentis rē celestē: et nō noxiū aīal significat ppter qd magis honores restaurauit. r. Libauit. S. leniter tetigit. s. Dapes. S. Superpositas q̄ silicernū dicunt: q̄ si silicernū supra silicē posuit. t. Depasta. S. nō a senā ipse libauit: sed tā diu māstir: donec flāma oīa aīa imposita cōsumeret.

v. Gēnī nelo. S. Quia vñ sup̄ dixim⁹ null⁹ lō ē sine gēnio. C. Gēnios ait Cēlorinus dictos ē: quia vt gignamur curēt: vt q̄ gēnios curēt. Credebat⁹ vñ cuiq; duos esse Altes bonū: alterū malū: vt nos christiani q̄ duos angelos bonū malūq; in custodiā singulorū hominū ē: vñ lūit Apuleius autē in lib. de demonio socratis scribit. Demonas q̄s gēnios et lares possum⁹ appellare mihi nstros deos arbitrantur quodēscq; hominū: interpres si qd a diis venit. Ergo qui melioris menti in corpore sunt nro: gēnī dicūt. Corpori renūciātes Iemures. Tū si domos incursumus infestaret larę appellebant: cōtra si boni fuerint lares familiaris dicūtur. x. Famulū ne. S.

Consueuerāt prisci (vt hodie apud Indos) vt quē res moriebant: cū his dilecti equi: vel serui & vna ex vxorib⁹ canorū incēdebāt. Inter q̄s de hoc magna erat cōtentio. possum⁹ igitur intelligere seruū sepultum cū anchise vel p̄ Apotheosim deū vultē effectū: vñ dat famulū q̄i minit⁹. singula em̄ numia habēt inferiores p̄tates ministras: vt ven⁹ Adoem. Diana Virbiū. Aut ex scētia pythagore dic q̄ prim⁹ dephendit de medulla hominis: q̄ est in spina angue creat. Quod Oui. in. xv. meth. dicit loquēte pythagora. y. Acheronte re. S. adueniētes de acheronte. Aut acherōte remissos qui tā in acheronte non essent post apothecisim factam.

Necq̄q; cineres: animęq; vmbreque paternę.
Non licuit fines italos: fataliaq; arua:
Nec tecū aufoniū (quicūq; est) querere tybrim:
Dixerat hęc: adytis cū lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros septena volumina traxit,
Amplexus placide tumultū: lapsusq; per aras:
Ceruleo cui terga notę: maculosus et auro
Squamā incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso sole colores.
Obstupuit visu aneas: ille agmine longo
Tandē inter patēras: et leuīa pocula serpens:
Libauitq; dapes: rursusq; innoxius imo.
Successit tumulto: et depasta altaria liquit:
Hoc magis icceptos genitori iſtaurat honores:
Incertus genium ne loci famulū ne parentis
Esse putet: cedit quinas de more bidentes:
Vinaq; fundebat pateris: aīamq; vocabat
Anchisę magni: manesq; acheronte remissos:
Nec non et sotii: quę cuiq; est copia: leti
Dona ferunt: onerātq; aras: mactātq; iuuēcos:
Ordine athena locant alii: fusiq; per herbam

Prunas. CRISTO. A Subijciunt verubus prunas: et viscera torrent. perurdo dictas volunt.

^a Expectata. D. quasi tardius desiderantibus venisset. ^b Phaetontis. S. Solis. ^c Phaetontis. i. solis qui phaeton: quasi splendens dicitur. vel appellat equus solis: equos phaetontis: quia phaeton solis ex dymene filius: eos male rexit. fingunt autem poetæ solem habere quatuor drigas: id est currus: cui quatuor sunt iuncti equi. Eorum nomina sic ponit Ovidius.

Expectata dies aderat: nonamque serena
Aurora phaetontis equi iam luce vhebant:
Famaque finitimos: et clari nomen Aceste
Excierat: leto complerant littora cætu:

Spacioso ludorum loco. D. Circo. non quod esset circus: sed locus in forma circi. C. Circo locus est spatiosus: & capax tur-

us: & ethon Solis equi quartusque phlegon hinni: tibus aruas flammis se impleant. ^c Visuri æne. D. Expresit plenissimam laudem troianorum: cum Sicut non solum causa ludorum convenirent, sed & ad videndum troianos.

^d Circo. SERVIVS. Spacioso ludorum loco. D. Circo. non quod esset circus: sed locus in forma circi. C. Circo locus est spatiosus: & capax tur-

Eneidos

be hominū ad ludos spectandos: dictus vel a circe solis filia: quę prima ludos quos sibi patri instruerat edidit. Romę erat circus maximus inter palatinū & auentinū.
e In medio. S. vt ab omnibus spectari possit. f Sacri tripodes. S. Sic pulchri vt sacros putares: nec in sacilegus erat: vt sacra donaret: & sic dictū est: vt Dodoneosq; lebe res. i. quales sunt in Dodona. & palme zeugma exviroq; latere. Nam victoriū precium: & ad supradicta: & ad dicenda pertinet. g Armaq; & ostro perfuse vestes. DO Transiit ad generalitatem: ne speciatim diceret.

h Argenti aurique talenta. S. Talentum secundum varias gentes variū est ponderis: apud Romanos talentum est septuaginta libře sicut Plau. ostēdit in mustellariis: qui ait duo talēta esse centū quadraginta libras: legim⁹ etiā talentū ēē paululū qdā. Nam home. in ludis funebrib⁹ Patrocli: vltima pręmia ponit esse duo talēta: quod nos cogit aliqd minimū intelligere. Nā si pri-

or victor bouē accepit: consequens non est qd dicamus vltimū tam magnū accepisse premiū: vnde apparet talentum etiā minimū quiddā significare. C. Talenta. talentum gręcū est. apud quos a cticū inuenitur: & euboicū: ac rursus a cticū magnū ac paruum. Nec credo pecuniam percussam: ponderis certū nomen est: Nam magnū: vt notabis apud liuium. li. xxxiii. habet libras lxxxiii. & vncias quattuor. qd go prisciano teste sexmil'a continet denariorū romanoiū. Verū vt de ponderibus latius prosequamur. minutissimū quidem. latini siliquā nomināt. Est em siliqua quam gręci κροτονον dicunt. i. granum exsiliqua quam vulgo fabam gręcam nominant. Hęc autē ceterissima ac quadragesimā quatiā partē vncię habet. Obulus deinde est qui tres cōtinet siliquas. Est em pars octauę. atq; quadragesimā vntię. Inde scrupulus siue dragma vigesima quarta pars vntię duos cōtinet obulos: siliquas sex. Dragma pars vntię octaua: continet scrupulos tres: obolos sex: siliquas duo devigin ti Sextula vntię pars sexta habet scrupulos quattuor: obolos octo: siliquas vintiquattuor Siliqu⁹ siue siliquū quatiā vntię pars habet scrupulos sex: obulos duodecim: siliquas triginta sex. Duella tertia pars vntię: habet sextulas octo: scrupulos octo. obulos sexdecē: siliquas quadraginta octo. Semiuncia habet dragmas quattuor: scrupulos duodecim: obulos viginti quattuor siliquas: septuaginta duas. Vntia pars duodecima assis. As autē: & libra: & pondo idem est: & duodecim continet vntias: est & mna et semiūtia maior nostra lytia: quęus libra apud acticos minor esset nra libra vna & viginti dragmis. Sextans pars sexta assis: duas habet vntias. Deinde ex ordine est quadrans siue teruntium: Triens quincūx: semis: septunus: & de drans: siue nuntii dextans deunx. Dipoditū duę sunt libře. Sextert⁹: siue sester ciū qđi semis tertii in qđi integre sūt: et tertia est dimidia. Sunt igit duę assēs & dimidiū: vñ veteres his notis. cxv. se stertitū significabāt: est triassēs: qđi assēs: nonnullis: decussis: si ue denar⁹. est etiā vigessēs trigessēs vsq; ad cētussē qđ maior aeris ppiū vocabulū nō est. Talentū igit duplex est. Acticiū & euboicū. Acticiū autē ipm duplex est: magnū: & parauū: est autē pōderis nom: Magnū teste liuto. li. xxxiii. habet lxxxiii. libras. & quattuor vncias. Habet autē secūdū prisci. sex milia romanorū denariorū. sed (vt dixi) mna videt maior qđ libra nostra: nā ait Pl. de thure. Inueniūť guttē qđ tertiā pte m ag. i. xxxiii. denariū pōd⁹ equet. Hic Romę: vt ait Liui. inscriptū est ne talentū min⁹ pōdo. lxxx. romanis pōdenb⁹ pōderet: & alio loco decreuit senat⁹: vt nō plus qđ temē li brę & qurem vntię singulis desint talētis. Paruū talentū li bras habet. lx. vt ait Dardan⁹. et Seneca ad Nouatū. xxi. sextertia. i. talētū acticiū puū talētū. Talētū euboicū erat qđ uor miliiū romāorū denariū. Denariū autē (teste Prisc.) sex. xx

Visuri aeneadas: et pars certare parati

Munera principio ante oculos: circo qđ locant

In medio sacri tripodes: viridesq; coronę:

Et palme precium victoribus: armaq; et ostro

perfuse vestes: argenti aurique talenta:

iii. siliquis constabat. Sed Gelli. Pl. & Pōpē ex. xviii. i. ex dragma argentea: siue aurea dicūt. Idē ait Rem⁹ fauin⁹. et go cōtinebit: xli. asses: & bessem. Ponit pterea Home. Talētū pre parua. Nā in patrocli funebrib⁹ ludis cōvictori p mū bouē faciat: & alteri duo talenta tāq; minoris sint qđ hos dat. Nō est aut visū abre ponere versus Remi fauin⁹ de pōdenbus ac mēsuris. Ea sūt hmoi. Pōdera pōdenis veterē memorata libell. Nōsse iuuat pōd⁹ reb⁹ natura locauit. Cor poreis elemēta suum regit oia pondus. Pondere tena manet vacuūq; ponderis equor. Indefessa rapit volentis sy-

dera mundi. Ordinar a minis: post hęc maiora sequent. Nā maius nihil est aliud qđ mīta minura. Semiohulo duplū ē obul⁹: quē pondere duplo. Grama vocant: scrupulū nū dixere priores. Semina sex alii siliqs latitātia curuio. Attribuit: scrupulo lenis vergantur octo: Aut totidē spelras numerant: ut stes ve lupinos. Bis duo: si par gnatim his pōd⁹ inesset. Seruaret eadē diuer

se pondera gētes. Hūc variant: & em cūcta nō fodere cōt io: Naturę: sed lege valent hoimq; repus. Scrupula nanq; tria dragmā quę pōdere doctis. Argēti faci⁹ signat nūm⁹ aenis. Olte qđ a dragma nřesed noie differt. Dragmā si gē mies aderit: quē dicit audis. Siclic⁹ dragmę scrupulū si ad tectro fiet Sextula qđ fert: nā sex his vntia cōstat. Sextula cū dupla est veteres dixere duellū. Vntia sit dragmis bis quatuor vñ putādū Gramata dicta: qđ hęc. xxiii. in se vntia habet. Tot em formis vox nra notat. Horisqđ mūd⁹ pagit nō cōtēq; diēq; vntiaq; in libras ps est qđ mēsis i anno. Hęc magno latio libra ē gētiq; togatę. Actica. nā mior est ter gncq; hęc deniq; dragmis: & tervigenis utadū expeliet vñā. Ad cipe pterea paruo quā noie grat. Mnā vocitat nri: minā dixer priores. Cētū hęc sūt dragma: qđ si decerpseris ill quatuor efficies hęc nram deniq; librā. Actica qđ fiet si qđā dēmpertis emnā Cētopiū supest p hęc docuisse talētū Sexagita minas: seu bis sex milia dragmas. Quod tūmū doctis phibē pōd⁹ aenis. Nā nihil his obulove min⁹ maius ve talētū. Nū dicā solide: qđ sit diuisio libře Seu assis nā sic legū dixerē pti. Ex qđ g soli capim⁹ phibē emut hře. Dicim⁹ aut pti dñl p pub⁹ hui⁹ Vntia nā libře: si deest dixerē deuncē. At si sextā tē retrahas erit ille deuncis: Sed nullū reliqđ nomen semunita certū. Dēpta dabit: neq; em est hui⁹ secuntia triplex. Dōdrātē reliquū vocitat qđrātē retracto. Cūq; trēs desit bellē dixer priores. Idē septuncē dēpto gncitē vocatū. Post hęc semissis solidi ps maxia fert. Nā qđ dimidiū supar ps ē negat. vt docuit tenui scribēs in puluere musa. Cēta dicta prius qb⁹ est simunita maior. Hęc de pōdenb⁹ supar ps altera nobis. Humida seu frugū semia mar⁹ pes lōgo spatio lato qđ notat. Angulus et sparsit quē claudat linea triplex. Quatuor & qđris mediū cingat inane Amphora: sit cui v s qđ violare liceret. Sacrauere Ioui tarpeio in mōre gntes hui⁹ di midii fert velut ipsa medimni Amphora terq; caput mo diū sextari vñū. Sedettes haurit qđ soluit indigitos pes Ar qđilas: qđ si placeat dixisse licebit Eminas recipit gemias sextari vñū. Qui qđter assipe⁹ sit gōio nomnie chemix. Adde duos chius sit vulgo qđ est cōgius idē. A qđ sextam nřē fecisse priores. Crediderim: qđ cos capie sex cōgius vñū. Ar qđilas: totos his ternos vna recepat. De ciato nobis pōd⁹: sed ispe notat. Bisq; hūc faciūt dragmę si appēdet vel Oxibati ia cient si gncq; addant ad istas. Armistę ciati qđra est attenta mistri. Quā vocitat ciamē capie hęc codar: a bina Q. si mē sure pōd⁹ cōponere phas ē. Sextarii ciar⁹ ps ē qđ vntia libře Necū oxibati s s is secuntia fiet. Siclicūq; tib mistro flare lucbit. Et tuba. S. Romāo more sicut hodieq; videm⁹ oibus ludis funebribus: vsunt diuorūm: nā si iā sunt idest votui illustrant saculis. Antē etiā hymnis incipēbāt. k Prima certamina. S. primo bello punito nauarchum

ad exercitiū instituendū Romani coeperūt postq̃ probatū
gentes etiā nauali certamine plurimū posse ad q̃ rē i hoc cer
tamine plurimū alludit poeta. l Pares. S. diuersis cōpar
abiles rebus: vt frequentia indicant. m Grauius remis
: SE. Fortibus: vt sent. enī grauem tymbrēus osyriq̃. Nam

grauis inferunt tarditatē.
n Remige. S. erit nomi
natiuus. remex Sercnus
semremex Hercules.

o Pistrin. S. vela tute
la depicta: vel amo toymp
tey rōk vū rō. i. a secādis
fluctib⁹. C. Pistrin. Cū aq̃
alia maiora: propter copi
am humoris ceteris ani
malibus sint: tamen in
indico mari maxime re
peruntur: et inter ipsa ma
gnitudine excedunt bale
na & pistris: itaq̃ balenē
quatuor iugertū sunt: pi
stres ducentorū cubitoꝝ
vestitur pilo pistris: et ani
mal nō oū parit: sed hoc
est cōmune oibus aquari
lib⁹ pilo vestitis: vt aial
& nō oū pariant: vt ba
lenē pistris hyppotami et
viciū marini.

p Mox italus. S. subau
ditur: Nam memio
rū familiā cōstituit. Bū
autē laudat familias nobi
lissimā a sergesto sergia fa
milia fuit: & doante duē
piā: a gya gyanā. Nobi
les autē iūle familias a
tolanis testat Iuena. Iu
ber a pcone vocari ipsos
moligenas. q a q̃ noīe.
S. mnesthei et mnestheus
sic et vt Thyde⁹. nā diph
thōgus grēca est. r In
gēte mole. S. motu vt ma
gna se mole mouentem.

s Chimera. C. hoc mō
strū ex Typhaone: & Ech
idna natū singūt poetē.
Idē dicunt ignē expirare
vñ in sexto. Et flāmis ar
mata chimera. Itē tria ca
pita habere vñū leonis: al
terū dracōis: tertiuū chime
re. i. caprē. Dicit em Hefio.
in theogōiā. ἡ πόρ οὐδ' ἄσχο

omote Ἀποκὼν ἡ σὸν Δεξι πῶσι. Hanc pegasus et Beller
ophō deuicit: quē tñ exoritho cane Gerionis spingē et leonē
Nemēū pepit. t Vrbis op⁹. S. Tā magna vt vrbē puta
re. v Triplici versu. S. oēs em tñtremes fuerūt versu: aut
ordie: vt ille enā scras in versum distulit vltimos: aut versu
tracto a verēdo: vt equora ferrebāt caudis xstūq̃ secabāt.
Sane vñ ē sensus. x Pubes impellūt. S. figura est. Et ps
in frustra secant. Sane sciēdū inter barbarismū: & lex in hoc
est latinā elocutionē: & pfectū metaplasimū esse qui vno
sermone sit rōne vitiosus. Itē inter solocismū: & schema. i.
perfectā sermonū pñexionē figura est: quē tñ cōtextu sermo
nō rōne viciosa. Ergo methapl sm⁹ & figura media sunt:
& discernunt pñia: & iperitia: Fiūt autē ad ornatū.

y Dom⁹ sergia. S. familia. vt da. pñiā tymbrē domū.
Centauro ma. S. feminini generis est: cū de nauī dicitur
Teren. in Eunuchi suā cū Comediā diceret. Iuue cōtra sen
te: vt scriptus & in tergo: nec dū finitus Orestes. S. d cōsum
dit gen⁹: aut metri: aut hui⁹ cā. Sic Hor. Nec cupido fordid⁹

aufert: cū cupidō p cupiditate generis sit feminini. Et Vir
gi. ait: timidi dāme ceruicq̃ fugaces: cū ipse fm fidem dixerit
cū canib⁹ timidi veniēt ad pocula dame. C. Centauro. Hor
fabulā in sexto enarrabitur. a Scylla. C. de hac dictum
in. terio. Singul⁹ ergo hē quattuor naues singula hēc mon
stra in se picta habebant:
& ab illis noiabātur.

b Cerulea. S. aut nigra
aut alba carina: omne em
alē nigrū est: vt serpea
ruta lacu nigro nemorūq̃
tenebris. C. Cerulea. nam
marino monstro marinū
colorem esse oportuit. Cō
sueuerunt autē latini. S. a
noīe appellatiū nomen
ppriū alicui rei faciāt mir
rare gen⁹ masculinū in foe
mininū. vt hic centauro
magno. Sin autē deduca
tur a nomine proprio vñ
ri referuat gen⁹: vt scrip
& in tergo: nec dū finitus
horestes. c Cloāthi. S.
ad ipsum apostropha est:

d Procul. S. aut non nō
mis longe fuit. vt. Seta. p
cul tantū capiti delapsa fa
cebāt: interdū t̃ faq̃ longe
significat. e Chori. C.
Nomen venti septentrio
nalis a parte occidētis. Cō
sueuerunt autē latini o lōgē
in au aliqū querere. vñ
p choro & chore chaug
& cautē dicit. Hic cū flo
rus grāmatic⁹ hoc doceret
deinceps flaurus est ap
pellat⁹. f Trāquillo. S.
mel⁹ septim⁹ casus ēq̃ da
tiu⁹. g Camp⁹. S. saxi
lat tudo. h Apricis. S.
apricū locū sole gaudere
dicim⁹: cū cōtrari⁹ est opa
cus & abdit⁹. Virg. duce
ret apricis in collibus vna
colore. Itē apricū hominē
q̃ sole gaudet. Persi. Vñ no
stra florata possint. Apric
ci memuisse senes Apricū
quasi a vey vuyv sine sri
gore. i Mergis. SER.
Esacus filius Priami fuit
hic se precipitavit a muro
nec perit: & cū sep⁹ hoc

faceret deorū miseratōe in aū cōuert⁹ ē. q̃ ad imitatioē hoc
fac. C. Mergis fabulā narrat fuit. Dē autē merg⁹ quia frequē
ter aq̃s imergit. Auis aquatilis & tñ in arborib⁹ (teste Plī)
nidificat. k Metā. C. Metā terminus est ipsi⁹ cursus: ad
quē nō satis est peruenisse: nisi etiā circueat: in q̃ industria
laborq̃ requirit. Nā si lōgo spatio ipsam vitam⁹ subit. In
ter illā nosq̃ alius. & minori gyro currens pueret. Sin con
tra: vt hoc fugiamus nimis adherem⁹: piculū est ne in illā
illudamur dicta autē metā: vt q̃ in diuerso spatio posita sit:
vel q̃ illā metā quadrige cūcūcurrentes. Hinc Iuue. per
quē magn⁹ equ⁹ arunce flexit abūnus. Et Cice. in lbris de
oratore. St inuictus rerū forensiū labor: & ambitiōis occu
patio deflexo honorū: & gatis cursu cōfusus. & Statius
fletere si posset circū cōpēdia mete. Et Persi. Ordo q̃s res
aut metē quā mollis flex⁹ & vñ. l Circūfletere. S. vno
sermōe: & pfectionē & reuersionē cōplex⁹ est. m Sorti
legit. C. Nā cū difficultas rei cōmoda et incōmoda eque pū
ri nō pmitit ad fortis recurrū ne quis iure cōq̃ possit.

Et tuba cōmissos medio canit aggerē ludos.

Prima pares incunt grauib⁹ certamina remis

Quattuor ex omni delectē classe carinē

Velocem mnestheus agit acri remige pistrin

Mox italus mnestheus: genus a q̃ noīe memni:

Ingentemq̃ gyas: ingenti mole chimera

Vrbis opus triplici pubes: quā dardana versu

Impellunt: terno confurgunt ordine remi

Sergestusq̃ domus tenet a quo sergia nomen.

Centauro inuehitur magnas: scyllaq̃ cloāthus

Cerulea: genus vnde tibi romane cloanthi.

Est procul in pelago saxum spumantia contra

Littora quod tumidis submersū tōditur olīm

Fluctibus: hyberni condunt vbi sydera chori:

Tranquillo silet: immotaq̃ attollitur vnda

Campus: et apricis statio gratissima mergis.

Hic viridē aeneas frondenti ex ilice metam

Constituit signū nautis pater: vnde reuerti

Scirent: et longos vbi circumfletere cursus

Tum loca forte legunt: ipsiq̃ in pupibus auro.

Eneidos

n Ductores. S. f. dñi nau
uim non gubernatores.
o Populea vestitur fronde iuuentus.
de iuuentus. S. Hebe est iu
uētus vxor Herculis. Nūc
ergo aut propter hoc iuue
tus vitur populeis coro
nis. aut ad imitationē vir
turis. Populus em arbor
Herculi sacra est. vt popu
lus alceide gratissima.
p Nudatos. S. bene nua
dotos qui tecti esse cōsue
uerunt. Nam nudū est nū
q̄ tectū. vt nuda facies.
q Oleo perfusa. CRI. vt
brachius & totum reliquo
corpore in remigatiōe agi
lius vterent. Id em prestat
oleum. nā ex illo robustio
res: magisq̄ flexibiles red
dunt. r Trāstris. S. trā
stris & trāstra dicūt: & iu
ga: vt in sexto. Indē alias
animas: quę per iuga lon
ga sedebant.
s Intenti. S. eodē sermo
ne in diuersis rebus vut.
aliter enim brachia aliter
mentem tendimus. D. In
tenti expectantes signum.
t Exultantiq̄. haurit
corda pauor pul. S. Hyp
palage est omni parte pul
sant pauor corda haurit:
idest ferit: vt latus haurit
aprum: & exultare facit.
D. Exultantia corda ppter
sollicitudinem victorię q̄
erat incerta.
v Pauor. C. non timor:
sed percussio: nam pauere
percutere est. Indē pausia
oliua dicta: quia antea q̄
trapeibus demoliat pas
uerunt id est percutitur. Int
de pauimentū: quia pedib
bus percutiatur. Indē ipul
laria a uispingina tripudiū
quasi terrā pauitū dicūt: q̄
pulli dum escam sumunt
rostris terrā pauent. l. ton
dunt. x Laudūq̄. S.
ne esset turpe quod ait pa
uor. Sane hę sunt bellorū
prolusiones: vnde etiā ad
tubā geruntur: sed sciēdū
maioris gratis funera ad
tubā soluere proferri. Per
si. Hinc tuba candelę. Mi
noris ad tybias. vt Sta.
de Archemoro Tibi cui te
neros solitū deducere ma
nes. y Sonitū. C. erat si
gnū q̄ erumpere debebat.
z Tuba. C. Inuenta est a
maleo siue maleto rege
ethuric: vñ ipse alibi Tyr
rhenūq̄ tubę mugire p
ethera clangor.
a Finibus omnes. S. Se
cūdū naturā ante genera

Ductores longe effulgent: ostroq̄ decori.
Cetera populea vestitur fronde iuuentus:
Nudatosq̄ humeros oleo perfusa nitessit.
Considunt transtris: intentaq̄ brachia remis:
Intenti expectant signū: exultantiq̄ haurit
Corda pauor pulsans: laudūq̄ arrecta cupido
Indē vbi clara dedit sonitū tuba: finibus oēs
Haud mora pro siluere suis: ferit ethera clamor
Nauticus: adductis spumāt freta versa lacertis.
Infundunt pariter sulcos: totumq̄ dehiscit:
Cōuulsum remis rostrisq̄ stridentibus equor.
Non tam p̄cipites biuigo certamine campū
Corripuere: ruuntq̄ effusi carcere currus.
Non sic immissus aurige vndantia lora
Concussiere iugis: pronicq̄ in verbera pendēt.
Tum plausu fremituq̄ virū: studiisq̄ fauētum
Cōsonat omne nemus: vocēq̄ inclusa volutāt
Littora: pulsati colles clamore resultant.
Effugit ante alios: primusq̄ elabatur vndis
Turbā inter fremitūq̄ gyas: quē deinde cloāth⁹
Consequitur: melior remis: sed pondere pinus
Tarda tenet: post hos æquo discrimine pistris
Centaurusq̄: locum tēdunt superare priorem.
Et nunc pistris abit: nunc victā preterit ingens
Centaurus: nūc vna ambę iunctisq̄ feruntur
Frontibus: et longe sulcant vada falsa carinę.
Iamq̄ propinquabāt scopulo: metāq̄ tenebāt:
Cū princeps: mediocq̄ gyas ingurgire victor
Rectorem nauis compellat voce menetem
Quo tantū mihi dexter abis. hūc dirige cursū:
Littus ama: et leuias strigat sine palmula cautes.

li vñus descriptione ventu
rus ad specialitatem.
b Clamor. C. quo se in
uicē: qui eiusdē nauis sunt
hortant. c Freta versa.
C. ondit maximū studiū
maximalēq̄ vires: cū vñ
das nō dicat veritas: sed to
tū fretum in qua sentētia
p̄sistit: cū dicit totūq̄ dehi
scit. Conuulsum remis ro
stri. equor.
d Nō tā. C. Cōpatio a
certamine curuli: q̄ vñ
mētē quadrat: nā & nā
latio fieri potuisset.
e P̄cipites. S. veloci:
vt p̄cipites vigilare vñ
f Biuigo. S. & hoc celest
tatis est: plures em se inu
pediunt. g Ruunt. C.
magno impetu feruntur.
h Carcere. S. pro carceri
bus. Nam in singulari sig
nificat custodiā noxiōrū:
in plurali autē repaguli: q̄
equi arcentur: vnde carcer
res: quasi arceres: secūdū
Varronē. C. Carcere: non
obseruat: quod a Seruio
dicitur. Nam & Ciceroni
oratiōe soluta vñus est sin
gulari numero p̄ repagu
lo: quo arcentur cutores
ne an lignū erumpant: at
em a calce ad carcerem re
uocari. i Vndantia. S.
valde effusa. k Iugis.
S. iugalibus. l Conso
nat. S. propter echon: quę
est nostre vocis emula: vñ
de & resoluta.
m Elabatur. S. celeriter
percurrit. vt Labere nym
pha polō n Turbā in
ter. S. in ipso principio.
o Discrimine. S. iustitio.
Sane variat: & nunc na
ues: nunc ductores cōme
morans.
p Priore. S. inter sese hoc
est tertium.
q Metamq̄ tenebat. S.
nauticū verbum.
r Princeps. S. E. mō ordi
nis. s Mihi. S. vacat:
vt solet frequenter. C. Mi
hi non vacat: vt ait Seru
sed vehemētē q̄drat: Nā
q̄qd agebat gubernator
siue recte siue contra: non
sibi sed Gyę agebat.
t Huc. C. Digno em ostē
debat nauigationē: q̄ me
tē propinquior esset.
v Littus. S. lit⁹ est om
ne quod a qua alluit. vñ
faxū lit⁹ vocauit.
x Strigat. S. radat. q. d.
hoc nolo qd times. y Pal
mula. S. extrema pars re
mi i modū palme p̄tēta.

a Saxa timens. C. tanta
fuit timoris perturbatio: vt
nequaquam superaret imperātis

Gya. vt quo abis. iterum
nō iterū pere. c. Ecce. C

re q̄ nauis Gyē. Est autē
a prop: propior pōtq: re
em̄vīm p̄positionis a q̄

f. Exarsit inueni. S. Cau
sa ex causa pendet. Hora.

mis irascentis est. Uice de
Vene cū irascere lachrya
mas interdū vix tenere.

Et quia vt muliercula la-
chrymauit. & quia supra

telligere: & fontū salutis p
fontū precipitatio .i. gu
bernatore. k Ipse gu

tarurq; viros. S. aut ipse
dicit celeuma: nā oratores
dicuntur aut quia cōstiterunt

Item gubernaculi.
n. Iam senior madidat
S. Cōtra illud: quia occur

in veste. Si cui vestes fluebant: honeste locutus est. Sic Iun. Er. Pro. Gall.

ueniētē S. ſepius vomētē.
r Aemula piſtris. S. Eiu

cat. C. Aemula. Est aemulus: qui alios aliquid aequat.

em hoc facim⁹; ut cui⁹ q

Saxa timēs: proram pelage detorquet ad vndas

Cū clamore gyaſ reuocabat: et ecce cloanthū

Ille internauēqꝫ gyꝛ: scopulū qꝫ sonantes

Preterit: et metis tenet equora tuta relictis.

Nec lachrymis caruere genę: segnēq; mentem

In mare precipitē puppi deturbat ab alta.

Hortaturos viros: clauūq; ad littora torquet.

Iam senior: madidatq; fluens in veste menetes

Illum et labentē teucrī et rīfere natantem.

Hic leta extremis ipse est accensa duobus

Sergestus capit ante locū: copuloq; propinqt

Parte prior: partem rostro premit gmulapistris.

Hortaturq; mneltheus;nucnuc inlurgite remis

Dilegi comites: nunc illos promite vires :

Ionioq; mari; maleq; lequacibus vndis.

No iã priã peto mneltheus; neq; vincere certo

¶ detraham? sed vt nos
 ipos excellētes in ea re red
 damus. Sin aut non quia
 virtutē diligamus: sed q
 aliū florere doleamus: vin
 cere: supiorē: q̄ euadere nō
 timur inuidia. i. & propte
 rea viuū ē. Menge autē: c
 Sergestū exemplo. mouet
 nos poeta: ne aut nīmia
 q̄dā timiditate nō audea
 mus in his in quibus au
 diēti est: aut cōtra ita pa
 rū cauti res aggrediamur.
 Vt nīmia audacia p̄ meo
 ritate in periculo incidam?
 vtūq; cū virtū viciandū
 est. S. Infurgite. S. Cō
 tra Lūca: atq; in transira
 cadit. t. Hecorei. S.
 aut fortissimū: aut viciatū
 quondam. C. Hecorei so
 ri. Oratio in genere delibe
 ratuū. Horatur a victo
 ria & arguit a facili. Est ei
 facile superare his: q̄ eis
 fortū fuerūt: qui semper su
 paui: & simul eos sibi be
 niuolos reddit cum appel
 let fortios hecoreos: & cū
 ondit se illos plurimi face
 re: cū non casu: sibi fortios
 illos sumperit: sed elegerit
 etiā eo tēpore in quo. pre
 ter metu hostilem: et fugi
 endi cupiditatem: tū non
 quos fors daret acceptitē
 sed ipse elegerit: debet ergo
 eos pudore non vincere: q
 & hecorei fortū fuerint:
 & a se electi. Ergo eodem
 tēpore illos sibi beniuolos
 facit: & ne in rem pudē
 dā incidant clanculū mo
 uet: et a facili arguit. Dein
 de a maiori probat hoc il
 los optie posse: qui difficil
 iora: & in syrtibus: & in
 Ionio mari potuerunt pre
 ferri cū non primas ha
 bere partes: sed fugere exā
 tremas contendat.
 y Getulis syrtibus. S. af
 fricanis a p̄e totum: nā
 getulia mediter: ita ē. Syr
 tes vero iuxta lybiā sunt:
 sic de syrtibus Hora. vbi
 maura semper estuat vnā
 da. fuisse autē troianos in
 syrtibus ille indicat locus.
 In breuia & syrtis vrget
 miserabile visu.
 x Ionioq; S. quādo iux
 ta carybdim nauigauerunt.
 y Maleq; S. Malea pro
 montorium est laconie p
 uincie. vbi vnde sunt seq̄
 ces: idest periculis: vt
 capre q̄ sequaces illudūt.
 3 Prima. SER. quasi di
 ceret: que soleo Mnesteus
 semper ille victor.

Cineidos

a Quāq̃ o. C. O. aliqui vocatis est: vt. pecul o mi-
feri quē tāta infania ciues
Aliquando exclamantis:
vt hic. & illud. O mihi p-
teritos referat si Iuppiter
annos. Aliquando optā-
tis est: vt hic: vñ solum po-
nitur: vñ coniungitur huic
dictioni: si. vt Persius O
si ebulliat patrum preclarū
funus. Aliquando est vñ
nam Ouid. O vñā tunc
cū lacedæmonia classe pe-
tebat. Obrutus infans es:
Ite adulter aquis O litterā
populi itale: pferim vñ
hū. & Tufci teste Prisc. nō
hābebant.

b Neptūne. C. Apo: tro-
pher facit: vñ est pathos.
& simul ostendit non de-
spicere victoriā quia diffi-
dat illi: sed quia maris de-
illam aliis decreuerit. Opti-
ma ergo ratio: quam cū
in temporis articulo bre-
uissima esset habenda: nō
& beneuolentiā capiat: et
a facili multis modis ar-
guat. & pudorem incutit:
& sibi quod sua natura p-
rium videbatur. gratissimū
ostendit: & ita de deo
queritur: quod indicat ipsa
apostrophe. vt omne im-
pietatem effugiat.

c. Hoc vinci: e. S. loco vñ
glorie sit postremos non
redire. C. Hoc vincite & p-
hibete a me. Res igit facio-
lis q̃ non sunt extremi: &
tamen ipsa & duci deside-
rium complebūt: & igno-
miniā euitabunt.

d Nefas. S. mō obpro-
brium.

e Procumbūt. C. & bre-
uiter: & tamen absoluti-
sime: ita describit illorum
studium: vt non solum au-
rib⁹ exponat: sed ipsis et
am oculis subiiciat.

f Aerea. S. Fortis: vt &
iunctos remo trahat aere-
us orbis: nā aerea non est
puppis: sed prora.

g Subtrahitq̃ solum. S.
vñcuq̃ rei: quod subia-
cet solum est ei cui subia-
cet. vñde est naui solum
mare: & aer aui: & ē ver-
bum cuius perlucida sig-
nificatio per naturā nō in-
uenit. h Riuis. S. mov-
re riuorū: ac si riuatim di-
ceret. i Furens ani S.
figurate dixit: vt prestas
animi iuuenis.

k Interior. S. Sinisterior
Cice. in quē intus oia ca-
uere dicebant. Salu. Legit

Quāq̃ o sed sup̃ent q̃bus hoc neptūne dedisti
Extremos pudeat rediisse: hoc vincite ciues.
Et prohibete nephas, olī certamine summo
procūbūt: vastis tremuit ictibus aerea puppis
Subtrahitq̃ solū: tū creber anhelitus artus
Aridaq̃ ora quatit: sudor fluit vñdīq̃ riuus.
Attulit ipse viris. optatū casus honorem:
Nāq̃ furēs animi dū prorā ad saxa suburget
Interior: spatioq̃ subit sergestus iniquo
Infoelix saxis in procurentibus hēsit.
Concussē cautes: et acuto in murice remi
Obnixi et pueri: illi saq̃ prora pependit
Confurgunt naute: et magno clamore morantī.
Ferratasq̃ trudes: et acuta cuspide contus
Expediunt: fractosq̃ legunt in gurgite remos
Atletus mnestheus: successuq̃ acrior ipso
Agmine remorū celeri: ventisq̃ vocatis
prona petit maria: et pelago decurrit aperto.
Qualis spelunca subito cōmota columba
Cui dom⁹: et dulces latebroso in pūmice nidi
Fertur in aruavolās. plausumq̃ exterrita pēnis
Dat tecto ingentem: mox aere lapsa quieto
Radit inter liquidū: celerēs neq̃ cōmouet alas.
Sic mnestheus: sic ipsa fuga secat vltima pistris
Aequora: sic illā fert impetus ipse volantem.
At primū in scopulo luctantem deserit alto
Sergestum: breuib⁹q̃ vadis: frustra q̃ vocatē
Auxilia: et fractis discentē currere remis.
Inde gyan: ipsamq̃ ingenti mole chymeram
Consequitur: cedit qm̃ spoliata magistro est
Solut iancq̃ ipso superest in fine cloanthus:

intro: fus prima Agye hy-
thina est. l Iniquo.
S. angusto: vt syluis inse-
dit iniquis. m Procure-
rentibus. S. promittētib⁹
& veluti obuiā veniētib⁹
n Murice. S. Saxi acu-
men eminens. p tranqui-
litem. o Morantur.
S. retroagunt.
p Trudes. C. partice sit
sic dictē. quia illis naues
trudantur. q Legit
S. Alii pretereunt: sed me-
lius legunt. i. colligunt: nā
sequit. & fractis discentē
currere remis.

r Prona. SERVIVS.
vicina litoribus: vñde al-
tum est longe positum.

s Columba. S. vñq̃ de
his domesticis columba
Virgilius dicit. Persius vo-
ro ait. Teneroq̃ columbo
es similis. Nā agrestes pa-
lumbes vocantur.

t Exterrita pennis. S.
pennarum cōuisione. ter-
rorem significans. vt Tu-
muitq̃ exterrita pennis.
Ales em̃ nō pennis timet:
sed timorem indicat.

v Radit. S. fecat. purum
aerem. x Celerēneq̃
cō. ORI. Nā. imobilibus
alis aerem scidit: qui vola-
tus celerior est q̃ is in quo
ale quatiuntur. y Sic
mne. sic. C. imago & re-
petitio colores rhetorid.

z Frustra. S. Quis em̃ d-
relicta victoria subueniet.

a Discentem. S. tentan-
tem: & experientem: vt ait
Marcellus: nā id agebat.
quod nūq̃ hactenus ex-
per: experiendo ergo id te-
tabat. & aliquid allequa-
batur: quod prius non no-
rat: egestas em̃ ingeniosū:
faciebat. Murice autē va-
riat hos ludos: vt ex varia-
tione pariat auditoribus
voluptatē: & simul ostē-
dit q̃ variū qnq̃ inexpecta-
tū sint: rerum euentus:
& sepe euentus: vt victores
victi: & victi victores for-
tune fauore reddant. Est
preerea color rhetorid. simi-
liter cadens.

b Quomā spoliata ma-
gistro est. ORI. quasi dices:
ret sua stultitia: quia ma-
gistrum precepit auertere
edere vt iuicatur.

e Propriū d. cus. SER. quasi iam partam victoriam: & honorē nō teneat indignanē. ORI. Hi p. priū de. Nullū em laborē reculant homines: omnia pferunt: ne id qd iam partū est amittant. Cōtra vero hī qbus fortuna fauet, sepe supra vires suas: multa sperant.

d Successus. S. Felicitas.

h Legus vict. S. a pcedē te illud qd sequit. C. Lē. eus. quia ero. i. Ante aras. S. De qbus paulo p. Pars spoliāt aras. k Votireus. S. debitor: vnde & vota soluētes dicimus absolutos. C. Votireus. i. quia affecutus a vobis id ppter qd voti conceperā: ero debitor ip suis votis: qd mihi leticiā affert. Vñ alibi, vt baccho cereriqz ubi sic vota quotāntis. Agricole faci: entidānabis tu qz votis. Nā ex pontificio iure verba i sacris elegit. Reū em dicit illū sacerdotes: qz su scepto voto se numinibz obligat: dānatus qz pmissa vota iam soluit.

i Porritiā. S. extra porritiuntur. i. porrigunt: nī si forte dicam? & fluctibus maris offerri: qd si ē porritiam. i. porro iaciā legendū est. C. Porritiam & nō porritiam: & hoc vrbū factorū est: vt Verrius ex primo libro Fabii pictoris executus est: Extra porritiunt dīs i altaria aram ve focū ue. qd extra dari debebāt: nunc pro ara & foco mare acqz optat: cuius dīs sacrificaturus est: ait Macrobius.

m Nereidum: CRIST. Nymphae sunt Nerei marini dei filie: quas ex Doride filia Oceani vxore sua genuit. has Hesiod? in theogonia enūcerat: quinqzinta: ac earū noia ponit. n Phorci. S. latine hic phorcus: hui? phorci dicim?. Nam apud nos græca lingua hui? nomis nō est declinatio. Est aut deus marinus. CR. Phorcus filius fuit Neptunni ex Thooia nympha: & imperauit Chorsicæ & Sardinie: & secūdū Varronem ab Atlante victus bello nauali mari obrutus est: & a superfluitus focis diuinis honores meruit. o Panopeia virgo. S. vna de nereidibus: quam ideo separatim dixit: vt il

las non virgines intelligamus. p Portunus. S. Deus marinus: qui portubz p̄est: & bene impulit eū: p̄ se iā vicinum portui. Nota aut est fabula. Athamas post furorem a Iunone immissum cū occiso Learcho: Melicertam alterū filium cū Ino vxore sua psequeret: cū se illi in mare precipitassent: volunrate numinū in deos versū sūt Melicerta in portunum qui Palemon dicitur: Ino in matrē Maruā: que græce dī Leucothoe. C. Portunus. Stati. Cur sum? pferit arcus infelix Atamas: cur nō expauerit in gens Ionū socio casura Palemōe mater. Fabula ate explicata ē apd Ouidiū n̄ pcul Athenis saxa scyronia sūt: quia illic scyronem Theseus iterfecit. Hinc se Ino p̄cipitavit cū filio: ait Solinus.

q Portu se condidit alto. S. id est vsqz ad iteriora puenit. r Ex more. S. Ludorū. i. per p̄conē.

s Victore. S. priū s̄bauit. Nā illi duo victores sūt. Sergestū hinc paulo p. Quē in nauali mne theus certamine victor.

t Ternos. C. in singlas tres naues. vel singlos in tres naues. v Darferre. S. græcum est duo verba coniungere: vt paulo post: donat habere viro sed hoc datur portis. C. Ferre hīc s̄m Marcellū.

x Magnū talentū. S. vt diximus breue quidem: sed magnū alterius comparatiōe. y Victori damidem. D. Laudat chlamidē ppter honorē dāns: & meritū victoris. ORI. Chlamidē: vīro egregio cōueniēs donū: Nā chlamis vestis est militaris: et nomen græcum. χλαμῖς vt Teren. de milite glorio. & Plautus ostendit. Sūt qui dicūt vestē q sup aliā vestes induiūt.

z Auratam. D. laudat materiā: aurū. i. et purpurā. laudat artificū et sp̄ez rei. C. Auratā tē. Laudat hanc a materia q ex auro & purpura. Laudat artifico: q in textura illa res viua videt. Vñ dīc: Fatigat ceruos tē. a Circum. S. in parte extrema: vt dixim?. b Meandro dupli. S. flexuoso. & hoc dicit. Erat in chlamide flexuosa: & in se remeabilis purpura: i modū meandri fluminis Carie puit. C. Meander fluit: & q ex Alo riuu lacu q ēi alouio mōre minor s̄ Asiē fluit: & adeo sinuos? cū cūcingit flexibz: vt nonnunqz in suos ortus redire videat. Ouidius. Quicqz reu curuatis ludit meandri in vudis: & Apameę primum iri rigat regionē: postea hīrgaleticos campos: et nouissime carniam: omnes fertilissimo limo fecundās ē. fluit in mare Icareum. aiunt i eo nasci lapidem: quē p Antipirafim Eu

res viua videt. Vñ dīc: Fatigat ceruos tē. a Circum. S. in parte extrema: vt dixim?. b Meandro dupli. S. flexuoso. & hoc dicit. Erat in chlamide flexuosa: & in se remeabilis purpura: i modū meandri fluminis Carie puit. C. Meander fluit: & q ex Alo riuu lacu q ēi alouio mōre minor s̄ Asiē fluit: & adeo sinuos? cū cūcingit flexibz: vt nonnunqz in suos ortus redire videat. Ouidius. Quicqz reu curuatis ludit meandri in vudis: & Apameę primum iri rigat regionē: postea hīrgaleticos campos: et nouissime carniam: omnes fertilissimo limo fecundās ē. fluit in mare Icareum. aiunt i eo nasci lapidem: quē p Antipirafim Eu

res viua videt. Vñ dīc: Fatigat ceruos tē. a Circum. S. in parte extrema: vt dixim?. b Meandro dupli. S. flexuoso. & hoc dicit. Erat in chlamide flexuosa: & in se remeabilis purpura: i modū meandri fluminis Carie puit. C. Meander fluit: & q ex Alo riuu lacu q ēi alouio mōre minor s̄ Asiē fluit: & adeo sinuos? cū cūcingit flexibz: vt nonnunqz in suos ortus redire videat. Ouidius. Quicqz reu curuatis ludit meandri in vudis: & Apameę primum iri rigat regionē: postea hīrgaleticos campos: et nouissime carniam: omnes fertilissimo limo fecundās ē. fluit in mare Icareum. aiunt i eo nasci lapidem: quē p Antipirafim Eu

res viua videt. Vñ dīc: Fatigat ceruos tē. a Circum. S. in parte extrema: vt dixim?. b Meandro dupli. S. flexuoso. & hoc dicit. Erat in chlamide flexuosa: & in se remeabilis purpura: i modū meandri fluminis Carie puit. C. Meander fluit: & q ex Alo riuu lacu q ēi alouio mōre minor s̄ Asiē fluit: & adeo sinuos? cū cūcingit flexibz: vt nonnunqz in suos ortus redire videat. Ouidius. Quicqz reu curuatis ludit meandri in vudis: & Apameę primum iri rigat regionē: postea hīrgaleticos campos: et nouissime carniam: omnes fertilissimo limo fecundās ē. fluit in mare Icareum. aiunt i eo nasci lapidem: quē p Antipirafim Eu

Eneidōs

phrona vocant: qui alic^o
pectori alligatus tantam
subito illi insaniam cond-
ter: vt aliquem ex ppin-
quis interficiat. Solinus
scribit iuxta Celenas: que
deinde Apamea dicta ē.
Vallem aulocrenam: &
fontē eiusdē nominis ē:
& ex eo fluere Meandru
qui iter canam: & Ioniā
in sinū exit: qui miletum
& Prienam diuidit.

c Et Meliboea S. p. me-
liboensis: Est autem thes-
salie ciuitas Meliboea.
CRI. Meliboea: in The-
salia est. Vnde Philocte-
tes iuxta magnesiā.
d Regius. S. Trois regis
Phrygię filius.

e Fatigat. S. Laus pi-
cturę: quasi gerat. & nō gerere videat. C. Ceruos fatigat:
Nam ita intextus est: vt fatigare videat: & anhelanti simi-
lis & prepes armiger rapuit et tendunt palmas: & sequit

pupura meandro duplici meliboea cucurrit:

Intextusq; puer frondosa regius ida

Veloces iaculo ceruos: cursuq; fatigat

Acer anhelanti similis quē prepes ab ida

Sublimē pedib⁹ rapuit lous armiger vncis.

Longuī palmas nequicq; ad sydera tendunt

Custodes: sequitq; canum lattratus in auras.

At qui deinde locum tenuit virtute secundū

Leuib⁹ huic hamis confertā: auroq; trilecem

canum lattratus: Nā hec
omnia geri videbantur
f Prepes. S. mō volans:
g Sublimē. S. in altum:
h Palmas ne quicq; ad
sydera tendunt. S. aut ad
mirantes: aut increpātes
deos. i Virtute. SER-
ga ille fauore vicerat nu-
minū: vnde et p̄mia dā-
tur congrua: illi chlamis
deorum continens fabu-
lari: illi lorica virtutis
insigne. k Leuib⁹.
DO. minutis: & omni
subtilitate perfectis: ostē-
dit illam fortem & pul-
chrā. Deinde accedit ter-
tia laus ab auctore. CR.
Leuib⁹ politis. Hinc le-
uigare: id est expolire.

l Hamis au⁹. S. hamis
aureis: m Trilecem. C. ex triplici ordine hamorum
scilicet in q̄ singuli hami. i. macule ternos capiebant: vt va-
lidior esset lorica. Ergo quia aurea pulchra erat: ergo trile-

robusta & infrangibilis:
n Demoleo. C. vino illi
forti. 2 dñ laudat loricā:
laudat demoleū: s. magis
Aeneas talē virū supā
uit. o Simoenta. S.
a noiatio est grēco: non
in istis sed in eis exiunt.
p Illo alto. S. o brevis
in sequente vocali.

q Decus. S. quia aurea.
D. Decus. ppter aurum.
r Tu tñ. S. ga triplex.

D. Tu tñ. ppter texturam
ulicem laudat Demolev
um. quia illa arma age
bat hostes. Laudat mai
gis Aeneā qui illū vicin
ac spoliāuit & portaue
rit. Laudat eū cui donat:
quia & ipse portare opti
me posset: ppter eaq; cēt
dignus dono. s. Phe
geus sagariscq; S. noiatio
ut dicendo addidit lau
dem. C. Phegeus et sag.
Hic noiatio hñt. q. d.
valentes robustiq; serui.

ergo cōtati humeris. i. qñ
ambo hūeros sibi intēdo
supponit: vix ferebant:
vt sit sententia: duo valen
tes etiā vtrūq; intēdo
fugabāt: & fugatos cur
su cōstibat: ita vt & vi
res inaudieret anim⁹ ma
xim⁹ in eo cōnderet. Qua
hñt: quātāsq; Aene
as: qui talia arma tali vi
ro detraxerat: ergo ex hoc
fortissim⁹: et quia et pōio
sa & maxime tuta & p
perea: qñ hosti cū sūma
gloria detraxerat: sibi gra
tissima donabat: libera
lissimus apparebat.

v Cursu palātes troas
agebat. S. Ad aneg q; eū
vici pñer laudem.
x Geminos. C. a nume
rolaus. y Cymbiaq;
S. pocula in formā cym
bi: z Argentio: CRI.
a materia. a Aspera
signis SERVIVS. a. v. Y

Aspa. CR. Aspa signis;
ab artificio. b Omnes.
S. qui vicerant. c Pu
nicis t. SER. vittis rose
is: & significat lemnis
tas coronas: quę sunt de
frondibus & discolorib⁹
fasciis. Et vt ait Varro:
Magni honoris sunt.

Tenis at mō vittis: alias
extremitates vittarum di
cuntur sic lōge ignia vitte.
DONA. Punicis tenis.
vittis roseis. d Cum
seuo. CRIST. Contraria
contrariis opponit: Vnde
spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Vnde spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Vnde spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Vnde spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Vnde spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Vnde spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Vnde spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Vnde spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Vnde spectantibus ex varietate oritur
voluptas: & occultus hūanę
conditionis fortem dolet.

Loricam: quam demoleo detraxerat ipse
Victor apud rapidum simoenta sub illo alto
Donat habere viro decus: & tu tñ in armis
Vix illam famuli phegeus: sagariscq; ferebant
Multiplicē connixi humeris: indutus at olim
Demoleus cursu palantes troas agebat.
Tertia dona facit geminos ex ære lebetas:
Cymbiaq; argento perfecta: atq; aspera signis.
Iamq; adeo donati omnes opibusq; superbi.
puniceis ibant euincti tempora tenis.
Cum seuo & scopulo multa vix arte reuulsus
Amisilis remis atq; ordine debilis vno.
Irisam sine honore ratem sergestus agebat.
Qualis sepe vię deprensus in aggere serpens
Aerea quę obliquū rota trāsiit: aut grauis ictu:
Seminecem liquit saxo lacerumq; viator
Ne quicq; lōgos fugiens: dat corpore tortus:
parte ferox: ardensq; oculis: & sybilis colla
Arduus attollēs: pars vulnere clauda retētat:
Nexantē nodis: seq; in sua membra plicantē:
Tali remigio nauis se tarda mouebat:
Vela facit tamen: & plenis subit hostia velis:
Sergestum Aeneas promisso munere donat
Seruatā ob nauem letus: sociosq; reductos.
Olli serua datur operū haud ignara minerę:
Cressa genus pholoe geminiqu; sub vbere nati.
Hoc pius Aeneas misso certamine tendit
Gramineū in cāpū: quę collib⁹ vndiq; curuis.
Cingebant syluę: mediāq; in valle theatri
Circus erat: quo se multis cū milibus hercs

c Atq; ordi. debil⁹ vno
Sergestus. S. et bñ ex mu
tatiōe sensuū qñiuit orna
tū: Nā irrideri & sine ho
no re esse hois est. & re
mis carere nauis. f Vię
in aggere. S. Agger est me
dia vię eminecia coagge
ratis lapidibus strata: vñ
vię aggere dixit. g Ac
rea. S. fortis vt area pup
pis. h Grauis. S. fortis:
Vt grauib⁹ certamina re
mis. i Tortus. S. hos
tortus. i. sine cā tentat in
cessus. k Parte ferox.
C. Nā insecta qñ nostros
tēporē philosophi an
losa appellāt etiā: i mebr
abscessis viuūt. l Clau
da. S. ab homie trāsiit:
Cicero. Mancā ac debilē
fore pteurā suam.
m Membra. S. etiā h
ab hoie trāsiit.

n Tali remig. C. Nā ab
eo latere: cui⁹ remi fracti
erant tarda omīno ab eo
cui⁹ integri velox appare
bat. o Vela facit tñ.
SE. ονοκολλεον Nam
nō pmisit: qñ remigare
non posset. p Plenis
velis. D. Facit cōtra nau
ticā cōsuetudinē. Nā sub
turi portū dimittūt vela
sed necessitas coegerat: qñ
carebāt remis. q Su
bit hostia. S. Port⁹: vt
dixim⁹. lō qñ exitus flu
minū frequēter port⁹ effi
ciunt. r Promissio tē.
S. aut magno aut an p
missio: vt intelligam⁹ i oī
bus ludis illud eē seruā
tū. Nemo ex hoc nūero
mihī nō donat⁹ abibit:
quod etiā in pictali certa
mine victori velatū auto
vittisq; iuencū Enscat
qñ inf gnē galeā solatia vi
cio: Aut certe pmisisse eū
intelligam⁹: qñ vidit na
uem picitāntē. s. Do
nat. C. Erat em demētis
principis fortunę vulneri
bus mederi: & sñ non de
cebat in ludis quęq; mo
stissimū sine aliq; solatio
dimittere. t Operum
haud ig miner. S. penta
lanitici. v Cressa gen⁹
S. figura gręca: vt q gen⁹
vnde domo. D. Cressa
genus. Plena laus seruę:
quę est ab artificio. a ge
nere et fortunditate.

x Pholoe. S. nomē pro
priū: erat aut lacūs: Nā
infantes lacētēs dicim⁹.

y Gramineū. S. gramiofū. Cicero de hastis. Bñ etiā
ne gramineas hastas. z Collibus vn. curuis. S. mura

HH ii

ut nō enī sylua colles h̄:
sed est in collib⁹ sylua: de-
buit ergo dicere: quē col-
les cingebant syluis. CR.
Quē collib⁹. Elegit lo cū
quē natura pene theatrū
effecerat. a Mediaqz c
S. media in valle erat circ⁹
theatri. spaciū spectacti: et
theatri gr̄ce dixit τοο τοο
σκοπιον n̄ ei est speciale.
b Concessu me. tulit. S.
Ordo est q̄ se Aeneas me-
diū tulit cū multis mili-
tibus: et extructo concessu
resedit. c Aios. S. sub
audi eorū: d Pr̄mia
po. C. Nā vt ait Cic. Ho-
nos alit artes: omesqz ac-
cendunt ad studia: gloria,
pars ait: Et certare parati.
f Primivñ. C. verisimile est
ad cursum pedestre multos cōuentisse: nam & extra pericu-
lum est cursus: neqz sumptu opus erat huic certamini: nā

^b Concessu medium tulit: extructoqz resedit.
Hic qui forte velint rapido contendere cursu
Inuitat pr̄cijs animos: & pr̄mia ponit.
Vndiqz conueniunt teucris: mixtiqz sicani:
Nifus & euryalus primi.
Eurialus forma insignis viridqz iuuenta.
^b Nifus amore pio pueri quos deinde secutus:
Regius egregia priami de stirpe diores.

c Mixtiqz sicani. S. Quod
Primivñ. C. verisimile est
ad cursum pedestre multos cōuentisse: nam & extra pericu-
lum est cursus: neqz sumptu opus erat huic certamini: nā

alter propter iuuentā an-
dens erat ad certamē. Al-
ter amore pio impellebat
ē: ne sociū vsqz deferret.
g Viridqz iuuenta. S.
Aetates omnes. Varro sic
diuidit iūuē: pueritā ad
olefcentiā: iuuetā ad
Hec n̄ sic etiā de t̄pib⁹ su-
pra dixim⁹. singule tr̄s
nam diuidunt: vt sic pri-
ma viridis & adulta &
pr̄ces hinc est. Et Virid
iuuenta Et Cruda deo vi-
ridisqz senectus. Iē Salu-
stius. Sed Mitridates ex-
trema pueritia regnū in-
gressus m̄re suo veneno
interfecta. h Nifus a
more pio pu. S. Aut gr̄is est. & dicit eū ob hoc venisse
amicū relinqret: aut distinguēdū p se: & erit n̄tū p̄s: vt
Puer nō referas ad etatē: sed ad agonale studiū: in q̄ sunt
vitorū & puerorū separata certamina: Nā q̄d p̄s uolū

moder^o dicuntur. Licet
confusio sit gratum.
i Regius. CRIS. Non
eniterat illos scdm ordine
dignitatu: sed cupiditatu.
k Acama S. epirora A.
camania ei e ps Epyri. C.
Acamania e ab Achiloo
fluio ad euenum iuxta
scholia. l Tege de. S.
Sideruatm fuerit de no
sequit. Si tege^r legerimus
no stat verus: nisi addi
ta de syllaba: deriuatiu
aut ille indicat locus. Tu
laci atq; hueris tergum
subligat ensem. Et iteru
oppidu est Archadie. C.
Tege penulti. correpta.
vbs est qua argui noue
pplis (vt ait Strabo) ha
bitanda dedit. A tegea
ait sic tege: vt tegea te
geum deriuatm: & in pe
nulti ad dicit: quia habet
diphthongu: vt Nemga:
qua e nemus nemga ne
met. m Syluis. C.
quasi in venatib: qb
curtus exeret. n Multi
piteria. C. Sic Enn^o in
Alexandro: Multi alii ad
ueta paupertas: quos ob
scurat noia. o Quosfa
ma re. S. per contrariu il
los supiores om^{es} esse no
biles indicauit.
p Gnosia. S. Cretensia.
Gnosia ciuitas Crete: &
bene sicut etia in manib
generalia dat et specialia:
q Leuato. S. Nitido: vt
Ay leu dypeu sublati
comibus lo. r Primi.
Saloru copatide: Nam
v^o est primus. s Fla
ua. S. viridi: vt supra la
spide fulua. t Pha
leris. S. equos ornamen
tis sermo grecus est:
v Habito. S. habeat ter
tia psona est a futuro im
peratui: q in hoc mo nue
ro singularis similis est se
cund^e. x Amazoni
am. S. q^ui amazona: vt
sacri tripodes. y Bal
theum. S. Baltheus dicit
non tantu quo cingitur:
sed etiam a quo arma de
pendent. z Gemma.
C. Vulpianus iunifconfu
tus ait: inter se gemas &
lapillos & margaritas de
stere: & gemas esse plu
cidematerie: vt smarag
di et chrysoliti: & hmoi.
Lapillos aut cotrarie na
ture: vt Absiani Margari
tas: nec in gemis: nec i la
pillis esse vult Sabi. Sed hanc differentiam: nec ratio nec
mos approbare videt. a

Hunc salius siml & patron: quoru alter acama:
Alter ab archadia tege de sanguie gentis:
Tu duo trinacri iuuenes helymus panopescp
Assueti syluis comites seniores aceste.
Multi preterea quos fama obscura recondit:
Aeneas quibus in medijs: sic inde locutus
Accipite hec animis: leta scp aduertite mentes:
Nemo ex hoc numero mihi no donat abibit
Gnosia bina dabo leuato lucida ferro
Spicula: celatamq; argento ferre bipennem.
Omibus hic erit vn^o honos: tres p^{ri}ma p^{ri}mi
Accipient. flauaq; caput: ne tententur oliua.
primus equu phaleris insignē victor habeto:
Alter amazoniam pharetra plenamq; sagittis
Threicijs. lato quam circumplectitur auro
Baltheus: & tereti subnectit fibula gemma
Tertius argolica hac galea contentus abito.
Hec vbi dicta locum capiunt signoq; repente.
Corripiunt spatia audito: limenq; reliquunt
Effusi nymbo similes: simul vltima signant.
primus abito: longeq; ante omia corpa Nisus
Emicat: & ventis: & fulminis otior alis.
proximus huic longo: sed p^{ri}mus interuallo
Insequitur salius: spacio post deinde relicto
Tertius euryalus
Buryalumq; helymus sequit: q^u deinde sub ipo
Ecce volat: calcemq; terit iam calce diores
Incumbens humero: spacia & si plura supsint.
Transeat elapsus prior: ambiguuq; relinquat.
Iamq; fere spacio extremo: fessiq; sub ipm
Finem aduentabat: leui cum sanguine Nisus
Labitur infelix (celis vt forte iuuenis)

paruo munere. b Cor
ripiunt spatia. S. Raptim
eunt: vt corripit Aeneas
extemplo audiusq; refri
git. c Limenq; reli. S.
Aut regulā: aut signu de
creta factu. d Simul
vltia signat. S. intuentur
vltima spacia auditate
vincendi: & notat et desi
gnat oculis: aut signat vl
tima: id e cum ulore sum
mitate signant vestigis:
vt alibi vix summa fasti
gia signat harena.
d Primus abito. S. sicut
de nauib: post generali
tate trāit ad specialitate:
Et hū quia tribus statu
ta sunt p^{ri}ma q^uicq; come
morat duob^o casuris.
e Alis. S. velocitate: ga
rā ventos q^u flumina fin
gunt alata poete: vt ali
tis auri. f Proximus
huic. S. scdm hunc locu
proximu dicim^o: etia lon
ge positu nullo interuent
ente. C. Proxim^o huic: s
longo p^{ri}mu interuallo.
Ex Cicerōe. In bruto du
obus igit sumis Crassio
& Antonio L. Philipp^o
proximus accedebat: sed
longo interuallo tū p^{ri}mu
Sta. a contrario imi
tat Triodamāta volunt:
qui cū ipse archana deorū
partiri: & vīas vni socia
re solebat Amphiaras
aues tanteq; haud inuid^o
artis: gaudebat similem
iuxtaq; secundum.
g Quo deinde sub ipo.
SER. id est post ipm.
h Calcēq; terit calce. S.
Calcē dicim^o: unde et ter
rā calcam^o. Ergo n p^{ri}ue
dixit calcē calce terit: Plan
ta em calcem potuit ter
rere. Vnde a parte totum
accipiendum: id est calcē
pede terreat.
i Incumbens humero.
S. aut. Heiymi hūero: aut
currentis est gestus.
k Elapsus prior. SER.
Ideo labitur: id est celeri
ter currit: vt prior fiat: &
satis licenter est dictum.
l Ambiguūq; reliq^u. S.
minus firmitu ad celerita
tem. CR. Ambiguū ma
gis placet: ut dicam^o mē
te dubiu: nam vix crede
bat se esse supatū: qui ha
ctenus superasset.
m Sub ipm finē. S. Bis
subaudi finē: sub ipsam
finē fessi aduerbū ad fi
nem. n Labit infelix. S. quia parata victoria caruit.
o Celis vt for. iu. S. Bene rem notam p transitu tetigit.
H H iiii

nem. n Labit infelix. S. quia parata victoria caruit.
o Celis vt for. iu. S. Bene rem notam p transitu tetigit.

Eneidos

Agonalis ei moris fuerat
p^o sacrificia ad certamē
venire. p Fufus hu.
S. Ordo est fupfufus.
q^o Titubata. S. picipiū
fine verbi origine. r In
ipfo concidit. S. ablatū
posuit: qā nō ē mutatio.
s Oblit^o amoris. S. amo
ris: nec fupradictis cōgru
it. At enī amore pio pue
ri: nūc amorū: qā plurali
nō nifi turpitudine signis
ficat. DO. Non ille obli
tus amorū. ppter hanc
cām posuit in fupiorib^o
tū inter illos amorē. C.
Amor. Nō puto amores
in plurali dici folū impu
dicos. Nam Cice. in li. de
officiis. Formā quidā ip
fam: & rancē honesti fa
cie vides: Quē si oculi de
cerneret: mirabiles amo
res (vt ait Plato) excitaret
sapientie. t Lubrica.
C. Et qd nō potest teneri
vt anguilla est: lubricum
dicit^o: & fimili^o locus in q
confiftere non possumus
appellat lubricus. Et per
translationē referim^o ad
res icorporeas. Et dicim^o
lubricū id p qd facile labi
mur i errorē aut vitū.
v Spiffa harena. S. te
nui. Quanto enim quid
minuti: tanto est denfi^o.
x. Iacuit. C. ita lapsus ē:
vt penitus humi pstatet:
nec poffet surgere.
y Prima tener. S. romp
corū. z Plaufusq.
CRI. fteptu & pulfatio
ne: cuiuscunq^o rei fit plau
fus: id est fonitus: qd alicu
ius factum: dictū ve pro
hām^o: id ei est plaudere.
Contra explodere est cū
eodē fonitu & pulfu im
probamus: qd factū di
ctumue fit. Inde dicim^o
explodere per te: & cū irri
fione cōfutare. Cice. in pri
mo officiorum. Qm Ari
stonis Pyronis & Erylli
iam pridē explosa senten
tia est. a Fremitusq^o fe
cundo. SER. Secūdo ad
dit: quia est et iratorum.
C. Fremere at est confusa
ore vocē emittere: & qā
hoc non folū plaudentis:
fed irascentis quoq^o: indi
gnatūq^o est. Iccirco dixit
secundo quasi fauente.
b Cauē. S. p caueā ple
bem fignificat: Nā cauea
confellus est populi. DO. Iccirco theatrū cauea dicit^o: qd in
clufos continet fpectatores. C. Cauē. Omnē locū in q se
ras includim^o: ne effugiant: siue aues sint: siue qd rudes:
vt fūt vifi: et leones caueam appellam^o. Est etiam cauea

Fufus humū: viridesq^o fup mafeccerat herbas
Hic iuuenis iam victor ouans veltigia preffo:
Haud tenuit titubata folo: fed pronus in ipfo
Concidit in mundoq^o fimos: fagroq^o cruore.
Non tamen euryali: nō ille oblitus amorum:
Nam fe fe oppofuit falio p lubrica furgens.
Ille autem spiffa iacuit reuolutus harena.
Emicat Euryalus: & munere victor amici
prima tenet: plaufusq^o volat fremitusq^o secūdo.
post helymus fubit nunc tertia palma diores:
Hic totum caueq^o concessum ingentis: & ora
prima patrū: magnus falius clamorib^o implet:
Ereptumq^o dolo reddi fibi pofcit honorem:
Tutatur fauor euryalū: lachrymēq^o decorē
Gratior: & pulchro veniens in corpore virtus
Adiuuat & magna pclamat voce diores:
Qui fubijt palmē: frustaq^o ad premia venit.
Vltima fi primi falio reddātur honores,
Tum pius aeneas: veltia inquit munera vobis
Certa manēt pueri: & palmā mouet ordie ne/
Me liceat cafū miferari infontis amici. (mo,
Sic fatus tergum getuli immane leonis
Dat falio villis onerofus: atq^o vnguib^o aureis.
Hic Nifus fi tanta funt premia victis
Et te lapforum miferet: quē munera nifo
Digna dabis: primam merui q laude coronā
Ni me quē falium fortuna inimica tuliffet:
Et fimul his dictis faciem oftēdebat: & vdo
Turpia membra fimos: rifit pater optimus olli:
Et clypeum efferri iuffit didymaonis artes:
Neptunni fagro danais de poſte refixum
Hoc iuuenē egregiū preſtanti munere donat.

in theatro locus: vbi p^o p^o
ſpectat qd diuidit in fuos
cuneos. Cauē poſuit ali
bi: Conſenſu caueq^o ma
gnis Cirenibus actis. &
de cuneis in Geor. dictū
eſt. Hi q pacto ſeſe i thea
tro hīre debeat optime de
ſcribit Vitruuius.
c Ora prima pa. S. Hoc
eſt qd iuuenat dixit. Oj
bus ad podiū ſpectanti
bus. C. Primaq^o ora pa
trū. Podiū intelligit: in q
nobiliores ludos. De hoc
Vitruuius podiū altitudo
ab libramēto pulſiti: cū
corona: Supra podiū co
lūne cū capitul^o et ſpiris.
d Reddi. C. Veluti rem
ſibi debita dari. e La
chrymēq^o decorē. S. Nā
iple ſletus hēbat aliqd ve
niſtatis ortus a gaudio.
Terent. Lachrymo p gau
dio: qd puero cōuenit p
pter victoriā inopinā.
Aut etiā pmetad cōmi
ſerationē cōmouendā cō
tra eū q ſe victorē aſſere
bat. C. Lachrymēq^o de
corē. Sic Sta. Ipiere geſta
Parthenopē humo vul
tūq^o oculoſq^o madentes
obruit: Accellitq^o lachry
marū grā formē. Deco
re. Qanta ergo erat pul
chritudo cū i^o eſt: ſic et
venerē laudauit. Triflor
& lachrymis oculos ſuf
fuſa nūc^o. f Gratior.
C. Nam vulgo ſic eūc:
vt virtutes i pulchritudi
ne corpis ſine maioris p
ciū. Et Ariſto. ait. Puchi
tudinē plus oib^o epiſ
ad cōmendationē valere
Et in athicis nō eē abile
ad foelicitatē capeſcendā
hoīe: penitus deformē.
Recte tamē Auguſtinus
aſſerit non oportere eſſe
gratiorē virtutem in
vno qd in alio corpore.
Sed poeta nō qrit qd ſit
ſecundū verū: ſed qd ap
pareat homib^o non rectā
habentibus opinionem.
g Veniēs. S. creſcēs vt
hic S: getes illic veniunt
foelici^o vūc. h Pueri. S.
Quia vt ſupra diximus:
nā d^o dicunt.
i Me liceat inſon. S. i li
ceat me miferari: Nā non
melicet: ſed mihi dicim^o.
k Caſum. S. aliūſit a ca
dendo. l Tergū. S. pro
dando. m Onerofum. S. Plus eſt qd oneratum:
ſicut ſcleroſum plus eſt qd ſcleratū. n Laude. S. vt
rute conſequens p antecede. Ex virtute enī ſequit laus.
o Fortuna. S. ex. uſat dolum. p Olli. S. Illi. ſanſit

tergus poſuit. m Onerofum. S. Plus eſt qd oneratum:
ſicut ſcleroſum plus eſt qd ſcleratū. n Laude. S. vt
rute conſequens p antecede. Ex virtute enī ſequit laus.
o Fortuna. S. ex. uſat dolum. p Olli. S. Illi. ſanſit

vel nullo affert. Recte au-
tem arma dat iuueni: &
laudat illa ab artifice: vt
diuinum opus Alchime-
donis. q. Neptunni
sacro. S. intelligimus ad
Aeneas trāsisse p. Helenū:
ne videat ex sacrilegio q.
siti. r. Anim⁹ pns. S.
Fortis plenus animo. C.
Anim⁹ pns. fortis: Nā cō-
tra is qui mecuūt aim
refugere dicim⁹: vñ qh⁹
anim⁹ nō refugit: sed pns
est fortis sunt.

8. Euinctis. C. C. stuū
ceramen durum erat: ra-
roq. sine cede committe-
bat. Nā e: ferro erant: et
vt habili⁹. faciliusq. ma-
nibus geretur: pendebāt
ab illis lora: quib⁹ non so-
lum manus: sed brachia
humerosq. alligabāt: vt

etiam remissis digitis palme tū hgerent. Cestus a cedēdo
dictus est. Cestum aut sine diphthongo cingulū illud Ve-
nus appellabāt: quo in legitimis solum nuptis vterentur.
Huc incestū appellam⁹ omne cōcubitū: iure nō licitum:

¶ Post vbi confecti cursus: & dona peregit.
Nunc si cui virtus animusq. in pectore pns
Adsit: & euinctis attollat brachia palmis,
Sic ait: & geminum pugne proponit honorē
Victori velatum auro: vittisq. iuuenicum:
Ensem: atq. insignem galeam solatia victo.
Nec mora continuo vastis cum viribus effert
Ora dares: magnosq. virum se murmure tollit.
Solutus qui paridem solitus cōtendere contra.
Idemq. ad tumulū: q. maxim⁹ occubat hector
Victorem Butem: immani corpore: qui se

quasi sine cestu.

t. Auro. SER. Quia for-
lent lamias quāsdā hñes
vt. Et statuam ante aras
aurata fronte iuuenicum.
v. Virum murmure. S.
suffragio virorum.
x. Solus qui pa. S. Ver-
ba sunt murmurātis por-
puli.

y. Paridem. SER. ab eo
qd est paridis vel pari-
dos. qd āt legim⁹ pari ve-
nit. uno tou naxio tou
naxios iō naxioy nax-
pivet volūt si ppiū sit in
dos exire: Si appellatiū
suos. Sane hic parisēdū
troica Nerōis fortissim⁹ fuit
adeo vt iroia Agonal cer-
tāne supet oēs: etiā ipm
Hectorem: qui cum ira-
tus i se stringeret gladiū:
dixit se esse germanū: qd

allatis crepūdīs probauit. Nam sub habitu rustici adhuc
latebat. Hos autem ludos trāsferit Virgilius ad Hectoris
tumulū: qui sunt facti cū debuisset Hector occidi: cū ludū
funebres celebrareut cadaueri Hectoris ab Achille occisi.

HH iiii

Eneidos

z Bebritia. S. Bithynia est. Salustius igitur introrsus Asie: Prima bithynia, est multis antenominibus appellata: Ipsa enim est maior Phrygia. **a** Amyci. S. Neptunni. Hic rex filius fuit ex Melie nympha: qui a polluce victus est in pictali certamine. **C** Amyci: Bebritorum rex. Bebritia enim Bithynia est. **S**o. nus. Bithynia in ponti exordio Thraciam ab oriente tangit: prius Bebritia. Inde mygdonia: postremo a rege Bithynio Bithynia dicta. Hic aduenis in nemore Bebritis insidiabatur: & ceteris insisteret. Ergo cum polux: qui illuc cum argonautis accesserat: a eodem provocaret: vicit eum: et interfecit. De hoc Papius in eodem tractatu. Portus amyci est Bebritis rege interfecto clarus. Eius tumulus lauro regitur: quia insanam vocat: quoniam si quid ex ea decerpit manibus referatur iurgia fiunt: donec abiciatur hec de amyco. Butea vero occiso patre Amyco Drepanum confugit in Sycliam: & a lycaeste nobili meretrice ob pulchritudinem adamatus est: ex ea quod Erycem fuitur. Hec mulier ob admirabilem formam Venus dicta ab incolis est. Quapropter Eryx filius veneris est putatus.

b Moribundus. S. morientis similem.

c Talis. S. quale multo rudo loquebatur.

d Ostendit. S. Melius dixisset: ostendat.

e Alacris. S. Quia acer dicat semper: tamen nunc dicit alacer: sed alacris quibus inde nascatur. Inde est quod Papius supprimit genitum quia dubitatur. **C** Ergo alacris. Admonet neminem oportere tantum sibi arrogare: ut nullum sibi parem esse credat: quia vis fortissimus sit: ut hic. Qui leua sola taurum validissimum tenere posset. Ostendit autem quod sine negotio illum teneret: cum etiam quiesce eum tenens loqueretur.

f Putans. **DO**. Iam ex hoc significat emersurum alium qui vincat.

g Quo me decet usque. **C** Quisquid Themis: id est usque ad tempus: & recte hec impatientia arrogantia exprimitur. **h** Cuncti. **DO**. ut pro victore ab omnibus haberi ostendat: & simul est testimonium suorum meritorum. **CRI**. Cuncti Dardanide. Nam populi iudicium sepe labitur.

i Reddi. **CRI**. Tanquam rem debitam dari: ut & homent tunicam non reddere seruo. **k** Grauis. **SER**. Acute vel obiurgatione. **l** Castigat. **S**. obiurgat. **m** Toro herbe. **SER**. Verbum de verbo. Nam ab herbe bis tortis dictus est torus.

n Entelle heroum. **D**. Obiurgatio non iniuriola: cui sit admixta laus.

o Frustra. **S**. Ordo est. Tanta ne dona frustra tolli fines tam patiens. Secundum autem Iguum qui de familia Troiana scripsit: vnus fuit ex troianis. de quo poeta mutat hyfioriam. **D**. Frustra: si ne laboris merito. **CRI**. Fortissime frustra. Nam omnia egregie gesta sua: in hoc extremo actu derubantur: ut videret illa frustra fecisse: & optime eum incitat: & a propterea quem habuit: & a rebus gestis quibus gloria batur: & a phama quae omnia ostendit euaneescere. Si nunc sic cedat: ille autem excusat senectutem quae a natura est.

p Tanta. **DON**. Tam pretiosa: tam pulchra sine gloria vincendi: tolli dona pariteris. est autem sententia: quoniam in superioribus ille dixerat: si nemo audet: videberis tu etiam timuisse.

q Nobis. **S**. non vacat ut ibi: qui mihi accubantes in conuiuiis: sed nobis pro nostro positum est causa vitandi omne otio: non causa ne dicat: Noster deus ille magister.

r Sub hec. **SERVIVS**. Stat. **m**. vel post hec.

s Gelidus. **S**. Aliud ex alio pender: Quare enim hebet: quia gelidus: et quod re gelidus: quia senis est.

t Efforce. **S**. exhauste. Translato a muneribus: quas parus debiles reddunt.

x Illa. **S**. magna: aut quae quondam fuerat.

y Moror. **S**. expecto: Nam superiora dixerat se non moueri premiis: Et paulo post victor bouem interemit.

Bebritia veniens amyci de gente ferebat
pertulit: & fulua moribundum extendit harena
Talis prima dares caput altum in prelia tollit:
Ostenditque humeros latos: alternaque iactat
Brachia protendens: & verberat ictibus auras,
Querit huic alius: nec quisque ex agmine tanto
Audet adire virum: manibusque inducere cestus,
Ergo alacris: cunctosque putans excedere pugna
Aeneas tetit ante pedes: nec plura moratus,
Tum leua taurum cornu tenet: atque ita fatur,
Nate dea: si nemo audet se credere pugne
Quae finis standi: quo me decet usque teneri
Ducere dona iube: cuncti simul ore fremebant
Dardanide: reddique viro promissa iuebant.
Hic grauis Entellum dictis castigat Acastes
proximus ut viridante toro confederat herbe.
Entelle heroum quondam fortissime frustra
Tanta ne tam patiens nullo certamine tolli:
Dona fines: ubi nunc nobis deus ille magister
Neque quicquam meorat: Eryx: ubi famaque pro omnem
Trinacriam: & spolia illa tuis pendentia tectis:
Ille sub hec: non laudis amor: nec gloria cessit
Pulsa metu: sed enim gelidus tardante senecta,
Sanguis hebet: frigetque effoet in corpore vires.
Si mihi quae quondam fuerat: quaque improbus iste.

^a Quibus. S. quorum instructur: a Ferre manum.
^b SER. Pugnare: contendere: Nam utraq; manus aimat.
^c Intendere. S. ligare: vt intendit q; locum feris.
^d T. ntorum. S. viroſū.
^e Immenſa volumina
^f CRIS. Nam cum eſſent
^g cſtus. immanis ponder
^h nis oportebat ab illis eſſe
ⁱ longiſſima lora que totū
^j ambitū corpus: vt faci
^k lus manibus tenerent.

^l Verſat. S. Considerat
^m ſaluſtus. Exerciū ver
ⁿ ſere. CR. Verſat. Ad lau
^o dem Aeneas. Nam dum
^p reliqui ſtupabant ipſe ma
^q nibus ſine negotio huc et
^r illuc verſabat.
^s Tum ſenior. S. Iunior.
^t & ſenior per diminutio
^u nem ſunt hec comparati
^v ua: vt. ſam ſenior: ſed cru
^w da deo vindicta ſeneſcit.
^x Tales. CR. Oſtendit
^y magnanimam orationē
^z futuram.
^{aa} Pectore. CR. vt di
^{ab} ceret que ſentiret: & non
^{ac} que ſingeret.

ⁱ Cestus et arma. SER.
^{per} endyadum arma: id ē
^{ce} ſtus. k Tristem q;
^{hoc} ipſo in littore pugna.
^{ser} SER. Aut in quo magi
^{ſter} occiſus eſt. aut in tri
^{ſt} ſtittore: id eſt inſecun
^{do} do. Varro enim dicit ſub
^{Eryx} Eryce mōte eē inſecun
^{dum} dum campum ſere in tri
^{bus} bus ingribus: in q; Eryx
[&] & Hercules dimicarunt.
^l Hec germanus Eryx.
^{ser} SER. Germanus ſecun
^{dum} dum Varro nem in libris
^{de} de gradibus: ex eadem ge
ⁿ nitive nae eſt nō: vt mul
^u uideant de eodem germi
^{ne} ne quos ille tantum fra
^{eres} res vocat. ſecū dum que
^{bene} bene nunc Erycem Vene
^{ris} ris: & Bute filium Aeneas
^{dicit} dicit fuiſſe germanum
^k k Sanguis. S. non Her
^{culis} culis. qui victore ualeſerat:
^{ſed} ſed ipſius Erycis qui in
^{ſecerat} ſecerat ſe regendo.
^l Cerebro. CR. Hoc mē
^{brum} brum frigidum eſt & hu
^{midum} midum: Nam niſi ſic eēt
^{ex} ex aſſiduis ſuis motib;
[&] & ita q; ſenſibus in ſe reci
^{plunt} plunt nimis inflamma
^{retur} retur. Preterea cū ſpiritus
ⁱⁿ in illum duplici arteria ca
^{lid} lid: a corde peneniat ex
^{nimio} nimio calore nimis confuſas ſuas actiones redderet. Ita
^{q;} q; oportuit: vt ſibi innato frigore ſpiritu temperaret.
^{Humidum} Humidum autem illud efficiēt natura: ne motus ipſum

Exultat fidens: ſi nunc foret illa iuuenta:
 Haud equidē precio iduct⁹: pulchroq; iuueō
 Veniſſem: nec dona moror: ſi deinde locutus
 In medium geminos immani pondere ceſtus.
 Proiecit: quibus acer Eriyx in prelia ſuetus.
 Ferre manum: duroq; intēdere brachia tergo.
 Obſtupuerē animi tantorū: ingentia ſeptem
 Terga boū plumbo inſuto: ferroq; rigeant:
 Ante omēs ſtupet ipſe Dares: iōgeq; recuſat:
 Magnanimuſq; anſchiſiades: & pondus: & ipſa
 Huc illuc vinculo iū immēſa volumina verſat:
 Tum ſenior tales referebat pectore voces:
 Quid: ſi quis ceſtus ipſius: & hereulis arma
 Vidiſſet: triſtemq; hoc ipſo in littore pugna:
 Hec germanus Eryx qndā tuus arma gerebat.
 Sanguis cernis adhuc: ſparſoq; infecta cerebro.
 His magnū Alciden cōtra ſtetit: his ego ſuetus
 Dū melior vires ſanguis dabat: gēmula nec dū
 Temporibus gemis caneſcit ſparſa ſenectus.
 Sed ſi noſtra Dares hec troius arma recuſat.
 Idq; pia ſedet Aeneas probat auctor Acceſtes
 Aequemus pugnas: Erycis tibi tergo remitto.
 Solue metus: & tu troianos exue ceſtus.
 Hæc ſatus duplicē: ex humeris reiecit amictū.
 Et magnos mēbrorū artus: magna oſſa: lacer/
 Exiit: atq; ingēs media cōſiſtit harena. (toſq;

deficient: & vt facile in illum inprimant ſigure virtutum
 animalium: Humor autem huiusmodi pugne habet: vt
 ſua viſcoſitate formas cōmodius retineat: & vt nerui q;
 ab ipſo ſunt: ſua viſcoſi
 tate facilius p varias cor
 poris curuaturas fleſtan
 tur et extendant. Triplex
 in eo eſt ſubſtantia char
 tilago: medulla: & ven
 tres: Oportuit enī eſſe ve
 lamen qd os contineret:
 vbi radices ſunt neruo
 rū. Poſt hoc Lacuna eſt:
 in quā veng ab epate ſan
 guinē fundūt: ibiq; deco
 quitur: & de calore remit
 tit: mox a venis nutrien
 tibus cerebrū ſugitur. De
 inde duę ſūt carulagine
 que cerebrū tangunt. Su
 perior durior reſiſtit: cra
 neo et noxia a cerebro ar
 cet. Vnde propter durtiē
 & materiā cuſtodī du
 ra mater dicitur. Inferior
 tenuis cerebro adheſens
 que extenditur & contra
 hitur: pſertim in clamo
 re et cantu: & dicitur pia
 mater: & eſt ligamentū
 arteriarum: & venarum
 ad cerebrū venientium.
 m Stetit. CR. Pugn
 uit: non ceſſit. n Me
 lior ſanguine. CR. Iuni
 or. Et ſi quatuor conſte
 mus humorib⁹: ſanguis
 qui calidus: atq; hūidus
 eſt. pituita (que græce fle
 gma dicit) frigida atq; hu
 mida. Bili (que colera dici
 tur græce) & eſt calida &
 ſicca: et atra bili ea enim
 eſt melancolia. Tamen q;
 ex his oib; melior ma
 iorq; pars ſanguis eſt: et
 eo maxime alimur. Capi
 mus ſanguinem pro to
 ta illa humorū compoſi
 tiōe. Nā eius calore atq;
 hūore inualeſcunt nerui:
 in qbus conſiſtit robur
 corporis. & qm ſanguis: q
 viuatiō: validiorq; ſue
 rat z i iuueſta. ppter vehe
 mentiorē calorem: et depu
 ratū humorē i ſenectute
 reddit frigidior: et amittit
 de ſucco naturali vires
 minuūt. n Canebat.
 C. Canities ē ex defectu
 naturali hūoris. p Pu
 gnas. S. i arma: ſequēs p
 aſcedent. q Tibi. S.
 pte: vt tibi deſerit Heſpe
 rus oetam. r Duplicē
 amictū. S. i. abollā: que
 duplex ē: ſic chlamis. Ho
 ratius. Contra quē dupl
 ci panno patiētia velat: s Oſſa. C. oſſa q; magna ſunt:
 meli⁹ pōdus omne: & oēm iperū in cōmodūq; perferūt.
 t Laceratos. C. lacerū q; etiā totos muſculosq; appellā:
 HH v

Æneidos

carne sunt vehementer
neruosque: et neruorum car
thilagic inuoluit: quibus
corpus veluti quibusdā
machinis itēdit et remit
tit. His & aduersus pon
dera contra nitimur: &
omnis impetus mouemur.
Quapropter qui lacertos
ossaq; magna habet eos
fortiores: valētioreq; cē
constat.

v Constat arectus i di
gitos. S. Locus trāslatus
est de Apollonio.

x Abduxere c. C. Nam
artis erat nō solum in aduer
sariū inferre ictū. Sed etiā
se p̄teritū caput custodi
re ab ictu hostili.

y Pugnāq; i. C. i. alter
alterū ad pugnā irritat.

z Lacessunt. S. puocāt
potiusq; gerūt. z Mē
bris & mole. S. Endya
dis. i. mole membrorū.

a Genua la. S. procelex
maticus est: quē iste ita
ponit vt possit reduci ad
dactylum. b Labāt:
C. vacillanti: quia nerui et
ligamēta illius iuncturę
ex defectu sanguis inua
lidiora sunt. c Aeger
an. C. quasi difficilis. Nā
ppter multū motū vehe
menter accēdit cor: & in
nimio calore op^o ē maio
re refrigeratiōe: ergo ma
iorē aeris haustū: et attra
hunt: & emittūt pulmo
nes. vñ tantus anhelitus
difficultatē p̄bet anhelan
ti. d Necquicq; S. nō.
e Vulnēra. S. iactant i
ctus. f Male. C. Ant
quitas fugiens vastioris
litterę sonum malas &
alas p̄ maxillis & axillis
dixerunt. g Tela. S.
ictus. h Exit. S. vitat:
declinat. Vñ de Tarconte
Vim virib^o exit: Et bis h
tantū vsus est. CR. Exit
Vitat (ait Seru^o) Sed vt
rem intelligas nō recedit
a sua notioe. Nam ille q
ictū venientē vitare vult
exit eā lineā: p̄ quā vetu
rum videt telū: et sic ex
undo vitat.

i Qui mollib^o vrbē. S.
Amphibologia est: aut
celsa molibus: aut q̄ mo
libus oppugnabatur.

k Seder circumcastel
la. SER. Temēlis est: id
est circum sedet.

l Ostendit dextram S.
Aut fiducia fortitudinis
est ostendere quo mināt:

Tum satus Anchisa cęstus pater extulit eq̄s:
Et paribus palmas amborum innexuit armis.

Constitit: in digitos ex templo arrectus vterq;
Brachiaq; ad superas: intentus extulit auras.

Abduxere retro longe capita ardua ab ictu

Immiscētq; man^o manib^o: pugnāq; lacessunt:

Ille pedum melior motu: fretusq; iuuenta.

Hic mēbris & mole valens: sed tarda trementi

Genua labāt: vastos q̄rit eger anhelitus artus.

Multa viri: necquicq; inter se vulnera iactant.

Multa cauo lateri ingemināt: & pectore vastos

Dant sonitus: erratq; aures: & tēpora circum

Crebra man^o: duro crepitāt sub vulnerē male:

Stat grauis entellus: nī suq; immotus eodem:

Corpe tela modo atq; oculis vigilātib^o exit

Ille (velut celsam oppugnat q̄ molibus urbem

Aut montana sedet circū castella sub armis)

Nunchos nunc illos aditus: omnēq; pererrat

Arte locū: & varijs assultibus irritus vrget:

Ostendit dextram insurgēs entellus: & alte

Extulit: ille ictum venientem a vertice velox

pręuidit: celeriq; elapsus corpe cessit.

Entellus vires inuentum effudit: & vltro

Ipsē grauis: grauitēq; ad terrā pondere vasto

Concidit: vt q̄ndā caua cōcidit: aut erymātho:

Aut idā in magna radicitus eruta pinus.

Consurgunt studijs teucris: & trinacria pubes.

It clamor coelo: primusq; accurrit acēstes:

Aequēuq; ab humo miserans attollit amicū.

Acrior ad pugnā redit: & vim suscitāt ira

Tum pudor incendit vires: & conscia virtus.

Pręcipitemq; daren ardens agit equore toto

Nunc dextra ingeminās ictus nūc ille sinistra:

aut certe proiectus gatis
ostenditur: Quę enim ex
improvisū ferre nō sinit.
CR. Ostendit dextram:
erigit. Consequens p̄ano
recedente: Nam quod in
alium extollitur: ab om
nibus videtur. Vel ostendit
scilicet ne dolo: sed ap̄to
marie agat. Vel denotat
tarditatem senilē. vel li
brat ictum: vt destinātū
locum assequatur.

m Velox. SER. veloci
ter nomen pro aduerbio:
n Vltro. S. contrario:
ille enī cadere debuerat.
o Grauis grauitē. S. a
similitudine figura.

p Caua pin^o. S. bene re
spexit ad gratē. C. Caua
carie: corrosa. q Ery
mantho. S. Erymanth^o
mons est Archadię.

r Idā in magna. S. Mo
do non Crete: sed phry
gię propter pinus:

Consurgunt studijs.
SER. in studiis.

t Vim suscitāt ira. CR.
Secundū perypareios:
qui aiunt: Vñ ferri core
accutur: sic fortitudo ira
v Tum pudor. CR. Pon
nit Anisto. quicq; species
fortitudinis: quę prop̄e
fortitudo nō sunt: sed cū
idem operantur: Interq;
est cum pudore impelli
mur: vt fortis animo rem
aggrediamur: & hec ci
uilis appellatur. Auct
q; auctoritatē ex Home
ro de Hectorē: qui pudore
recogebatur: ne hostibus
cederet. Dicebat enī Po
lydamas: Me primus re
darguet. Pugnabat ergo
poti^o pudore: q̄ recta ra
tione mor^o. Quapropter
erit (test: ipso Aristotele)
tercia species nō vere for
titudinis. x Et conscia
virtus. C. Nam cum con
scius sit: q̄ virtute hactē
nus fuerit: nō vult ab ea
degenerare. y Pręcipi
temq; dare. S. cederem: vt
Pręcipites vigilare viri.

z Nunc ille sinistra. S.
Vacat ille additū p̄pter
metū. De ipso enī dicit
Creber vtracq; māu pul
sat versatq; daret.

C. Nunc ille. Non vacat
ille meo iudicio: sed poti^o
us emphasim facit. Idq;
mirū in poeta q̄ strepitu
& tumultu: vt ita loqr:
& vehemētē verborum
celeritate vehemētiā hu
ius viri exprimit.

a Quā multa grandine nymbi. SE. Hypallage: Nā debuit dicere q̄ multo nymbo grando p̄cipi-
rat. b Versatq̄ dareta. S. Dares daris. Vnde da-
ren & dares daretis. Vñ dareta: sic Chremes chre-
mis: & chremis. Vnde chremen & chremeta.

c Infelix. S. Cōsolatio
ut fortune videat: quod
victus sit. D. Infelix. qui
audeas contra numina.
Est it̄ optima cōsolatio
cū ostendit nō ab hoīe: sed a
numie vinci. d Alias
D. Quā hoīs ē cōsueve-
rit. e Cōuersa. C. mu-
rata in fauorē suum So-
laturus em̄ conat̄ osten-
dere nō ab illo: sed a diis
esse victū: ergo cede deo.
f Cede deo. D. Errant q̄
putant Entellū deum ab
Aenea vocari: sed deū di-
ci: Fauēs illi numen.

g Dixitq̄. S. quē vacat
meri causa: et maluit Pe-
risologia facere q̄ vti cō-
muni syllaba: q̄ frequens
viciosa est. Hinc Terentia-
nus: Nec tāta immeritis
venia conceditur vti.

h. Ast illū fidi equales.
SERVI. Homerus. φιλ-
οιστοποι. i Regia.
D. Quib' paulo ante tan-
topere videbat.

k Iactantemq̄ reiectantē.
C. Color est sibi cadēs.

l Vtroq̄. S. Aduerbiū
est. in vtrāq̄ partem.
m Caput. DO. Quod
paulo an̄ in cōlū p̄pter
superbiam.

n Vocati. S. Ostendit cor-
pudore: p̄terea circa ami-
cū erant occupati.

o Palmā tau. relinquūt.
D. Exprimūt q̄nto cū do-
lore hēc facerent.

p Teuci. S. & nō sicu-
lequia illi eius virtutem
norant.

q Librauit. CRI. quasi
diceret collineauit: p̄prie
dicimus librare rem cum
illam ingenio et artificio
nostro ita collocam' : vt
vī sua spōte sine vinculis
stet: vel cum volumus
& quo volumus suo
pondere nullo impel-
lente declinet: quod Florenti dicunt congregare: vt maxi-
me apparet in instrumentis horologii. Dicimus etiam li-
brare: cum id quod percussuri sumus: ita collineamus: vt

Nec morane nec reges: quā multa grandine nymbi
Culminibus crepitat: sic densis ictibus heros.

Creber vtrāq̄ manu pulsat: versatq̄ dareta.

Tum pater æneas procedere longius iras:
Et sequere animis entellum haud passus acerbis:

Sed finem impositum pugne: fessumq̄ dareta
Eripuit mulcens dictis: ac talia fatur.

Infelix quē tanta animū dementia coepit:

Non vires alias: conuersaq̄ numina sentis:

Cede deo: dixitq̄ prælia voce diremit:

Ast illum fidi equales genua egra trahentem

Iactantemq̄ vtroq̄ caput: crassumq̄ cruorem

Ore reiectantem: mixtoq̄ in sanguine dentes.

Ducunt ad naues: galeamq̄: ensesq̄ vocati.

Accipiunt: palmā entello: taurūq̄ relinquunt

Hic victor superans animis: tauroq̄ superbus.

Nate dea: vosq̄ hęc (inquit) cognoscite teuci:

Et mihi q̄ fuerint iuuenili in corpore vires:

Et qua seruetis reuocatum a morte dareta.

Dixit: & aduersi contra stetit ora iuuenti:

Qui domū astabat pugne: duosq̄ reducta.

Librauit dextra media inter cornua cæstus

Arduus effractusq̄ illi sit in ossa cerebro:

Sternit exanimisq̄ tremēs: p̄cūbit humi bos:

Ipse super tales effundit pectore voces.

Hanc tibi Erix meliorem pro morte daretis

perfoluo: hic victor cæstus artemq̄ repono.

¶ protinus Aeneas celeri certare sagitta

Inuitat qui forte velint: & præmia ponit.

Ingentiq̄ manu malum de naue Serefti

Erigit: & volucrem traiecto in fune columbā:

nō nisi ppositū nobis lo-
cū feriat. Et dicit a libra:
quoniam maxima ratione
ingenii tota res pondera-
tur: id est diligenter præco-
gitatur. Ergo librauit: id
est collineauit: vt mediū
inter cornua ferirent. Di-
cimus etiam librare cum
aliqua moles ita consti-
tuatur: Vt vel pueri ma-
n u facile: vel circūtagat:
vel quouis inflectatur.

Nos autem dicim' bibli-
care. Plinius. Quatū in
officina turbines ita libra-
ri pependunt: vt puero
circumagente tornaren-
tur. r Effractusq̄:
SER. Hypallage. Nam
fregit os: & illi in cerebro
brum.

s Humi bos. SER. Pes-
simus versus in monasyl-
labis desinens. CRI. Hu-
mi bos. Male desinit ver-
sus in monasyllabis: sed
hic de industria posuit:
vt casu bouis: casu car-
minis ante oculos pone-
ret. t Meliorem. SER.
apriorem. Nam animalē
hostiam dant. CRI. Me-
liorem. non excellentiorē:
Nā melior est anima hu-
mana: quē rationalis est
q̄ ferina quē caret rōne:
Sed apriorem. vt. Et bo-
na bello cornus. i. apta.

v Cæstus artemq̄ repo-
no. S. Et arma dicit se re-
ponere: & arti renuntiā-
re. ¶ x Ingentiq̄ ma-
nu. S. ingenti multitudi-
ne.

y Malum. SER. Mal'
arbor est nauis: generis
masculini. Horati'. Nec
malus & celeri sauius
Aphrico. Et dicit' est ma-
lus: vel quia habet instar
mali in summitate: Vel
quia quasi quibuldā cin-
gitur malis ligatis: quo-
rum volubilitate facilius
deuantur.

z Traiecto. SER. ex-
tento. Vnde transfenna di-
citur extēsus funis. Salustius. Transfenna dimissum victo-
ri simulacrum cum machinato strepitu tonitruum coros
nam capiti imponebat

a Quo. SER. inquam
Nam ponit aduerbia p
nominibus. Gen^o vñ la
tinum.

b Clamore secūdo. S.
vt supra dixit: Magnocq
virū se murmure tollit.

c Quē modo. S. nuper.
Nam vt sup^o dixim^o.

d Victor. SER. fuit du
orum. V^oban^o vero dicit
mō propemodū: pene:
nam secundus deus fuit.
Alii victor. i. compos vo
ri: vt rapidisq^{ue} rotis insis
tere victor: optauerat ei
nere daret extremus.

e Clarissime. S. notissi
me qui fuit Licaontis fili
us. Pandarus autē scdm
Homerū Minerū iussu
turbauit certamen singla
re Paridis & Menelai.

f Pandarē. C. iure in vo
ta vocauit. Nā (Strabo
necesse) apud p^{ri}marā ma

Quo tendat ferrum malo suspendit ab alto.

Conuenere viri: deiectam q^{ue} erea sortem

Accepit galea: & primus clamore secundo

Hyrtacide ante oēs exit locus hyppocoontis.

Quē modo nauali mnestheus certamē victor

Cōsequitur: viridi mnestheus euinctus oliua.

Tertius Eurytion: tuus o clarissime frater

pandare: q^{ue} quondā iussus confundere foedus

In medios telum torsisti primus achiuos.

Extremus galeaq^{ue} ima subsedit acēstes.

Aufus & ipse manu iuuenū tentare laborem.

Tunc validis flexos: incuruant viribus arcus:

ximam & Lycie ciuitat
bus pandarus coiecit.
Hic Licaontis filius fuit:
& emissā sagitta vulnera
uit. Menelaum congressi
sum paridi. g Suble
dit. S. Remansit. neq^{ue} eni
proferebat fors: aut deli
cuit: vnde subseffores di
cūtur: qui occisuri alique
desistescunt. Sed hoc delu
cidius ibi: deuicta Asia
subsedit adulter.

h Flexus incuruant. S.
curuos inflectunt: debuit
dicere: Est ergo vsus imi
tatione.

Pro se quisq; SER. p
sui roboris qualitate.
k Depromunt. C Pro
mere est re recondita ita
educere: vt ad manū pa
rata sit: vñ promptū pa
rati dicim⁹. l Neruo. C.
Chorda q̄ ex neruis quic
sit. m Volucres. C. q̄
tactū celerrime effugiūt.
n Arbore mali. SE. sic
dixit. vt: Lustrat autenti
montē. C. Arbore mali.
p malo qui arbor dicit.

o Intremuit malus. C.
suo ordine pōit. Prio mali
tremore. l tremulā cōcus
sionē: & ex ea re timorem
auis: atq; ex his duobus
plausus spectantium.

p Externa pēnis. S. ti
more pēnis significans.
Singula enī animalia signa
hñt qbus indicant timo
re hinc de lupo. Caudā
q̄ remulens subiecit pa
uitantē vtero. Oculi autē
in homie primi indicant
timorē. Vñ de Caco. Tur
bauitq; oculos.

q Plausu. S. Plausū ali
pennarū dicit: sed meli⁹
est spectantiū fauore.

r Acer. C. acuto igenio.

s Adducto arcu. SER.
Hypalage est. nā telum
adducit: & arc⁹ i tendit.

t Constat. C. Nam dū
ita tendim⁹ arcū: vt nulla
sit manū vacillatio cor
rissimus ictus est.

v Oculos telūq; C. Sic
enī collineamus sagittas:
vt oculo p linea illā: q̄ ad
signū fert sagittā dinga
mus. x Miserand⁹. S.
pfecta re difficiliore cas
tur victoria. y Tum.
S. deinde ordinis aduer
blum. z Arcu cōten
ta parato. S. pento arcu
tela tenens parata.

a In vota. S. Nam pan
datus veluti heros apud
lycios colit. b Nigra.
S. alta. c In astris. 3.
vñ allumpserat. vt Hinc
hominū pedūq; gen⁹: vi
teq; volantū. Et loc⁹ est
ex Homero: vnde inanis
est vituperatio Aeneq; q̄
suspēdit aue maternā:
nā & res trāslata est sim
pliciter: & quācunq; aue
suspēdisset i eādē ictūset
vituperatiōe: cū quēcunq;
auis alicui deo sacra sit.
Vbanus autem dicit ma
trem citius potuisse pla
care.

d Superabat. CRI. superat. Et neutrum in
hac significatione est. Qñ autē transit: vincere significat.

pro se quisq; viri: & depromūt tela p haretris.
primaq; per coelum neruo stridente sagitta
Hyrtacide iuuenis volucres diuerberat auras.
Et venit: aduersiq; insigitur arbore mali.
Intremuit malus: timuitq; exterrita pennis
Ales: & ingenti sonuerunt omnia plausu.
post acer mnestheus adducto constitit arcu
Alta petens: pariterq; oculos telūq; tetendit.
Ast ipsam miserandus auem contingere ferro
Non valuit: nodos & vincula linea rupit.
Quis iunexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa notos: atq; atra volans in nubila fugit.
Tum rapidus iam dudū arcu cōtenta parato
Tela tenens: fratrem Eurycion in vota vocauit:
Iam vacuo letam coelo speculatus: & alis
plaudentē: nigra figit sub nube columbam.
Decidit exanimis: vitamq; reliquit in astris
Aeris: fixamq; refert delapsa sagittam.
Amisssa solus palma superabat acstes:
Qui tamen ethereas telum contorsit in auras
Ostentās artem pariterq; arcūq; sonantem.
Hinc oculis subito abiicitur: magnocq; futurū
Augurio monstrū: docuit post exitus ingēs:
Seracq; terrifici cecinerunt omnia vates:
Nanq; volās liquidis in nubib⁹ arsit arundo.
Signauitq; viam flammis: tenuescq; recessit
Consumpta inuentos: coelo ceu sepe refixa
Transcurrūt crinemq; volantia sydera ducūt.
Attonitis hesere animis: superosq; precati
Trinacij teucricq; viri: nec maximus omen
Abnuat aeneas: sed letum amplexus acq̄stem

e Artem. S. culpā locū.
Virgili⁹. Mastyx cū in va
cuo aere artē non posset
oñdere: qm̄q; dicāt perit
ex ipso sagittariorū gestu
artis periciā indicari.
f Augurio. S. Dicit au
guriū quasi auigerū: q̄
aues gerūt. Et bene de sa
gitta dixit: q̄ habet pēnas
quāq; omnia ad vñ con
gesserit locum: monstrū:
augurium: auspitiū: ora
culum.

g Docuit post exit⁹. C.
Nam oñdit infelix fuit
se: quod foelix ēē aeneas
putauit: Et p rāfici oñtē
dit poeta: q̄ difficile fuit
ra auguriū monstrūe cō
iectari possum⁹: cū sēpe
etiā prudentissimi viri tal
lantur: vt in hoc loco Aes
neas: qui putauit foelicia
portendi: cum infelicia
portenderentur.

h Seracq; S. Serum. gra
ue. Salust. Serum bellū
in angustis cōmitur: &
q̄ improbat vates Aene
as complecti deceptus
auguriū similitudine: qd
apud Troiam pbauerat
pater: vt stella facēducēs.

i Liquidis. S. at nō pñt
esse liquidē nubes: sed p
aere posuit. k Refixa.
S. ex vulgari opinione. Nā
secundū Lucre. Ventus
altiora petens ethereum
ignem secū torquet: quē
imitatur stellam cadē
tem. CRIST. Sydera refi
xa. Nam cum affixa cor
lo sint sydera refigi putā
tur ab imperitis: secundū
quos nūc vt Poeta loqui
tur. Illi enim credunt va
pores ignitos: qui sepe p
aerem ferūt stellas esse
e coelo cadētes. Vnde etiā
Quidius. Quē si non cec
dit: potuit cecidisse vide
ri. Si autem quod etiam
puerile cogitatu est cade
ret: terram vniuersam te
geret: cum singulę stellę
magnitudine terram sua
petent.

l Crinem. CRIS. Idem
est quod dixit: Signauit
q; viam flammis.

m Attonitis. SER.
stupefactis per tonitrua:

quę celestibus ignibus semper cohærent.
n Qmen. SERVIVS. non abnuat Aeneas: sed probauit

Eneid 3

non secundum augurū
disciplinā dixit ad se non
pertinere: Nam nostri ar
bitriū est vīsa omnia: vel
improbare vel recipere.

o Summe pater. SER.
percepe. nam est verbum
quo vtunt iuriscōsulti: q̄
uens legatū non ab here
de datur: sed excipiētis ar
bitrio:

p Exortē. S. αἰκλῆρον.
CRI. Exortem. quibz
effer proprius: neq; cum
cum aliis fortiteris.

q Anchisē munus. S.
quod accepit a Cyffeo re
ge Thraciē patre Hecubę.

Muneribus cumulat magnis: ac talia fatur.

Summe pater: nā te voluit rex magnus olympi

Talibus auspicijs exortem ducere honorem,

Ipsius Anchisē longui hoc munus habebis

Cratera impressum signis quē thratius olim

Anchisē genitori in magno munere cyffeus

Ferre sui dederat monumētū: & pign^r amoris.

Sic fatus: cingit viridanti tempora lauro.

Et primū ante omēs victorem appellat acēstē.

Nec bonus Eurytion prelato inuidit honori:

Quāuis solus auem coelo deiecit ab alto,

proximus ingreditur donis: qui vincula rupit:

Extremus voluci: qui fixit arundine malum,

r Impressum signis. S.
impressa signa habentē:
id est emblemata.

s Primum ante omēs:
SER. vnum vacat. CR.
Et primū ante omēs:
Possunt esse duo: vt pri
mum referatur ad tem
p^ris: primum id est q̄ pri
mū & statim vt res ita
tum factę sint: & añ om
nes ad ord nem.

t Donis. SER. ad don
na. v Extremus. SE.
ostendit hos sua munera
percepisse. Acēstem vero
sumptūse p̄cipua.

Gx Custodem. SER. In Tullio: q dicit ad mi-
litiā eunib⁹ solitū ē da-
ri custodes: qb⁹ prio āno
regant. Vñ ait de Pallāte
sub te tolerare mēro: mi-
litiā & que maris op⁹.
y Impub. S. ab eo qd ē
hic pubis. Nā qd ait Sa-
lutiū. Pubes omnes
interfici iubet. Vñ ab eo
qd est puber: & sunt i ge-
neris cōis: si referant ad
singulos: ita aut ad multi-
tudinē. Hec pubes.
z Fatur ad aurē. S. se-
quit: & sic ait: Vñ sicut et
in tertio diximus vnum
vacet necesse ē. Campos
iubet esse patentes. Di-
sciliū populi. i. iuber fieri
campos patentes.
a Infusum. C. confuse
& nullo ordine in gestū.
b Incedūt pueri. S. aut
poetica licentia cōfundit
grates: vt mō pueros iu-
venes dicat. Nā ait: Vna
acies iuuenū: aut certe
fm quosdā seqnti distin-
ctōe murata: mēros pue-
ros dicit: sequentes vero
maioris grates.
c Ante ora parentū. C.
querēs magnā illis volu-
ptate prebebat.
d Frenatis. C. Nam et
in frenes aliqñ i bello ad-
hibebant. **e** Lucent
CR. ppter arma: & nihil
memorat: qd horrore ab
armis auferat: vt in bello
solent: sed omnia ostēdit vo-
luptatis: qd glia in ludis ēē
dicebat. **f** Quos omnis
euntes. S. Quos euntes
omnis turba fremit. i. cū
saurose prosequitur.
g Mirata fremit. CRI.
Nā illorū indoles ipem
future fortitudinis asserē-
bat. **h** Tonfa coma.
S. id est composita.
i Preffa corona. S. id est
galea & sermone Home-
ri vsus est. Nam galea
σπερσεν. dixit: nam p-
prie comē nō tonfi capil-
li: Et reuera corona non
pōt esse: cū sequat galeā
ante pedes. pcedit inanē.
Alii dicunt potuisse eos
hīre galeas coronatas.
Bebius tamē Macer dicit
a celare Augusto pueris:
qui luserunt Troiam do-
natas esse galeas: et bina
hastilia. Ad qd Virg. constat alludere. **k** It pectore sū.
S. Sic legendū est: ne sit solocismus: & rei inanitate de-
dit motū dicendo it: Summū aut pectus ait pastoris &
colli cōsimū. **l** Tres equitū numero turmē. S. rem Ro-
manū militie suo inscribit carmini. Nam cōstat primo tres
fuisse partes populi Romani. Vna Tatiensium a Tito

At pater Aeneas nondum certaminemisso
Custodem ad se: comitemq; impubis Iuli
Epitidem vocat: & fidam: sic fatur ad aurem
Vade age: et Aescanioli iam puerile paratum
Agmen habet secū: cursusq; instruxit equorū
Ducat auo turmas: & sese ostēdat in armis.
Sic ait: ipse omnem longo decedere circo
Infusum pplm: & campos iubet esse patentes.
Incedunt pueri: pariterq; ante ora parentum
Frenatis lucent in equis: q; omnis euntes
Trinacrię mirata fremit: troieq; iuuentus.
Omnibus in morē tonfa coma preffa corona.
Cornea bina ferunt preffa hastilia ferro.
pars leues hūero pharetras: it pectore summo
Flexibilis ob torti per collum it circulus auri.
Tres equitum numero turmē: terniq; vagātur
Ductores: pueri bisleni quemq; secuti:
Agmine partito fulgent: paribusq; magistris.
Vna acies iuuenū: ducit quā paruus ouantē
Nomen aui referens priamus: tua clara polite
progenies: auctura italos: quē thracius albis
portat equus bicolor maculis: vestigia primi
Alba pedis: frontemq; ostentās arduus albam.
Alter atys: genus vnde atij dixere latini.
paruus atijs: pueroq; puer dilectus lulo
Extremis formaq; ante omnes pulcher Iulus
Sydonio est inuectus equo: quē candida dido
Esse sui dederat monumentū: & pign⁹ amoris
Cetera trinacrię pubes seniorum aceste
Fertur equis.
Excipiūt plausu pauidos: gaudētq; tuētes

Tatio duce Sabinorum
iam amico post foedera:
Altera Ramnetū a Ro-
mulo. Tertiā lucetū: qñ
secundū Liliū & nomē
& causa in occulto sunt.
Varro tñ dicit Romulū
dimicantē ptra Titū taci-
tum a lucomonib⁹: Hoc
est Tuscis auxilia postu-
lasse: Vñ quidā venit cū
exercitu: cui recepto iam
Tatio pars vrbis ē data:
vñ in vrbe Tusc⁹: dictus
est vic⁹. Hora. At thulci
turba impia vici: q a lu-
cumōe luceres dicti sunt.
Ergo in tres ptes diuisus
erat pplus. ad eo: vt qui
etiā vni pērat pti: tribun⁹
dicebat. Vñ etiā sumpt⁹
dati pplō tributa notā-
m Terniq; ductores. S.
more suo: hoc ē tres.
n Ductores pueri. SER.
Hic quidā distinguit: vt
diximus supra.
o Paribusq; mēris. S.
Et hic alludit: Nā hodie
equitūq; magistris dicū.
p Priamus. C. fil⁹ fuit.
Polite: qñ in ppectu pñs
a Pyrrho celum scripsit
poeta: qñuis Cato illū in
Italiā venisse: et poliorū
vrbe cōdidisse dicat. Alii
dicūt Priamū edificasse:
et illā a patre denōinasse.
q Polite: pgenies. S. Il-
lū dicit: quē supra a pyr-
rho introducto occisū: de
quo Cato in originibus
dicit: q ad Italiā veniret:
& segregatus ab Aenea
condiderit oppidū Poli-
torum a suo nomine.
r Quē Thrati⁹ al. S. Cū
tres dixerit duces: quorū
eqs cōmemorat: sed aut
p̄termittit. q vt cōsequēntē
necesse erat: nec eni vnus
pedes ēē poterat: aut illo
reddidit loco: vt cetera
pubes senioris Aceste ferē
equis. Quāq; mēri distin-
ctiōe mutata tres eqs cō-
memorāt: vt sit plane pñ
us equ⁹ bicolor maculis:
& de alio dicat. Is Vesti-
gia primi alba pe. S. i. pri-
morū pedū vestigia: &
frontē albū ostēdebat al-
ter. **t** Atij dix. latini. S.
propter Actiam matrem
Octauiani dixit: de q dir-
xit Anthoni⁹: Acya laumi
mater: vult eni eius etiā

maternū genus esse antiquissimum.

x Cetera trinacrię. S. Cetera pubes equis aceste fertur.

y Pauidos. SER. glorie cupiditate sollicitos.

y Gaudentq; tuentes Dardanidē. CR. Fit em natura
vt puerili grates: i q aliq sit idoles: gaudeat et ipa similitudine
forme pñg illos a morib⁹ iporū nō degeneraturos putē.

Eneidos

z Flagello. SER. virga quæ sonat in modum flagelli.
a Choris. S. aciebus. C. Choris. maluit quæ acies dicere: quia ludus & non hostile certamen erat. b Et nunc terga. S. Tria commemorat: quæ in bello gerunt: pugna: fuga. & pax.
c Labyrinthus. S. locus apud Cretam factus: a Dedalo perplexis parietibus: ubi minotaurus inclusus est. C. Labyrinthus. Hoc edificii generis portentosissimi iure appellat Plinius. Est enim ingeniosissimi dispendii: & nulli vsui necessarii. Posit autem quatuor fuisse. Primum in heracleopolite: quæ Hero dotus. xii. regibus ægypto sit imperarunt opus fuisse refert: Et tria milia habitacula habuisse: mille quingenta supra terram: & totum de sub terranea. Demoteles regiâ Mochrudis iussu esse dictum. Lycias sepulchrum Meridis. plures. Sol istius crucis extructum. Hinc Dedalus exemplar i eo quæ in Creta edificauit: superstit. h. illi cetissima pietas imitatus est: quæ itinerum ambages occursumque ac recursum inexplicabiles continet: crebris foribus inditis ad fallendum occursum: redeundumque in errores eosdem. Tertium fuit i Lemno: similis illis. colonis tamen centum quingenta memorabilior: quoniam i officina turbines ita librati perpedeferunt: ut puero circum agente tornaret. Quartum porfena Clusii rex sibi facit sepulchrum cæ sub vrbe Clusio. De quo Varro. sepulchrum est sub vrbe Clusio: i quo loco monumentum reliquit lapide quadrato: Singula latera pedum lata tricennum: alta quingentum: in qua basi quadrata intus labyrinthum inextricabile: quod si quis periret: sine globolini: exitum inuenire nequit. Super ad quadratum pyramides quatuor sunt. quatuor in angulis: i medio vna: i imolarem pedum septuagenu quinque: alie centum quinquagenu: ita fastigiate: ut in summo: orbis Aeneas: & Pegasus vnus omnibus sit impositus: ex quo pendean excepta catenis tintinnabula: quæ vento agitata: longe resonant. Supra quem orbem alie quatuor pyramides extructæ: pedes centenum supra quas vno solo quinque pyramides: quarum altitudinem Varronem puduit ponere. Fabule Etruscæ eadem dicunt: quam totius operis Diodorus siculus scribit de labyrintho ægyptio esse: qui illum a Mena rege edificatum: voluit esse: item alios qui a Barone positi referant.
d Parietibus intextum cæcis. S. i. cæcum intextis parietibus.
e Ancipitemque dolū. S. perplexum errorem cundi ac redeundi.

C. Ancipitem dolū. Errorem ex ambiguitate. f Frangeret. S. deciperet. falleret. Est enim Catulli versus. Errabunda regens tenui vestigia filo: Ne labyrinthicis & flexibus egrediente tecti frustraret inexplicabilis error. g. Indephen sus. CR. pro indephenfibilis. h Impediunt. S. Implicar: intextum: quod a vestibibus tractum. i Texuntque fugas. C.

Ita fugiunt: ut inexplicabiles conectendo curius reddant. k Delphinū. S. aut vento ab eo quod est Delphin delphinis a Delphine: aut delphinū pro delphinorū posuit. CR. Delphinū. delphinus delphini: & delphin delphinis: velocissimus omnium animalium delphinus est otior volucris: acrior telo. car datur tamen in feriendo: quia non resupinus: atque inuersus ferri potest: quoniam multum infra rostrum os illi est medio pene in ventre: cum diutius spiritum gemuerit veluti artu emissus ad respirandum emicat. Parcatulos decem: nutrit vberibus. foras infantia infirmos gestat: adultos diu comitat: viuit triginta annis: lingua illi contra naturam aquatiliū mobilis & simile pvoce gemitus humano sitis: dormiū repandū. rostrum symmum: qua de cæ nomen Symonis miro modo agnoscut: malitiam ita appellari homini amissimam fuit: & musica delectat. Huius rei & Arionis: & multorum aliorum exempla narrat Plinius. cono vestitur: sed non eam pilis: ut vituli marini & hyppotami.
l Maria hu. S. Homer. ὑποκαλεσσα m Carpathū. S. inter ægyptū & rhodum ab Carpatho insula: nec vitandū cum duas posuisse coparationes. cum & in secundo hoc fecerit in segetem veluti cæ. ut in Geor. tres ponat frigidus: ut quidam syluis immurmurat aurifer: ut mare sollicitū stridet: refluantibus vadis: Aestuat ut clausis rapidis fornacibus igni.

Dardanide: veterumque agnoscat ora parentum.
postquam omnē leti cōfessum: oculosque suorum
Lustrare in equis: signum clamore paratis
Epitides longo dedit insonuitque flagello.
Olli discurrere pares: atque agmina terni
Diductis soluere choris: rursusque vocati
Conuertere vias: infestaque tela tulere.
Inde alios ineunt cursus: aliosque recursus.
Aduersis spatijs: alternisque orbibus orbes
Impediunt: pugneque cident simulacra sub armis.
Et nunc terga fuge nudat: nunc spicula vertunt
Infensi: facta pariter nunc pace feruntur.
Ut quondam Creta fertur labyrinthus in alta
parietibus textum cæcis iter: ancipitemque
Mille viis habuisse dolum: qua signa sequedi
Frangeret indephenfus: & irremeabilis error.
Haud aliter teuctum nati vestigia cursu
Impediunt: texuntque fugas: & prelia: ludo
Delphinū similes: qui per maria hūida nando
Carpathū lybicumque secant: luduntque per vndas.
Hunc morem cursus: atque hæc certamina: primus
Ascanius longam muris cum cingeret Albam
Retulit: & priscos docuit celebrare latinos.
Quo puer ipse modo secū: quo troia pules:
Albani docuere suos: hinc maxima porro
Accepit roma: & patrium seruauit honorem.
Troiaque nunc pueri troianum dicitur agmen.

n Primus Ascanius: SER. generis ordinem dicit Retulit. SER. innouauit: loca: p Porro. S. Qui tenuerant loca: uallum: & est aduerbium temporis.
r Troiaque nunc pueri. SER. ut ait Suetonius: Tranquillus ludus ipse quæ vulgo pyrricæ appellat: Troia vocatur: cuius originem expulsi in libro de puerorum ludibus.

Hac celebrata tenus
SER. Temetis est haec
nus: & hic sermo quan-
tū ad artē spectat. duas
continet parteforationis:
vt hac pnomē sit: tenus
propofitio: sic puberen-
& cumūten^o: sed tā vltus
obtinuit: vt p vna parte
habeat: ergo aduerbiū ē.
Omis enī partiforōnis cū
deficit esse qd ē: in aduer-
biū migrat: & est tēporis:
nam hucusq; significat.
t Hic primū. S. Sequet
enī Palinuri vel Mife/
ni mors: ideo mutata for-
tuna est. C. Fortuna mu-
tata. i. fortuna innouata:
id est alia facta mutauit
fidē: In q loco docet Poe-
ta nullā fidē habendā ēē
fortū: qā mobilis iusta
bilisq; semp est: & semp infida: vt recte monere videat Se-
neca: Nemo confidat nimis secundis. Nemo desperet me-
lora lapsis. Fortuna mutata nouauit fidē. i. mutauit fidē
innouata: qī alia effecta. v Irim de coelo 2c. S. Ex ma-
gna parte seruatur: vt Mercurius ad concordiam Iris ad

Hac celebrata tenus sancto certamina patri:
Hic primū fortuna. fidem mutata nouauit.
Dum varijs tumulto referunt solennia ludis:
Irim de coelo misit saturnia Iuno
Iliacam ad classem: ventosq; aspirat eunti.
Multa mouēs: nec dū antiquū saturata dolorē.
Illa viam celerans per mille coloribus arcum
Nulli visa cito decurrit tramite virgo.
Cōspicit: ingentē cōcursum: & littoralustrat:
Desertosq; videt portus: classemq; relictam:

discordiam mittat. Vñ
et Iris dicta ē quasi epōs.
Falsum est autem quod
dicitur ministra esse tan-
tū deartū: cum & a Ioue
plerūq; m. traē: vt Acreā
coelo: cum Iuppiter irim.
Demittit germane haud
mollia iussa ferentem: Et
bene irim mittit: quē sit
de nubibus: quarum dea
est Iuno.

x Ventosq; aspirat eun-
ti. S. vt de Mercurio. Vos
ca zephyros. CR. Aspi-
rat. spirando immittit.
Nam venti spūs sunt: et
simul fauorem significat:
vt aspirat primo iortuna
labori. y Mille colo-
ribus. S. scilicet factum.
Vel mille colorum: p An-
tiptosisim.

z Nulli visa. S. scilicet ipsa dea. Nam arcus videt: quem
non irim: sed viam iridis dicit. Alii celeratis effecit: nul-
li visa: de iride arcū in genere masculino dixit Virgil^o. Ca-
rullus & alii in form nino referentes ad originem.

a Desertos. S. a viris. b In solo. S. deserta. Terentius.

Eneidos

venit meditatus ex solo loco. c Acta. S. & klu grecū ē.
d Pontū aspectabant. C. tanq̃ exose navigationē: & q̃
dolerent: & tantū nauigasse: & tū adhuc esse nauigādū.
e Plentes heu. S. i. miserabiliter flentes: & a psona poete
dicē: Vel sic ipsarū mulierū. f. Vox oib⁹ vna. C. Opti

mā captauit occasionem
classis incēdende: cū oēs
a nauigatione abhorreret.
g Haud ignara. C. Ar
guē a possibili.
h Faciēq; deē vestiq; re
ponit. C. Nō em poterat
inducere formā Beroes: ni
si prius suā reponeret. i. se
orsum poneret. In eā aut
muliere se vertit: quē et p
pter viri auctoritatē: & p
pter etatē: & ppter natos
fidem haberet. i. Repo
nit. S. Duo diuersa vno p
mōe pcludit. k Ima
rii. S. thracis: Ismar' mōs
Thraciē: & hñ suadet ab
auctoritate. l Skant mu
rato hitu: aut ista dictu
ra. i. O misere. S. ma
gna arte: nō ex abrupto
qd vult persuadere dicit:
sed vritur circumstantiis.
C. O misere. idem loc⁹ est
qui fuit sup̃ intertio en. o
Felix ante oēs priameta
virgo hostile ad tumultū
iusta mori: Quāta ergo ē
p̃is ifelicitas: cū fuisset
future felices: si cēgi pa
tria fuisset. Est at poemū
per insinuatōes. Hoc em
id agere velle videt: vt ea
rum miseras deplorat.
Nec antea demonstrat
quid velle: q̃ nī faciant il
las infelicitissimas futuras
demonstret. m Exitio.
S. Exitio dixit et non re
gno. C. Qui exitio. q̃si di
cat: nullū ē tam seūū: q̃
illi satisfacere videat.
n Septima. S. Atqut et
Dido etiā septima dixit:
Vñ quidā dicunt Aeneā
paucis diebus fuisse Car
thagine: nam dixit: Cum
subito assurgens fluctu
nymphosus orion: qui se
rūdū Salustii orit iuxta
solis estui pulsum. Itē ait
dum pelago desquit hy
ems et aquosus orion: vt
hyemem p tēpestare por
fuerit: sed illud occurrit.
Nūchyemem inter se lu
xu q̃ longa fouere. Sed
quidā ita purgāt: vt itra
annū metas: et ad Aphria
cam venerit: et inde decef
serit. Sed in primo ait septima estas. Vnde apparet hanc
octauam fuisse. quod & ab Anchise morte indicat imple
tus annis. Ergo insolubilis est locus: & quem Virgilius
emendasset. C. Septima. Pathos a longitudine tempis: vt
septem illū phibet rotos ex ordine mensis. Item a difficul
tatibus & periculis: quē diutius perpessi sunt.

At procul in sola secreta troades acta
Amisum Anchisen flebant: cunctiq; pfundū
pontū aspectabāt flentes: heu tot vada fessis:
Et tantū superesse maris: vox omnibus vna:
Vrbem orant: tēdet pelagi pferre laborem.
Ergo inter medias se se haud ignara nocendi
Coniicit: & faciēq; deē vestemq; reponit.
Fit beroc: Ismarij coniunx longeva doricli:
Cui genus & quondā nomem natiq; fuissent,
Ac sic Dard anidū mediā se matribus infert.
O misere: quas nō manus (inqt) achaica bello
Traxerit ad locū: patriē sub menibus: o gens
Infelix: cui te exitio fortuna reseruat:
Septima post troie excidiū iam vertitur estas:
Cū freta: cū terras omnes: tot inhospita saxa:
Sydera q; emense ferimur: dū per mare magnū
Italiā sequimur fugientē: & volumur vadis.
Hic Erycis fines fraterni: atq; hostes accētes:
Quis phib; muros iacere: & dare ciuib⁹ vrbē:
O patria: & rapti necquicq; ex hoste penates:
Nulla ne iam troie dicent moenia: nūc q;
Hectoreos amnes: xanthū & Simoēta videbo:
Quin agite & mecū ifaustas exurite puppes.
Nam mihi callandre p somnū vatis imago
Ardentes dare visa faces: hic querite troiam:
Hic domus est (inqt) vobis: nūc tēpus agi res:
Nectantis mora prodigijs: en quatuor arē

o Cum terras omnes. SER. quia peragrauerat multa:
p Sydera q; emense ferimur. S. Aut tempestates: aut p
uinitias: q̃ syderibus subiacet: vt in Bucco. Aethiopi vt
sem⁹ oues sub sydere cācri. q Per mare. mag. S. pcelloſū:
Lucretius. Suauī mari magno. q Italiā. sequimur fu.
S. vt iam tandē Italiē fu
gietis prendim⁹ oras. Et
reuera nullus sequit: nisi
quod fugit. C. Fugietem:
Pathos a desperatione fu
turi: ex quib⁹ recte conclu
ditur debere eas q̃re se
des. ergo & incendere na
ues. r Volumus. S
nō nauigamus.
s Hic erycis si. S. Argu
mentū a facili. C. Eryc
fines: nō satis erat demō
strasse nō esse nauigādū:
nisi etiam pharet cōmō
de illic consistere licere.
t O patria. C. quā reſi
quimus: vt nouā restau
rarem. Conciat mari
mam cōmiseratōe hui
iufemodi interposita ex
clamatōe. v Necquic
q; S. qui nō pderant: cū
essent fatorū comites. C.
Necq; q;. Si nobis sedes
paramus. x Quinagi
te. C. quod hacenus oc
cultauerat: nūc dem⁹ et
confutatis q̃ contra dici
poterant: & cōfirmatis q̃
in rem faciebant audiri
proferat: animis iam ex su
periori oratōe: ad id sua
sponte inclinatis.
y Ifaustas. SER: ma
li omnis. y Nā mihi
callandre. S. nō cui crede
re non debebant: sed cui
cum sua penitē non cre
diderāt. CR. Nam mihi.
Confirmat ea q̃ pponit
vatis auctoritate: cui⁹ va
ticiuia neglecta calamita
rum causā fuerit.
a Hic. C. vbi summa
adeſt facultas.
b Nunc tēpus agi res:
SER. Troiam fieri. CR.
Nec abest occasio tempo
ris.
c Mora prodigijs. S. Ec
ce pdigiū de bono: et ar
gumentat ad incendium
nauium. d En quor
arē. S. Aras Neptunni ar
dere: quas ideo quatuor
dicte: q̃a singuli duces sin
gulas posuerant. Nā con
trarium est: Numero de
us impare gaudet. Alii di
cunt a Cloantho posu
tas quas promiserat se daturum. CRIST. En quatuor
arē. vt nō solū ex hoc facultas ostendat: sed etiam deorū
iudicē voluntate fieri posse. e Neptunio deus. S.
cuius sunt naues: f Prima. C. Non enim ordine solū:
sed et exemplo illas mouere voluit. g Inferſū. SER.
i. iſpa inferſa; h Tot. S. aut multorum: aut supra

tas quas promiserat se daturum. CRIST. En quatuor
arē. vt nō solū ex hoc facultas ostendat: sed etiam deorū
iudicē voluntate fieri posse. e Neptunio deus. S.
cuius sunt naues: f Prima. C. Non enim ordine solū:
sed et exemplo illas mouere voluit. g Inferſū. SER.
i. iſpa inferſa; h Tot. S. aut multorum: aut supra

di. *di. ut quinquaginta*
illi thalami. i. No be-
roe. S. horatur: numinis
auferente. k. Di. i. n.
signa. S. diuina collegit
signa: qd. di. cognoscunt:
vt. Naq. haud tibi vilius
mortalis: nec vox hoiem
sonat. i. Ardentes. C.
Non ex ira: sed diuina sple-
dore. m. Spiritus. S.
odor: vt. com. diuinum
verice odore. Spirauere.
CR. Qui spūs. que anti-
mivementia.
n. Qui vult. C. Nā. i. fa-
de illi appebat nescio qd
diuinū. o. Vt. gressus.
S. vt. et vera incessu pa-
tuit dea. p. Reliqui
egra. C. Recte eius formā
sumpsit iris: que morbo
abfutura: illā simulatio-
nis arguere nō poterat.
q. Primo. S. anteq. nu-
men agnosceret. C. Prio
incipites. Nā a principio
ipius suase essent: tū ma-
gnitudo facinoris abster-
ebat: atq. etiā desiderii
fatalis terrę exstinguebat
ardentē cupiditatē in Sy-
cilia quiescendi. r. Mi-
serū. SER. aut magnū.
Teren. Eam misere ama-
batur q. efficeret misere-
riores. s. Focis. C.
Recte: Nam focus est vbi
ignis sit. t. Trāstrap. C.
Anastrophe. i. p. rāstra.
v. Pictas. S. vel q. essent
pictę & de abiete.
x. Abiete. S. i. in abiete.
y. Eumel. C. accōmō-
datū rei nomē nā Eume-
p. pōt. interpretari q. recte cu-
ri. z. Leg. C. velox Et
recte prim. Ascani. nam
& in equo erat: & ad eū
præter ceteros ea res ptine-
bat. a. Magis. i. S. cu-
stodes. Teren. Me filiis re-
liquit quasi magistrum.
b. Furor. S. q. si ad furen-
tes loquitur: & veluti: ne
nunc quidē agnit. cū dis-
cat: En ego vī Akanius
galeā p. c. in anem.
c. Nouus. SER. aut ma-
gnus: aut inopinatus. C.
Nouus. magn. vel sine
exemplo: q. in mulieres
tantavenerit amentia: vt
suas naues vrāt.
d. Quo nunc tenditis?
g. id est: quid habetis in-
tentionis? e. Vīas spes
vrītis. S. Nauibus enī ad
regna tendebāt. f. Ina-
nem. S. cōcauā sine capi-
te. g. Ludo. S. p. ludū.
h. Ille diuer. C. Nō disce-
dit ab ingenio muliebri:

Neptūno: deus ipse faces: animūq; ministrat.
 Hęc memorās: prima infensū vi corripit ignē:
 Sublataq; procul dextra: cōn. x. coruscet
 Et iacit: arrectę mentes: stupefactaq; corda
 Iliadum: hic vna e multis que maxima natu
 pirgo: tot priami natorum regia nutrit:
 Non beroe vobis: nō hęc rhoeteia matres
 Est: dorici coniunx: diuini signa decoris:
 Ardentesq; notate oculos: qui spiritus illi:
 Qui vultus: vocisue sonus: vel gressus eunti.
 Ipsa egomet dudum beroen digressa: reliqui
 Aegram: indignantem tali quod sola careret
 Munere: nec meritos anchisæ inferret honores.
 Hęc effata, q
 At matres primo ancipites: oculisq; malignis
 Ambiguę spectare rates: miserū inter amorē
 præsentis terre: vatīq; vocantia regna.
 Cum dea se paribus per cœlum sustulit alis:
 Ingentemq; fuga secuit sub nubibus arcum.
 Tum vero attonitę monstris tactęq; furore
 Conclamāt: rapiūtq; focis penetralib; ignes:
 pars spoliant aras: frondē: ac virgulta: facesq;
 Coniiciunt: furit immixtis vulcanus habenis
 Transtrag & remos: & pictas abiete puppes.
 Nūcius anchisæ ad tumulū: cuneosq; theatri:
 Incensas perfert naues Eumelus: & ipsi
 Respiciūt atram in nymbo volitare fauillam.
 primus & ascanius: cursusq; vt lætus eq̄stres
 Ducebat: sic acer equo turbata petiuit
 Castra: nec exanimes pnt retinere magistri.
 Quis furor iste nouus: q̄ nunc q̄ tēditis inqt.
 Heu misere ciues: non hostē inimicęq; castra
 Argium: vestrās spes vrītis: en ego vester
 Ascanius: galeam ante pedes proiecit inanem:
 Qua ludo indutus belli simulacra cicbat.
 Accelerat simul æneas: simul agmina teucrum.
 Ast ille diuersa metu: plittora passim

quasi per furore in auda
 tiam proruperint depre
 henſe fuga ſibi conſulit:
 et latibula nullo delectu
 habito: me u et pudore ſi
 bi omīno querant:
 i Muratę. C. Nā: reliſte
 a furore in ſanam mentē
 redierant. k Excuffa
 q̄ peſt. lu. eſt. S. Furoris
 cauſa nō furor. J Iccit
 co q̄a furor deſerat.
 l Sed nō iccirco. C. ad
 monet diligēter animad
 uertendū antea quā quic
 q̄ agere incipiam. Nam
 quę facta ſunt: poeniten
 tia infecta reddere nō poſ
 ſumus. m Vdo. S. ſub
 robore vicino aquis.
 n Stuppa. S. ſm anti
 quā orthographiā. Nam
 ſtuppa dicta eſt: ſtīpan
 do: Abusiue etiā līnum
 dicim. o Tardum. S.
 denſum: craſſum. Nam
 ignē ſolet fumus preire.
 Vnde tardum addidit:
 p Eſt. CR. Conſumit:
 vt. Eſt mollis flāma me
 dulas. q Corpore. S.
 nauitū. Vt diſſicē corpora
 pōto. r Deſcendit pe
 ſtis. S. incēdiū more ſuo:
 & declamauit p contra
 rium. Nā ignis ſupiora
 ſemp petit. s Vires he
 roū. Inſu. flu. C. i. tanta
 vis aque quanta heroica
 virtute inſundi poſſet: q̄
 inſtar fluminis erant.
 t Flumina. pſunt. S. vis
 aque. v Humeris
 abſcindere veſtem. S. No
 tāt: quidā q̄ æneas dam
 num quor nauitū impa
 riter doleat: Sed magis
 illud cōſiderandū eſt: qd
 ait ſupra Ascanius: vrās
 ſpes vrītis: vt damitū nō
 doleat: ſed ſpēm nauis ga
 riōis ereptam. C. Hūc
 abſcindere veſt. m. Ergo
 animi deſperatiōe ageba
 tur: ſed nō mirādū. Nam
 cū conſtitutus eſſet in eo
 genere virtutū: q̄ purga
 torie ſunt: nōdū ad id ro
 bur puenerat: vt taj ſeque
 poſſet obſiſtere fortunę:
 quod earū eſt virtutū q̄
 animi ſunt iam purgati:
 vt nos latius in diſputa
 tionib; noſtris Chama
 dulenſibus dixim.
 x Iuppiter omnipotēs.
 SER. Figuratis hoc agit
 coloribus: nec vt pereat:
 ſed vt reſtringat incēdiū.
 J Si optimus ductor
 eſt: q̄ agentis voluntatē
 latenter oſcitat. D. Iuppi
 ter omnipotens: amplexus
 ll ll

Eneidos

est omnia que sp. malorū
necessitate uerāt postulā-
da. **I** Juppiter, hoc so-
lum satis est ad auxilian-
dum. Omnipotens, ut nō
solum p̄stādi habeat po-
tentiam: sed etiam diffici-
lia possit remouere: sed
qm̄ non satis est posse: ni-
si etiam uelit: addit: si nō
omnes ad vnū odisti: id
est nisi me quoq; odisti.
Addit etiā cōmiseratio-
nem ponens egestatis an-
gustias. Postremo ponit
meritū postulantis: et ple-
num auxiliū dantis. **C.**
Juppiter omnipotēs. Ora-
tio est in genere deliberati-
uo: in qua cum petat: pri-
mo ostendit facilitatem rei:
nam omnipotenti Ioui ni-
hil difficile sit. Deū ostendit
rem honestā. pertinet
em̄ ad diuinā clementiā:
cū res amplē in angustias
reducte sunt illarū mi-
sereri: qui locus non solū
honestatē ostendit: sed sum-
mam quoq; concitat cō-
miserationē. **y** Non
dum ē. **C.** q̄i dicat: nisi
das euadere flammam:
uideberis exosus omnes
Troianos: & nō uidebis
esse pietas hūanis labo-
ribus: q̄d nō est diuie cle-
mentie. **z** Exo-
sus. **SER.** Antiq̄ dicebāt
odī: & osus sum: hinc ex-
osus nunc nomen in vsu
est: verbo nō utimur.
a Ad vnū. **S.** nullo ex-
cepto. **b** Si q̄d pietas.
S. aut si tibi pietas p̄stat
aliquid hūanis laborib⁹:
aut si quid meremur: pro-
pter pietatis cultū: ut Par-
ce pio generi: hocq̄m̄ reu-
mūera. Vel si respicit res
hūanas pietas: que de ter-
ris olim recessit.
c Pater. **C.** q. d. omib⁹
cōmunis: & ad quē oim̄
cura p̄inet. **d** Tenuēs
CR. q. d. ex quibus si ali-
quid demit: nihil iam su-
peresse uidebis. Satis enī
iam puniuit: si ex tam
magnis ita tenuēs reddi-
tē sunt. Ergo ne seui: quia
nō meruimus puniri: v̄l
si meruimus satis āplas
iam poenas dedim⁹ ad
huiusmodi tenuitatem
reducti.
e Res eripe lētos. **SER.**
Acyrologia ē: id est in p̄-
p̄tas sermonis: nō em̄
lētum dicē: nisi de uiuen-
tibus animalibus.

Diffugiunt: syluasq; & sicubi concaua furtim
Saxa petunt: piget incēpti: lucisq; suosq;
Mutatē agnoscūt: excussa q; pectore: luno est.
Sed nō iccirco flamme atq; incendia vires
Indomitas posuere: vdo sub robore uiuit
Stuppa vomēs tardū fumū: lentusq; carinas
Est vapor: & toto descendit corpore, pestis.
Nec vires heroum: infusa q; flumina, profunt.
Tum pius æneas humeris abscindere vestem:
Auxilioq; vocare deos: & tendere palmas:
Iuppiter omnipotēs: si non dū exosus ad vnū
Troianos: si quid pietas antiqua labores
Respicit humanos: da flammā euadere classi
Nunc pater: & tenuēs teucrū res eripe lēto.
Vel tū quod sup̄est infesto fulmine morti
(Si mereor) demitte: tuaq; hic obruē dextra,
Vix hęc ediderat: cum effusis imbribus atra
Tēpestas sine more furit: tonitruq; tremiscūt
Ardua terrarum: & campi: ruit ethere toto
Turbid⁹ imber aq; densisq; nigerrim⁹ austris.
Implenturq; sup̄ puppes: semiusta madescunt
Robora: restinctus donec vapor omnis: & om̄
Quatuor amissis seruātē a peste carinē. (nēs
I At pater æneas casu concussus acerbo:
Nunchuc ingentes: nunc illuc pectore curas
Mutabat versans: siculis ne resideret aruis
Oblitus fatorum: itas ne capesseret oras.
Tum senior Nautes: vnum tritonia pallas
Quem docuit: multa q; insignē reddidit arte:
Hęc responsa dabat: vel que portenderit ira
Magna deum: vel que fatorum posceret ordo.
Iscq; his æneam solatus vocibus: infit.

f Vel tu. **CR.** Nam au-
ctor poenē: eam lēgiore
facit. **g** Quod sup̄
est. **S.** id est q̄d cōgrue se-
quit. **C.** Qd̄ sup̄est: q̄i di-
cat: illud exiguit quod re-
stat. **h** Vix hęc edide-
C. Ostendit q̄ acceptus
diis esset: cū subito q̄
sint exaudite preces.
i Effusis imbribus. **CR.**
Imbres enī vehēntiores
sunt q̄ pluuie. p̄terea
erāt effusi. **k** Sine mo-
re. **S.** i. sine exemplo.
l Tonitruq; tremiscunt:
S. ablatūs hic incēpt⁹ est:
vtrum a neutro indeci-
bili veniat hoc Tonitru:
ut hoc cornu. Nam inde
est fracteq; tonitrua nu-
bis: ut cornua: an mascul-
linū fm̄ gram declinat⁹
nem. Hinc em̄ est. tonitru⁹
agis: et mea fulmina toti-
ques. **m** Ardua ter-
rarū. **S.** Periphrasis mō-
rium. **n** Aethere to-
to. **S.** pro aere posuit.
o Madescunt robora:
S. aut humescant: aut re-
soluant in cinerē: q̄d na-
turale est post incendiū.
p Fatorū. **S.** oraculorū.
p Tum senior nautes:
S. bene daturum cōsiliū
& ab grate: et a prudētia:
& religione cōmēdat. **D.**
Tū senior. Et arte & gra-
te a pallade accepta me-
ruerat audiri. Est autem
sue sententiē consona illa
Terētiana. Q̄i id fieri po-
test q̄d vis: id uelis quod
possis. **r** Vnū. **S.** p̄d-
p̄um. **s** Tritonia pal-
las. **SER.** p̄ vno proprio
duo Antonomalla po-
suit. **t** Pallas. **S.** Q̄
dixit Pallas quē docuit:
propter illud q̄d supra di-
xim⁹ fingit. quia ipse Ro-
mā Palladiū detulit. Vn̄
nautiorū familia Miner-
uē sacra retinebat: quod
etiā Varro dicit i libris q̄
de familiis Troianis scri-
psit. **v** Reddidit arte.
SER. virtute q̄no tū
op̄es h̄s: **x** Rūsa da-
bat **S.** Laus cōsiliū.
y Vel que portenderit
ira magna deum. **S.** i. lu-
no. ut alibi. Cēlestū vis
magna iubet. **z** Sola-
tus vocibus infit. **S.** solat⁹
& infit. Nam solans de-
buit dicere: sicut sequens
indicat consolatio.

a. Quo fata trahūt. C.
Nam q̄ mutari non p̄t
si illis cedendo q̄ a o fera
mus: min⁹ nos affligūt.
Nam ut est apud Hora.
lenius su patientia q̄qd
corrigere est nefas.
b. Quicqd erit. S. ut ali
bi: fuit q̄dēq̄ fatebor.
c. Ferendo est. S. dū ferē:
mod⁹ gerundia passiuo.
d. Est tibi. S. ita hoc con
siliū est. C. Est tibi. Argu
ta facili: & ab honesto.
a tuto. Facile ei est conde

Nate dea: quo fata trahūt: retrahūtq̄ seq̄mur:
Quicqd erit: superāda oīs fortūa ferendo est:
Est tibi Dardanius diuine stirpis acestes:
Hunc cape: onsilij sociū: & cōiunge volentē.
Huic trade amissis superāt q̄ nauibus: & quos
perteseum magni incœpti: rerumq̄ tuarū est,
Longeuosq̄ senes: ac fessas æquore matres,

re urbem in regiōe vbi &
cognat⁹: et libera! princeps
regnat: honesteq̄ ac tuto
illi hi q̄ reliquūt: credūt.
Fit etiā sine suo dāno: cū
illis exoneret: q̄ aut sene
ctute debiles sūt: aut na
turali ignauia oī virilica
te careāt. e. Diuine stir
pis. S. ppter Dardanū. f.
Volentē. S. volituri.
Nā velle hēbit: n̄ ita vultu
g. Supant. S. supsūt. sup
fluit. dicit autē: nō tm de
biles: s; etiā valēres iuue
II III

Eneidos

nes: unde sequitur Longi
h Longeuusq; senes. S.
Nec eni addere: quoniam
pra iuuenes dixisset. Item
expressius sequitur.

i Et quicquid tecum inua-
zē. C. Inualidū ad corp^o
referas. k Meruēs. C.
Ad animū hoc spectat.
Ergo reliq; illos qb^o nec
corpi nec animi vires
sufficiunt. l Permissio
noie. S. ab Acceste scilicet:
dicta a iūte Accesta: deinde
Segesta. m Tū
vero. S. Nam & ante cor-
gitauerat: ut pectore cur-
tas murabat versans. C.
Tum ve. Nam quis hanc
ita essent: ut dicebat nau-
tes. tū magnanīm^o vir nī
hil mag cupiebat. q oēs
suos incolumes in Italiā
transire. Ergo hinc neces-
sitas: illic excellentia rei il-
lum distrahebāt. Fuit er-
go opus ad cōsiliū dan-
dū eōm q maior esset au-
ctoritas. n Animum
deducitur. S. grēca figura
ut mentem legus.

o Et nox atra polum.
S. quasi maior causa co-
gitationis. ut. Et sub no-
ctem cura recurrit.

p Bigis. S. proprio mo-
do. Bigis ei melius pñali
vrimur q singlari. Ideo
rotifera gelidū tentauerat
aera biga: abusiue dixit
Statius. q Vīsa dehinc
coelo facies delap. pa. S.
Aut scdm qd. s. dixim^o:
quia animi cōsiliū tenent:
Simulacra vto apud in-
feros sunt: aut ad errorē
pūdet somnū. Nā et vīsa
ait: Aut certe a Ioue mis-
sam prātem aliquā: quē
se in Anchisē conuerteret
vultū: Nam & ipse dicit
impio Iouis huc venio:
Et infert: Elysiūq; colo.

q Facies. C. Prima ex
trib^o Serui expositiōibus
magis placet. & Elysiū in-
telligas in circulo lunari.

r Dū vita manebat. S.
Bene addidit: dum vita
manebat. nulla em est vi-
ta p^o mortē. s Impio
Iouis. S. Ab aucte: ut. Ip-
se deum sibi me claro demittit olympe regnator. t Nau-
tes. dat senior. S. ut solj iisdē vsus ē sermōib^o. Nā ait: Tūc
senior nautes. v Fortissima corda: gens dura. C. Pro-
pterea ostendit eē relinquēdos imbelles: qm nō sine magnis
bellis in Italia consistere liceat. x Atq; aspa cul. S. qd
in nono latus exequit: natos ad flumina primū deferim^o.
y Debēllāda ti. S. Bū victoriā nō bella sola pñdicit: qb^o
esse poterat terror: z Auerna p al. S. ut gargarus gar-
gata: et tartar^o tartara. a Non me iperla nanq; S. p^o
pter facilitatē. b Amcena. S. loca sunt solius volupta-

Et quicquid tecum inualidū: metuēscq; pericli est
Delige: & his habeant terris sine moenia fessi:
Vrbem appellabunt pmissio nomie accētam.
Talibus incensus dictis senioris amici:
Tum vero in curas animū deducitur omnis:
Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.
Vīsa dehinc coelo facies delapsa parentis
Anchisē: subito tales effundere voces:
Nate mihi vita (quondā dum vita manebat)
Care magis: nate iliadis exercite fatis:
Imperio Iouis huc venio: qui classibus ignē
Depulit: & coelo tandē miseratus ab alto est:
Consilijs pare: quē nūc pulcherrima Nāutes
Dat senior: lectos iuuenes fortissima corda
Defer in italiā: gens dura atq; aspera cultu
Debēllāda tibi latio est: ditis tamen ante
Infernas accede domos: & auerna per alta
Congressus pete nate meos: nō me impia nāq;
Tartara hñt: tristesq; vmbre: s; amcena priorū
Concilia: elysiumq; colo: huccasta sybilla
Nigrantū multo pecudum te sanguie ducet.
Tum gen^o omē tuū: & q dent moenia disces,
Iancq; vale: torquet medios nox hūida cursus,
Et me seuus equis oriens afflauit anhelis.
Dixerat: & tenuis fugit ceu fumus in auras,
Aeneas quo deinde ruis: quo proripis inquit?

tis plena: quasi amonia:
unde nulli fructus ex-
oluitur: Vñ nil pñtantes
immunes vocamus.

t Pñtū consilia elysium
q colo. S. Elysiū est va-
bi pñtū anūq; habitant
post corporis anūq; dē
scretionē. Vñ & interie-
dē res inter aiām & cor-
pus veniens. Ergo Elysi-
um qm tñs dēuotōis
quod secundum Poetas
in medio inferorū est: suis
sollicitatibus plenum: ut
Solemq; suū sua sydera
norūt: Secundū Philoso-
phos sūt isulq; fortunatē:
quas ait Salust^o. Inely-
tas esse Homeri carmib^o:
quarū descripsiēm plus
cōmētor dicit eē subla-
tā: Scdm theologos circa
lunare circuli: vbi aer pu-
rior est. vñ ait ipse Virg:
Acria in campis. Iē Lū-
can^o. Non illic auro po-
siti: nec thure sepulti pue-
riunt: d Nigrantū. C.
quia inferis nigra hostia
cōuenit: ut supēis alba.

c Tum genus oē tuū et
quēdē moenia disces. S.
Hē sūt causē ppter quas
Aeneas ad inferos dēscē-
dit. Generis agnitio: & dē
uitatis nomē: qd emul-
lus vñq; pñdicit: sed for-
lus indicat pñ. Latet em
ut supra diximus: verū
vrbis nomen: unde ei pñ
quasi pro mystico & af-
fectuōe: aut illa indyta Ro-
ma.

f Torqēt med. nox huc
curs^o. Et me seu^o e. ori. af-
anhel^o. S. Dies est plenus:
qui habet horas viginti
quatuor: nam & nox pñ
diei est. Didm^o aut diem
a parte meliore: vñ vsus
est: ut sine cōmētoratōe
noctis numerū dicamus
dierū. Hic aut dēscē
egyptios Inchoat ab oc-
casu solis. Scdm Persas
ab ortu sol. Scdm Etrus-
cos et Atheniēses a sexta
hora diei: Secundum Ro-
manos a media nocte: et
hos nunc secutus ait: me-
dios cursus. Et me seuus

equis oriens afflauit anhelis. Hec aut plene exequit & C
cero in auguralibus: & Aulus Gellius in libris nocturni
acticarum. Hoc etiam illa res turis indicat: qd cū tribunū
plebis abnoctare ab vrbe nō liceret: licebat tamē exire p^o
noctem mediā: & aū mediā reuertī. g Seu^o oriens. S.
Sol cū lux est vmbre inimica. Vñ Luca. Et medio septe-
axe diem. Est at physici: nā pereūt vmbre solis aduētu:
h Fumus in au. C. Nā fumus in aerē ascendens euane-
scit. i Aeneas quo deinde ruit. S. ER. Ordo est: Aene-
as deinde quo ruit.

Quem fugis? S. Quasi ignoras rationem qua fugeret. CRI. Quae fugis? q. d. non decet patrem filium fugere. I. Aut quis. C. q. d. tam crudelis. m. Canes. S. antiquae. Aut p. per ignis fauillas. C. Canes. antiquae. Vel allusit ad extinctum cinerem. n. Farre pio. S. vel quia exinde sacrificabant: vel quia mos fuit apud maiores: ut diuinum ignem farre seruari: quia si durasset in alterum diem: aptum agendis rebus sacrificabant. o. Acerra. S. id est arca thurialis: id quod continet pro eo quod continetur. C. Acerra in singulari arcula thuraria est: in plurali nomen est vrbis: ut. Et vacuis non equus acerris.

p. Socios. C. scdm morem Romanum. Nam consules omnia referebant ad senatum. q. Primus. S. Principem. r. Et lo uti impium. CR. In primis forte illud est impium Iouis: ut fidem ex auctoritate faciat. s. Haud mora. S. hoc est quod ait: Et cōsi ge volentē. C. Haud mora. Quis enim recto consilio de a Ioue psciscens aduersaret? Sed de consilio alius repetam. Mens hominis triplex est: qua cōtemplamur: qua agimur: & qua efficiamur. A prima si diuina pscrutatur: nascitur scimus sapientia: quae est diuinarum rerum cognitio: si autem ea quae sunt secundu diuinae ordinē inquirimus: euentuum ac principiorum naturalium consequimur cognitionē: & illam scientia: hanc intelligentia nominant. Ab altera vero: id est ab ea quae agit (quoniam curam capere rerum agendarum) acquiritur prudentia: quae & Plato et Aristoteles habi-

tum distinguunt rerum rationabiliter agendarum. Hinc Aristoteles in sexto de moribus quatuor adiungit virtutes: bonam consultationem: solertiam: sagacitatem & sententiam. Nam ut hic idem philosophus in septimo eius libri: quae de re publica scriptae duo sunt: quibus consultatio recte agendi consistit. Nam et si ne quo oia referamur: prouidere nos oportet. ut omnes quae ad illa sunt rationes recte inueniamur. Quapropter et his qui circa finem versantur. & his quae ad finem ducunt: indiget prudentia. Ergo in primis consultatione: iudicium: & electione desiderat. Consilium autem est eorum quae ad finem ferunt inquisitio. Huius triplex est officium. Primum enim perquirendum est: an aliquae viae sint quae ad eum quae nobis iam propositus finem ducant. Deinde si sint: quot illae sint. Postremo si una pluresue inuenire fuerint: quo pacto illis uti valeamus. Atque hoc totum deliberationis esse voluit. His autem ita conquisitis: disceptandum erit. vtra potius si quae sint: an si plures: quae potissimum ex illis aptior: honestior: aut utilior sit: quod iudicium est. Post haec autem iam aptissima inuenta insurgit electio: quae est eorum quae ad finem faciunt consulta appetitio. Nec illud pretereundum. nam quia huiusmodi & bona et mala esse possunt: oportet quodam esse habitum: qui omnia ad bonum honestumque dirigant. Consultatio itaque dirigitur bona consultatio & solertia. Bene consulere est honesta via ad finem rectum

commode perducere. Solertia est earum viarum promptissima maiori adiuuentio. Iudicium rectum absolutum quod redditur sagacitate ac scientia. Sagacitas est rectum promptum iudicium. Sententia autem est iudicium boni & equi. Et sagacitas quidem in his quae a legibus instituta sunt versatur: & summa videtur celeritate & acumine in iudicando. Sagacitas enim est acute calideque sentire. Hic odorinsecos canes sagaces appellamus. S. etentia autem illa est virtus quae & sapimus & volumus in his quae ad equitatem & scientiam pertinent: Haec paulo explicatius posui: ut cuius virtutis pars sit consilium: intelligeres. Nec iussa. S. voluntas

rem: ut supra Infandum regina iubes renouare dolorem: Aut certe quae Iupiter iussit.

v. Transcribunt vrbis matres. S. Romani moris verbum est. Transcribunt enim in colonias deducebantur. C. Transcribunt. Trium uiri enim creabantur apud Romanos: qui ciues qui transcripsi essent in colonias deducerent.

x. Vrbis. S. ad urbem. y. Deponit. S. qui de manibus. z. Animos nunc magnae laudis egentes. S. Aut ancas deponit eos: qui nulla glorie cupiditate tanguntur. Aut hi qui erant transcripti. i. matres & volentium multitudo:

deponunt animos: id est submittunt inertie.

a. Transira nouant. CRI. Nam quauis quatuor dumtaxat exultae essent naues, tamen plurimae ex aliis restabant viciae.

b. Reponunt aptant remosque. CRI. Vel iterum ponunt robora: quae sunt ambeforum loco: ut dolant ambefa: & deinde rursus ponunt.

c. Robora nauigii. SER. melius sic distinguitur. CRI. nauigii. Nauem cum dicimus speciem ponimus. Nauigium autem genus est: nam omne quo nauigamus: nauigium est. d. Exigui numero: sed bello viuida virtus. SER. Transiit ad rem a numero.

e. Urbem designat aratro. SER. quem Cato in originibus dicit morem fuisse. Conditores enim ciuitatis raurum in dextram: vaccam intrinsecus iungebant: & incincti ritu fabino: id est togae parte caput velant: parte succincti: tenebant stiuam incuruam: ut glebae omnes intrinsecus euaderent: & ita sulco ducto loca murorum designabant: & aratrum suspendentes circa loca portarum: unde territorium dictum est quasi terribouum tritum bobus & aratro.

f. Sortiturque. CR. nunc forte distribuit. alia sortiri est. per sortem accipere: ut est. Scipio sortitus est Aphrycam. g. Regno troianus accites. SER. VI. suo nomine enuntiat ciuitas appellata: II iui

Quae fugis? aut quis tenens complexibus arcet?
Haec memoras: cinerem & sopitos suscitatur ignes:
pergameumque larem: & canes penetralia vestige.
Farre pio & plena supplex veneratur acerra.
Extemplo socios: primūque accessit acestem:
Et Iouis imperium: & cari praecepta parentis
Edocet: & quae nunc animo sententia constet.
Haud mora consilij: nec iussa recusat acstes.
Transcribunt vrbis matres: populumque volentem
Deponunt animos nunc magnae laudis egentes.
Ipsi transtra nouant: flammisque ambefa reponunt
Robora nauigij: aptant remosque rudentesque.
Exigui numero: sed bello viuida virtus.
Interea Aeneas urbem designat aratro.
Sortiturque domos: hoc Ilium: & haec loca troiae
Esse iubet: gaudet regno troianus Aestes

Eneidōs

h Indicitq̃ forum. S. i. tempus: & locū designat agendorū negotiorū: qui conuentus vocatur. Indi autem verbi iuris est. & per hoc potentē vult significare ciuitatem. C. Indicitq̃ fo. Indicit dies: quibus foro vrantur: id est ius dicatur.

i Et patribus dat iu. vocatis. S. dat cōdendi iuris potestate: his quos appellauerat p̃res: aut certe vocatis p̃rib⁹ iura distribuit. Hi autē vt Sa- iust. dicit: vel gr̃ate: vel curę silitudine patres appellati sunt.

Indicitq̃ forum: & patribus dat iura vocatis.
Tunc vicina astris: Erycino in vertice sedes
Fundatur veneri Idalię: tumuloq̃ sacerdos
Aclucus late sacer: additur anchisęo.

Senatores autē: vt alii a se neſta gr̃ate: alii a sinendo dictos accipiūt. Ipsi eni agendi facultatē dabant p̃ senat⁹ consultū. DO. P̃ribus dat iura vocatis. Hoc ad Aeneā referit: ad quē redit post expletam Aclę beniuolentiam

k Idalię. SER. Cyprię: 1 Sacerdos. SER. Alti ad tumulum: alti vero ordine ad templū referūt: vt luc⁹ t̃m tumulo def Anchisę: vt inducite fontib⁹ vmbraſ pastores. Nemora cū aptabāt sepulch⁹

Gm Placidi strauerūt
æquora venti. C. Ita pla-
cidi flabant: vt nō in flu-
ctus equor erigerent: sed
stratum equatūq̃ redde-
rent.
n Aspirans. C. Ita spi-
rans: vt fauorem non in-
commodum afferret.

Ilamq̃ dies epulata nouē gens omīs: & aris
Factus honos: placidi strauerūt eq̃ra venti:
Creber & aspirans rursus vocat auster in altū:
Exoritur procurua ingens per littora fletus:
Complexi inter se noctemq̃ diemq̃ morant̃.
Ipse iam matres: ipsi quibus aspera quondā

o Exoritur. CR. Nam
& si nauigationem exosi
in Syclia relinqui pater-
rentur: tamen durissimū
erat a suis disungi. Ergo
& qui iuri: & qui māi-
ri erant diuorē: ū hoc gra-
uiter ferebant.

Visa maris facies. SER. ut me ne salis placidi vultu:
Vult autē istos alpectū q̄ maris horrere, q̄ Fugge. S. p
fectionis. r Tris. C. Nam nūero deus impare gaudet
Eryci & tempestatib⁹. S. bene ruxit. Procelle em̄ aut de
flumib⁹. aut de montib⁹: quali nēptivolus dicuntur;

Soluiq; ex ordine fu:
S. Ordo est iubet cedere
ex ordine. i. rite peragi fas
ciliū: et sic solui fune.
Sic in vj. Phrygiāq; ex
ordine marē inuocat. i. ri
te. y Tōse oliue. S. cō
semin utis folijs. CRIS.
Oliua autē coronac⁹ erat
quonia Minerve sacra ē
arbor sine qua dea: q̄ntā
sapientia est in Italiā. i. ad
vitam cōtemplatiuā ac
cedere nō licet. Propterea
pacis signū ē hec arbor:
& nisi animi pacatū ex
tinctis p̄urbationib⁹ ge
nimus nūq; res altas spe
culabimur. Sacrificatē
autē p̄per ventus. p̄sequē
bas. i. comitabatur: quia
propitiū dīi auxiliū fe
runt: sine q̄ ad tantā vitē
sublimitatē nūq; erige
mur. x Procul in pra.
S. i. in parte externa.
y Ceratim loci. C. Nā
p̄ueniēte diuino fauore
oēs animi vires vtuntur.

z At venus. CRIS. id
est ipse amor rerū diuina
nū excitat Neptunnū: id
est rōne supiorē: qui curet
ne mare tēpestatib⁹ insur
gat. i. ne appetitus p̄tur
bandib⁹ supra modū cō
creetur. Est autē ventus in
puppi prosper. nam im
pellit nauē quo volum⁹:
quo significat appetitus
rationi obrepans: q̄ fa
cilem Italiā. i. in contem
plationē ferimur. Inuehi
tur autē i. lunonē. i. in am
bitionē: q̄ nullū vitium
est q̄ tū aduerfēt volē
tibus ad cōtēplationē p̄
fici. Sed hec lat⁹ in nris
allegoriis inuenies.

a Effudit pectore. S. ē
et cum dolore. Vt fun
ditq; p̄ces rex pectore ab
imo. b lunonis gra. i.
DO. Magnū artificium:
nam in ipso principio &
suā p̄sonā cōmēdat: et ad
uerfariē deturpat: & in
p̄t a nomine: et addit

grauis ira: & exaggerat q̄ pectus eius dicat infaturabile.
Quā autē crudelis in Troian⁹ sit: ipsi⁹ Neptūni testimonio.
pbat. CR. lunonis gra. ira. Vehemēs principū: & q̄d p̄ue
nit ab inuectiua. Caprat beniuolentiam ab aduerfaria:
quā onerat inuidia: cū abutaf potētia sua: feraturq; ani
mi p̄urbationē. i. grauissimā ira. Et cū etiā crudelissimū so
let mederi: aut aduerfariū pietate moliri. ipsa imota
manet. Onerat et superbia: cū ostendat illā aduerfariū fatā:

& Iouis imperiū audere. Postremo: q̄ diruta vrbe et ge
nere Troianorū magna ex parte deleta adhuc in reliq̄as se
uiat. c Preces descendere in om̄s. S. Si q̄d inuidig est in
humillimis p̄cibus impatidū est Iunoni. Nam om̄es di
cendo: etiā humiles significat: Vñ ait etiam descendere.

d Quā nec longa dies
S. id est temp⁹: de q̄ licet:
melius foeminino genere
dicam⁹: tñ etiā masculino
dicimus. Nā de certo die
tñ masculinū vtendū ē:

e Pietas nec mitigat vlt
la. S. aut Troianorū: qui
p̄sunt: Aut certe p̄pter
illū Iunoni arguit iullos
adolem⁹ honores: quasi
que nec sacrificiis placav
ret. f Infracta. S. valde
fracta: vt. Turnus vt in
fractos aduerso marē la
tinos. g Media de gē
te. S. id est toti⁹ gentis po
tentem. h Exedisse. S.
multebriter dictum: Nā
inde ē quod sequit. Cine
res atq; ossa perempte.
Sane edo habet & recta:
sed antiquā declarationē:
vt edo edis edit: & anor
lam: vt Edo es est: quā
secunda & tertia p̄sonae
longe sunt: p̄pter differen
tiam hui⁹ verbi Sum es
est. Edic autem in p̄cepti
to p̄ducit et vt legit.

i Traxisse. CRIS. quasi
inuitant. Nam poena in
uita se qui videt cū exer
dit modū: cum inferat
quo non est inferenda.
k Reliquias troie zc. C.
Nā vt damatur illa cru
delitas: que sicut in mor
tuos: sic & illa que sicut i
eos: quorum iam patria
diruta est.

l Causas tanti sciat illa
furoris. SER. Bene sup
p̄mit. Contra ipsam em̄
sunt que Iuno exequitur
in decimo: vt. Me duce
Dardanius spartam ex
pugnauit adulter.

m Quam molem. S.
vt tantas auderis tollere
mole. CRIS. Quam mo
lem. Vñco verbo multa

menti auditorū subicit: quasi diceret: q̄ immentam: q̄
ponderosam tempestatē: q̄ exurgentem: quantū cuncta
obruentem. n Subito. CRIS. Ergo ex improviso.
ergo magis inuitabilem.

o Māna om̄ia coelo miscuit. C. Ergo quid maius exco
gitari potest. p Necquicq; S. aut sine causa: & nulla ex
tante rōne: Aut necquicq; ad eius p̄tinet mentem. Vñam
eni nauem ex om̄ibus vertit. q In regnis hoc ausa tuis.
SER. vt. Non illi imperium pelagi: sequimq; tridentem:

Visa maris facies: & non tolerabile numen:

Ire volunt: omnemq; fuge perferre laborem.

Quos bonus aeneas dictis solatur amicis.

Et cōsanguineo lachrymās cōmendat acēte.

Tris Eryci vitulos: & tempestatibus agnam

Cedere deinde iubet: soluiq; ex ordie funes.

Ipsē caput tonsae folijs euinctus oliuā:

Stans p̄cul in prora paterā tenet: extaq; falsos

proiecit in fluctus: ac vina liquentia fundit.

prosequit surgēs a puppi ventus euntes.

Ceratim loci feriunt mare: & ac̄ ira verrunt.

At venus interea Neptunnū exercita curis

Alloquit: talesq; effundit pectore questus.

Iunonis grauis ira: nec exaturabile pectus

Cogūt me Neptunne p̄ces descendere in oēs:

Quā nec longa dies: pietas: nec mitigat vlla:

Nec Iouis imperio: fati siue infracta quiescit.

Nō media de gente phrygū exedisse nefandis

Vibem odiis satis est: poenā traxisse p̄ om̄ē

Reliquias troie cineres: atq; ossa perempte

Insequitur: causas tanti sciat illa furoris.

Ipsē mihi nuper libycis: tū testis in vndis:

Quā molem subito excierit: maria oīa coelo

Miscuit: acolijs necquicq; freta procellis:

In regnis hoc ausa tuis.

Eneidōs

C. In regnis hoc a. t. Om-
nibus ex locis auget res:
quia sine cā: quia inextin-
guibilis ira fuerit. quia in
miserore excitata tepestas.
quia ita magna: vt n̄ pos-
sit exprimi: quia deniq;
in regnis alienis.
r. Proh scelus. C. ab ex-
clamatio auget
s. Ecce. C. ex iprouiso:
q. d. qd nemo vnq; credi-
disset. c. Actis. S. furo-
re cōpulsis: vt reginā alle-
cto stimulis agit vndiq;
hac h. C. Troianis mri-
bus actis. nā quid potuit
esse crudelius q̄ Troia-
nis a Troianis mulierib;
tantā cladem inferri?

v. Ignote. S. Ignobili: vt
Nā sepe fauos ignotus
adedit stellio. Et dixit ig-
note: ad Italig cōpationē.
nam ignota non erat: ad
quā Troiani his venerūt.
x. Quod supest. C. Non
sine magnē conditiōe mī-
sericordiē petiū auxilium
his paucis qui de multis
suplunt. Neq; petitur res
magna. sed quē cuiuscūq;
concedi soleat: vt liceat
enaugare: & ad ea loca
quē a fatis conceduntur.
y. Tibi. S. p. tui regnū.

z. Si concessa. S. Siqui-
dem: Nā si nō confirman-
tis est. arguit aut a possi-
bili: a. Fas omne
est. S. Possibile est.

b. Meis te fidere regnis.
S. Nam fido datū tātū
regit. C. Fas omne est me-
is te fidere regnis. Cōpo-
ne est omne fas te fidere:
id est ita iustum est te fi-
dere: vt nihil sit in hac fī-
dutiā quod nō sit iustū.

c. Vnde g. d. S. Nam Sa-
turnus Coelio p̄i falce vi-
rilia amputauit: q̄ lapsa
in mare sunt: de quorum
cuore & maris spuma
nata est Venus. vnde o p̄
po. d. i. d. i. Nam o p̄
po. spuma est: ratio est
q̄ omnes vires vsu vene-
reo debilitāt: qui sine cor-
poris damno nō geritur:
Ergo de damno orta est
venus: & ex mari: quia
sudor falsus est qui semp
elicit coitū. Hinc myrtus
ei sacatur: quē litonb^o ori-
tur. CRIST. Vnde. i. ex quibus. d. Merui. SER. etiam
p̄stiti: vt nec te reginā negabo prome. Alii dicunt mili-
taui: vt aere merui paruo. C. Merui. Quod fideres: nam
ea feci quē te facile persuadere possint: vt fidas. Nam si ex-
tra mea regna: et vbi sine fraude id officiū negligere potui:
& cuperem Troiam perire: ego tamen Aeneā a morte eri-

Proh scelus: ecce etiā troianis matribus actis

Excussit foede puppes: & classe subegit

Amisissos socios ignote linquere terrae.

Quod supest: oro: liceat dare tuta per vndas

Vela tibi: licet iacentē attingere tybrim,

Si concessa peto: si dant ea moenia parce,

Tum saturnius hec domitor maris edidit alti,

Fas omne est cythera meis te fidere regnis.

Vnde genus ducis: merui quoq; sepe furores

Compressi: & rabiem tantā coelique marisque:

Nec minor i terris: xanthū simoentaque testor:

Aeneae mihi cura tui: cum troia Achilles

Exanimata sequēs impingeret agmina muris:

Milia multa daret leto: gemerentque repleti

Amnes: nec reperire viam: atque euoluere posset

In mare se xanthus: pelide tunc ego forti

Congressum aeneā: nec dijs nec viribus equis

Nube caua eripui: cupere cū vertere ab imo

Structa meis manibus periurę moenia troia.

Nūcque mens eadē mihi perstat: pelle timores

Tutus quos optas portus accedet auerni.

Vnus erit tantū: amissum quē gurgite queres.

Vnum pro multis dabitur caput.

His vbi læta deae permulsi pectora dictis:

Iungit equos curru genitor: spumantiaque addit

Frena feris: manibusque omnes effundit habenas.

Ceruleo p̄ summa leuis volat æquora curru.

Subsidunt vndae: tumidūque sub axe tonanti

Sternit æquor aq̄s: fugiūt vasto ethere nymbi.

Tum variae comitū faciēs: immania cæte:

pui: quanto magis quod
ad meā fidem p̄tinere vi-
det: vt nauigātes p̄ mea
regna tuti sint: ip̄m inco-
lumē esse op̄erā dabo.

e. Rabiē tāta coelique ma-
risque. S. vt in primo legi-
mus. f. In terris. S.
etiam in terris: nam aug-
mentum est. g. In
mare. SER. Omnia hec
Homeri sunt. h. Nec
dijs nec viribus equis. S.
id est aduersis. Lypote
est figura: aut non equa-
li fauore: P̄senti dijs gre-
cis fauebāt. De matrib;
aut intelligere non possu-
mus: quia Theide meli-
or est Venus. & ei p̄senti
derogare nollet.

i. Vertere ab imo. S. qd
app̄iū eius ē. vt: Magno
q̄ emora tridenti fun-
damēta quatit. Hinc vt
supra diximus. syonix
ocov dictus est. & se-
cit argumentū cū se p̄sti-
tisse dicit iratū. k. Por-
tus accedet. S. Hic distin-
guendū: ne sit contrariū
Veneris petitioni: q̄ ait:
Liceat laurētē attigere ty-
brim. l. Amissum quē
gurgite queres. SER. Mi-
serum dicit: de q̄ legim;
Inter saxa virū spumola
emererat vnde.

m. Vnū p̄ multis dabit;
S. Palinurū intelligit: Nā
falsum erit: si vnū volue-
rimus accipere. Duo enim
perierunt Palinur^o & Mi-
serus. n. Læta
permulsi. S. aut permul-
sitet læta fecit: vñ animū
q̄ labantē impulit. Aut
epithetū gemitū est Vene-
ris. o. Spumantia. S.
spumas vomentia.

p. Feris. S. equis: vt. In
q̄ feri curuam compagi-
bus.

p. Tum variae comitum
facies. SER. aut beluas
dicit marinas secundum
naturas: vt potē deos
marinos.

q. Immania cæte. SER.

Græca declatio tokhtōs
Nullum enim apud nos animal
neutri generis est: nisi forte hic cētus huiusmodi ceti dicit;
mus: quod nusq; lectum est. Nam dicunt canes marini.
CRIST. Cete. quē adeo magna inueniuntur in Indico ma-
ri: vt quattuor iugerū sint: ergo immania: id est vltra mo-
dum magna.

Et senior glauci cho. S. Hic piscator fuit: & cum exanimis pisces in herbā abiecit: & ea illos vitā recipere vidisset: ipse eadē herba gustata in deū mutū mutū est. Et senior glauci cho. Quia glauci fater fuerat: v. ppter spur marū colorē: s. Inouf q. palmon. S. Melicerta Iouis filius. Et notandū patronymicū a mīre i au tore idoneo. t. Tritoneq. CR. Tyberio principi nūciavit Olisiponēsum legatio: ob id missa: visum auditumq. in quodā specu cōcha canebat Tritonē quia nascitur forma. Et nēcidum nymphaū falsa opinio nō est. Sūt em hūano corpore: verū squamis hyalido. Nam et harū vna in eodē luctore spectata ē: cuius morietis genatū tristem: etiam accole longe audire. Et diuo Augustolegatus Gallie cōplures in litore apparere ex animas Nereidas scripsit. v. Phorcus. S. Hic Neptūni ex Thoosē nympha fi. fuit. Varro ait: fuit rex Corsicę & Sardinie: q. cū ab Atlante rege bello nauali cū magnā pte exercitus victus fuisset et demersus: finxerit locū eū i deū marintū esse puerum. C. Phorcus. Neptūni et Thoosē nymphi filius Varro ait illum impasse Corsicę & Sardinie. Alii infulis Oceanī Aphryci: & victum ab Atlante: postea p. numine marino habitū. Pater fuit Medusę: et ceterarū gorgonū. Prob⁹ ait fuisse duos Phorcus: Alterum deū maris: alterū regē in Aphryca. x. Leua tenet. S. perire sexū debilio rem leue applicat partē. y. Meliye. CR. uēditōr enī ab heliodo: qui has oēs nymphas enumerat in theogonia: filias Nerei ex Doride: & quāq. ginta esse dicit. z. Nisfē. S. media diphthongus est. a. Vicissim. S. quia reliqrat fortios: sed foeliciter perebat Italā. b. Malos. S. i. vela p. malos volubilitatē leuari: nam cū nauigarēt: nō est dubiū: q. olim crexerāt arbores. c. Pedem. S. i. podiam. i. funē q. tendit velū. d. Pariter. CR. i. in eodē tpe oīm nauū nautę hęc vicissim faciebāt: Sed ita ut sp. Palinurū tanq. doctiorē imitaret. Neq. minus elegāter in hoc loco tranquillitatē describit q. alibi tempestatē. e. Sinistros n. d. S. pro autē mobilitate. f. Cornua. S. extremitatē. g. Sua flamina. Pro sphaera & a puppi venetia. h. Princeps aū oēs. S. vñū vacat.

Et senior glauci chorus. Inoufque palmon:
Tritoneque citi: phorceque exercitus omnis.
Leua tenent thetis: & melite: panopeaque virgo:
Nisfē: spioque: thaliace: cymodoceque.
Hic prius Aeneae suspensam blanda vicissim
Gaudia prestant mentē: iubet otius omnes
Attolli malos: intendi brachia velis:
Vna omnes fecere pedem: pariterque sinistros
Nunc dextros soluere sinus: vna ardua torquent
Cornua detorqueatque: ferūt sua flamma classē.
Princeps ante omnes deūsum palinurus agebat
Agmen: adhuc alij cursum contendere iussi.
Iamque fere mediam coeli nox hūida metam
Contigerat: placida laxarunt membra quiete:
Sub remis fusi per dura sedilia nautę.
Cū leuis ethereis delapsus somnus ab astris:
Aera dimouit tenebrosus: & dispulit umbras:
Te palinure petens: tibi tristitia somnia portās
Infonti: puppique deus consedit in alta
phorbanti similis: sudatque has ore loquelas.
Iasidę palinure: ferunt ipsa equora classē:
Aequate spirant aure: datur hora quieti:
pone caput: fessosque oculos furare labori:
Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo.
Cui vix attollens palinurus lumina fatur:
Mene falis placidi vultū: fluctusque quietos
Ignorare iubes: me ne huic cōfidere monstro:
Aeneam credam: quid em fallacibus austris

i. Mediam metā. S. perire. Nā medium celi metā est quāvis Boiovtro: id est ascendens circuli. hic meridianus dī. et medi⁹ est inter ortū et occasum. A medio em coelo: et finitur ortus: et occasus incipit fieri. Alter ē orizontis: q. separat aspectū hui⁹ coeli ab alio: inuisibili nobis. CRIST. Mediā metā. Meridianū circulū intelligit: quē mathematici equatōrē appellant. k. Sub remis. SER. requierāt paululū: sic remos tenentes.

i. Leuis. SER. vel aduētū: vel discessū: in vtroque enī leuis ē. m. Disputat. S. Nā sp. deos ambicit nimbis. n. Te Palinure petens. C. p. mortē Palinuri intelligat qd expellit enarrauimus in nostis allegoris. o. Petens. S. Factiose appetēs aggrediēs. Emore poetico i. maius celebrat fun⁹ Palinuri: quē dormientē cecidisse constat. p. Somnia. S. soporē. Bñ hęc distinguit: ut somnū ipm deū dicat. Somniū quod dormimus. In somniū quod dormientes viderim⁹: ut sed falsa ad coelū mīttūt insomnia manes.

q. Iasidę palinure. C. Conciliat bentuolentiā: q. deus hominē proprio nomine alloquitur. r. Palinure. CR. Neq. solū pprio noie conciliat bentuolentiā: sed etiam paterno. s. Ferūt ipsa equora classē. S. i. estu et aura nostra vitmur. C. Ipsa egra classē. Arguit a facili. t. Datur hora quieti. C. Pōnit occasiōem temporis. v. Ponecaput. SER. particulatim ad id venit: quod aperte dictum cōfutaretur.

x. Labori. S. ex intuendis syderibus. y. Attollens lumina. S. aut a syderibus remouens: aut p. sentia numinis degrauiatus: quod est melius: Nam & serpens eius oīo turbata est: qd & semiplene indicat elocutiones. z. Vultū. S. mutabilitatē q. fit p. q. lrate vtorū. a. Iubes. S. vis. vt. Infandū regina iubes renouare dolorem. b. Mene huic cōfidere monstro. SER. Subaudi vis. c. Aeneam credam: quid enim. S. p. contrarium: Cur Aeneam committam coelo: & austris fallacibus: qui sum toriens serenitatis fraude decipias. Quid enim: quid nīcū non.

Eneidos

d. Seren'. S. serenitatis: vt seruatiſſim' equi pro equitatis. c. Vicq' ſoporatum ſtygia. S. morte plenū. C. Vi. virtute alicuius rei. Soporatu. vim ſaporē inferendi habentē. f. Vtraq' rpa. S. p. vtrūq' tempus. g. Cunctantū. S. quaſi reſectāri. h. Natantia. S. errantia ſomni vicinitate: C. natantia expſſit fluctuatōem illam q' oculi ſomno quatiunt. i. Inopina. C. Nam naturali via nō venerat ſomn'. Ergo nō antea illum pſenſit. k. Laxauerat. CR. Nam reſoluuntur ſomno. l. Cū pupis parte. S. p. Oeconomia: vt triduo natate potuerit. m. Currit iter. S. vt Cicerō pro murena: ite viā: redite viam. n. Tuum. S. pſidio Neptūni: o. Syrenū. S. Syrenes ſecundū fabulā tres i parte virgines fuerunt: i parte volucres Acheloi fluminis: & Callopes muſe filie: Harū vna voce: altera tybiis. Alia lyra canebat. Et prio iuxta pelorum poſt in Capreis infuſa hirauerūt: que ſlectos ſuo cantu i naufragia deducebāt ſm veritatē meretricis fuerūt: Que tranſeūtes: qm deducebāt ad eggeſtatē: his fictę ſunt in ſerre naufragia: has Vlyxes contēnendo deduxit ad mortē. Syrenū autē genitū eſt: veniens ab hac Syrene. C. Syrenū. Sunt qui dicant harū noia eſſe Parthenopen: Leucoſiam & Lygiam. Dicunt autem ab eo qd eſt eipſy qd ſignificat connectere & retinere: & aſpiratio cōuertit in l. vt cum dicimus ſex & ſexta ſextem: & ſi in l. longā. A Parthenope vna ex ſyrenibus dicta eſt Parthenope vrbs: quam deinde Auguſtus Neapolim nuncupari voluit. Plaro tamen in libro de republica: cum de ſphęrarum celeſtium volubilitate tractat;

Et coeli totiens deceptus fraude ſereni:
Talia dicta dabat: clauūq; affixus: & hærens
Nuſq; amittebat: oculoſq; ſub aſtra tenebat.
Ecce deus ramum lethęo rore madentem
Vicq; ſoporatum ſtygia: ſup vtraq; quaſſat
Tempora: cunctantiq; natantia lumina ſoluit.
Vix primos inopina quies laxauerat artus.
Et ſup incubens: cum puppis parte reuulſa
Cunq; gubernaculo liquidas piecit in vndas.
pſcipitem: ac ſocios: nec quicq; ſepe vocantē.
Ipſe volans tenues ſe ſuſtulit ales in auras.
Currit iter tutum nō ſecius æquore claſſis.
promiſſiſq; patris Neptūni interrita fertur.
Iamq; adeo ſcopulos ſyrenū aduecta ſubibat
Difficiles quondam: multorūq; oſſib' albos:
Tunc rauca aſſiduo longe ſale ſaxa ſonabant:
Cum pater amiſſo fluitantem errare magiſtro
Senſit: et ipſe ratem nocturnis rexit in vndis:
Multa gemens: caſuq; animū cōcuſſus amycli.
O nīmū coelo & pelago conſiſe ſereno:
Nudus & ignota palinure iacebis harena,

ret: ſingulas dixit: Syrenas ſingulis orbibus: inſidere mo. ſi ſphęrarū ſignificans. Nam ſyren gręce deo canens recte exprimitur. Vt etiam Macrobius oſtendit Poetę cum capiunt Syrenas p ſenſu voluptatib': que virilem etiā animū effeminare poſſunt: niſi aſſi ſapiētia que mentē noſtram ab illarum illecebris auertat. Vnde fingūt Viſſem aures ſibi: ſuiſq; cęra obtuſaſſe: ne cantus ſyrenum audiret. Nam ſapientum pſcepta ſunt: ne illas audiamus. Nō enim facile eſt deinde abſtinere. Q. vero Palinurus deceptus a ſomno periret: & Aeneas temoni regendo ſubire: nō caret rōne. Sed hec in allegoriis diſſiſe inuenies. p. Tūc rau. S. ac ſi i dicere: ante hac delectabili voce reſonabant. Tūc fluctib' ſolis: Et hū imitatus eſt maris ſtridorē. q. Sale ſalfa ſonante: Cū pſe amiſſi fluit. mgro. S. Naturale eſt eſt vt fluctue: nauis ſine gubernatore. r. Nocturnis rexit i vn. S. dat ei hoc. Et in decimo. Vt ipſe ſedes clauumq; regit vdiſq; miſtrat. s. Multa gemēs. S. nomē pauerbio p multū. t. Caſu amy. S. ppter ruinam alluſit ad nomē. v. Pelago piſce. S. hoc ē qd ſupra Palinurus excuſat.

x. Nudus. S. Inſepultus mortuus: vt. Et freta detituant nudos in littore piſces. y. Ignora. S. peregrina: ante nō viſa. Nam in ſexto dictus eſt paulatim ad naſam terrę: iamq; arua tenebam. Sciendū ſane Tuccam et Varrū hunc ſine quinti eſſe voluſſe: Nam a Virgilio duo verius ſequentes huic iuncti fuerunt. Vnde in nōnullis antiquis Codicibus ſexti initū eſt Obuertit pelago præs & Finis Quinti libri.

D. Virgilij in Sextum

Aeneidos librum Argumentum.

Sacratam phoebo cumarum fertur in vrbe
Rex phrygius: vatiſq; petit reſponſa ſibyllę.
Miſenum ſepelit: poſt hec adit iſera regna:
Congreſſuſq; patri: diſcit genus omne ſuorū.
Quocq; modo caſus: valeat ſupare futuros.

Vel ſic

I. Inferos ditis manes & regna pererrat,

Deſcriptio Sexti libri.

¶ Quertuntur ſexto naues: & tartara ditis:
Cumas deīn venit: fert hinc reſponſa ſibyllę.
Miſenū ſepelit: mons ſeruat nomē humati.
Ramū etiā: ante deū placato numine portat.
At vates longęua vna deſcendit auenum.
Agnoscit palinurū: & ibi ſolatur Elifſam.
Deiphobumq; videt lacerū crudeliter ora.
Vmbrarum poenas diſcit narrante ſibylla.
Cōuenit Anchifen: penituſq; in valle virēti.
Agnoscitq; ſuas prolem monſtrante parente:
Hęc vbi percepit graditur: ſociosq; reuſit.

Sic fatur. S. Totus Virgilius plenus est scientia in qua hic liber tenet principatum, cuius ex Home. pars maior sumpta est. & dicunt aliqua simpliciter: multa per hystoriam multa per altam scientiam egyptiorum: adeo ut plerique de his singulis: huius libri integras scripserunt pragrammatias: licet autem Prob⁹ & alii priores duos versus reliquerint in fine quinti tamen prudenter sunt ad initium sexti translati: nam & coniunctio poematis melior est. Et Homerus. etiam incipit

κοσμοτο δ' α κρ / χερον
C. Sic fat lachrymans Cui
ea rōe ex troia discessit
aeneas: vt in italiā. i. ad sū
mū bonū pueniret. Opor
tuit eū variis errorib⁹ ver
satū cognoscere: id quod
quererat summū bonū
in nulla alia re: nisi in diui
narū rerū cognitione con
sistere. Discessit ergo ex tro
ia. i. corporea voluptate:
quam venus confessa deā
& qualis coelicolis videri
solet. i. verus amor rerum
diuinarum demonstrauit
nulli deo placere. Discessit
ex thracia atq; strophadi
bus: cū cognosceret diuiti
as sine dolo sine vi partas
non habere sūmū bonū.
Discessit ex creta: quē vitē
ciuilis: et quē magis corp⁹
q; aiām spectet symbolū
habere: cū dephenderet ori
ginē nostrā: non a corpore
re caduca: et momētanea
sed ab aio esse. Quē omīa
nos diligentius cū huius
cemodi profundiores cen
sus figmentis poeticis ab
strusos erueret: & in lucē p
ferre coneremur provinib⁹
aperuim⁹. Nec absolum
fuit q; petētes italiā Iuno.

i. ambitio illū Carthaginē. i. ad vitā ciuile recinderet: Nunc
vero cū tandē Sicilia loco ominio italię vicino enaui
ret: non prius tñ portū tangere potuit q; Neptunus quem
nos ionem superiorem esse ostendimus maria. i. partē anis
mi concupiscibile penitus placuerit. Et Palinurus. i. apper
tus rationi repugnans. a Temone. i. vitē administratiōe re
morus sit: & ipse Aeneas. i. ipse intellect⁹ gubernaculo sub
iret: nūq; em in tranquillū portū: (in quo cognitioni inuigi
lemus) venire poterimus: nisi prius mare a tempestatibus
sedetur. i. appetitus omnibus turbationibus vacet. Et nisi
appetitus: qui ratiōi aduersatur ab ipso Temone. i. a vitē ad
ministratiōe dimoueat. Hic Palinurus iure appellatur:
nam παλιν retro significat & οπισθεν ven
tus: quasi ventus cōtrarius. Et nisi Aeneas Canonē susci
piat. i. vir laude dignus. αὐτοζ enim laudem. Laus em nō
est nisi in virtute: rebus itaq; sic dispositis portū tandem in
trat: hoc em non nisi post longū tempus: & multa cū diffi
cultate nobis euenit. Sed huiusmodi rebus profundioris
sensus omīlis redeamus ad hystoriam. Sic fatur lachrymas
pponi. i. decoq; in aenea seruat poeta. lachrymas ergo amicit
tibus: tribuens hoc amicitie: nec tñ ita ex moerore torpet: quin
ea quę agenda sunt. strenue agat. b. Classi. S. nauib⁹ v
fug nauis. Et dicit classis: quia hier de sustibus. Calas em di
xerunt pisci fustes quos portabant serui sequentes domi
num ad proeliū. vnde & Cithones dicebantur: vnde cōsue
tudo erat: militis Romani: vt arma sibi portaret: & vallum
ad dicebat calam. Lucilius: Scinde puer calam: vt caleas. i.

pub Virgilii Maronis Aeneidos liber sextus.

Sic fatur lachry

mans: classiq; immittit ha

benas

Et tandem euboicis cumarū

allabitur oris.

Obuertunt pelago proras: tum dente tenaci

Anchora fundabat naues: et littora curue

Prætexunt puppes: iuuenū man⁹ emicat: ardēs

Littus in hesperīū: querit pars semina flāmę

Abstrusa in venis silicis: pars densa ferarū

Tecta rapit syluas: inuentaq; flumina mōstrat.

frange fustem: & fac focū: hinc classē dictā voluit. Alii
sic dictā credunt: quia olim in terrestri proelio stipendium
pedes dabat: in nauali eques. Et quia ab equitibus dabat
stipendium dicta est classis: pprie enim classes equitū dici
mus: Ergo classis: aut fug nauis: vt dicatur αὐτοζ τον κλῆσιν
id est a lignis Hinc Hora. Me vel extremos numidarum in
agros classe releget. Aut omnū qui eū cursum sequūt. Pall
nurus em implet officii de quo dictū est. Ad hūc alii cur
sum cōtendere iussi. C. Classi. Preter eā significationē: quā
dar Seruius: Classes e. i. dixerunt distinctiones ciuitatis: &

populi secūdū census di
uisionē. Itaq; prima erat
classis eorū: qui cenū mī
liū aeris: aut maiore cenū
haberent. Et habat. lxxx.
centurias quadragenas iu
niorū: & totidem senioꝝ.
& iuniores quidē vt foris
bellū gereret: seniores vt
his ciuitodiam haberēt ad
dite dug fabū centurię
fine armis stipendia facer
ent: munus datū: vt ma
chinas in bello ferrent. So
cūda classis infra cenū v
q; ad. lxxv. milia: ex his se
niorib⁹ iuniorib⁹ q; xxx.
conscribebat centurię. Tertia
classis quinquaginta mi
liū cēsus fuit. Quarta clas
sis: xxv. milia: Quia clas
sis. xxx. centurias habuit
fundas lapideq; inuisibiles
hy gerebant. in his co
nices: ac rēbices in tres: &
centurias distribuit
c. Habenas. & aut funes
per methaphorā dicit: aut
secūdum Home. qui ait.
ορπητο ιω βορρη. id est
loris retortis. his em vte
bantur antiqui.

d. Tandem. S. ad Aene
desideriū: ad italiā venire
cupientis refertur: nā mo

ra non congruit de Capreis cumarū vscq; ad ciuitatem tam
longā fuisse: p̄sertim accedente fauore Neptunni. C. Et
tandem non refertur ad breuē hanc ex Sicilia nauigationē:
sed ad id tempus ex quo e Troia nauigauit. ergo idē post
errores septēnales: e Euboicis. S. a Colonia cumas ap
pellauit. Nā Euboea insula est in q; Chalcis ciuitas e de q; ve
nerūt. qui in Campania ciuitatem condiderunt: quam Co
mas vocarūt φλοτο τον χουαρον a fluctib⁹ erat ei iuxta
mare: vscq; ab augurio grauidę mlier⁹ q; syk. i. o. dī. C. Eubo
icis. De cumis diximus in tertio. f. Allabit. S. venit celo
lenter: vt labere nympha polo. g. Obuertūt. S. recte nā
alīs dat viliora officia Aeneas aut artē gubernadi. h. Pe
lago. S. in pelagus: vt It. damor celo. i. Dēte tenaci. S.
vt in primo. Villo nō alligat anchora moritū. Grece nō aspi
ratur. αγκυρα vnde apud antiq; nō aspirabat anchora.
Cōtra thus & orchus & lurchos. i. vorax dicebat: quib⁹ se
quēs etas detrahit aspirationē. k. Prætexunt. C. operiūt:
abscondunt: vt hoc p̄textit noie culpa. & est hypobole.
l. Iuuenū. S. Nā p⁹ vrbe in Sicilia conditā: aut nīsa: aut tra
ra sit senū mentio. m. Ardens. S. festinās. n. Hesperū.
S. ondit oēm italiā maiore Hespīā dictā: vel a rege vsq; ad
la. o. Semia flāmę. S. Sic Hōe. om̄p̄uor̄o r̄po p. Ad
strusa. S. Sic in Georgi. sylicis ventis abstrusū exc. i. g. C. Ab
strusū. Sic in Geor. Mellacq; decussit foliis ignēq; remouit.
Et paulo infra. Abstrusū in venis sylicis excudere ignem.
q. Ferat rect. S. Epexegesis syluę mōstrauit aut flāmā Ae
neę ad expiandū p̄pter mortē Palinurū q; cū videtur: id

Quoniam agnouerat: & doluerat: in eo enim est pollutio: quod ait: casusque animi concussus: amici. nam ipsa incipiente: quod cognoscimus. vñ cū Hora. puluillus apud Liviū capitolium dedicaret: et audiret ab inimico mortuū filium: ne pollueretur: respondit: cadaver sit. Hanc autem purificationem pollutus Aeneas: ubique dat: ut hic & paulo post. Corpusque recendi sp. a. r. At pius Aeneas. C. Obseruauit id in suo loco poeta: quod inuita humana omnium maximū. ac omnium prestantissimū dicitur: & quod ab omnibus philosophis tātis laudibus decantatur: quod greci preponunt nostris: decorū appellant. Reliqui igitur hu-

milioribus rebus intenti erant: quoniam & humilibus in illis erat ingenium & animus. Aeneas autem: qui oia humana inferiora se esse putaret: nihilque non altū mente tractaret: his omnibus: religionis & diuinis rebus operā dābat: possimus & altiore sensum afferre: nam cū reliqui quorū ratio perturbationibus obliuiscere nequit sentia hāmet. i. materiam: & iracundię & reliquis ardoribus cupiditatibusque: tantum obscuritate memorū. i. oim rerū iusti- tiam vnde vitia sunt subeant. cū recta serarū. i. vitio- rum habitacula que habi- tus appellatur petant: vir alti & magni ingenii terrena omnia despiciens templū apollinis petiit: ut sollicitatem conse- qui possit. Quā quidē partim nostra sapientia: partim diu- no furore acquirere possumus. Addit ergo templū Apol- linis. Nā ut eū nostri theologi testantur inuicū sapientię est ti- mor dñi. e. Arces. S. Cū ubique loci dentur arces Cuius in arce Apollinis templū est. r. Altus. S. magnus: ut facit aliorum: & alibi. Sic pater ille deū sic al apollo: vel ad similitudinem altitudinis tulit: quod constat eē altissimū. C. Al- tius nihil excelius ipsa diuitate. Et mōtē eū nō litterarū spe- culatione ponunt: vnde illud. Quis ascendit in montē dñi: aut quis scribit in loco sancto eius. Altus cuius templum in alto. i. in monte positum esset. Vel altus propter proceritā- tem simulacri: nam apud antiquos plerūque ex maioribus sta- tuis quos collesos appellant Apollini erant dedicate. Nā in capitolio vna erat translata a Lucullo ex Apollonia pō- ti vnde. xxx. cubitorū. Ceres aut Lydius Lysippi discipulus solus colossū Rhodi fecit. lxx. cubitorū: que statua post lvi. annos terremotu diuersa est. & in plurimas partes disru- pta. Cuius pollicē (ut ait Plinius) pauci amplecti valebant. Erat Apollo in Bibliotheca Augusti. l. pedum. xenodorus Ro- mę statuā. cxx. pedū Neroni crexit: que post illius mortem damnata eius moribus soli est dedicata. v. Presidet. S. p̄fess defendit. x. Horrendus. S. venerande: ut horrendū syluis: & re. p. y. Procul. S. aut quod p̄ oculis est: aut poro. i. longe: significat ergo iuxta: & longe. 3. Antrū. S. exregeis est domus sybillę. a. Mentē animūque. S. perissologia. Nam secundū Lucretiū. Vñ est mens: & ani- mus. C. mentem animūque. Perissologia. Sic Terenti. Mala mens malus animus. Et Lucretius. Primum animū dico mē- tem que sepe vocamus. Et alibi idem cōsiliū: quod nos animū mentēque vocamus. b. Deluis in. va. S. Sic ait: ut nūc lytę fortes. i. apollinę. Expressit autem: quid sit sibyl- la: magnā cui mentē animūque deluis in. v. Nā ut diximus Sybilla est quasi σπονδολη. i. dei sententia Acoli- a. em oio i. deos dicunt. c. Triuile. S. cōgrue Apol- linis: & Diangē iusta sūt tēpla: ut paulop̄ phœbi triuileque sa- cerdos: & bñ sit lu corū Diangē demoratio: quia petiturus est inferos. d. Auria tecta. S. Apollinis. C. Aurea tecta. id est aurata: vel pulchra: ut picus equū domitor quē capta cupidine coniunx. Aurea percussū virga versumque vene-

At pius æneas: arces quibus altus apollo
presidet: horrendęque procul secreta sybillę
Antrū immane petit: magnā cui mētē animūque
Deluis inspirat vates: aperitque futura:
Iam subeunt triuile lucos: atque aurea tecta.
Dædalus (ut fama est) fugiēs minoia regna:
præpetibus pennis ausus se credere coelo:
Iusuetum pariter gelidas enauit ad arctos:

Ita minotaurū interfecit. filiusque sequens ex labyrintho egressus
cū ariadna aufugit. At Minos Dædalū cū Icaro in labyrintho
induxit. Dædalus corruptis custodibus sub faciente nu-
meris specie quo simulabat posse regē placari: cetera: et pennis
alas sibi & filio fabricauit: & aufugit volando. Sed Icarus
altiora petens: solutis ex calore solis pennis: mari in quod eg-
ressus nomen imposuit. Dædalus primo i. Sardinia: (ut ait
salustius) Deinde cumas delatus est. Et tēplo Apollini con-
dico: hec oia in foribus pinxit. Dicendo autem Virgilius ut
fama est: ostendit requirendam esse veritatē. Nam taurus
seu notari: seu magister militum Minos fuit: cum q̄ Pas-
iphæ in domo Dædali cōcubuit. & quoniam geminos peperit. Vñ
de Minos alterū de tauro: fingit minotaurū pepisse: quod ipse
paulo post exprimit dicens. Mixtūque genus prolemque bifor-
mē Dædalus aut nō per aerē volans: sed p̄ mare nauigans
aufugit: vñ ait remigio alarū. Alę em & volucrum sunt & na-
uigii. vñ est volucrum pandimus alas. C. Dædalus. hic Athe-
niensis fuit ab Erichtheo genus ducēs. Nam Erichthei filiū fu-
it Athienens Athienē Eupalmus. Eupalmi: hymeion hy-
merionis. Dædalus. Hic longe superiores excellēs in archite-
ctura: ac statuaria floruit. primūque oculos aspicentes. &
manus prentas fecit: cū in prisca statuā oculi clausi & ma-
nus lateribus appositę essent. Abiit autē ex patria tali cau-
sa: erat ei nepos ex sorore: quē Dod. Talū noiat. Alii autē
perditā apud eū instructus puer adhuc: sed quoniam ingenio &
solertia magistrū superaret. hic rotā figuli & serrā ex serpē-
tinorū dentū imitatione adinuenit. Itē Tornū: & alia mul-
ta. Itaque motus inuidia Dædalus est interfecit. vñ ab Arto-
pagitis dānatus in Cretā decessit: & ob industriā regi ami-
cus factus est. Sed cū ille singulis annis Neptuno pulcher-
rimū tauroque sacrificare solitus esset: tunc aut pulcherrimo
relicto pximū illi sacrificasset. Iratus deus Pasiphen in ei-
tauri amorē impulsit. Itaque Dædalus ligneam vaccam fabri-
cauit: in qua inclusa Pasiphæ cū tauro concubuit. Mox reo
patefacta in Sicilia ad reges Cocalū fugit Pasiphæ subma-
nistrante nauigio Ibi multa miranda edificia regi edifica-
uit. Et in Eryce petrā circū dendo imensam altitudinem
erexit. & in cacumine templū posuit. f. Præpetibus pen-
is. scilicet: præpetes cū sunt aues boni auguri. quod huic
dat: quia peruenit. g. Ausus se cre. cxx. S. quasi alienis
sedibus. Hora. Expertus vacuū Dædalus acra pennis nō ho-

neā vaccā: septem corio iu-
uencę: cū eo cōcubuit: hic
natus: minotaurus: q̄ la-
byrintho inclū carnib-
humanis vescabatur. Sed
Minos de Pasiphæ plures
suscepit filios Androgeū:
ariadnē: phedra: Andro-
geū quē ēē athleta: mure-
cū cūctos in agonibus su-
peraret ab Atheniensibus
& vicinis megarensibus
occisus est. ac Minos bel-
lo Athenienses vicit: coe-
gitque in singulis annis se-
p̄tē filios: septēque filias edē-
dos minotaurō dare. Tera-
tio anno Theseus Aege re-
gis filio sorte euenit. Hunc
Ariadna Minos filia ada-
mauit. & consilio Dæda-

Eneidōs

mini datis. C. Ausus. Hoc verbū: aut vīculū notat. vt Ausus quinquē voces iactare p vmbas. Hora. Audax oīa p per gens hūana ruit p ventū nefas: aut scelus: vt in regnis hoc ausa tuis. h. Inſuetū S. hoib⁹. i. Enauit ad ar. S. vtrūq; miſcet: nā nō ſolū nauit eſt. ſed & auit. Vt nare p ſtatē liquidū ſuſpexeris agmē. k. Ad arctos. S. Si ad fabulā reſpicias cōtra ſeptentrionē. Si ad hystoriā ad ſeptentrionis obſeruationē. l. Chalcidica: S. quā ciuitatē Chalcidēſes conſiderūt. vt ſupra ab inſula: nūca ciuitate epitheton dedit. m. Leuis. C. Quia p aerē volauit. n. Redditus his. S. quaſi de alieno elemento Hora. u. Finib⁹ artit⁹ reddas incolumen. precor. C. Reddit⁹ reſtitutus illi elemento cui debebat. Aer em̄ elemētū hominis nō eſt. Sic Hora. Nauis q; tibi creditum de bes Virgūū finib⁹ artit⁹ reddas incolumē precor.

o. Sacrauit. C. antiq; em̄ cū ab aliquo artificio diſcederent: artificio illius ei deo ſacriſicabant in cuius tutela eſſet ars. Ergo cum gladiatoria Herculi attri buatur. dixit Hora. Vela nī armis Herculis ad poſtes fixis later abdit⁹ agris Ne pp̄m extrema rociēs exoret harena. Et alibi. Vix puellis nuper idoneus. Et militauit nō ſine gloria nūc arma deſunctūq; bello barbit⁹ hic paries habebit leuū marine qveneris latus cuſtodit. Et ſaphos inde chelim phoebo cōſā ſhunera ponā. Et ſub ea verſus vnus & alter erit. Grata lyram poſuit tibi phæbe poetica ſaphos. Oſuenit illa mihi: cōuenit illa tibi. p. Remigium ala. S. artē volādī.

q. Poſuit. S. edificauit. r. Inforibus lē. C. Nō ſine profunda ſcientia: & myſtica theologia hec figurantur. Tria em̄ vicia oſtēdit: anē fugiſſe. Supbia: ppter Icarū: q̄ alta petēs in mare decidit: luxuriā ppter paſiphē: Inuidiā ppter vltōz Androgei. s. Androgeo. S. ſecūdū Atticā ligūā genitū⁹ ſingularis eſt. t. Pedere. S. ſoluere qd eſt tractū a pecuniā dānatione. v. Cecropidē. S. Athenienſes a Cecrope rege. vt Romanī a Romulo Romulidē. C. Cecropidē. a Cecrope cor rege: fuit em̄ Cerops prim⁹ qui dyphēis. i. duab⁹ naturis eſt dictus: ſue ob lōgitudinē corporis: ſue q̄ cum eſſet egyptus duas linguas: egyptiā & grēcā teneret in coepit regnare: vt placet Eufebio: āno a mūdi origine quarto ſupra tria milia: ac ſexcentos & xl. annos. Regnauitq; annos l. primuſq; bouē immolās Iouē appellauit. & Cecropia regiā ab eo nūcupata eſt. hic urbē vel cōdidit: vlt reſtaurauit: & athenas a Mynerua denotauit: vt alio in loco demonſtratū eſt. hoc regnāte: Moyses pp̄m ex egypto eduxit. Ariopagū: hoc regnāte cōſtitutū Athenis fertur. Fuit & alius Cecrons Athenienſiū rex ſeptim⁹ ab hoc. x. Iuſſi. C. Qm̄ victi cōditiones acceperāt. y. Miſerū. S. dolentis interſectio: ac ſi diceret nefas. z. Septena. C. De hoc Platin phedōe ait. hec eſt illa nauis: vt ait Athenē

ſes: in q̄ Theſeus olim his ſeptē illos tulit i Cretā ſeruauit reos: & ipſe ſeruatus eſt. a. Corpora. S. quē adēra vira cōſumebant. b. Stat. S. horret vt ſtāt lumina ſtama. Aut ſtat reuera poſt ductas ſortes. Vel ad picturā reſpexit: nā volui in pictura non poterat. Sed ſi ſtat. i. horret intelligamus. dicemus ductis de q̄ ducebant. c. Elata. S. p̄reſtū expreſſit. Nā ſal. ait Creta altior eſt qua parte ſpectat orientē. d. Reſponder. S. aſpiciat. Nā contra Athenas eſt poſita. e. crudelis. C. ex cupidinis venerisq; ſue Neptū

ni crudelitate proueniens: Crudele em̄ fuit vt virgo culpa vacās intā mōſtruoſū amorē: ſue auerere vt iniuriā ſolis patris videretur ſue a Neptūno: quia Minos optimū taurū non imolaſſet: impellere.

f. Furto. S. adulterio vt Vulcani Martisq; dolos: & dultia fura: vel aduacā reſerit. g. Mixtum q; ge. S. ſecūdū varietatē: nā duos peperit vnū ex tauro alterū ex minoe. C. Mixtū genus. Nō adharēt a natura quē reſert. Seru⁹. Nam Ariſto. in eo quē de aialibus ſcribit: mulierē & equā: ſolas ex aialibus foetas: cōtū pati aſſerit: reliqua vero marē fugere: ppter ea q̄ ſuperſticiū: vt lepores: ac paulo poſt addit accidere nō nunq; ſed raro: vt mulier poſt cōceptū foetū etiā alitū concipiat: ſed poſteriorē partum non perſicit. verū cū maturo in maturū cadit: niſi proxime a primo factus ſit. tunc em̄ incolumen gēdi poſſe: vt de hercule & Iphicle fabulant. Alifirmatq; eueniſſe adulterū vt ſuperfoetata geminos pareret: alterū marito: alterū adultero ſimilem. h. Proleſq; bifor. S. ad fabulā reſertur.

i. Veneris monumenta neſādē. S. aut mēoria turpiſſimi coitus: aut vltioveris proditē.

k. Labor ille domus. C. Laborynthū intelligit: de quo diximus in quarto. l. Inextricabilis. S. inſolubilis: inde p̄henſibilis. Hora. Si purgat extricata dēſis cerua plagis. Extricata: ſoluta inextricata q̄ ſoluta. m. Reginē. S. regis filie Ariadnes. n. Opere in tanto. S. in foribus fabricat⁹ cōſis. o. Bis patriq; cecidere manus. S. Quia patre. p. Quin protinus omnē. S. Oſtēdit plura fuiſſe q̄ dixerit. q. Perlegerent. S. ſ. picturā: nec incongruus legi picturam dixit cum grēce ποικίλ & pingere dicatur: & ſcribere. Hoc eſt quod ait Hora. in arte poetica. Et noua ſictaq; nuper habebant verba fidē ſi grēco fonte cadā parte decorata. Premiuſſus achates. SE. κούροικο προυενο. Intelligimus. C. Premiuſſus achates. Demonſtrauiſſus achatē pro cura poni: quē ſemper magnos viros comitatur: reſte ergo premiuſſus: nā ſapientes oīa ſua cura pueniunt. Quod niſi eſſet etiā ipſi q̄nq; variis voluptatū illecebris allecū laberentur: niſi achates. i. cura & ſollicitudo: & ipſi⁹ (vt ita loquar) cōſcientiē ſtimulus: ad moneret paululū: illud vitē ac temporis: quod humanę forti cōceſſum eſt: non niſi in magni

excellitq; rebus esse ponendi. Nam hoc inter stultos sapien-
tesq; incertū. Scilicet enim si semel e vita recta labantur: nunq;
ad eā reuertunt. Sapientes autē etiā si qm̄ hoies nati sūt: qm̄
q; paululū e recta via dislexerit: statim adest illorum Acha-
q; paululū e rectum reducat. s. Atq; vna phœbi. C.
res: qui eos ad rectum reducat. s. Atq; vna phœbi. C.
Nā ipsa cura excitat mentē: quę excitata ad suā sapiētiā
& sciētiā reuertitur. hęc em̄ sibylla est quę nos ita alloquit.
Deiphœbe glauci. S. Subaudi filia. Et est propriū nomē
sibyllę: multi em̄ fuerunt: vt supra diximus in tertio: quas
oēs Varro cōmēmorat: &
requirit a quā sint fata ro-
mana concripta: & mul-
ti sequētes Virgilium ab
hac Cumana dicunt: quę
licet longua dicantur: nō
tamē valde congruit eam
vltq; ad torquunt tempo-
pora durass: cui liberos Sy-
billinos stat oblatos. Di-
cit em̄ Varro Erythrę cre-
dam scripsisse: quia post
incensum Apollinis tem-
plū in quo fuerant apud
Erythrę insulā ipsa in-
uenta sunt carmina.

v Non hęc ista sibi tem-
pus spectacula poscit. S.
Et supra diximus Apollī
nem̄ ex mētib; apud ly-
cos: & ex apud Delū de-
disse rēspōsa. Itē lectum
est deos aliquoties tantū
idib; vaticinari. Nōnunq;
dei: vel prima: vel postre-
ma partē vñ est in iure fil-
sus dies. I. nō totus religiosus: quē nunc ostendit dicēs. Nō
oportet Aenēā religiosam dei partē perdere. i. oraculo con-
gruā. sane scidēdū poscit lectiōnē meliorē. Tempus em̄ po-
scit spectacula: nō a spectaculis poscitur. C. Non hoc ista si-
bi. Nā tempus quod breue est semper labitur: nō poscit: vt
in rebus futilibus: & vanis conerāt: vnde em̄ ait Cice. Ho-
re quidem cedunt: & dies & mēses: & anni: nec tempus pre-
tenti vñq; reuertitur. Verū si illud non hmoi spectaculis cō-
teramus: sed maioribus quibuscūq; rebus impediamus nō
erit breue: (teste eodē Cicerone) cuius sentētia est omne bre-
ue tempus satis est longū ad hū beatq; viuendū. Nam
& Salu. Sed dux atq; imperator vitę mortalīū animus est
quā oia ad gloriā virtutis via crassatur ab unde pollens po-
tētiq; & clarus est: neq; fortune eget: quę virtutes: neq; da-
re neq; eripere pōt. Sin capus prauis cupidinibus ad iner-
tiā: & voluptates pessundatur perniciofa libidie paulisper
vñ vbi per secundā: vires: etas: rēpus: ingeniū defluerunt.
nature infirmitas accusat: suā quicq; culpā auctores ad rei
gotia trāserunt. Tempus igitur q; recte illo vrentibus sa-
tis longū. Ab vrentibus at nimis etiā breue nō poscit hęc
spectacula. x Nunc gre. de inta. S. gregē pro armēto po-
sunt. nā de iuuentis dicturus est: quę per poeticā licētiā sep-
pe confundit: illo loco pprie posuit. Qm̄q; greges illi balatū
quina redibant Armenia. Intacto autē indomito: vt inta-
cta totidem ceruice iuencas. C. de intacto. Quoniā hostie
ab antiquis adhibebantur indomite: et in iuges appellabā-
tur. y Septem. C. Secundū pythagoricos hic numerus
omniū est perfectissimū & tribuitur sapientiā: vñ & vir-
go: & pallas appellatur. Ergo septē quia sapientiā optat.
s. iuencas. C. Quantum ad contemplatiuā vitā: in qua: &
maiora queruntur: & maiores sunt tentationes quib; ani-
mus impeditur. Oues autē q; ad actiū in quā vtrūq; min⁹
a Lectas de more bidentes. S. de more antiquo. i. quę pre-
termisit: quasi tñc omnibus notū. i. ne habeant caudam
aculeatam: nec linguā nigram: nec aurem fissā: quod doi-
cer aliud esse intactum: aliud lectum. Bidentes autē vt di-
ximus oues sunt circa bimatum habētes duos dentes em̄

Afforet: atq; vna phœbi triuigq; sacerdos
Deiphœbe glauci: fatur quę talia regi:
Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit:
Nunc grege de intacto septē mactare iuencos
prestitit: totidē lectas de more bidentes.
Talibus affata æneā: nec sacra morantur
lussa viri: teucros vocat alta in tēpla sacerdos.
Excisum euboicę latus ingens rupis in antrum
Quo lati ducunt aditus centum: ostia centum:
Vnde ruunt totidē voces: rēspōsa sibyllę.

mentiores: quę erant apte sacrificiis. b Euboicę ruppis:
S. latus. hoc est montis cumanti: quem Euboici habitauē-
runt. Est autem acyrologia. Colonig em̄ epithetō rei dedit
immobili. c In antrū. S. in antri similitudinē vt por-
ab eo fluctu curuatus in arcum. C. Antrum, ponit pro loci
licitate. Nam vt Aristot. ipsa in centro est: & vndiq; ad eam
sunt aditus. d Quo lati ducit aditus centū rē. S. Non
sine causa aditus dixit & ostia. Nam Vitruuius qui de Ar-
chitectonia. scripsit ait. Cum ab aliquo arcemur ingressu id

ostium dici ab obitādo: cū
ingredimur aditum ab ad-
eundo. e Ostia centū.
S. finitus. numerus pro in-
finito: licet possit: & rōna
biliter dictū esse: rēspōsa
enim Sibyllę in hoc loco
plus minus centū sermo-
nū sunt: inueniūt tñ Apol-
linis eulogia: & viginti &
quinq; & triū sermonū.
Vnde melius est finitū p
infinito accipi. C. Centū
multę em̄ sunt res vñq; q;
bus sollicitatibus conseq;
possumus: dūmodo recte
viuamus: Vnde & in eūā
gelio in domo patris mei
mansiones multe sunt.
f Toridē voces. S. ac si di-

ceret tot sermones.
g Sibyllę. C. Sibyllę (teste
M. Varrone in libris rerū
diuinarū ad Cēsarem pō-
tissimē maximū) appellatę
sunt omēs vates femine:

vel ab vnius Delphidis nomine: vel a diuinis consiliis enū-
ciatis veteres greci Aeolici deos σποῖδῃ dixerunt. ὁλμ
consilium est. ergo Sibylla est: ac si dicatur. σποῖδλη
Ait autē idem Varro Sibyllas decem fuisse. Primā de persis
cuius meminit Nicanor: qui gesta Alexandri scripsit. Secun-
dam lybiam ab Euripide in lamię prologo nominatam.
Tertiam Delphicam de qua Chrysippus in libro de diuina
natione meminit. Quartā Cumena in Italia: de qua et Ne-
ulius in libro de bello punico: & Pilo in annalibus scribit
Quintā Erythrę: quam Erythreus Apollodor⁹ suam ci-
ue affirmat. Eāq; vaticinatā Graiis illi perentibus. & Tro-
iam periturā. Et Homerū mendatia scripturum. Sextā Sa-
miam: de qua Eratosthenes in antiquis annalibus Sami-
orum reperisse se scriptū ait. Septimā cumana nō ē amal-
thęā quę ab aliis Erophile nominatur quę libros ad Tarqui-
niū: vt Liuius narrat detulit: quorum numerū auxerunt re-
stituto capitolio q; ex omnibus grecię italicęq; precipue ery-
threis coacti: allatiq; sunt cuiuscūq; Sibyllę nomine fuerit.
Octauam Helespontīā in agro Troiano Solonis & cymē vt
ait. Heradides pōticus temporibus. Nonam phrygiā: q;
Ancyre vaticinata sit. Decimā tyburtem nomine. & Albu-
neam: quę tyburi colitur: vt dea iuxta ripam Anienis: cuius
ingurgite simulacrum eius inuentum dicitur tenens manu
librum: cuius sortes senatus in Capitolium abstulerit. Hęc
em̄ Sibyllarum carmina habentur: preter q; Cumę: cuius
libri a Romanis occultantur: nec nisi a quindē viris in-
spici fas est. Sunt autem singularum singuli libri: q; quia Si-
byllę nomine scribuntur: veluti vnius esse creduntur: et ita
confusi: vt suis cuiq; assignari non possit: nisi Erythre: q;
nomē sui carminis inferuit: quę nobilior ceteris habet. Si q;
dem Fenestella de quindē viris ait: restituto capitolio re-
tulisse ad senatum. C. curionem consulem: vt legati ericte
as mitterentur: qui carmina Sibyllę conquesta Romam de-
portarent. Ita P. Gabinius M. O. Calpurnius L. valentius legati
missi descriptos a priuatis: versus circa mille Romā recule-
runt. Extant illarum versu. ὁλμδεοιοπορ
h Deus ecce deus. S. vicinitate templi iana afflata est nu-
758 iii

Eneidōs

mine: nam furentis verba sunt deum velle ostendere. quę ipsi tantum videntur. Sane cauti esse debemus: quę plena sit: nūmine: & quę deum deponat. Non enim post vaticinationem dictura est. i Non vultus non color vnus. S. hę Luca. Stat nūscq; facies. CRI. nō vultus non color. Parhos ab habitu. Nam habitus plerūq; ostendit affectus: vt est illud pauidantē: & dura regentē supplicia: Luctū vt Excussi manibus radii reuoluta q; pensa. Admirationem defixa obtutu tener ora Ven⁹ rogatura. Tristor & lachrymis o. f. n. Sta

tius autem etiā de vate in sano ait. Sera q; mixta comis sparsa: ceruice flagellat. i Comptę comę. S. ante hac. i. Nam per sacra resoluta sunt. vt vitas q; resolutū sacratū capitis. k Anhelum. C. Sic Stat⁹ r⁹ Quin et cornigerivatis nem⁹ atq; molossi Quer⁹ cus anhelā iouis Troiana q; tymbra placebit.

l Maiorāq; videri. S. vi debat sicut solebat in vaticinationibus apparere numinis presentia qd humanis illudebat aspectibus. Vnde ait Maiorq; videri non em̄ est re vera.

m Nec mortale sonās. S. Alia em̄ vox nūmū est vt i prio Nec vox hoīem sonat. Item vocis ut sonus. Afflata ē nōdū deo ple nā: s; afflata vicinitate numinis. n Quādo. S. si quidem: nam coniunctio est non aduerbiū.

o Cessās in vota. S. Tardus es ad vora faciēda: nā si dixeris cessās in voris: hoc significat: tard⁹ es dū vota facis: aliud em̄ est cessās in illā rem: & aliud cessās in illa re: tard⁹ es ad faciendā rem: et tardus es in faciendā re. Figurata autem dixit cessās circa vota promittēda numinib⁹.

C. Cessās. Nō em̄ per otium in quo omniavicia sedent: vnde Ora si tollas perire cupidis arcus. Sed in vigilādō agēdo cūcta circūspiciendo. et labores sudoresq; tolerando sapientia acquiritur. Hinc Horati⁹

Qui studet optatam cursu contingere metā. Multa tulit seacitq; puer sudavit: & alit. p Tros. S. principale p dirivatio. i. p Trois. Neq; em̄ ante dehiscēt: tractū est de maris deum templo: q; non manibus: sed p̄cibus aperiebāt.

q Attonitę. S. stupendę non stupentis. Ergo attonitę facientis attonitos: vt mors palida. tristis senectus.

r Ora domus. S. Quia supra ait: vnde ruunt totidem voces. s Perdura cucurrit Ossa tremor. S. religionis est: & diuinę reuerentię: alibi ipse manum multo suspensum nūmine ducit. t Pectore ab imo. S. a mentis intimo. Nec immerito: nam illa re diuinitas flebitur: quę est nobiscum diuinitate cōmunis. i. sensu. C. Pectore imo. Ostendit quales preces esse debeant. v Phoebe graues. S. Secundum Homerum qui eum dicit semper propugnatorē fuisse troię. C. Phoebe. Captat beuivolentiam cōmemoratione beneficiorum: eademq; illā ad aia inferenda p̄mptū reddit.

Ventum erat ad limen: cū virgo poscere fata

Tempus ait: deus ecce deus: cui talia fanti

Ante fores: subito non vultus: nō color vnus:

Nō comptę mansere comę: sed pectus anhelū:

Et rabie fera corda tument: maiorq; videri:

Hęc mortale sonans: afflata est numine quādo

Iam propiore dei: cessas in vota precesq;

Tros ait anea: cessas: neq; em̄ ante dehyscent

Attonitę magna ora domus: et talia fata

Conticuit: gelidus teucris perdura cucurrit

Ossa tremor: fuditq; p̄ces rex pectore ab imo.

Phoebe graues troię semper miserate labores:

Dardana qui paridis direxti tela manusq;

Corpus in gacidę: magnas obeuntia terras

Tot maria intraui duce te: penitusq; reposcas

Massylum gentes: pretentaq; syrtibus arua.

Iam tandem italię fugientis prendimus oras.

Hac troiana tenus fuerit fortuna secuta.

Vos quoq; pergameę iam fas est parcere genti

x Miserate. S. bene miserate. Quia Troia defendi non potuit. Ideo non dixit defendisti. sed miseratus es. y Dardana q; paridis. S. Achilles a matre tinctus in Sygem paludem toto corpore inuulnerabilis fuit excepta p̄te: qua tentus est manu matris. vñ Statius. Si te stygijs amne seuro. armaui totiq; vnam. Qui cum amatam polyxenam in templo accipere statueret infidijs paridis post mulacrū latentis occisus est: vnde fingitur: q; tenente arcu Apolline Paris direxit tela.

3 Direxti. S. Bene direxti q; si ad solum vulnerabilem locum Dardana autem ideo: vt non adulterio. sed genit⁹ i p̄stitisse videatur. a Tela manusq;. S. vel quia aliud sine alio ē nō potest: vel hoc dicit & artem pro tela: vt possit qd feriret: & virtutē per manus dedisti: vt cō fata cōpleret.

b Magnas obeuntia terras. S. Cingentia terras tot maria. Oceanus em̄ omnes ambit terras: et licet iste p̄ ea maria nauigauerit quę terris cinguntur: tamē nō dixit improprie cū de oceano ista nascantur. & tor dicendo maria. partem em̄ maris nauigasse significat nō totū mare. Mare em̄ de mērum est totum: maria vero p̄tes maris: sicut terrę partes sunt. terra vero totum elementum.

c Duce te. C. Duce te: Et certe maris fluctus: animi perturbations duce Apolline. i. sapientia toleramus.

d Penitusq; reposcas. S. longe semotas auias.

e Massylum gentes. S. Massyli sūt mauri. vnde spetiem p̄ genere posuit. Nam Acneas ad Africā venit. cui⁹ partem constare esse massyliam.

f Pretenta. S. directisula: Incerta em̄ illic maria: & terre: vnde Luca. Aequora fracta vadis: abrupta q; terra profundo.

g Fugientis. C. Ipa em̄ humana foelicitas temp fugere videtur: aliqua autē

duo sup̄ueniente molestia vnde fuit illud Solonis. Sed f. vltima semper expectanda dies homini est: dicitur beatus.

Ante obitum nemo: postremaq; funera debet.

h Prendimus. S. Quippe fugientem italicam.

i Hac troiana tenus. S. i. hac tenus hucusq; i. hęc sūt finis.

Nam tenus proprie est extrema pars arcus: vt Plau. ostendit.

vnde tractum est: vt hac tenus hucusq; significet.

k Troiana fortūa. S. a p̄iudicio. i. mala. Et dicit iniquū esse: vt Troianam fortunam patiantur in italia

l Fas est parcere genti. S. Quia se fictam fateur.

m Dū deq; SERVI. & dearum tantum repetimus ex

ēpla non est mīum: cum supra dixerimus. xpo x̄o oēdus

omnes deos. Possum⁹ ergo per vnā rem vtrūq; intelligere:

licet dicatur etiā Neptunno obfuisse Troiam in denegatōe

mercedum. Nouimus p̄terea esse morem poetici. vt dua

bus p̄positis rebus vni respondeant: vt nauica tum stellis

numeros: & nomina fecit: ptyadas hyadas clarāq; licaōis
arcton. Nam suppreſſo numero dixit nomina. n. Quib⁹
obſtitit iliō. S. Ganymedes em obſuit Hebe. Parq; Miner.
eg. & Junoni. o. Preſtia venturi. S. Abſolutum eſt reſū
venturorum. p. Da. S. dic vt Qui ſit da. Tere nobis.
vnde eſt contra. Accipenūc Danaū inſidias. Non em pre
ſtare aliquid poterat: ſed indicare futura. q. Non inde
bita po. S. deſit ſi Eſt autem. p. l. longiſſimum hy
perbaton: Phoebe: & vos dii deeq; & tu ovares da. i. dic.

r. Latio coſſ. teu. S. i. vtq;
poſſumus conſidere. Vt
recunde autem dictū eſt
ſi tñ indebita poſco. cū
certum eſſet: quia debebā
ur eis regna.

s. Errantefq; deos. S.
Vidiſſet exigua patris.

t. Agitataq; nu. tro. S.
Aut meū vexata: aut cer
te. p. p. dicit. i. ſimu
lata breuia q; portaban
tur in lectis: & ab ipſis
mota inſundebāt variis
ratione quod ſuit apud
egyptios: & Carthagine
ſis. v. Tum phoebo et
in. SER. vt ſolet miſcet
hiſtoriā. nā hoc templū
in palatio ab Auguſto fa
ctum eſt: ſed quia Augu
ſtus coheret lulo: qui ab
Aenea originē ducit: vult
Auguſtū patrū vota ſolu
iſſe. v. Tempia. C.
Templum hoc Auguſt⁹
in palatio condidit: poſt
pugnā Actiā: in qua ſe
ab Apolline adiutū puta
uit Auguſtus. Vñ in octa
uo Actus hec cernens ar
cum tēdebat Apollo. De
ſup ois eo terrore egypt⁹

& indus. Omnis arabs oēs veterū terga ſabei. Et Proper
tius palatim referamus Apollinis edem Rex eſt calliope
digna ſauete tuo. Et paulo infra. Feſtoſq; dies.

x. Feſtoſq; di. de uo. phoe. S. Ludos apollinares: qui ſecū
dū quōdam bello punico ſecūdo inſtituti ſunt. Sed ſecun
dū alios tempore Syllano ex reſponſo martiriorū fratrum
quibus Sibylla pphetauerat: quorū extabant: vt ſibyllina
reſpoſa. C. Feſtoſq; dies. In Macrobiū Sarumali⁹ ſic ſcri
ptū eſt: Rōmē cū ex vaticinio Marcii vatis carnineq; ſibyl
lin⁹ ludi celebraretur. Apollini repentinō aduentu hoſtis
plebs Romana ad arma excitata occurrit hoſti. q. tempore
nubes ſagittarū in aduerſos ferri viſa hoſtes ſegauit: & vi
ctores Rōmāos ad ſpectacū dei hoſpitis reduxit: & pau
lo infra: ſed inuenio in litteris hos ludos victoriē non vali
tudinis cauſa: vt quidā putāt inſtitutos. Bello em punico
hiludi ex libris Sibyllinis primō ſunt inſtituti (ſuadēte Cor
nelio ruſo de cūro) Qui propterea Sibylla cognominatus
eſt: & poſtea corruptiōe primus coepit Sylla vocari: fertur
etiam in carminibus Marcii vatis: cuius duo volumina il
lata ſunt in ſenatū: inuētū eē ita ſcriptum: hoſtē romani ſi
ex agro expellere vult: Vomica quot gentiū venit lōge Apol
lini ſtant. his faciendis preſit is pretor: qui ius populo phoe
biq; dabit ſummū: Decē viri grēco ritu hoſtis ſacra faciāt
hoc. ſ. recte facietis gaudebitis ſemper: fietq; reſpu. melior.
Nā ſis di⁹ extinguet per duellos veſtros: qui veſtros cam
pos paſcūt: placide ex hoc carmine dies vnus pcurādī cau
ſa rebus diuinis impenſus eſt. Poſtea ſenatus conſultū fa
ctum: vt decem viri libros Sibyllinos adirent: in quib⁹ cū
eodem aperta nunciatum eſſet conſuecrunt partes Apollini

ludos vouendos faciendofq;. In q; eam duodecim milia ae
ris pretori: & duas hoſtias maiores dari: decēq; viris prece
ptū: vt Apollini facerent aurato tauro: & duabus capris
albis auratis: Latonē boue ſormina aurata. Ludos icōro
pplus coronat⁹ ſpectare iuſſus eſt. y. Te quoq; magna
manent regnis penetralia noſtris. S. i. coleris vt numen.

3. Manent. S. expectant in futurum.

a. Penetralia. SER. Sacra templorum.

b. Tuas ſortes. SER. Sibyllina reſponſa: quē vt ſupra di

ximus incertum: eſt cuius
Sibyllē fuerint: quāq; Cu
manē Virgi. dicat. Varro
Erythreē. Sed conſtat Ser
uio Tullo regnante Targ
nio quādā mulierem: no
mine Amalethā obruliſſe
et nouem libros: in quib⁹
erāt fata: & remedia Ro
mana: & p. his popoſci
ſe centum philippicos
qui aurū tunc p. ciōſi erant
quē cōtemp. alio die tri
bus incenſis reuerſa eſt: et
tātum popoſcit. lē. tertio
aliis tribus incenſis cū tri
bus reuerſa eſt: et accepit
pro tribus centum quā
tum poſtulauerat pro no
uem: hac ipſa re: rege com
moto: quod pretium nō
mutabat: quia libri in tē
plo Apollinis ſeruabant:
nec ipſi tantū: ſed & mar
tiorum: & Begoes nym
phe: quē artem ſcripſerat
rulgipatū apud iuſtos.
vñ addidit: Tuas ſortes:
archanaq; fata: et hoc idē
trahit poeta: Aeneā tamē
inducit: quaſi de preſenti
dicente oraculo.

c. Lectoſq; ſacrabo vi

ros. S. Quia niſi patrici non ſiebant. Sane ſciendū. Primo
duos librorū fuiſſe cuſtodes. Inde decem. Inde quindecim
vſq; ad tempora Syllana poſt creuit numerus: nā ſexagin
ta fuerūt: Sed remanſit quindecim virorū vocabulū. C. Le
ctoſq; ſa. Nam a principio duo lecti ſunt ex patritio ordi
ne cuſtodes librorū Sibyllinorū: & dicti ſunt diuini. De
inde cū plebs iſtus quoq; magiſtratus patricies reddi ad
nix contenderet. pro duobus decem viri creati ſunt: quin
q; ex patriciis: totidemq; ex plebeis. Et ſunt appellati decē
viri: quod nomen etiam deinceps manſit: quāuis numer⁹
auctus eſſet. d. Folis tantū neno. man. S. vt Varro di
cit in foliis palmę interdū notis: interdū ſermonib⁹ ſcribe
bāt: vt i. tertio ſupra diximus. C. Folis tantū. Nā in tertio
admonitus ab Heleno fuerat: vt periret ſibi oracula ſermo
ne Sibyllē dari: non autē mandari: Nā quicūq; in foliis de
ſcripſit carmina virgo. Degerint in numerū: atq; in antro ſe
cluſa reliquit. Illa manent i. mota locis: neq; ab ordine cedūt
Verū eadem verſo tenuis cū cardine vetus impulſa. & tene
ras turbauit ſanua frondes. Nunq; deinde cauō volūtaria
prēdere ſaxo. Nec regocare ſitus: aut iugere carmina curat.
Inconſulti abeunt: ſed emq; odere ſibyllē. Hic ubi ne q; mo
re fuerint diſpendia tanni. Quin adeas vatē: prebuiſq; ora
cula poſcas. Ipſa canat vocemq; voluēs: atq; ora reſoluat.
Folis. folia Frondes ſunt. Sunt qui putent frondes foliū ar
borū eē. Folia vero arborū: & herbarū. lē. folia dicim⁹ i. qb⁹
ſcribim⁹. Et ē genus: cui⁹ ſpecies ſunt mēbrang. i. chartę. mē
brang. ex pellib⁹. Et chartę ex papyro. e. Ipſa canas oro.
S. Ipſa pro tu. Et pronome poſuit eius perſone qua loqui
mur: Eſt autē grēcū. nam dicunt. q. r. h. i. tu dic.

f. Finē dedit orelo. S. hoc eſt diſſimulū ei: vt ore loqueret:

nec in solis scriberet: g. Nondum paciens. S. aut q non dum posset implere oraculorum sermones: aut dum vacat: & est impaciens. C. Phœbi non id im paciens. Non em va let mens humana: ea que adeo excellunt: vt supra nostras vi res sint: fuscipere: id ec Apollo. i. sapietia nos componat: adeo vt omnia nobis facilia esse videant. h. Baccharu vates. S. bene bacchatur. Idem em est Apollo: qui liber pa ter: q sol: Vnde ait Luca. Cui no mine mixto. Delphica theo bang referunt triterica bacche. Vnde in cor sacris erat phœ

badum baccharumq; co uentus. CRI. Bacchatur. Quod solliberq; idem sit nomen: & ipse ostendit in Georgi. Vt vos o clarissi ma mundi lumina. Laben tem coelo que ducitis an num liber & alma ceres. Et macrobi. multis argu mentis ostendit. Et Or pheus hoc versu exprimit. *ἥλιος οὐρανὸν ὁδοῦ σμικρὰν ἰκάνει καὶ οὐρανὸν ὁδοῦ.*

i. Excussisse deū. SER. Excusi proprie de equis dicimus: quod is traxit: quia phœbus. i. sol equis vtitur: & nunc Sibyllam quasi equum Apollinem quasi equitem inducit: in ea permanens translatio ne excussisse ait: vt excus sus a conteus. Itē fera cor da domans: quod pprie equorum est: & frena: & stimulos parit: vt ea frena furenti concutit: & stimu los sub pectore vertit. Q. i. autem dicit magnū de um non reuera ait: sed rei tulit ad affectum colectis: vt summe deū sancti cui flos foractis. Apollo em vnicuique deus ipse: quem colit magnus videtur. Ex cussisse deum pro excute re: tempus pro tempore. Est aut attica figura: qua nos vti nō conuenit: hac licenter vtuntur poete. C. Excussisse. Sepe em i mē tem venit aliquid magnū quod nostrum ingēniolū superet: vnde conamur il lud a nobis abūcere.

k. Fingitq; premēdo. S. Componit vt & corpora fingere lingua. Componit etiā ad moderationem certam dicendi: vt em supra diximus. Omnia quidem vident: sed non om nia indicant: sacerdotes vt supra Lucanus. Nec em prode dere vati: quantum scire licet.

l. Ostia itaq; domos patuere. SER. Precibus. i. & que an te ostia erant patefacta: aditus esse coeperunt. m. Ferunt responsa. SER. Quia supra ait. Ora domus: n. Pelagi defuncte periclis. SER. non liberatq; pelago: sed marinis periculis. nam adhuc nauigaturus est: sed sine vbi lo discrimine. D. functq; aut liberat: nam dicimus fūctos officio: qui officia debita compleuerunt. vñ & honoribus functi: & hinc defunctus mortuos dicimus: qui compleue runt vici officia. vnde est. nil iam celestibus vllis debētem. o. Sed terre. SER. Terre legitur: & terra vnum tamē est. p. In regna lauiui. SE. Abi latini legūt: cur tūc erant: sed quia diuina loquitur futura pꝛogꝛupat. postea enim la

At phœbi non dum patiens immanis: in antro
Bacchatur vates: magnū si pectore possit
Excussisse deum: tanto magis ille fatigat
Os ravidū: fera corda domās: fingitq; pꝛmēdo.
Ostia ianq; domus patuere ingentia centum
Sponte sua: vatisq; ferūt responsa per auras.
O tandem magnis pelagi defuncte periclis
Sed terre grauiora manent: in regna lauiui
Dardanide venient: mitte hanc de pectore curā.
Sed nō et venisse volent: bella horrida bella:
Et tybrim multo spumantem sanguine cerno:
Nō si mox tibi: nec xanth⁹ nec dorica castra
Defuerint: alius latio iam parthus achilles:
Natus et ipse dea: nec teucris addita luno
Vsq; abierit: cum tu supplex in rebus egenis.
Quas gentes italum: aut quas nō oraueris vrbes
Causa tanti mali cōiunx iterū hospita teucris:
Externi q; iterum thꝛiāmi.

uinum dicitur: licet possit ad Laurinum latini fratrem refer ri: qui illic antē regnauit. q. Sed non & venisse volent. CRISTOFERVS. Iure dixit Aristotiles eos qui in solitu dine seorsum ab aliis viuūt: aut bestia s esse: aut plus q; ho mines: adeo enim supra hominem est relinquere cuius so cietatem: vt id non fiat nisi aut ex sensuum perturbatioe: & ex ipsa attrabili: vt videmus quosdam furiosos: q; my santhropos greci appellāt. aut cum mēs nostra adorigiē suam redire cupiens omnia humana (quippe que caduca

corruptibiliaq; sint) con tēnit. solaq; diuina respic it. Verum anteq; his vi r uisq; corroborata sit: que animi iam purgati appel lantur: sepe vacillat in cō silio: quia multo maiora sese vndiq; offerūt impe dimenta in hoc viuēdi ge nere: q; in ciuili iure: ergo dixit grauiora bella nobis excitari terra. In hac solida vita cōtemplandi: q; in mari: id est in vita ci uili: in qua appetitus per turbationibus excitatur: Sed postq; his virtutib; que animi sã purgati vo cat corroborata est mēs: hostes omnes cedunt: & veluti in naturā suā reuer sus: & etiā animus in cor pore nulla corporis incō tagione impeditus sum ma cum voluptate diu nis perfruitur: ergo in pri mis istis difficultatib; nō est cedendum: sed audati us contra eundem.

r. Horrida bella. S. que cōtra hospitem cognati q; suscepta sunt. vt latu⁹ dicitur est. Arma impia sumpsi: promissa eripui. s. Spumantem sangui nem cerno. S. quasi nō p uideat: sed videat que fa cturus est Turnus: vt res doleant tyberina: fluente sanguine adhuc.

t. Nō simois tibi nec xā thus. S. Tyberin⁹: & Nu micus ia que cecidit.

v. Nec dorica castra. S. greca & reuera. Nā Tur

nus grecus fuit: vt & turno. si prima dom⁹ rcpuratur origo Inachus acrisiusq; pares mediq; mꝛycen v. Par⁹ achil les. S. Turnū significat: & sic hoc dictū ē: vt in buco. Alter erit tunc typhis: et altera que vehat argo Heroas: & hoc est quod dicit: Obscuris vera inuoluens: nam licet vera sint la rent: vnde Apollo λοξίτην dicitur. i. obliquus. x. Natus & ipse dea. S. de venilia sorore Amate: vt cui di ua venilia mater: nec debet mirū esse amatā fuisse mortā lem: cū & Turnus Luturnę frater mortalis fuerit: nam hęc fuerant diuina beneficia. y. Addita luno. SER. Inimi ca est autem verbum Lucilij: & antiquorum: vt plau⁹ ad ditus Ioui argus. z. In rebus egenis. SER. per transit ostendit famē. a. Coniunx iterum hospita. SER. Nā & Paris ab Helena fuerat susceptus hospitio. Hospita autē more suo dixit: & bene: ne aliquid imputetur Aenei: qui ali hoc factorū esse pꝛedixit. b. Tu ne terre. S. ne cedas. Sed esto audacior q; tua te fortuna permittit: & bene aduersa

fortunam edocet virtute: aut vitari: aut minui: aut patieretur sustineri. c. Via. SER. ratio oportunitas. d. Graia pandetur ab vrbe. SER. propter Euadrum: qui cum in Thufi am missurus ad Tarcontem est. e. Ex adito. SER. locum vaticinationis ostendit. f. Cumæa sibylla. SER. Cumæa bene addidit propter discretionem. g. Antroq; remugit. SER. quia in antro: vt pulsati colles clamore resulant. h. Obscuris vera inuoluens. SER. vera & obscura cōfundens. Est autē hyppalage veris obscurū inferens. i. Frena. ORI. In singulari cātum neutri generis est. In pluri vero masculini et neutri.

iii. k. Furenti. ORI. STO. eo scilicet furore: q̄ parca vaticinari possit. Furor enim duplex est: aliter bonus aliter malus: Nā quia ex humoris perturbacione nascitur is hominē a ratione deicit. & in insania adducit: qui vero diuinitus infunditur hoīem supra hoīem erigit: et deo proximum: dum illo afflatur reddit. Quapropter apud Platonē quattuor diuini furoris species ponuntur: atq; animos nros antiquam rerum terrenarum desiderio grauatur: eter nis sedes habitasse: & in deo speculo: in quo omnes

Idē quēdā vidisse iustitiam: sapiētiā: harmoniā. & diuine naturę pulchritudinem: quas ideas diuinas essentias: pri mas naturas: quę in eternitate dei sint nominant: quarum perfecta cognitione animi illic nutriuntur: ad corpora inde remotū cognitione: appetitione: delati: qui prius ambrosia: & nectare. i. cognitione dei: & gaudio fruebantur. Leuē. i. obliuionē in descensu hauriūt: nec prius ad supera reuolant: q̄ cognitionem illam recuperent: hoc duabus virtutibus. i. morali: & contemplatiua assequuntur. Moraleq; iustitiā: & sapiētiā nuncupāt: his ergo tāq; gēinis alis nos ad superos reuolare in phēdone demonstrat: & in phēdro sola philosophi mēs ait: recuperat alas. In qua recuperatione abstrahitur a corpore: deoq; plen⁹ ad cōlū trahitur animus: quę abstractio furor est: quā in quattuor partēs diuinitur: neq; diuinorū remiscimur: nisi quibusdam vmbis ac imaginibus: quę corporis sensibus percipiunt. Hęc pau lus. Et Paulū secūtur Dionysius inuisibilia: per ea quę hic facta sunt: aiunt. Diuine igitur sapiētię imago est nostra sapiētiā. Harmoniē ea quę instrumentis musicis: & vocib⁹ humanis orī harmonia. Pulchritudinis autē ea quę ex partū membrorumq; corporis: quę aptissima compositione conficitur conuenientia: venustasq; imago est: sed cum sapiētiā nullus: aut paucis percipitur: neq; corporeis sensibus cōprehendatur: diuine sapiētię paucę apud nos extitit imagines: & hec quidē sensibus incognitę sunt: itaq; in phēdro dicit: simulacrū sapiētię oculis cerni nō pōt: q̄ si cernātur mirabiles amores diuine illius cuius est simulacrū nobis excitaturū sit. Pulchritudinis autem imago oculis harmoniē auribus percipitur: qui reliquorū sensuū (teste eodē Platone) sunt acerrimi: Quapropter his simulacris: qui corporibus insunt in anīmū per corporis sensus penetrantib⁹ remiscuntur eorū q̄ extra corpus constituti videramus: q̄ recordatiōe alas recuperamus: & a contagione corporis paulatim purgati diuino furore afficimur. Pulchritudinis autē species: quā oculi porrigūt illius: quę diuina est pulchritudo recordari ardentissima cupiditate illā desideramus: qui furor diuinus est. Et a Platone amor appellat⁹: atq; diffinit⁹. Amore est corporeę pulchritudinis desideriu: ad cōtemplandum rursus diuinam pulchritudinem redeundi: atq; is qui sic afficitur: non modo diuinam pulchritudinem desiderat: sed ea quę oculis patet: delectatur. Nam amantes non so-

lum reamata: verū etiā illius simulacris delectantur. Sed cras stioris ingenui est huiusmodi solum: vt ita loquar vmbra scētari: verū autē illā pulchritudinē negligere: huius autē stultici amoris perulautia lasciuiaq; comes est. Itq; diffinit⁹: irrationalis insolentia eius quę percipit circa corporis formā voluptatis cupiditas: vel est ardor animi in proprio corpore mortui in alieno viuētis: vñ Epicurei credūt amorē ēē mixtū atomorū sese ei a quo simulacra pulchritudinis hauriunt penitus infundendi hunc Plato ab humanis morbis natum solitudine plenū esse vult: & in illos percutit:

re: quorū mens tenebris a deo circūfusa sit. vt nihil altū suspiciens solam fragilis cerpisculi imaginē adimeretur: q̄ autē huiusmodi tenebris liberi sūt hi obiecta corpa forma illa. pri⁹: vt diuine pulchritudinis simulacro delectantur: ac statim ex hac in diuinitorū memoriā redeunt ardentissimo desiderio ad superos feruntur: atq; furor qui per oculos percipit: huiusmodi est: p̄ aures vero musicę nūeros animus percipit: quib⁹ imaginib⁹ admouetur. vt diuinam Harmoniam acitōris quodam animi intuitu mo sensu cōsideret. Diuina

autem Harmonia eodē Platōe auctore duplex est. Altera enim in eterna dei mente perdurat. Altera in colorib⁹ ordine: ac motibus qua mirabilem cōlī concentum faciunt: Ergo animus qui ante corporis ingressum illam audiebat: nunc per aures imagines illius percipiēs desiderio verę harmoniē percipiendę afficitur: & id ad superos sedes reuolare contendit: interim in carcere corporis clausus: illam nititur imitari. sed alii: vt illam imitentur: aut vocibus: aut humanis instrumentis vtunt: quos leues vulgaresq; musicos diuini nōnulli grauiori iudicio inrmeiōis sensu: pfundasseq; notiores versibus nūerisq; illustrāt. Hiq; sūt q̄ diuino furore Percipiē grauiissima q̄dā: ac plenissima carm. a ingenui ore efflūt. Hęc autē poēsis appellat⁹: q̄ vocū: ac motū nūns grauiissimos q̄dā: & delphicos sensus sumo ardore exprimit: vñ nō solū cōcētū vocū aurib⁹ bladi. verū etiā ambrosiē celesti sūmū mētī pabulū affert. Itq; p̄ xime ad diuinatē accedit: oriturq; poēticū hūc furorē a musis existimat: q̄ aut sine musarū instinctu poetas ad fores accedit: sperans q̄ si arte q̄dā i poētā hominē euasur: Inanis q̄dē sperat: q̄ poēsis effici. q̄ aut celesti vi inspirant: adeo diuinos si pe musis afflatus sensus exprimūt: vt ipemet deide a furore derelicti vix illos intell. gant. Musas autē Platō celestes cāt⁹ intelligit: vñ a cātū etiā camenas illas latini appellant: Quapropter musas. i. celestib⁹ numinibus: ac cātib⁹ incitat ad eorū imitationē poeticos modos: ac nūeros medicant. Itaq; i libro de repub. vbi de sperarū motu scribit Plato singulis orib⁹ singlas insidere syrenas reter: motū sperarū significās. Nā syre deo canere est. Theologi q̄ veteres octo musas octo sperarū cāt⁹: & nonā maximā: q̄ ex oibus cōiicit Harmoniā eā ēē dixere: ergo poēsis a diuino furore: furor a musis Muse a Iouis p̄ficiūt. Ioue ei mūd: toti animū placidū intelligit: vt in sequentib⁹ apparebit: & in bucolicis A Ioue p̄ncipiū musę Iouis oīa plena. ai⁹ ergo iste qm vbiq; vigor & cōlū q̄st cytherā quādā: vt alexāder milesus pythagoracusingit: exagritās celestis p̄ficiet harmoniā. Atq; orpheus Iuppiter igit pri⁹ genit⁹: Iuppiter nouissim⁹: Iuppiter caput: Iuppiter mediū: Iuppiter fundū terrę ac cōlī iteliserit. Iuppiter p̄dit mascul⁹: Iuppiter icorruptib⁹ spōsus: & p̄a alia diē ex q̄b⁹ intelligit illū oib⁹ insulū corpib⁹ cōiicit: atq; alere cū. a. Vñ Iuppiter ē q̄d cūq; vides q̄d cūq; mouet. Sūt p̄terea duę alię furor: spēs: alia circa mytheria: alia circa vaticina. Pri⁹

furor est vehementior ani-
mi concitatio in his que
ad eorum cultum: ac reli-
gionem pertinent perficiē-
dis. Affectus vero mentis
qui talē furorē falso imi-
tatur. supersticio dicitur.
Vaticiniū autem est diuini
no afflatu inspirata p̄sen-
sio. Ergo n̄ vaticinio furor est: si animus acius exarsit: cū
mens a corpore abstracta diuino instinctu concitatur. Nā
si figura q̄dā humana sagacitate prouidetur: nō vaticiniū:
sed prudentia: & cōiectatio appellatur: ergo amorī diuino
libidinosus amor. Poeti. leuior musica. Misterio: sup̄stitio:
Vaticinio: prudētia opponitur. Amori venus. Poeti musa:
Misterio bachus. Vaticinio Appollo: p̄est. habes ex plato
nica disciplina quatuor diuinos furores. Quapropter recte
dixit Poeta. Et frena furenti: quia vaticiniū furore parca
esset. 1 Concutit. C. Ex eo quod est quatio sit excutio
q̄d significat quatiendo elicere: & in cutio quatiendo imi-
tere. Nam que non sedate: sed cum impetu subeunt in-
cuduntur. Discutere quatiendo in diuersas partes deicere:
& per similitudinem dicimus discutere rem quam diligen-
ter rimamur: & eius omnes partes inquirim⁹. Hinc discus-
sum dicimus negocium: cū per omnes suas partes diligen-
ter est cognitum. Nam vt ex discussa veste omnia que in-
tus latebant: prodeunt: & apparēt. sic ex discussa re: de qua
ambigitur: q̄ latebat: verū appar. Petercutio verbero: Recu-
tere autē n̄ ē aquatio: nec in p̄terito recussi ē: sed recutiui re-
cutitur. Est autē acute: vnde recutiores dicimus iudeos qui
circumcisione cutē: que preputiū est deponunt: q̄uis sunt q̄
velin hoc participium esse sine origine verbi. m Stimu-
los. C. Stimulus est omne quo pungimus: & est a greco il-
li em̄ stīco pingo: et verbero dicūt. hinc osī Yua. ¶ Hinc
Aeneas heros. C. Quasi dicat propterea fuit tanti animi:
vt hec petere non formidaret quādo esset heros Heroici em̄
virtutes opus sunt: si quis hanc speculandi difficultatē tole-
rare vult. De his loquitur Aristoteles in ethicis.

¶ Vt primū cessit furor: et rabida ora quierunt:
Incipit aeneas heros: non vlla laborum
O virgo noua mi facies inopinaue surgit:

n Cessit furor. SER. nō
penitus recessit: sed paula-
tim coepit imminui. nam
et paulo post est de myle
ni morte dictura: q̄d non
procedit: si nunc uumen
recessit.

o Nō vlla laborum virgo.
S. O licet sit naturalis bre-

uis in sermonibus latinis: apud Virgiliū tamen pro longa
habetur: vt in hoc loco O virgo. Item alibi Quis te magis
Cato in tacitū exceptis ego: vt Alit ego que diuū et duo: vt
si duo p̄terea: & scio: vt nunc scio quid sit amor: & nescio
vt Nescio quis teneros oculos mihi festinat agnos. Apud
alios: o nisi in grece nominibus non produci quod & nūc
sequi debemus. Dicunt tamē quidā. o tunc produci in no-
minatiuo: quādo & i genitiuo fuerit p̄ducta q̄d falsum est.
Nam & Virgi. produxit virgo cū virginis faciat & Luca.
Cato corripuit: vt Nos Cato da veniam cū catonis faciat.
Item Iuno cū p̄ducatur Virgilius. Stati⁹. tū corripit. Sane scē-
dum allocutionem hanc esse persuasoriā cū paribus suis
is: nam honestū est querere patrem. Vtile quod ab eo patre
origēin discat: Necessariū q̄a iusserat patre. Possibile: q̄a hic
inferni ianuaditis. p Mi. S. nō proferit. Sed p Syntesmi
ne sit blandientis aduerbium: neq̄ nitendū est hoc exēplo:
& quia vnicū ē: & quia blandientis potest esse: nihil vero
pro meriti necessitate ponitur: nam si sequens syllaba incipit
avocali nihil dicimus. vt Heu nihil inuitis fas quēq̄ fide
re diuis. Sinaūt a cōsonāteponim⁹ vt nūc iuuenat: nūc tale ex-
pectesemit sibi. q Fades. S. spēs. C. Noua. Oñdē ex gra-
uissim⁹ phion sua q̄cūq̄ exprouiso accidat solere ē gra-
uiora: p̄pter q̄d ait se pri⁹ excogitasse q̄ res maxime videt p
turbationib⁹. vt ait Cicce. Nihil est q̄d tā obtūdat deuot⁹
egritudinē q̄ p̄petua in omni vita cogitatio nihil ē q̄d nō
accidit. f̄ possit: q̄ meditatio cōditōis hūane quā virg lex cō-
meentariog⁹ parēdi: q̄ nō hoc afferit: vt sp̄ meream⁹: sed vt
nūc ei q̄ re: natā q̄ neq̄ virg veritatē q̄ ibedilitatē genit⁹
hūani cogitat meret cū hoc cogitat S; tū maxig sapiētiū q̄

munere: Vtūq; em̄ consequetur: vt & consideret rebu⁹ hu-
manis propria singatur philosophiē officio. & aduersis ca-
sibus tripli consolatione sanetur. Primū q̄ posse accidere
dū cogitauerit: quē cogitatio vna maxime molestias om-
nes extenuat: ac diluit. Deinde q̄ humana ferēda intelligit:
postremo q̄ videri malum nullum esse nisi culpam.

r Inopia. S. nomen est: & non participiū. Nā inop^a nata
diceret: quod non procederet. Nā nō inuenitur inopior vt
opinor: ergo nocens a noceo participiū est. innocens vero
non: quia non inuenit in-
noceo. nullum em̄ partici-
piū quod a verbo nō tra-
hatur: licet a sui verbi for-
ma non veniat: vt placita
licet placor nō inueniat:
tū placeo inuenitur sic coe-
natus. & prandus: & res-
gnatus: & triumphatus vñ
glatus: & tunicatus no-
mina sunt: quia nullum
exat verbum.

s Percepi. S. ab heleno
vel a parte. Dicit autē fu-
tura partim audisse: par-
tim mēte percepiſſe. Sed
si nouit omnia: cur consu-
lit nomen: nolle se omnia
quantū ad labores perti-
nere dicit: & pcedit totā pe-
nitentiam. vt ad illud veni-
at: vt possit patrem vide-
re. Nam cum dicit vnum
oro: nō solum id dicit: sed
præcipuum: vt Vnā post
habita coluisse famo.

t Tenebrosa. S. nigra.
Et nigra p̄ alta: vt nigra
figit sub nube columba:
id est alta.

v Palus. S. pro iaco: Nā
Aueniū significat: quem
vult nāci de acherontis
gurgitis. Palus. bene pro
duxit lus: q̄a paludē facit.
Hora. computat: vt sterilis
q̄ diu pal⁹ aptaq; remis.

x Acheronte. S. Acherō
fluvius est infernōrū: q̄ si
sine gaudio. Sed locus nō

procul est baīs montibus ita septus. vt neq; orientem ne-
q; occidentē solē aspiciat: sed tū mediū diem: Dicitur igni-
bus plenus: quia circumstantia loca sulphuratis: & calidis
aquis scaturiunt dicitur sine gaudio: quod nisi necromātia
nō potest effici (vt aiunt): hęc sine ceto homine nō fiebat: vñ
Aeneas Misenum: & vlyxes Elpenorem pro sacris faciēdis
ociderunt: quamq; fingatur in extrema parte oceani Vly-
xes fuisse: quod & ipse Home. falsum esse ostendit ex quali-
tate locorum: quē commemorat: & tempore nauigatiōis di-
cit enim circa vnam noctem nauigasse: & ad locum venis-
ſſe: vbi sacra perfecit: quod deo ceano non procedit: de Cā-
pania manifestū est: præterea a Baio eius sorio illic mortuo
baīs dicitur esse cōstat: dicitur etiam vidisse Herculem: q̄a
illis sunt baulig: quasi boaulia: vbi boues tenuit: quas Ge-
rioni detractos ex hispania abduxerat.

y Sacra. S. aut venerabilia: aut execranda: vt detartaro sa-
cra panduntur porte. z Illum ego. S. meritum probat
patris: vt iustum videatur esse desiderium.

a Sequentia tela. SER. vt ardentis clypeos:

b Ex hoste. S. Plus est q̄ si ex hostibus dicat. Ex hoste em̄
generaliter dicitur. ex hostibus partem ostendit: vt terrā cū
dicimus: significamus elementū. Terras vero singulas par-
tes. c Recopi. CRISTO. locus est ab honesto.

d Comitatus iter. SER. omnino spe salutis: sed mei cau-
sa: vt Cedo nec tibi nate comes ire recuso: vnde addidit ti-
bi. i. tui causa non mei. e Coeliq; ferebat. SER. vt
ante mortem præuentus sit quam ferre desierit. Et mire im-
perfecto vsus est tempore: ac si diceret: etiam si adhuc viue-
ret ferret. f Vires vltra fortemq; S. i. quia senectē fors est
quies & ocium: sicut pueritiē ludus: amor: adolescentia: am-
bitus iuuentilis etatis: ergo aliud ferebat pater quā fors exi-
gebat senectē. g Orans mandata dabat. S. sic dictum

est: vt Et supplex tua nu-
mia posco. maior em̄ ad
imperandum vis est cum
rogare cui possis iubere:
CRI. Orans mandata da-
bat. a necessitate: non em̄
spemāda sunt parentum
iussa: est etiam a possibili:
nam cum post mortem
hec impasset min me cre-
dibile est illam impossibi-
lia impetrasse.

h Mandata dabat. S.
vt huc casta sibylla nigra-
rum multo pecudū te san-
guine ducer.

i Potes nāq; C arguit
a facili.

k Nec te. CRISTOFE:
probat illam esse: quē fru-
stra p̄posita esset illi loco
a dea harum rerum potē-
tissima. nisi data simul fa-
cultas fuisset.

l Lucis hecate præfecit
auernis. S. Hecate trīū po-
testatum nomen est. Ipsa
em̄ ē: Diana: luna: proserpi-
na. Sed solum proserpi-
nam dicere non potuit p̄-
pter lucos qui Dianę sūt.
Item Diana: quia auernis
ait. Bene elegit nomen in
quo vtrūq; cōstabat. vñ
Luca. de proserpina ait.
nostręq; hecates pars vlti-
tima.

m Si potuit manes arces-
sere. SER. vñ exemplis:
quę inferna sunt p̄: cō-

parationem. vt ipse videatur iustius velle descendere. Nam
Orpheus conatus est reuocare vxorem. hinc vult tantum
patrem videre. Orpheus autem voluit quibusdam carmi-
nibus reducere animam coniugis. quod quia implere non
potuit a potis fingitur receptam tam coniugem perdidisse
dura lege Platonis. quod etiam Virgilius ostendit dicendo
arcessere. quod euocantis est proprium. CRISTO. Si potu-
it manes. Probat exemplo illā posse. Orphei autem fabu-
lam sic interpretatur Boetius: Eryciden qui interpretatur la-
ta iustitia. i. omnem virtutem amat vir excellens. quam si
quis amittat cythera i. bonis artibus: & actionibus reu-
perat: quod si iterū ab eo labatur difficile est reuocare. Sed
de Orpheo in Georgi. dictum est.

n Fidibusq; canoris. SER. bene sonantibus chordis. Fidi-
bus autem est a nominatiuo hęc fidis: vt sit pyrrichius: nā
fides iambus est.

o Si fratrem pollux alterna morte redemit. SER. vt su-
pra diximus. Helena & Pollux de Iouenitate immortales fu-
erunt. Nam Castor Tindari filius fuit: cuius mortem suo
in eritū fraterna pietas redemit: quod ideo fingitur: quia
horū stultē ita se habent vt occidente vna altera oriatur: et
iterū exemplū post cōparationē: quod q̄a piū est se ad
frequentā contulit dicendo. ita p̄ reddit 2c. C. Si fratrem pol-

lux fabula est louē caput amore ledē cū ea sub forma cygni concubuisse: atq; inde duo oua nata. et ex altero pollucē & Helenam: & ex altero castorem & clytemnestram puenisse. Alii dicūt primū ouū solūmodo louis fuisse ppter reatq; Pollucem et Helenā immortales extrisse. et secundū expindaro Castorē: & clytemnestrā pduxisse mortales. Addit Higinius hos fratres maxima cōcordia regnasse. & mare pyratīs infestatum sua opera pacuisse. verum cū Castor in pugna aduersus Athenēses cecidisset Pollux suam mortalitatem cū illo cōmunicauit: & impetravit a Ioue vt alternatim viuerent. Sūtiq; a Ioue ingemini nos celeste signū conuersi quod adeo amplū est: vt cū alter iam oriatur alter adhuc lateat hinc alterna. tūm viuerē dicant. Itcirco

a periclitantibus nautis in tempestate inuocatur: quoniam dum in terris essent illos a Pyratīs seruarent. Diod. autē refert Orphēū. in argonautarū grauissimā tempestate sacra pēgisse: quē apud egyptios didicerat: ac deinde Samothracas docuerat paulo post duos igniculos supra capita Pollucis & Castoris apparuisse: statimq; tēpestatē cessasse. q̄ sacra deinde a nauigantibus obseruata sunt: & igniculi illi dioscuroꝝ numē esse putant. Hec Diodo. Plī. autē verba de hac re ponā: Inquit ergo. vidi i nocturnis militū vigiliis. in hāere pilis provallo fulgurū effigies. Et antēnis nauigarū aliusq; nauitū pūb' ceu vocali qdā sono insistant vt volucres sedētes sede mutātes graues cū solitaria venere mentesq; nauigia. & si in carine ima deciderint exurtes gening autem salutarēs. & prosperi cursūs prouincię quartū aduētū fugari diram illā: ac minacē appellatā Helenā. ferūt & ob id Polluci & Castori nomen assignant: eosq; in mari deos inuocant. Hōꝝ celeste signū Gemini vocant. Is qui proximus cancro est: tres claras stellas habet: vnam in capite: & in singulis humeris singulas: deinde in dextro cubito vnā: in vtroq; genu singlas. At i capite vnā. in singulis humeris singlas. in singul' manib' singlas. In singul' genib' singulas. In singulis pedibus singulas infra sinistripedē vnā. Sunt itaq; stelle: quē hoc signū faciunt. xviii. Est autem domitiliū. Mercuri. Disponit hominē ad literaturam: & scripturam in corpore dominat' humeris brachiis & manib': efficit medicem staturam & hominem pulchrum.

Itq; reditq; viā toties. S. ppter stellas inter se orientes: & occidentes Castoris & Pollucis. q̄ Quid thesea. S. durum exemplū. vnde nec immortalis est in eo dicit autem inferos debere patere pietati: q̄ paruērit infanda cupiet: nā hic ad capiendū proserpinam ierat cum pythoo: & ibi tentus luit poenas: vt sedet eternumq; sedebit infelix theseus. r Magnū quid me. al. S. melius sic distinguat. licet quidem legant. Quid thesea magnū: vt epitheton ei dent: q̄ per se non est magnus. Nā Herculis sine epitheto. etiam magnū intelligimus. Sed melius est magnū dare Herculi q̄ sacrolego. r Et mi ge. a io. sum. S. Occurrit tacite quēstio tanq; Sibylla dixerit. It. em̄ qui descenderit a diis ducebāt originē. s Arasq; te. S. rogabant em̄ deos aratū ansas tenentes. t Satis san. di. S. vñ Aeneas desit. inde hec sū p̄sit exordium. v Facilis dis. auer. S. legi & auerno. i. ad auernum: sed si auerni in ferorū significat: & lacum pro inferis ponit. C. Facilis dis. auer. infernū p̄fici illi mortales qui anteq; studiū philosophię ad tantum vigoris adolefceret fuerunt nihil aliud esse voluerunt q̄ ipsa corpora quib': vt incluse anime carcerē foddū ferunt. Et corpori inferos fluuios: & supplitia: quē apud inferos sunt attribuerūt platonici autē de inferni finib' non idem sentiunt. Alii em̄ in duas partes mundū diuidunt: & alterā quē faciat quam aplanen dicunt. vq; ad globū lunę perringere voluerunt: q̄

fit immobilis. Alterā quē patiatur: & mutabilis. sit a globō lunę ad terram vsq; producant. Et viuerē animā affert: dum est in parte immutabili. Mori autē cū ad partem cecidit: quē inter lunam & terram est. et eam mortis & inferorum locum posuerunt: vt lunę globus vq; mortisq; cōfinium sit: a luna em̄ deorsum natura incipit caducorum. Alii mundum in triplicem ordinē elementorū distinxerūt. vt primus sit terra aqua: aer: ignis. Secundus sit luna proreta. Mercurius pro aqua Venus pro aere. Sol pro igne. Tertius autē ordo vniuersus sit: vt Mars sit ignis: Iuppiter aer. Saturn' aqua. Aplanes terra: & in ea sint capi elisi puris animis deputati. Ex his campis cum animę emittunt per tres elementorū ordines in corpus descēdūt.

Si fratrē pollux alterna morte redemit:

Itq; reditq; viā totiens: quid thesea: magnum

Quid memorē alcidē: et mi gen' a loue sumo.

Talibus orabat dictis: arasq; tenebat.

Tum sic orsa loqui vates: satis sanguine diuū

Tros anchisiadē. facilis disensus auerni.

Noctes atq; dies patet atri ianua ditis.

vt primi in duas ptes diuidūt: sed solā aplanē vnā p̄tē possunt reliq; oia. s. septē spere: & quattuor elementa alterā p̄tē faciunt: & is locus inferorū dī. Christiani autem in centro terrę. nam ibi sunt tenebrę exteriores. i. a luce distantes flexus & stridor dentitū: & sic ait propheta. Eripuit dñs aias meā de inferno inferiori. Nihil est cētro inferus. Et domin' dixit q̄ filius hominis esset futurus in corde terrę tribus diebus & tribus noctibus. Centrum em̄ ita nouimus esse in medio terrę: vt cor est in medio corporis. Nec obstat q̄ ter rē soliditas cōcauitates nō paciat: nā sit spiritib' aut celestib' aut malis: sic aias n̄is oia peruia sunt. Vt eā q̄ volūt n̄is deus veret: quous etiā pfundę speluncę in mōtib' resēte: q̄ illic possint eē cōcaua. Iob ait in pfundissimū in fenu de scendent oia mea. Si autē cōsideremus ea quę dicuntur a diuino. Grego. Infernus erit ab aere hoc caliginoso: et repleto illis spiritib'. q̄ nec deo nec lucifero: assensuerūt vsq; ad cētrū terrę: sed de inferno hacten'. nā noia quib' vocat' suis in locis explicahunt. Descensus autē ad inferos q̄ncp sunt. Primus cū secūdū platonicos aius in corpus descēdit: & hec mors animi dī: nā cū a corpore inde dissoluit: dī mors aialis: de q̄ discēsu pluriā p̄claratq; apud Macro. phūm platoniciū reperies. Secundus descensus est cū animi suis scelerib' dānat' ad terrena supplitia descendūt. Tert' est cū sacris quib' dā necromātia aias inde euocamus: vt lat' patet apud Luca. Quart' cū in vitia labimur. Quint' cū in cōtēplationē vitiōrū descendim': vt illos p̄ntie cognita ab eis abstineamus q̄ rōe: & Virgī. Nūc aenē descēdūte singit duce Sibylla: & n̄ diuinus poeta. Dantes se ipsū descēdere duce Virgilio cōminiscit. Ponit em̄ ille ex diuina xpianorū sapientia sūmū hoīm bonū eē frui deo. ergo mēte cōtēplatorē: cēlū ascēdat oportet: se qm̄ nēo ascēdit i mōtē dñi. i. iustissimū cōtēplationē: nisi innocēs manib' & mūdo corde. i. nisi mēte acutē: q̄ a viciis mūdas gerat: itcirco oyr prio i infernū i. cōtēplationē vitiōrū descēdat: deinde illos p̄ntie cognita in purgatorū assurgat. i. purgatoris virtutib' aiam ab oī labe mūdū reddat: atq; inde in ipsos coelos penetret. I. eam virtutū q̄ animi iā purgati dicunt' alis ad diuinas res cōtēplandas eleuet: eadē ergo rōe q̄ ad licet hoī xpiana veritate nō ibuto rē tractat Virg. sed ita vt nō descēdūt aīe ad corp' sceleratorū in vitia: mō eorū q̄ ad illā cōtēplādā descēdat p̄legit ergo facit descēsus: i. descēdūt aīe ad corp' i. intelligas nō hūc veloci' Si descēdūt rōnis in sensualitate: qm̄ primi mortus in prāte n̄a nō sunt qd est celerius: quia labi in vitia q̄ nā a stultia id puenit facile est: stultorū autē infinita est copia. Quapropter est snia p̄ clausis etiā oculis posse ad inferos descēdē. Hic Hes. τῆν μαντοῖα κούριον οὐδὲ δόρυ τεῖνε λῶσθαι. An̄ ar ipā virtutē sudorē et laborē eē dixit. τῶν ἀρετῶν ὁ δὲ πότος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ τοῖ. x Noctes atq; dies patet atri ianua dī. S. oī r̄ photes ita cedūt & hoc poetice: nā si Lucē. ex maiori p̄te: & aliū itegre

deest inferorū regna: nec esse quidem posse nam locū ipso-
rum quē possumus dicere: cū sub terris dicatur esse antipo-
des: in media vero terra eos esse nec soliditas patet: nec cō-
trum terre: quē terra si in medio mundi est tanta eius esse. p-
funditas non potest: vt in medio sui habeat inferos: in qui-
bus est tartarus: de quibus legitur. Bis patet in p̄ceptis tan-
tū dēdū sub vmbra. Quauis ad ethereum coeli suspen-
sus olympū. Ergo hanc
terā in qua viuim⁹ inferos
esse voluerūt: quia est om-
nium circularum infima
planetarum. soliq: s. p̄ra
Saturni Iouis Martis So-
lis Venus Mercurii Luv-
ne & duos magnos. Hic
est qd habem⁹. Et nouies
stys interfusa cohercet: nā
nouē circulis cingitur ter-
ra. Ergo omnia quę de in-
feris fingunt suis locis hic
ē p̄p̄bābim⁹. Quod au-
tē dicit p̄r atri iauua ditis

Sed reuocare gradū: superasq; euadere ad auras:

Hoc opus hic labor est: pauci q̄s equus amauit

Iuppiter: aut ardens euexit ad ethera virtus.

Diis geniti potuere: tenēt media omnia syluę.

Gocytusq; sinu labens circumuenit atro.

Quod si tantus amor menti: si tanta cupido est

Sed reuocare gradū superasq; euadere ad auras. Hoc opus
hic labor est: Aut potēte dictū est: aut secūdū philosopho-
rum altam scientiā: qui deprehenderunt bene viuētiū ant-
mas ad superiores circulos. i. ad originem suā redire: quod
da Lucr. Pomp. vt. vidit quanta sub nocte iaceret nostra
dies: male viuētiū vero diutius in his permorari corporib⁹
permuratiōe diuersa: & apud inferos semper. C. Noctes ac
q. peccat noctū. i. per ignorantia peccat diu. i. p. malitiā:
y. Euadere. C. Hoc verbo vrimur in rebus difficilimis: &
laboriosis: videt et verbū esse a vado aquarū ē q̄ nō egredi-
mur sine difficultate: vnde dicimus: euasit ad consularium
Euasit in summū virtū: quę quidē nō sunt sine difficultati-
bus & laboribus magnis. y Sed reuocare. C. Nā cū ex
bitu vitiorū in ipso istmo appetit⁹ fūdo iacea trō. difficile est
illi redire ad supos. i. ad virtutē. § Hoc op⁹. C. hec ē diffi-
ciltas: hoc est necesse. a Pauci quos equus amauit. S.
Tria hominū genera possunt remeare ad superos quos di-
ligit Iuppiter. i. hos quos in ortu benignus syderū aspect⁹
irradiat luena. Distat em̄ q̄ sydera te excipiant modo p̄ra-
mos incipientē edere vagitus. Quos prudētia subleuat: nā
hoc est. Quos ardes euexit ad ethera virtus. Itē religiosos:
quos a diis genitos dixit. Consequē em̄ est vt deorū sobo-
les regionibus vacet. C. Pauci q̄s eq. ama. Iuppiter. Ex pro-
funda Platonis sentētia hec sunt. refert em̄ Pla. aios n̄ros:
dum in coelis degunt ambrosia ac nectare pasci. i. deo frui.
ac inde sumū gaudiū percipere. Vēz cū hō in cōfinio rōalis
creature possit p virtutē deo fauēre sup se emergere. sic vitis
infra se infernū ruit ista demerisio: qm̄ de cōfinio n̄re cōditio-
nis labimur iure discessio ad inferos dī. quapropter cū in in-
fero simus demersi nō possum⁹: nisi duab⁹ alis recuperatis
ad supos redire: hec autē sūt iustitia: & religio p iustitia itelo-
ligit Pla. oēs virtutes qbus a vitis ita purgam⁹: vt facile ad
cognitiōe res celestū valeam⁹ crigi. Nā q̄ vitis in quatu sūt
diuina cōtēplari nō pnt q̄propter & apud Socra. est q̄ in
puro purū attingere nefas est: & sacrorū carmini poeta. p
pheras cū interrogauerit. Quis ascēdit in mōtē dñi: aut q̄s
stabit in loco facto ei⁹. i. q̄s puenire ad diuinariū res specula-
tione valebit. Rūdet Innocēs manib⁹ & mūdo corde. i. q̄
neq; faciat: neq; cogitet vitia: Et ipsa veritas in euāgelio di-
cat Beati mūdo corde: qm̄ ipi deū videbūt. ergo prima ala
iustitia est. i. virtutes morales. Secūda vera religio. i. virtu-
tes intellectuē q̄ sunt intelligētia: scia: sapiētia: & pruden-
tia: nā purgati a vitis: & p̄pterea idonei ad cōtēplādū esse
cū p has virtutes: p̄cipue aut p sapiētiā in diuinariū res co-
gnitiōe deuenim⁹. Qua p̄pter Maro dixit: Pauci q̄s ardes
virtus ad ethera vexit: primā alā intellexit. cū vero diis ge-
ni ad iustitiam secūdū alā notauit. neq; frustra positum est.
Quos equ⁹ amauit Iuppiter. Nā q̄uis aios n̄ros sol⁹ de-
cretor extiterit: p̄pterea nullis sunt syderib⁹ subiecti: tū
ex cōtagiōe corporū q̄b⁹ includunt: q̄ syderib⁹ subiecta sūt:
trahūt cōcupiscibīlē & irascibīlē vim: & irōnālē appetitū.

etq; inde varias & ad virtutē affectiōes: & ad vitū indi-
natiōes. Quapropter p̄multi interest: q̄ quisq; sydere natus
sit: neq; solū hec res circa morales virtutes agnoscat: sed &
ad veri cognitiōe p̄tine: nā q̄uis omnium aios cadē natu-
ra sit: vñ nisi a corpore erit: qd alii ingenio memoria mirifi-
ce excellāt: alii p̄ra hebetissimī sint: Quapropter si benigno
syderū aspectu nascat⁹: & ad bonū sim⁹ & ad v̄z excitabit⁹:

sin contra & ad vitia p̄di-
uis erit: & ingenio hñ exi-
stet. Quare autē Iouē pot⁹
q̄ alii planetā noiauerit:
facile est r̄ndere. Nā refert
Ptholome⁹ in libro de har-
monia certos q̄dā n̄ros
esse q̄s nūc omittā p̄ q̄s in
oibus q̄ sibi cōueniēt iū-
gunt: sol & luna modere
Ondit Iouē oibus illis nu-
meris soli: plurib⁹ aut lu-
nē aliorum. Venerē vero oī-
bus lunę plurib⁹ soli adiū-
gi. ac p̄pterea cōcludit Io-

uē primum. deinde venterem ē bonorum. & animi & cor-
poris. P̄pterea ostēdūt mathematici optimos mores: atq;
oim iustitiā a Iouis influxu hoib⁹ puenire. b Diis gen-
s. quia corporib⁹ se infundebāt p̄tates supne vnde heros
p̄ceabāt. c Syluę. S. i. oia polluta: & inquinata sūt: syl-
uę em̄ tenebras & lustra habet: q̄b⁹ feritas & libido dñat.
C. Syluę p̄ inficitia: & frustitia optie ponit sylua. vñ oia vi-
tia q̄ reditū nobis ad supos intercludūt. Sed & syluā p ma-
teria ponūt platōici. a materia autē. i. a corpore oia vitia ho-
minib⁹ pueniūt. Quapropter pythag. & pla. syluā malā et
pestiferā nūcupāt: & vt de⁹ sōs est & cā bonorū oim. sic syl-
uā cāz omnium malorū ponūt. p̄lix oīno etiā: si syluę noia
oia q̄ illi a philosophis dāt nūc recēscāt. Ex nouē autē q̄ ille
Trimegistus dat nob⁹ tria spectāt ad essentia. p̄p̄ta. i. natu-
ra: mater: sylua. Tria inchoationē. i. vim recipiēdi: fociēdi
tas: sin⁹ receptaculū. Tria ad defectū: malignitas: inuidia:
fraus. Pla. sō deū appellat p̄z: qm̄ oia gignit Syluā m̄z
q̄a materia p̄ber. Alia mūdi leniē: formas genitas plem.
Et quia vt iaber lignarius ex sylua q̄ habet deformia ligna
& incurua & rudia materia trā illā rudē reducit in q̄cūq;
vult formā. sic de⁹ ex materia prima informi elicit oēs for-
mas: iccirco syluā illā philosophi nūcupāt. d Cocy⁹. S.
flumē inferni dict⁹ ab eo quod est. κωκ γειν. i. lugere. Est
autē loc⁹ vicin⁹ acherōi singif luctuosus: quia ex sacra mor-
te hominis fiebant. C. Cocy⁹ cū multa alia de sylua dixit.
Et quia vt iaber lignarius ex sylua q̄ habet deformia ligna
mit: cōfusione: errorē. malitiā: inuidiā: fraudē: lētheū acherō-
tē cocyti: stygē: & p̄fecto vt sapiētū ē idē philosoph⁹ ostēdit
h⁹ lubricū rei nullā spēm formā ve p̄p̄riā inueniemus: & tū
oēs h̄re videt. cū intra gremiū ei⁹ cōuertit ad aliud ex alio
forme trāfigurēt. Sed de ceteris alias vt aut q̄cqd de flumi-
nib⁹ sentias in telligam⁹. ai aduertē platonicos totā materiā
in duas regiōes distribuere. Priaz q̄ faciūt coelū spm̄ primū
q̄s b̄rōrū insulas appellat: et celestē terrā secūda: reliq; oia q̄
sub coelo continet q̄s dicit inferos: & hāc rē totā: qm̄ vāz
fluitet estuetq; & nūq; eodē statu pmanet. flumen vocant
primā q̄s p̄t nectar noiant potū. i. q̄ di alāt. hāc autē secū-
dā potū aiaz: nā vt m̄lca potū mellis imergit. Ita anim⁹
haz res p̄niosa dulcedie delinitis in syluę viscerib⁹ idemera-
gitur atq; ita ebr⁹ efficit: vt neq; facile reuiuiscat: neq; exp-
giscat: nec verū gaudiū pabulū qd ex cōtēplatiōe valeat de-
gustare. Cū ei ai⁹ n̄r exactissima diuinitatis cōtēplatiōe fru-
eret i cōlo cōsistēs. tūq; terr. naz res cōtagiōe ac desiderio in-
fect⁹ ipa cogitatōis mole i corpis cōstitudinē descendere cor-
pit. ac nouē syluę ebrietatē haurire. & i ea veluti flumine ei⁹
mergi: qd i q̄tuor distributū ē flumia. lētheū. i. obliuionē
Acherontā: id est priuationem gaudiū. Sugem: id est tristitiā:
Cocytum luctum Acheron ex lētheo fluit. Nam vt anim⁹
ex cognitiōe dei purus inuolatusq; existēs ineffabile p̄ra-
cipiebat gaudiū ita ex obliuione gaudii illo priuat⁹ ex pri-
uatione gaudii i tristitia pascitur: ex tristitia luctus orit⁹ vāz

Eneidos

ca igitur materia apud inferos flumen igitur vnum: sed quia quattuor malo & causa est: & quattuor habet proprietates: quattuor fluminum nominibus appellat. Sed hec in phedro diuigentius. Hec ergo sentit Platonici euenire mala animis nostris: cum ex celestibus sedibus delapsi: atque in hunc in simum mundum deuoluti corporeo sunt carcere iclu si. Addit etiam alium flumen phlegethona dicitur ab ardore. Na demerita in corpore anima obliuiscit maiestatis prioris vite quod flumen phlegethona est: deinde phlegethona ardore irarum. per acheron te quod nos fecisse visum ad tristitia peniter: per cocytum lachrymas: per stygem. quicquid inter nos odium parit: ossum enim Cocytum et phlegethona alio modo diuidere. Cum enim ex obliuione rerum coelestium: & ex contagione rerum terrenarum in perturbationes incidamus: et ille aut ab opinione boni scilicet de presenti letitia gestus aut de futuro libido. Aut ab opinione mali Cocytus: id est luctus prouocant. nam ex altero lachryme emanant. ex altero ardentissime cupiditates accenduntur. e. Bis. S. modo & post mortem. Nam quod uis Ouid. dicat inter deos relectum fuisse Aeneam: tunc necesse est etiam istorum apud inferos esse simula: cra. ut Herculi liberi patris Cast. & Pol. Alii ad sibyllam referunt: ut dicat: vis me bis cernere: modo & cum me lucis hecate prece auernis. Sed non bis erit: sed tertia & ipsa moritura est. Ergo dicimus ut supra etiam post apothecionem apud inferos remanet simula: f. Stygios. SERVIVS. Stryx palus apud inferos de qua dicitur Dii cum iurare timet: & fallere nunc. Hoc autem est: quis Victoria Stygis filia bello gigantum locum fuisse dicit: pro cuius remuneratione Iuppiter. tribuitur dii intrantes per eius matrem non audeant fallere: ratio autem est Stryx moerorem significat. unde Ouid. Styx. i. a tristitia Styx dicitur. Dii autem semper leti: unde & immortales. Ergo iurant per rem suam natum regem contrarium. i. per tristitia ergo per execrationem: g. Tartara locus inferorum profundus Luca. ad inferos ait: Cui vos estis superi. C. Tartara. Proprie loca sunt infima inferorum dicta Ouid. Styx. i. a frigore tremere. est enim locus adeo remotus a coelo: ut ibi sint tenebre: & stridor dentium. h. Infano. S. magno. i. Accipe. S. audi: & sub fabularum prelo docet rectam vitam: per quam datur animabus ad superos regressus. k. Latet arbore opaca. S. in syluis: quia in huius vite confusione ex maiori parte virtutum integritas latet. Alii dicunt aureo ramo inferos peti: quia mortales facile diuinitatis intereunt Tyberianus. Aurum quo pretio referantur luminis ditis. C. Latet. Nam ut Cicero dicit. Demoratus veritatem natura in profundo abstrahit. per ramum autem essentia per frondes accidentia intelligamus. l. Lento. S. flexibili: ut lento quibus torno facili super addita viris. m. Ramus. S. licet quod de sacris Proserpine scribunt: dicant aliquod nescire mysticum publica tamen opinio hec est Orestes postquam Thoantem regem in taurica regione occiderat cum Iphigenia sorore: & simulacro Idaeae aufugit. Idem non procul ab arica collocauit in hoc templo post nauis

tatura ritum sacrorum: fuit arbor de qua ramum infringens licebat: dabatur autem fugituum: ut si ex ea arbore ramum effringere potuisset cum fugituum eius templi sacerdote monumachia pugnaret. Na fugituum ille erat sacerdotes ad pristinam fugam imaginem dimicandi vero dabatur facultas quasi ad pristini sacrificii reparationem. Hunc ergo inde sumpsit calorem. Ramus enim necesse erat ut vnicuius causa esset interitus: unde statim subiungit mortem Miseni: & ad sacra diuina accedere: nisi sublato ramo non poterat. inferos autem subire est sacra celebrare Proserpine de reditu aie: hoc dicit. Pythagoras vitam humanam diuisit in modum y literae. quarum prima etas incerta sit: quoniam nondum se aut virtutem aut vitio dederit dubium y literae a iuuetute incipit: quo tempore aut vitia in sinistras: aut virtutes in dexteram partem sequimur. Hinc Perlius Traducit trepidas ramosa incerta mentes. Ergo per ramos virtutes dicit sectandas. C. Ramus aut. Sapientia est: quae est rerum omnium humanarum diuina ratio scientia: sine hac non est contemplatio: quae est fugiendarum eligendarum rerum iudex: unde sapiens aurum: & multitudo gemmarum: & vas preciosum labia scientiae. Aurum enim interpretatur nitor sapientiae. Multitudo vero gemmarum varietas virtutum: & Gregorius in Iob. per aurum sapientiam intelligit. n. Iunoni inferne. S. Proserpine: ut sacra Ioui stygio. i. Plutoni. o. Dictus. SERVIVS: dicatus. p. Lucas & ymbra. CRISTOFERVS. per lucum quod sylua est intelligit contagionem corporis qua oppressi nihil recte sentimus. Per ymbra vero inanes appetitus cupiditates: nam & ipse a veritate diuocent

Bis stygios innare lacus: bis nigra videre
Tartara: et infano iuuat indulgere labori
Accipe quae peragenda prius: latet arbore opaca
Aureus et foliis: et lento vimine ramus.
Iunoni inferne dictus sacer: hunc tegit omnis
Lucus: et obscuris claudunt conuallibus ymbrae.
Sed non ante datur telluris operta subire:
Auricomos quam quis decerpserit arbore foetus.
Hoc sibi pulchra suum ferri proserpina munus
Instituit: primo auulsum non deficit alter
Aureus: et simili frondescit virga metallo.
Ergo alte vestigia oculis: et rite repertum
Carpe manu: namque ipse volens facilisque sequetur:
Si te fata norant: aliter non viribus ullis
Vincere: nec duro poteris conuellere ferro.

da arcens. sed non dat nobis subire operta: id est deprehendere ipsam veritatem: quia nostra mole corporea oppressa latet. nisi hunc ramum: id est hanc sapientiam affecerimus. g. Obscuris ymbra. SERVIVS. Reuera enim nemus arcentium desertum est. Sed non ante dat. S. siue iustis siue iniustis: & sic intelligetes remouemus questionem. Hinc enim dicit longa post tempore visum: ex eo enim quod dicit descendisse aliquos ramum quoque depositum esse significat. r. Telluris operta. SERVIVS. secundum eos qui dicunt inferos esse in medio terrarum: quos Iuuenalis dicit putari esse sub terris. ut esse aliquos manes: & sub terrarum regna. s. Pulchra. SER. quae rapit meruit a Plutone. t. suum. SERVIVS. sibi carum. v. Primo auulsum non deficit alter. SER. Ne diceret ab illis qui primo descenderunt esse sublato. CRISTOFERVS. Primo auulsum non deficit alter. Quia veritatem veritas aperit. nec veritatem idem illud intelligere: quod alter intellexerat prius. x. Frondescit. SER. in naturam rediit: & hoc nescit locutus est. dicens: habes frondes sui metalli. y. Alte vestigia oculis. S. Regre ois itentis. C. vestigia diligenter igitur. Tractat a venatoribus quod sequentes vestigia animalium. z. Rite repertum car. S. rite carpe: & non rite repertum. a. Si te fata vocant SERVIVS. Nunc enim quae fata vocant. facile sequitur. C. Si te fata vocant. Si datum est a superis.

b Aliter. CRL. Nā diu
na prouidentia cōtraria di
sponente nihil p̄ficere pos
sumus: nec ingenij vis: nec
corporis robur q̄c̄q; valz.

c Poteris. SERV. pote
rit quis. Tertij ei p̄long su
gificatōes ad secūda trās
tulit: et gñat logē nā vde
anea dicat: n̄ pcedit si em
dubitat caret deo nec po
tēst de Mūeno vaticinari:

Præterea iacet exanimū tibi corpus amici
Heu nescis: totāq; incestat funere classē.
Dū consulta petis: nostrocq; in limē pendes:
Sedibus hūc refer ante suis: et tōde sepulchro.
Duc nigras pecudes: ea prima piacula sunt.
Sic demū lucos stygios: et regna inuis
Aspitēs: dixit: pressocq; obmutuit ore.

d Duro ferro. S. Et gen
esse potest & ipetēs.

e Præterea. S. quasi dice
ret. Est alia oportunitas
descendendi ad inferos: i:
proserpine sacra peragē
di. Duo enim horum ge
nera sacrorū fuisse dicunt.
Vnū necyromātiē quod
Lucanus exsequit. Aliud
scyomantiē: quod in Ho
mo. quem Virgilius sequi
tur lectum est. Sed secun
dū Luca. ad eleuādū

Eneidos

cadaver sanguis est necessarius: ut pectora cum primo feri
uenti sanguine supplet. In sciomania: quia umbrę tantum
est euacuatio: sufficit tñ solis interitus: vnde inducitur Mi
senus est in fluctibus occisus. f Tibi. S. ideo addidit:
ne amici posset etiā ad Sybillā referri. g Incestat. S. pol
luit, incestat ē quecūq; pollutio. h Pendes. S. Sollicitus
es: ut ipse manu multo suspensum numine ducit.
i Suis. S. apud priocos (ut supra diximus) omnes in suis
domibus sepeliebantur: hinc, ortū: ut lares in domib⁹ cole-

rentur: vnde umbras lar
uas vocamus. Nā dñi pe
nates alii sūt: propter hoc
Dido coenotaphium fecit
marito: sed quō ille secun
dū hunc morē loquit: cū
Troiani nondum haberēt
domos: ergo aut secūdū
istum locutus est morem
quāvis troiani adhuc do
mos nō haberent. Aut di
cit, refer hunc naturalib⁹
sedibus terrę: nā in aqua
perierat. Verū tñ illud est:
ut intelligamus eam dice
re: sepeli eum: nā sepulchrū
sedes vocat. Hora. Nulla
certior tamen rapacis orci
fine destinata diuinitē ma
ner herū. Itē Virgī: & nūc
seruat honos sedem tuus
officij nomē. psuadet au
tem sepulturā: ut possit re
centis cadaueris vri ania.
Vt ait Luca. Non in tar
reo latrantia poscim⁹ an
tro. Asuetāq; diu tenebris
mō luce fugata. Descēden
tem aiam primo pallentis

hiatu. Hęret adhuc orci:
k. Prima placula sunt. S. ppter pollutionē ex more mi
seni. l. Lucos stygios. S. Seneca de sacris egyptiorū scri
bens refert iuxta Syenem in extremo egypti: locū esse quas
philas. i. amicas vocet: quia illic placata est Isis irata qd mē
bra Osiridis mariti non inueniebat: quę inuenta: cū sepeli
re veller: elegit vicinas paludis tutissimū locū: quē ad transi
tum constar est e difficilem. Limosa em̄ est palus: & papy
ris referta: vltra hanc brevis insula inaccessa hominib⁹. di
cta ob hoc, & Bortor. Hinc Lucanus. Hinc abatos quod
vocat vneranda vetustas. hec palus styx vocat: quod tri
stitionis transiuntibus affert. Sane ad illam insulam ab his
qui sacris imbuti sūt: certis transitur diebus. Vicinā autē po
puli cadauera suorum ad alterā regionē transferunt. Sed si
quis in fluuio pteat: nec eius inueniatur cadauer. post cētū
ei annos persoluunt officia. hinc tractū est. Centum errant
annos: volitantq; hec littora circū. m Inuia. S. Quę cō
tra naturam sunt non afferunt p̄iudiciū generalitati: vn
de ait: inuia. licet Hercules: & alii transferint. & sic Aeneas
transiturus. Sic dictum: & illud. Euaditq; celer ripā ireme
abilis vnde. C. Regna inuia v. Nā qui vitis non sunt ex
rincti: s. suis virtutibus viuunt. non descendunt ad inferos
sic. Et Dauid dixit. Nō mortui laudabunt te domine: neq;
omnes qui descendunt in infernū. Sed nos qui viuimus: re
cte autem ignorat Aeneas quē foriū humādū p̄dicat. Si
bylla: nam ante sapientiam quā adhuc non acquisierat vi
tia non recte cognoscit. Laudes autē Myseni non ad allego
riā: sed ad hystoriā referas. vel dicas in bellis nihil p̄stari
esse inani gloria: vbi cupiditas glorię plus qd virtus valet.
Nā vt ait Iuue. Quis em̄ virtutem amplectitē ipsam p̄mia
si tollas. n Moesto vultu. S. ppter mortē amici: & ra
mi inquisitionē. o Defixus lumina. S. quod moestitiā
significat. p Ingreditur. S. pro gradit: vacat p̄positio: ut
ingreditq; solo et caput int. r nubila condit. q Et pari
bus curis vestigia figit. S. aut simili solitudine incedit. Aut

figit vestigia: id est stat ex improviso: quod rogantes solēt.
r Serebant. SER. Hinc proprie dictus sermo qd inter du
os feratur. s Indigna. S. miserabili non cōgrua eius me
ritis. vel propter antīque extinctionē elementi contrarietate.
t Morre peremptum Misenū. C. Per mortuum autē Mi
senum: inanem gloriam extinctā intellige. Nam qui scient
am querit: nūc p̄ proficit: si inani gloria intumescit. Sunt
qui addiscunt: ut ex sua doctrina gloriam aucupentur. Sūt
iudem: qui ut instruantur. Sed quorū gloria finis est: hi nūc

q̄ meliores ex sua doctri
na redduntur: sed potius
vanitate deteriores. Qua
ppter qui summū bonū
ex diuinarum rerū cogni
tione assecuturi sunt: addi
scant: ut sciant: & ut se ad
eorū quę didicerint non
mā dirigāt: & cū in de sua
originem diuinam esse co
gnouerit: se omī corpora
contagione purgantes: ve
luti diu in terris degāt. Ne
q̄ iccirco discant: ut de
de suam sapientia trahat:
& nihil recte agentes tu
midi inflatq; reddant: a
qua quidem re nos vehē
menter Paulus deterret.
Est et tertiū quorū genus
eorū qui discunt: ut inde q̄
stum faciant: & hi impro
bant tancū avari. Iure igit
Aeneas cum hanc vitam
sibi proposuisset. dū pen
det in limine Sibylle: id est
dum sibi quid agendū sit
consultat. intererit Miso

nus. i. euanesce ab eo omnis inanis gloria: nam qui recta
ingreditur via: nihil agat propter vanitatem: & inanē glo
riā: sed cuncta eo referat: ut se ipsum optime instruat. dicit
em̄ Misenus odiosa laus. Quid em̄ apud mortales odio
sius est vanis inflatq; hominibus. datur autē comes He
ctori: quoniam ille ab Homer. non v. ra virtute pugnasse:
sed ne gloriā existimationem ue amitteret apud suos. Qua
propter etiā ab Aristo: exemplo ponitur in quadam specie
non vere fortitudinis. Quoniam ergo res tota ventosa est: zo
li regis ventorū filius dicitur. Est tubicen quo arifice nihil
inflatus reperit: nihilq; vētū p̄ter p̄stat. Hic ergo polluit
totam classem. Nam omnem virtutem deturpat humilis
modi vanitas. Ergo non solum extinguatur in nobis: sed
penitus sepeliat: v Quo non prestant or alter. D. Enu
merat quę in tali viro essent dolendum. Primo quia nobili
genere. Secundo qd summus artifex in sono tube.
x Aere ciere vi. C. Apud em̄ mortales: nullus est stimu
s quo vehemens homines agant quā ipsa nimia cupiditas
glorię. Ipsa enim tuba aenea est: quia mars accenditur. i. ad
omnia graua: ac difficilia excitamur. Recte ergo C. honos
alit artes omnesq; accendimur ad studia glorię.
y Viros. D. Homines fortes: quia imbelles nullis exhor
tationibus citari possunt. z Martemq; accen. can. S. He
mistichium. i. dimidium versum: hoc dicitur addidisse dū
Augusto hunc sextum librū recitaret: nam ante fecerat he
mistichium dicēdo Aere ciere viros. postea in p̄sentia Aus
gusti ex habūdācia intellect⁹ addidit subito: marēq; accen
dere cantu. C. Martē p bello. posuit em̄ auctore rei pro ipa
re: & est denotatio coloris: hircus. a Hectoris me
comes. D. Maximia laus qd nūc p̄ nisi p̄cipuis comes est
ser. b Hecora circū. Anastrophā est vbi p̄posito post
ponit: ut trāstra per remos. Omnes autē in quibus animus
excellus est: neq; adhuc verę virtutis habitū abduxerunt
magis gloria qd virtutis amore mouet: quod & aneg. o.
tingit anq; in italia. i. in virtutis habitu consistere: quę

res magnas olim rebusque calamitate: extremumque exitum at
rulerunt: dū em ingen: et honores sumasq; imperia assequi
volunt: huiusmodi viri reipub. sue libertate ademerunt:
ut de syllā Mario Cesare. at Pōpeio legim⁹. Hinc Iuena.
Populos tantū obruit olim gloria paucorū: laudūq; imē
sa cupido: c Et lituo pugnas & ha. D. Non solum tua
ba alios accēdere poterat: sed & ipsa pugnabat:
d Vita spoliavit. S. ad bellū reulit: in quo victis tollunt
exuvie. C. Spoliavit. vitā em veluti exuvias hostis ab hoste

petit: Et hoc. ait. evōpizēv

c Non inferiora secutus

S. c. Vbiq; Aeneā Hectori

cōparat: ut ambo animis

ambo insignes prestans

tibus armis. f Caua

dū personat eq̄ra. S. aut

personare facit. Aut hy

lterologia est: dū per cana

equora sonat. g Des

mēs. S. improvidus: qui

non consideravit: etiā de

os in emulatiōe posse de

sendere. h Aemulus:

S. modo eiusdem rei sit⁹

diosus: alias inimicus in

venitur. C. Aemulus. inui

vidus teste Nonio.

i Exceptum. S. oppresso

sum infidus: ut fuerit tātē

virtutis: ut ne adeo quidē

sine infidis opprimi poss

set. D. Exceptum. ut ve

nabulo feram: quē dum

sua feritate plurimū pos

se credat incauta ruens: in

ferū temeritatis poenas

dar: k Triton S. in pe

nultima accētum habet:

nam si in vitima tritonis

faceret: ut demophoō dei

mophoonis. l Si cre

dere dignū est. D. quasi in

credibile sit q̄ homo deū

provocaverit. m Inter

laxa q̄. D. Indigna mor

te: quē non convenit viro

forti: ergo non tantus do

lor fuisset: si in bello cecū

disset. n Ergo. S. Vel

quia talis interi: rat: vel sic

perierat. o Precipue. S.

Semper illum super alios

amicos mortem inducit

dolere: ut nunc amyci ca

sum gemit. Itē casuq; ani

mū cōcussus amyci hinc ei dat

circa sepulchrū fordida offi

cia: quē in aliis denegat locis: nam primū locū pietati in se

pulchrū tribuunt: ergo cum nefas esset pontificibus cada

ver videre: magis tamen nefas erat visum in sepulchrū relin

quere: gen⁹ autem sepulchre fuerat infectio pulueris: vnde

est. Aut tu mihi terrā iniice. Hora. Non est mora longa in

recto ter pulcre curas. p Aramq; sepulchri. S. Pyram

dicat: quē in modum arē lignis construebant: vnde sequi

tur. Congerere arboribus certant: Nam aram: quē an

te sepulchrū constituitq; intelligere nō possumus: ut Stāt

Et lituo pugnas insignis obibat: et hasta.

postq; illū vita victor spoliavit achilles:

Dardanio aeneq; sese fortissimus heros

Addiderat fortiū: non inferiora secutus.

Sed tum forte caua dū personat equora concha

Demens: & cantu vocat in certamina diuos

Aemulus exceptū triton (si credere dignū est)

Inter saxa virum spumosa immerferat vnda.

Ergo omnes magno circum clamore fremebāt:

Precipue pius aeneas: tum iussa sibylle

Haud mora festinant flentes: aramq; sepulchri

Congerere arboribus: caeloq; educere certant.

Itur in antiquā syluam stabula alta ferarum.

Procumbunt piceq; sonat icta securibus ilex.

Fraxineq; trabes: cuneis & fissile robur

Scinditur: ac voluūt ingentes mōtibus ornos:

Nec non aeneas opera inter talia primus

Hortatur fortios: paribusq; accingitur armis.

ideo eius certa natura: nec in temporibus: nec in participiis
aparet: nam itur longa: iturus brevis est. ut superiq; in lu
men ituras. Multi tamen tentant dicentes: itur ppter eo q̄
prima verbi origo est per dyphthogon scribi debere: quod
non procedit: quia dyphthongus semp longa est: aut pro
duci potest: & corripit. Hinc est q̄ fortuito: et product. i. &
corripit. Iuue. Nō quasi fortuitus: nec ventorū rabie: sed itas
tus cadet in terras. Et vindicer ignis. Cōtra Hora. Nec for
tuitum spernere cespitem leges sinebant. Fortuitus a fortu

na: & eundo cōponitur:

C. Itur in an. syl. Quoties

volumus. demonstrare rē

populariter ab omnibus

fieri impersonali vtimur.

Sic et Teren. Et qm nem

obtrudi pōt ad me itura

extrema aut mortuorum

quosq; mouēs Sic & Te

ren. venimus ad sepulchrū

in ignem posita est: sicut

interea. s Antiquā. D.

In q̄ esset arbores multus

seculisa uctq; C. antiquā.

ideo dixit: quonā inde in

gentes arbores essent ad

ducturi. Syluā aut posu

it: quē ramū aureū occu

paret: ut ostenderet ab hy

le nobis omnia proueni

re vitia: quē obstant: ne sa

pietia asequi possum⁹:

vnde est. In animā mali

uolam non introibit spir

itus sapiētiq; propterea ad

didit stabula alta ferarū:

t Stabula ferarū. D. et

go maiores fere stare con

sueuerant: quarū me⁹ ar

cebat homines: ne irēt q̄

sum ligua. Laus Troiano

rum: qui non sunt detenti

ri stabulis ferarū: vbi mul

tarū esset cōgētes: & ma

gnarū. nam de minorib⁹

cubilia diceret. C. Ferarū.

vitia ei nos ex hoie feras

reddunt. y Piceq; S.

Quinta species cedri ē: ut

ait Plī. Nam cedria dista

est quasi. κωνιαυνη ap

o / o yypov. id ē arboris hu

mor ardētis. C. Piceq; Sex

sunt genera cognata rū ar

borum. Pinus: pinaster:

pice: abies: Larix: et Teda:

Pice montes: & frigora amat: feralis arbor: & funebri indi

uo ad fores posita: Gemmā candidā: & tauri ita similē:

ut illi admixta nō dinoscatur. x Ilex. C. species est quer

cus. Hinc pontē publicū dicimus. i. ligneum: quonā ex illi

co sit ad multa secula durat. Nā sua tempestate refert Plī.

Illicem in vaticano fuisse. ante urbem conditā. In qua titu

lis ceras litteris etruscis religione iā tū dignā arborem fuis

se significat. Pinus. Aut fuit anno ab urbe condita.

y Fraxineq; C. Fraxinus celebratissima ab Homero in ha

ita achillis: quē in Ida troadis nascitur. adeo cedro similis

est: ut dempto cortice emptores tallat. Folia eius sumētis

morū fera: ruminantibus autē innoxia greci scripserunt. In

italia nec iumēas quidem nocet: succus ad potū expressus

contra serpentes valet: arborē ipsam ita fugiunt: ut ne vim

bram quidem vnq; attingant. Expertū se dicē Plī. si necesa

ritas sit in igne potius q̄ in fraxinū e fugere serpentem.

z Robur. C. inter species quercus reponit. Est arbor du

LL

Eneidos

ristma: unde non sum psumpt. a Necon. S. Bona ocono
ma venit ad arborem. b Accingitur. S. instruitur of
fictis. c Tristi. D. Quā uis de morte amici tristis esset: nō
omittebat curā rami inuestigandi. d Aspectans syluā
immēsam. C. propterea tristis qz immēsa sylua pbebat difi
cultate inueniendi: vel est tristis propter amissum amicu.
e Forte. S. vacat. & est de versibus: qui tybices appel
lant: quibus addit aliquid ad solam metri sustentationem
nec possumus intelligere eū forte rogasse. f Precat. D.
Nam auxilio diuino sciebat opus esse: vt in tanta sylua
ramus inueniatur:

g Si. S. rogātis & optā
tis est per se plenū: sicut o.
licet neoteria hec iungant
& pro vna ponant Prisc.:
O si ebulliat patriui pdae
funus: & ossi. h Quā
do. S. siquidem.

i Vere nimium. S. cū affeo
tu dixit: quāsi mors pdi
cta falsa esse debuerit.

k Cum forte columbe:
S. Auguria: aut oblatiua
sunt: quę nō poscunt: aut
impetratiua: quę optata
veniūt: quia ergo hoc ob
latū est. dixit forte. Be
ne aut dant auguria a co
lumbis: & Veneris filio:

l Regina pertinet ad rea
gem: quia columbe nūqz
solę sunt: sicut nec reges q
dem. m Ipā sub ora. S.

nam si longius volarent:
ad ipsum pertinere nō vi
derentur. nā captantes au
guria certa sibi spacia de
signabant: quibus vole
bāt: vidēda ad se pūtere.

o Cōlo. C. Venerū ex
alto: & sedēdū virenti so
lo: quia erat auguriū ipsā
sapientia: quę celestis: da
turā sibi cognitorū vicioz
qz terrena sūt. Estqz opti
pgressi: vt primū vitis ex
amur deinde celestibus
virtutibus oppleamur:

nā virtus est vitū fugere:
& sapientia prima stulti
tia caruisse: vt ait Hora:
n. Heros. C. Nā nisi hero
icis virtutibus: vt ostēdit
Aristo. sumi boni partici
pes esse nō possumus. di
xit aut geminas colūbas
quia secundū Euripidem
duę sūt veneres celestis: &
humana. i. amor rerū co
lestiū: in quibus est contē
platiua: & humanarum:

in quibus est actiua: vnde recte sapientiam dicunt rerum
diuinā & humanā scientiā. nō aut temere Orphe vna
tū argonautis tribuit: nā ipsā solā humanā sapientia secu
ti sunt. o Maternas. sunt em veneri sacre propter fecū
frequentē: & colū. q Esto duces. C. nā frustra ducimur:
nisi ardentissim⁹ amor nos ducat. q O si. D. posuit cū
loqueretur cum colūbis O cū preces torssisset ad matrem:
illic em ponitur: vbi simplex hortatio est: & blanda.

r Via. S. i. ratio: et incipit esse impetratiuū: qd oblatiuum
fuerat. C. Si qua via. Recte addubitat in rebus difficilimis.
s Cursum. S. Imperiū. nā & nauū cursum dicimus.

t Pinguē. C. cum iūmū bonū pducit. v Dubiis. C.

facile em in ambiguis: propter difficultatē torpescerem⁹: nisi
adesset ardor amoris. x Ne defice rebus. S. ne defere in
reb⁹ incertis. Et bñ in syluis inuocat matrem quā iam scie
sibi visam esse habitu venatrix: vt in primo legimus.

y Affat⁹. S. proprie affatē sunt auguriū preces: vnde ager
post pomeria vocabatur affatus vbi captabant auguria.

z Vestigia pressit. S. quia ad captanda auguria post pces
immobiles: vel stabant: vel sedebant. Pascētes. optimū
auguriū: quod pascērent. Nam Romani in bellis agēdis:
aut in conuiuiis habēdis pullaria caprabant auguria. vni
de est in luso: q cū quidā
cupidus belli gerēda a tri
buno phiberetur ne ter:
pulos iussit afferri: qui cū
missas fruges nō ederent:
irridens consul auguriū
ait. vel bibant: & eos pro
iecit in tyberim. Inde na
uib⁹ victor: ex Aphrica
reuerrens: in mari cū omi
nib⁹ quos ducebat extū
ctus est. D. Vestigia presi
sit. Obseruabat diligenti
us: quia sciebat posse illas
preter aduentum sūt ali
quid propriis modis nū
ciare. C. Pressit: nam non
nisi pedetentim proceden
dū est: neqz prius ad sub
sequētia procedendū: qz
antecedētia recte nouen
mus: si veritatē cōsequi cu
pim⁹: nec quicqz est in ex
ploratum omittēdū: hoc
est cuius noster Danthes
expōsit: cū in mōis ascen
su diceret. Si chel pie sem
mo semper era el pin bal
so. Apprime ei ardua lēt
via & sudoris plena: quę
ducit ad virtutē.

a Pascētes. S. Alii di
stinguunt: & absolūt⁹ est
sensus: alii pascētes volā
do: & referunt ad natura
columbarū: quę exiliētē
pascere consueuerūt. Alii
volando ambulando di
cunt. Vola em media po
pedis vel manus dicit. C.
Pascētes. Pabulum em
aiorū est ipsa veri inuesti
gatio. b Prodire pedū est.
volare alarū: sed quō an
bulabant: & volabant in
tellige volam ēē: mediam
partem plātē: & manus.
Ergo ambulabant peruo
lā: vnde inuolare dicimus
cū aliquid furim volē: ma
nus subtrahim⁹. Itē inuolare cū violēt⁹ man⁹ in aliquē di
rigitur. Terē. in faciē inuolē venetico: ergo hic ambulare in
telligit. Nā cū alarū mortū exprimere voluit dixit Cōlo ve
nere volantes: cū autē demonstrasset ambulationē in eo qd
est prodire volando: & deinde volatū exprimere veller di
xit. Tollunt se celeres liquidūqz per a. l. Ergo vsqz ad aue
nū ambulauerant. C. Prodire volando. nō em debet amor
inuestigādū longius procedere qz ingenii acies cōseqz possit.

c Graue olentis auer. S. male olentis. Alibi bñ olentis: vt
& grauer spirantis copia thymbre floreat. C. Auerit. de
quē videbis apud Seruū: vitat aut odorē auerit. i. fugiūt
rerū terrenarū corruptelas: & ab his el uatē per liquat et

Atqz hec ipse suo tristi cum corde volutat:

Aspectans syluā immēsam: et sic forte p̄catur.

Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus

Ostendit: nemore in tanto: qñ omnia vere

(Heu nimium de te vates misene) locuta est.

Vix ea fatus erat: gemit cum forte columbe.

Ipsa sub ora viri: coelo venire volantes.

Et viri di sedere solo: tum maximus heros

Maternas agnouit aues: letusqz precatur.

Este duces: o si qua via est: cursumqz per auras

Dirigite in lucos: vbi pinguem diues opacat

Ramus humū: tuqz odubis ne defice rebus

Alma parens: sic affatus: vestigia pressit:

Obseruans quę signa ferant: quo tendere p̄gāt:

pascētes: ille tantum prodire volando:

Quantū acie possent oculi seruare sequentum.

Inde vbi venerē: ad fauces graue olentis auerni:

Tollunt se celeres: liquidūqz per aera lapsē

Sedibus optatis: gemina super arbore sidunt:

Discolor vnde auri per ramos aura refulsit,

nus subtrahim⁹. Itē inuolare cū violēt⁹ man⁹ in aliquē di
rigitur. Terē. in faciē inuolē venetico: ergo hic ambulare in
telligit. Nā cū alarū mortū exprimere voluit dixit Cōlo ve
nere volantes: cū autē demonstrasset ambulationē in eo qd
est prodire volando: & deinde volatū exprimere veller di
xit. Tollunt se celeres liquidūqz per a. l. Ergo vsqz ad aue
nū ambulauerant. C. Prodire volando. nō em debet amor
inuestigādū longius procedere qz ingenii acies cōseqz possit.

c Graue olentis auer. S. male olentis. Alibi bñ olentis: vt
& grauer spirantis copia thymbre floreat. C. Auerit. de
quē videbis apud Seruū: vitat aut odorē auerit. i. fugiūt
rerū terrenarū corruptelas: & ab his el uatē per liquat et

portū aeris. p. supernū rerū affectū deueniūt ad ipsā sapiētiā: nā quotienscūq; nos incitant res terrenę debemus illis opponere diuinā rerū excellentiā. d. Liquidūq; per aerem. S. Non est aeris perpetuū epitheton: sed purum: auerni cōparatione: dicit autē eas alit̄ volasse ad vitandū auerni odorem. e. Super arbore. S. secūdū antiquā licentiā sup iungit̄ ablatiuo. f. Discolor. D. Nam per arbore vridē fulsit color aureus. g. Auri aura. S. splendor auri. Hora. Tua ne retardet aura maritas. i. splendor. Hinc & aurū dici

citur a splendore: qui est in eo metallo hic & aurarii dicti: quorū fauor splendor reddit. h. Bruma. i. frigore viscū. S. hñ brumali addit. tunc em̄ maturū est: & auri imitatur colorē: nā noua fronde vires. quod vt ait Pl. de fimo turdelarū in certis arboribus nascit̄: vñ plau. Ipsa sibi auis mortē creat. C. Viscū. neutri generis. est: & secūde declinatōis. Nā viscus visceris carnē dicitur. Quicquid em̄ in tra cutē pellēue animalis est: viscus appellat̄. Viscū autē īgrū robore. bruma illic syluestri terebinto nascitur nullo semine: nisi in aluo aurū maturo: palūbi maxime: & turdi. huiusmodi nascitur Druidę: qui magi galliarū sunt: nihil sacra. s. habet visco: & arbore qua gignit̄: mō robur sit: nā robore eligūt lucos: necylla sacra sineroboris fronde faciunt. In de greca interpretatione τινος τοῦ πυρός Τριυδὲ appellari possunt. Certe em̄ quicquid illi adnascitur: e coelo mīsum putant: et id electę arboris signum putant: hoc repitū maxia relig. ēpenitur: & añ oia sexta luna quę mensium annorūq; principitū his facit sacrificio epuliscq; rite sub arbore paratis duos admovent candidos tauros. sacerdos candida vesteculus art. ore scandit.

falce aurea de. metit: cādido id accipit̄ sago. Tum det. tūvī cumas imolat̄ p̄cantes: vt sūū donū deus p̄perū facit his quibus decernit. fœcūditatē eo dari cuiusq; sterili aiali arbi trantur: cōtraq; venena oia remedio esse ait Plinius.

i. Teretis. SER. Teres est rotundū aliquid cum proceritate: vt incumbens tereti Damon sic cepit oliuę. Horat. Brachiaq; & viliū teretescq; furas. I. Brachtea. CRL. subtilis lamina. m. Corripit. DONA. ne plixior esset narratio nō dixit quōd ad ipsam arbore æneas venerit: sed p̄ aliā viā intellige puenit. C. Corripit. nam vir alio ingenio aduersa sapiētia illā capit. n. Exēplo. S. hñ verbo visus est augurdū: vt diximus supra. o. Cunctatē. S. Alud pendet ex alio. quia auisus: vt oñdat tantā fuisse a uellendi cupiditatē: vt nulla ei satisfacere possit celeritas: nā tardantē dicere nō possumus eū qui fataliter sequebatur. Alit̄ cunctantem ad auri naturā referunt. i. mollem q; paulatim frangit. i. lentescit. Alit̄ cunctatē graue dicit̄: vt Glebas cunctantes: crassaq; terga expecta. C. cūctantē. Vide q̄ uili: sed ad mores refertur: nam virtus circa difficilia con

sistit: neq; de repente sapiētiā in mentē nostrā afiscere ualemus. p. Nec minus. S. nihilominus iste desolebatur. q. Interea. S. dū itur ad syluas: r. Cineri. D. nondum cinis erat. sed hñ cōbusto cadauere erat futurus. s. Ingrato. S. tristis: vt gratum aliqd̄ lētū dicimus: alit̄ īgrato dicit̄ gratiā non sentienti C. Ingrato. non quia esset ingratus: sed qui nō sentiret officia funeris: quod ingratiū diuis esse videtur. t. Pinguem. S. aut de greco τάλυιτε λυγρόν: aut hypalage est: hoc est de pinguibus tēdis.

DONA. Picipio pingue. Ea adhībuerunt: quę nō solum pyrā intruerēt: sed eam facile incenderent.

v. Robore. C. Nulla arbor durior est robore: robur vere csum teredinem facit. bruma autem neq; vitiatur neq; finditur: alit̄ as obnoxium: vt eam torqueat se findatq; ligamū decoritātū cādidiū est & iocundi aspectus.

x. Frondibus at. S. aptis ad funera Cupressus adhibetur ad funera: vel q. cesa nō repullulat. vñ q. p. funestata oñditur domus: sicut lētā frondes in dicant festę. Varro in dicit pyras in cupressis circūdari ppter graue vstring odore: ne eo offēdat populi circūstantiū corona: quę tam diu stabat respōdens stictibus p̄ficę. i. planctui principit. q̄diu consumpto cadauere: & collectis cineribus dicebat nō utilimū verbum: licet: q̄d ire illicet signat. vnde est dixitq; nouissima verba.

y. Armis. D. Nā virorū fortitū arma: et cetera quę charissima hñent: cū ipsi p̄sumebant. 3. Pars calidos. S. Pl. i. naturalihistoria dicit hanc esse causam: ut mortui: & calida a qua abluantur et per interualia condamantur: q̄d solet plerūq; vitalis spiritus exclusus putari: & homines fallere. Deniq; refert quēdā suppositū pyrę ad

hibitis ignibus erectū esse: nec posse liberari. Vñ & seruabatur cadauera septē diebus: & calida abluantur aqua: & post ultimā p̄clamationē cōburebāt: vñ traxit Terē. Desing iam condamatū est. a. Ahena vn̄ flam. S. hoc est p̄ flamas. alibi. Nec se iam capit vnda volat vapor ater ad auras. b. Expediunt. C. In promptu ponūt: vt sint parata vti volentibus. Quod aut̄ refert Seruius: de his q; mortui videntur nec sunt: pat. t. et plinium inducit: verū videtur. Nā pl. ait Auiolā quendā consularē in rogo reuixisse: sed qm̄ p̄ual nte flamma subueniri nō potuit: viu⁹ creatus est. Idem dicit euenisse. L. lamie pretorio viro. Celi⁹ us aut̄ Tubero: & ipsi p̄orius a rogo relatus est. vt Melsala: Ruffus: & alii testant̄. Nos aut̄ florentię vidimus mulierculā isectoris vxorē pro mortua r. latā: cū ad remigiū tē plū iam portata esset. in feretro assurrexille: et ad m̄stros annos vixille: hoc mal⁹ laborant fœminę: cū vulua peruersione spiritus p̄cludit̄: quę si corrigi: red dicitur spiritus. Hoc mō ait Heracitus ephefius: feminā quę septē dieb⁹ exanimis iacuerit: ad vitam reuocasse. Sed multa in hystoria au

Eneidos

dent greci. dicunt autem Her-
mitini claz. menii a am-
relicto corpore errare soli-
ta: & elong. in quo multa
initiare: corpore interim se-
mianimi iactare: donec cre-
mato eo inimici ei: q. can-
taridg dicebatur: remeati
anime veluti vaginam ad-
emerit. c. Lauant frigē-
tis & vn. S. Versus Ennii
q. ait Tarquini corpus bo-
na foemia lauit: & vnxit.
d. Defleta. S. Participiū
ab eo qd est fleor. si tñ in-
ueniat. alias sine verbi ori-
gine esse dicemus.
e. Purpureas. S. ad imi-
tationē sanguinis: in quo
est aia: vt supra diximus:
purpureā vomit ille aia.
D. Purpureas. Ex pretio
vestiū meritū mortui vult
ostendere has vestas illum
amasse ex eo demonstrat:
q. frequenter illis vti. & p-
pterea multis erat notē.
f. Vela. no. S. vel ipsi ca-
ra: vel aig. Ex notitia em-
pignit caritas: vt hic iter
illumina nota. g. Fere-

Triste ministeriū: et subiectā more^b parentū
Auerⁱsi tenuere facem: congesta cremantur
Thurea dona: dapes fuso crateres oliuo.
Postq^m collapsi cineres: & flamma quieuit.
Reliquias vino, et bibulam lauere fauillam.
Ossa^mq^m lecta cado textit chorynus ahenō:
Idem ter sotos pura circumtulit vnda:
Spargens rore leui: et ramo foelicis oliuē:
Lustrauiq^m viros: dixitq^m nouissima verba.
At pius aeneas ingenti mole sepulchrum
Imposuit: suaq^m arma viro: remūq^m tubamq^m:
Monte sub acrio: qui nūc misenus ab illo
Dicitur: eternūq^m tenet per secula nomen.
His actis pro pere exequitur pcepta sibyllę.

tro. S. grece dixit: nam ca-
pulus dī a capiēdo. Vnde
ait Plau. Capularis fenex
i. capulo vicinus. Subire
feretro. vt subeunt mu-
ro. h. More parentū.
S. propinquioribus em vi-
rilis sexus hoc dabat offi-
ciū. i. Auerⁱsi. C. nā de
more erat cū rogum esse
incensuri: faciē auertere ne
id v^lētes: sed officio atri-
cti facere viderent.
k. Facē. S. de fune. vt var-
ro dicit: vñ & fun⁹ dictū
est. Per noctē aut vrebāt.
vñ pmāsit: vt et mortuos
faces antecēdāt. l. Cō-
gesta. D. Copiose tradita:
C. Cōgesta. ostendit cū ma-
gna res: copia oia gesta fu-
isse. m. Thurea dona cō-
gesta. D. Meritū viri ostē-
dit ex multitudine speciei-
rum: & cū nō dicat quā-
ta: etiā plura intelligat.
n. Fuso cra. oli. S. diis su-
peris tñ libabāt: inferis ve-
ro sacrificātes. etiā vasa in
ignē mittebāt: vñ ait crate-
res. Quod etiā Sta. i. arche-

mor sepultura commemorat. Oliuū autē ab oliua dixit: nā
oleū ab olea dicit. D. Fusio crateres, nō paulatim sed semel
ecedi. o. Collapsi. C. Nā omnibus concrematis cineres
collabuntur: & resident. p. Plāma quieuit. S. Quasi py
rengentis: quia (vt in quanto diximus) pro qualitate perso
ne pyre fiebant: sepulchra etiam vel maiora: vel minora fere
bant. C. Quieuit. Consumptio em̄ om̄i humore discedit flā
ma: cū pabulū quo alebatur amiserit. q. Reliquas. D.
Olia quę restabant ex cadauere cōbusto. r. Bibulā. C.

Quicqd humorē fugit id
bibulum dicimus: hoc ex
cineribus euenit. s. Fa
uillam. C. Fauillā dicim⁹
tem extinctā. Accensam
autē cinillā. t. Offa
q. lecta. g. R. aut colle
ctā: aut lecta ideo: quia vt
supra dī im⁹: nobiles nū
q. soli cōburebant: sed cū
electis equis: vel canib⁹:
vel famulo lecta: ex cine
ribus lignorū.

v. Ahenio. C. Aes enim
propter cetera metalla ad fa
cta adhibebant. x. Ter
ribos. S. Aur sepius: aut
revera ter. Licer em̄ a furo
re contraxit pollutionē:
in om̄is purgatio ad su
peros pertinet: vnde & ait
imparem numerū. Aut qz
hoc ratio cogit lustratio
nis. y. Circūtulit. S.
purgauit antiquū verbū
Plau. Pro larua re circū
fram. i. purgabo: nā lustratio a circūlatiōe dicta est: vel te
depo vel viciū in quibusdā: vel sulphur. Iuue. Superēt lu
strati: quia darentur sulphura. cū redīs: aut si foret humi
da larua. C. Circūtulit. Iustrauit. Sic Plau. Oportet hanc
circūlātiōem protētiā. j. Spargens. S. Quia res agunt infer
re. In secūdo vero Aeneas deos portaturus ait: donec me
flumine viuo abluero. Hic em̄ erat mos vt diximus supra.
a. Rore leui. C. aqua minutavt ros esse solet. b. Rore et
ramo. C. rore proueniente a ramo madefacto. c. Foelū
dis glūe. S. arboris felle. S. d. mortis fuerat: vt de lauro fieret
quod ppter Augustū mutauit: vt dicit Donatus: nā nata
erat laurus eo die quo natus est Augustus in palatio: vnde
triumphantes coronari consueuerāt. propter quā rem nō
lūe laurū dicere ad officiū lugubre pertinere. d. Lustra
uēq. viros. D. Quia totius clauis pollutionē posuerat: iccir
co om̄es hic lustrat. e. Nouissima verba. S. i. licet: nā
vale dicebatur post tumuli peracta solēnia. f. At p̄pius
Aeneas rē. D. Superiora ceteri cōpleuerant: sepulchrū vero
secro curauit Aeneas: vt magna mole fieret: quia contem
plabatur eius meritū. Arma etiā posuit: vt quibus in vita
floruit illis in morte ornatur. g. Ingēti mole. C. nam
aut cōgelis lapidib⁹: & terra: aut magno edificio magnā
mole super imponebant sepulture: vñ & moles dicebatur
sepulchra. Hinc moles Adriant. i. sepulchrū dicta: q. nostris
temporib⁹ sancti angeli arx noīatur: quā duplici peruiōq;
muro palatio pontificali quod in vaticano est iunxit Nico
laus quīntus pōtifex maximus. h. Suaq. armavi. S. Ipi
cara sculpsit in saxo: nā supra: ea rā legimus cōcremata.

i. Remūq. tubamq. S. Quia & bellator: et remex fuerat:
hic possum⁹ etiā solā tubā accipere. Remus em̄ dicit lorū.
quod continet tubā. k. Monte sub aereo. S. in aereo: nā
supra est positus. Aereū autē aliū altum dicit: aliū nomē an
tiquū montis intelligunt: vnde est qui nūc Misenus ab il
lo dicit. D. Aereo. hoc nomē monti illi apud priscos fuerat:
Ergo mira breuitate: & verus: & nouū ponit nomen.
l. Aeternū per secula. D. E. ppter meritū defuncti: & pro
pter auctoritatē Aeneq. qui hoc voluit: Neq. placet q. aereū

nō sit nomē portū. sed significet altū: nā q. vetustū illud nō
men fuerit. ostēdit Maro cū de miseno dicat qui nūc quasi
inerat: dicit nunc Misenus qui olim dictus est aereus.
m. His actis. C. Nā nō solū extincta: sed magna etiā mo
le obruta inani gloria: quia virtutē propter se nō ppter glo
riā amamus: sibylle. i. diuino cōsilio obteperauit. n. Pre
cepta sibylle. S. vt dūe nigras pecudes ea primā piacula sit
to. o. Spelunca alta fuit. S. Quā ad inferos descendebat
tur: nō vbi sibylla fuerat vaticinata. C. Spelunca. nā ingres
sus ad inferos obscur⁹ est:

ex rationis em̄ cecitate in
vitia labitur. p. Scrup
ula. S. lapillosa: nam scrup
ulus est p̄prie lapillus bre
uis: qui pressus sollicitudi
nem creat: vñ etiā scrupus
lus dictus est: vñ. Teren
tius scrupulū.

q. Tuta lacu. D. Hoc fa
cit natura loci: & non hu
manū artificii q. tuta sit.
r. Lacu nigro. S. Aut ali
to: aut vetere nigro: inferos
vicinitate. Tuta autē quia
hinc lacu: hinc gignit syl
uis. Dicit autē loci: quem
hunc doliosa vocat apud
cumas. s. Volātes. S.
volantes participiū p̄no
mine posuit: vt plurimus
albumū volitans: cui nō
men alylo est. Sane scien
dū Lucretiū: & aliquos
alios phisicos dicere aerē
corporeū esse. vnde aues

sustinet. Sed hunc cedere vaporī sulphureo. Vnde aues in
illis locis deserre aerē: quo portari solent cōcidūt: non er
ror: sed pondere: quod potest esse verisimile: qui altius in
eodem loco possunt volare: vt tollunt se celeres liquidum
per aera lapsē. t. Talis sese halitus. D. refert causam: nō
possent volare. s. propter vim vaporis inde surgentis: q. sta
tim necabant. v. Ad cōuexa. S. ad coeli curuitatem.
x. Quattuor. D. Procurabat sibylla remediū ad transiūt:
nā si aues per altitudinē coeli cūq. transire nō poterant: q. ho
mo efficere per deterrimū locū: & tenebras transiūtū tar
do gressu. Numer⁹ autē & color. & reliquā. quę adhibentur
pertinent ad rationē sacrificii. y. Quattuor. C. Qm̄ diū
inferis numeq. patem dam⁹: vñ apud antiquos februario
mense. xxxii. dies dederunt: cui cū inferis sacer esset diuinit⁹
& par numerus conueniebat. y. Cōstituit frontē in
uergit. S. in quarto ait. Media inter cornua fudit: funde
re est supina manu libare: quod fit in sacris supernis. Verge
re autē est conuersa in sinistra manū ita fundere vt patera cō
ueratur: quod in infernis fit: hec pertinent ad victimarū ex
plorationē: vt si non stupuerint apte probetur. a. Inuer
git. C. vergere verti etiā exponere dicim⁹. Hinc aliquā regis
onem ad meridiem: vel occasum vergere dicim⁹: id est ver
ti & exponi: & inclinari: Hinc inuergere est ita fundere: vt
tas in quo res est conuertatur. b. Summas. C. quę in
sūmo capite sunt. c. Media inter cornua. C. i. in eo me
dio: quod est inter cornua. d. Seras. C. meliores lanam
dicimus: vt est in ouibus: duriores setas vt est in fuis: medi
ocres pilos: vt sunt in homine. e. Libamina. CRISTO
FE. de vino recte: de seus improprie: nam libare de rebus li
quidis est. f. Voce vocans. SE R. non verbo: sed certis
ministris sanctis: nam varie numina inuocabantur: quod
aperte Luca. expressit: vt libatus habet ille canū gemitus
q. luporumq. quod strider vluatq. fere: q. sibilat anguis.
Exprimat & planctus fracteq. tonitrua nubis. Tot rerum
vox vna fuit. g. Cocloq. hereboq. potentē. S. Hoc est q.
ait Hecate: vt plenum lūmē ostenderet. C. Herbo. Inferos
dicitur em̄ herebus.
a. terra. &

Eneidōs

id est clamo: quia querelis damnatorum. ibi terra reboet. Secundū autem Hesiodū Herebus & nox ex chaos sunt. h. Supponit. S. Victimās cedūt. Est autem sacrorum in quibus mali ominis verba vitamus. Hinc mactare dicim⁹ id est magis augere: i. Cultros. S. dicē hic culter: nam cultellus diminutiū est: hoc cultellū latinum non est. k. Succipiunt. S. antiquū est modo suscipiunt dicimus: vt supra succēpit⁹ ignem foliis. D. Suscipiunt. Ne iam sacra tus in terrā cadat. l. Ipse atri. D. Omnia nigra inferis

mactat. m. Matri eumenidū. S. i. nocti: vt hūc mihi da propriū virgo sacra nocte: laborem. Eumenides dicuntur per contrarium cū sint inimicēs. C. Matri eumenidū. i. nocti. furiē em. Eumenides dicuntur. & sunt filie noctis & acherontis.

n. Sorori. S. i. terre. Nox em vmbra terrarū est. o. Ense ferit. S. ER. vt cū contra vmbas habet consecratum vnde infra. Vagināq; eripe ferrū. Itē stricq; aut venientibus offert. p. Sterilem. S. congruam de nūc em tē. D. Sterilem vaccam. quia nihil ab inferis nascit. demonstrat quatuor: colorē. genus animalis cū primo vellere intactū. ergo non attonsum. & Venieris immune. C. vacca. De vacca: boue vitula iuueneco: & tauro dixim⁹ in bucco. q. Proserpina. C. a greco est mutatione litterarū. Illi em mēdo: poy dicunt: ponūt aut proserpinā p ea vi q est in semine in terram p iecto: hāc rape Plutonē dixerūt. i. solem quī hyemā hē tempore remotiorē quā dam mundi parē perlestrat: hanc igitur raptam ab eo proserpinā dicunt: quā sub terrā latētem Ceres querit: Ceres autem symbolū est feracis: & cāpestris terrē. hęc proserpinā sub terra latētem querit. Est autē fertilis nō sterilis hęc vis: sed in hoc loco allusit ad naturam inferni: vbi nihil gignitur.

r. Nocturnas. S. tota nocte ardentes. D. Nocturnas. nam & tēpus tenebrosū inferis conuenit. s. Inchoat. S. p. ficit. Et est verbū sacrorū. t. Solida viscera. S. non exta dicit: sed carnes: viscus em est quicquid inter ossa & cutem. Hinc viscera: conuiuiū: quod fit de carne. Solida ergo viscera: i. holocaustū: quod detractis extis argē superimponēbatur: vnde inferi: fundens ardentibus extis: quāq; alii pro parte totū velint: vt per exta totum animal intelligat. v. Oleū. D. vt validius vrentur: ostendit igitur quo more: vel quibus: & qualibus. & quantis animalibus cēsis in ferorum numinū fauor acquiri. x. Ecce. D. vbi cūq; ponitur ecce: necesse sequit aliquid quod mētū afferat: vel admirationē. y. Primi sub lu. so. S. Atq; hęc sacra p nō ēt m. fiebant. Sed locus est secundū Romanū morem q dies a medio noctē: incipit: nā vbi dicit nox ruit: nō venit: sed finitur significat. Quāq; alii dicunt hęc sacra incipere a medio die & produci ad mediā noctē. C. Primi solis. i. subor quē primū solem dicimus. z. Ortus. DO. ne in

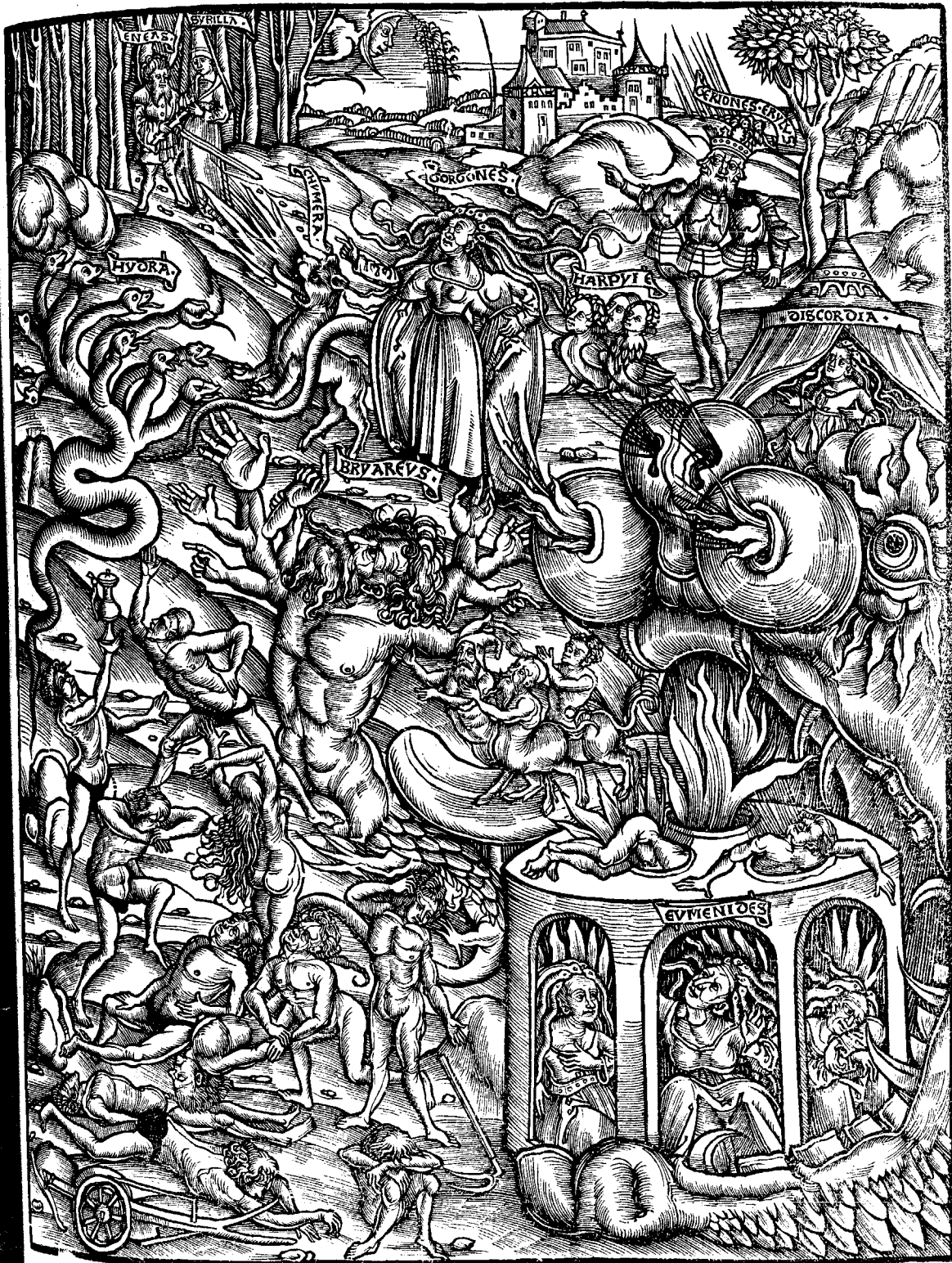
certum esset. quid sit sub lumine solis: addidit ortus:

a. Iuga. CRI. Magna vis: vt non solum campestris verū etiam montes tremāt. b. Canes vlulare. S. ita numina ostendebatur aduētus: canes autem furias dicūt. Luca. Sygēq; canes i luce superna: vlulare & canū & furiarū dixim⁹. c. Per vmbra. D. ad omnia pertinet: quē dēcripsit. d. Dea. S. i. proserpina. e. Prophanī. S. non inciatī sacris. C. Prophanī duplicē habet significationē. Nā simpliciter prophanum habetur: quod non est sacra additum: aut inciatū: & qd deniq; non est inter sacra: vnde est illa hystoricū diuisio publica: & priuata: sacra: et prophana. Est itidem pphanum quod ex religione in vñ humanū peruenit: vnde est sapientē precor misere inquit: tūq; optia ferrum: terra tene: colu vestros si semper honores: quos contra Aeneade bello fecere prophanos: item impiū & scelerratum. Nā isti procul sunt a sano. i. ab omni religione. Stat⁹. Fratres acies alternatq; bella prophanis decetata odiis.

f. Toto lūco. S. non tantum a lūco: sed ab omni vicinitate lūci. D. Toto lūco. vt penit totum lūcū relinquēt. g. Inuade. S. viam ingredere. C. Inuade. cum audacia et fortitudine tanq; rem difficilem ingredere. Nam hostes inuadere dicimus: quod nō fit sine labore: & periculo: & euadere cum labore & difficultate peruenire significant. Res em difficilis est descendere: & infernū ea ratione: vt a cognitis vitis abstineas. Nam si ea precipitatis facili descensus autem: vnde opus est vt ensem strictum teneat: id est adhibeat animi prestantiam: qua perturbatōnibus resistat: nam in ea

re opus est. h. Furens. S. deo plena vel similis furēti. i. Aperto. DO. q. semper patebat. k. Ducem passibus equat. C. non timidus. quia diuinū consilium ita seq debemus: vt prestanti animo omnia exequamur: l. Vādētem passibus equat. D. Magnam fidutiā Aeneas ostendit. m. Dii quibus im pium. S. plenus locus at ta sapientia: de qua varīe dixerunt philosophi. Nam dicūt per alios animas ad inferos duci: vt hac animas ille euocat arco pallētes: alias sub tartara tristi. Item per alios transferri: vt nauica: sed tristi. per alios purgari. vt aliē panduntur inanes suspēse ad ventos per alios ad supēra reuocari: vt letheum ad flumē deus euocat agmine magno: scīs em de deorum imperio varias esse opiniones: prudentissime tenet generalitatem: ex maiori autem parte Sironem Epicurū magistrum suū imitatur. Quē secta superficiem tractat rerum: altiora non disquirat. D. Dii quibus imperium. Dicturus quales esse sedes aiferantur: & quē illic geritur: que sunt incognita viuentib⁹ ne temerari⁹ videat. ven iam a diis petit afferens nō se auctore: sed aliis profertentibus illa dicere: ne sibi incognita: & in vulgus non profertenda videatur retēgere. n. Vmbra q; silentis. S. secreta inferorū

re opus est. h. Furens. S. deo plena vel similis furēti. i. Aperto. DO. q. semper patebat. k. Ducem passibus equat. C. non timidus. quia diuinū consilium ita seq debemus: vt prestanti animo omnia exequamur: l. Vādētem passibus equat. D. Magnam fidutiā Aeneas ostendit. m. Dii quibus im pium. S. plenus locus at ta sapientia: de qua varīe dixerunt philosophi. Nam dicūt per alios animas ad inferos duci: vt hac animas ille euocat arco pallētes: alias sub tartara tristi. Item per alios transferri: vt nauica: sed tristi. per alios purgari. vt aliē panduntur inanes suspēse ad ventos per alios ad supēra reuocari: vt letheum ad flumē deus euocat agmine magno: scīs em de deorum imperio varias esse opiniones: prudentissime tenet generalitatem: ex maiori autem parte Sironem Epicurū magistrum suū imitatur. Quē secta superficiem tractat rerum: altiora non disquirat. D. Dii quibus imperium. Dicturus quales esse sedes aiferantur: & quē illic geritur: que sunt incognita viuentib⁹ ne temerari⁹ videat. ven iam a diis petit afferens nō se auctore: sed aliis profertentibus illa dicere: ne sibi incognita: & in vulgus non profertenda videatur retēgere. n. Vmbra q; silentis. S. secreta inferorū

Eneidos

semper silentia: Nam hominū vmbre loquuntur hinc est. Q. te sacra silentia norū: inuocat aut: summū bonū: quod in silentio constare certum est. o Chaos. S. elementorum confusio. Inuocat autem rerum primordia: quæ in elementum fuerant confusione: per phlegetonta fluuīū inferorum ignem significat. Nam: Φλοξ grece ignis est: a quo se cundū Heracitum cūcta sunt: nam de frigore nihil nascit: vnde de septentrione dicat: sterili nō quæ frigore gigni. CRIS. Chaos: μωροτοχο id est. misceō: omnium elementorum inmixta & confusa materia dicit. Hæc vna cū gignitatem locū demogorgōis primi dei fuisse Archades volunt: & ex ea natū esse litigū dicit: nā inde sunt quattuor elemēta inter q̄ assidua ē discordia. cū humida sicca: & calida frigida pugnent. Ex chaos igitur quæ est materia priā quā hilen. i. syluam appellant omnia elemēta orta sunt: p. Loca nocte silētia. la. S. Aut hoc est: quod dixit vmbre q̄ silētes: Aut ostēdit esse partem mundi in qua perpetue sūt tenebræ: nam si verum est. Et mīnima cōtētos nocte Britannos: Sphære exigit ratio: vt contrariio sit regio noctibus vacans.

q. Sit mihi fas audi. lo. S. De alta dicturus prudentia: misceat poeticam licentia. C. Sit mihi fas au loqui. Dicturus de descensu animorum ad infernū id est ad vitia: quia res hæc questionem habet variā & multiplicem: & propterea iure dici potest: esse meram terra & caligine. i. summa obscuritate: scircō excusat difficultatē: & petit veniā si referat audita. r. Sit numine ve. S. concedatur a numine vestro. s. Caligine. S. Bene iūxit. ex terra em̄ gignitur caligo: scilicet vmbra obscurior. t. Obscuri. S. Aut hypallage sub nocte obscura soli ibant. Aut sub sola nocte. i. vbi nihil est præter noctem. C. Ibant obscuri: qui in vitia labuntur eunt in obscurum: qm̄ omnia vitia ex cecitate mentis: & ex sola stulticia sūt. v. Sola sub nocte. D. Sola nox est: cui lux nulla succedit. x. Domos vacuas. S. nostri mundi comparatione. simulacra em̄ quæ illic sunt inania sunt. D. Vacuas. in quibus nihil videri potest: neq̄ illi occurrī. C. vacuas domos. non solū alludit ad animas: quæ in corpore nullū locū occupant. verum ostendit ipsa vitia nihil esse. qm̄ priuatis sunt. Quapropter optime Persius O curas hominū o quantū est in rebus inane. Nec mihi placet: qd̄ multi putant voluisse poetā sectā Epicurē rāgere: q̄ scircō sint inania regna: qm̄ cū anī mortales sint: nihil sit apud iferos: nā minime quadrat tam humilis sententia: tam profundē docting: quā huic libro insit. y. Inania regna. S. inaniū per quod ostenditur vacuū. z. Incertam. S. aliū incertum legunt: sed idem est. Nam incertum incipientē. i. minorem significat. D. Incertā. In ipsis incitiis posita. C. Quale per incertā. Exprimit ingressū ad vitia. Nā in principio: & si mētis cecitate in vitia descendimus: tū adhuc rōis lumē quibus exigitū retinemus nōdū scō habitu. Maligna. S. obscura. Malignū proprie angustū est: vt aditusq̄ maligni. i. minores: & obscuri: vult aut ostendere fuisse aliquid lucis. Nā aliter q̄ dictur est videre nō poterat. C. Maligna: quæ se diuina & illiberaliter p̄beat: vt cōtra. Liberalē: & copiosū benignum dicim̄. vt accipit in teucros aīnum mētēq̄ benignā. b. In syluis. DO. Que cū illud exigū lucis sua

diuersitate possunt eripere. C. In syluis: nā accedente opacitate syluarū ad lucis diminutionē: vix luminis relinquatur vestigiū. Neq̄ temere meminit syluarū: quia vt iam dixim̄ omnia vitia nobis a sylua. i. a materia & corpore sunt. c. Vbi. S. qm̄. Nam nō est loci: sed temporis. n. Nox abstulit colorem. S. dicit em̄ Epicurei: noctē auferre varietatē colorum. Contra Achademici repugnant: nam squame p̄ seip̄ noctē lucēt. C. Nox abstulit colorem. Etiam si non secūdu Epicureos loquatur: sat aufertur colorē tenebris: cū nulli in illis appareat.

Dii q̄b' iperū est animarū: vmbre q̄ silētes:
Et chaos: et phlegethon: loca nocte silentia late:
Sit mihi fas audita loqui: sit numine vestro
pandere res alta terra: et caligineertas.
Ibant obscuri sola sub nocte per vmbas:
Perq̄ domos ditis vacuas: et inania regna.
Quale per incertam lunam sub luce maligna
Est iter in syluis: vbi cœlum condidit vmbra
Iuppiter: et rebus nox abstulit atra colorem.
Vestibulū ante ipsum primisq̄ in faucib' orci:
Luctus: et vltices posuere cubilia cure:
pallentesq̄ habitant morbi: tristisq̄ senectus:

c. Vestibulum. S. Etrusci mo logi non habet proprie tatem: vt ait Varro. sed sit pro capto ingenii. dicitur em̄ q̄ vestiat ianuā. Alii a vesta dictū volūt: nā m illi ianuā cōsecrata ē. Alii q̄ nemo ibi stat. In limine em̄ solus est transitus: vt em̄ vestianū nō sanū: sic vestibulū nō stabulum. D. Vestibulū ante ipsum. In hoc erant omnia: quæ cruciat viuos: aut defunctos affligunt. C. Vestibulum. C. melius Gallus in libro de verborū significatione. Vestibulū dicit esse nō in edibus: neq̄ in edīū parte sed locū an̄ ianuā domū per quem de uia aditus accessusq̄ ad fores edīū sit. Ianuā em̄ procul a via fiebat area: tum interstita: q̄ vacaret. Putant aut dictū a ve & stando: Ve aut̄ al qm̄ intendit: vt vetus quā si magne gratiæ: & vehemens. i. magne mentis: vt

impetus. Aliq̄ minuit: vt vecors: vesanus. Ergo si ve augeat in hoc vocabulo dicit a magna statione quā illic habebant qui veniebant: & dñm edīū expectabant: vt illū deduceret & reducerent. Si aut̄ priuat: dicitur a domesticiis: qui frequenter ingredientē egredientēq̄ domū: ibi nunq̄ consistunt. Ergo vestibulū stat aream dici: quæ a via domū diuidit. f. Faucibus. C. fauces: iter angustū est: per quod ad vestibulū de via flectitur. Ergo Aeneas cū vidit fauces: atq̄ vestibulū domus impiorum: non est intra domū: sed de via videt loca inter viā & edes locata. hæc Macro. Sunt tñ q̄ vestibulū esse a vestiarū primisq̄ partes sacras sunt. Alii quia domū vestiant. g. Orci. S. deū posuit pro loco: vt Iouē pro ethere Hora. manet sub Ioue frigido venator. Or cū igitur Plutonē dicit Cice. in verinis: vt alter ore venis se gna: & nō proserpinam: sed ipsam ceterem rapuisse videtur. h. Luctus & S. ea dicit esse in aditu inferorū: quæ victima sunt mortis. D. Luctus: quorū sordidus: & miserabilis circuitus est. C. Luctus: sequitur em̄ vitia luctus ex poenitentia scelerū. i. Vltices. S. conscientie quæ puniunt semp nocētes. C. Vltices. nā post cōmissum scelus exigitur a conscientia: q̄ nos assiduo torquet. Hinc Iuue. Exemplo quodcūq̄ malo cōmittit: idē displicet auctori. Priā hæc est vitio: quod se iudice nemo nocens absoluitur. Et alibi Noctē dieq̄ sū gestare in pectore: testem Sparrano cui dam respondit Pythia vates. k. Cure. D. Que qm̄ possident torquent. l. Pallentes. C. ab effectu. m. Morbi. C. vel quia ex descēsu animorū in corpora nascuntur morbi & egestas: nam a corpore hæc sunt nō ab aīo: & vehementer illa exhorre mortales: vel morbos more Stoicorum: pro vitis: & egestatē pro auaritia: a qua omnia pe ne insit mala ponit. Soli aut̄ sapientes (vt ostendūt stoici) diuites sūt m. Senectus. S. ad senitū vergit ipse aī cū vergit ad vitia. Puto tñ ex platoniorum sentētia poetā immersionē

animi in corpus appellare infernū: atq; ex ipso corpore oia
ibi hec mala prouenire ostēditur. Nam & per quattuor flu
mina, etiā quattuor corporis humores Platonem expressit
se nonnulli volunt. Sunt mala mentis gaudia: qñ lgratur:
stultus q male fecerit. Bellū autē: & discordia: & furia: tha
lamus in hac mudi parte facile deprehēdūtur. m Tristis.
S. seuera que gignit feueritatem. Cice. Iudex tristis: & inter
ger. n Turpis egestas. S. que turpes facit: & quasi horū
imagines facit: quas dic t esse apud inferos: ideo quia in
quem ista concurrunt: sit mortalis necesse est. vnde deos im

mortales dicunt: quia ista
non sentiunt quib; mors
creatur. D. Turpis ege. nā
& macie deurpat faciem
& necessitate sordidum re
linquit victū & vestitū.

a. Mala men. gau. S. ge
neraliter omniū scelerum
dicit. ac si diceret male mē
tis gaudia. D. Mala men
tis gaudia hec sunt que in
scdera ducunt: adulter em
& latro luctu. & scelerib;
voluptatem capiunt: ma
la ergo. quia apud inferos
puniantur.

b In lumie aduerso. C.
quia semper aduersat: &
construū est. c Eumes
nidū thalami. S. furig nū
q nupserunt: vnde thala
m. i. i quibus natę sunt:
Alti thalamos dicunt: qui
facti sunt auctoribus su
is: sed nō procedit: quia
ait. Terribiles visu forme:
& vnde non videatur esse cō
struū. quia paulopost fur
ias alibi dicit esse. nā pos
sunt hic: & alibi manere:
& alibi officium exercere
poenar. d Discordia de.
Di quā ex demētia icidiū

mus. Neq; iniuria dat sanguinem: & serpentes. C. Discor
dia de quia a stulticia hominū prouenit: cū natura nos ad
societatem: concordiamq; creauerit. e In medio. SERRA
VIUS. aut vestibulo: aut absolutū est: & intelligimus hāc
esse eburnā portā per quā exiturus est: que res hec omnia
indicare simulata: si & ingressus & exitus similis est. D.
In medio ramos. Post vestibulū ponit interiorem partē: q
non esset sub tecto. f Vlmus opa. in. S. distinguenda sūt
ista ppter duo epitheta. Do. posuit vlmū annosam: et quia
nō omnes annosę sunt mentes: & opacę frondibus: ideo
hec addit. C. Vlmus. cū somnia vana exprimat: & nullū
fructū producentia: optime vlmū posuit: que arbor sterilis
est. g Vulgo tenere. g. passim cateruam. h Vana
sō. D. Vult hec esse errores: qui p necessariis inaniter occur
runt. i Polistq; sub om. S. Qui de somniis scripserūt di
cūt: q tēpore folia de arboribus cadūt vana esse somnia: qd
per trāsitu terigit. Vana autē sō: quia inferis. Nā vera supi
ab mittunt. Home. kxi yxproyxp ek dīos estiv.

k Centauri in foribus sta. S. Bene in foribus quia ea q cō
tra naturā possunt creari statim pereunt. Stabulant autē ha
bitant: & usurpatue dixit. vt populat: luctat. Nam stabu
lor dicimus: & hñ allusit. quia ex parte equi sunt. Centauri
nāt Ixiōis: & nubis filii sunt. Ixiō em amatā. Iunonē de
stupro interpellauit. Illa cōfessa loui ē ex ei⁹ volūte nubē: i
sua formā cōuersam ei obrulit: vñ serunē nati esse cētauri:
CRIS. Centauri. Ixiō cum Iunone cōcubere credens cū
eius simulacro ex nube factō cōcubuit: vnde nati sunt: cen
tauri: quorū superne partes humane: inferne equine erant.
in q exprimit eūctus nimis ambitionis: nā qui terranidi &
tūm imperandi cupiditati incūbunt: putant se Iunonē. i.

maximis regnis potiri posse: et homines de nuptias petū:
i. eūctus sibi supra humanā facultatē proponit: vñ & pro
rebus solidis nubē. i. res inanes allequūt: vñ non humana
quedam: sed monstrosa: & efferata enascunt: quib; ex al
to ab ima pēpitantur. l Centum geminus briareus. S.
Centies duplex secūdū fabulas ipse est Aegēon:
m Briareus. C. Cottus. Briareus. & Gyges frēs fuerūt
p m Hēsio. coeli et terrę filii: & titanes dicti: decennale bellū
cū filiis Saturni gesserunt. et illi quidē ab Othri: hi ab olym
po monte impetum faciebant. Tandem a diis victi in tar
tara deecti sunt. Habebāt
autem singuli quinquaginta
capita: & centum ma
nus: & omniū fortissimū:
& pulcherrimū fuerūt. Bri
areū autem dicit Home
egiona ab hominibus ap
pellatum ē. ov Bpiq pro
Vκωλεο: σι θεοι οὐκ ἀπο
εστειλεσαν υἱοὺς κοῦρα. Ad
dicq; q cū quādoq; Iuno
Neptunus & Pallas Io
uem in vincula cōcēssēt:
neq; esset qui auxiliū fer
ret: q; thetis Achilles ma
ter cōelum ascendit: & se
cū adduxit Centimanum
Briareum: eiusq; auxilio
Iouē soluit. Hēsio scribit
Neptunū hunc sibi gene
rū adscuisse tradita sibi
Opya filia: vnde & Out.
Balenarūq; pmentē Ae
gaeona suis immania ter
ga lacertis.

n Achelua lerne. S. Hy
dram dicit: que fuit in lerna
na argiuorū palude: sed la
tine excetra dicitur: quod
vno cōso tria capta excre
scebant. Sed cōstat hydrā
locū fuisse euomentē aq;
vastantes vicinas ciuita
tes: in quo vno meatu clauso: multi erubeant: quod Hero
cules videns loca ipsa exussit: & sicque clausit meatus:
nā hydra ab aqua dicta est. id est. οὐ τοῦ τοῦ ὕδατος. Porro
iste autem hoc fieri ille indicat locus. Excoquitur vitiū: atq;
exudar inutiles humor. C. Belua ler. Hydrā dicit Hāc (au
ctore Hēsio). peperit Echidna ex typhaone. Iuno autem il
lā in lerna palude nutriendā curauit contra Herculem. Sed
illā Hercules cū lolao flammis interemit: consiliis Minerę
adiutus. dicitur excetra latine: quia vna cōso tria oriuntur
capita. Hydrā Plato refert fuisse callidiūmū sophistā: quē
Hercules doctus philosophus flāmis. i. feruore ingenti lup
aut. Est autē sophistica ratio cauillosa: et vno sublato capi
ta plura nascitur. Est em logices duplex disputandi ratio:
& per veras & sophisticas rōes. o Horrendū stri. C. Si
ad fabulā referas. expressit naturā serpentis. Si ad sophisticā
rationē: notauit huiusmodi disputatōis rabie.

p Flāmitq; ar. chy. S. ore leo postremis pabibus draco: me
dia capra: secūdū fabulas fuit: Reuera autē est mons Lycię
cūctus hodieq; ardet cacumen iuxta quod sunt Leones: me
dia autem pascua sunt: imvero montis serpentibus plena
hunc Bellerophon habitabilem fecit: vnde chymeram dicit
occidisse. C. Chymērā. Hanc etiā ignem exprantem iisdem
parentibus qb; hydrā ortā ait. Hēsiod⁹. habuit secūdū hūc
poetā tria capita Primū leonis. vltimū draconis mediū ca
prę ait em. ποο τοῦ λεωνεπιτοῦς ἀρκον μεσο δειμανιο
Hanc Pegasus. & Bellerophontes deuicit: que tamen ex
orco cane Gerionis pri⁹ pepit Spingem: leonē nemeū: et dra
conem q mala aurea custodiuit. Item peperit Ceto ex pho
co de hac enū Ouidius. Queq; Chymera iugo mediis in
partibus ignem: pectus: & ora leg caudam serpentis habet

Eneidos

bat. Reuera mōs in lycia
est Carię cōterminus de q̄
vide Seruiū.
q̄ Gorgones. SER. Gor
gones tres fuerūt in extre
ma aphrica circa Atlantē
montē: quę omēs vnum
oculū habebāt: q̄ inuicem
uebant. Sthenio Euryale
Medusa. Serenus tñ dicit
puellas fuisse vni⁹ pulchri
tudinis: q̄s cum vidissent
adolescētes stupore torpe
bant: vnde fingitur quod

Gorgones: harpieq̄: et forma tricorpis vmbre.
Corripit hic subita trepidus formidine ferrū
Aeneas: strictāq̄ atiem venientibus offert:
Et ni docta comes tenuis sine corpore vittas
Admoneat volitare caua sub imaginē formę:
Irruat: & frustra ferro diuerberet vmbas:

si quis eas vidisset veres
batur in lapidem. C. Gor
gones Phorci. & Ceto fili
li: sūt: Sthenio Euryale: et
Medusa. Harum prime
duę immortales fuerunt
Medusa mortalis. q̄ quia
in templo Palladis cum
Neptunno concubuit: ira
ta dea crines suos q̄s splē
dore cap⁹ fuerat: neptū⁹
in serpētes cōuertit. Quo
pacto autem a Persio iter
fecta sit describi. Oui. Ex

etis morientis vtero emicere duo foetus Chirsaor sic dicitur: quia cum auro esse natus est: & hic ad deos ascendit Ioui fulmen: et totum mundum ferens. Et equus alatus: qui pegafus est appellatus. Cito totum mundum. i. a fontibus Oceani iuxta quos sit natus. De Harpiis dictum est in tertio. Omnia hic monstruosa sunt. Omnis autem monstruositas vitiosa: quoniam nam aut excedunt: aut deficiunt. Ergo in vestibulo inferni

defectus & excessus sunt. Quapropter inde via est ad tartara. i. ad habitus vitiorum: unde est charon: id est portitor gaudii.

Harpiis. S. Aut iam ocellas intelligit: aut secum Platonem & alios: simulacra licet viuam illic fuisse. Nam dicunt omnia unum rem quoddam: ibi esse imagines: ad quarum similitudinem procedatur vniuersa. Hinc est. p. in Stat. Thydomas Plutoni dicitur. Ombus finitior esse videtur: mihi vero & sator. Harum autem simulacra bene apud inferos sunt: quod esse dicuntur & furiis.

Trocoris vmbre. S. Eryx & Genonis.

Offert. S. non ad ferendum: sed ad repellendas vmbas: unde et offert dicitur sacerdos aut ferrephobus. v. Tartari acherontis. S. Acheron vult quia si de infero nasci tartaro: huius est uia stygia creatur. de styge autem nasci co-cyto. Et est etymologia: nam physiologia hoc habet. qui caret gaudio: sine dubio tristis est: tristitia autem sine dubio vicina iustitiae est: qui procreatur ex morte: unde hoc esse apud inferos dicitur.

Turbidus hic coeno. D. p. qualitate inferni sicut natura aquae turbida: coenosa: odoris pessimi: vitiose: quae fuerat a coeno. y. Cocyto eructat harenam. S. in cocytum. i. per stygem. Portitor. S. portitor proprie qui portat: abusu etiam qui portatur: portitor dicitur sicut vector. D. Is proprie est qui portum obseruat: ut nullus ei inuisu in alienas regiones transcat: his igitur aquis tam male olentibus: tam horridi aspectus erat par custos: nec dissimilis loco & religioni. C. Portitor charon. Si nauis voluptatis typum habet: pro libertatis arbitrio capitur charon. Ergo charon agit nauem. i. voluntatem conto. i. electione qua arbitrium se dirigit. Dicitur enim cotus quasi conicus. Nam ex teretibus in acutum tedit qua figura conus appellatur: Ministrans igitur nauem. i. voluntatem velis. i. preparam: coelestis uoluntatis: quoniam quod influit coelum libenter vult: nisi se ratio opponat: cuius est syderibus dominari. Senex finitur: quia nihil antiquius anima in qua liberum arbitrium semper fuit: Sed vindis senectus: quia nunc deficit. Per amictum solidum intellige corpus: quod putre corruptibile est.

Has horrendas aquas. S. propter tria flumina.

Terribili squalore. SER. terribilis squaloris.

Charon. SER. Per antiphrasim: quasi acharon.

Mento canities. SER. veteres enim non solum comas omabant: sed etiam barbam: ut in nonnullis vidimus statuas.

Stant. SER. horrent. & est polyssemus sermo: ut diximus super. Cito subigit pro impellit: sursum agit regit & polyssemus sermo: nam & acuit significat ut subigitur in cu-

te secures. f. S. ant lumina flamma. DO. inflexibiles oculi quasi flammam emittebant. QRI. Duo lumina flammę. Quia liberum arbitrium ad virtutem tendere potest: ad lumen rationis: & ad ardorem cupiditatis: quod autem hic de charone dicimus: idem & Sene. in descensu Herculis intelligere videtur. Itaque ad eum Hercules cedente turba: quoniam erat in terro genere virtutum animi iam purgati: ubi non diu-

nasolui in electione preferimus: sed tanquam nihil aliud sit intuemur: hoc pacto liberum arbitrium absolutum est: & cedit ei turba perturbationum. Exclamatur charon: quo pergis audax: quia liberum arbitrium vellet discutere: quod esset agendum: aut virtus ipsa heroica: quoniam iam electionem fecit: pellit moras: & nauem conto domitat. i. cogitat liberum arbitrium in suum habitum: sua electione consummata enim virtus amplius non de liberat. Charon ob receptum Herculem: anno in coepitibus fuit: quia arbitrium in habitu virtutis heroice non amplius liberum est: in vitia fluere: actum scilicet non potentia potest.

Sordidus amictus. DONAT. Sordidum erat ydamen: neque tantum ut totum tegetet corpus: & non solum sed nudo nectebatur.

Ipsa ratem. DONAT. non agendi potestatem: sed poemam habebat: quia multa simul officia implebat. Nam dabat vela: vectabat corpora: subigebat: id est non sine labore agebat. Velis minist-

strat. S. aut per vela: & est septimus: aut velis obsequitur: & est datus. k. Ferruginea. S. nigra tristi. Nam lugubre esse hunc colorem ostendit dicens: Cum caput obscura nigrum ferrugie textit. C. Ferruginea. a ferro et ferrugo. Color est purpureus ad nigrum tendens: ut lugubris sit. Sta. Et ferrugine nemo astuper ipsa: tellus miratur potuisse retro.

Corpora cymba. S. omne quod potest videri corpus dicitur. Nam paulopost discretionem fecit dicens: Corpora viua nefas stygia vectare carina. m. Iam senior. S. aut co-paratiui pro positiui posuit. Aut ut diximus senior est: ut reus senex: ut iunior inter iuuenes est. quia rem a Varrone etiam confirmat etiam Plinius. n. Cruda deo viridis senectus. S. f. Iovis quia in deo. DO. Viridis non propter colorem: sed quae adhuc non parum de pristinis temporibus retinet. Cruda & viridis: quia nondum tendebat ad maturitatem. o. Pueri & virgines. DO. quos in spem posteritatis seruande conuenerat in longum senium perduci: distinguit: sexus & etates. ut ostendat mortem omnibus esse communem: nec moriendi esse ordinem. o. Iuuenes. D. Qui adhuc suis comodis in seruire patrie potuissent.

Autumni frigore primo. SER. Exremitate vult ostendere: quod ait Iuuenia. Iam letifero cedant pruinis autumnus. Nam ei prima pars feruit: ut totum autumnus incanduit est. Sane sciendum secundum Plinium. Folia autumnali tempore ideo cadere: quia omnis tunc in arboribus humor: estatis colore inuenitur exhaustus. Ergo cadunt: non quia sicca incipiunt: sed quia tunc eis iam deest humor.

r Quam multę DO. Ex hac comparatione quanta fuerit turba ostenditur. s Glomerantur aues. S. Bene prebus volantibus comparauit animas: quia & ipse volant. t Immittit apricis. S. i. sine frigore. vt diximus supra: vñ & nonnulli aphricam dictam volunt. v Stabant. C. affabant illi: vel stabant quasi non descendebant: sed perseuerabant in orando: & ita vt vnusquisq; primus esse contendat. x Primi transmittere. S. Figura graeca est: vt primi transierunt. y Transmittere cursum. CRI. emittere cursu trans fluuiũ. i. v. lo ei nauigatione transire.

z Tendebant. C. Proceſſus palmis orabant. a Nauita. C. pro nauita per epethesim.

b Tristis. S. asper & mirabilis. D. Tristis. durus & nunq; affabilis.

c Tristis. seuerus: qui nõ ex cupiditate illorum. sed ex iusto ordine eos admittit: hoc autem significat q; ex ardore perturbationum omnes in vitium ruere cupiunt. Id em̃ est ad inferos descendere: verum non transuehuntur nisi q; rã corpora sepulta sunt: id est qui ex habitu viciis penitus sunt obruti: inferi pulueri autem: id est hi qui nõ sacent in habitu demersi: errant circum littora: id est peccat se quibus actib; & post centum annos: id est post diuturnum tempus admittuntur: quia ex illis efficitur habitus.

e Nunc hos. DO. Nã omnes simul nõ poterat.

d Aeneas. S. ordo est æneas ait dic o virgo. Certe per periphrasim sunt.

e Cõsursus. C. Nã abobus pari studio curritur.

f Discrimie. S. differetia.

g Linquunt. SER. redeuntes non transeuntes.

h Liuida. SER. nigra. Nam liuidum id est inuidum: non nisi apud necroticos inuenies. Lucan⁹ Liur edax tibi cuncta negat. Licet Quidius dixerit. Liur edax vicin⁹ mores non ex in alios. CRI STO. Liuida. Nam omnia celestia candida sunt sic inferna nigra. pollum⁹ & ad descensum illum q; speculationem victorum exprimimus ita rem refert. cõcurunt ad nauam: q; omnes natura scire cupimus. Sed liberum mentis arbitrium: non omnes admittit ad speculationem: Quod autem non admittantur inhumatis: qui corporibus sunt: notat per corpora perturbationes animorum: quę a contagione corporis sunt: quę nisi penitus humentur: nos ad speculationem proficisci non sinunt. Nã quod de centum annis refert: id ex egyptiorum consuetudine poetice admisit. Et de qua Seru⁹ & Sene. referunt. sed Hora. ex hac egyptiorũ cõsuetudine ait: Orpheum inferorũ fabulam scripsisse. i Breuiter. D. Ne qua fieret rebus necessarius mora. k Longua. SER. Apollo Sibyllam pie

dilexit: & postea di quod vellet arbitrium dedit: Ma haufit harenam manibus: & tam longã vitam poscitur: id Apollo posse fieri respondit si Erychtream insulam relinqueret illam nunq; reuisura. Venit ergo Cumas vbi corporis vñq; deferta: vitã in sola voce retinuit: hoc intelligentes eius ciues siue inuidia: siue cõmiseratione mori: epistolam miserunt: creta antiquo more signatã. At illa visa terra patria in morte resoluta est: vnde sunt: qui dicunt hanc esse: quę Romana facta scripsit: quod incendio Apollinis templo: inde Romã illa

ti sunt ab libi: vñ hęc fuerat. l Certissima proles. S. cū subire inferos potuerit. Multi em̃ ad gloriã sibi genus fingunt. vt Romulus ex Marte Alexand⁹ der ex Ioue Hamone: sic de Hercule Salue vera Iouis proles. D. Certissima proles. Natus ex homine non immerito paues: sed nihil debes metueri: quia a diis principũ ductus.

m Cocyti stagna. D. Nõ auget moram: quia respondet ad id quod non interrogat: sed minuit: nam curat ne postea interroget. Stagnũ igitur inquit cocyti habet nomen.

n Paludem. DO. Paulus: q; ex superfusioe aque efficitur styx appellat. Nec indiget probatioe q; inferi pulci non transportentur. quoniam cernit ibi quos sepelire non potuit.

o Fallere numen. S. propter victorie fauorē stygis filię. nam statuit lupipiter si quis sefellisset eius numen: vno anno & nouem diebus ambrosia: & neqtare priuaretur. Sed id est q; ideo per stygem dii iurant: quia tristitia cõtraria est eternitati.

p Inops inhumata. S. duo dicit: q; neq; legitimã habet: nec imaginariã sepulturã. inopem em̃ dicit sine pulueris iactu: nã op⁹ terra est: inops sine terra: sine humatione: Vult autem ostendere tantũ valere inanam: quantum plenam sepulturã. Nã & desphobi vmbra transuecta est: cui Aeneas coeno aphidum fecit: vt tunc gometumulum thego in lictore inanam constitui. Bene autem sepultos. i. fletos. Nam si ne fletu sepultura non est. Vnde legimus inhumata infleta q; turba facit supradicta flumina transire: quibus luctus nomen imposuit. Centũ autem annos ideo dicit: quia illi sunt legitimi vite humane: quib; completis potest anima transire ripas. i. ad locũ purgationis venire: vt redeat reuerfus in corpora. Sane sciendum: quia cū terrã dicim⁹ hęc op⁹ facit. Si nymphã dicim⁹ hęc op⁹. si diuitias hęc op⁹ nune ro tñ plurali. q Rauca flueta. S. aut remota. i. estuaria dicit: aut bñ pluraliter: quia de tribus loquit. r Sedib; os. qui. S. i. prius q; corp⁹ in naturã suam redeat. in terrã: Stagna exoptata reuifunt. S. lethgi. f. flum inis.

Lapsa cadũt folia: aut ad terrã gurgite ab alto
Quã multę glomerant aues: vbi frigidus ann⁹
Trans pontũ fugat: & terris immittit apricis.
Stabant orantes primi transmittere cursum:
Tendebantq; manus ripe vltioris amore.
Nauita sed tristis: nunchos: nunc accipit illos;
Ast alios longe summos arcet harena.
Aeneas. (miratus em̃ motusq; tumulum)
Dic ait o virgo: quid vult concursus ad annẽ?
Quidue petũt animę: vel quo discrimie ripas
Helinquunt: ille remis vada liuida verrunt:
Olli sic breuiter fata est longęua sacerdos.
Anchisa generate: deum certissima proles:
Cocyti stagna alta vides: stygiamq; paludem:
Dii cuius iurare timent & fallere numen.
Hęc om̃is quã cernis inops ihuataq; turba est.
portitor ille charon: hi quos: vehit vnda sepulti.
Nec ripas datur horrendas: nec rauca flueta
Transportare prius: quã sedibus ossa quierũt.
Centum errant annos: volitat hęc littora circũ.
Tum demũ admissi stagna exoptata reuifunt.

re inanam constitui. Bene autem sepultos. i. fletos. Nam si ne fletu sepultura non est. Vnde legimus inhumata infleta q; turba facit supradicta flumina transire: quibus luctus nomen imposuit. Centũ autem annos ideo dicit: quia illi sunt legitimi vite humane: quib; completis potest anima transire ripas. i. ad locũ purgationis venire: vt redeat reuerfus in corpora. Sane sciendum: quia cū terrã dicim⁹ hęc op⁹ facit. Si nymphã dicim⁹ hęc op⁹. si diuitias hęc op⁹ nune ro tñ plurali. q Rauca flueta. S. aut remota. i. estuaria dicit: aut bñ pluraliter: quia de tribus loquit. r Sedib; os. qui. S. i. prius q; corp⁹ in naturã suam redeat. in terrã: Stagna exoptata reuifunt. S. lethgi. f. flum inis.

† Vestigia pref. S. cogitatis. f. v. Putās. S. reputans.
c. i. o. pertractās. x. Sortēq; aio mī. inī. S. iniqua em
fors est puniri propter aliter negligentia: nec em quis culpa
sua carer sepulchro. Bene aut omes: quasi repressago: vt ali
bi. Prepara mali mens. Ipse em Aeneas insepultus iacebit:

vt mediūq; inhumatus
harena. y. Mortis ho
nore. S. sepultura. vt quis
quis honor tumuli.

‡ Leucaspim. C. id enī
nomen erat magistro na
uis orōis: quod ille in pri
mo libello omiserat: di
xit em excutitur pronusq;
magister. a. Ductore
claf. S. apertū exemplum
clafem etiam dici vnam
nauem. Nā legimus vnā:
q; lydos fiduc; vehebat
orontē. b. Quos simul
a troia. D. Reuocat in me
monā legenti q; isti essent:
& vbi q; q; & quavi pe
rissent. et simul ne q; da
ret vitiō Aeneas: ne suos se
pelleret: qm sepelire nō po
tuit. c. Auster. S. hic di
stinguendū. d. Seles a
gebat. S. Seles agere est si
ne negotio incedere.

e. Quily. nu. cur. S. Bū
hybo. Navigatio em nō
a diuiculis: sed ab inten
tione accipit nomen.

f. Effusus in vndis. S. far
dissimulos est. Quāq; Dos
natus esse ordinem velit:
dū seruat sydera in vndis
mediis. D. in vndis. Non
effusus in vndis: ne sit vis
vū in casu: sed effusus cū
in vndis esset. g. Mul
ta mo. co. in vim. S. Pru
dentiores dicunt animas
recentes a corporibus for
diores esse donec purgē
turque purgat; incipiunt
esse clariore: vnde pau
lo post: donec longa dies
pecto rē pis orbe cōcretā
exerit labē purq; reliq;
zheretū sēū atq; auri sim
plicis ignē. i. nō vrent;: vt ē
sol. Inde ē q; alq; aīe lunare
crulū: alq; solitiale reti
nere dicuntur pro modo
purgatiōis. Recte ergo Pa
linurū obscura vmbra cir
cūdatum dicit. & vix ag
nūm: q; nec ad loca qdē
venerat purgatō. Sic et de
Didone. agnouitq; p. vū
brā obscurā. DO. Multa
vū. hoc excusat q; amicū
non statim agnouerit.
h. Prior. C. hoc pertinet
ad clementiam ducis.

Quis deorū. S. grāe
rigescov. CRIS. Quis de
orū admiratur alique deū vsum esse tanta crudelitate:

k. Enpuit. C. vt ostendat & vna illatā: & damnuū: nec pu
tabat hoc euenisse nisi a deo: cū Apollo illū incolumē in ka

lā venturum predixisset. At ille respondere venisse quidē in
italiā: sed ibi cēsum fuisse. Cōpone aut. Nec cortina phoebi
fefellit te nec me. I. Nobis. S. Nā gubernator cōi peric
periculo. m. Sub equore merfit. S. Themefis submerfit
equore. n. Qui fore ponto. D. nihil dixerat de Palinuro

Apollo: sed tacēdo de fu
is aduersis: boni aliquid p
misisse videt. o. Vetur
turum. S. kurotos como
uovoy itelligim. ¶ Cor
tinā: vt quod cor teneat:
Vel q; tripos septus erat
coria serpentis: vel quia:
orithvkoov tēvsi. i. extē
dit puellā: vt maiorq; vi
deri. p. Nec me. S. Hic
distinguendū ne sit cōtra
riū: nā cū somnus deicit:
q; alī frustra dicat: qd
credebat phorbanē: cum
extinctis diuinādi sit con
cessa licentia: vt iam nunc
fuit somnum fuisse.

q. Deus. DO. Cognouit
vim illā ēē diuinā. sed q;
deus fuerit ignorat. quia
nō vidit: nisi phorbanē.

r. Gubernacū. S. vt sit
verisimile q; venerit ad ita
liā. C. Gubernacū. temo
nē. Et facit narrationem
verisimilem nā sine temone
nō erat credendū illū tam
diu natatē potuisse.

s. Vi reuultū. D. ofidit p
viriū pugnasse vt excuser
factū. t. Precipitās. S.
dū pōpitarer. v. Alpa.
C. Ex affectu natantis: vt
epithetō est q; tēvū maris:
nā tēpētas nulla fuerat
fauēte neptūno. x. Iuro.
S. aut execratio. aut quasi
nauta iurat p maria.

y. Nō vllū. C. Exprimi
q; sit vera amicitia: & q;
les i amicos ēē debeam.
Simul ēē Palinurū beniuo
lētā caprat. v. facili pōssit
qd petit ipetrare. j. Spo
liata ar. S. p. dita guberna
culo. a. Excussa ma. S.
Noue dictū: de q; fuerat
excussū. mgr. ¶ Surgēti
bus vndis. signat fuisse pe
lagus tumēs: nā tēpētas
fauēte neptūno non erat:
nec de anē pītia dubita
uit: sed ppter p. ditū guber
naculū. b. Tātis f. C.
Atqui trāq;lla fuerat nauf
gatio. sed loquit ex ea q; n
hi erat sollicitudine: & ex eo
qd sepe id sibi acciderat:
aut q; sic natātrideri po
tuit: nā et mediocres: vnde
videri ingētes natāti poss
sunt. c. Hibernas. S.
aspas: & retulit ad affectū

naugātis: d. Vix lu. C. q; pathos. a. diuturnitate tēpis vt
sepe illū phibēt totos ex ordine mēses. Et septia p. troie ex
ciditū iā pūit eltas. e. Sūma. C. docēt mathematici reliq;

Constitit anchisa fatus: et vestigia pressit:

Multa putās: sortēq; animo miseratus iniquā.

Cernit ibi moestos: & mortis honore carentes:

Leucaspim: & licie ductorem classis orontem.

Quos simula troia ventosa per equora vectos

Obruit auster: aqua inuoluens nauēq; virosq;.

Ecce gubernator sese palinurus agebat.

Qui lybico nuper cursu dū sydera seruat.

Exciderat puppi mediis effusus in vndis.

Hunc vbi vix multa moestū cognouit i vmbra.

Sic prior alloquitur: quis te palinure deorum

Eripuit nobis: mediocq; sub equore merfit.

Dic age: namq; mihi fallax haud ante repertus.

Hoc vno responso animū delusit apollo.

Qui fore te ponto incolumē: finelq; canebat

Venturū ausonios: en hec promissa fides est.

Ille autem: neq; te phoebi cortina fefellit

Dux anchisiadē: nec me deus equore merfit:

Namq; gubernacū multavi fortē reuulsum:

Cui datus herēbā custōs cursusq; regebam:

Precipitans traxi me cū: maria aspera iuro:

Nō vllū pro me tantum ccepisse timorem

Quā tua ne spoliata arnis: excussa magistro:

Deficeret tantis naus surgentibus vndis:

Tris nothus hibernas imēsa per equora noctes

Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto

elementorū ita a quē corpus sphericū ē: ac ppter ea mare non planū ē: sed turgescere: vnde est qd propter interpositū hunc tumorem maris aliquis posuit in nauī non videbit: monte e regione posuit: quē tñ videbit: qui est in summate mali eiusdē nauis. f Adnabā. S. & hic distingui potest adnabā terrē. C. Paulatim adnabā. Qñd ē difficultatē. & fessitudinē. g Terrā pura. C. Pathos ab eo qd ē tēter spem. Nam vbi tutus ē: credidit ibi crudelissime occisus est. h Gens crudelis. S. lucanorū: & dicit cū a velen-

sibus interemptū: vt portus require velinos: Sed velia quo tempore Aeneas in italiam venit nondū erat: q anticipatio si a poetā persona fit: est tollerabilis. Si per alium: est viciofa. Sed Palinuri diuinādi scientiam dant: quasi ab vmbra sit dictū. Velia autem dicta est a paludibus quibus cingitur quas grē cū dicit. fuit ergo hebra: sed accepit digamoni: vt enetus venet. C. Crudelis. Et quia in naufragum nulla iniuria puocati fuissent: & quia spoliati sepultura neglecti sunt. i Madida cū ve. gra. C. Et quē sequentur huiusmodi sunt: vt etiam in immanissimis cōmiserationē cōmouere potuerint: ergo crudelis gens. k Prensatē. C. ponit rē an oculos: nā sepe phēdebat. quia sepe a fluctibus illinc remouebat. l Capita asp. D. aspa saxos: q ex montibus radicib⁹ veluti capita in mare extāt. m Montis. S. saxi: alibi contra. Saxi de vertice pastor. i. montis. Item ferrur in abruptū magno mōs improbus actu. pro saxo: nam ista reciproca sunt. n Ferro inuasisset. C. pathos a mō & a materia. o Predamq; ig. C. rē ve risimilim facit. Qui em inuasissent: nūq; questū inde sperarent: Sed nō propter hoc minuitur crudelitas.

p Me flu. ha: S. Quia secundū philosophos corpus solum nostrū est: quod nobiscū oritur: nobiscū morit. Anima generalitatis est: et adeo nō est nostra: vt etiā in alia corpora trāseat plerūq;. q Versant in lit. ven. D. ne in profūdo esse videretur. r Per iocū. D. quia apud inferos non est iocūdū. q. d. per id quod cupis remouere. C. iocūdū. ex affectu inferiorū: vita em nostra huiusmodi est: vt si illam inferis cōparet: iocūdissima esse videat. Sin autē superis calamitosa sit. s Per genitorē. D. cuius causa tot subis labores. t Eripe me. S. corp⁹ meū: quod est hominis propriū. Est autē Homer. αὐτὸς Δεῖλο πρὶ τῶν ἑκ. ἡγοῖν. C. Caeli iocūdū: hū iocūdū addidit. Est em etiā apud inferos: sed nō iocūdū. v His iniuste malis. S. qui iferos subire potuisti. his autē. ac si diceret quē cernis. C. Iniuste. ergo potes. x Malis his. D. Captat hunc cōmiserationē. y Terram iniice. S. Bene autē maius petit: vt v hoc impetraret. Terrā autē iniectio secundū ponticalem r. t. am port-

rat fieri & circa cadaver: & circa absentū corpora quibusdam solennibus sacris. D. Iniice terram. Ostendit facultatē C. Terram iniice. Fac coenothaphiū. sic alibi. Tunc egomet rhetor in littore inanem constituit. 3 Nāq; potes. S. vbi qd eum rerum diuinarum inducit peritum. C. Nāq; potes: Sic Horatius. Quā inq; festinas nō est mora longa libebit. iniecto tertio puluere curras. a Portus require velinos. D. Remouet laborem querēdi. b Si qua via est. S. Si est vlla ratio. D. Si qua est. Ostendit illum posse: & quia tāto

vir est corporis robore: & animi ingenio: qā nāq; ex diis: quia venerem matrem habet: quia sibi maiora diū concesserunt. qñ viuendi hunc desensum permisērūt. c Diua creatrix. S. Rerū omnīū generaliter. C. Creatrix. Sic lucet Aeneadū genitrix hominū diuumq; voluptas. Quē mare nauigerū quē terras frugiferentes concelebra p te qm gen⁹ oē a antū cōcipit: vltiq; exortū lumina solis. vlt pot⁹ creatrix tua ex q facit? Et posse illum ostendit. d Innare. S. nauigare more suo. e Da dextrā. S. da auxiliū. Vmbra ei nūq; tenet: vt ter frustra cōprella manus effugit imago. f Misero. C. Si miseri q i inferno mergūt qd miseri eoq nec hoc qd affligit p g Saltem in morte quiescat. S. nam naute semper vagantur. C. Saltem. Pathos q nūq; inuita quieuerit: & nunc etiā in meretulla quies spēs dat. h Talia fat⁹ erat. C. Oro indignatōe plena: quē nō solum verbis ostendit. vgt etiā festinatōe respōsionis cū vix expectauerit: vt ille finiret. i Coepit cū talia vates. D. rñdit sibylla: cui leges inferos notiores essent. k Vnde. C. Ad dubitatio auget indignationē: cū videat. qd ne suū spicari qd possit: vñ hēc cupido illi veniat. l Tā di. cu. S. ex deorū ira venies. aut magna: vt

sua cuiq; de⁹ sit dira cupido: m Tu sty. m. C. Grauitima interrogatio: cū i a vrgem⁹ aduersariū: vt nō possit: nā id qd nobis placet rñdere. Habet autē hēc singula verba magis pond⁹. Tu. q. d. cui nullū tale meritū est vt supra fata qd sit tribuēdū: stygias qd in tāta diū veneratōe hūc. Inhumat⁹. cū magno pōdere. q. d. qd nūq; factitatū est. n Seuer⁹. S. tristē. & sūt reciproca. C. Seuer⁹. q. d. vis qd i eo sūmie aduers⁹ ius facere. i q sūma sp observata sit seueritas. o Eumenidū. S. circa quē hitat Eumēides. C. Eumenidū q oim sceles vltices sūt. p Atpicies. C. si tñ admittat si aspiciat: qd erat si transeat. Repere ergo. Tu q nihil extra forte a diis mereris: nulloq; illi sūguie cōiūct⁹ es: in hūat⁹. qd nefas fuit. tale fluuiū: et q tales hū vltices: nō dicā trālib: sed aspicias. Aut abibis ripā: vt ostendat maximū nefas ē: ipm trāse etū si p⁹ trāsitu a ripa nō discedēs: vltē n pgre diat. q Ripā abi. S. vt abeo in thufcos: alū hūc abibis:

prospexi italiam sūma sublimis abvnda.
paulatim adnabam terrē: et iā tuta tenebam;
Nigens crudelis madida cū veste grauatū
prenfantēq; vncis manibus capita aspa mōtis
Ferro inuasisset: prēdāq; ignara putasset.
Nūc me fluctus habet: versantēq; in littore vēti.
Quod te per coeli iocundū lumen: & auras:
per genitorem oro: per spes surgentis Iuli
Eripe me his iniuste malis: aut tu mihi terram
Iniice: nāq; potes: portusq; require velinos.
Aut tu si qua via est: si quā tibi diua creatrix
Ostendit: (neq; em credo sine numine diuū
Flumina tanta paras stygiāq; innare paludem)
Da dextrā misero: et tecū me tolle per vndas:
Sedibus vt saltē placidis in morte quiescā.
Talia fatus erat: coepit cū talia vates.
Vnde hēc o palinure tibi tam dira cupido:
Tu stygias inhumatus aquas: amnemq; seuerū
Eumenidū aspicias. ripāue iniussus abibis:

Fata, S. que semel a dii decreuerunt: & locutus ē secundum
Epicureos: qui dicunt: nec bene pro meritis capitur: nec tan-
giunt ira. D. Fata. fatum dixit iudicatum: cuius firmitas mo-
ueri non possit. C. D. sine fata deū flecti sperare precā. Ostē-
ditque transire flumē aliquem inhumatum: sit velle flectere fa-
taque secundum Stoicos ne a Ioue quidem frāgi possunt.
De fato ita scribit Augustinus in quinto eius voluminis q
inscribitur de ciuitate dei. Qui non astrorū constitutionē si-
cuti est cum quodq; concipitur: vel nascitur: vel inchoatur:

sed omnem cōnexionem
seriemq; causarū: qua sit
omne quod fit: fati nomi-
ne appellatur: non multū
cum his de vi verbi est la-
borandū: qm̄ hanc seriē:
dei voluntati: et potestati
subiiciunt: qui cūcta scit
anteq; fiant: & nihil mor-
dinatum relinquat: quo
sunt omniū pates q̄uis
ab illo sunt omniū volū-
tates. Hec Augustinus.
Seneca autem his versib⁹
ostendit: dei volūtatē:
cuius p̄as per cūcta por-
tigit: fatū illos dicere duc-
tū sūme pater: altiq; dñā
torpore quocūq; placuit:
nulla parēdi mora est: af-
sum impiger: fac nolle co-
mitabor genēs: malusq;
parior facere: qd̄ licuit bo-
no: ducit volentē fata no-
lētem trahunt. Postremo
addit Augustinus: ordinē
causarū vbi dei voluntas

plurimū valet: nec negam⁹: nec fati vocabulo nūcupam⁹:
nisi forte a fado fatū dicam⁹. Nā scriptū est in libris sanctis
semel locus est deus: qm̄ p̄as dei est: & tibi dñe miseri-
cordia. Semel. i. in cōmutabiliter oīa factur⁹ ē. Hac ergo rōe
fatū appellare possum⁹ a fando: sed qm̄ in alia re intelligi
soler: corda hominū nolumus inclinare. Plato scribit. Fatū
esse diuinā legē per quā inuitabiles cogitationes dei: ac in-
cepta complentur. Hanc autē legem in mūdi animo insitā:
ingenitā ab ipsa dei prouidentia putat: vt idem sit hic fatū
quod in mente dei est prouidentia. Anim⁹ em̄ mūdi: minister
est dei: quia ea que prouidentia sanxit: & nouit diligenter exe-
quit: ac cōplet: ac omnis exequēda ministris suis. i. syderi-
bus: ac demonibus mandat. Quo sit vt lex administrandi
mundi sit: & in principe deo: & in mundi spiritu: ac syderi-
bus: hoc omne exprimit: Plato: inuitabiles primo dixit co-
gitationes dei. Secūdo legē per quā ille cōplentur: & alibi dic-
fatū ē: syderis legē: vt ostēderet prouidentia i deo ē: fatū vero in
mūdi spū: ac syderib⁹. Sēpe etiā vniuersi mētē fato nuncu-
pāt. Sēpe & ipi⁹ legis executionē: ergo apud platonicos q̄t
tuor signat fatū: Mētē ipsā coeli: legē: q̄ illi ingenita est. Le-
gē q̄ quēris diis attribuit. Ac deniq; executionē: quā sanxit
de⁹ prim⁹: quas administrandas accepērit secūdi. Hec de
Platone. Trimegest⁹ autē primo dedit diffinitionē. q̄ ad ipsi-
us legis tēporale executionē pertinet: dicēs fatū ē necessita-
tē oīm q̄ gerunt: sēp sibi catenatis nexib⁹ iunctā. Secūdo
appellat mūdi animū fati noīe. & simul aliā diffinitionē
posuit: q̄ fatū: & in mūdi mētē. & in ceteris diis posuit: di-
cit em̄ fatum est: aut secūdos deus. i. vniuersitatis animus:
aut oīm celestū terrenorūq; firmata diuis legib⁹ disciplina. i.
rō: & ordo regū administrandā in diis in sūma dei prouidentia
Acidē Trimegest⁹ tria putat in reb⁹ administradis principi-
patū tenere his verbis. hec tria fatū: necessitas: ordo nutu
dei effecta sunt. Prima igit ē: prouidentia diuina gubernans
mundum: a qua gubernanda: mūdi rō: similis mūdi men-
ti tradita est: quā hic fatū nominat: ab hoc necessitatē vult
oriri. i. rationis huius inuitabilem executionem. A necessi-
tate censet ordinem emanare. Hec autē sunt eius verba. Fa-

Define fata deum flecti sperare precando:

Sed cape dicta memor: duri solatia casus:

Nam tua finitimi longe lateq; per vrbes

prodigiis acti coelestibus ossa piabunt:

Et statuent tumultū: & tumulto solēnia mittēt:

Aeternūq; locus palinuri nomen habebit.

His dictis curę emotę: pulsusq; parumper

Cordē dolor tristi: gaudet cognomine terra.

¶ Ergo iter inceptū pagūt: fluuiorūq; ppinqūt.

Nauita q̄s iā inde vt stygia, p̄spexit ab vnda

tū: & necessitas ambo sibi inuicē indiuiduo nexē sunt gluti-
no. Fatū rerū initia parit: necessitas cogit effectū: q̄ ex illius
primordiis pendet. has ordo cōsequitur. i. textus & dispo-
sitiō tpis rerū perficiendā. Nihil em̄ est sine ordinis dispo-
sitiōe. Est igit (eodē Trimegesto teste) prouidentia rerū agē-
darū in sūmo principe constituta. ab hoc fluūt fatū: lex. i. p-
rouidentie similis: sed in mundi spiritu insita: hinc necessitas:
deindi ordo. Ceteri philosophi nō integrā hāc Trimegesti
sententiā acceperunt: pręter Platōnē. Pythagoras em̄ proui-

dētia mūdi administrari di-
xit. Fatū at diffiniēs: id qd̄
ad legē et ad legis executi-
ōnē ordinē explicuit: scribēs
fatū ē eorū que sunt per
pres administrādo cū cau-
sam. Ad idē quoq; respō-
ciens Aristotiles: fatū inq̄
est decretū causā an tra-
ctū se inuicem cōtinēti:
Stoici. idē pene exprimūt
cū dicunt fatū esse conne-
xā rerū seriē: siue rōnē: per
quā mundus administrā-
tur. Democritus autē He-
radit⁹ Empedocles xeno-
phanes: & Melissus solā
necessitatē in fati diffiniti-
ōne posuerūt: dicūt enim
fatū esse euentū inuita-
bilem: ac necessariū. Boe-
tius autē solā executiōis
cōnexionē posuit. Fatum
em̄ ait: Est inherens reb⁹
mobilibus dispositio: per
quā diuina prouidentia su-
is queq; necesse ordinibus

hec fortasse dū breuitati studeo: obliuiscor q̄ par erat retur-
li. Sed inuenies apud Marfilium nostrum vicinū: & hec &
plurima alia enodatus explicatusq; scripta:

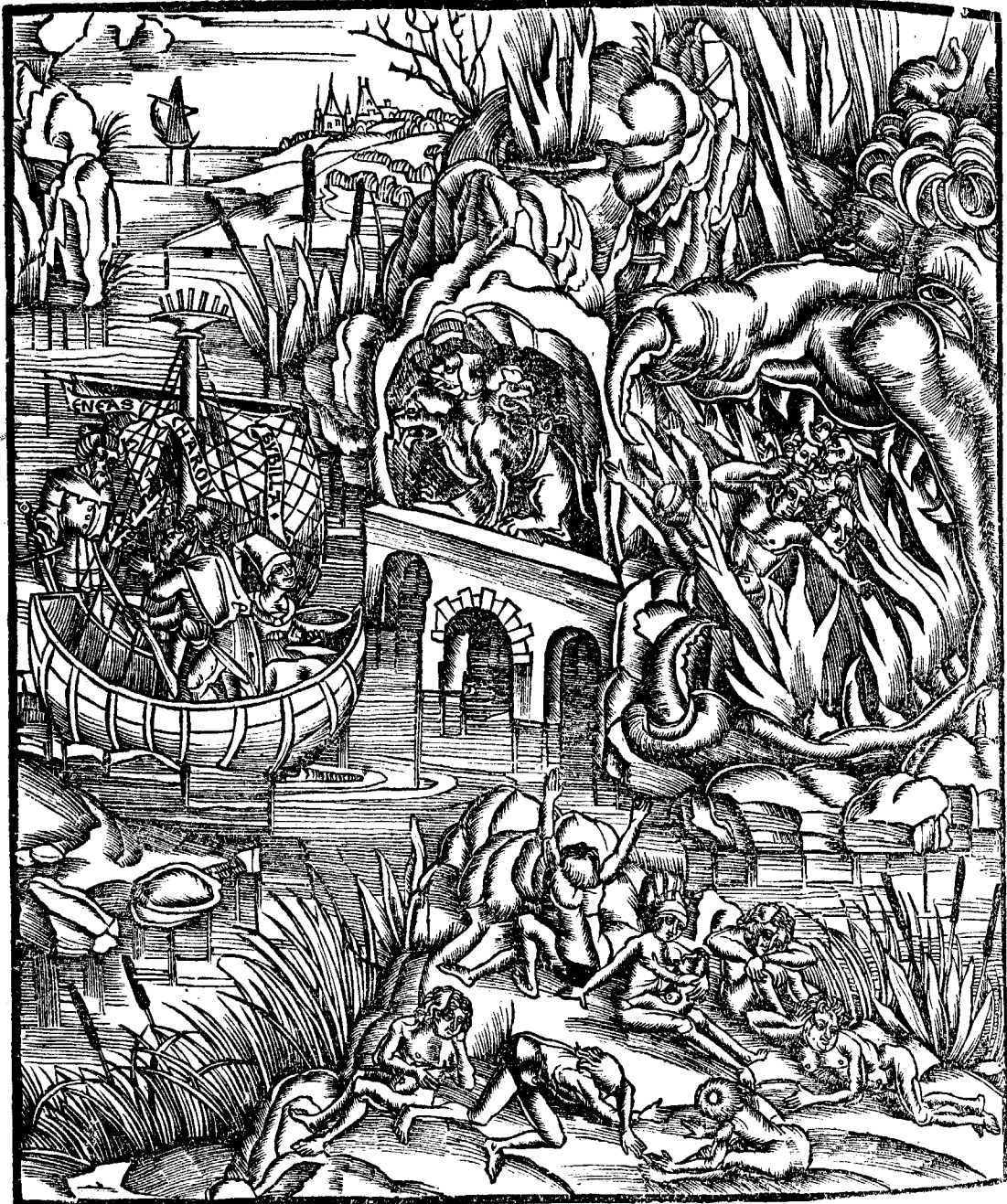
Memor. C. quasi diceret: que te nō fallent: nam qui nar-
rat: non subet memorie mandari: que non credat futura: ne
aliquē mendatio argui possit. c. Duri. S. impossibilis
ad mutationē. v. Longe lateq; S. de hystoria est Luca-
nis em̄ peste laborantibus respondit oraculū: manes palin-
uri esse placandos: quā obrem haud procul a velia: & ne-
mus ei dederūt: & cœnotaphiū. x. Prodigis coelestib⁹.
S. & pestilentia & oraculū cōpēdiose tangit. C. Coelestib⁹.
q. d. que a te nō sūt cōtemnēda: ergo nō est dubitandū qui
exequatur. y. Piabunt. S. expiābunt placabunt.

z. Aeternū. S. ingremū. & ad aduerbiū. a. Palinuri. S.
plusest q̄ si tuū dixisset. C. Palinurus. diximus deelia siue
velia. Palinurus autē promontoriū est nō procul ab hac vr-
be. b. His dictis. C. non potuit venire in italiā. i. ad con-
templationē Aeneas: nisi Palinurus quē appetitū ratiōi re-
pugnantē interpretati sum⁹: qui nimis vehemens nimis con-
citatus: a somno. i. a sūma animi & placida quiete: de tea-
mone. i. de vite administratione deliceretur. Nūc autē cū in
ferno. i. in vitiōrū speculatione iter se se offerat: iterū repelli-
tur: quia non possumus vitia cōtemplari: vt ab eis libere
mur nisi pri⁹ relicto hoc appetitu. c. Parūp. S. paulatī le-
tari coepit: spes ei sola nōdū hūicū accēpat p̄ris. ali⁹ pa-
rūp valde parū volūt. C. Parump. Statim secūdū marcel-
lū. Sed magis Seruio assentior. d. Gaudet cognomine
terra. SER. est enim hic & hec cognominis. In Plauto em̄
vna ē bacchadib⁹ dicit: illa mea cognominis est. Metti au-
tem necessitate a cōmuni genere in e misit ablatiuum.

e. Nauita. S. Epenthē: vt mars p̄ mauors. C. Nauita. de-
Charontē. abunde dictū est. & q̄ vi nolit pati: etiā demō-
stratū est. f. Inde vt stygia prospexit ab vnda. S. vt Sici-
lo prospexit ab usq; pachynno: & sic intelligimus hec tria
iuncta esse Acherontē stygem & cocyton: de his em̄ nascū-
tur alia. hinc est noues styx interfula cohercet.

g. Tacitū. SERVI. aut solum: aut ipsi tacitū. h. Ag-

Eneidos

gredit. SER. Hoc sermo
ne ostendit eum iratum.
i Armatus. S. ac si dice
ret nihil pium molitur ar
matus. k Qui. SER.
cur. l Istinc. S. a loco
in quo es. m Somni
no. usq. C. ut ostendat
omata: cū iam sit amissa
ratio: quasi dormire: aut
in rerū omniū tenebris: et
cecitate versari.
n Viua. S. Nā sūt corpa
etia mortuorū q tū vident
id est vmbre.

Per tacitū^s nem^o ire: pedēq; aduertere ripe:
Sic prior aggreditur dictis: itaq; increpat vltro:
Quisq; es armatus: q; nostra ad flumina tēdis
Fare age q; d venias: iā istinc & cōprime gressus:
Vmbrarū hic locus est: somni noctisq; sopore:
Corpora viua nefas stygia vectare carina,
Nec vero alciden me sum letatus eūtem

o Nec vero alciden. S.
Volunt qdem dictū qno
τοῦ Ἀλκιδῆ. i. virtute. Quod
non pedit: quia a prima
grate sic dictū est: ergo ab
Alceo patre amphytrio
nis. D. Nec vero alciden:
dat exempla eorum: qui
apud inferos illicita com
mississent sub occasiōe q
deorum originē duceret.
p Me sum letat^o. SER.
lectū enim in Orphico: q
qū Hercules ad iteros de
scendit. Charon tēte eū

fractum suscepit: propter quod anno integro in cōpedibus fuit. q. Quāq. S. ac si dicat: hoc in te nōdum proba- uis: sed p simulationē: nam norat. t. Tartareū. D. Vna iniuria priuare omīs inferos sua custode. s. In vincla. S. Hercules a prudētorib⁹ mente magisq. corpe fortis dicit. Ergo cū p̄la fecerit: duodecim ei labores dant. ppter duoci agnita signa. Q. igit ab inferis cerber⁹ traxerit: notat q. oēs cupiditates: et omia vitia terrena cōtempnit. Nā cerberus est terra: q. est con- sumptrix corporū. Vnde cerberus: quasi kpeiv Bo- po. id est carniuorū dī. Vñ est: Ossa super recu- bans. Nam ossa nō cito terra consumit. t. Peti- uit. C. adduxit: secundū Marcellū. v. Ipsius a folio regis. S. Atq. cerber⁹ statim post flumina est: vbi est quasi adit⁹ infero- rū. Solū aut Plutonis in- cernit est. Ergo vñ ad na- turā cantū referas: q. terris ad dominū refugiant. Aut solū p impio accipi- as: vt alibi arces p impe- rio: vt imbellē auct⁹ ro- mē arch⁹. Indū: cū indi- vīs ad primos venerint finē. i. vñ ad arces. D. Ipsius a folio. Alia ip̄s⁹ regis iniuria. x. Tremē- tem. DO. incit timorē Hercules illi qui neminē timuit. y. Dominam S. vñ a greco est q. vxorē Διὸς τοῦ λέοντος dicunt. Aut dicit thalamo: vt do- minā Charon ad se retu- lerit. D. Hi dñs dñs. pe- ius conati sunt. Q. hic lo- ca sunt accusationes. Fa- cte vim vxori aliene: vx- ori regis & p̄sentis. Ip̄s⁹ quoq. regine: & hæc a p- sona. A loco vero de ip̄o thalamo: quē nosse pter- maritum nemini licuit. A facto. abstrahi: quem honeste cōgere nō licuit.

z. Breuiter. D. quia quę- lūta sunt longo sermone nō egent. a. Amphry- sia vates. S. Apollinea: et est longe repetitū epithe- son. Nam Amphrysus est Thesalię fluius: iuxta quem Apollo priuatus diuinitate ab Ioue nato Admēti regis paup̄ armenta: quia occiderat Cyclopes fabricatores ful- minū: quib⁹ Aesculapius Apollinis filius extinct⁹ est: q. Hippolytū ab inferis potentia herbarum reuocauerat.

b. Nulle insidię. D. Loquit̄ ergo contra: vt dixit: Nā lo- quē cōtra illa q. suspicabat. C. Nulla hic insidię Purgat q. ille timebat: & ostendit q. alienus sit a fraude & a rapina. Post hæc ostendit ramū. Hęc omia huc redūt: vt qui ad spe- culationē tendit, primo vacent & dolo: & vi hoc est om- ni vitio. Nam ille ascendet in montē dñi: & stabit in lo- co sancto eius: qui est innocēs m̄ibus: & mūdo corde: z non accipit inuāti aiam suam. Sed nec hoc satis: vt vi- tio careas: vt in speculationē recipiaris: sed opus est vt ra- tio a penās. i. p̄feras ip̄am sapiam: quā sine dei dispositi- one nemo assequit. Vnde dixit donū fatalis virgē mira-

bile: quia nīl sapientia mirabilius est. c. Nec vim tela ferūt. S. ac si diceret tū repellūt. D. Nec vim tela fe. Confu- tat qd ille vehementer timebat. Fertur enī ferrū plerumq. nō vt inferat: sed vt repellat iniuria. d. Licet. S. Fas est: et est concedens aduerbiū. sicut esto. e. Aeternum. S. aduerbiū est: vt supra: & subaudiť his æternum latrans æternū tereat. f. Patruī. S. quia Iouis est filia ex Cerere.

g. Seruet. S. custodiat: vt tātas seruabat filia sedes. h. Troius. S. q. d. a diis originē ducens. i. Pie- tate insignis & ar. S. pro- pter illud: pauci q. quous amauit Iuppiter. Aut ar. e. ad æ. v. DO. Pietate et armis. Nam ppter p̄cta- tem descendit ad patrem: propter vero fortitudinē nō reformidauit pericula quę sunt apud inferos. k. Herebi. S. pprie pars inferorū: in q. qui bñ vix- erunt: morant. Nā ad Ely- siū nonasti purgati veni- unt. Vnde est. Et pauci lēta arua tenemus. Hinc deprēsum est animas de Elysio ad corpa nō redi- re: quia per purgatiōē; ca- rent cupiditate.

l. Tē nulla mouet. S. necessitate vult p̄suadere: quia scit manes nulla re flecti vt sciet si ignorare manes. m. Pietatis ima- go. S. i. pietas: vt vis her- culeā. i. hercles p̄phrasi. n. Aperit. S. nudat: vt ap̄t pcul mōtes ac volue- refumū. o. Fatalis vir- ge. S. Nā ē: Si te fatav o- cāt. p. Longo p̄. SE. Aut aduerbiū est aut prepositio antiq. posita. CR. Longo post tēpe- visum. Nihil enī rari⁹ videre contingit. Mirat̄ ergo ramū aurū: nam quāuis nolit cogi liberū arbitriū: tū concedit sapi- entia. q. Cyruleam ad- uertit puppim. C. aduer- tit voluntatē: quę vidēda discutat. Hęc habet. p̄p̄i- um: id est imperiū in ob- lectum: habet in puppi-

clauum: id est rationem: qua cuncta ponderat & regat. Nam in malo eligendo adhibet rationē: licet falsam. Cha- ron igit: id est liberum arbitriū viso ramo. t. sapiētia liben- ter ad illum se vertit. Nauis cerulea est. Ceruleus aut color ex albo constat & nigro: quia animus per speculationē ad inferna tendens: nigrū. i. vitium: & albū. i. virtutē cogi- tat: vel per nigrum insētiām: per album cognitionē intel- lige. Speculator enī nisi videret aliquid nō moueret ad spe- culādū. Si vero oia videret: cessaret ip̄sa speculatio. Remo- uet Charon ceteras animas. i. ceteros omēs animi affect⁹ & p̄urbatio- nes: & recipit Aeneā cum Sybilla. i. anim⁹ cum solo intellectu. r. Inde alias a as. D. quo facili⁹ Aeneam ferret. s. Iuga S. ḡyced xit. 3. yd. quę trans- tra vocaus. t. Laxat. S. vacuat: vt supra. v. Foros. S. tabulata. multitudinē enī remota q̄si laxanť spatia. x. Alueo. S. fluminis. Et per Syneresim aluo.

Eneidos

y Ingente aeneam. S. vt ostendat per purgationem animi corpora fieri leuiora: qd de Sybilla vult accipi. D. Ingente. Aut qd reuera esset magnus: aut comparatione exiguae nauis: quae ad incorporandas alas vehendas inuetera esset.

z Sutilis. S. Intexa ergo fragilis. C. Cymba subtilis est: quia scitis scienda annectit. a Rimosa. C. Est rimosa. p. pterea: q. in eade re scibiliu scitoruq. aduersitas nulla est: distantq. longe inter se: ac differunt: & pugnare sepe videtur. Gemuit Cymba ex angustia: quae pmit. ppter speculationis difficultate. Et q. rimosa est: accipit multa paludem: nam sepe inter speculadu corporearu rerum illecebre subeunt.

b Tandem. S. ppter paludis magnitudine: aut qd melius est ppter pondus aeneae. & ppter coeni densitatem. D. Tandem: aut mora fuit: quia nauis pter solitu esset onusta. Vt ex affectu Aeneae: q. ppera bar ad patre. d. Infortui. S. sine forma.

c Cerberus. S. quia de animis dicitur: est bñ factus ante Cerberi mentionem consumptoris corporu. C. Cerberus. Hic secundum Hesiodu nat. e ex Echidna & Typhaone siml. cu orco cane Gerionis et hydra: & Chymera. Et vt idem poeta scribit: habet centum capita: ianitor est Plutonis. Et cuiusq. venient: cauda atq. auribus blandit: sed exire nemine patit. Siquidem in insidiis collocatus q. cuq. extra iam uiam offendit: deuorat. Alii non centum sibi capita: sed tria dant. Veru q. magis absonum iudicari possit: contraria sentire Hesiodus ac Virgilius videtur. Siquidem Hesiodus ait illum intrantibus blandiri: egredientibus aduersari. Contra Virgilius ipm venientibus obitare: & ne ingrediant eos impedire inducit: Quosq. cotrouersia vt facilius tollam. meminisse oportet: descensu ad inferos esse: tum eos qui i vitia labunt: cu eos q. descendunt. in contemplatione vitioru: vt cu illoru pernitiosam pestem cognouerint: ab illis se purgant. Cerberu aut p eo ponit: qd i nobis terrenu: ac ppter ea cadutu est. Si igit. intelligam. nos ad inferos descendere: cu in vitia labimur: erit id quod scribit Hesiodus. Nam labentibus ita ad inferos blandit Cerberus. i. corporei sensus: nam illi nos in vitia precipites agunt & ad om. voluptates inuitat: q. animu effeminant: contraq. ab omni reru celestiu inuestigatione remouet. & quia nihil nisi corporeum nobis se se offert: nos nihil nisi corpore esse putamus. Sin aut hinc abire tentam. repugnat oino egdem voluptates: itaq. hortant ad ingrellum: dehortantur ab egressu. Sin autem eum descensum ad inferos intelligam. per q. contemplatione vitioru: vt ab illis descendamus. significam. contra est de Cerbero. Na repugnat aduersaturq. ingredi volentibus. Impedit em nos ea oia quae quis caduca momentanea sint. tamen sensus demulcent. Presertim aut impedit nos timor: ne ea quib. corpus indiget nos deficiat. Itaq. sapiens qui est: considerat tria genera esse earum rerum: quae ad corpus pnter voluntatu. Primum illaru rerum sunt: quae nec necessarię nec naturales sunt. Altera earum rerum: quae & si non sunt necessarię: tñ

sunt naturales. Tertia vero illaru quę naturales necessarię sunt. Itaq. prima tanq. animo pernitiosam refugenda censet. Secunda vero specie facile caremus. Tertia postremo (quis ea continet sine quibus esse non possumus) facile tamen parari illa posse: quia natura paucis minimisq. contenta sit adinmaduerit ista: ergo facile sine multa impensa & paruo labore sibi coparat: ac deinceps reliqui tepus maximaru rerum contemplationi impedit. Quia quidem laute abundeq. alitur animus: eaq. viger: ac beate degit: vt ipsa inuestigatio pabulum sit: ac vera ambrosia: gaudiu em quod ex illarum reru cognitione puenit: suauissimu nectar paret. Darigi Cerbero: id est necessitati corporis of fam. i. vilem ac facile parabilem cibum: in quo sit etia potus: et ex quo gignatur somnus: vt ad plenum satisfaciatur necessitati corporeę. Nam cibo: potur: ac somno indiget vita animal: vnde trifauci latratu illu psonare dicit.

Ingente aeneam: gemuit sub pondere cymba
Sutilis: & multa accepit rimosa paludem,
Tandem trans fluuium: icolumes: vatemq. viruq.
Informi limo: glaucaq. exponit in vluu.
Cerberus hecingens latratu regna trifauci
Personat: aduerso recubans immanis in antro.
Cui vates horrere videns iam colla colubris:
Melle soporata: & medicatis frugibus offam
Obijcit: ille fame rabida tria guttura pandens:
Corripit obiectam: atq. imania tergare soluit:
Fusus humi: totoq. ingens extenditur antro.
Occupat aeneas aditum custode sepulto:
Euaditq. celer ripam irremeabilis vnde.

f Personat. S. aut psonare facit: aut psona sonat. **g** Colubris. S. fingit pro pilis habere serpentes: & est Hyppalage: quia in collo e. h. rebant colubre. **h** Soporata. C. Nam (vt diximus) somnus necessarius est vite corporeę.

i Offam. S. hinc diminutiui posella: q. non genti nat. Qd ait melle allusit ad corpora: quae cu melle obruantur.

k Ille fame rabida. C. ostendit per transitu nullum obsonium melius esse q. fames: cum tunc etiam visibilissima suauissima sint: & illud simul docet fame ipsa oia latrare: & in omne rabiem verti. Hinc etia alibi. Et male suada fames. **l** Toto antro. S. Per hoc eius magnitudo ostendit: vt de Polyphemo. Iacutq. p antu immellum.

m Occupat. S. raptim ingredit. C. Occupat aeneas: adi. custode sepulto. Nam cu ita curatu e corpus: vt neq. nimio luxu cotumax sit: neq. rursus rebus necessariis laboret: iacet obtemperans: nec animo contemplari volenti aduersat. Ergo valet aeneas. i. vir sapiens occupare ingrellum ad contemplatione. **n** Sepulto. S. sine pulu: id est sine motu dormiente. **o** Irremeabilis. S. epitheton gemitu: & etia ipsi Aeneae irremeabilis: quia p aliam porta egressurus est. **p** Continuo audite vo. S. noue circuli inferi cuncti dicunt: quos nunc exequit. Primus animas infantiu tenet: Secundus eoru: qui p simplicitate sibi adesse nequiescunt. Tertius eoru qui euitantes erumnas se in euerterunt. Quartus eoru q. amauerunt. Quintus viroru fortium. Sextus nocentiu qui puniuntur a iudicibus. In septimo ante me purgantur. In octauo sunt animę ita purgate vt redeant. In nono: vt iam non redeant in campo Elysio.

q Vagitus. S. E. Poetice dixit: Ploratus tantu lachrymarum: Planctus tantu vocum. Fletus ad vitruq. pertinet: Sed confunditur plerunq. C. Vagitus. Vagire infanrium est: quoniam pueri siml. atq. parti sunt: eam primam vocem edunt: quae prima syllaba in dictione est. Vnde et Vaticanus deus is: penes quem vocis huius initia sunt: a quo acce Vaticanus est dictus: vt ait Varro. Quamuis

¶ Continuo audite voces: vagitus & ingēs

MM II

ary
pu
rian
van
dee
unc
m

alī hunc deum a vaticiniis nominatū velint: & agrū va-
dicant: q̄ a vaticiniis q̄ vi atq; infictu eius dei i eo agro
fieret solita essent. r Infantū. C. Infantia aut̄ fm deōto
res phōs septimo anno finit: q̄ est prima etas. Sedā vero
pueritia nuncupat vīq; ad pubertatē (scdō septēnario: id
est quartodecimo anno finit. Tertia ē adoleſcētia ad. xxi.
annū extendit. Deinde septēnario geminato ad. xxxv. an-
nū pducit iuuetus: qua grāte pfectaevxorē ducere. Arist.
iuber: Rursus septēnario geminato vīq; ad. xlix. vel. l. an-
num est etas virilis ma-
tura ac pfecta. Senectus
demū triplicato septenna-
rio constituit. Ait enim
Arist. i lib. de repub. qui
ebdomadibus diuidunt
grates: plurimū bene di-
cūt. Secūda ei est naturę
ditio.

Fientes. CRIST.
Flere est tm lachrymis.
Gemere cū preangustia
in somnū prorūpim⁹. lō
& iumēta sub nimio pō-
dere gemūt: & inanima-
ta ea rōne gemere dicunt
vr: Gemuit sub pondere
cymba. Plorare est voce
flebili dolorem ostēdere:
Vñ ē implorare. Plāgere
est pūssioe mēbrorū do-
lorē ostēdere: et pcutere
capit. Eiulare est acutorī
& magis sub lata voce fle-
re: qd est mulierū: & pe-
ne idē qd violare: q̄uis
hoc lūporū canumq; sit:
Nam vociferant: qui nō
mō dolorē: sed idignatio-
nē voce effrenata demon-
strant: qd & vehementer
clamare aliqui significat.
Nam lamentare est voce
querula: & tristitōe
calamitatem testari.

In limine primo. SER. Qui
de prima ipsi subrepti sunt vira: v Dulcis vitę ex-
ortes. D. Quos dulcis vita cito deseruit: & fecit exortes. i.
extra sortē viuēdi maiorē. x Exortes. S. exptes sine pre-
uylmpos gr̄ce. y Ab vberē raptos. D. ad augmentū
miseratiōis: q̄ infantes a mris vberibus rapti ante extin-
guent: quā loqui cōpissent. C. ab vberē raptos. Parhos
a breuitate vitę: & ab erate. z Acerbo. S. immaturo
translatio a pomis. CR. Acerbo. ab eo qd est acer: nā que
acerba sunt acriorē hnt saporē. a Falso dānati cri-
C. iure post infantilē innocentia: ponunt: qui innocentes
mortē subire. b Sine sor. S. sine iudicio. Nā antiq nō
audiebant causas: nisi sorte ordinatas: nā tpe q̄ agebātur
causę: cōueniebāt omēs. Vñ & conciliū ait. Et ex sorte die
rum ordinē capiebant: quo post diem trigessimū suas cau-
sas exēqbāt. Vñ & vñā mouet Iuuenat. Gratia fallacis
ptoris viceris vñā. C. Sorte. Vide Seruiū. Sed & Quinti-
lian⁹ ait: q̄ in foro vel atrocitate formularū: vel mō pe-
titionū: vel nouissime sorteludicat. c Quęstor minos.
S. Quęstor pprie is est: qui exercendis quęstōibus p̄est.
Inducit aut̄ minoa tanq; crudelē: qd Epitheton Plato &
Homer⁹ ei dant. Nam Acacus & Rhadamāthus fr̄s mia-
nois sunt. D. Quęstor mi. Et inquirēdi & vñę agitādę
habet prātem. C. Minos. Scripserūt multa plurimos de-
os in Creta fuisse. ac deinde multis etatibus post deos he-
roas eandē insulā habuisse: quorū clariores teste Hero. Mi-
nos & Rhadamāthus fuerūt Europes & Iouis filii. Minos
q̄ maiorē natū regnū accepisse: ac plures vrbes cōdidisse.
Sed ex his tres nobiliores Gnesum: quod Asiā spectat

Phesum vero ad meridiem positum: & Cydon ad occa-
sum vergēs. Dedit leges Cretensibus: quas a p̄re accepit:
qui in spelunca sibi eas dabat: ac bello nauali multas isu-
las cepit. Prim⁹ grecorū mari imperauit: Magnosq; in ho-
nore ppter iustitia & fortitudinē fuit. Classe primus (teste
Plinio) pugnauit. Ephorus aut̄ scribit: Minoa cuiusdam
ariquisimū Rhadamāthi imitatorē extitisse: viri iustitia:
& p̄grate celestis: quā appellatiōe Minois frater fuit.
Hūc igit̄ sectatus Minos p nouē annos Iouis antrū con-

scendebat: ac postea dein
de discedens: leges q̄ mā-
data Iouis dicebat homi-
bus ferebat. Vñ poeta di-
xit: Hūc quondā Minos
nonū regnauerat ānum.
Excelsa mandata Iouis
captans: ait Strabo.

Infantumq; animę fientes in limine primo
Quos dulcis vitę exortes: & ab vberē raptos
Abstulit atra dies: & funere merſit acerbo.
Hos iuxta falso damnati crimine mortis.
Nec vero hę sine sorte datę: sine iudice sedes.
Quęstor minos vñā mouet: ille silentum
Conciliumq; vocat: vitasq; & crimina dicit.
Proxima deinde tenent mœsti loca: q̄ sibi le-
Infantes peperere manu: lucēq; perosi (ū.
Proicere animas: quā vellent ęthere in alto
Nunc & pauperiem: & duros perferre labores:
Fata obstant: tristiq; palus in amabilis vnda
Alligat: & nouies styx interfusa coeret:
Nec procul hinc partē fusi monstrant in omnē.

vt tunc Socrati fecit: c
causa facti: Nihil enim sit nisi quod faciendi habet necel-
sitate. f Lucemq; perosi. SER. Figuratē. Nā peros-
sum illius dicimus. g Proicere. S. quasi rem viti-
h Aethere. SER. nostrū habitaculū Aethere vocant
inferorum cōparatione. i Duros perferre labores.
Homerus Achillis vñāram inducit dicentē: libentius ē
omnia aduersa apud superos tolerare: q̄ apud inferos in-
petare. k Fata. S. iura naturę.
l Noues styx interfusa. S. qui altius de mundi rōne que-
sierunt: dicunt intra mundi hos nouem circulos inclusos:
esse virtutes: in quibus & iracundię sunt: & cupiditates:
De quibus tristitia: id est styx. Vnde dicit nouem esse cir-
culos stygis: que inferos cingit: id est vt supra dixim⁹ ter-
ram. Nam dicunt alias esse purgatores extra hos mundi
circulos potestates. CR. Noues. quia octo cōdiorū spheris
& corpore inclusa est anima i inferis esse dī. Alii dicūt: no-
uem circuitos stygis nouem esse completiones ex qualis
tatibus quatuor humorū: quib⁹ anima diuinitate sequi
stratur: quas quatuor sunt simplices. Nam bili calor: tan-
guini humor: pituitę frigiditas: atq; bili siccitas. Quatuor
cōtūctę: Nam siccitas mixta frigori terrellrem corporis
turam facit: calori igneam. Humiditas cū frigore aquati-
cam cum calore aeream facit: nonā volūt equalē. in qua
quia secundū iustitiam omēs operentur qualitates nulla
superet. m Partem fusi mōstrant in om. SES. Plures
vult ostendere eos: in quibus libido dominat. D. Fusi
omnem partem: quocunq; oculos tendere poterant.
n Lugentes campi. S. quasi ludis egentes: quod etiam

d Mœsti. S. Quia secun-
dū Platonē grauitur pur-
nunt eorū animę qui sibi
hi inserūt mortē. C. Moe-
sti: qm̄ contra impiū deo-
rū fecerūt. Erat enī in ar-
canis antiq̄m nō licere:
cuiq; seipsum inferire:
cuius rei hāc rōne Socra-
tes apud Platonem refert
homines in quadā culto-
dia esse: nec oportet quen-
q̄ seipm dissoluere: neq;
fugere: dicitq; deos nosſit
curam habere: nos vero
homines in rebus esse deo-
rum. Ergo quēadmodū
si quis ex nr̄is seruis se oc-
cideret: cum hoc nō man-
darem⁹: grauitur letem⁹.
atq; si possemus punire
mus. Ita & deus facit: si
quis custodiam effugiat
prius q̄ sibi deus aliqua
necessitatem imposuerit.
Infantes. DON. dicitur

bku morē sibi conscuerat: Tanta autē acerbitas agebatur
conspicitur ipsius, ergo erat ex re: ut statu veniali vteret: ex
quo maximo opere nobis misericordiam cōparamus. In foelix,
quia nō sua: sed aliena culpa sibi mortē cōsciuerat: In fo-
elix, cum tū in eā seuerit amor: ut ad mortē cōpulerit: ergo
illā culpā absoluit: se autē
dānat: sed mox articulo se
re vniuersam in necessita-
tem reuocat. Ergo oīto Pa-
thetica spe a p̄dūsiōe erū-
pit. Sic Teren. Quidnam
igit faciat? Et Propertius:
Ergo sollicitus tu causa pe-
cunia vitę, per te imatus
rū mortis adimus iter.
i Verus mihi nūtiū. S.
kollōro: oīto conuocauit
ligendum q̄ sit nūtiatus
Didoni interitus. Alii ad
ignē referunt vīsum. Alii
ad Mercuriū: Qui ait: cer-
ta mori: sed in neutro etiā
ei gen⁹ mortis significatū
ē. Et hic dīc ferroq̄ extre-
ma secuta: Sane qui nun-
tiat genere tū dī masculi-
lino: quod autē nūtiat: li-
cet neutro dicat: inuenit
etiam masculino.

k Funeris heu tibi cā fui.
S. ac si diceret: qui fuerā
ante causa voluptatis.
C. Funeris heu tibi. Cōfi-
detur peccasse: ut place-
at: v. de crimine in neces-
sitate refert: ut sit cōsti-
tutio iudicialis absumpti-
ua. i Per sydera. D.
Firmamentū ponit pur-
gatiōis: quia apud illam
fide carebat: & q̄a hoīm
testimoniū adhiberi non
poterat: adhibet deorum
C. Per sydera. Affert ius-
iurandū: cū testes animi
sui apud inferos hīc non
posset. m Si q̄ fides
tel. zc. S. vbi p̄missa exi-
tū nō hñt. Respexit autē
ad Orphēū, qui receptā
perdidit coniugē. D. Et si
qua fides: quia nesciebat
quod gen⁹ iurandū apud inferos esset: posuit generale
iurationē. CR. Si qua fides: nā nesciebat: qd iurandum
illuc habere. n Inuitus. D. nō te fugi: sed potiorū iussis
cessi. o De tuo litore. D. q. d. mutauī locum: sed te ani-
mo retinui. p Sed me iussa. C. Augmētū ex tpe & cā
sumptū. Dicit ergo coactus sum: quia iusserūt dii: quorū
imperio nefas repugnare est. Ex q̄ etiā ad illa loca hęc tene-
bra. Non igit mirū est: si illis iubentib⁹ a te mihi charis-
sima discefferim: cū eorundē impiorū tantū laborē inferorū
petendorū subierim: Quę tū omnia et si iustā faciant cām
non te reliquissem: nec diis obtemperassem: si tū te in do-
lorem suscepturā putassem. q Quę nūc has ire per
ym. S. Argumētat ex eo qd ē inferos subire cōpulsus: in-
uitū se reliquisse carthaginē. r Senta. S. squalida. Et est
translatio a terra inculta. Situs autē pprie est lanugo qdā
ex humero p̄creata: sit autem in locis carentibus sole.
s Nec credere quiuit. S. Ad augmentationē tendit: ac si di-
ceret: si credidisset forte etiam deorum iussa cōtemnere.

Venerat extinctam: ferroq̄ extrema secutam.
Funeris heu tibi causa fui: per sydera iuro:
per superos: & si q̄ fides tellure sub ima est,
Inuitus regina tuo delittore cessi.
Sed me iussa deū: quę nunc has ire p̄ymbras:
per loca senta situ cogunt: noctemq̄ pfundā:
Imperijs egere fuis, nec credere quiuit.
Hūc tantum tibi me discessu ferre dolorem:
Siste gradū: teq̄ aspectu ne subtrahe nostro:
Quem fugis: extremū fato qd te alloqr hoc est:
Talibus æneas ardentem: & torua tuentē
Lenibat dictis animum: lachrymasq̄ ciebat:
Illa solo fixos oculos auersa tenebat:
Nec magis incepto vultū sermone mouetur:
Quam si dura silex: aut stat marpesia cautes.
Tandem corripuit sese: atq̄ inimica refugit
In nemus vmbriferū: cōiunx vbi pristin⁹ illi
Respondet curis: equatq̄ sicheus amorem:
Nec minus æneas casu percussus iniquo
prosequit lachrymās: longe et miserat⁹ euntē:

DO: Nec credere quiuit. Mendacio verisimili iuratur causam. Ipsa primo silendo: et se auerendo. Et postremo flu-
giendo ostendit iram. i Siste gradū. S. Discedere eam da-
tur intellige. v Extremū fato quod te alloquor hoc ē.
SER. Aut quia deus futurus est: aut quod melius est: q̄
post mortē tenebaturū
circulū: vris fortib⁹
nō amantib⁹ darum:
x Torua. S. pro torue:
id est terribiliter.
y Leniebat. S. pro lente
bat: & antequē dixit: ut
squamis autq̄ polie-
bat: pro poliebat. Maior
res enim in oībus conu-
gationib⁹ impatio ibam
addebant: & faciebāt im-
perfectum indicatū: qd
adhuc in tribus obserua-
tur. In q̄ta etiam e addi-
tur: ut nutri nutrebat.

z Lachrymasq̄ cie-
bat. SER. Sibi autē certe il-
lud dicit: Sermo quidem
eius lachrymas ciebat:
Sed illa immobilis man-
sit. Nam ciere proprie est
alteri fletū mouere. Tra-
ctū est autem hoc de Ho-
mero. Qui inducit Aciā
vmbra. Viliū collo-
quia fugientē: qui dī fura-
rat causa mortis.

a Fixos. CR. ex quo
illa in proposito perse-
rare ostenditur.

b Auersa. CR. remota
a conspectu Aeneę.

c Incepto sermone. S.
a principio orationis.

d Dura silex. SER. Sai-
xi est species: Generalitas
enim esse nō potest: sed
te specialitate. Nam cau-
tē marpesia: parum lapi-
dem dicit.

e Marpesia. S. Mar-
pos enim mons est: par-
te insulę: hñs durissimos la-
pides. CR. Stat marpesia
cautes. Ita obstinate here-
bat: immobilisq̄ manebat:

ut saxa marsepī montis: qui in paro est.

f Tandem. S. quasi diu deliberauerit.
g Vmbriferū. SER. frons dorsum. h Pristinus. SER.
prior. quod difficile inuenitur. Nam de hoc sermone quę-
rit: & Probus & alii. i Responder curis. SER. Aut
pari eam diligit affectione: quod in Aenea non fuit: ut ex
pressio rei supradictę sit. Aut certe respondet curis id est par
est mortis similitudine. ferro enim vterq̄ consumptus est.

l Prosequitur lachrymans. SERVIVS. id est longe
oculis eam sequebatur humentibus.

m Inde datum. SER. aut ratione facti: aut obli-
tum fortuito quod vox dicunt.

n Vltima. SER. at qui mltā super sunt: sed dixit quan-
tum ad litterā y pertinet. In his autem quę sequuntur per-
nas nocentū a meritis piorum segregat: nam inferi a iam
in corpore constitutam continent. Hic omnia mixta. Li-
cet enim laudē in viris virtus: tamen vituperat in illis
alienū imperium cedibus occupare. Item amare p̄uigū

crimen est: virtus maritū.
 Alii legunt: tenebant arua
 quę vltima viri fortes fre-
 quentat. i. possident vlti-
 ma. o Secreta. C. a su-
 periorib⁹. p. hic. S. illic.
 q. Tydeus. S. Oenei &
 Alceę filius a Menalyp-
 po i bello thebano extin-
 ctus. C. Tydeus fili⁹ Oe-
 nei Calidonis regis fuit: corpore fuit exiguo: viribus vero
 excellens. Hinc Statius. Maior in exiguo regnabat corpe
 virtus: Hic cū Alcatū & Lycoretū patruēles interemisset
 Argū ad Adrastum exulauit: ab eoq; filiā Deiphilen vxorē
 accepit: cum Argya aliam filiā Polynici tradidisset.

Inde datum molit iter: iamq; arua tenebant
 Vltima: quę bello clari secreta frequentant:
 Hic illi occurrit tydeus: hic indytus armis
 parthenopeus: & adraști pallentis imago

Hic. CR. Repetitio est
 quę locū honestat graui-
 tatem addens. s. Par-
 thenopeus. S. Menalyp-
 pe & Mars siue Menalio-
 nis filius rex arcadium:
 qui puer ad modū bella
 Theban a petiit. CR. Par-
 thenopeus sic dicit⁹: quon-
 iā virgialē haberet faciē.
 Meleagri filius fuit ex Atalanta Iasii regis Archadię filia:
 quę diu aspernata maritū: tandē virtutē Meleagri ceclit.
 Seruius tñ hunc Melanipis & Martis siue Menalionis fi-
 lium fuisse scribit. Adraști pallentis imago. SER.
 Rex Syuonis: deinde Argiuorū Tydę et Polynicis locer.
 MM iiii

Meleagri filius fuit ex Atalanta Iasii regis Archadię filia:
 quę diu aspernata maritū: tandē virtutē Meleagri ceclit.
 Seruius tñ hunc Melanipis & Martis siue Menalionis fi-
 lium fuisse scribit. Adraști pallentis imago. SER.
 Rex Syuonis: deinde Argiuorū Tydę et Polynicis locer.

Eneidos

C 1. Adraſti. Hic rex argiuorū fuit: ad quē & Polynices: a fratre Etheocle regno contra foedus exclusus confugit septemq; ducibus in auxiliū Polynicis generi bellum thebanū gellit: Reliquiq; extinctis ſolus auſugit Talonis & Erynomis filii ſunt. Cuiq; Argyam & Deyphilem filias habere: per quēre viſus eſt alterā leoni: alteram apro vxorem dare. Cūq; Tydeus & Polynices eodem tempore forte quadam ad eū regiam appuiſſent: atq; de porticu ſub qua imbreſeuitaret cōtenderent: deſcendit ſenex vt eos placaret: & cum Polynicem Leonina pelle teſtū inueniſſet: q; Thebarum Herculiſigne eſt: Tydeum vero aprino comornatum ppter aprum a patre interemptū: eos ſibi generos aſciuit.

v Pallentis. S. Autepitheron eſt vmbrarū: aut quia extinctis ſex aliis ſoſpauſugit: fuge aut comes eſt pallor. **CRIST.** Pallentis. Nam et Statius de eo ſcribit. Hic hoſti implacitus pariter tuit hūc furga retro voluit agens ſociſlinguentem ſata caueruē. **x** Fleti. S. nobiles q; mortē magna ſeq; lamentatio. **DONA.** Multum fleti: quia propter ſuas virtutes magnum reſlingerant luctum.

y Ad. S. apud. **z** Caduci. S. mortui a cadendo: hinc cadauer.

a Longo ordine. S. ingenti multitudine.

b Tris antenoridas. S. multi ſupradictos accipiunt: ſed falſum eſt. Nā Homerus alios eſſe oſtendit. **CRISTO.** Tris antepreter tres commemoratos: Hi enim Antenoridis non fuerunt filii: cum Homerus, duos ipſorum in cathalago nominauit: ſic αὐτοῦ υἱοὶ Ἰνὸρ οὐκ ἀρχέλοχος τὸ ὄνομα. Et i tercio li. ponit ter tū: Αἰεὶ πῆνεν Ἰνὸρ ἰδὼν ἡσυχέρας ὅς ἑ λικέον. Sūt & Archelochus Acamas et Elicaon filii Antenor.

Sacrum Polybetem. **DONA.** Oſtendit numina ſuis in morte ſua uare non poſſe.

d Idem. **SER.** Priami aurigam legimus fuiſſe.

e Etiam. **SER.** adhuc. **f** Circumſtant. **CRIST.** Tanq; ciuem optime de ſua patria meritum: & quē propter preclaras virtutes & amarent & tollerent: & eius uiuentis adhuc aduentum admirarentur.

g Vtq; S. diu. **h** Danaum proceres. **CR.** Oſten

dit virtutem Trojanorum, cum plurimi ex grecis proceribus ceciderint. & ſimil' timidos fuiſſe grecos: & dolo nō virtute feciſſe. ergo & poſt mortem in eodem fuiſſe timore. **DO.** Proceres: non tū ordine: ſed meritis, i Phalanges. **DO.** ac ſi tota greca ad inferos migrare

videretur: Oſtendit igitur quanti Aeneā hoſtes feciſſent in bello: oſtendit etiā non ſiue multa ſua cede viciſſe grecos.

k Pars vertere terga. **CR.** vt cum viuerent. vt a' it turpiſſimidine capiti. Scandunt ruſus equum & nota cōdunt in alio: l Ceu quondam petierates. S. Oſtendit vitia nec morte finiri.

m Hiantes. S. clamare cupientes: dat aliis vmbis verba: his ſilentū: vt exprimat metū q; viuis q; q; adimit vocem: vt Obſtupui ſtereruntq; comē: & vox faucibus hæſit.

CR. Fruſtratur hiantes: Cauſa q; vox deficit diſmentes: eſt fuga ſpiritus a reliquo corpore ad cor. n Atq; hic priami. **CR.** Quantis in detrimentis fuerit: ex hoc intelligitur: q; affinis amicus vix coſgnoſceretur.

n Diſphobum. **SER.** Hic Helenam duxerat mortuo Paride: ad cuius domū prius ire neceſſe erat: o Lacerū ora S. habere ora lacerata. **p** Populata. S. vaſtata: deformia ſublaris auribus.

q Truncas. **SER.** Truncatas, r Inhoneſto. S. turpi Terentius. Illū ne obſecro inhoneſtū ſenē.

s Pautantē. S. timentē ne agnoſceret. t Tegētē. S. tegere volentē: nam tritacis manib; qui tegebatur. **D.** Tegētē. nō quia poſſet manib; ſed quia toto ſe corpore ſubtrahere conabatur: aut totū auertere.

v Notis. S. amicabilib;. **x** Deiphobe. **CR.** Optimū inietū ad mitigandū dolorē. Cupiebat ei ſecocultare q; timebat ne ob accepta vulnera imbellis videret in bello fuiſſe: remouet ergo huiuscemōi ſuſpitionē: cū eū appellet & armipotentē: & cū ita admirabunde loquatur.

y Quis. **D.** nō tā interrogantis hæc ſunt quā admirantis & dolentis. Admiratū prius cogitare quēpiā potuim' tot adueſta ſupplicia i viro tē forti. Deinde q; auſus eſſet imple re: deinde q; totū corp' ſupplicio inſectat' eſſet. **C.** Quis: ſq; adeo potēs te totū ſilimū. Arguit deū a fama q; relatu ſi bi fuerit: nō ſi multis prius ceſſis cū occubuſſet. **z** Opta

Hic multū fleti ad ſuperos belloq; caduci
Dardanidē: q; ille omēs longo ordine cernēs
Ingemuūt: glaucūq; medōtaq; therſilo chūq;
Tris antenoridas: cereriq; ſacrum polybetem:
Idēumq; etiam currus: etiā arma tenentem
Circuſtant animę dextra leuacq; frequentes:
Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt: iuuat vſq; morari:
Et conferre gradum: et veniendū diſcere cauſas.
At danaū proceres: agamemnoniq; phalanges:
Vt videre virum: fulgentiaq; arma p vmbas:
Ingenti trepidare metus: pars vertere terga.
Ceu quondā petiere rates: pars tollere vocem.
Exiguāq; incepuſ clamor fruſtra hiantes.
Atq; hic priamidē laniatum corpore toto
Deiphobum vidi lacerum crudeliter ora.
Ora manuq; ambas: populataq; tpa raptis
Auribus: & truncas inhoneſto vulnere nares.
Vix adeo agnouit pauitantiē: & dira tēgentem
Supplicia: & notis compellat vocibus vltro:
Deiphobe armipotēs gen' alto a ſanguine teu
Quis tā crudelis optauit ſume poenas: (cri
Cum tantum de te licuit: mihi fama ſuprem.
Noſte tulit feſſum vaſta te cede pelafgum:
procubuiſſe ſuper conſuſe ſtragis aceruum.

uit fumere. S. legio vt fumeret. a De te. SER. in te.
b Felium pecu. sup acer. D. Magna laude afficit. Nō em
dixit occisum: sed peccuuisse lassatū. c Egomēt. D. q. d.
nō alit. cōmisi. d Rhetgo. S. vbi erat Asylū Aiacis:
sicut in Sygeo Achillis: Et hū illic qū vbi turēē potuerā.

Sane rhetū dr: et rethetū
sacrificat cytheria & ci
theria. e Inanē. D. q.
inter hostes confusus ia
cens repit nō potuisti. C.
Inanē: quia tuū cadauer
tot hostib⁹ admixtū inue
nirē nō potui. f Arma.
S. depicta s. g. Te. S.
tūū corp⁹: vt nūc me flu
et habet. D. Te a. n. Pect
qd potui n. qd volui: que
repiat p oculi. h Oia.
S. q. p. stuto tumulo ma
nes vocauit. i Solui
sti. C. qm mortuis ea p
stare tenemur. k Fune
ris. S. Pūē nō potuit: vbi
ne cadauer quidē fuerat.
l Fata. S. secū dū mathe
maticos qd dicunt inimici
tas: etia ex fato descēde
re. Vñ pūx fatū & sce
lus Heleng. p q sibi mors
venit. C. Fata mea. Prio
rider vltimis: ne accepto
rū bñficio: videat ingra
tus. Deū rñdit: nec sua
ignauia: neq. aliorū cul
pa in eas calamitates in
cidisse: sed suo malo, fato
& scelere Heleng. Est hec
oratio absoluta. principio
enī comparat sibi beniv
olentiā a psona Aeneē
q. offitū psterit: nō solū
vt officiosus: sed vt ami
cus: Deinde a sua: & q.
gratiū se bñficio: offēdat:
et q. nō sua culpa i eā mi
seria incident. Hinc enī
cōstat misericordia qua
nihil vehemēt⁹ est ad be
nivolentiā piliandā. De
inde ita narrat: vt oñdit
quō hec gesta sint: q. Aei
neas nō se nō poterat eo
tpe q. sunt gesta: ea q. ip⁹
nouerat obtruncat. Noue
rat enim: manq. vt supre
ma: & reliq. Nō nouerat
aut hec illa chorū: & q. se
quētur. m Illa. D. p
pter odiū nomē nō posu
istū: sup lacenē dixit.
n Monumenta. SER.

quod mentes moneat & mediū est: Vnde hic de malis:
Contra vero i tertio: M inuū tibi quē monumēta mea
rum sunt puer. o Nāq. vt supremā. CRIST. cum
magno animi dolore hec pñctāda sunt. p Egerim⁹.
S. metri cā corripuit. q Et nīmū meminisse. C. Nā et
si misert⁹ obliuisci cupiam⁹: tñ qm̄ vehemēt⁹ infixa me
morie sunt: ppter illarū magnitudinē necell⁹ est etiā si no
limus vt recordemur. r Meminisse ne. ē. S. Sic Cicc.
C. placet obliuisci: enī dolet meminisse. s Cū fatalis
eq. Narratio hec et breuis ē: quia hec alt⁹ quicq. re
perit: q. lōgus ē oportz psequi: ne q. supuacaneū qdē
addit. Et dilucida: quia & suo ordine narrat: & verbis

apertis et pspicuis. Est verisimilis: q. a natura rerū et q.
sonarū: neq. cōsuetudine discedit. Et qm̄ accusatoris oro
disperfa est variis accusationū seminib⁹. t Sup ardua
S. Aut q. in arce collocat⁹ ē: aut quia fractis muris supra
tractus est. v Grauis. SER. Grauis: grauidus: vt. Nec

graves tentabūt pabula
foetas. x Chorū. S. m
ritudinem ad sacra colle
ctam. y Eūctis. S. Ba
chantes. f. phrygias. aliter
nō stat vt fusi. Eūā em̄
bacch⁹. C. Eūctis. dicūt
em̄ eūctes bachantes: q.
bachus Eūā dicūt. fuit ā
duplex occasio: & q. sub
specie sacrorū danaos euo
care: Et q. dormiēte ma
rito sine negotio intra do
mū admittere potuit.

z Circū ducebat. S. in
duos diuisti pūs cōpo
sitā dictionē. nam lyrici
etiam simplicē diuidūt.

a Tunc me. C. excusat
sua somnolentiā: ne inera
fuisse videat. b Confe
ctū cu. S. Nā si gaudis
vacauerat: tñ oñdit illd
Statil. Stant veteres ante
ora metus. vt nō discedere
cure pteriti b. Alii dī
cūt curas: q. hiet cōtū
g. pñctiosa matris. Vnde
sequit. Inter ea egregia
iunx. c Infelix tha
D. vt q. in eo talē habuit
vxorē. Vt q. ibi tot sup
plicis sū affect⁹. C. Infel
lix. actiue posuit. Nā ex
mīmonio hec omnia sibi
mala euenerāt. Pōt et ab
soluere pferri infelix thala
mus. Nā oib⁹ infelix fuit
heleng thalam⁹. d Egre
gia. C. quālibet ironia.

e Inter ea. C. Dī pñctū
dormiētiā: fuerat circū pe
ctus q. arma reliq. rat. sed
dolo vxoris illis exproba
tus est. f Chorū. D. Ex
hoc noīe derestabil⁹ scel⁹
facit: p violatū sit coniu
giū: qd sacru ē oportet.
Coniūx. Non dixit me
sed q. mītoz fuisset: neq.
se amaret. g Intra te
cta vo. me. C. quō ergo
se defendere potuit: si alu
tia & dolo mulieris & ar
mis exur⁹ & hostib⁹ circū
uentus est. h Vocat et

pandit. S. i. pandit et vocat. i Menelaū. C. ad quē vl
tio i pimis pñebat. k Scilicet. C. Demōstrat fuisse cām
cur ei expediret Deiphobū pderē: q. est in pub⁹ pbabilis.
Sperabat em̄ tāto bñficio et maritū sibi reconciliare: in eu
tus man⁹ oīno ventura erat: et infamā sūt egregiū disces
sus purgare. Nam si Troianos nō amaret: nō volens secu
ta videbat Paridem: sed inura abducta. l Aeolides.
S. Vlysses. Quia vbiq. sic inducitur: Nam antelia mater
ante Laertis nuptias clam cum Sisyphogoli filio cōcu
buit: Alii idem legunt: de q. nō legimus. m Dī talia
grauis. D. Pulchra. Apostrophe et multa cōtinēs. Ostendit
autē in talu sceleris solos deos vltiores esse posse.

Eneidos

n Age fare. D. Querit optime deiphobus: Sed poeta optimo consilio abscondit responsionē: ne dicta iterū dicenda sint. o Actus. S. nō ad inferos: sed ad locū in q̄ inferiorū descensus ē: nā sub terra sunt inferi. Vel altius intelligit secundū corographos: qui volūt terrā sphericā esse & vndiq̄ aqua et aere sustentari: qd si est: ad Antipodes potest navigatione pueniri: qui nobis inferi sunt: vt nos

illis, hinc ē q̄ nos sub terra inferos dicimus. Tyberianus etiā dicit epistolā esse ab Antipodibus ad nos vēto allatā. q̄ habuit superi inferis salutē: qua occasiōe tractat hoc: recitū: qd dixim⁹ sup. & prudentiores dicunt aias

utrumq̄ uxorū ad alter⁹ terrę partē corā pora trāsītū facere: id est nō in eodē climate versari. Hinc Lucanus. Regit idē spūs artus: Orbe alio longe canities si cognita vitē. Est autē Homericū: nā & illū Vllysem Elpeus norūm interrogauit.

p Sine sole. S. Nā qd dixit: Solēq̄ suū suū sidera norū. de Elysiis intelligit. q̄ Hac vice zc. S. Hęc sacra pter vñ⁹ diē spacium nō tenebāt. Vñ timet Sybillā: ne datū. i. cōstitutū tps: manib⁹ fabulēterat.

Qz autē dicit aurora me: diū axem traiecerat: Ostēdit q̄ scdm Tulos: diē ortus ē a sexta diē hora. Ortus em diē habet aurorā. Donat⁹ tñ dicit aurorā cū quadrigis: solē significare. **r** Sed comes. D. Quē illi ppter ea functa fuit: vt i omib⁹ in strueret ignorantem.

s Breuitatē. S. qd cōgruit morā obliuiscens. D. Breuitatē: ne lōgitudine sermonis tps tererent: cū ipa breuitatis admoneret.

t Nox ruit. SER. id est imminet. si per diem sacra celebrabantur: Si per noctem fiuntur. CRIST. Nox ruit Aeneas: nos flen. diū. horas. Grauiſſima increpatio: quasi dicat: nos tempus ipm: qd non nisi in rebus scitis adhiberi cōuenit: in vanis futilibusq̄ et nihil pfuturis terimus. **v** Flendo. S. pprie. Nā & lacrymę & gemitus fuerāt. **x** Partis. CR. p partes. ait Priscianus. **y** In ambas. S. Cōpendiosius q̄ si duas diceret: poterat ei etiā tertiā sperare. Sic Salust. Inter secūdū atq̄ vltimū bellū Carthaginensē & nō tertiū. D. In ambas: Hōnesta locutio in ambas potius q̄ in duas. Intelligit enī q̄ ambas vias dixerit: q̄ eēt natę ex vna. C. In ambas. Compendiose loquit ne in id incidat vitū: cui⁹ Aeneas am damnabat: posuerat autē hactenus eos in q̄b⁹ vitia & virtutes promiscue esse possent: nūc aliā dicit esse viā q̄ ducit ad bonos: aliā q̄ ad malos. **z** Dextera. C. Nam omia dextera bona: quę ad modū oia sinistra mala. Ergo recte ad bōs deducit dextera via. Qd etiā sam⁹ Pythagoras expressit i lra y. cui⁹ ipse auctor extitit. Nā cū vnica linea ad alic⁹ spacium ferat: indicat eā viē pte: q̄ nec virtuti nec vitiō ppter tenerā grātē mācipat. Cū uero puerū est ad biuīū: & alter ramus in dextram surgit: alter i sinistra

flexitur: tunc bonos a malis diuidit: vt ostendat quo vī pergant soli boni: & qua rursus soli mali. Vñ Persius. De ducit trepidas ramofa incōmpita mentes.

a Elyſium. S. ad Elyſium.

b Malorū. S. impiorū.

c Impia. S. vbi impij puniūtur. **d** Ne ſequi. S. antiq̄ dictū. i. ne ſequas. Nec impatiū iungim⁹ aduerbio imperantis. **e** Explebo. S. vt dixim⁹ explebo est minum

Enni⁹. Nauib⁹ explebāt se se terramq̄ replebant. Quē Caper ſecutus: cum de ppositiōe ex tractaret: hoc exēplū posuit. Ergo minūā vestrū numerū reddat tenebris. Nā circa Aeneā & Sybillā aliq̄ lucis fuisse intelligam⁹. Alii explebo male putant: id explebo esse. vmbraſque ſcilicet q̄b⁹ excellerat nūmerū. Alii explebo nūc rū dicunt esse finitū tps statutū purgationi: & in corp⁹ reuētar: vt hoc ſit. Reddatq̄ tenebris: vt illud clauſe tenebris et car. c. vt ſit ſenſus: iracūdi hī quaſi homo: nonne & ego homo factū ſum? Alii legūt. Cur iraceris: his locis ſum: q̄ diu vię per vim crepę expleā tēpus: poſt tenebras. id est meis ſedib⁹ reddat. Sed hęc nō congruūt: nō enī intelligere poſſum⁹ Deiphobum reſponſiſſe ad alia q̄ Sybilla voluerat. illum abſcedere. CR. Explebo. Recte Serutus: vt audiamus Macrobiū qui ait: Animā corpori quadā certa nūmerū ratione ſociari: qui cū de ſecernit: illa archana viſ ſoluit: qua ſocietas vīq̄ conſtabat: quo in loco adducit auctoritatē huius terminis. **f** Idē: i. nō ſtrū melio. vte. fa. S. Vd Idē nūm & vtere melioribus fatiſ: inferorum

Instaurate pio: si poenas ore reposco.

Sed te qui viuuum casus (age fare vicissim)

Attulerint: pelagi ne venis erroribus actus:

An monitis diuum: an quę te fortuna fatigat:

Vt tristes sine sole domos loca turbida adires:

Hac vice sermonū roseis aurora quadrigis

Iam medium ethereo cursu traiecerat axem:

Et fors omne datum traherent: p talia tempus:

S; comes admonuit: breuiterq; affata sybilla ē:

Nox ruit Aenea: nos flendo ducimus horas:

Hic locus est: partes vbi se via findit i ambas.

Dextera quę ditis magni: sub moenia tendit.

Hac iter elyſium nobis: at leua malorum

Exercet poenas: & ad impia tartara mittit.

Deiphobus contra: ne ſequi magna facerdos

Diſcedā: explebo numerū: reddatq; tenebris

I decus: i noſtrum: melioribus vtere fatiſ.

Tantum effatus: & in verbo veſtigia torſit.

comparatione: quia ait supra: An quę te fortuna fatigat: vt tristes sine sole domos. Vel vtere melioribus fatiſ noſtrum: id est quam aut ego aut tu habuerimus. DO. Melioribus vtere fatiſ. Placauit Sybillam: & Aeneę ſocietia ominatus est.

g Moenia lata videt. SER. Tartarum exprimit quem vult esse carcerem nocentū. DO. Moenia lata videt. Describit locum ydoneum coercendis reis. Primo triplici muro claudit: ne facile euadere possint. Porq̄ ita sit robustę: vt neq̄ vi diuina neq̄ humana possint frangi. Poſtremo omnia fluiuius claudit: qui & ſaxis & flammis tranſitum prohibet.

h Lata. S. vt ostendat numerum malorum. **i** Triplici muro. SER. valde munitum explicat locum. CR. Ambitus murorum ostendit ambitū contractus in vitiis: a quibus ita complexi ſum⁹: vt inde abire nō liceat. Triplici. Quia mēte: verbis: & actiōe peccatur. Vel notat q̄ initium peccati a mala mente est: a qua ſecundo loco ſurgunt actiōes: ex quibus frequentatis tertio in loco contrahitur habitus: Huiusc. mō: in peccatis progreſſum ita explicat ſacrorum carminum Poeta: Beatus vir

qui non abiit in consilio impiorum: id est qui non vertit
animum ad depravatas cogitationes; Et in via peccatorum non ste-

tendit: id est non frequenter agit actiones secundum malas cogitationes. Et
in cathedra pestilentie non sedet: id est non obduxit in illis huius.

Eneidos

l Torquet. S. trahit. **i** Porta aduersa ingens. S. Di-
stinctione tollit vitium duos epithetorum. **C**. Porta ingens
Nā late patet via q̄ ducit ad vitia. **m** Solidę. S. du-
ro. Nihil est enī adamante durius. **CR**. Adamas grece di-
ctus est: quia nulla videtur ab α priuatiua: & a duxo
domo. Nā neq̄ ferro neq̄ igni vincitur. Nā in incudibus
positus ita ictus respuit: vt ferrū vtrunq̄ diffulcet, Ignis
um alit adeo vlt̄ix est
eius durities: vt igni im-
posita nunq̄ incalescat.
Verū vt appareat concor-
dia: discordiaq̄ rerū natu-
re: quam om̄es v̄t
m̄t̄es v̄t greci vocant: Hęc
vis ferri: ignisq̄ cōtemp-
erix: sanguine hircino frans
gla: ac nō aliter q̄ recent
calidoq̄ macerata. Dissi-
det cū magnere lapide in
tantū: vt iuxta posit̄ fer-
rū non sinat trahi: vene-
na facit irrita: timorē pel-
lit. Ponit autē locū & edi-
ficia et materia qua sunt
edificia & situ et custodi-
bus inexpugnabilē: q̄ uia
ex hitu videtur impossibi-
le pene ad vitutē gaudii
reuocare: Nec tñ excusati
quia in eo est: Nā quis
nō videat voluntariū pec-
care ab habitu cogitat:
m̄ quia actus ex quibus
ipse cognoscebat se in ha-
bitū labi voluntariū: et in
sua p̄tate erāt voluntariū
dicit peccatū. Quap̄pter
quēadmodū qui lapidē
contorturus erat: poterat
nō torq̄re: Quis deide cu-
piat cum lecerit: reuocare
m̄ dicit voluntario ferire:
quia principii torq̄ndi i
eius arbitrio fuerat. Sic ee
ille q̄ hitu iam contrario
peccat: iure d̄r voluntario
peccare: q̄nīaz viderat ex
actis a qb̄ abstinere fac-
le poterat se venturū in il-
lam necessitatem:

n Virum. S. virorū for-
tū. Cicero. Virū res illa
q̄rebat. Per hoc ostendit
nullū de tartaro posse ad
superos egredi: ne deorū

quidē fauore. **o** Coelicolę. **CR**. Nam etiam vis illa
rationis: quę in nobis celestis diuināq̄ est: vix habitū tol-
lere potest. **p** Stat. S. eminet. **C**. Erecta est.

q Auras. S. autem inferis congruas intelligamus. Et
Statius de Mercurio ait: Pigre aurę eius impediabant vo-
latum. De illo enim loco multi querunt: Quis tant̄ plan-
gor ad auras dicit Aeneę: & Sybillę quę secum traxerant
illi: cum esse constet illic auras. **r** Tisiphone. **CR**. Recte
pro conscientia nostra ponit. Nam illa semp̄ cruciamur.

s Strepitumq̄ exterritus hausit. **SER**. Hausit & exterritus
est per Hyp̄palagen. **t** Quę scelerum facies. **SER**.
Facies: species. **CR**. Quę scelerum facies. Iure mira tur vir
bonus: vnde sint animi tormenta. Interrogauitq̄ Sybillā
id est rationem. Illa autem docet quę diuino furore didi-
cerat. **v** Dux indyete teucrum. **DONA**. Magna poe-
te copia. Quotiens Sybillam loquentem inducit cū aenea:

totiens principia cum eius laude variat.

x Casto. **SER**. pio. Ostenditur Aeneam ingredi vo-
luisse: Sed quasi pium esse prohibitum. **CRISTO**. Nulli
casto. Impolluto a vitis non licet esse inter vitia: ergo illa
ratione: nec vitia norit ratio: nec quę supplicia sint vitia.
Sed intelligimus noster se enī Sybillā: cum ab immortal
deo prefect̄ sit inferna: id est appetitui: quę pars inferior

est: in qua vitia verlan-
tur: illa diuino adiutus
fauore cognoscere valeat.
y Insistere. S. Insisto illā
re dicim̄: & insisto illi rei:
z Sed me. **SER**. Ne
forte queratur vnde illa
cognouerat.

g Respicit Aeneas subito: & sub rupe sinistra
Moenia lata videt: triplici circūdata muro.

Quę rapidus flāmis ambit torrentibus amnis
Tarthare⁹ phlegethō: torquetq̄ sonātia saxa.

Porta aduersa ingēs solidęq̄ adamāte colūne:

Vis vt nulla virum: non ipsi excindere ferro

Celicolę valeant: stat ferrea turris ad auras:

Tisiphoneq̄ sedens palla succincta cruenta:

Vestibulū infomnis seruat noctesq̄ dielq̄.

Hinc exaudiri gemitus: & seua sonare

Verbera: tum stridor ferri: tractęq̄ cathenę.

Constitit Aeneas. strepitūq̄ exterritus hausit.

Quę scelerū facies o virgo effare: quibusue

Vergent̄ poenis: quis tātus plangor ad auras:

Tum vates sic orsa loqui: dux indyete teucrū:

Nulli fas casto sceleratū insistere limen:

Sed me cū lucis hecate prefecit auernis:

Ipsa deū poenas docuit: perq̄ omnia duxit.

Gnosius hęc rhadamātus h̄ durissima regna:

Castigatq̄ auditq̄ dolos: subigitq̄ fateri:

Quę quis apud superos furto letatus inani

a Poenas deū docuit.
SER. Quas dii statuerant: aut etiam q̄ deo
legimus. Vel vete poena
deorum: quia ait Ophes-
us: q̄ dii iurantes per
Stygem nouem milibus
annorum in tartaro pun-
niuntur. Vnde ait Stat.
Et Styx periuria diuū as-
guit.

b Gnosius. **CRIST**.
Cretensis a gnolo vi-
bet. Nam quāuis plurimas
vibes haberet Creta: res
tamen omnium reliqua-
rum (teste Strabōe) in ea-
dem insula nato excellen-
tissime fuerunt Gnosia:
Gortina: & Cydonia.
Est Gnosus in insula a
parte aquilonari e regio-
ne Peloponensi: qua se-
quentibus temporibus
Romāorum Colonia fa-
cta est.

c Rhadamāthius. **SER**.
VIVS. Hic & Minos &
Acacus filii Iouis: & Eu-
rope fueritq̄ postea facti
sunt apd Interos iudices.
CRIS. Rhadamanthus.
Vide Seruū. Strabo in

dicit auctore Ephoro Rhadamanthum antiquissimum
Grec̄ regem fuisse: & primum legibus Cretenses institui-
isse: cuius imitator deinde Minos extitit: Fratremq̄ ha-
bit ex huius imitatione Rhadamanthū appellatum.
Diodorus tamen Siculus ait Iouem e Phoenicia in Gre-
ciā Europam rapuisse: & ex ea Minos Rhadamanthum
et Sarpedonem genuisse: ac deinde Europem Asterio re-
gi Cretensi vxorem dedisse: Qui cum filiis careret illi co-
in successionem regni adoptauit. Et Minos regnum su-
scipit: Rhadamanthus leges Cretensibus tulit.

d Durissima. **CR**. Quia ibi iudices inexorabiles p̄-
uissima supplicia inferunt.

e Subigitq̄ fateri. **SER**. compellit ad confessionem
CRIST. Subigit. cogit.

f Furto letatus inani. **SER**. Lachrya: non valde pro
futura: quippe quę fuerant publicanda post mortem.

Diffultit i serā: S. In graue: Sal. erū bellum i angustis
 futuri. D. Diffultit. Nam quis homines latuerine scelerati:
 nō poenas euaserunt: sed in altud tēp^o distulerūt. h. Plav
 cula cōmissa. S. ppter quē expiatio adhibet. i. Accincta
 flagello. S. Aut hoc dixit qd videm^o: quia q longo flagelo
 lo vti: vt is post ictū in se reuoluat: necesse est. Aut accin
 gē: est instructa ad verbera scy: id est nocētes flagello qua
 erit ipa p̄pata. C. Flagello
 Plaga sūt: p̄prie p̄ge sub
 illoris in arborib^o: dicit^o
 quia ventorū statu facile
 cōmouent. His aprillū
 me p̄bera incutitur. A
 flagro vero fit flagellum:
 Iuuenat. Mitentur bracc
 frena flagellū. Est aut ex
 more Romano tractū q
 prius verberabāt: deinde
 capite mulcabant.
 Vocat ag. s. g. foron. S.
 Aut imperus: aut de Har
 pū dicit: aut serpentum
 agnia: qd p comis hūc.
 C. Vocat ag. Sic Statius.
 Sordor ibi & gemis^o p̄e
 nati atq; tumultu fer
 uet ager s̄pe eumenidū
 vocat man^o q. In medi
 um sonare dicm.
 Tū demū horrifono:
 S. Mitunt ingre post ver
 bera ad tēpū supplicii:
 & est secū^o ordinē iuris
 antiquū. Nā post habitā
 quēstionē ad Tullianum
 ad virtutū supplicii mīe
 rebant. Alii hocq poera
 dictū volūt: vt illa loqū
 re intelligam^o portā esse
 petiactā. Alii cōtinuāt
 narrationē. m. Sacre.
 S. execrabiles. n. Cui
 nō cust. q. S. Custodia ē
 quē custodit: non quē cu
 loditur. Vsurpatū ac est
 sicut hospita: s̄t neptis.
 Nā hic & hęc custos fac:
 hęc ei q finitū i o vt fullo:
 in os: vt nepos: in es vt
 hospes: cōminia ex se nō
 facit: qd ac inuenim^o: vsurpata sūt: Vñ et dissimilia inue
 niunt. Nā custos custodis facit: & nepos neptis. DO. Cu
 stodia qual. Non capssit q eiser: vt quicqd terrū horredū:
 ac deestabile esset: cōtinuē colligeret estimatio. Ergo sup
 prelit specialitatē: ne sola putaret q forte posuisset. C. Cu
 stodia. Custodia etiā gr̄ce p eo q custodit ponit: vt in tu
 re ciuili. Si custodia se inter: cerit: vel p̄cipitauerit: militis
 culpe ascribit. Et Suetoni^o de Domitiano. Nec nisi secre
 to: & solū durasq custodias receptis in māu cathenis au
 diebat. Hic aut p custode ponit. o Qual. C. Nihil aut
 diffinit: sed ita locutus est: vt quicqd terribile & horren
 dū inueniri possit cogitatio auditoris colligere queat.
 p Vestibulo sedeat. S. significat Megerā. hoc aut dīe cer
 nio hanc q̄ sua sit: sūt: & intus aliq. D. Sedeat: vt osten
 dat assiduitatē & continuationē facti. q Atris ima:
 hanc^o S. quē sequior q̄ hydra fuit. Multi ipsam hydrā in
 fuisse dicūt: q nō pcedit. Nā eā in aditu legim^o inferiorū
 vrac belua lerne: quam alii tria volunt habuisse capita.
 alii nouē: vt Simonides dicit quinquē intra. CR. Hydra. de
 hac dictū est in superioribus. r Tartarus. S. Vel quia
 omnia illic turbata sunt. utro t̄pō r̄pōx̄p̄x̄. Aut quod
 est melius. utro r̄pō r̄pōx̄p̄x̄. id est a tremore frigo

Diffultit in seram cōmissa piacula mortem.

Continuo fontes vltix accincta flagello

Tisiphone quatit insultans: toruosq; sinistra

Intentans angues: vocat agmina sua sororū.

Tum demū horrifono stridentes cardine sacre

panduntur portę: cernis custodia qualis

Vestibulo sedeat: faties: quę limina seruet.

Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra

Sequior intus habet sedē: tum tartarus ipse

Bis patet in p̄ceps tantū: tenditq; sub vmbas

Quantus ad ethereū coeli suspectus olympū.

Hic genus antiquum terre: titania pubes

Fulmine deiecti: fundo voluūt in imo.

Hic & aloidas geminos: immania vidi

Corpora: qui mātibus magnū rescindere coelū

Aggressi: superisq; louem detrudere regnis.

Vidi & crudeles dantem salmonea poenas:

Dum flāmas louis: & sonitus imitat olympi.

ris. Sole enim caret: s. Bis patet in p̄ceps. S. Iō in p̄g
 cept addidit: quia p̄t quid etiā sursum patere. Vides aut
 hoc a prudētiorib^o ideo dictū: quia s̄m rōnē s̄ph̄re sol cū
 in vnā concesserit partē: due q̄si tartarū faciūt: Vna a qua
 discessit: et altera ad quā nūq; accedit: qd melius s̄ph̄re
 indicat rō. Hoc aut dicit tartarus ipse bis t̄m in p̄ceps pa
 tet: & tendit sub vmbas: q̄tus est suspectus. i. altitudo

ad olympū ethereū. D.
 Bis p̄ in p̄ceps. Vt si coe
 li altitudo sit centū: pro
 funditas inferni sit. cc. Nec
 aloides qui mātib^o coelū
 tangeret ex infimo inferno
 fastigū possent tangeret
 & inde abire. C. Bis pars
 in p̄ceps. D. mōstrat esse
 equales descensum & ascē
 sum: q̄a inter vitia & vir
 tutes est posit^o. Alii dicūt
 q̄ t̄ta ē ista interio: q̄n
 ta esse p̄t sensib^o affect^o
 emersio: si rectum deside
 ret. Et t̄m bis patet tarta
 rus: Quia cū virtutū sit
 vnica rō si vnq; discedūt
 a mediocritate: sed circa
 illā s̄p̄ versat. Vitiōr cō
 tra duplex est p̄cipitiū: al
 terū quodī excessū: alterū
 qd in defectū plabitur.

t. Hic gen^o anti terrę rē.
 S. id est primū. Titanas
 enī contra Saturnum ge
 nuit: Gigantes postea cō
 tra louē: & ferūt fabule
 Titanas ab irata contra
 deos terra in e^o vltionem
 creatos: vñ & titanes dir
 ctī sunt. utro t̄pō r̄pōx̄p̄x̄
 ab vltiōe De his aut sol
 abstinuissē narrat ab in
 suria numinū: Vnde &
 coelū meruit. C. Genus
 antiquū terre. Iure opti
 mo tantū maximū oim
 vitiōrū supbia i imo fun
 do collocat. Nam omne
 viciū tanto magis distat
 a coelo. quāso ipsum ma

ius est. Bene autem Titanas & gigantes pro superbia
 ponūtur. Quid enī superbius q̄ naturę repugnare. Nec
 aliud est: si Viceronē audiam^o bellū more titanū et gigātū
 aduersus deos gerere: q̄ naturę repugnare: q̄re nihil alie
 nū est ab hūanitate. v Voluūt. q. C. humi p̄strant: q̄
 poena cōueniētissima ē supbis: vt q̄ sup̄ ceteros se se extol
 lere tentāt. hi ista ceteros iac. ant. Vñ illud. Deposuit po
 tentes de sede: & exaltauit hūiles. Eadē rōne & Aloides et
 Salmoneus p̄supbis ponunt. x. Hic. C. repetit: o est co
 lor rhetoricus. y Aloidas geminos. S. Aloeus iphimes
 diā vxorē hūit: q̄ cōpressa a Neptūno duos peperit Othū
 & ephialtem: q̄ digitis nouē p̄ singlos mēses crecebant
 Preti itaq; altitudine coelū voluere subuerrere: sed confusi
 sunt Dianę & Apollinis telis. Aloidas aut sic dixit: vt de
 Hercule amphitrioniades dixit. z. Geminos. S. sui s̄i
 miles. a Crudeles poenas. S. ER. seuas. nimias: nam
 non dicit indignas ferentē: qui sacrilegus fuit.

b Salmonea. S. Salmoneus Aeoli fili^o fuit: nō regis ven
 torum: sed cuiusdā apud Ebidem vbi regnauit: qui iabri
 cato ponte greo sup eum agitabat currus ad imitanda to
 nitrū: Et in quem fuisse iaculatus facem eum iubebas
 occidit: postea veruq; expertus est fulmen.

Eneidos

c Mediceq; pelidis vr. S. Hinc est indignatio q; i ea clu-
tate loue imitabatur: in qua specialr Iuppiter colit. C. Eli-
dis vrbe. Nā cū summū sit scelus loue cōtemnere: qd dice-
mus de eo q illū in ea cōtēnebat vrbe: in q ipse preerat: vt
sit siml hęc qrela illi loco. In regnis hoc cā tuis. Geneolo-
gia aut est. Q; ex Deucalione natus sit Aeolus: ex Aeolo
Salmoneus. ex Salmoneo Tyro puella. Vñ sces apud Ho-
merū ait: Inter quas Tyro nobili patre genita. fortis enim
Salmonei filia erat. Hęc Crege Aeoli filio nuplit. Hęc Eui-
peum fluuio pulcher

rimū ad amauit. Igit Ty-
ro filia fuit Salmonei: &
Alcides filij Elei ex Ne-
puno puerio in Enipeū
Pelian et Heleum genuit:
ex Crege vero amythao
nem Phereum: & Efo-
nem patre Iafonis.

d Dela inter nu. S. ostē-
dit fulminis cām & orto
ginem. e Contorsit.
S. plect cū impetu.

f Fumea lumia. S. i. ter-
rena. Nā ghere⁹ ignis ca-
ret fumo. solo cū splen-
dore viger. g Adegit.
S. iniegit. h Necnon
& tytion. S. Tytius fm
alijs filius terre fuit. Ser-
cundū alios a terra nutri-
tus. Vñ elegit sermonem
quo virtutē significaret:
Nam alumnū dixit: hic
amauit Latonā: propter
quod Apollinis telis cōfi-
xus est: Dānatus est autē
hac lege apud inferos: vt
eius secur vultur exedat.

Quancq; Home. vicissim
dicat duos vultures sibi
in eius poenā succedere: sa-
ne in vñ est vultur: licet
Cicero vulturis dixerit.
Et Plautus in Curculio-
ne: Iacit vulturis quatuor quod quidem potest esse etiam
deriuatū. Enn⁹: vultus in syluis miser mandebat ho-
monem. Declinatur aut hīc Tytios: huius Tyti. vt delos
deli. DO. Tytion. Monoptoron declinatur. Nam tytionē
diceret: si per casus variari potuisset. CRIS. Necnon &
tytion terre omnipo. al. D: his fabulis hęc est Macrobij
sententia: Vulturem esse tormentū cōscientie obnoxia fla-
gitio intestina rimantis: & ipsa vitalia admonitionis cele-
ris lacerantis: Et semp curas: si requiescere tentes excitan-
tis: nec vlla sibi miseratione parcentis: Nam e iudice nemo
nocens absoluit: illos autem quibus epulę ante ora para-
te sunt: auaros esse itelligit. Est enim auaritię semp q̄rere:
& ab acquisitis abstinere: Qui radiis rotarū districti pen-
dent: sunt qui nihil rōne & consilio prouidentes: nihil vir-
tutibus explicantes se fortunę cōmittunt: cur casibus sem-
per rotant. Saxū ingens voluunt. q inefficacibus: laborio-
sisq; conatib⁹: vitā terūt. Quos super atra silex: hi sunt q
nimias potestates: & insauitas tyrannides ambiūt: nun-
q; sine timore victuri. Lucreti⁹ aut p Tytio itelligit eos
qui amorū aut reliquarū turpidinū curis lamant. Vñ ait
Sed Tytius nobis est ipse in amore: iacentē Quē volucres
laceret: atq; ex est anxius angor. Aut quauis alia scindunt
turpidine curę. Vñ sces apud Home. de Tytio ait. Inde Ti-
tyon alme terre indytū filiū. per nouē iugera humi por-
rectum vidi: Grippes vñ sces eius epar exedunt. Neq; ip-
se eos abigit. Latonę enī pulchre vim inferre tentauit.

j Per tota no. cui iug. corp⁹ porrigit. S. quantū ad publi-
cam faciē: magnitudinē ostendit corpis: sed illud significat.

q; quia de amore loquit⁹ libidinē late pater: vt ait sup.
Nec procul hic fusi partem mōstrant in omnē iugeres cā-
pi. Sane de his oibus reb⁹ mire reddidit rōne Lucret⁹ & cō-
firmat in nostra esse vita omnia: q fingunt de inferis. Di-
cit enim tytion amorē esse: hoc est libidinē: quę fm phi-
sicos et m. dicos in iecore est: vt risus in splene: & iracūdia
in felle. Vñ etiam exesum a vulture dicit in poenam rena-
sci: nam libidini nō satis fit se semel pacra: sed recrudescit
semp: vt ait Horatius: inceduntis aut titi secur. Ipse em

Lucretius dicit: per eos su-
per quos casurus immi-
ner lapis supstitiosos figi
nificari: qui inaniter semp
per verentur: et de diis &
coelo & locis supstitibus
male opinantē. Nam re-
ligiosi sunt q p reuerēti-
timent. Per hos autē qui
saxum voluunt: ambitū
vult & repulsam signifi-
cari. quia semel repulsi pe-
tiores ambreñi deficiūt.
Per rotam aut ostēdit ne-
gotiatores: quia semp tē-
pestatibus turbantibusq;
voluntur. CR. Nouē iu-
gera. Sic inde Lucretius:
Qui non sola nouem di-
spersis iugera mēbris ob-
tineat. De iugere autem
diximus in Georgicis.

k Vultur. CRIS. Vultu-
turis nōdū (teste Plinio)
nemo attingit. Nidificat
enim in excelsissimis ru-
pibus: fortis quidem se-
pe cernunt fere hinc. Re-
fert idem Plinius vmbri-

tium in suo quo aruspice penitissimū tradere: q vultu-
res pariunt oua tredecim: & vno ex his reliqua oua et nō
dum lustrant: mox illud abiciunt. Triduo aut ante au-
biduo eo aduolant: vbi cadauera futura sunt.

l Fecundaq; poenis. S. fecunda in poenam.

m Rimatur. S. pascitur: vt rimantē prata caystri. CR.
Rimaturq; epulis. Rimari proprie est diligenter inquirere:
Translatio ab his qui in rimis aliquid inuestigant: & di-
ctum rimari pasci: vt sunt aues & fues: qui in rimis cō-
quęunt. n Habitatq; sub alto pectore. C. Ostē-
dit firmā ibi autē esse sedem: tanq; nūq; alibi pascitur.

o Nec fibris. S. Fibre sunt emineti: cotis. C. Nec fibris
reges datur vlla renatis. Nā iecoris duo sunt capita quas
fibras appellant. Hęc auruspices ita diuidebant: vt alterū
sacrificanti: alterum eius aduersario assignarent. Erat au-
tem maximi momenti si quid in extis appareret: Vñ
de sacrificanti apud Laurentij sylle in capite vitulum iecor-
is similitudo corong apparuit: quod sibi regnum porten-
dit. Est autem secur amoris sedes: quare recte fingit secur
in homine libidinoso depasci.

p Quid memorē lapythas. S. Hi populi Theſſalij: qd
impabat Ixon amicū illū⁹: vt supra diximus Iouē Philo-
gye filius: q p nubes coitū hęc i formā lunōis: cū se de-
eius stupro iactaret ab fratre loue ad iterō trusus ē: et ille
reliqat⁹ ad rorā circūfusa serpentib⁹. D. Quid memorē la-
pythas. Gen⁹ est transiē p omissionē: & ponit ne cōtinua-
tio narratiōis horrescat. C. Quid memorē lapythas. Lapy-
thę populi sunt Theſſalij: quorū sedes in Otri mōte fuit.

q. Ixiona: CR. Hic ex Phlegya martis filio fuit natus: Io-
uis secretari⁹ factus: Iunonē de stupro compellauit: ac Iup-
iter simulacrum Iunonis ex nube fabricatum sibi obiecit: In
quā cū semē emitteret centauros genuit. Hac fabella deno-
tant tyranni: qui ad alta cogitationē rapiuntur: Iunonemq;
interpellat deā regnorū: quia regna nullo iusto titulo mu-
dere audent. Ex nube gignūt centauros: qā eorū monstruo-
sa opera instabilia sunt. Fuit autē Ixion prim⁹ q. apud grē-
cos tyrannidē aggressus est: & cū ab aliq. humanitate in-
coperiret: feritātē postre-
mo deueniūt: Iure igitur
Centauri geniti sunt: qui
primas partes hominis. po-
stremas ferē haberent.

r. Pyrrithoum q. S. Hic
vñ de lapythis fuit: q. de
scendit cū Theseo ad ra-
piendā p̄serpinā. C. Pyri-
thoum q. Pyrrithous fili⁹
fuit Ixionis: nō ex nube:
sed ex cōiuge: qui cū esset
Theseo amicitia iunct⁹:
& Hypodamie nuptias
celebraret: et in sacris mar-
tem inhonoratū reliquit:
fer: centauri Marte insti-
mulante rape Hypodama-
mā conati sunt. Deinde
mortua Hypodamia: re-
lictio polydote filio coniur-
arunt ipse & These⁹ nul-
lam ducturos vxorē: nisi
Iouis filiā. Et cū Helenā
rapuissent: q. omniū pul-
cherrima annū decimū
tunc agebat: euenit sorte:
vt ait Diodor⁹ siculus: vt
Theseo illa contingeret:
Itaq. ad interos: vt raperent Proserpinam descendit: vbi
Pyrrithous a Cerbero interceptus: & Theseus retent⁹ est.
Hystoria est: hos Molossorum regi vxorē subripe retasse:
sed causē regie Pyrrithou interemisse. Theseū vero captū in
vinculis fuisse retentū: donec ab Hercule liberatus fuit.

q. Quos sup. atra flix. C. Poenā sup. sitosiorū: exprimi p. hu-
iulcemōi volūt: q. deorū irā atq. poenas sibi sp. iminere pu-
tant: nunq. q. anxietate carēt: tanq. illa iamiam super eos
lapsura sit. r. Ad similes. S. ad vacat: & a maiorib⁹ ad
omniū adhibet. Hora. Qua ppl's adit a certis limitibus
vicina refurgit iurgia. v. Lucēt ge. S. Aliud est Tantal⁹
rex Corinthiorū: amic⁹ numinib⁹ fuit: q. cū frēq. inter eos su-
sciperet. Et qdā tpe defuissent epulē: filiū Pelopē occidit:
& diis epulandū apposuit: Tunc abstinentib⁹ cunctis Ce-
res hūerū eius exedit: & cū eū dii p. Mercuriū reuocare: ad
supos vellēt eburne⁹ est ei hūerus restitue⁹: sic sup. Hūmē
roq. Pelops isignis eburno. Id autē sola Ceres dī comelle:
quia ipsa est terra q. corp⁹ soluit: Per Mercuriū autē ob hoc
singit esse reuocat⁹: q. ipse est de⁹ prudētē: p. quā Philoso-
phi. d. phōderūt. πωλύεσσι. vel μετεωροχόρην. Tantal⁹
autē hac lege apud inferos dicit esse dānatus: vt i. Eridano
inferorū stans: nec vñdis p̄ntib⁹: nec vicinis eis pomariis
p̄ruat: p. hoc autē auaritia significat: vt etiā Hora. Tantal⁹
a labris sitiens fugietia captat flumina. Quid rides: mu-
tato noie de te fabula narra⁹. C. Lucēt gemalib⁹ altis. No-
tat auaritiā: in q. tanto furore afficiunt: vt cū indies magis
q. diuitias augeant: nihil tñ inde in vsus etiā necessarios
assumere audent. Huiuscemōi hoies p. Tantalū exprimit:
qui cū in ags ad mentū vsq. sit: & ad os pene descēdant
arborū rami pulcherrimis optimisq. pomis onusti: tñ ne-
q. cū sitat bibere: neq. cū esuriat esse aliqd. valet: aquis
romisq. cū cape cupiat recedentib⁹. De Tantalō Vlysses
Homericus ait: vidi Tantalū grauius in palude laborantē
qm. Aquas vsq. ad mentū erat: q. uero bibere vo-

lebat vsq. ad ima vada diffugiebat. Atq. sup. caput arbo-
res piri: puniceis malis: fucus dulces q. uero legere volebat se-
uus vñ p. nubes auferebat. Petron⁹ etiā poeta dixit. Nec
bibit iter ags: nec poma pudēda carpit Tantalus infelix:
quē sua vota premūt. x. Genialib⁹. S. veluti genialib⁹:
Nā gentiles pprie sunt: q. sternūt puellis nubēlib⁹: dicit a
generādis liberis. C. Genialib⁹. Notionē hui⁹ dictiōis ex-
p̄sim⁹ in Georgicis in versu illo. Inuitat gentialis hyems.
y. Aurea fulcrata. S. quib⁹ fulcitur. i. sustinetur.

Quid memorē lapythas: ixiona: pyrrithoum q.
Quos sup. atra flix: iamiam lapsura cadenti
Imminet ad similes: lucent genialibus altis.
Aurea⁹ fulcra thoris: epulēq. ante ora paratē
Regifico luxu: furiarum maxima iuxta
Accubat: & manib⁹ prohibet cōtingere mēfas
Exurgitq. facem attollens: atq. in tonat ore.
Hic quibus inuisi fratres: dum vita manebat:
pulsatus ē parens: & fraus innexa clienti:
Aut qui diuitijs soli incubuere repertis:
Nec partem posuere suis: quē maxia turba est:
Quicq. ob adulteriū celsi: quicq. arma secuti

z. Regifico luxu. S. regio
ambitu. a. Furia: ma-
xima iux. S. Vñ & famē
p̄nūciat: vt hac ē furia
maximā doceat. b. Et
māib⁹ phi. S. eorū. f. non
suis. c. Facē attollēs. S.
institiens ignē auaritiē: vt
abstineant. C. Exurgitq.
facē attol. atq. into. ore.
Nā cū hō voluptate fru-
ēdi reb⁹ p̄tis trahit: vt ali-
quid absumat. subito cō-
tra insurgit furor ille: ha-
bendi & p̄cendi partē: q.
vetat absumere. Attollēs
facē. i. excitās in ardentis:
simā cupiditatē habendi:
recte ergo facem: quia ois
vehemētē cupiditas fla-
grans ardensq. est.
d. Quib⁹ inuisi frēs dū
vita ma. S. Hec qdē con-
stat ē dicta generalit. P̄nt
tñ & ad spēm trahi: vt
Aegistū z. Danaū. Atreū
similr & Thyestē Erhoe-
clē & Polixem significā
re videant. Bñ autē dicen-

do inuisi: per id qd leue ē: maiora amplex⁹. e. Pulsatus
ue parēs. S. Itē qd leu⁹ ē dixit paricidii cōparatiōe: possus
mus autē Oedippū accipere Laiū extinctorē. f. Et fraus
innexa clī. S. ex lege duodeci tabularū venit: in qb⁹ scriptū
est. patron⁹ si clienti fraudē fecerit: facer esto, si em. clientē
quasi colēs sunt: patroni q̄si p̄res. tantumq. est clientem:
quātū filiū fallere: & hoc posse fieri ex Horatiū dictis. itell⁹
gim⁹: q. cū loqrē de auaris potētib⁹ ait de vicino clientē
Pellit p̄nos in sinu ferens deos. Urbano tñ hoc displicet.
Et dicit rarū ē hoc: magisq. cōtrariū: cū magis patronos
decipiant frēq. inter clīes. Vult at̄ intelligi p̄uicatores: q.
patroni sunt clientū: q̄s nūc susceptos vocam⁹. g. Aut
q. diuitijs soli incu. reptis. C. Oib⁹ modis dānat auaritiā
quē caput ē oim malorū: & corruptrix trāquillitatis hūia
nē vitē: Hui⁹ duē species sunt. Altera qua rapimus vñ nō
oportet. Altera q. nō dam⁹: vbi dandū libalitas docet. Hos
ergo primo stix: mo ait hic puniri. h. Nec partē po. suis.
S. q. maxia turba ē. Bñ addidit suis. i. cognatis affinis.
Hec em fuerat apud maiores donādi rō: nō p̄fusa passim.
Nā h. est velle inaniter p̄dere. Vñ Cice. i. libris legū: Stupem
p̄biheo: nā auget sup̄stitionē: exhaust domos. Dignisigit
largiendū ē. Vñ ait Hora. Cur eget idign⁹ quisq. de diuite
id est idign⁹ paup̄tate. i. Quicq. ob adul. celsi. S. si occisit
Aegistū significat Tyestē filiū: Si reuera celsi. Salustii quē
Milo dephenfu sub serui hitu verberauit in adulterio fug
vxoris filie Syllē. k. Quicq. ar. secuti Impia nec vñ dñorū
fil. dexteras. S. Hoc loco videt blandiri Augustū: qā cōtra
cesarem p̄rem eius multi qb⁹ ignouit: arma suscepant: est
nāq. ei⁹ dictū: dare qdē se veniā Pōpeianis: s. ab ipis qñ
q. ē p̄iturū: vt arma ipia ciuilia dixerit bella. Vñ ea q. mo-
uerūt Pōpeiani cōtra acceptē veniē fidē: sed n. p̄cedit: Nā si
arma ipia dixit: bellū ciuile t̄git: et Augustū et Cēsare: q.
& ipsi bella ciuilia tractāre. Itē si culpā eos q. contra fidē
darē veniē dimicauerūt: tangit Augustū. Nā trāsierit ad cū

Eneidios

ab Antonio duo milia equitū: quos est victoriā cōsecut^o
Vñ Hora. Adhuc fremētes veterunt bis mille eqs Galli
canentes Cēsare. fecit: pretrea iniuriā Augusto vñ Cēsari:
si eos dominos dixit: qd apud maiores insidiosū fuerat:
nam prēs patrię dicebant. Luena. Roma patrem patrię
Ciceronē libera dixit. Mel^o ergo est vt bellū a Sexto Pom
peio Pompei filio in siculo fredo gestū accipiamus. Nam
occiso patre Sycliam tenuit: & collectis inde seruitis: va
stauit sex annis vitro citroq; Sycliam. Postea victus est
ab Augusto & Agrippa.
Vñ Hora. Minatus vrbī
vincula q̄ detraxerat ser
uis amicus pfidis. et hoc
sensu cā arma impia q̄
dñorū cōgruit cōmemo
ratio. l Poenas expe
ctant. S. Quod grau^o est.
Nā in expectatōe. et pñs
mer^o est & dolor futur^o.
In ipsa solus est dolor.
m Forma viros. S. res
gula. Singulis em sceleris
bus statuta sunt suppli
cia: nā morē Romanū se
quitur. n Saxū ingēs
vol. S. Sisyphū dicit: qui
deorū consilia homibus
publicauit. o Radiū
q; rotarū. S. Ixionem di
cit: vt alibi ostendit: atq;
Ixionū vento rota cōstis
tit orbis: licet supra dixe
rit. Quos sup atra silex iā
iam lapsura cadenti. Nā
de his fabulis varię sunt
opinionēs in ipis aucto
ribus. p Aeternūq; se
debit infelix theseus. S.
Cōtra opinionē. Nā fess
ab Hercule esse liberat^o.
quo tpe cū ita abstraxit:
vt illi corpis et^o relinq̄ret
partē. Freq̄nter enī vari
ant fabulas poetę. Hip
politū ab iferos liberatum
Virgilius dicit. Horatius
contra. neq; enim Diana
pudicum liberat Hypolitum. q Phlegyasq; mi
ferrimus omnes admonet. SER. Si noiatiū est singu
laris hoc dicit Phlegyas omnes admonet apud iferos poe
nas ferentes. Si autē accusatūs pñs est: Thestū oēs Phle
gyas admonentē debemus accipere. Hincq; secundū Eu
phorionē populi insulani fuerūt satis i deos impij: & sacri
legi. Vnde iratus Neptūnus pculit tridente eā partē insu
le q̄ phlegye tenebat. Phlegyas at p Ixionis habuit Co
ronidē filiā quā Apollo viciat. Vñ suscepit Aesculapī:
quo p dolens: incendit Apollinis templū: & et^o sagittis
est ad iferos trusus. Sratius. Phlegyā subter caua saxa ta
centē: Aeterno pmit accubitu. r. Discite iusticiā mōiti:
& n̄ tem. diuos. S. vel tunc in poenis locati. s Vendi
dit hic au. pa. S. Et hec licet generalr dicant: hñt tñ specia
litate: Nam lathenes Olynctū Philippo vendidit. Curio q̄
sari viginetē mīlibus aureis Romam. De q̄ Lucanus
Gallorū captus spoliis: & Cēsaris auro: & illud: Emere
omēs hic vēdidit vrbē. C. Vendidit hic au. patriā: redegit
in seruitutē: quasi dicat fama qua liber pductus est in ser
uam esse voluit: idq; nulla alia cā ductus nisi avaritia.
t Patriam. C. cum indignatōe pferendū: q̄i dicit: Eam
qua nihil carius hñe debuit. v Dñm. C. nō isti vendi
dit. q̄ eā p filia gubernatur^o est: sed q̄ seruitutis iugo pñu
rus. Nam dñio seru^o cōsideret. Ergo tyrann^o ē. Nā antiqui
in publicis rebus nunq; aliter dñm susceperūt q̄ tyrannū.

Impia. nec veriti dominorum fallere dextras.
Inclusi poenas expectant: ne q̄re doceri merfit
Quam poenā: aut que forma viros fortunaue
Saxum ingens voluunt alij: radiūq; rotarum
Districti pendent. sedet: et eternūq; sedebit
Infelix theseus: phlegyasq; miserrimus omnes
Admonet: & magna testatur voce p vmbras.
Discite iusticiā moniti: & nō temnere diuos:
Vendidit hic auto patriā: dominūq; potentē
Impofuit: fixit leges pretio: atq; refixit:
Hic thalamū inuasit natę: vetitosq; hymeneos:
Ausi omnes immane nefas: ausoq; potiti:
Non mihi si lingue centū sint: oraq; centum
Ferreā vox: omnes scelerū cōprehendere formas:
Omnia poenarum percurrere nomia possem.

z Potentē. C. Augēt scelus. q. d. Eum a q̄ nō facile se li
berare possit. y Fixit leges pñio atq; refixit. S. Posui
mus Antonij scdm Ciceronē in Philippicis accipe. Fixit
autē ideo quia incise in greis tabulis leges affigebant pa
rietibus. DO. Fixit leges pñio. Omnia hęc scelera posuit
Maro: vt viuētes ad bonos mores metu poenę reduceret.
C. Fixit le. pñio. Nam cū leges ad equitatē & cōmunē vi
litate fieri debeāt. et ita latas firmas stabiles esse oporteat:
iste. qui omia venalia haberet: oblatō pñio: & ponebat
& remouebat. Est autē
indignatio a cā. Fixe. Vis
de Seruū. Hic Quidius.
Nec verba mñtia fixo
Aere ligabantur: nec sup
plex turba timebat iudi
cis ora sui. Sunt autē ver
sus a vario poeta: ait enī
Vendidit latū populo
agrosq; quiritū. Eripuit
fixit leges pñio: refixit.
Video Seruū vehemēter
laborare: vt ondat poetā
voluisse in singul scelerū
bus singulos cape hoies.
Verū ego puto voluisse
illū species scelerū psequi
nō singulos sceleratos in
sectari.
z Hic thalamū inuasit
natę. S. Thyestes: Pelopeę
filie: vnde & Aegisthus na
tus est. Item Cynarus li
lie Myrte: de qua nat^o ē
Adonis. Nam qd Dona
tus dicit: Nefas est credi
dictū esse de Tullio.
CR. Inuasit. tūq; raptor
et hostis. Est em iuadere
in aliena hostiliter irrupē
cum patris sit cutari filia
rū pudicitia nō expugna
re. a Vēitosq; hyme
neos. S. legib^o q; Nā di
cendo vetitos ostendit su
isse non vetitos velut est
apud Persas hodie. vnde
Donat^o male ait natura
& legibus vetitos. b Ausi omnes immane nefas auso
q; potiti. S. Illi sunt & qui fecerūt: ac qui conati sunt. De
autem secundū ritum Romanū: in quo non tantū exitus
punitur: sed etiam volūtas. C. Ausi. Bis peccarunt. Et q̄
ausi sunt: nam scelus intra se quicunq; cogitat vllum sa
cti crimen habet. Et q̄ executi sunt: quod ausi fuerant.
c Potiti. C. augēt inuidiā. Quasi diceret: qd malis artib^o
peperant: etiam retinere potuerūt: ergo cogitauerūt. Exe
cuti sunt cogitata: ac post. emo in scelere pñuauerunt.
d Non mihi si lingue centum sint: oraq; centum: ferreā
vox. SER. Lucratiū versus sublatu de Homero: sed ille
aerea dicit. DO. Nō mihi. Necessario generalitas iniecta
est: ne cuncta descripsisse videretur: quonā fuit impossibi
le latitudinem tantam complecti plene: vt ne contempnat
haberēt poenę propositę ex quotidiana meditatōe. Plus
q̄ etiam metus inicitur: cum infinita formido est. CR.
Lingę centū. a Lucretio est. Et Lucretius Homerū imi
tatur est. Ait ei Home. Οὐδ' ἄν ποτ' ἄλκιμονα γένετο δαίμων
ὁ δ' ἄν ποτ' ἄλκιμονα γένετο δαίμων. c Ferreā vox. C. Homē^o iō sermā:
sed inirangibilē dixit. Lucretius autem aereā dixit.
f Scelerū formas. S. Quę forma viros fortia ue merfit
g Percutere. C. id est non solum non possem abundan
ter narrare: sed ne etiam breuiter perstringere.
h Nomina. C. Nam breuiter percurramus nomia scelerū: q̄
demonstramus illorū variā multiplicēq; malignitatē.

¶ Perficere munus hoc
est ramus redde. Nā supra
ait. Hoc sibi pulchra suū
ferri Proserpina munus in
stuit. k Cyclopum
educta caminis. S. hoc ē
magna: ita em cuiuslibet
rei magnitudinē signifi-
cant. adeo ut Statius: Ar-
guorū muros ab ipis di-
car esse perfectos. C. Cy-
clorum. Omnia em que
magna sunt a cyclopib⁹
fabricata fingunt poete.
De Statius etiā ponit, de

¶ Hęc ubi dicta dedit: phœbi lōgeua sacerdos:
Sed iam age carpe viā & susceptū p̄ficere munus:
Acceleremus ait: cyclopum educta caminis
Mœnia conspicio: atq; aduerso fornice portas:
Hęc ubi nos p̄cepta iubent deponere dona
Dixerat: & pariter gressi per opaca viarum
Corripiunt spaciū mediū: foribusq; p̄pinq̄nt:

Cyclopibus dicendū erit
in seq̄ntib⁹. 1 Camis.
C. grecū verbū est latine
fornax dī. m Fornice.
S. arcu. Cicero. Vidit ad
ip̄m fornice fabianū. D.
Fornice. ea em est came-
ra in arcū ducta. C. For-
nice. camera seu testudie.
n Per opaca. C. Nā ip̄sa
sapientia: q̄ paucis potest
intra multā ignorātiā
latet. o Recēti. SER.
Semp̄ fluenti. Dixit autē
hoc p̄pter paludē stygē.
NN

Eneidos

● Spargit aqua: S. i. purgat se: Nam inquinatus fuerat aspectu tartari: & spargit: quia se inferis purgat. nam su-
pens imolari corpus abluit: vt supra: donec me flumine
vivo ablucro. p Deuenerē locos letos: D. vt metu
poenarū malos deteruit: ita spe felicitatis ad virtutes hor-
tatur. Primo ergo regionū bona psequit: Deinde q̄ ex his
locis capiant commodā: & qui sint hi qui huiusmodi
bonis pfruant. q Amœna vireta. S. virentia: & est sa-
tis vsurpatū. Amœna autē qui solū amorē pstant: velut
supra dixim⁹ quasi amu-
nia: hoc ē sine fructu: vt
Varro & Carminius do-
cent. alludit autē ad infu-
las fortunatas: Nā & fre-
quenti hoc indicat versu.
r Largior hic campos
ether & lu. vestit pur. S.
non nostro largior: sed q̄
est in cetera inferorū pte.
aut reuera largior: si luna
rem itelligam⁹ circulum:
Nā vt supra dixim⁹ cam-
pi Elysi: aut apd inferos
sunt: aut in insulis fortūa-
tis: aut in lunari circulo.
Lucanus: Illuc postq̄ se
lumine vero induit. DO.
Largior. Hic ostēdit nihil
desse ex his q̄ sunt apd
superos: adeo vt fortuna-
ti: et beati appellari merue-
rint. s Solēq̄ suū. S.
sibi congruū. Græce dixit:
vt fessolq̄ sopor suus oc-
cupat artus. ORI. Solēq̄
suum. sua sydera Ex
media Philosophia res
inferi figmento poetico.
Credidit em̄ antiquitas
cas iāas q̄ eluue corpea
pollutē in morē ferinum
immurant: resolutionem
corpis exhorrescere: & si
q̄n mori necesse sit: nō ni-
si cum gemitu fugit indi-
gnata sub vmbras: nec post mortem facile corp⁹ relinqt:
quia nō dum illis corpore excedūt pestes: sed aut suam
oberrant cadauer: aut noui corporis habitaculū ambiunt:
neq̄ hūanū solū: sed ferinū etiam: electo genere cōgruo mo-
ribus: q̄s in homie exercuerūt: volūtq̄ oīa pferre vt cōlū
quod vlt ignorādo vlt dissimulādo: vlt postponēdo negle-
xerunt fugiāt. Sapientū vero & bonorū aīe: q̄ semp cōlū
nulla corporis inquinatiōe pollutē suspexerunt illud petūt:
Quapropter & Plato & Cicerō in libro de repub. rectori-
bus ciuitatū & ceteris sapientibus sedes in cōlo paratas
esse scripserunt. Et multos claros viros in deos retulit an-
tiquitas. Et Hesiod⁹ priscos reges dūs annūerat. Hoc igit
non ignorauit Virgilius: qui licet argumēto sui inferiū
heroes i inferis religauerit: nō tñ illos separat a cōlo: vt ge-
minē doctrinē obseruatōe: nec poetices figmentū reliquit:
nec philosophiē veritatē omiserit. Recte ergo solem suum
id est bonis reueratū: peccatoribus denegatum.
t Sua sydera nōnt. C. Que inferis incognita sunt.
v Pars in gramineis. D. ostēdit quāta animi seuerita-
te in voluptatibus honestis viuant. x Palæstris. S. lu-
ctatiōibus: græce dixit. C. Palæstris. Ludi apud priscos re-
penti fuerunt: vt corporis exercitatione validudinē conferua-
rent: & robur augerent: agilitatēq̄ acqrent: & animū con-
sumarent: vt in periculis cum rōne susceptis p̄sentiores ex-
isterent. Fueruntq̄ quinq̄ apud priscos πύμν. qua
pugiles exercebant. Δίωκος. quierat lapidum iac-
tus. Διῶλος. in quo cursu & ὀλλυγ. In

quo saltu contenderent. Erat postremo quā nos palæstrā
& luctam nuncupamus. His ergo et legibus p̄bātū-
& liberales habebant. Alea autē tali & q̄s charitas ap-
pellant p̄ncipiosissime sūt pestes: & res oīno et seruiles que
vitā deturpāt: infamēq̄ reddunt. Mores deprauāt: et om-
ne flagitium impellunt. y Contēdunt ludo. S. inter se
ludo nō odio. z Choreas. S. Re corripuit propter me-
trum. Alibi ait secundū naturā: vt iuuat idulgerē choreis.
Ergo aut sistolen fecit: aut antip̄tosin e. p. ei ponēs. Nam
græcum est nomen.

Occupat Aeneas aditum: corpusq̄ recentī
Spargit aqua: ramūq̄ aduerso in limine figit.
His demū exactis perfectō munere diuē:
Deuenerē locos letos: & amœna vireta
Fortunatorum nemorum: sedesq̄ beatas.
Largior hic campos ether: et lumine vestit
purpureo: solemq̄ suū sua sydera norunt.
pars in gramineis exercent membra palæstris.
Contendunt ludo: & fulua luctantur harena.
pars pedibus claudūt choreas: & carmīa dicūt.
Nec non threitiū longa cum veste sacerdos:
Obloquitur numeris septem discrimīa vocū.
Iamq̄ eadē digitis: iam pectīe pulsat eburno.
Hic genus antiquū teucrī pulcherrima proles.

a Necnō threitiū lōga
cū veste sacerdos. S. Or-
pheus Citharē musc. et
Oeagri fluminis filius fuit
qui primus Orgia insti-
tuit. Primus etiam dep-
hēdit Harmoniā. i. citu-
lō: mundanorū sonū: q̄
nouē esse nouim⁹ e q̄b⁹
sūm⁹: quē ὕμνος ποιεῖ
sine astris dicunt sono ca-
ret. Item vltimus q̄ terre-
nus est: reliqui septē sunt
quorū sonum dephēdit
Orpheus. Vñ septem fin-
gitur vti chordis. DON.
Necnon threitiū. J. Oten-
dit cytheram interphōnet-
stas enumerari artes. Est
em̄ musica: b Lon-
ga cum veste. S. Longā
vestē: aut Cytharēdi ha-
bitum dicunt: aut lon-
gam barbā. Nā ecōtrario
imberbes inuictes vocat
mus.

c Sacerdos. S. Sacerdos
quia theologus fuit: et or-
gia primus instituit. Ipe
etiam homines de feris &
durus mites composuit.
Vnde dī arbores et saxa
mouisse vt deus.

d Obloquitur numeris:
SER. Dicendo obloquitur

chordarum expressit laudem: quas dicit verbis locutas:
Obloqui em̄ nō est nisi contra loquentē loqui. C. Obloq̄:
Obloqui contra loqui significat: vt opponere cōtrapone-
re. ergo nōnunq̄ obloqui dicimus detrahere: quia q̄ con-
tra quempiā loquitur ei detrahit. Hic autē obloquitur: q̄a que
voce cecinerat illis cytharē sonū opponit. e Numeris:
S. Rhythmis sonis: vt. Numeros memini si verba tenerem:
f Septem discrimī. S. quia oēs chordē dissimili sonant. C.
Septem discrimī. vo. Orpheum cytharā inuenisse. Bene autē
septem chordas meminit: nam octauā addidit Simoni-
des. Nonā postremo Tymotheus. Verum de huiusmodi
rebus nos multa dixim⁹ in interpretatiōibus nrīs in Hora-
rium. De Orpheo autē p̄lma diximus in Georgicis:
h Iam. S. nunc. h Pectīe. S. Hoc autē pecten declat
vt hoc carmen. i Hic genus anti. S. q̄d non p̄m̄s viros
fortes in Elysiō visos ēē m̄mōrat: hæc ē rō: q̄ isti diuīos
meruerunt honores: q̄d Tydeo vltis quos supra memo-
rauit: nō contigit. adeo antiquū addidit: quasi et illis Ely-
si cōtingerēt campi: si eis honorē nō derogaret vetustas:
C. Genus antiquū: teu. Diodorus ait teucrum primum
in Troade filium Scamandri fluuii: et ydē nymphē venit
autē ex Creta: suscepit filiā Bateam noīe: q̄ Dardano nut-
psit. Dardanus scdm̄ mltos natus est in Italia ex Ioue: at
q̄ electra Atlantidis filia: & Choriti regis vxore: ex Co-
ritho natus est Iasius: Sed mortuo Coritho exorta est se-
ditio inter Dardanum & Iasium. Quapropter Dardanus
cum parte pp̄i primo in Samothraciā: inde in Troada

Eneidōs

Id est praeſtitiffe. Terenti⁹.
Ego carine ne utiq; liberi
eſſe hominis officiū pū
to: cū nihil promereat po
ſſulare id gr̃a apponi ſibi.
C. Memores alios fecere
merēdo. Et hic actiua
vitā oſendit: n̄ q; & reſpu
blec; & ciuib⁹ noſtris:
& quib⁹cūq; alijs poſ
ſum⁹: bñficiā p̃ſtādo: op
timā de nobis memoriā
apud poſteros relinqm⁹.
Vt em̃ contēplatio circa
viri. Ita et actio circa iuſti

Omnibus his niuea cinguntur tempora vitta:
Quos circumfuſos ſic eſt affata ſybilla:
Muſeum ante omnes: mediū nā p̃lma turba
Hūc habet: atq; humeris extantē ſuſpicit altis:
Dicite ſoelices anime: tuq; optime vates:
Quē regio Anchife n̄ q; habet locus: illi⁹ ergo
Venim⁹: & magnos herēbi tranauim⁹ amnes.

inventionem verſatur:
d. Omnib⁹ his niuea e.
t. v. S. Per qd eos oſtēdit
meruiſſe diuinos honores
vt dixim⁹ ſup. D. Oib⁹
his. Omia cōmoda cōſe
quūf honeſtatis cultor. a.
locū: ſydera: lucē: prae
nemora: cibos: delicias:
ſtudia artū: vt nō priuā
ti vita: ſ; ad ſallud viuen
di gen⁹ tranſiſſe videant.
Cf. Niuea. quaſt intelli
gat diuinos honores. Nā
cui mores et vita cādida

idem candida virtute debet. e Musgū aī om̄s. S. Theologus fuit iste post Orpheū. Et sunt varīe de hoc opt mones. Nam eī alii Lini filiū. Alii Orphei volunt: cuius eī constat fuisse discipulū. Nā ad ip̄m primū carmē scripserūt Cratera appellavit. C. Musgū Eumolpidis filiū fuit: primus qui apud Athenienses philosophatus ē scdm Laertium: a quo etiā Athenienses Eumolpidi appellati sunt. Primus deorū generationē tradidit & spheram. Et ex vno fieri om̄ia. & in idē reuerti dixit: Scripsit versibus fabulam heros & Leani.

di. Phalaris obiit: vbi hu manus est: cum hoc epita phlo. & μολποῦ φίλον νοῦν φιλοφρονήκον ἀσποσύον φασενον σπονδοῖς ἀποφω.

Hic sunt instituti diuini honores: & ipse oracula reddidit. Vñ scribit Hecrodorus Onomacritum Atheniensem exulē Musgū oraculorū faciditū: xerxi p̄dixisse Hellepontum a viro Persa ponte cōiunctum in. Alii volunt Lini. Alii Orphei filiū fuisse: cui cōstat discipulum extitisse. Ponit ac Musgū poetam & theologū pro omnibus disciplinis: verū v̄ p̄cipue notet platonem tam scientiā: cuius se profectorem esse multis locis indicat: dixit hūeris altis: v̄ p̄ocitate corpis Platonē significet. Qui cum prius Aristocles aut nouiū nuncuparet. ab Aristote arguto palestrita: apud quē se exercuit p̄o p̄teregitū corpis habiūm Plato est cognōiat.

f. Humeris extantē suū spicit altis. S. quasi philosophum: ac si dicret Platonē.

Nam Plato ab humerorum dictus est latitudine: Antera enī fuit q̄ post oīm victoriā se philosophiē dedit. g. Foelices. D. v̄pore q̄ post depositā vitā talia loca: ac delicias sint a se cure. C. Dicte foelices. Moralis sensus est: vt qui verū scire cupiūt: interrogēt doctores: neq̄ indoctis se cōmittāt. Doctiorū autē postulat hūanitas: vt errantes in viam ducant: & sua doctrina alios meliores reddant. Nam cū p̄pitiū hominis sit: & q̄ nescis addiscere: et quē scis alios docere: vtrūq̄ in hoc loco describit optimus poeta. Qz autē fingit Musgū collē ascendente: aperte docet non deperenos vt alios istruam? vllū laborē recusare. postq̄ auctore suo Platone: Non nobis solū nati sumus: sed cōteris etiā homib⁹. qd̄ in Catone optime exprimit Luca⁹ nus: Nō sibi sed toti genitū se credere mūdo. h. Tuq̄ optime vates. S. Quia theologus fuit. Est sciendum hoc loco Sibyllam tam a numine derelictam. Vnde & interroga: quod alias non faceret.

i. Que regio anchisen: quis habet locus. SER. Bene et generatūte requirit & spem: vt possit facilius inueniri. nā locus in regione est. k. Illius ergo. S. propter illū. Ergo autem cōstitutio fuit: Sed per accentus mutationē in aduerbium transit: & est sola particula: quę habet in fine circumflexum. Multi male putāt nomen esse indeclinabile: & dicunt positū esse pro causa. Causa autē nomen. CRI. Ergo. gratia et causa. Hinc Lilius ait ludos apollinares victorie non pestilentie ergo fuisse. Et Marcus Caro de re rustica: sibi est porco piaculo facere illiusce sacri cocti.

condit ego: et alibi. Cui rei ergo agrum terram fudi: quę meum soli taurilia circumagi iussi. j. Magnos amnes. SER. Aut magna fluentia: aut quia nouē sunt q̄ odiosum fuerat: si singula cōmemoraret. m. Nulli certa domus. S. i. habitatio: q̄z anie tā diuertā hūit q̄ diu in corpore sunt: post quorū absolutionē vagant p̄ vitę merito in circulis. C. Nulli cer. dom⁹. Notat celeritatē animorū: q̄ vinculū corporeis soluit: & in suam diuinitatē absoluti nulli certę rei adiecti sunt: sed per omnia facile discurrunt.

u. Lucis habitamus o. S. Varia dicit: quę p̄ vitę uarietate cōtingūt. In his aut locis heroum animę colunt. o. Recentia riuus. S. Virentia riuorum: scilicet causa. p. Iugū. S. Ita em̄ diuidunt montes: i. radices: latera iuga: vertices p̄ qualitate loco. r. C. Hoc supate iugū. Nā volēt virtutē acquirere: plurimę difficultates opponunt. q. Dehinc summa cacu. linguat. S. Nō inquit. hoc em̄ dicit: Aeneas & Sibylla p̄duci ad summū in plana descendūt. r. Penitus cōualle virenti. S. valde virenti: vt. Penitusq̄ sonant. s. Inclusas aias. Non reuera inclusos: sed separatas a multitudine quo facili⁹ agnoscerent. Inclusas autem aut se regaras: aut secundū ritum antiquū. multitudinem enim si numerare nō poterant. tam in certum locū p̄ partes includebant: & ita q̄nta esset videbāt. Qd̄ & xerxes defuo fecit exercitu. t. Lustrabat stū. reco. S. circūibat stū diose tractās. D. Lustra

bat oculis. v. Recolens. DO. animi intentione. x. Forte recen. C. Non forte hoc faciebat Anchises: qd̄ p̄ fūmā industriā faciebat: sed forte euenit: vt dū hęc agerēt aeneas veniet. y. Carosq̄ nepo. S. posteros. Sic p̄ nūc foemias dicit: z. Fataq̄ fortunāq̄ virum moresq̄ manusq̄. S. Foelicitas enī in: aut fatalis est: aut fortuita: aut ex virtute descendit. D. Fata fortuna mores manus. Propositio est o rī: qz uel inde p̄sequit. C. Fataq̄ fortunāq̄. De fato diximus: de fortuna dicemus alio loco. a. Mores. C. virtutes morales: quę neq̄ a fato neq̄ a fortuna sunt: sed ex nostra electione. b. Manus. C. ad robur corporis refertur. c. Icq̄ vbi. CRI. decorū: pulcher me seruat. Nam & parenti quod parētū est: & filio quod est filiorum optime tribuit. d. Alacris. SER. Ipse alacris. Et sciendū secundū antiquos: & alacris et alacer. tam de masculino q̄ de foemino genere dixisse: nunc masculino vtrūq̄ damus. de foemino alacer nūc dīcimus: licet Ennius dixerit. Aetatem: autumn⁹ post acer hyems sit. Nam inde est alacer. e. Genis. SER. palpebris. Ennius de dormiente: Imprimitch geng genam. f. Excidit ore. SER. quasi sentit: quod circa Anchisen refert uat: Vt tantumq̄ n. phas patrio excidit ore. g. Venisti tandem. S. Hoc ad effectū pertinet considerantis: alias oritur questio: q̄ dicit: equidem ducebā animo. h. Expectata. S. probata nūc etiam: vt. Et rebus spectata iuuentus. Hoc autem dicit: Tua pietas mihi semp̄ probata: nunc etiā iter durū viciit: scilicet inferorum.

k Et notas audire & reddere voces. S. familiariter loquitur. Rebarq; futurū. S. arbitrabar: ratio cinabar esse venturum: Et per hoc intelligimus fataliter Aeneam ad inferos descendisse. Non enim nisi fatalia deprehenduntur.
l Nec me mea cura fecellit. S. nec decepit me dulcissimus filius: Nam vocatiuū est mea curā id est tu, et dictum est sicut: Veneris iustissima cura. **m** Quas ego te terras:

& quā p̄ equora vectū.
SER. pieratis magnitudo ostendit: cū pater eius iugem it casib⁹. **C.** Quas ego te terras: & quā p̄ equora vectū. Et p̄fecto antea q̄ e vita ciuili in portū cōtemplatōis se se recipiat homo: multis cōsiliatur perturbatōib⁹: quē nos a summo bono ita abstrahunt: vt multi adeo illis opprimant: vt nunq; summū bonum assequi possint. Vide res ēte: is qui tota rectitudo est Christus: de Martha quē vita actiua interpretat: Martha martha sollicita es: & versaris circa pluri-
ma. Nam anim⁹ qui cit⁹ ca p̄sima (vt sit i vita ciuili) distrahit: ad rerum celestiu cōtemplationē in-
ptus reddit. **n** Lybie tibi regna nocerēt. S. aut quia de lunone. ait Ven⁹. Haud tanto cessabit cari-
dine rerū: Aut qd est melius. Illud dicit: ne dum apud regna Carthaginis voluptatib⁹ vacabas: im-
periu fatale derelinq̄res: vnde p̄ transitū insinuat: q̄ intelligat Aeneam in
Aphrycā apud Didonē diuersisse: cū vtrūq; con-
ster diuersis ctatib⁹ fuisse. **C.** Regna lybie. Ea enim sunt curē ciuiles. Nā nos in superioribus Carthagi-
nē p̄ vita ciuili posuim⁹.
o Tristis imago. **SER.** Sguera terribilis: vt sup̄. Et turbida terret imago. **C.** Tristis, sguera: Nā ma-
iorū nostrorum p̄cepta nobis grauiissima sunt.

p Sepius. **SER.** kō rō-
tos iconcou. yov. sepius ei dictum intelligim⁹: aut certe: egit mea tua imago ad hē-
tendere limina: q̄ sepe videre consueui.
q Stant sale tyrrheno classes. S. affectionis est filii etiā ea indicare: de quib⁹ non interrogat. **r** Largo fletu. S. na-
to ex gaudio. **s** Ter. S. sepius. finitus pro infinito.
t Interea videt Aeneas. S. firmos est hoc loco. i. vn⁹ ser-
mo proventus p̄ m̄kos versus: in quo tractat de Platonis dogmate: quod in Phœdone positum est. πᾶσι φυχῆς. De quo in Georgicis stricte hic latius loquitur. De qua re etiam Varro in libro diuinariū plenissime tractauit. Hoc autē cōrinet: Aeneas dum per inferos pergeret: respexit flu-
uū quēdā loci remotior: ad quem innumera multitudo tendebat animarū: Interrogauit patrē qui esset fluuius: et qua rōne ad eum pergerent anime: pater ait. Lethæus est:

Pergunt aut vt potent: & obliuionē patiunt: vt incipiant in corpora velle remeare. Stupefactus aeneas interrogat: dic-
pater: anime quę p̄ p̄teritā vitā tor sup̄plia perulerunt: possunt hīc votum reuertendi in corpora: nō est verisimile li-
beraras de corpis carcere ad ei⁹ nexū reuerti: Suscepta nar-
ratione hoc Anchises exequit: primo debere fieri vt redeat: deinde posse: dein velle: quę quoniam obliuio sunt: talis diu-
sionibus innotescit. Quid est debere: cuncta aialia a deo originē ducit: quę quia nasci cernim⁹: reuer-
runt sine dubio vñ cun-
cta p̄creantur. Deinde pos-
se sic probat: Quia imor-
tales sunt anime: & sunt quę p̄nt reuerti. Tertium est: vt velint: qd dicit fieri per Lethæum fluuiū: & hoc est quod dicitur: est sed incidētes q̄stiones fa-
dunt obscuritatem:

v Virgulta sonantia syl-
S. quę est iuxta p̄p̄ia flu-
minis. **x** Lethæi am-
nem. **C.** Ostendim⁹ egre-
giū poetam: dū figmento
poetico inseruit de camp-
pis Elysiis: Platonis sa-
men dogma sub illo rege-
re: vt campi Elysiis: celum
sint: a quo cū cupiditate
rerum terrenarū degraui-
ti animi delabuntur: relin-
quunt nectar deorū po-
culum: et pro illo lethæi
porant: a quo accipiunt
obliuionē rerū celestiu:
nam illo iam ebrii facti
cupit: terrigena corpora sub-
ire. Sed hęc laus apud
Macrobiū inuenies:

y Domos placidas. S. campos Elysiis:

z Pregnat. **SER.** p̄p̄-
ter fluit: et contrarie dictū
est: nā n̄ natat aque: sed
in ipsis nos natamus. E-
nim igitur secutus est
qui ait: fluctusq; natant
res: Sane de hoc fluuiō q̄
ritur a prudētiorib⁹. Vnde
de illis nouem sit qui am-
biunt inferos: an p̄ter no-
uem: Et datur intelligiq;
ab illis separatus ē. Nam

q̄ volunt eum esse senectutis imaginē: nā anime nostrę
vigent: & alacres sunt: pleneq; memoria a pueritia vix
aduerentem senectam: postea in nimia senectute omnia
memoria labitur: quā lapsa mors interuenit: & anime in
aliud corpus recurrūt: vnde fingunt poetę animas lethæo
hausto in corpora redire. Ergo et Lethæus est obliuio: mor-
tis semper vicina. **a** Gentes populiq; **SER.** innu-
merarum gentiu & populorum anime. **b** Floribus
insidunt. **SE.** Insido illi rei: vt insidat quantus misere dei
us. Insido autem illam rem: vt Nulli fas casto sceleratum
insistere limē. **c** Lilia fundūtur. **SER.** Circa flores spo-
ciem pro genere posuit. **d** Causasq; **C.** Nam ap-
petitus rationi iam obtemperans: non audet sese alicui
opinioni quę falsa esse potest temere credere: sed iudiciū

Venisti tandem tuāq; expectata parenti

Vicit iter durum pietas: datur ora tueri

Nate tua: & notas audire & reddere voces.

Sic equidem ducebam animo: rebarq; futurū:

Tempa dī numerans: nec me mea cura fecellit:

Quas ego te terras: & quāta p̄ æquora vectū

Accipio: quantis iactatum nate periclis.

Quā metui: ne quid lybie tibi regna nocerēt.

Ille autem tua me genitor tua tristis imago

Sepius occurrens hęc limina tendere adegit.

Stant sale tyrrheno classes: da iūgere dextras:

Da genitor: tecq; amplexu ne subtrahe nostro.

Sic memorans largo fletu simul ora rigabat.

Terconatus ibi collo dare brachia circum:

Ter frustra comprehensa man⁹ effugit imago:

par leuibus vētis: volucrisq; similima somno:

Interea videt Aeneas in valle reducta

Secclusum nemus: & virgulta sonantia syluis:

Lethæūq; domos placidas qui p̄nata amnem:

Hunc circū innūere gentes: populiq; volabāt.

rationis expectat: quod est licentia que nouit causas.
e Flumina porro. S. longe remota: et est grecū aduerbiū.
Bene autē Aeneā longe a Lethēo facit: quia adhuc viuēs ē:
f. Viri. C. Virorū animę: & viros p. hominibus posuit.
nam complectitur vtrūq; sexum. g. Agmine. S.
cursum impetu: per quod ostendit cito iri ad senectam: quia
tota celeritate vsus labit vitę. h. Tum p. DO. Interro-

gat Aeneas quis fluuiū?
& quare anī illū petat?
Ad vtrūq; breuiter rñ
den. Esse animasq; in alia
corpora reuerti volunt: et
fluuiū ē Lethēū. C. Tum
pater. Rñdet interroga-
tus anchises. Nam nūq;
deest intellectus appetitui
modo is se illi obīperan-
tem pbeat. i. Anime
quibus altera fato Cor-
pora debent. S. Sciendū
nō omēs animas ad cor-
pora reuerti. Aliq; enī
propter vitę merita non
redeunt: Aliq; redeunt
propter malā vitam: ali-
q; ppter faci necessitatē.
CR. Altera corp. Pythas
portū est: Ille enī crede-
bat animas hoim ex cor-
pore in aliud corpus mi-
grare: Refertq; Heradicus
ponticus hūc de se dicere
solitū: quandoq; Aetha-
lidem Mercurii filiū pu-
tari: & a Mercurio acce-
pisse: vt quicquid vellet
perire immortalitē pe-
teret: petissetq; vt viuus
et defunctus oim cōtingen-
tū meminisset. Idq; ei cōti-
gisse. Longoq; post tēpe
in Euphorbum venisse:
& a Menelao fuisse vul-
neratū. Euphorbus autē
dixit se aliquādo ethalidē
fuisse: et a Mercurio hoc p-
munere accepisse: vt aia
eius iugi circūtione var-
garetur: & in quas vellet
arbores: aut animates mi-
graret: mortuo Euphor-
bo migrasse in Hermotiniū eius animam: cui ipse cū si-
dem vellet facere: branchidas petiit. Ingressusq; Apollinis
Fatum ostēdit clypeum iam putrefactum: solamq; per-
durare eburnē faciem: mortuo Hermotino rursus in Pyr-
rhum Deium piscatore migrasse: illumq; memorasse: vt
ethalides. Euphorbus & Hermotinus ante fuisset: ac poi-
tremum factū fuisse Pythagoram: atq; oim meminisse.
k. Lethē ad flumē vndam. SER. Si anima eterna est:
& summi spiritus pars: qua ratione in corpore nō totum
videt: nec est tantę prudentię: tantęq; viuacitatis: vt omia
possit cognoscere: quia cum coeperit in corpus descendere:
portat stultitiam & obliuionē: vnde non potest implere
vim numinis sui post nature sue obliuionē. Oblitus ē au-
tem secundum Poetas preteritorū. Secundū philosophos
futuri. Vnde medium tenuit dicendo obliuia. Docent autē
philosophi: Anima ad ima descendens: p. p. singulos circu-
los pergit. Vnde etiā disputantes de ratione mathemati-
ci fingunt: q; singulorū numinū potestatibus: corpus &
anima nostra cōnexa sunt: ea ratione: quia cum descēdūt
animę: trahunt secum torporē Saturni: Martis iracundiā:
Ibidem Veneris: Mercuri lucri cupiditatem: Iouis regnū

desiderium: que res faciunt perturbationem animab; pro-
priis. 1. Securos latice. S. qui securos faciūt. vt pallida
mors. CR. Securos latice: id est potant latice Lethēos q;
bus deueniūt in tantā obliuionē earum calamitatū: quas
passi fuerant in corpore: vt nullam curam: id est sollicitu-
dinem & timorem ob id capiant. Nam differt securus a
tuto. Tutus enim est: qui ex tra omne periculū modo sit.

Ac veluti in pratis: vbi apes estate serena
Floribus insidunt varijs: & candida circum
Lilia fundunt: strepit omīs murmure cāpus:
Horrescit visu subito: causasq; requirit
Inscius gneas: que sint ea flumina porro:
Qui ue viri tanto cōplerint: agmine ripas:
Tum pater Anchises: anime qbus altera fato
Corpora debentur: Lethēi ad fluminis vndam
Securos latice: & longa obliuia potant.
Has equidē memorare tibi atq; ostēdere corā
Iam pridem hāc prole cupio enūerare meorū:
Quo magis Italia mecum letere reperta.
O pater: an ne aliq; ad coelū hīc ire putādū est
Sblimes animas: iterumq; ad tarda reuerti
Corpora: q; lucis miseris tā dira cupido ē:
Dicam equidē: nec te suspensum nate tenebo.
Suscipit anchises: atq; ordine singula pandit.

m. Iā pridē. S. ex q; ait:
Tum genus omē tuum:
& que dentur moenia di-
sces. n. Quo magia
Italia. D. Ex hoc ostēdit
se magna dicturum.
o. O pater. S. Nota bre-
uitas: Nā dicendo pater:
cui loquit ostendit. DO.
O pater an ne. Non pote-
rat non mirari: q; ad tan-
ta incommoda vitę redi-
re vellent.
p. Ad coelū hīc ire putan-
dum ē. SER. Miscet phi-
losophię fragmenta poeti-
ca: & ostendit tam quod
est vulgare: q; quod con-
tinet veritas et ratio natu-
ralis. Nam scdm Poetas
hoc dicit: Credendū ē ani-
mas corpis cōtagiōe pol-
lutas ad coelū reuerti. C.
Ad coelum. Non ad coe-
lum qd stellis ornatum
supra nos est. sed nostrū
hunc orbem: qui compa-
ratione inferorū coelum
dici potest: vt supra etia;
dixit: Quam vellent ethe-
re in alto. Nunc & pau-
periem & duros pferre la-
bores: nam apud nos nō
est ether alius: nisi compa-
retur inferis.
q. Sublimes animas. S.
non omnes: sed sublimi-
um. CR. Sublimes. Que
quidem sublimes sunt
dum ad supera volant.

r. Ad tarda reuerti cor-
pora. S. anime compara-
tione: qua velotius nihil
est. Vno enim momento cuncta discurret. CRIST. Ad tar-
da corpora: quasi diceret: ad eam molestiā: vt subeant cor-
pus: cuius grauitate tardiores efficiantur: & q; illis pro cat-
cere sit & vinculis: vnde. Λαοία. corpus dicunt greci: q;
vinculum sit animę. s. Q; lucis miseris tam dira
cupido. SER. vt id desiderant: ppter quod sentiunt se poe-
nas dedisse: scilicet vitam. CR. Lucis vite: vt. Et luce ca-
rētum. t. Suspensum. S. sollicitum: incertum: vt. Multo
suspensum numine ducit.

v. Suscipit anchises: atq; ordine singula pandit. SER. Hyste-
ron protherō. Post hunc enim versum sequi debuit Dicam
equidem: nec te suspensum nate tenebo.

x. Principio coelum ac terras: camposq; liquentes. SER.
VI. Interrogatus Anchises: quare anime velint reuerti ad
corpa: quasi aliud dicit: tamen illuc recurrit: quod grece
τομὸν. dicit id omne quod est. Quatuor sunt elemēta ter-
ra. aqua. aer. ether. Et deus. pter hęc nihil est aliud: & hoc
mūdū nō possum dicere. Nam mūdus nō est totum. Er-
go deus est quidam diuinus spiritus: qui per quatuor in-
fusus elementa gignit vniuersa. Igitur si de elemētis et deo
nascūtoia vnā originē habent: & par est natura omnium: N N iiii

videamus quid in nobis a deo est: & qd a quatuor elementis: quantum dat intelligit: ab elementis hunc corpus: a deo anim. Quid pbat: quia est in corpore: terra, humor, aer, ignis: calor: qd oia vident: sicut: ita elementa. Animus inuisibilis est: sicut et deus: vñ originē ducit: deinde elementa mutant: quosq; perire mutari est: sicut etia corpus qd inde originē ducit. Contra: Deū nō perire: manifestū est: Ergo nec animus perit: q in de originē ducit: nā pars sp gen^o sequit. Huc igit. retendit primā intentionē suā: vt aias immortales doceret: sed occurrat illud. Si em immortales sūt: et vnū hnt principiu: qua rōne nō oia sentiūt: & dicit nō eē in animis dissimilitudinē: sed i corp^o pōnib^o q put fuerit vt vñ varia: vel torpentia: ita et aios faciūt: qd pē etia in vno codēq; corpore cōprobari. In sano em corpore alia viuacitas est mētis: in egro ē pigrior: in sanis valitudo etiā rōne carēs: vt in phreneticis cernim^o adeo: vt cū ad corpus veniente: nō natura sua vñ: sed ex ei^o q̄litate mutat: Inde: Aphros versipelles: Gregos leues: Gallos pigriores videmus ingenit: quod natura climatum facit: sicut Pheolomeus deprehendit: qui dicit translatum ad aliud clima hominē: naturā ex parte mutare. De toto em non potest: quia in principio accepit fortē corp^o sui: ergo aia p q̄litate est corp^o: et qua cōne res melior est p̄tate deterioris: Atqui diuin^o animus debuit corp^o in p̄tate hñe: nō corp^o naturā ai corrūpe. Sed hoc ideo fit: quia plus est qd continet: qd cōtinet: vt si leonē includas in caueā: impeditus vim suā nō perdit: sed exercere nō pōt: ita anim^o nō transit in vitia corp^o: sed ei^o cōiunctiōe impedit^o nō exercet vim suam: et occurrat illud. Omne qd corrūpit eternū nō est: Si anim^o trasit: desiderat: timeret: caret eternitate: cui sunt ista cōtraria. Nā passio eternitatē resoluūt: qd iō falsum eē dicim^o: quia anim^o p se nihil patitur: sed laborat ex corp^o cōiunctiōe: Et aliud est p naturā suā corrūpi: aliud p contactū re alteri^o. Videm^o enim tale aliquid: vt in lucerna q p se clara est: & locū in q est sine dubio illūinat: Sed si q re tracta fuerit & inclusa: non p̄dit splendore p̄p̄riū q in ea est. Remoto: namq; impedimento apparet: nec tñ quia impeditus est eius vigor: nō etiā corrūptus. Ita ergo anim^o: q diu est in corpore: patit ei^o cōtagio: nē. Postq; vero deposuerit corpus: recipit suū vigore: et naturā suā p̄p̄riā. Si ergo p̄p̄riam recipit naturā: quare poenas apud inferos patit? Ideo qd sunt diu ruit: nō potest de posita ip̄a re: statim ad suū nitore reuerti: vt si p̄m candidā missam in lutū polluas: & eā statim aut ras: nō iccirco sordibus caret: sed ablutionē requirit: vt in p̄stiniū nitore possit redire. Sic anima ex eo qd dat corpori: inquinata ē. Vt etiam si corp^o deponat: necesse habet purgari. Si ergo purgan^o et recipiūt naturā suam: cur volūt reuerti: qd potant (inquit) obliuia. Etia est illd ambigui: nam aut p̄citarū obliuiscant^o poenarū: aut certe: vt ignare futuri habeant de siderū redeundi in corpora: quod sine passione non fit: & anim^o i quo ē passio meret^o reuerti. C. Principio. Principiū simpliciter ponit pro initio alicuius rei. Vnde est illud: de vñle principiū melior fortuna sequet. Philosophi aut p̄ncipiū cām: et elementū esse oñdūt: & in q differat: et in q cōueniāt demonstrāt. Principiū etiā theologici capiunt: p deo: qui apud hoies hñ p̄mū principiū necessariū oim rerum. Vñ est illud: In principio erat verbum. i. in deo erat verbum. Quapropter in Phœdro dixit Plato: Principiū nec gigni possit: nec destrui: nec eē aliquid ex q principiū oriat: alioquin nō eēt principiū: nec a se gigni possit: nec ab alio destrui: nihil em valentius est principio: a q ip̄m destrui possit: Item di cunt principiū ignis & pductōis: vt. In principio creauit de

us celum & terram. Et qm hac notione hic quadrare videt^o. Ergo in principio in rerū pductiōe. Iudico aut Platonici poetę suam ad Platonis dogma referēdū. y. Cœlū 8. pro aere & ethere posuit: vt duo significet elementa: vt. iā cœlū terrāq; meo sine numine. CR. Cœlū ac terras cāposq; illi quen. Trib^o nomibus cōplectit^o quatuor elementa. Nā cœlū pro aere capit. Lucreti^o. In hoc cœlo q dī aer. Item p ip̄o ethere. Campos autē linquentes maria intelligim^o. Oñdūt aut Plato i Thymeo. Q. diuinū decor ratio postulauit talē fieri mundū: q vñlum pareat & tactū: sed nihil tan gi sine terra: q sola est solida. nihil videre sine igne pōt. Vñ de igne & terra mūdū incipit fabricare deus: vidit duo cōuenire sine medio colligatē non posse. Quare aut nō vno nexu: sed duobus. i. aq & aere. opus eēt. docet Macrobius: 2. Cāposq; linquentes. S. i. maria.

a. Lucentēq; globū. S. iō vsus est participio. vt oñdat eā suū lumē hñe: Nā lucēs est: qd aliqd illuminat. Lucibile: qd p se lucet: vt parulū et paria. Parulū est quod per se

paret. Patens est quod aperit et claudit. Globū autē ideo: quia dicitur luna oφoporoσiς esse: b. Titaniaq; alstra. S. aut stellas dicit: aut solē quē supra vnū fuisse de Titanib^o dixim^o. CR. Sūq; velint Titania alstra p igne eē posita: qñquidē Anaxagoras Clazomenius solē dicat esse lumen igni p̄mixtū: & ip̄e alibi: Axem hñero corq; stellis ardentib^o aptū: Et alibi. Quoties alstra ignea surgunt. Sic etiā Cice. in li. de natura deorū. Sūma pars cœli q etherea dī: & summū retinet ardore: ergo aut et lunā. et titania alstra p oib^o cœlis posita puto. Et multi credūt Titania eē cōp̄ theton oim astrorū. Quia (vt refert Dio Dorus) hip̄riō qui fuit vn^o ex titanibus prim^o lunę solisq; ac reliq; astrorū cursum naturāq; demonstrauit: ppter ea q syderū p̄ credi tus est. c. Spūs. S. diuin^o. f. Et sūmū suū: mētē dicat suē animū: siue spiritū. C. Spūs. Per ip̄m aiam mūdū ponit: q scdm Platonē oia administrat. Putauit em Plato. Cū de us pulcherrimū opus fieri decreuisset: atq; in ordine materē partes: cōmotionesq; reduci excogitasse aiam quandā: mentēq; rōnabile: & sapientē: cui vt vicario syluestris prouintie curā mandaret: subiceretq; eius malignitatē frenat: & o a in ordine reduceret: & in geto collocaret. d. Im^o alit. S. Vegetat et in eternitate custodit: quia mixt^o eēt mūla pars elementū est sine deo. C. Iur^o alit. Coniunctus mūdō: vt forma. e. Per artus. S. p elementa: q sunt mēbra mūdi corporalia. Corpa namq; sunt q possunt videri. f. Mens agit molē. S. magnitudinē mūdi mēs agit: Et sicut Cicero dicit in Tusculanarū. Aeternū ē quicqd in æterno motū est: sine dubio etiā anim^o ætern^o ē. Semp em i motū est: adeo vt ne nobis quidē gescantib^o cōquiescat. C. Mēs diuina ip̄i^o boni filia: segregata a mūdō. g. Agitat motū. C. tanq; motor sepat. h. Magno se corpore miscet. S. Aut antipthesis est pro corpori: vt hñet pedes densulq; viro vir: qd pon^o credidū est. Aut certe scdm eos locut^o ē: q dicit deū corporali eē: et eū ita diffinitū: nā iō eōm ovō: pov. i. ignē sensuale. Qd si verum est: corpus est: nec p antipthesis dixit: sed p diffinitōe. Magno corpore: id est iō omni. CR. Magno se corpore mis. Mēs alia tanq; motor cōiunctus a mēte diuina aīg mūdāq; tributa. Hinc ex aia mūdā: dana: eiusq; mēte vitā corpeaz fortūnt oia. i. Indelo mūdū pē. ge. S. ex quatuor elementis et deo. k. Ignē vi. C. In oib^o aiantib^o mētē vitā corpeaz vitā celestē et calor naturalē: hui^o vñq; pabulū sumit ex calore celestiatq; hñe nū locut^o est de oib^o aiantib^o mūdū: qd nō ideo ignē ē vigore. Dūi sepat aios nōs a iūctum brutorū aia. Aut

Principio cœlum ac terras: camposq; liqñtes.
Lucentemq; globum lunę: titaniaq; alstra
Spiritus intus alit: totaq; infusa per artus
Mens agit molē: & magno se corpore miscet.
Inde hominū: pecudūq; gen^o: viteq; volātū.
Et quę marmoreo fert monstra sub eq̄re pōt.
Igneus est ollis vigor: & celestis origo

atque cum illis strignens vigor. At seminis. i. animis nris e origo celestis. Recte aut Platonis sectator vates nros animos semina vocat. Legerat ei in Thymeo rationales aias co creatas a mete diuina in mundo superiori ex semib' oim reru musica rone comixtis in parera. Preterea ait deu opificem mundi demississe infra luna rationales aias taci semina hoim: celestes vero deos subiuissse rationale vita omib' comunē. Quib' Plotin' etia addidit rationales aias ee hoim semina: quia ex ipsis pullulat vite qda pprie irrationales in corpora.

Et celestis origo. S. qd supra diximus.

m Quantu. S. In tantu inqum oib' vigeat pars diuinitatis: inqum sunt coru nri qualitas. n Terreni qd hebetat ar. S. inqum tui hebetat ar. o Mori bndaq mem. S. morietu similia. hoc e sp morietia. Nunq em in eode statu sunt: sed aut mtiuitur: aut crescit. g anim' ide e: sed vi virib' suis no pot pper corpus coitione: C. Moribunda. qm sola hec corpora impediunt intel ligentia: no aut corpora ghera: qd ab quo indua re sunt. p Hic metuut cup. do. gau. S. Ex corpo nri gunctione et animi hebetudine: Varro & omes philosophi dicunt quatuor ee passioes: Duas a boia. duas a mal' opinatis rebus. Nam dolere & time re dug opinioes male snt: vna pntis: alia futuri. Itc gaudere & cupe sunt opi niones bone: vna pntis:

alia futuri. Hec ergo nascunt ex ipsa coitione: na neq ani mi sunt: neq corpus ppria. per uersem facta segregatio. C. Hic metuut t. Quatuor prubatioes pnt: q ex quatuor hu moribus pueniut. Sunt em dug ex opinioe boni: qru alte ra voluptas gesties e. i. pter modu elata letitia: q puenit ex opinioe pntis magni alte' boni: roni no obtpans. Hanc er go volut nobis e. i. gaudere puenire. Altera cupiditas d: q re ete v' libido dici pt. Est em imoderata appetito opinati magni boni roni no obtpans: Hec at e bili origine sumit. Dug ite sunt ex opinioe malore: mer' & egritudo. Nam me' e opinio magni mali pndetis: qse ex atra bili pue nne volut. Aegritudo at est opinio magni mali pntis: & quide recs: hancq dicut a pituita origine ducere: q afferit mollior qndā enervata: q fracta cu superiores i reb' duris es no possum: facile succubimus. q Nec auras respiciut. S. Na quia cohiere corpori: obliuiscut nature fug: qse auras vocauit. r Clausu tenebris r car. ceco. S. diffinitioes snt corpus. C. Clausu tenebris. mudo corporeo. r Quin et sup. S. Quia (vt dixim') occurrit debere eas statim post corpus depositu in suu vigore reuerit: & dic n posse: Quem diu coimcta sunt: inuice se tenet: et trahit reliquias foridit' an tiq. Q. No tñ oim malū. cedit: s. tñ oim: na remanet qd vt purget necesse est. Inde est qd dicit eade sequit tellure re poscos. s. Miseris. S. Bn miseris: qia etiā post corp' hnt corpus sordes. Vnde est: nec funditus omes corporee excedunt pestes. t Diu concreta. S. coimcta et coglutinata. v Inolefcere. S. crefcere: vt vdoq docet inolefcere libro x. Misri modis. C. Miru est habitum. peluam ad corpo ra: qui quasi corporea queda qualitas est imprimi ex cor pore i aiam incorporea. Ergo no sicut ex fig llo transiit in gram. Verum animalia contrahit sibi huiusmodi qua litatem in corpore: sicut lumē in nube pallorē. Hinc illud:

Seminibus: quantu non noxia corpora tardant:

Terreniq hebetat artus: moribundaq mēbra.

Hinc metuut: cupiutq: dolēt: gaudētq: nec au

Suspiciut clausu tenebris: & carcere ceco. (ras

Quin & supmo cum lumine vita reliquit:

Non tñ omne malū miseris: nec fundit' omes

Corporee excedunt pestes: penitusq necesse ē:

Multa diu concreta: modis inolefcere miris.

Ergo exerceantur poenis: veterumq malorum

Supplicia expendut: aliq pandutur inanes

Suspense ad uentos: alijs sub gurgite vasto

Infectum eluitur scelus: aut exuritur igni.

Quisq suos patimur manes: exinde p amplu

Simulacra modis pallentia miris. y Ergo exerceant poe nis. SER. quia deposito corpe sordes supsunt. poenas aut no perferit animē. sed illius coitionis reliquie q fuit inter animā & corpus: Nam licet illa duo p se poenas pferre no possint: zomo tñ pferit qui de his duob' est factus.

z Supplicia expendut. S. no agut supplicia: n vt animas puniant: sed vt eas peccatis exuant pristinis.

a Aliq pandutur manes suspense ad ventos. SER. Loquit quide poetice de purgatioe animar: tangit tñ qd & philo

sophi dicunt. Na triplex est omis purgatio. Aut i terra purgat: q nimis op pte sordib' fuerit: deditq scy corpallib' blandimen tis: i. transeat in corpora terrena. & hec igne dicunt purgari. Ignis enim ex ter ra oritur & exuritur oia. nam celestis nihil purit. Aut in aq. i. trāseat i cor pora marina: si paulo me lius vixerint. Aut certe in aera transeūdo. i. in aera corpora: si satis bn vixe rint: qd & in Statio legi mus: vbi de auguris tra ctat: seu quia mutae no straq ab origine veris cor porib' subiere notos. Vñ etiam in sacris omnibus tres sunt iste purgationes. Nam aut theda purgant & sulphure: aut aqua ab luunt: aut aere ventilant: quod erat in sacris liberi. Hoc est enim quod dicit in secundo Georgicorū. Tibiq olella ex alta sur spendit mollia pinu. Na genus erat purgatiois. Id

aut qd apud Iuuenalē t agit. Quodē hinc tal' ad illos vni bra venit: cu peret lustrari siqua darent sulphura cum the dis: & si foret hūda laurus: & in ipsis purgatioibus bo nū meritorū secut' est ordinē: vt ante aerē. Inde aq. post ignis diceret purgationem. CRIST. Aliq panduntur ma nes: Quia habitū ex bili pceru ferit: patuit in igne: que ex sanguine in aere: que ex pituita in aqua: que ex atra bili in terra. Patiuntur autem corpore aereo in aere: crasso: qd appellatur animē. Vel imago magna dicitur: quia crassa or. b. Quisq suos patimur manes: S. Supplicia vana reliquit: intellige q sunt apud manes. i. vt si quis dicat: ius dictum patimur. et significat ea que in iudicio continetur. Est & aliud verius: nam cum nascimur duos genios for timur vnus est qui hortatur ad bona: alter qui deprauat ad mala. Nec i pgrue dicitur genit: Quia cum vnusquisq ge nitus fuerit: ei statim obseruatores deputantur: quibus assistentibus post mortem: aut asserimur in meliorem vi tam: aut condemnatur in deteriorem: per quos aut voca tionem meremur: aut reditum in corpora: ergo manes Ge nios dicit: quos cum vita fortimur. DONA. Quisq suos patimur manes. Nam si bon' ad inferos venit: bonos patitur manes. Si malus: malos.

c Exinde. SER. Vna perforationis est. et in tertia a fine accentum habet: licet penultima sit: quod ideo factū est: vt ostenderetur vna pars esse orationis: ne preposito iuna geretur aduerbio: quod vittosum esse non dubium est.

DONATVS. Exinde post examinationem.

d Amplum. DONA. Vt ostendat no illis paucis pa ratam esse latitudinē: sed pluribus: modo ita viuunt: vt il luc venire mereantur. Sed quia pauci merentur: pauci dif fusam latitudinē merent. CR. Per amplu Elysiū. In rea gione celestem. alii ad alias spheras post purgationem.

Eneidos

e. Pauci leta arua tenemus. S. Non omnes: Qui em minus purgant: statim redeunt i corpora. C. Paucis. ar. tenem. Nō quia pauci reuertant ad coelū: sed vī quia pauci reuertāt ad firmamētū. Vel qā pauci cū egrediūt e corpe statim pfi discunt ad coelū. Sed postq longo tpe purgati fuerint: qm̄ habitus difficile amouet. f. Donec longa dies pfecto tē poris orbe. S. Sed quia etiam post purgationem opus est

tempore: vt perseveret in purgatione: & sic redeat: et queritur vtrum anime per Apotheosim: de quibz alit. Et pauci leta arua tenemus: possint mereri ppetuā purgationē: quod nō potest fieri: Merentur in temporis multitudine non pepercitatis: et que male vixerūt: statim redeunt: que melius tardius: que optime diutissimo tē pore sunt cum numinibz. paucis tamen sūt q et ipse exigente ratioe (licet tarde) coguntur reueri. DON. Longa dies. Longo tempore est opus: vt fiat talis purgatio. qualis anteq in corpus perueniret. Perfecto tē poris orbe. SER. Finito legitimo tempore. CRI. Perfecto temporis orbe. quia circuitum agunt in purgatorio ab elemento ad elementum vicissim: vt alternis vicissis purgentur habitus variū cōcreti ex quatuor hūoribus vicissim: qī quatuor elementis.

h. Concretam S. affixam & inherentem. i. Aethereum sensum. S. syderum. *νυκτοστροφου* CRISTOFERV. Aethereum sensum atq aurai simplicis ignem. Aether.

ignis. aura. sunt tria corpora tenuia: quibus animus inuolutus in terrenum corpus delabitur: Necq solum animus ipse anteq redeat in coelū purgandus est a corporea labe. sed etiā hęc tria eius velamina purganda sunt a nebula contracta a corporibus crassioribus. Dicitur autem ethereus sensus: quia corpus ethereum totū est sensus totus. k. Aurai simplicis ignis. S. Non vrentis. Simplicis autem nostri cōparatiōe: qui constat de ligno & aere. Ille em per se semp plenus est et æternus: quia simplex. Omnia enim *συνθετα*. id est composita exitum fortuntur. Vnde & atomos perpetuos dicunt: quia simplices sunt: nec recipiunt sectionem. l. Ignem. S. sensualem. i. deū: per quod qd sit aia ostendit. m. Has omnes. SER. Ac si diceret: etiam has omnes. Nam supra nō omnes dixit: sed anime quibus altera fato corpora debentur.

n. Mille. C. non certus est hic numerus. Ergo multa secula: Nā anime longe diuturniorē vitam agunt in coelo beate: q infelices: vel in terra peccantes: vel in aereo corpore purgāde. o. Rotam voluere p an. SER. peregerunt. exitu gerunt statutū tempus per annorū volubilitatem. Est autē sermo Ennii. CRIST. Rotam voluere: in coelis cōsenserūt cum anima mundi ad celestium motiones: & contēplando a formis in formas vicissim discurrunt: Sed quoniam post v. tam celestem: reditū sunt ad terrenam: deus Neptunus generationi rerum fauens allicit eas ad geniturā certis temporibus: qm̄ ad idem officiū vis genitalis in eis p

se iam iam excitatur. Nam vices: gūt anime ex intelligentia in genituram: certis scēculis atq vicissim.

p. Letheum. CR. Obliviscunt em diuionē occupatē mortalibus. q. Deus euocat. S. non dicit quis: sicut sup. Diu quibz imperiū ē animarū: sed alii Mercuriū volūt: propter hoc: Hac animas ille euocat orco pallētes: & est ratio. Nā voro. dicitur. id est. sensus: quo philosophiam que hęc in

dicat intelligimus: qā ipse etiam inuenit litteras.

r. Agmie magno. S. Imperu: & dictū est impatiue. Non em blanditis inductē redeunt: sed necessitate qdam cogunt: vt potantes velint reueri.

s. Immemores. S. v. p. teritorū vel futurorum.

t. Supera vt cōuexa reuifant. C. oculis caducis. prius videbant ea vult inferiora oculis depicte res ethereis: rursus incipiunt velle: nō em cōpellūt. sed pro nature pcluitate quibus certis allicit. Hu iuscemodi igit rōne: putant hos verū interpretandos. nō q hęc crederē. an illis assentiret. Nā de animis nris: sine vlla hesitatione eadē oīno sentio: q christiana phibet religio: eas ēē ex nihilo a deo creatas: & corporibus insulas: & pterea alia: q nos in nris de anima dialogis plixius scripsimus. S. marcos nostrum: qm̄ nostrę religionis ignarus fuerit: & platonius oīno extraxit: ad Platoniciū dogma eius sententias traducendā censui. v. Dixit anchises. S. ante dicta de reuersione animarū probatio huc tendit: vt ce

lebre Romanos: & precipu e Augustum: Nanq qui bene considerant: inueniunt omnem Romanam hystoriam ab æneę aduentu: vsq ad sua tpa sūmati celebrasse Virgiliū. Quod ideo laetor: quia cōfusus est ordo. nam euersio illi & Aeneę errores. aduētus bellumq manifesta sunt. Albanos reges: Romanos etiā consules Brutos: Catonē: Cęsarē: & Augustū: & multa ad hystor.ā Romanā pertinētia hic indicat locus. Cetera que hic intermissa sunt in. *αμολο* trova. commemorat. Vnde & in antiquis inuenimus opus hoc appellatum esse: non eneiden: sed gesta populū Romanū: Quod ideo mutatu est: quia nomen nō a parte: sed a toto deberē dari.

x. Turbainq sonantē. S. Aut que tunc propter festinationem sonabat: aut turbę perpetuū est epitheton.

y. Longo ordine. Non quo nati sunt: sed quo apud inferos stabant. Non enim eo quo regnauerūt dicturus est ordine. z. Aduersus legere. S. relegere: considerare.

a. Nunc age. DO. proponit se dicturum: prolem Troia nam: & nepotes inde ex Irato sanguine commixtos: & fata sua: ergo exequitur specialiter: quod generaliter in pri mo tetigit.

b. Dardaniā prolem. SER. Albanos reges: qui treditim fuerunt de Aeneę & Iauinię genere. Vnde ait: Itala de gente.

c. Illustres. SER. Hoc nomen notitę fuit non meriti. Vnde etiam in meretricibz inuenit. Nam et nobiles & illustres vocant. d. In nomē ituras. S. In gen

rem: vt ipse. nomē Echion
nū: matrisq; genus peri
diē. e Ille vides pura
luq;is qui nū: haita, S. A

Expedit dictis: & te tua fata docebo.

nit ad Italiam: Lauiniam
accepit vxorē, ppter quod
Turnus irat' ita in lacuū
Mezentio īpetrauit auxilia.

q̄ in Aeneā; bella cōmouit: Mezentio ipetratis auxilio

Eneidos

quod e iā ipse oñdit: dicens se satis ambob⁹ teucrisq⁹ ve
nire latinisq⁹, sed (vt supra dixim⁹) primo perit Latin⁹: se
cundo pariter Turnus et Aeneas postea. Mezentii intere
mit: Ascanius, & Lauro lauinium tenuit. Cum Lauinia ti
mens infidias grauida cōfugit in syluas: & laruit in casa
pastorali Tyri: Ad qd alludēs: Tyrusq⁹ p^rci: cui regia parēt
Armēta. Et illa enixa est filiū. Sed cū Ascā⁹: flagraret inui
dia vocauit nouercā: et ei
cōcessit Lauro lauinium:

sibi vero albā constituit:
qui qm sine liberis perit:
Syluius: q & ipse Ascā⁹
dict⁹: ē: suū religit impiū.
Vñ apud Liuū error est:
q Ascā⁹: Albā cōdidit.
p^rea Albā oēs reges dicti
sunt Syluii ab hui⁹ noie:
sicut hodieq⁹ Romani i
patores Augusti vocāt.
Aegyptii: Ptholomei:
Perse Arfadice. Latini:
Muran: vt Muranū hic
atauos: et auos antiqua
sonante Nomia: p reges
q actū gen⁹ omne latinū.
f Pura iuuenis nitit ha
sta. S. sine ferro. Nā hoc
fuit pmiū apd maiores:
qui tūc primū vicisset in
prelio: sicut fert in libris
de gente ppli Romā. D.
Pura sine ferro: qd est si
gnū pacis & non belli.
g Italo cōmixtus sang.
tur. C. Optime dictū: nā
pater materiā nō prebet:
ex qua factus conficiat.
Nā semē viri spūs sunt:
qui veluti artifices foetum
in materno vtero formāt
ex sanguine materno. Ita
q semen artifex ē sanguis
materna. Vñ et mater dī
qñ materiā tradens: qd
ex viro Troiano: et ex ma
tre Itala orituri erāt: Ita
lo sanguine dixit.

h Syluius. SER. Albanum no
men: Quia omnes Syluii ab eo dicti sunt. CRI. Syluius:
Ascanius ex Aenea & Lauinia vxore natus est: Nā lau
na post obitū Aeneas verita Ascaniū ex Creusa natū i syl
uis delitescēs: Ascaniū filiū: quē i illis peperit: Syluiū noīa
uit. Hic Ascanio maiori qui Albā cōdidit: & sine libe
ris decesserat: in regno successit: & ab eo reliq⁹ albani reges
Syluii denotiati sunt: ex hoc natus est Aeneas syluius: q la
tinū Syluiū genuit: a quo nō nullę colonię deductę sunt:
& Prisci latini appellati ex latino Alba est ortus: ex alba
atis: ex An Capys: ex capy Capetus: ex capeto: Tyberin⁹:
a quo Albula flumen: in quo submersus ē Tyberin⁹ ē ap
pellatus. Tyberinus genuit agrippā: Agrippa romulū syl
uiū: qui iētus flumine reliq⁹ filiū Auentinū: a q Auenti
nus collis Romanus est notatus: cū in eo sepultus esset.
Huic successit Dorca: q Numitorē & Amulū genuit. Sed
Amul⁹ Numitorē regno pepulit: & filiū iteremit: et Rheā
Syluiā virginē Vestalē instituit: ex q Rom⁹ et Remus nati
sunt. i Tua posthuma. p. S. Posthumus ē post hu ma
tionē parentis creatus. Per hoc aut Aeneā cito oñdit esse
periturū: & statim infert consolationē dicēs: Quē tibi zc.
k Quē tibi longeuo. S. id est deo. Aeuum enim proprie
eternitatis est: quē nō nisi in deos venit: Enni⁹ Romulus
in coelo: cum diis genitalibus eū degit. Male autē vindī
cauit vsus: p quē dixit longeuos senes. CRI. Longeuo
ait Gellius Virgilū apud antiquos rephendi: q nō cōue

niat: longeuū & posthuma proles. Nam si post mortem
paris natus est: vt est in oibus hyistoriis: Cur addidit lon
geuo. Sed Celsius ait sententiā esse horū verborū: q vino
patre natus sit: aitq⁹ eū esse posthumū: qui postremo lo
co patre iam senescit natus. Sed hui⁹ hyistorię nullū idone
um auctorē noiat. Sulpitius vero apollinaris ait longeuū
pro immortalī poni. Nā oñdit Anchises filiū hunc natū

iri: Aenea iam immorta
li effectio: sed aliud est lō
geuum: aliud perpetuū:
Nec diū longeuū: sed im
mortales dicunt. Hec gel
lius. Posthumus tñ dicere
q posthuma proles na
scitur longeuo: cū nascit
post mortē: q longeuus
fuit. i Vnde. S. a quo
vt: genus vñ latinū. Nā
posteri e⁹ fuerit: q postea
apud albam regnauerit
ciuitatem:

Ille vides pura iuuenis qui nititur hasta.
Proxima sorte tenet lucis loca: prim⁹ ad auras
Aethereas italo cōmixtus sanguine furget:
Syluius albanum nomen: tua posthuma ples:
Quem tibi longeuo serum lauinia coniunx
Educat syluis regem: regumq⁹ parentem.
Vnde genus longa nostrū dominabit alba.
Proximus ille procas troianę gloria gentis
Et capys: & numitor: & qui te nomie reddet.
Syluius Aeneas: pariter pietate v⁹ armis
Egregius: si vnq⁹ regnandā acceperit albam:
Qui iuuenes quātas ostentant aspice vires.
At qui vmbrata gerunt ciuili tēpora quercu.
Hi tibi nomenū & gabios: vrbemq⁹ fidenā
Hi collatinas impendent montibus arces.
Pometios: castrūq⁹ inui: bolamq⁹: coramq⁹

m Proximus ille pro
cas. S. Standi non ascen
dendi ordine. Nam duo
decimus fuit: & Capys
sextus est rex Albanū:
Item Numitor tertius de
cimus fuit.
n Si vnq⁹ regnandā ac
ceperit albam. S. Aene
as syluius. Et hic ostēdit
omnes albanos reges syl
uios dictos.

o Acceperit. S. a tutor:
qui eius inualit imperiū:
quod ego vix anno liti
restitui: & rem hyistorię
plenam pertransiit reu
git. p Ciuili tempora
quercu. S. Ciuica debuit
dicere: sed mutauit: vt cō

tra Hora: Motum ex metello consule ciuicum: pro ciuile:
Querream autem coronā accipiebant: qui in bello ciuem
seruassent. Ideo quia aī a causa vite in hac arbore hominū
bus fuit: qui glandibus vescebant. Alię enī murales cran
te: alię agonales. i. lemniscate. D. Ciuili quercu. Ciuile dixit
sestam, pacificam: vt est laurus: & oliua.
q Hi tibi nomenū & gabios. SER. Hę ciuitates sunt
priscorum latinorū ab albanis regibus constitutę: quam
q collatinā Tarquinius constituisse dicatur: qui vt erat su
perbus: eam ex collata pecunia constituit. Vnde collata dī
cta est. Potest tamen etiā fieri vt ab Albanis fundata sit:
aucta a Tarquino: sicut supra de Tarento diximus: quod
Taras fecit iauxit Phalantus. Romā etiā Romulus fecisse
dicitur: quam ante Euāder condidit: vt tunc pater Euar
drus Romanę conditor arcis.

r Vrbemq⁹ fidenā. S. Fidenę dicunt sicut thebe. sed dixit
vt Iuuenal⁹. Atq⁹ verus thebe cētū iacet obruta portis: nā
vrietati studet: vt etiā pometios ait: cum dicat numero
singulari poemeta. s Castrūq⁹ inui. S. Vna est Italię
singulati poemeta. s De hac autē ait Castrum inui: id
ciuitas castrū nouū dicit. De hac autē ait Castrum inui: id
est panos quia illic colit. Inuus autē latine appellat. grecę
nov. Itē. ἐνιοδων Grece. latine incub⁹: id est faunus. Item
fatuus fatuellus, dicitur aut ab ietido passim: cū omibus
animalib⁹: vñ & incub⁹ dī. Castrū aut ciuitas ē. Nā castra
nūtero pñali dicim⁹: licet legerim⁹ in Plauto. Castrū poeta
rum: quod est diminutio oñdit: Nam castellū dicimus.

Nunc sunt sine nomine terre. **SERVIVS.** Atqui in
Cathalago hinc est dicturus aliquas ciuitates: sed ex per-
sona sua occupat. **v** Quin & auo comite se se ma-
uortius addet. **u** Romu. **S.** Amulius & Numitor fr̄es fuer̄: sed
Numitorē regno Amulius pepulit: etiā illam eius filiā sa-
cerdotē Vestę fecit. **D:** hac et Marte nati Rem⁹ & Romu-
lus: q̄ cū adoleuissent: occiso Amulio: aūt Numitorē in re-
gnū reuocauit: et cū eo v-
no āno regnauit: postea
propter agustias iperit: Ro-
mā captis auguriis cō-
diderunt: ergo auo se cō-
mitem: aūt se iunget
imperio: aut s̄m Enniū
releget inter deos cū A-
ene. **Dicē** nāq̄ illā fuisse
illā Aene: quod si ē: A-
neas auus ē Romuli. **Vñ**
& assaraci quē sanguis:
Nam hoc epitheton non
sine cā introducū est: q̄ d
est propriū Aene. Nam
Assaracus p̄ ē Capys:
Capys Anchis: Anchises
Aene. **x** Auo. **C.** Nu-
miton patri Rheę: quem
pullum a p̄e Amulio ip-
se industria & virib⁹ suis
in regnū reduxit

v Mauortius. **C.** Et q̄a
Mars filius: & quia vir
bellicosus. **z** Romul⁹.
CR. quis Romulus fuerit
ap̄ scriptores magna p̄-
traxit: a est. Nosq̄ mul-
tos opiniones in eodē lo-
co retulim⁹: Sed vt ea se-
quimur q̄ de Rheā et Mar-
te scribunt: qm̄ vulgatio-
ra sūt: & a Liuis magis
illustrant: Romulus ex
Marte & Rheā genit⁹: a
rumen lupo noiat⁹ ē: qm̄
lacte lupo nutritus sit: &
antiqui mammā rumen
appellatūt. Hinc & rumi-
nalis fides: sub q̄ expositi
sunt dicta est: quoniam
sub ea lupo rumen sumpserunt: **a** Assaraci. **CR.**
Assaracorum: nam ex Assaraco natus est Capys. ex Ca-
py Anchises pater Aene. **b** Viden. **S.** Den naturaliter
longa est: breuē tñ posuit secutus Enniū: et adeo est ei⁹
mutata natura: vt ea vbicq̄ breuis inueniā. **C.** viden. **vñ**
des ne: Comitū ē: vt a ne dictiōe interrogatiua remoueat
e: & dictiōi antecedenti adiūgat. n. hinc est Pyrrhin con-
nubia. pro pyrrhi ne. **c** Geminę stent vertice cristę. **S.**
Omnino in oib⁹ hoc egit Romulus: vt cū fratre regnare
videt: ne se reū patriciū indicaret. **Vñ** oia noia duplicia
habuit: q̄ cū fratre cōmunia. Et cū ad captanda auguria
Palatū Romulus tenuit. Auentinū remus: qui prior sex
vultures vidit: post Romulus. xii. & cū ille tpe: ille nume-
ro de cōdenda vbe certaret: orta cōtētiōe de vrbis noie
inter exercitū: a Romuli militib⁹ Rem⁹ occisus est. Fabulo-
sum autē est q̄ a fr̄e propter muros dic̄ interemptus.
d Onitę. **C.** Gallorū gallinaceorū dictū ē: & deinde a simi-
litudine ornat⁹: qui imminet galeis crista dicitur. vt. **CR.**
Itaq̄ insignis est. **e** Et pater ipse suo superum s̄a signet
hono. **SER.** Merito virtutis. Mars Romulum deum esse
significat. Superum enim actū est singularis ab eo quod
est superus superi. **C.** Suo honore. excellentia rei milita-
ris: qui honor proprius est Martis. Alii suo: id est diuino

q̄ referendus sit inter deos. **g** Illa. **SER.** quam tibi fa-
ta sepe promiserūt. **C.** Illa. Emphasim habet. laudar aſſe
a fortūa: a virtute: a situ. a sobole. **h** Indytā. **S.** Greęū:
nam. κλυτὸν. gloriosum dicit. **i** Imperiū terris. **S.** In
q̄ntū tenditur terra. **k** Animos equabit olympo:
SER. id est magnanimitate equabitur celo. De hoc autē
loco & Probus & Trogius quęrunt.

l Septēq̄ vna sibi mu-
ro. **SER.** Bene dicit vrbē
Romanā septē inclusisse
montes: & mediam re-
nuit: nam grandis est in-
de dubitatio. Et alii di-
cunt breues septē collicu-
los a Romulo inclusos. **i.**
Palatinum. Quirinalē.
Auentinū. Caeliū. Vimin-
alem. Aesculinum: &
Ianiculārē. Alii vero vo-
lūt hos quidē fuisse: aliis
tamē nominib⁹ appella-
tos. quę mutata sunt po-
stea: vt de omib⁹ rebus le-
gimus fieri: sicut etia de
multis locis et fluminib⁹
legimus: vt sepius & no-
mē posuit saturnia tell⁹.
CRIS. Septem. Non q̄a
vrbs a Romulo edificata
amplectaretur tūc septē
colles: sed quę deinde sua
magnitudine esset com-
plexura
m Prole virum. **SER.**
pro virorū fortium. **D.**
Virū. Vir hic ad similitu-
dinem Saturni regnabit:
ex quo illud videt astrue-
re q̄ foelicitas regnādi ge-
neri ei⁹ attributa videat.

n Qualis berecynthia
mater. **S.** Phrygia. Nam
berecynthos castellū est
Phrygię: iuxta sangariū
flumiē: vbi mater deū co-
lunt. Per hanc autem cō-
parationem nihil aliud
ostendit: nisi Romanos

duces inter deos eē referēdos. **C.** Berecynthia. De hac dea
dictū est alibi. **o** Turrita. **SER.** Quia ipse est terra: q̄
vrbes sustinet. Ideo designat ei corona cum turribus in ca-
pite. **p** Huc geminas nūc flecte acies. **S.** Totum visum
tuum huc dirige: & huc specialiter intueri. **C.** Huc geminas
rē. Cap: at attentionē. quasi dicat: sunt digni: vt aspiciant.
q Hic cesar & om. **S.** id est progenies: vt Iul⁹ a magno
demissum. **r** Iuli. **CR.** Diereſis est: vt sint tres syllabę
hę: Augustus hic i domū Iuliorū nō natura: sed adoptiōe
venit. Fuit enī nepos. **C.** Cesaris ex octauia sorore.

s Celi ventura sub axē. **S.** Nam cū augustus p̄t̄ Gē-
ri ludos funebres exhiberet: stella crinita per diē apparuit:
q̄ p̄suasione Augusti: Cesaris aīa; populus esse credidit.
Hinc est ecce diuini processit. **a.**

t Sub axem. **SER.** id est ad diuinos honores.

v Hic vir hic est tibi. **S.** **C.** littera pro duplici non nisi in
monasyllabis habetur: vt. Hoc erat alma parens. Nam si
hoc esset: etiam in dissyllabis pro duab⁹ haberi debuerat:
quod nusq̄ inuenim⁹. Litterę enim naturam seruari etiā
in syllabis conuenit. **x** Diuum genus. **S.** Cesaris: qui
fact⁹ est de⁹. Dicit autē non solū iure adoptionis: sed etiam
consanguinitatis. Nam Actię fuit filia quę erat soror
Cesaris. Hic autē Augustus Cesar hoc nomē accepit a pa-

Eneidos

tre adoptiuo. Nā aū Octavius dictus est a p̄re Octauio post Augustus cesar. y Secula q̄ rur. la. S. sub Saturno dicitur secula aurea fuisse i orbe terrarū: sub Augusto t̄m in Italia. CR. Aurea secula. Nā neq̄ tranquillior: neq̄ ad longius tēpus durās. pax fuit: q̄ illa q̄ sub Augusto extitit. z Garamantas. S. inter Lybiā & Aphrycā: iuxta i. kskxv. l. v. id est zonam torridam. DONATVS. Garamantas & indos. facit id qd Saturnus in Italia. Atq̄ insup pacabit ip̄m orbē. CR. Garamantas. Extremi sūt p̄p̄i Aphrycē sup̄ p̄ylos ad austrū vergentes: solitudibus a reliquorum mortalium cōmercio discreti. armis carent. aspectū hoim re fugiūt. Romanis nuncq̄ subditi: nec bello tentati vīq̄ ad vespasianū. Mīra aut̄ auxelis. Nā si Saturnus in maxima fama est: quia in Laio regnavit: in quāta erit hic: qui omnē sibi terrā adiunxit: Nam legatio q̄q̄ Indos ad Octavianū venit: amicitia petiit. a Indos. S. p̄p̄i orientis. extremi.

b Iacet extra sy. tellus. S. Nulla est tell̄ q̄ nō sub iaceat syderib⁹: vñ perite addidit. Extra anni solis q̄ zc. c Extra anni solis vias. S. vt ostēderet xii. signa: in q̄bus est cursus solis: significat aut̄ Maurorū Aethiopā: vbi est Achlas: de qua ait. Lucanus: Aethiopūq̄ solū: quod nō p̄meret ab vlla signiferi regis poli nisi po plite lapso vltia curuari p cederet vngularum d. An ni et solis. Anni p nocte: solē pro luce posuit. Vult ergo aliquid vltius Saturnus qui etiam Poeta: qd sol nesciat & mūd⁹ excludat. Ergo mel⁹ Cēsar: qui ad t̄m spacium imperium proferet q̄ in sola regnavit Italia. CR. STO. Extra anni solis q̄. i. extra zodiaci circuli: p quē est via solis: a q̄ cōficiat ann⁹: sed nulla ps terre est q̄ extra zodiacū sit. Ergo extra. i. pene extra qd euenit ethiopie Maurorū: vt docet Ser. d Torquet. S. sustinet. e Aptū. S. viciū: vt dixim⁹. s. f Iā nunc et cas. reg. S. fines Asie syrtorū in q̄bus sunt portē caspię. Q. autē dicit: verū est: Nā & Suetoni⁹ ait in vita cēsaris: respōsa esse data p totū orbē: nasci inuictū impatorē. g Responsis: C. Nā et quātilā i tercio lib. in de laudib⁹ hoim: etiā oracula pōit. h Meotica tel. SE. Scythica tellus: cui⁹ palus est meotis. C. Meotica. Scythia a mēoti palude. i Septem ge. S. septem flui. C. Septē ge. nili. Qui erumpit in mare p lēptē hostia. Nilus mediū ægyptum secans vīq̄ ad cercasorū urbē vnus fluit. Dē in tres ptes diuidit: quas vna vera sus aurorā fert: quod os Pelusiū vocat. Altera ad Hesperum vergens: os canopicū dī. Media vero q̄ recto cursu fluit eā ægypti partē interfecat: quā deltam vocant. Dicit autē os lebeniticū: hoc autē nō natura: sed regū opa i pla ora diuisum est. Nā hoc satiricū: illud mendaciū: aliud molbitūm & bucolitūm dicitur.

k Turbant. S. turbant. l Nec vero alcides. D. Nunc cōparat illū Herculi: deū libero p̄ci: qui ambo p̄ima lō

ca superarūt: Laudat ergo alios: vt potiorē Cēsare faciat: Sic assentator ille Terentian⁹ Gharo: cum dictū esset. Magnas vero grās Thais mihi: Rūdit: Ingentes: vt cōfirmationē audentius assentatiōe superaret: nā si magnas rīdisset nō p̄m rebat patronū. Q. Alcides. Optime cōparatiōe illum extollit. Nā ait Cice. Est & cum ceteris p̄stantib⁹ vris comparatio in laudatione p̄clara.

Secula: quę rursus latio regnata per arua
Saturno q̄ndā: superet garamātas ad indos:
proferet imperiū: iacet extra sydera tellus:
Extra anni: solisq̄ vias: vbi celifer atlas
Axem humero torquet stellis ardentib⁹ aptū.
Huius in aduentū iam nunc & caspia regna
Responsis horrent diuū: et meotica tellus:
Et septem gemini turbant trepida hostia nili.
Nec vero alcides tantum telluris obiuit:
Fixerit æripedem ceruā licet: aut erymanthi
placarit nemora: & lemam tremefecerit arcu.
Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber: agens celso Nyse de vertice tygres.
Et dubitamus adhuc virtutē extendere factis.
Aut metus aulonia prohibet consistere terra.
Quis procul ille autem ramis in signis oliue

m Fixerit æripedem ceruam. SER. Pro æripedē vicit autē cerintim ceruā dictā a loco. Fixerit autē strauerit: delassauerit. C. Ceruam. Hęc in menalo monte fuit greis pedibus & aureis cornib⁹: et oīno velocissima: quā t̄m cursu superauit hercules. Voluit ceruā pro metu positam: quā Hercules. i. vir fortis omnino superat.

n Erymanthi. S. Mons. Archadię: in q̄ aper ferocissimus fuit. C. Erymanthus est mōs i Archadiā in q̄ Hercules aprum domuit: z viuū ad Euristheum detulit o Lemā trear. S. pro hydra paludē ipsam posuit: & intel ligamus eā aū sagittis fuisse cōtixā: post excētā: & aduētā. p Liber agens ce. Nyse. C. Nō boetius: sed egypti: qui autē Eusebio regnante danao floruit: et in India urbē Nyfam condidit anno mūdī vigesimo nono sup̄ rīa milia et septigentos. Idem affirmat Strabo. Curtius autē hāc ab Alexandro obfessam: & candē sese Nyseos illi dedidit seseq̄ a libero conditos affirmasse refert. Est hęc

vrbs sita in radicibus montis: quē Moronē appellāt. Et quia meron grece femur significat: fortasse fabulari sunt poetę: Bacchum aū tēpus e mris vtero eductum: femori lous affuturum fuisse: quāuis ego hoc figmentum ad rem physicā: vt alibi dixi: libetius retulerim. Diodorus p̄tera scribit Bacchū a nymphis apud Nyfam Arabię urbem nutritum fuisse: & a Nyse et loue patre: quē greci dia appellant: vocatū esse Dionysum. Est et cetera Nyia in Helicone boetie monte: vt refert Strabo.

q Nyse de vertice tygres. S. mons est indigē: de quo loquitur. Ceterum est & Nyse ciuitas in monte Parnasio. In q̄ liber colitur: vnde nyseus dictus est.

r Et dubitamus. SER. pro dubitas. miscuit personam suam. Est autem sensus: cum sit tanta preparata posteritas: dubitas virtutem factis extendere: id est gloriam. D. Et dubitamus. Fuit ornamentum quo impelleret filium: ne frangeretur tarditate veniendi. s Aut metus. S. aut est aliquis timor: qui te a regnis Italię reuocet. t Quis procul il. āt ra. S. Nunc redit ad Romāos reges: q̄ septē fūe runt. Romulus. Numa Pompili⁹. Tullus Hostilius. Ancus Marcus. Targ⁹ priscus. Seru⁹ Tullus. Tarqu⁹ sup̄b⁹. Mira āt vti fantasia: vt q̄si oñdat se nō agnoscere eū q̄ de gēte Romana nō fuerat. Romulo ei mortuo cū anno senatus regnasset p decurias: tediosū vīū est: & q̄ritus est rex: Sed cū in vrbe nullus idone⁹ esset inuentus: orta est bona

Pomplii fama q̄ esset apud Cures ciuitatē Sabīnorū: Ro-
gatus itaq; p̄ legatos: accepit impiū: q̄ ferotiam ppli a bel-
lis ad sacra conuulit. Vñ etiam numā dicit̄ est. q̄ro reov
vov: cov. Hic etiam cano fuit a prima etate: ad qd alludes
ait: Incanaq; mēta. Item ppter sacerdotiū. Ramis insignis
olū. D. Quis procul 2c. Multa dat signa: vt cognoscat in
multitudine. Magna autē laus: vt p̄ modicas vires ad ma-
gnū tendit imperiū. v Incanaq; mēta CR. Numam
Pompliiū notat: qui Curib; vrbe Sabīno: onūdu omī

religione: & pietate prudē
tiq; & iusticiā: singlis
adeo insignis fuit: vt se-
quentia secta illū Pythago-
rē discipulū: q̄ Tullo regē
nante fuit crediderint: sed
fuit nō tā artib; pegrinis
instruē q̄ discipulina te-
rica: ac tristi veterū Sabi-
norū. Pp̄m ad studia pa-
cis trāstulit: & vt illū sub
meu religiois contineret
multa sacra inuenit: quē
fingebat a nympha ege-
ria accipere: annū ad curiū
Iunē. xii. mensib; sunt
loui Marti: & Quirino
flamines instituit: virgī-
nes veste legē: duodecim
salos Marti instituit: qui
ancilia ferent. Lucū in q̄
cū Egeia sine tabitis
loq; fingebat musis dica-
uit. In eodē luco soli fidei
sacraū statuit: in q̄ māu
ad digitos inuoluta sacrificabat: Regnavit annis. xlii. cū
vixisset supra octogita. dissolutusq; est senectute pmanen-
te eodem ingenio donec fuit in vita q̄ olim fuerat: fuit lex
Numē. Q. si pater filio vxorē ducere pmitteret: et nō am-
plius hīer: p̄tētem filii vendendi. Cum Romuli lex pote-
statē patri in filiū p̄ omē tempus concederet verberandi:
vendēti: rec occidendi: vt ait Dionys; halicar. Tullus ho-
stilius originē duxit ex medulla vrbe olim condita ab Al-
banis. Sed Romul; illā fōdere suscipiēs Colonia [Roma]
norū fecit. In hac fuit nobilitate & diuitis insignis Tull;
qui Romā cōmigrās: vxorē duxit feruili filiā Sabīnā mu-
lierem: quē gentilib; fōeminis psuasit: vt inter viros et pa-
tres de concordia ageretur. Hic igi; sub Romulo: fortiter
dimicant: in bello Sabīno extinct; est. Ex eo reliq; filius
Tullum hūc regē genuit: qui fuit vir p̄mpt; & alacer. Rex
est sacros: cundo āno septim; et vigesim; Olympiadis.
Fuit p̄ter ceteros liberalis. Nā quicq; agri Romul; bello
Sabīno suscept; & numā: eius fructus in rē diuinā: et do-
mesticiū sumptū cōuertebat. Tullus his diuibus q̄ nullā
sortē habebāt diuidi iussit: p̄na hēreditate ad id sibi iussi-
dente. Extinctus est cū regnasset annos duos ac triginta
absumptus. cū vniuersa familia igne: q̄ dom; sua inuolu-
ta cōstagrauit: siue id dolo Antius Marcius parauerit: do-
lens filios Tulli in regno successuros: cū ipse ex filia Nu-
mē nepos priuatus degeret: siue qd magis credidit Dio-
ny; halicar. Fulmē domū pcussit: Marcus cognomine
Ancus successit. Tullo: āno scđo triglesim; q̄rte Olympiā-
dis: qui pleraq; sacra a Numa; auo materno instituta
cū illa neglecta uideret reuocauit: & cultores agrorū p̄p̄
opulentia negligentiores animaduertens: ad antiquā dili-
gentiā cōpulit. eadēq; pacis cupiditas fuit: q̄ fuerat Nu-
mē sed nō eadē fortuna. Nā et latini et sabīni sēpius eum
inuadentes ad bellū compulerūt. Quapropter sua sapien-
tia ac fortitudine mltos debellauit. et mira quadā clemē-
tia victos seruauit: et nōnullos p̄p̄os Romā traduxit: il-
losq; locū in vrbe habitandū tradidit: Regnavit ānis qua-
tuor ac. xx. vrbe relinqns potentiorē q̄ inuenit. Success-
itq; Targnis: huic p̄ fuerat Damaratus corinth; ex bra-
chidum familia. Hic cum nauī oneraria propriis mercu-

Sacra ferens: nosco crines: incanāq; mēta
Regis romani: primam qui legibus vrbe
Fundabit: curibus paruis: & paupere terra
Missus ī imperiū magnū: cui deinde subibit
Otia qui rumpet patriq; residesq; mouebit
Tullus ī arma viros: & iam defueta triūphis
Agmina: quē iuxta sequi iactantior Ancus:
Nuncq; iam nimiū gaudēs popularib; auris.
Vis & tarquinos reges: animāq; superbam:
Vltoris bruti fascesq; videre receptos:

burs onusta: in Etruriā venit: foelicq; vrens mercatura: et
Etruscorū in greciam: & grecorū in Italiā transferēs mer-
ces: ad sūmas diuitias puenit: et cū tyrānis Cypseli Bracha-
dū factioi instaret: patriā ppter metū oīno reliq; & Tar-
quiniis vrbe Etruriē opulētā domiciliū cōstituit. Suscepit
duos filios q̄s etruscis noibus appellās: alterū Aruntē:
alterū Lucumonē nūcupauit: & grēca Etruscāq; discipuli-
na erudiuit: Sed mortuo Demarato atq; Arunte: sol; Lu-
cum; patrimoniū accepit. Et cum in ea vrbe (quia pe-

reginus est) maiorib; ho-
norib; nō dignaret: audi-
retq; romē etiā externis ho-
nores dari: illuc cōtendit:
maxie adhortāte Tana-
quil; ei; vxorē: q̄ Etrusca
disciplina ibuta: maxios
illichonores illi affec-
torū esse p̄dixit. Romēq;
ciuis facē: sibi p̄ lucumo-
ne Lucii nōmē iposuit.
Et Targnū ab vrbe vñ
venerat cognouit. Hic
Anco successit: Multaq;
egregia domi: militiq;
factura edidit. Octogē-
nari; at facē: ab Anc; fi-
liis dolose occidit.

x Otia q̄ rū: pa. S. De
hoc Liui;. Hic n̄ solū p̄
mo regi dissimul; sed fero-
tior etiā q̄ Romul; fuit:
y Resides. S. otiosos: n̄
miū sedētes. z D. sue-
ta. S. a cōsuetudine trium-

phandi dissuescentia: a Iactantior An. S. amāns ppli
favorē. Hic hostiā fecit Ancus at dictus. q̄ro to / ayko-
vos. id est cubito: quē incuruū habuisse dē. DONAT.
Iactantior. Iactat se q̄sq; p̄mū sibi arrogat. b Auris.
S. fauorib;. Vñ etiā Aurari dicūt fautores. D. Populari-
bus auris. Hi sunt fautores ppli q̄s nō grūt sapientes.
c Vis et tar. re. aiam sup. S. Vñ em de Targnis fuit sup-
bus. d Vltoris bruti. S. sc; vis videre fascesq; receptos.
Historia at hoch; Targn;. ob multa qdē supb; e dicit:
p̄cipue tñ ob hanc cām. Mādauit aliqñ sexto filio q̄ mi-
nim; ex tribus erat: vt p̄ris in se sequitiā intolerabilē con-
rens G ibios trāfugeret: q̄ cū venisset: & supbiā p̄ris ab
alienis ī suos versā diceret: nihil vsq; sibi tutū: nisi apud
hostē Targni p̄ris credidisset: multisq; ī Gabīno; fraudē
simulat; dux ad vltimū belli cōtra p̄rē legi. Itaq; plūs
q̄busdā foeliciter gestis: cū tācā charitatē ab oibus adep-
foret: vt nō p̄ Targn; potentior Romē q̄ filius Gabi-
us esset: satis iam viriū ad conatus sibi collectū existimans:
ex suis vñ; satellitē scissitatū ad patrē Romā; mittit: qd
iam se facere veller: qd cū Targino fates: renūciasset:
rex ipse: quālibet fidei nūti; videbat: nihil voce rñdit.
sed deambulāscū virgā in hortis: velut delibērabund; ca-
pita decussit papauerū: vt ea re p̄ satellitē renunciata filia
us quid fieri veller cognosceret: & primores ciuitatis q̄
quo modo interimeret. quod et ab eo factū ē. Hui; filius
viriū nobilissimā matronā Lucretiā: qd illa dolens: se
interemit. Tunc eius autūculus Brutus rapto ex eius corpe
gladio: processit ad populū: & de hac re contionatus est:
tunc omnibus placuit: ne reciperetur rex: qui tūc ardē am
expugnabat. Quo facto Targnus se cum filiis ad Porse-
nam regem Thusc; contulit: & bellū gessit grauissimū
contra populum Romanū: tunc duo creati sunt Cōsules:
Brutus et Tricipitinus pater Lucreti;. Iste & Targinus
dicebat: ob quod solū est vrbe pulsus: & in eius loco sub-
rogatus est Valerius publicola. Quo mortuo item alter
est factus: & alter. Qd cernens tediosum esse Virgil; solū
Brurum posuit: qui annū solus impleuit. Sed Brut; filii
erāt amici filius Tarquini: cum quibus cū inuissent: con-
siliū: vt per noctem eos intromitterent: proditi sunt

Eneidos

a seruo vindicta: & a patre interempti sunt. Iō ergo vltio
tis, scilicet & libertatis publicę: & Lucretię pudoris.

c. Squalę secures. S. Quę etiā seuerūt cōtra liberos. D. Squalę secures. Infelix quīs ob cōmodū publicū re lau
dent: tamē infelix eris propter natos cēfos. C. Secures. Fasces virgarū in quibus inclusę essent secures. Fiebāt aut
fasces ex Betulia gallica arbore cādidissima. Sed et in hoc
loco quid de insignib⁹ magistratū sentiat Dionysius ha
licarnaseus breuiter aperit. Victis a Tarquinio Etruscis

eo bello: qđ nouē annis
cū illis gessit: quīs illos
liberos reliquit: tamē ipsi
tamq̃ victi insignia eorū
principatus regi attulerūt.
quib⁹ ipsi suos reges ador
nabant: coronā auream.
Sclam eburneā. sceptrū
hīs supra caput aquilā.
Tunicā purpureā cum si
gnis aureis. Amictū pur
reū variū: quales lydorū
Persarūq̃ reges ferebāt.
preterq̃ qđ nō sunt figura
quadrangulari: vt sunt il
li sed semicirculari. Talia
autē vestimēta Romāi to
gas: greci thebanum vo
cāt. Tulerūt etiā vt quib⁹
dā historicis placet duo
decī secures: qđ ex virib⁹
singul⁹ singlas sumebāt.
Mos ei erat Etruscis vni
cuiq̃ regi lictorē vnū an
teire: fasce virgarum in q̃
inclusa esset securis feren
tem. Si vero fieret cōmu
nis oim ciuitatū exercit⁹
xii. illas secures vni illi tra
debant: qui dux factus esset omnīū copiarū. Alii dicunt:
alios quoq̃ reges Romanos antea duodecim lictoribus
fasces ferētib⁹ ornatos incesisse: Morem q̃ hūc Romulū
instituisse. Tamen nihil prohibet insignia fuisse Etrusco
rū: & ea sī cū reliq̃ tūc fuisse ad Tarquinū lata. Sed nūc
quoq̃ scepro et Diademata Romani donāt reges: cum
volunt illos cōfirmare. Hęc igit accipiens Targus cogni
tiōne rei reiecit ad senatū & ad pplm. At illi decreuerūt
illa esse accipiēda. Sicq̃ et ipsi et reliq̃ post eū reges coro
nam tulerūt aureā: & vestem purpureā pictā: et sceptrū
eburneū astantib⁹. xii. lictoribus: qui etiā illos euntes ante
ibant: et in sella sedebant: eburnea ius dicturi, idē mos &
consulibus: pter coronā aureā: et vestem purpureā pictā.
Hęc ei vt res iuidiosa ablata sūt illis: nisi cū victores triū
phabant. Hęc Dionysius. At Macrobi⁹ refert Tullū hostiliū
tertiū Romanorū regem debellatis Etruscis Sella curule.
lictōres togam pictā et p̃textā insignia magistratuum
Etruscorū ad Romāos transfuisse: sed p̃textā illo tpe pue
rilem q̃atē nō vsurpasse. Sed Targnū p̃scitū cū Sabinos
superasse: filiū quordecim ānos natū: qm̃ in hostē p̃cul
sisset: & pro contēse laudasse: & bulla aurea qđ gestamen
prius triūphantū erat: et p̃texta qđ sola magistrat⁹ vrebāt
tur insignisse. In bulla em̃ triūphantes gestabāt inclusa re
media contra inuidiā validissima: Hinc mos fuit vt p̃tex
ta & bulla pueri vterent. Alii dicūt Tarquinū instituisse
ad ornatū ingenuorū puerorum: vt pueri p̃texta: & bul
la vterentur: sed hi dumtaxat: quorum patres curule ma
gistratum gesserant. Ceteris aut vsq̃ ad eos: quorum pa
tres equo iusta stipendia meruissent: sola p̃texta conce
ssa est. Libertinis & peregrinis vti p̃texta nō licebat. Dein
de cum in secundo bello punico institutū esset: vt in eo
sacrificiō: qđ ex collatis pecuniis faciendū esset libertin
quoq̃: sed illę solę: qđ longa veste vterentur: pecuniā con
ferrent: concessum est vt libertinorū fili: qui ex iusta ma

tre concepti essent: p̃texta vterent: & lorum pro bulla in
collo ferrent. f. Natos. CRI. L. Iunius Brutus fi
lios habuit Tytum et Tyberitū: hos Brutus ex vxore sua
furore vitelliorū substitulerat. Sed cū vitellii contra tempu
blicam de reducendis regibus: sua auctoritate filios Bru
ti: quibus aumculi erant in eandē coniurationē traxerūt.
Mox coniuratiōe per seruum patefacta: Brutus qui tunc
consul erat filios: ac reliquos coniuratos verberibus cedat
& securi percuti iussit. g. Pulchra pro libertate. SER.

Ingenti aneloquit const
deratione psonarū: factū
enim laudat dicens: Pul
chra pro libertate. psonā
vituperat: vt cunq̃ ea la
ta minores: etiā si laude
ris a posteris nō extorq̃re
debet vim naturę amor
patrię. h. Infelix. C.
Infelix fuit qđem dign⁹
laude Brutus: qui patrię
libertatē filiis proposuer
it. Sed et si vir optimus:
tamē infelix qđ in eā cala
mitatē incidit: vt filios
necare coact⁹ sit. Ergo ho
minis virtutē laudat: for
tunā vituperat.

i. Quin detios. S. quini
mo. Detios respice. Hi
duo fuerūt qđ mures: dicti
sunt pater et filius. Horū
alter se bello gallico: alter
Samnitico viciit pro re
publica: cum terra et ma
ri vniuersum bello vellet
exercitū perdere.

k. Drusosq̃. SER. Hi
duo fuerunt. Horum prior viciit Hasdrubalem. Alter
filius Iulię sororis Augusti. CRIST. Drusos. Drusum in
relligit: qui scordiscos gentē Thracię estrenatā rep̃ssit: p̃pon
qđ et qui in promulgatiōe legis agrarię magnā incendia
belli ciuilis reliquit. l. Sequūq̃ securi: aspice. S. Hic gal
lum quendā singulari certamine supauit: & eius libi tor
quem imposuit: vnde et nomen accepit. Hic ad virē per
gens: p̃cepit filio: ut tantū castra tueret. Ille nacta occasiōe
victoriā cōsecutus est. Reuersus postea pater laudauit
fortunam populi Ro. sed filium (vt dicit Lilius) sustina
rio necauit. Sequum ergo iure occidendū non fuit generē.
Nam securi nō animaduertit in filiū. m. Torquatū.
CRI. Erat bellū cū latinis graue et periculosum quippe:
cū et mores et arma et virtus cū Romanis par esset. Con
sules edixerant: ne quis extra ordinē pugnaret. Tytus autē
Mallius consulis filius a Metto equite Tusculano ad sin
gulare certamen prouocatus: siue pudore: siue ira reculare
prohibitus accessit ac superauit. Maltus autē consul in con
done: quando inquit Mālī spreto cōsulari imperio eome
impulsi: vt aut meorū: aut reipub. obliuiscendū sit nō
potius delicto nrō plectamur: quā respub. suo damno no
stra p̃ctā luat. Triste exemplū: sed in posterū salubre iuuē
tutē erim⁹: deinde securi p̃cuti filiū iussit. Ait Lili⁹ in. vii.
n. Referentē signa ca. S. Brenno duce Galli apud Al
liam fluuiū deletis legiōibus euerterunt vrbē Romanā:
absq̃ capitolio: p̃qđ imēsam pecuniā acceperūt. tūc Camil
lus absens dictator ē fact⁹: cū diu eēt ap̃d Ardeā i exilio
p̃pter veientanā p̃dā nō equo iure diuisam: et Gallos iā
abeūtes secutus est: quib⁹ interemptis aurū omē recepit.
Post hoc tū factū: rediit in exiliū: vnde rogatus reuersus
est. o. Fulgere. s. ab eo qđ est fulgo fulgissaccentū: pri
ma. p. Et dū nocte p̃munē. S. Bene allusit: Nam dum
pauperes fuerūt: concordēs manserūt: et concordia in hu
militate tenuerunt: cū nobilitate vero in bella veniūt.

Cōsulis imperiū hic primus: sequasq̃ secures
Accipiet: natosq̃ pater noua bella mouētes
Ad poenam: pulchra pro libertate vocabit:
Infelix: vt cunq̃ ferent ea facta minores:
Vincit amor patrię: laudūq̃ immēsa cupido,
Quin decios: drusosq̃ procul: sequūq̃ securi
Aspice tot quatū: & referentē signa camillum.
Ille autem paribus quas fulgere cernis i armis
Concordes animę nunc: et dū nocte p̃munē:
Heu quantū inter se bellum: si lumina vite
Attigerint: quantas acies stragemq̃ ciebūt.

Aggeribus focer alpinis atq; S. munimentis alpium.
Hec em italie murorū exhibent vicem. Socer vero quia Pō
peius habuit Iuliā filiam Cēsarīs: quē in partu perit. vñ isti
enī facile in bella venerūt. Vñ de Luca, Morre tua discussa
fides bellūq; mouere permīssum est ducib⁹. r Arce mo
ned. S. de Iuguria. vbi est portus Monoci Herculis. Dictus
autē uoioiko r vel q; pulsus omnibus illic solus habi
tauit: vñ q; in eius templo auct⁹ aliquis deorū simul colit.
Sic in vt Iouis Minerua: et Iuno: In Vener; Cupido. s Ad
ueris Eois. SERVI. ori
entis em auxiliis vsus est
i Pueri D. Nam quisq;
cū nascitur puer est: tanq;
autē optimus pater recte
consulti posteris: eo q; sa
pienter admonet

v Alluēcite bel. S. Mi
re dictū est: ab ipsis enim
quasi consuetudinem fe
cit populus roman⁹ bel
lorū ciuiliū. Octies em ge
sta sunt. Ter a Cēfare con
tra Pompeiū in Thessalia.
Item contra eius filiū ma
gnū in hispania. Item cō
tra Iubam & Catonē in
africa. mortuo Cēfare ab
Augusto contra Cassiū
& Brutū in philippicis ci
uitate Thessalię. Cōtra Lu
ciū Antoniū perusii. Con
tra Marcum Antonium:
& Cleopatrā in Epyro:
et Sex. Pompeiū in Syulia.
x Tug prior tu par. S.
Cēsar dicit quē clementē
era Pompeiōs legim⁹:
cui vult hoc tunc esse mā
daturum. y Ille trium
phata. S. Mumiū signifi
cat. C. Triumphata Mu
miū intelligit. hic cū Ache
ia: Boetis: & Chalcidē
sibus pugnas ad Isthmū

victorūq; achaiā i potestate Po. Ro. redegit. Corinthū ex
fena. cō. diruit: q; ibi romanorū legati violati fuerant. Theo
bas quoq; & Chalciden: quia auxilio Acheis fuerunt di
xit. vir adeo abstinentis: vt ex tot opibus ornāmētisq; que
pedites Corinthus habuit: nihil sibi sumpserit. In trūpho
suo magnā vim signorū grecorū. ac marmoreorū: ac pictarū
tabularū tulit. 3 Ipsumq; acacidem. S. Necesse est: vt ille
subaudiāmus. Pyrrhū enim quē Acacidem dicit. Curius
& Fabicius uicerunt ferentē tarentinis auxiliū. Hic postea
fugit in greciā: & illic occisus est. Nam cū Argos obsideret
regule perit. Argos vero. & Mycenās alii vicerunt. C.
Acacidem. Acacus. auctor huius familie fuit Iouis filius ex
Aegina Afopi filia. Isti igitur Peleū genuerūt: & ipe Ach
illem sumis laudibus ab Homero celebratum. Ex hoc na
tus est Pyrrhus: qui & Neoptolem⁹ est appellatus. Ex ea
dem familia lōga successione natus est Pyrrhus Epirotarū
rex. Iginis tñ in hoc loco remouendū censuit. Eruct ille ar
gos: si sequit ipsumq; Acacidem. Nam & in illo posset esse
causa: q; L. Mumi⁹ qui vicit Achaiā vicisset argos & My
cenās eiusdē ditionis vrbes. Sed hoc ipsumq; Acacidē dele
ctū est. Et si superuixisset Virgilius deleuisset: quia nullo pa
cto conuenit L. Mumiū cū grate curiū. Sed queso cur non po
test sic legi: ille triumphata f. Nam L. Mumi⁹. deinde cum
dicit ipsumq; Acacidem. intellegam⁹ ille alius. f. Curius. Nā
multo obscurior est in Bucc. quid loquar aut scyllā nisi: an
aliā scyllā q; fama secuta est. a Armipotētis. C. Nā Ho
merus illum omnīū grecorū fortissimū scribit. b Vi
tus auos. S. aut distinguendū est: vt sit Troiē Minerūq; pro

troiang: principale pro deriuatio. Aut certe auos troiē non
quos Troia habuit auos. sed qui de Troia fuerunt. f. auos
troianorum. DO. Virtus auos troiē. vehementer reficit ani
mū filiū interitū greciē: & vltionē troiē pmittens. Atq; hec
mirantibus addit. transitus quidā: ne vna & continua nar
ratio tediosa sit. Hinc em generibus varietas nascitur: & q;
si noua initia aliarum narrationū sunt. c Magne Cē
sar. S. Censorini dicit qui scripsit hystorias multas: & etiā
multa bella confecit. Nam vtiensē presente Augusto cō

tra quē pater eius dimica
uit: et iq; anthicathōesē
psit laudare non poterat.
Supra autē Minerūq; tem
pla temerata per stuprū
Cassandre dicit. CRI. Ma
gne Cato. Si de cēornio
loquitur iure magnū ap
pellat. Nā sentētia omniū
um tribus maximis reb⁹
excelluit Maxim⁹ em ora
tor: maximus imperator:
maximus senator fuit. In
uidia inimicorū quater fac
quadragies accusat⁹: semp
absolutus est. hic Tuscū
natus fuit: & in ciuitatē
receptus principū portū
familie pgrēssit. Duas ha
buit vxores. Ex prima ha
buit filiū qui p̄tor desig
natus: viuo patre mortuo
us est: & egregios de iuris
disciplina libros reliquit:
Huius filius fuit M. Cato
cognominatus M. nepos
orator satis vehemēs. et cū
Q. Martio rege in aphrica
defunctus est. Qui & fili
um habuit: qui edilis: et p̄
tor fact⁹: in gallia Narbo
nensi est defunctus. Ex se
cūda vxore q; soloni dicit⁹
hui filia fuit: duos sustulit
filios L. et M. catōq; ex M.

Catone nat⁹ est M. cato vtiensē oim vstrutū exemplar:
cuius filius M. cato cū Bruto in proelio philippensi occisus
ē. Porcia familia (vt apparet i nono macedonici belli libro)
plebeia erat. d Cossē reliquat. S. Cossus Tribunus milī
tariis fuit. Hic Larē Tholomū a loco dictū occidit: et opia
spolia reportauit. Erit autē nominatius: hic Iarhūi Iartia.
e Quis gracchi genus. S. Gracchos seditiosos constat fuis
se: nobiles tñ genere. Nāq; per Corneliā nepotes Scipiōis af
frican: vnde Iuue. ad eā. Tolle tuū precor Hanibilem victū
q; syphacem. Ergo Scipiones dicit per Gracchi genus. Duo
autē fuerūt maior africanus et Emilius minor: qui obsidio
ne Carthaginīs: ab Italia reuocauit. Hanibilem. C. Gracchi.
T Gracchus bis consul: bis triumphator: bis cēsor. Come
liā africanī maioris filiā vxorem habuit: quā adeo dilexit:
vt eius salutem sug proposuerit. et ipsa eo mortuo nuptias
Ptolomei Aegyptiorū regis cōtempnit. T. et. C Gracchos
filios oratores excellētissimos reddidit. In Tiro aspectu: et
ingenio humanitas apparuit. C. asper et p̄citatus fuit: Am
bo sp̄tus diuersis temporibus cū agrariā legem aduersante
senatu ferre tentarent cessi sunt. f Scipiadas. S. Hi gemi
ni fratres fuerunt: qui cū fortissime dimicarent: in hispania
apud Carthaginē nouam quē Spartaria dicit intercepti
sunt: quorū alter pater: alter patrūus Scipioni Africanī ma
ioris fuerunt. C. Scipiadas. Patronymicū pro nomine pro
prio posuit: metri causa. Nā Scipiones nō recipit hexame
ter versus. Sic Lucre. Scipiadas belli fulmē Carthaginīs hor
ror. fuerunt hi gemini fratres. f. Cn. Cornelius Scipio: Corne
lius scipio quo p̄ consul ad Ticinū flumē cū Hanibile for

alter dimicando vulneratus: ab adolescente filio qui affrica
nus maior fuit: a mortis periculo liberatus est. Hi ambo in
hispania Hasdrubale Hannibalis fratre perligato affrorum mi
lia. xxv. occidere. decem vero milia cepere postremo insidi
is Affrorum oppressi: eodem die ambo perire. Sed Cn. filius
fuit Cn. Cornelii Scipio Nasica qui senatus totius iudici op
timus iudicatus est. Et in hispania quinquaginta rebella
tium opida imperio restituit. Lusitanos atque victi: Cuius
bellum gessit: quorum. xxv. milia prostravit. Dalmaticos re
pressit. Publii filii duo fu
erunt. P. Scipio Africanus:
Et L. Scipio Asiaticus. Pu
blius ut dixi patrem libe
rauit. Hasdrubale hispa
nia pepulit. Inde Cartha
ginem vicit. hic filios duos
habuit. Alterum ita a patre
degeneratum: ut vecordia
et amentia monstro simi
lis fuerit. Alterum Publium
scilicet corpore imbecille:
animo vero prestantissimu
m: qui filius carus: Aemi
lium. Pauli Aemilii filium ad
optavit. qui Scipio Affri
canus minor est cognomi
natus: qui Celtiberos: vac
cos: et carabos vicit. Car
thaginem evertit. Postres
mo in hispaniam reuersus
perfectus numantiam sustu
lit. L. autem Scipio superioris
africani frater primus vi
ltra Hellespontum in Asi

Fabricius: vel te fulco Serrane ferentem:

Quo fessum rapitis fabii: tu maximus ille es:

Vnus qui nobis cunctando restituis rem.

Excudent alii spirantia mollius gra:

Credo equidem viuos ducet de marmore vult:

Or abunt causas melius: coeliq; meatus

Describent radio: & surgentia sydera dicent:

Tu regere imperio populos romane memento:

He tibi erunt artes: pacique imponere morem:

parcere subiectis: et debellare superbos:

lemque magistratum abire iussit: quia ignominia modeste tu
lit consul. magis beneficii quam ignominie memor. Quintus
a consulari exercitu corona aurea donatus triumphavit. Et
sexto decimo die dictatura: quam in sex menses acciperat se
abdicauit. k Quo fessum rapit fabii. S. Cur. me. o. fabii fel
su. n ad vestram narrationem: aut certe fessum tristem: ut ter fel
sus valde refedit. f. propter eorum mortem: nam trecenti sex
fuerunt de familia vna: qui cōiurati cū senis & clientibus
suis contra venientes dimicauerunt: & insidiis apud Cremo

ra fluuii interempti sunt:
vnus autem superius. f. Fa
bius maximus. Qui pro
pter tenebram adhuc pueri
tia in ciuitate remanserat:
a quo per temporis succes
sione longioris. Fabius il
le maximus creatus est: q
postea cū Hannibalis impe
tum ferre non posset: mo
ra eū eludit: & ad Cipa
nia traxit: vbi delicis vir
tus eius obdormit. Hic est
de quo Ennius: vnus ho
mo nobis cunctando resti
tuit rem: non ponebat em
rumore ante salutem. Ergo
postquam magister viri nūc
gloria claret. Sciens enim
Virgi. quasi pro exemplo
hūc verum posuit. C. Fabii
familia hec multisq; van
isq; rebus opte de repub.
cū sua gloria merita est. Pri
mus autem in ea fabii dicitur

am traiecit: Antiochum vno & insigni proelio superavit: & qu
raginta hominum milibus cecidit. Asia romano imperio adiecit.
G. Cosse. amilius Mamercus dictator: vehemens fiden
tes: & faliscos iuxta fidinas proelio vicit: vbi A. d. us Corne
lii Cassius vir nobilis: & corporis & animi fortitudine excel
lens animaduertens regem Tolumnium cum equitibus om
nem pugnam sustinere: cicato equo eum percussit: & ad terram
deiecit: ac mox ipse desiliens vulneribus cōfecit: caputq; ei
abscissum: & pilo affixum per agmen circum ferens: regius
spoliis insignē terrore hostibus: suis vero animū auctū: ita
q; spolia optima in templū Iouis ferentem iuxta spolia Romu
li fixit. Erat tunc Cassius tribunus militum. ut reliqui aucto
res ante Livium ponūt. Verū cū spolia optima non sint: nisi
que dux duci detraxit: creditur ipse illam cōfule fuisse. Refert
q; Augustū cū templū verustate prolapsū restauraret: affir
masse se in torace linthei inuenisse titulum consulis.
g. Gladii libye. Scipiones africanos duos maiores & mi
nore: quorum alter vicit Carthaginem: alter deiecit.
h. Fabricius. S. paupertate gloriosum hic est qui respondit
legatis samnitū aurū sibi afferentibus: Romanos non aurū
habere velle: sed habentibus aurū imperare. i. Serrane
ferentem. S. Atilius quidam senator fuit: qui cū agrum suū
coleret: euocatus propter virtutē meruit dictaturā. Seranus
autem a ferendo dictus est. CRI. Serrane. Sunt qui intelligāt
de Atilio serano: quoniam ferenti datus est populi Romani ho
nores. Alii putant de L. Quintio Cincinnato hec dictum: qui
a ferendo seranū appellat. Ruperant Equi foedus: & Graco
cho cloelio duce Latinū & tusculanū agrū inuaserrant: &
in algido Minutiū consule obsidebant. Erat L. Quintus. Qui
cinatus: qui trans tyberim: vbi postea naualia fuerūt: quat
tuor iugerū agrū colebat: que prata Quintia: appellabantur.
Colebat ergo agrū: siue arans: siue fossam fodiens: cū qua
tius venit eū dictatorem esse creatū. Qua propter togam a Ra
cilia vxore accipiens in vibem accersitus venit: Et indicta
iustitia: nihilq; priuatim agi permittebat: cū maximo exerci
tu in Algido venit. Equo proelio vicit: Gracchūq; ducem
in dedicationem accepit: & hostibus subiugū missis: predū
omnem suis militibus: nō autem consularibus diuitis. Consu

est a fabis. Nam ut refert Plinius. cū in magno pretio agricul
tura esset: qui lentibus amplioribus reliquos antecederet: scilicet
Qui Ciceribus Cicero: & qui fabis fabius est nominatus.
Erant amplissima laus. si quis probus vir: & bonus colo
nus nominaretur: nam probos dictos esse asserit: quod probo
deret. Primus autem ex fabiorum familia consul fuit Q. Fabius
& volscos superavit: & tres annos consul fuit. Sed & Ma
bius volscos & vehētes vicit. Tu maximus vide Senium:
1. Excudent. S. alii: cudendo efficiunt: & est rhetorice locus:
C. Excudent. Cudere percutere. Excudere vero est cudendo
aliquid perficere. m. Spirantia æra. S. nimata. Hora. Et
molles imitabitur ære capillos. C. Spirantia. Ita exacte pie
cta: ut spirare. i. viuere videantur. omne enim animal quod
sanguinem habet pulmonē quoque habet: quo veluti foliis
quibusdā aer hauritur et remittitur: quo cor multo sangui
ne calefactū refrigerat: & vitā sine hoc spiritu ducere nō po
t: vt diximus ibi. Vitalis carpit auras. Quæ vero sanguine ca
rent vel pulmōe quoque carēt: vt sunt Cicadæ: formicæ: apes:
& cetera insecta: in quibus nulla est vox: quæ nascitur ex spi
ritu illo a pulmonibus remisso: & in ore reuerberato.
Spirantia æra. Ars ipsa aut sculptilis ē: vt in marmore. Aut
Plastice: vt in terra: & gypso. Aut fusilis: vt in ære. ceterisq;
metallis. n. Aera. S. per Aera Corinthios indicat: p
marmor parios: p. actionē causarū Atheniense s. per astro
nomā Aegyptios: & caldeos. o. Viuos vultus. S. hoc est
quod dixit spirantia. C. Viuos vultus. i. mutationes illas in
facie: quæ ex diuersis animorum affectibus diuerse gignuntur:
quæ nisi in videntibus esse non possunt. p. Coeliq; me
tus. CRI. motus & fluxus: & cōuersiones coelorum: & stellag
quæ scientiā inueniunt: vel egyptiū: vel Aethiū: vel ut aliis pla
cet Atlas lybie filius. q. Radio. C. de hoc in bucco.
r. Populos. C. q. d. cui rāta ferit prudētia rāta animi magni
tudo: tantaq; iustitia: & in ipsa iustitia tanta innocentia: vt
non solum se ipsū: sed reliquos quoque populos recte ad
ministrare possis. s. Tu romane. C. q. d. in quo pfecta
absolutaq; est disciplina reipū. administrande. Hinc Cice
ro in tusculanis. Rē vero publicā nostri maiores certe meli
b. arborū temperant: vt institutis & legibus. t. Hæc ar

C. q. d. tā admirabiles artes. & reliq̄rū omniū p̄clarissime
que salutē & dignitatē publicam continent. Nam bonum
quāto magis vniuersale est: tāto p̄clarius: administratio
vero re publice oīa cōplectit̄. Ergo ceteris oībus virtutib⁹
et p̄ponēda: v. Tibi. C. q. d. & nō aliis. x. Pacis amo.
§. leges pacis: y. Parcere subie. C. designat quid propriū
regū qui reipu. p̄sunt. Cū em̄ quies & pax ciuitatis pri

mū bonū sit: ea maxime rōne bella gerenda eē videantur:
vt nihil nisi pax quesitū esse videat̄. Itaq̄ erit officiū eorū:
q̄tos: & leg b⁹ obtemperātes tutos esse iubere: eosq̄ ab om
ni iniuria. phibere: superhos vero: & contumaces: et qui ad
uersus leges alienum otium sua immanitate conturbant:
bello infectari: & vt legib⁹ obtemperent. cogere & illorū
ceruices frangere.

§. spoliis mar. op. S. Hic
Gallos et poenos equestro
ceramine superauit. Virtu
domarū estā Gallorū du
cē manu ppria interemit:
& optima reulit spoliā: q̄ dux detraxerat duci: sic Cossus
iam Tolūnio, C. Spoliis mar. op. Postulat loc⁹: vt de Ioue

§ Sic pater anchises: atq̄ hēc mirātibus addit,
Aspice vt insignis spoliis Marcellus opimis

Ferretio quēdā alt⁹ repu
tamus: Romulus ergo: vt
Dyonisius ha. Cenientisū
exercitu i fines Romanos
irruēte cesso: vrbe ipsi igne
diens ceninē Acronē illius regē cū valida manu sibi obuiā
intra vrbe factū sua manu interfecit. Superauit enā Antē
OO 11

nates: Deinde Acronis spoliis insignis victor adiit domū
p̄dā omne reducens: comamq; lauro coronatus: & q̄dri-
gis inuectus sequentib; equestribus: pedestribusq; copiis
egregie instructus: dūq; primū p̄de primitias offerēs mul-
ta sacrificia fecit: vltimūq; is post p̄pā ibat purpurea ve-
ste amictus: deos laudantibus cū versibus patriis: qui etia
am duce ipsum ex tēporaneis carminibus extollebāt. Cū
eti etiā illi obuiā ex vrbe venerūt cū vxorib; & liberis: ex
vtraq; vī parte iētūā ex victoria ostēdētes: vrbē autē in
gressi crateribus vino ple-

nis occurrunt: potare vo-
lētib; & mensē apud ex-
cellēiores familias in p̄m-
p̄u erāt omni genere epu-
larū refertē: victorialis igitur
& trophœophera pom-
pa: & imolatio: quā Ro-
mani triumphū vocant: a
Romulo huiusmodi pri-
ma instituta fuit: quē no-
stra grate sumptuosissima
& insolens: & ad diuitia-
rū poti' ostentationē q̄ vit-
tutis decantata: prisce par-
citatis formā prorsus ex-
it. Post pompā vero: &
sacrificiū Romulus extru-
cto templo in Capitolio
Ioui: quē ferētū Roma-
ni vocant nec magno: nā
adhuc vestigia extāt: vbi
maiora latera denū pedū
habet: minora quintū pe-
dū: Censuentis regis spo-
lia sua manu cēsi cōsecra-
uit. Hūc autē ferētū: si q̄
velit triumphū vocare: si
uērit aliis placet: stilopho-
ron: siue quia oēs excellit:
omnēq; rerū naturam in
circuitu comprehendit e-
hyppheretem non aber-
rabit. Hec Dyoni. Lilius

aut scribit. Romulus igitur tēplū cōstituit ita ait. Iuppiter
ferētū: hec tibi victor Romulus rex regia arma ferens: tem-
plū his regionibus: quas mō aio meditatus sum dedico: fē-
dē optimis spoliis: quē regib; ducib;q; hostiū cēsis me au-
ctore sequētes posterū ferent. Ferētū Iuppiter appellat: q̄
fulminet. Syllius. Tertia qui tulerit sublimis opima tonan-
ti. Numa Pompilius in cōmentariis suis: vbi Plutarchus me-
minit Spolia opima sic consecrari instituit. Prima Ioui fere-
tio: cū. ccc. assibus. Secunda Marti cum. lxxx. assib; . Tertia
Quirino cū cētū assibus. Post Romulū securus est Cossus
de quo dictū est. Tertius fuit Marcellus M. Claudius Mar-
cell' . M. Claudii fili': a matre nomē accepit: ppter p̄statiā
rei militaris: vbi Possidonius scribit grecis litteris erudit': pri-
mo edilis curulis. Inde augur. Postremo consul creatus: &
missus contra Gallos in subres Briomathū: vel vt alii di-
cūt Vitromanū ducem cecidit: cuius opima spolia Ioui fe-
rentio tulit. Tertius a romulo quinq; cōsul fuit. Quarto
cōsulatu auertit Syracusas secūdo bello punico: i quo sepe
numero exercitū p̄corū cecidit. Quinto cōsul apud Brut-
tios vaticinio moneri nō credidit: iudiciis ab Hannibale circū-
uentus interfectus est. Corpus Hannibal dēpto annulo ma-
gnifice cremavit: reliq; in argēteovase ad filium remisit: q̄s
vt ait Cornelius nepos: Numide obuii raptas dissiparūt. Li-
ui' & Augustus illeas delatas aiūt. Eius nepos Marcellus
qui ierit: cū in aphricā naues trāficeret monumētū erexit:
vt Pedian' Asconius cū tali titulo. Hic sitū sunt Marcelli tres
nouies cōsules: auus quinq; filius semel: nepos ter.
a Superminet' ois. S. virtutis fgenere. b Rem ro. S. sta-
tū reipū. c Turbante tu. S. Turbante tu. iō tumultu ga-
in italia re geritur. d Sistet. S. cōfirmabit. e Tertia

q̄ ar. 22. S. Captaq; hec tertia opima spolia suspendet patri:
i. Ioui. f Capta Quiri. S. Qualia & Quirinus coepa t. i
Romulus de Acronē rege Cōnientis: & ea Ioui suspenderat
possumus & q̄d est meli' secūdū legē Nūmē hūc locū ac-
cipere: qui p̄cipit prima opima spolia Ioui Ferētio debere
suspendi: q̄d Romulus fecerat. Secūda Marti: q̄d Cossus fe-
cit. Tertia Quirino quod fecit Marcellus: Quirinus autē est
mars: q̄ p̄est pacē & intra ciuitatē colitur. Nā belli mānē
tra ciuitatē tēplū habuit. Ergo vt suspendet p̄ri. i. Ioui: aut

suspendet p̄ri Quirino. Va-
rie de hoc loco tractāt cō-
mētatores Nūmē legis im-
memores. Hui' facit mēti-
onem Lilius.

g Egregiū iuue. for. &
ful. ar. S. Tria sunt: secun-
dū Carminū: P̄chritudo
gras: & virt' Significat au-
tem Marcellū filiū Octa-
uē fororis Augusti. Quē
August' sibi adoptauit:
Hic. xvi. anni incidit i vā-
licudinem & perit. xviii.
anno in Baiano: cū ad i-
litem gereret: hui' mortē
tē ciuitas vehementer dos-
luit: nam affabilis fuit: &
Augusti fili'. Ad funeri
huius honorē Augustus
sexcentos lectos intra ciui-
tatē ire iussit. Hoc autem
apud maiores gloriosum
fuerat: etiā dabat p quali-
tate fortunē. Nā Sylla sex
milia habuit. Igit cū ingē-
ri gloria & pompa elatus
& i campo Martio est se-
pultus. Ergo mō in Au-
gusti adolationē q̄si Epio-
thaphiū ei dicit. Etā con-
stat hunc librū tanta p̄nū-
riatōe Augusto & Octa-
uē esse recitatum: vt fletu

nimio imperaret flentū: nisi Virgii. finē esse dixisset: qui p
hoc grē graui donatus est. i. maffis. C. Egregiū for. ful. M.
ro ingenio: & artificio: laudat iuuenē ab indole: qm p̄ p̄-
tē nihil p̄stare potuit: q̄d laude dignū esset: p̄ter spem futu-
rarū virtutū. Itaq; cū a principio summā capisset attentū-
onē. oñdens Aeneā tā cupidum sciendi: laudat eū a forma
corporis: & a spe future fortitudinis: Caprat & summam
cōmiserationē ex eo q̄ sit frons lēta par: demōstrat em̄ tā-
te virtuti fortunā inuisurā: neq; passurā illā perfici posse.
h Sed frons lē. pa. S. Omen est mortis cito futurū. Contra
alibi. incipe parue puer nris cognoscere matrē. i. Viri.
S. qui sic comitatur euntē: Marcellū cui similis est. D. Quis
pa. ille. vi. Interrogat Aeneas cū admittet formā iuuenis &
tristitiā in fronte quis sit. k Quis strepitus. S. ppter gē-
liratē. i. Instar. S. similitudo: & est nomē q̄d non recipit
p̄positiōnē. Ad instar em̄ nō dicim' q̄d p̄bus declinat.
m Lachrymis ab. C. Non potuit cōmodius alia rōne ex-
tollere, nomē adolēcentis q̄ ostēdere q̄ iniquo animo illi
imaturū interitū ferat Anchises: cui totius generis conditio
data esset. n Ingētē. C. q̄d est plus q̄ magnū.
o Luctū ne quere. C. dixit ne q̄re. q. d. q̄d & mihi narra-
ti: & tibi audienti molestū illū sit futurū. Luctū: quia ni-
hil nisi luctū illaturū sit. p Tuorū. C. ac si dicat: popu-
lanter omniū: veluti q̄ tactura sit oīno publica.
q Ostendēt ter. 22. S. parum illucefer & mox peribit. C.
Ostendit terris. q. d. tā diu viuet donec magnā de se spem
aperitissime p̄beat: nec vltra p̄greditur: ne quid p̄stare pos-
sit. r Nūmū vobis. C. plenissima indignatiōe exclama-
tio. Nec nisi maximā Romani generis iacturā videret: tam-
pius vir deos inuidia accusaret: sed superaur affectus ma-

Ingrreditur: victorq; viros supereminet omnis.

Hic rem romanā magno turbante tumultu

Sistet eq̄es: sternet poenos: gallūq; rebellem:

Tertiāq; arma patri suspendet capta quirino.

Atq; hic Aeneas: (vna namq; ire videbat

Egregiū iuuenē forma: & fulgentibus armis:

Sed frons lēta parū: & deiecto lumina vultu:)

Quis pater ille: virum qui sic comitatur euntē:

Fili': an ne aliquis magna de stirpe nepotum?

Quis strepit' circa comitū: quātū instar i ipō ē,

Sed nox atra caput tristi circunuolat umbra.

Tū pater anchises lachrymis ingressus abortis:

O nate ingentem luctum ne quere tuorum,

Ostendent terris hunc tantum fata: neq; vltra

gnitudo ipsam rationē: quod nisi ex magno dolore accide-
re non potuit. Nimiū potens: quasi velit inferre q̄ humas
nā p̄dione tāto citē transscendat. Vīsa potēs fū-

scū indignatione dictū
distis gloriā Romā:
vestris muneribus. Nā
sollicitas vīa sunt mune-
ra. c. Propria. S. perpe-
tū: vt propriā q̄ dicabo.
C. Propria. p̄petua. vt. da
propria rymbree domū:
Donū em dei oportuit ef-
ferantem virū: sed nō fū-
diturū. y. Quā-
tos ge. C. qui ex vero dolo-
re puenit: nā non accide-
gemitus: nisi per summā
angustā animi: neq̄ illa ē
nisi a summo dolore: vides
ego q̄t locos: vt laudaret
hī muerit vbi pene nul-
los putares. x. Virum.
C. fortissimū hominū
quibz. nisi res maximā pō-
deris similibz. graue esse so-
le. proprie etiā gemitz. vi-
roni dixit: q̄a plorare: aut
eulāre (vt dixit Cicero) vi-
ro non dat. Igit nō solum
mūltibz: & plebeis cita-
bit luctus: sed etiā virorū
forti gemitus. y. Ma-
uoris cam. S. in quo ē se-
pultus. z. Funera. S. p̄-
pter sexeros lectulos. C.
Quē funera: Nā magna
funera non parantur: nisi
magnis. a. Nec puer.
C. l. cū plurima dixisset
in laudē: tandē cōcludit:
q̄ quibz. & troianī maxi-
mos habuerint viros: &
quibz. romā a romio filio
māz. sint: de nec maiora
spare poterūt. b. In tū-
spe. to. a. Exiger generz. an-
tiquitatē: & rethorice spē
laudat in puero: quia fa-
cta nō inuenit. Est autem
Cicero i dialogo cā disti-
ctis laudare puerū. Non
em res laudanda: sed spes
est. c. Nec romula quō-
dē. S. Pro romulea: vt q̄s.
africa terra triūphis diues
alit. Quondā aut pōt es p̄-
teritū esse & futurū.
d. Heu pietas. C. dolet
tantas virtutes inchoatas
perituras. Nā pietas & fides vniuersam iustitiam am-
plectit videtur. Quia nihil in hominū societate ad quietem cō-
tinendā meli⁹ est. Fortitudo aut in re militari omnia pericu-
la arceat: quē in hoc & pedestris summa erat: & equestris.
Heu. dolet quia peritura est. Pietas autē nō solū in sangui-
ne cōiūctos: sed in vniuersam patriā officī n̄ suū prestat.
f. fides prisca. C. integerrima. qualis apud priscos fuit.
g. Foderit calcari⁹. S. species. p̄ genere. g. Equi armos.
S. p̄ quo posuit. Non enim possunt armī calcari⁹ fodi.
h. Fata aspera rūt. S. Posse aliqua rōne fata d. rūpi p̄ transi-
tum docet. h. Tu mar. eris. S. talis qualis est marcellus.
C. Tu mar. eris. Marcellus ille de quo supra dictū est. pro-
pter mīficas innumerasq̄ virtutes: reliquorū omniū Ma-
cellorū famā: gloriāq̄ itaq̄ occupauit: vt cū hui⁹ hominū

Esse sinent: nimium vobis Romana propago
Visa potens superi: propria hec si dona fuisset.
Quanto ille virum magnā mauortis ad urbē
Capus ager gemitus: vel quē tiberine videbis
Funera: cum tumultum preterlabere recentem.
Nec puer iliaca quisq̄ de gente: latinos
In tantum spe tollet auos: nec romula. quondā
Vllo se tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas: heu prisca fides: inuictaq̄ bello
Dextera: non illi se quisq̄ impune tulisset
Obuius armato: seu cū pedes iret in hostem:
Seu spumantis equi foderet calcari⁹ bus armos.
Heu miserande puer: si qua fata aspera rumpas
Tu marcellus eris: manibus date lilia plenis:
purpureos spargam flores: animamq̄ nepotis
His saltem accumulē donis: & fungor inani
Munere: sic toto passim regione vagantur
Aeris in campis latis: atq̄ omnia lustrant.
Quē postquā anchises natū p̄ singula duxit:
Incenditq̄ animū fame venientis amore.
Exin bella viro memorat: quē deinde gerenda:
Laurentisq̄ docet populos: urbemq̄ latini:
Et quo quēq̄ modo fugiatq̄ feratq̄ laborem.
Sunt gemine somni porte: quarū altera fertur

mentio facta esset: ille solus p̄ quandā Antonomasiā intel-
ligeret. verū si fata sua hic frangere possit: illū ita superabit:
vt cū marcellus absolut: noia rerum: nō amplius ille: sed hic in-

telligat. Marcellorū fami-
lia maximū detrimentum
accepit de morte ei⁹ mar-
celli. p̄ cuius restitutio: ex-
tat gratia: actio Cicero-
nis ad C. farē. Postremo
in huius marcelli: qui Au-
gusti ex sorore nepos fuit
morte penitus visa est ex-
tingui. Fuit in eo magna
indolis spes. Decē autē &
octo annos natum in gra-
uescente p̄ biennū morbo
in baiano suo mortu⁹ est
edilis curulis. Corpus trās-
latū est Romā cōmuni lu-
ctu i cāpo martio magni
sificentissime sepultū prope
tyberim Octauia mater
sub filiū marcelli noie thea-
trū: & bibliothecam dedi-
cauit. i. Manibus ple.
DO. plena officia signifi-
cat. k. Purpureos flo-
res. vt sepe dixim⁹ propter
sanguinis similitudinem:
quia aut aia est: aut sedes
animę. l. Nepotis. S. po-
steri. nō em reuera nepos
fuit. m. Inani munere.
S. secundū Epicureos n̄ p̄-
futuro. n. Sic. S. ista no-
scētes. D. Sic tota passim
regione vagantur. Nō cō-
pleuit omnia: quē apud in-
feros agebant. Est enim
vitiū si totū velit suo cari-
mine cōplecti: quia & dō-
gū & impossibile.

o. Aeris. S. aeris in cāpis
Collisionē fecit. locutus est
autē: secundū eos qui putāt
elysū lunarem esse circū-
lū p̄. Incenditq̄ anim. S.
Nā sup̄ ait. Et dubitām⁹
adhuc virtutē extēdere fa-
ctis q̄. q. Exin. S. dein-
de. Confert autē in cōpēdi-
um narrationis. p̄lixitatē.
Ter. p̄pter longū actū ait.
Intus despondebit: intus
trāsigeť si quid est quod
restat. D. Exin bella. Nar-
rauit primo leta. Tristitia p̄-
termisit p̄ter q̄ de marcel-
lo. Deinde docuit quō quē

dā equo animo ferre posset. C. Exin bella viro. Aristotelis
sime locutus est Anchises. prius em accendit illū amore fū-
turę glorię: q̄ dura: & aduersa: quē vērura erant p̄diceret: q̄
em aio ferim⁹ aduersa. ex quibus iocūda & honorifica p̄-
uentura sint. Nihil em difficile est viro excello aio p̄dico:
vñ tā dē gloriā spectet. dein cū aduersa p̄dixisset: p̄ponit spē
euadendi: cū huiusmodi illa esse ostendat: vt perferri a for-
tissimo viro: partim vitari a sapientissimo possunt.
r. Sūt ge. som. por. S. p̄ somni⁹. Est autē in hoc loco Ho-
me. secutus. in hoc tñ differt: q̄ ille p̄ vtrāq̄ portā somnia
exire dicit: hic vmbra⁹ veras p̄ quas somnia indicat vera:
& poetę apertus est senus: vult autē intelligi falsa omnia
quē dixit. physiologia vero hoc habet: per portā corneā ocu-
li significat. q̄ & cornei sunt coloris: & duri⁹ ceteris mā-
OO id

Eneidos

bris. Nā frigus nō sentiūt
icut etiā Cice. dicit in lib.
de deorū natura. Per ebur
neā vero portā osignifica
tur a dentib⁹. Et scim⁹: qā
que loquimur falsa ēē pos
sunt. Et q̄ videm⁹ sine du
bio vera sunt. Id aeneas p
eburneā mittit portā. Est
& alter sensus. Somnū cū
cornu nouimus p̄ngi. Et
qui scripserūt de somniis:
dicit ea q̄ secūdū fortunā
& p̄sonę possibilitatē vi
dentur hīc effectū. & hęc
vicina sunt cornu. vñ cor
nea vera fingit portā: eave
ro q̄ supra fortunā sūt: &
habēt nimis iornarū: vanā
q̄ iactātiā dicit falsa ēē
vñ eburnea quasi ornatior porta fingitur. C. Sūt gemine.
Placent q̄ de portis referunt a Seruio. Sed excellentissima Ma
crobiū sententia est. Ait ei cū geminas somni portas ponat
Maro: & qdā vera & qdā falsa ēē: amplecti illā Porphyriū
sententiā. qui inq̄: latet oē verū: hoc tñ aia ab officiis corpo
poris somno eius: paululū liberū est. iterdū aspiciūt: nōnūq̄
inēdit atq̄: nec tñ puenit in cognitionē: & cū aspiciūt nō. tñ
libero & directo lumine videt: sed interfecto velamine: qd ne
xus naturę caligātis obducit: hoc autē in natura ēē idē Vir
gi. a. Ite in secūdo lib. vbi ait. Aspicite nāq̄ oēm q̄ nūc ob
ducta tueri. Mortalis hebetat vultus: atq̄ humida circum
Caligat nubē eripiā. Hoc igitur velamē cū in quiete ad verū

Cornea: qua feris facilis datur exitus vmbri:
Altera candenti perfecta nitens elephanto.
Sed falsa ad celū mittunt insomnia manes:
His vbi tum natum anchises: vnaq̄ sibyllā
prosequitur dictis: portaq̄ emitit eburna.
Ille viam lecat ad naues: otiososq̄ reuulsit.
Tum se ad caietē recto fert littore portum.
Anchora de prora iacitur: stant littore puppes

vñ atq̄ aīę introspectē
admittat de cornū credi:
cuius natura est. vñ tena
rim purū sit visui. Cū autē
a vero hebetē reddit ob
tū: atq̄ repellit: ebur p
tur cuius corpus ob deni
tatem: ne tenuatim quidē
visū admittat. s. Sō
ni. C. Nō est apocope: vt
sit somni. p. insomnia: sed
portē p̄ quas somno vm
brę. i. obscura: & advm
brata somnia proueniūt.
t. Veris vmbri. C. ver
ris: sed obscuris somniis:
v. Falsa insomnia. S. i.
somnia. x. Porta ebur
na. C. vt ostēdat: q̄ scribit
oia ficta ēē. y. Secat.

S. tenet vñ sectas dicimus ab eo q̄ ppositū tenent. D. viā
fecat. Quid em prius facere debuit q̄ suos reuulsere.
3. Ad Caietē portū. 3. a persona poetę. plepsis. Nā Caieta
nō dū dicebatur: quia adhuc non erat. 3. Recto litore.
D. Aut quia nullū littus rectū: sed littus rectā viā age
re: quando nihil aliud agimus: nisi iter continuum: & nul
lo alio actū illud rumpimus. Nam cupida suorum mens
nihil aliud agere debuit. CRISTOF. Recto litore. Oms
nia littora incurua sunt. ergo non recta: sed volunt ostēde
re eum quā breuissimo itinere vsum fuisse: vt nūquā desce
deret: vt dicimus. recta ad me profectus est.

Finis sexti libri.

Argumentum. p. Virgi. Ma. in Septimum Aneidos Librū

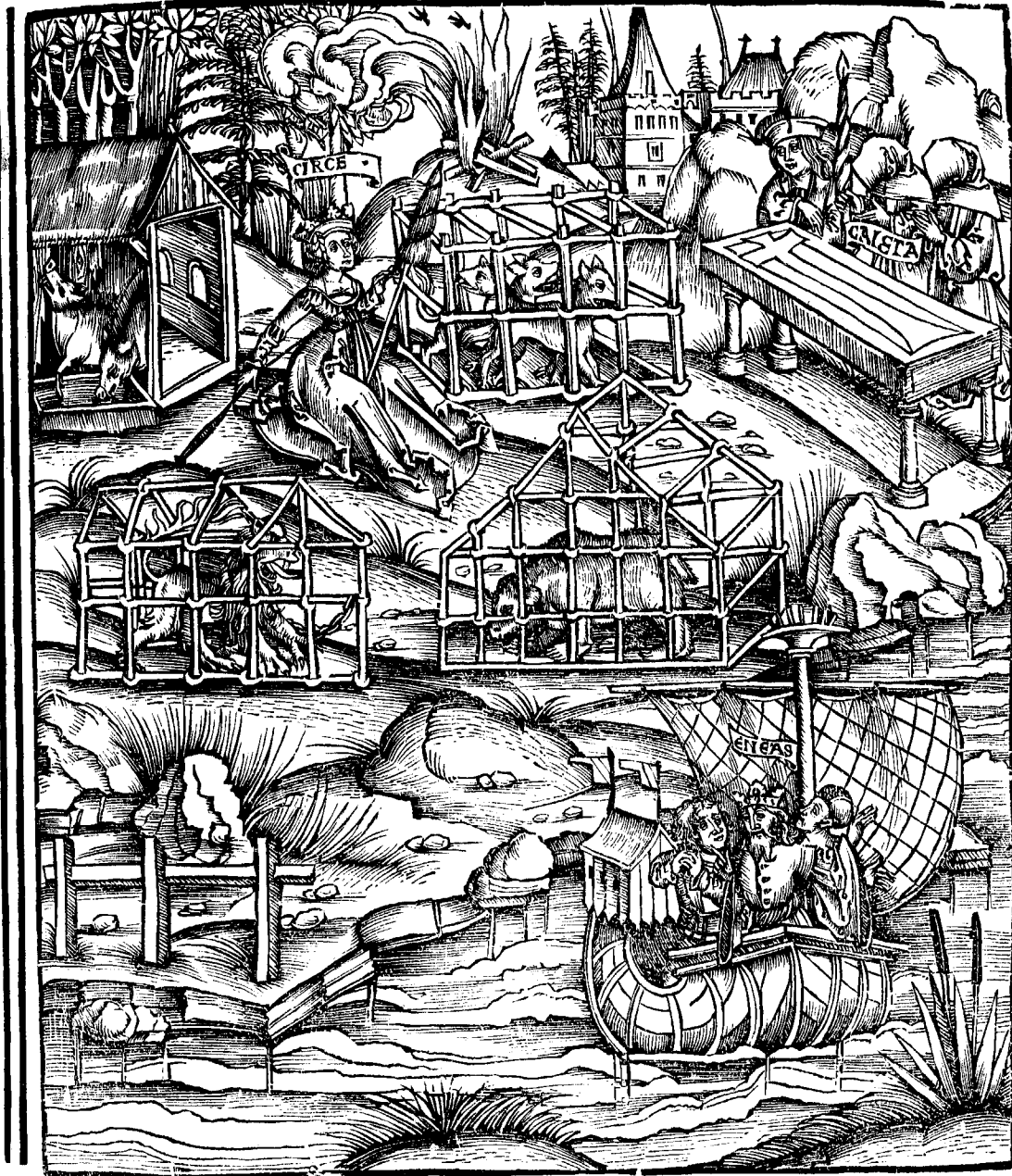
Tandem deueniunt laurentia Troes in arua.
Et pace accepta leti noua moenia cōdūt:
Nocte fatam luno furiā vocat: illa latinos.
Inter & Eneas bellum ferit: & ciet arma.
Protenus auxiliis terram instruit itala turmas
Velsic
In latium aeneas: italum simul intrat in oras

Descriptio Septimi Libri.

Septimus aeneā reddit fatalibu saruis:
Hic quoq̄ Caietā sepelit: rū deinde profectus
Laurentum venit: verbis cognouit Iuli
Fatalē terram: mensis en velsimur inquit.
Centum oratores pacem veniamq̄ petentes
Ad regem mittunt leti: cum sorte latinum.
Qui cum pace etiam natę cōnubia pactus.
Hoc forte electo lunonis dissipat ira.
Cōcurrunt dictis q̄uis pia fata repugnent:
Belli causa fuit violatus vulnere ceruus.
Tū gētes totia arma parant: fremit arma iuuēt?

V quoq̄ littoribus nostris. SER. Vt in
principio diximus. In duas partes hoc
opus diuisum est. Nam primi sex libri
ad imaginem Odysseę sunt dicti: quos
personarū: & allocutionū varietate cō
stat esse iūiores. Hi autē sex ad imaginē
Iliadis dicti sunt: qui negociis validio
res sunt: nam & ipse hoc dicit: maius opus moueo: &
reuera tragici opus est: vbi tantū bella tractantur.
Tu quoq̄ littoribus. Sicut Misenus & Palinurus. D.
Tu quoq̄. viderat apud inferos q̄ necessariū esset deū
ctis sepulchrū. Ergo vt p̄ nutriti illud instituit: merue
rat em ipsa: quia tam piū & religiosum Romani impo
rū principem prudentē: fortemq̄ virū nutriti. Tu quo
q̄. repetēde: & optime coniunge. At pius aeneas in
genti mole sepulchrū imponit: suaq̄ arma viro remū
q̄ tubamq̄. deinde remotis his: quę de inferis narrant
sequere. Tu quoq̄ littorib⁹ nostris. 7c. Tu quoq̄. Quę
admirandę memorię videris supremo officio cōiungi
meruisti. b. Nostris. S. Italicis. vt non eadē arborib⁹
pender vindemia nostris. Non vt Donatus ait nauiga
libus. D. Nostris italicis. ergo ibi es sepulta: vbi ipse cum
suis esset regeneraturus: honorat ergo a loco.
c. Aeneia nutrix. S. Hęc alii aeneę: alii Creusę: alii alca
nī nutrice volūt. Lectū tñ est in philologia in hoc loco
casu incensam classē esse Troianā. vñ de Caieta dicta
est. omo toy kōiēiv. d. Aeternā moriens. DON.
Argumentū a contrario. nā creuit fama. cū debere: mor
te minui. e. Caieta. C. sequitur opinione illorū qui
hanc urbem a nutrice aeneę illic sepulc̄ dictam voluit.
Strabo: cū hoc idem non pretereat: addit. laconas. vñ

dem formā posuisse: & si
nū ipsū i medio positū
Caietā noīasse: curua em
oia caietas appellasse laco
nas. formas autē dicūt an
tea lamiū fuisse dicta a la
le mostrigonum rege. Ad
dūt etiā i portu quā caietā
dicūt fuisse opidulū epice
Ab Epica nutrice Aeneē
denominatū. Home. Cai
etam non denoiat: sed la
mī cū lyltrigonibus. Vo
lunt alii Caietam appella
tā a nutrice Creuse. Alii a
nutrice Afcanii. Alii dicūt
propter combustas ibi na

pu, Vir. M. Aeneidos Liber septimus,

Uquoq; littorib^o

nostris Aeneia nutrix
Aeternā^a moriens famam ca
iēta dedisti.

Et nunc seruat honos sedem:
tuus: ossaq; nomen

Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signat,

ues caietam fuisse appella
latam: nam .k. s. v. v. re
est. f. Nunc. D. etiam
his temporibus: quo hęc
scribūtur. g. S. ruat ho
nos. S. tenet possidet: vt
seruantē ripas alta: nō via
dit herba: h. Hesperia
in magna. S. ad hyspanig
discretionē. C. Hesperia in
magna. Non solum dixit
magna: vt distingueret ita
līā ab hyspania: verū vt
ōnderet glīas suā vt nō so
lū vrbi nomē dederit: sed
vrbi i tā celebri natiōe cō
stituit. i. Si qua ē ea glo
ria

ria: S. secundum epicureos. Bñ autem interest funeri postquam ab inferis rediit: sicut interfuit antequam descenderet: ut medium ostenderet. D. Si qua est gloria. Sciebat nihil sentire mortuos: sed ut satis face et religio. C. Nō temere dubitat: an hæc gloria ad mortuū spectet. Nam & socratas: & Diogenes: & Anaxagoras Clazamēnius: vana omnia: quæ circa mortuos præstant: & nihil ad ipsos mortuos pertinere ostendunt. Multi contra mortales de sepultura anxie curauerunt. Verū Ciceronis in suis tuscis: ut in rebus omnibus grauis & fa-

at em. Tot igitur hic loci contemnendus est nobis: nō negligendus in nostris: ita tñ ut mortuorū corpora nihil sentiri viui sentiamus. Quantum autem consuetudini: famęq; dandū sit: id, current viui: sed ita ut intelligant nihil ad mortuos pertinere. k Qui erūt: S. Auctor Hebrus quæ erāt legit. l Tēdit iter velis. S. quia prout vela extensa fuerunt: ita etiam cursus extēdit: in q̄ nauis est iter: nam ait supra: flecte vñ velis. m Aspirant aut. in no. S. Quia (ut diximus) tēporis mutatione ventus minuitur: vel auget. In noctē aut circa noctē. Et quotiens tēpus ex primis accusatiuum regit ista prepositio. n Candida. C. micās & rutilās: A feri em cādore dicat cādus. o Luna. ne. S. liptotes. nā diē large præstat Ut munera nec sperno.

p Tremulo sub lu. S. Ita em mobilis aq̄ facit videri. C. Tremulo sub lumine. De imagine rei expressum ē. Ennī lumine sic tremulo terra et caua cerula cādēt: & Lucreti. Præterea solis radiis iactat aq̄ humor. In lumine tremulo rarefcit ab æstu. q Circe terre. S. ut diximus supra mons iste ante hac insula fuit. Paludibus em a continenti segregatur: quas excludit limus de albanis montibus fluens. & dicebatur æus ab horrore transiitū: quo homines mutant in feras. In hoc summo opidū fuit. quod & circē dictū est a Circe & circē: nā ytrūq; Linus dicit. Circe. C. terre. Circeos appellat locū: quē olim insulā fuisse tradit. Deinde ut ait Seruius ex limo qui e proximis montibus longo tpe fluxit repletis angustis aquarū: quæ Circeos a continenti diuidebant ipsi continenti iuncti sunt Si at Home. credi? insula fuit olim in medio mari circumdata. Ergo ut ait Pli. Quicquid terrarū est. præter X. M. P. quā mensurā Clytarchus posuerat ambitū annexū insulæ erat. Est autem hic locus antiqui latius terminus: cuius longitudo a tyberi huc erat. L. M. p. ¶ Filia sol. Circe intelligit a q̄ insula circa dicta est. hanc pleriq; ex antiquis filiā solis fingūt. et sororegæ colhorū regis: quā quidē ipse sol ex Persē. Oceani filiā ut placet Homero: vel ut Cicero. ex asterie sorore lato ne genuit: quā opinionē sequit nunc Poeta. Diod. autē Siculus sic ait. Soli duos fuisse filios. Aetern & perseū. & Aetern colhorū: Persē vero Tauricę regionis regē extirpsse: vtrūq; crudelitare insignē. Persē autē Hecate filiā habuisse: q̄ paternā crudelitare superauit: nā cū venatione delectaret: homines pro feris arcu vulnerabat & venenis pestiferis operam dans id inuenit qd. ὀκνοῖτον: nominant Inho spūibus venena experiebatur. Demum cum patrem veneno exiunxisset regnum occupauit: & tēplū Diang cui ho-

spites imolarentur cōdididit. cōcubuit inde cū getæ patris: Et ex eo cōcepit Circē. & Medea filias: filiūq; gēlalem. Circe & arce materna: & sua in dūstria omnes mortales in venenis cōpandis superauit: adeoq; oim herbas vim conspiciata est: ut nihil inueniendū posteris reliquerit. adinuentic: ad pharmactū: quod ad cōciliādā beniuolentiā valeret. in ipse Scy: & farma regi coq; venenis sublatō regnū occupauit. ex quo tandē ob crudelitare pulsa: inde ad Oceanū secūdū alios quos p̄ueta in insula deserta sibi comitib; q̄ fuge sedes pos-

suit. Alii dicūt in italia de uetā promontoriū: quod inde Circē dicūt tenuisse. Hec Diod. Quid vero potest de Circe in italia cōstituta referant: alibi expressū est. Home. autē scribit Aceam olim insulā fuisse: quā circe habitabat in loco edito circū errabāt: & vrs: & leones: quos illave necificis cibo et potui mixtis ex hoibus feras. ferebat: tñ in hoies nō sciebat: sed veluti canes bladiēbatur: illa fortis vllis i cena vertit in porcos: p̄ter Eurylochū: q̄ fraude in edictio esse suspicatus non intravit: intus tenebat Circe tales telas q̄les deq; texuit: & suauissime canebat.

r Diues. S. Non addidit cuius rei cum soleat: ut diues equū: diues pictū vestis: & aut diues opū variarū. s Inaccessos. S. inaccessibiles i accessos: Nā vllis illuc venit. Ergo in accessos non ad quos nullos accessit: sed ad quos nullus debet accedere: ut: Aut illaudati nescit Busto ridis aras: hoc est illaudati

bilis: nā ab Isocrate laudatus est. r Resonat. S. resonare facit. v Superbis. S. mobilib; ppter antiquā oppidimagitudinē. x Vrit odoratā. S. p̄ odoriferā: & hoc iō: q̄a vñ olei apud maiores nō fuit p̄cipue in italia. DO. Vrit odoratā. vigilans & voce: & odoratū lumine ad se incantatos attrahere nitebat. y Cēdrū. D. cēdrū tanq; oleo madens incendia semper insidiis. & voce nutrit. C. Cēdrū. hec arbor. nō ea est: quā vulgo cēdrū appellamus: illam em dicimus citrū cuius poma maxima sunt: sed iōge alia. Duo eius genera: ut Plinio placet lyria: & phoenicia. Differt folio: namq; durū acutū: & spinosum habet: oxycedros vocat: ramosa & nodis infesta. Altera odorē præstat fructū ferunt Myrti magnitudine: dulcē sapore. Item maioris cēdrū duo genera. Quæ floret fructum nō fert. Fructifera non ferret: & in ea antecedentem fructū occupat nouus. Semē ei cyssio simile: quidā cedrelatū vocant: ex hac resina laudatissima. Materie ipsi æternitas. Itaq; simlacra deorū ex ipsa fabricantur. Cēdrinus erat apollo Romę & seleucia aduect. Hec Pli: Dioscorides autē ait. Cēdrus arbore est. vñ fit pix cēdrina. Quedam est parua: ac spinosa fructu iunipero similis. Alia maior fructus ei cyssio similis: sed minor: & cedron vocat: in materia maxima gernas putat hebenū cypressum & cēdrū in templū diang ephesie: quod tota Asia extruente & cēdrū in templū diang ephesie: quod tota Asia extruente xl. annis pactū est: rectū est ex cēdrinis trahibus. Habes de cēdro. Quod aut inducat Circein cēdrū vrit: ab Home. est. Ille enim in odyssæa libro. Quintus de calipso. vbi Mercutius a Ioue missus nūcius ē. πρὸς ἀνθρώπων καὶ θεῶν καὶ τοῦ θεοῦ τοῦ ὀδύσσειαν: Succo ergo cēdrū illis tēporibus ad nocturn-

At pius exequiis æneas rite solutis:

Aggere cōposito tumuli: postq; alta quierunt

Aequora: tendit iter velis: portumq; relinquit.

Aspirant aurg in noctem: nec candida cursum

Luna negat: splēdet tremulo sub lumīe pōtus.

proxima circe raduntur littore terre:

Diues inaccessos vbi solis filia lucos

Affiduo resonat cantu: tectisq; superbis

Vrit odoratam nocturna in lumina cēdrum:

Arguto tenuis percurrrens pectine telas.

Hinc exaudiri gemitus: irēq; leonum

Vinda recusantum: et fera sub nocte rudentū:

Setigeriq; sues: atq; in præsepibus vrsi

Sequire: ac formę magnorū vlulare lupoū:

na lumina vtebant. Ait em Pli. Cedri succus: quo mō fieret
diximus. Magni autē est ad luminavsus nī capitis dolorem
inferet. Recte autē meminit de succo Cedri nōdum in italia
nascente. Refert em teneftella regnate Tarquinio nōdū neq;
in italia: neq; in hyſpania: neq; poſtremo in aphrica oleum
fuiffe: S; nec etiā thure ſupplicabāt. Cedri tm et citri ſuccū
ſuorū fruticū in ſacris fumo cōuolutū nidorē verū q; odo
rem nouerant. Cāru autē ad ſe hoīes allicere circē alleſtoſq;
in varias ſeras cōuerrere: qd aliud habet: niſi q; q; voluptu
oſe vige dedunt: hoīem ex
uunt. Amicunt em tōem
qua ſola homines ſumus
& ruunt in varias animi
perturbatiōes: q; cū ex ra
tionis priuatione pueniāt
brutos pot; q; hominū
dicendū ſunt. Viſſes autē
n trāſmutatura Circe: q;
ſapiens nō mō non vinciē
a voluptate. Vex; cauſa eſt
q; ſocii ſui iā mutati i pri
ſtinā formā redeāt. Nam
& dū recte agit exemplo
malis eſt: q; redeāt ad me
liorem vitā: & ſua doctri

**Quos hoīm ex facie dea ſeua potētibus herbis
Induerat circē in vultus ac terga ferarum.**

**Quē ne monſtra pii paterentur talia troes
Delati in portus: ne littora dira ſubirent:
Neptunus ventis impleuit vela ſecundis:
Atq; fugam dedit: et præter vada ſeruida vexit.
Iamq; rubefcebat radiis mare: et æthere ab alto
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis:**

na aliis: vt recte viuāt pſuadere pōt. **3 Arguto.** S. Sri
dulo ſonanti: vt forte ſub arguta cōfederat. Ille Daphnis
a. Percurrens te. S. aut manu pcurrens tactu peſtinis: vt
videmus: aut quia apud maiores ſtātes terabāt: vt hodie
iutones videm; Eſt autē Home. q ait. ἰσὺν εἰσὶν οὐρανὸν
b. Gemitus. S. Irascentiū leonū Endiadis. c. Sera ſub
no. ru. S. tpeq; naturali libertate vti cōſueuerunt. Sub ſera
noctē: ppter ſerā noctem. d. Rudentē. S. Ru. naturaliter
longa eſt. Perſ; Findor vt arcadię pecuaria rudere dicas.
Sytholen ergo fecit. Ruditus autē ppric eſt clamor aſinorū:
vt grunitus porcorū. Ranarū autē coax: quē omnia a ſono
vocis pſtat eſſe cōpoſita. d. Preſepib;. S. caueis: vbi alii
cur. Non em reuera preſepia habent. e. Formę. C. Ape
rit ſigmentum fabule. Nō em pōt homo: neq; alia animal
ſpecies in aliā tranſfigurari: ſed cum forma ſit ſola: tale aial
dicim; & hō deditus viciis: id ſolū ſit qd eſt lupus: pfecto
lupus dici pōt. Hoc quoq; mō multi Platonici intelligunt
trāſitū illū aigrū noſtroꝝ in varia brutorū corpora a Pla
tone; intelligi: nō autē tranſfigurent in corpora aliorū aialū
um; ſed in mores ipſorū. f. Dea ſeua. S. Per ſe: aut herbis
potentibus ſeua. g. Circe. SERVIVS. ideo fingitur ſolis
ſilia: quia clariffima fuit meretrix: & nihil ſole clarius: hæc
autem libidine ſua: & blanditiis homines in ſerinam vi
tam ab humana deducebat: vt libidini: & voluptatib; opā
daret. Vñ fabulę dat; eſt loc;. Hora. Sub dñā meretrice fu
iſſe turp; et excors. ¶ In vult; ac terga ſe: corrūpebant; em
in illis ſenſus: Anim; autē manebat idē. h. Quē ne mō.
pii. D. Propterea debuerūt liberari ab his monſtris: qm pii
erāt: neq; ſcleratis cōpādi. i. pii pa. zē. S. Ergo ipi: q; p
rulerūt. ſ. occidendo ſolis armēta. k. Neptunus vē. zē.
Phice locutus eſt. S. motu em aque ventus creat; vt vide
mus in bombis. C. Neptunus. vt in primo oſtendimus.
Neptunū poni p ratione ſuperiori: ſic & in hoc loco. Nā
ſuperior ratio. i. ipſe intellectus: qui maxime pōt in hoīb;
pis. i. virtutibus ciuilibus purgatis: facit ne p̄cipitentur in
monſtra. i. maximas: & eſeratas. pturbationes. Sed vt ap
tus intelligat; ponūt Platonici duas alas: p quas animi hu
manū ad cōlū euolēt. Iuſtitia: & religio: & p iuſtitia cui
pars eſt pietas: intelligūt morales virtutes: & per religioē
intellectuas: dicūtq; ſummū bonū cōſiſtere in cōtemplaz
tione: quia illis fruimur deo: qd ſummū bonū ponit Pla: ſicut
etiā ſpian. Sed tñ incipiendū eſt: evoluit a moralib; : qui
bus animus purgaſ. Nam in animū in mūdū negant poſ
ſe ingredi ſapienū: quia vt ipſi aiunt auctore Socrate pu
rū impuro attingi neſas eſt: hoc idē ſentiūt chriſtiani. Vnde
eſt illud in animā maluolam non introibit ſpiritus ſapiē
tię. Ergo Neptunus. i. ſapientia qui mare. i. perturbatiōes

pis. i. mortali virtute purgatis patat eripit eos a talib; mō
ſtris. i. a talibus viciis: quia ſapientia eſt: qua bona a ma
lis cognoſcimus: et inſpirat optimos ventos: id eſt inſpirat
optimam voluntatem. Nam vt nauis vento: ſic animus
ſua voluntate fert. Et voluntas: quē eſt a ſapientia: fert ad
bonū vitato malo. Quapropter bona menſa ſapientia in
ſpirata: vnde eſt cognitio veri eripit pios a talibus monſtris
quē ſunt vt homo in ſerinam naturam conuertatur.

1 Præter vada ſer: SERV. periculosa nauigantib;. & eſt
tenefis. C. Præter va. ſer. Cōpoſitiōe iſta verbor; ex
primit: atq; pene depingit
et celeritate depulſę claſſis
et ſtrepitū aque ea celerita
te a naue percuisse: & va
dis illiſe. m. Iaq; rube
ſcebat. D. Bonis auſpiciis
recepti ſunt. ſi pura luce: et
pura aurora: & lenitate:
venti: hylaritas autē autū:
populorū leticiā ſignifica
bat. Eſt ergo ita ingreſſus
vt elemēta obſeq;: & aues
venienti illi gratiari vide
rent. n. In roſeis ful
gebat lu. SERVIVS. lutea eſt crocei coloris: vt Croceo mu
ratū vellera luto: vnde multi iungunt in roſeis. i. non ru
bicundis. ne ſit cōtrariū: tñ ſecundū Home. dictū eſt: qui in
terdum. ποδὸ ἀκτῖνων: aurorā: interdū. ποδὸ ὀμπλῶν.
dicit. C. Aurora lutea in roſeis bigis. At qui nō idem color
eſt roſeis: qui ad ruborē tendit: & luteus qui croceus eſt. Ve
rum voluit poeta duplicē colorem qui in aurora dependi
tur oſtendere. Primo em ea pars hemiſperii ad quā ventu
rus eſt ſol: qm & plus tenebrarum habet propter noctem:
& minus ſplendoris: qm longius adhuc abeſt ſol rubicū
dior: Cum vero ſol iam propinquior ſit iſte rubor: iā plus
illuſcente alte in croceum colorem redit. Ergo duo Epī
rhetæ: quę Homer; aure; dat; vt modo. ποδὸ ἀκτῖνων:
modo. ποδὸ ὀμπλῶν. eam nomīner; poeta in hoc lo
co coniunxit. Ergo troiani pii. i. virtutibus moralibus pur
gati a viciis veniunt in italiā. i. in cōtemplationem: in qua
ſummū bonū eſſe deprehendit illuſcente tam die. i. apparē
te iā lumine rationis remota nebula erroris.

o Cum venti poſuere. S. cum ortu quiete: ſicut contra
flantes ſerentes dicimus: vt fieret vento morat; ne qua ſeren
te. i. ſtanti. p. Omniſq; repente reſedit. S. omi. i. & qm
pe eſt: & qui pelagi: qui altanus vocatur.
q Tonſe. S. remi dicti a decuciendis fluctibus: ſicut iſo
res a tonde. i. dis: & decutiendis capillis.
r Lucum proſpicit. S. in quo erat luminis numē: nam
vt ſupra diximus: nunc; lucū ſine religione ponit. CRI. In
gentem lucum. cum venit in terram Carthaginenſium: id
eſt vitam ciuilem: ingreſſus eſt ſyluam repleā feris: vt ſunt
vriſi: & ſimilia: quæ vita ciuilis circa corpora verſatur vbi eſt
materia: quę viciis abundat: Nunc ingreditur lucum: d eſt
ſyluam ſacram: quæ vita contemplatiua: dum adhuc i cor
pore ſumus: & ſi a natura nō omnino diſcedat: tamen ha
bet illā defecaram ab omībus viciis. Neq; erant terreſtria
animalia: ſed aerea: vt ſunt aues: quę cantu omnia mulce
bant. Cōtemplatio em nihil agit tumultuoſe: ſed obſeruac
in rebus omnibus agendis variā quandam amoniā.

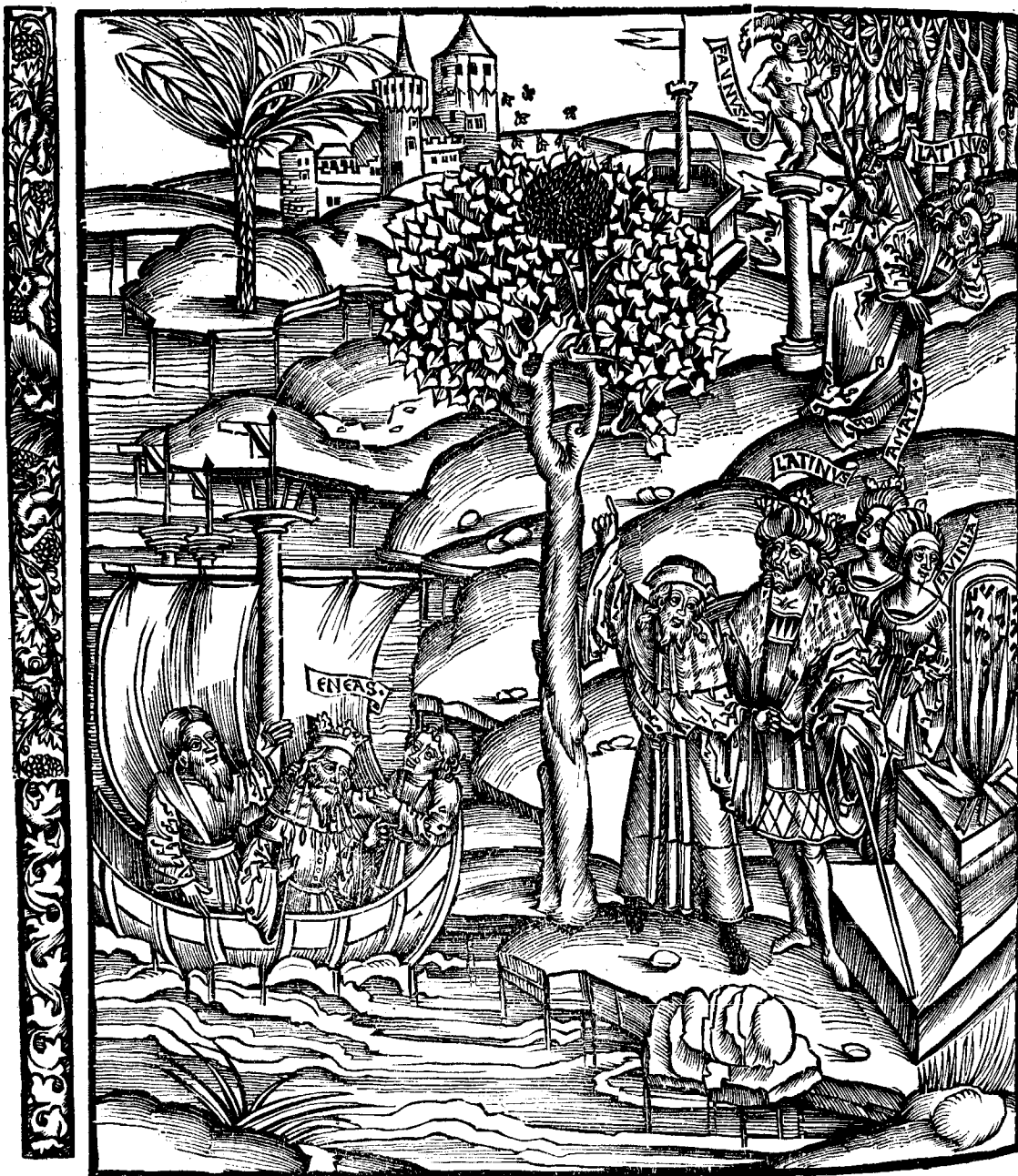
s Hunc interfluuiū tyberinus amē. SERVIVS. per hūc
Terentius. Dum rus eo coepi egomet mecum inter vias zē.
Eſt autem crebra frontonis elucutio.
t Amœno. S. vmbroſo: ſyluis circumdato.
v Multa ſlauus harena. SERVIVS. Epitheton propri
um. Et ſciendum: exitum tyberini fluuii naturalem nō eſ
ſe: niſi circa hoſtiam: vbi prima Aeneas caſtra cōſtituit. Nā
aliter non procedit: quod ait murorum in parre ſiniſtra op
poſuere ariem: nam dextra cingitur amni. Nō poſtea in lau
r. Laumiſio caſtra ſecit ingentia: quorum veſtigia adhuc
videntur. x. In mari prorumpit; varie Circum ſupraq;

Eneidos

D. Sex. descripsit p̄tes. nā
circū significat dexterā: &
lēuā: a tergo & ante. Item
duas infra & supra. Infra
ōndit cū dicit fluminis al
ueo: supra cū dicit: Aethē
ra. y alluere. vo. s. bono
compendio vsus est.
Aethera mulce. cantu.
S. Lenibāt: corporalia ei
sunt elementa: vt dixim⁹
supra. non enim mulcef:
nisi quod corporale ē. Su
pra ait. totamq; insula p
artus a. Lētus. D. pro
pter tot. foelicia auguria.

Cum venti posuere: omniſq; repente reſedit.
Flatus: & in lento luctantur marmore tonſe.
Atq; hic aeneas ingentem ex equore lucum
proſpicit: hūc inter fluuio tyberinus ameno
Vorticibus rapidis: & multa flauus harena
In mare prorumpit: varię circumq; ſupraq;
Aſſuetę ripis volucres: et fluminis alueo:
Aethera mulcebunt cantu: lucosq; volabāt.
Flectere iter ſotis: terręq; aduertere proras
Imperat: et lētus fluuio ſuccedit opaco.

b Nūc age. S. hic est ſe
quentis operis incipit. ante
dicta em̄ pendunt a ſupe
rioribus. D. nunc age. Ex
quifitis inuentionibus ac
cumulat Aeneę laudes.
Facit em̄ aduentus nouū
exordiu: vt alia pars vide
atur eſſe errorū: alia geſto
rū in Italia. Sub imagine.
inuocatiōis propoſitiōē
fecit: vt lectorem ipſius or
dinis quē habiturus eſſet
doctū reddat. CRISTO.
Nunc age qui reges: ibi p
ta fuit a principio ppoſitio

postq. s. vt primo narret errores aneg ad imitationē odyssē
Dūde ad similitudinē Iliados exponeret bella: q. in italia
gellit. Ergo explicatis errorib: cū principū bello: sit: reno
uat inuocationē: & more Homérico eodem tpe: & inuocat
musam auxiliū: & pponit. qd explicabit: qut in italia regna
uerunt cū aneas illuc apulerit: & quis rem itat' fuerit. Nā
tpe ipsa varietate rerū distinguit: vñ & foelicia & ifoelicia
tpe dicimus: vt ipse statū rerū foelix: infelixue in illis tem
ponibus est. hinc illud est o mores: o tpe. c. Erato. S. Sa
ne pro caliope posuit. C

Erato. Nam musam iuo
cans omnes inuocat. Sic
alibi Vos o caliope pcor:
vel locus ex sententia il
lorū: qui cū singulis mu
sis singulas attribuūt do
ctinas. Erato hystoriam
allegant. ipse autē pncē
hystorē cognitionē cupit:
iurā Erato iuocauit i hac
aut ppositioe: & inuoca
tione restatur exordium
Capit' em bñuolentiam
a plona sua: ex modestia:
quā negat ex diuino auxi
lio ppetat ex se posse. Itē
ab opera industriaq. sua:
qua pntia ex obscuritate
venit: in lucē eruendo:
voluptate: vtilitateq. au
ditorib' pferat. Capit' au
tem dñtione: demonstrat em
difficilem: & cognitio dig
nā: & a memoria suorum
pportemotā. Capit' po
tremo docilitatē. Capita
eius diffictum pportit: in
eo aut. mificū ei' appa
ret ingeniu. Nā cum dem
ops bella sibi canenda p
ponat illū: q. suis subli
mis fuerit ita tñ extollit:
vellicū quoddā sonare
videt: in quo quidē stilo:
& si pperaturus sit: tñ
cū post ppositionē narra

tione a reb' q. tiorib' i choer: illū de idustria flectet: cū ea car
mia inuenerit. d. Quē rē. re. S. ga: vt. s. dixim' secū dū
lure. tpe nūc ex reb' colligat p se nūc sit. c. Latio an
tū. Quā duo sunt: ver' & nouū: sicut & i iure lectū est.
Advena. D. Magna laus q. pegrini sua virtute i alienis
locis igēti fultis subitātia supauerit. Ergo potuisset & tro
tam deēdere: nisi iunonē aduersariā habuisset. h. Exor
dia pu. S. cerui interitū. i. Tu va. D. vates dicunt poete:
q. musas sacerdotū pntē: & vt sūt vates q. deoz mīa ad
hoies pferūt. Itā iste vates erūt: p q. s. ita musē loq. phibeāt:
vt dū p suos sacerdotes. k. Act. s. s. Aut collectos: aut
reuerā cōpulsos: qd ē verisīpe: ppter illud: lōga placidas i p
tegebat. i. Torā q. rē. S. Collectā: vt Tityre cogē pe. To
cā aut hypbolice dixit: D. Torā co. aia ppois ps: & plena
sentib' laudū aneg. Qm cātā cōiurationē regū pua manu
supauit. m. Maior rē. Ma' o. rē. Q. M. t' sic tē q. Rex
arāz n lā senor rē. C. Et ei maxio igeno: & sūma elo
queua p diti viri: vt q. ais ingēs aliq d argumētū sibi pposue
rit. ppter ea q. gradior: vt ita loqr ore canēdum sit: tñ vt res
nōnūq. variat. ita variet ē dicēdi figurā: Quod qdē apud
alios poetas raro absolutū pfectūq. inuenies. o. Hūc fau.
Accipim'. S. qdā de' ē fatu illus, nūc vxo ē fatua. Idē sunt
faun' & fauna: dicti aut sūt a vaticinando. i. fando. Vñ &
faunos dicim' in cōsiderate loqntes. ergo faunē & fatuēno
mē q. aspū fugit poeta. & Maricā dixit vxorē fuisse fauni
q. ē dea licorū muntumēsiū iuxta Lirim flumē. Hora. Innā
sē maricē iutorib' tenuisse lirim. qd si voluerim' accipe vxorē

rē Fauni maricā nō pcedit. Dil em topici. i. locales ad alias
regiōes nūc trāseūt: s. p. dictū ē p poetā licet nā iaurēce
marica cū sit muntumēsis. Dicit alii p maricā Venerē itell
gidēbere cū fuit iacellū iuxta maricā in q. erat scriptum.
vho. tñ t' ppo d' it' hō. Sane Hesiod' latinū Circes: et vly
sis filiū dicit. qd & Virg. tēgit dicēdo solis aut specimē. S. d
ga tpe rō: nō pcedit illud accipiedū ē higni q. ait launos
ples fuisse: vt itelligim' poetā abuti noim similitudie. C. Hūc
faun. Artificiofa oīno narratio: nā & dilucida ē: vt planē inu

telligatur. et brevis: vt me
morā retineat: et verisīlis
vt oīa facile credāt. Qui
em daref extemo viro ea
puella ad quā solā regnū
spectabat. q. oīm ēēt pch
erima. & a multis petita
nisi deoz monitis itat' da
ri prohiberet. Rursus quō
cā extorsisset Turn' aut il
lū cessisset latin' nisi ipse
& nobilitate elat' & reg
no pportēs: & animi cor
porisq. virib' audax ac po
tremo reginē fauore sūp
fult' fuisse: ac demū q. nā
tāta fuisse aneg glia: nisi
aduersus potētissimōs re
ges: ferocissimosq. flo
rentissimā regna: demū nī
si aduersus et dire furie a
lectos: & potētissimōm
nūc deo iunonismachina
pugnādū ēēt. Huiuscemo
dīgit narratio ea cūcta q.
inferre voluit poeta: vera
silia reddūt. Hūc fa. locū
adornat denoiatōe et apo
strophe. Maricā aut Pōpo
ni' fuisse reginā laurenatū
et ab ea forā ē marica syl
ua i exitu liris flumis vbi
sūt muntumēsi. Maro ait ēē
nymphā ex q. et fauno sit
nat' latin'. Alii volūt fuisse
se filiū Herculē: & ab ipso
fuisse cōm datū fauno ab

origenū regi: ppter ea q. volūt filiū putatū. Hesio. latinū
Circes. z. vlyssē filiū scribit. Volūt at qdā ex Circe. vlyssē tres
genū sūt: Theloganū: latinū: & Aufonū: sed oīm ambigū
natē lgin' soluit q. scribit i latio ples fuisse reges latinos ap
pellatos. Dicit pterea duos latinos filios fuisse cēfos i pñā
tate fraude vxoris amatē illorū nouerē. p. Accipim'. S.
ppter varias opiniōes hoc adiecit: vt Salu. vrbē romā sicut
tēgo accepi cōsidere atq. habuere initio tro: anī. q. Te
fa. C. emphasim habet te. q. d. maximū deoz. r. Vltim'
au. S. prim': vt sūp mū sūmū dicim'. proli supme iuppiter.
D. Vltim' au. ga prim' fuit latin' a q. factū ē initū narradi.
Ergo iste vltim': vt i scol' si descēdas prim' ē sūm': vltim' q.
est imus. Si ascēdas cōtra fiet. Sic Cice. in rhetorica inq. ab
ultimo principio hui' pceptōis. Hinc de latino ipm dicere se
quētā indicat. q. uis possit credi de saturno. s. Nulla fuit.
C. s. eo tpe q. aneas i italiā venit. Nā pri' fuerat: vñ de addie
priaq. ext. ita mūta. r. Prima q. ori. S. p. trāstū ragit hy
storia. Amata ei duos filios volūtate pñis aneg spōdētes so
rorē factioe inuenerit. Vnde & erepta dixit q. pvm. Faro
at diēdoz volūtate. Nā dū id fāt qd sentit: nō vt hoies de
qb' lectū ē. aliud clausū i pectore: aliud i lingua pmpū hfe.
D. Priāq. ori. nā nascēdo: s. moriēdo exticta ē: & qd magis
dolēdū i ea grāte exticta ē vñ spes coepat. v. lā ma. vi. rē.
S. nō est iteratio: sed secū dū ius locutus est. in q. & ex anno
rū rōne: & ex habitu corporis etas pbat. Primū ergo ad
hitū: secū dū ad annos pñet. C. lā matura viro & au. nu.
Ex iure sūptū. pterea laus ab grāte iā nō trāfacta iā inueni

Nunc age qui reges Erato: quē tēpora rerū:

Quis latio antiquo fueri t status: aduena classe
Cū primū aufoniis exercitus appulit oris

Expediam & primē reuocabo exordia pugne.

Tu vatem tu diua mone: dicam horrida bella.

Dicā acies: actosq. animis in funera reges:

Tyrthenamq. manū: totāq. sub arma coactā

Hesperia: maior rerū mihi nascitur ordo:

Maius opus moueo, rex arma latinus: & vrbes

Iam senior: longa placidas in pace regebat.

Hunc fauno: & nymphe genitū laurente marica

Accipimus: fauno picus pater: isq. parentem

Te saturne refert: tu sanguinis vltimus auctor.

Filius huic fato diuū: prolesq. virilis

Nulla fuit: primaq. oriens erepta iuuenta est.

Sola domū: & tantas seruabat filia sedes:

Eneidos

nupserat: ut multis eue
nit: sed in ipso etatis flore
ab oibus expetita est.
x Multi. D. Et quia vni
ca esset: & quia senis filia
ex q̄ regnū pro dote venie
ret. C. Multi illā: quid mi
rū si nobilissima: si in flo
re etatis cōstitutā: si pulch
errimā: si tanti regni here
dem multi peterent. Mul
ti. argumentū a numero si
tate petentiū. y Latio.
S. latū ps ē Ausonia: vñ
dixit prius qd minus est
sic iulit. Totaq̄ ausonia.
C. E latio. laus a regione
nā multū interest q̄ quisq̄
natiōe sit. z Ausonia:
C. de ausoniā id ait Plū:
a locis italię fons incipit
magna Gręcia appellata:
in res sinus recedens. Au
soni maris: qm Ausones
tenuere primi. A Petit
aū al. S. aut ante alios pe
ti: aut certe p̄herrim⁹ an
te alios. D. Aū om. f. pul
cherimus: nō aūt aū oēs
petit. Omnia aūt supradī
cta i laude sūt enę ne. igo
nobilem: aut sibi imparē
ducere videatur: qm illā vi
cini spreuissēt: vterq̄ a sa
turno est ab illa em iuppi
ter: ab Ioue Venus: a Ve
nere Aeneas. Sic a Satur
no: picus. ab Pico faun⁹:
a fauno latinus: a latino.
hec. ergo par sanguis: sed
virtus in Aenea maior.
b Pulcherimus. C. no
bilitatis meminit. & pul
chritudinis. Qm hec duo
sc̄pue mouēt mres i ascī
scendis sibi generis: cū pa
tres altiori cōsilio de gene
ris virtutibus quęrant.
c Miro pro. amo. S. No
ua interpretā. d Sed
varia. s. ppter apes. & in
cenditū: & ppter oraculū
fauni. e Portēra. S. Si
gna sunt media: nā & bo
na & mala sunt ponēta:
f Laurus erat. S. Latin⁹
post mortē Lavinii fr̄is
eū Latinū amplificaret
ab iuēta lauro. Lauro Lau
uiū appellauit. D. Laur⁹.
ponit portenta: qbus con
nubiū Turni prohibebat.
g In penetrālibus. S. Pe
netrale est ois superior ps
domus: licet sit itecta. Vñ
Laurū fuisse in penetrāli
b⁹ nō ē mirū. h Metu.
S. religiōneque nara est p
timore. i Primas cum
con. ar. S. primas circa lau
rum. f. nam q̄ ciuitas fue
rat. k Trans ghe. S.

lam matura viro: iā plen is nubilis annis:
Multi illā magno e latio: totaq̄ petebant
Ausonia: petit ante alios pulcherimus omnes
Turnus: auis atauisq̄ potens: q uē regia cōiūx.
Adiungi generum miro properabat amore.
Sed variis portenta deum terroribus obfāt:
Laurus erat tecti medio: in penetrālibus altis:
Sacra eomā: multosq̄ metu seruata per annos:
Quā pater inuētam: primas cum cōderet arces
Ipse ferebatur phoebo sacrasse latinus:
Laurentisq̄ abea nomen posuisse colonis:
Huius apes summum densę (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidū trans equora vectę
Obsidere apicē: & pedibus per mutua nexis
Examen subitum ramo frondente pependit.
Continuo vates: externum cernimus inquit
Aduentare virum: & partes petere agmē easdē
partibus ex iisdē: & summa dominarier arce,
pręterea castis adolet dum altaria tēdis:
Et iuxta genitorem astat lauinia virgo:
Visa (nephās) longis cōprehendere crinib⁹ ignē.
Atq̄ omnē ornatū flāmna crepitante cremari:
Regalesq̄ accensa cornas: accensa coronam
Insignē gemmis: tum fumidā lumine fuluo
Inuolui: ac totis vulcanum spargere tectis.
Id vero horrendum: ac visu mirabile ferri.
Nameq̄ fore illustrem fama: fati lq̄: caneant
Ipsam: sed populo magnū portendere bellū.
At rex sollicitus monstris: oracula fauni
Fatidici genitoris adit: lucosq̄ sub alta
Consulit albunea: nemorū quę maxima sacro

pro aere posuit. 1 Ob
sedere api. S. Verbū oppu
gnationis est futurę.
m Per mutua. S. inuicē.
Et est absolutum. Mellis
sus qui de apibus scripsit
ait. duob⁹ pedib⁹ se tenet:
& duob⁹ alius se sustinet:
n Vates. S. diuinus: per
quā aūt artē nō dixit: nec
nomē ei⁹: sed dat̄ intelligi:
coniecturis eū quib⁹ dā
dixisse futura. o Virū.
D. nō dixit cernim⁹ virū:
veluti pręfētē. sed cernim⁹
virū externū aduētare.
p Partes pet. ag. S. easdē
intelligimus ab infero ma
ri apes venisse. Vnde Tro
iani. Partes autē easdē sū
mitates rerū petere dicit:
sicut apes apicem lauri.
Quod aūt in lauro sedere
oniditur aduētarū futura
victoria. q Castis. S.
p̄is. Et intelligim⁹ latinū
sacrificasse: luxta adstante
lauinia. C. Castis. i. ipsa ca
sta: vt dicim⁹ manibus p̄
is. r Nefas. S. Absolu
ta p̄teritis ē: & est hyp
palage. s. Cōprehendere
cri. igo. S. Cum ignis crinē
cōprehendat. t Fumid
da. S. in quo fumus ē cau
sa lachrymarū. v Vulca
nū spargere. S. Incēdium
belli significat: his em du
obus: hoc ab augurio di
stat. Astat: fumo: & ap
sione flammarū. x At
rex. DO. nō dixit virginis
pater. Nam publicus stat
us q̄ filij potior fuit.
y Fauni. S. faunus dicit̄
est: q̄ voce: nō signis futu
ra ostendit. z Lucosq̄.
S. in lucis.
a Sab alta albunea. S.
in albunea. alta: quia ē in
cyburinis altissimis mō
tib⁹. Et albunea dicta est
ab aque q̄litate: q̄ in illo
forte est. Vnde etiā nō nū
li. ipam Leucothę volūt.
Sciendū sane vnū esse no
mē fontis: & syluę. CRL.
Albunea. nemus est iux
ta anienē cum fōre eiusdē
nominis: siue a colore. aq̄
sulphureę: siue q̄ albunea
latine: sic quod gręce Leu
cothęa: Sed i hac sylua fō
tes sunt sulphurei appella
ti albule. vt Strabo. Et
Plī. scribunt. b Ponte
sacro. S. Nullus em fons
non facit propter atr: bu
tos illis deos: qui fontib⁹
pręfē dicunt. c Mephit
tim. S. Mephitis proprie
est terrę putor: qui de age

nascitur sulphuratis: & est in nemoribus grauior ex densitate sylvarum: alii mephitim deum voluit Leucothegē connexū sicut est veneri Adonis. Dianę virbius. Alii mephitim Iunonē voluit: quā aērē esse cōstat. Nouimus eū putore nō nisi ex corruptōe aeris nasci sicut eū bonū odorē de aere incorrupto: vti sit Mephitis dea odoris grauiissimi. i. graue olentis. d. Hinc itale gentes. S. cōmendatio oraculi. D. Ita legentes. ergo oēs. e. Oenotria tellus. S. pro prie Sabinorū tractus. C. de Oenotria iā diximus. f. In dubiis. D. ergo maioris meriti oraculū. g. Huc dona. D. ponit morem petēdi oraculi. h. Sub nocte si. S. p. nō item silentē. i. per noctis silentiū: cū oēs tacent. i. Incubuit. D. Incubare. p. prie dicitur hit: q. dormiūt ad accipiēda rēta: vñ ē. ille incubat Ioui. i. dormit in Capitolio: vt rēta possit accipere. C. Pellib⁹ in. Apud priuorū em factis sacris solēbat in dōmū iēplis sōnū capere: vt ab eo deo cui sacrificassent p sōnū futura acciperet. Quod & Plau. in C. p. padoce oñdit lenone q in tēplo Aesculapii: vt Valutudini remedium acciperet incubuit. Et Ci. de diuinatione: atq. ēt q. i. perat lacedemoniis: q. contēti vīgiliab⁹ curis in Pasiphæas domo q. ēt i agro: ppter vrbe somniādū cā excubabāt: q. geris oraculū vera dicebat. Strab. at refert in agro Samio balyiā fuisse Calchantis: cui petētes oracula nigrū sacrificabāt ante: & strata i pelle dormiebāt. k. Miris mo. C. Nā q. somniādo nobis apparet: variis et horridis figuris sese offerunt. Fuit aut miris Poete ingeniū: vt dicat & miris. vt qd verbis exprimere nō valebat: aut diuinis iudicio explicādū relinquere. t. Varias au. S. i. ppter multa simlakra. m. Fruit. S. Pasit qd de nob⁹ tū bonis dicim⁹.

n. Acherōa af. S. p. rātea q. sunt in Acherōte ad quē p. auernū veniūt. Hoc autē iō: q. faun⁹ dī infer⁹ de⁹. Et cōgrue: nā nihil est terra inferius in q. habitat faunus. Hinc est q. eū Hora. inducit nocētem dīcēs. L. uis incedas: abeasq. paruis equ⁹ alūnis. o. Pater ipe. S. Aut honoris ē: aut reuera ppter lauiūā. D. Pater ipe. Ergo nō misit alterū: sed ipse prexit: vt et p. rīs: & regis dīligens adhiberet officiū: & p. mollib⁹ plumis: & ornatu regis nō recusauit pellū strātū. p. Centū. S. aut p. qualitate fortunę: vñ & rite dixit. aut certe finit⁹ sit p. infinito. q. Tergo. S. p. tergorib⁹. r. Vellerib⁹ f. D. ppter meritū petentis. C. Subito. vt oñdat p. rem filio p. ceteris rēdit. Necq. ductus in certū tenuisse. s. Q. mea pro. C. facit fidē. q. d.

quā fallere nō debeo. t. Thalamis neu zē. S. ppter Turritū C. Thalamis. p. Erat em op⁹: vt aū hac p. dicerent q. Troia: nō uenirent: ne cōmenta res esse videret. v. Veniūt. S. veniunt meli⁹ q. veniūt: vt iā eos venire significet. x. Gene

ri. S. plurali p. singulari vsus est. y. Ab stirpe. S. Stirpē cum de genere dictus tū foemineū. de arbore neut⁹ gen⁹ & foemia nūū ingeniūt. Vt. Sed stirpē reucri nullo discrimine facit. Et soc. vt Hora. Cū stirpesq. raptas: & pecudes: & domos. z. Sub pe. S. sub iperio suarac potestate. a. Vertiq. ORI. Quia suo iperio subigēt b. Regiq. C. q. subactos clementer administrabūt: c. Monitufq. S. alibi monita dixit: vt Carmentis nymphet monita & deus a. ap. d. Nō ipse suo. S. quo a se repellere generos e. Sed cit. S. themelis est: circūuolūtās. C. Circum. Cū eo qd est tulerat iungēdū ē: vt sit circūtulerat. f. Adorea li. S. odor p. prie genus farris. Liba aut sunt placētē de farre & melle & oleo. sacris & apte. C. Adorea: ador qd sit expilim⁹ in Geor. g. Per her. C. f. p. apū. Dyoni. em libro. i. ait in agro laurētū: vbi cōfederūt Troiani: aqua fluebat vsq. ad mare nūc i cauo loco ē sca tens fons sacer phoebo cū duabus ediculis in quib⁹ Aeneas primū sacrificauit: & ibi Troiani cibum suplere in loco strato ex apio: siue ex crustulis panis ad ciborū mūdiciē parat⁹ ris: ac cōsumptis cibis: q. dā ex illo apio: siue ex crustis comedere coepūt. Tū quidā ex filiis Aeneas: siue alius ex discubentib⁹ inquit. At ei mēla tā cōmēla ē nobis. Quo audito tumultu arūt oēs: tāq. si finita esset pria oracula. Respōtū em accoepāt: siue a dodoneo oraculo. siue ab erythris idē tugurio vbi Sibylla habitabat: nympba idigena fatidica. quē ipos. monuit: vt in occasū nauigarēt: doneco peruenirent: vbi menfas comederent. Hoc: ergo nunc aduenisse dicebant. h. Et Cereale solū. S. solū dī omne qd aliqd sustinet: vñ de mari supra ait. Subtrahitq. solū. sicut nūc panitias mēlas i. epulaz sustētaculū solū vocauit. C. Et cereale solū. rē minore q. i heroico carmine pueniret translatōe et denoiatione duob⁹ coloribus rhetoricis honestauit: vt nobis p. nobis positus: vtiliora ē essent maiore iestatem quādā reciperent. i. Fatalis eni. q. ad negocitū respexit aeneas: cui hic erat finis laborū. crustū autē: & crusta neutro dicim⁹ de his q. cōmedi pūt. Nora. vt pueris oli dāt crustula bladi doctores. Iuue. Hos colaphū iecim⁹ libet crustula suo: foemico atq. gūe fraginā dicim⁹ q. nō sūt vili: vt

Fonte sonat: letamq. exhalat opaca mephitim.
Hinc itale gentes: omnisq. ce iotria tellus
In dubiis responsa ferunt: huc dona sacerdos
Condidit: & celarū ouium sub nocte silenti
pellibus incubuit stratis: somnosq. petiuit.
Multa modis simulacra vidit volūtātia miris:
Et varias audit voces: fruiturq. deorum
Colloquio: atq. imis acheronte affat auernis.
Hic & tum pater ipse petens responsa latinus:
Centum lanigeras mactaret rite bidentes
Atq. harū effultus tergo: stratisq. iacebat
Velleribus: subito ex alto vox reddita luco est:
Ne pete connubiis natam fortiare latinis
O mea progenies: thalamis neu crede paratis:
Externi veniunt generi: qui sanguine nostrū
Nomen in astra ferāt: quorūq. a stirpe nepotes:
Omnia sub pedibus: qua sol vtrūq. recurrens
Aspicit oceanū: vertiq. regiq. videbit.
Hec responsa patris fauni: monitufq. silenti
Nocte datos: non ipse suo premittore latinus:
Sed circū latas volitans iam fama per vrbes
Ausonias tulerat: cū laomedontia pubes:
Gramineo ripe religauit ab aggere classē.
Aeneas: primiq. duces: & pulcher iulus
Corpora sub ramis deponunt arboris alte:
Instituuntq. dapes: et adorea liba per herbam
Subiiciunt epulis: sic iuppiter ipse monebat.

doneco peruenirent: vbi menfas comederent. Hoc: ergo nunc aduenisse dicebant. h. Et Cereale solū. S. solū dī omne qd aliqd sustinet: vñ de mari supra ait. Subtrahitq. solū. sicut nūc panitias mēlas i. epulaz sustētaculū solū vocauit. C. Et cereale solū. rē minore q. i heroico carmine pueniret translatōe et denoiatione duob⁹ coloribus rhetoricis honestauit: vt nobis p. nobis positus: vtiliora ē essent maiore iestatem quādā reciperent. i. Fatalis eni. q. ad negocitū respexit aeneas: cui hic erat finis laborū. crustū autē: & crusta neutro dicim⁹ de his q. cōmedi pūt. Nora. vt pueris oli dāt crustula bladi doctores. Iuue. Hos colaphū iecim⁹ libet crustula suo: foemico atq. gūe fraginā dicim⁹ q. nō sūt vili: vt

Cōcreſcūt ſubitę currēt
iſlumie cruſte. k Qua
dris. S. aut mēſis : & ē an
tonomaſia: nā ſup̄ orbē
dixit: aut q̄dris fragmētis
accipiam⁹: vt Iuue: vt bo
na ſūma putes aliena vi
uere q̄dra. C. Quadrā pa
nē dixerūt: q̄ apud anti
q̄s q̄dratas ſectiōes habe
rēt panes. Martialis Cum
mittis turdūue mihi q̄drā
ue placentę. I Heus
ē: mē. C. miſerā hoīm iſci
tiā oñdit poeta. Nā vt p
ſepe q̄ timēda ſunt non t
mētita q̄ nō ſūt timēda:

Et cereale^b ſolum pomis agreſtibus augent.
Conſumptis hic forte aliis: vt vertere morſus
Exiguam incererem penuria adegit edendi:
Et violare manu: malisq̄ audacibus orbem
Fatalis cruſti: patulis nec parcere quadris.
Heus etiā menſas conſumimus inquit Iulus.
Nec plura: adludens ea vox audita: laborum
prima tulit finem: primāq̄ loquentis ab ore
Eripuit pater: ac ſtupefactus numine preſſit.

timē. vt veriſſimū ſit illud
in Cice. Tuſculanis. igna
ros hoīes in vita moribus
errāt. m Adludēs. S.
Aut vacat ad: & ludere ſi
gnificat: aut certe alludēs
ad reſpōſi fidē verba com
ponēs. n Laborū finē.
S. Maritimo: nā in terra
multa paſſurus eſt: vt ait
Sibylla. Sed terrę grauior
ra manēt. o Primāq̄
lo. S. Hoc ē adhuc loquē
te Aſcanio intellexit tamē
quā ſata p̄dixerāt.
p Eripuit. C. nō dū enim
p̄ſecerat orationē Aſcani

cum Aeneas oraculū in
terpretatus est: in quo &
acumen ingenit: & letitia
demonstratur Nam neq;
tam cito hebes intellexit:
ser: neq; quod intellexerat
tam celeriter: nisi letus elo
cucus fuisset. Salutar autē
terram quoniam eā esse co
gnouit: quam fata protē
debant: agit gratias pena
nibus: quoniam eo incolus
men illum perduxerant.
q. Numū prelit. S. ora
culi: fide: ab Heleno: & an
chisa predicti: prelit autē
vocem Ascanii: quo pos
se ipse numina deprecari.

f. Fatis mihi debita tel
lus. S. bona piphraſis est:
ne fatalis diceret quod est
medit: & in precibus ni
hil debet esse ambiguum:
s. O fidi. S. Aeneas. f. &
non Troie: quam nequitue
re seruare.

t. Hic domus. S. aut fa
milia. vt: da ppria thym
bre domū: aut ordo est
hic paria: hic domus: aſi
enim patria est q; domus.
y. Accis. S. vndiq; co
sumptis: & hoc est apud
nos: ac qd apud grecos
am. x. Hec erat illa fa
mes. S. ac si diceret hoc fu
erat timendum periculū:
quod pericula terminat.
C. Hec talis: quasi diceret:
tam leti q; foelix.

x. Illa. C. f. que tatum ter
rorem incurtebat.

z. Quare agite. C. optimo
omino dux: qui & diis
ob acceptum beneficiū
nulla inte: posita mora fa
critica instituit: & is qui
fugit: deicōmissi sunt ho
minibus: q; primū occasio
dabitur (illa enim inuesti
gatio tenebris fieri nō po
teſt) cōsulēdū decreuit
a. Habeant. SER. habi
tent: hoc enim frequentati
uū est ab eo quod est ha
beo.

b. Vbi moenia gentis. S.
lauro laurinum significat.

c. Nunc pateras libate lo
ui. SER. ab eo quod con
tinet id quod continetur.

d. Anchisen genitorem.
SER. Bene louem & an
chisen: qui causa oraculi
fuerunt.

e. Reponite mēsis. SER.
Aut amore verborū Asca
ni: corrupta rinouate: aut
reponite frequenter: poni
te. i. crebro libate.

f. Tempora ramo impli

Continuo: salue fati mihi debita tellus:

Vosq; ait o fidi troie saluete penates:

Hic domus & patria est: genitor mihi talia (nāq;
Nunc repetō) anchises: fatorū arcana reliquit:

Cum te nate fames ignota ad littora vectum

Accis coget dapibus consumere mensas:

Tum sperare domos defessus: ibiq; memeto

Prima locare manu: moliriq; aggere tecta.

Hec erat illa fames: hec nos suprema manebat.

Exitus positura modum.

Quare agite et primo leti cum lumine solis.

Que loca: qui ve habeant hoies vbi moenia gētis

Vestigemus: & a portu diuersa petamus:

Nunc pateras libate loui: precibusq; vocate

Anchisen genitorem: & vina reponite mensis.

Sic deinde effatus: frondenti tempora ramo

Implicat & geniumq; loci: primaq; deorūq;

Tellurē: nymphasq; & adhuc ignota precatur

Flumina: tū noctem: noctisq; orientia signa:

Ideumq; louem: phrygiāq; ex ordine matrē

Inuocat: & duplices coeloq; hereboq; parētes.

Hic pater omnipotens ter coelo clarus ab alto:

Intonuit: radiisq; ardentem lucis & auro

Ipse manu quatiens: ostendit ab ethere nubē.

Deditur hic subito troiana per agmina rumor:

Aduenisse diem: quo debita moenia condant.

Certatim instaurant epulas: atq; omine magno

Crateras leti statuunt: & vina coronant.

postera cū prima lustrabat lampade terras

Orta dies: vrbem: & fines: & littora gentis

Diuerſi explorant. hec fontis stagna numici.

Hunc rybrim fluuiū. hic fortes habitare latinos

cat: SER. diebus enim fe
stis ita epul. bantur:

g. Geniūq; loci. S. Apol
linem vult intelligi: in tu
rela enim eius tota fuerat
religio. Vt: laurus ab ea
nomen posuisse colonis:
aliter iniquū est: si cū om
nis iuocat. Apollinē preter
mittat preteritū cū Hele
nus dixerit. Aderitq; voca
tus Apollo.

h. Primāq; deorū tellu
rem. S. quia ipa est mater
deorum. Nam here: in
thiam: que terra interpre
tatur omnium deorum
matrem fabulati sunt po
ete. Vñ magnā mē appē
lāt tellurē. i. Nymphas
q; & adhuc ignota prec:
flumina. S. Bonum ordi
nem sequit. Sic alibi nym
pe laurentes nymphę ge
nus amnib; usvnde est.
k. Noctem noctisq; ori
entia sig. S. que noctē se
quuntur: vt nymphas flu
mia: inuocat enim sibi cō
iuncta.

l. Phrygiāq; ex ordine
matrem. S. Aut congrue:
quia deum dixerat louē.
aut certe ex ordine. i. more
solenni.

m. Duplices. S. duos.

n. Coelo. S. venerem.

o. Herebo. S. Anchisen:
C. Coeloq; hereboq; parē
tes. Constat ex immorta
li dea: & mortali homine:
i. ex animo & corpor: &
vtriusq; dū viuim; ratio
est habēda: ergo vtrumq;
inuocat. p. Coelo clar:
ab alto. S. in serenitate qd
est augurim; i. nubib;
fulminis causa est.

q. Radiis & auro. SER.
radiis aureis.

r. Ardentem nubem. S.
Alit fulmen ardentem nu
bem dicunt. vt Luca. At
q; ardēt. es aere solo: quos
hoc loco securus est. Alit
dicūt fulmen aeris scissio
nē. i. ardētē rimā: quos
alibi sequitur dicēs: ignea
rima micans percurrit lus
mine nimbos.

s. Certatim instaurant
epulas. S. hoc est & vina
reponite mensis. t. Vi
na coronant. S. p. pateris:
vt alibi Magnū cratera co
rona induit magno autē
omine celesti dicit alibi:
Nā te materib; ne p altū
Au pigius in. n. esta fides.
v. Hec fontis stagna Nu.
S. Ista ita ab incolis discūt

Eneidos

¶ aũq̃at fontis stagna: verum est: nã numic⁹ ingens ante
fluv⁹ fuit: in quo regrũ est cadauer æneg. et p̃secratũ: post

pau'atim decrescēs in fontē redact⁹: q̃ et ip̃e sicc⁹ est fact⁹
intercoepus. Vestē em̃ libare: nō nisi de hoc fluuio licebat.

Tū fatus anchisa. D. quibus satis fideret: tū humanitatis officium putavit ad regem legatos mittere: ne ob superbiam alienos fines invadere videret: tū non expectato de pace responso vrbē designat: tū spei i fati reposuerat. y Ordine ab omni. S. ex omni qualitate dignitatis: quod apud Romanos in legatione mittenda hodieque observat. C. Delectos ordine ab omni. misit: centū vt ex numerositate oratores: unde

ret multos venisse Troia: nos: ne forte ob paucitatem contingerentur. Mirū autē fuit Aeneā ingenuū: nā q̄ uis mitteret illos cum inguibus pacis pacē petituros: demonstrat tū iustitias p̄bitatēq; Troianorū: sed ne a timore potius q̄ ab ingenii bonitate prouenire hoc crederet: latinus: voluitne illū laterent Troianorū vires. Delectos. maxima em diligētia adhibenda in mittendis oratoribus: vt prestent eloquentia: & sapientia, vt quę factio opus sint cognoscant: & cognita persuadere possint: & ex eorū prestantia fides fiat apud externos: populi a quo mittuntur excellētissimis viris abundare. Ex omni ordine. Etiam qui ignobiliore genere nati sunt ab optimis reipublice administrantibus non cōtemnunt: modo aliqua egregia virtus in illis eluceat. 3. Augusta ad moenia. S. augurio cōsecrata. Hinc paulopost. tectū augustinū ingens: & nisi i augustinū loco senatus cōsiliū habere non poterat. Vnde templū vestē non fuit augustinū cōsecratum: ne illuc cōueniat senatus: vbi erant virgines. Nā hec fuerat regia Numę Pompili. sed ad atrium vestē conueniebat: quod a templo remotum fuerat.

a. Ramis velatos. C. vt statim primo aspectu pacata omnia afferent. b. Dona. C. nā hec quoque ad conciliandos hominum animos multum valent. c. Haud mora. C. nam cū mora plerūque nocet: hāc vitare debuerit legatus. d. Fossa. S. sulco: & sunt ista reciprocā: nā sulcū ponit profossa: vt Ausim vel tenui vitē cōmittere sulco. C. Ipse. h. d. m. fossa: de forma edificandarū vrbū diximus in primo. e. Moliturque locū. S. parat. alius fabricat. vt phrygię molimur montibus idē. f. Primasque in littore sedes. S. quia imperiū lauriniū translatum est: & sciendum ciuitatem quam primo fecit Troia dictā secūdu Catonē & Liuiū: quod ipse docet: nec te troia capit. g. Castrorū in morē. S. hoc est breuem. h. Pinis atque aggere. S. in qua pinę sunt. & est synecdochē. aggere fossa. i. Itaque iter emensitur. 2. S. Hypermetrus versus. D. Turres ac tecta. Primo em altiora edificanda: deinde cū propinquius acceditur humiliora cernuntur. k. Murosque subibant. S. alibi per accusatiū. vt Aeneas: subit, mucronē: & hoc secūdu naturā est: nā it sub mucronem

dicimus. nā per datiuū figuratū est. 1. Pueri & primū flo. iu. S. Bene romane militię exprimit morem: nā post pubertatem armis exercebantur. & sexodecimo anno militabant: quo etiā solo sub custodibus agebant: nec est contrariū longa populos in pace regebat: nā licet in pace essent: exercitiū tū vigeat armorū. C. Anre vrbē pueri. Ostendebat sapientissimū ducē Aeneā: nunc

vicissim latinū laudat: ne stultum Aeneas vicissē videatur. Quis autē illo dumce prudentius esse potuit: quicquies suos a prima vīq; etate in bonis disciplinis erudiendos curat: & ita instruendos: vt se patriarq; suā tueri: & omnes iniurias propulsare possint.

m. Domitāque in pulvere: currus. S. equos sub curribus. D. In puluere: quia ibi melius animalia domantur: vbi difficilior tractus est. n. Acris arcus. S. fortes et est. κρηττοφροσις: nā acrimonia mentis est.

o. Lenta. S. mollia. p. Ictuq; S. iaculatione. D. Ictu. non vt ferirent inuicem: sed vt destinata percuterent. q. Cū preuentus. C. vt ostendat vigilantes altissime custodes: quę omnia preuiderent: & p̄uīsa ad regem referrent.

t. Ingentes. S. Ex stupore nuntii: laus ostenditur Troianorum: & bene nouitatis ostēdit opiniones. ingentes emē quos primū videmur opinamur. D. Viros ingentes ignota vestē. Nā ex in premeditata re perturbato animo putauit se vidisse illos ultra humanā formā. Extollit autē regiā latini a pulchritudine edificii: & ab ornatu triumphantis: nō vt a pictura fabularū. s. Reportat.

S. aut reuocat: aut apporat. t. Intra tecta vocari. S. Dissentit hoc loco a romana cōsuetudine: nā legati: si quā incognite venire nuntiarentur. Primo quid vellent ab exploratoribus inquirebatur. Po

stea ad eos egrediebantur magistratus minores: et tunc de mūsenatus extra vrbē postulata noscebant: & ita si visum fuisset admitterentur: sed hoc prudenter fecit. latinū nāq; memorem vult esse responsi: & audiu satis ad videndū externos. per quos ei p̄mittebatur felicitas. v. Soleo medius confedit. S. vt supra diximus. Solū est veluti armariū de vno ligno ad regū tutelā factū. Secūdu alios a soliditate dictum. secūdu Asprū per antistichō: quasi sedū a sedendo dictum. Nam & sella quasi sedā dicta est. x. Tectum augustū ingens. S. domum quam supra diximus in palatio ab Augusto factam per transitum laudat. quā cōmemorat: & quasi in lauro laurino vult fuisse. D. Augustum. Vel quia domus fuit regū: vel quia reges ibi regnandi auspicia fortiebantur: illic enim potestatem sumebant & fasces erigebant. y. Horrendum. S. venerandū. nō q̄ horron sit. 3. Hic sceptrā accipere. S. hoc in palatio.

a Omen: C. potestas: vt paribus regamus auspiciis.
b Curia templū. S. Quia vt diximus supra. Curia nō nī
fi in augurato erat locō: c Epulis. C. pro dapibus po
suit. i. sacrificiis. d Hic ariete cēso. S. Hoc sacrificium in
iauna palatii festis dieb' fiebat. e Perpetuis mensis. S.
longis ad ordinē exequatis sedentiū. Maiores em̄ nostri se
dent: epulabantur: quē morem habuerunt a laconibus: et
crecentibus: vt Varro docet in libro de gente populi Roma
ni: in qbus dicit quid a quacq traxerit gente. f Ex ordi

ne auorū. S. prout successe
rant sibi. Sane intelligēdū
est ita vt nati fuerant: sic
eorū imagines fuisse com
positas. g Antiqua e
cēdro. S. qd lignū non fa
cile consumitur a vetu
state: hoc gen' ligni tinea
nescit corrumpere: tinea ex
antiquitate non sentit: aut
cēdrā: peruncta ligna cu
stodiata conseruat. Vnde
& Persius: & cēdro digna
locut'. D. Cēdro. ex cēdro
facte: qz hoc lignū carē nō
sentit. Vel cēdrā vincte: q
ligna conseruat.

h Italus. C. Italia ab ita
lo dicta est: cū Italus pro
nepos fuit Saturni qui in
ter duos sinus ipauit. Ne
prunniū: & Syllacēū. VP
intelligas de Italo Vlissis
& Circes filio.

i Sabinus. C. de Sabino
rū nomine: non idem om
nes scriptores tradūt. Poe
ta autē assentire videt. Por
tio: Catō: qui (teste Dyo.
halicarnaseo ait) Sabinos
dictos eē a Sabino rege: et
illū quidē filiū fuisse Sani
gi cuiusdam gentilis diui:
qui a quibusdā pīstius sit
vocatus. Ergo Sabinus
pater: aut quia illius gen
tis auctor extiterit: aut qz
non solū rex: sed deorū san
guine: nam omnes dii pa
tres appellātur. Hunc Sil
lius Sabū appellat. sic ps
sanctū voce canebat Au
ctorē gentis: pars laudes
ore ferebat: Sabe tuas: q
de proprio cognome pri
mus. Rexisti populos magna ditione sabinos. Alii tamen
dicūt Sabinos dictos eē: quos Romani Sabellos nūcupāt.
k Vitisator. S. non inuentor vitis. Sed qui genus vitis ita
lis demonstrauit populis. l Sub imagine: falcem. S. aut
Statuū exprimit gestū: vt dicat: ita tenebat falcē: vt ei sub
vltu haberet. Aut sub imagine: sub theca dē: qz falcis filis est:
m Saturnusqz senex. S. antiqui reges nomina sibi plerūqz
vendicabāt deorū. Ergo Saturn' rex fuit Italic: nam & su
pra ait. Veterum effigies ex ordine auorū: & ifert. Aliqz ab
origine reges: hinc est quod apud Ciceronem esse dicūt Iouis se
pulchrum. Gabalus etiam imperator Romanus: solē se di
ci voluit. Nam Helio gabalus dictus est. n Ab origie.
S. pro aboriginū reges: sed est metro prohibitus. D. Aliqz
ab origine reges. Refert se a specialitate ad generalitatem: et
v: cōpendio vtref: & nūme qz augeret: in generalitate: enī
infinita extimatio est: & plus intelligitur qz veritas habet.

o Martia: C. De Saturno alibi diximus. Laudat autē om
nes hos reges. Nam ostendit non tyanos fuisse qui om
nia ad suum cōmodū referentes pro pastoribus lupi fusa
ciuibus fiunt. Sed fuisse qz p patria pugnantes morē sub
re non dubitarent. p Pugnando vulnera passi. S. quasi
reges passi. DON. Vulnera passi. vt gloriam ex defensione
libertatis ostenderet. q Multaqz preterea. C. Quod ar
gumentum erat illos viros fortes fuisse: & hostes sibi mino
riā inferentes semper superasse. Nam qz fuerat exuuiis ho
stilibus templa exornare antiqui: vt & diis cōsecrarent: quē
deorū auxilio acquisiuerant: & sue virtutis monumentum
relinquerent sempiternū.

Horrendum syluis: et religione parentum.

Hinc sceptrā accipere: et primos attollere fascēs

Regibus omen erat: hęc illis curia templum:

Hę sacris sedes epulis: hic ariete cēso

perpetuis soliti patres confidere mensis.

Quin etiā veterum effigies ex ordine auorū

Antiqua e cēdro: italusqz paterqz sabinus:

Vitisator curuam seruans sub imagine falcem.

Saturnusqz senex: lanicqz bifrontis imago

Vestibulo astabant: aliiqz ab origine reges.

Martia qui ob patriā pugnando vulnera passi.

Multaqz preterea sacris in postibus arma:

Capitui pendent currus: curuqz secures:

Et cristę capitum: et portarū ingentia claustra.

Spiculaqz: clypeiqz: ereptaqz rostra carinis,

Ipse quirinali lituo: paruqz sedebat

Succinctus trabea: leuqz ancile gerebat

Pic' equū domitor: quē capta cupidie cōiunx

hinc Sta. Hic ego maio
rum pugnas: vultusqz tre
mentes. Magnanimū est
singam regū: singamqz lu
perbis Armatolis: quę ipe
meo: quę sita reuxi sangul
ne. Enumerat omnia pug
nandi genera. Nam p cur
rus et cristas et galeas pu
gnā: quę collatis signis sit
ostendit: per claustra por
tarum expugnatione vrbū
um: & p rostra erepta ca
rinis: certamē nauale indi
cat. r Sacris in postib':
S. vbi spolia plecrabatur:
D. in postibus ar. Indicia
hęc sunt virtutis.

s Captiui. S. p captiuos
rū. nota figura est.
t Curuqz. DO. oia sine
numero posuit vt plus ar
bitraremur. v Cristę.
S. galeę a parte totum pos
suit. x Ingentia. D. vt
ondat qnto laborerata
sint. y Ereptaqz rostra
car. S. Bene de omni gene
re pliorū spolia illic fuisse
demonstrat. z Carinis:
D. vt appareat et nauali
bello illos vicisse.

a Quirinali lituo. S. litu'
incuru' augurū baculus
quo vtebant ad designā
da coeli spatia: nā manu
non licebat. Quirinalē au
tem ex psona sua dixit: q
lem postea Quirinus ha
buit: nā tūc adhuc nō fue
rat Romulus: v Plutū. i. re
grū baculū: in q pās erat
dirimendū litū. Et hoc
etiā dicit Donatus. C. Ipe

Quirinali. At qui Romulus: qui Quirinus dicitur nondū
erat. Ergo quirinali. i. quali vsus fuit deinde Quirinus: vt
Quirinali martio: qz Quirin' mars sit. C. Ipe vt ostendat
magistati regie auguralē qz dignitatē addidisse. Picus enim
vt refert Augustius Saturni filius fuit prim' Laurēti rex
fuit: qz tpe hebreis iudicauit Delbora formina: qz pphetia
fuit. assyriorū rex erat lamperes. Hui' fabula nouissima est.
qd a Circe in auē sui nominis sit mutatus. Sunt qui dicāt
qz illi pater sterion fuit optimus agrorū cultor. a quo sim'
quo agri pinguescūt sterius appellat. Delituo vero iam dī
ctū est. b Parua. D. Vel quia tales extrāt: aut nō magni
precii: quia veteres non erant ambiciosi cultus. t Succin
ctus tra S. Toga est augurū de cocco & purpura.
d Ancyle gerebat. S. Ancyle scutū breue est regnante Nu
ma coelo hmo scutū lapsum est: & data responsa fuit: illic
fore sumā imperii vbi esset: quod nec aliqz hostis agnosce
ret. per Mamuriū fabrū multa similia fecerūt: cui & diē cō
fecerunt: quo pellem virgis ferūt ad artis similitudinē

Dicimus aut hoc ancyle: & hec ancylia: ancylionū vero vsu
pauit. Hora. Ancylorū et nominis togę oblitus. C. Ancyle:
Nondum fuerat ancyle: quod subsequētibz temporibz
regante Numa de celo lapsū est: & de quo dicemus in
sequentibus: sed ostendit illū Numę simlę in religione fuisse.
e Equū domitor. C. fortissim⁹ in pugna equestri: &
quibene & pro arbitrio suo equis viret. Exp̄ssit em̄ id qđ
ab Home, dr̄. immo Λουκος. f Capta cupidine cōiux.
g. cōiux vero nō quę erat: sed quę esse cupiebat, vt qđs ego

sum toriens iā dedignata
m. Picū amauit Pomona
dea pomorū: & eius volē
tis est fortita cōiugiū. Po
stea Circe eū cū amaret: et
spem̄er̄: irata in aū picū
cōuertit. Nā altera est pi
ca: hoc aut̄ iō fingitur: qā
augur fuit: & domi habu
it picū p quę futura nosce
bat: quod & pontificales
indican̄ libri. Bene aut̄ ei
supra lituum dedit: quod
est augurū p̄p̄riū: nā an
cyle et trabea cōia sunt cō
diali vel martiali sacerdoti.
C. Capta cu. con. Non
quę esset: sed quę esse cupe
ret: sic em̄ Corebum Pri
ami generū dixit.

g Aurea circe. S. Nā aliter
non stat versus. Et aurea
pironiā dixit. D. Aurea:
tronice: quasi intelligat pes
lima: & indignationem ci
tat: talem virum ita tra
ctaret. h Fecit aut̄ Cir
ce. Picū Martium: hec
aut̄ arbores rostri duritie
cauæ: nificat in cauis ar
borū. Est auctor Trebius
clauū: vel cuneū quibz ma
gna adaet̄ sit vi: arbores
in quibz nidū habet pi
ci statim extrudere cū cre
pitu arboris: ipsi principa
les sūt in auguriis teste Pl
inio a rege: qui nomē huic
auī dedit. In capite L. Tu
berōis p̄toris vrbanū in
fortiora reddentis: ita pla
cide sedie: vt manu appre
henderetur. Rūdere vates
exitiū imperio portēdi: si
dimitteret. si vero examia
retur p̄tori: Et ille protim⁹
p̄scip̄s: nec m̄ro post im
pleuit p̄digiū i. Prior p
per affectū quov̄gebat:
vt filiā peregrinis locaret.

i Placido prior. S. Legatorū
em̄ fuerat: vt ipsi ante loquerent̄: sicut in secūdo. Vltra flens
ipse videbar. k Dicite dardanidę. S. Aut exvelte eos tro
ianos esse cognoscit: quę erat propria gentiū singulariū: aut
k̄x̄ro troiano κοινον. intelligimus famam: quę eos veni
renunciauerit: eandē etiā Troianos esse dixisse. Vnde infert
auditiq; aduertitis eguore c. Dardanidę aut̄ ac si diceret co
gnati. D. Dicite dar: Prim⁹ verba facit: vt facilitatē suā: et be
nivolentiā in eos demonstrat. Potuit aut̄ ex veste: latinus
qui multa experientia esset: troianos cognoscere: quod non
poterant per teneram gratē illi qui erant extra portas.
l Vada cęrula. S. Cęrulum est viride cū n̄ gro. i. mare.
m Siue errore vig: seu tēpestatibus acti. S. duo querit. Si
voluntate venitis: quid petitis? Si necessitate: tēpestas vos

^a Aurea: percussū virga: versūq; venenis

^b Fecit auem Circe: sparsitq; coloribus alas.

Talis intus templo diuū patriaq; latinus

Sede sedens: teucros ad sese in tecta vocauit.

Atq; hec ingressis placido prior edidit ore.

ⁿ Dicite dardanidę (neq; em̄ nescimus & vrbē

Et genus: auditiq; auertitis eguore cursū)

Quid petitis: quę causa rates: aut cuius egētes

^m Littus ad ausoniū tot peruada cęrula vexit.

Siue errore vig: seu tēpestatibus acti:

ⁿ Qualia multa mari nautę patiuntur in alto:

Fluminis intraſtis ripas: partuq; sedetis:

^o Ne fugite hospitū: neue ignorete latinos

Saturni gentē: haud vinco nec legibus equam:

^p Sponte sua: veterisq; dei se more tenentem.

Atq; equidē memini (fama est obscurior annis)

^b Hinc illum coryti tyrrhena ab sede profectum

Threiciāq; samum: quę nūc samothracia fertur

^f Auruncos ita ferre fenes: his ortus vt agris

^a Dardanus ideas phrygię penetrauit ad vrbes:

an error aduexit: D. Errore vig: quia in obscuro celo i quo
via est nauigantibus: ab illa errare possunt: vel vi tēpeſta
tis inde abſtrahi. n Qualia multa. S. ad duo respexit er
rorē: & necessitatē. o Portuq; sedetis. S. aut em̄ pro por
tu erat illic exitus fluminis. p Ne fugite. S. ne fugatis.
D. Ne fugite hospitū. non modo cōcedit: q; sua auctorita
te iā sumpt̄er̄ q; ripas intrauerūt: sed vltra id hospitū of
fertur. Ex cognatione autē quę troianis cū italis est: ostēdit
eos posse cape omnē fiduciā q Ne ue ignorete. S. igno
rate. S. ignoretis.

r Saturni gentē. S. laus
generis. s Sponte sua.
S. Xenocratis est: qui cū
primus scholā aparauisset:
qđ antea in porticibus de
phia tracta retur: & inter
rogatus esset quid p̄stare
posset discip̄is suis: respō
dit: vt id homines volun
tate faciant: quod ali iure
coguntur. t Vereres. S.
antiqui. ac si diceret. aurei
ſęculi imagine viuimus.

v Fama est obscurior an
nis. S. ac si diceret. nifi esset
iam vos sciretis: x Arū
cos ita ferre se. S. Apud ve
teres hyſtorię hoc gen⁹ fu
it: vt maiores natu antea
acta posteris indicaret: qđ
hic indicat locus. Lucan⁹
aperit cū esset de Antęo
narratur⁹. Cognita p mul
tos: docuit rudis icola pag
tres. Arunci vero Italię po
puli fuerunt. C. Arunca:
Antiquissima italię vrbs
fuit edificata ab Ausone
Vlyſſis & Calypſus filio:
a quo Ausonia nominata
est. y Ferre. S. quasi cū
ostentatione iactare.

z Dardanns. S. Iuppiter
cū Electra Atlantis filia
Coriti regis Italię vxore cō
cubuit: sed ex Iouis semie
na: est Dardanus. Ex Co
riti ſatius. Dardanus pro
fectus ad phrygiā illū cō
didit. ſatius vero Thraciā
tenuit. vbi est ſamos: quā
& Samothracia noiauit.
Nā Iunōis alia est ſamos
insula: q; ciuitas thra
ci: quę est iępphalenia Sa
me dicatur. Vnde cum po
ſtea responſum esset An
tiquā exquirite matrē: &

Aeneas Italiā peteret: profectus ad Thraciā: Samothracas
deos ſuſtulit & pertulit ſecū ppter originē matr̄is. D. Dar
danus. Iam explicat: qđ p̄p̄oſuerat. cū dixit dicite Dardani
dę. C. Dardanus de hoc dicta plurima ſūt: pauca tñ hec re
perā. Duxit hic Crisen Pallantis filiā. vnde ſunt nati Ideus
& Dimas in Archadia regnarūt vſq; ad diluuiū. Hęc Dyo
niſius. qui ait Atlantē fuiſſe Archadię regē. Cum vero p di
luuiū campi in Archadia in lacunas eſſent verſi: prop̄ terea
q; habitatio montuoſa difficilis eſſet: atq; ſterilis. Dimate
in Archadia cū parte copiarū relicto Dardan⁹ in Samothra
ciā venit: ibiq; ſatius a ſalmine percusso: quia Ceteris concu
bitū appetuerat p̄fectus eſt in phrygiā: & deſuncta Cryſe
Batheā filiā teucri duxit: mortuoq; Teucro in regno ſuccel
ſit. Ex hac genuit Erichonium. Ex erichonio: & Callarē

Eneidos

Scamandri filia Troas nascit: ex Troe Affarac: ex hoc Cas
pys. Ex quo & ex Naide Nymphę oriur anchises. Diod. re
fert Iasur: & Dardanū natos in Samo insula: que nomē a
Samo Mercuri filio habebat: inde aduentu Thraciū colo
niū Samothracia est appellata: mortuo Iasio Dardanus: et
corybantus Phrygiā petiere. Vbi defuncta Chryse Darda
nū Battea filia Teucri duxit: & Teucro i regno successit. La
cini autē dicit Dardanū & Corytho in Samothracia. & in
de in Phrygiā profectū. a Ideas Phrygię. S. quia erant

& Gregis addidit phry
gy. b Coryti. S. oppi
dū & mons dictus a rege
patre Dardani.

c Accipit. S. auget adie
ctione. s. nominis sui.

d Voce secutus. S. Plerū
q̄ em cōsentimus & taci
ti. e Rex. S. Cōsiliatio

ab honore: inde a genere.
D. Rex genus egregiū. Cū

se beniuolum ostendisset
latinus: nō multum labo
rauit in texendo exordio

Ilioneus: nec tamē penit
omisit. C. Rex. In genere

deliberatio oratio est. In
qua pacem: sedemq̄ sibi

Troiani petūt. Capat au
tem beniuolentiam: a no
mine: & a nobilitate. Cō

mēdat petitionem suam
a necessitate: quoniam sic

volentibus satis (quibus
repugnare latinū non de
ceat) illuc deuenerint: sicq̄

cōfutat quod ille dixerat
potuisse troianos venire

deceptos errore vig: aut im
pulsos tempestatibus. Et

simula seipis capat be
niuolentiā: quia ostendit

suum cōsiliū troianos
satis accōmodasse: et id v
le: quia illa disponit Cōci

rat simul: & misericordiā
cū ostēdit se ex florēt for

tuna in magnam calami
tate incidisse.

f Fauni. D. Vnde hoc co
gnouit Ilioneus: nempe ex

simulacris: que erant in ve
stibulo. Breuissime autē

amplectitur q̄cunq̄ dixit
latinus: nec potuit in tan

ta breuitate magis extolle
re genus troianorū.

g Succedere terris. S. vt
succedatq̄ oneri.

h Nec fidus. S. Aspectus
siderū: nam tempestas supra dixit:

i Vrbem afferimur. S. ad urbem referimur.

k Extremo veniens. S. primo. nā
alias rediens diceret non veniens.

l Ab Ioue principiū. D. plus dixit q̄ latinus. Ille em Dardanum ex italia venis
se: hic vtriq̄ generi a Ioue principiū esse demonstrat: & con
firmatq̄ rei causa rem sepius repetit. C. Ab Ioue principiū.

m Dardana pubes. Gaudet a
uo: rex ipse Iouis. S. Generis origine: Nā autus nō est tro
ianorū Iuppiter. Sed Aeneas per venerem. n. Suprema. D.

vt enumeratione maiorū ipse videatur finis p̄p̄inior. cau
sa ostenditur Aeneas: qui nepos erat Iouis. C. de gente su
prema. Non solū a Ioue esse Aeneā ostendit: sed ita a Ioue:

vt non per vulgarem parentē illi nepos sit: sed per venerem

que non mō dea est ex selectis. Ponit em Varro in textodet
mō volumie deos selectos Ianū Iouē Saturnū Geniū Mer
curiū: Apollinē: Martē: Vicanū: Neptūnū: Solē: Picū: Libe
rū patrē: Tellurē: Cererem: Iunonē: Lunā: Dianā: Minervā
Venerem & vestam. Sunt itaq̄ duodecim mares: octo fē
mīne dii selecti. Ergo cum per Venerem matrē vnā ex sele
ctis nepos Iouis sit Aeneas: iure de gente suprema Iouis ee
dicatur. n. Tua ad limina. C. vt ostenderet nihil illos sibi
arroganter assumpturos: sed precibus exornaturos.

p Quinta p̄idos. S. Ad
illud respexit. Auditiq̄ ad
ueritis q̄re cursum: nam

non mirū te audisse: que
vniuersus orbis agnouit.

D. Quanta: vt cōmiserā
tionem concitaret: narran
de erant calamitates: sed

remouendę erāt morę: vt
q̄ prius legatō expōeret.

Ergo breuiter illas tangit.

q Tempestas. S. vis be
lorū. r. Actus. SER.

collisus:

s Fatis. S. per transitū:
& excusat troianos: et gre
corum laudem minuit.

t Audiit & quē. C. vni
uersā hāc sphericā rōem

explicauimus in Georgi
is: vbi de quāq̄ zonis me
minit.

v Tellus extrema. S. vt
est Britanīę: & omniū in
sularū Oceani.

x Refuso. S. refuso vt indi
at Luc. Quaq̄ iacet litus

dubium: quod terra fre
tumq̄ vendicat alteri

nis vicibus. cum funditur
ingens Oceanus: vel cum

refugis se fluctibz aufert:
& est Homeri.

y Et si quem ex. pla. 3.
Audierunt etiam illi qui

separātur zona ea que est
in medio quattuor. i. ier

uens: significat autem an
tipodas. 3. Plaga ini. S.

intemperati: vel ardentis:

a Diluio ex illo. S. ex il
la vastitate. Alii hic distin
guūt & mutant sensum:

vt sit. quos dirimit plaga
solis ardentis: ex quo mō

dusest cōstituit: hoc est
chaos esse desit. D. Dilu

uio nō bello: Nā ex bello
aliquid remanet: ex dilu

uio vero nihil: nā oia toli

C. Diluio ex illo. translatio est. Fit autē translatio: cū verbū

ex quadā re transfertur in aliā rem: qd̄ propter similitudinē

recte transferri videtur: vt cū fiat: aut rei ante oculos ponē
de: aut augendę: aut minuendę: aut ornandę causa: aut vt

obscenitas vitetur: aut vt breuiter narretur: hic breuitatē causa
posita est translatio. Cum em dixit diluio ex illo: denotat

q̄ quemadmodū diluio oia ruit: trahitur: ternunt et
tunturq̄: ita in eo bello demonstrat incēdia: rapinas: depor

pulariōes: cedes: euersiones: irruptiones: inuasiones: caput
tates: Quapropter vt ex nobilitate gentis & opulentiā regni

sefe nobilitaret: et dignos demonstrauerat: quibus sedes dē
de essent. Sic huiusmodi calamitate misericordiā commo
uer: & merū omne: ne superbius. quid agant submouet.

b Tot vaſta. D. poſt calamitatem belli durior caſus nos
excepit. c Diis ſedem exigua pa. S. pia & verecunda pe-
tio. D. Diis ſedem ex. Facilem & honeſtam petitione oſi-
dit. Ex comemoratioe au-
tem deorū etiā hoibus pe-
tere videt. N. que numi-
nibus prebebit ſedes cul-
tore neglecto. C. Diis ſe-
dem. Comendat petiti-
onem ſuam a modestia.

d Litusq; ro. Innocuū.
S. non quod nulli noceat.
ſed cur? dedicatio niſi poſ-
ſit nocere: aliter ſerpentes
innocuos dicimus. D. Lit-
us. vt demonſtret quod
ad homines pertinet: nec
difficile: nec oneroſum. C.
Innocuum. In quo vobis
nullū afferemus: detrimē-
tum: nā cum dabūt lit-
ſtem: niſi ex eorū liber-
tate iminuēt. c Cun-
ctis vndiq; aurāq; pa. S.
Iſta em cōmunia ſunt.

f Indecores. S. Decus de
cor: ſacit decor decoris: ſed
hic indecor dicim? hic in-
decus non poſſumus dice-
re: vñ indecores: cū co bre-
uis ſit: aut ſyſtole eſt: aut
cetera dicim? noiatiū non
inueniri. vt i multis nomi-
nibus ſit: nā indecus lectū
nō eſt: quod et melius eſt.
Nā ſyſtole ſine exemplis
ſieri non debet. Verecūde
autē hoc dicit: ſua coniun-
ctionem ornari ſtalos
D. nō erimus indecores:
Noluit dicere ornabimus
regnū: ne ſit arrogans. C.
Nō erimus: non ſolū non
erimus detrimēto: ſed eri-
mus decori. conatur autē
ſummū ſeruare tēperamē-
tum: ne aut propter nobi-
litatem: magnitudinemq;
nominis Troiani: illorum
ſocietas perſoſa veniat.
ne ve rursus propter illoꝝ
calamitates: ſint ita affli-
cti: vt ſint contēnendi: ac
ne quāt latinus: cur non
ſecundas ſedes ſuas poſue-
rint apud illos: qui eos ſi-
bi iungere voluerunt. Re-
petit Ilioneus qd iā poſu-
erat: ſaro huc eē adactos
Troianos. g Aboleſcet.

S. abolebitur: & vſus eſt inchoatiua forma cū opus nō eſ-
ſet. h Troiam. S. Troianos. i Fata p æneg iuro. S. q iā
nouit latinus oraculo. ſ. fauni p quod audiit externi veniēt
generi. k Siue fide ſeu qs zc. S. In his dextra cōprobat
fide & virtute. D. Fide. laudat fidē: quę neceſſaria eſt in ſoci-
etate regni. l Vittas. S. quę religabantur ad ramum.
m Huc repetit dar. S. Aeneas: & bene repetit non petit. q
ſi ad ſua. n Ingētib? S. de his quę magna cōſtar fuiſſe.
o: Dat pre D. Quōpterea cū niſi pri? dederit: ſed ſic cōſi-
ge: miſit nos ad te Aeneas: & preterea. i. vltra id qd miſit
dat munera parua reſpectu prioris fortunę. p Fortuna
parua prioris. S. Bene mediū tenuit: nam ne laudare videre

tur aīe parua: ne deformare (nā durum eſt aliquid de inſo-
licib? accipere) ait fortunę prioris. C. Fortuna par. prio. di-
cis qua ne ſua iactanter laudet. Dicit fortunę prioris: ne vi-
derent contēnenda: nec ca-
ret cōmiſſatione hic loc?.

cū oñda rex q̄ excelſo gra-
du in q̄ humilē ceciderint
q Receptas. C. cōmēdat
a labore. Sic alibi. Preterea
duo: nec tuta mihi valle
reperi. r Hoc pater an-
chifeſ auro libabat ad a-
ras. S. Pateram ſignificat:
D. hoc pater. Nā ſi per ſe
non ſint digna: ſunt tñ ga-
taliū viroꝝ fuerūt. C.
Hoc auro. i. vaſe aureo. &
eſt denotatio. Cōmenda-
uerat dona a priſca fortun-
na: nunc cōmēdat ab au-
ctore. s Hoc priami
geſtamē erat S. Diadema
dicit: nam ſcepꝝ dictū
eſt. t Cum iura vo. C:
vt nō ſolū oſtenderet Pri-
amū illo vſum fuiſſe: ſed
vſum in maximis celebra-
tionibus. v Sacerq; ty-
aras. Pileū phrygiū dicit.
Et ſciendū hic tyaras per
vſurpationē dictū. nā hec
tiara dicimus. Mel? ergo
Iuue. Et phrygea veſtitur
bucca tyara. D. Tyaras.
pile? eſt: quo phryges vñ
rur: cū celebrant ſacra: vñ
ſacrum dixit. x Iliadū.
C. ab artiſtib? laus ē. nā
pter ceſos mortales phry-
giū hunc intexendū arē co-
lebāt. vñ de phrygiōes di-
cebantur huiusmodi ar-
tiſtes. y Labor. C. q̄
ſi dicat induſtria: quę nō
eſt ſine labore. Optie au-
tem poſt orationē adhi-
buit munera: quia pluri-
mū ad pſuadendū valet.
z Obtutu tenet ora. S.
ordo eſt. Latinus defixa
tenet ora: & obtutu. i. tul-
tu ſolo hēret immobilis.

a Intentos voluens ocu-
los. S. cogitantis eſt geſt?
ſic de Bocco Sal. Vult? &
oculis pariter: atq; aio va-
rius. D. Intentos oculos.
Quod eſt ſapientis cōſili-
um: nā oculi p diuerſa va-
gantes: ſecū animū trahūt
& a fixa cogitatione abſtrahūt: Sed ſi intentos: quō voluēs?
quia taciturni cogitationū eſt mouere oculos: cū animi eſt?
per diuerſa rapiunt: ita quo ſerit redieritq; animus: oculorū
ſignis oſtendit. b Regē picta mouet. S. quippe regem &
hoc eſt labor Iliadū. c Scepꝝ mouent tātū. D. q. d. ad
m rabatur quidē dona: ſed tñ nihil magis curabat: q̄ con-
iugiū filię. Cōmēdat autē regem a ſūma prudentia: qui ni-
hil temere conſtituerit: ſed longa ratiotinatōe cōſiderādo
qui eſſent troiani: & repetendo oracula Fauni vere cōduſit
eile recipiendos Troianos. Ergo tandē dixit. i. poſt diuturnā
nā diſputationē. d Veteris. C. q. d. veridici: nam ea quę
falſa deprehendunt oracula: diu non durant.

Eneidos

e Portendi. S. porto tendi. p. duc. significari. f. Paribus
auspiciis. S. pari potestate. & tractū est ex comitiis: vt dixi
mus supra. g. Tandem. D. post diurnā cogitationē:
h. Legtus. D. quia respexe
rat foelices exitus. **Nuncillum fatis extr**

1. Diuina. incoe. secū. S. Antiquo more locut⁹ de publicis rebus. i. de pace & nuptiis filijs: & de regis nuptiis: fact⁹ añ deorū cō memoratiōe: sicut etiā in oibus Catonis traditiōibus legimus. Hinc est in diuinatione. Si quid ex veteratione est louem ego maximū optimū: Ipse etiā am Virg⁹. Præfā⁹ diuos folio rex insit ab alto. D. Nostra incepta. qđ mag⁹ opere desideramus com pleri optamus: hoc optatū pñer ad nuptias filij: de quibus diutius cogitauerat. k. Augurij. S. propter quę dicta sunt supra. 1. Quod optas. S. i. pax. D. Quod optas. breuis: sed plenissima promissio. m. Nec sperno. S. quia dixerat fortū parua prioris. Et est lyptores id est liberē accipio.

n Vber agri. S. vbertas
alibi. Pecori & vitibus al
mis. Aptius vber erit. Et
est maior petitione pmis
sio. Nā litus illi petierāt.
C. Diuitis vber agri. libe
ralitas: simul & benigni
tas oñditur regis: qui ste
rilis litus petentibus ferti
les pollicet agros.

o Troique. D. Nam no
mellionet cogitabant.
p Pacis erit. S. foederis
ab eo quod sequit id qd
pcedit. q Tyrāni. S.
grece dixit regis: nā apud
illos Tyranni & regis nul
la discretio est: Licet apud
nos incubator imperii Ty
rannus dicatur. Declinat
authic & hęc tyrannos.
D. Tyranni. hoc nomen
posteribus sculis infama
tū est: nā reges q Tyranni
dicebantur. r Est mlt
hi na. S. male multū argu
unt Virgi. q latinū vltro
induxit: filiā pollicte: nec
oraculū considerantes: ga
Italo dari nō poterat: nec
xneq meritiū: quē decebat
rogari. Teren. Hac forma

impulsus Chremes vltro ad me venit vnicā natā suā. Hesi-
odus etiam *ἡρώων γυναικῶν*. Inducit multas hero-
das optatē nuptias virotū fortūū. D. Est mihi nata. Verecū-
da oblatio: & aduerlus omnē exprobrationem munita: ne
forte illud dici possit. Terentianū. aliquid mōstri alitū: & q̄
niā neminis obtrudī p̄stitit ad me. C. Est mi. na. Ingēs affe-
ctus paternus iubet illū vltro afferre conubitū q̄d esset ab-
stinea petendū: sed cū ppter monstra iā decreuisset filiā ex-

terno coniungere aduētū aut externorū rariorū deq̃ uirorū ex
cellentiū rarissimū esse cognosceret: erat anxius: ne tāta occa
sionē fortunę iniquitate omitteret. s. Sortes. S. abusiue n

s. Sortes. S. abufine p
 oraculis pofuit, t Plu
 rima coelo. Moftra finit.
 S. aut p augmentū dixit:
 aut & alia viſa intelliga
 mus: nā duo nō funt plu
 rima. v. Hoc la. re. ca.
 S. Hoc Italic manere ſign
 ficat: nā ſic dicim⁹ hoc mī
 hi reſtat. id ē manet me il
 la res. x Qui ſanguine
 no. Nomē i a. ſc. Coſtē
 dit id mīmonium Troia
 nis q̄ſorioſū fore.
 y Et reor & opto. C. vt
 pter q̄d fatiſ ad hoc du
 citur etiā beniuolo aio &
 amico moueri videatur.
 z Mens augurat. S. Au
 guro dicimus ſecūdū Phi
 cū pſigio mentis futura
 colligimus: auguroſ vero
 tū cū futura veris capia
 mus auguriſ. a Opro.
 D. ad laudē aene. b Nu
 mero omni. S. l. tercentū
 & perire dixit: nā in legio
 ne nō niſi tercenti equiteſ
 erant: quē habebat⁹ fexmi
 lia virorū: p q̄d oñdū ha
 uiſſent: vñ legione lacū
 vñ & alibi. Tercentū ſeu
 rati oēs volūte magiſtro

c In p̄sepibus altis. S: multa nō ppter seclēd propter aliud dīcūt. nā et p̄ p̄lepia alia: equos magni tudō monstrat Homēus. πῶντων ἅλως. id ē p̄lon gas vestes d Extēplo. C. Cupiebat vti occasiōe de teucris: q̄ primū: ego celerimē remisit: & q̄nā viros fortes illos putauit, muneribus q̄ ad forensis res p̄tinerē donauit. Est aut̄ moralis sensus: vti cū fortuna sese nobis offert eā q̄ primū accipiam: me cū paup̄osē ea auoluē cū frustra illā inquiram.

c. Ordie. S. p. meritis sin
guloz. f. Infratos o.
stro. D. Stratos purpurei
ornatos. C. Infratos o.
habetes strameta purpu
rea. dicuntur em stramenta
felle in quibus in equis in
fidem⁹. qm eqs sternatib.
coru terga exequet⁹. q mol
li⁹ residem⁹. g. Taperis
S. Secundo declinat: hoc

nomē tapetū taperivt hoc rēplū rēplī. Vnde est pictūq; tapetis hoc loco. Itē hoc tapete: vt hoc fedile sedilis. Vñ est. Quē forte tapetibus altis extractus. Declinat autē gr̄ce Oratō τοι ταπητος. Vnde est. pulchros tapetas. h. Deo missa mo. pē. S. Suspendēda pñciatior: & ambit' maior est. Nā monile nō nisi hoīm dicim': q̄ nūc ad laudē p̄ph̄leris posuit. D. Monilla: ornat. In formā mulierū. m̄y autē benivolentē in Troianos signū. Nā q̄ pedib' venerat: non

Nunc illum fatis extrema a sede pròfectum

portendi generum: paribusq; in regna vocari

Auspiciis:hinc progeniē virtute futuram

Egregiam:& totum quę viribus occupet orbē

Tandem letus ait: dii nostra incepta secundēt:

Auguriumq; suū: dabitur troiane quod optas:

Munera nec sperno: non vobis rege latino

**Diuitis vber agri: troie ue opulencia deest.
Ipse modo æneas: (nostri si tanta cupido est:
Si iungi hospicio properat: fortius ve vocari)
Adueniat: vultus neu exhorrescat amicos.**

pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Vos contra regi mea nunc mandata referte:

Est mihi nata: viro gentis quā iungere nostrę

Non patrio ex adyto fortes: nō plurima cœlo
Monstra sinūt: generos externis affore aboris

Hoc latior est are canunt: qui sanguine nostrū

Nomen in astra ferant; hunc illū poscere fata

Et reor: & si quid veri mens augurat: opto.

Hęc effatus: equos numero pater elegit omni.

Stabant tercentum nitidi in p̄sepibus altis

Omñibus extemplo teucris iubet ordine duci

Instratos ostro alípedes: pictisq; tapetis:

Aurea pectoribus demissa monilia pendent:

Teſti auro .fuluū mandunt ſub dētibus aurū.

Absenti æneę currũ:geminofq; iugales:

Semine ab æthereo spirantes naribus ignem:

debeant ad futurū gene
rū nisi equites redire. Aen
neg vero mittit bigas. hos
noris virtutisq; causa. Ho
noris: vicurru vectus ad
focerū: cū dignitate veni
ret. Virtus: quia currus &
equi instrumēta bellorum
sunt: & ne ad generū po
tēntissim⁹ rex leue, donū
mittere videret: eqs mirifice laudat. i Dente. S. de equis
abusive dixit: quod est hominū propriū. k Patri quos
dēdala circe. S. Et hoc fingit eā fecisse. Tractū autē est de Ho
mē. qui tales equos habuisse inducit anchisen. Et bñ est cō
positū ad id quod supra ait: Troie ue opulētia deerit. D. Dē
dalaviaciūmo ingenio. vt Dēdalus fuit. C. Dēdala. inge
niosa: & quē sūmo artificio sit p̄dita. Nam Δουδανiv
omare & variari gr̄cē dī. Sumplit autē a Lucre. apud quē

Illorū de gente: patri quos dēdala Circe
Supposita de matre nothos furata creauit.
Talibus æneadē donis: dictisq; latini
Sublimes in equis redeunt: pacemq; reportāt.

est Dēdala tellus.
l Nothos. S. materno
ignobiles genere. Est autē
nomē hoc gr̄cū: nā latine
quēadmodū dicas nō est.
m Furata creauit. CRL
mīta ab antiquis mutua
tus est Virgili⁹. vep multa
etiā ex se configurauit: vt
cū dicit: repidaq; recentē
cēde locum. cū locus tepidus cēde recentē dicendū sit. Et alio
loco: cesserunt equore iussu. i. ipsi iussu. Sic igit dixit hic Sup
posita de matre nothos furata creauit. i. furtim. i. clam patre
supponēs matrem. f. equā. equos solis creat. i. creati fecit hos
equos nothos. i. quorū mater mortalis: pater vero diuinus
esset: nā proprie nothi dicūtur: quos nobilior pater ex igno
bili matre creauit. n Donis dictisq; S. Eqs & pacis nu
triciā pmissiōe. D. Don. p̄p̄ eqs. dicit nāq; pacē reportāt.

o. Ecce autem C. hec di
ctio semper rem improbi
tam: neq; ante aduersā:
significat. ergo in maiorē
perturbationē ex impro
uīsa Troianorū foelicitate
incidit Iuno: nā vt ostēdit
Cicero in tusculanis: et vt
disputant Stoici: oīa ipso
uīsa videntur maiora: qā
quāta sint: quē accidūt: cō
sidrandi sibi nō datur. p Inachiis sese referebat ab
argis. S. bñ Inachiis. Nō ei est vna argos. Fuit ei et in Italia
quā Diomedes condidit: quē primo argi: post Agrippa:
post Aspi dicta ē: fuit & in Thessalia. Luc. Vbi nobile quō

Ecce autem Inachiis sese referebat ab argis
Squa iouis coniunx: aurāsq; inuēcta tenebat:
Et letum æneā, classēq; ex ethere longe
Dardaniā: siculo prospexit ab usq; pachyno:

dā nūc super argos arat
Fuit & haud longe ab A
thenis: quod a siti D. p̄s
dictū est: apud quos erat
magna societas inter eos
cui vno putco vrebatur.
Vnde & fratrias dixerūt
vno to. p̄p̄s. quas
tribus vocamus: Et notā
dū vbiq; bonus seq̄
euenus Troianos: Iuno re
mouetur & cōgrue: quasi numen inimicū: quod p̄sens pos
set nocere. q Squa Iouis. C In troianos: nā a iuuādo di
citur Iuno: vel Squa. i. magna. r Aurāsq; infecta te. S. g
elementū suūibat. s Et letū. C. Nā quid durius inimi
pp iiii

mouetur & cōgrue: quasi numen inimicū: quod p̄sens pos
set nocere. q Squa Iouis. C In troianos: nā a iuuādo di
citur Iuno: vel Squa. i. magna. r Aurāsq; infecta te. S. g
elementū suūibat. s Et letū. C. Nā quid durius inimi

et decet potuere: quia videre anea letum moliente in oenia.
s Abusq. **S.** Abusq. & aduſq. vſurpatue dicim: ppoſito
 tñ nō aduerbio iugit: nec ppoſitiōi, vſq. aut aut ppoſitio
 eſt: aut aduerbiū. **t** Iā fidere terre. **SER.** vt. & fidere no-
 cti. **v** Stetit. **S.** quod ſolet eſſe cogitantū. **x** Quaſ-
 fans. **C.** Quod iracentis: & minantis eſt. **y** Effudit. **C.**
 Nullo ordie aut rōne emiſit: eo em̄ ferebat: quo ira dolorq.
 raperet. **z** Pectore dicta. **C.** Quē ex imis ſenſibus proue-
 nient. **a** Heu ſtirpē. **C.** Omnis oratio pathetica pcep-
 & abruptū initū habet:

qm̄ irat⁹ nō rōne ducit: ſ; variis irarū fluctibus pē-
 piratur. Sic eſt illud proū
 Iuppiter ibi: & quid me
 alta ſilentia cogis rumpe-
 re. Itē mēne incepto deſi-
 ſtere victā. Verum pſens
 orō non ſolū principium
 habet abruptū. ſed vni-
 uerſa breuib⁹ ſententiis et
 crebris ſententiariū mutat
 onibus in pcepſerit velut
 inter eſtus iracundię fluctu
 et. Incipit igit ab exclama-
 tione quā greci & kpo-
 oiv dicūt: quē nō ſolū ſū-
 mū dolorem indicat: ſed
 extremā q; deſperationē:
 qua eū magis dolet: q; a-
 ſider fatiſ ſuis: quę regina
 deorū ſit: audere troianos
 homines exules fata ſua
 opponere. Deinde breues
 ſequunt̄ interrogatiūculę.
b Fatīſ contraria. qui cō-
 trariis fatiſ, naſcunt̄ imor-
 tales inter ſe inimicitias ex-
 erēt. Cōfirmat etiā deos
 fatiſ agi: dolet igit. q; de-
 buiſſent timere fata Iuno-
 nis Troiani: & nō timere
 tunc: dolet q; lupiores eua-
 ſerūt: & quicquid cogita-
 re potuerit vicerūt.

c Nūſtigis. **C.** dolet em̄
 cū ſuperatū fuiſſent: cū eo-
 rum vrbs incēſa: tñ habu-
 iſſe facultatē euadendine
 q; per tuta: ſed per medi-
 as hoſtiles acies. **d** Nū
 capī potuere capī. **S.** Cū
 ſelle dictū eſt. Nā ſi hoc
 remoueriſ erit oxymoron:
 dictū aut quē cōtulerūt nō
 videri conuigi ſe, quia nō
 obſuerūt. Capī aut capī.
 ſic dixit: vt & Cicero: vt in vberima Syclię parte Syclię
 quęrem. **e** Medias acies. **D.** Per gladios: & pignes nō
 extremos: ſed medios: quib⁹ nulla poſſent eſſe grauiora pi-
 cula. **C.** Medias acies Hipbole eſt. **f** At credo mea nu.
S. Nec fatigata deſtiti. nec ſatiata requieui. **D.** At credo nō
 em̄ feſſa ſum odiis: nec quieui ſaturata. **C.** At credo. Ironiā
 ponit. **g** Patria excuſos. **S.** Satis ſignate locutus eſt.
h Per vndas au. ſe. **C.** Auſus ſuos. in efficaſes cōquerit:
i Me opponere ponto. **S.** plus eſt q; ſi diceret: tēpeſtate.
Me autem: per perſoologiā: imbres: ronitrua: tēpeſtates.
k Abſumptę in teucros vires. **C.** Alia hipbole: deinde ad
 ſungit diſperſas quęrelas: & cū interrogatiōe: quę orationi
 maiorē aſſert grauitatē: eſt itē repetitiō quid: & quid eſt di-
 ſolutū: nā breues & cōciſę clauſule ſine copula pferuntur.
l Aut Salla mihi. **S.** Bñ mihi. ac ſi diceret. et iā q; p ſuā na-

turā ſolēt nocere me rogāte minime obſuerūt. **m** Proſuit.
C. q. d. id qd; ceteris rē oēm abſoluſſet: mihi ne minima qdē
 parte proſuit. **n** Cōdūtur thyri. **al.** **S.** Cōdi pprie dicun-
 tur: qui ſibi ſtatuūt ciuitatē. cōdūtur ergo: ſedē ſtabilem lo-
 cant: & ſunt pprie verba: q; nulla rōne mutant: vt ſacerdos
 res creati: virgines rapi dicim⁹. **C.** Oprata cōdūt. **a.** poteſt
 ſine extremo dolore recordari: q; nō mō pericula illis ab ea
 obiectis euacerūt: Verū etiā in terras fatales incolumes per-
 uenerant: nec tñ dolet in Italiā perueniſſe q; tū q; thyri
 no flumine purificatus ſe
 etiā ſacris placare poſſet:
o Pelagi. **S.** propter illud
 & terre grauiora manē.
p Mars pderē. **S.** Bñ
 belli & vaſtationis quęre
 exēpla i reb⁹ hu⁹: cōmodi
 ſicut in primo naufragi:
q Pirithous Lapitha-
 rum rex: cū vxorē duceret
 vicinos populos centauro-
 ros etiā ſibi cognatos exce-
 pto Marte aduimū voca-
 uit: ſñ iratū nūq; imiſit ſu-
 rorē q; centauro: & lapi-
 the in bella venerunt. **D.**
 Mars perde. gen. ab exem-
 plis iras ſuas accendit: &
 oñdit miores deos a d ple-
 nū ſe deſendiſſe. Cōparat
 cauſas: delicta: et pſonas.
C. Mars pderē. gen. a mu-
 nori argumentū eſt: q; quid
 de re quid illi duruſſe p: p-
 vt minoribus diis licuit:
 quod ſibi nō licet. **q** Cō-
 ceſſit. **S.** aut ideo dixit: vt
 oñ deret minora numina
 niſi impera uerūt nō poſ-
 ſe nocere. Stat⁹ de uenē.
 Inſādū iratę pceſſit hōrē
r Antiquā genitor ca. d.
S. Oeneus calydonis rex
 de primitiis oibus numi-
 nib⁹ ſacrificauit: excepſit
 Diana: quę irata aprū im-
 miſit: q; cuncta vaſtabat:
 dōcē a melegro occideret:
s Quod ſcelus rē. **S.** hęc
 eſt vera lectio: ſic & cauſa
 pcedit: vt vterq; ablatu⁹
 ſit: Nā ſi calydonē legas: vt
 tiū erit: nec ſenſus pcedit:
 ſcelus aut. p pena poſuit:
 ab eo quod pcedit id qd;
 ſequit̄. vt ſcelus expendit
 ſe merentē. **t** Aſt ego:
C. q;to hęc dolore pſert:

Moliri iam tectavidet: iam fidere terre:
 Deſeruiſſe rates: ſtetit acri fixa dolere.
 Tum quaſſans caput: hęc effudit pectore dicta.
 Heu ſtirpem inuiſam: & fatiſ cōtraria noſtris
 Fata phrygum: nū ſygeis occumbere campis:
 Num capī potuere capī: nū incenſa tremauit
 Troia viros: medias acies: mediosq; per ignes
 Inuenere viam, at credomea numina tandē
 Feſſa ſacēt: odiis aut exaturata quieui:
 Quin etiā patria excuſſos: infeſta per vndas
 Auſa ſequi: & pfugis toto me opponere pōto.
 Abſumptę in teucros vires: cœliq; mariſq;
 Quid ſyrtes: aut ſcylla mihi: qd; vaſta carybdis
 Proſuit: optato condūtur thybridis alueo:
 Securi pelagi: atq; mei: mars perdere gentem
 Immanem lapithum valuīt: conceſſit in iras
 Ipſe deū antiquā genitor calydon a dianę:
 Qd; ſcel⁹ aut lapithis tātū: aut calydotē merētē:
 Aſt ego magna iouis cōiunx: nil linqre i nauſū

vt maxima dearū cū nihil inauſū reliquerit: cū ſe ad oia cō-
 uerterit. tñ nō mō nō potuit pderē anea: ſ; dī ab illo ſe vici-
 v. Quę potui in. **S.** i. nocēs: vt cōtra. **Sis** ſcelis. i. ppſita: vt ē
 diximus. ſup. v Vincor ab anea. **D.** Nomē ppriū p cō-
 uitio poſuit. q. d. ab vno eodēq; inertiſſimo. **y** Quod ſi
 numina. **C.** Quod iracentis ppriū eſt: cōfirmat ſe ad nocē
 dū: & q;uis deſperet pſicere rē poſſe: tñ ipedire cōtra eſt. Ad
 monet aut in hoc loco poeta quātū in menib⁹ nris furore
 valeat: cū cogat eos etiā q; maximi ſunt deſcendere ad oēm
 indignitatē: neq; decoris fui rōnem habere: imo ſui ipſi ob-
 liuiſci: & omni rōnis luce extincta qua ſoli hoies ſumus: ſo-
 lo furore: q; immaniū beſtiarū eſt ferri. Vñ non pudet etiā in
 feris ſupplex fieri: & quod ſūmē ſtultitię eſt: quod deſperat
 perſici poſſe: tñ ipedire cōtra eſt: & ſaturat irā verbis: quā
 do ipſa re nō pōt. & cū indignatione pſert. **z** Imploratq;

quodufq; est. S. ac si dice-
ret. etia humilia. Qd' autē
luno vbiq; alienovri itro-
ductū auxilio: phisicū est:
natura em̄ aeris p se nihil
facit: nisi aliena cōfūctōe:
ventorū. f. qui creant nua-
bes: & pluuias. a Nō
dabit re. 12. C. Deinde cū
quādā voluptate: & ho-
stili insultatōe addit. At
trahere et reliq;. Iratorū em̄
ē rali iurgio vti. b Atq;
moras tātilicet addere re-
bus. S. Oñdit deos retar-
dare facia: nō penit' tolle-
re: vt deoq; alios Priamū
supesse p annos. Quē autē
dicit etiā a Creusa dicta
sunt: vt regnūq; & regia
cōiunxpta tibi. c Et li-
cet am po. ex. D. magnū
factiois inimicitie cōfiliū
vt dissiparet populos: cū
regū concordia nō posset
supere. Cōuertit at ad vir-
ginē: veluti ipsa cū aenea
aliquid egisset. d Sana-
guine troiano. S. ambicio
fā exerationē. e Et bel-
lona. C. Nō em̄ ego ad cu-
ius numē hoc p̄tinet ero p-
nuba: sed bellōa q̄ dea bel-
licū. Eñlo grece dī furor
bellandū: cuius sacerdotes
instituebāt iuuenes: et ro-
bustū: et qui comā nutrita
veterin annuo sacrificio scru-
tem percutiebāt sibi lacer-
tos brachiorū: sed antiqui
sacerdotes secabāt sibi bra-
chia: quā cōsuetudinē ser-
uari suo tēpore iussit An-
thoni'. f Nec fa. tā. S.
tūmō. C. Nec face tā.
Ma' ergo iuncēdū ex his
nuptiis parat italie: q̄ ex
ortu paradisi paratū est ex
quo Troia perit.
g Cyllēs. S. regina He-
cuba. filia (secundū Euripi-
dē) Cyllē: quē Enni'. Vir-
g. Pacuū: sequit. Nā
Home. Dimāis dicit. hēc
se facē parere in somnis vi-
dierat parim creauit: q̄ cau-
sa fuit incendii. ergo nunc
hoc dicit. talis erit veneris
partus. Nā sicut p Parim
Troia cōsumpta est: sic p
aeneā reliquē Troianorū:
Cōparatio autem iniurio-
sa: nam veneri Hecubam:
Paridē aeneā: Helenā laio-
niē comparat. h Iuga-
les. g. iugales. in mīmo
nio cōceptos. i Idem
S. similis. k Funesteq;
iterū rē. S. Sic rēdēgrecidiū: vt p̄gama. l Hēc vbi dicta de
dit. C. luno quē ambicio est: nō excitat furorem nisi terras
perat: nā ex regē terrenarū cupiditate furit ipsa ambicio: mo-
uerat autē ab inferis tenebris: q̄a ab appetitu prurbaro: q̄ p
animi corpea ē: a q̄ puenit ois furor. Furorū autē sp̄ placet

Quę potui inſelix: quę memet in omnia verti
Vincor ab Aenea: quod ſi mea numina nō ſunt
Magna ſatis: dubitē haud egdē iplorare quod
Flectere ſi nequeo ſup̄os: acheronta mouebo.
Non dabit regnis: eſto: phibere latinis: (uſq; ē.
Atq; immota manet ſatis lauinia coniunx.
At trahere: atq; moras tātis licet addere rebus:
Et licet amborū populos excindere regum:
Hac gener: atq; ſocer coreant mercede ſuorū.
Sanguine troiano: & rutulo dotabere virgo:
Et bellona manet te pronuba: nec facē tantum
Cyſſeis pregnans ignes enixa iugales:
Quin idē Veneri partus ſuus: & paris alter:
Funesteq; iterū recidiua in pergama tēdē.
Hēc vbi dicta dedit: terras horrenda petiuit:
Luſtificam Aleſto dirarū a ſede ſororū:
Inferniſq; ciet tenebris: cui triſtia bella
Ireſq; inſidieſq; & crimina noxia cordi:
Odit et ipſe pater pluton: odere ſorores
Tartareſq; monſtrū: tot ſeſe vertit in ora:
Tam ſeuę facies: tot pullulat atra colubris
Quam luno his acuit verbis: ac talia ſatur
Hūc mihi da p̄priū virgo ſata nocte laborē:
Hanc operā: ne noſter honos infracta ue cēdat
Fama loco: neu cōnubiis ambire latinum
Aeneadē poſſint: italosq; obſidere fines.
Tu poteſ vnanimē armare in proelia fratres:
Atq; odiis verſare domos: tu verbera tectis:
Funereaſq; inferre faces: tibi nomina mille:

bella: & inſidie: et omnia
ſcelera. Hanc et Pluto: et
ſorores oderunt: nā nō ſo-
lumbonum oderunt ſu-
rioſi: ſed etiā mali.

m Horrenda. D. ex cau-
ſa magnę iracundię vehē-
mēter cōmota: deſcriptio
autē Aleſtoſ ostendit eā
eſſe apram tāto negocio:
n Luſtificam Aleſto. S.
grece accuſat: ius huius
declinatōis tres caſus vſur-
pamus: genitiū: videlicet
vt electus: nominatiū et
accuſatiū: vt aleſto.

o Odit et ipſe pa. plu. S.
Venerationis eſt pater: nā
furie acherontis et noctis
filie ſunt. p Tor ſeſe ver-
tit in ora. C. Sequit Euripi-
dē in Horeſte: qui fingit
ſurias vertere ſe in varias
formas: modoq; appellat
fortunā: mō ſatū: mō ne-
ceſſitatē. q His acuit
verbis. S. Incidit: et ino-
ſtigant ei' infantiā.

x Hūc mihi da p. S. aut
tibi aptū: aut certe p̄petu-
ruū. Indeſſū vſq; ad ſi-
nē pducēdū. Et ſciēdū ſu-
rie nihil p̄ p̄mō dari: q̄a
preſtat hoc ipſm furie: vt
bella cōmoueat: et vt dica-
t deſeſſe lunonē. DO.
Da p̄priū. Da nō p̄atur:
ſed imperat: vt ſit iō per-
ſonarū: Propriū. g nō la-
borabis: q̄a nihil peto alio
enū a te. C. Propriū: Nam
q̄uis furor oib' ardētiori-
bus cupiditatib' inſit: tū
nulli maior ē: nec magis
p̄pri' q̄ ambitioſi. s In-
fracta. S. vt valde fracta:
aut q̄ fuit añ hac ſemp in-
fracta: vt m. xi. Turnus vt
iſraſtos aduerſo mare la-
tinos. t Cēdat ſa. lo. S.
Vicat. Cicero. loco ille mo-
tus eſt cū ē ex vrbe depul-
ſus. v Ambire latinū:
S. amplecti circū retinere
nec ob ambitū hoc dixit.
nā ambio ad illū dicimus
non ambio illū. x Tu
poteſ vnani. ar. S. A ma-
iore ad min'. C. Vnani-
eſt qd petit facile ab ea
p̄ſtari poſſe: arguit ei a mi-
nori. q̄ro em̄ magis accē-
det latinos p̄ra exteros:
cū poſſet frēs hac ten' vna-
nimes iter ſe cōcitare: neq;
eſt q̄ exēplū petam' ab A-
treo & Thyēſte: aut ab
Etheocle et Pollinice: nā

in omni ſeculo innumeri inueniuntur.
y Verſare domos. SERVIVS. vertere: et vſus eſt frequen-
tatiuo ad vim augendum.
z Tibi nomina mille. SERVI. facies: vt Et ſine nomie cor-
pus: Mille autē ſecundū Euripidē in cuius tragedia dicitur
PP v

Furias non esse vnius po-
testatis: sed plurimarū ita
factū secundum necessita-
tē. Ita Asper. D. p. nomia
formas ondit. in quas co-
uersa mutabat: quod po-
terat vocitari. C. Tibi no-
mina mille. i. potestates.

^a Fœcūdū concute pectus. SER. Plenū malitię efficacię:
D. Fœcūdum. nocendi artibus redundans. Sollicita autem
in causa sua sepius rem cōmendat: ordinatum autem con-
ciliū est. Priō em̄ fœd^o vertēdū fuit: vtrū pateret ad bellū.
^b Cōpositā pa. S. quā sup̄ latin^o dederat. ^c Sere. D.

Mille nocendi artes: fœcūdū concute pectus:
Disiice compositam pacem: sere crimina belli:
Arma velit: poscatq; simul: rapiatq; iuuentus.

vt ex fatis alia rursus fœ-
cū de pullularet.

^d Crimīa bel. S. causas:
vt crimē amor vestrū.
^e Velit. D. plus velle est
q̄ cogi. Velit: primo deū
de poscat: & si nōn deat
apiat. nam rapit: qui sine

iuben- tis auctoritate inuadit. CR. Velit. cupiat: sed cum
multi velint ferre arma: & tamen non audeant: a ducibus
poscere: adiunxit poscat. Multi etiā cum poposcerint, si de-
negetur: non audent rapere: addidit rapiat.

Exin. S. ordinis aduerbū. D. Exin. ex eo momento.
 h Gorgoneis. S. Scitis pessimis a Gorgone. D. Gorgoneis
 fuit a forma qua fingitur gorgone. i Tacitum. S. pro ta-
 cite. D. tacitum sine strepitu: qui in motore iacebat cū au-
 dierit filiā dandā Aeneas: vñ
 ipsa tacta: vt facinus ne-
 scienti obtemperet. C. ta-
 citum. clanculū nō senti-
 re illa. k Obsedit. S. be-
 ne obsedit: quasi quæ in-
 sidiabatur. i Super.
 C. l. de. & de propter signi-
 ficat. Cicero. Cupio hoc
 multis de causis. i. propter
 multas causas.
 m Foemineæ. C. q. d. ma-
 xime. Nam femineus sex-
 us propter imbecillitatē
 impacientior est i omnib⁹
 perturbatōib⁹. Hinc pau-
 lo infra: vt rabiem vehē-
 menter ostenda: canes foe-
 minas ponit. n Curq;
 q; irēq; coquebant. S. per
 uerso ordine respōdit: nā
 ira in troianos est: & cura
 de nuptiis: & primo ad-
 uerbiū teucrorū dixerat. C.
 Curq; irēq; nā cura quā
 cupiebat de filia irā in tro-
 ianos excitabat: Vfus est
 autem plurali numero: vt
 eas perturbationes vehē-
 mentiores ostēderet.
 o Huic dea cēruleis. S. si-
 gura per hypbaton: Nā
 q; talis est ordo: huic dea
 vnum anguē in sinu con-
 iecit: & vñq; ad intima sub-
 dit: & precordia quę sunt lo-
 ca cordi vicina: quib⁹ sen-
 sus percipitur. Anguē autē
 iecit partem sui. i. furo-
 ris. p Vñ. D. quia vñ
 ad pēditionē presentium
 arbitrata est satis esse.
 q Inq; sinū. D. Sinus dī-
 citur qui potest aliquid ex-
 cipere: & tenere.
 r Precordia. C. optimū
 dēgit membrū: vt videbis
 vbi expressimus: quid es-
 set precordia dictum est.
 s Leuia. S. pulchra.
 t Attactu nullo. S. Sine
 morfu. v Fallitq; fu-
 rentem. S. Inicit furorem
 sine accipientis sensu: fu-
 rentē autē: vt furore teneat.
 uir: nā nōdū furebat. i C.
 Fallitq; fu. Nam: ita fur-
 um inicit furorem: vt cū
 illa fureret: tñ nō aduer-
 teret: vnde sit ille furor.
 x Vipeream animā. D.
 Pulsa. i. humana. C. Ani-
 mā. i. anhelicum: sic in Ge-
 orgi. Animas: & olentia medi ora fouent illo.
 y Tēnia vitte. S. Tēnia ē vittarū extremitas. D. Tēnia. i.
 vitra. z Vdo. S. i. veneno. hypalage i sensu veneno vdo
 quod est de vdo corpore: nāq; serpentum vda sunt corpora
 adeo vt qua eunt viā humore designēt. a Solito matris

Exin gorgoneis Alecto infecta venenis:
 principio latium: & laurentis tecta tyranni
 Celsa petit: tacitumq; obsedit limen Amate.
 Quā super aduentu teucrū: turniq; hymenēis
 Foemineæ ardentem cureq; ireq; coquebant.
 Huic dea cēruleis vñ de crinibus anguem
 Cōiicit: inq; sinū precordia ad intima subdit:
 Quo furibunda domū monstro p̄misceat oēm.
 Ille inter vestes: & leuia corpora lapsus:
 Voluitur attactu nullo: fallitq; furentem:
 Vipeream inspirans animā: fit tortile collo
 Aurum ingens coluber: fit longe tēnia vitte.
 Innectitq; comas: & membris lubricus errat.
 Ac dum prima lues vdo sub lapsa veneno:
 pertemtat sensus: atq; ossibus implicat ignem
 Nec dū animus toto percipit pectore flāmā:
 Mollius & solito matrum de more locuta est:
 Mlta sup̄ nata lachrymās: phrygiisq; hymenēis.
 Exulibus ne datur ducenda lauinis teucris?
 O genitor: nec te miseret natēq; tuiq;
 Nec matris miseret: q; primo aquilōe relinquet
 perfidus: alta petens abducta virgine p̄redo.
 At nō sic phrygius penetrat lacedemōa pastor:
 Lēdeamq; helenam troianas vexit ad vrbes?
 Quid tua sancta fides? quid cura antiq; tuorū:
 Et consanguineo tociens data dextera turno?

de more. S. iracunde: nā hoc est de matrū more mixta aspi-
 rate loquebatur: nam paulo post vero furore quatietur. C
 Matrū de more. Ita loquebatur: vt amorē maternū expri-
 meret: & cuncta quę queretur: inde prouenire videretur: nō

autem a furore: vt paulo
 post. b Multa. C. pro
 multum.

c Exulibus ne datur. S.
 propter dissuasionem sig-
 nate loquitur exules vocās
 eos: quia propria regna re-
 petebant. D. Exulibus ne
 datur. Non fuit vñdum
 principio: nam nec beni-
 uolus reddendus erat qui
 esset pater: nec attentus q;
 de re esset sollicit⁹: nec do-
 cilis: cū causam sciret. Inci-
 pit ergo a quēstionibus de
 formans negotium: et ita
 agit cum marito quē re-
 uereri oportuit: vt suadere
 potius q; reprehendere vi-
 deatur. Sūt ergo argumē-
 ta. Nullus postulat. Pater.
 ingerit. Erit in nauī thala-
 mus filij. quando datur
 ei qui perpetuis erroribus
 damnatus est. omnis vi-
 ta ducetur in fluctibus:
 nulla coniugis gratia: nul-
 lum decus vxoris: quam
 pater non tradidit: sed ab-
 fecit non amplius visurū:
 ergo non propagatio san-
 guinis: sed orbatio est. &
 domus nostrę solitudo p-
 petua. Antea autē gesta:
 exempla sunt perfidię ipō-
 rum. Est autem maximū
 scelus rumpere fidem.
 d Ducenda. S. abducen-
 da. CRISTO. Ducenda:
 arguit a damno q; filia de-
 tur illi: qui paulo post ab-
 ducturus sit. Et hoc facit
 verisimile: quoniam sit ex
 ul: neq; propria sedes ha-
 beat: quo se recipiat. Item
 a turpi: quoniam cōtra ius
 atq; fas eripiat.

e O genitor nec te, mise-
 ret. natq; CRISTOFE. ad
 ad quem potissimum per-
 tineat filij cauere.

f Natq; tuiq; CRI. id
 agis: quod nemini pro fis
 omnibus noceas: nam cū
 rapietur a conspectu parē-
 rum virgo: & nos & illa
 in miseriam rapiemur:
 nec frustra id adiunxit.

g Nec matris miseret: q;
 primo aquilōe relinquet.
 CRISTOFERVS. Nam
 impacientius ferūt hęc in-
 comoda matris q; patris

vnde repetiuit miseret.

h P̄redo. SERVIVS. Quasi piratam ducit hominē diū
 in mari morantē. CRISTO. quod facile contici potest: rex
 eo q; diū per diuersa maria versatus sit.

i At non sic phrygius penetrat lacedemona pastor. SER.

Eneidos

Leuiter & an nō: sed hoc absolutum est. Si autem legeris: at. copulatiua particula est ad ornatum solum pertinet. Hora. At o deorum quicquid i coelo regit terras: et humanū genus. CRISTO. At nō. maximā vim habet hoc exemplum. Facit em cre-
dibile hoc in Aenea cum de more illius gentis sit rapere aliena. k Et cō sanguineo Turni. SER. Filius em Veniliū amatq sororis. DO. Turno. R. spōia deorum sunt cum maxima cautela consideranda: quia implicita sūt & inuoluta.

l Si gener externa perit de gente latinis. S. De qualitate transit ad finem. nā vult Turnum extraneum esse: diffiniri per callidā argumentationem: quia imperio latini non subiacet: cum oraculum de latinis omnibus cauerit. Postea etiam huic occurrit. Turnum grēcum esse ab acrisio cōmemorans: p quod duas res latēret agit: Nā dicēdo originē p̄siderādā: docet Turnū grēcū esse ab acrisio. xēcā latinū a Dardano: C. Si gener externa peritur de gēte latinis. Cōfutatio eorum: que obici possent de futurorum iusu.

m. Premunt iussa. SER. VI. vrgent: in hoc compellunt.

n Inachus acrisiusq patres. S. Danē Acrisii regis arguorum filia postq est a loue viriata: pater eam intra arcam inclusam precipitauit in mare: quē dea lata ad italiā inuenta est a piscatore cū Perseo quē illic enixa fuerat: & oblata regi: qui eam sibi fecit vxorem cum qua etiā ardeam condidit: a quibus Turnum vult originē ducere.

o Tum vero. C. Haecenus de matrum more locuta est. Nunc vero apte furore concita coepit: tum ex desperatione: quia latinum persuadere non poterat: tum quia magis atq magis a furia accendebatur.

p Mōstris. C. non erit verisimile pudicā reginā in tantam amentiam proruissē: nisi cōcra fuisset tāto furore: vt pro monstro

Si gener externa pctitur de gente latinis:

Idq̄ sedet: fauniq̄ premunt te iussa parentis.
Omnē equidē sceptristerrā que libera nostris
Diffidet: externā reor: & sic dicere diuos.
Et turno si prima domus repetatur origo:

Inachus: acrisiusq̄ patres: mediq̄ mycenē.
His vbi nequicq̄ dictis experta: latinum
Contrastare videt: penitusq̄ inuisera lapsum
Serpentis furiale malum: totamq̄ pererrat:

Tum vero in foelix ingentibus excita mōstris:

Immensam sine more furit lymphata perurbē.

Ceu quondā torto volitans subverbere turbo.
Quem pueri magno in gyro: vacua atria circū:
Intenti ludo exercent: ille actus habena:
Curuatis fertur spatiis: stupet inscia turba:

Impubesq̄ manus: mirata volubile buxum.

Dant animos plage: non cursu seignior illo:
Per medias vrbes agitur populoscq̄ feroces.

Quin etiā in syluas simulato numine bacchi
(Maius adorta nefas: maioremq̄ orla furorē)
Euolat: & natam frondosis montibus addit.

Quo thalamū eripiat teucris: tēdasq̄ moretur.
Euhoe bacche fremēs: solū te virgine dignū

Vociferans: & em mollis tibi summere thyrsos:

Telustrare choris: sacū tibi pascere crinem.

Fama volat: furiisq̄ accensas pectora matres

Idē oēs simul ardor agit: nouale querere tecta.

Deseruere domos: ventis dant colla comasq̄.
Ast alię tremulis vlulatibus æthera complent:

pampineasq̄ gerunt incinctę pellibus hastas.

Ipsa inter medias flagrantem feruida pinum

Sustinet: ac natę turnicq̄ canit hymenęos.

Sanguineā torquēs aciem: toruūq̄ repente

Clamat io matres: audite vbi cūq̄ latine:

Si qua piis animis manet in foelicis amatę

haberi posset.

q Sine more furit. SER. VI. Sine exemplo: & hoc etiā contra decus est regij. r Lymphata. S. perculsa furore nympharum. si cut ceritosa cerere dicim. s Turbo. SER. Catullus hoc turbē dixit: vt hoc carmen: hic turbo: vnde turbinis facit. Nam si turbo nis sit: erit a proprio nomine.

t Impubesq̄. SER. aut multitudo puerorum: aut a parte totum posuit: vt pro manu ipsum puerum intelligas.

v Dant animos. CRISTO. Quomodo inerit animi rebus inanimis. sed pulcherrima poetę fantasia: vt motus illi maiores: q̄ turbini ex plagis proueniunt: animos quasi audaciam appelleret: & declamar a cōtrario: cum ipse plagg loleant illā imminuere.

x Simulato numine bacchi. SER. Talem padebatur furorem: vt speraret se liberi sacra celebrare. Non em ipsa simulabat: quod est sanctorū. Nam & paulo post dicturus est. Aleto stimulis agit vndiq̄ bacchi. C. Simulato a se. Tāto em furore pertra ē. vt contra latini iussa filiam in syluis ausa sit abducere: vt coniugium Aeneę remoret: Ex qua mora tolli penitus illud posse sperabat. Vnde & relique mulieres motę auctoritate reginę: illam in syluam secutę sunt.

y Quo. S. vt.

z Euhoe bacchi fremēs: solum te virgine dignum. SERVIVS. Vox bachan-
tis est.

a Tibi summere thyrsos. SERVI. pro sumebat: & sunt infinitiui p̄ indicatu-
uis.

b Deseruere domos: vēris dant colla comasq̄. C. Quasi dicat populariter il-
luc migrarunt. Et ex hoc inuere videtur: etiā has furore ab electo cōcussas fuisse.

c Pampineasq̄ gerunt incinctę pellibus hastas. SERVIVS. Pampinis re-
ctas. CRISTO FERVS. Pampineas. pampinis ve-
stitas: quos thyrsos vo-
cant.

d Incinctę pellibus. SER. VIVS. Nebridium tollit:

cincente pellibus. habē
res pelliceas vestes incin-
ctas: Vtebantur enim pel-
libus lincum: & dāmarū
et huiusmodi ferarum: q̄s
Nehridas dicunt.
c Pinum sustinet. S. facē
pincam: vt fiebat in libe-
alibus.

Gratia: si iuris materni cura remordet:

Soluite crinales vittas: capite orgia mecum,

Talem inter sylvas: inter deserta ferarum:

Reginam alecto stimulis agit vndiq̄ bacchi,

f Nate turniq̄ canit hy-
mengos. S. hic aperte exp̄s
sit dementia: nam cum
consecrauit filiā libero: h̄y
mengū canit eius acturni.
hymeneū autem nūc cara
men nuptiale dixit.

g Toruū. SER. pro tora
uc h Io. SERVI. vox

clamantis: & est tragicus
sermo. i Pius animis.
S. i. maternis
k Crinales vittas. SER.
que solatū matronarum
erant. nā meretricibus nō
dabantur.
l Stimulis bacchi. C. eū
em furorem incusserat: vt
illa omnis decori oblita:
ausa sit bacchi sacra simu-
lare. m Acuisse fu-
rores. S. vt supra. Quam
luno his acuit dictis.
n Consiliūq̄ om. rē. S.
Quod habuerat vt filiam

Postq̄ visa satis primos actuisse furores:

Consiliumq̄: omnēq̄ domū vertisse latini:

protinus hinc fuscis tristis dea tollitur alis

Audacis rutili ad muros: quā dicitur urbem

Accrisioneis Danae fundasse colonis:

precipiti delata noto: locus ardea quondā

Dictus auis: et nūc magnū manet ardea nomē:

dando Aeneā bella remo-
ueret: q̄ significauerat fu-
mus augurii. C. Consiliū
om. do. i. consiliū quo q̄
dem euerso totius familig
occlusus sequebatur.
o Accrisioneis danae. S.
patronymicū: i. Nam filiā
Accrissy significant: nō acc-
risioneis colonis. Sola em
venerat: nō cū colonis.
p Precipit idela. S. vt dī
xim⁹ sup̄ inera archam.
q Et nunc magnum ar-
dea nomē. SERVI. Bene
allusit: nam ardea quasi

Enneidos

ardua dicta est. i. magna: & nob. his: & quāq; Igin⁹ in ita⁹
hic: vrbib⁹ ab augurio ausardee. ardea dicta velut. Illud nāq;
Qui. i. meta. fabulosū ē icēlā ab hanibale ardea: et i hac auē
eē pphā: Sciendū tū ardea
p antyphrasim dictā: q
breuitate pennarū alt⁹ nō
volat. Luca. Quod aulā
volare ardea sublimis pē
ne confusa natant. C. Ar
dea dicta secūdū Strabo
nē: v⁹ quia ardua qd i ed
to sit posita: vel quia con
dētibus vrbē: auspitū fuit
ardea auis: vel nomen ha
buit ab ardea. Viliis: &
Circe filia. r Mēbra. ex.
S. An exuit: nā cū vō
lūt xideri iduit se corpib⁹
ppter mortaliū oculos: nā
in corpē fūt. D. Pulchre di
xit exuit: et induit. Velut
cū vestitus permutationē
facim⁹. Exuim⁹ cū nēm
& induimus alienum.
s. Albos cū vi. S. etiam
albas vittas. t Ramū
in. oli. SER. aut coronam
accipit: aut ramū alligat
vittis: qd apte in viū. ostē
dit. Et vitta cōptos volu
it ppendere ramos. sup eti
am: pferimus manib⁹ viti
tas. v Iunonis rē. S.
Iunōis rēpl. an⁹ sacerdos.
C. Bū Iunonis sacerdotis
plonam sumit: vt maiore
auctoritate loqueret.
x Incassū fufos rē. S. Pro
b⁹ de tēpō: p nēxiōe libel
lū cōposuit. in q docet qd
cui debeat accomodari:
q itelligim⁹ hā cōq; facit
ardua ē cōnexionē. Nam
patere futuri tēpōis est.
Fufos vero participium
est preteritum. Dicit autē
tem patieris: vt tot tui la
bores fundant incassum:
vel in irritū cadāt: incassū
aut tractū est a cassib⁹. i.
reibus. y Trāscribi. S.
tradi. Sermo autē hic trā
c⁹ ē de pecūia: nā scribi ē
dati. Hora. Scribe decē ne
rio nē sāt adde cicurg. Re
scribo sō reddi. Hora. dic
tāt qd tu nūq; scriberē pos
s⁹ t. erē. Argētū ill⁹ denuo
rescribi iubeas phormiōi.
s Abnegat. DONAT.
Cū tāris piculis: & vxorē & dotē q fieris: a Externusq; in
re. D. dic oia q hoīem fortē et regem mouere possint: dat p
terea vincēdi fiduciā asserēdo Iunonē affuturā: cui cā displi
cebat. addidit meritū: ne si cūctaret: firmatos arctiore foede
ris vinculo supare nō posset. C. Externus. Quid ei iniuriōs⁹
est q cū domi sint heredes: q suo sanguine cōiugū meruerit
querere externos. b Querit herēs. S. de iure traxit. vt nō
generū: sed heredē diceret. Nā p cōepcionē factō mīmonio
sibi inuicē succedebāt. c Inunc. C. grauissima cōfutatō
cū id cōcedere videmur qd manifestissimis argumētatōib⁹
mime agēdū oīdim⁹. sic i. iiii. l. Seqre italā vēr pete regna
p vndas. Est ornat⁹ loc⁹ dissolutō & exploratōe: vbi muta

tis verbis repetit eadē sentētia: d Ingratis. C. Ex quib⁹
nulla grā puenit. e Tyrrhenas i sterne. S. vt i seqre ita
lū ventis. Sane notum ē bello multū potuisse tyrrhenos:

Sed fortuna fuit: terris hic turnus in altis
Iam media nigra carpebat nocte quietem.
Alecto toruā faciem: & furialia membra
Exiit: in vultus sese transformat aniles:
Et frontē obscenā fugis arat: induit albos
Cum vitta crines: tum ramum innectit oliu:
Fit calybe: Iunonis anus: templiq; sacerdos.
Et iuueni ante oculos his se cū vocibus offert.
Turne tot incassum fufos paciere labores:
Et tua Dardaneis transcribi sceptrā colonis:
Rex tibi cōiugū: & quēlitas sanguine dotes
Abnegat: externusq; in regnū queritur heres.
Inunc ingratis offer te irrise periclis.
Tyrrhenas i sterne aties: tege pace latinos.
Hec adeo tibi me placida cum nocte iaceres.
Ipsa palam fari omnipotens satura iussit.
Quare age & armari pubem: portiq; moueri
Let⁹ i arma para: & phrygios q flumie pulchro
Confedere duces: pictasq; exure carinas.
Celestū vis magna iubet: rex ipse latinus
Ni dare cōiugū & dicto parere fatetur:
Sentiat: & tandem turnū experiatur in armis.
Hic iuuenis vatem irridens: sic orsa vicissim
Ore refert: classes inuectas tybridis vndam

et fuisse pēpue infestos la
tinis: vt hi bellū assidue
ducunt cū gēte latina:
f Hec adeo rē. addit au
ctōritatē: qā scit anū cre
di difficile. Adeo autē val
de. f. iussit. vt Terē. Adole
scētē adeo nobilē. g Tibi
C. cōtra meritū laborū re
risio. Tibi qui mala gesta
possis tua ppra fortitudi
ne corrigere. Tibi. suspecto
iā genero. h Me. D. Sa
cerdotē suā rēpl custodē:
cui⁹ fide nosset. i Ipsa
pa. fa. D. habet ēphasim
ipsa. q. d. q oia p. que tug
causē fauet. CRI. Ipsa sa
turnia. Argumentum ab
auctoritate. k Qua
re age. C. Cum tā oīdū
inceptū iussit velleq; fu
turū: exhortat vt capiat.
l Let⁹. S. alacer: festinus.
Nā letari nō p. q pdebat
vxorē: sicut supra in. i. ve
la dabāt leti. m Et phry
gios. D. q. d. ibelles et in
erres n. Flumie pu. S. vt
sup hūc iter fluuiū tyber⁹
amēno. C. Flumie pul. &
picta scarinas dixit: vt tra
heret: in cōtēptū. q. d. qui
pulchritudinē pot⁹ ad vo
luptatē regrat q. ea q ad
salutē & defēsiōē spectet
qua ppter faciē p. tanq; deli
tiosi iupabūt: ergo arguit
a facili. o Pictas. D. nā
luxoriosos hēc pictura de
notat. p Celestū vis
ma. iu. S. p diffinitōnem
ipsa Iuno est vis deorū: aut
p augmentū suat primo
per se: secūdo p Iunonem.
postremo p vim omnū
deorū. D. Celestū vis. ergo
debet audat⁹ si eti:

q Rex ipse. D. qui te sefel
lit: cui⁹ ipiū tu defēsiōne
seruasti. C. Rex ipse la. Tra
xerat hūc in odiū cū dixit
illū denegare sibi p. nubiū
& dotes partas sanguine:
ita q nūc amare insuleat:
& exaggerat irā i Turno.
r Sentiat. S. rēde sentiat

cōtra quem laboratē p se nō phauit. CRIST. Sentiat. Ex
eo q mltū fidere videt viribus Turni: audatū illi augere: &
bona spe cōfirmat. s Tādē C. q. d. post nimis longā tu
am patientiā. t Hic iuuenis vatem irridēs. S. caluit quia
iuuenis. Horatius. Non ego hunc ferrem calidus iuuenta
consule plāco DONA. Iuuenis. Non miū si iuuenis mu
lierem & anū in re bellica contempsit. CRI. iuuenis. Quis
bus in grate viuendi robor magnum est. hi plus viribus q
consilio tribuere solent: hinc egretulit Turn⁹ ab auctula ad
monitū: cum reipublice cura ad regem non ad sacerdotem
pertineat. propterea q est responsio plena amaritū dīne: &
contemptu: & ostendit se nihil latere ex his q illa velum con

fultrix admonuerat.
v. Victa situ senectus. S. Tempori longinquitate ex qua nascitur situs. C. Sed re victa situ. Nō quia plus sapiat: sed quia deli-
ret illa meas res dixisse.
x. Veriq; effoeta. S. Caf-
faverat. y. O mater.
S. Irisionis est non hono-
ris. D. Omater. irrisio ē ap-
ta. z. Falsa formidine.
S. quia vatem: nā eā defē-
debat a bellis: si non etas
falsē religio sacerdoti.
a. Cura tibi. C. Distribu-
tio est: nā ostendit: & qd
ad anticulā sacerdotem: &
quid ad viros pertinet.
b. Talibus alleto. C. Et
recrenam quis magis fu-
rore percipi q̄ ip̄a furia de-
huit. c. Exarsit in iras.
S. Communis sermo habet
ardeo illa re. Sed figurat
ardeo illam rem dicimus.
Et est specialis corneliū elo-
quio. d. Oranti. S. loqn-
tū de etiā oratores dicit
mus. e. Tremor occu-
pat artus. S. Vicinitate. f.
Iunq. Nam tremor furoris
est. C. Subit⁹ tremor. per
colorem rhetoricū: quem
orationē appellat. illā ita
describit: vt oculis nostris
eam subiceat. f. Tāta
q̄ se fa. S. Semoto annili
vultu quē sinxerat: & q̄ se
induerat: sicut supra i pri-
mo de venere. Et vera icel
suprauit dea. g. Repu-
puit. C. re in cōpositione
breuis est: sed in tribus pre-
teritis: qm̄ geminat cōso-
nans sit longa positione.
Sū autē hec repperi: r. tult
& reppuli. h. Gemi-
nos crexit cri. an. SER. Si-
miles. Nā oēs dicit crexit
scnō duos. i. Verbera-
q̄ insonuit. S. p. verberib⁹
insonuit. i. p. verbera.
k. Rabidoq. S. habitū
furoris orationis ostendit.
C. Rabido. vt pote qui iā
furore vehemēter cōcitare-
tur. l. En ego victa situ.
D. pri⁹ nō potuit obiurga-
remeruēte q̄ i illū regere
q̄ pulerat. C. En ego: Re-
pacio verborū: q̄b⁹ vsus
fuerat. Turn⁹: vehementiā
demonstrat iracūdiē.
m. Respice. S. multi hic
distingunt: & superiori-
bus iungunt: vt sit sensus:
respice eam quā dicis fal-
sa deludi formidine.
n. Ad hec. S. i. ad regum
arma: & ad bellū. Quō er-
go dicis: qd supfluo his in

Non (vt rere) meas effugit nuncius aures:
Nec tantos mihi finge metus: nec regia iuno
Immemor est nostri.
Sed te victa situ: veri quā effoeta senectus
O mater: curis nequicq; exercet: et arma
Regum inter falsa vatem formidine ludit.
Cura tibi diuū effigies: et templa tueri:
Bella viri pacēq; gerant: quis bella gerenda,
Talibus allectos dictis exarsit in iras.
At iuueni oranti subitus tremor occupat artus.
Dirigere oculi: tot erynnis sybulat hydri:
Tantaq; se facies aperit: tū flāmea torquens
Lumina: cūctantem: et quergentem dicere plura
Reppulit: et geminos erexit crinibus angues:
Verberaq; insonuit: rabidoq; hec addit ore.
En ego victa situ. quā veri effoeta senectus
Arma inter regum falsa formidine ludit:
Respice ad hec adsum dirarū ab sede sororū:
Bella manu: letumq; gero.
Sic effata: facem iuueni coniecit: & atro
Lumine fumantis fixit sub pectore thedas,
Olli somnū ingēs rupit pauor: offacq; et artus
perfudit toto prēruptus corpore sudor.
Arma amēs fremit: arma tōro tectisq; requirit.
Sequit amor ferri: et scelerata infania belli.
Ira super: magno veluti cum flāma sonore
Virgea suggeritur costis vndantis aheni:
Exultantq; estu latices: furit intus aque vis.
Fumidus atq; altē spumis exuberat amnis:
Nec iā se capit vnda: volat vapor ater ad auras

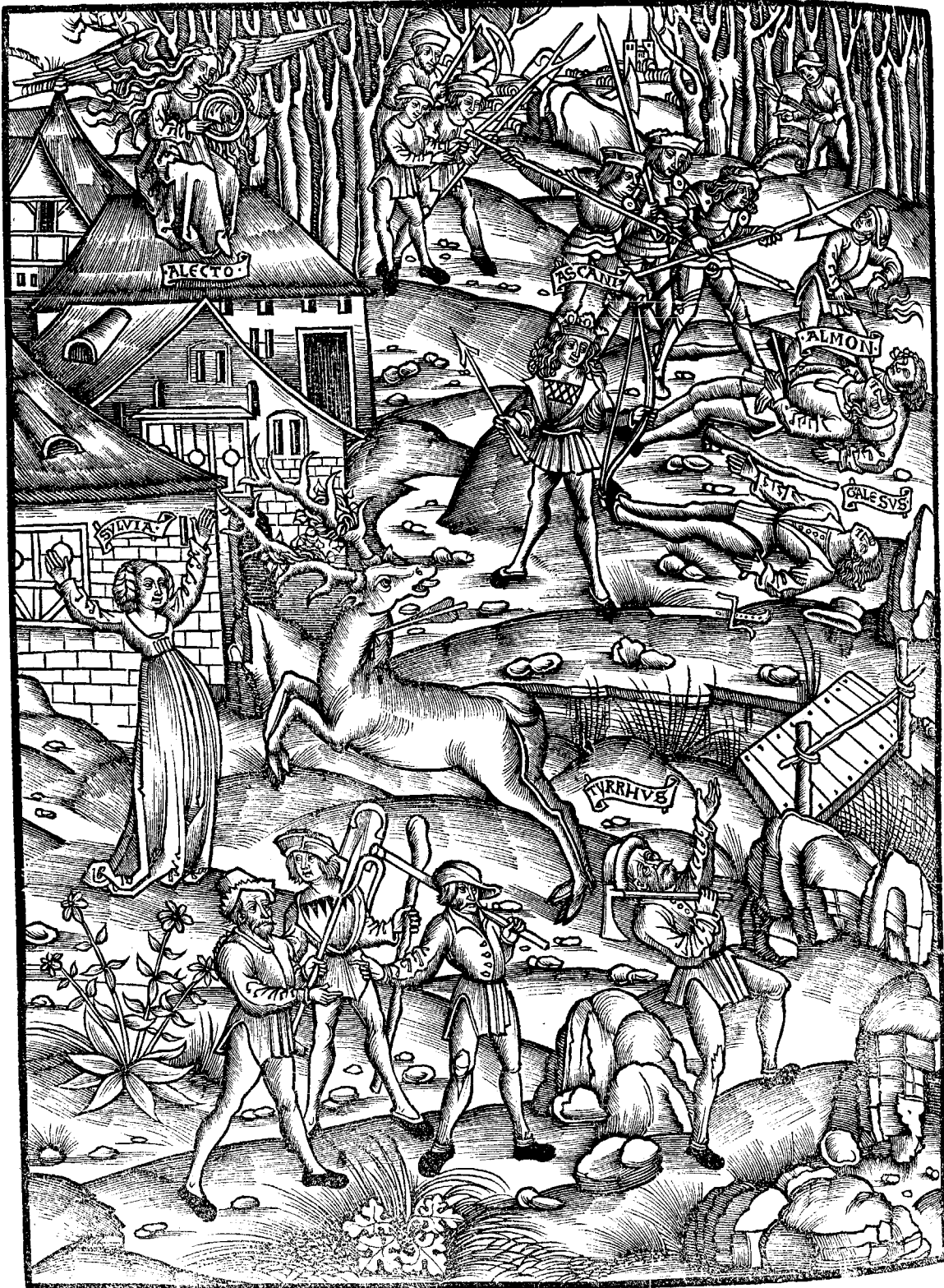
ferat reb⁹: ad q̄s veni. Alii
respice ad hec legit: vt sit
q̄si demonstratis: respice bel-
la: & lēu gero. o. Bella
ma. ge. D. cōtra illd⁹ bella
virī pacēq; gerāt. p. Fa-
cē iuueni cōiecit. S. Sar⁹ cō-
siderate facē iuueni iniecit
q̄ cito exardescit: et desinit.
supra vero amare serpētē
iniecit: vt in mulierib⁹ fem-
per viget venenū. q. A-
tro lu. S. atrilumis tēdas:
vt pulchra faciat te prole
parētē. Atro autē lumie: fur-
riali iferno. alias aut rōne
caret. CRI. Atro. nūq; ab
hoc colore discedit Poeta:
sed etiā sensus lralis ē atro
lumie: cui mule⁹ fum⁹ eēt
admixt⁹. r. Sub pecto-
re S. Vbi fellis loc⁹ est. i. ira
cūdiē. s. Fremit. S. cum
clamore deposcit: bñ autē
amēs: q̄a i tpe q̄uerat. C.
Fremit. nā indignatio ali-
um sonū emittit phibē-
bat. Nā tremere significat
cōfusa vocē ex ira: & indi-
gnatiōe emittit. t. Sce-
lerata infania. S. nihil ei tā
infanū q̄ desiderare id per
qd possit p̄ire. v. Ira su-
per. C. pulcherrima & acco-
modatissima cōpatio &
mitra copia. Nā cū aq̄ nō
mināda sit: modo latices:
mōvum: mō amnē: mō vn-
dā dicat. x. Magno ve-
D. Ornate poetice in pab-
lis sistrudinib⁹ maxime cō-
sistit. y. Virgea sug. S. de
vminib⁹ vī virgis facta:
vñ est flāma validior.
z. Costis vn. S. Costis autē
laterib⁹: & bñ antiquū re-
spexit morē: nā ollas non
suspēdebāt: sed postis cir-
cū circa ignē adhibebant
Costis. i. laterib⁹. a. Fu-
rit in. aq̄ vis. S. i. fumidus
aque amnis: nec imitior:
nā p̄tē & alterius rei am-
nis. Hāc autē diresim Tuc-
ca & Van⁹ fecerūt: nā vir-
gili⁹ sic reūq̄rat. furit i⁹ aq̄
amnis. & exuberat vt aq̄
amnis. qd satis aspū fuit.
b. Nec se iā ca. vn. S. me-
lius q̄ si diceret nec vas iā
vndē capit. c. Vapor ad
auras. C. oia in cōpatōe q̄
drant: gtuat em̄ sanguis
ex accensione bilis. vt aq̄
flāmas in ahenis: & ebull-
tiō: mouet: & vt inde ex-
tollitur fumus: sic ex bilis
sanguinisq; bullitiōe ele-
uat ad caput vapores: qui
bus ois recta rō ad umbra-
tur: & lumē amittit.
d. Ergo: S. q̄ sic icēsus ē.

Eneidos

e Polluta pace. S. v. sua
vel Troianorū. D. Pollu-
ta pace. aliter enim aduer-
sus locerū moueri non de-
buit: præterea impellebat

Ergo iter ad regem polluta pace latinum
Indicit primis iuuenum, et iubet arma parari:

a furia. f. Indicit. S. Si-
guare verbū bellicū posu-
it. C. indicit iter, i. expediti-
onē. Honeſte autem dixit
iter: quasi qui iturus eſſet.

ad latinū: et animū exploraturus: anteq̃ bellū moueat:
g Primis. D. ductoribus: vt causam scirent. h Tutari
italiā detrudere finib⁹ hostem. C. verbis em honestabat bel
lū: quod quidē sumere simulabat: n̄ ppter ereptā p̄ugem:
ne p̄p̄riū cōmodū sequi videret: sed vt patriam tutaretur:
et ab ea hostes arceret: ergo primo ostēdit honestū bellū: de
inde facile: cū polliceatur: nisi etiā latini sese oppoant: tamē
ipsum contra s̄mbos sufficere: vt aut verisimile faciat: ru
tulos relecta pace q̃ om
nes suapte natura amāt:
bellum sequantur. plures
causas refert. quibus factū
le ad id moueri potuerint.
hoc in genere deliberatio
Cicero affectionē vocat:
que est quedam cōmuta
tio rerum ex tempore: aut
negotiorū euentu: aut ad
ministratiōe: aut homi
num studio. i In vo
ca vocauit. S. Quia nūcu
patis vocis bella summe
bant. k Certatim. D.
Amor maxim⁹: & fauor
in Turnū ostenditur.
l Hunc decus egregium
forme mouet. S. Dauni et
turni. i. decus: nam hoc di
citalios p̄chritudo turni:
alios nobilitas: alios viri
mouebat ad bellū: nam
hoc est animis audacib⁹
implet. Affectione sui in
fici omibus magnanimi
tatem. m Arte noua.
S. Dolo. CRI. Arte noua.
Fraude inuoluta: nam in
geniosa res fuit ex venati
one huiusmodi captare
ocasiōem. n Specu
lata locū quo littore pul
cher. SER. pronome pro
nomine ponitur: non pro
nominibus. vnde mō no
ue inter duo nominavnt
pronomen posuit: nam re
de q̃ loco diceret: & hoc
semel tantum fecit.
o Insiidiis cursuq̃ agita
bat. S. nam insidiis circū
uenimus non agitamur.
p Canibus rabiem. S.
Studium mutauit in ra
biem. C. Canibus. nā dis
sile erat homines exte
nos: & omnia pauitātes:
vt aliquid corra ius aude
rent condare: ergo impu
lit canes ad id ad qd ho
mines non impulser.
q Noto odore. S. Cerui
no. solēt em ita istitui. Ho
ra. Venatus ex quo cer
uinā carulus pellem latrat
ut i aula. CRI. Noto quē
ex multis venationib⁹ no
uissent: vñ noto: id est ami
co & grato: & quo vehemēter delectarentur: vt in Bucco.
hic inter flumina notē. r Malorum causa fuit. SER.
Hoc est: & prime reuocabo exordia pungē. s Animos
agrestes: excitauit eos primum: qui facilius excitari potue
runt: propter imperitiā: & feritatem, CRISTO. Animos

agrestes: nam ciuilibus & aliqua ratiōe compositis nō sus
fecisset illa causa: vt propter ceruum mouerent bellum.
t Et cornibus ingens. SER. Ingens. & ad prestantem for
mam pertinent: & ad magnitudinem cornuum.
v Tyrhides pueri. SER. Tyrhi filii: & vt diximus supra
alludit ad nomē: nam tyrhus dictus est pastor: apud quē
lauinia peperit. v Cui regia parent armēta. SERVIVS.
magistrum hunc pecorum vult fuisse: & salutarium. Nam

hoc est & laure custodia
credita campi. M. gister
autem pecorū est: ad quē
omnia pertinet animalia
Cicero. nominat hominē
quem magistrum pecorū
ēē dicebat. CRISTOFE.
Regia parent armenta.
non enim moti sunt ad vl
ciscendum iniuriam relig
nisi Tyrh⁹ magnē aucto
ritatis apud illos fuisse.
Dat autem curam alendi
puellę: qm̄ natura molli
or: in deliciis huiusmodi
animalia habere p̄suerūt:
mansuetudinem autem il
lius longius describit: vt
inde appareat eum in ma
iori precio apud heros fuisse.

y Sylua cura. SFR. bo
num puellę rusticę nomine
formauit.

z Pectebatq̃ ferrum. pu
roq̃ in fonte lauabat. S.
quadrupedem: vt in lat⁹
inq̃ ferri.

a Ille manum patiens:
SER. patiens illius rei di
cimus: vnde apparet vnū
v. causa metri detractū.

b Mense herili. SER. no
ue dixit: nā herum non ni
si dominū dicimus. nisi
forte ideo dixit. quia dat
ei humanū sensum: vt im
ploranti similis.

c Errabat syluis: rursum
q̃ ad limina nota. SER.
pascabatur: vt mille meg
sticulis errant in montib⁹
agne.

d Ipse domum: sera q̃
uis se nocte. SER. id est
sua sponte.

e Errātem DONA. his
versibus ponit excusatiō
nem Ascanii.

f Rabide venantis Iuli.
CRI. Quia foemine facili⁹
in furorem concitantur.

g Secundo defluet. S.
Secundo: id ē cū aqua vn
de & aduerso dicimus cō
tra aquam: Nam ideo de
fluere dixit. Et. Secundo
quia etus cursus post na
tantem videtur.

h Nec dextre deus errāti. SER. licet enim certum esset feri
turum: tamen bene errantē dixit: quia non vlq̃ quaq̃ sem
per certus est ictus: Horatius. Nec semper feriet quodcunq̃
minabit arcus. i Deus absuit. S. Alecto deum dicit: si
cut de Venere descendit: ac ducente deo: nam vt dixim⁹ nu

crimina belli: r. Terrorum & fraudis abunde est. S. Terro: more hominum: fraudis vero ex cuius vulneratione. C. Fraudis abunde est: in praestita causa belli a furia: & aliis effectibus causae reliqua facilia erant. s. Stant belli cause. SES. manifeste sunt: placent, ut statim conferre manum. t. Talia, Ironice continet hic locus. v. Egregium veneris genus. C. Ironice dicitur est. x. Ipse latinus. S. ac si diceret: quae Aeneas causa, congor odisse. Unde & amas

Tū contra Iuno: terrorū et fraudis abunde est:
 Stant belli cause: pugnatur cominus armis.
 Quae fors prima dedit sanguis nouus ibuit arma.
 Talia coniugia et tales celebrent hymeneos
 Egregium Veneris genus: et rex ipse latinus.
 Te super ethereas errare licentius auras
 Haud pater ipse velit summi regnator olympi.
 Cede locis: ego si qua super fortuna laborū est,

te nulla fit mentio: quae est Troianis inimica: virban? tamen hunc locum accipit per interrogationem: terrorū et fraudis abunde est: quod si per gratulationem non credat. si autem Teret: quia plus cupio minus credo. y. Te super ethereas. S. quia dixerit: Coeli conuexa per auras. C. Te super ethereas: nam furorem non amat deus: s. Atto sic alas. S. E. h. non est volans, periphrasis. a. Italiae medio. S. hunc locum umbilicū Italiae chorographi dicunt: est autem

in latere cāpanie: & Apu-
lie: ubi hypani sunt: et ha-
l: & aquas sulphureas: iō
grauiores: quia ambif syl-
uis: iō aut ibi aditus dē in-
ferorū: q̄ grauis odor iux-
ta accedentes necat: a deo
v: viciū circa hūc locū
nō imolare: sed odore pi-
rent ad aquā applicat: et
hoc erat genus lirtatiōis.
Sciēdum tñ Varronē enu-
merat q̄ loca in italia sint
eiufmodi: Vnde & Dona-
tus dicit: Canus: qui di-
citur locus a porta certa flu-
uius: qui Calor vocatur:
quod ideo nō procedit: ga-
lis italie medio. b Sub
montibus. S. hoc nifi ad
toram Italiā referas nō p-
cedit: vt sit: Est in valli-
bus italie mōrtoſe: nam
hoc in loco montes pen-
tus non sunt. c Nobi-
lis. S. nō q̄d sequētia idū-
cat. d Amſancti val-
les. S. loci amſancti. i. om-
ni parte ſancti: quē dicit
& ſyluis cinctum: & fra-
gorem fluuiū torrente. C.
Amſancti valles. hic loc-
us in hypanis est: vt appa-
ret apud Plī. e Dat fo-
niti. D. Cōpendioſa deſcri-
ptio: in qua amnē & pte
ex qua fundit: & ſonū ca-
lētis aque: & cauſam ſo-
ni ostendit. f Hic ſpec-
ho. S. hoc nom ap̄d maio-
res tñ genēſ fuit. Ennī
femineo poſuit. Horat-
masculino. Quē nemora:
aut quos agor in ſpecus.
Virg. n. utro: quod hodie
in numero ſingulari trib-
tū vltimur calibus. Plura
lēm a genere masculino
habemus in omnibus ca-
libus. Hinc est ip̄i in deſo-
lis ſpecubus: q̄ antiqui
codices habent hic ſpec-
horrendus. C. Hic ſpecus
horrendū: Poetice deſcri-
bit: hiatū per quē ad infe-
ros furia deſcēdit: q̄ au-
tem addit cōlum: terrami
q̄ leuabat. ad morālē rat-
onem retulit: quia & ma-
gni & parui viri leuātur:
quando furore liberātur.
g Spiracula dytis. S.
aditus a ſpirādo antiqui
codices ſpiracula habēt: q̄
dicta ſunt. Otto roo v me po-
roo. hoc ē a ſinib- iſerorū.
h Vorago. S. Acherōtis
est exſtratio. i Cōdi-
ta erymis. S. aliū condit lei-
gunt: & ſe ſubaudiunt.
k Leuabat. S. ER. releuabat: recreabat: cui preſent p̄ ſua
tat onori.

Ipsa regam: tales dederat Saturnia voce s.
Illa autem attolit stridentes anguibus alas,
Coccyq̄ petit sedem supera ardua linquens,
Est locus italie medio sub montibus altis
Nobilis: & fama multis memoratus in oris:
Amſancti valles: densis hunc frondibus atrum
Vrget vtrinq̄ lat⁹ nemoris: medioq̄ fragosus
Dat sonitum saxi: & toto vortice torrens,
Hic specus horrendum: & seuis spiracula digis
Monstratur: ruptoq̄ ingens acherōte vorago
pestiferas aperit fauces: quis condita erynnis
Inuisum numen: terras cœlumq̄ leuabat.
Nec minus interea extremam saturnia bello
Imposuit regina manū: ruit omnis in urbem
pastorum & acie numerus: cœlosq̄ reportant:
Almonem puerum: foedatq̄ ora galeſi:
Implorantq̄ deos: obtestantur latinum.
Turnus adest: medioq̄ in crimine cedis & ignis
Terrorem ingeminat: teucros in regna vocat:
Stirpem admisceri phrygiam: se limine pelli:
Tū quorū attonitę baccho nemora auia matres
Insultāt thyas. (neq̄ enim leue nomē Amate)
Vndiq̄ collecti coeunt: martemq̄ fatigant.
Illicet (infandum) cuncti contra omīna bellum
Contra fata deum: peruerso numine poscūt.
Certatim regis circumstant tecta latini:
Ille velūd pelagi rupes immota resistit.
Vt pelagi rupes magno veniente fragore.
Quę sese multis circum latrantibus vndis
Mole tenet: scopuli nequicq̄: & spumea circū
Saxa fremunt: lateriq̄ illeſa refunditur alga.

1 Ex tremā saturnia bello
lo ipo. ma. S. Quod sup-
est perficit: & est trāſlatio
a pictura: quā manus cō-
plet & ornat extrema. D.
Extremā manū: nā in ar-
tificibus extrema manus
est: cū amplius man⁹ non
reponitur: quia opus est p-
fectum. m Ruit ois.
C. quod mirū si latin⁹ celi-
fir: cū & hi qui iniuria se a-
teucr: laceſſitos putabāt:
& turnus: & hi quorum
vxores: ab amata cōmo-
te erant. eodē tpe circūſta-
rent tandē celiſt. n Al-
monē. C. Emphasis est in
nomie: qui primū regi pa-
ſtoris filius. o Puerū.
C. pathos abſteate.

p Foedati. S. cruentati.
C. Foedati pathos a mō.
p Implorantq̄ deos. S.
Ad auxiliū & vltionem.
r Obtestanturq̄ latinū.
S. propter cedē factā teſtē
adhibent: & dicit aucto-
res ruptū foder: esse troia-
nos cū ip̄i pacis iura teme-
rarint. D. Obtestantur. In
uidioſis vocibus lacerāt:
q̄ oīa mala per troianoq̄
foedus euenerant. s In
medio carmine. C. Capra
maxima occasione.

t Et ignis. S. in ip̄o fer-
uore ſeditionis. v Teu-
eros in regna vocari. S. Di-
cit teucros: aut iniurioſe di-
cū accipe: quaſi exules ac-
pidos. D. Teucros: et ſtir-
pem phrygiā. pro conui-
tio poſuit. q. d. indignos
ad maxias dignitates vo-
cat. C. Teucros. q. d. exter-
nos: & exules in regna vo-
cat: nam cui iūſticia trade-
batur: eidem regnū conce-
debat. x Stirpem ad-
miſceri phrygiā. quaſi que-
ratur degeneraturos lati-
nos ex admixtione adue-
narum extorq̄: & a patriā
a pulſorū. y De li-
mine pelli. C. Habet em-
phaſim. puomē. q. d. affi-
nē tñ regē etiā q̄ ſua forti-
tudine hactenus illud re-
gnū protexerit: ergo cū in
dignitione proferendum.
z Attonitę baccho. S. qua-
ſi baccho. furia em ageban-
tur: & ſic est dictū: vt ac-
medias iter cedes exular.
a Nemora auia. S. ER. p
nemora. b Insultant.
th thyas choreis. c Ne-

q̄ em leue nomen amate. S. Iune. Quę nō ſacit principis v.
d Martemq̄ ſati. S. proliū cū clamore depoſcunt.

Eneidōs

e Contra omnia fata. S. superius de lauinia. D. Contra omnia. ppter apes & incēdiū e Fata deū. S. ppter ora- culum fauni. D. cōtra fata. i. sentētiās deorū: & fauni rīsa. f Peruerio. S. iraro. g Certarim. C. vt oñda latiniū: nī si inuitū nō cessisse. h Circūstant. D. obliui regalis reue- rentie. i Velut pelagi rupes. S. sic Cice. Seditionē populi flucib⁹ cōparauit: in ill⁹ dūtaxat flucib⁹ cōtionū. Bū Vir- gi. eū qui restitit seditiōi rupē vocauit. C. velut pelagi rup- es: vt. p. r. Hec cōgeminatio afferit cōpationē nō temere la- ctā: sed penit⁹ verā eē. k Molete. S. Hic distinguēdū vt scopuli nūis pīs sit. l Cocū cō. S. fremitui ppi bonū nomē posuit. m Seug. nu. lu. C. hō fuisset supae⁹ a folis hoīb⁹: nīsi fuisset aduersus eū iuno: deorū & regnorū regina n Deos au. DO. nā oib⁹ cōtra stātib⁹: quē alii suē suē po- tuit adhibere testē. o Frangimur. S. pmāit in rupis trās- latione. D. Frangimur. fragūf cōmoda nī ipi: & ponit fig- nata verba in traslatione: Nā frīgū nautis: & flucib⁹ istati

b⁹ interit. ¶ Miseri. dolet errore peccātū: null⁹ cū scies ca- dit in fouea scelerū. C. Frangimur. grauisest rei dānatō cū demōstram⁹ nos inuitos cedere. p Sacilego san. S. ga bellū fumebāt cōtra volūtātē deorū. q Sanguine. C. ne forte credatis illas eē breuitores. r Omiseri. C. ppter poe- nas qe luctis ex scelere. potuisset iure suo sceleratos appella- re: sed voluit miserātis poti⁹ q̄ irascētis aim oñdere: si for- te illos imutare posset. s Te turne. C. cui⁹ auctoritate hec maxie fuit. Cōgemiauit aut⁹ pnomē ad maiorē exp̄ssionē. t Vorisq̄ de. ve. se. S. q̄a religio rigida dī semel mala cō- missa nulla rōne reuocar. Hor. Dira detestatio nulla expli- atur victima. C. Voris. f. nō em deorū sicutia hoc euenit: sed tua p̄inaua: quia seri⁹ q̄ oportuerit penitētia mouebis: Deinde vt maiorem orōni auctoritatē afferat: apre oñdit multo pluris hec illorū q̄ sua intecē. v Parra qes. S. i. vi- cine mortis hñficō. x In limie por. S. secur. tas ois i pm- ptu est. y Funere foc. spo. S. exequiis tū regalib⁹ carco.

Mos erat. S. Varro vult morē esse cōm cōsensū omniū simul habitantiū: qui inueneratus cōsuetudinē facit. a Hespīo inlatio. S. hoc est in antiquo: nā (vt in primo dī xim^o) duo latic fuerūt: vñ nō frustra hespiō addidit. Quod autē dicit hāc cōsuetudinē antiq̃ fuisse: falsum est. Nā a numā pōpulo primū instituta est: sed carmini suo: vt solent fieri hystorī. Norandū sane incōnexum esse hūc locū: si q̃ tot^o libri cōsideret textū.

Nā supra ait: longa placī

das in pace regebat. Item

dicturus est: ardet in exci

ta lausonia: atq; imobilis

an. & nūc dicit. Mos erat

hesperio in latio: supra eti

am Captiui pēdent curr^o.

Ite tyrthenas isterne atles:

que ne sint cōtraria: acci

piamus italiā primo calu

isse bellis. Medio tpe quic

uissē: & ad antiquū studi

um nunc reuertit: sicut ro

mā bello flagrauerē sub

romfo: quere: sub numā:

sub nullo hostilio pria stu

dia reperuerūt. Hic ē q̃

ipse Virg. ait: longa placī

das in pace regebat: nō p

petua. Ite defunctaq; bello

Agmina in arma vocat

subito: ferrūq; retrahat:

nā retrahere ē repetere q̃

omiseras. tale aliqd dīc de

genere syllāo. Salu. Nā vo

lesōndere antiq̃s maiores

et p̃sulares fuisse: vicinos

vero ignauissimos. Syllā

vero florentissimū. ait igit

tur Sylla patricie gentis fu

it: familia iā extincta ma

tori ignauia. b Quē

protin^o. S. Igitur: deinde.

Nā nunc ipis aduerbiū.

alibi loci est: cū prin^o vira

q; tellus una foret.

c Albā coluere sacrū.

D. Obseruantes: aut legi

bus: aut assensibus homi

nū sunt: mos tpe custodi

tus legē facit: quē etiā ad

posterōs tranſit. vt hic pa

ter. **S**acrū: q̃ nō p̃ leui

duxerit: quasi putaret sa

crilegiū cōmitti: nisi esset

obseruatus. d Maxi

ma rerū roma. S. Imperii

potia. e Roma. DO.

Magna laus moris: cū a

principe terrarū populos

seruetur. f Mouent in

proelia martem. S. nā mo

ris fuerat indicto bello: in

Martis sacratio ancylia

cōmouere. Vnde est in. viii. vtq;

impulsi arma. C. Mouet martē: qui sibi sacrificant orant si

bi assit: & ancilia in eius templo mouent. Mos autē a numā

fluxit: sed ipse ad priscos: vt & multa sic retulit hoc: &

qm̃ vult hoc fictū videri: non meminit populos: contra q̃s

prisci bella mouebāt. qui omēs intra italicē fines versabant.

g Siue getis inferre manu lachrymabile bellū. S. Getarū

tera gens etiam apud maiores fuit: nam ipsi sunt Mysi: q̃s

Salua Iulullo dicit esse superatos. C. Siue getis. Populi in

Sychna Tartari dicuntur. hec oia vident ad Augustū refe

renda sunt: nā neq; latini veteres: neq; Albani extra italiam

Verum vbi nulla datur cecum exuperare ptās

Consilium: & seque nutu lunonis eunt res.

Multa deos: aurascq; pater testatus inanes.

Frangimur heu fatis inquit: ferimurq; procella.

Ipse has sacrilego pendetis sanguine poenas

O miserite turne nefas: te triste manebit

Supplicium: votiscq; deos venerabere feris.

Nāq; mihi parta quies: oīscq; in limine portus:

Funere foelici spoliore: nec plura locutus

Sepit se tectis: rerūmq; reliquit habenas.

Mos erat hesperio in latio: quē protin^o vrbes

Albā coluere sacrum: nunc maxima rerū

Roma colit: cū prima mouent in proelia martē

Siue getis inferre manu lachrymabile bellum

Hyrcaniscq; Arabisue parāt: seu tēdere ad Indos

Auroramq; sequi: parthoscq; reposcere signa:

Sunt gemine belli portē: sic nomine dicūt:

Relligione sacre: & seui formidine martis:

Centum grei claudūt vectes: eternaq; ferri

Robora: nec custos absistit limine lanus.

Has vbi certa sedet partibus sententia pugne:

Ipse quirinali trabea: cinctuq; gabino

bella gesserunt: qui gerat per Aulū Martiū: & canidū cētur rione repressit. Thracas: et Sarmatas per Publū lentulum: hyrcanos p̃ ryberū. armoenios quoq; regio hyrcania est si perauit Augustus. Et Parthos ad cōcordiā venire: & signa a Crasso ablata reddere coegit per Aquiliū Gallū Arabas domuit. h Hyrcaniscq; S. gens dicta a sylua hyrcania: vbi sunt tygres. i Arabisue parant. S. hic datus uenit

ab eo qd est hic Arab^o: nā

ab eo qd est hic arabs: ab

hoc arabe: arabib^o facit:

sicut hyber^o. vnde in Luc.

Occurrat hyberus alter:

& hybers. Horati. Disce

hyber: Rodanicy potor.

Item lectū est Etniops: &

ethiopus: Sed mō tātum

ethiops dicimus.

k Aurorāq; sequi. S. In

genti ambitu ipsum ortū

diei dicit p̃ populis.

l Parthoscq; reposcere si

gna. S. Hoc in honorem

Augusti posuit: quo reg

nante a Parthis repetita

sunt signa: quē Crassus p

diderat: qui cū auditate

sua cōtra auspiciū bellum

suscceperat: cap^o cū filio

est: & necat^o infuso in os

auro. I. Sunc gemine

belli portē. S. Sacratum

hoc Numa Pompilius fe

cerat circa inū argiletum

iuxta theatrū Marcelli: qd

fuit in duob^o breuissimis

templis. duobus autē: pro

pter lanū bifrontē. postea

captis Falscis ciuitate Tu

scis inuētū est simulacrū

lani: cū frōtib^o q̃tuor: vñ

qd Numa instituit: trāso

latū ē ad forū trāstitorū: et

q̃tuor portarū: vñ tēplū

est institutū. lanum sane

apud aliquos bifrontem:

apud aliquos quadrifron

tē esse nō mirū est. Nā ali

cū diei dñm volūt: in quo

ortus est & occasus. Ho

ra. Matutine pater seu la

ne libētius audis: Alii an

ni totius quē in quattuor

tempora cōstat esse diui

sum. Anni autē esse deum

illa res pbat: q̃ ab eo pria

pars anni nominatur.

m Relligione sacre. S. tre

mendē: execrabiles: nā &

paulo post dicturus est:

Tristescq; cludere portas:

n Centū acrei. D. nume

s Ferri robo. S. hū addi

rus & materie q̃litas dat vim.

dit ferri: nā omne quod forte est robur vocamus.

p lanus. D. Addit ad robur portarū deus iā qui bifrons

oīa circūspiciat: ne furorū & scel- rū portē temere aperiat.

q Seder patribus. D. firma est omniū sententia.

r Quirinali trabea. S. Suetonius. libro de genere vestitū dī

cit tria ē genera trabearū. vñ iūdis cōsecratū: quod est tū

de purpura. aliud regū: quod est purpureū: & habet tū al

bū aliq̃uod: tertū augurale: & coco mixtū: quirinali: ergo

regali. **T**rahea. Traheag tria sunt genera: primū diis fa

crū tū ex simplici purpura: alterū regibus: & deinde consū

QQW

Eneidos

pectora ferro. Pectora nā tergo null⁹ me⁹. q. Ocreas:
C. quibus induit⁹ crura. Vñ dicūt ocreg⁹ q̄li ob crura. i. circa
crura. Crura autē dicūt⁹ q̄a illis curram⁹. r. Lēio dūa
S. flexibili argento ducūt. i. extēdūt. Est autē spondai⁹
et recipio⁹ versus. s. Vomeris. Ecce q̄lis amētia vniuer
soriū agrestū fuit: vt infra vite pfutura: in pñitūe vite
rēt. t. C. Recoquūt. Recoquēdo reficiūt: et iā rugie cōte
cios restaurāt. v. Classica iāq̄ fo. S. hñ posuit āphibolo
giā: nā classū dīcim⁹ et tubā ipsam et sonū. Classīcū au
tē est flexibilis tuba. x. Tellera sī. S. Simbolū bellicū q̄

ad pugna exercitib⁹ dat. f. ppter confusionē euitādā: vt fuit in
bello Marci: Lar de⁹. i. sylle Apollo delphic⁹. In Cesar⁹ ven⁹
genitrix. D. Tessera significat nūcū geritū significatē bel

lū. C. Tessera signū bellicū: vt inter se ab hostib⁹ cognoscā^t
v⁹ note vel aliq⁹ alia re. y Trepid⁹. S. festin⁹ more suo-
3 Loricā induit. S. dīam⁹ & induo illa re: & illā rem

Eneidos

a Pādie nūc. D. Relatur
antiquis memoriā iuu-
cat masas: ne siue vera: si
ue falsa referat culpā habe-
at. & inuocādo pponit:
quia sit narraturus. C. Pā-
die nūc. in re difficile reuo-
uat inuocationē. b He-
licona. S. permaſtus mōs
Theſſalie diuidit. in Ciche-
ronem liberi: & Heliconē
apollinis cuius sunt mu-
ſe. Eſt aut̃ Homer. eonite
νυμοιο ποιοιοι ολυμπια
δωματα χοροισι νικητι
γαρνοι εστε παρσοτερε
ιστετε παντα ημεας δεκ-
λεοδοιον ακοκομινον
Δατι δα μενοινεσθ ημεα
εισε δα υναπιν κχι υποπα-
ροι η ναυ. c Quib⁹ ar. S.
aut ſplēdēt. aut amore
flagrauerit. d Prim⁹ in.
bellū S. Nō mirū ſi & cō-
tempor diuū. & facile-
gus Mezentius cōtra piū
prim⁹ arma corripuit. Et
ſciēda ē Poetę affectatio:
nā ambieſia nefas eſt di-
cere: hic aliquorum cōme-
morat qđ in bello nō iue-
nis: & in ſequētib⁹ alqđ
inuenim⁹: qđ hic oino nō
poſuit. C. Primus: qa aſq̄
Primus quia cōteptor eo-
rū deorū: quibus auctorib⁹
ſeneas ad italiā uenit: et cō-
tugit lauinie factū eſt.
e Tyrhenis aſp ab oris.
S. oriūdo tuſcus: nō tunc
de euſcia venit: quem añ
puſſū a ciuib⁹ cōſtat.

i Contēptor diuū. G.
adeo curā ſacrorū añ oēm
pietate ponit. poeta: (vt ſi
Caprovide) qa pceptis di-
uis. in hoies ſquit Meze-
niū contēptorē deorū di-
xerit: nā et Debuſſide quē
illaudatū dicit idē dixiſſe.
Sed quia curā ſacrorū diis
nō exhibuit: nā vt ait Ca-
tho in origini⁹: Mezen-
tius rutilis iperauit: vt pri-
mitras quē diis debetur ſi-
bi offerret: Et latini ſimi-
liperū metu ita uouerūt
O Iuppiter ſi tibi mag⁹ cor-
di ē nos ca tibi dare poſſo
qđ Mezentio: vt nos victo-
res facias: hinc ſacerdotis
illa inſultatio: Hęc ſunt ſpe-
g Agmina: qđ ar. SER. a-
ſicut eius illi: nec em cred-
dit: vel qđ mouet exulē:
eorū qđ Turnus añ eos de-
ſtauo qui ait. Ne parua ſi-
d Lauſus D. Laudat la-
corpore rara ſolet eē. i A
C. Agilina. Refert Dy-
italiā uenit cū auxiliū
ſentia p pſos tulit: coſe:

Vomeris huc:& falcis honos:huc omnis aratri
Cessit amor:recoquunt patrios fornacibus enses.
Classica iamq; sonant:it bello tessera signum.
Hic galea tectis trepidus rapit:ille frementes
Ad iuga cogit equos:clypeuq; auroq; trilecem
Loricam induitur:fidoq; accingitur ense.
Pandite nunc heliconae:cantusq; mouete:
Qui bello excitareges:que quaq; secute
Complerint campos acies:quibus itala tatum
Floruerit terra alma viris:quibus arserit armis.
Et meministis em diu:& memorare potestis.
Ad nos vix tenuis famq; perlabitur aura.
Primus init bellum tyrrenis asper ab oris
Cotemptor diuum mezentius:agminaq; armat.
Filius hunc iuxta lausus:quo pulchrior alter
Non fuit:excepto laurentis corpore Turni.
Lausus equum domitor:debellatorq; ferarum:
Ducit agillina nequicq; ex vrbe secutos
Mille viros: dignus patriis qui letior esset
Imperiis:& cui pater haud mezentius esset.
post hos insignem palmam per gramina curram
Victoresq; ostendat equos satus Hercule pulchro
pulcher autentinus:clypeoq; insigne paternum
Centum angues:cinctamq; gerit serpentibus hydrantem
Collis autentini sylua quem Rheas sacerdos
Furtiuum partu sub luminis edidit auras.
Mixta deo mulier:postq; laurentia victor

q̄ virbes habuerunt. Inter
q̄s fuit vrbs Cereſtinorū:
q̄ tūc agylinal vocabaſt.
k ne quēſc. S. quia i p̄
llo perſit: nec paternū rect
pit imperiū: I Patris
q̄ lerior eſſet imp̄tis. S. di
gnus: qui habere imp̄ato
rē pot̄: q̄ exule patrem.
m Pulchro .S. forti: vt
dixim⁹ ſupra. n Pulch
er auct. S. Auētīn⁹ mona
vrhis Romę eſt: quē p̄ſtat
ab auib⁹ eē noiatū: q̄ dery
beri aſcēdētes ſilicet aende
hāt: vt in octauo legim⁹.
Dirarū p̄ inde dom⁹ opor
tuna voluerū: quidā etiā
rex Aborigenū Auētīn⁹
nomie ſilicet: & occuſus: et ſe
pult⁹ eſt. Sicut etiā Alba
norū rex Auētīn⁹: cui ſuci
ceſſit Procas. Varro tū dī
ci in genere P. Ro. Sabios
a romulo ſuſceptos iſtū
accepiſſe mōſtē quē ab a
uēte fluuiō puincie ſuę ap
pellauerūt Auētīnū. Con
ſtat ergo varias opinioes
poſta ſecutas. nā ā princ
pio Auētīn⁹ dicit⁹ eſt ab a
uib⁹: vſ a rege Aboriginū
vnde hūc herculis ſiliū eē
ſtat nomen accepſiſſe: nō
p̄ſtituiſſe. C. Auētīn⁹. Mō
cyberi iminēs ab Auenio
ibi ſepulto. Vel vt Nuiio
placet ab auib⁹. q̄ cū i ty
berim potaſſet ille ſe ſer
perēt: ergo ab aduētū au
um: vſ ab aduentu popu
lorū. nā ibi erat Diang tē
plū: qd nūc Sabing dēdi
catum eſt: et oibus latinis
erat cōmune. De hoc pro
pertius. Phillis Aueniung
quēdā eſt vicina Diang.
Varro ab aduehendo pue
tat: nam is collis a reliq̄
collib⁹ paludib⁹ erat diſcre
tus & ex eo vrbe ratibus
aduuehantur. Alibi idē
Varro ait. Sabinos ab eo
rū fluuiō Auenie Auentis
num nominariū.
o Inſigne paternū. S. Ab
ſolute dixit. p Centū
anguēs. S. Secundū S. mo
nide: vt dixim⁹ ſupra. D.
Centū angues glorie cau
ſa hydrā gettabat: ſed lū

dibrium matris ex hoc apparebat.

q Collis auentini fylua. SERVI. in fylua collis Auenti
ni. Et dicendo Auentini ofi diuina antea tra esse nominat
tum. r Rhea sacerdos. SERVIVS illud ad nomen ma
tris Romuli:que dicta est Itha. Rhea, fylua.

S Furtivum. SERVIVS. illicite cōceptū: quippe a facere dote. sic ait alibi: & dulcia furta.

Mixta deo mulier. SER. medhisa. μηῖτο. grece dixit: **M**ulier. S. cōpēditte mortalīs dixit. Cōseq. es nāq. fū erat: vt diceret: & mixta deo mortalīs. v. **L**aurentia arua, S. Laurentiū ciuitas plurimū potuit: Nā omīa viciu lo

ca eius imperio subiacuerunt: unde nunc ait arua laurentia:
cū iuxta tyberim eius armēra Hercules paucis: sed secun-
dū antiquū sūt aū albī & romam tyberis laurentini fuit

territorij. **x** Geryone
extincto. **S.** Geryones rex
fuit Hispanie: qui is tri-
mēbris fingit: quia tribus
insulis preerat: quę adiacēt
hispanie: baltaricę mino-
ri: maiori: & Ebusę. Fin-
gitur etiā bicapitē canē ha-
buisse: quia & terrestri: &
nauali certamine plurimū
potuit. Hunc Hercules vi-
dit: qui ideo fingit ad eum
olla gręa transiectus: qđ
habuit nauē fortē: & gre-
manitā. Sane sciendū des-
clinari hic Geryones gery-
onę. vñ est ter gemini nei
ce geryonę: vt Anchises. se.
vñ viurpauit Salustius. **G.**
tionis dicens. Veniens autē
Hercules de hispania per
Cāpanā: in quadā cāpa:
nec ciuitate pompā trium-
phi sui exhibuit. vñ pom-
pei dicitur ciuitas. postea iux-
ta balas caulam bobus fe-
cit: & eā sepelit: qui locus
boaulia dicitur: hodieq; bo-
aulia dicitur. **C.** Geryone ext-
incto. Vide Seruū. Hesiodus etiā
ait. Medusa cū Nepruni
no cōcubuit: vñ cū illi ca-
put abscissum ē: ex vtero
duo filii emicuerūt: Pega-
sus equus alatus: & Cri-
saor: sic dictus: quia cum
auro ense natus est. Cry-
saor: relicta terra ad coeli
accessit: outronitru: et ful-
men ferens. Hic autē genu-
it Geryonē: quē Hercules
interemit. **y** Titynū.
S. a tityntha ciuitate argi-
viona vbi nutritur est.

1 Titynūq; bo. **S.** Ad
miratio locorū longinqua
re. **C.** Titynū in Au. h. b. dicitur p miraculo qđ tāta fuisse
vis Herculi: vt ex lōginq; p dā abduxisset. **a** Pila ma. **S.**
Pila ppe ē hasta romāa: vt gesta gallo p. saryllę macedonū.
b Dolones. **S.** dolo est aut flagellū intra cuius virgā later
pugio: aut secū dū Vronē ingēs cōtus cū ferro breuissimo.
Dolores autē a fallēdo dicti sunt: qđ decipiant ferro: cū spēm
preferant ligni: & multi volūt p teretes mucrones dolones
dici: p verū labellū: pyla significari. **c** Terere mu. **C.** Mu-
cronē est ferri intelligim⁹. Erat ergo mucro teres. i. ita hasta
longa: atq; totūda esset aculeata. **d** Ille pedes. **S.** ad ge-
nus respicit. Nā Hercules: semp pedes inesse cū eqs habue-
rit nobilissimos. **e** Torquēs. **S.** sustinēs: vt axon hume-
ris torquet. **C.** Torquēs inuoluēs circū se. **f** Tegmē leo-
nis. **D.** Preter hydrētū leonis pellē aliud insigne paternū
gestabat. **g** Homēdas. **S.** tremebūd: nō reuera horribilis
h. Tū geminū. **D.** geminos: vñ simul natos: vel duos: vt
alibi tenēdo. **i** Tyburti moenia. **S.** i. de greua tres frēs
venerūt ad italiā: Cacus: Coras: Tyburas: hi simul oēs
vñ fecere ciuitatē. & eā de fratris maioris noie tybur ap-
pellauerūt: licet et alias fecerint singulē. Nūc ergo dicit dups
ad bella veniē dimissa in ciuitate ad cultū dū Tyburti: vñ
tyburno. Catillus vñ mōs. Catillus: quē Catellū dicit p corru-
ptionē: Coras a cui⁹ noie cit ciuitas in italia. **C.** Tyburtina

moenia. Tyburtes originē multo ante vrbe hūt. apud eos
exhabēt ilices tres. tyburte pditore vetustiores. Hic p. l. atq;
addidit fuisse filiū Amphiarat: qđ apud thebas puit: & natū
eēx sororē adrausti. & i. na-
llā veniē cū Cora: & Ca-
tillō fratribus. **k** Descen-
dūt eē. **S.** ex hac cōpa: de
eqtes eos fuisse iteigim⁹
qđ cū dicitur est p. ca. Nec
nō celeres latini. Et cū frē
Coras: & virginis ala ca-
mille. **l** Homolē or. ul.
S. montes Thēsalig.
m Ingēs syl. zē. **S.** cum
vtriq; cēdit sylua: cedunt
virgultia minore ad ma-
ius venire debuit.

n Nec p. ne. fun. zē. **S.** ERa
de ciuitatibus tot⁹ vrbs
mulet quidē ex parte scri-
psit: ad plent tū Prolo-
mē. grece: Latie p. l. de ita-
licis etiā vrribus Higin⁹
plentissime scripsit: & Ca-
to in originib⁹. conditā
vrbiū dissentio inuenit ad
eo vt ne vrbs qđ Romę
origo diligēter possit ag-
nosci. Nā Salu. dicit vrbe
Romanā: sicuti ego acco-
pi p. didef: atq; habere ab
initio troiani. & cū his ab-
origenes. Alii ab euādro
secū dū qđ Virg. Tunc rex
Euandrus romę condi-
tor arcis. Alii a romfo: vt
en huius nate auspiciis il-
la inclita roma. Si igit tū-
te ciuitatis cerra ratio nō
apparet: nō mirū si in alia
rū opinione dubitat: vñ
nec historicos: nec cōmē-
tatores varie dicētes impe-
ritic p. dēnare debem⁹. Nā
antiquitas creauit errorē:
& pleriq; p. fūdūt: pleriq;
augent: & ad se trāstert
nota: quā rē etiā nō parū
errorē alterre manifestū ē.

vt ecce laurentū a pico factū: vt est lauretis regia pici. Ite a
lau no latini fratris est launū dictū. Ite a latino lauretū.
Ite a launio laurolauinū. Nec p. nestig fū. de. vt. Preneste lo-
cus est haud lōge ab vrbe dictus. Amo troy πρηνεος. id est
ab arboribus illis: qđ illic abūdā: ibi erāt p. offices: & dū
indigeres: sicut etiā Romę erat: & etiā illic duo frēs qui dīni
appellebant. horū soror dū ad focū sederet resiliens scintilla
ei⁹ vterū percussit: vñ dī cōcepisse: postea enixa puerū iuxta
rēplū Iouis abiicit: quē virgines aquatū cūtes iuxta ignem
inuētū sustulerūt: qđ a fonte haud lōge erat: vñ vulcanū dī-
ctus est filius. **o** Cēculus. **S.** Cēculus autē id: qđ minorib⁹
oculis fuit: quā rē efficit frequēter sum⁹: hic postea collecta
multitudine: postq; diu latrocina⁹ est: p. nestinā ciuitatē i mō-
tibus p. didit: & cū ad ludos vicinos pplos inuicasset: cō-
pit eos hortari: vt secū habitārēt: & p gloria fa. Are se filiū
vulcani: qđ cū illi nō crederēt inuocato vulcano: vt filiū su-
um cōprobaret: ois illi⁹ multitudis eeg⁹ flāma est circū vo-
lat⁹. qđ facto cōmotiōes simul habuerūt: & vulcanū filiū eē
crediderūt: hinc est ois quē credidit etas: qđ post dubitatio-
nē: & qđ sine dubio etas varia in spectaculis fuit. Diem⁹
autē: & hoc p. nestē: vt quicq; altū p. nestē viri: Et hęc p. nestia
vnde est cū primā aīē p. nestē: sub ipsa strauit. **CRI:** Cēculus
hunc legio. a Seruio diligēter fabula narratur.

Eneid

p Quis arua gabine. S. Gabii diu in agris morati: tandē Gabios condiderunt: vnde perite arua dixit non moenia. Sane illic funo religiosissime colitur, est autē locus haud lōge ab vrbe. Gelidūq; aut. Anio fluuius haud lōge ab vrbe est: hic Euphonia locutus est. Nā Enni⁹ Anionem dixit iuxta regulā. C. Anio fluuius ex mōibus trebanorū fluens. lacū olim hominū industria faciebat. ex quo preceps atq; angustus ferebatur. Inde per Tyburtinū saxum precepitatur in latium: Tybrim intrat. Dicitur Anio anienis ab Ennio: mansit tamen vsus: vt dicatur anio anienis. Sunt qui dicūt inueniri aniemē anienis: et anienus etiam.

r Hernica saxa. S. Sabi nos lingua herne saxa vocantur: Quidā dux Maior gabios de suo locū elicit: et habitare fecit fecit in montib⁹ saxosis. inde dicti sūt hernici. C. hernica saxa herne sabina lingua saxa vocantur: vñ hernici pp̃ q saxosa habitant. horum metropolis anagnia Sabi norū natio est. **s** Diues ana. S. aut fertilis: aut illud ad hystoriā. Nam Anthonius Augusti sorore contēpta: postq; & Cleopatā duxit uxorem: Metam eius in anagnina ciuitate iussit ferri.

t Quos amasena pa. S. aut pascis: aut sit antiptosis: q̃s pascit Amasenus. est autem fluuius vicinus ciuitati Priuenarū: quē est in Campania.

v Arma. S. scuta:

x Clipei. S. scuta maiorā. dicti ab eo q̃ celent corpus. **y** Vuluosq; lupi de pelle. S. Galerius genus est p̃ler: quod frōtū neutro genere dicit. **z** Vestigia nuda sinistri. S. At qui ipse ē ipugnātib⁹ prim⁹: sed hū nud⁹ est: q̃a regit scuto dextrū aut rectū esse cōueniebat: quasi ab armis remotū. C. Vestigia nuda. hęc cōsuetudo in italia nō fuit: sed norat Maro Heronikos a Pelasgis ortundos: & ab Hernico duce appellatos: & ideo morē quē de etholia: anteq; pelasgorū colonia legerat: heronico tribuit. Nam Iulius Nigridius in secūdo vrbū ait morem etholis fuisse vñ tantum calceato pede in bellum proficisci: quod ostēdit Eurypedes in melesagro vbi nuntius inducitur describens quo quisq; habitū ad aprum mactādum venerit: eundem pedem Maro dixit quē Eurypedes: sed Eunpedem reprehendit Aristoteles: quia ait non leuū: sed dextrū pedem nudum illos gerere: a Pero. S. Rusticū est calceamentum: & traxit hoc a greco more: vnde isti transierant. vnde hoc armorum fuerat genus. **b** At melappus equū. D. neptū. pro. S. Hic Melappus per mare ad italiā venit. Vnde Neptūni

dictus est filius: quē inuulnerabilem ideo dicit: quia nusq; perit in bello. Ignem autem ei nocere non posse: ppter Neprunū dicit: quia est aquarum deus. ab hoc Enni⁹ dicit se originem ducere: vnde nunc & canantes inducit eius socios: & eos copparat cygnis. Domitor autem equorum: quasi animalū a parre inuentorū. **c** Hi fescininas acies. S. Fescinū opidū est campaniē: vbi nuptialia inuēta sunt carmina: hī autem populi ducunt originem ab Atheniēsi⁹. **d** Equosq; faliscos. S. Faliscos halesus condidit immutatio h. m. f. Falisci dicti sunt: sicut febra dicitur: quē antea heris dicebatur. **e** Hormie fuerūt. **f** p̃ h. posuit. **g** Iustos autē dixit: quia po. Ro. m. illis decē viros ab ipso iura facilia colligit: & nōnulla supplemēta. **h** tabularum accepit quas habuerant: nam Athenēsis sibus decem habuerūt tabulas.

c Hi foractis habēt arces. S. Soractes: q̃ est mōs apud hyrpinos haud longe a flaminia.

f Flauinia arua. S. locus est in italia flauiniū nomine. **g** Cimiciū monte la. S. & lac⁹ & mons hoc nomine appellatur. Sane hoc habet fabula. Atq; Hercules ad hos populos venit: qui cum a singulis prouocaretur ad ostēdendam virtutem defuisse dicitur vectem ferreum quo exercebatur: qui cum ter rē esset affixus: & a nullo potuisset auferri: cum rotatus sustulit: vnde imen la vis aque secuta est: quē cimicum lacū fecit.

h Lucosq; capenas. S. Vnde & porta Capena q̃ iuxta camoenas ē: nōne accepit.

i Aequati numero. S. digesti in ordinem cōgū enter sicut decebat.

k Liquida inter nubila. S. pura. Sed nil tam cōrarium nubibus: nam liquida non sunt. ergo nubes pro aere posuit: vt liquidis in nubibus arsit arundo.

l Et longa canoros dāt per colla modos. S. Secundum Plinium: q̃ ait i naturali hystoria: Cygnos ideo suauis canere: quia colla longa: & inflexa habent: & necesse est eluctantem vocem per lō

gum. & fluxuosum varias reddere modulationes. C. Et longa. De cygnis dicimus in Bucco.

m Sonat amnis. SERVI. Caystrum in Mysia regionē dicit qui coheret Asia paludis: quam significamus a longa est: cum sit brevis: si prouinciam significare voluerimus: qd significatur in Georgi. vt atq; Asia circum: dulcibus in pratis rimantur prata caystri.

n Asia. CRISTO. De hac in Geor.

Quicq; altum prenesti viri: quicq; arua gabine

Iunonis: gelidumq; anienem: & rosida riuus

Hernica saxa colunt: q̃s diues anagnia pascit.

Quos amasene pater: non illis omnibus arma:

Nec clipei: currusue sonāt: pars maxima glādes

Liuentis plumbi spargit: pars spicula gestat

Bina manu: fuluosq; lupi de pelle galeros

Tegmen habet capiti vestigia nuda sinistri

Instituere pedis: crudus tegit altera pero.

At melampus equū domitor neptunia proles:

Quem neq; fas igni cuiq;: nec sternere ferro:

Iam pridem relides populos: defuetaq; bello

Agmina in arma vocat: subito ferrūq; retractat

Hi fescininas acies: equos faliscos:

Hi foractis habent arces: flauiniaq; arua:

Et cimini cū monte lacum: lucosq; capenos.

Ibant equati numero: regemq; canebant.

Ceu quondā niuei liquida inter nubula cygni:

Cum sese pastu referunt: et longa canoros

Dāt per colla modos: sonat amnis: et asia lōge pulsapalus.

Nec quisq; gratas aties ex agmine tanto

Misceri putet: aeream: sed gurgite ab alto

o Volucrum raucarū. SER. Raucum. τρυγίς. Sicut
grane oleis: nā legimus grauer spīrantis copia tymbre
Sedēti tamē Virgi. secūdū mōrem prouīnē suę locutū:
in qua bene canentes cygni rauriores vocantur. p. Ecce
fabīnorum. S. ysurpat hoc: nam clausus dux Sabinorum
post exactos reges: cū quinq; milibus clientum: & amico
rum venit Romā: & susceptus habitandū vrbis partem ac
cepit: ex quo & claudia & tribus: & familia nominata. C.
Sabinorum: de quibus in
Geor. M. Caro Sabinos
primū habitasse dicit pro
pe amiteriū in vico nomi
ne tetrina: deinde cū ab
originibus in agro reatio:
& multas fecisse colonias
inter quas cures. Quidā
autē quosdā lacones alpi
tatem legum lycurgi fugi
entes in Italia pīnuas pa
ludes templū feronē pīstū
nuisse. Den aliq; eorū migra
runt in agrū Sabinū: et cū
illis habitari: vnde Eba
li. i. lacedemonii dicti sunt
Sabinū ait Dyoni. q. Mu
tiscē Sabinorū vrbē: ap
pellata alias Trebula: &
Bullina. Ait em Plini: rhe
acini trebulani qui cogno
minantur mutisci: & qui
Bullinates.
q. Prisco de sang. S. de
antiquis Sabinis.
r. Magnū agmen. ppter
quinq; milia clientum.
s. Postquā in partē da
ro. fa. S. Hoc de alia traxit
hystoria: nam post Sabinū
norū raptum: & factū
inter Romulū: & Tytū
Tacum: recepti in vrbē
Sabinū sunt: sed hac lege:
vt in oib; essent ciues Ro
mani excepta suffragiū ra
nōnā magistratū nō cre
abant. t. Amyterna
cohors. S. dea myterno op
pido. v. Prisciq; quiri
tes. S. i. Sabinū: prisci autē
ideo: qā post foedus Tyti
& Romulū: placuit: vt qī
vnius de duob; fuerit po
pulus. Vnde & romani q
rites dicti sunt: qd nomen
Sabinorū: a ciuitate curib;
fuerat. Et Sabinū a Romu
lo dicti sunt.
x. Ereti manus. S. Op
pidum est dictū a Iunone. i. ηρον: quę illic collitur:
y. Oliuifereq; mutiscē. S. Hęc Trebia postea dicta ē: quā
modo Trebulā dicunt. apud hanc Hannibal deleuit popu
lum Romanum. Lucanus q; in punica nati tempora can
narum fumus trebecq; iuuctus. s. Qui nomenrum vrb
bem. SER. Hoc ex sua persona dicit Poeta: nam adhuc ci
uitas Nomentana non fuerat: vt in sexto ait. Hi ibi No
mētū & gabios. Item hęc tum nomina erit. C. Nomētū.
vrbem non longe a Roma. hanc Romulus Colonā fecit
dictum est a Nomento conditore ait Dyonisiū.
a. Rosea rura velini. S. Velinus lacus est iuxta agrum: qui
Rosulanus vocatur. Varro tamen dicit locum hunc a quo
dam consule in narram: vel narrem fluiū deriuatum (Nā
vrbē dicitur esse diffusum: post quod tanta secuta est co

Urgeri volucrū raucarum ad littora nubem.

Ecce fabīnōrū prisco de sanguine: magnum

Agmē agē: clausus: magniq; ipse agmīs istar:

Claudia nūc a quo diffūditur et tribus: et gēs

perlatiū: postq; in partem data roma fabinis.

Vna ingens amiterna cohors: prisciq; quirites:

Et eti manus omnis: oliuifereq; mutiscē:

Qui nomenrum vrbem: qui rosea rura velini:

Qui tetricę horrētis rupes: montemq; seuerū:

Casperiāq; colūt: forulosq; et flumen hymellē:

Qui tybrim fabarimq; bibūt: q; frigida misit

Nursia: et ortingē classes: populiq; latini:

Quosq; secans infaustū interluit allia nomen.

Quā multi lybicovoluuntur marmorū fluctus

Sgeus vbi orion hybernus conditur vndis.

Vel cū sole nouo densę torrentur ariste:

Aut hermi campo: aut licię flauentibus aruis.

Scuta sonant: pulsuq; pedum cōterrita tellus.

Hinc agamemnonius troiani nominis hostis

Curru iungit Alesus equos: turnoq; feroces

Mille rapit populos vertunt foelicia baccho

loco fertilitas: vt etiā peticę longitudinē altitudo superaret
herbarū: qui etiam quantū per diem depit esset: nū per no
ctem crescebat: quod Virgi. ad suā prouinciā transtulit di
cens. Et quantū longis carpent armenta dieb;. Exigua tā
tū gelid; ros nocte reponet. b. Tetricę horrētis rupes. S.
Tetricas mons in Sabinis asperrim;. Vnde tristes homines
tetricos dicimus. c. Montēq; seuerū. S. nomen propriū
montis: sicut Agri roseus. d. Casperiāq; colunt. S. Ca
speria: et foruli ciuitates fu
erunt. e. Flumen. hy
mella fluuius est. Et sic di
xit hymelle flumē: vt bu
throti vrbem. f. Qui
tybrim fabarimq; bibūt.
S. Bene bibunt: nāq; ty
beris fluuiū in Tuscā oriē
Sed transit etiā per Sabinū
nos: vnde bibunt: nō pos
sident dixit. Et sciendum
Turni dare auxiliū a tra
ctu Piceni Samnii Cāpa
niq; & pro parte Appulię:
omnis vero Tuscā super
rior: & Venetia Aenea pre
stat auxiliū. Fabarim au
tem quē dicit: etiā ipse p
fabinos transit & farfatus
dī. Plau. Dissipabo tē tā
q; folia farfari. Quidē. Et
amēng farfatus. vmbre
g. Frigida misit Nur. S.
Piceni ciuitas. frigida autē:
aut reuera: aut certe vene
nosa nocens. Gracili nāq;
q; vbiq; in cōcionibus su
is Nursinas sceleratos ap
pellauere. Et sciēdū Virg.
Hystoriarū rēp. trāsitum
tāgere. h. Ortینگē daf.
S. Ortini equites qui daf
ses dicunt. Vñ & eorū tu
bas classica dicim;. & pa
res populi classes vocam;
q; quicq; fuerūt. i. Popu
liq;. S. q; intererant albanū
montis viscerationi.

k. Infaustū interluit. S.
Allia fluuius haud longe
ab vrbe cōiuxta quē Gal
li Brenno duce quīndecio
kalē. augustas die: delēto
exercitū: post triduū dele
uerūt etiā vrbē excepto ca
pitolio. Sane alia dī cui
addit vnū l. ppter mēre:
vt reliq; Luc. hñ posu
it: vt q; alię classes. C. Al
lia flumē nō lōge ab vrbe

vbi duce fabio exercitū ppli Romani cel; possidie id; Quil
tilis qui dies aliēsis dī: et inter atros habet. Erat em atri di
es triduanū. i. q; erat post calēdas nonas: et idusq; alii ac cor
reptionē nominis iunes appellabāt. l. Marmore. S. mari.
m. Vel cū sole nouo. S. pria gstatū pte etiā sol nou; ē. viii.
kalēdas Ianuarias die: sed tūc non sunt ariste. q; ab ridita
te dictas ēē cōstat. n. Aut hermi cam. S. Herm; lydie flu
ui; ē: q; supfus cāpis gignit fertilitatē: Vñ Harenas aureas
fingitur trahere. o. Aur lydie flauēt; ar. S. prouincia est fer
tilis frugū. p. Hinc agam. tro. no. ho. S. Agamemnonis
pleriq; comitē: pleriq; notū filiū voluit: qui cū venisset ad
italiā audito aduentu Aeneę in bellum ruit: non amore tur
ni: sed odio hostilitatis antiquę. Vnde ait troiani nominis ho
itis. q. Rapit populos. SER. Rapit: m. abducit: & iam

Enéidos

Cāpaniē loca cōmemorat: nam massicus mons est vinbus
plenus. r Massica. S. dixit vt menala. C. Massica mons
Campaniē Poeta tamen imitatus grēcos: massica in plura

li dixit: vt gargara: & me
nala. s Arunci misere
patres. S. isti grēce Aulo
nes nominatur: Sidicina
q iuxta: ab oppido Sidi
cino. r Cales linguūt.
S. Cluitas est Cāpaniē: nā
in flāminia est: q Cales di
ctur: & in Gallia hoc no
mine: quā Salustius Ca
ptāa Perpenna cōmemo
rat. v Amnisq va. Ac
cola vulturni. S. fluui⁹: q
iuxta cumas cadit i mari
x Sarculus asp. S. Por
pulus Cāpaniē asp mori
bus. y Ostorūq ma
nus. S. Capuenser dicit: q
antea ophici appellati sūt
quod illic plunimū abūda
uere serpentes.

Acides illis Tela. S.
Adides sunt tela: qbā an
tiqua adeo: vt neq vscq
cōmemorentur in bello:
Legitur tamē q sit clauē
cubito semis fact⁹: emine
tib⁹ hinc inde acuminib⁹
quē ita in hostē faciuntur
relicto loror⁹ lino: vt pa
ctis vulneribus possit ad
dños redire. Putat tñ esse
teli genus: qd per flagellū
in immensum iaci pōt⁹.

a Leuas cēte. S. Scutū
lororū q vtunt affri: & hy
spani. b Falcato. en.
S. affectauit varietatem:
nam cōsequens fuerat: vt
diceret dexteras armarunt
gladiū falcati. Falcatus au
tē ensis ē harpē qua vsus
est Perseus. Luca. ait Har
pen alterius monstri tam
ēde rubentē. c Oeba
le. S. Oebalus fili⁹ est Te
lomis: & nymphē Sebetri
dis: hēc autē est iuxta nea
polim. Sed telo diu regna
uit apud Capreas insulā
contra Neapolim sitā: fil
us vero eius patris nō cō
tentus imperiū transiit ad
Cāpaniā multis populis
subiugatis suū dilatauit
imperiū. d Theleboū
capreas cū regina teneret.
S. Theleboū. Nam thela
boē capreas sunt populi:
quos telo suo regebat im
perio. e Sarraletes popu
los. S. Campaniē sunt a
Sarno fluuiō. f Rufas
batulūq te. S. Castella Cāpaniē

g Arua celeng. S. Iuno
nis. locus est Campaniē Cellena sac⁹ Iunoni. h Et q
malifere despe. me. bel. S. multi nolā volūt intelligi: & dicit
iratū Virgiliū nomē ei⁹ mutasse: propter sibi negatū hospi
ciū: & id apre noluisse dicere: sed ostendere per pyphrafi: nā il
lic punica mala nascunt⁹: vt nunc bella pro nolana posuerit.

Alii volūt accipi moenia abellig: vt sit fialepyha & legat mo
nia bellē. t Careias. S. tela gallica. Vnde etiam teutonū
cum ritum dixit. k Raptus de subere cortex. S. Bū ra
pe⁹: quia recēs suberis cor
tex: in q̄uis formam tota
flectit facilitate.

l Montose Nurf. S. Q
uitas in mōribus posita.
m Insignē fama. S. bene
fama: quia cū occidet Gy
as: vt vsentē Gyas cadit
ipse. n Foelicibus ar
mis. S. diu affuit fortu
tuna. o Horrida p̄cip
ue cui gens. S. Acquico
lam gentem dicit. et mo
rum vitē qualitātē p̄dū
tam. Sane aliud pendet ex
alio: ideo erant horridi:
qui auenubantur: item ve
nabantur: quia habebant
duras glebas. i. fertiles nā
molles feraces sunt: vt in
Georgicis docet. Et cui pu
tre solum: nāq hoc imita
mur arando.

p Quin & marubia ve
nit de gente sacerdos. S.
medea quādo relicto Col
chis Iafonē secuta est: dicit
ad italiā peruenisse: & po
pulos q̄dā circa hydū
ingentem lacum habitā
tes: q Marubii appellabā
tur. quasi circa mare habi
tātes: propter paludis ma
gnitudinē q̄ocuit media
contra serpentes: q̄q̄ ali
marrubios a rege dictos
volunt. Hic ergo ppli Me
deam Angitiā nomina
uerūt ab eo q carmibus
serpētes angerent: ab his
nunc vmbrohem venisse
dicit: nō regem: sed ducē
sunt autem isti marorū
populi. CRIST. vide Ser
uū. Sunt qui dicant Mas
rubii oppidum cōditum
a Marro Marisq comite.
Marfi autem populi dicti
sunt: vel a Marlio lydonū
duce. Aut vt Syllius me
minit a Marfia phrygi
ap⁹ Apolline cātu victo:
qui timore poenarū in Ita
liā fugit [Plinius] ait Mar
fos ortos a filio Circes pro
pterea q̄ inesse illi vim cō
tra serpentes. Sunt qui di
cunt ortos a p̄yllis popu
lis aphyriē: qui vim ha
berent cōtra serpentes: hi
pulsī a Nafamōibus huc
partim venerē. Partim in
Cyprum. Angitiū autem

dicti sunt: q̄ serpētibus aduersantibus eos angere videren
tur. Alii dicūt q̄ agnitiā fuit dicta Circe.
q Fronde super galeam: & foelici cōpus oliua. SERVI.
Comptus frondibus veste oliuē.
r Vipereo generi: & grauitē spirantibus hydriis. SERVI
VS. Terrenis serpentibus.

Massica qui rastris: & quos de collibus altis

Arunci miseri patres: sidicinaq iuxta

Aequora: quicq cales linguunt: amnisq vadosi

Accola vulturni: pariterq saticulus asper.

Oscorumq manus: teretes sunt ac lides illis

Tela: sed hec lento mos est aptare flagello:

Leuas cetra tegit: falcātī cominus enses.

Nectū carminibus nostris indictus abibis

Oebale: quē generalle telō Sebethride nympha

Fertur: teleboū capreas cū regna teneret.

Iam senior: patriis sed non & filius aruis

Contentus: late iam tum ditione premebat

Sarraletes populos: & quē rigat equora famus.

Quicq ruffas batulūq tenet: atq arua celeng:

Et quos malifere despectant moenia belle.

Teutonico ritu soliti torquere cateias.

Tegmina quis capitū raptus de subere cortex:

Aerateq micant peltē: micat ereitis ensis.

Et te montose misere in proelia Nurfē

Vfens insignem fama: & foelicibus armis.

Horrida p̄cipue: cui gens: assuetaq multo

Venatu nemorū: duris equicola glebis:

Armati terrā exercent: semperq recentes

Conuectare iuuat p̄dās: & viuere rapto.

Quin & marrubia venit de gente sacerdos:

Fronde super galeam: & foelici comptus oliua

Archippi regis missu fortissimus vmbro:

Graviter sperantibus
hybris: S. atq; serpenticis
solo nocentibus flau Lu
ca. Ante venena nocent:
Spargere, S. conficere:
ut spargere venena didice
runt. v. Arte leuabat.
S. leuiores esse faciebat: vt
nostrumq; leues quetiq;
laborem.
Medicari ictum. S. me
dicor illam rem: & illi rei
sicut modulator et comitor.
Tenemus. C. vehemē
tem cōmiserationem mo
net hec repetitio.
Liquidum fleuere lacus. S.
etiam alii.
Ibat & hyppoliti pro
les pulcherrima bello. S.
Thele mortua priore xo
re hippolite: phedra mino
re: patiphaes filiam sup
induxit nouerā. Hyppoli
to qui cum illa de stupro
interpellantē contempsit
se. falso ad patrem detu
lit q; ei vim voluisset infer
re. Aegum patrem ro
gabatur: vt se videret. Ille
agitant currum Hyppoli
to phocam immisit: quā
terru eū distraxerūt. Dia
na eius castitate cōmota:
reuocauit eum ab inferis.
Per Aesculapiū filiū apol
linis: & Coronidis: qui na
tus erat ex feto matris vē
treide q; cū Apollo au
diuiliā a coruo ei⁹ custode
ei adherit cōmittere: irat⁹
Coronide maturo iā portu
cōstit sagittis: coruū ve
to tignū fecit ex albo et ex
feto ventre Coronidis p
duxit aesculapiū q; facit⁹
est medicus peritus: hūc
posca Iuppiter propter re
uocatum Hyppolitum in
terem. Vnde Apollo ira
tusei Cyclopes fabricato
res fulminū sagittis confi
xit: ob quam rem ab Io
ue iussus est Admeti regis
noue annis armenta pas
cere diuinitate deposita.
Sed Diana Hyppolitum
reuocatū ab inferis in Ari
ta nymphe cōmendauit
Aegerie: et eum virbiū q; si
bis virum iussit vocari: cu
tus nunc filium cognomi
ne dicit in bellum venire.
adeo omnia ista fabulosa
fanta: nam cum castus vbi
q; induc⁹ sit: & qui sem
per solus habitauerit: ha
bitū eū filiū fingitur. Re
uera autem: vt supra dixi
mus Virbius est nomē cō
iunctum Dianę: vt matri
dei Aut; Minerę: Erych

Vipereō generi: & grauitē spirantibus hydri:
Spargere qui somnos cātūq; manuq; solebat:
Mulcebatq; iras: & morsus arte leuabat.
Sed non dardanię medicari cupidis ictum
Eualuit: neq; eū iuuere in vulnera cantus
Sōniferi: & maris quesitę in mōtibus herbę.
Tenemus angitę: vitrea te fuscinus vnda:
Te liquidi fleuere lacus.
Ibat & hyppoliti proles pulcherrima bello
Virbius: insignē quem mater aricia misit:
Eductum egerię lucis: hymetia circum
Littora: pinguis vbi: et placabilis ara dianę.
Nāq; ferūt fama: hyppolitū postq; arte nouerę
Occiderit: patriasq; expleat sanguine pœnas:
Turbatis distractus equis: ad sydera rursus
Aetherea: et superas coeli venisse sub auras:
Peonijs reuocatum herbis: et amore dianę:
Tū pater oī potēs aliquē indignat⁹ ab vmbrijs.
Mortalem infernis ad lumina surgere vitę:
Ipse repertorem medicinę talis: et artis
Fulmīe phœbigenā: stygijs detrusit in vndas.
At triuia hippolitum secretis alma recondit
Sedibus: et nymphę egerię nemoriq; relegat:
Solut vbi in syluis italīs ignobilis æuū
Exigeret: versq; vbi nomine Virbius esset,
Vnde etiam templo triuie lucisq; sacratis
Cornipedes arcētur equi: quod littore curtum
Et iuuenē monstris pauidi effudere marinis:
Filius ardentis haud secius equore campi
Exercebat equos: currūq; in bella ruebat.
Ipse inter primos prestanti corpore turnus

thonius, veneri Adonis:
b Quē mater aricia mi
sit. S. Cluitas iuxta Albā.
mater autē ppter Augustū
dicit qui fuerat ex aricina
matre Actia progeni⁹: ac
si diceret: quē tantū auctor
est generis.
c Eductū Aegerię lucis
S. Nymphę in aricino ne
more: quam amicā suam
Numa esse fingebat ad af
firmandam legum suarū
auctoritatem.
d Pinguis vbi & placa
bilis. SER. pinguis frequē
ti sacrificio. Placabilis au
tem ac si diceret: non qua
lis ante fuit: vel illic: vt a
pū rauricos humano gau
dens cruore: quam hysto
riam plene in secundo di
ximus cum Iphigenię in
cidit cōmemoratio.
e Arte nouerę occiden
rit: S. Bene vi sceleris exp
sit sola nouerę cōmemo
ratione f Peonijs reuo
catū her. S. aut medicinā
ibus a Peone medico q
Ipeō secūdū Doricos dici
tur secūdū rationē Peon
aut reuera herbam Peoni
am dicit: cuius creta ferax
est. g Et amore Dian
ne. S. i cura.
h Medicinę talis et artis:
S. q; etiā fata dissoluerūt.
i Phœbigenam. S. ma
tr is pena genitū: alii phœ
bigenam legūt: vt prob⁹.
k Relegat S. cōmendat
ab alijs segregatum.
l Solus S. in solis locis:
nam solus quomō qui di
citur filiū suscepisse.
m Ignobilis. S. non vi
lis: sed ignotus. quāq; pos
sit etiā ad illud referri: qd
dicitur quibusdā artibus
hominū vita vltra fata p
tendi possē: ita tamen vt
solā habeant vitę imagi
nationem: videntur enim
omnia facere nec faciunt.
n Versq; vbi nomine.
SER. De re facta: vt Oci
strū grati verter vocat es.
o Vnde etiam triuie lu
co. S. exponit Iouitioy. Nā
Calimach⁹ scripsit: vtiq;
in quibus etiam, hoc cō
memorat.
p Haud secius equore
campi. SERVIVS. nō se
gnius patre. dicit autem
eum tantę fuisse audacię.
vt nec paternę mortis tea
reretur exemplo.

q. Vertitur. S. i. agit. r. Et rotovartice sup̄ ē. S. Sta. Et
toto dēspectat corpe bellū. s. Aethneos efflātē faucib⁹
ignes. S. Ingēres. mimios q̄to shab⁹ ethna. Tā mag⁹ illa fre
mens. & tristib⁹ efflāt. Quā magis effu. cru. fan. pug. Le
gitur in arte: q̄ tā magis: maxime: min⁹: minime positio
tantū iunguntur: q̄d tñ tunc obseruat: si ponantur ad aug
mentū iste particule tunc em̄ viciōsam faciūt elocutionem
Ceterū si ad exēptionē positę sint: possunt: vel cōparatio
vel superlatiuo: vel pro ipsi⁹ gradib⁹ ipse inter se iungi: hic
ergo est. Tā magis illa fre
mens: & tristib⁹ efflāt flā
mis. Quam magis effuso
crudescunt sanguine pug
nē. Nō em̄ ad prelacionē
positę sunt: sed ad exēpti
onē. Maiores em̄ nūi non
in dicto viciā: sed in signi
ficacione esse voluerunt:
Hinc ē in Salustio. ita quā
quicq̄ pessime facit: tam
maxime tutus est. Nā &
hic exequatio est: non cō
paratio. C. Tam magis il
la fre. Vel poetice dixit: q̄
tanto magis cresceret flā
me: quanto magis crude
sceret pūgna: cū reuera nō
essent flammę: sed simula
ra flāmarum: vel hoc vo
luit exprimere: q̄ & si for
ma chymę in galea hor
rorē incuteret: tñ in arden
ti pugna horribilior ap
parebat. v. Sublatis.
C. quasi extantibus exscu
to. x. Auro insignibat.
SE. lo Inachi filia argiuo
rum fluminis fuit. Hanc
amauit Iuppiter. & dum
cum ea esset: sup̄uenit Iu
no: ille timēs ne deprehen
deret: lo mutauit i vaccā:
& eā poscenti dedit Iuno
ni: ne pellicem confiteret:
cui Iuno argiū oculatum
oib⁹ membris. Aristoteli
filiū custodē apposuit. q̄
cū Iuppiterq̄ Mercuriū in
recessit: Iuno eū in pauo
nē mutauit. Ioni vero im
misit: oestrum q̄ diu exa
gitata: puenit ad egyptū
& Iouis volūtate in Ilium
mutata est. y. Insigni
bat. S. Signo suo clasē esse
faciebat. s. Setis. C. Setę horidę sunt: vt in suis vide
mus. Lana cōtra molissīma: neq̄ est nisi ouibus. Pili autē
medii: vt neq̄ molles: vt lanę: neq̄ rursus rigentes: vt setę.
Itaq̄ feras p pilis posuit. a. Argumētū in. S. Aut fabu
la: vt Cicero. argumēta erāt inualis: aut reuera argumētū:
i. pbationē q̄ se grēcū cōprobare cupiebat. hoc em̄ etiā ama
ta sup̄ dixit: Inach⁹ acrisiusq̄ p̄res medicq̄ mycenę.
b. Custos. S. ne reueri posset in formā priorē. c. Cēla
raq̄ am. C. Fluiuij em̄ diu ita pingebant: vt bubula hābe
rēt cornua: & ex vna aquā funderēt. d. Pater Inach⁹.
S. P̄ nō tñ ei⁹: sed auctōr originis turni. e. Totis ag. cā.
S. qui oculis poterāt subfacere. f. Dēscē. S. Dēscō densēs
dicim⁹. aliter nō. g. Argiuacq̄ pu. S. Et hoc ad generis
vt dixim⁹ sup̄ p̄tinet pbationē q̄ eū sequebant argiui.
h. Veteresq̄ ii. SE. bñ veteres: nā vbi nūc roma est: ibi fu
erūt Sicani. q̄s postea pepulerūt Aborigenes. C. Veteresq̄
fi. Gēs hęc hispania est: q̄ p̄ seditionē poquarē relicta p̄ia

Vertitur arma tenens: & toto vertice supra est,
Cui triplici crinita iuba: galea alta chimeram
Sustinet: ethneos efflantem faucibus ignes.
Tāmagis illa fremens: & tristibus effera flāmis.
Quā magis effuso crudescunt sanguine pugne
At leuem clipeū sublatis cornibus lo
Aurō insignibat: iam fetis obsidat: iam bos:
Argumētum ingens: & custos virginis argus:
Celataq̄ amnē fundens pater Inachus vma,
Insequitur minibus peditum: clipeataq̄ totis
Agmina densentur campis: argiuacq̄ pubes:
Aruncq̄q̄ manus: rutuli: veteresq̄ sicanī:
Et sacranę acies: & picti scuta labyci.
Qui saltus tiberine tuos: sacruq̄q̄ numici
Littus arant: rutulosq̄ exercent vomere colles
Circeumq̄ iugum: quis iuppiter auxyl⁹ aruis
presidet: & viridi gaudens feronia luo.
Qua satūrē iacet atra palus: gelidusq̄ p̄ imas
Querit iter valles: atq̄ in mare cōditur v̄fens,

in italiā venit: dicti sunt Sicani a Sicore hypanię fluuij. hi
puli ab vmbri insulā occuparūt: q̄ sicilia a siculis appelle
bat. i. Sacranę acies. S. dicūt Corybantē venisse ad italiā
& tenuisse loca quę nunc vrbī vicinā sunt. & ex eo p̄p̄os
ducentes originē Sacranos appellatos: nā sacra sunt m̄i
deū Corbantes. Alii sacranas acies ardeatū volūt: q̄ aliqñ
cū pestilentia laborarēt: vt sacru vouerunt: vnde sacra dī
cti sunt: vt sacę autē imolationis est genus. Mos em̄ talis
fuit: vt magnis in periculis adducti: vouerunt quęcūq̄ pro
ximovēre nata essent ap̄
se aialia imolatuos. C. Et
sacranę acies: mēorāt Co
rybātē quā vēsse i latī:
et ostēdissē mystica Cybe
les ab hoc q̄ fluxerūt p̄pter
sacras ceremonias: sacra nī
appellati sūt. Alii dicūt sa
cranos ēē dictos ardeates
ob sacrum votū: q̄d vide
tur sentire Syll⁹: cum ait.

Sacra manus rutuli.
h. Picti seu. la. SE. Glau
cus minois fil⁹ venit ad
italiā: & cū sibi impium
posceret: nec accipet. Ideo
q̄ nihil prestabat: sicut q̄
pater p̄stiterat: sonam eis
transmittendo: cū aī hac
distincti essent: ostēdiē
& scutū militare a q̄ & ip
se labyc⁹ dict⁹ est. & ex eo
populū. αρωτο λαβυς.
quā latini anā vocamus:
picti autē scuta. i. in bello
frequēt pbatina ap̄ ma
iores utroq̄ fortium picta
erant scuta: cōtra & inuti
um: & tyronū pura erāt.
Vñ est. parma q̄ inglor⁹
alba. i. nō picta. i. Qui
sal. ty. tu. S. nō originē: vt
sup̄ diximus: m̄ Sa
crūq̄ nu. li. a. S. aut iā tūc
sacru. Aut plebs est a ca
dauere anē. nā sacra est
numicus pōstq̄ inuentū
est illic cadauer anē.
n. Litt⁹ ar. S. litt⁹ flumis
v̄viridq̄ i littore p̄p̄it.
sus. cū ripe p̄p̄ne fluminis
fūt: littora maris. vt Ouis
p̄ripis littora pulsant:
o. Rutulosq̄ ex. C. Ruta
li argiui fuerūt: qui cū rge
rutilo in italiā venerāt. At

giui: Epei et phocęatę venerūt cū Hercule. Cretēses cū satur
no. p. Circeūq̄ iu. S. Circa hūc tractū cāpaniē colebat
puer Iuppiter: q̄ auxurus dicebat q̄s. αὐρυς πῶρ. i. sine noua
cula: q̄a barbā nūq̄ rasisset: vt Iuno virgo q̄ feronia diceba
tur. Est autē fons in Cāpania iuxta terracīnū q̄ aliqñ auxur
est dicta. q. Et viridi gau. zē. S. nō vacat q̄ addidit vi
ridi: nā cū aliqñ hu⁹ fontis luc⁹ fortuitu arsisset incendio: &
vellent inde incolę trāsferre simulacra. subito reuerūt.
f. Qua satu. zē. S. fm̄ hāc lēctionē: reuera saturā paludē in
telligimus: sed aliū asture legūt: quod si est: paludē pro flu
mine posuit: Nam haud lōge a Teacina oppidū est Astu
ria & eius cognimine fluius. s. Querit iter valles. S. Sa
ris signatis verbis expressit flumen angustū cōtra de ry
berino ait: in in mari prorumpit.
r. V̄fens. CRI. Fluius hic haud longe a Teracina in Tyr
rhenum cadit mare. Est & v̄fens alter fluius in Gallia ci
salpina: qui ex alpibus cadens: padum ingreditur.

v Hos supadu-rit vol
 sca de gente ca. S. Pruden
 ter post cōpletā cōmemo
 rationē virorū: transit ad
 foemias. Ita enī de Troia
 nis legi: q. vltimū Ama
 zonū postulat auxiliū:
 que res ab Homero p̄ter
 missa est. Sane: iā p̄lagiū
 infelicitatis futurū: q. in
 ter ipsa: principia armat
 & foemine. x Volsca
 de gen. ca. S. de priuemo
 volcorū oppido: vt pri
 uemo antiq. metabus cū
 excederet vrbe. C. Camil
 la: Camillos antiq. mini
 stros dixer. y Et flo
 rentis gre cater. S. Ennī:
 & Lucreti⁹ florēs, dicunt
 omne qd nitidū est: hoc ē
 secutus Virgilius: aliter a
 cyrologia est. Lucretius.
 Florebat nauib⁹ pontus.
 z Calathis ve miner. S.
 Minerva et armos: dea ē:
 & lanifici: sed Camilla:
 alium ad arma solū cōtur
 lerat. a Cursuq. pedū
 puer. ven. S. bene pedum
 adiecit: ne p equū et⁹ glia
 mīnueret: qd ei obicit.
 Quid tñ egregiū si foemi
 na forti fidis equo.

Hos super aduenit volsca de gente Camilla:
 Agmē agens equitū: & florentis gre cateruas:
 Bellatrix: non illa colo calathis ve minerue
 Foemineas afflueta manus: sed proelia virgo
 Dura pati: cursuq. pedum preuerrere ventos.
 Illa vel intactæ segetis per summa volaret
 Gramina: nec teneras cursu lesisset aristas,
 Vel mare p mediū fluctu suspensa tumentī
 Ferret iter: celeres nec tingeret æquore plātas.
 Illam omnis tectis agrisq. effusa iuuentus:
 Turbaq. miratur matrū: & prospectat euntē.
 Attonitis inhians animis: vt regius ostro
 Velet honos: leues humeros: vt sibula crinē
 Auro internectat: lyciā vt gerat ip̄a pharetrā:
 Et pastorem præfixa cuspide myrtum.
 Finis Septimi libri.

b Illa vel intactæ. C. Pul
 cherrimę hypbolesq. lati
 ni suplationes noiant: q
 quis apū mēdatū p̄fer
 rat. tñ magnum inde fit
 aut augmētū aut diminu
 tio. c Lesisset aristas.
 S. Primas spicę partes: di
 ctas ab eo q. primę are
 scant: d Tingeret: q.
 re plātas. S. mergeret: vt
 tingat equos.
 e Iuuentus: turbaq. mi
 ratur. S. iā ornati ei
 post arma dictū ē. Vñ
 Hyteron Proterō ē vo
 luerunt in rīdendo: vt or
 natū matres: viri vero ar
 ma mīrā. sed melior sen
 sus est: vt sic dictū ē acci
 piamus. ea em̄ sex⁹ vterq.
 mīrat. q. sunt posita con
 tra opinionē: vt mīretur
 foemię arma in mīre: vt
 viri ornati in bellatrice.
 f Attonitis inhi. an. S.
 Scupore qdam patefacto
 ore. g Lyciā vt ge. ip.
 pha. S. quasi Lyciā. vt le
 gim⁹ Cretenses sagittas:
 h Pastoralē p̄fixa ze:
 S. n on hastā myrtē: sed
 ipsum myrtū. Statius:
 Lerneam iacit ille trabē.

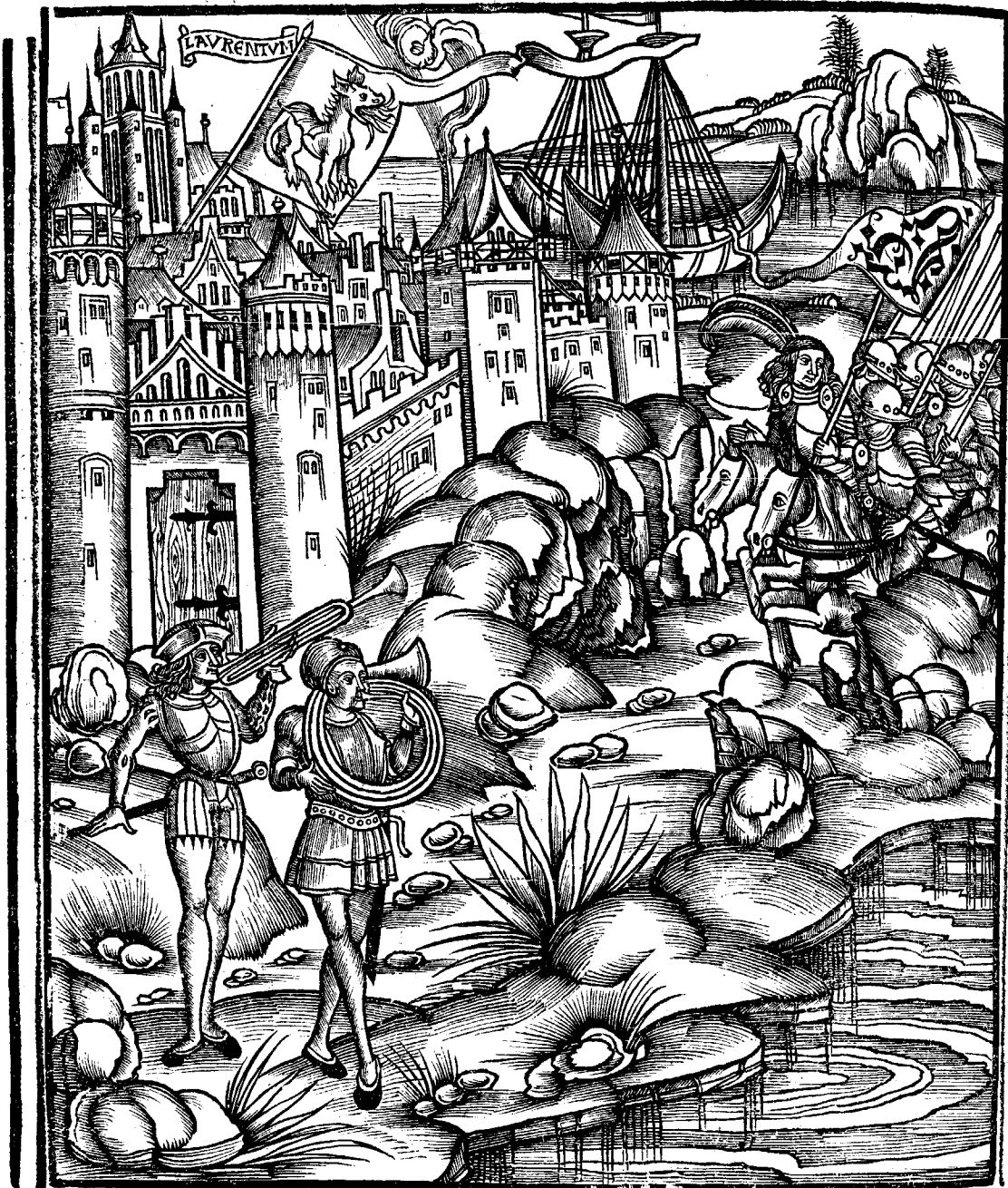
De Virgilij Daronis Argu mentum in Octauum Aeneidos librum.

Vidit vt Aeneas summa vi bella parari:
 Arcadas: Euandruq. senem sibi foedere iūgit:
 Dardanioq. duci sociatur hetruria tota.
 Arma petit genitrix: dat mulciber: in clipeoq.
 Res pingit latias: & fortia facta nepotum.

Vel sic

Intonat hic bellum tecti de culmine turnus.
 Descriptio Octauī libri.
 preparat octauo bellū: quos mittat in hostis:
 Dat belli signum laurenti turnus ab arce.
 Mittit & magni venulus diomedis ad vrbe:
 Qui petat auxiliū: & doceat que causa petēdi.
 Aeneas diuū monitis adit arcada regem
 Euandru: arcadiā profugū noua regna petētē:
 Accipit auxiliū: huic natū & socia agmīa iūgit
 Euander. pallas fatīs comes ibat iniquis.
 Iamq. habilis bello: & maternis let⁹ in armis:
 Fataq. fortunaq. ducum: causaq. suorum
 Sortitus clypeo: diuina intentus in arte est.

RR

T belli
signum
laurenti
turn⁹ ab
arce. S.
Apud
maio
res no
stros tria erant militie ge
nera in bellis gerendis. nā
aut legitima erat militia:
aut coniuratio: aut euoca
tio. Legitima erat militia
eorū: q singuli iurabāt p
republica se eē facturos:
nec discedebant nisi com

publij Virg. Maronis aeneidos liber Octauus.

T belli signū lau
renti turnus ab arce
Extulit: & rauco strepuerūt
cornua cantu:
Vtq; acres co ncuſſit equos:
vtq; impulit arma:

pletis stipendiis. i. militie
tempibus: et sacramenti
vocabat. Aut certe si ellet
tumultus. i. bellū italicū
vel gallicū: in q⁹ ex peri
culi vicinitate erat timor
multus: quia singulos in
terrogare nō vacabat: q
fuerat ducturus exercitū:
ibat ad capitoliū: & exin
de proferens duo vexilla:
vnū roſcū: quod pedes
euocabat: & vnum ceru
leum: quod erat equitū.
Nā cerule⁹ color ē maris:
a cui⁹ deo equū conſtat

inuentū dicebat. qui rēpublicā vult saluā esse: me sequat. Et qui cōuenissent siml' iurabant: & dicebat ista militia cōiuratio. Fiebat etiā cōlocatio: nā ad diuersa loca diuersi propter eogendos mittebant exercitus. Mō ergo duo sunt genera militū: cōiuratio & euocatio quippe in tumultu. sane incōgruū nō est: qd signū belli. i. vexilli eleuatiōem Turno dat: cū de regelatio dixerat supra Rerūq; reliquit habenas. Belli autem signū dixit generalr: nā multa sunt: sed vexillum significat qd est tractū a veli diminutivō: vt velum vexillū. C. Vt belli signū laurēti cum ab arce. Ex more romano: illi em rubrū vexillū ex arce pponabant bellicū motū. Est aut vt. i. qd primū statim.

b. Sēpuerit cor. cātū. S. quē simull' sonabāt: vt. Aeneas assensu cōspirat comua rauco. c. Vtq; acra cōculit eqs. S. hoc ad equites pñet.

d. Vtq; impulit arma. SE. Hoc ad pedes. Est aut sacrorū: nā is qd bellū suscipit curā: sacrarium Maris ingressus. Primo apolla cōmouebat: p' haec simulacri ipsi: dicens Mari vigila. e. Ex tēplo. S. aut subito: aut reserata ex ipso tēplo. i. post diuinā arma cōmota. C. Ex tēplo. nulla interposita mora. f. Turbati ai.

C. Non em solū moti sūt ad arma: sed vehemētē moti: vt fuerit ille motus summa p'turbatio. Hoc aut referit poeta: vt exprimat effectum furie.

g. Simul omne. DONA. Simul & omne dixit: id est vno tempe omibus in vnum coeuntibus. C. Simul. qsi dicat: eodē tempe omes. qd nisi furie opa factū non esset: Qui em potuissent oēs eodē momēto tātopere cōmoueri: nulli furie impulsu. h. Tumultu trepi. S. Festino motu suo. C. Tumultu trepido. nō potuit exp'ilius demonstrare ingentē animorū motū: vt appareat & festinatio & cōditatio animorū. i. Coniurat. S. Nota de re bona cōiuratio dici posse. Nā iuratio rōvūscov. D. Cōiuratio aut totius latr: & tumule. i. timor multus et cōcitatio tot populi: ad laudes Aeneas pñent. Inferuit etiam Aeneas hic tumultus: ne peregrin' in hospites & socios infederatos: imp' videat: si primus bellū moueat. k. Sequitq; iuuentus Effera. S. effrata p furia. C. Iuuentus. Hec enī gras facilius exandecit ad irā: l. Ductores primi mefapus vt vñs. S. Bona electio psonarū ad delectū habendū: vn' eques bon'. i. Mefap' mittit. Alter pedes egregi'.

m. Cōtemptorq; deū Mezentius. vndiq; cogūt. S. Quis enī iustus qd sacrilegus contra pios: & pparet bellū: & geret. D. Cogunt. nō congregāt: sed vi cogunt timidiore. In qua re etiā ipsi duces timorē suū oñdunt. Magna laus Aeneas: vt Mezentius cōtēptor diuū aliqñ iueniat quem timeret. n. Auxilia. C. more Romano. Nam in legionibus non militabant nisi ciues Romani: siue Romę oriundi: siue donati essent ciuitate. Extra vero legiones erant auxiliares: & auxilia appellabant. o. Vastant cultoribus agros. S. abducendo cultores: vastos & desertos efficiunt. p. Mittitur & magni Venulus diomedis ad vrbem. S. Diomedes postq; reperit ira Veneris a se vulne-

ratę vxorem apud Arpos turpiter viuere: noluit reuerſi. Sed tenuit partes Apulię: & edomita omīs gargani montis multitudinē: in eodē tractu ciuitates pñimas condidit: Nam Beneuentū & Equururicum ipse cōdidit: Et arpos quę Argiripa dicitur: ad quā nunc Venulus mittitur: non Arpinum quā constat esse Campanię. vñ Ckero arpinas. Sane sciendū Apuliā vno dictā vocabulo: sed hu' partem quam Diomedes tenuit: Mefapiam & Peuceetā a duob' fratribus dictā: qui illic imperaſſent. Item Daunīā a Dauno rege Apulię. Venul'. S. Hūc fuisse cōstat Argiuū: nam tyburs est: vt ille indicat loc': p'gedam tyburtum ex agmine raptā portat ouans: Considerate hic ergo ad Diomedē mitti: & cum qsi ciuis possit mouere. DO. Mittitur & magni. Magnū signū timoris: vt etiā ab externis auxilium petant. C. Venulus. Diomedes cū turpitudine vxoris: quę siml' nate Venere propter vuln' ab ipso acceptrū adulteris indulgebatur: in Italiam venit: et in Apuliā & Dauni regis filiam duxit: condiditq; arpos: quę Argiripa & Argosippum nominat. Hūc ergo tanq; Troiani nois hostem in auxiliū vocat Turnus: q. Qui petat auxilium. C. Semina sunt artificiosissime orationis: illic enim eductis ista. esse obuiandū Aeneas anteq; plures se illi adiungāt: neq; deesse sibi vires cū venerit classe: neq; aus-

toritatem: cum dicat se satis posci: neq; fidem: cum iam plures se adiunxerint: ergo esse formidandum. Itaq; exant loci ab vili. honesto. & necessario: & cum illius pene repugnabilem ponat: tamē relinquit posse superari a Diomedē: quonīā alias ab ipso supatus sit. Ac postremo de bere illā rem suscipe: qm antiq; hostilitate Diomedē preter ceteros peritos sit: neq; defutas vires sibi: si alios supauerit: In q re appet mirificū poetę ingeniū. et consiliū sapientis simū: cū paucissimis verbis relinq; locos ad copiosissimā efficacissimāq; ordē cōtexendā. r. Consistere. S. iam esse conditos. i. fundasse ciuitatē. s. Aduectū Aeneam: D. quasi quē vicerat ne desperet de victoria: t. Et regem se dicere posci. S. agit subitū: nā si nō venit errore: sed fato: omne sibi vñq; est vendicatur' Italiā: sine dubio et Diomedis impū. D. Regē se posci. q. d. mentis in hac re. y. Multas. D. Adiungit hec vera: vt etiā falsa credat. vult igit inferre timorē Diomedē. vt sua causa pellat Aeneam: sed nō tm terrorem: vt desperet de victoria. si pperabit. Et autem in singulis repetendū. edoceat. x. Viro se adiungere gen. Dardanio. S. hū nō Aeneas dixit. Sed viro Dardanio: vt nō sit mīrū si seq; hāt hoīem sibi cognatiōe sciatū: vt hinc Dardani' ortus huc repetit. y. Quid struat his coeptis. S. Cum hec iam coepit: & particulariter dixit ab eo qd est incipio coeptus facit: hinc est coeptis. z. Quē si for. sequatur Euentū pugne cupiat. S. Si eū fortuna comitetur: quem sug finē velit esse victorie ipm melius nosse: q iam antiqu' ē hostis: vult autem intelligi Aeneam etiam contra Diomedem bella gesturum: nō tantū ppter pñent imperiū: sed causā hostilitatis antiquę. RR

Ex templo turbati animi: simul omne tumultu

Coniurat trepido latium: sequitq; iuuentus

Effera: ductores primi Mefapus: & Vñs:

Contemptorq; deū mezentius: vndiq; cogūt

Auxilia: & latos vastant cultoribus agros.

Mittit & magni Venulus diomedis ad vrbē:

Qui petat auxiliū: & latio consistere teucros:

Aduectum Aeneam classi: victosq; penates

Inferre: & fatis regem se dicere posci

Edoceat: multasq; viro se adiungere gentes

Dardanio: & late latio increbrescere nomen.

Quid struat his coeptis: quē si fortuna sequat

Euentum pugne cupiat: manifestius ipsi:

Quam turno regi, aut regi apparere latino,

Ga Talia platū. S. Gerebant subaudis. Et ē formosa eclipsis.
b Laomedonti⁹ heros. D. virtute & calliditate Laomedonti respondēs.
c Cunctavidens. S. aio ptractās: nā nō videbat: D. Cuncta vidēs . i. nihil ex his quē hostes aggerēt illū latuit. **d** Curarū fluct. estu. S. His verbis futurā preoccupat cōpatione: quē ē Apolloni de verbo aduerbiū. D. Aestu curarū, ppter exiguas copias su

Talia per latūm: quē laomedontius heros
 Cuncta videns: magno curarum fluctuat estu.
 Atq; animū nūc huc celerem: nūc diuidit illuc:
 In partēq; rapit varias: perq; omnia versat.
 Sicut aqua tremulū labris vbi lumen ahenis
 Sole^r repercussum: aut^b radiātis imagine lunę:

as: & tantos hostiles ap
 parat⁹. C. Magno curarū
 fluct. estu. Nō cedit magi
 nitudini psculo⁹ inulcē⁹
 anim⁹ Aenē: sed q pacto
 pericla declinet omi cura
 cogitat. **e** Fluctuat:
 C. Nā cōsultanti in rebus
 dubiis: multa p re: multa
 itidē contra rē occurrunt:
 vñ anim⁹ dub. tabūdus:
 ita ambigu⁹ rel. nquē: vt
 veluti carina a diuersis
 ventis certo cursu cōstite
 labit. sic ipse: mō in illa

re neq; sed modo huc: mō illuc

modo in alia suam incli-
det. f. In pres. ra. va. C.
Tanta vis erat ingenii: vt
eodē pene momēto: p. q.
cunq; aut ad se facerent:
aut rei aduersaret discursu-
reret. g. Solere percussus.
S. aut vacat: re aut hñ re
percussus: quia primo
aqua ferride postea ten-
dit ad tecta. h. Radiā-
tis imagine lūe. S. negāt
omnes phisici lūmē lūe
aliud ex se reddere: & vi-
ri pat hoc dicto Virgilio.
Qd tñ tolerabile est: qā
nō lūnā s; imaginē dixit
lūe: quā a sole lūmē ac-
cipere manifestū est.
i. Laqaria tecti. S. multi
lacunaria legūt. vñ est in
Horatio. Nec mea reni-
det in domo lacunar.
k. Alituum. S. palitū: s;
metri cā (vt sup dixim⁹)
addidit syllabā. l. Sub
etheris axe. S. i. sub aere.
m. Aeneas tristi. C. offe-
dit numen his qui p viri
lūa periclis resistit: nun-
quā dēstet. n. Procubuit.
C. quasi vict⁹ necessitate
natura: non cū sponte
suevit: s; victus a somno
procubuit. o. Serāq; de-
di. p. mē. qerē. S. Tardā
quē in bellicis curis.
p. Tyberin⁹. S. hñ Tybe-
rius: quā supra dixerat
deus. Nā in sacris Tybe-
rius: in cōnolectia: id est
cōmuni sermōe Tyberis.
In poemate tybris voca-
tur. q. Senior. S. Arq;
vbiq; flauū tū eē dixit. S;
senior aut ppter spumas
dictus ē: aut ad ruerētā
piner: Sic Lucan⁹ de Ro-
ma adhuc florēt: Turri-
gero canos effundens ver-
te crines. r. Glaucō.
C. color aque conueniēs:
Colorū facies multiplex
& varia est: vocabula at
ipso experientia exiguat.
Rufi aut coloris spēs sūt
fuluus: flauus: rubicūdus: phoeniceus: rubeus: luteus: spā-
dix. Hē omīs appellationes sunt rufi coloris: aut incēdētes:
aut viridi admiscētes: aut nigro insustātes: aut virenti sen-
sim alba illūinātes. Nā phoe. ut⁹ iā latinū est: et rutilus: &
spadix: qui his color est: q exuberantiā splēdorēq; ruboris
significat qles sunt fruct. is palmē: nō ad modū sole inco-
ctū. Vñ & spadix et phoenicis nomē est. Spadix a em Do-
ni vocant tramitē: & palma cū fructu auulsum. Fuluus
de rufo et viridi mixtus est. In alijs plus viridis: i alijs pl⁹
rufi habet: ergo fulua aquila: fuluū aurū: fuluus iaspis dī
& fulu⁹ leo. Flauus ex viridi albo et rufo est. Hinc flauē co-
mē: flauē frondes oliuā: a Virgilio d. cūf. Et Pacuu⁹. Fla-
uam aquā: & flauū puluerē dixit. Sic cedo tñ pedem fla-
uus lymphis. flauū vt puluerē manib⁹ eisdē: qb⁹ Vlyssē
sepe pmulsi ablūā. Rubido rufus: p. attrior est: & nigriore
mixt⁹: luteus cōtra rufo dilucidior. Qd iā latini dixerē: q g

Omnia peruolitat late loca: iamq; subauras
Erigitur: summiq; ferit laquearia tecti.
Nox erat & terras animalia fessa per omnis
Alituum: pecudūq; genus sopor altus hēbat:
Cum pater in ripa: gelidiq; sub etheris axe
Aeneas: tristi turbatus pectora bello
Procubuit: seramq; dedit p mēbra quietem.
Huic deus ipse loci fluuio tyberinus ameno
populeas inter senior se attollere frondes
Visus: eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus: & crines vmbrosa tegebat arundo.
Tunc sic affari: & curas his demere dictis.
O fate gente deum: troianā ex hostibus vrbē
Qui reuehis nobis: eternaq; pergama seruas:
Expectate solo laurmeti: aruisq; latinis:
Hic tibi certa domus: certi (ne absiste) penates.
Neu belli terrere minis: tumor omnis & ire
Concessere deū: pfugis noua moenia teucris.
Iamq; tibi (ne vana putes hęc fingere somnū)
Littoreis ingens inuenta sub ilicibus sus
Triginta capitum foetus enixa iacebit.
Alba solo recubans: albi circum vbera nati:
Hic locus vrbis erit: requies ea certa laborum:
Ex quo terdenis vrbem redeūtib⁹ annis
Afcani⁹ clari condet cognominis albam.

ce glaucopis (vt Nigid⁹
aut) de colore coeli qñi coe-
lia. s. Et curas etc. S. Ha-
bitū futurę orōis oñdit.
t. O fate gente deū. S. Ali-
bi certissima ples. & vigi-
las ne deum. gens. C. Sa-
te. ofo est i genere delibe-
ratiuo: ab oi pre absolu-
ta. Primis em verbis nō
soliū beniuolentiā capiat
a psona Aenej. Cōmēnu-
dat ei a gnere: cōmēdat a
meritis q Troiā reuehit.
Quę tanta: res nisi a ma-
gno fieri nō pōt. cōmēdat
ex eo q a fati sit vocat⁹:
verū etiā iisdē rebus dat
spem n̄ medio crē futurā
esse qui sibi p̄dicat. Postre-
mo mōstro suis remouet
dubitationē omnē: ne for-
te suspicet: hęc somnia va-
na esse. v. Vrbē q reue-
his nob. S. vt illū i Italiā
portans: vrbē ergo p. ciu-
bus posuit. Reuehis at p
pter Dardanū: q troiā
ni descendit. x. Expe-
ctate solo. S. Laudat affe-
ctū: etiā locis: vt: Ipse re-
tityre pinus. Ipse te son-
tes: ipsa hęc arbutta vo-
cant. y. Hic tibi cer. do.
S. qd supius ab Apolline.
poposcere: at hoc nūc indi-
cat Tyberis: vt. Da ppriā
tymbre domū da moe-
nia fessis. z. Tumor ois
& ire concess. deū. S. aliq;
Hemistichia in Virgilio tā
sunt immuta sensu q
verbis: vt ecce hoc loco.
Nāq; nō possum⁹ inteli-
ligere quēuissē oēm tumorē
& iram deorū: cum ad
huc inimica sit luno: Et
ad Troianorū pñitiē ad-
dant aliq; alia numia: vt
furia: vt luthurna. Vñ qui
dā mire concludit hūc ver-
sum dicens. Concessere
deum pfugis. n. moe. teu-
quod si ita acceperim⁹: vt
dicat teucros cōstituere ci-
uitatē: nec ea numia quę

sunt irata vetant: nihil erit contrariū: Nā & ipsa luno hoc
dic. Nō dabit regnis esto phibere latinis: Arq; i mora ma-
net satis Launia contunx. Hic aut sensus etiā si detrahas
subauditionē p̄ accipi a supiorib⁹: vt sit tumor ois & ire
concessere deū: vt hic tibi certa dom⁹: certi penates.
b. Ne vana pu. DO. Quia solēt multi in somnijs decipi:
dat signū: q cognoscat hoc somniū verē esse. c. Litto-
reis etc. S. Lic possum⁹ de fluuio etiā litus dicere. Ponit tñ
discretionē: vt sub ilicibus. paulo post: Viridicq; in littore
conspicit⁹ sus. Hāc aut porci (vt dixim⁹) secū habuere Troia-
ni: q amissam i Cāpania inuenere cū fœtu circa laurentē
agru: quā iō Aeneas imolauit lunoni: quia ipsa dī terra:
vt. Coniugis in gremiū letē descendit. Scim⁹ aut hoc aial
inimicū eē frugib⁹: vt caprū vitib⁹: qui libero imolatur.
d. Enixa iacebit. S. participio vtens tangit hystoriam.
e. Solo recubans. S. solo videt abūdarē. f. Ex quo. S.

Eneidos

ex qua rōne: g Quod istat. S. Cura eni Aeneas pñtis fue-
rat necessitatis. h Archades his oris g. a. pal. p. S. Euā-
der archas fuit nepos palantis regis archadig. Hic at cum
patrem occidisset: suadente mīre Nicostata: q̄ etiā carmē-
tis dicta est. q. a carminib⁹ variabatur: dimissa. puitia sua
venit ad Italiā: & pulsis

Aboriginib⁹: tenuit loca
in qbus nūc Roma est: et
modicū oppidū fūdauit
in mōre Palatino. Hic at
palatin⁹ mons scdm Vir-
giliū a Palante auo Euā-
dri est dictus: scdm Var.
& alios a filia Euandri
Palatia ab Hercule vici-
ata: et postea illic sepulta:
vel certe a palante e⁹ filio
illic sepulto. Alia balu-
ruiū: balantē voluit di-
ctū: exiū p Antistichō pa-
lanteū dictū: sed si a bala-
tur: hoc nomē venerit: Pa-
breuis ē sicut eī Martia:
pōit plerūq. Si aut a pa-
lante pa. lōga sit: vt eam
ponit vbiq. Virg. scdm
suā opinionē. Gen⁹ a pa-
lante pfectū. Profectum
ad has oras gen⁹ a palan-
te: nō a palante pfectū.
DO. Archades. breuitate
vtrūq. ne tedio afficiat: zneā:
Gen⁹ em dicit et nomē et
vrbe: & spem dat auxiliū
cū hostib⁹ illi hostes sint
& peregrini. q. iure ode-
runt latini. C. Archades.
Postq. fidē fecerat: q. di-
cturuserat esse credenda
narrat vñ auxiliū petat.
i. Euandri. C. annis fē-
raginta aū bellū Troia-
nū. Euander suspectus
apud populares eēde pa-
terna: cū magna māu Ar-
chadū: & mīre Carmēia
que fuit filia palantis: &
ipse Licaonis regis archa-
dig: Hi diuinationē a pal-
lade habuere: quia Iuppi-
ter pallada pallanti edu-
cādū dederat. Archades
grēca gens secunda post
pelasgos in Italiā venit.
k. In mōtib⁹. S. vt dixi⁹
ē. i. miorib⁹ illis collicul.
l. Palantis paui. S. Cō-
fundit nomia vt plerūq.
solet: Nam auus fuit. sicut & illud dixit Loco tūm forte
parentis pilumni Turnus: Et alibi. Pilumnusq. illi quat-
rus pater. m. Bellum assidue ducunt cum gente la-
tina. S. Ducit. i. aut gerit: aut in longū trahit. Et hū p-
stando: auxiliū exprimit cām. ne mag. Turnos quasi grē-
co fauere credant. C. Hi bellū. Argumentū a uerisimili: Nā
si latinis hostes sint: libenter ad ppendū cōmunē hostē
cū Troianis cōueniēt. n. Foedera iunge. S. legit & fœ-
dere. o. Ipse ego. D. Pollicet homi ignaro viā se ostensu-
rum. C. Ipse ego. Dat spem posse illū ad Euandri puenire.
p. Recto flumie. S. Recto fluminis itinere. & sic dixit: vt
tunc se ad Caletē recto fert littore portū: hoc est a littore re-
cedens. Sicut ergo nūc a littore fluuii nō recedētē significat.
Est & alia expositio: vt recto flumine & domito frenato:
& in tranquillitate redacto intelligam⁹: quod etiā fecit. vt

Haud incerta ceno: nunc qua rōne qd instat
Expedias victor: paucis (aduertere) docebo.
Archades^b his oris: genus a pallante profectū.
Qui regem Euandriū comites: q signa secuti
Delegere locū: posuere in montibus urbem.
palantis proauī de nomine pallenteum:
Hi^m bellum assidue ducūt cum gente latina:
Hos castris adhibe socios: & foedera iunge.
Ipse ego te ripis: & recto flumine ducam:
Aduersum remis superes subuectus vt amnē.
Surge agenate dea: primisq. cadentib⁹ austris
Iunoni fer rite preces: irasq. minasq.
Supplicibus supera votis: mihi victor honorē
persolues: ego sum pleno quē flumine cernis
Stringentē ripas: & pingua culta secantem
Ceruleus tybris: celo gratissimus amnis.
Hic mihi magna domus: celis caput urbibus
Dixit: dein lacu fluuius se condidit alto (exit,
Ima petens: nox aeneam somnusq. reliquit:
Surgit: & etherei spectans orientia solis
Lumina: rite cauis vīdam de flumine palmis
Sustulit: ac tales effudit ad æthera voces.
Nymphē laurētes: nymphē gen⁹ amnibus vn⁹
(deest:

Mitis vt in morē stagni placidēq. paludis: vt sic recto p-
riti tps participiū. p. Iunoni fer rite pces. S. Sicut etian
Helenus monuit. D. Iunoni. matutini tps cōgruū sacri-
ciis oñdit. Docet potentū iras supplicādo potius q. repu-
gnando supari. q. Supplicibus. C. Et i hoc dat spem

perficiendi. Nam placata
Iunone oia tuta erāt spe-
randa: neq. dubitādū qn
placari posset: p. q. impe-
rat. qd superet. Nā nō im-
perat deus. q. pstarī non
posuit. r. Mihi victor
ho. p. sol. S. Bñ adimit el-
bellicā curā pmitteō vo-
ti fore cōpotē. C. Victor.
q. d. nō postulo nisi cum
viceris. s. Ego sū. D.
nō arrogāter: sed necessa-
rio laudat suū officiū. C.
Ego sum ple. Vt fidē sol
concliet: seipm manifest-
stat: & cū addat se eē gra-
uissimū cœlo: p̄uaderet se
facile p̄stare posse q. pmi-
serat. t. Stringentē ri-
pas. S. radentē: imminu-
rem: Nā est Tyberini flu-
uii p̄p̄riū: adeo: vt ab an-
tiquis rumon dictus sit:
quasi ripas ruminās: &
exedens. etiā in sacris ter-
ra dicebat. Vñ ait nunc:
et pingua culta secantē in
allq. etiā vrbs p̄t: Teren-
tiū dicit: ex eo q. ripas te-
rat. V. Cerule⁹ tybris:
S. alius. profundus.
x. Cœlo gra. S. Pro his
qui in cœlo sūt. y. Hic
mihi magna do. S. ciui-
ca exitum sūt: alii Romā
dicūt Tyberini esse domū
ciliū. z. Celis caput: vt
bibus exit. S. De Tuscia
quāq. līs constat multum
floruisse tps. nay. et lu-
comones reges hebāt: &
maximā Italiā supae-
rat partē. a. Nox aenē
somniaq. reliq. S. vt fel-
sos ventus cū sole reliq.
C. Nox aenē. i. cū p̄ge
reviderit: atq. audierit partē
aū lucē credēda videbat:
Nā Platone & Ansto. te-
stibus. Somnia q. maris
tino tpe cōueniūt: vera ef-
se cōsueuerūt. b. Oriem

tia lumina. C. Nā sc̄itro nox abibat: quia sol oriebat.
c. Caus. C. in concauitatē redactis. d. Vndā de flu-
pal. sūt. S. quia dī etiā nox solo somno pollueret. vñ est ee
noctem flumine purgat. e. Effudit. C. affatim emerit:
& recto ordine progressus est: vt primo corpus lustraret
aqua: deinde lustratus pces effunderet: nā impurū purū
affari haud decet. f. Nymphē. S. Hic distinguendū est
vt generalitatē sequat specialitas: vt in georg. Maer cyte-
ne. Nam viciōsum est post speciem genus inferre.
DO. Nymphē. p̄ sic distinguit. nymphē laurentes: qm tpe
in tpe fuerāt necessarīe: deñ pone Nymphē gen⁹ amnib⁹
vnde est: possum⁹ etiā intelligere esse duplicatōem. Tertia
distingctio est: vt dicas nymphē: vt generatī proferat: deñ
ad sp̄m redeat: & dicat laurētes nymphē q. erāt p̄terede.
g. Tybris. S. Tybrim alū a rege Aboriginem voluit dī

cum: q. iuxta dimicās interempt⁹ est: Alii ab eo rege quē glaucus Minois filius i Italia interemit: alii (inter q. s. Livi⁹) ab Albano rege: q. i cū cecidit: h. Tuo genitor cū flu. S. Sic enī in pōibus adesto Tyberine cū tuis vndis. D. Genitor: honoris cā: vel quia subit⁹ q. vt p^r consulerat.

i Arcete periclis. SER. Hyppalage est: pro a me phibere pericula:

Quo te cūq; tenet la: S. Lacus est quoddā ad huc latens aq; recepraculum: & dictus q. i lacuna quēdā: ex q. eripens aq; efficit fontē: qui cū fluere cōpētaluerit facit. Vnde ista tria dixit: aluēt⁹ fontem: lacum. Hoc enim est. Quocumq; solo pulcherrimus exis quamq; multi hoc versu eius sup^r fusione velint significari: Ideo āt hoc dixit Aeneas: q. audierat: hic mihi magna dom⁹ cellscapus vbi in exitu. D. q. te cūq; lacū: & q. i fontē alterū ad eius originē: alterū ad exitum p^rinet: Pons est aq; cūq; Lacus vbi fontis aq; colligitur in semp^r honore meo. S. Satis Aeneas ple pollicet: cū Tyberis vterunde poposcrit: At nāq; mihi victor honore p^rolues.

a. Corniger. S. Flumina q. cū comib⁹ pingūt⁹: siue quod mugitū boū imit^rat: murmur vndarū: siue qd plerūq; in cornuū similitudinē curuatas cernimus ripas. o Hesperia dū reg. aq. S. Bene addidit Hesperidū. i. Italiam. Nā Eridan⁹ rex est fluminū: Hesperie: vt fluminū rex Eridanus. fluminis voca eius antiqu⁹ est: qui apd maiores in oi forma sūis erat nio. Sed mō aliter ē in scā tū forma. Nāq; si propriū fuerit nomē: et i ān us habuerit: vs per dita fac vocatū: vt Terentius Terenti: nullo excepto. Si aut appellatium

in emittit vtm: vt pius ple. flui⁹ fluuie: Excepto filius Nam fili facit: Plerūq; tū Poetę euphonię cā anquitatē: sequit^r. p. Regnator. D. vt oñdat oibus fluminib⁹ potiorē Placid⁹ & vento: & flumine propter nauigationē. q. Tandem. C. post diurnos errores r. Et propi⁹. S. Et propius legit et propius. Si propius familiar⁹ significat: vt. Et propius res aspice nrās. Si aut. propius citius. C. sic in verminis. Nec quicq; est propius factū: q. vt illd exemplū de hydrīano siracusas inferretur: & hoc est meli⁹. Nam et statim est porca conspecta: & Aeneas nō dubitabat de fl de oraculo: sed poscit celeritatē. a. Tua numia. S. tua oracula et pmissa. C. Numia fir. Nā pfirmabit numē: si facta pmissum sequent^r: qd euenit: nam paulo post sus appuit: r. Monstrū. S. quia subito: & cū triginta porcellis est vñ sa. D. Monstrū: qd est contra rōnē naturę. Refert Dionysius Aeneę sacrificanti porcam aufugisse quā nauis fecit

adduxerat: & oraculū fuisse: vt ibi vibem conderent: vbi illa constitisset. Ergo illā insecuti sunt vsq; ad collē: q. tribus milib⁹ passū distat a mari: audiracq; est hic vox vt cōsisterent: & suum parientē obsēdarēt: quādoquidē totidē annos postea quot illa fœt⁹ pareret Troiani sedes imora^r

tur essent: cū meliori fortuna: atq; illa die sequēt^r triginta porcūlos p⁹. xxx. annos ab Ascanio sedes in albam traductę sunt. v. Viridicq; in littore. S. Fluminali: sc. q. Conspic^r sus. Hora. Et amica luto sus. Sciendū tū hoc ēē vitiosum i monasyllabis finiri versū: nisi forte ipi monasyllabo minora explicent animalia: vt paritient montes: nascetur ridiculus mus. Gratiostiores enim sunt isti versus scdm Lucilium.

x. Tibi enim. SER. V. cadentim et tantum ad fornatū pūnet. Integrum est ergo tibi: vt ex iteratione crescat augmentū. Teren⁹ O missis missis. CRI. Tibi enī. Nā audierat Iunonē supplicib⁹ supera donis: y. Maxia luno. S. Que sitū est q. sit maxima luno: Nam (vt dixim⁹) vārie sunt eius p^rates: vt curētis. Lucina. matrona. regina. Et dicunt theologi ipam esse matre deū: que terra dicit^r. Vnde etiam ei porca sacrificat. Ergo perite elegit Epitheton: vt maxima diceret.

z. Maclat. S. maclatio post imolationē: Vñ bono vsus est cōpendio. Sane hyfteron proteron: est in hoc versu: primū enim cum grege sistit ad arā: et sic maclat: auget: p^rficat. D. Maclat. P^rī⁹ sistit. deinde maclat. Ergo ordo est: Quā Aeneas ad aras cum grege sistit: et cū grege maclat: vt itelligatur etiam foetus maclat^r.

a. Tyberis ea. C. Res spondit re ipsi. pmissis:

& ostendit quanta sint merita Aeneę: qui tantę curę im^r mortalib⁹ diis sit. b. Q. longa est nocte. S. Inceptū longa est: vt nunc hyemē iinter se luxu q. longa fouere.

c. Refluens. S. velut in aluētū suū recurrens: vt Aeneas cōtra vndas pergēs descendētis celeritate ppe modū tueret. d. Aequor aq. S. scilicet ipius equalitatē: e. Rumore secundo. S. Hoc est bona fama cū neminē lederet: aut certe dicit eos aū venisse q. fama nūciaret ēē vēturos: aut rumore p rumone posuit. Nā vñ. dixim⁹ rumon est dictus. Vñ et ficus ruminālis: ad quā eēcti sunt: Remus et romulus: q. fuit vbi ē nūc Lupercal in circo. hac enim labebat tyberis. anteq; Neptunio factis sacrificiis auertēret: q. uis ficū rumināle alia Romulo velint dictam q. rōmūalem. alia lacte infantib⁹ dato. Nā pars gutturis ruma dē. Ergo si fuerit rumone scdo: fauente flumio intelligim⁹. C. Rumore secundo: quasi dicat: omnib⁹ ex iuncta plaudētib⁹;

Eneidos

nam cū māifestū viderēt
oraculū : vari erant vul-
go sermones. f Labi-
ſta vadis a. S. deſcēde
tis celeritate prope cōſcen-
dit: Sta. de diſco. ſimiliſq;
cadenti: creſcit i aduerſū.
C. Labi. Oñdit ſacilita-
tem ex reflexu fluminis.
g Abies. C. Denomina-
tio. pōit materiā p nauī q̄ ex ea materia ſit. h Mirant et
vnde. S. Laus troianorū p fantāſiā quā ex vnda vī ne-
moris admiratōe veniēt. C. Mirant et vn. Mira fantāſia
poetę ad laudē troianorū. Mirantur ergo: tamq; neq; na-
uis: neq; arma: aut viros tales hactenus vidiffent. Habet
aut mirā iocunditatē iſte locus: qm̄ ſenſū dat reb⁹: q̄ ſenſu

Scuta virum: fluuio pictaſq; innare carinas.

Olli remigio: noctemq; diemq; fatigant:

Et longas ſupant flexus: variſq; teguntur

Arborib⁹: virideſq; ſecant placido q̄re ſyluas.

carent: neq; flum̄is amo-
nitatē elegantē pingi po-
terat: vt ex pulchritudine
nauigationis quā ſociet-
tas portendi videretur.
i Noctemq; diēq; fat. S.
vt ſyluaſq; fatigāt: p ipſi
fatigant. k Supant fle-
xus. S. Hic oñdit nō ē al-
ueū fluminis rectum.

l Variſq; tegunt arboribus. S. Hoc ē. hūc inter fluuio ty-
berinus amoenus. m Secant placido q̄re ſyl. SER.
Oſtendit adeo perſpicuū fuiſſe naturā fluminis: vt i eo ap-
parent imagines nemorū: quas Troianę naues ſecabāt.
Terentianus. Sic eſt naturā fluminis: vt obuias imagines
receptet in lucem uam.

In Sol mediū coeli confc. ignis. S. alterius scilicet diei:
o Cū muros ar. pcul. S. Palatinū vidit: nec sic pitem
considerare debem⁹. tūc em nullis obstantib⁹ edificiis per
lūpercal tyberi: vt dixim⁹: fluente: facile mōs poterat vi
den Palatin⁹. p Forte diē so. illo. SER. ευσ μολοντος.

id est bono omne victos
rideo Troianis venientib⁹
sacra celebrat. Bona etiā
vltus est oeconomia. CR.
Forte die. Diuinit⁹ factū
videt: vt huiusmōi heros
amicitiā cū euādō in sa
cris maximi oīm heroū
herulis iniret. q Am
phitroniadē magno di
uis⁹ f. S. satis perite. Nā
cuius deo sacrificaret: ne
cesse erat post ipm etiam
reliq⁹ iuocari. r An vr
bē. S. scdm antiquū sitū:
tūc em ciuitas breuis fue
rat. s Palas huic filius
S. pro cū hoc. t Iuue
nū primū zc. S. Totā ostē
dit gratē. nam p senatum
seniores significat: paup
ait aut ad nūctū reulit:
cētū em sub Romulo fue
runt: aut reuera paup: p
q Romanū imperiū ostē
dit parsimonia p laude
tunc habita. D. Paup se
natus. & numero & opi
bus intellige. v Tepi
dusq⁹ cruor. S. Frustra q
dā cruorē pecudū: sangui
ne hoīm volunt. Nā Iuue
nalis ait: Sāguis & a ma
gno ceruix feriendo mini
stro. Virgil⁹. Atq⁹ atros.
sicabat veste cruores.

x Cēlas videre rates:
S. quia dicit: geminasq⁹ le
git de classe biremes. C.
Vt cēlas. Nā cū nihil pa
catū cum finitim⁹ hērent:
ad oēs casus trepidabāt:
vigilantesq⁹ oīa explora
bant.

y Inter opacū Allabi ne
mus. S. per nemus. vt.
Hunc inter fluuio tyberi
nus amoenus: & est hone
sta docutio: vt si dicas: in
tercoenam locut⁹ sum. i.
per coenā. z Tacitis re
mis. S. pro ipsi taciti: hoc
est sine celestimate.

a Audax quos rumpe palas Sacra vetat. SER. ne in
terruptōe sacrificii placulū cōmittet: vnde et in tertio He
lenus: ne qua inter sanctos ignes in honore deorum hosti
lis facies occurrat: dentiq⁹ cū ludi Ci rēntes Apollini cele
brarent. Et Hannibal nunciatus esset circa portā collinam
ingruere: oēs raptis armis concurrerūt. reuerſi postea cum
placulū formidaret: inuenerūt sultantē senē quēdā: qui cū
interrogat⁹: dixisset se nō interrupſisse saltationē: ductū est
hoc puerbiū: Salua res est: saltante sene: audacem aut dixit
vbicq⁹ Virgi. quociens vult ostendere virtutē sine fortuna:
etiam Turnum audacē vocat. D. Audax. Non temerari⁹:
sed virtuti confidens. C. Audax palas. iam nunc format
virum egregiū: qui & sacrificia semel: & saluti publicē cō
sult. d Et procul. D. cum assiduū bellū gererent cū

gente latina: non mirū si anxie cuncta exploraret. CR. Et
procul. Cautus adolescens: Nam modo audiretur: non ex
pectauit: donec ad eos pueniret. c E tumulto. C. Vnde
facilius et videre et audire. d Iuuenes quē cā subegit.
S. Succincta & plena interrogatio: cui p singula respōdit
Aeneas. DON. Iuuenes.

Oratio necessarii in tan
to metu interrogatōibus
plena. e Quo tendis
tis. DO. qui ex defectu il
los velle descendere vide
bat. e Qui genus. S.
quo genere. f Vn
de domo. S. de qua ciui
tate. g An arma.
SER. Tropum fecit cau
sa meri. Nam consēsus
erat: vt diceret an bellū.

h Pacifereq⁹ manu ra
mum pretendit oliuē. S.
Ne moram faceret in res
pōnsione. CRIST. Pacif
ere. in tanta properatōe.
id signum dedit: quod in
stat longē orationis esset.

i Troiugenas ac tela vi
des inimica latinis. CR.
Ostendit. et qui essent: &
qui amici venirent: nam
amicos esse oportebat: q
inimicis intmici essent.
k Telavides inimica:
SER. Bona conciliatio:
nam audierat. Hi bellū
assidue ducunt cum gen
te latino.

l Quos illi bello profu
gos. SERVIVS. Sicut et
nos. Et mouet concilia
tionem. etiam ex similiter
dine fortune. DONA.
Profugos. Ostendit tux
ta peregrinos immites.
CRIST. Quos illi. Nam
nō satis fuerat ostendisse
q⁹ essent inimici latinis.
Nam si ob illam illis in
iuriam fuissent: poterant
et Archadib⁹ suspecti cē.
Posuit aut huiusmodi:
& interrogationē & res
pōnsionē poeta: vt mira
quadā breuitate p sancta

rum orationum absolutum officium impleteret. Sicq⁹ &
tempori in quo properato opus erat: inseruiret. Et tamē
hil necessarii omitteret. Et quemadmodum respōsio Ae
neq⁹ ostendit interrogationem Pallantis perfectam fuisse.
Sic vicissim respōsio Pallantis demonstrat Aeneam ni
hil de necessariis omisisse.

m Ferre hęc. SER. Hoc ad ramum pertinet.

n Dicite. SER. ad verba. DO. Dicite: Quia non solus in
tanto tumultu venerat Pallas.

o Tanto percussus nomine. SER. Dardani scilicet
commemoratione. p Quicunq⁹ es. S. Hoc ad nomen
Aeneq⁹ pter: nā esse Troianos audierat. D. Quicunq⁹. Ad
hoiem: nō ad originē referas. q Corā parare. D. Opti
me sumū iudiciū seruat parēti et regi. r Dextrāq⁹ amp.

Eneidōs

hēst. S. oñdit virtū: et vir
 eūris: & hostilitatis ama
 rōrē: s. Subeunt
 loco flu. q. reli. S. Hyp
 Palage i sensu: t Opt
 me graiugeniū: S. Quātū
 ad Aeneā: grēci neq. bo
 ni: neq. meliores sūt: ergo
 optime graiugeniū supla
 nius est ppositiuo. nam
 optimus malorū nō pos
 sum^o dicere: Suplatius
 enim suo tm iungit^o gene
 ri: Sic g dixit: vt Homer^o
 Δικαιότερον οὐκ ἐνταύροις

Obstupuit tanto^o percussus nomine pallas:
 Egredere o quicūq. es aī: coramq. parentē
 Alloquere: ac nr̄is succede penatibus hospes:
 Excepitq. manu: dextrāq. amplexus: inhefit.
 progressi subeunt luco: fluuiumq. relinquūt.
 Tum regem Aeneas dictis affatur amicis:
 Optime graiugenum: cui me fortuna precari:

id est iustissimus cen
 taurorū: piustus: cū cen
 tauri fuerint crudes &
 impij: v. Cui me fortu
 na precari: S. antiquū ē. nā
 mō quē precari dicim^o. Te
 rē. Credo q. mihi sic oret.
 Itē facite vt vobis deest:
 Saluti. Locū editorē q.
 victoribus decebat: et est
 grēci: v. πεποιθὲς κοινῶ
 CRISTOF. Fortune
 precari. q. d. nō sūe fruid
 cie esse q. i eas angustias
 descēderit: vt auxilia sūe

medicada: sed inſq̃ fortūe: x Vittā cōptos ra. S. vt in pa
cis petitione ramus oliuē cū vittis offerat: prim fabulę p
tim nature efficit ratio. Nā cū de noie Athenarū Neptūn⁹
& minētia contrēderēt: & iuſſet iupiter: vt illius nomie
diceret ciuitas: q̃ mun⁹ melius obſtulſſet: equū Neptūn⁹: oli

uam Minerua ptulit: &
ſtatim vicit. Vñ cū ram⁹
eius alicui offeret: indicat
eū eē meliorē. Hinc ē illud
puerbiū Herbā do. i. cē
do victoriā: qđ Varro in
eū ſponit: cū in agonib⁹
herbam in modū palmę
dat aliq̃ et cū q̃ cōtēde
re nō conat: et fateſcē me
liorē. Vittas autē habet ra
mus oliuē: ſō vt inertā et
imbecillitatē oñdat offe
rentis. Scim⁹ enī oues ege
re alieno ſemp auxilio.
y Voluit. S. Hinc cū lau
dar: q̃ tātus eū vir roga
re cōpellit. z Nō eqđē
extimui. C. Nā pl⁹ valuit
apud me tuorū morę pbi
tas: q̃ et gręcus et atri
dis cōſtitutus eē: ſed ne
adulatōis eē videat: qđ ig
norū laudet: addit et fa
ma illū noſſe. a Dard
anū qđ duc. et archas. S.
nec qđ mīitūdiē hīes ex
timui: nec qđ eēs archas.
vt illuc hoc tendat. i. Aga
mēnoni: & menelao con
ſtitutus: et hoc ad Euādri
laudē pmet: q̃ p q̃liratē
morū meruit nō timeri.
b. Fores. S. p. fuiſſes. Sed
notandū fores de pterito.
c. Geminis cō. atri. C.
Nam Euander archadig
res: Mercuri ex Nicoſtra
et filius fuit. Attriq̃ autē
a Tātalo ſūt filii Iouis: q̃
ex Ioue ſcē Mercuri.
d. Mea me viri. S. Hęc
arrogatio ad honorē Euā
dri pmet. C. Mea virtus.
Nā virtutis. i. fortitudis:
eſt etiā ſi periculofa fuiſſet
cōgreſſio cū Euādri. tñ
piculū certa qđā ppoſita
rōne adire: erat autē rō:
qđ oraculū pſuadebat. et
quod auxiliū petere neceſ
ſariū eſſet. e. S. c. ſc. ora
cula diuū. S. Tyberini ſc.
f. Dedita fama. SE. diſ
vulgata: vt dedit hic ſu
bito troiana pagmia ru
mor. g. Fatis ege. vo.
S. quod voluntas fuerat
ege neceſſitas fati.
h. Dardanus iliace primus pater vr̃bis & auctor. SER.
Reſcit quod ait ſupra: Cognaticq̃ patres. Sane ſciendum
Atlantes tres fuiſſe: vñ Maurū q̃ eſt maxim⁹. alterū pa
trē Electrę: vñ de nar⁹ eſt Dardan⁹. Tertiū archadig patrē
Maie: vñ nar⁹ eſt Mercuri. ſi nūc ex noim ſilitudine fecit et
rorē. Et dicit Electrā & Maia filias fuiſſe Atlantis: maxi
mū: nec pter rōne ait et max. mius: & Atlas idē generat. Nā
& ipſe habuit etiā horū noim filias. i. Electrā et Maia.
i. Vi grai p̃hi. S. vt veltre continet litterę. D. Vi grai p̃hi.

Et vitta comptos voluit pretendere ramos:

Nō equidē extimui danaū qđ ductor: & arch-

Qđq̃ aſtirpe fores gemis cōiūct⁹ atridis. (as:

Sed mea me virtus: & ſancta oracula diuum:

Cognaticq̃ patres: tua terris dedita ama:

Cōiungere tibi: & fatis egere volentem.

Dardanus⁹ iliace prim⁹ pater vr̃bis & auctor:

Electra (vt grai p̃hibent) athlantide cretus:

Aduerſitur teucros: electram maximas athlas

Edidit: c̃thereos humero qui ſuſtinet orbes.

Vobis mercurius pater eſt: quē candida maia

Cyllenę gelido conceptum vertice fudit.

At maia (auditis ſi quicq̃ credimus) atlas:

Idem atlas generat: cœli qui ſydera torquet.

Sic genus amborū ſcindit ſe ſanguine ab vno.

His fretus: nō legatos: neq̃ prima per artem

Temtamenta tui pepigit: me me ipſe: meūq̃

Obieci caput: & ſupplex ad ſimina veni:

Gens eadem quę te crudeli daunia bello

Inſequitur: nos ſi pellant: nihil abfore credūt

Quin oēm heſperia penit⁹ ſua ſub iugamittāt:

Et mare quod ſupra teneant: qđq̃ alluit infra:

Accipe: daq̃ fidem: ſunt nobis fortia bello

pectora: ſunt animi: & rebus ſpectata iuuetus.

Dixerat æneas: ille os oculosq̃ loquentis

landudum: & totum luſtrabat lumine corp⁹.

Tum ſit pauca reſert: vt te fortiffime teucrum

Vt hoc tuorū teſtimonio p̃hem: k Candida Maia:
S. Splendidior enī ē Maia inter Pleiades: q̃ eſt vna de At
lāridibus. i. de Pleiādib⁹. l Cyllenę. S. Mons archadig
vbi Maia mercuri eſt enixa. m Fudit. S. nō inſurioſe
dictū eſt: vt in Piſonem: quę te

belua: non hoīem ex vte
ro fudit: Sed celeſtitatē pa
riētis oñdit: qđ inſan tib⁹
dī omē foelicitatē aſſerre.
Spectat etiā ad ratiōem
phyſicā. Nā cētr ē vbiq̃
Mercurius (vt dixim⁹ ſu
pra) iō dicit eū in oru ſu
ille velocē. n Idem at
las. D. ne ſilitudine nois
falſo id vſurpare videreſ.
o Tentamenta tui pe. S.
Cū niſo ante pact⁹ ſū vt
te aut p̃ artē aliq̃m: aut p
legatos p̃bare: ſed intrep
dū mōibi cōmiſi. Ten
tamenta pepigi. exp̃mēta
pact⁹ ſūmā geminū ē p
teritū: ab eo quod ē pact
ſcor: facit enī & pepigi &
pact⁹ ſū: ſi placō & pla
cut & placitus ſū. Apago
enī vñ multi venite vo
lūt. pepigi: nūq̃ lectū ē.
p Obieci. D. cū petitur
rus eſſem: q̃ etiā tibi ſalu
taria eēnt: nō expaui. Nā
cum gente tibi inimica et
crudeli bellum gero: et di
cendo vnam gentē: exte
nuat timorem belli.

q Caput. C. Nō ſolum
res alas: ſed etiā vitam.

r Et ſupplex. CR. q̃ vi
deſ p̃ter dignitatē meā.

s Gens eadē q̃ te. S. Sic
ait vt ipſe p̃ſtare videat:

Nā & s. ait: Socia arma
rogātes. C. Gēs. Argum
tū ab vſit et ab honeſto:

t Daunia SER. rutila a
dauno.

v Crudeli bel. S. ſupra:
Bello p̃ugos egere ſup
bo.

x Nihil abfore. S.
ſibi abſuturū nihil arbi
trantur.

y Accipe da
q̃ fidē. Hoc ē qđ ait in de
cimo: hūanū q̃ ſit fiduria
reb⁹. D. Accipe. Sume

auxilium et da. C. Accipe
zc. Qđ eſt fodere cōiūgi.

z Fortia pecc. et ai. D.
Nā i bello animi fortitudo
vt cōiūcti repellam⁹ ho
ſtē: quē diſiūctim nō poſ
ſem⁹: & corporis robur re
quiri. C. S. it nob for. c.

Ne putes cū p̃egno cer
tam⁹ nihil nos p̃ſtuturos.

a Reb⁹ ſpec. zc. S. Decennali p̃dlio: & bñ p̃millionē rō
firmat reb⁹ et teſtimoniū: q̃ eſt i valida uerbis. D. Specta
ta. De q̃ iam factū eſt piculū.

b Os oculos. S. ex phy
ſionomia capiebat p̃iecturā: eū eē Aneā: quē ipſe de ſe p̃di
cabat.

c Totūq̃ luſtrabat lu. corp⁹. S. Paterna in eo li
neamenta cognofcens.

d Pauca reſert. S. Non pauca:
ſed paucis. i. breuiter: hoc vult dicere: multa cū dixiſſet: ſed
paucis. DO. Pauca. Ne longior oratio ſolētia impediret.

e Vt. C. q̃ multum.

Eneidos

Agnoscoq; libens. S.
Postq; pbauit ex habitu
corpi vera esse q dicebat
aeneas: p Anchisen cu lau
dar adulatione deposita.
Sane inter agnosco et co
gnosco superfluo qdā vo
lunt facere discretionem:
vt cognoscamus nouos:
agnoscā⁹ antiq; . S; hęc
a poetis metri necessitate
variant: nam agnosco. p
pter Synaliphen dixit.

g Hesionē visentē reg. so
roris. S. vt dixim⁹ supra:
Hercules euerit Troia he
sionē Laomedontis filiā
Thelamōi suo comiti de
dit: ex q nat⁹ Teucer. Pri
amus post cū salamina
tenderet ad visendum re
gnū fororis: p Archadiā
iter fecit: & tūc ab Euan
dro suscept⁹ ē Anchises.
h Visentē reg. S. videre
cupientē. **i** Protin⁹. S.
Vno eodēq; tpe. Hoc est
dū pergit: vidit archadiā.
Nā nō possum⁹ si intelli
gere: cum salamiā insula
sit: Archadia in cōtinenti.
k Mirabarq; duces teu
cros. S. hos laudat: q me
hor sit ille quē pgerit.

l Iuuenili arde. S. inest
em studiū acq;reda⁹ ami
citiarū. Hora. Animusq;
virilis quirit opes et ami
citas. **m** Phenei. S.
Oppidi archadię. Home
oi⁹ φεινο⁹ τευκρο⁹ ντο. Nec
nos debet mouere: q cū
Euāder de Palāteo sit dic
Phenei sub moenia: cum
sciam⁹ Poetas viciā oēs
p vna hęc ciuitate: sicut
de Didone facit: quā non
nuncq; Tyriā: aliq;ties Sy
donta vocat. **n** Ille mi
hi insignē pha. S. lus ho
spitiū habet inter se remu
nerationē: sed verecunde
racer Euāder de mūerib⁹
suis. **D.** Insignē pharetrā.
Mure mūera exornat: ne
videant leuia. **o** Auro
dedit iter textā. S. legi et
intertexto. **p** Frenaq;
bina. S. poetice. nam duo debuit dicere: Bina em scdm Ci
ceronē nō dicunt nisi de his q sunt nūeri tm plalis. Nam
Cicero culpāt filiū p eplām dicens: Male eū dixisse direxi
litteras duas: cum litterę quotiens epistolā significant nu
meri tantū pluralis sint. contra epistolas binas non. dici
mus: sed duas.

q Iuncta est mihi foedere dextera. SER. antiquis amici
tq; per Anchisē hospitū. **r** Quando huc venistis
amici. S. Siquidē amici iam venistis. Extraneos em ad fa
cra nō licebat adhibere. Hos aut adhibet ad fac q; antiq;
iunctos amicis. Vñ inferret iam nunc sociorū assuecē

Accipio agnoscoq; libens: vt verba parentis:
Et voem Anchisē magni: vultūq; recordor.
Nam memini hesionē visentem regna fororis
Laomedonti adē priamum: salamiā petentem
protinus archadię: gelidos inuisere fines.
Tum mihi prima genas vestibat flore iuuetā.
Mirabarq; duces teucros: mirabar & ipsum
Laomedontiaden: sed cūctis altior ibat
Anchises: mihi mens iuuenili ardebat amore
Compellare virū: & dextrę coniūgere dextram:
Accessi: & cupidus phenei sub moenia duxi.
Ille mihi insignē pharetrā lytiāq; sagittas
Discedēs: clamydēq; auroq; dedit inter textā.
Frenaq; bina: meus q nunc hab; aurea pallas.
Ergo & q; petitis: iuncta est mihi foedere dextra:
Et lux cum primū terris se craftina reddet
Auxilio letos dimittam: opibusq; iuuabo.
Interea sacra hęc (quādo huc venistis amici)
Annua: quę differre nephas: celebrate fauētes
Nobiscū: & iam nunc sociorū assuecēte mēsis.
Hęc vbi dicta: dapes iubet: & sublata reponi
pocula: gramineoq; viros locat ipse sedili:
p;cipuumq; toro: & villosi pelle leonis
Accipit Aeneam: solioq; inuitat acemo.
Tum lecti iuuenes certatim: arēq; sacerdos
Viscera tosta ferūt taurorū: onerātq; canistris
Dona laboratę cereris: bacchumq; ministrāt.
Vescitur Aeneas simul & troiana iuuentus

te mēsis. C. Interea sacra
hęc. Quod pleniū amicitę
signum est: cum cauerent
antiqui: ne iter sacrifican
dum hostilis facies occur
reret: ipm veluti amicitū
inter sacra recipit.

s Annua quę differre ne
fas. S. Annua sacra
ficia: ideo nō differuntur:
quia nec iterari pnt. Nā
kalendaria: si qua fuerint
ratione dilata: possunt re
peti: nec piaculū eorū in
termilliōe committitur.

t Dapes. SER. epulę de
orum pprie vt louis cor
na. **v** Sublata. D. aut
metus causa: aut fasti
te interueniente.

x Sedili. DO. Nā mos
fuit nō accumbendi: sed
sedendi in his sacris. Vñ
in septimo: Hęc sacris le
des epulis.

y Leonis. SER. Quod
conueniebat Herculis sa
cris. **z** Accipit. S.
Aut suscipit ad sedendū:
aut pascit. vt illos: porci
bus r: x accipiebat in am
plis. Torum aut herbarū
super solum fuisse intelli
gamus: ne sit sedili con
trarium. Cōgrue autem
dicit eū leonis pelle esse
copertum: quasi in Her
culis sacris.

a Tum lecti iuuenes.
SES. non vacat lecti. In
sacris enim Hercules libe
nec serui intereant: nec
liber. ut adeo: vt App⁹: g
sacra hęc trāstulit in liber
tos: & caruerit oculis: &
intra annum omnem fa
miliam perdidit porci
rum.
b Certatim. SER. id est
studios.
c Arēq; . S. Maxime fz
non dū enim templum
Herculis fuerat: sed ara.
antummodo: quam ma
ximā dicit ex magnitu

dine fabricę. CRI. Arę. quę maxima dicebatur.
d Viscera. DO. Nulla erat ambitio in vestib⁹: caro pot
rabatur copiosa: sed bubula: male autem acceptus fuis
set si tollatur sacrorum religio.

e Laboratę cereris. SER. quę eget laboris: vt mox et fru
mētis labor adit⁹: vt mala culmos. cēt rubigo: Glandes
enim sine vilo labore nascuntur. **f** Perpetui tergo.
S. aut scdm Homerū intelligēdū qui dicit carnes dorsi ap
poni solitas honorabiliorib; vt sit sens⁹ talis appositū an
cos magni bou; carnes eas q apd maiores cari⁹ vdebāt.
causa religiōis: & tñ aliter redimebat: g ex illi⁹ pto cōpara

aus: quali ppetu^o esse videbat. Tergo aut^{em} pōt a pte totū in-
telligi. g. Lu. trahilib⁹. S. aut pinguib⁹. Moris em fuerat
cōpleto lustrō: pingues victimas offerre censores: aut
cere de quinquānali boue. i. pfecte etatis. Nā Home. dixit:
Βουην vυxεν ποτ. CRI. Lustralibus. Placer Seru⁹. v⁹ dic
lustralibus expurgatoris. i. quibus purgarentur.
h. Postq⁹ exemp. fa. et a. com. edendi. SER. Postq⁹ necessi-

stati sancti actū est: et vo-
luptati. D. Postq⁹ exem-
pta. f. nō libenter audire
sermōes: nisi venter satur
sit. C. Exempta. vt in pri-
mo lib. scribit Troianos
multis rebus sollicitos nō
hū voluptuosum in epu-
lis q⁹ fuisse: nec expieri vo-
luisse: sed famē pellere sat
fuisse. Eadē rōne: & i hoc
loco ad necessitatē epula-
tos fuisse pōdit: ne in tāta
sollicitudine: ac pot⁹ per-
iculo voluptatē admittere
vidēat. I. Nō hec. S. Va-
riat in vno pnoie: Nō hec
solētia nobis. Has ex mo-
re dapes. Hanc tāti numi-
nis arā. D. Has dapes. dū
origi⁹ne sacrorū narrat: epu-
las etiā excusat. C. nō hec
solētia. Cōmedat se apd
ignotos a religio: et ostē-
dit se gratū acceptis hñfi-
cia q⁹ illa pōdicat. Maxi-
me aut huiusmodi di-
gressio exornat poemā:
nec tū fuit tempe alieno:
& qd nō penit⁹ quadret.
I. Superstitio. SERVI.
Superstitio est timor sup-
flue delir⁹: aut ab anicu-
lis dicta q⁹ multis supersti-
tes ppetatē delirāt: & ita
q⁹ sunt. Aut scdm Lucre-
tū: superstitio ē supstantiū
rerū. i. celestū & diuinarū:
que sup nos stant: inanis
& supflū⁹ timor. C. Vana
superstitio. est em religio
deorū colendorū recta sci-
entia. Superstitio autem
verā sciām non habet.
I. Veterū ue ig. deorū. S.
Duo dicim⁹: nō ideo Hercu-
lem colim⁹: aut qā omnē

religionē verā putamus: aut quā deos ignoram⁹ antiq⁹s.
Cacus enī fuerat & apud Atheniēses: et apud Romāos:
ne qā nouas introduceret religiōes. Nā iō et Socrates dā-
natus ē: & Chaldei & iudei sunt vrbe depulsi. m. No-
uamus ho. S. Detrahit re: nā renouam⁹ debuit dicere: quā
particulā alibi addidit: vt fata renarrabat diuū. n. Su-
spensam hāc aspi. S. Cacus scdm fabulā Vulcani fili⁹ fuit.
ore ignē ac fumū vomēs: q⁹ vicina omia populabat. Veri-
tas tū scdm phōs & historicos hoc habet: hūc fuisse Euā-
dri nequissimū seruū aut furē. nouim⁹ aut malū a grecis
κοκκον. dici: quem ita Arcades illo appellabant tpe. post
ea translato accēu Cacus dictus: vt. ΕΛΕΥΗ. Helena. Ignē
autē dicē⁹ vomere: q⁹ agros igne populabat: hūc soror sua
eiudē nois pōdidit. Vñ etiā sacellū meruit: in q⁹ ei p virgines
Vestē sacrificabat. C. Suspensā. Rupē pñtiam iamq⁹ lap-
surā. C. Suspēsā hāc aspicie ru. Mirifice describit spelūcē ru-
nā cui inferiora sustenacula subtrācta sunt pte supiore su-
spensam relinqui oportet. o. Semihomīs. S. feritate
corrupti. p. Caci. C. Cacus Vulcani filiū fuisse fabulār:

pro qā cū latrocinū exerceret: multa incēdio populat⁹ ē.
Hūc ait Solinus locū habitasse: cui Salina nomē ēē: vbi
postea trigemia porta fuit. Galliāt scribit: q⁹ a Tracōte
Tyrrheno: ad quē legatus venerat iussu Maris regis fos-
sis Megalo Phrygi custodie esset datus: vincit⁹ frustrat⁹ ē.
& cū socio Megalo maiorib⁹ pñditi rediens: agnū circa
Vulturum & Campaniam occupauit: et cum ea quocūq⁹

inuadere auderet: q⁹ in Ar-
cadum iura veniss⁹ ent. Ar-
cades duce Hercule: q⁹ tūc
victor ex Hispania redie-
rat: illū superatū: quō eg-
so Megalos in dabi nos
quibus augurādī artem
ōndit sese recepit. Dioni-
sius autē refert: Hercule: cū
in hec loca vennis⁹: hōi co-
i pascua eduxisse: & ipū a
labore fessum obdormi-
se. Latronē āt quidā nō:
Caciū: paucas ex his surri-
puisse: & versis vestigiis
ne furtū depñderet per-
caudā in antrū traxisse:
at mox perquirēt Hercu-
li vidisse se negasse: nec
volentē scrutari antrū in-
gredi pmississe: sed potius
aduersus illū instancē vi-
cinos implorasse. Hercule
autē consiliū incertū armē
tum circaspelūcā duxisse:
ad harūq⁹ mugitū: q⁹ in-
tus clausa erant remugis-
se. Caciū vero quū in crā-
mine depñensū: vim cū
latronib⁹ cōuocatis cōtra
Hercule parauit. Hercule
autē claua cū interemisset:
ac postea i flumīe se a ce-
de abluisse. Et loui inue-
tori arā consecrasse: & ius
uencū imolasse: qd sacri-
ficiū deinceps Romā ob-
seruauerūt ritu greco in
eos vrētes: vt illi institue-
rāt. hec Diony. Alii dicūt
hūc Caciū sororē habuiss⁹
se: que furtū indicauerit:
ob idq⁹ meritum aras et
sacrificia meruisse ferunt
Diodo. Siculus aliter tra-
didit. Scribit enim q⁹ ipse
in loca vbi Romā deinde

fuit peruenit: vbi in palatio incolē puā vrbe hebāt: ciuū
primores erāt Cacus et pinar⁹: q⁹ honorifico hospitio cū
sup⁹erūt: eorūq⁹ viroꝝ suo ipa monumēta extitisse narrat.
Nā pinariorū familia aduc viget. Caci āt in palatio deū ē
sus cū lapideis scalis oñdit⁹ ppiquit⁹ domui: q⁹ ab ea Caci a-
dicebat. Hercules āt palatinis pñxit: q⁹ cū ipē ad deos p se-
ctus ēē: q⁹ illi decimā pñmonii sui defoueret. bñ ēē: vt
etur. Qd i mltis q⁹ decimas vouerūt: verū fuisse expi⁹ ē.
p. Inaccessam. S. pñcipiū sine verbi origine. accedor em
nō didimus: sed tale est placita. nupta. triumphata.
q. Huic mōstro. S. bñ vitā casum in q⁹ erat turpis signifi-
cario. r. At nobis. S. Sicut multis quib⁹ Hercules. pñt
monstra purgādo. s. Aetas. S. bñficiū tps: vt voluēda
deos en attulit vltro. t. Maxim⁹ vl. S. Nō tū nī: sed vt
oim. v. Tergemini nece ge. Hāc fabulā dixim⁹ illo loco
postq⁹ laurentia victor geryone extincto titynthius at-
tigit arua. x. Spoliūq⁹ sup⁹. S. Atqui boues addu-
xerat. sed spoliū ē q⁹ de hostib⁹ tollat: vt addit equus &
telā: q⁹ spoliauer⁹ hostē. Itē p⁹ q⁹ illū victor ytra spoliavit
(Achilles.

Eneidōs

y At furis caci mens. S. Pro ingenti scelere furis nomen posuit. Capitale enī crimē apud maiores fuerat ante poenam quadrupli. **z** Nequid inausum. C. Nam q̄ maior potuit esse audacia: quā audere in Hercule q̄ oīa monstra domabat. **a** Quatuor. C. indignatio a nūcro. Itē a loco cū dīcat a stabul. Itē a forma. cū dīcat p̄stati cor pore. Itē a spe gregis: naz & mas & foemia: sperabat ex furto armentum: Itē a mō q̄ nō virib⁹ contra heros: sed dolis egit.

b Auertit. S. Erat p̄p̄tū abegit: sed respexit ad p̄dā: q̄ auertit dī: vt raptas ad litora. vertere p̄dās. **c** Atq̄ hos. S. quoties masculinū & foemininū iungit: hęc disciplina est: vt etiā si poster⁹ ē foemininū masculino rīdeam⁹.

d Versisq̄ viam iditils: S. cōtra naturā inticentibus errorē. **e** Inditils: S. Ipsa inquit decipiebāt inditila q̄ indicare consueuerūt. nā inditū ab inditendo nomen accepit.

f Discessu mugire. S. Dī. Nā & bruta q̄ndā familiāritatis affectū hñt.

g Querelis ipseri nem⁹. S. Non vt multi dicunt: quia consortes p̄diderant sed quia vellebant a p̄scuis: Instā est em̄ bobus auiditas edendi. Vñ ē in Bucō. Itē domū Saturni: si quis pudor ite luenci.

h Et colles clā relinquit. S. Cum clamore: vt atq̄ ictionij vento rotacōstie orbis. i. cū vento: & hoc est melius. Nam multi dicunt relinquantur colles etiā a clamore: hoc est tñ recesserāt a collib⁹ boues: vt nec Echo resuleret. f. ad colles iam clamore nō perueniente: qd non p̄cedit: quia hoc sensu illud excluditur Reddidit vna boum Si enī tā longe fuerāt: vt nulla rōe recedē tñ bouū mugit⁹ colles de relictos feriret: quēadmodū inclusi bouis clamor ē auditus ab Hercule. Dī Reddidit vna bouū vocē: Nam & bruta sua voce affectum exprimūt. hñt de & in tertio dixit. Qui volucrum liguas sentis.

k Mugit. S. more suo pro mugit: vt Audist & triuig longe lacus.

l Custodita. DO. nihil prouit custodia & astutia. CRIST. Spem custodita. Nā sefellit in ea spe quam ipse posuerat in custodia: **m** Atro felle dolor. S. Quo ita frascimur secundum phycos: vt splem rīdemus. Persius: sed sum petulāt sple

ne cachinno. CRI. Furis atro felle. Ex ira maxima quē p̄uenit ex candescētia bilis: cuius: receptaculum fel est. **n** Rapi arma manu. SER. Sagittas. et nō vacatq̄. nā si armorū Epexegeſis est. D. Rapi. & non cepit nec p̄sibus: sed cursu. magis iniuriā q̄ damni dolens.

o Nodisq̄ grauatum robur. S. vacat. q̄. Grauatū aut̄ pro graue ponit: Nam graue est q̄ na turā: ponderosum. grauatū quod onerat extrinsecus. **p** Timentē. D. Hoc tria signa ostendūt. oculi: q̄ oēs animi mo⁹ indicant. Cursus: celerior solito: & in speluncā nō in loca apta se contulit.

q Turbatūq̄ oēs. S. Ea p̄te p̄urbatū: q̄ p̄ditrix est mētis: alii oculi legūt: & accipit a supiorib⁹ videre turbatū oēs. **r** Pedibus timor addit alas. CR. qui enī potuisset Herculem ita furem effugere: nūll sum⁹ timor impelleret. Valeat plus timor q̄ ira. Nā ira impellit ad autmū saturandū. Timor ad salutē petendam. Timor igit̄ celeritate in Caco: & industrā augebant. Ita vero Hercules ad omnia diuilia impellebat.

s Arte p̄na. S. Persuaserat in fabula: t̄ Emunuit. S. sicut mugit: **v** Obice postes. S. Hic obice dicim⁹: vt Ecce maris magna claudis nos obice pontus. Dubitant enī m̄tr: vtū masculinū sit an foemininū. **x** Ecce aderat. CRIST. minit̄ ce dicit: Ecce aderat: q̄l dīcat: vix se incluserat Cacus cum ille venit. Optime autem exprimit hominē ex ira p̄perantē: & oēm industriā adhibentē. Venit ergo furens animis. Circūit locū: et oculos ad oīa vertit: Infrēdit dentib⁹. Tentat si hostiū auelleri possit. Demū oib⁹ rebus exploratis: cū nihil succederet: refedit. qd dubitationē: et consilij defectū significat. nā vt animus i ratiocinādo cū ad ambigū locū p̄uenit: sub sistit donec nodū illū soluat. Sic et corp⁹ ab illo q̄ dāmō sistit: i infrēdes. Cfrēdes ē frāgere. Vñ infrēdes porci dīcūt: q̄ adhuc p̄gratēfabā vt silia frāgere

Alcides aderat: taurosq̄ hac victor agebat

Ingentes: vallemq̄ boues: amnemq̄ tenebāt,

At furis Caci mens effera: ne quid inausum

Aut intemptatū sceleris ve doli ve fuisset:

Quatuor a stabulis p̄stanti corpore tauros

Auertit: totidem forma superante iuuenas.

Atq̄ hos: ne qua forent pedib⁹ vestigia rectis:

Cauda in speluncā tractos: versisq̄ viarum

Inditils: raptos saxo occultabat opaco.

Querentem nulla ad speluncā signa ferebant.

Interea cum iam stabulis saturata moueret

Amphitryoniades armenta: abinūq̄ pararet:

Discessu mugire boues: atq̄ omne querelis

Implerinemus: & colles clamore relinqui.

Reddidit vna boum vocē: vastosq̄ sub antro

Mugijt: & Caci spem custodita sefellit.

Hic vero Alcide furis exarserat atro

Felle dolor: rapit arma manu: nodisq̄ grauātū

Robur: & aerij cursu petit ardua montis.

Tum primum nostri Cacus videre timentē:

Turbatumq̄ oculis: fugit illicet ocior euro:

Speluncāq̄ petit: pedibus timor addidit alas.

Vt se se inclusit: ruptisq̄ immane catenis:

Deiecit saxum: ferro quod: & arte paterna

pendebat: fultosq̄ emunijt obice postes.

Ecce furēs animis aderat tirynthius: omnēq̄

Accessum lustrans: hucora ferebat: & illuc

Dentibus infrendens: ter totum feruidus ira

nō p̄nt. Sed de hoc i Geor. Hinc ex qdā s̄titudine infrendere dīcūt: qui vocē dentib⁹ infrīgētes cōfusu sonitū emittūt: quod irati furiosiq̄ est. **y** Tirynthius. S. a tiryntha: in qua nutritus est ciuitate: vt supra diximus.

^a Auentini montē. S. ut fontē timauit. Butroti vident. i. Auentinū mōtē.
^b Ter fessus val. refedit. Segens consilii. Salust. Fessus in Pamphiliis se recepat. Nā corpe fatigatum dicim⁹. Animo vero fessum. Quis hęc spē cōfundat auctoritas.
^c Stabat acuta si. S. pe ne omnes hāc silicem dixerunt. Nam et Varro et Lucretius ita dicūt. Tanta tñ est Virgīlii auctas: vphuadeat nobis etiam hunc silicē dici. D. Stabat acuta flex. nō solū vir⁹: sed etiā prudētia Hercu⁹: ostēdit. c. Dirarū volu cum. S. modo dirarū nō mali omis dicit: vt sunt bubones: qñ hūanis cas daver⁹ vellebant. dixit em foribus affixa sup⁹ bis. Ora virū tristi pēde bant pallida rabo.
^d Concussit. S. solute: impulsit. fac s. signat. v⁹ est verbis. e. Resuitq; exterritus am. S. Rem na turgēte in sabulā: cum ruina rupis i se currere nō possit: & recurrere in se faciat necesse sit impetū hūminis. e. At specus. D. In hoc loco spelūca signi ficat longitudinē & interiores recessus. f. In gens regia. S. Regia sicut Cacus putabat: sic est & illud dictū: Illa se tacet i aula Aeolus. D. Regia. latitudinē. g. Penie pa ruere. S. admissum lumē est vsq; ad secreta spelun q. h. Cauern. S. Ca uernas aut spelūce p. ra pinosim dixit. D. Cauern. ne. coartatas angustias. fuit spelūca sed p. q. lirate plōne dicta est regia. Ca uernas aut dixit patuisse id est non solū latas pres sed angustias. i. Si q. vi. S. Terr. hiarus nō nisi ex tremotu sic: q. qm aut motu aquae de inferiorib⁹ nascit: aut crebris tonitru bus: aut de cōcauis terris erumpentib⁹ ventis. Ideo ait: si qua vi. Q. aut dic infernas referat sedes.
Notandū est etiā de im/ possibilibus posse fieri cō parationē. k. Regia. DONA. Quia sibi tiran nidem agnaret. l. Diis inuisa. SER. Superbis scilicet. m. Bararum. CRIST. grecum est: latine voy tago: id est immensa & inexplēbilis profunditas. n. Trepident immisso lumine manes. S. Lucanus. Et subito ferere die. CR. Trepident. Ob insuetudinē. Com/

Lustrat⁹ auentini montem: ter saxea temptat
Limina nequicq; : ter fessus valle refedit.
Stabat acuta flex precilis vndiq; faxis:
Speluncę dorso insurgens: altissima visu:
Dirarum nidis domus opportuna volucrū.
Hanc vt prona iugo leuū incūbebat ad amnē:
Dexter in aduersum nitens concussit: & imis
Auulsam soluit radicibus: inde repente
Impulit: impulsu quo maxim⁹ intonat ether:
Diffultant ripę: refluitq; exterritus amnis.
At specus & caci detecta apparuit ingens
Regia: & vmbrosę penitus patuere cauernę.
Non secus ac siqua penitus vi terra dehiscens
Infernas referet sedes: & regnā recludat
pallida dijs inuisa: superq; immane barathrū
Cernatur: trepident immisso lumine manes.
Ergo insperata deprensum in luce repente:
Inclusumq; cauo saxo: atq; insueta rudentem
Desuper alcides telis premit: omniacq; arma
Aduocat: & ramis vastisq; molaribus instat.
Ille autē (neq; enī fuga iam sup⁹ vlla pericli est)
Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Euomit: inuoluitq; domum caligine ceca.
prospectū eripiens oculis: glomeratq; sub an/
Fumiferā noctē: cōmixtis igne tenebris. (tro
Non tulit alcides animis: seq; ipse per ignem
precipiti iecit saltu: qua plurimus vndam
Fumus agit: nebulacq; ingens specus estuat
Hic cacū i tenebr; incēdia vana vomētē (atra:
Corripit in nodū cōplexus: & angit inherens
Blifos oculos: & siccum sanguine guttur.

paratio aut ipsa in omni bus correspondet.
o Insueta rudētē: SER. clamantē: & abusiue di cū est: sicut supra de leo nibus. Et sera sub nocte rudentū. Nam rudere p. prie asino est: Persi⁹. fin dor vt Arcadię pecunia rīa rudere credas. C. Ru dentē. Optime: nam ex ti more hūanā vocē efferue rat: & more suo corripu it primā syllabā quam alii pducit. p. Telis premit. S. Omne qd fact potest: telū vocat: dictū απο το / θηλοειν. Vnde omniacq; arma aduocat. q. Omnia arma aduo cat. C. i. omnia q ad ma nus veniūt i suū auxiliū trahit: & veluti arma ad hiber. Nam aduocare iu suū auxiliū vocare ē: hinc aduocatū defensorē dici mus. r. Molarib⁹. S. asperimis faxis: nō vade mole fiūt: & sed in Home rum dixit. s. Sup vlla pericli est. C. i. sup est. per Themasin.

t Inuoluit. C. Implet su mo se inuoluentem.
v Caliginē. C. Et tumū & tenebras p eadē repo/ suit: ne dū ad idē verbi reuertit: fastidiū inferat: et est expolito. x. Nō tulit animis. S. Iracus est q ita repugnare: Vnde ex accensioe ignis ignē pe riculo māifesto se se iecit.

y Per ignē. S. p cā rem: vnde ille sperabat auxili um. z. Qua plim⁹ vna dā fumus agit. C. Cum illum peteret: neq; videre posset: afflicbat huiusce modi cōiectura: vt ibi eē putaret: vbi plurimus fu mus esset.
a Nebula. CRI. Pro fu mo posuit.
b Incendia vana. S. qñ tum ad Hercu⁹ premit.
c Angit inherēs Blifos oculos et siccū sāguie gut tur. S. Angit guttur. Bñ dicimus: Nā angit oculos nō procedit. Ergo angit ad vñā rē pertinet: vt di sce puer virtutē ex me: ve rumq; laborem: fortunā ex alius. Nam fortuna nō

discurt. Vnde multi elidens legunt: & integer sensus est: Nam elifos: ολοικοβας + facit: id est hūraque ma sculinum & neutrum: v. l. accusatiū cum noiatio iun git: vt sic ita angit guttur: & elifos oculos facit.
d Siccum sanguē. S. p hoc ita ex animū cadauer ostendit:

Eneidōs

e Abiurateq; rapine. S. abiurare est rem creditam negare
piurio Plautus i curcul. Qui abiurat si qd creditū est: sed
hoc isti loco nō congruit. Vñ mō abiuratas rapinas cōtra
ius detitas intelligam. f. In forme cadauer. S. magnū.
Et cadauer est corp⁹ nōdū sepultū: qd careat honore sepul

turę. g. Nequeunt expleri
corda tuēdo. S. nō pote
rant hoies videndo cada
uer sua corda satiare. C.
Expleri corda: satiare i vo
luptatē: quā capiebāt ob
e⁹ mortē. h. Ignēs ex
tinctos. CR. At quō ruer
bant: si erat extinctus: S.
cuiuscūq; sensus ē cogno
scere ea: quos iudex est: at
q; etiā priuationē illorū.
Ergo oculis cognoscim⁹
colores: & etiā tenebras.
auribus voces & silētiū.

i. Letiq; minores. SER.
Noue & satis licenter dī
xit minores: cum ab ipso
Euandro Hercule cōstet
esse susceptū: & minores
non dicam⁹ nisi quotiens
graduū deficit nomē: vt
puta filius: nepos: prone
pos: abnepos: trinepos.
vbi isti tres grad⁹ defecē
rūt. i. merito iam dicimus
minores. sic etiā maiores
dicim⁹ post patris: aut: p⁹
aut: abaut: atautiq; voca
bulū. k. Primusq; po
titiū auctor: Et domus
herculei cust. pi. sacri. S.

Apud maiores raro ad
ueng suscipiebant: nisi ha
berent ius hospitii. Incer
tū em erat qd aio veniret.
Vñ etiā Hercules primo
ab Euandro nō ē suscep⁹.
Postea vero cum se ei so
uis filium esse dixisset: &
morte Caci virtutē suā
pbaſſet: est susceptus: et
pro numine est habitus.
Deniq; ei ara maxima ē
constituta: qd ei Herculi
Delphicus Apollo in Ita
lia fore p̄dixerat: cū ergo
de suo armēto ad sua sa
crificia boues dedisset: in
uenti sunt duo senes. Pi
narius & Potitius: quibus qualiter se coli vellet ostendit:

scilicet vt mane & vespere ei sacrificaretur. Perfecto itaq;
matutino sacrificio: cū circa solis occasum essent sacra repe
renda: Potitius prior aduenit: Pinarius postea extis iā red
ditis. Vñ iratus Hercules statuit: vt pinariorū familia tm̄
ministra esset epulantibus potitiis: & cōplentib⁹ sacra. Vñ
etiā Pinariū dici sunt omo τῆς πινυός. id ē aſſame. Nā senē
illū Pinariū constat alio nomie esse nūcupatū. Hinc est qd
paulo post Potitiū em facit cōparationē: Vt primusq; poti
tius ibat: Q; aut dicit dom⁹ Herculei custos pinaria sacri:
nō est contrariū. Nā custos est minister: vt in decimo. At
triuq; custos iā dudū in mōtib⁹ opis alta sedet. i. ministra.

l. Loco. S. Templū em nōdū habuerat Hercules: sed arā
tanquāmodo: vt dixim⁹ supra. m. Maxima. S. ingēs em
est ara Herculis: sicut videm⁹ hodieq;. CR. Quē maxima:
Romāi bouē indomitū singul⁹ annis Herculi sacrificabāt.
Dixerat p̄terea Hercules: quicquid illi sacrificaret diuitē suā

turum. Ara maxima erat prope forum boarum: sed sub
diuo. templū Herculis erat prope Tybrim. erat autē obser
uatio: vt ait Macrobi⁹: vt in Herculis fatis epularent seden
tes: Corneli⁹ balbus exegeticus ait obseruatiū: ne apud arā
maximā lectisterniū fieret: in eodē loco oēs aperto capite
sacrificabant: ne hūi del
imitaret: qd illic aperto ca
pite sedet. Varro ait hunc
grēcū morē ēē. CR. Bal
sus. Refert arā maximā
aū aduentū Aeneę in Ita
lia constitutā esse: qd hūc
ritū yelandi capitis inue
nit.

pandit extēplo foribus domus atra reuulsis:

Abstracteq; boues: abiurateq; rapinæ

Coelo ostendūtur: pedibusq; informe cadauer

Protrahitur: nequeunt expleri corda tuendo

Terribiles oculos: vultum: villosaq; setis

Pectora semiferi: atq; extinctos faucibus ignes.

Ex illo celebratus honos: letiq; minores

Seruauere diem: primusq; potitius auctor:

Et domus herculei custos pinaria sacri:

Hanc aram lūco statuit: quē maxima semper

Dicetur nobis: & erit q̄ maxima semper.

Quare agite o iuuenes tātarū in mūere laudū

Cingite frōde comas: & pocla porgite dextris:

Cōmunēq; vocate deū: & date vina volentes.

Dixerat: herculea bicolor cū populus vmbra

Velatitq; comas: folijsq; innexa pependit:

Et facerimpleuit dextram cyphus: odius omēs

In mensa leti libant: diuosq; precantur.

Deuexo interea propior sit vesper olympo:

Iamq; sacerdotes: primusq; potitius ibant:

Pellibus in morē cincti: flāmasq; ferebant.

Instaurant epulas: & mensæ grata secundæ

colorem nigra p̄mansit: & honeste pependit populus: id
est corona de populo. q. Et facerimpleuit dextram
scyphus. SER. Legit in libris antiquis Hercule ad Italiā
ingens ligneū poculū attulisse: qd vtebant in sacris: qd ne
carie cōsumeret: pice oblitū conseruabat: cui⁹ magnitudi
nem significat. Impleuit dextrā scyphus. C. Scyphus. Her
culis est poculū. Pingebāt em illū sculptores cū poculo: et
nōnunq; ebrii: nō solū qd is heros bibax phibeat: sed qd fa
bula antiq̄ ipm poculo tanq̄ nauigio maria transisse re
ferat. Sed putat Macrobi⁹ illū nauigio: cui scypho nomē
esset nauigasse. Sunt qd dicant illū in Italiā poculū hoc
ligneū vexisse: ac pro monumento reliquisse. Italia autem
ad defendendā vetustatem pice obduxisse.
r. Deuexo olympo. SER. Inclinato in noctē in coelo:
s. Pellibus in more cincti. S. aut in morē Herculis: aut cer
te sacerdotū. t. Mensæ grata secundæ. S. quia vt dixi
mus: vna pomorum: altera fuit carnis apud Romanos.

n. Porgite dextris. S. p̄
bete iniūc pocula. & est
Homeri. o. Cōmunē
q; vocate deū. S. Aut qd
Argiū est Hercules: &
sup dixit Aeneas: ita gre
cos qd Troianus de vno
sanguinis fonte descende
re: aut cōmunē deū dixit
vniūscq; naturę medium
id est inter mortalitātē et
diuinitatē. Sunt numina
aliqua tm̄ coelestia: aliq
tm̄ terrestria: aliq media:
quos deus Apuleius me
diocres vocat. Alii cōmu
nē deū: ideo dictū volūt:
quia scdm pontificalem
ritū: idē est Hercules: qd
Mars. Nam stellā vnam
hīc dicunt: & nouimus
Martē cōmunē dici. Cice
ro. Martemq; deū cōmu
nem Virg. Ipse et diis cō
munib⁹. Item paulo p̄
Dat salios Herculi. quos
Martis esse dubiū nō est.
D. Cōmunē. v. t. p. cōmū
tionē foederi se Troia
nis cōmixtū ostēdat. vel
quia Troianis & Archa
dibus idem erat genus.

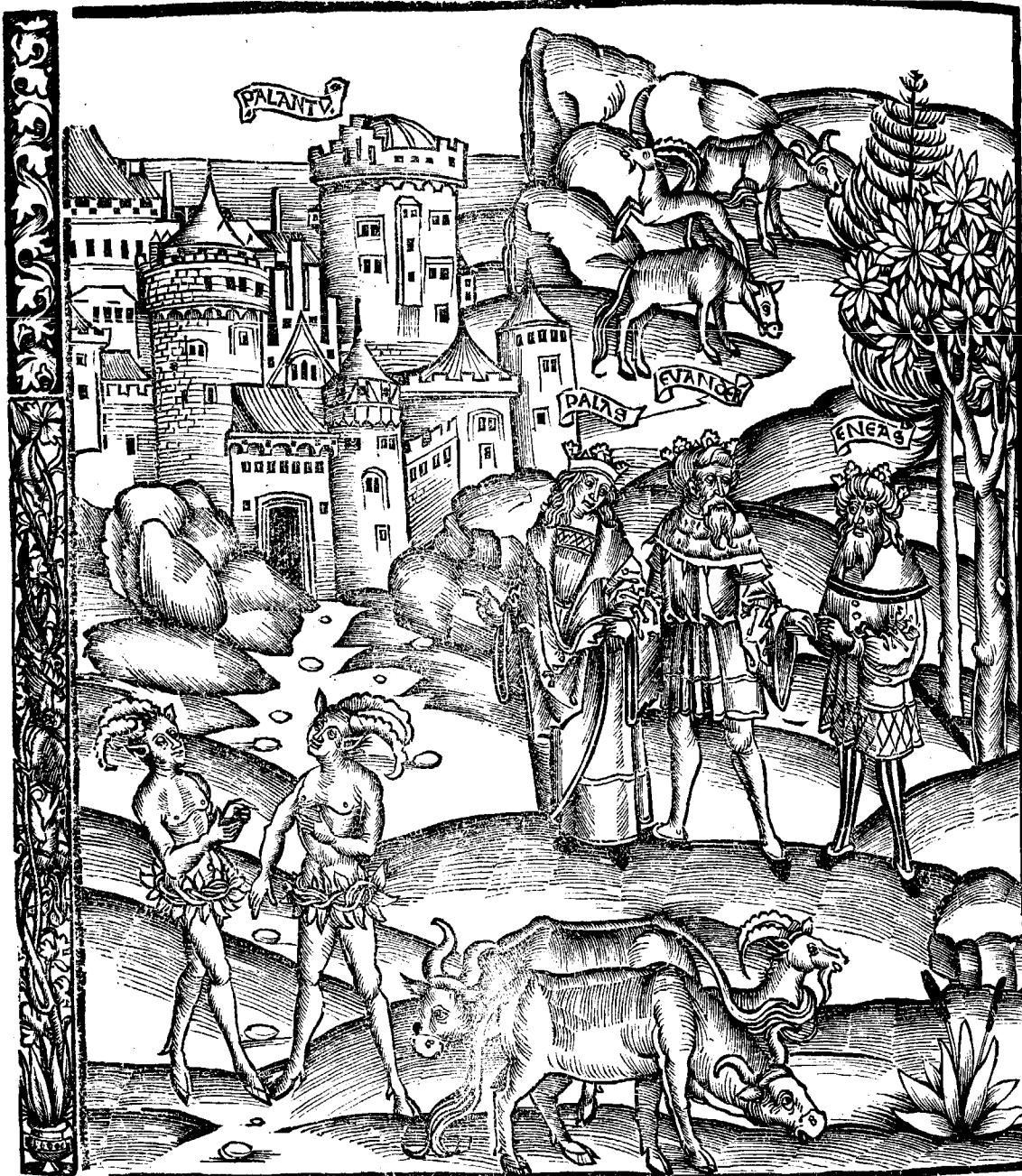
p. Herculeā p̄p̄. S. Her
culi consecrata: qd cū ad
inferos descendēs fatiga
ret labore. dictū de hac ar
bore corona facta caput
velasse. Vnde foliorū ps
cipibus coherens: et caput
abluit sudorē. Pars vero
exterior ppter inferorum

exterior ppter inferorum

DO. Secunde. prospere.
v Cumulantq; onera-
tis lan. aras. S. i. reddunt
extra. x Salij S. Qui tri-
pudantes aras circuibat
salientes. y Laudes
Herculeas & facta S. Sen-
tes tm voce laudes hercu-
lis exequbant. Iuuenes &
gestu corporis ei⁹ facta mo-
strabant. z Prima no-
uerq; S. Bii prima. Nam
& omia alia: lunonis in-
sidis pudit. Fabula autē
hoc habet: Hercules nat⁹
est cū Iphido Amphitrio-
nis filio: sed cū luno du-
os serpentes imississet her-
culi: Iphid⁹ de cunis terro-
re laps⁹ suo vagitu exci-
tauit parentes. Qui cū in-
surrexissent: viderūt Her-
culē angentē manib⁹ an-
gues immisos ei nouer-
calibus odiis.
a Eliserit. S. pfoauerit.
b Troiamq; S. vt supra
dixim⁹ Troiam Hercules
euerit ppter negatos sibi
a Laomedone eqs diuisi
no semine pcreatos: & hē-
sione nuptias quā a cetū
libauerat. Sane Critici
frustra culpant Virg. q
pntib⁹ Troianis Troie in-
roduxerit exciditū: nō re-
spicientes: q hoc fecit ra-
tio hymnos: qbus aliqd
subtrahere sacrilegiū est.
c Oechaliāq; S. Eur-
ythus rex Oechalię Iolē
filiam: denegauit Herculi
ante pmtiam: ideo q eū
fuerat filius dehortatus
dicens: ab Hercule & Me-
garā vxorē: ex ea filios
interemptos: qd factū fu-
erat lunōis instinctu. Vñ
natus Hercules ppter nu-
ptias sibi denegatas euer-
sa ciuitate interemit Eur-
ythū: & Iolem sustulit.
d Nubigenas. S. de Ixio-
ne et nube pcreatos cetau-
ros: vt dixim⁹ supra.
e Hyleūq; pholūq; S.
Hyleū Theseus interemit.
Pho. vero herculē susce-
pit. spatio eo tēpe q ad-
expugnādos cetauros p-
fectus ē. Luc. Hospes et
alcidē magni phole. vñ
appet p poetā licentiā
noia esse p noib⁹ posita.
f Cressia maestas pdi.
S. Bne ad leonē quē in-
teremit refer. nā Creten-
sem taurū nō interemit:
solumē ad Eurystheū
pduxit: vno tñ pbo virū
q sepe concludit: vt. Di-
ce puer virtutē ex me: ve-

Dona ferūt: cumulantq; oneratis lancib⁹ aras.
Tum salij ad cantus incensa altaria circum
populeis adfunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenū chorus: ille senū: q carmine laudes
Herculeas & facta ferunt: vt prima nouerge
Mōstra māu: geminosq; p̄mēs eliserit angues.
Vt bello egregias idem disiecerit vrbes:
Troiamq; oechaliāq; vt duos mille labores
Rege sub eurysteo: fat is iunonis inique
pertulerit: tu nubigenas inuicte bimembres:
Hyleūq; pholumq; manu: tu cressia maestas
prodigia: et vastum nemeq; sub rupe leonem.
Te stygij tremuere lacus: te lanitor orchī
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Nec te vllę facies: non terruit ipse tiphoeus
Arduus arma tenens: nō te rationis egentem
Lerneus turba capitū circumstetit anguis.
Saluē vera louis proles: decus addite diuis:
Et nos & tua dexter adi pede sacra secundo.
Talia carminibus celebrant: sup omnia caci
Speluncā adiiciunt: spirantēq; ignibus ipsum.
Cōsonat om̄e nem⁹ strepitu: collectq; resultāt.
¶ Exin se cuncti diuinis rebus ad vrbem
perfectis referunt: ibat rex obsitus quo:
Et comitē Aeneā iuxta: natumq; tenebat
Ingrediens: varioq; viam sermone leuabat.
Miratur: facileq; oculos fert omnia circum
Aeneas: capiturq; locis: & singula letus:
Exquiratq; auditq; virū monumēta priorum.
Tum rex Euander Romanę conditor arcis:
Hec nemora idigene fauni: nymphęq; tenebāt:

rumq; laborem. Fortunū
ex aliis. g Nemeq; sub
rupe. S. Nemea sylua ē vi-
cina thebis: in q Hercules
interemit leonē. Nemeq;
autē Anapestus est. Nam
et ne & me breues sunt.
h Te stygij tre. lac⁹. S. In
ferni: q ipse descēdit ad ra-
piendum cerberum.
i Ossa sup recu. S. Aut
ad terrorē dictū ē: aut cer-
te illud est: qd etiā ē. dixi-
mus: Cerberū esse terrā:
quę corpa sepulta consu-
mit. Nā inde cerber⁹ dicit⁹
est: quasi. k p. xv. Bopos.
Alii pueriliter volūt a cer-
bero amphiarū ossa cōsu-
mi: qui hiatu terre scdm
Statū viu⁹ descēdit ad in-
feros. k Semesa cruen-
to. S. Semesum ū dicim⁹:
nec ensum: nā esum facit
et comesū. l Nec te
vllę fa. S. Id est spēs mor-
re suo. m Ipse Ti-
phoeus. S. et hoc poëtice.
Nam si interimit centau-
ros: quēadmodū etiā g-
gantū interfuit p̄lio: qui
an innumeros annos fu-
isse dicunt. n Non te
rōisegentē. S. Lipotes fi-
gura. Nā min⁹ dixit et p-
intelligim⁹. hoc em̄ dicit:
prudētissimū nō te circū-
uenit. & est talis figura: q
lis: muera nec sp̄mo.
o Lerneus turba capitū
cir. ang. S. id est hidra.
p Saluē vera louis p. rē.
S. Nullus em̄ hūano fan-
guine pcreatus tāta p̄ice-
ret. q Dexter adi. S. i.
propitiū. r Et pedesa-
cra secundo. S. i. p̄p̄ero
om̄e. s Sup om̄ia
caci. S. i. hoc factū laudē
vltra oia: & sic est dictū:
vt est: & te sup om̄ia do-
na vñ oro. Et bñ quē
ad ipsos p̄met rēmaio:
rē seruauere postom̄ia.
¶ t Obsitus quo. S.
gate, inuolūt: vt Tere-
Annus pannisq; p̄blit⁹.
v Facilesq; oc. f. o. circū.
S. Physici dicunt ex vino
mobiliore oculos fieri.
Plautus. Faciles oculos ha-
bet: id est mobiles vino.
v Capiturq; locis. S. de
lectatur. C. Capis locis.
Veluti p̄lagio qdā mētis
q illic futurū esset caput
imperii. x Romāe con-
ditor arcis. S. Conditor
palatē: vbi nūc palatū
est: qd non reuera atx: sed
tenet rerū oim̄ principa-
tum. C. Cōditor Romę
S S

arcis. Sic em̄ nō nulli pu-
tarūt. Sed varias decon-
dita Roma opiniōes alio
in loco dixim⁹. y Hec
nemora indigenē fauni.
S. inde geniti. Et sciēdum fm̄ Hesiodi. theogoniā. primos
deos genitos. Inde hemitheos: post heroas. Inde homines in
nocentes: yltimo sceleratos: quē hic nūc ordinē seruat. C.
Indigenē. In eo loco nati: & q̄rū origo non sit aliunde: q̄s
greci. ἀυτοχθονες. vocant. z Truncis & au. ro. nata.
S. Hoc figmentū ortū: ex antiq̄ hoīm habitatiōe: q̄ aū fa-
factas domos: aut in cauis arboribus: aut spelūcis mane-
bant: Qui cū exinde egredere. vt suā educerēt sobolē: di-
cti sūt inde. pcreati. C. Trūc: q̄ si qd a principio orbis inde
originē traxerūt: Nā q̄ ex antiq̄s philosophis mūdū habu-
isse principiū volūt. referunt terram ipsam post elemento

Genſq; virū truncis: & duro robore nata: (ros
Quis neq; mos: neq; cult⁹ erat: nec iūgere tau/

rū diuisionē cenosam ext-
ituisse: camq; a sole paula-
tim densatā: et suo calore
refermētātam: in plurimis
locis tāq; vlcera qdā tan-

q̄ folliculo opata pduxisse: vt etiā nūc in egypti paludib⁹
videm⁹ accidere. Cū ergo in hūidīs calore adhibito genera-
tio fiat: et noctu quidā circūfluus aer humore pster: q̄ inde
sole cōsolidef: tandē putredines ille: pte ad pū pducte sūt:
vnde effract s follicul: s variatū formatū aialia exierunt.
Inter cetera et homies. Quā opiniōē Euripedes Anaxagore
discipul⁹: in ea quam menalippem fabula scribit refert. Hi
igit a principio vagi inculti sine morib⁹ aut legib⁹ per syl-
uas viuebant: donec aliq; qui sapientia ac eloq̄ntia pāl-
paulatim a feritate ad hūanitē reducēs in vnū eos coegit:
atq; illis & moenia: et leges posuit. a Neq; cultus erat.

SER. id est nullam sui curam habebant: b Compo-
nere opes. S. i. referuare: ordinare. c Parcere parto. S.
D. die ingt viuebant: nec inuenta seruabant. d Rami
anq asper victu venatus alebat. S. cognatio quō victu ale-
bant: aut venatu montiū: aut arborum ramis. e Pri-
mus ab ethe. ve. satur. olympo. S. Hoc dicit secundū poc-
eti morē. Nam Saturn⁹ rex fuit Crete: quē Iuppiter filius
bello pepulit: hic fugiens ab Iano susceptus est: q regna-
bar in Italia: quē cū docuisset vīum vinearū: & falcis: i par-
tem est admittus imperiū

& sibi oppidū fecit: p^oea
sui repetiuit imperiū.
f. Is gen⁹ indocile. S. p
indocitū. nā indocile ē: qd
penitus nō p^o discere: In
doctū qd nō dū didicit.
Hos āt dīcē icōpositos.
Vnde apper: ga indocile
dicit pidoctū. Hoc ē autē
quod dicit Cice. in primo
metoncoy. Peros adhuc
hoies magni cuiusdā vi-
uoratione compositos.

g. Legesq dedit. S. Atq
dixit: Haud vincis nec le-
gibus quā. Sed intelligi-
mus Saturnū dedisse le-
ges: quib⁹ adeo obtēpa-
uerūt: cū iā antea p natu-
rā sine legibus viuerent.

h. Latūq vo. maluit.
S. Bū maluit: Nā et Sa-
turnia dicta est: vt & no-
men posuit Saturnia tel-
lus. Et Virgil⁹ Latū vult
dici: qd illic saturn⁹ latuit.
Vano aut Latū didi pu-
tat: qd later Italia inter p-
optia alpiū & Apenni-
ni. i. Aureaq vt phi-
bent. C. Regnabat (teste
Higinio: qui Protarchū
uallianū secut⁹ est) in hac
regione Ian⁹ atq Camer-
tes tanta concordia: vt re-
gio Camesē: oppidum
Ianiculū diceret. Verū cū
iā ad solū Ianū regnū p-
uenisset: ipse Saturnū cre-
ta a Ioue pulsum nauē de
latū hospitio accepit: atq
q ab illo agriculturā edo-
ctus: eū regnū sociū fecit: et cū primus gra signasset: in alte-
ra parte Saturni effigie: in altera nauis q aduectus fuerat:
ra parte Saturni effigie: in altera nauis q aduectus fuerat:
imprimendū curauit. Cum autem inter hec Saturnus nū
q appareret. Ianus oēm terrā suę ditionis parentē appella-
uit: & Saturnalia illi instituit: Saturnia oppidū puū fuit
sub Capitolio conditū: ab originib⁹ in mēoriā Saturni. In
eo erat saturnia porta: q deū pandana est noiata: Satur-
nus mōs seqntib⁹ tpibus dictus ē Tarpeius: sunt q dicāt
saturniā terrā a fertilitate dictā: quia saturan⁹ sit deus ferti-
litas. Inde agros fertiles saturāos dixerūt. k Sic placid-
da po. i pa. regebat. S. vt merito aurea secula crederent.

l. Decolor gras. S. vitiosa. In oī em vitioso corpe inest pes-
simus color: & alludit ad naturā metalli: quā cernim⁹ di-
scolorē: nec imerito: supra em dixerat: Aurea secula. Ideo
nunc dicit decolor gras. m Tū ma. aufo. & gē. ve-
nere licang. S. Omīs terre habitatores: aut indigens: aut ad-
ueniens: vt Aulones et Sicani. Sicani autē fm nōnullos po-
puli sunt hispanici: a Sicoro fluuiō dicti. Luca. Hesperios

iter sicoris nō vltim⁹ amnis. hi duce Siculo venerūt ad Ita-
liā: hec eā tenuerūt exclus⁹ ab originib⁹: mox illi pulsi ab illis:
qsaū pepulerāt i sulā vicinā Italię occupauerūt: et eā sicaniā
a gentis noiē: Siciliā vero a ducis noiē dixerūt: quāq Thu-
cydides de Sicilia Italum dixit venisse: & ab eo Italiam eē
appellatā. C. Aufonē: Aufones eā partē Italię habitauerūt:
quē est ppe rhēginos ad meridie in dorso Apennini: sic di-
cti. ab Aufone antiquissimo rege ex archadia huc profecto.
Q. i p^oea sparsi ad Italiā: Aborigēes sūt noiati. Q. Sicani
vide Seruū Q. Sicanos:

i eadē i sulā (vt refert Dio-
nysius) venerūt siculi: qui
Italię ppli: cū pelagis &
Aboriginibus pares esse
nō possent: Italiam oēm
inferiōrē innotū pegrana-
tes in proximā insulā obser-
uato estu transfrerant.
Occupant aut prius si-
cani hispanū genus: q li-
gures fugerāt: & Sicaniā
a se insulā noiauerūt: q an-
tea a figura triagulari tri-
nactia dicebat. Isti igitur
a se Siciliā nominauerūt:
quod fuit (vt plac⁹ Ellav-
nico lestico) trib⁹ eratib⁹
aū res Troianas. Is enim
dicit eorū regē noiātū Si-
culū: a q & ipsi & insula
nomē acceperūt: Philist⁹
autē Syracusanus scribe
tempus transmissiōis an-
nis octoginta aū troianū
bellum fuisse: & ab eo di-
ctos eē siculos: Antioch⁹
syracusanus siculos hos
exactos fuisse ab Oeno-
trius & vmbri. Thucy-
dides scribe siculos pul-
sos ab opicis multis an-
nis post troicum bellū.

n Immani corpe ty. S.
Hic Tuscorū rex fuit: qui
iuxta hūc fluuiū pugnas
cecidit: & ei nomē impo-
suit: Alii volūt istū ipm
regē latrocinatū esse circa
huius fluminis ripas: &
transētib⁹ crebras iniuri-
as intulisse. Vnde tyberis

quasi. v. b. p. d. dictus. Atto rht v. b. p. d. id est ab iniuri-
ria. Nam amabant maiores: vbi aspiratio erat: & ponere:
Alii (vt sup diximus) volunt eos q de Sicilia venerūt tybe-
rim dixisse: ad similitudinē fuisse syracusanū: quā fecerūt per
iniuriā Afri: & athenienses iuxta ciuitatis murū: nam qd
Liu⁹ dicit ab Albano rege tyberim dictū: nō pcedit. Ideo
quia etiā aū Albam thybris dictus iuenit. o Albula:
S. Antiquū hoc nomē a colore habuit. p Me pulsum
pa. S. aut (vt dixim⁹ sup) propter patricidiū: aut certe ora-
culorū necessitate cōpulsum. D. Me pulsum. Non sua cul-
pa patria caruisse: sed fatorū demonstrat: quē (vt ipse dicit)
sūt i superabilia: q Pelagiq extrema. S. per extrema
pelagi actū. Aut (vt dicit Donat⁹) per pelagus extrema pe-
lagi i qntē: aut pelagi aduerbiū est. r Fortuna omps et
ineluc. iatū. S. scdm Stoicos locut⁹ ē q nasci & mori satis
dant: media oia fortū: nā vitę hūana incerta sunt omia:
vnde & miscuit: ut qsi plenū oñderet dogma. Nam nihil
tam cōtrariū est fato q casus: Sed scdm stoicos dixit. C.
Fortūa oipotēs. Videi ponere p fato in hoc loco. ppter ea
q omnipotentē appellat. Quomō aū a philosophis fatū

Eneidós

a fortuna: & a casu diuidat: alio loco puto dixisse. Euan-
drū autē ex Pallanteo vrbe archadiē in Italiam venisse sexa-
ginta ānos aū res Troianas: ait Diony. creditū q̄ ē Mer-
curi filiū: et nymphę cuiusdā Archadię incolę: quam gręci
thenon ēē dicūt: fatidicęq̄ demōstrāt Romāi carmentē di-
xerūt: quia vctura carmiē p̄diceret. Q̄ ro autē duxit venēr:
qm̄ disidēte populo pars inferior vltro exēlit. Receptus
est liberaliter a Fauno rege Aboriginū p̄pore Martis:
atq̄ ab eo data est portio agri. quam voluerūt Archades:

qui pauci erant: elegerunt
p̄mōstrante carmenta
collem Tyberiviciū: par-
uū q̄ in eo oppidū condi-
derūt qd̄ appellarūt pallā-
tū a metropoli eorū re-
gionis q̄ Polybius dicit
dictū a pallāte adolescē-
te ibi mortuo: sed nullū
vestigii extat: qd̄ Euan-
der aliq̄s cerimonias illi
instituerit: cum arā Car-
menta sub Capitolio ere-
xerit iuxta portā carmen-
talem. Instituerunt autē
templū Panī Lyceō ar-
chadū deo vetustissimo i
loco quē Romani Luper-
cal: nos lyceum dicimus.
Eratautē illis tp̄ib⁹ antū
magnū sub colle arborū
bus tectū: & fontes sub
pētris pfundi: & adherēs
rupibus: densa sylua ibi
atra: apud quā etiā nunc
romani sacra faciūt men-
se februario: cū zona pel-
lis caprīne discurrentes p̄-
gnantiū foeminarū dex-
tras ad faciliē partū verbe-
rant. Hinc nōnulli putāt
dictū Lupercaleo q̄ luāt
p̄ caprū. In vertice collis
victorię templū erat. hec et
longe p̄sa in Diony. Sūt
alia de Euandro q̄ apud
Seruium: & cōciem no-

strum Boccatinū florentinū inuenies: s Matrisq̄.
DONA. Nam & mater & dea: quę contra pietatis meri-
tum monere filiū nō posset. t Egere. S. coegere: vt ostē-
dat se q̄si inuitū. v Carmētis nymphę monita. S. ma-
tris ei⁹. Nymphę autē maritę dixit: Nā gręce sponsa v̄m̄
qm̄. dicitur. Hęc autē non vere nympha fuit: s̄ vātina f-
rix. x Auctor. S. oraculorū. y Monstrat & arā.
S. quā m̄ri fecit extinctę. Est autē iuxta portam: q̄ primo a
Carmēte carmentalis dicta ē. post scelerata. Fabiis. cccv. vi-
ris p̄psam in bellū p̄fect: nō sunt reuersi. z Vatis fa-
t. dice. S. Bū addidit fatidicę. Nam vatis et poetā possum⁹
intelligere. Luca. Nec si te pectore vates accipiam: vñ solū
plēnū nō erat. Ergo tale est: vt est illud i Salustio. In tugu-
rio mulieris ancillę: nō q̄ mulieris: statim & ancillę: si autē
ancilla statim & mulier est. a Quę prima. S. Quia
postea etiā Sibylla dixit nobile pallātē: s̄ sicut et aenea-
des. D. Cecinit q̄ prima. Magnū argumentū q̄ dea fuerit
et fatidica: cū prima cecinerit Aeneadas futuros magnos:
& pallanteum futurū nobile. b Lucum. D. qui postea
a Romulo Asyli nomē accepit. c Asyliū retulit. S. Post-
q̄ Hercules migravit e terris: nepotes eius timētes insidias
eorū q̄s auus afflixerat: athenis sibi primū Asylum: hoc ē
templū munimē collocarūt: vñ nullus posset abduci: qd̄
etiā Stati⁹ dicit: Herculeos fama est fundasse nepotes. Id ē
go ait: q̄ Romulus acer Asyliū retulit: hoc est: fecit ad imi-
tationem atheniensium Asyli: qd̄ ideo Romulus fecit: vt ha-

beret aduenas p̄ses: cū q̄bus conderet Romam. Iuuenalis:
Et tū vt longe repetas: longeq̄ reuoluas. Nomen ab inia-
migrantes deducis Asylo. d Glida monstrat sub rupe
Lupcal. S. sub mōte Palatino est qdā spelūca: in q̄ de Ca-
pro luebat. i. sacrificabat. Vñ & Lupercal dictū nōnulli pu-
tant. Alii vero dicūt: q̄ illic lupa Remū & Romulum nū-
trierat. Alii (qd̄ ē verissimū) lucū hunc ēē sacratū Panī deo
Archadię: ceu etiā mōs Lyceus i Archadia est cōsecrat⁹:
& dictus est quod λυκος id est lupos non sinat in-

oues sequere. Ergo ideo &
Euander deo gēde sug-
cravit locū: & nomiauit
Lupercal: q̄ p̄sidio ip̄i
numis lupi a pecudibus
arcerent. D. Lupercal. vñ:
Luperci & Lupcalia dictū.
e Parrhasio dictū pa-
de mo. lycei. S. Ordo est:
Monstrat Lupercal panos
lycei dictū de more par-
rhasio. i. ostendit Luper al
panos Lycei dicatum ex
more archadico. Nā par-
rhasia archadia est.
f Dictū. S. dictū conse-
cratū. g Panos lycei:
SER. huius panos gtiis
gręcus est: & panos lycei
sic dictū ē. vt Iouis olym-
pi. Apollinis delphorū.
h Sacri monstrat nem⁹
argileti. S. sacri execrabi-
Sane argileti multi vo-
lunt: q̄si argiletum a pin-
gui terra. Alii a fabula: nā
Euāder argum q̄ndā su-
scipit hospitio: qui cū de
eius cogitaret interitū: vt
ipse regnaret: Euādro hęc
nō sentiente: socii intellere-
runt: & Argum necarūt.
Cui Euāder & sepulchrū
fecit: & lucū sacrauit: nō
q̄ ille merebat: sed hospi-
talis causa. Bene autē
Euāder in hac re immo-

ratur: et docet causas: ne apud hospitem in suspitionem
veniat. Ergo argiletum ab⁹ Argo illic sacro & sepulcro.
DONA. Argi. qui ex hospite factus est inimicus: Vñ nō
erat pudendū: si hospitem talem interemisset: qui hospita-
lis religionis oblitus fuisset. i Testatq̄ lo. & h. hospi-
tis argi. S. Iurat nō sua culpa: iura hospitii esse violata.
k Letum docet. C. id est docet. & qui lētū intulerit: &
quare intulerit: vt culpā a se amoueāt. Nunc is capitolia
& tarpeia et aurea. Nam Euandri tp̄ibus: nec aura erat:
nec illa nota hēbant. Nā mōs iste primo Saturn⁹ est appel-
latus: deinde Tarpei⁹ a Tarpeia virgine Sabino: sicut ne-
cata: de q̄ Propertius: Tarpeie manes: & tarpeie turpe sepul-
chrum. Fabor & antiqui limina capta Iouis. Postremo
est Tarquin⁹ priscus fundamēta ad edē Iouis faciendā. ca-
uaret ab inuēto hūano capite capitolii dicit: qd̄ seq̄ntib⁹
tp̄ib⁹ ita ornatū excultūq̄ fuit: vt primū inter septē orbis
sp̄ctacula poneret. l Dicit. D. ostendēdo: nō autē am-
bulando. Nam senex ardua nō ascendisset vespertino tpe:
m Aurea nunc: oli syluest. S. Nunc ad vtrunq̄ p̄tinet:
et ad aureā: et ad Tarpeiam sedem. Nam tarpeia sedes di-
cta est a Tarpeia virgine. Cum em̄ Romulus contra Sabi-
nos bella tractaret: & Tarpeio cuiā dedisset arcē tuendā:
filia eius Tarpeia aquatū p̄fecta in hostes incidit: quā cū
cohortarent ad p̄ditionē: illa pro p̄mio poposcit ornari
manū sinistrarum. i. armillas. Facta itaq̄ arcis p̄ditione
hostes ingeniosa morte promissa soluerūt: Nam iuranda

His posuere locis: matrisq̄ egere tremenda

Carmētis nymphę mōita: & de⁹ auctor apollo.

Vixea dictū: dehinc p̄gressus: mōstrat & arā:

Etcarmenalem: romano nomine portam

Quā memorāt: nymphę priscū carmētis hono-

Vatis fatidicę: cecinit q̄ prima futuros (rem

Aeneadas magnos: & nobile pallanteum:

Hinc lucū ingentē: quē romulus acer asylum

Rettulit: & gelida monstrat sub rupe lupercal:

parrhasio dictum panos de more lycei.

Necnon & sacri monstrat nemus argileti:

Testaturq̄ locū: & letum docet hospitis argi.

Hinc ad tarpeiam sedem: & capitolia ducit.

Aurea nunc: olim syluestribus horrida dumis.

est: sinistrorum manuū ornatum sup̄ illam iacentes eam
p̄uenerūt luce: quē illuc sepulta: tarpeie sedi nomen impo-
nit. n. Religio. S. i. metus: ab eo q̄ metuēte religet dī
cta religio.

o Terrebatur. CR. Nam primus in orbe
deus fecit timor. ¶ Paup̄is Euandri. VI. ut ostendat n̄q̄ta de
inde incrementa fuerint ut
his Romae. Vel p̄ transiitū
antiquorū frugalitātē lau-
dat. p. Dira. S. ma-
gna: ut an sua cuiq̄ deus
sit dira cupidō.

q. Hoc nem⁹. SER. Be-
nevol⁹ nemus dixit: nā
tunc edificia non erant.
r. Ip̄m credūt se vidisse
louem. S. in hoc. f. nemo
ne. Sane ad illud alludit:
q̄ p̄mī dicunt loui tem-
pla fecisse: nec enim lōge
sunt a monte olympico:
unde eos dixit louem vi-
disse: et q̄ ip̄i sunt. p̄pos-
ui. id est ante lunam
creari: ut Statius. Archas
desatris: lunaeq̄ priores:
Lig. dicat Salust. p̄mo
Crete inuenisse religio-
nem. Unde apud eos na-
tus fingit Iuppiter.

o. Aegida concuteret. S.
Hic distinguendū est: Nā
aegida id est pellē amal-
che capre: a quā nutrit⁹
est in sinistra Iuppiter te-
net. c. Dextra nym-
bosq̄ ciet. S. Et de dex-
tra fulmina cōmoueret.
Nam modo nymbos. p̄
fluminib⁹ posuit: quē de
dextra agit. Aegidis autē
cōcussio cōmouet plu-
uias. v. Disiectis op-
pida muris. S. Vnum la-
nialid Saturni: iā tunc
verusta.

x. Monumenta virorū.
SER. Hoc semōe osten-
dit etiam Saturnum vi-
rum fuisse.
y. Ad recta: DO. ut
am appropinquasse ostē-
dat: non autē recta: ne in-
gredi vid. reatur.

z. Passimq̄ armēta vi-
debant. S. Quē post mor-
tē Caci nullo timore pas-
sim vagabātur. C. Nam
in his p̄sceptorū diuitiē
erant. a. Roma

noq̄ foro. S. Romanum
forum est vbi nūc rostra
sunt. CRI. Romanorū fo-
ro. Post palatium erat
in via sacra ad radices ca-
pitoli. b. Lautis mu-

grecarinis. S. Carine sunt edificia facta in carinarū mo-
dum: quē erant intra templū telluris. Lautis autem dixit
propter elegantia edificiorum: aut p̄pter augustū q̄ natus
est cuius veteribus: & nutritus est in lautis carinis. C. Cari-
na: viam sacram pertingebant. Vincula diui Petri in illis
sunt. c. Victor Alcides subiit. SER. VI. ενσυναβολωσ.

id est bonū Aeneas omen ostenditur. d. Regia. DON.
Quicunq̄ domus modo a rege habiteat: regia iure dicit.
CRI. Hęc regia. q̄ dicat. Quis parua & humilis: & osten-
dit magnos viros: nō fortunę pompas: sed animi virtutes
admirari. e. Aude hos spes cōtēnere opes. S. Bū aude.

quasi rem arduā & diffi-
cilem. DO. Aude hospes.
Multū tribuit Aeneas: cum
Herculi cōparet. f. Di-
gnū finge deo. S. Cōpo-
ne te in similitudinē numis-
g. Rebusq̄ veni nō as-
pergenis. D. id est ne asperere
veni rebus n̄ egenis. S. ū
eni pauper: cui et si copia
desit: aliq̄ntē tñ substan-
tię sunt. Sed n̄ sū egen⁹:
ille enim in miseria est: &
egetate. Ergo. n̄. bis repe-
tendum. h. Angu-
sti subter fast. tecti duxit.
SER. ex contrarietate q̄ si
tus ornatus. Ait enim: an-
gusti testisubter fastigia i-
gentē an eā duxit. C. An-
gusti ingentē Aeneā. pul-
cherrima est declamatio
a contrario. & occulte si-
gnificat etiā magnos ani-
mos in angustis lantibus
inueniri posse.

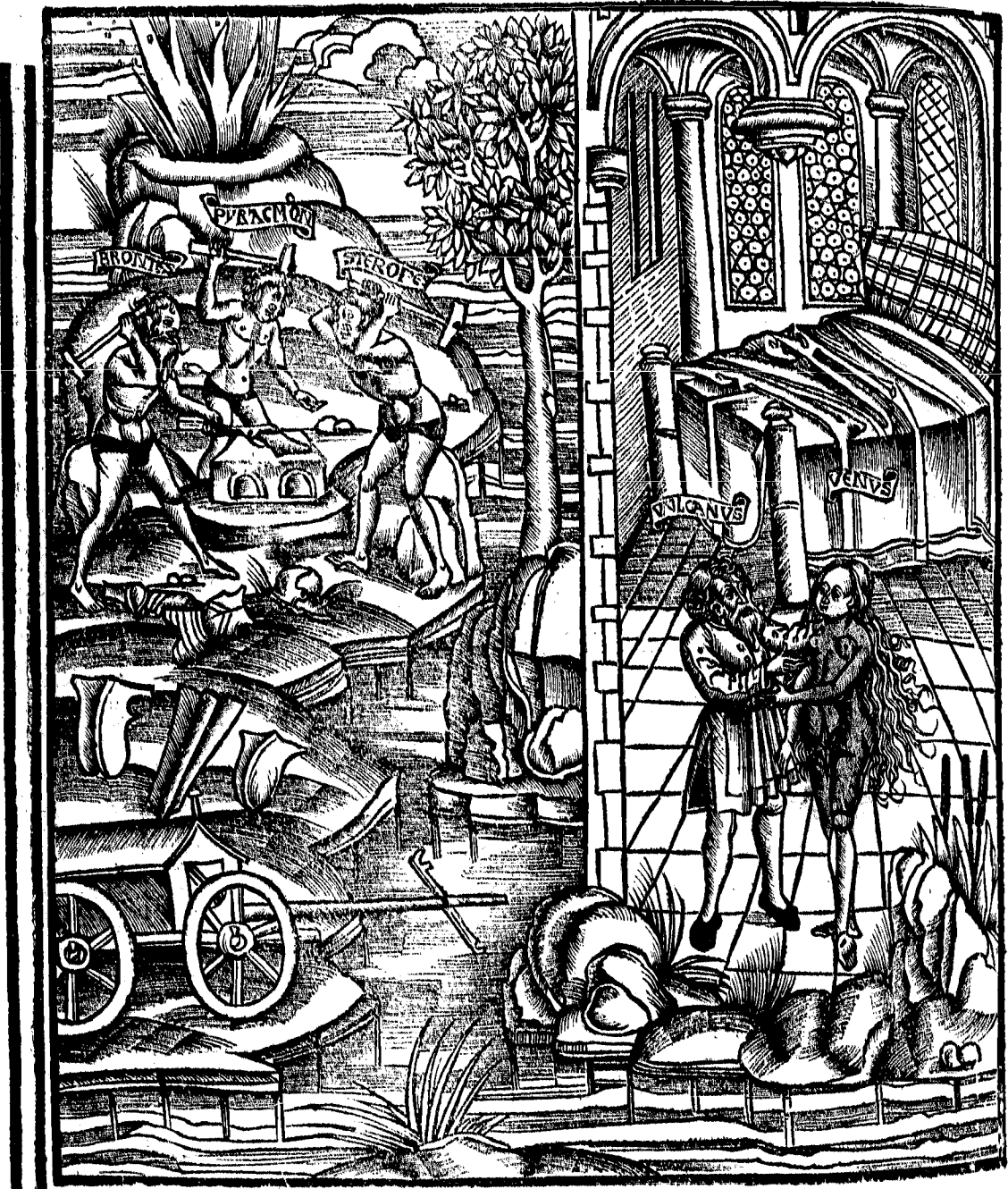
i. Pelle lybistidis vrsę. S.
species pro genere. Nam
cuiuslibet ferę possumus
accipere. D. Lybistid. vrsę.
Vt ex p̄rio bestię aliquid
gratū illi strato adderet.
k. Exterrica m̄. S. Ideo
terrata: quia mater.

l. Vulcanū alloquit.
DO. Tantū hīs sp̄et q̄n-
tum vxor de viro concu-
pet debet. Et tñ despera-
tionis: quantū odī inter
victicū et p̄uignū esse
consequit: ergo illū frau-
de adoritur.

m. Thalamo. D. ut in-
ter secreta lectuli extorq̄-
ret: quod ille nollit.

n. Dictis diuinū inspirat
amorem. S. Petitura
p̄ filio de adulterio p̄crea-
to: orōnem suam ingenti
arte cōposuit. Quod etiā
Vulcan⁹ ipse testat̄ dicens:
Quid causas petis ex al-
to? Non em̄ aperta est ei⁹
petitio: s̄ lōgo procmio
peruersam amore mariti
circūuenit mentem. Ergo
questionē hanc q̄ nascit̄
ex p̄titiōe Veneris impu-
dica: solum⁹ his modis:
Primo q̄ Vulcanū ama-

re circumuenit. Deinde q̄ est nacta occasione eius tempo-
ris: quo Marti arma faciebat: quē fuisse sciebat adulterū.
Per quod datur intelligi: Vulcanū omnē suspicionem: &
iram quam habuit circa Venerē deposuisse: adeo ut arma
etiam ipse fabricaret adultero. Pręterea Vulcanū vxorū
fuisse: testatur & Virgilius dicens. Tunc pater eterno faturo

deuictus amore. Et Stav
tus vbi Martem Venus
alloquit: vt. At non cadē
vulcania nobis: obsequia
& lesti ac tamen ira ma
riti. Nam qd dicit Dona
tus potuisse fieri: vt cum

Anchisa concubaret Venus: anteq̃ Vulcano nuberet: non
procedit. Constat em̃ a principio, Venerē vxorem fuisse vul
cani. D. O. Diuinū. Quem humanis pectoribus dono in
serere consuevit. Nā amor q̃ est ex voluntate nostra thymas
nus est. CRI. Diuinum amorē. quasi dicat. maximum: &
qualis a tali dea inspirari posset.

o Dum bello argolici. CR. In deliberatio genere est. Pe
tit enim arma filio. Est autem causa curpis: cum petat &
filio arma a marito: quē ipsa ex adulterio concepat. Qua,

Dum^o bello argolici vastabant pergama reges

Debita: casuras inimicis ignibus arces:

Non vllum auxiliū miseris: nō arma rogauⁱ:

propter magna ex parte po
nit psonā pro psona. De
mōstrat em̃ causa Troia
norum maxime moueri.
Capit autē in primis bel
liuolentiā a psona sua: cū
ostendat maximam rōnē

mariti habuisse: & quā multū cupet Troianorū cā: pluri
mum q̃ deberet Troianis propter iudiciū patris. tamē nun
q̃ voluisse illum incassum laborare: in re nihil profutura.
Nunc autem petere arma cum teueri fuisse Iouis in lealiā
pstituti fuerit: p Debita. S. Fataliter ad exitiū destituta.
q̃ Miseris. S. Aui honestum est miseris subuenire. sed
hoc dicit: Cum te fatigarem pro hominibus facti necessitas
te perituris. r. Artis opis. CRISTOF. Quasi dicat:
quē facile prestare potuisses,

Charissime C. cum efficacia petulit: & gestus lenocit
no. Charissime. Properea noluit in cassum laborare: quia
mihi es carissimus. Carissime. Quasi hoc verbo medet do
lori inuenerat. Vulcanus ex adulterio Anchisæ: qui inferat: tunc
properea se Anchisæ admiscuisse: quod tedio mariti afficeretur:
sed alia veniali cægero carissime cōiūx, t. cui cōiūgiū mihi
semper gratissimū fuit: nam nulla alia re grauius ferit vxoris
adulterii viri: quod dolet.

postponi in amore.
Priami debere prima
paris. S. Scimus quod par
ditū debuit: sed hoc idē
habet ad aliarū cōmemo
rationē psonarū: ne ex tur
pi cā paridi debuissē vi
deat. D. Priami natis. De
Creusa maxime intelligit
laborat autē vt verecunde
videtur petere: ne mariti
auxiliū inaniter rogaret
in rebus quod remoueri nō po
tēnt. C. Quāuis priami
natis: quod debebat paridi
soluebat. Quissima se om
nibus debere dicit.

v. Aeneas fleuit. scilicet labor
re. S. Bn post pergamā:
post Troianos: post Pri
amiliheros: cū excusatiōe
cōmoratio sit Aeneas: di
cit enim se eius sollicitate cō
mota. C. Et durū aeneas.
Non noiauit Aeneas nisi
iam corroborata cā: atq;
cū conat ducere in cōm
teratōem: cū eius nominat
dicit laborē: & cū mētē
confideret formę suę ad
dilexissē: vt moueat p
petit se: si nō mouet. ppter
Aeneam. x. Iouis im
pils. S. Ne videret impu
dēs: si aliena regna depo
sceret: & hoc latenter dice
re videt: suę huic cui etia
Iuppiter fauet. C. Iouis i
peris rutilorū: oñdit ege
re auxilio: quia in oris ruru
lorum. ostēdit pericla nō
ēē icuitabilia: quod sunt sub
curela Iouis. y. Badē.
S. Que tunc: scilicet filius.
DO. Eadem quę tacui.

CRIST. Ergo eadem. Ostenderat causam petendi esse ho
nestam: neq; desperandam: nunc ponit petitionem.

2. Arma rogo. S. Hic dīstinguendū: vt cui petat: non di
cas: sed relinquat intelligi. a. Genitrix nato te filia
nergi. S. Thetis quę Achilli arma impetrauit: & bonis vt
tur comparationib; dicendo filia Nergi: cum ipsa Iouis sit
filia. Item vxor tithonia: cum ipsa sit Vulcani. Neri autem
pro nergi. Omnia autē quę in eius exeunt hōc dicit: apud ma
iores in es exibant: vt Thydeus tydes: & grām in is mitte
rebant: vt Thydis: neris. sed quia plerūq; s in latinitate
derahitur: remanebat. i. hinc est filia neri. indutus Achilli.
Item in Salustio ad bellum Persi macedonicum: sic asper.
Tithonia coniunx. Aurora petiuit pro Memnone. DO.
Genitrix nato. M. iore miserationem mouet nominibus
necessitudinū quod mouisset nominib; propriis. CR. Nato
filia. Ergo cōcedendū o te. Potuit lachry. con. Argumentū
a maiori. b. Aspice. C. Ostendit auxiliū necessariū
um propter hostium potendam.

c. Clausis ferrum acuant portis. SER. Dixit enim super
us. Quinque adeo magnę potestis incudibus vrbes.

d. In me. SER. Artificiose arma perit: et iam sibi profu
tura. Nam a grecis fuerat vulnerata: Vnde est: Equidem
credo mea vulnera restant. DO. In me. Iunxit personam
suam: vt magis moueret.

e. Et niueis hinc atq; hinc. CRI. Poeminarū est: vt pul
chritudini et blanditiis plu
confidant quod veris argu
mentationibus: ipsa autē
prudētissime egit: vt pri
mo rationibus cōmoue
ret: deinde cōmotu: impul
chritudine: & blanditiis
impelleret.

f. Cunctantem. S. scilicet
cet de promissioe: quam
rem per amplexū suum
immissio amore soluit.

CRIS. Cunctantem ex
moralī sensu docet: maxi
mos etiā viros muliebrī
forma lenocinio domari
posse: vt de Hercule: Laon
neq; referunt.

g. Accepit solitam flā.
SER. Ostendit plus pro
fuisse loci: temporis: &
personę obseruationem:
quod verba.

h. Labefacta per ossa:
SER. Si ossa labefecit:
quanto magis animum.

i. Atq; olim. S. fere vt
soler. nam non est aduer
bium temporis.

k. Ignea rima micans:
SER. id est fulmen: cui
naturam expressit. Nam
quod nubes vito coactę: ple
rūq; rumpuntur: & ex
se fulmen emittunt.

Artis opifq; tug: nec te carissime coniunx:

In cassum ve tuos volui exercere labores.

Quāuis & priami deberem plurima natis,

Et durum Aeneas fleuissē sepe laborem.

Nunc Iouis imperiis rutilorū constitit oris:

Ergo eadē supplex venio: & sanctū mihi numē

Arma rogo: genitrix nato te filia Nerei:

Te potuit lachrymis tithonia flectere cōiunx.

Aspice qui coeant populi: quę moenia clausis

Ferrum acuant portis in me: excidiūq; meorū.

Dixerat: & niueis hinc atq; hinc diua lacertis

Cunctantē amplexu molli fouet: ille repente

Accepit solitam flammā: notusq; medullas

Intrauit calor: & labefacta per ossa cucurrit.

Non secus: atq; olim tonitru corrupta corusco

Ignea rima micans percurrit lumine nimbos.

Sensit leta dolis: & formę conscia coniunx.

Tum pater: eterno fatur deuinctus amore.

Quid causas petis ex alto: fiducia cessit

Quo tibi diua mei: similis si cura fuisset

l. Sensit leta dolis. CRIST. Nihil enim foemine gratius
accidere potest quod cum sentit sua pulchritudine virū vincti.

m. Formę conscia coniunx. SER. Intellexit se dolis &
pulchritudine peruerit se mentem mariti.

n. Pater. DO. qui loco patris Aeneas esset profuturus:

o. Deuinctus. SER. Hoc sermone ostendit eum cuncta
posse concedere.

p. Ex alto. SER. Argumentatione longe repetita.

DO. Quid causas petis ex alto? Loquitur quasi nō ipse cēt:
qui paulo ante cunctabatur. Ex alto. Longa circuitio
ne verborum. CRIST. Quid causas ex alto. Animaduert
terat artificiosam coniugis oratiōem Vulcanus: & illam
per insinuationem argumentationis ex longinquo repe
tisse: & veluti amore perdomitus: operam suam perfectā
absolutāq; pollicet. Quis enim amorī resistat? Vnde ipse
alibi. Omnia vincit amor: & nos: cedamus amorī.

q. Nec pater omnipotens. D. Non posse penitus subue
ti: sed posse differri fata ostendit poeta. S. S. iiii

Eneidos

Nec fata vetabant stare. S. Atqui supra ait debita: Sed sciendū secundū auruspicing libros: & sacra aruntia: quę Tages composuisse dicit: fata decē annis q̄daz rōne differri: quod nunc dicit Vulcanus potuisse fieri: Ergo nō est cōtrastum. Nam fata differunt tū: nuncq̄ penit? immutans: qđ etiā Iuno dicit: Atq; immota manet fati lauinia conlunxat trahere atq; moram tantis licet addere rebus.

s Si bellare paras. S. ga dixerat: In me exdūctq; meosū. t Possum pro mittere. curę. S. Vel possum quicqd curę est. i. officii et sollicitudinis. v Ferro. DO. ad robur pertinet. x Liquido elect? S. pul chro. Et scdm Plinū in naturali historia: sūt tria electri genera: vnum ex arborib?: qđ succinū dī: aliud qđ natura inueni cur. Tertiū quod sit de tribus partibus auri et vna argenti: q̄s partes etiam si naturā resoluas inuenies. Vnde erant q̄ dicitur melius esse naturale. Electri aut natura: pbaf veneno: quo recepto & fridorem emittit: & varios in dissimilitudinem reddit colores. DO. Electro. ad pulchritudinē pertinet. Sed armorum splendor vehementer terret hostes. CR. Liquido ve potestur electro. Non me fugit inueniri apđ antiq̄s potestur. Nam Lucret. ait in tertio. quod tñ expleri nulla ratione potestur. vt etiam dixerunt potesse. Idē. Qđ si forte vna credūt ratioe potesse. Veq; in hoc versu non stat: quia electrū primam syllabam producit. Est enim ηλεκτρον. gręce. & n littera semper apud nos in. e. longam transsit. Ergo si dicatur li quido ve potestur electro

corripitur: e quoniam est vltima dactili: qua ratione indutus: puto Virgiliū hunc versum fecisse spondaicū: vt est. Cornua velatarū subduxim? antēnarū. E: alibi: Sic costā longo subduximus apennino. Quapropter dicit: qđ fieri ferro ve potest electro: vt. test. e. sit in quigra sede spondeus pro dactilo: quod apud gręcos tritissimū est.

y Animę. SERVIVS. Ventis. αἶθε τοὺν ἀνέμων. Quia scdm ātiq̄s omia ventus est: vt atq; inuētos vita recessit. D. Animę. ventis: quib? ignis animaf. CR. Animę. ventis. Hora. Impellūt aīe lintra thraie: nam vento p folles concitato egent fabri ferrarii ad ignē viuificandū. Inde flāma a statu dicit. z Precando viribus indu-tuis. S. i. dubitare. Nam in vacat: & hoc idem precum numeras postulationis significat dubitationem.

a Coniugis infu. gremio. S. Hoc est ante concubuit: & sic quieuit. Probus vero & Carminius propter cacephaton infusum legunt: vt sit sensus: Dormit cum cōiuge dormiente. i. perit soporē infusum: etiam in cōiugis gremio. DO. Gremio. intelligitur gremiū: nō solū sedentis sinū: verum etiam quicquid homini ad requiē prestiterit locū. Ita alibi Et foris gremio dea tollit in altum.

b Currículo. S. tempore modo: alias loco: alias officio:

c Cum foemina primū. C. Ostendit per transitū oportere bonā matrem familias assiduo opere cūcta quę domi sūt curare: & pro viribus familiā nutrire: & castitatē diuitia vitę: et assiduo labore seruare. Quapropter recte Iuuenalis Prestabat castas hūilis fortuna latinas. Quodā nec vitis cōtingi parua sinebat Tecta labor: somniq; breues tustio Vexare duręq; manus. d Colo. S. Hunc sequimur. nā huius coli dicimus: nō vt Statius: hui? colus in festo theb. Extrema iam filia colu datus ordo senes ēq;. Et in quarto. Nigres fororum in trauere colus. e Tenuiq; Minerva. S. non filo tenui: sed paruo precio lanificii: & alii hic distinguūt: et subaudiūt mos est: aut placet: vt sit sensus: Cui tolerare colovitam tenuiq; Minervamos ē. vel placet: & hoc inferūt. imposuī cinerem & sopitos: vt contra Horatū. Incedis p ignes suppositos cineridoloso. Alii sic legunt: Tenuiq; minerua imposuim: id est cui hęc necessitas fataliter data est. f Noctē addens operi. S. per transitū ostēdit eē noctē partem dici. C. Noctem. q̄ multę in nimia lascitia conterūt.

Tum quoq; fas nobis teuctros armare fuisset.

Nec pater oipotens Troiam: nec fata vetabāt Stare: decēq; alios priamū fuisse per annos.

Et nunc si bellare paras: atq; hęc tibi mens est:

Quicquid in arte mea possum pmittere cure

Quod fieri ferro: liquido ve potestur electro:

Quantū ignes: animęq; valent (abstiste p̄cādo

Viribus indubitare tuis) ea verba locutus:

Optatos dedit amplexus: placidumq; petiuit

Coniugis infusus gremio p membra soporē.

Inde vbi prima quies medio iā noctis abacta

Currículo expulerat somnū: cū foemina primū

Cui tolerare colo vitam: tenuiq; minerva:

Impositum cinerem: & sopitos suscitāt ignes:

Noctē addens operi: famulasq; ad lumina lōge

Exercet penso. castum vt seruare cubile

Coniugis: & possit paruos educere natos:

h Exercet penso. SER. fatigat. Terentius in An dria. Primo hęc parce: ac duriter vitam agebat: lana et tela victum queritans. Hinc ergo traxit Virgilius: vt diceret: castum vt seruare cubile. CRIST. Penso. a pensando dicitur pensum: accipiebant enim famulę lanam certo quodam pondere. ergo quod pensaretur pensum dicebant. Hinc librarierat: quę reliquis lanam pendebat. Pendere enim pondus facit: a pendo sit penso. Dicimus etiam pensum examen: & diligentem curam siue cogitationem & consultationem: quam in maiorib? rebus adhibere cauti consueuerunt: quia si a corporeis ad incorporea translationem faciamus: cogitare: est ipsas res pendere. Et quia p̄fici pecuniam quę aenea fuit: nō numerabāt: sed pendebant: pendere soluere dicebant. Rependere est aliud p̄ alio pendere: i Paruos. CR. Qui sub labore. aut industria sibi consulere per gratiam n. qunt: aut quia paruuli magis sunt sub protectione materna q̄ paterna.

k Ignipotens. SER. Vulcanus vt diximus ignis est: Ed dicitur Vulcanus q̄si volican? q̄ per aerem volat. Ignis enim e nubibus nascitur. Vnde & Homerus dicit eum de aere precipitatum in terras: q̄ omne fulmen de aere cadit: Quod quia crebo in Lemnū insulam iacitur: Ideo in ean de dicitur cecidisse Vulcanus: Claudius autē dicitur: quia p

naturam nunc rectus est ignis. Ad fabrilis surgit. SER. ex contrariis epithetis fecit ornatu dicens: Mollibus stratis opera ad fabrilis surgit. Sic animum iuxta latus Aeoliamq; erigitur liparen: SER. Philologia est: cur Vulcanus in his locis officinas habere fingatur inter Liparen & Aetnam: scilicet propter ignem et ventos: quae apta sunt fabris. Aeoliam autem ideo liparen: quia una est de illis septem insulis: quibus Aeolus imperauit.

n Cyclopus. CR. Strabo ait: Cyclopus septem fuisse quos gasterochiras id est ventrimanos dicit appellatos: quoniam sua industria & artificio alant: elyciaque vocatos fuisse. Helio, tres fuisse scribit Brontem: Steropem: et Harpen: filios coeli & terrae. dictos denique Cyclopus: quia unicum rotundum in fronte habent oculum. Alii dicunt Neptunum ex Amphitrite. Isti primo iura ferantia exercuerunt.

o Antra aethnea tonant: SER. magnitudine ictuum ostendit: quibus & vicini montes resutabatur: aut certe Aethnea: quasi aethnea dicitur. p Auditi referunt gemitum. S. per echo, & breui ter significauit.

q Strictura calybu. S. Strictura est terra in massam coacta.

r Calybum. SER. Calybes proprie sunt populi apud quos nascitur ferum: ut ipse. At calybes nudi sunt: virosque ponit Castorea: Vnde modo calybum posuit stricturas: pro ferri massis.

s Hoc tunc. S. id est huc tum: Et hoc pro huc posuit: secundum antiquum morem. Nam antea hoc aduerbiu loci fuit: quod nunc aboleuit: Nam crebro in antiquis lectioibus inuenitur: sicut in epistolis probat verum Placcus: exemplis: auctoritate: et ratione: dicens in aduerbio pro uo: plerumque maiores ponere consueverunt: & sic pro huc hoc veteres dicere solebant: sicut pro illuc illo dicimus. Vnde etiam hoc o longum apparet esse: sicut in illo dicimus: quod pro illuc ponitur.

t Brontesq; SER. Quid facturi sint ex nominibus docet: Nam brontes a tonitru dictus est: αὐτο τῆς βροντῆς.

v Steropesq; S. a fulgetra: id est. αὐτο τῆς στεροπῆς.

x Pyracmon. SERVIVS. Qui nunc a calenti igne descendit. αὐτο τῆς πυρῆς καὶ πυρῆς. Nam pyracmon nudus fuisse significat.

y Informatum. S. in quandam formam designatum et com-

positum. Dicit autem in fulmine partem non perfectam: partem iam politam fuisse. z Iam parte polita. CRI. Ostendit Vulcani studiū perficiendorū atmos: qui opus nicho a rum relinquit iussit: & id opus quod esset omnium maximū: & eius esset dei: qui ceteris omnibus diis imperaret. a Toro genitor quae prima coelo. S. Toro id est ab omni parte coeli. Nam dicunt physici de sexdecim partibus coeli iaci fulmina.

Quae autem quia est. Hic ergo te Euryale aspicio: id est talem. Ergo hoc dicit: faciebant fulmen in eos similitudine: quae Iuppiter iacet toto coelo: hoc est diis uersis partibus coeli: scilicet sexdecim.

q Tris imbris torti radios: SER. constricti & coacti in grandine. Statius. Siccos quae asper hiatu praefoliat boreas. Et sciendum in hoc eum velle ostendere toto anno iaci fulmen: Nam per has Periphraeses: tempora ostendit anni totius: quae & quatuor esse: & ternos menses habere manifestum est. Vnde dicit: Tris imbris torti radios. Hoc est grandinis quae abundat per hyemem: Tris nubis aquosae: Hoc est veris quo tempore nimis sunt pluuie. Vnde ruit imbriferum ver. Rutuli tris ignis. hoc est estatis. Et alitis austru. Hoc est autumnus: quo ventorum crebra sunt flammulae: et prudenter his omnibus naturam exprimit fulminis: quod necesse est: ut per nubes & ventos nascatur. CRISTOF. Tris nubis. Et physice simul: & poetice fulmen describit. Nam quod addidit radios imbris torti: et nubis aquosae:

se: et rutuli ignis: et austru: physicum est. Quae vero metum & terrorem adiungant: poeticum est. Fulmen enim (ut in primo diximus) ex humore est: & calido intra nubem inclusis. f Fulgores nunc terribiles. SER. quos fulgetras dicunt. g Sonitumq; metumq; SER. Per sonitum tonitrua ostendit: per metum fulgetras. Et hunc ordinem sic posuit: ut hominibus uideretur. Nam reuera prior est collisio nubium: unde ignis emittitur. Nos autem ideo prius fulgetras videmus: quia tonitrua audiamus: quia velocius oculorum quam aurium sensus est.

h Sequacibus SER. persecutricibus.

i Instabant. CRI. scilicet fabricare. Instare rei est: cum illa imminemus: ut nunc discedamus. SS v

Haud secus^r ignipotēs: nec tempe segnior illo:

Mollibus e stratis opera ad fabrilis surgit.

Insula^m sicanium iuxta latus: aeoliamq;

Erigitur liparen: fumantibus ardua saxis:

Quam subter specus: & cyclopū exesa caminis

Antra aethnea tonant: validiq; incudib⁹ ictus

Auditi referunt gemitum: striduntq; cauernis

Strictura calybū: & fornacibus ignis anhelat:

Vulcani domus: & vulcania nomine tellus.

Hoc^t tunc ignipotens coelo descendit ab alto.

Ferrum exercebant vasto cyclopes in antro.

Brontesq; steropesq; & nud⁹ mēbra pyracmō.

His informatum manibus: iam parte polita

Fulmen erat: toto genitor quae plurima coelo

Derisit in terras: pars imperfecta manebat.

Tris imbris torti radios: tris nubis aquosae

Addiderant: rutuli tris ignis: & alitis austru.

Fulgores nūc terribiles: sonitūq; metumq;

Miscebant operi: flammisq; sequacibus iras.

parte alia marti currumq; rotasq; volucres

Instaurāt: quibus ille viros: quibus excitat vrbes.

Eneid

* Aegidacp. S. Aegle pprie est munimentum pectoris
arctius in medio Gorgonis caput: qd munimentu sit in
pectore numinis fuerit: aegle vocat. si in pectore hominis
sicut in antiquis impatorum statu is videmus lorica dicitur.

CRIST. Aegida. Scutu fuit Iouis dictum. *otto roy d'ioy.*

id e capra. Na ille a capra
amalthaea nutritus est: cu
sus mortuus pelle scutu su
um operuit: deinde do
no dedit Minerue. capra
vero inuita: & restituit: et
alia pelle obducta inter
astra collocavit: secp ob
capre memoris aglochii
appellari voluit: vt ait
Diodo. k. Horrifica.
C. ppter caput Mdeuse:
quod in eo Perseus collo
cauit. i. Turbat. S.
p. turbat: Nam timuit
omniroleton: & fecit su
pinam significat. Alii
ad fabula referunt: qd d i
bello arma perdidisse tur
bata: vt qd ipa nuc repa
ret: cu dicti nulli auctor
idone repit. m. Squat
mis serpen. auroq po. S.
Aegida. horifica: aureis
squamis serpentis certatim
polibant. Alii voluit reue
ra de corio serpentis dice
re cu arma esse leuigata.
n. Connexosq an. S. Gor
gonis. f. capiti. o. Des
fecto vertente lu. collo. S.
aut sua lumia circuleren
te: & mortis indignatide
querente: qd se interitu
posset videri: aut certe ite
ent lumia i saxa vertere.
Hoc aut caput id Miner
ua fingit hre in pectore:
q illic est omis prudetia:
que confundit alios: & im
peritos ad saxos copro
bat. p. Tollite cuncta
ingit. S. Vile est qd pleriq
dicunt ppter arma martis
iratum esse Vulcanu: pter
tim cu & arment Miner
uam: & fabricet fulmina
Cyclopes: & Vulcan di
xerit: cuncta tollite. ergo tol
lite aut differte est: aut ce
terius terminate. DON.

Magnum Aene meriti: q cuncta superis necessaria tol
lerentur: vt arma illi fierent. CRIST. Tollite. mira animi fe
stinatio ex oronis breuitate on dif. Nam q festinat nunc
longiore adhibet orone: q Coeptosq auf. la. S. Quia
dixerat: His innotat mab. is pte polita fulme. C. Cre
ptosq auferte la. ad expellone rei posuit: Na no ita cuncta
tollit. putandu erat: vt incepta relinquerent implecta
nisi notatim hoc exprimeret. r. Aethnei cyclo. S. vt aeth
negos fratres. s. Huc aduer. mte. C. attentione caprat.
t. Acri arma viro. D. Supplisit cui ca. ne nimis vxorius
videret: Nec noiat puignu: q naturali malicia odiosus esse
potest. C. Arma acri faci. vi. Cu pondere pferenda verba
vt illos attetos ad re agenda reddat. v. Nunc virib vs.
S. Nunc est vestrarum virum exercitum. i. ipus exercende virtu
tis: circa arma viri fortis. C. Nunc virib v. Tria posuit: qb
res breui pssit: vires: celeritate & ante. x. Precipitate mo.
S. pppitantes. i. festinater abicite. y. Nec pla effatus.

SER. Sicut festinantē decebat. z. Otius incubere. S.
q ille pcepit. D. Illi otius. i. lubentis auctas on dif. C. A
illu otius. No e inferioris rridere: sed iusta qd primu exequi
pferim cu intelligit pperato op esse. a. Incubere. C.
Diligenter. & sine intermissione in faciedo ope pperare.

b. Pariter. S. pari modo.
C. Pariterq labo. for. no
satis est qd oes incubant:
nisi pariter. i. quisq portio
nib operent. c. Sortiri:
S. diuisere inter se labores
officij: vt sortiti remos.
d. Fluit. D. de auro &
religio metallis q ita fun
dit: vt curat effusa. CR.
Fluit qe. zc. Distincte locu
tus est: Na qe & aurū fū
dit: ferrū aut n fundit:
sed liquet. e. Vulnific
q chalybs. S. pppm apd
que nascit p ferro posuit.
f. Liquet. S. Hoc dicit p
prie: na ferrū non soluit:
sed mollescit. g. Ingere.
S. magnitudie & solidi
tate. Na & clipeū dicit q
magnitudie corp fura:
vnde et clypeus dictus
est: vno roy k. x. reu. &
dicturus est septennos or
bis orbis. h. Infor
mant. S. designant.
i. Vnu oia contra tela la
tinorum. D. Ex psona por
te: na Cyclopes nesciebāt
cui fabricaret. C. vnu co
tra oia tela. q. d. talem vt
sol oim telorum volentem
stat: et ictib latio viroq
fortiū. k. Septenosq.
D. Quatuordecim clipeū
sic clipeū textura currebat
ordinatis oib: vt se inui
ce necerit. C. Septenosq
q. Hec descriptio celerita
te vires et ingenij q oia
Vulcan regluerat adhi
bita a cyclopb demon
strat. l. Impediūt. S. i.
velut septe scuta facta in
vntate cōnectunt.

m. Accipiūt red. S. Im
gendū: vno eodq tēpe
partim reddūt: prim ven
tos accipiūt. n. Stride

ita tingūt. S. tingēdo stridere faciūt. o. Incudib. D. In
pali dixit incudib massam et forcipe: in singulari incella
gas singul incudib singlas massas et forcipes fuisse.
p. In nuerū. S. i. in ordinē: Vt tū vero in nuerū faunosq
ferasq videres ludere. D. In nuerū ordinatis vicib ferendi
& versandi. q. Forcipe. S. Forcipes sunt: qb incidim.
Forcipes sunt: qb aliqd forū tenem: qd foruicapes: Na
forū est calidū vū et formosus dicim: qb calor i aguis
rubore pulchritudis creat. r. Hec dū ppar. S. pperiter
facit: & est honesta locutio. s. Aeolis. S. Na (vt dixi)
Vulcania vna est de septe aeolis. t. Lemni. S. q in lemn
iectus: quā aerē cōstat eē: exq fulmina pcreant. Is aut Vul
canus de femore Iunonis fingit pcreat: q fulmina de imo
aere nascant: Qd etiā Luca. dicit: fulminibus terr propior
succedit aer pace summa tenent. u. Ex humil tec. lux
fusi. al. C. Nam ppli rectores vigilantes esse oportet.

Aegidacp^h horificam: turbate^g palladis arma:
Certatim^m squamis serpentū auroq^g polibant.
Connexosq^g angues: ipsamq^g in pectore diue^g
Gorgona: defecto vertentem lumina collo,
Tollite cuncta ingit: coeptosq^g auferte labores
Aethnei cyclopes: & huc aduertite mentem,
Arma acri facienda viro: nunc viribus vltus:
Nunc māibus rapidis: oīni nūc arte magistra:
Precipitate moras: nec plura effatus, at illi
Otius incubere omnes: pariterq^g laborem
Sortiri: fluit es riuis: auricq^g metallum:
Vulnificusq^g chalybs vasta fornace liquefcit.
Ingentem clypeum informant: vnu oia contra
Tela latinorum: septenosq^g orbibus orbes
Impediunt: alij ventosis folibus auras
Accipiunt: redduntq^g: alij stridentia tingunt
Aera lacu: gemit impositis incudibus antrum,
Illi inter se se multa vi brachia tollunt
In numerū: versantq^g tenaci forcipe massam.
¶ Hec p^r Aeolijs properat dum lemnus oris:
Euandrum ex humili tecto lux suscitāt alma:

x Volucrum sub cul. S. Pōtēt generalr accipi vo-
lucrū quarūvis: & specia-
liter: vt hyrundinum.

y Tyrrena vincula. S. Tusca calciamēta. Et diē
crepidas: quas primo ha-
buere senatores: p^o equi-
tes Romani: nūc milites.

z Tegeū ensem. S. Ari-
chadici gladium.

a Demissa ab leua panth. S. a sinistro humero pellē de-
missam hūit: quā p^oterius & in dextrā reuocās p^ote se am-
debat. C. Pantherē. et tygris macularū varietate p^ope solē
bestiarū spectant. C. teris vn^o ac suis cuiusq^{ue} generis color

Et matutini^a volucrum sub culmine cantus;
Consurgit senior: tunicaq^{ue} inducitur artus.
Et^y tyrrena pedum circumdat vincula plantis.
Tum lateri^z: atq^{ue} hūeris tegeū subligat ensem,
Demissa^a ab leua pantherē terga retorquens,

est. Pantheris in candido
breues macularū oculi.
Perūt colore eorū mire sol-
licitari q^{ue}drupes, sed tor-
uitate capiti^z p^oter. Qua-
re eo occultato. reliq^{ue} dū-
cedine inuitatas corrip-
unt. Sūnt q^{ue} credūt in ara
montis similem longē esse
maculam: ad longēq^{ue} nor-
mam crescentem: atq^{ue} de-

crescentem. Scaurus primus g^oditate sua, el. misit. Pompe-
us magnus. cccc. In dedicatione theatri Marcelli primū
Romę visa est tygris in cauea. manifestata. Claudi^o de-
inde quattuor cedit,

Encidos

b Gemini custodes. S. Hoc et in Homero lectum est: & in hystoria Romana: quæ ait Scyphax inter duos canes stans: Scipione appellauit. c Canes comitantur. CRI. Mira & fidiissima est custodia canum. Nam manifestum est (vt et Plinius ait) canē p salute domini acerrime pugna re aduersus hostes. Garamantum regē ab exilio canes ducenti reducere: contra preliantes resistentes. Colophonii et Castabosenses in bello canum cohortes habebant: & primi in acie dimicabant acerrime. Preterea multa alia: sed nostra quoque tempestate plurimi auxilia canum vti sunt.

d Sermotum memor. SER. scilicet promissi auxilii: vt auxilio tutos dimittat opibus iuuabo. e Heros. SER. Hoc nomen non tantum presentis est: sed & preteriti. Vñ est q. Euandrum Heroe dicit: cū sit virtutis emulatus plerumque heros & generis est.

f Nec minus Aeneas. CRIST. In viroque enim vigilantiam esse oportebat.

g Matutinus agebat. SER. Rem temporis ad personam transtulit.

h Licito tandem sermone. SER. Tandem quia amborum desiderio nox moram fecerat.

i Maxime teucrorum. CRI. Et maxime laus in Aenea: q. ille sospite diruta patria dici non possit.

k Nunq. res equidem Troie victas. SER. Satis mature equidem dixit: id est ego equidem Troiam te viuo victam non arbitror: quantum est in optatione mea.

l Pro nomine tanto. SER. pro tui nominis gloria. m Tusco claudimur amni. SER. Tusco ideo dixit: q. ipse fuit Romani finis imperii. Iuuenat. Et quæ imperii fines Tyberinū virgo natauit:

n Murum circūsonat armis. S. Et breuitatem sui ostendit imperii: & hostilem necessitatem: ob quam se penitus exarmare non poterat.

o Sed tibi ego. SER. Artificiose agit: vt etiam quæ mon-

strantur auxilia ipsius videantur esse. CRISTO. Sed tibi ego. Quod meis viribus prestare non possum: vt alii prestant entar. & ipsum consilium auxilii loco persēpe habetur. p Ingentes populos. SER. Non sine causa dicitur. Nam Tuscia duodecim Lucumones habuit: id est res:

ges: quibus vnus preerat. Vnde est: Gens illi triplex populi sub gente quaterni. q. Quam fors inopinata. SER. Hoc beneficium casus prestat: qui efficit: vt eo tempore quæras auxilium: quo Tyrreni ducem requirunt.

r Fatis huc te poscentibus affers. SBR. Perge illuc poscentibus fatis: Nā talis est sensus: Sed si legeris affers: similiter iugit fortunā fato: vt sup. vbi ait: Fortuna omnipotens et inductibile fatum: Si autem legeris affers: talis erit sensus: fatis necessitate factū est: vt venires: fortunę beneficium: vt illi ducē requirant. CRI. Fatis huc: Maxima enim coniectura est: q. fatis venerit quidquidem in tanto commoditatis articulo venerat. s. Saxo colitur fundata vetusto. 8. antiquo ope: vt. Tempia dei saxo venerabat strueta vetusto.

t Vrbis agellinę sedes. SER. quæ nūc ceteri dicunt. v. Lydia quondā gens. S. quondā infedit in bello quondā p. clara: Nam & tunc florebat. Sane etiam supra dixim. Meoniam puinitā esse: cuius dū breuitas duos fratres Lydū et Tyrrenū ferre non possit: et ex sorte Tyrreni cū in genti in p.itudine p.fecti: partē Italicę tenuit. et Tyrreniā noiauit: Hi diu p. raticā exercuerūt: vt etiā Cice. in Hortensio docet: cum captiuos nouis p. nis affligerent: occisorum eos religātes cadauerib. quod Virgilius dat Mezonio: sciens lectum esse de Tyrrenorū gente. Sane illo tēpe Tyrreni dicti sunt. Post Tusci omni rogoi. Lydi autē a Lydo rege fratre: qui puinitia remanserāt.

v Quid memorē infandas cedes. S. Figura oratoria: q. prolepsis vocat. Cicerō. Nam illa nimis antiqua p.tereo.

x Facta tyranni Effera. S. cruenta. CRI. Eiusmodi facta: vt etiā in tyranno efferata essent: q. si dicat: omnem tyrannicam sequitiam superabant.

Necnon & gemini custodes limine ab alto
Precedunt: gressumq. canes comitant herilem,
Hospitis æneę sedem: & secreta petebat:
Sermōnū memor: & pmissi muneris heros.
Nec minus æneas se matutinus agebat.
Filius huic pallas: olli comes ibat achates:
Congressi iungunt dextras: medijq. residunt
Aedibus & licito tandē sermone fruuntur.
Rex prior hæc:
Maxime teucrorū ductor: quo sospite: nuncq.
Res equidem troie victas: aut regna fatebor.
Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
Exiguae vires: hinc tusco claudimur amni:
Hinc rutulus p. mit: & murū circūsonat armis.
Sed tibi ego ingētes p. p. os: opulentacq. regnis
Iungere castra paro: quā fors inopina salutem
Ostentat: fatis huc te poscentibus affers.
Haud p. cul hinc saxo incolit fundata vetusto
Vrbis agellinę sedes: vbi lydia quondam
Gens bello p. clara: iugis infedit ethruscis,
Hanc m. tos florentē annos: rex deinde supbo
Imperio: & se quis tenuit me zentius armis:
Quid memorē infandas cedes: q. d. facta tyrann.

(ni

y Di capiti ipsius. S. vt. quod di prius omen in ipsum conuertant.

z Tormenti genus. S. exclamatio est inuerti sup plicii. CR. Tormenti ge nus. Cui summo stupor reponiendum. quasi di car: genus tormenti etiam apud tyrannos inauditū.

a Sanie taboq. S. Sanies mortui est. Tabo viuentis: scilicet sanguinis. g. Pessi. C. diuturna cru delisq. calamitate: & rem venisimile facit. Non em aliter ciues a suo rege dese discredibile erat.

c Circumsistunt ipm q. domūq. Obtruncant socios: ig. ad fast. iactāt. SER. Vehemētia orōnis exprimit populare furo rem: & colore rhetorico: quod dissolutum appel lant celeritatem rei.

p Ille inter cedes rutulo rum elapsus in agros. C. Ex dexteris sup simul & fortunę beneficio illū effugisse ostendit. Id em elabisse videtur sic fa ctum credibile: et simul cum ad Turnū confuge re: ponit causam quę il los in auxilium sibi facile asceat.

e Confugere. S. Confu giebatur (& vt diximus) hi storicus est stilus.

f Defendit. S. defendi: id est defendebat: & ver ite historiam. Nam vt di ximus. Turnus magis cō fugit ad Mezentium.

g Presenti Marte. SER. Sine aliqua dilatione.

h. Ductorem milibus: SER. Singula verba hac bent pondus & victoriā promittunt.

i Addam. SERV. aut dabo: aut reuera addam habentibus Tarconem. Addam ego te. q̄si dicat talem tantumq. ducem his milibus: quasi innu mero militum numero. Quid ergo desperādum: vbi amplissimę sunt cor pię: & ab optimo impe ratore regantur: & extre ma ira quę fortitudinem acuit in regem accensę. k. Longeus] auruspex. SER. Argumento gratis

Effera: di capiti ipsius generiq. referuent.

Mortua quin etiam iungebat corpora viuis:

Componēs manibusq. manus: atq. orib. ora:

Tormenti genus: & sanie taboq. fluentes.

Complexu in misero longa sic morte necabat.

At fessi tandem ciues: infanda furentem

Armati circūstunt ipsumq. domumq:

Obtruncant socios: ignem ad fastigia iactant.

Ille inter cedes: rutulorum elapsus in agros

Confugere: & Turni defendier hospitis armis.

Ergo omnis furis surrexit ethruria iustis:

Regem ad supplicium p̄senti marte reposcūt.

His ego te Aenea ductorem milibus addam.

Toto nancq. fremunt condensę littore puppes.

Signaq. ferre iubent: retinet longeu. haruspex

Fata canens: o meonig. delecta iuuentus:

Flos veterum: virtusq. virū: q̄s iustus i hostē

Fert dolor: & merita accendit mezentius ira:

Nulli fas italo tantam subiungere gentem:

Externos optate duces: tum ethrusca resedit

Hoc acies campo: monitis exterrita diuum.

Ipse oratores ad me: regniq. coronam

Cum sceptro misit: mādatq. insignia Tarcon:

Succedam castris: tyrrenaq. regna capeffam:

Sed mihi tarda gelu: sc̄liscq. effocta senectus

Inuidet imperium: serēq. ad fortia vires:

Natum exhortarer: ni mixtus matre fabella

Hinc partem patrię traheret: tu cuius & annis

Et generi fatū indulget: quē numina poscunt:

Ingradere o teuciū atq. italū fortissime ductor,

Hunc tibi pręterea spes: & solatia nostri

vult doctum videri. CR. Longeu. auruspex. Dar fidem & auctem persua dent. Q. auruspex effert: q. artificū auctore Tar ge sub aratro inuento ab erratis originem habue rit: & senex quo. q̄si lōga experientia edoctus. l. Nulli fas italo. C. ad dit pene necessitatem: vt erusci se Aeneę cōmittāt.

m Optate duces. S. votis sc̄liscet. n. Hoc acies camp. S. q̄si iam in bellum parati. o. Ad me. CR. Ergo facile illas suadebo: cum tantū miā hi tribuant.

p Regniq. coro. S. infio gne nō reuera coronam: quoniam Tusci nūq. reges habuerūt. ergo species est pro genere. q. Man darq. insignia. S. aut mir tit insignia. i. ornamenta regalia: aut reuera madat insignia: id est magna. vt castris succedam et capeff sam signa tyrrenna.

r Sed mihi tar. gelu. S. occurrit tacitis q̄stidibus dice: s. se nō iisse p̄t gra tem senile: filium vero p̄ pter mixtum genus per originem matris. Vnde Aeneam dicere debere: cui gras et origo: regna cō cedunt.

s Sc̄liscq. effocta senec tus. SER. Notandū di sta secula etiā in vno ho mine: sc̄dm eos qui dicūt sc̄culum triginta ānos ha bere. Nam alii volūt. ex. alii mille annos putāt sc̄ culum continere.

t Inuidet imperium. S. bona elocutio: vt. Liber Pampicas inuidit collib. vmbas.

v Quem numina poscunt. SER. vt. Externos optate duces

x Italum fortissime duc tor. SE. εὐσυν. Βολκοσ. Iam ductorem Italig. i vo cat Aeneam.

y Spes et solatia. SER. Spes quia multa de eius virtute sibi promittebat.

g Pater. solatium: ga amissa coniugem: sibi ytebatur solatio.

Eneidōs

z Tolerare. SER. quasi rem asperam & difficilem.
a Sub te magistro. CRIS. q. d. sub optimo magistro: & occulte significat: quod in omnibus artibus optimus sit preceptor eligendus: q. d. philosophi apertissimè: discipiant.
b Miret. S. miret. Luc. Miratorēq; Catōis. Optima em̄ ingenta necesse est: vt ea q̄ mirant: imitent. c Suo noie. S. Bene in oibus fili grām facit: Nam dicit: dat tibi pallas milites ducentos suo noie: ipse vos a me ductos accipies.
d Tristi cū corde. S. propter breuitatē auxiliōrū.
e Caelo apto. S. sereno. vt aperta serena p̄spicere.
f Improuiso. S. nullum em̄ iudiciū p̄cellerat nūbiū.
g Cū sonitu. S. tonitruū scilicet: (vt diximus supra) ordinē tenuit qui nobis apperit: vt Fulgetras dicat priores: cū sint ante tonitrua.
h Ruere om̄ia. SER. Sic enim sonat: vt videat rui na. alibi Caeliq; ruina.
i Visa. S. Bñ tēperauit dicens visa. k Fulgor. S. fulgetra. l Tyrrhenusq; tubę mu. p. ethe. clangor. S. Dixit tubę id. Quia apud Tuscos tuba constat esse inuētā. Ergo tyrrhenus clangor: son⁹ tyrrhenarū tubarū: et bñ cōgruis om̄ib⁹ arma nūciat p̄ sonos tubarū. C. Tyrrhen⁹ tubarū: dan. Nā (vt ait Plin⁹) a p̄lgo tyrrhenonea tuba inuēta est. Lactani⁹ em̄ in his quos in Statii Thebaido cōmentariis reliquit. ait Maletū regē Tyrrhenonū tubam primū inuenisse.
m Frigor itonat. SER. Frigor p̄prie armorū est son⁹. Q. at dīc itonati: illuc spectat. Fulminat aeneas armis: & vult fragore tonitrua: splendore fulgetrā imitari. Nō autē mirum est a dea libidinis Venere allatis armis inel⁹ se fulgorē. Nā & Home. dicit a Theride oblata arma h̄re motū quendam: & spiritū: q̄ duo in aq̄lō manifestū est: Theridem autē nouim⁹ Nympham. n Inter nubē. S. p̄ nubē more suo. Et dicit an serena parte celi fuisse nubē: per quā arma portanda sunt. o Per sudum. SER. Sudum est: quasi subudum: serenum post pluuias: vt. Vt noctē sudum.
p Et pulsa tonare. CR. ex magnitudine sonitus. cum tonare dicat: ostenditur qualia sint arma.

Pallanta adiungam: sub te tolerare magistro
Militiam: & graue martis op⁹: tua cernere facta
Assuescat: primus et te miretur ab annis.
Archades huic equites bis centū robora pubis
Lecta dabo: totidemq; suo tibi nomie pallas.
Vix ea fatus erat: defixiq; ora tenebant
Aeneas anchisiades: & fidus achates:
Multaq; dura suo tristi cum corde putabant:
Ni signum coelo cytherea dedisset aperto:
Nanq; improuiso vibratus ab ethere fulgor
Cum sonitu venit: & ruere omnia visa repente:
Tyrrhenusq; tubę mugire per ethera clangor.
Suspiciūt: iterū atq; iterū fragor intonat ingēs:
Arma inter nubem coeli regione serena
Per sudum rutilare vident: & pulsa tonare:
Obstupuere animis alij: sed troius heros
Agnouit sonitum: & diuē promissa parentis:
Tum memorat: ne vero hospes ne q̄re p̄fecto
Quē casum portenta ferāt: ego poscor olympos:
Hoc signum cecinit missuram dina creatrix
Si bellum ingrueret: vulcaniaq; arma p̄ auras
Laturam auxilio.
Heu quantē miseris cedes laurentibus instant:
Quas poenas mihi tume dabis: q̄ m̄la sub vn
Scuta virū: galeasq; & fortia corpora volues
Tybri pater: poscāt acies: & fcedera rumpant.
Hęc vbi dicta dedit: solio se tollit ab alto:
Et primū herculeis sopitas ignibus aras
Suscitāt: hesternumq; larem: paruoscq; penates
Letus adit: mactat lectas de more bidentes
Euander pariter: pariter troiana iuuentus.

q Agnouit sonitū. SER. hoc est qd sonitus significat.
r Diuē p̄missa parentis. SER. καὶ τοῖς τοῖς κοινῶς: vt intelligimus Venierem ei promississe.
s Ne vero ne quere p̄fecto. S. Ambe particule ad ornamentum pertinent tm̄. CRIST. Ne. prohibentis est: Nam negatio imperatiuo nō iungitur: nam non dicimus: non scribes: sed ne scribe. t Hospes. S. Et qui suscipitur: qui suscipitur hospes vocatur: vt. alumnus qui alitur: & alitur.

n Portenta. SER. modo bona omnia que victoriā portendunt de hostibus. x Ego poscor olympos. S. aut de olympos poscor. i. hęc signa mea sūt: aut certe in olympos poscor. y Dina creatrix. S. Rerū oim̄ generaliter. CR. Dina creatrix: omnium creatrix Sic Lucretius: Aeneadū genitrix hominū: diuūq; volupras. Alma venus coeli subter labētia signa. Que mare nauigerū: q̄ terras frugiferetes cōcelebras: per te qm̄ genus om̄e animatū Concipitur: vltiq; exortum lumina solis.

z Ingrueret. CR. immineret. a Heu q. S. adeo de victoriā fretus est. vt etiam hostium miseretur: & hinc nascitur ille sensus: Non hęc op̄a la dederas promissa parenti. Item Aeneas. hi nostri redit⁹: expectatq; triumphū: Hęc mea magna fides.
b Fcedera rumpant. S. que se facturum Lauro promiserat: nō em̄ est facta. c Herculeis sopitas ignibus aras. S. Hypalage est: id est suscitauit aras herculeas: in quibus erant ignes sopiti.

d Hesternumq; larem. S. cui pridie sacrificauerat: & est iteratio: Nam male quidam externum legunt: id est extraneum.

e Post hinc ad nauis graditur. SER. vnum vacat: aut post: aut hinc. vt. p̄ hinc digredies: tubo frondenta cāpū. talis est. & illud. Prim⁹ ibi ante omnes. CRIST. Post hinc. Primum temporis est: secundum loci.
f Quorum de numero. CR. Prudens cōsiliū: vt neq; solus proficisceretur: castra ramen q̄ minime posset minueret.

Qui se in bel. seqnt.
S. expeditionē: et bellicā
p̄parationē. Nā (ut su-
pra diximus) bellum est
tēpus omne: q̄ vel p̄para-
ratur aliqd̄ pugne necēssū
Vel quo pugna gerit. Pre-
liū autē dīr̄ conflictus ip̄e
bellorū. Vñ mō hñ dīxit:
Qui se in bella sequā-
t nō in plū: Nam ad auxi-
lia perēda vadit: nō ad pug-
nā. quā q̄ etiā si diceret: Qui
se in plū seqnt: nō valde ab re esse videbat. Hi enī equites
cum a Tarconte accepisset Aeneas auxilia cum aliis Etru-

Post hinc ad nauis graditur: sociosq̄ reuifit:
Quorū de numero: qui se in bella sequant̄
prestantes virtute legit: pars cetera prona
Fertur aqua: segnisq̄ secundo defluit amni.
Nuncia ventura Afcanio: rerumq̄ patrisq̄

scis equitib⁹ p̄ terrā mīss: obutos statim habuere hel-
lantes: & q̄si rā hinc recta
pergere vident in procliū.
Vnde etiā a Cymodocea
nauigāt Aeneas dicit: tam
loca iussa tenet sorti p̄mi-
xus etrusco arcas eques:
h Segnis. SER. sine re-
mīgio: & respexit ad ascē-
dentes: de quibus ait: Remigio noctenq̄ diēq̄ fatigant
licet fuerit lenissim⁹ fluui⁹. Rerum. SER. quas
gesserat: k Patris. SER. ubi esset.

Encidos

Exortem teneq. S. id est extra fortē aliorū: p id qd est fa-
ctū indicat qd nō est factū. Per exortē aut optimū & pē-
pūū significat. m Pellis obit totū. S. Pellis ostēdit
magnitudo i hoc qd totū dicit obit. n Vnguib⁹ aureis.
S. Aut qd vngues ipsi cum aruerint auri. imitant colorem:
aut quia solebant deau-
rari. Sta. Auro manfueue-
rat vngues. o Subito
vulgata. S. Quid subito
ipse dicit qd p parū vr-
bem. p Otius. S. Post-
tūū tūq⁹ est. i. celeriter:
nec em̄ p esse cōparatius
vbi nulla est cōparatio.
q Vota metu du. ma.
S. Bñ duplicat metu: Nā
inest sēp i matrib⁹ votū.
r Propiusq; piculo it ti-
mor. S. propius periculo p
propior: nā matres qd
timēt: hoc pūat libens
posse contingere. a Iā
apparet. S. adhuc illis p-
gentibusā pūat cogitat a-
mībus. t Dextrā est.
eis. S. f. qd dixerat pater.
v Heret in expletum. S.
Multi hic distinguūt: vt
sit in expletum hēst: & ta-
lia locutus est lachrymās.
Alī legūt in expletum lachry-
mās. Hōnestius tñ est iū-
expletū lachrymās: vt sit
nomē p aduēbio. i. in ex-
pletū. x Omīhi
pēritos referat si sup. ānos:
Quaeram. S. Et o & si
opāntis sunt qd nōc iū-
gunt: Nā singula aſpōne-
bant: vt si nunc se nobis
illē aureus arbore ramus.
Ergo vñū vacat qñem
ad antiquitatē: & notan-
dū votū de pērito fieri
y Qual erā. S. aut vñū
sim talis: qualis hīc erā.
qñ ista pfect: Aut certe lau-
dantis est: vt Qualis erā:
cū primā acie pñeste sub
ipsa strauit. z Scutorū
q incendit vict. aceruos.
S. hoc traxit de hystoria.
Targ⁹ ei pñeste victis Sa-
binis: in honorē Vulcani
eorū arma succendit: quē
postea secuti sunt ceteri.
C. Scutorūq; incendi vict.
acer. Optime cum pristi-
nos supāstet: eorū deum
Vulcanū p sacrificiū: aut
sibi reconciliare: aut reuo-
care voluit. Colebāt enī
vulcanū: quonā inde ge-
nitus est Cēulus: qui pñestinis imperauit. In sacris aut
tem Vulcani: quonā ipse ignis est: omnia quē oblata cēt:
incendio assumebāt. Hinc Macrobius: sacrificiū apud ve-
teres erat pñestina noīem: in quo qd ex epulis supererāt: igne
consumebat. Cato ergo Albidū qñdā: qui postq; vniuersū
sum pñestiniū abligerat domus quē reliqua erat: aule-
rat proteritū fecisse dicebat. a Cui tris animas. S.
Per transitū ostēdit illam Platonis & Aristotelis cōtentionē
qui dubitant virū quatuor: an tres animę sint iū homine

q tñch xōtñtñch vōtñtñch iēvñtñch. Hoc autem loco
tres animas magnū & pfectū indicat virum. Nam quū
ad fabulam pertinet tres animas, ppter tria habuit corpora.
Attendendū est sane hoc sibi Euandriū vendicare qd iūte
in Hercule. Nā vt ille Geryonē extinxit: ita hic Herylū
occidit: inde ē qd paulop⁹
dicit: Nec finitimo Me-
zent⁹ vñq; huic capiti in-
sultans. C. Tri aias. ostē-
dit illū trīcorpore fuisse:
vt de Geryone fabulāt.
Conceditur aut: vt apud
ignotū se laudib⁹ effret.
Nec etiā recedit a natu-
ra sentit: qui gloriosus qd
par est antea ab eis facta
preditant. b Feronia
mī. S. Nympha Campa-
nię: quā etiā sup diximus
Hic enī libertorū dea est:
in cui⁹ templo raso capite
pñest accipiebant: cui⁹
rei etiam Plautus in Am-
phitryone facit mentionē.
Qd vñū ille iūte iūp-
ter: vt ego hodie raso ca-
pite caluus capiti pileum.

Dantur equi teucris tyrrhena petentibus arua.
Ducunt exortem Aneæ: quem fulua leonīs
pellis obit totum: pfulgens vnguibus aureis.
Fama volat paruam subito vulgata p vrbem
Otius ire equites tyrrheni ad littora regis.
Vota metu duplicat matres: ppiusq; periclo:
It timor: & maior martis iam appet imago.
Tum pater Euandrus dextrā cōplexus euntis:
Heret in expletum lachrymans: ac talia fatur.
O mihi pteritos referat si Iuppiter annos
Qualis eram cū primā aciem pñeste sub ipsa
Straui: scutorumq; incendi victor aceruos:
Et regem hac herilum dextra sub tartara misi:
Nascenti cui tris animas feronia mater
(Horrendū dictu) dederat: trina arma mouēda:
Ter leto sternend⁹ erat: cui nunc tamen omnes
Abstulit hec aīas dextra: & totidē exiit armis,
Non ego nunc dulci amplexu diuellerer vsq;
Nate tuo: neq; finitimo mezentius vñq;
Huic capiti insultans: tot ferro seua dedisset
Funera: tam multis viduasset ciuib⁹ vrbem.
Et vos o superi: & diuum tu maxime rector
Iuppiter: archadij queso misere scite regis:
Et patrias audite preces: si numina vestra
Incolumem pallanta mihi: si fata referuant

c Terna arma mouen-
S. Figura poetica. Nam
trina debuit dicere. Arma
em̄ tantū numeri pñalis:
cui nō iungunt noīa nōc
ralia: vt supra dixim⁹: nō
em̄ dicim⁹ tria arma mo-
uenda. Vel cōtra ipm̄: vel
ab ipso. d Finitimo.
S. aut finitimo: aut fini-
timo capiti.
e Nec finitimo mezen-
tius vñq; huic capiti in-
sultans. S. Mos enī Her-
culis fuit: vt etiam nō ro-
gatus laborantib⁹ subue-
nirer. Tunc em̄ (Deus est)
Varro dicit omnes q for-
titer fecerant: Hercules vo-
cabant: Licet eos primo
xliiii. enarrauerit. Hinc est
qd legim⁹ Hercules Tyrin-
thium: arglūsi thebanū
libym. f Viduasset ci-
uib⁹. S. scilicet viris fortis-
bus peremptis. & pñe
vidualij dicit: quia vrbis
est generis formini. Hora.
Abusue et satis iōgne
in genere masculino posu-
it dicens: Viduus phare-
tra risti Apollo. C. Vidu-
asset. A cyrologia est: id
est impropria locutio: vt
sit translatio a muliere vi-

ro priuata. Nam vidua dicitur a viro idua: id est separata.
videlidus dicunt ab iduando: quonā menses iduantes
est diuidat. g Et vos o superi. S. Nam hic qd pñe
quid. Diuisa em̄ hic est allocutio: & vñima pars eius hūi-
parentis affectū: quo i. & ipse ostēdit dī. Et patrias an-
preces. Prima vero viri fortis: vt. Qualis eram cū
aciem pñeste sub ipsa strauit. h Si numina vñā. C.
positio est q in eadē sentētia auditor dicitur dī. Hoc aut facit
vt oīno exprimat se filio defuncti

nolle. Si numina. si fata. quod pene id est: quod in rerum feri dicimus: quod in mente dei puidet nuncupam. Est et co-
lor rhetoricus repetitio: q-
grauitate orationi nō mi-
nima affert. I Durare
labore. S. ipse scq. senectus
tis. Teren. Senectus ipsa
moribz. Durare aut fusti-
ore. Hor. Ac sine funibz
vix durare carine pnt im-
periosius equor. k In
landū calum. S. parentis
stidū formidat nolle me
morare. I Crudele vi-
um. S. q. filio est supites.
m Sola & fera. S. quia
q. vn erat et ferus fucepe.
m Collapsū. C. vt sit p
sagū quoddā futurū filii
mortis. n Itaq. adeo
exierat. S. adeo ad orna-
tū pertinet tm. o Ipse
agnie pat. in med. S. hic
en fuit mos: vt tyrones
poneret in medio: et am-
bient vni fortis exercitū.
Aut certe honoris est me-
dū locū i exercitu tenere:
vt ipse alibi. Medio dux
agnie iunxit. p Os
spectus. S. conspicui: con-
spicibilis. Nam p nomie
participiū posuit.
q Quē ven? an all. ast.
diligens. C. Vide vbi de-
venire tractam. Lucife-
ri: atq. Hesperii eandem
esse stellā: et venerē appel-
lam: verū cū solē nobis p-
cedit: & an illū ortū orie-
ntis appellat lacini.
grēci vero Phosphoron.
Cū aut solē circa occiden-
tē subseq. videat: nos etiā
grēci nōle hesperū dici.
r An alios ast. dil. ig. S.
Venus in celo habi vñ ā
pōtā stellā: q. orēs lucife-
ri: & hēna vesper facit.
Inde Sta. Et aeterno dep-
hendit vñus in ortu. Ha-
bet etiā duas alias. Vñū
in signo tauri: & vñā in
septrione. Vñ etiā tau-
rus dom? dī esse veneris.
Is dixit: Quē ven? an all.
ast. dil. ig. s Extulit.
Cetera cultusq. p orizon-
tē orientālē egredis ape-
rit in nro hemispherio.
Extulit os, tanq. de homine locutus. S. quidem emer-
gens: prius caput effert. t Sacrum. S. venerabile.
v Tenebras resol. S. ppter subar: qd sola possidēs aliqd
efficit lumē. x Oculi. C. cū nō possint corpore: et cū ipos
gradites ppter interualla videri nō possent. Videbāt aut
puluerē surgentē: aut reflexionē sol' repulsi in teris armis.
Itis eni duobz signis exercitū ex longinq. incedentē cōspici-
m. y Per dumos. C. qd dicat. relinquentes tortuositatē
viarū rectā lineā: etiā vñ vñā nō esset, vel p dumos ince-
debat. Vel ostendit qd via turbam nō capiebat. z Agmi-

Si visurus cum viuo: & venturus in vnum:
Vitam oro: patior quēuis durare laborem.
Sin aliquē infandū casum fortuna minaris:
Nunc nunc o liceat crudelem abrūpe vitam:
Dum curę ambigug: dum spes incerta futuri:
Dum tecare puer: mea sola: & feras voluptas
Complexu teneo: grauior ne nuncius aures
Vulneret: hęc genitor digressu dicta supremo
Fundebat: famuli collapsum in tecta ferebant
Iamq. adeo exierat portis equitatus apertis:
Aeneas inter primos: & fidus achates:
Inde alij troie procures: ipse agmine pallas
In medio: chlamyde: & pictis conspect' i armis:
Qualis vbi oceanū perfusus lucifer vnda:
Quem venus ante alios astrorū diligit ignes.
Extulit os sacrum ccelo: tenebrasq. resoluit:
Stant pauidę in muris matres: oculisq. sequūt
puluerem nubem: & fulgentes ere cateruas:
Olli per dumos: qua proxima meta viarum
Armati tendunt: it clamor: & agmine facto:
Quadrupedāte putrē sonitu q. it vngula capū.
Est ingens gelidū lucus prope ceretis amnem
Religione patrum late sacer: vndiq. colles
Includere caui: & nigra nemus abiete cingunt,
Syluano fama est veteres sacrasse pelagos:
Aruiorum pecorisq. deo: lucumq. diemq.
Qui primi fines aliquando habuere latinos.
Haud pcul hinc Tarco & tyrrheni tuta tenebāt

ne facto. S. Agmē pprie
est exercitus ambulans: qe
quid ē aliud: abusue dī.
a Est ingens gē. C. Topo-
graphia: b Prope
ceretis am. S. Agyllina ci-
uitas est Tuscia: cōditō
re appellata: cui ex infamia
romana aliud ē inditū no-
mē. Nā cū Romani eūres
per Thulciā interrogaret
Agyllinos: i q. diceret ciui-
tas. Et illi vepure grēci q
audiret ignorantes: et opti-
mū ducentes si prius eos
salutarē dixeret: xxi per.
quā salutatōem Romā
ciuitatis nomē ē arbitra-
ti sunt: & detracta aspira-
tione eā Cere noiauerūt:
vt dicit Igin' i vrbibz Ita-
licis. Amnis minio dicit
vt. Qui cere domo: qui
sunt miniois in arua.
c Late sacer. S. Hoc est
nō solū colebat a ciuibz:
sed etiā ab incolis. d Ca-
ui. S. quia cōuallē facit.
e Nigra. S. vmbrosa mo-
re suo. f Syluano. C.
Varro mulier forte post
partū tres deos cultodes
cōmemorat adhiberi: ne
Syluan' nocte ingredēs
vexet. Horūq. deo v signi-
ficandorū ē: tres hoies
noctū circūire limina do-
mus. Et primū linē fecit
ferratē pilo. Tertius de-
uerit scopis: vt his datis
cultus signis: de Sylua-
nus phibeat mirare. Q.
nec arbores eq. dunt: aut
putat sine ferro. Neq. far
conficit sine pilo: nec fru-
ges coaceruat sine scopis:
ab his tribz tres noiauit
deos intercedōne: pilum
num: deuerream. Hi igi
syluestrē deū cultus sig-
nis: vtpute contranis de-
terrent. Ex his apparet:
et petoris et cultus deū
esse Syluanū. Verū q. pri-
us noceat: testatur etiam
Hora. g Venero sacras-
se pelag. S. De his varia ē
opinio. Nam alii eos ab
Atheniensibz: Alii a luca-
mōibz. Alii a thetalis dī
cū origiē ducere. Q. p
ppentius. Nay multas in
Italia pelagorū cōstat ēē
ciuitates: Hi primū italiā tenuisse pnt. h Aruiorū pe-
corisq. deo. S. Publica ceremoniaz opūto hoc loco hyper-
corū et agroy deū ēē Syluanū. Prudentiores tū dicūt esse
vlticovaro. & hoc ē deū τανυλν. Hyle aut est lex om-
nium elemētōz. i. ignis fortidior et aer. Item aq. et terra fortidio-
ra: vñ cū ita pcreant: quā vlticovaro. latini materiā appellat.
Nec incēgrue cū materiā syluarū sint. Ergo quod grēci a
totō latini a parte dixerūt. i. L. cūq. dieq. S. Hora a Ro-
manis traxit: ap. qd nūl fuit tā solēne q. dies cōfē. Omis.
hinc illud Nostrosq. hui' meminisse mores. k Tarco et
T T

ne pugnas: nec tamen vniversa descripsit. k Haud va
tum ignarus. SER. futuroꝝ inficius. l Venturum in
scius cui. S. non quiescit q̄ in quo erat futura.. m Sic
pis ab Afra. S. vñ ad Augustu cefarē. n Mauoris in
antro. S. p̄ accipi: & fecerat lupā mauoris: & mauoris
in antro: dicendo autē. et ostendit mltā alia fuisse depicta:
o Procubuisse. S. i. prima p̄ se inclinasse: qđ greci. ἠπο
κλινενναι dicūt: vt inclinatioe corpis vbera p̄bere infan
tibus: nam si p̄cubuisse facillie accipias: contrariū est qđ
dicit: ludere pendentes pueros. Sciendū tñ est eū gestū vo
luisse proprie exprimere: quē in ips^o lupg cernim^{us} statuis
p Lupam. ORI. de q̄ in supioribus aliqd dictū est. p Hi
ntes sic ait: Nanq; de infantibus feratū lacte nutritis: cū
essent expoliti p̄iunt: sic de cōditorib^{us} nostris a lupa mag

gentilium fatore accepta ferri equus: quæ ferarum nature ar-
bitror: verum hanc historiam. Quæ fabius pictor: quæ et L.
Cincius & portius Cato: & Calphurnius piso sequuntur. sic

narrat infantes ipsos in fluvium iaciendos iussu amulii esse
asportatos: sed tyberim imbris auctu ripas: tunc egredi
agros occupasse. Itaque expositus alveus super vitæ mas aq̃e
ET h

Eneidos

paululum enatauiscet mox recedente fluitio filius lapidi
infantes effudit in cenum: quibꝰ fugientibꝰ cū in ceno ver
sarent: lupa nup̄ facta plenis vberibꝰ accurrit: vbera ori ad
mouēs lingua censu: quo plenti erāt abstergebat. Vidit vn⁹
et pastoribus lupā: motusqꝰ miraculo alios acciuit: manebat
intrepida tantꝰ in asuefacta lupa: illi tam infātes tan
qꝰ filios fouente: & eos tantꝰ matri inherentes aspiciēbat:
sed cū lupā reuerent: illa ab infantibꝰ sensim diuulsa abiit:
At Paulus⁹ regionū armētōrū magister pueros tollit deo
rum esse ratus: uxori Lauretꝰ nutriendos dedit. Sūt tñ
qui negat lupa nutritos pueros: affirmāqꝰ ipsi Lau
rat lupę cognomē pasto
res: qui circa palatū habi
tabant incidisse. nam me
retrices lupę vocant. De
filia vero Rhea matre
pueros ita refert Diony.
Numitor & Amulꝰ tñ
cum essent minor naru
erat numitor. Sed Amul
p̄ p̄ iniuriā regno expo
situs: et egestū inter venan
dum interfici curauit. Et
Siluū Rhea eius filiā tā
nubile sacerdotē Vestę de
signat. Quarto deñ anno
eunt in iucū maris Sil
ui: vt aquā purā inde ad
sacra afferret vitū in tem
plo quidam attulit: quē
dicunt porcū suum fuisse
puellę amore a censis an
nis capiti. Alii Amulium
ipsum fuisse: non tñ libi
dine impulsū qꝰ insidiis:
amaruisse aut iarmatum:

& horrendū aspectū: vt quantum possit se illius cognitiōi
 subtrahere: Fabulantur autem plurimi genium eius loci
 fuisse: qui vim attraherēt eo tpe solis obseruato: et in aere
 caligo apparuerit. Aspectū q̄ illius longe excellentiōr ma
 iorencq; hominis fuisse dicit: eūq; mereti puelle consolantē
 fuisse: se deū esse: & ex eo cōcubitu geminos nascituros re
 bus bellis p̄cellissimos: atq; his dictis nube circūdatum
 per aerē se se exulasse. Sunt autē Genii (vt idem asserit Dio
 nysius) tercia q̄dam natura inter deos & homines: q̄ncq; ho
 minib; p̄cellit: illis admixta. Vñ fabulare illud Heroum ge
 nius: sic p̄ualligēt grauida facta simulans ex consilio ma
 tris valitudine sacra nō adhibat Amulius: siue consciētia
 sui sceleris: siue alia supstitutione morus mediocis misit: qui
 inuestigaret. deū cū muliere morboū hūmōi esse dixerāt: vt
 nō sit viri p̄dē? apposuit custode vxorē. Tandē cū pepe
 risset gemios: Alia dicit: eā virgīs celsis necatū: alii dicit pe
 tenti filie p̄cōsobrina deprecantū: vna nutritē eam cā con
 donasse: & in carcere detinuisse, solutūq; deū fuisse mori
 tuo Amulio. q. Geminusq; h. S. Reuera geminos mō:
 alias similes. Sane hic totus locus ennianus est. r. Lu
 dere. S. moueri. Terē. Cōgruū istū maximū inq; finito Lu
 dere. s. Matrē. S. q̄si matrē: cui affectū pueris exhibe
 bat. C. Matrē. ita vt m̄r esset: quēadmodū illo vt filios
 lambebat. t. Tereti cr. S. rotūda cū longitudine: vt in
 cūbēs tereti damon sic cōcepit oltus. v. Mulcere al. S. nō
 q; in pictura erat dicit: sed ita hic intelligim? factū fuisse: vt
 Ter circū illacos raptauerat hectora muros. s. Corpo
 ra fingere ligat. S. i. tergere. Cice. in festina. Spongiis san
 guis cūtingebat. i. tergebāt. y. Nec pcul h. r. S. cōgrue lu
 xta. p̄prios conditores. z. Rapras sine more. S. Rapto
 spectatō: sine vilo exēplo. a. Confessio caueg. S. Cauea
 est: vbi p̄prios spectat. Plaut? in amphytrione: vt cōquisito
 res singuli in fursellia eant. p. totā caueā spectatoribus.
 b. Magnis circensib; ac. S. magnis q̄ntū ad pauperatē p̄is
 sinā p̄tinet. Nam legim? p̄pter equos in op̄ia diuersis equis

tunc vſos animalibus. Rapta aut̃ ſunt Sabine conſulibꝫ
hoc eſt meſe Martio. Conſus aut̃ eſt deus conſiliorꝫ qꝫ
templꝫ ſub tecto i circo habet: vt oñda rectũ debet eẽ cõ
ſiliũ: hinc eſt qꝫ fidere panno velata mã ſacrificabat: quia
fides recta eẽ debet et velata: Iſ aut̃ dicato Conſi ſimula
ero rapta: fabinas: vt tegereſ initiũ de rapto conſiliũ. Ite
Conſus & eques Neptũus dẽ. Vñ etiã in eſ honorẽ Ci
ceniſ celebrant: Errant ergo qꝫ dicũt magnis creſcitibꝫ
aut M. galeſtiani: aut Romãſ: quos conſtat fieri ante ka
lanias. ¶ Actꝫ aut̃ cũ agerẽt: ga ñ erat pñſ a paſſio
pñcipiũ: vt. Et qꝫ veſtꝫ abas. ¶ Circenſibꝫ cunctenſes dicti:

vel a circuitu. Vel quib
nunc mergi sunt olim gladi
ponebantur: q's circubant.
Dicti aut circenses ab eu
sibus: circa q's circubant.
Sane notandum postmo
Circenses sine adfectione
ludorum: ita dicti ludos
theatrales: ludos gladi
torios: ludos circenses:
c. Subito. C. ex inspira
to enim euenerat.
d. Noui. C. magni ad
mirabile: vt. Pallio: & po
se facit noua carmina: Sa
binas cupiebat affinita
tes cum finicimis conuere
Romulus. Sed cum impe
trare desperasset, ppter no
uitate colonum suorum
filium de rapendi inuit:
Qui etiam Numitor au' af
fuit. Hoc constituto primu
quidē deo arcanarum co
sultatione duci: si doli
hi ex sententia eueniret: se

crificium quot annis: & ferias agendas nouit: ac confilio
deinde senatu diem festū: et Iudōs indixit Neptunio agen-
dos. Venerūt multi hospites cum cōiugib⁹ et liberis: ac die
vltimo dato signo ad rapinā discursit: iuētus: fuerūt rapte
virgines sexcentę & octoginatres. Hoc gēstū est vt aliis
placet primo: Vt alii vero q̄rto regi Romuli āno. Hos lu-
dos Cōsualia vocant: in q̄b⁹ etiā agri subterranea consus-
ta: iuxta circū maximū circūfossa terra sacrificiis: et igne
is solennitatib⁹ colitur: cursufq; equorū agit iūctorū: et nō
functorū. Deus autē cui sacra faciebant Cōsus a Romā
vocat: q̄; grece possidonis: si sichithona iēptat: ac p̄ptera
fīs terrania colit ara: q̄ hic de terrā habear. Alii dūt dies
festos Neptūno agi: & cursus & equites fieri. Aram vero
postea Genio cuidā archano institutū fuisse occultorū cōsi-
liorū ductatq; custodi. e Romulidīs. S. Hic dūt p̄ta-
lis venit ab eo qd est hic Romulida. f. Curs⁹ q̄; f. S.
Mire dixit seueris: cū em filias p̄diderint Cirenēsis anti-
nates crustumint. & Sabini ceteris q̄scentibus sabini soli
bella sūpererūt: q̄ iteracietib⁹ postea triginta foemias: ita eni
xis: de illis quę rapte erant: pax facta ē: ex q̄rū nomib⁹ vt
nig appellatē sūt: Et i cōmūē etiā mīserū honorē kalendę
eis dicatē sunt martię. Hora. Martiis celebs qd agā kalen-
dis. luēnat. Munera foemineis tractat secreta kalendis.
Nec em̄ alter cōgruit Martias kaē. qd foeminarū: nisi quia
(vt dixi⁹) foemīę bella sedarūt: Sane sciendū oēs virgines
raptas: excepta Herilia: quā sublatā a marito sibi Romu-
lus fecit vxorem. g. Posito certamine. SER. finito
vr̄ante diem clauso cōpone: vesper olympo.
h. Iouis añ arā. S. Añ tēplū Iouis itacoris qd fecerat Ro-
mulus: postq̄ orans: elatis armis meruēte suis exercitus
fugeret. i. Iungebant foedera porca. S. Foedera (vt dixi
mus supra) dicta sunt a porca fode: & crudef occisa: por-
tus mors optabat: et q̄ pace resistit: falso aut ait porca:
Nam ad hoc gen⁹ sacrifici porcus adhibebatur: ergo laus
vsurpauit gen⁹ p̄gnere: vt dimidi veniet ad postā dant

Ludere pendentes pueros: et lambere matrem,

Impavidos: illam tereti ceruice reflexam

Mulcere alternos: et corpora fingere lingua.

Nec procul hinc romā: et raptas sine more fabis

Confessu cauee magnis circensibus actis (nas

Addiderat: subito nouum'consurgere bellum

Romulidis:tatioꝝ feni:curibꝯq; feueris.

post iidem inter seposito certamine reges

Armati Iouis ante aram: paterasq; tenentes

Stabant:et cetera iungebant foedera porca.

cum has damas dicamus. Item supra lupam cū artis sit: hic & hec lupus: aut certe illud ostendit: quia i oīmb⁹ sacris homini generis pl⁹ valēt victime. Deniq⁹ si p⁹ mare litare nō possent: succidanea dabant foemia. Si autē p⁹ foeminā nō lītassent: succidanea adhiberi nō poterat. C. Foedera. Qdūe/nerit Romaner Albaner: vt foedera ferirent: Apud Roma nos foedali: q⁹ nūc hostiliū regē defoedere rogar. Hic post caula verba ait: Audi Iuppiter: audi p⁹ patrię ppli Albaner: audi tu pplis Alban⁹. Deū exp⁹is foederis q⁹ dicit oib⁹ subiit Iuppiter. Po. Ro sic ferito: vt ego hūc porcū ferio: tantoq⁹ magis ferito: q⁹nto magis potes polleſc⁹. Intellige

hāc autē si nō ſequeret pax: id: vbi dicit porcū ſilicet p⁹uſit foed⁹ hūc d⁹ iētū: q⁹ nō ſine iētū ſancit. Eni n⁹ appellat ſidus a fide: Quinā dicit in eſſe q⁹ n⁹ dā maietate: cū dicit porcū nō porco. k. Cūq⁹ metū in di. q. S. Donat⁹ hoc loco cōtra metū ſentit dicens: citē diuſe: vt ē in iure cōtō nō cōtō: id ē p⁹monio: v⁹ hereditate nō diuſa. Nā citus cū di uſus ſignificat: id lōga ē. Ergo citē veloces intelli gam⁹. Quē autē dicit Vir gilius: Metius ſuffeſſe q⁹ d⁹ ē q⁹ d nōq⁹ mutila uitā meti. Nouim⁹ autē nominū vel mutationē: vel mutilationē cōceſſaz poſſis: ſc⁹ pro polluce Ca ſtorem. p. Cytheride Ly condē poſuit: vt. Sed q⁹ le gat ipſa lycoris: Hic autē Met⁹ ſuffeſſus: cū ap⁹ Albanos ſummā rerum

emeret: a Romanis in auxilium contra fidenates vocatus: iure ſocietatis venit quidem: ſed in ipſo plio ad hoſtes de ſede: q⁹ d cernēs Tullus hoſtil⁹ ait voce maxia militib⁹ ſuis: ſia vt etiā hoſtis audiret: ne trepidetis meo cōſilio factū ē: vt factioſe Metius ſuffeſſe ad hoſtes trāſiret: q⁹ cōſilio & ſuo ſā pene am⁹ ſſas reddidit vires: & effecti ne hoſtes crederent Metio: quē poſt victoriā captū Tullus hoſtilius re ligauit ad binas q⁹ drigas: ita vt ab vnīs q⁹ drigis traherent man⁹: pedes ab alteris: quib⁹ velociter ageratis: eū crudeli morte diſperſit. Vidēs itaq⁹ poeta romāo nomi in cōgruā eſſe vindictā: culpā in crimis torq⁹te auctore dicens ex ſua plona ad ipſm Metiū. At tu dictis Albane maneres. Ideo etiā mēdaciſ inſert: vt tacitę q⁹ ſitioni & inuidię crudelitatis occurrat: necnō Tarq⁹niū electū Porſenna iubebat. I Tarq⁹niū. S. Tarq⁹ni⁹ ſup⁹ habuit perditos filios: ino ter q⁹ Aruncē: q⁹ dū in caſtris eſſet p⁹ ſuo Ardeā obſiden te: & orus eēt inter eū: & Collatinū maritū Lucretię de vzonib⁹ ſermo: eoſq⁹ p⁹ceſſit cōtentio: vt ad pbādos eam mōra arreptis equis ſtatim domos ſuas ſim⁹ p⁹ſciſcerēt. Ingreſſi itaq⁹ ciuitatē Collatiā: vbi fuit Lucretię dom⁹: in uenit eā Lanificio operā dante: & triſtē p⁹pter mariti ab ſenſū. Inde ad Arūris domū p⁹fecti: cū vxorē eius inueniſſent cantilentis: & ſaltationib⁹ indulgentē reuerſi ad caſtra ſunt: q⁹ d Aruns dolēs: cū de expugnāda Lucretię caſtitate cogitaret: mariti eius noie ep⁹am finxit: & dedit Lucretię in q⁹ hoc cōtinebat: vt. Aruns ſuſcipeſ hoſpicio: quo facto per noctē ſtricto gladio: eius ingreſſus eſt cubiculū cum g⁹hiopē: hac arte eg⁹: vt ſecū coiret dicens: niſi meū cōcu bueris g⁹hiopē tecū interimo: tāq⁹ adulterio deſp⁹hederim. Timēs itaq⁹ Lucretia: ne caſtitaſ fama morte depderet: quippe quā ſine purgatiōe futurā eſſe cernebat in vita tur pibus imperiis paruit. Et altera die cōuocatis p⁹ping⁹ ma tto Collatino: p⁹re Tricipitino: Bruto auūculo: qui tribu

nus equitū ſclerū fuerat tē indicās: petiit ne violatus pus dorme ve multus eſſet eius interitus: & erecto gladio ſe in teremit: quē Brutus de ei⁹ corpe exercitū tenēs: p⁹ceſſit ad po pulū: & m⁹tra cōq⁹ſtus de Tarq⁹ni ſ⁹pbia: & filiorū ei⁹ tur pitudine eg⁹: ne in vrbe recipient auctate q⁹ p⁹ſimū poterat. Nam (vt dixim⁹) Brutus tribun⁹ equitū fuerat: ſed cū nō ſuſcipeſ Tarq⁹niū cōtulit ſe ad Porſennā regē thufcē: q⁹ p Tarq⁹niū: cū ig⁹rib⁹ copis capto ſaniculo: et illic caſtri poſi t⁹ Romā vehemēter obſedit. Et cū p⁹ ſublicitū pontē: hoc ē lignēū tranſire conaret ſolus Cocles hoſtilē imperiū ſuſti nui: donec a tergo pons ſolueret a ſociis. Quo ſoluto ſe cū

armis p⁹ſcitauit in tybe rim: & licet leſus incoxa tū eius fluentia ſuperauit. Vñ eſt illud ab eo dictū: cū ei i comitiis coxę vitii obſiceret. p⁹ ſingulos grad⁹ admoncor triūphi mei. In tantā autē obſidionē neceſſitatē p⁹ſſa venerat: vt etiā obſides daret: ex quib⁹ Chloelia inuēra oc caſſiōe trāſnatauit fluuiū: & Romā reuerſa eſt. Red dita eſt rursus pacis lege eā porſenna repente: qui admiratus: virtutē puellę dedit ei optionē. vt cū q⁹ bus vellet redire: illa elegit ceteras virgines. Vñ Por ſenna hoc q⁹ mirat⁹ conceſ ſit: & rogauit per litteras Po. Ro: vt ei aliquid viri le decerneret: cui data eſt ſtatua equeſtris: quā i ſa cra via hodieq⁹ cōſpici⁹.

m Eiectū. S. Atq⁹ facile poterat ſuſcipi: & occidi ſed iō nō ē ſuſcept⁹: quia:

occidi nō poterat religione impediēte. Rex em̄ etiā ſacro rum fuerat. Vñ poſtea alii facti ſunt conſules: alii reges ſa crorum. n Porſenna. S. Vñ eni addidit meri cā. Vñ et penultimę dat⁹ accetus ē: nā Porſenna dicit⁹ ē Mar. Hāc ſpectare manū Porſenna nō potuit. o Aeneadē. S. Satis lōge petit epithetū. p Illū. S. Coditem: & mō Cicles in hoc noie: de q⁹ dicit: p⁹ſit eſt nomē in aliis ap⁹ pellatiū. Nā ſukos coclites dixerunt antiq⁹. Vñ & cydos pas: coclitas legim⁹ dictos: q⁹ vnū oculū habuiſſe phibet. q Vincis in naret chloelia rup. S. Atq⁹ obſides nō ligāt: ſ; vincipal cuſtodib⁹ accipiāt: aut certe ruptis vincis pōtis. i. ſā pōto reſoluto. C. Chloelia. Cū in bello cōtra tarq⁹niū Porſenna oñdiſſet ſe velleres cōponere miſerit⁹ Roman legat⁹: q⁹ de indutiis agerēt: donec iudiciū res feciſſet: & de p⁹mis familiis viginti pueros duxerūt: q⁹ obſides eēt dan tibus filios ſuos primū cōſulib⁹. M. quidā Bratio filiū. P. vero Valerio filiam iam nubilem: Verū virgines dū iam Porſenna de re deliberat rogarunt virgines cuſtodem: vt ſinat eas ſe i p⁹pinq⁹ ſumie lauare: atq⁹ interim ab eis diſce dere ne nudas aſpiciat: Qua re ipetrata: Chloelia ceteras ad hortata eſt vt ſe ſeq⁹nt. Primāq⁹ fluuiū tranſnare coepit: re lique ſequunt⁹: ſicq⁹ in vrberem ad parētes redire Chloelię ſtatua xnea erecta i via ſacra: qua in forū ſtur: Virginum autē p⁹ter hanc nos ſtatua nullā extantē inuenimus Diony ſius ait. r Summo cuſtos tarpeię manlius arcis. S. In ſumma cyppei parte: et bona rōne vñ in pictura apta vñ tūq⁹ rei loca diſtribuēs. Iō eni in ſumma cyppei parte dicit ſactum eſſe Capitoliū: quia hoc arcē vrbis eſſe manifeſtū eſt: Hiſtoria talis eſt. Brenno duce ſenones Galli venerunt ad vrberem: & circa alium fluuiū occurrentē ſibi deleuerūt exercitū omnē populi Romani. Alia quoq⁹ die: cū vellēt ingredi ciuitatē: primo p⁹cunſati ſunt: timēs inſidias. q⁹ & patentis portas: & nullū in muris videbāt: poſtea pau

Eneidos

latim ingressi: & cuncta vasca runt octo integris mensib⁹: adeo ut ea q³ incendere nō poterāt militari māu dirruerēt: solo remanēte capitolio: ad qd cū vrēsilib⁹ reliq³ cōfugerāt ciues: qui tñ a Gallis obsidebant: etiā id penetrare cupien- tib⁹: quos alii p dumeta & saxa aspera: alii p caniculos di- cunt conatos esse ascendere: Tūc Manlius custos capitolii Gallos destruxit: ex arce clangore anseris excitatus: iquē pri- uatus qdā lunoni dederat dono. Nam secūdum Pliniū: nullū aial ita odo- rē hoīs sentit. s Stabat p tēplo. S. p idēfensioē tē; plā. Nā an tēplū non p- cedat: cū obsessus intra tē- plū esset. Sic in nono ipsi- ntus dextra acleua p tur- ribus astāt. Teren. Nam nisi hec ita essent pro illo- haud staret phœdria. t Tenebat. S. defende- bat: & ē militare verbū: vt etiā Salust. dicit. Vnde cōtra victos loto motos dicim⁹. Cice. loco illo mo- tus est. v Horrebat reg. cul. S. Curā cala- rā dicit: quā Romulus texe- rat culmis: ad quā calaba- turū. vocabat lenat⁹: vor- cabat & ppls a rege sacri- ficulo: vt qm adhuc facti nō ēēt ludōz & sacrificio rū pnoscerent dies: atq³ in Capitolio: & satis pru- denter argentū anserem dixit. Nam qū epitheron- est coloris: & significauit rem verā in Capitolio in honore ill⁹ anseris: q Gal- lorū nūciat: aduentum: Positus fuerat anser Ar- gente⁹ auratis porticib⁹: hoc ad tpus retulit floren- tis Romae reipublice. Nam illo loco vbi dixit: Horrebat regia culmo: Ideo addidit Romuleo: vt incipientis & paupis: adhuc imperiū tpa desig- naret.

x Anser. C. Hec auis veniētes Gallos presentiens: dan- gore edito canes excitauit. Canes pō Manliū (vt ē apd Li- uiū) sicq³ suatū ē Capitoliū. vñ (teste Plinio) Ciharia an- serū cēsores primis locabāt. Et illi fama amor: nā Olenū puerū argis ab anserē amatū ferunt. Itē Glaucem q Ptolō- mgo regi cythara canebat. Lactdi vero philosopho ita p- peruo sibi comes adhegit: vt nuscq³ illū reliq³rit. Sūt q asse- runt singul⁹ annis cōsueuisse Romāos oibus diis de anserē sacrificare: q cōsuetudo ita cōuersa ē ad xpianos: vt i oīm scōz celebratiōe: quē kalēn. Nouēbris est anserē epulārē: qd adhuc Florentini obseruāt. y Canebat. S. qū p dū- uinabat: nam canere & dicere: et diuinare significat. z Arcēq³ tenebant. S. deest pene: nam prope tenuerunt: a Defensū tenebris & do. n. o. S. Multi iteratiōem volūt. Alii dicunt tenebris: propter cuniculos. b Dono noc. S. sumno Manlii. Nam somnus noctis est donum. c Aurea vestis. S. hoc ē barba: Vñ contra infestōs dicit⁹ imberbes. Vñ est. Cū mihi prima genas vestibat flore iu- uentus. d Virgatis lucet sagul. S. q hēbant in virgarū modū deductas vias: & bñ allusit ad gallicā liguā: p quā virgē purpura dī. Virgatis ergo: ac si diceret purpuratis. ! C. sagulis. Saga militatō sunt vestes: hinc p diuinationē

sagula: e Lactea. C. candida: nam pter ceteros albi tū Galli. Quapropter a grecis ppter hūmōi colōrē galatē di- cant: ab eo qd est galla. i. lac: recte ergo lactea dixit. f Gēsa. S. hastas viriles. nā etiā viros fortes galli gēssos vocant. g Scutis longis. S. p hēc corpore ondit magni- tudo: vt supra: Stabat tēcentū nitidū in psepib⁹ alter: per quod equoz magnitudinē expōit. h Ficus. S. i. eodē scū- to: & congrue sacerdotēs statim post tēpla com- memorat. i Salios. S. qui sunt i tēpla louis: Martis: Quirini dicit⁹ sūt Salii: Iō q circa aras salio- ant & tripudiant. k Nudoscq³ lup. S. cū in honore panos lupercā- liorū solēnitas celebraret⁹: pecora Romanoz subito a latronib⁹ rapta sūt illi- plectis vestib⁹: pfectū sūt latrones: qbus oppōis et- acceptis aialibus ppterē a nudis pspere gestam p- mansit cōsuetudo: vt nu- di lupercalia celebrarent.

l Lanigerosq³ api. SER. Flamines in capite habebant pileū: in q erat bre- uis virga: desup hūc las- ne aliquid: qd cū pēstus ferre nō possent: filo tantū capita religare coeperunt. Nam nudis penitus eos caputibus incedere nefas fuerat. Vnde a filo quo vtebantur flamines dicti sunt: quasi filamines. Verum festis diebus filo deposito: pilea nō ērat accipere: q secundū alios ad ostendendā sacerdotū eminetiā sunt repta: sicut columnę mortuis nobil- bus supponunt: ad ostē- dendū eoz culmē. Alii dē- cūt nō ppter eminetiā dē- gnitatis hoc factū: sed q cū sacrificaret apd Lauro lauiniū: et eisexta frēqu-

ter aues q vicinis veniētes luc³ arripēt eminetiā virgā: eas terrere voluerunt. exinde etiā cōsuetudo pmāsit: vt apud Lauro lauiniū ingentes: haberentur virgē nō breues: vt in vrbe. m Lapsa ancilia coelo. S. Regnante Numā pompilio: Scutū breue & rotundū coelo lapsum est: & cū auruspices tñ dissēnt: illic fore vrbi: iperū: vbi illud fuisset diligentia Numę: ne qñ ab hostib⁹ posset auferri: adhibi- to Mamurio fabro: multa similia facta sunt. & in tēplo Martis locata. Q. aut dicit ancilia pfalli nūero: vt p sin- gulari. Nā vñ lapsum est. Ancilę aut dicunt⁹: aut qū vñ- diq³ circumsū sunt: aut qū. αμφιχολοι. id est. vñdiq³ labrū habens. n Extruderat. S. studiosē fecerat. d Ducebant. S. deducebāt. Hēc em fuerat cōsuetudo. o Pilentis mēs in mol. S. Cillenta sunt vehicula: sicut nūc basternas vidē. Erāt aut tūc veneti coloris: nō vt nūc ruffati: qb⁹ nisi castē vtebant. Molli⁹ aut pensilib⁹: vt cō- tra plumas pensiles dicim⁹: et molli⁹ significat. q Hic procul. S. Bñ longe a tēplis inferos facit. r Scelerū poē. S. p sceleratōz. Et bñ ait scelerū poenas. In crimina enim psonę incidūt: nō ipsarū sunt proprie crimina: Vñ et scelerū bus sunt statuta supplicia: q in se incidētes hoies obnoxii faciunt. s Et te caulina mi. pēda. ko. S. Hoc qū in C-

Stabat pro templo: & capitolia celsa tenebat:
Romuleoq³ recens⁹ horrebat regia culmo,
Atq³ hic auratis volitans argenteus⁹ anser:
porticibus Gallos in limine adesse⁹ canebat.
Galli per dumos aderant: arcemq³ tenebant:
Defensū tenebris: & dono noctis opacē,
Aurea cēlaries illis: atq³ aurea vestis:
Virgatis⁹ lucent sagulis: tum⁹ lactea colla
Auro innectūtur, duo quisq³ alpina coruscāt
Gēsa manu: scutis protecti corpora longis.
Hic⁹ exultantes⁹ salios: nudosq³ lupercos:
Lanigerosq³ apices: & lapsa ancilia⁹ coelo.
Extruderat: castē ducebant sacra per vrbe
pilentis matres in molibus: hinc pcul addit
Tartareas etiam sedes alta hostia ditis:
Et scelerū poenas: & te caulina minaci:
pendentē scopulo: furiarumq³ ora trementē,
Secretos piosq³: his dantem iura Caronem,

erons gr̃m dictū videt. C. Et te Catilina. Imitat grecos:
Et ut illi. Tatalū: Syphū: et huiuscemōi sceleratos apd̃ in
fros r̃ legatos: p̃onas scelerū p̃dere describit. Et cōtra Aea
cū: Minoā & alios iustos reges illis se verissimos iudices
ppōnit. Ita Virgil⁹: et Catilina & Catonē addit. t. His
danē iura ca. S. vt supra dixim⁹ cōfortū significat: nō vti
centem q̃ cōtra Cēsare bella suscepit: & sup̃gressus est hoc
loco Homeri dispositionē. Sigdera ille Minoem et Rhada

mā et Acacū de impijs
iudicare dicit. hic Roma
nū ducē innocētib⁹ dare
iura cōmēorat. v. Hec i
er. S. bñ inter iferos et su
peros: mare factū dicit: qd̃
(vt supra dixim⁹) nos ab
antipodibus diuidit: qui
inferi sunt nri cōpatioe.
x. Imago au. S. nō ē cō
cratū: q̃ & ceruleā & au
rē. & argenteā maris di
xit ē imaginē: quā scim⁹
p̃ ventos q̃litate murari:
& colores reddere: qd̃ ex
press⁹ in scuto fuisse signi
ficat. y. (Fluctu cano.
S. Omnis em̃ spuma al
ba est: q̃ fluctib⁹ nascit.
z. Cūla. S. i. maria.
a. Daphines. C. de homi
natura in Bucō diximus.
b. In orbe. S. in circuitū.
c. Aestūq̃ feca. S. natus
rāle em̃ r̃ on dū: nā semp
mare turbat: cū delphi
ni apparent. d. Cernē
re erat. S. grega figura est.
e. Leucate. S. in pmon
torio epi est mōs leuca
res. C. Hic august⁹ agēs
S. cū de statu repub. ect.
longa cōtentio inter Au
gustū & Anthoniū & le
pidū placuit: vt totū ori
entem teneret Anthoni⁹:
Augustus Gallias & Hi
spanias cū Italia. Lepid⁹
Aphrycā: Sardiniam: Si

cliam. Ad causam maioris fidei Antonius sororem Au
gusti duxit uxorem. Profecti itaq̃ sunt ad prouincias su
as. Sed Anthonius in Aegypto captus est amore Cleopa
tr̃e: non vlt⁹ quāq̃: adeo vt ea demissa cōtra Parthos pro
fisceret: quib⁹ vlt⁹: dū Cleopat̃e cupiditate festinat: ex
ecuti omne frigore in Armenia p̃didit. Ipse tñ aialū cada
uerib⁹ passus: cū paucis ad aegyptū est reuersus: vbi ei cō
pit suadere Cleopat̃a: vt se fortūet vxorē: derelicta sorore
Augusti. Quo facto: Augustus vehemēter accēsus: contra
eū cepit bella moliri. Anton⁹ re cōpta: collectis orientis
virib⁹: prior cū vxore Cleopat̃a venit ad bellū: conflictū ē
nauali certamine circa Actū epi p̃mōtorū vbi victi sūt
Antonius & Cleopat̃a: & in fugam coacti. postea occiso
Anthonio: illa sibi serpentē adhibuit: sed quia bellū ciuile
tristius turpis videt. laborat poeta: vt p̃bet iustū bellū
fuisse: dicens Augustū esse cū patrib⁹: pploq̃ poenatib⁹ et
magnis diis. contra cū Antonio: auxilia peregrina & mon
struosa aegypti numina. Et reuera i exercitu Anthoni om
nes barbari fuerunt: quod & Virgilius dicit. Aegyptum
vireq̃ orientis: atq̃ vltima secū Bactria vehit. Vnde etia
de hoc bello egit triumphū: nec enim ciuile putatū est: qd̃
tantūmodo Romano duce gestū est: qui & ipse barbare
seruebat vxori: adeo vt p̃onia ei castra concederet: quorū
qui potebat imperio: ip̃e vocabat exercitū. Vñ illo loco de
Cleopat̃a: patrio vocat agmīa sistrō: nā Anthon⁹ cōsulare
sibi tñ dēnuit imperiū: in q̃ sola est p̃tās iubēdi. Ille em̃

ducit exercitum: qui habet in potestate castra pretoria.
CRI. Leucaten. Promontoriū Epi: altissimū: apud quod
Anthoniū Cleopat̃a: bello nauali sup̃auit August⁹. Ob
quā victoriam Ambrachiā p̃pinq̃ vrbē Nicopolim in ea
parte: q̃ fulmine fuerat icta. Addidit portici et Bibliothē
cam f Italos. C. Nam Augusti milites romani erant:
& Romanis sacris imbuti. Anthoni vero barbari: & bar

barq̃ mulieris imperium
sequētes. g. Penatib⁹
et magnis diis. S. Alio
lunt nouū ēē. alii sepant:
vt magnos deos accipias
Iouem: mineruam: Mart
curiū: q̃s Aeneas de Sa
mothracia sustulit.

h. Tempora flammās
q̃. vo. S. Naturaliter Aur
gust⁹ igneos ocs⁹: habu
isse dicit: adeo vt quidā
Roman⁹ interrogat⁹ ab eo
cur venteret faciem: respō
diderit: q̃a fulmē oculorū
tuorū frite nō possum. Si
cut ait Suetonius.

i. Aperit v. syd⁹. S. Sy
dus in vertice: hoc est sup
galea. Nā ex q̃ tpe p̃ diē
stella visa est: dum sacri fi
care Veneri gentitrici: &
ludi funebres Cēsari exhi
berent: cū sydus putatū
est: Augusto p̃sudente i
honore p̃ris Augusti: stel
lam galea cepit hñe dei
pictam. k. Parte alia.
S. nō est contra: sed i alta
parte. l. Ventis & diis.
Agrippa secundis. SER.
Secundis dixit August⁹
comparat⁹: Nā hoc dicit:
Augustus nimio vento
rū & numinū vtebat fa
uore. m. Agrippa
secundis. S. Hoc est: Ille
habuit primū fauorē: iste
secundum.

n. Tempora nauali fulgent rostrata corona. SERVIVS.
Sextus Pompeius pompeii filius in Sycliam piraticam
exercuit: cōtra quē primo cū Agrippa dimicauit August⁹.
Postea agrippē cura data est: qui eū deleuit: ob qd̃ ei Au
gustus rostratā dedit coronā: q̃ vicerat nauali certamine.
C. Tpa nauali zc. Nam de coronis alibi a nobis dictū est.
o. Hinc. S. A parte contraria. p. Variis. C. Multiplices
em̃ & ex variis natōibus exercit⁹ cōtra erat: cū ipse Augu
stus: vt supra dixit: solos Italos in bellū duxisset. q. Vi
ctor ab aurore po. S. quia vicerat Parthos: vt diximus.
r. Littore rubro. S. Erytheo mari: qd̃ est inter aegyptū &
Indiā. C. Rubro. Hoc mare Indici & ethiopici oceanum
amplissimo ore ab austro in sepestrione fundit: & ne me
diterraneū exeat: a terris Persarū Arabūq̃ teneat. Dicit ru
brū: quia illi littora: qm̃ rubro colore sunt aq̃s rubeas cū
lympidē sint: oñ dūt. Est dictū Erythreū ab Erythro re
ge. Et q̃a Erythros rubeū significat: m̃ti putat⁹ Erythreū
rubrū interpretari. s. Vltia secū bactra vehit. S. Vltima
non q̃ntū ad fines spectat orbis terrarū: sed vltima impe
rio Antoniano. Constat em̃ bactrianos post se hñe gētes
innūeras. C. Bactra. Bactra bactrorū vrbis est: q̃ zaria
ita vocatur. t. Nefas. SER. Exclamatio est: nō in
eo tñ: q̃ egyptiam Romanus duxerat: sed q̃ m̃ti q̃ m̃ti
castra sequebatur: qd̃ igenti turpitudine apud maiores fu
it: Vnde bellaturus Pompeius in Lesbō reliquit vxorem.
v. Ruere. S. ruebant: id est cum impe. u veniebant.

Æneidos

κ Concurrere mon. al.
S. Alii altis legunt: vñū
tamen est. **γ** Turritis
pup. instāt. S. Hoc de hi-
storia traxit: Nā agrippa
prim⁹ hoc gen⁹ turritū iue-
nit: vt de tabulat. s. subli-
to erigerent simul ac ven-
tū esset in plū tures hor-
stibus improuisq.

z Arua noua nep. cede.
S. Noua cede: magna, nū-
mia: Nā non dicit reuera
noua: cū alia fuerint bel-
la ciuilia: & cedes aliq. in
ipsis. **a** Patrio vocat
ag. sistro. S. Cleopatra si-
bi tñ. assumpserat: vt se
līm vellet videri. Iſis au-
tem est genius egypti qui
per sistrū motū: qd. gerit i
dextra Nili accessus signi-
ficat: p. simula quā sinistra
retinet: ostēdit fluentiam
omniū lacunarū. Iſis autē
lingua egyptiorū est terra
quam līm volunt esse.
C Sistro. Species est tym-
pani seu cymbali: qd. in-
strumentū credo nō abſi-
mile ēē ab eo quo puellę
Florentię vtunt i choreis.

b A tergo respi. ang. S.
Hoc est: nodum videbat
mortē futurā. **c** Deū
monstra. S. Iō monstra di-
xit: qd. sub Augusto: nec
dū Romāi egyptia sacra
susceperant. **d** Et latra-
tor anu. S. quia capite ca-
nino pingit: hūc volūt ēē
Mercuriū: iō qd. nihil est
cane sagarius. **e** Con-
tra neptunū. S. Homē
sequit: qui deos dicit con-
tra se p. diuersis pri⁹ hīc
certamē. **f** Celatus fer-
ro. S. aut in armis locat⁹:
aut de ferro sculptus: scz
ex metallo sibi congruo.
g Dirę. S. proprie sunt
virtutes deę. Et l. n. has in
re esse dicit pho: ad puniē
dū Antoniu: qui mīmo
male lēserat foedus.

h Discordia pal. S. Ideo
discordia: quia vñ. ciuita-
tis erant. Et bene diram
discordia sequit: quā bel-
lona comitat. Nā per di-
scordia venit ad bellū.
Hora. Ita truces inimici-
tias ac funebre bellum.
i Actius hęc cer. S. quē
postea Actiū nominauit
Augustus. **k** Verre-
bant terga sabgi. S. Om-
nīsti populi orientis sunt.
l Iam iāq. S. f. audita-
re fugiendi. **l** Inter ce-
des. S. inter suos cadauc-

Vna omnes ruere: ac totū spumare reductis
Conuulsum remis: rostrisq. stridentibus eq̃r.
Alta petunt: pelago credas innare reuulsas
Cycladas: aut mōtes cōcurrere montib⁹ altos:
Tanta mole viri turritis puppibus instant.
Stupea flāma manu: telisq. volatile ferrum
Spargit: arua noua neptunia cede rubescunt.
Regina in medijs patrio vocat agmīa sistro.
Nec dum etiā geminos a tergo respicit angues.
Omnigenūq. deū mōstra: & latrator anubis:
Contra neptunū: & venerē cōtra q. mineruā
Tela tenent: sequit medio certamine maiors
Celatus ferro: tristescq. ex ethere dirę:
Et scissa gaudens vadit discordia palla:
Quam cum sanguineo sequit bellona flagello
Actius hęc cernens arcum intēdebat apollo
Desuper: omnis eo terrore aegyptus: & indi
Omnis arabs: omnes vertebant terga sabgi
Ipsa videbatur ventis regina vocatis
Vela dare: & laxos iamq. immittere funes.
Illam inter cedes pallentem morte futura
Fecerat ignipotens vndis: & iapige ferri.
Contra aut magno mōerentē corpore Nilum:
pandentemq. linus: & tota veste vocantem
Ceruleū ingremiū: latebrosaq. flumīa victos.
At cęsar triplici inuectus romana triumpho
Mocnia: diis Italis votum immortale sacrat.
Maxima tercentū totum delubra per urbem
Letitia: ludisq. vię plausuq. fremebant:
Omnibus in templis matrū chorus: oib⁹ argē
Ante aras terram cęsi strauere iuuenti.
Ipse sedens niueo candentis limine phœbi
Dona recognoscit populorum: aptatq. supbis
postibus: incēdunt victo longo ordine gētes:
Q. varię linguis: habitu: tam vestis et armis.
Hic numadū gen⁹: & discinctos mulciber afros:
Hinc Lelegasq. carasq. sagittiferosq. gelonos
Finxerat: euphrates ibat iam mollior vndis.

ra. m Morte futura:
S. omne mortē future.
n Iapyge ferri. S. vento
qui de Apulia flans ad
orientē ducit. Hora. Qd.
strusus aliis pter Iapyga:
o Magno corpe. S. Ser-
ptē fluo. **p** Vocatē q.
in gre. S. hoc de historia.
Nā legit Cleopatā preſa-
gio mortis future oblitā
esse recessus egyptū pete-
re: i qd. poterat facile bel-
la repare de q. se se mori-
ens dicit increpasse.
q Latebrosaq. flu: S.
quia Nili origo nascit. si-
cut Plin⁹ dicit: haud lōge
ab ethiopia maurorū p.
maiorē ahlantē esse: ex q.
erūp. qd. videtē verſu
mīle ex belluarū similite-
dine. **r** Triplici. S. triū.
Tres enim August⁹ hūc
triumphos: Nā pri⁹ die
triumphauit exercitus: q.
Anthoniū vicerat. Secū-
do qui Dalmatas vice-
rat. Terti⁹ ipse cū Alexā-
dri ē ingreſſus triūpho.
s Ludisq. vię plausuq.
freme. S. Hoc ē p. compo-
sitione ludicē celebrati sunt.
t Candētis limine phœ:
S. In tēplo de solido mar-
more effecto: qd. allatum
fuerat de portu lunę: qui
est in Iuguria. **v** Do-
na recog. p. p. S. auri co-
ronarū dicit: qd. hodieq. a
victis gentib⁹ datur. Ima-
ponebant aut hoc impe-
ratores: ppter concessam
vitam. Iō q. dixit dona:
Nā hoc si nō esset spolia
diceret. **x** Hic numas
dū gen⁹. S. Atqui Antor-
nius orient. s. hūc p. p. los:
sed intelligas has gentes
aphrycē cpas suas local-
se: & s. cū Antonio ab
Augusto esse supatas.
y Discinctos. S. vel ha-
bitum corpe eridit: qui vñ
q. i Italos fluebat: quod
Plautus in Penulo ridet
dicens. Quę est illa auis:
cum Afrum vidist⁹ vestē
demissam trahentē. Aut
discinctos dixit inhabiles
militie. Omnes enim qui
militāt cincti sūt: aut cer-
te inefficaces: vt contra p.
cinctos strenuos dicim⁹.
Horatius. Altius ac nos
precinctis vnum. Vñ
de i. & grece. ευζωον.
appellatur: non qui bonā
zonam habet: sed qui est
strenuus. **z** Mul-
ciber. S. Vulcan⁹ ab eo qd.
totū ignis permulcet.

Lelegas. SER. Thes.
alos. Lucanus. De thes.
salia: Mox lelegū dextra
pressum descendit aratru.
CR: Lelegas. Arcarnaig
partē cures hñt. Leleg
partem teleboi locros lele
gas dicunt: & occupasse
Boetiam: nā volūt inter
eys quendā fuisse nomie
Lelegam: et Lelegē neprē
Teleboam: cuius viginti liberi Teleboe dīcti: horum pars
Lēuca den habitavit. b Carasq. SER. Care insu
lani populi fuerūt piraticam exercentes: famosi dicti a Mi
noe: ut Tucydes & Sal dicunt. CRI. Cares incoluerūt Io
niam: vnde pulsi petiuerūt Phrygiā. Pulsi deī sunt a gre
cisq. expugnauerūt Troiam. Strabo ait: Cares fuisse sub
Minoe: & tunc Lelegas appellatos: & isulas habitasse: de
inde in cōtinentē venisse: & multa maritimę orę: & medi
terraneę habitatoribus abstulisse. Deinde Iones & Doreas
multa illis ademisse. Fuerūt autē (odē teste) rei militaris stu

Extremiq; hoīm morini: rhenusq; bicornis.
Indomitq; daci: & pontē indignatus araxes.
Talia per clypeū vulcani: dona parentis
Miratur: rerumq; ignarus imagine gaudet.
Attollens humero: famamq; & fata nepotum,

diosi: Hoc indicat q; Iora
cristas & cetera insignia
carica dixere prisci. Aut ei
Anacreon: Nectire hñ cō
pactū caricę lorū. Alcus
itidē. caricam quatēs cri
stam. c Gelonos. S.
poros Scythię. d Eu
phrates ibat iā mol. vn.
S. Sentiens se q̄i ee super
ratum. Hora. Minorē vol
vere verticem. e Morini. S. populi Galli in finib: qui
Britanniā spectant. C. Morini. Galli ppi sunt. f Me
napios & rhenanos. f Rhenus. S. fluui Gallie.
g Bicornis. S. ga p duos fluit alucos: p vnū q̄ Romānū
iperiū est. p alterū interfuit barbaros. h Indomitq; da
ci. S. ppi Scythię. i Araxes. S. fluui armenię: quē pon
tibus nixus est xerxes cōscendere. k Parentis. S. nūcho
noris. l Rerum. S. scilicet futurarū: q̄ nondū fuerant.
m Famāq; S. gloriā. n Nepotū. S. posteriorū.
Finis Octauī libri.

P. Virgilij M. Argumētū

in Nonum Aeneidos librum.

Ad Turnum prope Iunoni mittitur iris:
Infestatq; animos: atq; mouet ille: phrygasq;
Obsidet: inde igni euerfa est gneia classis.
Euryalus: nysusq; ruunt: nece praelia noctis.
Vi Turnus potitur castris: impellitur inde.
Vel sic
Euryalum: & nysum deflet cū matre iuuēt,
Descriptio Noni libri.
Nonus h; pugnās: nec adest dux ipe tumultu.
Vel sic

Atq; ea diuersa penitus dum parte gerunt:
Iunonis monitu Turnus festinat in hostem.
Teucrorū naues rutulis iaculantibus ignē
Nympharum in specie diuino numie versę.
Euryali & Nysi coeptis: fuit exitus impar.
pugnatur: castra gneadę: vallumq; tuentur.
Audacem rutulū dat leto pulcher Iulus.
Fit via: vi: Turnus bitian & pandō araltum
Deiicit: & totis victrodat funera castris:
Iamq; fatigatus recipit se in castra suorum.

P. Virgilij Maronis aeneidos liber Nonus.

Atq; ea di
uersa pe
nitus dū
parte ge
SER. In
hoc loco
mutatio
est rerum
omnium. Nam & perso
ne: & loca alia sunt: et ali
ad negotiū incipitur: ab
Aenea em transit ad Tur
pū. Iulca ad ardeam:

Atq; ea diuersa
penitus: dū parte geruntur:
Irim de coelo misit Satur
nia Iuno

a petitiōe auxiliorum ad
bellum: quem transitum
quidam culpant: nescien
tes Virgilium prudenter
funxisse superioribus ne
gotiis. sequentia p illam
particulā: Atq; ea diuer
sa penitus dum parte ge
runt. sc; dū offerūt arma:
dū dant auxilia. Sane for
mat' ē iste liber ad illud
TT v

Eneidos

Homeri: vbi dicit p noct
egreffos esse Diomedem
& Vlucem cū capto Dolone

Audacem ad Turnū: lūco tunc fortē parentis

castra penetrarunt. Nam par

b Diuersa penitus. S. valde diuersa. i. longē remota. Vñ

tē maximā: et oconomig.
et negotiorū exinde hēf.

paulo post dicit: Nec satis extremas Corithi penetrauit ad vrbes Lydorūq; manū: DO Diuersa. a Troianorū castris remota sic in v. Quo diuersus a bis a metu remotis.

Irīm. S. Irīs quasi epī. dicta est. nūq; em̄ ad conciliationē mittit: sicut Mercurius: sed ad disturbance. Et ē sinistra nō tm̄ deatū: sed deorum. Et Virg. hoc pbat dicens Aeneā coelo. Nā Iuppiter irīm demisit germā: haud mollia iuuisa ferentem.

d. Audacē Tur. S. fortē sine sollicitate: sicut de palatē dixim⁹. D. Audacē. inconfutū et temerariū. Irīs vero hinc hortatur: illinc obiurgat. e. Parētis pilum. S. Pilumnus & Pitumn⁹ frēs fuerūt dī: horū Pitūnus stercoreā dōrū inuenit vsum agro rū. Vñ & sterquil⁹ dictus est: Pilū⁹ vero pinsendi frumenti. Vñ & a pistori bus colit: & ab ipso pilū dictū est. C. Pilumni. Vi. de Scruū. Sunt tñ q; Saturnū putent a pinsendo dictū: Pilūnum: qm̄ pī lū frumēta pinsēbant inuentor fuerūt.

f. Sacra valle. SER. Id eo sacra: quia vt dixi mus: nūq; est lucus sine religione. CRIST. Sacra ta. nā lucus erat: g. Sedebat. S. vt Asper dicit: eratq; clauisula antiqua ē: et de remota scdm̄ Plau tū. Sedere est consiliū capere: g. inducit seruum dī centēline iuxta arā sedē & dabo meliora cōsilia. Sed scdm̄ augures. Sedere est augurium captare: Nāq; post designatas coeli partes a sedentib⁹ capant auguria: qd & ipse supra ostendit latenter in duens Picum solum sedentem. vt paruach sedebat succin ctus trabea: quod est augurium: cum alios stantes induxerit: ergo sedebat: aut erat: aut consilium capiebat: aut augurabatur. D. Sedebat. in orio erat: & nō tractib⁹ necessariis vacabat: vt mlti volūt. Vult em̄ poeta illius inertia laudes eneg: p cōpationē extollere: & vt Aeneā a loco & frigore flumis: sic hūc vitupat: q; in loco amoenio ociaret. cū aeneas p labore subisset nemora: & lōginqs pres petisset. M. Irērgo Irīm Iuno: vt torpentē excitaret. C. Sedebat. cogitabat in cōsultando versat: nō q; sedere id significet: s; solent qui intēius aliqd mēte agitant sedere: vt corpus immobi le teneat: ne mobilitate corporis animus quoq; vacillet.

h. Thaumantias ore locuta est. SER. scpū poeticā. id ē Thaumantis filia: Ceterū ex admiratōe hoc nomen accepit: quē admīratio de eius coloribus nascitur. CRIST. Thaumantias. De iri Thaumantis filia dictum est in quarto.

i. Turne. DO. nomine excitat: & proponit occasiōem volem nō omittendam. CRIST. Turne. Optima oratio in causa deliberatiua. Nam statim ostendit: quod suadere nitur fieri omnino facili beneficio fortune: quē maximas sibi in bello (vt etiam ostendit Cicero in actione gratiarum pro M. Marcello) partes vendicat. Nam sepe ignaui illius amore impulsū superant fortes: contra illius iniquitate sepe superantur. Persuadet ergo ab occasiōe quē a fortuna pro venit: vt ex sex partibus: quē in coniecturali consti

tutione signo subiciantur. Turne captat bēnuo lentiam ab eo: quasi dicat: talis vir. qui etiam in rebus difficilissimis inuictum te p̄stare consueuisti.

k. Quod optanti. CR. Ostendit magnitudinem occasiōis: q; tāta est: vt nō modo mortalis quisq; eam prestare queat. Sed nullus etiam deorum promittere auderet: veluti qui supra suas vires esse sentiret: quē ergo potest esse maior occasiō q; illa: q; etiā deorū excedat potestātē.

l. Diuum promittere nemo. S. Nemo pro nullus posuit: et est acyrologia: Nam diuum nemo non possumus dicere: cū proprie nemo: sit nec homo.

m. Aderet. S. Doceret transitū multa interdū tēporis rōne puenire: q; nūmina p̄stare non pnt: qd etiam paulo post in mīs deum petitiōe Iuppiter pbat dicens: Cui tanta deo p̄missa potestas.

n. Volueda. S. p volubilis. o. Dies. C. recte. Nam occasiō cōmoditas est quē affert a tempore: optime addit volueda nō volubilis: s; cū hoc ne cesse alit: vt deinceps voluatur: & sic admonet: vt p̄senti vtiat. Nam paulo post ex mutatiōe temporis mutabitur & ipsa. Duo ergo ostēdit: Prīmū occasiōē cōtantā: quantā nō modo homo qd q; sed ne deus quidē alio quis prestare queat. deinde illam ex mutabilitate temporis: nisi eam q; primum arripiat habiturā.

p. Aeneas. DO. Magnū

pondus in nomine. CRIST. Aeneas. Non satis erat ostendere tempus commodum: nisi etiam ostendat spacium sufficiens ad rem transigendā. Nam & spacium ipsum signū pars est. Hocigit arguit longū futurū. quod nō solū Aeneas Palantē ad nauigauerit. Sed inde etiam in Etruriā longius abierit. Ergo anteq; illinc ad castra sua redeat: erit spacium amplū Turno ad castra diripiēda.

q. Nec satis. S. quia occorrebat ab Euandro cum facile posse remeare. r. Corithi. S. montis Thufciē: qui (vt dixi) nomen accepit a Corytho rege: cum cuius vxore cōcubuit Iuppiter: vnde natus est Dardanus.

s. Armāt agrestes. S. Nec formidinem incitat agrestes esse commemorat. t. Nunc tempus ag. DO. Monet quid faciendum: ne ille insultando perdat tempus.

v. Turbataq; arripe castra. S. aut arripe: et turba: aut turbata inuade: propter absentiam Aeneas.

x. Dixit. D. Nā obiurgata est: terruit: istruxit: hortata ē. y. Secut sub nubibus arcum. S. Hoc est duxit: vt ille viam secut ad naues: & reuera arcus ipse variis coloribus sectus est. Bene autem sub nubibus: quia sine nubibus beneficio arcus nō videtur.

z. Agnouit iuuenis. SER. Irīm tantū agnouit: non & a quo missa esset: vtrum a Io ue aut Iunone: Hinc est quod dicit: Quis te mihi nubibus acram. a. Decus coeli. D. Quanta est laus omnia cōelum: & meritum: et pulchritudo.

Pilumni turnus sacra valle sedebat.

Ad quem sic roseo thaumantias ore locuta est:

Turne: quod optanti diuum pmittere nemo

Auderet: voluenda dies en' attulit vltro:

Aeneas vrbe: & socijs & classe relicta:

Sceptra palatini: sedemq; petiuit Euidri:

Nec satis extremas corithi penetrauit ad vrbes:

Lydorūq; manū: collectosq; armat agrestes:

Quid dubitas: nūc tps eqs: nūc poscere curri:

Rumpe moras omnes: turbataq; arripe castra.

Dixit: & in coelum paribus se sustulit alis:

Ingentemq; fuga secuit sub nubibus arcum,

Agnouit iuuenis: duplicesq; ad sidera palmas

Sustulit: ac tali fugientem est voce secutus:

Iri decus coeli: quis te mihi nubibus acram

Eneidos

b Clara repente: S. Item aliud augurū. Nam cū iris sine nubibus nō posset videri: post eius abscissum statim est secuta serenitas: Clara autē hīc addidit: quia i. epēstas. mox u. s. v. v. c. Tempestas. C. qualitas est tps: siue apta serena ve sit: vt hic: siue contra turbida & aduersa. Aliquī idē erit qd tēpus: vt saepe

apparet apud Salustiu:

d Mediū discindere cē:

S. Chafma dicit factū. i.

subitā aeris diruptiōem.

& quēdā recessum: p qd

vult videri chafma in

se recepisse. Mediū autē be

ne dixit: Nā est & sumū:

Vñ est: Sic vertice coeli cō

stitit: nubes autē in medio

sunt: vbi sūt oia signa: q

dicit. i. Iris: chafma: sereni

tas. nā si in summo fieret:

nullus videre potuisset:

Hūani em oculi altiore

nimīū splendore ferre nō

pūt: sane Chafma est. Ita

em Pli. vocat diruptio: et

quidem coeli recessus.

e Palantes eiūtel. SER:

Bene palātes. qñ i alienū

tēpus errore venientes.

f Om̄ia tanta. S. scilicet

cer coelestia. g Quisq;

in ar. vo. S. vel Iuno: vel

Iuppiter. h Onerauit

q; etherā vo. S. iterū atq;

iterū est vota pollicitus.

Locus autē iste dictus est

secūdu augurū morem:

apd quos fuerat cōsuetu

do: vt si post acceptū au

gunū: ad aquā venissent

indinati haurirēt exinde

manib: & suis pib: vo

ta pmitterent: vt visum

psuerat augurū: quod

aq; intercessu dirūpit. Vñ

etiā in. xii. vñū Augurū

quod aq; intercessu dirū

pitur nō pcedit: nā fortit

extū infirmū: q; cygnus

dimissus ab aquila in flu

uiū cecidit: vt Predam q;

ex vnguib: ales proiect

fluio. Hinc videt etiam

Turnus minimē potuisse liberari.

i Iamq; omnis

campis exercitus ibat apertis. SER. Intelligamus hunc ex

ercitum primū in campos confuse ruisse: post digestum in

ordines: vt sit sequentiū fluuiū cōgrua cōparatio: q; flumina

dicit post cāporū: inundationē in alueos suos reueri. Nam

hoc vult dicere: vt de campis flumina in alueos redeunt. sic

digesta est in iades militū multitudo: q; fuerat añ diffusa.

k Diues equū. S. p. gcm̄: frequēt vtitur hac figura q; p

ablatiuū. l Pictai. C. p. pictē: & est diphtōgi grēci

disoluto. Est enim apud illos diphtongus ai: apud nos

transit in ae. m Coercent. CRIS. cogunt: colligūt.

n Vertitur. CRI. quod est proprium ductis: ad quem

summa totius rei pertinet: vt omnia abeundo: illustradoq;

exploret: atq; administret: & modo vīq; ad prima signa

deferatur: modo ad nouissimos redeat.

o Alus per tacitum ganges. S. flutius est: Indiē: qui

secundum Senecam in situ indiē nouem alueis fluit: secun

dum Melonem: septem: qui tamen et ipse commemorat

nonnullos. dicere: q; tantum tribus alueis fluat. Virgilius

tamen. Nilo cum surgens septem alueos cum habere signi

ficat. Hanc varietatē Donatus fugiens longum hyperba

ton facit dicens: ceu surgens septē amnib: Nilus: aut gan

ges altus per tacitū. Sane bene addidit p tacitū altus: hoc

est per pfundā altitudinē: nā licet crescat: intra ripas tamē

est: nec superfundit: vt Nil

lus campis vnde asper di

stinxit altus per tacitum:

C. Ganges: flutius Indiē

qui onē ex cacauo septē

trionalis Indiē monte in

mare Indicum influit cis

Taprodāe insulā. Quot

autem alueis. vide Scruu

um. Romanorum pri

mus p illū: clatē dūte

Traianus: ante Traianā

Alexander Macedonē.

o Aut pigui flui. nū. S.

Nilus dictus est qñ vñ

dux. hoc ex nouū limū

trahens: quod volens ex

primere dixit pingui flui

mine: id est fluore: quē

foecundā efficit terrā: qd

& ipse in Georgicis offen

dit dicens: Liqueunt mō

ribus amnes: foelicemq;

trahunt limū. Item et vi

ridem egiptum nigra fec

cundat arena.

n Ceu ceptē surgēs sēda

tis amnibus alē peracti.

DON: per comparatio

nem ostendit magno si

lento iuisse Turnum: vt

improvisus exprimeret i

cautos: añ ingens puluis

illos mātēstauit. p Hic

subitā: nigro. CR. Offen

dit teucroq; vigiliā: nam

qui prouiso opprimi nō

potuerūt: cum ad omne

euētum intenti nihil eos

latere potuissent.

q Moie Calcus. CR.

Is enim custodia agebat

in turri hostib: opposita.

r Quis globus. SER. id est quantus: admirantis enim

est: non interrogantis. Nec enim interrogat qui nūtiat.

DON. Quis globus: Primo dubitauit: deinde cognouit

esse hostes. CRIST. Quis globus. admirantis est &

stupentis: non interrogantis: Nam res improvisa vehemē

ter perturbat animum. Vnde etiam minora maiora viden

tur. Ergo quis globus q; immensa ac constipata multitu

do. Globus enim latine est: quē grēce sphaera. nō ergo vide

bat milites: sed ex globo pulueris coniectabat: q; multi

essent.

s Ferte citi. CRISTOFERVS. Maxima prope

ratione properantem effert orationem: quod demonstrat

clausulę breues: & sine copula possit.

t Tela. DONA. Etiam lapides: & omnia missilia di

ci possunt.

v Hostis adest eia ingenti cla. p om̄s. S. Hic distinguit

dū: vt eia sit militū pperantiū clamor: & est enstantū: qui

ait: Eia machera. Ergo eia ingenti clamore dicentes ad pos

tas ruebant. Alii hostes adest eia: legunt.

Conducunt se. C. componunt se ad custodias agendas: & ad repugnandum: Neque non ita cito peribant obuia hosti: quia timeret: sed ut essent obsequentes imperio: neque prohibuerat illos cum hostibus se absente manum conferere. Prudentissimi ergo ducis consilium est: non permittere: ut absente se bellum inerat: propter incertos fortune casus. Qua propter se verissimum Malum fuit supplicium: quoniam impetu in huiusmodi re contempsit: non improbat. y. Namque ita discedens p. excusatio: Troia: nomine portas clausis se amore viderent. D. Namque ita discedens preceperat. Alii enim timidi poterant videri Troiani: qui instructa acie non exirent: contra hostes Aeneae preceptum propter incertos fortune casus sapiens fuit. Ergo duas dedit virtutes: alteram ne imbelles viderentur: alteram ut regi parerent.

Optimus armis: S. periturus amorum dux egrediens: qui et futura porus daret. a. Siqua interea fortuna fuisset. b. bellus casus. b. Pudor iraque mon. S. Quod eos hortaret ira et pudor. c. Pudor ira. Pont. Anst. cum fortitudine descriptis: multos pudore etiam si vera illis fortitudo non sit hostibus non cedere: et iraque eorum ad fortitudinem accendenda esse: Peripatetici omnes affirmant. Ostendit igitur: quod quibus ira et pudore ad manus conferendas impellerent: tunc tamen ualuit apud eos imperium ducis: ut illi obtemperarent.

Turnus ut ante uolans tardum precesserat agmen Viginti lectis equitum comitatus: & urbi Improvisus adest: maculis quae thratius albis portat equus: cristaque legit galea aurea rubra. Ecquis erit mecum iuvenes: qui primus in hostem En ait: & iaculum at torquens emittit in auras: Principium pugnae: & campo se se arduus infert. Clamorem excipiunt socii: fremituque sequuntur Horri sono: teuerum mirantur inertia corda Non equo dare se campo: non obuia ferre (huc Arma viros: sed castra fouere: huc turbidus atque Lustrat equo muros: aditumque per auiam querit. Ac veluti pleno lupo insidiatus ouili: Cum fremit ad caulas: vetos perpressus et imbres. Nocte super media: tui sub matribus agni Balatum exercent: ille asper & improbus ira Sequitur in absentes: collecta fatigat edendi Ex longo rabies: & sicce sanguine fauces: Haud aliter rutulo muros: & castra tuenti Ignescunt irae: & duris dolor ossibus ardet:

Turnus ut ante uolans tardum precesserat agmen Viginti lectis equitum comitatus: & urbi Improvisus adest: maculis quae thratius albis portat equus: cristaque legit galea aurea rubra. Ecquis erit mecum iuvenes: qui primus in hostem En ait: & iaculum at torquens emittit in auras: Principium pugnae: & campo se se arduus infert. Clamorem excipiunt socii: fremituque sequuntur Horri sono: teuerum mirantur inertia corda Non equo dare se campo: non obuia ferre (huc Arma viros: sed castra fouere: huc turbidus atque Lustrat equo muros: aditumque per auiam querit. Ac veluti pleno lupo insidiatus ouili: Cum fremit ad caulas: vetos perpressus et imbres. Nocte super media: tui sub matribus agni Balatum exercent: ille asper & improbus ira Sequitur in absentes: collecta fatigat edendi Ex longo rabies: & sicce sanguine fauces: Haud aliter rutulo muros: & castra tuenti Ignescunt irae: & duris dolor ossibus ardet:

Turnus ut ante uolans tardum precesserat agmen Viginti lectis equitum comitatus: & urbi Improvisus adest: maculis quae thratius albis portat equus: cristaque legit galea aurea rubra. Ecquis erit mecum iuvenes: qui primus in hostem En ait: & iaculum at torquens emittit in auras: Principium pugnae: & campo se se arduus infert. Clamorem excipiunt socii: fremituque sequuntur Horri sono: teuerum mirantur inertia corda Non equo dare se campo: non obuia ferre (huc Arma viros: sed castra fouere: huc turbidus atque Lustrat equo muros: aditumque per auiam querit. Ac veluti pleno lupo insidiatus ouili: Cum fremit ad caulas: vetos perpressus et imbres. Nocte super media: tui sub matribus agni Balatum exercent: ille asper & improbus ira Sequitur in absentes: collecta fatigat edendi Ex longo rabies: & sicce sanguine fauces: Haud aliter rutulo muros: & castra tuenti Ignescunt irae: & duris dolor ossibus ardet:

Turnus ut ante uolans tardum precesserat agmen Viginti lectis equitum comitatus: & urbi Improvisus adest: maculis quae thratius albis portat equus: cristaque legit galea aurea rubra. Ecquis erit mecum iuvenes: qui primus in hostem En ait: & iaculum at torquens emittit in auras: Principium pugnae: & campo se se arduus infert. Clamorem excipiunt socii: fremituque sequuntur Horri sono: teuerum mirantur inertia corda Non equo dare se campo: non obuia ferre (huc Arma viros: sed castra fouere: huc turbidus atque Lustrat equo muros: aditumque per auiam querit. Ac veluti pleno lupo insidiatus ouili: Cum fremit ad caulas: vetos perpressus et imbres. Nocte super media: tui sub matribus agni Balatum exercent: ille asper & improbus ira Sequitur in absentes: collecta fatigat edendi Ex longo rabies: & sicce sanguine fauces: Haud aliter rutulo muros: & castra tuenti Ignescunt irae: & duris dolor ossibus ardet:

huiusmodi versus pessimi sunt: h. Iaculum. DO. De dit principium pugnae: id est signum fuit ante quod nulli licebat arma mouere. i. Principium pugnae. S. Hoc de Romana solennitate tractum est: cum enim uellent bellum indicere pater patrus: hoc est princeps foccalium perficere ad hostium fines: & praefatus quendam solennia clara voce dicebat se bellum indicere propter certas causas: aut quod socios leserant: aut quod abrepta animalia: nec obnoxios reddiderant: & haec clarigatio dicebat a claritate vocis: postquam clarigatioem hasta in cor fines multa indicabat iam pugnae principium.

Clamor ex d. so. S. Legitur et clamore. Si clamore sensus erit talis: haec factum foci clamore committant. Si clamorem intelligimus Turni eos clamore excessisse: & cum fremitu eum sequuntur.

Inertia corda. S. non reuera: sed sicut hostibus uidebatur. m. Aditumque per auiam querit. S. Eadem per auiam sane exprimitur Turni uolentia: nam uiam per auiam nullus requirit. n. Ad caulas. S. munimenta et septa ouium: Est ei grecum nomen: & detractio. Nam greci auias uocant animalium receptacula.

Nocte super media. SER. ultra media nocte. i. maiorem eius partem: & est bona elocutio per Synephrasim: ut si dicas legi noctem super media. i. ultra media noctem. nulla enim synephrasis est: quae non & casus mutet. & egeat subauditione: ut haec ego nunc ignaram huius quodcumque periculi. p. Improbus ira. C. quae ira facit improbum: id est insatiabilem.

Sequitur in ab. S. Pantasma sequitur expressum: quia & lupo circa caulas fremunt ut in ipsis animalibus solent.

Ex longo rabies. SER. absoluta elocutio: ut si dicas ille fame fatigatur ex longo: s. Siccus. CR. siccus fauces. i. ex ardore: qui puenit ex sanguine ardentibus fauces. t. Tuenti nescit ire. Cum ei tuentur monimenta inexpugnabilia exardescit: quia desperat expugnationem.

Dolor ardet. C. quia puenit ex ira. Ira enim est accensio sanguinis ad uindictam sumendam: ergo ardet: quae uindicta: si desperatur ignis dolorum.

Eneidos

Et qua via dau: S. Qua aduerbiū loci est: nō p. nōmē: Nam nō cōstat verius: si via septim^o sit: nō ntis: Ergo q̄ via. i. p. quā p̄t vīg vallo Troiano excutat. Legit tñ et que via: et est sensus absolutio. y. Excutat. C. videbat em̄ posse supari troianos: si ex castris p̄drent: sed desperabas ipsos posse elicere.

a. Classē q̄ la. C. Vna hęc via videbat restare: q̄ exire cōpellerent. l. vt nautibus incēsis succurrerent. Triplex ergo laus znee: q̄ mādauerat ne se abfente in p̄sū exirent troianos: q̄ impatori suo obsequētes fuerant: & Turni q̄ id sū opere conaret. a. Vrget p̄ntia tur. D. Plus valet p̄ntia eius q̄ p̄t iubere: q̄ iussio. C. Vrget p̄. Turni. Null^o em̄ tā ignau^o ē mīles: q̄ p̄nti ipatore aliqd̄ declinet periculū. b. Facibus accin. aris. S. arma tur: instruit. C. Aris, propter fumcos vapores. Vñ sequit: Fumcū fert picea lumen. c. Piceū fert fumida lu. S. Sordidior em̄ ex thedis et igni fum^o ē. D. Fumida theda. Cum hoc dicit: exprimit: q̄re di zent: facibus aris. d. Quis dē o mu. S. q̄a res deom̄ est & ardua: lō p̄ se cā nō pōt dicere. Hic aut gloria Turni latenter p̄ndit: cuius vis nisi a nūminib^{us} repelli nō potuit. C. Quis dē. In re difficili scita mīnimeq̄ verisimile musas inuocat. e. Prisca si. factō: si tam. S. oīs antiquas difficult: puta: et incorrupta manat in p̄o: seros. Hoc ei dicit factū: hoc licet priscū fieri eius fama nō ē obliterata ve rustate. C. Prisca fides. et go credenda res: q̄uā nec apud p̄scos: q̄ rei p̄p̄o: res erant: deiuit fides.

f. Sed fama pennis. C. q̄. d. hęc sola via est: q̄ res prisca: nec literis mandata scri potuerit: q̄ fama p̄petua conseruata sit.

g. Quo primū. S. hoc ē initio. Nō em̄ secundo facte sunt naues apud idā ab Aenea. D. Tempe q̄: verisimilis sit res: cū tempus & locus exponitur. C. Tempe. Optimum figmentū: et a summo poet̄ ingenio profectū. h.

Formabat. SER. id est formare cogitabat: nō enim in Ida: sed apud antandru facte sunt. i. Alta pela. S. absolutū est: vt lata camporum.

k. Ipsa deū ge. ferf. S. Pigmentū hoc licet poeticū sit: tñ q̄ exemplo caret: notatur a criticis: vnde lōgo p̄mio excusatur. nam is & prisca rōne religionis: & Iouis beneficio dicit esse perfectū: vt naues mutarent in nymphas: q̄ vel aliqua ex parte possit ēē verisimile. D. Ipsa deū ge. nullus

homo hęc viderat aut audierat: sed musē poetā docuerat: l. Berecynthia magnū. S. Mater deū a monte Phrygiē berecyntho: cui⁹ vltima syllaba caret: aspiratōe: quā addimus quotiens montē deli cynthū dicimus. Est aut tenuis ista discretio: quib^{us} nominib^{us} subtrahi debeat aspiratio: nam

ecce Ripei montes Archa die nō scribunt cū aspiratione: quā addim⁹. q̄ rēs Rypheos mōtes Scythie significamus. m. Da nate petēti. S. ac si diceret ei que tubere debuerat. DO. Da. Imperatia vos ostendit parentis. Nate: quod nomē ad imperandū multū valet.

n. Cara. D. v̄ sit de parenti: quā diligit: & q̄re amat. Rem aut arduā p̄teturā causas iustas miferit. o. Domito te p̄scit. olipo. S. videt dicere: p̄scit ei: cui⁹ beneficio seruatus ad olympi regnā venisti. Saturn⁹ em̄ cū oīs filios Iouē solum ēē nō potuit: celatū matris auxilio: domito: ergo olympo in euas. f. leges p̄ hñtū meū mundo redacto.

p. Pinea syl. mihi. S. Cōgrue. na: pinus in turcia matris est deum.

q. Arce fuit summa. S. Hoc ē apd̄ gargara: q̄ dēcta fuit: quasi kupa kōp̄tos. id est caput capitis: altitudinis altitudo carra est. h̄kēp̄da. Gargara autem sunt montes tōc cacumina: p̄pter qd̄ dicit in arce summa.

r. Nigranti picea. SER. Umbrosa & picea est genus arboris: vnde p̄x de sudat. Harum aut secundum Plinī quinq̄ sunt species: sicut etiā supra diximus.

s. Has ergo. SER. Non trabes: na: de arce naues nō fiunt. Vnde melius arbores intelligim⁹ referētes ad piceas: vel ad pinos. Sane notandū trabes cū dixi sse de arborib^{us}: cum non dicant: nisi tam celsę & iam p̄positę.

t. Classis egeret. SER. iusta Aeneę petitio: et concedentis benignitas nūminis exclusit piaculum:

Nam his remotis sacrilegium cōmitteretur. v. Timor anxius. SER. aut perpetuū est timoris epitheton: aut certe verum timorem voluit significare: v̄ separe ab eo qui ex cupiditate nascitur prosperorū: vt. Exulāta haurit corda p̄uor pulsans. x. Prosit nostris in montibus. SER. Bona breuitas: nam detraxit his & esse: nam plenum est prosit: & his ortas esse in montibus nostris: quod fecit elocutionis causa.

Qua temptet rōne aditus: & qua via clausos

Excutat teucros vallo: atq̄ effundat in equor:

Classē⁹ que lateri castrorū adiuncta latebat:

Aggeribus septam circū: & fluuiatibus vndis:

Inuadit: fociosq̄ incendia poscit ouantis:

Atq̄ manu pinu flagranti feruidus implet.

Tum vero in cūbunt: vrget præsentiā Turni:

Atq̄ omnis facibus pubes accingitur aris:

Diripuerē focos: piceum fert fumida lumen

Theda: & cōmixtam vulcanus ad astra fauillā.

Quis deus o musē tam seua incendia teucris

Auertit: tantis ratibus quis depulit ignes:

Dicite: prisca fides factō: sed fama perennis,

Tēpore quo primū phrygia formabat in Ida

Aeneas classē: & pelagi petere alta parabat:

Ipsa deum fertur genitrix berecynthia: magnum

Vocibus his affata louem: da nate petenti

Qd̄ tua cara parēs domito te poscit olympo.

pineā sylua mihi multos dilecta per annos

Lucus⁹ in arce fuit summa: quo sacra ferebant:

Nigranti picea: trabibusq̄ obscurus acernis:

Has ego dardanio iuueni cum classis egeret

Lēta dedi: nunc sollicita timor⁹ anxius vrget.

Solue metus: atq̄ hoc p̄cib^{us} sine posse parentē:

Neu cursu quassatę vllō: neu turbine venti

Vincantur: prosit nostris in montibus ortas,

Torquet. S. qui susti-
net regit. **D.** Torquet. qui. i.
qui est o. m. res p. r. s. h. tñ
nō debet aliqd p. r. s. t. cō-
tra sagi. vt illa petit. f. vt
et naues et Aeneas nō sūt
subiecti casib⁹. **C.** Torquet
qui sydera mundi. In cri-
cultu ait. Est em̄ qd solū
mouet. Et est hęc prima
cāta verus de⁹ p. quē oia
sunt. Ipse autē p. se est. Sta-
bilisq; manens dat cūcta
moueri: est idem qd mo-
uet et mouet: vt sūt scd⁹
causē. est q. solū mouet:
vt hęc inferiora. Optime
igitur diffinit deū: qui
torquet sydera mūdi. i. q.
omia mouet: cū ipse imo-
bilis maneat. In fabula er-
go physici aliqd & theo-
logici posuit: vt diffini-
tū vni deū: mox vt poe-
ta ad fabulas reuoluitur.
2. Quo fata vo. **S.** Ostē-
dit fata aliqren⁹ trahi: nō
enī vt quāq; hoc em̄ di-
cit: quō. i. ad quam rem:

a. Peto istis. **S.** p. istis:
Nam sic dicim⁹: peto tibi
pro te. **b.** Mortali ne
manu fac. **C.** omia q̄cun-
q; sunt: a deo sunt. Sed q̄
dam ipse facit: immedia-
te. i. sine aliq; medio: & si-
ne secundis causis: et hęc
qm̄ proxima suo factori
nullaq; cā interponit in-
ter se factoremq; suū: a
deo retinent de natura fa-
ctoris q̄ immortalē est: vt
pari ab ea degenerēt: &
pp̄erea immortalitē reti-
nent: vt sunt aīe hūang.
Quēdā vero facit: nō oī-
no imediate: sed p. secun-
das causas: vt sunt corpa
cōposita: & hęc ita dege-
nerant: vt nō seruet factō-
ri immortalitatem.
c. Fas habēat. **S.** ius. nec
enim possent eterna esse:
quē ab hominibus facta
sunt. **Horat⁹.** Debemur
morti nos nostraq;. **Nas-**
lē animi facta sunt im-
mortalia: ita corpi perē-
unt. **Salustius.** Ceterū stu-
dia nra sicut anima im-
mortalia sunt.
d. Certusq; incert. **p.** i. cā.
S. Hōc dicit. casibus licen-
tiam hęc petitio vult adi-
mare. **Nā** Aeneas forte q̄
homo est nauigationis: de-
bet timere periculū: qd per itē: si eius nauib⁹ ḡternitas detur.

e. Cui tanta deo p̄miss. **S.** Cui: ac si diceret: nec regi quidē
deorū. **f.** Defunct⁹. **S.** liberat⁹: vt. **O.** tandē magnis pe-
lagi defuncte periculis. **g.** Port⁹ q̄ te. **S.** Nautico vltus
est verbo: cum de nauibus diceret. **h.** Quęcunq;. **SER**

Filius huic contra: torquet⁹ qui sydera mundi:
O genitrix quo fata vocas: aut qd petis istis:
Mortali ne manu fact⁹: immortale carine
Fas habēant: certusq; incerta pericula lustret
Aeneas: cui tanta deo permissa potestas:
Imo vbi defunct⁹ finem: portusq; tenebunt
Aufonios: olim quęcunq; euaserit vndis
Dardaniūq; ducem laurentia aduexerit arua:
Mortalem eripiam formam: magniq; iubebo
Aequoris esse deas: qualis Nereia clotho:
Et galathea secant spumantē pectore pontum.
Dixerat: idq; ratum stign⁹ p. flumina fratris:
perpice⁹ torrentes: atraq; voragine ripas
Annuic⁹: & totum nutu tremefecit olympum.
Ergo aderat promissa dies: & tempa parce
Debita complerant: cum turni injuria matrē
Admonuit: ratibus sacris depellere thedas.
Hic primū noua lux oculis effulsit: & ingens
Visus ab aurora coelū transcurrere nymbus:
Idēq; chori: tum vox horrenda per auras
Excidit: & troum rutulorūq; agmīa complet:
Neu⁹ trepidate meas teuci defendere naues:
Neue armate manus: maria añ exuere turno
Quam sacras dabitur pinus: vos ite solute:
Ite deē pelagi: genitrix iubet: & sua quęq;
Continuo puppes abruppuut vincula rips:
Delphinūq; modō diuersis æquora rostris
Ima petunt: hinc virgineq; (mirabile monstrū)
Reddunt se totidem facies: pontosq; feruntur:
Quot prius grate steterant ad littora prore.
Obstupuere animis rutuli: conterritus ipse

numē vetuit. **c.** Marīa ante. **D.** Pulchre a loco in q̄ erāt
possibilitatē sumpsit. **v.** Ire deē pelagi. **S.** Alii hucusq;
volunt matrē deū locutā. Alii iungunt genitrix iubet.
x. Totidē. **D.** vt apperet ipsas esse quę fuerunt versē.
y. Obstupuere animis rutuli. **S.** timuerunt rutuli.

Hic ostendit aliquas esse
perituras. **i.** Euaserit
vndis. **S.** de vndis exierit:
cū venerit ad eū locū: de
q̄ nauigatur⁹ nō sit. **Alii**
legūt: euaserit vndarū pe-
riculū. **k.** Mortalē cri-
piā for. **S.** Bñ dixit mor-
talē. nec em̄ pōt fieri vt ea
de res et mortal⁹ sit: & im-
mortal⁹. añ est: vt desinat
esse mortal⁹. **C.** Mortalē
eripiā formā. q. d. ipse nul-
la cā interposita: vt imor-
tales iure esse possint.

l. Qualis nereia clotho:
S. Non tales dixit erit. sic
supra. Qualis mugitus fu-
git cū saurus arā taurus:
m. Per pice torrentes. **S.**
ardentes: & est figmentū
poeticū. **n.** Et totū nu-
tu tremefecit. **olym.** **C.** Ma-
crobius aliqñ vir mra
doctrina excellēs: i. hoc lo-
co nationis ingenio nō
discedit: nā greci oia suis
arrogant: nostris contra
oia detrahere conant. Ait
igit phidīa: cū souē olym-
piū fingisset interrogatū:
de q̄ diuinam mutare res
effigies: respōdisse se archi-
typū iouis i. triū. **Home-**
ri versibus inuenisse. tan-
q̄ illi vitio det: si quicqd
Home. dicit: ipse ñ dicat.
ac de sup̄aliis & criminibus
totū illū vultū collegisse:
miraturq; hoc a Marce
p̄missum. **S.** nō video
cur hoc Hemistichio illū
maiestatē nō min⁹ q̄ Ho-
merus expresserit.

o. Aderat p̄miss. dies. **S.**
Promissum tps aduen-
rat. **p.** Turni injuria. **S.**
scz quā inferebat: & mō
injuria. est. **q.** i. in-
iusticia. Hinc et apud Co-
micos: iniuri⁹ est q̄ audet
aliqd cōtra ordinē iuris:
et bñ iniuria: qm̄ et cōtra
necessitatē fati: & contra
rōnē fœderis bella cōmo-
uerat. **q.** Hic primū. **D.**
Debuert añ p̄iecturatio-
nē p̄ire signa: ne cassa res
facta videat: deñ vox se
quē: vt cōiectura signorū
formet. **r.** Noua lux. **S.**
id est nymb⁹ deorū: qd &
paulo post dicit. **s.** Ne
trepidate. **S.** p. ne festine-
tis: & p. hoc significat: iō
ad nauū defensionē egress⁹
fos nō ēē Troianos: quia

Eneidos

z Melapus. S. f. timuit
numinis fili. a Et am
nis rauca fo. S. Licet and
quitas habuerit hic z hec
amnis. meli' en est accipe
rauca sonans. p. rauca amnis;
pedery. S. Nūc ipm deū territū dixit supra yndas fuit

Turbatis melapus equis; cunctatur & amnis
Rauca sonans; reuocatq; pedē tyberinus ab alto

perterritas: et se resillas:
c Tyberinus. S. sup-
ple timuit. Per hos autē
gradus maior Turni designatur audacia, quale & in quar-
to. At non infelix anni phoenissa.

Ad Animos tol. dic.
S. Magnanimitatē suam
cōprobat dictis: tale est il-
lud econtrario. Turbatū
q; oculis. e Increpat
vltro. D. Temeritas maxi-
ma: qui cū fatū intellexisset: debuit potius fortunā suā
deslere. f Hec monstra petūt, S. appetūt: vt reginā petūt.

At nō audaci turno fiducia cessit:
Vltro animos tollit dictis: atq; increpat vltro:
Troianos hec mōstra petūt: his Iuppiter ipse

g Iuppiter ipse. SER:
Qui oibus p̄stare consue-
uit. Vnde & Iuppiter dī
ctus quasi iuuans p̄cer.
Ergo auxiliū solitum non circa Troianos accipimus: sed

quod ipse prestare consuevit.

Auxiliū solitū. D. q. d. qui fugere semper soliti sunt. C. Auxiliū solitū. Maxima prudentia: vt quid ab hostib' est pro se facere argumētetur. **I** Non tela neq' ignes. Expe-

ctant rutilos. S. non expectant rutilos: vt rutilorum telis: aut ignibus perant: q' ita nauti am' illione p' erunt. **k** Maria inuia teucris. S. color est: nam rē quam troiani pro se putabant in contrarium vertit dicens: nauigatiōis auxiliū & fuge p' didisse troianos: quos constat p' fore licite habuisse nauigatiōis vitare discrimina. **l** Res pars altera. S. Humane em' nature duo elementa cōcella sunt. f. mare & terra. C. Res pars a. cū mari ac terra mortales v' possint: mare crepu cē remotis nauibus ostēdit. terra vero in sua potestate esse: q' tot Itali in suūm aduenerunt. **m** Tot mi gē. D. Sepa. et deinde d' gē. **n** Nil me facit. S. Tacitis qōnibus occurrat dices si fataliter se ad Italiam venisse dicere iam venerunt: cōpleta sunt facta: & calide tacuit: quod erat fatale. Troiani em' dicit: Itaque sibi regna dēbent. Et est oratorū q'ntio ne ita proponere: vt faciliem solutiōis fortiantur euentū. **o** Si qua phryges p' ita. S. quasi & ista cōtingant. D. Phryges. p' cōsilio posuit. C. Si qua phryges. mira cōsultatio: P'ntū em' dicit troianos tacere fata sua: quod est ac si dicat falsa esse que loquunt: deinde circūscribit que negare oīno non pōt: nā dicit voluerunt fata in Italiam venire troianos: non autem regnare: & cū venissent factū ē fati. Deinde contra opponit fatū suū: quod quis falsū sit: tū non facile dilui potest. Et illud validissimū proferri non fuit illis satis rapuisse vnam cōiugem. f. Helenā: nō debere esse satis q' semel perierint. **p** Sunt & mea cōtra. fati. S. Ho. falsum ē quod dicit turinus: sed in arte rhetorica tunc cōcedit vti nobis medatio: cū redargue re nullus potest: vt hoc loco. Quis em' vere scire potest: Turno data essent: nec ne res sponsa: quia scit falsum esse: quod dixit. **q** Sceleratā gentem. S. Argumentis probare dicta contendit dicens esse sceleratam gentē ob raptā sibi coniugē: in quo facto vti greg' corū exemplo: qui rapta Helena gentē deleuere Troianam. **r** Coniuge precepta. S. Inuidiose sponfam cōiugē vocat. **s** Nec solos tangit atridas. Iste do. S. Cur non in similitu-

Auxiliū solitū eripuit: non tela: neq' ignes
Expectant rutilos: ergo maria inuia teucris:
Nec spes vlla fuge: rerū pars altera adempta est.
Terra autē in nostris manibus: tot milia gētes
Arma ferunt Itale: nil me fatalia terrent
Si qua phryges pre se iactant responsa deorum.
Sat fatis veneriq' datū est: tetigere quod arua
Fertilis aufonię troes: sunt & mea contra
Fata mihi: ferro sceleratam excindere gentem
Coniuge precepta: nec solos tangit atridas
Iste dolor: solisq' licet capere arma mycenis.
Sed periisse semel fatis est: peccare fuisset
An fatis: penitus mō nō genus omne perosum
Foemineum: quibus hec mediū fidutiavalli
Fossarumq' morgeti discrimine paruo
Dant animos: an non viderunt moenia troię
Neptunni fabricata manu considerare in ignes:
Sed vos o lecti: ferro quis scindere vallum
Apparat: & mecū inuadit trepidantia castra:
Non armis mihi vulcani: non mille carinis
Est opus in teucros: addunt se protinus omnes
Hetrusci sotios: tenebras et inertia furta
palladii: cęsis summe custodibus arcis
Ne timeant: nec equi cęca condemur in alto:
Luce palam certum est igni circumdare muros.
Haud sibi cū danais rem faxo et pube pelafga

dine criminis sit poenę similitudo. Si culpa repetit: supplicia quoq' geminent. D. Solos atridas. Si luerit poenas prima est iniuriarū in atridas pulsi patria luent: & itaq' in nos ita

exortes: & ideo imbecilliores. Est ergo mirū exēplū deprimat aut omnia illorū gesta apud Troiam: & se grecis proponit q' nō fraudē: sed vi velit adoriri. **t** Penitus mō non genus om' p' r. f. S. mō omne genus femineū nō eos penitus perolos decebat. locutus est aut figuratē. **v** Nec mediū fiducia valli. C. validissimum argumentū: nā si nō potuerit cū integri essent muniti: mavalidissimāq' vrbe se tueri: quo nā modo nunc multū imminuti: fossa & vallo se defendent: contra quos nec vulcanis armis dicit sibi op' esse: neq' milie nauibus: etiam si omnes eructab illis pugnent: cū careant Hectore a quo p' decennū defensi sunt: neq' aut dolis Vlyssis: quib' paladiū furat' ē: neq' se dolis equi rem aggressurū: Sed aperto Marte acturū promittit. **x** Fossarūq' mo. S. quasi nō tutela: sed mortis dilatio. **y** An non viderit. S. legitur. At non. Si an non: absoluta est. Si at non: est inceptū: ua paracula ad ornatum pertinens Hora. At o deorū quicquid in celo regit: Tale est. At non sic phrygius. penetrat lacedemonia pastor. **z** Sed vos. C. Optim' p'gressus: nā primo ducit hostes in cōtemptiōē: deinde horat suos: vt in illos audiant. **a** Vallū. S. dicit ipa munitio: nam valli fustes sūt quibus vallū munit. Ipse, de sustentaculis vultū. pri' vallos sub tecta reſerto. **b** Mecū. C. vt ostēdit nō mittere eos ad pericula: q' ipse detrahat.

c Non armis mihi vul: S. Bene arma generaliter dicit: nā ipse habuit a Vulcano: sed solum gladium: vt ensē. Quē dauno ignis potens deus ipse parent fecerat: & stygia cadentē cinxerat vnda per hoc autem: quasi latenter dicit se

Achille meliorē: qui se troianos etiā sine diuinis armis superare posse confidit. **d** Addant se protinus om. S. ne timere videatur auxiliorū multitudinem dicit esse incrementa victorię. **e** Luce pallam. S. propter tenebras & furta inertia. **f** Quos distulit hector. S. bene solius Hectoris facta est cōmemoratio: vt ostendatur ipse perisse qui potuisset esse terrori: propter quod vult Aeneam nihil fortiter

Eneidos

fecisse in bello troiano:

g. Melior. S. q. d. i. maior et prima. h. Bñ gestis corpora rebus. S. in eo cā rñ q. hostes non ausi sunt egredi. i. Pugnam sperare para. SERV. i. contra Troianos: non a troianis: ne videatur contra su predicta omnia nunc solcis inferre timorem.

k. Vigilū excubiis. S. Excubiis sunt diurne: vigilie nocturne. l. Ceteri quē q. S. Ceterionū. s. ex more Romāg militū: nam ex numero militum: qui eos sequuntur gradus dignitatis apparet. m. Verūtēra. a. h. e. S. Potant. Et est hemistichium ennianum: n. Noctem insomne. i. milites insomnes in noctem. o. Ludo. C. Nā voluptas quē capitur i ludo excitat spiritus: qui excitati somnum arcent.

p. Hec super. C. ut multa fiducia reddebat rutulos negligentiores: ita contra Troianē ex periculo admoniti omnia diligentius curabant: facit ergo narrationem verisimilem: quia est secundū naturam.

q. Trepidī for. S. festini ppter formidinem: nā non est iteratio. r. Pontes q. S. qui sūt in muris angustioribus. C. Pontesq. nam cum moenia sint ita lata: ut discurrerent per illa recipere possint apponuntur tabulata & velut pōtes. s. Propugnacula. S. Pinnae. C. Pro pugnacula sunt: quib⁹ moenibus pugnando hostes arcemus: & tutos nos reddimus. t. Quos pater. C. ORI. Et hoc prudentis imperatoris fuit: ut abfuturus aliquos summę rerū p̄ficeret. v. Rectores iuuenum. S. legiur & iuueni. S. iuueni: Alcanio. Si iuuenū: magistros militū accipe. D. iuueni. A. scario: aut appellatiōe vni⁹ us omnes intellexit. C. Rectores iuuenū. nā illa grā cū animis abūderet prudentia careat: rectorib⁹ indiget. x. Sortita per. S. sorte diuisa ad defensionē p̄clī. C. Sortita pericū. per sorte accipiens inter se ea in quibus pericū erat.

y. Quod cuiq. tu. est. S.

Exercet vnusquisq. vires ad id quod accipit tuendum. C. Quod cuiq. tu. Ceteri enim certis rebus delegadi sunt: nam quod omnibus faciendum relinquitur: a nullo fit.

Esse putent: decimū q̄s distulit hector in annū,
Nunc adeo melior quoniam pars acta diei:
Quod superest: leti bene gestis corpora rebus
procurate viri: et pugnam sperate parati.
Interea vigilum excubiis obsidere portas
Cura datur messapo: & moenia cingere flāmis.
Bis septem rutuli muros qui milite seruent
Delecti: ast illos centeni quēq. sequuntur:
purpurei cristis iuuenes: auroq. corusci
Discunt, variantq. vices: fusi q. per herbam
Indulgent vino: & vertunt ceteros ahenos,
Collucent ignes: noctem custodia ducit
Insomnem ludo.
Hec super e uallo prospectant troes: & armis
Alta tenent: nec non trepidi formidine portas
Explorat: pontesq. & pro pugnacula iungūt:
Tela gerunt: instant mnētheus acercq. Sereftus
Quos pater gneas: si quando aduersa vocarēt:
Rectores iuuenū: & rerū dedit esse magistros,
Omnis per muros legio sortita periculum
Excubat: exercetq. vices: quod cuiq. tuēdū est.
Nisus erat portæ custos acerrimus armis
Hirtacydes: comitem Aeneq. quē miserat Ida
Venatrix: iaculo celerem leuibusq. sagittis,
Et iuxta comes Eurialus: quo pulchrior alter
Non fuit æneadum: troiana neq. induit arma:
Ora puer prima signans intonsa iuuenta,
His amor vnus erat: pariterq. in bella ruebant.
Tum quoq. cōmuni portā statione tenebant.

5 Nisus. D. Quā cito dixit nomen: patre docum: in quo natus: & quibus ēēt studis. C. Nisus erat: Oprime iuueni dat robur animi sine mīta prudētia: a. Ida venatrix. S. a. ple riscp. ida mater Nisi accipitur: quia dixit venatrix: nā si montē volueris acciper. abusiue Idam venatricem dictam intellige pro venationibus abūdanem: nā venatrix proprie est: q. venatur: non quē venationibus abundat. b. Iaculo cele. S. Bñ inducit Nisū esse optimū iaculatore: & hanc p̄mittit armop̄ peritiam: quē post plurimū poterit in Euryali defensione. c. Troiana neq. induit arma. S. hoc est qui nondum bellicosa arma induerat. i. acciperat: & hoc dicit pulcher qui dem erat: sed nondū bellā di peritus. D. Troiana neq. induit arma. ceteris pulchrior: pulcherrimus autē cū esset armat⁹. C. Troiana. i. a. nō fuit alter ex his qui arma indueret.

d. Dii ne hunc ardorem mentibus addunt. Euryale. An sua cuiq. de sit di ra cupido. S. Apud Plotinū philosophum & alios queritur. Vtū mentis nō sit acies per se ad cupiditates: & consilia moueat: an impulsu alicuius numinis? Et primo dixerūt mentes humanas moueri sua sponte. deprehenderūt tñ ad omnia honesta impetū nos gento: & numine q. dam familiari: quod nobis nascēbus datur. praua vero nostra mente nos cupere: & desiderare: nec enim potest fieri: ut praua numinū voluntate capiamus: quibus nihil malū constat placere. Vnde nūc hic oritur est sensus. Hoc em̄ dicit Nisus O. Euriale dii ne nostris. mentibus cupiditates inuicunt & desideria: an sit deus ipa mentis cupiditas. ORI. Dii ne hunc ardorem mentibus addūt: an sua cuiq. deus sit dira cupido. Optima ē Serui expositio: sunt etiā qui dicāt animas nostras ita esse instructas suis virtutibus: ut duas extremas operari non sentiamus. et

go quē admodū vegetatiua: quē omnīū humilima: est: non sentit a nobis cum operatur: nam neq. sentimus corp⁹ cre scere: neq. decoctionem in stomacho epate ue fieri: neq. v

nas pulsare: & alia multa ita intelligentia: que supra vna ē. Et supra intellectū posita deo pene coniungi tur: nobis non aduerrentibus agit. Et hec quidē nobis (vt Platonici aiunt) prode est. e. Mentib⁹ addunt. S. Bene addunt: nā anim⁹ sui natura prudēs ē. sed ei addit: vt aliquid impatienter desideret.

f. Dira. S. magna aliqd magni f. per hostes transitum. D. Dira cupido. cogitationes maximas de aliq. mouet: an ipsa sibi mēs deus est. g. Mens agit carmili. S. molitur.

h. Quire. S. modo otio non somno. nam in vigiliis fuerat collocatus.

i. Cernis que rur. habeat fure. S. p. desiderii vult esse rationabiles causas. C. Omis que rut. mouebat ad t. egregiū facinus adolecentem ingenis gloria. & summa reipū. vtilitas: deinde dabat spem perficiendi neglecta hostiū: q. res secundariū semper comes esse solet. k. Sōno vino q. sep. S. Alterum pender ex altero. Et sepulti. quasi quē pulsus: & nil sentientes.

l. Porro. S. Hortātus est. m. Quid dubitem. S. id est cogitem. omnis em cogitatus in dubitatione est ante sententiā.

n. Popululq. patresq. S. Transfert in. Troianos Romanam consuetudinē vt solet plerq. prius em iubeat populus: post cōfirmabat senatus.

o. Reportent. S. nā re vacat. p. Si tibi que posco. S. poscere est secūdū Varionē quotiens aliquid p. merito nostro deposcim⁹. Petere vero est cum aliqd humiliter: & precibus postulamus. Et bene Euryalum q. nolit ducere latentem ostendit. q. Moenia palatia. S. vbi nunc credit esse Aeneā. r. Obstupuit. C. non periculo: sed cupiditate laudum.

s. Mene. C. Oratio ē ab amicissimo animo: cū neq. ab illo spernendum sem societate rerū magna rum: neq. se illū in periculo desistere dignū putat. et t. Sumis adiungere reb⁹. S. Summū: & extremū dicim⁹: & laudabile. Bene ergo in re dubia sermo: ne vilius est dubio: nā hoc

Nisus ait: dii ne hunc ardorem mētibus addūt
Euryale: an sua cuiq. deus fit dira cupido:
Aut pugnā: aut aliqd iādudū inuadere magnū
Mens agitat mihi: nec placida cōrēta quiete est.
Cernis: que rutulos habeat fiducia rerum:
Lumina rara micant: somno vinoq. soluti
procubuerunt: silent late loca: percipe porro:
Quid dubitem: & que nūc aīo sententiā surgat.
Aeneam acciri omnes: popululq. patresq.
Exposcunt: mittiq. viros qui certa reportent.
Si tibi: que posco promittūt: (nam mihi facti
Fama fat est:) tumulto videor reperire sub illo
posse viam ad muros: & moenia pallentea.
Obstupuit magno laudū perculsus amore
Euryalus: simul his ardentem affatur amicum.
Mene igitur sociū summis adiungere rebus
Nise fugis: solum te intāta pericula mittam:
Non ita me genitor bellis assuetus opheltes:
Argolicum terrorem inter: troieq. labores
Sublatum erudit: nec tecum talia gessi:
Magnanimum aeneā: & fata extrema secutus:
Est hic est animis lucis cōtempitor: & istum
Qui vita bene credat emi: quo tendis: honorē.
Nisus ad hec: equidem dete nil tale verebar:
Nec fas: nō ita mereferat tibi magnus ouātem
Iuppiter: aut quicūq. oculis hec aspicit equis:
Sed si quis (que multa vides discrimine tali)
Si quis in aduersum rapiat casusue: deusue:
Te superesse velim: tua vita dignior etas:
Sit qui me raptum pugna: pretioque redemptū
Mandet humo solita: aut si q. id fortūa vetabit:

dicat: non debes me nec a tua gloria: nec a periculis segregare. v. Non ita. C. modeste se laudat cum quicquid in se roboris sit: ab educatione: que propria parentis est: provenire demonstrat. x. Genitor bellis af. S. ipse puer est: necdū probatus: vnde se: & ab illis trib⁹. & a patris virtute cōmendat.

y. Argolicū terrorem. S. quem greci intulerūt.

z. Sublatū. S. susceptū.

a. Nec tecū talia gessi. C. nā si aliis periculis minus cognitus sum: tibi tamen cū quo semper sum: pbatum me esse oportet.

b. Est hic est animus. S. Hic potest esse & aduerbiū demonstrantis: vt sit est hic. i. i. meo pectore. potest & sic accipi: vt dicas hic est anim⁹ lucis cōtempitor: hoc est iste animus: ergo hic & producti potest & corripit. c. Quo tendis. S. i. ad quem niteris: i. henter emam vita. i. v. te p. tio. d. Nil tale verebar. Si quale tu suspicaris. Nec humana negotia: nec que loquitur. e. Sed si quis in aduersum. D. Omnia huc refert. q. in causa minus spei: plurimos inest.

f. Casus. C. secūdū epicuros: qui deos humana curare negebant: & omnia cū su fieri putabant.

g. Deus ve. C. Secūdum Achademicos: maxime q. prudentia dei omnia regi vt nos volunt. Tortus aut ista locus: & quid valeat amicitia cum vera est: & cōmiserationē sumā prope eūdem demonstrat: q. prouenit ab excellētia animi morū virtutisq. Cōmiseratio em capitur: vt ostendit Cicero: non min⁹ a magnitudine animi q. a laetitia. h. Mandet humo. S. m. h. hic distiguit: Alii lugunt mader humo solita: vt cōmendet in terra solita. i. Fortuna. S. que piis inuidere p̄suevit. Starius. hinc trahens colorem ait: inuida fata piis: et fors ingenibus ausis Rara comes.

k. Absenti ferat inferias. S. hoc est cenotaphion faciat: & impleat honorem sepulchri.

l. E matribus. S. enobilibus. nam matres non nisi nobiles dicimus: Vnde

Eneidōs

& matre dictē sunt. Sci-
mus autem non omnes
mulieres in Sicilia reman-
sisse: nam legitur i duode-
cimo. Et moestū Iliades
crinem de more soluit.
m Ille autem, S. hoc lo-
co esse interruptam orati-
onem. Nisi intelligimus:
n Vigiles simul excitat.
S. qui vigilarum officiū si-
mul habebant.
o Seruantq; vices. S. hic
distingguendum est: alias
sensus non procedit.
p Regemq; requirunt.
S. regis filium: vt magnū
regine: sed enim miserat⁹
amorem.
q Cetera per terras o. S.
Exaggerat more suo vigi-
lantium laborem.
r Consilium summis re-
gni de rebus habebat. S. Lu-
ciliū versus vno sermone
mutato: nam ille ait. Con-
siliū summis hominū de
rebus habebant.
s Iam nuntius esset. S.
Iam: aut cito: aut cū nullū
inuenirent.
t Annixi hastis. S. Oste-
dit iam eos diuturna stati-
one fatigatos. Quod autē
stant: et romani moris est
& bellice necessitatis. hūc
autem standi habitum et
salutē commemorat: vt fessi
arma sua quisq; stantes
incumbere.
v Castrorū: & cāpi me-
dio. S. in medio cāpi spa-
tio qui campus castrorū
medius fuit.
x Rem magnam precii
q; more fore. S. dicebat se
afferre rem magnam: cū
mora p̄cium posset affer-
re. i. poenam Terē. Ego p̄-
cium ob stultitiam fero:
vt sit sensus. Si tard⁹ mit-
tamur ad Aeneam: lucem⁹
hostiū poenā. Alii sic itel-
ligūt. Scimus quidem ad-
uentum nostrū morā ve-
stris afferre consiliis: verū
huius more erit precium:
id est remuneratio: namq;
hoc offerebāt: quod illi co-
gitabant: vt diximus su-
pra. Quis ue Aeneas ita nū-
tius esset. y Accepit
trepidus. S. festinos mōre
suo. z Audite o men-
tibus equis. C. Cum cau-
sa hęc fide caritura videre-
tur. Caprat in primis attē-
tionē: & statim incipit cō-
futare validiora argumen-
ta aduersariorū. illi em op-
ponere potuisset iuuenilē
gratē: quę vt plurimo con-

Abfenti ferat inferias: decoretq; sepulchro.
Neu matri misere tanti sim causa doloris:
Quę te sola puer multis e matribus ausa
persequitur, magni nec moenia curat aceste.
Ille autem: causas nequicquam nectis inanes.
Nec mea iam mutata loco sententia cędit:
Acceleremus ait: vigiles simul excitat: illi
Succedūt: seruantq; vices: statione relicta:
Ipse comes niso granditur: regemq; requirunt,
Cetera per terras omnes animalia somno
Laxabant curas: & corda oblita laborum:
Ductores teucrum primi delecta iuuentus
Consilium summis regni de rebus habebant
Quid facerent: quis ue æneę iam nuntius esset
Stant longis annixi hastis: & scuta tenentes
Castrorum: & campi medio: tū Nisus: & vna
Euryalus confestim alacres admittier orant:
Rē magnā: preciumq; more fore: primus iulus
Accepit trepidus: ac nifum dicere iussit.
Tum sichyrtacides: audite mentibus equis
Aeneadē: neue hęc nostris spectentur ab annis
Quę ferimus: rutuli somno vinoq; soluti
Conticuere: locum insidiis conspeximus ipsi:
Qui patet in biuio portę, quę proxima ponto.
Interrupti ignes: acerq; ad sydera fumus
Erigitur: si fortuna permittitis vti:
Quęsitum æneam: & moenia pallantea:
Mox hic cum spoliis ingenti cęde peracta
Affore cernetis: nec nos via fallit euntes:
Vidimus obscuris primam sub vallibus vrbē
Venatu assiduo: & totum cognouimus annē.

filio caret. Deī de q; p̄mē-
runt eos prestare non pos-
se propter hostiles excubio-
as: quas fallere nequeant.
Primo ergo demonstrat
non temere rem hęc sum-
pisse: sed cū consilio: deī
de facilitatē rei: vel saltem
possibilitatē ex negligētia
hostiū: qui iam ex vino: p-
fundiori somno premāt.
Ac deīq; demonstrat lo-
cum ita sibi ad insidias de-
ctum. a Ne sic hęc no-
stris spectet ab an. S. Bū
excusat: quia scit de grate
puerorū posse dubitari: di-
cens non ex suggerentium
persona: sed suaui consi-
lio ponderanda.
b Portę quę prima pō-
to. S. Apparet (vt sup̄ di-
ximus) castra troiana i ho-
stienū fuisse. Si quidē nū-
lus alter locus in lauro-
uinati hic fluuio coheret:
hinc pelago. Et nunc dicit
portę quę proxima pōto:
Item paulo post dicitur⁹
est. Opposuerit etiā: nam
dextra cingitur amni.
c Interrupti ignes. S. su-
pra aliter lumina rapa mi-
cant. d Fumus erigi-
tur. SE. Signum est sopi-
torū igniū: quotiens ma-
ior fumus erigitur.
e Si fortuna. S. occasio.
C. Si fortuna permittitis
vri. q. d. Fortuna quidem
sefe vltro offerat: modo il-
la vri velitis.
f Quęsitum. S. vt quęra-
mus. g Cum spoliis:
S. hinc est quod supra Eu-
ryalo dixit: me referat tibi
magnus ouante iuppiter:
respiciens ad id quod pos-
sit fortiter facere.
h Nec nos via fallit. S.
benevbiq; cum amico cū-
cta cōcat. C. Nec nos via
fallit: non solum providi
quomodo hostilia castra
tur⁹ egredieret: sed etiā qd
deinde iter tenendum sit:
i Obscuris primam sub
vallibus vrbem. S. nā in
obscuris vallibus positiui
dimus primā vrbem: hoc
est primam partē vrbis:
nam Palanteum in mōte
est: non in vallibus. D.
Vidimus obscuris. Demō-
strat rē fieri posse. C. Ob-
scuris: propter interualla
locorum. Primā vrbem:
primas partes vrbis.
k Annis grauis atq; an-
tis matorum alectes. S.
Salusti. de philippo. Quę
grate & cōsilio cęteros an-

tebat. I. Dii. D. Matur
nominis matura oratio
Recte autem incipit a diis
quorum favore respu. tales
vires recipiunt.

m Non tamen omnino
teucros de pa. S. ac si dice
re. licet rascimini ad tem
p' in hic apparet nō velle
vos penitus delere Troia
nos: q. tales animos iuue
nibus datur. n Hume
ros dextraſq. tenebat. S.
hoc ad affectum retulit:
nec enim ſimul fieri p't. In
tellegim' autem q. ſingulis
os & membra ſim. amplex
ſubatur. o Vultu la
chrymis atq. ora n. S. Poc
ter unxerit & modo vnu
ſignificat. Eſt autem itera
p' inter dū recipit d. ſere
torem. D. Lachrymis. la
chryme aut. gratulationis
ſignū. q. exiſſent tales.
Item doloris q. recordare
ut tot fortū virorū iam
miſſorum: quia dixerat.
Non tamen omnino teuc
ros delere paratis. C. Vul
tum atq. ora. Os in quo
vultus apparet: nam vul
tum iam demonſtraui
ſe accidentia in facie que
ab aliqua perturbatiōe p
venit: aut egritudinis:
aut timoris aut letitię aut
ſpe. p. Viri pro laudi
bus. S. i. virtutibus. ab eo
quod procedit id quod ſe
quitur. C. Viri. q. d. qui in
adoleſcenti. annis virilem
animum geritis.

q. Dii moreſq. dabunt.
g. Ceteris eſt tractum
de philoſophia: q. dicit ſuſ
ſicere ad gloriam benefa
cū confidentiam. D. Dii.
qui bonis fauent. M. reſe
q. velti Recteq. viuēdo.
t. Actutū. S. conſeſtim
ſine diladone: & eſt aduer
bium temporis.

Aeneas. D. & vt diu
tumor res ſit Aſcanii. C.
Aeneas actutum. Aeneas
qui imperium tenet q. pri
mū dare poterit. Verū cū
ſtaſyſtra illi ſuperſutura
ſit reſtabit Aſcanius: qui
cum coſtaneus vobis ſit:
omnia perſoluet. Ex quo
oſtendit q. munus tanti fa
choris non vno: aut alio
to. ſed plurimis continui
tiſq. beneficiis honeſtū idū
ſicvnum ergo: & brevis
temporis erit periculum:
acremuneratō. vniuerſam
deinde vitam decoratam reddet.

t. Integer qui. S. ado
leſcenti: cui adhuc grās integra ſuperſt. Vnde Ennius deos
qui integros dicit: qbus multum qui ſuſeſt.

Hic annis grauis: atq. animi matur⁹ aethes:

Dii patrū quorū ſemper ſub numine troia eſt:

Non tamen omnino teucros delere paratis:

Cum tales animos iuuenum: & tī certa tuliftis

pectoraſic memorās hūeros dextraſq. tenebat

Amborū: & vultū lachrymis: atq. ora rigabat:

Que vobis que digna viri pro laudibus iſtis

premia poſſe rear ſolui: pulcherrima primum

Dii. moreſq. dabunt veſtri: tū cetera reddet

Actutum pius æneas: atq. integer qui

Aſcanius. meriti tanti non immemor vnquā,

Imo ego vos: cui ſola ſalus genitore reducto

Excipit aſcanius: per magnos Niſe penates:

Aſſariciq. larem: & canē penetralia veſte

Obteſtor: quecunq. mihi fortuna fideſq. eſt

In veſtris pono gremiis: reuocate parentem:

Reddite conſpectum: nihil illo tī iſte recepto.

Bina dabo argento perfecta: atq. aſpera ſignis

pocula: deuicta genitor quecepit ariſba:

Et tripodas geminos: auri duo magna talenta:

Cratera antiquū: quem dat ſydonia dido.

Si vero capere italiā: ſceptriſq. potiri

Contigerit victori: & prædē ducere ſortem:

Vidiſti quo tūnus equo: quibus ibat in armis

Aureus: ipſum illum clypeū: criſtaſq. rubentes

Excipiā forti: iam nunc tua premia Niſe.

pretere a bis: lex genitor: lectiſſima matrum

Corpora: captiuoſq. dabit: ſuaq. oībus arma.

In ſuper id campi: quod rex habet ipſe latinus.

v Excipit Aſcanius. S. i.
ſubſequitur: et a poeta di
ctum eſt. C. Excipit. Sta
tim ſubſequitur: nec potu
it liberalius reſpondere:
cum quicq. aut cōſilio:
aut virtute ſibi prouentur
rum ſit: id penitus promit
tar illis.

x Canē veſte. S. venera
bilis antiquiſſim. D. Ca
nam antiquam: pperuā.

y Obteſtor. S. Adiuro:
& ē ordo. Imo ego cui ſo
la ſalus genitore reducto:
Vosq. obteſtor p deos re
uocate parentem. D. Obo
teſtari aut eſt ob aliquam
cauſam deos teſtes adhi
bere. z Fortuna fideſq.
eſt. S. Quicquid caſutige
quid cōſilio egero: vobis
cōmittam: nam p fidem
cōſilia ſignificat: per for
tunā opus: et impūtet cū
luſſibet rei poſſibilitate.

a Nil illo triſte recepto.
S. Subaudiſ erit. b Bi
na dabo argē. C. Laudat
munus a numero q. duo
ſunt: laudat a maietia &
artificio: laudat a difficu
tate: q. ex hoſtibus rapta
ſint. c Deuicta q. que
ceperat. S. Arqui ſecū dum
Home. Ariſba Troianis
m ſit auxilia: & ab Achil
le ſubuerſa eſt: ſed accipit
muſ: aut ante bellum gre
corum Ariſbā a troianis
captam: & in amicitie foe
das admiſſam: Aut certe
pocula hæc data ab Hele
no: q. in achillis bonā per
Pyrrhi ſucceſſerat heredi
ta: vt ſit. que cepit: p ac
cepit: deuicta ariſba. nihil
em tollit poſt victoriā: ni
ſi qd ſit magni meriti.

d Duo ma. ta. S. Bū ad
didit magna. Nā variū
apud diuerſas gentes eſt
talēti pōd: vñ talēti pōe
& breue aliqd: & magnū
ſignificare. Nā vt ſupra di
xi muſ ſecū dū Plautū Ta
lēti. lxx. libras eſt. q. cum
dixiſſet debere cēcum. xl. li
bras: paulo p intulit: duo
talēti. per locū dicēs debet
tal ta tot quot ego & tu
ſumus. Talēti breue quā
dē oñdit q. ppe qd accepit
vict: cū victori leuia ſint
data munera. C. Magna
ta. q. (vt oñdim) & quā
inueniebant. e Quē dat
ſydo. C. laudat ab aucto
rē. f Ducere ſortē. S. ſta

tuere. Alii pprie ducere legūt qd eſt fortū: vt ſtat ductis ſor
tib' vna. g Vidiſtiſ q. tur. C. nouerat iſtos cupidiffimos
glorię. q. qd magis pmittere poterit q. ſumū ducis equum.

Encidos

h. Exciplam forti. S. pre-
ter fortem dabo.
i. Insuper his. S. Sup huc
D. Insuper. Mos mirand⁹
in poeta. Vbi enim multa
narranda sunt: ne continu-
atio fastidium ponat: diui-
dit: interponendo aliquid
quod tamen non sit alie-
nu. k. Campi. S. Quod
habet rex ipse latin⁹: nos
fuerat: vt viris fortibus p
honore daretur aliq agri
prius: vt habuit Tarqu⁹
sup⁹ in capo Martio: qd
spaciū ab Homero tene-
nos dicitur. Hoc ergo: qd
latinus pro honore de re
publica habuit: ab Asca-
nio intelligimus esse pro-
miffum. C. Id camp. Ro-
manū morem sequit: qui
bñ de repu. meritos agro
donabatur: de mutio &
mulda alia legitur.
l. Te vero mea quē spac-
is propioribus. C. demon-
strat qd sifitudo gratia bes-
tiuole inā conciliat.
m. Venerande puer. C. p
miraculo dictū: inā nihil
tam longe a pueritia qd ve-
neratio est. n. Pectore
toto. S. omni affectu.
o. Rerū verborūq fides.
S. et tempu. tibi cōmitti:
& tecū omne cōmunicā-
bo cōstitū. p. Menulla
dies tam fortibus ausis
dissimilem arguerit. S. ab
hoc officio: & ab hac aus-
daria accessu temporis in-
terior nō probabor qualis
esset: fortuna cōmittet: ran-
tūm hoc possum de me
promittere: vt semper aus-
deam temp velim fortiter
facere: nā hoc est quod di-
cit: fortibus ausis dissimilem
arguerit. Tantū ergo
meū est: hoc promittere si
ue prospera: siue aduersa
fortuna cōmittetur: nam
aut dissociū: uia particula
est: non negantis aduerbi-
um: qd Tantū fortuna
secū. Aut aduer. ca. ORI. i.
mō aliquid accidat qd cui
rādū sit: siue in secūda: siue
in aduersa fortuna.
r. Super oia dona. S. vlt-
ra omnia dona. i. qd ego
pluris qd cetera dona ista
cū. s. Genetrix. DO.
Magnū pōdus in his ver-
bis Maternū em nomen
omnes affect⁹ transit. Pre-
terea: qd sit ex genere Pri-
ami: non accessione noua:
sed vetustate cōiuncta. lau-
dauit ergo a genere. sed qd
frustra laus originis tangit

Te vero mea quem spaciis propioribus etas
Insequitur venerande puer: sã pectore toto
Accipio: & comitē casus complector in omnes:
Nulla meis sine te queretur gloria rebus:
Seu pacem seu bella geram: tibi maxima rerū
Verborumq; fides. contra quē talia fatur
Euryalus: me nulla dies tam fortibus ausis
Dissimilem arguerit: tantum fortuna secūda
Aut aduersa cadat: sed te super omnia dona
Vnū oro: genitrix priami de gente vetusta
Est mihi: quam miseram tenuit nō lilia tellus
Mecū excedentē: non moenia regis acceſte:
Hāc ego nūc ignarā huius (quodcūq;) pidi est
Inq; salutatam linquo: nox & tua testis
Dextera: q; nequeā lachrymas perferre parētis.
At tu (oro) solare inopem: & succurre relicte.
Hanc sine me spem fetre tui: audentior ibo
In casus omnes. perculsa mente dederunt
Dardanide lachrymas ante oēs pulcher lulus.
Atq; animum patrię strinxit pietatis imago.
Tunc sic effatur.
Spondeo digna tuis in gētib; omnia ceptis.
Namq; erit ista mihi genitrix: nomēq; creuse
Solum defuerit: nec partum gratia talem
parua manet: casus factum quicūq; sequetur.
Per caput hoc iuro: per quod pater añ solebat:
Quę tibi polliceor reduci: rebusq; secundis
Hęc eadem matricq; tuę genitricq; manebunt.
Sic ait illachrymās: humero simul exiit ensem
Auratum: mira quē fecerat arte lyeon
Gnosius: atq; habilem vagina aptarat eburna
Dat Niso mnestheus pellē: horrentisq; leonis.
Exuias: galeam fidus permutat alethes.

tur: nisi is qui laudatur vi-
ta & moribus se maiori-
bus suis dignū gerat: po-
nit suas virtutes: excusat
aut qd ignaram relinquit
quia nisi illa causa interce-
ssisset: scelus non paruum
cōmississet. e. Priami
de gente vetusta. S. de sa-
milia: & bñ cū cū ex co-
gnatione cōmendat. Nā
Ascanius nepos est Pri-
ami qd Creusam. C. Priami
de gente vetusta. Est an-
anda a requia est ex ca-
dem familia: de qua ma-
ter tua. Est itidem a me-
q; preter qd mater est: om-
nia cōmittit: & labore me-
me sequetur ppeſa est.
v. Miseram. S. quę sic ma-
pacienter diligebat filiū.
x. Mecū excedentē. S. vt
le meū comitat⁹ her. vult
em intelligi sui causa ma-
trem secūda. y. Ignarā
inq; salutata. C. Time-
bat em ne robur animi p-
etate materna succubere.
Preposuit igitur repa. ma-
tri: & remediū sua prudē-
tia adinuenit. i. Quod
cūq; pidi est. S. sylephū
nam subaudiū perculsa
a. Inq; salutata. S. in salu-
tata: & est Temelis: vt in-
uicilis inq; ligat⁹ qd deba-
b. Quod nequeam la-
pa. S. Excusat me videri
crudeli. Vnde sequit mas-
tris eius tragicus & mis-
tabilis: ille conquestus po-
tuit li linqere solā crude-
lis: & Talia. e. Inopē:
S. modo auxilii egentem
d. In casus omnes. S. vo-
supra fortuna secūda vel
aduersa. e. Pulcher lu-
lus. S. Inq; grūū epithetū
pulchritudinis posuit: cū
res esset in loco religionis
f. Strinxit pietatis imā-
go. S. perstrinxit momor-
dit amonuit: sensus autē
est: aut postq; vidit istū sic
amare matrē paternę pie-
tatis cepit virtutē agno-
scere: aut certe cepit etiā
ipse sic pietatem agnosce-
re: vt eius consuevit pater:
aut certe exemplo Eurya-
li audius cepit amare pa-
trē etiā añ dilectum.
g. Partū gratia talem
ua manet. S. debet ab om-
nibus coli: quę talem cre-
uit. C. Talem partū. non
erit illi parua remuneratio
qd illum peperit.
h. Casus factū quicū-
q; sequet. S. Satis cōgrue.
premia em non debentur

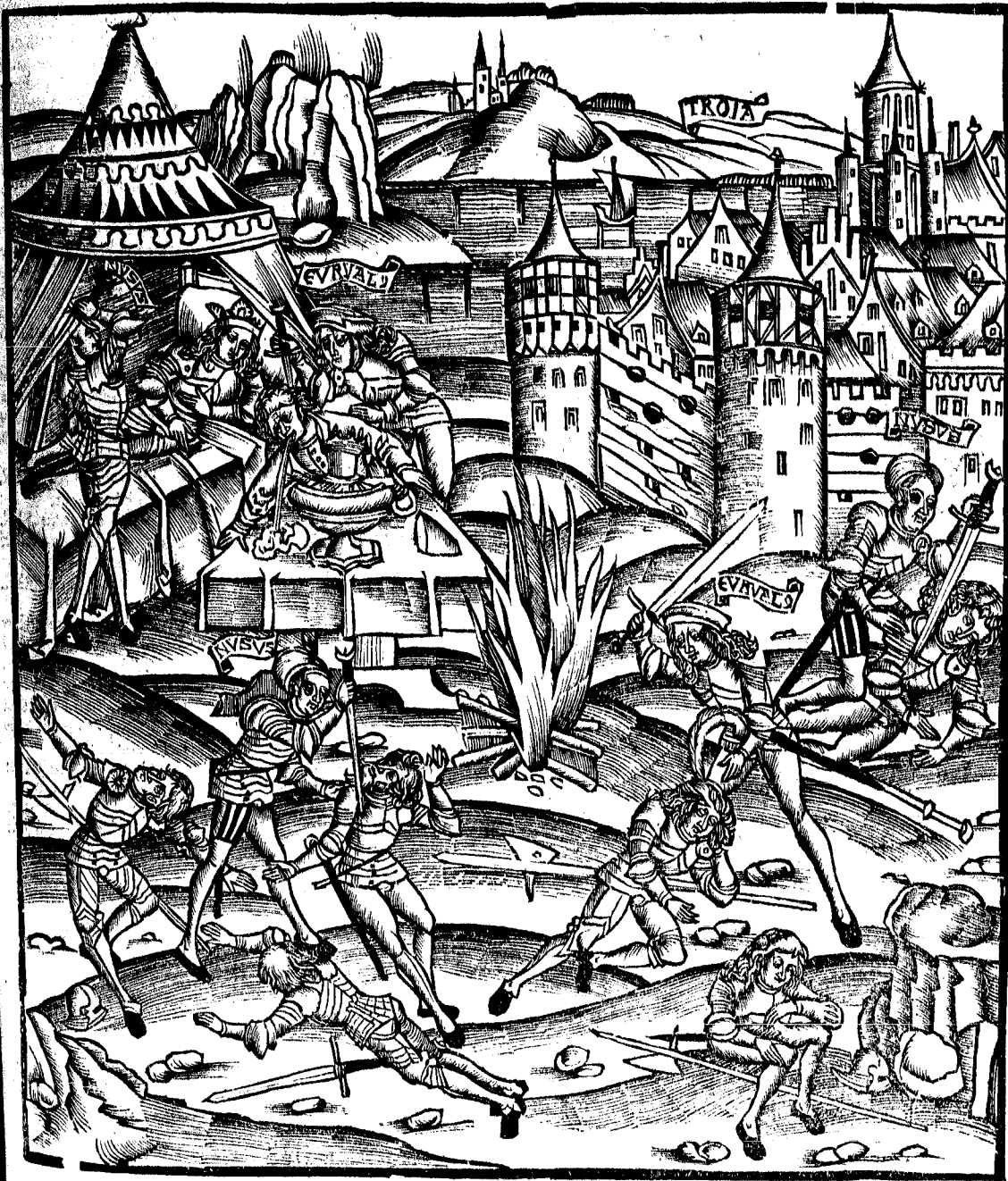
euenerit: sed voluntati.

i Per qd pater ante solebat. S. Alii volunt ideo ante: quia
abfens est Aeneas: nam iurare possumus: & per abfenti si
lii caput: Alii ad causam religionis trahunt: quę preccepti:
vt filii imitentur in omnibus rebus suos parentes: vt nunc
quasi iuratio sic iurandi: vt dicit Ascanius iuro per caput
meum sicut pater per caput suū vitare consueuerat quo
piens fidē suā confirmare cupiebat. Alii volunt ideo dictū
ante: quia pontificibus per liberos iurare non licebat: sed p
deos tantūmodo: vt sic anteq̃ pontifex esset Aeneas.

k Reduciq̃ rebus seclis. S. Mira arte moras in prosperis
& ea iterat tacet aduersa: & magis intellectui. & subauditi
on relinquit: cū ei nō dicat: si nō redieris: ait. M̃riq̃ tūc zc.

l Matrici tūc generici manebunt. S. Hoc autem seclidū

morem Romanorū dicit apud quos premia decernebant:
vt illi liberisq̃ eius darent: liberis: quę accipere non potu
issent parentes. C. Hęc eadē matri manebūt. subaudi si nō
redieris. quod subtrahit: ne male: aliquid ominaretur.
m Geneti quę. C. L. quoniam mater ipsa oia Euryalo p
missa accipere propter vetustatē erat: & propter sexum in
abilis erat. n Humero simul exiit ensē. C. Dat &
ad presens minora munera: quibus maiorem fidem confir
met. o Lycaon Gnosius. S. Cretensis. Et est laus ab ar
tesce. Hunc autē gladiū Euryalo datū intelligam. Nam
Nisus accepit pellem & galeā. p Pellem horren tūq̃ le
onis exuuias. S. roxyro. dixit hoc est his idē: vt bellū etiā
pcede boi stratisq̃ iuuēis Laomedōtiade. q Galeā. S.
Alię cū sūt explorātū: sic ēt Home. onidit & alię bellantiū:

r Quos omnis: C. facti rem verisimile: ex eo quod fieri solet. s Primorū. S. genitius hic venit ab eo quod est hi primores: sicut hi proceres. quorum nominū nominatū sin- gularis nō inuenitur: licet dicamus primoris.
t Votis. S. Aut cum vo- tis: aut pro reditu vota fa- cientēs. v An annos. C. nam puerilis etas: si e- p naturā respicias ea non fe- rebat. x Animum. C. fortitudinem. y Curā. C. prudentiam & consili- um. z Et nubibus irri- ta do. S. ut ipsa partem vo- lucres disperdit in auras.
a Noctisq; per vmbra. C. Nam in luce deprehen- si fuissent. b Castra ini- mica. S. non tantum hos- tilia: sed etiā perniciosa: nam eū dolo dicitur ini- mica: unde. f. redituri non erant: quod ex sequentib; comprobatur. C. Castra ini- mica. q. d. inuitabile exi- tium: nam duo tot supera- re qui poterant. Sed tñ vt demonstratur eorū fortitu- do addit Multis tē.
c Multis tñ ante futuri Exitio. S. Dico sic: offe- dit perniciosa castra eē: q̄ ipsa fuerant mortem alla- tura. C. Multis tamē ante futuri Exitio. passim ne- gligētia hostiū: & profun- dus somnūs facit rem ve- risimile: nā hēc iuuent ani- mū dabant. d Vina si- mul. S. vasa. f. vini. in qui- bus vina ponuntur.
e Ore locutus. S. nō est paritologia: nā secundum Homerū exploratores: q̄ volunt plerūq; nūri signi- ficant. f Audendū dex- tra. S. quā audem? & cur- su: & animo. C. Audendū dextra: q̄a animo: aut ver- bis non sat esset nūc in tā- ra occasione. Colligitur em̄ hic omnia quę rheto- res sub signo in coniectu- rali reponūt. f. locus: tem- pus: spacium: occasio. Ex quibus sequitur spes per- ficiendi: & spes celandi.
g Hac iter est. S. per ho- stium cēdē: & audaciā no- stram. h Consule lon- ge. C. Ita consule: vt lōgm quū spaciū oculis lustran- do explores.
i Hęc ego vasta dabo. S. de qb; dixit Corpora fusa vident: sed nō augurio po- tuit depellere pestem: offe-

Protinus armati incedunt: quos omnis eūtes
Primorū manus ad portas iuuenūq; senūq;
prosequitur votis: nec non & pulcher Iulus
Ante annos animūq; gerens curamq; virilem:
Multa patri mandata dabat portāda: sed aure
Omnia discerpunt: & nubibus irrita donāt.
Egressi superant fossas: noctisq; per vmbra
Castra inimica petunt: multis tamen antefuturi
Exitio: passim somnō vinoq; per herbam
Corpora fusa vident: arrectos littore currus:
Inter lora rotaq; viros: simul arma iacere
Vina simul: prior hyrtacides sic ore locutus.
Furyale audendū dextra: nunc ipsa vocat res:
Hac iter est: tu ne qua manus se attollere nobis
A tergo possit custodi: & consule longe.
Hęc ego vasta dabo: & lato te limite ducam.
Sic memorat: vocēq; p̄mit: simul ense superbū
Ramnetem aggreditur: qui forte tapebus altis
Exstructus toto proflabat pectore somnum:
Rex i dem: & regi turno gratissimus augur
Sed non augurio potuit depellere pestem.
Tres iuxta famulos temere inter tela iacentes:
Armigerūq; premit rhemi: aurigāq; sub ipsis
Nactus equis: ferro secat pendencia colla.
Tum caput ipsi aufert domino: truncūq; reliq;
Sanguine singultantem atro: tepesacta cruore
Terra: toriq; madēt: nec nō lamyrūq; lamūq;
Et iuuenem ferranum: illa qui plurima nocte
Luserat insignis facie: multoq; iacebat
Membra deo victus: foelix si protinus illum
Aequasset nocti ludum: in lucemq; tulisset.

dit per transiū fari neces-
sitate nulla penia posse de-
pelli. Est autē Homericus
versus. C. Vastā nā quis
locus magis vastus eē po-
test: q̄ is qui habitatoris
bus vacuatur.
k Lato limite. CRI. q̄a
latum spaciū hominibus
euacuabo.
l Premit. S. opprimit.
m Proflabat. C. maiore
est in dormientibus anhe-
litus. n Augurio. C.
Vide Seruiū: vt dic q̄ p̄
trāsitum signū huiusmodi
di artes vaticinandi: tñq;
ex maiori parte mēdare.
Ex hac autē temeraria q̄
de ostendit: plus longe p̄
desse consilium prudētū
um: q̄ iuuenū audaciā:
nam si hic caurus egisset:
curus eadē cum toto
potuisset.
o Temere. S. Passim for-
tuitu negligēt. DO. Te-
mere. ostendit hos ita vi-
no fuisse oppressos: vt cu-
cidisse potius: q̄ corpora
ad quę erem tradidisse vi-
derentur. p Sub ipsis
equis. S. circa ipsos.
q Secat. D. Quod nō fit
sine mora: Hoc veniebat
ex securitate agentis. & ig-
noratione patientis ex cui-
mā ebrietate.
r Pendencia colla. SER.
quasi ebriorum:
s Singultantem. SER.
cum singultu animam ef-
flantem.
t Plurima luserat. SER.
pro plurimum.
v Membra deo victus
SER. vino vel sono. DO
NA. Membra deo vict.
Ostendit hunc sola ebie-
tate oppressum esse. CRI
STOFE. Deo vel som-
no: vel baccho.
x Protinus: CRISTO:
iugiter: perseveranter.
y Per ouilia turbans.
SER. Perturbans ouilia:
nam themēsis est.

z Murumq; metu fre-
mit ore cruento. SER. v.
scilicet pecus. Nam mas-
le. quidem accipiunt mas-

tum fremitum de leone:
quod si dixeris vacat me-
tu:

a Incensus: & ipse per-
fuit. s. exemplo. Nisi.

b Ac muta in medio si-
ne nomine plebem. SER-
VI. Bene expressit: & bel-
loris pietas: et Tyrōis cō-
sideratā auiditatē. Nā Ni-
sus reges iterum: Euryal-
us in plebem: ut Salusti-
us. E insolentia auidi-
ma-
faciendi sine nomine au-
tem dixit: sine gloria: quo

Impastus ceu plena leo per ouilia turbans:

(Suadet enim vesana fames) manditq; trahitq;

Molle pecus: mutūq; metu fremit ore cruēto.

Nec minore euryali cedes: incensus & ipse

perfurit: ac mutā in medio sine nomine plebē:

Fadūq; hebesūq; subit rhoetūq; abarimq;

Ignaros: rhoetū vigilantem: & cuncta videntē

rum per humilitatem: nō
sunt hominū nomina no-
ta.

c Rhoetum vigilantē:
SERVIVS. hoc loco non
tantum Rhoetū timor. Sed
N. si audacia comprobaf.
d Vigilantem & cuncta
vident m. DONATVS.
hic solo timore perit: qui
nec clamore: nec ire contra
ausus est.

e Et multa morte recta
pit purpuream. SERVI.
Mpti hic distinguunt: ut sic

W v

Eneidós

senſus talis: eduxit gladio cū multo cruore purpureū. Alii multa morte recepit: vt ſit gladium cum multo cruore: & ſic inferit: purpuream vomit ille animā ſecū dum eos: qui dicunt animā eſſe ſanguinem. f. Recepit. SER. eduxit. Alibi haſtāq; recepat ofſibus herentem.

g. Purpuream. DO. Purpurea nigra eſt cum rubore: ſic ſanguis propter copiam vini nigror in eo fuerat.

h. Vina refert. SER. propter quē paulo ante porta uerat.

i. Hic furto feruid⁹ inſtat. SER. ſcilicet Euryalus: q; ſauiebat latēter: vt ſic furto nocturno proelio: nam fures ideo dicti ſunt q; furto. i. nigro tempore furta cōmittunt: aut reuera furto feruidus: quia Meſapi galeam ſuſtulit Rhamnetis phaleras.

k. Inſtat. DO. Occaſſo rei gerendū illum accendebat. Oſtendit autem hos nō motos eſſe pretio rege: ſed gloria qua abſtulerūt: ſolum ea quibus ornārētur.

l. Religatos. S. non ſolus tot: ſed diligenter ligatos. Vnde addidit re. ſex militari conſuetudine optime ligatos.

m. Abſiſtamus. C. recte illi qui grāte preſtat ſapientius conſulū datur.

n. Lux inimica. S. proditrix. C. Inimica nobis: q; tenebrarū bōficio ſerui hęc audem⁹. o. Penarū exſa. eſt. S. Bñ exhauiſtū: vt oñdatur eos auídos cēdis fuiſſe: et cruoris hoſtis. C. Exhauiſtū. cōuenienter dicitū in cēdis auídos.

p. Via ſa. p. ho. S. vt hęc egovaſta dabo: & lato te limite dūcā. q. Relinquit. C. n. et auaritē cā: ſ; glie cupiditate illa. egerāt.

r. Euryalus rha. tha. & au. bul. Cingula tyburri. S. Phalerę ornāmēta eq; ſunt. & eſt ſermo gręcus. cingulū autē hominū eſt generis neutri: nā aialium genere: ſoeminino dicim⁹ has cingulas. C. Euryal⁹ hęc autē cupiebant: vt eſſent perpetuū testimoniū ſuarum virtutū.

s. Tburri re. di. o. Quo mī. do. S. Conſuetudo erat apud maiores: vt inter ſe homines hoſpitū ſura mutuū ſis muneribus cōplerent: vel in preſenti: vel per intermuncios: ſenſus ergo nunc talis eſt. Cedicus quidē Remulo: cum cū ſibi abſens hoſpitio veller adiungere: miſit phaleras: & in gula bullis aureis: hoc eſt clauis iſignita. Remulus moriēſ nepoti ſuo cognomini hęc reliq;: q; poſtea victus a rutulis eſt: & occiſus: poſt cuius mortē apud Rhamnetē rutulum reperta ſunt hęc munera. Quod autē dixit tyburri Remulo: aut tyburriño intelligam⁹: hoc ē de tybure: vt ſit dātū ab

appellatūo veniēs hic tyburs: aut. tyburte ſ; ē filio tyburri ab eo qd ē hic tyburtus. h⁹ tyburri: vt ſit tyburri Remulo: ſicut Deſphobe glauci. t. Suo mo. dat ha. ne. S. Remulo quē ſupra auo cognomine dixim⁹: nā q̄rens aperit nō potuit nomē filii: vel nepotis cognomine eū eſſe intelligimus auo vel patri: quorum nomē aperte poſſit inueniri. Et cōtra ille ſilii: vel nepotis nomē poſſit fuerit pretermiſſum aut paternū cognomines eos intelligim⁹ necelle eſt. v. Poſt mortē. S. i. nepotis Remuli ſecū dū ſupra dictū ſenſum. Nā Donat⁹ dicit p⁹ mortē Niſi: & Euryali bello potiti ſunt rutuli: quod nō pcedit ſi diligenter aduertat: ſane ſecū dū hunc locū eſſe vñ de. xii. Virg. ſive p naturā obſcuris: ſive iſolubilib⁹: ſive emendandis: ſive ſe relictis: vt a nobis p hystorie antiquę ignorantia liquide non intelligantur.

x. Neq; q; S. nō ſolus. & eſt ne quicq; aptat nō nequicq; fortibus. D. Ne quicq;: quia oia in morte pedituruserat. C. Neq; q; qm n erat illa poſſeſſur⁹: y. Galeā meſapi. S. nō occiſi meſapi obſtrui galeam: nā dīmicat⁹ eſt paulo poſt: ſed inuenit tacet: & ſuſtulit. z. Habilem. C. i. cetero meſapi poſt q; al⁹: qm illi ſibi qdrabat: nā habile id dicim⁹: qd qdrat. i. qd optime hñe: & p noſtro arbitrio hñe utat⁹: etareq; poſſumus. Ergo in primo libro: Habileq; humeris ſuſpēderat at. habileq; ergo. i. quę neq; latior capiti: neq; anguſtior eſſet: ſed ita quadraret: vt comode ſe haberet. a. Criſtiſq; decoram. S. bñ pmitit dicens decorat⁹: nā ei⁹ ſplendore p dēte Euryalus capitur. b. Excedit: ca. S. rutulorū. ſ. nam ſupra dicit. Caſtra inimica pe. C. Excedunt ca. Vñ ſunt ſecūda fortuna in caſtris ſed qm nimis diu illa ſunt abuſi dephēſi ſunt ab equitibus: quos ſi maius reſceſſiſſent: nec tantā ſtragem edere voſuiſſent: faciō euafiſſent. c. Vrbe lat. S. non eſt cōtrariū illi loco vbi alio ſepit ſe rectis: reiūq; reliquit habenas. quod mō a latina vrbe auxilia venire cōmemorat: intelligimus em latinū in principio diſcordię: & tumultus paululū ſe abſtinuiſſe: poſtea tñ nec ſuorū copias: nec ppria denegaſſe conſilia: nam eū & ceteri: & foederibus interuiſſe dicitur eſt. d. Legio ca. inſtru. mo. S. proprie: nā legiones peditum ſunt: Turmę vero equitum. e. Moratur. C. Propter nimiam turbam: et maiora i pedimēta nō ita facile proficiſci pōt. f. Tercentum. SER. quia Romani equites primo tercentū fuerūt: de

Sed magnum metuens le poſt cratera tegebat.

Pectore in aduerſo totū qui cominus enſem

Condidit aſſurgenti: et multa morte recepit.

Purpureā vomit ille aim: et cū ſanguine mixta

Vina refert moriens: hic furto feruidus inſtat.

Glancq; ad meſapi ſotios tendebat: vbi ignem

Deſicere extremum: et religatos rite videbat

Carpere gramen equos: breuiter cū talia Niſus

(Senſit enim nimia cede: atq; cupidine ferri)

Abſiſtamus ait: nam lux inimica propinquat:

penarū exhauiſtū ſatis eſt: via ſacta per hoſtes,

Multa virū ſolido argēto perfecta relinquunt:

Armaq; crateraſq; ſimul pulchroſq; tapetas:

Euryalus phaleras rhamnetis: & aurea bullis

Cingula tyburri remulo ditiffimus olim

Quę mittit dona hoſpiti o cū iungere abſens

Cedicus: ille ſuo moriens dāt habere nepoti.

poſt mortē rutuli bello pugnaq; potiti

Hęc rapit: atq; humeris neq; q; fortib⁹ aptat:

Tum galeam meſapi habilem: criſtiſq; decoram

Induit: excedunt caſtris: & tuta capeſſunt.

Interea premiſſi equites ex vrbe latina:

Cetera dum legio campis inſtructa moratur

turibus reſceſſiſſent: nec tantā ſtragem edere voſuiſſent: faciō euafiſſent. c. Vrbe lat. S. non eſt cōtrariū illi loco vbi alio ſepit ſe rectis: reiūq; reliquit habenas. quod mō a latina vrbe auxilia venire cōmemorat: intelligimus em latinū in principio diſcordię: & tumultus paululū ſe abſtinuiſſe: poſtea tñ nec ſuorū copias: nec ppria denegaſſe conſilia: nam eū & ceteri: & foederibus interuiſſe dicitur eſt. d. Legio ca. inſtru. mo. S. proprie: nā legiones peditum ſunt: Turmę vero equitum. e. Moratur. C. Propter nimiam turbam: et maiora i pedimēta nō ita facile proficiſci pōt. f. Tercentum. SER. quia Romani equites primo tercentū fuerūt: de

Angulis em curia denda
bant quas: xxx. fuisse di-
am. & Scuran oca. S.
pō cypari: nā cypci pedi-
tum lūm: Scura vero equi-
tum. h. Volscente ma-
gistro. S. priorē: nā magi-
ter equitū dī. i. Mu-
ro. S. Troianorū. & L.
to lūmte. S. Respicens si-
m regionis locutus est.
i. Sublūm no. in v. m. S.
Sublūm nox est habes
Alquid lucis Hora. Noce
sublūm nūm ppter atra-
vidā & vīdas. D. Sublū-
m vmbra noctis: que se-
ro celo habet aliquid
lūmīis. m. Immemo-
re. C. Improvidū: non em
meminū: quod sciebat. i.
recedere radiū lūm i syl-
va possit: lūm: q. tenebras
querat: prodi. n. Ra-
dia. S. lūm. o. Haud
re. p. pericula hēc mō sūe
causa significat: alias fortu-
tū: alias male: alias pro-
videat: q. loco intelligun-
tur. p. State. D. Mūn-
ditate oīa interrogat.
q. Nihil illi tendere con-
tra. S. Hoc est nihil ei rei
ponderat: nā rēdo cōtra
lūmē rēdo: est respōdeo
abi. Tendo contra tuum
lūm: est occorro abi. Ergo
nihil tendebant. i. respōde-
bant: cōtra. i. Ad di-
vor. SBR. ad diuerticula
vī militaris. Tert. vbi ad
spū veni diuerticuli. D.
verticula aut sunt semitę
transversę: que sunt a latē
vī militaris. C. Ad di-
uortia: p. p. diuortia sūe
videat: que cadentes in di-
uortia dēfūit: vī videmus
Nūm mōtū. Sed hic di-
uortia appellat diuerticu-
la. i. vī que a frequentiori
vī diuertuntur. a. Abi-
tū co. S. melior est lectio
abitu q. aditum: cingunt
em sylva ne habeant vī
abire possint. C. Abitum.
locū p. que abire possent.
i. Sylva. DO. Brevis de
scipio: & q. ea sola con-
tinent q. errorē Euryalo fa-
cere possint: huc separat
lūm: q. dīscerni nō opor-
tuit. v. Horrida. CRI.
Alga et sentib. nisi paucis
callid. i. tenebre x Ra-
radū. se. cal. S. legit et luce
bat: quod si ē: rara p. raro
accipiendū est. vī sit raro
lūcebat: herbis. f. in quib.
dā locis iteruenit: si du-
cebat. intelligim. inter cal-
la p. corū rāra fuisse semi-

ibant: & tumo regi responsa ferebant.
Tercium scutati omnes volscente magistro:
Iamq; propinquabāt castris: murosq; subibāt:
Cum procul hos leuo flectentes limine cernūt
Et galea euryalum sublustri noctis in vmbra
prodidit immemorē: radiisq; aduersa refulsit:
Haud temere est visū: cōclamat ab agmīe vol-
State viri: q. cāviq; est: que estis in armis? (scens.
Quo ve tenetis iter: nihil illi tendere contra.
Sed celerare fugam in sylvas: & fidere nocti.
Obiiciunt equites sese ad diuortia nota.
Hinc atq; hinc: oēm q; abitu custode coronāt.
Sylva fuit late dumis: atq; ilice nigra
Horrida: quā densi cōplerant vndiq; sentes
Rara per occultos ducebat semita calles.
Euryalum tenebrę ramorum: onerosaq; pręda
Impediunt: fallitq; timor regione viarum:
Nisus abire: iamq; imprudens euaserat hostes:
Atq; locos: qui post albę de nomine dicti
Albani: tū rex stabula alta latinus habebat.
Vt stetit: & frustra absentem respexit amicum:
Euryale in foelix qua te regione reliquit:
Qua ve sequar: rursus pplexū iter oē reuoluens
Fallacis sylvę: simul & vestigia retro
Observata legit: dumisq; silentibus errat:
Audit equos: audit strepitus: et signa sequētū:
Neclongū in medio tēp: cum clamor ad aures
peruenit: ac videt euryalum: quē iā manus oīs
Fraude loci: & noctis subito turbāte tumultu
Oppressum rapit: & conātem plurima frustra:
Quid faciat: qua vi iuvenē: q. audeat armis

ā: hoc est hominū vīam.
y. Euryalū impē. S. Im-
pediō te per accusatiū dī-
cimus: & casus mutari
nō pōt. nisi desie ras ver-
bū: vī si dīcas impedimen-
to mihi est. Sciendū sane
multas confert in Eurya-
lū extusatiōes. i. Tene-
brę ram oīa rāra p. occultos
calles. C. Sentētia est non
soli vīā sed ne semitā q.
dem fuisse: sed rāros calles
qui p. semita essent. Nam
de actu vīa semita: itamē
re: & calle dictū est. Posui-
mus legere q. semita rāra
duceret per occultos calles:
vī ostenderet semitā: non
iugem fuisse. sed mō se ses-
mitā p. bere: mō ita tenuē
reddi: vī in calles: qui mī-
nores sunt: et eos quid em
vī apparetur dēfūerēt.
a. Fallitq; t. C. Sentētia
est q. ex timore amisit co-
gnitiōem: q. d. tenere
ppter regiōis & vīam am-
biguitatē difficile erat.
b. Nisus abi. S. Bū me-
minit velocitatis: quā ei
i. v. dedit. vī primū abi. lō
geat an oīa corpa Nisus
emicat. c. Imprudē. S.
f. remanēt Euryalū.
d. Albę de no. S. vī porę
vel citatis: vī regiō albanū
cui successit porcas. e. In
foelix q. te re. re. S. se in foelix
cē dicit: q. dolet: nō illū p-
pter quē dolet. D. Eurya-
le in foelix. duplex ē lectio.
vel in foelix Euryale: vī Eu-
ryale ego in foelix q. regiōe
reliquit. Sed magis ad se
refert: cui labores: & peri-
cula iā peracta repetenda
sunt. f. Rursus. C. retro.
g. Perplexū. C. implicatū
ambigū. h. Iter omne
reuoluens. S. f. sylvę. vrbā-
nus huc vīq; verba Nisus
vult esse. Alii: Poetę dant
rursus pplexū iter oē: h.
Signa sequētū. S. mīlarē
sonū dicit: qui varius est:
nā interdū canit: vī ieqn-
tur eos qui fugiūt: interdū
receptū. i. Nec longū
in medio tempus. S. inter
auditum sonū: & vīlū
Euryalū.
k. Fraude loci. D. iam lū-
berat Nisum ab uertua.
l. Oppressum ra. S. quā
iam omnis manus rapit:
nā male qdā videt rapis
accipiunt: qd si aduulseris
vacat: Quē iā manus oīs.
m. Quid faciat. C. Dubi-
tatio est: quę apud orato-
res maxie moget pathos.

Eneid

est em dolentis vel irascen-
tis dubitare quid agat: vt
Dido. En qd agas rursus
ne pcos irrisa priores expl-
ar. Et de Orpheo. Quid fa-
ceretis quo se rapta bis co-
suge ferret. n Pulchra
ppret per vul. mortē. S.
Gloriosum em est p. ami-
co perire. Et pulchra ex p-
sona poetę dictū est.
o. Oci^o adducto. C. Ne
in magna quidem trepe-
datioe fug fortitudinis obli-
tus est. verū oculius nos
admonet poeta nō ēē prū-
detis sese fortune credere:
nā que paulo ante sese le-
gā oñderat: breui penitus
aduersa facta est. p. Tu
dea presens nostro su. la.
S. nō dicit que presens es:
sed presens succurre labori.
i. illico statim. D. vt pos-
sis. C. Tu dea: omnia hoies
re in pulsu in rebus dubi-
is diuinū fauorē querūt:
sed recte hic nocturno tē-
pore in syluis ea deā q. &
noctū: & syluis preest iuo-
cat. q. Astrorum dec^o.
DONAT. laudat q. ro-
gar: vt beniuolā reddat.
r. Si qua tuis. S. Quaya-
cat. & hic: & in sequenti.
D. Si qua. Oñdit mientū
qd nihil pferret: nisi per se
pater fecisset. s. Hyrt-
cus. C. qui venator venas
tracē colebat. r. Suspedi
ue tholū. S. Tholus. pprie
est veluti scutū breue qd
in medio recto est: in quo
trabes coeūt: ad qd dona-
cōsueuerat suspēdi. Bū au-
tē venatorū numē inducit
inuocare syluā. D. Thol-
lū dicit medietatē recti in
rotundū collecti. v. Tur-
bare globū. S. Sana peti-
tio: qā impossibile vincere
fuerat: perire: vt saltē pū-
ber telorū hñficio. D. Pe-
tit: qd facile est nō liberati-
onis sui: & speli: sed turba-
tione globi. x. Rege te-
la per auras. S. p noctem
in qua sine auxilio numi-
nis rect^o fact^o ēē nō pōt.
y. Ferrū co. ha. S. de fero
ro ad hastā trāsīit. h. Co-
iicit. S. pcoiicit. Nā coicē
antiquū est. a. Aduersi
in tergum Sulmonis ibiq^o
frāgit. S. tergū. p. terg^o dī.
Vñ Salu. Tergis vincebāt
p. tergōib^o. vt intelligāus
hastā in scutū venisse: et il-
lic ēē collisam: vt frāgit sic
colliditur Fissoq^o scuti li-
gro etiā pcordia penetra-
tē: aliter nō pcedit: Nam li-

Eripere: an sese medios moriturus in hostes
Inferat: & pulchrā properet per vulnera mortē
Ocius adducto torquens hastile lacerto:
Suspiciens altam lunam: sic voce precatur:
Tu dea tu presens nostro succurrere labori
Astrorū decus: & memorū latonia custos.
Si qua tuis vnq^o pro me pater hyrtacus aris
Dona tulit: si qua ipse meis venatibus hausi
Suspendi ve tholo: aut sacra ad fastigia fixi:
Hūc sine me turbare globū: & rege tela p auras.
Dixerat: & toto cōnixus corpore: ferrum
Coiicit: hastavolās noctis diuerberat ymbras,
Et venit aduersi in tergum sulmonis: ibiq^o
Frangitur: ac fisso transit p̄cordia ligno:
Voluit ut iller vomēs calidū de pectore flumē
Frigidus: & longis singultibus ilia pulsat:
Diuerſi circūspiciunt, hoc acrior idem.
Ecce aliud telum summa librabat ab aure
Dum trepidant: it hasta tago p tps vtrūq^o
Stridens: traiectoq^o hēsit tepefacta cerebro:
Sēgit atrox volscens: nec reli conspicit vsquam
Auctorem: ne quo se ardens immittere possit.
Tu tamen interea calido mihi sanguine p̄enas
Perſolues amborū (inquit): simul ense reduso
Ibat in euryalum: tum vero exterritus amens
Conclamat Nisus: nec se celerare tenebris
Amplius: aut tantum potuit perferre dolorem
Me me adsum: qui feci: in me conuertite ferrū
O rutuli: mea fraus omnis: nihil iste: nec ausus
Nec potuit: coelum hoc: & cōscia sydera testor.
Tantum inſollicem nimium dilexit amicum,

hastā reuera fractā accipi-
amus: rōne caret qd dicit:
fisso transit p̄cordia ligno.
aliū reuera in tergū volū-
tē p̄cussū. qd fallū est: nā
quō an fīlū est lignū. Et
sic p̄cordia penetrata. Scē-
dū tñ locū hūc est de ha-
sā dixim^o supra. C. Nā
lidū flumē frigid^o. Q. Nā
pp̄tea morēs frigidēbat
qm sanguis q corpora ca-
lent ois vno momento flu-
ebat: d. Hoc acrior. S.
i. qd latuerat: & qd p̄-
mus p̄pere p̄cedit: iac^o.
e. Tēlū libe. ab au. S. Geo-
stus iacula^o exprimitur:
aut em ab aure. aut a late-
re tela iacunt. D. Summa li-
brabat ab aure. Summa co-
pia scriptoris: nā sup dicit
adducto lacerto. i. Per
tps vtrūq^o. S. Cōgrue di-
cit tēlū p tps vtrūq^o trāsī-
se: ait em diuerſi circūspici-
unt: hoc est huc & illuc ut
cū ora ferūt. p. quā opor-
tunitatē potuit tēlū tēp^o
vtrūq^o trāsīisse. Aliter tñ
dicit p tps vtrūq^o hoc est
inter tps vtrūq^o: vt con-
tra. Hūc inter fluuio tybe-
ryn^o ameno. i. p hūc. Qd
si est: intelligim^o tēlū in fon-
te: vñerātū. g. Tepe-
facta cerebro. alibi. S. Et
fizo ferrū in pulmōe repe-
scit: h. Sēgit. D. Oñdit
tra: qm auctor factū nō ap-
parebat. i. Interea. S.
donec ille inuenit. k. Per
solues am. S. aut occidēs.
aut tuas: aut Nisū. nā du-
os eos fuisse nouit. supra
em ait. State viri. i. Tū
ve. ex. C. Quāta siyisami-
citie apparet: cū p amīd
salute seipm pdat. Extern-
tus. Nō sibi: sed amico ti-
mēs. m. Amēs. C. nā ex
nimio timore mētē amē-
rat. n. Me me. S. Subau-
di inſerſicite. Et est interru-
pta elocutio dolor: turba-
ti. C. Me me adſū. Elica-
cissima orō. Est em celerit-
ma: vt si possit auerſas
hostes ab amico: & se ita
olſert: vt nō sit volentib^o
viciſed querēd^o. o. Nec
potuit. S. Validior argu-
mētatio ex ipſoſilitate:
vt qd troes potuerūt: item
nō ea vis aio nec tāta ſu-
bia victis. p. Tātū m.
ni. S. Cōtra illud. Cur q
venit dicit tñ amīdū dīle-
xit: vt cū nihil poſſit: tñ
veniret. C. Nimū inſolli-
cē: qā et ſue & amīd mor-
tis cauſa fuit.

q Transadigit costas. C. q. d. potuisset tanta pietate commo-
ueri hostis si sciret iam illatum potuisset reuocare. Descriptio
one autem mortis Euryali: & comparatione in aximū ipse
pathos. r Candida pectora rupit. C. A modo est pa-

thos. s Voluitur Euryalus leto. S. aut septim^o
est: aut datus. Sed si da-
rius figuratū est. i. in loca-
tum. vt it clamor coelo.
t Pulchrosq; per artus.
Ca pulchritudine detur-
pata. v Purpureus
veluti cū flos succisus ara-
rio languescit. S. habetur
ratio comparationis. Vide
cū Euryalo Hecynthum
comparare: qui pulcherrim^o
fuit: et post mortem in flo-
rem conuersus est. D. Pur-
pureus. ad totum corpus
refertur hęc comparatio.

x Lasso papauera collo-
demisere caput. S. Ho-
men est: & comparatio: et si
gura nam et ille sic ait: vt
multorū vnum diceret ca-
put. D. Papauera ad cer-
uicem: & ad caput.

y Arnisus ruit. C. Nul-
la alia superat consolatio:
nisi vt vltus amicum sup-
illū recubaret: vñ ait Pla-
cidus: ibi demum morte
quieuit. Quoniam autem
hoc summum amicitie ex-
emplū fuit: eos fortunat^o
tot appellat: cum tam pre-
dara resisteret mortales ami-
citi fuerit: vt etiam in ex-
trema calamitate propter
illam fortunatū appellari
possint. s Volcentem
petit. S. appetit. petitiones
enī proprie dicimus impe-
tus gladiatorū. Vnde Cla-
udio. Quot ergo tuas per-
tiones ita coniectas: vt vi-
carū nullo modo possent:
parua quadam declinati-
one concutire: & vt aiūt
corpore excessit.

a Perturbant. S. confo-
dunt: vnde paulopost cō-
fossus. b Non ferius.
Nō segnius q; vulnerat^o.
c In ore condidit aduer-
so. S. Archaismos ē: vt su-
pra pectore in aduerso to-
u cui cominus ensē cō-
didit. d Placidus
ibi demū morte quieuit:
SER. Aut proprium epi-
thetū est mortis: aut ex af-
fectu peritū dictum est:
qui cū amico moriebatur.

e Siquid mea carmina
possint. SER. Verecunde. CRI. Si quid mea carmina pos-
sint. Poete officium implet: qui bonorum misereri debent:
eosq; laudare: & malos odire: atq; insectari. Hinc Hora.
Ille bonis faueat: & cōsuetur amice. Et regat iratos: & a
met peccare timentes: & paulopost. Deosq; precetur: & oret:
vireat miseris abeat fortuna superbis. Pollicetur autē pre-

miū: quo hominibus glorię cupidis: nullū malus esse pos-
sit: famā. s. per ennem. Si quid m. c. p. propter modestiā hac
conditione pollicetur. f Domus. S. familia. D. dum do-
mus. Ostendit omnia ventura ad finem. C. Dum domus:

Non erat ignarus poeta
omnia mortalia ad interi-
tū: tandē ventura: Sed vo-
luit propter fauorē captā
dum: eternitatē Romano
impio ominari. Est ergo
sensus. i. dum Romani: q;
ab Aenea sunt: quorum
caput domus est Iulia. co-
let capitolū. i. Romā cui⁹
capitolium arx est.

g Capitoli immobile sa-
xū Accolet. S. In vrbe Ro-
ma templum Iouis nō fu-
it: quod cum iam deuotū
a pristō Tarquinio: veller
Superbus Tarquinius edī-
ficare: coepit auguris ca-
prare: qui mons huic tem-
plo esset apertissimus: & cū
in omnibus Tarpeius eēt
inuentus: in quo erāt mul-
ta diuersorum numinum
facella: actum est vt exi-
de ad alia templa numia
euocaretur sacrificiis: quo
posset libere: & sine piacu-
lo templum Iouis edificari.
Cūq; omnes dii libens
ter migrassēt termin^o sol^o:
hoc est liminum deus ab-
scedere noluit. s. illic remā-
sit: tunc de hoc ipso sacrifi-
catum est: & dephensum
q; terminus cū Ioue remā-
nēs: eternum vrbi impe-
rium cum religione signifi-
ficaret. vnde in capitolio
prima pars tecti patet: q;
lapidem ipsū terminū
spectat: nam termino nō
nisi sub diuo sacrificabatur:
hinc ergo nunc dixit. Ca-
pitoli immobile saxū acco-
let: quia terminus non
est reuulsus de loco.

h Pater. CRISTOFE:
Quoniam senatores: q; pa-
tris appelletur consilio
suo cūcta administrabāt:
i Victores. DONA. Ita
risorie tanq; qui magnū
putarent: si trecenti duos vi-
cerint: cum duo tres intere-
missent.

k Præda rutulis spoliisq;
potiti. SERVIVS. Nō so-
lum suis armis eos exue-
runt: sed etiam præda: que
rutulis ante fuerat.

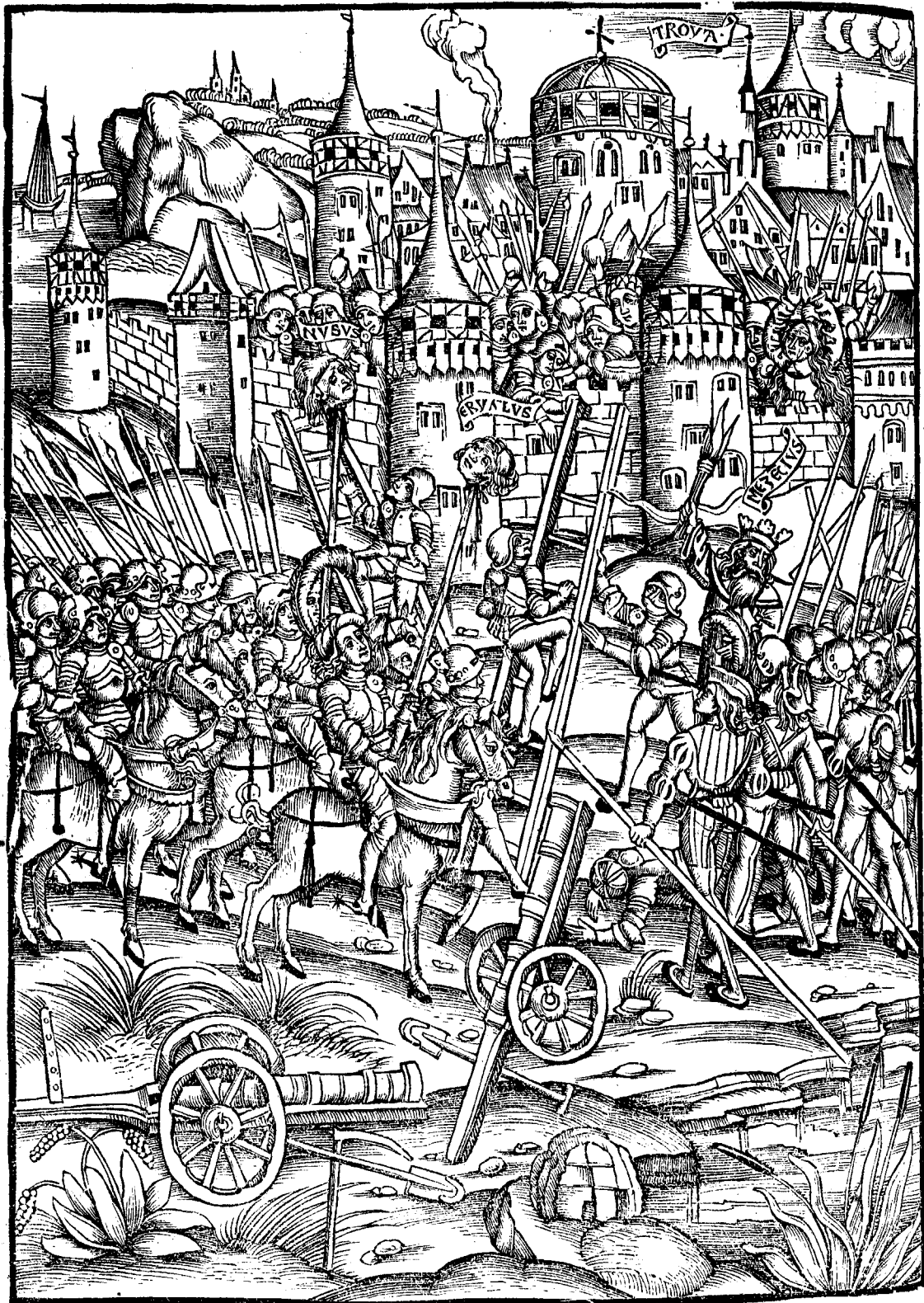
Talia dicta dabat: sed viribus ensis adactus
Trāsadigit costas: & candida pectora rupit.
Volitur Euryalus leto: pulchrosq; per artus
It cruori: nq; humeros ceruix collapsa recūbit:
purpureus veluti cū flos succisus aratro
Languescit mortens: lasso ve papauera: collo
Demisere caput pluuiā cum forte grauantur.
At nifus ruit in medios: solūq; per omnes
Volcentem petit: in solo volcente moratur
Quē circū glomerati hostes hīc comin^o: atq; phic
perturbant. instat non setius: ac rotat ensē
Fulmineum: donec rutuli clamantis in ore
Cōdidit aduerso: & moriēs aiām abstulit hosti
Tum super exanimē sese proiecit amicum
Cōfossus: placidusq; ibi denū morte quieuit.
Fortunati ambo: si quid mea carmina possunt:
Nulla dies vnquā memori vos eximet quo:
Dum domus æneę capitolī immobile saxum
Accolet: imperiumq; pater romanus habebit.
Victores præda rutuli spoliisq; potiti:
Volcentem exanimem flentes in castra ferebāt
Nec minor in castris luctus: rhamneta repetto
Exangui: & primis vna tot cede peremptis
Serranoq; numaq; ingens concursus ad ipā
Corpora: seminecesq; viros: tepidacq; recenti
Cede locū: & plenos spumantē sanguine riuos.

l Serranoq; numaq; ingens concursus. SERVIVS. decima
antapodasis: que fit quotiēs commemorantur ea que nō sūt
ante prædicta.

m Tepidacq; recenti. Cede locum. SER. Hypalage tepidū
dum illocum recentē cede. sic alibi. Tepidusq; cruor fū-
mabat ad aras. n Spumantes sanguine riuos. SERVI:

Eneidos

Agnoscat inter se: galeamq; nitentem
Mefapi: & multo faleras sudore receptas.

Spumas tunc habet san-
guis cum effuditur: nam
postea conquiescit: vñ bñ
dixit spumantes riuos q̃a
p̃misit semiecelq̃ viros.
o Iam rebus luce re. S.
Supra. Et rebus nox ab-
stulit atra colorem.
p Armis circūdatu ip̃e.
C. Oportet em̃ prudentē
ducē non verbis solū: sed
exemplo sui alios ad ar-
ma excitari. Ergo non in-
ermis: sed armatus voca-
bat. q Cogit Quisq̃ su-
os. S. Comites. f. nā plēa ē
e. Acutū rumorib⁹ iras. S.
quia duo ausi sunt per eo-
rum castra transire.
a Euryali & Nisi. S. Vo-
lūt nōnulli clamorē ēē mi-
litum. sed meli⁹ hoc a Po-
eta dictum accipimus: nā
nūtiū eorū non nouerunt
nomina: vt sit: Quin etiā
capita Euryali: et Nisi pre-
figit in erectis hastis: & cū
magno clamore comitāt.
a Duri. D. durātes ilaboꝝ.
y Cingitur amni. SER.
Amne debuit dicere: nū-
q̃ enim in i bene exeunt:
nisi q̃q̃ cōmunis sunt ge-
neris: vt docilis: agilis: sed
ideo ausus est ita ponere
ablatiuū: quia vt supra di-
ximus apud maiores: hic
& hęc amnis dicebatur.
a Tenent fossas. SER. tu-
entur: defendū.
y Nota nimis misere. S.
Hoc plus commoueban-
tur quoniam etiam abcessi
vultus: necdum cognitio-
nis amiserāt notas. C. No-
ta nimis miseris. Nā iccir-
co stāt moesti q̃ nimis nō.
a Excussi manibus ra-
diis. S. Bñ excussi: quasi ne-
sciri q̃ d. p̃fecti. C. Excus-
si manib⁹ radiis. pathos a
luctu spe mouet: vt i hoc
loco. q Pennata. Quasi
fœderi volatu. Nam rēq̃ in
fœderiū velocissima fama
ruit a Euolat infœlix.
D. Nam potuit furor ani-
mi ex dolore excitatus: im-
becillitatē senectutis super-
et fœge audacitā afferre.
b Fœmivolutato. SER.
VI. Impaciēti: vt fœmivolo-
prædę & spoliatorum arde-
bat amore.
c Prima petit. SER. Ideo
q̃ prima: quia solēt in ex-
trema necessitate etiā mu-
lieres muros ascendere: vt
ipse de muris matres.
d Non illa virū: non illa
pericli. S. vnum pudoris
est: aliud salutis.

Et iam prima nouo spargebat lumē terras:
Titoni crocū linquens aurora cubile:
Iam sole infuso: iam rebus luce reiectis:
Turnus in arma viros armis circundatus ipse
Suscitat: grata scq̃ acies in proelia cogit
Quisq̃ suos: variisq̃ acuunt rumoribus iras:
Quin ipsa arreptis (visu miserabile) in hastis
Prestigunt capita: et multo clamore sequuntur
Euryali: et Nisi.
Aeneadē duri murorū in parte sinistra
Opposuerunt aciem: nam dextra cingitur amni.
Ingentesq̃ tenent fossas: & turribus altis
Stant moesti: simul ora virū præfixa videbant:
Nota nimis miseris: atq̃ fluentia tabo.
Interea pauidam volitans pennata per urbem
Nuncia fama ruit: matrisq̃ allabatur aures
Euryali: at subitus misere calor ossa reliquit:
Excussi manibus radii: reuolutaq̃ pensa:
Euolat infœlix: et fœmineo volutu
Scissa comā: muros amens: atq̃ agmina cursu
prima petit: non illa virū: non illa pericli:
Telonūq̃ memor: coelū dehinc questib⁹ implet.
Hunc ego te euryale aspicio: tu ne illa senectæ
Sera meq̃ requies: potuisti linquere solam
Crudelis: nec te sub tanta pericula missum
Affari extremum misere data copia matri:
Heu terra ignota canibus data præda latinis
Alitibusq̃ iaces: nec te tua funera mater
produxi: pressi ue oculos: aut vulnera laui
Veste tegens tibi: q̃ noctes festina diesq̃
Vrgebam: et tēla curas solabar aniles.

e Hunc. S. Talem. Et est
conquestio matris Eurya-
li plena artis rhetoricę: nā
pene omnes partes habet
de misericordia cōmouen-
da a Cicerone in rhetoricę
positas. q Hunc te aspi-
tio. a qualitate cędis.
f Tu ne illa senectæ. C.
Pathos eo quod est p̃ter
spem.
g Sera meq̃. S. Euander:
mea sola: et seravoluptas:
h Potuisti linquere solā.
S. ab intercepto solatio.
i Crudelis. S. qui potuit
stare linquere solam cū pl-
us esses. k Affari extre-
mū. S. Anchises. Sic o. sic
positū affari discedite cor-
pus. Terē. Quin igitur dū
licet mecū loquimini. Anti-
pho. l Matri. D. In m̃e
aut Euryali oñdit: qd pos-
sit dolor. cum oblata sex⁹:
& gratis tantum fureret:
Deniq̃ accusat. eorū: quę
& si facta fuisset: nihil ta-
men proderent.
m Heu terra. C. Magna
vis eloquentię: quę etiam
ex inanimis rebus maxi-
mas apud imprudentes tra-
gedias citat. Hęc enim cō-
querit. veluti si miserimū
sit in ignota terra insepul-
tum canibus lantandum
reliq̃: vñ et Hęc. avrovō
Δολοπιῶ τρυφε κυντοσιῶ
σικωβοισ τενουσ. Ad h̃mōi
iacturam sapiētes q̃ sunt
nihil faciūt. Ergo ut An-
chisę tanto viro digno sen-
tentia dedit: dixit enim fa-
cilis iactura sepulchri. Sic
nūc mulierem a muliebri
perturbatione abesse vo-
luit: ille q̃ veluti alter Dio-
genes: quę ad sepulcrum
pertinent contemnit. Hęc
vel ex eo filium infœlicissi-
mum putat: q̃ illa carue-
rit: lamentatio autem &
discursus per muros hui⁹
mulieris: de Andromachę
virum lugētē sumpta est.
n Canibus data præda
latinis. DONA. non solū
morte: sed mortis acciden-
tibus cruciatur.
o Nec tua funera mater.
SER. id est funeria: nam
apud maiores funerias di-
cebant eas ad quas perti-
neret vt sororem matrem:
nā p̃ficē: vt supra dixim⁹:
sunt planct⁹ principes nō
doloris. Funeras autē di-
cebant: quasi funereas: ad
quas pertinet funus.

Enneidos

p. Annus auulsaq mem. Et funus lacer. C. Expolitio est idem em dicit pluribus verbis: vt in re ar. ocissima diutius detineat auditorem: et sic maiorē citet cōmiserationē.

q. Funus lacerū. S. Dila-
niarū cadaueri: nam fun-
pro cadauere posuit.

r. Hoc mihi de te Nate
refers. CRI. singula verba
vim maximā afferunt ad
cōmiserationē captādam
Hoc. i. tantū luctū cū ego
p. tra d' te i senectute sumā
voluptatē sperare. C. Mi-
hi & matri. et indulgēti-
sime: & quē tot incommo-
da subiit: vt te sequeretur. De
te in quo omnem spem re-
posueram: & a q. omnia
mihi iucundissima expecta-
uerā. s. Figite me. C.
quantus sit luctus: et quā
ea miseria hinc appareat: q.
loco sūm in se pietatis ac-
ceptura sit: i. mltis vulne-
ribus trāsiosa interficiat.
t. Si q. est pi. S. si q. pietas
i occidēdo. v. Me pri. ab
ferro. S. vnusquisq. em p.
priē salutis desperat: & cre-
dit vnūuersa etiā posse con-
sumi: vnde ē quod dixit.
me primā ab. x. Aut
tu magne pater. C. quod
a rutulis assequi desperat:
a Ioue poscit. y. Inuit
fū hoc detrude caput sub
tartara telo. S. Inuitum q.
dem est hoc & odiosum
caput: verum misericordi-
genus est: si me etiā ira-
tus interimas. z. Quā-
do aliter nequeo crudelem
abrupere vitam. S. Hinc
traxit illū colorē Iuuenal.
Quod facinus dignū tam
longo admisit quo.

a. Torpēt infractē. S. nūc
tamē torpent: vt Turnus
vt infractos aduerso Mar-
telatos. C. Torpent in
fractē vires: quē omnia du-
rissima in proliis pati po-
terāt. hoc patinō poterāt:
ergo quos metus nō ptur-
bauit: quā fortes essent: p.
cū hāuit luctus: quoniam
essent duodecim.

b. Illam incēdentē lu. C.
Satis sapiens consiliū: vt
cū torpore ex nimia cō-

sideratione inferret militibus: a cōspectu eorū amoueret: ne
viderent. Nam (vt ait Horatius) Segnius irritant: animos
demissa per aures: q. que sunt oculis subiecta fidelibus.

c. Lachrymantis Iuli. S. Puero dat lachrymas: cui potest
sine pudore viris fortibus tantū modo dolorem.

d. Sub tecta reponūt. S. Homerice. Quod aut dixit. corri-
piunt: non iniurie est: sed celeritatis. i. raptim tollit.

e. At tuba terribilē sonitū. S. Hemistichij Ennii: nam se-
quentia iste mutauit. Ille em ad exprimēdum tubę sonitū
ait: Tarantara dixit: & multa huiusmodi. Virg. cū aspera
inuenerit: mutat. Bñ tñ electis verbis hic imitat sonitū tu-

barū. C. At tuba. mira narratio: in qua cūcta ante de ubi
ita adducit: vt res non solū agi: sed summo animorū ardore
regerivideat. Incertūq. sit an acri⁹ rutuli ipugnarē: an vhe-

mēt⁹ Troiani repugnatē.
f. Increpuit. S. et insonat
& segnitatem increpauit.

g. Acta pariter. C. Quia
vna cum clamore agebat.

h. Testudie. S. Testudo
est scutorū connexio cui

uata i testitudinis modū.

Namq. in armorū gen-
bus milites sumūt ab an-

malibus nomina: vt ar-
Salu. In modū hirci mil-
tans. i. Volsci. S. Nō m-

rū: q. dicit volscos. Et cū
camilla de volscis sit. vt

Volscā de gente camilla:
nāq. pars aliq. tuscie dat

Turno auxilia: cū tuscis
dixerimus: spālitur an-
gauere: Itē econtra pars vt

netis auxilij pstat. Aeneas:
q. turni fuisse superius di-

xim⁹. k. Fossas imple-
re parāt. S. Verit ordinē:

Nam ante est vt impleat
fossa: tollātur vallē: & de

testudine accedat ad mu-
q. q. possumus intelligi

re etiā ad fossas eos veni-
se facta testudine.

l. Interlucetq. corona. C.
Appellat coronā milites

in circuitu moenū ad p-
pugnacula positos: q. vbi

loca munitiora sūt: ibi ne-
quentiores esse solent: lau-

dat q. & troianos a prude-
ria: qui in paucitate mili-

tum ita acies instituerunt:
& rufos ab animorū ro-

bore: qui illuc puenire cō-
tēdūt. Interlucēt qui pro-

pter raritatem lucē admir-
tant. Vnde apud Plī. de

Columellā interlucare di-
ctum inuenies: cū a vitib⁹

aliquam partē pampino-
rū decerpserūt: vt propter

raritātē sol ad vvas facili⁹
penetrēt. m. Telorū et

fundeē contra. S. Proprie-
tela em non faciunt in sub-

tectos: sed funduntur. Et
dicendo omne genus telo-

rum: ostēdit telum vocari
omne quod iacitur. D. Et

fundere. plus est q. mut-
tere. Ille enim effundit cul-

magna est copia: nec mittendū propter copiam metuit finē:

Preterea etiam que emitti nō possunt sūdinus: et fusa pro-

fidūt: vt est aqua calida: pix feruens: & soluta: & oleū cādēs:

n. Detrudere cōtis. D. Nā scalis adeos pueniebāt. Quāto
aut rurilōrū laudatur instācia: tanto pręferuntur Troiani.

r. Volūtūq. CRISTOPERVVS. Nam propter magni-
tudinem subuehere non poterant.

o. Affueti lōgo. S. Docet in omnibus vsū plurimū pos-
se. C. Affueti. Nam lōgo vsu (q. pcepta oim mētoz supat)

re optime callebāt. p. In fello voluebāt pondere. S. in fello
sūt pondera: q. Nec iam sufficiunt. S. diū iā nō sufficiunt

Quo sequar: aut q. nunc art⁹ auulsaq mēbra:

Et funus lacerū tellus habet: hoc mihi de te

Nate refers: hoc sum terraq. mariq. secuta:

Figite me: si qua est pietas: in me omnia tēla

Conspicite o rutuli: me primā absumite ferro:

Aut tu magne pater diuū mi ferere: tu oq.

Inuisum hoc detrude caput sub tartara tēlo:

Quando aliter nequeo crudele abrumpere vitā.

Hoc fletu concussi animi: moestusq. per omnes

It gemitus: torpent infractē ad proelia vires:

Illam incendētem luctus Idęus et Actor

Ilionei monitu: et multum lachrymantis Iuli

Corripiūt: interq. manus sub tecta reponūt.

At tuba terribilem sonitū procul ere canoro

Increpuit: sequitur clamor: eelumq. remugit.

Accelerant acta pariter testudine volsci:

Et fossas implere parant: ac vellere vallum.

Querūt pars aditum: et scalis ascendere muros

Qua rara est acies: interlucetq. corona

Non tam spissa viris. tēlorū effundere contra

Omne genus teucris: ac duris detrudere cōtis

Affueti longo muros defendere bello:

Saxo quoq. infesto voluebant pondere. si qua

possent rectam aciem prumpere: cū tñ omnes

Ruunt. CRI. ad ruinā
impellunt. r. Armorum
resoluit tegmina. S. Hic
ostendit armorum conne-
xionem esse testudinē. Lu-
can. de testudine. At post
q. virtus incerta virorum.
Perpetuum rupit defensio
militis cratem. Singula cō-
tinui cesserunt. scibus ar-
ma. v. Parte alia. C. ni-
hil metum relinquebant.
alii em. em. missilibus
deinde bāga custodiat val-
litaliteo minus: aut vrere:
aut vellere parabant.
x. Herculam pinum. S.
ipse Herculæus.
y. Vos o Calliope pcor.
S. Sylepsis per numeros.
Erat em rectū: vos o mu-
scatur tu Calliope. C. Vos
o Calliope: ex (inuocatione
rei difficultate ostendit: q. si
dicat Non possem tanta
Tum facta sine diuio au-
xilio profere. Ergo sum
imperator ea fecit: q. sum
mus Poeta. nisi deus sibi
fuerat explicare non pos-
set. Vos Calliope. Nō sine
dōe videri plurali in vna
musa. Nam per Calliopē
religas intelligit: & iure:
nā ipse singulas priores
musas singulas sphaeras:
singulos intelligit canē:
& per Calliopē illorū vni-
uersorum concentum iu-
ra ipsa Calliope omnes si-
gnificabit musas.
j. Aspirate. S. fauere. Vt.
Aspirat primo fortuna la-
bori. a. Et mecum me-
morare oras. C. mecum: vt
demonstret se quidem la-
boraturū. Sed sine earum
auxilio nihil perfecturū.
b. Oras euoluite belli. S.
Narrate non tantū initia:
sed etā extrema bellorū:
Nam org sunt extremita-
tes. C. Oras extremitates:
q. d. narrare vsq. ad extre-
mū vel horas. i. tempora.
c. Euoluite. C. ostendit ev-
stranatione. d. Tur-
ris erat. S. turres hmoi cē
ad munitionē ciuitatum:
& in secūdo legius: sed hē
plurēq. mobiles sunt: ple-
rūq. fixę vt in secūdo Tur-
res: ac recta domorū. Mo-
biles: vt i duodecimo me-
minit. Subiūq. rotas: &
pontes strauerat altos.
e. Vasto suspectu. C. va-
sta altitudine: quo sit al-
suspectus. f. Opportu-
na loco sumis. S. circa por-
tas. g. Opum vi. S. po-
uit & hyppalage esse: vt

Ferre libet subter densa testudine casus
Nec iā sufficiunt: nā qua globus iminet ingēs.
Immanem teuceri molem voluuntq. ruuntq. q.
Que struit rutulos late: armorūq. resoluit
Tegmina: neccurant ceco concedere marte
Amplius audaces rutuli: sed pellerē vallo
Missilibus certant.
parte alia horrendus visu quassabat ethruscam
pinū: & fumiferos infert mezentius ignes.
At mesapus equū domitor neptunnia proles
Rescindit vallum: & scalas in moenia polcit.
Vos o calliope precor aspirate canenti:
Quas ibi tum ferro strages que funera turnus
Ediderit: quē quisq. virū demiserit orco.
Et mecum ingentes oras euoluite belli:
Et meministis em diuē: & memore potestis.
Turris erat vasto suspectu: & pontibus altis
Opportuno loco: summis quā viribus omnes
Expugnare itali: summaq. euertere opum vi
Certabant: troes contra defendere saxi:
per que cauas densi tela intorquere fenestras.
Princeps ardētem coniecit lampada turnus:
Et flāmam affixit lateri: que plurima vento
Corripuit tabulas: & postibus hēsit a' lesis
Turbati trepidare intus: frustra q. malorum
Velle fugam: dum se glomerāt: retroq. residūt
In partem: que peste caret: tum pondere turris
procubuit subito: & coelū tonat omne fragore:
Seminecis ad terram immani mole secuta
Confixiq. suis telis: & pectora duro
Transfixi ligno veniunt: vix vnus helenor
Et lycus elapsi: quorū primeuus helenor
(Noëonio regi quem serua lycinia furtim
Sustulerat: vetitūq. ad troiam miserat armis)

sciope virū. h. Certa-
tabant. C. quia illa expu-
gnata porta facile effringi
poterat. i. Cauas. S. pa-
tulas. k. Densi. S. pro-
tela densa. l. Flāmam
affixit lateri. S. Affectate.
Debuit em dicere affixit:
aut facem: aut malleolā:
non flāmam. C. flammā
Quia percutiens materia
accēsa effecit: vt flāma ap-
prehenderetur. m. Que
plurima vento. S. gliscēs:
aut magna per ventū. C.
Plurima vento incremen-
tum per ventum nacta.
n. Hēsit a' lesis. S. non iā
adesis: sed qd excedit ad
herendo. C. Hēsit: adhesit:
nā quāto magis est lignū
flāma tanto magis adhe-
ret. o. Malorū velle fu-
gā. S. honestissima est lo-
cutio. p. Peste. S. Incē-
dio: vt & toto descendit
corpore pestis.
q. Subito. D. recte. Nam
signum dedisset. seruari
potuissent. r. Immani
mole. C. i. ipsa turri: q. im-
manis molis erat.
s. Confixiq. suis telis. C.
quod cadēb' euenire so-
let: t. vnus. S. Subau-
dis & alter: nam non pro-
cedit vnus.
v. Helenor & lycus ela-
psi. S. non morte. sed tur-
ris ruina. x. Moeniorē
gi. S. Aut propriū patris
nomen est: aut cognomi-
nem cū filio intelligam:
quia: vt supra dixim' cū
filii vel patris nomen per-
mittitur: & aliud tacetur
cognomines eos intelligim'.
y. Furtim sustulerat. S.
ex stupro educauerat. Hic
est: Et dulcia furta.
z. Vetitūq. ad troiam ar-
mis. S. Secundū Donatū
venitis fato: sed meli' lege
militari intelligimus: qua
serui a militia phibeban-
tur. Vnde de troiana pur-
gat hoc Cicero cū fuisset
obiectum inter equites: q.
Deiotarus miserat Cēsari
vnum seruum fuisse: virgi-
liū autem nouimus aliq.
de hystoria trahere. Ser-
uos sane nunq. militasse
cōstat: nisi si ruiture depo-
sta excepto Hanibalis tē-
pore cū post canense proe-
lium in tanta necessitate
fuit vrbs Roma: vt ne libe-
randorū quidem seruorū
daretur facultas.
a. Ense nudo: SER. id est
stricto.

b. Parmaq; inglorius alba. S. ga tyro (v. dixim⁹ sup) longe melior lyncus: ergo & Helenor bonus.
c. Inter. S. i. per: vt hunc inter fluuio tyberin⁹ amoe no. d. vt fera. C. Quā uis haecenus inglorius ef fer: tñ ex desperatione au dax est effectus.
e. At pedibus. C. natura enim duce id defensaculū adhibem⁹: quo plurimū posse cōsidimus: ergo iste cui maior aderat velocitas pedibus se credidit.
f. Prædere tecta. S. ga tūc alti nō erant muri: sed ad imperum tantum repellē dū: vt etiam Salu. ostēdit vbi fertorū humeris sub latum per muros, ascēdē se cōmemorat. C. prædere: ita enim humilia erant. vt sille sese erigeret, man⁹ fortior: qui prout illas por rigerent apprehendere pos set.
g. Cursu telocq; se curus. S. Nimiā eius ostē dit celeritatē qui potuit te lum missum consequi: nā hoc dicit cum p̄missio tēlo ad hostem venit. Sta tius: & emissum cursu: cōprehendere tēlum.
h. Pendente. C. a terra iam eleuatum: et manib⁹ sūmitatem muri prendē tē. i. Reuellit. S. in ver bo vello: facit: i. participio vultus.
k. Qualis vbi aut leporē. S. pro quali ter.
l. Pedib⁹ Iouis ar miger vncis. S. quia dicit aquila in bello giganteo Ioui arma ministrasse: qd tamē iungitur. Nam vt su pra diximus: reges fuerūt Iuppiter et Saturnus. Sed dū Iuppiter cum patre Sa turno haberet de agris cō tentionē ortum bellū est: ad quod egrediens Iuppi ter aquilē vidit auguriū: Cuius cum vicisset auspi tio: iustum est qd ei pugnā ti tēla ministrasset: vnde etiā a Ioue augurio na tum est: vt aquilē militū signa comitentur.
m. Quæsitū. S. qui queri tur. Nā p̄sens a passio non habuit: et est hystero proteron: nam post raptū requiritur.
n. Marcus lupus. S. aut eruentus: aut marti dedi catus.
o. Aggere. S. Aggerē cu tultibet rei coaceruatio: vnde fossæ aut valles possūt repleti.

Ense leuis nudo parmaq; inglorius alba.
Iscq; vbi se turni media inter milia vidit:
Hinc acies: atq; hinc acies astare latinas:
Vt feri que densa venantum septa corona
Contra tela furit: seseq; haud nescia morti
Iniicit: & saltu supra venabula fertur.
Haud aliter iuuenis medios moritur⁹ in hostes
Irruit: & qua tela videt densissima tendit.
At pedibus longe melior lyncus inter & hostes:
Inter & arma fuga muros tenet: altaq; certat
Prædere tecta manu: sociūq; attingere dextras.
Quem turnus pariter cursu: telocq; secutus
Increpat his victor nostras euadere demens
Sperasti te posse manus: simul arripit ipsum
pendentem: & magna muri cum parte reuellit.
Qualis vbi aut leporē: aut cādēti corpē cygnū
Sustulit: alta petēs pedib⁹ Iouis armiger vncis.
Quæsitum aut matri multis balatibus agnū
Marcus a stabulū rapuit lupus: vndiq; clamor
Tollitur: inuadūt: & fossas aggere cōplent.
Ardentes tēdas alii ad vastigia iactant.
Ilioneus saxo: atq; ingenti fragmine mōtis
Lucetium portē subeuntem: ignelq; ferentem.
Emathione liger: chorineum sternit a filas.
Hic iaculo bonus: hic longe fallente sagitta
Ortygiū ceneus: victorem cenea turnus
Turnus ityn: cloniūq; doixippū promulūq;
Et sagarim: & summis stantem pro turrib⁹ idā
priuernū capis: hūc primo leuishasta themille
Strinxerat: ille manū proiecto tegmine demēs
Ad vulnus tulit: ergo alis alapsa sagitta
Et leuo affixa est lateri manus abditaq; intus
Spiramenta animę letali vulnere rupit.
Stabat in egregiis arcensis filius armis

p. Ingenti fragmine mō tis. S. Sup dictū saxi ex aggeratio est:
q. Lucetū. S. solum hoc nomen est qd dictū a Vir gilio in nullo alio reperit auctore. Sane lingua O sca Lucetus est Iuppiter dictus a luce: quā presta re hominibus dicitur: ipa est nra lingua dīspiter. i. dīci pater Hora. Nāq; dī spiter plerūq; purpureū.
r. Cenea turnus ityn. S. vt ait Lucil. Bonum sche ma est: quotiēs sensus va riat iteratione verborū.
s. Pro turribus. SERVI: aut pro defensione turri aut sic magniv⁹ turrespu tares. t. Leuis hasta themille. SERVIVS. the millas themille. vt Aene as æneq;. Leuis autem ha sta pleuiter veniēs: vñ et strixerat dixit. strixerat. paululū vulnerauerat: vt iādē etiam magno strin xit de corpore turni.
x. Demens. S. qui scitū quo se tuebatur abiect.
y. Alis. S. pennis.
z. Leuo in affixa est late ri manus. SER. Ostendit vulneris locum: quem an tea supprellerat. Sicin qd ro. Infixum stridet sub pe ctore vulnus.
a. Spiramenta animę loci. SERVIVS. diffinitio pul monum. b. Ferrugine clarus iberia: S. ferrugo co lor: s. genus est: qui vici nus est purpure subnigre Et iberia autem non hya spana: sed pontica Nam iberia: pars ponti est: vt ostendit Hora. dīces. Her basq; quas colchos: atq; iberia mittit: venenotū se rax.
c. Genitor quē misera ar cens. Ordo est. Stabat ar centis filius arcensis in ar mis egregius: nam nō cō gruit. vñ huius filii p̄ter missio nomine bis fiat pa tris commemoratio.
d. Symethia circum flu: S. Scymethus fluuius est Sicilię: haud lōge ab vrbe catinensi: circa quem sunt palicidae: quorum talis est fabula: ænam nymphā Iuppiter cum viciasset. & fecisset grauidam timens Iunonem: secūdam alios ipsam puellam terrę com mēdauit: et illic entia est. Secundū alios parius est.

postea: cū de terra erupis-
set: duo pueri palici dicti
sunt: quasi ita venientes.
Nam modiv. est rursus
hinc. est venire.
Hi primo hūanis hostiū
is placabantur: postea
quibusdam sacris miti-
gati sunt: & eorū immu-
rata sacrificia. Ideo ergo
placabilis ara: quia miti-
gata sunt eorum numia.
CRIST. Symethus. Sy-
cile fluvius est Palicorū.
fabulas primus Aeschil⁹
in tragedia ghna posuit:

Pictus acu chlamydem: & ferrugie clarus ibera
In signis facie: genitor quem miserat arcens
Eductum martis luco symethia circum
Flumina: pinquis vbi & placabilis ara palici
Stridentem fundam positus mezentius armis
Ipse ter adducta circum caput egit habena:
Et media aduersi liquefacto tempora plumbo
Diffidit: ac multa porrectum extendit harena.

Iuxta Sym. thū Thalia
Nympha a loue cō: ressa
metū lunonis: vt sibi ter-
ra dehisceret optauit. Sed
vbi venit parienti tēpus:
terra reclusa est. & duo
infantes de vtero Thalig
progreffi emerferunt: ap-
pellatiq: sunt Palici ab
emergendo: quasi rursus
nascentes: quoniam pri-
us in terra: merfi inde reuer-
si sunt: nec longe lac⁹ duo
breues: sed profundo sca-
turigine aquarū ebulli-
XX ii

Enéidos

ante: crateres ab incolis nominati: & nomen dellos appellat: Palicorumq; fratres existimant: & habentur in cultu maxio: p'cipue circa exigendum iuxta eos iusiurandum: efficitur nume. intelligit ergo iuxta eos iusiurandum: exigit & prius a suspecto fidei iussore datur de dissolucendo. Quod si ille fideliter iuraret: discedebat illesus. Sin contra in lacu vitæ amittebat: Hec res ita fratrum religionem commendabat: ut im placabiles crateres dicebant. sed palici etiam diuinationem habebant. Nam cum Sycliam sterilis anus ar: fecit: diuino palicorum responso admoniti siculi Heroi eundem certum sacrificium celebrauerunt: et rediit vbertas. Qua gratia singuli omne genus frugum congerisse sunt in aram palicorum: ex qua vbertate ara ipsa pinguis vocata est. De palicis etiam Galias i. vii. historia rum meminit: & Anaxagoras in tertia historia in libro xi. Diodori legit. C. Nautio Rutilio L. Minutia Catutiano consulibus Ductus scilicet dux iuxta palicorum templum vrbem condidit: Palicas appellauit templum in planitie edificatum est porticus & sumptibus edificiorum conspicuum miracul: et vetusta religio honorata: iuxta sunt scaturigines aquarum Crateras vocantur qui sunt profundissimi: igneas scintillas sepe eorum mentes. Illud mirum quod aquæ ebullientes nunquam se effundunt: nunquam etiam subsistunt: in templo est iusiurandum trutina: & quod illic p'cerat: statim effectum. Hinc Syllius Italicus: & quod presentes domitant per iura palici illuc fugientes: semper tuerant. e Placabilis ara palici. CR. Vide Serulium. Sed Macrobius ait nullum apud latinos duos palicos posuisse. Sed a grecis Maronem habuisse. f Liquefacto temporis plumbo Dissidit. SER. Plumbum enim iactum nimio rotatu ex ætheris calore dissoluit. Statius. Et arsuras coeli per nania glandes. g Multa porro exten. harena. S. intelligit eundem cecidisse transmurus. Dicendo autem: multa: ostendit corporis p'ccatam. h Fortemq; manu su. n. DO. Poeta (quoniam impossibile videbat: pueri manibus cecidisse) robustissimum virum non se facit auctorem. i Minore germana. g. quia maior nympha fuerat Iouis voluntate mutata. k Is prima ante. C. ostendit neminem foelicitate sua fretum supbia oportere. l Digna atque indigna. S. indigna id est turpia & obscena. m Nouo regno. S. aut noui regis generis affinitate: aut quia etiam ipsi per regis filiam potio debebat imperium. n Ingente se se clamat. S. Non erat ingens: sed esse se clamabat ingentem. o Non pudet obfidione. C. iudicium inerte: ac stultitiam est arrogans iactatio: quod nunc poeta in Numano ostendit. Ergo ut est apud Terentium. Precipuum ob stultitiam tulit. p Iterum. S. denuo quia iam tertio obsident: & iterum non nisi de duobus dicitur. q Bis capti phryges. Semel ab Hercule: post a grecis. D. Phryges. pro coniunctis

posuit. q. d. Ideo capti: quia phryges: & Morti p'tendere muros. S. Emphasis est. mortem p bello posuit: sic supra Leto discrimine paruo. s En. D. Vituperans demoni stratio. t Qui. D. s. medicis: vt exules. y Nostra conubia. S. Aut qui Turni cognatus loquitur: aut inuidiose retorquet: & vult eam omnem esse communem. D. Nostra: quasi meliorum & fortiorum. C. En qui nostra. Summe indignandus: quod imbecilles audeant la

Tum primū bello celerem intēdisse sagittā
Dicitur ante feras solitus terrere fugaces
Afcianus: fortēq; manu fuisse numanum:
Cui remulo cognomen erat: turniq; minorem
Germanā nuper thalamo sociatus habebat.
Is primā ante aciem: digna atq; digna relatu
Vociferans: tumidusq; nouo p'cordia regno
Ibat: & ingentem se se clamore ferebat.
Non pudet obfidione iterum: valloq; teneri.
Bis capti phryges: & morti p'tendere muros.
En qui nostra sibi bello connubia poscunt.
Quis deus Italiam: quæ vos demētia adegit:
Non hic atride: nec sandi fictor vlysses:
Durum a stirpe genus: natos ad flumina primū
Deferimus: setuoq; gelu duram: & vndis.
Venatu inuigilant pueri: syluasq; fatigant.
Flectere ludus equos: & spicula tēdere cornu.
At patiens operum: paruoq; assueta iuuetus:
Aut rastris terrā domat: aut quit oppida bello.

cessere viros fortissimos. x Bello. D. cum sciant in illi mili causa se victos. y Quis deus: C. tam iratus vobis. z Itali am. C. in qua p'entur sitis. a Dementia. C. Est enim extrema dementia: ut imbecilles fortes petant. b Non hic atride. S. exaggeratio vituperantis: Nam non tamen se Troianis: sed eorum victoribus p'ferret. D. Non hic a. Inuentis fortiores: his: qui tamen vos vicerunt. C. Non hic atride. Nō vobis cum grecis nunc agendum est: quod minus quam nos bello possunt: & tamen vos superant. c Fandi vlysses. S. aut fallax: aut logodetalus. i. q. dolus edat sermonis ornatu. d Durum a stirpe genus. S. Italicæ discipline vita laudat: quæ & Caton in originibus: & Varro in gente populi Romani commemorat. DO. Durum. fortem. C. Durum a stirpe ge. Laudat Italos ab his quæ sunt attributa p' sonis: quæ Cicero vndecio ponit. Et primo a genere. e A stirpe. D. non arte sed natura. f Natos ad. C. Argumentum a victu in quo est. Quæritur: in quo negotio: aut questu: aut artificio versentur: & quod more viuunt: & quos habeant p'ceptores. Versant ergo in venatu: in agricultura: & in bello. Educantur apud eorum senes in rebus durissimis. g Gelu duramus & vndis. SER. Vndis gelidis: & est Endyadis: vt. Hamis auroq; trilecem: nam nemo quod plus est prius dicit. Si enim duo essent ante agnoscere: sic gelu. h Venatu. S. pro venatu: vt curro p'curui. i Syluasq; fatigant. S. ipsi fatigantur in syluis: aut pro feris syluas posuit: in quibus sunt fere. k Flectere ludus. S. aliorum labor nostris pueritibus ludus est. D. Flectere ludus equos. Non enim inertibus ludis intenti sunt. CR. Ludus. Quasi cum voluptate faciant: quæ aliis laboriosa videntur. l At patiens operum paruoq; assueta iuuetus. S. Hoc & in Georgicis laudat. nam magnæ virtutis est: et in nimio labore paruis esse contentum. m Aut rastris terrā domat. S. Bene bellico vsus est verbo: & ne a militari lege discederet: nō dixit: terras colimus: sed domamus. Ac si dicat: Cum hostes defunt: ut in terras ferro domamus. C. Aut rastris. Erant enim maximo precio agricultura. Vnde (est Catone) magnifice laudatum diem Romanum putabat. illud bonum colonum appellarent. Laudat autem Italos

tu. in agricultura: & in bello. Educantur apud eorum senes in rebus durissimis. g Gelu duramus & vndis. SER. Vndis gelidis: & est Endyadis: vt. Hamis auroq; trilecem: nam nemo quod plus est prius dicit. Si enim duo essent ante agnoscere: sic gelu. h Venatu. S. pro venatu: vt curro p'curui. i Syluasq; fatigant. S. ipsi fatigantur in syluis: aut pro feris syluas posuit: in quibus sunt fere. k Flectere ludus. S. aliorum labor nostris pueritibus ludus est. D. Flectere ludus equos. Non enim inertibus ludis intenti sunt. CR. Ludus. Quasi cum voluptate faciant: quæ aliis laboriosa videntur. l At patiens operum paruoq; assueta iuuetus. S. Hoc & in Georgicis laudat. nam magnæ virtutis est: et in nimio labore paruis esse contentum. m Aut rastris terrā domat. S. Bene bellico vsus est verbo: & ne a militari lege discederet: nō dixit: terras colimus: sed domamus. Ac si dicat: Cum hostes defunt: ut in terras ferro domamus. C. Aut rastris. Erant enim maximo precio agricultura. Vnde (est Catone) magnifice laudatum diem Romanum putabat. illud bonum colonum appellarent. Laudat autem Italos

a. m. b. u. s. a. r. t. i. f. i. c. i. s. : q. u. e. n. u. l. l. o. v. i. t. i. o. i. n. q. u. i. n. a. t. a. s. i. n. t. : e. t. a. n. i. m. i. c. o. r. p. u. s. q. u. e. c. o. r. r. o. b. o. r. e. n. t. N. a. m. d. i. s. c. i. p. l. i. n. a. m. i. l. i. t. a. r. i. s. a. g. r. a. r. i. a. : a. c. v. e. n. a. t. o. r. i. a. o. m. n. e. d. e. s. i. d. i. a. m. d. e. p. e. l. l. u. n. t. : d. e. l. i. t. i. a. s. n. u. l. l. a. s. n. o. u. e. r. u. n. t. : & a. n. i. m. u. s. s. i. m. u. l. a. c. c. o. r. p. u. s. v. a. l. i. d. u. m. c. o. n. s. e. r. u. a. n. t. n. i. u. u. e. n. t. u. t. e. r. g. a. f. a. t. i. g. a. m. u. s. h. a. s. t. a. S. A. g. r. i. c. u. l. t. u. r. a. m. s. i. n. e. o. f. f. i. c. i. o. b. e. l. l. i. n. o. g. e. r. i. m. u. s. E. s. t. a. u. t. e. m. k. a. k. o. s. y. e. s. t. o. v. & o. u. o. i. t. e. s. y. u. r. o. v. o. T. a. r. d. a. D. O. q. u. e. f. a. c. i. a. t. h. o. m. i. n. e. s. t. a. r. d. o. s.

p. Tarda senectus d. bi. leat vires ai: SER. Bene animi: quia non est ausus corporis dicere. Nec enim potest fieri: ut quis robustus senex vires habeat prioris etatis: & si com. paretur adolescenti. Nunc ergo licet dicat: fortes etiam senes esse: bona tamen usus est comparatione: ut diceret: nihil a iore vigori derogare temporis vetustatem.

q. Conuectare praed. & vivere raptu. CR. Ad venationem ac iusta bellum ad crudelitatem reulit poeta. r. Vobis picta croco. S. Viuperatio Troianorum: in qua vitur argumetis que in rhetoricis comm. morat Cicero: a gente: ab habitu: a gestu: ab aio. Q. Vobis picta cro. Viru. peratio a contrariis. Ex. probat mollicie educatio. nis & habitus: & p. vena. tu: & agricultura: & bel. lo vitam desidiosam: ac voluptuosam: & deliciis mulieribus ded. tam esse. Alie obicit.

s. Fulgenti murice. SER. Purpura. Hanc aut vitio & dedecori apud maiores fuisse constat. Iuuenalis. peregrina ignotaque nobis ad sedus: atque nefas quod est purpura ducit. t. Desidię cordi. S. vobis sunt.

v. Choreis. S. Seruauit hoc loco naturam syllab. heid est quam in sexto metri causa corripuit: ut. Pars pe. dibus plaudunt choreas & carmina dicunt.

x. Et tunice manicas. S. tunice vestre habet manicas: quod Varo vituperat dicens: Manicatis & talaribus tunicis. Nam colobis vtebantur antiqui. O. Et tunice manicas. Vituperatio ab habitu: qui tunicas: quas expeditas habere oportebat illi manicis impedirent: ut vix manibus videri possent. y. Et habent redimicula mitre. S. Illud dictum fuerat. habetis in pileis redimicula: quod conuertit in vituperationem maiorem dicens: religatas habebis mitras. Nam pilea virorum sunt: mitre foeminarum: quas calaticas dicunt. Mita autem proprie Lydorum fuit. ut moenia mentum mitraque habitum imitati sunt Troiani.

z. Vere phrygie. SER. Ipsos vituperat phrygas. sed nunc ad maiorem iniuriam Phrygas non Phrygas dicit. a. Alia dindyma. SER. Montes matris deum. CRIST. Alia dindyma. Puto hunc montem vocatum esse a Dindyma: que fuit vxor Meonis Phrygie & Lydie regis: ex quo illam natam esse dicunt: addit etiam Meonem: cum eam auare nollet in Cybele mortis exposuisse: in quo a paradisi

illa nutrita sit: Deinde a muliere pastore inuenta educata est: & Cybele appellata. que adulta forma: modestia: ac sapientia vehementer excelluit. Nam ex plurimis calamis ista stulam prima composuit. Item cymbala & tympana ad choreas inuenit: & contra pecudum puerumque mori os remedia excogitauit: ait Diodorus. Huic deus aut mulieres: aut emasculati viri. qui Galli dicebantur: sacrificabant.

b. Bifore dat tybia can. SER. Bifonum imparum: & seruauit eis tybiarum suarum naturam: Tybig aut serrane dicuntur: que sunt pares: & equales hinc cauernas: Aut phrygie: que impares sunt: & inaequales habent cauernas: ergo bifore diffonum dissimilem. non enim sunt pari modulatione compositae: Vt enim ait Varro Tybia a Phrygia dextra vnum habet foramen: sinistra duo: quorum vnum acutum (scutum habet: aliterum grauem.

c. Buxusque vocat berecynthia. S. a monte berecynthia. S. a monte berecyntho: dicitur autem hec buxus: et hoc buxum. ut: torno rasile buxum. Vnde de superfluo quidem arbore generis foemini voluit: cum hoc loco etiam de ligno foemini habeamus exemplum.

d. Cedite ferro. SERV. Aut ferrum relinquit: et est iteratio. Aut cedite ferro: id est cum viri non sitis: abscondite partem virorum.

e. Iactantem. SERVIVS. de suorum gloria:

f. Ira cauentem. SER. ac iniuriam Troianorum.

g. Non tulit. CRIST. Neque enim potest animus generosus ea que in patrie sueque gentis dicuntur equo animo ferre.

h. Ante Iouem supplex per vota precatus. SER. At qui Apollinem debuit inuocare ioculatur sagittas: sed dicimus Iouem inuocatum: quia omne initium Ioui debetur: ut. Ab Ioue principium mufae. Vnde nunc Ascanius nunc quid faciat: cogitat: sed quid primum inde inuocat Iouem. DON. Precatus. Quia primordia erat bellum: et Iouem precatus est.

i. Iupiter omnipotens. S. Hoc epitheton interdum ad nuntius gloriam ponitur: interdum ad causam dicentis. Nam quia hoc loco dicendo omnipotens: ostendit eum etiam his qui per se minus valent prestare posse virtutem. CR. Iupiter. supple optime institutus adolescens cuncta in diuino reponit auxilio.

k. Audacibus. CR. Quia supra meam etatem:

l. Feram solennia. SER. Feram de iuueneco non dicimus: sed adducam. Intelligimus ergo eum alia dona ferre promissis. Singulis enim numibus certa sunt dona que offerunt.

Enēidos

Vnde est: Strueremq; suis altaria donis: id est congruis: m Et statuam ante aras. S. aptam se daturum ostendit victimā. alibi: Et ductus cornu stabit facer hircus ad arā: quorū enim victimā reluctabatur: ostendebat se improbari. Lucanus: Diffusa fugit ab ara taurus.

n Aurata frōs. S. Ita ei victimā ornari consueuerat. o Iuencū. S. sic secundum Romanos cerimonias dixit. Ioui enim de tauro nō imolabatur: ut in tercio diximus: nisi cum triumphī nomine: sue vel tauro fiebat: quod est ideo admissum est: quia nō tū Ioui: sed aliis diis qui bello p̄sunt: sacrificabatur. p Candētem. S. id est candidū. Iuena? Duc in capitolia magnū cretatūq; houem. q Caput cū m̄se se. S. equalē: m̄si: nōdū patris. Iuue. Quē iā pudet vbera m̄sis. Ducere q; vexat nascenti robora cornu. r De parte serena. S. ut nō causę naturalis sit: sed auguri. s Intonuit lēuū. S. prosperū: ut enim supra diximus: Quę sinistra nobis vident: intuentibus coelum illic dextra sunt: nō q; sinistra bona sint: q; dextra cceli nobis sinistra sunt. DO. Lēuū: quod p̄sperum est: Quod p̄stābū lēuū est. Idem accipientib; est de xru. q In bute. nā graue & longa exercitatione dignus erat: cui consiliū multifaceret.

t Sonarvna letifer arcus. S. Simulat augurium.

v Et fugit. S. meli; effugit legitur. x Perq; caput Remuli v̄. S. Fignēta hęc vulnerū nō sine ratione ponunt poetę: nam modo hunc ideo in capite dicit ēē percussū: quia eū supra vaniloquū et superbiū iduxerat: quod vitio capitis euenit. Hora. Autollens vacuū plus nimio gloria verticem. Sic Homerus Therfitēma tergo vulneratum ducit usq; ad p̄cordia. vscq; ad p̄cordia: quia eum stultū iduxerat. Item de Achille dixit. πὸ δ' αὖς ω κη, σαρκεσσιν.

y Caua rpa. C. diuino enim fauore factum est: ut ea parte vulneraretur: qua facile vita eripi posset.

z I verū vir. illude. S. Illudo tibi. et insulto tibi dicim. Nam illudo te figuratū est: ut hoc loco: Item insulto te. Salustius. Multos a pueritia bonos insultauerat. ORI. I verbis vir. il. Refert hęc contra superbiam hostis: & tū non

excedit modū in surg'o: ut ille fecerat: a Hoc tantum Ascanius. SER. & dixit: & fecit. b Animosq; ad sydera tollant. S. Aut suos: aut Ascanii per fauorem. c Nube sedēs. S. Sicut solēt numia. Iuno: nec met uacillam: nūc sede videres digna indigna pati. d Victore affat. C. Pro miraculo dictū est in tenera grate. Et si vaticiniū deus illū eiusq; posteros oia victuros. e Macē noua. S. magis aucte affectate glorię. Et est sermo tractus a sacra: Quorū enim aut eius: aut vinū sup victimam fundebat: dicebatur: macē est taurus vino v̄ thure. Hoc est: cum ulata est hostia & magis aucta. C. Macē. macētare magis augere est. ut iam diximus. Quapropter cū adolecentem laudam; de ea re quę supra illos grate est iure dicim. Macē puer. i. magis aucte virtute q; p̄grate liceat. Qd vero fingat Apollinē laudasse Ascaniū: non ab re: si deus ulda; palma i sagittado: in od' artificio puerū laudat. Ella enī vera laus ē: q; v̄it lab eo q; in ea re v̄it q; laudat. Hinc Hector ne uiuam; a viro laudato laudari cupit. Recte deū cōuertit in butem: qui deus p̄dū ē sapiētia: ut ostēdat: nō sine sapientia Butem illum a p̄lio ammo uisse. Absente aenea nihil tale tentandum a puero erat. f Noua virtute: S. aut magna: ut Pollio: & ipse facit noua carmina. Aut reuera noua: quę nūc ad bellū. g Dis genitricē. S. propter venerem. h Genitricē deos. S. propter Iulium cęsarē et Augustū. i Iure. S. merito. k Gente sub altari. S. sub gēne Romana. Aslaracus enī p̄r est: Capyos auus Anchisę. l Fato ventura. S. magna. Hęc em̄bella sūt gēnia: quę fatali rōne pueniunt: ut Troiana & Thebana. m Necte troia capit. S. Maioris metus es q; diuitas: in q; nūc es. Lucan; de Cęsarē. Plus patria poruissē sua: n Spirantes. S. vitales: quib; speram; et viuim;.

o Petit. S. Notandum peti sine insidiis dictum. p Fida; ad limina custos. S. editurus fuit: quod ut supra diximus: ingenti honore apud maiores fuit: illic enim & epulabant: & deos colebant. Censur etiam omnis illic seruabatur: qd & Plaut; docet in Azinaria: in q; inducit Saurē seruū Atriensem i eo

Et statuam aū aras aurata fronte iuueni cum
Candētem: pariterq; caput cum matre ferentē:
Iam cornu petat: & pedibus q; spargat haranā.
Audijt: & coeli genitor de parte serena
Intonuit lēuū: sonat vna locifer arcus.
Effugit horrendū stridens elapsa sagitta:
Perq; caput Remuli venit: & caua templa ferro
Trañcit: i verbis virtutem illude superbis.
Bis capti phryges: hęc rutulis respōsa remittūt.
Hoc tātum Ascanius: teueri clamore sequūt.
Lētiāq; fremūt: animosq; ad sydera tollunt:
Aetherea cum forte plaga crinitus appollo
Desuper ausonias acies: urbemq; videbat
Nube sedens: atq; his victorē affatur Iulum:
Macē noua virtute puer: sic itur ad astra:
Dijs genite & geniture deos: iure omia bella
Gente sub assaraci fato ventura resident:
Nec te Troia capit: simi; hęc effatus: ab alto
Aethere se mittit: spirantes dimouet auras:
Ascaniumq; petit: forma tum vertitur oris
Antiquū in butem: hic dardanio anchisę
Armiger ante fuit: fidulq; ad limina custos.
Tum comitē ascanio p̄r addidit: ibat apollo:
Omia longeuo similis: vocemq; coloremq;
Et crines flauos: & seua sonoribus arma.
Atq; his ardentem dictis affatur Iulum.
Sit satis ænide: telis impune numanum

na familia plurimū posse. q. S. sua sonora arma. S. strepitus terris sua. r. Ardentē. S. desiderio dimicandi. Vñ animos ad sydera tollunt. Melius Ascanii intelligim⁹. Sic Statius de Menecoe. Et audibus implet honestis. Sit factis. C. cum admittat e dictū. q. d. quod maximū est. et cū pondere legēdū.

Aenide. S. Patrono. mētū hoc nō venit ab eo: quod est Aeneas: Nā hic Aeneades: & o Aeneade faceret. f. ab eo quod est aeneas: vt Theſeus Theſi de. D. Aeneade ab eo qd est in nō casu Aeneada. e. Numanū. C. q̄si tū vnum. v. Tuis. C. quali tam puenlib⁹: ergo satis oportet esse: ab adoleſcente cytonē: fortis simū virum celsum.

x. Primā hanc tibi magnus apol. S. dicēdo hāc pollicet & allam. C. Magnus. Nam qd magis q̄v rēdū est: si magn⁹ deus tibi equari parit: neq̄ accommodatori orōne poterat cupidissimus laudis adoleſcens a victoria remoueri: q̄ cum admone re: & rem magnā fecisse: et ne nimis efferret id bñv sico dei affectum esse.

y. Concedit. SER. Concedere aut ei se dixit ideo: quia sagittarum deusest: et licet cū Iuppiter iuuerit: Apollo tñ sibi suū officiū vindicet: quod dicit se cōcessisse: quia n̄ prohibuit. ea enim quē ab aliis nū minibus poscimus: tūc ad ipse: si nō aduerſarent nū mina quorum propria sunt quē poscimus. Vnde & in quarto Iuno ait: Adoro: & tua si mihi certa volūtas: hoc est quod in me est. Iungam eos. re stat vt et tuū impleri vobis officiū.

z. Paribus non inuidet armis. S. pari glie. Nā ut Apollo puer occiso phito neuitus est matris iniuriam. sic Ascanius occiso Numano: troianorū castra iniuriasq̄ defendit. Paribus ergo armis: id ē similib⁹ non pericula: sed genere victorię.

a. Cetera. SER. deinceps. & est aduerbium. b. Orſus apollo. S. Modo locutus: alias cepit: quod magis est proprium: vt. sic Velus & veneris contra sic filius orſus.

c. Apollo mortalis. DONA. id est cōstitutus sub hominis forma. d. Medio sermone. SER. ideo medio: quia non respondit Ascanius.

e. Fuga. S. abſceſſu. f. Pharetramq̄ fuga sensere sonantem. S. quia dixit supra. Et ſc̄ta sonoris arma.

g. Dictis. SER. propter auditam orationem.

h. Numine. SER. propter agnitum deum.

i. In aperta pericula. CR. id est manifesta: nec tamen temeritas erat: sed vera fortitudo: quia vnicū illud remediū

erat periclitanti patrię. i. Intendunt acres arcus. SER. pro ipsi acres. Vt enī & in primo dixim⁹: arcū vnusquisq̄ habet pro vinibus suis. k. Amentaq̄ torquent. SER. pro tela amentis torquent. Nam amentum est lorū quo media reſigatur & iacitur hasta.

l. Flictu. S. pro afflictu: id est icu. Nam detraxit more suo p̄positionē. m. Pluuialib⁹ hēdis.

n. Sup tauri cornua est signum: cui auriga nōmē est. Hunc taurū vna clara stella cōſpigit. Retinet autem auriga stellas duas in manu quē hēdi vocantur. quorum & ortus & occasus: & tempeſtates grauissimas facit. Oriuntur autē cū ſcorpione menſe Octobri. CR. Pluuialibus hēdis. De his syderibus dictū est in Georgicis. Apertissimāq̄ comparatio est: et quē rem aū oculos ponat.

o. Iuppiter. S. aer. Hora: Manet sub loue frigid⁹ venator.

p. Monibus equos. S. ideo vel eius arborib⁹ exequendos.

q. Portam q̄ ducis. CR. Non multū diſſimilis locus est illi: qui est apud Homerum: vbi gręci posſip̄eres: et leonteus ſtanc immobiles p̄ portis: alii q̄ venientes expectantes: quīs isti vltro aperiant portas. Nec min⁹ placet hic Maro: q̄ illic Homerus. Oſtendit autem i hoc loco robur ſine prus dētia parū valere. Oñdie etiam ſemp̄ ſapientiori obtemperandū eſſe. Recte enī precepit: ne portę ab ſente ſe aperiret. At Pandarus & Bitias: dū freti ſuis viribus ſapientis cōſilium negligunt: ſcipſos perdidit: & ſummā reipublicę in periculū abduxerunt. q. Ducis imperio cōmiſ. S. Aut q̄ eius cōmiſſa fuerat impe-

rio abeſſis Aeneę: aut (qd meli⁹ eſt) q̄ aeneę iperio fuerat cōmiſſa Pandaro et Bitie: ne cōtrariū ſit qd dixit rectores iuuentū: & rerū dedit cōm̄ſos. Ducis imperio cōmiſſa. Sci mus q̄ Mneſtheo: & alius ducib⁹ impauerat aeneas ad perenda p̄ſciſcens auxilia: ne portas aperiret: vt Caſtra modo & tuto ſeruarēt aggere muros. Item legim⁹ Mneſthea et Sereſtum ductores fuīſſe & rerū magiſtros: nō Pandarū: & Bitiam: Vnde apper q̄ hunc locum male intellexit: Donat⁹ dicēs: cōmiſſa portam. i. creditā Pandaro et Bitie: qui duces nō erant. Cornutus vero melius ſenſit dicēs: portā quē ducis impio cōmiſſa fuerat: hoc ē clauſa: cā apparuerunt. Cōmiſſura enim dicit tabularū coniunctio: ſicut Cicerō in fundania meminit. Ergo meli⁹ eſt vt cōmiſſam clauſam dicam⁹: q̄ creditam Pandaro & Bitie.

Eneidos

Pro turribus: S. aut vi
ceturiū: aut pro defenſio
ne. s. Amari ferro. S.
aut bene instructi armis:
aut: vt Asper dicit. Ferrea
corda habentes: id est dur
ra: & cruenta cogitantes:
vt Ennium sic secutus q
at: succini corda mache
ris. t. Liquectia flumi
na circum. SER. iuxta padum: et athesim vener'e flumina:
etiam est fluui' liquectius: quē nūc cōmemorat. Ergo lique
ctia propriū est nomen: non epitheton: ne incipiamus a ge

Ipsi intus dextra ac leua pro turribus astant
Armati ferro & cristis capita alta corusci,
Quales aeri liquectia flumina circum

neralkate ad specē reuertit:
quod vitiosum est: vt si di
cas circa flumina nascunt
tur arbores: & sic inferas:
circa tyberim: vel Anienē:
sufficiat dixisse circa flumi
na generaliter: vnde appa
ret: quia liquectia legendū
est nōliquectia. v. Gemi
nē quere. S. nā quia dug
em nascūt: sed istorū similitudinē aspexit. i. qū siles eleuant
querus. x. Iusto isa. f. c. xlo atollunt capita. S. E. hoc ad
supradictas cristas refertur.

y Pulcher equiculus armis. S. pulcher vestibus: si cur pulcher armis: hoc est parma: quod erat armosum: reuic ad personam: Preceps animi. SER. figurate gentis: iunxit. Na dicimus preceps furor. a Agminibus totis. S. deest ab: & significat eos primo fugatos esse: mox occisos: aut certe alijs fugatos: alijs interemptos. b Animis discordibz. S. Hostibus: scilicet Troianorum: quia a rutulis discordabant. c Ductori turno diuersa in parte furenti. C. quasi diceret: nō illa ausi fuisset Troiani presente turno. d Ferere. C. nimis incallescere: & quasi suos superare. e Patentes. C. Quod nimiam fiduciam: & quasi sui contemptum significat. f Deserit inceptum. C. quod non fecisset: nisi cōmotus magna ira: cū fors viti sit ab incepto nō desistere: nisi necessaria cā intercedente. g Eratresq; supbos. S. i. quos supra dixi portam tenere. h Sese primus agebat: & agebat: hoc est incepebat. v. sese palinurus agebat. Traçp autem est sermo a ratione physica: nam agitur corpus animi iudicis. Vt Teren. Quā te agis: i. Sarpedonis alci. S. i. nobilis. k Itala cornus. S. Teliū de itala cornu factum. l Stomacho. S. Sermo pectus est. m Altū pec. CRI. profundum: vbi epar est sanguinis sedes: vnde vndā spumantem: vt ostēderet copiam sanguinis in pulmone. n Specus atri vulneris. S. poetica exaggeratio: o Tum meropem atq; erimantia. C. Celeritate orationis exprimit tur nū in cede celeritatem: p Erimanta manu. S. i. gladio cominus ferit: nā ille de quibus superius dixi non manu occisi sunt: sed iussu iaculo. Ergo ad differentia teli tacti accipe manu. i. gladio. q Ardentē oculis animisq; frenantem. S. et gestu corporis frenantem: cōmotum. r Viti ille dedisset. S. p. reddidisset. s Phalarica

Siue padi ripis athesim: seu propter amœnum
 Confurgunt gemine quercus: intonsaq; celo
 Attollunt capita: & sublime vertice mutant.
 Intumpunt aditus rutuli: vt videre patentes.
 Continuo quercēs: & pulcher equiculus armis:
 Et preceps animi tinarus: & mauortius hæmō
 Agminibus totis: aut versi terga dedere:
 Aut ipso portę posuere in limine vitam.
 Tum magis increfcunt animis discordibus ire.
 Etiam collecti troes glomerantur eodem:
 Et conferre manum: & procurere lōgius audēt:
 Ductori turno diuersa in parte furenti.
 Turbantiq; viros perfertur nūcius hostem:
 Feruere cęde noua: & portas prebere patentes.
 Deserit inceptum: atq; immani cōcitus ira
 Dardaniā ruit ad portam: fratresq; superbos:
 Et primū antiphatē (is em̄ sese primus agebat
 Thebana de matre nothum sarpedonis alci)
 Coniecto sternit iaculo: volat itala cornus
 Aera per tenuē: stomachoq; in fixa: sub altum
 Pectus abit: reddit specus atri vulneris vndā
 Spumantem: & fixo ferrū in pulmone tepescit.
 Tū meropē: atq; erimāta māu: tū sterni aphid/
 Tum bitū ardentēq; oculis aīsq; tremētē (nū:
 Nō iaculo: (neq; enim iaculo vitā ille dedisset).
 Sed magnum stridens contorta phalarica venit.
 Fulminis acta mō: quā nec duo t aurea terga:
 Nec duplici squama lorica fidelis & auro
 Sustinuit: collapsa ruunt immania membra:
 Dat tellus gemitū: & clypeū sup itonat ingēs.
 Qualis in euboico baiarum littore quondam;

ca venit. S. de hoc glo les
 gif: quia est ingens cornu
 facti habens ferrū cubita
 le: & rotunditatem de plū
 bo in modū spherę in ipsa
 sūmmitate. Dicitur etiā ha
 bere ignē affixum: hoc au
 tem tylo pugnatur de tur
 ribz quas phalas dici ma
 nifestū est. Iuue. Consult
 ante phalas delphinorū
 q; columnas: ergo a pha
 lis dicta est phalarica: si
 cut a muro muralis. Sa
 ne phalarica Luca, dixit
 neruis mitti tortilibus: &
 quadam machina: vt vis
 brata phalarica neruis ob
 ruat. Virg. vero ait Tur
 nū manu iaculari potuit
 se: vnde apparet aut a Lu
 ca. auxesim illius: qui ocs
 cidēdus fuerat esse dictū
 m: aut a Virgilio, ad laus
 dem turni: qui talem ha
 stam manu iaculatus est.
 r Pluminis acta mō. S.
 amat tēla cū impetu veni
 entia fulminibus compa
 rare. y Taurea terga:
 s. usurpauit pro taurinis
 alibi Taurinis foliis. vñ
 de sicut et Pl. dicit de rui
 tiones fimas non habēt
 regulas: sed exeunt: prout
 auctoribus placet. Bñ au
 tem per transitū cū arma
 descripsit. C. Taurea terg:
 S. sicut phalarica ait A
 m an appellata est a pha
 lari tyranno: vel q; pha
 las: id est turres ictu diru
 at. Est autem hañtile mī
 file: & teres præterq; ad ex
 tremū vbi prominet ferrē
 tripedale stupa circūdarū
 & picę & sulphurę circū
 licum: addito aliquando
 bitumine: et olco nō emic
 titur: nisi cōcoeptra flama:
 vt cū p acē defert fulmē
 videat ledit ictu et igni.
 x Duplici squa. & aur.
 S. i. duplicibz squamis au
 reis. Squamę autē lorica
 catenę in modū squamę
 cōpositę sunt. Sane squa
 ma: et splendorē significat:
 si apiscibz veniat: & for
 des: si a squalore: sed i Vir
 gi. vbiq; splendorē signifi
 cat: y Et clypeū super
 intonat ingēs. S. aut ipse
 ingēs sup clypeū intonat:
 aut igēs clypeū sup cū to
 nat: nā lectū et tū hoc cly
 peū: vt phar Capet: quod
 magis debem accipe. Nā
 Home. imitat q ait. opa
 αβη γδ εζη ζηθ ικ λρ μρ νρ
 3 Buboico baiarū littore
 quō. SER. Buce baiarum

Eneidos

addidit: ne cubo eam insulam intelligerem? Vñ Chalcedenses venerunt: quod condiderunt Cumas: qui sunt balis vicine.

a Saxea pila cadit. C. Magnum saxum. b Prona trahit. SER. Ita enim edificatur. CR. Trahit ruinam. Nam cum petat fundum: trahit se cum ruentes aquas. Prona trahit. penitus vadis illisa recubit. Ita enim infigitur vadis: penitus: id est valde inteme: ut recubaret quasi firmam sedem capiat.

c Prochyta alta tremuit. SER. Atqui hec insula palma est: sed epithe rone preterito trahit. Nā ut dicit Plinius in naturalis historia. CR. Prochyta: insula est ante Misenum promontorium: non procul cumis auulsa olim ab inarime insula quae stationem navium Aeneas genarum ē dicta. Strabo. Pythacussam nominat a doliis: quae greci Pythea vocant: eamque chalcidenses habitasse refert. & primo seditione. Deinde quia flammam vomeret: deseruerunt. Quae res fabulam dedit sub ea sepultum esse Typhocum.

d Durumque cubile. S. mortiferum ad poenam statutum. e Inarime. S. Inarimes mos fuit: quod terremotu diffusam insulam fecit: quod prochyta ab effusione dicta est. Fundere est enim. n. po xviii. Prochyta vero alta quondam.

f Mars armipotens. C. ad excusationem Troianorum: quod adeo ab hominibus fugati sunt.

g Stimulos acres. SER. Sequendi scilicet: nam sunt & timoris et libidinis stimuli. Notanda quoque oeconomia: quae id egit: ut verisimile sit Turnum viratorem euasisse de castris.

h Vndique conueniunt. S. Illi sine dubio: quibus Mars infecit audaciam: inuenta oportunitate irumpunt.

Saxea pila cadit: magnis quam molibus ante
Constructam iaciunt: ponto sic illa ruinam
prona trahit: penitusque vadis illisa recumbit:
Miscunt se maria: & nigre attolluntur harum.
Tum sonitu prochyta alta tremuit: durumque cubi
Inarime Iouis imperij imposta typhoeo. (le:
Hic animus mars armipotens: viresque latinis
Addidit: & stimulos acres sub pectore vertit:
Immisitque fugam teucris: atrumque timorem.
Vndique conueniunt: quoniam data copia pugnae
Bellatorumque animo deus incidit.
pandarus ut fuso germanum corpore cernit:
Et quo sit fortunale loco: qui casus agat res:
portam vi multa conuerso cardine torquet
Obnixus latis humeris: multosque suorum
Moenibus exclusos duro in certamine linquit.
Aster alios secum includit: recipitque ruentes:
Demens qui rutulum in medio non agmine regem
Viderit irrumpentem: vltroque incluserit urbi.
Immanem veluti pecora inter inertia tygrum
Continuo noua lux oculis effulgit: & arma
Horrendum sonuere: tremunt in vertice criste
Sanguine: clipeoque micantia fulmina mittit
Agnoscent faciem inuisam: atque immania membra
Turbati subito Aeneade: tum pandar' ingens
Emicat: & mortis fraternae seruidus ira
Effatur: non hec dotalis regia amat:
Nec muris cohibet patris media ardea turnum.
Castra inimicavides: nulla hinc exire potestas.
Olli subridens sedato pectore turnus.
Incipe siqua animo virtus: & confere dextram:
Hic etiam inuentum priamo narrabis achillem
Dixerat: ille rudem nodis: & cortice crudo
Intorquet summis adnixus viribus hastam:

runt castra Troiana:
i Duro in certamine. S. sine spe euadendi.
k Aster alios secum includit. SER. Sta. Par opia estura lucro. nam hoste recepto excludere suos.
l Demens. S. Hoc ex affectione sua dixit porta alibi: S. dum forte caua: dum personat equora cocha Demens: et cantu vocat in certamina diuos.

m Vltro. S. insuper.
n Immanem. C. Opima comparatio ad robur: ad velocitatem: & ad crudelitatem. o Sanguine. CR. Vel ex cede sanguinis: vel quod ex horrore nominibus Troianis ita viderentur. p Fulmina. S. Nā radi ex fulmine error incutiebant: ut flumina apperent: Mitem visus atque audies ex subita aliqua atque horrida re decipiunt: ut & ea quae non sunt esse videantur: & quae sunt longa appareant maiora.
q Tum pandarus. CR. Reliqui yeheni formidine correpti erant. Pandarus autem mole sua: ac viribus giganteis ferus tormentarie audebat: quod oratio sua indicat: quod temerari potius quam fortis est.

r Dotalis regia amat. S. Tibi data potestatem. Et bene amat: quae sola illi genus esse cupiebat. Nosandum sane: quia id agit: ut ostendat se non imprudentem Turnum incluisse: sed illum per temeritatem sibi minime pro futura castra penetrasse.
s Olli subridens. SER. Magnam confidentiam virtutis ostendit. CR. S. Olli subridens. Magna animi praesentia: qui in tanto periculo nihil commouetur.

t Priamo narrabis achillem. S. propter illud Sibyllae. Alio iam paratus achilles: & dictum est: ut illud. Degeneremque Neoptolemum narrare memento.

v Rudem nodis. S. non leuem: nec pulchram: sed fortem.

x Cortice crudo. S. viridi. Nam haec pinguet torrentur.

Vulnus saturnia iu-
no detorsit veniens. S. ple-
riq; si si idonei comēto-
res dicunt hoc loco occū-
Turnū. sed cā oconomie
gloriam a Poeta Aeneā ef-
feruatam: quod falsum
est. Nā si veritatē hysto-
rie regas. Primo proelio
intercepit latīnū. Inde vbi
Turnus Aeneā vidit supe-
riorem Mezentii implora-
uit auxiliū. Secundo proe-
lio Turnus occisus est: &
nihilomin⁹ Aeneas postea
non comparuit. Tertio p-
lio Mezentii occidit Asca-
nius. hoc Livius dicit. Et
Cato in grigibus. CR. I.
Vulnus saturnia iuno. fa-
ctum credibilem: Nā si
ne diuino auxilio homo
hec prestare nō potuisset:
I. Tulum. S. Hoc loco r-
tum gladium dixit a lōgi-
tudine: vnde & mustela di-
ctur quasi mus longus:
tum posuisse pro gladio
illud significat: qd in iert
paulo post confurgit in en-
sem. a Is teli. S. talis:
par. similis: b Alce cō-
furgit in ensem. S. gen⁹ fe-
riendi gallicantū. Salu. Re-
gressi ad faciliore ictus lo-
co cedebant. c Et si cō-
tinuo. C. Pierūq; em eue-
nit: vt victores victoria
vi nesciant: nā qui paulo
ante nullo timore turba-
tus erat: nunc furore par-
ditus ita cedi intentus fue-
rat: vt rem salutarē penit⁹
oblitus sit. oñdit etiā plu-
simū posse in rebus belli-
cis fortunā: quādo quidē
etiam maximī duces erro-
res maximos cōmittant:
vt de Cef. Alexandro Ha-
nibique: ac de plerisq; ali-
is legimus.
d Bello gētiq; fuisset. S.
Duo dicit: & bellum fini-
tū potuit omnibus intere-
ptis: & gens penitus fu-
it extincta occiso Ascanio
a quo Romani ducūt ori-
ginem. Ideo bello gētiq;
dicit: quia plerūq; finitur
gente superstitē: vt in bel-
lo Troiano contigit.
e Furor. C. quo etiā sa-
pientibus omnis pruden-
tia amouetur.
f Cēdisq; i sana cupid. S.
Excusat Turnū: Cur non
a porta fugatis Troianis
penit⁹ deiecta sint castra.
g Principio. S. itra castra
post Troianorū fugam.
h. Succiso poplite: gygē.
Excepit. S. Ordo est: Exci-

Excepere aurē: vulnus saturnia iuno
Detorsit veniens: portēq; fingitur hasta.

At non hoc telum mea quod vi dextra versat

Effigies: (nec enim is teli: nec vulneris auctor)

Sic ait: & sublatum alte confurgit in ensem:

Et mediam ferro gemina inter tempora frontē

Diuidit: impubelq; immani vulnere in alas

Fit sonus: ingenti concussa est pondere tellus.

Collapsus artus: atq; arma cruenta cerebro

Sternit humi moriens: atq; illi partibus equis

Huc caput: atq; illuc hūero exvtrōq; pepēdit.

Diffugiunt versi trepida formidine troes.

Et si continuo victorem ea cura subisset

Rūpere claustra manu: sociosq; imittere portis

Vltimus ille dies bello: gētiq; fuisset.

Sed furor ardentem: cēdisq; insana cupido

Egit in aduersos.

principio phalerem: & succiso poplite gygen

Excipit: hinc raptas fugientibus ingerit hastas

Intergum: iuno vires animumq; ministrat.

Addit halym comitē: et confixa phegea parma.

Ignaros deinde in muris: martemq; cientes:

Alcandruq; haliūq; noemonaq; prytanīq;

Lincea tendentem contra socios vacantem

Vibranti gladio cōnexus ab aggere dexter

Occupat: huic vno deiectum cominus ictu

Cum galea longe iacuit caput: inde ferarum

Vastatorem amicum: quo non foelicior alter

Vngere tela manu: ferrumq; armare veneno

Et clytū æolyden: & amicum crethea musis

Crethea musarū comitem: cui carmina semper:

Et cythare cordi numeroq; intendere neruis

Semper eqs: atq; arma virū pugnasq; canebat.

pit: & succidit poplite: nā
ante fuit: vt eum circumue-
niret insidiis. Poples autē
po correpta est: sicut in se-
reno legitur: sed producit
positione.

I. Hinc. S. nec loci est: nec
temporis: sed ordinis: id
est deinde. CR. I. Hinc rap-
tas fugientib⁹ ingerit ha-
stas. Sensus est qd vndiq;
hastas rapiebat: aut eas
q; hostes manu gerebāt:
aut eas que iam motore
facebāt: et illas acceruat
cōtorq;bat.

k Raptas. S. de hostilib⁹
cadaveribus. Nam quod
dicit Donatus de armige-
ro non procedit: nec enim
lectum est iuno vires anī-
mūq; ministrat: ne sic incon-
gruum vnum tot occidis-
it: lunonis dat auxilium.
Hora. in arte poetica. Nec
deus interit: nisi dign⁹ vin-
dice nodus incidat.

l Intergum. C. nam om-
nes in fugam pueri erāt.
m Iunovi. C. Non abso-
ne fictum qd iuno incita-
ret. Iuppiter reprimeret: nā
huiusmodi viros regnan-
di cupiditas in manifesta
pericula impellat que iu-
no est: Aequitas autē: at-
q; iustitia: que a Ioue est
vim iniuriasq; prohibet.

n Alcandrumq; haliūq;
q; noemō: q; prytanīq;
S. Homeri versus tantum
coniunctione mutata: vn-
de apparet non ad hysto-
riam: sed ad ornatum Po-
ematis hec noia pertinere.

o Tendentem cōtra. S.
in se facientem impetum:
p Cum galea lōge iacu-
it caput. S. ad exprimēdā
celeritatē p-terito vsus est
tempore: Poruisse autem
caput cum galea longe sa-
ci p-missa loci altitudo si-
gnificat: ergo cum com-
percussum intelligim⁹: sed
tantam vim ictus fuisse:
vt longe caput excuteret.

q Foelicius. S. peritius:
Nam in vngendis telis nō
est foelicitas: sed peritia.

r Vngere. S. Sāc: nec vngo
nec vngenti u fēdit excōp-
to vno noie: vt vngēvū ē.
Et pingues vnguit ceras.

s Ferrumq; armare vene-
no. SER. Speciose dictū
armabat ferrū: quo nos
armare consueuimus. C.
Ferrumq; armare veneno
Duplex est translatio. Et
qd dicat armare ferrum: &
armare veneno.

Enéidos

Amicū chre. mu. S. Poetā lyricū. Et tale est schema p re-
petitionē: vt sequitur pulcherrim⁹ astur: Astur equo fidens
C. Amicū cre. musis. Poeta morte poetę non iniuria cōm-
seratione excitat. Fuit autē Creteus poetā lyricus ad cui⁹ no-
men poeta nūc alludit. y Crethea musarū. C. habet le-
porem huiusmodi iteratio: ac efficacā in laudem hui⁹ po-
etę: ac maxime mouet cōmiserationē: sic in secundo. Ad coe-
lum tendēs ardneria. lumina frustra Lumina: nam teneras
arcebat vincula palmas. Itē timidis superuenit agle. Agle
naldum pulcherrima. x Numerosq; intendere neruis.
SER. Rhythmos sacre intentide neruorū: nā numeri sunt

rhythmi: vt numeros memini, si verba tenerē. Hoc ergo di-
cit secūdum cordas verba componebat. CRI. Numeros in-
tendere neruis: id est qui intendendo. id est. extensioe qua-
dā modulido neruos numeros: id est rhythmos canebar.
Numeros em latini rhythmos dixere: vt numeros memi-
ni: si verba tenerem Tandē manifestū esse demonstrat tur-
bam militum. quāuis robusta sine imperatoris ductu: atq;
exhortatione p: rum petficere: neq; robur sine consilio mul-
tum valere. y Semper equos atq; arma virū p: gnaſq;
canebar. DONA. Laus hominis: Quia tantā musicā non
d turpes actus: sed ad res egregias adhiberet.

Q: Audita cede suorum.
SE. Seruat. i. tōmp: nov.
p: cor. ne pñub⁹ ducib⁹ tot

Tandem ductores audita cede suorum.

strages fecisse videatur.
a Quo deince fugā. S.
aut vacat deince: vt tādē

gentium locorum: aut intel-
ligim' mentem cum tr. Et af-
fecq. de campis milites so-
lent ad castra cōfugere: &
fideliter: quo deinde. f. de
castris: quo fugeris vltim-
us: & hoc est melius: vñ
& sequit'. Quos alios mu-
ros. C. Quo deinde fu-
gam. Oratio est personis:
& loco: & tempore: & rei
accomodata: incipitq. ava-
lidiis argumentis. f. a
necellario & turpi. Offen-
dit em' necesse esse: vt illā
vrbem defendāt: cū neq.
allam habeāt. Oratio igitur
pathetica: & p̄ceptis:
& abrupta: & sine ques-
to exordio: et breuib' clau-
sulis: & cum interrogatio-
ne prolata. Sunt ergo
colores: repetitio: interro-
gatio: & coniunctio. Ha-
bet autem summā vehe-
mentiam interrogatio: cū
aduersarius aliter: q̄ nos
cupiamus: nobis respōde-
re non potest.

b. Quos alios muros. S.
sic dictū ē post cogitatio-
nē: quod inde sicut Terē.
Quid igitur faciam.

c. Vnus homo. S. ac si di-
ceret: mortali. Et bona at-
temuato: cū supra dixerit.
Ruclo in medio non agi-
mine regem. C. Vnus ho-
mo: p̄ter q̄ turpe est:
ita vincti: ostendit etiā faci-
le: vt pellat a multis
qui vnus sit: fugitis ergo
cū fugere non possitis: me-
q̄ in illū audetis qui cum
solus sit a multis facile su-
perari possit: cū debeat pu-
dē: vt impune tantā de-
vobis stragē edederit. Ad-
monet etiam: vt saltē pu-
dore patri: deorū: et aene-
niantur.

d. Infelix patrie. S. Tro-
ia in qua nunc sunt.

e. Veterūq. deorū. S. Pe-
nates significat: quos sem-
per coluere Troiani.

f. Miseret q̄ pudetq. S.
sic pallas. nunc prece nūc
dictis virtutem accendit
amaris. D. Pudetq. Per-
tinet ad Aeneā.

g. Talibus accensi. D. O.
Ostendit quantū cōmo-
da hortamenta valēt. Ta-
libus ac. C. presentia eius
qui imperatoris vicē gere-
bat: id ausi sunt: quod pri-
us non audebāt.

h. Ceu sequi turba leonē.
S. gentis hic est. Haud ali-
ter Turnus retrocedēs pe-
tebat fluuiū: ac solet leo

Conueniunt teucris: mnestheus acerq. sereflus
palantesq. vident sotios: hostemq. receptum:
Et mnestheus: quo deinde fugā: q̄ tēditis igr:
Quos alios muros q̄: iā vltra moenia habetis.
Vnus homo: & vestris o ciues vndiq. septus
Aggeribus: tantas strages impune per urbem
Ediderit: tuuenum primos tot miserit orco.
Non infelicitis patrie: veterumq. deorum:
Et magni aeneq. segnes miseretq. pudetq.
Talibus accensi firman tur: et agmine denso
Consistunt. turnus paulatim excedere pugna:
Et fluuium petere: ac partē que cingitur amni:
Acrius hoc teucris clamore incūbere magno:
Et glomerare mantum: ceu seuum turba leonem
Cum telis premit infensis: at territus ille
Asper: acerba tuēs: retro redit: et neq. terga
Ira dare: aut virtus patitur: nec tendere cōtra.
Ille quidem hoc cupiēs potis est: p. telavirōsq.
Haud aliter retro dubius vestigia turnus
Improperata refert: & mens exestuat ira.
Quin etiam bis tum medios inuaserat hostes:
Bis cōuersa fuga per muros agmina vertit.
Sed manus e. castris p̄pere coit omnis in vnū:
Nec contra vires audet saturnia luno
Sufficere: aereā coelo nam iuppiter irim
Demisit germanq. haud mollia iussa ferentem:
Ni turnus cedat teucrorum moenibus altis.
Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum:
Nec dextra valet: iniectis sic vndiq. telis
Obruitur: strepit assiduo caua tempora circū
Tinnitu galea: et saxis solida æra fatiscunt:
Discussq. iubē capiti: nec sufficit vmbō

pressus multitudine: nec
terga phere propa. ram
vel pudorem: nec possē li-
cet cupiat in venantes im-
petum facere.

i. Neq. terga. C. qui pos-
tuit excellentius deser. bea-
re animū eius: quā cōpa-
ratione eius fere que fortu-
tudine: & magnā mita-
te ceteras feras superat. Sed
cetera: que de leone scribū-
tur alias: hoc autem loco
pertinet: q̄ venatorū virgē
te vi: cōtempti: vt ait P. i.
resistantq. cecidit in cama-
pis: & vbi videri potest:
vbi autem sylvas: aut vit-
gula subierit: acerror cur-
su fertur. Ergo & Turn-
cum ab hostibus cernere-
tur dissimulāter: resistit
q̄ abibat: vt cedere nō fu-
gere videret. Nec coepit ce-
dere: nisi omniū hostium
viribus vrgentibus.

k. Nec contra vires au-
det saturnia luno. S. At q̄
fauere numine debuit etis
am contra multitudinem
posse: sed de hoc iuppiter
vetuit.

l. Haud mollia iussa ferē-
tem. S. melius q̄. Home-
hunc locū exsecutus est.
Saluo enim sensu: vitauit
& fabulosa: & vilia: nam
ille ipsas minas exequit'.
Ergo quia numinis est de-
ferē auxilio. T. q̄ obruit.
Luca. eūdē sensū per des-
clinationem telorū nym-
bo pitura: & pōd re ferri.
Ergo nec clipeo. CR. De-
mōstrat nō cecidisse: nisi a
multitudine: qua obrue-
batur armis distractis in
tantā deuenisse fatigatio-
nem: vt pene totas in su-
dorem liqueret.

o. Vmbō. SER. id est scu-
tum Nam & a parte to-
tum significat. Vmbō em'
media clypei pars eminēs
est.

p. Et picum nec respira-
re potestas flumen ag. t.
SER. Ordo est sudor pic-
cum flumen agit: hoc est
sordidum: quia sine respī-
yy

Eneidos

ratione pugnabat.
 q Tum demū p̄ceptis.
 SER. postq̄ se aliter eua-
 dere posse non vidit.
 r Om̄ibus armis. SER.
 Cum omnibus armis: cū
 minus est.
 t Ille suo cū gurgite fla-
 uo. SER. Hysterologia ē:
 cum ille eum excorpiat: nō
 enim p̄cedit cum suo gur-
 gite: quasi pollet fieri: vt

Ictibus ingeminat hastus: & troes: & ipse
 Fulmineus mnestheus: cum toto corpore sudor
 Liquitur: & piceum: nec respirare potestas:
 Flumē agit: fessos quatit eger anhelitus artus:
 Tum demū p̄ceptis saltu sese omnibus armis
 In fluuiū dedit: ille suo cum gurgite flauo
 Acccepit veniētem: ac mollibus extulit vndis.
 Et l̄gtum sociis abluta cede remisit.
 Finit Liber nonus.

eum sine suis flentis ex-
 cipere. Sane querunt mul-
 ti cum tybris Aeneas huc
 at: cur liberauerit Turnū?
 Sed soluitur ista ratione:
 ob hoc Turnum esse libe-
 ratum: vt maior Aeneas
 gloria referretur.
 t Ac mollibus. CRI. Ali-
 ter enim qui fugere potuit
 let.
 Finit decimi libri.

pu. Virg. M. arg. in decimū Aeneidos librum.

placat & vxorem dictis: & iurgia nate
 Iuppiter: auxiliis instructus troius heros
 Aduenit: occurrūt ppli: atq; in littore pugnat.
 Occidit a. turno pallas: victorq; superbus
 Aeneas trahitur: Mezentius interit acer.

Vel sic

pallanti exitium: & Turni, deluditur orsus.

Descriptio decimi libri

Occidit Aeneas decimo mezentius ira.

Alias sic

Conciliū diuis hominū de rebus habetur.
 Interea rutuli portis circum omnibus instāt.
 Aduenit Aeneas multis cum milibus heros:
 Mars vocat: & totis in pugnam viribus itur.
 Interemūt palanta potens in prēlia turnus.
 Cēdunturq; duces: cadit & sine nomine vulg.
 Subtrahitur pugna Iunonis nomine turnus.
 Aeneas perstat mezentii cede piata:
 Et lausum inuicta peremit per vulnera dextra.
 Mox vltor nati mezentius occidit ipse.

Andit in
terea do-
m' oipo-
tentis o-
lympi. S.
Secūdum
poeticum
mor: hec
dictū est: quia po-
ete dicunt matutino tem-
pore apiri coelum: noctu
vero claudi: vñ est illud.
ante diem clauso cōponet
vesp olympo: Nā et pau-
lo post descripturus est no-

pu. Virgi, Maro, Aeneidos Liber decimus.

Anditur iterea do-

mus omnipotentis olympi:

Cōciliūq; vocat diuum pater:

atq; hominum rex.

Item: vt iāq; dies cō-
ut intelligamus alium dia-
em esse cōsumptū: & nūc
eū more solito noct s pre-
termisse descripiōe: quā-
q; pādīs cōlū: & iā sum-
plicitat possum accipe p
quolibet tēpore. s. ad nu-
mina cōuocāda: quod &
meli' est: quia ait. interea.
i. dum hec geruntur inter
diu: nam interea particu-
la prēterita negotia cōiū-
git futuris. C. Pāditur. de
scabit solis ortum: quo et
yy u

Eneidos

coelum et omnia panduntur: augmentum est postmodum quod gestita est tam atrox pugna Iouem cum varia deorum studia ceruicilorum velu i senatu conuocasse. Certamen autem summu ostendit inter veneru: & Iunonem: quia volenti consistere in Italia venet. i. cupienti sese speculationi dari viro forti Venus. i. amorre. i. diuinarum illi fauet. Iuno autem que est typus ambitionis & cupiditatis reru terrenaru: summoque aduersatur. h. Sydere: in sede. g. in astriferu circulu: non enim omnes circuli astriferi sunt, sed solus superior. C. Sydere: lacteam intelligit: que pene tora fides est: na & si p vntuersu coelu stelle sparsae sint: tñ in ea parte quae graet galaxia: nos via lactea dicimus plures stelle coaceruat: sunt: vnde ab illaru candore nomen sibi sumpsit: Via autem lacteam iter esse ad regia Iouis Poetae fabulantur. hinc Out. Est via sublimis cylo manifesta sereno. Lactea nomen habet candore nota bilis ipso: vnde iter est superis ad magni teeta rotarum. Regalemque domu. hoc autem non temere fingitur. na vt ostendit albertus magnus. stella Iouis plerumque circa lactes in versatur. c. Terras vsq. ar. om. S. vt in prio Et ita finis e. c. i. x. f. Delpicies mare veluolum terrasque iacentes. d. Castraque dar. aspe. populi. S. post generalitate in Italia spectem. Coseqns etia est: vt omnes terras videns cernat etia castra troiana. e. Bipatentibus. S. phisic. d. x. nam coelum patet ab ortu: & loccasu. Est autem sermo Enni anu tractus ab hostili: que exvtraque parte apertur: vñ mo bipatentibus apertis intelligimus.

f. Coel colige ma. S. Oratoris istius hoc agit intentio: vt ab odi troiano Iuno reuocet. g. Quana enim sermo e. D. Coelicolge. Omniu facit causam: quoniam fauore Iunonis oes contra troianos erant. noiam autem vxorē suā carpere voluit. g. Sententia ver. D. Ostendit non decet deos mutari aut iniustos esse. h. Versa retro. S. mutata. vt que te genti or feretia vertit. i. Certatis. S. aut contra vos: ut contra mea sententia. k. Abnuera bel. S. phibuerat Italia contra troianos bella suscipere. At qui in primo ait. Bellu iges gere Italia: Quod ita soluitur: aut quia cum vno deo: vel dea aliter loquitur. vnde est in primo. Hic tibi fabor em qñ hec te cura remordet. aliter vero cum omnibus diuinitatibus causat: ppter remouenda eoru cotentione: aut certe quia ait in primo. Ternaq. transi. ru. hi subac illic em dixit anea i Italia contra rutulos tantu esse pugnaturu: nunc autem omnis est Italia in bella comota Iunonis instinctu: quod & alexio p misit: vt finitimas in bella serā. rumenibus vrbes. & Iuno pollicita est se magis esse facturā: vt ego si qua superfloruna laboru est: ipsa regā. D. Abnuera bello italia co. Non est contra id qd dixit in primo. Bellu ingens geret Italia. na A mea dixit gesturu bellu in it. lia: non italiam gesturā: cum autem oes deos oburgat: Iunonē insolentē rephet. dir ven? autē nacta est tepus congruū querelis: quia vidit Iouē fauentē Troianis. l. Quē contra ve. di. S. phibitionē meā: & sic dixit vetitū: vt pouti. vt & seruauimus equi. Sane sub cotentione omnium deorum maxime solā tūgit Iunonē: cuius odia

insequerant esse hoc bello Troianos: quod etia sequentes Iouis allocutiones manifestius indicant. m. Quis me? C. Sualit autem hos qui contra troianos sunt: aut nos qui fauet Troianis: sequi arma. i. bellu gerere: quod declarat: cum dicit: lacessere ferru. n. Ferruque lacessere. S. p. ferro se lacessere. C. Lacessere fer. i. puocare armatos ad pugna. o. Ne ac. te. S. nolite bellu in te para poccupare: et hñ facit facit vxori cum phibitione. Significat autem bellu punicu secundu: qñ Hannibal ingressus italia: apud cannas victi apule omne populi Romani deleuit exercitu.

P. Cum fera car. C. p. p. cipue de secundo bello punico intelligit: in quo Hannibal iperit Romanum vehementer afflixit. q. O. im. S. qñq.

r. Alpes immitter ap. S. emphatis est. Non enim dixit per alpes immitter exercitu: sed ipas alpes quas patefecit non sibi tantu: sed omnibus gentibus: secundu. dñ. Ca honē. & Lijum muri vice tuebantur italiā: quas Hannibal p bella hyspania: que. xvii. annis confect: accerupt. Iu uenalis. Et motum rupt aceto: Deniq. loca ipsa: rupit apennin alpes vocantur. s. Res rapuisse licebit. S. clargat onem exercere: hoc est perforce les bellu indicare. na Anemarius cum videret populu Romanu ardentē amore: belloru: & plerumque inferre bella gentibus nulla iura extante rōne: & exinde pericula graua creaturū: sit ad gentē equitulanā: et accipit iura foecialia: p que bellu indicet hoc mo. sicut etia de Al. anis ret. lit. Lulius na si qñ homines: vel alia ab aliq

gēte rapra essent populo Romano cum foecialibus. i. sic do tibus: qui faciendis foedenbus presu pphicebatur etiam pater patratus: et añ fines stans clara voce dicebat belli causam: & nolentibus res raptas restituere vel auctores iniurię tradere faciebat hastā: que si erat pugna: principiu etia se licebat more bellu res capere. Clangatio autem dicta est aut a clara voce: q. vtebat pater patratus. aut ut mo. rñ. kñ. o. hoc est forte: na per bellicā sorte inuadebant agros hostiu. Vnde & kñ. o. ouoi. dicitur grece. qui iure sortitur bona defuncti. C. Rapuisse licebit. Non iure licebit: sed em vobis facultas: licet em aliqñ significat iudici inesse facultatē aliqñ inesse simplice facultatē: fuit autem oratio Iouis: maiestati sue conueniens. Est enim sobria: & sine perulacionu lenocinis. t. Placitum leni. S. Iuppiter hec paucis habet psonaru cōsiderationē: vt superioribus psonis der breuiloquiū. contra inferiori potestati prolixā orationē vt ait de venere. At non venus aurea cōtra pauca refert. scē Dido regina quasi paucis locuta est: vt tum breui et Dido. v. O pater o hominū. S. & tyrannus: & caluus qui thenatum materas omnes de Virgilio elicitur: & deformauerunt ad dicēdi vsum in exemplo cotrouersia: has duas posuerunt: elocutōes dicentes Venerē agere cotrouersia statu abfolutiuo: cum dicit Iunoni: tu causa fuisti periculoru his quebus italiam fata concesserāt. Iunonē autem vñ statu relatiue: per quē ostendit Troianos non sua causa laborare: sed venere. s. O pater. pater generaliter acc. p. non tantu venere: na su

Sydereā in sedem: terras vnde arduus omnes:
Castraque dardanidū aspectat: populoque platiōs.
Confidunt tectis bipatentibus. incipit ipse:
Celicole magni quia nam sententia vobis
Versa retro: tantūque animis certatis iniquis:
Abnueram bello italiam concurrere teucris.
Quē cotravetitu discordia: que metus: aut hos:
Aut hos arma sequi: ferrumque lacessere suasis:
Adueniet iustum pugne: ne (accerfite) tempus:
Cum fera carthago romanis arcibus olim
Exitium magnū: atque alpes immitter apertas:
Tum certare odiis: tum res rapuisse licebit:
Nunc finite: & placitum leti componite fœdus.
Iuppiter hec paucis: at non venus aurea contra
pauca refert.
O pater o hominū diuumque æterna potestas:

pra in prio ait Iuno ad Aeoſū. Diuū pater atq; hominū rex:
Et bñ i principis fauorē ſibi arte cōſciat. C. O pater. Orō
eſt omni artificio elaborata: & verſat in genere deliberati-
uoꝝ ſuadere eſt Iouē conatur: vt curret troianos poſſe eſſe
incolumes in italia: q̄uis admittatur ludiale genus. Ac
euſat eū inſiquitate lunonis. Vitur aut cōſtitutione iuri-
dicali abſoluta. O pater. primo hoc verſu capiat beniuolē
etiam. gēnam: at poteſtatē appellat. qm̄ ſit ſumus: atq; vni-
cus vere deus: a quo reliqui ſunt dii: nā nos in ſuperioribꝫ
demonſtrauiſus Iouē capi modo p. rege Cretē: imō p. ae-

re: mō p. ethere nōnūq; p.
anima mundi. ſepe aut p.
ipſo deo qui ſolus vere ſit
deus: quē Plato Hyperco-
ſmion appellat. Hoc ergo
mō eſt pater oim̄: q̄a oia
ab eo ſūt creata: & in oia
habet poteſtatē gēnam.
Nā ſtabiliſq; manēs dat
cuncta moueri. x. Ho-
minum di. ger. po. SER-
uū locū. Probus querit:
ſed dicit hanc rem ſecūdu
phyſicos: alterā ſecūdu
mathematicos: Nā diuū
poteſtas eſt: quia bona lo-
uis irragiatio honores ho-
minibus tribuit. Aeternā
autem poteſtatē adiecit p.
pter aliorum numinū di-
ſcretionē: nam & apollō
nem legimꝫ depoſuiſſe di-
uinam prātem: & Hercu-
lem: vel liberum patre nō
ſemper deos fuiſſe.

y. Nāq; aliud qd ſit. S.
ac ſi diceret. cū ſpene omēs
di in fauorē lunonis con-
ceſſerint. nāq; eū conſulti-
tio oſtēdit hanc fuiſſe co-
gitationē. C. Nāq; aliud.
inſinuatione vitur: nam
ne offēdat pſonam fra-
tris & mariti: reſert in om-
nes id qd paulo poſt p̄tor
ſbat i lunonē. j. Implo-
rare. S. iplorare eſt auxiliū
cōmiſeratione depoſcere:
qua ratōe bñ diximꝫ. Im-
ploro: vt miſero ſeras au-
aliq; Cōtra imploro: te ad
diē feſtū. non procedit.

a. Cernis. S. ad augendā inuidiam ait cernis. ac ſi diceret:
nō eſt opus narratione: cū Troianorū miſerias ipſe cōſpici-
as. C. Cernis. Oſtēdit manifeſtū periculū: vñ magis moue-
atur. b. Inſultent rutuli. S. ppter illud. Interea rutuli por-
tis circū omnibus inſtant: Inſultare autē eſt inimicos irride-
re per caullationem. Exultare vero gloriari: & letū eſſe.
c. Per medios. S. ſuos: d. Inſignis equis. S. propter il-
lud viginti lectis equitum comitatus: nā caſtra non eques
intraperat. e. Secundo Marte. S. ad illud reſpicit: hic Mars
Armipotens animū viresq; latinis: f. Ruat. S. irruat.
g. Claſſa moenia. S. magna inuidia. Scimus eū vltimū
pſidium eſſe in caſtra confugere: & hoſtilem impetū plerū-
q; diſſerre: ſicut factū eſt in bello Troiano. Modo ergo dicit
ademptū eſſe etiā huius arā miſericordiē: ſi quidē intra mu-
ros hoſtis inſultat. h. Quin. S. quinetiam. i. Ipſis. S.
in ipſis. k. Aggeribus. S. munitioibus: ſed ab uſu: &
in muris. Ideo quia ſup̄ dixit ignaros: deinde in mur̄. mar-
tēq; ſcientes. Aggeribꝫ agger. p̄prie dicit terra illa quē vallo
factoꝝ plus ponit: ſed abuſue & muros: & munita oia
aggerem dicimꝫ: ſicut mo do aggeribus muroꝝ pro muni-

mentis: 1. Moerorū. S. p. murorū: anteq; nā veteres ple-
raꝫ eorū q̄ nos p. v. dicimꝫ p. dyphthōgō. p̄nūciabā: hic
eſt moerorum p. murorum. & eōtra poenio p. punio: quod
verbum a poena venit. hinc eſt. Et punica regnavides: cum
penos vbiq; legerimus. Hoc aut facit orthographia: q̄ voꝝ
calem: quā nos v. habemꝫ: illi diphthongon habēt ou: & iō
putarūt poſſe pro hac ſra liceat nō eandē diphthōgō. pon-
m. Inundat. S. implēt et inundare faciūt: n. Leuari ob-
ſ. ſ. S. liber. r. & obliqueq; Iouē inuidiā cōmouet Iunoni.
C. nuncq; ne leuari. Miſericordia eſt a diſturnitate tempo-

ris: vt ſepe illū phibēt to-

tos ex ordine mēſes.

o. Aetolis ſur. ab ar. S. ac
q̄ nō eſt venturus: vñ ac-
cipiamus venerē. nō qua-
ſi deā loquit: ſed quaſi vnā
de troianis: vt in prio. vnꝫ
ob irā prodimur. Itē eodē
loco Caeli q̄bꝫ annuiſarq;
ne futura ignorare videat:
Aetolis aut arpis ſic dixit
vt Cumas euboicas. nam
de aetholia Diomedes ve-
nit q̄ arpos in Apulia col-
locauit. C. Arpis aetolis. j.
quorū conditor ex aetho-
lia venit. q̄ Equidē cre-
do. C. cū alia incōmoda
videā redire: facile poſſū
credere iterū mea Diome-
de vulnerandā: & cū ſim
non mō dea: verū etiā tua
ſūmi dei ſiſla: vulnerabor
ab hoie. q̄ Mea vulne-
ra reſtāt. S. vt poſſim iterū
vulnerari. r. Demoror.
S. expectoſ ſuſtineo. s. Si
ne pace tua. S. ſine tua be-
niuolentia: vt orantes pa-
cē veniāq; petētes. Itē exo-
rat pacē diuū: ergo pace:
beniuolentia: ſuffragio. Di-
cēdo autē ſi ad italiā ſine
deorū voluntate venerūt:
dēt poenas. oſtendit ſta-
tū eſſe abſolutū: t. Inui-
to noīe troes. S. Sylepſis
p̄ genus eſt. v. Luant
peccata: S. luant. i. abſol-
uāt. Dicimus autē & luo
poenā: melius & luoꝝ pec-
catū: nā pctm̄ ſoluūt poe-

na: qui eū crimine tenet obnoxioꝝ: eū poena a priſtina liberat
obligatione. cōtra luo poenā ſi dixeris: nō pcedit: quare poe-
na ſoluatur: tñ auctoritas licenter iſta cōfundit: more quo
ſolet poni: vel a ſequenti: quod pcedit: vel a p̄cedenti quod
ſequit: C. Luāt peccata. i. poenā p̄ peccatis. Cōcedit autē ea
cōditione q̄ nuncq; eſt: ergo reſtat nō eſſe luendā poenā.

x. Necq; illos inueris. S. cōceſſiuius eſt modꝫ ſecūdu p̄-
bū: nāq; in artibus nō inuenit: ſit aut quotiens tedio cōtē-
tionis: quaſi videmur cōtendere: quod tñ volumꝫ fieri: nā
ita agit Venꝫ hoc loco: vt Iuppiter magis p̄ſter auxilium.
y. Reſponſa ſecu. S. hoc eſt ſi non ſolū prohibiti non ſunt:
ſed eis cōceſſum eſt. C. Sin tot reſ. oſa ſecuti. Reuicte tacite
omē crimē in deos: vt ſit huiusmodi argumētatio. Aut pec-
carūt troiani veniēdo i italiā: aut nō: Sin peccarūt nō ſūt di-
gni poena. Si peccarūt: culpa deorū eſt: qui ſuis oraculis: vt
venirent impulerūt. Tot reſponſa: eſſent digniſſima: ſi vnū
reſponſum accēpiſſent: ergo maiori cū plura accēperint.
Maxima autē ſi nō ſolū a lupis: vñ etiā ab iſeris accēpiūt.

j. Supi. S. vt Apollo. a. Manefq; S. Creuſa et Anchis.

b. Tua. C. quibꝫ oēs pa. rē. oportet. c. Quiſq; S. vere

cunde: quia apud maritū cōtravxorē agit. C. Quisq. q. d. si maximus sit deus: & cū insinuatione retorquer crimē in lunonē. d. Vertere. C. in cōtrariū adducere qd est magis q̄ immutare. Et vt oīdat qd sit vertere iussa louis: addit no ua cōdere fata: nā cū fatū proueniat a diuina prouidētia q̄ vertit iussa sūmī dei: fatū euerit. e. Quid repetā. C. Demōstrauim⁹ illā vīā eē insinuationē. f. ne apte inuheret in Iuno nē Iouē offendisset: nunc vero causa iā cōfirmata: audet ea dicere: q̄ nisi ad lunonē referri non possit. Quid repetā. Occupatio est quē nūc adhibetur breuitatis causa: vt oīb⁹ paucis verbis in vni collatis rē atrocissimā, redderet.

f. Exultas erycino in lit. cl. S. Argumētū est. vīnā habeat volūtātē nocendi: quē nocuit. Erycino in litore autē: secūdu opinione suā dixit: nā alii apud Cayetā dicunt exusta nauis glā: Vñ & Cayeta dicta est. g. Actā nubibus irim. S. Impulsam. f. vt p suaderet matribus incēdū nauis: aut secūdu artē rhetoricā rē vñ in duas diuiserit: nā p irim naues exuste sunt. Sed melius ē: vt si sit iteratio: et ad Turnū missā intelligere: Nec nos cōmoueat ordo cōuersus. Solē em grauiora in principiis: & in fine secundū artē rhetoricā poni. h. Nubib⁹. S. p. nubes. i. Sors rer⁹. S. i. regnū: nā sorte inter se fratres: mūdī regnā diuiserit: quē Iuno pter inferos in Troianorū pntiē mouerat. k. Supis immissa. S. ac si diceret: nō iā troianis: sed diis. Respexit autē ad illud. Et coeli conuexa p auras. l. Alecto. D. Cōmouerat supos vētor: fluctus: terras: hōies: recta hāt aut inferi: sed & hos nup mouit. m. Bacchata p vr. S. pfuruit: & bñ bacchata p vrbes: q̄a p si mulationē sacrorū liberi patris: matres egerat in furorē. n. Sup impio. S. de impio: vt multa super priāo rogātis: Est autē vērē rectūda petitio: & obliqua p quā magna Ioui inuidia cōmouetur. C. Nīl sup i perlo. Rūso est grauiissima: & q̄ magnā possit cōtrare cōmiserationē: nā cū oīderit multo rorāculorū respōsis datā eē illis spē impit: nūc vt misericordiā cōmoueat: oīdit ita illud ob Iunonis inimicitias desperasse: vt solius Afcanni salutē deprecet. Cōcedit ergo illud ppter hoc: qd tū nō eē a Ioue faciēdu validūsimis argumētis cōprobauerat. Onerat autē maximo odio & inuidia Iunonem: cum oīdit q̄ illa: vīrib⁹ suis fata ipsa q̄ imutabilia eē oportet vertere tenet. o. Sperauim⁹. S. ita. absolute dixit. p. Vincāt q̄s vīn. ma. C. Admonet illū. et q̄tū possit. et qd facere illū deceat. q. Nulla regio. S. Inuidiose dixit: vt supra in primo. Cūc⁹

ob italiā terrarū claudis orhis: cū a sola arceant italia. r. Cōsūx dura. S. hic distinguēdu: ne duo incipiat ē: epistola dura fumātia excidia. qd cōtra artē sit nullo interposita cōsūctione. D. Tua cōsūx. oblique haften⁹ in eā locuta est nūc doloris necessitate cōpellit tur: vt eā noiet. C. Quā det tua cō. qm ipsa sola fatis aduersat. s. Peruerse ge. fu. tro. S. Cū dicim⁹ rogo te p deos: hoc videmur dicere. meminē

religiōis curge pēttione mea: sicut in primo explicat. At sperate deos memores fandi: atq̄ nefandi: cū aut dicim⁹: rogo te p mērias meas: videmur dicere meminēris ab eo te rogari: q̄ misērias pūlit: vt q̄ rogat ad misericordiā miferiarū cōmemoratiōe fletat: sicut est nūc in veneris peritiōe: nā iō sic rogat vt cōmemoratiōe felicitatis troianę imperet mifericordiā: alias sultū est: cū adiurat Iuppiter per excidia troianorū. t. Obtestor p ex. fu. S. maximam hinc ducit cōmiserationē: v. Incolumē af. S. iō Venus p aenea non pēit hoc loco: nō quia p eo nō mouet: sed aut q̄a scit eū celerius esse moriturū: aut q̄a soli Afcanio debet impit: vt cui regnū Italię romanāq̄ tellus debet. x. Ignotis vndis. D. p ignota maria cōtinet errores. y. Est amathos & pa. S. Cypri insule ciuitates sūt Veneri consecratę. C. Est amathos. exaggrat inuidiā q. d. nīlā aliā regionē posse p Iunonē licere sibi polliceri nepotē. z. Cythera. S. insula veneri consecrata: dicim⁹ autē hęc Cythera i plurali sicut hęc Iolyma: & hęc. araxata & megara: a. Idalycq̄. S. Idaliū ciuitas Cypri. b. Inglori⁹. S. sine triumphis. inemore glorię. c. Magna di. i. C. Alta pmissio ad aggerādā inuidiā Iunoni. d. Inde. S. ab Afcanio: tyrii nihil tū mebit: & vērē est. Nā Scipio vastatur⁹ est aīrē. C. Nihil inde vrb. ty. Hęc oīa huc tēdūt: vt illa p sūmā iniuriā: cūctis potiat: illa

Quid repetā exultas erycino in littore classes:
Quid tempestatū regem: ventusq̄ furentes
Aeolia excitos: aut actā nubibus irim:
Nunc etiā manes (hęc intētata manebat
Sors rerū) mouet: & superis immissa repente
Alecto: medias Italum bacchata per vrbes.
Nil super imperio moueor: sperauimus ista
Dum fortuna fuit: vincāt quos vincere matris.
Si nulla est regio teucris quā det tua coniunx
Dura: per euerse genitor fumantia troie
Excidia obtestor: liceat dimittere ab armis
Incolumē ascanium: licet superesse nepotē:
Aeneas sane ignotis iactetur in vndis:
Et quancūq̄ viam dederit fortuna sequatur.
Hunc tegere: & dirē valeā subducere pugne.
Est amath⁹: est cella mihi paphos: atq̄ cythera:
Idalycq̄ domus: positus inglorius armis
Exigat hic æuum magna ditione iubeto.
Carthago pmat aufoniā. nihil vrbib⁹ inde
Obstabit tyriis: quid pestem euadere belli
Iuuat: & argolicos medios fugisse per ignes:
Totq̄ maris: vasteq̄ exhausta pericula terre:
Dum latiū teucris: recidiuaq̄ pergama querūt:
Non satius cineres patrię infedisse supremos:

nihil ex his q̄ iubet fata possit assequi. e. Quid pestē euadere. b. l. i. S. In fine iā agit miserabilr: sicut egit in principiis: nā hoc picipit ars rhetorica: vt epylogi: & principia paritōe ita cētent: pestē autē incēdiū significat: vt & toto defecit copore pestis. cū de nauib⁹ loqueret i cēsis. C. Quid. pe. eu. bel. Dolet oēs suos labores in irritum recidisse. f. Fugisse per ignes. S. expmmit quid sit belli pestē euadere. g. Recidiuaq̄ pgama. S. renascētia. Tract⁹ autē sermo est de arborib⁹ q̄ aliis sectis repulselāt: q̄ illud solū recidiū dī qd pestē re naseit: vñ mō recidiua dixit: quē renouatur ab his: q̄ sunt superstitēs troianis periculis. h. Queres patrię infedisse. S. propter illud. Dulcisq̄ mcorū reliquias colerem.

Atq; solū quo Troia fuit. S. vti terro. Et campos vbi Troia fuit. k Xanthū et symoenta red. oro mi. S. Am biguū est. Vtū dicat: redde nobis reuera Troiam antiquā: an redde nobis terras in Italia ad similitudinē Troie: noui mus em hanc cōsuetudinē fuisse: vt adueng patrie sue ima

tis: q. & castra reliquit: & sūmā rerū puero: & muros tradi derit: q. omnia nō fraude mea: neq; q. irim miserum: sed sua stulticia cōmissa sunt. t. Vitā cōmit. ven. S. incertis et i anibus rebus. v. Num puero sūmā belli. S. Exaggera tio est ab grate. DONA. Num puero. Hoc q. fallum est.

Nā seniorib; re reliquit: & pugnā cōmittere vetuit. x. Tyrrenāq; sidem. S. inire societate cū inimicis gentib;: aut certe dīstrū pe tocedera: q. Turn' cū Tyrrhenis ierat. Scēdū sane Turnum auxiliog; cā ad Mezentium confugisse. y. Gentes agi. queras: S. Nā licet vellet in bella prorūpe: tñ erāt qet; pro pter illud oraculū: Exter nos opate duces.

z. Quis deus in frau. S. in periculū. Ita enim in iu re lectū est. fraude erit illa res. l. periculo. a. Que dura potentia nra. S. ad illud respicit: Si nulla est regio teucris quā det tua coniūx dura. b. Nu hibus iris. S. propter illd. Aut actā nubibus irim.

c. Indignū ē Italos troiā cir. flā. S. Rhetoricum est: Naj q. tiens aliq nō possu mus soluere: paria oppo nim;: qd nūc Iuno facit: nā negare nō pōt: nec sol uere: quā obsident troia nī. Vñ dicit: hoc indignū est troianos obsideri: alie na eos mīmonia pīpe dignū est: sic in Bucol. ibi: Dic quibus in terris inscri pti nomina regum. d. Qui pilūn' auus. S. Cōparat gen' Turni cum Aenea dicens: etā auum eius esse dāt. Item ad Ve neris obtrectatiōem: cui Venilia mater: nam Venilia nympha est Pilū nū: aut ideo Turni auum dicit: vt a vicino nobilis genere eē videat: sicut est aneas: Nā paulo p' dictu ra ē. Pilūnusq; filiūre' p'.

D. Qui pilūn' a. Per cōpationē Aene & Veneris: & sui et Turni extollit cām suā: & deprimīt aduersariorū. C. Qui Pilūn'. q. d. Cur magis indignū est pelli Neptūnū: et ipm natum ex diis & regno auito q. Troianos: qui vltro bellū intulerūt opprimere: q. arua aliena inuadere: & inde p'das abigere: et socerū sumere: et spōsam sibi pīpere. e. Face atra. S. Iguo bello: & est belli diffinitio: nō ei facib; pugna uerant. f. Auertere p'das. S. Inuidiose ceterū nihil rapu eant. g. Legere. S. furari. Vñ et sacrilegi dicit: q. sacra legūt: hoc est furat. Alibi. Vel q. sublegi tacitus tībicarmia nup. h. Gremiis abd. pactas. S. Nā aū vsum tabulag; mīmonii cautōes sibi sinuicē emittebāt: in qb' spōdebāt se cōsentire in iura mīmonii: & fideiūssores dabāt. Vñ ad mīssum ē: vt dicam' vñ a spōdendo spōsum: ceterū pro pter spōderi puellē ē: Ergo spōsus nō q. pmitterē. q. q. spon det et sponsores dat. S. ne exaggeratio est iunia in eo q. aut gremiis abducere: tanq; vxorēt. i. Pacem orare. S.

Atq; solū quo troia fuit: xanthū: & symoenta
Redde oro miseris: iterumq; reuoluere casus.
Dapater iliacos teucris. Tum regia Iuno
Acta furore graui: quid me alta silentia cogis
Rumpe: & obductū: verbis vulgare dolorē:
Aenean hominū quisquam diuumq; subegit
Bella sequi: aut hostē regis inferre latino:
Italiam petijt fati auctoribus esto:
Cassandra impulsus furij: num linquere castra
Hortati sum: aut vitā cōmittere ventis:
Num puero sūmā belli: num credere muros
Tyrrenam ve fidem: aut gentes agitare getas:
Quis deus in fraude: q. dura potentia nostra
Egit: vbi hic Iuno: demissaue nubibus Iris:
Indignū est Italos troiam circū dare flammis
Nascentē: & patria Turnum consistere terra,
Cui pilumnus auus: cui diua Venilia mī:
Quid face troianos atra vim ferre latinis:
Arua aliena iugo premere: atq; auertere p'das:
Quid soceros legere: & gremijs abducere pa
pacē orare māu: pfigere puppib; arma: (ctas:

D. Qui pilūn' a. Per cōpationē Aene & Veneris: & sui et Turni extollit cām suā: & deprimīt aduersariorū. C. Qui Pilūn'. q. d. Cur magis indignū est pelli Neptūnū: et ipm natum ex diis & regno auito q. Troianos: qui vltro bellū intulerūt opprimere: q. arua aliena inuadere: & inde p'das abigere: et socerū sumere: et spōsam sibi pīpere. e. Face atra. S. Iguo bello: & est belli diffinitio: nō ei facib; pugna uerant. f. Auertere p'das. S. Inuidiose ceterū nihil rapu eant. g. Legere. S. furari. Vñ et sacrilegi dicit: q. sacra legūt: hoc est furat. Alibi. Vel q. sublegi tacitus tībicarmia nup. h. Gremiis abd. pactas. S. Nā aū vsum tabulag; mīmonii cautōes sibi sinuicē emittebāt: in qb' spōdebāt se cōsentire in iura mīmonii: & fideiūssores dabāt. Vñ ad mīssum ē: vt dicam' vñ a spōdendo spōsum: ceterū pro pter spōderi puellē ē: Ergo spōsus nō q. pmitterē. q. q. spon det et sponsores dat. S. ne exaggeratio est iunia in eo q. aut gremiis abducere: tanq; vxorēt. i. Pacem orare. S.

D. Qui pilūn' a. Per cōpationē Aene & Veneris: & sui et Turni extollit cām suā: & deprimīt aduersariorū. C. Qui Pilūn'. q. d. Cur magis indignū est pelli Neptūnū: et ipm natum ex diis & regno auito q. Troianos: qui vltro bellū intulerūt opprimere: q. arua aliena inuadere: & inde p'das abigere: et socerū sumere: et spōsam sibi pīpere. e. Face atra. S. Iguo bello: & est belli diffinitio: nō ei facib; pugna uerant. f. Auertere p'das. S. Inuidiose ceterū nihil rapu eant. g. Legere. S. furari. Vñ et sacrilegi dicit: q. sacra legūt: hoc est furat. Alibi. Vel q. sublegi tacitus tībicarmia nup. h. Gremiis abd. pactas. S. Nā aū vsum tabulag; mīmonii cautōes sibi sinuicē emittebāt: in qb' spōdebāt se cōsentire in iura mīmonii: & fideiūssores dabāt. Vñ ad mīssum ē: vt dicam' vñ a spōdendo spōsum: ceterū pro pter spōderi puellē ē: Ergo spōsus nō q. pmitterē. q. q. spon det et sponsores dat. S. ne exaggeratio est iunia in eo q. aut gremiis abducere: tanq; vxorēt. i. Pacem orare. S.

Eneidos

Dixit ppter centū oratores angusta ad moenia regis ire iuberet. k Prefigere puppib' ar. S. ppter illud: Scuta virum fluuio: p'ctasq' innare carinas. f. qñ ad petenda nauigauit auxilia. l Tu potes. C. Si oia ista tu potuisti q' maxima sunt: cur erit nephādū aliqd p'rutulis agere. m Proq'

viro nebulā. S. ad obprobrū viro dixit: nō p' filio rē manē opposita. Dicit aut: qñ eū ven' a Diome de liberauit. Vel neptū ab Achille: qd' veneri imputat: qā in e' gratiā factū ē. n Vētosianes. S. Vacuos: & est nebulę diffinitio. o Et potes in toride das. cō. nym. S. Licet hoc mater deū fecerit: tñ hoc veneri imputat: qā in eius grām factū ē: vt in illo loco: Quas illi philomena dapes: cum Progne fecerit: s' propter philomenā: Aut certe: qā Venerē dicūt eē matrē deum. p Nos aliqd. D. Extenuat factū suū: vērū Venus affuit cause: cui dū: & fata fauebant. q Aeneas ign. abest. S. Ea q' soluere n' possum: iridē vt hoc loco: sic i Bu colicis p'misit: diuini op' Alchimedontis. Postea p' iritionē ait: Et nobis idē Alchimedon duo pocula fecit. C. Aeneas ig. abest: ignarus et absit. Possum hoc optare: qā nō p' me: sed p' suā stultitiā factū ē. r Grauidā bell' vrbē. S. Alibi. Populoq' fetoces cōtunder: vrbē aut' punitiā dicit: q' mō Italiā: q'ro patriā. s Nos ne tibi fluxas. S. Status relatiū: per quē oñdit venerē magis troianis cāz fuisse periclos. t Fluxas molles: quę possent etiā sine ini miq' p're. Fluxas fluxam rempubli. C. Nos ne tibi. cā belli troiani: q' Europa. cum Asia conflictauit. t Quitroas achi. S. Atq' de Venere loquit: sed qā dei Arsenothelis sunt: vt diximus supra: Ideo sic dixit: Nam in subauditione ponit ea: quę non possumus dicere.

v Foedera sol furto. S. Legit in historis: q' troiani cū grecis foedus habuerūt: vnde & paris susceptus est hospitio: et sic cōmisi adulteriū. Ergo soluere foedera furto: amicitias adulterio dissipare. nā furtū ē adulteriū. Vñ ē: Et dulcia furta: & euerfi illi hęc vera causa. Nā foedera q' inter grecos et Troianos fuerūt: ita soluta sūt. Hercules cū expugnato Ilio filiā Laomedontis Hesione Priami sororē Telamoni derisset: p'fecti sunt legati cū Priamo: et eā minime repetere potuerūt: illi dicētib' se eam h're iure belloz: vñ cōmorus Priamus: misit Paridem cū exercitu: vt aliqd tale abduceret: aut vxorē regis aut filiā: qui expugnata sparta Helenā rapuit. Hic Virgil' vtrūq' tangit: et historiā istā quā mō diximus: et ppter iudiciū paridis: q'uis fabula sit illa res: et a poetis composita. x Meduce. D. q' grauiora sunt argu

menta in fine seruat. C. Me duce Dar. spar. expug' adulc. Diony. Chrysostomus vir mītra de cīrina excellens: ea i q' solū apūllimis coniecturis: verū etiā testimonio eoz: q' scripta sūt i monumētis sacerdotū egyptiorū cōprobās. Scribit ergo: Helenā non fuisse raptā a Paride: sed illi a polluce

Tu potes Aeneā manibus subducere grauium: proq' viro nebulā: & ventos obtēdere inanes: Et potes in totidem classem cōuerte nymphas.

Nos aliquid rutulos contra iuuisse nefandū ē. Aeneas ignarus abest: ignarus & absit: Est paphos Idaliumq' tibi: sunt alta cythra. Quid grauidā bellis vrbē: & corda aspa tentas? Nos ne tibi fluxas phrygię res vertere fundo

Conamur: nos an miseros: qui troas achiuis Obiecit: quę causa fuit consurgere in arma:

Europamq': asiamq': & foedera soluere furto: Me duce Dardani' spartā expugnauit adulter:

Aut ego tēla dedi: tuiq' cupidine bella: Tum decuit metuisse tuis: nūc sera querelis Haud iustis assurgis: & irrita iurgia iactas. Talibus orabat luno: cunctiq' fremebant

Celicolę assensu vario: ceu flamina prima Cū deprensa fremūt syluis: & cęca volutant Murmura: venturos nautis prodētia ventos.

Tum p' omnipotēs rerū cui summa potestas Infat: eo dicente deum domus alta silescit: Et tremefacta solo tellus: silet arduus ether: Tū zephyri posuere: p'mit placida eq'ra pōtus.

Accipite ergo animis: atq' hęc mea figite dicta:

tis future: quadā em archana rōne fit: vt sit murmur i syl uis an ventoz aduētū. Vñ ait cęca murmura: q' rō non apper: vt. Cęciq' in nubib' ignes Terfificant aios. Et sic in Geor.: Cōtinuo vētis surgen tibi: aut frea ponti incipit agitata tumescere: & ardu' altis: Montib' audiri fragor. i Infat. D. nā cū sibi ptās decemēdi sic aperte loquit. Eo dicente deū dom' alta silescit: nā sūmo deo oia obteperāt. k Tremescā solo tel. S. Loq'nte Ioue stupor elementoz ostendit p' naturę imitationē. Nā quicqd in eterno motu ē quieuit: et contra terra mota ē sp' imobil. Vñ Hora. Et bruta tellus. l Accipite gais. S. Totus hic locus de primo Lucili trāsatus ē: vbi inducūt dū h're consiliū: et agere p'mo de interitu Lupi cuiusdā iudicis rei: postea sententias dicere: sed hoc qā indignū erat heroico carmine mutauit: & induxit prio Iouē loq'ntē de interruptis foederibus: cuius orōnē interruptit Ven'. Post secuta lunonis p'ba sunt: quia

& Castore fribus in vxore datā. Grecorū autē principū: q' maiores erāt partim indignatiōe mortis: q' tā pulchra mulier baro potius q' greco nūq' p'sisset: partim cupiditate auri: q' troiani abudabāt incēsi. Troiā iussit nec illā expugnasse: sed victos fugatoiq' fuisse. Nā ab h'mero etiā Herodot' historicus dissenti: q' refert Helenā a Protheo rege egypto interceptā: Troiam nūq' q' venisse. y Dardanius. S. ppter iniuriā Aeneas hoc posuit: qā dardani' dr: nā perire dubitū nomē elegit: q' cōsumelā cōicaret anez. z Spartā expug. S. Hoc de historia est: vt dixim'. nā sollicitata Helena: cū Paris sequi noluisse: regressus ille ciuitatē obsedit: q' euerfa Helenā rapuit: vñ et recipi meruit a marito. a Aut ego. C. sed tu fuisti: qm te auctore Paris Helenā rapuit:

b Tēla dedi. S. aut amor: aut bello. c Decuit metuisse. S. optima ē eloy cutio. nā vtrūq' est p'rius tri p'is. Si em dixeris: decuit metuisse: incōgruū ē: qā decet p'ntis ē: metuisse p' teriti. d Sera. S. p'eros: e Iactas. S. venillas. f Orabat. S. Loq'bat. vñ & oratores dicit: Nā rogabat si dixeris: nō p'cedit: qā magis cōstitabat: g Assensu va. S. q' pars veneri fauebat: ps lunoni. h Ceu flamma pria cū depresa fre. syl. & cęca volutat murmura. SER. Nō tempestas facit comepationē. sed signa tēpēta

bus redarguit Venerem. Vñ nunc Iuppiter ad illud quod omiserat redit dicens. Ergo qm pace esse nō finitis: ea q̄ sūt dicta: accipite. D. Accipite. nō potuit sedare partes: sed sic dimisit vt nullā pferret: ne aut filiā aut vxorē lederet: Seq̄ p̄gū oībus pollicitus est. C. Accipite hęc animis. i. diligenter illime aduertite. m. Figite. C. memorie imprimitē. & physice locut⁹ ē. n. Quandoquidē. S. Bñ sentētiā dī tendē ordine seruat: nam sicut in Salustio: et in Philippiis legim⁹: anteq̄ dī cā finia: p̄mittit rō: quod hodie in vsu est. C. Qñq̄ dē. Volebā equidē sedare discordias: Sed cū vide am studia vestrā diuersa: statui p̄bere me equum vtriq̄ parti: ita vt neutri fauē: neutri ue noceam. Est autē hęc oratio grauis et laus maiestate digna.

o. Haud licitū est. S. et licitū dicim⁹: & licitū est: sicut & placuit et placitū est. Teren. vbi sunt cognite: placite sunt. C. Haud licitū est fieri nō pōt. Simpliciter dixit: nam iure licebat: sed obstabat diuersa: atq̄ contraria studia deorū. p. Quē cuiq̄ ē fortūa hodie. S. Specialit⁹ Iuppiter p troianis agit: sed hac arte: vt videat totū p Iunone loqui: & reuocata verba quē p Iunone sunt: sed alius intruens: dephendit Troianorū fauore. Nā dicēdo: nulli fauere: & in eo statu fore eos: in q̄ sunt hodie: significat se fauere troianis: q̄ rū ducis aduentu statim victoria cōsequet⁹: et vult nihil valere ea: q̄ aut ven⁹ cōqueſta fuerat de absentia: atq̄ aut Iuno de Tur niparentib⁹ dixerat i eius sq̄ cōmendationem.

q. Secat. S. sequit⁹: tenet: habet: vt ille viam secat ad naues. Vnde & sectas dicimus habitus animorū: & instituta. philoſophicē circa disciplinam.

CRIST. Secat. recta via

sequitur: & non per circuitiones: id est indubitata tenet: Qui enim secat: ad lineā rem inducit. D. cit autē hęc: vt oratione Iunoni satisfacciat: ceterū nouerat ille fata tandē velle troianos victores: consolā ergo eam cuius partes succum bēdita tamen vt nihil mentiat⁹.

r. Ruar. S. fuerit futuri t̄pis: est verbum defectiuum. s. Seu fatis Italum castra obsident. S. Siue malo errore: & sinistris m. iuris ad Italiam venērūt: neminē absoluo. Vñ ppter Amphibologā se dō itaq̄ Italum: & inter castra obsidione tenent. i. troianos. Ipsi em̄ obsident: nō Italia. CR. Fatis Italū. Q̄ fata velut in hoc Italis fauere.

e. Siue errore troig. CR. quasi scilicet troianos in elicta alio eueniant. v. M. iuris sinistris. S. ppter Cassandreg impulsus futis. C. M. iuris sinistris: id est falsis oraculo.

lis. Dicit autem hęc vt non priuet Iunonem spe.

x. Soluo. S. absoluo: nam per aphēsim protulit.

y. Exorsa. S. rerum initia actus hodierni diei. C. Exorsa sua. Nam vt illi ordienē: ita finem forciuntur: Est enim pro uerbium: Vt sementem feceris: ita colliges: et videt dicere q̄ nulli adimet arbitriū. z. Labo re fortu. S. periculū & sollicitatem. a. Fata viam inuenient. S. Sicut enim hoc esse fatale vt Aeneas imperet in Italia. C. Fata viam inueniet. Nam si fatum dicitur platonici in serie rerū: id quod in mente diuina prudentia est iure dixit: Fata viam inuenient: id est nam quod p uidet deus id fieri necesse est. b. Stigii p flumina fratris. S. Hypallage est: p stygia fratris flumina: & bene etiā iure iurando dictū confirmat.

c. Et totū nutu tremefecit. C. Nam in dei manu oia sunt. d. Interea. D. Redit ad narrationem: quam posuit in fine noni libri. e. Portis circum omnib⁹ instat. SER. Instat portis omnibus circum: id est circum circa sua fusi. Nam modo circū ad uerbium loci est.

f. Vallis. S. intra vallē: id est fustes fossarū: qui vallē vocantur: nam munitio ipsa vallum dicitur neutraliter et hoc dicit. tenebantur Troiani intra vallos quos ipsi posuerunt: ne eorum castra facile irrumperent rutuli. Vallum enim nō modo obsidentium: sed obiectio tum debemus accipere.

g. Nec spes vlla fuge. S. Puga miserimū & vltimum p̄sidium est: tamē hoc etiā carebant.

h. Stant. D. vt potē pauci aduersus plurimos non auderent. C. Stant.

pugnant. i. Rara. C. ob paucitatē militum. nō em̄ torerant: vt murorū circuitum ipsi qui i corona stabāt densi possent cōsistere. k. Imbrasides. S. Imbrasi filius.

l. Ictaeonius. S. Ictaeonis filius: & ex varietate syllabarū q̄sui ornatū. Nā patronymica aut i des: aut i ius exērit: quibus & vti possumus. Quē enī in on termināt ad nos transire non p̄nt. m. Senior cum castore ty. SER. Possumus & solū tybrim accipe senē. possum⁹ & castorē: si legam⁹ et senior cū Castore: nam amphibologia est.

n. Prima acies. S. hoc est magni viri: & est distinctio eorum: qui i prima acie fuerūt. Vñ laudis magis est quod dixit prima acies: ordinis enim esse non potest: quia res in muro agitur.

o. Germani sarpedonis. SER. Aut inter se germani filii Sarpedonis: aut Sarpedonis fratres.

yy v

Qñquidē ausonios cōiungi foedere teucris

Haud licitū est: nec vestra capit discordia finē:

Quē cuiq̄ ē fortūa hodie: quā q̄sq̄ secat spem:

Tros rutulus ne fuat: nullo discrimine habebō:

Seu fatis Italum castra obsidione tenentur:

Siue errore malo troig: monitisq̄ sinistris:

Nec rutulos soluo. sua cuiq̄ exorsa: laborem

Fortunāq̄ ferent: rex Iuppiter omnibus idem:

Fata viam inueniet: stigij per flumina fratris:

Per pice torrentes: atraq̄ voragine ripas

Annuit: & totū nutu tremefecit olympū.

Hic finis fandi: solio tum Iuppiter aureo

Surgit: celicole mediū quē ad limina ducunt,

Interea rutuli portis circum omnibus instant:

Sternere cede viros: & moenia cingere flammis.

Ast legio Aeneadum vallis obſessa tenetur.

Nos spes vlla fuge: miseri stant turribus altis

Nequicq̄: & rara muros cinxere corona.

Iasius Imbrasides: Ictaeoniusq̄ tymoetes:

Assariciq̄ duo: & senior cum castore tybris:

Prima acies: hos germani sarpedonis ambo.

Eneidos

p Ab alta. SER. nobili:
q Lyrnesi. S. i. phryx:
Lyrnesos em ciuitas est
phrygie. vñ fuit Briseis.
C. Lyrnesus oppidū est
Phrygie: ppe Pedasum.
Hoc oppidū Achilles di-
ripuit: Inde Brisei regis
filiam Briseida rapuit.
r Menestheo. SER. nō
Mnestheo de quo paulo
post dicturus est: lege dū
est: ne versus nō sit: sed
menestheo. Ira tamen vt meminerimus vltimā syllabam
esse Syneresin: propter rectam scanſionem;

Et clarus & hemon litia comitantur^p ab alta,
Fert ingens tōto connixus corpore saxum:
Haud partē exiguā montis lyrnesius agmon.
Nec clytio genitore minor: nec frē^r menestheo.
Hi iaculis illi certant defendere saxis:
Moliriq; ignem: neruoq; aptare sagittas:

rim. Nā gen^o hoc tormēti priscis tēpibus fuisse minime cre-
dibile ē: nā neq; poeta quisq; neq; historic^o hanc meminit.

s Hi iaculis. S. rurū. illi
saxis Troiani. C. iaculis
illi saxis. potest vtrūq; re-
ferri ad troianos: vt osten-
dat nullum genus auxili
ab eis negligi: sed omī cir-
cūspicientia rem agi.
r Moliriq; ignem. CR.
quem Phalaris iacula-
bantur. Nam de his q;
bombardas siue boar-
das a bombo vel boatur
dicunt: nihil oīno credide-

Veneris iustissima cura, S. quia illi debebat impetium:
x Caput detectus. S. sine galea quasi non pugnaturus: nā
audierat. Q. Cetera parce puer bello: erat autem inter duces q
si dixit. D. Caput detectus. non pugnaturus: quia prohibu
erat deus. y Honestum. S. pulchrum. Terentius. Ita me
di bene amant honestus est. z Micat. S. f. Ascanius ful
get qualiter gēma. a Aut collo aut capiti. S. figurate: nā

colli vel capitis erat cōmu
ne. b Orichia terebin
tho. S. orichos ciuitas est.
Epiri: iuxta quā nascitur
terebinthus: nigrū lignū
habens soliditatē in buxi
speciem. Retulit autē cō
parationē ad candidū vul
tum: qui erat crinibus cin
ctus. c Terebinthus. (te
ste Theophrasto) arbor ē
unde resina: quā terebin
thina dicunt fluere: & inciso
manat cortice. hęc arbor
maculam habet: quę est
line fractu: & fecminam:
sed hanc duplicem: nā in
altera rubet fructus mag
nitudine lentis. In altera
pallens: & cum vite matur
refert. in Macedonia bre
uis est terebinthus: in Si
cia: & pserum in agro Da
maleno procerā: & mare
terram habet decoram ad
delicias lectorum coloris
subnigri. Orichia. epirotia
ca. orichos enim Epiri op
pidum est: versus macedo
niam. c Magnanime.
S. gentes.

d ysmare. S. modo nos
men est propriū. nam Il
marius facit appellatiū
a monte Ismaro Thracie.
e Vulnere dirigere. SER.
Vlaur vulnus pro sagit
ta posuit: vt in secundo: in
sequit infesto vulnere pyr
rhos: aut acerrime expre
ssit inuitabiles sagittas di
cens est vulnere: non tela
dirigere. G. Vulnere dirige
re & calamos armare ve
neno. Duplex est transla
tio: & q armare dicat ca
lamos. & q armare illos
dicat veneno. f Moen
ia. S. Lydia: q a mēonia
dicebat. g Pactolus: q ita
rogat auro. S. Pactolus et
Hermolydis flumina sūt:
aurū sicut tagus trahē: ita
h. Et capys hic nomē cā
pane ducit vrbē. SE. iste q
dē dicit a Capye dicitur Cā
pania: qd & Luca. sen sit. Moen
ia dardani tenuit cāpana
coloni: sed Luuius vult a locis cāpestribus dictā: in quibus si
ta est. Sed constat eā a tuscis cōditā viso falconis augurio: q
thufca lingua capis dicit: vñ est noiata cāpania. Thufcos
oim penē italiā subiugasse manifestū est. C. Et capys. ab
hoc capuā cōditū dicit. Alii dicit thufcū regem ea regione
subiectavrbē cōdidisse: & capuā no iasser: qm capis lingua
hērufca (falconē autē: cuius augurio cōdita est) significat.

Contulerant. S. nocte interueniēte pegerāt: & est explana

tio re: qz aeneas gessit: postq est puerct? ab Euādro ad pe
tēda auxilia: dū in er suos. & tū nū bella gerebāt: ē em aū
omissam breuiter exequit. k Media nocte. D. ad lau
dē aene. C. Media. Quippe q nullū tps spatiū accelerans
prēteriret: ergo media nocte ad oñdēdū hoīs vigilantia.

l Nāq vt ab Euā. C. Mira poetę varietas: nā vt in aduē
tu aeneq ad Euādrū oia lōgo ordine. & suo tpe cū maximo

ornatu exposuit: Sic ptra
varietati studens: ea q de
aduentu ad ethruscōs: &
de implorādo auxilio dicē
da fuerant obtulit: & in
hūc locū nō narrāda: sed
pstringenda trāstulit: qd
ppriū poetę ē: vñ Hora:
Ordīs hęc pserit et ven?
aut ego fallor: vt iā nūc dī
cat iā nē debētia dici plera
quid differat: & pñs in tēp?
omitrat. Vitauit ergo fasti
diolā similitudinē: & relicta
salutariōe: & postulariōe
aeneq: & rñsione Tarcon
tis: discessum eius a litore
ethrusco posuit. m Et
regi me. zc. D. Tria dixit
memorat: edocet: admo
net: memorat ergo nomē
& gen⁹. & qd petat: et qd
ferat. edocet tūm violēta
pectora q armaz ciliat: ad
monet q sit hūanis reb⁹
fidutia. Nomē: vt cognō
scar genus: ne ab ignobili
puter se rogari. Querit au
tem nūc pallas: q si ma
rior etate fuisset nō qsisset.
n Quid pe. S. lauxiliū.
o Quid ve ip. se. S. vicis
itudinē auxiliū: vt sup: ac
cipe daq fidē. p Mezē
tius ar. q si. cō. S. inicit la
tēter timorē: ne forte pos
set collectis auxiliis in re
gna puenire: a qb fuerat
aū depulsus: q Violē
taq pe. tur. S. Supha: vt
Quos illi bello profugos
egere su. r Humanis q
zc. S. latēter hoc dicit. No
lite hoc putare fixā ēē &
stabilē sollicitatē: magna
em est re: varietas. nūc ē
accipiet auxiliā. C. Hūan
is q sit fidutia: q ēē debeat
ppter crebrā mutatiōnē
oim rerū. Si quis autē dili
gēter aīaduerrat: inueniet
hic oīa semia argumēti
onū: ex qb possit confici
orō artificiosissimā in gñe
delib: ratiō: nā cū dīc re
gē adit: significat q sup

plex aduenerit. Deindeq cōmendauerit se a gñe: fama: vt
p nobilitatē generis eos moueat. s Admonet im. p. S.
Partim rogat partim admonet: hoc ēē solatiū. vñ hūang
tutissimū: si vel mutua denf auxilia: vel si in pspetis possit:
etiā subiecta cōsiderēt. & ē superioris versus expōitio: nā edo
cet q peteret: & q ēē sollicitabat. Admonet vero cā Mezen
tiū: vel quia instabilis est vt vaga fortuna. t Tarchon.
SER. Hoc nomē gręce vbiq posuit: excepto vno loco: vt.
Haud procul hic tarcho et tyrheni. quod metri causa fecit:

Ipse inter medios Veneris iustissima cura
Dardani⁹ caput ecce puer detectus honestum:
Qualis gēma micat fuluū que diuidit aurum:
Aut collo decus: aut capiti: vel quale per artem
Inclusum buxo: aut orichia terebintho
Lucet ebur: fusos ceruix cui lactea crines
Accipit: & molli subnectit circulus auro.
Te quoq magnanime viderunt Ismare gentes
Vulnera dirigere: & calamos armare veneno:
Mœonia generose domo: vbi pinguis culta
Exercentq viri: pactolusq irrigat auro.
Affuit & mnestheus: quem pulsi pristina turni
Aggere murorū sublimem gloria tollit.
Et capys: hinc nomē campanę ducitur vrbē.
Illi inter sese duri certamina belli
Contulerant: media æneas freta nocte secabat.
Nāq vt ab euādro castris ingressus ethruscis:
Regem adit: & regi memorat nomēq: genusq:
Quid ve petat: qd ve ipē ferat: mezentius arma
Que sibi cōciliet: violentaq pectora turni
Edocet: humanis que sit fidutia rebus
Admōet: imiscetq pces: haud sit mora: tarchō
Iungit opes: foedusq ferit: tum libera fatis

Eneidos

▼ Libera satis. S. Exēpta
pta fatali necessitate: qua
pugnare non poterant. p
pter illud. externos opta
te duces. v. Priā tenet.
S. More viri fortis in prin
cipis est: Alibi: Princeps
ante omēs dēsum Palinu
rus agebat agmen.
y Rostro phrygios sub
iuncta leones. S. pro iugo
vult rostrū navis fuisse: le
ones autē singulos in sin
gulis navis paribus fuis
se depictos: Sane, notatur

Classē cōscendit iussis gens lydia dīuū
Externo cōmissa duci: Aeneia puppis
prima tenet: rostro phrygios subiuncta leones
Imminet Ida super: profugis gratissima teucris.
Hic magnus sedet Aeneas: secūq; volutat
Euentus belli varios: pallasq; sinistro
Affixus lateri: iam querit sydera opace
Noctis iter: iam quē passus terraq; mariq;

a Criticis Virgi. hoc loco
quemadmodū sic cito di
xit poruisse naues aene; fie
ri: quod excusat pictura:
quā solā mutatā debem
accipere. 3. Gracilimas:
S. propter illic facta nauis
gia.
a Euentus belli varios:
S. licet haberet fortissimū
militem: cogitabar tamē
incerta bellorum.
b Pallasq; sinistro. D. n
ga duo erant dignior erat
Aeneas.

g Noctis iter. SER. aut per que sydera nox decurrit: aue
que inuētes naue iter peragunt noctibus.
d Jam. S. modo: vt tamq; hos cursu: iam preterit illos.
e Pandue nūc heliconā deg. S. Parnassus mons Thessalig
iuxta Bociā. qui in duo finditur iuga: Citheronē liberi: &
Heliconē Apollinis & musarū. D. Pandite. hec inuocatio
tenet summa rerū. & spectū. ppositiois. C. Pandite nūc he
licona deg. Ita iterat inuocatio: vt ostendat esse sibi opus
nō mō musarū auxilio: sed omni quod puenire pote sit au
xilio: ex quo ostēditur rē sane magnā ipsum narratū: vñ
maxima excitatur intentio
Pandere est ita aperire: vt
totū pateat. Ergo totum
vestrum: promitte auxi
lium. f. Heliconā. C.
Helicon mons est Atticę
regionis sacer musis.

g Carusq; CRI. Quos
ego p me prestare nō pos
sum. h Massicus aera
ta princeps lecat equora: ty
gri. S. licet sit cathalogus i q
enumerantur hi qui vene
runt de tuscis: inuenit ta
men aliquā varietatem q
hos nauibus venisse com
memorat. cū in. vii. Tur
ni pīdia p terrā venisse cō
memorauerit. Sāe scēdū
amare Virgiliū talis duct
bus dare noīa: vel fluuiū
rūm: vel montē. Vt ergo
supra Almonem: & aue
thium cōmemorauit: sic
nunc Massicū dicit: nam
Massicus mons est: vnde
& viniū Massicū dicitur.
Pleriq; tñ nolūt massicū
nomē esse propriū: sed ap
pellatiū. dicentes osinū
esse massicū: r. gē. nā pau
lo post dicitur: e. Qua rex
cluisi aduectus osinū
oris: et nūc dicit. Qui ince
nia cluisi muli alitū massi
cum: alitū osinū ēē volūt
C. Massicus: nomē ppiū
est ducis: nā massici etru
si populi nō sunt: sed Cā
panig iuxta valernos: et ca
linos. i. Tigni arata. S. culus rostrum erat in similitudī
nem tygridis: nāq; solēt naues vocabula accipere a pictu
ra tucelarum: Hinc est: Hūc vehit immanis in con. leam &
aurato fulgebat apolline puppis: Tigni autem secundum
regulam dixit. nam grēca nomina: que genitiuū singulare
in is mīrunt: in eo tantum & in datiuo crescunt: In accusa
tiuō & ablatiuo paria sunt noiatiuo: vt tygridis tygridi o
tygris tygri. Iis isidis: isidi: ism: isis: isis: Si aliter iuenirem?
abusive dictum est: vt in luca. ocior. & coeli flāmis et ty
gride fœta. k Mœnia clus. S. pro cluisi: nā cluisum dī
tur: & est dictum per sinerisim: sicut nec cura peculi p per
culi. Cluisum autem oppidum est iuxta massicum. C. Clu
siū: olim inter etrurię nobilissima oppida enumerabat: cui
vbi portena imparabat: qui pro tarquinū. bellum aduer
sus Romanos gessit: In hac vrbe ponit Plī. labyrinthum fuis
se huiusmodi: vt cetera omnia edificia superaret.

l Cosas. S. ciuitas tuscig: que in numero dicit singulari se
cundum Salu. vnde apparet esse usurpationē. C. Cosas. in
partibus litoralibus etrurię. si incipias a mucra flumine in
uenies lunam nobili portu predictā. Deinde lucā. post illam
pias ortas a Pelope pīsiq; siue a tenucanis grēca gente.
m Corinthi. S. proprie sunt æcum theeg: dicuntur. tamē

& sagittarum. quas & phararas nominamus.
n Toruus. S. terribilis. D. Toruum. aut oculis distortis:
aut contracto vultu. o Armis. S. exercitu.
p Fulgebat. S. f. puppis apolline. q Populonia. S. ciuitas
thuscig. C. Vada volaterana populonia iuxta cecinam
flumen cosa. grauisq; castrū nouū pyrgē: cerig: que agila dī
cta est: de quibus hic meminit poēta. Tygris autē & Apol
lo sunt insignia nauū. r Mater. S. matrem illorum qui
venerant dixit. Alibi insignē quē mater antia misit
s Expertos. S. peritos: nam expertes sunt ignari.

t Ilua. S. insula adiacena
C. Ilua insula nostra quos
q; etate notissima: olim
Ethalia a rege idigena nū
cupata: portum argoum
habuit a naue argo: nam
precibus medeg. Cūcē so
rorem visere cupiens huic
portui argonantē appule
runt.
v In exhaustis. S. quātū
e exhausta fuerit tāto gene
rosior: ergo in exhaustis
non est vna pars oratōis.
nam Plinius secūdus di
cit: cū in aliis regionibus
effolis metallis terre sunt
væug: apud iluā: hoc est
mirū q; sublata renascun
tur: et rursus de iisdem lo
cis effodiunt. Varro & ali
ud dicit nasci qdē illic fer
rum: sed in stricturā.

x Generosa metallis in
exhaustis. CRI. nobilis p
pter metalla: quibus quā
uis assiduo fodiuntur: nō
exhausti tanq; si assiduo
renascerentur.

y Interpretes hominū di
uumq; S. Interpretes medi
um ē. nā et deorum inter
pretator & hominum: q
bus diuinas indicat mē
tes interpretes vocatur. Et

notandū q; ait Nigidius sigulus has artes inter se ita ēē cō
iunctas: vt altera sine altero ēē nō possit: vñ his q; pfectos
vult probare Virgilius: omnium diuinandi artium prestat
scientiam: vt hoc loco: ita supra Heleno: de quo ait Troiuge
na interpret diuū et singula Nigidius autem solus est post
varronem: licet Varro precellet in theologia: hic in commu
nibus litteris: nam vterq; vtrumq; scripserunt. CRISTO.
Interpres hominum diuumq;: id est qui ea interpretatur
hominibus: que dū futura decreuerunt.

z fibrę. SER. fœcoris extremitates:

a Sydera. SERVIVS. voces autium & fulmina. Nā si vi
dentur tantum accipias: cuius possunt videri: nec tamē in
telligi. Item voces auti ū nō vidēt: sed cognoscuntur. audire
Nec parē obtemperāt. pcedit: nā q; modo sydera: vñ fibrę:
vel aues: vñ vulgura possent obtemperare. CRI. parent. nā
quia parent: sed ostendit ita verum fuisse vatem: vt quēq;
q; de fibris: & sydenibus predixerit: ea cuncta euenerint: vt
credere possis fibras: & sydera illi parere: Per fibras autem
intelligit aurspicinā: per volucres auguria: per sydera astro
logiam: per fulmina portenta.

c Rapti. SER. raptim ducit.

d Denfos atq; S. in atq; constrictos & confunctos.

Euclidos

e Alpheus ab origine pl. S. Alpheus fluvius est apud pisam & Blidem ciuitates Arcadie vbi est templum Iouis olympici: ex quibus locis venerunt qui Pisas in Italia condiderunt dictas a ciuitate pristina: vnde addit vrbs hetrusca solo: cui premissit: Alpheus ab origine pisę. f. Equo. SER. opti- mo. g. Versicoloribus armis. SER. depictis. p. quod bel- l. colus ostenditur. DO. Versicoloribus ar. qui dum verus mutat colorem.

h. Tercentum adi. S. accedunt: & consentiunt ei voluntati: vnde ait. mens omnibus vna sequendi. i. Qui cerere domo. S. ac si dice- ret: q. sunt domo Cartha- gine: Cere autē vt supra dixim^{us} etiā agili- na dicit: nec videatur contrariū quod ait. Ducti agili- na nequic- q. ex vrbe secutos: quasi & turno: & Aneę prester auxilium: nam illi lausū fugientē secuti sunt: hi ve- ro cōmuni odio in mezē- rium arma cōmouerunt. C. Hoc cere cereris opidū a pelagis conditum.

k. Minionis. S. fluvius mi- nio. l. Pyrgi veteres. S. hoc castellū nobilissimū fuit eo tēpore quō tursi py- raticā exercuerunt: nā illic metropolis fuit. m. In tēpestēq. grauisq. S. Gra- uisq. oppidū aliū intēpe- stū dicit: quod ventis & tēpestatibus caret: qd nul- la pōt ratio cōtingere. in tēpestas ergo grauisq. accipiamus pestilentes se- cūdū Pii in naturalī hy- storia: & Catonē in origi- nibus: vt intēpestas intel- ligimus sine tēpestē. i. tran- quillitate. Nam vt ait Ca- tho. In grauisq. dicit: sunt qui graue aerē sustinēt.

n. Cupauo. S. hic Cupa- uo o cupauo. Et declinat Cupauo sicut Cicero. Ca- tho. o. Cnū am. ve. S. Phaetō ē amātū a cygno aut pie: aut turpiter acci- piamus necesse est. Si tur- piter talis est sensus. Cri- mē vestrū o cygne et phae- ton q. sic amātis: & hoc tātū vobis pōt obici. Alīi vestrū pro tū accipiunt: & ad solū cygnū referūt: vt vos o Caliope precor. si pie amauit: secūdū aspe- rū crimē erit causa: vt al- bi. Crimine ab vno disce

omnes. vt sit sensus: O Phaetōides sorores: et cygne: crimē causa v. strū. i. vestre mutatiōis amor est. p. Itaq. ferūt lu. cy. phae. ama. S. Phaeton Clymenes. & solis fili^{us} fuit: q. cū doleret obiectū sibi ab Epapho regi egypti: q. esset non de sole. sed de adulterio procreatus: duce matre venit ad so- lem: & poposcit: vt si ven-^{iret} esset filius. petēda prestat: qd cū sol iurasset per stygē paludē se ēē facturū: peti ille vt ei^{us} currus ageretur. sol iurandū negare nō potuit. Acccepit

itaq. currib^{us} phaeton cū orbitā solis excessisset et cepisset mūd^{um} ardere. a Ioue fulminatus in Eridanū cecidit: qui ei pad^{em} vocat. Huius interitū sēres sorores Phaetusa & Lape- rusa deorū miseratiōne in arbores mutate sunt. & hic dicit in populos: & in Bucc. in alnos. fuit quidā etiā lygur Cy- nus nomine phaetōis amator: qui cū heret extinctū: in aut^{em} sui nominis conuersus est: cuius nūc filiū Cupauonē dicit

habere cygni pēnas in ga- lea ad forme patrem illu- gne mōstrādū. q. Vm- brāq. sororū. S. ambicio- se dicitū. p. iter arbores de sororibus factis. & ē vnū de his q. habet Virg. mu- tabilia: & sua ppna tale est: & sinuatq. altera vo- lumina crurū. Itē cum pri- mū sulcos equat. Ita. C. Vmbrāq. sororū. Nou Cupauonis: sed sororum inter se: vt alibi Oceanum q. patrem rerū: nymphas q. sorores. & ē appositio inter frōdes populeas: ap- positue vmbra sororū: nam in ipsas populos co- uerse fuerant phetusa et la- phetusa phaetōis sorores. r. Musa. S. Carmine cy- thara: cantilena.

s. Canentem senectam S. Qui canentem senectā mollibus transegit in plu- mis. C. Canentem senē. i. candidū colorem. vt est in cana senecta. t. Syde- dera voce se. S. i. cum can- tu coelum petentem: vsq. est reuera rclatus in syde- ra sicut vidimus in sphe- ra. C. Voce. musica. nā sua uissimi sunt cantus in cy- gno: vt dictū est in bucco- lici. v. Aequales cor- mi. clasia. S. per naues eq. luter habēs distributas ca- teruas. x. Ocnus. S. Iste Ocnus quē in Bucco- lici bianorē dicit. vt itaq. sepulchrū incipit appare- re bianoris. Hic Mantua dī cōdidit: quā a matris noie appellauit: nā fuit fi- lius tyberis. & māt^{er} thi- resie thebanī vatis filie: q. post patris interitū ad ita- liā venit. y. Manth^{us}. S. genitū ē grēc^{us}. nā si la- tine declinauer^{it}: māt^{er} hōis facit. Sic in Plauto legim^{us} Ionis. C. Fatidieq. mā. Ge- nitū ē grēc^{us} est ocn^{us} māt^{er} hōis Et tyberis fili^{us} vrbe a noie māt^{er} appellauit. Eā tres

incoluere natōes thebanī: qui venerūt cū Mantho filia thy- resie thebanī vatis: & tursi: qui venerunt duce Ocnō Et cir- cum Padanū: id est veneti post calamitatē thebanorū. Pii: ait Mātua ē truscorū: coloniā transpadū solam esse.

z. Diues auis. S. maioribus prepotens.

a. Sed nō ge. oib^{us} vnū: S. ga origo mātuanorū et a thufis venit: qui in Mantua regnabant: & a venetis: nam in vene- tia posita est. quę & galla: cisalpina dicit. C. Vnum gen^{us}

Hos parere iubent alpheus ab origine pisę:

Vrbs hetrusca solo: sequitur pulcherrius astur:

Astur equo fidens: & versicoloribus armis,

Tercentū adiciunt: mēs omībus vna sequēdi:

Qui Cerete domo: qui sunt minionis in aruis:

Et pyrgi veteres: intēpestēq. grauisq.

Non ego te lygurun ductor fortissime bello

Transferim cygne: & paucis comitate cupauo:

Cuius olorinæ surgunt de vertice pennę.

Crimen amor vestrū: formēq. insigne paternę.

Nāq. ferūt luctu cygnum phaetontis amatī

populeas inter frondes: vmbra q. sororum

Dum canit: & moestū musa solatur amorem:

Canentem molli pluma duxisse senectam:

Linquentem terras: & sydera voce sequentem.

Filius equeales comitatus classe cateruas:

Ingentem remis centaurum promouet: ille

Instat aque: saxūq. vndis immane minatur:

Arduus: & longa sulcat maria alta carina.

Ille etiam patriis agmen ciet ochnus ab oris:

Fatidieq. manthos: et tursi filius amnis:

Qui muros: matrisq. dedit tibi mātua nomē:

Mātua diues auis: sed nō genus omnibus vnū:

Eneidos

b Dorso eminet. SER. peritia natandi ostendit.

c Subremigat. S. sub^a tat. d Vigila ne deū gens. S. verba sunt sacrorum: nam virgines veste certa deibant ad regē sacrorum: & dicebant vigilas ne rex vigila: qd Virg. iure dat Aeneas: quasi & regi: & quē ubiq: & ponti ficem & sacrorum peritū inducit. DO. Vigilas. Recte dubitat: nam tempus sonū: cui re vigilas suadebat.

Eminet: ac leua tacitis subremigat vndis.

Tum sic ignarū alloquit: vigilas ne deum gens

Aenea: vigila: & velis immitte rudentes.

Nos sumus Idē sacro de vertice pinus:

Nūc pelagi nymphę: classis tua: perfidus vt nos

e Deum gens. SER. propter. diis genite & genitur re deos.

f Nos sumus. SER. loquitur per diffinitiones.

g Pinus. SER. hoc loco secundum quartam declarationē: in Bucolicis iuxta secundam: vt Menalus argutumq: nemus pinosq: loquentes semper habet.

h Perfidus. SERVIVS. Qui post fordus bella comouit: hinc latinus: ipsi has facilego pendetis sanguine poenas.

Eneidos

¶ Spes suscitāt iras. C.
nā spes tollit animos: &
animos elatio nos ad vi-
tionem excitat: unde exci-
tarur acior pugna: nam
possūt: q̃a posse videntur.
r Quales sub nubibus
altis. S: in altis.

s Strymonēq; grues. S.
a fluuio Thraciē Strymo-
ne iuxta quem habitant:
hec autem cōparatio non
ad telorum pertinet sc̃tū:

Stās celsa in puppi: clypeū tum deinde sinistra
Extulit ardentem: clamorem ad sydera tollunt
Dardanidē e muris: spes addita suscitāt iras:
Tela manu iaciunt: quales sub nubibus atris
Strymonēq; dant signa grues: atq; æthera tranant
Cum sonitu: fugiuntq; notos clamore secūdo

sed ad troianorum damo-
rem.
r Fugiant: q; notos. SE
VI. aut q̃ suis ventos sit
gidos: nam etiam grues
significant tempestatem
futuram. vt in Georg. l.
gimus. aut illum surgen-
tem vallibus in s. Aeris
fuger grues: aut reuera no-
tos: horum enim calorem
fugiant: cum reuertuntur
in Thracia.

Ac rutulo regi. D. Hi em in plano constituti, videre Aeneam non poterat. x Totumq; allabi classibus equor. S. cu classibus labi. D. Torusq; Morali ter quide: nā repetito turbatis motu omnia maiora videntur. C. T. p. al. clas. equor. nā ex timore res maior videbat. y. Det apex ca pit. S. e sequentibus intelligimus aeneae armorū fieri descrt pōnētiā dicturus est. At non audaci Turno fiducia facit. Quāvis talia arma respiceret: si tñ primā respicias cōnexio nēq; de Turno videret dicere: qd nō pcedit. Apex coni al

ritudo hoc loco: Est autē Homer. & loc: & cōpa rādo. Hoc autē iste violen tū posuit: qd ille stelle tā tum facit cōparationem: hic ea stelle pēfingere: res spūit: quas clades rutuū hū esset illaturus Aeneas. Comete sanguinei lu gubre: S. pro lugubriter. Comete autē larvae crinite stelle appellant. Et Stoid dicit has stellas esse vltra xrii. quānoia et effect. Abenū: qui lambis scri ptū. Virgil fabulas me morat. Plt. secundū etiam dicit cometas stellas ee na uales: que apparent cōra ti leponibus. Ite hoc quo o commemorat cometas si ci de Planetis quinq; vñ & xxi. dū bona: interdu peluna significat. Nam si de Venere aut Ioue fiat: optima prēdiciant. Si de Marte aut de Saturno: de riora. Nam mercurialis imperialis est: qualis ille cu adhaer. vnde & mini ster deorū fingit. hinc est quod modo ait. Comete sanguinei rubet. i. noxiū. C. Sanguinei: quia sunt de colore Martis: qui san guineus est. & portēdunt bella & cedes: a Lu gubre rubet. C. quia ru bent: luctū & sanguinis effusione notant. b. Sy rius ardor. S. Stella est in ore tani: que (vt in tertio dixim) qñ in ipa est: pe fida est: sed pro qualita te adiacēdū: aut vincitur: aut maioribus vitur viri bus: hinc est quod cū certo tēpore sp oriat. nō sp est noxia: c. Leuo. S. Noxiū. d. Contristat lumē. S. sic dicit cū de stella loqueretur quā armis splendentibus cōparauit. Bene hoc Statius ad ipsa arma transiit: dicens. Arma q; in au ra tūstia. e. Haud tñ au. tur. si. cel. C. Ingētem quidem terrorem incutiebant: Sed tanta erat in Turno audacia: vt non discederet a solita violentia. Capiteq; optimū consiliū ita se venienti Aeneae interponere: vt se suis coniungere non posset: vt dissuadētis viribus imbecilliores essent: ex qua re ondū: vt fortitudo in hoc duce erat: ita fuisse et sapientiā: que duo imperatorē absoluit: altera em quid op? sit facto ceruit. altera quod tā cognitū est pfici. f. Quod vo. op. ad. S. Magna ars persuadētis est: qd vt cupit fieri: in pūdi cium trahat. sic hoc loco: quia vult Turnus vt optēt pugnā elus socii: hāc eos dixit semp optasse. C. Quod vos o. Con uenientissima oratio in genere demonstratiuo: & statim ea pponit: que pudore afferre possit: & infamiā: nisi viri

Ac rutulo regi: ducibusq; ea mira videri
Ausoniis: donec verlas ad littora puppes
Respiciunt: totumq; allabi classibus equor.
Ardet apex capiti: cūstisq; a vertice flamma
Funditur: & vastos vmbro vomit aureus ignes.
Non secus ac liquida si quādo nocte comete
Sanguinei lugubre rubent, aut syrius ardor:
Ille sitim morbosq; ferens mortalibus aegris
Nasci: & leuo contristat lumine ccelū.
Haud tamen audaci turno fiducia cessit
Littora praeipere, & venientes pellere terra:
Vltro animos tollit dictis: atq; in corpora vltro.
Quod votis optastis adest: perfingere dextra
In manibus mars ipse viris: nūc coniugis esto
Quisq; suae: testisq; memor: nūc magna referto
Facta patrū: laudesq; vltro occurramus ad vndā:
Dum trepidi, egressisq; labant vestigia prima.
Audentes fortuna iuuat.
Hec ait: & secū versat quos ducere contra,

animo presentē. multi em in quibus vera fortitudo esse nō potest: pudore & infamiae metu: ad ea impelluntur. ad que vera virtus si adesset impulisset. g. perfingere dextra. S. fortiter facere: & bñ verbo vsus est militari. h. In manibus S. non iā in votis: sed in manibus res est. C. In manibus mars ipse vi. q. d. q. hi qui virtute praesent pro suo ar bitrio. Martē tractet. i. victoriā in potestate habet. ergo pū denda res est: eū effugere: quē toties optastis: vt sit argumē ratio ab honesto. Deinde arguit a facile: cū in manib; forti

um virorū oia sunt possi ta. postremo ostēdit illos non de imperio: & de am bitione certare: sed pro do mo: p vita: p cōiugibus: atq; liberis: q est argumē ratio a necessitate. ergo p fecitissima ex breuib; ver bis oratio: ab honesto: vt fugiant opprobriū: ne fu giāt: quos votis optastis: quod est summa ignomi nia: A facili: propter eorū fortitudinē. a necessario: quod pugnant pro salute sua & suorum. A vitāda ignominia: quā subiret: si a maioribus degeneraret: Iterū a facili cū accideret oc casio: vt possint labentes nec firmo cōgressu itates iuadere: & cogere hostes: vt in quo loco velint: eo pugnent: addit postremo sententiā q audentes for tuna iuuat. i. Esto. S. pro sit. tertia persona est. k. Refert facta pa. S. Alit hic distinguunt: vt sit. re ferat mō vnusq; facta patrū & laudes. Et secū Salu hoc dicit: qui ait hū spānorū fuisse: vt in bella eūtib; iuuenib; pētiū facta mēoraret a mrib; Alii di stinguūt. nūc magna refer to facta: vt duas res dixe rit: nunc vnusq; et su orū factorū meminerit: & laudis paretū. l. Hec ait. C. Mira ducis virtus. qui in tanto & tā improviso pūcto memine rit: neq; quod fieri solet in magna rerū perturbatio ne suę prudentię oblit? est:

nā & subita orat de fortis. ne qua in re deficeret corroborat uir: & hostes anteq; in terra cōsisterent: atq; in ordinē redi gerentur inuadere parauit. & delectū ex tēpore: tū eorū q; ad expugnāda incēnia relinqueret: tū eorū quos secū cōtra Aeneā educeret habuit. Nec minor in Aenea atq; he ruscio demonstratur industria: ac celeritas: in qua etiā per Tarco rem exprimit: sūmopore curandū esse: ne celeritas sit sine sū ma cautidē. que nisi adhibeatur: sepe euenit: vt pperatio tarditate atterat. In q loco manifestū est: tñ virū ita poti? q; in mezentium flagrabat pēpiratum: q; cōsilio: vt id tē rarer adductū esse. Ex quo recte admonet poeta: vt in agē dis rebus: nihil p perturbationes: sed oia p rectā rōnem agē da esse. Quā quidē rem sinister nauis exit: pulchre admo net: hoc idē sua oratio manifestat: que cōcitatissima est: & illud non sapienter profert. frangere nec tali puppim statio ne recurso. Consultit ergo poeta virg & moribus hominū: consultit & suauissime cuiā iocunditati quam varietas af

fert. Meritice autem pugo
nam varietate casuum di
stinguat: atq; exornat.
m Versat q; ducere con
tra S. cogitat quidam: sed
non facit ne diuiso exerci
tu vtrobiq; vincatur: qd
sequentia indicant: nam
paulo post dicturus est: et
rapit acer totam aciem in
teucros. DO. Versat quos
ducere. In tanta desperati
one: nec cōsiliū nec vim
animi amisit.
n Concedere. S. con va
cat.
o Pontibus alij. SER
V. scalis nauum.
p Languentis. S. transi
li. q Breuib; SER.
vadis.
Perremos. S. scaphis:
s Non spirat. S. legitur
de sperat: quod meli est.
nā dū vada esse nō sperat
incidit in ea.
t Tollite forte rates. S.
ad celeritatem dictū est.
v Findite rostris. S. mili
tari seile dictum est: vt ei
am terra ipa quodammodo
do fennat hostis aduen
turu.
x Statione. S. Statio est
portus temporalis: nā port
est vbi hiematur: sed mō
statio sic cum litus signi
ficat. Hoc enim dicit: poti
ar terra: & nauem frangi
gere non recuso.
y Innocue. S. Innocuus
est: cui non nocet. Innox
qui non nouit nocere: sed
hoc poete pleriq; confun
dunt. s Dorso. S. Dor
sum est durior harena: q
rem: anibus fluctibus: et
euntibus deffat: & in mo
dum saxi duriscit: quod a
nauis puluim vocatur.
a Iniquo. S. sibi nocet.
b Fluctusq; fatigat. S.
subat dis tam: nā fluct
nominatiū ē singularis.
c Exponit in vndis. S.
non in vndis: Quia in ipso
loco res agitat: nec est mu
tatio d Inuasit agrestes.
S. quia dixit. Et lacus va
stant cultoribus agros.
e Omen pugne. S. Sal.
pugnam illam pro omni
bello futuram. Ideo ergo
omen: quia sicut nunc: sic
vbiq; vincet Aeneas.
f Therone. S. hoc nomē
in pindaro lectum est: tan
tum.
g Aerea scuta. C. q;uis nō
stat positio: si plures cōso
nantes sequantur vocale:
dummodo sint nō i eadem

Vel quibus obfessos possit concedere muros,
Interea Aeneas sotios de puppibus altis
Pontibus exponit: multi seruare recursus
Languentis pelagi: et breuib; se credere saltu:
Per remos alij: speculatus littera tarchon
Qua vada nō spat: nec fracta imurmurat vnda:
Sed mari inoffensum crelcenti allabitur estu.
Aduertit subito proras: sotiosq; precatur:
Nunc olecta manus: validis incubiteremis
Tollite: ferte rates: inimicam findite rostris
Hanc terram: sulcūq; sibi premat ipsa carina.
Frangere nec tali pupim statione recuso
Arrepta tellure semel: que talia postq;
Estatus tarchon: locis consurgere tonsis:
Spumantelq; rates aruis inferre latinis
Donec rostra tenent siccum: & sedere carine
Omnes innocue: sed non puppis tua tarchon.
Nāq; inflicta vadis dorso dum pendit iniquo:
Anceps sustentata diu: fluctusq; fatigat:
Soluitur: atq; viros mediis exponit in vndis.
Fragmina remorū: quos & fluitantia transtra
Impediūt: retrahitq; pedes simul vnda relabēs.
Nec turnū segnis retinet mora: sed rapit acer
Totā aciem in teucros: & cōtra in littore sistit.
Signa canunt, prius turmas inuasit agrestes
Aeneas: omen pugne: strauitq; latinos:
Occiso therone: uirum qui maximus vltro
Aeneam petit: huic gladio: perq; aerea scuta
per tunicam squallētem auro: latushaurit aptū.
Inde licham ferit exectum iam matre perempta:
Et tibi phoebe sacrum casus euadere ferri
Cui licuit paruo: nec longe cyfsea durum:
Immanēq; gyan: sternentes agmina claua:
Deicit lecto: nil illos herculis arma.
Nil valide iuuere manus: genitorq; melampus
Alcidē comes: vlcq; graues dum terra labores

ditione: sed in sequenti
vt hic: nā raro fit.
h Tunicam squallētem:
S. id est splendentem lori
cam.
i Hauri. S. ferit modo q
gnificat.
k Et tibi phoebe sacrum
SER. omes qui secto ma
tris venit: procreantur:
sunt Apollini consecratu:
ga de? ē medicing: p qua
lucem sortiuntur. Vnde
Aesculapius eius fingitur
filius: ita enim procreatū
supra diximus. Ceterum
etiam familia iō sacra rei
mebat Apollinis: qā q pri
mus de eorum familia fu
it execto matris venit p
creatus est: vnde etiam ce
sar dict? est: ly varia de eia
mologia hui? nominis di
cantur: vt diximus supra.
l Quod licuit paruo. S.
legitur: & cui licuit.
m Vlcq; S. tam diu do
nec:
n Ecce pharon voca. S.
legitur & pharo. vt. l. ch
mar celo: vt sit. datus
ab eo quod est pharus. Si
autem pharon legens. li
gurum est: nam de no
mina quo transit ad dā
uum: dicens clamanti.
o Flauentem malas. S.
fluentes malas habent
tem pring etas.
p Innox: lux noua gaudia
cydon. SER. de Cretensib;
bus accipimus. Quod in
amores puerorum inter
prantes fuerūt: quod po
stea in Laconas: & totam
greceam translatus est:
adeo vt Cicero dicat in li
bris de republica: oppro
brium fuisse adolescenti
bus: si amatores non ha
berent: propter quod Poo
ta Cydonem inducit ama
torem. Nouimus autem
Cydones. Cretenses dici.
Sane Cydon quando no
mē est propriū: cy natu
raliter producit: si appella
tium cornpit: vt parth
siue cydon telum in medi
cabile torrit. Tamen Stat
etiam in proprio compo
it: vt hēc. regi promissa cy
don: hēc lampedabamus:
quod fecit aburens licen
tia: qua vimur in nomi
nibus propriis

q Noua gaudia cydoni
SER. Quia tunc primum
amare coeperat.
r Stratus. SER. deest po
ne.

Miserande. S. pro mi-
serandus: nam pro nomi-
natio vocatiuum posu-
it: contra focer arma lati-
nus habet: licet illic pos-
sit accipi: focer arma lati-
nus habeat: nam habet
& secundus & tertius perso-
ne est: tñ alibi nominati-
uum p. vocatiuum posuit.
vt. Corniger hesperidū flū-
uius regnator aquarum:
c. Scipata co. S. vnanimif
veniens. v. Septenag-
tela. S. more suo pro septe
vt. bina pro duobus.
x Deflexit: partim stri-
co. al. ve. S. male ait. Dona-
tus hoc loco: ante dictorū
oblitum esse Virgilii: q.
post Iouis prohibitionem
bellis faciat numina inter-
esse: inō respiciens Iouem
magis deos horratū eē in
fœdera: q. a bellis prohib-
uisse: nam et paulo post:
tam Iun. q. Iuerna bel-
lis intererunt. C. Deflexit
flectendo remouit.
y Achatē. S. oia nomi-
na que in tes exēit: vocati-
uum in a mittit: vt. acha-
tes achata: thymœta.
g Suggere tela mihi. S. or-
do est: suggere tela mihi: q.
in campis iliadis in greco-
rum steterē corporib⁹: nul-
lum em mea dextera i ru-
tulos sine causā iaculabit
tēlum: eorum que iā sunt
cōde hostiū comprobata.
a Transuerberat. S. scin-
dit. b. Toracā. D. To-
rax dicitur indumentum:
quo bellator vsq. ad pe-
ctus munitur.
c Traiecto missa lacer-
to: S. qua fuerat missa re-
troacto lacerato. d. Pro-
tinus. S. fugiter: continue.
e Tenorē. S. currēdi mo-
dum. f. Morebunda.
S. morienti similis: quod
ita esse etiam Salu. osten-
dit: quia ait: quasi vitabun-
dus per trames: & saltu-
osa loca exeretum ducta
renam lugurtha nō vita-
bat legatum: sed eū vita-
re simulabat: nā quia nō
mētē est: ideo significat si
millitudinem: non passio-
nē: quod si participialiter
diceret: a passiuo veniret:
omnia em a passiuo parti-
cipia in dus exeunt. Mori-
bunda similis morienti: nō
em participialiter aliquid
significat: sed nominis ha-
bet significationē. Nomi-
nis autē significatio simili-
tudinem habet: non passi-

prebuit: ecce pharon voces dum iactat inertes:
Intorquens iaculum clamanti sistit in ore:
Tu quoq. flauentem prima lanugine malas
Dū sequeris clyciū: in foelix noua gaudia cydō:
Dardania stratus dextra securus amorum:
Qui iuuenū tibi semper erāt: miserāde iaceres:
Ni fratrum stipata cohors foret obuia: phorci
progenies: septem numero: septenag. tela
Coniciunt: partim galea: clypeoq. resultant:
Irrita deflexit partim stringentia corpus
Alma venus: & fidum Aeneas affatur achatem:
Suggere tela mihi: non ullū dextera frustra
Torserit in rutulos: steterāt que in corpore graiū
Iliacis campis: tum magnam corripit hastam
Et iacit: illa volans clypei transuerberat æra
Meonis: & toraca simul cum pectore rumpit.
Huic frater subit alcanor: fratremq. ruentem
Sustentat dextra: traiecto missa lacerto
Protinus hasta fugit: seruatq. cruenta tenorem:
Dexteracq. exhūero neruis moribūda pepēdit.
Tum numitor iaculo fratris de corpore rapto
Aeneam petiit: sed non & figere contra
Est licitum: magniq. semur perstrinxit achate.
Hic curibus fidens primæuo corpore Lausus
Aduenit: & rigida dryopen ferit eminus hasta:
Sub mentum grauitè pressit: pariterq. loquētis
Vocem: animāq. rapit: traiecto gutture: at ille
Fronte ferit terram: & crassum vomit ore cruorē.
Tres quoq. threicios boreg de gente suprema:
Et tris quos idas pater: & patria ismara mittit.
per varios sternit casus: occurrit Alesus:
Aurunceq. manus: subit & neptunia proles

onem: quando dico mo-
riturus est: vere moriturus
est: moribundus vero nō
verē: sed similis morienti:
vnde: et Salustius dixit:
quasi vitabundus.
g Fratris de corpore ra-
pto. S. Si diceret: fratrum:
de corpore speciosius eēt:
quod ideo omisit: quia ha-
sta Alcanoris rātum vul-
nerauerat manum in Me-
onis vero hesperat corpore:
h Femur. S. Femur dici-
mus: quia lectū est. Et de
clinat: hui⁹ femoris: illius
p. oblatiui: nō inuenitur
nominatiuus. Legus eripit
a foemine. licet Caper in li-
bris enudeati sermonis di-
cat semen: sed non ponit
exemplū: ergo aut hoc fe-
mur: aut hoc semen: nam
femus non dicimus peni-
tus. **i** Hic cur. S. hoc est
tunc. Et est ordo. Tunc si-
dens primæuo corpore ad-
uenit Lausus curibus: q.
erat de curibus: vt. Verres
romulia: aut fidēs curib⁹:
vt. ecce sabinorū pisco de
sanguine magnū Agmen
agens lausus.
k Rigida tenens eam. S.
non v. brans: & iaciens:
CRI. Rigida. inflexibili ex-
go durissima.
l Boreg de gente supra.
SER. Aut originē ducens
a zetho & calat: qui boreg
filiū: et Nymphē Orythyg-
fuerunt: vt de gente: de ge-
nere accipiamus. Aut cer-
te in hyperboreis mōtib⁹
natus: vnde est origo ven-
ti boreg.

m Ismara. SER. Thra-
cie ciuitas a monte Isma-
ro.
n Expellere tendunt. S.
loco se inuicem moueri cō-
tendunt.

Eneidos

o Limine. S. littore:
p Magno æthere. S. i. ab
re in magno: nā venti in
æthere non sunt sed in æ
re: sicut supra: atq; æ
thera tranāt cū sonitu: p
acrē. q Obnixā o. cō.
S. Mare. mari: nubes nu
bibus: venti ventis. Legi
tur & obnix: vt referatur
ad ventos. r Heret pe
de pes. S. pro pedi: nā an
tiprosus est: & est Home
ri versiculus. C. Heret pe
de pes. ex metri necessita
te posuit pede pro pedi p
antiprosim. s Arcades.
S. accusatiuus est pluralis
cuius vltima syllaba ideo
breuis est: quia nominatiu
pplis ies terminat: vt hi ar
cades: delphines delphi.
nas. t Influas. C. Er
go digni venia: pugnabāt
cū pugna pedestri: cui nō
essent aīuerti: neq; id stul
tia electiōe adducti: sed in
quitate & asperitate loco
rum coacti: excusantur er
go q fugiant: maximāq;
datur adolescenti laus q
in tanto periculo: & senili
consilio: & inuictō anio
vltus: summi ducis officiū
adimpleuerint. v La
tioſe. S. p latinis: alibi. In
uadunt vr̄bem fomno vi
noq; sepultam. x Di
mittere qñ. S. siquidē &
est Romāq; militie: nam
in locis impeditis eqs co
mittibus dabant: & pede
stri certamine cōstigebāt.
y Quo fugitis. S. Hoc a
mare dictum est: nā pces
sequunt. D. Quo fugitis.
cū oīa teneant hostes. C.
Quo fugitis. q. d. cū nul
lum victis refugiu sit: nā
vt ait Salu. Nec locus: nec
amicus quisq; texit: quē
arma non texerunt. Argu
it ergo a necessario non eē
fugiendū. Et vt pudore: q
res in animis excellentib;
multū valet: eos retineat:
cōmemorat facta eorum
excellētia: & gloriā Euā
dri regis: quē oīa presenti
pugna derubari dehone
stariq; facile possint: si fu
giant: addit & spem suā:
& modeste ita rē tractat:
vt omnia ad illos adhor
tandos non ad se ipsum
laudandū tendere videā
tur. 3 Deuictaq; bel
S. finita: exhausta: nā ho
stis vincitur: nō bellum.
a Fidite ne pedibus. S.
Datiuſ est pedibus: nā
fido tibi dicimus. C. Fid

Insignis mesapus equis: expellere tendunt
Nunchi nunc illi: certatur limine in ipso
Aufonię: magno discordes æthere venti
Prælia ceu tollunt animis: & viribus equis.
Non ipse inter se: nō nubila: non mari cedit.
Anceps pugna diu: stant obnixā omnia cōtra,
Haud aliter troianę aties: atiesq; latine
Concurrunt: heret pede pes: densusq; viro vir.
At parte ex alia qua faxa rotantia late
Intulerat torrens: arbuſtaq; diruta ripis:
Arcades infuetos aties inferre pedestres
Vt vidit palas latio dare terga sequaci:
Aspera quis natura loci: dimittere quando
Suasit equos: vnum quod rebus restat egenis:
Nunc prece nunc dictis virtutē accēdit amaris.
Quo fugitis socii: per quos & fortia facta:
per ducis euan dri numen: deuictaq; bella
Spemq; meā: patrię quę nūc subit emula laudis
Fidite ne pedibus. ferro rūpendaq; p hostes
Est via qua globus ille virum densissimū vrget.
Hac vos: & palanta ducem patria alta reposcit.
Numina nulla p̄mūt: mortali vrgemur ab hoste:
Mortales totidem: nobis animęq; manusq;
Ecce maris magno claudit nos obice pontus:
Deest iam terra fuge: pelago troiā ne petetis:
Hęc ait: & mediū dēfos prorumpit in hostes.
Obuius huic primū fatiſ adductus iniquis.
Fit lagus: hunc magno vellit dū pōdere saxū
In torto figit telo: discrimina costis
per medium qua spina dedit: hastāq; receptat
Ossibus herentē: quē nō super occupat hilbon:

te ne pedib; .i. fuge: ad ex
tū tamē producit: quasi
dicat si amittenda vita est
poti⁹ glorioſe dū vult
pugnatis: q; ignominioſe
dū turpiter fugitis amitt
tenda est. Dehortatur er
go: fugam: quoniam turpi
sima sine aliqua vtilitate
futura sit. Deinde hortat
ad pugnā: quā suader ab
vili: cū illa sola salutē sibi
cōparare possint: ostendit
q; non esse illam imposs
ibilem: cū res illis cū homi
nibus: qui vinci possunt:
& nō cū diis: qui sunt in
uicti futura sit postremo
ostendit necessariū esse il
los stare: qñ fuga omnia
interclusa illis sit.
b Hęc vos & palanta dū
cē patria alta reposcit. S.
Hoc vult patria: vt per q
des hostiū reuertamur.
c Numina nulla p̄mūt.
S. argumentat a facili di
cens nō cōtra deos: sed cō
tra mortales bella tracta
mus. d Ecce maris. S.
Quod est efficac i sine po
sunt: nā dicit eos quo fugi
ant nō habere cū terra
neat ab hostib; . mare au
tē pedibus transire nō pos
sunt: castra vero ingredi tu
pissimū sit: aut certe ē
impossibile: si ab hostib;
obſidentur: vt quidam vo
lunt intelligētes. Et rapit
acer totā acie in teucris. f.
q; deducebat certis relictis.
e Magna claudit nos ob
ice. S. nō vsus habet: vt di
camus: hic obex: vñ qui
dem magno obine legūt:
antiqui etiā hęc obex dice
bant secundum qd est ma
gna obice: hęc ē q; nō nul
li vitāt generis dubitatē:
& legūt magni. f. maris.
Caper tñ i libris dubii ge
neris: pb ar dici hic & hęc
obex: quod vt dixim⁹ ho
die de vsu recessit. f De
fos prumpit in ho. S. vt
eos hortaret exēplo. C. Et
medius densos: non enim
verbis solū: sed mīto ma
gis exemplo suo p̄suaden
dū erat. g Fatissimis:
S. exitū p̄occupauit futu
rū. h Magno pōdere.
S. magni ponderis: vt are
cauo dypeū p̄caui.
i Receptat. S. iō frequē
tatiuo vsus est: quā heretē
hastā ossib; auellere facile
non poterat: ergo receptat
est frequenti cōcussione di
uellit. k Sup occupat.
S. quē nō desup occupat

io aut desup: quia palas.
ad euclendā hastam fuerat
inclinatus. 1 Nam
palas ante ruentē dum fu-
it. S. Ordo est: nā eundē
palas ante excipit: i. do-
lo interemit. Ille em incau-
tus fuerat furens propter
crudelē mortē sodalis:
vnde & incautus fuerat.
m. Tumido in pulmōe.
S. Et naturaliter tumido:
& quia furebat: i. pulmōe
aut recōdit archaisimos ē:
pro in pulmōe. n. Rhe-
ti de gente vetusta anche-
molū. S. Hec fabula nū-
q̃ inuenit in auctoribus
Abienus aut: qui totum
Virgilū lambicis scripsit
hanc cōmemorat: dicens
exeam esse: Rheus ergo
Marrubior rex fuit in tra-
lia: qui Anchemolo filio
Caspia superduxit nouer-
cā. Hanc priuignus stu-
puit: quo cōgnito cum
ei pater persequeretur: &
ad penam vocaret: fugies
ille ad Turnū consulit.
o. Suis S. etiam suis Lu-
ca. Et amissum fratrem
lugenibus offert.
p. Discrimina. S. differē-
tias. q. Tymbre. S. p.
tymbre merri causa meta
plasmū fecit.
r. Euadri⁹ abstulit ensis.
S. possessiū est mō: non
patronymicon.
s. Semianimesq; micāt
digni ferrumq; retractāt:
S. Enni ē: vti Osciāt i. cā-
pis caputa ceruice reuulsū
Semianimesq; micāt ocu-
lū: q; requirunt: quem
verum ita trāstulit ad lu-
um catmē Varro Atacen⁹.
t. Arcades. D. Vehemen-
ter mouēt viri⁹ alieno exē-
plo maxie ducis: petit tgo
& precatur. CRISTO:
Archades Multa ponit si-
mul: que singula arcades
excitare possent. Primū p̃
sentia orantis ducis. Dein
de eiusdem exemplū: qd
etiā timidos ignauosq; ex-
citare valet: Pudor deniq;
qui ab omī dedecore mor-
tales abstinere cogit: atq;
tracundia: q̃ ad quēq; gra-
uissimā pericula p̃cipites
agit. Sapientissimus ergo
poeta: vt rē verissimē fa-
ciat: nullam ex validissi-
mis causis: quibus ad p̃i-
culosissimā pugnam accē-
di possent omisit. Nā cum
fortitudo vna sit: & i pau-
cis inueniatur: posuit om̃i-
nia que sp̃issime virtutis

Ille quidem hoc sperans: nam palas ante ruentē
Dum furit incautum crudeli morte sodalis
Excipit: atq; ensē tumido in pulmōe recōdit:
Hinc sthenelum petit: & rethi de gente vetusta
Anchemolū: thalamos ausum icestare nouerq;
Vos etiā gemini rutulis cecidistis in aruis
Daucia laridē: thymberq; similima proles:
Indiscreta suis gratulq; parentibus error.
At nunc dura dedit vobis discrimina palas,
Nā tibi thymbre caput euādrus abstulit ensis.
Te decisa suum laride dextera querit:
Semianimesq; micant digiti: ferrūq; retractant.
Arcadas accensos moniti: & preclara tuentes
Facta viri: mixt⁹ dolor: & pudor armat in hostes.
Tum palas bi iugis fugientē rhetea preter
Traicit: hoc spatium tantumq; morē fuit illo.
Illo namq; procul validam direxerat hastam:
Quā medi⁹ rhoeteus intercipit: optime teucra
Te fugiens: fratreq; tyrem: currūq; volutus
Cedit semianimis rutulorum calcibus arua.
Ac velut optato ventis estate coortis
Disperfa immittit syluis incendia pastor:
Correptis subito mediis extenditur vna
Horrida per latos aties vulcania campos.
Ille sedens victor flāmas despectat ouantes,
Non aliter sociū virtus coit omnis in vnum:
Teq; iuuat pala: sed bellis acer Alesus
Tendit in aduersos: seq; in sua colligit arma.
Hic maetat lacona: pheretq; demodocumq;
Strimonio dextram fulgenti diripit ense
Elatam in iugulum: saxo ferit ora thoantis.

vicem agunt: deinde cum
narratio tātē stragis in fa-
stidiū auditore ducere pos-
set: locū ipsum mira varie-
tate distinguit: & multis
luminibus illustrat.
v. Tuentes. S. nunc vidē-
tes. alibi defendentes.
x. Dolor et pudor. S. sic
de Mezentio. Aestuat in
gens. Vno in corde pudor
mixtoq; infania luctu.
y. Fugientē rhetea. S. pre-
ter fugientē.
z. Fuit illo. S. Subaudis
ad mortem illo hoc spatium
fuit tantū: & hec sola mo-
ra: quo min⁹ illos periret.
a. Rhoete⁹. C. Hūc Mar-
rubiorum: qui in Maris
sunt regem fuisse dicūt: &
Anchemolo filio nouer-
cā Casperiam induxisse: at
ille eam cōstuprauit: inde
q; iram patris metuēs ad
Turnū fugit.
b. Teucram. S. ab eo qd
est hic teucras huius: teu-
crē quomō Aeneas huius
zney.
c. Tyrem. S. ab eo quod
est hic tyres.
d. Optato. S. ex voto: p̃-
estatem enim venti frequē-
ter optantur. & quasi con-
tingere videntur ex voto.
e. Extenditur vna. S. Si
cut duces diuersis locis cō-
missa proelia continuāue-
rant.
f. Acies vulcani. S. Ideo
abusus ē: quia cōparatio
ad bellum pertinet: nā de
igne dicere atiem: satis in-
congruum est. Ergo acies
vulcania: vis ignis: que la-
re per campos effundit.
g. Victor. S. cui vora p̃-
cesserunt: voti compos. i.
emiruxoy. h. Ouā-
res. S. abulio est non p̃p̃ri-
etas.
i. Coit omnis in vnum:
S. vnanimiter omnes for-
titer faciunt.
k. Sed bellis acer. S. Sed
mō p̃icula inceptua ē:
sicut in Salu. sepius. sicut
aut interdū: nam non est
coniunctio ratiocinantis.
l. In sua colligit arma. S.
post seutū se claudit. Ali-
bi & se colligit in arma.
m. Elatam in iugulum
saxa ferit ora thoantis. S.
Iugulo suo vulnus minā-
tem.
n. Fata canēs syluis gen-
tor celarat Alesum. SER.
quasi diuinus. Alii cauēs
legunt: secundum quod nō
facim et diuinus apparet
Z Z vii

Eneidos

nāet ab altis audira caue
re potuerat

o Canentia lumina .S.
aut hyppallageest p ipe
canēs: aut physicam rem
dixit. dicūtur enim pupil
lę mortis tempore albesce
re.

p Iniecere manum par
ce .S. Traxerunt debitum
sibi: & sermōe vsus est iu
ris: nam manus inieciō di
citur: quotiens nulla iudi
cis auctoritate expectata
rem nobis debitam vendi

Offaq; dispergit: cerebro permixta cruento.
Fata cauens syluis genitor celarat Alesum:
Vt senior lecto canentia lumina soluit:
Iniecere manum parcatel isq; sacrarunt
Euandri, quem sicqalas petit ante precatus.
Da nūcty bri pater ferro quod missile libro
Fortunam: atq; viā duri per pectus alesi:
Hec arma exuuiasq; viri tua quercus habebit.
Audiit illa deus: dum texit Imaona alesus:
Arcadio infelix telo dat pectus inermum.

camus:

q Da nūcty bri pater fer
ro .S. Vicinū inuocat no
men: cuius nris bella tra
cta: sic supra. Tu dea tu
presens nostro succurre la
bori.

r Tua quercus: S. in tuo
is nris creta.

s Audiit .S. modo lexau
dit: & ad effectum dedux
xit: Paulopost tātum au
dit: vt audiat Alcides iuue
nē. ¶ Dū textit. dū spoli
at: tam tempus p̄sens est:

non preteritum: ab eo qd
est rego: sic Plau. Ego huc
hominem derexam pa-

lio: At nō cede viri tāta
perterrita lausus. S. Sub-

audis esse.
Nodumq; morāq;
ne addit moram: ne
modū alium acciperem:
nam nodus proprie est dē
sa pedum multitudo: si-
cut turma equitum: vt le-
sum est in disciplina mi-
litari. Nodū ergo pro diffi-
cultate accipe: quē vix pos-
sit exolui.

Gratis imperdita cor-
pora teuci. S. Quos greci
perdere nequiverunt.

Teuci. SERVI. Teu-
cios accipimus: quos se-
cum duxit Aeneas: nam
quorum de numero: qui
se in bello sequantur.

Profectus virtute legit: alio
astio procedit: nam pau-
lo post erupturi sunt: qui
obsidentur in castris.

Extremi addēant a-
cie. S. luc. Quātū pede pri-
ma relatio. Constringit gy-
ros acies. Dñset autē secū-
de coniugationis est.

Nec turba moueri Te-
la manusq; sinit. S. Luca.
Gladios suos compressi
timebat.

Maiores sub hoste. S.
Sub hostilitate: nam sub
diuersis hostibus: pereū-

Solus ego in palanta;
CR. Vtina pater specta-
tor adest: Amaraverba.
& est illud dicendi: genus
ardens: & concitatum: de
quo in superioribus dixi-
mus.

Cuperem ipse parens:
D. ipse scilicet qui amat:
ipse qui inimicis meis au-
alia subministrat: ipse a
quo nullus est contra me:
S. Spectator. DO. Quia
graviora sunt que videntur
q; q; audientur: Quod
Leon. Turnum: & tauro
palantem comparat: iam
euentum rei demonstrat.

Aequore iusso. S. pro
positū est vsurpatū par-
cipium: nam iubeor nō
dicimus: vnde potest ve-
nire iussus. Sic ergo hic p-
cipium vsurpauit. vt Ho-
ratus verbum d. cēs. Hec
ego procurare: & idoneus
imperator: & non inuitus:
ergo satis licet dictum
est: adeo vt hoc loco Pro-
bus hic correptum aīlōgū
poluerit.

At non cede viri tanta perterrita Lausus:

pars ingens belli: sinit agmina: primus abantē

Oppositum interemit: pugne nodūq; morāq;

Sternitur archadię proles: sternuntur hetrusci:

Et vos o gratis imperdita corpora teuci.

Agmina concurrunt: ducibusq; et viribus æqs:

Extremi addensant acies: nec turba moueri

Tela manusq; sinit: hinc palas instat: & vrget.

Hic contra Lausus: nec multum discrepat etas,

Egregii forma: sed quis fortuna negat

In patriam reditus: ipsos concurrere passus:

Haud tamen inter se passus regnator olympi.

Mox illos sua fata manent maiore sub hoste.

Interea soror alma monet succurrere Lauso

Tunum qui volucris curru mediū secat agmē:

Vt vidit socios: tempus desistere pugne:

Solus ego in palanta feror: soli mihi palas

Debetur: cuperem ipse parēs spectātor adestet:

Hec ait: & socii cesserunt equore iusso.

At rutulum abscessu: iuuenis tū iussa superba

Miratus: stupet in turno: corpusq; per ingens

Lumina voluit: obitq; truci procul omnia visu.

Talibus & dictis it contra dicta tyranni,

Aut spoliis ego iam raptis laudabor opimis:

Aut leto insigni. forti pater equus vtriq; est:

Tolle minas fatus: medium procedit inequor

Frigidus archadibus coitin precordia sanguis.

Desiluit turnus biuigis: pedes apparet ire

Cominus: vtrq; leo specula cum vidit ab alta

Stare procul campis meditantem proelia taurū

Aduehat: haud alia est turni venientis imago,

Tum. S. deinde.
h. Miratus stupet. C. p̄sa
g a sūt hec futurę mortis.
i. Tyranni. S. regis super
bi.

k. Aut spoliis iam ego
raptis laudabor opimis:
Aut leto. S. Dilema argu-
mentū est: quod est ab vtra-
q; parte firmissimum: &
cōcludit aduersarios. Spo-
liis opimis: Quę dux du-
ci detrahit: vt diximus
supra opima sunt spolia.
C. Aut spoliis iam ego ra-
ptis laudabor opi. Aut le-
to. Oratio conueniens ma-
gnanimo iuueni.

l. Frigidus archadibus
coit in precordia sanguis:
SE. p. Prelagio mortis fu-
ture: CR. I. Frigidus archa-
dib; coit in precordia san-
guis: et hoc etiam prelagi-
ebat futurā calamitatē.

m. Vtrq; leo. SER. leo ad
virium violentiam ac feri-
tatē: & est ordo. vtrq; leo
aduolat: talē est Turni ima-
go venientis. CRIS. vtrq;
leo. Quadrat comparatio.
nam & si taurum vincat
leo: non tamen multo in-
ferior est taurus leō: ostē-
dit autē quod natura eue-
nire solet: plus in adolesce-
re animorū fuisseq; pru-
dentē.

n. Specula cum vidit ab
alta. SER. Hoc ad currus
altitudinem spectant.

o. Haud alia est turni ve-
nientis imago. CR. I. Nā
leo ita in taurum fertur:
vt nihil de victoria dubi-
ret.

p. Contiguum inisse fo-
re credidit haste. SERVI.
VS. postquā vidit eum ve-
nisse intra iactum telis: sci-
licet vt posset ferri.

q. Ire prior pallas: si qua
fors adiuuet ausum. SER.
VI. Subaudi voluit. CR. I.
STO. Ire prior pallas: si
qua fors adiuuet ausum.
Diffidētię hoc potius q; cō-
fidētię signū esse videt: qd
manifestius oratio sua ad
Herculem demonstra-
ZZ v

Eneidōs

1. For. S. fortuna propter illud. Audentis fortuna iuuat.
 2. Te precor alcide. S. supra contra inferiorem hostē flumi-
 nis implorauit auxiliū: nunc contra maiōrē v. ribus: deum
 vocat virtute prestantē.
 3. Cernat semineci. S. ad
 illud quod ait Turn⁹. Cu-
 perem ipse pa. sp. a. Hic di-
 cit: ipse suum cernat interi-
 um. 4. Victoremq; fe-
 rant mo. tur. S. Donatus
 dicit meminere: sed me-
 lius est sustineat: quasi pō-
 dus & poenam: nō enim
 possunt meminisse oculi.
 5. Audiit. C. q. d. libet
 exaudisset: si fata darent.
 6. Lachrymasq; effudit. S.
 ostendit euentum futurū.
 7. Stat sua cuiq; dies. S.
 stat sua cuiq; dies. S.
 sectis philosophorū poete
 p. qualitate negotiorū sp.
 viuntur: nec se vnq; alle-
 gant: nisi quorum hoc p.
 positū est: vt facit Lucre.
 Qui epicureos tū secutus
 est. Scimus autē inter se se-
 ctas cōtrarias esse: vñ sit
 vt in vno poeta: aliqua in-
 ueniamus cōtraria: nō ex
 ipsius vitio: sed varietate
 sectarū. Illud nāq; quod
 ait in quarto. Sed misera
 ante diē: Epicureorū est:
 qui casibus cuncta conce-
 dunt. nūc quod dicit: stat
 sua cuiq; dies. Stoicorum
 est: qui dicit fatorū statu-
 tā seruari: sane prudenter
 fecit: vt fluxā & vagā opi-
 nionē Epicureorū daret:
 hominū: nā illud ex psona
 poetę dictū. Hanc autē va-
 lidam daret: loui: nā Stoi-
 ci & nimis virtutis sunt:
 & cultores decorum. Stat.
 Fixa est: dies: tps. virg: nā
 foemineo vsus est genere:
 cū em masculinō vtimur:
 reuera diē significamus.
 8. Breue tps. v. S. q. qñq;
 finit. ipse paulop⁹. Rhehe-
 diu: res si qua diu mortali-
 bus vlla est vixim⁹. Item
 Cec. Quid ē em hoc ipm
 diu: in quo est aliqd extre-
 mū. 9. Inreparabile. C.
 quod reparari. i. restaurari
 negt. Oratio est q̄ et oran-
 ti: & et ad quē verba ha-
 bentur vehemēter q̄dret.
 Quis enim & apud deos
 maiore maiestate p̄diti⁹
 est: q̄ Iupiter: aut apud hoīes
 constantior Hercules.
 c. Omnibus est. S. Maga cōsolatio: quę ostēdit nō ēē do-
 lenda cōla. d. Sed famā extendere factis. S. contra illud
 quod occurrebat: vitanda esse ardua si breuis est vita. dicit
 ergo amandas esse virtutes: vt vite breuitas: fama & glorię
 meritis possit angere. e. Hoc virtutis op⁹. S. opus officii
 um. C. Hoc vir. op. i. hoc p̄stari possunt viri virtute p̄diti.
 Propterea dixit supra v. sū vicesimo quarto. Corp⁹ pigēs.
 Vbi ostendit proceritate corporis: Nā refert Martin⁹ anna-
 lum scriptor in sua Martiniana: imperante Heinricho tertio.

huius cadauer haud procul a Roma ab agricolis effossum:
 adeo integrū: vt nuper extinctum videret: adeo ingens: vt
 moenia Romana proceritate superaret: & supra eius capus
 lucernā perpetuo ardentē:
 quę nullo liquore nec spū
 ritu extingui posset: sed tā-
 dem perforato fundo ex-
 tincta est. erat autē & epi-
 thaphiū hmoi: filius Eui-
 dri Pallas: quę lācea Tur-
 ni militis occidit: mole sua
 facit hic. f. Gnati de-
 um. S. Achilles thetidis.
 Memnon Aurorę Ascalā
 plus maris.
 g. Sarpedon. S. vltia ha-
 bebāt accentum in nomi-
 natiuo. secundū Home. qui
 & sarpedontis et sarpedo-
 nos facit: & vltima & pe-
 nultima. h. Etiam sua-
 tur. S. multi etiā legunt.
 vt sit ecce: & p̄inet ad cō-
 solationē: nā sic ait. peritu-
 rus est ille qui vincit.
 i. Metas. S. fines: vt i. p̄i-
 mo. His ego: nec metas re-
 rum: nec tempora pono:
 k. Peruenit. S. bene ad ex-
 pri mēdum celerē mortis
 aduentum: preterito. vsus
 est tempore.
 l. Rutulorū reicit aruis.
 m. Respicendo fecit parē
 foeliciores: vt aspice nos
 hoc tantum. quippe qd
 em videt ad modū iuuat.
 C. Oculos rutulorum re-
 icit aruis. vt demonstra-
 ret: quē pallas occidēdus
 esset: non plus fauere Tur-
 no q̄ sibi: nā diu solo: aspe-
 ctū fauent.
 n. Reicit aruis. SER. re-
 naturaliter breuis est: p
 longa posuit. Sic alibi: ke-
 rice ne maelū infuscer velo-
 lera pullis: quod licet pos-
 sit excusari: quia cum ia-
 ciat relict inter duas voca-
 lis i posita product super-
 riorem. vt dicamus ea lō-
 gam esse spe: quia per de-
 clinationem longa futu-
 ra est: tamen quia in hac
 re argumētum magis est
 q̄ ratio: dicam⁹ ecclāsim
 factum: quę poetis pleū
 q̄ conceditur.
 o. Fulgentem deripentē
 sem. SER. ne iacto telo in
 ermis esset. j.
 p. Atq; viam dypei molita per oras. S. Hoc est cū diffi-
 cultate quesuit. per quod & soliditas dypei: & minus fir-
 mus hastę iactus ostenditur. CRISTO. Illa viam. Non de-
 fuerunt vires iuueni: sed hasta non incidit in corpus Turni:
 exp̄ssit autem mirifice inuēit adolescentis ardorem: cum
 eodem tempore: & hastam contorserit: & illa contorta eni-
 sem distinxerit.
 q. Diu librans iacit: atq; ira fatur. CRISTO. Tanq̄ secū-
 rus. neq; de euentu quicquā dubitans: quod oratio mani-
 festat. q. Num mage sit nostrum penetra. SER. legi

Hunc vbi contiguū misse fore credidit hastę
 Ire prior palas: si qua fors adiuuet ausum
 Viribus imparibus: magnūq; ita ad æthera fact:
 Per patris hospitium: & mēas quas aduena adisti
 Te precor alcide: acceptis ingentibus adsis.
 Cernat semineci sibi me rapere arma cruenta:
 Victoremq; ferant morientia lumina turni.
 Audiit alcides iuuenem: magnūq; sub imo
 Corde premit gemitū: lachrymasq; effudit in
 Tū genitor natum dictis affat amicus: (anes.
 Stat sua cuiq; dies: breue: & irreparabile tēpus
 Omnibus est vite: sed famā extēdere factis:
 Hoc vtrutis opus: troię sub moenibus altis
 Tot gnati cecidere deum: quin occidit vna
 Sarpedon mea progenies: etiam sua turnum
 Fata vocant: metasq; dati peruenit ad eui:
 Sic ait: atq; oculos rutulorum reicit aruis.
 At palas magnis emittit viribus hastam:
 Vaginatq; caua fulgentem diripit ensem.
 Illavolans humeri surgunt qua tegmina sūma
 Incidit: atq; viam dypei molita per oras:
 Tandem etiā magno strinxit de corpore turni.
 Hic turnus ferro p̄fixum robur acuto
 In palanta diu librans iacit: atq; ita fatur.

tur & magis est: vnus tñ
est sensus: sed si mage le-
gamus propter metri di-
ctum est pro magis: sicut
etiā pote p poris Perius
Qui pote vis dicā nūga-
nis cum ubi calue: quod
adeo in vsu venit: vt etiā
in prola inueniatur. C. ce-
i frumētaria. Mage cōdē
natiū hōiē i iudiciū addu-
cet n posse. r Penetrat:
bile: S. ppētrale dī: nā qd
penetrat penetrat dī: qd
aut penetratur penetrabi-
le. s Cuspis ingēs. S. ita
accipiendū est ne incōgru-
um sit: si de puero dixeris
ingens pectus. Sane cuspi-
dem abusiue p hāstę mu-
trone posuit. t Et pe-
ctus perforat. S. hic distin-
guendū: vt ingens sicut di-
xim⁹ ad superiora possit
refert. v Animusq; se
quuntur. S. p anima: nā
animus consiliū est: aia vi-
te. x Corruit in vul. C.
Homero. y Refert.
Euandro. S. Pōt et hic disti-
guī pōt et s referri vt sit E-
uandro remitto q̄le meruit
illū. z Solāgen humādi
ē s. quia solatiū viuētiū ē
humare defunctos.
a Stabant. S. cōstabūt.
b Paruo. S. nō paruo pi-
culo. c Immania pon-
dera. C. & per hoc etiam
ostendit corporis magni-
tudo: cū tā ē esset balthe⁹.
d Balthei. S. potest et sy-
ncretis esse balthei: & hyp-
metris versus: nā sequēs
a vocali inchoat. Balthe⁹
aut in singulari masculini
em generis. Iuue. Balthe-
us & tunica: in plurali nu-
mero & neutri Iuue. Quo-
tēs rumorib⁹ vlciscitur
balthea: e Impissumq;
ne. S. Insculpitū danaidū
nefas Donat⁹ tñ dicit im-
pissum: coactū a p̄re com-
pulsū sunt facere. quare ta-
lis est fabula. Danaus. &
Aegypt⁹ belli fili fuerūt
ex his Dana⁹. l. filias ha-
buit. et Aegypt⁹ toride fili-
os. Dana⁹ coact⁹ a fratre:
vt filias iuuenibus trade-
ret mrimonio: in ipos nu-
ptiarū dies gladios virgini-
bus dedit: quib⁹ ille ex p̄-
cepto p̄ris sp̄s suos in-
terfecerunt excepta Hyp-
mestra q̄ Lynceū suauit.
C. Impissūq; ne. Quasi ve-
lit hoc triste fuisse p̄d. gūt.
f Vna sub no. iu. D. hu-
iūsmōi cōclaturā triste au-
guriū detulit turno futu-
re

Aspice nūmage sit nostrum penetrabile telū:
Dixerat: ac clypeum tot ferri terga tot æris
Cum pellis totiens obeat circumdata tauri
Vibranti cuspis medium transuerberat ictu:
Loricęq; moras: & pectus perforat: ingens.
Illerapit calidum frustra de vulnere telum:
Vna eademq; via sanguisq; animusq; sequūt.
Corruit in vulnus: sonitū super arma dedere:
Et terram hostilem moriens petit ore cruento:
Quem turnus super assistens.
Arcades hec inquit memores mea dicta referre
Euandro: qualem meruit palanta remitto
Quisquis honos tumuli: q̄cqd solamē humādi
Largior: haud illi stabunt æneia paruo (est
Hospitia: & leuo pressit pede talia fatus
Exanimem rapiens: immania pondera balthei:
Impressumq; nefas: vna sub nocte iugali.
Cesa manus iuuenum foede: talamiq; cruenti.
Que bonus Eurycion multo celauerat auro:
Quo nūc turnus ouat spolio: gaudetq; potit⁹.
Nescia mens hominum fati sorti scq; future:
Et seruare modum rebus sublata secundis:
Turno tēpus erit: magno cū optauerit emptū
Intactum palanta: & cū spolia ista diemq;
Oderit: at socii multo gemitu: lachrymisq;
Impositum scuto referunt palanta frequentes.
O dolor: atq; decus magnū rediture parenti:
Hec te prima dies bello dedit: hec eadem aufert
Cum tñ ingentes rutulorum linquis acervos.
Neciam fama mali tanti: sed certior auctor
Ad iolat æneg: tenui discrimine legi
Esse suos: tempus versis succurrere teucris.

f. vt ipse nuptiarū cā esset
piturus. g Bonus eu-
rycion. S. Iaus ab artifi-
ce: vt Mira quē fecerat ara-
te lycaon. Itē diuini opus
alchymedontis. C. Bon⁹:
doctus: vt cur nō Mopse
boni: qm̄ puenim⁹ ambo.
h Celauerat. C. sculpsit:
rat: nā cōlū sculpsitū est:
q̄ statuarii statuas sculpe-
do cōficiunt. i Nescia
mēs ho. S. ga ppter hunc
periturus est baltheū: quē
nūc se sustulisse locat. C.
Nescia mēs h. Miseret hu-
mani generis: cuius tanta
est rerū inficitia: vt sepius
me gaudeant se adeptos
esse ea q̄ sibi exitio futura
sint: vt copiosissime p̄seg-
tur Iuue. in ea Satyra: cu-
ius initū est oibus in ter-
ris: q̄ sunt a gadibus. Ibi
em̄ est noctura toga: nocti-
tura petuntur militia: inue-
nitur etiā in hōim insolē-
tiā: qui in reb⁹ secūdis ita
esserunt: vt se intra mode-
stie terminos cōtinere nō
possint. k Sublata. S.
elata. l Magno cū op-
S. p̄rio. f. Sic alibi & mag-
no mercet atride: & sēna-
sus talis. Tempus erit q̄
Turnus optabit quouis p̄-
tio redimere: ne ipse palan-
tē occidisse videat.
m Multa gemitu. S. cū
multo gemitu. n O do-
lor. S. Hos duos p̄sus ple-
riq; a poeta dictos volūt.
Alii a sortis: qui portat ca-
daver: dolor autē propter
hec te prima dies bello de-
dit: hec eadē aufert. Dec⁹
propter: Cū ramen ingē-
tes rutulorum linqs acerv-
uos. o Hec te prima di-
es. C. Ostendit q̄ sint fal-
laces rerū euentus quā in-
certa in rebus fortuna: q̄
nihil de ea sperandū: nam
is qui plenus spe venerat:
& victoria iam omnia cō-
coeperat: primo pugne cō-
gressu extinctus est.
p Certior auctor. S.
i. nuncius verus.
b Tenui discrimine legi.
SER. modico mortis in-
teritio: ppter quod ma-
gna palantis virtus osten-
ditur: quo interempto om-
nis est in fugam conuer-
sus exercitus.
r Versis. SER. fugatis.
s Metit gladio. DONA-
TVS. Qui metit facile se-
cat segetes: et obstantia
monet: sic Aeneas facile cō-
debant: qui obstant.

t. Latumq; peragmē ar-
dens limitē agit. S. i. facit:
sic melius q̄ si dicas: latū
pagmē: ergo sic intēligā-
mus: aut p̄ ordinem: aut
per hyppalagen: nā & su-
pra ficat. Hęc ego vāsta
dabo: & lato tē limite du-
cam. C. Limitem agit. q.
d. viā: q̄uis angustiam si
bi per nosces facit: vt ostēdat q̄ q̄uis fortissim⁹ esset Aene-
as: illi tū terga non dabant: sed vix illi tantū cedebant: quā
transire posset. v. Palas euander in ipsis. Omnia sunt

proxima quęque metit gladio: latūq; pagmen
Ardens limitem agit ferro: te tūne superbum
Cede noua quęrens: palas Euander in ipsis
Omnia sunt oculis: mensq; quas aduena primus

ocu: S. erat rectum pal-
euander mens: quas ad-
uena prim⁹. Tūc adit: dex-
treq; dare: in ipsis oia sunt
oculis: sed pite scilla ē nar-
ratio: p̄ quā anim⁹ tūc p-
turbat⁹ exprimitur. C. Pa-
las euāder in ipsis oia sūt.
Vir em̄ beneficior: gracillī-
mus: moleste ferebat tale

se gratiā Euādro redditurū. x. Quattuor fulmone cre-
atos. D. Mira vir⁹ hominis: qui tāta fācilitate tot viūtes
hostes rapiat y Inferias q̄s imolet ym. S. inferiē sunt fas

tra mortuorum: que infer-
ris soluntur. Sane mos
erat in sepulchris virorum
fortium capillos necari:
quod postea crudele visum
est: placuit gladiatores an-
te sepulchra dimicare: g a
bustis bustuarii dicti sunt.
Capituo sanguine. S.
pro capituum: ut caput
ut pendente curru. Itē ca-
pituo vestis congeritur:
& c. (v. dixim^{us}) speciosus
ornatus. a Mago. S.
datus: v. sup. magis illo p
cul. b Subit. S. Suble-
dit. c Per patrios ma-
nes & spo. S. per eas per-
sonas rogat: ppter quas
precat. C. per patrios ma-
nes. Breuis: & si accomo-
data oratio. Nam cum p-
tate feruari patris & filio
rogat per patrem: & p fil-
ium deinde proponit vili-
tatem. Potremo ostendit
salutem suam: nullū esse
detrimentū victorię. Oro
autē: neq; demonstrat natu-
ram crudelitatis: si necessi-
tate quāculit. Turn^{us} nō
pari sibi: ergo potius ex-
petat in pallanta: q; ex-
odo: v. eum id agere cogi-
tur multa em sua natura
aspici videri possunt: q;
aliqua interueniente si-
ue pta. d Penitus de-
fossa talera. S. mtr em di-
uitas suas obruebat. Vñ
Hoc. Quid iuuat immē
lumi re argenti: pondus &
auri. Puniti defossa nimi-
dum deponere terra. Sane
melius infossa diceret: q;
defossa: ad quod est metri
necessitate compulsus: nā
sugit dubiam sillabam.
e Non hic victoria teu-
cum venit. SER. Luca.
nec pondere rerū: nec mo-
numera sumus. f Gna-
tis parce tuis. S. Qui i. Vir
g. de i. pte declamatores
de hoc loco ait: improb^{us}
es: qui aut regi dōes: aut
filios exheredes. Parce autē
est secūdu antiqua serua: vt
apud lucillū: et Enniū in-
uenitur. Natis parce tuis:
at qui supra dixit. Natoq;
patriq;: quō ait natis: nō
est cōstruū: nā liberos ei
am dicimus num filium.
Adco: vt Terenti. Filias lu-
beros dixerit: vt i Echyra.
Qui illū dignū decreuerit:
tuos cui liberos cōmittet
rent. Vbi parer de filio ad
uxorem loquit. Ergo fur
pauit respiciēs ad liberos:
vgnatos de vno diceret.

Tunc adiit: dextreque datę. f ulmone creatos
Quattuor hic iuuenes: totidē quas educat vřes
Viuentes rapit inferias: quos imolet vmbris:
Captiuoq; regi perfundat sanguine flammis:
Inde mago procul infensam contenderat hastā.
Ille astu subit: ac tremebunda supuolat hasta:
Et genua amplectens effatur talia supplex.
per patrios manes: & spes surgentis Iuli
Te precor: hanc animā serues: natoq; patriq;
Est domus alta: iacent penitus defossa talenta
Cęlati argenti: sunt auri pondera facti:
Infectiq; mihi: non hic victoria teucrum
Vertitur: aut anima vna dabit discrimina tāta.
Dixerat aeneas: cui contra talia reddit.
Argenti: atq; auri memoras que multa talenta
Gnatis parce tuis: belli cōmertia Turnus
Sustulit ista prior: iā tum palante perempto:
Hoc patris anchisē manes: hoc sentit Iulus.
Sic fatus galeam leua tenet: atq; reflexa
Ceruice orantis capulo tenus abdidit ensem.
Nec pcul heimonides phoebi: triuicq; sacerdos
Insula: cui sacra redimebat tempora vitta
Totus collucens veste: atq; insignibus armis.
Quem congressus ait campo: lapsūq; supstas
Immolat: ingentiq; vmbra regit arma serestus:
Lecta refert humeris: tibi rex gradiue trophęū
Instaurant atres vulcani stirpe creatus
Cęculus: & veniēs marforū a mōtibus vmbro.
Dardanides contra fuit: anxuris ense sinistra:
Et totum clypei ferro deiecerat orbem.
Dixerat ille aliquid magnū: vimq; affore ybo

g Cōmertia. S. Vicissitu-
dines: et ignoscēdi faculta-
tē. h Nec procul hę. S.
Hoc nomē licet possit ee
et patronymicōga in des-
exit: vt dcam^{us} Hemonis
filius. Tū melius est: vt id
ppriū ee dicāus: quia nullū
q; nomē eius: aut pmissū
est: aut secutū: ergo simile
est patronymico: vt sit He-
monides sicut Thucydides.
i Insula. S. Falscia in mo-
dū diademat. a q; vitę ex v-
traq; predepēdebāt: q; ple-
rūq; lata plerūq; tortu de
albo: & coco: k Insigni-
bus ar. S. Asper sic legit
& vti Salu. exēplo: q; ait:
Equo atq; armis insigni-
bus. Prob^{us} vero insignib^{us}
albis diē legēdū: vt vestes
albas accipiam^{us}. q; sunt: sa-
cerdotib^{us} cōgrue: Sic Sta-
tius de Amphiarao dicit:
Albaq; purpureas iterph-
cat in iule cristas. l Cę-
po. S. p capum. m Im-
molat. S. quasi victimā:
vt ille pfluera: nam hoc
pbo ad sacerdotis nomē
allusit. n Ingentiq; vmbra
te. S. aut magnitudie
corpi sui obumbrat eius
cadauer: Aut ingenti vmbra
i. morte regit. vt i ger-
nam clauduntur lumina
noctē. Aut ingenti vmbra
regi: se. i. dñi vsum accipie
dū est. i. insulari dñe op-
primit & obumbrat.
o Ser. Itus. SERVI. Ser-
restos duos intelligamus
vñ in caltris: & vñ cū
Aenea: Nā troiani nondū
erupe: vt intelligam^{us} eum
quē sup dixit: g duo sunt:
nec m. rū cū ee pte dixerit
qd exēplo esse possit. Asta
radq; duo. p Lecta re-
fert. S. pprie dixit: nā spo-
lla q; aprā trophę legi dī-
cunt. i. eligi. q Trophę-
um. S. declinatio latina ē.
vñ & penultima habebit
accentū in nūero plurali:
ga trophęa dicim^{us}: sic gre-
ci: nec aliqd tā mut lam^{us}.
er i ante penultima accē-
tus sicut apud grecos.
r Instaurant atres. SER.
κῆρυκες ἰκονοποιῶν.
añ fufas accipiam^{us}: ex co-
q; dixit instaurant. s Vul-
cani stir. cre. S. Notādum
stirpē de pte dictā. cū sp-
de lōga generis significati-
one dicat. r Dardani-
des. S. Patronymiconīa
maiorib^{us}. v Dixerat il-
le aliquid. SER: prouerbū
aliter dictum. ac si dicerem

Eneidōs

non mirū s' c occisum esse
eū qui sibi plurimum ar-
rogabat. x. Coeloq; at-
n mū fortasse ferebat. S.
forte exequauerat coelo vt
de Aenea Drances: quib?
coelo te laudibus equem.
y. Canicemq; sibi. D. Ir-
ridet: qui futurorū sciēti-
confidit. 3. Syluicōle
fauno. S. Faunus hoc lo-
co quidā rusticus intelligē-
dus est: nō deus sicut sup
anxurus: quem legim? To-
uē. nōnulli etiā nymphā
non deā volunt: sed grēce
sponsam dictā: nec incre-
dibile sit ex duob? numi-
nibus procreatū esse mor-
talem: qd? hēc nūa secū-
dū Aristō. aliqui moriā-
a. Ille reducta. S. i. lōga.
vt interea videt Aeneas in
valle reducta: & intelligi-
mus procreta hasta car-
ti arma eē impedita. Alii
reducta terro ducta dicūt:
quod non procedit.
b. Istic nūc metuende iace.
S. Sarcasmos est hosti-
lis irrisio. D. Metuende. q.
ē metuendū arbutat? es.
C. Istic nūc metuende. Ho-
stilis et amara increpatio.
c. Patrio sepulchro. S. et
am hic apparet faunū ho-
minē fuisse. d. Impa-
sti. S. ita audire vt semp cre-
dant impasti: sicut de har-
pis dixit in tercio. Et pal-
lida semp ora fame: quasi
fame. e. Ausonidum.
S. p. Ausonidarū sicut de
um p deon. Nā ausonidū
agere. foemico venit: vt
hēc ausonidū hēc ausonides
Ausonidas vero venit ab
eo qd? est hēc ausonida: hu-
ius ausonide. f. Tacitis
fignaba amydis. S. Inter
Caletā & terracinā oppi-
dum constitutū est a laco-
nibus: q. comites castoris
& Pollucis fuerūt: ab A-
mydis puincie. Laconie ci-
uitate est et nomē inditū:
Lacones itaq; stricū secū-
dū pythagorē sectā a cede
oim atalū abstinerēt: vñ
Iuuē. A cōctis atalib? ab-
stinuit qui tanq; hoie: &
ex vicinis paludib? natas
serpētes occidere nefas pu-
tarent: ab iisdē interempri
sunt. Vñ amyclas tacitas
dicit. i. pythagoreas. Nā
pythagonica viri est quā
quennale silentiū. Est &
alia expositio: cum frequē-
ter falso nūciarent hostes
et inani terrore ciuitas qd?
sarc. lata lege cautū est

Crediderat: cœloq; animū fortasse ferebat.
Canicemq; sibi & longos promiserat annos.
Tarquitus exultans contra fulgentibus armis
Syluicōle fauno dryope: quem nympha crearat:
Obuius ardenti sese obrulit: ille reducta
Loricā dypeiq; ingens onus impedit hasta.
Tunc caput orantis nequicēq; & multa parātis
Dicere deturbat terreg: truncūq; tepentem
prouoluens super hēc inimico pectore fatur.
Istic nunc metuende iace, non optima mater
Cōdet humi p̄iove onerabit mēbra sep̄chro
Alitibus linquere feris: aut gurgite mersum
Vnda feret: piscesq; impasti vulnera lamant
protinus anteū: & licham prima agmina turni
Persequitur: fortēq; numam: fuluūq; camertē
Magnanimo volscēte satum: ditissimus agri
Qui fuit ausonidū: & tacitis regnauit amydis:
Aegeon qualis: centum: cui brachia dicunt
Cētenasq; manus: quinquaginta oribus ignē.
Pectoribusq; arsisse: louis cum fulmina contra
Tot parib? streperet clypeis: tot strigeret enses:
Sic tota Aeneas desēuit in equore victor:
Vt semel intepuit mucro: quin ecce niphēi
Quadriuges i equos: aduersaq; pectora tēdit.
Atq; illi longe gradientem: & dira fremētem:
Vt videre metu versi: retroq; rēntes:
Effundūtq; ducem: rapiūtq; ad littora currus.
Interea biiugis infert se lucagus albis
In medios: fraterq; liger: sed frater habenis
Flectit e quos: stricū rotat acer lucag? ensem.
Haud tulit aeneas tanto feruore furentes.

ne quis vnq; hoste num-
ciaret aduentū. Postea cū
vere hostis venisset: nullo
nūciante: ex improviso ca-
pta est. vñ tacite Amyclē
dicti sunt qd? p̄tere silicō:
Hic est quod ait Lucilius
Mihi necesse est loqui nā
scio amyclas tacendo peri-
sisse. C. Amydis. vñ nō
nulli milites Castoris: qui
lacones essēt post primū
bellū Troianū in italiam
venisse. Alii autē scribūt
illos lacones quidē fuisse
nō castoris milites: sed tri-
lio actos: qui inter Caletā
& fundos urbē palustrī
loco didicerat amydis
urbē laconica Amyclas di-
xere. Has Plinius aīa ser-
pentibus delecta. Emilius
autē asper refert. Cū sepe
falso nūciarentur aduen-
tus hostiū amyclensibus:
capitale ex lege institutū
esse: si illud deinceps nū-
ciaret. Ergo cū aduērent
hostes: nihil nūciatū est:
& per silentium capta est
vrbis. Hinc Silius itaq;
ait. Quēcūq; euerire silen-
tia amyclē: sed potuerunt
ita capre sequētib; deina-
de temporibus deleri.
g. Aegeon qualis. S. ipse
est briare. C. Aegeon. de
quo in superioribus dixi-
mus: Nā ipse Briareus: cū
centū brachia: nā.
εκατόρυχοος. id est cen-
timanus fingitur.
h. Ignē pectoribus arsis-
se. S. Asper dicit ignē hūc
anīq; intelligēdū calorem:
venietem ex ferocitate: vt
sit cū vim suę crudelitatis
effaret. Alii ignē hūc ful-
minis volunt: vt sit dictū
quēadmodum in primo:
illū expirātē transfixo pec-
tore flamas. Sane notū
dū ignē arsisse cū igni alia
res ardeat. Sic vt nō vnā
manū putares: Nāq; ad
hoc p̄tinet cōparatio: vt in-
telligam? cū multitudinis
vice dimicasse. i. Inter-
puit nūc. S. nimia. f. cede.
k. Quadriugis. S. p̄p̄ter
homōre leuitō nolūt di-
cere quadriugos: cōtulit
q; se ad aliā declinationē.
Nā quadriugos & quadri-
ges dicim? sicut inermes:
& inermos: exanimēs &
exaios. l. Atq; illi. S. f.
equi: nā ad supiora rerū
qd? sci dū ē cū vit osū: in-
terposuit ei. aduersaq; po-
trora. m. Lōge gradib?
tē. S. lōgis gradib? incedē

tem & est militaris incen-
sus.
n. Biliugis infert lucagus
habentis. SPR. erit nomis
natio hic biliugus. Nam
biliugibus fecerat: si effec-
terit formigab eo quod
est biliugis: genitio huius
biliugis.

o. Non diomedis equos
non currum cernis achil-
lis. & Duo obicit a quib⁹
est victus Aeneas: nec talis
men vixit quod nam eorum
imperio euitavit. D. achil-
lis: & Diomedes non vult
laudare: sed illos cum Aene-
as deprimat. CRISTO.
FE. Non. Diomedis equos:
non currum cernis achillis.
Vanitas plena ordo est:
quod ex ore fortissimorum
proidentumque virorum: non
exorditur. Qui enim res gra-
da aggrediuntur: hi post
in silentio consilium regunt:
in vanis minis effertur.
Vnde de Aenea pferat: Sed
non & troius heros dis-
ta parat contra.

p. Dicta parat contra:
SER. potest legi: & dicta
parat contra. DONA. Non
dicta parat contra. Nam
pendens notat non lingua
sed manu videndum in bel-
lo. q. Pronus pendens
lucagusa telo: SER. Pro-
nus nomen. nam & com-
paratur: ut pronior. Si au-
tem participium esset: sic
ut victor locutio sine in-
terpositione locutionis:
p. Profecto. SER. exten-
tor: ut profectus saxa Pa-
thynti.

o. Quem pius aeneas di-
cis aitatur amaris. CRI.
genus dicendi ardens are-
tium et infensum est: quod
quale sit: & cui tribuatur
iam supra demonstraui.
mus hoc non mitiori Aene-
as naturae quadrat: sed a
modo suo morte exacer-
bato conuenit. Ergo poe-
ta ne hoc ingenio suo: sed
conditioe ex moerore in-
terempti Palladis dare vi-
deretur: dixit pius Aeneas
dictus amaris: ut pietas
naturae amator cōstitatio-
ne significaret.

o. Lucage nlla tuos cur-
rus fuga segnis equorum.
Prodidit aut vanę verto-
res hostibus vmbre. S.
Hec allocutio cōtraria est

superiori: hoc enim continet. Obsecisti mihi quod sum: et a Dy-
omede: & ab achille conuersus in fugam: te vero o lucage
per equorum tarditas prodidit: quod mihi contingit: cui

Irruit aduersa ingens apparuit hasta,

Cui liger.

Non diomedis equos: non currum cernis achillis:

Aut phrygię cam pos: nunc belli finis: & qui

His dabitur terris: vesano talia late

Dicta volant ligeri: sed non & troius heros

Dicta parat contra: iaculum nam torquet in hostem

Lucagus ut pronus pendens in uerba: telo

Amonuit biliugos: proiecto dum pede leuot:

Aptat se pugne: subit oras hasta per imas

Fulgentis clypei: tum leuius perforat inguen.

Excussus curru moribundus voluitur aruis,

Quem pius aeneas dictis affatur amaris:

Lucage nulla tuos currus fuga segnis equorum,

Prodidit: aut vanę vertere ex hostibus vmbre.

Ipse rotis saliens iuga deseris: hec ita fatus

Arripuit biliugos: frater tendebat inermis

Infoelix palmas curru delapsus eodem.

Perte per qui te talem genuere parentes

Vir troiane: sine hac animam: & miserere precatis

Pluribus oranti aeneas: haud talia dudum

Dicta dabis: morere: & fratre ne deferere frater

Tum latebras anime pectus mucrone redudit,

Talia per campos edebat funera victor

Dardanius: torrentis aque: vel turbinis atrii

More furens: tandem erumpit: & castra relinquunt

Ascanius puer: & nequicquam obessa iuuentus.

a Dyo mede occisus est pi-
darius: qui in eodem curru
dimicabat: nec aliqua vni-
bra equitum tenuit: quod
factum sepius in home-
ro legitur: sicut paulopost
Turnum cogit imago bel-
la deferere. Potest tamen
& ad illud referri: quo te-
pore cum ab Achille nu-
be Neptunus eripuit: ve-
in quinto commemorat.

v. Ipse rotis saliens. SER.
VI. Sarcolimos est: nam p-
irrisionem dictum est. Il-
le ei vulnerat ceciderat.

Rotis... a curru pte totius.
x. Sine. SER. Permittere
viam s. relinque patere. es
συγχωρησθαι.

y. Latebras anime pec-
tus mucrone recludit. S.
Diffinitio pectoris est.

z. Edebat funera victor:
SER. quasi ad spectandum:
vnde & munerum edictio-
res dicuntur.

a. Turbinis atrii. CRI.
de quo alias.

b. Tandem erumpunt.
C. s. postquam Aeneas ita vi-
res hostiles contriuerat: ut
pene obsidione iam desere-
rent. c. Ascanius. C. g.
& parati subuenire: & ho-
stibus cupidiulim erat.
d. Nec quicquam. C. quia su-
perari: aut ne erumperet. p-
hiberi non potuit.

e. Ut rebare. S. ut arbi-
trabaris: Verum est quod troia-
ni Veneris virtute nituntur:
& dictum est per Ironiam.
Nā supfluo quidem hac
o ratione simpliciter dicta
voluit ut reuera dicat sup-
per per se nihil posse tro-
ianos: quod falsum est: adeo
ut Iunonis oratio ad Iro-
niam: non ad simplicia ver-
ba respōdeat. f. Nec te
sententia fallit. S. hoc per
parenthesim dictum est:

g. Viuida. SER. fortis.
ut: Sed bello viuida vir?

h. Cui Iuno summissa.
sa. SER. humilis: & quia
intellexit obliqua troiano-
rum accusatione impu-
gnari suum pudorem: &
ipse respondit oblique.

DONA. Cui Iuno sum-
missa. Humile esse decet:
quem necessitas precandi
urget. CRI. Cui Iuno su-
missa. Ostendit ex fortis
ne varietate: & superioris
deicti & abiectionis: eide-
ri consueuisse. videtur enim

nunc Iunonē in despectu oim rerū faste per grandia sua verba
deposuisse. Muliebriter igit querit de iminuto Iouis amoris
se erga se: & supplex erat: ut si non victor saltem incolumus.

pugna discedat Turnus
 Est autem oratio artificio
 sa: nam a principio ostendit:
 non cedere Veneri: sed
 illi quæ timet: vt & in ven-
 nrem inuidiam moueat:
 quæ nõ sua industria: sed
 alieno auxilio superet: &
 in se cõmiserationem ca-
 p: at: quæ iniquitate maris
 succubere cogatur: Quod
 magis dolendum videretur
 q̃ nõ sui: aut rei, d̃ pa: sed

Iunonem interea compellat Iuppiter vltro:
 O germana mihi: atq; eadem gratissima cõiux
 Vt rebare Venus: (nec te sententia fallit:)
 Troianas sustentat opes: non viuuda bello
 Dext a viris: animusq; ferox: patiensq; perich,
 Cui iuno submissa: quid o pulcherrime coniunx
 Sollicitas ægrâ: & tua tristia dicta timentem?

imminutio amoris hoc
 sibi accidere ostendit: nec
 discedit a natura m̃hebri:
 quæ omnia sibi denegata
 impugnant imminutio amo-
 ris. i Trista. S. seueras.
 Toren. Et tristis seueritas
 inest: atq; in verbis fides.
 Item contra. Virg. furas
 amnemq; seuerum. i. tri-
 ste. k. Quin. S. i. venio:
 Nã p̃firmatiua p̃dicta nõ
 est. i. Nunc p̃p̃t̃a teu

crisq; pio det sanguine poe-
nas. S. Sermo obliquus non
aperius ductus. nam non
agit ut pereat: sed magis
fauet eius salutem. Q. autē
dicit pio sanguine. Aeneas
enī latenter exequat: qui
vbiq; dicitur cultor deorum.
m. Ille tñ. S. quāq; mor-
iturus: tñ a diis originē
ducit. n. Nostra. S. di-
uina. o. Quartus pater. S.
abauus: nec est contrariū
illud: cui Pilumnus auus
posuit em fieri: ut & au-
& abauus eius a Pilum-
no: Pilūni nominarentur.
p. Si mora pñtis leti. S.
Exlouis pcellione quali
anegerit luno pgnoscat.
scilicet: ut Turnus possit
evadere. C. Si mora pñtis
le. Intellexit Iuppiter q
luno in tam plena cōcel-
sione obliq; non solum q
Turnus subtrahi possit:
pñtis pugna petebat: sed
omnis incolumis dē-
cepi evaderet. ideo illi
circumferat tempus: in q
notat q fata differri pñtis:
sed non tolli. q. Cadu-
to. S. mortuo. r. Pone-
re. S. facere. Sic Lucilius. Ho-
mum secutus: qui ait:
Caymōkēy id
est fecit. ORI. Ponere. con-
stituere. Q. autē vmbra
in forma Aeneas cōstituatur
luno. non est ab re. Nam
sua ambitio p sepe hono-
ris cupidos viros ita im-
pellit: ut vmbra pro Ae-
nea. inanam quāq; glori-
am p vera laude sectent:
& illa capiti: mstra sup hu-
manā conditionē aggre-
diant: cui rei fabula etiā
lunonis quadrat: qui cū se
lunoni cōcubere putat:
nubibus commiscetur.
p. Hactenus indulgisse
vacat. SER. Ingenti arte
locutus est. Nā dicendo
vacat. Oñdit sup hoc bre-
vespacium vltimus bona-
rum stellarum irradiatio
ne Turni facta differre non
posse. Vnde non erit in-
dulgisse liber: sed vacat: ac
si diceret iam vndiq; in
mortem truditur Turnus:
hōcantū vacat spaciū:
Hinc est qd & supra ait:
Metasq; dati puenit ad
qui. r. Veniavilla. S. Be-
nificium quod speras te
mereri.
v. Quod voce grau-
is. SER. negas fa o. Vox
enim Iouis factū est. Stra-
uus. Et voce lata sequun-

Si mihi quē quondā fuerat: quāq; esse decebat:
Vis in amore foret: nō hęc mihi nanq; negares
Omnipotens: quin & pugne subducere turnū:
Et Dauno possem incolumem seruare parenti.
Nunc pereat: teucrisq; pio det sanguine poe/
Ille tñ nostra deducit origine nomen. (nas,
pilumnusq; illi quartus pater: & tua larga
Sepe manu: multisq; oneravit limina de nis:
Cui rex etherei breuiter sic fatur olympi.
Si mora pñtis leti: tempusq; caduco
Oratur iuueni: meq; hoc cita ponere sentis:
Tolle fuga turnū: atq; instatibus eripe fatis.
Hactenus indulgisse vacat: in altior istis
Sub pñtis venia vlla later: totumq; moueri
Mutari ve putas bellum: spes pascis inanes:
Cui luno illachrymas: qd si q voce grauatis
Mente dares: atq; hęc turno rata vita maneret:
Nūc manet in fontē grauis exitus: aut ego veri
Vana seror: quin ut potius formidine falsa
Ludar: & in melius tua q potes orsa reflectas.
Hęc vbi dicta dedit: cœlo se protinus alto:
Misit: agens hyemē: nymbo succincta pauras:
Iliacamq; atiem & laurentia castra petiuit.
Tum dea nubē caua tenuē sine virib; vmbra:
In faciem aneg (visu mirabile monstrum)
Dardanij; or nat celis: clypeumq; iubaq;
Diuini assimulat capitis: dat inanīa verba:
Dat sine mēte sonum: gressusq; effingit euntis
Morte obita: qles fama est volitare figuras:
Aut quē sopitos deludūt senia sensus.
At primas lēta ante acies exultat imago.
Irritatq; virum telis: & voce lacescit.
Instat cui turnus: stridentemq; eminus hastam
Coniicit: illa dato vertit vestigia tergo.
Tum vero Aeneam auersum ut cedere turno

tur. Hoc autē dicit: vti
nam quē negas voce: id
est fato: mente pñtis.
Nam si Iouis vox fatum
est: potest aliud fando fa-
ti ordinem commutare.
Grauatis: autē negas:
grauis fers. Et hac locutione
nō nisi per accusatū vti-
mur: ut si dicas: aggrauor
aduentū tuū: grauitate fe-
ro: grauior pñtis. Nā et
ipse dixit: quā grauatis: ali-
ter nō dicim; in hac signi-
ficatione. Similiter etiam
accusatio casu vti-
mur: cum volumus absolutā
facere locutionem: & per
gerundii modū aliqd di-
cere: ut petendū mihi est
equū codicem Pirrhum.
Hinc Virgilius. Et pacem
troiano ab rege petendū:
Nam si dixeris: petendus
est codex: iam nō per ge-
rundii modū: sed partici-
pialiter loqueris.
x. Rata. S. firma perpe-
tua. y. Veri vana
seror. S. si veritatis igna-
ra. z. Nymbo succin-
cta. S. nubib; quia pñtis
sit agēs hyemem: qd nisi
esset splendorē accipere
mus q est circa corp; deo-
rum.
a. Nubecaua. S. Erit no-
minatiuus hęc nubes: nā
nubs nō dicimus: qd ait
Liuus Andronicus: q pri-
mus edidit fabulā latinā
apud nos.
b. Iubaq; S. pñtis equi
nam caudā q se solebat
in galeis: ut Crissaq; hir-
sueq; equa. c. Diui a si-
mulat capitis. S. Hoc ex
pñtis poete dictum est
intuentis futura: nā post
mortē in nūterū referuntur
deorū. d. Dat inanīa
verba. S. nec a membris:
nec a mente venientia.
e. Obita. S. sumpta et su-
scepta: & completa.
f. Exultat. S. Exultare ē
gaudere: & p se plenū ē:
Nam insultare ē irridere
inimicos: & dicim; insul-
to tibi: Licet Salustius dixe-
rit: Multos ab adolescen-
sentia bonos insultauē-
rat: quib; possit illic alia
esse significatio: multos
insultauerat: hoc est im-
petum fecerat. g. Irrita-
tq; virū telis. S. Iō hac
arte agit luno: & imaginē
ne decipit Turnum: quē si
ex aperto fugā suaderet:
more viri fortis: ille fuge

Eneidos

preponeret mortē: cum p̄ferum ipse in sequentibus dicat:
Vtq̄ adeo ne mori miserū est. h Turbidus. S. elatus:
arrogantia tumēs. i Tellus quēsitā p̄ vīdas. S. sic alibi:
En agros: & quā bello Troiane petisti Hesperia mētre iā
cens. k Talia vociferās se quē. S. Sequis clamabat: nō
autem dixit: & sic est secu-
tus. l Nec ferre vi. sua
gau. v̄tos. S. Prouerbiū
cit: venti ferūt gaudia. i.
lgtat in cassum: ut supra.
Sed aure oia dilcerunt.
Item partē mente dedit:
partē volucres dispersit in
auras. m Forte ratis.
S. Descriptio p̄ Escabim
facta: nō em̄ a supioribus
pender: sed antedictis ad-
iungit. vt insula sicanū
iuxta latas. Has āt descri-
ptionē s̄ ē aptas: & raras
cōuenit. Sic ut & Horat⁹
docet i aere poetica dicēs:
Purpureus late: qui splen-
deat vnus: & alter aīuū
paup̄. i. tū em̄ ornatui.

n Crepid (ne faxi. S. Cre-
pido est abrupti saxi altitudo.
Sane hoc loco anti-
ptosis facta est: p̄pter me-
trū. cōiuncta ergo crepidi
ne p̄ crepidinē sicut heret
pedes p̄ pedi.
o Olin⁹. S. Ipse est quē
supra Massiciū dixit. q̄ vt
dixim⁹: si Olinus p̄p̄riū ē
massic⁹ appellatū. Licet
possit fieri: vt duo nomia
vnius sint: Vt est Numa
pompili⁹: Alexander ma-
gnus. p̄ Clusinis oris.
S. Thuscij ciuitate.

q Nec turn⁹ segnior istat
C. Nam quēns p̄ summā
insitiā etiā: maximi viri
habent aduersus res va-
nas: & nihil p̄furas: oī
vi nūtiur. & vtilia q̄ aut
dignitatē sūmā: aut saltē
salutē allatura sint negli-
gūt. et vmbatile q̄dā
& vanū sectantur.

r Trāssit. S. Hoc sermo
ne festinantis celeritas tu
dicatur.

s Rupit Saturnia fu-
nem. S. Ne deprehensio
dolo ad bellū rediret.

f Illūit absēte i proelia
poscit. S. sic meli⁹ q̄ sicut nōnulli volunt. Urbanus nanq̄
sic legit. ille autem Aeneam absentem in proelia poscit: vt
quasi ad Turnum possit referri.

t Obaia multa virū demittit corpora morti. SER. quod
Urbanus dici arbitrat de nautis in nauī inuentis: quod
non procedit: Nam absens dicitur qui recedit. quod nunc
Turno congruit: non Aeneq̄ qui interest proclis.

v Medio. SER. ad medium.

x Turbo. S. vis venti. y Ignarus rerum. SER. artia
per quam euaserat. z Omnipotens genitor. SER.

Duo antomofia pro vno proprio: vt tritonia Pallas. CR.
Omnipotens genitor. Captat aperte beuivolētiā: cum
omnipotentē & genitor. m appellat: sed oblique dolet: q̄
cum omnipotens sit: & parentē curā subire deceat: m tam
nephandum & ignominiosum errorem illum inducent.

a Tanton crimie. SER.
Tanton pro tanto ne: &
constat mutatas parti-
oracionis accentū in eo-
dem loco habere: in quo
etiam integre habuerunt.
Nam aopix id est
minores particule: vt q̄
ne. ve. ce. quoniam nūq̄
tur aliis paribus: ante se
accentū faciūt: quaslibet
sit syllaba que p̄cedit illi
breuis: siue longa: vt mu-
se. q̄. huiusue. illi. se. tanto
ne aduce. & hęc mutata
similiter p̄ferūt: sicut sub
eodem accentu. C. Taton
crimie. Crimine. i. poena:
& posuit p̄cedēs p̄ suble
quēti. Nā q̄d aliud ma-
crimē p̄ excogitari dux
q̄ castra suoz: et pugna-
tes acies hostibus prodo-
re: & tamen non suo con-
silio factum offendit: sed
a Ioue hūc errorem dedū-
ctū dolet. Tanton. Nō
potuit illustrius: exp̄m-
re quasi dicat: q̄ntū nullū
aliud ne excogitari q̄dem
potest: potius autem de
Ioue q̄ de reliq̄ diis que-
ritur: qui ipse primus om-
nium suo nutu omnia go-
rit. Est autem perthetica
oratio. Et q̄lem in homie
sūma perturbatōe furem
ri esse dect. Vnde princ-
pium abruptū habet: &
clausulas concisas: vt ani-
mus crebro q̄stus: neq̄
vltq̄ consistat.

b Quo feror. CRIST.
quasi dicat. eo feror vnde
summa ignominia pro-
uentura sit.

c Vnde abii. CRIST.
quasi diceret a meis: quos
quia mea causa in tan-
to periculo cōstituti sunt:
deserere summum nefas
fuit.

d Quē ue reducit. SER: qualem: vt hinc ego te Buri-
le aspicio: & quasi nescius sius est in tanta rerū p̄mutatōe.

e Laurentis ne iterum muros. S. q̄si deliberatio est:

f Quid man⁹ illa virū. S. Sylepsis per genus: nam a ma-
nu: id est multitudine ad viros transitum facit. CR. Quid
manus illa virum. Non graue est honesto viro viriliter pu-
gnando honeste cadere: sed turpiter cadere & suos in ma-
nifesto periculo prodere: peius omni genere mortis exrau-
Quo ergo animo credibile est illum: & gemitus suorum
audire: & fugam vidisse.

Credidit: atq̄ aio spem turbidus hausit inanē.
Quo fugis anea: thalamos ne desere pactos.

Hac dabitur dextra tellus quēsitā per vīdas.
Talia vociferans sequit: stricturnq̄ choruscat
Mucronem: nec ferre videt sua gaudia ventos.

Forte ratis celsi cōiuncta crepidine saxi:
Expositis stabat scalis: & ponte parato:

Qua rex clusinis aduectus Olinus oris:
Huc sese aeneq̄ trepida fugientis imago

Conijcit in latebras: nec Turn⁹ segnior instat:

Exuperatq̄ moras: & pontes transilit altos:

Vix proram attigerat: rupit saturnia funem:
Auulsamq̄ rapit reuoluta per equora nauem.

Illum autem Aeneas absentē in plia poscit.

Obaia multa virum demittit cor p̄a morti.
Tum Iguis haud vltra latebras iam q̄rit imago:
Sed sublime volans nubi se immiscuit atq̄.

Cum turnū medio interea fert aequore turbo.

Respicit ignarus rerum: ingratusq̄ salutis.
Et duplices cum voce manus ad sydera tendit:

Omnipotens genitor tanton me crimie dignū
Duxisti: & tales voluisti expendere poenas.

Quo feror: vñ abij: q̄ me fuga: q̄ ue reducet:

Laurentis ne iterū muros: et castra videbo:

Quid manus illa virum: q̄ me mea q̄parma se-
(cuti.

Palantes video. S. in-
tellegimus eum non lōge
a terris fuisse. Nam qd ait
supra. Medio fert equo-
re turbo: vt dixim⁹ ad me-
dium accipiendū ē. Aut ga-
mediū dicitur omne quod
est iter finem: & initium:
v. in quito. Interea mediū
eneas tā classe tenebat.
Gemitūq; cadentum
Accipio. S. Hinc apparet
de Aenea dictum. Obuia
multa vi demittit corpa
mori. Ima de te. S. Do-
let sibi etiā infolitiū vora
sublara: siquidē i mari cō-
stitutus optare hiatū non
pōt terri: immā aut terri
dixit: quē cōtinet maria.
Que iam satis ima de-
hiscat. Terra. C. Cū in tā-
tū dedec⁹ vir fortis: & so-
lus glorie appetēs se icur-
tisse videat: quid aliud o-
pret: nisi vt terra sibi deli-
stat: & qdus genus mor-
tis exoptet: & q; procul a
nutilis feratur: quibus se
maxime pbari: & in ma-
xima laude se apud illos
esse iuphebat: quos in ran-
tas calamitates sibi coniu-
gium: neq; feruari stu-
dei impulerat: Iuno autē
prohibuit. i. cupido regnā
discontinuit. k Misere-
tūte venit. S. pro perentis
qualitate: nonnuncq; etiā
mors videt esse miseratio:
vt hoc lōco. Itē supra figi-
re mēsi qua est pietas.
l Adoro. S. ad vacat: & ē:
meti causa additum.
m Syrtis. S. vbi areno-
sa sunt loca: aut reuera ad
Syrtis. i. ad mundi extre-
ma. q me nec fama comi-
teat. n Mucrone in-
duat. S. aut. κατὰ φωνήν
koo. dixit induat pro-
ferat. Aut Hyppalage est
pro mucrone suo induat
corpore. Si em induere est
vestire: non mucrone cor-
pus induitur: sed induit
mucro corpore. i. tegit: &
vestitur. o Crudū. S.
crudele crudū. p an-
ti. S. p aio miserata: nā
figurate locutus est: sicut
oprestans animi iuuenis
pro aio: & illi p illa re.
q Ad urbem. S. ar deā.
de is sic longe: ne ex ppin-
quo statim redire: vt eū
affectus retineret parētis.
r At Iouis interea mo 26.
S. Nouimus sacrilegū esse
Mezentium: Iouē etiā horra-
tū esse alios deos: vt a bel-
lo destitueret: & dixisse rex

Quos ue(nefas) oēs nefanda in mortereliqui:
Et nunc palantes video: gemitūq; cadentum
Accipio. quid agā: aut quē iā satis ima dehiscat
Terra mihi: vos o potius miserefcite venti:
In rupes: in faxa (volens vos turnus adoro:)
Ferte ratem: sequiscq; vadis immitte syrtis:
Quo necq; me rutuli: necq; conscia fama seq̃t
Hec memorās animo: nūc huc nūc fluctuat illuc
An sese mucrone ob tantum dedecus amens
Induat: & crudum per costas exigit ensem:
Fluctibus an iaceat mediis: & littora nando
Curua petat: teucrumq; iter: se reddat in arma.
Ter conatus vtrāq; viam: ter maximo Iuno
Continuit: iuuenēq; animi miserata repressit.
Labitur alta secans estu fluctuq; secundo:
Et patris antiquā dauni desertur ad urbem.
At Iouis interea montis mezentius ardens
Succedit pugne: teucrosq; inuadit ouantes:
Concurrunt Tyrrhenę aties: atq; omnibus vni
Vni odiiscq; viro teliscq; frequentibus instant.
Ille velut rupes: vastū quē prodit in equor
Obuia ventorum furiis: expositaq; ponto:
Vim cunctam: atq; minas perfert celicq; mariscq;
Ipsa immota manēs: prolem dolicaonis hebrę
Sternit humi: cū quo latagum: palmūq; fugacē:
Sed latagum saxo: atq; ingenti fragmine mōtis
Occupat os: faciēq; aduersam poplite palmū
Succiso: volui segnem finit: armaq; lauso
Donat habere humeris: et vertice figere cristas:
Nec non euantem phrygium: paradiscq; mināta
Aequalem: comitemq; vna quē nocte theano

Iuppiter oib⁹ idem: Quō
ergo procedit: at Iouis iū-
terea montis: dicimus pri-
mo Iouem iustitię fauere
nō paribus: quod si ē iu-
re Mezentium in Turni lo-
cū fecit venire: vt iustū p-
liū inueniatur: nec vna p-
penitus a ducibus sit de-
stituta. Quod autē dicit sa-
crilegū Iuppiter admone-
re nō debuit: non admo-
net: vt vincat: sed vt pos-
sit perire: illud etiā frustra
querit. quē admodum nu-
mini sacrileg⁹ obtemperare
potuit: cū Mezentium non
aperte Iuppiter moneat:
sed ei iniiciat tale desiderii-
um. Vñ est dū ne hunc ar-
dorē mentib⁹ addūt Eu-
ryale: an sua cuiq; de⁹ sit
dura cupido. s Moni-
tis. S. ab eo qd est hec mo-
nita hic venit datiu⁹: nam
& hos monit⁹ dicim⁹ vt
Pers⁹ Hos pueris monit⁹
pēs infundere lippos: Sed
a quarta declinatione: nec
singulari datiuo vtimur:
nec plurali: nā vnū nomē
de his (quę licet duplicem
habēat declinationē) tñ ali-
quibus eorū casib⁹ ppter
asperitātē vtimur: vt Lau-
ri laurib⁹: cū et hui⁹ laur⁹
& ab hac lauro dicam⁹.
C. At Iouis interea. Nam
cum pmississet Iunoni: vt
Turnum pugne subtrahe-
ret inique eguliet: nisi cu-
rasset: vt alter loco Turni
succederet: t Ouantes.
C Quasi nihil iā amoto
Turno timentes. v Cō-
currunt tyrrhenę acies. S.
Quę specialiter odio Me-
zentii in bellū ruebant.
x Vni. C. fecit reuerentiā
se q illo pempto: & odiū
saturassent. & metus tyrā-
ni iniqui liberi euassissent:
& ppter hoc solū in expe-
ditionē hanc venerant.
y Prodit in equor. S. ex-
tendit. Sic Iuue. Quę pela-
go occurrunt medio lon-
geq; relinquūt italiam.
s Ponto. S. cōtra pelag⁹:
nā datiu⁹ est. a Coeli
q; mariscq; S. sicut & Me-
zentium odiorū: & telorū
exercitus. b Fugacem.
S. velocē mō. c Lata-
gū occupat os. S. p Lata-
gū occupat: et ē greca ti-
gura in Home. frequēs: vt
si dicas. εἰς ποταμὸν ἔχουσιν
αὐτὸν ἅπαντες. i. achillē pec-
sit pedē: p percussit achillē pe-
dē. d Poplite pal. S. p
ea pte q plurimū poterat.

e Donat habere. 8: grē
ca figura: ut: argenti mag
nū dat ferre talentum:
f Cisseis. 8. Hecuba fi
lia Cissei: secūdu Burip
dem in hecuba. Secūdu
alios dimātia. quod autē
ait: face pgnans: hęc rō ē:
quā aūq̄ pareret: faculā
se peperisse vidit in som
nis. g Vrbe paterna
Oc. 8. Subaudis paris: cū d

In lucem genitori amyco dedit: & face pergnans
Cisseis regina parin creat: vrbe paterna
Occubat: ignarum laurens habet ora minanta
At velut ille canum morfu de montibus altis.
Actus aper: mltosq; velulus quē pinifer annos

ut nō diceret metri est: no
necessitate compulsus:
h Ignarū lau. ha. or. mlt.
S. f. casus sui: vera tamen
est lectio ignarū. i. ignora
tum: qui nesciretur: & est
supia significatio: sicut in
quarto. Liq̄q; volatilis
ferrum: nesci. p. qui nescie
batur. i. Actus. S. con
actus in retia. k Velu
tus. S. mons liguri: est ius

ta alpes. Liguria autem
coheret Thuscis: de q̄ fue-
rat Mezentius: vnde satis
est congrua cōparatio. C.
Vesulus: mons de quo in
Georgi. dictum est.

i. Defēdit. S. textit: vt hic
mibi dū teneras defendola
frigore myrtos. m. Mul-
tosq̄. S. p. multosue: non
em̄ vicina est palus. Lau-
rentia mōti Vesulo vt pos-
sit vnus: atq̄ idē apte itel-
ligi. n. Laurentia. S. p.
laurens: nā recta declina-
tio hec est. C. Palus laurē-
tia: quia volutabris apri
gaudent. o. Pastus. S.
pro pastus: nam supra ait:
quem ergo anticiposus est.
p. Inhorruit a. S. p. armis
inhorruit: Aut certe in ar-
mīs horruit: & erexit se-
tas. C. inhorruit ar. quia
setas erigunt. q. Tutis
clavibus. S. p. p. p. p. p. p.
iuste ite. S. p. p. p. p. p. p.
Mortua qn̄ etiā iugebat
corpora viuīs: componēs
manibusq̄ manibus: ac
q. onibus ora. s. Cui
clavus. S. Disponit se per
omnes partes. t. Tergo.
S. scuto: vt &. venit aduer-
si intergū sulmonis.

v. Contri devi. S. coritus
est dūbas Thuscis: et mōs
de rex pater Dardani: vñ
nūc q̄dvis potest referri.
x. Graius homo. S. ori-
undo quidem grecus: sed
quidē de Thuscia venis-
se ad bellū. y. Miscen-
tem. S. perturbantē:
p. Purpureū pen. S. Bene
galetū: vt purpurei cristis
iuuenes. i. pulchri.

a. Vesana fa. S. alibi. Et
malesuada fames.

b. Fugacem. S. velocē.

c. Surgentē. S. crescentem:
cōmibus eminentē.

d. Comasq̄. erexit. S.
naturale est: vt irati leões
erigant subas. e. La-
uit. S. Lauo: ab eo quod
est lauo lauis: nā hoc ver-
bum: & primē coniugati-
onis est: & tertie. a. q̄ nunc
ait lauit. Itē Hora. Lauit
amne crines: Itē neq̄: dul-
cia mala vino lauere.

f. Infracta. S. aut valde
fracta: aut reuera infracta.

g. Orodē. S. istū Orodē
viri fortē intelligim⁹ i fu-
gam cōuersum necessitatē
tenā ipse Mezentius pau-
lop⁹ dictur⁹ ē ad hortādos
fortis. Pars belli haud
tenenda viris iacet altus
Orodes. h. Furio. S. in

Defendit: multosq̄ palus laurentia sylua
Pastus arundinea: postq̄ inter retia vētum est:
Substitit: infremuitq̄ ferox: & ihorruit armos
Nec cuiq̄ irasci: propiusq̄ accedere virtus.
Sed iaculis: tutisq̄ p̄cul clamoribus instant.
Haud aliter: iustē quibus est mezentius irē:
Non vlli est animus stricto concurrere ferro,
Missilibus longe: & vasto clamore lacesunt.
Ille autem impavidus partes cūctatur in omēs
Dentibus infrendens: & tergo decutit hastas.
Venerat antiquis coriti de sinibus acron.
Graius hō: infectos linquēs profug⁹ hymengos.
Hunc vbi miscentē longe media agmina vidit
Purpureū pennis: & pactē coniugis ostro:
Inpastus stabula alta leo ceu sepe peragrans.
Squadet enim vesana fames: si forte fugacem
Conspexit capreā: aut surgentē incornua ceruū
Gaudet hians immane: comasq̄ erexit & heret
Visceribus superinncubēs: lauit improba teter
Ora cruor.
Sicruit indensos alacer mezentius hostes:
Sternitur incoelix acron: & calcibus atram
Tundit humū expirans: infractaq̄ tela cruētat
Atq̄ idem fugientem haud est dignatus orodē
Sternere: nec iacta cecum dare cuspide vulnus:
Obuius: aduersoq̄ occurrit: seq̄ viro vir
Cōtulit: haud furto melior: sed fortibus armis.
Tum super abiectū posito pede nixus & hasta:
pars belli haud tēnenda viris iacet alt⁹ orodes:
Conclamant fortis letum peana secuti.
Ille autem expirans: nō me quicūq̄ es invlto

fidis. i. Haud temnē
da viri. S. Asp viris legit.
k. Altus. S. magnus: vt:
Sic pater ille deū faciat: sic
altus Apollo. l. Pea-
na secuti. S. Pean proprie
Apollinis est laus: sed ab-
usu etā aliorū dicit: vñ
Pindarus opus suū: quod
& hominū: & deorū con-
tinet laudes peanas vocat.
m. Ille autē expirans. C.
Orodi huic diuinationē.
tribuit: qm̄ vulnere letala
li confectus propter mor-
tē constitutus erat. Nā co-
tempore animus pene a
corpore solutus: in naturā
rediēs: suā diuinitatē ostē-
dit: quam corpore oppres-
sus ostendere nō poterat.
n. Ne longum letabere.
S. Duo dixit. Nec diu let-
aberis: nec me in defenso.
Homeri autem more mo-
rienti dedit scētā futuro-
rum. Lōgū. pro lōge. no-
men pro aduerbio posuit.
o. Subridēs. S. per iracū-
diā ridens loquitur: vñ et
illud dictū per irrisiōnē ac-
cipitur. C. Subridens: pro
pter correctum.

p. Mixta ira. C. quā ex
maledicio conceperat.

q. Ast me diuū pater: ac
q̄ hominū rex viderit. S.
i. viderit vtrum Mezentio
possit nocere ille quē vos
deorū & hominū creditis
esse rectorē. C. Diuum pa-
ter. impius contempit: &
per ironiā hec dixit.

r. Eduxit corpore teiū.
S. quo facilius possit peri-
re. Luca. nō eget ingēstis:
sed vultis corpore telis.

s. Dura quies. S. blande
cōtraria: sicut dictum est:
& somn⁹ ferreus.

t. Cedicus alcath oī. S.
in hoc loco est confusio in
aliquibus hominibus: nā
quis sit troianus: quis Ru-
tulus ignoratur.

v. Rapo. S. rapon dicit:
sicut Tarcō: sed met⁹ cau-
sa detraxit n: vt possit fie-
ri Synalypa: sicut supra
ait. At procul hic tarco.

x. Infrenis. S. casu equi
asperrimi: qui fienorum
sperneret regimē. Infrenos
autem etiam homines di-
cimus: vt hinc numid⁹ in-
freni cingunt: dicimus au-
tem infren⁹ et ilrenis: sicut
inerm⁹ & inermis.

y. Procellerat agis. S. cō-
tra Melapū dimicaturus
quod nequit efficere: nam
a. Val. ro autēq̄ ad Mela-
a. id

pū perueniret occisus est.
 3 Haud expers valerus virtutis auitē. SER. non ignarus virtutis parentum.

a Iaculo: & longe fallente sagitta. SER. lētu longe fallentis sagittę: nam pēdy adim dixit: v. Hāmis auroq; trilitē. itē mōlēq; et montes: ORI. Longe fallente sagitta. Fallebas enim qui vulnerabas cum non putaret ex tā longinquo spatio illam ad se peruenire posse.

b Cēdebant pariter: pariterq; ruebant. SER. Legitur & cēdebant: id est terga vertebant: secundum quod ruebant insequēbatur significat. Si autem cēdebant: id est occidebant: ruebant: hoc est cadebant significat.

c Irām miserant inānē. SERVI Generaliter dicunt omnem irām bellicā: vbi enim tam inanis iracundia est q̄ i bello: vbi ut peccamus irascimur. ORIS. irām inānē. Quia illa nihil proficiebat.

d Pallida cithone media inter milia sequit. SER. VI. Non ipsa dea: sed effēctus furie: hoc ē infātia.

e Orion. Cum pedes incedit medi per maxima nereis Stagna: viā scindēs: humero supeminet vndas. SER. Orion (ut etiam in primo diximus) Oneopionis regis filius fuit: & conceptus a Ioue mercurio Neprunoq; susceptis hospitio, hic venator imensis corporis fuit: qui quodam tempore susceptus a rege Oenopione: cum veller eius filiam videret: ille iratus ei oculos sustulit: cecus itaq; Orion cum confuleret quē admodum oculos posset recipere: responsum est ei posse lumina restitui: si per pelagum contra orientē pergeret: vbi loca luminum radiis solis semper offerret: qđ id ille efficere ita potuit: Nam cum audisset strepitum Cyclopum Ioui fulmina fabricantū: sono ad eos ductus: vitium de his humeris supposuit: & eoduce oraculi p̄cepta complēuit. Non autem incongrue fingit ire potuisse per medium pelagus: quasi sit Ius pro parte Neptunū. Hęc autem cōparatio pertinet ad solum corporis p̄ccritatem.

Victor nec longum letabere te quoq; fata

prospectant paria: atq; eadē mox arua tenebis.

Ad quem subridens mixta mezentius ira:

Nūc morere: ast de me diuū pater: atq; hoīs rex

Viderit. hoc dicens eduxit corpore telum.

Olli dura quies oculos: & ferreus vrget
 Somnus: in eternam clauduntur lumina noctē.

Cēdicus alcorhoū obrūcat: sacrator hydaspe:

Partheniūq; rapo: & p̄durum viribus orfen.
 Mesapus cloniumq; lycaoniumq; ericatem

Illum infrenis equi lapsu tellure iacentem.

Hunc peditem pedes: et lycius processerat agis

Quem tñ haud expers valerus virtutis auitē
 Deticit atronium salius: saliumq; nealcas

Insignis iaculo: et longe fallente sagitta
 Iam grauis equabat luctus: et mutua maiors

Funera: cēdebant pariter: pariterq; ruebant
 Victores victiq; neq; his fuga nota: nec illis.

¶ Dii iouis in tectis irām miserantur inānē
 Amborum: et tantos mortalibus esse labores:
 Hinc venus. hinc contra spectat saturnia Iuno.

pallida cithone media inter milia sequit.
 At vero ingentem quatiens Mezentius hastā

Turbidus ingreditur cāpo: q̄si magnus orion

Cum pedes incedit medii per maxima nereis
 Stagna: viā scindēs: humero supeminet vndas.
 Aut summis referēs anno sam montibus omū.
 Ingrediturq; solo: et caput inter nubila condit
 Talis se vastis infert mezentius armis.

Huic contra æneas speculatus in agmine Iōgo

Obuius ire parat: manet imperterritus ille
 Hostē magnanīmū operiens: et mole sua stat.

Atq; oculis spatiū emensus quātum satis haste

Dextra mihi deus: et telum quod missile libro

Nunc adsint: voueo p̄donis corpore raptis

f Maxima nereis stagnat
 SER. per epitheton eleuauit rapynofim more suo.
 g Speculatus. CRISTOPE. Quoniam huic intentus erat.

h Imperterritus ille. SER. Prima est compositio: nō secunda: nam hoc est perterritus: quod teritus: & tunc est vera compositio: cum sermonis natura corumpitur.

i Spatiū emensus quātum satis haste. SERVI. speciosa locutio.

k Dextra mihi deus: & telum quod missile libro. CRISTO. Nam cum deos esse negaret cūcta in se se reposuerat. Impia ergo oratio: & omnino federrima: loq̄t ei de dextra deq; telo suo: veluti de summo deo. Quid ergo Protagoras: aut dyagoras arheos cognominē: aut Theodoras: qui deos esse negarent sceleratius dixissent: Voueo. SER. Confitecro. & dico.

m P̄donis. SER. P̄dones sunt q̄ ad populandā alienam inuadunt provinciam: Alii per fidē alia p̄terens abducta virgine p̄do.

Eneidos

Item: Haussit coelum men-
temq; recepit. Natura fr-
em morientes cupiunt fa-
tari extremo lucis aspe-
ctu. r Dulces mories
remiscent ar. S. Inter phy-
sica signa mortuorum etiā
hoc legit: patrie aspectū
desiderare pituros. C. Dul-
ces moriens remi. argos.
A loco spe trahitur indi-
gnatio: ut cū tyrā in syl-
uis iter deserta iterasti. lte.
Et libe deserta peragro.
Itē cōmiseratio: ut in hoc
loco. Itē illud. Litora cū
patrie lachrymas: portū
q; relinq. s. Linea ter-
ga. S. Lino em tegebanē
scuta: ut possi inhyere pi-
ctura. t. Imacp sedit
inguie. S. Ima hasta: hyp-
palage ē. p. in imo i ingui-
ne. v. A femore. S. vt
etiā supra dixim⁹ secūdū
Capitū erit notatū hoc fe-
mentū: licet nūq; lectū sit:
vt etiā ipse cōmōrat la-
chrymcp per ora volute:
nō viri fortis: sed fili ē cō-
siderata psona.

x. Hic. S. In hoc loco vel
bello: nam aduerbiū est.
C. Hic mortis durę casū
tuacp optima scā. Hoc ei
ppriū pōtē est: vt velut
i chori vicem sustinens:
bonos laudet et extollat:
malos taxet et deprimat.
Hinc Hora. Ille bonis fa-
uent: atq; auxiliat amice.

y. Optima scā. S. Alī
optime legunt. z. Siq;
fidē tan. ē optima. verust.
S. Nō de suis carnib⁹ di-
cit: nec ei sibi arrogaret: s;
tanto opi. i. pietati et viri-
tuti tug: Nā hic ē sensus:
Ego quidem facta tua o-
laude: & mortē ex pietate
venientē non flebo. Si tū
credet vetustas ex scelera-
to homie piū fuisse pcrea-
tū fuisse. a. Inq; ligat⁹.
S. p. iligatus. & est teme-
lis cū hystorologia.

b. Inimicū hostile trahe-
bant. S. cuiusdā q̄ti pictu-
re pompa: & imago de-
scribit. c. Iamcp assur-
gentis dex. S. Iamcp subiit
mucronē Aeneas dextrę af-
surgentis. i. plagā ferētis.

d. Morando sustinuit.
S. morā inuitēdo eius im-
petū lussit. e. Dum ge-
nitor nati. S. de hystoria

est. Nam Scipio Aphricanus cum esset annorum vix des-
cem & septem: patrem suum defendit in bello: nec recessit
xxvii. confossus vulnerib⁹. f. Ac velut effusa. C. Vitat
agricola: & viator grandinē: vt redeunte sole possi t pari:

Aere cauū triplici: p. linea terga: tribuscp
Transijt intextū tauris opus. imacp sedit
Inguine: sed vires haud pculit: ocius ensem
Aeneas viso thyreni sanguine letus
Eripit a femore: & trepidanti feruidus instat:
Ingemuit chari grauitē genitoris amore:
Vt vidit Lausus: lachrymcp per ora volute.
Hic mortis durę casum: tuacp optima facta:
Siqua fidem tanto est operi laturavetustas:
Non equidē: nec te iuuenis memorāde filebo.
Ille pedem referens: & inutilis: inq; ligatus
Cedebat: dypeocp inimicū hostile trahebat.
proripuit iuuenis: se seq; immiscuit armis.
Iamcp assurgentis dextrę: plagamcp ferentis
Aeneas subiit mucronē: ipsumcp morando
Sustinuit: socij magno clamore sequuntur
Dum genitor nati parma protectus abiret:
Telacp conijciunt: proturbant eminus hoste
Missilibus: furit aeneas: tectuscp tenet se.
Ac velut effusa: si quando grandine nymbi
precipitant: omnis campis diffugit arator.
Omnis & agricola: & tuta latet arte viator:
Aut amnis ripis: aut alti formici saxi.
Dum pluit in terris: vt possit sole reducto
Exercere diem: sic obrutus vndiq; telis
Aeneas nubem belli dum detinet: omnes
Sustinet: & lausum in crepitat: lausocp minatur:
Quo moriture ruis: maioraq; viribus audes:
Fallit te incautū pietas tua: nec minus ille
Exultat demens: seque iamcp altius ire
Dardanio surgūt ductori: extremaq; lauso
parce fila legunt: validū nanq; exigit ensem
per mediū Aeneas iuuenē: totumcp recondit:
Transijt & palmā mucro leuia arma minacis:
Et tunicam mollis: mater q; neuerat auro

Sic Aeneas vitabat ingē-
tē missilū vim: vt nacta
occafide Lausum et Tur-
nū perderet. g. Preci-
pitant. S. precipitantur.
h. Dū pluit. S. Hic diffin-
guēdū: nā si iunxerit: Dū
pluit in terris: erit archais-
mos. debuit enī dicere in
terras. Tamen sciendū est
Hemistichū hoc Lucrili
esse: qd ita: vt inuenit Vir-
gi. transiit.
i. Exercere diē. S. Hym-
lage ē. p. ipi p diē exercet:

k. Nubē belli dū den-
s. Bellantiū vim sustulit:
donec deserueat: & bene
translationē fecit a vicina
comparatōe. l. Fallit te
incautū pietas tua. S. Q;
credis me? iccirco piū tibi
ventū posse concedere. q;
& ipse pietatis intuitu di-
cam⁹ p priis salute. Tua
aut pietas prudēt est ad
ditum: quasi nō a pariete
descendens. C. Fallit te in-
cautū pietas tua. Dam-
nat illū non sine laude: q;
in errorē nimia pietate la-
bat. Stulticia em est illū
sup vires res aggredi: sed
ex nimia in patre pietate
labit. m. Fila legunt.
S. propriū fuerat rūpuit.
Tamen legūt aut colligūt
est: aut transeūt: vt litor-
ray epiri legius. n. Exi-
git ensem Per mediū ene-
as. S. Poetica descriptio ē:
nam reuera fieri non pos-
sunt: vt et gladi⁹ transiret
per corpus iuuenis: & in
eius corpe abscondere. nā
exigit est ex eo agit trans
corpus. o. Parmam:
SER. id est leuia arma:
nō dypeum.
p. Minacis. S. rō Lausi:
non em p se minatus fue-
rat. Ergo ordo ē. Mucro
minacis aeneas scilicet:

q. Tum vita per auras
Concessit moesta ad ma-
nes. S. id est anima: & ab-
usu dictū est. Nam ad
inferos simulacriū pergit:
non aia. C. Vita. Anima
moesta. nam naturalī ap-
petitu corpori cōiuncta
esse cupit.

r. Quid tibi nunc miseri-
rande. CRI. Ostendit q;
etiam hostib⁹: si egregio

animo sint placet pietas: Quis contra se sit. s. Pro lau-
dibus istis. S. Quia et contra fortiorē: & pro patris salute
dimicare conatus est. Ideo enim plurali laudibus dixit.
c. Quid pius Aeneas tāta dabit idole dignū. SER. Pro

pter euitandā arrogantia: tertia persona vsus est. Indoles autem proprie est imago quaedam virtutis future. Quibus letatus habet. SEE. Moris enim fuerat: vt cū his rebus sepelirent homines: qd dilexerant viuū.

a. Siqua est cura remittit. S. aut more illo dixit: quo solet sepultura ad ipsa cadauera nō pertine relinquit vmbis (sicut in se xto legimus) Prosit vt si qua est ea gloria signent: scē de Palāte: Vano moe si comitatur honore: Aut certe si qua est ea cura Mezentio: id est patri sacilego: qui superos inuolūta contemnit.

y Aeneas magni dex. ca. d. S. Sicut alibi nomen nō haud leue pars. Manibus hoc referes celo cecidisse camille. z Comptos de more capillos. S. Antiquo loq more: quo vnuscut mlieres componebat capillos: quod verum ē: & statū anuqū docent: & psonas quas in Tragediis videm similes. In vniq; sexu: qntum ad ornū pertinet corporis.

a Interea. S. Dū hec geruntur: & omnino sic est apud poetas Interea sicut apud Salustiu eodē tpe. b. Vulnera siccat lymphis. S. Nouit & physice locutus ē. Nam cū aqua omnia infundant: ait sic carū vultus. Fluxus enim sanguis: a quarū frigore conuēit. c. Vulnera siccat lymphis. Mouet in hoc loco pathos ab habitu: vt ē etiā fatigatio Eni velletq; illū fidi equales genū egra trahentem. c. Lauabat. SER. inclō natione recreabat.

d Procul. S. modo iuxta significat: & in Bucolico Aegloga sexta. Seta procul tantum capiti derapla tacebant. e Graui arma gescūt. S. Bene graui et galeā arma. Sed legua intelligam. Et talis est figura: sicut illa Salustii: Leonū atq; alias ferarū: ergo et leo fera. Quie sunt arma quasi in terra posita: quoniam in galea quēpendebat: poterat & moueri.

f Colla fouet. SER. Sustinens se arboris trunco: f. Fusus per pexam in pec. barbā. S. Barbā in pectus suū hūi: Archaismos autē est: qd ait i pectore p inpectus:

vt alibi: Medilis effusus in vadis: pro in medias vndas: h. Multa. S. p multū: Sicut pede terram crebra ferit p crebro. i. At lausum socii. & Pathos ab eo qd est pter spem: Nam cum viuū credens mitteret: q a pugna illum reuocaret: vidit inuolūta contemptus referri.

p Sup arma ferebant. S. Supra scutū: vt supra impositū scuto referunt planta frequentes. Presaga mali mens: C. Mens enī hūana: qmā immortalis ē: per sepe i qdā sibi innata: malū sibi venturū pflagit: id est pgnoscit: Sagire enī est calide sentire. Inde sagaces canes: qui calide feras inuestigant.

m Ad coelū tendit palmas. S. Incrēpās deos: quasi sacrilegus. Et sciendum vno eodemq; tēpe nō cū potuisse & hēre corpori: & manū ad coelū leuare: licet ista Poeta cōiunxerit. OR. Ad cēlū vt dīs qd contemnebat: consueclaret. Nam et si malo: paruoc ingenio deo tantq; qui non esset conateneret: tamen in subita aliqua consternatione nemo tam barbaro ingenio est: neq; tam deprauata consuetudine: vt superiorem aliquam potestatem esse non credat.

n Et corpore inheret. S. Aut inheret. Lauso suo corpore: Aut certe hysteresologia est: vt si hēret in corpore. Melius tamē est: vt sit anthitosis p corpore: vt hēret pede pes p pedē.

o Tanta: CRI. iustissima deorum indignatio: quam Nemesim greci appellat. Suo ordine meritas poenas exegit. Quia fuerat cōtempcor dūi: nō vt Capro videtur: qd contemptus dūis in homines sequebat. Nam et de Bufiride: quē illaudariū scribit idem dixisset. Sed quia curam sacrorū dīs nō exhibuit: Nam vt ait

Cato in Originib; Mezentii. rutulis impauit: vt primitias qd dīs debentur sibi offerent: Et latini similis imperii metu ita vouerunt. O Iuppiter si tibi magis cordi est nos ea tibi dare potius qd Mezentio vti nos victores facias.

Impleuitq; sinū sanguis: tum^a vita per auras:
Concessit moesta ad manes: corpusq; reliquit.
At vero vt vultum vidit morientis: & ora:
Ora modis anchisiades pallentia miris
Ingemuit: miserās grauiter dextrāq; tetendit:ⁱ
Et mentem patrię subiit pietatis imago:
Quid tibi nūc miserāde puer, p laudib; istis:
Quid pius aneas tāta dabit indole dignum:
Arma quibus letatus habet tua: teq; parentū
Manibus & cineri: si qua est ea cura: remitto:
Hoc tamen infelix miseram solabere mortem
Aeneas magni dexra cadis: increpat vitro
Cunctantes socios: & terra subleuat ipsum
Sanguine turpantē comptos de more capillos,
Interea genitor tyberini ad fluminis vndam
Vulnera siccat lymphis: corpusq; lauabat
Arboris acclius trunco^b procul aere aramis
Dependet galea: & prato graui arma gescūt.
Stant lecti circū iuuenes: ipse eger anhelans
Colla fouet: fusus perpexam in pectore barbā.
Multa sup Lauso rogitat: multosq; remittit
Qui reuocēt: moestiq; ferant mādāta parentis:
At lausum socij exanimē sup arma ferebant,
Flentes ingentē: atq; ingenti vulnere victū
Agnouit longe gemitū presaga mali mens,
Caniciem multo deformat puluere: & ambas
Ad cēlū tendit palmas: & corpore inheret.
Tanta ne me tenuit viuendi nate voluptas

Encidos

Nunc est sacerdotia exulta
tio: hęc sūt spolia: et de re
ge supbo primitiē. Quā
propter nō ei satis graue
supplicii lussit imp^o hō
& sequissim^o tyrann^o: si in
surgentib^o in se diu^o pri
mo tumultu celsus fuit
set: mitius em̄ q̄ par erat
secū actū fuisse: si tā bre
ui morte tantas calamita
tes euasisset. Sed i primis
patriā amisit: q̄ hoib^o ipa
vita carior ēē solet. Deū
exercitum illū cui impare
cōsueuerat. quēq̄ sibi ob
sequētissimū haften^o ex
pertus fuerat in se infacia
bili odio furentē armatū
vidit. Postremo optimū
illū in ipso adolescentis
flore: cur pietas i se defen
dendo. & suis armis pre
gendo perspecta fuerat: ce
lum videre coact^o ē: vt hur
iufcemodi vulnerib^o non
semel: sed pluries mori co
geret: quē oia ita a poeta
describunt: vt maxio no
bis exēplo sint: vt expiati
omib^o scelentibus: & reli
gionē in deos: & pietatē
in patriam: & māfuetu
dinē: atq̄ innocentia i oēs
adhibeam^o: nobisq̄ plura
deamus: deos esse meores
fandi: atq̄ nefandi. Viti
mū autē supplicii q̄ affe
ctus fuit: q̄ sua delicta tū
demū recognoscere: cum
illis remediū nullū afferre
posset: qd tormentū ma
ximū ē. Vñ Persius. Ma
gne p̄r diuū sguos punire
tyrānos Haud alia rōne
velis: cū dira libido. Mo
uer ingenū seruēti ducta
veneno. Virtutē vt videat
intabescantq̄ relicta.
Tanta ne. C. Offēdit ho
stili vulnere nō affici: sed
hoc penitus exanimari.

p Vt p me ho. C. Expo
litio est. Trib^o em̄ modis
idem dicit: et exprimit id
qd dixi: nullū illi ēē ma^o
tormentū: q̄ q̄ recognos
cat preterita scelera.
q Per vulnera seruior. S.
Aut reuera p vulnera: q̄
p tortū ei^o corpus mucro
transierat: aut inuidiose
att: Vulnera p vulnus. Sic
Terentius. Nō p̄perit meretrici cōtumelias: cum de Thai
de loqueretur. r Nunc demum exitum in foelix: nunc
alte vul. adactū. S. Solatio em̄ viuētis filii vtrūq̄ fuerat
tolerabile. C. Nūc alte vul^o adactū. Tacite & q̄ p diffi
nitōnē mouet Pathos: cū res q̄ cōmiserationē mouet: nō
clare dicit: sed relinquit intelligi. Nam qd p hoc vulnus in
telligi: nisi amissio filii. s Idem ego. S. Quia nūc causa
tūc mortis fui: qui feci vt exulis & sacrilegi filius esse di

Vt pro^o me hostili pateret succedere dextre
Quē genui: tua ne hęc gēitor p^o vulnera seruior:
Morte tua viuēs: heu nūc misero mihi demū
Exiliū in foelix: nunc alte vulnus adactum:
Idem ego nate tuum maculati crimine nomē:
pulsus ob inuidiā folio: sceptrisq̄ paternis:
Debueram patrię poenas: odijq̄ meorum
Omnes p^o mortes animā fontē ipse dedissem:
Nunc viuo: nec adhuc hoies: lucemq̄ relinq̄.
Sed lingua: sim^o hoc dicens: attollit in egrum
Se femur: & quāq̄ vis alto vulnere tardat:
Haud deiecit: equū duci iubet: hoc decus illi:
Hoc solamē erat: bellis hoc victor abibat
Omnibus: alloquit^o moerentē: & talibus infit:
Rhebe diu res: si qua diu mortalibus vlla est
Viximus: aut hodie victor spolia illa cruenta:
Et caput aeneę referes: lausiq̄ dolorum
Vltor eris mecum: aut aperit si nulla viam vis.
Occumbes pariter: neq̄ enī fortissime credo
Iussa aliena pati: & dños dignabere teuctos:
Dixit: & exceptus tergo assueta locauit
Membra: manusq̄ ambas iactis onerauit acu
Aere caput fulgēs: cristaq̄ hirsutus equina (tis:
Siccursū i medios rapid^o dedit: estuat ingēs.
Vno in corde pudor: mixtoq̄ infania luctu:
Et furij agitatus amor: & conscia virtus.
Atq̄ hic Aeneam magnā ter voce vocauit:
Aeneas agnouit eum: letusq̄ precatur:
Sic pater ille deum faciat: sic altus Apollo:
Incipias conferre manum.

Et nunc ille paris: scilicet adulter. Nam illo loco ex psona
Paridis vitupat Aeneas. d Exceptus tergo. S. equo se
prebente susceptus: qd fieri plerūq̄ cōspicim^o. D. Dixit et
exceptus. Nō em̄ poterat ascendere: sed ex supiori loco se
in equo cōposuit. e Iaculis. S. Auiditas sequentis expri
mitur magna. f Aestuat ingēs vno in corde pu. C.
Nam istis oibus perturbatiōibus ita vehemēter exagitabā
mēs: vt mare estuat variis vēis cōciatū. g Ter. S. Ipsi:

cerent: i Pulsus ob in
uidiā. S. Excusat ne mei
ro expulsus esse videatur.
v Omnes p mortē. S.
Per omnia mortis genera:
id est p diuersa supplicia:
x Vis alto vul. tardat.
S. Alii vulneris violentia.
y Hoc decus illi: hoc so
lamen erat. C. Repetitio
est: quē (vt diximus) sepe
cōmiserationē affert: vt
Te dulcis cōsū et solo in
littore secum: Te veniente
die te discēdere canebat.
z Alloquit^o moerentem:
S. triste. Hęc em̄ aialia se
cundū Home. cū sint tri
stia: indicat dominorum
mortē futuram.
e Rhebe diu res siq̄ diu
mor. v. l. est. S. Hoc loco
notant Virg. Critici: q̄
homi sacrilego dedite pro
dentē sententiā: quā rem
rō natura excusat. Ea d.
puę p naturā mouet ani
mos: in quib^o psonam ca
diūt. Illa vero sunt em̄: q̄
nō nisi cōsilio & rōne de
prehēdunt. Vñ Terent.
seruis dat plerūq̄ sentē
cias prudētissimas qdē:
sed q̄ se p naturā ostendit
cunctis: vt. Ne qd nimis.
C. Rhebe diu. Mouetur
pathos: Si sermo: aut ad
res inanimatas cōuenit:
vt dulces exuuię: dū fara
deusq̄ linebant: aut ad
bruta: vt hic. Res siq̄ diu
mortalib^o vlla est. Dolet
& breuitatē vitę hūang.
b Spolia illa cruenta. S.
Arma aeneę Laus cruce
p̄fusa. vnde inulit. Et ca
put aeneę intelligim^o. Nā
Lauso nihil demaxerat
aeneas: dicit enī: arma q̄
bus letatus habet tua.
c Aut apit si nulla v. v.
S. Aut nullā ondit forti
tudo rōnē: neq̄ em̄ fortis
sime credo q̄ dignaberis
hīre dños teuctos. i. Ignau
uos. Nā hoc intelligim^o
ex hoc qd dixit equo for
tissime. Plerūq̄ em̄ ex al
terius psonę vitupatione:
vel laude cognoscimus
q̄ de allo dicat: vt hoc lo
co Troianos vitupatos
ex equi laude cognosce
mus. Item alibi contra.

h. Infesta hasta. S. in vul-
nus parata: vel procreta.
i. Qua perdere posses. S.
deest me. nam hoc dicit. ni
si extincto filio nulla se ra-
tione posse superari.
k. Nec diuum parcimus
vlli. SER. quia Aeneas in-
uocauerat deos: vt sic pa-
ter ille deum faciat.
l. Define. S. supple mor-
tem minari: quoniam li-
benter moriturus adueni.
m. Inde aliud super atq;
aliud. CRI. Tam variis p-
turbatibus estuans hac
celeritate vi debuit.
n. Figitq; volatq;. CRI.
Mira enim velocitate fige-
bat hastilia in scuto: & tu-
giebat.
o. Vmbo. SER. scutum
Nam a parte totum intel-
ligimus.
p. Leuos equitauit in or-
bes. SER. Secundum ar-
tem militie. Nam eques
stans facillime superatur a
pedite: In leuam autē id
parē circuibat: vt Aeneas
dextram partem circuncue-
nit: quę vtq; nuda erat.
CRI. Leuos equitauit in
orbē: id est circūcurrēdo
in orbem: habebat Aeneas
ad sinistram. Aliter em-
currendo hastilia in eum
haud facile contorsisset.
Nam dextra facilius in le-
uam mouere poterat.
q. Syluam. CRI. Appel-
lat syluam densa illa iacu-
la scuto Aeneas affixa.
r. Pugna iniqua. SER.
Pedes contra equitē.
s. Multa mouens. SER.
vix in ipso mari in equi-
ta intorqueret: quo vul-
nerato Mezentius carebat
effugio.
t. Int. r. tempora. SER.
id est in frontem.
v. Bellatoris equi. SER.
p. quem bellum geritur.
Aliter hominem dicimus bel-
latores: qui bellum gerit.
x. Implicat. SER. impe-
dit.
y. Cernu. SER. Cernu-
us equus dicitur: qui cadit in
faciem: quasi in eam par-
tem: quam cernimus: vnde
de & pueri: quos in ludis
vidimus ea parte qua cer-
nunt stantes cernui vocan-
tur: vt etiam Varro in lu-
dis theatralibus docet.
z. Clamore incendit coe-
lum. SER. implent: & ab-
ulue dicit.
a. Troesq;. SER. Gau-

Tantum effatus: & infesta subit obuius hasta.
Ille autem quid me erepto squissimenato
Terres: hec via sola fuit: qua perdere posses.
Nec mortem horremus: nec diuū parcimus vlli.
Define: nam venio moriturus: & hec tibi porto
Dona prius: dixit: telumq; intorsit in hostē:
Inde aliud super: atq; aliud: fugitq; volatq;
Ingenti gyro: sed sustinet aureus umbo.
Ter circum astantem leuos equitabat in orbes.
Tela manu iaciens: ter secum troius heros
Immanem irato circumfert tegmine syluam,
Inde vbi tot traxisse moras: tot spicula tedet
Vellere: et vrgetur pugna congressus iniqua
Multa mouens animo: iam tandē erūpit et inter
Bellatoris equi caua tempora coniecit hastam,
Tollit se arrectum quadrupes: et calcibus auras
Verberat: effusumq; equitē super ipse secu tu
Implicat: eiectq; incumbit cernuus armo
Clamore incendunt celum troesq; latiniq;
Aduolat aeneas vaginacq; eripit ensē:
Et super hec vbi nunc mezentius acer et illa
Effera vis animi: cōtra tyrthenus vt auras
Suspiciens hausit coelum mentemq; recepit:
Hostis amare quid increpitas: mortēq; minaris
Nullum in cede nefas: nec sic ad proeliaveni,
Nec tecū me? hec pepigit mihi foedera Lausus

dio:
b. Latiniq;. SER. VIVS:
dolore.
c. Hausit coelū mētemq;
recepit. SER. hoc est aca-
rem. Lucretius in hoc coe-
lo qui dicit aer: & hoc dicit.
postq; respirant: et mē-
tem recepit post turbati-
onem ex equi venientem
ruina.
d. Hostis amare SER.
Asper: & est Homer. de re-
lo dictū qd hic ad homi-
nem transtulit illic enim
ait. π. κρῶνιστος.
e. Nullum incede nefas.
SER. Mori viro forti, ne-
fas non est.
f. Nec sic ad proelia veni.
SER. scilicet. vt ego vince-
ram. hoc est cum volunta-
te procumbo.
g. Nec tecum meus hec
pepigit mihi foedera Lau-
sus. S. hoc est cum nō hoc
pacto a te Lausus recessi-
sit: vt vitam requireret.
h. Pepigit foedera. SER.
per translationem dixit: id
est non sic pugnaui: vt vi-
lū mihi vi. reliquens des-
siderium:
i. Venta hostibus oros
SER. Beneficium: vt. orā-
tes veniam.
k. Corpus humo pacia-
re regi. DONA. Vereba-
tur enim ne ciues ex veteri
odiorum eius cadauer nū-
m's sequerent. CRISTO:
Corpus humo patiāte: te-
gi: non quia multi iaceret
sepulchram: sed egre fere-
bat suos ciues hoc alleg.
l. Hunc oro defende su-
rorem. SER. inimicorum
frā: & post fata sequere cus-
pietē. Defende autē est phi-
be: vt dū teneras. defendo

Eneidos

a frigore myrtos. Et bene
petit ab Aenea: quod scit
eum vltro concedere: vt p
bavit in filio. Petit autem
non de eius pietate dubi
tans: sed timens irā suā.
m Haud inscius. S. Lip
tores figura: non em di
cit non ignarus. sed expe
ctans omnibus votis: vt
munera nec sperno. i. libe
ter accipio: in hac autem fi
gura plus cogitur q̄ di
catur. C. Haud insci⁹. Ita
describit Turnus: vt anio
esset iniustus. Dyonisius.

i hac hystoria scribit: q̄ cōmissa pugna Latin⁹ et Turn⁹ cecidi
dere: & Aeneas nūq̄ ampli⁹ apparuit. Deinde scribit ob
sessis Troianis Mezētius tanq̄ victor imparabat: petebat

Vnū hoc per si qua est victis venia hostibus oro
Corpus humo patiare regi: scio acerba meorū
Circumstare odia hunc oro defende furorem:
Et me consortem nati concede sepulchro.
Hec loquit: iugulo q̄ haud inscius accipit ensē
Vndantiq̄ animā diffundit in arma cruore.

tiq̄ in ar. S. Ordo est in arma vndanti. o. Animā diffū
dit in ar. cru. S. Cuius sedem pleriq̄ sanguine volunt esse:
et sic ē dictū: vt vna eadēq̄ via sanguisq̄ ani⁹ q̄ loquit

q̄ ab Ascanio sibi dari vi
num: quod latro proueni
ret. Ascanius recusauit: &
vinū Ioui vouit: inde nos
et turno tēpore e castris ex
ercitū educēs hostes inua
sit: validaq̄ pugna cōmis
sa captis hostium castris
multos: et cū his Lausum
troiani ceciderūt. Mezētius
us occupato cū paucis p
pinq̄ monte audita cede
filii: cū Ascanio pacē egit:
et rēduxit i Ethruriā. Vng.
aut hęc quē dicit in lauo
Aeneas fingit. n. Vnda

Finis libri decimi.

P. Vir. M. Ar. in Vndecimū Aeneidos Libr.

Occis proprium pars utraq̄ reddit honorem
Supplicibus: calidōe latus negat arma latinis:
Cum turno alterno iurgat certamine Drances
Aeneas equitem premitit: & obuia virgo
Excipit: extincta rutuli dant terga camilla.

Vel sic

Vltaq̄ de hinc ferē telo mactata camilla.

Descriptio. Vndecimi libri

Vndecimo victa est non equo, mare camilla
Constituit marti spoliū ex hoste trophēū
Exanimūq̄ patri natum palanta remittit
Iura sepulture tribuit: tempusq̄ latinis
Euander patrios affectus edit in vrbe:
Corpora cesa virum passim digesta cremantur.
Legati referunt diomedem arma negasse.
Drances & turnus leges equant latino
Concurrunt dictis: Aeneas imminet vrbi.
pugnatur: vincunt troes: cadit icta camilla.
Deinde duces castris: donec cessere minantur.

Ceanū in
terea sur
gēs auro
ra reliq̃.
S. More
suo preter
misit no
ctis descen
dit. Nec
verbū verbo cui

pu. Virg. Maro. Aeneidos
Liber Undecimus.

Ceanum interea

furgens aurora reliquit:

Aeneas (quāq; et solis dare
tēpus humanis

rabis redere fidē inter p̃s:
quę enim naturalia sunt
omnibus patent.

b Aeneas quāq; & solis
tū dare tempus humanis
dis. Precipitant. SERVE
VS. Cōsuetudo romana
fuit: vt polluti funere mi
nime sacrificarent: si tamē
cōgeret vt vno eodemq;
tēpore: & funestaretur q̃

Eneid

& cogretur dare operam sacrificiis laborare: ut ante sacra
cōplere: q̄ fun⁹ agnosceret. vñ etiā Hora Pulv⁹ i capitolii
dedicatione: cū ab inimicis ei filius extinctus nunciaretur:
ait: cadauer sit Nec voluit funus cognoscere: donec templa
dedicaret. Secundū quē rēti etiā Aeneas inducit ante opē
sacrificiis: & sic ad soriorum: & palantis sepulturam reuer-
ti. c. Precipitant cur: S. vident. Longam em dilationē
sepultura non patitur. d. Turbatatq; funera mētis est.
SERVIVS. funere palantis. k. x. j. x. h. v. Nam hęc cōfue-
do est apud poetas: ut a

plebe segregarent duces:
sic paulopoli ait. Interea
sorios inhumataq; corpo-
ra terre. Mandemus: & in-
rulit Mestamq; euandri:
primus ad vibem mittat
palas. Sicut dictū ē Reliq-
as danaum: atq; inimicis
Achilli. Item forstian: &
Priami fuerint: quę fata re-
quiras. C. Turbatatq; fu-
nere mens est. Nam cū
cupert iuxta exhibere his.
qui bene de republica me-
riti occubuerant: tamen
ne funere pollueret anq;
sacra diis immortalibus
ex votis susceptis perfice-
ret: non poterat nō turba-
ri. Vel dicam⁹ precipitat. i.
precipitem agunt. cur: qm̄
qui victoria recte uti ne-
sciunt: per se ne quicq;
vicerunt: ergo cupiebat: et
diis immortalibus: (ut par-
erat) sacra exhibere: Cupi-
ebat: & funera quę dilatis
onem non patiuntur. pecu-
rare: sed nec cura prosequē-
de victorię committēda erat:
maxime aut turbatur fu-
nere: quia iniquissimo aio
ferebat eodem suorum pre-
sertim pallantis.

e. Primo victor sol. eoo:
S. anteq; luctum subiret:
& funestaretur. Primo au-
tem eoo subaudiamus te-
pore. Nam gręce hcoo
dicitur: quam nos auroram vocamus. Home.
πολλοδαικτολοσ hcoo quod nomen latini traxerunt p de-
riuationem: ut diceret: & letus eoīs Euris equis. Item cas-
q; aties. Sane (ut etiam supra diximus) in hoc sermone pri-
ma syllaba naturaliter longa est: Sed cum opus fuerit cor-
pitur: aut licentia hominis proprii: aut quia eā vocalis seq-
tur. C. Primo eoo: Nam cum in nocte protracta esset pug-
na prius non poterat. Primo eoo. i. prima aurora.

f. Ingentem quercū. C. non solū in testimonium victorię:
verum etiam in honorē deorū erigebant antiqui trophęi.
g. Constituit tumulo. S. in colle: quia trophęa nō figeban-
tur: nisi in eminentioribus locis. Salustius de pomp. De-
uictis hispanis trophęa in Pireneis iugis constituit: ex quo
more trophęa in vrbibus figebantur in arcubus exedificas-
eis. Ideo nunc trophęum ponit Aeneas: quā necdū plenam
est victoriā consecutus: sed occiso Mezentio fugauit exerci-
tum: plene enim victorię: (ut supra diximus) trophęus de-
betur. & persoluit vota propter tati ducis interitū: vel quia
fas erat etiam de principis sacrificare. h. Tibi mag. tro.
Bellipotens. S. hoc per parenthesim dictum est. C. Bellipo-
tens. i. mars: non enim bellum: ut mezentius Laufum tro-
phęo honestare volebat: sed deū cuius beneficio victoriā
assecutus fuerat. i. Aptat. S. apte locat & congrue.

Precipitant curę: turbataq; funere mens est:
Vota deum primo victor soluebat eoo.
Ingentem quercum decisis vndicq; ramis
Constituit tumulo: fulgentiaq; induit arma
Mezenti ducis exuuias: tibi magne trophęum
Bellipotens: aptat rorantes sanguine cristas
Telatq; trunca viri: & bis sex thoraca petatum:
perossiumq; locis: dypeūq; ex ære sinistre
Subligat: atq; ensē collo suspendit eburnum:
Tum sorios (namq; omnis eum stipata tegebat
Turba ducum) sic incipiens hortatur ouantes:
Maxima res effecta viri: timor omnis abesto:
Quod superest: hęc sunt spolia: & de rege supbo
primicę: manibusq; meis mezentius hic est.
Nunc iter ad regem nobis: murosq; latinos:
Arma parate animis: & spe presumite bellum.

k. Telatq; trunca viri. S. perfracta: ita em in trophęis poni
consueuerunt. Iuue. Et fracta de casside hucula pendens. et
curtū remone sugū victęq; tñremis aplūstre. l. Et bis
sex tho. pe. Perossiumq; locis. S. Duod. cum vulneribus ap-
petatum (quā ut supra dixi) totius Thufcię populū in dno
decim partes fuit diuisus. ut gens illi triplex populū sub gē-
te quaterni: qui singulis lucomonib⁹ parebant: Moris autē
fuit: ut interemptos duces omnis vulneraret exercitus. Sio-
cut ē de Hecōre Home. cōmemorat. vnde est: q̄ circū plu-

rima muros accepit pa-
trios: m. Clypeūq;
ex grę. S. figurat⁹: q̄ si ge-
um diceret. n. Ensem
collo suspēdit eburnum.
S. vaginam eburnē. Sane
ebur eboris facit: non
eburis: sic murmur mura-
muris: vnde quia in prin-
cipalitatē declināde va-
rietas inuenitur: et deriuā-
tio varia est: nam ebum⁹
facit ab eo quod est ebur
Eburn⁹ ab eo qd ē ebor
eboris o. Maxima res
effecta viri: S. occiso tanto
duce: simul etiam trophęi
oniditur causa. C. Maxia
res. Nihil potuit accōda-
tus proferri: erant em mi-
lites anxie vehementer de fu-
turo: & nō sine sumo ti-
more: nā nō sine sanguine
fugauerant hostes: & ad
huc supererat Turnus: &
latinus. Hortat igit⁹ quā-
nā ipsum optimū initū
rei bene agendę plus q̄ dī
mīditi totū ē. p. Ab-
esto. S. abest: nā tertia plo-
na ē. q. Quod sup ē. S.
de reliq̄ est absoluta elo-

cutio. r. Et de rege sup-
bo primicę. S. aut hoc dī-
cit primicę istę: q̄s fecim⁹
non de plebe sunt. Sed de
rege superbissimo: aut cer-
te supbū regē Turnū ad-
pīam⁹. Nā de ipso legim⁹.
At rutulo abscisso iuue-

nis: tū iussa supbo mirat. ut sit sensus: hęc spolia: & hanc
primā belli partem superbo Turno sustulim⁹. Nam epithe-
ton pprū Turni ē. Quod ei Virg. ptingēti scelere dat: apud
em maiores supbia ingēs facin⁹ fuit: adeo ut Targū⁹ p mul-
tis sceleribus superbi nomē acceperit. C. Primicę & de rege
supbo: hoc exposui paulo ante. s. Mezent⁹ hic est. S. talis
ut hunc ego te euryale aspicio. C. Mezentius hic. i. in nra po-
testate: quę quidē res magna est: habet em emphasim Me-
zentius. q. d. tā metuendus rex. t. Nunc iter ad regem.
D. Non em vult tūc esse cōsultandū de bello cū proelium
erit gerendū. C. Nunc iter ad regē. q. d. superato exercitu cā-
pestri viā ferro nobis ad ipsam vrbem apuimus: maxima
ergo res perfecta: cū victo exercitu vrbs obsideri possit.
v. Murosq; latinos. S. iam cāpestri superauimus proelio:
restat: ut etiā obsidione vincamus. Credit em q̄ sibi tā apte
nullus occurrat: nec inaniter: nam & paulopoli dictū est
Turnus furta paro belli: & in. xii. Latin⁹ vix vrbe tuetur
spe italas. x. Arma parati. S. Aut hypallage est pro ar-
mis parate aios: Aut certe mutāda est distinctio: ut sit anti-
mis. C. Arma parati. Non em iubentur arma induere: nā
tunc erant humani fori: & nō p pugnādū: sed sint animi
viri parati ad arma q̄ primū capiēda: cū opus fuerit.
y. Et spe psumit bellū. S. mēte poccupati. ut supra Tur-

mus & pugna sperare parati. Bene ante ait psumite: quasi rem tam sui furis: aut ei debere videtur certa victoria.

a Vellere signa annueret supi. S. Ne in mora sitis: cū caparis auguriis ad bellū exire coepimus. Veller e autē pprie dicit: quia Romana signa figebant in castris: & cū ad bellum eundū fuisse: capta ut auguriis fellebantur terra: nam alibi figi ea nō licebat: sed inter auguria etia hoc habebatur: si auellere facile seque: adeo vti filio i Arabia Parthi co bello sit crassius occisi: qui iturus ad plium auellere signa vix potuit.

b Interea socios: SER. donec obsidionis tempus adueniat. C. Interea socii os. Hoc autē pronūciat: vt nō solū pemptis satisfaciatur: vt exemplo vi uires accendat ad rē streque agendam.

c Qui solū honos acheronte sub imo est. S. propter Centū erāt annos: volitantē hęc litorea ceterum. Et bñ acheronte sub imo: Quia hęc res ad vmbra tū pūnet: nā apud pūdetes homines nullius momenti sunt ista.

d Egregias animas q sanguine nobis. S. Ingenti arte laudat potius q miserea cur extinctos: vt pūctum nio in bella succendat.

e Que sanguine nobis hanc patriā peperere suo. Q. Duas validissimas causas pponit: q q egre pio funere decorandi sunt: ostendat: q suo sanguine cā victoriā pepere rūt:

qua qui superstitēs sunt adeo sibi sint in Italia se de: qd & hic honos nō nullim vltimusq sit. Et qsi palas extem homo: & a cui patre: pfugus et

linere regno: liberalissime acceptus fuerat: & auxilio vtilisq subleuatus: eandem operam: quā ciues prestiterant: precipi uū illi & regis filio: adolescētēq fortissimo dignū funus parat: vti ita vniuersam hanc rem psequit Poeta: vt nihil miserabili explit

can possit. Nullumq locum omittit. vnde aliqua possit educt commiseratio: quem nō tracter: & grauissime & copiosissime. Primū eni propriis lachrymis omia miserāda facit. Quis em nō moerore affectus lugete rege: Mouet dein de patris ab grate: Nam cū hac ten⁹ Euāder foelicitissimus fuerit: nunc demum sento confectus adolescentem spem vucam patris amittens: infelicitissimus sit factus. Mō uera luctu atq vlulatu omnū circūstantiū. Maxime autē mouet a pulchritudine Palantis & grate. Nā cū natura dūcē maxime amem pulchritudinē: vehemēter dolem⁹ eam in tenera grate: ita crudestr extinguit: vt pulcherrimū pectus durissimo ferro sit transossium. Mouet ab orōne Aeneas q

inprimis inuehit in iniquitatē fortune: que illū tam optime de se meritū rebus suis paulo post foelicitissimis futuris: ita inuide atq crudeliter pūperit: vt sua virtute partis frui nō potuerit: nec qd illi p trūpho fuisset: in patriā victor nō potuerit redire. Maxima autē

ipe et Euāder pter spem: tantā calamitatē inciderint: nec parū momēti est in eo: q tam anxie Euan der illū cōmendat. Nā timorē maxīmū ostende bat.

e Quē non virtutis egētem. S. Enni pūst est.

f Funere meritis acer. S. imaturo: translatio a poms. g Qui parthasio euādro. S. Archadio a ciuitate Archadie. Quam Donatus vult Parthiam dicit: qd pcedit si parthia nomē est grēcū. Si autē latinū est: stulte sensi. nam nomē grēcū: latinā ethymologia nō recipit.

h Ibat. S. proleat:

i Alumno. S. Alumno⁹ qui grēce τροφίμος dī: quod nomē: q latinū nō est: vt ab eo qd ē nutritor inueniam⁹ cū q nutrit⁹ est transiit ad nomē aliud: ga & alumnū dixit.

k Illades crinem de more soluto. S. hac Aeneas an cillas intelligim⁹. Nā oēs mēres: hoc est mēres nobiles in Syrcilia remānisse dixit: excepta Euriali matre: de q legimus. Que te sola puer tantis e mrib⁹ ausa psequit. l Vt vero Aeneas forib⁹ se se intulit altis: S. naturale enim est: vt intermissa lamēta repertant: cū aliq notus aduenit. Sic i Statio: In gressis ducibus denuo de flectitur archimorus.

m Nivei fultum palantis. SER. Late patet hoc Epitheton. referri em potest: & ad candorem pristinū pulchritudinis: et

ad pallorem ex morte venientem: & ad frigus: quod proprie mortuorum est: vt. Corpusq lauant frigentis et vngunt.

n Leui in pectore. SER. pulchro: pueri: nō dum setoso. o Te ne. SER. Iteratio est: Nam supra ait: Lachrym⁹ ita fatur obortis: sicut in qnto posuit. Et fidam sic fatur ad aurem. Et paulo p intulit: Dic ait: Sane sciendū: & allocutionem esse qis illa vbi defuerit Euryalus. Nam locis oibus commouet miserationē ab grate: a tempore: a vulnere: a spe parentis.

p Puer. DONA. Puerum dixit Palanta: vt victoris mī nueret glām. Nam alibi iuuenem dixerat.

q Cum Igta veniret inuide fortūa mihi. S. Ac si diceret

Nequa mora ignaros (vbi primū auellere signa

Annuerint superi: pubemq educere castris)

Impediat: legneq metus sententia tardet.

Interea socios: inhumataq corpora terre

Mādem⁹: q solus honos acheronte sub imo ē.

Ite ait: egregias animas q sanguine nobis

Hanc patriā peperere suo: decorate supmis

Muneribus: mœstāq Euādri primus ad urbē

Mittatur palas: quē non virtutis egentem

Abstulit atra dies: & funere meritis acerbo.

¶ Sic ait illachrymās: recipitq ad limia gressū:

Corpus vbi exanimi positū palantis: acestes

Seruabat senior: qui parthasio Euandro

Armiger ante fuit: sed nō foelicibus eque

Tum comes auspitij: caro datus ibat alumno.

Circūois famulūq manus: troianaq turba:

Et mœstū Iliades crinem de more solutē.

Vt vero Aeneas foribus se se intulit altis:

Ingentem gemitū confis ad sydera tollunt

pectoribus: mœstocq immugit regia luctu.

Ipsē caput nivei fultum palantis: & ora

Vt vidit: leuiq patens in pectore vulnus

Cuspideis ausonię: lachrymis ita fat obortis.

Te ne inqt miserande puer: cum Igta veniret

Eneidos

Quantū noceret aduersa:
cum lera talem intulit ca-
sum: Videſ aut dolere q̄
queri nō pōt de fortune
crudelitate: q̄ ei vno eodē
q̄ tpe: et tanta ḡulit h̄n
fida: & tale intulit dānū.

r Inuidit fortūa mihi. S.
vt liber Pampine⁹ inuidit
colibus umbras.

a Discedēs dede. SFR:
kōtūtomōmōmōmōvov
hoc intelligimus. Nam

Inuidit fortuna mihi: ne regna videres
Noſtra: neq; ad ſedes victor veherere paternas.
Non hęc Euandro de te promiſſa parenti
Diſcedens dederam: cū me complexus euntē
Mitteret in magnū iperū: metuēſq; monēſq;
Acres eſſe viros: cum dura proelia gente.
Et nunc ille quidem ſpe multū captus inanī
Fors & vota facit: cumulatq; altaria donis.

abſcedēs nūq; eit Euan-
drum allocutus Aeneas.
¶ Cum dura prolia
gente. ſubaudimus fore:

v Fors et vo. S. Fors et
forte enām vota ſuſcipit.
Potēſt & vñ eſſe forſet:
id eſt forſuant.

x Cumulatq; altaria
donis. S. Et ſacrificat &
ſuſcipit vota. Naturaliter
autem queritur de errore
mentis humanę.

Nil iam celestibus vl
lis debentē. S. Viui eni su
periorū sunt: mortuū autē
ad inferos pēnent. Vñ in
xii. lib. Vos mihi manes
este boni: qm̄ sup̄is auer
sa volūtas. Superis autē
debem⁹ omia: donec viui
mus. Item quia (vt dicūt
physici) cum nasci coeperi
m⁹: fortimur a sole spm̄:
a luna corp⁹: a Marte san
guine: a Mercurio ingeni
um: a Ioue desiderium: a
Venere cupiditates: a Sa
turno humore: quē omia

Nos iuuenē exanimū: & nil iam⁹ celestib⁹ vllis
Debentē: vano mœsti comitamur honore,
Infœlix nati funus crudele videbis.
Hi nostri⁹ reditus: expectatiq; triumphī:
Hęc mea magna fides, at nō euādre pudendis
Vulneribus pulsum aspiciēs: nec sospite dirū
Optabis nato funus pater: heu mihi quantū
prēsidium ausonia: & quantum tu perdis Iule.

singulis reddere videmur
exincti. c Vano mœ
sti comitamur honore. S.
Inani (vt diximus supra)
quātū ad viuos pertine
a Hi nri reditus. S. tale
est: vt manib⁹q; meis
Mœntius hic est. C. Hi
nostri red. qm̄ diceret: qm̄
tū falsi sumus a nra opi
nionē. b Hęc mea ma
gna fi. S. kxi. rō nō nō
u. vov. quasi de pallātis
reditu pmiserat patri. C.
Hęc mea mag. fides. Cō
b

Eneidōs

queritur fidem suā esse imminutā: c. At nō euandre: CRI. Et hoc mouet pathos. d. Pudendis vul. S. a tergo illatis. & est cōsolatio. e. Nec sospite. S. p. sospiti: an tiprosi est. hoc dicit: si fugiss; vulnerat; a tergo ipse ei opta res iteritum. f. Hec vbi defleuit. S. i. postq; hec cum

piatur. p. Qualem virgineo. CRIST. Optima comparatio. Nam vt hos nuper succisus: & si languescat: non statim amittit pulchritudinē. Sic pallantis pulchritudo non statim discesserat. Ex aristq; autē comparatione summam citat commiserationem. q.

Demeisum. SER. partici-
plum est: veniens ab eo
quod est metor. Sane ab
eo quod est meto ppter
eum perfectum mellis fa-
cit.

r. Viole seu hyacinthi
CRI. De viola et hyacin-
tho diximus in Bucolicis
& Georgicis.

s. Sua forma recessit. S.
propria pulchritudo.

t. Mater alit. C. Nā huius
more terrestri aluntur plā-
te: quem radicibus suis
sugunt: et vim stomachi
pberentes decoquunt: & in
alimentū conuertunt.

v. Ostroq; auroq; r.
S. Vnū q; vacat: & ē ad-
dictū huius causa. CRI.
Ostroq; auroq; rigentes.
Sepe poete duo vni pbo
iungunt: quomodo alterū non
quadrat: vt in Georgicis.
Tenuis pluuie: et penetra-
bile frigus adurat. Nam
frigoris vt & caloris adu-
rere ē. Sic hoc loco vestis
ex purpure infectura nō
riget. i. nō reddit inflexibi-
lis: ex multo alit interer-
cto auro riget. Laudat
at vestes a materia: q; ex
purpura essent & auro.
Laudat ab artificio: ac
postremo ab auctoritate
donatoris.

x. Leta laborum. SER.
figura est letus rei: Nam
modo dicimus letus la-
boris.

y. Discreuerat. S. depin-
xerat: simul amantis affe-
ctus ostenditur.

z. Harum vnay induit.
S. de duobus: & horum
vnum possumus dicere:
Nā artigraphi hoc tantū

vetant: ne de duobus alium dicamus: quod de mista pro-
pria dicitur. Sane figurate dicit: vestem induit: vt exuitas
indutus Achilles: cum in vsu sit: induit illa re: vt indutusq;
iuber truncos hostilibus armis.

a. Arsuras comas obnubit amictu. SER. Harum vnā
induit iuueni: altera caput eius velaunt. Nam supra dixit
duas vestes esse: lacas. Obnubit aut. i. velaunt. Translatio
a nubib; quibus regit coelum. Vnde & nuptie dicunt: q;
nubentiu capita velant. b. Multaq; C. speciem per
ne triumphū adhibuit. c. Laurentis pnia pugne. S.
mittit premia que de preda laurentis pugne sustulerat: nā
preda est q; eripit. pnia qd offertur.

d. Equos &
tela qbus ipo. hostē. S. Vt Palas: vt Aeneas: Nam ambu-
gue positū est: Spolia autē cū ea tm sint: quibus hostis spo-
liari pōt: vt lorica vt vestis. Abusiue etiam spoliū dī: qd
ab hostibus tollitur. Vn est postq; illū vira victor spolia

¶ Hec vbi defleuit: tolli miserabile corpus
Imperat: & toto lectos ex agmine mittit
Mille viros: qui supmum comitetur honorē:
Interfintq; patris lachrymis: solatia luctus
Exigua ingentis: misero sed debita patri.
Haud segnes alii crates: & molle pheretrum
Arbutis texunt virgis: & vimine querno:
Exstructosq; toros obtutu frondis inumbrāt.
Hic iuuenem agresti sublimē stramine ponūt:
Qualem virgineo demessum pollice florem.
Seu mollis violę: seu languentis hyacinthi:
Cui neq; fulgor adhuc: nec dū sua forma recessit.
Non iam mater alit tellus: viresq; ministrat:
Tū geminas vestes ostroq; auroq; rigentes
Extulit Aeneas: quas illi leta laborum
Ipsa suis manibus quondā sydonia Dido
Fecerat: & tenui telas discreuerat auro.
Harum vnā iuueni supremū moestus honorē
Induit: arsurasq; comas obnubit amictu:
Multaq; præterea laurentis premia pugne
Aggerat: & longo pdam iubet ordine duci.
Addite quos: & tela quib; spoliauerat hostē:

h. Exigua. S. quāvis em
magna sint: orbitari pōt
pdesse nō possunt. C. So-
laria exigua ingētis luce.
Declamatio a pterario est.
exiguū et ingēs q ostē-
ditur qntus in parēte lu-
ctus fuerat. i. Sed debi-
ta. CR. q. d. quāvis videret
Aeneas: q parū pferret
rāto apparatus: tamē debi-
tū officiū nō censuit ptere
undū. l. Crates & ar-
butis vir. C. Ponit q; res
in tanto rerū momento
summam celeritatē desi-
derans artificū nullum
expectare poterat. Sed
hec oia agrestia et ex tem-
poranea magnifice exor-
nata sunt piosis vestib;
suppositis. Ergo nec mo-
ra fuit miseratio fabrican-
do nec magnificētia vestium ad ornatum defuit:

l. Pheretrum. SERVI. Græce q; proov. dicitur. Vnde
per Dy. resim pheretron pheretrū facit. Nā latine capulus
d. est. Vn ait Plaut. Capularis fenex. i. vicin capulo: q dō-
ctus capulus ab eo q corpus capiat. m. Vimine
querno. S. Sūt aliq durę deriuatōes: tm eis sic vtimur: cum
adiunctiōe alteri nois: vt quernū vimen. Item columnum
veru: vt. Pinguia q in vrbū torrebim; exta columnis: sicut
num lignū: vt Hora. Olim tricus erā sicutū inutile lignū.
Itē apriginū callū: per aprinum. n. Obtentu fron-
tium brā. S. veluti camerā qndā capulo ramorū extēsiōe fece-
runt. o. Agresti sublimem stramine ponūt. SER.
Hoc est super frondes ponunt. Nam hic reddit quod omi-
serat supra dicens: extructos toros: nec addens vnde. CRI.
Stramine. Et frondes & paleas: et quicquid ea gratia sub-
sternimus: vt quod super imponendum mollibus exci-

ut Achilles. DO. Quibus spoliauerat hostem. Ambigue dictum: vel quibus visus fuerat: dū hostes interimeret: vel quibus victor hostes spoliauerat. Ultima tñ snia melior est. C. Quibus spoliauerat: Pallas potius q̄ aeneas. e. Vinxerat. C. Nam capiuos hostes ad sepulchrū ducis interfecti iugulabāt. Inde sequētibz tempibz: damnati capite pugnare i magnos viros tñ iunere cogebant: vt eis q̄ sanguis i spargerēt: donec gladiatores puenirent. f. Vmbra inferna. S. pprie. Nam inferi sunt sacra mortuorum. g. Celo sanguis. S. pro celoru: vt supra. Capiti uoc̄ regi pfundat sanguie flammās. h. Indutos trūcos. CR. ad q̄ndā trophēi spēm. i. Ipsos ferre du. S. suos q̄ illis p̄ceperant. Melius tñ est: iubet trūcos ferre ipsos duces: hoc ē dū spolia: vt trophēa ipsos duces dixerit: sicut sup. Manibusq̄ me in mecenius hic est. CR. ipsos duces. vt maiorem auctatē h̄ret res: vt duces funtis intellige. k. In malisq̄ noia ligi. S. Inimici tñ dicit aut affixos trophēis titulos cū noibz occlorū. l. Ducitur infosce accestes. S. q̄si q̄ cōster natus nimis dolore ire n̄ poterat. Et hñ ex rerū pmutatōe exp̄ssit doloris magnitudinem dicēs: ita doluisse accestem: vt pene carere hūano sensu p̄se tendi posset: & equū ita sensisse interitū dñi: vt in hūanū migraret affectū: Nam & lachrymabat & sponte se q̄bat cadauer. G. Ducit in foelix quo confectus accestes. Pathos ab gati: Sic ille. Et fauni m̄ ferre senectē. m. Foedans. S. vel cruerans vel lacerans. n. Terre. S. in terra. o. Positis i signibz. S. sine phaleris. x. Aethō i lachrymās. S. Aethon nomē equi: q̄ & aurorę equū vocat. Q. aut equū dīc lachrymare nō mirū est: cū Homerus etiā diuinitatē induxerit. C. Aethon. Nomen equi pallatis deductū ab vno ex equis solis. Erant enī Pyrius: eous: ethon: & phlegon: Q. autē eū ex delirio dñi i lachrymātē scribit: nō oīno poeticū est. N i equos vī chorā exultare: atq̄ referri & leticiā ostendere: et cū victi fuerint summo moerore conficiteri: q̄ naturalē historiam tradidere assumāt. Nam Plī. ait: Prælagiunt pugnā: & amissos lugent dños: lachrymasq̄ interdū delirio fundunt. Interfecto Nichomede rege: equus delirio vitā finiuit: ac multa alia in eadē sententia ponit. q. Cetera Turni victor habet: καὶ τὸν ποσειδάων. & alia ei sus

stulisse intelligamus: nō tñ baltheū: vt legitur supra. r. Maestra phalāx. S. lingua Macedonū legio. Q. autē aste moesta: archades intelligim⁹. s. Teucriq̄ tyrrheni. S. Hoc inferet: et est qd̄ ait supra. Et toto lectos ex agmie mitit. Mille viros. t. Versis archades ar. S. lugenti more mucronē haitē. f. cuspidē cōtra terrā tenētes: scuta etiā inuēientes p̄pter numina illic depicta: ne eorū simulacra cadaueris poluerent aspectu: vt nōnullis frustra placet. Nā lugētiū mos est prioris hitus immutatio. v. Alias hinc ad lach. S. ad aliam sepulturā. x. Salue æternū mihi maxia pala æternūq̄ vale: S. Varro i libz logistoricq̄ dicit. Ideo mortuis salue & vale dicit: non q̄ valere aut saluē esse possint: sed qd̄ ab his recedim⁹ eos nūq̄ visuri. Hinc ortū est vt etiā maledicti significatōq̄ interitū vale obtineat: vt Teren. Valeat q̄ inter nos dīssidū volūt: hoc est ira a nobis discedat: vt nūq̄ ad nostrū reuertant alpectū. Ergo cū mortuo dñi vale: nō etimologia cōsideranda est: sed consuetudo: q̄ nullis vale dicimus nisi a quibus recedamus.

Vinxerat & post terga manus q̄s mitteret vni
Inferias: celo sparsuros sanguine flāmā: (bris:
Indutosq̄ iubet trūcos hostilibus armis
Ipsos ferre duces: inimicq̄ nomina figi.
Ducitur in foelix quo confectus accestes:
Pectora nunc foedans pugnīs: nūc vnguibus
Sternitur: & toto piectus corpe terre: (ora:
Ducunt & rutulo perfusos sanguine currus
post bellator equus politis insignibus ethon
It lachrymās: guttisq̄ humectat grādibus ora
Hastam alij galeāq̄ ferūt (nam cetera turnus
Victor habet) tū moesta phalanx teucriq̄ sequūt
Tyrrhenicq̄ duces: & versis archades armis.
postq̄ omīs longe comitū p̄cesserat ordo:
Substitit Aeneas: gemituq̄ hec addidit alto.
Nos alias hinc ad lachrymas eadē horrida belli
Fata vocant: salue æternū mihi maxime pala:
Aeternumq̄ vale: nec plura effatus: ad altos
Tendebat muros: gressumq̄ in castra ferebat.
Iamq̄ oratores aderant ex vrbe latina
Velati ramis oleę: veniamq̄ rogantes:
Corpora p̄ campos: ferro quę fusa iacebant:
Redderet: ac tumulo sineret succedere terre:
Nullū cum victis certamen: & ethere cassis.
parceret hospitibus quondā sacerisq̄ vocatis.

ut Achilles. DO. Quibus spoliauerat hostem. Ambigue dictum: vel quibus visus fuerat: dū hostes interimeret: vel quibus victor hostes spoliauerat. Ultima tñ snia melior est. C. Quibus spoliauerat: Pallas potius q̄ aeneas. e. Vinxerat. C. Nam capiuos hostes ad sepulchrū ducis interfecti iugulabāt. Inde sequētibz tempibz: damnati capite pugnare i magnos viros tñ iunere cogebant: vt eis q̄ sanguis i spargerēt: donec gladiatores puenirent. f. Vmbra inferna. S. pprie. Nam inferi sunt sacra mortuorum. g. Celo sanguis. S. pro celoru: vt supra. Capiti uoc̄ regi pfundat sanguie flammās. h. Indutos trūcos. CR. ad q̄ndā trophēi spēm. i. Ipsos ferre du. S. suos q̄ illis p̄ceperant. Melius tñ est: iubet trūcos ferre ipsos duces: hoc ē dū spolia: vt trophēa ipsos duces dixerit: sicut sup. Manibusq̄ me in mecenius hic est. CR. ipsos duces. vt maiorem auctatē h̄ret res: vt duces funtis intellige. k. In malisq̄ noia ligi. S. Inimici tñ dicit aut affixos trophēis titulos cū noibz occlorū. l. Ducitur infosce accestes. S. q̄si q̄ cōster natus nimis dolore ire n̄ poterat. Et hñ ex rerū pmutatōe exp̄ssit doloris magnitudinem dicēs: ita doluisse accestem: vt pene carere hūano sensu p̄se tendi posset: & equū ita sensisse interitū dñi: vt in hūanū migraret affectū: Nam & lachrymabat & sponte se q̄bat cadauer. G. Ducit in foelix quo confectus accestes. Pathos ab gati: Sic ille. Et fauni m̄ ferre senectē. m. Foedans. S. vel cruerans vel lacerans. n. Terre. S. in terra. o. Positis i signibz. S. sine phaleris. x. Aethō i lachrymās. S. Aethon nomē equi: q̄ & aurorę equū vocat. Q. aut equū dīc lachrymare nō mirū est: cū Homerus etiā diuinitatē induxerit. C. Aethon. Nomen equi pallatis deductū ab vno ex equis solis. Erant enī Pyrius: eous: ethon: & phlegon: Q. autē eū ex delirio dñi i lachrymātē scribit: nō oīno poeticū est. N i equos vī chorā exultare: atq̄ referri & leticiā ostendere: et cū victi fuerint summo moerore conficiteri: q̄ naturalē historiam tradidere assumāt. Nam Plī. ait: Prælagiunt pugnā: & amissos lugent dños: lachrymasq̄ interdū delirio fundunt. Interfecto Nichomede rege: equus delirio vitā finiuit: ac multa alia in eadē sententia ponit. q. Cetera Turni victor habet: καὶ τὸν ποσειδάων. & alia ei sus

y Oratores. S. Legati a perorando p̄repub. nominati. CR. Iamq̄ oratores. Ostēdit q̄ ampla fuerit victoria: cū ita se victos hostes faterentur: vt statim ad pacē petendā se se submitterent. Ostēdit etiam qd̄ vultus regis auctoritas possit. Nam absentia Turni hęc pene omnia euenerunt. z. Vrbe latina. S. plati nūd est de laure lauio.

a. Velati ramis oleę. S. nō coronati: nec em̄ lugētes decebat: sed instructi et ornati. Lin m̄ aibz oliu ramos ferentes. Sic Homerus. ὄλισυον ἐν ἑσπέρῳ. Velati autem ornati: vt illo loco signifi cat. Victori velatū auro vitulq̄ luuentū. Cū vitis non aut velentur: aut coronentur victimę: sed ornentur. b. Veniamq̄ rogantes. SER. Beneficiū: c. Ferro q̄ fusa. S. modo interempta: alias fugata: sed dī scernunt epithetis: vt si dicas: ferro fusus ē: vel metu fusus. d. Redderet. S. Ostēdit tñ posse in Troianorū esse p̄tate. e. Et ethere cassi. S. vacuis: vnde & rhetia casses dicimus. Hoc hñ addidit: q̄ victi p̄t inouat: certamē. C. Nullū cū victis certamē & ethere cassis. Grauiissim⁹ locus et qui p̄mū ap̄ eū virū: in q̄ recta rō valet iōem p̄urbatōem supprimeret. Quapropter prio cōgressu placat⁹ Aeneas.

z
e
o
p
i
i
z
i
o
p
d
i

Eneidos

Haud asper. s. iusta.
nō cōtemnēda. Sepultus
regem officiū: generalr de-
bet vniuersis. g. Prose-
quit venia: C. q. d. statim
donat veniā. h. Insup
addit. s. accumulat verb
beneficiū dicens: pacē se
etiā viuū velle p̄stare. Pacē
autē iō defunctis: q̄a ait:
Nullū cū vicijs certamē
& gere castis. Et mor-

Quos bonus Aeneas haud aspernāda p̄cātes:
Prosequit venia: & verbis hec insup addit.
Quē nam vos tanto fortunā indigna latini
Implicuit bello: qui nos fugiatis amicos:
Pacem ne exanimis: & martis sorte premissis
Oratis: equidem & viuus concedere vellem:

tuorū pax sepultura est:
vnde eligit verbū vicijs
apiū. Quē nā. s. qm
ra & q̄lis. nam mirantis
est: nec cū dubitat: cū ip̄e
dicat indigna. C. Quē nā
for. Nam cū et se & illos
excusare velit: reicit culpā
in fortunā. & reuera latu-
nus sociat: expetuerat
troianorū: et ip̄e Aeneas
nihil aliud tentabat: sed

Iniquitate fortunę a Turno in bellū impulsū sunt: k Im-
plicuit. S. Inuoluit inuitos. l Et viuisconce. vellem. C.
Beneficia est. Velle ipsos nō fuisse extinctos: vt viuentibus
pacē dare possem. Vel dicit ita. Omnia celsi remitto. vt etiā
cū viuētibz cōuenire cuperē. m Nec veni. S. nec ve-

nissim: tempus ptempe.
C. Nec veni. q. d. nō fuit
cā veniēdi: vt vos debella-
rēt: sed vt quē fata locum
dabāt acciperē. Hinc seq̃:
venī gerā bellū cū latinis
quos icolumes eē cupio:
sed cū rege vīo a q̃ terris
fatahbz phibeor: tandem
oem culpā in Turnū reuol-
uit: accumulataq; iuidia:
qui cū bellū cā fuerit a pu-
gna discesserit. n Nec
bellū cū gēte gero. S. Sed
cū Turno: p qd corū car-
pat fauorem. o Huic
mori. S. Asiklikos. q̃si
ostendit iacētēs. x Si
bellū finire manu. S. Hoc
est cū inuicem p̃uocē. Pōt
enī & pace finire. y Vi-
xet. S. p vixisset: et ē Syno-
cope. z De sua dex-
terā. S. victoriam vī
vīā: qā duplici rōe p̃stat
victoria: aut virtute: aut
volūtatē fortūę. a Mi-
seris ciuibz. S. q̃si aliena
culpa p̃tibus. D. Mīse-
ris. Qui non in suo: sed in
Turni gēto perierant.
b Obstupere silen. S. i.
obstupēfacti sunt: & silen-
tē cepērūt. c Cōuersiq;
oculū se. C. Quo signo
iacite oī debāt admirari.
d Tum senior. S. cui ab
grate p̃stabat auctoritas.
e Odīs & cri. dran. in-
ven. iuueni Turno. SER.
VI. aut p suū crimē. i. iner-
tā quā p virtuti constat
esse contrariā: aut Turni
crimē: q tot viris mortis
cā extiterat. f Orsa res
fuit. S. coepit verba.

g O fama igēs (ing. ar. S.
Frustra ait donat. Hoc
nomē de his esse: q nō re-
cipiūt cōparationē: nā quia
augmentū recipit: et cō-
parat. Alia illa sunt noia
in qb̃ edubitatō. Vtū
cōparet vt est p̃fecto: qā
si velis cōpare incidit p̃-
fectus nō esse perfectus.

CRIST. O fama ingens
Multis dura aduersaria constituta est fama: cū ipsi se corā
respondere non possint: ergo magna laus aneg: qui famā
superet. h Caelo te laudibz eque. S. pro his q in
caelo sunt. i. diis: vt ceruleus rhybris caelo gratissimam
nio. C. Quibz caelo te laudibz eque. q. d. quibus verbis pos-
sum promere laudes tuas. Quibus te caelo. i. celestibz diis
equari pōtes. i. Iusticię ne prius mirer belli ne labo-
SERV. Figura gręca: miror illius rei: & regno illius rei: vt
ἐκθαυροῦ καὶ τοῦ οὐρανίου τοῦ βασιλέως.

Vnde Horatius ait: et qua paup̃e dantur agrestum regna
uit populorū: pro agrestibus pp̃is. CR. Iusticię ne prius.
Cum iusticiā et bellū ponat: ostendit illū et in pace et i bello
optimū esse: quibus ciuili homini nihil maius tribui pōt.
Hęc aut duo ita magna esse affirmat: vt nō possit discernere
re vtrum malus.

k Grati. C. Memores
hñfici accepti de huma-
nis celsis. l. Si q̃ dederit
viam. S. viā. i. rationem.
m Dederit for. Ia. S. Et
bene cū exceptiōe pollice
tur dicens: si volūtatē nos-
tram fortuna comitē.
C. Si qua viā dederit for.
latino. Nam fortuna dis-
iunxerat latinū ab aenea:
et nō consiliū. ergo de vo-
luntate latini nihil dubi-
tantes fortunā q̃ aduersā
illū diiunxerat optat: vt
p̃spera concillet: & sic be-
niuiolū suum regē Aeneę
reddat. n Fœdera tur-
nus. S. vī cōiugis: vī ami-
ciarū. C. Querat sibi fœ-
dera turnus. Amare in cū
hec euomit: q̃i dicat: non
esse habendā: rōnē ē: q
soli sibi seruēs: vt p̃iugio
potiret ceterorū salutē in
discrimen adduxit.

o Fatalis mu. S. q̃ audī
uerat nisi fata locū sedem
dedissent. p Saxaq;
troiana. S. Amb. i. de ait:
quasi Troianis fataliter
debita. Pepige-
re dies. S. pacti sūt ab eo
quod est paciscor & pepi-
gi: & pacti sum fac: sicut
ab eo qd ē parco et parsi
& peperci. r Pace seq̃-
stra. S. f. media et tēpalis:
nam sequester est medi⁹
inter duos alternans:
apud quē aliqd ad tēpus
sepōit. pacē ergo seq̃strā
indutias dicit. i. pacē tēpa-
lem: & mediā inter bellū
p̃teritū & futurū. DO.
Pace sequestra. Sequestra
pax ea ē q̃ sic interponit
vt non tollat: sed differat
bellum. C. Pace seq̃stra.
Sequestrem eum appella-
mus: cuius fidei credit res
de q̃ controuersia pendet
donec certū decernat: et a
quadā similitudine indutias
pacem sequestrē appellat.

• Mixtiq; impune latini. SER. apud maiores magna
erat cura fidei: adeo vt inter Porcenā et Romanos factis in-
dutiis: cū Iudi Circenses in vrbe celebrarent: ingressi hostiū
duces curiali certamine cōtenderēt: victores coronarent.
• Ferro sonat alta bipenni. S. ad Epitheton transtulit no-
men p̃p̃riū: nā bipennis p se plenū est. & securim significat:
vt crebrisq; bipennibus instant. v Robora. S. Modō
genus est ligni: nam est inter specialia nominatum.

• Plaustris ge. SER. sub poudre sonantibus.

Nec veni: ni fata locum: sedemq; dedissent:

Nec bellum cū gente gero: rex nostra reliquit
Hospitia: & turni potius se credidit armis.

Aequius huic turno fuerat se opponere morti:

Si bellum finire manu: si pellere teucros

Apparat: his decuit mecū concurrere telis.

Vixet cui vitā deus aut sua dextra dedisset:

Nunc ite: & miseris supponite ciuibz ignem.

Dixerat aeneas: ollebustupue re silentes:

Conuersiq; oculos inter se: atq; ora tenebant.

Tum senior: semperq; odijs: & crimine drances.

Infensus iuueni turno: sic ore vicissim

Orsa refert: o fama ingens ingentior armis

Virtroiane: quibus caelo te laudibus eque.

Iusticię ne prius mirer belli ne laborum:

Nos vero hec patriā grati referemus ad vrbē:

Et teli qua dederit viam fortuna: latino

Iungemus regi: querat sibi fœdera turnus.

Quin & fatales murorum attollere moles:

Saxaq; subuectare humeris troiana iuuabit.

Dixerat hec: vnoq; oīs eadem ore fremebant:

Bis senos pepigere dies: & pace sequestra

per syluas teueri: mixtiq; impune latini

Errauere iugis: ferro sonat alta bipenni

Fraxinus: euertunt actas ad sydera pinus:

Robora nec cuneis: et olentē scindere cedrum:

Nec plaustris cessant vectare gemētibz ornos.

¶ y. Quę mō vic. la.
pal. fe. 8. Bene mō: vno
ei eodēq; die: et fortiter fe-
cit & perit: vt. Hęc te pri-
ma dies bello dedit: hęc
eadē aufert. C. Quę mō
victorē. Ex q̄ re ostendit
q̄ variā mutabilisq; sit
fortuna. Quāq; instabil.
z. Arcades ad portas
ruere. S. eos dicit: q̄ intra
ciuitatē sunt. CR. Arca-
des ad por. ruere. Distri-
buto ē: nā magn⁹ lusus

¶ Et iam fama volans tanti p̄nuncia luctus
Euandrū euandriq; domos: & moenia replet:
Quę modo victorem latio palanta ferebat.
Arcades ad portas ruere: & de more vetusto
Funereas rapuere faces: lucet via longo
Ordine flammārū: & late discriminat agros.
Contra turba phrygū veniēs plangētia iungit

fuit virorū funeri occur-
rentiū: maior mīserū ira
vibē. Maxim⁹ autē Euan-
dri: cui a p̄cipio vocem
dolor p̄ripuit.
a De more vetusto. S.
Quia antea p̄ noctē cada-
uera p̄funerabāt cū facu-
lis. b Rapuere faces. S.
raptim et festinanter tula-
re. c Discriminat. S.
diuidit: vnde discriminē cō-
pitio muliebū dicitur.

d. Postq̃ m̃es. D. Vel pro mulierib⁹ posuit. Vel matres eorū q̃ celi fuerāt. e. Incendūt. S. implent: vtdamortē incendūt coelū Troesq; latinisq;. f. Via vlla. S. Nec etatis imbecillitas: nec sequitas regia. g. Pheretro palāte repos. S. Posito pallantis pheretronam Antiprosis est. h. Non hęc o pala dederas pmissa parēt: Cauti⁹ vt iquo velles te cre. mar. ti. S. Duplex expositio ē. aut em hoc dicit: Nō em mihi talia pmitterbas: vt credēte te cautius dimicaturū: vt intelligam⁹ pallantem proficiscentē promissile pri victoria: cedem hostiū: plurima spolia: q̃ enim hoc cogitat cauteq; oblitiscitur auditate pugnādi. Aut certe non: pro n. Ine nempe accipiam⁹: vt in Terentio. Nō tu hūc rus hūc pdisse aiebas: id est non p. nēpe: vt sit sen tis. Nempe mihi hęc dederas pmissio discedens: quia cauti⁹ fueras dimicaturus. i. Haud igit. CR. Oratio hęc artificio summo exornata: cui⁹ vi res facit ex similib⁹ hactenus interpretatis orōnibus intelligemus: accusauerat patrū: q̃ sibi inobrepans fuisset: nūc cōdit nō ex impia cōmuniā: s; ex magna animi audacia: et gl̃e cupiditate peccasse.

k. In armis. S. apud armatū: cui⁹ consiliū cupiditas victorie plerūq; con turbat. l. Primitie iuuenis misce. C. Exclamatio. est p̃ quā cōdignē for tunam statim a principio Palanti inimicā fuisse: et p̃ma militie rudimēta durissima exutisse: et sua vota mime fuisse exaudita. m. Vota p̃cesq; meę. S. Supra fors & vota facit: n. Tuq; o scitissima coniunx foelix morte tua. C. Maximū infelicitatis argumētū: Nā etiā si q̃ in foelices fuerit: n̄rū cala mitatū cōpatiōe foelices p̃t appellari: vt illud: O ter q̃terq; beati quis ante ora patrū t. f. m. a. c. o.

o. Foelix morte tua. SER. Ea re foelix qua cetera dolent. p. Viuendo vici n. a fata. SER. diu viuēdo: vt in Bucolicis Olycida viui puenimus. Vici autē mea fata: per naturalē ordinē vita longiore superauit: Nāq; hic ordo naturalis est: vt sint parentibus supersites filii. Fata ergo generalia dixit: referens se ad naturalem ordinem: non ad

Agmina: quę postq̃ matres succedere tecto Viderunt. moesta incēdūt clamoribus vrbem. At nō Euandru potis est vis vlla tenere: Sed venit in medios: pheretro pallante reposito Procubuit sup: atq; heret: lachrymasq; gemēsq; Et via vix tandem voci laxata dolore est. Non hęc o pala dederas pmissa parenti Cautius vt iquo velles te credere marti? Haud ignarus eram quātū noua gl̃a in armis: Et p̃dulce decus primo certamine possit: primitie iuuenis misce: bellicq; propinqui Dura rudimenta: & nulli exaudita deorum Vota p̃cesq; meę: tuq; o sanctissima cōiunx: Foelix morte tua: neq; in hūc seruata dolore. Contra ego viuēdo vici mea fata: superstes Restarem vt genitor: trou socia arma secutū Obruerent rutuli telis: animā ip̃e dedissem Atq; hęc pompa domū me: nō palāta referret. Nec vos arguerim teuci: nec foedera: nec quas Iunximus hospitio dextas: fors illa senectę Debata erat nostrę: qd si immatura manebat Mors natum: celis volscorum milibus ante Ducentem in latium teucroscecidisse iuuabit. Quin ego non alio digner te funere pala: Quaz pius Aeneas: & q̃ magni phryges: & qua Tyrrenicq; duces: tyrrenumq; exercitus ois: Magna trophea ferunt: q̃s dat tua dextera leto Tu quoq; nunc stares imanis truncus i armis: Effet par etas. & idem si robur ab annis, Turne: s; infelix teucros qd demeror armis

fatum propriū. Nam fata supare nemo hominū potest. Vnde multi sic distinguunt. Contra ergo viuendo vici vitā. f. filii. nā hoc est supstes restare: vt genitor: vt mea fata: p̃ exclamationē dictū est. Sciendū tñ est irōnabilia dolentibus dari. C. Vici mea fata. Hyperbole est: non enī sua fata vicit. Sed cū volumus longā alicuius vitā dicim⁹: vixit plusq; sibi a fato concessum fuerat: vt tantā videret calamitatē. Multi enī ppter longiorem vitam i eas calamitates inciderūt: quas si prius decessissent: omni no euitassent: qd de Priamo testat. q Restarem. S. essem.

r. Troum socia arma secutū. C. Incepat seipsum q̃ nō potius ip̃emet in bellū p̃cesserit: & in quo p̃mortuus filii fun⁹: nō aspexisset. s. Dedissem. S. credidissem. t. Nec vos arguerim teuci. S. Exonerat eorū pudorem: ne videat causa orbitatis fuisse: dicens hoc sibi fata liter debitum. CRIS. Nec vos argu. Non tñ iputat mortem filii Troiāis: qui illū in bellū abduxerint: sed fato fug senectę. Illis autem debere fatetur: q̃ postq; filio moriendum erat: cū tanta gloria mortuus fuerit.

v. Senectę. SER. deest etatis. nam senectā gras dicitur. Salustius. Senectā iam grate: per se autē plenum est: si senectus distamus.

x. Ducentem in latium teucroscecidisse iuuabit. SERVI. Lucrum quodāmodo purat impendisse pro amicorum foelicitate filium: qui mortu fuerat acerbo funere fataliter debet⁹: & est a qualitate beneficii solatium.

y. Non alio digner te funere pala. SER. Latēter hic Aeneas ostenditur p̃ie

tas quę in amici funus tanta cōtulit: vt pater amplius p̃stare non posset. z. Tu quoq; nunc stares immanis truncus in armis. SER. Sicut isti duces: de quibus hęc sunt trophea. Nam supra ait: Indutosq; ruber truncos hostilibus armis ip̃os ferre duces. a. Effet par etas. S. Vel mea vel filii: Nam ad vtrūq; p̃t referri. b. Teucros qd

Eneidos

demoror armis. SER. ab armis. Et videt dicere: di mittendi sunt troiani: ut morte Turni satisfiat doloribus meis: quod etiam hic posteriora significant.

c Meritis vacat hic tibi. Fortūq; loc. S. Ni hil est aliud qd possit: vel virtus tua: vel fortuna p̄stare. Nam his reb' victoria cōtingit: nisi ut occiso Turno: & vindice filium: & patrem p̄suleris orbari.

d Sed gnato: ma. p̄ferre subimos. S. ac si diceret. hanc solā esse cām q̄ eū cogat ad virg

Vadite: & hac memores regi mādata referte.
Quod vitā moror inuisam palante perempto:
Dextera causa tua est: turnū natoq; patriq;
Quā debere vides: meritis vacat hic tibi solus
Fortunęq; locus: non vitę gaudia quero:
Nec fas: sed gnato manes perferre subimos.

& sepulturā res agitur: dicit extulerat: Nam et efferre ad sepulturam ferre. Item i quarto: ga est nauigatur? Aeneas

patientia: ut filio: Turni nūciet interit. Te Mi seris mortalib'. S. q sunt subiecti tot casibus. Homer. Axiolois iBporoigi id est miseri mortalibus: non timidis.

f. Extulerat lucem. SER. VI: Asinius Pollio dicit vbiq; Virgi. in diei descriptione sermone aliquem ponere apud p̄uib' reb'. ut hoc loco: quia funeri

relicetur? Didone: dicit. Tithoni crocū linqns aurora cu
biler quod licet supflūū stantimulds tñ locis inuentur:
g Opera atq; labores. S. Hoc opus & hec opa: tunc dici

mus qñ negotiū ipm qd
genit significamus. Si aut
iominigenis dixerim
opras: ipas psonas que
alqd faciūt significam.
Sicut custodia dicit que
custodit: vt. cernis custo
dia qualis: nam vt hi qui
custodiūt custodia dicāt.
viurparū est. vnde male
est in vñ custodia audi
tur. h Constituere py
ras. S. Pyra est lignorū cō
geries: rogos cum ardere
coeperit dicit. Bustū ve
ro iā exstū vocatur: quē
ordinē seruat poeta d. cēs
Constituere pyras. Itē sub
lectū ignibus atris. Itē
Ter dicit accensos decur
re rogos. Itē. Semiusta
q; seruant busta.

Moerere tulere patrū.
SER. quia apud varias
gentes diuersa fuerunt ge
nra sepulcrū. inde est q
ali obstruitur: ali exurū
tur: ali ppias remittunt
ad patrias: aliū diem: vt
nunc iſti: aliū noctē: vt
sup Palas. Et perice has
varietates Virgilī osuit.
Nāq; Brachyus q omia
vult ex igne cōstare: dicit
debere in ignē corpa resol
ui. Thabes vero: q confir
mat omnia ex humore p
cratididit: obruenda cor
pora vt possint hūore re
solui. k Ignib; atris:
S. Atqui ignes atrī non
sunt: sed epitheton traxit
de negotio: vt atris dice
ret hoc est funebribus: vt
paulo p. moestū funeris
ignē. i. funebrē: Nā moe
stus est nō pignis.

Condit in tenebras: S.
id est fumi obscuritate cō
pletur. C. Condit caligie
coelum: Hyperbole est.
m Ter circum. C. Sic enī
cōstitutū erat apd antiq;
n Cincti fulgentibus ar
mis. S. Frustra hoc epi
theton notat: tritici: qñ cir
cūstites rogos: alia arma
habere debuerunt. Ciu
cū. i. instructi. o Decur
re. S. i. p. circa rogos cur
re. Bñ aut ait decurrere:
nō decurrere: Nā pba q
in pterito pfecto primam
syllabam geminant: vt curro cucurri: & tondeo totorū
dicum cōposita fuerint: geminare nō pñt. Nam neq; decu
curre: neq; detotondi dicim;: excēptis tantū duobus Do
& lto. p Spargit. C. Hec oia oñdūt ingētē luctū:
q Clangorū tubarū. S. Ante sñā mortuū ad tubā dedu

cebant. vnde Persi. Hic tuba candelę: tandemq; beatus
alto. Compositus lecto crallīs luctatus amonīs: in portas
rigidos calces extendit. C. Clangor tubarū. Adulatorū em

funera tubiszc. Idē inueni
es apd Homerū in funere
Hectoris. puerorū vero ty
bia celebrā. Hec enim
in Archemori funere dat
Stati;: quo i loco ait: La
ctātius hoc iubere pisco
rū religionē: addit Acron
q; lidis tybis lera: phry
giis moesta caneantur:
t Hinc alii spoliis oc. di.
la. S. scdm sag gentis ritū:
alii hostilia arma: alii pec
emptorū cremabant.

seruantes ro. S. nimio
scilicet cursu. Alibi: volee
vi feruidus axis Horat;
Metacp feruidis cuitat
rotis. t Nō foelicia re:
S. quib; defendere nequi
uerunt. v Maſtant
corpa mortū. SER. aut in
morte: aut mortū ipsi deg
Stati;. In scopulis: mors
sua sedet. Luca. Ipamq;
vocatam. Quem peratē
nobis mortem tibi coe
fateri. Circa autē ideo: q
Homerus dicit: in morte
Patrocli circa corp; extit
cti tam homies q; peco
ra immolabant: & vno
igne cremabant. Vñ est i
fexto: Oſſaq; lecta cado
textit coringus aheno.

x Raptas. S. raptim ab
ductas. Nā post indutias
rape nō poterāt. Aut cer
te raptas añ: belli. f. rpe.
y Stellis ap. S. cōiunctū:
z Nec min; innume
ras. S. Hoc loco multis re
bus oñdit immensam q
dem factā esse rutulorū.
a Et corpa pñm. C. opti
ma distributio. Nā excel
lentes: hēbant a qb; in
patriā referent. Vulg; p
& qui ex longinq; vene
rant: coaceruatim vrebau
tur. b Finitimos. S.
qui em elōginq; venerāt:
referri non poterant.

c Vrbic; remittunt. S.
Deest vnicuiq; & memi
nit antiq; consuetudinis.
Nam ante etiam homies
in ciuitate sepeliebant: qd
postea Duellio consule se
natus prohibuit: & lega
uit: ne quis in vrbe sepeli
retur. Vnde imperatores
& virgines veste: quia le

gibus non tenerentur: in ciuitate habent sepulchra: deniq;
etiam nocentes virgines veste: licet viuē: tamen intra vrbe
in campo scelerato obruebantur.

d Nec honore. SER. quia nec numero: nam aliud verū
bum pendet ex altero.

Aurora interea miseris mortalibus almam
Extulerat lucē: referens opera atq; labores.
Iam pater Aeneas: iam cūruo in lictore tarchon
Constituere pyras: huc corpora quisq; suorum
More tulere patrū: subiectisq; ignibus atris
Condit in tenebras altum caligine coelum.
Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos: ter moestū funeris ignem
Lustrauere in equis: viulatusq; ore dedere,
Spargitur & tellus lachrymis: spargūt & arma.
It cēlo clamorq; virum: clangorq; tubarum.
Hinc alij spolia occisis direpta latinis
Coniiciunt igni: galeas: ensesq; decoros:
Frenaq; feruentesc; rotas: pars munera nota
Ipforum clypeos: et non foelicia tela.
Multa boum circa maſtant corpora mortū:
Setigerosq; sues: raptasq; ex omnibus agris
Inflammā iugulant pecudes: tum lictore toto
Ardentes spectant socios: semiustaq; seruant
Busta: neq; auelli pñt: nox humida donec
Inuertit coelum: stellis ardentibus aptum.
Nec minis: & miseri diuersa in parte latini
Innumeras struxere pyras: & corpora partim
Multa vñ terre infodiunt: auctaq; partim:
Finitimos tollunt in agros: vrbic; remittunt
Cetera: confusq; ingentem cedis acervum:
Nec nūero nec honore cremāt: tūc vndiq; vasti
Certatim crebris collucent ignibus agri.

Eneidos

¶ e. Confusa ruebāt
Ossa fo. S. Aut qā dixit
simul multos crematos:
aut si ad honoratorū ca
dauera referas: vt sup̄ di
ximus: confusa ppter an
malia simul concremata:
¶ Ruebant .S. de cine
ribus eruebant.

f Tepidoq; onerabant
aggere terræ. SER. Hyp
palage: hoc est ossa tēpi
da. g. Iam vero in tectis.

CRIST. Miram & summo
ardifico comparauit varietatem: vt cum & apud Archas

¶ Tertia lux gelidā celo dimouerat vmbra.

Moerentes altum cinerē: & confusa ruebant

Ossa focus: tepidoq; onerabant aggere terræ.

Iam vero in tectis prædiuitis vrbe latini.

præcipuus fragor: & longe pars maxia luctus.

f Et longa pars maxima: SER. Valde hoc est melius q̄
legatur & longi.

des: & apud Troianos: et
apud latinos eūdem me
rorem exprimere vellet:
tamen hæc omnia distin
xit: tamen maiore meror
rem dat latinis: quia ma
iore clade essent affecti.

h Prædiuitis: RER. mo
re græco epitheton incon
gruum hoc loco posuit.

k Hic mres. S. quia scit hec nota ad aliqd pertinere: nō ad didicisse: et habent filios: aut maritos: aut frēs: **l** Dirū. **o** C. Hec deos ira puenerit: ergo iniustū: & plenū suppletio. **m** Turnūq; hy. **C** Nā oēm cām belli a Turno pfectū volebāt: q ne amitteret Lauūq; cōiugū id moueri curauit: nulla hita rōne fatōrum.

o Ingrauat hec drances: Quapropter ipsum solū obitendū ē armis: cum omne certamē sumat: vt ipse regnet. **n** Iubēt. **S.** volunt: exposcunt.

o Ingrauat hec drances: **C.** Oñdūq; solet vsu venire: q i repub. sint semp aliq; qui i omne cōsulāt: & sua libertate frati: dum viliat publicē cōsulant nō recusat principū odiū subire. Contra so esse ple rosq; qui factionē secuti principib; fauēt: pferim illorū extant aliq; in rem publicā: merita aut virtutib; excellāt. **p** Testat. **S.** testificat etiā legatorū fidem: qui cū eo fuerūt.

q Obumbrat. **S.** subaudi: tumū: uet; defendit. Et est trālatio ab arboribus. Hoc ac dicit: amor regis ad fauorē popularē psumū pderat turno.

r Meritis sustētat fama trophēis. **S.** quia multos occiderat: vt etiā ipse dixit. **Ecce sup. S.** Insup ad cōmulationem malorū. **D.** Ecce. Inopina tū pnuat malū hec di dior: & graue fatis ac vēmēs. **C.** Ecce sup moēs st. Sepe euenit: q foritū aliqd afferat: qd in dubiis cōsultatōib; maximū afferat momentū. Nā eadē rīsa Diomedis: Si p' ca; pū cōsiliū relata sciuisset pauū mōmētū at ulisset.

t Moesti. **S.** Hoc termo nihil eos egisse signifi cat. **v** Magna Dio. ab vr. **S.** legitur & magni.

x Nil dona neq; au. **S.** Ordine legatōis exequi dicens: pfecta inaniter esse omnia: que possent effica ces legatū pscere auro: pre ce: pmissioe. **D.** Neq; aurū. Qd quidē etiā q nullo odio cōmoti sunt in p bū exat: & ad iniurias: vt phauit in pigmaleone

y Pacem Troiano ab rege petendū. **S.** Sicut diximus cum pergerundū modum aliquid dicim; per accusatiūm elocutionem formemus: necesse est. **Lur** creus: Aeternas quoniā poenas in morte timendū. Item Salustius. Castra sine vulnere introitum. Nam castra acci satius pluralis est: quā multis errorē facit: vt videatur esse nominatiuus: quia neutra tripora sunt: & similis est nominatiuus accusatio. **z** Deficit. **CR.** animo et cōsilio. Nam neq; tumultuanti Turno satis tuto aduersari poterat: & Aeneā ad diis fauē: & a fatis videbat: pferat

tū cum ira deorū tanta strage afflictos latinos cerneret. Quapropter veluti sapiens: vir cum egeret consilio ab aliis sumendū censuit: pferim a primis: qui ceteros auctoritate & sapientia antebāt. **a** Rex ipse latinus. **SER.** Qui aut consolari debuit: aut defendendē reipublice: aliud

intre consilium.

b Fatalem Aeneā manifestō numine ferri. **SER.** modo pernitosum omibus Aeneam.

c Manifesto numine. **SER.** id est manifestō deorū iudicio: ad Italiā venisse: numinū ira testat: quam cognouim; tantorū cede sociorum.

d Alta intra limina cogit. **S.** Queritur cur ad priuatam domum conuocetur senatus: qui non nisi ad publicā: & augurato condita loca cōuenire cōsuevit. Sed scimus domū latinū augurato conditā: & eandem: tam templū fuisse: q curiā. Namq; in superioribus legim; templū augustinū: id est augurio conditum. Inde paulo p hinc sceptrā accipe: et pri mos attollere fauces. Regibus omē erat hoc illi curiā templū. Merito ergo ad domū regis: quasi ad publicū locum conuocaf senatus. Nam ait in septimo: Talis intus templum ditum: patriaq; latinū se de sedens. Idcirco etiā in palati atrio: quod augurato conditū est: apd maiores consulabatur senatus: vbi etiam arietes im molabāt: qd in vii. libro diximus Virgiliū ad latinū transtulisse domū. Mut et dicunt perire Virgiliū le cisse: nec templi nec curie hoc loco cōmemoratōes. **S.** tū dixisse: intra regia: vt ostenderet consilium quod intus nō esse complendū: quia nec rite est inchoatū: ea ei q dicit latinus: effectu carebunt. **DO.** Alta limina. interio rem partē domū intelligit: & nō curiam quā descripterat: in q de rebus latis agebat. **c** Olli. **S.** scdm Ennīū. **D.** Olli cōuenere. Ostendit q cupide ppter

magnitudinem periculi omnes concurrerent.

f Fluunt. **S.** festināter incedūt. **C.** Fluūt plenīs viis. Ostendit & pmos fuisse: et cū celeritate venisse. **g** Et primū sceptrū. **S.** Primū inter sceptriferos: Nā apud maiores omes duces cū sceptris ingrediebāt curiā. postea coeperūt tū ex consilibus: et signū erat eos consules fuisse. **h** Aetola ex vrbe re. **S.** quā cōdiderūt hi q de aetolia venērūt grēcis pro uincia: vnde Diomedes hūit socios de tribus ei; ciuitatib; quas h; aetolia Pleurū: Olenon: Calydō: sic q Aetola dixit ex vrbe: & vt tandē cuboia cum arū allabatur oris.

Eneid

1. Inuidisse deos. S. Schenell filius Cylabarus: Aegialiam: Diomedis vxorē cognouit adulterio: Quo cōpto Diomedes reuertit nouit: sed in Apulie paribus sibi sedem condidit: qd̄ veneris dolo d̄r eē p̄fectū: quā i bello Troiano vulnerauerat. Vñ ait inuidisse deos. s. Pulchram Calydonā viderē. S. Vñ de supradictis ciuitatib⁹. t. Nūc etiā hor. vi. por. sequit̄. S. Hoc loco null⁹ dubitat fabulę hui⁹ ordinē a Virg. lo esse conuersum. Nam Diomedis socios constar in aues eē cōuersos p⁹ ducis sui interitū: quē extinctū patienter dolebāt. Hinc hę aues hodieq; latine Diomedeg vocant̄. q̄s greci herodios dicunt. Habitabāt aut̄ in insula: q̄ est haud longe a Calabria in cōspectu Tarentine ciuitatis: qn̄ etas de his auib⁹ d̄r. q̄ greci nauib⁹ legē occurrant Romanenib⁹: latinas venientes fugiat mēores oris gūis sue. Et q̄ Diomedes ab illis inirempus ē. C. Nunc et horribili. Et socii amissa petierunt ethera pennis. Aristo. in li. de mirabilib⁹ auditu ait: Diomedē ab Aenea occisum & loco in q̄ impauerat occupato. Interfecto: illi honores diuini in insula ab eo Diomedea appellata: tēplū cōstituit̄. e. et socii in aues cōuersi in sulā illā incolūt: Diomedeg a latinis: a grec. gro. dii vocant̄. Greci sic ad nauigantibus legē applaudunt: Ceteros omes infestant. Sunt qui dicāt hoc scōico ita fictum esse: q̄ magna celeritate nauigantes pyratiam exercebāt: & soli grecis parebant. Theodotius ait: illas singulis annis aquā rostris in templū illud inferre: et sic iustrare. Solinus vero scribit: Nūq; a libi: nisi in insula Diomedea appere: quę e regione Campanię est. Formam autem his: eandem quę fulcis esse: colorem candidum: igneos oculos: rostra dentata: ac gregatim volitare: duob⁹ ducibus: alter qui a fronte agmē ducat: altero qui a tergo vrḡeat. Preterea eas in cāuernulis a se effossis nidificare: duplici relicto aditu: vno ab oriente quo ingreditur: altero ab occidente quo egrediantur. Grecis velut et cōstitibus applaudere: reliquis inimicari. Quotidie eadem celebrant: alis madidis: quib⁹ excussis aquā illā lustrant. Refert Strabo: q̄ in Veneris Diomedis diuinos statuit honores: et candidū equū illi imolant. In fine aut̄ sexti libri & multa alia refert: de hoc Heroe: & duas esse insulas in mari p̄pinquo Lucerie Diomedes appellatas: quarum altera habitet. altera sit deserta: & in q̄ Diomedem quidā disparuisse aiunt comitesq; in aues eē conuersos. Quę hodieq; māsuescāt: & huanā quodā mō vitā agere: & erga benignos māsuetudie vti: a malignis et sceleratis refugere. v. Portenta sequit̄. S. Reuera em̄ portenta est homines in aues eē cōuersos. z. Et socii amissi. S. Legit nōnulli & admissa pennis: sed melius est amissi. y. Fluminib⁹.

Inuidisse deos: patrijs vt redditus oris:

Cōiugiū optatū: & pulchrā calydonā viderem.

Nunc etiā horribili visu portenta sequuntur:

Et socij amissi petierunt ethera pennis:

Fluminibus vagant̄ aues (heu dira meorum

Supplicia) & scoplos lachrymosis vocib⁹ implet.

Hęc adeo ex illo mihi iam speranda fuerunt

Tempore: cum ferro cęlestia corpora demens

Appetij: & veneris violauit vulnere dextram.

Ne verone me ad tales impellite pugnas.

Nec mihi cū teucris vllū post eruta bellum

Pergamā: nec veterum memi letor ve malorū.

Munera quę patrijs ad me portastis ab oris:

Vertite ad Aeneā: stetim⁹ tela aspera contra:

Contulimusq; man⁹: experto credite: quantus

In clypeū assurgat: q̄ turbine torq̄at hastam:

Terra viros: vltra Inachias venisset ad vrbes

Si duo p̄terea tales idē tulisset

Dardanus: & versis lugeret gręcia fatis,

Quicquid apd̄ durę cessatū est moenia troię:

Hęctoris Aeneęq; manu: victoria grauium

Hęsit: & in decimū vestigia rettulit annum:

Ambo animis: ambo insignes p̄stātib⁹ armis.

C. quia aquaticę sunt aues. z. Lachrymosis. s. i. dolentes: vel suā mutatōem: vel regis interitū. Nanq; hoc agit latenter. a. Speranda. S. p̄timēda: vt. Hęc ego si potui tm̄ sperare dolorē. b. Cęlestia corpora. S. Martis & Veneris: q̄ numia vñeravit in bello. c. Veneris violauit vulnere dextrā. S. Arustiose agit. Nā sciens ea q̄ dicuntur in fine: hęreere animis: suos casus vltimos memorat. Perit et iā Venerē a se vulneratū tm̄ dic: suppressis nomē martis: q̄ ei poterat esse gloriā: vt videat oia quę prulit odio Veneris prulisse: contra cui⁹ filiū nūc vocat ad pugnam: vt negas: etiā nūc paria formidare videat. Dextram. Scdm̄ Homerū qui ait εἰκοσι πτο. d. Tales impellite pug: S. Quarū est piculosa victoria. d. Nec mihi cū teucris vllū p̄ eruta bellū Pergamā: S. ne ei subiciat illa cōiuratio: quam apud Aulidem gregiū runt. dicit in Troię exordio: sacramētū cōiuratonis esse completū. Nāq; in Troianos cōiurauerat greci. Huc enī spectat: qd̄ dicit: nullū scdm̄ Troianis hęc bellū p̄ durū troi.

e. Nec veterū memi letor ve ma. S. Nec memi nisse volo: victoriā me arū: q̄rū null⁹ obliuisci s̄ fuit. nec letor troianorū malorū p̄ troianis malis: quę nobis bellatib⁹ prulerunt. Non em̄ p̄t de suis malis dicere: cū & mala sua nullus obliuiscat: & ea tpe paulo aut̄ memorauerit. Letor aut̄ malorū figura gręca ē. Sic Hora. Agrestū regnauit populi: p̄ agrestibus pplis. f. Munera q̄ pa. ad me por. ab oris. S. Hinc iam suasio est & cōsiliū. Nam finita est auxiliorū negatio. Vnde & paulo post

Venus ita diuidit̄ dicens. Et responsa simul quę sint rex optime regis Audisti: & magna quę sit sententia bello: sc̄s audisti. Et quemadmodum negauerit auxilia: & quod de derit nobis de pace consilium. DO. Munera quę patrijs: Qui auxilium non dat: dat consilium. S. Stetimus tela aspera contra contulimusq; manus. SER. Sensus est & cominus et de longinq; inter nos bella tractauimus. ORI. Stetimus tela aspera. Laudat Aeneam: vt deterreat latinos a bello. h. Quā? In clypeum assurgat. SER. Aut quantus est quotiens in hostem pergens erigit scutū: aut pugnandi executus est genus. Qui enim scripserunt de arte militari dicunt summū esse genus dimicandi: quotiens calcato ymbone aduersariis: se i hostile clypeū erigit miles: & ita contra stantis vulnerat terga. i. Si duo p. S. hoc est alios duos. k. Dardanus. S. pro dardani⁹ populus: & posuit principale p̄ deriuatū. Sic Home. τῶν δα τοῦ ἀνδρὸς ἀνὴρ. l. Cessatū est. S. Tardatū ē: q̄ n̄ h̄s q̄s iputer troian⁹ triūphos. vult em̄ excidit tarditate p̄ victoria cedere. m. Vestigia rec. S. retroacta ē et repulsa

Liber Undecimus CCCLXXVIII

m Hic pietate prior. S: ideo Aeneam pl⁹ laudat: quod latinis parit est vti le: vt cū credat se posse fa ciles exorare. Prior. p⁹stan tior melior. DONA. Hic pietate prior. vt facile sit impetrare pacem. C. Hic pietate prior. Dat spem posse placari: q⁹uis bello facessit. n. Qua datur. S. qua po test: quacūq⁹ ratione q⁹

Hic pietate prior: coeant in foedera dextre
Qua datur: ast armis concurrant arma cauete:
Et responsa simul que sint rex optime regum
Audisti: & que sit magno sententia bello.
Vix ea legati: variusq⁹ per⁹ ora cucurrit
Ausonidū turbata fremor: ceu saxa morantē
Cū rapidos amnes sit clauso gurgite murmur:
Vicinēq⁹ fremūt ripe: crepitantibus undis.

mittit. C. Qua dat. quasi dicat. Vele etiam iniquis conditionibus: si aliter non datur.

• Per ora turbata. S: per ora turbatorum.
p. Clauso gurgite. S: saxorum obiectione p⁹ cluso.

Uq. Prefatus diuos .S. More antiquo. Nam maiores nulla orōne nisi inuocatis numinib⁹ inchoabāt. sicut fūt omēs orōnes Catonis et Gracchi. Nā generale caput in oī bus legim⁹. Vñ Cicerō p. irrationē ait. Si quid ex vetere all qua orōne Iouē ego optimū maximū. C. Prefat⁹ diuos. Nam religiosum oportet esse bonū principū. Est aut hoc vetustissimū pla tonis Pythagoreq; insti tutum: & Romāis p̄fatis obseruātū: vt nihil accu rati⁹ incipere quā pri⁹ deos p̄carent. Oīo aut est in genere deliberatio: de let aut cōsultatio: q̄ bel lū pcedere debuit: in ferū tempus esse delatū. Ex q̄ re p̄mit aduersarios: qui incōsulte rem sunt aggressi: ex q̄ nō mirū est: si ma le successerit: capiat ergo beniuolentiā ab aduersa riis. r. An egredī sumā dere statuisse latini. S. La tēter arguit Turnū: q̄ si bi nō obtemperauit: vt hoc dus fieret in septimo. vbi dixit. Te Turne nēphas: te trāste manebit suppliciū. Nā mō hoc tps reuoluit. s. Et vellē .S. f. statuisse hoc dixit: vt vellē fecisse: & est cōpendiosa locutio cū q̄rimur nō esse factū: quod fieri debuit. t. Bellū ipor. S. Cōcepit graue iracundiā. Et sic in hęc verba proripit. Impor tunū ē qd caret portu. i. quiete: vbi nullus port⁹ ē: sicut contra oportūm: cui cōmoditas & occasio obuēit vt port⁹. Nā hoc quodāmo dicit: i. naufragiū ferē ita cōtentio: q̄a sup auduerat: piculū ēē superare troianos. D. Im portūnū. Qd⁹ defensionis nō h̄ portū: & qd piculū nō inuēit rōnis iustitiam. C. Bellū iporū. Qndit: impossibilitatē vi ctorie: cū aduersus deos bellū sumat: & aduersus viros inuictos: cum in re decernenda semper quē renda sit facilitas: aut saltem possibilitas: Cum autē duo (vt diximus) sint genera dicendi: vnū ardens erectū et in fensum q̄le Turno et Dranci accommodat: qm ingeni⁹ vi rorū concitissimis q̄drat. Alterū lene mite & appensatū. Hoc nūc latino accommodat: tū quia tale ē ingeniū hois vt omia mitiora cōcupiscat. cum q̄ pacē suāsum nō asperiori bus verbis eos exacerbare debeat: s; minorib⁹ demulcere. v. Cū gente deorū. S. q̄a a diis originē ducit. D. Cū gēte deorū. q̄re importūnū sit: q̄ em pōt ueniri defensio: x. Inuictisq; viris. S. Atq; supra legi⁹ Bis capti phryges. Sed victos. deo dicit: q̄a sequit⁹ Nec victi pnt abstinere. y. Nec victi pnt abstinere. S. Pnt abstinere mure ait: ac si dīe ret: eūā si uellent eos discedere a bellis: natura nō patit. D. Nec victi pnt abstinere ferro. Quia potuisset dici tā diu durabim⁹ vt succubāt. C. Nec victi pnt abstinere. Quāto rgo minus abstinere: cum euaserint v. ctōres.

Ut primū placati animi: & trepida ora gerūt,
Prefatus diuos: solio rex insit ab alto:
Ante equidē summa de re statuisse latini
Et vellem: & melius fuerat: nō tempore tali:
Coegere conciliū: cum muros obsidet hostis.
Bellū importunū ciues: cum gentē deorum:
Inuictisq; viris gerimus: quos nulla fatigant
Prælia: nec victi possunt abstinere ferro.
Spem si quam accitis etolū habuistis i armis.
ponite spes sibi quisq;: sed hæc quā angusta vi
Cetera: q̄ rerū iaceant pculsa ruina: (detis.
Ante oculos interq; manus sunt oīa vestras:
Nec quenq; incuso: potuit q̄ plurima virtus:
Esse fuit: toto certatum est corpore regni.
Nunc adeo quę sit dubię sententia menti
Expeditam: & paucis animos adhibete docebo.
Est antiquus ager: tusco mihi p̄ximus amni
Longus in occasum fines super usq; sicanos
Aurunci: rutuliq; ferunt: & vomere duos
Exercēt colles: atq; horum asperrima pascunt.
Hęc omnis regio: & celsi plaga pinea montis
Cedat amicitie teucrorū: & foederis æquas

z. Spem si quā accitis etolū ha. in ar. C. Maximū argu mentū: vt abstineret a bello: qm ipsi victi sunt: & aliūde au xiliorū spes omīs ablata sit. a. Accitis. S. euocatis ad iūctis. b. Spes sibi quisq; .S. subaudis sit. f. vnusq; in seipso tm spem hēat. c. S; hæc q̄ angusta videtur. S. Cete ra absolute dixit. i. exercitū auxilia vires imperi: q̄ sic videtur afflicta: quid re stat nisi vt pacē peramus. d. An oculosq; manusq; sūt oīa vras. S. ac li diceret: nō egēt narratiōe. e. Inter manus. S. EKV. εντοις χερσιν. f. Nec quenq; incuso. S. Excusatio hæc ostendit obli quā esse in Turnū orōne latini. g. Fuit. S. exha sta & cōsumpta est. h. Toro certatū ē corpe regni. S. Imperi omibus virib⁹. i. Dubię menti. S. meę. f. cogitanti. k. Est antiqu⁹ ager tusco: mihi p̄xim⁹ ai. S. Hoc lo co Donat⁹ errauit dicens Agrū quē latin⁹ donare disponit esse in Cāpania iuxta vferē flumi⁹: cuius terras vicinas Tusci aliqñ tenuerunt: vt inde dictū sit: Tusco mihi p̄xim⁹ am ni agi eūā hoc argumen to: qd illic est locus q̄ ho die p̄netū vocat: sed cō stat oīa loca ēē cāpelina: nec p̄cedit illud qd dicit: Celsi plaga pinea montis. Vñ scq̄nda est port⁹ Liuit Sisenę: & Catonis au ctōritas. Nā pene omnes antiq̄ historię scriptores cōsentiūt. Caro em in ori ginib⁹ Troianos a latino accepisse agri: q̄ iter lau rentū: & castra Troiana: etiā modū agri cōmemo rat: & dicit eum habuisse iugera. xi. C. Est antiquus ager. Qndit cōmode et si ne m̄. a. iactura posse cō fici foedus cū troianis: in q̄b⁹ p̄bis inuenies semia argumētationū: q̄ sint a facili: ab honesto: ab vñ et necē: q̄ oīa i genere deli beratio p̄siderāt. i. Tusco mi S. rybenno. m. Lōg⁹ i occa. S. ea p̄e qua in occidē ē tēdit lōgior. n. Fines sup vsq; sica. S. Vsq; ad fines q̄s siculi aliqñ tenuerūt. i. ad ea loca: in q̄b⁹ nūc Roma ē. Hęc em siculi hirauerūt p̄p̄. Vñ est & gentes venere Sitanē. o. Arūci rut. S. subaudi a supiorib⁹. Nā et supra ait. Est antiqu⁹ ager mihi: sū polli cet agrū: aut quē tanq̄ stipendiariū hēbāt rutuli et arunci: aut ad quē colendū q̄si regi op̄. ras dabāt. Vñ sup̄fluū elicit: qd ait Donat⁹: nō potuisset fieri: vt p̄sente Turno ager ru torū a latino donaret Aenē. p. i. Duros exercet coll: S. Extenuat agri meritū: q̄ vile videat ēē qd donat: nec au diē. b⁹ causā p̄stet iudicij: hinc etiā ē. Atq; horū asprima pascūt: vt sup̄. Arūci rutuliq; ferūt. i. nec op̄is suis excolit. b. Cedat ami. S. in p̄ciū cōcedat amicitie. r. Aequas di cam⁹ le. S. vt pari iter nos societate versetur. i. vt sit neuter inferior. C. Aeqs leges. Ne illis subitiū victamur.

^a Sociosq; in regno vocem⁹. SBR. Nō stipendiarios vti in quarto. Cuiq; loci leges dedim⁹. ^c Sin alios fines. C. Dat aliquā spem forte illos abituros. ^v Possuntq; solo decedere nostro. S. Scit eos fataliter ad italiā venisse. Nā audiat Fanno: externi veniēt generi. et ab illicione. Sed nos fata de

um vestras exētere terras imperiis egere suis: tū propter Turnū simulat igno rānā: vt se etiā circa equit p̄stare videat. multum est aut q; ait possunt.

^x facit ois ad vndā mātē. S. Iterum extenuat C. facit ois. Ergo sine nostro dispendio fient etā: vt clauī sunt & similia. pui bus antiqui pot⁹ aeneis q; ferreis vtebant: qm̄ es aduersus rubiginē diuti⁹ q; ferri durat: licet em̄ in antiquorū edificiorū ruinis illos eneas nō ferreos dep̄hēdere. ^y Manus. C. Artes q; qui manibus operant. ^z Naualia de mus. S. Naualia dicimus loca vbi naues sūt: sed modo de greco trāstulit et naualia posuit de trabibus: de quib; naues sūt. Nam Homer. ^u uo vidit. na uale lignum. CRISTO. Naualia locū dicit fabri cādū in quo sub tecto cōmode naues edificat: pos sunt: illa em̄ naualia dicuntur: neq; sunt trabes intel ligendē. Nā eas demonstrat cū dixit. Iacit om̄is ad vndā materies. Naualia autē dicunt edificia intra quē nūc naues edificam⁹ sic supra. Alii naualib⁹ ite

^a Centum oratores. D. Hoc ab Aenea didicisse videtur. C. Centū oratores. Vt reddat par pari. Nā & ipse Aeneas totidem ad pacē petēdā miserat: ergo dixit centū. ne numero et virtute cuiū latini cedere videretur. ne ve etiā mino ris Aeneā facere videretur q; ille fecisset. ^b Prima de gēte. S. Ex nume

to: & ex nobilitate legato tum intelligitur negotii magnitudo. ^c Eborisq; aurisq; talenta. C. Ex quo apparet: talentū de quo in superioribus diximus non esse nummum sed pondus: nam pecuniā ex ebone cudi non est repertū. ^d Et sellam regni trabeā q; insignia nostri. S. Bene nostri. Romanorū em̄ imperatō tum insigne fuit sella curulis & trabea. Nam dyadema: vt aliarum gentium reges non habebant. Et sciendum. Sellā curulem a curru dictam: q; hi tantum ea utebantur: qui tri umphali curru vecti fuisset. Sicut etiā palmata dicitur toga quam merebatur hi qui de hostibus palmā reportassent. ^e In mediū. S. In cōmune vt in mediū querebāt ipsaq; tel lus. C. In mediū. In cōmune. nam illa demū optima est consultatio: in qua remotis omnibus animi perturbationi bus: non ad nostram libidinē: sed ad publicam vtilitatem omnia referimus. Itaq; recte consultabat Atilius: cum cō uationē capitiuorum dissuadebat. ^f Tum drances.

C. Describit naturam factiosū: qui potius contra aduersari orum vtilitatem: & gloriā fertur: q; ad publicam vtilitatem cōsilia dirigat. & tamen oportet ipsum publicum commodum p̄ferre: sibi fidem tribui vult.

^g Obliqua inuidia. S. Hoc est quē nō ex aperto impugna bat. Turnū s; cū reipubli ce simlata defēsiōe lacera bat. C. obliqua. Rectam inuidiam dicere possum⁹ cum aperte illam profite mur. nam recta vīa proce dimus. ergo obliqua erit quē occultatur: & ex insi diis venit. ^h Largus opum. S. Abundans opib; diues: nō qui multa daret. C. Largus opum. Oportet em̄ qui multorū studia in populo sibi acquirere volūt: multa vti largitione: qua plurimos ciues corrumpat. Differ autem (vt apparet apud Ciceronem p̄sertim in li bro de officiis) largitio a li beralitate. L. beralitas em̄ dat: & cui debet. & quan tum: & quando: & cuius causa debet. Itaq; est vī tus Largitio vero dando plura q; oporteat: & qui bus non oportet: non ad beneficentiam sed ad cor ruptelam tendit.

ⁱ Melior. C. Potentior quē res plurimum insu ctionibus valet.

^k Frigida. C. Imbecillia. nā vis a neruis est: illi au tem summo calore fouen tur. ^l Non inutilis au ctor. S. Non inanis. Nam futilis quoddam est vas la to ore fundo angusto: q; utebant in sacris vesteg; aqua ad sacra hausta in terra non ponitur: quod si fiet piaculum est. Vnde et excogitatū vas est quod stare non possit: sed pos tum statim effunderetur. Inde & homo commissa nō retinēs: futilis dicitur. Contra non futilis: bon⁹ in consiliis: non inanis. C. Non futilis. Lycopotē est id est vehemens & potēs.

^m Auctor. C. Cuius gratia reliqui ad aliquid agendum moueantur auctores dicuntur. ⁿ Seditione potens. S. Prepōtens in mouendam non in comprimendā seditionē. ^o Incertum de patre ferebat. S. Non ignobile sed penitus ignoratum. ^p Onerat dictis. S. Hoc sermone ostendit eum re exhortationē grauatū latini. C. Onerat. Obruit. deprimit inuidiosum odiosumq; facit.

^q Aggerat iras. C. Accumulat: quia plura: pluraq; addit: quibus irē contra Turnum crescant.

^r Rem nulli obscuram. S. Callide et oratorie agit in oib; & adulatorie respōdit dictis latini. Supra enim ille dixerat. ante oculos interq; manus sunt omnia vestras: Sane quasi predictū oratorem exprimit: quia supra de eo dixit: & lingua melior. C. Rem. Nulli obscurā: quasi dicat cōsultas de ea re: quē nullam apud animos ciuū dubitationem ha beat: vnde capiat beneuolentiam ab ipsa rē.

Eneidos

s O bone rex. **S.** Bone addidit bone Et auxit epitheto dignitate: rex enim mediū est. Nam & bonus esse: & pessimus potest. **t** Mussant. **S.** Modo verē significat: alias dubi tāt: vnde Mussat rex ipse latinus. Quos generos vocet: terdū fufurrant: vt de apibus dicit: & pprie mussare ob murmurare & mutō esse vicinū. **v** Det libertatē. **C.** Onerat inuidia aduersariū: & inde captat beniuolentiā. Ostēditq; nō iccirco ciues non dare clara respōsa: quia de re dubitāt: quā omnes iustam fatent: sed quia hominē potentē: & factio sum offendere vereantur: Det ergo libertatē. **q.** d. l. hēbet nos hac seruitute q nos tanq; tyrannū pmit. **x** Flatusq; remittat. **S.** Aut ponat superbiam: aut nostros flatū remittat. id est nob respirare cōcedat. **C.** Flatus. fastū ac superbiam: vnde supbos inflatos & tumētes appellamus. **y** Cuius ob auspiciū. **S.** Inuidiose Turni auspicijs imputat: q; tantus perit exercitus: ac si diceret si malis tuis omnib; non egredere: possent forsitan superare virtute. Sane sciendū hunc exprimere quicquid verē cūde celauit latinus. **C.** Auspiciū in faustū. id est imperium nobis perniciosum & inuolū: vel dixit infestum qui malis auspicijs bellū gesserit. **z** Moresq; sinistros. **S.** Contrarios. Quia in principio Latino obtemperare noluit. **C.** Moresq; sinistros. Quos malignitate (ingenitū cōtraxit: que res sibi vitio imputari potest: magis q; infestum auspiciū. **a** Dicam equidē. **C.** Et psona sua captat beniuolentiā: cū demonstrat non impediri periculo mortis: quādo pferat q; vitia reipub. sint. Et a persona Turni: cū trahat ipm in odiū: & inuidiā dū illius vitā tyrannicam demonstrat.

b Lumina ducum. **S.**

id est pceres. vt o lux dari

danig. **C.** Lumina. principes intelligit: & totam urbē quasi ipsum vulgus. **c** Confedisse urbem. **S.** In luctū esse de metā. **d** Fuge fidens. **S.** illud respicit q; bella deseruit Iunone faciente. Fuge aut figurate dixit: p fuga fidens. **C.** Fuge fidens. Crudele est: q; tentet bella impia: & tamen possit aliquid animorū habere crudelitas. quare vt meticolosum potius q; animosum esse ostēdat hoc addit.

e Et coelū territat armis. **S.** dictū quidē Virgiliū grauitati non congruit. Sed perice hęc dranci sunt data verba: qui timida vti ratione inducitur: Vnde ei paulo post Turnus dicit. Que tuto tibi magna volan. Item pro inde tona eloquio. Item ventosa in lingua: deinde diximus drancem liberare: sed ad orationē Latini: vñ nunc dicit: Coelū territat armis quia audierat bellū importunū: ciues cū gente deorum. **C.** Coelum. Ex hyperbole inuidiā auget. **f** Vñ. **C.** Non solū confirmat quē dicta fuerant a latino: sed addit vñum esse mittendū. **g** Mitri dardandis ducib; iubes. **S.** Mitri aurū: ebur: & sellam: & cetera dici de nauibus vel agro.

Consulis o bone rex cuncti se scire fatentur:

Quid fortuna ferat populi: sed dicere mussant.

Det libertatē sandi: flatusq; remittat:

Cuius ob auspiciū infestū: moresq; sinistros:

(Dicā equidē: licet arma mihi mortēq; minec.)

Lumina tot cecidisse ducū: totaq; videmus.

Confedisse urbē luctu: dū troia tentat

Castra: fuge fidens: & coelum territat armis.

Vñ etiam donis istis: quæ plurima mitti:

Dardanidis: ducib; iubes vñ optime regum

Adhucias: nec te vilius violentia vincat:

Quin nata egregio genero: dignisq; hymeneis

Des pater: & pacē hanc æterno foedere iungas:

Quod si tātus habet mētes & pectora terror:

Ipsū obtestemur: veniamq; oremus ab ipso:

Cedat ius propriū regi: patriaq; remittat:

Quid miseros totiens in aperta picula ciues

Proicis: o latio caput: horū & causa malorum.

Nulla salus bello: pacem te poscimus omnes.

h Egregio genero dignisq; hymeneis. **S.** Ergo Turnus videt indignus: i. Aeterno foedere iungas. **S.** Nare solucet coniunctione: nam munera contemni poterant: in genum pacis foedera firmabunt generis cōiunctione: hoc autem dicto latenter etiam latini pudorem ex onerat q; Turno etiam suam promiserat filiam dicēs causam reipublice preponderare debere: & propter pacē ciuiū Turno Aeneas esse preferendum. **k** Quod si tantus habet. **C.** Complexio est color rhetoricus. Aut conceptu turno firmem foed:

aut si qd turpe: ipse time m? **q** Oremus ab eo qd nostrū est: scilicet vt cōcedat latino vñ iure suo: & patrie cui ipse est rex. Nec dicit hęc sine lūma Turni inuidia: contra publicam vtilitatem in iustum agere sceleratum est: sceleratū tamen dū id agit expensius suum iustissimo regi. Sunt autem hęc omnia augmenta. ad inuidiam: primum q; rogā: te tanq; regem quem alibi parere oportebat. deinde q; oremus rem quā tua sponte p̄stare debebas: scilicet. vt desinas a bello in q; nulla sit salus: vt omnes poscimus. id est de iure petim; ergo rem nobis debitam: & omnes poscimus. & poscimus a te cui equius est nos impare q; obtemperare: nec solū poscimus: sed supplicamus: & supplicamus pacem: quæ ab omnibus apperenda est. Et supplicamus non externis sed tuis. & his qui ad id calamitatis deueniūt: vt sint sine cōsideratione digni.

l Terror. **S.** Proprie est qui aliis inferitur: vt si di cas ille habet terrorem. id est timendus est. Inde terribilis dicitur: Metus autem est quem habent timētes. Sed nūc vsurpatue terrore p̄m̄cuposuit. Nāq; hoc dicit q; si tū Turnū time m Veniamq; oremus ab ipso Cedat. **S.** Asper

hic distinguit. **n** Quid miseros totiens in aperta pericula ciues Proicis. **S.** Quasi viles & abiciendos ingenti ponti

dere vniuersa verba sunt posita. **o** In aperta. **D.** Manifesta. Quod nō fortis ē: sed temerari;

p Ciues proicis. **D.** Homines omni caritate amplexandos: vt rem vilem abiciis. **q** Latio. **SERVIVS.** Non i vni ciuitati.

r Caput. **SERVIVS.** Principium rei caput est. **s** Nulla salus bello. **SERVIVS.** Plus est q; si spes diceret.

t Pacem te poscimus omnes. **SERVIVS.** Te poscimus qui solus es causa bellorum: nam Aeneas iam pacem promissit.

v Solum inuolabile pignus. **SERVIVS.** id est lauitat. Hoc est quod ait supra. Pacem hanc æterno foedere iungas.

x Inuitum quem tu tibi fingis & esse. **SERVIVS.** Bene quem tu fingis: ne ei tanq; inimico minime credatur: hoc dicit non sum quidē: sed si velis esse non recuso. Nam hoc est & esse nihil moror. **y** Supplex. **DONA.** Magna nocendi caliditas: qua inimicū summa inuidia onerat.

nis ostendit. C. Imo pectore. Ab intimo corde: quod tota ira accensum esset. n. Larga quidam drances semper tibi copiam fandi. Tum cū bella manus possunt. S. Sunt multa sua vi optima: quæ quoniam per sanon possunt vituperari: ab accidentibus vituperantur: v. hoc loco quoniam eloquentia per se optima est: eam culpæ ex tempore dicens: tūc incumbis eloquentie cum manus bella deposcunt. C. Larga

Principium abruptum: vt

Principium abruptum: vt conuenit furenti: & quoniam obiecta erant ostendenda. Primo quidam ostendit potuisse illū copia verborum auribus auditoris obstrepente persuadere re falsa: deinde cum maxime argueretur ab eo timide diratis illud in primis confutari. Nam artis est cū auditores ab aduersariis nostris. Persuasi iam esse videntur ab eo argumento incipere. Quod omnium validissimum fuisse videat. Primum ergo ostendit illū allocutione verborum auditores fallere potuisse. Deinde confutat: quod magis premebat. Postremo viciū quod in se iecerat in illum retorquet quodā ironica de risione: Ipsum ad periculum faciendum inuitat. Concludit denique quicquid in illo iuriz est id totum esse in verbis: & in fuga.

o Patribusq; vocat; pri-
mus ades. S. bella penit?
ignorans. atq; formidās.
primus es inter senes ad-
danda consilia.

p Magna volāt. SER:
 Homer⁹. ἑξαπτεροεντοί
 προσηυδα.

q Distinet. 8. Arcet: de
pellit, proprie extra tenet:
Nam dis separat is est. vi
de & diduco: & diltraho
dicimus.

r Meq timoris argue.
S. Vt cantando tu illum.
Arguo aut genituum re-
cipit: vt arguo te cedis in-
fidiarum, & est: de greco:
nam ita dicitur. KATHYOP
OCTHPOVOY.

s Quando. S. Siquidē:
& per irrisiōnem in illum
confert laudes.

insignis agros. S. A.
 gros cāpos: Insignis. no-
 bilitas: clarificas Nā ver-
 bum est insignis: & dicte

ex auctoritate eius debere scētiam: quod de bello iudicat vir
tutis ignarus.

ν Ἰστis. S. Δείκτικος.

x Pulsus ego. S. Quia ille dixerat pone animos: & pulsus
abi: & ait conjectura. Nam hoc vult intelligi: non posse di

ei merito pulsum eum qui sequendo bella deferuit. Aperre
autem hoc dicit: potest merito credi q̃ pulsus sit is cui⁹ tot
extat trophæa, C Pulsus ego. In ea re persistit quam sumo
opere probare poterat, Atq; omnia extollit: n̄ cū inierat

e n

Admittit autem dracem vti ð

empore manibus:& non veru

entia: Facile enim q̄ natura sua
nō arrogat uamoris dictis acci

ementer cōinouetur.

la res in maiorem dolore im
i animo:ōē si meticulosus ha

bito & cum furore emittit.

more than half a century of action

misset. Palanta: ex cuius morte cū vnicus patri esset: & pater vltimo senio iā flaccideret optimo iure poterat affirmare se domū Euandri funditus subtulisse: hac em̄ ratiōe: & de primere multa: & extollere (q̄uis nō recedatur a vero) possumus. y Iliaco tumidū qui crescere thybrim sanguine.

DO. Magna pompa esset sua facta: nunc ex magna turbulentia ofoc admitte redit. z Cū stirpe. S. Occiso em̄ Palante interit eius cūcta posteritas: a Haud ita me. C. Sin gula: quēq; maiora a se facta exornat atq; amplifica. b Bitias. S. Subaudi ingēs: a cōsequētib⁹. c Mille. S. Finitus numerus pro in finito.

d Aggere septus. S. Vt Vestris o ciues vndiq; seprus aggeribus.

e Nulla salus bello: capiti cane talia demens Dardanio. S. Quotiens argumentum non possumus soluere: aut contraria obiectione: aut rīu. aut maledictio: vt in hoc loco ad uersario respondem⁹. C. Nulla salus: Postq; confutauerat id quod erat omnimū maximū: fortitudine Troianorum nō esse qualem dicebat: drances ostēdit multis exemplis. Inuenies autem his duab⁹ orationibus copiosissimū exemplum quo vnamquāq; rem in vtramq; partē disputare cum vehemētia possumus. Postremo. vt in contemptione drancem trahat: et demonstrat falsa illum retulisse: cū dixerit q̄ sibi mortē minaretur Turnus: affirmat hoc illum esse mētītum: vt in uidiā sibi concitaret. Se autem pudere si tam meticulosum interimat.

f Cane. S. Pro diuina. g Proinde. S. Itaq; & ē ordo. Nulla salus bello p inde omnia magno.

h Ne cessa turbare meatur. S. Cetera per parēthesim dicta sunt.

i Extollere vires Gentis bis victę: & contra premere arma latini. S. Hęc ē uirtus eloquentię: Arma autem latini inuidiose dicit: vt drācem latino reddat inuisū: nā debuit mea dicere. k Myrmidonum proceres. S. Grēcū principes: dicit autem patroclum & achillem. Nam

licet ipsi aliunde fuerint: tamen Myrmidonius imperauit: hoc autē ponit iter impossibilia: & utitur grēco proverbio. Sic Hora. Er ante pacis marina lauerit cacumina: & sic est modo dictum: vt in quarto. Nunc lydg fortis: nūc & Ioue

missus ab ipso. I Retrofugit ausidus vndas. S. Apulie fluuius cadens in Adriaticum pelagus. m Vel cum se pauidum contra mea iurgia fingit. S. Cōtra illud quod ait det libertatem fandi statūq; remittat. Nam hoc dicit timorem suum naturalē inuidiose in eam causam: retorquet: vt meq; presentię non illi: ne quod timeret esse videatur. Hoc est enim quod pleni⁹ us iterat dicens. Et formidine crimen arcebat. n Artificis scelus. S. Nā sceleratorū est similitudo formidinem.

o Habiter te: & sit pectore in isto. S. Pestimas: & vilis anima habiter te cum i membris cōgruis: nam talē vilē & pestimū accipimus: quam nefas ē perire ea dextra: quę tantum viros fortes consueuerat occidere.

p Nunc ad te. C. Confutauerat dicta aduersari: vt equiores aures sibi prestatet latinus: nūc ad sententiam dicendam accedit: & primo demonstrat nō esse actum de latinis: vt dicit drances.

q Magne pater. D. Oculi Ironia est. q. d. quomō magne pater qui non recte consulis filię tuę.

r Consulta reuertor. S. Consultor est qui consultat. Consultus qui consultatur. Cōsultū vero res ipa de qua consultitur.

s Si nullā nostris spem ponis in armis. S. Insinuatione utitur. id est callido & subtili additu ad persuadendum. Vult em̄ dicere: melius esse interire q̄ pacem rogare: quod quia aperte non audet latere: & paulatim ad hoc serpit. Namq; inter principium & insinuationē hoc interest. Qz principii est aperta rei narratio. Insinuatio (vt dixim⁹) est callida & subtilis oratio. C. Nostris. q. d. Quę tu inuictissima esse sepe nūtero expertus es: et dissimulantur ne illū offēdat: arguit meticulositatē t In armis. S. Aut meis: aut latinorum generaliter omnium.

v Si tam deserti sumus. S. Propter diomedē: qui solus negauit auxilia.

x Neq; habet fortia regressum. S. Omnia quę sibi possunt obici: ponit. sed cum solutionibus suis

is: nam & fortuna nō est imutabilis: & qui semel pellitur iterum potest reuerti: & auxiliis nō sunt penitus destituti: & in ipsorum exercitu est adhuc plurimū spei. Est autē sylogismus. y Oremus pacē. C. Permissio est. Neq; hoc

Experiare licet: nec longe scilicet hostes

Quærendi nobis: circūstant vndiq; muros.

Imus in aduersos: quid cessas: an tibi maiors

Ventosa i lingua: pedibusq; fugacib⁹ istis

Semper erit:

Pulsus ego: aut quisq; merito foedissime pulsū.

Arguet: iliaco tumidū qui crescere thybrim

Sanguine: & euandri totā cum stirpe videbit

Procubuisse domum: atq; exhausto arcadas ar

Haud ita me ex pti bitias: & pādar⁹ igēs: (mis:

Et quos mille die victor sub tartara misit.

Inclusus muris: hostiliq; aggere septus.

Nulla salus bello: capiti canetalia demens

Dardanio: rebusq; tuis: proinde oia magno

Ne cessa turbare meur: atq; extollere vires

Gētis bis victę: & contra premere arma latini.

Nunc & myrmidonū pceres phrygia arma tres

Amnis & adriacas retrofugit ausis (miscunt.

Vt cū se pauidū cōtra mea iurgia si (d⁹ vndas.

Artificis scel⁹: & formidie crimē acerbat. (git.

Nunq; aiam talem dextra hac (absiste moueri)

Amittes: habiter te: & sit pectore in isto.

Nūc ad te: & tua magne pater cōsulta reuertor:

Si nullam nostris vltra spem ponis in armis:

Si tam deserti sumus: & semel agmine vesso

Fundit⁹ occidim⁹: neq; habet fortia regressū:

Orem⁹ pacē: & dexteras tendamus in ermes:

ante pertulit quā demonstrauit nō esse orandū. & ostēdat quāta ignominia futura sit in hoc affirmat foelices eos qui ante occubuerūt: quoniam hoc non videbunt. z Quāq; o si solite quicq; virtutis ad esset. S. Non se inertis arguit: sed querit de virtute omīssa p negligentia. O autē dolentis est exclamatio: & intelligim⁹ imorata esse illic eius oratio: nē nā exarist dolore: quia apertē nō potuit dicere moriendū. pōt⁹ esse q; hostes rogan- dos: quod tñ dixit confes- rōs se ad alias psonas: et laudās eos quib⁹ cōtingit pte ne ista cōspicerēt. a Ante alios. S. Melior omnib⁹ pferendus. D. Ille mihi ante alios. Multi de Mezentio intelligunt.

b Fortunatusq; labor. S. Sicut letor honorū et ē gregi. c Tale videret; S. Te laudare vel hostes rogare: vel quod latēter in sinuat tradi alteri sibi aū despiciatā. d Procubu- it mouēs. D. Quasi intel- ligat nō victū: sed sua vo- luntate cecidisse. e Se- mel ore momordit. S. Ci- to cōfestim. id est qui tota mortis celeritate consum- ptus est. Vulnerati autem solēt vel terram vel arma mōdere: ne dolorem eorū indicet gemitus Lucanus de Pompeio. Timuit ne quis effundere voces vel- leret: gemitu fletu corrum- pere famam. f Sin et opes. C. Ostēdit q; nō sit cedendum: quia adhuc et opes et auxilia supsunt la- tis: nec oīa perdidērunt: et id quod perdidērūt nō sua ignauia s; aduersa for- tuna quē mutari in meli⁹ possit perdidērunt. Adiū- git postremo nec Troia- nos sine clade discessisse a pugna. f Vrbes itale. SERVI. Quia diomedes peregrin⁹ fuerat. Nā huc dicit habem⁹ robur italū: nō gregi militē inertem et diuolutū. g Supsunt. S. Supabundāt: adfun- vitraq; bella deposcūt. h Sin et troianis. S. Mire agit p⁹ cōfirmatas ptes suas Troianorū vires iminūēs quid em p- derat dixisse q; supēnt laris auxilia: si etiā Troianorū inte- grē vires pparent. i Cū multa gloria venit sanguie. S. Ac si diceret nō est iudicanda victoria: q; per imēsa dērimē- ta cōtingit: et hoc est vnde laudat. Salust. Duces qui victo- riam inuētato exercitu reportarunt. k Sunt illis sua fu- nera. S. id est Troianis. Legitur et illi. Et aut Aenege intelli- gimus: aut aduerbū loci pro illic vt in secundo pater. Istis tanua leto: p istic. l Parq; p omēs. S. Alibi. Quāta per- idēos seuis emissat Mycenis. m Tempestas. SER. Ierit campos. n Indecores. S. Decor decoris facit: sicut au- ctōr auctoris: decus decoris. sicut pecus pecoris. Similiter facit in cōpōsitione indecor indecoris. ergo in neutro co bre- uis ē: Masculino. pducit. Vnde appet Systolē fecisse Virgi. Nā indecores nrūs est pluralis a masculino ab eo quod est indecor. Nā non potest hic indecus facere. Neutrū em in us- terminatū masculinū ex se nō facit. Aut certe dicam⁹ inde-

cores declinationē esse: cuius nrūs singularis nō inueniē. o In limine primo. S. Quasi in ipso initio et aditu infeli- citatis: et ad illud respexit quod supra dixerat simul agmī- ne verso funditus occidimus. p Multa dies. S. Illi rei vehemēter incūbit quā dixerat nec habet fortuna regressū dicens: fortunā tam labores: q; foelicitatē pro temporum qualitate mutare. Des. Tempus. q Lusit. S. Decepit ve-

quid natum totiens cru- delis: tu quoq; falsis ludis imaginibus.

r Et in solido rursus for- tuna locauit. S. Sub audi- Et multos. Et est sensus i- solidum reuocauit oppō- sos: et pauloante dereli- ctos. Lusit vero, et dece- pit foelices.

s Nō erit auxilio nobis ē tolis et arpi. SER. Redit ad rem quia occurrebat sed negant auxilia: Aero- lum autem: dicendo eius vires ex gregē cōmemora- tiōne debilitat. C. Nō erit auxilio. Cum supsint vi- res: et opes latinis: nec mi- nus afflictus sit hostium exercitus: qui ipsi nō vide- tur esse desperandum. Et quia responsa venerāt a Diomede: quib⁹ negaue- rit se auxilio venturū: ostē- dit multos esse duces qui iam venerūt: his ergo om- nibus argumentationib⁹ nō modo cōfutat despera- tiōnē rerū: sed oīa facilia ostēdit: et oīa oñdit et tur- pia et inutilia: cū qui con- sultat tutum et honestum semp proponere debeat.

t At mesapus erit: foelix q; tolūnius equos. SER. Bene duo iunxit: quē que- runtur in bello: fortitudi- nem et foelicitatem. Nam de Mesapo iam legimus. Quem neq; fas igni cui⁹ q; nec sternere ferro. V. rñ q; autem contra dyome- dem dicit: quem dicendo gregem inertem significat infelicetatem vero ei⁹ su- pradicta legatorum ver-

ba testantur. v Nec parua sequetur gloria. S. Lyptō- res figura. minus enim dixit q; voluit. Nam hoc significa- latina pubes celerim⁹ victoriam adipiscetur: q; vix gregi post decennium sint adepti. x Est et volscorum egrē- gia de gente Camilla. S. Vt in septimo. Segregaram eam a virorum multitudine effecit. Et quoniam a sexu nō potest. Laudat ex gente. y Quod si me solum teucri in certa- mina poscunt. S. Quia audiuit illum. Aspice contra q; vos carerem vitur ductu: nam oblique promittit se singulari certamine dimicari velle cum norit. Similiter et in duodeci- mo ait dicens irrisorie. Sedeant spectantq; latini. C. Quo si me solum. Hoc restabat de his quē in illū contorserat dran- ces. Ergo pollicetur aperte. si Aeneas hoc velit se solū omnē belli molem subiturum: neq; se esse ad oī imbellem: vt de vi- ctoria desperet: aut quamq; quis fortissimū recuset postre- mo si pereundē sit: paratus est deuocare animā socro: et la- tino. id est ad salutem foceri et latinorum. Proprie enim de- uouere est aliquid morti exponere. vnde dicebantur milites

Eneidos

Deuotū: qui pro salute im-
peratoris mortem subire
parati essent. 2. Tan-
tumq; bonis cōmunibus
obsto. 8. Et in tantū ob-
sunt cōmodis publicis: vt
nisi solus dimicauero: cō-
cidat vniuersa res publica.

Idq; placet: tantūq; bonis cōmunibus obsto:

Non adeo has exosa man⁹ victoria fugit

Vt tanta quicquā pro spe tentare recusem:

Ibo animis cōtra magnū ve praestet achillem:

8. Nō adeo. 8. Nō mūltū:
nā verecūde dicit affue-
tam esse manibus suis vi-
ctoriā. a. Tanta pro
spe. 8. Vt solus dicar se-
uasse rem publicam:
b. Ibo animis contra. 8.
ac si diceret desunt vires

corporis: c Vel magnū prestat achillē. S. Et prestat illū id est melior illi sum. Et prestat illo dicimus. Cicerō. in celsari anis: tanto ille superiores gloria vicerat: quāto omnib⁹ tu prestitisti. C. Magnū prestat ach. Exhibeat se talem qualis achilles fuit. d Vulcani manibus paria induat arma.

S. Bene addidit paria: nā etiā Aeneas habuit arma vulcania: Licet possum⁹ dicere qd hoc Turnus non ignoraret: non tñ hoc val de idoneū conprobatur.

e Vobis animā hāc so cecog latino. S. Bene sibi & fauorem cōsiliat populi. Et a Socris nois piū dicio: latini implicat volūtatē. f Vili veterū virtute secundus. S. Dicim⁹ & secund⁹ illi: & secund⁹ ab illo g Deuoui. D. Qualitas ista verbōrū: mīserationē potiusq; pugnaturū audāciam demonstrat.

h Nec Drances potius siue est hęc ira deorum. Morre luat: siue hęc virt⁹ & gloria tollat. Ser. Sēsus obliuiscere quidē dictū: sed facili. et qui de vsu nūq; recedat. Nam ita irati de inimico dicere consueuim⁹: abeat nec bōis meis nec malis intersit reb⁹: nō lo sit aut gloriē meq; parti⁹ cepit: aut in me inuidiam ex infelicitatis cōmuniōe cōmoueat. Sicut nunc de drance dicit. siue hęc ira deorum morre luat. id est si peritur⁹ sum: nolo inuidiā sustinere. si drāces pariter forte moriā. Si vero me virtus & gloria cōmitabitur: nolo ignau⁹: foelicitatē aliē sit particeps: si dū meis pugnāt auspicijs for resupant. C. Nec. d. Cōcludit. qd siue vicendus sit ppter iram deorū: siue ex virtute reportaturus gloriā: nō vult drancem hęc pericula subire.

i Illi hęc inter se. C. Dū cōsultat: Aeneas exercitū ad obsidionē ducit: q̄ res cū ciuib⁹ sūmū affert terrorem: data est occasio Turno: cū esset op⁹ factō & nō cōsulto: vt misso se natu ad arma cōcurreret: oib⁹ seqntib⁹ Est tamen hic sensus moralis: nā de monstrat poeta ex temeritate principum multa detrimēta rebus publicis prouenire. k Castra Aeneas ad eū mouebat. S. id est ducebat exercitū: vt nos castra mouemus Luca. Brundisum decimis iubet hāc attingere castris. id est decima deductione. l Ruit. C. cū impetu venit: vt solet in huiusmodi rebus fieri. m Animi turbati. C. Nā tanta res nō venit sine perturbatiōe etiā magnorū viorū: cum sint grauia: & quod magis est improuisa: Plebei penitus cōsternabant. Cū em putabant hostes assiduis

vulneribus & cēdibus cōsternatos: se nō nisi ad plures diēs collecturos ipsa instructa acie aderat: qua in re laudatur etiā Aeneas qd victoria bene vti sciuerit: nō Fremit arma iuuētus. S. Hoc est fremebāt ad arma. Arma militaris vox est. C. Fremit arma iuuētus. Distributio est. vnicuiq; em tribuit quod sibi a natura inditū est. Nam iuuētus propter calorem sanguis ad vlciscēdū excitabatur. Senes autē cum & prudentia pl⁹ cernerēt pericla: & ex frigidityte sanguinis minus auderēt flexant. o Mulsant. S. modo querūtur. C. Mulsant. dubitant quā sūam dicāt. Mulsare proprie dicunt murmurare Ennius in occulto mulsabā: vulgo verop tacere dicitur: vt idē Ennī. Nō decet mulsare bōos. Fest⁹. Ego autē puto mulsare per onoma topeiam dici: & rem cum loquitur cupimus: & aut pudore aut timore ita imperdimur: vt pot⁹ murmur qd apertā vocē emittā ppter ea qd dicitur Mulsare vel dubitare vel nō aude re. Statius Excussit pter mētes turbataq; mulsant consilia.

p Dissensu vario. SER: Alii em Turni dicta: alii Drancis dicta phant. q Piscofoue amne paduse. S. Padusa pars est padis: nā Padus licet vn⁹ sit fluuius: habet tamē fluenta plurima: e quib⁹ quidē padusa quibuscūq; locis facit paludem: quē plena est cygnorum. r Rauci per stagna loqcia cygni. S. In quib⁹ habitant cygni loqces. Rauci autem. το υεσσυ. est nam modo canoros significat. alias vocis pellingue. Iuue. Rauci thesede codri sicut venenum etiā de bono & malo dicit: vt odor bonus & malus vocatur. C. Loquacia stagna. id ē reboantia e uocib⁹ cygnorum. s Arrepto tempore. S. id est Inuēta opportunitate temporis. t Cogite. C. Permissio ē in remanifeste aliter suadente. Est autē oratio & ipsi accomodatissima.

v Sedenres. S. Pigri. vt

se. C. Ostendit maximā imperatoriā virtutem in eo fuisse qui ex tempore rebus diuersis optime consuluerit. y Armari edice. S. Figurata dic vt armentur. Edice autē est impatiuus: nam ab omniū coniugationum infinito: de tracta re syllaba vltima: fit impatiuus: vt amare ama Docere doce: legere lege: audire audi. Cum autē fac vel dic dicimus apocopen verba paciunt. z Maniplis. S. His

immunisq; sedens aliena ad pabula fucus. x Tu volu se. C. Ostendit maximā imperatoriā virtutem in eo fuisse qui ex tempore rebus diuersis optime consuluerit. y Armari edice. S. Figurata dic vt armentur. Edice autē est impatiuus: nam ab omniū coniugationum infinito: de tracta re syllaba vltima: fit impatiuus: vt amare ama Docere doce: legere lege: audire audi. Cum autē fac vel dic dicimus apocopen verba paciunt. z Maniplis. S. His

se. C. Ostendit maximā imperatoriā virtutem in eo fuisse qui ex tempore rebus diuersis optime consuluerit. y Armari edice. S. Figurata dic vt armentur. Edice autē est impatiuus: nam ab omniū coniugationum infinito: de tracta re syllaba vltima: fit impatiuus: vt amare ama Docere doce: legere lege: audire audi. Cum autē fac vel dic dicimus apocopen verba paciunt. z Maniplis. S. His

se. C. Ostendit maximā imperatoriā virtutem in eo fuisse qui ex tempore rebus diuersis optime consuluerit. y Armari edice. S. Figurata dic vt armentur. Edice autē est impatiuus: nam ab omniū coniugationum infinito: de tracta re syllaba vltima: fit impatiuus: vt amare ama Docere doce: legere lege: audire audi. Cum autē fac vel dic dicimus apocopen verba paciunt. z Maniplis. S. His

se. C. Ostendit maximā imperatoriā virtutem in eo fuisse qui ex tempore rebus diuersis optime consuluerit. y Armari edice. S. Figurata dic vt armentur. Edice autē est impatiuus: nam ab omniū coniugationum infinito: de tracta re syllaba vltima: fit impatiuus: vt amare ama Docere doce: legere lege: audire audi. Cum autē fac vel dic dicimus apocopen verba paciunt. z Maniplis. S. His

c iij

Eneidos

quidam exigebat: vt ma. haberet accentum: Nilōga quidā est: sed ex muta & liquida quod quoties sit tertia a fine sortitur accentum, vt latebrę tenebrę. Tamen in hoc sermone: vt secūda a fine accentū habeat versus obtinuit. ¶ Mani-
plis. Signiferis qui secundū antiquū morem in legione erāt
triginta. Legio autē habebat sex cohortes & sexa-
ginta centurias: licet i his rebus accessu rēporis: du-
cum varietas semper mu-
tauerit milicię disciplinā.

a Equites meſapus in armis. Et cum fratre coras latis diffundite campis. S. Equitē in armis. id est armatum. nam figura est Meſapus autē vt diceret. vitauit homoeotoleuton: nā vitioſū erat voluſe edi-
ce Meſape: ergo Meſapus aut antiquus est vocati-
uus: vt Heſperidum fluuius regnator aquarū. Item focer arma latinus habeo-
to. Aut certe nominati-
uus est p. vocatiuo. quam q̄ etiam poſſit eſſe nomi-
natiuus: vt ſit. Meſapus et coras equitem diffundi-
te. p. diffundat: melior ta-
men eſt ſenſus ſuperior.
b Cum fratre coras. S. Scilicet cum Caſtillo. Nam legimus: Caſtiluſq; acerq; coras.

c Qua iuſſo. S. Pro qua iuſſero. & eſt antiquum.
d Licet. S. Id eſt confeſ-
ſum illico: quod ne diceret metri neceſſitas fecit: nam illico dicimus.

Magna incepta. SER. Quia de pace cogitabat que impleri non potuit.
f Multaq; ſe incuſat. S. Pro multum: & eſt gręca figura.

g Generūq; vrbī. SER. Propter vibem Luca. de Catone. vrbī pater eſt vrbīq; maritus. Gener autē ideo dicitur: quia ad au-
gendum genus adhibet.
h Præfodiūt alij portas: S. id eſt ante portas foſſas faciunt: quę res nimis in-
dicat deſperationem.

Bello dat ſignum rauca cruentum Buccina. S. Bene bello dat. Nam buc-
cina inſonans: ſollicitudi-
nem ac bella denunciat: ſicut in ſeptimo. Qua buc-
cina ſignū dira dedit. Pre-
ſium autē tubę indicant: vt At tuba terribilem ſo-
nitum procul gręcano-
ro increpuit.

k Vocat labor vltimus omnes. S. Omnes ad laborē vlti-
ma neceſſitas conuocat. l Nec non ad templū. SER. Sedm̄ Homerū qui indicat in ſūma deſperatione matres ad
templa concurrere: vt victoria que non poteſt viribus: poſi-

ſit deorum fauore conquiſi: m Subuehitur. S. Proprie Matronę enim pilentis vehabantur ad templa pergētes. Vt pilentis matres in mollibus. m Dona ferens. S. Peplū. ſcilicet ſicut dixit in primo ideo omiſit hoc loco. DO. Puta-
bant mulieres poſſe donis & precibus fauorem a dea im-

petrare. GRI. Dona ferēs: Eſt ei hui⁹ ſex⁹ ppiū: vt cū alia in bello auxilia ſere non poſſit: ad deorū ſupa-
plicationes conuertant. n Oculos deſecta decoros. S. Sicut oculos ſuſtu-
ſa nitentes. C. Oculos de-
ſecta. Ex pudore cū eſſet cauſa mali tanti.

n De limine. S. Ad pre-
ces ſeſtinantiū mulierum aſtendiſſe deſideriū.
o Armipotens pſes bel-
li. S. Antonomalia ſunt proprie. Hęc autem om-
nis oratio verbū ad ver-
bum de Homero tranſla-
ta eſt. Pręſes autem belli: id eſt qui præſt omnibus bellis: cuius nutu ſemper bella tractantur.

p Frange manu telum: S. Aut tua manu: aut in
eius manu tela confringe
Hēr. αὐτὴν χειρὸς αὐτοῦ
κλάσας. q Et ipſm̄
Pronū ſterne ſolo. S. Ho-
mer. κλάσας αὐτοῦ πρὸς
τοῦτο πρὸς ἑαυτοῦ. r Por-
tiſq; effunde ſub altis. S. Bene autē ſub ipſis portis: quāſi ad quas ſeſtinabat
Aeneas. Vnde eſt illud. p. a
fodiūt alij portas.

s Cingitur ipſe furēs cer-
ratim in prælia Turn⁹. S. Oeconomia omis hęc ē. Nam Turnus ideo cum mora armatur: & iſteſto capite circa arcem incedēs admonet ſingulos: vt a lau-
uinia poſſit videri. Et vt ſit maior cauſa dimicantē
dum ſponſe placere cō-
tendit. ¶ Furens. SER. Scilicet amore Lauinę quam videbat. quod etiā ſequens indicat compera-
tio. Nam dicitur eſt. Aut ille impaſtus armenta-
tendit e. quatum. Cingitur in prælia vt præliari poſſe
ſit: vt ſi dicas. Lego in ad-
uocationem. id ē vt adu-
catus eſſe poſſim.

t Iamq; adeo. SERV. Aut vacat adeo: aut certe ſic ſignificat: vt ſit ſenſus. adeo ſic preparatur in præ-
lia: vt etiā vniuerſa arma præter galeam portaret.

v Thoracē indutus. S. Quia q̄ in ax exeunt gręca: maſculina in obliq; caſib⁹ a pducūt: vt thorax thoracē: pirax piracē: nam fœminina corripit: vt climax. cis. Sed ad latinū non tranſeunt. Phalanx vero & aliter eſt. Pergrinum eſt cū-

Duc ait & rutulos: equites meſapus in armis:

Et cū fratre coras latis diffundite campis.

Pars aditus vrbis firment: turreſq; capeſſant:

Cætera quæ iuſſo mecum man⁹ inferat arma.

Illicet in muros tota diſcurritur vrbe.

Conciliū ipſe pater. & magna incepta latinus

Deſerit: ac triſti turbatus pectore differt:

Multaq; ſe incuſat: qui non accepiſt vltro

Dardanīū aeneā: generūq; aſſciuerit vrbī.

Præfodiūt alij portas: aut ſaxa ſudeſq;

Subuectant: bello dat ſignū rauca cruentū

Buccina: tum muros varia cinxere corona

Matronæ: pueriq; vocat labor vltim⁹ omnes:

Nec non ad templū ſūmasq; ad palladis arces.

Subuehitur magna matrū regina caterua

Dona ferens. iuxtaq; comes lauinia virgo

Cauſa mali tanti: oculos deſecta decoros.

Succedunt matres: & templū turre vaporant:

Et mœſtas alto fundunt de limine voces.

Armipotens belli præſes tritonia virgo

Frange manu telū phrygi prædonis. & ipſm̄

Pronum ſterne ſolo: portiq; effunde ſub altis:

Cingitur ipſe furens certa tim in prælia turnus.

Iamq; adeo rutilū thoracē indutus: ahenis

Horrebat ſquamis: ſuraſq; incluſerat auro.

Tempa nudus adhuc: lateriq; accinxerat enſē:

Fulgebatq; alta decurrens aureus arce.

apud grecos:
 * Tpanud. C. Nā vltia
 est ipsa g. lea quē sumat.
 y Alta decurres aureus
 arce. S. Illic em & amara
 fuerunt & lauinia.
 z Et fre iam p̄cipit ho-
 stis. S. Mente p̄occupat
 hostis aduentum.
 a Qualis vbi abruptis
 fugit p̄sepia vincis. S.
 Eūā nec comparatio Ho-
 meri est: verbum ad ver-
 bum translata.
 b Tandem liber equus.

Exultatq; animis: et spe iā p̄cipit hostem:
 Qualis vbi abruptis fugit p̄sepia vincis
 Tandem liber equus: campoq; potitus aperto.
 Aut ille impastus armentaq; tendit equarum:
 Aut assuetus aq; p̄fundi flumine noto
 Emicat: arrestisq; fremitu ceruicibus alte
 Luxurians: iuduntq; subē g. colla: p̄ armos:

CRI. Optime bellicosum
 ducem bellicoso animalī
 comparat.
 c Potior S. Ab eo quod
 est potior potior s: nā sub-
 nixus raptopotitur: venit
 ab eo quod est potior po-
 teris: nā vt etiam supra
 dixim: verbum hoc: mo-
 do terig. modo qua rē in-
 uenitur esse coniugatiōis.
 d Arrestisq; fremitu cer-
 uicibus alte: SER. Arre-
 ctis ceruicibus fremitu nō
 alte luxurians.

Eneidos

e Ad terrā defluxit. S. Dico defluxit: artem & quādam moderationem descendendi significauit: quæ est etiam in ascenden- do apud huius rei peritos. **f** Sui merito si qua est fiducia forti. S. Si vnusquisq; fortis habet aliquā cōfidentia ex conscientia fortitudinis suæ: & ego aude- re non dubito. Forti autē bene dixit: nam fortis cō- munis est generis. hæc au- tē hoc vult dicere: nō sexū considerandū sed robur.

g Occurrere Turmæ. S. Equitauit: nam partē pro- tecto posuit.

h Horrenda in virgine. C. Quod mirum est. Q. virginalis vultus horrore in- cutere posset.

i Quas dicere grates. S. Scdm rhetoricam discipuli nā: dicit se verba inuenisse non posse quibus eius exprimat laudē: cum dix- erit. O decus italie. Sic a. libi. Quibus coelo te lau- dibus equem: cum pmi- serit. O fama ingens ingē- tior armis Virgilius Tro- iane. C. Quas dicere. id est agere verbis.

k Referre. C. Scilicet red- dendo beneficium. neu- trum ergo negat posse fa- cere.

l Sed nunc. S. Ordo est Sed nunc mecū partire la- borem: nam per pēthesi dictū ē. Quādo iste anius est super omnia. S. id est si quidē es magna.

n Partire laborem. S. Partire ideo: quia illa dix- erat. Solacq; tyrrenos eq; tes ire obuia contra.

o Quateret campos. S. Ad camporum perturba- tionem.

p Furta paro belli. S. In- sidias. Salusti. Gēs ad fur- ta belli per idonia. C. Fur- ta belli: Insidias quæ i bel- lo furtim parantur.

q Biuias fauces. S. Fau- ces dicuntur itinera inter duos montes angusta & peruia: dicta ad faucium animalium similitudinē.

r Collatis excipe signis. S. Cōiunctis ducibus q; memoraturus est.

s Tiburtiq; manus. S. Cartulus & Coras duces

t Et tu concipe curam.

S. Sicut ego. Nam nō di- cit sicut Mefapus aut alij: ne ei facere iniuriā videat.

TObuia cui volscorū acies comitante camilla Occurrit: portisq; ab equo regina sub ipsis Defiluit: quā tota cohors imitata: relictis Ad terrā defluxit equis: tum talia fatur.

Turne: sui merito si qua ē fiducia forti Audeo: & aeneadū promitto occurrere turmæ:

Solacq; tyrrenos equites ire obuia contra.

Me sine prima manu tentare picula belli:

Tu pedes ad muros subsiste: & moenia serua.

Turnus ad hæc oculos horreda in virgine fix⁹

O decus italie virgo: quas dicere grates:

Quas ve referre parē: sed nūc est omnia quādo

Iste animus supra. mecū partire laborem.

Aeneas: vt fama: si dem missiq; reportant

Exploratores: equitū leuia improbus arma

Premisit: quaterent capos: ipse ardua montis

Per deserta virgo supans aduētat ad urbem.

Furta paro belli: cōuexo in tramite siluæ.

Vt biuias armato obsidā milite fauces:

Tu tyrrenū equitē collatis excipe signis.

Tecū acer mesapus erit: turmaq; latine:

Tyburtiq; manus: ducis & tu cōcipe curam:

Sic ait: & paribus mesapū in prælia dictis.

Hortat: sociosq; duces. & pergit in hostem.

Est curuo anfractu valles accōmoda fraudi:

Armorumq; dolis: quē densis frondibus atrum

Vrget vtrinq; latus: tenuis quo semita ducit.

Angusteq; ferunt fauces: aditusq; maligni:

Hanc sup in speculis: sūmoq; in vertice mōtis.

Planicies ignota iacet: tutiq; receptus.

Seu dextra leuaq; velis occurrere pugna:

Siue instare iugis & grādia voluere saxa:

Huc inuenis nota fertur regione viarum.

Arripuitq; locū. & syluis insedit iniquis.

Concipe autem simulcū eis. Con enim coniuncti- ua particula est: Vnde & conuocari de pluribus di- citur.

v Est curuo. C. Topo- graphia est. id est loci des- criptio.

x Valles. S. metri necessi- tate compellimur vt val- lis dicamus. Sta. Vallis i amplexu nemorū sedet. nā plenū est valles: vt nūc Virgi. posuit. quod ita esse diminutio indicat: nā val- lecula vt vulpes vulpecu- la facit: ergo in es vel in is quādo vsurpatue: quādo naturaliter exeunt no- mina: sola diminutio indi- cat. Ea autem quæ i es ex- eunt longa sunt omnia: si in genitiuo non crescant: vt labes: vulpes: valles: Nā si crescāt breuia sunt: vt miles: militis.

y Quo semita ducit. S. Legitur & qua.

z Aditusq; maligni. S. Proprie obfcuri. vt sub lu- ce maligna.

a Ignora. SER. Scilicet Aeneas nam de Turno di- cturus ē. huc iuuenis no- ta fert regide viuorū.

b Tutiq; receptus. SER. Male quidam receptus les- gunt: nam receptus dicitur quo se tutus recipit exerci- tus: Vnde & signa reco- ptū canere dicuntur.

c Seu dextra leuaq; vel- lis occurrere pugna. SER. Siue per valles siue p mō- tis radices: in certum est em qua sit vētur⁹ Aeneas: **d** Amipuit locū. SER. id est raptem tenuit. **e** Insedit. S. Proprie. Nā insedere est dolose aliqū expectare. Vnde & insidie nominare sunt.

f. **Velocem interea:** S. Licet interea particula negocia semper preteritis futura cōiūgat: tamē abruptus est: & vituperabilis transitus. Habet aurem tales transitus: & in superioribus libris: & in sequenti, p̄cipue vbi Iuppiter appellat Iunonem opim g. Opim. S. Opim quando dicim⁹ nym

pham significamus: si autem dicimus opē auxiliū intelligim⁹ Terē: Iuno luvina fer opē serva me, obspecto. Opes vero numero plurali auxiliā: & sēsus accipimus: nam ops terra ē vxor Saturni: quam grēci Rhea vocāt. h. Tristes vo. S. Habitū futurę orationis ostendit. h. Ore dabat. S. Pleonasmus. i. Bellum ad crudele camilla. S. Vno verbo extortum redocuit:

k. Nostis ne quicq; aramis. S. Nostis: quibus vtrq; gaudemus. Vt etiam ipsa habeat causā doloris: & maioris iracundię. l. Nec enī nou⁹ iste Diā. S. Firmiores enī sunt antiquiores amicitie. Terentiū. Per amicitiam, quę copta cum etate crevit si mul iuue. Ille excludatur amicus iam senior cuius barbam tua ianua vidit. m. Pulsus ob inuidiam. S. Scilicet crudelitatis: nā sequitur: neq; ipse manus veritate dedisset. C. Pulsus ob inuidiā. Muri poetę ingeniu, nā cū Camille genologie narratio alijs modis ap̄re nō inderet: efficeret illa ex ore Diang quadraret. Ob inuidiam, ergo inōcēs ac p̄pterea dīgn⁹ a Diana ex audit⁹ sit n. Viresq; superbas. S. Scilicet aduersariorū: non autē superbas. id est nobilis: sed quibus superbe et non iuste vterentur. Superbas igitur tyrannicas.

o. Priuerno antiqua. S. Nobili vrbe: nam hoc priuenum dicitur. C. Priuerno antiqua. id est cara: vt sit pathos: quia sit coact⁹ relinquere carissimam patriam. Nam pathos p̄ sepe a loco gignitur: vt Et dulces monens reminiscit agros. Est autē Priuernū opidū: quod hoc tempore pipemū appellant.

p. Metabus. D. Excusat exiliū Metabi. Q. nō sua culpa: sed inuidiā. id est superba ciuiū sit pulsus: Et fugiens non opes: sed filiam eripuerit hac causa Diang fauorē meruit. q. Infantem. C. Cōmiseratio ab etate. r. Media interproelia. C. Cōmēdatio Metabi a pietate: quā nullo periculo prohibitus est relinquere infantē: in qua re etiam ostenditur animi fortitudo. Exprimū etiam vis naturę: nam demonstratur quanta sit paternā cautio.

s. Exilio comitem. C. q. dicat. quę futura sibi esset solatio in erumnis. t. Camillam. C. Antiqui appellabant Camillos & camillas ministros & ministras sacrorū. Volūte tamē aliq non Camillos. Sed scamillos esse appellatos: & litteram subtractam. Etrusca pronuntiatiōe. qui eam nō pronuntiabant: Propter quod in litteras liquidas accessit. Etrusci Camillā appellant Mercuriū Iouis ministrā: & hoc videtur a grēcis manasse Samothracēs magnos illorum deorū ministros scamillos appellāt. v. Iuga longa petebat. S. Lōge posita remotiora. Sa. Et metello p̄cul a gente lōga spes auxiliorum id est longe posita: x. Solorū nemorū. S. id est desertorū. Terentiū. Venit meditatū. alicūde ex sololoco. Item ipse Nōne hunc abiici oportet in solas terras.

y. Fuge medio. S. Dumgit iter fugā: nā figuratū ē. z. Caroq; oneri timet. S. Anacreon. Quop̄v̄p̄ coros. id est onus amoris. a. Versanti subito vix hec sententia sedit. CRI. Ostendit celeritatē in cōsilio capiēdo. Nam in scātano hostilis: non dabit lōgum spatium ad cōsultandū: ergo versanti subito. id est cogitanti cū celeritate vix sedit hec sententia. Quid igit q. & cōsulēdo vltus est breuitate tēporis: & statim post captū cōsiliū rem est aggressus.

b. Vix hec sententia sedit. S. Ideo vix quia naturale est: vt quoties simul multa cogitamus vix aliquid cōprobem⁹. Vnde vera distinctio est omnia secum versari subito. C. vix sententia. se. id est placuit: te est aggressus. c. Teli immane bellator. D. Nam opus fuit ingenti telo: & bellatore, id est viro forti ad rem perficiendam.

d. Et robore cocto. S. Aut antiquā hastā fuisse significant: nam multi tēporis aliquid coctū vocamus Hora. Plerūq; recoctus. Scriba ex quinq; viro coruū deluder hanc Itā Persius Vt ramale vetus pregnandi subere coctum. Aut reuera coctos: e. Huic natā. S. Huic scilicet telo natam implicuit. f. Libro. S. Liber dicitur interior cordis pars: quę ligno coheret. Alibi. Alta liber arer in vīmo: vnde liber dicit in quo scribit: Quia ante vsum cartę vel mēbranę de libris arborū volumina cōpaginabant. g. Habile circūligat. C. id est ita circūligat i ea parte haste: vt possit habilius id est facilius haberi & tractari.

Velocem interea superis in sedib⁹ opim
Vnam et virginibus socijs: sacraq; caterua
Compellabat: & has tristes latonia voces
Ore dabat: gradit bellum ad crudele camilla
O virgo: & nostris nequicq; cingit armis
Cara mihi ante alias: nec enī nouus iste dianę.
Venit amor: subitaq; aim dulcedinem mouit:
Pulsus ob inuidiā regno: viresq; superbas
Priuerno: antiqua metabus cū excedere vrbe:
Infantem fugiens media inter praelia belli
Subtulit exilio comitem: matrisq; vocauit
Nomine camillę mutata parte camillam;
Ipse sinu prae se portans iuga longa petebat
Solorū nemorū: tela vndiq; saua premebant:
Et circūfuso volitabant milite volsci,
Ecce fuge medio summis amafenus abundā
Spumabat ripis: tantus se nubibus imber
Ruperat: ille innare parans infantis amore
Tardatur: caroq; oneri timet: omnia secum
Versanti subito: vix hec sententia sedit
Telum imane manu valida quod forte ferebat
Bellator: solidū nodis: & robore cocto
Huic natam libro: et siluestri subere clausam
Implicat: atq; habile medię circūligat haste
Quā dextra ingenti librans: ita ad aethera fatur:
Alma tibi hanc nemorū cultrix latonia virgo

haste enī plerūq; igni durari cōsueuerūt. e. Huic natā. S. Huic scilicet telo natam implicuit. f. Libro. S. Liber dicitur interior cordis pars: quę ligno coheret. Alibi. Alta liber arer in vīmo: vnde liber dicit in quo scribit: Quia ante vsum cartę vel mēbranę de libris arborū volumina cōpaginabant. g. Habile circūligat. C. id est ita circūligat i ea parte haste: vt possit habilius id est facilius haberi & tractari.

Eneidos

h Ipse pater famulā voueo: tua prima per auras:
 uto: S. Bñ ipse pater: ga
 auctorandi potestate nisi
 patres nō hñt. ¶ Voueo
 autē confecto in tuū mini
 sterium: Vnde & Camilla
 dicta ē: licet supra dixerit:
 & a matre eē nominatā:
 sed illud poetice dictū est:
 nam camilla quasi minis
 tra dicta ē: ministros em
 & ministras ipuberes. Ca
 millos & camillas in sa
 cris vocabant. Vnde &
 Mercuri⁹ Etrusca lingua
 Camillus dicit quasi mi
 nister deorum. C. Ipse pa
 ter: Qui potestate mouen
 di habeo. Educatio autē
 aspernata huius foemine
 reddidit illam parē viris:
 nam vt ostēdit Plato: vt i
 ceteris animalibus: ita in
 homine foemina mari se
 parem prestaret: nisi mol
 liori educatione mollior
 redderetur. Qua propter
 spartanę mulieres: quia vt
 viri exercebantur robusti
 ores erant: quod optime
 lycurgi legib⁹ institutū est
 i. Sonuere. S. Vnde hic di
 stinguendū est.
 k In foelix Camilla. S:
 Nō eo tpe quo euasit: sed
 nūc i foelix. Plerūq; enim
 epitheta presentis tempo
 ris sunt. Licet & peractis
 negotiis: vt in secūdo. In
 foelix que se dñ regna ma
 nebant. Sepi⁹ Androma
 che fere in comitata sole
 bat.

l Nō moenibus vrbes:
 acceperunt: non tectis nō moe
 nib⁹. S. Hoc ē nec in ciuita
 tem. nec in priuatā admis
 sus est domum: & sic ista
 etiam in primo separauit:
 vt vrbe domo socias. Sci
 endum autē moenia abusi
 ue dici: omnia publica gdi
 ficia: vt Diuidim⁹ muros:
 & moenia pandimus vr
 bis. Nam proprie moenia
 sunt tantū muri dicta qñ
 munia a munitiōe ciuita
 tis. m Acceperunt. SER.
 Non mirum a nulla hñc
 ciuitate susceptū: nā licet
 priuernas esset: tamē quia
 in Tuscorū iure pene om
 nis italia fuerat. Generali
 ter i Metabū ominū odia
 ferebant: nā pulsus fuerat
 a gente Volscorum: q; etiā
 ipsa Hetruscorū potestate
 regebatur: quod Cato ple
 nilime executus est.
 n Man⁹ dedisset. S. Cō
 cessisset & hoc dicit. Si q

Ipse pater famulā voueo: tua prima per auras:
 Tela tenēs supplex hostē fugit: accipe (testor
 Diua) tuā quæ nūc dubijs cōmittitur auris:
 Dixit: et adducto contortū hastile lacerto
 Immittit: sonuere vnde: rapidū sup amnem
 Infoelix fugit in iaculo stridente camilla:
 At metabus magna propius iā virgēte caterua
 Dat sese fluuio: atq; hastā cū virgine victor
 Gramineo: donū triuiae de cespite vellit.
 Non illā tectis: non vllā moenibus vrbes
 Acceperunt: nec ipse manus feritate dedisset.
 Pastorū: & solus exegit montibus æuū.
 Hic natā in dumis: interq; horrētia lustra
 Armētalīs equæ māmīs: & lacte ferino
 Nutribat: teneris imulgens vbera labris:
 Vtq; pedū primis infans vestigia plantis
 Insisterat: iaculo palmas oñerauit acuto.
 Spiculaq; ex humero praua suspēdit: & arcū.
 Pro crinali auro: pro longē tegmine palla
 Tigridis exuuiæ p dorsum a vertice pendent:
 Tela manu iam tum tenera puerilia torfit:
 Et fundā tereti circum caput egit habena:
 Strymoniacq; gruem: aut albū deiecit olorem.
 Multę illā frustra tyrrhena per oppida matres
 pt Oauere nurum: sola contenta diana
 Aeternum telorū: & virginitatis amorem
 Intemerata colit: vellē haud correpta fuisset:
 Militia tali: conata laceffere teucros.
 Cara mihi: comitūq; foret: nūc vna mearum.
 Verum age qñdo quidem fatīs virgēte acerbis
 Labere nympha polo: sinefcq; inuise latino:
 Tristis vbi: in fausto cōmittit omine pugna:
 Hæc cape: & vlticē pharetra deprome sagittā:

etiam cum suscipere volu
 isent: ille tamen eos con
 sortia morū veritate fugif
 sent. o Pastori & so
 lis exegit montibus æuū
 S. Et pastorū quū exegit
 in montib⁹ solis. id est pa
 storali vsus est vita.
 p Armētalīs equæ. S. In
 domit: vnde sequit lacte
 ferino. q Vestigia plā
 tis insisterat. S. Signa pe
 dam primis plantis exst
 ferat: Nam hæc sunt vesti
 gia imagines pedū: vt Se
 mesam predā: & vestigia
 foeda relinquunt.
 r Palmas oñerauit acu
 to. S. Onus em est quic
 qd tener: iponit manib⁹.
 s Pro longē tegmine pal
 le. S. Palla pprie est mu
 liebris vestis deducta vs
 q; ad vestigia: vñ ait: lon
 ge. Sic supra Pallā signis
 auroq; rigentem.
 t Strymoniacq; gruē.
 S. Thraciā a fluuio Stry
 mone. Sane sciendū posse
 dici: hic & hæc grus:
 v Olorē. S. Ita latine di
 cimus: nam cygni græca
 dicuntur.
 x Multa illā frustra. S.
 Quod non procedit nisi
 inter eos essent iura cōnu
 biū. Multa illā frustra. An
 teq; rē diceret iudicauit:
 Sic Salust⁹. falso qñt de
 natura sua gen⁹ humanū.
 nā anteq; dicere: queritur
 dixit falso matres. Int ma
 tres & mēs familias hoc
 interest. Q. materē (pre
 ter illā significationē q est
 ad aliquid) que tantū cō
 uenit in matrimonio. Ma
 ter familias vero dicit: que
 in matrimonio cōuenit p
 coemptionē. Nā p quau
 dā iuris solennitatē in sa
 milia migrat mariti.
 y Aeternū. S. Aeternē. nā
 nomē est p aduerbio.
 z Intemerata colit. C.
 Qua integritate iureia a
 Diana amabat: vt cū nō
 posset illi eripe lectū salte
 paret illi vltionē. Moralis
 autē sensus ē. Qui deū co
 lūt ab eo nō deseri. a Co
 nata. S. Dū conaretur.
 b Fatīs virgēte acerbis. S.
 Oñd t etiā desidentē exta
 ti necessitate descendere.
 c Cōmittit omine pugna
 S. Pro cōmitteret d Hæc
 cape. S. Generali dicit an
 cū pharetrā: vt sequētia in
 dicant. Nā dicit: & vlticē
 pharetra. e Vlticem. S.
 Noia i ix terminata ablai

um singularē ē mittūt:
Genitiū vero pluralē in
um. Exceptis his quę sūt
ois generis vt foelix: nam
ab hoc foelici horū foeliciū
facit. Luca. Foelici nō fau
sta loco tentoria ponens.
quod receptū est: ideo: quā
genitiū pluralis a nō
minatiuo plurali minor
esse nō debet. Sed aut par
aut maior vna syllaba:
Equia a neutro facit foeli
cia. Foeliciū dicere nō de

Hanc: quicūq; sacū violarit vulnere corpus
Tros: ital⁹ vc: mihi pariter det sanguie pœnas:
Post ego nube: caua miserandę corp⁹: & arma
Inspoliata feram tumulo: patrięq; reponā:
Dixit: at illa leuis cœli demissaq; auras
Insonuit nigro circūdata turbine: corpus.

hem⁹: ne propter alia ge
nera huic præiudicemus:
namq; ab eo qd est foeli
ces vt foeliciū dicamus
ratio patitur vna crescit em
syllaba ab eo qd est foelis
cia: vt foeliciū dicimus
non procedit: ne minor sit
genitiū? nominatiuo plus
rali. Similiter & vitriciū
& vicitriciū dicim⁹. licet
in his neutrum genus in
numero singulari non in
ueniatur.

Eneidos

F Violant vulnere corpus. S. Quia dixit sacrum:
G Tros italus ve mibi. S. Si simpliciter accipimus, ita intelligamus: siue ea troian⁹ interemerit siue aliquis de Aenege auxiliis: namq³ alii volunt: Arunte de Turni esse partibus: et indignatū foemineum sexum plus in bello potuisse: q³ vi

Lucillo dicente per irationem debuisse eum dicere. Horret et alget. vnde Hora. de Lucillo. Non ridet versus Enni grauitate minoris. **r** Campiq³ armis ardent. S. respōdēt.
s Celereq³ latini. S. Alludit ad militiā Romanam: namq³ equites habuit Romanus: vt illo dixim⁹ loco Tercium

ros, quā rem hic dicunt p³ strinxisse virgiliū & reuer⁹ sa sic vbiq³ loquitur: vt in certum sit. Aruns de cui⁹ partibus fuerit: vnde illud est. Da pater hoc nostris aboleri dedecus armis:

h Pariter. SE. Similiter vno mō. & est antiquū.

i Miserrandē corp⁹ & ar. S. Hec in economia pręiudicia nominantur: quorū ens negotii futuri exit⁹ tollitur. vult em̄ nos de Camille caduere nihil vltent⁹ us expectare: sicut in primo fecit. Tu faciem illius noctem nō amplius vnā falle dolo: qd̄ premissum sustulit cōmemorationē: quando vel cupido discessit. v⁹ a⁹scant⁹ sit reuersus
k Arma inspoliata: S. Aut i detraçtata: aut ipsius inspoliata.

l Nigro circūdata turbine corp⁹. S. Quia ad morem Lucitūq³ descēdit: Cōtrac⁹ in octauo vbi ad leticiam descendit. Venus claro eā nimbok³ circūdata dicit⁹ vt. At ven⁹ ghereos iter dea cādida nimbos.

m Ethrusciq³ duces. S. Hetruria dicta est: q³ eius fines tendebatur v⁹ ad primam ripam tyberis & quasi. et spōs opōs: nam eis pōs. est alter opōs, finis Roma em̄ ante tāū vnā rypam tyberis teneba: luue. Et qui impetū fines tyberinum. virgo natauit.

n Compositi numero i: S. id est rationabiliter: vnde & sepe numero dicim⁹ id est frequēter: & rationabiliter hinc est Tum vero i numerū. id est in rationē: in rhychinū: vñ et merra nūeros dicimus: vt nūeros memini: si verba tene rem: Sane modo est generalis descriptio equestris certaminis: paulopost descēdit ad specialem: sicut fecit et c³ cursoribus: et de nauali certamine. C. Nūmero. id est recto ordine: o Aequore. C. id est loco campestri.

p Pressis habenis. C. Permulti omnium inter est i pugna scire vti equos: habereq³ illum quocūq³ steterē velis: **q** Horret ager. S. uentur in eodem motu mouentur. Sed comparat mari vētis in tumescēt: in quo fluctus fluunt ad litus ac refluunt.

T At man⁹ interea muris troiana p³pinquat.

Ethrusciq³ duces: equitūq³ exercitus omnis

Cōpositi nūero in turmas: fremit aequore toto

Insultans sonipes: & p³ressis pugnat habenis.

Huc obuersus: & huc: tū late ferreus hastis

Horret ager: campiq³ armis sublimib⁹ ardent:

Nec non mesapus contra: celereq³ latini:

Et cum fratre corax: et virginis ala camillæ

Aduersi campo apparent: hastasq³ reductis

Protendunt longe dextris: & spicula vibrant:

Aduerūq³ viæ: fremitusq³ ardescit equorum:

Iamq³ intra iactum teli progressus vterq³

Substiterat: subito erumpunt clamore: furētesq³

Exhortatur equos: fundūt simul vndiq³ tela

Crebra: niuis ritu: cœlūq³ obtexitur ymbra.

Continuo aduersi tyrhenus: & acer aconteus

Connixi incurrunt hastis: primiūq³ ruīnam

Dāt sonitu ingenti: p³fractaq³ quadrupedantū

Pectora pectoribus rumpūt: excussus acōteus.

Fulminis in morē: aut tormenti ponderis acti

Pracipitat longe: & vitam dispergit in auras.

Extemplo turbata acies: versiq³ latini

Rejciunt parmas: & equos admoenia vertūt.

Troes agūt p³iceps: turmasq³ inuascit afillas:

Iamq³ propinquabant portis: versiq³ latini

Clamorē tollunt: & mollia colla reflectunt.

Hi fugiunt: penitusq³ datis referunt habenis:

Qualis vbi alterno procurens gurgite pontus

scutari omnes volentes mag³ ros: quos celere ap³ pellauit: vel a celeritate: u⁹ a duce celere: qui dicit Romanum occidisse in cui⁹ gratie videlicet a Romulo fieri Tribun⁹ equitū meruit: et tribun⁹ celatū appellat⁹ est.

t Ala camille S. Equitatus. Alq³ autē dicuntur equites: q³ alarum vice pedestrem exercitū tegūt: **v** Intra iactum teli. S. Vnde posset hasta missa i hostem venire: Hinc traxit Statius vt diceret. Qualē quater iaculo spaciuntur arūidine metas. Est et Enniana omnis hec ambitiosa descriptio.

x Precipitat lōge. S. Proprecipitatur.

y In auras. C. Ex opinione illorū qui animas v⁹ tum credunt esse.

z Reijciunt parmas et equos ad moenia vertūt. S. Reijciunt. id est: retro agunt. Sane nunc fugiunt nō timore: sed lege proeli andi. Salusti. More equestris prelii sumptis tergis ac redditis. C. Reijciunt parmas. id est timore terga vertunt: et dum vertūt terga. illa parmis operiunt.

a Versiq³ latini. C. Nam cum admoenia perueni⁹ sent freti auxilio. suorum in hostes redeunt.

b Mollia. S. Domita domitorum. f.

c Hi fugiunt. C. Et quoniam apud moenia piculiosior esset pugna: et quoniam in sequendo hostes acies late vagantes a suo ordine discesserant. vñ nō erat facile inceptum sustinere:

d Datīs habenis. C. Ad missio cursu.

Qualis vbi. C. Nō est est comparatio ad propriam naturā maris: quod obseruatis temporib⁹ aliorum horis influit: et aliq³ refluat: de quā re alio loco disputatum est. Et Albertus magnus ostendit q³ non omnia maria mouetur. neq³ omnia quē mouetur. Sed comparat mari vētis in tumescēt: in quo fluctus fluunt ad litus ac refluunt.

f. Superiacit vndam. S. Sup. scopulos vndam ia
ctā more suo dedit ver
bo detractam nomini p
positionem. g. Extre
mamq; sinu. S. id est cur
uatione & flexu vndarū.
Extremā autem ad illud
pēnet: quod ait sup. Pe
nitūq; datus referūtur ha
benis. h. Aestu reuolu
ta: resorbens saxa fugit:
S. Aestu proprie est ma
ris incerta cōmotio.
i. Vado labēte relinquit.
S. Hyppalage pro labēs
ipseper vadum.
k. Et sanguie in alto. S.
ἐν φρεσίν. cedis ostē
ditur magnitudo.
l. Hastam intorsit equo:
S. Figurate. Nam intor
queo in equū didim⁹. vt:
In latus in q; feri curuam
cōpagibus alut cōtortit.
m. Ferrūq; sub aure re
linquit. S. Ex vulneris ge
nere eum fugientē intelli
gimus esse percussū.
n. Voluit ille excussus
humī. S. Humi voluitur:
nam excussus per se ple
num est. o. Desit her
minū. S. Nomen hoc de
hystoria Romana est. Nā
cū codyte contra thucos
Lartius & Hermīn⁹ ste
terunt tempore quo pons
sublitus rūpebatur: vi
de ex eum plurimū laudēt
ac si diceret. Talis qualis
fuit ille. p. Tantus in
arma patet. S. Tantū pa
tebat in vulnere, id est in
hostilia tela tot⁹ petebat.
q. Per armos. S. Abusi
ue. Nā proprie armī quā
drupedum sunt.
r. Exultat amazon. S.
Suspendendū exultat: vt
Amazon intelligas quasi
amazon. Nam Camilla
volca fuerat. sicut in pri
mo. Dederatq; comā dif
fundere ventis. Venatrix.
id est quasi venatrix.
s. Indefessa. S. Infatiga
bilis: & oia arma amazo
num tradit: quas Titian⁹
vnumammās vocat. Nā
hoc est amazon quasi
ὀνυμαζον. t. Spicula
fugientia. S. Pro ipsa fu
giens. v. At circū lecte
comites. S. Subaudi di
micant: quod & sequens
Amazonū indicat com
paratio que inducuntur
circa reginā bella tractan
tes. x. Larinaq; virgo
S. Nomina hęc nobiliss
imarum sunt italie foem

Nunc ruit ad terrā: scopulosq; superiacit vndā
Spumeus: extremāq; sinu perfundit harenam:
Nunc rapid⁹ retro: atq; aestu reuoluta resorbēs
Saxa fugit: litusq; vado labente relinquit:
Bis tuscū rutulos egere ad mœnia versos:
Bis reiecti armis respectant terga tegentes:
Tertia sed postq; congressi in proelia totas
Implicuere inter seatiens legitq; virū vir.
Tū vero & gemit⁹ morientū: & sanguie i alto
Armaq; corporaq; & pmixti cede virorum
Semi animes voluent⁹q; pugna aspera surgit
Orsilochus remulū qn ipm horrebat adire.
Hastā intorsit equo: ferrūq; sub aure reliquit:
Quo sonipes ictu furitardius aliaq; iactat.
Vulneris impatiens arrecto pectore crura:
Voluitur ille excussus humī. catillus iolam:
Ingentemq; animis ingentē corpore: & armis
Desit herminū nudo cui vertice fulua
Cefaries: nudiq; humeri: nec vulnera terent:
Tan⁹ in arma patet. latos huic pasta p armos.
Acta tremat: duplicatq; virum transfixa dolore:
Fundit ater vbīq; cruor: dat funera ferro
Certantes. pulchrāq; petūt p vulnera mortē.
At medias inter cedes exultat amazon.
Vnū exerta latus: pugna pharetrata camilla:
Et nunc lenta manu spargēs hastilia densat:
Nunc validā dextra rapit indefessa bipennem:
Aure⁹ ex humero sonat arcus: & arma dianē.
Illa etiā si quādo intergū pulsa recessit.
Spicula conuerso fugientia dirigit arcu.
At circum lectæ comites: larinaq; virgo:
Tullaq; & æratā quotiens tarpeia securim
Italides: quas ipsa decus sibi dia camilla
Delegit: pacisq; bonę belliq; ministras.

narum. y. Italides. S.
Pulchra deriuatio nō ve
ra. Nam verum est italie
Italīs autē vnde Italides
mag; patronymicū est: q;
deriuarium: sicut belis
vnde & belides.
z. Quas ipsa decus. S.
Decus & ad delectas: &
ad ipsam potest referri:
Decus autē si ad Camillā
nobilitas pulchritudo. Si
ad delectas. ornamentū:
id est quas sibi elegit or
namentū. i. ad ornament
tum.

a. Dia camilla. SERV:
Generosa. εὐγενής. nam
grecum est cutus nominis
ethymologiā pleriq; vo
lūt venire uno τοῦ Διὸς
quod si sic est: dicem⁹ di
tuerit deriuationē capiti
cipalitate. nā dia di produ
cit cū. Διὸς. corripit. S. c
ecōtra cum lux producat
Lucerna. Lu. corripit.
b. Pacisq; bonę belliq;
ministras. S. Cognitum
paciētheton dedit vt eā
bonam diceret cum belli
ecōtra sit pessimū: nam si
ne dubio: & belli sui di
ceret. si ratio versus admi
teret.

c. Quales threide. S. Ta
nais flui⁹ ē. Qui separat
Aziam ab Europa: circa
q; antea Amazōes habi
tauerūt: vnde se postea ad
Thermoodonta fluium
Thraētiē trāstulerūt: quod
etiam Salustī. testatur: di
ces deū cāpi Themysci
q; habuere Amazones a
tanai fluiuo icertū quam
obrem digressē.

d. Thermoodontis. S. t
plenum est Thermoodon
sed p syneresim fecit: vñ
don circūflexū h; acenū
Græca enim nomia nec f
fecit: vt circumlectantur
quotiens sit Syneresis: exi
gente metri necessitate. Er
go si sit Thermoodon do
acutū habebit accentum
qd si Thermoodon fece
rit & in finalem transtulerit
& mutatur accentus nā
sit circūflexus.

e. Pulsant. S. Enn⁹ ad
musas. Quę pedibus pul
sant olympum.

Eneidos

f Bellant. S. Pro bellant
Nam solent verba p veri
bis poni. vnde passiuam
nunc deriuationē sub acti
ua posuit significatiōe: sic
i georgicis. Et placidam
paci nutritor ol. Futurū
tempus a passiuo posuit:
pro presenti ab actiuo. Nā
nutritor p nutrito posuit
vnde est cōtra Nox humi
da coelo precipitat. p pre
cipitat actiuū p passiuo.
g Amazones. CRI. De
his dictū in superioribus.
Addā hoc q missus Her
cules ab Euristheo vt cin
gulum reginē Amazonū
referret: proclū cōmisit: in
quo ex Amazonibus p
stantissimē cecidere Aella
philippis: Protee. Eribie:
Celeno. Phoebe. Artemis
Capte aut fuerūt Ieida.
mia. Asteria. Marpe. Ter
meda. Marpo. a. Adippe
que cingulum Hippolite
seruabat. Antiope. Theeo
data: que a plerisq hypo
lite appellatur:
h Hyppolitē. S. Hec A
mazonū fuit regina: cui
victe Hercule Balthum
fustulit. **i** Martia. S.
Aut bellicosa: aut martis
filiā. **k** Quē telo pri
mū postremū. S. Home
ricum est: interrogatiōem
ad ipsum referre qui deo
scribit: cum musq interro
gari cōsueuerint: vt vos o
Calliope pcor aspirate ca
nenti. **c**. Quem telo pri
mū. q. d. tantā fuisse strā
gem q hoc discerni nō po
tuerit. Habet autē ista in
terrogatō: & admiratōne:
& exclamationē: q fœmi
na hec potuerit.
l Aspera virgo. S. Epi
theton ad officiū belli re
spiciens: alias incongrue
virginē asperā dicimus.
m Euneum. S. Quia
latina est declinatio. Ideo
nec accepit accentū. Nam
Sta. Quia græco declina
uit græcū accentū: posuit
dicens: Nūc euneus ante:
& nunc ante thoas.
n Longa abiete. S. Ha
sta abietali: nā arborem p
hasta posuit. **o** Suffol
so. S. Casuro: nam suffol
si equi dicuntur: quos vul
go cespitatores vocant.
Alij suffuso legunt. id est
precipitanti. & am cāden
ti. **p** Dū subit. S. Sci
licet dū se ad sustentatiō
nē fruetis inclinat: & vult
vtrūq tanta celeritate cē

Quales threicia cū flumina thermoodontis
Pulsant: & pictis bellantur amazones armis
Se u circū hyppolitē: seu cū se martia curru
Penthesilea refert: magnosq vlulante tumultu
Fœminea exultant lunatis agmina peltis,
Quē telo primū: quē postremū aspera virgo
Deiçis: aut q̄t humi morientia corpora fundis.
Euneum ditylo primū patre: cui⁹ apertum.
Aduersi longa trāsuerberat abiete pectus.
Sanguin⁹ ille vomens riuos cadit: atq; cruentā
Mādit humū: morientēq; suo se in vulnere versat.
Tū lyrim pegalumq; sup: quorū alter habenas
Suffossa reuolutus equodū colligit: alte
Dum subit: ac dextrā labenti tendit inermem
Præcipientes: pariterq; ruūt: his addit amastrum
Hypporaden: sequit^r quē incūbens emin⁹ hasta;
Teiea: et harpalicūq; et demophoōta chromiq;
Quotq; emissa manu contorsit spicula virgo:
Tot phrigij cecidere viri: pcul⁹ ornit⁹ armis
Ignotis: & equo venator lapige fertur:
Cui pellis latos humeros erepta iuuenco.
Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus:
Et male texere lupi cum dentibus albis;
Aggressisq; manus armat^r sparus: ipse cateruis
Ventur in medijs: & toto vertice supra est.
Hunc illa exceptū (nec em labor agmīe verso)
Traiçit: & sup hac inimico pectore fatur:
Syluis te tyrhenæ feras agitare putasti:
Aduenit qui vestra diēs mulieribus armis
Verba redargueret: nomē tñ haud leue: patrū
Manibus hoc referes: telo cecidisse camilla.
Protinus orsilochū: & burē duo maxia teucrū
Corpora: sed burē aduersum cuspide fixit.

petuissimū: vt vnū scūm
putares. Inde est em præ
pites pariterq; ruunt:
q His addit amastrum
S. Adiungit. **r** Armis
ignotis. S. id est nouis, in
conuictis. **s** lapige.
S. Apulo equo: **t** Peltis
erepta iuuenco. S. id est
lorica: nā pprie lorica est
regimen de loro factum.
quo maiores in bello vi
consueuerant.
v Aggressisq; manus ar
mat sparus. S. Bene agre
stis. Nā sparus est rusticū
telum i modū pedirecur
uum. Salu. Sparos & lan
ceas alij præcatus sudes
portare. **x** Vritur in
medijs. S. id est agit: nam
græce. ὤντορ: quod dicitur
xit. **y** Toto vertice
supra est. S. Sta. de Capa
neo. Et totū trāsēdit cor
pore bellū. **z** Hūc illa
exceptū. S. Fraude circū
uentum: vt Aemulus ex
ceptū triton. **a** Traiçit
S. Vis iactūs ostenditur:
b Syluis. S. Pro i syluis
Et est archaïsmos casus p
casu. **c** Muliebris⁹ ar
mis. S. Vnus obtinuit vi
nuptas virgines: nuptas
mulieres vocemus: nam
apud maiores indifere
virgo dicebatur: & mul
er. Vtrūq; em sexum tñ
significabat: vt ecce hoc lo
co dicit armis muliebris:
cum Camillā innuptam
fuisse manifestū sit. Item
in Bucolicis legimus.
Ah virgo: cū palphas cō
stet ex Minoe ante amorē
tauri filios suscepisse. Teo
rentius etiā mulierē post
partū virginem vocat in
Echyra. Nam viciū cōb
latum virgini olim: ab ne
scio quo improbo.
d Nomen tamen haud
leue patrū. S. Manibus hoc
referes telo cecidisse camil
lę. S. Irrisio est amari tud
nis plena. Nam si volue
rimus simpliciter accipe
re: vt ita sit dictum: quem
admodum supra: Aeneas
magnū dextra cadis. In
pit contrarium esse super
rioribus. Vnde melius est
vt perseu: remus in sensu:
& ita sit dictum: magnā
reuera gloriā laur⁹ est
ad manes parentum: quē
fœminea tela superabit.
e Qua colla sedentis. S.
Equitis. Sane eum ex vi
cino intelligimus esse per
cussū. **c** Sedentis. id est
quē equitis g in eā sedet.

f. Lucet. C. Apparēt. qm rima q̄ est inter finē galeę & su-
mitatē parmę relinquit illam partem corporis apertam.
g. Interior S. Sinisterior breuiore. f. circulo. h. Cōgemī
nat. SER. Hic distinguendum est: nam nemo dicit securim
vulnus congeminat: sed securis. C. Congeminat id est dus-
plicat vulnus agendo se-
curim.

i. Incidit huic S. Figura
rep in hanc. Teren Ego in
eum icidi in foelici locum:
vt neq; mihi amittēdi ne-
q; retinēdi sit copia. C. In-
cidit huic. id est in hūc. In-
cidere autem in aliquē est
cum nihil tale expectātes:
aliquem obuiam offendit
mus. Sēpius autem dictū
mus hoc idē in foelici: q̄
de foelici.

k. Apenninicolę bellator
filius auni. SER. Quia li-
guria maiore parte sui A-
pennino est constituta. Li-
gures autem omnes fal-
ces sunt. Sicut ait Cato in
secundo Originum libro.
C. Apenninicolę ligurū ma-
ior cū lygurū ps in mon-
tibus ab Apennino de-
ductis posita est.

l. Filius auno. SER. Au-
nus scilicet. Nam vt supra
diximus: cum dictus pen-
tibus filios nomina sup-
primā. eos patrie cognō-
mines intelligim⁹: vt Ty-
burti Remulo dictissimus
olim. C. Auno. Non sine
ratione hīc nomen: nā
Aunus antiquissim⁹ rex
est ligurū.

m. Fallere. C. Nam vici-
um vernaculū est illi⁹ na-
tionis. Cato in Originib⁹
ait: ligures esse verū pel-
ls. Fallaces: malignos.

n. Consilio & astu. Ver-
sare dolos ingressus. Ser.
tractare vt: seu versare do-
los: seu certe occumbere
mori. Astu malicia: nam
proprie astutus malitio-
sus vocamus: vnde in Te-
ren. postq̄ de domino di-
xit seruus astutus: ille irat⁹
ait: Carnifex que loquit⁹
Cic. Ita sit vt ista ratio ex-
stimetur astuta: meū ta-
men hoc consiliū neces-
sariū. C. Consilio & astu.
id est astuto cōsilio: Astu
autem malitiosa calliditas
est: dictum ab asti gre-
ce vrbe: nam qui intra vr-
bes versantur: callidiores
sunt: q̄ qui in agro degūt.
Asty autem non omnes
grece: sed Athenienses vrbe
dicunt: quod verbū agy-

cognosces cui ianis iactātia afferat poenā: nā fraudē poenā
veteres vocabāt vt enā in antiq̄ cognoscit iure Salu. in Ca-
thiliana. Diē statuit aūq̄ sine fraude liceret ab armis dis-
cedere. Si autē laudē legerim⁹: erit sensus: agnosces cui in a-
nis gloria afferat laudē: ventosa autē gloria est: quam grece
κευδοσιον. vocāt. CR.

STOFF. Fraudē recte
(vt puto Seru⁹) fraudē et
nō laudē legit. nō āt plac-
q̄ fraus poenā significat:
nā quis dicat Saluti. Diē
statuit: anteq̄ sine fraude
liceat ab armis discedere.
Sentētia ē anteq̄ nō dabi-
tur fraudi. Ergo cui vēto-
sa gloria. id est inanis glo-
ria afferat fraudem: nam
cum ex tua vanitate tu
iactes fortitudinē: si relin-
ques equū: cū virib⁹ tu
fallis hoīes: ostēdens te esse
fortē: cū ipa fortitudo sit
tibi ab equo. si pedes pu-
gnabis succūbes: & in a-
nis tua gloria demonstrā-
bit. q. Furēs. C. Nam
foemia impatiēti⁹ inq̄ ē
q̄ vir: & appetēti⁹ glie.
r. Parib⁹q; assistit i ar-
mis ense pedes. S. Sicut
illū cōgressurū putabat.
s. Pura parma. S. Tunc
em̄ primū in bella cōscen-
derat. t. Fugax. S. Fu-
gies: nā nomen est p parti-
cipio. Nō em̄ fugacē pos-
sumus: accipe quē supra
legimus bellatorē.

v. Vane lygur. S. Aut
fallax: aut inaniter iactās:
nam vanos stultos postea-
riores dicere coeperunt:
vñ tractū est etiā in nece-
ricis Iuue. Sic libitum est
vano qua nos distinxit
othoni. Quid autē hoc lo-
co vane significet cōsequen-
tia demonstrant: Frustraq;
nimis elata supbis.

x. Lubricus. S. Fallax
mobilis. y. Pernicib⁹
igneā plantis. S. Mō ve-
locib⁹: alias pseueratib⁹.
Nā pñix interdū velox: in-
terdū pseuerās significat:
vt ipse in Georgicis. Et in-
ter dura iacet pernix i stra-
to saxa cubili. z. Trāse
equū cursū. S. Nūc hoc i-
credibile esse videt⁹: nisi
pmississet in sepio. Illa vñ
intactē legētis psumā vo-
laret Gramina: nec teneras
cursu lesisset antras.

a. Aduersa. S. id est opa
posita. b. Accipiter saxo
sacer ales ab alto. S.
Sacer ideo quia est Mar-
ti cōsecratus: aut auib⁹ exa-

Loricam: galeamq; inter: qua colla sedentis

Lucent: & lauo dependent parma lacerto.

Orsilochū fugiens: magnūq; agitata per orbē

Eludit gyro interior sequitq; sequentem:

Tum validā: perq; arma viro: p; ossa securim

Altior insurgens orant: & multa precanti

Congeminat: vulnus calido rigat ora cerebro.

Incidit huic: subitoq; aspectu territus hæsit

Apenninicolæ bellator filius auni

Haud ligurū extremus: dū fallere fata sinebāt.

Is vbi se nullo iam cursu euadere pugna

Posse: neq; instantem reginā auertere cernit:

Consilio versare dolos ingressus: & astu

Incipit hac: qd tam egregium si foemina forti

Fidis equo: dimitte fugam: & cōminus æquo

Mecū crede solo: pugnaq; accinge pedestri:

Iam nosces ventosa ferat cui gloria fraudem.

Dixit: at illa furens: acriq; incensa dolore

Tradit equū comiti: parib⁹q; assistit in armis:

Ense pede nudo: puraq; interrita parma.

At iuuenis vicisse dolo. ratus auolat: ipse

(Haud mora): cōuersisq; fugax auerit habentis

Quadrupedemq; citum ferrata calce fatigat.

Vane ligur: frustra q; animis elate superbis

Nequicq; patrias septasti lubricus artes:

Nec fraus te incolumem fallaci perferet auno.

Hæc fatur virgo: & pernicipibus ignea plantis

Transit equū cursu: frenisq; auersa prehenfis

Congredit: poenalsq; inimico ex sanguine sumit.

Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto

ptiacum est: Athene enim (vt est apud Platonē) ægyptio-
rum colonia est. o. Dimitte fugā. S. Equi celeritatē cui
fidis relinque. p. Ventosa ferat cui gloria fraudē. S. Hęc
est vera & antiq̄ lectio: vt sit sensus pedes congregare: iam

ecrabilis. Vt autē sacra fames: Aut quod verius est nomen
græcum expressit. Nam iepu. dicitur: hoc est sacer
pneio. enim sacerdos vocatur. Cur autem græce ita dict⁹
sit: ratio nō caret: quæ nota est sacrorū penitis. C. Accipiter

Eneidōs

Accipitrū genera sexdecī
ponit. Plin' in eis enūerat
Circō altero pede claudū.
Item triorchē a nūtero te
stū. Buteonē auis marī
sacra est vnde græce
tepxo. dicūt. Puto omne
genus auiū: q̄ ex raptu vi
uunt accipitrīs nomie (ex
cepta aquila) venire.
c. Consequit pennis. S.
Noua laus Camillę. Si q̄
dem accipiter columbam
sequitur: ipsa præcedit ho
stem. Ipsa etiam auiū cō-

Consequit pennis sublimē in nube columba:
Cōprensamq; tenet: pedibusq; euiscerat vncis.
Tunc cruor: et vulsæ labunt ab æthere plumæ.
At nō hæc nullis hominū sator: atq; deorū
Obseruās oculis: sūmo sedet altus olympo.
Tyrhenū genitor trachonē in prælia saua
suscitat: et stimulis haud mollibꝫ incitat iras?

paratio est sumpta ex cō
trario: nam equus vir ac
cipitrī Camilla compara
tur columbæ.

d. Tum cruor & vulsæ la
buntur ab æthere plumæ.
S. Echasis est. id est excu
sus.

e. Nō nullis. S. id est
non negligentibus: nam
lyptotes figura est: vult
enim dicere non leuiter su
pter intuebatur ista certa
mina.

f. Instigat vocibus alas. S. Incitat & irritat ad reditum. Primum est: ut fugere definat: post ut in hostes impetu faciant.
g. Noie quēq; vocas. S. Per hoc extrema necessitas indicatur. h. Quis metus. S. Qualis: quantum qui vos etiam semina timere compellit: unde paulo post. Quē tanta animis ignava venit.
i. O nunq; dolituri. S. id est stulti. Stultum est: quisq; iniuria non mouet. Et bene nunq;: siquidem ante sententia Mezentii perierunt nec se viti sunt: nunc prebent terga mulieribus: hinc quidē commouent dolore. k. Foemina. S. In dignatio a sexu.
l. Palantes. C. Itē a modo. Nā q; femina illos pellat turpi est. Q; autē ita pellat: ut palantes sine ordine fugiat turpissimū.
m. Atq; hec agmina verit. S. Sicut. k. id est multitudinē tātam. C. Hec agmina. q. d. tā robusta tam valida.
n. Quo ferrū. C. Nā frustra ferris: quo vti non audetis. o. Irrita. S. Inertia quē ros vicisset minime valeant.
p. At nō in venerem segnes. S. Latēter dixit hoc iugis. mulierē q; armata est: alias prima ad hunc curritur. C. At nō in venerem segnes. q. d. cū torpescis in bello: vinā & in omni voluptatum genere torpescis. q. Nocturnaq; in bella. S. Coitum. Alibi. Et si quādo ad nocturnas prelia ventū est.
r. Curua tybia. S. Simphonia. s. Chorochochi. S. Ideo quia apud veteres ludī theatrales nō trant nisi in honorē liberi patris. t. Expectare. S. Pro expectatis modū p modo posuit.
v. Secundus aruspex. S. Pro secūda sacra. id est prospera: sicut e contrario Homēus. μὲν οὐκ ἀνέκκοι. id est malorū diuine. C. Aruspex. ab ara & inspiciedo dicitur: quoniam cetera hostia iuxta aram exta rimatur: & ex illorum situ colore iminutione vlt augmento futura prenoſeunt. Dicuntur alto vocabulo. extispices ab extis inspicendis.

Ergo inter cades cedentiaq; agmina tarchon
Fertur equo: variisq; instigat vocibus alas
Nominē quēq; vocans: reficitq; in plia pullos.
Quis me^o t o nunq; dolituri: & semper inertes
Tyrrheni: quā tanta animis ignauia venit:
Foemina palantes agit: atq; hec agmina vertit:
Quo ferrū: quā hēc geritis tala irrita dextris:
At nō in venerē segnes nocturnaq; bella:
Aut vbi curua choros indixit tibia bacchi:
Expectare dapes: aut plena pocula mensa:
Hic amor: hoc studiū: dū sacra secūda^o auruspex
Nūciet: aut lucos vocat hostia pinguis i altos:
Hęc effatus: equū in medios moriturus & ipse
Conditat: & venulo aduersum se turbid^o ifert.
Direptūq; ab equo dextra cōplectitur hostem:
Et gremiū ante suū multa vi cōcitus aufert:
Tollitur in cœlum clamor: cunctiq; latini
Cōuertere oculos: volat ignē aequore tarchon
Arma virūq; ferens: tūc iūma ipsius ab hasta
Defringit ferrū: & partes rimatur apertas:
Qua vulnus letale ferat: cōtra illa repugnans
Sustinet a iugulo dextrā: & vim viribus exit.
Vtq; volans alte raptū cū fulua draconem
Fert agla: implicuitq; pedes atq; vnguib^o hēsit:
Sauci^o at serpēs sinuosa volumina versat:
Arrectisq; horret squamis: & sibulat ore
Ardu^o insurgēs: illa haud min^o virget ad vnco
Luctantē rostris simul æthera verberat alis:
Haud aliter prædā tybuntū exagmine tarchon
Portat ouans: ducis exemplū euentūq; secuti
Mēonide incurrūt: cū fatis debitus aruns:
Velocē iaculo: et multa prior arte cam illam
Circuit: & quā sit fortuna facillima temptat:
Qua se cūq; ferens medio iulit agmine virgo:

x. In altos lucos. S. ER. Illic enim epulabantur sacris diebus.
y. Moriturus. S. Et ipse moriturus animo: nam moriturus nō est. Q; autem ait: & ipse autē ad Camillam. aut ad venulum respicit.
z. Turbid^o. S. id est terribilis.
a. Direptūq; ab equo dextra cōplectitur hostem. S. Hoc de hyſtoria tractum est: nam. C. Iulius cæſar cum dimicaret in Gallia: & ab hoste raprus equus eius portaretur armatus: occurrit de hostibus qui eum noſſet: & inſultans atque cæſar. Quod gallorū lingua dimittē ſignificat: & ita factum est: ut dimittē retur. Hoc autē ipſe cæſar in Ephemeride ſua iudicē: vbi propriam cōmemorat ſollicitatem. C. Dixerunt q; ab equo. Oſtēdit non fuiſſe intentionem in ſocios ex tumiditate aut vaniloquentia. ſed a cōſcientia: propter fortitudinis: fuit enim omnino heroicū. Q; hoſtē ab equo ad ſe traheret: ſecūq; portaret.
b. Tollitur in cœlū. C. Mouebatur em miraculo rei q; celeritate ſūma: arma: & virū tanta vi portaret: ut cū ſuſcepſent vires ait. Et ferrū ex ſua haſta raperet: illūq; interim reſiſtus repugnantē cōnaretur. Portat ergo ſuo ſuſte ſociorū inertiam repte hendere.
c. Exit. S. Euitat: ut atq; oculis vigilantib^o exit.
d. Vtq; volans alte. S. Homericā compatio.
e. Aquila. D. Comparatio aptiſſima: ut em & aquila: & ſerpētis fortiſſimi ſunt: ita illi duo fortiſſimi erant. Idē mira pſpicacitate: ut illi ſunt.
f. Ducis exemplū euentūq; ſecuti. S. Scilicet virtutē & ſollicitatem.
g. Mēonide. S. Lydi vlt Mēonide dilecta iuuetus.
h. Fatis debitus. C. Vel deſtinat^o a fatis: cū hoc fatiſ debet ſcilicet interi^o mēte. C. millat vel debitus fatis: quoniam inde eēt moriturus. Oſtēdit autē magnam fuiſſe eius aſtutiā.
i. Arte. S. Fauda dolo.
k. Quā
d ij

Eneidos

se cūq; ferēs medio tulit agmīe virgo. Hæcaruns subit. [S. Vt etiā supra dixim⁹ ita poeta loquit⁹: vt in aliquib⁹ locis det suspitionē. q; taruns de Turni pūbus fuerit: nāq; & cum Camilla ipetū fecit: & cū ipsa rursus recedit: quod nisi de socio nō pcedit. Do etiā dicit esse manifestū signū sociū fuisse: q; Apollinē soractis inuocat. montis: de q; Turno venisse cōstat auxilia. Licet posset fieri vt alterius loci inuocet numē. sic ad argumētum vocat patrias remcabo in gloriū vrbes. Quod etiā de hoste pcedit: nā supare feminā nullam cōstat esse virtutē. I. Circuitū. S. Proprie. nā circūte insidiā antiū: vnde est. Nec gregi bus nocturnus obambulat. in Cētā hastam. S. Ineuatibilē. Vnde contra Incertā excussit ceruice securim. id est infirmā. vis tabill. n. Forte sacer Cybele. S. Nam montē pnumen quod in eo colitur posuit. Et bona occasio ad mortē Camillæ: vt sacerdotē maioris numis conet occidere: per quod q; exauctorat Dianæ fauor: interueniēt maioris numinis iracūdia. D. Cybele. Locus est in quo Cybele colebat. C. Forte sacer. Hos oēs versus vsq; ad eū locū. (Nunc virgo) ex eo genere dicendi cōstat: quod cultū: & flordum appellant.

o. Quē pellis ahenisq; i plumā squamis auroq; n̄ lecta regebat. S. Cataphractū eū fuisse significat. Cataphracti autē equites dicuntur: qui & ipsi muniti ferro sūt: & equos sūt munitos habet. De quib⁹ Salust. Equis paria operimenta erāt: quē linea ferreis lamis in modum plumę adnexuerāt. Nūc pro linteis pellē imposuit. Et aeneas squamas: greas laminas intelligim⁹. in plumam vero: est in similitudinē plumę: vt excisum euboicę latus iugēs rupis in antrū. id est in antri similitudinē. Sane sciendū q; ipos eques Cataphractos dicit⁹. Salust. Et sequebant eques Cataphracti. p. Squamā. D. Squama serpentis est: & piscis: quā facit cōpositio naturalis: nā & ordinib⁹ digesta est: & vltimā plurimāq; impulsionē distincta. Quicq; igit in hanc similitudinē facit artifex: squama dicit⁹. Hęc sit ex minutis laminis: inuicē se retinētib⁹: & ita digestę vt est in anib⁹ pluma. q. Peregrina. D. Quasi diceret. ex meliorib⁹ reg. onib⁹ aduecta. r. Ferrugine. C. De qua diximus in G. or. s. Spicula torquebat lydio cōstynia cornu. S. Cretenſes agitas lico arcu dirigebat: quod vt etiā supra dixim⁹ ad ornatū ponticōsuevit. t. Cornu. D. Ligni species est. v. Cassida. S. Pro cassis: nā accusatiū posuit p nomina. tuos. x. Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurū.

S. Pictus tunicas pictus crurū barbara tegmina. id est habebat vestē phrygiōis arte pfectā. Sane armoiū longa de scriptio illuc spectat: vt in eorū cupiditatē merito Camilla videat esse succēsa. DO. Barbara nomē artis indicat: nam qui hāc exercēt barbari dicunt⁹: q; auro & variis filiis: hoim & aliisq; res figuras exprimūt acu pingētes. C. Barbara q; aurea: & ornata. quoniā barbari diuitiis pollēt. Vnde alibi barbarico posset auro.

y. Hūc virgo. C. Ostendit poeta naturalia p n̄ tolli nō posse: Erat quidē egregia: & inter viros enu merāda sed tū vt formia nimia cupiditate talitū rē q; viri cōtemnūt ardebat: Vnde dixit formico amore. x. Incauta p agmē. C. Nā quicq; nimia cupidit a teler: ratio nē amittit: vnd nullā sub cautionē adhibere potest. a. Fœmico. S. ipacēt: ir rōnabili: vt formicę ardēt curesq; treg. c. b. Telū. D. Tela: hoc lignū naturalis succo veluti oleo violēt ardet. c. Cūctatē. D. q; diu infectatus fuerat. d. Sūme deū. S. Ex affectu colentis dicit⁹: nā Iupiter sūm⁹ est. e. Sancti custos soractis apollo. S. Soractis mons est hyrpi norū i flāmia collocatus: In hoc autē mōte: cū aliqui Diū patri sacri pōlure tur: nā manib⁹ cōsecratus est: subito veniēs lupi ex ta rapuerunt: q; cū diu i eo q; rē: delati sūt ad quā dā spelūcā halitū ex se p fiterū emittentē: adeo vt iuxta stātes necaret: exinde orta pestilētia: quā fuerāt lupos secuti: de qua re spōsum est: posse eā sedari si lupos imicarent. id ē: rā pto viuerēt: qd postea q; factū ē: dicit⁹ lunt ipi ppli Hirpini Sorani. nam lupi Sabimorū lingua Hyrpi vocāt. Sorani vero a dicit⁹ dicit⁹ p Soran⁹ vocat⁹ q; lupi ditis patris. Vñ me mor rei Virg. Aruntē paulopost cōpat lupo: q; hyrpinū Soranū. C. Soract. Hyrpi familie in agro salico: sacrificiū annuū ad Soractis montem Apollini faciūt. Id opantes gesticulatiōib⁹ religiois impatire exultāt: ardētib⁹ lignorū struib⁹: i honori diuine rei & flāmis parentib⁹ cur⁹ deuotōis mysteriū senat⁹. c. honorauit: oim munerū vacatē ppetua illis donata: ait Solm⁹. Idē ait Plinius Soractē mōs est i agro salisco sacer Apollini. Aut ad montis radicē locū fuisse Diū sacri: i q; cū sacra fierēt lupi ex ignib⁹ extra rapuerūt: q; sacerdotes vsq; ad terrę hiatū vnde pestilētia aer exalabat infecuti sunt: quī morbo oia vicina loca implicuit. Fuitq; oraculū posse sedari morbum: sin colē raptu viuerēt: vt lupi fecerūt. Ob hoc q; appellati sūt Hyrpi Sorani: quia lingua sabina hyrpi lupū: & Soran⁹ Plutonē erat. Hic Santes q; hyrpos lupos dicit⁹ vidēt a Sabonis originē trahere.

Hæcaruns subit: & tacit⁹ vestigia lustrat:
Qua victrix redit illa: pedēq; ex hoste reportat.
Hæc iuuenis furtim celeres detorq; habenas.
Hosq; aditus: itaq; hos aditus: omnēq; pererrat
Vndiq; circuitū: & certā quatit iprob⁹ hastā.
Fortē sacer cybeli choreus: olimq; sacerdos
Insignis longe phrygijs fulgebat in armis:
Spumantēq; agitabat equum: quē pellis ahenis
In plumā squamis auroq; inserta regebat.
Ipse pegrina ferrugine clarus: & ostro
Spicula torquebat lydio cōstynia cornu:
Aureus ex humeris sonat⁹ arcus: & aurea yari
Cassida: tū croceq; clamydēq; sinusq; crepantes
Carbascos fuluo in nodū collegerat auro
Pictus acu tunicas: & barbara tegmina crurū
Hunc virgo: siue vt templi præfigeret arma
Troia: captiuo siue vt se ferret in auro
Venatrix: vnum ex omni certamine pugnæ
Cæca sequebat⁹: totumq; incauta per agmen
Fœmico pda: & spoliū ardebat amore.
Talū ex insidijs cunctantē tempore ca pto
Coniicit: & superos aruns sic voce precatur.
Sūme deū sancti custos Soractis apollo:

lini faciūt. Id opantes gesticulatiōib⁹ religiois impatire exultāt: ardētib⁹ lignorū struib⁹: i honori diuine rei & flāmis parentib⁹ cur⁹ deuotōis mysteriū senat⁹. c. honorauit: oim munerū vacatē ppetua illis donata: ait Solm⁹. Idē ait Plinius Soractē mōs est i agro salisco sacer Apollini. Aut ad montis radicē locū fuisse Diū sacri: i q; cū sacra fierēt lupi ex ignib⁹ extra rapuerūt: q; sacerdotes vsq; ad terrę hiatū vnde pestilētia aer exalabat infecuti sunt: quī morbo oia vicina loca implicuit. Fuitq; oraculū posse sedari morbum: sin colē raptu viuerēt: vt lupi fecerūt. Ob hoc q; appellati sūt Hyrpi Sorani: quia lingua sabina hyrpi lupū: & Soran⁹ Plutonē erat. Hic Santes q; hyrpos lupos dicit⁹ vidēt a Sabonis originē trahere.

f Pineus ardor. S. Ignis
nepos pocius.

g Aceruo. S. Pyra coar
ceruatio lignorum.

h Ficti pietate. S. Iste q
dem hoc dixit. Sed varro
vbiq; expugnator religio
nis ait: cu qdam medica
mentis describeret: vt fo
lent hyrpinus qui ambula
turi per ignes medicamen
to plantas tingunt.

i Multa pruna. S. Inter
prunas. Pruna aut qd
ardet dicitur. Hora. Pre
terea latu clauum prunq;
batulū. Cū autē extincta
fuerit carbo noiaf Teren.
Tam excoctā atq; atram
reddā q; carbo est: nā pru
na a purēdo dicta est.

k Exuuias pulſe ve tro
phū. S. Exuuias oculis
pulſe trophū. & proprie.
Nā vt supra dixi. hoſti
bus occiſis triumphabāt.
de fugatis ſiebāt trophēa.

l Mente dedit panē vo
lucres diſperſit in auras.
S. ER. Bona moderatio A
pollinis inter ſacerdotis p
ces: & volūtate ſororia.

m Nihil ipſa nec auras:
Nec ſonitus mēor. S. Hec
eſt antiqua lectio: nā apd
maiores trahēbat interdū
a grēco genitiuus: hinc eti
am paterfamilias & ma
terfamilias q; duo tm no
mina remanſerūt: nā nec
huius auras dicimus: nec
huius cuſtodias ſcōm Sa
luti. q; ait. Caſtella cuſto
dias theſaurorū p; cuſtodie

Et ita etiam aſper intel
ligit: licet aliq; cuſtodias
actū velint. Sane paterfa
milias: qm dicim⁹: famili
as indeclinabile eſt: ſi autē
paterfamilie dicere volue
rim⁹: iā nō erit vnū nomē
ſed locutio: & familie erit
dicim⁹: nā pater mihi eſt: di
cim⁹. Teren. Natura tu il
li pater es: conſiliis ego.

Multi tñ volūt i numero
plurali nomen vtrūq; de
clinant vt dicamus. Hi pa
tres familie horū patrum
familiarū. C. Nihil ipſa.

Qſtēde quod dixerat to
tūq; incauta p; agmē. Po
nit autē hic optimū exem
plū hoib⁹. quācā pnicem
aſſerāt hoib⁹ nimis cupis
dicat: cū ita mētē occēca
tas reddat: vt p;cipites de
lati in omē piculum fere
mur. n Exertā papil
lā. S. Nudā. ſane mamilla
eſt ois: eminentia vberis.

Papilla vero breue illud

Quēprimi colimus: cui pineus ardor aceruo
Paſcitur: et mediū freti pietate per ignem

Cultores multa premimus veſtigia pruna.
Dat pater hoc noſtris aboleri dedecus armis.

Omni potens: nō exuuias: pulſe ve trophæum
Virgīs: aut ſpolia vlla peto. mihi cetera laudē

Facta ferant: hæc dīra meo dī vulnere peſtis
Pulſa cadat: patriā remeabo inglorius vibem.

Audijt: & voti phœbus ſuccedere partem
Mente dedit: panē volucres diſperſit in auras:

Sterneret vt ſubita turbatā morte camillam
Annuit oranti: reducem vt patria alta videret

Non dedit: inq; notos vocē vertere procellæ.
Ergo vt miſſa muā ſonitū dedit haſta p auras:

Cōuerrere animos acies: oculosq; tulere

Cuncti ad reginā volſci: nihil ipſa: nec auras:

Nec ſonit⁹ memo: aut veniētis ab æthere t rli.

Haſta ſub exertam donec plata papillam

Haſit: virgineūq; alte bibit acta cruorem.

Concurrūt trepidæ comites. domināq; ruenē

Suſcipiūt: fugit ante omnes exterritus aruns.

Læticia mixtoq; metu: nec amplius haſtæ

Credere: nec talis occurrere virgīnis aude.

Ac velut ille prius quā tāla inimica ſequantē

Continuo in mōtes ſeſe auius abdīdīt altos

Occiſo paſtore lupus: magno ue iuuenco

Conſcius audacis facti: caudamq; remulcens

Subiecit pauitanti vtero: ſyluaſq; petiuit.

Haud ſecus ex oculis ſe turbid⁹ abſtulit aruns:

Contantūſq; fuga medijs ſe imiſcuit armis.

Illā manu moriens tclū trahit: oſſa ſed inter

Ferreus ad coſtas alto ſtat vulnere mucro.

Labitur exanguis: labunt frigida læto

Lumina: purpureus quōdam color ora reliq;

vn lac trahit. C. Exertam
vt de Amazonib⁹ dixim⁹.
o Heſit. C. Ita infixā eſt
vt nō laberet a vulnere.
p Virgineū. C. Pathos
ab ætate & a ſexu.
q Bibit. C. Quāuis pre
teritū ſit diſyllabū & p
pterea deberet pducī pri
mā ſyllabā: tñ vt in pau
cis alijs corripit. r Tre
pide. C. Et ſtingit & timē
tes. s Dñam. S. Regi
nā. vt hi dñam dñis tala
mo deducere adorti.
t Fugit. C. Exprimit na
turā eius qui in dñis vale
at: apto Marte nihil au
deat. v Læticia: CRI.
quia voti cōpoſ fuerat.
x Metu. C. quia nō erat
loc⁹ fraudi: & iſte natura
meticuloſus erat.
y Cōcurrere virgīs. C.
Viderat ſe illā vulneralle:
ſed cū neſciret quale eſſet
vuln⁹: hō meticuloſus ne
illa mortē viciſti anteq;
caderet poſſet verbaſ.
z Virgīnis aude. S. Sic
fuerat cōſternatus vt etiā
vulneratā timeret.
a Occiſo paſtore lupus:
S. Bñ paſtori reginā com
parat: nā reges ipſi paſto
res vocant: ſomer. ποιμν
νολον. C. Lupus
Optare illū lupo cōparat
Quod aſ iſidijs q; apto
mare valet. b Cau
dāq; remulcēs pauitā: m
S. Quē timorē indicat: p
ipſe pauitans. c Tur
bidus. S. Nūc timid⁹. ſu
pra terribil⁹: vt venulo ad
uerſum ſe turbid⁹ inſert.
C. Turbid⁹. Vehementer
ex motu perturbatus.
d Illa trahit. C. Nā neq;
ex vulnere ita animo con
ſternata erat: iquū telum
educere tentaret.

e Mucro. S. Hinc appa
ret mucronē cuiuſlibet tes
li eſſe acumen. C. Mucro
ferreus. id eſt ferrū haſtē i
mucronē. id eſt i acutū p
ductū. f Labitur. C.
Reperitio eſt color: qui ad
cōmiſerationē cōmouēdā
valet. Mouet primum Pa
thos a pulchritudine puel
lę. de a robore animi ipſ
us quē in morte manife
ſta. non obſcūta eſt ſalutis
publicę: ergodū expiraret.
miſit q; Tumū vt piculo
ſuccurrat admoneret. vſa
etiā eſt cauione: vt eā mi
teret: cuius ſibi fides in
multis alijs reb⁹ fuiſſet p
ſpecta. g Frigida læto

d iij

Eneidos

g. Alii telo legunt: & intel-
 ligunt vulnere.
 h. Ante alias, D. Dimis-
 sis omnibus actionibus.
 i. Partiri curas. S. Sub-
 audi consueuerat.
 k. Hec ita fatur. S. Vñ
 abundat. nam supra ait:
 alloquitur. l. Hacten-
 C. Breuissima oratio &
 rei et tēpori accomodata:
 In primis em excusat im-
 potentiam suam: ne teme-
 re videatur pollicita in su-
 perioribz fuisse.
 m. Potui. S. Absolute
 vel pugnare vel viuere.
 n. Succedat pugne. S.
 Animus bellatrix ostē-
 ditur que non se dolet lu-
 cem: sed bella deferere. C.
 Succedat mihi sufficiat.
 o. Arceat. C. Ostēdit p-
 sentaneum periculū. Nā
 arcemus qui iam reuē.
 p. Iamq; vale. C. Vt in
 extrema morte caritatem
 in ea ostendat.
 q. Non sponte fluēs. S.
 Nō sponte: vt supra. Por-
 tiq; ab equo regina sub
 ipsa. Desiluit: quam toto
 cohors iimicārelētis. Ad
 terram defluxit oquis.
 r. Paulatim exoluit se cor-
 pore: Vitāq; cum gemitu
 fugit indignata subum-
 bras. S. Seruat hoc vbi-
 q; vt iuuenū animas a
 corporibus dicat cum do-
 lore discedere: qui adhuc
 esse superstitēs poterant:
 quod etiam de Turno di-
 cturus est. C. Cum gemi-
 tu fugit indignata. Nam
 quoniam immatura erat
 mors: idignabatur magis
 mori.
 s. Tum vero. C. Osten-
 dit quid possit dux egregi-
 us in pugna: cum ipsa so-
 la tot hostes sustinere po-
 tuerit: Quā extincta: & ho-
 stibz vires restauratē sunt:
 & sui conturbati facile ce-
 debant.
 t. Clamor sydera. SER.
 Troianorum scilicet. qui
 exultabant.
 v. Crudescit. S. Crudeli-
 or sit cede multorum.
 x. At triuic cultos. SER.
 Ministra.
 y. Multatam. SER. id
 est debilitatam.
 z. Conata laceffere teu-
 cros. S. Propter illud. bel-
 lum importunū ciues
 cum gente deorum inui-
 ctisq; viris geritis.
 a. Coluisse dianam pro-
 fuit. S. Non deam incu-

Tunc sic expirans accam ex aequalibus vnam
 Alloquit: fida ante alias quæ sola camille
 Qui cū partiri curas: atq; hæc ita fatur:
 Hactenus acca soror potui: nūc vuln⁹ acerbū
 Cōficit: & tenebris nigrescūt omnia circum.
 Effuge: & hæc turno mandata nouissima pfer.
 Succedat pugna: troianosq; arceat vrbe.
 Iamq; vale: simul his dictis linquebat habenas.
 Ad terrā non sponte fluēs: cū frigida toto
 Paulatim exoluit se corpore: lentaq; colla
 Et captū leto posuit caput arma relinquens:
 Vitaq; cū gemitu fugit indignata sub vmbra.
 Tum vero imensus surgens ferit aurea clamor
 yuera: deiecta crudescit pugna camilla.
 Incurrūt densi simul omnis copia teucrum:
 Tyrheniq; duces: euandriq; arcadis alæ.
 At triuic custos iā dudum in montibz opis
 Alta sedet summis: spectatq; interrita pugnas.
 Vtq; procul medio iuuenū in clamore furentū
 Prospexit tristi multatam morte camillam:
 Ingemuitq; deditq; has imo pectore voces.
 Heu nimium virgo nimium crudele lūisti
 Supplicium: teucros conata laceffere bello.
 Nec tibi desertæ in syluis coluisse dianam
 Profuit: aut nostras humero gessisse sagittas:
 Non tamē indecorē tua te regina relinquet
 Extrema iam in morte: neq; hoc sine noie latū
 Per gentes erit: aut famā patieris inulta.
 Nā quicūq; tuū violauit vulnere corpus,
 Morte luet merita: fuit ingens mōte sub alto
 Regis dercēni terrano ex aggere bustum
 Antiqui laurētis, opacq; ilice tectum.
 Hic dea se primū rapido pulcherrima nifu
 Sisti: & aruntē tumulo speculatur ab alto.

fat: sed fatorum necessitas
 rem. cōtra que nec numi-
 nis opiculatur auxilium.
 b. Sine nomine. S. Sine
 gloria: sine fama.
 c. Famā patieris inulta.
 SE. Nec i vindicāre igno-
 miniam sustinebis: quod
 etiam Dido dolet dicere.
 Moriemur inulta. S. mō-
 riamur ait.
 d. Monte sub alto. SER.
 Vt mōte sub aereo. Apd
 maiores nobiles: aut sub
 montibus: aut in monti-
 bus sepeliebant. Vnde na-
 tum est: vt supra cadaue-
 ra: aut pyramides fierent:
 aut ingentes collocaren-
 tur columnæ. C. Monte
 luet merita. fuit ingēs. Ex
 loci descriptione rem facit
 verisimilem.
 e. Dercēni. QR. Hic ex
 antiquissimis regibus las-
 cū fuit: vt placet Igneo:
 quem aliqui sub nomine
 latini posuerunt.
 f. Terreno. C. Consue-
 uere prisci sepulchris: aut
 columnas supponere: aut
 magnas moles: aut sepul-
 chra in altis locis struere.
 g. Pulcherrima. D. Bo-
 nā consilio hic intellige.
 h. Nifu. C. Conamine:
 id est. volatu.
 i. At vana tumentem.
 SER. Pleni. KEYS. Aof. o.
 k. Cur inquit. DONA
 TVSHec loquitur secum
 ex dolore. C. Cur inquit:
 Oratio amara: & felle ple-
 na.
 l. Digna camille pmiat
 SER. Sic in secundo peri-
 soluant grates dignas: &
 premia laudum reddant.
 Item alibi. Et hæc ubi por-
 to dona prius.
 m. Tu ne etiam telis mo-
 riere diang. S. Cum ingē-
 re amaritudine dictū est.
 nam etiā ei genus inuide-
 mortis. Q. autē ait. Tu
 ne etiā ad Niobes nume-
 rosam pertinet sobolem.
 D. Tu ne etiam. Ind gna-
 tur q; telis diang sit peri-
 turus. C. Tu ne etiā. Do-
 let quia non putat illum
 dignum qui Diang telis
 periret.
 n. Cornu infensa retē-
 dit: S. Cornu accusatiū
 est singularis. ac si diceret:
 Arcumq; infensa retēdit
 Nam horum dubiorum:
 casus ex similibus vel su-
 nonymis comprobantur
 CRISTO. Cornu. Cor-
 neum arcum.

o Coirent inter se. SER. Homericus est ista descriptio.
p Capita. C. Extremitates arcus.
q Telligitridore. SER. Home. λίσσεβιοσ.
r Audit vna arums hęc sitę i corpore ferrum. S. Celeritas iaculantis exprimitur. Sta. cum iam percussum dixisset, extinctū ait. Nec dum certet acet arcus amyntę.
s Ignoto camporum in puluere linqunt. SER. Faciente numinis iracundia est relicta. vt nec sepulchrum posset moueri. D. Ignoto camp. in pul. lin. Quod fuit vltiōis augmentum vt socii illis obliuiscerentur. C. Ignoto camp. in pul. lin. Quod fecit acer bionis vltionis: vt non solum interficeretur: verum etiam inhumatus relinqueretur.
t Prima fugit. C. Ostendit quanta fuerit facta mutatio ex morte fortissimę ductę: vt inde appareret quid valeat in bello fortis imperator. Fuge autē descriptio illuc ptinet: vt videretur Camille manifestetur: & quantum in pugna potuerit.
v Turbat fugiunt rutuli. S. Hoc ad Camille pertinet laudē: qua amissa mutantur fata bellorū.
x Acer atinas. S. Scilicet fugit tamē.
y Desolatię manipuli. S. Significat deserti: quod ē nimis discriminis: nāq; hoc vbiq; dux pcepit. Vt scilicet inter circa se sint milites. Sicut in Sal. legim⁹. Manipuli autē dicti sunt si pauper adhuc roman⁹ exercit⁹ hastę forni māipulos alligabat: & hos p signis gerebat. vñ h nomē remansit. z Aduersus. C. Licet hostibus.
a Sustentare. C. Multo ergo minus repellere.
b Laxos arcus. S. Non intentos: sed iam solutos.
c Voluitur puluis turbidus caligine. CRI. id est densus: quo ostēdit cateruam. Fugam factam.
d Foemineū clamorem. SER. impacientem. Nam ita dixerat matres: p quod muliebrem clamorē potēram accipere. C. Clamor tollunt: quia vident

Vt vidit fulgentē armis: ac vana tumentem.
Cur inqt diuersus: abis: huc dirige gressum
Huc periture veni: capias vt digna camillę
Præmia. tunc etiā telis moriere dianę.
Dixit: & aurata volucrem threissā sagittam
Deprompsit pharetra: cornuq; infensa terendit:
Eduxit longe: donec curreata coirent
Inter se capita: & manibus iam tāgeret equis
Læua aciem ferri: dextra neruoq; papillam.
Extemplo cæli stridorem: aurascq; sonantes
Audit vna arums: hæsitq; in corpore ferrum:
Illū expirantem socij: atq; extrema gementem
Obliti ignoto camporū in puluere linqunt:
Opis ad æthereum pennis aufertur olympum.
Prima fugit domina amissa læuis ala camille.
Turbat i fugiūt rutuli: fugit acer atinas.
Disiecti duces: desolatiq; manipuli
Tuta petūt: æquis aduersi ad moenia tendūt.
Nec quisq; instātes teucros loerumq; ferentes
Sustentare valet talis: aut sistere contra.
Sed laxos referunt humeris languentib⁹ arc⁹
Quadrupedūq; putre cursu q̄t it vngula cāpū.
Voluitur ad muros caligine turbidus atra
Puluis. & speculis percussę pectora matres
Foemineū clamorem ad cœli sydera tollunt.
Qui cursu portas primi rupere patentes:
Hos inimica sup mixto premit agmine turba:
Nec miserā effugiūt mortē: sed limine in ipso
Moenibus in patrij: atq; inter tuta domorū
Confixi expirant animas: pars claudere portas.
Nec socij aperite viam. nec moenibus audent
Accipere orantes: oriturq; miserrima cedes:
Defendentū armis aditus: inq; arma ruentum.
Exclusi ante oculos lachrymantūq; ora parētū.

suos in fugam verfos.
e Miserram mortem. S. Quia sequitur. Limine in ipso: Moenibus in patriis: vbi se iam tutos esse credebant.
f Limine in ipso Moenibus in patriis. C. Pathos a loco.
g Atq; inter tuta. CRI. Non quę essent sed quę esse solent.
h Aperire viam. SER. id est dare aditum. Et bonolocus est ambitu. Nā cum portis via: & aperit & clauditur.
i Audet. C. Quia timeant hostes simul irruant.
k Oriturq; miserrima cedes. SER. Sic in secundo: vbi intulit. Armorum facie et graiarum errore iubarum.
l Defendentum. SER. Ideo defendentum & ruentum: quia ad masculinum retulit: & hi defendentes facit: quod de foeminino dicimus. Si autē de neutro loquamur defendentum dicamus necesse est: quia hæc defentia facit. Et vt supra diximus. Genitiuus pluralis a nominatiuo plurali minor est nō debet: quod si fort. minorē cū aliquādo inuenerimus meriti necessitas facit. Et incipit etiam pathos esse nō declinatō.
m Ante oculos parentum. C. Qua quidem re quid durius aut parētū ipsi aut fugientibus esse potuit.
n Precipites fossas. S. Declues: in quas quid potest precipitari.
o Pars ceca. S. Irrationabilis: quę i clausas portas more arctis ruebat. id est bellici machinamenti.
p Sūmo certamine. S. Extremo discrimine vt supra. Vocatq; labor vltimus omnes.
q Trepidę. S. Licet trepidę: tamē ob te sexus te la iaculabantur.
r Precipites. S. Aut festineant in mortem ruentē.
s Primęq; mori p moenibus audent. S. Nihil doloris est: vt me primā absumite ferro.
t Pro moenibus audet. C. Nam supra muliebres vires est. Pro moenibus p defensione moenium.
v Interea. C. Ostendit

Eneidos

fortunam plurimū in re
militari posse. Nā hic nū-
cūs: quo vehementer tur-
batus Turnus est: & pro-
pterea coactus ex insidiis
descendere: & trāsitus Aene-
ā liberum relinquere, paulo
post venisset Aeneam in
insidiis excipere: & ex-
ceptū vincere potuisset. Ad-
monet autem in hoc loco
etiam preclaros duces: nū-
cū si fortuna assit vinci posse.
x Sequissimus implet nū-
cūs. S. Nutius ut etiam
supra diximus. nūcū est
tam quod nūciatur. Nūcū id
quod nūciatur: sū quod
nūcū: nec de formina: nec
de re quē nūciatur pro-
cedit nūcūs. vnde multū
volunt alium nūcū in-
telligi. Accam vero postea
venisse: sed melius est ut
nūcūs de acea dictum
intelligamus. Nouimus
enī aliquid poni in subaudi-
tione: quod ex aperto dicere nō
debem: ut nec de re er-
ranti de absentē: cū necesse
sit absenti: aut lunonē: aut
Allecto intelligam. Itē Sa-
luti. Prima qui forte ve-
nientes excipere: cum de
insidiis loqueretur: quas
numeri tantum pluralis
esse plūsq; manifestū est.
y Deletas volcorū acies
et. SER. Falsum est. Tan-
tum enī fugat. Sed vim
exprimit nūcū. Cū mos
est plūsq; habet veritas
nūciare. CRI. Deletas
volcorū acies. Non enī
solum referebat quē facta
fuissent: sed maiora adde-
bat. Nā ut est apud Ovi-
dium. Audistisq; nouus
semper aliquid adiit. au-
ctor. Quē res impulit Tur-
num: ut cōsiliū opūque
inimicum deferret. Nam
in proverbio est: deū illis
inuentem capere. quos pri-
cipitari vult. Hic ait po-
ta: nam sua Iouis sic nū-

Pars in præcipites fossas virgente ruina
Voluitur: immixtis pars caeca & cōcita franis
Arietat in portas: & duos obijce postes.
Ipse de muris sūmo certamine matres
Monstrat amor verus patrie: ut videre camillam
Tala manu trepidā iaciunt. ac robore duro.
Stipitib; ferrum: sudibusq; imitantur obustis;
Præcipites primaq; mori. p. mœnibus audent.
Interea turnum in syluis sœuissimus implet
Nuncius: & iuueni ingentē fert acca tumultū:
Deletas volcorū acies: cecidisse camillam.
Ingruere infensos hostes: & Marte secundo
Omnia corripuisse: metū iam ad mœnia ferri:
Ille furens: & saua Iouis sic numina poscunt:
Deserit obsessos colles: nemora aspera linquit.
Vix e conspectu exierat: campūq; tenebat:
Cum pater Aeneas saltus ingressus aperios.
Exuperatq; iugum: sylvaq; euadit opaca.
Sic ambo ad muros rapidi totocq; feruntur
Agmine: nec longis inter se passibus absunt.
Ac simul Aeneas fumantes puluere campos
Prospexit longe: laurētiq; agmina vidit:
Et sauum Aenean agnouit turnus in armis:
Aduentumq; pedis: flatuq; audiuit equorū.
Cōtinuoq; ineant pugnas: & praelia temptet.
Nī roseus fessos iam gurgite phœbus hiberno
Tingat equos: noctemq; die labente reducat.
Cōsidūt castris ante urbem: & mœnia vallat.

Finis Vndecimi libri

P. Vir. Ma. Argumentū in duo
decimum Aeneidos librum.

Trojanis: rutuliscq; placet cōiungere foedus:

q. Rutuli rupit: nato Venus alma medetur

Dictamo: Rutulicq; ruunt periuria victi.

mina poscunt. Ergo falsus nūcūs victoriā cre-
puit.

z Ingruere. S. Impetū
facere: ut ingruit Aeneas
armis.

a Ille furens & saua Iouis
sic numina poscunt. S.
Dupli ratione cum insi-
dias reliquisse cōmemori-
rat: dolore nimio. et nū-
mum voluntate: quod
vtrumq; ideo ait. Nec ap-
possit Aeneas.

b Vix e conspectu exie-
rat. C. Ostendit ad quam
breue spaciū morandū
fuit ut posset vel Aeneam
vincere: vel saltem ab ur-
be arce.

c Campumq; tenebat.
C. Loca plena & aperta
relictis montib; & syluis.

d Aperios. S. vacuos
insidiis. S. sua Iouis sic nu-
mina poscunt. Hōc. Διοκλ.
ἐπ' αὐτοῖς βοῶν. e In-
gressus exuperat. C. Potius
enī ut ingressus est mo-
mento temporis superare:
non autē potuisset si Tur-
nus in insidiis mansisset.

f Sic ambo ad muros:
S. Ut tueretur Turnus: ut
obsideret. Aeneas.

g Fumantes campos. S.
Veluti fumant; caligine pul-
ueris.

h Sequi. S. Fortē: ut se-
quius i vbi cecidit telo nec
Hector. Item nec min; in-
terea materis sequis in ag-
minis.

i Hiberno. S. Oceano:
occiduo. id est hispano
Hythpani autē hibernam
ab Hiberno flumine constat
esse nominatam.

k Considunt castris. S.
In sua quisq; digressi.

l Mœnia vallant. SER.
Hinc probat quia & qui
tuentur & qui obsident
vallare dicuntur.

Finis Vndecimi Libri

Cogit Aeneas dauni concurrere proles.
Palantea necem misero dant cingula turno;

Vel sic.

Mezentis interitus canit: post funera Laus:

Descriptio duodecimi libri.

Duodecimo turnus diuinis occidit armis.

Turnus iam fractis aduerso Marte latinis

Semet in arma parat: pacem cupiente latino.

Foedus proutitur: passurus & omnia victus.

Hocturni iuturna soror confundit: & ambos

In pugnam populos agit emerita camerem.

Aeneas volucritardatur membra sagitta.

Anxia pro nato seruauit cura parentis.

Virus capitur vitam laqueo sibi finit amata.

Aeneas turnum campo congressus utrinque

Circumfusa acie vita spoliauit: & armis.

Vnus ut infra tos aduerso Marte. SER. Postq̃ Turno bello defecisse videt latinos antea semper infractos: namq̃ ita maior est sensus: q̃ si infractos valde fractos acceperis. D. Infractos. Valde fractos. CRI. Turno ut infractos. Obseruatur ab optio quodq̃ poeta: vt q̃le a principio psona aliq̃

induxerit: tale ea ad fine vsq̃ porducat. Ergo q̃m inuictio & excessio animo Turni iam formauerat: iure nunc in ultimo rerum discrimine illu facit vt paratū illum demonstrat et singulare certamen subiturū: & mortē magno animo pro salute patrie latinorum. b. Latinos. D. Nō solū eius gentis milites: sed omnes qui essent in exercitu Turni cōparat leoni: qui in bestias imperium habet: vt Turnus in suos: s; vulnerato & qui vicisci non potest. c. Sua nūc pmissa reposci. S. Quia dixerat: Ibo animis corā vel magnū prestet achillem. d. Se signari ocul. S. Propter illud in te ora latini i te oculos referūt. e. Se signari oculis: vel q̃ in suo exercitu s; milites inter se: hęc annuebāt. Vt quia sic putabat i ciuitate fieri: vñ illū generositate leonis cōparat. e. Vltro. SER. Aut insup: aut anteq̃ alius quis exposcat: sponte sua se in certamen offert. f. Saucius ille. SER. V. S. k. refo. xiv. Ille leo scilicet: id est princeps ferarum. Saucius aut pectus id est sauciū pectus habes. Et bene alia verba interpretatur: quia sauciū pectus sonabat asperime: & impletis poterat solocismū videri. g. Graui vulnere. SER. Forti vt ferit ense graue ymbre osyrim. h. Tu demū. S. Nouissime. id ē postq̃ fuerit vulnere laceratus: hęc enim leonū est natura: nisi lacerati irasci nequeant. Mouet arma. S. Vires suas experit: nā arma sunt vniuersusq̃ rei possibilitas. vñ est. Et quēre cōscius arma. id est dolos. C. Mouet arma leo. Vt in superioribus comparauit aruntē lupo: quod aial dolo & insidijs potius: q̃ animi generositate rem agit: Sic nūc generositatem Turni: & animū inuictū comparat leoni: quo nullū ex brutis generosius est. Nā supplicib; parcat imbecillos: vt sunt foemine & pueri: nisi necessitate cogatur non sentit. Sed de leone in Bucolicis diximus. In primis autem illud q̃ si vulneratus fuerit reliquis neglectis in solum percussore fertur: eum autē qui tela misit: nec tamen vulnerauit correctum rotat: rotatq̃ sternit: neq̃ vulnerat. k. Latronis. S. Modo venatoris: & est grecum nā λωρπειν. dicunt obsequi & seruire mercede: vnde latro

Publij. Virgilij Maronis Aeneidos liber duodecimus.

Turnus ut infra

ctos aduerso Marte latinos

Defecisse videt: sua nunc pmissa reposci

Se signari oculis: vltro im placabilis ardet:

Atrollitq̃ animos: poenorū qualis in aruis

Saud? ille graui venantum vulnere pectus:

Tū demū mouet arma leo: gaudetq̃ comantes

Excutiens ceruicē toros: fixumq̃ latronis

Impavidus frāgit telum: fremit ore cruento.

Haud secus accensio gliscit violentia turno.

Tunc sic affatur regem: atq̃ ita turbidus infit.

Nulla mora in turno. nihil ē q̃ dicta retracta

Ignari aeneada: nec quē pepigere recusent:

Congredior: fer sacra pater: & concipe foedus.

Aut hac dardaniū dextra sub tartara mittam

Desertorē asia: sedeant: spectentq̃ latini:

Et solus ferro crimen cōmune refellam:

Aut habeat victos: cedat lauinia coniunx.

nes vocantur cōducti milites. Mōtis autem erat vt hos imperator: & circa se haberet: & primos mitteret ad cōmne uis scirmē: vnde nūc dicit. Latronis telo fixū leonē: quia etiā venatores operas suas locare cōsueuerunt. Varro tamen dicit hoc nomē posse habere etiā latinā etymologā. Vt latrones dicti sint quasi laterones: quia circa latera regum sunt: quos nunc satellites vocant: vna tñ est significatio licet di

uersa etymologia: plautus in pyrgo pollymice ostendit: qd sint latrones dicēs. Rex me Selauē misit ad cōducēdos latrones. 1. Impavidus frangit telū. S. Lucan? Per ferrū tāti securus vulnens exit. m. Fremit: ore cruento. S. Fremit: lig habeat os suo cruore pfulsū. Sane cōparatio exitū ostendit futurū. Nā etiā Turno ruit i mortē se rogitare cōpuls? Sic i q̃m indicat futurū regni: & ex istū dices. Qualis cōlecta cerua sagitta. n. Gliscit. S. Crescit vñ et gliscit dicitur: q̃s pigues efficit formidinis. o. Turbidus. S. Plenus terroris: & perturbatis. Sane notādū affat: aq̃ illi: nā iteratio ē: q̃ frequenter est vñ: licet iñ nulli dicit q̃a re interpolatā cōiunctionē. p. Nulla mora. C. Diligent? nota: has duas orōes. et vt i Turno cōscies gen? il lud erectū: & cōcitātū ita i latino illud qd est graue matius et cōsideratū. Nulla mora. nō vñ pncipio: sed sibi bñuolētia capiat cōsultando id q̃ maxie ab aduersario pmt potat. s. q̃ alios piculis q̃ se ipm obducere malit. q. Rerascit. S. Reperit & reuoluēt. C. Dicta retracta. i. q̃ dixerit dicta ē noluit: nā cū aliqd tractādo cōstituerim? & deinde cōstitutiōne facta i secta velim? Tractam? & alia i siniam traducere conamur: vñ diuus Augustinus Reractati onū illos libros dixit: r. Cōgredior. S. Stat? vbi polynice vbiq̃ inducit loq̃ntē: Nō me vñ domus anxia culpā. Expectant ve truces obliq̃ limine nati.

vñ etiā sup ait poeta. Se signari oculis. s. Desertorē asie. S. Vt exilib; ne dat educēda lauinia teucr? vñ ē pmissa illa excusatio & i tora secūdi oconomia: & i q̃ro dicit. Me si facta meis patere ē ducere vitā auspiciis: & i q̃re mea cōponere curas: vrbē troianā pma dulcesq̃ meorū. Reliquas colere. D. Desertorē asie. Tra cōuita: a loco. q̃ Asian? q̃ d. ex corrupta puita: a genere: qd ē Dardan? q̃si rebellis. A faro: q̃ eet pduor. C. Desertorē asie Trahit i cōtēptū & onerat odio q̃ d. q̃ regnū pñū nō ē ausus defedere: et nūc petit sibi alie na. t. Sedeat spectetq̃ latini. S. Duce? ē (vt dixim? sup) Pollicet em se singlari certamine dimicare velle: nō nolit. Nā dices sedeat spectetq̃ latetē eos ignauit arguit. q̃ sol? om nib; gescitib; dimicet: quā rē plenū seūns indicat vñsus.

¶ Et solus ferro crimen comune refellā. S. id est comune fugeat timoris dedecus solus in eius virtutibus comprimā. D. Comune. Nam comune dedecus est quod troiani Italiam teneant. C. Et solus ferro. Ne credas me recusare. x. Sedato corde. S. Quia de Turno ait. Atque ira turbidus infit. C. Sedato. Quasi dicat qui prudenter quid agendum esset: & consularet: & nulla animi perturbatione ferretur.

¶ O prestans animi. S. Et prestans virum & prestans viribus dicimur. Sane magnae moderationis est haec oratio. Nam & laudat Turnum quasi filium foris: & tamē cum a singulari certamine dehortatur. dicens enim prestans animi: latenter eum ostendit inferiorem esse virtute. D. O prestans. Enumerat bona ac mala iuuentutis & senectutis. In iuvene enim quantum eminet vis corporis: tantum in omnes casus inconsulta temeritate capitur. Sola maiorum spe ducitur: totum fore periculum putat. Nec aduersa praesidet. In senē vis corporis minor. Consilii maiora omnia expedit: abest ab eo temeritas: cuius maiorem in se experiri est: aut in aliis videt. O prestans animi. laudat eius virtutē cum persuasurus esset. ne pugnaret: ne putaret quod illi deficeret. Ostendit deinde de nuptiis filiae nuncius suum suam potestatem: sed in deorum numine. Ostendit sua causa omnia fecisse. C. O prestans animi ius: Capat benivolentiam a persona Turni. Cum eam illi laudem tribuat: quam ipse preter omnes amet. et dimoueat suspicionem: ne credat Turnus: quae dicit latinus iccirco dicere quod parum suae fortitudini suadent.

z. Expendere casus. S. Ne ex abrupto de eius virtute desperare videatur: casuum varietatem se timere commorat. a. Sunt tibi regna patris dauni sunt oppida capta. S. Si propter regnum dimicare disponis: habes patrem. Si propter gloriam: multos virtute superasti. C. Sunt tibi. Ostendit non odio aut conceptu Turni: sed eius vilitate sic consulere. b. Necnon aurumque animusque latino. SBR. Varie exponitur. Namque alij dicunt habes regnum patrem: habes oppida: etiam a me habes aurum: & promissum animum ad danda omnia praeter filiam. Alii vero sic intelligunt. Si propter opes & uxorem dimicaturus es: haec non solus habeo: vnicuique enim latino est aurum & animus promptus in generum: ut latinus non de se dicat: sed cuiusque de latino. c. Latio & laurentibus agris. SER. Scilicet in civitate & in omni regno latinorum. d. Nec genus indecoros. SER. Quia iste regis filiam petebat. e. Sine me haec. SER. Hoc loco intelligimus Turnum dolere voluisse in aliqua verba prorumpere. C. Sine me haec. Ex magno in Turnum amore proferuntur haec verba. f. Haud mollia fatu. SER. Vera. Nam aspera sunt quae cum veritate dicunt: falsa enim solent esse plena blanditiis. Haec enim libenter audiunt: illa vero grauius. Hinc Turnus

renti. Obsequium amicos: veritas odium parit.

g. Animo hauri. S. Omnium intentionem percipere.

h. Me natam nulli. C. Non ergo meo consilio ductus: sed necessitate compulsus haec facio: nam haecenus contra hostium voluntatem: & deorum responsa tua causa hoc bellum suscepi: erraticas poenas solui. i. Nulli veterum sociare procorum. S. Generaliter dicit prohibitum esse dari latinum cuiuslibet Latino. ut Turnus solacium aliquod habere possit doloris. Quamodo latinum neminem praeferre sibi videat.

k. Homines diuicque canebant. S. Propter faunum & vates.

l. Cognato sanguine. S. Quia velle mater Turni. soror est amata.

m. Victus amore tui. S. Hoc est propter tuum amorem. Sane inter tuam causa feci: & tua causa feci: haec discretio est: ut tuam causa tunc dicamus. Si aliquid ipsi ad quem loquimur praefiterimur: ut puta: tuam causa te defendi: Tua vero causa tunc cum alteri aliquid alterius contemplatione praefistamus. ut tua causa hostem tuum defendi.

Olli sedato respondit corde latinus:

O prestans animi iuuenis: quantum ipse feroci

Virtute exuperas: tanto me impetius aequum est

Consulere: atque omnes metuentem expedere casus.

Sunt tibi regna patris dauni: sunt oppida capta

Multa manu: necnon aurumque animusque latino:

Sunt altae inuptae latio & laurentibus agris

Necquid idcoret: sine me haec haud mollia fatu

Sublatis apire dolis: simul haec animo hauri:

Me natam nulli veterum sociare procorum

Fas erat: idcirco omnes diuicque hominesque canebant.

Victus amore tui: cognato sanguine victus:

Coniugis & moesta lachrymis: vincula omnia rupi:

Promissam eripui genero: arma impia supsi.

Ex illo qui me casus quae bella sequantur

Turne vides: quantos primus patiare labores:

Bis magna victi pugna. vix vrbe tuemur

Spes italas: recalent nostro tyberina fluentia

n. Vincula omnia rupi. S. Et religionis & foederis. o. Promissam eripui genero. SER. Verum

est. Nam Aeneas per legatos promiserat filiam: cui postea intulit bellum. licet multi dicant ante Turno fuisse promissam quod falsum est. Nam latinus nunc eam Turno promiserat. Nam nec faunum consuleret si eam Turno ante promississet: sed tantum eum generum amata cupiebat: quod etiam legimus. Quem regia coniunxit. Adiungi generum mihi properabat amore. C. Promissam eripuit. Ergo facta est iniuria. ut tibi obsequeretur et violata fides. In quo ostendit: quanto tibi filiam malle: quam Aeneas cum aduersus fidem fecerim.

p. Genero. C. Si nulli violata est fides: mihi minime genero. q. Qui me casus quae bella sequuntur. S. Excusat Turnum: venon ipsi esse videat: quod victus est. sed quia suum ausus est contra generum bellum suscipere. C. Ex illo qui me casus. ostendit in hac re non homines solum: sed deos offendisse quod mani festum est: cum ipsi a me poenas expetisset: & ita in ultione praesueret: ut vix urbem tuamur: quae quidam res & ad id pertinet ut ostendat dum Turno obsequi: homines deosque sibi inimicos sumpsisse. r. Primus. S. Precipuus. s. Bis magna via est. S. Semel cum est occisus Mezentius: iterum cum est occisa Camilla. t. Albes. S. Vsurpatum verbum albes albes.

v. Infamia murat. SE. Infamia enim est illuc reuerti. unde vix exasceris.

Eneidos

z Si Turno extincto. C. Cum res eo cūferit vt Aeneas sit positus omni o cōiugio prestat vt incolui mi porius Turno q̄ ex tincto potatur.

y Certamia tollit. SER: Finio, remoueo: vt Tollite cuncta inquit.

z Fors dicta refutet. S. Parenthesis plena abominatōis. a Natā & cōnubia nostra. S. Inq̄la simū est cū morte trade re: q̄ tuā affinitatē exoptat. b Respice res bello varias. S. Ne ignauie videatur arguere: admonet casuū vt supra. Atq̄ omnes metuentē expēdere casus. C. Respice res. q. d. Et si tua virtus inuicta sit: illi nō est fidendū: q̄a fortuna potius q̄ virtus i remilitari dñatur. Ad hec iam se sibi inimicā ostendit. Caprat postremo cōmiserationē a patre. Verū ille cū sola perturbatōe ferretur: nullis rationib⁹ mouebat: vñ aut optima distributione: nā cū diuersorum ingeniorū homines inducat. latinū: Turnū: & amatā. vñ cuiq̄ cōueniētem tribuit orationē. nulla ergo ratio morē? E Tur nus: qui totus perturbatio nibus estuabat. Maxime autē stimulabat pulchritudine p̄sentis virginis. vt non mallet q̄ illā relinquere: Lauinē oratōes nō dat: quoniam non decet puellā verba interponere: at dat lachrymas q̄ dolore ostēdunt & pudorem: quo loqui phibeat.

c Mœstū patria ardea lōge diuidit. SER. Lōge mœstū id ē vācū mœstū. nā longe diuidit non pcedit: nō eim ardea a Laurento longo valde distat spatio: d Agressitq̄ medendo. S. Inde magis e⁹ egritudo crescebat: vñ se ei Latinus remediū affere sperabat. Medendo autē: dū ei medet & medicina affert: nam gerundii modus est a passiuā signi ficatōe. e Vt primum fari potuit. S. Nimi⁹ em dolor iracundię induserat vocē. Sic de Euandro. Et via vix tandē voci laxata dolori est.

f Quā p me curā geris hāc pcor optime p me deponas. S. Bis quidē ait p me. sed diuersa affectu

ne. Nā hoc dicit: Quā pro salute mea sollicitudinem geris. Hanc p mea fama: & gratia queso derelinqs. Debile ferrū. S. Sic in secūdo. Telū imbelles sine ictu conicit.

h Nostro de vulnere sanguis. S. Quod inferimus: & dubie locutus est.

i Longe illi dea mater erit. S. Contra illud: sed matris auxilio vñ.

k Noua forte. Ser. magna. Nā nouū nō ē quod fuerat antepmissum. Magnā autē forte vocauit singulare certamē.

l Per si quis amatē tangit honos a. S. Si quod a te regina rogat: tuā cōmōuer mentē: & si quē honorem habes amatē. Sici se primo Si qua piis animis manet i foelic⁹ amatē gratia. m In te ois dom⁹.

n Manū cōmittere teucris. S. Ab omni cū bello non tantū a singulari: deo horatur certamine.

o Et me Turne manēt. S. Mire agit: nā quia scit virum fortē suū mortē facile posse cōtēnere: deterret eum dices: se simul esse moriturū: vt quia periculum nō timet: formidet inuidiā: p Acceptit vocē.

p Ordo accepit vocē maris lauina. q Flagrantes p̄fusa genas. Ser. id est lachrymis p̄fusa habēs genas. Sta. Et gemitu mœstos imitata parētēs.

r Ignē subiecit. S. Hippalage est p cui ignis animi subiecit rubor: mouebatur autē intelligens se cōtantorū causa malorum: sic supra. Causa mali tanti oculos deiecit decoros nam quo ea formosior inducitur: eo magis Turn⁹ ardet vt sequētia indicāt.

s Indum. C. Quasi nobilissimū: nam indici elephantes pręferunt aphricanis. t Violauerit ostro si quis ebur. SER: Homeri comparatio. Vñ & violauerit transtulit. Ille em ait. ἀποῖσιν.

v Vel mixta rubent vbi lilia m̄sta. Alba rosa. S. id est coniungit rose. Naturaliter em omnis candor viciū ubi nit in se ruborem.

Sanguine adhuc. cāpiq̄ ingētes ossib⁹ albē.

Quo referor totiens: quæ mentē i sania mutat:

Si Turno extincto socios sum̄ adscire paratus:

Cur non incolui potius certamia tollō:

Quid cōsanguinei rutuli: quid cetera dicet

Italia. ad mortē si te (fors dicta refutet.):

Prodiderim: natā: & cōnubia nostra petentē:

Respice res bello varias: miserere parentis

Longæui: quē nō mœstū patria ardea longe

Diuidit: haud quicq̄ dictis violentia turni

Flectit: exuperat magis aggressitq̄ medendo.

Vt primum fari potuit: sic i nst̄it ore.

Quā p me curā geris: hāc pcor optime p me

Deponas: iocētq̄ sinas pro laude pacisci.

Et nos tala pater. ferrūq̄ haud debile dextra

Spargimus: & nostro sequit̄ de vulnere asguis:

Longe illi dea mater erit: quæ nube fugacem

Fœminea tegat: & vanis sese occulat vmbriis.

At regina noua: pugna conterrita sorte

Flebat: & ardentē generū moritura tenebat:

Turne p has ego te lachrymas. p si q̄s amatā

Tāgit honos animū: spes tu nūc vna. senectē:

Tu requies miserē: decus imperiūq̄ latinū

Te penes: in te omnis domus iēlnata recūbit:

Vnum oro: desiste manū cōmittere teucris:

Qui te cūq̄ manent isto certamine casus:

Et me turne manēt. simul hāc inuisa relinqua

Lumina: nec generū aenean captiua videbo.

Accepit vocem lachrymis lauina matris

Flagrantes p̄fusa genas: cui plurimus ignem

Subiecit: rubor: & calefacta p ora accūrit.

Indum sanguineo veluti violauerit ostro

Si quis ebur: vel mixta rubēt vbi lilia mulea

Alba rosa: tales virgo dabat ore colores.

Ille turbat amor. Si
laurent occasionem: qua
Turnus magis mouere
tur in bellū. Necq̃ enī
Turno mora libera mor-
tis. Hoc loco duplex ē ex-
positio: aut enī ordo est
Nequēto mat̃ me lachry-
mis. id est tanto mortis
omne prosequaris ad du-

Ille turbat amor: figitq̃ in virgine vultus.
Ardet in arma magis. paucisq̃ affatur Amata:
Ne quāso ne me lacrymis neue omine tanto
Prosequere: induri certamina martis euntem
O mater. neq̃ enī Turno mora libera mortis.

ri maris certamina profo-
scem. Neq̃ enī Tur-
no mora libera est non
eundi: post ita. pmissū sin-
gulare certamē. Aut certe
h̃ dicit. noli me m̃ ad bel-
lū euntē ominosis lachry-
mis pseq̃: neq̃ enī Tur-
no ē mora libera mortis id
est neq̃ enī i prate m̃a

Eneidos

moram facere venientibus satis: ac si diceret: si iminent per-
ritur? sum: etiā si minime ad bella p̄ficiscar. Sciendū tamē
locū hunc vñū esse de insolubilibus duodecim: quē habet
obscuritatē: licet a multis p̄ captu resoluantur ingenis. C.
Illum tuebat in animo generoso, nūq̄ maiores p̄ turbatio-
nes esse possunt q̄ hinc pudor ne succubaret: & victus disce-
dat. Inde amor imensus regis puelle pulcherrimę: nā amor
est desiderii pulchritudo: & quāto pulchrior est res: tāto maior
est amor. y. Ne lachrymis ne ve omnino. C. lachrymę

eunti ad bellū malū pro-
tendunt: & verba illa sta-
tim hęc inuisa relinquit
lumina: malū afferebant
omen. z. Tyranno.
C. Nūc iudiciū dixit: q̄ si
alieni imperii occupatori:
supra autē honorifice dixit
p̄ mihi pacis, erit dextrā
retigisse tyrannū.

a. Haud placitura. ORI:
Quia verbi, meū cōgres-
sum: neq̄ hoc dixit ad ia-
ctantia: sed vt ex sua con-
fidentia minueret timorē
amare. b. Cū primū
crastina celo puniceis in-
uecta rotis. SER. Hoc lo-
co auditas pugnaturi ex
primis. Sane nūc nō dicit
oriū diē: sed designat tem-
p̄: quō vult vt vterq̄ ad
certamē singulare pcedat.

c. Cum primū crastina.
Nā & hęc p̄paratio victo-
riam sibi certam p̄mittere
videt. c. Nostro dirū
mam? sanguine bellum.
S. Bene se omnib? cōmē-
dat hoc dicto siq̄ uidē su-
um sanguinē p̄ omnium
bello dicit posse sufficere.

d. Poscit equos gaudet
q̄ tuens ante ora tremen-
tes. S. Solēt em̄ ex equo
rum vel mortificia vel ala-
critate euentū futurū di-
micatū colligere.

e. Pilumno quos ipsa de-
cus dedit orythyas. Ait
Hera in arte poetica. Nec
quodcūq̄ velit poscat su-
bi fabula: et di. Vnde Cri-
tici culpa hoc loco. Virgi-
licus: incōgruum esse si-
gmentū. Nāq̄ cum Ory-
thya atheniē: s fuerat filia
erythi: & a borea i Thra-
ciam rapta sit: quēadmo-
dum potuit Pilumno: qui

erat in italia equos dare: C. Pilumno Orythya, filia Eri-
chi regis Athenas: & vxor boreę. Sumptū autē ex Home-
apud quē est Erychthoniū arctū equarū habuisse: ad quas
sub forma equi admissarū venerit boreas: & inde equos p̄
creavit velocissimos: & candidi coloris ex hac prole ait eq̄s
Orythya atauo Turni Pilumno misisse: nō est autē ita abso-
num: vt Critici dicūt q̄ fingāt Orythya Atheniensē: & in
Thraciā raptā: regi italico: & tanto terrarū interuallo ab ea
disiuncto dona misisse: nā regū est etiā eos principes: qui
in alia plaga sunt: sibi munerib? conciliare: nam & nostris
tēporibus vidimus egypti regem nō solū Ferdinandū regē
Neapolitanū, verū etiam nostrę vrbis decus Laurentiū me-
dici p̄clarissimis donasse munerib?: curatq̄ exethio-

erat in italia equos dare: C. Pilumno Orythya, filia Eri-
chi regis Athenas: & vxor boreę. Sumptū autē ex Home-
apud quē est Erychthoniū arctū equarū habuisse: ad quas
sub forma equi admissarū venerit boreas: & inde equos p̄
creavit velocissimos: & candidi coloris ex hac prole ait eq̄s
Orythya atauo Turni Pilumno misisse: nō est autē ita abso-
num: vt Critici dicūt q̄ fingāt Orythya Atheniensē: & in
Thraciā raptā: regi italico: & tanto terrarū interuallo ab ea
disiuncto dona misisse: nā regū est etiā eos principes: qui
in alia plaga sunt: sibi munerib? conciliare: nam & nostris
tēporibus vidimus egypti regem nō solū Ferdinandū regē
Neapolitanū, verū etiam nostrę vrbis decus Laurentiū me-
dici p̄clarissimis donasse munerib?: curatq̄ exethio-

erat in italia equos dare: C. Pilumno Orythya, filia Eri-
chi regis Athenas: & vxor boreę. Sumptū autē ex Home-
apud quē est Erychthoniū arctū equarū habuisse: ad quas
sub forma equi admissarū venerit boreas: & inde equos p̄
creavit velocissimos: & candidi coloris ex hac prole ait eq̄s
Orythya atauo Turni Pilumno misisse: nō est autē ita abso-
num: vt Critici dicūt q̄ fingāt Orythya Atheniensē: & in
Thraciā raptā: regi italico: & tanto terrarū interuallo ab ea
disiuncto dona misisse: nā regū est etiā eos principes: qui
in alia plaga sunt: sibi munerib? conciliare: nam & nostris
tēporibus vidimus egypti regem nō solū Ferdinandū regē
Neapolitanū, verū etiam nostrę vrbis decus Laurentiū me-
dici p̄clarissimis donasse munerib?: curatq̄ exethio-

pia accersendas duas zoroaphas bestias nostro celo in
cognitas: quātū alterā Neapolim: alterā Aferentiā mittere.
Dicit em̄ zoroapha quā Pl. Camelopardale nominat: Na-
butam ethyopes vocat: vt ipse ait: collo similē equo pedū
bus: & crurib? boui: camelo capite: albis maculis: rutulo co-
lore distinguenib?. Vnde appellata est Camelopardale.
Hęc dictatoris Cesarū ludis circēsis primū visa Romę.
ex eo subinde cernitur aspectu magisq̄ feritate conspicua:
quare etiā Iouis fere nomē iuenit. Hęc Pl. Ea autē quē a Ba-
bilonio Soldano missa: in
ducta est ab eius legato
Malphot in vrbē Florenti-
nā kalen. decēbris anno a
a nostra salute octogesi-
mo septimo. supra mile-
simū ac quadricentēsimū
vna cū mā suā cōto leone
quē ille rex zoroaphę in
munerib? adiunxit: quoni-
am id animalis Florenti-
no populo in signe cēle-
bar. f. Datus dedit. S.
Ad ornamentū: vt quas
ipsa dec? sibi dia camilla
Delegit. Sane hic verus
omoy. Διζοov. nam
thyi dyphongus est gre-
ca. g. Qui candore ni-
ues antecit cursib? auras
S. Homerivsus ē verbū
ad verbū. h. Antecit
cursibus auras. C. Venit
em̄ rapidissimi auras. id
est minores vctos sup̄are
velocitate poterant.

i. Propet aurigę. S. Fe-
stini veloces. Et rit nomi-
natiūs: hic propet? Au-
rigas autē p̄ agalomb? po-
suit. Nā aurigę p̄prie sunt
curr? reges. k. Albo
q̄aoricalcho. S. A. u. ma-
toris oricalchi. p̄prie
oibus metalis fuit. Nāq̄
Lucre. dicit cū primū ho-
mines syluas incēdissent:
nulla: tū adhuc rerū penit
terra casu: fertilis om̄ ex
incendij calore defudavit
metalla: inter quę oncal-
chum p̄ciosius visum est:
quod & sp̄lido ē aur: &
gris duritiā pollideret. Nā
q̄ primū de auro securus
facta displicuit causa. mol-
liorē: similiter & argenti
reptus est visus. Mox auri
calchi placuit donec veni-
ret ad ferrū: vñ & dicunt

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

secula ita fuisse diuisa. auricalchi autē fuisse p̄ciosum etiam
Plaut? docet: qui ait i milite glorioso. Ego istos mores auri
chalco cōpare. Alboq̄ oricalcho: auri. i. cōparatiōe: nā al-
bū nō est. l. Circūdat lorica hūeris. S. Non armat hoc
loco: sed explorat: vtrū arma apte & cōgrue e? mēbris inhę-
reant. m. Aptat habēdo. S. Ad habēdū: vt cōgrue pos-
sit inherere. C. Habendo. id est aptat vt comode vti possit
sicut dixit. Habiēq̄ humeris suspēderat arcū. n. Cornua
cryste. S. id est comas quas greci τοκτω οὐκτο. noiant vñ
k. eisiv. dicunt runderē. Cornua autem sunt p̄prie Cin-
cinni. o. De ipse parēti fecerat. S. Ac si diceret nō p̄ mis-
sistros. Sta. Plinni? ipm sudor ibi: & notandū q̄ affectate
variaverit: vt Aeneę vno loco arma discerneret. Turni vero

hastam gladium & lorica. In octavo autem scutu: & ga
leam. p Stygia vnda. S. Quasi imortalem fecerat. D.
Stygia vnda. Consecratione quandā ensis ostendit.
q Exin. S. Deinde: nam ordinis est aduerbium.
r Ingeni colūg. S. Hastæ per columnā exprimitur ma
gnitudo: sicut in septimo equorum. Vt stabant tercentum
nidi i psepib' altis. Corripit. D. quasi dicat sine cona

tu extulit: quis tanta est:
vrad miniculis egeret.

r VASER. id est virtute
r Actoris arunci spoli

um. SER. Vel quod acto
ri dederat. Turnus: vel
actor quidam alter: nam
ambigue posuit.

r Quaslatq; trementem
S. Quaslat & tremefact:

r Vociferās. S. Hec sci
liq. que dicitur est. Plerū

q ita clamor ostenditur:
vt statim ipsius clamoris
verba subdantur: sicut su

pra. Troui: repente cla
mor io mres. Sane nē ita

ad hastam q̄ ad aliquā p
sonam loquitur: & ei nō

relectum: & auditū dar:
sicut Cicero. Verba rei pu

blicæ. Sed ille alit: si posset
sen. Tum? vero quasi ad

vis sententia loq̄: nec ime
rito: nā eum inducit furē

te: vt his agit furis. toto
q ardēt ab ore. Scintille

abstūt oculis micat acri
b' ignis. C. Vociferās nūc

o nūc. Tāta vaniloq̄n
tia nihil boni potēdit: nō

enim verbis est nimis in
hostem inuehendū: sed

virtute contra eundū est.
e Te maximus actor. S.

Antea gerere consueuerat
v Te Turni nūc dextra

gerit. SER. Eius qui est
supra maximū: q̄ actorē

v Da ster. S. Figura gr̄a
vdonahabere viro. Item

Dat ferre talentum.

r Lacerare reuulsam. S.

Vt laceratam reuulsam. Laceratam autem propter illud: et
bis sex thoraca petiunt perfoliumq; locis.

y Semiviri phrygia. CRISTO. Nam adeo efformati:
in phrygia sunt homines: et cultu & aliis delitiis: vt ad ple

nam vilitatem non possint adimplere.

z Vibratos calido ferro. SERVIVS. Crispatos calamis
stro: nam calamistrum acus maior: que calefacta & adhi

bita torquet capillos: vnde etiam Cice. Calamistratam co
mam appellat: frequenter que etiam vituperationi est: vni

de contra: ad laudem est positum ab Hora. Hinc & incom
piti curium capillis.

a Myrrha madentes. SERVIVS. id est vnguentatos:
CRISTO. Myrrha. Hec arbor non solum in sylua in qua

thus nascitur: sed in multis quoq; arabig locis: atq; etiam
apud Troglodytas Sarina syluestri prefertur: arbori altitu

do ad quinque cubita: nec sine spina: corticem habet leuem:
& vnedoni similem Troglodyta syluestrium prima. Ery.

threa secunda: Inciduntur vt gumi emittant: & ipse bis &
thus: sed a radice vsq; ad ramos sudant: tamen prius q̄

inciduntur statem dictam cui nulla prefertur: Vis est: vt ca
lasciat desiccat: & abstergat: Occidit lubricos: pellic foet:

valet ad tussim antiquam: confert a sematicis:

b His igitur furis. CRI. Nam ex animi furore: potiusq;
ex fortitudine hec proueniebant.

† s Vocatos: hasta meos. S. Intuocatioes & preces. Nā ap
pellatio ē a verbo que semp aut in io aut in us exit. Si in io
exeat tertig sunt formę. Si in us quartig: vt ab eo: quod est le

go aut lectio aut lectio fit:
sed hoc non dicim? quod

sympovotepoy. sunt nūc
ab eo quod est voco: voca

tus fecit non vocaciones:
d Oculis micat acribus

ignis. SER. Homeri est.
CRI. Oculis. Sunt enim

ocli veluti animi fenestre:
per quos omnes animo

rum morus maxime apa
parent:

c Ignis. CRI. Furor ille
irę admixt: quicquid sangui

nis accensione.
f Terficos. SER. Hic ap

paret mugitus non tantū
dolentum esse: sed enā tra

scentum.

g Clet. SER. Modo dat
sicut in tertio legimus. La

chrymasq; ciebat: nam p
prie Ciere est alteri aut do

lorem aut lachrymas co
mouere.

h Ad pugnam prolu
dit. SER. Premeditatur

Cice. Si mecum in hac p
lusione nihil fueris. id est

in hac premeditatione cer
taminis.

i Nec min. CRI. Idem
& in Aenea ardor animi

demonstratur.

k Satus. S. Fortis more suo. Et ing. nūc moderationem
dat Aeneę. Quippe que inducit laborantē vt possit in iram

moueri: cū Turnū dicat ita furere: vt nec Latini cōsiliis nec
amatę pteibus posset obedire.

l Acuit martem. S. Irritat se ad futura certamina. C. Acui
it martē. Excitat se ipsum ad prelium.

m Ira. CRI. Iusta indignatione.

n Componi foedere bellū. S. Finiri. vt. Ante diem clausū
componet vesper olympo.

o Tum fodos moestiq; metum soluat iuli. S. Intelligi
mus hos spe singularis certaminis: pro ductis salute esse tut

batos.

p Fata decens. C. q. d. ostendens fatale esse q̄ victo Tur
no ea loca obtineant Teucri.

q Responso latino cuncta referre vis. S. κατὰ λόγον
colleget. etiam Latinum ad Aeneam legatos misisse inteli

ligimus: nā supra Turnus tantū dixerat. Nūc hęc idmō
phrygio mea dicta tyranno.

r Pacis dicere leges. SER. Quas paulopost in ipso foede
re dicturus est Aeneas. C. Dicere leges. dicere conditiones

quod superioris est.

Eneidos

Lucēq; elatis naribus
 efflāt. S. Ennian⁹ versus
 est ordie mutato. Ille enī
 ait: fundūtq; elatis narib⁹
 lucē. Et sciendū diē nūcūq;
 sic patēter descripsisse Vir-
 giliū. t. Campum ad
 certamē. S. Tor⁹ hic de fce
 derib⁹ locus de Homero.
 trāstat⁹ est. vbi Alexander
 cum Menelauo ē singlarī
 certamine dimicaturus.
 v. Dimēsi rutulicūq; viri.
 S. Inter se p certa spatia
 diuidētes: q; q; loca pu-

Orta dies: cū primū alto se gurgite tollunt
 Solis equi: lucēq; elatis naribus efflant:
 Campū ad certamē magnę sub mœnib⁹ vrbis
 Dimensi: rutulicūq; viri: teucricūq; parabant:
 In mediocūq; focos: & dijs cōmunibus aras
 Gramineas: aliū fontemq; ignemq; ferebant
 Velati lino: & verbena tempora vincti

garet: & hoc loco fauni
 lucū euertere. Troiani vñ
 sed stirpē teucrī nullo di-
 scrimie sacri. Sustulerant
 puro: vt possent cōcutre
 re cāpo. x. Focos. S.
 q; quid ignē fouet. foc⁹ vo-
 cat: siue ara sit: siue quicū-
 qd aliud in q ignis fouet.
 y. Et dijs cōib⁹ aras. S.
 Dii cōes sūt: vt ali dicūt
 Mars: Bellona: Victoria.
 q; hi in bello virūq; par-
 ti possin fauere: vt aut ali-
 toris scientie hoib⁹ placer

de omnes sunt: quia. ὁμοιοι. dicuntur. id est qui cœli
certas nō habet pres. Sed generaliter a cunctis colunt. Vbiq;
em eos esse manifestū est. vt mater deū cui⁹ prās in omnib;
zonis est: nā & ideo mater deū dicit. q̄ cū oib; eius est
cōmunis prās. Alii cōsedeos volūt Solē. Lōnā. Plutonē.
marē. Hī em apud hoies inueniunt. & sunt in oib; terris.
tamē prior finis est simplex: & magis apt⁹ negotio. D.

Cōmumb⁹ quia adhuc i
certū erat quō esset puen
tura victoria. 2. Aras
gramineas. SER. Romani
in moīs fuerat: et cespiti
e arē super imponere: &
ita sacrificare. Gramineas
autē ideo. quia de bello
res agūt: & Marti sacrifi
cipi cui gramē est conse
cratū: quod scdm Plinū.
in naturali historia: ex hu
mano cruore pcreat. Gra
mē aut herbe species est:
licet oīs herba gramē vo
ceat: sicut robur omne li
gū: cū sit & species. D.
Aras ppter cōsecrationē
fœderis. a Fontemq;
ignēq; ferebant. S. Pro au
qua posuit a toto partem
Sane ad faciendū fœdera:
aqua & ignis adhibent:
vñ cōtra: quos arceat vo
luntus a nro: cōsortio: eis
aqua: & igni inreidicim⁹.
I. rē⁹ quib; fœdētia. I. neq;
copulant. b. Velati li
mo. S. Arqut fœdētiales: &
pater patrē⁹ quos bella
vel fœdera cōfirmabant
nūq; vtebant vestibus
lineis. vnde dicim⁹ errore
factū: vt linea vestis con
tra morē adhiber. f ad fœ
dera q̄ firma futura non
erant. Scim⁹ em hōc vbi
q̄ seruire. Virg. Vt rebus
quib; denegat exitus: der
ent infirma picipia. sicut
in Thracia ciuitatem con
dēs Acheas: quā mox fue
rat relictus: cōtra morē
lōm de tauro sacrificauit.
Sic senatū ad priuata lati
nū cōuocat recta: qñ ei⁹
nō erāt firma consilia: sic
paulopost in augurio: libe
ratus cygn⁹ in fluuiū con
cidit. quia Turnū rutulū
licet abrupto fœdere libe
ratē potuerunt. Caper

th & Igini hoc loco dicit. lectio ē esse corruptā Nā Virg.
ita reliquisse cōfirmat: velati limo. Lim⁹ autē est vestis qua
ab umbilico vsq; ad pedes teguntur pud: hunda popae.
Hic autē vestis in extremo sui purpuram limā id est flexu
olam: vñ & nomē accepit. Nā limū obliquū dicim⁹ vnde
& Teren. Limis oculis dicit. id est obliquis. C. Velati limo
& verbenā. Placet quē dixit Seru⁹ de limo. Nā Caper &
Higini aut Virg. sua manu scripsisse limo. c. Verbenā
tēpora vincit. S. Verbenā ppter est herba sacra sumpta de
loco sacro Capitoli qua coronabant fœdētiales: & pater pa
tratus fœdera faciunt: vel bella ind. cturi. Abusue tñ etiam
verbenā vocamus oīs frondes sacratas: vt est laur⁹ oliua
vel myrtus: vt Teren. Ex ara hunc verbenas sume. Nā myr

tum fuisse Menāder testat. de quo Teren. trāstulit. C. Ver
bena de hac herba dictū ē in Bucō. d. Legio aufonidū
S. Pro aufonidarū. Quod venit ab eo quod est hic aufoni
da: sicut hic auriga: nā aufonis generis est fœdētia: vnde au
fonidum factū: quod vt diceret est metri necessitate compul
sus. e. Pilata. C. Participium sine origine verbi. Etre
tulit ad Romāos: quorū ppria sūpila. f. Plenis portis.

D. Qui securi erāt facti de
aleno certamine. g. Ruie
S. Cū ipetu venit qd̄ se
cundū grecos & copu. h. v
h. Varis. D. Quia dī
uersas terras erāt viri. C.
Varis ar. Quia ex variis
gētib; cōstabāt. I. In
structū ferro. S. Bona pro
oeconomia: & rei future p
paratio: ruptis em fœdēti
bus in bella descēdēte.
k. Volūt. C. Nā cū di
cis sit oīa circūspiciē: assū
duo modo ad postremos
modo ad primos recur
rūt. k. Dato signo. C.
Nō em venerāt vt pugna
rent: sed i cō fœdēti singu
lare duorū ducū certamen
oculos spectarent.

l. Desigūt tellure hastas.
C. Desigere aut hastas: et
scuta reclinare: est cōp: q̄ a
pugna cessāturi sunt.
m. Tū studio. C. Ponit
id quod vsu euenire soler
n. Vulgus sacmū. S. Sei
nū scilicet ac martū: sicut
ipse mōrauit. o. Di
ua deā. S. Aut hypalla
ge p dea diuā: nam deos
eternōs dicim⁹: diuos ve
ro q̄ ex hoib; sunt. Aut
benedixit de Iunone diuā
respicēs ethimologā. Nā
in Horatio legim⁹. Sub di
uo morer⁹ victima nil mi
serātis orat. id est sub aere:
quē cōstat esse Iunonem.
D⁹ aut vel dea generale
est oibus. Nāq; qd̄ greci
eōrū latine timor vocat:
vñ deus dictus est: q̄ oīs
religio sit timori.

p. Nympha dec⁹ fluuiū
rum. S. Supra Nymphē
gen⁹ amniū vnde est. C.
Nympha decus. Captat
beniuolentiā a psona Iu
turnē: & a psona sua: nā
illa beniuola effecta facile

qd̄ incipit assequit. q. Anio gratissimā nro. S. Homer.
ευχομαι pio & ευχομαι DON. Animo gratissima nro.
Simulata verba p tpe. Nā pellex nūq; placet vxori.
r. Cūctis frulim. S. Preualuerim lyptotes figurā p cō
trariū. Plus em dicit: & min⁹ significat: nāq; oīs est pēcura
Huic vero libeter idulsi: & dicit se hāc oib; pūllisse: qñ etiā
alias i honore habuit: rate ē illd⁹ Salustianū Mare ponticū
dulcius q̄ cetera: cū nullū dulce sit. Sane sciendū nō imerit
to sinxisse. Virg. Nymphē id est partū suę indulisse Iuno
nem. s. Ingratū cubile. S. Per quod grātā castē nō re
pēntat vxori Iupiter. Nā cū Iupiter multas vitiaſse diceret
nihil tñ a Iunonē de Iuturna detractū ē: sed potius auctum
est. Aduertēdū versum hūc sine cētura eēnā heptimēterio

Procedit legio aufonidum: pilataq; plenīs
Agmina se fundunt portis: hinc troius omnis

Tyrhenusq; ruit varijs exercitus armīs:

Haud secus instructi ferro: quā si aspera martīs

Pugna vocet: nec nō medijs in milibus ipsi

Ductores auro volitant: ostroq; decori:

Et gen⁹ aslaraci mnestheus: & fortis asylas:

Et melapus equum domitor neptunia proles.

Vtq; dato signo spatia in sua quisq; recessit:

Desigunt telluri hastas: & scuta reclinant.

Tum studio effusae matres & vulgus inermū:

Inualidiq; senes: turres ac recta domorū

Obsedere: alij portis sublimibus astant.

Artuno ex summo qui nūc albanus habet.

(Tūc: nomē erat neq; honos: neq; gloria mōti)

Prospiciēs tumulo campū spectabat: & ambas

Laurentum: troumque acies urbemq; latini:

Extemplo turni sic est affata sororem:

Diua deam stagnis quae flumibusq; sonoris

Præsider: hunc illi rex aetheris altus honorē:

Iupiter eſepta pro virginitate sacrauit.

Nympha dec⁹ fluuiorū: aīo gratissima nostro:

Scis vtre cunctis vnā quēcunq; latinæ:

Magnanīmi iouis ingratū ascendere cubile

Prætulerim: celiq; libens in parte locarim:

Disce tuū: ne me incuses iuturna dolorem:

Qua visa est fortuna parū: parq; sinebant

Eneidos

quā habere credit i finalypham cadit: vt: magnanimi Iouis
ingratū ascendere cubile. Terentian⁹. de hoc. rarū cōcedā fieri
nō posse negabo. t. Coeli pte. S. Parte diuinitatis: Nā locū
numinū p honore posuit. v. Disce tuū ne me incuses.
C. Nā cū nō possim amplius defendere Turnū: nolo me ti
bi nō p dīxisse doleas. x. Iuturna. S. Pons est in italia sa
luberrim⁹ iuxta Numycū fluiū: cui nomē a iuuādo inditū
est: Cū em oīs aqua natu
raliter noxia sit extraneo
rū corporib⁹. hic oib⁹ sa
luberrim⁹ fons est: De hoc
autē fonte Romā ad omē
niā sacrificia aqua afferri
conueuerat. C. Iuturna
nympha fuit: q̄ tēplū ha
bebat ppe vrbē vbi erat
fons: cui⁹ aqua potata se
bre liberabat. y. Qua

visā est. S. id est: quantū quaten⁹ pmissi: & sc a t c uā visā
est: vt supra coeant in foedera dextre qua dat. Sane latet
onit fauorē numinū sine cōcessiōe fatōrū nō posse cedere
a. Cedere res. S. Foelicitē cūcta pcedere. b. Iuuenem.
C. Pathos ab grate. c. Imparib⁹ occurrere fatis. S. Cō
currere p cōcursū esse: licet quasi de ea bñ pienti vīa sit. ē
pore: q̄ etiā futura cernebat. C. Imparibus: cōcurrere fatis:

Nō dixit imparib⁹ vrb⁹:
sed fatis: vt culpā ab hoīe
in fata reitiat. d. Para
carūq̄ dies: & vis inimica
ppinquat. C. Sentētia est
q̄ dies quē parē afferunt
ex violētia est mortis.
e. Nō pugnā aspicere hāc
oculis. S. Qm numia q̄
ens mortuōs viderit eos
quib⁹ fauent: ab eis reco

Cedere res latio: Turnū: & tua moenia texi.

Nūc video iuuenē imparibus cōcurrere fatis:

Parcarūq̄ dies: & vis inimica propinquat.

Nō pugnā aspicere hāc oculis nec foedera pos
Tu pro germano: si qd praesentius audes (sū

dunt sic Sta. Apollinē inducit Amphiarāū dēf rentē: ubi eū
victū mortū eū cognouit. C. Nō pugnā aspīcere hāc non
desert illū: quia pdat: sed cū auxiliū aduersus fata prestare
nō possit: nō vult illi mortuū adesse: qm̄ graui⁹ nos cruci
ant q̄ videm⁹: q̄ q̄ audim⁹: ex eo ergo qd̄ ostēdit quantū il
lū amēt: facit fidē ietico abire: quā illi auxiliū esse nō pos
sit. f. Pręsentius. S. Efficacius: vehemēti⁹: nā decet ger

manā illicita etiā pro fra
tris salute tētare. g. For
san miseros meliora seqn
tur. S. Ne forte possit sa
rorū ordo mutari. C. For
san miseros melio. se. Nō
em̄ illā omnino spe priua
te vulne illā aīo delictis
nihil deinceps tenet.

h. Terc⁹ quaterq; ma
nu pūssit pect⁹ honestū.
S. Quia solā doloris au
dierat cām: nihil quemad
modū fratri possit mede
re. Nā paulo post audierat
aut tu bella cie: cōceptūq;
excute foed⁹. i. Hone
stū. C. Pulchrum.

k. Nō lachrymis hoc tē
pus ait. S. Nō flenti sed
submūdi tēpus est. Sta
tu matru cōsolatōe. Accē
lo scilicet igne. i. Cōcep
tūq; excute foed⁹. S. E.
Placitū animo pdestina
tū: vt fiat. C. Cōceptūq;
excute foed⁹. Docet esse temē
dū quo singulare certamiē
colli possit: si foelic⁹ pū
betatq; co certamine re
mōtor restat spes: q̄ mor
te euader possit.

m. Auctor ego audēdi
S. Nōia in tōr deliquētia
foemia ex se faciūt q̄ i tōr
comitāt: si tñ a verbo vē
nūt vt ab eo quod est lei
go: & lectōr & lectrix fa
ciūt & doceo doctōr dō
ctrix. Si autē a verbo non
venit cōmūia sunt. nā
similiter & masculina &
foemia i tōr exēte. vt hic
& hęc sena or: hic & hęc
balnearor. Liker Petroni
us vīrpauerit balneari
te dicit: tale est hic & hęc
auctor: sed tūc cū ab au
ctōrate: descendit: vt hōc
loco. Cū autē ab eo venit
quod est augeo & auctor
et auctrix facit: vt si dicas
auctor diuitiarū vel au
ctrix patrimonij.

n. Reliquit incertam. S.

Quia licet dederit ei pūssit dicēdo forsan eā reliquit incertā.
o. Interea reges. S. Longū hypbatō. Nā pdo est. Interea
reges pcedūt castris. Cetera em̄ p penthesim dicta sūt: nec
est cūp s cū sermo in oib⁹ cōgruat. p. Ingēti mole lati
nus. S. Pompa: ambitu: nā mō hoc significat. q. Bis
sex. C. Propter duōdecim signa zodiaci: q̄ p agrās i singu
lis diuersas habet vires. r. Solis aut in specimē. S. Vt et
iam in septimo diximus. Latinus: secundū Hesiodum in
omni domū Vlyssis & Circes fili⁹ fuit: quā multa etiā Mari
tam dicit: sed in quē nūc dicit. Solis aut specimē. Nā Circe

solis est filia. Sane sciendū Virgi. In varietate historie sua et
am dicta variare: sed de Vlyssē vt etiā supra dixim⁹ in septi
mo tēporē nos ratio cedere nō sinīt. i. Bigas it Turnus i
alhis. S. Quoties vtimur noib⁹ cū plurals nūti: t vñ
volum⁹ significare: ita dicim⁹ vnas bigas: vnas quadrigas:
vnas scālas Salustii. Hi postq; in vna monia cōtētere.
r. Romāq; stirpis origo. S. Hoc ad laudē Augusti respicit

C. Romāq; stirpis origo:
q. d. q̄ in hac die iactura
esset ea: fundamēta impē
rij quibus Roma inde sūt
gere possit. v. Magne
spes altera. S. Male qdā
magnā volūt & legunt.
C. spes altera Romē. Sūt
nōnulli qui dicant: Cicero
hē senio iam confectū q̄
adolescētis Maronis car
mina audisset: vehemēter
q̄ obstupuisse illū: alte
ra spem Romē appellasse:
quod nūc poeta ad Asca
niū trāstulit: & iure qdē.
Nā in delulio familia sūt
tūta erat. x. Purāq; in
veste. S. Impoluta p im
pura dicit vestis: quā se
stis diebus vti cōsueuerat
sacra celebraturi.

y. Scitigeri scētū suis. S.
Romāno more vt. Et q̄
sa iung: hāt foedera por
ta. Nā Homer. Aliud ge
nus sacrificij cōmforauit.
Nō pter rationē est: q̄ ait
foetum suis. Item in tonsa
q̄ bidentē. id est breuem.
adhuc: nā in reb⁹ quas vo
lebat finiri celari: senilib⁹
etiā aialibus decescenti
b⁹ sacrificabāt. In reb⁹ ve
ro q̄s augere et cōfirmari
volebāt: de minoribus et
adhuc crescit hus imbla
hāt. z. Dāt fruges mā
nib⁹. S. Scitigeri sar & sal:
q̄bus rebus & culmī asp
gebant & vicitime. Erant
autē phatōes: vñm et
animalis aptum sacrificio
obliquum etiā cultum a
frōre vsq; ad caudā ante
imolatiōē dūcere cōsue
uerāt. Nā hoc est qd̄ dicit:
Tēpora ferro summā nō
tant pcedūt. a. Esto
hunc sol testis. S. Bñ pri
mo inuocat deū quē oris
rem intus vidit. Nā ait il
li ad surgentem cōuersi lu
mina solē. Esto aut mū
ti volūt ternariū esse pso
nā: id est sit mihi sol testis

quia sequit⁹: & Nec terra vt elocutionē pūm factam intelli
gamus: sed hoc nō procedit: quia s. q̄ntia vocatiū habent
vt: Et tu Saturnia lunō. Itē Tūq; inclitē mauors. vnde per
votiū cum oia dixisse accipiamus. In hoc vñ ro tantum
ad nūm fecisse transitū. C. Sol. quia omnia videt ad quē
reliqua oia numina referebant antiqui. b. Et hęc mihi
terra pātem. S. Licet etiam hic possit esse vocatiuus nam
Δεικτικός est dictū: hęc terra esto testis: ac si dicit ē Itali
ca terra testis est. C. Terra: quē mihi fatalis est. C. Quam
ppter tātos. S. Propter habet accētū: quia est postposita p

Eneidos

positio: d Saturnia. C. Nam ab Heleno iussus fuerat: ut lunonem quo ad posse placaret: preterea dea regnorum est: & de regnis disceptatur. e. Iam melior iam diua precor. S. Ac si diceret: non Saturnia, id est iam minime nocēs: sed Troianis propitia. f. Mauors. C. Cuius munera exerceamus. Addit flumina et mare: ut omnia aquarum numina assine: & religionem alti etheris.

g. Torques. S. Sustines regis:

h. Quęq; etheris religio. S. Post specialia intulit generalitatem.

i. Cesserit ausonio si fors. S. Ut si forte. Et bene dubitat de hoc contra: cū ad suum venerit nomē: dicit ut potius reor: & potius dū numine firmant. Sane ratione nō caret: q; primo de victoria Turni loquitur: post descendit ad suā: scit enim in auguriis prima posterioribus cedere.

k. Si fors victoria. CRI. Duo proponit. Si succumbet: neq; se neq; suos vna q; contra impositas conditiones iturum: Sin vinceret mira clemētia i victos visurum: & penes Latinū regnum relicturū: sola tātum sacra daturum.

l. Rebelles. S. Homo re bellis dicitur: Res ipsa rebellio non rebellatio.

Sic Suetonius.

m. Annuerit victoria mariē. S. Hypallage. Pro si noster mars annuerit victoriam: nam martē victoria cōmittatur.

n. Ambę inuicē gentes. S. Quasi inuicē: & bene sibi cōciliat populū: nam sine dubio vna cum rege vincetur. C. Ambę inuicē gentes. Ita nullo discrimine regentur: ut vtrāq; in victa restat.

o. Sacra deosq; dabo. S. Magna enim fuit apud maiores sacrorum cura: si cut diximus supra. Vnde nūc Aeneas id agit: ne pereant: & reuera constat sacra; phrygia nunc latinis tradita coluisse Romāos.

p. Latinū habeto. SER. aut antiquus vctus: aut habeto tertia persona sit. Sane sciendū q; crebra fo ceri cōmemoratiōe sibi fa uorem latini cōciliat.

q. Mihi mōenia teucricōstituent. S. Sic dicēdo popularē gratiā capiat: q; supra dixerat Drances. Saxa q; sub uectare humeris troiana iuuabit. r. Dextrā. C. Quę sit pignus fidei. s. Terrā mare sydera iuro. S. Ornatio elo cutio: & crebra apud maiores: q; si velis addere prepositio nem: ut si dicas: iuro per maria: per terras. Eadē autem be

nedixit. Nam pro mari ille fontes & fluuios posuit: pro sy deribus solem. t. Latoneq; genus duplex. S. Ac si dice ret. Vtrūq; sexum latone sobolis. Et bene in foederibus du plicita inuocant numina. Quia in vnū duo coituri sunt po puli. v. Ianūq; bifrontē. S. I

Cuncta tuo q; bella pater sub numine torques:

Fontesq; et fluuiosq; voco: quęq; ætheris alti

Relligio: et quę ceruleo sunt numina pnto:

Cesserit ausonio si fors, victoria Turno:

Cōuenit, euandri victos discedere ad urbem.

Cedet lusus agris: nec post arma vlla rebelles

Aeneas referent: ferro ue hac regna laceissent:

Sin nostrū ānuerit nobis victoria martem:

Vt potius reor: et potius dij numine firmant:

Non ego nec teucris italos parere iubebo.

Nec mihi regna peto: paribus se legibus ambę

Inuicē gentes: æterna in foedera mittant.

Sacra deosq; dabo: socer arma latinus habeto

Imperitū solēne socer: mihi i mōenia teucrici

Constituēt: vrbicq; dabit lauinia nomen.

Sic prior æneas: sequit sic deinde latinus]

Suspiciens cælū: tenditq; ad sydera dextram:

Hac eadem gneat: terrā, mare, sydera iuro:

Latoneq; genus duplex: ianumq; bifrontem:

Vimq; deum infernā: & diri sacraria ditis

Audiat hęc genitor: q; foedera fulmine sancit:

Tango aras mediasq; ignes: & numia testor:

Nulla dies pacē hęc italīs nec foedera rumpet:

Quo res cunq; cadēt: nec me vis ulla volentē

Auerter: nō si tellurem effundat in vndas

Diluuiō miscens: cælumue in tartara verta:

Vt sceptrū hoc (dextra sceptrū nā forte gerebat)

tur ad foedera. Hęc ratio est: quia maiores semper ad foedera simulachrū Iouis adhibeāt: quod cū tediosum ē: pōpue qū siebāt foedera: cū lōge posuit: gēib; iuētū ē: ut sceptrū tē tes qū imaginē simulachri redderēt Iouis. Sceptrū enī ipō ē ppiū: vñ nūc tene sceptrū latinū nō qū rex s; qū p̄ pauat.

quia ipse faciendis p̄fess: foederibus. Nā postq; Ro mulus & Titus Tactus i foedera conuenerūt. Iano simulachrū duplicis fron tis effectum est: quasi ad imaginē duorum po pulorum. Legimus tamē Iano quadrifrontē fuisse: vnde Marcialis. Et in gua pariter locutus omni uminam oēs de duobus non dicimus. C. Ianum bi. De quo i primo libro dixim⁹. Ianus simulachrū habuit in ostio templi v. cū sabinis: cū Romul⁹ & Tactus percussere toe dus. Pleriq; putant cum tunc bifrontem fuisse pro pter imaginē duorū po pulorum.

x. Vimq; deum. S. Du ritiem: in exorabilitate. y. Sacraria ditis. S. Sa crarium proprie est locus in templo: in quo sacra re ponitur: sicut donarium est: vbi reponuntur obla ta. Sicut lectisternia dicun tur vbi in templo homi nes sedere cōsueuerunt.

z. Qui foedera fulmine sancit. S. Confirmat. san cta esse facit. Et hoc ideo: quia cum fiunt foedera: si coruscatio fuerit cōfirmā tur. Vel certe quia apud maiores aere nō incende bantur: sed ignem diuinū precibus eliciebāt: qui in cendebant altaria. Sancta re autem proprie est factū aliquid. id est cōsecratum facete fuso sanguine hos tig. Et dictum sanctum quasi sanguine consecra tum.

a. Si tellurem effundat in vndas. SER. Hypallage pro si vndas fundat in terras.

b. Diluuiō miscens. S. Aquę supfusione vniuersa saperturbans.

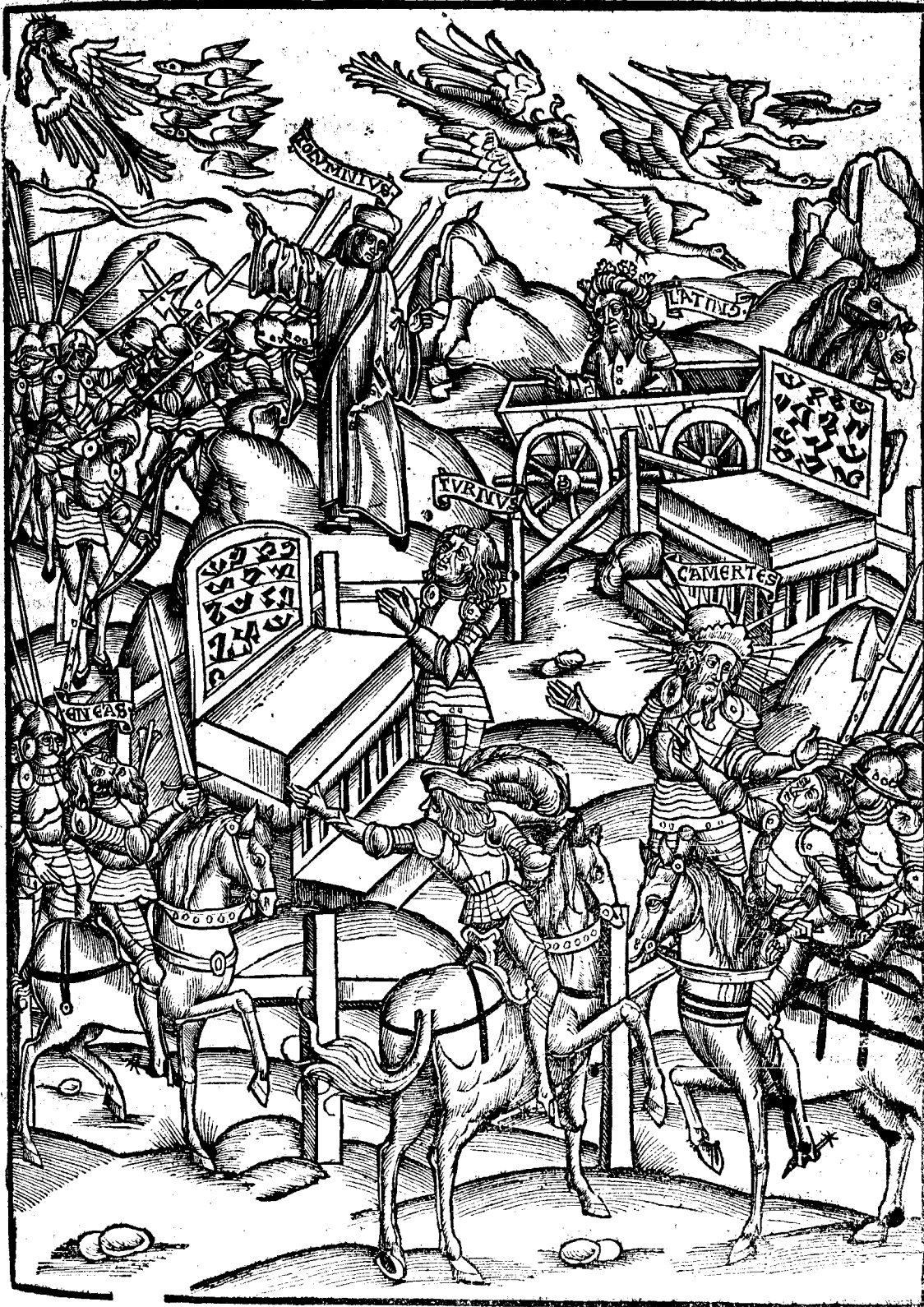
c. Vt sceptrū hoc. SER. Homeri locus verbū ad verbum.

d. Dextra sceptrū nam forte gerebat. SER. Per penthesim dictum est. Vt autem sceptrum adhibea

e Imo de stirpe. S. Ideo
genere masculino vsus ē:
quā a d'arborib' loquitur.
ma de hoibus genere femi
nino dicim' : vt Heu stir
pe inuisam. dixit em vsur

Nuncq' frōde leui fundet virgulta: nec umbras
Cū semel in syluis imo de stirpe recisum
Matre caret: posuitq' comas: & brachia ferro:

parue Hora. de arborib'.
vri stirpesq' raptas & pec'
& domus. f. Mat. e ca
ret: SER. Vel. etia: vt anti
quā exquirte matre: v' at
borē v' Parua sub inged

Eneidos

matris se subicit vmbra:
C. Matre caret. quasi nuna-
trice. g. Arbos. C. Nā
pprie arbos est cū radicib-
bus heret. & habet vitā.
h. Aere decoro. S. id est
orcalchco. i. Dedit
gestare latinis. S. Vt dat
ferre. k. Talibus inter
se firmabāt foedera dictis
S. Latīn⁹ & Aeneas. Tur-
nū autē nō inducit iuran-
tē: qui dux est g. p̄sente re-
ge nō habet prae: & imi-
tatus est Home. qui post
iulius dū Menolauī Ale-
xandriū quasi Feruidū &
adolescentē a foedere indu-
cit: exclusum. Et priamū
adhibitu ad foederis cōfir-
mationē. l. In medio
cōspectu p̄cerum. C. Qui
ip̄os reges circūdabant.
m. Tū me sacras. S.
Rite expurgatas solennis-
sime q. d. xim⁹ supra.
n. Et viscera vltis. CR. l.
Nā i foedere porcus foede-
id est crudeliter inflicta f.
Vt dicit. q. carnes eripe-
rent ab animali adhuc vi-
uente. To. At vero ruti-
lis impar ea pugna videri
C. Vulgus est: vt quē admo-
dū foelices fortunatissq. i.
videt. & eorū dē si ex alto
gradu in miseras decidāt
miserant. Sic Turnus qui
paulo ante p̄cerosq. sua glo-
ria torq. bat: tunc in tantū
p̄culū vēturus ad cōmisse-
rationē ipellebat. Cū ergo
putaret facile victū in: in
quo aīo huiusmodi pu-
gnā ferebāt: hāc occasio-
nē nācta iuruma: potuit
facile exercitū ad violan-
dū foedus impellere: p̄ser-
tim assūpta forma camer-
ti. In quo n̄ pua est aucto-
ritas. Nam sub ea forma
orationē habuit qua ve-
hemētē Latinos moue-
ret. p. Videri. Ser. Mi-
seri. Infinitū sunt p̄ndio-
catius. q. Propi⁹ cers-
nūt. S. diligētius: vt p̄p⁹
res aspice nras: r. Nō
virib⁹ eqs. S. Eos cōgressu
suos subaudi. s. In-
cessu tacito p̄gressus. S.
Ip̄e tacit⁹ hyp̄palage est.
D. Incessu tacito p̄gress⁹.
Quattuor ponit signa rui-
moris: primū est ingressus
tacitus dū vix pedē moue-
bat. Alterū quod arā ve-
nerabat oculis deiectis.
Tertū tabentiū genag ex-
matie repetita. Quartū m-
paloris. e. Cui gen⁹ a
proavis ingēs. S. Cui⁹ au-

Olim arbos: nūc artificis manus gre decoro
Inclisit: patribusq. dedit gestare latinis.
Talibus inter se firmabāt foedera dictis
Consp̄ctu in medio procerū: tū rite sacras
Inflāmā iugulāt pecudes: & viscera vltis
Eripit: cumulātq. oneratis lancibus aras
At vero rutulis impar ea pugna videri
Iam dudum: & vario misceri pectora motu.
Tum magis vt propius cernūt non virib⁹ eqs.
Adiuuat incessu tacito progressus: et aram
Suppliciter venerans de missio lumine, turnus:
Pubentesq. genā: & iuuenili in corpe pallor.
Quem simul ac iuturna soror crebre scere vidit
Sermonē: & vulgi variare labantia corda.
In medias acies formā assimulata camer-
ti
(Cui gen⁹ a proavis ingēs clarumq. paternā
Nomen erat virtutis: & ip̄e acerrimis armis)
In medias dat sese acies haud nescia rerum:
Rumoresq. serit varios: ac italia fatur.
Non pudet o rutuli: cunctis pro talib⁹ vnam
Obiectare aiām: numero ne an viribus equi
Nō sumus: en oēs & troes & arcades hic sūt:
Fatalisq. manus: infensa ehturia turno
Vix hostem alterni si congregiamur habem⁹.
Ille quidem ad superos: quorū se deuouet aris.
Succedet fama vltiusq. per ora feretur.
Nos patria amissa dominis parere superbis.
Cogemur: qui nūc lenti cōsedimus aruis:
Talib⁹ incensa est iuuenū sententia dictis.
Iā magis atq. magis serpitq. pagmīa murmur.
Qui sibi iam requiē pugne: rebusq. salutem
Sperabāt: nūc arma volūt: foedusq. praecatur
Infectū: & Turni sortē miserantur iniquam.
His aliud maius iuturna adiungit: & alto
Dat signū calo: quo nō praestantius vllum:
Turbauit mentes italas: monstroq. fefellit.
Nanq. volās rubra fuluus iouis ales in aethra
Littoreas agitabat aues: turbamq. sonantem

fortitatē cōmendabat: &
origo maiorū & paternā
virtus: & ppria sortitudo
v. Cūcū p talibus vnā.
S. Qualib⁹ etiā Turnus.
& attēdit sensum superio-
rē vbi ait Turn⁹. Et solus
ferro crimē cōmune refel-
lam. x. An virib⁹ equi
Nō sum⁹. S. Bene addidit
vinbus. Nā legim⁹ in Sa-
lust. Cōmēorare possim:
qbus i locis ppl⁹ Roma-
nus ingēs hostiū copias
qua manu fuderit Virgil.
Exigui nūero sed bello vi-
uida virtus. y. En oēs
S. Ne occurreret: sed est in
castris alter exercitus.
z. Fatalisq. manus. S.
Troianorū: q. fataliter ad
italiā venerūt: vt sit itera-
tio. a. Infensa ehturia
Turno. S. Hetruria autē
infensa p̄ hetrusci: qui eadē
Turno inimici sunt causa
Mezētiū. b. Deuouet
ar. S. Quia ait sup⁹ d Tur-
no simpliciter venerās. Itē
supra vobis animā hāc so-
ceroq. latino deuouit: nam
ip̄a iterat verba.
c. Vnusq. q. ora feretur.
S. Tanq. de vino oēs lo-
quunt. d. Lenti. S. O-
ciosi. vt. Nos patrā fugi-
mus tu Thyre lent⁹ i vmb-
bra. e. Talib⁹ incensa
est iuuenū. C. Optime iu-
uenum: quos animi alio
qua potius p̄turbatōe q.
ratōe mouent. f. Fo-
dusq. p̄cant infectum S.
Rogant: vt p nō facto sit
ne p̄aculū videant adme-
re. g. Et alto dat si-
gnum calo. S. Vt religio
alīa religione soluantur.
h. Praestantius. S. Effic-
tius. i. Mōstroq. fefellit.
S. ER. Bā fefellit nāq.
hoc augurium nec oblat-
uū ē: nec impatruū Sed i-
missum tactione iuturne
qd. carere fide indicat so-
des negata. Nam vbiq.
q. firmū introducit augu-
rium. Dat ei firmissimam
sedem: vt ip̄a sub ora viri
coelo venere volantes: et
viridi sedere solo. Itē ante
sinistra caua monuisset
ab illic cornix. In hoc autē
augurio liberatū cygnus
cecidisse i aquā dicit: quā
instabilē ēē māsifestū est.
C. Monstroq. fefellit. Nā
putauit bona portēdi: cū
infelicia essent. k. Lit-
toreas agitabat aues. S.
Palustres. Nā litus dicit
ois terra aquis vicina. Vt

viditq; in littore cōspicit
 1. Sonantem. C. Quia
 canori sunt cygni. Hoc au-
 tem augurium verū fuit:
 sed non intellectum. Cy-
 gnus enim id est Turnus
 captus erat ab aquila: ga-
 veniebat lacerand⁹ ab ho-
 ste vi foederis. in quo reli-
 quit: aues premebant ho-
 ste: quia milites urgebāt
 foedus: ne sequeretur: unde
 cygn⁹ clapsus est ab aquila
 la oppressa turba auium.
 id est Turnus ab Aenea:
 sed non recepit se in tutū
 stabilemque locum.
 m. Excellentem. S. Ma-
 gnū. Sicut in exercitu ma-
 gnus est Turnus.
 n. Conuertunt clamore
 fugam. S. Redeunt cum
 clamore: sicut in exercitu
 solet.
 o. Augurium salutant.
 S. Venerantur & proprie-
 tam salutari dicimus deo-
 os. Teren. At ego hinc de-
 os domum salutari per-
 gam.
 p. Expediuntq; manus:
 S. se dimicare velle signi-
 ficat. Hec enim est consen-
 sio militaris. Luca. Ela-
 talq; alte querūq; ad bel-
 la vocaret pmissere man⁹.
 q. Prim⁹q; Tolumnius.
 D. Non solū rutuli. sed et
 am Tolumn⁹ augur. hoc
 augurio deceptus est.
 r. Quod sepe petiui. S.
 Quasi ipe ratū hoc au-
 gurium vult videri.
 s. Accipio agnoscōq;
 deos. S. Modo quasi de-
 oblativo loquit. nā in ob-
 lativis auguriis i potestas
 re videtur est. Vtrū id ad
 se pertinere velit: an refutet
 & abhominet: ergo nunc
 augurium dicit se libet
 amplecti: & agnoscere cir-
 ca se favorem deorum.
 t. Quos improb⁹ adve-
 na. S. Interpretat auguriū
 & confirmat ad presens
 negotiū pertinere.
 v. Littora nostra. S. Bo-
 na iteratio: nā supra ait:
 Littoreas agitabat aues.
 x. Vi populat. S. Antia-
 que: nam veteres & ppro-
 & populi dicebāt. Nūc
 tantū populi dicimus: il-
 lud peti⁹ de usu recessit.
 y. Petet ille fugam. C. vt
 fugit aquila: & petet pro-
 fundū: vt illa petiuit pfun-
 dum cœlum: nam pfun-
 dum cōmune est in finis
 & aliis.

Agminis aligeri: subito cū lapsus ad vndas
 Cygnū excellentē pedib⁹ rapit improb⁹ yncis.
 Arrexere animos itali: cunctaq; volucres
 Conuertunt clamore fugam: (mirabile visu)
 Aetheraq; obscurant pēnis: hosteq; per auras
 Facta nube premunt: donec vi victos: & ipse
 Pondere defecit: pradamq; ex vnguibus ales
 Proiecit fluuio: penitusq; in nubila fugit.
 Tum vero auguriū rutuli clamore salutant.
 Expediūtq; manus: primusq; tolūn⁹ augur.
 Hoc erat: hoc votis inquit quod sepe petiui
 Accipio: agnoscōq; deos me meduce ferrum
 Corripite o rutuli: quos improb⁹ advena bello
 Territat: in validas vt aues: & littora nostra
 Vi populat: petet ille fugā: penitusq; profundo
 Vela dabat: vos vnanimi densere cateruas:
 Et regem vobis pugna defendite raptum.
 Dixit: & aduersos talum contorsit in hostes.
 Procurrēs sonitū dat stridula cornus: et auras
 Certa secat: simul hoc simp⁹ ingēs clamor: & oēs
 Turbati cunei: calefactaq; corda tumultu
 Hasta volās: vt forte nouē pulcherrima fratrū
 Corpora cōstitierant contra: quos fida creat
 Vna tot arcadio cōiunx tyrrhena gilippo.
 Horū vnū ad mediū terit⁹ qua subtilis aluo
 Baltheus: & laterū iunctura sibalū mordet:
 Egregiū forma iuuenē: & fulgentibus armis
 Transadigit costas: suluaq; effundit harena.
 At fratres: aiosa phalanx: accensaq; luctu:
 Pars gladios stringūt: manib⁹ ps missile ferrū
 Corripūt: ceciq; ruit: quos agmina contra
 Procurrūt laurentū: hinc densi rursus inundāt
 Troes agilliniq;: & pictis arcades armis.
 Sic omēs amor vnus habet decernere ferro.

21. Penitusq; profundo
 Vela dabat. S. Vt supra
 de aquila. Penitusq; i nu-
 bila fugit.
 a. Densere cateruas. S.
 Sicut cygni hostem p' au-
 ras facta nube premunt.
 b. Dixit: aduersos telū
 contorsit in hostes. SER.
 Hoc loco ab Homer. re-
 cessit oeconomia. Ille em
 inducit: Mineruā persuas-
 dentē pandaro vt iacto i
 Menelaū telo foedera dis-
 siperet: hic vero dicit ipsum
 augurē telū sponte tor-
 sisse. Et occidisse vnū de
 nouē fratribus: quod pri-
 net ad oeconomiam. necesse
 em erat: vt fratres ex vnū
 morte cōmori bellū mo-
 uerēt. Si em vilis aliq; in-
 teriret: poterat eius mors
 ob foederis religionē forte
 cōtemni. D. Dixit & ad-
 uersos. Recte qui se ducē
 p'sellus est: prim⁹ tela con-
 torsit. C. Telū contorsit:
 quomā neq; credibile erat
 neq; leue: vt foedus tanta
 religione celebratū rupere-
 tur. Ictico plures causas.
 quib⁹ vlti impelli pos-
 sent: posuit poeta. nam et
 Iuno quid facto op⁹ esset
 Iurumā admonuit: & ius-
 gurna sub p'sona iu q; eēt
 auctoritas: orationē velle
 mēne ad rem persuaden-
 dā habuit. Postremo au-
 gurū quo deciperent pos-
 suit. Deniq; auctorē con-
 torquēdi hastā augurē fe-
 cit: cui & foelicia p'dicent
 cū esset etiā augur: & telū
 veluti id quod diceret ve-
 hemēter crederet cōtorq; n-
 ti credendū erat. Adde q;
 interfectus est is quē sta-
 tim octo fratres fortissimi
 affuerūt. His rebus & la-
 tini & Troiani facile ad
 pugnā elid potuerūt.
 c. Sonitum dat. S. id est
 facit.
 d. Certa. S. id est ineu-
 tabilis: vnde in certa est i-
 firma & vitabilis.
 e. Hasta volans. SER.
 Min⁹ est nāq;
 f. Horū vnum. S. Ordo
 est. Transadigit vnū co-
 stas. Et figurate dixit vnū
 pro vnius.
 g. Terit⁹ qua subtilis aluo
 Baltheus. S. Rem phys-
 cā dixit. Omnia em qui-
 bus vnum nō nos terit
 sed ea nos terim⁹ vt: anu-
 lum vestem.
 h. Animosaq; phalanx:
 S. Quasi phalanx. i. legio.
 e iij

Eneidos

Ceci. SER. Salutem im
prouidi.
k Inundant. S. More:
vnde fluunt.
l Sic omnes amor vnus
habet. S. Sic id est diu pau
larum suis inuicem subue
niunt: omnes enim in bel
lum coacti sunt. sic Salutem
m Diripere aras. S.
Deceperunt: dissipauerunt
DO. Diripere aras. Vos
cui furore certandi.
n Ferreus imber. SER:
Permanit in translatione
quia dixerat tempestas i
torum.
o Craterasq; focosq; C.
Optime ponit ante oculos
qualis quantusq; sit
furor populatis. Na. cu
in turba illa inceperunt.
(Inceperunt autem per se
pev minis de causis) ni
hil consilio geritur: nulla e
religionis: nulla ducum re
uerentia: neq; sacris neq;
profanis parciunt: vbi oportet
ipsos duces: vel illis ob
temperare: vel fugere.
p Perunt. S. Auferunt:
na. apgreffe. vbi temere
pro contemere.
q Pulsatos diuos. S. Vi
olatos: iustos fractis foedas
eibus.
r Infrenant alij currus:
S. id est equos. sic alibi. ne
q; audit currus habenas.
s Subiiciunt in equos:
S. Super equos iaciunt:
sed proprie non est locut
magisq; contrarie. Nam
subicere e subter aliquid
facere. C. Subiiciunt: sur
sum iaciunt. No enim co
ponit a sub quod est sube
ter: sed a sublum. id e sur
sum antiqua prepositio:
vt in Bucco. Quantu ve
se nouo florens se subicit
alnus.
t Regisq; insigne gerens
e. S. id est dyadema ha
bentem.
v Auidus confundere foe
dus. S. Legitur p auidu:
sed melius auidus: quia
Mefapus Turno faucebat
qui erat impar ad singula
lare certamen.
x Voluitur aris. C. Pa
thos a loco. vt est. sanguis
ne turpitem q; ipse sacra
uerat aras. Ab ara. Et
hinc indignatio. q; rebus
preparatis religioni abute
rentur ad cedes.
y Altus equo. S. Equi
magnitudinem latenter
ostendit.
z Hoc habet. S. Hoc est

Diripere aras: it toto turbida celo
Tempestas talorum: ac ferreus ingruit imber:
Craterasq; focosq; ferunt: fugit ipse latinus
Pulsatos referens infecto foedere diuos.
Infrenant alij currus: aut corpora saltu
Subiiciunt in equos: & strictis ensib; adsunt:
Mefapus regemq; regisq; insigne gerentem
Tyrheni aulesten auidus confundere foedus
Aduerso proterret equo: ruit ille recedens:
Et misero oppositis a tergo inuoluit aris.
In caput inq; humeros: & feruid; aduolat hasta
Mefapus: telosq; orantem multa trabali
Desuper alt; equo grauiter ferit: atq; ita fatur
Hoc habet: hic melior magnis dar' victia diuis:
Concurrunt itali: spoliataq; calentia membra:
Obuius ambustum torrem chorineus ab ara
Corripit: & venient ebuso plagasq; ferentia
Occupat os flammis: illi inges barba reluxit:
Nidoremq; ambusta dedit. sup ipse secutus
Caesariem laeva turbati corripit hostis:
Impressosq; genu nitens terra: applicat ipsum:
Sic rigido latus ense ferit. podalirius alsum:
Pastorem: primaq; acie per tela ruentem,
Ense sequens nudo supeminet: ille securi
Aduersi frontem media mentuq; reducta
Disiicit: & sparso late rigat arma cruore:
Olli dura quies oculos: & ferreus urget
Somnos in aeterna claudunt lumina noctem:
At pius angas dextra tendebat inermem
Nudato capite: atq; suos clamore vocabat:
Quo ruitis: quae ve ista repes discordia surgit:
O cohibete iras: istu iam foedus: & omnes
Composite leges: mihi ius concurrere soli:

itali percussus est vulne
re Terentius. Certe captus
est habet. Sane sarcasmos
de loci qualitate inuentus
Nam quia super aras ced
dit ait. Hec melior magni
data victima diuis. DO.
Hoc habet. id est bene se
habent res.
a Melior victima. DO.
Cum ioco dixit: quia in
aram cecidit.
b Torrem. S. Erit nescia
hic torris: & ita nunc dici
mus. Nam illud Ennius et
Pacuius penit; de vsu res
cessit: vt hic torris. huius
torri dicamus.
c Nidore. S. Modo pu
torem:
d Olli dura quies. DO.
Quia est quies no dura et
somnia no fere: & non
non eterna.
e Ferreus somnus. S.
Homerus. SE. akon
unvog.
f At pius Angas. C. Et
fortis & religiosi homi
nis sibi officium ascribit
qui vt foedus istum multa
olatu maneret: nihilomi
sit. Sed vt diximus nihil
proficit in turba iam furo
re concitata.

z Nudato capite. S. Sed
licet vt posset agnosci. Sa
ne querit quemadmodum
nudato dixerit: cu supra
eum nusq; induxerit capi
te tecto. Nam nudatum
est quicquid fuit ante co
opertum: nudum vero di
citur qd tectum ante non
fuerat. Ergo aut nudato
pro nudo accipias. vt su
p noie picipit: aut dica
mus tectu cu habuisse ca
put: cu descendit ad cama

pum. Nam legimus syde
re flagras clypeo & coelo
subus armis.
h. Suos clamore voca-
bat. SER. Vtrumq; exer-
citiū iam suū vocabat vt
ialis ei fuerit clamor. Cur
in vos inuicē ruitis mei.
i. Ruitis. DONA. Ali-
ud est ire aliud rēdere. Ali-
ud ruere.

Me sinite: atq; auferte metus: ego fœdera saxo
Firma manu: turnū iā debet hęc mihi sacra.
Has inter voces mediā inter talia verba.
Ecce viro stridens alis allapsa sagitta est:
Incertū qua pulsa manu quo turbine adacta:

k. Repēs discurre. SER.
Aut subito: vt sit aduerbi-
um. id est repente: vt. solo
recens orto: pro recen-ter.
Aut repens discordia: pro
repentina.
l. Faxo. SERVIUS. Fa-
ciam.
m. Incertum qua pulsa
adhuc quidē est dubitat:
manu. SERVI. Hoc loco

Eneidos

tamen ab Iuturna intelli-
gimus: imissum quendam
qui vulnauerat Aeneam.
Quod Iuturna paulopost Iu-
no dictura est de Iuturna:
Nō ut tela: nēmē nō ut cō-
fēderet arcum: minime est
mirandum Nam scimus
vnicuique imputari quod
alter in eius gratia fecerit:
sicut est: Et potes in totis
de classes conuenere nym-
phas: Aeneam autem ab
homine vulneratum indi-
cat Iupiter paulopost di-
cens: Mortali decuit vio-
lare vulnere diuū.
n. Turnus. C. Nam ad
singularem certamen Iuturna
vehementer sibi timebat:
nunc turbato fodere: &
saucio aduersario bona
reddere spes.
o. Molitur. S. Regit. Et
est acyrologia: nam pro-
prie molitur est: parat.
p. Superbus. C. Nimis
elatus: ardens fortuna.
si autem oēs locos: quibus de
Turno poeta scribit an-
notabis: illum audacem
potius: quā fortem descriptū
inuenies. In hoc loco cru-
delissime omnia agit.
q. Hebr. S. Flumen Thra-
cie. C. Hebr. flumē Thra-
cie: cuius hostiū nobilita-
tum est tumultu polidori.
r. Sanguineus maior.
SER. Gaudens sanguine
quod opus. DON. Sangu-
ineus. Nō ipse: sed qui
aliis sanguinem effundit.
C. Maior. Nam Thra-
cia: ut dictum est ei attri-
buitur.
s. Clipeo increpat. SER.
Sonat alibi arguit. ut: in-
crepat vltro.
t. Equos. C. Scilicet dila-
tum & phoum.
v. Ante notos. C. Quia
cederitate prouenit.
x. Vltima. S. hoc est to-
ta. Si enim gemit vltima:
omnis sine dubio.
y. Dei comitatus. C. Nā
insidię metus discordia: et
irę comites, sunt bellanti-
um.
z. Miserabile cecis. S.
Miserabiliter: nomen pro
adverbio.
a. Hunc congressus. C.
Ut varietate omne audi-
toribus: tedium: fastidiumque
auferat.
b. Ipse nutrierat. SER.
Solent enim plerumque filii
alios dare nutriendos
parentes.
c. Ausus pelide precium

Quis tantā rutulis laudem casus ue deus ue
Attulerit: pressa est insignis gloria facti:
Nec sese Aeneae iactauit vulnere quisq̃:
Turnus ut aeneā cedentem ex agmine vidit:
Turbatosq̃ duces: subita spe: feruidus ardet:
Emicat in currum: & manib⁹ molli t habenas.
Poscit equos: atq; arma simul: saltuq; supbus.
Multa virū volitans dat fortia corpora laeto:
Semineces voluit multos: aut agmina currus
Poterit: aut raptas fugientib⁹ ingerit hastas:
Qualis apud gelidi cū flumina concitus hebrī,
Sanguineus mauros clipeo increpat: atq; furētes
Bella mouēs imittit equos: illi æquore aperto
Ante notos zephyrūq; volāt: gemit vltia pulsus
Thracæ pedū: circumq; atræ formidinis ora:
Iraque insidiæq; dei comitatus aguntur.
Talis equos alacer media inter praelia turnus.
Fumantes sudore quatit: miserabilis æcis
Hostib⁹ insultas: spargit rapida ungula rores
Sanguineos: mixtaq; cruor calcatur harana.
Iamq; neci: stelenūq; dedit: thamyrimq; polūq;
Hūc cōgressus: & hūc: illū emin⁹: emin⁹ ambo
Imbrasidas glaucū: atq; iadē: quos imbrat⁹ ipse
Nutrierat lycia: paribusq; onerauerat armis:
Vel cōferre manum: vel equo puertere ventos.
Parte alia media eumedes in praelia fertur
Antiqui proles bella praelara dolonis.
Nōne auum referens anio manib⁹q; parentē:
Qui quondā castra ut danaū speculator adiret
Ausus pelidæ precium sibi poscere currum
Illum Tydides alio pro talibus ausis
Affecit praelio: nec equis asp̃ irat achillis.
Hunc procul ut campo turn⁹ p̃spexit aperto:
Ante leui iaculo longum pinanē secutus:

sibi poscere currū. S. Dū
fiolis hyppallage. Nam
S vult dicere: q̃ ut Achil-
lis equos possit accipere:
iratus est ad castra gre-
corum. Ordo, enim nos
procedit: qui ut iratus
est petere;

d. Affecit praelio. SER.
Modo poena. Nam pro-
um est πονηρος.
Teren. Ergo obstulitiam
precium fero,

Nec quis aspirat achil.
SER. Aspirare apud
maiores accedere signifi-
cat. Cicero. Nunq̃ aspira-
uit ad curiam. Sed hic si-
gnate dixit: aspirat equis
pro ad equos oculus est.
Nec ad equos athillis ac-
cessit melius tamen est vt
de Diomede intelligam?
vt sit scilicet Diomedes
oculis Dolone qui equos
Achillis ausus est petere:
quos nec ille qui cum vi-
ro poposcit.

i Dextra mucronem ex-
torquet. S. Quasi prope-
nomia est: vt non cu suo
intrinsecus gladio ne agno-
scat q̃ mouit est: etiam
mucronem requirit: quo
facile p̃ter. potest sequi
facile gladii economia.

En agro. S. Quos vt
don. Aeneas te accipe pos-
sederis. Inde enim far-
tissimus facta ē. Nam ob-
secro erat: vt victores
impetrent agros suos in-
tribus darentur in hyfo-
ra legem. Item in Luca.
An melius fuerit pirare
magis coloni. C. En a-
gro. Amara de hastilla i-
solant: & reme effusa.
Non enim decet viti ex-
cello animo prestare ita
officiū: prout mane ad
huc dubio.

h Sternacis equi. SER.
Fecit: qui facile sternit
sidentem.

i Edoni bore. S. Thra-
ci: nā edon mōs est Thra-
ci. Sane sciendū hoc loco
masse Donatū. qui dicit
edoni legendū est: vt do-
bris sit scdm Luca. qui
dicit edones ogygio d̃cur
et plena lygo. Namq; cer-
tum est Sytholem fecisse
Lucanū. vnde edoni legē-
dum est: vt sit hic edonus
bore edoni. Staci. & Vir-
giliū & ante scur est. ait
Iulius. edonas hymes
hebrūq; nūalē: non edo-
nas.

h Aggo. SER. Mari sci-
lon: sicut sequentia indu-
cant.

i Sequiturq; ad littora
flatus. SER. Nam mā-
k ait Donatus Montem
esse vnde fiat boreas: cum
ocum sit cum de hyper-
boreis montibus flare.

m Instantem phregeus.
SER. Aut sibi aut omni-
bus. C. Non tulit instan-
tem. Vt rē varie: neq; om-
nes Tumo cedentes indu-

Sistit equos bilinges: et curru defiluit atq;
Semianimi elephosq; supuenit: et pede collo
Impresso: dextra mucronē extorquet: et alto
Fulgentē tinxit iugulo; atq; hac insup addit:
En agros: et quā bello troiane petisti
Hesperiam metire iacens: hac pramīa quī me
Ferro ausi temptare ferūt: sic moenia condunt.
Huic comitē butem cōiecta cuspide mittit.
Chloreatq; sybarimq; dareatq; therfilochūq;
Et sternacis equi lapsū ceruice thymocēten:
Ac veluti edoni boreæ cum spiritus alto
Insonat eggo: sequiturq; ad littora fluctus:
Qua veni incubere: fugam dāt nubila celo:
Sicutumo quacūq; viam secat: agmina cedunt:
Conuersaq; ruunt acies: fert impetus ipsum:
Et cristam aduerso cytru quatit aura volātē:
Non tulit instantē phregeus: anisq; fremētē.
Obiecit sese ad currum: & spūmātia franis
Ora citatorū dextra detorsit equorū:
Dū trahit pendetq; iugis hunc lata reiectum
Lancea consequitur: rumpitq; infixā bilicem
Loricam: & sūmū degustat vulnere corpus.
Ille tamen clypeo obiecto conuersus in hostē
Ibat: & auxiliū stricto mucrone petebat.
Quē rota præcipit: & procursum cōcitus axis
Impulit: effuditq; solo: rursusq; secutus.
Imā inter galeā summi thoracis: & oras
Abstulit ense caput: truncūq; reliquit harenæ:
Atq; ea dū campis victor dat funera turnus:
Interea æneam mnestheus: & fidus achates:
Ascaniusq; comes castris statuere cruentum
Alternos longa nitentem cuspide gressus
Sequit: & infracta luctatur arundine talum
Eripere: auxiliūq; viam quæ proxima poscit.

cat. hunc repugnantem fa-
cit.
n Ad currum: SERVI:
Pro curru se obicit.
o Citatorum: S. Aphro-
ditis ē: pro concitatorum.
p Bilicem loricā. SER:
Lilōga est: & accentum
habet sicut bilium. si pro-
ducitur: quia & filia & li-
cia dicitur.
q Degustat. SER. Lea-
uiter tangit: vnde contra
de alto vulnere ait: virgī-
neūq; alit bibi acta. ang-
orem.

i Procursum. SER. Impe-
tu: & est vna plorationis
procursum.

Interea. GRI Exornat
narrationem suam: cum
illam varet: & inspiratos
extē tribuat. Obicit autē
& in Aeneas: & in Tumo
quid possit fortuna. Nam
& Turnus sese victorem
sperabat: & Aeneas oma-
ni pene spe destitutus) e-
rat: Cum longe aliter se-
set euentum: vnde aurea
sententia est Senecæ. Nemo
confidat nimium secundis:
nemo desperet maiora ias-
pis. Preterea vt Tumum
victoria insolentem q̃
oportere ponit: ita Aeneas
am: quīs spem amissit
Semper inuictū gerit anī-
mum. Adde postremum
& illud. Q. decus bonis
semper fauet: victor erat
Turnus foedera. At Aene-
as dum illud obseruari cu-
rat i calamitatem incidit.
Qua propter metuit eius
innocentia a deo subleua-
ri p̃fete: cum in se curā-
do nullum dolorem sub-
ire recusaret.

s Sequit. SER. Quia nō
potest scilicet in bello pro-
cedere.

Eneidos

♥ Ensesecent lato vul-
n^o. S. aut vii font^{is} exsili-
x lapis. S. Aptū nomē
medico, nam iunou. di-
cunt curare.
y Augurū cytharamq;
dabat. S. Vera lectio est
dabat nā nō dedū. Sane
percythara scimus indi-
cat harmonia.
z Vt depositi. S. depe-
dit: nā cōsuetudo erat vt
desperati ante ianuas su-
as collocarent: vt vt ex-
mū spūū redderet ter-
re: vt vt possent a nāscuntū
boni fontē curare: qui aliqui
simili laborabant mori-
bo. Cicero. Agrā & pro-
pē depositā rēpu. partem
a Potestates herbarum.
S. Vim possibilitate. Nā
in herbarū cura nulla est
rōnē dī ai mutas artes
Liber alii mutas artes tra-
ctū vng velint. Alii mu-
tas artes multaq; pāde-
b. Vsum medendi. SER
VIVS. tū repitū. Sci-
tū: hoc est medicinā in
vī nō in ratione cōstat.
d In gloriū. S. Cōpa-
ratione sagittarū & har-
monie & diuinitatis.
e Poconū i morē. S. me-
dionale: a Pocone. Nā dori-
te ligus ē pēan. nā nō turas
le ē pocon. f Nulla viā
fortuna regit. S. Null' eū-
cus ratione prestat.
g Nihil auctor apollo
S. Medicinē inuētor: nām
Aesculapius prestat medi-
cinē quā apollo inuenit
qui in Quirio: pro se ait
Inuentū medicinā mēū ē
h Propiusq; malum. S.
Ex fuga sollicit troianorū.
i Stare. S. Pleniū est: ut
alibi. Stat puluere iocūdū.
& Indigna dolore. SER.
Qui fuerat nat' ex vulne-
re indigne illato: p infidū
as sollicit. I Dictamū
S. Hec herba licet vbiq;
nascat' melior tū in Creta
est. C. Dictamū. de hoc
tam dixim' atq; etiam de
ambrosia. m Puber-
bus caulē folijs. S. Hoc ē
adul'. sicut i quarto: pu-
bētes herbe: & cretē proca
in herbas: & hoies trā-
lato: nā & pubertatē her-
barū: & florē iuuentutis
vocat'. n Pacē circū
data. S. A pte em totum
corpus accipimus.
o F usum amnē. S. Pro
aqua a toto pte: sic supra.
fontē ignēq; herba: &
p Ambrosiē succus. S.

Ensesecent lato vulnus: talisq; latebram
Rescindant penitus: se seq; in bella remittant.
Iamq; aderat phoebo ante alios dilectus lapis
Iasides: acri quondam cui caprus amore
Ipse suas artes sua munera latus apollo
Augurū cytharamq; dabat: celerisq; sagittas.
Ille vt depositi proferret fata parentis
Scire potestates herbarū: vsumq; medendi
Maluit: & mutas agitare in gloriū artes:
Stabat acerba fremēs ingentē nixus in hastā
Aeneas: magno inuenū & moerentis Iuli
Concurſu lachrymisq; immobilis: ille retorſo
Pæoniū morem senior succinctus amictu
Multā manu medica: phœbiq; potētib; herbis
Nequicq; trepidat: nequicq; spicula dextra
Sollicitat: prænsatq; tenaci forcipe ferrum:
Nulla viā fortuna regit: nihil auctor apollo
Subuenit: & læq; capis magis ac magis horror
Crescit: ppiusq; malū est: iam puluere caſſi
Stare vidēt: subeunt equites: & spicula caſtris
Densa cadūt medijs: it tristis ad æthera clamor
Bellantū iuuenū: & duro sub Marte cadentū.
Tum venus indigno nati concussa dolore
Dictamū genitrix cretæa carpit ab ida:
Puberibus caulem folijs: & flore comantem
Purpureo: nō illa feris incognita capris
Gramina: cū tergo volucres hæsete sagittæ.
Hoc venus obscuro faciem circūdata nimbo
Detulit. hoc fufum labris splendentib; amnē
Inſicit occulte medicans: spargitq; salubris.
Ambrosia succus: & odoriferam panacæam:
Fouit ea vulnus lymphā longæuus lapis
Ignorans: subitoc; omnis de corpore fugit
Quippe dolor: totis stetit imo vulnere sanguis

Ambrosia. cū est deoſſi:
nam nectār potant.
q Panacæa. S. Gen' her-
be. Scendū tamē Luro-
ciū: vbiq; panacæa salē
dicere: vnde possumus de
hoc loco salē intelligere:
nā omnē pellit dolorē:
sed melius herbā: quia ait
odoriferam. C. Panacæa.
De hac herba Plin' pā-
naces ipso noie: oim mor-
borū remedia pñitū nō
merosum: & diu dē mē-
torib; ascriptū. Multaq;
spontes. vñt Asclepiō dī
citur: quonā is filiā Pana-
cæā appellauit: hac autē
sa scrobē vario genere fru-
gū replen' religio ē: & ter-
rē piamētū. Id autē quod
ex Macedonia affert buco-
licū vocat: armētariū spō-
te erūpentem succū ex pōi-
entibus: alterū gen' Hera-
cleon vocat: ab Herakli-
uentū. Vocat etiā origanū.
Heraclēon: quonā illi
uestri origanō sit simile.
Tercū chytragon pan-
cēs dicitur ab inuētorē: so-
lium habet lapato simile
maius tū et hirsut' flos
aure'. Quartū ē cēraunon
ab eodē Chytrone repitū:
Sed & pharnaceon quoſ
nā i cōtrouersia est: an sit
a pharnace rege deductū.
Huius radix odorata: est i
vmbra ficcata vino grati-
am affert.
r Quippe dolor. S. Qua-
si dolor. Cū natura hecē:
vt adhibito remedio sit
rim recedat. Nā dolor cō-
sequēs est res: nī principat'
vnde sublata causa etiam
ipse statim recedit: hinc ait
quippe: nā in lusa aqua: in
herēs laxare coepit: tēū
quod antea inferebat dor-
lorem. s In pristina:
S. in vsum priorem.
t Lapis cōdamat. C. Nā
maior fides medico i hoc
q; Aeneā danda erat.
v Maior agit deus. S.
Apollo inuētor medicī-
nē sollicit. x Opera ad
maiora. E. Optima em
cōiectura erat Aeneam de
bere magno molai post
q; deorū cura seruau' erat.
Frustra enim seruassent si
paulopost erat periturus.
Præbet igit magnā spem
futurē victoriæ.
y Auidus. C. Quasi dī
cat sua sponte cupiebat:
sed verbis medicū magis i-
cendebatur. z Dicit
puer virtutē. C. Non glo-

Iamq; secuta manu nullo cogente sagitta
 Excidit: atq; nouæ rediere in pristina vires.
 Arma citi pperate viri quid statis? lapis
 Condamat: primuq; aïos accendit in hostem
 Non hæc humanis opibus: nō arte magistra
 Proueniūt: neq; te anea mea dextera seruat.

Maior agit deus: atq; opa ad maiora remittit.
 Ille ausus pugna: furas incluserat auro
 Hinc atq; hinc: oditq; moras: hastaq; coruscant
 Postq; habilis lateri clypeus: loricæq; tergo est
 Ascaniū fufis circū complectitur armis:
 Summaq; p galeam delibans oscula farur.

Eneidos

Non est hominis: sed opti-
mi patris: qui suo exemplo
filium ad virtutem excita-
re cupit. Uter enim gloria
parentem: ut filium in-
rendat ad eandem gloriam
acquirendam.

a. Verūq; labore SER.
Quem p me ipse suscipio:
non qui ex aliorum virtu-
te imperatoribus ascribi
consuevit.

b. Fortunam ex alijs. S.
Subaudiū opta: neq; cū
fortuna discit: & est zeu-
gma non integrum.

c. Inter pnia. SER. Ad
pnia. Cicerō: dico te pri-
ore nocte venisse inter fal-
carios: id est ad falcarios:

d. Matura adoleuerit
etas. S. Adolefcendo ma-
tura esse coepit.

e. Portis. C. Castrorum
que alie erant: propter ag-
gerem & fossam.

f. Simul agmine denso.
CRI. Nā qui paulo ante
fugebant: Sautio impa-
tore: cum eodem in bella
redeunte frequētes alacres
q; sequunt. Eos autē qui
sequunt: & plurimos elici-
t: cū impetu egredi ostē-
dit poeta plurib; verbis.
Nam turba multitudo in-
distincta est: et aut habet
impetum: & fluere sentem
hominum continuatam:
(ut huius est) ostendit.

g. Anteus mnestheus.
SER. Sequuntur rompenoy
necesse est erat: ut vulne-
rato duce multi cū eo in
castra remearent.

h. Relictis castris. CRI.
Hoc est ab omnib; deser-
tus indubitata enim victo-
ria omnem curam etuan-
dorum castrorum remo-
uat.

i. Miscetur. S. Mō con-
funditur: alibi perturbat.
ut miscet agens telis inter
frondea turbam.

k. Agere Turnus. SER.
Eminentia de via aut ag-
gerē n̄ possum dicere: in-
si viā aggerē dicere volueri-
m; .i. coacervationē: quā
historici viā militare dicūt
ut. Quālis s; pe viā depre-
sus in aggerē. rpens.

l. Attrum rapit agmen.
S. Pulueris nūbe cooper-
tum.

m. Abrupto sydere. S.
Magna tempestate: alibi:
forbet in abruptū fluctus.
Item scit triste Minerū sy-
dus.

n. In mare per mediū mi-

Disce puer virtutem ex me: verūq; laborem

Fortunam ex alijs: nūc te mea dextera bello

Defensum dabit: & magna inter pnia ducet.

Tu facito mox cū matura adoleuerit aetas

Sis memor: & te aīo repetentē exempla tuorū.

Et pater aneas: & auunculus excitet hec tor.

Hac vbi dicta dedit: portis sese extulit altis

Tellū im: ne manu quaties: simul agmine dēso

Anteus mnestheusq; ruunt: omisq; relictis

Turba fluit castris: nūc ecco puluere campus

Miscetur: pulsusq; pedum tremit excita tellus.

Vidit ab aduerso venientes aggere Turnus:

Videre ausonij: gelidusq; per ima cucurrit

Ossa tremor. prima ante omēs Iuturna latinos

Audijt: agnouitq; sonū: et tremefacta refugit:

Ille volat: campoque atrū rapit agmen aperto:

Qualis vbi ad terras abrupto sydere nimbus

It mare p medium: miseris heu prascia longe

Horrescūt corda agricolis: dabit ille ruinas

Arboribus: stragemq; satis: ruet omnia late:

Ante volant: sonitūq; ferūt ad littora venti:

Talis in aduersos ductor rhoeceius hostes:

Agmen agit: densi cuneis se quisq; coactis

Agglomerat: ferit ense grauē thymbreus osiri:

Archetiū mnesthe: repulone obtrūcat achates:

Vfentemq; gyas: cadit ipse tolūnius augur:

Primus in aduersos telum qui torserat hostes.

Tollitur in caelum clamor: versiq; vicissim

Puluerulenta fuga rutuli dant terga p agros.

Ipse neq; aduersos dignatur sternere morti.

Nec pede cōgressos equo: nec tela ferentes

Insequitur: solum densa caligine Turnum

ter's. S. Statius plen-
hoc sensu. Descent sua ad
na coloni. Et tamen op-
prellos miteratur in equi-
re nautas.

o. Ruet. S. Eructet eue-
tet: aliter dictum est in
cund o. Ruit alto a culmy-
ne Troia.

p. Talis. S. Taliter: simi-
li modo sic paulopost. Si-
milis medios Iuturna po-
hostes.

q. Rhoeceius. S. Troia-
nus a promōtorio Troie.

r. Cuneis se quisq; coa-
ctis agglomerant. SER.
Desentur: et cuneatim di-
micet: scilicet i cuneorum
modum composti.

s. Tollitur in caelum cla-
mor. S. Occiso eo qui au-
ctor dirumpendi fœderis
fuerat: exort' est clamor:
& statim secuta fuga ru-
tulorum. Vt: versiq; vicis-
sim. Puluerulenta fuga ru-
tuli dant terga per agros.

t. Ipse neq; aduersos. C.
Tandē qui fœdus: quia
ab hoste violatum: seruau-
tur in solum Turnum
feratur.

v. Nec tela ferentes. In-
quitur. S. Id est nec cōtra-
stantes: nec fugientes des-
gnat occidere. Et magna
Aeneas ostenditur pietas:
qui nec vulneratus irascit
ut velit contra legem
feris in bellum moueri.

Virago. S. Virago dicitur mulier: quæ virile implet officium.

Y. Ipsa subit: C. Turpe enim fuisset Turno: si sua sponte subterfugia quæsisset.

2. Aedes peruolat. S. id est per cedes volat. Nam morte suo verbo dedit de tractam nomini prepositionem.

a. Parua. C. Nam multa legi.

b. Loquacibus. C. Impropria locutio. id est garulus.

c. Vacuis. S. magnis: vt vacua latra lustrat Saun?

d. Iamq; hic germani.

C. Sepe ducebat germani manu in conspectu Aeneas ne fugere videretur: idcirco de manu confere: congeritur diuerterat.

e. Nec confere manum patitur. SER. Cui Aenea: nam alios persequitur.

f. Auia. S. Ab ea scilicet pte qua veniebat Aeneas.

g. Tortos orbes. SER. Obliquas & implicitas vias.

h. Vestigatq; virum. S. Inquit. Translatio a canibus: quæ p vestigia & pedum signa iterum indagant.

i. Diecta per agamina. SER. Dissipata aduentu Aeneas.

k. Heu quid agat. SER. Omne aduerbium verbo coheret: vnde heu & at & similia: quia verbo coherere non possunt separatione fecerunt aliam paræ orationis: scilicet interiectione: quam sola latinitas possidet.

l. Huic. SER. Pro i huic. Ecce ordo huic dirigit.

m. Se collegit in arma. S. Ita se rexit vt nulla parte posset ferire.

n. Apicem tamen indita summum. SER. Galeæ eminentiam quam greci cornum vocant: in qua eminent cristæ.

o. Tum vero. C. Iam satisfecerat foederi: & sepius iustissime laceratus non poterat non vicisci in iurias.

p. Multa Iouem & lesi testatus foederis aras. S. Licet haberet causam iræ: tunc quod & fugiebat Turnus: & ipse appetebat in insidiis: non tamē anpropturp ille in bellum

Vestigat iustrans: solum incertamina poscit.
Hoc cossa metu mentem iuturna virago.
Aurigæ turni media inter lora metiscum
Excutit: & longe lapsum remone relinquit.

Ipsa subit: manibusq; vndates flectit habenas:
Cuncta gerēs: vocēq; & corp⁹ & arma metisci:

Nigra velut magnas domini cū diuitis ædes
Peruolat: & pēnis alta atria lustrat hirundo

Pabula pua legēs nidīsq; loquacibus escas:

Et nūc porticibus vacuis: nūc humida circum
Stagna sonat: similis medius iuturna p hostes
Fertur equis: rapidocq; volās obit omnia curru.

Iāq; hinc germani: iamq; hinc cōdit ouantē:

Nec cōferre manum patit: volat auia longe.

Haud minus ancas tortos legit obuius orbes:

Vestigatq; virū: & deiecta p agmina magna
Voce vocat: quotiēs oculos cōiecit in hostem:
Alipedq; fugam cursu temptauit equorū:
Auerfos totiens currus iuturna retorlit:

Heu quid agat: vario neq; fluctuat astu:
Diuerisq; vocant animū in cōtraria curæ.

Huic mesapus (vti latra duo fonte gerebat
Lenta leui cursu præfixa hastilia ferro:)
Horū vnū certo cōtorquens dirigit ictu.

Substitit ancas: & se collegit in arma:

Poplite subides: apicem tamē incita summū
Hasta tulit: summasq; exculsit vertice cristas.

Tum vero assurgit iræ: insidijsq; subactus
Diuerfos vbi sensit equos: cunūq; referri:

Multa iouem: & læsi testatus foederis aras:
Iam tandē inuadit medios: & marte secundo:

Terribilis saeuam nullo discrimine cadem

Suscitat: irarūq; omnes effundit habenas.

Quis mihi nūc tot acerba de⁹: q; carmie cedes
Diuerfas: obitūq; ductū: quos equore toto:

Inq; vicē nūc turnus agit: hunc troius heros

Expediat: tanton placuit cōcurrere motu

Iupiter æterna gentes in pace futuras:

Aeneas rutulum sucronem: ea prima ruentes
Pugna loco statuit teucros: haud mīa morat⁹

q; Iouis fidem: & læsa foedera testaretur.

q. Nullo discrimine cede suscitatur. SER. Indiscrete obtruncat vniuersos quibus ante pari pepererat modo.

r. Irarum effundit habenas. SER. Potestatem: facultatem: vt. Et premeret laxas: sciret dare iussus habenas. Et hic moderate locutus est. Nam Ennius effundit irarū quadrigas dixit.

s. Quis mihi nunc tot acerba deus. S. Ac si diceret: nec musa nec Apollon sufficit. Stari. Maior ab æonis sumenda audacia iucis. Mecum omnes audite de⁹. CRI. Quis. Cui summo stupore pronuntiandum: quasi diceret: nō possunt hec exprimi.

t. Inq; vicem. S. Nā q; vacat.

v. Tanton placuit concurrere. SERVI. Apostrophe ad Iouem. Sane tanton. on. circumflectitur. Nam cū per apostrophem apocopen verba paulinē: is qui in integra parte fuerat perseverat accērus: vt tanton. Inde sic tanton.

x. Aeterna gentes in pace futuras. CRI. Nam ex duobus populis vn⁹ erat futurus.

y. Ruentes teucros. SER. VIVS. Quos insequetur Turnus.

Eneidos

z Crudū ensem. S. Mo
do dūq; alias crudelē.
a Et crates pectoris. S.
Donatus supflūā vult eē
cōiunctionē. Et vt sit epe
xegesis, adigit ensem pko
stas, id est pectoris crates.
vbi celerius fata cōplent.
Et hoc est quod ait supra
Haud multa moratus.
b Amycū fratēq; diorē.
S. Hi duo duces sunt et
am supra mēorati: vt nūc
amycū casū gē. Itē. Et nūc
tertia palma diores. vnde
ad terorē ppi cōscapita
relegebant in curru.
c Currūq; S. Currū se
ptimus casus est aut dant
uus antiqu⁹ scdm regulā
ne sit maior antō plurali:
d Mœstū mittit onyē.
S. Naturaliter tristē. fues
rum quē greci οὐδύνοον
dicunt. Mittere autem sociū
um supra memoratis. Sa
ne onyē. Donatus dicit
aut gētile aut patronymū
cū: vt nomē eius pprūm
sit Echion⁹: sed hoc nō p
cedit: qā nec patronymū
cum iher est. Nec onyēs
a qua gēte veniat vīc⁹ les
cū est. Propriū ergo ē. Et
scq; versus est nomen
Echionū. id est thebanā
gloriā p pyphrasim. Nā
Echioni sunt thebani a re
ge Echione: vñ male qdā
legit: nomē Echionum.
e Matrisq; gen⁹ peridiē.
S. Periphrasis, hoc est fili
um peridiē. f Lycia
missos & apollinis agris.
S. Vacat & nam p mīssū
ἀπολλύ, lycia arma. Apoll
linis dixit: vt nunc lyciē
fortes. g Exosum nec
quicq; bella. S. Sic supra:
iniecere manū pē: nā per
trāsītū ostēdit virginitē.
fatis eū ad bella deductū
q nec quicq; semp vitare
cupiebat. h Menorē.
S. Nūc Menorē orifido
archadē fuisse intelligim⁹
Sed habitasse circa argos
nam lerna palus arguro
rum: in qua eū dicit solitū
piscari. Nā hoc significat.
Pisces cui circa flūia lēra
nē aras fuerat. i Pau
perq; domus. S. Hic &
hēc paup⁹ dicim⁹: nā pau
pera vīlūpatum est. Sic
Plaut⁹. paupa est mulier.
Sed hoc hodie nō vīmur.
ea em noia q ablatiuo sin
gulari in e exeūt. si foemī
na ex se faciūt: ethero clia
id est alteri⁹ declinationis
esse non possunt: vīputa:

Excipit in latus: & qua fata celerrima crudū
Transadigit costas: & crates pectoris ensem.
Turnus equo deiectū amyctū fratremq; diorē
Cōgressus: pedes hunc venientē cuspide lōga:
Hunc mucrone ferit: currūq; abscissa duorum
Suspendit capita: & rorātia sanguine portat.
Ille talon tanaiūq; neci: fortemq; cethegum
Tris vno congressu: & mœstū mittit onyē:
Nomen echionium: matrisq; genus peridiē:
Hic fratres lycia missos: & apollinis agris:
Et iuuenem exosum nequicq; bella menorē
Arcada: piscosā cui circū flumina lernæ
Ars fuerat: pauperq; domus: nec nota potentū
Munera: conductaq; pater tellure ferebat.
At veluti immissi diuersis partibus ignes
Arentē in syluam: & virgulta sonātia lauro.
Aut vbi decursu rapido de montibus altis
Dāt sonitū spumosi amnes. & i equora currūt
Quicq; suū populatus iter: nō segnus ambo
Aeneas: Turnusq; ruunt p praliā: nūc nunc
Fluctuat ira intus: rumpitur nescia vinci
Pectora: nūc totis in vulnera viribus itur
Murrantū hic atavos & auorū antiqua sonāre
Nomina: p regesq; actū genus omne latinus:
Præcipitē scopulo: atq; ingenti turbine saxi
Excutit: effūdītq; solo: hūc lora & iuga subter
Prouoluere rotæ: crebro sup vngula pulsu
Incita: nec domini memorū proculcat equos:
Ille ruenti bilocq; animisq; immane frementi
Occurrit: telumq; aurata ad tempora torquet.
Olli per galeam fixo stetit hasta cerebro.
Dextera nec tua te grauium fortissime creteu
Eripuit turno: nec dii texere Cupentum

quia ab hoc hospite facit
hic & hēc hospes dicam⁹
necesse est. Luca. Hospes
in extremis audiuit cura
rectis Ab hoc leone: hic et
hēc leo. Ab hoc latro: hic
& hēc latro. Ab hoc ful
lone: hic & hēc fullo. Ab
hoc nepote: hic & hēc ne
pos. Nam vt neptis dīcas
mus p successionis discre
tionē admissum est. Scie
dum hospita: paupa: ita
vīlūpata a poetis.
k Potentū munera. S.
obsequia q paupes diuini
bus loco munerū solūt.
l Arentē in syluā. SER.
pro aridam: m Dant
tonitum spumosi amnes
S. Bellū semp incēdio &
fluminibus comparat: sic
In secundo. In segetē velu
ticum flamma furenti
bus austris incidit: aut ra
pidus montano gurgite
torrens. n Nunc nūc.
C. Quasi dicat. Et si an
te vīc⁹ furebat: tū om
ne illud comparatione ill
ius temporis nihil erat.
o Rumpitur. C. Ex nū
mia ira. Nā ipsa indigna
tio inflat: & inflatio rump
pit. p Nescia vinci
tota: SER. Hora. Pelidē
stomachū cedere nescit.
q Murrantū hic atavos
& nomina. S. Hoc est cu
ius nomine maiores om
nes murrantū dicit fuisse:
reges fuerunt. Vt per regē
q; actum genus omne la
tinum. Scimus enim p
rumq; solere: vt primū re
gis: reliqui nomen etiam
possideant: vt apud Ro
manos Augusti vocant.
Apud Albanos Sylui.
Apud pīas Arsacē: apud
egyptios Ptholomei: apud
Achēntēses Cēcropidē:
Vnde superflūū est quod
ait Donatus: debere nos
accipere. interemptura ēē
Murrantū: dū auos &
atavos Turni tantū com
memorat: et esset laudis
bus maximis.
r Per regesq; actum ge
nus latinus. S. Ho
rati. Et nepotum per me
mores genus omne fa
stos. de lamo.
s Nec domini memorū
rum. SER. Domini imi
memorum.
t Dextra nec tua tēgra
tū fortissime creteu Eri
puit Turn⁹: nec dii tex. cupē
tem. S. Ita Aeneā cōpa
rat Turno: vt eū supiorē

esse significet: nam quem
Turnus interemit: fortitu-
do sua liberare non po-
tuit: et vero quem occidit
Aeneas: ne sua quidē nu-
mina prodesse potuerūt,
Sane sciendū Cupentum
lingua Sabinorum facere
dotem vocari.

¶ Late terram. S. Aliud
ex alio ostenditur: nam
per hoc corporis exprimit
magnitudo: vt: stabāt ter-
centum nitidi in praecep-
tis albis.
¶ Euerfor achilles. SER.

Aenea veniente sui: dedit obuia ferro
Pectora: nec misero clipei mora profuit crī.
Te quoq; laurentes viderunt cole campi
Oppetere: & late terram cō sternere tergo.
Occidis: argius quem non potuere phalanges
Sternere: nec priami regnorū euerfor achilles:
Hic tibi mortis erant metæ: domus alta sub ida
Lyrnessi domus alta: solo laurente sepulchrū.

Sequitur achille a grecis: vt
reliquias Danaum atq;
imitis Achilli.

¶ Mortis erant metæ. S.
Id est mors: quæ metā erat
& finis. nam metā finē vī-
te dicim: nō mortis. Scī-
dum tamen hoc de Ho-
mero esse translatum quī
ait. τὸ τοῦτο τέλος
hoc est finis mortis: nam
in ipso morte finis est.

¶ Lyrnessi domus alta.
SER. Lyrnessos ciuitas
est phrygiæ: vñ fuit Brises
is: & per transitum docet

Enceidos

nemine possit statuta vira
re. a. Tote adeo. C. Nō
describit solū: s; pingit ce-
leritatē & vehemētā pug-
nātū. b. Cōuersę acies
S. in bellū coactę.
c. Pro se quisq; viri. S.
Pro qualitate virum su-
arum: sic in quito: pro se
quisq; viri: & depromūt
tela pharetris.
d. Sūma nituntur opū vi.
S. Hemistichion Ennia-
num. e. Mentē Aeneę
genitrix pulcherrima misit.
S. Vt pūm q; facere id
possis nūc fā accipe mē-
tē. f. Pulcherrima: ppe-
tū est epitheton: nec ad
negociū pūm. Sane
bona vīlū ē oconomia.
Vt diceret instinctu nūm-
mī pūm esse Aeneam
ad ciuitatis excidium. Nā
in cōgruū fuerat occu-
patū bello p se tale corpū
se consiliū. g. Hic mē-
tem Aeneę genitrix. Opti-
mū figmentū: nam amor
potiū de rei ingenium ex-
citā: vt nūmemur omnem
vīā ad rem perficiendam.
h. Urbiumq; aduertere
agmen. S. contra urbem.
i. Acies circumtulit. S.
Oculorum scilicet. Et bo-
na occasione puenit ad id
vt Aeneas possit ciuitatē
aspicere. h. Immūnē
tanti belli. S. Sine officio
dimicandi. Nā imūnū ē
quē nihil pstat quasi sine
munerib; siue munitis.
i. Impune qetē. S. Quę
speciat debuit poenas lue-
re propter fūd; abruptū.
k. Pugne accedit maioris
imago. S. Subaudis est.
l. Tumultūq; caput. C.
vt ab oib; videri & audiri
possit: m. Nec scuta
aut spicula densi deponūt
S. Ex eo q; non est factū
quod fieri soleat indicatū:
vt supra: Desigunt tellure
hastas: & scuta reclinant.
C. Nec scuta. Quod pru-
dētē fuit: nā nō ita audē-
tus erat: vt interim cōtra
hostes parati nō essent.
n. Esto. S. Pro sit.
o. Iuppiter hac stat. S.
id est pro nobis religio est
quā scelerunt rutuli: ruptis
foederibus: nouimus autē
interfuisse foederi. Et deos
alios & Iouis imaginē sce-
pteri p sentia reddi am.
p. Ne quis ob inceptū
subitū mihi segnior ito.
S. Tertia psona est ito. id
est ear: & hortatur eos: vt

Tote adeo cōuersę acies: omnesq; latini:
Omnes dardani dē mnestheus acerp; fereustus:
Et melapuse quum domitor: & fortis asylas:
Tuscorūq; phalanx: euandriq; arcadis alę:
Pro se qsq; viri sūma nituntur opum vi.
Nec mora nec requies vasto certamine tendit
Hic mentē a neę genitrix pulcherrima misit
Iret vt ad muros: vrbūq; aduertere t agmen
Oculus: & subita turbaret clade latinos.
Ille vt vestigans diuersa p agmina turnum:
Huc atq; huc acies circūtulit aspice vrbem
Immūnē tanti belli: atq; impune quietam
Continuo pugne accendit maioris imago
Mnesthea: sergestūq; vocat: fortēq; ferestum
Ductores: tumultūq; capit: quo cetera reuertū
Cōcurrit legio: nec scuta aut spicula densi
Deponūt: celsō tædiū stans aggere satur.
Nequa meis esto dictis: mora Iuppiter hac stat:
Ne quis ob inceptū subitū mihi segnior ito:
Vrbem hodie causam belli regna ipsa latini
Ni frenū accipere: & dicto parere fatentur
Eruam: & aqua solo fumantia culmina ponā:
Scilicet expectem libeat dum pręlia turno
Nostra pati: rursusq; velit concurrere victus:
Hoc caput o ciues: hac belli summa nefandi:
Ferte faces pperere: foedusq; reposcite flāmī:
Dixerat: atq; animis pter certantibus omnes
Dant cuneum: densaq; ad muros mole ferunt.
Scale improuiso: subitusq; apparuit ignis:
Discurrūt alij ad portas: primosq; trucidant.
Ferrū alij torquent: & obumbrāt athera telis.
Ipse inter se primos dextrā sub moenia tendit
Aeneas: magnaq; incusat voce latinum:
Testaturq; deos: iterū se: ad pręlia cogi:

ita in bellū: eant quasi res
fuerit ante disposita: nam
hoc dicit repentinū impe-
rium nullā nobis afferat
moram: sicut paulo post
Scale improuiso subitū
q; apparuit ignis.
q. Causam belli. S. Quia
illuc erat Lauinia.
r. Scilicet expectem. C.
Indignatio est sed tamen
nō ita indignatur: vt a iu-
stia discedat.
s. Hoc caput o ciues. S.
Sicut superi drances Tur-
no. O latio caput & hom-
& cūctorū cā malorū. id
est principium.
t. Boedusq; reposcite flā-
mī. S. Grauitate sermo-
nis declamationi pondus
imposuit: nā hoc dicit flā-
mas foederis vrbis inho-
uemus incendio. Nā hic
reposcite: i. nouate: reuoc-
cate.
v. Scale improuiso. C.
Summe enim prudētię
& celeritat; fuit: ita incau-
tos scalis puenire. Vt ni-
hil tale futurū opinarent.
x. Discurrūt alij ad por-
tas primosq; trucidāt. S.
Subaudi improuiso: &
hec simul pronuntianda
sunt: vt simul facta vide-
antur: quo vehemens vie-
bellica possit agnosci.
y. Inter primos. S. Inter
duces inter principes.
z. Hec altera foedera tū-
pi. S. Bis rumpi foedera:
bis hostis italis fieri. Bis
se in pręlia sua compellit.
Nam varie eandem rem
iterat. Bis autē foedera la-
ta sūt: semel per Ilionē:
& paulo ante propter in-
gulare certamen.
a. Exortur trepidos in-
ter discordia ciues. CRL.
Hoc enim facit impie
dictus cāius: nam in re
improuisa. cum consiliū ca-
piendi tempus nō datur
vniūsq; ad suū in-
genium redit. Et vt varia
sunt ingenia varię otium
tur sententię.
b. Referare iubent. S. id
est volunt: vt iubeo chre-
mētem Teren.
c. Trahunt in moenia re-
gem. S. Trahere volunt:
nam voluntas animi est
non facti. Trahūt autem
id est vt: possit immix-
tū videri discrimen. Donat.
dicit: Trahunt in moenia
pro dilacerant in moen-
bus rumoribus suis.
d. Indulgas vt cum lare

baso in pumice pastor:
SER. Pene omnia istius
 comparationis verba ad
 supra dictum pumice bel-
 lum nam ita apes incluse
 sunt. Vt homines qui ob-
 siderunt: ita ciuitatem cla-
 moris latebras dicimus:
 sicut apum aluearia. Item
 pastorem rex. Et reuera
 pastore ductor exercitus:
 Homer. nolu. v. d. d. d. v.
 Pumice autem iste in ge-
 nere masculino posuit: &
 hunc sequitur. Licet Ca-
 nulli dicere genere femini-
 no. **CRI.** Inclusas vt cū
 quadrat ex omnibus par-
 tibus ista comparatio: il-
 ligenter aduertes.
 e. Fumocq; impleuit amaro
 to. **SER.** Qui elicit lachry-
 mas.
 f. Trepidat rerum. **SER.**
 Nescientes quid agant: et
 ignare auxilii.
 g. Per cetera castra. **CRI.**
 Quoniam ad bellum re-
 ferunt: recte dixit castra.
 h. Ater odor. **S.** Nouer-
 unt odore equis color esse
 sed hoc dicit odor atre: a-
 tre rei. Fumi scilicet ater
 odor pessimus. vt: fumo-
 q; impleuit amaro.
 i. Accidit. **C.** Cum res
 ad interitum deducit: sa-
 ta semper calamitatibus
 calamitates adduntur.
 k. Etiam fortuna Latin-
 nis. **S.** Casus: nam om-
 nis casus in potestate for-
 tūne est.
 l. Tectis venientem pro-
 spicit hostem. **S.** Aut est
 tectis prospicit: aut cōtra
 tectis venientem.
 m. Incessi muros. **SER.**
 Inuadi.
 n. Et subito mentē tur-
 bata dolore. **S.** Vt oculos
 suffossa.
 o. Et nondum informis
 igni. **S.** Alii dicūt q; inedia
 se inter emit. Sane sciendū
 q; cautum fuerat in ponti-
 ficibus libris: vt qui la-
 queo insuisset vitam: in
 spulsi abiceretur. Vñ hñ
 at informis loci. qñ mor-
 tis infamissimē.
 p. Flauos lauinia crines.
S. Antiqua lectio Flore-
 q; habuit. id est florulen-
 tis. pulchras: et est sermo
 Ennianus.
 q. Et roseas lanata ge-
 nis. **S.** Moris fuit apud antiq-
 vt ante rogos humanus
 sanguis effunderet. r. vel
 capuorum: vel gladiato-
 rum: quorum si torreo-

Bis iam Italos hostes: hac altera foedera rupi.
 Exoritur trepidos inter discordia ciues:
 Urbem alij referare iubent; & pandere portas
 Dardanij: ipsi sumq; trahunt in moenia regem.
 Arma ferunt alij: & pergit defendere muros.
 Inclusas vt cū latebroso in pumice pastor
 Vestigauit apes: fumocq; impleuit amaro
 Ille intus trepidare rerū per cetera castra
 Discursit: magnisq; accipit stridorib; iras:
 Voluitur ater odor tectis: nūc murmure caco
 Intus saxa sonant: vacuas it fumus ad auras.
 Accidit hæc fessis etiam fortuna latinis:
 Quæ totam luctu cōcussit funditus urbem.
 Regina vt tectis venientem prospicit hostem
 Incessi muros: ignes ad tecta volare.
 Nūq; ades cōtra tutulas: nulla agmina turni
 Infelix pugne iuuenē in certamine credit
 Extincti: & subito mentem turbata dolore
 Se causam clamat: crimentq; caputq; malorū:
 Multaq; p moestum demens effata furorem:
 Purpureos moritura manu discindit amictus:
 Et nodum in formis leti trabe nectit ab alta.
 Quam cladem miserę postq; accepere latinæ:
 Filia prima manu flauos lauinia crines:
 Et roseas lanata genas: tum cætera circum
 Turba furit: resonant late plangoribus ades:
 Hinc totam infelix vulgat fama per urbem.
 Demittūt mentes: it scissa veste latinus
 Coniugis attonitus satis: vrbisq; ruina:
 Canitiem imundo p fuscā puluere turpans:
 Multaq; se incusat qui non acceperit ante
 Dardanij ancām: generūq; asciuerit ultro.
 Interea extremo bellator in equore Turnus
 Pallantes sequit paucos iam segnior: atq;
 Iam min⁹ atq; minus successu letus equorum:
 Attulit hunc illi cæcis terroribus auras
 Cōmixtū clamorē: arreptaq; impulit aures:
 Confuse sonus vrbis: & ille tabile murmur.
 Hei mihi quid tanto turbant moenia luctu:

piā nō fuisset. Lantā res
 foemine genas suam effū-
 debant cruorem: vt rogis
 illa imago restitueretur.
 Tamen sciendum cautum
 lege duodecim tabularū:
 ne mulieres carperent faci-
 em his verbis. Mulier sa-
 ciem ne carpiro.
 i. Hinc totam. **S.** De do-
 mo regia.
 k. Infelix fama. **S.** Res-
 rum infelicitum nuncia:
 l. Demittunt mētes. **S.**
 Desperant. si contra despe-
 rantes aliquid mētes eris-
 gunt.
 m. Coniugis attonit⁹ sa-
 tis vrbisq; ruina. **SER.** Et
 priuatis & publicis lucti-
 bus.
 n. Immundo puluere. **S.**
 Bene immundo addidit:
 sic in Geor. Et similem im-
 mūdum lactare p agros.
 Quia etiā puluis ille quo
 vitmur: puellæ cinis vocā-
 tur: vnde etiam cinifones
 dicti sunt. Horatius. Cu-
 stodes lecticarū cinifones
 parasitū.
 o. Bellator. **S.** Epithe-
 ton per actū temporis.
 p. Minus successu letos
 equorum. **S.** Infirmitas
 animi etiam equorū tan-
 diate veniebat.

a. Attulit hunc illi cæcis
 terroribus auras. **S.** Natu-
 tale est: vt a qua pars
 & ventus fiat inde clamor
 audiat.
 b. Commixtum clamo-
 rem. **S.** Ex impugnatione:
 & morte regis.
 c. Arrectas aures. **S.** Ad
 audiendū sollicitas. **T.** cre.
 Arrige aures Pamphile.
 d. Amens. **S.** Confili-
 egens. Nescius rei gerēde.
 nam mentem & consiliū
 significare dicim⁹: vt men-
 tem Aeneæ genitrix pul-
 cherrima misit.
 e. Occurrit dictis. **SER.**
 Orationi eius verbis ob-
 oia venit.

Eneidos

f Prima victoria. S. id est primum.
g Et nos. C. Nā hic maxime rōne possumus equare hostes.
h Nec vero inferior pugnare nec honore recedes. S. Nec pauidiores intermines: nec minor te q̄ Aeneā cōmitabit gloria: nā occisorū multitudo compensat hoc: q̄ tu fugientes interminis. Sano sciendū in hac omni oratione Iuturnā occurrere q̄ hostib⁹ factis.
i Prima p̄ arte foderā turbasti. S. Prima aut inchoāz aut tu prima. nā post e⁹ oratione Tolomius tela contorsit.
k Fallis dea. C. id est q̄ quis dea sit ne tñ decipiat: validissima est oratio: p̄mo em̄ demonstrat suum aduentū nihil posse cōterres: q̄ venie nō ut victoriam videat: sed ipsum vīctum post h̄c demonstrat dū Aeneā fuge in eam invidisse ignominia: ut p̄stet illi mori q̄ turpiter vivere. Nam cū viuos excelsissimos interfici p̄missus sit: vltimū dedecus accedit captivitas: vrbis & foceris & uxoris. Que nisi succurrit in cōspectu suo accidit. Quid aut acerbi⁹ sibi accidere pōt: q̄ prebere facultatē & Draconi & reliquis suis adversariis ut iure illi reprehendere possint. Quid vero magis inominosum: q̄ fugere in ea regione vel in qua toties victor evaserit. & se Aeneā superatū sit pollicitus.
l Nā quid ago. S. Argumenū a necessario.
m Me voce vocantē. S. Atqui hoc nusq̄ legim⁹: sed aeneas utroq̄ dōmō conuolūvov intelligimus: aut mortis ē omen qd nō dicitur videre qd minime occurrat: sic in q̄to. Hinc exaudiri gemit⁹: & verbavocantis visa viri.
n Supar. S. Vivit. ut superat ne & vesit aura.
o Ne rēm dede. vñe a. S. A. si dicitur: foras videret nūq̄ ideo voluisset occidere: ne nos victos videret.
p Teuci potuñt corpore et armis. S. id est edam sepultura caret nam ut in Homer. legimus de viro rū fortū caduētib⁹. erat inter hostes grande certamen. q. Dextra ne drā

Quis ue ruit tantus diuersa clamor ab vrbe?
Sic ait. adductisq̄ amens subsistit habentis.
Atq̄ huic in faciem soror ut cōuersa. metiscit
Aurigg: cursufq̄ & equos & lora regebat:
Talibus occurrit dicta: hac turne sequamur
TroIugenas: qua prima viam victoria pādū
Sunt alij qui recta manu defendere possunt:
Ingruit aeneas italis: & praelia miscet:
Et nos saeva manu mittamus funera teucris:
Nec nūero inferior: pugne nec honore recedes:
Turnus ad hac.
O soror & dudum agnouit: cum prima p̄ arte
Fadera turbasti: teq̄ hac in bella dedisti:
Et nūc nequitia fallis dea: sed q̄spolym o
Demissam tātos voluit te ferre labores:
An fratris miseri legū ut crudele videres
Nā quid ago: aut quare spōdet iā fortūa salutē?
Vidi oculos ante ipse meos me voce vocantē
Murrantē: quo nō fuerat mihi carior alter
Oppetere ingentem: atq̄ ingenti vulnere victū.
Occidit infelix: ne nostrū dedecus vñens
Aspiceret: teuci potiunē corpore & armis.
Excindi ne domos: id rebus defuit vnum:
Perpetiar: dextra nec drācis dicta refellam:
Terga dabo: & turnū fugiēte hac terra videbit:
Vsq̄ adeo ne mori miser: & vos o mihi manes
Este boni: quoniā superis auersa voluntas.
Sancta ad vos ania: atq̄ istius inficia culpe
Descēdā magnorū haud vnq̄ indign⁹ auorū.
Vix ea fatus erat: medios volat ecce p̄ hostes
Vectus equo spumare sages: aduersa sagitta
Saucius oratruisq̄ implorans nomine turnū.
Turne. in te suprema salus: misere te tuorū.
Fulmiat aeneas armis: summasq̄ minatur
Deiecturū arces italum: excidioq̄ daturum:
Iamq̄ faces ad tecta volant: in te ora latinit

dis dicta refellam. S. id est virtute. Nam pro rei officio ipsa rem posuit. pro virtute dextram.
r Vsq̄ adeo ne mori miserū est. S. Facite questum onī occurrit.
s Superis auersa voluntas. S. Quia ut supra diximus: don ecvolumus cursum⁹ sup̄ diis: p̄ mortē ad inferos pertinem⁹. qui bus se modo cōmēdat.
t Sancta ad vos ania. C. Quasi dicat prestat innocentem mori: q̄ nocentem vivere. Maximū autem omnium scelerum vīo forti videretur turpiter cedere.
v Illius inficia culpe. S. Vel fuge. Quia fugā gran de q̄men est apud virum fortem: vel rupte foderis vel lese religionis: a qua re se dicit esse alienum piopter futura supplicia.
z Indignus auorum. S. Greca figura est: Nō em̄ indign⁹ illa re dicim⁹. Cōtra greci αὐτῶν ὄντιον οὐ. id est corone indign⁹.
y Vix ea fatus erat. C. Iustis rationib⁹ movebat ne fugeret: verum si quare dubitasset p̄stet casus & nundo focus exunctus confirmari potuit.

z Implorans nomine Turnum. S. Ex multis rebus indicat perturbatio nem: q̄ festinans venit: q̄ per hostes q̄ vulnere. q̄ Turnum nomine appellat: nam cōtumelia est nō mine superiorem vocare. Sic in Georgicis Matercyrene mater: cum p̄missa set re crudele nomine dicit: sicut Cōtra Aeoī ad Iunonem ait. Tuus o regna quid optes explorat relabor.
a Turne in te suprema salus misere te tuorum. S. Omnia que supra Iurina dixerit: oratio ista dissolvit.
b Fulminat Aeneas armis. SERVH

Exaggeratio est: sic paua
loquit. Horrendūq; into-
nat armis. b Minat
defectus arces. g. ga dixit
sar. Et equa solo fumant
tia culmina ponam.

c Mustat. SER. Mode
dubitat.

d. Preterea regina. SER.
Quia occurrebat amata
procius partibus nris.

e. Soli pro portis. SER.
Ostra illud. Sunt alii qui
trista manu defedere pos-

In te oculos referunt; mustat rex ipse latinus
Quos generos vocet: aut quæ sese ad fœdera
Præterea regina tui fidissima dextra (flectat.
Occidit ipsa, sua: lucemq; exterrita fugit,
Soli pro portis mesapus: & acer asylas
Sustentat aciem: circū hos vtrinq; phalanges
Stant, densæ: strictisq; seges mucronib⁹ horret
Ferreæ: tu currum deserto in gramine versas:

f. Vana confusus ima-
gine rerum. SER. Multis
plurimū.

g. Et obrutus. S. Vana
tacito sterit vultu. Et ob-
tus est proprie vultus:
quæ prædicunt: ut pœ-
nov.

h. Pudor. S. Propter il-
lud. Tu currū deserto in
gramine versas. CRISTO
FERVIS. Imo corde pu-
dor. Validissime erāt sin-
gulæ per se humilicemodis

Eneidos

per turbationes. Pudor ne
libi obiceret fuga: furor
ex indignatione. q. invictus
vinceretur: Luctus ex mor
te sororis: & amor ex ma
gnitudine in furorem ad
ducens.

i. Infania. S. Quia i ho
stis ferebat.

k. Mixto luctu. S. Pro
pter Amata cognita mor
tem.

l. Discusse vmbra. SER.
Postquam mentis caligo di
fessi: quod sequenda in
dicant: & lux menti addi
ta est.

m. Turbidus. S. id est
plenus perturbationis.

n. Quam eduxerat ipse.
S. Quod ei maiorem crea
bat dolorem.

o. Subdideratq; rotas.
S. Quo posset trahi ad ca
soca quibus hostis instat
bat.

p. Quo deus. Q. Verba
sunt animi inuicti: & om
nia pati parati: vt turpitu
dinem fugiat.

q. Quicquid acerbum est
morte pati. S. Aut quic
quid morte acerbum est
morte placet pati hoc est
inferna supplicia: vel quae
potest superbus hostis re
terre: sicut de heclore legi
mus. Aut certe positiuus
est pro comparatiuo: pla
cet pati: si quid etiam mora
ae acerbius inuenitur.

r. Furere ante furorē. S.

Figura antiqua. vt feru
tute feruit: dolet dolore.
Et est sensus sine me fure
re ante bellum furorē:
scilicet priusq; ad eum ve
niam. vt pugnam mente
concepit: & instructus
furore in bella prorum
pam.

s. Saxum de vertice pre
ceps. Cū ruit. S. Compa
ratio ista: futurum ostendit
eventum: simul notan
dum sicut supra in proe
lio: ita & nunc in compa
ratione praefertur Aeneas.
Nam Turnum parti com
parat montis: montibus
equat Aeneam.

t. Auulsi vento. SER.
Proprie nam & Turnus
inuitus attrahitur ad bel
lum.

v. Mons improbus.
SER. Pars montis &
euφυνκoon dictum ē sic
supra ait. Haud partem
exiguam montis.

x. Magna actu. S. Ma
no impulsu.

Obstupuit varia confusus imagine rerum
Turnus: & obtutu tacito stetit: estuat ingens
Vno in corde pudor: mixtoq; infania luctu:
Et furij agitarus amor: & conscia virtus.

Vt primū discusse vmbra: & lux reddita menti
Ardētes oculorū acies ad moenia torſit (est.

Turbidus: eq; rotis magnā respexit ad urbē:
Ecce aſt flāmis inter tabulata volutus
Adcaelum vndabat vortex: turrinq; tenebat

Turni compactam trabib; quā eduxerat ipse:
Subdideratq; rotas: pōtesq; instruxerat altos.
Iamā ſata ſoror ſuperat: abſiſte morari.

Quo de? & q dura vocat fortuna ſequamur:
Stat conferre manu aene; ſtat q; quid acerbum
Morte pati: neq; me indecorē germana videbiſ

Amplius: hūc oro ſine me furere ante furorē:
Dixit: & e curru ſaltum dedit: oculus armis;
Perq; hoſtes per tela ruit: moeſtamq; ſororem
Deſerit: ac rapido curſu mēdia agmina rūpit;

Ac veluti montis ſaxum de vertice præceps
Cū ruit auulſum vento ſeu turbidus imber
Proluit: aut annis ſoluſt ſublapſa vetuſtas.

Fertur i abruptū magno mons improb; actu:
Exultatq; ſolo; ſylvas: arma: viroſq;
Inuoluens ſecti; diſſecta per agmina turnus

Sic urbis ruit ad muros: vbi plurima fuſo
Sanguine terra madet: ſtridūq; haſtilib; aure;
Significatq; manu: & magno ſim; ſcipit ore:

Parcite tam rutuli: & vos tela inhibete latini:
Quęcunq; eſt fortuna mea eſt: me verius vnū
Pro vobis ſœdus luere: & decernere ferro.

Diſceſſere omnes medi; ſpaciūq; dedere.
At pater aeneas audito nomine Turni
Deſerit & muros: & ſummas deſerit arces;

Præcipitatq; moras omnes: opa omnia rūpit
Latitia exultans: horrendūq; itonat armis.

Quant; athon aut quātus erix: aut ipſe coruſcis
Cū fremit ilicibus quantus gaudetq; niuali
Vertice ſe aſtoiens pater appenninus ad auras.

y Vbi plurima fuſo ſan
guine terra madet. SER.
Hyppallage eſt: pro vbi
plurima ſanguine terra
madet.

z. Stridunt haſtilibus
aure. S. Sic Homerus.

a. Tela inhibete. SER.
Eſt tranſlatio a nautica.

b. Me verius vnū pro
vobis ſœd; luere. S. Ve
atius iuſtus. Et ſenſus hic
eſt. Iuſtus eſt me vnū
pro omnibus rupti ſœde
ris poenas exoluere.

e. Quantus athon. S.
Hec eſt vera lectio: Nam
ſi athon legeris os brevis
eſt & verſus non ſtat. A
thon autē dici actius in
dicat: nam hunc athon
facit ſicut appolon appol
lona. Quod autem Hero
datus hūc athon: hūc
appolon dicit: atque de
clinationis eſt. Athon autē
mons eſt Thracie adiacens
circa Lemnū inſulam. C.
Quantus athon. Mons
hic Macedoniz: vel vt ali
is plac; thracie mari eggre
ſſo imminentiſſimę altitudinis
vt vmbra ſua in Lema
num vſq; iacere quidam
dicant. Reſponditq; habere
in ſuo circumie urbem
aethon nomine: in qua
homines duplo tempore
q; alibi viuūt. Hūc montē
cum continenti con
iunctus eſſet: per ſteſſum
ducta talia inſulam red
didit. Fuit autem ſoliſſa
citudo tantā: vt due inter
mes iunctę enauigarent:
d. Eryx. C. Mons Sicu
lie quem alio loco deſcri
plimus.

e. Niuali vertice ſe tollit
pater appenninus. S. Mōs
eſt Italic; de hoc Lucan⁹.
Nullo quoc; v rrice tel
lus altius intumuit: pro
piorq; accellit olympo.

CRISTO. Apenninus. a. h. curia incipit: vniuersaq; Italiam in longitudinem diuidens ad promontorium vltimum quod appellatur lunoniae lacinus delinquit. Troes & omnes. g. grece declinavit. vñ breuiter est es: sicut sup. Troes agunt. s. Armag. de posuere humeris. s. Vel spectant: vel deficiunt.

h. Stupet ipse latinus. C. Nam sua prudentia id considerabat: id reliqui non aduerterent. i. Inter se tollisse viros & decernere ferro. s. Vera & antiqua est hec lectio. Nam Ennius secutus est qui ait: Olli cernebāt magnis de rebus agentes. Et item ferro nō auto vitam cenamq; variq;. Posteritas coepit legere: & decernere: sicut in quā lectione synalypsa op^o est excludo: os: vt sic inter se consuevit: & decernere ferro. k. Fors & virtus miscent in vnum. s. Calus in Turno virtus in aenea: Nā in bello etiam calus plurimū valet. C. cetero i. miloniana. Adde calus: adde incertos exitus: maremque cōmune. CR. Fors et virtus. Vterque enim virtute sua viebat: & fortuna. l. Ac veluti ingenti syla. summo ue taburno. s. Sylva mons & sylva est lucania: taburno mons campanie. Salust. Defugitiuis in Sylua sylua fuerunt. Vnde pessime quidam syluam legunt: quia proprium appellatiuo exequari non potest. Vnde ppriū bene iunxit.

m. Inimica i. proelia tauri. CR. De natura & pugna taurorum expressum est in Georgiis. n. Paudici magistri. s. Proprie magistri sunt militem: pastores pecorum: sed reciproce sunt inter se istę translationes. Nā dum formilitū pastor vocat: vt diximus supra: & magistros pecorū diximus: Cicero. Quem magistrū pecoris esse dicebant. o. Mustantq; iuuēq;. s. dubitant. Sic supra mustat rex ipse latinus.

lam vero & rutuli certatim: & troes & omnes
Conuertere oculos rutuli: quicq; alta tepebant
Moenia: quicq; imos pulsabant ariete muros:
Arma q̄ deposuere hūeris: stupet ipse latinus
Ingentis genitos diuersis partibus orbis
Inter se consuevit viros: & decernere ferro.
Atq; illi vt vacuo patuerunt equore campi
pro cursu rapido coniectus eminus hastis:
Inuadunt martem clipeis: atq; gre sonora.
Dat gemitū tellus: cū crebris ensibus ictus.
Congeminant: fors & virtus miscent in vnū
Ac velut ingenti syla summo ue taburno
Cum duo cōuersis inimica in proelia tauri
Frontibus incurrunt: pauidi cessere magistri.
Stat pec^o omne metu mutū: mustantq; iuuēq;
Quis pecori imperitet: quē tota armēta sequi.
Illi inter se multa vi vulnera miscent.
Cornuacq; obnixi insigunt: & sanguine largo
Colla armosq; lauāt gemitu: ne nem^o oē remu.
Haud aliter troes Aeneas: & dauni^o heros (git.
Concurrūt clypeis: ingens fragor ethera cōplet.
Iuppiter ipse duas equato examine lances
Sustinet: & fata imponit diuersa duorum:
Quē damnat labor: & q̄ vergat pondere letū:
Emicat hic impune putas: & corpore toto
Alte sublatum confurgit Turnus in ensē:
Et ferit: clamant troes: trepidiq; latini
Arrectę amborum acies: at perfidus ensis
Frangit: in medioq; ardentē deserit ictu:
Nā fuga subsidio subeat fugit otior euro.
Vt capulum ignotū: dextrāq; aspexit inermē:
Fama est precipitē cū primū in plia iunctos
Conscendebat equos: patrio mucrone relicto:
Dum trepidāt ferrū aurigerapuisse metisci.
Idq; diu dam terga dabant pallantia teucris
Suffecit: postq; arma dei ad vulcania ventum ē

p. Iuppiter ipse duas equato examine lances. SER. Aut poetice dictum est: et ratione caret. Nam Iuppiter ignorare si poterat: Aut certe illud querit quis sibi de Turno: & Aenea mortis afferat cām. Nam dicunt Physici mortē minime ad eum pertinere. Nam bona tantum prestant: nec ad eum q̄ sunt mala pertinent. Vnde Cicerō in off. dicit: Sed quā nocere deos non putant: His exceptis hominibus obesse plurimū arbitrantur. Tamen sciendum locum hunc a Virgilio Ita fuisse translātū: vt in Homero lectus est.

q. Examine. s. Examine pprie est solum quo ructina regitur. r. Damnat labor. s. liberet: vt. Damnatibus tu quoq; vides. s. Vergat pondere letū. SER. Bene vergat. Nam morientes inferos perunt.

s. Trepidat latini. SER. Aut qui isti esse debueret sed nimia Aeneas ostendit: aut virtus. Namq; natura le est: vt facili timore sit: inferioris sit audacia: vñ nunc latini sunt terribiles: eo q̄ superiorem ferire ausus est Turnus.

v. Vt capulum ignotū: dextrāq; aspexit inermē. SER. Locum hic totū ad gloriam Aeneas pertinet. Namq; id agit: vt videat Turnus armorum vilitate superat. Vnde et ei reddidit gladius: quo etiam cū diuinis armis ab Aenea posset extingui.

z. Patrie mucrone relicto. SER. quo fuerat a filiis usus pater daunus. Sane patrio modo paterno significat: Nam Dauni fuerat gladius. vnde et illud Ensem quē Dauno igni potens de^o ipse parenti fecerat: Alias patrium a patria est deriuatiuum.

Eneidos

y Mortalis mucro. S.
mortali manu factus.
z Vndiq; enim densa
teucris incluserunt corona. S.
Strategema ē: Nam pōt
q; Turnum videre fugere
Troiani claudere loca per
que euadere poterat.

Mortalis mucro glacies ceu futilis ictu:
Dissiluit: fulua resplendent fragmina harena.
Ergo amens diuersa fuga petit equora turnus:
Et nūc huc: deinde huc: incertos implicat orbes.
Vndiq; enim densa teucris incluserunt corona:
At; hinc vasta palus: hinc ardua moenia cingunt.
Nec minus Aeneas (quicq; tardante sagitta.
Interdū genua impediunt cursumq; recusant)
Insequit; trepidiq; pedem pedeseruidus urget.

a Cursumq; recusant;
S. Retardant. s. genua: q;
impediabant vuln' illatū
sagitta. Sane perire facit:
ut gladio non vitat Aeneas:
sed hasta eminus su-
perare cōtendat: quia im-
pedisse vulnere: nec sequi
poterat: nec in ictu con-

ingere: Vnde est: Hic gla-
dios sident: hic acer & ar-
duus hasta.
b. Inclusum flumine. S.
Comparatio Apollonii.
c. Punice septū formi-
dine pennae. S. Lucanus.
d. Audit ad orare metu-
tu acer pennae. C. Aut pu-
nice septū formidine pē-
n. Et de ceruis dictū co-
pungit stupore.
e. Venator canis. SER.
pro venaticus:

Inclusum veluti si quando in flumine nactus
Cervū: aut punice septum formidine pennae
Venator cursu canis: & latratibus instat,
Ille autem insidijs: & ripa territus alta,
Mille fugit: refugitq; vias: ac viuid⁹ vmbes
Heret hyans: iamq; tenet: similisq; tenenti
Incepit malis: morsuq; illus inani est.
Tum vero exoritur clamor: ripaeq; lacusq;
Respondant circa: & coelū tonat omne tumultū.
Ille simul fugiens rutulos simul increpat omnes
Nomen quēq; vocās: notūq; efflagitat ensē,
Aeneas cōtra pñs: mortemq; minatur.
Exitum si quisq; adeat: terretq; trementes:
Excursū urbem minitans: & sautius instat.
Quinq; orbes explent cursu: totidēq; retexūt
Huc illuc: nec enī leuia aut ludicra petūt
Premia: sed turni de vita: & sanguine certant.
¶ Forte sacer faunosq; folijs oleaster amaris
Hic steterat olim nautis venerabile lignum
Seruati ex vndis: ubi figere dona solebant:
Laurenti diuo: & notas suspendere vestes.
Sed stirpem teucris nullo discrimine sacrum
Sustulerāt: puro ut possent concurrere campo,
Hic hasta Aeneas stabat: huc impetus illam
Detulerat fixam: & lenta radice tenebat:
Incubuit: voluitq; manu conuellere ferrum
Dardanides: telosq; sequi quē prendere cursu:
Non poterat cū vero amens formidine turnus
Faune precor miserere inq;: tuq; optima ferrū
Terra tene colui vestros si semp honores,
Quos contra Aeneade bello fecere prophanos:
Dixit opemq; dei nō cassa in vota vocavit.
Nanq; diu luctans: lentoq; in stirpe moratus,
Viribus haud vllis valuit discludere morsus
Roboris Aeneas dum nititur acer: & instat
Rursus in aurige faciem mutata metisci

l. Lubrica peruenit. S.
id est vltia: digna ludo.
m. Sacer oleaster. SER.
Fere omnia latina arborū
nomina generis foemini
sūt: excorptis pau-
cis: ut hic oleaster: hoc Si-
ler. Virgilius. Molle filer:
Item hoc buxum. licet &
huc buxus dicatur. Nam
superfluum quidā volū-
facere discretiōem: ut huc
buxus de arbore dicam.
Buxum vero de ligno cō-
positum. Legimus enim
in Virgilio de tybiis. Bu-
xusq; vocat herecynthia
matris idē. Item cū arbo-
ribus loquere aut. Et tor-
no rasilē buxum.

n. Venerabile lignū. S.
Antiquam arborem vo-
luit exprimere: ubi figere
dona solebāt proprie: vbi
aut sacra ad fastigia fixi.
o. Nullo discrimine. S.
sine intuitu religionis.
p. Fixam lenta radice
tenebat. S. Pleni est:
quam radice fixam tene-
bat.

e. Insidijs. S. pennarum
scilicet: f. Viuidus vm-
ber. SER. acerrim⁹ Thu-
scus. Nam v. nbia pars
est Thuscig.

g. Iamq; tenet. SER.
ita ut videt intuitibus:
Et hi duo pñs verbo ad
verbum sunt translati de
Apollonio.
h. Incepit oēs. SER.
oblurgat: incusat: ut: ista-
tem increpitans feram.

i. Efflagitat ensē: S.
cum clamore deposcit.
k. Terretq; trementes:
S. Quis enim sautius nō
timeret instātem: cum cū
integer fugeret:

q. Ferrum terra tene:
SER. Pro tellus: elemen-
tum pro dea posuit.
r. Non cassa in vota.
S. Nō adinania vota po-
poscit auxilium.
s. Luctans moratus. S.
Luctatus & morat⁹ erat
integrū: qd vitauit ppter
ouio nēdyrov
t. Rursus in aurige facie
mutata metisci. SERVI:
κατατοξιστοισιν
Intelligim⁹ iurumam in
numen reuertam: postq;
cursus reliquit.

Encidos

v Audaci nymphae indi-
gnata licere. S. ve supra d'i
ximus: vbi cuncti inducie
nitentē aliquem sine effe-
ctu audacem dicas.
x Armis animisq; refe-
cti. S. Refecti sive armis:
ita & animis. Namq; ar-
morū triopta animi ante
vtrūq; torpebant.
y Certamina martis an-
heli. SER. Alii certamine
legunt: vt sit sensus: ad-
frunt contra se Martis an-
heli certamine.

procurrit: fratriq; ensē dea Daunīa reddit.
Quod venus. audaci nymphae indignata licere
Accessit: telumq; alta ab radice reuellit:
Olli sublimes armis: animisq; resecti
Hic gladio fidens: hic acer & arduus hasta
assistunt contra certamina martis anhelī.
Iunonem interea rex omnipotentis olympi:
Alloquitur fulua pūgnas de nube tuentem.
Quē iam finis erit cōiunx: quid deniq; restat:

α Fulua de nube. S. de
aere elemento suo.
2 Quē iam finis erit cō-
iunx: qd deniq; Indigen-
tem Aeneam. SER. Deni-
q; verba ista: quasi iā ter-
diantis sunt: ad longā su-
monis iracundiam. Vnde
& paulo post ait: Desine
iam tandem: precibusq;
fletere nostris.

Indigetem Aeneā scis.
i. p. a. S. Subaudis fore. Et
indigetes duplici ratione
dicuntur: vel scdm Lucre-
tium: qd nullus rei egat
quiat. Nihil indiga cur-
re. Vt certe indigetes dii sūt
et hominib⁹ facti. Et dii
et indigetes quasi in diis
agentes.

b. Mortalin decuit voi-
lan vulnere diuum: SER.
Non letali sed aur q mor-
tales laborant: aut a mor-
tali illato.

c. Diuum. S. Subaudi
futurum.

d. Quid enim sine te, lu-
turna valeret. S. Parthe-
sis est: patitur em excusari
se se luno nil se fecisse cō-
memorās. sed eam aucto-
rem fuisse. Iuppiter dicit p-
per illud. Auctor ego au-
dendi.

e. Desine tam tandem p-
obusq inflectere nostris.
S. Singula pronūcianda
sunt.

f. Nec te tantus edat tal-
em dolor. S. Scilicet de
sine odii virgere Troianos
Sane edo edis edit. Integ-
rum est: vt lego legis
legi. Nam edo es esse
anormalum constat.

g. Troianos potuisti. S.
tam nō potes: Id: o enim
pignito vsus est. C. Tro-
ianos potuisti. Ad viam
moreq; pertinet hec fabu-
la. luno autem est ipa am-
bitio que impellit Turnū
id est iniustū regem: & foe-
dus rumpere: & multa in-
fanda patrare. Verum lu-
piter. ipse de⁹: tandē hu-
iuscemodi ipia facta con-
iiceret: atq; euz prestat fa-
uorem recte agentibus: vt
victores euadere possint.
h. Submisso vultu. S.
Habitum futurę oratio-
nis ostendit.

i. Quia nota mihi tua
magna voluptas Iupiter.
S. Necessitatem obiecerat
fati dicens: Ventum ad su-
premū est. Sed luno scis
fatum esse quicquid Iupi-
ter dixerit: se cedere ei⁹ vo-
luntati assensit. Nam agit
vt conciliet sibi fauorem
eius ad petitionē futurā.

k. Digna indigna pati.
S. id est omnia & prouer-
bialiter dictum est.

l. Pro vita. S. Ac si dice-
ret pro re nobis data. id
est a superis.

m. Non vt tū tela nō vt
cōderet arcu. S. Hoc lo-
q-

Indigetem aneam scis ipsa: & scire fateris
Deberi calo: fatiscq; ad sydera tolli:
Quid struis: aut q spe gelidis i nubib⁹ heres:

Mortalin decuit violare vulnere diuum:

Aut ensen (quid em sine te futura valeret)
Ereptum reddi turno: & vim crescere victis:

Desine tā tandē precibusq; inflectere nostris:

Nec te tantus edat tacitā dolor: & mihi cure
Sepe tuo dulci tristes ex ore recurrant.

Ventū ad supremū est: terris agitare vel vndis

Troianos potuisti: infandū accendere bellum:
Deformare domū: et luctu miscere hymenaeos.
Vltorius temptare vero: sic iupiter orsus.

Sic dea sūmisso contra saturnia vultu.

Ista quidē quia nota mihi tua magna voluntas
Iuppiter: et Turnū et terras inuita reliqui.
Nec tu me aeria solam nūc sede videres

Digna indigna pati: sed flāmis cincta sub ipa
Starem acie: traherēq; inimica in plia teucros.
Iuturnā misero fateor succurrere fratri

Suasi: et pro vita maiora audere probaui:

Non vt tela tamē non vt cōtenderet arcum

Adiuro stygij caput implacabile fontis:

Vna supstitutio superis que reddita diuis:
Et nūc cedo equidē pugnasq; exosa relinquo.

Illud te nulla fati quod lege tenetur:

Pro latio obtestor: pro maiestate tuorum:

Cum iam cōubij pacem foelicibus (esto)
Component: cū iā leges & foedera iungent:
Ne vetus indigenas nomen mutare latinos:
Neutroas fieri iubeas: teucrosq; vocari:
Aut vocem mutare viros: aut ventē vestes:
Sit latium: sint albanī per secula reges.

Sit romana potens: itala virtute propago:

Occidit: occideritq; sinas cum nomine troia.

Olli subridens hominū rerūq; reperto r.

Es germana iouis saturniq; altera proles:
Iarū tantos voluis sub pectore fluctus.

Verū age: et inceptū frustra sūmis te furorem

to quasi iuturnam fecisse
sagittam significat: sed vt
supra dixim⁹ possum⁹ acci-
pere qd alter in eius grati-
am in Aeneā tela cōtrahit:
n. Adiuro stygi caput fa-
placabile fontis. S. Pro lu-
turna: nam pthesis est. Quidē
dā tamē volunt iuro: tūc
dici debere cum cōfirma-
mus aliquid: aut promissi-
mus: vt iuro me facturū:
adiuro vero cū negam⁹:
vt adiuro me nō posse nō
fecisse. Terent: Adiurāt se
nō posse apud nos Pē-
philo absente perdurare:
potest tamē et ad valde si-
gnificare.

o. Vna supstitutio. S. Re-
ligio: metus dicta eo qd si
perstet capiti omnis reli-
gio.

p. Reddita. S. Data. Nā
prothesis est.

q. Nulla fati quod lege te-
netur. S. Bene fati. Nam
viciorum lex est: vt vici ces-
sant in habitum boni
q; victorum.

r. Pro latio obtestor. C.
Ostendit imprudentiam
ambitiosorum: qui etiam
vici aliquid contra fas pe-
tere audeant.

s. Pro maiestate tuorum:
S. Respexit ad Saturnū:
qui aliquādo in italia re-
gnauerat: Vnde ait tuorū.
Nam & iulius inde ori-
ginē ducit: vt Fauno pā-
cus pater vlcq; parentē Te
Saturne refert: tu sanguis
nā vltimus auctor.

t. Esto cōponent. S. Cō-
senti. sed inuita

v. Sir Romana potens
itala virtute propago. S.
Hoc videtur dicere si fata
litter iminet: vt a Troia
origo Romana descēdat:
Troiani Italorum nomen
accipiant: vt Romani de
italis nō de Troianis vide-
antur esse progeniti.

x. Es germana iouis sa-
turniq; altera ples. S. ER.
Locus de obscuris d quo
quidam hoc sentiunt pe-
tis pene illicita: sed cōcedē-
da sūt: quoniam soror lo-
uis es. id est Saturni filia:
quod si voluerimus ad-
mittere: dupliciter sequēs
versus est incongruus: vt
fratrum tantos voluis sub
pectore fluct: vnde meli⁹
est vt ita intelligam⁹: soror
Iouis es. id est Saturni:
vñ nō mirū est tantā re-
tinere iracundiam sub pe-
ctore: n. an scimus vnum

Eneidos

quod p generis qualitate
in ira moueri. Nobiles em
(& si ad pgsens videntur
ignoscere) tamen in poste
rum ira seruāt. quod nūc
Iunoni videtur obicere:
Nam cum se cōcedere dis
ceret: perit tamen qd gra
uiter posset obesse Troia
nis: sic Homer. Inducit cal
chantā dicentem de Agamemnone. regū īq̄ta se
habent: vt etiam si ad pgsens indulgere videatur:
stimulos iracundię ad fur
urum referunt.
y Do quid vis. s. Bene
pgsens vsus est tempore

Do quod vis: & me victusq; volensq; remitto:
Sermonem ausonii patrum moresq; tenebūt:
Vtq; est nomē erit, cōmixti corpore tantum
Subsident teucrit: morem ritusq; sacrorum
Adhuc iam: faciamq; omnes vno ore Latinos.
Hinc gen⁹ ausonio mixti qd sanguie surget.
Supra homines, supra ire deos pietate videbis:
Nec gens vlla tuos pque celebrabit honores.
Annuithis iuno: & mentem letata retorfit.
Interea excedit cælo nubemq; reliquit.

Nam promissio in dñy
facto est.
z Subsident. s. Rema
nebunt: latebunt latron
scilicet mētitudine: Vt Ga
leacy īma subfedit accēto
a Ritulq; sacrorum ad
ficiā. s. Verum est. nam ī
era matris deum: Roma
ni phrygiē more coluēt.
b Mentē letata retorfit.
s. Iste quidē hoc dicit: sed
constat bello punico sui
cūdo exorata iunonē
tertio vero bello a Scipio
ne sacris quibusdam eti
am Romam esse transla
tam.

His actis: **S.** Remoto
Tumi auxilio.
d. Dimittere ab armis:
S. Per transitu hystorie
vius est verbis. Nam qui
ab exercitu relaxantur ab
armis dicunt remitti. **S.**
Iustus de appio vbi est
tota in consone ab exerci-
tu cogit discedere: dicit se
eius opera non vsura esse:
q ab armis dimittit.
e. Dicuntur gemine pes-
tes. **C.** De his in superio-
ribus diximus: hic tamen
demonstrat quales sint
sine aqueris superos.
f. Pestes cognomine di-
re. **S.** Proprie pestes vo-
cantur. De vero cogno-
mine: & dicitur dire: q non
nisi ante iratu locum vi-
detur: vt Sculci in limine
regis. Apparent dire.
g. Tartareā megerā. **S.**
Bene tartaream addidit:
vt ostendat esse: & cerenā
& aream megerā. Nam
veniam in tertio dixim:
volunt periti quādam im-
plicem potestatem: & in
ceris & apud superos si-
curest iuniarum apud in-
feros. Ioco autē dicit has
ex nocte pgenitas: vt ostē-
dat & latenter oriri: & in-
tolabilem esse iram de-
orum. **C.** Megerā. Asper-
at. Megerā habere vim
tantum apud inferos.
h. Vno eodēq tulit par-
tu. **S.** Dispositio: hec Poe-
te quod dicit has & similes
esse furtis: & cum his ete
procreatas hoc ait: vt ostē-
dat illam prudenitū opi-
nionē: eilectam apud su-
peros: q in aeris: sicut a
pud inferos iurias.
i. Apparat. **S.** Presto
sū obsequium. vide-
etiam apparit res cōstat
esse nominatos.
k. Letum horrificū. **S.**
Volunt louē nō esse mor-
tis auctore: sed posse mor-
tis genere vel prodelle v.l.
obesse mortalibus.
l. Inque omen Iuturne
occurrere iussit. **S.** Vt Iu-
turne: omen iratēq mor-
tis efficeret.
m. Non secus ac neruo deken-
tu. **S.** Iam tunc dū cen-
tūm: iatius traxit vt
diceret de disco iacto. **S.**
milisq cadenti. Crescit in-
aduerio. **D.** Non secus in-
terponitur parabola: qua
narratio interruptatur:
vt legentis sedium exclu-

His actis aliud genitor secum ipse volutat;
Iuturnamq parat fratris dimittere ab armis.
Dicunt gemine pestes cognomine diræ:
Quas & tartareā nox in tempesta megeram
Vno eodemq tulit partu: partibusq reuinxit
Serpentū spiris: ventosq addidit alas.
Hæ totis ad solium: sæuicq in limine regis.
Apparent: acuruntq matum mortalibus egris.
Sī quādo letum horrificum: morbosq deū rex
Molitur: meritas aut bello terreat vrbes.
Harū vnā celerē demittit ab æthere summo
Iupiter inq omen Iuturne occurrere iussit.
Illa volat: celeriq ad terram turbine fertur.
Non secus ac neruo p nubem impulsā sagitta
Armata: sicut parthos quam fellē venenī
Parthos: siue cydon: telū imedicabile tot sit.
Stridens: & celeris incognita transiit vmbras;
Talis se sata nocte tulit: terrasq petiuit.
Postq acies videt illic: atq agmina turni:
Alitis in paru subito collecta figuram?
Que quondā in bustis: aut culminib⁹ desertis
Nocte sedens: serū canit importuna p vmbras;
Hanc versa in faciem: turni se pestis ad ora
Fertq refertq sonans: clypeūq euerberat alis;
Illi mēbra nouus soluit formidine corpor.
Arrectq: q horrore comæ: & vox faucib⁹ hæsit.
At procul vt diræ stridorem agnouit: & alas
Infelix crines scindit iuturna solutos:
Vnguibus ora soror scēdās: & pectora pugnis.
Quid nūc te tūa turne potest germana iquare?
Aut quid iā misere supat mihi: qua tibi lucē
Ante morer: talin possū me opponere mōstro?
Iam iam linquo acies: ne me terrene timentem
Obscene volucres: alarum verbera nosco:
Latalemq sonum: nec fallunt iussu superba
Magnanimi Iouis: hec pro virginitate repo-
Quo vitam ded⁹ aternā: cui mortis adēpta est
Cui⁹ ioc possem tantos finire dolores.
Nunc certe & misero fratri comes ire p vmbras
Iā mortalis ego: haud mihi qdē dulce meorū
Te sine frater erit: o quæ satis ima dehiscat
Terra mihi: manesq deā demittat ad imos?

dat:
n. Impulsa. **S.** Sic pro-
prie: sic supra incerti qua
pulsa manu.
o. Felle veneni. **S.** Ama-
ritudine veneni. succo nō
xio: aut certe periphrasti-
cō: dicit venenū.
p. Transiit vmbras. **S.**
Hyperbole est. Nūq vm-
bras semper celā comitati
turhincat. Transiit vm-
bras sagitta. Male enim
quidam auras legunt.
q. Talis se. **S.** taliter cō-
lecta ex nimis. scilicet sup-
rie magnitudine.
r. Alitis. **D.** Nocturnas
vel Bubones intelligit.
s. Culminib⁹ desertis. **S.**
Nocturnas dicit nō bubo-
nem: nam altalitis in par-
te: Bubo autem maior ē

t. Serum canit. **S.** Trio-
ste Diuturnum: vt. serax
terfici: ceciderunt omnia
vates. Salusti. Serum bel-
lum in angustiis furit.
v. Sonans clypeū que
verberat alis. **S.** Et. Signa
sunt ista plangentium.
x. Stridorem. **S.** vocis.
scilicet sonum: nam vtrū-
q tangit auguriū. Et osci-
num & præpetum.
y. Monstro. **S.** Et. augu-
riol. ex Iouis voluntate y-
nienti.
z. Obscene volucres. **S.**
Inuidiose dicit. Nam vna
est.
a. Pro virginitate repo-
nit. **D.** Pro crepto virgi-
nitatis honore.
b. Quo vitam ded⁹ eter-
nam. **S.** quia occurrēbat:
sed prestitit immortalita-
tem: dicit hanc esse cau-
sam doloris.

Eneidos

e Glauco amictu. SER:
Quasi nympha. Proprie
vndarum similitudinem.
d Alto. C Profundo:
vt ne tam crudele specta-
culum videret. Nam gra-
uora (vt ia dixim⁹) sunt
que videmus: q̄que audi-
mus.
e Aeneas instat. DON:
Redit ad narrationē: quā
interperat. interpositis
dictis Iunonis Iouis & Iu-
lūm.
f Ingens arboreum. S.
Non sunt Epitheta. Sed
Aeneas ingens telum co-
ruscāt arboreū. DONA:
Ingens arboreum. Nō ha-
stam sed gestatorem lau-
dat. C Arboreum. Ex p̄
sic quid diceret ingens.
g Que nunc deinde mo-
ra est. C Amara in hostē
verba: & hominis indu-
bitatam victoriam sibi p̄-
ponentis: & que simplici-
ter Aeneas demerens nō cō-
uenirent: sed menta Tur-
ni hē ab eo extorq̄bat.
h Contrahe. S. Collige
Est autem hostilis iracun-
dia.
i Caput q̄ssans. S. Cō-
tubēs & conq̄ssans ca-
put. C Ille caput quas-
Non discedit a f̄rocitate
sua: & vicē se victum fa-
teri nō vult: neq̄ huma-
nis Aeneas viribus cedit:
sed a Ioue superari dolet.
k Et Iuppiter hostis. S.
Ordo est: ferox hostis.
l Saxum circūspicit in-
gens. S. Homeri. Totus
hic locus est.
m Campo qui forte sa-
cebat limes agro positus:
S. Scdm̄ artem priori re-
spōdet. Sic Salust. Est in
cartere locus quod Tullia-
num appellatur.
n Manu raptū trepida.
S. Aut festinā: aut reuera
trepida. quia sequit. Sed
neq̄ currete nec se cognos-
cit euntem.
o Torquebat. S. Bene
imperfecto vltus est tēpore:
quia non est p̄fectū quod
voluit. vt nec spaciū totū
euasit: nec p̄tulit ictū. C.
Torq̄bat. Incipiebat quid
cōtorq̄ere: sed defecerūt
vires: vt rem perficere non
posset.
p Genua labāt. C. Pro-
celsum autē pes est: q̄ ex
quattuor syllabis cōstat.
Pōt. rē redire ad dactilū:
si. v. que vocalis est cōuer-
tatur in cōsonantē: & fa-

Tantū effata caput glauco contextit amictu
Terra mihi: manesq̄ deā demittat ad imos.
Multa gemens: & se fluuio dea condidit alto.
Aeneas instat contra. telumq̄ coruscāt
Ingens arboreum: & sauo sic pectore fatut.
Qua nūc deīn mora ē: aut qd̄ ia tūme retractat
Non cursu: seuis certandū est cōminus armis.
Verte omnes te te in facies: & cōtrahe qcquid
Siue anis siue arte vales: opta ardua penīs
Altra sequi: clausumq̄ cauta te condere terra.
Ille caput quasans: nō me tua seruida terrent
Dicta ferox dij me terrent: & Iuppiter hostis.
Nec plura effatus: saxum circūspicit ingens
Saxum antiquū ingēs: campo q̄ forte iacebat:
Limes agro positus: ille vt discerneret aruis.
Vix illud lecti bis sex ceruice subrent:
Qualia nūc hominū pducit corpora tellus:
Ille manu raptū trepida torquebat in hostem
Altior insurgens: & cursu concitus heros.
Sed neq̄ currentem se nec cognoscit: euntem:
Tollente ve manu: saxumq̄ immane mouenit:
Genua labāt. gelid⁹ cōcreuit frigore sanguis.
Tū lapis ipse viri vacuum p̄ inane volutus.
Nec spaciū euasit: totum nec pertulit ictum.
Ac veluti in somnis oculos vbi lāguida p̄ssit
Nocte qes: necq̄cō audios extendere cunus
Velle videmur: & in medijs conatibus egri
Succidimus: nō lingua valet: nō corpore notā
Sufficiunt vires: nec vox nec verba sequunt.
Sic turno quacunq̄ viam virtute petiuit:
Successum dea dira negat: cum pectore sensus
Vertunt varij: rutulos aspectat & vibem:
Cunctaturq̄ metu: talumq̄ instare tremiscit:
Nec quo se eripiat: nec qua vi tendat in hostē.
Nec currus vq̄ videt: aurigamq̄ sororem.
Cunctanti telum aeneas fatale coruscāt
Sortitus fortunam oculis: & corporis toto
Eminus intorquet: murali cōcita nūc
Tormento sic saxa fremunt: nec fulmine tanti.
Dissultant crepitus: volat attri⁹ turbinis iustar
Exitū dirum hasta ferens: oraq̄ recludit
Loricā: & clipei extremos septemplex orbes

eta: syncreti. genua duarū
fit syllabarum.
q Cōcreuit. C. Cōcre-
uit: vt subito cōcreuit hu-
mine crust⁹. De hoc dicitū
est in Geor.
r Per inane. C. Vacuū.
Atqui dare vacuū nō sed
regionē ab aere occupatā
dicim⁹ vacuā: quia ita cedit
aer: Vt nihil esse videat.
s Nec spaciū euasit. S.
Hic distinguendum vt sit
totum nec totum pertulit
ictum. id est euasit: ut sit
impetus ipsius spatio lon-
giore. C. Nec spaciū eu-
asit: nō est egressus ex toto
illo spatio: q̄ intercedebat
iter se: & Aeneas: ergo dicit
est i spatio anq̄ ad Aene-
am peruenire: hinc est q̄
nō pertulit. id est ad deli-
nati finē tulit. Nā p̄: i cō-
positione absolutam rem
demonstrat: hinc illud est
vt si quis legere inciperet:
& nō totū legeret: dicit le-
git: sed nō p̄legit. Quod au-
te de in somno dicit phy-
sicum est:
t Ac veluti in somnis
S. Comparatio Homeri.
D. In somniis. Ponit para-
bolam quam quisq̄ in se
expertus intelligere potest
quid Turno eueniret.
v Vibē. D. Vel in qua
erat Laetitia: vel vnde ex-
pectaret auxiliū: quod pu-
dor petere vetabat.
x Nec quo se eripiat:
S. Totū em Troiani clau-
serant. D. Nec quo se er-
ipiat. Fugendi occasio de-
erat. Audendi fiducia ne-
gabat: nullum sperabat
auxiliū soror ita remota.
y Sortitus fortunā oculis.
S. Hunc locum ad se-
tiendū oculis elegit Aene-
as: quem fortuna destinā-
uerat vulnere. C. Sorti-
tus fortuna oculis: Quia o-
culis p̄legit: quo telum di-
rigat: quē res sibi futura
sit fortunata.
z Fulmine tanti. SER
VIVS. Pro tonitru sine
quo nūc fulmen mit-
tur. CRISTOFERVS.
Nec fulmine tanti dissul-
tant crepitus. Sentētia est
non venit tanto impetu
fulmē: nam fulminis im-
petu scinduntur nubes.
vnde ipse dissultando g-
gnunt crepitum.

a Attri turbinis instat.
SERVIUS. Multis vti
comparationibus ad ex-

primendū nīmū ipetū. Et instat (vt supra diximus) p se
plenu est: nec recipit ppositionē. Licet Seren^o adinstat dices
nec in idoneis nō repit auctorib⁹. C. Turbinis de q̄ iam
dictū. b. Ictus. S. Percussus: nūc p̄cipiū est ac si dices
re: cecidit ille. c. Humilis, DONATVS. Humilis:

corpe. i. suplex delecto fa-
ctu. C. Ille humilis. Opti-
mū exēplū. Nā supiores
qui fū: nūq̄ cedere pocio
n. volūt. Nisi cū penit⁹ vi-
cti sūt: & quo tpe nihil il-
lis p̄dest. d. Equidem
merui. S. Secūdu artem
rhetoricā: nā q̄rēs p̄longe
in inuidia sūt aliq̄ pro his
pōnunt. Vñ ait ego quidē
occidi mecor: sed tu de-
be ignoscere. Pentis intui-
tu. e. Nec deprecor. S.
Nō refuto. C. Merui nec
deprecor. Cū viro forti pu-
denda res videret vitā ab
hoste dep̄cari: id artificia-
seletetē arguit. Et pri-
mo p̄mittit mortē suā sibi
liqueret videri posse ve-
hemētē hosti misericordi-
am cōmouere. Deinde cū
plona sua odio sit ite po-
nit p̄sonā parentis: quod
validissimū esse poterat:
flectit apud eū qui ip̄a
vita p̄cissimū fuit.

f. Vtere sorte tua. S. Inter-
fice hostē tuū. D. Vtere
sorte tua. Victoria Aene-
quā p̄oint i fine opis p̄li-
ti atq̄ absoluit cumulū
laudū Aene- q̄s a p̄ncipio
ad finē omni artificia-
cōtinguit. C. Vtere sorte
tua. Nō cōcedit plenā vi-
ctōriam sibi: nō em̄ dixit
vtere fortitudine tua: sed
fortuna quē tibi magis q̄
vires lauit. g. Miseri
parentis. C. Cōmiseratio a
statu q̄ miser. Et a s̄gū-
ne: q̄ parēs. Et postremo
ab caritate: cū dicit. Dūant
miserere senectē. h. Fui
tibi talis An. S. Hic
distinguedū vt duo dicat:
& habuisti patrē & pater
es. i. Et mercede meis
S. Ordo ē. redde meis. sed
nē ex apto rē viro forti pudēdā p̄terit: ite p̄p̄tōe vsus ē di-
ces: seu corp⁹ spoliātū luē mauris. C. Et me. Dū p̄cat. vt red-
dat cadauer: p̄t flectere vt cōdonet vitā. k. Vicisti. C. Ma-
gna glāus q̄ vicisti testionio victor euadas. l. Et victū. C.
Cū sumo gemitu p̄nūciat. Nō em̄ mouet. morte vir for-
tis: sed q̄ vict⁹ sit Ausonii. Quos ego cupiebā adhibere. te-
stēs meq̄ victorie testes erūt meq̄ ignominie. Et hec etiā flet-
tore potuerit Aeneā: vt cū nact⁹ ēet plenā victoriā inuictū
demētia vteret: qd omnino fortissimū viri est. m. Tēde-
re palmas Ausonii videre. S. Ad gloriā Aene- p̄tinet: q̄ se
Turnus cūctis p̄sentib⁹ victū fatei. C. Ausonii. apd quos
summā gloriā ex reb⁹ p̄multa tpa p̄clarissime gestis acq̄si-
uerat apd eodē mōmēto tps: & illā amitto: & ignominia
subeo. n. Videre. C. Quod neq̄ hacten⁹ viderat: nec visu
ros putarāt. o. Tua est lauinia cō. S. Quē fuerat causa
ceram. C. Tua. Quā qd mihi miser⁹ accidere potest. vt vi-
ctor p̄mū victoriē secū auferat. Lauinia. ¶ Emphaticū
habet nomē. q. d. quā ego mea vita cariorē habui: & ppter

Per mediū stridens transit femur: incidit ictus
Ingens ad terram duplicato poplyte turnus.
Confurgunt gemitu rutuli: totusq̄ remugit
Mons circū: & vocē late nemora alta remittunt.

Ille humilis supplexq̄ oculos: dextrāq̄ p̄cantē

Protendens: equidē merui nec deprecor inquit.

Vtere sorte tua: miser te si quā parentis.

Tangere cura potest: oro: fuit & tibi talis

Anchises genitor: dauni miserere senectae:

Et me (seu corpus spoliatum lumine mauris)

Redde meis: vicisti: & victū tendere palmas

Ausonii videre: tua est lauinia coniunx.

Vterius ne tende odijs: stetit acer in armis

Aeneas voluens oculos: dextramq̄ repressit.

Et iam iamq̄ magis cunctantē flectere sermo

Cooperat: infelix humero cū apparuit alto

Baltheus: & notis fulserūt cingula bullis

Pallantis pueri victū quem vulnere turnus

Strauerat atq̄ hūeris inimicū insigne gerebat.

Ille oculis postq̄ seui monumēta doloris

Exuvias hausit: furis accensus: & ira

Terribilis: tu ne hinc spolijs indute meorum

Eripiare mihi: palas te hoc vulnere pallas

Immolat: poenā scelerato ex sanguine sumit.

Hoc dicens ferrū aduerso sub pectore condit

Feruidus: ast illi soluuntur frigore membra:

Vitaq̄ cū gemitu fugit indignata sub vmbras.

Finis duodecimi Aeneidos

quā oēs hos labores p̄tuli. p. Vter⁹ ne tēde odijs. S. Nō
li velle crudelitātē tuā vltra fata p̄tendere sed redde corp⁹ se-
pulchro. C. Vter⁹ ne tende odijs. Nō em̄ ē magni & excessi-
viri: cū hostem tāta & glā superant: & omnia sit p̄mia cō-
secutus cum occidere velle. nam inter magnas fortitudinis

p̄tes rep̄onissimicitias cō-
donare. Nā vindictā q̄re-
re hūilis: pusilliq̄ animi
esse apparet. Hic Iuuenat⁹
Ad sumā colligi q̄ vindic-
ta nemo magis gaudet q̄
foemia. q. Acer in ar-
mis. S. Nō em̄ ad p̄sens
refertur: sed quia semp in
armis acer esse consuevit.
C. Stetit acer. Cōstitit nō
metu quia acer: sed incli-
nās ad misericordiā igno-
uisset q̄ si Turn⁹ Pallantē
ignouisset. Sed cū ex Bal-
thei adinonitu recordaret⁹
crudelitās Turni magis p̄-
um indicauit amico Buā-
dro: & q̄ sua cā filiū vnicū
amiserat satisfacere q̄ ini-
micū. mo Turn⁹ vitā cōce-
dere: vt p̄tate poti⁹ q̄ cru-
delitate ip̄m intererent.
Admōnet p̄pterea poeta
multa in vita facere hoies
tāq̄ ad suā mortale glo-
riā p̄neat. ex q̄b deinde
in exitū ruūt. Id em̄ ob di-
reptū Palantē baltheum
opinōe sua decept⁹ i se ex-
perit ē Turn⁹. r. Cū-
ctantē flectere sermo coe-
perat. S. Ois intentio ad
Aene- p̄tinet gloriā. Nā
ex eo q̄ hosti cogitat p̄cere
p̄p̄ndit: & ex eo q̄ cum
infemū pietatis gelat ifi-
gne. Nā Buādri iuitu pa-
latis vicisset mortē.

s. Infelix baltheus. S.
Nulli dño felix: & sic est
dictū infelix balthe⁹ sicut
lacedemonios hymēnos
Et sciendū baltheū habu-
isse Turnū ad iultationē
& iactantia nō ad vilita-
tē. Vñ ē atq̄ hūeris inimicū
insigne gerebat. t. Mo-
numēta. S. p̄p̄ie nō ab eo
dictū ē q̄ merē moneat.

v. Hausit. S. Vicit vte
hauriat nunc oculi ignem

crudelis ab alto. x. Furis & ira. C. Implacabilis indigna-
tōe. y. Tu ne hinc. C. Tu tam immitis. ¶ Idutē spoli-
is meos. Qd nō ad tuā defensionē: sed ad supbi iactantia p̄-
tinet. z. Mihi. C. Emphaticū habet. q. d. tā forti tā iuu-
riarū in meos collatae p̄secutori. a. Palas imolat. S. Ad
suū mortē & abrupti foederis vltionē te tāq̄ hostiā imolat
palas. C. Palas. Nō mea crudelitas: sed vltio q̄ palāi dabo
a. Imolat. Nō veluti hostē: sed veluti hōiē. ¶ Iracti
foederis iustissimū p̄aculū s̄. b. Scelerato. C. Qui cō-
tra pacē primo: & cū iustitiam hospitālitatis: deinde: cōtra fōe-
dus arma sup̄erat. c. Fugore. S. Morre. vt corpusq̄
lauāt frigētis & vngit. c. Vitaq̄ cū gemitu fugit in dig-
nata sub vmbras. S. Indignata vel quia post p̄ces veniam
nō meruerat. vlt⁹ q̄ Lauinea fore sciebat Aene-: vlt⁹ q̄ vlt⁹
de Camilla dixim⁹ discēdebat a iuene. Nā volunt physici
aiem discēdere a corpore i vitā: cū q̄ adhuc habitare naturē le-
gib⁹ poterat sic Hōe. Φυχή δὲ καὶ ἀκατακτάτη ἐστὶν ὡς ἡ ψυχή
ἐστὶν ὡς ἡ ψυχή. ὡς ἡ ψυχή. ὡς ἡ ψυχή. ὡς ἡ ψυχή. ὡς ἡ ψυχή.

Eneidos

Maphei Veggi Laudensis Poetę
clarissimi Liber Tertiusdecimus
Addit^o duodecim aeneidos libris.

Vnus vt extremo vitā sub mars
te profudit:
Subdunt se rutuli aene troiana
sequentes
Agmina: de hinc superis meriti
redduntur honores.

Cōga udet gnato: ac socijs memor ante malorū

Actorū pater Aeneas. turni inde latinus

Morte dolet. patrię miserāda incendia clauus
Euerſa: & cari deflet pia funera gnati.

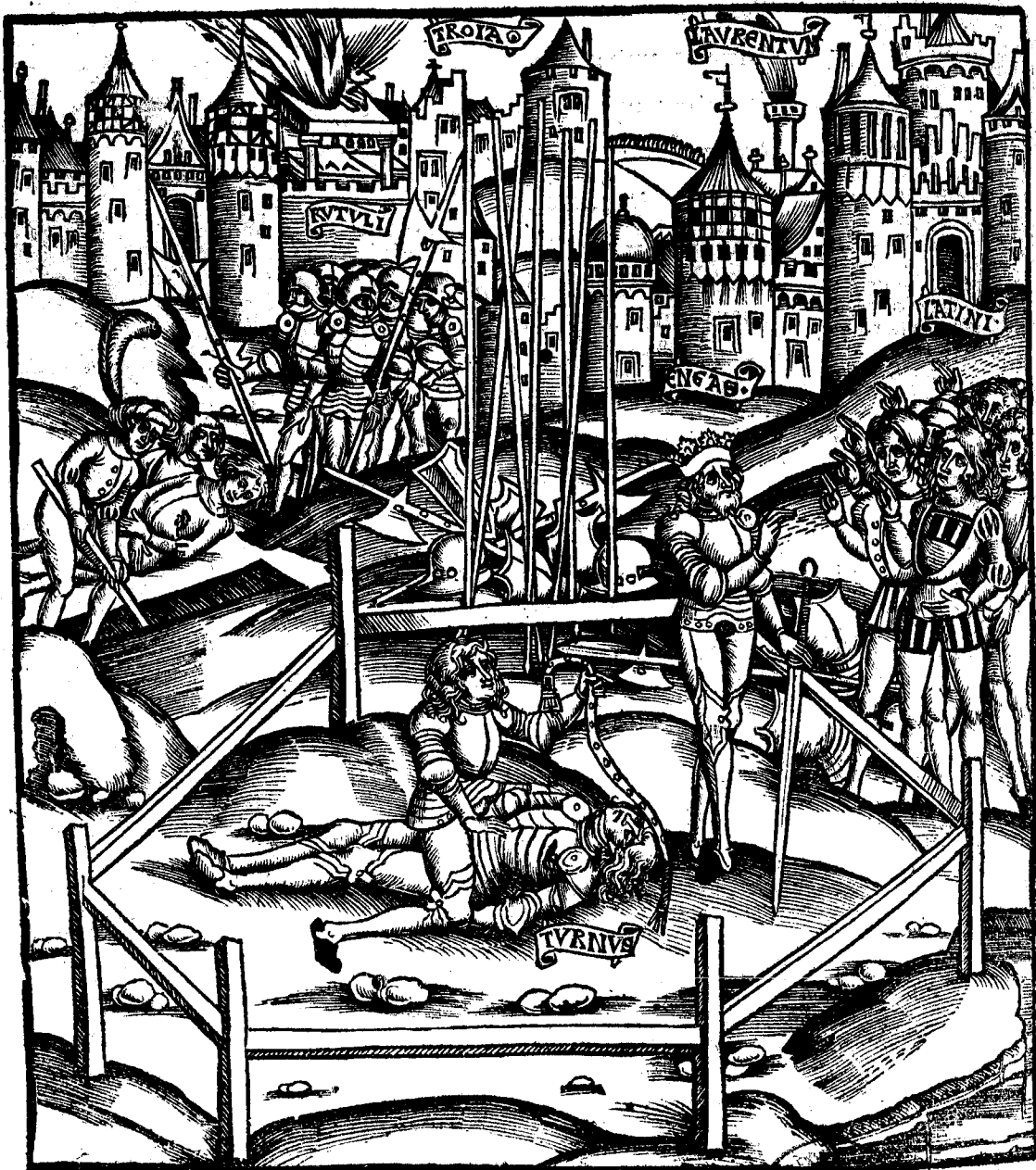
Connubiū instaurat gnata: latoſq; hymenęos

Rex ſocer aeneę genero: gens vtraq; pacto

Fœdere pacis ouat: ſi nomine cōiugis vrbem

Inſtruit: & laudē placida ſub pace regentē

Tranſtulit gneā venus aſtra in ſumma beati.

Utinus ut extre

mo deuiclus Marte pfudit
Effugiet animā: medioq;
sub agmine victor
Magnanimus stetit aeneas
mauortius heros.
Obstupere omnes: gemit
rūq; dedere latini.

Et durū ex alto reuomentes corde dolorem:
Cōcussis cecidere animis: ceu frondibus ignes
Sylua dolet lapsis boreali impulsa tumultu.
Tū tela infigūt terrā: & mucronibus hærent:
Scutaq; deponūt humeris: & prælia damnant:
Infantūq; horrent optati martis amorem.
Nec frenū nec colla pati captiua recusant:
Eueniā orare: & requiem finēq; malorum
Sicut acerba duo quādo in certamina tauri
Concurrūt: largo miscentes sanguine pugna.
Cuiq; suum pecus inclināt: sin cesserit vni
Palma duci: mox quæ victo pecora añ fauebāt.
Nūc sese imperio subdunt victoris: & vltro
(Quaq; animū dolor alt⁹ habet) parere fatent:
Nō aliter rutuli licet ingens mœror adhausit
Pectora pulsa metu cæsi ducis: inclita malunt
Arma sequi: & phrygiū aenē: fœdusq; precarē
Pacis: & æternam rebus: belloq; quietem.
Tūc nūc super adstans placido ore pfatur
Aeneas: quæ tanta animo dementia creuit:
Vt tēgros superū monitis summūq; tonantis
Imperio huc vectos pateris daunia proles
Italia: & pactis nequicq; expellere rectis.
Disce iouem reuereri: & iussa facessere diuum.
Magnū etiā capīt ira iouē memoresq; malorū
Sollicitat vindicta deos: en vltima tanti
Meta furoris adest: quo contra iura fidemq;
Iliacam rupto turbasti fœdere gentem.
Ecce suprema dies alijs exempla sub æuū
Venurū missura: iouem ne temnere frustra
Fas sit: & indignos bellorū accendere motus.
Nunc armis lætare tuus: heu nobile corpus:
Turne iaces: at non tibi erit lauinia paruo:
Nec dextra tamen aenē cecidisse pudebit.
Nūc rutū hic a uferre ducē vestrū: arma virūq;
Largior: atq; omnē deslende mortis honorem:
Sed quæ pallantis fuerant ingentia baltei
Pondera transmittā euandro: vt solatio cœso
Haud leuīa hoste ferat: turnoq; exultat adēpto
Vos memores tamē ausonij melioribus vti
Discite bellorum auspicijs: ego sydera iuro.
Nūcq; acies: nūcq; arma libēs in prælia moui.
Sed vestris actus furijs: defenderē toto

Optauit: & liquit troianas robore partes.
Nec fatus plura aeneas: se latus ad altos
Vertebat muros: & troia tecta petebat.
Vna ipsum teucrorum omnis cōuersa iuuēt
Exultans sequit: volucresq; per arua pedū vt
Quadrupedes citat: incusans acri ore latinos
Ignauosq; vocās: strepit altus plausibus æther.
Et quis inhumata rogis dare corpora surgat
Ingēs cura animo: sociosq; imponere flāmis:
Maius opus tamē aeneas sub pectore voluens:
Primū aris meritos: superū mādabat honores.
Tū pingues patrio iugulant ex more iuuecos.
Immittūtq; fures: niueasq; in tēpla bidentes:
Purpureā effuso pulsanter sanguine terram
Viscera diripiunt: & cæsim in frustra trucidāt:
Denudātq; gregē: & flāmis verubusq; remittūt.
Tum vīna effundunt pateris: & dona lyai
Accumulant: plenīs venerantur lancibus aras.
Thura ignes adolent: onerata altaria fumant.
Tū plausus per tecta mouēt: magnūq; tonāt
Extollūt: venerēq; & te saturnia luno
Iam placidā: & meliorē ingenti laude fatentur
Mauortēq; ipsum: tum cetera turba deorum
In mediū efferūt summis cum vocibus altis
Perlata ad cœlos: ante omnis gratior vnus
Aeneas duplices mittebat ad æthera palmas:
Et puerū pauca ore dabat complexus lulum.
Nat⁹ in quo spes vna patris: per tanta laborū
Quem varijs actus fatis discrimina duxi
Ecce inuenta quies: ecce illa extrema malorum
Eritis factura modū: acceptissima semper:
Atq; optata dies: quā dura in bellā vocatus
Sæpe tibi dijs auspicijs meminisse futuram
Iam memini: nūc te q; primū aurora rubebit
Crastina sublimē rutulorum ad moenia mittā.
Dehinc sese adgentē iliā voluebat: & alto
Pectore verba trahēs blando est sic ore locut⁹:
O socij per dura ac densa pericula vecti:
Per tantos bellorum astus: duplicesq; furorēs
Armorū: per totq; hyemes: per quicqd acerbū
Horredū. graue: triste: ingēs: p quicqd iniquū:
Infaustum: & crudele foret: conuertite mentem
In melius: iam finis adest: hic mera malorum
Stabit: & optatam latia cum gente quietem
Iungemus: dabit inde mihi lauinia coniunx:
Bello acri defensa italo cum sanguine mixtam
Troianam transferre æterna in sæcula gentem:
Vnum oro o socij ausonios cōmuniter æquo
Ferte animo: & vosmet socero obseruate latio.
Scaptrū idē sublimē geret. sententia mentem
Hæc habet: at bello vos: & prestantibus armis
Discite me & pietate sequi: quæ gloria nobis

Eneidōs

Cesserit ī prōptu est: sed coelū & sydera testor.
 Qui vos tantorum eripui de clade malorum:
 Idē ego sub maiora potens vos pramīa ducā.
 Talibus orabat: variōsq; in pectore casus
 Præteritos voluens: partāq; labore quietem
 Haud paruo: nīmīū ardentī exundabat amore
 In teucros: grauib; tandē euasisse periclis
 Exultans: velut exiguis cū ex æthere grans
 Incubuit pullis: & magno turbīne miluus
 Insilens auido ore furit: stragēq; minatur:
 Tum cristata ales percussō pectore mater
 Confurgit: misero gnatorum exterrita casu.
 Rostrum acuit: totisq; petit conatibus hostem:

Et multa expulsum vi tandem cadere cogit.
 Dehinc perturbatos trocitan; exquirat: & oī
 Attonitos cogit pro caris anxīa gnatis:
 Et tanto ereptos gaudet superesse perido:
 Non secus anchisa genitus mulcebat amicis
 Troianos dictis antiquum corde timorem:
 Flagrantisq; agitās curas: & gaudia longis
 Tandē parta malis: & quæ perferre molestum
 Ante fuit: meminisse iuuat: verum altior idem
 Ingenti: & clara æneas supereminet omnes
 Virtute excellens: & pro tot numina donis
 Exorat: summisq; louem cum laudibus effert.

Interea rutuli: magni: & miserabile funus.
 Exanimi: ducē tulerāt subiecta frequentes:
 Corrupti moerore animos: largi: pluentes
 Hymbrem oculis: & iam lato clamore latini
 Defessum: & varios agitantē pectore casus
 Copleat: qui postq̃ alios crebescere quastus:
 Et cum ingenti confossum vulnere vidit:
 Haud tenuit lachrymas: d' hic moestū lenis agmē
 Corripuit: manibus verbisq̃ silentia ponens.
 Ceu spumantis apri quādo per viscera dentes
 Fulminēos canis excepit praestantior omni
 Ex numero: tunc infausto perterrita casu
 Caetera turba fugit latrantū: atq̃ ore magistrū
 Circūstans querulo pauit: magnosq̃ vlulatu
 Infremit: ac comota manu dominisq̃ iubentis
 Ore' silet: gemitūq̃ premit: seseq̃ coerces.
 Haud aliter rutuli suppressa voce quierunt.
 Tunc sic lachrymans rex alto corde latinus
 Verba dabat: quātos humana negocia motus:
 Alternasq̃ vices miscent: quo turbine fertur
 Vita hominū: o fragilis dānosa supbia sceptri.
 O furor! nimis dominandi innata cupido
 Mortales quo caeca velis: quo gloria tantis
 Inflatos transers animos quæsit periculis:
 Quot tecti insidias: quot mortes: quāta malorū
 Magnorū tormēta geris: quot tela: quot ense?
 Ante oculos si cernis habes: heu dulce venenū
 Etmidi lethalis honos: heu tristia regni
 Munera: quæ haud paruo cōstet: & grādia rerū
 Pondera quæ nunc placidā pmittere pacem
 Nec requiē conferre queant: heu sortis acerbe:
 Et miserē regale decus: magnosq̃ timori
 Suppositos regum casus pacisq̃ negatos:
 Quid Turne ingētī ausoniā mouisse tumultu:
 Et dura aeneadas turbasse in bella coactos.
 Quid iuuat: & violasse sacræ promissa quietis
 Pignora: quæ tibi tāta animo imparietia venit:
 Ut manem cum gente deum: iussusq̃ tonantis
 Huc vecta gereres: & nostris pellere tectis
 Vitro instās velles. nataq̃ abrumperē foetus
 Pollicite genero aene: & me bella negantes
 Dura mouere manu: quæ tanta insania mentē
 Implicuit: quotiens te in saui martis euntem
 Agmina: sublimēq̃ i equo: & radiātib⁹ armis
 Tentauit reuocare: & iter suspendere coeptum
 Corripui: & pauitās cedenē in limine frustra:
 Inde ego quanta tuli testantur moenia tectis.
 Semirutis: magniq̃ albentes ossibus agri:
 Et latium toto vacuatum robore: & ingens
 Exitium: fluuiūq̃ humana cæde rubentes:
 Et longi tepidūq̃ metus: durūq̃ labores
 Quos totiens senior per tanta pericula coepi.

At nunc tunc iaces: ubi nam generosa iuuentas
 Gloria: & excellēs animus: quo splendidus altē
 Frontis honos: q̃ nā illa decēs tibi frōs imago:
 Ah quantas dauno lachrymas: acresq̃ dolores
 Turne dabis: quanto circūfluēt ardea flexu.
 Sed nō degeneri: & pudibūdo vulnere fossū
 Aspiciet: saltem hoc miseræ solamen habebit
 Mortis: ut aeneas troianē excepit ense.
 Hæc fatus: lachrymasq̃ genas impleuit abortis
 Tum sese ad turbā voluens: miserabile corpus
 Attollit: & caram moesti genitoris ad urbem
 Deferri: atq̃ pios fieri mandabat honores.
 Mox circūfusi rutuli lato agmine: cadum
 Sublimē ingenti iuuenem posuere pheretros:
 Multa super teucrū raptorū insignia secum
 Et galeas: & equos: enseq̃: & tela ferentes.
 Post currus phrygia sudanres cæde sequuntur:
 It lachrymas: & ducti equi docta arte metiscus
 Rorāt: & fletu madidū: q̃ vexerat ante
 Victorem turnū: atq̃ hostili strage furentem.
 Hinc alij versa arma gerūt: tunc exera pubes
 Flens sequit: largisq̃ humectat pectora guttis
 Et tam fessū ibant per muta silentia noctis
 Cadentis sese: gressumq̃ in tecta latinus
 Flexerat: ingenti turbatus funere mentem.
 Vna oēs lachrymas: matres: pueriq̃: senesq̃:
 Fundebāt: moestā implētes mugitibus vibem:
 Insecus at tātos daunus superesse dolores:
 Et gnātū extremo cōsumptū Marte superbam
 Effudisse animā: largisq̃ ad moenia ducti
 Cū lachrymis: alios gemitus curasq̃ fouebat
 Namq̃ ex diuersa caderent dūm parte latini:
 Et calido Turnus foedaret sanguine terram.
 Vrbē ingens flāma: & muros inuaderet altos
 Fumabatq̃ rutilis miserī patris ardea tectis.
 Et tota in cinerem vergebat: & astra fauillæ
 Altiua implēbant: nec spes plus vlla salutis:
 Siue quidē sic dīs placitū est: seu præfata turni
 Signū: ut fata darent horrendo Marte pempti.
 Extemplo concussi animos: turbataq̃ ciues
 Pectora cadentes miserandē sortis iniquum
 Deffebant casum: longosq̃ ex ordine matres:
 Atq̃ auidos totis fugiebant viribus ignes.
 Ac veluti cum nigra cohors posuere sub alta
 Arbore: & infixā radice cubilia longo
 Formicæ instantes operi: sin dura securis
 Incumbat: versosq̃ infringat culmine paruas
 Sæua casas: mox certatim sese agmine sparso
 Corripuit: moestaq̃ fuga: trepidasq̃ feruntur
 Et velut igni tumētestudo euerfa calorem
 Cū sensit lucrata diu: pedibusq̃ remittens
 Caudā agitantēq̃ caput: magna yī cedere cœtat

Eneidos

Aestuat: & multa insidians conamina miscet.
 Haud aliter miser per tanta pericula ciues
 lactabant sese: & turbata mente ferebant.
 Ante oēs senio cōfectus ad aethera voces
 Fūdebat querulas daunus: superosq; vocabat.
 Tum vero e medijs visa est cōsurgere flāmis:
 Percussitq; ales volitare per aera pennis:
 Indiciū: nomēq; urbis uersa ardea seruans:
 Et cui sublimes stabant in moenibus arces
 Mutata effusis nunc circūlabitur alis.
 Attoniti nouitate omnes: monitisq; deorum.
 Haud paruis: cōfusi humeros: atq; ora tenebāt:
 Et daunus patriae ardentī concussus amore.
 Euerſa: duos gemitus sub corde premebat.
 Hæc inter magno volitans præhūntia motu:
 Fama ruit: latiscq; animos clamoribus implet
 Aduentare nouum multo cum milite funus:
 Et turnū exanimē: et lethali vulnere victum
 Mox turbati omnes nigras duxere frequentes
 Incensas ex more faces: ardentibus agri
 Collucēt flāmis: dehinc se veniētibus addūt.
 Quos postq; toto videre ex agmine matres
 Percussis vocem palmis ad sydera tollunt:
 At daunus cari vt patuerunt funera natī
 Substitit: & demū ingenti correpta dolore:
 Ora mouens: meditū sese furibundus in agmen
 Proripuit: turnūq; super prostratus: & hærens
 Quāprimū fari potuit: sic edidit ore
 Nate patris dolor: & fessā miseranda senectæ:
 Rapta quies quo me tantis iactare periclis
 Duxisti: & sauis tandē deuicte sub armis:
 Quo tua me præstans animi cōstātia vexit.
 Hic clare virtutis honos: & gloria sceptri.
 Hoc magni decus imperiū: tales ne triūphos
 Nate refers: hæc illa quies promissa parentis:
 Afflicto, totiens: hæc meta optata laborum.
 Heu miserū q̄ precipites labentia casus
 Scela agitant: quanto voluntur fata tumultu
 Qui iam sublimes referebas clarus honores:
 Et magnus toto in latio quem troes in armis
 Horrendū: & trepidi totiens sensere furentem.
 Nūc mi Turne iaces: miserādū & flebile corp⁹.
 Iam mutū est sine voce caput: q̄ pulchrior alter
 Non fuit in tota ausonia. nec gratior vllus
 Eloquio: nec quis positus ingentior armis.
 Nate vbi forma nitēs: niueaq; in frōte seren⁹
 Ille decor: dulciscq; oculorum aspectus: & altæ
 Sydereus ceruicis honos: his gloria martia
 Contigit auspicijs: talī reditūre paratu
 Discedēs voluisti audis te credere bellis:
 Heu mortē inuisam quæ sola vlticib⁹ armis
 Elatos frenas animos cōmunia toti

Genti scepra tenēs æternaq; fœdera seruant:
 Quæ magnos puosq; teris: quæ fortibus æquas
 Imbelles: populisq; duces: sentiumq; iuuentē.
 Heu mortē obscurā: quæ causa indigna coegit.
 Eripere: atq; meū crudeli vulnere natum
 Afficere: o felix tam grato cadis Amata
 Successu latere tuæ: quæ tanta dolorum
 Fugisti monumēta: grauisq; immanis casus
 Pondera quid misero genitori plura paratis.
 O superi natū rapuistis: & ardea flammis
 Cōsumpta in cinerē versa est: nūc aethera pēnis
 Verberat: ah me Turne tua plus cade cruenta
 Deerat adhuc fors ista patris suprema senectæ.
 At vero tali se res cum fœdere versant:
 Vt quæ infesta furens miserū fortuna moratur
 Illū omni perat infrendens: & turbine cogat:
 Dixerat: & mīta illa chrymās largo ore rigabat
 Hūmbre trahēs duos gemit⁹: rabidosq; dolores.
 Quæ? vbi incubuit validis iouis vnguib⁹ ales
 Et paruū effuso diuulsis sanguine foetū
 Cerua vidēs: miseri turbant funere natī.
 Postera lux latū splendore implēuerat orbem
 Tūc pater infractos fatali Marte latinus
 Defecisse videns ita los: totamq; potenti
 Cadere fortunā aneæ: belliq; tumultū:
 Lagentisq; animo curas: & fœdera voluens
 Connubij promissa suæ natæq; hymenæos.
 Præstantes vocat electos ex agmine toto
 Mille viros: qui dardaniū comitent ad urbem
 Spectatum virtute ducem: iungitq; togatos
 Multa oratores memorans: & euntibus vltro
 Imperat. vt quādo auspicijs: monitisq; deorum
 Troianā miscere: italo cū sanguine gentem
 Expediat: placido intersint animosq; reuulsæ
 Aeneadasq; vehant alta intra moenia latī.
 Interea ipse urbē labefactā: & vulgus inerne
 Componit: solidatq; animos: requiesq; futurū
 Spondet: & æternā uentura in sæcula pacem.
 Inde iubet meritos turba plaudēte triūphos:
 Sublimescq; domus fieri regalis honores.
 Atq; alacris mouet vnanimēs: vt fronte serena
 Occurrāt genero venienti: & pectore toto
 Excipiant gentē iliacā: magniscq; recaptent
 Plausibus: optataq; effundant pacis amores.
 Iamq; instructa cohors teucrorū castra subibat:
 Cincta comes ramis oleæ pacēq; rogabat.
 Quā bonus aneas ad se intra regia duci
 Tecta iubet: causamq; viæ placido ore regitū
 Tunc senior sic incipiens ardentia drances
 Verba mouet: nimis erepti pro funere Turni
 Exultans: o troianæ dux inclyte gentis
 Gloria: spesq; phrygi: q̄ nec pietate: nec armis

Maiores in orbe fuit: victi obtestamur: & omnes
Iuramus diuosq; deas inuitus in vnum
Conflatum vidit latium: & temerata latinus
Foedera nec phrygios vnq; turbauit honores.
Quin nate (quando superũ sic vota ferebant.)
Conubia: & generũ magno te optabat amore.
Sed quicquid tanto armorũ flagrante tumultu
Tantorũ furij scq; operũ: atq; laborib; actũ est;
Id rapidus Turni: & stimulis incẽsus iniquis
Confectusq; odijs furor attulit: ille negantes
Inuitasq; dedit latias in proelia gentes
Illũ omnis cõuersa cohors poscebat in armis.
Cederet: & magnum sineret succedere pacis

Connubijs anchisiadẽ: inde optimus ambas
Iungebat palmas: defessa ætat latinus
Infractus: nimioq; ardentẽ Marte rogabat:
Nec nostræ potuere preces inflectere durum;
Nec diuum protẽta animũ: quin acrius ignẽ
Spumabat ferus ore vomens: bellumq; ciebat.
At vero dignum inuenit pro talibus ausis
Exitium: qui te tandem victorem mordit
Nigrantẽ prostratus humũ: nũc improb; ædes
Tartareas vis; grus eat: quæratq; sub imo:
Nũc alias acheronte acies: aliosq; hymenæos.
Tu melior succede bonis laurẽtibus hæres.
In te omnis domus: & fessa inclinata latini.

Eneidos

Spes iacet: vnū omnes itali super aurea mittūt
 Sydera: & ingenū bello: & celestibus armis
 Extollunt: & vera canunt praconia voces.
 Te grauiū veneranda patrum: cōsultaq; turbā
 Inualidūq; etate senes: te lēta iuuentus:
 Et cupide matres: pueri: innuptaq; puellae:
 Vnanimē equo ore volūt: Turnūq; sub armis
 Exulrant cecidisse tuis: te tota precatur
 Ausonia: & clavis praestantē laudibus effert.
 In te vnū conuersi oculi: pater ipse latinus
 Iam senior sola haec longae munera vitae:
 Qui gnata tibi iūgat habet: generiq; nepotes
 Troianos italo admixtos in secula mittat.

Ergo age magne veni teucrorū ductor: & altos
 Ingredere: et celebres cape q̄s spōdem⁹ honores
 Finis erat: cunctiq; eadem simul ore fremebāt.
 Quos plus aeneas hylari cū fronte receptos
 Prosequit paucis: & amico pectore satur.
 Nec vos: nec placida solitū sub pace latinū
 Arguerim: verū infesti violentia turū
 Tantū op⁹ haud dubito: & tāti discrimina maris
 Conciuit: iuuenilis enim plus laudis amore.
 Quicquid id est tamē ausonij nīl pacta reculo
 Conubia: & sanctā aeterno cū fœdere pacem
 Iungere: rex idē imperiū: et venerāda tenebit
 Septra locer: statuētq; mei mihi moenia teuchi

Et nomen natæ urbis erit: sociosq; penates.
 Adjiciam: vos cōmunes in sacula leges:
 Cōcordesq; ingenti animo mittetis amores.
 Interea quod restat adhuc: imponite flāmis
 Corpora: quæ duri miserāda infania belli
 Arripuit: dehincq; primū crastina surget
 Clara dies: lati laurentia tecta petemus.
 Dixerat: et tanto affatu conuersa tenebant
 Ora simul stupefacti omnes: & apertius ingēs.
 Mirantes pietatis opus: mox robore toto
 Congestas rapuere pyras: ignemq; repostis
 Ciuibus imisere altum: sub sydera fumus
 Euolat: & patrijs cœlum sublimē tenebris
 Condilat: innumeras ex omni rure bidentes.
 Glādiolosq; suos iugulāt: pinguēsque iuuēcos:
 Immutūtoq; rogis latos incendia campos.
 Enudāt: fremit impulsus clamoribus aer.
 Iaq; sequēs datæ extulerat lux aurea phœbū.
 Tūc teucrit: aufoniq; oēs mixto agmine lati
 Cōsedere in equis: & gressū ad tecta mouebāt
 Laurētī: atq; altis erectā mœnibus urbem.
 Ante omnes pius æneas: post ordine drances.
 Mīta duci senior memorās: dehinc vnica ples
 Ascanius: multūq; animi maturus Alæthes.
 Et grauis Ilioneus Mnestheusq; acerq; Serest.
 Sergestus fortisq; gyas: fortisq; cloanthus.
 Post alij: mixtūq; itali teucricq; sequuntur.
 Interea effusi stabant per mœnia ciues.
 Sublimisq; alta statuebāt laude triūphos.
 Troianam cupido expectantes pectore turbā.
 Et iam aduentabant: quos lata fronte latinus
 Occurrens magna excipit comitate caterua.
 At postq; medio venientē ex agmine vidit
 Dardanium æneam: haud vera illulit imago:
 Nāq; omnes super excellens atq; altior ibat.
 Et late regalem oculis spargebat honorem
 Sydereis: tunc q; primū data copia fandi est.
 Et voces capere: operatas quoq; iūgere dextas
 Incipit: & prior affatur placido ore latinus.
 Venisti tandem: cupidū nec fixa fefellit.
 Spes animū lux troianę clarissima gentis.
 Magnorū quē iussū deum tot casibus actum:
 Italia: & nostris voluerunt sistere tectis.
 Quāq; hūana furēs nimis ausa licētia: sanctas
 Turbarit leges: & diuum exciuerit iras.
 Quin etiā inuictū totiens neq; arma negantē.
 Tradiderit duri perferre pericula martis.
 Factū & em: sed nec paruo sat numina iustas
 Indignata animis: misere vlticia poenas.
 Nūc age magne phrygū ductor: qñ oīs origo
 Seditionis abest: & tanti criminis auctor.
 Cōnubijs succede: & pmissis hyemenæis.
 Sunt mihi regna: iacet erectis oppida muris.

Sola autem fessæ spes vnica nata senectas:
 Te generū: & natū tempus cōplector in omē.
 Quē contra bonus æneas: rex maxime: nullā
 In te horū causam armorū tantūq; tumultus
 Crediderim: placida aſueto sub tēpore pacis.
 Et si qua est: pone hāc curā pater optie quæso:
 Et patrē: & socerū nūc adsum lætus in omnis
 Accipio calus: magni mihi surgit imago.
 Anchisē: & rursū ardebo genitoris amore.
 Talibus orabant inter se: & tecta subibant
 Regia: cum studio effusæ matresq; nurusq;
 Longauicq; patres stabant: iuuenūq; cohortes.
 Pulchra reuidentes troiana corpora gentis:
 Ante omnes magnū æneā: cupidoq; norabāt.
 Alitū animo gen? & præstantē frōtis honorē:
 Quasitāq; alacres pacēq; optata quietis
 Munera laudabāt: ceu quādo lōgus & ingens.
 Agriculas tenuit resolutis nubibus imber
 Suspensos: curūq; diū requieuit aratrum.
 Tunc si clarus equos spaciōso limine: titan
 Laxet: & aurato cœlum splendore serenet.
 Letida exundant: & sese hortantur agrestes.
 Nō secus aufoni tam læto in tempore rerum
 Composuere animos: & iam rex alta latinus
 Atria: regalesq; aditus intrarat: & vna
 Optimus æneas: sequitur quē pulcher iulus:
 Dehinc itali mixtūq; phryges: tū splēdida lato
 Applausu: & magno cōpletur regia coetu.
 Hæc inter matrū innumeraq; nurūq; caterua:
 In medium comitata venit lauinia virgo.
 Sydereos defecta oculos: quam troius heros
 Virtute: & forma ingentē (mirabile dictū)
 Vt vidit: primo aspectu stupefactus inhæsit.
 Et secum Turni casus miseratus acerbos.
 Qui haud pua spe duct? ouans ī prālia tātōs
 Ciuiſſet motus: durisq; arliſſet in armis:
 Tū vero æterno iunguntur fœdera nexu.
 Cōnubijs: multaq; canunt cū laude hymenæos.
 De hic plausus fremitusq; altū sup̄ aera mittūt
 Et lætam vocē per regia tecta volutant.
 At fidum interea Æneas affatur Achaten:
 Vadat: & andromachæ qñdā data mumura ve
 Intextas auro ferat: & qd̄ saepe solebat (stes.
 Dum res troianæ stabant circundare collo.
 Auratum gemmis: circūseptūq; monile.
 Præterea magnū cratera in pignus amoris
 Quem priamus patri anchisæ donauerat olim.
 Nec mora iussū sequens: pulcherriā portat achas
 Munera: tūc locer ingentē cratera latin? (tes.
 Donatū capit: & coiunx lauinia vestes.
 Atq; monile decens: placido de hic pectore sese
 Demulcent: varijsq; trahūt sermonibus horas.

Encidos

Et iam tarda epulas fugientis tempora lucis
 Poscebant: mox regali conuiuia luxu
 Effundunt: latoſq; alta intra tecta paratus:
 Conuenere omnes stratoſq; discumbere in oſtro
 Delitijs iuſſu: & dapibus ſe inferre futuris.
 Dat manibꝫ criſtallus aquas: mēſiſq; reponūt
 Flauentē cererē: tum lata fronte miniſtri.
 Innumeri magno diſtinguntꝫ ordine curas.
 Pars dapibꝫ reſta mēſas: pars pocula miſcet:

Crateraſq; replet. nūc hac nūc voluſtur illac:
 Turba frequēs: varios miſcentꝫ patriā motꝫ
 At puerū pater imotis ſpectabat ſiſulum
 Lūminibꝫ: multū admirās: moreſq; latinuſq;
 Et grauiter puerili ex ore cadentia verba.
 Maturūq; animū añ animoſ: & mēſa rogabat.
 Permixtas referēs voceſ: de hinc oſcula figēs:
 Dulcia complexū manibuſq; iunctūq; fouebat:
 Et nimīū exultās ſcelicē: & mugere diuini

Donatum aenean pro tali prole ferebat.
 Postquā epulis cōpressa famēs: tradūcere longā
 Incipiunt fando: & labentē fallere noctem.
 Nunc duros troia casus: gentesq; pelagas.
 Nunc fera laurētis memorātes praelia pugnae:
 Quo primū diffusa acies: quo tela uicissim
 Pussa loco: qui primus ouās inuaserit agmen.
 Fulmineūq; ardēs in equo madefecerit ensē:
 Praecipue trōs aeneas seniorq; latinus.
 Magnorū heroum latijq; antiqua potentis
 Gesta recensēbāt: fugientēq; horrida gnati
 Arma sui: saturnū italis latuissē sub oris.
 Hinc latū dixisse: genusq; in montibus altis
 Composuisse vagū: legesq; & iura dedisse.
 Erbacchi: & frugū cultū: de hinc tecta secutū
 Esse paternā iouē: utq; electra atlantide cretus
 Iasio idxas caelo phrygiā: isset ad vrbes:
 Dardanus ex corito multa tū gēte profectus.
 Utq; insignē aquilā dono: & ioue patre supb⁹
 Hectorē gentis signū: illustresq; tulisset.
 Primū auum titulos troianae stirpis origo.
 Talibus atq; alijs inter se: longā trāhebant
 Tempora: nū fremit? letaq; per atria voces
 Alta volāt: strepitu ingenti tectū omne replet.
 Dant lucē flāma: & lato splendore coruscant
 Cōsurgūtq; phryges cythara resonāte sequunt
 Ausonij: & plausū ingemināt: seq; agmīe toto
 Permiscēt: variantq; pedes: raptimq; ferunt.
 Etiam festa nouē largo connubiā luxu
 Attingerant: celebrata dies: tū maximū heros
 Aeneas vrbe curuo signabat aratro.
 Fundabatq; domos: & amittas agere fossas.
 Ecce autē fati haud parū diffundere flammā
 Ingentē: & fulgore leuē: & se nubibus altis
 Miscentē: e summo latuiniā vertice visa est.
 Obstupuit pater aeneas: duplicesq; tetendit
 Ad cælū cū voce manus: si iuppiter vnq;
 Gens monitis troiana tuis: terraq; mariq;
 Paruit imperijq; libēs: si numina: vestras:
 Si metui coluiq; aras: per si quid agendū est
 Quod restat: placidā foelici afferte quietem.
 Augurio: & firmat: malisq; imponite finē.
 Talia iactantem circūstitit aurea mater:
 Se venerem cofessa: almo & sic adidit ore
 Gnate aio pone hanc curā: & meliora capeffe
 Signa deum: gaudensq; bonis succede futuris.
 Nūctibi parta ges: nūc meta extrema malorū:
 Nūctandē optatā componunt saecula pacem.
 Nec flammā id caelos perlata euentice cara
 Cōiugis horresce: at cōstantē dirige mentē.
 Nāq; erit illa tuū celebri quae sanguine nōmē:
 Troianosq; auctura duces ad sydera mittat.

Hic tibi magnānimos sublimi prole nepotes:
 Cōferet egregijs: totū qui laudibus orbē
 Complēbunt: totumq; sua virtute potentes
 Subiuga victoresq; trahent: q; gloriā summo:
 Oceanū transgressā ingens equabit olympo.
 Quos tandē post innumera atq; illustria rerū:
 Gesta deos factura vehet sup aethera virtus.
 Hanc flammā ventura turæ præconia gentis
 Designant: hoc omnipotēs e culmine signum
 Sydereō dedit: at tantatū in munere laudū:
 Quā statuis dicas a noie cōiugis vrbe.
 Præterea sacros troia ex ardentē penates
 Ereptos cōpone noua intra moenia: & altos
 Infer ad aeternū mansuros tempus honores.
 Hic tibi mira ferā: tanto vrbe amore trahentur:
 Ut vecti ad sedes alias loca prima latini.
 Sponte sua repetent: iterūq; iterūq; reuersi.
 O foelix quē tanta manēt: de hinc pace tenebis
 Sub placida gentē illi acam: post fessus: & auro
 Confectus: tandē elysias socer ibit ad umbras.
 Succedes sceptro: atq; italis dominaberē leges:
 Cōmunes teucrisq; feres: tū latus ad altum
 Te mitteres cælum. sic stat sententia diuum.

Dixit: & inde leues fugiēs se vexit ad auras:
 Aeneas tanto stupefactam numine mentem
 Percussus: diuā peragit mandata parētis.
 Etiam compositos foelici in pace regebat
 Dardanidas: & iam decedens sceptra latinus
 Liquerat: & pius aeneas successerat: omnem
 Ausoniam: lataq; potēs ditione tenebat.
 Iam paribus phryges: atq; itali se morib⁹ vltro
 Et sociā ingenti firmabāt pectora amore:
 Concordiq; aquas miscebāt cōdere leges.
 Tū medio venus exultans se imisit olympo:
 Ante iouem: & cōplexa pedes sic ore locuta est
 Omnipotēs genitor qui solus ab æthere summo
 Cūcta moues: qui res hoīm curasq; recenses.
 Dū teucros traheret fortuna inimica: recordor
 Spondebas finē erumnis: rebuq; salutem.
 Nectua me promissa pater sententia fallit.
 Namq; iōmēs gaudere sacra trīs pace per ānos
 Viderunt itale nullo discrimine partes.
 Verum ad syderei missurum culmine cœli
 Pollicit⁹ magnū aeneā: merituq; ferebas
 Illaturū astris: quid nunc sub pectore venias?
 Iaq; optat matura polos aeneia virtus.
 Olli hominū sator atq; ietū dedit oscula ab alto
 Pectore verba ferens. quantū cytherea potentē
 Aeneam: aeneadasq; omnes infessus amauit.
 Et terra: & pelago: & per rāta pericula vectos
 Gnosti. & saepe equidē indolui cōmor⁹ amore
 Gnata tuo: tandēq; malis iunone secunda

Eneidos

Imposui finem. nūc stat sententia menti:
 Qua ductorē alto ip̄e phrygū succedere cœlo
 Instituit: firma est: numeroq; inferre deorum
 Constat: & id concedo libens: tu si quid in ip̄o
 Mortale est: ad me: atq; astris ingentibus adde.
 Quin si alios sua habet virtus: q; laude perenni.
 Accingant: sese gestis præstātibus orbem
 Exhorrent: illos rursū sup̄ æthera mittam:
 Assensere omnes superi: nec rēgia iuno.
 Abnuir: at magnū animum suadebat ad altum

Efferrī cœlum: & voces addebat amicas.
 Tum ven⁹ aerias descēdit lapsa per auras.
 Laurentumq; petit vicina numicius vndis
 Flumineis vbi currit ī æquora: harūdierec⁹.
 Tūc corp⁹ gnati abluere: & deferre sub vndas.
 Quicqd erat mortale iūbet: de hic lra recentē:
 Foelitemq; animā secum super æra duxit.
 Immisitq; æneā astris: quem iulia proles.
 Indigetem appellat: rēplisq; imponit honores:
 Einis

Copa:

Opa syrica caput graia redimissa
mitella:

Crispum sub crotalo docta mō
uere latus.

Ebriā famosa saltat lasciuatq; taberna:

Ad cubitum raucos excutens calamos.

Quid iuuat aestiuo defessum puluere obesse:

Quam potius bibulo decubuisse toto.

Sunt copæ calices cyathi rosa tybia cordæ:

Tridinia vmbrosis frigida arundinibus.

En & Menalio quæ garrir dulce sub antro:

Rustica pastoris fistula more sonat.

Est & vappa cado nuper diffusa picato:

Et strepitans rauco murmure ritus aquæ.

Sunt etiam croceovi olæ de flore corollæ:

Sertaq; purpurea lutea mixta rosa.

Et quæ virgineo libata achelois ab amne:

Lilia vimineis atulæ in chalaris.

Sunt & caseoli quos iunceæ fascina siccat:

Sunt autumnali carea pruna die.

Castaneæq; nuces: & suauē rubentia mala:

Est hic munda Ceres: est amor: est bromius:

Sunt & mora cruenta: & lentis vira racemis:

Et pendet iunco ceruleus cucumis:

Et tuguri cultos armatus falce saligna:

Sed non & vasto est inguine terribilis

Hæc alibida veni: fessus iam sudat aselus:

Parce illi: vestri delictum est asinus.

Nunc cantu crebro rumpunt arbuta cicadæ:

Nunc vere in gelida sede lacerta sedet.

Si sapias aestiuo recubans nunc proluē vitro:

Seruis cristallo ferre novos calices.

Eia age pampinea fessus regesce subumbra:

Et grauidum roscæ nocte caput stropheo.

Opa syrica. Omnis huius odusculi summa est. Hortatur Mœcenatē & socios ad voluptatem. insinuatq; quadam vtens. Cope Mœcenatis libere quæ a loco sic nominata græcie: apud Orchomenon Boetie: Sunt enim Cope iuxta cephyfum amhenæ qui lacum facit copiralem nominatum.

b. Syrica. quæ venerat ex syria.

c. Grata mitella. Fuit enim mitra: ornamentū capitis. primum apud mœcenios: deinde egyptij et syrij vsi sūt teo-
lte Hero. Virgi. Mœconia mentū mitra cinemq; madentē.

d. Crotalo. Crotalum instrumentum musici quo egyptij indeorum certimoniis utebantur: et quidem a kooos id est pulso denominarunt: nonnulli græcorum pro plauistro resonante posuerunt. Alitannulum ex ære factum qui ferro baculo percutiebatur: ad sonitū reddendū intellexerūt.

e. Ad cubitum id est quietem.

f. Raucos. sonoros.

g. Calamos: Fistulas quas ipse pulsabat.

h. Bibulo: Nam qui dormiunt videntur bibere sūsurrando in somno.

i. Cope: vasa vinaria.

k. Chordæ: Cytharæ.

l. Tridinia. Lecti erant: vel tridinia in quibus veteres comedebant.

m. Arundinibus: Quæ solebant apponi ad voluptatem.

n. Menalio: Arcadico id est quales solent esse in monte Archadico. vbi solebant pastores & fistulis canere et potest referri ad Euandrum quæ venerat ex archadia: vbi erat palatium et palatium condiderat.

o. Vappa: Vinum asperum & fetidum: & vappa dicitur vinum euaporatum id est quod am sit saporem.

p. Picata: nigra vel a pice. lege marcialem.

q. Corole: Dicuntur a choro & sic a corona. Cecropio apud Himetum montē Atheniensem: solent ad eile apes.

r. Lutea: rubicunda apud Euc. mollia luteola.

s. Achelois nympha fuit ab acheloi. Filie enim acheloi dicuntur sirenes: vt idem Virgi. alibi. Iuenum cantus variis Acheloia proles.

t. Fascina: canistrum & calathus:

v. Bromius: Cognomē bacchi est a bromo quod est consumo. vino enim moderate sumpto omnes humores repelluntur.

x. Tugurium: Casa pastoralis est.

y. Custos: priapus.

z. Saligna: ex salice facta.

a. Alibida. priape alibidibus apud quos in venera-
tione est.

b. Illi: asello.

c. Vestri: Quod habetur ex vobis.

d. Aestiuo: Optimo & apto tempore estatis.

e. Vitro: Cyatho vitreo.

f. Stropheum: coronam.

De Copia Et Hortulo

Formosū: tenere decerpēs ora puellā.

Ah pereat cui sunt prīscā supercilla.

Quid cineri ingrato seruas bene olentia feta?

An necoronato vis lapide ista tegi?

Pone merū: & talos: pereat qui crastina curant.

Mors aurem vellens: viuite ait venio.

g Decerpēs, accipies. h Prīscā. peccant. Mi quāto
uant grauitat m: vt prīscī nostri habuere. i Cineri
to. Nihil sentiēt. Alibi idē Virg. in vi. gnei. Flebant & d
neri ingrato suprema ferebant. Solebant enim sepulchra
vng nris & floribus odoriferis spā gere antiqui. quod te
stat Tibullus dicens: Illic quas mittit diues Panchaia me
ces goi que arabes diues & Assyria. k Pone. Para &
funde vinum. l Curat. qui seruat voluptatem ad cras
stinum diem.

P. V. Maronis hortulus.

P. V. Maronis hortulus.

Adeste musae: maximī proles iouis.
Laudem feracis praedicemus horti.
Hortus salubres prabet corpori cibos:
Variosq; cultus saepe cultori refert.
Holis suaue: multiplex herbae genus.
Vuas nitentes: atq; foetus arborum.
Non deficit hortis: & voluptas maxima:
Multisq; commixta modis iucunditas:
Atq; strepentis vitreus ambit liquor.
Sulcoq; ductus irrigat riuus sara:
Flores nitescunt discolore gramine:
Pingunt terras gemmeis honoribus.

Apes susurro murmurant gratæ leni!
Cum summa florum: vel nouos rores legunt.
Foecunda vitis coniuges vltimos grauat
Textas vt inumbrat pampinus harundines.
Opaca praebent arbores umbracula:
Prohibentq; densis feruidū solem comis.
Aues canoros garrulæ fundunt sonos.
Et semper aures cantibus mulcent suis.
Oblectat hortus: auocat: pascit: tener:
Animoq; moesto demit languores graues.
Membris vigorem reddit: & visus capit.
Refert labori plenior gratiam.
Tribuit colenti multiforme gaudium.

P. V. Maronis rosa.

Ererat: & blando mordentia fri
 gora morfu:
 Spirabat. croceo mae reuecta dies
 Strictior aëos præcasserat aura iugales:
 Aestiferum suadens anticipare diem.
 Strabam riguis per quadrua cōpita in herbis:
 Maturo cupiens me vegetare die.
 Vidi coneretas per gramina fessa pruinas.
 Pendere: aut holerum stare cacuminibus:
 Caulibus: & patulis teretes colludere guttas:
 Et celesse aquæ pondere tunc grauidas.
 Vidi pastano gaudere rhosaria cultus:
 Exoriente nouo Rosida lucifero.
 Rara pruinosis canebat gemma fructis:
 Ad primos radios interitura die.
 Ambigeres rapet: ne rosas tunc aura rubore:
 Andaret: & flores tingeret orta dies.
 Ros vnus: color vnus: & vnum manet: duorū:
 Syderis & floris: est domina vna venus.
 Forsan & vnus odor: sed celsior ille per auras
 Diffilatur: spirat proximus iste magis.
 Cōmunis paphiz dea syderis & dea floris:
 Præcipit vnus muricis esse habitum
 Momen tū intererat: quo senascentia florum:
 Germīna comparibus diuiderent spatijs.
 Hæc viret angusto foliorum tecta galero.
 Hanc tenui folio purpura rubra notat.
 Nec peperit prima fastigia calsa obelisci:
 Mucronem absolvens purpurei capitis.
 Vertice collectos illa exinuabat amictus:
 Iam meditans folijs se numerare suis.
 Nec mora ridentis calathi patefecit honor.
 Prodans inclusi semina densa croci.

Hæc mō, quæ toto cumulauerat igne comarū:

Pallida collapsis deseritur folijs.

Mirabar celerem fugitiua ætate rapinam:

Et dum nascuntur consenuisse rosas:

Ecce & defluxit rutili coma punica floris:

Dum loquor: & tellus tacta rubore micat:

Tot species: xantosq; ortus: variosq; nouatur:

Vna dies aperit: conficit ipsa dies:

Cōquerimur natura brevis qd gratia flore est.

Ostentata oculis ilico dona rapis.

Quā longa vna dies: ætas: tam longa rosarum:

Quas pubescentes iuncta senectæ premit.

Quā modo nascentē rutilus conspexit eous:

Hanc rediens sero vespere vidit anum:

Sed bene quo paucis licet interitura diebus

Succedens æuum prorogat ipsa suum.

Collige virgo rosas: dū flos nouus: & noua pite

Et memor esto aut sic properare tuū. (bes.

Ererat opusculū Vir. de rosa: i quo vtrigles hori
 tas ad voluptatē percipiendā: & pariter viros i
 telligere possumus erudiri: ad gratis sue cōmo
 da percipiendā: ita em̄ pulchritudo & virginū de
 cus præterit: & breue ipis sortitū sunt. sicut rosa
 quæ mane apra: & viuacitatē ostēda. peracto die ligunda
 & fragit vero rubore deperdito apparet. Verūp̄ veris:
 quo dia. florēt. Reuēcta: reducta. Croceo: purpureo po
 pter aurore: rubore. Strictior: quia noctes sūt breuiiores.
 Anticipare: an capere. Quadrua: qdrata. Riguis: aspe
 ris. Vegetare: viuaciorē me esse. Pruinās: rores. Grami
 na: herbas. Guttas: cōgelatas. Grauidas: caules opp̄sios
 pruinis. Pestū oppidū i cāpania ab idē dñi sūt rosarū. sic i
 geor. Biseriq; rosaria pesti. Lucifero: stella matutina. Cæ
 bar: albescebat. Rosida: plena rore. Ad prios radios qz
 qñ sol orit rosa liq̄ta. Duorū: aurore & floris color vnus
 ille: color floris dea. Venus dea floris & stelle. Murex cō
 chile: quo tingit purpurā hæc rosa. Galeo: appellat gale
 rū illa folia qbus vestit rosa. Obeliscus: amicus Marcellū
 nus dicit: obeliscū lapidē asprimū i figura metē cuiusdam
 sensu a. perire i celsū cōsurgentē eē. & vt radiū i miteur
 paulatī gracilescētē: ip̄eq; qdrata i uertice pductū augustū
 manuq; artificis leuigatū: ad cuius similitudinē rose ip̄ius cuba
 rē: n̄ hic poeta obeliscū appellat. rosa videt obeliscū anteq;
 appat. Mucronē: cuspidē. Illa: alta rosa explicabit amī
 ctus folia: q sūt tanq; amictus. Meditās cogitans. Rosa
 qñ est apra vt calathus ridēs idēst letus. Rutilauerat: iplē
 duat: sed facta ē pallida. Punica: rubicūda. Rubore:
 rosarū. Nouatus nouatiōes. Iūcta: cōiuncta & vidna.
 Acuum suū quia rosa viuē lōgo tpe noie & fama atq;
 gloria. Qui. in amoribus: Vēturū memores iam tūc estoēs
 tenect. Sic nullū vobis tempus abibit mens.

De vino & venere.

Nec veneris: nec tu vini capiari amore:

Vno namq; modo vina venusq; nocent.

Vt venus emergat vires: sic copia vini:

Et tenet gressus: debilitatq; pedes.

Multos cæcus amor cogit secreta facerē.

Arcanum demens detegit ebrietas.
 Bellum sepe petit ferus exitiale cupido:
 Sapem manus: it idē bachus ad arma vocat.
 Perdidit hortendo troia venus improba bello.
 Et lapit has bello perdis iacche graui
 Deniq; cū mientes hominū furia sit vterq;

Et pudor: & pbitas: & metus omnis abest:
 Compeditus venerē: vinculis constringe lyami
 Nec te muneribus lædat vterq; suis:
 Vina sitim sedant: natis venus alma creandis:
 Sed fines horum: transiuisse nocet.
 De liuore.

Litor tabificum malis venenum
 Intactis vorat ossibus medullas.
 Et totum bibit artubus cruorem.
 Quod quisq; furit inuidetq; sorti:
 Ut debet sibi poenas semperq; ipse est.
 Testatur in gemitu graues dolores:
 Suspirat gemit: incutitq; dentes.
 Sudat frigidus intuens quod odit.
 Effundit mala lingua virus atrum
 Pallor terribilis genas colorat.
 Infelix macies renudat ossa.
 Non lux non cibus est suavis illi.
 Nec potus iurat, aut sapor lyæ.

Nec si pocula Iupiter propinet.
 Atq; hæc porrigat, & ministret hebe.
 Aut tradat ganymedes ipse nectar:
 Non somnum capit: aut quiescit vnquã;
 Torquet viscera carnifex cruentus.
 Vefanos tacitos mouet furores;
 Intentas animo faces erinnyes.
 Et talis Titij quo vultur intus
 Qui semper lacerat comesti mentem:
 Viuit pectore sub dolente vulnus.
 Quod chironia nec manus leuaret.
 Nec phœbus, soboles ve clara phœbi:
 De cantu syrenarum.

Syrenas varios cantus acheloia proles;
 Et solis: miseros ore eiere modos.
 Illarum voces: illarum musa mouebat:
 Omnia quæ thimale carmina dulcis amat:
 Quod tuba: qd' lyui: qd' cornua rauca fuerit
 Quodq; foraminibus tibia mille sonat.

Quodq; leues calami qd' suavis cantat & aedō:
 Quod lyra: qd' cytharæ: qd' moribundus olor:
 Illeceos nautas dulci modulamine vocis:
 Mergebant atrox fluctibus ionis.
 anguine sisyphio generatus magnus vlysses
 Et totos solida præstitit arte lyoz.

Eneidós

In leuicæta socorum callida cires:
Atq; suas victis præbuit ipse manus.
Transiuit scopulos: et inhospita littora cassis:
Illipræcipientes dissiluerè freto.
Sic blandas vocis notas: ac carmina vicit.
Sic tamen exitio monstra canora dedit:

Eiusdem

Clarus inoffenso redibat lumine titan:

Letificusq; dies erat omnibus æthere puro.
Vosq; simul iuuenes animis: & voce fauentes
Concelebrate diem votis foelicibus alnum:
Prosper vt is semper redeat: vatiq; quot annis
Almenidæ referam alacres sua mantua vati.

De fortuna.

Fortuna potens: tantum
Iuris atrox quæ vendicas:
Euertis quæ bonos: elegis improbos:
Nec seruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus.
Fortuna innocuos cladibus afficit:
Iustos illa viros pauperie grauat.
Indignos eadem diuitijs beat.
Hæc aufert iuuenes: & retinet senes:
Iniusto arbitrio tempora diuidens.
Quod dignis admittit transit ad impios:
Nec discrimen habet: rectaq; iudicat:
Inconstans: fragilis: perfida: lubrica.
Nec quos clarificat perpetuo fouet:
Nec quos deferit perpetuo premit.

De Aetatibus animalium.

Etates aialiu Orphe. Ludus Erum. Herculi ix

Per binos decies q̄ nouē super exit in annos
Iusta senescēte: quod ad implet vita viros.
Hos nouies superat viuēdo garrula cornix:
Et quater egreditur cornicis sēcula cæuus:
Alipedem ceruum ter vicit coruus: & illum
M̄ultiplicat nouies phoenix reparabilis ales:
Quā vos p̄petuo decies peruertitis æuo
Nymphæ hamadriades: q̄rū lōgissīma vita ē,
Hac cohibet fines viuacia sata animantū,
Cætera secreta nouit deus arbiter æui:

De Orpheo.

Threicius quondam vates

Fide creditur canora
Mouisse sensus tria serarum: al's fratrum
Atq; omnes tenuisse vagos:
Et surda cantu concitasse saxa:
Suauī sono testudinis
Arbores secutæ vmbra ferūt pr̄buisse vatē
Sed placidis hominum dictis
Fera corda mitigauit:
Doctaq; vitam vocē temperauit.
Iusticiā docuit: cōctu quoq; cōgregauit vnos
Moreq; agrestes expoliavit orpheus:

De Iudo.

Spere ludum: versat mentes vesana libido.
Fraude carere graues: ignari credite doctis:
Lusuri nūmos: animos quoq; pōnere debent.
Ira sine eiq; victos placet optime frater.
Ludite secure quibus est as semper in archa.
Si quis habet nūmos veniens exhibet inanis.
Lusori cupido semper grauis exitus instat.
Sancta probis pax est: irasci desine victus.
Nullus ubiq; potest fœlici ludere dextra.
Initio furis ego sum tribus addita quarta.
Plecte truces animos: vt vere ludere possis:
Ponite mature bellum p̄cor: iraq; cesser.
Monastica de erumnis Herculis.

Prima cleonē tolerata erumna leonis:
Proxima lerneam ferro: et facē cōtudit hydrā.
Mox erymantheū vis tertiā petculit aprum.
Aeripedi quarto tulit aurea cornua cerui.
Stymphalidas pepulit volucres discriminē gnto
Threiciam sexto spoliavit amazona baltheo.
Septimā in augeis stabulis impesa laboris.
Octauo expulso numeratū a doræ tauro.
In diomedeis victoria nona quadrigis.
Gerione extincto decimā dat hiberia palmā.
Vndecimū malā hesperidū distracta triumphū
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

De Laboribus Herculis.

De Herculis Laborib' Musarum Inuentis.

Ompellit nemeæ
primum virtute
leonem.
Extincta ē anguis
q̄ pullulat hydra
secundo.

Tertius euictus sus est eryman-
thius ingens.
Cornibus auratis ceruū necat
ordine quarto.
Deiicit horrifono quinto stim-
phalidas arcu.
Abstulit hyppoliti sexto sua vin-
cula vitæ.
Septimus augæi stabulum labor
egerit vndis.
Octauo domuit magno luctas-
mine taurum.
Tunc diomedis equos nono cū
rege perempto.
Geryonem decimo triplici cū
corpore vicit.
Vndecimo abstractus vidit nos-
ua cerberus astra.
Postremo hesperidū victor tulit
aurea mala,

P. Virg. Maronis de musarū inuentis.

Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone ihalia.

Dulciloquis calamos eutherpe flatib⁹ vrget:
 Terpsicore affect⁹ cytharis mouet: impat auget
 Plectra gerēs erato saltat pede: carmie tyvltu:
 Carmina calliope libris heroica mādar,
 Vrania poli motus scrutatur & astra:
 Signat cūtra manu: loquiq⁹ polyminia gestu,
 Mentis apollinae vis has mouet vndiq⁹ musas
 In medio residens cōplectitur omnia phœbus,
 Clio historias inuenit: melpomene tragædias
 Thalia comoedias: eutherpe tibias: terpsicore

Psalteriū: eratho geometriā: calliope litteras,
 Vrania astrologiam: polyminia rhetoricam,
 De Sue: & Serpente enigma.
 Sus iuuenis serpens: casu venere sub imo:
 Sus iacet extinctus: serpens pede: at ille veneno:
 Anguis aper iuenis pereit in vulnere: morfu:
 Hic fremit: ille gemit: sibilat his moriēs.
 Sus serpens iuuenis pariter periere vicissim.
 Dēte perit iuuenis: serpens pede: porcus ab ictu:
 P. Virg. Maronis de speculo.

Redditur effigies: liquidaq⁹ uen /
 in vnda.
 Qualis in aduerso speculorū cer /
 nitur orbe.
 Formam pura refert oculis spe /
 ctantibus nuda:
 Quales obiecti speculi fulgore videntur:
 Fontis aqua redeit simulachra imitātia verū.
 Qualia leue refert speculi cū cernimns aqtor.
 Exprimat oppositas in mollibus vnda figuras.
 Leuati quales speculi nitor ipse remittit.
 Apparet mendax illi mihi fronte figura:
 Qualem reiecat speculi nitidissimus orbis.
 Vnda quieta refert alto de gurgite formas:
 Ac veluti speculū nitido splendore coruscans.
 Spectanti faciē mundissimus assimulat fons:

Sicut in opposito speculi solet aequore cerni.
 Forma repercussus liquidarum fingit aquarū.
 Qualis purifico speculorum ex orbe reducit.
 Fontibus in liquidis: simplex generat imago:
 Ut solet e speculo facies splendente referri.
 Effigies liquido respondet ab aequore fontis.
 Qualis & a speculo simulatrix vnda resultat:
 Effingit species purissimus humi aquarum:
 Palma velut speculi viuas imitantia formas.
 Fonte repulsatur depicta iuentis imago:
 Ceu leui in speculo solet apparere figura.

Mira Virgili
 versus experientia.

bb 4

Mira Virgilij Versuum Experientia

Qua ratis egit iter iuncto boue plaustra trahūt:

Postq̃ tristis hyems frigore iūxit aquas.

Sustinet vnda rotā patula mō peruia puppi:

Vt concreta gelu marmoris instar habet:

Quas mō plaustra p̃mit vndas: ratis añ secabat

Postq̃ brumali diriguere gelu.

Vnda rotā patit: celerē nūc passa carinam:

In glaciem solidam versus vt annis abitt:

Qua solita ē ferre vnda rates: fit puia plaustris.

Vt stetit i glaciē marmore versa nouo:

Semita fit plaustro: q̃ puppis adunca cucurrit:

Postq̃ frigoribus bruma coegit aquas:

Orbita signat iter: mō qua cau⁹ alueis exit:

Stringit aquas tenues vt glacialis hyems.

Amnis iter plaustro dat qui dedit añ carinā:

Diruit vt ventis vnda fit apta rotis.

Plaustra boues ducūt: q̃ remis acta carina est.

Postq̃ dirigit: crassus inane liquor:

Vnda capax rariū: plaustris iter algida prabet:

Frigoribus sauis vt stetit amnis iners.

Plaustra viā carpūt qua puppes ire solebāt:

Cum frigus boreas obstupescit aquas.

Mira Virgilij experientia.

Thaumantis proles varianti veste figuras:

Multicolor picto per nubila deuolat arcu.

Iris & insigni decorat curuamine coelum:

Cum sol arduentes radios in nubila fecit:

Cum sol horrifico nimbos fulgore repleuit:

Apparet varij radijs distincta coloris.

Clara sub æthereis fulget thaumantia proles

Nubibus: vt radijs pluuiū sol attingit hymbet:

Et picturato coelum velamine cingit:

Discolor æthereis apparet nubibus iris:

Postq̃ flāmi feri rapuerūt lumina solis:

Et coelum varijs miranda coloribus ornat:

Vmbriferas nubes radijs vbi contigerit sol.

Luce sub aduersa varios iacit vnda colores:

Dicit hæc iris picto spectantibus arcu:

Dum nubes radijs tetigit fulgentibus atris:

Phœbus: & aduerso lumen respēdui hymbet:

Tūc iacit insignes per nubila densa colores.

Mirifico nubes ambit thaumante creata:

Quas cū ex aduerso tetigit rota fulgida solis:

Tūc iris vario circumdat nubila cinctu.

Nuncia iunonis vario decorata colore.

Æthera nubificū complectitur orbe decorat:

Cum phœbus radios in nubē iecit aquosant:

Nubila cum phœbus perfudit lumine claro:

Tunc fit vt humor aquæ suffulgeat: atq̃ colore

Sub varia specie iaciat mirabilis arcu.

De Mira Virg. Experiētia. De. m. l. āni tēporib⁹. XI.

Cum radijs imbres: & aq̄rū pēdulus humor:
Frangitur: exiit quā grācia nominat iris.
Multorū insignis vario splendore colorum:
Iris habet varios subiecta luce colores:
Quā sol imbriferum fulgens de luce creauit:

Cum pepulit radijs obstantia nubila clāris.
Luce repentina tum sol impleuit aquosus
Aduersas nubes: effulget protinus iris.
Picta veste decens: Et multicoloribus alis:
De quattuor temporibus anni.

Vterq; nouū stabat tinctū florente corona.
Stabat nuda aestas: & spīcea ferta gerbat.
Stabat & autumnus calcatis sordibus vuis.
Et glacialis hyems canos hirsuta capillos.
Vere sinum tellus aperit: floresq; ministrat.
Tēpore solis āger mellis fert pinguis opimas:
Fœcūdōs autūne lacus de vitibus implet.
Vis hyemis glaciē currentis alligat vndas.
Frigoribus pulsīs nitidū ver æthera mulcet.
Scindit agrōs æstus phœbeis ignibus ardens.
Autūno dat hyems mixtū vicīna tēporem.
Albentes hæc durat aq̄s: & flumina necit.
Ver pingit vario gemmātia prāta colore.
Ignea venit agrōs culmīs cerealibus æstas.
Vitibus autumnis turgentes detrahīt vuās.
Frigidus hyberno gaudi⁹ niuēq; il⁹ æther.

Vere ven⁹ gaudet florentibus aurea sertis:
Flaua ceres æstatis habet sua tempora regna.
Vinifero autūnus sūma est tibi bacche prās.
Imperium sæuis hyberno tēpore ventis.
Vere grauis fundit tellus cum floribus herbas:
Frugiferas aruis fert æstus torrida melle.
Pomifer autūnus tenero dat palmite fructum:
Mox hyems hybernīs albescit opera pruīnis.
Vere notū ætis decorantur floribus arua.
Et riget cœliuis hirsutus campus aristis.
Labra per autūnū musto spumātia feruent:
Erponunt frondes hyemalī frigore siluæ.
Ver placidum vario necit de flore coronas:
Spīcea ferta gerit calidissima solibus æstas.
Tēporaq; autūno tingunt ruā bacche racimīs.
Tristis hyems montes niueo velamine vestit.

De quattuor anni tēporibus Ortu solis

Ver agrum nitidū gēmis stellantibus ornat:
 Et feruens ætas pinguissima frugibus arua.
 Mox autumnali redolet uindemia foetu:
 Frondem? male nudat hyems: amnesq; rig e
 Purpureos flores hum? effert vere cor? (scūt
 Et ceres? donis horrescūt arua p æstū. (mātī:
 Bacche tuo tempus fluit autūnoq; liquore:
 Obtegitur tellus p frigora veste nivali.
 Vere repet pīto zephyris spirantibus aer.
 Decrescūt celeres æstiuīs ignibus amnes:
 Tēperies autumnæ fluit tua nectare dulci.
 Perq; hyemē lentus cœlo niuis aduolat imber.
 Veris honos tep idī floret: vreret omnia rident.
 Arua sub æstiuīs nudāt torrentia labris.
 Vite coronatas autūnus degrauat vīmos:
 Decutit ipse rigor syluis hyemalis honorem:
 Flore solum vario depingit odoriferum ver.
 Falciferaq; deam mēsses remorant in æstu:
 Dat musto grauidas autumnus pomifer uvas:
 Scythonia gratalis hyems nīue cana fenescit.
 P. Virgī. Maronis de ortu solis.

Cum sol igniferos currus e gurgite magno.
 Sustulit: & daris astra fugauit equis.
 Nox abit astifero velamine cincta micanti.
 Et redigit stellas: exoriturq; dies:
 Emicat oceano phœbi rora clara relicto:
 Illustrata nitent lumine cuncta suo.
 Aurea fulgebat roseis aurora capillis:
 Et matutino rote madebat humus.
 Tethyos vnda vago cū prosilit aequore titā:
 Flammiferos vultus ore micante ferens.
 Exorīt phœbus perfundēs luce nitentis:
 Et maria: & terras: stelliferumq; polum:
 Astraq; cesserunt fulgentia crinibus aureis:
 Et mox sydereas oculis atra faces.
 Sol oriēs: cursusq; suos e gurgite tollens
 Oceano: claro reddidit orbe diem:
 Flāmiferūq; iubar: terraq; poloq; reduxit:
 Et pepulit radijs astra repente suis.
 Memnonis vt genitrix ifecerat humida cœlū:
 Et roseis manibus sydera dispulerat.
 Phœbus aīlantheis e fluctibus aureus orbē:
 Sustulit igniferum: luxq; diesq; redit.
 Preuia flāmiferi cursus aurora rubeat:
 Extruleratq; alto gurgite phœbus equos.
 Noctiuagosq; simul radijs vagantibus ignes:
 Depulerat cœlo: reddideratq; dies.
 Vix aurora suo rubefecerat æthera currus:
 Summaq; canebat roribus herba nouis.
 Prosilit emedij candens rota tethyos vndis:
 Et vaga cesserunt sydera solis equis.
 Surgit ab oceanoj tithoni fulgida coniunx:
 Et veste ab rosea subruit ipsa pedes.
 Tū phœbus radijs nitidū fulgentibus orbem:
 Depulit: et tenebris: noxq; peracta fuit.
 P. Virgī. M. Delittera. y.

AVrora oceanū croceo velamīe ful-
 gens
 Liquerat: & biugis vecta rube-
 bat equis.
 Luce polum nitida pfundit cans-
 didus orbis.

Et darum emicuit sol oriente iubar.
 Rosida puniceo palantias exit amictus:
 Astrigerum inficiens luce oriente polum:
 Sol insigne caput radiorum ardesite coronat:
 Promit ab aequoreis tethyos ortus aquis.
 Extulit oceano caput aureus igniferum sol:
 Fugerunt toto protinus astra polo.
 Concessere deo tenebræ rebulq; colores:
 Lux iterum cunctis reddidit alma suis:
 Tithoni coniunx roseo sub lumine iubar:
 Inficit: & cœlum lutea sydereum.

De Littera y. Est et nō est. Signis celestib⁹. xii

Littera pythagoræ discrimine secta
bicorni.
Humana vitæ speciem præferre
videtur.
Nam via virtutis dextrum petit
ardua callem.

Difficileq^{ue} aditum primum spectantib⁹ offert:
Sed requiē præbet fessis in vertice summo.
Molle ostendit iter via lata: sed vltima meta
Præcipitat captos: voluitq^{ue} per ardua saxa.
Quisquis enim duros casus virtutis amore
Vicerit: ille sibi laudemq^{ue} decusq^{ue} parabit:
At qui desidiam: luxumq^{ue} sequetur inertem:
Dum fugit oppositos incauta mente labores.
Turpis inopscq^{ue} simul miserabile trāsigit auct.

P. Virg. Maro. Est & non est.

St & nō: cūcti monasyllaba nota
frequentant.
His demptis nihil est hominū qd
sermo volutat.

Omnia in his & ab his sunt oīa: siue negoti:
Siue oci quicq^{ue} est: seu turbida siue quietis:
Alter utro pariter non nuncq^{ue}: sæpe scoris:
Obstunt dubijs: vt mores ingeniumq^{ue}:
Est faciles vel difficiles contentio naeta est:
Si consentitur: mora nulla interuenit: est est:
Si controuersam dissensio: subijciēt non:
Hic fora dissulant clamoribus: hinc furiosi
Iurgia sunt circi cuneati hinc læta theatr.
Seditio: & tales agitat quoq^{ue} curia lites.
Coniugia & nati cū patribus: ista quietis
Verba serūt studijs: salua pietate loquentes.
Hic etiam placidis schola consona disciplinis
Dogmaticas agitat placido certamine lites:
Hinc omnis certat dialectica turba sophorum:
Est lux: est ne dies: ergo non conuenit istuc.
Nā facibus multis aut fulguribus quotiēs lux
Est nocturna hominū: non est lux ista diei.

Est & nō igit^{ur} quotiēs lucē esse fatendum est.
Sed nō esse diē: mille hic certamina surgūt.
Hinc pauci multi quoq^{ue} talia cōmeditantes:
Murmure concluso rabiosa silentia rodunt.
Qual^{is} vita hē im: duo quā monasyllaba versant.

St & non. Denidet Dyalecticos & sophistas: q^{ui}
rum omnis sciētia nugax & vana est. Nec aliud
continet q^{uam} est & nō est: fatemur huiusmodi dis
putationibus ingenū reddi acutius: sed tamen
barbarius fieri. n primis autē effectum eorū ex
ponit. Inde Hypoteticū quendā syllogismum
adducit. b Cuncti mortales. c Hominiū illorū dya
lecticorum. d Oci quietis. e Alterutro vnū dicim⁹.
f Scoris. a se remotis & incognitis. g Obstunt ad
uersantur. h Vt mores. i sunt illorum sic & disputat.
i Si consentitur. s ab aduersario: k Subijciat. subiūgat:
& dicat aduersarius nō est verum: subito fient controuer
siē. l Cuneati. ad similitudinē cunei facti. m Coniu
gia: maritus & vxor agitant: hęc est & non sic & nati faci
unt cum patribus. n Consona: cōueniens. o Do
gmaticas. Dogma significat decretum: & iudiciū atq^{ue} deli
berationem. p Agitat. mouet lites. q Sophorum.
sapientum. r Est lux. Exemplum ponit hypoteticos
rum syllogismorum quorū species sunt quinque. Syllogis
morum dyalecticorum octo: & decē traduntur. Est lux ias
teris esse lucem: ergo est dies. Non est lux. i dies nō vi
detur dies. t Certamina: disputationes qualis. Vita ho
minum versatur in hīs monasyllabis est & non est.

P. Virg. M. De signis celestibus.

Rim⁹ adest aries: taurusq^{ue} insigni
bus auro:
Cornibus: & fratres: & cancer aq^{ue}
tile signū.
Tum leo terribilis veniens: atq^{ue} in
nuba virgo.
Libra subit: caudaq^{ue} animal quod dirigit icū:
Armatusq^{ue} arcu chiron: & corniger hircus
Fusor atq^{ue} simul: & fulgētī piscis in auro.
Proditor est helles: & pditor Europeus:
Et gemini iuuenes: et pressus ab hercule cācer:
Horrendusq^{ue} leo. segtur cū virgine sancta.
Libraq^{ue} lance pari: & violētus acumine cauda:
Inde sagittiferi facies senis: & capricornus.
Et qui portat aquā puer vniuer: et duo pisces.
Signorū princeps aries: & taurus: & vna
Tyndaridæ iuuenes: & feruida brachia cāceri:
Herculeusq^{ue} leo nemeæ pauor: almaq^{ue} virgo.
Libra iugo aquali pēdens: & scorpius acer:
Centaurusq^{ue} senex chiron: & cornua capri:
Et iuuenis gestator aquæ: piscesq^{ue} supremi.
Corniger astrorū ductor: taurusq^{ue} secundus.
Tum sydus geminū: & cancri gemētis imago.
Truxq^{ue} leo: & virgo q^{ui} spīcea munera gestat:
bb ii

De Signis celestib'. Summa Virgiliana. Priapeia.

Et libram quam caesar habet: chelaſq; minaces.
Atq; arcu pollens: & falſi gurgitis hircus:
Vrnaq; nymbiferi: piſciſq; nouiſſima forma.

Duxaries: & frons tauri metuenda minap.
Et leda ſoboles: & cancri torridus ignis:
Terribiliſq; leo: ſpeciesq; virginis alma.
Momentuq; ſequens: caudaq; timendus adunca
Hinc tendens arcu: liquidi caper aquoreis inde:
Troianuſq; puer: geminiq; ſub aethere piſces.
Nubigenu iuueniu vector: tauriq; truis frons.
Et proles duplex iouis: & nepa torrida flamis.
Aeſtifer inde leo mixta cu virgine fulgens.
Qua ſequitur libra: & violenta cuspide ſauus.
Semifer arcipotens: ſubit & capricornu aqſus:
Et cui nomina aquae faciunt: piſceſq; gemelli.

Corniger in primis aries: & corniger alter
Taurus: ite gemini: ſequitur qſ cancer aduſt:
Terribiliſq; fera ſpecies: & iuſta puella.
Libra ſimul. nigrucq; ferens in acumine virus.
Centauruſq; biſformis adest: pelagicq; puella.
Atq; amne fundens: & piſces ſyduſ aquoſum.

Cornigeri ductor gregis: europa qſ vector:
Et duo tyndarida: tu cancer ſole peruſtus.
Herculeaq; manu pſſus leo: & optima virgo:
Hinc trutinæ ſpecies venit: armatuſq; veneno
Scorpiuſ: atq; ſagittifer: aqreiq; caprifrons:
Quiq; urna gerit: & piſces duo ſigna ſub vno.

Principiu ſignis ouiu fator: inde iuueniuſ.
Progenies duplex: & aquarū cancer alumnus:
Preſſa ſub herculeis manib' fera: iuſtaq; virgo:
Libra ſubest: caudaq; ferens letale venenu.
Tu gemin' chiron: & corniger aquoris altu:
Dilectuſq; ioui puer: & duo ſydera piſces:

Dux gregi: & placidu padu ſil' athera taur'.
Germaniq; pares: & cancro ia comes aſtus:
Atq; leo primus labor herculis: & pia virgo:
Libra comes ſequit' minit' & ſcorpiuſ icu.
Et qui tela gerit: centaur': & aquoris hircus:
Deucalionis aquae: & piſcis extrema figura.

Velleris aurati fulget pec' aurea coelo.
zatus & amphion: cancriq; figura calentis.
Inſequitur leo ſauus: & alme virginis aſtru.
Hinc a quale iugum: caudaq; venenifer vna.
Centauruſq; minax arcu: & neptunia proles.
Quiq; refundit aquas: & piſcis vltimus ordo.

Versus Ouidij.

Qualis bucolicis: quantus tellure domanda:
Vitibus: arboribuſq; apibus: pecoricq; ſatiſq;
Aeneadum fuerit vates: tetraſticha dicent.
Cortineat quae quiſq; liber: lege carmina noſtra.

Summa virgiliana narrationis in
tribus operibus: Bucolicis: Georgis
cis: & Aeneida.

Pastorum muſam vario certamine promit.
Ruris ite dociles: cultura carmine monſtrat.
Arboribus vite: prole quoq; iungit oliua.
Pastorumq; palen: & curam tradit aquoru.
Tunc apu ſeriem: mellis & dona recenſet.
Aeneas profugus intrat carthaginis oras:
Conuiui ſeries narratur troica belli.
Tertius & complet narrantis ordine geſta.
Ardet amans dido fatum ſortita ſupremu.
Quint' habet tumuli varia ſpectacula patris.
Infernoſq; ditis manes: & regna pererrat.
Aeneas latium italas ſimul intrat in oras.
Intonat hic bellu tecti de culmine Turnus.
Euryalu & niſum deſſet cu matre iuuentuſ:
Palanti exitium: & turni deludiu orſuſ.
Euander vrbuſq; ſimul multoru funera deſſet:
Mezentii interitus canitur: poſt funera lauſi.
Vlt de hinc ſentur telo maſtata camilla.
Turni vita fugit infernas moeſta ſub ymbraſ:

Publij Virgilij Maronis.
Ad priapum.

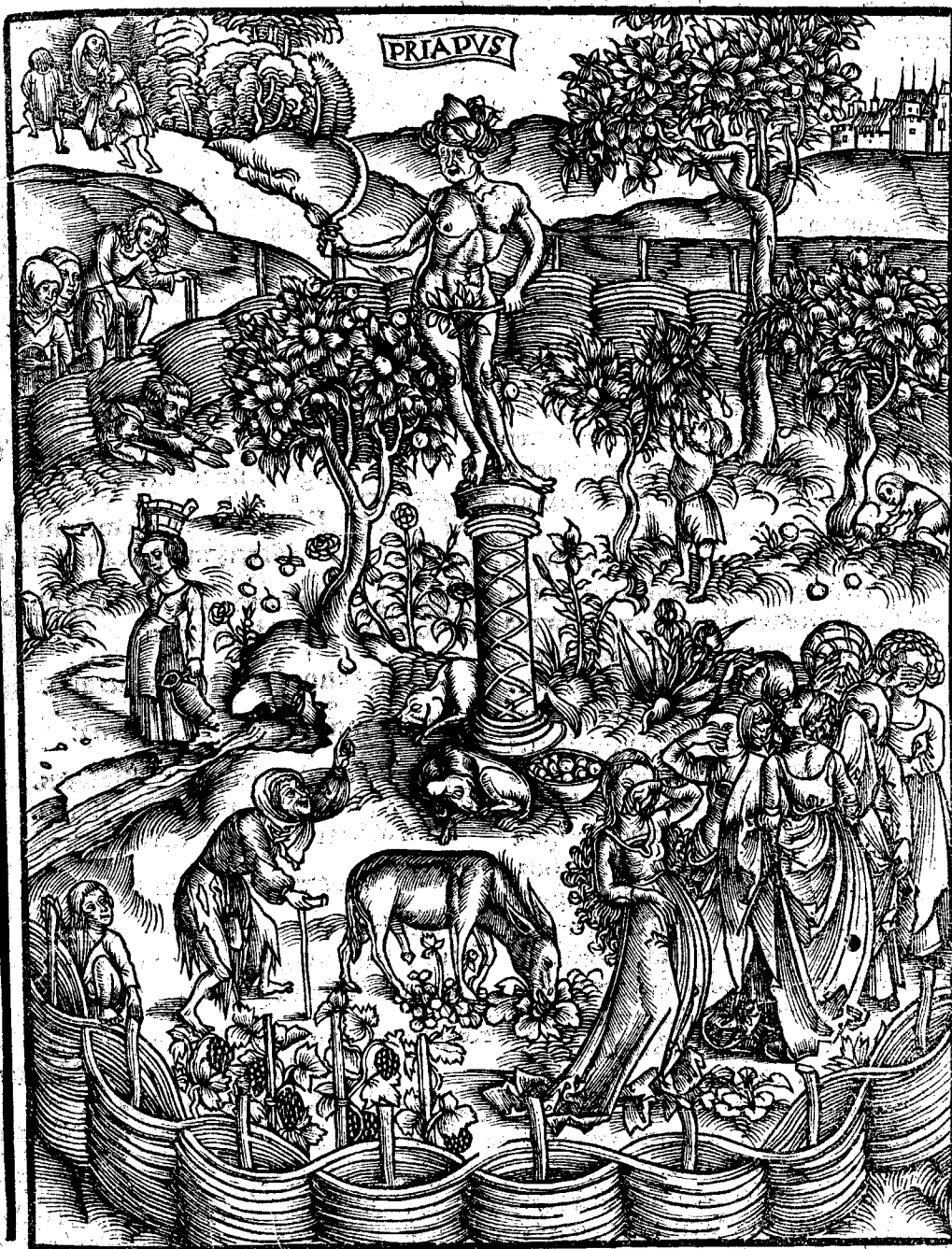

Arminis incompti luſus lecture
procaces:
Conuenientes latio pone ſupercilium.
Noſſoror hoc habitat phoebi: no
veſta ſacello

Nec quae de patrio vertice nata dea eſt.
Sed ruber hortoru cuſtos membrorioſior aquo:
Qui tectum nullis veſtibus iguem habet:
Aut igitur tunicā parti praetende tegenda:
Aut quibus haec oculis conſpicias: iſta lege.

Ad priapum.

Ludens haec ego, teſtere priape.
Horto carmina digna: non libello
Scripſi non nimium laborioſe.
Nec muſaſtamen: vt ſolent poetae:
Ad non virgineum locum vocauit.
Nam ſenſus mihi: corq; deſuiſſet.
Caſtas pieridum chorum ſorores:
Auſo ducere mentulam ad priapi.
Ergo quicquid iſeſt quod ocioſus.
Templi parietibus tui notauit:
In partem accipias bonam: rogamuſ.

Ad cunctos probe indolis adolescētes:
expurgatio Sebastiani Brant: cur priapei
am præsenti opī nō inferuerit: ceptaq; impf
sorib⁹ illius carmina cōpleri prohibuerit.

Nearbitteris neue existimes candide puer:
abs re nos versus reliquos spurcissime priapeie
relecaste: fecimus quidem id consultiſſimo cō
silio. quippe quos nechyppolitus/nec belloro
phōtes: Nec maro quocq; ipse si ab inferis emer
geret: esset lecturus. Posset quidem forte: si tan

tum honestatis quantum latinitatis haberet: in
ter haud abiecta elegantie fragmenta quod di
ximus opusculum reputari: Verum enimvero
si sermonis elegantia: si verborum ornatus: si
vocabulorum utilitas: si queratur latinitas: re
periuntur mille alij auctores idonei: & rele
ctione digni: qui satisfacere huic rei satis suz
perq; poterunt. Neq; ea queratur latini
tas: per q; sedatur probitas: coinquinatur ca
stitas: collidetur honestas. Atq; ut paulo auda
cius loquar, id in primis constanter: ceteroq;

Elegia de obitu Moecenatis.

tercius asserere non formido (tam & si Seruij ad hoc minus astipuletur opinio) neutiq; tam foedum opus ex castissima Virgilij officina: sed ex spurcica alicuius patici othonis: tetricaq; prodijisse voragine. Atq; vt conijcere licet: ex turpissimi nebulonis catulli proluuie erupisse crediderim. Nam fieri non potest: vt is Maro: qui (eodem Seruio attestante) alioquin: & vita/ & ore & animo tam pbus fuerit: vt Neapoli/parthenias hocē virginalis appellaret vulgo. Quisq; quoties cunctis in operibus suis de venere etiam coniugali mentio intercidit: tam verecūdetamen/tam pudice/tamq; decenter rem edisecit: vt & virgines ipsas (modo absit improbus interpres) illud sine aliqua etiam erubescencia & legere & audire possint: in tam peruersū & reprobū sensum peruenerit: tantam ignominiam & labem in gloriam suam posuerit: vt abominabile istud: latrinisq; & ganeonib; idoneum opus priapeie edidisse: existimari possit: aut debeat. Cuiusquidem sanctissimi Maronis gloria (auctore macrobio) hęc est: vt nulli; laudibus crescat: nullius vituperatiōe minuatur. At dixerit mihi quispiam: vnde hęc noua intel sit religio? Num veteres priapeiam virgilianis codicibus inesse vetuerunt? Nū iuuenalis: Marcialis coqu; catull; tibull; ac pleriq; alij poetę ob id veniunt refutandi: eliminandi ve: quia obscena nonnunq; ponunt verba? Quibus ego ingenue respondere possem: nisi longius (q̄ volebam) me digressurum vererer. Neq; tamē iterea pueris quęq; horę tā pudendorū carminū auctorem: sed castissimos q̄sq; et si fieri potest: christianos poetas legendos audiendosq; suademus. Et vtest apud diuum Augustinum nostrum: in eo quem de ciuitate dei prescripsit librum: Virgilium propterea paruulū legat: vt videlicet poeta magnus: omniumq; præclarissimus & optimus: teneris ebibitus annis: non facile obliuione possit aboleri: secundū illd Horatij: Quo semel est imbuta recens: seruabit odorē testa diu. Ne igitur detestandus teterq; ille et graue olens priapeie fetor: puerorū animis of ficiat: corū cordibus imbiba: mētib; inhercat: Parcimus id circo tibi em tibi sancta iuuentus Et tenerę atati/moribus atq; bonis; Vnde priapeiā refecit a codice nostro Fadā abolere iuuat: iussimus esse procul. Digni hoc flāmis/ & edaci op; igne cremādū: Quā pueris tradi: publicitusve legi. Expedit o iuuenes: verba hęc nescisse pfecto Quę nebulo ille prax spurcico ore vomit

Incastū: impurū: tetrū: horrendūq; priapum Spernite: deferite: linquite: porriq; cite. Ille pudicitie contrari; amulus/ hostis: Morib; & castis ille inimicus atrox. Nil sanctū: dignū ve legi reperitis in illo: Nil quod non superis: displiceatq; bonis. Quis nisi corruptor iuuenū: ganeo: aut halo? Nō dedigne hoc legere ipbū op; (phāta: Hoc Cato damnasset: doct; pepulisset ab vrbē Hoc Plato: ppetuo dignū opus exilio. Ipe ego me puerū memini legisse pfanum: Atq; heu peiorē redditū ab inde/ gemo. Parce igit quisquis ope isto forte priapū Quaris: nō placuit hūc posuisse. Vale.

Elegia in Moecenatis obitū: q̄ dicit Virgilij cum nō sit.

Eslerā iuuenis tristi mō carmīa fasa Sūt etiā merito carmīa dāi (ta: Vt iuuenis deflēt; erat tā (da sen; candidus: & tam

Longius annoso viuere dignus auo:

Irreligata ratis nunq; defessa carina:

• Et redit in vastos semper onusta lacus. Illa rapit iuuenes prima florente iuuenta. Non oblita rapit sed tamen illa senes.

Nec mihi Moecenas tecum fuit vsus amici

Illius: hoc ergo conciliauit opus.

Fidus erat nobis nā propter cesaris arma: Caesaris & simile ppter in arma fidem.

Regis erat genus hætrusci tu cesaris almi:

Domicij Caldarini Veronēis Cōmētarij in. P. Virgi. Maronis Elegiā.

Eslerā iuuenis tristi mō carmīa fata. Nō opetū habem; cuius hęc Elegiā fuerit. Neq; enim Virgilio ascribi pōt ex dicēdi caractere: nec est alter auctor quē ea tēpestare existimem; scripsisse. Verum nō desūt q̄ lactantii firmiani op; dicāt. Eo em stilo versari videt: sūma tñ ois: vt Moecenatē laudet: piterq; filiū ipsius mortē defleat. b Iuuenis. C. Filiū mei q̄ imatura morte pempt; fuit. c Tristi seni. C. Moriēti q̄ iā diē suū obierat. d Vt. C. sicut. e Iuuenis. C. Filiū Moecenatis. f Annofo auo. C. In genere dixit neq; em Moecenas; auius lōgo tpe vixisse tradit: vñ quēpiā aliū lōgioris vitę hoīem notauit. Annofo antiquissimo. g Ratis. C. Rates trabes inculte appellant nauigio postea accommodatę sūt & p nauis; ponunt. Ratis Acherōtis. Carina appellat; trabes illa i fundo nauis quā circūtabule tanq; brachia affigunt; etiā p nauis; ponunt. h Vastos lacus. Flumis lethęi p quod charon animas trāsfert. i Tecū. O Moecenas nō habui familiaritatē illi; generis. k Amici illi; qm n̄ habui; fuetudinē. l Opus: Si habet p hāc epistolā de obitu filij Moecenatis eidē se factū amictū. m Regis hætrusci. q̄a Moecenas natus erat ex nobili stirpe ac regia Arethimorū. vnde & Horatius Moecenas attauis edite regibus;

Dextera Romana tu vigil vrbis eras.
 Omnia cum posses tanto tã carus amico:
 Te sensit nemo posse nocere tamen.
 Pallade cū docta phœbus donauerat artes:
 Tu decus: & laudes huius: & huius eras.
 Vincit vulgares: vincitq; peritus harenas:
 Littore in extremo quas simul ynda mouet.
 Quod discinctus eras animo q; carpit vno.
 Diluuij ac nimia simplicitate tua.
 Sic illi vixere quibus fuit aurea virgo:
 Quæ bene præcinctos post modo pulsafugit.
 Inuide quid tandem tunice nocere soluta:
 Aut tibi ventosi quid nocere sinus.
 Num minus vrbis erat custos: & cesaris obles.
 Num tibi nō tutas fecit in vrbe vias:
 Noctes sub obscura quis te spoliavit amante:
 Quis tetigit ferro durior ipse latus:
 Maius erat potuisse tamē: nec velle triumphos.
 Maior res maius abstinuisse fuit.
 Maluit vmbrosam quercū: nymphasq; canētes:
 Paucaq; pomosi iugera certa soli.
 Pierides phœbumq; colens in mollibus hortis:
 Sederat: argutas garrulus inter aues.
 Marmora meonii vincunt monumēti libelli:
 Viuitur ingenio: cætera mortis erunt.
 Quid faceret: defunctus erat comes impiger idē
 Miles: & augusti fortiter vsq; pius.
 Illum piscosi viderunt saxa pelori:
 Ignibus hostiles reddere ligna rates.
 Puluere in æmatio fortem videre philippi:
 Quam tener ille fuit: tam grauis hostis erat.
 Cum freta niliaca texerunt lata carina.
 Fortis erat circū: fortis & ante ducem.
 Militis æoi fugientis terga secutus:

ⁿ Vigil vrbis eras, custos: qm̄ cesare in bella concedente Moecenatē vrbis Romę custodē: & gubernatōrē relq;ssē cōstat. o Possenocere. Cōmēdat ex animi tranquillitate: et m̄fectudie q̄a de noie viciū voluit. p Pallade designat Moecenatē arub' liberalib' p̄stātissimis. Hinc. l̄atos semp

coluit: pariter rē militārē amauit: cūq; artis & dea passus est q̄ vulgares. p̄fates. r vincit. Oñdit doctrina Moecenatē: & rē p̄tia nō sanguis claritate p̄cipatū adeptū fuisse: atq; aliis p̄stātissimis placū. s Harenas. i. e. dicitur Moecenatē sapientē supare oēs gēmas & lapides p̄ciosos qui nascunt i mari. t Extremo. oriēte. Quid. Induitis collo lapides oriēte petitos. v Discinctus. Oñdit Moecenatē molli ac effemiatō fuisse corpē: verū magnanimitate & simplicitate vitę p̄stātissimū: q̄lis fuisse tradit & diluuij tēp̄tate in qua p̄ tpe & necessitate q̄sq; ad villę cultū nitēbat & oportunitate. Discincti em̄ hoies laxi ac molles & minime apti appellant. Hortensius discinctū hoīem & vnepotē & luxuriōsū appellauit. Cōtra cinctos illustres & oib' laborib' exercitatos: atq; expeditos intelligimus. x Aio tuo. i. magnitudine animi tui. y Diluuij. Quālis simplicitas fuerit tpe diluuij. z Sic vixere. Laudatū p̄nt a iusticia. a Virgo. Iusticia: q̄ vna cū pudicitia neq̄tā mudi relinquit. p̄dū est: nō cū fide vt multi scribūt dicitur. Iuue. in Sat. Credo pudiciā Saturno rege moratā. Postq; ad supos alitrea recessit. Hac comite atq; duce: p̄riter fuge re forores: & hoc cū de pudicitia loq̄ret. b Præcinctos. Industrios. c Inuide. Ad inuidos q̄ criminali sant ex corporis mollitie: ac dicit illā anīm prudentiā. cōpescit: sicq; nihil offuisse. d Solute aut tibi ventosi. Notat vestium tenuitatē q̄ v̄tos faciūt. Dicit tēpore q̄ gubernatōrē vrbis relicto ab Augusto Siciliā petēs: vrbē oī peditū rēo liberā fuisse. e Quis spoliavit. q̄ nemo te spoliā iū amante. f Ipse. Solent dictōes nō nūq; vacare: teste S. ruij) quoniam am Virg. Inq̄t. Nūc dextra ingeminās: nunc l' te sinistra: ille em̄ abidat. g Maius erat. Laudat Moec. natem: q̄a nō erat ambitiosus i desiderādis triūphib' cū p̄ otuisset habere tū ab illis se abstinuit quod quidē mai' fuit. h Nymphas: musas. i Iugera. Habuit em̄ h' ciugera in æquilis & his cōtent' ab Hora. fuisse phibet: nisi q̄ in edificiorū mole reprehendit: ex qua exulās in Sat. ius. & ipi Horatū agrū spectare poterat. k Pierides phœbū colens. Ipse Moegenas musas studiosissime venēbat aē Poetas. Vt Virgiliū. Horatiū. Propertij. l Argutas: Sonoras q̄ aues erāt in tuis hortis: vel aues poetas. intelligit. q̄ d. Moecenatē tem esse mirandū inter sonoro: poeta. m Meonii. Cōmēdat Moecenatē a poetica Meonii. Homerū. Nam varię fuerūt sentētię de ipsius patriā: Ephorus em̄ Cumeū dixit. Pindarus Smirnetē: & Chriū. Antioch' et Nicēd' Colo phoniū: Anstarcus et Dionysius Atheniensem. Aristoteles Hierē: nonnulli Salaminij. alij arg' aut cōtēdunt. Quid. Meonii: vñ est Aspicie Moenidē a quo ceu fonte penni: vatū p̄ntis ora rigant aq̄s. n Faciet. Facere poterat. o De punctus. Emeritus. p Plures. P̄i dicunt qui maiores sunt os excolūt. q Illū piscosi. Octau' vicit sextū Pompeiū bello nouali i mari siculo. Piscosi asperi: Piscosi em̄ dicit q̄ circa ipm̄ p̄montoriū propter aspera saxa optimi sunt piscos. r Pelori. Sūma est expromontoriū Sicilię aduersus italiā. Saxa pelori: nota: Moecenatū fuisse secutum Augustū i bello cōtra sextū Pompeiū p̄ aggrē et fratrē. et cōmissa pugna nō a calib' et itylla capte qua pelor' italiā respicit. s Ignib'. i. incēdere naues inimicorū. t Rates. f. Sextū Pompeiū. v Puluere i æmatio. Emathia nominat Thessalia ab Aemathio filio deucalionis. Puluere emathio. i. certa mē: nata et cōtra Cassiū et Brutū Meoenas Octauij secut' est. x Philippi. Campi Thessalię philippo rege denotati. y Tener. Secundū Senecā q̄ em̄ mollilimū dixit corpē etiā effemiatō. z Niliacę cōrine significat et illū secut' fuisse Augustū ad bellū actū cū habitū tū cōtra Anthoniū et Cleopatrē quā nauigiā seq̄bātē egyptiaca. vñ niliace dixit. a Circū. qm̄ erat ex et circū. Augustū erat sp̄ fortis. b Aeoī at nili esō erat ex orēte ipm̄ plures sāt secuti. Et Herodes rex iudeorū. Et Amathus Arabi: et Ptolemon ex ponto et Bess: et Philadelph' ex Paphlagoniā. Et glicē qm̄ Mydrates: ex comagena Amyncas: Licaon' ex Mauritania: et p̄ne totus oriens. c Secutus. Octauij victoria potitus est: de Anthoniō et Cleopatra. quā idē Anthontus. impio vrbis ornare pollicitus fuerat i stupri premiū. verū deuictus est. et Cleopatra Alexandriam vsq; ad Nilū caput aufugit.

Elegia de obitu Moecenatis.

Terminus ad nili dum fugit ille caput:
Pax erat: hæc illos laxarunt otia cultus:
Omnia victores Marte sedente decent.
Actius ipse lyram plectro percussit æfurno.
Postq̃ victrices conticuere tubæ.
Hic mō miles erat: nec posset fœmina Romā
Dotalem stupri turpis habere sui.
Hic tela in pfugos tantū curauerat arcum.
Misit ad extremas exorientis equos.
Bacche coloratos postq̃ deuicimus indos.
Potasti galea dulce iuuante merum:
Et tibi securo tunicę fluxere solute.
Te puto purpureas tunchabuisse duras.
Sum memor: & certe memi sic ducere thyrsos:
Bacchica purpurea candidiora niue:
Et tibi thyrsus erat gemmis ornatus & auro:
Serpentes hederē vix habuere locum.
Argentata tuos etiam sandalia talos:
Vixerunt certe: nec puto bacche negas.
Mollius es solito mecum tum multa locutus:
Et tibi consulto verba fuere noua.
Impiger alcidē multo defuncto labore:
Si memorant curas te posuisse tuas.
Sic te cum tenera lætum lu sisse puella:
Obli tum nō negiamq̃ erymatherui.
Vltra nunquid erat torristi pollice fusos:
Lenisti morsu leuia fila parum.
Percussit nebro te propter lydiā nodos:
Te propter dura stamina rupta manu.
Lidia te tunicas iussit lasciuia fluentes:
Inter lanificas ducere sepe suas.
Claua torosa tibi pariter cum pelle iacebat.
Quam pede suspensō percutiebat amor.
Quis fore credebat cū iā p̃mit̃ ipiger infans:
Hidros ingēres vix capiente manu.
Cum verenascentē tereret velociter hydram:
Frangeret imanes vel dyomedis equos.
Vel tribus aduersis cōmunē fratribus aluim.
Et sex aduersas solus in arma manus.
Fudit: & aloidas postq̃ dominator olimpi:
Dicitur in nitidum procubuisse bouem:

Atq̃ aquilā misisse suam: quæ quæreret equis:
Posset amaturo vina referre Ioui:
Valle sub idea dum te formosē sacerdos
Inuenit: & pressō molliter vngue caput.
Sic est victor amet, victor potiat in vml̃ ra:
Victor odorata dormiat in q̃ rosa.
Victorē victus metuat: metus imperat illi:
Membra nec instrata cernere discat humo.
Tempora dispensat vsus: & tempora cultus:
Hec homines: pecudes: hæc moderant aues.
Lux est: taurus arat: nox est requiescit arator.
Liberate merito feruida colla boui:
Conglantur aquæ scopulis se condit hirundo
Verberat & gelidos garrula vere lacus.

d Ipse Moecenas. e Fœmina turpis. Cleopatra met
retrix. f Dotalem. Quia in cōuiuio et crapulis: Antho
nius promiserat imperium vr̃b̃s. hic Moecenas in pfugos
egyptios fugientes quos pepulit vsq̃ ad orientē.
g Bacche. Verit̃ sermonē ad bacchum. Et colligere hinc
possumus ex poet̃e verbis: qui victorię & triumpho ipsē dē
interfuisse se dicit: Gallū poetam opus hoc scripsisse: quip
pe in cui⁹ corpus euphorbi et Piragorē ac Homerī et Ennī
aniam intrasse probat: verū fuerit sic vel ne incertum habeo
Quicūq̃ ille sit omnino refert. h Coloratos nigros factos
calore solis. Alibi Vir. in Geor. liij. Vsq̃ coloratis amnis de
uexus ab Indis. i Tunice. Vestes longe duas scilicet ve
steshabuisse eo tpe Thyrsos hastas p̃apinis inuolutis qui
bus in factis Bacchi & choreis utebantur. k Purpure
as. Purpura etiā repitur alba cū pprie sit rubra. l Vix
habuere locū. Propter multitudinē gemmarū seu serpentū
m Sandalia genus calciamētorū alborū quibus magni
viri utebant. n Tibi consulto. O bacche. o Noua
nō militaria sed dulcia & amoris apra p Impiger alcidē.
Verit̃ sermonē ad Hercule. o Defuncto qui euasit a
multis laboribus. r puella tenera: Quia habebat om
phalē cui⁹ fm Oraculum respōsum parere coactus erat dū
naugās i Aphricā: a quorundā ex amicis suis sp̃te effere
nundatus. illa ei iordāne meonorū. id est lydiarū reginē
filie fuit. q Nemeę laboris habito in sylua Nemea. ppter
mortē Leonis circa mōtē Tritonē & etiā in apro Hyman
theo Arcadię agros deuastante et mandatu erat vt cū vi
uum afferret. Morsu nā mulieres filando solet morderē fila
m Nodos. Quia omphale faciebat multos nodos causa
tuā. o Hercules: qm et tu idē faciebas. t Torosa. mēbro
sa ex duro amorē versus omphale. v Pede suspēso: qz
hercules suspēdebat pedē suū supra pedē amicę sicut sepi
nos fecimus. x Renascentē ppter fecunditatē capitis. y
Equos. Equos threici Dyomedis humana carne ven
scentes intremuit Hercules. z Tribus fratribus. Gētes
nē tangit qui insula Erichireā existēs tria corpōra habebat
et sic sex manus. a Aluim. ventrem. b Aloidas.
Ethim et Ephilatē Aloī filios. c Dñaror. Iupiter.
d Nitidū. clarum diē. Hoc scōm mōrē Thracę quę quid
tas dies et foelices candido lapillō denotabāt. e Refere
Ioui. Quia voluit habere Ganimedē. f Formosē. o Ga
minedēs. g Sacerdos. Fecit em̃ ipsum sacerdotē in Ida
sylua. h Potatur. Moecenas amica sua. i In vmbra
id est in ortis suis. k Rosa. Peltana maioris odorū seu
cundū mōrē antiquū lectos: etiā anaditeria ex rosarū foliis
cōficebāt ad suauitatē spirandā: Vt et de principe Antho
nio Helius Lampridius refert. l Dispensant diuidunt et
ordinant: omnia fieri solent scō m ordinem temporis.

Cæsar amicus erat poterat vixisse solutus
Cum iam Cæsar idem quod cupiebat erat.

Indulgit merito: non est temerarius ille:
Vicinus; Augusto iudice dignus erat.

Ergo saxa parens postq̃ scyleia legit:

Cyaneosq̃ metus iam religanda ratis.

Viscera disiecti mutauit arietis agni:

Oetas: & succis amne perita suis:
His te Mœcenas iuuenescere posse dicebat:

Hæc utinam nobis colchidos herba foret.
Reddit arboribus florens renitentibus ætas:

Ergo non homini quod fuit ante redit.

Viuacesq̃ magis ceruos decet esse pauentes:
Si quorum in torua cornua fronte rigent.

Viuere cornices multos dicuntur in annos.

Cur nos angusta conditione sumus?

Pascit auroræ tithonus nectare coniunx:
Atq̃ via tam tremulo nulla senecta nocet.

Ut tibi vita foret semper medicamina sacro:

Te vellem auroræ complacuisse virum.
Illius aptus eras croceo recubare cubili.

Tu dare purpurea lora regenda manu.

Tu mulcere iubâ: cū iam torisset habenas:
Procedente die respicientis equi.

Quæsiuere tori iuuenē sic hesperon illum

Quæ nexum medio soluit in igne venus.

Quæ nūc in fuscis placita sub nocte nitentem:
Luciferū contra currere cernis equis.

Hic tibi coritium casias hic donat olentis:

Hic & palmiferis balsama missa iugis.

Nūc p̃cium candoris habes: nūc reddi t̃vmbri:

Te sumus obliti decubuisse senem.

Ter pylū fleuere sui: ter nestora canum:

Dicebant tamē hunc nō satis esse senem.

Nestoris annosa vicissēs secula: si me

Dispensante tibi stamina nempe forent.

Nunc ego quid possum? tellus leuis ossa teneto

Pendula librato pondus & ipsa tuum.

Semper serra tibi dabimus: tibi semper odores.

Nō unq̃ sitiens: florida semper eris?
Sic est Mœcenas fato veniente locutus:
Frigidus & iam tum moriturus erat.

in Cæsaramicus erat: Concludit in laudem Mœcenatis
nil fuisse quod a cæsare impetrare nequisset: Amicus erat cæsari par ad oia et vota. n. Indulgit: gessit morem ei.
o Saxa parēs: Iason legit id ē nauigat. De Iasone loquitur
Ergo saxa laudar: & ipm Iasonis cōparatōe. Et Aesonis
ad iuuentutē reuocari: ac dicit eo mō reuocari ad iuuentutē
Mœcenatē debuisse. o Parēs. Medea mī ob filios q̃s hā
buerat ex Iasone. p. Cyaneosq̃ met. Symplega deserta
ei denotat vltra pontū intra se scopulū puerētes. q. Ariē
tis significat. Medea postq̃ ad Ialchon vrbe peliē regē puenit.
vt suā doctrinā atq̃ artē oñderet: mactasse arietem: & in
aheno decoxisse. mox i agnū restituisse: qd cū Pelias opta
ret iuuenescendi grā: atq̃ id faceret. a Medea cesus fuit p eius
filias vt ouidius restat. t. Oetas. rex colchorū filiā habuit
Medea. Oethas dicit ab Oetha. Theophrastus ponit herbā
in egypto quā reuiuiscūt hoies. Iuba historicus tradit succis
herbarū reuocari hoies ad vitā. Xanthus primo histo
riarū at: Draconis catulū reuocatū ad vitā herba quādā
quā [halin] appellant. s. Colchidos Medea in formam
vetule mutata intrauit Iolchon regiā peliē regis Thessalię: te
stas se missam ab Hypborētis cū quibuscūq̃ medicaminib⁹
vt faceret iuuenē peliā: vt fidē darēt verbis suis expimen
to pbaui: mactauit em arietē. & in Aheno coxit & inde
restituit in vitā. pelias senex phanaticus cupiēs iuuenescere
pparauit. vt id fieret: & sic a Medea cesus fuit. t. Quod
fuit id est si herbe reuiuiscūt tāto magis debēt hoies reuiuif
cere. v. Gerit teste Pl. expant. C. annos: & mutatis
cornib⁹ iuuenescit. x. Cornices. xc. ānos viuere p̃dunt:
vñ & Ouidi. Ora caput q̃ nouē cornicis: secula pascit.
Angusta: ga ita cito nos morimur. z. Aurorę. Auror
ra titagis & terre filia fuit. dictatq̃ ab eo q̃ ab igne solis vt
auro aurescit. a Thithon⁹ filio Laomedontis Priami pa
tris. relicto fratre ex phrygia in Asyriā se cōtulit. breui in rē
militari p̃stānissim⁹ fuit. Regi gratus. duxit vxorē filiā regis
Aethiopū: ex q̃ genuit Mennonē: ea tēpestate Priamus ve
xabat bello Teutani regis Capodorie: regnū phrygię tunc
subditū erat regibus Asyriorū. Tythonus q̃ p̃fectus erat
Asyriorū: misit Mennonē filiū cū decē milibus ethiopū
to uidēq̃ Sufianis & cū ducētis curribus. vt priamo auxili
um ferret. Alij volūt Thithonos fuisse duos. & Phrygē &
Asyriū: & scribūt vnū p̃eō: Alterū Mennonē Titoni: sed
alterū impasse Phrygię & lydię & vxore Dindimene ge
nuisse Cybelē. Titoni de Titono aurorę marito pluri
scripta sunt. Itaq̃ satis est intelligere illū senē delatōe tū
cōiugis iuuenescētē quidie & Mennonē filiū in q̃ Troiā
norū auxiliū qndā nullum ex vltia plaga oriēt. b. Vt
tibi vita foret: vt fieret maritus aurorę. c. Iubā crines.
d. Thori. vult compare eū Hespero Atlantis filio. Tori
spōse. e. Hesperon illū. Hesper⁹ filio Athlantis cū ascēdisset
montē Athlantē: nūq̃ amplius visus fuit: crediderūt in
colē impiti eū ascēdisse in coelū & esse stellā quę eadē ma
ne diot. lucifer. Alii volūt Venerē adeo qd ita fuisse amorē
Hespi formosi iuuenis: vt ei⁹ nomē sup̃fuerit. Et ven⁹ q̃ dici
tur Hesper⁹ & Lucifer. Hic verō Hesper⁹ fil⁹ fuit aurorę &
Cephalī. Hoc autē qd pithagoras eandē numero ēē stellā
quę sero & mane apparet: & in sero Hesperus: & in mane
Lucifer appellat. f. Igne amore. g. Hic. Lucifer. h.
Coritū. Croci intelligit: qui plurimū in Corycō Celicię
antro abundat. i. Palmiferis iugis. inter asyriā & phoe
niciā locus est palmarū abundatissim⁹. Ex q̃ etiā loco Bal
sama aduehi p̃dūt: ex arbore modica. Et hoc nō longe ab
Iherosolymis. k. Didoris splendoris. Nestora canū. Quia
nestor vixit tres ætates. Fuitq̃ Nelei fili⁹. Nele⁹ i Messania
regiōe cōdidit opidū Pylos: Vñ Nestor Pyle⁹. Pili resfū. i.
peloponēso: in pisea regiōe: et hęc pilos cōdita ab Emachō
terterio in Messania patriā Nestoris. m. Tellus. o tell⁹.
n. Librato p̃libres. o. Serra. i. semper ponam coronā
supra tumulū tuū: et sacrificabo.

Elegia de obitu Moecenatis. De Viro Bono.

Mene inquit iuuenis primique Iupiter ante

Angustam bruti non cecidisse fidem.
Pectore maturo fuerat puer: integer quos

Et magnū magni cæsaris illud opus
Dissidio vellē prius non omnia dici:

Inciditq; pudor que prope dixit amor.
Sed manifestus erat: moriens querebat amare
Coniugis amplexus: oscula: verba: manus:

Sit tamen hoc satis est vixi te cæsare amico
Et morior dixit: dū moriorq; satis.

Mollibus ex oculis aliquis procedet & humor
Cum dicar subita voce fuisse tibi.

Hoc tibi cōtingat iaceam tellure sub aqua:

Nec tamen hoc ultra me potuisse velim
Sed meminisse velim viuam sermonibus: illic
Semper ero semper si meminisse voles.
Et decet: et certe viuā tibi semper amore:

Nec tibi quæ moritur desinit esset uis:
Ipse ego quicquid ero cineres inter que fauillas:
Tunc ego non potero nō memor esse tui.

Exemplū vixi te propter molle beate
Vnus Moecenas: teq; ego propter eram
Arbiter ipse sui voluit quod cōtingit esse:

Pectus eram vere pectoris ipse tui
Viue diu mi care senex: pete sidera sero:

Est opus hoc terris: te quoq; velle decet.
Et tibi succrescant iuuenes bis cæsare digni.

Sed tradant porro cæsaris vsq; genus.

Et tibi securo quod primū liuia coniunx:
Expleat amissi munera rupta gener.
Cum decus in terris diuis in signis auitis:
Te uenit in patrio colloce ipsa sinu.

p Angustā. Breuē i cæsare. q d. voluisse mori añ bella ti
trilia. q Illud op^o. fuerat em nutrit^o a cæsare. r Dissi
dio. Quē fuit inter Augustū Cassiū & Brutū. s Amor
cogit me vlt^o loq. t Manifest^o moriens: determinata erat
ei mors. v Si tñ hoc satis. Moecenas incipit alloq Au
gustū. x Humor. lachryma. y Sub equa nō ponde
rosa. z Potuisse vltra. i. facere nō desidero i meliore tel
lure q; tu. a Erā pect^o pector. i. erā cor cordis tui. b
Terris. ob comoditatē mortalitū Cæsare. Hoc dicit ppter
Tyberii adoptatū ab Augusto: & Germanicū ab ipso Ty
berio. Quin & drusū tyberii fratē. vt em Suetō. tradit: ex
Scribonia Iulia nata est ex Iulia infans: q cōcept^o fuerat im
matur^o fuit edit^o Iulia Marcello Augusti iuxit: deinde Mar
co Agrippa: ex q tres nepotes Cassi et Titi et Lucii Agrippi
nā et Iulia nepes. d qb late apd Suetō. Tradat: pducāt et
amplificēt mūera rupte. qā i pti fili^o obicit primo sinu. i.
in cæsaris sinu. i. faciet te deū. c Te quoq; velle decet. i.

diu viuere. d Cæsaris vsq; gen^o. semp sint ex genere tuo:
e Iulia coniunx. i. pdidit quia Iuliū Drusillā fecit aborti
uum ex Augusto.

P. Virg. Maronis. Vir bonus.

Vir bonus & sapiēs: q̄lē vix repper
Milib^o e cūctis hos (rit vllum,
minū consultus apollo.
Iudex ipse sui totū se explorat ad
Quid pceres: vaniq; (vng uē,
leuis quid opinio vulgi:

Securus mūdi instar habens teres: atq; rotūdus
Externā ne quid labis per leuia fidat.

Ille diem: quam longus erit sub sydere cancri.

Quātaq; nox tropico se porrigit i capricorno

Cogitat: & iusto trutinā se exanime pēfat.

Ne quid hiet: ne qd conturbet & angulus aq̄s.

Partibus vt coeat: nil vt deliret amissis.

Sit solidū quod cūq; subest: nec inania lubtus

Iudicet: ad motus digitis pellentibus ietus:

Non prius in dulcē declinat lumina somnū:

Omnia quā longi reputauerit acta diei.

Quo prater gressus: quid gestū in tpe: quid nō

Cur isti facto decus abfuit: aut ratio illi:

Quid mihi prateritū: cur hac sentētia sedit:

Quā melius mutare fuit: miseratus egen tē:

Cur aliquē fracta per lensi mente dolorem:

Quid volui: qd nolle bonū forer: vtile honesto

Cur malus antetuli: nū dicto: aut deniq; vultu

Perfrictus quisq;: cur mea natura magisq;

Disciplina trahit: sic dicta & facta per omnia:

Ingressus: ortoq; a vespere cuncta reuoluēs:

Offensus prauis: dat palmā & premia rectis.

Vir bon^o: sermo de viro bono hic habet q Maro
nū: nō minus altō sapiēs q se in nūtro sapiē
tū ē declarat: qui tā recte interpretat hoīem bonū
& sapiētē: & merito apollini cōparandus
videt: qui Socrate sapiētē solū iudicauit. Iu
dex: qui iudicat seipm ad vngue. id est pfectio
nē: nā metaphora a marmorariis sumpta: qui vngue sup
marmora elaborata et plana facta ducūt. Quin & pos
sumus deducere ab his qui magna diligētia & cōsiderati
one aliquid faciūt & in ipa re cogitāda vngues mordent:
Persius. Nec demorsos sapit vngues. Securus: sapiēs nō
querit quid faciāt pceres & ceteri hoīes. Rotūdus: ois res
rotūda pfectior est. Leuia: polita & ornata. Ille sapiēs
Cancer: cācer signū celeste: ad quod. xv. kalen. Iuli. sol ac
cedit: p quod estatē designat. Capricorno: capricornus
signū celeste ē coelo sacratū ppter memoriā Amaltheę
caprę: quę iouē aluisse & lactasse. pd f: ad hoc signū sol ac
cedit. xv. kalen. Ianuarias. Tropici dicit a tropi q est con
uersio. Eo. n. tēpore sol se cōuertit & retrogradit pēfat se
exanime in medio spatio. Hiet: vltra apēriet: se coeat: vult
vir sapiēs q vita sua sit equa ex oī parte. Amissis regā
siue līnea qua latomi aut fabri vtunt: sed late. p omī ordie
sumit. Delirare: a lira q sulcū significat cōponitur: & de
ppositiōe & errare: atq; etiā sulcū & viā regularā incedere
notat. Subest: ois locus quē sapiēs vult esse solidū. Dec^o
ornamentū. Ratio: iudiciū: placauit miserat^o si quē videt
egentē. Cur aliquē: cur passus sum dolorē: nā cur ego po
tius ducor & vincor malignitate naturę q doctrinę
pītātia. Pravis rebus ledit sapiēs: bonis letatur.

Publij Virgilij Maro-
nis Ad Octauium Culex,

Domicij Chalderini He-
ronensis cōmentarii in Pub. Virgi. Maronis Cūlicem.

Lusum? Octauij Gra-

cili modulāte thalia,
Atq; vt araneoli; tenuem formaui
mus orsum

Lusimus: hæc propter culicis sūt carmina dictat:

Omnis vt historię p ludū consonet ordo:

Notitięq; ducū voces: licet inuidus adsit:

Quisquis erit culpare iocos: musamq; patus

Pondere vel culicis leuior: fama; feretur.

Posteriūs grauiore sono tibi musa loquetur:

Nostrat: dabūt cū securos mihi tēpora fructus.

Vt ubi dignato poliantur carmina sensu:

Latona: magniq; decus iouis: aurea proles

Phœbus erit nostri princeps: & carmis auctor:

Et redinente lyra fautor. siue educat illum

Pastor oues de more

ad ymbra compellēs ad fontē platanis. et aliis
arboribus in ymbratam petuenit: huius aquam
serpēs bibere solit: illuc puenit: pastore q obdor
miera repit: morsu ipeter nitebat. Culex pastore
mordēs excitauit pastore: culicē manu captā iteremir. & in
dignatus postea: q Culicē suę salutis causam interemerat
iterum obdormiuit: Culicem in quiete videt: ei omnem in
ferorum etiam monstrantem exdratus deniq; somno ei se
pulchrum miro instituit ornatu.

a Thalia musa; Iouis & Memorię filias poetę tradunt:
Alij Thetis Iouis ac terę ac celi. Alii Homerum is esse as
serit. Hesiodus noia recenset: videlicet: Clio. Eutherpe. Tha
lia: Melpomene: Terpsicore. Eraro: Polyinnia: Vrania: Cal
liope: Diodorus: Harum nominibus proprietatem ponit
propter gloriā: quę poetarum laudibus oritur ob volu
ptatem perceptam ab audientibus quoniā poetarū laus
longo tempore virescit a melodia. qua demulceant audietes
oblectatio ob doctrine bona. Q. docti ament homines
Poetę immortalitas ob suauitatem gloriā: q viros doctos
ad cœlum tollat gloria. Q. cantus suauitate ceteras ante
cedens magis ab auditoribus extinguitur.

b Phœbus erit. Phœbus & Diana Latona & Iouis filiū
Phœbum Lyram a Mercurio accepisse ait Hyginus.

c Siue educat illum. Luna legi voluit: nō alma: vt hoc
sit q Diana pigritur se fieri obstetricem.

Alma chymæro xanthi per fusa liquore:
 Seu decus astrigere: seu qua parnasia rupes
 Hinc atq; hinc patula præpâdit cornua fronte:
 Castiliq; sonans liquido prelabitur vnda.
 Quare pieri laticis decus: ite sorores
 Naiades: & celebrate deū ludente chorea.
 Et tu sancta pales ad: quā ventura recurrunt
 Agrestum bona: secura sit cura canentis.
 Aërios nemorū cultus sylvasq; virentis:
 Te cultrice vagos saltus feror inter & astra:
 Et tu cui mentis oritur fiducia chartis
 Octavi venerande meis allabere coëptis
 Sancte puer: tibi nāq; canit non pagina bellū
 Phlegra giganteo: sparsa est q̄ sanguine tellus.
 Nec centaureos lapithas compellit in enses:
 Vrit erichthonias oriēs non ignibus arces.
 Nō perfossus athos: nec magno vincula ponto
 lacta meo quærent iam fera volumine famam.
 Non hellepontus pedibus pulsatus: equorū:
 Gratia cū timuit venientis vndiq; perfas:
 Mollia sed tenui pede currere carmina versu
 Viribus apta suis (phœbo duce) ludere gaudet
 Hoc tibi sancte puer memorabilis: & tibi certet
 Gloria perpetuū lucens mansueta per ævum.
 Et tibi sedepia maneat locus: & tibi sospes
 Debita felices memoretur vita per annos.
 Grata bonis liceat: sed nos ad cœpta feramur.
 Igneus ethereas iam sol penetrarat in arces:
 Condidaq; aurato quatiēbat lumina currus
 Crinibus & roseis tenebras aurora fugabat,
 Propulit ē stabulis ad pabula læta capellas
 Pastor: & excelsi montis iuga sūma petiuit.
 Lurida qua patulos velabant gramina colles.

d Al ma chymæro in pcul a Tharmileso monte Lycie
 est cōuallis quēdā noīe Chymera a littore porrecta i medi
 tanea. Hic sinxerūt de monstro Chymera: quod occidit
 belleraphon. Fabula tamē est xantus flumen quē priores
 xirbin vocabant: ad decē stadia lembis nauiganti est lato
 ne templū: vltra quod sexaginta stadia est xanthus. inter ly
 tias vires maximā olīm latonā scū filiis deuenisse. & vt si
 tim sedaret consedisē ppe parū lacū: qui & sub Chyme
 ra est. Est & chymera lycie mons qui flāmas vomit: ab eo
 labit Xantus: qui descendit in phrygiā. in radicē montis
 spaciosum facit lacū: ad quē puenit Latona cū filius estuo
 repore. vt sicim sedaret. Rustici id eggerentes lacū intran
 tes turbauerūt aquā: qui statim demutati sunt in ranas.
 e Seu decus astrigere. Id est luppiter qui educauit bacchū
 Nā liber pater: & apollo idē est: vt ipse ait in Georg. Liber
 & alma ceres. de sole & luna. f Seu qua parnasia rupes.
 In parnaso Boetii monte est vasta rupes. Hęc vel numinis
 maiestate vel situ honorē vi sentibus generat. Vnde fere p
 teus in forma theatri recessus quo sonitū vocēq; multipli
 ces audiunt. Hic est apollinis Delphici templum: hic fons
 Castalius musis dicatus. Has oras pieres natio theticia ha
 bitauere: vñ pierius fons & pierides musæ: nec Ouidio as
 sentiamus. qui dixit hoc nomē a filiabus pieri cū his cen
 tibus: & deuictis in picas mutatis musas accepisse.
 g Phlegra giganteo. Phlegra sylua & vallis est in Thessa
 lia: vbi omnes gigantes cōtra Iouē pugnaverūt. & fulmina
 ti a Ioue occisi sunt: cui in fidē faces saxaq; adhuc ibi
 nūt. Solin⁹ mēnit. Alia phlegra ē in Italia nō longe a Co
 mis. h Nō centauros lapithas. Lapith⁹ apollis et Scythi
 penei filius circa peneū fluuiū Thessaliæ impauit: a quo illi
 populi lapithe appellati sūt: hic ex Cithone Phoribaurē:
 & periphantē liberos suscepit. Periphaes ex astigia octo libe
 ros genuit: natu maior Antioni ex Aydace Ixion⁹ pcreauit.
 Et cū piceisset focē in ardentē fouē a Ioue purgatus est
 tūde ausus interpellare Iunonē de stupro: interposita aſo
 ue in forma Iunonis nube: ex ea centauros pcreauit. Hos
 ferūt tanq; pirihoi cognatos: ab eo regni paterni partē pe
 ciisse. Quod tenuit bellū a centauris illatū est. quo sedato
 cū pirihous Hyppodamiā despondisset: Theſeo ad nup
 as ac Centauris vocatis. in humo ebrii semis que in nup
 is erant stuprūq; fenere voluere: qua iuria p̄motus Theſeus
 & Lapithę multis centauris pemptis reliquos ex ciuitate ex
 pulerunt: hac ob causam centauri vna aduersus Lapithas p
 feci plures interfecere. Qui cedi sup̄fuere partim i pholoen
 Arcadię pfecti sunt: partim in Mala habitauerunt.
 i Perfossus athos. Xerxes persarū rex bellū cōtra grecos:
 & p̄ referū Athenienses gessit. Cūq; persica classis ad Ele
 unē Cheroneſi statione haberet: ne per desidā torpesceret
 iussu regis montē Athon perfodere corpit: adiunātib; &
 æthol⁹ ppositi opifueri Artaches artachis filius: & Bubares
 Megateri filius: est mons Athos ingens ad mare peringit
 desinens in peninsulę effigiem: cū istmo duodecim stadiorū
 in quo ē vrbs sana nomie fossa fiebat iuxta s. nā retro simi
 tem: latitudinē fossę duę triremes implebāt. Strymon flu
 uis: cū phostia ppe sunt pontibus iunctus fuit. k Nō Helle
 pontus Hero. libro. viii. Pons in Helleponto ab idonuscq;
 & Selson. vii. stadiū spacio factus tempeſtate p̄mū. dela
 plus est mare indignatus. xerxes iussit Heli. pontū trecentis
 verberibus pcuti: & sacri compedes mea stigmata: et cola
 phos incuti cū barbara execratione: quasi disiecta pontis
 penas daret: operis p̄positis caput p̄scidit: aduocati ali
 triremes biremes & triremes simul. cccx. versus enxiuum
 pontum ab altero latere. cccxiii. ponto transuersas hęc an
 choris vastissimis tenebantur: relicto spatio interordinem
 nauigiorum: vt esset trāſitus nanibus in pontum continē
 ti machinamenta lignea annexa fuere: funibus lino & scyr
 po sup̄iectis: postea trabes fuere: super quas imposuere
 arenam facto. hinc inde aggere ne aspectu maris anima
 lia transeuntia terrentur: cōto dies consumpsere transeun
 do. l Assyrio co. Babilon assyrie diuerso colore itexuit
 sed alca Attalus itexere inuenit vnde attalicum: &
 attalię vestes & babilonę.

Iam syluis dumisq; vage iavallibus abdunt
Corpora: itaq; omni celeres e parte vagantes.
Tondebant tenero viridantia gramina morsu.
Hæc filicis lenta: vel quæ nova nascit alnus.
Hæc teneras fruticū sentes rimantur: at illa
Imminet in riuū præstantis imaginis vndam.
O bona pastoris: si quis nō pauperis vsum
Mente prius docta fastidiat: & prober illis
Omnia luxurię precijs icognita curis.
Quæ lacerant auidas inimico pectore mētes:

Si non assyrio fuerint bis lauta colore.
Aralicis opibus data vellera: si nitor auri

Sub laqueare domos animū nō angit avarum;
Picturæq; decus lapidū: nec fulgor in villa

Cognitus vtilitate manet: nec pocula gratum;

Alconis referent boeticq; toreuma: nec indi

Conchea bacca maris p̄cio est a pectore puro.
Sape sup tenero pro sternit gramie corpus.
Florida cū tellus gēmātis picta per herbas.
Verē notat dulci distincta coloribus arua.
Atq; illū calamo latū retinente palustri:
Otiq; inuidia degentē: ac fraude remota:
Pollenēq; sibi viridi cum palmitelucens.
Tmolia pampineo subter coma velat amictu.
Illi sunt græcorantes lacte capellæ.
Et ven⁹: & facunda pales: & vallibus imis.
Semper opaca nouis manātia fontibus antra:
Quis magis optato queat esse beatior quor?
Quā qui mēte procul puras: sensuq; probādo:
Nō auidas agnouit opes: nec tristitia bella:
Nec funesta timet valide certamina classis.
Nec spolijs dū sancta deū fulgentibus ornet
Tēpla: nec euectus finē transcendit habendi.
Aduersum seuis vltro caput hostibus offert.

Illi falce deus colitur nō arte politus.

Ille colit lucos: illi panchaica thura.
Floribus & grestes herbe variantibus adsunt.
Illi dulcis adest requies: & pura voluptas.
Liberā simplicibus cūris huiuscūminet. omnis
Dirigit hunc sensus hæc cura est subdita cordi.
Qualibet vt requie victus contēptor abundet.
Locundoq; locet languentia corpora somno.

O pecus o panes & o gratissima tempe

Fontis amadryadū: quarū nō diuite cultu.

Aemulus ascreo pastor sibi quisq; poeta
Securā placido traducit pectore vitam.

Talibus in studijs baculo dum nixus apricas
Pastor agit curas: & dum nō arte canora:
Compacta solidū modulatur harūdine carmē:
Tendit & euectus radios hyperionis ardor
Lucidag; æthereo ponit discrimina mundo:

m Bis lauta. i. in colore pluries in merfa. de eis Tibullus:
Sola puellarū digna est cui mollia chartis. vellera deti fuci
cis bis madefacta tyros. n. Dōmos. grō casū positum
est. Nā Suetō. auctoritate Octauia August⁹. solit⁹ est pnti
ciare domos p domus in grō casu: & senius p senius: &
p stulto batediū: & p pullo pulelatium. Virg. vt Octauio
gratificaretur eodē modo casum primū pnuclauit.

o Nec pocula gratū. Alconis. Alcon. Ouidi. meminit in
metha. nrm argenteorū q Aeneq; paterā celauerat craterēq;
Aeneq. quē fabricauerat Alcon Hileus & longo celauerat
argumento. p Boeticq; to. Pli. li. xxxiij. dicit proximios
a manitore fuisse boetiū Agraganta & Miē: quorū omniū
extant opa in insula Rhodiorū: Boet⁹ aut Lidiā Mineruā
in tēplo. agragas in tēplo liberi patris in ipsa rhodo baccas
centaurosq; celatos in scyphis. q Toreuma. Sunt opa
sculpta. Salu. in Catel. C. i tabulas signa toreumara emūt
r Conchea. b. m. Margaritas maxie indus Oceanus fert
vt Pli. meminit. s Illi falce deusco. Ad priapū alludit.
De quo sic in obsceno carmie. Nō me praxiteles scopas ve
fecit. Nec sum phidiaca manu politus. Sed lignū rude villi
dolauit. Et dixit mihi tu priap⁹ esto. Fili⁹ fuit Vener⁹: &
dionysii. Aegipti autē dicit de Priapo scribētes. Iisdē cū ce
teris Olyridis corporis partes a Tiranib⁹ dilanarē repisser:
p̄ter pudenda quæ illi in flumē iecerāt precepisse sacerdotē
bus pro deo colē: in tēploq; suspēdi iussit. Et vt Dio. me
minit nō modo in ciuitatū templis minime sed in agrestib⁹
locis vinearū & hortorū cultos colī meruit: fructuum
fures falce castigans: cui sacra cū ludo fuit: appellat⁹ etiam
Iuphatus & Tiphon. t Ille colit lucos il. panth. thura.
Præter Arabiā nullis. vt Plin⁹ meminit. ac nec Arabie qdā
vniuersē: sed in ea tm regione quæ Saba appellat⁹: quod si
gnificare græci ministeriū vocāt. In hac est Panchaia regiū
cula qdam. spectat em Saba ortus solis estiuū vndiq; in vi
parib⁹: et a dextra maris scopulis inaeq;ssa. Id solū rubro
lactē tradit Alexandro magno in pueritia siue p simonia
thura aris ingerētī pedagog⁹ Leonides dixerat: vt illo mo
do cū deuicisset turiferas gentes sacrificaret. At ille Arabia
potius: thure onustā nauim misit ei. Large exhortatus vt
deos adoraret. v O pecus o panes. Inter ossa & olym
pum memorosa planities: & cōuallis est in Thessalia tem
pe vocat⁹: montibus circūdata olim palus: sed postea cum
Hercules fracto monte dedit aluē: nihil amenius. atq; de
lectabilius. Secat em planiciē Peneus fluius semper liqu
dus. cui⁹ rige arborib⁹ inumbrat⁹. Ab ea similitudine poe
tæ vt meminit Prob⁹ loca oia amœna & delectabilia tem
pe appellauerūt. Peneus aut quinq; milia passuū longitu
dine & ferme sex latitudine vltra visū hois: attollentib⁹ se
dextera leuacq; leuiter cōnexis iugis inter sua luce viridante
allabī viridis calculo: amœnus circa ripas gramine: cano
rū autē cōcētū. solū nō adeo ferax allicit atq; iucūdū aspe
ctū vt visentes ipsa amœnitās alliciat & iuuet. x Fon
tis amadryadū. Drys Plinio referente nō quer⁹ dicitur. sed
robur quē arbor est: & species quercū durior rñ. Hama
driades non quercū sed roborum deg. Et sacerdotes galli
ci qui vaticinabant in roboribus dryade appellati sunt.
y Aemul⁹ ascreo pastor si quis. poeta. id est Hesiodo: qui
pastor fuit: & pecudes paut. Quid. primo de arte docet Pa
scenti pecudes vallibus asera tuis. z Radios hyperio
nis. Regina quæ etiam ob prudentiam & virtutem magna
mater appellata est. Phiteg & coeli filia ex fratre suo Hy
perione virū assumptū: Lunam & solem genuit. Poetæ tan
tū vsurpauere vt patris nomē p filio poneret. ¶ In vtrū
q; Oceanum indicū q ab oriente: & atlanticum ab occi
dente: qui terras ab occidente contingit vt Mela ait.

Culex.

Dum iacit oceanum flāmas in vtrūq; capaces
 Etiam compellente vagæ pastore capellæ.
 Iam susurrantis repetebant ad vada lymphæ.
 Quæ subter viridē residbant cœcula muscū.
 Iā medias operū partes euectus erat sol.
 Cū densas pastor pecudes cogeat in vmbas.
 Et procul aspexit luco residere virenti.
 Delia diua tuo: quo quodā victa furore!
 Venit: nyctileum fugiens cadmeis agauē.
 Infandas scelerata manus: & cœde cruenta.
 Quæ gelidis bacchata iugis requieuit in antro.
 Posterius pœnam nati se morte futuram.
 Hic etiā viridi ludentes panes in herba:
 Et satiri: dryadesq; chorus egere puellæ.
 Naiadū cœtu tantū nō orpheus hebrum
 Restantē tenuit ripis: syluasq; canendo.
 Quātum te peneu remorantem diue chorea.
 Multa tuo latē fundentes gaudia vultu.
 Ipsa loci natura domū resonante susurro
 Quis dabit: & molli fessas refouebat in antro.
 Nā primū prona surgebant valle patentes.
 Aeriē platanus: inter quas impia lothos.
 Impia quæ socios ithaci merentis abegit.
 Hospita: dū nimia tenuit dulcedine captos.
 At quibus insigni curru proiectus equorum.
 Ambustos phaeton luctu mutauerat artus.
 Heliades teneris amplexē brachia truncis.
 Candida fundebant tentis velamina ramis.
 Posterius cui demophoon æterna reliquit.
 Perfidia lamentandī mala: perfida multis.
 Perfide demophoon & nūc defende puellam.
 Quā comitabant fatalia carmina quercus.
 Quercus ante datæ cereris quā semina vitæ.
 Illas triptolemi mutauit sulcus aristas.
 Hic magnū argoe nauis decus edita pinus:
 Proceras decorat syluas hirsuta per artus.
 Appetit aereis contingere montibus astra:
 Illic & nigra species: & læta cupressus:
 Vmbrosaq; manent fagus: hederaq; ligantes.
 Brachia fraternos plangat ne poplūs artus:
 Ipsæq; excedunt ad sūma cacumina lentæ:
 Pinguntq; aureolos viridi pallore corymbos:
 Quis aderat veteris myrtus non nescia fati.

a Flāmas capaces. Nā solidū est in medio cursus spaciū.
 Vtrūq; cōplectit oceanū & ideo flāmas capaces.
 b Lūco tuo delia diua: Lucus erat sub cytherone monte
 in q̄ erat gargaphi: fōs est qua sunt Thessalica tempe. Vbi
 secū nymphis Diana lauabat: sed cū acteon voluisset vi-
 dere quid esset in fonte. vidit Dianā nudā: Ideo ab eadem
 Acteon est mutatus in ceruū & suis canib⁹ dilaniat⁹: atq;
 laceratus est. Ouidi. in ibidē. Quisq; verēdū speculantem
 labra Dianæ. Idē de ponto in quinto Inscius. Acteon vidit
 sine veste Dianā. Præda fuit canib⁹ nō minus iste fuit. Idē
 etiā in opere Meth. Diana delia dicta a delo insula in qua
 nata est. c Venit nyctileū. Nyctileus Bacchus didit⁹: quia
 eius sacrificia noctu fiebāt: qui ex Asia pri⁹ greci: & greci
 in Italiam translata. d Agauē. Cadmī filia penitenti ex
 Echione filiū sacra Bacchi spernentē: furore & Baccho in
 stigata interemit: vbi ad se redit: penitentiā ducta & dolore
 in antrū secessit sub Cytherone vbi lacus est Dianæ.
 e Orpheus cœagri filius sono lyre sistebat flumina: mōtes
 & syluas mouebat. f Hebrū. Hebrus est Thraciæ flui-
 us. g Pœneu. Peneus Thessaliæ flui⁹ p̄ tempe discursus.
 h Aeriē pla. Platan⁹ arbor durat in multū tēporis
 spatii. Vt Plin. docet. ait em̄ est delphica Platanus Agamē-
 nonis manu sata: & altera gargaphiē archadiē luco in au-
 locrone: qua ab Appanica itur in phrygiā: ostenditur
 Platanus ex qua pēpedit Marias victus ab Apolline: q̄
 iam cū magnitudine effecta est: arbor em̄ est solū ad vmb-
 rā voluptat⁹ causa comparata. i Quas impia lothos.
 Lothos arbor in quā eius noie nymphæ Neptūni filia su-
 gens Priapū dicitur conuersa: quā Plin. laudat. Est alia quæ
 Romæ ante domos ad vmbraū amoenitatē ponebat tibi
 sic cadē: & nunc appellat⁹ amareneus: quæ cerusa habet: acta
 in obsoletis dulcia. Silyus iquit. Quos succo nobilis arbor:
 Et dulces pascit Lothos minus hospita baccha. Dixerunt
 & de arbore lotho. i vltimo de Ponto: quā Aphrica gignit
 nā Vlixes de ciclopibus tempestate delatus est in Aphrycā.
 Vnde vix abduxit focios qui gustauerāt fructum lothi: in
 quā etiā conuersos fabulant. Vnde Ouidi. quarto de tri-
 stib⁹. Sic noua dulichio lothos gustata palato illo quo non
 cuit grata sapore fuit. k Heliades solis filie dicte sunt:
 Helios greci nos solem dicimus: Inde heliades: hec cū Phæ-
 contē fratrē qui antea Eridanus vocabatur: & ideo padus
 in quem fluiuit cecidit fulminatus Eridanus dictus esse de
 plorassent: in populos cōuersę sunt: siue vt in Bucō. idem
 asseuerat in alios dicens: atq; solo proceras erigit alnos:
 Phaeton ei Clymenes & solis filius cū affectatū paternum
 currū regere non posset mūdumq; incendisset: a loue ful-
 minatus est: & in padū deiectus. l Perfide demophoon
 on & nūc defende puellam. Phyllis lycurgi Thraciæ regis fi-
 lia Demophoontra Thesei Atheniensis filium fere naufragū
 gum e bello Troiano redeuntem excepit hospitio. Iouit &
 classes eius (amore capta) reparauit: & data de cōiugio fil-
 de Demophoon a puella patriā reuifere vno mense rediit
 impetrauit: & cum promisso tempore non rediisset: puella
 tam diu fleuit donec lachrymę maturuerunt: & in arbore
 demutata est. Pleriq; amygdalum esse volunt. Plin. ait. Puel-
 lā se in amygdalo sine frondibus suspendisse (& Sternutio
 auctore) arborem tamen demum viruisse: cum reuerſi De-
 mophoonis coniugis sentiit amplexum: amplexu cognito
 flores simul ac frondes emisſisse: licet Plin. dicat nūcq; vitere
 arborem: ex qua phyllis se suspendit. m Quercus ante
 datæ. Ceres Vt Plin. est auctor frumenti vsum dedit: & le-
 ges prima adinuenit. Ideo legisera est dicta. ante em̄ rudis
 mortalitas glandibus vescabatur. n Triptolemus. Vt
 idem est auctor: bouem & aratrum reperit. Vt alii volunt
 Briges Atheniensis. Ouidi⁹ in quarto de ponto ait. Quis
 mel aristoteli quis baccho vīna falerna: Triptolemo fruges
 poma dat alcynoo. o Illic & nigre. Ilex arbor duplex
 est. Sed hec de qua poeta loquitur dicitur a grecis similas
 Folia habet similia oleæ glādem paruam. p Myrt⁹ non
 nescia veteris fati. Myrtus in tumultum adhibebatur & pri-
 mo vīsa: vt meminit Theophrastus in tumulto Elpenoris
 nauis. Vīsis gubernatoris. Et ideo Virgil. in Polydori tu-
 mulo eam natum dixit. Plinius autem refert in Pheltemo

At volucres patulis residentes dulcia ramis;
Carmina per varios edunt resonantia cantus.
His suberat gelidis manans e fontibus unda;
Quæ leuibus placidū riuus sonat orta liquorē;
Et quamq̃ gemias auiū vox obstrepit aures.
Hanc querulæ referunt voces: quis nātia limo
Corpora lymphæ fouet: sonitus alit aeris echo
Argutis: & cuncta fremūt ardore cicadis;
Et circa passim fesse cubuere capelle.
Excelsiq̃ super dumis: quæ leuiter afflans
Aura susurrantis possit confundere venti.
Pastor ut ad fontes densa requieuit in vmbra.
Mitem concepit protectus membra soporem.
Anxius insidijs nullis: sed lentus in herbis.
Securo pressos somno mandauerat artus.
Stratus humi: dulcem capiebat corde quietem:
Ni fors incertos iussisset ducere casus.
Nam solitū voluens ad tempus tractibus idem
Immanis vario maculatus corpore serpens:
Mersusq̃ in limo: magno sub syderis æstu
Obuia vibranti carpens grauis æra lingua;
Squamosos late torq̃bat motibus orbes.

Tollebant autē venientis ad omnia nifus.
Imagis atq̃ magis corp⁹ reuolubile voluēs.
Attolite pectus nitidis fulgoribus: & se
Sublimi ceruice caput cui cristæq̃ superne
Edita purpureo lucens maculatur amictu:
Aspectuq̃ micant flāmantia lumina toruo.
Morabat sese circū loca: tum videt ingens
Aduersum recubare ducē gregis: acrior instat.
Lumina diffūdens intēdere: & obuia toruo.
Sæpius arripiens infrendere q̃ sua quisq̃.
Ad vada venisset: naturæ comparat arma.
Ardet mente: furit stridorib⁹: intonat ore.
Flexibus & versis torquetur corporis orbis.
Manant sanguineæ per tractus vndiq̃ guttæ;
Spiritus rumpit fauces: cui cuncta paranti.
Paruulus hūc prior atq̃ hūilis cōteret alun⁹.
Et mortem vitare monet. per culmina nanq̃
Qua deducta genas pandebāt lumina gēmis:
Ac senigris erat naturæ pupula: telo
Icta leui: tū profiluit furibū dus: & illum.
Obtritum morti misit: cui dissitus omnis
Spiritus excessit sensus: tum torua tenentem.
Lumina respexit serpentem cominus: inde
Impiger exanimus vix compos mente refugit:
Et validū dextra truncū detraxit ab ore.
Qui casus sociaret opem: numen ve deorum.
Prodere sic dubium voluit: seu vincere tandē
Horrida squamosi voluentia mēbra draconis:
Atq̃ reluctantis creberis fœdecq̃ petentis.

Ictibus ossa ferit: cingunt quo tēpora criste:
Et quod erat tardus omni langore remoto;
Nescius aspiciens timor obcæcauerat artus.
Hoc minus implicuit dira formidine mētem;
Quem postq̃ vidit cæsum languescere: sedit:
Iam q̃tū: & biugis oriēs herebo citēq̃s nox.
Et piger aurato vesper procedit ab oetha.
Cū grege cōpulso pastor duplicatib⁹ vmbis
Vadit: & infessos requiē dare cōparat artus.
Cuius ut intrauit lenior per corpora somnus:
Languidaq̃ effuso requierūt mēbra sopore.
Effigies ad eum culcicis deuenit: & illi.
Tristis ab euentu cecinit consilia mortis.
Inquit: quid meritis ad quæ dilatus acerbas
Cogor inire vices: tua dū me carior ipso
Vita fuit vita: rapior per inania ventis.
Tu lent⁹ resoues iucunda mēbra quiete.

myrtus est conspicue magnitudinis manu prioris Aphry-
cani sata. subest specus in quo manes eius custodire draco
tradit: & ideo myrtus nō est nescia fati. id est mortis.
q̃ Corpora lymphæ fouet. Sonitus alit aeris echo. Echo
vocalis nympha garrula a modū de multis verbis id ha-
bet: ut nouissima tantū referat. luno: cū posset mītas nym-
phas eū loue deprehendere. istius sæpius loquacitate dū fu-
gerent nymphę retardata: quod animaduertens luno. fecit
ut tamē in fine loquēdi voces i gemiaret auditaq̃ verba re-
porteret: hęc em̃ narcissum Lyropes & Cephiū filiū tū. xvi.
annū agentē adamauit: cū vagaretur foris p̃ deua rurā: se-
pe loq̃ conata: natura repugnate desijt. expectabat enim
ut ille prius emitteret vocē: tandē seduct⁹ a fidis comitib⁹
exclamauit puer: & quis adest: idē respondit Echo: stupet hie:
& conuersus in oēs partes iterū huc veni inquit: nō min⁹
illa iterat: tandē puer: hie cocamus id est cōueniamus dixit
Libertus responsura nulli sono: cocam⁹ reuult Echo. et egressa
sa e syluis est: ut imiteret man⁹ p̃terato collo: fugies puer cō-
plexu. Antē ait emoriar q̃ sit tibi copia n̄r: et sic quod fue-
rit spreta pudibūda: recta frondib⁹: in syluis laet: & antris:
& dolore matieq̃ consumpto corpore ex ea tū vox sup̃a
fluit: ossa vero in saxa cōuersa sunt: fute⁹ corporis in aerea:
r Tollebāt autē venientis. Tollere est inferre: vel eleuare.
Virgi in tertio Geor. Tollentēq̃ minas & sibilā colla tumē-
tem. Et in primo Aneidorū. Et mulcere dedit fluct⁹ & tol-
lere vento. autē em̃ vires inferebāt: & eū ad omnia aglem̃
faciebāt. s Iam quatit & biugis oriēs herebo citēq̃s
nox. Equi noctis sunt nigri: diei candidi: Solis rufi: Lunę
alter niger: alter albus Pom. Ser. n̄r̃as lunā habere. dixit au-
tem. Nox est vmbra terrę: nā cum terra apponitur sol: nox
est. & nisi interueniat sol: ut Catullus dixit nox est.
t Et piger aurato vesper p̃cedit ab oetha. Oetha Thessa-
lic mons qui mare attingit versus athicā regionē: in quo cō-
bustus hercules fuit: a quo occidente em̃ sole stellas credūt
oriri: sicut mane sol ex oriri videt ab Ida troadi monte. Ut
Lucr. ait Vesper. ut meminit. M. varro a Plauto vespugo
d̄r. ut neq̃ vesp̃ neq̃ vesp̃erugo. neq̃ vergilē occidūt. A pa-
cunio. Luciferi iuba: q̃ iubata sit stella. tēpus in vtrūq̃
vesperū: & luciferū volunt tēpus esse noctis. Sed Catullus
dicebat om̃s tenebras nominari nō stem.

Ereptus tetrīs e cladibus at mea manes
Viscera latheas cogūt transare per vndas.
Præda charontis agor: vidi vt flagrantia tædis

Lumina collucent infestis omnia templis.
Obuia Tisiphone serpentib⁹ vndiq; compta:
Et flāmas: & saeva quantū mihi verbera poena
Cerberus: & diris flagrant latratibus ora.
Anguib⁹ hinc atq; hic arent cui colla reflexis:
Sanguineūq; micāt ardorē lumis orbes.
Heu quid ab officio digressa est gratia: cū te.
Restitui superis: laci fā lumine ab ipso:
Premia sunt pietatis vbi: pietatis honores.

In vanas abiēre vices: & rure recessit

Iusticia prior illa fides: instantia vidi.

Alterius sine respectu mea fata relinquens:

Ad pariles agor euentus: sit poena merenti.

Pœna sit exitū modo sit dū grata volūtas.

Existat par officiū: feror auia carpens.

Auia cymerios inter distantia lucos:

Quem circa tristes densentur in omnia poenę:

Nam victus sedet imanis: serpentibus Othos.

Deuinctus moestus procul aspiciens ephialten.

Conati quondam cū sint incendere mundū:

Et tyrios latona tuas memor anxius iras.

Implacabilis ira faceret viua alitis esca.

Terreor ab tantis insistere: terreor umbris:

Ad stygias reuocat⁹ aquas: vix vltim⁹ anni.

Restat: nectareas diuū qui prodidit escas.

Cutturis a renti reuolut⁹ in omnia sensu.

Quid saxū procul aduerso qui mōte reuoluit:

Contemisse dolor quē numia vincit acerbus.

Otia quærentē frustra sub lite puellæ:

Ite quibus tædas accendit tristis erynnis:

Sic hymē prefata dedit cōnubia mortis.

Atq; alias alio densat super agmine turmas:

Impietate fera: cū cernam colchida matrem.

Anxia sollicitis meditantem vulnera navis

v Erept⁹ tetrīs e cladib⁹ ad mea manes. Manes diū inferi dicunt: ab eo qd dicebant antiqui manon: hoc est boni nō qd boni sint: sed quia bonos purabāt quibus animas cōmēdabant: & manes appellauerūt: hinc imane non bonū id est horridū & asperū dicitur. De hinc etiam mane diei principii dicit: quod Marcus varro & ab eo qd cū manat ab oriente dies ab eo & homines: nā aluce & mane apud Ro. dicti sunt Lucii & Manii. v Lamia collucet infernis. Templū tribus modis dicit: vt Marcus Varro asserit: ab natura ab auspiciis: ab similitudine: Natura i celo: Ab auspiciis i terra: ab similitudine sub terra. In celo templū dicitur: vt in Hecuba magna tēpla coeli cum cōmixta stellis splendidis in terris: vt peribora strupea saxa: Bacchi templū prope egrediunt sub terra: vt in andromacha: achirusia tēpla alta orti: saluete infera. Quod coeli est quatuor partes ducitur. sinistra ob oriente: dextra ab occasu: antica ad meridie. postica ad septentrionē. Sub terra templū a teredo circa bellū quā attrimur dictū est templū. x Auia cymerios inter distantia lucos. Cymeriū fuit vetustissimū oppidum prope cumas ad Acherusiam paludem vbi est deus sus ad inferos. Ideo cymerios lucos pro inferno vsurpauit: habitauit & illic populi cymerij egredientes cauernas & non egredientes nisi nocturno tēpore: erāt hī sacerdotes dantes oracula delect a Campano rege cum semel essent mētē oraculum. y Deuinctus moestū procul aspiciens ephialten: Aloeus Titonis fili⁹ ex vxore Ephimeride uolatus a Neptūno: duos pueros genuit Ephialten & Othon. Hi singulis diebus crescebant. vnde superbia moti Iouem ad pugnam interpellauerūt: quā re Iuppiter indignatus apud inferos delectos ppetuis afflicto cruciatibus. Virgi. vi. Aeneid. Hic & aloidas geminos imania: vidi corpora qui manibus magnum rescindere cœlum Aggressi: superisq; Iouem detrudere regnis. z Et tyrios latona. Tyrius Iouis filius ex helcro Orcomeni: quia interpellaret latonam de stupro adact⁹ ad inferos ab Apolline ad poenas: nam eius semper consumptū renascens iecur vultures diripiunt. a Ad stygias reuocatus aquas. Tantalus Iouis filius rex Choriutias: Ioui: Mercurio: & Cereri hospitio exceptis: filium Pelopem epulandum dedit. abstinere diū. Ceres brachium quod deuorauerat restituit eburnū patre diū apud inferos hoc affectere supplicio: vt filius aquam quā habet ad mentū non possit degustare. & esurēs poma supra caput pendentia excerpere non possit. Alii volunt ideo dare poenam Tantalum: qd admissus ad decorum secreta & mystica facta ea vulgarit. b Quid saxum procul aduerso qui monte reuoluit: Syllus Corinthi quē tunc Ephyrus dicebantur rex Aeoli filius: & Creontis pater: hospites coacti: cum illi pedes laquear nacto tempore in opere precipitabat in mare. qui apud inferos saxum a montis vertice ad radices præcepit cōtinuo: deinde: & i sublime euoluere coact⁹ est: hūc Theseus vicit. c Otia quærentē fru. sub. li. pu. Danaus belii filius. L. fili⁹ aegypti fratristoride fili⁹ cōiuges dare negās: ex Aegypto pulsus pri⁹ magna nauis argos nauigauit. Et Scenelio pulsus argis præfuit Aegyptus fili⁹ insequi iussit: ac ne rediret nisi interempto fratre. Danaus vt se liberaret promisit nuptias: admonuit vero filias: vt noctu maritos truddarent. omnes efficiunt præter Hypermetrā quē Lino siue Linco peperit. d Sic hymen prefata. Hymen bacchi & Veneris filius: vt Capalla tradit: desperatus puelle connubia plittora solus vagabatur: piratē quē ad sacra elusing Cerens proficiscentes virgines rapuerat: capiuntur: & puelle liberantur. In primis hymen Athenas veniens hoc detulit: & nuptias ob beneficium a matre puelle impetrat: quam ob foelicitatem: vt in nuptiis Iunonis memoriam Hymen vocarent Athenienses constituere: vt apud Ro. Thalsilio vel Thalsio. e Anxia sollicitis meditantem vulnera navis. Medea Oethē regis Colchorum rex Persē filia: quod Iason eius vir Creusam Creontis Corinthiorū filiā in vxorem acceperat: sese spretā eggerens: viro coram duos natos. Dyonem & Thestianū interemī: relicto Thalsio a q Thestia dicta est: hinc vecta draconibus ad Aegeū iugit.

Iam pandionias miserādas prole puellas,
Quarū vox querula est: supat q̄ bistoni⁹ rex,
Orbus epops mœret volucres euect⁹ i auras.

Ad discordantes cadmæo sanguine fratres,
Iam truculēta ferūt: infestaq̄ lumia corpus,
Alter in alterius: itaq̄ aduersatus vterq̄,
Impia germani manat quod sanguine dextra.
Heu heu mutandus nuncq̄ labor: auferor vltra
In diuersa magis: distantia lumina cerno.
Elysiā tranandus agor delatus ad vnam.
Obuia tiliphone comites heroidas vrget.

Aduersum perferre faces: Alcestis ab omni
Inuiolata vacat cura: quod seua mariti

Hic chalcēdonias admeti cura morata est.
Ecce Ithaci cōiunx semp decus vna charontis.
Foemineū concepta decus manet: & procul illā
Turba ferox iuuenūm telis confixa procorū.

Quin misera eurydice tanto mœrore recessit.
Pœnæq̄ respectus: & tūc orpheus manet in te.
Audax ille quidē qui mīrē cerberon vnq̄
Credidit: aut vlli ditis placabile numen:

Nec timuit phlegetonta furēs ardentib⁹ vndis:
Nec mœsta obtentu ditis ferrugine regna.

Defossasq̄ domos ac tartara nocte cruenta
Obsita: nec faciles ditis sine iudice sedes.

Iudice qui vitē post mortem iudicat acta:
Sed fortuna valens audacē fecerat orphea.

Iam rapidi steterant omnes: & turba ferarum.
Blanda voce sequax regionē in federat orphei:

Iamq̄ vnam viridī radicem mouerat alte.
Quercus humo: steterāt amnes: syluæq̄ sonore

Sponse sua: cantus rapiebant cortice amara.
Labentes biūges etiam per sydera luna

Pressit equos: & tu currentis menstrua virgo
Auditura lyram: tenuisti nocte relicta:

Hec eadem potuit ditis te vincere coniunx:
Euridicēq̄ vltro ducendam reddere non fas.

Non erat inuitā diuexorabile mortis.
Illa quidā nimis manes experta seueros.

Præceptum signabat iter: nec rettulit inter.
Limina: nec diuex corrumpit limina lingua.

Sed tu crudelis: crudelis tu magis orphei:
Oscula cara petens rupisti iussa deorum.

Dignus amor ventia gratum si tartara nossent
Peccatum: meminisse graue: & vos sede piorū.

Vos manet heroum: contra man⁹ hic: & vterq̄
Acacides peleus: nanq̄ & telamonia virtus.

Persecuta patris locantur numina: quorum
Connubij⁹ venus: & virtus iniūxit honorē.

Hunc rapuit feritas: illum nereis amauit.
Assidet: ac iuuenis sciat re gloria fortis.

Alter in excessum referens a nauibus ignis
Argolicis. phrygios torua feritate repullos.
O quis non referat talis diuortia belli:
Quæ Troiæ videri viri: videreq̄ grauit⁹
Teucra cū magno manaret sanguine tellus

Et symois: xantiq̄ liquor: sygeaq̄ præter
Littora: cum troas seui vox hectoris ira
Viderit: indasses inimica mente pelagas.
Vulnera: tela: neces: ignes inferre paratos:

Ipsa magis namq̄ ida potens feritatis: & ipsa
Datq̄ faces altrix cupidis præbebat aluminis.

f Iam pandionias miserādas. Pandion Atheniarū rex filiū
am Progenem Thereo Thraciæ regi seu Megarexvxoꝝ dedit:
hic altera ei⁹ sorore stuprauit: q̄ cognita Progne vna cū
Philomela sorore Ithim filiū epulandū patri Thereo posue
rūt. Querit Ithim pater sepius inter coenandū. Progne ait:
quæ posis intus habes. Philomela. vero pueri cruentum cap
put offert: & repulsa mensa ambas ense insequit. Et sic se
se precipitantes præ dolore: Progne in hirundinē. Philomela in
auē lusciolā: Ithim in cardueliū seu Phasianū. Thereus in cri
statā auē: quæ regū decus ostendit verū noie epops. Vnde
Ouidi. lib. Met. vi. Verū in volucres cui stant in vertice cri
ste. Prominet in modicū p̄ longa cuspidē rostrū. Nomen
epops voluci facies armata videt. f Ad discordantes.
Latus Cadmi p̄nepos Aedipiū generat. Aedipos Etheoꝝ
ciem & polinice ex locasta ppria matre eos. reliquit. Vt alte
ris regnaret annis. Etheoꝝ Polinici regū non restituit:
sed exule facit: cōfugit ad adrastū agiuoꝝ regē. Et accepta
filiæ Argi i vxorē conspirantibus cum eo Thideo. Partho
nopeo. Adrastō Amphiarao: Hyppomedæte. & Capateo
regibus: q̄ parato occubere p̄ter senē Adrastū. Polini
ces vero mutuis vulne ib⁹ cum Etheoꝝ se occubuit in
duello: m̄ istiq̄ defunctis discordia. Nā cū cremarent: pira
sefe in duas diuisit partes. Ecce Ithaci cōiunx semp decus
vna charontis Penelope Icarū seu Icarū filia errantē vlti
m cōiūge p̄ decessū sūma castitate expectās: porcos om
nes quos habebat multos & præsertim Eridamanta sum
ma cū cōstantia reppulit. Dicim⁹ Icarion & Icarus no
minādi casu. g Aduersum p̄ferre faces: Alcestis ab omni
Alcestis seu Alceste Perlei filia nupsit Diucto Phereorū regi
ex quo genuit Eumeleū q̄ in bello troano fuit. hec cōiū
gebat marito mortē ex oraculo cū alij ex pp̄diorib⁹ recusa
rent sp̄te subire. h Hic Calcedonias adm̄. Calcedon
megarensiū vrbs est: p̄p̄ Cōstantinopolim factis cōdita se.
sterili loco. calcedonice cōiū appellat: q̄ neglexerūt locū ferile
& amoenū vbi Bizantiū postea cōditū. i Quid misera
Eurydice tāto. Eurydice Thalōis filia vxor Orphei cōdita
ab angue cū eā insequeret Aristē perit: Orpheo dolēti a p̄
serpina cōcessa. i deculpa ei⁹ ablata: qua p̄pter Euridicē ad
campos Helseos trāslata est: Et Orpheus apud inferos p̄
ea dat poenas. k Alter in excessum referēs a nauibus
p̄nes argolicis phrygios. Hector p̄gressus ad naues ignē i
igora iacere: ac seuire incēdiis coepat: territi greci resistere nō
poterāt: aduoluti oēs ad genua a gallis auxilia implorātes.
hoc tpe redēs Atax e Phrygia: seuiētē respexit Hectorē
primo ip̄eū hostē a nauib⁹ reppulit: & extincto igni ip̄m
Hectorē i cū saxi turbauit: prostratū eripere a nauibus
Atacis Troiani: & semianimē tulerūt intra muros. Atax
victor fugiētes insequēti nō sine magna strage. l Sygea
q̄ p̄ter. Sygeū vrbs fuit in littorē etiā Augusti tpe diruta in
ea nauale Achiuorū & portus: & Achaica castra: p̄p̄ etiā
lacus erat. m Ida. Mons Troadis.

Omnis ut in cineres rhetæ littoris ora:
 Classibus ambustis flamma lachrymante daref.
 Hinc erat oppositus contra thelamoni⁹ heros:
 Obiectoque dabat clipeo certamina: & illinc
 Hector erat: troie summum decus: acer viroque.
 Fulminibus coelo veluti fragor editur in se
 Tegminibus: telisque super: sygeaque preter
 Eriperet reditus: alter vulcania ferro,
 Vulnere proiectus depellere navibus instat.
 Hoc erat æacides vultu letatus honore:
 Dardaniæque alter fuso quod sanguine campis:
 Hectora lustravit victor de corpore troia.
 Rursus acerba fremit: paris hunc quod letat: & h⁹:
 Arma dolis lithaci: virtus quod concidit icta.
 Hinc gerit euerfos proles lætitia cunus:
 Et iam strymoniæ Rhesi: victorque dolonis.
 Pallade facta latatur ouas: rursusque tremiscit.
 Pamoicon: Asiamque horret Ictrygones atrox.
 Illum scylla rapax canibus succincta molossis:
 Aethneusque cyclops: illum metuenda charybdis.
 Pallenteque lacus: & squalida tartara terreat.
 Hic & tanta æacus gener æacus amplius attridæ.
 Assidet argiuum lumen: quo flamma regente
 Oris erichthonias prostravit funditus arces
 Reddidit heu grauius poenas tibi troia furæti.
 Hellepontiacis obiturus reddidit vndis:
 Illa vices hominum testata est copia quondam:
 Ne quisquam propriæ fortunæ munere diues
 Iret in ceterum coelum super omne: propinquo
 Frangitur inuidæ: telo decus: ibat in altum.
 Bis ergo repetens patriam: ditataque præda.
 Arcis erichthoniæ: comes huic erat aura secunda.
 Per placidum cursu pelagus nereis ad vndas
 Signa dabat: pars inflexis superacta carinis.
 Cum seu celesti fato: seu syderis ortu:
 Vndique mutatur coeli nitore: omnia ventis:
 Omnia turbinibus sunt anxia: iam maris vnda
 Syderibus certat consurgere: iamque superne.
 Corripere hæc: & sol: & sydera cuncta minant:
 Acvenit in terras coeli fragor: hic modo læta
 Copia: nunc miseris circumdatur anxia faris.
 Immoriturque super fluctus: & saxa caphareis
 Euboicas: & per cautes cæcæque late.
 Littora cum phrygiæ passim vaga præda pacta
 Fluctuat: equoreo omnis iam naufragia fluctu.
 Hic alij sedunt pariles virtutis honore.
 Heroes: medijque siti sunt sedibus omnes.
 Omnis roma decus magni quæque suscipit orbis
 Hic fabij decique: hic est oratio virtus.
 Hic & fama vetus nuncque moritura per eum
 Curti⁹: & medij quem quondam sedibus virbis.

Deuotum bellis consumpsit gurgis in vnda:
 Mutius & prudens ardorem corpore passus.
 Legitime gessit cui fracta potentia regis.
 Hic curius clare totius virtutis: & ille
 Flaminius deuota dedit qui corpora flammis:
 Iure igitur talis sedes pietatis honores.
 Istic Scipiadaeque duces: deuota triumphis
 Moenia quos rapidos lybie carthaginis horret
 Illi laude sua vigeant: ego ditis opacos
 Cogor adire lacus: viduos a lumine phœbi:
 Et vastum phlegetonta pati: quæ maxima minos
 Conscelerata pia discernit vincula sede.
 Ergo quæ causam mortis: quæ dicere vitæ:
 Verberibus sæuè cogunt ab iudice poenæ.
 Cum mihi tu sis causa maligne: conscius adsis:
 Sed tolerabilibus curis hæc memor audis:
 Et tamen in uanis demitte somnia ventis.
 Digredior nuncque rediturus: tu cole fontes:
 Et virides nemorum sylvas: & pascua lætus:
 Et mea diffusas rapiuntur dicta per auras.
 Dixit: & extrema tristis cum voce recessit.
 Hunc ubi sollicitum dimisit inertia vitæ.
 Interius graui ter mentem æger: nec tulit ultra
 Sensibus infusum culicis de morte dolorem:
 Quantuncumque sibi vires tribuere seniles.
 Quis tamen infestum pugnas deuicerat hostem:
 Riuum propter aquæ viridi sub fronde latentem.
 Conformare locum capit impiger hunc: & in orbem
 Destinat: ac ferri cupidum repetiuit in usum.
 Gramineâ viridi foderet de celsitate terram.
 Iam memor inceptum pagens sibi cura laborem
 Congestum cumulauit opus: atque aggere multo
 Telluris tumultus formæque creuit in orbem.
 Quæ circum lapide leui de marmore formans.
 Conserit assidue curæ mœor: hic & acanthos:
 Et rosa purpureo crescit rubicunda colore.
 Erviolæ omne genus: hic est & spartica myrt⁹
 Atque hyacinthos: & hic cilici crocus edit⁹ auro:
 Laur⁹ ite phœbi decus exurgens rhodo daphne:
 Liliæque: & roris nouantia cura marini.
 Herbaque thuris opes prisca imitata sabinis.
 Chrysanth⁹que: hædereque nitore pallente corimbo:

n Rhetæ littoris ora. Plin⁹ ait: mille quingentis passibus remotum a portu Ilium est imune: nam omnis rerum claritas apud Posidas extra Ilium sunt Rhetæ littora habitata: his oppidis Rhetæ: Dardania, arisbe.
 o Et iam strymoniæ: Strymon fluvius Thraciæ est hostia sunt: ad radices Athi montis.
 p Rhesi: Rhesus rex Iouis filius affinitate iunctus erat priamo: tum mercede conductus auxilium ferebat: & priusquam copias auxiliares illo inferret interfectus fuit. Nā paulo ante captus erat. Dolon vir Troianus qui tortus ab Iulio cōfessus est affuturum Rhesium. & oraculo nuntiatus si ei equi bibissent Xanthi aquam: fore Troiam eternam: & non posse expugnari.

Et bacchus libyæ regis memor: hic amaranthus.
Bumastusq; virens: & semper florida pinus.
Non illic narcissus abest: cui gloria formæ.
Igne cupidineo proprios exarsit in artus:
Et quoscūq; novæ vernatia tempora flores;

His tumulus super in seritur: tū fronde locat
Eulogiū: tacita quod firmat littora voce.
Parue culex custos pecudū nil tale merenti. a. s. sibi
Funerū officiū vitæ p. mūere reddo. Finit Culex.
P. V. M. Diræ. id est carmē execratoriū: ad Battarū.

B Attare cygneas repetam⁹ carmie vo
Diuisas iterū sedes: & rura cas (ces.
Dura: qb⁹ diras indixim⁹ (nam⁹.
impia vota:

An⁹ lupos rapiet hædi: vit⁹ i añ leões
Delphini fugiet p⁹ fices: aqla añ colū

Et conuersa retro rerū discordia gliscet⁹ (bas.
Multa prius: fuerit: q̄ non mea libera auena.

Montibus⁹ & syluis dicā tura facta lycurge⁹

Impia: tristitia⁹ l⁹terilescant gaudia nobis.

Nec foecunda senis⁹ nostri foelicia rura

Semia parturiāt segetes: nō pascua colles.

Nō arbusta nouas fruges: nō pampinus uuas.

Ipsē nō syluæ frondes: nō flumina montes.

Rursus: & hoc iterū reperamus battare carmē.

Effoetas⁹ cereris⁹ sulcis⁹ condatis⁹ auenas.

Pallida flauescant: æstu⁹ sitientia prata.

Immatura cadant ramis pendētia mala.

Desint: & syluis frondes: & fontibus humor:

Nec desit nostris deuotum carmē auenis.

Hec veneris vario florentia ferta decore:

Purpureos campos quæ pingit auena colore.

Domicij Caldardini Veronēsis i Diras. P. Vir. Maro. enarratio:

B Attare cygneas. Sūma opusculi hui⁹ est talis. Quū bello
ciuili inter .M. Anthoniū & Augustū habito Cremonē
ses. M. Anthonio fauissent. Victoria potē August⁹ in
eos vltiōe puniēdos animū direxisset: Anū centurionem
mississe tradit diuidēdos inter milites: Cremonēsis p⁹ agros: sed
cū nō sufficissent: etiā vicinorū manūarū agros diuisit. Quo cir
ca Virgilianū agri inter alios milib⁹ dati sūt: qd̄ grefere⁹ Maro.
nō solū ppter deperditos agros: verū etiā ppter amicā Lydiā in
Mantua derelictā: hōc opusculū scripsit Virgili⁹. Et dyras appel
lauit. Hoc est male fortunę impetores i hostes factas. Dirigit au
tē ad Battarū: nō vicū vt aliqui male sentiūt. Sed (sicut potest ex
verbis V⁹gi. colligi) Battar⁹ arbor erat i agro Virgiliano: itaq; fa
gū de qua in Bucolicis scribit intelligim⁹. b. Repetam⁹. quia
scripsit rat mortē Culecis lamentabile. Cygnus olor etiā appellat⁹:
autē est alba & cū ad mortē puenit: maxio dolore agit: adeo vt
flere videat⁹. Hinc Quid⁹ i fastis de Arione loqns: veluti canētia
dura trāssix⁹ pēna tpa cātat olor: significat igitur hoc loco lachry
ma biles voces: se reperiturū de amissioe agri sui: qles Culex super
egerat. c. Sedes. Rura mea diuisa inter milites. d. Quib⁹ s.
agris. e. Diras. Inp⁹recationes. e. Indiximus. Deuotimus.
f. An lupos. Oia sūt i cōtrariū qd̄ est iposibile. g. Gliscet.
Crescet. h. Auena. Pro stilo poetico: & scribēdi caractere acci
piū est em herba inter frumēta nasces: a crescēdi auditare auena
appellata est. i. Montibus & syluis. Quia & mōns circūda
bat arua Virgilij. Hinc i Bucolicis. Frig⁹ captabis opacū: & ali
bi. Quia se subducere colles icipiūt: mōlitiq; iugū demittere diuō.
k. Lycor. e rex Thracie: qui cū sacra Bacchi spetneret: falce genū
subsecuit. l. ūdicit q̄ tale omē Ario se dicuntur: & milienū torū
noīabāt cū in q̄ ager cōtigerat Virgilian⁹. i. Trynacrie. Dicit⁹
postq; sibi ablatus agri: talē eos sequat sterilitas q̄ alē habuerē

Virgilij Battarus

Hinc auræ dulces hinc suavis spiritus agri.
Mutent pestiferos æstus: & tetra venena.

Dulcia nō oculis. nō auribus vlla ferantur.
Sic precor: & nostris superet hæc carmina votis.
Ludimus: & multū nostris cantata libellis.

Optima sylvarum formosis densa viretis.
Tondemus virides umbras: nec læta comætes
Iactabis mollis ramos instantibus auris.
Nec mihi sæpe meū resonabit battare carmen.

Militis impia cum succedit dextera ferro.
Formosæq; cadent umbræ: formosior illis
Ipse cadet: iterum domini foelicia ligna.
Nec quicq; nostris potius deuota libellis
Ignibus æthereis flagrabat iupiter, ipse.

Iuppiter hanc aluit: cinis hæc tibi fiat oportet.

Thracis tū boreæ spirent immania vires.

Purus agat mixtam fulua caligine nubem.
Affricus imineat nymbis mutantib; humber.

Cum tua cyaneo resplendens æthere sylua.

Non iterū dicens herebo tua lydia dixit.
Vicina flammæ rapiant ex ordine vites.

Pascantur segetes diffusis ignibus auræ.
Transuolat arboribus: cōiugat & arbor aristas
Pertica: quæ nostros metata est impia agellos.
Qua nostri fines olim: cinis omnia fiant.

Sic precor: & nostris supent hæc carmina votis.

Vnde: quæ nostris pulsatis littora lymphis.

Littora: quæ dulcis auras diffunditis agris.

Accipite has voces: migret neptunnus in arua.

Fluctibus & spissa campos perfundat harena.

Qua vulcanus agros pastos iouis ignib; arcet.

Barbara dicatur lybice soror altera syrtis.

Tristius hoc memini reuocasse battare carmē.

Nigro multa mari dicunt portenta natare.

Monstra repentinis terrētia sæpe figuris.

Cum subito emersere furenti corpora ponto.

Hæc agat infesto neptunus caca tridenti.

Atrum cōuertens æstu maris vndiq; ventis.

Et fuscum cinerem canis exhauriat vndis.

Dicatur mea rura ferum mare: nauta caueto.

Rura quibus diras indiximus impia vota.

Si minus: heu neptunne tuis ifundim; aris.

Battare fluminibus tu nostros trade dolores.

Nam tibi sunt fontes: tibi flumina semp amica.

Nil est qd pdam vltius. meritis omnia dici.

Flectite currentes lymphas vaga flumina: retro

Flectite: & aduersi rursus diffundite campis.

Incurrant amnes passim remeantibus vndis.

fyculi cū inde proserpina a Plutone fuisse raptā. m Senis no
stri. Patris mei Virgilij qui dicebatur Rufus rex. n Effortas.
Vacuas. o Cereis. id est frumeti. p Sulci. Vos sulci agri.
q Cōdatis. abscondatis. r Aestu. id est in estate sunt oia pe
stifera. s Oculis. Neq; audiant neq; videantur aliqua dulcia.
s Optima. Tu Battar. t Viretis. Virgilit. t Dextera.
Militis Aris. t Iuppiter. id est aer. v Thracis cum boreæ.
Quia Boreas flat ex Thracia quæ est i septentrione. x Immania.
id est immaniter. y Fulua caligine. Respicit puluerem qui solet
agere vtero caligare oculos. z Tua. Sylua ex te arbore facta.
a Cyaneo. Nō a colore celesti sicut quidā interpretati sūt dixit.
Sed a Cyaneis petris i regione ponti frequenter se mouētib; epichei
traduxit. vt ita ex motu aeris: & ex vectorū ipsi arbores mouent
huc atq; illuc traherentur & implerentur: veluti Cyaneis insule.
b Lydia. Lydia em amica Virgilij. nō noie pprio: sed placu
bile notare voluit nūq; em meretrices placabiliores q; lydia re
perit: vt nō solū a futurorib; pcia exigat quimo illis psoluā.
c Pascant. Denotent. d Auræ. Ventorū. e Transuolat. En
piat & eradicet. f Pertica. Ligna. g Metate. id est mēsu
rata & quæ metā facit. h Vnde. Aquas minitū flumini declara
uit. & litus nō solū maris verū & fluminis dici posse. i Ac
cipite. Audite. k Neptūnus. Mare ipm trāseat in arua mea.
l Pastos. cōsumptos. m Barbara. Sylua dicit: barbara &
syrtis Loca esse affricæ fines egypti versus piculiosissimas a syrm
dicta: quod est trahere. Est em inq; litas maris & terræ magna
& in vno loco pfundissima i alio vero satis vadosa spiratq; v
to cumulus harenæ qui supra mare fuerat i pfundissimas relidet
xalles: & quidē primebat mox sup; aquas aggerit & sunt Syr
tes maiores & minores & spatio passū ducētorū quindiginta
miliū. Sepantur: minor a carthagine trecentis milib; passū distat
& totidē ambit: maior vero quadrigētis. xxv. milib; passuum
Seru. vero vbiq; arenosa in mari sūt loca syrtis asserit voca
ri. Barbara: aspera inculta & alter syrtis. id est tota harenosa. Di
cūt hoies portēta nasci tumēte mari. n Nigro. Turbato & p
celoso. o Agat hęc. Satiat hęc portēta Neptūnus a nando.
p Fuscū cinere. Terrā nigrā. q Dicant: mea rura. Videant
esse quoddā mare turbidū. r Min. infundim. Min. damus.
s Neptune. Oneptune tuis altari; quæ debeamus factu.
t Battare. O Battare quod fontes tui spargant per arua mea:
vt videant mare retro currentibus vndis. v Sināt errorib; id
est faciāt qd semp sūt i meis agris errores. i. iundatōes: fontū.
x Gryllus. id est sit rana i eo loco vbi stabant grylli. y Cai
ua. Cōcauitate. z Minātes. id est milites q; minātes nob ter
reant talib; imbribus: & cogant relinq;re meos agros belli inter
M. Antonij et Augu. a Cumulo. Cumulū hūci Bucc. Vir i
optie declarauit cū inq; ei: iā sepulchrū icipit apparere bianor
hic em bianor Anis tusa & Māius Thyresis filius fuit a q; man
tua denotiata est. hui; sorore Lydia fuisse dixere a qua & deno
minari potuit amica Vir. pater Vir. dicebat Vir rufus. b Ca
sus. Euetus et fortuna. c Emigret. Discedet suspirat lydia illa
lydia videt vos fontes & alloquit & cantat vobis: discedis vos
fontes agric; mei amari a lydia: viticula pua vitis illeferit concu
bēdo. currite o nymphæ: currite dū ego expono meas qrimonia
tauro ioue: europā respicit filiā agenoris regis phoenicē q; cū ara
mētis delectaret. & sepe supra ascendere cōueuisset: iuppiter i for
tilimū taurū cōuersus: cā absumptā i hos locos detulit: quibus
nomē enropæ inditū est. d Auro. Ad danaem Acrisii filiā re
tulit q; in turri enea clausa erat: ne qs eā stuprasset ppter oraculū
quod erat: vt fili; maior parēt: nāceret: qua re iuppiter in pluuū
aurū cōuersus gremio puellæ excepit fuit: sicq; ea cōpressit: &
ex ea Persē natus fuit. e Auertas. a. d. l. c. Ne capiaris e; amo
re. f Vacula: Parua vacca. g Pater hedo. Hircus.
h Interpellatos. Aialia nūq; plorat amoris. Impeditos. Ita
corruptos sicut ergo sydera semp redeūt i vices suas: sed ego nō
possum redire ad meos agros. i Tui. o. Oia vos estis vos;
k Vos. f. luna: & phoebe. l Estis. o. Oia tenetis. m Vo
luebant. Errāt. n Similis cōdi. Nā aureo speculo nymphæ sicut
te errabat p syluas & loca. o Minoidis. Tangit ariadne filiā
Minos quā i littore a theseo derelictā. Bacch; rapuit. & i colo
duct i i sydos cōuertit & coronā astronomi eā appellāt Vir. p
mo Geor. Gnossiaq; ardētis decedat stella coronæ. Numina autē
vt plurimū suas amicas celo cōsacrabāt. o Vita. Quia oēs
virgines i signū castitatis signū gerebāt: hoc est lineas falcias in
gnū ligat virginitatis solebat & zonā afferre qua dingeant
vt etiā Cātulus in p. mo passis ostēdit dū inq; quod zonā

soluit diu ligatā: p Meo noxe. Noxa quod cōcubueri cū Ly
dia. p Iuppiter an sui. Priusq; factū est cōiunx q; diceret. quasi
dicat: habuit coitū cū Iunone priusq; esset cōiunx. p Opus.
Rhecia. q Illi. Mœsto vulcano. q Aurora. Amauit Ti
tonū. Ipa em nūq; habuit talē infelicitatē qualē ego. r Au
rea. Quasi dicat debere ego etiā habere gratē aureā: qualē habue
runt dei. s Lega fors. Aduersa. t Tāta. Mala mihi fuere
v' ita manea quod me vix posses cognoscere.

Nec nostros exire sinant erroribus agros;
Dulcius hoc memi reuocasti battare carmen;
Emanent subito sicca tellure paludes.
Et merat hinc miles: spicas v' bi legimus olim.
Occupet arguti grylli: caua garrula rana.
Tristius hoc rursum dicat mea fistula carmē:
Precipitēt altis fumantes montibus hymbres.
Et late teneant diffusos gurgite campos.
Quis dñs infesta minātes stagna relinquunt;
Vnde lapsa meos agros peruenit vnda.
Piscetur nostris in sinibus aduena arator.
Aduena: ciuili qui semper crimine creuit.
O male deuoti piatorū crimina agelli.
Tu quoq; inimica tui semp discordia ciuis;
Exul ego indēnatus egens mea rura reliqui.
Miles ut accipiat funesti premi a belli.
Hinc ego de cumulo mea rura nouissima visa.
Hinc ibo in syluas: obstabunt iam mihi colles.
Obstabunt montes: campos audire licebit.
Dulcia rura valete: & lydia dulcior illis.
Et casti fontes: & felix nomen agelli.
Tardius ah misera descendite monte capelle;
Mollia non iterum carpetis pabula nota.
Tuq; reliste pater: & prima nouissima nobis;
Intueor campos longum manet hostis in illis.
Rura valete iterum; tuq; optima lydia salue.
Siue eris: & si non: necū morieris vtrunq;
Extremū carmen reuocemus battare auena.
Dulcia amara prius fieri: & mollia dura.
Candida nigra oculi cernent: & dextera leua.
Migrabunt casus aliena in corpora rerum.
Quam tua de nostris emigret cura medullis.
Gaudia sepe enim tua me meminisse licebit.
Inuideo vobis agri: formosaq; prata.
Hoc formosa magis mea quod formosa puella
Est vobis: tacite vestrum suspirat amorem.
Vos nunc illa videt vobis mea lydia ludit.
Vos nunc alloquitur: vos nūc arridet ocellis;
Et mea submissa meditarur carmina voce.
Cantatet interea mihi q cantabat in aurem.
Inuideo vobis agri: discetis amare.
O fortunati nimium multumq; beat:
In quibus illa pedis n' uel v' bigla ponet:
Aut roseis digitis viridē decerpserit vnam.
Dulci nāq; tumet non dum viticula baccho.
Aut inter varios Veneris stipendia flores;
Membra declinari: teneraq; ill' ferit herba.

Et secreta meos furtim narrabit amores.
Gaudebūt sylue: gaudebunt mollia prata.
Et gelidi fontes, auiumq; silentia fient.
Tardabunt riuulabentes: currite lymphæ:
Dum mea iocundas exponat cura que relas.
Inuideo vobis agri: mea gaudia habetis.
Et vobis nunc est: mea que fuit ante voluptas;
Hen male tabescunt morientia membra dolore:
Et calor infuso decepit frigore mortis.
Quod mea nō meū dñā est: non vlla puella
Doctior in terris fuit: ac formosior: ac si;
Fabula non vana ē: tauro loue digna: v' auro.
Iuppiter auertas: auro mea sola puella est.
Fœlix taure pater magni gregis: & decus: a te
Vaccula: nō nūq; secreta cubilia captans.
Frustra repatitur syluis mugire dolore.
Et pater hādorū fœlix semperq; beate.
Siue petis montes preruptos saxa pererrans:
Siue tibi syluis noua pabula fastidiret:
Siue liber campis recum tura læta capella est:
Et mas quocūq; est illi sua scemina iuncta:
Interpellatos nūq; plorauit amores.
Cur nō & nobis facilis natura fuisset:
Cur ego crudelē patior tam saepe dolorem?
Sydera per viridē redeūt cū pallida mundū.
Inq; uicē phœbe excurrens atq; aureus orbis.
Luna tui tecū est: cur non est & meam ecū?
Luna dolor nostri quid sit miserere dolentis:
Phœbe gerēs in telaurus celebrabit amorem:
Et quē pompa deū nō syluis fama locuta est.
Omnia vos estis: secū sua gaudia gestat.
Aut inspersa videt mūdū q dicere longū est.
Aurea quin etiā cū sæcula voluebat nūc:
Conditio similisq; ioret mortalibus illis.
Hæc quoq; præterea notū minoidis astrum:
Quæq; virū virgo sicut captiua secuta est.
Ledere celicolæ posuit: nos nostra quid astat.
Conditio nobis vitæ quæ durior esset.
Ausus ego primus castos violare pudores.
Sacratamq; mea vitam tentare puella.
Immatura mea quoq; noxa soluere facta:
Istius atq; vtinam facti mea culpa magistra
Prima foret laturum: mihi vita diutius esset.
Nam mea nō villo moreretur tempore fama:
Dulcia cū veneris furatus gaudia primū
Diceret: atq; ex me dulcis foret orta voluptas.
Nam mihi nō tantum tribuerūt impia vota.
Auctor et occulti noster foret error amoris:
Iuppiter: ante sui semper mendacia fuit:
Cū iunon prius cōiunx quæ dictus vterq; est.
Gaudia libauit: dulcē furatus amorē:
Et mecū tenera gauisa est ludere in herba.
Purpureos flores quos insuper accūbebat.
Grandia formoso supponens gaudia collo:

Aethna

Tum credo fuerat mauros distent⁹ in armis.
Nam certe vulcanus opus⁹ faciebat: & illi.
Tristi: turpabatq; mala fuligine barbam.
Non aurora⁹ nouos etiam plorauit amores:
Atq; rubens oculos roseo celauit amictu.
Talia coelicolæ nunquid minus aurea⁹ premo
Ergo qd de⁹ atq; heros: cur nō minor⁹ ætas?

Maronis.

Infelix ego nō illo qui tempore natus:
Quo facilis natura fuit: fors o mea larua.
Nascendi: miserūq; genus: quo sera libido est.
Tanta⁹ meæ vitæ cordis fecere rapinam.
Vt maneā: quod vix oculis cognoscere possis.

Finis est.

P. Virg. M. æthne q̄ a qbusdā Cornelio tribuit.

P. Virg. Maronis Aethna.

Aethna mihi: ruptiq; cauis fornacis
Et q̄ tā fortes voluāt in: (b⁹ ignes.
Qd̄ fremat iperlū: qd̄ cēdia cause.
Carmē erit: dex: (raucos torq̄at est?
Iter mihi carmis auctor Apollo.

Domicij Caldarini Cōmentariū in Aethnam. Virgilii.

Hoc Virgilianū ēē op⁹ pleriq; ex auct⁹ orib⁹ testant. Et Sene-
ca i eplis: adeo vt Nasonē nō ob aliā cām op⁹ de Aethna
dimissū ēē affirmet: nisi ppter Virgiliū quē iā. scripsisse cō-
pertū habebat. Corneli⁹ Seuer⁹ etiā ob eandē cām deter-
tus traditur. gūma tū operis est: vt cām Aethnē incendii referat:
nō qualē poetē asserūt: sed quē a sūmis philosophis exposita sit.
Quis enim ignoret æthinā flagrantem adeo vt nūc nequaquam

Seu tibi dodone potior tecūq; fauentis.

Seu te cynthos habet: seu delos gratior illa.
In noua pierio properent a fonte sorores.
Vota: per insolitū phœbo duce tutius itur:

Aurea securi quis nescit sæcula regis.
Cum domitis nemo cererem iactaret in aruis:
Venturiscq; malas prohiberet frugibus herbas.
Annua sed sacra complerent horrea menses.
Ipse suo flueret bacchus pede: mellaq; lentis
Penderent folijs: & pinguis pallas oliua.

Secretos omnes ageret cum gratia ruris.
Non cessit cuiq; melius sua tempora nosse.
Vltima quis tacuit iuuenū certamina colchos:
Quis nō argolico defleuit pergamon igni:
Imposita & tristi natorū funere matrē:

Auersum ve diem: sparsum ve in semine dentē

Quis nō periurę doluit mendacia puppis:

Desertam vacuo minoïda littore questus:
Quicquid in antiquū iactata est fabula carmē.
Fortius ignotas molimur pectore curas.
Qui tanto motus operi: quæ causa phœnis
Explicit indensum flāmas: & ructet ab imo
Ingenti sonitu moles: & proxima quæq;
Ignibus irriguis vrar: mens carminis hæc est.

Principio ne quem capiat fallacia vatū.
Sedes esse dei: tumidisq; e faucibus ignem
Vulcani ruere: & clausis resonare cauernis.
Festinantis opus: nox est tam sordida diuis
Cura: neq; extremas ius est dimittere inertes.
Sydera seducto regnant sublimia coelo.
Illa neq; artificum curant tractare laborem:
Discrepat a prima facies: hæc altera vatū.
Illis cyclopas memorant fornacibus vsos.
Cū super incudē numerosa in verbera fortes:
Horrendū magno quaterēt sub pōdere fulmē.

Armarentq; louē: turpe est sine pignore carmē

Proxima viuaces æthnei: verticis ignes.

Impia sollicitat phlegreïs fabula castris.
Tentare nefas olim detrudere mundo
Sydera: captiuicq; louis transferre gigantes
Imperiū. & victo leges imponere coelo.

His natura suos aluo tenuis ima per orbes

Squameus intortos sinuat vestigia serpens.
Construit magnis ad prælia montibus agger.
Pelion ossa creat: sumus p̄mit ossan olympus:

Iam coaceruatas nituntur scandere moles.
Impius & miles metuentia cominus astra.
Prouocat infestus cunctos ad prælia diuos.
Iuppiter e coelo metuens: dextraq; choruscam
Armatus flāma: renouat caligine mundū.
Incurfant vasto primū clamore gigantes.
Hic magno tonat ore pater: geminatq; fauētes
Vndiq; discordes comitū simul agmie ventos:
Densa per attonitas rumpunt fulmina nubes:
Atq; in arma ruit quæcūq; potentia diuum.
Et mars seuus erat iā cætera turba deorum.

Stāt vtriq; metus: validos tum iuppiter ignes

Increpat: & iacto proturbat fulmine montes.

Illic deuectę verterunt turba ruina.

Insecta diuis acies: atq; impius hostis:

cadere auctores existimauerit: atq; vt quinquagena & centena milia passuum arenas flāmarū globus tructaret: ardet autē noctibus semper: & miraculū igneum materiam tanto quo sufficere patet. Crater eius ambitu stadia .xx. Fausta tauro minimū. & carnum vsq; peruenire affirmant. Frigorē vero ad maronē. & gemellos colles: quocūq; modo tantum per noctem lucere & splendentē apparere affirmare a cacumie. Nā iter diu sumo et caligine obsideretur. b Dodona Epiri sylua in qua oracula per colūbas reddebantur. Licet Herodotus mulierē quandā reddidisse affirmet: Phaselia in Licia mons est ardens: vt ethna. quē Plinius appellat Phasen. ibidē sicut & in patera Apollo oracula reddebant: hic Lytias sortes alibi poëtam appellasse affirmant.

c Cynthos: Mons est vbi apollo colebat: alibi insulam vnam cycladum legimus.

d Delos. Insula in ægeo mari. dicta: quasi dila. id est manifestata. Apollinis responsa præberentur.

e Securi regis. Saturni.

f Secretos omnes. Quia tacite fluūt oleū. & matrē intellige Medeam.

g Auersum diē. Tangit fabulam Atrei & Thiestis.

h Sparsum in semine. Tangit Cadmū qui dentes seminauit draconis. Vnde nati sunt homines armati. Possent etiam intelligi de Iasone.

i Quis non periurę. Tangit Thesē qui Phedrā sororem Ariadnes eligit in vxorem. Licet ipsi Ariadne iururādo seeam in vxorem ducturum promississe.

k Minoida: Filiam Minois Ariadnem.

l Principio. In narrationis hō principio dicit se neq; exsequitur poetica figmenta: sed tantū res phylicas: ac causas veras igniū spirantū ex ethna. Resonare cauernis in recessus: & remotione ethne subterranei sunt meatus ad Ieram vsq; insulam. vbi Vulcanus cū alijs suis fabris fulmia fabricare dicitur. Hinc ictibus loca omnia resonant. Vnde Virgilius: Insula Sycanium iuxta latus colianq; erigitur Lyparen fumantibus ardua saxis. Quam subter specus & Cyclopus excelsa taminis antra ethne attonant: validiq; in cudi bus ictus.

m Sine pignore. id est ratione.

n Proxima. id est tertia.

o Phlegrei campi. Phlegrei ideo dicti: quia ibi stāt in copia maximi ignis.

p His natura. Secundū multos auctores loquor qui dicunt gigantes pedes habuisse serpentinos.

q Sinuat. Curuat.

r Coaceruatas. id est accumulatas.

Præcep̃ cū castis agit: materq; iacentis.
Impellens victos: nū pax est reddita mundo:
Tum liber celsa venit per sydera coeli.
Defensiq; decus mūdi nūc redditur astri
Gurgite trīnacio morientē Iuppiter æthna.
Obruīt enceladū: vasti quoq; pondere montis
Aestuat: & petulans expirat faucibus ignes.
Hæc est mendosæ vulgata licētia famæ.
Vatibus ingeniū est: hanc auget nobile carmē,
Plurima pars scēnæ est rerū fallacia vates;
Sub terris nīgros viderūt carmina manes.
Atq; inter cineres ditis pallentia regna.

Mentiti vates stygiæ vndaſq; canentes.
Hi tytiō septē strauere in iuggera foedum;
Sollicitant magna te circū tantale poena:
Sollicitantq; siti: minos: tuaq; æce in ymbris
Iura canunt: idemq; rotant Ixionis orbem.
Quicquid & interius falsi sibi conscia terra.
Nō est terra satis: speculantur numia diuum;
Nec metuunt oculos alieno admittere cœlo.
Norūt bella deum: norunt abscondita nobis
Coniugia: & falsa quotiens sub imagine peccet

Taurus in Europē: in ledam candidus ales:
Iuppiter vt danæ preciosus fluxerit imbēr.
Debīta carminibus libertas ista: sed omnis
In vero mihi cura: canam quo feruida motu
Aestuat æthna: nouosq; rapax sibi cōgregat ig
Quacūq; imēsus se terrę porrigit orbis: (nes.
Extremiq; maris curuis agit ab vndis.
Nō totū in solidū desit: nāq; omnis hiatu.
Secta est om̃is hum⁹: penitusq; cauata latebris.
Exiles suspensa vias: igiturq; animantis
Per tota errantes percurrunt corpora venæ.
At vitam sanguisq; omnis qua cōmeat idem
Terra voraginibus conceptas: digerit auras.
Scilicet haud olim diuiso corpore mundi.
In maria: ac terras: & sidera fors data cœlo.
Prima secuta maris: defeditq; infima tellus.
Sed totis rimosa cauis: & qualis acruis
Exeat imparibus iactis ex tempore saxis.

Vt crebro introrsus spacio vacuata corymbos.
Pendeat in sese: simili quoq; terræ figura
Intenues laxata vias: nō omnis in arcum:
Nec stipata coit: siue illi causa vetusta est:
Nec nata est facies: seu liber sp̃ritus intra
Effugiens molitur iter: sed lymphæ perhenni
Edit humū limo: furtūq; obstantia molis.

Haud etiam inclusi solidū videre vapores:
Atq; igni quæſita via est: siue omnia certis
Pugnauere locis: non est hic causa dolendi.
Dum ſtet opus causa: quis em̃ nō viderit illud

Esse sinus: penitus tantos emergere fontes.
Cum videt: ac torrens imo se mergere hiatu.
Non ille ex tenui: vocēq; agat: acta necesse est:
Confluit errantes arceſſant vndiq; ab vndis:
Et trahat ex pleno quod fontē cōtrahat amne.
Flumina quin etiam latis currentia riuis.

Occasus habuere suos: aut illa vorago
Direpta in p̃receptis fatali condidit ore:
Aut occulta fluunt tectis adoperta cauernis:
Atq; inopinatos referunt procul edita cursus:
Quod si diuerſos emittat terra canales.
Hospiciū fluiuium: aut ſemita nulla profecto

Fontibus: & riuis cōſtet via: pigraq; tellus.
Conſerta in solidū ſegnīs sub pondere ceſſet:
Quod si præcipiti conduntur flumina terris.
Condita si redeſūt ſi qua eant incōdita ſurgūt.

- g Mater. id est terra: quia dicuntur filii terrę gigantes:
r Sub terris. Audent Poetę ex ſcientia non ſolū rerum hu
marum verum etiam diuinarum. v Carmina. Ponit
pro ipſis poetis. x Menti. Quia non habent rem man
festam: y Hi tytiō. Tytiō titani & Eiar fil⁹ Latone
vim inferre voluit. Licet Virgil. Terrę filiū necnō ab ea nu
tritum. Necnō & Tytiū terrę omnipotentis a luminū: ita
te enim magnitudinis fuit: vt vix eum: nouē iugera agri
caperet. ¶ Eodū. Laſciū. z Sollicitat magna. Quia
habet aquas & poma: nec tamen eſuriens contingere po
teſt. damnatus em̃ ad inferos: quia deorum ſacra reuelat
rat Ouidi. Querit aquas in aquis: & poma fugatia carpit.
Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit: & hoc in libro ſine
titulo. Alibi tamē ppter Pelopē filiū inter epulas deorū ap
poſitū ad hmōi poenas damnatū legi⁹. ¶ Sollicitat q̃ ſiūt.
a Minos. Aeacus & Rhadamātus p Poetas iudices infer
rorū dicūtur. b Idēq; rotant. Ixion Iouis ſcriba ac vn⁹
ex centauris: qui cū Iunonis cōcubitu ſe ſactaret: a Ioue ſul
minatus & ad inferos damnatus voluit rota: vnde Tibul
lus. Illic Iunonē tentare Ixionis auſi verſantur celeri noxia
mēbra rota. Alter Ixion legiſ apud Porphyriōnē qui ſocē
rum ſuū pdidit ſacta ignis ſouea: vt non ſolū dotē verum
cūcta ipſi⁹ poſſideret Hor. Taurū in Europē: id eſt Iup
piter mutatus in Taurum.
c In ledam candidus. Quoniā m̃ t̃ r̃ fuit in cygnū mu
tatus. venit in Danaem Acrisij filiam: in pluuiā aurum.
d Corymbos Corymb⁹ hedēq; habet racemos inſequales
ſicut terra quę eſt inſequalis.
e Edit. Conſumit. deuorat.
f Obſtantia molis. molem obſtātem.
g Vapores. Ventorū furores.
h Omnia. Elementa.
i Sinus. Curuitates.
k Teunt. Ex re minima:
l Confluit. Conflumia in aquas fluent: o.
m Occasus. Fines ſuos.
n Pigra. Deciſa.
o Ceſſet. Det locum.

Haud mirū clausis etiam si libera ventis
Spiramenta latent: certis tibi pignora rebus:
Atq; oculis hēfura vias dabit ordine tellus.
Immenſum plerūq; ſinus: & iuggera peſſum
Intercepta leget: denſeq; abſcondita nocti
Proſpectare procul chaos ac ſine fine ruina:
Cernis & in ſyluis ſpatioq; cubilia retro:
Antraq; demiffis pedibus fodiffe latebris.
Incōperta via eſt operū: tantū inſluit intra:
Argumenta dabunt ignoti vera profundi.
Tu modo ſubriles animo duce percipe curas.

Occultamq; fidem manifeſtis abſtrūe rebus.
Nam quo liberior: q̄ q̄ eſt an imoſior ignis

Semper: et inuſus nec euectus ſauior ira eſt.
Sub terra: penituſq; mouēt hęc p̄ſa neceſſe eſt:
Vincla magis ſoluāt: magis hoc obſtātia pellāt.
Nec tamē in rigidos exit contenta canales.
Viſa niuē flāma auertit: qua proxima cadunt.
Obliquuſq; ſecat qua viſa teterima cauſa eſt.

Hic tibi terra tremor motu: hic tibi deſus hiātus
Spiritus exagitat venas: ceſſantiq; vrget.

Quod ſi ſpiſſa foret ſolidoq; inſtaret in ani.
Nulla daret miranda ſui ſpectacula tellus:
Pigraq; & in pondus conſeſtum mobilis eſſet.
Sed ſūmis ſi forte putas concredere cauſis.
Tantū opus: & ſūmis alimentū viribus oris.
Quæ valida i p̄mpto cernis validosq; reſeſſus.
Fallere ſed nondū tibi lumie certaq; recto.
Nanq; illuc quocūq; vacat ſpecus oīs hiātus:
Et res introitu ſoluūt: aiduq; patenti.
Conuerſa languent vires: animoſq; remittūt:
Quiſſe vbi cōtineat ventos: q̄ queq; morātis
Inuacuo deſint: ceſſat: tantūq; profundi.
Explicat errātes: & in ipſo limine tardant.
Anguſtis opus eſt turbare in faucibus illos:
Feruet opus: deſiq; premūt: premiturq; ruina.
Hinc ſurtim boree atq; noto nūc vn⁹ vterq; eſt.
Hinc vēti rabies: hinc ſauo quāſſat hiātus.
Fundamēta ſolo trepidant: vrbeſq; caduce.
Inde neq; eſt aliud (ſi fas eſt credere) mūdo

Venturā antiquam faciē: veracius omen:
Hæ primo ſpecies iſerū naturaq; terræ.
Introſus ceſſante ſolo trahit vndiq; venas.

Aethna ſui manifeſta fides: & proxima vero eſt

Non illic duce me occultas ſcrutabere cauſas.
Occurrerent oculis ipſe: cogentq; fateri.
Plurima nāq; patent illi miracula monti.

Hic vaſti terrent adytus: mergūtq; profundo:

Porrigit hic artus: penituſq; quod exigit vltra:

Hinc ſpiſſæ rupes obſtant: diſcordiaq; ingens.
Inter opus neſcunt varios: mediūq; coercent.

Pars igni domite: pars ignes ferre coactæ.
Vt maior ſpecies ethnæ ſuccurrat inanis.
Hęc illis ſedes: tantūq; area rerum eſt.
Nunc opus artiſicē incendit cauſaq; repoſcit:
Non illos parui aut tenuis diſcriminis ignes.
Mille ſub exiguo ponā tibi tempore veras

Res: oculiq; docent certas res credere cogunt:
Quin etiam tactu moneāt contingere toto.
Si liceat phibent flāma: cuſtodiaq; ignis.

Illi operū eſt: arcent aditu: diuinaq; rerum.
Vt maior ſpecies æthnæ ſuccurrat inanis.
Cura ſine arbitrio eſt: eadem p̄cul oīa cernis.
Nec tamē eſt dubiū penit⁹ quin torq̄at æthna:
Aut quis mirandus tantę faber imperet arti.

Pellitur exuſta glomeratus nymbus harenæ.
Flagrantes properant moles: voluūtur ab imo.
Fundamenta fragor tora nunc rumpit æthna.
Nunc fuſca pallent incendia mixta ruina.
Ipſe procul magnos miratur Iuppiter ignes:

Ne yeſepulta noui ſurgant in bella gigantes.

Neu ditē pudeat regni: neu tartara celo

Vertat in occulto: tantū premit omnia dextra.
Congeries operis ſaxorum: & putris harena:
Quæ neſponte ſua faciunt: nec corporis vlli.
Suſtērata cadūt robuſtis virib⁹ oēs:

Exigitur: vertit vaſa concaua vertice ſauo.)

- p Abſtrūe. abſconde.
q Sequior. Sub terra maiorem ſi qua obſtātia ipſi ignes obſtant: & impellunt.
r Hinc. Ex hac cauſa. id eſt igne: & vterq; ſunt terre mor⁹.
s Spiſſa. Si non haberet illas concauitates.
t Antiquam faciē. In chaos antiquum.
v Aethna ſui manifeſta fides. Aethna eſt fides. Aethna enim facit teſtimonium quod eſt verſimile.
x Duce me. Non potero te edocere ſi volueris p̄ſcrutari.
y Vaſti. Cupit exponere miracula montis æthnæ ac dicte terribiles cauernarum introitus mari meſos eſſe.
z Mergunt. Exeunt.
a Exigit. Vltra ſe extendit.
b Spiſſe. Dux & frequētes.
c Diſcordia. Quoniam non permittunt rupes vltra extē di ignes.
d Domite. Pars Aethnæ ardet: pars cōſūpta eſt incendio.
e Cogunt. quia quæ videmus oculis cogimur credere.
f Arcent. Ab introitu.
g Nimb⁹. Multitudo ipſo fundo æthnæ.
h Sepulta. Quia Ep̄cheladus caput ſuū ſepultū habet ſub æthna. i Dicit. Plutonē. Nā ſi ap̄reſ æthna viderēt tartara. k Dextra. Potētia. l Exigit. Cogit emittēte.
m Vaſa. Appellat vaſa illa ſaxa punicea quæ ſunt cōcaua

In densum cōgesta rotant: voluūtq; p̄fundo.
n. Voluunt. rotant.
 Nec causa expectata ruunt incendia montis.
 Spiritus inflati nomen languentibus aer.
 Nā prope natura par est violentia semper.
o. Par. qui semper.
 Ingeniū velox illi: mo tūq; perennis.
 Verū opus auxilio. interpellat corpore null⁹
 Impet⁹ est ipsi: qua spiritus imperat: audit.
 Nūc princeps magn⁹q; sub B duce milita rignis
 Huic quoniā in p̄mptu est operi natura: soliq;
 Vna ipsi venti quæ res incendia pascit.
 Cum subito cohibetur inest quæ causa silenti
 Subsequar: immēsus labor est sed fertilis idem.
 Digna laboranti respondet præmia curis.
 Non oculis solum pecudum miranda fuere
 Mora: nec effusis i humū graue pascere corp⁹.
 Nōsse fidē rebus dubiasq; exquirere causas.
 Sacra p̄virgētē: capitiq; attollere coelū.
 Scire q̄t: & quæ sint: cur magno talia mūdo:
 Principia occasus meruūt ad sæcula pergunt.
 Et firma æterno religata est machina mundo.
 Solis scire modū: & q̄nto mior orbita lunę est.
 Cur illi breuior: cur isti peruolet orbis?
 Annu⁹ ille monet quæ certo sydera currant.
 Ordine quaq; suo careant incondita cura.
 Scire vices etiā signorū: & tradita iura.
 Nubila cur cœlo terræ denunciēt hymbres:
 Quo rubeat phœbe: q̄ frater palleat igni.
 Tempora cur variant anni: primaq; iuuenta
 Verestate præit: cur æstas ipsa senescit.
 Autūn⁹q; obrepit hyems: & in orbe cucurrit
 Axem scire helices: & tristē nosse cometem.
 Lucifer vnde micet: qua vehesper⁹: vñ boetes.
 Saturni cur stella tenax: cur martia pugnax.
 Quo rapiant nautæ: quo sydere lintea tendant
 Scire vias maris: & cœli prædicere cursus.
 Quo volet orion: quo sau⁹ incubet index:
 Et quæcūq; iacent tanto miracula mundo.
 Non digesta pati nec aceruo condita rerum:
 Sed manifesta notis certa disponere sede.
 Singula diuini est animi: ac iucūda voluptas.
 Sed prior hæc homini cura est cognoscere terrā:
 Et quæ nūc miranda tulit natura notare.
 Hæc nobis magna affinis celestibus astris.
 Nā q̄ mortalis spe est: quæ amentia maior:
 In louis errantem regno perquirere velle:
 Tantū opus ante pedes transire: & p̄dere segnes.
 Torq̄mur miseri i paruis premimurq; labētes.
 Dū sese precio redimant: verūq; professi est.
 Tū demū viles taceant: in opesq; relicta.

Noctes atq; dies festinant arua coloni.
 Callēt rure manus glebarū expellimur vsu:
 Fertilis hæc segetiq; feratior altera viti.
 Hæc platanis hum⁹: hæc herbis dignissima tell⁹.
 Hæc dici melior pecori: syluisq; fidelis.
 Aridiora tenent olē: succellior vlmis.
 Grata leues cruciant animos: & corpora caufq;
 Horrea vti saturent: tumeāt & dolia multo:
 Plenatq; defecto surgant foenilia campo.
 Sicauidi semper qua visū est carius istis.
 Implend⁹ sibi quisq; bonis est artibus: illis
 Sūt animi fruges: hæc rerū maxima merces.
 Scire quid occulto nature terra coeret.
 Nullū fallere opus: nō multos cernere sacros
 Aethnei montis fremit⁹: animiq; furentis.
 Non subito pallere sono: non credere: subter
 Scrutamur rimas: euerit⁹ omne profundū.
 Querit⁹ argenti semen. nūc aurea vena.
 Torquent flamma terræ: ferroq; domant.
 Celesti migrasse minas ad tartara mūdi.
 Nōsse quid impediat ventos: qd nutriet ignes:
 Vnde repente ges: & m̄to foedere pax sit.
 Concreſcūt animi penit⁹: seu forte cauerna
 Introitusq; ipsi seruent: seu terra minutis
 Rara foraminib⁹: ne ve in sese abstrahat auras.
 Peni⁹ hæc etiam rigido qua vertice surgit.
 Illinc infest⁹: atq; hinc obnoxio in⁹.
 Vndiq; diuersas admittere cogitat auras.
 Et coniuratis addit concordia vires.
 Siue introversus agūt nubes: & nubib⁹ auster.
 Seu forsā flexere caput tergoq; ferunt.
 Præcipites delecta sono premit vna fugato:
 Torrentesq; auras: pulsataq; corpora densat.
 Nam veluti sonitura diu tritone canoro.
 Pellit opes collect⁹ aquæ victusq; mouere
 Spirit⁹: & longas emugit buccina voces:
 Carmineq; irriguo magni coryna theatris
 Imparib⁹ nūerosa modis canit arte regentis.
 Que tenuē impellēs animā subremigat: vñdā
 Haud aliter sūmota furens torrentib⁹ aura.
 Pugnati angusto: & magnū: & cōmurmurat
 Credēdū est etiā v̄torū existere causas • (ethna.
 Sub terris similes harū q̄s cernim⁹ extra.
 Vt condensa crement inter se corpora turba.
 Elisa in vacuū fugiant. & proxima secū.
 Nomina tota trahūt: tutaq; in sede resistūt.
 Quod si forte mihi q̄dam discordia tecū est.
 Principijs q̄ ab his credas cōiurgere ventos.
 Non dubiū rupes aliquas: penitusq; cauernas
 Prouehere in genti sonitu: causuq; p̄pinquas
 Diffugere: impelliq; aias: hinc cernere ventos:
 Aut hūore etiā nebulas effundere largo.
 Aut campis agrisq; solent: quos obruit amnis:

Vallibus exoriens caligat nubilus aer:
 Flumina parua ferūt auras vix p̄xima ventō est.
 Eminus aspirat fortis: & verberat humor.
 Atq; hoc in vacuos si tanta potentia rerū est.
 Hoc plura efficiunt: introclusq; necesse est.
 His agitur causis extra: penitusq; coactis.
 Exagitant ventos: pugnāt in faucibus ante.
 Pugnantes suffocāt: & int⁹ velut vnda p̄fundo
 Terq; q̄terq; exusta graues vbi peribit euros.
 Ingeminat fluctus: & primos vltimus vrget.
 Haud secus astrictus certamie tangit ictu
 Spiritus: inuoluentq; suo sibi pondere vires.
 Densa per arduos exercent corpora neruos:
 Et quacūq; iter est p̄perat: transitq; morantem.
 Donec confluuiū reuoluens æstibus amnis
 Exilit: atq; furens tota vomit igneus æthna.
 Quod si forte putas iisdem decurrere ventos
 Faucibus: atq; iisdē pulsus remeare notandas
 Res oculis locus ipse dabit: cogetq; negare.
 Quauis cæruleo siccus sic frigeat æther:
 Purpureoq; rubens surgat iubar aure⁹ ostro:
 Illinc obscura semper caligine nubes.
 P̄graq; defuso circūstrepit humida vultu:
 Prospectat sublimis opus: vastoq; recessus.
 Non illā videt æthna: nec vllō intercipit æstu.
 Obsequit quacūq; iubet leuis aura: rediteq;
 Placantes etiam celestia numina thure.
 Sūmo cerne iugo: vel qua liberrimus æthna.
 Improspectus hiat tantarū semina rerū.
 Si nihil irriter flāmas: stupeatq; p̄fundū.
 Huic igit credis torrens: vt spiritus illi.
 Qui rupes terrāq; vocat: qui fulminat ignes:
 Cur exit vires: & p̄ceps flexit habenas.
 Præsertim ipsa suo decliua pondere nunq;
 Corpora diripiant: varioq; absolueret arcu.
 Quod nisi fallor adest species: tantusq; ruinis.
 Impetus attentos oculorū transfugit ictus.
 Nec leuitas tantos igit ferit aura: mouetq;
 Sparsa liquore man⁹ sacros vbi vtilat ignes.
 Verberat ore tamē pulsataq; corpora nostra
 Incurfarit: adeo tenuis vim causa repellit.
 Nō cinerē stipulā ve leuē: nō arida sorbet
 Grāmia: nō tenuis plantis humor exit eisdem.
 Surgit adoratis sublimis fum⁹ ab aris.
 Tanta quies illi est: & pax innoxia rapti:
 Siue peregrinis agit p̄prijq; potentis.
 Coniurant animæ causis ille impetus ignis:
 Et montis partes atras subuertit harena:
 Vastaq; concursu trepidantia saxa fragoris.
 Ardentesq; simul flāmas ac flāmia rumpūt.
 Haud aliter q; cū prono iacere sub austro:
 Aut aquilone fremūt sylue dāt brachia nodo.

Implicite: hę serpūt iunctis incendia ramis:
 Nec te decipiant stolidi mendacia vulgi.
 Exhaustos cessare synus: dare tēpora rursus
 Vt rapiunt vires: repetantq; in prælia victi.
 Pelle nefas animo: mendacq; exue famam.
 Non est diuitijs iam sordida rebus egestas.
 Nec paruo mendicat opes: nec cōgregat auras.
 Præsto sunt opere ventorū examina semper.
 Causa latet quærunt pariter: cogūtq; morari.
 Sæpe premit fauces magnis exhausta ruinis
 Congeries: dauidiq; vias luctamine ab vno.
 Et scisso veluti tecto sub pondere præsto est.
 Haud secus ac teneros cū succū frigida monti
 Desidiam: tutoq; licet discedere montes.
 Post vbi continuere moram: velotius vrgent.
 Pellunt oppositas moles: ac vincula rumpunt.
 Quicquid i obliquū est frangūt: iter acrior ictu.
 Impet⁹ exoritur: magnis operata rapinis
 Flāma micat: latoq; ruēs exundat in agros:
 Si cessant a iure ferunt spectacula venti.
 Nūc superant quacūq; regūt incendia sylue.
 Quæ flāmis alimēta nocēt: quid nutriet ethna?
 Incendi poterūt illis vernacula clausis.
 Materia oppositūq; igni gen⁹ vtile terrent.
 Vrit assidue calid⁹ nūc sulphuris humor.
 Nunc spissus crebro præbet vimine succus.
 Pingue bitumē adest: & quicquid comin⁹ atras
 Irritat flāmas illius corporis æthna est.
 Atq; hanc materiā penitus discurrere fontes.
 Infectę erumpunt & aquæ radice sub ipsa.
 Pars oculis manifesta iacet: q̄ orga dura est.
 Aclapis: in pingui feruent incendia succo.
 Quin etiam variæ quædā sint vimine saxa.
 Toto monteliquant: illis custodia flāmæ
 Vera tenaxq; data est: sed maxia q̄ppe molaris
 Illius incendi lapidis sic vindicat æthnam.
 Quem si forte manu teneas: & robore cernas.
 Nec seruare putes ignem nec spargere posse.
 Sed simul ac ferro quæras: responderet ictu.
 Scintillat color: hūc multis circūdat e flāmis:
 Et potes extorquere animos: atq; exue robur.
 Fundetur ferro citius: nam mobilis illi.
 Et metuens natura mali est vbi cogitur igni.
 Sed simul atq; hausit flāmas: nō tutior hausti.
 Vlla domys seruans æternā duramq; tenaci.
 Septa fides tutum est illi patientia victo.
 Vix vnq; redit in vires: atq; euomit ignem.
 Totus enim denso stipatur robore tarda.
 Per tennes admissa vias incendia nutrit.
 Contanterq; eadē: & pigre accepta remittit.
 Nec tamē hoc vno quod mōtis plurima ps est
 Vincit: & incendi causam tenet illa profecto.

Miranda est lapidū viuax: animosaq; virtus.
Cetera materies quęcūq; est fertilis igni.
Vt semel accensa est moritur nec restat in illa.
Quod repetas tātū cinis: & sine semine terra est.
Sic semel atq; iterū patiens ac mille phauſtis.
Ignibus instaurat vires: nec desinit ante
Quā leuis excocto defecit robore pumex.
In cinerē putresq; iacet delapsus harenas.
Cernelocis etiam similes arfisse cauernas.
Illic materiz nascentis copia maior.
Sed genus hoc lapidis certissima signa colorū.
Quod nullarū adiūxit opes: & languit ignis.
Dicif insidijs flagras æthnaria quodā.
Nunc extincta sup: tectisq; neapolim inter
Ercumas loc^o at multis iam frigidus an nis.
Quāuis in eternū pinguescat ab vbere sulphur
In mercē legitur tanto est fecundius æthna.
Insulā cui nomē facies dedit ipsa rotunda.
Sulphur em solū nec obesa cacumie terra est.
Et lapis accretus relegendis ignibus aptus.)
Sed raro fumat: qui vix succendit ardet.
In breue mortales flāmas quod copia nutrit.
Insula durata vulcani nomine sacra.
Pars tamen incendi maior reffixit: & alto
Iactatas recipit classes: portuq; tuetur.
Quæ restat minor est & diues vbere terra est,
Sed nō athenis vires quæ conferat illi.
Atq; hæc ipsa tamē iā quondā extincta fuisset.
Ni furtim generet secretis callibus humor
Materiam lyluāq; suam pressorq; canali.
Huc illuc ageret ventos: & pasceret ignes.
Sed melius res ipsa nota est spectataq; veris.
Occurrit signis: nec tentat fallere pestem.
Nam circa latera atq; imis radicibus æthnæ.
Candentes efflant lapides dissectaq; saxa.
Intereunt venis: manifesto vt credere possis
Pabula: & ardendi causam lapidē esse molarē.
Cuius defectus ieiunus colligit ignis.
Ille vbi collegit flāmas iacet: & simul ictu
Materiā accendit: cogitq; liqueſcere secum.
Haud equidē miſū factū quod cernim⁹ extra
Si lenitur opus restat magis: vritur illic.
Sollicitaq; magis vicina incendia saxū.
Certaq; ventura præmittit pignora flāmæ.
Nā si^l atq; mouet curis turbāq; minuis
Diffugit: exetmploq; solū trahit ictaq; ramis:
Et graue sub tra murmur demonstrat: & ignes.
Tum pavidū fugere: & sacris credere rebus.
Parere: & tuto speculaberis omnia colli.
Nam subito efferuent onerosa incendia raptis
Accensę subeunt moles: trunçeq; ruine.
Et voluunt: atq; atra sonant examina harene.

Nec recipit flāmas mons hic defessus anhelat:
Atq; aperit se hostis: decreſcit spiritus illic.
Haud aliterq; cum læto deuicta trophæo.
Prona iacet campis acies: & castra sub ipsa;
Tum si quis lapidū ſūmo præbuit igni.

Asperior fabaris: & quędā sordida fax est.
^p Sabaros vehemens dicitur. vnde fabaris; vehementib⁹
ignibus.

Qualem purgato cernes discedere ferro.
Verū vbi paulatim exiluit sublata caduci.
Congeries saxi angusto e vertice surgunt.
Sic veluti in fornace lapis torretur: & omnis
Exuitur penitus venis subit altius humor.

Amiſſis opibus leuis sine pondere pumex:
^q Amiſſis opibus. Succo.
Excutitur liquor ille magis seruire magisq;

Flumis in speciem mitis procedere tandem.
^r Mitis. Quia deſcēdit in ſimilitudinē fluminis.
Incipit: & primus dimittit collibus vndas.
Ille paulatim bis ſena in milia pergunt.
Quippe nihil reuocat curtis nihil ignib⁹ obſtat.

Nulla tenet frustra moles ſimul oia purgans;
^s Moles. reparatio.
Nūc ſyluas rupeſq; notat hæc tela ſolumq;
Ipsa adiutat opes: facileſq; ſibi induit annos;

Quod ſi forte canis contactus vaſibus hæſit.
Vipote inæquales voluens perpaſcitur agros;
Ingeminat fluctus & ſtantibus increpat vndis
Sicut cū curuo rapidum mare cernitur æſtu.
Ac primum tenuis ſinus agit vltiores.
^r Quod ſi forte canis contactus vaſibus hæſit. Sinum pri
ma longa ſignificat vaſ. Virgi. in Buccolicis Sinum lactis
& hæc tibi liba præpe quotannis.
Progrediens late diffunditur & ſuccernens.
Flumina conſiſtunt ripis: ac frigore durant.

Paulatimq; ignes coeunt: ac flāmea meſſis;
^v Flammea meſſis. Copia flammaram.
Exuitur facies tunc prima: vt quæq; rigelcit;
Effumat moles: atq; ipſo pondere tracta.
Voluitur ingenti ſtrepitu: præcepſq; ſonanti.
Cum ſolido inflexa eſt pulſantes diſſipat ict⁹.

Et quia diſcluſa eſt candenti robore fulget.
^x Robore. duritia.

Et micat examē plagis ardentia ſaxa.
^y Examen multitudo ſaxorum.
ſcintillat procul eſſe vide procul eſſe ruentes.
In columi feruore cadunt: v erum imper⁹ ignes
Si ſumant quondā vt ripas traiecerit amnis.
Vix iunctis quiſq; fixo dimouerit illas.
Vicenot per ſape dies iacet obruta moles.
Sed frustra certis diſponere ſingula cauſis:

Tentamus: si firma manet tibi fabula mēdax,
Materiā vt credas: aliā furere igne fauillam.
Plurima pro pietate simul con crescere: siq;
Cōmixtum vento flagrare bitumine sulphur.
Nam post exustam cretā quoq; robora fundit.
Et figulos huic esse fidē: de hinc frigoris vsu

Duritiem reuocare suā: & constringere venas.
Sed signū cōmune leue est: atq; irrita causa.

Qua trepidat: verū vbi certo pignore constat.
Nam velut arguti naturā aereis ignis;
Condomitus cōstat: eadēq; & robore seluo.

Vltraq; q̄ possis aeris cognoscere portā.
Haud aliter lapis ille tenet: seu forte madentes
Effluit in flāmas: seu sit securus ab illis:

Conseruatq; notas: nec vultu perdidit ignes.
Quin etiā externā multis color ipse resoluit.
Nō odor: aut aetas putr; magis ille: magisq;
Vna operis facies: eadēq; per omnia terra est.
Nec tamē inficior lapides ardescere certos:
Interius furere accensos: hac propria virtus.
Cum ipsi quādā siculi cognomina saxi.

Imposuere: fricas etiā ipso nomine signant
Fusiles esse notas: nuncq; tamē illa liquecunt.
Quāuis materies foueat succosior intus.
Nec penitus venā fuerint cōmissa molari.
Quod si quis lapidis miratur fusile robur.
Cogitet obscuri verissima dicta libelli.
Et dicet vero nihil insuperabile gigni.
Omnia quā rerum naturā semina iacta:
Sed minimū hac mirū: densissima corpa sapē:

Et solido vicina tamen compefcimus igni.

Nō animos eris flāmis succumbere cernis.

Lentitiem plumbi non exuit. ipsaq; ferri
Materies praedura tamen subuertitur igni.

Spissaq; suspensis fornacibus aurea saxa
Exudant praedium: quaedam fortasse profundo

Incomperta iacent: similiq; obnoxia sorte.
Nec locus ingenio est: oculi te iudice vincent.
Nā lapis ille riget percussus: & ignibus obstat.

Si parvis terrere velis: coeloq; patenti
Candente: pressumq; age dum fornace coherce.

Nec sufferre potest: nec sauum durat in hostē.

Vincitur: & soluit vires: captusq; liquefcit.

Qua maiora putas: autē tormenta moueri

Posse manu: quā tanta putas incendia nostris
Sustentare opibus: tantis fornacibus aethna
Vritur & sacro nuncq; nec fertilis igne.

Sed non qui nostro feruet moderatior vsu.
Sed coelo ppior vel quali iuppiter ipse
Armatus flāma est: hic viribus aditus ingens.
Spiritus astrictis elisis faucibus: vt cum.
Fabriles operas rudibus concedere massis

Festinant: ignes quatiunt: follesq; tremantes:

Examinant: pressosq; instigant agmine vētos.
Hac operis fama est: sic nobilis vritur aethna.
Tetra foraminib; vires trahit: vrget in arcum.
Spiritus: incendit viuis per maxima saxa.
Magnificas laudes operosaq; visere templa.

Diuitiis hominū: aut sacra memorare vetusta:

Traduce materia tertis per proxima fati

Currimus: atq; auidi veteris mendacia famē

Eruimus: cuncta q; libet percurrere gentes.

Nunc iuvat o gignis circumdata moenia thebis

Cernere: quod fratres: ille impiger: ille canoro
Condere foelices aliena interserit auo.

Inuitata pijs nunc carmine saxa lyraq;

Nunc gemina ex vno fumantia saxa vapore.

Miramur: septemq; duces raptumq; pundo.

Detinet eurotas: illic & sparsa lycurgi.

Et facer in bellum numerus sua turba recenti:

Nunchic cecropiae varijs spectant athenae.

z Venas. In quibus regnat ignis.

a Pignore. Promissione.

b Porram. Apertionem.

c Conseruat. s. splendorem suum.

d Fricas. Id est frigidas fricas significat frigeo.

e Solido. Quasi dura.

f Animos. Vires ipsius ferri.

g Lentitiem. Debilitatem.

h Aurea. Splendida propter ignem.

i Obnoxia. Quia etiam illa sunt splendida:

k Parenti coelo. id est in aere.

l Sequi hostem. ignem.

m Vsu. Non est talis ignis quo vtiunt nos pro vsu. sed qualiter iuppiter vtitur in fabricandis fulminibus.

n Folles. Instrumentū quibus ignis creatur.

o Instigant. Sollicitent.

p Fratres. Zoxum & Amphionē nō & Etheocle & pol linicē hoc loco. q Impiger. Ille zoxus. ille can. Amphion Eurotas fluitas. Thessaliē iuxta quem Apollo pavit armenta ad meti.

q Raptum profun. Amphiarum lycurgi.

r Sparsa genua. Lycurgus rex Thraciē fuit. qui genu sibi abscindit dum bacchi sacra contemneret.

Æthna Maronis.

Carminib⁹: gaudentq; sui victrice minerva.

Excidit hic reduci quondā tibi p̄fide theſeu.
Candida ſollicito premittere vela parenti.

Tu quoq; athenarū carmē tam mobile fixus

Erygone ſedes veſtra amphiona canoris

Euocat in ſyluis: & tu ſoror hoſpita tectis!

Acciperis: ſolis tereus ſerus exulat agris.

Miramur: troie cineres: & flebile victis

Pergamō: extinctosq; ſuos phrygas hecтора: p̄ſu

Conſpicim⁹ magni tumultū ducis hici: & achil:

Impiger: & vict⁹ magni iacet hecторis vls. (les

Qui etiā graiē fixas timuere tabellas. (cor

Signaq; nunc paphiē torantes parte capillos.

Sub cruce nunc parui ludentes colchide nati:

Nunc triſtes circa ſubiecta altaria ceruē:

Velatusq; pater: nunc gloria viua minoris.

Quin etiam illa manus operū: turbeq; moratē:

Hæc viſenda putas terræ dubiuſq; mariſq;.

Artificis naturæ ingens opus aſpice: nulla

Cum tanta humanis phœbi ſpectacula cernes.

Præcipueq; vigil ſeruens cum Syrius ardens.

Inſequi t̄ miranda tamen ſua fabula montem.

Nec minus ille pio quamq; ſors nobilis ignis.

Nam quādo ruptis excanduit æthna cauernis:

Et velut euerſis penitus fornacibus ignes:

Et veſta in longū rapidis ferioribus vnda.

Haud aliter ſeūo q̄ cū Ioue fulgurat ether.

Et nitidū obſcura cœlum caligine torquet.

Ardebat aruis ſegetes: & milia cultu

Iugera cū dominis ſyluē: colleſq; virentes.

Vix dū caſtra putāt hoſtē mouiſſe: tremebant:

Etiam finitimę portas euaserat virbis.

Tum vero vt cuiq; eſt animus: viresq; rapine.

Tutari conantur opes: gemit ille ſub auro.

Colligit ille arma: & ſtulta ceruice reponit.

Deſectū raptis illum ſua carmina tardant.

Hic velox nimis̄ properat ſub pōdere pauper:

Et quod cuiq; fuit cari fugit ipſe ſub illo.

Sed nō icolumis dominū ſua præda ſecuta eſt.

Cunctātes vorat ignis: & vndiq; torret: avaros

Conſequi t̄ fugiſſe ratos: & præmia captis.

Increpat: ac nullis parſura incendia paſcunt:

Vel ſolis parſura deis: namq; optima proles.

Amphion fraterq; pari ſub munere fortes.

a Victrice. Quia vicit Neptunum in imponēdo nomina: Athenis enim fuit contentio inter nuptū & Mineruam de imponēdo nomine: cōtractūq; vt nomen iponeret. qui ſignum vulnus oſtenderet. percuſſa terra Neptunus effuſit equum aial bello aptū. Minerua vero oclā arborē paſcis: ſed pax bello præſtat. Ideo Athena victrix habita: nomē impoſuit.

t Perſide Theſeu. Notat p̄ter Theſei egga precipitaſſe ſe in fluctus nomenq; mari dediſſe: dum Theſea redeuntē a Minotauro, interfecto expectaret: cui mandarāt vt ſi victor eſſet vela nauium alba ferrentur. ſi victus nigra: verū obliſtis nauis mutare. vela nigra relata ſunt. Sicq; credens filiū a Minotauro abſumptū: excidit in mare. Perſide inq; propter Ariadnem ab ipſo Theſeo derelictam in littore.

v Fidus. Tangit fabulā Icaris: qui cū agricolę merū potaſſet: illi ebri venenū potaſſe exiſtimātes: eum peremerūt. Canis vero qui cū comitāt ad Erigonem ſororē: ſiue vt alij dicūt filiā reuer⁹: q̄ cū minie redeuntē Icarū videt ſibi ſiſſimū: & omnia loca perquiſiſſet: ab oraculo habuit in alieno eſt elemento queritaret: ſicq; in aere perquiſiuit factis adhibitis que oſcylla vocitantur de quibus Virg. in Geor. Oſcylla ex alta ſuſpēdūt mollia pinu. Athenas q; Icarus Athenienſis fuit.

x Amphiona. Iouis filius ex Antiopa: cantu & cythara adeo eruditus. vt eo pulſante lapides ſe cōponerent in ediſſcium. Sicq; Thebana moenia ſcribunt fuiſſe conſtructa: Hora. in Poetica. Dictus & Amphion thebanę cōditor arcis. Saxa mouere ſono teſtudinis & prece blanda. Duce quo vellet.

y Et tu ſoror. Philomelā dicit acceptam a Progne ſorore dum a Thereo fuiſſet violata.

z Hoſpita tectis. Dicit quia in parietibus nidificant hye rundines.

a Tereus ſerus. Vpupa.

b Hecтора. Hecтор enim (vt tradit) Dares Phrygius parūq; ſtaturę fuit.

c Magni ducis. Achillis qui ſepultus fuit in Siggo p̄mons torio: ad quem tumultū cum veniſſet Alexander magnus. O fortunatę inquit iuuenis qui tuę virtutis Homerum habuiſti preconem.

d Impiger. Ita enim ex natura Achilles erat. Vnde Hora. Scriptor honoratū ſi forte reponis achillem. Impiger: iracūdus: in exorabilis acer.

e Victus. Paridem dicit qui vitor fuit Hecторis in interficiendo Achillem ſagitta ab Apolline directā: & ipſe tamen a Pyrho victus fuit atq; interemptus.

f Graiē. Athenas dicit. Tabellas. Leges. Solonis.

g Paphiē. Veneris quā Apelles depinxit Athenis.

h Dioclide nati. Ex filia Dioclei qui fuit filius Orſilochi vt eſt apud Homerū. Dioclei inde appellātur omes poſtea qui diuinam gloriam habent. i Minacem. Xerſem qui combuſit Athenas hominibus vacuas.

k Viſenda. Et longe magis debes exiſtimare quod miracula ethne tantomagis ſunt viſenda.

l Excanduit. Extra candorem & ardorem exaruit.

m Seuo Ioue. Fulmina mittente.

n Euaserat. Ille qui inerat ad videndū æthnam q̄ eſt vibs in ipſo monte & exulta fuit.

o Paſcunt. Deorant.

p Amphion. Frater Zoetus.

Cum iam vicinis sireperent incendia tectis
 Aspicit: pigrūq; patrē matrēq; senemq;
 Eheu defessos; posuissent lumina membra;
 Parcite auara manus dicēs attollere pradas,
 Illis diuitiū solae materq; paterq;
 Hanc rapies prādā; mediūq; exire p̄ ignem
 Ipso dante fidem p̄perato maxima rerum
 Et merito pietas homī tutissima virtus.

Erubere pios iuuenes attingere flāme;
 Et quacunq; ferunt illi vestigia cedunt
 Foelix illa dies: illa est innoxia terra
 Dextera sua tenent: leuaq; incendia feruent,
 Ille per obliquos signis: fratremq; triumphans

Tutus uterq; pio sub pondere sufficit illam;
 Et circa geminos audus sibi tempat ignis.
 Incolumes abeunt tandē: et sua numia secum
 Salua ferūt; illos mirantē carmina vatū.

Ille se posuit claro sub nomine ditis,
 Nec sanctos iuuenes attingūt sordida fata;

Sed iure cassere dom⁹: & iura piorum.

q Pios, i. dum illi vadunt ad arripandos patres ab incē-
 dio flāme: non illis nocent sed cedūt ignes.

r Ditis. Plutonis.

s Priorum qui fuerunt ad loca beatorum;

Publij Virgilij Maronis
 Cyrus ad Messalam

Quod si me vario iactatum laudis a:
 Irritaq; exptū fallacis p̄ (more:
 Cecropi⁹ suaves ex⁹ (mia vulgi.
 pirās hortulus auras.
 Florentes viridis sophiæ cōplectit

Tu mea q̄ret eo dignū sibi q̄rere car (ymbras:

Lōge aliud studiū: alios accincta labores (mē
 Ali⁹ ad magni suspēdit sydera mundi

Et placitū multis ausa est alca: dere collē

Non tamē absistā cōceptū detexere munus;

In quo iure meas vtinā requiescere musas:

Quod si me vario. Opusculū Virgilij ad Messalam
 dirigit: Augusti tēpore magnis in reb⁹: & p̄fertū
 militari: h⁹ exercebat: eratq; p̄erea Orator nō inā-
 dign⁹ & Poeta. Cupiebat igit Maro beniuolētia
 simū illū sibi elacere. Cūq; nō nulla ad Moecena-
 rē & Octauū scripsisset: Cyrim ad ip̄m Messalā direxit: in
 q̄ libro oñdit famē atq; ghē grā semp se fuisse accensum. In
 brosq; grecos nō solū poeticos verū philosophicos euolu-
 sit. Nūc quocūq; nec ip̄am poeticā relinquere affirmat laudē
 eiusdē gratia. Ideoq; nō umerito Cyrim opus appellat: nā
 cyrifo p̄coniso est: & cyris p̄conitū. licet autē quandā esse vā-
 dd h

Cyris Virgilij

Et leuiter blandū liceat deponere morem:

Quod si mirificū genus omnes
Mirificū seclī modo sit tibi velle libido:

Si mea iā sūma sapiētia pangeret arte.

Quatuor antiquis haredibus est data consors:

Vnde hoīm errores longe lateq; p orbem

Despicere: atq; hūiles possum cōtēdere curas:

Non ego te talem venerarer munere tali

Nō equidē quis interdū ludere nobis:

Et gracilem molli liceat pede claudere versum

Sed magno intexens si fas ē dicere peplo:

Qualis erichtheis olim portatur athenis:

Debita cū castē soluuntur dona mineruæ.

Tarda ve cōfecto redeit quinquennia lustro:

Cum leuis alterno zephyrus cōcrebruit euro:

Et pronograudū prouexit pondere cursum.

Fœlix ille dies: fœlix & dici fœ annus:

Fœlices qui talem annū videre: diemq;

Ergo palladiē texuntur in ordine pugne:

Magna giganteis ornamēpepla trophæis

Horrida sanguineo pingunt prælia cocco,

Additur aurata delectus cuspide typho.

Qui prius ossis consternēs athera saxis.

Emathio celsū duplicabat vertice olympū.

Tale deē velum solenni in tempore portant.

Tali te vellem iuuenū doctissime ritu

Purpureos inter soles: & candida lunc

Sydera ceruleis orbem pullantia signis.

Naturæ rerū magnis intexere chartis.

Aeternū sōphiē cōiunctū carmine nomen

Nostra tuū senib; loquerer pagina sacris:

Sed quoniā ad tātās nūc primū nascimur artes

Nūc primū teneros firmam; robore neruos:

Hęc tamen interea quæ possum; in quib; aui

Prima rudimēta: & primos exegimus annos

Accipe dona meo multū vigilata labore:

Et promissa tuis nō magna exordia rebus.

Impia prodigijs vt quondā exterruit amplis:

Scylla novos auiū sublimis in aere coetus

Viderit: & tenui conscendens sydera penna:

Caruleis sua tecta supuolit auerit alis.

Hanc pro purpureo poenā scelerata capisso:

Proq; patris soluens excissa funditus vrbe.

Cum plures illā & magni messala poetæ:

(Nam verū fateamur: amat polymnia verū.)

Longe alia phibent mutatā nēbra figura.

Scyllēū monstra in saxum cōuerſa vocari.

deat. Virg. Oñdere Sophiē philosophiē. b Fallacia. i. cō
stātis. c Nūc ca. f. Philosophiā. d Eo. vulgo. e Ac
q; alios poeticos: nā tūc dabat opam philosophiē. Nūc itē
dit dare opam carmib;. f Collē. Locū difficilē. g Absi
stā. Desistā. h Mun;. Poeticū. i In quo. smutere poe
tico. k Morē. Scribendū. l Omnes. Artes vel musc.
m Pangeret cātaret. n Cōfors. f. Philosophiā ē data
heredibus. Pythagorā hoc loco Platonē. Epicurū & Ari
stotēle intellexit q; p̄cipue de philosophiā bñ meriti fuerūt ac
scripserūt. o Vñ ex qua philosophiā. q. d. possum p phi
losophiā rēphēdere mores hoīm ea em nos impellit ad bñ
beateq; viuedū. p Humiles teretres curas & diuina cō
siderare atq; celestia. q Peplū. Velū appellam; q maxie
vestales videbant: sed etiā dici i insignē ex serico factū in quo
depingit aliqd aut scribit vt pplo apparere cōsuevit.

r Qualis. Versus. s Erychtheis. Quia Erychtheus fuit
rex Atheniēsiū. t Dona sacra Mineruæ. Quæ celebrāt
ab Atheniēsiū ac nomē iposuit suū: ipa cñ athenadicebat;
v Quinquēnia. Sacra singulis quinq; annis fiebat & p̄ci
rñ in quinq; dieb;. vnde quinquatria Mineruæ appellata
fuit. x Zephyr;. Describit tēp; in q; fiebat sacra Mineruæ
videlicet in reditu zephyri i primo vere. y Texunt. In
peplo pugne. Palladiē gesta cōtra gigantes. z Succo. co
lore rubro. a Typho. Addit etiā Typho in peplo: qñ
fuit vnus ex gigantib; dux p̄cipu;. b Ossis. Osse mon
gis Aemathio vertice. id ē pelio mōre Thessalię. Nā Aema
thia Thessalia dicit a rege post Deucalionē. c Deē Pal
ladi solēni i festis quinq; mē. d Doctissime O Messala poe
ta sicut oñdit Tibull; i carmine Te Messala canā. e Na
ture. Inter naturales. f Intexere. id ē depingere. g Sen
tib;. Futuris etatib;. h Nascimur. Incipim;. i Reb;
gestis. k Impia scylla. Nūc pponit qd sit dictū Scyl
la Nisi filia Minois amore. capta patrē suū p̄dit crimēq; au
reū q; durārefatū erat vt regnū sibi p̄petuū cēt subsecut; s;
eādē sp̄era a Minoē cū nauigaret: i aue ferē cōuerſa: h iſtra
latius declarabim;. l Ceruleis. Nigrescentib;. m Vrbe
Megarēsi. Nisus cñ p̄ regnabat Megarē: quē diuina fuit
a Minoē. n Illam. Scyllam: nā crebro scribūt de Scyl
la. o Polymnia. Musa. p Scyllēū mōstrū vocitat. Sed
nota varias esse opiniōes: qdā dicūt Scyllā Nisi in mōstrū
siue saxū scyllēū cōuerſa: alii dicūt phorcē & creteidos filiā
sp̄eto Tritone adamasse Neptūnū. ex q; Tritōgrat; accepit
a Circe venenis locū maris i q; Scylla lauare se cōsueuerat i
fecit: quē cū intrasset puella mox mutata ē i mōstrū: & dñe
inguina canes videbant; latrātes scdm quosdam. hui; for
mā Virg. in. iij. Aenei. describit dicēs. Priā hoīs facies postre
ma imani corpe pistrix Delphum caudas vietro cōmissa
luporū. Homē. q; Pedes. xii. habuisse: & colla sex caputq;
i singul; tribile: e nauicq; auferre hoīm corpa solitā sicut sex
accepisse nauē Vlyssis. qdā dicunt ab amphitrite mare fuisse
infectū iratā Scyllā. amari a Neptūno. Ouidi. vero aliter
amatā Glaucō quē cū circe ad suū amorē diuertere negret
venenis suis mare ifecit. dicebat cñ Glauc; p̄ri; in mari trō
des nasciturus: & i mōtib; algas q; i littorib; nascunt; q; ob
hūsti Scyllēi posset amoris. Q; aut hic poeta Scyllēū dicit
rāgit hystoriā: nā teste Solino saxū ē i mari Siculo plēs hñs
sub se reſectos scopulos: & cū fluctus maris ingreditur in
parum canū representat.

Illam esse erumnis quā saepe legamus vlsiss.
Cādida succinctā latrantib⁹ inguina mōstris:

Dulichias vexasse rates: & gurgite in alto
Depressos: nautas canibus lacerasse marinis.

Sed neq^{ue} meonia hęc patiunt^r credere chartę.
Nec malus istorū dubijs erroribus auctor.

Nanq^{ue} alias aliq^{ue} vulgo finxere puellas.

Quæ colophoniaco scylle dicunt^r homero:

Ipse cratinei matrem sed siue erichthei:
Siue illā monstro genuit grandęua biformi.

Siue est neutra parens: atq^{ue} hoc incarmie toto:
Inguinis id vitū veneris descripta libido.

Siue etiam exactis speciem mutata venenis.
Infoelix virgo: quid enim cōmiserat illa?

Ipse pater timidam sacra cōplexus harena.

Coniugium carę violauerat amphitrites.
Ast tamen exegit longo post tēpore pœnas.
Ut tum cura sue veheretur coniugis alto.

Ipsa trucem multo misceret sanguine pontum.
Seu vero ut phibent forma cōuinceret omnes.

Et cupidos quæstu passim spoliaret amantes.

Piscibus: & canibus rabidis vallata repente est.
Horribiles circūi dicit sibi sistere formas.
Heu quotiens mirata novos expalluit artus
Ipsa suos: quotiens heu p̄muisse latratus.

Ausa quod est mulier numē fraudare deorū.

Edictam veneri votorum vertere pœnam.
Quā mala multiplici iuuenū q^{ue} septa cateruā.
Dixerat: atq^{ue} animo meretrix iactata ferarum.
Infamē tali meritorū more fuisse.

Docta palepaphiæ testatur voce pachynus.

Quicquid & ut quisq^{ue} tali de clade locutus.

Omnia sunt potius liceat notescere cyrin:
Atq^{ue} vnā ex multis scyllam nō esse puellis.

Quare: & quæ cant⁹ meditati mittere certos.

Magna nimis cupidis tribuisti p̄mia diua.
Pierides quarum castos altaria postes.
Munere sc̄pe meo inficiunt: foribusq^{ue} hyacinthi:
Deponunt flores: aut suaue rubens narcissus:

Aut crocus alterna cōiungens lilia caltha.

Sparsaq^{ue} luminibus floret rosa nūc age diua:
Præcipue nostro nūc asperate labori.
Atq^{ue} nouū æternō p̄texite honore volumen.

Sunt pandionis vicinę sedibus vrbes.

Acteos inter colles: & candida thesei:

Purpureis latex ridentia littora conchis.

Quarum nōnulli fama concedere digna.

Stat megara attēi quondam mutata labore.

Alcathæ: phœbiq^{ue} decus: nanq^{ue} affuit illi.

Vnde etiam cytharę voces imitantur acutas.

q Erumnis. Calamitatibus Vlsiss.

r Dulichias. Oppidum vlsiss in regio laert. Eadem fere carmina in bucolicis sunt.

s Meonie. Homerī: qui dicit filiam fuisse Phœci nō Niss.

t Vulgo. Vbiq^{ue}.

v Colophoniaco. Quoniam Homerus Colophanis ciuis habetur: quę vrbs est Meonie. vbi Apollo maxime celebra- tur: & etiam ab oppido clarius appellatur.

x Cratinei. Quia vt diximus Phœci & Crateidos nym- phe filia fuit.

y Erichthei. Nam quidam dicunt ipsam Erichthei filiam regis Atheniensis: nōnulli Athidos filiā: q^{ue} filia Crata fuit: qui etiam Athenis (teste strabone) imparauit.

z Neutra. Nec Cetis nec Achis toto carmie est libido ve- neris in Scyllam.

a Exactis. Ductis:

b Pater. Neptunus.

c Amphitrites. Vxor fuit Neptunī.

d Trucem. Tempestuosum.

e Sanguine. Quoniam fecit illā Scyllam mutari in mōstrū: sparso prius eius sanguine.

f Quæstu. Lucro: nam ob predam amantū fuit cōue- sa in monstrum.

g Vallata. Circundatā.

h Numen. Quia quando numina mari ibant volebat ea defraudare.

i Edictam veneri. Ven⁹ enim affecit Scyllam hac pœnā: quoniam spoliabat amantes: cū gratis eis seruire debuisset.

k Palepaphiæ. Veneris.

l Pachynus. Promontorium Sicilię.

m Quicquid. Oia sunt ibi: quę decantata sunt a pœtis:

n Notescere. Claram fieri.

o Meditati. Nam Scylla semper meditabatur decipere amantes.

p Diua. Venus.

q Crocus. Caltā. Narcissus. Hyacinthus. Flores.

r Pandionis. Pandion enim rex fuit Athenarum. Et pa- ter Niss: qui habuit filiam Scyllam.

s Acteos. Athenienses.

t Thesei. Thenis vrbs in Pelopōnneso est. p̄ali tantū nu- mero declinata: sicut Arthaxata nō longe est a p̄lo.

v Latex. aqua.

x Quarum. concharum.

y Attēi. Ipsius Attis.

z Phœbiq^{ue} decus. Hoc dicit propter nympham Alcathœn. Megarensē quę ab Apolline amata fuit & quę dedit no- men cuidā arci Megarensi: in quā ipsa Scylla ascendere cō- sueuerat: vt spectaret littora maris. Dicitq^{ue} Apollo in ipsi⁹ arcis mœnib⁹ cytharā se cōdidisse acceptā a Mercurio. Cyl- lenio ab Cyllene monte Archadig dicto. Quo circa quoti- ens arcis lapides mouebant sonitū reddebāt cythara. Vñ modulandi ratione accepisse mortales. libro. viij. refert Ro- gia tarris. e. vo a. m. In quibus auratā ples Latonia fertur depoluisse lyra saxo sonus eius in hęc. Sæpe illuc solita est.

Cyris Virgilij

Sæpe lapis recrepat cyllenia munera pulsus:
 Vt veterem sonitu phœbi testat honorem.
 Hæc vibē ante alios qui tū florebat in armis.
 Fecerat infestam populator remige minos:
 Hospitioq; senis hyppolidosaq; victo.
 Carpathium fugiēs: & flumina ceratea.
 Texerat hunc bello repetēs corinthius heros:
 Attica cretæa sternebat rura sagitta.
 Sed neq; tunc ciues: neq; tūc rex ipse veretur:
 In festo ad muros volitanti ex agmie turmas
 Ducere: & in domita virtute retundere mētes.
 Respōsum quoniā satis est meminisse deorū.
 Nā capite summo regis (mirabile dictū)
 Candida cesaries florebat tempora lauro:
 Et rose us medio fulgebat vertice crinis.
 Cuius quæ seruata diu natura fuisset.
 Tam patriā incolumē Nisi regnūq; futurū:
 Concordes stabili firmarunt numine parq;
 Ergo omnis cano residebat cura capillo.
 Aurea solenni comptū quoq; fibula ritū:
 Corfelle tereti neſtebat dente cicadæ.
 Nec vero hæc vobis custodia vana fuisset:
 Nec fuerat nisi scylla nouo concepta furore.
 Scylla patris miserū: patriæq; inuēta sepulchrū.
 Omniū cupidis si nō inhiaſſet ocellis.
 Sed malus ille puer quē nec sua flectere mater
 Iratum potuit: quem nec pater atq; auus idem.
 Iuppiter ille etiam pœnos domitare leones:
 Et validas docuit victas masuſcere tygres.
 Ille etiā diuos homines: sed dicere magnū est.
 Idem cum superis auebat paruulus iras.
 Iunonis magnæ: cuius periuria diuæ
 Olim sememinere diu periura puellæ:
 Non nulli liceat: violauerit inſcia ſedem.
 Dum ſacris operata deæ laſciuit: & extra
 Procedit longe matrū: comitūq; caterua.
 Suspensam gaudens in corpore ludere veſtem.
 Et tumidos agitate ſinus aquilone relaxās.
 Nec dum etiā caſtos agitaſerat ignis honores.

Nec dum ſolenniſſympha perſuſa ſacerdos:
 Pallentis folijs caput exornarat oliuæ.
 Cum lapſa e manibꝰ fugit piſa: cūq; relapſe
 Procurrat virgo: quo vti ne prodita ludo.
 Aurea ſam gracili ſolu iſſet corpore pallā.
 Omnia quæ retinere gradū rurſumq; morari:
 Poſſent: o tecū vellem tua ſemper haberes:
 Nōnunq; violata manu ſacraria diuæ:
 Iurando inſcelix nequicq; iura piſaſſet:
 Et ſi quis nocuiſſe tibi periuria credat.
 Cauſa pia eſt: timuit fratri te oſtendere iuno.
 At leuis ille deus cui ſemper adoleſcentum.
 Queritur ex omni verborum iniuria dicto.
 Aurea fulgenti deproment tela pharetra.

ascendere filia Niſi. Et petere exiguo reſonantia ſaxa lapillo.
 lo. qd idē hoc loco cōmemorat poeta. ¶ Hanc urbē ante
 ali. tangit quēadmodum Minos venit contra Megaram.
 a Remige. Bello nauali.
 b Hyppolidoſa. Dicitur: componi q; ab hippꝰ quod eſt
 equus & lidoſa quaſi lidora. id eſt forſida & maledica inter
 dum. Hyppolidoſa igitur erat Megara propter mortes.
 c Carpathium. Carpathos inſula eſt Rhodiorum: & op
 pidum in Creta. Sed ab inſula Carpathiū mare eſt appella
 tum.
 d Ceratea. Ceratheus fluuius Cretę apud Gnoſum ciuita
 tatem.
 e Heros. Minos.
 f Attica rura. athenas.
 g Cretæa ſagitta. Quia in Creta & precipue apud Gno
 ſum ſagittis aptiſſimi calami naſcuntur.
 h Reſponſum. Reddit cauſam. quia Niſus non timebat
 bellū: & pugnam Minois: & hoc propter cinē fatale quo
 durante non poterant moenia urbis deuſtari.
 i Fibula. Neſtebat cinem Niſi.
 k Corfelle. Ex ebore factę. Corfelle in aſſicia oppidū eſt:
 vbi ſunt elephantes: inde Corfelle eburnę.
 l Furore. amore Minois. Quia Scylla patri Niſo & patrię
 ruina fuit.
 m Malus puer. Nūc dānat cupidinē. quia fuit cauſa tan
 ti mali.
 n Auus idem. qui ex Venere natus quæ erat filia Iouis. ſi
 cet plures cupidines enarrarentur: alius enim ex Mercurio
 & Diana. & alius ex Marte.
 o Ille etiam. nunc docet potentiam cupidinis.
 p Magnū eſt. Dicendum de ſupis ſcilicet Iunonis. puer enī
 iuuenem ſurentem fecit.
 q Inſcia. Ipſa Scylla.
 r Deę. Iunonis.
 s Suspensam. Pendente: quia quādo mulier incedit ha
 bet veſtem laxam quæ videtur ludere.
 t Ignis. amor pallentis. Sic in Bucoli. Pallēti cedit oliuę.
 v Piſa. Neſciebat ludere piſa quēadmodū puellę ſurentes
 ſolent.
 x Diuę. Iunonis: quā mulieres colebāt. p quā etiā iurabāt
 Iung. per Iunonem iurante miniſtro.
 y Adoleſcentū. Qui ex minimis dictis paciuntur iniuriā.
 z Aurea tela. qualibus Hercules Thyrrinchus fuit viſus.

Heu nimis tereti: nimis tyrinthia iussu
 Virginis interea defixera omnia mente:
 Quae simul: ac venis hausit sitiētibus ignem:
 Et validū penitus concepit in ossa furorem.
 Saura velut gelidi cydonum bistonis honores:
 Icta ve barbarico cybeles antistia buxo:
 Infelix virgo rota bacchatur in vrbe.
 Non storace ideo flagrantēs picta capillos.
 Cognita non teneris pedibus: sic oīa seruans.
 Non niueo retinens baccata monilia collo.
 Multū illi incerto trepidant vestigia cursu.
 Sape redit patrios ascendere, pedita muros:
 Aereaq; facit causam se visere turres:
 Sape etiā tristes voluens in nocte querelas:
 Sedibus ex altis coeli speculatur amorem:
 Castraq; p̄spectat crebris lucentia flammis:
 Nulla colum mouit carū nec respicit aurum:
 Non arguta sonant: tenui psalteria chorda.
 Non libyco molles plaudūtur pectine tela:
 Null^o i ore rubor: vbi enī robur obstat amoris.
 Atq; vbi nulla malis reperit olacta, tantis.
 Tabidulāq; videt labi per viscera mortem:
 Quo vocat ire dolor: subigunt quo tēdere fata
 Fertur: & horribili preceps impellitur ostro.
 Vt patris ah demens crinem de vertice seruet
 Furtim: atq; arguto detonsum mitteret hosti.
 Nāq; haec conditio nisi rapto opponitur vna.
 Siue illa ignorans: quis nō bonus oīa malit!
 Credere: q̄ tanto scelere damnare puellam.
 Heu tamē infelix: quid enī imprudētia pdest:
 Nise pater: cum direpta crudeliter vrbe
 Vixerat: vna super sedes in turribus altis
 Fessus: vbi extructo possis conscendere nido:
 Tu q̄ ausis moriere: dabit tibi filia potas.

Gaudete o celeres subnixae nubibus altis:
 Quae mare quae vides sylvas: et oscq; sonantes
 Incolitis: gaudete vagae: blandaq; volucres.
 Vsq; adeo humani mutatae corporis artus:
 Vix o crudelis fatorum lege puellae.
 Dauliades crudele venit carissima vobis.
 Cognatos augens reges: numerūq; suorum
 Cyrus: & ipse pater vos o pulcherrima quondā
 Corpora caeruleas praerupte in aethera nubes:
 Qua nouus ad superū sedes calcheus: & qua
 Candida concessos ascendat cyris honores:
 Iamq; adeo dulci deuinctus lumina somno
 Nisus erat: vigilūq; procul custodia primis.
 Excubias foribus studio iactabat inanis:
 Cum furtim tacito descendens scylla cubili:
 Auribus arreptis nocturna silentia tentat:
 Et primū tenuē singulibus aera caprat.
 Tam suspensa leuans digitis vestigia primis?

a Thyrint. Thyris in peloponneso vrbs insignis moenibus fuit. & quidā dixerūt colū ibidem Cupidinem.
 b Virginis. Scylle. c Odonis. Cydon ciuitas est Thraciae. d Bistonis. Est lacus in Thracia iuxta quē ex buxibilia inuenerūt qua phrygi vsi sunt. e Antista. sacerdotissa. f Storace. Storax genus arborū ex qua odoriferum fiebat vnguentū & quo capillos aspergebant.
 g Baccata. Gemis ornata. h Celi. Simulabat se videre sidera coeli: & speculari. Sed solum faciebat vt posset spectare regē Minoem amatū. i Psalteria. Genus instrumenti musici. k Lybico. Eburneo. l Rubor. Quia pallentes sunt amātes lege. Quidā in amoribus.
 m Preceps. Sine respectu salutis. n Ostro. Vestis ex ostro in quo mitteret hosti tunc patrum cinem.
 o Rapto. Capillo Nisi patris. p. Qui bonus. Poeta excusat puellam: quod quisq; iudex opinor existimaret puellam nō rapuisse crinē paternū dedisse opa: sed potius ex ignorantia & casu quodā. q Celeres. Aues veloces.
 r Humanū. Quia ex humano corpore factae sunt aues.
 s Dauliades. Progne & philomela quae fuerūt de Daulia oppido Thraciae. t Carissima. Scylla. v Cognatos. Quia Nisus pater Scyllae frater: erat philomelle & Progne ex Padiōne parente regē Aeneiarū. x Cyris. id est Scylla quae Cyris etiā denotata est: quia capillum patris secuit. Cyris enī p̄teritū condeō significat. Itaq; vana ab auctoribus denominatio ipsius declarat. y Praerupte. Ita ante omnes nubes. z Calcheus. Calchis oppidum est locrorū. & in cuboea est. Sed nō propterea Nisus Megarensium rex Chalchus nominatus est: sed potius ab aureo capillo. nam chalchus es & metallum significat.
 a Iamq; adeo. Describit tempus quo Scylla rapuit crinem Niso parenti. nā in calum. b Primis pedibus. id est primis pedum vt ita dicam furto rapiendo crinem.

Cyris Virgilij

Egreditur, ferroq; man⁹ armata bident
 Euolat: at demp⁹ a fl⁹ hita in formidine vires;
 Carruleas sua furta p⁹ is testat ad ymbras;
 Nam qua se ad patriū tendebat semita limen,
 Vestibulo in thalami paulum remora^t: & al⁹
 Suspicit ad coeli nutantia sydera mundi:
 Non accepta p⁹is promittens munera diuis;
 Quā simul ogigij phoenicis filia charmæ
 Surgere sensit anus (sonitū nā fecerat illi.
 Marmoreo aratus stridens in limine cardo)
 Corripit x⁹tep lo fessam languore puellam:
 Et simul o nobis factū caput inquit alumna:
 Nō tibi nequicq; viridis p⁹ viscera pallor;
 Aegrotō tenui suffudit sanguine venas.
 Nec levis hoc faceret: neq; em⁹ pote cura subegit
 Haud fallor: q⁹ te potius rhānusia fallit,
 Nam qua te causa ne dulcis pocula bacchi,
 Nec grauidos cereris dicam cōtingere foetus:
 Quæ causa ad patriū solam vigilare cubile:
 Tempore quo fessas mortalia pectora curas:
 Quo rapidos etiā requiescūt flumina cursus:
 Dic age nūc misere saltē quod saepe petenti.
 Iurabas: ni hil esse mihi cū moesta parentis.
 Formosos circum virgo morerere capillos:
 Hei mihi ne furor ille tuos inuaserit artus.
 Ille arabis myrth⁹ haquondā qui cōepit ocellos,
 Ut scelere infando: quod nec sinit adras tea
 Ledere vtrūq; vno studeas errore parentem.
 Quod si alio quouis animo iactaris amore,
 Nam te iactari non est amatuntia nostri
 Tam rudis: vt nullo possim cognoscere signo.
 Sin cōfessus amor noto te mactera igne,
 Per tibi dyctinnæ præsentia numina iuro.
 Prima deū quæ dulce mihi te donat alumna.

Omnia me potius digna atq; indigna laturā:
 Milia visurā: quete tam tristibus istis
 Sordibus: & scoria paciar tabescere tali:
 Hæcloquif: molliq; vt se velauit auctur.
 Frigidulam insecti circūdat veste puellam?
 Quæ prius vt tenui steterat succincta corona:
 Dulcia deinde genis rorantibus oscula figens:
 Persequitur misere causas exquirere tales.
 Nec tamē ante villas patif⁹ sibi reddere voces.
 Marmoreū tremebūda pedē quā rettulit intra:
 Illa aut: quid nūc me (ingit) nutricula torques?
 Quid tantū pperas nostros nouisse furores?
 Nō ego cōsucto mortalib⁹ vrōr amore:
 Nec mihi notorū deflectūt lumina vultus.
 Nec genitor cordi est: vltro nāq; odimus omes.
 Nil amat hic anim⁹ nutrix qd optet amari.
 In quo falsa tamē lateat pietatis imago.

c Alti. Alte. d Mūdi. quæti & ferenti. e Phoeni
 cis. Hic est nomē pprium cuiusdā cesariani. f Carme
 Puella filia cuiusdā ogygi. i. Thebani Charmæ. nutrix ipsi
 us Scyllæ. g Alumna. Verba Charmæ ad Scyllā eius
 alumna. h Pote. Potens. i Quod. id est sed.
 k Rhamnusia. Dea indignatiōis dicit. Et Nemesis a qua
 busdā noia⁹. Rhānusia a Rhamni oppido: de quo Luca⁹
 in cuboia denoiata est: in qua etiā ciuitate Fortuna coleba
 tur. Luca. Et timidus insecta colit quæ numia rhamnīs. Et
 Ouidi. Exiger ad dtras vltix rhānusia poenas: pprie enim
 ait cōtra Syphos. Et deq. vt Pl. ait in Capitolio simlachriū
 erat. & re q⁹ ipsius latinū nomē habet. Itaq; male quidem
 p fortuna interpretant. l Pocula. Nec venisti ad bibendū
 nec ad comedendū. m Flumina cursus. Talis sensus est
 in Buco. Et mutata suos requierūt flumina cursus.
 n Myrthæ. Myrthæ cynare Cypriorū regis filia: q⁹ paren
 tis cōcubitiū affectauit: ex q⁹ Adonis natus traditur.
 o Adras tea: Ipsa Rhānusia vel Nemesis, quia circū circa
 Adrastus Rex illi templū cōdidisse p⁹dit. p Amatuntia.
 Appellat ab amatunte insula in mari egeo: q⁹ Vengri sacra
 fuit. Facit ergo deriuatiū amatūis amatuntius. amatun
 tia. amatuntū. Amatuntia. Scylla. q Tam rudis. fies o
 Scylla quod vnico signo possum cognoscere furores tuos
 ergo nō est q⁹ te iactes. Id est mihi aliqd dicas de amore tuo
 r Dyctynne. Dyctynna dyana a cretē sibi denotata ē: q⁹ vir
 go qdā cretē suā virginitatē Dianę dicās a Minoe cū oppri
 meret: & fuge via nlla dare⁹. i mare se p⁹cipitē dedit. postea
 e⁹ cadauer thete comptū fuit qd grece dictio dicit: sed cū
 patria peste laborat: responsū habuerūt a Diana: qdem
 cōsecrarēt: qd ipsi faciētes Dianā ipam Dyctynnā vocauē
 re. Vnde Tybullus. Perq⁹ suas impune sint Dyctinna sa
 gittas. s Scoria. Scoria metallorū squamā & purgat
 onē nominat. Scoria. id est cura & ingēti passione.
 t Marmoreū. Albū. Illa autē responsio Scyllæ. v Cō
 sucto. Quo mortales vi solent. sed potius de vino.
 x Cordi. Non sum capta amore paterno.

Sed media ex atie medijs ex hostibus: heu heu
Quid dii cas quo te ipsa malū hoc exordiar ore?

Dicā equidē: quoniam qd nō tibi dicere nutrix:
Non sinis: extremū hoc mun⁹ morietis habeto.
Ille vides nostris qui moenib⁹ assidet hostis.

Quē pater ipse deū seiptri donauit honore.
Cui parceret: & tribuit nullo quod vulnere laet.
Dicendū frustra circūuehor omnia veris.
Ille mea: ille idē oppugnat p̄cordia minos:
Quid teper diuū crebros obtestor amores:

Perq; tuū memori haustū mihi pect⁹ alumne.
Vt me si versare potes nec perdere malis.

Sin autem optata spes est incisa salutis:
Nec mihi quā merui i videas nutricula mortē.
Nam si te nobis malus o malus optima carne.
Ante hūc conspectū casus ve deus ve tulisset.
Aut ferro hoc (aperit ferrū quod veste latebat)
Purpureū patris dempsissem vertice crinem:

Aut mihi praesenti peperissem vulnere latum:
Vix haec ediderat: cū clade exterrita tristis

Insonso multo deturpat vulnere crines:
Et grauius quaestu charme cōplorat anili.
Omīhi nūc iterū crudelis reddite minos.
O iterū nostrā minos inimice senectē.
Semp: & aut olim nata o te propter eundē:
Aut amor insanē lucium portauit alumne:
Te ne ego tam lōge capta: atq; euecta nequiuī.

Tam graue seruitium: tā duos passā labores
Effugere: obstitam exitiū crudele meorum.
Iam iam nec nobis eaquē senioribus vllum

Viuendi copiam viuūt gen⁹: aut quid ego amēs
Te erepto brito marte est spes vana sepulchri.

Te brito marte diē potui producere vite:
Atq; vtinā cereris: nec tū grata dianē.
Venatus esses virgo sectata virorum.

Gnosia naupacto contendens spicula cornu
Dictaeas ageres ad gramia nota capellas.

Nunc; tam obnixē fugeres o minos amores.
Præcepis aereis specula de montibus illes.

Vnde alij fugisse ferunt: & numina phoræ.
Virginis assignat: alij quo notior esses.

Dysinnam dixere tuo de nomine lunam.
Sin hac vera velim: mihi certe nata perisses.
Nunc; ego te sumo volitante in vertice montis.

Hircanos inter comites: agmenq; serarum!
Conspiciā: nec te redeunte amplexo tenebo.
Verū hec cū nobis grauiā: atq; indigna fuere:
Tū mea luna tui cū spes integra maneret:
Et vox ista meas nōdū violauerat aures:
Te ne etiā fortuna mihi crudelis ademit?
Tene sola mea vitendi causa senectē:
Sape tuo dulci nequicq; capta sopore:

Cum p̄meret natura: mori me velle negauit:
Vt tibi coritio glomerarem flammea luto:
Quo nūc me ifcelix: aut q̄ me numina seruāt?

An nescis qua lege patris deuertice canos.
Edita candētes p̄rextat purpura crines.
Que tenuit patrio pressit suspensa capillo:
Si nescis aliquā possum sperare salutē.
Inscia quādoquidē scelus es conata nefando:
Sin est: quod mentio: per me mea alūna tuūq;
Expertū multis misere mihi rebus amorem.

Perdere laua pcul p̄sumina sacra illythia:
Nec tū in facin⁹ tam mollī mente sequaris.
Nō ego te incepto fieri quod nō pote conor.
Flectere amor: neq; sit cū dijs cōtendere nostrū.
Sed patris incolumi potius te nubere regno.
Atq; aliquos tamē esse velis tibi alūna penates.
Hoc vnum exitio de la: atq; experta monebo.

Quod si nō alia poteris ratione parentem
Flectere: sed poteris: quid em nō vnica possis?

y Heu heu. Qm̄ amor me est i medijs hostib⁹. z Nō dicere nō sinis. Oia p̄mittit dicere: & apire tibi. a Pater deū. Iuppiter donauit seiptri honore quia fecit ip̄m regem. b Haustū. Potui a me q̄ gustauit & bibi lac tuū. c Incisa. Remota. q. d. si nlla habet spes. d Peplissem. Ichegū. Mortua essem. e Deturpat crines. Audita orōne Scylo leillico Charmē crines terra maculauit. f Seruitiū. Tuū o mios q̄ sdat seniorionib⁹. g Quid ego. f. dico hec oia. h Brito. martis virgo illa dicta fuit. quam Minos vt vir ginitare spoliaret p̄scq; bat. i Naupacto Lirius ciuitas. j gnosia fuisse ondit: i bello macedonico. vbi me leager vetabat sagittis i venatib⁹ vtēs. k Cornu. ergo naupacto. i est arcu quali naupactoi vtēbant. l Dictaeas. A dictēg nympha vela dictēg mōte creteo. m Obnixē. Certatim & magno conatu. n Phorē. A loco. id est virginis phorealis potēte. o Tuo noie. Tua causa. p Hircanos. Hyrcania armenū sylua: in qua serpētes abūdāt. vñ comites hyrcanos. i. leuos. q Negauit. Mori p̄ te quib⁹ naturg curs⁹ p̄p̄esset. r Coritio. Ciuitas cicli. troci abūdāuissimā: & quidē suauis. s Flamea. Vela tenuissima quib⁹ virgines sponse cū ad maritū ducebant vtērent. tegēdi pudore grā. Vñ Claudian⁹ flamea sollicitū p̄nellatura pudorē. t Lege. Fatali scilicet. v Illythie. Illythia. i. ana ē appellata: quia dea syluarum est. Ille enī sylua est: & thea. dea. Vñ Illicia syluarū. dea. s Mollī. Lasciuā. y Potest fieri. z Quid em q. d. Quia poteris apud parentem. nūm cum sis vnica.

Cyris

Tunc potius tamē ipsa pio cū iure licebit:
 Cum facti causam: tempusq; doloris habebis:
 Tunc potius conata tua: atq; incerta referto.
 Meq; deosq; tibi comites mea alūa futuros
 Polliceor: nihil est quod texat in ordie longū.
 Hic vbi sollicitus animi reuelauerit ætus
 Vocibus: & blāda pectus spe viferat agrum:
 Paulatim tremēda genis obducere vestē
 Virginis: & placidā tenebris captare quietē.
 Inuerso bibulū restringens lumen oliuo:
 Ferre manu assiduū mulcent p̄cordia palmis:
 Incipit ad crebros in sani pectoris ictus:
 Noctē illā sic mœsta supermoriētis alumna.
 Frigidulos cubito subnixā p̄pēdit ocellos.
 Postera lux: vbi lata diē mortalibus almū.
 Et gelido veniente mane quatēbat ab oetha.
 Quē pauidē alternis fugitāt optātq; puellę:
 Hesperitū vītant: optant ardescere solem.
 Præceptis paret virgo nutricis: & omnes
 Vndiq; cōquirīt nubendi sedula causas.
 Tentantur patriæ summissis vocibus aures:
 Laudantq; bonæ pacis bona: mult⁹ incepto.
 Virginis insolitæ sermo nouus errat in ore.
 Nunc tremere instātis bellī certamia dicit:
 Cōmunēq; timere deū: nunc regis amicis.
 Nāq; ipso verita est orbari mœsta parente.
 Cū Ioue cōmunes q̄ quondā habuere nepotes.
 Nunc etiā confecta dolo mendaciā turpi
 Inuenit: & diuum terret formidine diues.
 Nūc alia ex alijs nec defunt omnia quæunt.
 Quia etiā castos ausa est corrumpere vates:
 Et cū cesa pio cecidisset victima ferro.
 Vt sint: qui generū inuicia auctoribus extis
 Iungere: & arciuites suaderet tollere pūgnas.

Aut nutrix patulā cōponens sulphura testa:
 Narcissum castamq; herbas incendit olentes:
 Terq; nouena ligat triplidī diuersa colore
 Fila: ter ingremiū circū inquit despue virgo.
 Despue ter virgo. numero de⁹ impare gaudet:
 Hinc magno generata Ioui frigidula sacra.
 Sacra nec idēis auribus: nec cognita graiis.
 Pergit amydeo spargens altaria thallo.
 Regis Iolchiacis animū defigere votis:
 Verū vbi nulla mouet stabilē fallaciā nifum:
 Nec possunt hoies: nec possunt flectere diuī.
 Tanta est in paruo fiducia crine: cauendi.
 Rursus ad inceptū sociā se adiungit alumne
 Purpureūq; parat rursus tondere capillum:
 Cū longo quod iam captat succurrere amorī.
 Nō minus illa tamē reuehi q̄d mania crescant:
 Gat deat: & cinerī patrię est iucunda sepulchro.
 Ergo metu capiti scylla est inimica paterno:
 Tū coma sydonio florens succiditur ostro
 Tum caput megara: & diuū responsa probant.
 Tūc suspensa nouo ritu de navibus altis.
 Per mare cæruleū trahit niscia virgo:
 Cum plures illā nympha mirant in vndis.
 Mirat pater oceanus: & candida thetis:
 Et cupidās secū rapiēs galathea sorores:
 Illa etiā iunctis: magnū q̄ piscibus æquor:
 Et glauco bipedū curru metitur æquorum
 Leucothoe: paruosq; dea cū matre palemon.
 Illi etiā æternas sortiti viuere luces:
 Chara Iouis soboles: magnū Iouis incrementū.
 Tyndaridā niueos mirant virginis artus
 Has adeo voces: atq; hec lamāta p̄ auras.
 Fluctibus in medijs quæstu voluebat inanis
 Ad coelū infœlix ardentia lumina tollens:
 Lumina: nā teneras arcebant vincula palmae.

Supprimito paulū turbata o flāina venti.
 Dū queror. & diuōs quāq; nil testibus illis
 Profecti: extrema moriēs tamē alloquor hora:
 Vos ego: vos adeo venti testabor & auræ.
 Vos o numatina si qui de gente venitis.
 Cernitis illa ego sum cognato sanguine vobis:
 Scylla: quod o salua liceat tibi dicere progne.
 Illa ego sum Nisi pollentis filia quondam.
 Certatim ex omni petijt quā gretia regno:
 Qua curuus terras amplecti Hellepontus:
 Illa ego sum minos sacrato federe cōiunx.
 Dicta tibi: tamē hæc: & si nō accipis audis.
 Victa ne tā magni tranabo gurgitis vndas:
 Victa tot assiduas pendebo ex ordine lucēs:
 Nō equidē me alio possum cōtendere dignam
 Supplicio: quāq; patriā: carosq; penates:
 Hostibus: immittiq; addixi ignara tyranno.
 Verū est hæc minos illos scelerata putavi.
 Si nostra ante aliquis nudasset foedera causas:
 Facturos quorū direptis mœnibus vrbis.
 O ego crudelis flāmam delubra petiui.
 Te vero victore prius vel sydera cursus.
 Mutatura suos: quā te mihi talia capte
 Facturū metui: iam iam scelus oīa vincit.
 Ten ego plus patrio dilexi perdita regno:
 Ten ego: nec mirū vultu decepta puella.
 Vt vidi: vt petij: vt me mal⁹ abstulit error.
 Non equidē ex isto speravi corpore posse:
 Tale malum nasci forma: vel sydere fallor.
 Non me delitijs cōmouit regia diues:
 Coralio fragili: & lachrymoso mouit electro:
 Menō florentes: equali corpore nymphæ.
 Nō metus incensam potu it retinere deorum.
 Omnia vincit amor: quid em̄ nō vinceret ille:
 Nō mihi iā pingui suadabūt tpa myrrha.
 Pronuba nec castos accendet pinus odorem

Nō lybis assyrio sternetur lectulus ostro.
 Magna q̄ror: nec vt illa quidē cōmunis alūne
 Oībus iniecta tellus tumulabit harena.
 Me ne inter comites: ancillarūq; cauernas:
 Manalias inter famularū munere fungi
 Coniugis: atq; tuæ quēcūq; erit illa beata:
 Nō licuit grauidos penso deuoluere fufosa.
 At belli saltem: captiuā lege necasses.
 Iam fessē tandē fugiūt de corpore vires:
 Et caput inflexa lentū ceruice recumbit.
 Marmorea adductis labascunt brachia nodis:

a Referto. Narrabis patri. b Futuros. Habebis & me
 & deos hoīesq; fauces. c Virginis. Scyllæ. d Bibu
 lū. q̄a himē bibit oleū. id est ardēdo cōsumit. e Oerha
 Mons inter macedoniā & Thessaliā: in quo prim⁹ solis ori
 rus grecis apparet. f Optant. Fugit q̄a puellē fugiūt
 & cupiūt videri. Vt i Bucu. Et fugit ad salices et se cupiūt
 ante videri. g Patrie aurē. Coniugis aurē. h Incepto. Vel virgineo: quia virgines nesci
 unt loqui. Vel incepto ppter furorē. Vt Virg. Incipit effari
 mediūq; in voce resistit. i Mēdaria. Oīa dicebant & si
 mulabāt patri: vt fieret pax. k Vates. Scylla corrupta fa
 res vt diceret faciendā pacē cū Minoe. l Exis. Animi
 lū. m Anapites. Dubias. n Terq; nouena. xxvii.
 Fila vt in Bucu. Ter lūia. o Generata. Scylla filia.
 p Idēs. Troianis: faciebāt enim sacra Ioui nūq; cognita
 Troianis: & grecis. q Amycleo. id est spartano. amyde
 em̄ sit ciuitas sparte. r Thalo. Thaliū Herbā verbenā.
 s Iolchiacis. Qualib⁹ vfa est Medea in iolcho quē est ci
 uitas Thessalię vbi regnum erat Pelie & Ationis patris
 ipsius Iasonis: qui ad iuuentū euocatus fuit auxilio Medę:
 erit p̄erea venetię muleq; in Thessalia: & herbe venetię
 apullinę. t Stabulis. id est ab gula sua. Nā stabulum
 apud antiq; erat prior & p̄stātor ps dom⁹. v Toni
 dere. id est iecare. x Reuehi. Reduci. y Coma. Capil
 lus aureus. z Sydonio ostro. id est purpureo. Nā Sydō
 ciuitas: vbi nascit murex: ex cui⁹ sanguine tingit ostri.
 a Glauco. Viridi. b Matre. Ino. c Palemon. Lear
 cus Noea est fabula apud Ouidi. in fastis. d Charyla
 us soboles. De polluce & Castore itelligit. e Has adeo
 voces. Cōcludit quē admodū ipsa Scylla conquesta fuerat
 & de Minoe q̄ nō merita secūdū spem suā fuisse cōsecuta.
 f Lumia. Oculos. g Arcebat. Cōstat enim posteaq;
 parentē Scylla prodidit: & ad Minoe veit: sperans cōiun
 gē ipsi⁹ iugrad prora nautis suspēdi iussā. h Quāq; nil
 testib⁹ illis. Eadē verba ferunt i Bucu. i Mantina. id
 est Thracia. Nā manting ppli Thraciē sūt: quib⁹ impauit
 Theres Progenes marit⁹. k Cognato sanguine. Quia i m
 filia Nisi fratris Philomele & Progenes q̄ fuit vxor Theri.
 l Pollētis. Spicudeatis impio. m Vincita. Liga a ad
 prora nautis. n Verū est o mios. Q. p̄didit patriā qd sū
 digna tali supplicio. o Quorū direptis. q. d. ego easti
 manu eos vltimos iniuriā a me patrie llatā. p Flāmam.
 Quia feci mēdi oīa reple ppter te: p̄l amant te q̄ patrē &
 regnū paternū. q Me abstulit. Hec eadē verba sunt in
 Bucu. r Delitijs. Nō sū rapta diuitiis tuis nec corallo:
 nec electro. s Lachrymoso. Quia ex lacrymis arbor
 ris ppli defluit. t Incēlam. Incēlamā nūllū habuit reſpe
 ctū deorū dū mōdo te amare. v Pronuba. Quia faces
 p̄nce fieri solēt q̄ accendunt in nuptiis. x Lybis eburne
 us. Quia in lybia sūt elephantes ex quib⁹ est eburn. y Ma
 nalias. Archadas. z Captiu. Q̄s captiu in bello ma
 stabant. a Marmorea. Alba. b Adductis. Curuatis.

Cyris Virgili

Aequoreæ pestes imania corpora ponti.
Vndiq; cōueniunt: & glauco in gurgite circū.
Verbera caudarum: atq; oris minantur hiatur.
Iam tandē casus hominū: iam respice minos.
Sit satis hoc: tantū solam vidisse malorū.
Vel fato fuerit nobis hæc debita pestis:
Vel casu incepto: merita vel deniq; culpa:
Omnia nā potius quā te lesisse putabo:
Labitur interea reuoluta ab littore classis.
Magna repentino sinuantur littora coro.
Flectit sit viridi remus sale languida: felle.
Virginis inensu moritur q̄rimonia longo.
Deserit angustis inclusum faucibus isthmion.
Cypselidamagni florentia regna corynthis.
Proerit abruptas Scyronis protinus arces:
Infestumq; suis dirę testudinis exit
Speleum: multoq; cruētas hospite cautes:
Iamq; adeo tutum longe pyræa cernit:
Et notas secū heu frustra respectat athenas.
Iam procul e fluctu minoia respicit arua:
Florētesq; videt ita cycladas: hinc strophadasq;
Hinc sinus: hinc statio: contra patet hermonia,
Liquitur ante alias longe gratissima delos.
Nereidū matri: & nepotino ageo.
Prospicit incinctā spumanti littore cinthum:
Marmoreāq; parō: viridēq; adlapsa donyson
Aeginamq; simul: sementiferāq; seriphum.
Fertur: & incertis iactatur ad omnia ventis
Cymba: velut magnas seq̄t cū parua classes
Apher: & hyberno baccha in aquore turbo.
Donec tale decus formę vexauerit agram.
Non tulit: ac misero mutauit virginis artus.
Ceruleo pollens coniunx neptunniæ regno:
Sed tamen externā squarū uisitare puellam:

Infidosq; inter teneram cōmittere pisces:
Nō statuit: nīmīū est auidū pec⁹ amphitrītes.
Aeris potius sublimē sustulit alis.
Effet ut interris facti de nomine Cyris:
Cyris amydeo formosior anseredē.
Hic velut in niueo tenere cū protinus ouo.
Effigies animant: & internodia membrīs
Imperfecta nouo fluitant concreta colore.
Sic liquido scyllę circūfusu aquore corpus.
Semiferi incertis etiam nunc partibus artus
Vndiq; mutabātur: atq; vndiq; mutabatur.
Oris honos primū multis optata labella:
Et patulę frons species con crescere in vnum
Cœpere: & gracili met tū producere rostro.
Tum qua se mediū capitis discrimen agebat.
Ecce repente velut patrios imitatur honores.
Purpureā concussit apex in vertice cristam.
At mēbris varios intextens pluma colores.
Mansurū volucri vestiuit tegmine corpus:
Lentāq; perpetuas foderunt brachia pennas.
Inde alias partes nīmīoq; infecta rubenti
Crura: nouamq; acie obduxit squalida pellis:

c Classis. Minois. describit recessum minois a Megara.
d Sale. Mari. e Isthmos. structura ista terre appellatur
inter Ionū & Aegēū mare lucanus. Qualiter vndas. Qui
fecat: & geminū med⁹ mare. separat isthmus. Nec patitur
fere fretū si terra recedat Ionū ego franget mare.
f Cypselidę. A Cypsello Ixionis: & Iadę filio dicti sunt co
rinthij. Et em fuerat oraculū primū corinthiorū tyrannum
fuisse: cui successit Periander filius: & nomē habuit a men
sura frumētarię genere quod Cypsellā noiant. quippe eum
querētib⁹ corinthiis interficere in mēsurā frumentaria ma
ter pōtē cōdidisse. g Scyronis Scyron in Megarē mon
tibus habitasse tradit: atq; appellātes hospites interficere so
litum: & p̄dari. Inde Scyronia iaxa denominata sunt.
h Speleū. Cepulā significat: Sed pōt⁹ est sub faxis Scy
ronis insaufus olim minor: & inde rupes Minoia vocata
i Pyrrea. Pyrreū locū forū Atheniensū significat: pariter
& portū eiūsdē nois fuisse tradit. k Cycladas. In mas
riæ geo. l Strophadasq;. Strophadę similiter insule ap
pellatę sunt: ob cōuersionem: quā fecerūt zoetus: & Calus
Boreę & orythię filij depulsi: Harpię a mē; Phinel. & plo
tie antea dicebant. m Hermiona. Ciuitas est in conspo
ctu maris egei. n Delos notissima insula origine chœ
bi & Diang. o Cynthus. Ciuitas. p Paron p. Do
nyson. Insule cycladū darissimę marmorib⁹. q Aegē
nam Seryphū. Etia darissimę insulas nō magnę audie: sed
q̄ ad eas cōsuevit dānatus aliquis dimitti. Egea vero in
peloponneso est vbi eadē est Hermionē: & dicta est (teste
Quint.) a matre Acachit em Accus ac inā genitricis nomi
ne dixit: est em in epidauri cōspectu. r Cōiunx neptun
niæ. Amphitrīte vxor neptunni: verū p. nē. p. omni mari:
quod circuit terrā id est oceano. s Aeris alis. Quia con
uersa est in aūd. t Anser. Cygno. qui habuit rem cum
leda: sed inde Iuppiter erat.
v Honos. reuerentiā oris & formę suorū: quia post illa tē
pora nūq; perit oras. & legarentes.

Et pedibus teneris ungues confixit acutos.
 Et tamen hoc demū misere succurrere pacto:
 Vix fuerat placida neptuni cōiuge dignum.
 Nunq̃ illa post hac oculi videre suorum.
 Purpureas saluo retinentē vertice vittas.
 Nō thalamus tyrio fragrans accepit amomo.
 Nulle illam sedes: quid em̃ iam sedibus illis.
 Quæ simul vt sese cano de gurgite velox.
 Cum sonitu ad celum stridentib⁹ extulit alis:
 Et multū late disperfit in aquore rorem.
 Infelix virgo: nequicq̃ morte recepta.

Incultum solis in rupibus exigit æurum.
 Rupibus & scopulis & littoribus desertis.
 Nectñ hoc iterū pena sine: nāq̃ deum rex
 Oīa: q̃ impio terrarū milia veriat.
 Cōmotus talē ad supos volitare puellam.
 Cum pater extinctus ceca sub nocte lateret.
 Illi pro pietate sua. Nam sape videmus:
 Sanguine taurorum suplex respererat auras.
 Sape deum largo decorarat munere sedes:
 Reddidit optatam mutato corpore vitam.

Fecit & in terris halyetos ales vt esset.
 Quippe aquilis sēp gaudet de⁹ ille choruscis
 Huic vero misere: quoniam iam nata deorum
 Iudicio: natiq̃: & cōiugis ante fuisset

Infest⁹: apposuitq̃ odium crudele parentis:
 Iāq̃ vtinā æthereo signorū munere: prestans
 Vnum quē duplici stellarū sydere vidī.
 Scorpius alternis clarum fugiant orionem:
 Sic inter sese tristis halyetus in iras:
 Et cyris memori seruat ad sæcula fato.
 Quacūq̃ illa leuē fugiēs secat athera pennis:

Ecce inimicus atrox magno stridore per auras.
 Insequitur nifus: qua se fert nifus ad auras:
 Illa leuem fugiens raptim secat athera pennis.

x Exigit Proterit etatē suā in scopulis: & rupibus.
 y Halyetos. De genere aquilarū q̃ talē habet naturā: vt
 nō pprio generis sui cōcubitu nascant: sed ex diuersis aquis
 lis. totus quos noscūt generosos cogēdo eos intueri radios
 solares pascunt: z Infesti. Quia pater Nifus est inimic⁹
 huic aut. z Atrox. Pater Nifus.

Publij Virgilij Maronis Cata-
 lecton. Priapus loquitur.

Ere rosa: autumnno pomis: æstate
 Spicis: vna mihi ē hor⁹ (frēq̃ntior
 rida pestis hyems.
 Nā frigēs metuo: & vereor ne li⁹
 Hic de⁹ ignarus prax (gnc⁹ ignē
 bear agricolis.

Ego hæc ego arte hac fabricata rustica.
 Ego arida viator: ecce populus
 Ag illum hunc sinistra tute quē vides.
 Hericq̃ villam: hortulūq̃ pauperis
 Tutor: malasq̃ furis arceo manus:
 Mihi corolla picta vere ponitur.
 Mihi rubens arista sole feruido:
 Mihi virente dulcis vua pampino:
 Mihi glauca oliua duro cocta frigore.
 Meis capellæ delicata pascuis:
 In urbem adulta lacte portant vbera:
 Meisq̃ pinguis agnus ex ouilibus.
 Grauem domum:
 Teneraq̃ matre mugiente vacula:
 Deū profundit ante tēpla sanguinem.
 Pro in viator hunc deum vereberis:
 Manūq̃ sursum habebis: hoc tibi expedit.
 Parata namq̃ crux est arte mentula.
 Velim pol iniquis: ac po⁹ ecce villicus.
 Venit valenti cui reuulsa brachio.
 Fuit ista mentula apta claua dextera.
 Hunc iuuenes locū villulāq̃ palustrem:
 Tectam vimine iunco carisq̃ manipulis.
 Quercus arida rustica formata securi.
 Nutrior magis & magis: vt beata quot annis.
 Huius nā domini colunt mediūq̃ saluant.
 Pauperis tugurij pater: filiusq̃:
 Alter assidua colens diligentia vt herba:
 Aspera sit dumosa: eoq̃ remota sacello.
 Alter parua ferens semper munera larga.
 Florido mihi posuit pictas vere corollas:
 Primitijs: & tenera virens spica mollis arista
 Luteæ violæ mihi: lacteumq̃ papauer.
 Pallentēq̃ cucurbitæ: & suaue olentia mala.
 Vua pampinea rubens educata sub vmbra.
 Sanguinea etiā mihi: sed tacebimus arma.
 Barbatus linithirculus cornipedesq̃ capellæ:
 Pro quis omnia honoribus hoc necesse priape
 Prestare: & domini hortulū: vineāq̃ tueri.
 Quare hinc o pueri mala abstinete rapina.
 Vicinus prope diues est: negligensq̃ priapus.
 Inde sumite semitā: hæc deinde vos feret ipsa.
 De qua sape tibi venit: sed sape videre
 Non licet: occulitur lumine clausa viri.
 De qua sape tibi nō venit adhuc mihi: namq̃
 Si occulitur longe est tangere quod nequeas.
 Venerit aut tibi nūc sed iā mihi nuncius iste.
 Quid prodest illi dicere quæ redijt.
 Hormethiorum amator iste verborum.
 Iste iste rhetor namq̃ quatenus totus.
 Thucydides briannus attica febris.
 Thaugallicū iminet ipsemer: male illi sit.

Catalecton.

Ista omnia verba: ista miscuit fratri.

Aspice: quæ video subnixum gloria regno
 Altus: & coeli sedibus extulerat.
 Terrarum hic bello magnū cōcussērat orbem.
 Hic reges asia: frēgerat hic populos.
 Hic graue seruitiū tibi iam tibi roma minat.
 Cetera namq; viri cuspidē conciderant.
 Cum subito in mediō rerū certamine praeceptū
 Conruit: & patriā pulsus in exiliū.
 Tale deum numen: tali mortalia nutu.
 Fallax momento temporis hora dedit.
 Quocunq; ire ferunt variā nos tempora vitæ.
 Pangere qua terras: quosq; videre homines:
 Dispeream: si te fuerit mihi carior alter.
 Alter enim quis te dulcior esse potest?
 Conuenit ante alios diuī diuūq; furores:
 Cuncta neq; indigna multa dedere bona.
 Cuncta quib; gaudet phœb; de; ipse; phœbo
 Doctōro quis te musa fuisse potest?
 O quis te in terris loquitur iucundior vno?
 Clio nam certe candida non loquitur.
 Quare illud satis est: si te permittis amari:
 Nam cōtra ut sit amor mutus inde mihi.

Ite hinc manes rhetorum manipuli.
 Inflat a roso non achaico verba.
 Et vos, seliquit argutiq; varroq;
 Scholasticorum vario madens pingui.
 Ite hinc inani cybalon iuuentutis:
 Tuq; o mearum cura sexte curarum.
 Vale sabine iam valetet formosi.
 Nos ad beatos vela mittimus portus:
 Magni petentes docta scyronis:
 Vitamq; ab omni vendicamus cura.
 Ite hinc camœna: nam nos quoq; limite sæuæ.
 Dulces camœna: nam fatebimur verum.
 Dulces fuitis: & tamen meas chartas
 Reuissitote: sed prudenter & raro.
 Socer beate: nec tibi: nec alteri:
 Generq; noctu impudicum caput.
 Tuq; nunc puella: talis: & tuo
 Stupore pressa rus habitat mihi.
 Ut ille versus vsq; quaq; pertinet.
 Gener socerq; perdidistis omnia.

Scilicet hoc sine fraude varo dulcissime dicā.
 Dispeream nisi me perdidit iste potus.
 Sin aut praecepta vetant me dicere: sane
 Non dicam: sed me perdidit iste puer.
 Villula qua scyronis eras: & pauper agelle.
 Verum illi domino tu quoq; dicitia.
 Me tibi: & hos vna meū quos semper amari.
 Si quid de patriā tristis audiero
 Cōmendo: primisq; patrē tu nunceris illi.

Mantua quod fuerat quodq; cremona prius.

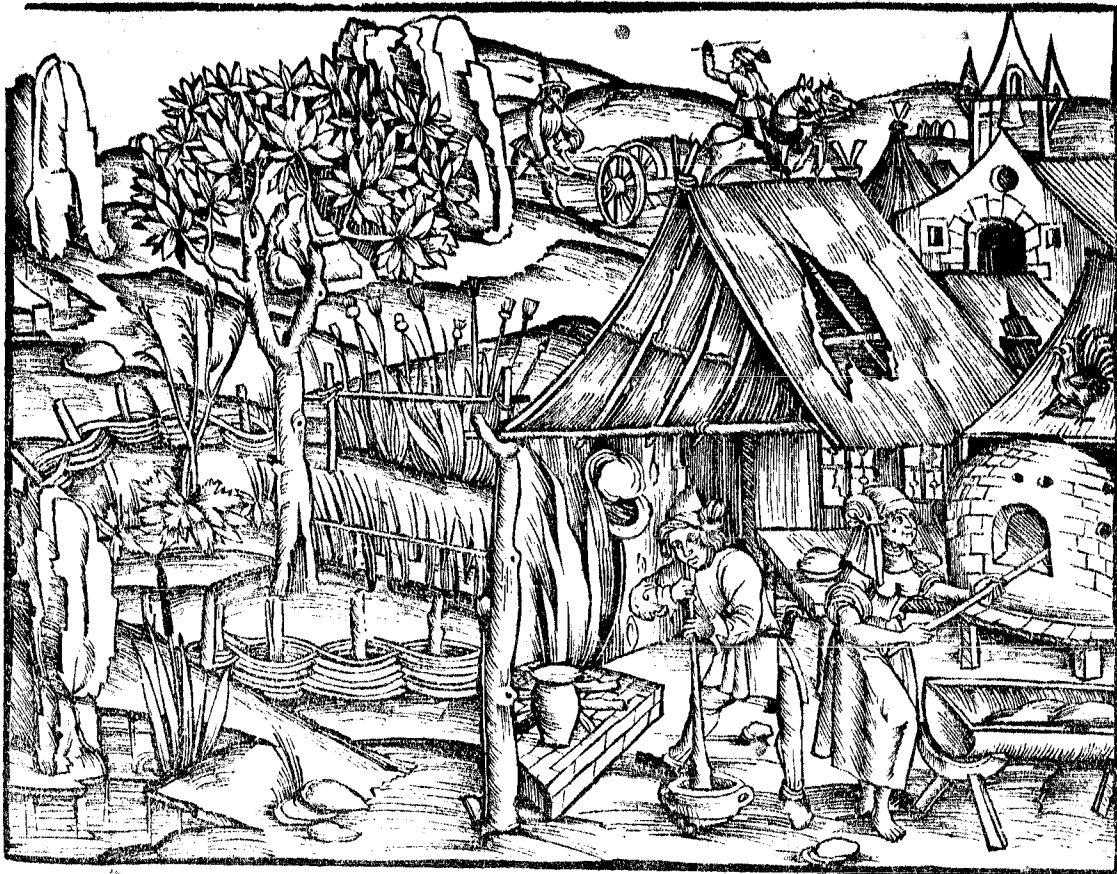
Pauca mihi niueo: sed nō incognita phœbo.
 Pauca mihi doct; dicite pegasides.
 Victoria est magni: magnū dec; ecce triumph;
 Victor qua terræ: quaq; patent maria.
 Horrīda barbarica portans insignia pugnae:
 Magnus: & æneides utq; superbus eryx.
 Nec minus iccirco nostros expromere cantus.
 Maximus: & sanctos dignus intire choros.
 Hæc itaq; insuetis iactor magis optime curis:
 Quid de te possim scribere: quid vet tibi?
 Nāq; (fatebor em) quæ maxima deterrendi
 Debit: hortandi maxima causa fuit.
 Pauca tua in nostras venerūt carmina chartas.
 Carmina cū lingua tum sale cecropio.
 Carmina quæ pylum sacris accepta futuris.
 Carmina sed pylum vincere digna senem.
 Molli ter huic viridi patulæ sub tegmine quere;
 Moeris pastores: & moelibeus erāt.
 Dulcia iactantes alterno carmina versu.
 Qualia trinacriæ doctus amat iuuenis.
 Certatim ornabant omnes heroida diuæ.
 Certatim diuæ munere quaq; suo.
 Foelice ante alios tanto scriptore puellam.
 Aeterno sanam dixerit ipse prior:
 Non illa hesperidū nī munere capta fuisset:
 Quæ volucres cursu vicerat hyppomanē.
 Candida cygneo non edira tyndaris ouo.
 Non supero fulgens cassiopæa polo.
 Nō defensa diu multū certamine equorum.
 Optabant grauidæ quod sibi quaq; manus:
 Sæpe animā generi prohiq; pater ipius hausit.
 Sæpe rubro similis sanguine fluxit humus.
 Raptato curru nimitiq; per aethera terra.
 Immitti expectāt fulmine: & hymbre iouem.
 Non ocus raptū belli liquere penates.
 Tarquini patrios: filius atq; pater.
 Illo quo primū dominatus roma superbos.
 Mutauit placidis tempora consulibus.
 Multa nec imēritis donauit mater alumnis:
 Præmia messalis maxima publicolis.
 Nāq; ego imēsi memorē studia ista soboris.
 Horrīda quid duræ tempora militia.
 Castra foro solitis vrbī proponere castra.
 Tam procul hoc nato: tam procul hoc patria.
 Immoderata patri iam sydera: iamq; calores
 Sternere: vel dura posse super silice.
 Sæpe trucē aduerso perlābens sydera pontum.
 Sæpe videndo mare: & vincere sæpe hyemē.
 Sæpe etiā densos imittere curus in hostes:
 Cōmunē belli non meminisse deum:
 Nunc celeres afros peritura in milia gentis.

Aurea nunc rapidi flumina adire tagi.
 Nunc aliā ex aliā bellando quarere gentem.
 Vincere: & oceani finibus ulterius:
 Non nostrū est inquā tantas attingere laudes:
 Quin ausim hoc etiam dicere vix hominū est:
 Ipsa hæc: ipsa ferent rerū monumēta per orbē:
 Ipsa etiam egregium facta decus parient.
 Hos ea quæ tecū finxerunt carmina diui.
 Cynthius & musæ bacchus: & egiale.
 Si laudem aspirem humilis sed adire syrenas:
 Sic patrio graios carmine adire sales
 Possumus: optatis plus iā procedimus ipsis:
 Hoc satis est: pingui nil mihi cū populo.

Sabinus ille quem videtis hospites.
 Ait fuisse multo celeberrimus.
 Neq; vltus volantis impetus eis.
 Nequisse præterire: siue mantuam
 Opus foret volare: siue brixiam.
 Neq; hoc negat triphonis æmuli domus.
 Negare nobilem insulam ve ceruli.
 Vbi iste: post sabinus ante quæntio.
 Bidente dicit attondisse forcipe.
 Comata colla ne quis otion iugo.
 Premente dura vulnus ederet iuba.
 Cremona frigida: & lutosa gallia.

Tibi hæc fuisse: & esse cognitissima.
 Ait iabinus vltima ex origine.
 Tua stetit vltima in voragine.
 Tuas in palude posuisse sarcinas:
 Et inde tor per orbitosa millia.
 Iugum tulisse leua siue dextera:
 Strigare mulas: siue vtrunq; coeperat.
 Neq; vlla vota semitalibus deis.
 Tibi esse sancta propter hoc nouissimū.
 Paterna lora proximūq; pectinem.
 Sed hæc prius fuere nunc eburnea.
 Sed equæ sedes equæ dedicat tibi.
 Gemella castor: & gemella castoris.
 Quis deus optauit te nobis abstulit: an quæ
 Dicunt alnimio pocula dura mero.
 Vobiscum si est culpabilis ira quæq; sequunt.
 Facta quidem meriti crimen habent cyathi.
 Scripta quidem tua nos multū mirabimur. et te
 Raptum: & romanā flebimus hystoriam.
 Sed tu nullus eris: peruersi dicite manes:
 Nunc superesse patri quod fuit inuidia.
 Superbe noctui recutitum caput.
 Datur tibi puella quam petis datur.

P. V. Marontis Moretum?

P. Virgilij Maronis. Moretum.

P. V. Maronis Moretum.

Am nox hyernas bis quinq; per-
egerat horas:
Excubitorq; diem cantu prædixe-
rat ales:

Similis exigui cultor cū rusticus
Tristia venturæ metuēs ieiunia lucis. (horti
Membra leuat vili sensim demissa grabato:
Sollicitaq; manu tenebras explorat inertes:
Vestigatq; focum: laesus quem deniq; sensit
Paruulus exusto remanebat stipite fumus:
Et cinis obducta celabat lumina prunæ.
Admouet his pnam submissa fronte lucernam:
Et producit acu stupas humore carentes:
Excitat: & crebris languentē faucibus ignem.
Tandem concepto tenebrę fulgore recedunt:
Oppositaq; manu lumen defendit ab aura:
Et referat clausa quæ præuidet hostia clauis.
Fusus erat terra frumenti pauper aceruus.
Hinc sibi depromit quantū mensura patebat.
Quæ bis in octenas excurrit pondere libras.
Inde ab it: assitq; mole: paruaq; tabella:
Quam fixam paries illos seruabat in vsus:
Lumina fida locat: geminos tunc veste lacertos
Liberat: & cinctus villosæ tegmine capræ
Peruertit: cauda silices: gremiūq; molarū.
Aduocat inde manus: operi partitus vtramq;
Leua ministerio: dextra est intenta labori.
Hæc rotat assiduus gyris: & concitat orbem.
Trita ceres silicū rapido decurrit ab ictu.
Interdum fesse succedit leua sorori.
Alternatq; vices: mō rustica carmina cantat:
Agrestiq; suum solatur voce laborem.
Interdū clamat cybalē: hæc erat vnica custos.
Asra genus: tota patriam testante figura.
Torta comā: labroq; tumens: & fusca colore:
Pectora lata iacent: māmīs compressi or aluo.
Cruribus exilis: spaciosa prodiga planta.
Continuis rimis calcanæa scissa rigeant.
Hæc vocat: atq; arsuræ focis imponere ligna
Imperat: & flāmā gelidos adolere liquores.
Sed postquā impleuit iustū versatile finem.
Transfert inde manu suas in cribra farinas:
Et quatit: ac remanēt sūmo purgamina dorso.
Subsidit sincera: foraminibus liquatur.
Emundatæ ceres: leui tum protinus illam
Cōponit tabula: repidas supertingerit vndas.
Cōtrahit admixtas tum frondes: atq; farinas
Transuerfat durata manu: liquidq; coactur.
Interdum grumos spargit sale: iamq; subactur
Leuat opus: palmisq; suū dilatat in orbem:
Et notat impressis æquo discrimine quadris

Infert inde foco: cybale mundauerat aptum
Ante locū: testisq; tegens superaggerat ignes.
Dūq; suas peragit vulcanus: vestaq; partes:
Similis nterea vacua non cessat in hora.
Verū aliam sibi quarit opem: neu sola palato
Sit nō grata ceres: quas iungat comparat escas
Non illi suspenfa focis carnaria iuxta.
Durati sale terga suis: trunciq; vocabant.
Traiectus mediū parco sed caseus orbem:
Et vetus astricti fascis pendebat anethi.
Ergo aliā molitur opē sibi prouidus heros.
Hortus erat iunctus casula: quē vimia pauca:
Et calamo redimita leui munibar arundo.
Exiguus spatio: varijs sed fertilis herbis:
Non illi deerat: quod pauperis exigit vsus:
Interdum locuplex a paupere plura petebat:
Nec sumptus erat illud opus: sed regula cura.
Si quando vacuū casula pluuiæ ve tenebant:
Festa velux: si forte labor cessabat aratri.
Horti opus illud erat: varias disponere plantas.
Norat: & occulte cōmittere semina terræ:
Vicinosq; apte cura sūmittere riuos.
Hic olus: hic late fundentes brachia betæ:
Fœcundisq; rumex: maluaq; inulaq; virebant.
Hic cicer: & capiti nomē debentia porra.
Sic etiā nocuū capiti gelidūq; papauer:
Grataq; nobiliū requies lactuca ciborū.
Et grauis in latū dimissa cucurbita ventrē:
Verū hic nō domini (quis. n. contractior illo)
Sed populi puentus erat: notisq; diebus.
Venales holerū fascēs portabat in urbem.
Inde domū ceruice leuis: grauis ære redibat:
Vix vnquā vrbani comitæ mœce macell.
Cepa rubens: lectiq; famē domat area porri.
Quaq; trahunt acri vultus nasturtia morsu.
Intibaq; & venerē reuocans eruca morantē.
Tūc quoq; tale aliqd meditās itrauerat hortū.
Ac primū leuiter digitis tellure refossa.
Quattuor educit cū spicis allia fibris.
Inde comas apij graciles: rutāq; rigentē
Vellit: & exiguo coriandra tremetia filo.
Hæc vbi collegit: latū consedit ad ignē:
Et clara famulā possit mortaria voce.
Singula tū capitū numeroso cortice nudat:
Et famis spoliat corijs: contentaq; passim
Spgit humi: atq; adicit: seruātū gramie bulbū
Tingit aqua: lapidisq; cauū demittit in orbem:
Hic salis inspargitq; micæ: sale durus adest:
Caseus adijcit: dictas super inserit herbas:
Et leua vestem setosa sub inguina fulcit.
Dextera pistillo primū fragrantia mollit.
Allia: tum pariter mixto terit omnia succo.

Octauij Augusti Pro Virgilio Aeneide carmē. xxxiii

It manus in gyrum: paulatim singula vires.
Deperdūt proprias: color est e pluribus vnus.
Nec tot? viridis: quia lactea frustra repugnāt.
Nec de lacte nitēs: quia tūc variat ab herbis.
Sape viri nares acer iaculatur apertas
Spiritus: & sūmo dānat sua prandia vultu.
Sape manu sūma lachrymātia lumina tergit.
Immeritoq; furēs dicit cō uita fumo.
Procedebat opus: nō iā salebrosus vt ante:
Sed grauior lentos ibat pistillus in orbes.
Ergo palladij guttas instillat oliui

Exiguūq; super vires infundit aceti:
Atq; iterū cōmiscet opus: mixturq; retrahat.
Tum demū digitis mortaria tota duobus
Circuit: inq; globū distantia cōtrahit vnū.
Cōstet vt effecti species: nomēq; morei.
Eximit interea cybale quoq; sedula panem:
Quē recipit lotis manibus: pulsoq; timore
Hinc famis: inq; diem securus Similis illam.
Ambit crura ocreis paribus: tectusq; galero.
Sub iuga parentes cogit lorata iuuenos.
Atq; agit in legetes: & terrā condit aratū.

Octauij Augusti p Virgilij Aeneide Ver^o.
Ergo ne supremis potuit vox improba verbis
Tam dirū mandare nefas: ergo ibit in ignes:
Magnaq; doctiloqui morietur musa maronis:
Ah scelus indignū: soluetur littera diues?
Et poterunt spectare oculi: nec parcere honori
Flāma suo: ductūq; operi seruabit honorem
Pulcher Apollo veta: Musae phibete latinā.
Liber, et alma ceres succurrite: vester in armis
Miles erat: vester docilis per rura colonus.
Nā docuit quid ver ageret: quid cogeret estas.
Quid pater autū? qd bruma nouissima ferret.
Arbuta formauit: sociauit vitibus vltimos.
Curauit pecudes: apibus sua castra dicauit.
Hec dedit vt pereāt. ipm si dicere fas est.
Sed legū est seruanda fides: suprema volūtas

Quod mādat: fieriq; iubet: parere necesse est.
Frangat potius legum veneranda potestas:
Quā tot cōgestos noctesq; diesq; labores
Hauerit vna dies: supmachq; verba parentis
Amittāt vigilasse suū: si forte superbus
Errauit dolor in morte: & si lingua locuta est
Nescio quid tūc bātē anio: nō sponte: sed altis
Expugnata malis: odio languoris iniqui.
Si mens ceca fuit: iterū sentire ruinas
Troia suas: iterū cogēt reddere voces:
Ardebit miser post vulnera vulnus Elisset:
Tam sacrum soluet opus: tot bella: tot enfes:
In cineres dabit hora nocens. & pfidus error:
Huc huc Pyrides date flumina cūcta sorores.
Expirent ignes: viuat Maro dictus vbiq;
Ingratusq; sui studiorūq; inuidus orbi.

Alci. Lorne. ver. Epita. viro. illu. In lau. Virg.

Et factus post fata nocens: quod iusserat ille.
Sit vetuisse meū: satis est post tempora vitę.
Immo sit eternum: tota resonante Camēna
Carmē: & in populo diui sub nomine nomē
Laudeū, vigeat: placeat: relegatur: ametur.

Alcini versus

De numero vatū si quis seponat homērum:
Proximus a primo: tum maro primuserit:
Et si post primū maro seponatur homerum:
Longe erit a primo quisquis secundus erit.

Cornelij Gallij versus

Temporibꝫ letis tristamur maxime casar
Hoc vno amisso quē gemo Virgiliū.
Sed venit relegi: si tu paciere libellos
In quibus Aeneā condidit ore sacro
Roma rogat: precibꝫ etē tibi supplicat orbis.
Ne pereant flāms tot monumēta ducū:
Atqꝫ iterū troiam: sed maior flamma cremabit,
Fac laudes italī: fac tua facta legi.
Aeneāqꝫ suū fac maior nunciꝫ ornet.
Plus satis possunt cęsaris ora dei.

Epitaphia virorum illustriū
in laudem Virgilij.

Palladius

Conditus hic ego sum: cuiꝫ mō rustica musa
Per syluas: pꝫ rus: venit ad arma virum.

Asclepiades

Tityron ac segetes cecini maro: & arma virūqꝫ
Mantua me genuit: parthenope sepelit.

Eusebius

Virgilius iacet hic: qui pascua versibus edit:
Et ruris cultus: & phrygis arma viri.

Pompelianus

Qui pecudes: quę rura canit: qui pręlia vates:
In calabris moriēs hac requiescit humo.

Maximianus

Carmibus pecudes: et rus: & bella canendo:
Nomen inextinctū Virgilius meruit.

Vitalis

Mantua mi patria ē: nomē nřaro: carmina: sylvar
Rurāqꝫ cum bellis: parthenope tumulus.

Basilus

Qui syluas: & agros: qui pręlia versibꝫ ornas.

Molle sub hac sitꝫ est ecce poeta maro.

Asmodianus

Pastores: vates ego sum: cui rura: ducesqꝫ
Carmia sunt: hic me pręstit acerba quies.

Vouianus

A syluis ad agros: ab agris ad pręlia venit:
Musa maronis adest nobilis ingenio.

Eugenius

Bucolica explesti: & ruris pcepta colendi
Mox cecini pugnas: mortuus hic habito.

Iulianus

Hic data Virgilio requies: qui carmine dulci
Et pana: & segetes: & fera bella canit.

Hilarius

Pastores cecini: docui qui cultus in agris:
Pręlia descripsi: cōtegor hoc tumulto.

Aliud

Subduxit monti viuax pictura maronē:
Et quę parca tulit: reddit imago virum.

Aliud

Lucis damna nihil tanto nocuere poete
Quę pręsentat honos carminis: & plures

Sebastiani Branc

de operibus tribus Virgilij

Post nemora atqꝫ greges cultura ruris: et vnas
Disce et equos lector: mellificasqꝫ feras.
Grādiōr oblectat si te hinc tuba parthenopea:
Diuigenū poteris perlegere arma ducum.

Et iterum

Vita magis nulli est sua cognita: docta maronis
Quā mihi musa: canēs pꝫ gama: rura capras.

Ad idem

Qui clarere cupis suauī sermone latino.
Virgiliū relegas carmine doctiloquo.

Ad idem

Virgiliū exponāt aliqꝫ sermone disertio.
Et calamo pueris: tradere et ore iuuet.
Pictura agresti voluit Brant: atqꝫ tabellis:
Edere cū indoctis: rusticoliqꝫ viris.
Nec tñ abiectus labor hic: nec pręstus inanis:
Nā memori seruat mēte figura librum.

Sub persona Virgilij epigramata.

Mantua me genuit: calabri rapuere: tenet nunc
Parthenope: cecini pascua: tura: duces.
Tristia fata tui dum fies in daphnide flacci.
Docte maro fratrem dijs immortalibus æquas.
Pastor: arator: eques: pavi: colui: superavi.
Capras: rus: hostes: fronde: ligone: manu.
Iuppiter in coelis: cæsar regit omnia terris.
Tarpeio quondã confedit culmine cornix:
Est bene non potuit dicere: dixit erit.
Littera rem gestam loquitur: res ipsa medullã.
Verbi quam vitæ mens videt intus habet.

Ad idem:

Mellissimum quisquis romanum nescit homerum:
Me legat: & lectum credat utrumque sibi.
Illius imensos miratur gratia campos:
At minor est nobis: sed bene cultus ager.
Non miles: pastor: curuus non desit arator.
Hæc gratis constant singula: trina mihi.

Tabula librorum qui in

hoc volumine continentur.

P. Vir. Maronis. Vita:
P. Virg. Maronis. Liber bucolicorum. Tytere tu
patule.
P. Vir. Maronis Libri Georgicorum quattuor:
Quid faciat,
P. Virg. Maronis. Aeneidos libri duodecim.
Maphei veggij laudensis Poete clarissimi liber
tredecim. additus duodecim Aeneidos libris.
P. Vir. Maro. Copa. Copa syrisca.
P. V. M. Hortulus. Adeste musæ.
P. V. M. de Rosa. Ver erat.
P. V. M. de Vino & venere. Nec veneris.
P. V. M. de Liore. Liore tabificum.
P. V. M. de Cantu syrenarum. Syrenas varios:
Eiusdem. Clarus in offenso.
P. V. M. de fortuna. Fortuna potens.
P. V. M. de Aetatibus aialium. Per binos decies
P. V. M. de Orpheo. Threitijs quondam.
P. V. M. de Ludo. Sperne ludum.
P. V. M. Monastica de erunis Herculis. Prima.
Deeodem. Compressit.
P. V. M. de Musarum inuentis. Clio gesta.
P. V. M. de Sue & serpente. Sus iuuenis.
P. V. M. de Speculo. Redditur effigies.
Miravirgilij versu experientia. Qua ratis.
Et iterum de Iride Thaumantis.

P. U. M. & Quattuor anni tribus. Quæ nouum
P. V. M. de Ortu solis. Aurora oceanum.
P. V. M. de Littera. y. Littera pythagoræ.
P. U. M. de Est & non est. Est & non.
P. V. M. de Signis celestibus. Primus adest.
Ouidij versus. Qualis bucolicis:
P. V. M. de Summa virgiliana. Pastorum musam.
Priapeia intercisã. Carminis incompti.
Expurgatio. Seb. Brand. Cur priapeiam impræ
mi prohibuerit: cum soluta oratione. Ne arbis
treris. Tum carmine. Parcimus iccirco.
P. V. M. Elegia in Mæcenatis obitum. Desce
ram iuuenis.
P. V. M. de Viro bono. Vir bonus:
P. V. M. Culex ad octauum. Lustim octas
P. U. M. Dira. Battare cygnea.
P. U. M. de Aethna. Aethna mihi.
P. V. M. de Cyri. Et si me.
P. V. M. Catalecton. Vere rosa:
P. V. M. Moretum. Iam nox.
Alcinij versus. De numero.
Cornelij galli versus. Temporibus.
Sebastiani Brant. Post nemora.
Virgilij sub persona. Mantua me genuit.
Ad idem. Mellissimum quisquis.

Impressum regia in ciuitate Argentea or
dinatione: eliminatione: ac relectione Sebastiani
Brant: operaque & impensa non mediocri mas
gistri Iohannis Grieninger. Anno incarnationis
christi. Millesimo quingentesimo secundo
do quinta kalendas septembres die.

Ex 3. Eni
nam quo fata ferant, quosque per
Caelumque totum formidine sequens
Iam pater super pulchro
Quid non mortalia proterea capis Ausarum fomes
Mentis meliora sequimur:

Ex 4. Eni
Nec plandam membris dat cura quietem
Est nullis flamma medullas
Fama mali quo non aliud velans vili
Molitur, eget vixque, acquirit cunctis
Quis fallere possit amantem
Nisi tua fides
propter amorem quid non mortalia proterea capis
Et tu, apud memores vivis, stat pro factis
Variis & mutabile semper femina:

Ex 5. Eni
Creatura & pulchro variet in corpore vixit
Vim suscipit sua
Qua fata trahunt, extinguitque sequitur
Quid ex supercilio quod fortuna ferendo

Ex 6. Eni
Tu ne cede malis, sed contra audentior ito
Fatis desurgens averti
Dixit, atque dies pauci anni jamma dicit
Sed cunctis gradibus super quod cunctis ad naves
Hic quoque labor est
Non vidisse ferat, factis e ferat usque morari
Disce justitia mori & non timere diu
Non mihi si linere centum sunt ora, q. centum
ferrea vox, des seletu copedore formas
Oia penitus percurrere non possem
Pangit ista anima tunc
Ite tibi cum aetere pangit, imponit moxem
pacere subiectis & debellare superos:

Ex 7. Eni
Munera nec sperno:

Ex 8. Eni
Nec tarda periculis
Debitur vixes cum munusque vigore:

Ex 9. Eni
Qua cuique exorsa laborem
factumque ferunt, i. rex superis oibz id:
Nec enim membris dat cura quietem:
Autem fortuna sumat:

Stat sua cuique dies brevis & irrevocabile tempus
Oibz e vix: Sed fama extendere factis
Hic vixit opus:

Nostri mors homini finis quoque futura:

Ex 10. Eni
Nulla dies vacuaq. labor immutabilis erit
Pecunia in melius, multos aliena vivens
Ius & in vultu exequis, fortuna locum:

Ex 11. Eni
Qua cunctis & quo cura verat fortuna, signavit: